

OGIÆ

TUS,

IS, COMMODA, OECONOMICA,
QUE ECCLESIASTICORUM,

VI (ANNO 1848) PRO LATINIS
S FLORUERUNT :

CA

IONIS PER QUINDECIM PRIMA

SCRIPTIS COLLATAS, PER QUAM DILIGEN-
TINENTER ILLUSTRATA ; OMNIBUS
CONTINENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS,
AUCTORES ALICUIUS MOMENTI
, NEQON ET TITULIS SINGU-
LARE MATERIAM SIGNIFICAN-
TIS VERO AUCTORITATE IN
CONFIRMATA ;

CAENETICIS, CHRONOLOGICIS, STATI-
DOGMATICUM, MORALE, LITUR-
GICIS ; SED PRÆSENTIM
QUO CONSULTO, QUIDQUID
NE UNO QUIDEM OMISIO,
TIBI SCRIPTURÆ
ET IN QUIBUS
VERBUS, A
STATI SINT.

PER CHARACTERUM NITIDITAS,
FORMARUM VARIETAS TUM
DECURSU CONSTANTER
ET CHRONOLOGICA,
C SPARSORUM,
AD OMNES
FORMAS.

ÆSIE GRÆCÆ
ÆMPORA ;

E,

Æ RAMOS EDITORE.

TINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
IN VOLUMINIBUS MOLE SUA
LE FRANCIS VENIT. GRÆCA
LATINA LATERALIS AMPLI-
TUDINE AUTEM HANC VERSIONEM
UTRAQUE VIGESIMA QUARTA
OCTO, UNUMQUODQUE NERE
S BENEFICIO FRUATUR EM-
AMPLIORI EDITIONE ET 275
CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLI-
ENAT INTEGRO ET SEORIM
S VOLUMEN PRO NOVEN VEL
S APPLICANTUR

CESSORES

Migne, Jacques Paul

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATINIS
ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGEN-
TER CASTIGATA ; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA ; OMNIBUS
OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTIS, DETECTIS,
AUCTA ; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA ; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGU-
LARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICAN-
TIBUS, ADORNATA ; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN
ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA ;
DOCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATI-
STICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM DOGMATICUM, MORALE, LITUR-
GICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE ; SED PRÆSERTIM
DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID
NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSO,
IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR ; ALTERO SCRIPTURÆ
SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS
OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A
PRIMO GENESIOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.
EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM
NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER
SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES
STATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA ;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUS COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, QUOAD PRIMAM SERIEM VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA
STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA
DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLE-
CTITUR, ET AD NOVEM ET CENTUM VOLUMINA PERVENIT, SED SINE INDICIBUS ; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM
TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. UTRAQUE VIGESIMA QUARTA
DIE DECEMBRIS 1860 OMNINO APPARUERAT. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE
LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EM-
PTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM, 326 VOLUMINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272
PRO MINORI ABSQUE INDICIBUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE ERIT ; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLI-
TUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA AQUAUNT. ATTAMEN, SI QUI EMAT INTEGRO ET SEORSIM
COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EADEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEM VEL
PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES SERIEBUS PATROLOGIÆ NONDUM EXCUSIS APPLICANTUR

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXIV.

SYMEON METAPHASTES.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 208

1803

BR
60
.71738
t. 114

Clichy. — Ex typis PAUL DUPONT, 12, via dicta Bac-d'Asnières. — 109.12.1903

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X. ANNUS 988.

ΣΥΜΕΩΝ

ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ,
ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ,
ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

SYMEONIS LOGOTHETÆ,

COGNOMENTO

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤÆ,
OPERA OMNIA,

*ASCETICA, PARÆNETICA, CANONICA, HISTORICA, HAGIOGRAPHICA, MAGNAM
PARTEM EX MSS. PARIENSIBUS NUNC PRIMUM GRÆCE EDITA ;*

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS PRIMUS.

—
VENEUNT TRIA VOLUMINA 33 FRANCIS GALLICIS.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 208.

—
1903

HARVARD
DIVINITY
SCHOOL
*Andover-Harvard
Theological Library*

Migne, Jacques Paul

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATINIS
ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ulla EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESIOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARACTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM PENITUS EXARATA, QUOAD PRIMAM SERIEM VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLICITUR, ET AD NOVE ET CENTUM VOLUMINA PERVENIT, SED SINE INDICIBUS; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. UTRAQUE VIGESIMA QUARTA NE DECEMBRIS 1860 OMNINO APPARUERAT. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM, 326 VOLUMINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272 PRO MINORI ABSQUE INDICIBUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLI-TUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVE VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES SERIEBUS PATROLOGIÆ NONDUM EXCUSIS APPLICANTUR

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXIV.

SYMEON METAPHASTES.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES
IN VIA DICTA: AVENUE DU MAINE, 208

1903

BR
60
.71138
t. 114

Clichy. — Ex typis PAUL DUPONT, 12, via dicta Bac-d'Asnières. — 109.12.1903

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X. ANNUS 965.

ΣΥΜΕΩΝ

ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ,
ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ,
ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

SYMEONIS LOGOTHETÆ,

COGNOMENTO

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤÆ,
OPERA OMNIA,

*ASCETICA, PARÆNETICA, CANONICA, HISTORICA, HAGIOGRAPHICA, MAGNAM
PARTEM EX MSS. PARISIENSIBUS NUNC PRIMUM GRÆCE EDITA;*

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSE

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS PRIMUS.

—
VENEUNT TRIA VOLUMINA 33 FRANCIS GALLICIS.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 208.

—
1903

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM X. ANNUS 965.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXIV CONTINENTUR

SYMEON METAPHRASTES.

<i>Patrologiæ Editorum Præfatio.</i>	col. 9
<i>Leonis Allatii De Symeonis Metaphrastæ scriptis Diatriba.</i>	19
<i>De auctoritate et testimonio Metaphrastæ, auctore R. P. Honorato a S. Maria, Carmelita discalceato, in « Réflexions sur les règles et sur l'usage de la critique. »</i>	187
<i>Symeonis Metaphrastæ Encomium auctore Michaelæ Psello.</i>	183
<i>Ejusdem Metaphrastæ Officium eodem auctore.</i>	199
SYMEONIS METAPHRASTÆ OPERUM PARS PRIMA. — ASCETICA ET PARÆNETICA.	
<i>Oratio in Lamentationem Deiparæ.</i>	209
<i>Sermones Ethici XXV e scriptis Basilli Magni collecti.</i>	217
<i>Paraphrasis in Sermones S. Macarii Ægyptii.</i>	219
<i>Precationes.</i>	219
OPERUM PARS SECUNDA. — EPISTOLÆ, SCRIPTA CANONICA ET HISTORICA.	
<i>Iambici trimetri.</i>	224
<i>Alphabeta moralia quatuor.</i>	224
<i>Epistolæ.</i>	227
<i>Epitome canonum.</i>	235
<i>Annales a regno Leonis Armeni usque ad Nicephorum Phocam, jam editi in tomo CIX, inter Scriptores post Theophanem.</i>	
OPERUM PARS TERTIA. — V IÆ SANCTORUM.	
<i>Monitum Editorum.</i>	293
<i>Martini Hanckii Catalogus. Vitæ quas Symeon Metaphrastes composuit.</i>	293
<i>Danielis de Nessel Catalogus de eodem.</i>	299
<i>Incipiunt. V IÆ sanctorum.</i>	305

PATROLOGIÆ EDITORUM

PRÆFATIO.

De vita et scriptis Symeonis Metaphrastæ, Magistri et Logothetæ, ita scribit Leo Allatius in sua *Diatriba de Symeonum scriptis*, quam infra magna ex parte edemus, ut nos ab onere elucidandi doctissimi viri gesta dispenset.

De ætate qua Symeon floruit diu et acriter disputarunt viri periti, inter quos Oudinus, nulla habita ratione documentorum ab Allatio prolatorum, Metaphrasten sæculo XII vixisse contendit. At Joannes Bollandus, in celeberrima et eruditissima Præfatione quam præmisit *Actis Sanctorum*, jam pridem demonstraverat Symeonem Metaphrastem sub Constantini Porphyrogeniti imperio scripsisse, et cum circa an. 914 Vitas sanctorum componere incepisset, vitam saltem usque ad an. 965 protraxisse, quo regnabat Romanus, Constantini Porphyrogeniti filius et successor. Id postea plurimis documentis confirmavit Leo Allatius in laudata Diatriba, adeo ut de vera ætate hujus nulla superesse possit dubitatio.

Symeon Metaphrastes non tantum doctrina et scriptis claruit, sed etiam auctoritate et publicis quæ gessit muneribus. Ad primarias enim Imperii Orientalis dignitates promotus, negotia gravissima perite tractavit, et bono publico sapienter et feliciter consulit.

Sed quoad rem nostram maxime facit, laudem summam est assecutus dum vires ingenii omnes in colligendis, corrigendis, scribendis et edendis Vitis Sanctorum impendit. Ægre ferebat nempe, Acta martyrum, Vitas SS. Confessorum et Virginum sive ob abjectum quo scripta fuerant styllum, sive ob intermixtas narrationes parum credibiles, partim negligi, partim contemni, et sui officii esse putavit eas ad meliorem formam reducere, ut a fidelibus in pretio denuo haberentur et ab omnibus Christianis passim legerentur.

Res ei pro votis cessit; incredibile enim est quantum famam sibi in hoc opere prosequendo comparaverit, quantumque profectum spiritualem populo Christiano hac lectione procuraverit. Ab ætate qua scripsit, codices fere innumeri confecti sunt, in quibus Vita Sanctorum ex editione ejus descriptæ sunt, et ubique fuerunt propagatæ. Summas ei laudes tribuunt non tantum Michael Psellus, qui centesimo post ipsum scribebat anno, et eum viris sanctissimis fere æquavit; sed præterea auctores quicunque rerum illius temporis notitiam posteritati transmiserunt.

Fama Symeonis Metaphrastæ primum obscurari cæpit sæculo XVI, cum hæretici, cultui sanctorum infensi, in celeberrimum Græcorum hagiographum ex industria debacchati sunt, ut præcipuum auctorem Vitarum illarum in quibus virtutes sanctorum extolluntur et cultus eorum commendatur, in contemptum adducerent, et sic veterem Ecclesiæ catholicæ doctrinam de veneratione sanctis exhibenda facilius abolerent.

Hæreticorum machinationibus invite favit schola illa hypercriticorum, quæ sæculo XVII in Gallia nata est, et in discernendis genuinis documentis a falsis, suppositis aut corruptis fere totam operam suam utiliter collocavit. Metam autem pertransiit, dum cæco carpendi veteres ardore abrepta, Metaphrastem et alios nonnullos mediæ ævi scriptores injuriis, conviciis et contemptu ita affecit, ac si in scriptis eorum nihil veri, nihil sani prorsus reperiretur. Si eos audias, Symeon noster in vendendis fabulis totus est; terra monumenta corrumpit et perturbavit; mendacia historica innumera congeçit; nullam prorsus meretur fidem; libri ejus quasi nænarum farragines a viro docto et perito adjiciendi sunt.

Hæc omnia præter veritatem dicta sunt, et in detrimentum historiæ et doctrinæ sacræ. Quanquam enim Symeon Metaphrastes, quod omnium mortalium sors est, in aliquibus erraverit, et veritatem aut ignoraverit, aut ex parte læserit, tamen indubium est ejus diligentia multa vetera documenta servata fuisse, quæ secus periissent, nec eum mendacia scientem scripsisse aut ex ingenio fabulis indulsisse. E contra ex hoc capite a veteribus laudatur, quod e Vitis Sanctorum oscitanter scriptis, multa miracula incredibilia, narrationuculas futilissimas, et prodigia suspecta aut manifeste ficta reseuerit, et easdem digniotti forma ediderit. Quæ stylo humili vel abjecto compositæ fuerant, ipse stylo amœniori descripsit; quæ prolixitate tædio lectori esse debebant, ad breviorum narrationem contraxit: adeo ut longe plura reseuerit, quam de suo addiderit, quemadmodum jam observavit J. Bollandus; quæ eleganti calamo exarata erant intactas servavit et describere fecit. In iis autem perficientis non famam scriptoris criticorum subsequentis ætatis, sed de propagandis utilibus libris et de christianarum virtutum exercitio, per exemplorum prædicationem confirmando unice cogitabat.

Quod Symeon Metaphrastes ad augendum cultum Sanctorum olim fecisse legitur, id subsequentibus sæculis, non sine piorum applausu fecerunt viri docti et pii, inter quos nominare placeat Jacobum de Voragi-

1381

ne, Petrum de Natalibus, Lipomanum, Surium, Ribadeneiram, Rosweydam, Bollandum cum sociis, Gyry, et Albanum Butler, qui omnes, ad unum, vestigia Symeonis Metaphrastæ sæculi, plebi Christianæ plurimum suis scriptis profuerunt.

Cæterum habent et ipsi historici et viri critici, unde Symeoni Metaphrastæ gratias agant: nam, ut merito observat R. P. Honoratus a Sancta-Maria in *Observationibus ad regulas critices*, quarum fragmentum infra edemus, ipsi Millemont, Baillet, Launoy, acta a Symeone Metaphraste servata laudare coguntur et laudant; et ne sibimetipsis contradicere aut Metaphrastæ aliquid deferre videantur, ea laudant sub nomine Surii aut Bollandi, qui eadem Acta a Metaphraste accepta suis collectionibus inseruerunt. J. Bollandus autem, hypercriticis istis æquior, Symeonis Metaphrastæ patrocinium aperte suscipit et laudem ejusdem candidè proclamat. Postquam enim in Præfatione *Actis Sanctorum* præmissa debita encomia Eusebio Cæsariensi tribuisset, ita de Symeone disserit:

• Laudabile Eusebii studium alii deinceps imitati. Celeberrimus eo in genere Symeon Metaphrastes, qui et Logotheta dictus, ab illustri, quam Constantinopolitano in palatio gessit, dignitate. De cujus viri ætate, vitæ instituto, lucubrationibus, quia multa perperam scripta a viris etiam non indoctis, breviter dicere constitui. Ætatem ipse suam indicat in Vita S. Theoctistes Lesbix, quam x Novembris dabimus. Illius Vitæ auctorem esse Metaphrasten, non alium quempiam anonymum scriptorem, probat Leo Allatius testimonio Michaelis Pselli, e cujus ode 5 in Metaphrasten ista recitat: Το πρώτον σου σύγγραμμα ἐκ προνοίας θεοῦ καὶ διαιτίας γέγονε τοῦ ἱεροῦ προσβύτου καὶ μοναχοῦ, Σωμῶν θεοπέριε, ὃν ἐν Πάρῳ τῇ νήσῳ τεθεώρηκας. *Prima tua commentatio ex divina providentia et colloquio facta est sacri senis et solitarii, Symeon admirabilis quam in Paro insula vidisti.* Plenius colloquium in Theoctistes virginis Vita refertur. Addit Psellus: Ἀξίως ἐξῆμνησας τῆς Λεσβίας τὰ λοιπὰ καὶ θεὰ ἀγωνίσματα θεοκρίστου τῆς ὄντως, ἀγγελικὸν μικροῦ καὶ ἀσώματου τελεσάσης πανσόφως τὸ πολίτευμα. *Pro dignitate laudasti Lesbix industria et divina certamina vere Theoctistæ (id est a Deo fabricatæ), quæ angelicum prope et incorporeum vitæ modum sapienter tenuit.* Qua vero occasione in Parum venerit, et sanctissimæ virginis præclara facinora ex anachoreta didicerit, ipse indicat Metaphrastes: Γενομένην μοί ποτε κατὰ τὸν Πάρῳ γέγονα δὲ, καὶ γὰρ ἐπὶ Κρήτην διέπλεον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Λεόντος ἐκείσε πεμφθεὶς, Λεόντος φημι τοῦ εὐτυχῶς ὄντος βασιλέως, καὶ τὴν εὐτυχίαν Ῥωμαίων τῷ τάφῳ ἀναθάψαντος· ἐπεμπόμην καὶ συστρατευόμενος Ἡμερῶν τῷ πάντῳ, τῷ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ, καὶ ἄρχοντι τοῦ τε δρόμου καὶ τοῦ στόλου παντὸς ἢ τότε ἀληθέστερον καὶ αὐτῶν εἶπεν τῶν παθῶν· καὶ ἵνα μὴ τὸ πολλῶν ἐγκωμίων ἄξιον τῆς στρατηγίας ἐκείνου πάρεργον ποιησάμενος, καὶ μικρὰ τούτου μνηθεὶς ἀτιμάσω νῦν ἄνδρα, ἐπὶ τὸν παρούσαν τέρας ὑπόθεσιν εἶμι, ἐκείνου κατὰ κειρὸν μνησθησόμενος· ἐπετελλόμεν τοιγαροῦν τοῦτο μὲν ἐκείνῳ συστρατευόμενος, καὶ προδιδαζόμενος εἰς πῆραν στρατηγικήν, ὅσα πῶλος μερήρι, πρὸς τὰ γενναϊότατα τοῦ στρατηγημάτων συγχάριον· οὕτω γὰρ ἦν μακαρίτου μου βασιλέως σκοπός· τοῦτο καὶ προσβευόμενος πρὸς τοὺς τὸν Κρήτην ἔχοντας Ἀραχας. *Cum aliquando in Paro essem insula: sui autem nam in Creta navigabam a Leone beatæ memorix eo missus; Leone inquam illo vere fortunato imperatore, qui ipsam Romanorum felicitatem secum videtur in sepulcrum intulisse. Mittebur autem militaturus cum clarissimo illo Himerio, utpote ducendū exercitus peritiasimo, Dromi præfecto (sive Logotheta), qui universæ classi imperabat, aut, ut verius dicam, ipsis animi perturbationibus: sed ne multis efferendam laudibus illius peritiam belli administrandi obiter allingens, levi ejus facta mentione, uedecus ei potius videur inussisse, ad propositam interea narrationem redeo, de eo opportunius dicturus alias. Mittebar igitur partim cum eo militaturus, et ad imperatoriæ artis documentum aliquod promovendus, ut equuleus matri solet, ad præclara ejus stratagemata assiliens (id enim præcipue Augustus spectabat); partim ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer.* Varias Himerius Logotheta expeditiones navales Leone imperante suscepit, donec tandem ad Samum insulam mense Octobri anno 914 adversus ccc Agarenorum naves infeliciter commisso prælio, propterea ab Alexandro imperatore, Leonis fratre, in Calyporum monasterium relegatus, haud longo post tempore ærumnis confectus obiit. Quam hic Metaphrastes memorat expeditionem, cui et ipse interfuerit, ea videtur quam Curopalates et Cedrenus tradunt confectam decem ante Leonis obitum annis, cum Symeon secretarius (qui idem ipse Metaphrastes videtur fuisse) centum auri libras a Rodophyllo Cubiculario in itinere relictas, Leoni Tripolitæ apostatæ dedit, ne Thessalonicam captam everteret: quod illius factum ita gratum fuit imperatori, ut eum patricium et primum secretarium renuntiavit.

• Non erat tunc admodum natu proventus Metaphrastes, ut qui Imperatoriæ virtutis tirocinium ponere sub veterano duce juberetur. Fuerit tunc xx aut xxii annorum; potuit igitur ad annum Christi 957 aut 960 vitani deinde producere. Atque ita sub Constantino Porphyrogenito, Leonis filio tum Theoctistes vitam, tum alia diversorum acta eum elucubrasset certum videtur; non, ut Allatius scribit, sub Leone et Constantino: nam in hac Vita Leonem diserte τὸν μακαρίτην, *felicitis memorix*, appellat, qua ratione loqui de mortuis solemus. Si ea prima ejus commentatio fuit, nihil igitur sub Leone scripsit, quod quidem ediderit in lucem. Neque Alexandro rerum potiente ita laudare Himerium ausus esset. Præcipue publicas res tractare sub Leone cœpit. Nam cum, ut Psellus testatur, illustri natus familia, amplissimis opibus afflueret, excelleret eruditionis fama, atque egregium illic prudentiæ specimen Jedisset, tanta deinceps in gratia sapientis imperatoris fuit, ut quod Parius ille monachus prædixerat, summos deinceps honores sit consecutus; quos industria singulari, fide, gravitate, modestia, liberalitate gessit; quæ omnia prædicat Psellus.

• His ille doctrinæ fortunæque præsidis ornatus, cum cereret et gloriosa martyrum certamina, et monachorum præclaras exercitationes, ita imperite et inornate traditas esse litteris, ut multi ne legere

quidem eas vellent, quidam etiam risu exciperent; meliora autem afferre, alios propter animi socordiam nolle, alios quod opus esset immensi studii, *et qui ne tota quidem viri vita suffecerit, non posse, juvenile, ut idem Psellus scribit, aggreditur facinus, vel felicem potius actionem quam nullus omnium gessit feliciter; per quam ille evasit clarior omnibus qui sunt ubique, eruditus, et Deo consecravit ea quæ sunt omnium pulcherrima, martyrumque certamina et cursus, et monachorum abstinentiam atque patientiam ornavit ac decoravit.* Et multo quidem ille ac magna tantæ rei peragendæ adjumenta habebat ac præsidia. Auctor præclari consilii ipsemet fuerat imperator (Leo fortassis, etsi eo superstitute rem serio aggredi non potuerit Symeon, aut ejus filius Constantinus, hujusve socer Romanus), aderant hortatores plurimi; librorum egregius apparatus, amanuensium scribarumque copia: una defuisse videtur, propter assidua, quibus præerat, rei publicæ negotia, quæ collegisset ac distasset recognoscendi facultas. Tandem mortem vitæ consentaneam consecutus, *Ad Deum ascendit, inquit idem auctor, et apud illos ducit choros, quorum mores et vitam hic circumscriptis. Nam vel in fine ostendit, quam vitam egisset. Non enim eum veluti abscissum aut divisum fuisse dicunt ii qui viderunt: sed videbatur veluti a quodam vinculo liberari et hilari nutu se extendere ad ducentes angelos, et quodammodo seipsum tradere illorum manibus, ut cito emigraret e corpore.* »

Cum, favente jam preli fecunditate, de colligendis et propagandis Vitis Sanctorum primum cogitatum est, doctissimus Aloysius Lipomanus, episcopus Veronensis, translationem Latinam Vitarum a Symeone Metaphraste editarum sibi procuravit Ingentis Collectionis suæ tomum primum an. 1551 in publicam lucem misit. Tomo autem V, qui an. 1556 prodiit, Vitas Sanctorum quorum festa in Novembri, Decembri, Januario et Febuario celebrantur, a Metaphraste olim Græce scriptas, et nuper a Gentiano Herveto Latinas factas inseruit. Tomus VI, qui anno 1558 editus est, Vitas Sanctorum Maii, Junii, Julii, Augusti, Septembris et Octobris a Metaphraste collectas continet. In tomo VII habentur Vitæ Sanctorum Martii et Aprilis a Metaphraste mutuata et a F. Zino Veronensi in Latinam linguam interpretata, præter Vitas quas e codicibus monasterii Græci Cryptæ-Ferratæ, prope Romam in Latinum transtulerat D. Sirlotus, hujus collectionis tomus VIII et ultimus, mortuo jam Aloysio Lipomano, anno 1560 editus est.

Tanto autem omnium applausu collectio illa excepta est, ut Laurentius Surius, Carthusianus Coloniensis, jam multis libris editis notus, A. Lipomani vestigia premens, novam collectionem Vitarum Sanctorum composuit in qua Vitas Symeone Metaphraste editas Vitis Sanctorum Ecclesiæ Occidentalis immiscuit, quam sex tomis in folio comprehensam ab anno 1570 ad an. 1575 edidit.

Porro nec ipse Surius Vitas illas, prout in codicibus habebantur, clausis oculis imprimendas esse censuit; sed in gratiam lectorum, ut ipse declarat, nonnullas emendavit, correxit, contraxit, ne proximali nimia tædium afferrent, aut insulsis narrationibus quandoque intermixtis veræ historiæ, fideles offenderent.

Primæ Surii editioni mox secunda successit, quæ cum ad finem mensis Junii an. 1578 pervenisset, pius editor Surius e vita migravit. Aliorum et præsertim Jacobi Mosandri Carthusi Colon. cura deinde perfecta est, addito volumine VII, quo Vitæ Sanctorum omissæ, Martyrologium Adonis et indices copiosi continentur. Hoc volumen prodiit an. 1586.

Nox recusa est Venetiis an. 1581, duodecim tomis, sex voluminibus in folio.

Etsi diligentia Surii in corrigendis et contrahendis Vitis Sanctorum a multis laudata fuisset, nonnulli tamen viri graves et docti ipsi vitio verterant quod stylum genuinum auctorum, ut in incultorum, ex arbitrio mutasset, ac proinde originalem veritatem alterasset. Propterea quando collectio Suriana quarto jam prelo commissa est, editores stylum primigenium auctorum ubique restituerunt, et nonnullas Vitas, a Suria omissas, collectioni addiderunt. Hæc quarta editio, quam J. Bollandus tertiam appellat, prodiit Coloniae an. 1618, XII vol. in folio.

Longum esset recensere auctores qui ex collectione Surii, ac proinde Symeonis Metaphrastæ, Vitas Sanctorum vel alicujus regionis vel alicujus status peculiaris excerpterunt, et in usum fidelium typis commiserunt. Fuit enim hæc collectio veluti communis aurifodina ex qua unusquisque pro commodo suo thesauros effodit. Nunquam tamen contigit ut Vitæ Sanctorum Ecclesiæ Orientalis lingua sua originali omnes simul ederentur. Editæ sunt quidem nonnullæ Vitæ Græce Venetiis, sed plerumque translatae in linguam Græcam vernaculam. Cotelerius et Montfaucon unam et alteram Græce et Latine e codicibus mss. ediderunt. Plures debemus sociis Bollandianis, qui de edendis Græce et Latine Vitis a Metaphraste collectis consilium conceperant, sed illud ad exitum nunquam perduxerunt. Nondum exstat igitur collectio Vitarum Græce scriptarum quæ cum Latinis ulla ratione conferri possit.

Doleat J. Bollandus quod tam paucæ Vitæ SS. Græcorum hactenus editæ sint, Ita enim scribit:

«Sed de Metaphrastæ ætate ad hoc propositum nostrum jam satis ac fortasse nimium. Illius operi additas esse a posterioribus Vitas recentiorum Sanctorum monet Baronius. At quod in antiquiorum apud cum Vitis sæpenumero declarat scriptor se eadem, qua illi, vixisse ætate, causam idem sapientissimus cardinalis tradit, quod *vitas sanctorum non fuerint ut plurimum a Metaphraste conscriptæ, sed collectæ, tantum, ordine que per singulos menses dispositæ.* Digressisse cum Vitas ordinem mensium scribit etiam Aubertus Miræus. Mihi non liquet. Potuit id alius quispiam postea. Antiquiores Vitas, quas eleganter compositas reperit, transcripsit, servata etiam pristina auctorum phrasi, aut modice interpolata. Perspicere id licet ex Vita S. Symeonis Stylitæ v. Januarii, cujus magnam partem e Theodoreti Philotheo accepit, pauculis ad attentionem conciliandam, aptiusve connectendas periodos interjectis. Alias

ex integro composuit. At non quæcunque in Græcis codicibus reperiuntur Vitæ, eæ continuo Metaphrastæ fetus esse censendæ sunt; nisi velimus eam et priores Vitas, ut erant olim scriptæ, retulisse in in suum opus, et novas eorumdem sanctorum a se lucubratas addidisse. Non quorundam Sanctorum, ut Joannis Calibytæ, xv Januarii, Joan. Eleemosynarii xxiii, Xenæs sive Eusebiæ xxiv, plures reperiuntur Græcæ Vitæ, quarum unam esse a Metaphraste elaboratam verisimile est.

«Magno Ecclesiæ Catholicæ emolumento opera Metaphraste, aut certe quas sub ejus nomine reperit Græcas sanctorum historias, Latine a Petro Francisco Zino, Gentiano Herveto, Guilielmo Sirleto verti curavit Aloysius Lipomanus, episcopus Veronensis: quarum multas in suum opus Surius transtulit, ut sequenti paragrapho dicam. Atqui neque omnes Metaphrastæ Vitæ editæ adhuc sunt (nam citatam S. Symeonis Stylitæ Vitam, quam constat a Metaphraste scriptam, primum nunc edo); et aliæ Latine ab aliis, iisque præclaris, editæ auctoribus, vel apud Græcos vel in Latinis etiam bibliothecis Græcæ sanctorum historiæ latent. Has ego, si Deus vitam et vitam et vires dederit, hoc opere absoluto, quia in quibusdam interpretibus perpetuus quidam hellenismus et obscuritas fastidium lectori affert, cogito Græco-Latine edere, cum nova a me elucubrandæ interpretatione; nisi quis me, nec repugnantem, antevertat, aut certe laboris parte sublevet nonnullas accurate interpretatus. Et multas tum olim Rosweyduß collegerat, tum ego ab amicis postea accepi, quarum quædam Latine adhuc non exstant. Video tamen plurimas adhuc mihi deesse, quas Latine citati ante auctores verterunt; easque spero me interea esse confecturum.

«Quod Miræus ex Molani ms. bibliotheca tradit, Metaphrasten *Vitas sanctorum Orientalis Ecclesiæ collegisse* easque *solas in Græcorum ecclesiis legi*, utrumque falsum est. Promiscue, qui ubique terrarum vixere, sanctorum acta collegit Metaphrastes, licet præcipue Orientalium assecutus sit: nec solæ eæ in Græcorum ecclesiis leguntur, quas ille composuit, imo paucæ omnino, ut ex Menæis Græcorum, de quibus postea, sit manifestum. Si id vult Molanus, quorum sanctorum Acta collegerit Metaphrastes, eorum vel recitari elogium vel memoriam saltem celebrari in divino officio a Græci, non id inficior: at plurimorum agitur memoria, quorum acta non videatur ille descripsisse; aut sane immensum plane illius opus fuit, cujus minima adhuc sit pars edita. • Hactenus J. Bollandus.

Itaque operæ pretium esset si mox Vitæ sanctorum a Metaphraste olim collectæ, critice e codicibus manuscriptis qui multi sunt et insignes, in publicam lucem ederentur. Etenim hodie tanta est in codicibus manuscriptis confusio ut Vitæ a Metaphraste scriptæ vix discerni possint ab iis quas emendavit tantum, vel integras describere fecit; ne loquar de iis quæ post obitum ejus, collectioni ejusdem ab aliena manu ad augendum volumen insertæ fuerunt. Certum est hodie sub nomine Metaphrastæ quandoque proferrî Vitas quas Metaphrastes non tetigit nec vidit unquam.

Ut deplorandæ huic confusio aliquæ ex parte mederetur Leo Allatius triplicem confecit catalogum, in quorum primo posuit Vitas quas editio Suriana, veluti *auctor Metaphraste* scriptas profert. In secundo recensuit, Græce proferendæ titulum et initium singularum Vitarum, Vitas quas, atento stylo et dicendi genere, Metaphrastæ certo certius non esse credebatur. In tertio catalogo descripsit titulum et initium Vitarum quas, atento scribendi genere, a Metaphraste compositas esse erat persuasus. Triplicem hunc catalogum reperiet eruditus lector infra, in Diatriba Allatii de Symeonis Metaphrastæ scriptis.

Utiliter etiam consuli poterunt Daniel Nessel qui in Supplemento Lambecianorum de bibliotheca Vindobonensi commentariorum, pag. 109, e codicibus mss. catalogum texuit Vitarum quarum Metaphrastes auctor habetur, et M. Hanckius qui in opere suo *de Scriptoribus Byzantinis*, indice III, ad vocem *Metaphrastes*, octoginta septem vitas recenset a Metaphraste compositas.

Hæc omnia futuro editori auxilio esse poterunt.

Quamquam nobis ad ea subsidia properantibus quæ sub manibus habemus, nihil præstandum fuerit aliud, quam ut Vitas quas Surius, Bollandus et alii nonnulli viri docti a Metaphraste compositas ediderunt veluti corpus colligere, et Græce aut Latine recudere, prout nobis in libris impressis occurrerant, prætermisissis iis quæ in Metaphraste, vel apud Metaphrasten reperi dicebantur, utpote quæ ab eo scriptæ fuisse non censentur, voluimus tamen, non parvis expensis, textum Græcum Vitarum quas Surius aut Bollandus Latine tantum veluti opera ipsius Metaphrastæ protulerunt, e codicibus manuscriptis eruere, et nostræ editioni *Patrologiæ Græcæ* inserere, quo viri eruditi majorem fructum e libris nostris percipiant, meliusque intelligant quantopere nobis cordi sit eorum utilitati in omnibus consulere. Porro Vitæ sanctorum quæ Metaphrasten non habent auctorem, etsi in collectione ejusdem postea insertæ fuerint.

Quæ ad laudem et defensionem Symeonis Metaphrastæ initio hujus Præfationis diximus, sufficere videntur ad arcendos sycophantas et hypercriticos. Juvabit tamen hic recitare apologiam Symeonis Metaphrastæ qua Joannes Bollandus iudicium Roberti Bellarmini æquo severius temperare conatus est.

«De Metaphrastæ porro operibus ita scribit Bellarminus: *Illud autem est observandum, a Metaphraste scriptas fuisse historias de Vitis sanctorum multis additis ex proprio ingenio, non ut res gestæ fuerunt, sed ut geri potuerunt: addit Metaphrastes multo colloquia sive dialogos martyrum cum persecutoribus, aliquas etiam conversiones asiantium paganorum in tanto numero, ut incredibiles videantur: denique miracula plurima et maxima in eversione templorum et idolorum, et in occisione persecutorum, quorum nulla est mentio apud veteres historicos. Vellem melius de viro magno vir maximus pronuntiasset. Unde constat eum non vetera seculum esse monumenta?*

Omissis potius multa, quæ non omnino probaret, existimo, quam aliquid addidisse ex proprio ingenio. Retulerit tamen in suos commentarios aliquid, quod cum probatis veterum Patrum scriptis minus congruere videatur, homo erat, falli poterat. Colloquia martyrum cum persecutoribus unde constat habita non esse? Amplificari ea sane ad legentium utilitatem ac voluptatem: quis jure id reprehendat? an est qui-quani qui id non permittat historico? Livio cæterisque licet ducum orationes suos ad prælium adhortantium concinnare, sacro scriptori non licebit mysteria nostræ religionis gentilibus tradita, ipsorumque confutatas superstitiones, explicatius proponere? Nam magno numero conversos ad fidem nostram, visis quæ sancti patrarent miraculis. nunquam equidem sum admiratus: qui enim alioqui tot ac tantæ provinciæ tantillo tempore subjici Christo potuissent? Miracula omnia, etiam quæ nunc sunt, si suis commentariis insererent qui modo ecclesiasticas historias scribunt, quanta singularum moles existeret! quantum offensionis haberet atque fastidii? Neque nulla, neque omnia narrant, sed quædam maxime illustria vel testium celebritate, vel consecuti fructus amplitudine. Idem veterum studium fuit: qui propterea frequenter tradunt multa et magna, ad sanctorum vel testandam ac munerendam sanctitatem, vel dicta confirmanda, edita esse divina virtute miracula, neque ullum tamen commemorant. At si quis ex professo sancti cujuscumque historiam scribat, nihil eum præterire consulto fas est, quod sit ab eo dictum aut factum præclare, aut ejus causa susceptum a mortalibus, aut denique patratum a Deo. » Hactenus J. Bollandus.

Addere possemus Dionysii Petavii sententiam qua hæreticos qui SS. Patres increpant, quod historiam Christi Salvatoris rhetoricis artibus ornaverunt, redarguit, sapienter admonens et mysteria religionis et Acta sanctorum jure merito a doctoribus Ecclesiæ ornari posse, dum ea quæ facta esse creduntur, vel fieri debuerunt aut potuerunt, veluti facta narrantur, dummodo nihil asseratur quod veritati aut historiæ manifeste repugnet. Profecto Symeon Metaphrastes hanc regulam, a recentioribus sæpe servatam, quod sciam nunquam prætergressus est. Non est igitur quod quis eo ex capite eum carpat.

Cum supra dicerem nullam exstare Vitarum Sanctorum Græcæ scripturarum collectionem, quæcum Latinis collectionibus conferri possit insinuavi nonnullas collectiones Græcæ existere typis impressas, sed illæ quantum scio, non lingua Græca litterali, sed lingua Græca vernacula editæ sunt. Sic. ex gr. præ manibus habemus volumen exiguum ita inscriptum: Βιβλίον καλούμενον Ἐκλογή, ἤγουν μερικῶν ἁγίων βίαι οἱ ὠραιότεροι τοῦ Μεταφραστοῦ, μεταφρασθέντες ἐκ τῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ, κ. τ. λ. ἐν Βενετίᾳ α. μ. δ'. Id est: *Libellus qui vocatur Ecloge seu nonnullorum sanctorum vitæ pulchriores a Metaphraste compositæ, quas e lingua Græca in idioma vernaculum transulit Agapius diaconus, etc.* 12° Venetiis 1642. Hoc volumine continentur quinquæ tantum, videlicet S. Josephi Pancali, S. Alexii, S. Patris Onuphrii, sanctæ matris Eupraxiæ et martyrium S. Pantaleonis. Ecloge illa deinde aucta, anno 1664, et sequentibus annis edita est pluries Venetiis. Ultima quæ novimus editio impressa est Venetiis an. 183, hoc titulo: Νέος παραδεισος ἦτοι λόγοι διάφοροι καὶ βίαι ἁγίων ἐκ τοῦ Μεταφραστοῦ Συμεῶνος, εἰς τὴν κοινὴν ἡμετέραν διάλεκτον μεταγλωττισθέντες μὲν παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητοῦ. Νῦν δὲ αὖθις τυποθέντες εἰς κοινὴν τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν, μετὰ τοῦ προστίκοντος πίνακος, 4° ἐν Βενετίᾳ 1853. Volumen hoc continet Vitas Sanctorum et Sanctarum septuaginta quinque, præter narrationem imperialis et patriarchalis monasterii τοῦ Βατοπεδίου.

Quæstio est olim agitata, nec hodie dum soluta: Utrum Symeon Metaphrastes scripserit commentarium in Evangelium S. Lucæ, necne? Sunt qui asserunt fragmenta quæ sub nomine Metaphrastæ in Catenis Patrum occurrunt excerpta esse et Vitis sanctorum, sed commentarium continuum in Evangelium S. Lucæ Metaphrastæ nullum exstitisse unquam. Hac de re quidquid sit, fragmenta Metaphrastæ inscripta in catena in S. Lucam quam Nicetas Serronius sæculo xi composuit, quamque suo loco edemus, hic prætermittimus. ne ad aliquando actum agere videamur, aut catenam abumpere cogamur. Eadem catena continet fragmenta plurima Joannis Geometræ, quæ pariter in catena integra sub nomine Nicetæ Serronii edenda sub anno 1090 legi poterunt.

Vitis sanctorum subsequuntur cætera opera Symeonis Metaphrastæ, quibus pro necessitate aut utilitate lectoris pecularia monita præmisimus.

J-B. M.

B***** 9 Aprilis 1861.

NOTITIA

SCRIPTORUM SYMEONIS METAPHRASTÆ

(Ex Allatio, *De Symeonum scriptis*. Paris 1664. 4o.)

[24] Sed jam me vocat ad se, cujus vel solius *ait, multa addidit ex proprio ingenio, non ut res gestæ fuerunt, sed ut heci potuerunt.* gratia hæc nostra Diatriba instituta est Symeon Metaphraestes, tum virtute, tum scriptis ultra humanum captum admirabilis, quo vel solo fraudibus adversariorum corruentes Ecclesiæ structuræ solidentur et sustineantur. Pietas tanti viri, scripta elegantissima, labores ingeniosissimi, vigiliæ tam utiles, animus sincerus, verax, mentiri nescius, stomachum movit hæreticis; non patiuntur tam patenter sua præstringi a [25] tanto scriptore mendacia. Quid ergo? Deiciendus est de gradu: dimovendus ex dignitate: vilescat: fiat unus ex trivio: insimuletur inconstantia mendacii, negligentia, iguorantia; negetur illi ingenium, studium, facultas, iudicium. Sic homini demitur fides. Ubi incorrupta fides non est, credulitas est, inconsiderantia, temeritas. Ne temere dicantur credere, ne perperam fidere, dictum veluti dubium examinandum, iudicandum, in examine tam vario, et parum æquo non deerunt machinæ ad refellendum: saltem fraudos et doli locum inveniunt, et reddent legentis animum suspensum et anxium. Hinc omnis hæreticorum in Metaphrastem maledicentia effluxit; quo tandem iacro? consideretur Gesnerus in Bibliotheca. *Symeon Constantinopolitanus Ludimagister circiter annos abhinc ducentos composuit Græce Metaphrases, id est, Vitas sanctorum quæ singulis mensibus proprie leguntur.* Hospinianus De templis scribit illum fuisse triviale Constantinopoli Ludimagistrum, mendaciorum Legendas scripsisse, nec amplius abhinc ducentis viginti annis vixisse. Casaubonus in Baronium exercit. 16, num. 95: *Metaphrastæ, qui vitam et res gestas Longini istius scripsit, tantum tribuimus nos quantum et debetur, qui diligentia summa, sed iudicio nullo in ea collectione sit versatus: neque aliter Baronius iudicat. quoties intendit animum: quod utinam semper fecisset. Ne alia loca ejus proferam, in quibus Metaphraestes, ut anilium sæpe fabularum hamazarium severe castigat: in hac historia non constat ipse sibi. Et num. 96: Primus enim quod quidem hodie sciatur, Metaphraestes, scriptor oppido recens, et persæpe vanissimus, magnusque fabularum anilium consarcinator, ejus rei meminit. Et alius: Vitas sanctorum translatus Lutine apud Lipomanum, et Surium habemus; sed plurima in iis fabulose scripta sunt, Nempe Metaphraestes, ut Bellurminus verissime*

Expendantur, sed iudicio prudentium singula. Μάγιστρος, *Magister*, nomen in Aula imperatorum dignitatis atque officii, ejusque inter alia præcipui, tanquam qui titulos sibi vindicaret, περιφανού, et περιβλήπτου, inter patricos locum haberet, imo supra eosdem haberetur, in conciliis sederet, ad sustinendos in baptismate imperatorum filios adscisceretur, consanguinitate eorumdem jungeretur, ignoratione rerum Græcarum in *Ludi-Magistrum*, si si illis placet et Hospiniano, *triviale*. Ipse hic demum, ne nimius sim, quid de ea dignitate scripserit Constantinus Porphyrogenneta, qui hanc bene scire poterat, in Vita Basilii Macedonis, quod non ita obvium sit referam Narrat siquidem ille de Basilio: Της δὲ προνοίας ἀγούσης τὸν Βασιλεῖον εὐμαχῶνως πρὸς ὅπερ ἐβούλετο, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκ τῆς στρατείας ὑποστροφὴν [26] υἰοποιεῖται τὸν δὲ βασιλεὺς Ἐτύγγαν γὰρ καθ' ἑκάστην οἰκίαν γονῆς ἀμοιβῶν, καὶ τῆς τῶν μαγιστρῶν ὑπερλάμπρας τιμῆς ἄξιον. Ἐφ' ὧν τῇ βασκανίᾳ βηγνύμενος ὁ λογοθέτης Συμβατίος, καὶ τὰ ἑξῆς. *Verumtamen providentia ferente Basilium, ad id, quod liberat aptissime, illi post illum exercitationem et reditum, imperator eundem pro filio, quod ipse nullos liberos habebat, adoptat, et magistrorum præfulgente dignitate condecorat. His rumpitur invidia logotheta Symbatius, etc.* Magistrorum dignitas ea est, ut nec ab imperatoris filiis negligeretur, sed ad eam veluti quid sublimis, ex inferiore imperatorum filii gradum facerent.

Illi qui dicunt, quare non produnt auctorem? Apud quem invenere? et invenisse necessum est, ni suas meditationes, et non rem gestam litteris mandant. Vide quid de magistri dignitate disserunt Codinus, Historici alii, et Glossatores Græco Barbari. Et ut acerbium insaniant, audiant et discant, tum demum fremant, Metaphraeste Constantinopoli ortum illustri familia, summoque genere prognatum, divitiis abundantem, ab imperatoribus variis dignitatibus condecoratum, non potuisse esse imi subsellii virum, multo minus *Triviale Ludimagistrum*. Michael Psellus Encomio in eundem: καὶ τόγε θαυμασιώτερον, καὶ διὸ μάλλον ἂν τις ἐκεῖνον θαυμάσειεν, ὅτι καὶ γένους εὖ ἔχων, καὶ τὰ τῆς εὐκλείας οἰκοθεν κεκτημένος, βίβητε τε πλοῦτος κο-

μῶν, καὶ οἶον ἂν τις πρὸς παιδεύειν ἀποκνήσειεν. Οἱ γὰρ πλεῖστοι ἀφορμὴν τοῦ πλουτεῖν, ὡσπερ τὸν λόγον τιθέουσιν, οὐχ ἔνα ἐπιβουλοὶ τῶν κρείττωνων γένοιεν· ἂν, ἀλλ' ὅπως τοῖς ματαίοις ἐπεντροφήσωσι, παρασκευάζει ἐκεῖνος ταῖς παρὰ τῆς ἔξωθεν τύχης πρὸς φιλοσοφίαν ἐκέλευετο. Εἰ, ἄλλ' ἐκεῖνος οὐχ οὕτως· πολλοὺ γὰρ καὶ δεῖ, ἄλλὰ μῆτε τὴν ἐσθῆτα μεταλλάξας, μῆτε τοῦ μεγαλοπρεποῦς καθυφεῖς, μῆτε τὸ γένος ἀτιμάξας ταῖς τοιαύταις καινοτομίαις, μῆτε πλάσας, ἢ μετακλάσας ὑποθέσεις πολιτικὰς, μῆτε τινάλλως σοφιστευόμενος εὐ μὲν ἀπὸ τοῦ γένους φιλοτιμία, ἄλλ' πρὸς τὸ εὖ ποιεῖν πολυρχεστέτη ἐχρήσατο, τὴν δὲ ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἀρετὴν ἀφορμὴν εὐθὺς ἔσχε μεγαλοπρεπείας τε καὶ λαμπρότητος. Βασιλεῦσι γὰρ ἐπέρχεται γεγονῶν, τὰ τιμιώτατα τῶν ὄλων πιστεύεται, τὸ μὲ ἐγγὺς ἐστάντι τοῦ βήματος διὰ τὴν συνέσειν, τὴν δὲ νῆι· πολιτείας διοικήσειν, διὰ τε τὴν τῆς φύσεως ἐπιτηδεσιότητα, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν· καὶ πρῶτα μὲν ταῖς μυστικωτέροις ἐφεσθήκει τῶν πράξεων, καὶ τοῖς ἀπορήτοις βουλευέμεσθαι κοινωνῶνς παρεστῆκει τοῖς συμβουλευούσι· Ἐπει δὲ ἡ τοῦ τρόπου πίστις ἐν τοῦτοις τοῦτον ἐκίρρη, μετὰ τῶν ἀδούτων καὶ τὰς κοσμικὰς φροντίδας συνειλεξέ, ὡς αὐτὸν γενενηθῆσαι εἰσαγγελέα τε τῶν κρατούντων τῶν ἔξωθεν, καὶ ἐξαγγελέα τῶν τοῦ κρατούντος τοῖς ἔξωθεν. Καὶ τὴν ὠάνει δεσμῶς τῆς διοικήσεως ἀκριδῆς. Τοῦ μὲν οὖν ἡλιακοῦ κύκλου τὸ μὲν ἔστιν ἐτέρωθεν, τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς, ἐκεῖνος δὲ ὁ αὐτὸς ὅσος ἦν καὶ τῶ βασιλεῖ καὶ τοῖς πράγμασιν. Ὡσπερ γὰρ καὶ ἄνωθεν ὁ λόγος τοῦτον ἐγνωρίσει, παντοδαπὸς εἶχε τῆς φύσεως. Τὰ μὲν προβουλεύσασθαι, τὰ δὲ τῶν βουλευμάτων καὶ κατεργάσασθαι, βραβύρως τε πρόβου τῆς Ῥωμαίων ἀπόστασθαι γῆς, τοὺς δὲ καὶ καταγωνίσασθαι, ἢ στρατεύμασιν, ἢ τεχνάσμασιν, ἔθνη τε ὑποποιῆσαι καὶ στήναι θεσιὸς πρὸς τοὺς καιροῦς καὶ τὰ πράγματα, τῶ μεταβελῆσθαι, ὅτε ὄσον, τῶ καινοτομήσαν ὅτε συμφέρον, τῶ τὴν αὐτὴν τηρεῖσαι ἰδέαν, ὅτε [27] τοῦτο καλὸν δόξειεν. Καὶ ἐπὶ τοῦτοις οὐδὲ χερτῶν ἄμιρος ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ κατεῖχετο αὐτῶ πρὸς πάντας σπουδῆν μετ' ἐκμελῶς κειρίας, καὶ ἡ γλυστὰ καὶ ἡ διάνοια. Μεγαλοπρεπὲς δὲ ἔχων καὶ τῆς στολής καὶ τοῦ σχήματος ἄμικ καὶ τῶ βαδίσματος, ἀντήλλαξε τὸ ἦθος πρὸς τὸ φαινόμενον, ἐπιχαρῆς τε ὢν καὶ εὖ πρόσαιτος καὶ αὐτόθεν ὄλων πάντας τῶ μειδιᾷματι. Εἶχε δὲ καὶ τῆς χειρὸς ἠειδῶς, ὄσο ταύτην ἐπεκτεινόντων, πλούτου καὶ προαιρέτως. Καὶ προικεῖται γὰρ αὐτῶ ὑπετάξουσα, καὶ ἐξήνταται ταύτης, ὡσπερ ἐν ποταμοῦ δαφιλῶς ὁ βυλλόμενος. Εἶχε μὲν οὖν οὕτω ταῦτα τῶ μεγάλῳ τῶσφ ἀνδρῖ. *Et quod est admirabilis et propter quod illum quispiam magis fuerit admiratus, cum esset genere clarus, et ex illustri familia natus, ac abundaret divitiis, et iis, quæ signioreffecerint quempiam ad disciplinas. Multi enim sibi proponunt doctrinam et eloquentiam tanquam opum parandarum materiam, non ut assequantur ea, quæ sunt meliora; sed ei studentes, ne se non rebus noxiis voluntate expleant ille externis fortunæ adminiculis usus est ad philosophiam, etc. Sed ille non*

tam longe quidem ab eo absuit: sed neque vestem mutans, neque aliquid dimittens de magnificentia, nec hujusmodi movilitibus genus dedecore afficiens, neque civiles causas fingens et refringens, neque inaniter fungens munere rhetoris, generis quidem decore utebatur omnino ad benefaciendum, virtutem autem, quam sibi paraverat e disciplinis, habuit proliis occasionem splendoris et magnificentis. Non cum imperatoribus evasisset amabilis, ejus fidei committuntur quæ erant omnium maxime honorabilia, ut qui prope tribunal staret propter sapientiam; reipublicæ autem administrationem propter ingenium solertiam et rerum curam accepit. Ac primum quidem præfuit rebus magis arcanis, et secretiorum consiliorum, fuit particeps cum imperatoribus; adeo ut imperatori renuntiaret ea, quæ afferebant exteri, et rursus exteri, ea, quæ jubebat imperator; ut esset veluti quoddam accuratum vinculum administrationis. Atque orbis quidem solaris pars quidem est alibi, pars vero est apud nos; ille vere totus erat apud imperatorem, et in ipsi negotiis. Quomodo enim superius significavit oratio, versatilis et ad omnia accommodatum habuit ingenium, adeo ut prius consultaret, et operaretur ea, quæ consulta fuerant, ut Barbaros procul propulsaret a finibus Romanorum, alios autem superaret, aut copiis, aut artibus, et gestes in suam redigeret potestatem; temporibusque et rebus dexterrime uti posset, quod mutaretur quando oportebat, quod innovaretur quando expediebat, quod eandem servaret speciem, quando bonum videbatur. Sed neque erat vir expers gratiarum et leporum, sed ad omnem leporem et gratiam convenienter docendam composita erat ei lingua instructa et animus. Cum autem esset ei magnificus et amictus et habitus simul cum incessu, mores quoque mutabat ad id quod ridebatur, ut qui esset graciosus et affabilis, et eo ipso omnes subridens ad sattrahebat. [38] Præterea autem manu quoque minime erat parcus, utpote quod duce res extenderent, nempe divitiæ et voluntas. Habebat autem ita quoque ut oportere nonnullis prorsus ex iis, etc. Et in Canone, Ode 3: Ἐνδιαπρέφας ἐν ἀρχαῖς ταῖς τῆς κάτω συγλήτου, ὡς ἀνὴρ βυλληφόρος, τὸ πολίτευμα τὸν οὖν ἐκτίσῃ ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὴν ἄνω σύγκλητον ἐκίστησε. Cum claruisset in muneribus inferioris senatus veluti consiliarius, conversationem tuam adeptus es in caelis, et superiorem Senatum exornasti. Illud quoque observo ex Chronico Alexandrino, Paulinum Theodosii imperatoris, et Eudociæ paranymphum maxime apud eodem auctoritatis virum post alias dignitates, quibus insignitus fuerat, tandem veluti omnium cumulorum magistri consecutum. Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδοσίος Παυλίῳ ὡς φίλον αὐτοῦ καὶ μεσάζοντα τῶ γάμῳ, καὶ συναριστούντα αὐτοῖς ἐποίησε διὰ πάσης ἀξίας εἶθεῖν. Καὶ μετὰ ταῦτα προηγάγετο αὐτὸν μάγιστρον. Καὶ ἠδύθη ὡς ἔχων παρρησίαν πρὸς τὸν βασιλεῖα Θεοδοσίον, καὶ τὴν Ἀγούστταν, ὡς παράνομος αὐτῶν γενόμενος. Paulinum vero ut amicum, et nuptiarum conciliato-

rem, convictoremque Theodosius Augustus per omnes honores gradus ac dignitates evertit, ac demum magistrum creavit; et auctus est, tanquam qui potestatem et libertatem adeundi cum Augustum Theodosium, tum Augustam, ut qui amborum paranymphus fuerat. Post alias dignitates magistratum addit, et auctus est. A vilioribus ad celebriora, si accrescimus, gradum facimus. Si hæc munia sunt apud Græcos *Ludimagistri*, illiusque *Trivialis*, quæ erunt apud vos, Hospiniane, comitis, patricii, ductorum exercitus, ac tandem Cæsaris? Possem hic ipse multo plus ex vestris recensere, qui erudiendis pueris mercede vilissima operam suam locarunt, in magna tamen apud vos æstimatione, et fide. Et tu hoc uno nomine *Ludimagistri Trivialis* ignominiam, atque infamiam comparabis, et de dignitate deturbabis? alia pessumdandi Catholicos ineunda via est.

Cum vero non magistri tantum dignitate, sed et Logothetæ Metaphrastes noster enituit, non abs re fuerit, si nonnulla nos etiam afferamus, ut dignitate officii Symeonis dignitatem tanto cognomine illustrem conspiciamus. De Ecclesiastico non moror, tantum de Palatino officio sermo sit. Illi Logothetæ proprie erant qui rationes fiscales, vel publicas cognoscunt, et disceptant: sumptusque, vel introitus ita dirigunt, ut reipublicæ potius quam privatorum jura sustineant: eos discussores nonnulli nuncupant. Procopius lib. III Belli Gothici: Ἦν δὲ Ἀλέξανδρος τις ἐν Κυζαντίῳ τοῖς δημοσίοις ἐφεστῶς λογιμοίς, λογοθέτην ἑλληγίζοντες τὴν τιμὴν ταύτην καλοῦσι Ῥωμαῖοι. *Alexander vero quispiam Byzantii rationibus publicis præerat, Logothetam Græco vocabulo Romani vocant.* Hinc Λογοθέσιον πολιτικῶν πόρων, quod Theophani est, ut adnotavit Alemannus, Γενικὸν λογοθέσιον. Et Nicephorus patriarcha, Δημοσίων πόρων λογιστὴν in [29] breviario historico, Θεόδωτον δὲ τινα μοναχὸν ἔγκλειστον τὸ πρότερον κατὰ τὰ θρακικῶς τοῦ στενοῦ λεγόμενου πόρου γεγονότα, τῶν δημοσίων λογιστὴν, ὃν τὸ δημῶδες λογοθέτην καλοῦσι, καθίστησιν. *Idem porro Theodorum quemdam monachum, qui prius in Thraciæ finibus ad freti angustias inclusam ac solitarium vitam duxerut, publici ærarii præfectum constituit, quem Logothetam vulgo nuncupant.* Et, Τούτοις ἡγεμόνα ἐπίστησιν Ἰωάννης διάκονον τῶν Μεγάλων ἐκκλησίας, καὶ τῶν δημοσίων φόρων λογιστὴν, ὃν λογοθέτην γενικὸν οἷδε καλεῖν ἢ συνήθεια, ὑπάρχοντα ἔμπροσθά τε καὶ ἔμπειρον καθιστάμενον. *Summæ deinde rei Joannem perfecit Magnæ ecclesiæ diaconum, et curatorem publicorum vectigalium, quem generalem logothetam appellare vulgo solent, virum prudentem, et multarum rerum experientia præditum.* Justinianus postea, ut Procopius tradit in ἀνεκδότοις, viros a se militibus constitutos, qui ex omni hominum genere, quam maximam pecuniam in castris colligerent, λογοθέτας, *logothetas* appellavit. Ὀνομα δὲ λογοθέτας αὐτοῦς ἔθετο, Alemannus Cen-

silores, interpretatus est non male, veluti castrensis pecuniæ dispensatores et curatores. Tandem labente imperio logothetæ munus ad alia quoque munera distractum est, prima sui origine unicum, gliscente principum libidine in plurimos surculos divulsum. Hinc ὁ τοῦ Γενικοῦ. Incertus de officiis palatii Constantinopolitani, καὶ τὸν γενικὸν λογοθέτην εἰσόρα. *Et generalem logothetam conspice.* Et Matthæus monachus de iisdem. Ἐπὶ τραπεζῆς ἄλλοι τε Γενικοῦ λογοθέτης. *A mensa alti generalis logotheta.* Alii verterunt *ærarii generalis*. Indumenta describit Codinus: Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ Γενικοῦ σκιάδιον λευκὸν βλατιῶν μετὰ μαργελλίων. Τὸ Κιβδῶδιον ἐκ τῶν συνήθως πλιτευομένων βλατιῶν. Τὸ δὲ σκαρῶνικον χρυσοῦλεικον βλατιῶν, συρματέϊνον ἔχον ἔμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν τὴν αὐτῆς βασιλείας εἰκόνα διαγέλαστον ὡσπερ καὶ τοῦ Πριμικηρίου, καὶ ἄνευ δικανικίου. *Logothetæ generalis ærarii pileus est albus pannus cum margellis, cabbadium ex iis, quæ communi more gestari solent vestimentis. Scaranicum aurei et albi coloris est purpureum et fimbriatum, habens anse ut retro imperatori imaginem pellucidi viri consimilem cuiusmodi etiam est scaranicum Primicerii: caret sceptro.* Hujus functionem incognitam suo tempore fuisse perhibet idem Codinus, Ἢ τὸ τοῦ Γενικοῦ λογοθέτου ὑπηρεσία οὐ γινώσκεται. *Generalis logothetæ munus ignovatur.* Hic Codinus a Meursio vapulat: Meursius a Giesero, an bene, judicet alii. Ego vocis γινώσκεται significatum illum esse dixerim, non nosci, non esse scilicet in usu; ea enim, quæ desierunt nec in usu sunt, inter aliorum usum minime cognosci dicuntur. Alter erat λογοθέτης τοῦ δρόμου. Incertus, Ὁ λογοθετῶν σὺν αὐτῶ τοῖς τοῦ δρόμου. *Unaque cum eo logotheta cursus.* Vestimenta illius ex Codino, Τὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου σκιάδιον, οἷον τὸ τοῦ μεγάλου Χαρτολλαρίου. Φακελιῶδα δὲ φορεῖ οὗτος καὶ ὀπιλοῦρτικον, οὐ μὴν σκαρῶνικον. *Logothetæ cursus pileus est qualis magni Charitularii. Fert iste Phaceatium et [30] epiloricium, at non scaranicum.* Et cap. 5: Ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου εἶχε μὲν πάλαι καὶ οὗτος ὑπηρεσίαν ἡμῖν ἀνεπίγνωστον, νῦν δὲ οὐδεμίαν. *Logotheta cursus olim habuit functionem nobis incognitam, nunc vero nullam.* Quidquid dicat Codinus, functionem illius nobis conservavit Nicephorus patriarcha in breviario historico: Τοῦ δ' ἦν Ἀντιλογος μὲν ὁ τῶν δημοσίων πραγμάτων τὰς ὑπομνήσεις αὐτῶν διακομίζων. Λογοθέτην δὲ τοῦ δρόμου τὴν ἀξίαν οἱ περὶ τὰ βασιλεῖα καλοῦσιν. *Ex iis Antiochus magister memoriæ, quem magistratum logothetam cuius, qui in aula sunt appellare solent.* Notat Petavius Λογοθέτην τοῦ δρόμου, dici hic a Nicephoro: Τὸν τῶν δημοσίων πραγμάτων τὰς ὑπομνήσεις διακομίζοντα. Quod magistri memoriæ proprium erat. *Qui ut est in Notitia imperii Orientalis, annotationes dicit, hoc est, scripturas breves, quibus ea continentur, quæ principis nomine statuuntur, aut confirmantur, sed et precibus respondet, hoc est, responsu*

dictat, quæ princeps libellis supplicibus dederit : ad hæc diplomata ad currendum nomine principis vel magistri officiorum dare muneris ejusdem fuit, a quo λογοθέτης τοῦ δρόμου dictus est. Tertius est, Ὁ λογοθέτης τῶν οικειακῶν. Rerum domesticarum logotheta. Incertus, Ὁ τῶν οικειακῶν λογοθέτης ἀργέτω. Domesticorum logotheta præeat. Matthæus Πραιτωρ τοῦ δήμου, οικειακῶν δ' αὐτοῦ ὁ λογοθέτης. Prætor populi, domesticorum simul logotheta. Competunt illi phaceolium et epiloricium et non scaranicum. Codinus, τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν οικειακῶν φακεῶλις, καὶ ἐπιλορχίον, οὐ μὴν δὲ σκαράνικον. Caret functione: idem, Ὁ τῶν οικειακῶν λογοθέτης οὐκ ἔχει ὑπηρεσίαν τινά. Logotheta rei familiaris nullam habet functionem. Quartus, ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ. Logotheta castrensis. Incertus, λογοθέτην ὄρα μοι κἄν στρατιωτικῆς Logothetam considera etiam inter milites. Matthæus, Ὁ δὲ τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου λογοθέτης. Logotheta vero militaris catalogi. Logothetæ exercitus gestamina sunt phacedium et epiloricium, at non scaranicum. Codinus, τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ φορέματα φακεῶλις, καὶ ἐπιλορχίον, οὐ μὴν καὶ σκαράνικον: nullumque illius ministerium agnoscit. Ὁ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἔχει. Quintus est, λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν. Rei peruariæ logotheta. Incertus, καὶ τῶν ἀγγελῶν λογοθέτης εἰσέτω. Et pecorum logotheta introeat, Matthæus, λογοθέτης ἀγγελῶν, ὃ τε δικαιοφιλᾷ. Logotheta pecudum et jurium custos. Illius habitus Codinus, τὰ τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν, φακεῶλις καὶ ἐπιλορχίον, ὡς τὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ, οὐ μὴν καὶ σκαράνικον. Logothetæ regum phaceolium et epiloricium, qualia logothetæ exercitus, sed scaranico non utitur. Præter hos addunt sectum τῶν Σακράτων, arcanorum. Illius meminit Anna Comuena lib. II. Nicetas in manuele Comneno lib. VII: Ὡς ἡ Λατίνων βούλεται φωνῆ Κηγγελάριον, ὡς δ' Ἑλληνες εἴποιεν λογοθέτην, Ut Latino-rum voce exprimitur cancellarius, ut Græci dicerent logotheta. Joannes Cinnamus Historiæ Romanæ lib. IV [31] de Richardo Antri domino verba faciens: Ὡς δὲ τῶν πυλῶν ἀλογοιστῆσαντες Γιβενάτζιόν τε αὐτὸ δμολογίς ἔσχεν, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν προσιόντες ἐσκέπτοντο, κόμησά τε ἄλλοις, καὶ δὴ καὶ τῷ Γυλιέλμου κατῆγλαρίῳ συγγεγονῶς, ὃν λογοθέτην εἶποι ἂν τις ἑλληνίζων ἀνὴρ, ἐπὶ Τράνιν σὺν αὐτοῖς ἦλθεν, ὡς αὐτοβοεῖ τὴν πόλιν ἀναρπασόμενος. Cum vero portæ urbis parum caute custodirentur, Juvenatium ipsam in ejusdem fidem se dedit. Hinc pro occupandis cæteris cum comitibus aliis, necnon Gulielmi cancellario, quem logothetam Cræcu quis lingua expresserit, concilium inibat, et Trunim usque cum illis processit, quasi primo impetu urbem direpturus fuisset.

Ante hoc omnes erat Magnus logotheta: eo enim cum pessimis moribus congressa est adulanti libido, ut ni magnum et exitium in officiis adsuatur, officia ipsa sordeant, et ni in dignitate ipsa primas partes sustineas, et gigas ipse inter mini-

mos punitiones vel balæna inter minatos pisciculos videaris, dignitas ipsa nihil pendatur. Hinc inter officia palatii, utinam etiam in ecclesiasticis muneribus malum hoc locum non habuisset, Magni nomen potiori, ut ita dicam, in ea functione concessum est. Ne singula referam, fuit et Magnus Logotheta non tantum auctoritate, sed vestium etiam insignibus spectabilis. Codinus, τὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου φόρεμα, ἦτοι τὸ τε σκιάδιον, τὸ καθῆδιον, καὶ τὸ σκαράνικον, ἢ τὰ τοῦ πρωτοστράτορος, οὐδὲν δε φέρει δικαιοκίονιον. Magni Logothetæ gestamina, hoc est pileus, cabbadium et scaranicum nihil ab his, quæ protostratoris sunt differunt; nec fert sceptrum. Pileus scilicet colore aureus, et coccineus, clavatus absque ambone scaranicum aureum, et coccineum, et fimbriatum, continens parte anteriore imperatorem stantem, retro autem sedentem in throno: cabbadium purpureum, vel quale ex consuetudine voluerit. Matthæus monachus,

Τῆς δὲ δευτέρας μέγας δούξ, μέγας δομεστικός τε ὡ πρωτοστράτωρ πέφυκεν, ὁ Μέγας λογοθέτης Μέγας στρατοπεδάρχης, ὡν ἐρυθρὰ τὰ πύλα, Διᾶχρυτον ἐμφαίνοντα τὸ μέρος ἄνω μόνον.

Pileum aureum, et coccineum dono datum Logothetæ ab imperatore Andronico refert Incertus :

Καὶ δὴ μετ' αὐτὸν τὸν καλὸν Μετοχίτην Λογοθετῶν μέγιστον σοφίας λήξιν, Φορῶντα ἐρυθρὰν τὴν καλύπτραν Ἦν δῶρον αὐτῷ συναχέοντι κράτος Ἄναξ ὁ λαμπρὸς παρέσχεν Ἀνδρόνικος.

Nicephorus Gregoras Histor. lib. VI, De Muzalonis Magni Logothetæ pileo: Δι' ἃ δὴ καὶ τιμῶν τινα τούτην ἴσχευ ἐξείρετον μόνον τῶν πύλας τὸ ὅμοιον αὐτῷ προεπιληφῶτων ἀξίωμα καλυπτρῶν φορεῖν ἐπὶ κεφαλῆς χρυσοκοκκίην [32] κεκαλυμμένην ἐνδύματι, ὅσον τὸ ἄνω καὶ πρὸς τὴν πυραμίδα τῆς ἐπιφανείας χύμα ἐν τούτῳ παραλλήλῶσαν μόνῳ τοῦ παραπλησίαν εἶναι καθάπαξ τῆ τῶν τοῦ βασιλέως ἐγγόνων, ὅτι μὴ καὶ τὴν κάτω καὶ κοίτην ἐπιφανείαν εἶχε κυκλικῶς πεποικιλμένην χρυσοειδίαισι, ἀλλὰ λείαν τέλειως. Quibus de causis exitium ei soli a veteribus qui eodem munere functi fuerant hic honos est habitus, ut calyptram in capite panno purpura, et auro inter lecto circumdatum gestaret, quatenus sursum vergit, et ad pyramidem superficiei funditur; in hoc uno ab imperatorum liberis differentem, quod non etiam inferiorem et eorum superficiem habebat circulis auratis variatam, sed prorsus levem. Porro logothetæ officium discimus ex Codino. Ὁ μέγας λογοθέτης διατάττει τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστελλόμενα προστάγματα καὶ χρυσόβουλλα πρὸς τοὺς ῥήγας, σουλτάνους, καὶ τοπάρχας, καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὑπηρετήμα. Magnus logothetu disponit missa mandata, et chrysobullos, seu aureas litteras, ad reges, sultanos, toparchas, et hoc munus proprium est magni logothetæ. Ut videatur, quemadmodum etiam adnotavit Gretserus, Cancellarios apud Latinos ad amissum exprimere.

Hinc non male a Niceta et Cinnamo observatur, cancellarios dici logothetas a Græcis. De cancellario multa Casaubonus in Flavium Vopiscum, et multo plura Salmasius. Logothetam præterea iusjurandum a novo imperatore accipere in templo Blachernarum, ex Niceta in Manuele Comneno lib. 3, eademque dignitate plures eodem tempore fuisse exornatos, ex Cantacuzeno lib. 1, cap. 14, observavit Mæursius. Et nos quoque animadvertimus a minorum logothetarum officio ad majoris nonnunquam gradum fuisse, quod de Theodoro Metechita narrat Codinus: Τὸν ὄν Θεόδωρον τὸν Μετοχίτην λογοθέτην ὄντα τοῦ γενικοῦ ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τῶν Παλαιολόγων ὁ πρῶτος τιμῆσας μέγαν λογοθέτην πεποίηκεν, ὅς καὶ τῶν ὑπερέχων τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, ὑπὸ τὸν πρωτοστράτορα δέ. *Theodorum itaque Metochitem ararii publici logothetam cum imperator Andronicus ex Palæologis hoc nomine primus honorare constituisset, magnum logothetam fecit, qui et priores magno stratopedarcha tenebat, sed non protostratore. Vide Gregoram Histor. lib. viii, cap. 19.*

Sed cum, ut jam vidimus, logothetæ varii ac diversi fuerint, dubium esse poterit, Symecrem hunc nostrum logothetam ad quemnam ex illis referre debeamus. Non dubito hominem prudentissimum pro opportunitate rerum in senatu Constantinopolitano diversas funciones subisse, et optime administrata provincia a minoribus ad maiora officia aditum sibi aperuisse; quod tradit etiam Psellus in ejusdem encomio. Hinc existimo eum tantopere seripitione valere a logotheta cursus, quod in orationibus ab ipso ex operibus divi Basilii concinnatis præfixum legi ad magni logothetæ dignitatem ascendisse. Adde, ut plurimum logothetæ [33] nomen sine alia additione prolatum, magnum nobis logothetam indicare. Ne in exemplis producendis nimis sim, legimus passim Georgii Acropolitæ logothetæ chronicum: in eo licet Dousa hæreat, sibique haud satis compertum esse fateatur, quo munere ex istis omnibus, quæ supra commemoravimus, logothetes Georgius functus sit, magni tamen logothetæ functum ex altera ejusdemmet Historiæ additione hactenus inelita, certum est; illi namque præfigitur: Ἡ παρούσα χρονικὴ συγγραφή τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Ἀκροπόλιτου ἐστίν, ὅς ἐκτίθη τὸ μοναστήριον τῆς Ἁγίας του Χριστοῦ Ἀναστάσεως· περίετι δὲ τὰ μετὰ τῆν ἄνωγειν. *Præsens chronica compositio magni logothetæ Acropolitæ est, qui ædificavit monasterium Sanctæ Christi Resurrectionis: continet vero quæ post captam, etc.* Et hæc quidem adnotaveram, antequam luculentissima et doctissima Jacobi Goarii in Georgium Codinum de officiis Palatii Commentaria prodissent. Nunc autem postquam illa edita sunt, petito ab is quidquid est in antiquitate de hoc negotio reconditum. Habent illa, quod sitim sedet et desiderium expleat. Tot igitur tantisque dignitatibus auctus Symeon noster, quomodo *Ludimagister,*

Asque Trivialis, esse potuit, judicent alii, sed qui perspicunt cor sapientiæ; nam furiosa mente conciti, omnia inconsiderate blaterant.

Et quam ratione *trivialis Ludimagister* fuerit illi, cujus auctoritas et celebritas tanta fuit ut quotidie in ecclesiis, publico scripta illius legerentur ad confirmanda dogmata, rerumque seriem stabilendam in Concilio a Patribus laudarentur, sententiæque suæ veritatis pondus additum existimarent, si eadem quæ et ipsi, illum asseruisse demonstrassent, Paucos ex quamplurimis referam, et ut præteream quæ Psellus de eo effuse prosequitur in illius Encomio, afferam nonnulla ex eodem in Tropariis. Σοῦ τοῖς θεοῖς χεῖλαι χάρις πολλὴ ἐξεχύθη, καὶ σοφίας ἔμψυχον τῆς ἀκτίτου γέγονας οἰκτιτήριον, ὡς πυρὸς γλώσση διαστομωθεὶς ὄσιε, ἐν τοῖς λόγοις ὑπερηγάσας· τῶν ἀποστόλων τε καὶ τῶν ἀλλοφύρων τὰ σκῆματτα, καὶ βίον τὸν ἰσάγγελον ἀσκήτων ἐκείνου διέγραψας, καὶ νῦν συνοικίτηρ γενόμενος τοῖς ἐν οὐρανῷ, Τριάδος φῶς τὸ ἀνέσπερον βλέπει ἀγχαλλόμενος. *Et, Ὁρθοδόξιας ὁδηγὸς, εὐσεβείας διδάκταλε καὶ σεμνότητος, τῆς οἰκουμένης φωστῆρ, τῶν λογογράφων θεόπνευστον ἐγκαλλώπισμα, λύρα τοῦ Πνεύματος, τὰς διδασκαλίας σου πάντας φωτίσας, Συμεὼν Πάτερ ἡμῶν, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Et, Νοὸς ἐξύττη καὶ καθαρότητι, καὶ λαμπρότητι βίου τὸ νοερόν σε φῶς καθωράσας, καὶ τὰς τῶν λόγων καλλοναίς, ὁ θεὸς σε ἐχρίτισται. Et, Μελεδικῶς πιστοὶ συνελθόντες εὐφημῶσμεν πάντες ἐπιστοίς ὡδαίς τὸν μέγαν Θεοῦ θεράποντά Συμεῶνα, τὸν ἅγιον λογοθέτην, ὃν ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία φωστῆρα τεπλοῦτηκεν ἐπὶ γῆς τοῖς διδασκαλοῖς Πατράσιν ἐκλάμψιντα, σὺν τοῖς τοῖς γὰρ ψάλλων ἀπαύστως Χριστῷ, φωτὸς τε ἀΐδιου πληρούμενος συγγίρει πρεσβυῶν ὑπὲρ πάντων ἡμῶν. Et, Εὐγενούς ἀνεβλάστησας ἐβλήσας ῥόδον κατὰ ῥύθρον, βεβαμμένον χάρισι τὰς τοῦ Πνεύματος, καὶ τοὺς πιστοὺς ἐνωδιῶσας, ἰσχυρὰ συγγρημάτων σου ἀποστόλων, ἀθλητῶν καὶ ὁσίων τὰ σκῆματτα συνταξάμενος, ὦν καὶ σύσνοιγος ὤφθης θεοφάντωρ Συμεῶν, τρυφῆς ἐν χλόῃ τῇ ἐν ἔρσση [34] σκηνοῦμενος. *Et tuis divinis labiis gratia multa effusa est, et sapientiæ animalum increata factus es habitaculum, veluti ignis lingua diductus, confessor in sermonibus super abundi, que respicidisti, apostolorum et martyrum certamina, et vitam non dissimilem angelis ascetarum uniuscujusque descripsisti, et nunc una cum illis habitans in caelo, Triadis lumen extingui nescium conspicis gaudens. Et, Rectæ fides dux, pietatis magister et cetera, terrarum orbis lumen scriptorum in theatum ornamentum, lyra Spiritus, tuis prædicationibus omnes illuminans, Symeon Pater noster, præcare Deum Christum, ut animæ nostræ salventur. Et, Mentis acumine et puritate, et splendore vitæ intellectuale lumen te ezornavit, et sermone venustatis Deus te insignivit. Et, Dulci modulatione fideles convenientes celeberrimis omnes dignis cantibus magnum Dei servum Symeonem sanctum logothetam, quem Christi Ecclesia tanquam lumen**

possedit in terra, una cum aliis Patribus splendore suo illustrantem; cum his enim psallens indesinenter Christo, et luminis sempiterni repletus congaudet orans pro nobis omnibus. Et, Nobili radice prognatus es rosa rubicunda, gratiis Spiritus inserta, et fidelis suavitate replens, odoribus tuarum compositionum, apostolorum, martyrum et confessorum certamina edisserens, quorum et consors factus es, rerum divinarum expositor Symeon, deliciarum in gramine, quod in rore est habitans. Hippolytus Thebanus in Chronico:

Ἀριθμουμένων δὲ τῶν περιόδων ἐπληρώθη ἡ δεκάτη περίοδος ἐν τῷ πεντακισχιλιοστῷ τριακοστῷ εικοστῷ ἔτει, Ἀρξαμένης δὲ τῆς ἐνδενάτης περιόδου ρπς' ἔτη παρήλθον, καὶ ἐσαρκώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. ὡς ἡ βίβλος τοῦ Νικομηδείας, καὶ τοῦ Μεταφραστοῦ περιέχει. *Enumerando igitur hos periodos decima completa est anno 5320. De incepta autem undecima periodo 186 anni abierunt, et humanum naturam induit Dominus noster Jesus Christus, ut liber Nicomediensis, et Metaphrastes habent. Et,* καὶ παθὼν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, τῇ κγ' τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἐσταυρώθη, τῇ κδ' ἑτάφη, καὶ τῇ κε' ἀνίστα ἡμέρᾳ πρῶτῃ, τούτῃσι Κυριακῇ, ὡς ὁ Μεταφραστὴς δηλοῦ, καὶ ἡ βίβλος τοῦ Νικομηδείας. *Et propter nostram salutem mortem passus 23 Martii sui cruci affixus, die 24 sepultus, et 25 resurrexit die prima, nimirum Dominica, velut Metaphrastes et Nicomediensis declarant. Et sententiam Metaphrastæ præfert aliis Patribus, quem nou sine veneratione nominat: 'Εγὼ δὲ πεθῶμαι τοῖς λόγοις τοῦ κυρίου Συμεῶν. Equidem ipse fidem habeo sententiæ domini Symeonis. Leo Centaripinus Orat. in magnum apostolum Jacobum Zebedæi filium: Τίθηκα γὰρ ὑποποπίσας, πῶς τοσοῦτοι λυκάβαντες σπαργήκασι καὶ λογογράφοι, καὶ ἱστορικοί, μάλιστα δὲ ὁ μέγας τῶν Μεταφράσεων συγγραφεὺς ἀπνημέυετον οὕτω παραλειπότες τὴν ἐν ὑπερφύοι ἀϊδίῳις τῶνομα γεγραμμένον εἰς ἀδιάλειπτον ἔχοντα μνῆμην. Admiror namque quomodo tot annis decursis, neque scriptores, neque historici, et præcipue magnus ille Metaphrascon compactor, sic hunc in sempiternis cœnaculis indelebili memoria descriptum, silentio prætereuntes, ullam illius memoriam posteris [35] reliquerunt.*

Theophaeus Cerameus Homilia de Lazaro suscitato: Ὁ δὲ τῶν Μεταφράσεων γλυκὺς συγγραφεὺς, κερήσας εἶπε τὸν λόγον εἶναι δηλωτικὸν *phraseon vero suavis scriptor libertatem dicendi sermonem indicare tradit. In quarto Melutino: 'Αλλὰ περὶ τούτου ἀμεινον ἐμοῦ λέγει τῶν Μεταφράσεων ὁ γλυκὺς συγγραφεὺς Sed de his melius quam ego id facerem, scriptor ille dulcis Metaphrascon disserit. Et quinto, καὶ ὡς ἂν μὴ καὶ ἡμεῖς δόξαιμεν ἀπειοχότα κινεῖσθαι, ἀξιοῦμεν ἵνα καὶ παραγωμεν μάρτυρα Συμεῶνην, τὸν τὰ Μεταφράσεις εὖ μάλι συνθέμενον. Ἀπόρη οὖν οὕτως ἐν τῷ εἰς τὸν ἱερὸν Λουκᾶν ὑπομνηματι τοῦτο ποιούμενος. Ac ne nos etiam sine probabili causa divinare velle videamur, fide dignum testem ad hanc rem producimus, Symeo*

nem illum, qui Metaphrases præclare composuit.

Satis igitur sit hic, qui in sanctum Lucam commentario ita existimavit. Theodorus Balsamon in Canonem 63 Trullanum, χάρις τοίνυν τῷ μακαρίτῃ Μεταφραστῇ τῷ τὰ μαρτυρικὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας σκάμματα πολλοῖς πόνοις καὶ ἰδρώσι κατακλύναντι, εἰς ἕμνον Θεοῦ καὶ δόξαν αἰωνίζουσαν τῶν ἁγίων μαρτύρων. Magna itaque Berto Metaphrastæ agenda et gratia, qui martyrum pro veritate certamina non sine nullis laboribus et sudoribus exornavit ad Dei laudem, et sanctorum martyrum perennem gloriam. Macarius Hieromonachus in collectione canonum cap. 104: Ἦσού τοίνυν ἄξιός ἐν εἴτῃ μακαρισμοῦ ὁ θαυμασιός Συμεῶν, ὁ τὸ καλεῖσθαι Μεταφραστῆς διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀπενεγκόμενος, ὁ τῇ ἐπιπολᾷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων ὑπὲρ ἀλήθεια: σκάμματα πολλοῖς ἰδρώσι καὶ πόνοις συγγραψάμενος, καὶ δυνάμει λόγου, καὶ σοφίᾳ καλλύνας εἰς ἕμνον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ δόξαν διαιωνίζουσαν τῶν ὑπὲρ αἰῶν ἡγωνισμένων ἁγίων μαρτύρων: καὶ πᾶν δυσσεδῆ ἀποφράψας στόμα, καὶ μηδ' ἠτινοῦν πρόφρασι ἀμφιβαλίς τοῖς εὐσεβέσι καταλιπὼν. Quanto itaque laude dignus erit admirabilis Symeon, qui Metaphrastæ sibi nomen ante alios singulariter vindicavit, et afflatu Spiritus sancti sanctorum martyrum pro veritate certamina multis sudoribus et laboribus conclunavit, et dicendi facultate et sapientia exornavit in laudem Domini nostri Jesu Christi, et gloriam indesinentem sanctorum, qui eo pro certamina subierunt, martyrum impiorum ore obstructo, et nulla dubitandi ansa piis hominibus relicta. Nicephorus Calistus Hist. Eccles. lib. xiv, cap. 50: Ἦν ἄριστα μετὰ τὸν πολὺν Θεοδοῦριτον ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ Συμεῶν ὁ Μεταφραστῆς ἐπεξελεθε, πᾶσι καινήν τινα καὶ ξένην πανδαίσιαν τὰ ἐκείνου προδόμενος. Quam, Historiam nempe de Vita et rebus gestis Symeonis Styliæ Senioris, post magnum Theodoritum, optime cognominis ei Symeon Metaphrastes conscripsit, novum quoddam et admirandum in ea ex omnis generis cibariis convivium omnibus proponens. Et lib. xviii, cap. 14, de Symeone Styliita Juniore: Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα ἀριθμοῦ κρείττονα διεπράξατο, ἃ δὴ καὶ χρόνου πολλοῦ, καὶ γλώσσης ἀκουσθημένης, καὶ πραγμάτων ἰδιαιτέτης, ἅπερ καὶ εἰς δεῦρο ταῖς ἀπάντων περιφθόνται γλώσσαις, ὑπὸ Συμεῶνι Μαγίτηρι τῷ οὐ νῦν συγγραφέντα: εἰ καὶ μὴ τοῦ μεγέθους, καὶ τῶν ἔργων ἄξιως. Οἷς καὶ ἡμεῖς ἐντυχεῖν ἐγένετο, τὸ περὶν του το πλῆθος, καὶ τῆς δυνάμειος τῶν εἰρηγμένων ἐκπελημένους. [36] Ceterum multa quoque alia numerum superant in Symeone egit, quæ sane tempore longiore, et lingua politiore, tum autem opere peculiari indigent. Ea hucusque sermone omnium celebrantur a Symeone magistro, quamvis non pro dignitate magnitudinis et operum conscripta, in quem librum et nos abundantem copiam et vim operum sancti riri cum stupore admirati, incidimus. Michael Glyca ubi de Maximiani et Diocletiani rebus in Christiano tractat:

Nam ut Symeon ille cognomento Metaphrastes ait, imperatores hi magnopere conati sunt fidem Christianam expugnando, quasi abolere, quam Christus ipse firmius perduraturam esse pronuntiavit, quam ipsas Orci portas. Et Epistola 24, ad Isaiam monachum: Καὶ ταῦτα τὸν ἐν ἀγίοις Συμεὼν ὄρα τὸν Μεταφραστήν το δόγμα τοῦτο συνιστῶντα πρὸ τῶν ἄλλων εὐρίσκοντας: ἐν γὰρ τῷ βίῳ τῆς μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας καὶ τάδε φησί. *Et inter alia sanctum Symeonem Metaphrastem intuoze dogma hoc constabilem, nam in vita magnæ martyris Anastasiæ hæc dicit.* Gregorius Corinthius Metaphrastem inter alios auctores connumerat. a quibus bene dicendi, beneque narrandi exempla petenda sunt. Andreas Rhodi præsul in Concilio Florentin. sess. 7 Græcos ita alloquitur: *In primis igitur Symeon Metaphrastes vestris in ecclesiis celeberrimus accedit.* Et, *Legatur ille qui a vobis quotidie legitur in ecclesiis Symeon Metaphrastes Josephus Methonen-sis Apologia pro Synodo Florentina contra Marcum Ephesium: Καὶ Συμεὼν δὲ ὁ νέος Θεολόγος, ὁ Μεταφραστῆς καλούμενος, τῇ τρίτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου εἰς τὸν βίον τοῦ ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρσολογίου, οὕτω γράφει.* *Et Symeon Theologus Junior, qui et Metaphrastes dicitur, tertio Octobris die in Vita sancti Dionysii Areopagitæ hæc habet.* Gennadius pro concilio Florentino cap. 5: Ἐν ἡμῖν δὲ καὶ μάλλ καλῶς οὐκ ὀρθῶς, καὶ ἄδονται μετὰ μελεθῶν καὶ ἡμέραν καὶ Μηναιτ, καὶ Τριῶντα, καὶ Λόγοι, καὶ Μεταφραστῆς, καὶ Πεντηκοστάρια, καὶ Στιχηρὰ, καὶ Τροπάρια, καὶ Ἰδιόμηλα, καὶ Κοντάρια, καὶ Οἴκοι, καὶ Συναξάρια, καὶ Ἐκποστειλάρια, καὶ ἴνα μὴ κατ' ἕκαστον λέγω, πῆχτα ἀπλῶς εἰπεῖν ἢ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν συγγραφῆ ταύτην ἔχει τὴν δόξαν. *Apud nos vero, et valde bene conservantur, canunturque cum modulationibus singulis diebus, et Menæa, et Triodia, et Orationes, et Metaphrastes, et Pentecosturia, et Stichera, et Troparia, et Idiomela, et Contaria, et Oeci, et Synaxaria, et Expositilaria, etc., ne singula recenseam, universa nostræ Ecclesiæ officia, et cunctæ scripturæ hanc opinionem retinent.* Metaphrastæ testimonio alibi etiam in eodem opere Gennadius utitur. Necnon Nicetas Catena in Lucam, et Macarius Chrysocephalus in Magno Alphabeto, Symon Thessalonicensis in Dialogo contra Hæreses, et de Sacramento, Bessario quoque Cardinalis, et alii. Et inter Latinos Aloysius Lipomannus: *Metaphrastes Vitas sanctorum, eleganti stylo et condito descripsit, et legendas Ecclesiæ proposuit, tantaque auctoritate liber hic in lucem prodiiit, ut apud Orientalem Ecclesiam, qui sanctorum Vitas præter unum Metaphrastem, aripserit, nec queratur, nec reperiat. Quinimo [37] cum in suis Menæis, et sacras sanctorum Vitas recitat, non alias, quam ex istis desumptas legit; adeo pro certis, veris, authenticis ab omnibus, et omnium auctoritate confirmatis habentur. Imo nec Ecclesia Græca præces orationesque Metaphrastæ post Basilii et Chrysostomi supplicationes statim locasset, si recentis temporis auctoris essent.*

Et, *Metaphrastem scito virum fuisse sanctissimum, et apud Græcos Patris beatorum Catalogo adscriptum: siquidem ejus festum apud illos 27 Nov. celebratur, Quare plenissima fides ejus scriptis adhiberi potest, prout decet, gravissimorum pariter, et doctissimorum Patrum testimonium habemus. Qui autem illi sint ad tuam quoque fidem confirmandam, sicut et meam corroborant, eos hic subjicimus.* Vide item Gretserum de Imaginibus a S. Luca pictis c. 19. Hic itaque tantus vir, tot probatissimorum actorum testimoniis doctus, eloquens, idoneus, magistri, logothetæ, aliisque dignitatibus cohonestatus, sanctus in Græcorum Ecclesiis celeberrimus, cum aliis computatus, qui Ecclesiam sermonibus suis illustrarunt: et cujus dicta ad stabilienda fidei dogmata in conciliis producuntur, vel solo unius, vel alterius hæretici dicto, nulla probati viri auctoritate, nullo etiam trivialis Ludimagistri testimonio comprobato jacebit in trivio *Ludimagister* inglorius? A page ineptiarum.

Sed *Scriptor oppido recens est.* Id quoque putemus, et rem suo nominis pondere pendamus. Et primum, ante omnia ridenda est hæreticorum nugacitas, qui ut Metaphrastæ fidem elevent, eum recentissimum faciunt, et postea parum cauti, parumque sibi constantes, antiquissimis Patribus, et quod magis est, apostolorum discipulis, vel apostolis ipsis parent, et δρόχρονον constituunt. Inter eos præcipui sunt Gesnerus cæterique epitomatores, qui Hippolytum Thebanum recensorem chronographum cum Hippolyto Portuensi confundentes, Metaphrastem circa tempora apostolorum scripsisse etiam nolentes determinant. Cum enim illius meminerit Hippolytus, quem ipsi Portuensem esse, de quo Hieronymus in catalogo, fateantur necesse est, ante illa tempore floruisse. ideoque cum ipsis apostolis, vel minimum cum Apostolorum discipulis vitam egisse. Hippolytus enim Portuensis sub Alexandro imperatore, anno Domini ccxix, martyrio vitam finit. Et hic recentissimus erit auctor in Ecclesia, cujus auctoritate sua confirmat Hippolytus, et de quo non tanquam de recens vita functo, sed tanquam antiquiore, et cujus jam auctoritas suo jure admitteretur, verba facit? Antiquissimorum Patrum de die Passionis et mortis Domini sententias examinans, unam cæteris præferi Metaphrastæ, quem non sine præconio nominat, Unus illi Symeon, quidquid alli dicant, hæsitantem intellectum firmat. Ἐγὼ δὲ πεθομαι τοῖς λόγοις τοῦ κυρίου Συμεῶν. *Ego vero fidem adhibeo verbis domini Symeonis.* Progressu temporis, et testata plurium annorum contentione dictorum auctoris, est eo magis, si aliis anteponi debent, non unius diei nutante periculo comparatur. [83] Cum itaque Symeonis ætas, si bene sapimus, non ita antiqua sit, concludamus suspicionem Novatorum de Hippolyto levem, ac futilem esse et si placet, deliram. Nec plus vidit Franciscus Bivarus Comment, in Flavium Dextrum anno 3, qui Hippolytum hunc, quem Thebanum appellat, ante Epiphanium scripsisse parum caute fassus est;

illum nec legit quidem. Quomodo enim, qui Georgii Nicomediensis, Symeonis Metaphrastæ, et Georgii Chronographii multo Epiphanio recentiorum testimonio utitur, Bivario non dormienti Epiphanio antiquior videri potuit? et non animadvertisse Bivarium, si dicas, ne ille ægre tulerit.

Quemadmodum ergo ætas adeo antiqua Metaphrastæ denegatur, ita et illa recentissima ab aliis asserta. Raphael enim Vollateranus Comment. Urbanorum lib. XIX et ex eo Conradus Gesnerus in biblioth. nescio qua conjectura recentissimum faciunt *circiter*, namque *annos abhinc ducentos* composuisse Vitas sanctorum scribunt, quod adeo aliis aris, ut eumdem annorum numerum, vel invita serie temporum, non nimis de rebus solliciti, ridicule retinuerint. Rodolphus Hospinianus de templis, de tempore Metaphrastæ sermonem habens affirmat, eum *non amplius abhinc ducentis viginti annis scripsisse*. Benefactum cum Metaphraste; quando jam a Gesnero ad Hospinianum anni viginti creverint. Similes antiquæ et recentioris Historiæ pro nutu moderatores viderunt exacto veroque calculo, non amplius viginti annos fuisse elapsos. Quid vero, qui sibi tantum tribuit in annalibus Casaubonus? *Metaphrastes scriptor oppido recens, et persæpe vanissimus*. Dubium an illi vel hos, qualescunque sint, ducentos annos tribuat. Hinc epitomatores Gesneriani in excubenda bibliotheca annorum numerum, nescio an etiam illo intervallo recentiorum, vel, ut veritas est, antiquiorem existimantes omiserunt. Genebrardus chronologiæ lib. IV Metaphrastem paulo antiquiorem facit. *Symeon Metaphrastes circa hæc anni 1200 tempora*. Et tamen Psellum scribit floruisse anno 1073.

Eruditissimus Gerardus Vossius de Historicis Græcis lib. II, cap. 26, sub Constantino Duca, vel saltem circa illa tempora Symeonem Metaphrastem ponit; nam de ejus ætate adhuc iis est sub iudice, vixit tamen ducentis annis posterius, quam existimarunt Baronius et Bellarminus. Probat ex ætate Pselli, qui sub iisdem imperatoribus vitam agebat, et in laudem Symeonis orationem habuerat. Ætas itaque Pselli, ut opinatur Vossius, ætatem Metaphrastæ indicat. Verum tamen cum Psello vixisse ob orationem in eum factam a Psello nemo dicit; ex ea namque oratione Symeon Psello antiquior, non illius æqualis evincitur. Ait se Psellus audisse ab iis, qui Metaphrastem agentem animam viderant: non ergo ipse viderat. Et qui viderant multos ante annos vidisse, ut et sane viderunt, fieri potuit. Et ego puer dum Paulæ in Calabria commorarer, audivi sæpius a [39] quodam sene plus annos centum et viginti nato, ob senam longum et corvinum, vivax tamen, omnibus venerando, multa de D. Francisco populari, ac cive suo, quem ipse in familiaritate versatus, oculis, usurpaverat, tanquam teste oculato narrante: quæ si in scriptis referrem, dicerem ea ab illis, qui D. Franciscum viderant, intellexisse: ideone D. Franciscus, qui ante me, dum hæc scribo annis centum quadraginta et unum mortuus est, mihi σύγχρονος

a quoquam dicitaretur? Neque itaque Psellus, dum ab illis, qui viderunt Symeonem audivit, Symeonis ætati æqualis dicendus est.

At fieri posse dicent, ut quis eodem tempore vivens, alterius tum quoque viventis res gestas quas ille multas ob causas non viderit, audierit tamen a viris fide dignis, qui illi operanti adfuerint, scribat. Sic hoc tempore multa sciscitamus, et audimus a scientibus, et qui ea viderunt, relataque litteris postea commendamus. Idem potuit Psello contigisse. Quare ratio, quæ ex istis oculatis testibus deducitur, illius æqualem oppido comprobat Metaphrastem, antiquiorem vero nequaquam.

Paucis hic ostendam, modum istum loquendi, quasi semper de rebus antea actis quibus nos interesse obætatem non potuimus, dici: dicto meo uno, vel altero exemplo faciam satis. Eunapius Sardinianus, Vitas Sophistarum, quos ipse noverat, quos etiam auditu deprehenderat scripturus, auditionem hanc non ad res suæ, sed ad superioris ætatis tempus refert. Nicetas Choniates multa de Joanne Comnenno commemorat, quæ ipse non vidit, sed ab aliis acceperat, qui Joannem viderunt, et expeditionis comites fuere. Hoc idem profitetur Joannes Cinnamus. Quis tamen diceret res illas dicatorum scriptorum ævum non præcessisse? Audiamus Polybium, quo sane nemo melius, nemo accuratius lib. IV Historiæ: Δεύτερον δὲ διὰ τὸν καὶ τοὺς χρόνους οὕτω συντρέχειν τοὺς ἐξῆς, καὶ τοὺς πίπτοντας ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν, ὥστε τοὺς μὲν καθ' ἡμᾶς εἶναι, τοὺς δὲ κατὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν. Ἐξ οὗ συμβαίνει τοὺς μὲν αὐτοὺς ἡμᾶς παραγεγονέναι, τὰ δὲ παρὰ τῶν ἑσρακοῦτων ἀνηκοῖναι, τὸ καὶ ἀνωτέρω προσλαμβάνειν τοῖς χρόνοις, ὡς ἀκοῆν ἐξ ἀκοῆς γράφειν, οὐκ ἐπαίνειν ἡμῶν ἀσφαλῶς ἔχειν, οὕτε τὰς διαλήψεις, οὕτε τὰς ἀποφάσεις. *Deinde quoniam proxima illis tempora, et ea, quæ in nostram cadunt historiam ita invicem connexa sunt, ut partim nostra partim nostrorum patrum ætas in illa incidat. Ex quo fit ut rerum dicendarum aliis ipsi interfuerimus, alias ab iis acceperimus, qui testes oculati fuere. Anteriorum siquidem temporum res gestas attingere, ut auditionem ex auditione scribere, parum existimavi tutum, quod nec veritas illarum deprehendi, nec indicari posset de singulis.* Tria in historia constituit tempora, sui, patris, et anterioris. Res gestas suo tempore nullius alterius ope, sed suo ipse studio deprehensas narrat et indicat, Patris memoria factas auditione consequitur: quæ patrem præcesserunt, jam non sunt auditio, sed auditio ex auditio: e. Polybii sententiam approbat [40] Epiphanius Cyprî adversus Hæreses in Proœmio: Τῶν δὲ ὑπ' ἡμῶν μελλόντων εἰς γνώσιν τῶν ἐπιγεγονότων ἔχειν κέρσεων τε καὶ τῶν ἀνωτάτων, τὰ μὲν ἐκ φιλομαθείας ἴσμεν, τὰ δὲ ἐξ ἀκοῆς κατελέφμεν, τοῖς δὲ τισὶν ἰδίαις ὡσεὶ καὶ ὀφθαλμοῖς παρετόχμεν. *Hæreseon porro, quæ a nobis in notitiam legitimum suggerentur, etiam antiquissimarum, nonnullas studio ac diligentia assecuti sumus, alias*

ex auditu vobis comparavimus, quasdam etiam propriis auribus oculisque deprehendimus. Antiquæ scilicet, et supra patrum in memoriam antiquorum lectione; quæ parentum memoria exortæ sunt, auditione; nostro ævo disseminatæ auribus nostris, et oculis comparantur. Et nota aliud esse aliquid auditione accipere, aliud philomathia, aliud oculis auribusque propriis lustrare.

Quidquid tamen sit, ex eodem Psello, ante natum Psellum Metaphrastem diem suum obiisse evinci videtur: gloriam enim illius in exordio orationis exponens ait: *Per universum orbem terræ nomen et res gestas celebratus fuisse.* Ergo non eo tum primo mortuo Psellus scribebat: ad extendendam enim famam per universum orbem tempero, eoque non exiguo opus est; et gesta per honorifica, quæ etiam ipsa tempore fiunt, ab una atque altera civitate in aliam transvehuntur, transvectaque communi omnium consensione approbantur. Imo etiam, ut idem accuratius probetur, tradit ex corpore Metaphrastæ etiam sepulcro recondito, odorem per plures dies emanasse, quem demum alio cadavere ingesto amiserit: *Καὶ ἐταθνήκει μὲν οὕτως· εὐωδίας δὲ αὐτίκα πάντα ἐγεγονέει μεστὰ, καὶ οὐκ εὐθὺς μόνον, οὐδὲ εἰς τρίτην ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλοσύνην ἀπ' ἐκείνου ἕως δὴ μόνος τῷ τάφῳ ἐνεθυσάβριστο καὶ ἦν ἄν μέχρι πικρὸς ἀροματίζουσα ἡ σαρξ, εἰ μὴ, τινος τοσοῦτον παρανομήκασιν.* *Et sic quidem est mortuus; fuerunt autem statim omnia et non tunc solum suavi odore plena, nec in diem tertium, sed etiam in multos dies postea, donec fuit solus conditus in sepulcro: et locus perpetuo talem emisisset odorem, nisi se aliqui tam inique gessissent, etc.*

Alphonsus Villegas de Vitis sanctorum in Symeone Metaphrastæ, Metaphrastem circum circa Heraclii tempora, anno scilicet 620, floruisse, ex vita seneci Alypii Clonitæ, quam esse scriptam a Symeone existimat, contendit. Id idem Petrus Ribadeneyra de Vitis sanctorum qui non sunt in Calendario, dextere agens contra Oarodium ostendit, non alio argumento, quam ex eadem Alypii Vita, in qua se Symeon tradit esse illius discipulum. Et apud Surium de Vita sancti Alypii in margine legitur, *Symeon Metaphrastes discipulus ejus fuit.* Hinc plures nobis Pselli confingendi sunt: præter enim in Diatriba mea reconstitutos, jam erit alius omnium antiquissimus, qui non multo Heraclio posterior in Metaphrastem oravit, quando qui præ manibus est Psellus in Metaphrastem referat, sese plura de illo ab hominibus, qui illum viderant ac noverant, audisse. Verum tamen cum Vita illa Alypii Clonitæ, quam ipsi ad probandam [41] ætatem Metaphrastæ adducunt non fuerit a Metaphraste conscripta, quantum Alphonsus et Petrus a vero aberrant, alii judicent. Et ne argumentum ex oratione Pselliana, quæ Heraclianis temporibus multo eum inferiorem facit, sæpius atque iterum repetam, ex hac eadem Vita sancti Alypii, quisnam illius auctor fuerit, colligamus. Fuit ille patria Adrianopolita, civis et

conterraneus Alypio. Sic enim sic quadam benignitate res nostras Deus administravit, ut qui ex ipsa patria productus fuerat, fructus, eum ipsi rursus patriæ lætitiæ dederit salutarem. Non tantum voto et desiderio discipulus, sed illius etiam institui professor. Ecce verba. *Porro autem ego quoque, qui sum tuæ plantationis vilissima, o Pater! et tarda propago, hunc funebrem orationem ausus sum tibi dedicare. Et, Nequaquam obliviscaris, o sancte, orium tuæ mandræ! sed et si fueris gloria eorum, qui carent materia, circa divinitatis personarum pulchritudinem, nos aspice, et nostri miserere, quos et congregasti, et orphanos reliquisti, aperte dicens: Pacem Christi do vobis: valete, et conservamini, o filii; et non formidet nec turbetur anima vestra.* Symeon vero noster, et Constantinopolitanus, et civilibus rebus addictissimus, monachorum albo nunquam se ascripserat, quod ipse sciam. Non hic referam genus dicendi quod vel imperitissimo ex ipsa lectione patere poterit a Symeonis stylo, et rerum tractatarum forma adeo diversum. Non ergo ad Heraclii tempora Metaphrastes, scriptoris Vitæ Alypianæ auctoritate, quæ per imperitiam eidem appingitur, emendandus est error, qui paucorum animos occupavit. Adde, si ita antiquus Metaphrastes fecit potissimam sanctorum Viarum partem, quas tamen illius esse legitimus certo sciunt omnes, tanquam illi nugacissime appictam, rejiciendam esse tanquam spuriam, investigandosque alios earum auctores. Indignum sane facinus, multumque inter pios homines deplorandum. Difficillima namque Ecclesiæ tempora, variis hæreticorum nugis, ac tyrannorum machinis per vim et nefas conturbata, quæ ab ætate Heraclii per annos 300 et inde excurrunt, et præclarissimis sanctorum doctrinis ac institutis collustrata hac Symeonis antiquitate, sine certi scriptoris notitia vilescerent. Minus considerate locutus est Joannes Molanus ad 13 Maii in Martyrologio Usuardi, adnotans ex Tomo VI Lipomani, Metaphrastem excerptasse Historiam vitæ sancti Epiphaniæ Constantiæ Cyprici episcopi, ex voce et relatu Joannis ejus discipuli, qui Metaphraste (etiam ipso Heraclio) antiquior est, vixitque circa annum Christi 430, vel paulo infra. Sed Molani inconsiderantia ex his, quæ supra contra Villegam et Ribadeneyram attulimus, plane refellitur. Idque ut magis pateat, noto ex Vitis sanctorum, quæ hodie partim studiosorum manibus teruntur, nullum certum desumi posse de ætate Metaphrastæ argumentum, tum enim vel plures Metaphrastes, [42] vel ipsum Metaphrastem omnibus sæculis vixisse, scripsisseque esse cogemur, ut vidimus. Confirmoque exemplo. Sancti Sabæ Vita edita apud Surium, Symeoni Metaphrastæ vindicatur. Id si verum fuerit, jam aliam quoque ipsius Metaphrastæ ætatem sub Justiniano tenemus, cum scriptor illius Vitæ iisdem cum Saba temporibus vixisse sese asserat. Vin alterum? Audi. Vita sancti Autonomi martyris a quo Surium et alio, Meta-

hrastem auctorem agnoscit : id si verum es-
set, aliam quoque ætatem Metaphrastæ habere-
mus. Narrat is auctor a martyrio dicti Autono-
mi ad sua usque tempora ducentis annis præter-
gressis, cadaver illius licet in sepulchro positum,
integrum incorruptumque perdurasse. En verba :
Ἐγὼ δὲ νικῶντα τὸν ἀθλητὴν ὄρων τὴν φύσιν καὶ μετὰ
θάνατον, πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ διανίσταμαι, ἐπιβαλὼν
γὰρ ποτε τὰς ὄψεις τῷ τάφῳ τοῦ μάρτυρος, τὸ ἱερὸν
σκήνος ἐξασάμην, καὶ ἀτήτητον ὑπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος
τοῦ θανάτου μεμενηκὸς κατενόησα. Ὁ γὰρ πᾶσαν τοῦ
ζώου τὴν σύμπληξιν τριημέρῳ διασπῆματι λύειν ἀδύω,
ἔστιν ἴδη διακοσίους τρίχα του γενείου διαφθεῖραι οὐκ
ἴσχυσε, ἀλλ' ἢ τε κόμη τῆς κεφαλῆς εὐψιλῆς καὶ
ἐλύμντος, ὅτε τῆς μορφῆς χαρακτήρ συνεστηκὼς τε
καὶ ἀλώβητος τῇ τε θύρᾳ εὐτονίᾳ, μηδὲ τὰς ὑπὲρ
τρίχας ἀποβαλὼν, ἀνέφυγε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ τῶν ὀμμάτων
κύκλος, δι' ὧν ἐμοὶ δοκεῖ καὶ θεώμενός, αἰδοῖ τοῦ νό-
μου τῆς τελευτῆς, τὴν σιωπὴν προσηύχων, ἔστηκε δὲ
καὶ ὁ πᾶς τοῦ σώματος τύπος τὴν ἰδίαν συντηρῶν ἀρ-
μονίαν καὶ ὡς τῆς κεφαλῆς οὐδ' ὅλους ἀποβῆγαις, οὔτε
τῶν λοιπῶν μερῶν τὴν διάρτησιν ὑπομένειν. Οὕτω γὰρ
ὁ μεγαλόδωρος Κύριος δοξάζειν αἰδὲ τοὺς οἰκέτους αὐ-
τῶν μέλει δοξάσαι προλεχόμενος. *Ego autem videns
athletam etiam post mortem vincentem natu-
ram, exurgo ad Deum glorificandum: injiciens
enim aliquando oculos in sepulcrum martyris
asperi sacras ejus reliquias, quæ invictæ mun-
serant o mortis viribus. Quæ universum animalis
compositionem, se trium dierum spatio gloriatur
dissoluturam, jam ducentis annis non valuit
præclari illius viri vel vel pilum corrumpere; sed
et como capitis est densa, et illæsa, et formæ cha-
racter consistit integer, pelle firma et intensa, ne
amissis quidem pilis labri superioris. Est autem
ei o bis quoque apertus oculorum, per quos intu-
enti mihi videbatur quod legem tantum morti,
ipse reveritus, silentium simularet. Stat autem univæsa
quoque figura ejus corporis suam conservans compa-
gem, et nec ejus cupitis ruptum est aliquid, nec
reliquarum partium facta est ulla a se invicem disjun-
ctio. Sic enim munificus Dominus scilicet vicissim glori-
ficare eos, qui suis membris voluerunt cum glorificare.*

Autonomus martyrium subiit sub Diocletiano
circa ann. Dom. 303, adde intacti a putredine cor-
poris annos 200, erit Christ 503, quo scriptor
Vitæ vivebat. Sed hic fuerit Anastasii imperatoris
decimus tertius, ergo tum quoque vivebat scribe-
batque Metaphrastes. Rem plane ridiculam. Quare
Vitæ editæ, vel edendæ accurate considerandæ
sunt, tum demum Metaphrastæ asserendæ Disci-
puli enim omnes sive monachi, sive alia quoque
ecclesiastica dignitate præcellentes Metaphrastem
abdican: cum ille sæcularibus negotiis [43] addi-
ctus, quamvis pietate et sanctitate insignis in sæ-
culo vitam egerit. Illud quoque animo reputandum
est, Vitas, quas Metaphrastes concinnavit, pleras-
que ab aliis antea fuisse descriptas, cum tamen iili
nec stylus satisfaceret, nec Historiæ series verita-

tem rei ab aliis auctorib. edoctum, mutato stylo, et
forma dicendi in meliorem prospectum dedisse :
non ita tamen, ut antiquiores obliterarentur.

Quis enim tot voluminum struem sibi compa-
rasset, et ex illis Vitas dempsisset? Sic factum
est, ut utrisque permanentibus, non tantum recens
scripta a Symeone, sed antiquior etiam, cum dicitur
vitam illam a Symeone descriptam fuisse, Me-
taphrastæ ipsi assereretur. Hinc plures Metaphra-
stæ ætates, et plura in eum a parvis prudentibus
congeruntur, cum aliorum vita, et falsæ narrationes
Metaphrastæ a talibus criminibus vacuo integro-
que referant. Sit exempli causa: Scripsit Symeon
Vitam sancti Eustachii, et filiorum; ante eundem
Metaphrastem ab aliis concinnata, et si non ita ele-
ganter in Ecclesia legebatur. Laudatur a Joanne
Damasceno et aliis. Eam si quis Metaphrastæ tri-
bueret, jam alia ætas ante ipsum Damascenum Me-
phraste assurgeret, vitiaque similibus scriptorum
in Metaphrastem refunderentur, quod absolum in-
dignumque tanto viro fuerit. Ita etiam de sanctæ
Eupraxiæ, Danielis abbatis, Joannis Chrysostom.
Euphemii martyris, Procopii martyris, Anastasii
Persæ, Amphiloicii Iconiensis episcopi, aliorum-
que ne singulos recenseam, vitis censendum est,
Quas ubi primum genuinas Metaphrastæ a spuris
distingueret, tum deinde de ætate Symeonis, ejus-
que integritate, et in enarranda Historia veritate
judicium feret; alias sententiam differas, et a cri-
minationibus abstineas, ne in immerentem nullam
ob causam injurias audias Risum mihi sæpe mo-
vere ii, qui quidquid habuerint de Vita sanctorum
sine auctoris nomine, id totum sine alio examine
stulte nimis atque impudenter Metaphrastæ dedunt.

Id si considerasset doctissimus Bellarminus de
Scriptoribus, in eo obiectando non ita profusus
fuisset. *Illud autem observandum a Metaphraste
scriptas fuisse Historias de Vitis Sanctorum mul-
tis additis ex proprio ingenio, non ut res geste fuerant,
sed ut geri potuerunt: addit enim Metaphrastes
nulla colloquia, sive dialogos martyrum cum persecutor-
ibus, aliquas etiam conversiones adstantium pa-
ganorum in tanto numero, ut incredibiles videantur. De-
nique miracula plurima, et maxima in eversione
templorum et idolorum, quorum nulla est mentio
apud veteres historicos.* Multa addidisse de suo Me-
taphrastem. Hoc vero probandum est. Sed quis
ille lynceus fuerit? quis in obscurissimis antiqui-
tatis tenebris videns, addita a vere gestis secerneret?
Etiam si ipsa Acta martyrum autographa, et vitæ
ipsæ ab isdemmet, quorum Vita enarratur histo-
riam haberemus, difficili tum etiam examine id
possemus consequi: neque enim omnia in illis re-
censita sunt, nihilque neglectum ita ut ab alio addi
non potuerit. Et quare potius [44] non multa ipse
omiserit, quæ minus probaret, quam addiderit? Nar-
rat præterea res gestas, *non ut res gestæ fuerunt,
sed ut geri potuerunt.* Unde id habet Bellarmi-
nus? Habuisse ipse rectum actorum ordinem, et

ut res gesta est ab alio conscriptam, et publicatam, unde immutationis hujusmodi Metaphrastem arguerit? Prodat in lucem. Alias illi ex ingenio et suspitione quadam sua asserenti non credemus. Suspicetur ille quidquid velit, acumine ingenii, quo pollet, edicet. Res cum in facto consistat, nisi rem ipse, uti gesta est, in medium proferat, rem aliter, et uti geri potuerit, narrari a Metaphraste non dicemus. *Addit colloquia et dialogos martyrum cum persecutoribus* Quid si illa habuit ipse ex aliis manuscriptis et libris authenticis, qui modo vel negligentia hominum, vel rusticitate illa sua, vel vetustate obsoleverint? Diligentia Græcorum imperatorum quorum maxima tum erat penes universum orbem auctoritas, in illis conquirendis non defuit. Maximi sumptus tum ex imperatorum aërio, tum ex propriis ipsius Metaphrastæ, cujus amplæ erant facultates, in hoc negotio decreti, effusissime suppeditati sunt: non defuere comitum, eorumque doctissimorum auxilia. Ea quoque tempestate plures manuscripti codices habebantur, quam hac nostra ætate, cum et Barbarorum incursionibus universa Græcia afflicta est, et similes codices nequisimorum hominum scelere variis modis deperdit: adde curiosorum hominum sollicitudine et studio, alio atque alio exportati.

Quis itaque jure negaverit, quæ Metaphrastes concinnavit in aliis codicibus, iisque fide dignis non perlegisse? Et potest tandem quilibet, dum modo rerum substantiam non immutarit, alio et alio modo rem offerre. Etenim si iisdem ipse formulis et luminibus, ac veteres illi, rem exscripsisset, *Vitarum exscriptor, non auctor dici meruisset.* Studium simile laudaverat in Vita Joannis Damasceni, Joannes patriarcha Hierosolymitanus: Εἰ οὖν τὴν ἐκείνου μορφήν οὕτω τὸ λαμπρὸν ἐπισπεύδουσι, τί ἄρα δέον περὶ τὰς ἱστορίας τῶν πράξεων ἡμελημένους εἶναι τοὺς λόγους, καὶ ἀκαλλεῖς; Οὐμενοῦν. Τοῖς γὰρ ἀγροικωτέροις συγγνώμη, ὡς ἔχουσι, σχεδιάζουσι λόγους τὰς πράξεις δ' ἱστοροῦντάς τῶν ἐναρετησάντων Χριστῶν, οἷς ὁ λόγος τὸ σπουδαζόμενον γέγονεν, οὐ συγγνωστόν, βίους ἀγίων παρρωραμένους, ἐσχεδιασμένους, ὡς ἔτυχε, καὶ μᾶλλον ἀνδρῶν τοιούτων, οἷς πνοὴ καὶ ζωὴ τὸ λόγους ἐπαγορεύειν ἐχρημάτισεν. *Igitur si circa imaginum effigiaturas tantopore probatur id genus studii, dignumne fuerit, quod ipsorum bene præclareque gesta negligantur, et incultæ jaceant historiæ? Non profecto. Nam ut interim concedatur simplicioribus venia, qui, qua possunt opera tumultuaria, divorum Acta conscribunt: deserti tamen, ingenioque pollentes, nequaquam dignandi sunt venia, si, quod faciunt, contemptui habent, Vitas sanctorum, præsertim si illorum spiritus ac vita invigilavit libris, etc.* Amplificaverit etiam, ut legentium animis satisfaceret, quod in aliis historicis laudatur, expetiturque ab omnibus, jure in Metaphraste non reprehendimus. At [45] res ipse sacras pertractavit, in quibus vel immutare, vel addere summa religio. Parcant mihi qui ista opponant. Nescunt quid inter fidem hu-

manam divinamque intersit, quid inter historicum, et evangelistam, quid inter dogmata et consuetudines, quid inter res præcipuas et potissimas, quas vel levissima immutatione vulneraveris, et inter levissimas, et scribentis arbitrio obnoxias, quæ utcumque narratæ dum a veritate non receditur, nulli detrimentum adjungunt. Quis in referendis colloquiis verosimilia damnet? Operas et facultates collatas ab imperatoribus abunde expressit Psellus in oratione: Φατί γέ τοι μηδ' ἐκ παρέργου τοῦτον ἔρῃθαι τοῦ πράγματος, μηδὲ αὐτὸν προθέμενον εἰ μὴ ὅσον βούλεσθαι. Βασίλειον δὲ τοῦτον παρακλήσεις ἐπὶ τοῦτο προήνεγκαν, καὶ οὗτος ἐφρονεῖτο λόγος καὶ σύνεσις. Καὶ ἦν αὐτῶν ἡ παρασκευὴ ἐξ ἐτοιμοῦ, κύκλος τε οὐ βραχύς τῶν τε πρώτως ἐνεσημαινομένων τὴν λέξει, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα θεθέντων· καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ· ὁ μὲν τὰ πρώτα ποιῶν, ὁ δὲ τὰ δευτέρα, καὶ ἐπὶ τούτοις οἱ τὰ συγγεγραμμένα ἐξακριβοῦμενοι, ἴν' ὅτι τοὺς ὑπογραφίας λάθοι, πρὸς τὴν ὑποκειμένην διορθώσονται ἔνοιαν. Οὐ γὰρ ἐνῆν αὐτῶν διὰ τὸ πλῆθος τῶν συγγραμμάτων πολλάνκις τὰ αὐτὰ ἀνακυκλεῖν τε καὶ φορᾶν. Ἄλλ' εἰ καὶ πολὺς ὁ ζήλος ὀνόματος καὶ ἡ φροντίς περιττοτέρα τοῦ δέοντος, ἢ μᾶλλον πρὸς τοῦτο δι' ἀξιώχρωας· ἀλλ' ὄγε στάχυς ἐνενηκῆκει μακρῶ τὴν σπορᾶν, καὶ τὸ λήϊον οἶον οὐδέπω καὶ τήμερον. Εἴτε καὶ μηδὲν ἄλλο τῶ ἀνδρὶ διεσπούδαστο, μηδ' ἀποχρῶντα τὰ νᾶ ἕλλα σύμπαντα, καὶ κτ' ἕκαστον πρὸς ἀφορμὴν εὐφημίας ἀρκούν, ἀλλὰ τόγε τοιοῦτον ἐλεῖσθαι στυδῶσαμα, καὶ οὕτω καταπράξασθαι τε καὶ ἀκριβῶσασθαι, αὐταρκῆς ἀντὶ παντὸς ἄλλου πρὸς ἐγκωμιον τῶ ἀνδρῶ. *Porro autem dicunt eum non leviter et quasi aliud agentem hanc rem esse aggressum; neque ipsum id sibi proposuisse, ut faceret quantum vellet. Sed imperatoris adhortationes eum ad hoc adduxere, et ii, quibus curæ erat doctrina et intelligentia, et promptus ei fuit apparatus, et non parvus orbis eorum, qui primo dictionem notis excipiebant, et eorum, qui postea transcribebant: et alius post alium, ille quidem prima faciebat, hic vero secunda exscribebat. Et post hos alii qui quæ scripta fuerant, pulchre intelligebant, ut quod scriptores latuerat, ad propositam corrigerent sententiam. Nam [46] propter scriptorum multitudinem non licebat ei sæpe eadem revolvere et intueri. Sed etsi fuerit multus labor, et major quam par esset sollicitudo, imo vero digna, quæ in hoc adhiberetur; sementem tamen longe vicit spica et seges, qualis nondum fuit usque in hodiernam diem. Quocirca etiam, si nihil aliud a viro illo fuisset elaboratum, et non alia omnia, quæ vel singula sufficiunt ad laudem conciliandam, opus tamen tale suscepisse et id tam præclare effectum reddidisse, viro pro quovis ad laudem sufficeret.*

Aliquas etiam conversiones astantium paganorum in tanto numero: miracula plurima, et maxima in eversione templorum et idolorum, quorum nulla est mentio apud veteres historicos. Nullam esse mentionem apud veteres historicos, nemo vere, neque ingenue dixerit, nisi qui omnia antiquorum monu-

menta, etiam quæ alicubi latent vel disperdita [46] sunt, legerit: quæ legisse Bellarminum, nec ipse Bellarminus dicet Sic Savilius accusavit falsitatis multas miraculorum narrationes in Georgio Alexandrino, qui vitam Chrysostomi scripserat, qui antiquiores, ut Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Palladius eas non narrant. Quasi vero reseclesiasticas alii non scripserint; licet scribatur ab aliis, falsum, ac suspectum sit. Nugæ. Multa etiam ex traditione habentur, quæ in libris scriptis non exstant Nilus Chrysostomi discipulus in epistolis scribit. Chrysostomum, τοῖς γνησίοις τῶν πνευματικῶν φίλων κατ' ἰδίαν διηγήσατο. *Legitimis spiritualibus amicis privatim narravit.* Et epistola ad Anastasium narrat visiones angelorum, qui celebrant Chrysostomo assistebant. Sic etiam Proclus narravit, vel etiam scripsit, licet non exstet, visionem sancti Pauli dictantis Chrysostomo interpretationem epistolarum. Male itaque concluditur: Non legitur apud veteres historicos, ergo non fuit. Miracula sane, quæ narrat Metaphrastes, *maxima sunt.* Non abnuo. Id illi in animo fuit, res magnas, admirandas, insuetasque in scriptis referre. Parum illi curæ fuit minutiora recensere, quæ etiam ipse data opera prætermisit. Conversiones paganorum tam spissæ et in tanto numero incredibiles sunt. Incredibiles iis, qui æternitatem et tempus, summum bonum, et sua commoda: vitam beatam, ac ventrem: vires divinas, et humanas pede suo, et modulo, non rei natura mentiont. Gregorius Nyssenus in Vita sanctæ Macrinæ: Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰ ἑαυτῶν μέτρα τὸ πιστὸν ἐν τοῖς λεγομένοις κρίνουσι. Τὸ δὲ ὑπερβαίνον τὴν τοῦ ἀκοδόνητος δύνανται, ὡς ἔξω τῆς ἀληθείας τὰς τοῦ ψεύδους ὑπονοίας ὑβρίζουσι. Διὸ πρόρηται τὴν ἀπιστον ἐκείνην ἐν τῷ λιμῷ γεωργίαν, πῶς ἐκβαλλόμενος ὁ πρὸς τὴν γρείαν στος, ὀδόμενον αἰσθησὶν ἐποίησε τῆς ὑπαίρεσεως ἐν τῷ ἑμοίῳ διαμένον ὄγκῳ, καὶ πρὶν διαδοθῆ τὰς τῶν αἰτούντων χρεῖαις, καὶ μετὰ τοῦτο· καὶ ἄλλα τοῦτων παραδοξότερα, παθῶν ἰάσεις, καὶ δαιμονίωντων καθάρσεις, καὶ ἀψευδέις προφῆσεις τῶν ἐκθησομένων. Ἄπαντα τοῖς μὲν δι' ἀκριβείας ἐγνωκόσιν, ἀληθῆ εἶναι πιστεύεται, καὶ ὑπὲρ πίστιν ἤ. Ἐπὶ δὲ τῶν σαρκωδεστέρων, ἔξω τοῦ ἐνδεχομένου νομίζεται· οἱ οὐκ ἴσασιν, οἱ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, καὶ ἡ τῶν χαρισμάτων διανομὴ παραγίνεται· μικρὰ μὲν ὀλιγοπίστοις, μεγάλη δὲ τοῖς πολλῶν ἔχουσι ἐν ἑαυτοῖς τὴν εὐρυχωρίαν τῆς πίστεως. *Plerique pro eo, quantum ipsi possunt efficere, credunt ea, quæ dicuntur, quæ vero audientis superant vires, tanquam a veritate remota mendacii suspicionibus insectantur. Proinde mirandam illum in penuria, et fame agriculturam prætermitto. Quomodo in pauperum usus projectum frumentum, nec dum distribueretur, nec post imminutum sit, sed eadem mensura numeroque permanserit: aliaque his longe magis admiranda, morborum curationes, expulsionones daemonum, et veras futurorum prædictiones: quæ quidem omnia iis, qui diligenter explorarunt, vera esse constat, licet fidem superare videantur, nec fieri potuisse iudicentur ab*

iis, qui carni magis addicti sunt; qui nesciunt proportionem fidei, munerum fieri distributionem, et parva quidem dori habentibus parvam fidem, magna autem illis qui ingenti fide præditi sunt.

Auctor vitæ sancti [47] Niconis, qui a pœnitentiæ sibi cognomentum habuit: Περὶ οὗτοι γὰρ πῶς οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀφορώντες ἀσθένειαν, τὰ παράδοξα πολλάκις τῶν πραγμάτων, καὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος εἰς τις τιμὴν τῶν ἁγίων τερατοῦργούμενα, ἀδύνατα οἶσθαι, καὶ μὴ ῥᾶδίως πιστεῦσαι ταῦτα ἢ παραδέχασθαι. *Ita natura homines comparati sunt suæ infirmitatis limites non excedentes, ut res sæpius præter expectationem, et in honorem sanctorum a Deo mirifice perpetratas, haud fieri potuisse existiment: neque ita facile illis fidem adhibeant, nec admittant.* Symeon ipse Metaphraste in Vita sancti Symeonis Stylitæ Senioris: Ἄλλα δέδοικα μὴ τοῖς μετὰ ταῦτα μῦθος εἶναι ὁδὴ τῆς ἀληθείας γεγονημένος. Φιλοῦσι γὰρ ἄνθρωποι τῇ φύσει μετρεῖν τὰ γινόμενα· εἰ δὲ τις τῶν αὐτῆς ὄρων ἐπέκεινα λέγοιτο, ψευδὴς τοῖς τῶν θεῶν ἀμύχτοις ὁ λόγος νομίζεται. *Sed vereor, ne posteris hæc fabula videatur, a veritate aliena. Namque homines natura facta commensurare solent. Et si quid extra illius limites aliquid narraverit, mendax rerum divinarum inexpertis sermo iudicatur.* Incredibiles nescientibus, quantum est in sanguine Christi virum, eandem esse potestatem in Christo centum, et mille, et decem millia, et multo plures in fidem convertendi. Tot regna, tot provinciæ pusillo tempore Christi fidem professæ, tot martyrum myriades brevissimo tempore Deo consecratæ, tanti numeri conversorum paganorum fidem nec dubiam faciunt.

His quoque manifeste colligitur, quantum ineptiat Casaubonus, dum nullam ob causam in Metaphraste accerrime desævit. Exercit. 6. *Metaphrastes scriptor eppido recens, et persæpe vanissimus, magnusque fabularum anilium consarcinator.* Tantumque ei tribuit, quantum ei debet, qui diligentia quidem summa, sed indicio nullo in ea collectione sit vendatus; neque aliter Baronius iudicat, quoties intendit animum, quod utinam semper fecisset. Ne alia loca ejus proferam in quibus Metaphrastem, ut anilium sæpe fabularum hamaxarium severe castigat, in hac ipsa historia non constat ipse sibi, etc. Modestiam tuam, et pudorem! Casaubone, si est. Verba ista tua tam magnifica habeto tibi ipsi: ne appingas Baronio scriptori modestissimo, et vere Christiano. Metaphrastæ dictum aliquando Baronius non approbavit, aliquando rejecit, ideone et vanissimum, et anilium fabularum consarcinatorem, et hamaxarium declaravit? Quid diceret de suis istis Exercitationibus Casaubonus, in quibus non persæpe, sed semper, et singulis paginis a doctissimis scriptoribus, non falsitatis tantum, et temeritatis, sed etiam malignitatis convincitur? Ut ergo minus animosus in Metaphraste, prius et ante omnia, ut supra dixi, Vita sancti examinanda est, an sit legitima Metaphrastæ, ne aliorum male, inconsidera-

teque dicta in Metaphrastem refundantur. Nec melius A sapit Franciscus Goduvinus de præsulibus Angliæ cap. 7. De Symeone Metaphraste, si non sufficit dixisse, quod de Sozomeno Melchior Canus, Græcus is fuit, et hæc natio est, semperque fuit ad mentiendum promptula, [48] quam dignus sit fide iudicet Baronius, rufus verba libenter usurpaverim de eo hac in causa laturus sententiam: sic enim ille: Sicut in aliis multis ibi a se positis errare Metaphrastem certum est, ita et in his hallucinatum esse constat. Ac jure profectum demum poterat mendacissimi nebulonis stigmata inurere, quem ter, si non quater mendaci, ac falsitatis tum nuperrime arguisse deprehendet, quisquis paucula folia locum illum præcedentia evolverit. Belle equidem, Metaphrastes Græcus est: Græci sunt prompti ad mentiendum. Ergo nulla fides B Metaphrastæ adhibenda. Sequere, omnes Historici ecclesiastici antiquiores Græci sunt; ergo dicta eorum sunt rejicienda. Si quia Græci, ideo fide carent, quam ratione suadebimur dictis tot sanctissimorum Patrum, tot conciliorum decretis? Goduvinus respondebit, omnino omnes ad unum, et eorum dicta omnia negligenda, quia Græcorum scilicet: ne tamen vera, quia non probantur, nec sunt e cerebro recentiorum hæreticorum. An mentiti sunt unquam Angli, et reliquæ nationes occidentales, ut nempe tanquam nunquam mentitorum fidei credamus? Male equidem cum historia tum profana, tum ecclesiastica ageretur, si fidem eorum penitus vellamus, qui aliquando ab aliis scriptoribus mendacii, aut falsitatis redarguuntur. Cum enim homines sunt, possunt in aliquibus falli, et ita humana conditione poscente sæpissime fallunt, non ita tamen, ut multo sæpius vera non nuntient, et ita sint ut ipsi dicunt, et narrant.

Baronius in Annalibus ante annum 859, Metaphrastem vixisse colligit ex ætate Michaelis Pselli, qui eo anno vivebat, et orationem in illum habuerat, qua asserit de ejus obitu audisse eos, qui viderant, felicem ipsius ad Deum transitum. Quare circa annum minimum octingentesimum Metaphrastem floruisse necesse est, qui anno 859, jam pridem defunctus laudatur. Baronium secuti sunt plures alii, quos hic commemorare necesse non est: sententiæ fundamentum nullum aliud erit, quam Psellus ipse Gratianus auctor: nam idem ipse in ejusdem Metaphrastæ venerationem, ac cultum officium in Ecclesia concinendum composuit. Is in canonis ode 8, refert illum consilio atque monitu Parisi anachoretæ munus aggressum scribendi, primum omnium colloquium illud scripsisse, et Theoctistæ Vitam graphice admodum celebrasse: Τὸ πρῶτόν σου σύγγραμμα ἐκ προνοίας θετικῆς, καὶ ὁμιλίας γέγονε τοῦ ἱεροῦ πρεσβύτου καὶ μοναχοῦ, Συμεὼν θεοπέσιε, ὃν ἐν Πάρῳ τῇ νήσῳ τεθεώρηκας. Et, Ἀξίως ἐξῴμνησας τῆς Λεσβίας τὰ λαμπρὰ καὶ θεῖα ἀγωνίσματα, θεοκτίστης τῆς ὄντως ἀγγελικῶν μικροῦ καὶ ἀσωμάτων τελεάσης πανσόφως τὸ πολίτευμα. *Prima tua commentatio ex divina providentia, et colloquia facta*

est sacri senis et anachoretæ, Symeon admirabilis, quem in Paro insula comperisti. Et, pro dignitate laudasti Lesbii illustria, et divina certamina, vere Theoctistæ, a Deo fabricatæ, quæ angelicam, et tantum non incorpoream absolvit sapienter vitæ rationem. Cum itaque certum sit, vitam hanc Theoctistæ, quæ [49] præ manibus omnium est, scriptam fuisse a Metaphraste, in eaque agatur de ætate auctoris, certum quoque remanet tempus Symeonis Metaphrastæ. Quæcunque enim de se auctor, vel de Himerio contra Arabes Cretam misso, narrat, ea evenere tempore Leonis imperatoris Basilii Macedonis filii, et Constantini Porphyrogenetæ patris, qui ob doctriam, et reliquas alias disciplinas, quibus inclaruit, sapientis sibi cognomen accepit. Addes Cedrenum, Zonaram, Curopalatem, reliquosque Ecclesiæ Græcæ scriptores. His Diatriba mea de Psellis conclusi Symeonem Metaphrastem Vitarum scriptorem sub Leone floruisse, muneribus ac dignitatibus auctum: sub eodem scriptorem exorsum esse, et sub Constantino Leonis filio, et nepote Romano, ætate etiam provectiore, assiduis laboribus absolvisse.

Hæc doctissimus Bollandus non usquequaque probavit. *Non erat tum admodum natu propectus Metaphrastes, ut qui imperatoris virtutis tyrocinium ponere sub veterano duce juberetur. Fuerit tunc 20 aut 22 annorum: potuit igitur annum Christi 957 aut 960 vitam deinde producere, atque ita sub Constantino Porphyrogenito Leonis filio tum Theoctistes eam Vitam, tum alia divorum acta eum elucubrassent certum videtur, non ut Allatius scribit, sub Leone et Constantino. Non in hac Vita Leonem diserte τὸν μακαρίτην, felicitis memoriæ appellat, qua ratione loqui de mortuis solemus. Si ea prima ejus Commentatio fuit, nihil igitur sub Leone scripsit, quod quidem ediderit in lucem Neque Alexandro rerum potiente, ita laudare Himerium ausus esset. Præcipue publicis res tractare sub Leone cæpit.* Alii etiam addunt, valde adolescentulum in Cretam profectum fuisse. Pendamus rem suo pendere. Idque ut accuratius succedat, verba Symeonis recitemus ex Vita sanctæ Theoctistes. Γενομένην μοι ποτε κατὰ τὴν Πάρῳ. Γέγονε δέ, καὶ γὰρ ἐπὶ Κρήτῃ διέπλεον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Λέοντος ἐκείσε πεμφθεὶς, Λέοντος, φημί, τοῦ εὐνοχοῦς ὄντως βασιλέως, καὶ τὴν εὐτυχίαν Ῥωμαίων τῷ τάφῳ ἀναθάψαντος. Ἐπιπεπόμην δὲ συστρατευόμενος Ἡμερίῳ τῷ πάνυ, τῷ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ καὶ ἄρχοντι τοῦ τε ὁρόμου, καὶ τοῦ στόλου παντός, ἧ τότε ἀλθιέστερον ποιησάμενος, καὶ μικρὰ τούτου μνησθεὶς ἀτιμάσω τὸν ἄνδρα ἐπὶ τὴν παρούσαν τέως ὑπόδειν εἶμι, ἐκείνου κατὰ καιρὸν μνησθησάμενος. Ἐστελλόμεν τοιγαροῦν τούτο μὲν ἐκείνῳ συστρατευόμενος, καὶ προδιβαζόμενος εἰς πετραν στρατικὴν, οἷα πῦλος μητρὶ πρὸς τὰ γενναϊότατα τῶν στρατηγημάτων συσκαίρων. Οὕτως γὰρ ἦν ὁ τοῦ μακαρίτου μου Βασιλέως σκοπός· τούτο δὲ πρεσβυόμενος πρὸς τοὺς τὴν Κρήτην ἔχοντας Ἀραβας. *Cum aliquando in Paro essem in-*

sula : fui autem, nam in Cretam navigabam a Leone beatæ memoriæ eo missus, Leone, in quem illo vere fortunato imperatore, qui ipsam Romanorum felicitatem secum videtur in sepulcrum intulisse. Mittebar autem una militans cum clarissimo illo Himerio, utpote ducendi exercitus peritissimo, Dromi præfecto, qui et universæ classi imperabat, aut, ut verius dicam, ipsis animi perturbationibus; sed ne nullis efferendam laudibus illius peritiam belli [50] administrandi obiter attingens, levi ejus facia mentione, dedecus ei potius videar inuississe, ad propositam interea narrationem redeo, de eo opportunis dicturus alias. Mittebar igitur partim cum eo militans, et ad imperatoricæ artis documentum aliquod promovendus, ut æquulus matri, ad præclua ejus stratagemata assiliens: id enim præcipue Augustus spectabat: partim ut ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer.

Planum est, dum hæc componeret Metaphrastes Leonem imperatorem vita defunctum fuisse, non ex verbulo tantum, τοῦ μακρῆτου, sed quod id apertissimis verbis enuntiat, λέοντος, φησὶ, τοῦ ἐπιτυχῆος ὄντως βασιλέως, καὶ τὴν εὐτυχίαν Ῥωμαίων τῆ τάφρ ἀναθάψαντος. *Leone, inquam, illo vere fortunato imperatore, qui ipsam Romanorum felicitatem secum videtur in sepulcrum intulisse. Risi sæpius, ut hoc quoque hic obiter, etsi non extra materiam observem, ridiculam Genebardi in Chronico anno ante Christum 263 interpretationem, qui vertens illa Suidæ de Symeone Metaphraste, 'Ἐν τῇ τοῦ μακρῆτου Λογοθέτου μεταφρασει τῇ εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Λουκιανοῦ, ita euntyavit. Nobis assentitur Macarilus Logothetes in lib. Metaphrasis, his verbis: cum debuisset, nobis assentitur beatus Logotheta, Metaphrastes scilicet, in Metaphrasi, hoc est, in Vita et Martyrio sancti Luciani. Ne novum hunc auctorem Macaritum Logothetam, per imprudentiam confictum in antiquitate quæ- rere insulse cogamur. Tum erat valde adolescentulus, vel, non erat admodum natu proventus: fuerit tunc viginti, aut viginti duorum annorum. Hoc vero non probatur. Quinimo si res, de qua agit, attentius consideretur, multo videtur natu grandior, et mediam hominis ætatem decurrens. Ait de se in eadem Vita: 'Ἐγὼ δὲ περιεργότερος ὢν, καὶ συνιέντι δεινὸς ἦθος. Ego cum essem curiosior, et satis solera, ac sagax mores hominum percipiendi. At solertiam sagacitatemque consimilem, et longo experimento, et ætate proventa consequimur. Et quidem in ridiculo esset, si quis in juvenili ætate similia profiteretur. Quis præterea adolescentem cum tanto duce simul militantem? Quis imberbem oratorem ad Reges, et potissimum Barbarum miserit, qui veneranda, barbataque, ut ita dicam, forma, in qua credunt sapientiam, prudentiam, fidemque inesse magis flectuntur, quam imberbi ac depile facie, cujus in peragendis negotiis nullam rationem habent. Et Metaphrastes tum mittebatur, Cretam ad Arabes legati munus obiens: Τοῦτο δὲ πρε- τεινόμενος πρὸς τὸν ῥὴν Κρήτην ἔχοντας Ῥαβας:*

Partim ad Arabas Cretam obtinentes legatione fungerer. Ne hic referam, quæ Plato lib. xii De legibus statuit, majores annis quinquaginta ad publicum munus peregre mitti: ideoque πρεσβείας dici, senes, natu grandiores, ætate proventa. Et quod Plinius scripserat ad Trajanum. *Cautum est, domine, ne quis capiat magistrarum, neve sit in senatu minor annorum triginta.* Ante enim illam ætatem homines neque [51] rerum gerendarum usu, neque auctoritate apud eos, quibus persuadere conantur, excellunt: imo dolis etiam haud difficulter capiuntur, quod de illis enuntiat Arist. lib. ii Rhetoricorum.

Addo verba Synesii de Regno ad Arcadium: Ἰσχυρόν γὰρ ἡ νεότης ἐφ' ἐκότερα βροτῆ, ὡσπερ οἱ ποταμοὶ ταῖς θεθείαις ὁδῶν ἀφορμαῖς ἀπληστότερον ἐπι- ξέρχονται. *Vehemens est impetus inventæ in utramque partem, non aliter ac amnes, qua via data est, eruptionibus illuc excurrunt avidius.* Lubrica est moribus ætas. Imo si verum est, quod nos conjectura non levi ducti asseruimus; neque eam improbavit Bollandus, Symeonem a secretis sub hoc Leone, qui aurum a Rodophyllo relictum Leoni Tripolitæ infami apostata obtulerat, ut eum ab excidio Thessalonicensi averteret, ideoque dignitatibus auctum ab imperatore, non alium fuisse, quam Symeonem hunc Metaphrastem, jam habemus certissime, Symeonem eo tempore, quo Cretam adnavigabat ætate plenum fuisse, tantum abest, ut valde adolescentulus esset, et infra viginti tres annos ætatem numeraret. Expeditio enim Himerii ponitur anno Christi 902. Leonis imperii anno decimo septimo, Rodophylli, et Symeonis cum Tripolita Leone pacta anno Christi 904, a Joanne Caminiata illius ævi scriptore, et qui rebus aderat, recensentur libro de excidio Thessalonicensi, in quo Symeonem hunc ætate proventum vocat, Ἄνδρα φρονήσει βεβηκότα, et διὰ πείρας ὄντα πολλῶν πραγμάτων. *Virum prudentia proventum, et multarum rerum experientia munitum pectus gerentem.* An duorum annorum intervallum tantum hominem, et prudentiæ, et ætatis in alio atque alio statu collocaverit, et tantam rerum experientiam accreverit, ut adolescentes in viros immulet, et minus prudentes ad prudentiæ ultimos limites ponat? Quoniam vero legatio ista Rodophylli, et Symeonis non ita obvia est, et jejune admodum a Cedreno narratur, erit operæ pretium, si a Jone Caminiata, auctore non ita noto audiat: Ἐν δὲ τις μετὰ τοῦ λοιποῦ πλήθους τῶν ἀχρημαλώτων συλληφθεὶς εὐνοῦχος τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἐξέχων εἰς Ῥοδοφύλλης οὕτω καλούμενος, δε ἔτυχε πρὸ μικροῦ τοῦ κινδύνου τὴν ἐπὶ δύσιν σταλείς· καὶ τινων χρεῶν ἕνεκεν πρὸς τῆ πόλει γενόμενος μεθ' ἡμῶν συγκλεισθῆναι, καὶ τῶν ῥηθέντων ἀνιαρῶν μετασχεῖν. Ὅς καὶ ἐκόμιζε μεθ' ἑαυτοῦ πλήθος χρυσίου, ὅπερ ἔλεγεν ἀπάγειν ἐπικουρίας τινὸς χάριν τοῦ κατὰ Σικελίαν στρατοῦ συμπελομένου τοῖς κατὰ τὴν Ἀφρικτὴν Βαρδάρους ἀεὶ, καὶ πολλῆς δεομένου τῆς ἐν τοῖς πράγμασι συνεργείας, οὗτος οὐκ κατὰ τὴν

νύκτα, μεθ' ἣν τοῦ κινδύνου τὴν πείραν ἅπαντας ἀλαβήσασθαι, ἔλαθεν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐξενεγκεῖν τῆς πόλεως τὸ χρυσίον ἔκεينو, μετὰ καὶ τῶν ὑπὲρ-
 στουμένων αὐτῶ, καὶ πρὸς τὸν στρατηγὸν Στρυμμό-
 νος ἐξαποστελεῖται, χαράξας ἐπιστολὴν περιέχουσαν
 ἀσφαλῶς φυλάττειν τοῦτο μέχρι τῆς ἐκβάσεως τοῦ
 πολέμου. Χειρωθεὶς οὖν οὗτος ἤχθη κατὰ πρόσωπου
 τοῦ τυράννου· ὁ δὲ τὴν μορφήν ἀλλοιώσας ἐμβριθέ-
 στερόν τε μᾶλλον ἢ πρότερον εἶχε πρὸς αὐτὸν χρη-
 σάμενος, ἀνηρώτα. Πού δὴ, φησί, τὸ τοῦ βροχίλειω
 χρυσίου, τὰ δύο τάλαντα, ἅπερ ἐπὶ Σικελίαν ἄγειν
 ἐτάχθης; Ὁ δὲ, τοῦτο ὦν, φησὶν, εἰς ὅπερ κατελείμ-
 μαι. δεδιώς, τὴν πολιορκίαν λέγων τῆς πόλεως, ἐπέ-
 περ αὐτὸς [52] ἐγὼ δευρο τυγῶν, ἀδυνάτως εἶχον
 τοσοῦτου κινδύνου παρόντος ὑποχωρεῖν, καὶ μὴ τὰ
 πρὸ' ἑαυτοῦ δεικνύναι, πάντων εἰς ἐμὲ βλεπόντων ὧν
 ἂν τι χρηστὸν τοῖς, καὶ τῷ καιρῷ τούτῳ χρήσιμον,
 δυνάμενος παρασχεῖν, τούτου δὴ χάριν τὸ μὲν χρυσίον
 ἔκεινο τῆς πόσεως ὑπεξήγαγον· οὐ γὰρ ἐδυνάμην
 ἀκριδῶς περὶ ἀθλῶν στοχάζεσθαι. Ἐγὼ δὲ σοι
 παρεστήκα τήμερον δορυβάτωος, πολλῶν ἄλλων χρι-
 μάτων παρατίεις, εἴ γε ζῶντά με καὶ ἀβλαβῆ συν-
 τηρήσεις. Ἀχθεσθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ ἀλαζῶν
 ἐκείνος, καὶ τὸν θυμὸν ὅποιως αὐτὸν εἶχε διὰ τε τῶν
 ὀφθαλμῶν, καὶ τῆς φωνῆς ἐκδηλον παραστήσας.
 βύθιον ἐξεβόησεν. Ἐπειδήπερ, φησὶν, οὐκ ἔμαχεν ἐκ
 τῶν προκειμένων ἀδιάρηστον εἶναι τὴν τοῦ θανάτου
 ψῆφον, τοῖς μὴ τὰ οἰκεία χρίματα λύτερον παρεχου-
 μένος ὁ τῆς γυναικωνιτιδος οὗτος, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ
 σικηνῆς ἐπίδειξιν ποιεῖται τὸ πλάμα τοῦ ψεύδους,
 μέγα καὶ θαυμαστὸν, οἷα κατὰ τῆς ἑαυτοῦ προβαλ-
 λόμενος σωτηρίας, βράβοις τυπείσθω τὰ τε ἰσχία,
 καὶ τὰ κατὰ τὸν νῦτον μέρη· ὡς ἂν ἄρτι γινώσκον
 τίνι παρίσταται, καὶ περὶ τῶν ἐκαλέγεται, καὶ μὴ
 χρημάτων ἀλλοτριῶν ἀμφισθητῶν τὸν περὶ ψυχῆς
 ἑαυτῶ περιποιεῖται κίνδυνον. Οἱ λειτουργοὶ οὖν τῶν
 ἀοίκων φόνον, ὡς μόνον εἶδον αὐτὸν μεθ' ὑποστυμῶ
 φωνῆς καὶ μανίας τὴν τοιαύτην ψῆφον κατὰ τοῦ ἐστῶτος
 ἐξενεγκάμενος, θάπτον λόγου παντὸς τῆ γῆ τούτου προ-
 σέβραξαν, καὶ τοσούτοις βάλλουσι πληγῆς, ὡς μὴ ἐπὶ
 πολὺ ἀντισταῖν τοῦ ἀθλοῦ τὸ σῶμα, ἀλλ' εἰς πολλὰ
 διαίρεθαι, καὶ τοῖς ὄχετοῖς τῶν αἱμάτων τὸν ὑποκείμε-
 νον τόπον πληρῶσαν, οὕτως τὴν ψυχὴν ἐπαφῆσαι, καρ-
 τεραῖν ταῖς δριμύταις ἐκείναις ἀγληθόσιν οὐκ ἐξισχύσα-
 σαν. Ἐγὼ οὖν ἀπέβηκα καὶ ὄληος ἦν τοῖς ὤμοις ἐκείνοις
 δορυφόροις ἐτι τὰς πληγὰς ἀφαιεῖται, καὶ μετὰ θάνατον,
 μόλις ποτὲ τῆς κατεχούσης ἑαυτὸν ὀργῆς περιάρας ὁ δυ-
 σάντευκος θῆρ. Ἔστω, φησὶ, μετὰ τοῦ χρυσοῦ ἐκείνου
 καὶ οὗτος εἰς ἀπώλειαν· ἀλυσιτελὲς γὰρ, ὡς ἔοικε,
 καὶ εὐρεθὴν ἂν διεδείκνυτο. *Cum reliqua captivorum
 multitudine captus quoque fuerat quidam imperatoris eunuchus,
 unus e:c primatibus, cui Rodophyllo nomen fuit, qui paulo ante pericu-
 lum in Occidente missus obi nonnullas causas admodum necessarias Urbem appellens, cum nobis
 inclusas, noxæ, quam memoravimus, particeps fit. Ducebat ille secum magnam auri vim,
 quod ille asserverabat in Siculi exercitus, continuo cum Barbaris Africanis congregientis, mul-*

*A laque ope propterea indigentis, auxilium deferro. Hic itaque nocte, quæ præcesserat discrimen, quod omnes experti sumus, clanculum nescio qua ratione, tum aurum illud, tum servos suos nonnullos urbe extulerat, et ad Strymmonis ducem miserat, datis litteris, ut illud ad finem usque belli expetitam securitatem haberet. Captus igitur Rhodophyllus ad tyrannum conducitur. Ille aspectu mututo, et vehementiore quam antea naturam induens efflagitabat: Ubi sunt imperatorii auri talenda duo, quæ tibi commissa fuerat, ut in Siciliam adveheres? Rodophyllus: Meum hunc casum, quem perfero, partiorque suspicians, cernensque urbis obsidionem; quando ipse huc fortuito delatus non possem ab imminente tam diro periculo evadere, secedereque, et mea
 B qualiacunque illa forent, conferre, omnibus in me oculos vertentibus, tanquam proficuum sibi, et tempori peropportunum, aurum illud clam urbe eduxi; neque enim poteram de dubiis certo aliquid conjectari. At ipse nunc adsum tibi captivus ingentium aliarum pecuniarum summam exhibiturus, [53] si vivum atque innoxium servaveris. Hisce superbus ille commotus, et ægre ferens, et furorem, qui illum obsederat, et oculis, et voce explicans, imis ex præcordiis intonuit. Cum ex præsentibus hanc didicerit calculum mortis evitari ab iis non posse, qui proprius pecunias pro sua redemptione non exhibent, hic, qui e Gynæceo est, imo veluti in scena mendacium explicat, ingens illud quidem, et admirandum, salutem contemnens, coxas et scapulas fustibus contundatur; ut nunc tandem agnoscat, cui astat, et de quibus loquitur, et ne de alienis pecuniis ipse disputans, proprium vitæ discrimen subeat. Cædium itaque iniquarum administrum, ut viderunt eum extensa voce, et rabie effusa in præsentem sibi similem sententiam ferentem verbo quolibet citius, hominem in terram allidunt, totque eum verberibus mactant, ut corpus miserum non diu restiterit, sed partes in plurimas dilaceratum, sanguinis veluti ductibus subjectum sibi solum inundaverit, sicque animam efflaverit, cum diros illos dolores sustinere non posset. Ut vero defatigatum agnovissent immunes illi lictores, qui plagis inferendis etiam post cædem finem non fecerant, vix tandem de furore aliquid remittens inexorabilis ille bellua, Esto, inquit, cum auro illo et iste in perditionem. Namque ut videtur, etiam si contempertum fuisset, D nullum illius usum percepissent us. Et paulo infra: Ἐργομένοις γὰρ τισὶ μετὰ τὸ τῆ πόλιν ἀλῶναι τοῖς ὀπασθῶποισὺν διαδράσει, καὶ τοὺς ἰδίους ἀχμαλῶτους ὠνομήνοισι συνήπτετο μετ' αὐτῶν, καὶ τις ἀνὴρ καλούμενος Συμεῶν, φρονήσει βεβηχῶς, καὶ διὰ πείρας ὧν πολλῶν πραγμάτων, ὅς ἦν πρὸς τοῦ βασιλέως σταλείς δι' αἰ:αν τινὰ χρειώδη πρὸ μικροῦ τῆ πόλεως, περὶ ἧς νῦν οὐκ ἀναγκαῖον εἶπειν. Τούτοις οὖν καθ' ἐκάστην μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀπόπλου συχῶς ἐρχομένοις ἀμειλίωσε τὴν κατὰ τῶν ἐρημένων βουλήν ὁ δεινὸς οὗτος λέων εἰπῶν πρὸς αὐτοὺς, ὡς Ἐγὼ ἀπεχθῶς, φησὶ, φερόμενος ἐξ ἀρχῆς καθ' ὑμῶν, οὐκ ἔκρινον ζῶσθαι τῶν ἀλόντων οὐδένα· τίς γὰρ*

ἐκ θεοῦ μισθὸς πολέμοις ἀνδράσιν ἐν καιρῷ νίκης τὸν ἄνθρωπον συγχωρεῖν, ὃν αὐτοὶ μᾶλλον ἐτέκταινον καθ' ἑμῶν; Ἄλλ' ἐπειδὴ χρεῖα τις ἐπέγει, καθ' ἣν ἐστὶν ἐπὶ νύκτας ζυωθῆναι τούτους, εἴπερ αἵτιοι τύχοι τοῦ κέρτους, περὶ τούτου καθ' ἐκαστοὺς ἡμέρας σκέψασθε· ἐπιγινώσκοντες γὰρ ἤδη τοῦ καιροῦ με καλοῦντος πρὸς τὴν ἰδίαν ἀποπλεῖν πατρίδα Δύνασθε οὖν ἀντιποιθῆσθαι τούτων ὄντων διακοσιῶν τὸν ἀριθμὸν, δι' ἐγγράφου ἐγγύης, ὡς λαθεῖν ἡμᾶς ἀνε' αὐτῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς καταλλαγῆς ἰσχυρίσθαι Ἄγαρηνους, περὶ αἵ τὸν κρατούντα τῶν Ῥωμαίων τὰ σκῆπτρα, μηδὲμίαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν εἶναι, ἀλλὰ συνθεσθαι τοῖς ὑφ' ἡμῶν πεπραγμένοις· ἢ ἐξέλτεσθε μὲν τὴν ἐγγύην, ὡς μὴ ἐν ὑμῖν κειμένην, ἀπλοῦς ὄν, ἢ παραδειχθῆσεται ὅπ' ἐκείνου, ἢ μὴ· ἐν οὐδενὶ δὲ τίθεται τοσοῦτον κακὸν, μικρὰς προμηθείας μέγα πρὸξενούσιν τοῖς δημοφύλοις τὸν ὄλεθρον· εἴπατε οὖν ἀποτέρετε τούτων στοιχεῖτε. Ἴν' ἐνὶ γε τὴν ψήφον δῶμεν. ἢ τοῦ ζυώσθαι, ἢ τοῦ ἀπαλλάξαι αὐτούς. Ὁ εὖν βῆθεῖς Συμεῶν, ἄτε δὴ τῶν ἄλλων προτέχων πρὸς αὐτὸν ἐφη· Ἐγὼ τούτην τὴν ἐγγύην μόνος κανεγγυῶμαι, σαφῶς εἰδὼς τὸ περὶ πάντα φιλόφρονον τοῦ καθ' ἡμᾶς αὐτοκράτορος, καὶ ὡς διχα λόγου παντός παρεξέταται τούτων ἕνεκεν, ἐξ ὧν ἔχει δεσμίαν Ἄγαρηνῶν τοσοῦτους, ὅσοι καὶ οὗτοι τυγχάνουσιν ὄστες, οὐ· καὶ αὐτὸς ἐγὼ τῇ Τρασῷ διακομίω, Ἴν' ἐπ' [54] ἐμοὶ πάλιν τὰ περὶ τῆς ἐγγύης λυθῆ, καὶ μηδὲν ἔχης κατ' ἐμοῦ προσφέρειν, ἐπὶ τὴν ὁμιλίην ἐκπληρώσω. Μόνον τύχουσι κἄν οὗτοί τινος σωτηρίας, Ἴνα σὺλλέξαντες ταφῇ δώσι τῶν ἀποικομημένων τὰ σώματα, ἃ διὰ πάσης τῆς πόλεως κείμενα, καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα πρὸς θρῆνον ἐφέλαται. Ταῦτα ἀκούσας ὁ κακοήθης ἐκαίνος, ἐγγραφόν τε πείσας τὸν αὐτὸν Συμεῶν καὶ ἐνώμιστον παρασχέειν τὸν περὶ συνθηκῶν τούτων λόγον, ἀπολυθῆναι πάντας ἐκείνους τοὺς ἐξ ἡμῶν περιτεύσαντας ἄνδρας ἐπέτρεψεν. Ἐπειδὴ καὶ τὰ περὶ τούτου καλῶς εἶχεν αὐτῷ, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ ἦν τὸ πανούργημα, ἔτερον πάλιν οὐκ ἔλαττον τούτου τῇ δολιότητι τῶν φρονῶν ἐπενόησεν· πυρπολυθῆναι γὰρ ἄπασιν τὴν πόλιν προσέταττον, Ἴν' ἢ καὶ τούτο αὐτῷ οὐ τὸ τυχὸν παρεμπόρευμα, ἦδει γὰρ ὡς οἱ τοὺς αἰχμαλώτους ὠνούμενοι, οὐδὲ τούτο πράττειν αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης ἀνασχαινο, αἰρούμενοι μᾶλλον αὐτοὺς ἐκείνους καταπρησθῆναι, ἢ τοιοῦτόν τι κἄν ἀκοῆ παραδείξασθαι· μήπω γὰρ τῶν Βαρδάρων διὰ μέσου τῆς πόλεως τὴν φλόγα διεσπειρέντων, ἀλλ' ἔτι πλησιάζουσας τῇ θαλάσῃ πυρπολούστων οἰκίας, μόνον ὅτι πρὸς τὸ καταβάλλειν τὰς ὑπὲρ τῆς πόλεως τιμὰς οἱ παρόντες πρὸς ἀλλήλους ἐκίρωσαν, καὶ πάλιν πρόσταγμα πανταχοῦ διεπέμπετο, κείσθαι τῆς οἰκίας συνεργίας τὸ πῦρ, ὡς εἰς χρηστὸν αὐτῷ πόρος καὶ ταῦτις προελθούσης τῆς ἐπινοίας. Οἱ γὰρ ἄνδρες ἐλεύτοι σὺν τῷ βῆθέντι Συμεῶν, μὴ ἔχοντας ἀλλοθεν πῦρ καταβαλεῖσθαι τὴν περὶ τούτου πόσθητα, τὰ δύο ὑπέσχεοντο τοῦ χρυσοῦ τάλαντα, ἄτερ ἦν ἡ θανάων ἐκ τῶν ῥοπάλων εὐνοῦχος πρὸς τὸν Σερμυόνια ἐξαποστειλάς, ἃ καὶ θάττον ἀγγιγόντες διὰ τῶν τετυγμένων, ὅθεν ἐκρύπτοντο, καὶ τοῖς Βαρδάρως ἐπιρρησάντες, ὁσῶς τὴν πόλιν τῆς πυρκαϊκᾶς διεσώσαντο. *Advenientibus nonnullis qui utcumque effugerant post excisam urbem, et captivos proprios redimentibus, una cum iis advenerat*

vir, cui Symeoni nomen erat, provecta prudentia, et multarum rerum experientia celebris. Ille ab imperatore paulo ante in urbem ob causam maxime percommadam missus accesserat, de qua nunc aliquid dicere operæ pretium non fuerit. His itaque quotidie confertimque ad recessum usque navium concurrentibus, consilium suum adversus jam dictos immittit iste Leo communicavit Ego, ait, vobis ubi initio infensus ex captivis neminem vivum relinquere in animo habui. Quæ enim ex Deo merces est hostibus victoriae tempore mortem condonare, qui illam adversus nos magis sedulo procurabant? Sed cum necessitas urgeat, ut hi superstites vivant, siquidem fortunato fine res sortiatur, de hoc inter eos vosmetipsi consulite. Jam enim cogor, tempestate poscente ad propria remeare. Valetisne in vos assumere, cum hi sint numero ducendi, fideiussione scripto consignata, nos, pro iis, cum reconciliatio concordiae subsequuta fuerit, tot alios Agarenos recepturos, persuadereque res Romanorum moderanti sene ulla hæsitacione a vobis pactis ascensum præbere: an vero dubitatis similem fideiussionem in vestra potestate non esse, cum in incerto res pendent, an ab eo excipienda sit, negligatque tantum malum, pusilloque desiderio postponat damnium suo generi tantumdem noxium? Dicitote ergo utrum approbatis, vitamne, an cladem? Tum dictus Symeon, tanquam aliis præstantior sic eum affatur: Ego hanc fideiussionem solus firmo, cum bene nostri imperatoris ad omnia humanitatem calleam: et[55] absque ulla tergiversacione pro his exhibebit ex captivis Agarenorum tot alios, quot hi sunt, quos ipse Tarsum deferam, ut rursus in me fideiussio dissolvatur, nihilque prætentum contra me, cum debitum exsolverim. Tantum hi libertate potiantur, ut recollectu cadavera, quæ per universam urbem projecta aerem ipsum in sui miserationem ac lacrymas trahunt, sepeliant. His ille malus, perversusque perceptis, suadet Symeoni, ut scripto pacta illa consignet, et jurejurando confirmet: tum omnes illos homines, qui ex nostris supererant, solvi mandavit. Hac cum prospere absolvisset, fraudemque complessset, aliam non minorem calliditate propria comminiscitur. Universam urbem igne succendi jubet, ut hoc quoque negotiacioni lucrum accederet, nec incommode. Sciebat enim, qui captivos redimebant, omnino nunquam id permittitur, electuros potius semet succensis ignibus torreri, quam tale gaudium vel solo auditu sustinere. Nondum enim a Barbaris in media urbe flamma asportata, sed adhuc mari proximis ædibus deflagrantibus, qui tum aderant pretium pro urbe ponere inter se stabiliunt: rursumque jussa quoque sparguntur, ignem ab ædibus submovendum, cum et hunc machinam prospere sibi successisse cognosceret. Viri enim illi cum dicto Symeone, cum non haberent aliunde pretium rei conficere, duo auritalenta promiserunt, quæ eunuchus fustibus enoca-

tus ad Strymeonem dimiserat, illis citissime per veloces cursores, unde latebant, advectis et Barbaris numeratis, urbem ab incendio conservarunt. His plane concluditur, multo quam isti faciunt, Symeonem ætate grandiore fuisse.

Et, ut magis urgeam, Symeon ipse suam eo tempore ætatem edisserat: in Vita sanctæ Theoctistes rogatur a Symeone anachoreta ne scribendi onus detrectet, causasque prætetat, quibus se a suscipiendo scribendi munere subrahat. Causas, quas poterat afferre Metaphrasias præcipue esse poterant: *Αδῶν ἀπορίαν, δουλείας, γυναικᾶ καὶ τέκνα, οἴκου φροντίδας, dicendi inopiam, servitiorum frequentiam, uxoris, et filiorum molestiam, et domus proprias curas.* Neglectis reliquis, duas, sed brevissime examinabo, *δουλείας, servitία* publica fuisse ab imperatore in variis negotiis reipublicæ demandata, dubium non est. Ergo non tom primum legati munere fungebatur, sed similibus assuetus, atque exercitus, ut sine mendacio aliquid sibi imponendi ad excutiendum laborem, denegandumque quod petebatur, salis essent. Altera est, *uxor, et filii*, Σὺ μὲν ἴσως προφασίσῃ περὶ τῶν ἀξιοῦν ἐθέλω σου τὴν ἀγάπην, ἀπορίαν λόγων, ἢ δουλειῶν ἀφορμὰς, ἢ γυναικὸς καὶ τέκνων, καὶ οἴκου φροντίδας, ἢ τινὰς ἄλλας αἰτίας διακρουόμενος ἡμῶν τὴν ἀξίωσιν. Ἐγὼ δὲ σοι καὶ εὐημερίαν, καὶ εὐπορίαν πάντων ἐπαγγέλλομαι, καὶ πολλὴν ἐκεχειρίαν εὐρεῖν. *Tu quidem fortiasse ad te excusandum de non suscipiendo eo, de quo sum tuam rogaturus charitatem, in medium adduces, sermonum inopiam, aut servitiorum occasiones, aut uxoris, et liberorum, et domus curam, aut aliquas alias causas, recusans id, de quo nos te rogamus. Ego autem tibi rerum prosperitatem, fertilitatem, et abundantiam [86] rerum omnium polliceor, et fore ut magnum tibi suppetat otium.* Quomodo ergo qui majora in reipublica opera sustinere et poterat et solebat, quique uxori adjunctus liberos ex illa procreaverant plures, viginti duorum vel viginti et quator annorum erat, et nimis adolescentulus, et non potius quadraginta, aut triginta puinque minimum natus? Ordo quoque ipse rerum gestarum id postulat, id exposcit, id stabilii. Antequam enim Metaphrasies munia publica, et legationes apud exterarum nationes obiret, in aliis officiis, quæ privatim, et inter domesticos parietes exercentur, apud imperatorem sui specimen dederat, tumque cum iu arcanis, et secretis consiliis fides illius innotuit, imperatorum mandato publicas curas suscepit. Psellus: Καὶ πρῶτα μὲν ταῖς μυστικωτέρας ἐφειστήκει τῶν πράξεων, καὶ τοῖς ἀπορήτοις βουλευμάσι κοινῶδες παρειστήκει τοῖς συμβουλευούσιν. Ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ τρόπου πίστις ἐν τούτοις τούτων ἐκέρυξε, μετὰ τῶν ἀδύτων, καὶ τὰς κυσμικὰς φροντίδας συνεδίληφεν, ὡς αὐτὸν γεγενῆσθαι εἰσαγγελέα τε τῷ κρατοῦντι τῶν ἔξωθεν, καὶ ἐξαγγελέα τῶν τοῦ κρατοῦντος τοῖς ἔξωθεν. *Et primum quidem præfuit rebus magis arcanis et secretorum consiliorum fuit particeps cum consulen-*

*tibus. Postquam autem ejus fides fuit in his rebus spectata, et prædicata simul cum arcanis publicas quoque curas suscepit; adeo ut imperatori renuntiaret ea, quæ afferbant exteri, et rursus exteris quæ jubebat imperator. Quæ autem sunt illæ πράξεις μυστικώτεροι, illius temporis scriptor Ignatus diaconus in Vita sancti Nicephori patriarchæ Constantinopolitani, ita explicat. Καὶ τὴν διὰ χειρὸς καὶ μέλανος τέχνην ποιούμενος: ἤρεθη γὰρ ὑπογραφεῖς τοῖς τῶν κρατοῦντων μυστηρίοις ὑπηρετούμενος. Οὕτω γὰρ παρὰ τῆ Αὐσονίδι διαλέκτῳ τὸ ἀσηκρήτις ἔνομα, διὰ μυστηρίων μεθερμηνεύεσθαι βούλεται. *Et eam, quæ manu et atramento ars facit, exercens: namque electus fuerat scriba, dominantium arcanis subserviens. Lingua Ausonia siquidem a secretis nuncupatur, qui apud nos ab arcanis exprimi suevit.* Primum ergo fuit a secretis, et a consiliis imperatoris: deinceps non statim, sed postquam ejus fides spectata fuit, publicis negotiis destinatur: et nos adolescentulum, et non ultra viginti quatuor annorum somniabimus? Tempus idque non exiguum, et experientia longa annorum serie examinata fidem hominis comprobabunt. Sophocles in *Ædipo tyranno* :*

Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δεικνύσει μόνος.
Κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μίᾳ.

*Tempus bonum declarat immensum virum.
Cum sit dies satis una prodendis malis.*

At ponebat tum virtutis tirocinium sub Himerio, Ita est. Sed cujus virtutis? Aliud est militiæ tirocinium cum in castra deducimur, ibique primis artis militaris præceptis initiatur, que potius militiæ auspiciamenta, et elementa, et incunabula dici merentur: aliud est imperatoriæ virtutis tirocinium, cum emensis militaris [57] peritiæ rudimentis ad majora, et nobilitaria gradum facimus, et regendi alios, et ducendi exercitus, et fallendi inimicum artem ediscimus, proveci jam ætate, non juvenes, qualis erat Symeon iste apud Himerium, ut ipse aperte ait: Τούτου μὲν ἐκείνων συστρατεύμενος, καὶ προδιδαζόμενος εἰς πεῖραν στρατηγικὴν, οἷα πύλος μῆτρι πρὸς τὰ γενναϊότατα τῶν στρατηγικῶν συσκαίρων. *Partim cum eo militans ad imperatoriæ artis documenta promovendus, ut equulus matri solet ad præclarissima stratagemata assiliens.* Strategica enim est, ut Onosander et Leo imperator tradunt, στρατηγῶν ἀγαθῶν ἀσκησις, *strenuorum ducum exercitatio.* Eoque potissimum, quod asserat Metaphrasies, non ad πεῖραν στρατηγικὴν, *exercitationem strategicam* tantum, sed ad τὰ γενναϊότατα τῶν στρατηγικῶν, *ad præclarissima stratagemata.* Dices, se vocare *equulum ad matrem*, πῶλον πρὸς τὴ μητέρα. Similitudo non ætatem respicit, sed docilitatem et disciplinam. Quemadmodum enim equulus matri obtemperans, obediensque, ea quæ matris sunt, addiscit, ita et qui aliorum, imperto morigerus subest, cujuscumque ille sit ætatis, a ducente, ac manutene,

quæconque ille exsequitur, tanquam a majore suo intruitur atque inbuitur.

Atque ita sub Constantino Porphyrogenito Leonis filio tum Theoctistæ eam vitam, tum alia divorum acta eum etucubrasse certum videtur, non ut Allatius scribit sub Leone et Constantino. Allatius Diatriba, quam scripserat de Psellis, de ætate Metaphraste quærens tradit eum sub Leone, et Constantino vixisse. Si ante Leonis obitum annos fere decem Metaphrastes ejusdem Leonis mandato legati provinciam apud Arabes susceperat filiis auctus, ac prope quadragenarius, malene scripsit Allatius eum sub Leone et Constantino vixisse? Sed scripsit cum scriptionem exorsum sub Leone, sub Constantino et Romano nepote absolvisse. Quid tum? Annon potuit scribere quadragenarius? Sed non scripsit Theoctistes vitam. Nec Allatius id dixit, nec cæcus id dixisset, cum aperte in ea Vita dicatur Leone mortuo Vitam scriptam fuisse. Dixit Allatius scriptionem exorsum. Probari debuit Bollandus, præter Vitas et Acta sanctorum nihil aliud scripsisse. Cum anachoreta Metaphrastæ imponat, ne ἀπορίαν λόγων, sermonum imperitiam in medium afferat, plane jam certum reliquit Metaphrastem in scribendo multum habuisse usum, in eoque multum se exercuisse. Quanam ergo ratione dicimus Metaphrastem sub Leone non scripsisse? Inter vitas itaque sanctorum primum locum occupat Theoctistæ, cum ante alias illam scripserit ita Psello asserente, ante alias scriptiones, non item, cum alia quoque eum scripsisse certissimum sit. Et quanam ille scripserit? Dicent alii: ipse divinus non sum, et hominem provecum ætate, et qui scientiis, ac disciplinis, et præcipue rethoricæ operam dederit, ante quadraginta annos aliquid scripsisse, edidisseque in vulgus, quis prudens negabit? Possumus etiam dicere ante Leonis imperatoris obitum [58] concinnasse illa, quæ de Theoctistes virtutibus scripsit, publicaturum vera postea ea addidisse, quæ de Leone defuncto, et rebus ipse suis enarrat. Præfationes enim, ut sermonum præmia sæpissime opellis scriptis addimus Ego præter Vitas multa hujusce auctoris, et carmine, et prosa, oratione scripta, eaque elegantissima vidi, et per otium legi, quæ infra recensebo.

Si Vita sanctæ Theoctistes prima ejus commentatio fuit, nihil igitur sub Leone scripsit, quod quidem ediderit in lucem. Hoc vero falsum est; namque, ut supra diximus, homo ea ætate si Vitas sanctorum non scripsit, alia scripsit. At non edidit in lucem. Quis id ait? Si edere in lucem, publicare fuerit, mula ante Theoctistes Vitam publicasse, quis negat? Neque Alexandro rerum potiente ita laudare Himerium ausus esset. Solemne id fuit aliis etiam historicis. Quot laudat Procopius viros illustres, quos Justinianus imperator, et Theodora diris afflicti sunt malis, adhu. Justitiano superstite. Quot alii? ne singulos recenseam. Non laudat Himerium Metaphrastes propterea quod in exilium ab Alexan-

dro actus est. Namque potuit aliquando, vir alias prudentissimus et imperatoris virtutis magister solertissimus adversam ferræ ærumnam, et calamitibus genere fortunæ impetu, et ut magis infortunio gerneret injuriis principis urgeri. Id vero adhuc examinandum est, an Alexander adeo iniquus fuerit, ut laudes quoque Himerii in dolore poneret, vel ita sedulus scripta aliorum indagarit, ut si quid in illis esset, quod minus arrideret, investigaret? Homo nefariis libidinibus deditus, ventri addictus, die noctuque in somno, et segnitie sepulchris, et plane juvenculus. Cedrenus: Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος καὶ πάσαι βίον ἀβροδαιτον ἔχων, καὶ διακεχυμένον, καὶ πρὸς μόνον ἐπτοημένον τὰ κωνηγέσια, καὶ τὰς ἄλλας ἀκολάστους, καὶ ἐκδεδιγτημένους τῶν πράξεων, καὶ μηδὲν ἔργον βασιλείας, καὶ τῶν ὄλων ἐγένετο ἐγχερατῆς, οὐδὲν ἀξιὸν λόγου, ἢ διονησαστο, ἢ κατεπρήξατο. Enimvero Alexander jam pridem mollis dissolutæque assuetus vitæ, solisque deditus venationibus, aliisque intemperantibus atque intempestivis actionibus, nullius imperatorem decentis rei gerendæ ignarus, tantumque luxui, et libidinibus intentus, imperium adeptus, nihil memorabile neque cogitavit, neque egit. Et Constantinus Manasses:

Ὁ γὰρ Ἀλέξανδρος τρυφατὶς ἡσυχολικῶς καὶ πόσις καὶ μόνον τὸν γαργαλισμὸν τοῦ σώματος φροντιστὰς, Ἄλλο δ' οὐδὲν κατὰ τὸ τοῦ βασιλείου κράτους ὄψασας, οὐ φηγεζόμενος, οὐ σχῶν κατὰ καρδίαν, Ὡς ἄνθρωπος ἔρθευσεν οἰκτρὸν ἐκμαρσθὲν ἡλίω, καὶ τάχιον ἐξέλιπε νόσσις ταχεῖς φθινάσι.

Nam Alexander voluptatibus et computationibus indulgens, nec ulla re tanto imperio digna, vel opere, vel verbis perfecta, vel animo denique concepta, ceu flos solis efficitate marcescens exstinctus est, et a morbis celeriter absumptus. Et mirabimur si Metaphrastes, vivo Alexandro [59] si tamen tum, cum illa Metaphrastes scriberet, Alexander vivebat, qui Leoni tredecim tantum menses supervixit, laudes illas suo Himerio tribuisse? Equidem difficile ad fidem est, Metaphrastem post scriptum aliquid ita neglexisse; ut nunquam postea illud in manus sumpserit, legcritque, relectumque correxerit. Potuit ergo laudes Himerii mortuo Alexandro Vitæ antea scriptæ annectere.

Subditur, præcipue publicas res tractasse sub Leone cæpit. Quid ante Leonem egerit Metaphrastes, ignoratur. Et forsân potuit Basilii Macedonis imperio publico negotio defungi. Sed esto cæperit sub Leone. Annon potuit sub ipso imperii exordio non adolescens, sed ætate provecum munus publicum sustinere? Quid ergo doctissimus Bollandus contra Allatium inferet, qui dixit Metaphrastem sub Leone vixisse? An qui sub Leone incipit res publicas tractare, sub Leone vivere, aut florere dicendus non est? Vixit itaque, scripsitque sub Leone, et Constantino Metaphrastes, ut Allatius scribit; non ut Bollandus excludens Leonem, sub Constantino Porphyrogenito Leonis filio.

tus ad Strymeonem dimiserat, illis citissime per veloces cursores, unde latebant, advectis et Barbaris numeratis, urbem ab incendio conservarunt. His plane concluditur, multo quam isti faciunt, Symeonem ætate grandiore fuisse.

Et, ut magis urgeam, Symeon ipse suam eo tempore ætate edisserat: in Vita sanctæ Theoctistes rogatur a Symeone anachoreta ne scribendi onus detrectet, causasque præterdat, quibus se a suscipiendo scribendi munere subrahat. Causas, quas poterat afferre Metaphrastes præcipue esse poterant: *Λόγων ἀπορίαν, δουλείας, γυναίκα καὶ τέκνα, οἴκου φροντιδίας, dicendi inopiam, servitiorum frequentiam, uxoris, et filiorum molestiam, et domus proprias curas.*

Neglectis reliquis, duas, sed brevissime examinabo in variis negotiis reipublicæ demandata, dubium non est. Ergo non tum primum legati munere fungebatur, sed similibus assuetus, atque exercitus, ut sine mendacio aliquid sibi imponendi ad excutiendum laborem, denegandumque quod pelebatur, satis essent. Altera est, uxor, et filii, Σὺ μὲν ἴσως προφασίσθῃ περὶ ὧν ἀξιοῦν ἐθέλω σου τὴν ἀγάπην, ἀπορίαν λόγων, ἢ δουλείων ἀφορμὰς, ἢ γυναίκα καὶ τέκνων, καὶ οἴκου φροντιδίας, ἢ τινὰς ἄλλας αἰτίας διακρουόμενος ἡμῶν τὴν ἀξίωσιν. Ἐγὼ δὲ σοὶ καὶ εὐμερίαν, καὶ εὐπορίαν πάντων ἐπαγγέλλομαι, καὶ πολλὴν ἐκεχειρίαν εὐρεῖν. *Tu quidem fortasse ad te excusandum de non suscipiendo eo, de quo sum tuum rogaturus charitatem, in medium adduces, sermonum inopiam, aut servitiorum occasiones, aut uxoris, et liberorum, et domus curam, aut aliquas alias causas, recusans id, de quo nos te rogamus. Ego autem tibi rerum prosperitatem, fertilitatem, et abundantiam [56] rerum omnium polliceor, et fore ut magnum tibi suppetat otium.*

Quomodo ergo qui majora in reipublica opera sustinere et poterat et solebat, quique uxori adjunctus liberos ex illa procreaverant plures, viginti duorum vel viginti et quatuor annorum erat, et nimis adolescentulus, et non potius quadraginta, aut triginta puerum minimum natus? Ordo quoque ipse rerum gestarum id postulat, id exposcit, id stabilit. Antequam enim Metaphrastes munia publica, et legationes apud exterarum nationum obiret, in aliis officiis, quæ privatim, et inter domesticos parietes exercentur, apud imperatorem sui specimen dederat, tumque cum iu arcanis, et secretis consiliis fides illius innotuit, imperatorum mandato publicas curas suscepit. Psellus: Καὶ πρῶτα μὲν ταῖς μυστικώτερας ἐφαστήκει τῶν πράξεων, καὶ τοῖς ἀπορήτοις βουλευμασι κοινωνῶς παρεστῆκει τοῖς συμβουλευούσιν. Ἐπει δὲ ἡ τοῦ τρόπου πίστις ἐν τούτοις τούτων ἐκήρυξε, μετὰ τῶν ἀδύτων, καὶ τὰς κυσμικὰς φροντιδίας συνελήφεν, ὡς αὐτὸν γεγενῆσθαι εἰσαγγελέα τε τῷ κρατοῦντι τῶν ἔξωθεν, καὶ ἐξαγγελία τῶν τοῦ κρατοῦντος τοῖς ἔξωθεν. *Et primum quidem præfuit rebus magis arcanis et secretorum consiliorum fuit particeps cum consulen-*

*tibus. Postquam autem ejus fides fuit in his rebus spectata, et prædicata simul cum arcanis publicas quoque curas suscepit, adeo ut imperatori renuntiaret ea, quæ afferebant exteri, et rursus exteris quæ jubebat imperator. Quæ autem sunt illæ πράξεις μυστικώτεροι, illius temporis scriptor Ignatius diaconus in Vita sancti Nicephori patriarchæ Constantinopolitani, ita explicat. Καὶ τὴν διὰ χειρὸς καὶ μέλανος τέχνην ποιούμενος: ἠρέθη γὰρ ὑπογραφεὺς τοῖς τῶν κρατοῦντων μυστηρίοις ὑπηρετούμενος. Οὕτω γὰρ παρὰ τῇ Αὐσονίδι διαλέκτω τὸ ἀσηκρήτις ἕνομα, δεπὶ μυστηρίων μεθερμηνεύεσθαι βούλεται. *Et eam, quæ manu et atramento ars facillitatur, exercens: namque electus fuerat scriba, dominantium arcanis subserviens. Lingua Ausonia siquidem a secretis nuncupatur, qui apud nos ab arcanis exprimi suevit.* Primum ergo fuit a secretis, et a consiliis imperatoris: deinceps non statim, sed postquam ejus fides spectata fuit, publicis negotiis destinatur: et nos adolescentulum, et non ultra viginti quatuor annorum somniamus? Tempus idque non exiguum, et experientia longa annorum serie examinata fidem hominis comprobabant. Sophocles in Ædipo tyranno:*

Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσσι μόνος.

Κακὸν δὲ κἄν ἐν ἡμέρᾳ γνώης μίψ.

Tempus bonum declarat immensum virum.

Cum sit dies satis una prodendis malis.

At ponebat tum virtutis tirocinium sub Himerio, Ita est. Sed cujus virtutis? Aliud est militiæ tirocinium cum in castra deducimur, ibique primis artis militaris præceptis initiamur, que potius militiæ auspiciam, et elementa, et incunabula dici merentur: aliud est imperatoriæ virtutis tirocinium, cum emensis militaris [57] peritiæ rudimentis ad majora, et nobiliora gradum facimus, et regendi alios, et ducendi exercitus, et fallendi inimicum artem ediscimus, proveci jam ætate, non juvenes, qualis erat Symeon iste apud Himerium, ut ipse aperte ait: Τούτου μὲν ἐκείνῳ συστρατεύόμενος, καὶ προβιβαζόμενος εἰς πετραν στρατηγικήν, ὅσα πῦλος μητρί πρὸς τὰ γενναϊότατα τῶν στρατηγικῶν συσκαίρων. *Partim cum eo militans ad imperatoriæ artis documenta promovendus, ut equulus matri solet ad præclarissima stratagemata assiliens.* Strategica enim est, ut Onosander et Leo imperator tradunt, στρατηγῶν ἀγαθῶν ἀσκήσις, *strenuorum ducum exercitatio.* Eoque potissimum, quod asserat Metaphrastes, non ad πετραν στρατηγικήν, *exercitationem strategicam tantum, sed ad τὰ γενναϊότατα τῶν στρατηγικῶν, ad præclarissima stratagemata.* Dices, se vocare *equulum ad matrem*, πῶλον πρὸς τὴν μητέρα. Similitudo non ætatem respicit, se docilitatem et disciplinam. Quemadmodum enim equulus matri obtemperans, obediensque, ea quæ matris sunt, addiscit, ita et qui aliorum, imperto morigerus subest, cujuscumque ille sit ætatis, a ducente, ac manutene-

quæcumque ille exsequitur, tanquam a majore suo A instruitur atque imbuitur.

Atque ita sub Constantino Porphyrogenito Leonis filio tum Theoctistæ eam vitam, tum alia divorum acta eum elucubrasset certum videtur, non ut Allatius scribit sub Leone et Constantino. Allatius Diatriba, quam scripserat de Psellis, de ætate Metaphraste quærens tradit eum sub Leone, et Constantino vixisse. Si ante Leonis obitum annos fere decem Metaphrastes ejusdem Leonis mandato legati provinciam apud Arabes susceperat filius auctus, ac prope quadragenarius, malene scripsit Allatius eum sub Leone et Constantino vixisse? Sed scripsit cum scriptionem exorsum sub Leone, sub Constantino et Romano nepote absolvisse. Quid tum? Annon potuit scribere quadragenarius? Sed non scripsit Theoctistes vitam. Nec Allatius id dixit, nec cæcus id dixisset, cum aperte in ea Vita dicatur Leone mortuo Vitam scriptam fuisse. Dixit Allatius scriptionem exorsum. Probare debuit Bollandus, præter Vitas et Acta sanctorum nihil aliud scripsisse. Cum anachoreta Metaphrastæ imponat, ne ἀπορίαν λόγων, sermonum imperitiam in medium afferat, plane jam certum reliquit Metaphrastem in scribendo multum habuisse usum, in eoque multum se exercuisse. Quanam ergo ratione dicimus Metaphrastem sub Leone non scripsisse? Inter vitas itaque sanctorum primum locum occupat Theoctistæ, cum ante alias illam scripserit ita Psello asserente, ante alias scriptiones, non item, cum alia quoque eum scripsisse certissimum sit. Et quænam ille scripserit? Dicent alii: ipse divinus non sum, et hominem provectum ætate, et qui scientiis, ac disciplinis, et præcipue rethoricæ operam dederit, ante quadraginta annos aliquid scripsisse, edidissetque in vulgus, quis prudens negabit? Possumus etiam dicere ante Leonis imperatoris obitum [58] concinnasse illa, quæ de Theoctistes virtutibus scripsit, publicatorum vera postea ea addidisse, quæ de Leone defuncto, et rebus ipse suis enarrat. Præfationes enim, ut sermonum præcæmia sæpissime opellis scriptis addimus Ego præter Vitas multa hujusce auctoris, et carmine, et prosa, oratione scripta, eaque elegantissima vidi, et per otium legi, quæ infra recensebo.

Si Vita sanctæ Theoctistes prima ejus commentatio fuit, nihil igitur sub Leone scripsit, quod quidem ediderit in lucem. Hoc vero falsum est; namque, ut supra diximus, homo ea ætate si Vitas sanctorum non scripsit, alia scripsit. At non edidit in lucem. Quis id ait? Si edere in lucem, publicare fuerit, mula ante Theoctistes Vitam publicasse, quis negat? Neque Alexandro rerum potiente ita laudare Himerium ausus esset. Solemne id fuit aliis etiam historicis. Quot laudat Precopius viros illustres, quos Justinianus imperator, et Theodora diris afflicti sunt malis, adhuc Justiniano superstite. Quot alii? ne singulos recenseam. Non laudat Himerium Metaphrastes propterea quod in exilium ab Alexan-

dro actus est. Namque potuit aliquando, vir alias prudentissimus et imperatoris virtutis magister solertissimus adversam ferræ ærumnam, et calamitatibus genere fortunæ impetu, et ut magis infortunio gerneret injuriis principis urgeri. Id vero adhuc examinandum est, an Alexander adeo iniquus fuerit, ut laudes quoque Himerii in dolore poneret, vel ita sedulus scripta aliorum indagarit, ut si quid in illis esset, quod minus arrideret, investigaret? Homo nefariis libidinibus deditus, ventri addictus, die noctuque in somno, et segnitie sepultus, et plane juvenculus. Cedrenus: Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος καὶ πάλα βίον ἀβροδίατον ἔχων, καὶ διακεχυμένον, καὶ πρὸς μόνᾳ ἐποσημένον τὰ κωνηγεία, καὶ τὰς ἄλλας ἀκατάτους, καὶ ἐκδοιτηγέμενας τῶν πράξεων, καὶ μηδὲν ἔργον βασιλείως, καὶ τῶν ὄλων ἐγένετο ἐγκρατής, οὐδὲν ἄξιόν λόγου, ἢ διανοήσατο, ἢ κατεπρόβητο. Enimvero Alexander jam pridem mollis dissolutæque assuetus vitæ, solisque deditus venationibus, aliisque intemperantibus atque intempestivis actionibus, nullius imperatorem decentis rei gerendæ ignarus, tantumque luxui, et libidinibus intentus, imperium adeptus, nihil memorabile neque cogitavit, neque egit. Et Constantinus Manasses:

Ὁ γὰρ Ἀλέξανδρος τρυφαῖς ἡσυχοληκῶς καὶ πότοις καὶ μόνον τὸν γαργαλισμὸν τοῦ σώματος φροντίσας, Ἄλλο δ' οὐδὲν κατὰ τὸν τοῦ βασιλείου κράτους. Οὐ δρᾶσας, οὐ φηγεζόμενος, οὐ σὺχῶν κατὰ κερδίαν, ὡς ἄνθος ἔβρευσεν οἰκτρὸν ἐκμαρασθὲν ἡλίω, καὶ τάχιον ἐξέλιπε νόσοις ταχεῖς φθινάσι.

Nam Alexander voluptatibus et comotationibus indulgens, nec ulla re tanto imperio digna, vel opere, vel verbis perfecta, vel animo denique concepta, ceu flos solis efficacitate marcescens exsinctus est, et a morbis celeriter absumptus. Et mirabimur si Metaphrastes, vivo Alexandro [59] si tamen tum, cum illa Metaphrastes scriberet, Alexander vivebat, qui Leoni tredecim tantum menses supervixit, laudes illas suo Himerio tribuisse? Equidem difficile ad fidem est, Metaphrastem post scriptum aliquid ita neglexisse; ut nunquam postea illud in manus sumpserit, legcritque, relectumque correxerit. Potuit ergo laudes Himerii mortuo Alexandro Vitæ antea scriptæ annectere.

Subditur, præcipue publicas res tractasse sub Leone cepit. Quid ante Leonem egerit Metaphrastes, ignoratur. Et forsitan potuit Basilii Macedonis imperio publico negotio defungi. Sed esto cæperit sub Leone. Annon potuit sub ipso imperii exordio non adolescens, sed ætate provecta munus publicum sustinere? Quid ergo doctissimus Bollandus contra Allatium inferet, qui dixit Metaphrastem sub Leone vixisse? An qui sub Leone incipit res publicas tractare, sub Leone vivere, aut florere dicendus non est? Vixit itaque, scripsitque sub Leone, et Constantino Metaphrastes, ut Allatius scribit; non ut Bollandus excludens Leonem, sub Constantino Porphyrogenito Leonis filio.

Testimonio Pselli certo innotuerat nobis Metaphraste ætas. Postmodum cum Baronio, et Bellarmino, aliisque laudationem illam Metaphrastæ ad seniore[m] Psellum Leonis Philosophi magistrum retulisse visus sum, cum scripserim: *Juniori Psello adjudicari nullo prorsus argumento auctorem orationis Psellum alterum esse, non Leonis Philosophi magistram, nunquam evicturos, qui contra sentiant.* Audiamus Bollandum: *Leo Philosophus postquam Psello illi sentori in Antro insula dederat operam, cum non quantum voluisset, ab eo hausisset eruditionis, monasteria varia obivit, repositosque in illis libros investigans studiose legit, atque excellentem est eruditionem adeptus, ut Curopalates tradit: Dein Constantinopolim reversus privatim quosdam docuit: horum quidam in prætio captus a Saracenis ac vitro illustri traditus in servitutem, cum postmodum Geometriæ peritiam profesus, a quo eum didicerat Leonem privatam, et inopem degere significasset, litteris eum ad se amplissima proposita mercede invitavit Barbarorum rex. Hac litteras Leo Theoctisto Logothetæ, hic Theophilo imperatori obtulit qui eum summo fave favore complexus, amplis apibus ditavit, jussitque publice docere, ac postea Thessalonicensi Ecclesiæ præficiendum curavit. Verum mortuos sub annum 841 Theophilo, redactus quoque in ordinem est Leo, quod hæresim sectatus esset Iconomachorum. Quæ si quis recte omnia expendat, fatebitur sub Michaelæ Bolbo, qui anno 820 in imperium, ac sub illius decessore Armeno viperi Leonem Psello dedisse operam maturæ jam ætatis viro. Qui potuit igitur a Psello laudari Metaphrastes vitu functus, qui centum post Psellum annis vixit? Neque de Psello Metaphrastæ laudatore repugnasset Baronius, si aliunde asseri Metaphraste ætatem posse existimasset. Ast hunc alii cum sub Constantino Porphyrogenito, qui septennis Alexandro patruo, anno 912 [60] extincto imperare cepit, vixisse fateantur: miror non perspicere a Psello qui centum, ut minimum eum antecessit, laudari equidem mortuum non potuisse.*

Et hæc quidem Bollandus: quid vero Franciscus Scorsus ex eadem societate Bollando dixeris, inspiciamus. Optime potuisse Metaphrastem a Psello seniore laudari, antiquiorem a recentiore. Metaphrastæ enim meminit Theophanes Cerameus, et Homilia de Lazaro suscitato. *Ὁ δὲ τῶν Μεταφράσεων γλυκὺς συγγραφεὺς, παρρησίας εἶπε λόγον εἶναι ὀηλωτικόν, Metaphraseon vero suavis scriptos, fidenter ac liberum animum a sermone indicari censet. Et in quarto Matutino. Ἄλλὰ περὶ τούτων ὑμεινον ἐμοῦ λέγει: τῶν Μεταφράσεων ὁ γλυκὺς συγγραφεὺς. Sed de his melius, quam ego id faciam, scriptor ille dulcis Metaphraseon disserit. Et quinto: Καὶ ὃ δὲν μὴ καὶ ἡμεῖς δόξαμεν ἀπεικόνιζα μαντεύεσθαι, ἀξιόχρων ἐν ταῦθα παράγωμεν μάρτυρα Συμεώνην, τὸν τὰς Μεταφράσεις εὖ μάλα συνθέμενον. Ἀπόχρη ἴδὼν οὗτος ἐν τῷ εἰς τὸν ἱερὸν Λουκᾶν ὑπομνήματι τοῦτο ποιούμενος. Ac ne nos etiam sine, probabili causa divinare velle videamur, fide dignum testem ad hanc rem produ-*

imus, Symeonem illum, qui Metaphrases præclare composuit. Satis igitur sit hic, qui in sanctum Lucam commentario existimavit. Meminit itaque Metaphrastæ Theophanes, sed Theophanes vivebat tempore Basilii Macedonis, et Leonis illius filii, ergo Metaphrastes antiquior Theophane potuit a Psello, qui sub Michaelæ tertio circa annum Domini 860 vivebat laudari, eoque magis, quod de Metaphraste, tanquam fatis functo, et plurimam apud omnes auctoritatem assecuto, quod in paucis annis non fit, sermo habeatur. Cadunt ergo tot Bollandi computus exactæque temporum discussiones, dummodo verum sit, quod de ætate Theophanis tradit Scorsus. Constituit Scorsus duos annorum intercurrentium terminos, intra quos Theophanem vixisse certum omnino censet: primus est annus 862 argumento Jacobi Gretseri tom. II de Cruce in Notis ad duas Orationes Theophanis, qui putat eum floruisse, quo tempore Sicilia nondum tota a Saracenis esset subacta, quod est circa annum nongentesimum. Alter est annus, quo captum a Saracenis Tauromenium fuit, quod sub Leonis Basilii Macedonis filii imperio contigisse tradunt Leonis filius Constantinus Porphyrogenneta libro II Thematum imperii Orient. Joannes Curopalata, et alii recentiores, quem fuisse pluribus antiquorum monumentorum testimoniis probat 893. Floruit itaque Tauromenii ab anno Basilii tertio, qui fuerit Christi 870 usque ad Leonis annum decimum sextum, qui est 702. Probat aliis ejusdem auctoris locis: in Homil. De parabola cæna vocat Agarenos ὁμόρους, ὁποῖους ἔρωμεν τοὺς ὁμόρους ἡμῶν ἀπογόνους τῶν Ἰσραήλ. Cujusmodi videmus hos finitimos Ismaelis posteros, Homilia de sanctis apostolis Petro et Paulo magnifice exornat templum conditum ab imperatore Basilio in Palatio Constantinopoli. Συνήδημαί σοι, πόλις, καὶ σοί, θεῖτε τῶν ἀνακτόρων [61] ναί. Gratulor tibi, civitas, et tibi, sacrum in Palatio templum erectum. Concludit hoc palmari argumento, quo rem omnem evidenter evincere confidit: natu idem Theophanes scribit ad amussim imperatores, pro quibus in perorando Deum deprecatur, Homil. De Ramis Palmarum, Ἐπευχόμενοι τὸ θεοσφύρητον κράτος τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἡμῶν τοῖς οὐρανοῖς αὐτοῦ διαμένειν, ἀσάλευτον, καὶ κατευοδοῦσθαι ὑπὸ θεοῦ τοῦ κοσμήσαντος τοῦτον σοφία, καὶ ἀνδρεία βασιλικῆ διαδόματι. Oremus etiam, ut piissimi imperatoris nostri imperium divinitus custoditum, filiis etiam ejus permaneat incantussum, ut intendat, et prospere Deiductu procedat, qui hunc sapientia, et fortitudine, et imperatorio diudemat exornavit. Et Homilia de sanctis apostolis: Ἀδελφεῖπτες εὐχόμενοι ἐν πολλὰς ἐτῶν περιόδους τὸ κράτος διαφυλάττεσθαι τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἡμῶν, ὃς εὐσεβείᾳ τῆς ἀρχῆς ἰθὺς τὸν οὐρανὸν καὶ λόγους κοσμοῦν τὸ διάδημα, καὶ χρηστότητι τροπιῶν κοσμούμενος ἐξ ἀρετῆς γνήσιον ἔχει τὸν ἔπαινον. Et sine intermissione Deum oremus, ut per nulla annorum spatia pio imperatori nostro conservet po-

lentiam, qui dum clavum imperii per pietatem dirigit, et cum morum probitate ornatus ipse sit, tum etiam diadema doctrinis exornat, veram ingenuamque oblinet laudem. Subdit Scorsus: *Quis autem est, obsecro, alius hic imperator, qui sapientia ornatus, et diadema doctrina exornavit, nisi Leo Basilio Macedonis filius, qui sapiens, seu philosophus ab omnibus scriptoribus cognominatur. Et rem insuper mentio filiorum imperatoris quæ fit a Theophane valde corroborat: habuit enim Basilius quidem Leonem hunc, et Alexandrum: addere poterat Constantinum, et Stephanam; Leo, Constantinum.* Præterea, id idem probat epistola Photii patriarchæ ad Theophanem monachum missa, quam integram Græcæ simul et Latine descriptam edidit in Proëmii secundi § 3, quem Theophanem esse Cerameum suadent, ut Scorsus conjectat, Sicilia ipsa, cujus fit mentio in ipsa epistola, eo quod cum aliis epistolis una reperitur, quæ et Gregorio Syracusano episcopo, et Euthymio Catanæ Metropolitæ, et Marco Siculo scriptæ sunt, et temporis ratio, quam dicit se intra subtilius supputaturum. Theophanes igitur, qui eo tempore monachus erat, postea ad episcopi dignitatem evectus, Zachariæ fuit successor. Et hæc quidem Scorsus Bollandus reponit.

Quid Scorsus Bollandus? Pauca, sed pro re. Metaphrastæ ætatem sub Leone, et Constantino ejus filio certissimam ex Psello haberi. Frustra aliam inquiri hinc conjecturas omnes de ætate Theophanis nullas esse. Etenim si Theophanes Metaphraste recentior est, ut plane est, cum ipse Metaphrastæ, tanquam antiquioris, et auctoritatis jam adultæ meminerit: et Metaphrastes vixerit sub Leone et Constantino, necesse est Theophanem subsequens temporibus ætatem egisse, ruereque omnia Scorsi, quibus Theophanis ætatem sub Basilio et Leone constabilit, et terminos illos annorum intercurrentium, [62] inter quos Theophanem vixisse censet, leves esse, ne quid pejus dicam. At floruit ante Tauromenium captum a Saracenis, quod captum fuit sub Leonis Basilio Macedonis filii imperio: cum Tauromenii concionem habens vocet Saracenos confines. Plura hic probanda fuerant, concionem illam Tauromenii habitam: cum concio illa habebatur, nondum Tauromenium a Saracenis subactum fuisse. Tauromenium semel occupatum a Saracenis, nunquam a Christianis recuperatum, quæ nec probata sunt, nec unquam probari poterunt. Quare potuere esse Saraceni finitimi, sed non Tauromenio, sed urbi, in qua ipse perorabat, et perorasse Theophanem in aliis urbibus non uno exemplo idem Scorsus probavit. Sic finitimos esse non tantum urbi, in qua sumus, proximos, sed eos etiam, qui provinciæ, in qua sumus, et imperii limitibus adjacent. Ita Turcæ finitimi sunt Italiæ, et Siciliæ Africani, et Poloniæ Tartari. De templo Sanctorum Apostolorum in palatio nihil est. Non unus Basilius id solum conatus est. Et πόλιν eo loco Byzantium quis dicit? Verumtamen pal-

mare argumentum excutiamus. Bona precatur Imperatori; et filiis, quem dicit sapientia, et fortitudine, et diademate a Deo exornatum, et imperium per pietatem dirigere cum morum probitate, tum etiam doctrinis præditum. Id ait, non nego. Leo imperator fuit pietate et doctrinis insignis, a deo ut Sapientia cognomentum sibi asciverit. Verum est. Ergo de Leone imperatore verba illa intelligenda sunt. Hoc vero nequaquam. Nunquam id, nisi dormiens affirmabo. Imperator, qui filios habet, ille est, qui et virtutibus, et disciplinis pollet. Si de Leone intelligas falsum est: quamvis enim ille et pietate, et doctrina excelluit, nunquam tamen filios habuisse dicendus est, qui unico tantum superstite, eoque puerulo adhuc Constantino vitam finit. An non insaniret Theophanes, probeque ab imperatore, alisque irrideretur, filium unicum in filios, eosque plures discernens? Si de Basilio falsum quoque est; quamvis enim ille filios habuerit, nunquam tamen eum et doctrina, et disciplinis præstasse dices. Is arti militari deditus, et corporis viribus strenuus, non doctrina, aut sapientia innotuit. Et licet sub ejus nomine et capita parænetica ad Leonem filium, et nonnulla alia circumferantur, non propterea Sapientis, vel Philosophi sibi nomen eorum auctor vindicavit. Quare certo certius concludendum, Theophanem non deprecari Deum, neque pro Basilio, qui disciplinis exornatus non fuit, neque pro Leone, qui filios non habuit. De epistola Photii ad Theophanem, nihil est quod dicam, qui enim scribere potuit Photius sub Basilio Theophani Cerameo, qui mentionem facit Metaphrastæ sub Leone Basilio filio, et Constantino nepote vitam argentis, nisi rerum ordinem invertamus? Fuerit eo tempore et Marcus Siculus, et Euthymius Catanæ metropolita, et Gregorius Syracusanus, ad quos scribit Photius: fuerit et iste Theophanes monachus ergo ne statim iste Theophanes erit Cerameus ille, cujus [63] istæ Homiliæ leguntur, et quod magis est, Zachariæ successor?

Quonam ergo tempore vixit Theophanes? Quærat cui placitum est. Satis sit nobis ostendisse, eum Basilio Macedonis, et Leonis illius filii ævo multo posteriorem esse. Et quam ipse se invenisse profiteretur Scorsus Metaphrastæ ætatem a deo antiquam, ut a Psello seniore laudari potuerit, fabulam esse. Sed ne in argumento tam serio jejuni esse videamur, non aliud in gratiam studiosorum afferemus, quam quod ipse Scorsus convellere conatur, et in aliam, atque aliam sententiam traducere. In homilia dicta die Dominico Palmarum inscriptio illa. Ἐλέχθη δὲ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ῥωγερίου, dicta est præsentem rege Rogerio, quamvis a duobus codicibus Gallicanis absit, recipitur tamen ab innumeris aliis manuscriptis, tanquam antiqua et genuina, licet in aliquibus ita descripta sit, ut nomen Rogerii per compendium signet: namque exprimitur in linea ρογ, supra lineolam expansam apertissimè agnoscitur. Quod indicat inter pri-

mas litteras in linea, et alias supra in spatio medio aliquid deesse, ideoque facili negotio suppleri, si extente Ῥογερίου nomen proferas; nam si Ῥόγου enuntias, miram scriptoris inconsiderantiam, atque ineptiam; deprehendes qui nullo fructu, et ut ita dicam, litterarum sænore nomen illud ea ratione decurtavit, quod poterat facilius eadem linea integrum exprimere. Tum enim nomina ita decurtantur, ut litteræ alias in linea pari exprimendæ, quodammodo interceptæ ex indice superis lineolæ, et litterarum integræ habeantur: quod fit a scriptoribus vel cum inopia papyri urget, vel tempus breve moras sollicitat: sæpius etiam ad scripturæ concinnitatem, et elegantiam, et potissimum Græce, quæ similibus litterarum tractibus, et decurtatis syllabis venustatus. Scorsi machinæ exami-

nantur: Rogerii regis tempore Tauromenitanum episcopum floruisse, vel etiam fuisse in Sicilia nemo dixerit, vel lectum, vel traditum, modo historiarum lectione, et præsertim Siciliensium rerum paululum sit imbutus. Probat testimonio Gaufridi Malaterra eorum temporum scriptoris, qui in sua Historia unius tantum Panormitani archiepiscopatus restitutionem a Rogerio comite, et duce Roberto commemorat *Qui sane cum tam diligenter eorum temporum facta describat, is quis alius ab illa clade incolumis evasisset episcopus, dicere certe non omisisset.* Siluerunt Thomas Facellus, alij quorum hoc ipsum fuit institutum perscrutari, et in lucem prodere notitiam episcoporum. Si aliquid de Tauromenitano episcopo ad Rogerii regis tempora supersite alicubi scriptum esse reperissent, evulgassent. Et cum de aliis episcopatibus restitutis, sive erectio cum a Rogerio, tum a sequentibus regibus memoria habeatur, si Tauromenitanus instauratus a Rogerio rege fuisset, id aliquis scriptor memoriæ prodidisset. Propterea inscriptio τοῦ Ῥηγός non convenit cum iis, quæ in ipsa Homilia dicuntur, in qua βασιλεὺς [64] appellatur, *cujus præsentia, quam nunc timeo, et contremisco sudore aspersus, pavore occupatus, reverentia detentus, pavente anima, nutente mente, et subsultante corde, intercluso elata vocis sono, quod βασιλικαῖς ἀκουαῖς, imperatoriis auribus sermonem, quasi salsugine amarum propino.* Tanta demissio, tantusque tremor dicentis non nisi ab imperatoria majestate excitari videtur posse. Nomen βασιλεῖω; convenire Rogerio non potuit et solum appellatos imperatores a Michaelis Tertii temporibus usque ad concilium Florentinum trecentis post Rogerium annis celebratum comperitur. Hinc, necnon ex diademate, et consessu, adventuque episcoporum, quæ non alibi, quam in urbe ipsa Constantinopoli congruentius evenire posse videntur, et frequentia dum cum, et magistratum aulæ Constantinopolitanæ illam Homiliam Constantinopoli habitam, et titulum corruptum suspicatur Scorsus; et cum eo die imperatores olim ac patriarchæ Ῥόγας, hoc est mners, et dona distribuerent, emendat, et vestibus

aliis circumvestit, reponens, ἐλέχθη δὲ ἐν τῇ Ῥόγῃ, vel fortassis ἐνώπιον τῆς Ῥόγας, re ipsa et distributione munerum pro conventu, consessuque sumpta: quod ab ignorantibus, quid sibi vellet ἐν τῇ Ῥόγῃ, vel Ῥόγου, et hariolantibus nomen illud esse concisse scriptum pro Ῥογερίου titulum ipsum addidisse τοῦ Ῥηγός. Quæ ita velim a lectoribus accepta, ut ex his illud se scire profiteatur, non esse eam Homiliam ad Rogerii tempora referendam; cætera de epigraphe, ut excogitata a se et opinata non explorata, atque comperta dici.

Subtilis est, et satis acuta Rogerii in Ῥόγου, vel Ῥόγας immutatio: ut tantum antiquitatis servetur Theophani sub Basilio, et Leone. Eam tamen nullam esse, ut opinor, cum supra abunde demonstratum sit, nulla causa fuerit, ut vires ingenii ad tot comminiscenda exerceamus. Rogerii ævo nullus fuit Tauromenitanus episcopus, comprobaturque silentio scriptorum. Argumentum ab auctoritate negative, quantum valeat, doctissimi quique viri sciunt. Cum omnia scriptorum monumenta non sint ad manus. Et forte fuit, qui illius meminerit, incuria tamen hominum, vel injuria temporum, cum deperditus sit scriptor, non potuit nobis indicari. Id de Panormitano etiam restituito contigisset, nisi superstes Gaufridus Malaterra memorasset. Et Rogerii tempore plures in Sicilia episcopos Græcos fuisse probari potest ex Rogerii Ectypo, cujus Græcam inscriptionem nobis Scorsus ab aliis acceptam expressit. Qua enim causa Rogerius Græcis litteris nomen imprimi suum procurasset, si a nemine vel intelligeretur, vel legeretur, et præsertim eo tempore, quod barbaries fere omnia occupaverat, extinctis litteraturæ politionis luminibus? Et sane nemini dubium esse debet eo tempore Græcis Siciliam abundasse, nondum per Latinos Græcis episcopis expulsis, vel summo etiam studio a Rogerio ipso, cui cum Romanis pontificibus inimicitæ fuere, et magnæ rei familiaris controversiæ, procuratis, ut medio Schismate, [65] vel eorum quoque auxiliariis conatibus se suis hostibus redderet formidabiliorem. Dicit Malaterra Rogerium, et Robertum adepto Panormo Ecclesiam Sanctæ Mariæ, quæ antiquitus archiepiscopatus fuerat, violatam a Saracenis, reconciliata dote, et ornamentis ecclesiasticis auxisse, renovantesque restituisse archiepiscopum natum Græcum, qui in paupere Ecclesia sanctæ Cyriacæ cultum Christianæ religionis pro posse exercebatur. Quidquid sit de Tauromenitano episcopo, ex his Malaterræ verbis nihil de Latinis episcopis elicitur: imo si verba illius attentius considerentur, Panormitanus episcopus Græcus erat natione in templo sanctæ Cyriacæ commorans, et forte etiam Græco ritu ordinatus, Græcoque ritu cultum Christianæ religionis exercens: et hunc eundem non alium revocantes restituerunt, Solent id Græci etiam sub tyrannide Barbarorum, et Christianæ religionis hostium episcopos a se ordinatos mittere in eas

urbes, in quibus antequam a Barbaris occuparen-
 tar, jus aliquod adepti fuerant. Imo hoc eodem
 tempore Rogerii fere per universam Siciliam, et ur-
 bes illius præcipuas Græcos episcopos a patriarcha
 Constantinopolitano ordinatos jurisdictionem et
 potestatem in eos populos exercuisse habeo ex
 auctore illius ævi Nilo Doxapatrio, qui de quinque
 thronis patriarchalibus rogatus ab eodem Rogerio
 ad eundem Rogerium scripsit, et præfatur: Σύγ-
 γραμμα γενόμενον παρὰ Νεΐλου ἀρχιμανδρίτου τοῦ Δο-
 ξαπατρὶ κατὰ ἐλέησιν τοῦ εὐγένεστατου μεγάλου ῥηγὸς
 'Ρογερίου περὶ τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων, καὶ
 τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀρχιεπισκοπῶν, καὶ μητροπόλεων, καὶ
 τῶν ὑπὸ τὰς μητροπόλεις ἐπισκοπῶν, καὶ τῶν ἐνοριῶν
 ἐκάστου πατριαρχικοῦ θρόνου, καὶ πῶς καὶ πότε συνέστη
 ἐκάστος πατριαρχικὸς θρόνος, καὶ περὶ τῆς τάξεως αὐ-
 τῶν, καὶ τῶν ἰδικῶν ἐκάστου ὀνομάτων, καὶ ποῦ λόγον
 ἐκίχουσι. Ζυνεγράφη δὲ ἔτει 'Σχνα', Ἰνδικτιωνος 'Σ'
 Πανευγενέστατε ἀδελφέντα μου, περὶ ἧς μοι ἔγραψας
 ὑποδείξας, μέμνημαι, ὅτι ἐν τῷ κατελλίῳ Πανόρμῳ
 ὄν ἔγραψα πρὸς τὴν σὴν ἀντιθέσιν, πλην οὐχ οὕτω
 κλιτύτερον, ὡς νῦν ἠρώτησας· νῦν δὲ πολλά εἰσι τὰ ἐρω-
 τηθέντα, καὶ χρεῖα λεπτοτέρας γραφῆς, καὶ διηγήσεως.
 Διὰ τοῦτο καὶ παντὸς πόνου καταφρονήσας (τούτου γὰρ
 ἐκ χρεῖος ἐστὶν ἀπαραιτήτου ὀφειλόμενον, τὸ δλοφύχως
 ἐκκληροῦν τὸ παρὰ τῆς σῆς μεγαλυπερχοῦ ὑπεροχῆς
 ἐπιτατόμενόν μοι μετὰ καὶ προτροπῆς τοῦ ἀγίου μου
 Πατρὸς), παρὰ σοῦ διὰ βραχέων ὄσον τὸ κατὰ δύνα-
 μιν διὰ γραφῆς σαφοῦς παραστῆσαι πάντα τὰ ἐπιτε-
 ταγμένα μοι. *Commentarius concinnatus a Nilo
 Doxapatrio archimandrita, jussu nobilissimi ma-
 gni regis Rogerii de quinque patriarchalibus
 thronis, et illis subjectis archiepiscopatibus, et
 metropolitatibus, et qui metropolitatibus subdun-
 tur, episcopis, et diocesisibus uniuscujusque sedis
 patriarchalis. Et quomodo, et quando patriar-
 chici throni instituti sunt, et eorum ordine, et pro-
 priis nominibus, et cuius locum teneant. Con-
 cinnatus est anno 6651, indictione sexta. Per
 quam illustrissime domine mi, de eo quod ad me
 scripsisti, argumento recordor me, cum in castro
 Panormo essem, ad tuam quæstionem rescripsis-
 se, non ita tamen fuisse, ut [66] nunc postulasti.
 Nunc vero quæ a te poscuntur pleraque sunt, in-
 digentque scriptione exactiore et narratione.
 Propterea omni labore neglecto (hoc enim ex de-
 bilitate quod effugere nemo valet, tibi debetur, toto
 pectore ac animo explere, quidquid a tua præex-
 celsa eminentia mihi imponitur, et potissimum
 cum sancti Patris mei imperium accedat) cona-
 bor breviter, uti potero, scriptione plana, atque
 aperta commissa mihi omnia complanare. Si
 Rogerii tempore nulli erant episcopi Græci in Si-
 cilia, frustra de quinque patriarchalibus thronis,
 et eorum subjectus episcopis quævisisset Rogerius:
 frustra enim eorum, quæ ad nos non spectant cog-
 nitione quæritur. Hic itaque Nilus cum de episcopis
 patriarchæ Constantinopolitano obnoxiiis ageret,
 Syracusani in Sicilia meminit, cujus inter viginti*

et unum episcopos subjectos, secundo loco ponit
 Tauromenitanum. Illius verbain Syntagmate nostro
 de Ecclesiæ occidentalis, atque orientalis perpetua
 consensione lib. 1 posuimus. Primum enim locum
 Catania, secundum Tauromenium, tertium Messana
 occupat. Et antea dixerat suo ævo episcopatus a se
 numeratos, inter quos et Sicilienses fuere, quos ipse
 commemorat sub patriarcha Constantinopolitano
 fuisse Νῦν ὁν κατέχει ὁ θεοφωρόητος: θρόνος Κων-
 σταντινουπόλεως ὃν ὁ πρωτόκλητος Ἀνδρέας ἐνδύρυσεν
 πρώτος ἐπίσκοπον ἐν αὐτῷ καταστήσας τῆς πόλεως ἐπὶ
 Βυζαντίου οὖτης, μέρος οὐκ ὀλίγον τῆς πόλεως καὶ τῆς
 Ἀσίας, καθὼς ἐξῆς δηλώσωμεν. *Nunc igitur possi-
 det a Deo custoditus thronus Constantinopolita-
 nus, in quo adhuc cum esset Byzantium, primum
 rocatas Andreas primus instituit episcopum, par-
 tem non parvam Europæ, Asiæque, ut infra
 indicabimus. Potuit ergo Theophanes Roge-
 rii tempore Tauromenii episcopos esse, et coram
 Rogerio homiliam illam habere.*

Quanam igitur ratione βασιλεύς, illiusque titulis
 Rogerium regem præter Græcorum morem insigni-
 vit? Tyrannis Rogerii, ambitio, fastus; tum Græ-
 corum subditorum adulatio, qui de eo bene mereri
 cuperent, id fecit. Solemne id fuit Græcis proprios
 dominos, non quibus illis debebantur titulis, sed
 multo amplioribus adornare, ut eos sibi simili ti-
 tulum liberalitate conciliarent. Et ne plura hic
 aggeram ex eodem, ex quo Scoreus contrarium
 constabilire conatur, a Niceta probatur, et constan-
 tissime Photius illis iisdem temporibus, qui-
 bus controversia hæc inter orientales atque occi-
 dentales agitabatur, imperatori occidentali, atque
 imperatrici, si sibi morem gererent, pollicetur se
 βασιλεὺς proclamaturum. Δῶρο γὰρ λαμπραῖς ὅτι
 μάλιστα τὸν ῥῆγα Φραγγίτζε Λοδόηχον, καὶ Ἐγγιλβέρ-
 τιν δὲ τὴν αὐτοῦ γαμετήν, ὑποποιούμενος βασιλεῖς
 τοῦτους δνευφημεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπηγγέλ-
 λετο, εἶγε συνεργήσειεν αὐτῷ πρὸς τὴν ἄτοπον ταύ-
 την καὶ ἄθεσμον, ἐπιθυμίαν, καὶ τὸν δίκαιον ἄνδρα τῆς
 κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας βιαίως ἐξώθησειεν. *Magnis eo-
 rum muneribus præcipue regem Francis Podoe-
 chum et Enshilbertam ejus uxorem sibi propitios
 reddens, eos imperatores βασιλεῖς, in urbe Constan-
 tinopoli [67] se proclamaturum pollicebatur, si sibi
 opem ferrent in hac re adeo absurda, et injusta, ut
 sanctum illum virum ab Ecclesia vi eicerent.*

Si patriarcha in urbe Byzantii, reluctans, ac
 contendente imperatore, nomen hoc exteris tribuis-
 set, quanto magis minor episcopos in propria diœ-
 cesi, tyranno, ac impio, et forte etiam ambitiose
 affectanti, extra urbem Constantinopolitanam? Ne
 quid de minoribus etiam principibus, qui hoc idem
 inter Græcos obtinuerunt, dicam, etsi serenitatis
 titulus præfecto urbi tributum est, quare id non
 potuit, et honestiori respectu Rogerio tribui? Con-
 cludam argumentum, si altero ejusdem ævi scriptoris
 testimonio probavero, Rogerium honorum simili-
 um ac dignitatum perquam cupidum fuisse,

nomenque imperatoris summopere captasse. His fuerit Joannes Cinnamus Historia librum III. Ρογέριος δὲ ἐπειδὴ τοῦ κατὰ σκοπὸν ἔτυχε, πρέσβεις εἰς βασιλεῖα Ἰωάννην, εἶ περιόντα πέμψας, ἤτελλο κήδους τοῦ ἐκ βασιλείων αἰμάτων ἐπὶ παιδὶ τεύξασθαι τῷ αὐτοῦ. Ἄλλ' οὐπω εἶχε τὰ τῆς πρεσβείας, καὶ Ἰωάννης τὸν βίον κατέλυσε. Μετὰ δὲ τινα χρόνον Μανουὴλ ἤδη τὴν αὐτοκρατορίαν διέπτοντας, ταυτὰ καὶ πάλιν πέμψας ἤξίου. "Ὅθεν καὶ βασιλείος τις ἐπώνυμον Ξηρὸς εἰς Σικελίαν ἀφ'ἴκτο, Ρογέρῳ περὶ τούτου διαλεζόμενος. Ἄλλ' ἐκεῖνος χρυσίω κλαπέϊς παρ' αὐτοῦ ἀλλόκοτὰ τινα ὠμολόγει, ὧν δὴ κεφαλαιον ἦν τὸ ἐν ἴσῳ μεγαλείου Βασιλεῖ τε τοῦ λοιποῦ καὶ Ρογέρῳ ἐσεσθαι. "Ὅθεν δὴ τὰς μεγάλας ἀναρρωγῆσαι ζυμβέθηκε μίχας. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν Ξηρὸς εἰς Βυζάντιον ἐπανάγων τὸν βίον κατέστρεψε, δίκην οὐπω τῶν τετολημμένων εὐς, βασιλεὺς ὅσα καὶ ἀθύρμασι ταῖς ἐκεῖνου πρεσβείαις προσεσχικῶς, Ρογέρῳ αὐτοῦ χαίρειν εἶα. *Rogierius vero, quæ ipse cupiebat assecutus ad imperatorem Joannem adhuc superstitem oratoribus missis ex imperatorio genere mulierem nuptum filio suo locare postulat. Sed nondum legatio finem habuerat, et Joannes fato defungitur. Post aliquod tempus cum Manuel summam imperii administraret, hæc eadem rursus legatis missis postulabat. Hinc Basilium quidam cognomento Xerus Siciliam venit de his cum Rogerio tractaturus: sed auro a Rogerio seductus, absurda quædam ex se, atque immania concedebat, quorum caput erat in pari dignitatis gradu imposterum cum imperatore Rogerium futurum. Hinc ingentia bella exorta sunt. Cum enim Xerus Byzantium rediens mortem obiisset,*

quas ille meruerat ob ea quæ deliquerat, nondum persolutis, imperator illius legationibus veluti ludicris animam non advertens, res Rogerii minus, minusque impendio curavit. Hinc quantum fieri debeat correctio illa de βόγῳ et βόγας prudens indicet lector. Et hæc quidem pro ætate Theophanis, et Metaphrastæ ad Scorsum.

Nunc ad Bollandum convertamus orationem. Postremis suis verbis Bollandus in me latenter stylum exacuit. Ignoscendum nempe esse Baronio, qui cum aliunde ætatem Metaphrastæ non haberet, laudationem illam in Metaphrastem Psello seniori adjudicavit: non item Allatio, qui cum eum posuerit sub Constantino Porphyrogenito, non perspexit Metaphrastem non potuisse laudari mortuum ab illo Psello; qui eum centum, ut minimum, annos antecesserat. [68] Vapulo, quod rei partem ignoraverim; quod partem sciverim, aliisque indicaverim, nullus sum? Metaphrastæ ætatem ignotam hactenus, et suspicionibus, iisque levissimis nixam, certam atque indubiam ipse primus signavi: neque propterea nimis mihi arrogo, quamvis aliquid id quoque sit, et ad refellendos hæreticos qui Vitis sanctorum tandem detrahunt, pietatemque que ex eorum lectione percipitur, constabiliendam, admodum necessarium. Et miratur Bollandus me tempora exactius non digessisse, et laudationem

Metaphrastæ Psello seniori, qui centum annos antecesserat attribui se? Ipse scripseram sub Leone et Constantino Metaphrastem, non sub Constantino, excluso Leone, ætatem ægisse, quod abunde supra probatum existimo. Sed quis vere dicet Psellum Metaphrastem præcessisse centum annos? Vixerit sub Theophilo Psellus, imo sub Leone Armeno, vivebat sub Leone sapiente Metaphrastes non adulescens, sed ætate matura, provectaque et dubio procul media. Numerant ab Armeno ad sapientem annos 73 ab Theophilo annos 65, si de defuncto Metaphraste sermo est, tum plane anni centum intercedant. Sed quis tam perspicam diem obitus Metaphrastæ certo signaverit? Constantini imperium longissimum fuit, et aliorum dominatione sæpius interruptum.

Scribit Bollandus, me in Djatriba de Psellis censere, *Panegyrim illum in Metaphrastem juniorem Psello adjudicari nullo prorsus argumento. Antiores illius orationis Psellum alterum esse, non Leonis philosophi magistrum, nunquam evicturos, qui contra sentiunt.* Videamus, quod ipse sentiam, cum de Baronio ad seniore Psellum panegyrim referente tracto pag. 11. *Et nos ad quemnam Psellum oratio illa referri debeat, certo affirmare non possumus: conjectura, tamen eaque levissimum ducimur hanc recentiore esse illius auctorem: quod et plura scripserit in omni disciplina, et scriptorum omnium gloria celeberrimus fuerit. An æro senior ille aliquod scripto tradiderit, certo non constat.* Qui negat omnia, negat quoque Panegyrim illam senioris Pselli fuisse. Et qui orationis illius auctorem in dubium in incertumque revocat, nihil de eo certo statuit; et qui potius ad recentiore refert, seniore excludit. Imo infra pag. 53 apertissimis verbis Psello juniore ascripsi. Sed dixi Panegyrim illam nullo argumento adjudicari Psello juniore, et alterum Psellum esse non Leonis Philosophi magistrum nunquam evicturus (Bollandus addit *qui aliter sentiunt.* Sed non Allatius, qui si quid addere vellet, adderet sine ulla hæsitatione) hæreticos, contra quos tum agebat, et Metaphrastem ex ætate Pselli panegyris auctoris contendebant esse recentissimum. Frustra enim operam surmerent, etiamsi id totis viribus conarentur. Licet enim argumentum Bollandi de ætate Pselli, qui ante Metaphrastem vita excesserat, gravissimum sit, mihi tamen ipsi concluderent, cum respondere possent eodem ipso ævo Constantini [69] Porphyrogeniti Psellum fuisse, vel eundem Metaphrastæ encomiastem, vel alium omnino; certe Psellius Michaelis ducæ præceptor esse non potuit, et cum diversum a primo illo fuisse evinci non posset, firmissimum quodammodo remanet, antiquissimum fuisse: et fuisse sub Porphyrogenneta Constantino ex latrice Pselli ad Constantinum Porphyrogenneta, cujus nobis proœmii copiam fecerit doctissimus Melchior Incofer, et legitum in Vaticana bibliotheca, et alibi, de quo animadvertendam pag. 89. *Sive enim Constanti-*

num *Porphyrogeneum primum, sive secundum, A* qui cum *Basilio imperio præfuit, intelligas, Psellus auctor esse non potuit, quem sub imperio Alexii Commeni vicum adhuc deprehendimus, nisi tum primum et natum, et libros componentem dicere relimus; et tunc etiam vitamejus ultra centesimum annum productam fateri cogemur.* Itaque Psellus hic utcumque ille sit, impedit, ne Hæretici certum quid e seniore Psello, et auctore laudationis in *Metaphrastem* pronuntient.

Quonam ergo tempore vixit Psellus auctor laudationis in *Metaphrastem*? Parum id refert ad *Metaphrastæ* ætatem expiscandam, quæ aliunde et firmissimis argumentis habetur. Conferam tamen ipse nonnulla, ut rebus hisce exercitati et perspicacis ingenii viri determinent. Et ante alia propono auctorem ante illam laudationem alia quoque sui ingenii monumenta scripsisse. Eī γὰρ κἀμοί πολλά και περί πολλῶν συγγράφεται· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι τοιούτων ζῆλον καὶ μίμησιν τὰ σπουδάσματα, ἀλλὰ λογίους μὲν ἴσως ἀνδράσι φανήσεται περιπουδάστα, καὶ ζηλώσσοι ταῦτα διὰ τὴν λέξιν, καὶ τὸν ποικίλιον σχηματισμόν· καταφρονήσοι δὲ εἰ πολλοί, ὅτι μὴ μέλον αὐτοῖς ζητημάτων, καὶ ἔννοιῶν ἀπορρήτων. *Nam etsi a me nulla quoque de multis scribuntur, non habent talem zelum, et commendationem opera: sed viris quidem fortasse doctis videbuntur digna, in quæ studium conferatur, et ea æmulabuntur propter dictionem, et varias figuras: nulli autem contemnent, quod non sit eis curæ questionis et sententiæ nimis arcanae.* Alterum est *Michaelis Psellum*, cujus mulla circumfereuntur in quocumque argumenti genere monumenta, sub *Constantino monomacho*, et disciplinis et dicendi gloria floruisse. Hoc adeo perspicuum est, ut nihil divinatione opus sit: ipsius enim orationes post nonnullas alias, et laudationem in *Metaphrastem* exstant aliarum orationes in codice meo satis antiquo, quem mihi post *Diatribam* meam de *Psellis*, licet lacerum, madore infirmatum, tineisque depastum conquissiveram. *Orationum* initia in *Diatriba prætermissa afferam.* *Primæ* initium tribus lineis mutilum est. Διόσσι γὰρ ὑποψίαν ὡν οὐχὶ τὸ ἐκάστου. *Secundæ*, ἔδει ποτὲ, θειώτατε βασιλεῦ, τὴν πάντα κρήνουσαν φιλοσοφίαν. *Tertiæ*, ὦ βασιλεῦ ἦλιε, καὶ τίς ἂν με κατατιτάσσειτο ταύτην σοὶ προσφωῖς τὴν κλησίν. *Quartæ*, ὦ βασιλεῦ προσθήκης ὡπερ καὶ συναρξῆς, καὶ μόνη τῶν ὄντων ἀπαράμιλλε. *Quintæ*, Μὴ θεομάτης, ὦ βασιλεῦ, εἰ πλείστων λογίων ἀρχισάμμενος. *Sextæ*, Μέγιστε βασιλεῦ, τὸν ὄρατὸν τοῦτον κόσμον, τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ ἐρημιουργημά. *Septimæ*, Ὡς ἐκ τοῦ βασιλείως τοῦ μοιομάχου [70] πρὸς τινα σοφὸν κληχρῶμενον. P. Ἀνέγνων τὸ γράμμα σου, λογιώτατε καὶ σοφώτατε, καὶ τῷ ἀμυθήτῳ κάλλει. *Præterea* hæc scripsisse *Psellum* ætate adulta, et annis minimum *quadraginta* natum, colligo ex ejusdem ad *Monomachum* oratione *secunda*, qui satis confidenter apud ipsum imperatorem *æverat*, non tantum dicendi autem, sed re-

liquas disciplinas omnes ingenuas jam deperditas sua industria, et diligentia fuisse restitutas. Ὀρθῶς, ὡ θειώτατε βασιλεῦ, τὸν ἱερὸν τοῦτον καὶ φιλόσοφον σύλλογον; τῆς ἐμῆς γεωργίας γεννήματα σύμπαντες. Πάντες ἐκ τῶν ἐμῶν ναμάτων πετώκασι, καὶ τῆς ἐμῆς πηγῆς ἀπρῶσαντο, καὶ νῦν ἠκόνηται μὲν καὶ πρὸς ῥητορείαν τὴν γλώσσαν, οὐχ ὥστε μόνον διαιρετὴν ἐπιχειρεῖν τε, καὶ περιεργάζεσθαι καὶ διαφόροις ἰδέαις τὸν λόγον κατακοσμεῖν, ἀλλ' ὥστε καὶ πράττειν συστάσεις προβλημάτων· καὶ τὰ ἐξῆς. *Vides, o divinissime imperator, sacrum hunc, vereque philosophum cætum. Omnes sunt reæ culture fetus et gemina; omnes ex meis laticibus adbibebunt, et ex meo fonte hauserunt: et nunc quidem lingua ad artem dicendi prompti sunt, et parati, non tantum ut dividant, argumenta ducant, curiose elaborent, et variis idearum formis orationem perficiant, sed ut et problemata construant, etc.* Et infra? Καὶ τὴν μὲν φιλοσοφίαν σεβασθεῖσιν αὐτὸς ἀντίψα. Δεῖ γὰρ ἐν καιρῷ καὶ πρῶσισάσασθαι. *Et extinctam quidem philosophiam ipse, ut novo lumine illuceret, effeci; necesse est enim cum occasio sese offert, suas quicunque laudes libere proferre.* Qui artes extinctas restituit, illisque restitutis ita alios promovet, ut eas commode quoque pertractare possint, ea ætate censetur omnino, qua et puerilia nugamenta, et adolescentium morosas illecebras, primosque etiam ætatis virilis impetus firmiore ætate evitavit, qui plane minor *quadragenario* non est. Et ut melius ætas *Pselli* hujus dignoscatur, ex aliis quoque ipsius orationibus proferam, quæ sententiam nostram etiam contra morosas disputatores firmabunt. *Oratione funebri in Joannem Xiphilinum patriarcham: "Ὅσον ἐγὼ πέν πρὸς τὴν τέχνην τῶν λόγων, καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἀπένευσα, καὶ μετρημάτων ἠψάμην, οὐ παρ' ἄλλου λιθῶν ἔσθεστο γὰρ αὐτοῖς ὁ πυρός· ἀλλ' ἐγὼ αὐδὴ τοῦτον ἀνάψικα, καὶ τοῖς ποθοῦσι διαπυρρῆσθαι. Et, "Ἐντεῦθεν παραλαμβάνω μὲν ἐγὼ τὸν νοῦν ἐφηρησόμενος, καὶ πρῶτος προσπελάζω τοῖς προπυλαίοις οὐκ ἀπονητῇ, οὐδ' ἄνευ δοκιμασίας καὶ κρίσεως, ἀλλὰ πρῶτον δοκιμασθεῖς, καὶ βεβαιωθεῖς ἐπὶ παντὶ λόγῳ, ἐπὶ πολλὰς κρίσεις, ἐπὶ τοῖς αὐτοσχεδίοις συγγράμμασιν, καὶ οὕτως συμπιεσθεῖς πρὸς τὴν εἴσοδον ὡν μόλις που τὸ πνεῦμα ἀνακαλίσσεται. Et ego quidem ad artem dicendi, et disciplinas philosophicas animum applicui, et mathemata attingi, non aliis mihi tradita: lumen enim eorum extinctum evanuerat. Sed ipse denuo illud accendens, qui similium desiderio tenebuntur, illis præluxi. Et, Hinc ego præoccupo, laude ingenii celebris, primusque vestibulis admoveor, non sine labore, non sine probatione et examine, sed primum in omni dicendi genere examinatus approbatusque, tum denique hæc ratione introitus earum rerum concessus est, per quas mihi nec respirare quidem licebat. Sermo est de imperio *Monomachi*. Multum temporis ætatisque [71] humanæ non minima pars in similibus absolvendis consumitur: siquidem homines sunt quæ in istis se exercent, perficiunturque.*

Nam excipi videtur heroum illud genus. Joseph Scaliger, qui in musæo abditus inclususque, quod ex aliis non potuerat, se magistro didicit, et vix delibatis conjugationibus Græcis Homerum cum interpretatione arreptum, uno et viginti diebus totum didicit: poeticæ vero dialecti vestigiis insistens grammaticam sibi ipsi formavit: neque ullam aliam didicit, quam quæ sibi ex analogia verborum Homericorum observata fuit. Reliquos vero poetas Græcos omnes intra quatuor menses devoravit. Nescio an citius se expediisset, si in vastam illos voraginem simul colligatos projecisset. Immani fauces ductæ hiatu, quas tam operosus, indiscretusque bolus non strangulavit, sed de his alii diceat: ipse nequeo satis decernere. Addam tantummodo Psellum nostrum, quamvis et ingenii acutissimi fuerit, et memoriæ tenacissimæ et nunquam intermissi laboris hominem fuisse, nec supra quam ferant vires humanæ potuisse; quare cum tempore et ætate in studiis, et comparanda prudentia profecisse, et hæc, quæ ex ipso retulimus, non alia quam dicta ætate attentasse, ausisseque. Pervenisse etiam ad Romanum Diogenem ex ejusdem ad alios et eundem orationibus, certissimum sit. Quare eum imperia Basilii Junioris, et Constantini Porphyrogenetæ, sub quo Metaphrastes florebat, nepotum circa annum millesimum natum non incongrue dixerimus; potuisseque commode ab iis, qui defunctum Metaphrastem viderant, quæ in ejus obitu evenere, audire, et aliis scripto tradere. Quemadmodum ego jam fere sexagenarius multa a senioribus, qui viderant, adolescens audivi ante centum annos gesta. Neque id implicat ætati meæ, quam ago; neque tempori quo hæc scribo. Quare nec est alius Psellus junior quærendus, qui laudationem illam scripserit. Quid de Psello præfante in Dioptra Philippi sentiendum sit, abunde dixi in Diatriba mea de Psellis.

Nimis tandem subtiliter explicantur verba Pselli; dum narrationem ore factam cum ea, quæ scripto traditur confundimus. Ita loquimur, dicere aliquid Ciceronem, Livium, Tacitum, non quasi ii tunc rivant, sed quia omnis ætatis hominibus illorum scripta loquuntur. Ut taceam cogit reverentia viri, quem ob doctrinam singularem, et laborem immensum summopere suspicio. Plura posse dicere satius est, quam dicere. His quoque refellitur sententia Petri Lanselii disputatione apologetica de sancto Dionysio, atque ejus scriptis, temere decimo sæculo Symeonem Metaphrastem ponentis: namque cum initio noni Metaphrastes esset, ut supra probavimus, ætate proveciore, non potuit decimo supervivere, nisi eum centenario majorem vitam obiisse dicamus. Nullus interim, ut id quoque notem inter Hæreticos cautius locutus est, et rem acu tetigit, ut proverbio fertur, [72] quam Franciscus Godvinus de Præsulibus Angliæ cop. 1. de Conversione Britanniae. Metaphrastes, octingentis et amplius annis post obitum D. Petri vixit, circa annum videlicet

salutis 900. Et de ætate Metaphrastæ hæc satis multa.

His etiam patet, quam absurde ii agant, qui ex uno Metaphraste duos faciunt: quamvis enim Metaphrastæ cognomen a posterioribus Græcis aliis doctis hominibus, et illis potissimum qui Vitas sanctorum non bene consulas, neque aliquo dicendi decore conspicuas, nova dicendi forma novaque figurarum structura a rure et agris in elegantissimas civitates, ut cum aliis civibus viverent, deduxerunt, ut in Constantino Acropolita factum vidimus, atamen dum de Symeone sermo est, solo Metaphrastæ cognomine contenti fuere cum aliis communicant, τοῦ νέου, Junioris addere consueverunt. Quemadmodum itaque absurdum Metaphrastem duplicare, ita ex Symeone novo Theologo, sive juniore et Symeon Metaphraste unum facere Symeonem, quod suspicatur Gretserus, absurdissimum fuerit. Suspicatur enim ipsissimum Metaphrastem esse Symeonem illum Juniores Theologum, cujus Orationes de moribus Christianis et monasteriis vertit ex Græco Pontanus et publicavit. Vult dictum Juniores Theologum respectu antiquioris Gregorii Nazianzeni, qui Theologi nomen adeptus fuerat. Subdit in Indice Bibliothecæ Vaticanæ in cod. 38, legi: Τοῦ Μεταφραστοῦ κυροῦ Συμεῶν τοῦ νέου θεολόγου περὶ προσοχῆς. Metaphrastæ Domini Symeonis novi, seu junioris Theologi de Attentione. Vides eum, qui junior Theologus est, nominari Metaphrastem? Nec obstare, quod Psellus alia ejusdem scripta non recensuerit, nec monachus meminerit; nam Psellus satis habuit historica sanctorum volumina attingere, et brevitati studens non omnia de ea, quæ poterat, sed quemdam adducere voluit; testarique id ipsum encomium valde et rebus, et verbis concisum. Poterat plures alios manuscriptos codices cum ex Vaticana, tum ex aliis bibliothecis adducere, qui Metaphrastem novum Theologum nominant. Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ καὶ νέου θεολόγου κεφάλαια ἕτερα. Symeonis Metaphrastæ, et junioris Theologi capita alia. Τοῦ Μεταφραστοῦ, ἢ νέου θεολόγου περὶ ἀρχῆς βίου τοῖς ἁρχαίοις μοναχοῖς. Metaphrastæ, sive novi Theologi de principio vitæ Archurii monachis. Ante Gretserum, Metaphrastem cum hoc novo Theologo confudisæ visus est Josephus Methonensis Apologia pro synodo Florentina contra Marcum Ephesium, καὶ Συμεῶν δὲ ὁ νέος θεολόγος, ὁ καὶ Μεταφραστὴς καλούμενος. Et Symeon novus Theologus, qui et Metaphrastes dicitur. Sed Gretserum exscriptorum incuria nihil juvat nec dictum Methonensis aliis intenti prolatum temere. Obstat, ne hi duo unus sint, ætas utriusque longe diversa; vitæ institutum varium, officii dignitas non eadem. Impedit denique dicendi forma, modus, orationis structura, reliqua, quæ nos cum de Symeone hoc novo Theologo agemus, post nostrum Metaphrastem examinabimus.

[73] Scripsit Metaphrastes Vitas sanctorum, Scri-

ptiones sive ab ipso, sive ab aliis vocatæ sunt *Meta- A* phrases. Psellus in Acrostichide canonis in eumdem: Μέλω σε τὸν γραψάντα τὰς Μεταφράσεις. *Canote, qui Metaphrases scripsisti. Ode 4*: Γραφικὴ ἐργάζεαι θείας, δῖε, καὶ ἁγίων τοῦ βίου ἰχνηλατῶν τούτων τὰ παθήματα. καὶ τοὺς ἁγῶνας ἐξήμεναι τὰς σοφίας σου Μεταφράσειν. *Scripturis incubebas divinis confessor, et sanctorum vitas vestigans, horum passiones, et certamina laudabas sapientibus tuis Metaphrasibus.* Dictæ quod ex una phrasi, dicendique modo in alium delatæ su: t. Hinc ipse postea sub Metaphrastæ nomen posteris innotuit. Sic maxime fallitur Lipomannus scribens, Metaphrastem nostrum Vitæ sanctorum ex diversis auctorum libris in unum volumen redegit; quæ alicujus viri titulo erant inscriptæ, eas sub suo titulo reliquit; rudi et inculto stylo descriptas multis laboribus et sudoribus exornasse, et eruditione sua expoliisse; quæ a nemine scriptæ fuerant, sed quasi per manum, et traditionem a Patribus acceptæ, et pro veris habitæ, has ipsum eleganti stylo et condito descripsisse, et legendas Ecclesiæ proposuisse. Nam Symeon laborem omnem ad se assumpsit, et sive Vitæ illæ auctorem præferrent, sive rudi stylo congestæ lectorem deterrent, eas re semper immota manente suo stylo circumvestirit, ut eodem omnes decore, unoque genio fideles ad sui lectionem allicerent. Symeonis Stylitæ Vitam scripserat rudi sermone Antonius illius discipulus. Theodoretus elegantissimo; non contentus tamen Metaphrastes, suis eam luminibus de novo adornatam in publicum ire jussit. Stephanus Byzantinus jussu Epiphaniî Vitam sancti Stephani junioris collegit, et edidit, et Metaphrastes illius conscribendæ denuo laborem suscepit. Possem alias innumeras hic afferre; ruidiori stylo conscriptas non correxit, neque in aliquibus mutato stylo perpolivit, sed omnes ex integro, ut de aliis fecerat, suo ipse modo digessit. Multas etiam ex traditione acceptas, et quæ sola memoria hominum fluctuant, in seriem et ordinem redegit, non est a verosimili alienum.

Et ne tantum opus tanquam levi brachio actum, et negligenter procuratum condemnes ipse, aut negligas, audi curam et sudium; sumptus etiam immanes ad id collatos, et auxilia aliorum, ac subsidia implorata, et fidem etiam, quæ in rebus majoribus administrandis adjuvant plurimum, et lege ex Psello in eumdem Symeonem oratione. Φοσε γὰρ τοῦ μηδὲ ἐκ παρέργου τούτου ἔρθεαι τοῦ πράγματος, μηδὲ αὐτὸν προθέμενον εἰ μὴ ὅσον βούλεισθαι. Βασίλειοι δὲ τούτου παρακλήσεις ἐπὶ τούτῳ πρόσβηναν, καὶ οἷς ἐφροντίζετο λόγος, καὶ σύνεσις. Καὶ ἦν αὐτῷ ἡ παρασκευὴ ἐξ ἐτοίμου, κύκλος τε οὐ βραχὺς τοῦ τε πρώτως ἐνσηματινομένων τὴν λέξιν, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα πιδόντων. Καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλω, ὁ μὲν τὰ πρῶτα ποιῶν, ὁ δὲ τὰ δεύτερα, καὶ ἐπὶ τούτοις οἱ τὰ συγγεγραμμένα ἐκκριβόσμενοι. Ἰν' ὅτι τοὺς ὑπογράφους λάθοι, πρὸς τὴν ὑποκειμένην διορθώσονται ἔννοιαν. Ὁ δὲ γὰρ ἐν ἡν

αὐτῷ διὰ τὸ πλῆθος τῶν συγγεγραμμένων, πολλάκις τὰ αὐτὰ ἀνακάλυπτεν τε καὶ ἐφορᾷν. Ἄλλ' εἰ καὶ πολὺς [74] ὁ κάματος καὶ ἡ φροντίς περιττοτέρα τοῦ δέοντος, ἢ μᾶλλον πρὸς τοῦτον δὴ ἀξίως, ἀλλ' ὅγε στάξις ἐνε- νικῆκει μακρῶ τὴν σποράν, καὶ τὸ λήϊον, οἷον οὐδέπω καὶ τήμερον. Εἴτε γὰρ μηδὲν ἄλλο τῷ ἀνδρὶ διεσπούδατο, μηδὲ ἀποχρώντα τὰ ἄλλα σύμπαντα, καὶ καθέκαστον πρὸς ἀφορμὴν εὐφημίας ἀρκοῦν' ἀλλὰ τόγε τοιοῦτον ἐλέσθαι σπούδασμα, καὶ οὕτως καταπράξασθαι τε καὶ ἀκριβῶσασθαι, αὐτάρχες ἀντὶ παντός ἄλλου πρὸς ἐγώμιον τῷ ἀνδρὶ. *Porr, autem dicunt, non leviter et quasi aliud agentem, hanc rem esse aggressum; neque ipsum id sibi proposuisse, ut faceret quantum vellet, sed imperatoris adhortationes eum ad hoc adduxerunt, et ii, quibus cura esset doctrinæ et intelligentiæ: et promptus ei fuit apparatus, sed non parvus orbis eorum qui primo dictionem notis excipiebant, et eorum qui postea transcribebant: et alius post alium quidem primo faciebat; hic vero secundo scribebat, ei post hos alii, qui que scripta fuerant pulchre intelligebant; ut quod scriptores latuerat, ad propositam corrigere sententiam. Nam propter scriptioem multitudine, non licebat ei sæpe eundem revolvere et videre: sed et si fuerit ingens labor, et major quam par esset sollicitudo, imo vero digna quæ in hoc adhibeatur, sementem tamen longe vicis spica et seges, qualis nondum fuit usque in hodiernum diem. Quoniam etiamsi nihil aliud viro illi fuisset elaboratum, et non alia cuncta, quæ nobis singula sufficiunt ad laudem conciliandam, opus tamen tale incœpisse, et id tam pulchre effectum reddidisse, viro cuius ad laudem sufficiat. Qua autem de causa rem tantam in se suscepit Metaphrastes, non ab alio, quam ipso Psello petenda est. Οἱ δὲ πρὸ τοῦ θαυμάσιου τούτου ἀνδρός ἐντύχα τὰς ἐκείνων πράξεις ἀναγραφόμενοι, οὐ μόνον τῆς μεγλοσπερείας ἐκείνων ἀφίκοιτο. Ἄλλὰ τὰ μὲν αὐτῶν κατεφύεσαντο, τὰ δὲ μὴ δυναθέντες κατάλληλα θεῖναι, ἀκομψον ἐκείνοις τὸ ἀγθὸν καὶ ἀφιλότιμον συγγεγράψαι, οὔτε καλῆν ὑποθέμενοι ἔννοιαν, οὔτε μὴν εὐπρεπέει κατακομήσαντες λέξεσιν, οὐδ' ἀκριβῶς ὑπογράφαντες, οὔτε τὴν τῶν κολιτάντων βαρύτητα, οὔτε τὴν τῶν μακρόρων πρὸς τὰς ἀπακρίσεις πυκνότητα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀσκητικὰς τὴν ἀσκησιν ἐπιβήλοσαν, ἀφελῶς αὐτοῖς, καὶ ὡσπερ ἐκ τοῦ παρτυχόντος τὰ ἐσπούδαμένα διεξιόντες. Ἐνθεν τοι οἱ μὲν οὐδὲ ψιλλὴν ἐκαρτέρου τὴν τῶν ὑπομηματισθέντων ἀνάγνωσιν, τοὺς δὲ καὶ γέλωτος ἀφορμὴ τὰ λεγόμενα ἐγνωρίζετο, καὶ τὸ τῆς συνθέσεως δὲ ἀκαλῆς, καὶ τὸ τῆς ἔννοιας, καὶ τὸ τῆς λέξεως εὐτελες, ἀγλευκὴ τοὺς ἀκούουσιν ἦν, καὶ ἀπληχθάνοντο μᾶλλον, ἢ προσέεντο. Καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς ἀναγραφόμενοις διεκωμῆθετο ἡμῖν τὰ θαυμάσια τῶν τοῦ Χριστοῦ θεραπόντων ἀγωνίσματα τε καὶ τροπαια. Καὶ ζῦμπαντες μὲν διεκιδωροῦντο σαφῶς τοὺς συγγράμμασι· ἀντιστενεγχεῖν δὲ τούτων τὰ κρείττονα, οἱ μὲν δι' ἄκρον ψυχῆς, οἱ δὲ ὡς τελειότατον σπούδασμα, καὶ ὡς μηδὲ βίος ἀν' ὅλος ἀνδρὸς ἐξακρίσειεν, οὔτε βουλομένοις δυνάμεις οἱ προσῆν, οὔτε δυναμένοις βούλησις. Ἄλλ' οὐχὶ καὶ ὁ θαυμάσιος Συμεὼν ταυτὸν ἐπεωδῶναι τούτοις' ἀλλὰ μέχρι*

τοῦ μέμφασθαι τοῖς γεγραμμένοις συμπροῶν αὐτοῖς, ἔπειτα περαιτέρω προέβηκεν, καὶ θαρσέει τι πρᾶγμα νεκρικόν, μάλλον δὲ εὐτυχὴ πρᾶξιν, ἣν οὐδεὶς τῶν πάντων εὐτύχηκε. Δι' ἧς ἐκεῖνος τε περιφανέστερος τῶν ἀπανταχῆ ἔλλογιμων ἐγένετο, καὶ τῷ τε Θεῷ τὰ κάλλιστα τῶν ὄντων ἀφωσιώσεται, καὶ τοῦ: τῶν μαρτυρῶν ἀγῶνας, καὶ ὁρόμους, τὰς τε τῶν ἀσκητῶν ἐγκαταείας, καὶ καρτερίας ἐκάλλυνε τε καὶ κατεκόσμησε, γαί τὴν αὐτὴν ἐκεῖνοῖς [75] προσενεγκῶν εὐτοίαν, τὰ παρὰ πάντων ἀντίληψε. *Qui autem ante hunc beatum virum res gestas illorum scripserunt, non erant illorum assecuti magnificentiam; sed partim quidem de iis erant mentiti, partim autem cum non possent rebus eorum respondentem asferre orationem, bonum illi conscripserunt, quod nec esset ulla de gratia ornatum, nec laude prosequendum ut qui ne pulchram tribuerint sententiam, nec cum verbis maxime decentibus, neque accurate descripserint, neque sevilitiam et atrocitatem eorum, qui punierunt, neque martyrum in dandis responsis prudentiam; quin etiam monachorum adulterarunt exercitationem, simplicius, et quasi temere, et ut accidit, referentes, quæ studiose ab illis facta sunt. Hinc factum est ut nonnulli ne legere quidem sustinerent ea, quæ erant litterarum mandata monumentis: aliis autem eo quæ dicebantur, præberent ridendi materiam: et compositionis inelegantia, sententia absurda et nulla consequentia, et dictio vilis et abjecta, erant iis, qui audiebant, insuavia, et odio habebantur potius, quam admittebantur; et propter eos qui conscripserant nobis, ludibrio habebantur admirabilia Christianorum certamina atque tropæa: et omnes quidem aperte semper insectabantur maledictis, eorum autem loco afferre meliora, aliis quidem propter eorum socordiam, aliis autem, ut quod est opus perfectissimum et maximi studii, et cui nec tota quidem viri vita suffecerit: neque vires aderant volentibus, nec iis qui poterant, voluntas: sed non etiam admirabilis Symeon eodem modo quo ii, fuit affectus; sed cum eis procedens ad reprehensionem, deinde processit ulterius, et juvenile aggrediens facinus, vel felicem potius actionem, quam nullus omnium gessit feliciter, per quam ille evasit clarior omnibus qui erant ubique eruditus, et Deo consecravit eo quæ sunt omnium pulcherrima; martyrum certamina et cursus, et monachorum abstinentiam et patientiam ornavit et decoravit et eandem quam illi adhibens benevolentiam, etiam gratias vicissim accepit ab omnibus.*

Non ita tamen adeo severe se gessit, ut omnes, omnium sanctorum Vitas et laudes ante se ab aliis probatissimis auctoribus scriptas rejecerit, et factis, decretisque jugulaverit; sed falsas, aut nequiter compositas, veluti indignas, quæ a piis legerentur voluntaria oblivione contrivit: ab aliis errata aliorum codicum, vel scriptorum fide correxit, suoque stylo exornatas edidit; aliarum rem

A integram, nihil de sententia immutans suo sermone exornatus digessit: quæ tandem erant optime scriptæ, nec sua ope iudgebant, ita eas inter suas elucere, veluti sidera, lapidesque pretiosos reliquit, quibus et suæ celebriores fierent et piis hominibus, populoque acceptiores. Hinc frequenter inter ejus volumina occurrunt orationes, et encomia iu varias festivitates aliorum; inter eos præcipui habentur Athanasius patriarcha Alexandrinus, Basilus Magnus Cæsariensis, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Joannes Chrysostomus, Basilus Seleuciensis, Amphilochius Iconienseis, Ephræm Syrus. Ephræm [76] Chersorensis, Antipater Bostrorum episcopus. Cyrillus Alexandrinus, Epiphanius Cyprî, Joannes Damascenus, Georgius Nicomediensis, Pantaleo diaconus et cartophylax Magnæ ecclesiæ, Theodorus Studites, Andreas Cretensis, Proclus patriarcha Constantinopolitanus, Leontius Bysantius, Leontius Hierosolymitanus, Procopius diaconus et cartophylax, Gregorius Neocæsariensis, Germanus patriarcha Constantinopolitanus, Asterius Amasæ, Sophronius patriarcha Hierosolym., Timotheus Hierosolymit. et alii.

Sed quasnam Metaphrastes Vitas sanctorum conscripsit? Hoc vero difficillimum est discernere. Nec alius poterit, nisi qui similes Vitas Græce percurrerit, et orationem, et lumina in dicendo Symeonis optime calluerit. Nam id ex Latinis expiscari stultissimum fuerit, quod continget difficile, quod nondum capio, quia causa id factum sit, cum in aliis orationibus et Vitis, auctorum ut plurimum nomina præfigantur; in his, quas Symeon descripsit, nunquam aut raro prænotatum invenitur. Hinc viri de antiquitate ecclesiastica bene meriti Vitas sanctorum, quæ auctorem sibi præscriptum non præferunt, omnes non sine erroris atque inscitæ nota Symeoni vindicarunt, quæ vere Symeonis non sunt. Vindicantur tamen Symeoni, et veluti Symeonis germanæ evulgantur a Surio, et Lippomano, et aliis Latine tantum, *Mense Januario* 1, Sancti Basilii, Euphrosynes Alexandrinæ. 5, Apollinaris virginis. 7, Luciani martyris. 9, Polyeucti martyris, Juliani martyris, et sociorum. 10, Marciani presbyteri. 11, Theodosii cœnobiarchæ. 13, Hermylî et Stratonicî martyrum. 15, Joannis Calybitæ. 22, Timothei apostoli, Vincentii levitæ et martyris, Anastasii Persæ. 23, Clementis Ancyranî episcopi, Joannis Eleemosynarii. 25, Eusebiæ, quæ cognominata est hospita. 27, Joannis Chrysostomi, 28, Jacob Eremitæ. 31, Cyri et Joannis, Melanæ Romanæ. *Mense Februario*. 1, Ignatii episcopi, martyris, Pionii presb. mart. Ephræmi Syri. Tryphonis. 3, Blasii Episcopi, sancti Isidori, Agathæ virginis. 6, Faustæ, Euclasiî, et Maximinæ. 8, Evangelii et Mariæ ejus filie. 9, Nicephori martyris. 13, Martiniani anachoretæ. 14, Auxentii abbatis. 16, Onesimi martyrium, Julianæ. 18, Leonis et Pargorii martyrum. 19, Auxibii archiepiscopi Selensis. 20, Jadoth episcopi, et sociorum martyrum. 27, An-

dronici, et Athanasiaë. *Mense Martio*. 9. Quadraginta martyrum. 10. Codrati, Cypriani, et sociorum. 12. Theophanis, qui et Isaacius dictus est. 13. Sabini. 15. Longini centurionis. 16. Abramii, et Mariae neptis ejus. 27. Isaacii. *Mense Aprili*. 1. Agapes, Chioniaë, et Irenes. 4. Theoduli lectoris et Agathopodis. 5. Theodoræ, et Didymi martyrum, Themes, et Pherbathæ ejus sororis. 7. Calliopii martyris. 8. Bademi archimandritæ. 10. Terentii Africani et sociorum martyrum. 11. Antypæ Pergamensis episcopi. 13. Carpi, Papyli, et sociorum martyrum. 18. Eleutherii [77] episcopi, et Euanthiæ martyris. 22. Acepimæ, Josephi, et Aithalæ. 25. Georgii Magni martyris Marci evangelistæ. 27. Anthymi episcopi Nicomediensis. 28. Paphnutii anachoretæ et sociorum. *Mense Maio*. 1. Philippi apostoli. Jacobi apostoli. 2. Athanasii episcopi Alexandrini. 3. Alexandræ, et Antoninæ virginis. 4. Pelagiæ Tarsensis. 8. Acacii centurionis. 10. Glyceriæ, et Laodicii. 13. Alexandri alterius. Joannis Silentiarii. 14. Victoris et Coronæ. Pachomii. *Mense Junio*. 5. Bonifacii. 7. Pauli archiepiscopi Constantinopolitani. 12. Justini philosophi, Charitonis et sociorum. 13. Aquilinæ virginis. 15. Dulæ martyris. 16. Quirici et Julittæ. 17. Manuel, Sabel et Ismael. 19. Sozimi, Nazarii, Gervasii, Protasii et sociorum. 27. Sampsonis hospitem exceptoris. 29. De peregrinationibus et laboribus sanctorum Petri et Pauli. *Mense Julio*. 8. Procopii martyris. 17. Alexii confessoris. Athenogenis martyris. 18. Mauritii et septuaginta militum. 19. Arsenii abbatis. 20. Mariae martyris. Heliaë Thesbitæ. 21. Danielis et trium puerorum. 22. Platonis martyris. 27. Septem dormientium. Panteleemonis martyris. 29. Callinici martyris. Eudocimi martyris. *Mense Augusto*. 1. Sophiæ et filiarum ejus. 2. Stephani Romani pontificis. 12. Euplii martyris. 15. De ortu et educatione Virginis. 17. Mamantis martyris. Pauli et Julianæ. 19. Andreae ducis exercitus, et sociorum. 29. De Joanne Baptista. De exportatione pretiosæ manus Joannis Baptistæ. *Mense Septembri*. 5. Eudoxii, Romuli, Zenonis et Macarii. 7. Sozontis. 9. Severiani. 17. Menodoræ, Metrodoræ et Nymphodoræ. 11. Theodoræ Alexandrinæ. 12. Antonomi. 13. Cornelii centurionis. 15. Nicetæ martyris. 16. Euphemie martyris. 19. Trophimi, Sabbatii et Dorymedontis. 21. Matthæi evangelistæ. 26. Cypriani et Justinæ martyrum. 27. Cosmæ et Damiani miracula. Callistrati et sociorum. 28. Charitonis abbatis. 29. Cyriaci anachoretæ. 30. Gregorii Magnæ Armeniæ. *Mense Octobri*. 1. Ananiæ. 5. Charitines. 7. Sergii et Bacchi. 9. Dionysii Areopagitæ et sociorum. 10. Eulampii et Eulampie. 13. Taracti, Procli et Andrenici. 17. Andreae, qui est in Caisi. 18. Lucæ evangelistæ. 19. Vari et sociorum ejus. 20. Artemii martyris. 22. Abercii episcopi Hieropolitani. 24. Arethæ et sociorum. 25. Martiani et Martyrii. 28. Anastasiæ Romanæ. 30. Zenobii et Zenobiae ejus sororis. 31. Epimachii martyris. *Mense Novembri*. 2. Eustachii, Theopistæ, et filiorum

Agapii et Theopistes. Acindyni, Pegasii, Anempodisti, Aphthonii et Elpidophori martyrum. 4. Iannicii abbatis. 5. Galactionis et Epistemes martyrum. Hieronis et soc. mart. 8. Matronæ. 9. Theodori Theronis mart. Arethæ martyris. 10. Theoctistes Lesbæ. 11. Menæ Ægyptii martyris. 15. Samonæ, Gurie et Abibi. 18. Joannis Chrysost. 22. Cæciliæ, Valeriani et sociorum martyrum. 23. Clementis martyris episcopi Romani. Gregorii Agrigentini episcopi. 24. Mercurii martyris. 25. Æcatherinæ virginis et martyris. 26. Alypii. [78] Clonitæ. *Mense Decembri*. 4. Barbaræ martyris. Sancti Sabæ abbatis. 6. Nicolai Myrensis episcopi. 8. Patapii martyris. 10. Menæ, Hermogenis et Eugraphi. 11. Danielis stylitæ. 12. Spiridionis episcopi Trimythuntis. 13. Eustratii, Auxentii, Eugenii, Mardarii et Orestis. 19. Thyrsi, Lycii, Callinici, Philemonis, Apollonit, et reliquorum. 24. Thomæ apostoli. 23. Decem martyrum qui in Creta subiere martyrium. 25. Anastasiæ martyris. Eugenie martyris. 26. Theodori, et Theophanis scriptorum. Indæ et Domnæ, et sociorum. 27. Joannis apostoli et evangelistæ. 29. Marcelli archimandritæ monasterii Acemitorum. 30. Anysiaë, quæ est Thessalonica. 31. Silvestri papæ Romani. Et hæc quidem sive ipsius Symeonis, sive alterius Latine edita sunt; Græce vero, vel Græcè et Latine, quæ ipse viderim, paucissima: namque Græce post Aretham in Apocalypsim, Vita Joannis apostoli et evangelistæ. Græce et Latine Vita Dionysii Areopagitæ a Baltassare Corderio recensita in eodem Dionysio. Acta sancti Demetrii Myroblytæ, Antuerpiæ in quarto 1635, typis Joannis Meursii. Vita et martyrium sanctæ Theclæ per Petrum Plantinum cum Basilio Seleucensi; De Vita et miraculis ejusdem sanctæ Theclæ, Antuerpiæ in quarto. Vita sancti Athanasii cum ejusdem Athanasii operibus. Vita Joannis Chrysostomi cum Chrysostomi operibus. Vita sancti Amphiloicii inter ejusdem sancti orationes edita est a Francisco Combesis. Eum porro Metaphrastæ non esse stylus ipse et modus satis arguit. Metaphrastæ autem illud principium est: *Καὶ τὶ τῶν καλῶν ἔσται τις τῆ μνήμῃ παραδιδούς*; Sub Metaphrastæ nomine seu genuinos fœtus laudant, Vitas et martyria sanctorum. Suidas in *Ἄβασιν*, Martyrium sanctæ Theclæ, In *Ἀναξιμονες*, Vita sancti Danielis Stylitæ. In *Ἄμφοτι*, Vita sancti Euthymii. In *Ἄλκατα*, Vita sancti Marcelli. Sancti Callicecadi in *Ἐξαπάτη*. In *Νοθεύει*, sancti Luciani. In *Καταπέλτης*, sancti Agathyrsi. In *Ἰπαγορεύσαι*, sancti Symeonis Stylitæ. Gennadius patriarcha Constantinopolitanus pro concilio Florentin. cap. 1, sancti Dionysii Areopagitæ; cap. 4, sancti Joannicii; cap. 50, sancti Stephani Junioris, et Joannis Chrysostomi. Josephus Methonensis Apologia pro concilio Florentino contra Marcum Ephesium, sancti Dionysii Areopagitæ: hanc eandem Vitam veluti Metaphrastæ pro testimonio citat Andreas præsul Rhodi in Concilio Florentini sess. 7. Joannes Veccus in senten-

tiis Patrum pro processione Spiritus a Filio, et Constantinus Melitiniotes Orat. 2, de processione Spiritus sancti. Καὶ ὁ τὰς τῶν ἁγίων πολιταίας, καὶ τὰς αὐτῶν ἀθλήσεις ἀφηγησάμενος μεταφραστικῶς, εἰς τὸ τοῦ Ἀρεοπαγίτου μαρτύριον Διονυσίου φησὶ, τοῦ τῶν ἀποστόλων ἑκφάντορος, δεήσων εἰπεῖν περὶ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ, πρὸς τὸ τέλος ἐπὶ λέξεως οὕτω: ἐρθέγγετο. Καὶ εἰς οὐρανὸς; ὁ ἐμὸς Χριστὸς ἀναφέρεται, καὶ τὰ ἐξ ἧς. *Et qui sanctorum res gestas ac certamina, ut metaphrastæ solent, enarravit, in Dionysii Areopagitæ martyrio, illius, inquam, qui res quæ exprimi nequeant, revelavit, cum de Christi œconomia [79] ei disserendum esset, ipso in fine his verbis completus est: Et in cœlos Christus meus assumitur, etc.* Michael Glycas Epist. 21. Sanctæ Anastasiæ. Nicephorus Callistus lib. xiv, cap. 51. Ecclesiasticæ historiæ, sancti Simeonis Stylitæ senioris, et lib. xviii cap. 24. Sancti Simeonis Stylitæ junioris. Quæ vero hactenus ineditæ, tenebris lineisque addictæ bibliothecarum loculos occupant, frustra tempus insumerem si omnes hic recensere conarer. Nulla enim fere bibliotheca fuerit, cum manuscripti codices adsint, in qua volumen aliquod harum vitarum non reperiat. Verum ipse solius Antonii Augustini recensitis ad reliqua gradum faciam. In bibliotheca itaque Antonii Augustini sub Simeonis Metaphrastæ nomine hæc legebantur. *Mense Januario.* Athanasii Alexandrini. Euthymii. Timothei apostoli. Anastasii. Clementis Ancyrani. Eusebiæ cognomento Xenæ. Gregorii Nazianzeni Xenophontis et filiorum. De reliquiis sancti Joannis Chrysostomi. Ephræmi. Syri. Cyri et Joannis. *Mense Februario.* Tryphonis. Parthenii episcopi Lampscæ. Theodori Stratilata. Lucæ Thaumaturgi. Nicephori. Blasii. Martiniani. *Mense Martio.* Sanctorum quadraginta duorum martyrum. Sanctorum quadraginta Narratio de obsidione Constantinopolitana. *Mense Aprili.* Georgii martyris. *Mense Junio.* Manuelis, Sabelii et Ismaëlis. Sampsonis Xenodochi. Peregrinationes Petri et Pauli. *Mense Julio.* Procopii. Pantaleonis. Callinici. Eudocimi. *Mense Augusto.* De ortu et educatione. Deiparæ. De Christi imagine missa ad Agbarum. De Joanne Baptista. *Mense Novembri.* Samonæ, Gurizæ et Abibi. Pauli archiepiscopi Constantinopolitani. Hieronis et qui cum eo passi sunt. Matronæ. Theoctistes Lesbæ. Menæ Ægyptii. Joannis Eleemosynarii. Joannis Chrysostomi. Philippi apostoli. *Mense Decembri.* Bonifacii Romani. Sebastiani. Tranquillini, Nicostrati, Claudi, Castoris, et aliorum. Ignatii. Julianæ. Anastasiæ. Decem martyrum Cretensium. Eugenæ et parentum. Theodori et Theophanis Graptorum. Indi et Domnæ, et sociorum. Marcelli. Melaniæ Romanæ. Eleutherii In Danielem prophetam, et tres pueros. Non aliarum bibliothecarum indices conferam, cum rari admodum sint, qui eadem contineant. Omnes enim fere ad unum eorum in iisdem mensibus, et diversorum sanctorum Vitas et elogia, eorundemque sanctorum Vitas varias proponunt; et quod maximo rei Ecclesiasticæ detrimento factum est, sine auctoris

nomine: et quæ aliquando nomen præferunt auctoris, in aliis codicibus sine auctore jacent in gloria. Illas profecto omnes Metaphrastæ si vindicaveris acerbissime insaniveris; si nullas, multa impie scelerateque commiseris. Observandum vero est ante alia, male a nonnullis dici, cum alicujus Sancti Vitæ nomen præfixum non habetur, eam Vitam legi apud Metaphrastem, quasi vero collectiones omnes Vitarum ab eodem Metaphraste confectæ sint; quod ego existimo falsissimum. Cum [80] enim Collectiones similes, quæ fere innumeræ sunt, raro aut nunquam inter se convenient, sed hæc plures illæ pauciores Vitas contineant, et alio atque alio dicendi modo methodoque conscriptæ, qui id fieri potuit, ut ab uno inchoatæ sint absolutæque, nisi eum singulis horis atque momentis alia atque alia inente una versasse, et modo has modo illas approbasse reprobasseque dicere velimus. Si unus eas absolvit, eadem semper in codicibus manuscriptis magna ex parte objicerentur: at modo aliter fit. Quare dicendum est, Metaphrastem scripsisse Vitas Sanctorum, non collegisse; et quas ipse scripsit, eodem semper servato ordine cudisse, ut asserit Baronius, iis etiam aliquando annexis cum primi scriptoris nomine, quas ipse comprobasset, nec immutasset. Et hinc plane videatur Vitas ita a Metaphraste digestas fere semper eundem modum in aliis codicibus servare. Male ergo affirmatur, cum quis nobis in manus codex pervenerit, et in eo habentur Vitæ Sanctorum, nullo præfixo scriptoris nomine, illas Vitas haberi apud Metaphrastem, cum collectio illa Vitarum Metaphrastis non sit; et consequenter illas Metaphrastem, et si non scripserit, approbasse, vel saltem dignas existimasse, quæ per manus hominum volitarent. Dixi supra arduum hunc esse laborem et improbum, et quem ipse prudentioribus relinquerem. Conferam tamen aliquid studii et operæ, et viam aliis aperiam, ut potero; et quemadmodum prudens agricola post jacta in terra semina, enataque, ne genuina a spuris, aliusque generis suffocentur, fructumque sincerum habeat, primum herbulas illas omnes, quas ille non agnoscit, sementis colligendi, germanas, etiamsi optimæ fuerint, severa diligentia exstirpat, reliquas fovet et colit; sic et ipse ex amplissimo isto, qui Metaphrastæ nomine invaluit campo, primum omnium Vitas eas, quis posset omnes? evellam, ut ita dicam, et eradicabo (quarum sub nomine et martyria, et elogia, sive encomia, sive laudes tum in sanctos, tum in Christum, et Deiparam intellectas velim) propriisque auctoribus, manuscriptorum ope codicum restituum: tum de aliis, quæ sine nomine sunt, judicabimus. Ut vero facilius intentum consequamur, primum apponetur principium operis, secundo loco nomen auctoris, tertio titulus ipse operis, ut uno ictu, veluti in tabella, quis sibi inter Metaphrastæ labores locum occupaverit, sive ita disponente Metaphraste, sive ex scriptoribus ipsis, qui ut commodum est et lubet, omnia audent, referamus in codicem.

A

Ἄγαθὴν ἔμιλλαν ἀνεστήσαθε. Athanasii archiepiscopi Alexandrini, βίου· του ὁσίου Πατρὸς Ἀντωνίου.

Ἄγαθὸν καὶ δίκαιον, καὶ πᾶσι τοῖς εἰσεβῆν. Stephani Byzantini, περὶ τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος Στεφάνου τοῦ νέου. *Scriptor non [81] multos post annos vivebat, ut ex eodem colligitur. Oīde γὰρ ὡς περ νεφέλη τὸν ἥλιον, οὕτω καὶ χρόνος· κρύπτειν τὰ μὴ λαλούμενα, καί περ τεσσαρακοστού δευτέρου ἔτους παρεδραμηκότος, ἀρ' οὐπερ τὴν διὰ μαρτυρίου ἱερὰν πλευτήν ὁ πριμμάκαρ Πατὴρ ἡμῶν ὑπέστη Στέφανος μέχρι τῆς νυκτός, οἷς προτραπεῖς ἀνελεξαμένη παρὰ ἀληθεύοντων ἀνδρῶν, καὶ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν ὡδε κάκετοε περιθῶν καὶ περιθριζῶν λέξιαι τὰ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων αὐτοῦ καὶ μέχρι γήρωος, τὰ τε τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου φάτερπνα καὶ θαυμαστά διηγήματα. *Solet uiquidem quemadmodum nebula solem, tempus ea quæ non commemorantur, occulere; etsi duo et quadraginta anni pretergressi sunt, ex quo martyrio beatissimus hic Pater noster sacrum vite exitum consecutus est Stephanus ad hunc diem: quo admonitus a ueracibus hominibus illiusque discipulis selegi huc atque illuc circumiens et colligens, ut scripto mandarem, quæ ille ex teneris unguiculis usque ad senectam præstiterat et ab illius ortu usque ad obitum, jucundissimas et admirabiles narrationes. Quod non arduum fuit, cum Stephani æquales, amici et consanguinei superstitēs essent. Ibid.* Ταῦτά μου τοῦ ἐλαχίστου τοῦδε ποιήματος τὰ ἐκλεχθέντα παρὰ τῶν τοῦ ὁσίου ἁγιοστῶν, γνωρίμων, συγγενῶν, συσιτίων, ὁμορφῶν καὶ φοιτητῶν οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν τυράννου συμμυστῶν τῶν ἀκμῆν τῶδε τῷ βίῳ συζώντων ἀληθινὰ ἀηγήματα. *Et hæc quidem minimi hujusce laboris a sancti parentibus, amicis, consanguineis, consociis, contubernatibus et discipulis, imo et a tyranni in facinore consortibus, qui usque dum in uita supersunt ueræ narrationes sunt. Vide de hoc auctore plura in capite de Joanne Damasceno, quod post has Diatribas publicamus.**

Ἄγαπητοί. Ἄψευδῆς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου ἐπαγγελάμενος. Theodori episcopi Trimithuntis, περὶ τοῦ βίου, καὶ τῆς ἐλορίας, καὶ τῶν θλίψεων ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἄγαπητοί. Οὐκ ἦν ἀπεικὸς εὐγνωμόνας. Amphibochii Inconiensis, εἰς τὸν βίον καὶ τὰ θαύματα τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἐπισκόπου Κιζικαίας.

Ἄγγελλιάσεως καὶ εὐφροσύνης ἡμέρα. Theodori Studitæ λόγος εἰς τῶν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ἱσοποῦ Σταυροῦ, ἐν Μεσσηνήσιμῳ.

Ἄγγελινης πανηγύρεως ἡ προαφορισμένη κυρία πρῶσα συναθροίζει. Procopii diaconi et chartophylacis, ἐγκώμιον τῶν θείων καὶ μεγάλων ἀρχιστρατηγῶν Μιχαήλ, καὶ Γαβριήλ.

Ἄγε δὴ καὶ σήμερον, φίλε, γνησιώτερον τοῦ γεννητάτου Ἰωδ. Leontii presbyteri Constantinopo-

litani λόγος εἰς τὸν Ἰωδ τῆ ἀγία καὶ μεγάλη δευτέρῳ.

Ἄηδόνι τινὶ πολυφώνῳ. Theodori Studitæ, εἰς τὸ γενέσιον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ἀθλητικούς ἀγῶνας εὐφημεῖν θείων. Leonis imperatoris, εἰς τὸν ἅγιον Κλήμεντα.

Αἱ μὲν Χριστοῦ πνηγύρεις, ὅσαι τὸ φῶς τῆς περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας. Constantini diaconi et chartophylacis, diaconi Magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, alterius ab Acropolita, et Tio, ἐγκώμιον εἰς πάντα τὸς [82] ἁγίους μάρτυρας. *Meminit illius septima synodus generalis Act. 5.*

Αἱ χάριτες μὲν ἐπὶ τῶν προτέρων χρόνων. Nicolai Cabasilæ, λόγος εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος.

Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων ἄπα· κύκλος. Nicolai Cabasilæ, εἰς τὰ σωτήρια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀκούω Μωσέα τὸν μέγαν τὸ ξένον ἐκτενο θαῦμα τῆς βάτου. Nicephori Gregoræ, λόγος εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον διαλαβάνων τὴν τε γέννησιν, καὶ τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἴσοδον, καὶ ἀνατροπὴν αὐτῆς.

Ἄλλ' ἔμαιγε τοῖς σοῖς ἐπιβαλεῖν ἐγκωμοίς, ὦ Χριστοῦ βαπτιστὰ, πόρρωθεν πειρωμένῳ. Theoduli abbatis, ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν τοῦ Χριστοῦ βαπτιστὴν καὶ πρόδρομον Ἰωάννην.

Ἄλλοι μὲν ἄλλως τοὺς ἁγίους τιμεικῶσαν. Sophronii monachi Sophistæ monasterii Sancti Theodosii, quod est in Eremo prope Sanctam civitatem, postea archiepiscopi Hierosolymitani, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους Σύρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας. Τῆς προθεωρίας ἡ ἀρχὴ, Ὁφθαλμῶν ἀβρωστίας ἕνεκα Κύρη καὶ Ἰωάννη. *Hujus mentio habetur in septima synodo generali Act. 4.*

Ἄλλ' οὐ πένθιμος ἡμῖν ὁ κειρὸς. Τούτου γέ τοι μαρτύριον σαφὲς ἡ νηστεία. Joannis Eucbaitarum Metropolitanæ, εἰς τὴν μνήμην τοῦ υἱοῦ μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου, καὶ τὴν τοῦ πρωτοσαββάτου ἡμέραν ἐν Ἐδχάτιοις.

Ἄλόμενος ἐγὼ κατὰ τὴν ἔφοδον τῶν Βαρβάρων. Nili monachi, εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐν Σινᾷ καὶ Ραΐθου ἁγίων Πατερων.

Ἄ μὲν ἄν τις εἰκάσῃ τεκμήριον τὴν παροῦσαν ἔχων κατάστασιν. Maximi Planudæ monachi, λόγος εἰς τὴν θεσώμων ταφὴν τοῦ Κυρίου.

Ἀναβαλλεται μὲν ὁ Ἰησοῦς, καὶ φῶς ὡς ἱμάτιον πηνίκα τοῖς μεθηταῖς ἀστράπτων ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβώρ. Theodori Alanix episcopi, λόγος σχεδιασθεὶς εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἀναγκάτων ἐστὶ πάλιν σήμερον τῷ πρώτῳ τοῦ λόγου. Eusebii Alexandrini, περὶ τῆς παρουσίας Ἰωάννου εἰς τὸν ἄδην.

Ἀνάστασις τοῦ ἐμοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ τοῦ νεκρωθέντος. Leonis imperatoris, λόγος εἰς τὴν ἁγίαν Ἀνάστασιν.

Ἄνδρες φιλόξενοι, καὶ φιλόχριστοι, καὶ φιλόδελφοι. Gregorii Neocæsariensis, λόγος εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια, ἢ εἰς τὰ ἅγια Φῶτα.

Ἀνάστη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ Κύριος. Eusebii Alexandrini, εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου.

Ἀνέτειλε μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Ἰδιον Πατέρα. Barsaphthæ, μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνανίου. In fine enim legitur: Ἐγὼ δὲ Βαρσαφθᾶς ἔγραψα τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκα πρὸς τὸ λείψανον τοῦ γενναίου ἀθλητοῦ Ἀνανίου, ἵνα γένηται εἰς ἐπιγραμμὸν, καὶ εἰς τύπον ὠφελείας τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ego vero Barsaphtha scripsi commentaria ipsius, reposuique iuxta cadaver generosi athletæ Ananice, ut sint exemplum et typum utilitatis eorum, qui sperant super promissione Salvatoris nostri Jesu Christi.

Ἄπας μὲν ἐγκωμίων λόγος. Theodori Daphnopatæ, ἐγκωμίων εἰς τὸν [83] ἅγιον Παῦλον, συλλεγὲν ἀπὸ διαφόρων λόγων τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἀποστολικὴν ἐπιδημίαν εὐφημῆσαι προθέμενος νῦν ὁ λόγος. Macarii Chrysocephari archiepiscopi Philadelphiensis, εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, καὶ θεολόγον.

Ἀπόστολος ὁ τῆν φαιδρὴν ταύτην συγκροτήσας πανήγυριν. Procopii Chartophylacis, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην.

Ἀρετὴν ἀνδρὸς ἐπαινεῖν κελυόμενον. Leonis imperatoris, λόγος εἰς τὸν μέγαν Ἰωάννην τὸν Κρυσόστομον.

Ἀρίστη μὲν καὶ ἡ τῶν ὀρωμένων εὐπρέπεια. Macarii Chrysocephali, λόγος εἰς τὰ ἑννέα τάγματα τῶν ἁλίων δυνάμεων, καὶ εἰς τὸν πάμμεγαν ταξιάρχην Μιχαὴλ τὸν ἀρχιστράτηγον.

Ἀρρήτα τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ὑπὲρ ἡμῶν. Isidori archiepiscopi Thessalonicensis, λόγος εἰς τὴν σωτήριον κατὰ σάρκα καὶ θεῖαν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Ἀρχὴ μὲν ἡμῶν τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐκ τοῦ παλαίου πτώματος. Michaelis Pselli, βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς Αὐξεντίου.

Ἀρχὴ μὲν τῶν ὄντων Θεοῦ οὐχ ὡς συντεταγμένους τούτοις ὦν. Michaelis Pselli, λόγος εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν.

Ἀρχὴ τῆ κόσμου. Leonis imperatoris, εἰς τὸ γενεσιον τοῦ Προδρόμου.

Ἀστέρες μὲν αἰσθητοὶ τῆ στερεώματι προδεικνύμενοι, πρὸς θέαμα κινουοῖσι μέγα. Petri episcopi Argivorum, εἰς σοὺς ἡγίους, καὶ ἐνόδους, καὶ θυματούργους ἀναργύρους Κοσμάν καὶ Δαμιανόν.

Αὕτη ἡμέρα Κυρίου. Leonis imperatoris, εἰς τὴν γέννησιν τῆς Θεοτόκου.

B

Βασιλεύοντος Ἀρηνάτου τῆς Περσικῆς γῆρας, γέγονε φιλονεικία. Anastasii episcopi Theopolitani, περὶ τῶν ἐν Περσίᾳ πραγμάτων.

Βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ πάσα ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ τῆς ἀθέου τῶν εἰδώλων ἐπιπλήρωτο λατρείας. Martyrium sancti Eustratii, et sociorum, Auxentii, Mardarii, Eugenii et Oresis. Publicavit Eusebius monachus in fine. Ἐγὼ δὲ ὁ ἅμαρτωλὸς Εὐσέβιος ἐκ παιδῶθεν μοναζῶν τὴν Σεβαστη-

νῶν ἀπὸ προγόνων ᾤκησα πόλιν. Ἐν τῇ κέλλῃ μου τοῖνον διάγων μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων μαρτυρολογίων εἶχον καὶ τὰ ὑπομνήματα τοῦ ἁγίου τούτου ἐν γλωσσόκομῳ, καὶ εἰὰ τὸ μὴ εἶναι τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου τούτου ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, μήτε ἀκηχοῦναι με παρὰ τινος, ὅτι πεφανέρωνται ἐν τῇ Ἀρξυρακτῶν τὰ ἄγια λείψανα αὐτοῦ, οὔτε ἐγὼ αὐτὸς ἐδημοσλεύσα τὰ ὑπομνήματα, οὔτε ἐξήτησέ τις, ἵνα παράσχω. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ νεώτερός τις φιλάρετος ὑπάρχων καθεκάστην συνετύγχανε τῇ ταπεινώσει μου, πάσας δὲ τὰς ὑπαρχούσας μοι βίβλους ἀνεγνωκῶς, ἀνέγνω καὶ τὰ ὑπομνήματα ταῦτα, καὶ ἐπιστώσατό με. ὅτι καὶ μαρτύριον αὐτοῦ ἐστὶν εἰς τὴν Ἀραυρακτῶν, καὶ δυνάμεις ἰσμάτων γίνονται δι' αὐτοῦ. Τὰ δὲ ὑπομνήματα τῶν ἁγίων τούτων οὐδεὶς τῶν ἐκεῖσε ἔχει, ὡς ἐντεῦθεν ἀδυμεῖν πάντας τοὺς τῆς κώμης ἐκείνης, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς μνείαις αὐτῶν. Ἐπὶ πολὺ οὖν παρακαλοῦντός με, ἐκδεδώκα αὐτῶν, καὶ ἀξίῳ πάντας τοὺς ἀναγινώσκοντες, καὶ τοὺς ἀκρωμένους εὐφρασθαι ὑπὲρ ἐμοῦ. Ego autem peccator monachus Eusebius a pueris monasticam [84] vitam secutus, Sebastianam urbem a progenitoribus habitans, in cella mea degens, cum aliis multis martyrologiis conservabam et hujus sancti Acta in arcula. Et cum hujus sancti Eustratii reliquiae in hac urbe non essent, nec ipse a quoquam audissem in Arauracena fuisse revelatas, commentaria non revelaveram; neque quispiam a me illa petiit. Hoc vero tempore juvenis quidam admodum studiosus quotidie mecum humili sermonem conferens, omnesque libros qui erant apud me percurrrens, legit et ipsa Commentaria, et affirmavit mihi etiam eorum martyrium esse in Arauracena, et morborum ibidem sanitatem comparari. Verum acta horum martyrum nullum illis in locis possidere, adeo ut tristi essent animo illius vici accolæ, et potissimum cum eorum memoria recoleretur: is multis precibus ea a me extorsit. Rogo interim omnes tum Lectores, cum Auditores, ut pro me Deo preces fundant.

Βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλείως ἐγένετο διωγμὸς μέγας τῶν Χριστιανῶν. Martyrium S. Drestæ: scriptum a præsentē et vidente. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἡγεμὼν, ἐκέλευσε τὸ λείψανον αὐτοῦ ριπῆναι ἐν Φίβῳ τῷ ποταμῷ ἄντικρυς τοῦ θρῶνος. Ἀνθρωπον δὲ τινα ἰδεασάμεθα, ὅς τὴν ἰδέαν εἶχε λαμπρὰν, ὡς ἥλιος, λαβόμενον τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου μάρτυρος, ὅστις καὶ κατέθετο αὐτὸ ἐν τῷ παρακειμένῳ ὄρει τῇ πόλει Τυάων. Hæc cum audisset dux mandavit, cadaver illius injici in Phidum fluvium in conspectu montis. Nos vero vidimus quemdam hominem, veluti solem splendore pellucidum, qui acceptum cadaver sancti martyris reposuit in adjacentē monte civitati Thyranorum.

Βλάσιον τὸν μέγαν ἐν ἱεράρχαις καὶ μάρτυσι, πῶς ἂν ἔξλιωσθαυμάσωμεν. Theodori metropolitæ, Cizyci, εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Βλάσιον.

Γ

Γυναῖκα μὲν ἀνδρείαν ποῦ τις ἂν, καὶ ὅπως εὐρηθῆ ὁ σοφὸς ἡπτόριος Σολομών. Constantini Acropolitæ

et Magni Logothetæ, λόγος εἰς τὴν ἀγίαν διομαρ- A
την θεοδοσίαν.

Δ

Δεδόξαμένη ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ.
Germani patriarchæ Constantinopolitani, λόγος εἰς
τὰ ἐγκρίνια τοῦ ναοῦ τῆς παναγίας Θεοτόκου τῶν
Ἰσραηλοκρατείων, καὶ εἰς τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀγίας
Ζωῆς καὶ τῶν σεβασμιῶν σπαργάνων τοῦ Σωτῆρος
ἡμῶν.

Δεῖπνον ἡμῶν πολυτελεῖς Λάζαρος αἰθίς. Hesychii
presbyteri Hierosolymitani, εἰς τὸν τετραήμερον Λά-
ζρον.

Δεῦρο λοιπὸν, υἱέ μου, καὶ περὶ τῆς προδοσίας.
Eusebii Alexandrini, εἰς τὴν προδοσίαν Ἰουδα.

Δεύτε, φίλοι, καὶ τήμερον τῶν εὐαγγελικῶν ἀκόνας.
Procli patriarchæ Constantinopolitani, εἰς τὴν ἀγίαν B
ματμάρφωσιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος
ἡμῶν.

Δημήτριος ἡμῶν τοῦ τε συλλόγου, καὶ τῶν λόγων
ἐπιτομή πρόκειται σήμερον. [85] Philothei patriar-
chæ Constantinopolitani, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἄγιον
Δημήτριον.

Δημήτριος τὸ γλυκὺ πρᾶγμα. Demetrii Chryso-
loræ, λόγος εἰς μέγαν Δημήτριον τὸν Μυροβλύτην.

Δίδου ἡμῶν, ἡ φωνὴ τοῦ Λόγου, φωνήν. Sophronii
archiepiscopi Hierosolymitani, ἐγκώμιον εἰς τὸν
ἄγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον.

Διήγησιν ζήτην καὶ παράδοξον ἀκούσατε σήμερον
παρ' ἐμοῦ, ἀγαπητοί, ἥτις ἐστὶ χρῆσιμος. Vita sanc-
torum Galactionis et Epistemes : scripsit Eutol-
mii eorum famulus. Κάγω γὰρ ὁ ταπεινὸς Εὐτόλ- C
μιος, ὁ ταύτην ἡμῶν τὴν ψυχωφελεῖ ἱστορίαν προθέμε-
νος, εἰ καὶ αὐτόπτης γέγονα, καὶ ὑπρέτης τῶν τοῦ
ἰμοῦ δεσπότη ἀγωνισμάτων καὶ ἀθλημάτων, ἀλλ' οὐκ
ἐξήλωσα τὸν τούτου ἀγγελικὸν βίον ἐμπαθῶς πολιτευ-
σάμενος, καὶ τὴν σάρκα μάλλον ποθήσας ὑπὲρ τὸ πνεῦ-
μα. Εἰ, Πιρακαλῶ οὖν, ἀγαπητοί, μήπως εἰς τὴν τοῦ
λόγου μου βλέψητε βεβηλότητα. Ἀμαθῆς γὰρ εἰμι, καὶ
εἰκότως οὐκ ἐσχίσω τὴν διήγησιν ὑμῖν ἐν πεῖρα ποιη-
σάσθαι. Ἄλλ' οἶδα ὑμᾶς, δεῖ οὐ πρὸς τὸ ἀκριβὲς τοῦ
λόγου βλέποντες ἀναδύλασθαι τὴν διήγησιν, ἀλλὰ πρὸς
τὸ τῆς πίστεως ταπεινὸν μου ἀποφθέγμα εὐπειθήσαντες
τὸν παρ' ἐμοῦ ἱστορεῖσθαι μέλλοντα τίμιον. *Ego etenim
humilis Eutolmii, qui vobis hanc animis peruti-
lem historiam propono, licet oculis meis viderim,
et minister mei Domini certaminum, et gestorum
factus sim, nihilominus illius angelicam vitam
emulatus non sum affectibus obnoxius; et in car-
nem quam in spiritum magis propensus. Et, Oro
itaque, dilectissimi, ne in sermonis mei profanum
prospiciatis. Idiota enim sum : ideoque merito
non potero hac mea narratione vobis satisfacere.
Verumtamen scio vos non propterea quod exqui-
site in sermones meos inquiritis, narrationem dif-
ferre, sed ad fidei humilem dictionem respicientes
illius venerandi Vitam, quam ego narratione hac
mea prosecuturus sum, etc.* Eutolmii hujusce me-
mini Symeon Metaphrastes in Vita sanctorum
Galactionis et Epistemes.

Διοκλητιανὸς ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ ἀναξίως τῶν
σκήπτρων ἐπιλαζόμενος. Sancti Georgii martyrion
videtur scriptum ab ejus famulo. Ἐπινεύσαντος δὲ
τοῦ δεσμοφύλακος εἰσηλθεν ὁ οἰκέτης ἔξω τῆς φυλα-
κῆς παραμένων, ὅστις καὶ τὰ κατὰ τὸν ἄγιον ὑπο-
μνήματα σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ συνέταξας. *Annunte car-
ceris custode ingressus est famulus, qui extra car-
cerem morabatur, qui et de sancto commentarium
diligenter composuit.*

E

Ἐγγιστα τῆς πόλεως Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης.
Vita et res gestæ sancti Martiniani : scripta est ab
ejusdem synchrono, ut legitur in principio. Ἐ, τοῦ-
τω τῷ ὄρει ἐστὶν ἔρημος παρακειμένη, ἐν ᾧ οἰκοῦσιν
ἄνδρες πολλοὶ ἀσκητικὸν βίον διάγοντες, ἐν εἰς ἔγνων
καὶ τὸν μακάριον καὶ ἐνάρετον Μαρτινιανὸν, οἰκοῦντα ἐν
τῷ ὄρει τούτῳ. *In hoc monte eremus adjacet, in qua
habitant plures homines asceticam vitam agentes,
inter quos cognovi beatum et virtutibus celebrem
Martinianum, hujusce montis accolam.*

[86] Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Διοκλητιανοῦ τοῦ
βασιλέως Ἄνθιμον τὸν ἔπαρχον ἀβρῶσσις. *Martyrium
sanctæ Febronie. Scriptum est a Thomaide, ut
in fine.* Ἐγὼ δὲ Θεωμῆς μετὰ τὴν κοιμήσιν Βρυέννης
ἐδεξάμην αὐτῆς τὴν διακονίαν · καὶ πάντα ἐξ ἀρχῆς
ἐπισταμένη τὰ συμβεβηκότα τῇ Φευρονίᾳ · ἔπειτα δὲ
καὶ τὰ λοιπὰ διδραχθεῖσα παρὰ τοῦ κυροῦ Λυσιμάχου,
ἅπαντα τὸν βίον καὶ τὰ ὑπομνήματα αὐτῆς συνεγρα-
ψάμην εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν τῆς ἀλοοφύρου καὶ μάρ-
τυρος Φευρονίας, προθυμῶς δὲ τῶν ἀκούοντων, τοῦ διε-
γείρειν αὐτοὺς εἰς προσκύνησιν καὶ δόξαν τοῦ Πατρὸς,
καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. *Ego porro
Thomais post Bryennæ obitum, in me illius mi-
nisterium accepi, et cum exacte tenerem quæcum-
que Febronie acciderunt ; cum etiam reliqua a
domino Lysimacho edocta essem, universam il-
lius vitam et res memoratu dignas in laudem et
gloriam virginis et martyris Febronie scripto
consignavi, cupiens vero audientium animos ex-
citare in adorationem et gloriam Patris, et Filii,
et Spiritus sancti.*

Ἐγένετο κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ ἀσεβοστάτου.
Timothei episcopi Alexandrini, διήγησις τῶν θαυ-
μάτων τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ
Μηνᾶ.

Ἐγένετο μετὰ τὸ ἀναληφθῆναι τὸν Κύριον. Εὐα-
γγρίου μοναχί, βίος καὶ πολιτεία τὸν ἐν ἁγίοις Πατρὸς
ἡμῶν Παγκρατίου.

Ἐγένετο μετὰ τὸ εἰσομοισθῆναι τὸ λείψνον τοῦ
ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου. *Narratio deportatio-
nis reliquiarum sancti protomartyris Stephani.* Auctor vivebat ætate Cyrilli Hierosolymitani, et
Eusebii Constantinopolitani episcopi, consulatu
Constantini imperatoris decimum octavum, ut ex
titulo narrationis colligitur. Et instituitur narratio
tanquam a præsentē et vidente : nempe, Ἐν αὐτῇ
δὲ τῇ νυκτὶ ἤλαθον νομάς τρεῖς · τὴν δὲ ἡμέραν
ἡσυχάζαντες, τῇ ἑσπέρᾳ οὐδουόντων ἡμῶν βαθείᾳ
νυκτὶ τὰ πνεύματα ἔκραζον. Εἰ, Ἐφθάσαμεν εἰς

'Ασκάλωνα τὴν παραβλαστῆσαν. **Et**, Πρωίας δὲ γενομένης ἤλθομεν ἐπὶ τὰ στενά. **Et**, "Ἦλθομεν εἰς Χαλκηδόνα. *Ipsa autem nocte, præfecturas tres prætergressi sumus, die autem quieti corporibus traditis, ad vesperam, cum iter prosequeremur profunda nocte, spiritus clamabant. Et, Ascalonem maritimam pervenimus. Et, Et summo mane ad angustias appulimus. Et, Chalcedonem venimus. Et similia.*

'Ἐγένετο μοί ποτε καθεζομένῃ. **Ammonii monachi**, διήγησις περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ τῶν Βαρβάρων ἐν τῷ Σινῶ θρεῖ καὶ ἐν τῇ 'Ραίθοι ἀγίων Πατέρων.

'Ἐγκαινίων πανήγυρις ἀδελφοί. **Leonis imperatoris**, λόγος εἰς τὴν ἱέρωσιν τοῦ ναοῦ.

"Ἐδει μὲν ἡμᾶς πρὸς πεῖραν πολλῶν εὐεργεσιῶν ἐλληφότες. **Martyrium sancti Theodoti Ancyrani. Scriptum est a Nilo in martyrio comite** : Λεγέσθαι οὐν τις ὄπισθ' εὐεργεσίας ἡμεῖς ἄπερ καὶ ἔγνωμεν, καὶ ὄψομαι αὐτάς ἐθεασάμεθα, τὴν καρτέριον τοῦ ἀνδρός, ὡς καὶ συμπρόντες αὐτῷ, καὶ ἀξιοθίνετες παρ' αὐτοῦ ἀγίων λόγων νοουσεῖς χάριν, κ. τ. ἔ. Τότε ἔγνωμεν τὸν προδότην εἶναι τὸν Πολυγρόνιον. *Dicat itaque quæcunque vult quilibet, nos quæ cognovimus, et oculis ipsis vidimus, fortitudinem viri, tanquam qui presentes illi fuerimus, dignique effecti sumus ab eodem sanctorum colloquiorum, [87] ad nostram instructionem memoriam commendabimus, etc. Jam cognovimus proditorem esse Polychronium. Et in fine* ; Τὰυτὰ πάντα ἐγὼ Νεῦλος ταπεινὸς ἐξέδωκα ὑμῖν μετὰ πάσης ἀκριβοῦς τοῖς θεοφιλεῖσιν ἀδελφοῖς, ὅς καὶ ἐν τῇ φυλακῇ συνῶν αὐτῷ, καὶ ἕκαστα γνοῦς ἃ εἰς γῶσιν ἤγγιον, πανταχοῦ τῆς ἀληθείας φρονεῖζων ὄψομαι καὶ ἡμεῖς μετὰ πάσης πίστεως καὶ πληροφορίας ἀκούοντες σχολίητος μέρος μετὰ τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος Θεοδότου. *Hæc omnia ego humilis Nilus exquisita diligentia vobis credidi, Dei amanti fratribus, qui in ipso carcere cum eo fui, singulaque cognovi quæ in commentariis retuli, in omnibus veritatem secutus ; ut vos quoque cum omni fide et certitudine audientes, partem cum sancto et glorioso martyre Theodoto habeatis.*

"Ἐδει πάντας ἀνθρώπους τῶν καλῶν μὴ ἀμυήτους ὑπάρχειν. **Polycari ascetæ**, βίος τῆς ἀγίας Συγκλητικῆς.

"Ἐδει, ὡ 'Ιωάννη πάγγρυσε, τοὺς τῶν σῶν ἐγκωμίων πειρωμένους ἐφάπτεσθαι. **Joannis Damasceni**, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον 'Ιωάννην τὸν Χρυσόστομον.

'Ἐδόκει μοι λέγειν τι περὶ τῶν ἀποστόλων προθυμουμένων. **Maximi Planudæ** λόγος εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους.

"Ἔθος τοῦτο τῶν λόγοις ἀγωνιζομένων. **Gregorii Cyprii patriarchæ Constantinopolitani oratio**, εἰς τὸν μάρτυρα Γεώργιον.

Εἰ δὲ καὶ θνητὴν φύσιν ὁ χρόνος, καὶ πάντων ἐστὶ πατήρ, ὅποσα φθορὰ καὶ γένησις βόσκει. **Nicéphori Gregoræ**, βίος τοῦ ἐν ἀγίοις πατριάρχου

Κωνσταντινουπόλεως 'Αντωνίου, τοῦ τὴν μονὴν τοῦ Καλέως συστησαμένου.

Εἰ δὲ οὐρανῷ κάλλος, καὶ αὐτῇ ἡλίου φειδράν οὔτε ἐσίγησεν. **Isidori archiepiscopi Thessalonicensis**, λόγος εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Εἰ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκειται, καὶ τὸ καλὸν δένδρον. **Gregorii Palamæ episcopi Thessalonicensis**, ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὴν εἰς τὰ "Ἁγία τῶν ἁγίων εἰσοδὸν ἑορτὴν τῆς Θεοτόκου.

Εἰκόνα μαρτυρικῆν διαγράψαι βούλομαι. **Ephrem Syri**, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἀγίους Τεσσαρακοντα μάρτυρας.

Εἰ μὲν λαμπρὰ καὶ πανεύφημα τὰ τῶν ἁγίων μάρτυρων μνημόσυνα. **Andreæ Cretensis**, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Γεώργιον.

Εἰ μὲν ὁ τοῦ λόγου κήρυξ καὶ πρόδρομος. **Theodori Daphnopatæ**, εἰς τὸ γενέσιον τοῦ τιμίου Προδρόμου. **In codice 1074 Vaticano tribuitur Theodoro Cyri episcopo**, Θεοδοῦριτου ἐπισκόπου Κύρου.

Εἰ μετρεῖται γῆ σπιθαμῇ, καὶ σπαρτίῳ περιγράφεται θάλασσα. **Georgii Nicomediensis**, εἰς τὴν γένεσιν τῆς Θεοτόκου.

Εἴπεν ὁ Κύριος, Οὐδεὶς ἀνάδειξε εἰς τὸν οὐρανόν. **Joannis Calecæ**, λόγος τῇ Κυριακῇ πρὸ τῆς ὑψώσεως τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ. **Gretserus** nctatione in hanc orationem, ut ἐν παρόδῳ ipse quoque id notem; *Hæc oratio*, inquit, *nomen præfert Joannis Calecæ patriarchæ Constantinopolit. Sed quis et quolus est Calecæ? Quis? Fuit Joannes, qui sub Joanne V Palæologo ac Joanne VI Cantacuzeno post Esaiam Byzantinam Ecclesiam rexit. Namque illi cognomen Calecæ fuit. Disco ex eodem Cantacuzeno in præmio antirrheticorum adversus prochorum Cydonium. Signentur verbo. Συνόδου τοίνυν συγγραπτικῆς (loquitur de [88] Barlaamo, et Ancyndino et Thessalonicensi Gregorio Palama) ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ μακροῦ καὶ αἰδίου βασιλέως 'Ανδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ ἀδελφοῦ μου, 'Ιωάννου τοῦ Καλέκα τὸν πατριάρχικόν κατέχοντος θρόνον, παρόντος καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Θεσσαλονίκης, κατεδικάσθη καὶ ἀπεπέμφθη ὡς αἰρετικὰ φρονῶν ὁ αὐτὸς Βαρλαάμ. *Synodo itaque Constantinopoli coacta a beatæ memoriæ et percelebri imperatore Andronico Palæologo fratre meo, Joanne Coleca tum patriarchalem sedem tenente, presente et ipso Thessalonicensi, condemnatus est atque ejectus, veluti hæretice sentiens, ipse Barlaamus. Obscuris apud Afros natalibus ortus cum esset, in sacerdotali ministerio dexterrimus inagno domestico erat a sacris : postmodum in clerum imperatoris cooptatus, ac pensionibus cumulatus, approbante imperatore, artibus et dolis ejusdem magni domestici, licet abnuerent adversarenturque reliqui præsules, quod vitæ curis implicitus, uxori et filiis cohabitaret, in opulentissimam patriarchalem sedem evehitur. Vide Cantacuzenum Historiarum lib. 2, cap. 24. Hincque planum fit, postremam hujus orationis partem, Xiphilinusne Joannes a**

Caleca, an Joannes Caleca a Xiphilino exscriptur. Caleca Joannes Xiphilinus antiquior est.

Ἐπίερ ἄλλο τι τοῖς λόγους θεραπευταίς, καὶ λόγοις ἐγκωμίων προσήκον. **Matthæi Camariotæ**, ἐγκωμίων εἰς τοὺς τρεῖς ἱεράρχας Βασιλείων τὸν μέγαν, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, καὶ Ἰωάννην τὸν Ἰεροστόμον.

Εἴ ποτε δεῖ χάριςιν ἄνθρωπον καὶ σκιρτῆν. **Nicolai Cabasilæ**, εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου.

Εἰς βίβος οἰκιριμῶν ἐμπειρῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ τινε Βιβλὸν σώτηρίας τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας θεωμένος. **Basilii Cæsariensis**, λόγος εἰς τὴν γένεσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰς ὄψαν τῆς παντιχείου Τριάδος, χθὲς Εὐαγγελισμὸς. **Josephi Briennii**, λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου.

Εἶτα πηγῆς μὲν ἰδῶ, καὶ ψυχρὸν πιεῖν προβολομένης τὸ βεῖθρον. **Nicephori Callisti Xanthopuli**, λόγος διαλαμβάνων τὰ περὶ τῆς συστάσεως τοῦ οἰκτιρίου οἴκου τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς ἀειζώνου πηγῆς. "Ἐτι δὲ καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ τελεσθέντων ὑπερφύως θαυμάτων κατὰ μέρος ἀήγησις, ἀφ' οὗ συνέστη μέχρι τοῦ σήμερον.

Ἔμοι δὲ καὶ ὠρῆδος εἶναι δοκεῖ τὸ τῆς Ἐκκλησίας στερῆμα, ἰδοὺν τε κάλλιτος. **Theodori Metochitæ Magni Logothetæ**, ἐγκωμίων εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ μεγαλομάρτυρα Μαρτίαν.

Ἔμοι δὲ πολλῶν τὰ σά θαυμαζόντων. **Nicolai Cabasilæ**, ἐγκωμίων εἰς τὴν ὄσαν Θεοδώραν τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἔμοι δὲ τὸν τοῦ μεγάλου μάρτυρος Κοδράτου βίον διηγεῖσθαι προελομένω. **Nicephori Gregoræ**, μάρτυριον τοῦ ἁγίου Κοδράτου, τοῦ ἐν Κορίνθῳ τῆς Πελοποννήσου.

Ἔμοι δὲ τῶν ζωγράφων ἐκείνοις πολλάκις ἐπέει θαυμάσαι. **Nicephori Gregoræ**, λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ἔμοι μὲν τὸ χριστεύτατον ἀπάντων. **Macarii Chrysocephali Philadelphiensis**, [89] λόγος εἰς τὴν παγκόσμιον ὕψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. **Theodori episcopi Paphi**, εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.

Ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς Ἰωάννου μείζων ἐσπῆριος ἀπεφάνετο λόγος. **Antipatri episcopi Bostrensis**, εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν καὶ εἰς τὴν σιγὴν Ζαχαρίου, καὶ εἰς τὸν ἀσπασμὸν τῆς Θεοτόκου.

Ἐν ματῶ τῶν ἡμερῶν σπουδὴν ἐποιήσαμην ἐγὼ ὁ ἁλιεὺς Παφνούτιος. **Vita sancti Onuphrii et aliorum Patrum, qui solitariam vitam in eremo duxerunt Scriptor ex principio et fine Vitæ apertissime colligitur.**

Ἐνεακαίδεκάτῃ ἔτει τῆς Διοκλητιανοῦ βασιλείας, τῆς δὲ τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. **Vita et res gestæ Metrophanis et Alexandri Byzantinorum episcoporum. Scriptor vivebat illa ipsa eorumdem ætate. Scribit enim de Alexandro.** Ὅν καὶ ἐφησον ὄντα, ὡς ἐφη, ἰθεασάμην ἐνταῦθα ἔχοντα κατὰ

τὴν τῶν Παλιστίνων χώραν, συνόντα τε τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν βασιλείων Διοκλητιανῷ, ἦνία πρὸς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν ἐπεστρατεύοντο, πολέμου καὶ μάχης αὐτόθι, καὶ ἐπαναστάσεως τυραννικῆς γενομένης. **Quem adhuc in ephēbis cum esset, ut dixi, huc in Palæstinæ regionem advententem conspexi, et una cum seniore inter alios imperatores Diocletiano conjunctum, cum in Ægyptum et Alexandriam ducerent exercitum, bello ibidem atque conflictu exorto, ac rebellione tyrannica.**

Ἐν πολλοῖς πολλάκις κινήσις. **Hieronymi monachi**, περὶ τοῦ βίου Παύλου τοῦ Θηβαίου.

Ἐν ταῖς ἱστορικαῖς τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἦν τις ἀνὴρ. **Jacobi Apostoli**, λόγος ἱστορικὸς ἐξηγούμενος, ὅπως τὴν ἐξ ἐπαγγελίας γέννησιν εἶχεν ἡ Θεοτόκος.

Ἐν τοῖς καιροῖς Ἀντωνίνου τοῦ βασιλέως ἦν διωγμὸς μέγας τῶν Χριστιανῶν. **Florentii**, μάρτυριον τῶν ἁγίων Σηνάτωρος, Βιάτωρος, Κασσιοδώρου, καὶ τῆς μητρὸς αὐτῶν Δομινίας. **Colligo ex eadem Vita, in fine:** Ἐγὼ δὲ Φλωρέντιος, ὁ δοῦλος καὶ ὑπηρέτης τῶν ἁγίων μαρτύρων, μετὰ τὸ ὑποστρέψαι με ἐκ τῆς τῶν Σικελῶν νήσου ἐν τῇ Καλαβρίᾳ, ἔμεινα ἐν τῷ ναφῷ τῶν ἁγίων μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ ἐνιαυτοῦς δώδεκα. Μετὰ δὲ τὸ καταντῆσαι με εἰς γῆρας καὶ ἀδυναμίαν, μετῆρα ἐαυτῷ ἐν τῇ μεγίστῃ Ῥώμῃ, καὶ ἐνεδυσάμην τὸ ἅγιον σχῆμα τοῦ μονήρους βίου. Τὸ δὲ μάρτυριον τῶν ἁγίων Σηνάτωρος, Βιάτωρος, Κασσιοδώρου, καὶ Δομινίας τῆς μητρὸς αὐτῶν, ἐκ τῶν πολλῶν ὄλιγα, ὅσον μετὰ δύναμιν ἴσχυρα, ἔγραψα, καὶ ἀπέστειλα εἰς πάντα Χριστιανόν, ἵνα μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης ἐκτελετὴν καὶ πανηγυρίζειν τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν. **Ego vero Florentius serrus et minister sanctorum martyrum, cum redisset ex insula Siciliæ in Calabriam, mansi in templo sanctorum Christi martyrum annos duodecim. Verum postmodum, confectus senio et imbecillitate, me in Maximam urbem Romam contuli, et indutus sum sancto solitariæ vitæ habitu. Martyrium vero sanctorum Senatoris, Viatoris, Cassiodoræ et Dominate eorum matris, ut per viris licuit, breviter scripto complexus sum, misique ad omnem Christianum, ut cum timore et magno gaudio eorum celebritatem celebrent, et Martyrium recolant.**

[90] Ἐν ὑπαιτείᾳ Διοκλητιανοῦ σεβαστοῦ τὸ πρῶτον, τῇ πρὸ ὅκτω Καλωνῶν Ἀπριλλίων. **Martyrium SS. Probi, Tarachi et Andronici. Scriptum est a Marcione, Felice et Barnaba, et aliis præsentibus et videntibus.** Ὡς οὖν ἴδομεν τούτους ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν περιφερομένους, προσελθόντες ὀλίγον ἀνήμεν ἐν τῷ πλησίῳ ὄρει μετὰ σπουδῆς, καὶ καθίσταντες καθ' ἑαυτοῦς, εὐχαίς καὶ δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς μετὰ τῶν πετρῶν ἠτυχάζομεν, etc. Ἐγὼ δὲ Μαρκίων καὶ Φηλίς, καὶ Βαρνάβας περιεμείναμεν τῇ ἀγίᾳ ἀνελήθει αὐτῶν. Ἡ δὲ λοιποὶ τὸν Θεὸν αἰνέσαντες ἐφ' οἷς ἡμᾶς κατηξίωσεν, προπεμφθέντες ὑφ' ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς ὤρμησαν, οὓς προσδέξαμε μετὰ φόβου καὶ πολλῆς αἰδοῦς ὄνας ἐργάτας τοῦ Χριστοῦ. **Ut vero nos vidimus hos a militibus huc ac illuc asportatos,**

cum puulum convenissemus, processimus ad proximum montem solliciti; et sedentes inter nos, precibus et lacrymis et ejulatus inter petras quiescebamus, etc. Ego autem Marcio et Felix, et Barnabas eorumdem assumptioni perduravimus. Reliqui vero Deo laudato, ob ea quibus non dignavit, ante a nobis ad vos missi pedem moverunt, quos accipite cum timore et multa reverentia, cum Christi operarii sint. Et in medio martyrio loquuntur. Τα ἀρόλουθα τῆς ἐπιστολῆς τῶν ἑνδεκα ἀδελφῶν περὶ τῆς τελειώσεως τῶν ἁγίων. Quæ sequuntur epistolæ undecim fratrum de morte Sanctorum.

Ἐξελοθέντος Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου τῆς Γαλιλαίας. Ephræmii Chersonis, περὶ τῶν θυμάτων τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.

Ἐπαινετὸς καὶ οὗτος τῆς Ἐκκλησίας ὁ νόμος. Gregorii episcopi Antiocheni, εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ, καὶ εἰς τὴν τρίτημερον Ἀνάστασιν.

Ἐπειδὴ ἡ τῆς μάρτυρος πανσεβάστιμος μνήμη ταῖς αἰγληφόρικαις ἄνωθεν κατχυχασθεῖσα ἐλλάμψουσιν. Georgii Grammatici, ἐγκώμιον τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας.

Ἐπειδὴ μάρτυρος σήμερον ἐπέστη πανήγυρις, καὶ τοσαύτη γέγονεν ἡ συνῆθροισι. Arsenii Corcyrensis martyrium sanctæ Barbaræ virginis et martyris.

Ἐπειδήπερ πολλάκις, καὶ ἀπὸ τῆς καθόδου τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ παρουσίας. Martyrium sancti Phocæ. Scriptum est a præsente ac vidente.

Ἀμέλει καταπεσῶν Ἀφρικανὸς ἡμιθνήξ ἐπὶ τὸ ἔδαφος καὶ ἀχανῆς ἔκειτο, καὶ πᾶς ὁ περὶ αὐτὸν στρατὸς, ἐν οἷς ἴδομεν, οἷς ἠδουλήθη ὁ Κύριος δεῖξαι; ἐκλάμψαντος γὰρ φωτὸς μεγάλου δεκαπλάσιον ἡλίου, οὐρανὸθεν προεφάνησαν ἄγγελοι τρεῖς ἔφιπποι πύρινοι, καὶ πολὺν φόβον καὶ τρόμον ἐμποιοῦντες ἡμῖν. Ὁμοθυμάδον δὲ πάντες ἀχανεῖς ἔστημεν. *Namque concidens Africanus in terram semimortuus ac stupidus jacebat, et universus circa eum exercitus. Inter hæc nos vidimus, quibus nempe Deus ostendere voluit. Namque cum lumen ingens sole decuplo majus illuxisset, de cælo apparuerunt tres angeli, equis insidentes igneis, magnum timorem et tremorem nobis immittentes. Quare nos omnes simul obstupefacti constitimus.*

Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἀνεγράψαντο βίους. Epiphanii monachi et presbyteri, περὶ τοῦ βίου καὶ πράξεων καὶ τέλους τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου.

Ἐπειδήπερ χαίρει Θεὸς ταῖς τῶν οικείων θεραπόντων τιμαῖς. Leonis imperatoris, λόγος εἰς τὸν ἄγιον Νικόλαον.

[91] Ἐπειδὴ πολλάκις καὶ ἀπὸ τῆς καθόδου τῆς τοῦ Σωτῆρος παρουσίας. Martyrium sancti Phocæ. Scriptum est a præsente et vidente. Ἀμέλει καὶ πεσῶν Ἀφρικανὸς ἐπὶ τὸ ἔδαφος ἔκειτο ἀχανῆς, καὶ πᾶς ὁ περὶ αὐτὸν στρατὸς, ἐν οἷς ἴδομεν, οἷς ἠδουλήθη ὁ Κύριος δεῖξαι. Ἐκλάμψαντος γὰρ φωτὸς μεγάλου δεκαπλάσιον ἡλίου οὐρανὸθεν ἐφάνησαν ἄγγελοι τρεῖς ἔφιπποι πύρινοι, καὶ πολὺν φόβον

καὶ τρόμον ἐμποιοῦντες ἡμῖν. Ὁμοθυμάδον δὲ πάντες ἀχανεῖς ἔστημεν. Αὐτοὶ δὲ προσομιλήσαντες τῷ ἁγίῳ Φωκᾷ, εἰς οὐρανοὺς ᾤχοντο. *Denique cadens Africanus in pavementum jacebat stupidus, et universus circa eum exercitus. Intere ipsi nos vidimus, quibus Dominus ostendere dignatus est, cum e cælo lumen ingens sole decuplo majus illuxisset, tres angelos equis insidentes, igneos, immensum timorem tremoremque nobis incutientes. Simulque omnes obstupuitus: illi vero postquam sanctum Phocam allocuti essent, in cælum ascenderunt. Et in fine.*

Ἀνὴρ ἀποστολικὸς τῶν καθ' ἡμᾶς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων ἀπειληφῶς, καὶ τὸ βραβεῖον τοῦ Χριστοῦ κληρονομήσας. *Vir hoc nostro avo apostolicus et qui sanctorum choro associatus est, bravium Christi hæredita-*

vit. Ἐπειδὴ τῆς πρώτης καὶ θείας, καὶ μακαρίας ζωῆς ἀπεβύζημεν. Philothei patriarchæ Constantinopolitani, εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

Ἐπειδὴ φαιδρὰ καὶ θεῖα πανήγυρις. Leonis imperatoris, λόγος εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος.

Ἐπειδὴ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Eusebii Alexandrini, εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.

Ἐπειδὴ γθὲς τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Eusebii Alexandrini, λόγος περὶ τοῦ Βαπτίσματος τοῦ Κυρίου.

Ἐπεῖπερ καὶ νῦν θεῖα ἐπίστη πανήγυρις. Leonis imperatoris, λόγος τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς.

Ἐπεῖπερ τῷ καλῷ σπέρματι εἴωθεν ἐπισπεῖρειν ὁ τῆς ἀνθροπίνης φύσεως ἐχθρὸς τὰ ζιζάνια, Theodori episcopi, εἰς τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων καλλινίκων μαρτύρων Κηρύκου καὶ Ἰουλίτης.

Ἐπέστη σήμερον ἡ πάντων χαρὰ λύουσα τὴν πρώτην ἀράν. Andreae Cretenis, εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.

Ἐπέστη τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἡ πανήγυρις ἐπέλαμψεν. Procli patriarchæ Constantinopolitani, λόγος εἰς τὴν ἁγίαν Πέμπτην.

Ἐπήνεσε καὶ ἄλλοτε ποτε βσιλιέως γλώσσα τὴν παρούσαν πανήγυριν. Leonis imperatoris, τῇ Κυριακῇ τῶν Βαῖων.

Ἐπὶ μὲν τῶν ἔξωθεν ἁγίων ἀνδρες μόναι κλοόμενοι ἀγωνίζονται. *Vita et res gestæ Mariæ junioris.*

Scripta est ab æquali. Οὕτω καὶ τὴν μακαρίαν Μαρῖαν τὸ θαύμα τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς, ἣν ὁ λόγος ἡμῖν ὑπόθεσιν ἐνεστήσατο, καὶ γυναικα οὕσαν· καὶ τὰ ἐξῆς. *Non alia ratione et beatam Mariam, nostræ ætatis miraculum, et quæ nostræ orationis argumentum est, licet mulierem, etc. Vivebat sub Basilio Macedone.* Εἶχε μὲν τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας, Βασίλειος, οὐχ ὁ τῆς Πορφύρας βασιλεῦς· ἀλλ' ὁ Μακεδών, ὁ ἐξ ἱπποκόμου βασιλεὺς καταστάς, ὁ τὸν Μιχαὴλ ἐκεῖνον ἀπεκτονῶς. *Possidebat sedem Macedo, qui ex equisone [92] imperium occupaverat, et Michaelem illum trucidaverat.* Mortem obiit Euthymio patriarcha Romano imperium tenente, Ἐπεὶ δ' ἐπὶ

κλίνης ἐτέθη τὸ ἱερὸν ἐκείνο σῶμα, παρῆν μὲν ὁ ἄρχιερεὺς Εὐθύμιος· παρῆν δὲ ὁ Οἰκονομὸς Ἄνθιμος, καὶ μικροῦ δεῖν πᾶν τὸ τλήθος τῆς πόλεως. **Et, Romanus** δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν σιγήπτρων ἐπιλημμέ-
Cum autem super lectum suum illud corpus expositum est, aderat præsul Euthymus, aderat æconomus Anthimus, et tantum non universæ urbis multitudo. Et, Cum Romanus Romana sce-
pra capessivisset.

Ἐπὶ τὰ μαρτυρικὰ ἔπαθλα νῦν οἱ φιλομάρτυρες τὸ οὖς ἐπιτεινομέν. **Sophonii archiepiscopi Hierosolymitani**, εἰς τοὺς ἁγίους καλλινίκους μάρτυρας Τεσσαράκοντα δύο.

Ἐπιτάφιον ἑορτῆν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἑορτάζομεν. **Amphilochii episcopi Iconiensis**, λόγος τῆ μεγάλης Σαββάτῳ.

Ἐπὶ τὴν μητέρα τοῦ Λόγου μετα τὸν Λόγον ὁ λόγος. **Joannis metropolitæ Euchaitarum**, εἰς τὴν ἁγίαν Κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ἐπιτιμῶν δικαίως ἡμῖν οἴμαι τῶν ἀπάντων οὐδὲν, εἰ καθάπερ τινές. **Gregorii Cyprii**, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Εὐθύμιον ἐπίσκοπον Μαδύτων τὴν θαυματουργόν.

Ἐπὶ τῶν μειζόνων, κατὰ ἀνθρωπίνην δύναμιν, εἶτε βάρος ἀναθέσθαι δεῖσι. **Gregorii Pala archiepiscopi Thessalonicensis**, λόγος εἰς τὴν πρὸς τὰ Ἄγια τῶν ἁγίων εἴσοδον, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ θεοειδῆ βίον τῆς πανυμεράγνου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου.

Ἐπιφάνιος γένος μὲν ἦν. **Joannis discipuli sancti Epiphanii Cyprii**, μερὶ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἐπιφάνιου ἐπισκόπου Κωνσταντίας Κύπρου.

Ἐπ' ὄρος ὕψηλὸν ἀνάβηθι ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών **Germani archiepiscopi Constantinopolitani**, εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Παρθένου.

Ἐορτὰς μὲν ἀπάσας καὶ ὀμνυδίας. **Gregorii episcopi Neocæsariensis**, ἐγκώμιον εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς παναγίας Θεοτόκου.

Ἔστι μὲν τοῖς οὐκ ἅξιοις ἐπισηαλῆς τῶν ὑπὲρ ἕξιν ἐφάπτεσθαι. **Georgii Grammatici**, ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα Βαρβάραν.

Ἔστιν, ὡς ἔοικε, καὶ παρά τῶν σφόδρα δυσμενῶν, καὶ ἀδιαλλάκτων ἐχθρῶν. **Asterii episcopi Amasææ**, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας.

Ἔτι μου τῆ μνήμη τὰ τοῦ Βαπτιστοῦ κρατεῖ. **Anatolii episcopi Thessalonicensis**, λόγος εἰς τὴν ἀποκομὴν τοῦ Προδρόμου.

Ἔτους τεσσαρακοστοῦ δευτέρου τῆς βασιλείας Αὐγούστου. **In sanctam Præcursoris decollationem auctorem Joannis ipsius discipulum Eurippum recognoscit in fine.** Ταῦτα πάντα ἔγραψα ἐγὼ Εὐριππος, μαθητῆς Ἰωάννου, ὁ δευτέρος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κατ' ἐπιθεῖναι, ἵνα πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ ἑορτάτωσι τὴν μνήμην καὶ ἀνάστασιν τοῦ φιλοχρίστου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ, μηνὶ Αὐγούστου. *Hæc omnia scripsi egs Eurippus, Joannis discipulus, secundus ex ejus discipulis diligenter, ut omnes fratres in Christo celebrent illius memoriam, et mortem Christi amantis Joannis*

Baptistæ et Præcursoris. Mensis Augusti vigesimo nono.

Ἔτους τριακοστοῦ πέμπτου βασιλεύοντος τοῦ ἀσεβοῦς καὶ παρανόμου βασιλέως Μαξεντίου [93] **Athanasii scribæ**, μαρτύριον τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Αἰκατερίνης. *Ita enim in fine vitæ concipitur: Ταῦτα ἐγὼ Ἀθανάσιος τεχουργόσθεσ ἀμα δούλος ὑπάρχων τῆς κυρίας Αἰκατερίνης συνεγραψάμην τὰ ὑπομνήματα αὐτῆς ἐν πάτῃ σοφίᾳ. Hæc ego Athanasius scriba famulus dominæ meæ Æcaterinæ composui commentaria ipsius in omni sapientia.*

Εὐαγγελιστῆ Θεολόγῳ προσήκει ἂν αἶνος. **Nicephori Blamnidæ**, λόγος ἀγκωμιστοῦ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωαννῆν τὸν εὐαγγελιστῆν.

Εὐκαίρον ἐν τῷ παρόντι τὸν ἀήτετον Ἰωβ, τὸν τοῦ Θεοῦ στρατιώτην. **Leontii presbyteri Constantinopolitani**, λόγος εἰς τὸν Ἰωβ τῆ μεγάλης Τετράδι.

Εὐκαίρον καὶ παναρμόνιον καὶ πρέπον τῷ παρόντι κειρῷ. **Leontii presbyteri Constantinopolitani**, εἰς τὴν τοῦ Κυρίου Ἀνάστασιν.

Ἐβλογητὸς ὁ Θεός. **Leonis imperatoris**, λόγος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Νηστειῶν.

Ἐβλογητὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, εὐκαίρον μετὰ τοῦ προφήτου Δαυὶδ εἰπεῖν σήμερον. **Ephræmi episcopi Chersonis De miraculo sancti Clementis in puerum.**

Ἐβλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἀρχιμανδρίτου Συκεῶν. **Meminit septima synodus generalis act. 4.**

Ἐβλογητὸς ὁ Θεός καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. **Cyrelli monachi et presbyteri Scythopolitani**, πρὸς Λεώργιον ἡγούμενον περὶ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Σάββα, ἐκ κεφαλαιῶς ἐννενήκοντα.

Ἐβλογητὸς ὁ Θεός, ὁ διεγείρας τὴν σὴν τιμὴν κεφαλῆν, ἱερεῦ ὄσιε. **Vita sanctæ Melaniæ. Auctor vivebat cum ipsa Melania.** Ἐβλογητὸς ὁ Θεός, ὁ διεγείρας τὴν σὴν τιμὴν κεφαλῆν, ἱερεῦ ὄσιε, ἐπιζητῆται λόγον τὴν ἐμὴν ταπεινώσιν περὶ τοῦ βίου τῆς ἁγίας καὶ σὺν ἀγγέλοις τὴν κατοικίαν ἐχούσης Μητρὸς ἡμῶν Μελένης τῆς Ῥωμαίας, ὡς χρόνον με οὐκ ολίγον σὺν αὐτῇ διατρέψαντα, καὶ ἐπισνάμενον ἀμυδρῶς τὴν τε τοῦ συγγλητικῶν γένους αὐτῆς διήγησιν, καὶ πῶς τοῦ ἀγγελικοῦ βίου ἐντρεχάτο πάντα τὸν τύπον τῆς κοσμικῆς δόξης πατήσασα. **Et**, ταῦταις καὶ μετὰ τὴν κοίμησιν αὐτῆς ἐπιβουῶμι, ὅπως μεμνημένος τῶν ἁγίων αὐτῆς ἐντολῶν δινηθῶ πάντα ὄκνον, καὶ λήθην, καὶ δισταγμὸν, καὶ διψυχίαν, καὶ ἀπιστίαν ἀπωσάμενος ἐκ μέρους ἐκφράσι τα μέγιστα αὐτῆς κατορθώματα, ἅπερ αὐτῇ εὐαγγελικῶς κρύπτειν ἐσπούδαζεν. **Et**, Ὀλίγα οὖν ἐκ πολλῶν, ὅσα τε αὐτὸς αὐτοπροσώπως ἐώρακα, καὶ ὅσα παρ' ἐτέρων ἀκριβῶς μεμάθηκα γράψας. τὰ λοιπὰ τῆ σῆ φιλομαθία καταλείψω ἐρευνῶν. **Et**, Ἐπεὶ δὲ σφόδρα ὠρέμιον ἠφρησάμεθα ὀλίγα περὶ τῆς συντυχίας αὐτῶν διηγήσασθαι, ἅπερ αὐτῇ διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἡμῶν πλειστὰς ἀπήγγειλεν, ταῦτα καὶ ἐγὼ μετὰ πάσης ἀληθείας γράψω πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ὄφελειαν. **Et**, Ἄτινα μετὰ χαρᾶς δεξαμένη καλεῖ τὸν σὺν αὐτῇ πρεσβύτερον, ὃν ἐκ τοῦ κόσμου λα-

θυσίαν τῷ Θεῷ προσήνεγκεν (οὗτος δὲ ἐστὶν ἢ ἐμὴ ἔλεει- A
 νός), καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν. *Benedictus Deus, qui
 tuum venerandum caput invilavit sacer sacerdos,
 ut a mea humilitate sermonem exquireres de vita
 sanctæ, et quæ nunc cum angelis habitat, Matris
 nostræ Melaniæ Romanæ, tanquam qui cum ea
 non breve tempus contriverim, sciamque exiliter
 senatorium ipsius genus, necnon vitæ illius an-
 gelicæ initia, omnem mundanæ gloriæ fastum
 conculcantis. Et, Eas post ipsius [94] dormitionem
 inlamo, ut memor illius sanctorum præcepto-
 rum possim omni ignavia, oblivione, hæsitacione,
 tristitia et infidelitate propulsata, maxima illius
 facinora, et si non ex integro, enarrare, quæ
 ipsa evangelicis præceptis nive occultare stu-
 debat. Et, Paucis itaque ex multis, et quæ ipse
 oculis meis vidi, quæque ex aliis accurate addi-
 dic, scripto mandatis, reliqua tuæ diligentie
 perquirenda relinquam. Et, Cum vero admodum
 utile existimemus, pauca illius colloquio enar-
 rare, quæ illi propter nostram ædificationem
 sæpius suggererat, hæc et ego cum omni
 veritate scribere ad legentium utilitatem. Et,
 Quæ cum gudio accipiens, advocat qui cum ea
 erat, presbyterum, quem ex mundo arreptum
 sacrificium Deo obtulerat. Ille vero erit ego
 miserabilis, et dicit illi.*

Ἐβερσινέσθησαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ.
 Isidori archiepiscopi Thessalonicensis, εἰς τὸν
 Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

"Ἐφ' ὁ σωτήριος λόγος. Leonis imperatoris, λό-
 γος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Δημήτριον.

Z

Ζωγράφου μὲν καὶ λογογράφου τὴν ἴσην τοῖς ἐντυ-
 χάνουσι προξενούσιν ὠφέλειαν. Arsenii archiepi-
 scopi Corcyrensis, ἐγκώμιον εἰς τὸν ὕγιον Ἀνδρέαν
 τὸν Πρωτόκλητον.

H

"Ἡ ἀρχὴ τῶν ἱεμάτων καὶ χαρισμάτων, καὶ χαρισμά-
 των τῶν δοθέντων ἡμῖν ὑπὸ Θεοῦ. Archippi eremitæ
 ac paramonarii. Narratio de miraculo sancti Mi-
 chaelis archangeli in urbe Chonis patrato.

"Ἡ Βασίλισσα τῶν ἀγγέλων, ἡ Δέσποινα τῶν ἀν-
 θρώπων, ἡ Κυρία τοῦ κόσμου. Josephi Bryennii, λό-
 γος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.

"Ἡ θεία μὲν ἡ τῆς παρουσίας εὐφροσύνης προσηγο-
 ρία. Georgii Nicomediensis, λόγος εἰς τὴν σύλληψιν
 τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

"Ἦδη μοι τῷ πρὸς τὰς οὐρανίας Δυνάμεις φίλτερω.
 Macarii Crysocephali, ἰδίως εἰς τοὺς δύο ταξιάρ-
 χας καὶ πρωτοστάτας τῶν ἀγγέλων Μιχαὴλ καὶ
 Γαβριήλ.

"Ἦδη τῆς Δεσποτικῆς πανηγύρεως παρακύπτει τὰ
 χαρίσματα. Leontii Constantinopolitani, εἰς τὰ προ-
 φωτίσματα, εἰς τὰ Βαβὰ, καὶ εἰς τὴν ἔγερσιν τοῦ Λα-
 ζάρου.

"Ἦκει δὲ λοιπὸν πρὸς εὐτὴν τὴν ἀκμὴν τῶν ἀθλῶν
 ὁ λόγος, Joannis Geometræ, εἰς τὰ πάθη τοῦ Χρι-
 στοῦ, καὶ εἰς τὴν ἄγταν Θεοτόκου.

"Ἠκούσαμεν, ἀδελφοί, ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου
 ἡμῶν. Leontii Hierosolymitani, εἰς τὴν παραβολὴν
 τοῦ ἠμπεσόντος εἰς τοὺς ληστές.

"Ἠκουσται πάντως ἡμῖν, ὦ φιλόχριστος πνήγουρις,
 καὶ φιλάγιον ἄθροισμα. Cosmæ Vestitoris, εἰς τὴν
 ἐπάνοδον τοῦ λειψάνου τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν
 Ἰωάννου τοῦ Κρυσσοστόμου.

"Ἦχω τὸ ἐπιτάγμα φερῶν. Constantini episcopi
 Tii, εἰς τὴν εὔρεσιν τοῦ τιμίου λειψάνου τῆς ἁγίας
 Εὐφημίας.

[95]. Ἡμεῖς ὁ τοῦ Χριστοῦ λαός· ἡ ἅγια ποιμνὴ·
 Gregorii Nysseni, εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα
 Θεόδωρον τὸν Τήρωνα.

"Ἡ μὲν ἑορτὴ λέγεται Καθαρίων, ἣν οὐκ ἂν τις
 ἀμάρτοι. Hesychii presbyteri Hierosolymitani, λό-
 γος εἰς τὴν Ἑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ.

"Ἡ μὲν πρόθεσις τῷ λόγῳ δικαία, ἡ δὲ ἐπιχειρήσις
 τολμηρά. Gregorii, sive Georgii Cyprii patriarchæ
 Constantinopolitani, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Διονύ-
 σιον τὸν Ἀρεοπαγίτην.

"Ἡ μὲν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προαι-
 ώνιος βασιλεία οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν οὔτε ζωῆς τέλος
 ἔσχειν. Martyrium sancti Georgii. Scriptum est a fa-
 mulo illius Pasicrate, ut ibidem legitur. Τὸ την-
 καῦτα ἀνέλαμψεν ὡς ἐν σκοτομήνῃ νυκτὶ ἀστὴρ δια-
 φανής, καὶ λάμπων ὁ τοῦ Χριστοῦ τίμιος, μαργαρί-
 τος, Γεωργίος· τις ὄνοματι ὁ ἐμὸς δεσπότης. *Tam il-
 luxit veluti in nocte tenebricosa stella clara, ac
 placida Christi pretiosa margarita, Georgius
 quidam nomine meus dominus. Et in fine. Ἐγὼ
 δὲ Πασικράτης δούλος Γεωργίου, ἀκολουθήσας τῷ ἡμῶν
 δεσπότη ἐπὶ πᾶσι, τὰ ὑπομνήματα βεβαίως συνέταλα.*

*Ego vero Pasicrates famulus Georgii, secutus in
 omnibus meum dominum hæc commentaria fir-
 miter conscripsi*

"Ἡρετὸ μὲ τις πρόδημα τῶν ἐκ πνεύματος· ἐπεὶ
 δὲ καὶ σωφρονῶν. Joannis Zonaræ, λόγος εἰς τὴν
 Σταυροπροσκύνησιν.

"Ἡ τὸδε τὸ πᾶν ἀρρήτοις λόγοις ἀρμονίως ἀρμο-
 σμένη. Josephi Bryennii, εἰς τὸ, Ἐσθήκειαν ἐν
 τῷ Σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν
 Θεοτόκον.

"Ἡ τρισυπόστατος καὶ ἀδιζήρετος· μία οὐσία Theo-
 dori episcopi Petrarum, βλος καὶ πελιτεία τοῦ ἐν
 ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου
 πάσης τῆς ἐρήμου, τῆς ὑπὸ τὴν ἄγταν Χριστοῦ τοῦ
 Θεοῦ ἡμῶν πόλιν.

"Ἡξήσεν ἡμῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποστόλων Geo-
 rgii Nysseni, εἰς τὸν ἅγιον Μελέτιον ἐπίσκοπον Ἀν-
 τιοχείας.

"Ἦχος σάλπιγγος, λύρα πνευματικῆ. Chrysippi pre-
 sbyteri Hierosolymitani, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον
 Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον.

"Ἡ χθὲς τῆς Θεοτόκου γενεθλιακῆ πνήγουρις τῆς
 κοσμικῆς χαρᾶς. Cosmæ Vestitoris, εἰς τοὺς ἁγίους
 Ἰωακείμ καὶ Ἄνναν τοὺς γονεῖς τῆς Θεοτόκου.

Θ

Ἐπρέτν μὲν τὸν λόγον ἐπ' ὀλίγον κἂν ἦν Joannis

Geometræ ἰδοξίος, ἢ προπεμπτήριος εἰς τὴν Κ^οίμη-
σιν τῆς ὑπερενδόξου καὶ Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου.
Ipse de hac sua oratione asserit, συναλεχται δὲ καὶ
ἡμῖν οὐ μόνον οὐα παρὰ τῶν εὐαγγελιστῶν τε καὶ προ-
φητῶν, ἀλλὰ καὶ ὅσα παρ' αὐτῶν τῶν ἀποκρύφων ἀνε-
λεξάμεθα, σύμφωνα καὶ ταῦτα δηλαδὴ καὶ ἀκόλουθα
τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ προφήταις, καὶ τοῖς μεγάλους
καὶ θεολόγοις Πατράσι καὶ διδασκάλοις. Εἴσεται δὲ
πάντως ὅγε δίκαιος ἱεροατῆς καὶ κριτής. *Collegimus
autem nos omnia quæ non tantum evangelistæ et
prophetæ, sed etiam quæ referuntur inter apo-
crypha, consona tamen et conformia evangelistis
et prophetis, et magnis et numine inflatis Patri-
bus et magistris. Quæ omnino comperit ita esse
aquis lector et justus iudex.*

[96] Θυμᾶσια τὰ ἔργα σου, Κύριε, ὁ μεγαλοφωνό-
τατος προφήτης Δαυὶδ. *Sisinnii archiepiscopi Con-
stantinopolitani, λόγος εἰς τὸ ἐν Χώνιας θαύμα τοῦ
ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ.*

Θυμᾶσιος ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. *Leonis
imperatoris, λόγος εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον.*

Θυμᾶσιος ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. Εὐδαιρον
μετὰ τοῦ προφήτου. *Ephraemi martyris Chersonis
episcopi, περὶ τοῦ θαύματος τοῦ εἰς πατὴρα γενο-
μένου παρὰ τοῦ ἱερομάρτυρος καὶ ἀποστόλου Κλή-
μεντος.*

Θυμᾶσιος ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, φησὶν ὁ
μέγας. *Nicetas rhetoris, εἰς τὸν ἔνδοξον μεγαλομάρ-
τυρα Παντελεήμονα.*

Θεῖά τινα καὶ μεγάλα μυστήρια Θεοῦ φιλαθρω-
πίας γνωρίσματα. *Theodori presbyteri Magnæ Ec-
clesiæ, λόγος διαλαμβάνων καθ' ὃν ἡ τῆς Θεομήτο-
ρος ἐσθῆς τῆ βσιλιῖδι τῶν πόλεων ἐπεδήμησεν.*

Θεοδόσιος ὁ ἀξιωμαρίστος καὶ *Cyrilli monachi et
presbyteri Scythopolitani, περὶ τοῦ βίου τοῦ ἐν
ἁγίοις Θεοδοσίου.*

Θεὸς Κύριος ἐπ' ὄρους ἐπέφανεν. *Macarii Chryso-
cephali, λόγος εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτή-
ρος.*

Θεὸς ὁ τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν ἐπιστάμε-
νος. *Josephi Bryennii, λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν
τῆς Θεοτόκου.*

Θεὸς ἐν σαρκὶ δοξάζομεν γέννησιν. *Leonis impe-
ratoris, λόγος εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν.*

Θεὸς τοῦ παντοδυνάμου πλούσιον ἡμῖν λόγον χορη-
γῶντος ἐν ἀνοξεί. *Josephi Bryenni, λόγος εὐχαρι-
στήριος εἰς τὴν Θεοτόκον.*

Θερμὸς ὁ ζῆλος εἰς τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ
ψυχρὸς ὁ λόγος εἰς τὴν τοιαύτην ἐλήγησιν. *Eustratii
presbyteri, εἰς τὸν βίον καὶ πολιτείαν τοῦ μεγάλου
Εὐτυχίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.*

Θερμὸς ὁ πόθος, ἀλλ' ἀόρανης ὁ νοῦς. ζέων δ'
ἔρω. *Nicetas rhetoris, εἰς τὸν ἅγιον καὶ καὶ πανεύφη-
μον ἀπόστολον Βαρθολομαίον.*

Θυμηδίας μὲν πᾶσα θειοτάτη πανήγυρις ἐκάστοτε
τελομένη. *Germani patriarchæ Constantinopoli-
tani, εἰς τὴν Εἰσοδὸν τῆς ὑπεργίας Θεοτόκου.*

I

Ἰδοῦ ἡμῖν ἡ καλὴ τοῦ χρόνου ἐπέστη περίοδος.

*Leonis imperatoris, λόγος εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Νή-
στειῶν.*

Ἰδοῦ καὶ πάλιν ἑτέρα ἑορτὴ καὶ πανήγυρις φαειρὰ
τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου. *Germani patriarchæ Con-
stantinopolitani, εἰς τὴν Θεοτόκον, ὅτι ἀπεδόθη ἐν
τῇ νυκτὶ τριετίχουσα.*

Ἰδοῦ καὶ πάλιν ὁ ἱερός τοῦ Χριστοῦ ἐπεδήμησε
Πρόδρομος. *Theodori Daphonatæ, εἰς τὴν ἐξ Ἄν-
τιοχείας ἀνακομιδῆν τῆς τοῦ Προδρόμου χειρὸς.*

Ἰερός μὲν καὶ θεσπεσιος ἄσπας ὁ τῶν γενναίων
μαρτύρων κατάλογος. *Asterii episcopi Anasæ, εἰς
τὸν ἅγιον μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Φωκᾶν.*

Ἰσιδωρον τὸν γενναῖον λόγος ἐγκωμιάσαι. *Nico-
lai Pepagomeni, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἔνδοξον μάρτυρα
Ἰσιδωρον.*

[97] Ἱστορία μὲν τὸ πονηθὲν τοῦτο σύγγραμμα,
καὶ καλαίων ἔργων. *Basilii Seleuciensis libri duo,
εἰς τὰς πράξεις τῆς ἁγίας καὶ πρωτομάρτυρος Θε-
κλῆς.*

Ἰσχυρὸν τῆς ἀποστολικῆς ἀλείας τὸ δίκτυον. *Pro-
cli patriarchæ Constantinopolitani, ἐγκώμιον εἰς
τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἀνδρέαν.*

Ἰωάννη τῇ φωνῇ τοῦ Λόγου τοῖτους ἀντήθημι.
*Macarii Crysocephali, εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Προδρό-
μου.*

K

Καθ' ἃπερ τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ, εἰς τότε. *Isidori Thes-
salonicensis archiepiscopi, λόγος εἰς τὰ Ἄγια τῶν
ἁγίων.*

Καθὼς κτεχῶρει διεσαφίσταμεν. *Joannis Thessa-
lonicensis, ὅτι οὐδέμια διαφωνία, οὐδὲ ἐναντιώσις
ἐν τοῖς εὐαγγελισταῖς περὶ τῆς ἀναστάσεως.*

Καὶ ἄσπας μὲν βίος τῶν ἐναρέτων τὴν ἐρώσαν ψυ-
χὴν ἀρετῆς πρὸς μίμησιν ἐκκαλεῖται. *Joannis dia-
coni Magnæ Ecclesiæ et rhetoris, εἰς τὸν βίον τοῦ
ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωσήφ τοῦ Ἰγμογράφου.*

Καὶ κυβερνήτης μὲν πρὸς ἄνεμον παραταττόμενος
βίον. *Nicethori Gregoræ, εἰς τὸν ἅγιον καὶ ἔνδοξον
μεγαλομάρτυρα Μερχορίον.*

Καὶ νῦν ἄρα τῶν πρὸς ἡμᾶς ὑπόθεσιν ἔχοντα λό-
γων ἡμέρα. *Leonis imperatoris, εἰς τὴν πανήγυριν
Πλίου τοῦ προφήτου.*

Καὶ πάσαι τῇ θεῷ Δαυὶδ περὶ ἡμῶν πάντων κελ-
δῆσαν τὸ Πνεῦμα. *Georgii Agiopolitæ, λόγος εἰς
τοὺς ἀσωμάτους. Καὶ διὰ τὴ ταῦτα τῇ θεῷ Γραφῇ
ἀποκέκρυπται. Καὶ περὶ ῥητῶν καὶ ἀρρήτων.*

Καὶ πρῶτα μὲν τὸν Θεὸν ἐνταῦθα κλωῖμεν. *Ni-
colai Cabasilæ, εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.*

Σπιρὸς δὴ λοιπὸν καὶ νοῦ κεφαλαιωδεστάτο τῶν
θυμᾶτων ἀψασθαι τοῦ πανσέπτου. *Miraculum san-
cti martyris Demetrii de liberata ab obsidione Bar-
barorum Thessalonica. Auctor scribebat sub impe-
ratore Mauritio, et prorsus in obsidione scripsit.
Μέγιστος οὗτος στρατὸς τῶν κατὰ τοὺς ἡμετέρους
χρόνους ἄρθη, etc. Τοσοῦτω τάχει τὴν ὁδὸν διανύ-
και προσετάχθησαν, ὡς μηδὲ γνῶναι ἡμᾶς τὴν ἔλευσιν
αὐτῶν πλὴν πρὸ μᾶς ἡμέρας, etc. Ἄ δὲ αὐτοψὶ κατε-
δόν, καὶ ταῖς χερσὶν ἐψηλάφησα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν
τῆς πόλεως μέρος, ἐκ τε τῶν πολεμίων γεγενη-*

μένα, καὶ ὑπὸ μόνου Θεοῦ δεασκεδασθέντα, καὶ ταῦτα μερικῶς διηγῆσομαι. *Maximus hic exercitus fuit omnium, qui nostris hisce temporibus extiterunt, etc. Ea velocitate rem conficere jussi sunt, ut nos eorum adventum, nonnisi uno die ante, cognoverimus: Et, Quæ ego oculis meis vidi et manibus tetigi in orientali civitatis parte, cum ab hostibus facta, tum a Deo solo dissipata, ea singillatim enarrabo.*

Καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἄρα ἤς ὁ Χριστὸς κεφαλὴ, παράδεισον κατανουοῦσιν. *Gregorii Cyprii patriarchæ Constantinop.*, εἰς τὴν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα Μαρτίνην.

Καὶ τὸ λόγους μὲν ἄλλως τὰ τῶν ἁγίων ἐκάστου διεξίεναι. *Philothei patriarchæ Constantinopolitani*, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους ἄπαντας, ἐν ᾧ καὶ τῆς περὶ τὸν ἄνθρωπον τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίας ἐπιτομή.

Καὶ τοῦτο τῆς ἄρα ἀγαθότητος γνώρισμα, ἀπὸ δεξιῆς καὶ αὐτῆ μεγίστη. *Joannis Euchaitarum episcopi*, λόγος εἰς τὴν σύναξιν τῶν ἁγίων ἀγγέλων.

[98] Καλὰς ἡμῖν ὑποθέσεων ἀρχὰς ἡ παρούσα πανήγυρις δείκνυσιν. *Georgii Chartophylacis*, εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ὅτε ἀπεδόθη, ἐν τῷ ναυί τριετίζουσα.

Καλὴ μὲν ἡ τῶν ψαλμῶν λύρα, θεόπνευστος ἡ τοῦ Πνεύματος. *Procli patriarchæ Constantinopolitani*, εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὰς ἐκπερυστρίδας.

Καλλὸν μὲν τὸ ῥόδον τῆς ἐαρινῆς. *Hesychii presbyteri Hierosolymitani*, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον.

Καλὸς μὲν ὁ τῆς εὐπειθείας νόμος. *Georgii Nicomediensis*, εἰς τὴν διαπόρησιν Ἰωσήφ, καὶ πρὸ τῆν Παρθένου διάλεξις.

Καὶ τὸν καιρὸν ἐκείνον βασιλεύοντος τοῦ ἀσεβειστάτου Ἰουλιανοῦ, καὶ τῆς εἰδωλολατρίας ἐπικρατουσας. *Martyrium SS. Ismaelis, Sabellis et Manuelis. Auctor erat iisdem σύγγραμμος.* Ὡσπερ καὶ αἱ τῶν ὑπομνημάτων πράξεις αἱ γενόμεναι ἐπ' αὐτοῖς διδάσκουσι ἡμᾶς περιέχουσαι ὅτιωα. Βαλτανῶ βασιλεύοντος ἐν τῇ χώρᾳ Περσῶν. *Quemadmodum et commentaria de eorum rebus gestis, quæ ea ipsa ætute conscripta sunt, nos docent, his verbis. Pellano imperatore in regione Persarum.*

Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους βασιλεύοντος κατὰ συγχώρησιν τοῦ Χριστοῦ Σωδάρου τινὸς τῶν Περσῶν. *Martyrium SS. Acindini, Pegatii et Anempodisti. Scriptum est a præsentate.* Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εὐξήμενου, ὥραθη αὐτοῖς στρατὸς ἀγγέλων ὑπερυμγέθης ὧν τὸ κάλλος ἡμᾶς τοὺς ὄρωντας ἐπὶ τῆς γῆς ἐρρίψεν. Κειμένων δὲ ἡμῶν ἐπιπλέον, ἔστησαν οἱ ἅγιοι εἰς προσευχὴν. *Et. Καὶ ἐστῶτων ἡμῶν καὶ θεωρουμένων, ἠκούοντο ἡμῖν φωναὶ ἀνταριθμητῶν στρατῶν ἀγγέλων λεγόντων. Et hæc cum ille orasset, apparuit illis exercitus ingens angelorum, quorum pulchritudo, nos, qui videbamus, in terram dejecit. Cum vero nos diu procumbremus, sancti in oratione steterunt, etc. Et, Cum nos staremus et*

videremus, audiebantur a nobis voces innummerorum exercituum angelorum dicentium.

Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἐβασίλευσε Διοκλητιανὸς ὁ τύραννος. *Martyrium sancti Procopii. Meminit septima synodus generalis act. 4.*

Κινεῖ με πρὸς τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν ἡ ἐν τοῖς θεοῖς Εὐαγγελίοις παραβολὴ. *Gregorii Nysseni*, ἐγκώμιον εἰς τὸν ὅσιον καὶ θεοφόρον Πατέρα ἡμῶν Ἐφραζίμ τὸν Σύρον.

Κινήσωμιν, ἀγαπητοί, σήμερον ὡς κινύραν τὰ χεῖρα. *Andreas Cretensis* λόγος εἰς τὴν Ἔγψωσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ.

Κλέπει τοὺς πόρους τῶν ἐμπόρων ἡ συνεχὴς προσδοκία τῶν πόρων. *Procli patriarchæ Constantinopolitani*, ἐγκώμιον εἰς τὴν Θεοτόκον Μαρτίαν.

Κλίνατέ μοι οὖς, ἀδελφοί, καὶ διηγῆσομαι, *Ephraem Syri*, λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν μέγαν Βασιλεῖον ἀρχιεπίσκοπον Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας.

Κρίνα ἐξ ἄγρου καὶ βέμματα ἐκ πηγῆς. *Theodori Lascaris Ducæ*, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Τρύφωνα.

A

Λάζαρος τὸν παρόντα συγκαροτηκῶς σύλλον. *Andreas Cretensis*, εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον.

[99] Λαμπρὰ καὶ παράδοξος τῆς παρουσίας ἑορτῆς ἡ ὑπόθεσις. *Procli patriarchæ Constantinopolitani*, εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Λαμπρὰ μὲν ἡ τοῦ Πάσχα πανήγυρις. *Procli patriarchæ Constantinopolitani*, εἰς τὸν ἅγιον Πάσχα. Λαμπρῶς πανηγυρίζει ἡ κτίσις σήμερος. *Theodori junioris Homologeta*, εἰς τὸ γενέσιον τῆς Παρθένου. *Est Theodorus Studita.*

M

Μαξιμιανὸς καὶ Μαξιμίνοσ βασιλεῖς ἐξαιέστειλαν διατάγματα εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. *Martyrium S. Theodori Teronis. Scriptum a præsentate et vidente. In fine.* Καὶ τέλος προσευξάμενος, καὶ εἰπὼν τὸ Ἄρῆν, ὥσπερ ἑρευγόμενος παρέδωκε τὴν ψυχὴν. Καὶ ὥσπερ ἀστραπὴν ἴδωμεν ἀναλαμβανομένην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν. *Et tandem precibus effusis. dictoque Amen, veluti eructans animam reddidit, et veluti fulgur vidimus illius animam in caelum admissam, receptamque.*

Μαρτυρικὴ πανήγυρις σήμερον. *Joannis metropolitæ Euchaitarum*, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Τήρινον, ἥτοι τὸν ἀνθισμόν.

Μάρτυρος παραγέγονε μνήμη *Leonis imperatoris* λόγος εἰς τὸν μάρτυρα Τρύφωνα.

Μάτην οἱ πολλοὶ τὸν χρόνον αἰτίον ἔξιοῦσιν εἶναι. *Nicephoris Blemmidæ*, βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Παύλου τοῦ ἐν τῷ Λάτρῳ.

Μεγάλα τῆς προσευχῆς τὰ χαρίσματα. *Leontii presbyteri Constantinopolitani*, λόγος εἰς τὴν μεγάλην Παρασκευὴν. Καὶ εἰς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ εἰς τὸν Ἰώβ.

Μεγάλαι τε καὶ πολλαὶ καὶ ποικίλαι τῆς ἀσωμᾶτου καὶ μεγαλοπρεποῦς. *Pantaleonis diaconi et*

chartophylacis Magnæ Ecclesiæ, διήγησις θαυμάτων τοῦ παμειγίστου καὶ πανενδόξου Μιχαὴλ τοῦ ἀρχιστρατήγου, καὶ τῶν ἀγγέλων Γαβριὴλ καὶ Ραφαήλ.

Μεγάλη μὲν ἡ περὶ ταῦτα ἡμέρα. **Macarii Chrysocephali**, λόγος εἰς τὴν τρίτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, ἐν ἧ κατ' ἐξαιρετον ἡ τοῦ τιμίου Στυρουῦ τελεῖται προσκύνησις.

Μεγάλη τῆς ἡμέρας ἡ δύναμις. **Macarii Chrysocephali**, λόγος εἰς τὴν ἁγίαν καὶ πανενδόξον Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μεγίστην λόγων ὑπόθεσιν προῖθετο τοῖς πτωχοτάτοις ἡμῖν. **Alexandri monachi**, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἀπόστολον Βαρνάβαν.

Μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. **Eusebii Alexandrini**, εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου.

Μετὰ τὴν μακαρίαν καὶ ἐνδοξοτάτην Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν. **Methodii, vel, ut alii, Metrodori**, μαρτύριον τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

Μὴ θυμασθῆς ἡ ἐμὸς μουτηγέτης, εἰ τορὸν τι καὶ λαμπρὸν φθέγγομαι. [100] **Michaelis Pselli**, πρὸς τὸν πρωτοσύγγελλον περὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ.

Μητὲρ Θεοῦ ἑορτὴν τιμῶμεν. **Leonis imperatoris**, λόγος εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Παρθένου.

Μιχαὴλ ὁ τῶν ἀγγέλων ἀρχιστράτηγος τοῦ λόγου καὶ τοῦ παρόντος ὑπόθεσις. **Chryssippi presbyteri Hierosolymitani et chartophylacis Sanctæ Resurrectionis**, εἰς τὸν ἅγιον ἀρχιστράτηγόν Μιχαὴλ.

Μικροῦ Μακάριος διέφυγεν ὁ Αἰγύπτιος. **Joannis Hagiopolitæ**, ἐγκώμιον ἐκ μέρους εἰς τὸν ἅγιον ἀσκητὴν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον.

Μοιχοὶ δύο ἐκ τῆς ἐφῆς ὀρμώμενοι Στυρουῦ τὸν τόπον. **Marcelli archimandritæ**, περὶ τῆς εὐρέσεως τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ. **Auctor narrationis colligitur ex eadem narratione.**

Μόνος ἐν ἀνθρώποις τέλειος ἄνθρωπος ὁ τῆς δικαιοσύνης. **Methodii presbyteri Hierosolymitani**, λόγος εἰς τὴν Ἰσακπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον, καὶ εἰς Ἄνναν, καὶ εἰς τὸν Συμεῶν. **In aliis est Timothei presbyteri Hierosolymitani.**

Μόσα τῶν ἀρρήτων ἱεουργημάτων Ζαχαρίας. **Cosmæ vestitoris**, λόγος ἐγκωμιστικὸς εἰς τὸν προφήτην καὶ ἀρχιερεῖα Ζαχαρίαν.

Μυστήριον βασιλέως ἀρῦπτειν καλὸν. **Sophonii patriarchæ Hierosolymitani**, βίος καὶ πολιτεία τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας.

Μωσῆς ἐκεῖνος, ᾧ θάλασσα μὲν ὑπεχώρει, γῆ δὲ παραδόξως ἐλειτούργει πηγὰς. **Isidori Thessalonicensis**, λόγος εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.

N

Νόφυτός τις δούλος Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ γένους Χριστιανῶν ὑπήρχε. **Martyrium sancti Neophyti. Scriptum est a præsentate et vidente. In fine:** Ταῦτα δὲ μεταγράψαμεν παρατυχόντες τῷ κατ'

ἐκεῖνου καιρῷ· πρότερον μὲν Ἕλληνες τυγχάνοντες, μετέπειτα δὲ πιστεύσαντες τῇ ἐκεῖνου προτροπῇ. **Hæc vero nos transcripsimus, cum eo tempore vivere-mus, prius quidem infideles, postmodum illius adhortationibus fidem amplectati.**

Νικάτω καὶ λόγων εὐροῖται τῆς σωτηρίου πανηγύρεως τὸ θεῖον. **Procli patriarchæ Constantinopolitani**, εἰς τὸ ἅγιον Πίσχα.

Νόμος ἄνωθεν ἀθλητικός. **Leonis imperatoris**, λόγος εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον.

Νόμος ἐστὶ φύσεως ταῖς μελίσσαις μὴ ἀπαίρειν τῶν σιμβλῶν. **Basilii Cæsariensis**, εἰς Γόρδιον τὸν μάρτυρα.

Νόμος οὗτος ἤνθησε πάλαι περὶ Ἕλλησι, καὶ μέγα τῷ χρόνῳ τὸ κράτος εἰλήφει. **Nicephori Gregoræ**, βίος καὶ πολιτεία καὶ ἀθλησις τοῦ ὁπίου Πατρὸς ἡμῶν Β Μιχαήλου τοῦ συγγέλλου.

Νῦν ἡμέρα φωταυγῆς καὶ σωτήριος. Νῦν ἡλιο-λομπῆς ἡ περὶ ταῦτα πανηγυρίς. **Isidori archiepiscopi Thessalonicensis**, λόγος εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων.

[101] Ξ

Ξένος καὶ παράδοξος μυστήριον ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν. **Antonii monachi**, βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁπίου Πατρὸς ἡμῶν Συμεῶνος τοῦ Στυλίτου.

O

Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. **Callisti patriarchæ Constantinopolitani**, λόγος εἰς τὴν Ἰψωσιν τοῦ τιμίου Στυρουῦ.

Ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἐπιλάμφοι μοι τὸ πολυπόητον φῶς **Heliæ monachi**, λόγος προεδρῆτος εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν, καὶ εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας.

Οἶδα οὐκ ἀγαπητὸν ἡμῖν, ὡ λαὸς τοῦ Θεοῦ. **Leonis imperatoris**, λόγος εἰς τὴν ἱέρωσιν τοῦ ναοῦ.

Οἱ μὲν ἄλλοι ἐπαγγελιστὰί τὴν κατὰ σάρκα γενεαλογίαν τοῦ Κυρίου. **Procli patriarchæ Constantinopolitani**, εἰς τὸ ἅγιον Πίσχα. Καὶ εἰς τὸ, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος. Καὶ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὴν Θεολόγον.

Οἱ μὲν εὔειδοτες ἀθλεῖν, τοῖς τῶν θεωμένων ἐφῆδονται κρότοις. **Cyrilli Alexandrini archiepiscopi**, λόγος εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος.

Οἱ μὲν ὀπλιτὰι Ῥωμαίων μετὰ νόμον. **Gregorii Nysseni**, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρας.

Οἱ μὲν σεπτοὶ καὶ θεόπται ἀπόστολοι. **Joannis Zonaræ**, βίος τοῦ ἁγίου Σιλβιάστρου.

Οἱ μὴ τοὺς γενναίους ἀγωνιστὰς εἰσόντες, ἀν μὴ πολὺ τοὺς φθάσαντας. **Demetrii Cydonii**, εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν, ἥως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Οἱ σφόδρα τῶν ἱρωμένων αὐτοῖς ἐπιέμενοι, καὶ τῇ τούτων μνήμῃ συνεῖναι διηνεκῶς ποθοῦντες. **Jacobi monachi ex monasterio Corcinobaphi**, εἰς τὴν τῆς πορφύρας τοῖς ἱερῶσιν ἀπόδοσιν. Καὶ εἰς τὸ, Ἐμεγάλυσε Κύριος ὁ Θεὸς τὸ ὄνομά σου. Καὶ ἄλλα περὶ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας.

Οἱ τῆς ἀθλήσεως νικηταί, οὐράνιοι δὲ πολιταί, οἱ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται. **Martyrium sancti Longini centurionis. Scriptum est a præsentate et vi-**

dente. Καὶ τὸ μνημεῖον ἴδομεν ἀνεωγμένον, καὶ φῶς ἄλαμπεν ἐν τῷ οἰκίματι κυκλῶθεν. *Et sepulturam vidimus apertam, et lumen illuxit circumquaque in habitaculo.*

Οἱ τὴ διδακκαλικὸν πρὸς ἄλλους σπεύδοντες ματαδίωκειν ἀξίωμα. *Leontii Neapolitani Cyprii*, βίος τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν ἱππομαζομένου Σαλοῦ, ἐν κεφαλαίοις ζγ' διαλαμβάνων καὶ τὰ κατὰ τὸν ὄτιον Ἰωάννην.

Οἱ τοῖς θεοῖς καὶ μακροῖς Πατρᾶσι συγγράφοντες τὰ ἐγκώμια. *Joannis Zonaræ*, εἰς τὸν Ἱεροσολύμων Σωφρόνιον.

Οἱ τῶν αὐτῶν ὄψεων ἀξιωθῆναι ἐπιποθοῦντες τὰς τῶν ἁγίων μνήμας. *Narratio miraculi sancti Georgii, de puero in captivitate abducto, et præter spem liberato, Leone Phoca tum copiarum præfecto. Scriptum est a præsentē et vidente.* Ταῦτα οὖν καὶ ἡμεῖς συνεγραψάμεθα, ἅπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ἐώρακαμεν καὶ ταῖς ὠσίν ἡμῶν ἠκούσαμεν εἰς δόξαν [102] Θεοῦ καὶ αἴνον, ἵνα μὴ τῇ χρονίᾳ παραδρομῇ λήθης βυθοῖς καὶ ἀγνωστὸς ἐπικαλυφθῇ τὸ παράδοξον τοῦ θαύματος, γεγονὸς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς. *Hæc igitur nos conscripsimus, quæ oculis nostris vidimus et auribus nostris audivimus in gloriam et laudem Dei, ne temporis decursu oblivionis profunditate atque ignorantia immergatur hoc admirabile miraculum nostra ætate factum.*

Ὁ Κύριος ἐδοξίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. *Joannis metropolitæ Euchaitarum*, εἰς τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου τροπαιφόρου μετὰ τρίτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα τελοῦμένην.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ πάντων. *Nicetæ rhetoris*, λόγος διηγηματικὸς περὶ τῆς ἀλλήσεως καὶ εὐρέσεως καὶ ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Πατὴρ πάντων τῶν ἐλπίζομένων. *Michaelis Pselli*, λόγος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐκδοθεὶς ἀποσχεδίου.

Ὁ λόγος οὗτος ὁ τῆς ὁσίας ἡμῶν τὸν βίον ἄριστα διαζωγραφήσας ἀγαθοῦ τινοῦ ἔθους. *Manuelis Palæologi imperatoris oratio.* Ὅτι ἡ μὲν ἀμάρτια τὸ πάντων χεῖριστον· δεῖ δὲ μὴ ἀπογινώσκειν μήτε αὐτὸν μήτε ἕτερον, καὶ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας καὶ φιλοφροσύνης. Ἀναγινώσκειται μετὰ τὸ ἀναγνωσθῆναι τὸν βίον τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. *Pecatum rem omnium pessimum esse. Non esse desperandum neque de se neque de alio. Et de divina providentia et humanitate. Legitur postquam lecta fuerit vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ.*

Ὁ λόγος τῷ μυροβόρᾳ Δημητρίῳ τὰ θαύματα. *Joannis Stauracii chartophylacis Thessalonicensis*, λόγος εἰς τὰ θαύματα τοῦ μυροβόρα μεγάλου Δημητρίου.

Ὁ μέγας ἀπόστολος Πέτρος, ὁ τῶν μεγάλων μυστηρίων ἐξηγητής. *Joannis monachi et presbyteri Eubææ*, λόγος εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου.

Ὁ μὲν αἰσθητὸς ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἀνατείλλων.

Procli patriarchæ Constantinopolitani, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον.

Ὁ μὲν θεοπάτωρ Δαυὶδ τὸ ἀειθαλὲς, καὶ μετέρσιον. *Nicetæ rhetoris Paphlagonis*, ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον τὸν μυροβλύτην καὶ θαυματουργόν.

Ὁ μὲν παλαιὸς τῶν ἀνθρώπων βίος μένων θανάτῳ κατὰδικος. *Basilii Seleuciensis episcopi*, λόγος εἰς Θωμᾶν τὸν ἀπόστολον.

Ὁ μὲν σκοπὸς εἰς ἐσθιν. *Gregorii Nysseni*, εἰς τὸν βίον καὶ τὰ θαύματα Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.

Ὁ μὲν σκόπος εἰς ἐστὶν ἡμῶν, καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν φιλοπόνων. *Leontii episcopi Neapolitani Cypriorum insulæ*, εἰς τὰ λειπόμενα τοῦ βίου Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας τοῦ Ἐλεθίμου.

Ὁ μονογενὴς Ἰῶς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ. *Cyrilli monachi et presbyteri Scythopolitani*, περὶ τοῦ βίου τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου πρὸς ἁγία Γεώργιον καὶ ἡγούμενον, ἐν κεφαλαίοις νθ'.

Ὅποτεν τὸ ἔαρ ἐπέλη τὰ τῶν σωμάτων στοιχεῖα. *Joannis episcopi Eubææ*, λόγος ἱστορικὸς εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν.

[103] Ὁρθρὸς ἡμῶν φαεινότατος, εὐσεβείας, καὶ λαμπρῶν θαυμάτων περιοχῆ. *Michaelis archimandritæ*, εἰς τὸν βίον καὶ τὰ θαύματα τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νικολάου.

Ὅσαι τῶν πόλεων βούλονται τοῖς βασιλεύουσιν χάριν ἐκτίνειν. *Demetrii Cydonii*, λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ὅσα μὲν τῷ παρόντι λόγῳ. *Theodori Metochitæ Genici Logothetæ*, ἐγκώμιον εἰς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον.

Ὅσοι τῇ κενώσει τοῦ Λόγου, τῆς ἀληθείας περιαιρεθέντες τὸ κάλυμμα. *Andræ Cretensis*, λόγος εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου.

Ὅταν εὐρωσιν οἱ φιλοπόται οἴνου δαψίλειαν. *Gregorii Nysseni*, λόγος εἰς τὸν Ἀσπασμὸν τῆς παναγίας Θεοτόκου Μαρίας.

Ὁ τὸν μέγαν τῆς βροντῆς λόγον προτρεπόμενος ἐπαινεῖν. *Nicetæ rhetoris*, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην.

Ὁ τὸν παρόντα συγκεκριητικῶς σύλλογον τὴν χερμοσυνον τῆς τῆς. *Josephi* ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Βαρθολομαῖον τὸν ἀπόστολον.

Ὁ τοῦ Θεοῦ προαιώνιος καὶ ἀπερληπτος καὶ παντοκράτωρ Λόγος. *Gregorii Palamæ episcopi Thessalonicensis*, περὶ τῆς κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῶν οἰκονομίας, καὶ τῶν δι' αὐτῆς κεχαρισμένων τοῖς ὡς ἀληθῶς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ὁ τῶν ἁγίων πνευμάτων Κύριος καὶ πάσης σαρκὸς ἐξουσιαστής. *Pantaleonis diaconi et chartophylacis Magnæ Ecclesiæ*, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μιχαήλ.

Ὁ τῶν αὐλῶν πνευμάτων Κύριος καὶ πάσης σαρκὸς ἐξουσιαστής. *Pantaleonis diaconi*, εἰς τὸν μέγαν ἀρχιεπίσκοπον Μιχαήλ.

Ὁ τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευμάτων βίος ἐξιστορούμενος, ὑπόθεσις εὐφροσύνης τοῖς φιλοθεοῖς καθίσταται. *Gregorii patriarchæ*, βίος καὶ πολιτεία, καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Λαζάρου, τοῦ ἐν τῷ Γαλιλαίῳ ὄρει.

Ὁ τῶν παρθενικῶν λαγόνων ἀνατελλας Χριστὸς ὁ Ἀθεός. **Leonis imperatoris**, λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν.

Ὁ δ' ἂν ἐν ἧ που γένοιτο χειρὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεπλασμένον. **Manuelis Palælogi**, λόγος περὶ τῆς εἰς τὸ ἡμετέρον γένος οἰκονομίας, καὶ προνοίας τοῦ Σωτῆρος.

Ὁδὲν ἀρετῆς τιμωτέρον, οὐδὲν τι λωσιτελέστερον. Αὕτη γὰρ οὐ μόνον ἀλογων. **Philothel patriarchæ Constantinopolitani**, λόγος εἰς τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον τῆς ἁγίας Ἀνυσίας τῆς ἐν Θεσσαλονικίῃ.

Ὁδὲν ἡδύτερον ἢ περιχαρίστερον τῆς παρουσίας ἂν κριθεῖη. **Gregorii Nicomediensis**, εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἁγίας Ἀννης.

Ὁδὲν ἀσθενεῖ Πυύλου ἀθλοῦντος. **Procli patriarchæ Constantinopolitani**, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Πυύλον.

Ὁδὲν οὕτω παρασκευάζει χαίρειν. **Leonis imperatoris** λόγος εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον.

Ὁδὲν ἀληθῶς τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει τὸ στέσιμον. **Andræ Cretensis**, εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ εἰς τοὺς κοιμηθέντας.

Ὁδὲν, ὡς ἔοικε, τῆς ἀγάπης ἐστὶν ἰσχυρότερον. **Leontii episcopi Arabissi**, λόγος εἰς τὸν τετραήμερον Ἀλέξανδρον.

Ὁὐκ ἔρα μόνος αὐτὸς ἀκατάλπτος ἦν **Constantini imperatoris Porphyrogenetæ**, [104] διήγησις ἀπὸ ἀπρῶμων ἀθροισθεῖσα ἱστοριῶν περὶ εἰς Αὐγαρον ἀποσταλείσης εἰκόνας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἐξ Ἑδέσης μετακομισθείσης πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ ἕνα τῆς παρουσίας ἡμῶν πνευμάτως, οὐδ' ἄλλοτρια τῆς ἐπιγονοῦς ἐστὶ πόλεως. **Nili metropolitæ Rhodi**, ἐγκώμιον εἰς τὴν ὄσιαν Μαρτῶναν ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ.

Ὁὐ καλαιοὶς ἔρα μόνον, ἀλλὰ καὶ καινοὶς διηγῆμασιν ἔδει κοσμηθῆναι τὸν Πόντον. **Joannis metropolitæ Euchaitarum**, βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Δερσίου τοῦ νέου, ἤτοι τοῦ ἐν τῷ Χιλιοκώμῳ.

Ὁὐ πολιτικὸν τοῦ πολλοῦ ζητήματος. **Michaelis Pselli**, λόγος ἐπὶ τῶν ἐν Βλαχέρναις γεγονότι θαύματι.

Ὁὐ κόλως ὁ ἐὶ μέσῳ χρόνος. Ἐκτος γὰρ οὗτος μῆν. **Joannis Geometræ**, λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ὑπερβίας Θεοτόκου.

Ὁὐρανίαν ὄντως καὶ θεῖαν ἔδει παρῆναι γλωτταν. **Michaelis Syncelli** ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην.

Ὁὐρανός, ἡ γῆ ταῖς τῆς χάριτος μαρμαρυγαῖς περιεβιδρύνεται σήμερον. **Jacobi monachi ex monasterio Coecinobaphi**, λόγος εἰς τὴν σλληψιν τῆς ὑπερβίας Θεοτόκου **Μαρίας**.

Ὁὐρανῶν ἡ γῆ ταῖς τῆς χάριτος μαρμαρυγαῖς. **Georgii Nicomediensis**, λόγος εἰς τὴν σύλληψιν τῆς πανηγύως Θεοτόκου.

Ὁὐ τὰ σπουδατὰ μόνον αἰρεῖται. **Michaelis Pselli**, εἰς τὴν μεγάλην Κυριακὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας Ἀγάθης, καὶ εἰς τὰς μαθητρίας αὐτῆς.

Ὁ χρεωστῶν πάντοτε τὸν ἴδιον εὐεργέτην ἀνυμνεῖ. **Germani patriarchæ Constantinopolitani**, εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Παρθένου. **Eodem modo incipit alia ejusdem oratio**, εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ.

Π

Πάλαι ἱκανῶς, ὡς οἶόν τε διὰ βραχέων τὰ περὶ παρθενίας ἐν τοῖς περὶ ἀγγελίας. **Methodi episcopi Patarensis et martyris**, εἰς τὸν Συμεῶνα, καὶ εἰς τὴν Ἄνναν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀπαντήσεως, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον.

Πάλαι μὲν ἐγκωμιάζειν τὰς τοῦ μέγιστου μάρτυρος Λουκιλιανοῦ ἀριστείας ἐφέμενος. **Photii scenophylacis Sanctorum Apostolorum, et logothetæ, laudatio**, εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Λουκιλιανόν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ.

Πάλαι μὲν οὖν ἡ τοῦ Μωσέως ῥάβδος τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ. **Joannis Xiphilini**, λόγος εἰς τὴν τρίτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, καὶ εἰς τὴν Σταυροπροσκύνησιν.

B Πάλαι Συμεῶν ἐν ἀγαλαῖς βασιτάζει τὸν Δεσπότην **Anastasio Antiocheni**. λόγος εἰς Ἰσαπαντῆν.

Πάλιν ἀποστολικὴ καταστράπει πανήγυρις, καὶ πάλιν ἐγὼ τοῖς θιασώταις. **Procopii diaconi et charophylacis**, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον.

Πάλιν ἑορτῆς μυστήριον, καὶ πάλιν ὁ ἐμὸς λάος χρορευτῆς μυστικός. **Germani patriarchæ Constantinopolitani**, λόγος εἰς τὴν Ἰψωσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Πάλιν ἡμᾶς ἡ μεγαλόφωνος φωνή, **Anatolii episcopi Thessalonicensis**, εἰς τὴν ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου.

[105] Πάλιν ἡμῖν δὴς ἀδιάλυτος Ἐλαμψεν, πάλιν ἡμῖν συζυγία ἀδιζεύκτος ἤθησε. **Sphronii archiepiscopi Hierosolymitani**, ὁμιλία εἰς τοὺς ἁγίους Πέτρον καὶ Παῦλον.

C Πάλιν Ἰωάννης ὁ μέγας, ἡ προδρομος τοῦ Λόγου φωνή. **Macarii Chrysocephali**, εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.

Πάλιν Ἰωάννης ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς, καὶ πάλιν ἡμῖν ἀπιφανῆς ἑορτή. **Joannis metropolitæ Euchaitarum**, εἰς τοὺς ἁγίους τρεῖς ἱεράρχας Κάσιλεον Χρυσόστομον καὶ Γρηγόριον.

Πάλιν ἡ τάβας ἐγὼ τὸν νοῦν ἐπὶ τὴν Βηθλεὲμ ἐκπέτασαι βούλομαι. **Joannis monachi et presbyteri Eubœæ**, λόγος εἰς τὰ ἅγια νήπια, τὰ ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντα, καὶ εἰς τὴν Ραχήλ.

Πάλιν τοῖς εὐσεβεῖσι πανήγυρις, καὶ πάλιν μυστήριον ἕτερον. **Joannis Zonaræ**, ὑπόμνημα εἰς τὴν Ἰσαπαντῆν τοῦ Σωτῆρος.

Πάλιν ὄψοῦται σταυρὸς, πάλιν ἡ κτίσις ἀγάλλεται **Pantaleonis presbyteri Byzantini**, λόγος εἰς τὴν Ἰψωσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

D Πάλιν χαρᾶς εὐαγγέλιον πάλιν ἐλευθερίας μετνόματα. **Gregorii episcopi Neocæsariensis**, λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς πανηγύως Θεοτόκου.

Πάντας ἀνθρώπους τῶν καλῶν μὴ ἀμύτους ὑπέρχειν. **Polycarpi ascetæ**, περὶ τοῦ βίου τῆς ἁγίας Συγκλητικῆς.

Πάντες οἱ παλαιοὶ ἱστοριογράφοι τὰ μὲν ἐκ προγενεστέρων αὐτῶν. **Georgii archiepiscopi Alexandrini**, βίος καὶ πολιτεία, καὶ θαύματα τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννοῦ τοῦ Χρυσοστόμου.

Παντὸς ἔργου τε καὶ λόγου, καὶ διανοίας ἡγεῖσθω

Θεός. *Joannis Thessalonicensi episcopi*, ὕμνος εἰς Ἀ
Θεόν, καὶ εἰς τὸν πανένδοξον ἀθλοφόρον Δημήτριον
ἐξ μερικῆ διηγήσει τῶν αὐτοῦ θαυμάτων.

Παραγενομένης τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἑορ-
τῆς. *Eusebii Alexandrini* λόγος εἰς τὴν Γέννη-
σιν τοῦ Χριστοῦ

Παράδοξος ἡ πανήγυρις, ὅτι καὶ τὸ ὑπὲρ οὗ
συγκεκρότηται. *Gregorii archidiaconi et referen-
darii Magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ*, λόγος
ὅτι νομοῖς ἐγκώμιων οὐχ ὑπόκειται το παράδοξον
καὶ ὅτι πατριάρχαι τρεῖς ἀνεξετάζαντο ἐκμαγεῖον
εἶναι Χριστοῦ, ὅπερ ἀπὸ τὰ Ἔδεξα μετὰ ἐννεα-
κόσια ἔτη καὶ ἑνέα καὶ ὄκτα μετηγάγετο σπουδῆ
βασιλέως ἐν ἔτει Σϋνβ'.

Παράδοξων πραγμάτων ἐσπαράδεκτος ἡ διήγησις,
ἀλλ' οὐ τοῖς τοῦ ἡμετέρου καὶ θεοῦ πληρώματος. *B
Constantini Acropolitæ magni logothetæ*, μαρτύ-
ριον εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Νεόφυτον.

Πάρεστιν ἡ μνήμη Δημήτριου τοῦ μάρτυρος. *Gro-
gorii diaconi et referendarii*, ἐγκώμιον εἰς τὸν
μάρτυρα Δημήτριον.

Παρ' ἡμῖν δ' οὐδ' οὐ σπάνια τὰ καλὰ, τὸ τοῦ
λόγου *Joannis Euchaitarum metropolitæ*, εἰς τὴν
μνήμην τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου, ἦτοι τοῦ
Πεζοῦ.

Παρθενικὴ πανήγυρις σήμερον τὴν γλυτίαν ἡμῶν
Procli patriarchæ Constantinopolitani, ἐγκώμιον
εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

Πᾶσαι μὲν αἱ μαρτυραὶ καὶ πανηγύρεις θαυ-
μαστήν λαμπρότητα. *Procli patriarchæ Constanti-
nopolitani*, ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Παρθένον καὶ
Θεοτόκον.

[106] Πᾶσα ἑορτὴ καὶ πράξις τοῦ Κυρίου ἡμῶν
'Ιησοῦ Χριστοῦ. *Ephræmii Siri*, λόγος εἰς τὸν
Σταυρόν.

Πᾶσα μὲν μάρτυρων Χριστοῦ τελετὴ καὶ παν-
ήγυρις. *Michaelis monachi*, ἐγκώμιον εἰς τὸν παν-
ένδοξον τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολον Φιλίππον.

Πᾶσα μὲν σωτήριος ἑορτὴ. *Leonis imperatoris*,
λόγος εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτήρος.

Πᾶλος ὁ ἀπόστολος Ἔβρατος μὲν ἦν τὸ γένος.
Theodoriti Scutariotæ, εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου
Πυλου τοῦ ἀποστόλου.

Πηδᾶ καὶ γῆρας ὡς τὰ καλλὰ προθυμίας τόνοις
νευρούμενον. *Andrææ Cretensis*, λόγος εἰς τὴν ἀπο-
τομὴν τοῦ Προδρόμου.

Πειθεσθαι τοῖς ἡγουμένοις ἐκ τῆς ἀποστολικῆς
ἐπιτραπείας παραινέσεως, ᾧ Θεόφιλε. *Gregorii pres-
byteri Cæsareæ Cappadociæ*, λόγος εἰς τοὺς ἁγίους
τ' καὶ ἡ' Πατέρας, καὶ εἰς Κωνσταντίνον τὸν εὐσεβέ-
στατον βασιλέα.

Περὶ ταύτης γε μέντοι, περὶ ταύτης τῆς τιλο-
μάρτυρος ἔγνωμεν οὐδὲν τι ταφές. *Joannis metro-
politæ Euchaitarum*, λόγος εἰς τὴν μνήμην τῆς
δοτιομάρτυρος Εὐσεβείας τῆς ἐν Εὐχαιταῖς.

Περὶ τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκου καὶ Ἄει-
παρθένου Μαρίας πολλοὶ διεξελθόντων, πάλαι δι-
δασκάλων. *Epiphaniï monachi et presbyteri*, περὶ
τοῦ βίου τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς

χρόνων. *Unde sua hauserit ipse in principio ora-
tionem sic narrat* : Ἐγκωμίσται δὲ αὐτῆς πολλοὶ ἐκ
τῶν ἁγίων Πατέρων γεγόνασιν. οὐδεὶς δὲ ἐξ αὐτῶν περὶ
τῆς βιώσεως αὐτῆς, καὶ τῶν χρόνων ἡ τῆς ἀνατροφῆς,
ἢ τοῦ τέλους ὀρθῶς καὶ εὐαποδέκτος ἐσήμανεν. Ἄλλὰ
καὶ οἱ ἐπιχειρήσαντες καὶ μέρη τινὰ εἰπόντες οὐκ ὠρ-
θοτομήσαν, ἀλλ' ἑαυτοῖς ἐγένοντο κατηγοροὶ, οἷον Ἰά-
κωβος Ἑβραῖος, καὶ Ἀφροδισιανὸς Πέρσης, καὶ ἄλλοι
τινὲς μόνον περὶ τῆς γενέσεως αὐτῆς εἰπόντες, εὐθέως
ἀπεσιώπησαν. Περὶ δὲ τῆς κοιμήσεως αὐτῆς Ἰωάννης ὁ
Θεσσαλονικεὺς πολυθρόνητος ποιητὴς ἄνευ λόγου, αὐτὸς
ἐαυτὸν ἐπεσκίασεν. Καὶ ἕτερος δὲ Ἰωάννης ἐαυτὸν Θεο-
λόγον ἐπιθρόωσας, τὸ τοῦ ψεύδους ἐγκλήμα ἐφ' ἑαυτὸν
ἐπεσκάσαστο. Ἀνδρέας δὲ ὁ ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος
Κρήτης, ὀλίγα τινὰ εἰπὼν, καὶ ὀρθοτομήσας εἰς ἐγκω-
μίου τάξιν τὴν διήγησιν ἔστησεν. Ἡμεῖς δὲ τοὺς πολ-
λοὺς διευκρινησάμενοι, καὶ συλλέξαντες τὰ εὐπίστα καὶ
βέβαια, καὶ ἀληθῆ ἐκ τε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας
Εὐσεβίου τοῦ ἐπονομαζομένου Παμφίλου, καὶ ἐκ τῶν
λοιπῶν συγγραφέων καὶ διδασκάλων, ἀπλατὲς ταῖς λέ-
ξεσι τοῖς ποθοῦσι τὰ περὶ αὐτῆς παραστήσομεν, καὶ
ἐκάστου τὸ ὄνομα παρ' οὐτέρῃ ἐν ἐλάδομεν ἐπὶ τοῦ με-
τωπίου σηματοῖνωμεν. Ἴνα κἠ δόξῃ τισὶ διαβάλλειν
ἡμᾶς ὡς ἴδιόν τι προσθεῖναι, ἢ ὑπεῖλαι· κἂν ἐκ τῶν
ἀποκρύφων τι λάβωμεν ἢ ἐξ αἰρετικῶν μηδεὶς ἡμᾶς
ἐπιμεμψέσθω. Αἱ γὰρ παρὰ τῶν ἑθρῶν μαρτυραὶ
ἀξιόπιστόταται εἰσιν, ὡς φησιν, ὁ μέγας Βασιλεὺς.
Ἄλλὰ καὶ ὁ θαυμάσιος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἀρ-
χιεπίσκοπος αὐτὴ τοῦτο ἐποίησεν, ἀπὸ Ἀβραάμ ἕως
Δαυὶδ εἰς τὴν γενεαλογία τοῦ Ἰωσήφ τοῦ μνηστευσα-
μένου τὴν πανάμομο καὶ Θεοτόκου Μαρίας· καὶ τὰ
ἔζη. *Laudatores porro illius multi ex SS. Pa-
tribus fuere, sed nullus de ejus vita, annis,
educatione et vitæ fine certa assertaque pronun-
tiavit. Verum ii ipsi qui ad hoc ipsum manus ad-
moverunt et quædam singulatim narraverunt,
non recte rem peregerunt; imo alter alterum
improbavit, qualis fuit Jacobus Hebræus et
Aphrodisianus Persa, et alii, qui principiiis de
ejus nativitate prolatis, illico sibi silentium in-
dixerunt, In ejus vero dormitione Joanne [107]
Thessalonicensis, quanquam orationem satis pro-
lixam edidisset, non multam laudem consecutus
est. Et alius Joannes, qui Theologi nomen sibi
vindicat, notam menducis in sese accepit. An-
dreus vero Hierosolymitanus, Cretensis episco-
pus, paucis pronuntiat, cum rem tetigisset,
narrationem suam in laudationem convertit.
Nos, multis examinatis, et credibilibus ac stabi-
libus necnon et veris in unum collatis, ex Euse-
bii Pamphili Historia Ecclesiastica et ex aliis
scriptoribus et doctoribus sermone simplici cu-
pientibus res illius proponemus, cujuscumque
nomen, ex quo aliquid exhausimus in fronte
proponentes, ne quis nos aversandi argumentum
sibi assumat, quasi ex nostris aliquid audideri-
mus aut detraxerimus, nemoque de nobis quæra-
tur si quid ex apocryphis aut hæreticis in medium
proferamus. Testimonia enim ex adversariis*

comparata, multo fide digniora sunt, ut tradit Magnus Basilius. Et admirabilis Cyrillus episcopus Alexandrinus hoc idem perfecit, ab Abrahamo usque ad Davidem Josephi sponsi immaculatisimæ et Desiparæ Mariæ genealogiam, etc.

Πότις προηγεσθω περὶ Εὐθυμίου. P. Epistolæ. Vitæ, ὁ μονογενῆς Ἰδὸς καὶ. Λόγος τοῦ Θεοῦ. Cyrilli monachi, et presbyteri Scythopolitani, περὶ τοῦ βίου τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου πρὸς Ἀβδᾶν Γεώργιον καὶ ἡγούμενον, ἐν κεφαλαίοις κ'.

Πολλοὶ καὶ διαφοροὶ πανηγύρεις τὸν ἀνθρώπινον φαιδρύνουσι βίον. Procli Patriarchæ Constantinopolitani, εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Πολλοὶ καὶ μεγάλα τῆς ἀσωμάτου, καὶ μεγαλοπρεπῶς Ἀρχιερατικῆς σου. Michaelis Synadorum episcopi, διήγησις τῶν παμμεγίστων θαυμάτων τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων.

Πολλοὶ μὲν ἦδη πολλάκις, ἀγαπητοὶ, ποικίλας ἡμῖν διδασκαλίαις προτεθείκασι. Leontii Presbyteri Constantinopolitani, εἰς τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην.

Πολλοὶ μὲν τῶν ἁγίων κατὰ διαφοροὺς χώρας. Michaelis monachi, περὶ τοῦ βίου Θεοδώρου ἡγουμένου ποιητῆς τῶν Στουδίων.

Πολλοὶ μὲν πολλάκις τῶν ἀρετῆ καὶ συνέσει διαφορῶντος προσίασιν ἄλλοτε ἄλλοι παραινούντες. Nicephori Gregoræ, εἰς τὴν ἁγίαν Θεοφανῶ τὴν Βασιλίαν.

Πολλοὶ πολλάκις τὴν πέτραν τῶν πολυτίμοις ἐπιμωμένων μαργαρίτας δοκιμασά τε πλείονι τὴν τοιαύτην. Jacobi Monachi ex monasterio Coccinobaphi λόγος περὶ τῆς Εἰσόδου τοῦ ναοῦ τῆς ὑπεργίας Θεοτόκου.

Πολλοὶ τῶν μεγάλων ἀνθρώπων τὴν παρθενίαν θαυμάζουσι. Amphilocheii episcopi Iconiensis, εἰς τὴν Θεοτόκον, καὶ εἰς τὴν Ἄνναν, καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα, καὶ εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου.

Πολλοὶ καὶ διαφοροὶ ὄπλοις ὁ γεγενημένος. Timothei presbyter. Antiocheni, εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Ζωτῆρος.

Πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, οὐμνοῦν οὐδὲ συνιδεῖν βέλων. Nicolai Cabasilæ λόγος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Δημήτριον.

Πρόκειται ἡμῖν μεγίστης ὠφελείας ὑπόθεσις. Theostericti Monachi ἐπιτάφιος εἰς τὸν δαίον Πατέρα καὶ ὁμολογητὴν Νικήταν.

[108] Πρόκειται σήμερον ἡμῖν εἰς προκλήσιν, καὶ πνευματικὴν ἐστίασιν. Euthymii monachi εἰς τὴν προσκύνεισιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας αὐτῆς Σοφοῦ, τῆς ἐν Σαλκοπρατείσις.

Πρόκειται μὲν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐπὶ φύσει. Sancti Eustathii et filiorum Vita, scripta ante Siemonem Metaphrastem, et a Synchrono sancti Eustathii, ut colligitur ex ejus proemio, in quo legitur: Οὐδὲν οὖν ἦτοον προεβέβη προσθῆναι ταῖς τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν ἐγγράφοις ἀνδραγαθίαις, καὶ τὰ νῦν ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν κατορθωθέντα, πρὸς ἐμμελέαν μὲν τῶν ἀκούοντων, ἐπιστροφὴν δὲ τῶν

αὐσκότων μὴ δύνασθαι νῦν τοιαῦτα κατορθοῦσθαι, οἷα ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις. Ἰνα γινῶσιν πάντες, πῶς οὔτε καιρῶν δυσχέρεια, οὐδὲ ἀναστροφῆ ἀπηγορευμένου βίου ἐμπόδιον γίνεται πρὸς κατορθώσιν ἔργων. *Pari itaque ratione mihi propositum, antiquorum hominum recte gestis facinoribus et scriptioni demandatis, et quæ nunc nostra hæc ætate recte perfecta sunt addere, ut bene fiat iis qui audiunt; et convertantur illi, qui asserunt, non posse hoc tempore laudabiliter perfici quæ antiquo ævo absoluebantur; et agnoscant omnes, neque annos, neque temporum difficultates, neque vitæ detestandæ consuetudinem impedimento esse rerum optimarum ac factorum absolutio.*

Προκοπίῳ τὴν θυσίαν ὁ Χριστὸς ἐστεφάνωσεν ταῦρον αὐτὸν ἰδῶν. Hesyhii presbyteri Hierosolymitani ἐγκώμιον, εἰς Προκόπιον τὸν μάρτυρα.

Πρὸς ὑψηλοτάτην περρωτὴν ἡμῖν ὁ λόγος ἀνδράμων. Georgii Nicomediensis, εἰς τὸ « Εἰστήκεισαν παρὰ τῷ Σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ » καὶ εἰς τὴν θεώσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου.

Πρότερον ἐν ἱερᾷ διαγόντων ἀνθρώπων ἀγαλλιάσει. Leonis imperatoris λόγος, εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ Σταυροῦ.

Πρότερον ἢ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπανηγυρίζου πρὸς ἀνθρώπους ἐπισημία. Leonis imperatoris λόγος τῇ Κυριακῇ τῶν Ἁγίων πάντων.

Προτρέπουσι μου πρὸς εὐφημίαν τὴν γλωτταν. Theodori quæstoris ἐγκώμιον Γεωργίου τοῦ μάρτυρος.

Προτυπῶν καὶ προδιεγράφων ὁ μακάριος Μωσῆς, Philothei Patriarchæ Constantinopolitani λόγος εἰς τὴν τρίτην τῶν νηστειῶν Κυριακῇ ἢ τῆς Στυροπροσκυνήσεως.

Προφητικῶς ἡμᾶς καὶ τήμερον. Amphilocheii episcopi Iconiensis εἰς τὸν Συμεῶνα.

Πρώην μὲν ἐκ παρθενικῶν λαγῶνων ἀνατελειαντος τοῦ ἄλλοι τῆς δικαιοσύνης. Leonis imperatoris λόγος εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια.

Πρώην μὲν ἡμᾶς ἢ ζωσκα τῆς ἀληθινῆς θεολογίας πηγῆ. Nicetæ rhetoris εἰς τὸν ἅγιον καὶ πνευρόφρον Ἀπόστολον Ἰάκωβον.

Πυκνὰ μὲν ἡμῖν, ἀλλ' ἀπωφελῆ τῆς Ἐκκλησίας τὰ πνευματικὰ θέατρα. Basili episcopi Seleuciensis εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν.

[109] P

D Ῥήτορι μὲν καὶ σοφισταῖς ἢ πᾶσα σπουδῆ. Theodori Studitæ ἐπιτάφιος εἰς Πλάτωνα τὸν ἐκπυτὸν πνευματικὸν πατέρα.

Σ

Σάλπιγις ἡμᾶς ἀποστολικῆ πρὸς πανηγυριν ἡθοροισ. Hesyhii presbyteri Hierosolymitani ἐγκώμιον, εἰς τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν τὸν ἀπόστολον.

Σαλπίαστε, φησὶν ἐν νεομνηνίᾳ σάλπιγγος, ἐν εὐσήμεν ἡμέρᾳ ἑορτῆς. Prochori περιόνοιο τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

Σήμερον ἡμῖν, ὡ ἄριστοι πατῆρις, λόγον ἔρω. Anastasii Antiocheni λόγος, εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς πανηγυρῆντος Θεοτόκου.

Σήμερον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ Α ριοι ὄσει ἴδον καὶ ἐπίστευσαν μακαριώτεροί δὲ οἱ μὴ ἑωρακότες καὶ πιστεύσαντες. Ἡμεῖς δὲ ἐπεὶ ἴδομεν, τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς, τὰς τῶν μαρτύρων πράξεις γράφομεν. Ὅθεν ἡμῖν μικρὸν μέρος μακαριότητος πιστεύομεν ἔσοσθαι. *Beati qui viderunt et crediderunt: beatiores qui non viderunt et crediderunt. Nos portoro, qui nostris hisce oculis martyrum gesta perspeximus, ac scripto mandamus, hinc nobis extiuam beatitatis partem credimus adfuturam.*

Σκοπὸς μὲν καὶ τέλος ἐνχοιμένοις ἡμῖν πρὸς Michaelis Pselli, εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἀρχιεπιστάτου Μιχαήλ.

Σοφὸν καὶ ἀκατάληπτον χρῆμα, καὶ τῇ οἰκουμένη ὠφέλιμον. *Marci monachi et Hegumeni sancti Patris nostri Sabæ*, εἰς τὸν βίον, καὶ τὰ θαύματα τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τῆς Ἀκραγάντων Ἐκκλησίας.

Σπουδαιότερος, ὡς φίλοι κειρός. *Procli patriarchæ Constantinopolitani* λόγος εἰς τὰ Βατά.

Σταυροῦ ἑορτὴ πρόκειται σήμερον. *Josephi archiepiscopi Thessalonicensis* λόγος εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν Σταυρόν.

Σταυροῦ πανήγυριν ἄγομεν, καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἄπαν, *Andreas Cretensis* λόγος εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ Σταυροῦ.

Σταυροῦ πανήγυρις καὶ τίς οὐ σκιρτήσειεν. *Sophronii patriarchæ Hierosolymitani* ἐγκώμιον εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ Σταυροῦ, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Ἀνάστασιν.

Κταυροῦ πρόκειται σήμερον ἑορτὴ. *Josephi patriarchæ Thessalonicensis*, ut supra.

Συγκαλεῖ ἡμᾶς, ὡς ἄνδρες, Γρηγόριος ὁ πᾶνυ. *Gregorii presbyteri* ἐγκώμιον εἰς τὸν βίον τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Λέγουσιν δτι τοιοῦτος συγγραφεὺς Γρηγόριος μαθητὴς ἦν τὸν Θεολόγου. *Sic notatur in margine manuscripti.*

Συγκαλεῖ πάντας ἡμᾶς εἰς τὴν οἰκίαν ἐστίασιν ἡ πολυτελής τῆς χάριτος εὐωδία *Jacobi monachi ex monasterio Coecinobaphi* λόγος, εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου.

Σύμβολα τῆς δεσποτικῆς Ἀναστάσεως τῇ τε σωματικῇ εὐωχίᾳ. *Leontii presbyteri Constantinopolitani* λόγος εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα.

Σὺ μὲν ὡς ἀγαθὸ τοῦ ὑπεργάθου δοῦλε Θεοῦ. *Constantini Acropolitæ* νέου Μεταπραξτοῦ, εἰς τὸν ἐν ἁγίοις Θεόδωρον τὸν Τήρωνα.

[110] Συμειῶν τὸν πᾶνυ, τὸ μέγα θαῦμα τῆς οἰκουμένης. *Theodoreti episcopi Cyri bicus* Συμειῶν τοῦ Στυλίου. *Mentio habetur in septima synodo generali Act. 4.*

Συμφυῆς τῷ κόσμῳ καὶ σύγχρονος, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ κρείττοσιν ἄνωθεν. *Josephi Bryennii* λόγος, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Παρασκευῆς περὶ τῆς τοῦ Κυρίου Σταυρώσεως.

T

Τὰ τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος διηγεῖσθαι μέλλων ἀνδραγαθήματα. *Joannis monachi* ὑπόμνημα, ἔχον ἐξηγήσεις τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Ἀρτεμίου, συλλεχθὲν ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Φιλοστοργίου καὶ ἄλλων τινῶν.

Ταῦτά ἐστι τὰ ὡσθη τῶν μαρτύρων Ἰουλιανοῦ, Βασιλίσσης, καὶ τῶν λοιπῶν. Οἱ ὄσιοι μάρτυρες τὸ αἰώνιον. *Martyrium sancti Juliani, Basilissæ et sociorum.* *Scriptum est a præsente et vidente.* Μακά-

ριοι ὄσει ἴδον καὶ ἐπίστευσαν μακαριώτεροί δὲ οἱ μὴ ἑωρακότες καὶ πιστεύσαντες. Ἡμεῖς δὲ ἐπεὶ ἴδομεν, τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς, τὰς τῶν μαρτύρων πράξεις γράφομεν. Ὅθεν ἡμῖν μικρὸν μέρος μακαριότητος πιστεύομεν ἔσοσθαι. *Beati qui viderunt et crediderunt: beatiores qui non viderunt et crediderunt. Nos portoro, qui nostris hisce oculis martyrum gesta perspeximus, ac scripto mandamus, hinc nobis extiuam beatitatis partem credimus adfuturam.*

Τὰ ψυχοφελῆ καὶ θεάρεστα τῶν ἁγίων Πατέρων ἀνδραγαθήματα. *Sabæ monachi*, εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου.

Τῇ θαυμαστῇ καὶ ὑπερενδόξῳ Παναγίᾳ. *Joannis episcopi Thessalonicensis* προσίμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

B Τὴν ἱστορίαν τῆς ἀθλήσεως τῶν προγεγονότων πρὸς ἡμετέραν οἰκοδομὴν καὶ ὠφέλειαν. *Martyrium sanctorum Chrysanthi et Dariæ.* *Scriptum est a præsentiibus et videntibus.* Ἡλούσθη δὲ τοῦτο πᾶσιν ἡμῖν καὶ ἐλαλείτο. Καὶ τίς τῶν ἀκουσάντων λέγει τῷ πατρὶ αὐτοῦ. *Id vero a nobis omnibus auditum est, et circumferedatur; et unus ex iis, qui audierant, dicit patri suo.*

Τὴν κέλυσιν τῆς ἡμέτερας δαιότητος δεξιόμενος. *Alexandri monachi* λόγος ἱστορικὸς περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ Σταυροῦ.

Τῇ μὲν ἀναστάσει τὸ θνητὸν κατεπόθη. *Leonis imperatoris* λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος.

Τὴν μὲν οὐκ χθὲς ἵποσει πανήγυριν ἐπιδημιῶν ὁ Παράκλητος. *Leonis imperatoris*, εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς;

Τὴν πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς τῶν ἐμοδούλων τιμὴν μεγάλου τινός. *Symeonis Humilis* ἐγκώμιον εἰς τὸν θεοδόχον Συμεῶν.

Τὴν σὴν, ὡς τῶν καλῶν ἐραστὰ, θαυμάζειν μετ' ἐμὲ περὶ τὴν εὐσεβειαν. *Georgii metropolitæ Nicomediensis* ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους καὶ θαυματουργοὺς Κοσμάν καὶ Δαμιανόν.

Τῇ προτέρᾳ Κυριακῇ τὴν ὀρθόδοξον ταύτην Ἐκκλησίαν. *Joannis discipuli*, περὶ τῆς τελεωσεως τῆς ἀγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθενου Μαρίας.

[111] Τῆς ἴσης ἀτοπίης εἶναι νομίζω τὸ τε εὐδύγεσθαι τὰ μὴ δέοντα. *Martyrium sancti Autonomi.* *Scriptum est a multo antiquiore, quam ipse Metaphrastes fuit, ut supra ex iis, quæ de illius cadavere refert auctor, fuse probavimus.*

D Τῆς μὲν ἐπιγραφῆς τῶν ἀποστολικῶν πράξεων. *Theodori magistri* ἐγκώμιον ἀπὸ διαφόρων λόγων τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον.

Τῆς παρουσίας ἡμέρας τὰ εὐαγγέλια. *Macarii Crysocephali*, εἰς τὰς ἀγίας μυροφόρους γυναίκας, καὶ Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ἀριμαθίας, καὶ περὶ τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως, καὶ τῆς δι' αὐτῆς ἐσομένης παγκοσμίου τῶν γηγενῶν ἐξαναστάσεως.

Τὶ δὲ ἡμεῖς ἐπὶ τῷ προκειμένῳ σιγήσομεν θαύματι. *Theophylacti Bulgariae archiepiscopi.* λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ. Τῇ Μεσονηστίμῳ.

Τὶ δὲ Τιμόθεος; Τοῦτο γὰρ μετὰ τοὺς Ἀποστο-

λους. **Nicetæ rhetoris et philosophi**, εἰς Τιμόθεον Ἀτὸν ἀπόστολον.

Τί καλή Ἐκκλησία ἡ τάξις; τί τερπνὴ τῶν ἐπ' αἰτίς; **Nicetæ rhetoris**, εἰς τοὺς ἁγίους ἐνδόξους καὶ πανευφήμους δώδεκα ἀποστόλους.

Τί λαμπρὰ καὶ διαυγὴς ἡ τῆς ἡμέρας χάρις; **Nicetæ episcopi Paphlagoniæ** ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον.

Τί πάλιν ἐπὶ γῆς ὁ μέγας βούλεται Γαβριὴλ ἡμῖν; **Anastasio Antiocheni** λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς πανμνήτου Θεοτόκου.

Τί τερπνότερον τοῦ νῦν ὀρωμένον θεάματος, ἢ τί λαμπρότερον τῆς παρουσίας ἡμέρας; **Constantini Porphyrogenetti** λόγος, ἡνίκα τὸ τοῦ Χρυσοστόμου ἐπὶ σκῆτος ἐκ τῆς ὑπερορίας ἐν τῇ Βασιλίδι τῶν πόλεων ἀπετέθη.

Τί τερπνότερον, ἢ τί ἡδύτερον τοῖς φιλοθεοῖς; **Theophili archiepiscopi Alexandrini** λόγος εἰς τὸ μυστικὸν δαικνον, καὶ εἰς τὸν νικητῆρα τῆ ἀγίας καὶ μεγάλης Πέμπτης.

Τί τοῦτο σήμερον, σιγὴ πολλὴ ἐν τῇ γῇ. **Epiphani Cyprii** λόγος εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ἀριμαθίας.

Τί τοῦτο σήμερον ἀγαπητοί; σπουδαῖον ὄμοῦ τε καὶ ὀξέως **Anastasio Sinaitæ** λόγος εἰς τοὺς κοιμηθέντας ἐν Κυρίῳ.

Τίς ἄν με πρὸς ὕψος τῶν Ἰησοῦ μυστηρίων ἀγάροι; **Leonis imperatoris** λόγος εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος.

Τίς αὕτη ἡ ἀνατέλλουσα ὡς κρῖνον; **Leonis imperatoris** λόγος εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.

Τίς δώρισε λαβὴν προφητικὴν διεστομῶσθαι; **Leonis imperatoris** λόγος εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.

Τίς ὁ ἦχος τῶν ἑορταζόντων; **Macarii Chrysocephali** λόγος εἰς τὴν πανκόσμιον ἑορτὴν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Τίς ὁ τερπνὸς οὗτος ἦχος; τίς τῶν ἑορταζόντων. **Nicetæ rhetoris**, εἰς τοὺς ἁγίους ἐνδόξους καὶ κορυφαίους τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

Τίς ὁ ζαιδρὸς σύλλογος οὗτος. **Germani patriarchæ Constantinopolitani**, εἰς τὴν κατάρθειν τῆς τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου.

Τοῖς κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἁγιωτάτους καὶ θεοσεβεστάτους ἐπισκόπους. [112] **Luciani presbyteri**, Ἀποκάλυψις περὶ τοῦ λειψάνου τοῦ Στεφάνου πρωτομάρτυρος.

Τοῖς τετρακῆσι τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἀβρόπυτον, καὶ ἀδελφώδητον. **Joannis patriarchæ Hierosolymitani**, βίος τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δεμαστρίου.

Τοῖς φιλοῦσι τὸν Κύριον ἑορτῆς οὐ λείπει καιρὸς. **Leontii presbyteri Constantinopolitani**, εἰς τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν, καὶ εἰς τὸν Πέτρον.

Τοῖς φιλοῦσι τὸν Κύριον ἑορτῆς οὐ λείπει καιρὸς. **Leontini archiepiscopi Neapolitani**, εἰς τὴν ἁγίαν Μεσοπηνηχουστίνην. In codice 564 Vaticano legitur, sed mendose, Λέοντος πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ μὲν εἶδος τοῦ βιβλίου. **Gregorii Nyseni**, εἰς τὸν βίον τῆς Μακαρίας Μάκρινης τῆς ἑαυτοῦ ἀδελφῆς.

Τὸ μὲν ἐν τῇ πίστει στερόβον τε καὶ βέβαιον. **Theodoti episcopi Ancyрани**, εἰς τὸ σύμβολον τῶν ἁγίων ἐν Νικαίᾳ Πατέρων τῶν τῆ'.

Τὸ μὲν τίς ἡ ἐνεγκραμένη τὸν γεννάδα. **Danielis monachi Rhaitheni**, βίος Ἰωάννου τοῦ ἡγουμένου τοῦ Σιναίου ὄρους.

Τὸν μέγαν ἐν βίῳ καὶ λόγῳ Συμεῶν ἐπαινεῖται προελόμενος. **Michaelis Pselli** λόγος ἐγκωμιστικὸς εἰς Συμεῶνα τὸν Μεταφραστὴν.

Τὸν μὲν λόγον ἢ προθυμία κινεῖ. **Michaelis Syncelli**, ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ πάσας τὰς οὐρανίους δυνάμεις.

Τὸν τεῦ Σταυροῦ λόγον ὁ μὲν θεὸς Ἀπόστολος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις. **Michaelis Pselli** λόγος εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὸ στόμα μου ἦνοιξα, καὶ εἴλκυσα πνεῦμα, φησὶ Δαυὶδ. Καθὼ τήμερον μετ' αὐτοῦ. **Michaelis monachi** ἐγκώμιον εἰς τοὺς τεζιάρχας τῶν ἀγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ.

Τὸν κατελθεῖν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. **Eusebii Alexandrini** λόγος εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, καὶ τίνων ἐνεκὲν ἐνηθρώπησεν.

Τοῦ μακαρίου Παύλου ὄντος ἐν τῇ Ῥώμῃ διὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. **Onesimi apostoli et discipuli D. Pauli**, περὶ τοῦ βίου τῶν ἁγίων Ἐκνήπτης, Πολυξένης καὶ Ῥεδέκκας.

Τοὺς διδασκάλους ἡμῶν ἐπαινεῖσωμεν. **Philothei patriarchæ Constantinopolitani**, εἰς τοὺς ἁγίους τρεῖς Πατέρας Βασιλείον τὸν μέγαν, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.

Τοὺς τῆς εὐσεβείας καθήκει μύστα; μὴ τὴν χάριν μόνον ἀσπάζεσθαι. **Leontii presbyteri Constantinopolitani** λόγος εἰς τὰ Βαζία.

Τρεῖς με πρὸς τριώνυμον παροτρύνουσι κίνησιν. **Joannis Metropolitæ Euchaitarum** ἐγκώμιον, εἰς τοὺς τρεῖς ἁγίους ἱεράρχας Βασιλείον τὸν μέγαν, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.

Τρίτος ἀπὸ Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἀριθμούμενος πρόεδρος. **Martyrium sancti Clementis papæ Romani. Scrip-tor fuit fere σύγχρονος.**

Τῷ Ἰωάννῃ τὸν λόγον τῷ ἐκ Δαμασκου τὰ ἐγκώμια. **Constantini Logothetæ Acropolitæ** λόγος, εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι. **Manuelis Calecæ oratio**, εἰς τὴν Περίτομην τοῦ Κυρίου.

[113] Τῶν θυμάτων καὶ δωρεῶν, καὶ χαρισμάτων τῶν δοθέντων ἡμῖν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. **Archippi Prosmonarii**, περὶ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ.

Υ

Υλικὴ μὲν αἴσθησις ἕδεται τοῖς ὦν ἀντιλαμβάνεσθαι πέφυκεν. **Leonis Centuripini** λόγος, καθ' ὑπόμνημα ἐν εἶδει πανηγυρικῷ εἰς τὸν μέγαν ἀπόστολον Ἰακώβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου υἱόν.

Ἰπέρκειται μὲν ὁμολογουμένως ἄπασιν ἐγκωμίων σύνθεσιν. **Joannis presbyteri Damasceni laudatio**, εἰς τὴν ἔνδοξον τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα Βαρβάραν.

Φ

Φαιδρά και παράδοχος ἡ παρούσα πανήγυρις, και τῶν φιλοδῶτων. **Tarasii patriarchæ Constantinopolitani** λόγος εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ὅτε προσήνεχθη τῷ ναῷ τριετίζουσα.

Φαιδρά μὲν τῆς παρουσίας ἑορτῆς ὑπόθεσις. **Evo-dii** μαρτύριον τῶν ἁγίων και ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ τεσσαράκοντά δύο μαρτύρων.

Φαιδρά τῆς ἑορτῆς τὰ προπόλαια. **Macarii Chrysocephali Philadelphiensis**, εἰς τὴν πανσεβάζμιον ἑορτὴν τῆς Ἰπαπαντῆς.

Φαιδρά τοιγαροῦν τοῦ τριημέρου τάφου τὰ ἄνθη. **Procli patriarchæ Constantinopolitani** λόγος εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου.

Φαιδρὸν τὸ τῆς παρουσίας ἑορτῆς τὸ σύνθημα. **Georgii monachi et Chartophylacis Magnæ Ecclesiæ** ἐγκώμιον, εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῷ ναῷ, και ἀφίερωσιν τῷ Θεῷ κατὰ τὴν ἱστορίαν.

Φέρε μοι νῦν τοὺς ἱερατικούς ἱερεῖς. Ὁρα γὰρ ἐπιπικίων λόγων. **Diadochi episcopi Photices Epiri**, εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Φέρε πάλιν εἰς μέσον τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην. **Amphilochii episcopi Iconiensis**, εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον.

Φιλῶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας χωρίων, τὸ πνευματικόν μοι τοῦτο. **Hesychii presbyteri Hierosolymitani** λόγος εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον.

Φοβερά τῆς σημερινῆς παρατάξεως τὰ μυστήρια. **Procli patriarchæ Constantinopolitani**, εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, τῇ ἁγίᾳ και μεγάλῃ Παρρασκευῇ.

Φοβερὸν και ἀκατάληπτον θαῦμα, και τῇ οἰκουμένῃ ὀφείμιον. **Leontii presbyteri et Hegumeni monasterii sancti Sabæ Romanæ urbis**, εἰς τὸν βίον και τὰ θαῦματα Γρηγορίου Ἀκραγαντινῶν πόλεως τῆς Σικελῶν ἑπαρχίας.

Φωνὴ ἀγαλλιάσεως προσιμαζέτω σήμερον. **Georgii Nicomediensis** λόγος εἰς τὴν τῆς ἀχράντου Θεοτόκου ἐν τῷ τάφῳ παρεδρείαν, και εὐχαριστήριος τῆς ὑπερλάμπρου Ἀναστάσεως.

Φωτίζου, φωτίζου Ἰερουσαλήμ ἡκει γὰρ σου τὸ φῶς. **Germani patriarchæ Constantinopolitani** λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ ζωοποιῦ Σταυροῦ, τῇ Μεσοσηνσιμῷ.

[114] X

Χαρᾶς ὑπόθεσις ἡ παρούσα πανήγυρις. **Macarii Chrysocephali** λόγος εἰς τὴν ἁγίαν και πνεύδοξον τοῦ Χριστοῦ Ἀνάστασιν.

Χαίρε σφόδρα θύγατερ Σιών ἡ κήρυττε θύγατερ Ἰερουσαλήμ. **Macarii Chrysocephali**, εἰς τὴν παγκόσμιον ἑορτὴν τῶν Βατίων.

Χαίρε σφόδρα, κεχαριτωμένη θύγατερ Σιών. **Eriphanii archiepiscopi Constantiæ Cypri** λόγος εἰς τὰ Βατᾶ.

Χαίρετε τοῦτο μοι τὸ βραχὺ και μέγα τοῦ λόγου

προσίμιον. **Joannis Geometræ** προσφωνητικὸς λόγος, ἡ χριστήριος εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

Χαίρω σήμερον τὴν ἐμὴν πανηγυρίζων χαρὰν ἡ χαίρω τὴν ἐμὴν ἑορτάζων εὐφροσύνην. **Jacobi monachi ex monasterio Corcinobaphi** λόγος, εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Χθὲς ἡμᾶς μετὰ τοῦ δεσποτοῦ Λάζαρος ἐστίασατο τὸ καθ' αὐτὸν ἡμῖν προθεῖς. **Andræ Cretensis** λόγος εἰς τὰ Βατᾶ.

Χθὲς ἡμῖν ὁ λόγος πρὸς τε τὴν αἰρετικὴν πάλην. **Severiani Gabalensis** λόγος περὶ τοῦ κατὰ Μωϋσῆν βρωῶς, ὃν ἐσταύρωσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, και τῆς ἀχράντου και παναγίας Τριάδος.

Χθὲς ἡμῖν τὴν κοινὴν ἀνάστασιν Λάζαρος πιστωσάμενος. **Josephi archiepiscopi Thessalonicensis** λόγος εἰς τὸν μακάριον Λάζαρον, και εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Βατίων.

Χριστὸς τῷ κόσμῳ ἐπεφάνη, και τὸν ἄκοσμον κόσμον κοσμήσας. **Procli patriarchæ Constantinopolitani**, εἰς τὰ ἄγια Θεοφάνεια.

Χριστοῦ ἑορτὴν τιμῶμεν. **Leonis imperatoris** λόγος εἰς τὴν Ἰπαπαντὴν.

Ω

Ὁ Θεοῦ μῆτερ, καλὸν γὰρ οἶμαι και μαλα χερσίν. **Manuelis Palæologi** λόγος εἰς τὴν πανσέπτον κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου.

Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματα σου, Κύριε τῶν δυνάμεων, φησὶν ἐν τῷ Πνεύματι ὁ μακάριος Δαυὶδ. **Nicetæ philosophi servi Jesu Christi** ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους και θαυματουργοὺς ἀναργύρους Κοσμάν και Δαμιανόν.

Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματα σου, Κύριε τῶν δυνάμεων. **Germani patriarchæ Constantinopolitani**, εἰς τὴν πρώτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν, και εἰς τὴν τῶν ἁγίων και σεπτῶν εἰκόνων ἀναστήλωσιν.

Ὡς ἂν μὴ τὸν λόγον ἀνάρμοστον πρὸς τὴν διήγησιν ἐσόμενον, τὰ τῆς σοφίας μυστήρια. **Martyrium sancti Cyrilli Cretensis episcopi. Auctor erat ipse etiam Cretensis, ut colligitur ex illis** : Ὁπως τοῦ ἰσχυρωτάτου ἀθλητοῦ και γενναίου στρατιώτου τὰ ἄθλα τοῦ ἁγῶνος Κυρίλλου τοῦ ἁγίου μάρτυρος ἡμῶν γενομένου διασαφῆσαι δυνήθῃ τοῖς ἀπειροῖς ἔχουσι τὴν ἀθλησιν τῆς νίκης. *Ut robustissimi athlete et generosi militis labores certaminis Cyrilli sancti martyris nostri, possim illis, qui certamen victoriæ nondum callent, notos facere.*

Ὡς ἡδὺ τι και θεῖον. **Leonis imperatoris** λόγος εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Νηστειῶν.

[115] Ὡς ἱερὸς ἀληθὺς και καλὸν τῶν εὐφραίνοντων. **Procli patriarchæ Constantinopolitani** λόγος εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον.

Ὡς καλὴ τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀκολουθία. **Gregorii Nyseni** ἐγκώμιον, εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον.

Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε. **Nectarii archiepiscopi Constantinopolitani**, δι' ἣν αἰτίαν τῷ πρώτῳ Σαββάτῳ τῶν ἁγίων Νηστειῶν ἑορτάζομεν τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος

θεοδώρου τοῦ Τήρωνος. Καί περὶ νηστείας καὶ ἐλεη- A
μοσύνης.

Ὡσπερ ἡ ἀμέτρητος ἄβυσσος βρῦει ἀφθόνης τὰς
πηγὰς τῶν ὀδάτων. Tili episcopi Bostrensis, εἰς τὰ
Βεΐζα.

Ὡσπερ κανόνος παρκαθέντος τὸ στρεβλὸν τῶν
ξύλων ἐλέγχεται. Leonii presbyteri Constantinopoli-
tani, εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Χριστοῦ τῇ ἀγίᾳ
Πέμπτῃ.

Ὡσπερ ὁ ἥλιος πανταχοῦ μὲν τῆς γῆς τὰς ἀκτῖνας
τοῦ φωτὸς ἐπιπέμπει. Manuelis Calecæ λόγος, εἰς
τὸν ἅγιον Στέφανον.

Ὡσπερ οἱ κατὰ γῆν βασιλεύοντες τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν
ἐν παρατάξεισιν ἀριστεύσαντας. Basillii Seleuciensis
εἰς τὸν μακάριον Ἰωῦδ.

Ὡσπερ οὐκ ἔστι συνεχόμενον τῷ Κυρίῳ Ἰουδαίου.
Nicetæ rhetoris, εἰς τοὺς ἁγίους καὶ καλλινίκους
μεγλομάρτυρας Κήρυκον καὶ Ἰουλίταν.

Ὡσπερ οὐχ ὁμοίαι τῶν σωματίων πάντων αἱ μορ-
φαί. Nicetæ rhetoris, εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον
ἀπόστολον Μάρκον.

Ὡσπερ τις ἀνὴρ φιλέρημος. Anatolii episcopi
Thessalonicensis λόγος, εἰς τὴν ἀποτομὴν τοῦ Προ-
φῆτου.

Ὡσπερ φαίνει ὁ ἥλιος τοὺς ὀρωσῖν, οὕτως ὁ περὶ
τῶν μακάρων λόγος τοῖς ἀκούουσι. Martyrium san-
cti Theodori militum præfecti. Id scripsit Varus
præsens: Ἐγὼ δὲ παρήμην ὁ ταχυγράφος Οὐζρος Νο-
τίριος καὶ ἀποκοδικέλλων ὀρων τὰς κολάσεις ἀκούων
δὲ καὶ τὸν ἐγκράφον αὐτοῦ στεναγμὸν, βίψας τοὺς κο-
δικέλλους ἐκαλινοῦμαι ὀδύρομενος πρὸς τοὺς ποσὶν
αὐτοῦ. Ὁ δὲ κύριός μου ὁ συνήγορός τοῦ Χριστοῦ Θεό-
δώρος μικρὰν φωνὴν ἀποδοῦς μοι λέγει: Οὐαρε, μὴ ἐγ-
κατάληψς τὸ ἔργον σου, μηδὲ ἐκκόψης τὰς μελλούσας
εἰς ἐμὲ διηγῆσεις. Ἰπόμενον ἴνα καὶ τὴν ἀρίξιν μου
συγγράψης, καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν ἡμέραν τῆς τε-
λειώσεως μου. *Ego porro aderam Varus scribu Notari-
us apocodicillis tormenta conspiciens. Cum ve-
ro intimum illius ejulatum audissem, codicillis ab-
jectis circa pedes illius lacrymans volutabar. At
dominus meus Christi defensor Theodorus submis-
sa voce mihi dicit: Vare, ne derelinquas opustuum:
neque narrationes tuas de me abrumpas. Sustine
et adventum meum scripturus et certamina, diem-
que obitus mei. Et circa finem: Καὶ λέγει πρὸς τὸν
Οὐζρον, Μὴ ἀμελήτης τοῦ συντάξαι μου τὴν ἡμέραν τῆς
τελειώσεως. Τὸ δὲ λείψανόν μου ἀπόθου ἐν Εὐχαίταις ἐν
τῷ προγονικῷ μου κτήματι. Ἐν δὲ τῇ τελειώσει σου, εὐώ-
νημος μου κοιμήθητι. *Et dicit Varo, Ne negligas scri-
bere diem obitus mei: cadaver vero meum reponere
in arva mea possessione. Et tu cum finem vitæ
pesueris, in sinistris meis obdormisce. In aliis co-
dicibus manuscriptis Augarus.**

Ὡς εὐτυχῆς, καὶ πάντα μακάριος. Joannis metro-
politæ Euchaitarum, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης
τοῦ μεγάλου τροπαιοφῆρου, καὶ τὴν νῦν γενομένην
ἐν τοῖς βαρβάροις θυματουργίαν.

[116] Ὡς φοβερός ὁ τόπος αὐτός, συνεξετιτάμενος

κἀγὼ τῷ πατριάρχῃ Ἰακώβ. Anastasii monachi Sy-
naitæ, εἰς τὴν ἀγίαν μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ φρικτοῦ μυστηρίου πάση τῇ κτίσει. Leonis
imperatoris λόγος, τῷ ἀγίῳ καὶ μεγάλῳ Σεβδάτῳ.

Tot ergo tantisque ex immenso illo codicum nu-
mero, qui Metaphrastæ vel sunt vel existimantur
esse, segetibus intervulsis, et propriis parentibus
restitutis, sane fertilis hic ager alienis herbis ob-
ductus facilius prævidebitur, et dijudicabitur; ut
tamen facilius discernatur ex eodem ipso quædam
alia incerta atque dubia truncanda sunt, quæ Me-
taphrastæ non esse stylus ipse modusque dicendi
evidentissime arguunt; ab iis tamen veluti e fon-
tibus corruptis multa Metaphrastæ manasse non
dubito. Ante omnia proponam Metaphrastæ dicendi
B formulam, et modum ex accuratissimo Psello ele-
gantissime depingente. Καὶ ἴνα τι περὶ τούτου τοῦ
μέρους εἶπω καὶ παρεκβατικώτερον τῷ λόγῳ χρή-
σωμαι, οὐκ ἀγνοῶ ὅτι τοὺς πολλοὺς τῶν σοφιστικώ-
τερον τῇ περιβολῇ τῆς γλώττης καρημένων, οὐδὲν
δὲ ἦττον καὶ τοὶς περὶ τὰ μαθήματα ἐσπουδακίοντι,
ἀλλὰ καὶ οἷς τὰ φυσικὰ μαθήματα περισπούδαστα,
οὐ πᾶν τι σπουδάζεται τοῦ ἀνδρὸς τὰ σπουδάζματα·
ὅτι μήτε τὰ τῆς μίξεως τῶν ἰδεῶν εὐπρεπῆ παρ'
αὐτοῖς, μήτε οἱ σχηματισμοὶ τῶν λόγων καταφα-
νεῖς, μήτε τις ἀπορία φύσεως καὶ ἐπίλυσις, μήτε
γρᾶμμικαὶ ὑποδείξεις μετὰ τῶν φορτικῶν ὀνομάτων,
μήτε φιλόσοφοι ἕνοιαν ὑψηλογοῦσαι τὸ ὑποκειμε-
νον. Βούλονται γὰρ οἱ περιττοὶ τὴν σοφίαν πρὸς
ἐπιδείξιν πάντα γεγράφθαι, οὐ πρὸς ὠφέλειαν, καὶ
ἕθους κατόρθωσιν. Ἐγὼ δὲ οὐδὲ τινος τούτων φημι
τὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀποστραφίσθαι συγγράμματα· ἀλλ'
ἐπειδὴ μὴ ἐπιδεικτικὴ τις αὐτῷ ἡ χρῆσις, οὐ πικρὰ
τῦτα αὐτῷ τίθεται, οὐδὲ ἐκ προοιμίων εὐθὺς, οὐδὲ
πανταχῇ, οὐδὲ πᾶσιν, ἀλλ', ὅπῃ αὐτῷ ἀφορμὴν τὸ
πρᾶγμα δίδωσιν, ὅσῃα δέον τῷ λογῷ χρῆσάμενος,
ἐπὶ τὸν προαθεμιμένον σκοπὸν εὐθὺς ἐπάνευσιν. Ὁ
μὲν λόγος αὐτῷ οὔτε πρὸς σοφιστείαν ὄρεθ', καὶ ἀγο-
ραῖαν κομπούτητα, οὔτε εἰς τεχνολογίαν, καὶ κατα-
νόησιν φύσεως, οὔτε μὴν εἰς γρᾶμμικὴν θεωρίαν, ἢ
τὴν περιττοτέραν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς σύνεστιν· ἀλλ' οὐδὲ
σπουδάζεται τούτῳ ἢ τοῦ ὄρανον κίνησις, ἢ ὅπως ὁ
ἄπλαντος κόσμος πρὸς τοὺς πλάνητας ἀπαντᾷ· μέλλει
δὲ αὐτῷ συμφώνων, ἢ ὁμοφώνων οὐδὲν· ἀλλ' οὐδὲ
τῶν ἐπὶ τούτοις ἐμμελειῶν. Διὰ τοῦτο ταῦτα μὲν ὡς
D περιττὰ παραπέμπεται. Ἔστιν ὅπου καὶ κατὰ και-
ρὸν χρώμενος. Τῆς δὲ ἀληθείας ἀπανταχῇ ἔχεται,
καὶ τῆς ἀψευδοῦς διηγῆσεως. Φράσεως δὲ πολλοὺς
μὲν ἠπίστατο τρόπους. Κέχρηται δὲ τῷ ἀποχρῶντι
πρὸς τὴν τε τῶν σπουδῶν καὶ τῶν πολλῶν ἀκρόασιν,
καὶ ἥρκεσέ γε κατὰ ταῦτ' ἀφοπτότερος τοῖς μέρεσι.
Τῷ μὲν γὰρ ῥυθμῷ, καὶ τῷ ἀλλοίῳ τῆς λέξεως τὸν
ἐλλόγιμον ἀκρατὴν ἐφειλύσατο, καὶ ἔθελεν ἐκα-
νῶς τοῖς τῶν χαρίτων θηράτρους· τῷ δὲ γε σαφεῖ
καὶ ποτίμῳ, τὰς ἰδιώτιδας ἀκοὰς τῆς ἐλευθευ φωνῆς
ἀνηρτήσατο. Ἄμφοτέρους τε αὖ ὑπηγάγετο τῷ συν-
τόμῳ καὶ πῖθανῳ. Ἐγὼ γὰρ ἴνα μηδὲν ἐρῶ τοῦ
ἀληθοῦς ἕλαττον ἐπικρυψάμενος, χαρᾶκτῆρων μὲν
λόγων πολλοὺς οἰδᾷ καλλιονᾶς· λέγω δὲ τῶν τελειω-

τέρων ῥητόρων, καὶ οἱ μὴδὲ πρὸς παράδειγμα τοῖς πολλοῖς ἐστᾶσι, τῷ ὑπερηγῶντι τοῦ ῥυθμοῦ· ἀκριβεστέραν δὲ ἰδέαν, οἷς εἴλετο συνθέσθαι συγγραμμάτων, οὐκ οἶδα, εἴ τις τῶν πάντων συνήρμωσεν. Ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἂν τῶν περιττῶν ἐκείνων τήν τε φράσιν, καὶ τὴν ἐνθύμησιν προεἴλετο τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν, περιεργότερον μὲν αὐτῇ τὸν λόγον εἰργάσατο· οὐ φημι δὲ σύμπασι ἀκροαταῖς κατάλληλόν τε καὶ ἁρμοδιώτερον. Τὰ [117] τε γὰρ προοίμια τῶν λόγων αὐτοῦ ἀπτόμενα εὐθὺς τοῦ ὑποκειμένου, καὶ βραχὺ τι προῖων, τὸν τοῦ συγγραμματος ἀναφραίνει σκοπὸν· καὶ τὴν πᾶσαν ἐπ' ἐνόησι τῶν λόγων ὑπόθεσιν κεφαλαίως ἀνεύρησεν, εὐθὺς κατὰ μέρη τέμνει, πρὸς τε τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς καιροὺς μεθαρμόζεται, καὶ τὸ μὲν χρωμᾶ τοῦ λόγου τὸ αὐτὸ πᾶσι, καὶ ἡ ποιότης μίξ τῆς φράσεως, ἡ δὲ γε τοῦ ἤθους μεταβολὴ ποικίλη, καὶ ὡς, εἴπερ τις, τεχνικὴ ἂν οὐ διὰ τὴν τέχνην τὰ πράγματα μεταβάλλουσα, ἀλλὰ τῷ ἐκάστῳ τῶν παραπιπτόντων πραγμάτων τε καὶ προσώπων οἰκείων διερμηνεύουσα. Ὡς πρὸς ἀρχέτυπα δὲ τὰ ἀρχαιότερα τῶν πραγμάτων ἐνατενίζων, ἐκείνων τε οὐκ ἀφίσταται, ἵνα μὴ δόξη ἄλλο τι ποιῶν; καὶ παρὰ τὸ παράδειγμα, καὶ τὴν ἑλληνίδεαν μετατυποῖ, οὐκ ἐναλλάττων τὴν ἕλην, ἀλλὰ τὸ ἡμάρτημένον τῶν εἰδῶν διορθούμενον, οὐδὲ καινοτομῶν τὰς ἐννοίας, ἀλλὰ τὸ τῆς λέξεως σχῆμα μετατιθεῖς. Ἀνωμαλίαις τε περιπίπτων διηγημάτων ὁ λόγος αὐτῷ, καὶ μεταλλαγταῖς ὑποθέσεω, οὐ σύγκριται, οὐδὲ ταράττεται· ἀλλ' ὥσπερ ἄριστος κυβερνήτης περικλυζομένης αὐτῷ τῆς νεῆς ἀτρέμας εἰστέκει τῷ οἴκῳ τεχνικώτατα χρωμῆμος. "Ἔστι δ' οὐ τῶν λόγων καὶ γεωγραφεῖ τὰς τῶν ἐπαινουμένων πατρίδας τῆς συμπάσης ἀποτεμνόμενος γῆς, καὶ ἀνάγων ἐς τῶν τιμημάτων. Εἴτε δὲ καὶ περὶ ποταμῶν τι φθίγγεται, καὶ φυσιολογεῖ αὐτῶν τὰς ἀρχάς, καὶ περὶ εὐκαιρίας πόλεων, καὶ κράσεως ἀέρων, καὶ ὠρῶν ἀρμονίας, εἰ καὶ τὴν ἀκοὴν τῷ ὄντι δυσήκοι τοῦ τῶν λεγομένων οὐκ ἐπαύσιν. Ἄπειται δὲ καὶ πολυειδῶς τῶν τοῦ λόγου μερῶν· τὰ μὲν ἀγωνικώτερον, τὰ δὲ πρατότερον. Τῆς δὲ τῶν διηγήσεων χάριτος τίς ἂν αὐτῷ τῶν πάντων ἀμφισθητήσει; τῆς δὲ συνθήκης, τῆς δὲ τῶν ῥυθμῶν ἀναπαύσεως, τῆς δὲ πρὸς πάντα καταλλήλου εὐαρμοστίαις. Βούλομαι μὲν οὖν ἵτι μὴ στωμύλου ὑπὲρ ἐκείνου διαγωνισσῆσθαι. Εὐρίσκω δὲ τοὺς λόγους αὐτῷ μὴδὲ ταύτης χάριτος ἀποδέοντα, ἀλλ' ὅπου μὲν καὶ τὸ περιττὸν ἔχοντα, ἐν δὲ γε τοῖς πλείοσι τὸ σεμνὸν καὶ τὸ κόσμιον. Δύο δὲ ταύτας ὁδοὺς αὐτῷ θέμενος μαρτυρικὴν ἐνστάσιν, καὶ ἀσκητικὴν καρτερίαν, τρέχει μὲν ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν σταθίοις, οὐ ποδῶν ὠκυτῆτι, ἀλλὰ μετὰ λογισμῶν δεξιότητος. Μάλιστα δὲ τὸν ἀσκητικὸν διαθέων διαυλον εὐτονώτερος ἐαυτοῦ καὶ ἀγωνοστικώτερος γίνεσθαι. Πιάνει γούνο μοι τὴν ἀκοὴν ἔπλην καὶ ὁ λόγος αὐτῷ ἔνεισι μὲν ὄρη, ὑπέισι δὲ σπῆλαια· ὑπὸ τε πίτυν, ἢ ὄρυον τινα καθίζει τὸν ἀσκητὴν, καὶ σχεδιάζει αὐτῷ τροφήν τὴν ἐκ βοτανῶν, καὶ πύμα τὸ ἐκ πηγῶν. Περιανθίζει γὰρ τὰς τοιαύτας διηγήσεις λέξασί τισι τὸ καλὸν ἀνθούσαις, καὶ σχημάτων ποικίλῃσι ῥοδωνιαῖς, καὶ ὡς ὁρῶμενα δεικνύσι τὰ τότε καιροῦ πρατόμενα. Ζηλῶ μὲν οὖν ἐγὼ τὸν ἄνδρα καὶ τῆς τοιαύτης εὐστομίας καὶ χάριτος, οὐδὲν τε ἤττον τῆς εὐχρηστίας τῶν ὑποθέσεων. *Et ut de hac parte dicam, et aliqua utar digressione, non ignoro hujus viri opera non esse magno studio,*

nec iis, qui linguæ ornamento utuntur nimis rhetorice, nec iis qui suum studium posuerunt in disciplinis, sed nec iis, qui studuerunt naturæ contemplationi, quod nec iis dicendi generum mistio eluceret, nec figuræ dicendi sint aspersæ, neque ulla naturæ dubitatio ac solutio, neque linearum demonstrationes cum importunis nominibus, neque Philosophorum sententiæ quæ subjectum verbis in altum attollant. Volunt enim qui sunt sapientiæ supra modum dediti, omnia scribi ad ostentationem, non ad morum correctionem. Ego autem dico hujus viri scripta nullo horum esse privata; sed quoniam non ad ostentationem comparabatur ejus scriptio, ideo non ponuntur frequenter, neque statim a principio, neque ubique, neque apud omnes [118], sed quando res dat occasionem, usus iis, quæ postulat oratio, redit statim ad scopum propositum. Ejus enim oratio neque ad sophisticam intuetur jactantiam ac formosam apparatus, neque ad artificiosam naturalium rerum exrogitationem, neque ad linearum contemplationem, aut cuiosiorum numerorum intelligentiam. Sed neque est ei studio orbis motus, aut quemadmodum inerrans mundus procedat circa stellas errantes: sed neque sunt ei curæ consonantes aut semivocales, neque qui per eas fit concentus. Propterea hæc quidem amandat tanquam supervacanea; nonnunquam tamen eis utitur, ut in tempore. Veritati autem adhæret, et a falso alienæ narrationi. Dictionem autem sciebat multos modos: usus autem eo qui sufficiebat ad auditionem simul et bonorum et malorum, et utrisque partibus simul satisfaciens: nam dictionis quidem numero et pulchritudine eruditum sic otraxit auditorem, et satis delinit gratiarum illecebris: eo autem, quod esset clara et luculentæ oratio, effecit, ut aures imperitorum ab ejus voce penderent. Ambos autem induxit breviter et probabiliter. Ego autem ne nihil dicam, celans quod sit vero minus, scio quidem esse multa dicendi genera pulcherrimas; perfectiorum, inquam, Oratorum, et quorum exemplar non est vulgo propositum ad imitandum propter sonum et numerum orationis: præstantiorem autem dicendi formam iis scriptis quæ componere statuerat, nescio an quisquam ex omnibus unquam adaptaverit: sed et si quis ex illis, qui et dictione excellunt et sententia, ejusmodi argumenta suscepiasset, accuratiorum quidem et elaboratiorum effecisset orationem, sed non itidem dico auditoribus congruentem et convenientem. Nam et principium ejus orationum statim attingit subjectum, et parum procedens ostendit sui scripti scopum, et in nonnullis orationibus cum totum argumentum recapitulat in summam, id statim in partes dividit. Se autem accommodat personis et temporibus: et est quidem omnibus idem color orationis, et una qualitas dictionis; morum autem varia est mutatio.

et, ut dixerit quispiam, artificiosa, non per artem B
res mutans, sed quod unicuique rei et personæ in-
cidenti conveniebat, interpretans. Tanquam au-
tem archetypa exemplaria ad res antiquiores,
intuens, nec ab illis recedit, ne videatur aliquid
aliud facere, et ad exemplar quoque totam trans-
mutat dicendi formam, non diversam faciens
materiam, sed quod in dicendi genere peccatum
erit, corrigens; neque sententias innovans, sed
convertens figuram dictionis: et ei incidens oratio
in diversitatem narrationum et varietatem
argumentorum, non confunditur, non perturba-
tur, sed tanquam optimus gubernator, cum ei navis
agilabatur fluctibus, stabat quietus clavum te-
nens artificiosissime. Porro autem in nonnullis
quoque orationibus describit patriam eorum qui
laudantur, ab universa terra separans, ac dedu-
cens ad unam partem: deinde loquitur etiam ali-
quid de fluminibus ac eorum principiiis disserens
naturaliter, et de opportunitate civitatum, et de
temperatione veris, et de temporum conversione,
etiamsi ii, qui sunt [119] revera auribus paulo
tardioribus, ea, quæ dicuntur, non exaudiunt.
Multifariam quoque tractat partes orationis, alias
quidem majori contentione, alias vero brevius et
sedatius. In gratia autem narrationum quis ex
omnibus cum eo contenderit? quis in composi-
tione? quis in numerorum suavitate? quis in con-
cinnitate in omnibus congruente? Atque nolo qui-
dem contendere, quod non sit ampla et grandis
ejus oratio: invenio tamen ejus orationibus, ne
hanc quidem deesse gratiam, sed alicubi quidem C
cas esse amplas et redundantes, in pluribus au-
tem graves et compositas. Cum has autem duas
vias sibi proposuisset, martyrum constantiam, et
menasticam in exercitatione tolerantiam, currit
quidem utroque stadio, non cum pedum pernicio-
sitate, sed cum celeritate orationis. Maxime autem
monasticum percurrens curriculum, evadit seipso
robustior et fortior: aures quidem certe impin-
guat, quando ejus oratio ascendit quidem montes,
subit autem speluncas, sub pinu autem aut quercu
aliqua collecat Exercitorem, et vile alimentum
et illaboratum, ei offert ex herbis et potum ex
fontibus. Ejusmodi orationes ornat florentibus
pulchre auditionibus, et variis rosis figurarum;
et ea quæ tunc fiebant, quasi subjicit oculis. Virum
ego laudo quidem propter ejusmodi fecundiam et
gratiam; non minus autem quod pulchre tractarit
argumentum. Tenemus jam Metaphrastem: audi-
mus loquentem, rejicienda itaque sunt ex ejus se-
gete, quæ ille elocutus non est, saltem aliqua.
Quod facili negotio succedet, si quæ Psellus scri-
psit, animo perpendamus, et cum aliis ejusdem
Metaphrastæ germanis scriptionibus conferamus.
Esto ergo secunda tabella eorum, quæ dissimilis
oratio, et stylus Metaphrastem parentem nolunt
agnoscere, et si stylus vellet, ætas ipsa scriptoris
non patitur, ut breviter in tui gratiam, ubi com-

mode fieri poterit adnotabo. Hæc tu postea et
industria, et magis sedulo studio melius discer-
nes.

Ἀγπητοί, ἐγένετο ἐν τοῖς ἑτεῖν ἡμῶν ἀνὴρ τις
ἐν τῇ Ἀλεξανδρείῳ μεγαλοπόλει. Vita et res gestæ
servæ Dei Euphrosinæ.

Ἀδριανῷ βασιλεύοντος ἔτος εἰκοστοῦ πρώτου,
ἀναλυσάντος τε ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἐπὶ τὴν Ῥώ-
μην. Martyrium sancti Eleutherii episcopi et An-
chæ matris ejus.

Ἀναβαίνοντες Παύλου εἰς Ἰκόνιον μετὰ τὴν φυ-
γὴν τὴν γενομένην ἀπὸ Ἀντιοχείας. Martyrium
sanctæ Theclæ.

Ἀπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ἰθεασάμεθα πάν-
τες. Martyrium sancti apostoli Andreæ.

Ἀρχαγγέλου πανήγυρις, καὶ τῶν πιστῶν ἀπὰς
Βυφροσύνης σύλλαγος. Encomium in archistrategos
Michaelem et Gabrielem.

Βασιλεύοντος Λύρηλιανου ἦν ἀθροισμὸς μέγας τῶν
Χριστιανῶν ἐν τῇ Νικομηδείῳ πόλει. Martyrium
sancti Lucilliani et sociorum.

Βασιλεύοντος τοῦ παρανόμου καὶ ἀσεβεστάτου
Λύρηλινοῦ ἐν τῇ πρεσβυτέρῳ τῶν πόλεων Ῥώμῃ.
Sancti Porphyrii martyrium, qui passus est Cæsa-
reæ Cappadociæ.

Βίον καλὸν, ἀδελφοί μου, βούλομαι διηγῆσασθαι
καὶ ἐνάρετον τῇ ἡμῶν ὁμοιοῖα. Vita [120] sancti
Joannis Calybitæ. In alio codice principium est:
Βίον καὶ ἀγίον καὶ ἀμόλυτον καὶ ἐνάρετον ἀνδρὸς δι-
καίου βούλομαι διηγῆσασθαι.

Βούλομαι τοίνυν, ἀγαπητοί, ὑφήγησιν ἀγαθὴν καὶ
ἐνάρετον διηγῆσασθαι ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις.
C Facinora et certamen sanctorum trium puero-
rum et Danielis prophetæ.

Διηγῆσάτο τις γέρων μέγας, εἴ τι Ξενοφῶν τις
συγκλητικὸς ὑπὲρ πάσαν εὐπρέπειαν ὑπάρχων. Vita
sancti Xenophontis et sociorum.

Διηγῆσάτο τις ἀδελφὸς Σαραπίων ὑπάρχων ἐν τῇ
ἰσωτέρῳ ἐρῆμῳ, Vita sancti Marci Atheniensis,
qui in monte Thraciæ se exercuit.

Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τὴν ἀτοκράτορα Ῥω-
μαίοις διεπόντω ἀρχῆν. Martyrium sancti Procopii.

Ἐγένετο κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον μετὰ ἐπιτατοῦς
χρόνου. Martyrium sancti Stephani.

Ἐγένετο τις ἀνὴρ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείῳ μεγαλοπό-
λει ἀνὴρ ἔνδοξος. Vita sanctæ Euphrosinæ.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως
D Ἄνθιμος ὕπαρχος. Martyrium sanctæ Febronιæ.

Ἐγένετο μετὰ τὸ ἀναστῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν συνθήροισε τοὺς δώ-
δεκα. Acta sancti apostoli Thomæ.

Εἰ οὐ τόπω ἢ χρόνῳ, γνώμη, δὲ μᾶλλον σεμνῶ
καὶ προαιρέσει τὰ τε μέγιστα τῶν κατορθωμάτων.
Vita et miracula sancti Thaumaturgi Niconis,
cognomento, Pœnitentiam agite.

Ἐμὰ γε λῖαν ἡδὺ καὶ τὸ περὶ λόγους ποιεῖν, οἷς
οἱ ἀγῶνες τῶν ὑπὲρ τοῦ γαλοῦ, καὶ τῆς ἀρετῆς
σπουδασάντων. Laudatio et miraculorum narratio
sancti Pauli Latrensis.

τέρων ῥητόρων, καὶ οἱ μὴδὲ πρὸς παράδειγμα τοῖς πολλοῖς ἐστᾶσι, τῷ ὑπερηγούντι τοῦ ῥυθμοῦ· ἀκριβεστέραν δὲ ἰδέαν, οἷς ἐγλετο συνθέσθαι συγγραμμάσιν, οὐκ οἶδα, εἴ τις τῶν πάντων συνήρμωσεν. Ἀλλὰ καὶ εἰ τις ἂν τῶν περιττῶν ἐκείνων τήν τε φράσιν, καὶ τὴν ἐνθούμησιν προεἴλετο τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν, περιεργότερον μὲν αὐτῇ τὸν λόγον εἰργάσατο· οὐ φημι δὲ σύμπασι ἀροσταῖς κατάλληλόν τε καὶ ἀρμοδιώτερον. Τὰ [117] τε γὰρ προοίμια τῶν λόγων αὐτοῦ ἀπτόμενα εὐθὺς τοῦ ὑποκειμένου, καὶ βραχὺ τι προῖων, τὸν τοῦ συγγραμμάτος ἀναφινεῖ σκοπὸν· καὶ τὴν πᾶσαν ἐπ' ἐνόις τῶν λόγων ὑπόθεσιν κεφαλαιωσάμενος, εὐθὺς κατὰ μέρη τέμνει, πρὸς τε τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς καιροὺς μεταβαλλόμενος, καὶ τὸ μὲν χρωμᾶ τοῦ λόγου τὸ αὐτὸ πᾶσι, καὶ ἡ ποιότης μὲν τῆς φράσεως, ἡ δὲ γε τοῦ ἤθους μεταβολὴ ποικίλη, καὶ ὡς, εἴπη τις, τεχνικὴ ἂν οὐ διὰ τὴν τέχνην τὰ πράγματα μεταβάλλουσα, ἀλλὰ τῷ ἐκάστῳ τῶν παραπιπτόντων πραγμάτων τε καὶ προσώπων οἰκίων διερμηνεύουσα. Ὡς πρὸς ἀρχέτυπα δὲ τὰ ἀρχαιότερα τῶν πραγμάτων ἐνατενίζων, ἐκείνων τε οὐκ ἀφίσταται, ἵνα μὴ δόξη ἄλλο τι ποιῶν; καὶ παρὰ τὸ παράδειγμα, καὶ τὴν ἑλληνίδεαν μεταποιοῦ, οὐκ ἐναλλάττων τὴν ἕλλην, ἀλλὰ τὸ ἡμαρτημένο τῶν εἰδῶν διορθούμενος, οὐδὲ καινοτομῶν τας ἐννοιαίς, ἀλλὰ τὸ τῆς λέξεως σχῆμα μετατιθεῖς. Ἀνωμαλίαις τε περιπίπτων διηγημάτων ὁ λόγος αὐτῷ, καὶ μεταλλαγαῖς ὑποθέσεων, οὐ σύγκριται, οὐδὲ ταράττεται· ἀλλ' ὡσπερ ἄριστος κυβερνήτης περικλυζομένης αὐτῷ τῆς νεῖς ἀτρέμας εἰστέλει τῷ οἴκῳ τεχνικώτατα χρωμέος. "Ἔστι δ' οὐ τῶν λόγων καὶ γεωγραφεῖ τὰς τῶν ἐπινοουμένων πατριδας τῆς συμπόσης ἀποτεμνόμενος γῆς, καὶ ἀνάγων εἰς ἐν τῶν τμημάτων. Εἶτα δὲ καὶ περὶ ποταμῶν τι φθέγγεται, καὶ φυσιολογεῖ αὐτῶν τὰς ἀρχάς, καὶ περὶ εὐκκίριτας πόλεων, καὶ κράσεως ἀέρων, καὶ ὠρῶν ἀρμονίας, εἰ καὶ τὴν ἀκοὴν τῷ ὄντι δυσήκοοι τοῦ τῶν λεγομένων οὐκ ἐπαύουσιν. Ἄπτεται δὲ καὶ πολυειδῶς τῶν τοῦ λόγου μερῶν· τὰ μὲν ἀγωνικώτερον, τὰ δὲ πραότερον. Τῆς δὲ τῶν διηγήσεων χάριτος τις ἂν αὐτῷ τῶν πάντων ἀμφισθητήσει; τῆς δὲ συνθήκης, τῆς δὲ τῶν ῥυθμῶν ἀναπαύσεως, τῆς δὲ πρὸς πάντα καταλήλου εὐαρμοστίας. Βούλομαι μὲν οὖν ἵτι μὴ στωμύλος ὑπὲρ ἐκείνου διαγινώσθεσθαι. Εὐρίσκω δὲ τοὺς λόγους αὐτῷ μὴδὲ ταύτης χάριτος ἀποδεδόντας, ἀλλ' ὅπου μὲν καὶ τὸ περιττὸν ἔχοντας, ἐν δὲ γε τοῖς πλείοσι τὸ σεμνὸν καὶ τὸ κόσμιον. Δύο δὲ ταύτας ὁδοὺς αὐτῷ θέμενο: μαρτυρικὴν ἐνστασις, καὶ ἀσκητικὴν καρτερίαν, τρέχει μὲν ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν σταθμοῖν, οὐ ποδῶν ὠκότητι, ἀλλὰ μετὰ λογισμῶν δεξιότητος. Μάλιστα δὲ τὸν ἀσκητικὸν διαθέων διαυλοῦν εὐτονώτερος ἑαυτοῦ καὶ ἀγνωστοικώτερος γίνεσθαι. Πιστεῖν γοῦν μοι τὴν ἀκοὴν ὀπνήκα ὁ λόγος αὐτῷ ἀνεῖαι μὲν ὄρη, ὑπεῖσαι δὲ σπηλαία· ὑπὸ τε πίτυν, ἢ δρυῖν τινὰ καθίξει τὸν ἀσκητὴν, καὶ σχεδιδίξει αὐτῷ τροφὴν τὴν ἐκ βοτανῶν, καὶ πόμα τὸ ἐκ πηγῶν. Περιανθίζει γὰρ τὰς τοιαύτας διηγήσεις λέξεις τισὶ τὸ καλὸν ἀνθούσαις, καὶ σχημάτων ποικίλαις ῥοδωνιαῖς, καὶ ὡς ὁρῶμενα δαίκνυσι τὰ τότε καιροῦ πραττόμενα. Ζηλωμὲν οὖν ἐγὼ τὸν ἄνδρα καὶ τῆς τοιαύτης εὐστομίας καὶ χάριτος, οὐδὲν τε ἤττον τῆς εὐχρηστίας τῶν ὑποθέσεων. *Et ut de hac parte dicam, et aliqua utar digressione, non ignoro hujus viri opera non esse magno studio,*

nec iis, qui linguae ornamento utuntur nimis rhetorice, nec iis qui suum studium posuerunt in disciplinis, sed nec iis, qui studuerunt naturae contemplationi, quod nec iis dicendi generum mistio eluceret, nec figurae dicendi sint aspersae, neque ulla naturae dubitatio ac solutio, neque linearum demonstrationes cum importunis nominibus, neque Philosophorum sententiae quae subjectum verbis in altum attollant. Volunt enim qui sunt sapientiae supra modum dediti, omnia scribi ad ostentationem, non ad morum correctionem. Ego autem dico hujus viri scripta nullo horum esse privata; sed quoniam non ad ostentationem comparabatur ejus scriptio, ideo non ponuntur frequenter, neque statim a principio, neque ubique, neque apud omnes [118], sed quando res dat occasionem, usus iis, quae postulat oratio, redit statim ad scopum propositum. Ejus enim oratio neque ad sophisticam intuetur jactantiam ac forsensem apparatus, neque ad artificiosam naturalium rerum exrogitationem, neque ad linearum contemplationem, aut curiosiorem numerorum intelligentiam. Sed neque est ei studio orbis motus, aut quemadmodum inerrans mundus procedat circa stellas errantes: sed neque sunt ei curae consonantes aut semivocales, neque qui per eas fit concentus. Propterea haec quidem amandat tanquam supervacanea; nonnunquam tamen eis utitur, ac in tempore. Veritati autem adhæret, et a falso alienae narrationi. Dictionis autem sciebat multos modos: usus est autem eo qui sufficiebat ad auditionem simul et bonorum et malorum, et utrisque partibus simul satisfaciens: nam dictionis quidem numero et pulchritudine eruditum sic attraxit auditorem, et satis delinit gratiarum illecebris: eo autem, quod esset clara et luculenta oratio, effecit, ut aures imperitorum ab ejus voce penderent. Ambos autem induxit breviter et probabiliter. Ego autem ne nihil dicam, celans quod sit vero minus, scio quidem esse multa dicendi genera pulcherrimas; perfectiorum, inquam, Oratorum, et quorum exemplar non est vulgo propositum ad imitandum propter sonum et numerum orationis: praestantiorum autem dicendi formam iis scriptis quae componere statuerat, nescio an quisquam ex omnibus unquam adaptaverit: sed et si quis ex illis, qui et dictione excellunt et sententia, ejusmodi argumenta suscepisset, accuratiorum quidem et elaboratiorum effecisset orationem, sed non itidem dico auditoribus congruentem et convenientem. Nam et principium ejus orationum statim attingit subjectum, et parum procedens ostendit sui scripti scopum, et in nonnullis orationibus cum totum argumentum recapitulet in summam, id statim in partes dividit. Se autem accommodat personis et temporibus: et est quidem omnibus idem color orationis, et una qualitas dictionis; morum autem varia est mutatio.

et, ut dixerit quispiam, artificiosa, non per artem B
 res mutans, sed quod unicuique rei et personæ in-
 cidenti conveniebat, interpretans. Tanquam au-
 tem archetypa exemplaria ad res antiquiores,
 intuens, nec ab illis recedit, ne videatur aliquid
 diud facere, et ad exemplar quoque totam trans-
 mutal dicendi formam, non diversam faciens
 materiam, sed quod in dicendi genere peccatum
 erat, corrigens; neque sententias innovans, sed
 convertens figuram dictionis: et ei incidens oratio
 in diversitatem narrationum et varietatem
 argumentorum, non confunditur, non perturbatur,
 sed tanquam optimus gubernator, cum ei navis
 agitabatur fluctibus, stabat quietus clavum tenens
 artificiosissime. Porro autem in nonnullis
 quidem orationibus describit patriam eorum qui
 laudantur, ab universa terra separans, ac deducens
 ad unam partem: deinde loquitur etiam aliquid
 de fluminibus ac eorum principiis disserens
 naturaliter, et de opportunitate civitatum, et de
 temperatione veris, et de temporum conversione,
 etiamsi ii, qui sunt [119] revera auribus paulo
 tardioribus, ea, quæ dicuntur, non exaudiunt.
 Melitariam quoque tractat partes orationis, alias
 quidem majori contentione, alias vero brevius et
 sedatius. In gratia autem narrationum quis ex
 omnibus cum eo contenderit? quis in compositione?
 quis in numerorum suavitate? quis in concinnitate
 in omnibus congruente? Atque nolo quidem
 contendere, quod non sit ampla et grandis
 ejus oratio: invenio tamen ejus orationibus, ne
 hanc quidem deesse gratiam, sed alicubi quidem
 eas esse amplas et redundantes, in pluribus autem
 graves et compositas. Cum has autem duas
 vias sibi proposuisset, martyrum constantiam, et
 monasticam in exercitatione tolerantiam, currit
 quidem utroque stadio, non cum pedum pernicitate,
 sed cum celeritate orationis. Maxime autem
 monasticum percurrens curriculum, evadit seipso
 robustior et fortior: aures quidem certe impingnat,
 quando ejus oratio ascendit quidem montes,
 subit autem speluncas, sub pinu autem aut quercu
 aliqua collecat Exercitatore, et vile alimentum
 et illaboratum, ei offert ex herbis et potum ex
 fontibus. Ejusmodi orationes ornat florentibus
 pulchre auditionibus, et variis rosis figurarum;
 et ea quæ tunc fiebant, quasi subjicit oculis. Virum
 ego laudo quidem propter ejusmodi facundiam et
 gratiam; non minus autem quod pulchre tractarit
 argumentum. Tenemus jam Metaphrastem: audimus
 loquentem, rejicienda itaque sunt ex ejus segete,
 quæ ille elocutus non est, saltem aliqua. Quod
 facili negotio succedet, si quæ Psellus scripsit,
 animo perpendamus, et cum aliis ejusdem
 Metaphrastæ germanis scriptionibus conferamus.
 Fato ergo secunda tabella eorum, quæ dissimilis
 est alio, et stylus Metaphrastem parentem nolunt
 agnoscere, et si stylus vellet, ætas ipsa scriptoris
 non patitur, ut breviter in tui gratiam, ubi com-

mode fieri poterit adnotabo. Hæc tu postea et
 industria, et magis sedulo studio melius discernes.

Ἀγαπητοί, ἐγένετο ἐν τοῖς ἑτεσὶν ἡμῶν ἀνὴρ τις
 ἐν τῇ Ἀλεξανδρείῳ μεγαλοπόλει. Vita et res gestæ
 servæ Dei Euphrosynæ.

Ἀδριανῷ βασιλευόντος ἔτος εἰκοστοῦ πρώτου,
 ἀναλύσαντός τε ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἐπὶ τὴν Ῥώ-
 μην. Martyrium sancti Eleutherii episcopi et An-
 chæ matris ejus.

Ἀναβάνοντες Παύλου εἰς Ἰκόνιον μετὰ τὴν φυ-
 γὴν τὴν γενομένην ἀπὸ Ἀντιοχείας. Martyrium
 sanctæ Theclæ.

Ἀπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ἰδεασάμεθα πάν-
 τες. Martyrium sancti apostoli Andrewæ.

Ἀρχαγγέλου πανήγυρις, καὶ τῶν πιστῶν ἀπας
 εὐφροσύνης σύλλαγος. Encomium in archistrategos
 Michaellem et Gabrielem.

Βασιλευόντος Λύρηλιανου ἦν ἀθροισμὸς μέγας τῶν
 Χριστιανῶν ἐν τῇ Νικομηδείῳ πόλει. Martyrium
 sancti Lucilliani et sociorum.

Βασιλευόντος τοῦ παρανόμου καὶ ἀσεβεστάτου
 Λύρηλιανῷ ἐν τῇ πρεσβυτέρῳ τῶν πόλεων Ῥώμῃ.
 Sancti Porphyrii martyrium, qui passus est Cæsareæ
 Cappadociæ.

Βίον καλὸν, ἀδελφοί μου, βούλομαι διηγῆσασθαι
 καὶ ἐνάρετον τῇ ἡμῶν ὁμοιοῖα. Vita [120] sancti
 Joannis Calybitæ. In alio codice principium est:
 Βίον καὶ ἅγιον καὶ ἀμόλυτον καὶ ἐνάρετον ἀνδρὸς δι-
 καίου βούλομαι διηγῆσασθαι.

Βούλομαι τοῖσιν, ἀγαπητοί, ὑφήγησιν ἀγαθὴν καὶ
 ἐνάρετον διηγῆσασθαι ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις.
 Facinora et certamen sanctorum trium puerorum
 et Danielis prophetæ.

Διηγῆσατό τις γέρον μέγας, εἴ τι Ξενοφῶν τις
 συγκλητικὸς ὑπὲρ πάσαν εὐπρέπειαν ὑπάρχων. Vita
 sancti Xenophontis et sociorum.

Διηγῆσατό τις ἀβέξας Σεραπίων ὑπάρχων ἐν τῇ
 ἐσωτέρῳ ἐρήμῳ, Vita sancti Marci Atheniensis,
 qui in monte Thraciæ se exercuit.

Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τὴν ἀτοκράτορα Ῥω-
 μαίοις διαπόντω αρχήν. Martyrium sancti Procopii.

Ἐγένετο κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον μετὰ ἑπταετοῦς
 χρόνου. Martyrium sancti Stephani.

Ἐγένετό τις ἀνὴρ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείῳ μεγαλοπό-
 λει ἀνὴρ ἐνδοξος. Vita sanctæ Euphrosinæ.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως
 Ἄνθιμος ὑπαρχος. Martyrium sanctæ Febronisæ.

Ἐγένετο μετὰ τὸ ἀναστῆναι τὸν Κύριον ἡμῶν
 Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν συνθήροισε τοὺς δώ-
 δακα. Acta sancti apostoli Thomæ.

Εἰ οὐ τόπω ἢ χρόνῳ, γνώμη δὲ μᾶλλον σεβέρῃ
 καὶ προαιρέσει τὰ τε μέγιστα τῶν κατορθωμάτων.
 Vita et miracula sancti Thaumaturgi Niconis,
 cognomento, *Pœnitentiam agite*.

Ἐμαί γε λίαν ἡδύ καὶ τὸ περὶ λόγους ποιεῖν, οἷοι
 οἱ ἀγῶνες τῶν ὑπὲρ τοῦ γαλοῦ, καὶ τῆς ἀρετῆς
 σπουδασάντων. Laudatio et miraculorum narratio
 sancti Pauli Latrensis.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις βασιλεύοντος τοῦ εὐσεβ-
 βεστίτου καὶ μεγάλου Θεοδοσίου. **Vita sancti Patris
 nostri Amphilochii.**

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις γενομένου διωγμοῦ,
 καὶ πολλῶν ἀδελφῶν προκναίρεθέντων. **Martyrium
 sanctorum Alexandri et Antoninæ.**

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς ὁ Θεὸς ὁ ἀγαθός. **Vita
 sancti Arsenii anachoretæ.**

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις Ζήνωνος τοῦ βασιλέως
 καὶ Γρηγορίου ἐπάρχου ὄντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. **Vita
 et res gestæ sanctæ Theodoræ Alexandrinæ.**

Ἐν τῇ Χαλκηδονεῶν πόλει ἦν ἀθροισμὸς τῶν
 Χριστιανῶν. Πρισκὸς ὁ ἀνθύπατος. **Martyrium san-
 ctæ Euphemie.**

Ἐν τοῖς καιροῖς Σωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἀκατα-
 στασία ἐγένετο ἐν τῇ Φρυγίᾳ. **Actio sancti Nicolai,**

Ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου ἔτους ἐν τῇ
 εὐκαταστασίᾳ τῶν εὐσεβῶν καιρῶν. **Vita sancti
 Phocæ.**

Ἐν τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ βασιλεύοντος Δεκίου καὶ
 Βαλλερικανοῦ τῶν αὐτοκρατόρων ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει
 Ρώμῃ. **Martyrium sancti Mercurii Cæsareæ Car-
 padocie.**

Ἐν σφ̄ καιρῷ ἐκεῖνῳ ὅτε Σατανᾶς ὑπὸ τῶν ἀξίων
 οὐτοῦ εὐωχεῖτο. **Martyrium sancti Dulæ.**

[121] Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ τοῦ κατὰ τῶν Χρι-
 στιανῶν ἦν τις Ἰάκωβος ὀνόματι. **Martyrium S. Ja-
 cobi Persæ.**

Ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀνόμων ὑπερμάχων τῆς εἰδω-
 λολατρείας. **Martyrium sanctorum Justini, Chari-
 tonis et sociorum.**

Ἐν τῷ τριακοστῷ ἐβδόμῳ ἔτει τοῦ διωγμοῦ ἡμῶν
 ἀνεκαίνισθη πάλιν τὰ τῶν συμφορῶν ἡμῶν. **Marty-
 rium sanctorum Acepsum episcopi, Joannis pre-
 sbyteri et Aithelæ diaconi.**

Ἐπὶ βασιλείας Δεκίου τοῦ βασιλέως βασιλεύον-
 τος τῆς Ρώμης, θεραπευτοῦ μὲν τῶν δαιμόνων. **Marty-
 rium sanctorum Papyli, Capi et Agathodis.**

Ἐτους δευτέρου τῆς βασιλείας Γαίου Γαλλερίου
 Διοκλητιανοῦ. **Martyrium sancti Menæ Ægypti qui
 martyrium subiit in urbe Cothyai.**

Ἐτους διακοσιοστοῦ τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ
 ζήτησις καὶ ἀνεύρεσις γέγονεν. **Inventio sanctæ
 crucis.**

Ἐτους ἐβδόμου τῆς βασιλείας Μαξιμιανοῦ, ἡγε-
 μονεύοντος Μαξίμου. **Martyrium sanctorum Eulampii
 et Eulampie.**

Ἐτους πέμπτου τῆς βασιλείας Ἰουστίνου τοῦ φιλο-
 χρίστου βασιλεύοντος. **Martyrium sancti Arethæ et
 sociorum.**

Ἦκεν ἡμῖν ἡ λαμπρὰ καὶ χαρμόσυνη καὶ ποθου-
 μένη πανήγυρις. **In transportationem reliquiarum
 sancti Joannis Chrysostomi.**

Πικρὸν ἐπὶ τὰ κινητήρια τὰ κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ
 οἱ ἅγιοι μάρτυρες Νικάνδρος, καὶ Μαρκιανός. **Marty-
 rium sanctorum Nicandri et Marciani.**

Ἐν τῆς ἐκτῆς μοναχῆς ὀνόματι Ἀμφιλόχιος. Οὗτος
 δίκαιος καὶ θεοσεβὴς ὑπῆρχεν. **Vita sancti Amphilo-
 chii episcopi Iconiensis.**

Ἦν οὗτος ὁ Βασίλειος κατηγῶν πάντα ἄνθρωπον
 περὶ τῆς ἀληθείας τῆς εἰς Χριστόν. **Martyrium san-
 cti Basilii presbyteri.**

Ἦν τις γυνὴ φιλόχριστος ὀνόματι Ἰουλίττα. **Vita
 sancti Joannis monachi, qui sese in puteum in-
 jecerat.**

Ἦ περι τῶν μακκρίων ἀνδρῶν βίων ἀναγραφῆ.
Vita sancti Xenophontis.

Ἦ σεπτῆ καὶ μεγαλόδωρος τῶν ἁγίων αὐτῆ σκηνή.
Miracula sanctorum Cosmæ et Damiani.

Θαυμάτων διήγησιν προβάλλεσθαι σήμερον. **Miracula
 sancti Anastasii Persæ. Memorantur in septima
 synodo œumenica.**

Ἰεράρχην καὶ ἀσκητὴν ἄμυ καὶ Χριστοῦ μάρτυρα
 μόνος ἂν γένετο δυνατόν. **S. Methodii patriarchæ
 Constantinopolitani Vita et res gestæ.**

Καὶ πάλαι μὲν τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευταμένων
 ὁ βίος λυσιτελεῖς καὶ ὠφέλιμος. **Maximi Homologetæ
 Vita.**

Καλῶς ὄν, ἀγαπητοί, καὶ ὁ χορὸς ὁ ἐν Αἰγύπτῳ
 μαρτυρήσας Θεῷ. **Martyrium sancti Martiani Ægyptii
 et sociorum.**

Κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦν ὁ μακκίριος Ἰάκωβος
 οἰκῶν ἐν Βηλαβῇ τῇ πόλει. **Martyrium sancti Jacobi,
 quod ille subiit in Perside.**

Κατὰ τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ βα-
 σιλέως καὶ Ἀρκεδίου καὶ Ὀνωρίου τῶν υἱῶν αὐτοῦ.
Martyrium sancti Jacobi Persæ.

Κατὰ τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας Μαξίμου ἦν τις
 ἱερεὺς τῶν Ἑλλήνων. **Martyrium S. Susannæ.**

[122] Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκεῖνους ἐβασίλευε Διοκλη-
 τιανὸς ὁ τύραννος. **Martyrium sancti Procopii.**

Κατὰ τοὺς καιροὺς Γρατιανοῦ καὶ Οὐαλεντιανοῦ
 τῶν αὐτοκρατόρων συνέζη συναθροίσθηκα. **Vita san-
 cti Patris nostri Martini.**

Κατὰ τοὺς καιροὺς Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως
 καὶ τοῦ οὐτοῦ συγκαθεδρῶ Γαλλερικανοῦ. **Martyrium
 sanctæ Anastasie.**

Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκεῖνους βασιλεύοντος κατὰ
 συγχώρησιν τοῦ Χριστοῦ. **Martyrium sanctorum
 Acindyni, Pegasii et Anempodisti.**

Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκεῖνους βασιλεύοντος Μαξι-
 μιανοῦ τοῦ παρανόμου καὶ ἀσεβεστάτου. **Martyrium
 sanctæ Barbaræ.**

Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκεῖνους ἦν τις ἀνὴρ ἐν τῇ
 Παφλαγονίᾳ χώρᾳ. **Martyrium sancti Mamantis.**

Κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκεῖνους ἐπὶ αὐτοκράτορος
 Τραϊανοῦ ἦν πολλὴ μανία. **Martyrium sancti Zo-
 simi.**

Κατὰ τοὺς καιροὺς Λικινίου τοῦ βασιλέως ἦν
 διωγμὸς μέγας τῶν Χριστιανῶν. **Martyrium san-
 ctorum Quadraginta Martyrum.**

Κατὰ τοὺς χρόνους Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως γέγονε
 τις κόρη. **Vita et martyrium sanctæ Eudociæ Sa-
 maritanæ.**

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἦμεν πάντες οἱ ἀπόστολοι
 ἐν Ἱερουσόλοις. **Periodi sancti Thomæ apostoli.**

Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως

παραληφότος τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν. **Martyrium et Acta sancti Philippi apostoli.** Ἰθάλων τὴν σωτηρίαν αὐτῶ. **Vita et martyrium sancti Bonifacii martyris.**

Κωνσταντῖνος τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν, εἶτα τῆς ἀνατολῆς ἐνεχειρίζετο σκῆπτρα. **Vita sancti Pauli homoletæ.**

Μαξιμιανὸς ἡγεμονεύοντος τῆς Κιλικίας, καὶ πολιτευομένης τῆς μιαρᾶς θυσίας τῶν εἰδώλων. **Martyrium sancti Jaltessii, qui et Sozon dictus est.**

Ματθαῖος ἀπόστολος καὶ μὴν εὐαγγελιστὴς ἦν ἐκ πόλεως Ἱερουσαλήμ. **Acta sancti apostoli et evangelistæ Matthæi.**

Μετὰ τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Διέσκτου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆν ἔλλαμψιν. **Martyrium sanctorum Anargyrorum Cosmæ et Damiani Romanorum.**

Μιχαὴλ ἐπικινῶν, τὸν Γαβριὴλ ἐπαινεῖσθαι. Ταυτὸν γὰρ Μιχαὴλ ἢ Γαβριὴλ ἐπαινεῖν, ὅτι ὅλος ἐν ὄλῳ. **Laudatio in sanctos archistrategos Michaellem et Gabrielem.**

Νῦν καιρὸς εὐκαιρὸς μετὰ τοῦ πνευματοφόρου ἀπὸ τῆς φάλλουτος εἰπεῖν, Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντηριμένοις. **Miracula confessorum Samonæ et Gurie.**

Ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος ἡ μέγας καὶ θαυμαστός, καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. **Martyrium sanctorum Anatolii, Eustachii et Theopisti.**

Ὁ ἡμέτερος ἱστοριογράφος Εὐσέβιος ἠνίκαι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἔργαρον ἱστορίαν. **Vita et res gestæ Sylvestri papæ Romani.**

Οἱ ἄγιοι τοῦ Θεοῦ ἀπόστολοι καὶ εὐαγγελιστὰι καὶ μάρτυρες, οἱ τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. **Dormitio sancti apostoli et evangelistæ Lucæ.**

Οἱ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ σπουδαίους ἀνδράς ἐγκωμιάζοντας, πρέπει μὲν δήπου [123] σφίσι αὐτοῖς. **Vita Joannis imperatoris, qui et Eleemon dictus est.**

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἡ πηγὴ τῆς σοφίας. **Vita sancti Pachonii.**

Ὁ μακάριος οὗτος Ἀββᾶς Δωρόθεος τὸν μονητῆ βίον ἐν Θεῷ ἀσκησάμενος. **Vita sancti Dorothei abbatis et Dosithei illius discipuli.**

Ὅσοι τοῖς τοῦ Χριστοῦ μυστηρίοις προκόπτετε τοῖς ἑμοῖς δάκρυσιν ἐπιβλέψατε. **Res gestæ sanctorum Cypriani et Justinæ.**

Ὅσοι τῶ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων θεῶν ἔρωτι γινόμενοι κάτοχοι. **In adorationem venerandæ Catenæ principis apostolorum Petri.**

Ὅτι Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ Θεσσαλονικίᾳ διήγε πόλει. **Martyrium sancti Demetrii Thessalonice.**

Ὁ τὸν μέγα τῆς βροντῆς γόνον προτρέπόμενος ἐπαινεῖν, αὐτὸς μοι δοκεῖ τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ Πνεύμα κεραινεῖν ἐπαινεῖν. **Laudatio sancti Joannis apostoli et evangelistæ.**

Ὅσος ὁ Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης ὠρμάτο μὲν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινου. **Vita in compendio sancti Joannis Aratzii.**

Ὅσος ὁ ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης ἐπίσκοπος ἦν Γοθίας. **Vita sancti Joannis episcopi Gothi.**

Φιλένθρωπος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ὁ αἰεὶ προνοῶν καὶ

θεῶν τὴν σωτηρίαν αὐτῶ. **Vita et martyrium sancti Bonifacii martyris.**

Πάρεστιν ἡμῖν ἑορτὴ σήμερον ὡσπερ ἀστέρος ἐπιστολή, καὶ τὸ ταύτης φέγγος. **Encomium in sanctos thaumatourgos Anargyros, Cosmam et Damianum.**

Πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δώρημα. **Vita sancti Baripsabæ, qui sanguinem ex latere Christi effusum concurbita accepit.**

Περὶ τῆς ἐν χρόνῳ μὲν γενομένης ἀκαρίας διαλύσεως, αἰωνίου δὲ εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως. **De corpore semper Virginis Mariæ, et sacræ illius animæ assumptione.**

Πολλῶν ἀγαθῶν καὶ ψυχωπελῶν εὐεργεσιῶν τοῖς φιλοθέοις. **Vita sancti Jacobi monachi.**

Πρῶτον τίθημι τῶ λόγῳ τὸν Ἀβδᾶν Ἰωάννην. **Vita sancti Joannis episcopi et Hesychnastæ Lauræ sancti Sabæ.**

Τέρπει μὲν καὶ λειμῶν πολυανθῆς, καὶ εὐώδης ὕδασι τε διειδέει. καταρβύτος. **Laudatio Procopii martyris.**

Τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἀναλήψεως. **Martyrium sanctæ Marinæ.**

Τῆς εἰδωλικῆς ἀλύτης κατὰ πάσης δισκαδασθείσης τῆς οἰκουμένης. **Martyrium S. Panteleemonis.**

Τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐρανῶθεν ἐνανθρωπήσεως καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἐπιφανείας. **Martyrium sancti Aquilini.**

Τῆς τῶν Ῥωμαίων κατασυκοφανείας ὑπὸ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης. **Martyrium sancti Jacobi Persæ.**

Τιμῶν ἐστὶν ἄξιον τοὺς ἐφευρηκότας τὰ κάλλιστα, καὶ περικαλλέει καὶ ποιητοῖς στεφάνοις. **Vita sancti Cosmæ melodi.**

[124] Τοῦ ἀνεχωρητοῦ, καὶ πάντων ἀνεχωρητῶν ἀρίστου Κυριακοῦ. **Vita sancti Cyriaci Lauræ S. Sabæ.**

Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ βραχυλεύοντος πᾶσα πλάνη, καὶ δαιμονικὴ λατρεία ἐλύθη. **Miracula sanctorum Cosmæ et Damiani.**

Τοῦ μακαριωτάτου καὶ φίλου Θεοῦ Ἰλαρίωνος. **Vita sancti Hilarionis.**

Τοῦ παρανομοῦ καὶ ἀσεβειστάτου Μαξιμίου τυραννοῦντος τὴν βασιλείαν. **Martyrium sanctæ Catharinæ.**

Τοὺς δοξάζοντας με δοξάζω, φησὶν ὁ Θεὸς ὑποφῆτος γλώττῃ χρησάμενος. **Vita sancti Joannis cognomento Acatzii.**

Sed quænam tandem erunt Metaphrastæ germana? Examinent alii ac dijudicent, quibus plus otii est, et labor similis incumbit, quibus opus bene prospereque procedet. Ipse aliis etiam occupationibus distractus non recipio simile negotium; conjungam tamen aliquot, ut quomodo hoc examen tractari conveniat, ostendam; præter enim præsentibus duas tabellas addam tertiam, in qua ordine suo digerentur nonnullæ Vitæ ab ipso Metaphraste conscriptæ, de quibus sane nemo dubitaverit, ut earum cum aliis, quæ quomodocunque occurrunt, collatione, legitimas a spuris, cui-

cunque, dummodo infans omnino non est, discernere liceat. Habes supra jam commemoratas, quæ aut aliis Græce et Latine editæ sunt: necnon et alias, quas scriptores alii, dum a Metaphraste sui dicti testimonium petunt, nominatim laudant; et habeto nunc tibi, et paucas hasce a me tanquam Metaphrastæ proprias stylo signatas.

Αἰγαί πόλις ἐὶ κόλπω μὲν τῷ Ἰονίῳ κειμένη. **Martyrium SS. Zenobii et Zenobiæ illius sororis.**

Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ῥωμαίων μὲν βασιλεύοντος, δαίμοσι δὲ καὶ εἰδώλοις ἐπιμελῶς δουλεύοντος. **Martyrium sancti Eleutherii.**

Ἄλλὰ πῶς ἂν τις ἡμᾶς ἀπαλλάξει αἰτίας καὶ μῶμων. **Narratio de transportatione reliquiarum Joannis Chrysostomi.**

Ἄλλος μὲν ἄλλο τε τῆς θυλλουμένης διεξίετω Κρήτης, ὁ μὲν τὸ κίλλος, ὁ δὲ τὸ μέγεθος. **Martyrium sanctorum decem in Creta insula.**

Ἀναστασία γυναικῶν ἡ καλλιότης, Ῥώμης μὲν τῆς περιόδου φυτὸν, γένους δὲ περιφανεία. **Martyrium sanctæ Anastasiæ.**

Ἀνδρῶν φιλαρέτων βίος, καὶ ἡ τῆς αὐτῶν πολιτείας διήγησις καὶ πᾶσι μὲν τοῖς εὐσεβῶς. **Vita et res gestæ S. Patris nostri Abramii.**

Ἀρχιδίου τὰ Ῥωμαίων διέποντος σκήπτρα. **Martyrium sancti Jacobi Persæ.**

Ἄρτι Μαξιμιανοῦ δευτέρον ἔτος ἄγοντος ἐν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ τοῦ τῆς ἀσεβείας χειμῶνος. **Martyrium sanctorum Indi, Domnæ et sociorum.**

Ἄρτι μὲν ἡ τῆς ἀσεβείας ἀγλὸς ἄπρην διεχέτο τὴν οἰκουμένην. **Martyrium sancti Epimachi.**

Ἄρτι τῆς εὐσεβείας ἀνελλαμπούσης, καὶ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος τὸν πάντα κόσμον. **Vita et res gestæ sanctorum Cosmæ et Damiani.**

Ἄρτι Νεβουγοδονόσορ ὁ Βασιλεὺς Ἀσσυρίων τὴν Ἰερουσαλὴμ πολέμῳ καταστησάμενος. **Commentarius in Daniele prophetam et sanctos tres pueros [125] Ananiam, Azariam et Mizaelem.**

Ἄρτι τῆς θεογνωσίας εἰς πάντα τὸν κόσμον διατρεχούσης. **Martyrium SS. Eulampii et Eulampix.**

Ἄρτι τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα Θεοδοσίου τοῦ παιδὸς Ἀρχιδίου εὐσεβῶς διθύνοντος. **Vita et res gestæ S. Euphrosynæ Alexandrinæ.**

Ἄρτι τοῦ παιδὸς Ζαχαρίου. **Commentarius in sanctum Andream apostolum.**

Ἄρτι τοῦ τῆς εἰδωλομανίας νέφους τὴν οἰκουμένην ὅλην διαλαθόντος. **Martyrium S. Georgii.**

Ἄρτι Τριτιανοῦ τὰ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας σκήπτρα παραλαβόντος, τῆς Ἀντιοχείων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος. **Martyrium S. Ignatii episcopi Antiocheni.**

Βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τῶν τοῦ ἀληθοῦς Βασιλέως πολεμίων. **Martyrium S. Mennæ Ægyptii, qui in Cotyais martyrium passus est.**

Βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, πᾶσα ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχή. **Vita sanctorum martyrum Eustratii, Auxentii, Eugenii, Mardarii et Orestæ.**

Βασιλεύοντος τοῦ ἀσεβεστάτου καὶ παρανόμου. **Martyrium S. Panteleemonis.**

Βασιλεύοντος τοῦ ἀσεβεστάτου Μαζεντίου ἡ τῶν

Ῥωμαίων ἀρχὴ τῆς βδελυρᾶς. **Martyrium S. Catharinæ.**

Βλάσιος ὁ μάρτυς ἄξιον τοῦ τοιοῦδε τέλους τῆς μαρτυρίας. **Vita et martyrium sancti Blasii episcopi.**

Γυναικίαν ἀρσῆν τῆς τῶν ἀνδρῶν οὐδὲν ἀπολειφθεῖσαν πᾶσι διεξιέναι λυσιτελεῖς. **Vita et res gestæ S. Pelagiæ Antiochenæ.**

Δέκιος ἡνίκα καὶ Βαλεριανός. **Martyrium S. Mercurii.**

Διοκλητιανὸς ὁ Ῥωμαίων αυτοκράτωρ ἀναξίως τῶν σκήπτρων ἐπιλαθόμενος. **Martyrium S. Georgii.**

Διοκλητιανὸς τὴν αυτοκράτορα Ῥωμαίους διέπων ἀρχὴν. **Martyrium SS. Probi, Iaradi et Andronici.**

Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τῶν δυσσεβῶν, καὶ ἀδελῶν τὴν τῶν Ῥωμαίων διεπόντων ἀρχὴν. **Martyrium sanctorum Anargyrorum, Cosmæ, Damiani et sociorum martyrum.**

Διοκλητιανοῦ τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα διέποντος, Πρίσκου τε περὶ τὴν Ἀσίαν. **Martyrium S. Euphemiæ.**

Διττὰς ἡμῖν Ἀναστασίας εἶδε γνωρίζειν ἐπιφανεῖς μὲν ἄρτω τὸ κατὰ σάρκα γένος. **Vita et res gestæ sanctæ Athanasix Romanæ.**

Ἐγένετο μετὰ τὸ πατάξει Κύριον. **Martyrium S. Basilei episcopi Amasiæ.**

Ἐδεῖ μὲν, ὡ ἱερωτάτη, καὶ θεοσύλλεκτος ἄθροισις τὸν νῦν σήμερον. **Vita sancti Alexii.**

Εἰ καὶ δικαίως μετ' ἐγκωμίων τελεῖσθαι. **Commentarius in sanctum Lucam apostolum.**

Εἰ καὶ πρῶτοι Πέρσαι Χριστὸν ἐκ Παρθένου γεννώμενον προσεκύνησαν. **Certamen sanctorum Christi martyrum Acindyni, Pelagii, Anempodisti, Aphthonit et Elpidiphori.**

[126] Εἰκόνας καὶ πάλαι καὶ ἀδριάντες διὰ τοῦτο πάντως εἰς τὸν ἡμετέρον βίον εἰσῆχθησαν. **Vita et res gestæ S. Theoclistæ Lesbix.**

Εἶχε μὲν ἡ ἐπιφανὴς Νικομήδεια. **Martyrium sancti Petri archiepiscopi Alexandrini.**

Εἶχε μὲν τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα Λικίνιος, καὶ βασιλέων τῶν πάλαι. **Martyrium SS. Quadraginta martyrum.**

Εἶχε μὲν τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκοῦλιος. **Martyrium sancti Demetrii.**

Ἐκράτει ποτὲ τὰ τῆς ἀσεβείας, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ τοὺς τὰ Χριστιανῶν φρονούντας ἐξέμησαν. **Martyrium S. Charitnæ.**

Ἐλύττα κατὰ Χριστιανῶν Σαδώριος ὁ Περσῶν βασιλεὺς. **Certamen sanctorum martyrum Acempsix, Josephi et Aichialæ.**

Ἐνοιά μοι πολλάκις γέγονε, τί δήποτε μυριοποιηταί, οἱ μὲν πολέμοις καὶ ἔχθρας, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν συνεθῆκαν συμφοράς. **Vita sancti Marcelli archimandritæ sancti monasterii Acæmitarum.**

Ἐν Παλιστίνῃ πόλις ἐστὶν οὐκ ἕλαττον ἢ πέντε καὶ τεσσαράκοιτα σταδίους ἀπέχουσα Γάζης. **Vita et res gestæ sancti Hilarionis.**

Ἐπεχωρίαζε μὲν καὶ πρότερον ἦδη τὸ τῶν Ἀρειαν-

τῶν δόγῃα τῆ Ῥωμαίων ἐπικρατίας. **Martyrium sanctorum Marciani et martyrii Noceriae.**

Ἔτος μὲν ἦδη πέμπτον ἐνεστήκει τῷ εὐσεβεῖ Ἰουστίνῳ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς τῶν σκήπτρων ἐπιλημμένῳ. **Martyrium S. Arethæ et sociorum.**

Ζήνων ἦδη τὴν αὐτοκράτορα Ῥωμαίους διεῖπεν ἀρχῆς. **Vita et res gestæ Theodoræ Alexandrinæ.**

Ἦδη μὲν τὴν παρὰ τοῦ πλάσζοντος ἡμᾶς δοκίσαν σολάττοντες ἐντολήν. **Commentarius in sanctum apostolum Matthæum.**

Ἦν ἄρα καὶ τοῦτο τῆς μεγίστης πάλης, καὶ περιφρεσότητας ἐν πόλει Ῥώμης, μὴ μόνον τῷ κάλλει κομᾶν. **Vita sanctæ Melaniæ Romanæ.**

Ἡνίκα Κωνσταντίνος ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τρίτος υἱός. **Vita sancti Pauli Homologetæ.**

θεῖον τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ καὶ πολλῶν ἀξία. **Vita sancti Stephani junioris.**

Ἰδομαῦοι πρόφρονον ἔχοντες τὸν Ἰσαῦ ἐξ οὗ καὶ τὴν προσηγορίαν ἐσχίρασιν. **Commentarius in Abdiam prophetam.**

Ἰέρων υἱὸς γενναίῳ πατρὶς μὲν ἡ δευτέρα τῶν Καππαδοκῶν, πόλις δὲ Γύανα. **Martyrium S. Hieronis et sociorum, qui in Melitene martyrium passi sunt.**

Ἴσμεν πολλοὺς ἱστῶρας τε καὶ βίους. **Martyrium sancti apostoli Timothei.**

Καὶ ἡ καλλίστη τῶν πόλεων ἡ Νικομήδους φημι Μαξιμιανοῦ τοῦ δυσσεβοῦς ἀρχαντος. **Martyrium sanctæ Julianæ in urbe Nicomediæ.**

Καὶ πάντων μὲν τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευσάμενων ὁ βίος τοῖς εὐσεβείσιν ὠφελιμώτατος. **Vita et res gestæ Joannis Chrysostomi.**

Καὶ τῶν ἄλλων μὲν τῶν Χριστοῦ μαρτύρων ἄθλα κολλᾷ τε καὶ μέγα τοῖς σπουδαίοις. **Martyrium S. Bonifacii Romani.**

Καὶ τί τῶν καλῶν ἔσται τῆ μνήμῃ, εἰ παραύδους τὸν Ἀμφιλοχίου βίον παρῆλλον [127] σιγῇ. **Vita S. Amphilocheii episcopi Iconiensis.**

Καὶ τὸ περὶ τῶν ἄλλων ἀγίων διεξιέναι, καὶ διὰ μνήμης. **Narratio de miraculo facto a Michaele Archangelo apud Chonas.**

Κάλλιστόν τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ, καὶ δόξαν ὄσπην ἐγκώμιόν τι καὶ ὑπερκόσμιον. **Vita S. Gregorii episcopi Agrigentini.**

Καλοὶ μὲν καὶ οἱ τῶν μαρτύρων ἄθλοι. **Vita S. D. Alipii Stylitæ.**

Κοιμῶδου μετὰ Μάρκον τὸν αὐτοῦ πατέρα τὸ Ῥωμαίων σκήπτρον ἔχοντος. **Vita et martyrium sanctæ Eugeniæ et illius parentum.**

Λιανίου τοῦ δυσσεβοῦς βασιλεύοντος, Λυσίας τὸ τηκεῖται δούξ ὢν. **Martyrium S. Severiani.**

Λουκιανῶ τοῦ δυσσεβοῦς κατὰ τὰ τῆς ἐξῆς μέρη ἐν Βηθαγαθῇ τῆς Ἱεραπόλεως. **Martyrium S. Apostoli et martyris Ananiæ.**

Μάμας ὁ μέγας ὄστος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, καὶ περιόχτης. **Martyrium sancti Mamantis.**

Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς πολλὴν περὶ τὴν τῶν αἰδώιδῶλων πλάνην. **Martyrium S. Barbaræ.**

Μαξιμιανῶ βασιλεύοντος τοῦ τυράννου, καὶ τῆς οἰκουμένης σχεδὸν ἀπάσης. **Martyrium sanctorum Sergii et Bacchi.**

Μαξιμιανῶ τῆς βασιλείας ἡγεμονεύοντος, καὶ τὰ τῆς ἀσεβείας. **Martyrium S. Sosontis.**

Μαξιμιανῶ τοῦ τυράννου τὸ δυσσεβὲς ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν οἰκουμένην ἐκδότος διάταγμα. **Martyrium sancti Vari et sociorum.**

Μαξιμιανῶ καὶ Μαξιμίνῳ τοῖς βασιλεῦσι πολλῆς τῆς καὶ ἀσχετοῦς ἡ ὁρμὴ **Martyrium S. Theodori Teronis.**

Μόγιστον εἰς ψυχῆς ὠφέλειαν. **Vita S. Spiridonis thaumaturgi.**

Μεμνησθῆαι τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων, εἴπερ ἄλλο τι λυσιτελεῖς καὶ ὠφέλιμον. **Martyrium sanctorum B. Carpi, Papyli et sociorum.**

Μετὰ διακοσιοστὴν καὶ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως. **Martyrium S. Clementis Ancyran episcopi.**

Μετὰ τὴν σωτήριον ἐπὶ γῆς τοῦ Λόγου ἐπιδημίας. **Res gestæ Cornelii Centurionis.**

Μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν εἰς οὐρανὸν ἀνάληψιν. **Martyrium sancti Artemii.**

Μετὰ τὴν ἐπὶ γῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ παρουσίαν. **Martyrium sanctorum Menæ, Hermogenis et Euphrati.**

Νικητικὸς ἀγῶνας τοῦ μάρτυρος Νικήτα πάνηγορίζομεν σήμερον. **Martyrium S. Nicetæ Gotthi.**

Τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς ἐπενεχθεῖσαν ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν ἐκπτώσιν. **Martyrium sancti Longini centurionis.**

Νουμεριανῶ τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα παρὰ πατέρων ἰνδεξαμένον. **Martyrium S. Babylæ episcopi Antiocheni.**

Μετὰ τῆ διαγγελθῆναι πανταχοῦ τὸ σωτήριον κήρυγμα. **Martyrium S. Sophiæ et illius filiorum Pisteos, Elpidis et Agapes.**

[128] Ξενοφῶν ὁ θαυμασιὸς ἔφυ μὲν ἐκ ταύτης τῶν πόλεων. **Martyrium sancti Xenophontis et illius filiorum Arcadii et Joannis.**

Οἱ κατὰ τὸν καιρὸν Πεντηκοστῆς. **De morte et Assumptione B. Mariæ Virginis.**

Οἱ τὸ ἐπιγεῖν κράτος λαχόντες, καὶ τῶν βασιλικῶν ἡνιῶν καὶ σκήπτρων. **Laudatio sancti martyris Basilei archiepiscopi Amosiæ.**

Ὀκαίνος καὶ ξένος τῆς θαυμασίας Ξένης βίος. **Vitæ et res gestæ sanctæ Eusebiæ, quæ in Xenem nomen immutavit suum.**

Ὅν τρόπον αἱ τῶν προλαβόντων νόσων σώματι καὶ πρῶσεις οὗ σμικρόν. **Vitæ sancti Martiniani.**

Ὅ τι μὴ πολὺ τῶν ἀγγέλων ἀφῆσθηκεν ἀνθρώπος, ἦ φησιν ὁ θεὸς Δαυὶδ. **Commentarius in S. Joannem apostolum Evangelistam.**

Ὅ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἀτίθως συνὼν τῷ Πατρὶ. **Martyrium sanctorum Guris, Sammonæ et Abibi.**

Ὀυαλεντιανὸς μετὰ τὴν τελευταίαν Ἰοβινιανῶ. **Vita Sancti Ambrosii episcopi Mediolanensis.**

Τίς οὐκ οἶδε τὴν Νικομήδους ὄπωρ μὲν θέσιως

τε και μεγέθους. **Martyrium S. Anthimi episcopi a Nicomediensis.**

Οὐ ξένα Γαλατῶν τὰ παρόντα, οὐδὲ ὁμολογητοῦ τῆς ἀληθείας ἀλλότρια. **Martyrium sancti Platonis.**

Οὐ πολλοὺς Αἴγυπτος ἐπὶ δὲ τεκεῖ. **Vita sancti Parapii.**

Οὐχ οὕτως ἡδὺ τῷ φιλαρέτῳ. **Commentarius in sanctum Jacobum Adelphotheum.**

Πάλαι μὲν ἐν τύποις ἦν τὰ τῆς πίστεως καὶ αἰνίγμασι, **Sancti Dionysii Areopagitæ martyrium.**

Πάλαι μὲν τὰς κατὰ γῆν διατριβὰς ἀνύοντες οἱ ἀπόστολοι. **In sanctum apostolum Thomam commentarius.**

Πάλιν ἡμεῖς ὁ θεὸς ἐφέστεκε πρόεδρος, καὶ πάλιν ὁ λόγος ἔχει πανηγυρίσων. **De tribus inventionibus capitis sancti Joannis Baptistæ.**

Τυραννικὸν τι χρῆμα τεκόντων στοργή, καὶ δεσμὰ φύσεως. **Vita Joannis prosperi Christum pauperis.**

Πολλὰ τῆς διδασκαλίας τῶν εὐ καὶ ὡς Θεῷ φίλον βεβιωκότων. **Vita sancti Charitonis Homologetæ.**

Πολλὴ κατὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ μάρτύρων τοῦ διὰ βύλου ἢ κακουργία. **Martyrium sancti Andreae, qui in Crisi est.**

Πολλῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκεῖνου μανέντων θεσπευτῶν Διοκλητιανός. **Martyrium sanctorum Sebastiani et sociorum, Zoës, Tranquillini, Nicostrai, Claudii Castoris, tiburtii, Castalli, Marcellini et Marci.**

Πρόδου τοῦ δυσσεβοῦς τὸ βασιλεῖον σκῆπτρον, τῶν Ῥωμαίων διέποντος, **Martyrium SS. Trophimi, Sabbatii et Dorymedontis.**

Σαμόσατα πόλις τῆς Συρίας ἐστίν· Εὐφράτης τῇ πόλει παραρρέει. **Vita et martyrium sancti Luciani.**

Σοφὸν τι χρῆμα ζωγράφου χεῖρ, καὶ δεινὴ μὲν μιμήσασθαι τὴν ἀλήθειαν. **Vita et [129] res gestæ sancti Nicolai Myrensis episcopi.**

Τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀναγράφους εἶθεσθαι πράξεις, καὶ τὴν τούτων μνήμην. **Vita sancti Joannis Eleemonis patriarchæ Alexandrini.**

Τῇ θυμαστῇ θυάδι τῶν σοφῶν Ἀναργύρων πατρὶς μὲν. **Vita sanctorum Anargyrorum Cosinæ et Damiani.**

Τὴν πρὸς ἀρετὴν ὁδὸν φέρουσαν τραχεῖαν εἶναι, καὶ ἀνάτη καὶ εὐχερῇ. **Vita et res gestæ S. Patris nostri Joanniti.**

Τὴν τοῦ Χριστοῦ ποίμνην ὁσημέρην πληθουνομένην ὁ δυσμενῆς καθορῶν. **Martyrium sancti Callistrati et sociorum.**

Τῆς ἔσης ἀτοπίας νομίζω τότε εὐβέγεσθαι τὰ μὴ δύναντα. **Martyrium S. Autonomi.**

Τῆς μεγάλης πολέως Ἰεροσολύμων ὑπὸ τοῦ Περσῶν βασιλέως ἀλούσης. **Martyrium sancti Callistrati Persæ.**

Τῆς πρὸς τῷ Λιβάνῳ ὄρει Φοινίκης πολλοὶ μὲν πόλεις ἕτεροι νοτιώτεροι, καὶ προσάρτιοι. **Vita et res gestæ et martyrium sanctorum Galactionis et Epistemes.**

Τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς εἰς Πέρσας διελυθεί-

σης. **Martyrium S. Gregorii Magnæ Armeniæ et sociorum.**

Τιμῶν τὸν μέγαν ἤνεγκε μὲν ἡ Λυκαόνων. **Commentarius in sanctum Christi apostolum Timotheum.**

Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κοινωνία σαρκῶς, ὁ φησὶ Παῦλος, ἐπὶ γῆς φιλανθρώπως. **Martyrium sanctorum Thyrsi, Leucii, Philemonis et Apollonii.**

Τοὺς εὐλογοῦντάς, σε φησὶ πρὸς τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεός, εὐλογήσω. **Vita sancti Cyriaci Anachoretæ.**

Τοὺς σώφρονας τὸν βίον καὶ φιλαρέτους κατὰ δύναμιν ἐπαινεῖν δεῖόν τε ὁμοῦ καὶ ὠφελιμώτατον. **Vita et res gestæ S. Matronæ.**

Τραϊανοῦ τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος. **Vita et martyrium sanctorum Eastathii, et ejus uxoris Theopistes, et eorum filiorum Agapii et Theopisti.**

Τραϊανοῦ τοῦ δυσσεβοῦς βασιλείως πολλὴν μὲν πρόνοιαν καὶ σπουδὴν. **Martyrium SS. Eudoxii, Romuli, Zenonis et Macarii.**

26. Ὁ τοῦ Θεοῦ Θεός Λόγος αἰδίως συνὼν τῷ πατρὶ καὶ ἄχρονος ὧν ἐΐλετο. **Commentarius in sanctum apostolum Philippum.**

Τῶν ὑπὸ Χριστοῦ τὴν ἄθλησιν ἐλομένων, οἱ μὲν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀπλῶς πρὸς Ἕλληνας ἠγωνίσαντο. **Vita sancti Theodori Grapti et sancti Theophanis illius fratris.**

Ὡσπερ ἐπὶ τῶν ἀριστέων. **Vita sancti Danielis Stylitæ.**

Ὡσπερ λειμῶν εὐανθῆς ποικίλοις ἄνθεσι πυκαζόμενος ὠρτίζει ταῖς ὁδοῖς. **Vita et laudatio sancti Patris nostri Theophanis Siagreni.**

Ἔτος μὲν ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα ἀρχῆς ἐξακκοιστὸν ἦν. **Martyrium sanctorum Gurixæ, Samonæ et Abibi, et de eorum miraculo patrato in puellam Euphemiam.**

[130] Νέρωτος καθῆς τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος ἡ θαυμαστὸς Ναζάριος. **Vita et certamen sanctorum Nazarii, Gervasii, Protasii et Celsi.**

Μάρκου Ἀντωνίου καὶ Λουκίου Βήρου τὴν αὐτοκράτορα Ῥωμαίους διεπόντων ἀρχὴν. **Vita et res gestæ S. Abercii Episcopi Hieropolitani.**

Οὐδὲ γυναξίν, οὐδὲ κόραις τὸ τῆς μαρτυρίας ἀποκλεισθαι στάδιον. **Martyrium SS. Martyrum Metrodoræ, Nymphodoræ et Menodoræ.**

Ἄρτι τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας εὐαγγελιστοῦ τε καὶ κήρυκος. **Martyrium S. Theclæ.**

Πολλὰ καὶ μέγала με τὴν Ἀντιόχου θυμαξείην παρακαλοῦσιν. **Vita et res gestæ et martyrium sanctorum Cypriani et Justinæ.**

Et hæc quidem pro Vitis sanctorum satis sint. Verum Metaphrastem præter has sanctorum Vitas, alia quoque scripsisse præter id quod innuit Psellus in ejus laudatione. Ὡς εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο τῷ ἀνδρὶ διεσπούδατο, μὴδ' ἀποχωρῶντα τὰ ἄλλα σύμφωνα, καὶ καθέκαστον πρὸς ἀφορμὴν εὐφημίας ἀρκούντα· ἀλλὰ τό γε τοιοῦτον εἰσῆσαι σπουδαίον, καὶ οὕτως

καταπράζεσθαι τε καὶ ἀκριβοῦσασθαι, αὐταρκεῖς ἀντὶ παν- A
 τὸς ἄλλου πρὸς ἐγκώμιον τῷ ἀνδρὶ. *Quocirca etiamsi
 nihil aliud viro illi fuisset elaboratum, ac non alia
 omnia, quæ vel singula sufficiunt ac laudem conci-
 liandam, opus tamen tale incepisse, et id iam præ-
 clare effectum reddidisse, viro prorsus ad laudem
 suffecerit.* Nulli dubium esse debet, cui manuscri-
 pta veterum evolvere aliquando licuit. Ex illius
 enim orationibus in alias quoque Christi, Deiparæ
 et aliorum sanctorum festivitates adhuc superant,
 quas ipse viderim, 1. *Oratio*, Εἰς τὸν θρῆνον τῆς
 ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὅτε περιεπλάκη τὸ σῶμα τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. *In lugubrem lamenta-
 tionem sanctissimæ Deiparæ, cum corpus Domini
 nostri Jesu Christi complexa esset.* P. Τοῦτο ἐστίν,
 γλυκύτατε Ἰησοῦ, τὸ τῶς ἐκ Περσίδος ἀφιγμένους
 εἰς Βηθλεέμ. *Oratio nimium tenera est atque affe-
 ctibus, iisque divinis, plena, quæ vel glacie ipsa
 frigidiorum et calybe duriorum excofecerit, atque
 emolliverit.* 2. Περὶ τῆς ζωηφόρου τελευτῆς καὶ μετα-
 στάσεως τῆς Θεοτόκου. *De salutifero obitu, et tran-
 sitione Deiparæ.* P. Τὸν καιρὸν τῆς Πεντηκοστῆς
 αἱ Ἀπόστολοι τῆς θείας. 3. Λόγος διαλαμβάνων τὰ
 ἀπὸ τῆς σεβασμίας γεννήσεως, καὶ ἀνατροφῆς τῆς
 ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τῆς θεοπρε-
 πούς τε γεννήσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ὅσα
 μέχρι τῆς ζωηφόρου αὐτῆς συνέδραμε τελευτῆς, προσέ-
 και περὶ τῆς φανερώσεως τῆς τιμίας αὐτῆς ἐσθῆτος, καὶ
 ὅπως ὁ μέγας οὗτος Θεσσαυρὸς Χριστιανότης τεθησαύρι-
 σται. *Oratio continens ea, quæ a veneranda nati-
 vitate, et educatione sanctissimæ Dominæ nostræ
 Deiparæ, necnon Christi Dei nostri divinæ nati-
 vitate usque ad finem vitæ Virginis contingere. Ad
 hæc de revelatione pretiosæ illius vestis, et quomo-
 do magnus hic thesaurus Christianis conservatus
 est.* P. Ἐγρῆν ἀληθῶς τὴν Παρθένον, ὥσπερ αὐτὴ Θεοῦ
 πρὸς ἀνθρώπους ἐπιφοιτῶν μέλλοντος. *Laudatur
 quoque a Michaelæ Glyca epistola 22 in indice Bi-
 bliothecæ Sfortianæ in classe physicorum 1. Cod.
 28 inter alia recensentur orationes ecclesiasticæ
 Symeonis Metaphrastæ. Quenam ipsæ fuerint,
 dicent alii. Ego eas non vidi.*

[131] Nec hisce contentus pleraque alia scripsit,
 quæ inter alias ecclesiasticas cantiones Christiani
 homines modularentur. Inter eas primum erit
 Troparium, cujus initium, Ἐξάρξατε κόρσι παρ-
 θενικαί. 2. Ἔτερα Στίχηρά κατὰ ἀλφάβητον τοῦ
 μεγάλου Κανόνος. *Alia Stichera ordine Alphabeti
 composita Magni Canonis.* 3. Κανὼν εἰς τὴν ὁσίαν
 Μαρτὴν τὴν Αἰγυπτίαν. *Canon in sanctam Mariam
 Egyptiacam.* 1. Aprilis. P. Τῷ μακαρίῳ καὶ
 πρώτῳ. 4. Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν ὑπεραγίαν
 Θεοτόκον ψαλλόμενος τῇ μεγάλῃ Παρασκευῇ. *Canon de-
 precatorius in sanctissimam Deiparam, qui canit-
 tur magna Parasceve.* P. Θέλω σοι τὸ πλάσμα,
 Χριστέ μου, ζωῆσαι. In Bibliotheca Collegii Græco-
 rum.

Plerasque etiam preces, quæ in Ecclesia Græco-
 rum non sine pietatis fructu recitari solent, ipse

composuit, quarum nonnullæ inter Rituales Græ-
 corum libros reponuntur. 1. Εὐχὴ πρὸ τῆς ἱερᾶς μετα-
 λήψεως. *Preces ante sanctam Communionem.* P.
 Ὁ μόνος καθαρὸς καὶ ἀκήρατος, Κύριε, ὁ δι' οἴκτον
 φιλανθρωπίας. 2. Ἔτερα εὐχὴ διὰ στίχων. *Alie
 preces carmine.* P. Θεουργὸν αἵμα φρίξον, ἄνθρωπε,
 βλέπων. 3. Ἔτερα διὰ στίχων. *Alie carmine.* P.
 Λύθις δὲ πρὸς μίθεϊν ἂν ναίρως φέροι. 4. Στίχοι
 μετὰ τὴν ἀγίαν μετάληψιν. *Carmina post sanctam
 Communionem.* P. Εἶδες, ἄνθρωπε, τῶν σπλάγγων
 ἔδον. 5. Εὐχαριστήριοι στίχοι εἰς τὸ αὐτό. *In idem
 argumentum carmina, quibus gratias agit.* P.
 Κύριε, ζωὴ, εὐχαριστῶ σοι τρέμων. 6. Ἔτερα εἰς τὸ
 αὐτὸ διὰ στίχων. *Alie carmine in idem argum-
 tum.* P. Ὁ δοῦς τροφὴν μοι σάρκα τὴν ἑκουσίως.
 7. Εὐχὴ ἐξομολογητικὴ, ἣν ὀρεῖσαις καθ' ἡμέραν
 ἀμεταθέτως λέγειν πρὸς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ἵαν
 ποθῆς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ ψυχὸρραγήματος σου ἰδέσθαι αὐτὴν,
 καὶ βοηθείας πολλῆς καὶ παρηγορίας τυχεῖν ἐξ αὐτῆς.
*Preces in quibus delictorum confessio sit, singulis
 diebus sine ulla intermissione recitundæ, si vis, cum
 animam agis, sanctissimam Virginem Deiparam
 intueri, et subsidium multum, necnon et solamen
 ab eadem obtinere.* P. Δίχου τσίλον, εὐμενιστάτη
 Δέσποινα ἀγαθὴ, τὴν οἰκτράν μου δῆσιν.

Congessit præterea ex operibus D. Basilii Ora-
 tiones viginti quatuor de Moribus. Ἡθικοὶ λόγοι κδ'
 ἐκλεχθέντες διὰ Συμεῶνος τοῦ μαγίστρου καὶ λογοθέτου
 ἐκ πασῶν τῶν πραγματειῶν τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν
 Βασίλειου ἀρχιεπισκόπου Καισαρίας τῆς Καππαδοκίας.
*Orationes de Moribus viginti quatuor, collectas
 per Symeonem Magistrum et Logothetam ex om-
 nibus sancti Patris nostri Basilii Casareæ Cap-
 padociæ episcopi.* In aliis Manuscriptis Codicibus
 habetur. Συμεῶνος λογοθέτου τοῦ δρόμου, τοῦ καὶ Με-
 ταφραστοῦ. *Symeonis Cursus Logothetæ, qui et Me-
 taphrastes.* Leguntur passim et fere undique in
 Bibliothecis Italicis Manuscriptis: editæ sunt Græ-
 cæ Parisiis 1556, apud Guilielmum Morellum in 8,
 et Latine cum aliis Basilii Operibus Parisiis apud
 Michaellem Sonnum 1603, in folio, Stanislao Flo-
 rio interprete, et tandem Græcæ et Latine Fran-
 cofurti apud Nicolaum Bassæum in 8. Hujus exem-
 plo alius, quicunque ille fuerit, cum nomen operi
 non præfigatur, ex operibus Chrysostomi simi-
 lem laborem nec frustra suscepit.

[132] Et ut magis ac magis pietatem et religio-
 nem Christianorum animis excitaret, capita quæ-
 dam perbrevia sententiis non tam concionis et
 venustis, quam gravibus et severis referta, tam ex
 suo tum ex aliorum pene concinnavit, eaque ele-
 gantissima. E suo sunt Γνωμικὰ κεφάλαια ρα', *sen-
 tentiosa capita cxxxi.* Quorum illud est principium:
 Ὁ γὰρ στόφων ἐκ καιρῷ λόγος τοῦ ἀπαλωτέρου
 βελτίω κατὰ πολὺ. Ex aliorum hæc quæ sequun-
 tur: Κεφάλαια τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς
 ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων
 παραφρασθέντα. Vide studium et conatus Symeo-
 nis: Ὑπὸ τοῦ λογοθέτου τοῦ Μεταφραστοῦ ρν'. Ca-

pita sancti et Driferi Patris nostri Macarii Ægyptii, ex illius sermonibus paraphrasi exposita a Logotheta Metaphraste. P. Χάριτι μὲν καὶ δωρεᾷ τοῦ Πνεύματος θεοῦ ἕκαστος ἡμῶν τὴν σωτηρίαν πορίζεται, πίστει δὲ καὶ ἀγάπῃ, ἀγωνίᾳ τε προαιρέσεως ἀντεξουσιοῦ τοῦ τελείου μέτρου τῆς πνευματικῆς ἡλικίας ἐφικέσθαι δύναται. Horum capitum Macarii a Metaphraste metaphrasi exornatorum mentio sit in eclogis testimoniorum Patrum adversus Barlaamum et Acindynum et eorum hæreses. Subnecabantur in eodem Codice : Τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Μακαρίου κεφάλαια ἕτερα ὠφελείας πάσης πεπλησμένα με'. *Ejusdem sancti Macarii alia capita perquam utilia quadraginta quinque.* P. Πᾶσα ἡ εὐαρέστισις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς λογισμοῖς ἐστίν. Σπούδαζον οὖν ἔσθην. Ab eodemne Metaphraste paraphrasi et ipsa explicata? Ego puto: alii certius determinent. Sic eodem ipso tempore non alio scopo Leo imperator edidit, Οἰκουμενικὴν ψυχῶν ὑποτύπωσιν. *Gubernatri-*

I.

Alphabetum domini Symeonis et logothetæ cursus (a).

Ab oculis Deo Creatori lacrymas, cordisque una ærumnas, animæ autem pœnitentiam offero.

Quæ voluptatis gratia feci, nunc cor trausfodiunt, siquidem carnis voluptates cruciatus animo pepererunt.

Proclive est, probe scio, genus humanum ad peccatum; ego autem, proh dolor! brutorum instinctum sum prætergressus.

Adeste, animæ benignæ, lacrymarum fontes vivos effundite; nam gravia commissa sunt offendicula.

Sed audacius proloquar. Si pœnes te, Christe, sanctitas peccatorum sordes superat, jam mihi securrito.

Ut est melius mori quam sic peccatis obrutum vivere! quanto melius erat non nasci!

Levavi ad te, Domine, oculos mentis, nequidquam, misericordiæ spe ipsa destitutus.

Mortis imago terret mortales; me quæ post mortem erunt, majori etiam formidine percutiunt.

Respice, Verbum, animæ meæ pravitatem; auxiliator mihi sis propitius.

Reos punire tibi haud volupe; imo salvare me magis gratum. His me consolator.

Leo crudelis me aggressus est, quærens animam meam perdere. Ecce ore improbo ruit. Porrigite manum tuam salvatricem.

Tu solus sine peccato es, Christe Patris unigenite.

Ego autem actiones tenebrosas patravi, lucis opera perosus: quare crassæ me obvolvunt tenebræ.

Tu quidem facta verbaque mea reprobas; si tamen me reprobatum salvas, dicam te sospitem meum.

Quando peccatorum meorum multitudinem supputo, ob instantem pœnam metu excrucior!

Multos per gradus gloria tua incedit, per multos castigatio etiam tua: quomodo supplicia isthæc portabo?

(a) Interpretationem Latinam addidimus. EDRT.

cem animarum Hypotyposim, Capitibus cxx comprehensam.

Scriptis item Epistolas ad diversos, ex quibus penes me sunt novem. P. Ὡς εὐστόχως. Eæ sunt satis compositæ et accuratæ, publicabunturque a me, si Deus dederit, aliquando, una cum Nicolai patriarchæ Constantinopolitani, Theodori Metropolitanæ Nicæni, Photii Patriarchæ Constantinopolitani, Demetrii Cydonii, Nicetæ Magistri, Manuëlis Palæologi, et aliorum Epistolis.

Carminibus quoque operam impendit, iambicis et politicis potissimum, quibus mores hominum componebat, pietatemque adaugebat. Eorum specimen supra habes ex iis, quæ supra inter illius preces signavimus. Nunc nonnulla apponemus, tum ut hominis ingenium ferax, expertumque agnoscas, tum ut ab imperitis similes antiquitatis opes propter sui molem exiguam, interitui obnoxia per me conserventur posteritati.

A'.

Ἀλφάβητον τοῦ κυροῦ Συμεὼν καὶ λογοθέτου τοῦ δρόμου.

Ἀπὸ βλεφάρων δάκρυα, ἀπὸ καρδίας πόνοους,

Ἀπὸ ψυχῆς μεταίσιαν προσφέρω σοι τῷ Κεῖστῃ.

[133] Κεῖλη μοι νῦν γέγονασιν αἱ φιλήδονοι πράξεις.

Ἦδοναί μετεστράφησαν εἰς χαλεπὰς δδύνας.

Γένος βροτῶν εὐόλισθον, οἶδα, πρὸς ἁμαρτίαν.

Ἄλλ' ἐγὼ, θεῷ παρέδραμον καὶ τὴν ἄλογον φύσιν.

Δεῦτε, ψυχὰι φιλόανθρωποι, δεῦτε δακρῶν ὄμβρος,

Ἀπὸ ψυχῶν κενώτατε, πολλῶν θρήνων ἔξισαι.

Ἐρῶ τι καὶ θρασύτερον· εἰ νικᾷ σοι χρηστότης,

Χριστὲ, κακίαν ἄμετρον, ἐπ' ἐμοὶ νῦν φανέτω.

Ζῆν οὕτως ἁμαρτάνοντι τὸ θανεῖν πόσον κριστόν!

Ὡ καὶ μάλλον συνέφερον ὄλωσ μή γεννηθῆναι.

Ἦρα πρὸς τὰ ὄμμακα, Δέσποτα, τῆς καρδίας·

Κράζοντι πικρῶς ἔλεον, ἐξέλιπον ἐλπίδες.

Θανάτου τὸ μνημόσυνον πικρὸν τι τοῖς ἀνθρώποις·

Ἐμὲ τοῦ τέλους πλέον δὲ, τὰ μετὰ τέλος τῆκαι.

Ἰδὼν ἴδε τὴν κάλωσιν τῆς ἐμῆς ψυχῆς, Λόγε,

Καὶ συμπαθῶς ἐπίστηθι, καὶ μὴ ἀντιπαρέλθῃς.

Κολάζειν, οἶδα, Δέσποτα, γνώμων οὐκ ἔχεις ὄλωσ,

Καίριος δὲ μάλλον σώζων με. Τοῦτό με θάλπει μόνον.

Λέων πικρὸς ἐπέστη μοι, λέων ὁ ψυχοφθόρος

Ἦνοιξε στόμα. Πρόφθασον· χεῖρα δὸς· ἤρπασέ με.

Μόνος αὐτὸς οὐχ ἡμαρτες. Ἄλλὰ τοσαῦτα μόνος.

Σὺ μόνος ἀνμαρτητος, καὶ Χριστὸς ὄντως μόνος.

Νυκτὸς πράξεις ἡγάπησα, φωτὸς ἔργα μισήσα·

Ἦθεν καὶ περιμένει με σκότος τὸ ψυχοφθόρον.

Ξένη σοι καὶ παράδοξον, πάντα νικῶντα λόγον·

Ἐμὲ δὲ τὸν κατὰκριτον εἰ σώσεις, πάντων μεζῶν.

Ὅταν ἀνυλογισῶμαι τῶν κακῶν μου τὰ πλήθη,

Πότος τρόμος συνέχει με τῆς ἴσης τιμωρίης!

Πολλὰί μοναὶ τῆς δόξης σου, πολλὰί καὶ τιμωρίαι,

Τάζεις καὶ μέτρα, Δέσποτα. Θεῷ μοι! καὶ πῶς ὀπίσω;

Ῥῆζον ἐμοί, φιλόανθρωπε, χειρόγραφον πταισμάτων, Α
καὶ τῆς μερίδος ἄξιον τῶν σωζομένων δεῖξον.
Σταγόνες τῶν δακρῶν μου πρὸς τὴν σὴν εὐσπλαγχιαν,
Ποταμοὶ γενηθήτωσαν· εἰς κάθαρσιν κακῶν μου.
Τῶν παρόντων ἄξιον πρὸς δόξαν τῶν μελλόντων ;
Τὸ Χριστοῦ ποθεινότερον ; ὦ πλάνης ! ὦ μανίας !

Γε̅ θεοῦ προάναρχε, μὴ χωρισθῶ σῆς κοίμνης,
Μὴ τῶν ὀδόντων γενόμεναι τοῦ ψυχοφθόρου βρωῖς,
φεισάι μου μόνον, Δεσποτα, φεισάι μου καὶ διαλάζων,
Ἡμερον ὄμμα δεῖξόν μοι. Χεῖρα δὲ ; δεξιάν σου.

Ἰσὸς ἀγγέλων, πρόστηθι ψυχῆς ἀθλιωτάτης,
Καὶ μὴ ὀφθῆναι θνησκοντι πρόσωπα τὰ ἱερῶδη.
Ψυχὴ τοῦ τέλους μέμνησο, καὶ πένθει καθεκάστην.
Τὸ μετὰ τέλος πένθος γὰρ πένθος οὐδὲ ἀνύει.
[134] Ὁ χοῖ συναρμώσας με, φύσει, Λόγε, πιπτούση,
Μνησθεὶς τίς μου ὑπέσχεσας, σώζων, ὡς οἶδας σωσών.

Β'.

Ἔτερον Ἀλφάβητον.

Ἀναλογίζου, ταπεινὴ ψυχὴ μου παναθλίη.
Βῆμα τὸ φοικωδέστατον κρίσεως τῆς μεγάλης.
Γυμνὴ γὰρ μέλλεις ἴστασθαι καὶ τετραχίλιμην
Διδόναι λόγον ὑπὲρ ὧν ἐπράξαμεν ἐν βίῳ,
Ἐῖτ' ἀγαθῶν, εἴτε κακῶν ἀδίκων ἢ δικαίων.
Ζῶν μὲν οὖν, ἂν ἠλέησάς τινα ἐλεηθήσῃ,
Ἢ ἐξ ἀνάγκης ἔκωσας, ὡσαύτως καὶ σωθήσῃ.
θεὸς ἀπροσωπώλητος· τάνταξία γὰρ νέμει.
Ἰούσῃ ἂν ἐσκέπασάς τινα γυμνὸν ἐν βίῳ,
Καὶ πενομένους ἕκτειρας, νοσοῦντας δ' ἐπεσκέψω,
Αἰμώτοντας δ' ἐνέπλησας, ἐκόρησας διψῶντας,
Μονὴν τε παρεσκεύασας ἀστέγους καὶ πλανήταις,
Νεμεῖ σοι πολυπλάσιον καὶ ὀ κριτῆς τὴν χάριν.
Ξένην ὡσαύτως δ' ἀγαθῶν παντοίων σε πειθήσει,
Ὅπως ἂν οὐκ ἠλέησάς τινα τῶν δεομένων.
Πτωχὸν ἂν οὐκ ἐνέπλησας, πεινῶντα καὶ διψῶντα.
Ἰρωστον ἂν οὐκ ὠμψίσας ἐκ πλοῦτου ἀναμψίους.
Σάξιν ἰσχύουσά τινα οὐκ ἔσωσας ἀνάγκης
Γοῖς ἄε, ψυχῇ, προσέχουσα καὶ διανοουμένη,
Ἰπάνοισον τὰ πλάγχθα σου τοῖς ἐπιδημένοις,
Φθειρόμενα διάνειμε, μένοντα ὅπως κτήσῃ.
Ἰσῆτον ἀγάπην καθάραν πρὸς τὸν θεὸν καὶ πίστιν,
Ψυχῇ, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς ἐαυτὴν ἀγάπα.
Ὡς ἂν ἀξιωθεῖμεν τῆς αἰῶν βασιλείας.

Γ'.

Εἰς τὴν ἰδίαν ψυχὴν.

Ψυχῇ, στέναζε, καὶ σταλαγμοῖς δακρῶν.
Σποδάσσε τῶν σῶν ἐλαλεῖφιν πταισμάτων
Τὸ γραμματεῖον· ἀλλὰ μὴ πάλιν νέξς
Γράφειν ὀφειλᾶς, καὶ παροργίζειν θελε.
Ὁ Χριστὸς, οἶδα, χρηστὸς· ἀλλ' εἴπερ φθάσει
Τὸ κοινὸν ἀρπάξαι σε τοῦ βίου τέλος
Ὅτω ῥυπῶδη καὶ βεβορβορωμένῃν,
Ὁ μοι ! τί δράσεις ; πῶς πη ποτηρίου
Τὸ πιπρὸν, ὃ κέρνυσι θυμὸς Κυρίου ;

[135] Δ'.

Εἰς τὸν κύριν Στυλιανὸν τὸν πρωτασηκρητίν.
Φίλος θανάτος πῶς τις οἶσει ῥάδιως ;
Φίλος θανάτος καὶ συναρμωμένως.

Dele, pro humanitate tua, chirographum peccatorum meorum, et in beatorum numerum accenseto.
Fac ut lacrymarum rivuli qui tibi fluunt, flumina fiant quæ cor meum mundum reddant.

Qui tandem in terris cum rerum futurarum magnificentia comparandum erit ? Quid Christo optabilius ? O stultitiam inania sectantium ;

Fili Dei æternæ, ne me sinas a grege tuo separari, victimamque fieri malignantium.

Parce mihi, Domine, parce mihi in justitia tua. Oculum mihi monstra propitium ; dextera mihi porrigere tuam.

Angelorum chorus animæ meæ ærumnosæ subveniat, et avertat ab ea signa feralia in articulo mortis.

Memento, anima, finis ultimi, et lugere ne des sine ; post finem enim nullus jam loctui locus.

Fragill me, Verbum, natura circumdedisti ; tu me plane novisti ; salutem ergo mihi impertire ne directes.

II.

Aliud alphabetum.

Meditare, misera anima, horrores extremi iudicii. Nuda enim et humi depressa rationem reddes omnium quæ per vitam fecisti, sive bona sunt, sive mala, sive justa, sive injusta. Quod si misericors fueris, misericordiam et tu nancisceris, salutemque invenies si alios salvos reddidisti. Nulla apud Deum personarum acceptio, et remuneratio ejus justa semper. Si igitur nudum vestisti, aut pauperis miseratus es, aut ægrotantem visitasti satiaslive fame vel siti laborantem ; si denique errabundos hospitio excepisti, scias, Dominum id multifarie redditurum esse. Quorum nihil tibi continget si egenorum preces aspernatus es, si fami ac siti alienæ non subvenisti nudosve fratres vestire recusasti. Nam cum posses miserorum allevare infortunium, deses mansisti.

Agestum, anima, horum omnium memor, aperi misericordiæ thesaurus et da egentibus. Res fluxas amittendo mansuras possidebis.

Charitatem et fidem integram Deo exhibe, anima, et proximum tuum dilige sicut te ipsam. Sic regno cælesti digni iudicabimur.

III.

In propriam animam.

D Gemebunda, anima, et lacrymis manantibus peccatorum memoriam dele, et cura ne novorum, Deo irato, accurseris,

Christus, hoc quidem constat, misericors est ; at si forte vitam tuam perversam ac sordibus molarum actionum inquinatam abrumpere voluerit, eheu ! quid facies ? qui calicem amarum a Domino irato propinatam bibes ?

IV.

In dominum Stylianum protosecretarium.

Amici ejusdemque familiarissimi mortem quis facile tulerit ? Sic equus ab equo separatus mordet,

et bos bovis societate privatus lacrymas fundit.

Equidem amico eoque nobilissimo defuncto quid faciam? Lacrymis profecto offusis hæc ad te, Syliane, scribo, ad te qui mihi es dulce decus, in ærumnis consolator, in rerum adversitate auxiliarius; qui mearum in te partem curarum suscipis, philtum qui es omnium dierum, insons erga insontem, cum libertate verba faciens, animi nequaquam ambigui; qui me nonnunquam pusillanimum erigis, qui semper in rerum discrimine præsto est: ad te, chari capitis desiderio vulneratus, accorro, qui unicum solamen in gemitibus et lacrymis habeo.

A Ἴππος διατὰς δάκνεται τοῦ συννόμου,
Καὶ βούς στερηθεὶς τοῦ συνήθους θακρούει.
Ἐγὼ τί ὄρασω ζημιωθείς τὸν φίλον;
Φίλων τὸ καλλώπισμα, τὴν κορωνίδα;
Σὲ, Στυλιανέ, ταῦτα θακρῶν γράφω,
Πρόσθεγμα τερπὸν, πῶν ἐμῶν πόνων λύσις,
Κόπων βοηθὴ, συμμεριστὰ φρονεῖδων,
Κοινωνὴ πάντων, καὶ πλείων τῶν χειρόνων,
Φίλτρον βέβδιον οὐ πρὸς ἡμέραν βλέπον,
Φίλτρον φυλάξας, οὐδ' αὖτις φέρον ψόγον,
Ἐλεύθερον φρόνημα, διπλόη: ξένον,
Ἐμῆς παρηγόρημα μικροψυχίας,
Ὁ καὶ πλείον μοι συνδεθεὶς δεσμοῖς πόθου,
Ἄλυτος ἦλθες πρὸς πνοῆς νᾶς ἐσχάτας.
Καὶ νῦν ἐγὼ σου τῷ πόθῳ τετραμένους,
Καὶ μηδὲν εὐρῶν εἰς ἀναψυχὴν πλείον,
B Μόνοις στενομοῖς καὶ σταλαγμοῖς θακρῶν,
Ψύχω τὸ πνεῦμα, σπένδομαι τὴν καρδίαν.

Commentaria in Lucam scripsisse Metaphrastem, non nemo probare conabitur testimonio Theophanis Ceraei Homilia in quintum Mattheum Evangelicum; sic enim ille: καὶ ὡς ἂν μὴ καὶ ἡμεῖς δόξωμεν ἀπεικότα μαντευσοῦναι, ἀξιόχρως ἐνταῦθα παράγωμεν μάρτυρα Συμεῶνην, τὸν τὰς μεταφράσεις εὐ μάλα συνθέμενον ἀπορχὴ ἐὼν τῷ εἰς τὸν ἱερὸν Λουκᾶν ὑπομνήματι τοῦτο ποιοῦμενος. *Ac ne nos etiam sine probabili causa divinare velle videamur, fide dignum testem ad hanc rem producimus Symeonem illum, qui Metaphrases præclare composuit: satis igitur sit hic, qui in sanctum Lucam Commentario ita existimavit.* Qui id affirmaret deceptus ipse primum pravo verborum intellectu, alios postea, si ipsi fiderent, deciperet. Verum siquidem est, quemadmodum in Prophætâ, sanctosque alios veteris Testamenti Viros, necnon Novi, quorum in sacris Litteris mentio exstat, Commentarios scripsit, ita et in Lucam scripsisse, quis id negabit? Ergo et in Evangelium Lucæ Interpretationein. Ne minima quidem ex parte. Sanctorum, quorum Vitas composuit Metaphrastes, genus duplex invenio: alterum cujus in Scriptura memoria aliqua exstat; alterum cujus nulla. Cujus nulla est, ipse, quæ ex aliorum scriptis habuerat, narratione sua, temporis serie non turbata, digessit, et Vitas, resque gestas, sive Martyria nuncupavit: cujus exstabat, verba illa, in quibus [136] continebantur, arripiens, et sua, vel aliorum anti-
quorum interpretatione expoliens atque locupletans, res illius Sancti ita concinnabat, ut Commentarium potius scribere, quam res gestas illius narrare videretur: ideoque non alio titulo usus, quam Commentarii. Hinc apud illum, Ἐπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην. *Commentarius in sanctum Evangelistam Joannem.* Ἐπόμνημα εἰς τὸν μέγαν Προφήτην Δανιὴλ. *Commentarius in sanctum Prophetam Danielelem.* Ἐπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον. *Commentarius in sanctum apostolum et Evangelistam*

Matthæum. Ἐπόμνημα εἰς τὸν Προφήτην Ἀβδίου. *Commentarius in Abdiam Prophetam.* Ἐπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Φιλίππον. *Commentarius in sanctum apostolum Philippum.* Ἐπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἀνδρέαν. *Commentarius in sanctum apostolum Andream.* Ἐπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ἰάκωβον τὸν ἀπόστολον. *Commentarius in sanctum Jacobum apostolum.* Ἐπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον τοῦ Χριστοῦ Θωμᾶν. *Commentarius in sanctum apostolum Christi Thomam.* Parique ratione, Ἐπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν. *Commentarius in sanctum Evangelistam Lucam, et incipit:* Εἰ καὶ δικαίου μνήμη μετ' ἐγκωμίων τελεσθαι, quod Leo Centuripinus expressius dixit, in sanctum Jacobum apostolum Zebedæi filium, λόγον καθ' Ἐπόμνημα ἐν εἰδὲι πανηγυρικῶν. *Oratio quæ vice Commentarii esse poterit in genere demonstrativo.*

Antonius Verderius in Supplemento Bibliothecæ Gesnerianæ in Catalogo exhibito a Grammatico recenset, *Symeonis Metaphrastæ Dioptram.* De qua nihil ipse habeo. Potuit illam, quemadmodum et alia scribere Metaphrastes, et forte scripsit, et modo alicubi latet. Nos non omnia vidimus. Neque quia nobis ignotum, ideo etiam non fuisse scriptum existimatur.

His prope diebus cum a me de ætate Symeonis Metaphrastæ doctissimus ac eruditissimus Simon Wagnerckius percontatus fuisset, respondi, ut potui, misique eam Diatribæ partem, qua Symeonis ætas asseritur et stabilitur. Legit ille mea, examinavit, tandemque in nonnullis non absque ratione dubitans rescripsit. Ea lubet hic arponere, ut pene absolutam de Metaphrastæ rebus cognitionem habeamus, quibus addam et mea. Si dubitationibus illius satisfeci, bene est; sin minus, supplebit ille quæ deerant.

Nobilissime e eruditissimo Viro D. Leoni Allatio suo Simon Wagnerckius S.I. In Metaphrastæ temporibus pervidendis miram mihi lucem attulerunt

litteræ tuæ: ita nimirum quotidie monumenta vetera A
novis tuis beneficiis beant, quibus res plurimas discimus, etiam Baronio ac Bellarmino ignotas. Ac certe in hoc infinito sacræ antiquitatis recessu dici non potest, quam cupide amplectar tuam *κατέπιστήμονος* *επιστολῆς*. Porro inter cætera parum quidem rite illud evincis: si temere omnes illæ sanctorum Vitæ quæ Metaphrastæ nomen habent affixum, an affixam, a Metaphrastæ calamo fluxisse videantur, eum perridiculo quodam paradoxo, [137] prope omnibus Christi sæculis vixisse debere: cum hæc Vitæ de diversissimarum ætatum sanctis conscriptæ, sæpissime scriptorem suum, tanquam oculatum testem adducant. Verum est hæc loci, quod etiamnum forte possit expendi: quid si enim Metaphrastes eundem olim morem servavit, quem nuper Surius Patrum nostrorum memoria? Is quippe multas sanctorum Vitas a Latinorum veteribus quibusdam, ut putabat, sordidius scriptas, proluxiore passim stylo digressit, idque non in sua, sed auctorum, quos emendabat, personâ: quod quidem Surii factum, an satis ad eruditionem antiquariam prosit, non disputo. Mihi certe nulla in sacris antiquitas sordet, uti enervandam ejus canitiem ornatu alieno indigere putem. Illud aio, si quis aliquando e posteris longe post nos futuris ignorarem factum hoc Surii, et præfationibus ejus amissis, solas divorum Vita a Surio editas inveniret (ut in Metaphrastæ scriptis, heu! factum esse videmus), an non et ille demum perplexissimus fieret in cognoscendis temporibus Surii, cum sæpe Surius in eorum auctorum persona, quorum stylum emendare se credidit, de diversissimorum temporum Sanctis testimonia passim oculatissima dicat? Vide igitur, amantissime Leo, annon et Metaphrastes quid simile fecerit, ideoque Cionitæ Alpii Vita, et aliæ similes, nihilo tamen secius ad Metaphrastem pertineant, qui quidem diversissimarum ætatum testem oculatum se dicere videatur, non quidem in sua, verum in Auctorum persona, quos loqui emendatius docuit. Exspecto miram cupiditatem, quid sentias. De illo autem loco Metaphrastæ, quo se adhæsisse dicit Himerio, ut solere videmus *τον πῶλον πρὸς ἡμεῖς*, plane ad te hic, a partibus Bollandi mei discedo: nam revera talibus *ὑποχρηστικῶς* dictis, Græci infinitis modis abundant, etiam cum de adultis loquuntur: sicut et Christus discipulos suos non utique tum ætate puerulos, *παῖδες* tamen vocavit. Itaque propter alias etiam rationes a Te præclarissime positas, nullus dubito, Metaphrastem sub Leone Basilii Macedonis filio confirmata jam ætate virum fuisse. Illa tamen Metaphrastæ alia scripta (cum ego præter divorum Vitas, et Odas quasdam in Menæis sub Symeonis Logothetæ nomine nihil unquam aliud viderim) illa inquam ejus alia scripta, quæ multa et elegantissima per otium vidisse te scribis, plane cognoscere aëvo. Nam in hac nobili Diatriba tua summo cum amore mihi transmissus etsi Metaphrastæ te scripta infra enumeraturum pollicitus es, tamen aliis forte negotiis factum crediderim, ut præter scriptum Pselli

Catalogum de novo Metaphrastæ scriptorum syllabo adjunxeris nihil. In quibus tamen ipsis lucubrationibus Pselli, ne utique a te positam miror, illam ejus bene longam ad Xiphilinum Epistolam, qua vir ille aurum verum a se confectum gloriatur, ejusque artificii modum arcanissime indicat patriarchæ. Habeo eum cognitam mihi ex illa manuscripta Chrysophærum Græciæ amplius viginti Bibliotheca, quam inter Græcorum codicum suorum Cimelia noster Serenissimus possidet. Quod autem nostrum hunc Metaphrastem nunquam monachorum albo adscriptum [138] fuisse suspicaris: in eo te, amicissime rogo, ut unicum opinionis contrarias firmamentum perpendas. Nam Josephus Methonensis episcopus in Defensione contra Marcum metropolitanam (exstat hic liber in conciliis Græco-Latinis, editionis Romanæ ad finem concilii Florentini) Symeonem hunc Metaphrastem a Græcis dictum esse Theologum *τὸν νεόν, αἰτ*, seu Juniorem: ut jam merito sentire quis possit, illum Symeonem Theologum juniorem, seu *νεόν* (cujus orationes tres et viginti noster, Jacobus Pontanus e codice Bavarico edidit) esse Symeonem; Metaphrastem, qui denique factus sit monachus et præpositus monasterii S. Mamantis, fortasse tot Sanctorum exemplis permotus, quorum ille Vitas conscripsit. Certe sicut Græci in Menæis Odas Symeonis Metaphrastæ vocant Odas Symeonis Logothetæ, quia nempe Magnus aliquando Logotheta fuit, id est supremus Imperatorum Græciæ Cancellarius: cur non similiter, omisso Metaphrastæ nomine (quod ille a Vitis sanctorum accepit) Symeonem tantum Theologum Juniorem, vocare alibi possit? Cum præsertim Josephus Methonensis testetur eum reipsa Theologi Junioris nomine indigitalum fuisse, ad distinctionem divi Nazianzeni: qui vetus quidem Græcorum Theologus est: attingi hanc rem paulo plurius in Prolegomenis num. 28, fol. 106, etiam ex mente Gretseri. De seniore Psello, vel antequam rescriberes mihi, cogitabam jam dudum, te a Bollandi nostro dissentire non posse. Cum enim se ipsum Metaphrastes in sanctæ Theoctistes Vita (quam ab eo scriptam esse se ipso monstrante, Junior Psellus affirmat) sub Leone Basilii Macedonis filio publicis muneribus esse functum ostendat, quem tamen Cæsarem senior Psellus longe præcessit, non utique potuit ipse senior Psellus. Metaphraste jam defuncto, encomium illud scripsisse, quod apud Surium, et alios nomine Pselli circumfertur. Itaque nescio quid doctissimo Bollandi nostro eveniret, cum eam de seniore Psello sententiam tibi tribueret: quamquam Te inter doctissimos et viros omnino tantos recenset (ut ibidem loquitur) quos suo plane merito colat. Est autem fragili vitæ hoc proprium, ut vel festinatione nimia, vel difficultatibus aliis absorpti, non semper rite assequamur, quæ alii sentiunt. Sicut etiam arbitror, Lunsseium nostrum nullomodo a te dissentire, licet in verbis aliquantulum discrepet, cum nostrum Metaphrastem sæculo Christi decimo posuit. Nam quod tu temporis spatium ab anno Christi nongentesimo usque mille-

simum, sæculum Christi nonum appellas (nempe A
decursum, ac jam plane completum), id omnino
temporis spatium Lausselius noster, sæculum
Christi decimum vocat, nempe inchoatum, et
adhuc currens millesimoque Christi anno per-
fecte complendum.

De Parallage tonorum Joannis Lascaris in gra-
tiam meam exscripta, οἶδ' ἄν μοι χάριτι τῆς πλείστην.
Vellem tamen, ut hic scriptor has ipsas nudas to-
norum differentias definitionibus suis explicasset.
Amo mirum in modum incredibilem amoris erga
me tui abundantiam, cum res tam multas, mihi que
insigniter utiles, ac prope necessarias e manuscri-
ptis codicibus [139] vestris perliberaliter communi-
care libuerit. Agam ego in parte secunda mea, quod
in prima jam cœpi: atque germanitate summa, ut
vel patria mea requirit, ilerato fatebor, quam mul-
ta, mi Leo, ab excellenti eruditione tua didicerim.
Francisci Scorsi nostri Theophanem, nunquam
hactenus vidi: non dubito eruditum valde inter-
pretem esse: sed de ejus Ceramei ætate unaque de
summa Rogerii φιλοτιμῶν in appetendo titulo Regis,
tecum plenissime sentio ex pluribus causis: proinde
de illa de Rogerii nomine subtilitas, tanquam men-
dosa ἀντὶ τῆς ῥόγας posita fuerit, plus me delectat,
quam movet. De Genebrardo quid dicam? Tantumne
virum in illis Suidæ verbis intelligendis, quæ
mentionem de Symeone Logotheta faciunt, tam
turpiter labi? At ille Caminiata, quem in tua dia-
triba citas, quis est? nam et hunc nunquam editum
puto, ut et Cinnamum illum, cujus nunc tamen
editionem Possinus noster adornat. Ita nimirum C
ego, qui jamdiu Græcorum auctores omnes cognos-
cere studeo, adhuc infinitos superesse cerno, quos
nesciam. Licebit hic videas, mi Leo, memor triti
illius de Macedone propter Democriti mundos in-
finitos irato; ut qui nondum vel unum probe su-
begisset. Mitto nunc simul et semel totam par-
tem hanc primam; utque illam in pignus ami-
citiæ nostræ Dominatio Vestra acceptare digne-
tur, δέομαι τῆς σῆς φιλανθρωπίας τῆς πάνω. Monachi
29 Maii 1648.

Humanissimis his litteris mihi ob novas turbas
in Bavaria exortas principio mensis Septembris
redditis, statim ita respondi: Admodum Reverendo
Patri, Doctissimoque Simoni Wagnerechio Leo
Allatius S. P. D. Mea de Symeone Metaphraste D
dieta probari abs te, triumpho et gaudeo: jam
enim ad adversariorum telis, morsuque lutus
vix ero a Doctissimo, et rerum harum callentissi-
mo probatus. Ut verum fatear, hærebam antea non
parum, pendebamque animi, mihi que quodam-
modo metuebam inactus, an quæ ipse de Metaphra-
stæ ætate, et aliis disputaveram, tibi placitura
essent, neque potius ad correctionem, quam ad glo-
riam comparata. Quid enim sperare poteram in
rebus occultissimis, et a viris tuæ Societatis appri-
me eruditis adeo solide pertractatis ingenioli mei
tantillis viribus nisus? Dum interim laudor abs te
placeoque, laboris jam suscepti nec modo pænitet
nec pænitebit imposterum: imo ad similia scru-

landa etiam non requisitus appellam animam. Fac-
tum Surii non probas, nec ego laudo: nec puto alii,
nisi de sæce homines laudabunt. Mutare stylum,
mutare rerum et personarum faciem, membra
etiam ipsa in meliorem statum, ut videtur compo-
nere, posteaque pro iisdem primis dividere ac pub-
licare, astutia est, fallacia est, fraus est, auctoribus
piis sursum versus os officia sublinere est, ut ni-
hil de sententia dicam, quam an mutato stylo, fir-
mam in omnibus ille tenuerit, judicent alii. Ni forte
apud nonnullos veniam sibi inveniet fraus ab ipso,
quæ tam comminiscitur, professa. Sed quis minimum
excusabit eam apertam fraudem non esse, cum Lector
Suriana ab auctoris geminis verbis dignoscere
non valeat? Poterat ille sua characterum alio, utque
alio genere in ipsa editione ab aliis distinguere, ut
fecere in Interpretatione Thucydidis a Valla con-
scripta Stephanus et Portus. Tum Surio gratias
ageremus, quod illius opera, et auctorem vete-
rem [140] haberemus, et illius studio elegantio-
rem, et ictu oculi et Suriana, et Auctoris verba,
sententiasque conferemus. Mihi sane æque ac tibi
simplex illud, minimeque fucatum dicendi ge-
nus, quod tanlo pere admirata est Christiana an-
tiquitas summopere perplacet, et veritas ab omni
ornatu denudata unum acrioribus stimulis ad
pietatem excitat: non ita tamen ut res illæ ele-
gantiori stylo expositæ, et amœnioribus colorum
flosculis interstinctæ rejiciantur. Complector sum-
me elegantes, et Latinas dicendi formulas cum
veritate conjunctas, quibus doctior factus una pie-
tatem addisco. Sed mihi sermo est de mutato in
aliorum scriptis stylo, posteaque illis Auctoris pri-
mi nomine sine ulla mutationis nota dividitis. Vi-
dendum est, An et Metaphrastes quid simile fe-
cerit. Videamus. Psellus, qui omnia Metaphrastæ
studia in scribendis Vitis sanctorum accuratissime
prosecutus est, quamvis dixerit, male comptas, in-
urbaneque conscriptas elegantiore stylo enarrasse,
nunquam tamen dixit, in aliquibus stylum immu-
tasse; in aliquibus ita ut erat reliquisse: postmo-
dum Vitam illam sur primi scriptoris nomine pub-
licasset. Quod et verum est; nam Symeon Vitas,
quas sibi scribere proposuerat, ita in alium sermo-
nem extulit, ut prope jam essent elocutione a pri-
mis illis diversæ, ideoque suas Μεταφράσεις, Meta-
phrases, in aliam nempe linguam conversas voca-
vit, et sub suo nomine, abolito vetere scriptore, edi-
curavit. Et licet in antiquis scriptoris fieret mentio,
Metaphrastes tamen illius suppresso nomine, ne tem-
pora confunderentur, reliqua sibi probata scripto
consignavit. Ubi vero scriptoris Antiquioris memo-
riam facere voluit, id ita fecit, ut non videretur il-
lius Vitæ, quam commentabatur Symeon, auctor,
sed alterius, quæ ante ipsum circumferebatur.
Vitam enim illam ante se conscripsisse fateba-
tur hunc, vel illum scriptorem. Id exemplo pa-
tentius fiet. In Vita Symeonis Stylitæ in Mandra:
Συμεώνην τὸν πάνω, τὸ μέγα θαῦμα τῆς οἰκουμένης
καὶ ὅσοι τῆς γῆς ἄλλο τι μέρος λαχέτην ἔλαχον. Οἱ
μὲν ὄψει τὰ ἑκείνου, οἱ δὲ ἀκοῆ παραλαβόντες,

γλώττης τρυφήν τὸν ἄνδρα πεποιήνται. Μέγας τοίνυν οὗτος ὢν, καὶ πολλὸς τὴν φήμην γενόμενος, πολλῶν ἔσχε καὶ τῶν συγγραφῶν ἄλλ' οὐδεὶς οὐδέπω κατὰ μέρος τὰ κατ' αὐτὸν διεξήλθεν, οὐδὲ εἰς ἅπαντα καθῆκιν ἐκυτόν, οὐδὲ ἀκριβῶς, ὅπως ἕκαστα εἶχον, ἐγράψεν. Ἀλλὰ τοὺς ἄνω χρόνους ἐν κερλαιώδειν ἰκίτοματι: εἰπόντες, ἕνιά τε τῶν ἐν μέσῳ παρ' ἱεραμον, καὶ οὐδὲ πρὸς αὐτὸ τὸ τέλος τῶν τούτου πράξεων ἦλθον ἡμῖν δὲ χρῆσιμος ὁ περὶ αὐτοῦ ἔσται λόγος. Ἰνωθὲν τε ἀρχομένους, καὶ ἐπὶ τὰ τελευταῖα τῶ ἀνδρὸς καταδιδύξουσι τὴν διήγησιν. *Magnum Symeonem, ingens orbis terrarum miraculum, et ex eis, qui terræ regiones alias atque alias incoluerunt, quidam res gestas illius oculis, quidam auditu percipientes, virum in linguæ suæ delicias fecere. Magnus itaque hic cum esset, et fama illius esset undique pervulgata, multos habuit suarum rerum scriptores; sed nemo unquam ad hæc tempora omnes persecutus est, nec universas colligendi studium insumpsit, neque accurate, ut singula accidere, scripto signavit; sed superiores annos capitibus compendio digestis describentes, nonnulla, quæ media fuere, silentio involverunt [141], nec ad suarum actionum exitum pervenerunt. Nobis vero erit sermo de eo proficiuus, qui ab antea actis incipimus, et ad viri postremas actiones narrationem dirigimus. Vitam sancti Joannis Eleemonis scripsisse Sophronium et Joannem habeo ex Leontio Cyprio in Supplemento Vitæ illius: "Ἡθὴ μὲν οὖν καὶ ἕτεροι φθάσαντες πρὸ ἡμῶν κάλλιπται τε καὶ ὑψηλότερα περὶ τούτου τοῦ ἀρχιερέως καὶ θαυμασίου ἀνδρὸς ἐφιλοσόφησαν, δυνατοὶ ὄντες ἔργῳ καὶ λόγῳ, λέγω δὴ, Ἰωάννης καὶ Σωφρόνιος οἱ θεοσεβεῖς καὶ φιλάρετοι, καὶ τῆς εἰσεθείας ὄντες ἰεράρχοι. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοιοῦτοι τυγχάνοντες τῆς ἀξίας, καὶ αὐτοὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἀπελειφθήσαν, καὶ ταυτὸν πεπὸνθασιν, οἷον αἱ τινες φιλόπονοι, γεωργοὶ ἄμπελον εὐθαλίη καὶ κινεῖκαρπον προηρώτες, ὅτι καταλείψουσι πάντως καὶ τῆς τοῦ καρποῦ εὐλογίας, καὶ μὴ βουλόμενοι τοὺς κατόπισθεν αὐτῶν ἀκολουθοῦσι πεωχοῖς ἐπιρωρολογουμένοις, τὴν ἄμπελον, ἐξ ὧν ἔσμεν καὶ ἡμεῖς ἐλάχιστοι. Εἰ γὰρ καὶ πάση αὐτῶν δυνάμει εἰ πανόσιοι οὗτοι τὴν ἔγκαρπον ταύτην ἐλαίαν ἀληθῶς διὰ τῶν ἐν αὐτῇ κλουτίων ἐλαίων, τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ὡς φησὶν ὁ ἱμνηρὸς Δαυὶδ περυσυεμένην τρυγῆν ζήλῳ Θεοῦ ἐπιτήδευσαν ἄλλ' ὅμως διέλαθεν αὐτοὺς ἡ πολὺς τῆς ἐλαίας καρπὸς, καὶ τὴν ἡμέτεραν εὐτελεῖ καὶ ψυχρὰν προθυμίαν προδίδεσθαι, ὡς τὰ δύο τῆς χήρας λεπτά. Οὐ γὰρ ἐκείνους διαβάλλοντες, οὐδὲ ὡς δυνάμενοι τὴν αὐτῶν θεοδώρητον σοφίαν μιμεῖσθαι, τὰ τοῦ δικαίου κατορθώματα συγγαφῇ παραδῶναι ἔσπεύσαμεν. Jam enim et alii ante nos optima quæque sublimiora de hoc præsule, et admirando viro philosophati sunt, qui opere et sermone mirum in modum præstant, Joannes et Sophronius pii et studiosi, pietatisque propugnatores. Verumtamen licet tales dignitate, Viri virtute inferiores fuere: et subiere laborem æque atque*

*A agricolæ industrii et diligentes, qui vitem fœcundam et fructibus uberem vindemiantes, omnino ex illius fructus benedictione, etiam nolentes iis, qui retro eos sequuntur, pauperibus fructus decerpentibus, aliquid prætermittunt. Ex quibus nos quoque sumus minimi. Licet enim totis viribus sanctissimi hii vere hanc olivam fructiferam, propter abundantes in ea olivas in domo Dei, ut ait hymnodus David, plantatam vindemiare divino zelo studuerunt, nihilominus fugit ipsos multos olivæ fructus, Deo providente nostrum humile, segneque studium accipere, quemadmodum viduæ æra minuta duo. Neque enim eos criminantes, neque tanquam eorum a Deo donatam sapientiam æmulari volentes, Justi facinora scripto tradere suscepimus. *Metaphrastes ex his, nec non et Leontio sua hausit, dum scripto consignat Eleemosynarii Vitam. Videamus ergo quam ratione, quæ illi de se dixerunt, ipse referat et pertractet.* Σήμερον ὁ ταπεινὸς Ἰωάννης, εἶπεν, μισθὸν, οὐδ' ὑπὸ τινος οὐδένα διεκομίστατο, μηδ' ἔσχε μικρὸν τι καὶ τὸ τυχὸν ἐξέλασμα ὑπὲρ τῶν μεγάλων αὐτοῦ καὶ πολλῶν σφαλμάτων προσενεγκεῖν τῷ Χριστῷ ὡσπερ γοῦν οὐδὲ ἄλλοτε ποτε. Ὁ τοίνυν ἱερὸς Σωφρόνιος εἰς ὃ τὸ ῥηθὲν αὐτῷ ἐβούλετο, χεῖρειν, ἔφη, σήμερον ἔδει, καὶ εὐθυμεῖν, μακαριώτατα δέσποτα, ἀνθ' ὧν οὕτω τὴν πιστευθεῖσαν ποίμνην ζῆν ἐν εἰρήνῃ παρεσκεύεσας. Hodie humilis Joannes mercedem nullam a quoquam retulit, nec habuit pusillam et vilem expiationem pro [142] magnis suis multisque erratis, quam Christo offerret: quemadmodum nec usquam alias. Sacer itaque Sophronius, in quem dictum direxerat, Gaudendum esse hodie, dixit, hilariterque diem traducendum, Beatissime domine, propterea quod gregem tibi concredidit in pace vivere effcis, etc. *Scripterat de Inventione Capitibus S. Joannis Baptistæ Marcellus Archimandrita, scribit et Metaphrastes; sed Marcellus; Ἀπεκαλύφθη δὲ μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν εἰδει ἀστέρου πυρὸς ἐμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ ἀδελφῷ Μαρκέλλῳ κατὰ τὰ ὑποτεταγμένα ὁράματα πιστῶν ἔχον. Revelatum est autem cum timore et tremore in specie sideris ignei mihi minimo fratri Marcello, secundum subjectas visiones fidem habens. Et, Κατηξίωσεν ἐμὲ τὸν ἐκ τοῦ δούλου Μάρκελλον θεατὴν γενέσθαι τῆς προκειμένης ὁράσεως. Εἶδον γὰρ ἐν ἱράμῳ τῆς νυκτὸς. Dignatus est, me servum suum Marcellum spectatorem fieri præsentis visionis. Vidi enim in visione noctis. *Metaphrastes: Μάρκελλος τις τὸν βίον ἐπιφανῆς, τὸν τρόπον θεοφιλῆς, ὅς καὶ μονῆς τῆς κατὰ τὸ Σπήλαιον καθηγείτο, κατὰ τινα νύκτα τῆς μείσης ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν ὄναρ τοιοῦτον ὄρα, ὅς καὶ τὸ ὄρθην τοῖς ὑπ' αὐτῷ διηγείτο, οὕτως πρὸς λέξιν διεξιών. Marcellus quidam vita illustris, moribus pius, qui monasterio, quod in Spelæo est, præerat, nocte quadam mediæ jejuniorum hebdomadis visionem hanc intueitur, visumque sibi subjectis enarrabat hæc ad verbum enuntians. Quæ itaque alii de seipsis in rerum gestarum serie, dum scripto vi-***

simum, sæculum Christi nonum appellas (nempe A decursum, ac jam plane completum), id omnino temporis spatium Lansselius noster, sæculum Christi decimum vocat, nempe inchoatum, et adhuc currens millesimoque Christi anno perfecte complendum.

De Parallage tonorum Joannis Lascaris in gratiam meam exscripta, οἷδ'α μὲν σοὶ χάριτι τὴν πλεῖστον. Vellem tamen, ut hic scriptor has ipsas nudas tonorum differentias definitionibus suis explicasset. Amo mirum in modum incredibilem amoris erga me tui abundantiam, cum res tam multas, mihi que insigniter utiles, ac prope necessarias e manuscriptorum codicibus [139] vestris per liberaliter communicare libuerit. Agam ego in parte secunda mea, quod in prima jam cœpi : atque germanitate summa, ut vel patria mea requirit, iterato fatebor, quam multa, mi Leo, ab excellenti eruditione tua didicerim. Francisci Scorsi nostri Theophanem, nunquam hacenus vidi : non dubito eruditum valde interpretem esse : sed de ejus Ceramei ætate unaque de summa Rogerii φιλοτιμία in appetendo titulo Regis, tecum plenissime sentio ex pluribus causis : proinde illa de Rogerii nomine subtilitas, tanquam mendosa ἀντι τῆς ῥήγας posita fuerit, plus me delectat, quam movet. De Genebrardo quid dicam? Tantumne virum in illis Suidæ verbis intelligendis, quæ mentionem de Symeone Logotheta faciunt, tam turpiter labi? At ille Caminiata, quem in tua diatriba citas, quis est? nam et hunc nunquam editum puto, ut et Cinnamum illum, cujus nunc tamen editionem Possinus noster adornat. Ita nimirum ego, qui jamdiu Græcorum auctores omnes cognoscere studeo, adhuc infinitos superesse cerno, quos nesciam. Licebit hic videas, mi Leo, memor tritii illius de Macedone propter Democriti mundos infinitos irato; ut qui nondum vel unum probe subegisset. Mitto nunc simul et semel totam partem hanc primam; utque illam in pignus amicitiae nostræ Dominatio Vestra acceptare dignetur, δέομαι τῆς σῆς φιλανθρωπίας τῆς πάνυ. Monachi 29 Maii 1648.

Humanissimis his litteris mihi ob novas turbas in Bavaria exortas principio mensis Septembris redditis, statim ita respondi: Admodum Reverendo Patri, Doctissimoque Simoni Wagnerechio Leo Allattus S. P. D. Mea de Symeone Metaphraste dieta probari abs te, triumpho et gaudeo : jam enim ad adversariorum telis, morsuque tutus vix ero a Doctissimo, et rerum harum callentissimo probatus. Ut verum fatear, hærebam antea non parum, pendebamque animi, mihi que quodammodo metuebam in scius, an quæ ipse de Metaphraste ætate, et aliis disputaveram, tibi placitura essent, neque potius ad correctionem, quam ad gloriam comparata. Quid enim sperare poteram in rebus occultissimis, et a viris tuæ Societatis apprimè eruditis adeo solide pertractatis ingenioli mei tantillius viribus nisus? Dum interim laudor abs te placeoque, laboris jam suscepti nec modo pænitet nec pænitebit imposterum : imo ad similia scru-

landa etiam non requisitus appellam animam. Factum Surii non probas, nec ego laudo: nec puto alii, nisi de sæce homines laudabunt. Mutare styllum, mutare rerum et personarum faciem, membra etiam ipsa in meliorem statum, ut videtur componere, posteaque pro iisdem primis divendere ac publicare, astutia est, fallacia est, fraus est, auctoribus piis sursum versum os officia sublinere est, ut nihil de sententia dicam, quam an mutato stylo, firmam in omnibus ille tenuerit, judicent alii. Ni forte apud nonnullos veniam sibi inveniet fraus ab ipso, quæ eam comminiscitur, professa. Sed quis minimum excusabit eam apertam fraudem non esse, cum Lector Suriana ab auctoris geminis verbis dignoscere non valeat? Poterat ille sua characterum alio, utque alio genere in ipsa editione ab aliis distinguere, ut fecere in Interpretatione Thucydidis a Valla conscripta Stephanus et Portus. Tum Surio gratias ageremus, quod illius opera, et auctorem veterem [140] haberemus, et illius studio elegantiorum, et ictu oculi et Suriana, et Auctoris verba, sententiasque conferemus. Mihi sane æque ac tibi simplex illud, minimeque fucatum dicendi genus, quod laniope admirata est Christiana antiquitas summo opere perplacet, et veritas ab omni ornatu denudata unimum acrioribus stimulis ad pietatem excitat : non ita tamen ut res illæ elegantiori stylo expositæ, et amœntioribus colorum flosculis interstinctæ rejiciantur. Complector summe elegantes, et Latinas dicendi formulas cum veritate conjunctas, quibus doctior factus una pietatem addisco. Sed mihi sermo est de mutato in aliorum scriptis stylo, posteaque illis Auctoris primi nomine sine ulla mutationis nota dividendis. Videndum est, An et Metaphrastes quid simile fecerit. Videamus. Psellus, qui omnia Metaphraste studia in scribendis Vitis sanctorum accuratissime prosecutus est, quamvis dixerit, mule comptas, inurbaneque conscriptas elegantiore stylo enarrasse, nunquam tamen dixit, in aliquibus styllum immutasse; in aliquibus ita ut erat reliquisse : postmodum Vitam illam sub primi scriptoris nomine publicasset. Quod et verum est; nam Symeon Vitas, quas sibi scribere proposuerat, ita in alium sermonem extulit, ut prope jam essent elocutione a primis illis diversæ, ideoque suas Μεταφράσεις, Metaphrases, in aliam nempe linguam conversas vocavit, et sub suo nomine, abolito veteri scriptore, edidit curavit. Et licet in antiquis scriptoris fieret mentio, Metaphrastes tamen illius suppresso nomine, ne tempora confunderetur, reliqua sibi probata scripto consignavit. Ubi vero scriptoris Antiquioris memoriam facere voluit, id ita fecit, ut non videretur illius Vitæ, quam commentabatur Symeon, auctor, sed alterius, quæ ante ipsum circumferebatur. Vitam enim illam ante se conscripsisse fatebatur hunc, vel illum scriptorem. Id exemplo patientius fiet. In Vita Symeonis Stylitæ in Mandra: Συμεώνη τὸν πάνυ, τὸ μέγα ὄψμα τῆς οἰκουμένης καὶ ὄσοι τῆς γῆς ἄλλο τι μέρος λαχέτω Ἐλαχόν. Οἱ μὲν ἔπει τὰ ἑκείνου, οἱ δὲ ἀκοῆ παραλαβόντες,

γλώττης τρυφήν τὸν ἄνδρα πεποιήνται. Μέγας τοίνυν ἄγριος ὢν, καὶ πολλὸς τὴν φήμην γεόμενος, πολλῶν ἔτυχε καὶ τῶν συγγραφῶν· ἀλλ' οὐδεὶς οὐδέπω κατὰ μέρος τὰ κατ' αὐτὸν διεξήλθεν, οὐδὲ εἰς ἅπαντα καθῆκεν ἑαυτὸν, οὐδὲ ἀκριβῶς, ὅπως ἕκαστα εἶχον, ἀνέγραψεν. Ἀλλὰ τοὺς ἄνω χρόνους ἐν κεφαλαιώδεις ἐπιτομαῖς; εἰπόντες, ἕνιά τε τῶν ἐν μέσῳ περιήρχον, καὶ οὐδὲ πρὸς αὐτὸ τὸ τέλος τῶν τούτου πράξεων ἤλθον· ἡμῶν δὲ χρήσιμος ὁ περὶ αὐτοῦ ἔσται λόγος. ἄνωθ' ἐν τε ἀρχομένοις, καὶ ἐπὶ τὰ τελευταία τοῦ ἀνδρὸς καταδιόξουσι τὴν διήγησιν. *Magnum Symeonem, ingens orbis terrarum miraculum, et ex illis, qui terræ regiones alias atque alias incoluerunt, quidam res gestas illius oculis, quidam auditu percipientes, viru ἢ linguæ suæ delicias fecere. Magaus itaque hic cum esset, et fama illius esset undique pervulgata, multos habuit suarum rerum scriptores; sed nemo unquam ad hæc tempora omnes persecutus est, nec universas colligendi studium insumpsit, neque accurate, ut singula accidere, scripto signavit; sed superiores annos capitibus compendio digestis describentes, nonnulla, quæ media fuere, silentio involverunt [141], nec ad suarum actionum exitum pervenerunt. Nobis vero erit sermo de eo proficuum, qui ab anteaactis incipimus, et ad viri postremas actiones narrationem dirigimus. *Vitam sancti Joannis Eleemonis scripsisse Sophronium et Joannem habeo ex Leontio Cyprio in Supplemento Vitæ illius: "Ὁδὴ μὲν οὖν καὶ ἕτεροι φθάσαντες πρὸ ἡμῶν κάλλιτά τε καὶ ὑψηλότερα περὶ τούτου τοῦ ἀρχιερέως καὶ θευμαζίου ἀνδρὸς ἐπιλοτόφησαν, δυνατοὶ ὄντες ἔργῳ καὶ λόγῳ, λέγω δὴ, Ἰωάννης καὶ Σωφρόνιος οἱ θεοσεβεῖς καὶ φιλάρετοι, καὶ τῆς εὐσεβείας ὄντες ὑπέμαχοι. Ἀλλ' ὁμοῦ καὶ τοιοῦτοι τυγχάνοντες τῆς ἀξίας, καὶ αὐτοὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἀπελευφθήσαν, καὶ ταυτὸν πεπόνθησαν, οἷοναί τινες φιλόπονοι γεωργοὶ ἄμπελον εὐθαλίῃ καὶ κατέκαρπον τρυφῶντες, ὅτι ἀταλαίψουσι πάντως ἐκ τῆς τοῦ καρποῦ εὐλογίας, καὶ μὴ βουλόμενοι τοῖς κατόπισθεν αὐτῶν ἀκολουθοῦσι πεωχῶς ἐπιρωρολογουμένοις, τὴν ἄμπελον, ἐξ ὧν ἔσμεν καὶ ἡμεῖς ἐλάχιστοι. Εἰ γὰρ καὶ πάσῃ αὐτῶν δυνάμει εἰ πανόσιοι οὗτοι τὴν ἔκαρπον ταύτην ἐλάϊαν ἀληθῶς διὰ τῶν ἐν αὐτῇ κλουσίων ἐλαίων, τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ὡς φησιν ὁ ὑμνηδὸς Δαυὶδ πεφυτευμένην τρυφῶν ζήλω Θεοῦ ἐπειθήδουσιν· ἀλλ' ὁμοῦ διελάθεν αὐτοὺς ὁ πολλὸς τῆς ἐλαίας καρπὸς, καὶ τὴν ἡμετέραν εὐτελή καὶ φυχρὰν προθυμίαν προσδέξασθαι, ὡς τὰ δύο τῆς χήρας λεπτά. Οὐ γὰρ ἐκείνους διαβάλλοντες, οὐδὲ ὡς δυνάμενοι τὴν αὐτῶν θεοδώρητον σοφίαν μιμεῖσθαι, τὰ τοῦ δικαίου κατορθώματα συγκατὰ παραδόναι ἐπαύσαμεν. Jam enim et alii ante nos optima quæque sublimiora de hoc præsole, et admirando viro philosophati sunt, qui opere et sermone mirum in modum præstabant, Joannes et Sophronius pii et studiosi, pietatisque propugnatores. Verumtamen licet tales dignitate, Viri virtute inferiores fuere: et subiere laborem æque atque**

*agricolæ industrii et diligentes, qui vitem sæcundam et fructibus uberem vindemiantes, omnino ex illius fructus benedictione, etiam nolentes iis, qui retro eos sequuntur, pauperibus fructus decerpentibus, aliquid prætermittunt. Ex quibus nos quoque sumus minimi. Licet enim totis viribus sanctissimi hi vere hanc olivam fructiferam, propter abundantes in ea olivas in domo Dei, ut ait hymnodus David, plantatam vindemiare divino zelo studuerunt, nihilominus fugit ipsos multos olivæ fructus, Deo providente nostrum humile, segneque studium accipere, quemadmodum viduæ æra minuta duo. Neque enim eos criminantes, neque tanquam eorum a Deo donatam sapientiam æmulari volentes, Justi facinora scripto tradere suscepimus. *Metaphrastes ex his, nec non et Leontio sua hausit, dum scripto consignat Eleemosynarii Vilam. Videamus ergo quam ratione, quæ illi de se dixerunt, ipse referat et pertractet. Σήμερον ὁ ταπεινὸς Ἰωάννης, εἶπεν, μισθὸν, οὐδ' ὑπὸ τινος οὐδένα διακομίσαστο, μηδ' ἔσχε μικρὸν τι καὶ τὸ τυχὸν ἐξέλασμα ὑπὲρ τῶν μεγάλων αὐτοῦ καὶ πολλῶν σφαλμάτων προσηνεγεῖν τῷ Χριστῷ· ὡσπερ γοῦν οὐδὲ ἄλλοτε ποτε. Ὁ τοίνυν ἱερὸς Σωφρόνιος εἰς δὲ τὸ ῥηθὲν αὐτῷ ἐβούλετο, χεῖρειν, ἔφη, σήμερον ἔδει, καὶ εὐθιμεῖν, μακκρυώτατε δέσποτα, ἀνθ' ὧν οὕτω τὴν πιστευθεῖσαν πολυμνην ζῆν ἐν εἰρήνῃ παρεσκεύασας. Hodie humilis Joannes mercedem nullam a quoquam retulit, nec habuit pusillam et vilem expiationem pro [142] magnis suis multisque erratis, quam Christo offerret: quemadmodum nec usquam alias. Sacer itaque Sophronius, in quem dictum direxerat, Gaudendum esse hodie, dixit, hilariterque diem traducendum, Beatissime domine, propterea quod gregem tibi concredidum in pace vivere efficias, etc. *Scripserat de Inventio- ne Capitis S. Joannis Baptistæ Marcellus Archimandrita, scribit et Metaphrastes; sed Marcellus; Ἀπέκαλύφθη δὲ μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν εἰδει ἀστέρος πυρὸς ἐμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ ἀδελφῷ Μαρκέλλῳ κατὰ τὰ ὑποτεταχμένα ὁράματα πιστῶν ἔχον. Revelatum est autem cum timore et tremore in specie sideris ignei mihi minimo fratri Marcello, secundum subjectas visiones fidem habens. Et, Κατηξίωσεν ἐμὲ τὸν ἐκ τοῦ δούλου Μαρκέλλον θεατὴν γενέσθαι τῆς προκειμένης ὁράσεως. Εἶδον γὰρ ἐν ὁράματι τῆς νυκτός. Dignatus est, me servum suum Marcellum spectatorem fieri præsentis visionis. Vidi enim in visione noctis. *Metaphrastes: Μάρκελλος τις τὸν βλον ἐπιφανῆς, τὸν τρόπον θεοφιλῆς, ὅς καὶ μονῆς τῆς κατὰ τὸ Σπήλαιον καθηγίετο, κατὰ τινα νύκτα τῆς μέσης ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν ὄντα τοιοῦτον ὄρα, ὅς καὶ τὸ ὄραθὲν τοῖς ὑπ' αὐτῷ διηγίετο, οὕτως πρὸς λέξιν διεξίών. Marcellus quidam vita illustris, moribus pius, qui monasterio, quod in Spelæo est, præerat, nocte quadam mediæ jejuniorum hebdomadis visionem hanc intuetur, visumque sibi subjectis enarrabat hæc ad verbum enuntians. *Quæ itaque alii de seipsis in rerum gestarum serie, dum scripto vi-*****

tam uliorum enarrant, pronuntiant, Metaphrastes non sibi, ac si ipse loqueretur, quod Surius fecerat, sed eorum personis, quando opus est, appingit; sapius etiam, nulla eorum facta mentione, rem ipse meram veluti alius enarrat. Conferri possunt Vitæ sanctorum ante Metaphrastem ab auctoribus Synchronis scriptæ, quæ certe adhuc supersunt plurimæ, cum descriptis a Metaphraste. Nihil ibi commune invenies. Sua de se narrat Metaphrastes, aliorum ut aliena et Scriptorum antiquorum propria, non facta, neque personas cum suis confundens, ut aliena prosequitur. Quare cessat dubitatio de illis Vitis, quæ sub Metaphrastæ nomine veniunt, ex ipsis tamen colligitur alios, non Metaphrastem, fuisse illarum scriptores. Adde etiam, si lubet, Vitam sancti Eustathii et sociorum ante Metaphrastem scriptam, cujus illud est principium: Πρόκειται τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐκ φύσεως. Scriptor in Proæmio refert, sua ætate tantum illucisæ virtutem: Οὐδὲν οὖν ἤτεον προθεῖμην προσθεῖναι τοῖς ἐγγράφοις τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν ἀνδραγαθήμασιν, καὶ τὸ νῦν ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν κατορθωθέντα πρὸς εὐεργεσίαν μὲν τῶν ἀκούστων, ἐπιστροφήν δὲ τῶν φασχόντων μὴ δύνασθαι νῦν τοιαῦτα κατορθοῦσθαι, οἷα ἐν τοῖς πλαισιωτέροις χρόνοις. Non minus itaque mihi proposui aliis antiquorum præclare gestis, scriptoque mandatis addere, et quæ nunc hac nostra ætate summa cum laude patrata sunt, tum ad utilitatem audientium, tum eorum conversionem, qui dicunt non posse hoc ævotalia absolvi, qualia antiquitus facta sunt. Cum suam ex eodem Metaphrastes conscriberet, nihil simile suis interseruit, sed alio proæmio appicto, cætera narrat de suo, ut frustra Scriptoris ætatem in Metaphrastæis quæras.

[143] Scripseram in Diatriba mea alia quoque Metaphrastæ scripta egisse, quæ tamen in Diatriba ante transmissa non habebantur. Ita est. Et plane in Diatriba egi abunde de illis. Illa tamen transmissa non sunt, quod nec Diatriba ipsa integra, sed tantum ea pars, in qua de ætate Metaphrastæ, de qua per tuas percontatus fueras, agebatur. Agitur in ea de aliis Symeonibus, quorum memoria est apud veteres, vel recentiores aliquid Græce scripsisse. Inter eos non infimum sibi locum occupat Metaphrastes, cujus pleraque examinantur; vitæ etiam pleraque ab eo scriptæ a supposititiis discernuntur: numeranturque alia scripta præter Vitas et Canones, quos te vidisse in Menæis refers. Ea sunt preces variæ, orationes, sive laudationes in sanctos, orationes morales xxiv, ex divi Basilii operibus, sententiosa capita de suo cxxxi, ex sancto Macario Ægyptio cl. Epistolæ, carmina varii generis, Dioptra, quæ tamen in Pselliana Diatriba perperam perquiruntur, ubi Pselliana tantum scripta numerantur: etsi neque illa omnia, cum post vulgatam Diatribam allatus mihi fuerit codex Manuscriptus, tinea, madoreque confectus, in quo multo plura ipsius Pselli reperiuntur. Lege, quæso, meæ Diatribæ paginas 45 et 88. Ibi inter alias Pselli lucubrationes, epistolam ad Xiphili-

num de Chrysopeia pluribus videbis expressam. Josephus Methonensis episcopus adversus Marcum Ephesium Metaphrastem vocat juniorem Theologum, ex quo merito quis dixerit, Symeonem juniorem theologum, cujus orationes tres et viginti, et alia Jacobus Pontanus Lutine edidit, esse Symeonem Metaphrastem, qui denique factus sit monachus et præpositus monasterio sancti Mamantis. Et sane Græci Symeonem hunc quemadmodum solo Logothetæ nomine expriment, quia nempe magnus aliquando Logotheta fuit, cur non et similiter, omisso Metaphrastæ nomine, tantum theologum juniorem vocare alibi possint, ad distinctiorem divi Nazianzeni, qui ante eum Theologi sibi nomen vindicaverat? Cum de hoc fusius in Diatriba de Symeonibus egerim, pauca hic expediam. Verum est Symeonem Juniorem theologum monachum fuisse. Verum est Metaphrastem sub Logothetæ tantum nomine intelligi: male tamen juniorem theologum cum Metaphraste confundit Methonensis, aliquorum codicum manuscriptorum auctoritate deceptus, qui tractatulus Symeonis præpositi sancti Mamantis sub hoc titulo notant: Τοῦ Μεταφραστοῦ Κυρίου Συμεῶν, καὶ νέου Θεολόγου περὶ προσοχῆς, ἢ προσευχῆς. Metaphrastæ Domini Symeonis et Junioris Theologi de Attentione sive Oratione. Et, Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ καὶ νέου Θεολόγου ἕτερα κεφάλαια: Symeonis Metaphrastæ et junioris Theologi alia Capita. Ut reliqua præteream, unum eundemque fuisse Symeonem Metaphrastem et Symeonem sancti Mamantis præpositum tempora ipsa non sinunt. Metaphrastes vivebat sub Leone sapiente Basilii filio, sancti Mamantis præpositus sub Alexio Comneno, qui ejecto Botaniato imperium occupaverat, [148(sic)] Metaphrasta junior fore annos septem, et ducentos. Id firmatur ejusdem Symeonis testimonio, qui Orat, 13 ait: Ἀυτὸς δὲ ἑξαετηχίλοις, καὶ ἑξήκασίσι, καὶ ἐπέκεινα τούτων ἕτεσι διαμείνας ἀπὸ πολέμιος τῶν ἀνθρώπων, nempe diabolus. Sexies mille sexcentis et amplius annis permansit hominum hostis. Supputat, Græcorum more, ab orbe condito: quare erit hic annus Christi 1092. Et ἑξήκασίσις integeris syllabis describitur in Palatino. Sed si cum aliis legamus διακασίσις, ducentis, ut representavit Pontanus, adhuc isti Symeones ætate diversi sunt, et Symeon Metaphrastes erit Theologo junior minimum annos 194, si Symeon Xerocerci anno mundi 6210. scribebat, qui respondet anno Christi 692, sub Justiniano Rhinotmeto ante Iconomachorum hæresim annos circiter triginta. Quod si Stephani junioris a Copronymo ob defensionem sacrarum imaginum interfecti anno Christi 767 meminisset, et sic etiam erit multo Metaphraste antiquior, anno forte centum. Sed qui potuit anno Christi 692 vivens Stephani junioris meminisset, martyrium passi anno 767, annis 75 antiquior? Hinc in hoc secundo numero error manifeste colligitur, et consequenter primus numerus verosimilior est, quo hic Xerocerci præpositus Metaphrastæ posterior est. Quidquid tamen sit, omnino concluditur altum esse

Symeonem Metaphrastem, et alium Xerocerci præpositum, ruereque argumentum:—Præfectus Xerocerci fuit monachus, ergo et Metaphrastes, — cum longe hi duo diversi sint: ideoque male inferitur ex eo, quod præpositus Xerocerci monachus fuit, Symeonem Metaphrastem monachum fuisse. Sed de his, ut jam dixi, fuisse in Diatriba.

*Sed Metaphrastem monachum non fuisse, quando etiam ista, quæ de Xerocerci præposito, et aliis dicitantur vera non sunt, unde id habet Leo? Habet confirmata jam ætate uxori obnoxium fuisse: nec unquam postmodum legit, eumdem ea demortua, nuptiis solutum alio se vilæ genere astrinxisse. At potuit, ita annuente uxore, et sese in monasterium trudente, vel etiam morti proximus pro more Græcorum, et præcipue Magnatum, monasticum habitum induere. Potuit, non abnuo: fecit ergo. Hoc vero probandum est. Ipse oppositum habeo: donec contrarium auctoritate non stabilatur, nunquam ipse manum dabo. At opinione Græcorum infectus, quod et habitu omnia delerentur peccata, in ipso vilæ sine habitum assumpsit. Hoc etiam a contrarium essentibus probandum est. Non id præcipuum pietatis monumentum siluisset Psellus, cum ejus laudes reliquas prosequitur. Adi verba. Πόσις δ' οὐκ ἔν στερῶνθεϊη ἀριστείας στερῶνσις ὁ θυμαστὸς οὗτος ἐνὶ ἡμῶν; μᾶλλον δὲ πόσις οὐκ ἂν ἤδη κατέσπεται, ἀναδραμὴν πρὸς Θεὸν, καὶ πρὸ ἐκείνοις χορεύων, ὡν ἐνταῦθα τὰ ἤδη, καὶ τοὺς βίους συνέγραψεν, Ἐδειξέ γὰρ κἀν τῷ τέλει ὁκοτος αὐτῷ ὁ δεισκούδασιμένος βίος ἐτύχασεν. Οὐ γὰρ ὄσπερ τετραῖσθαι αὐτὸν οἱ συνειροχότας φασίν, οὐδὲ διηρῶσαι· ἀλλ' ἐφίκει ὄσπερ τινὸς δέσμιος ἐλευθερωμένος, καὶ διαρῶ πρὸς τοὺς ἄγοντας ἀγγέλους ἀναιτινόμενος νύκτι καὶ πῶς ἐπιδιόους ἑαυτὸν ταῖς ἐκείνων χερσίν, ἵνα ταχὺ ἀνασταθῆ τοῦ σώματος. Καὶ ἐτεθνήκει κεν οὕτως· εὐδίας δὲ αὐτικῶς πάντα ἐργόνοι μεσά. «*Quam multis autem fortis viri coronis non [149] fuerit coronandus hic vir admirabilis? Imo vero quibus non est jam coronatus, cum ad Deum ascenderit et apud illos ducat choros, quorum mores et vitam conscripsi? Nam velin sine ostendit qualem vitam egerit: non enim cum veluti abscissum aut divisum fuisse dicunt ii, qui viderunt, sed videbatur, veluti a quodam vinculo liberatus, et hilari vultu se extendere ad ducentes Angelos, quo modo seipsum traderet illorum manibus, ut cito emigraret corpore. Et sic quidem est mortuus; omnia autem statim copia summi odoris complevit. Qui minutiora ista prosequitur, non tacet majora. Dices ex taciturnitate argumentum nihil concludere. At loquente eodem Metaphraste in ætate propecta, uxore et filiis impediebatur, quorum εὐημερίαν καὶ εὐπορίαν, felicem successum et abundantiam, inter alia promisit senex ille Parius: quos etiam illi superstites fuisse nullus dubitaverit. Sic enim Deus amicorum suorum facta repensat. De uxore cum oppositum non asseratur, merito quid dixeris? Vide omnino Pselli in eumdem Officium tibi eam a me transmissum. In eo sane cum scæpius de monachatu, quando is fuisset, mentio inculcanda esset, inter non minimas illius lau-**

des, alium silentium est: de omnibus altis fortasse Psellus verbosior est, quam lector vellet.

Joannes Caminiata clericus et Cubuclestius Thessalonicensis, Leonis Sapientis imperatoris Constantinopolitani temporibus florebat, genere nobilis, divitiis affluens, cum Leo Tripolita ignominiosa fidei Christianæ adjuratione infamis, potens classe virisque, anno ac impetu disjectis muris inflammavit, et miseris modis funestavit: vivos præter paucos Imperatoris ære redemptos, classi impositos captivos ad Tripolitanos agros abduxit; inter eos non postremus fuit hic Joannes cum patre, et universa familia, qui alienis pererrans regionibus ad Gregorium quemdam doctum equidem et studiosum virum, id impense poscentem, universam excisæ patriæ historiam non ineleganter prosecutus est: ita tamen omnia exsequitur, ut non scribere, sed pingere, ponereque ante oculos videatur. Næ ille durior adamante est, qui tantum sibi imperrare poterit, ut inter legendum lacrymas cohibeat, nec illis subjectas oculis chartas conspergat? tanta est in lacessendis Christianis Barbarorum immanitas, tanta in affligendo perdenoque humano genere efferata sævities, tanta in amolendis sacris ædibus perversitas. Hunc Joannem de excidio Thessalonicensi, et aliam Joannem Lectorem, itidem Thessalonicensem de obsidione et excidio altero Thessalonicensi sub Murate Turcarum Amera, et Constantinum Porphyrogonnetam de vita et rebus gestis Basilii Macedonis cum nonnullis aliis Græce et Latine (si Deus dederit) utilitati Reipublicæ litterariæ evulgabo.

Cinnamus, descio quo suo fato, a quibusdam Sinnamus dicitur, reluctantè apertissime Vaticano Codice, ex quo exempla cætera exscripta sunt. Cinnamorum familia ad hæc usque tempora non contemnenda in Græcia agnoscitur, Sinnamorum nulla est; quæ etiam si esset, cum illa (150) Historia Cinnamum præferat auctorem, frustra operam ludunt, qui aliter proferunt, posterioris exscriptoris incuria decepti. Cinnamorum mentio habetur apud Psellum Michaelum;

Τοὺς ἐν πνεύσει, καὶ συνουσιωμένοις, Συγκλητικοῖς, ἄρχουσι τῆς Ἐκκλησίας, Βάρδασι, Προκοπίοις τε, Κιννάμοις πλεόν, Ὀστιαρίοις, Ὑπομνησκούσαι τε, Κλητῆσι, ἀκλήτοις, γνωρίμοις, ἀνώμοις, Πρώτοις, μεγίστοις, ἐσχάτοις, παρεσχάτοις, Ἐμοῖς ἀδελφοῖς καὶ φίλοις, καὶ συντρόφοις, Τὰ πάντα μίγδην τοῖς ὁμοῦ μεμιγμένοις. Οὐ γὰρ διικρεῖν βούλομαι τὰς ἀξίας. Οὐδὲ φθόνου πρόσοκμα γίνεσθαι θέλω. Εἰς εἶμι, καὶ κάτωθι δεσπότην ἔνζ, Καὶ πάντας ὑμᾶς ὁμογνωμονήσαντος.

Vivebat is sub Manuele Comneno, cujus res gestas oculatus ipse testis pluribus libris digessit, quem admodum et Joannis Manuelis patris. In codice tamen Vaticano septimi, nec ultra, legitur. Quod inde factum existimo, quod ille codice exscribebatur, cum Constan-

tam aliorum enarrant, pronuntiant, *Metaphrastes* non sibi, ac si ipse loqueretur, quod *Surius* fecerat, sed eorum personis, quando opus est, appingit; sapius etiam, nulla eorum facta mentione, rem ipse meram veluti alius enarrat. Conferri possunt *Vitæ sanctorum* ante *Metaphrastem* ab auctoribus *Synchronis* scriptæ, quæ certe adhuc supersunt plurimæ, cum descriptis a *Metaphraste*. Nihil ibi commune invenies. Sua de se narrat *Metaphrastes*, aliorum ut aliena et *Scriptorum antiquorum* propria, non facta, neque personas cum suis confundens, ut aliena prosequitur. Quare cessat dubitatio de illis *Vitis*, quæ sub *Metaphrastæ* nomine veniunt, ex ipsis tamen colligitur alios, non *Metaphrastem*, fuisse illarum scriptores. Adde etiam, si lubet, *Vitam sancti Eustathii* et sociorum ante *Metaphrastem* scriptam, *cujus illud est principium*: Πρόκειται τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐκ φύσεως. *Scriptor in Proæmio refert, sua ætate tantum illuxisse virtutem*: Οὐδὲν οὖν ἦττον προσθέμην προσθέτειν τοῖς ἐγγράφοις τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν ἀνδραγαθίμασιν, καὶ τὸ νῦν ἐν τοῖς χειροῖς ἡμῶν κατορθωθέντα πρὸς εὐεργεσίαν μὲν τῶν ἀκούστων, ἐπιστροφὴν δὲ τῶν φασκότων μὴ δύνασθαι νῦν τοιαῦτα κατορθοῦσθαι, οἷα ἐν τοῖς παλαιότεροις χρόνοις. Non minus itaque mihi proposui aliis antiquorum præclare gestis, scriptoque mandatis addere, et quæ nunc hac nostra ætate summa cum laude patrata sunt, tum ad utilitatem audientium, tum eorum conversionem, qui dicunt non posse hoc ævotalia absolvi, qualia antiquitus facta sunt. Cum suam ex eodem *Metaphrastes* conscriberet, nihil simile suis interseruit, sed alio proæmio appicto, cætera narrat de suo, ut frustra *Scriptoris ætatem in Metaphrastæis* quæras.

[143] *Scripteram in Diatriba mea alia quoque Metaphrastæ scripta egisse, quæ tamen in Diatriba ante transmissa non habebantur. Ita est. Et plane in Diatriba egi abunde de illis. Illa tamen transmissa non sunt, quod nec Diatriba ipsa integra, sed tantum ea pars, in qua de vetate Metaphrastæ, de qua per tuas percontatus fueras, agebatur. Agitur in ea de aliis Symeonibus, quorum memoria est apud veteres, vel recentiores aliquid Græce scripsisse. Inter eos non infimum sibi locum occupat Metaphrastes, cujus pleraque examinantur; vitæ etiam pleraque ab eo scriptæ a supposititiis æcernuntur: numeranturque alia scripta præter *Vitas* et *Canones*, quos te vidisse in *Menæis* refers. Ea sunt preces variæ, orationes, sive laudationes in sanctos, orationes morales *xxiv*, ex divi *Basilii* operibus, sententiosa capita de suo *cxix*, ex sancto *Macario Ægyptio cl*. *Epistolæ*, carmina varii generis, *Dioptra*, quæ tamen in *Pselliana Diatriba* perperam perquiruntur, ubi *Pselliana* tantum scripta numerantur: etsi neque illa omnia, cum post vulgatam *Diatribam* allatus mihi fuerit *codex Manuscriptus*, tinea, madoreque confectus, in quo multo plura ipsius *Pselli* reperiuntur. Lege, quæso, meæ *Diatribæ* paginas 45 et 88. Ibi inter alius *Pselli* lucubrationes, epistolam ad *Xiphili-**

num de *Chrysopœia* pluribus videbis expressam. *Josephus Methonensis* episcopus adversus *Marcum Ephesium Metaphrastem* vocat juniorem *Theologum*, ex quo merito quis dixerit, *Symeonem* juniorem *theologum*, cujus orationes tres et viginti, et alia *Jacobus Pontanus* Latine edidit, esse *Symeonem Metaphrastem*, qui denique factus sit monachus et præpositus monasterio sancti *Mamantis*. Et sane *Græci Symeonem* hunc quemadmodum solo *Logothetæ* nomine exprimunt, quia nempe magnus aliquando *Logotheta* fuit, cur non et similiter, omisso *Metaphrastæ* nomine, tantum *theologum* juniorem vocare alibi possint, ad distinctionem divi *Nazianzeni*, qui ante eum *Theologi* sibi nomen vindicaverat? Cum de hoc fusius in *Diatriba de Symeonibus* egerim, paucis me hic expediam. Verum est *Symeonem* juniorem *theologum* monachum fuisse. Verum est *Metaphrastem* sub *Logothetæ* tantum nomine intelligi: male tamen juniorem *theologum* cum *Metaphraste* confundit *Methonensis*, aliquorum codicum *manuscriptorum auctoritate* deceptus, qui tractatus *Symeonis præpositi sancti Mamantis* sub hoc titulo notant: Τοῦ Μεταφραστοῦ Κυρίου Συμεῶν, καὶ τοῦ Θεολόγου περὶ προσοχῆς, ἢ προσερχῆς. *Metaphrastæ Domini Symeonis* et *Junioris Theologi de Attentione sive Oratione*. Et, Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ καὶ νέου Θεολόγου ἑτεραὶ κεφάλαια · Symeonis *Metaphrastæ* et *junioris Theologi* alia *Capita*. Ut reliqua præteream, unum eundemque fuisse *Symeonem Metaphrastem* et *Symeonem sancti Mamantis præpositum tempora ipsa non sinunt. Metaphrastes* vivebat sub *Leone sapiente Basilii filio*, sancti *Mamantis præpositus* sub *Alezio Comneno*, qui ejecto *Bolaniato imperium* occupaverat, [148 (sic)] *Metaphrasta junior* fere annos septem, et ducentos. Id firmatur ejusdem *Symeonis* testimonio, qui *Orat*, 13 ait: Ἀὐτὸς δὲ ἑξακισχίλλοις, καὶ ἑξακοσίοις, καὶ ἐπέκεινεν τούτων ἑτερεὶ διαμείνας ἀεὶ πολέμιος τῶν ἀνθρώπων, nempe *diabolus*. Sexies mille sexcentis et amplius annis permansit hominum hostis. *Supputat, Græcorum more, ab orbe condito*: quare erit hic annus *Christi* 1092. Et ἑξακοσίοις integris syllabis describitur in *Palatino*. Sed si cum aliis legamus *διακοσίοις*, ducentis, ut representavit *Pontanus*, adhuc isti *Symeones ætate diversi* sunt, et *Symeon Metaphrastes* erit *Theologo junior* minimum annos 104, si *Symeon Xerocerci* anno mundi 6200 scribebat, qui respondet anno *Christi* 692, sub *Justiniano Rhinometo* ante *Iconomachorum hæresim* annos circiter triginta. Quod si *Stephani junioris* a *Copronymo* ob defensionem sacrarum imaginum interfecti anno *Christi* 767 meminit, et sic etiam erit multo *Metaphraste* antiquior, anno forte centum. Sed qui potuit anno *Christi* 602 vivens *Stephani junioris* meminisse, *martyrium* passi anno 767, annis 75 antiquior? Hinc in hoc secundo numero error manifeste colligitur, et consequenter primus numerus verosimilior est, quo hic *Xerocerci præpositus Metaphrastæ* posterior est. Quidquid tamen sit, omnino concluditur alium esse

Symeonem Metaphrastem, et alium Xerocerci præpositum, ruereque argumentum:—Præflectus Xerocerci fuit monachus, ergo et Metaphrastes,—cum longe hi duo diversi sint:ideoque male inferitur ex eo, quod præpositus Xerocerci monachus fuit, Symeonem Metaphrastem monachum fuisse. Sed de his, ut jam dixi, fuisse in Diatriba.

*Sed Metaphrastem monachum non fuisse, quando etiam ista, quæ de Xerocerci præposito, et aliis dicitantur vera non sunt, unde id habet Leo? Habet confirmata jam ætate uxori obnoxium fuisse: nec unquam postmodum legit, eundem ea demortua, nuptiis solutum alio se vitæ genere astrinxisse. At potuit, ita annuente uxore, et sese in monasterium irudente, vel etiam morti proximus pro more Græcorum, et præcipue Magnatum, monasticum habitum induere. Potuit, non abnuo: fecit ergo. Hoc vero probandum est. Ipse oppositum habeo: donec contrarium auctoritate non stabilietur, nunquam ipse manum dabo. At opinione Græcorum infectus, quod et habitu omnia delerentur peccata, in ipso vitæ sine habitum assumpsit. Hoc etiam a contrarium esserentibus probandum est. Non id præcipuum pietatis monumentum siluisset Psellus, cum ejus laudes reliquas prosequitur. Adi verba. Πότοις δ' οὐκ ἔσ' σφερανθεῖη ἀριστίας στεφάνοις ὁ θαυμαστός οὗτος ἀνήρ; μᾶλλον δὲ πότοις οὐκ ἂν ἦδη κατέστειπται, ἀναδραμὼν πρὸς Θεὸν, καὶ παρ' ἐκείνοις χορεύων, ὡν ἐν ταῦθα τὰ ἦδη, καὶ τοὺς βίους συνέγραψεν, "Ἐδεῖξεν γὰρ κἀν τῷ τέλει ὁποῦτος αὐτῷ ὁ δεισποδασμένος βίος ἐτύγχανεν. Οὐ γὰρ ὥσπερ τετραῆσθαι αὐτὸν οἱ συνεπωρόκότες φασίν, οὐδὲ διηρησθαι· ἀλλ' ἔφηκε ὡσπερ τινὸς δέσμητος ἐλευθερουμένου, καὶ Πατρῶν πρὸς τοὺς ἄγοντας ἀγγέλους ἠνατεινόμενος νύκτι, καὶ πως ἐπιθιδούς ἑαυτὸν ταῖς ἐκείνων χερσίν, ἵνα ταχὺ ἀνασταθῆ τοῦ σώματος. Καὶ ἐτεθῆκε κὲν οὕτως· εὐοδίας δὲ αὐτίκα πάντα ἐγγύονε μεσά. «*Quam multus autem fortis viri coronis non [149] fuerit coronandus hic vir admirabilis? Imo vero quibus non est jam coronatus, cum ad Deum ascenderit et apud illos ducat choros, quorum mores et vitam conscripsit? Nam vel in fine ostendit qualem vitam egerit: non enim eum veluti abscissum aut divisum fuisse dicunt ii, qui viderunt, sed videbatur, veluti a quodam vinculo liberatus, et hilari vultu se extendere ad ducentes Angelos, quo modo se ipsum traderet illorum manibus, ut cito emigraret corpore. Et sic quidem est mortuus; omnia autem statim copia summi odoris complevit. Qui minutiora ista prosequitur, non lacet majora. Dices ex taciturnitate argumentum nihil concludere. At loquente eodem Metaphraste in ætate proveccta, uxore et filiis impediebatur, quorum ἐνημερῶν καὶ εὐπορῶν, felicem successum et abundantiam, inter alia promisit senex ille Parius: quos etiam illi superstiles fuisse nullus dubitaverit. Sic enim Deus amicorum suorum facta repensat. De uxore cum oppositum non asseratur, merito quid dixeris? Vide omnino Pselli in eundem Officium tibi eam a me transmissum. In eo sane cum sæpius de monachatu, quando is fuisset, mentio inculcanda esset, inter non minimas illius lau-**

des, alium silentium est: de omnibus aliis fortasse Psellus verbosior est, quam lector vellet.

Joannes Caminiata clericus et Cubuclesius Thessalonicensis, Leonis Sapientis imperatoris Constantinopolitani temporibus florebat, genere nobilis, divitiis affluens, cum Leo Tripolita ignominiosa fidei Christianæ adjuratione infamis, potens classe virisquit, anno ac impetu disjectis muris inflammasvit, et miseris modis funestavit: vivos præter paucos Imperatoris ære redemptos, classi impositos captivos ad Tripolitanos agros abduxit; inter eos non postremus fuit hic Joannes cum patre, et universa familia, qui alienis pererrans regionibus ad Gregorium quemdam doctum equidem et studiosum virum, id impense poscentem, universam excisæ patriæ historiam non ineleganter prosecutus est: ita tamen omnia exequitur, ut non scribere, sed pingere, ponereque unte oculos videatur. Næ ille durior adamante est, qui tantum sibi imperare poterit, ut inter legendum lacrymas cohibeat, nec illis subjectas oculis chartas conspergat? tanta est in lacessendis Christianis Barbarorum immanitas, tanta in affligendo perdenoque humano genere efferata sævities, tanta in amoliendis sacris ædibus perversitas, tanta Joannem de excidio Thessalonicensi, et aliam Joannem Lectorem, itidem Thessalonicensem de obsidione et excidio altero Thessalonicensi sub Murate Turcarum Amera, et Constantinum Porphyrogennetam de vita et rebus gestis Basilii Macedonis cum nonnullis aliis Græcæ et Latine (si Deus dederit) utilitati Reipublicæ litterariæ evulgabo.

Cinnamus, descio quo suo fato, a quibusdam Sinnamo dicitur, reluctantè aperitissime Vaticano Codice, ex quo exempla cætera eascripta sunt. Cinnamorum familia ad hæc usque tempora non contemnenda in Græcia agnoscitur, Sinnamorum nulla est; quæ etiam si esset, cum illa (150) Historia Cinnamum præferat auctorem, frustra operam ludunt, qui aliter proferunt, posterioris eascriptoris incuria decepti. Cinnamorum mentio habetur apud Psellum Michaelum;

Τοῖς ἐν πνεύσει, καὶ συνουσιωμένοις,
Συγκλητικοῖς, ἀρχουσι τῆς Ἐκκλησίας,
Βάρδασι, Προκοπίοις τε, Κιννάμοις πλέον,
Ὅστις τριτοῖς, Ἰγπομιμησκούσι τε,
Κλητεῖς, ἀκλήτοις, γνωρίμοις, ἀνωμόμοις,
Πρώτοις, μεγίστοις, ἐσχάτοις, παρεσχάτοις,
Ἐμοῖς ἀδελφοῖς καὶ φίλοις, καὶ συντρόφοις,
Τὰ πάντα μίγδην τοῖς ὁμοῦ μεμιγμένους.
Οὐ γὰρ διαίρειν βουλομαι τὰς ἀξίας.
Οὐδὲ φθόνου πρόσκομμα γίνεσθαι θέλω.
Εἶς εἶμι, καὶ κάτωθι δεσπότην ἔνα,
Καὶ πάντας ὑμᾶς ὁμογυμνονήσαντος.

Vivebat is sub Manuele Comneno, cujus res gestas oculatus ipse testis pluribus libris digessit, quemadmodum et Joannis Manuelis patris. In codice tamen Vaticano septimi, nec ultra, legitur. Quod inde factum existimo, quod ille codice eascribatur, cum Constan-

tinopolis, terra marique obsessa, tormentis bellicis a Mahumetanis oppugnabatur, ut exscriptor in margine adnotaverat. Dei postmodum justo judicio urbe hostibus tradita, exscriptio quoque illa post aliquot paginas finem habuit, vel expugnatione urbis, vel infortunio, utinam non cæde, exscriptoris interturbata. Quidquid tamen sit, actor elegans est, si quis alius; formulis dicendi peregrinis sæpius utitur, figuris ex Sophistarum penu. Periodi illi concisæ, plenæ, nisi cum compositionis novitate asperantur et obscurantur. Totum se, ut verbo extricem, ad Procopium componit. Et mirum est, inter tot alios posterioris sæculi scriptores, tumultuarie in dicendo, scribendoque delirantes, hunc tantum sapuisse. Nonnemo dixerit eum nimium sibi indulgisse in enarrandis rebus Græcorum, quas majores, quam erant, fecerit. His tamen respondebit Thucydides: Μέγρι τοῦδε ἀνετοί οἱ ἑπαινοί εἰσι περὶ ἑτέρων λεγόμενοι, ἐς ὅσον ἂν καὶ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἰκανὸς εἶναι ὁρᾶσθαι τι, ὧν ἤκουσε. Τῷ δὲ ὑπερέβλλοντι αὐτῶν φρονοῦντες ἤδη καὶ ἀπιστοῦσιν. Eatenus tolerabiles sunt alienæ laudes, quate-

nus se ipsum quisque parem arbitratur alicui illarum assequendæ: quibus vero imparem, iis invident. Iidemque non habent. In pontifices Romanos, cum sese tulerit occasio, semper, et acriter intemperans est. Sed hæc æquus clii examinabant.

Accepi Marianæ pietatis Græcorum primum partem integram. Gratias ago immortales, excitabo me ad illam lectione tam suavi et docta, notisque eruditissimis velut lapillis gemmeis utique inspersa Ne succumbas oneri, quæso, in tanta temporum nostrorum calamitate. Mariana ipsa pietas tuos in laboriosissimo negotio maximi subsidii conatus sufficiet. Nuntiatur mihi jam finem habuisse syntagma meum de Conensione perpetua Ecclesiæ occidentalis atque orientalis cum dissertationibus meis, altera de Dominicis et Hebdomadibus Græcorum; altera de Missa Præsanctificatorum, Amstelodami, sive Coloniz editum. Romæ nondum visum est. Vale, vir præstantissime, et me tui obsequentissimum, ut facis, ama. Romæ MD CCXLVIII. Septembris xxv.

CERTI AUCTORES GRÆCI,

Allatiano primo Indiculo, alii a Metaphraste, qui Sanctorum Vitas ac Encomia scripsere. Numeri ad eos te revocant quos in textu inter uncas posuimus.

A

Alexander monachus in S. Barnabam apostolum, 99. De Inventione crucis, 140.

Ammonius monachus, de Monachis in Raithu et monte Sina occisis, 86.

Amphilochius Iconiensis, Basilii Vitam et Miracula, 81. In Magnum Sabbatum, 92. In Symeonem, 108. In quadriduanum Lazarum, 113. In Deiparam et Annam et Symeonem, 107. Est Theodoti Ancyran.

Anastasius Sinaita, in eos qui in Christo dormierunt, 111. In Transfigurationem, 116.

Anastasius Theopolitanus archiepiscopus, de Rebus in Perside gestis, 83. In festum Occursus, 104. In Annuntiationem, 109. In eandem, 111.

Anatolius episcopus Thessalonicensis, in Præcursoris Decollationem, 92. In eandem, 104. In eandem, 115.

Andreas Cretensis, in Georgium martyrem, 87. In Annuntiationem, 91. In quadriduanum Lazarum, 98. In Transfigurationem, 103. In humanam vitam et defunctos, 103. In Præcursoris Decollationem, 106. In vivificam crucem, 98 et 109. In Ramos Palmarum, 114. Unus laudatus in S. Mariæ Dormitione, ejus laudator, 106.

Antipater Bostrensis, in Joannem Baptistam, etc., 89. Antonius monachus, Symeonis Stylitæ, 101. Ejus discipulus, S. Male Metaphrastes habitus, 9.

Archippus eremita ac Prosmonarius, de S. Michaelis Miraculo in Chonis, 94. De revelatione S. Michaelis, 113. Arsenius Coreyrensis in Barbam Virginem, 90. In Andream primo vocatum, 94.

Asterius Amasæ episcopus, in SS. martyres, 92. In Phocam martyrem, 96.

Athanasius archiepiscopus Alexandrinus, S. Antonii, *ibid.*

Athanasius scriba, Æcatharinæ martyris, 93.

B

Barsaphthas, Ananiæ martyrium, 82

Basilius archiepiscopus Cæsariensis. In Christi Nativitatem, 88. In Gordium martyrem, 100.

Basilius Selenciæ, de Actis S. Theclæ protomartyris, 97. In S. Thomam, 102. In sanctam Pentecosten, 108.

C

Callistus patriarcha Constantinopolitanus, in Exaltationem crucis, 101.

Chrysippus presbyter Hierosolymitanus, in Joannem Præcursores, 95. In archangelum Michaelem, 100.

Constantinus Acropolis, in sanctam martyrem Theodosiam, 84. S. Neophytum, 105. Theodorum Terneum, 109. Joannem Damascenum, 112.

Constantinum Chartophylax Diaconus Magnæ Ecclesiæ, in SS. omnes martyres, 81.

Constantinus Porphyrogenneta; de imagine Edessena, 103. De Joannis Chrysostomi corpore relato Constantinopolim, 111.

Constantinus episcopus Tii, de Inventione corporis S. Euphemiz, 94.

Cosmas, Vestiitor, de Relatione corporis Joan. Chrysostomi Constantinopolim, 94. In Joachim et Annam, 95. In Zachariam prophetam et pontificem, 100.

Cyrillus Alexandrinus, in Transfigurationem, 101. Josephi Genealogia ab Abrahamo ad Davidem, 106.

Cyrillus monachus et presbyter Scythopolitanus, sancti Sabæ, 93. Sancti Theodosti, 96. Sancti Euthymii, 102, 107.

D

Daniel monachus Raithenus, Joannis Sinaitæ, 112.

Demetrius Chryseoloras in Demetrium Myroblytam, 85.

Demetrius Cydonius, in sanctam Pentecosten, sive de sancto Spiritu, 101.

Diadochus episcopus Photices Epiri, in Assumptionem Dominicam, 113.

E

Ephræm Chersonæ episcopus, de miraculis S. Clementis, 90. De miraculo erga puerum, 96.

Ephræm Syri, in quadraginta martyres, 89. In magnum Basilium funebrem, 88. In crucem, 106.

Epiphanius Cypri episcopus, in Domini corporis sepulturam, 111. In Ramos, 114.

Epiphanius monachus, de sancto Andrea, 90. De vita sanctæ Deiparæ, 106. Auctores in ea illi laudati, et suggillati, 106.

Evagrius monachus, sancti Pancratii, 86.

Evodius, Quadraginta duorum martyrum, 113.

Euripus, de Joannis Præcursoris Decollatione, 92.

Eusebius Alexandrinus, de Joannis in infernum adventu, 82. In Christi resurrectionem, *ibid.* In prodigionem Judæ, 84. In Dominicam Assumptionem, 91. De Christi

baptismate, 91. De secundo adventu, 99. In Christi Natiuitate, 105. De Incarnatione, 112.
Eusebius monachus, Eustratii et sociorum Acta, 83.
Eustratius presbyter, Magni Eutychie patriarchæ Constantinopolitani, 96.
Euthymius monachus, in Etrænia S. Mariæ in Chalceopratæis, 108.
Etolmius, SS. Galationis et Epistemes, 85.

F

Florentius, SS. Senatoris. Viatoris, etc., 89.

G

Georgius Alexandrinus, Joannis Chrysostomi, 105. In eo male stugillatus Savillio, 46.
Georgius Grammaticus, sanctæ Barbaræ martyris, 92.
Georgius Hagiopolita, in sanctos Spiritus, 97.
Georgius monachus et chartophylax, in Præsentationem S. Mariæ in templo, 113.
Georgius Nicomediensis, in Natiuitatem S. Mariæ, 87. In Conceptionem S. Dei Genitricis, 94. In dubietatem Joseph, 98. In Conceptionem S. Annæ, 103. In Conceptionem S. Dei Genitricis 104. In S. Mariam astantem cruci, 108. In SS. Cosmam et Damianum, 110. In assistentiam ad sepulchrum, 113.
Germanus archiepiscopus. Constantinopolitanus, in Etrænia Chalceopratæorum, etc., 84. In Annuntiationem, 92. In S. Mariæ Ingressum, 96. Quando triennis est oblata, *ibid.* In Dormitionem S. Mariæ, 104. In S. Michaellem, 104. In Depositionem Zonæ S. Deiparæ, 111. In adorationem vivificæ crucis, 113.
Germanus patriarcha Constantinop. in Exaltationem pretiosæ crucis, 104. In Dominicam Jejuniorum, etc., 114. Hic palus. Junior : nec forte alia cuncta Senioris et sacri.

Gregorius Antiochenus, de Domini Sepultura, etc., 90.
Gregorius archidiaconus et Referendarius Magnæ Ecclesiæ, de imagine Edessena, 105. In Demetrium martyrem, *ibid.*

Gregorius Cyprius patriarcha Constantinopolitanus, in Georgium martyrem, 87. In S. Euthymium episcopum Madyto-um Thaumaturgum, 92. In Dionisium Areopagitam, 95. In S. martyrem Marinam, 97.

Gregorius Mitylæneus, de Christi passionibus, 109.
Gregorius Neocæarææ in S. Theophania, seu sancta Lumina, 83. In Annuntiationem, 92. In eandem, 105.

Gregorius Nyssenus, in Theodorum Teronem martyrem, 95. In Meletium episcopum Antiochenum, 95. In quadraginta martyres, 101. De vita et miraculis Gregorii Thaumaturgi, 102. In Annuntiationem S. Mariæ, 103. De vita S. Macrinæ sororis, 112. In S. Stephanum protomartyrem, 115.

Gregorius Palamas, De ingressu S. Mariæ in templum, 87. De eodem, 92. De Dominica incarnatione, 103.

Gregorius patriarcha, Vita et miracula S. Lazari in monte Gatosio, 103.

Gregorius presbyter, de vita Gregorii Nazianzeni. Ejus discipulus, 109.

Gregorius presbyter Casarææ Cappadociæ, in Patres Nicænos, 106.

H

Helias monachus, in Vigilia Natiuitatis, et in SS. Patres, 101.

Hezychius presbyter Hierosolymit, in quatruiduanum Lazarum, 84. In Domini Occursum, 95. In SS. apostolos Petrum et Paulum, 98. In S. Michaellem, 100. In Procepium martyrem, 108. In S. Andream apostolum, 109. In quatruiduanum Lazarum, 113.

Hieronymus monachus, 89.

I

Isidorus archiepiscopus Thessalonic. in Christi Natiuitatem, 83. In S. Mariæ Dormitionem, 87. In Annuntiationem, 94. In Sancta sanctorum, 97. In Natiuitatem S. Mariæ, 100. In festum Luminum, 100.

J

Jacobus apostolus, de Natiuitate S. Mariæ ex Oraculo, 89. Epiphania diacono, Jacobus Hebræus : nec ipse laudatus, 106.

Jacobus monachus ex monasterio Coreinobaphi, De purpura sacerdotibus reddita, etc., 101. In Conceptionem

S. Mariæ, 104. In Præsentationem in Templo, 107. In ejus Natiuitatem, 109. In Annuntiationem, 114.

Joannes Calecas, in Exaltationem crucis, 87.

Joannes Damascenus, de Symeone Stylita Montis Mirabilis, 17, 18. In sanctam martyrem Barbaram, 113.

Joannes Diaconus Magnæ Ecclesiæ et rhetor, S. Josephi cantoris, 97.

Joannes discipulus, de S. Dei Genitricis consummatione, 110.

Joannes discipulus S. Epiphani, Epiphani ejusdem, 92.

Joannes episcopus Eubœæ, de Christi Natiuitate, 102.

Joannes monachus et presbyter Eubœæ, in Conceptionem S. Mariæ, *ibid.* In SS. infantes in Bethlehem occisos, et Rachelem, 105.

Joannes monachus, de rebus S. Artemii martyris, ex Philostorgii Historia ecclesiastica, et aliis, 110.

Joannes Euchaitarum metropolita, in Theodorum martyrem, 82. In Dormitionem S. Deiparæ, 92. In Synaxim SS. angelorum, 97. In Theodorum Teronem, 99. In diem Paschæ, 102. Dorothei Junioris, 104. In SS. tres antistites Basilium, etc., 105. In S. martyrem Theodorum, id est, Παρθόν, 105. S. Eusebiæ in Euchaitis, 108. In SS. tres antistites, 112. De miraculo facti in Barbaros, 115.

Joannes Geometra, de Christi Passionibus, et in S. Deiparam, 94. In S. Mariæ Dormitionem, 95. Gratulatorius in S. Deiparam, 114.

Joannes Hagiopolita, in S. Macarium Ægyptium, 100.

Joannes patriarcha Hierosolymitanus, S. Joannis Damasceni, 112. Ejus in ea opera, 44.

Joannes Stauratius Chartophylax Thessalonicensis, de miraculis S. Demetrii, 102.

Joannes Thessalon. Quod nulla dissensio in evangelistis, etc., 97. Hymnus in Deum, et in Demetrium martyrem, 105. In Dormitionem S. Mariæ, 110. Epiphania diacono in ea sugillatus, 106.

Joannes Xiphilinus, in 3. Dominicam Quadragesimæ et adorationem crucis, 104.

Joannes Zonaras in crucis adorationem, 95. S. Silvestri, 101. S. Sophronii Hierosolymorum antistitis, 101. In Domini occursum, 105.

Josephus, S. Bartholomæi apostoli, 103.

Josephus Briennius, in Annuntiationem, 88. In illud, *Stabant juxta crucem*, 95. In Annuntiationem, 96. In Magnam Parasceven, 110.

Josephus archiepiscopus Thessalonic. in Exaltationem S. crucis, 109. In beatum Lazarum, etc. Ramorum festum, 114.

L

Leo Centuripinus, in Jacobum Zebedæi apostolum, 113.

Leo imperator, in S. Clementem, 81. In Dominicam resurrectionem, 82. In præcursoris diem natalem, 83. In magnum Joannem Chrysostomum, 83. In S. Nicolaum, 90.

In Transfigurationem, 91. Dominica Pentecostes, 91. Dominica Ramorum, 91. In S. Demetrium, 94. In Christi Natiuitatem, 96. In principium Jejuniorum, 96. In Eliam prophetam, 97. In protomartyrem Stephanum, 100. In Dormitionem S. Mariæ, 100. In templi consecrationem, In Annuntiationem, 103. In Demetrium martyrem, 103.

In Transfigurationem, 106. In Crucis exaltationem, 108. Dominica omnium sanctorum, 108. In sancta Theophania, 108. In Domini in cæles receptionem, 110. In Transfigurationem, 111. In S. Mariæ in templum ingressum, 111. In præcursoris Decollationem, 111. In festum occurrentis, 114. In ingressum Jejuniorum, 114. Magnæ Sabbato, 116.

Leontius episcopus Arabissi, in quatruiduanum Lazarum, 103.

Leontius presbyter Constantinopolitanus, in Job, feria 2 Majoris Hebdom. 81. In eundem, 3. Majoris Hebdom. 93. In Dominicam Resurrectionem, 93. In Ramos, 94. In Magnam Parasceven, 99. In Joannem Baptistam, 107.

In sanctum Pascha, 109. In cæcum a natiuitate et in Petrum, 112. In Christi prodicionem, Magna v feria, 115.

Leontius Hierosolymitanus, in parabolam ejus qui incidit in latrones, 94.

Leontius Neapoleos Cypri episcopus, Symeonis propter Christum εαλοῦ. 101. Joannis Eleemosynarii, 102. In medium Pentecosten, 112.

Leontius presbyter et præpositus monasterii S. Sabæ Romæ, S. Gregorii Actagantini, 113.

Leontius Hierosolymitanus, in parabolam ejus qui incidit in latrones, 94.

Leontius Neapoleos Cypri episcopus, Symeonis propter Christum εαλοῦ. 101. Joannis Eleemosynarii, 102. In medium Pentecosten, 112.

Leontius presbyter et præpositus monasterii S. Sabæ Romæ, S. Gregorii Actagantini, 113.

Leontius Hierosolymitanus, in parabolam ejus qui incidit in latrones, 94.

Leontius Neapoleos Cypri episcopus, Symeonis propter Christum εαλοῦ. 101. Joannis Eleemosynarii, 102. In medium Pentecosten, 112.

Leontius presbyter et præpositus monasterii S. Sabæ Romæ, S. Gregorii Actagantini, 113.

Lucianus presbyter, Revelatio corporis S. Stephani protomartyris, 112.

M

Macarius Chrysocephalus archiepiscopus. Philadelph. in Joannem Evangelistam, 83. In novem ordines Angelorum et in S. Michaelem, 83. In crucis Exaltationem, 88. In Michaelem et Gabrielem, 94. In Transfigurationem, 96. In Præcursoris Nativitatem, 97. Dominica, 3. Jejuniorum, qua peragitur Adoratio crucis, 99. In Resurrectionem Christi, 99. In Præcursoris Decollationem, 105. In solemnitatem Ὁρθοδοξίας, 111. In mulieres unguenta ferentes et in Joseph ab Arimathæa, etc., 111. In festum Occursus, 113. In Christi Resurrectionem, 114. In festum Palmarum, 114.

Manuel Galeas, in Dominicam Circumcisionem, 112. In sanctum Stephanum, 115.

Manuel Palæologus, peccatum omnium pessimum esse, etc., 102. In Dormitionem S. Deiparæ, 114

Marcellus Archimandrita, de Inventionem capitis S. Joannis Baptistæ, 100.

Marchus monachus et præpositus monasterii S. Sabæ Romæ, S. Gregorii Acragantini, 109.

Matthæus Camariota, in tres præsules, Basilium, etc., 88. Maximus Planudes monachus, in Dominicam sepulturam, 82. In SS. apostolos, 87.

Methodius [alias Metrodorus] S. Dionysii Areopagita, 99. Methodius Patarensis episcopus et martyr, in Symeonem et Annam, 104.

Methodius presbyter, Hierosolymitanus [alias Timotheus] in festum Occursus, 100.

Michael Archimandrita, sancti Nicolai, 103.

Michael monachus, in apostolum Philippum, 106. Sancti Theodori Studitæ, 107.

Michael Psellus, sancti Auxentii, 83. In Annuntiationem, *ibid.* De Gregorio Thaumaturgo, 180. De Translatione corporis S. Stephani, 102. De miraculo quod contigit in Blachernis, 104. In S. Dionysium Areopagitam, *ibid.* In S. Michaelis miracula, 109. In Symeonem Metaphrestem, 112. De eo, 22, 27, 32.

Michael Synadorum episcopus, de miraculis SS. archangelorum, 107.

Michael Syncellus, in S. Dionysium Areopagitam, 104. In SS. archangelos et cælestes Virtutes, 112.

N

Nectarius archiep. Constantinopolitanus, in S. Theodorum Teronem, Sabbato, 1. Jejuniorum, 115.

Nicephorus Blemidas, in S. Joannem evangelistam, 93. S. Pauli in Latro, 99.

Nicephorus Callistus Xantopulus, de S. Dei Genitricis Æde Pegæ, 88.

Nicephorus Gregoras, de S. Mariæ Nativitate et Presentatione, 82. Antonii Cauleo patriarchæ Constantinopolitani, 81. Codrati martyrium, 88. In Annuntiationem, *ibid.* In S. Martyrem Mercurium, 97. Michaelis Syncelli, 100. In S. Theophanum imperatricem, 107.

Nicetas episcopus. Paphlagoniæ, in S. Theodorum martyrem, 111. Vereor ne sit ipse Rhetor et Paphlago.

Nicetas Rhetor, in S. martyrem Pantelemonem, 96. In S. Bartholomæum apostolum, *ibid.* De Inventionem et Translatione reliquiarum S. Stephani, 102. In S. Nicolaum, *ibid.* In S. Joannem evangelistam, 103. In S. Jacobum apostolum, 108. In S. Timotheum apostolum, 111. In SS. duodecim apostolos, *ibid.* In apostolorum principes Petrum et Paulum, *ibid.* In SS. martyres Cericum et Julittam, 115. In S. Marcum apostolum, *ibid.* His longe plura unus cardinalis Mazarini codex: ex quo plura Latina in Bib. PP. Concionat.

Nicolaus Cabasilas, in Dominicam Assumptionem, 82. In Christi salutare passionem, *ibid.* In Annuntiationem, 88. In S. Theodorum Thessalonicensem, *ibid.* In S. martyrem Mercurium, 97. In S. Demetrium, 107.

Nicolaus Pepagomenus, in S. martyrem Isidorum, 96. Nilus, sancti Theodoti Ancyranum martyrium, 86.

Nilus monachus, de cæde SS. PP. in Sina et Raithu, 82. De Chrysostomo, 46.

Nilus Metropoli Rhodi, in S. Matronam Chiensem, 104.

O

Onesimus Pauli discipulus, de SS. Xantippe, Polyxene et Rebecca, 112.

P

Pantaleon diaconus et chartophylax Magnæ Ecclesiæ, de miraculis SS. Michaelis, etc., 99. In sanctum Michaelem, 103. In eundem, *ibid.*

Pantaleo presbyter Byzantinus in Exaltationem crucis, 105.

Paphnutius, S. Onuphrii ac aliorum solitariam vitam colentium, 89.

Pasicrate, S. Georgii servus ejusdem Georgii, 95.

Petrus episcopus Argivorum, in SS. Cosmam et Damianum, 83.

Philotheus patriarcha CP. in Exaltationem crucis, 91. In Omnes sanctos, 97. In adorationem crucis Dominicæ 3 Jejuniorum, 108. In tres SS. Patres, Basilium, etc., 112.

Photius Scevophylax SS. apostolorum Logotheta, sancti martyris Luciliani et sociorum, 104.

Polycarpus asceta, sanctæ Syncletices, 87. Sanctæ Syncletices, 105.

Prochorus, sancti Joannis Evangelistæ Periodi, 109.

Proclus patriarcha CP. in Transfigurationem, 84. In sanctam Quintam, 91. In sanctum Andream, 97. In Domini Incarnationem et infusoria, 98. In S. Deiparam, *ibid.* In S. Pascha, 99. In S. Pascha, etc., 101. In apostolum Paulum, 103. In S. Deiparam, 105. In S. Pascha et Deiparam, *ibid.* De incarnatione, 107. In Ramos, 109. In Dominicam Resurrectionem, 113. In S. Theophania, 114. De Chrysostomo, 46

Procopius chartophylax, in S. Joannem evangelistam, 83.

S

Severianus Gabalensis episcopus, de Mosis serpente, etc., 114.

Sisinnius archiepiscopus CP. de miraculo S. Michaelis in Chonis, 98.

Sophronius monachus, tum patriarcha Hierosol. in SS. Cyrum et Joannem, 82. In Joannem Præcursorem, 85. In Quadraginta duos martyres, 92. S. Mariæ Ægyptiacæ, 100. In apostolos Petrum et Paulum, 105.

Stephanus Byzantinus, de S. Stephano Juniore martyre, 80.

Symeonis Humilis, de Symeone Domini susceptore, 100.

T

Tarasius patriarcha CP. in Presentationem S. Mariæ, 113. In Theodorum Teronem, 115.

Theodoretus episcopus Cyri, Symeonis Stylitæ, 110.

Theodoritus Scutariota, de vita S. Pauli apostoli, 106.

Theodorus Alanæ episcopus, in Domini sepulturam, 82.

Theodorus Daphnopata, in Nativitatem Præcursoris, 87.

Codex Vat. Theodoriti Cyri. De translatione manus ejus Antiochia, 96.

Theodorus Junior confessor, in Nativitatem S. Virginis, 99. Est ipse Studita.

Theodorus Lascaris ducas, in S. martyrem Tryphonem, 98.

Theodorus magister, apostoli Pauli laudatio ex diversis collecta, 111.

Theodorus Metochita Magnus logotheta, S. martyris Marinæ, 88. In Gregorium Theologum, 103.

Theodorus episcopus Paphi, S. Syvridonis, 89.

Theodorus Petrarum episcopus, Theodosii archimandrita, 95.

Theodorus presbyter Magnæ Ecclesiæ, de veste S. Mariæ quando translata CP., 98.

Theodorus quæstor, in sanctum Georgium martyrem, 108.

Theodorus Studita, in adorationem crucis media Quadragesima, 81. In Nativitatem S. Joannis Præcursoris, *ibid.* In S. Platonem, 109.

Theodorus trimithunctis, de vita et exilio et ærumnis sancti Joannis Chrysostomi, 81.

Theodorus Ancyranus, de Symbolo Patrum Nicænorum, 112.

Theodulus abbas, in Joannem Christi Baptistam et Præcursorem, 82.

Theophilus archiepiscopus Alexandrinus, in mysticam Cœnam, 111.

Theophylactus Bulgariae archiepiscopus, in adorationem crucis media Quadrag., 111

Theosteristus monachus in S. Nicetam confessorem, 107.

Thomas, Sanctæ Febroniz, 86.
 Timotheus episcopus Alexandrinus, de miraculis S.
 Menæ martyris, 86.
 Timotheus presbyter Antiochenus, in crucem et trans-
 figuratioem, 107.

Titus episcopus Bostrensis, in Ramos, 115.

V

Varus notarius et a Codicillis, S. Theodori præfecti
 militum, 115.

VITÆ SANCTORUM SEU ENCOMIA

Priore Allatiano Indiculo, certis auctoribus, aliis a Metaphraste.

A

Acyodini martyris, 98, 18.
 Æcatharinæ, 93, 1.
 Agathæ, 104, 22.
 Alexandri Bysantini episcopi, 89, 10.
 Ammonii monachi, 85, 15.
 Ananizæ martyris, 82, 26.
 Andreæ apostoli, 90, 43, 94, 17, 97, 5, 109, 4.
 Andronici martyris, 90, 2.
 Anempodisti martyris, 98, 19.
 Angelorum congregationis, 47, 49.
 Annæ parentis Dei Genitricis, 95, 31, 103, 38.
 Annæ prophetissæ, 100, 15, 104, 27, 107, 42. *Vide*
Occursus.

Antonii Cavlez, 87, 22.
 Anysizæ Thessal., 103, 36.
 Apostolorum, 87, 15, 111, 18.
 Archangelorum (SS), 112, 19.
 Artemii martyris, 110, 9.
 Autonjmi martyris, 111, 2. *Ejus corporis incorrup-*
to, 42.

Auxentii, 83, 14.
 Auxentii martyris, 83, 26.

B

Barbaræ, 90, 24, 27, 92, 32, 113, 7, 113, 7.
 Barnabæ, 99, 34.
 Bartholomæi, 96, 29, 103, 12.
 Basiliscæ martyris, 110, 11.
 Basilii, 81, 30, 88, 20, 105, 7, 112, 32.
 Blasii, 84, 24.

C

In cæcum a nativitate, 112, 7.
 Carsiodoræ martyris, 89, 36.
 Cerci martyris, 91, 34, 115, 18.
 Christi secundus adventus, 99, 38.
 Annuntiatio, 83, 16, 88, 23, 28, 44, 91, 38, 92, 26,
 28, 94, 13, 22, 96, 17, 103, 5, 27, 108, 12, 109, 8,
 111, 21, 114, 10.
 Baptisma, 82, 32, 90, 26, 91, 29, 100, 40, 114, 19.
 Circumcisio, 112, 36.
 Incarnatio, 98, 4, 107, 21, 112, 25.
 Mors ac passio, 82, 5, 94, 20, 99, 22, 109, 10, 100,
 5, 112, 20.
 Nativitas, 83, 13, 96, 20, 99, 1, 102, 47, 105, 22.
 In Vigilia, 101, 6.
 Occursus, 95, 4, 100, 14, 104, 27, 34, 105, 11, 107,
 40, 108, 8, 40, 110, 36, 113, 13, 114, 21.
 Receptio (In cælos), seu Assumptio, 82, 2, 90, 23,
 91, 27, 110, 35, 113, 22, 114, 10.
 Resurrectio, 82, 29, 33, 90, 26, 96, 11, 97, 10, 99,
 3, 29, 100, 30, 101, 11, 102, 8, 109, 34, 110, 32,
 111, 12, 113, 15, 114, 1.
 Sepultura, 82, 24, 26, 90, 26, 111, 28, 116, 4.
 Transfiguratio, 91, 20, 96, 16, 101, 14, 103, 8, 106,
 5, 107, 43, 111, 31, 116, 1.
 Chrysanthi martyris, 110, 26.
 Chrysostomi, 81, 29, 83, 1, 7, 87, 13, 88, 18, 94,
 36, 105, 7, 19, 111, 23, 112, 31, 35.
 Clementis, 81, 44, 90, 23, 93, 14, 96, 7, 112, 33.
 Codrati martyris, 88, 40.
 Cosmæ martyris, 83, 19, 110, 40, 11, 26.
 Crucem (in), 106, 1, 109, 20.
 Crucis adoratio media Quadragesima, 81, 32, 95, 19,
 99, 38, 104, 32, 108, 60, 111, 12, 113, 34.
 Exaltatio, 87, 37, 89, 1, 91, 19, 98, 34, 101, 4, 104,
 39, 105, 14, 108, 22, 109, 22.
 Iaventio, 100, 30.
 Cyrilli martyris, 174, 30.
 Cyri martyris, 82, 15.

D

Damiani martyris, 83, 22, 110, 44, 114, 29.
 Dariae martyris, 110, 26.
 Dedicatio templi, 86, 35, 101, 7.
 Defunctos (in), 111, 28.
 Demetrii martyris, 85, 1, 3, 94, 13, 96, 4, 97, 22,
 102, 24, 103, 38, 105, 35, 107, 4, 5.
 Dionysii areopagitæ, 95, 7, 99, 40, 104, 14.
 Dominatæ, 89, 27.
 Dorothei Junioris, 104, 8.
 Drestæ martyris, 84, 14.

E

Eliæ prophetæ, 97, 18.
 Ephræm Syri, 98, 34.
 Epiphanii episcopi Cypri, 92, 25.
 Epistemes martyris, 85, 8.
 Eugenii martyris, 83, 25.
 Euphemiz Reliquiarum Inventio, 94, 39.
 Eustethii et sociorum, 108, 4.
 Euthymii abbatis, 102, 45, 107, 19.
 Eutyhii patriarchæ CP, 96, 25.

F

Febroniz martyris, 86, 2.
 Galactionis martyris, 85, 8.
 Gabriellis archangeli, 81, 35, 74, 28, 112, 24.
 Georgii martyris, 85, 31, 87, 16, 27, 95, 10, 101,
 34, 108, 27.
 Gordii martyris, 100, 28.
 Gregorii Acragantini, 109, 14, 113, 30.
 Gregorii Thaumaturgi, 100, 1, 102, 38.
 Gregorii Theologi, 88, 20, 103, 6, 105, 8, 109, 28,
 112, 32, 38.

I

Imago Christi Edessens, 103, 48, 105, 32.
 Imaginum restitutio, Dominica τῆς Ὁρθοδοξίας 111,
 42, 114, 30.
 Iunocentum martyrum, 105, 10.
 Ismaelis martyris, 98, 11.

J

Jacobi apostoli, 108, 40.
 Jacobi Zebedæi filii, 113, 4.
 Jejuniorum principium, 93, 13, 96, 37.
 Joacim, 95, 34.
 Joannicii, 110, 21.
 Joannis Baptistæ et Præcursoris, 81, 39, 82, 10, 27,
 85, 18, 85, 6, 87, 30, 89, 5, 97, 4, 107, 27, 115, 24.
 Joannis decollatio, 92, 38, 33, 104, 48, 105, 4, 106,
 9, 111, 40, 115, 2.
 Capitis Inventio, 110, 11.
 Joannis Chrysostomi. *Vide Chrysostomi.*
 Joannis Ducaseni, 112, 4, 46.
 Joannis E'emosynarii, 102, 20.
 Joannis martyris, 82, 15.
 Joannis Sinaizæ, 112, 14.
 Joannis theologi, 83, 3, 5, 93, 6, 101, 9, 106, 12, 119, 6.
 Job, 81, 42, 93, 8, 99, 21, 115, 16.
 Josephi hymnographi, 97, 11.
 Juliani martyris, 110, 12.
 Julittæ martyris, 91, 35, 115, 18.

L

Lazari in Monte Galesino, 103, 5.
 Lazarus quatruiduanus, 84, 33, 94, 28, 98, 48, 113, 23, 24.
 Longini centurionis, 101, 24.
 Luciliani hieromartyris, 104, 30.

M

Macarii Ægyptii, 100, 6.
 Macrinæ, 112, 11. *De ea Gregorius, frater, 46.*

Manuelis martyr, 98, 11.
 Marci evangelistæ, 104, 38, 115, 19.
 Mardarii martyr, 83, 27.
 Mariæ (S.) laudatio, 98, 37, 105, 46, 48.
 Vestis allata Constantinopolim, 96, 12.
 Templi dedicatio, 84, 32, 88, 35, 108, 2.
 Nativitas; Præsentatio in Templo, et in eo educatio.
 82, 6, 83, 22, 87, 24, 34, 89, 25, 92, 21, 95, 34, 97, 7, 101,
 20, 102, 26, 104, 16, 18, 106, 19, 106, 38, 111, 38, 113, 17.
 Visitatio, 89, 5, 103, 10.
 Ad crucem et sepulcrum assistentia, 94, 31, 95, 22,
 108, 26, 108, 26, 113, 29.
 Gratulatoria pro Filii resurrectione, 96, 23, 113, 36.
 Dormitio (Assumptionem trito usu jam dicunt, 87, 23,
 92, 15, 95, 32, 104, 24, 110, 22, 39, 114, 25.
 Templi dedicatio : pignorum veneratio, 84, 32, 88,
 35, 96, 13.
 Mariæ Ægyptiacæ, 100, 19, 102, 19.
 Mariæ Junioris, 91, 37.
 Marinæ martyr, 88, 37, 97, 40.
 Martiniani monachi, 85, 36.
 Martyres (SS.), 82, 1, 92, 34.
 Martyres Quadragesima duo, 78, 31, 101, 13.
 Martyres Quadragesima duo, 92, 10, 113, 11.
 Matronæ martyr, Cliensis, 104, 41.
 Melaniæ, 93, 26.
 Meleii episcopi Antiocheni, 95, 17.
 Menæ martyr, 86, 15.
 Mercurii martyr, 97, 15.
 Metrophanis episcopi Bysantini, 89, 13.
 Michaelis archangeli, 81, 32, 94, 21, 28, 96, 2, 99,
 24, 104, 24, 109, 12, 112, 24, 113, 2.
 Michaelis Syngelii, 100, 40.
 Monachorum cades in Sina et Raithu, 82, 21, 86, 36.
 N
 Neophyti martyr, 100, 23, 105, 34.
 Nicæni Patres, 106, 12, 112, 13.
 Nicetæ confessoris, 107, 48.
 Nicolai Myrablitii, 102, 32, 103, 2.
 O
 Onuphrii eremita, 89, 8.
 Orestæ martyr, 83, 27.
 Orthodoxiæ Dominica; seu Restitutionis imaginum,
 111, 41, 33, 114, 22.
 P
 Palmarum Dominica, 91, 37, 94, 30, 109, 17, 112,
 33, 114, 4, 4, 6, 13, 17.
 Pancratii martyr, 86, 22.
 Pantaleonis, martyr, 96, 9.
 Pauli apostoli, 98, 6, 103, 32, 105, 2, 106, 7, 44.
 Pauli Latrensis, 99, 19.
 Pauli Thebani, 89, 21.
 Pegatii martyr, 98, 18.

Pentecostes Dominica, 91, 26, 101, 19, 108, 46, 110, 38.
 Perside in gesta, 83, 23.
 Petri apostoli, 98, 7, 105, 2, 111, 44, 112, 7.
 Philippi apostoli, 106, 4.
 Phocæ martyr, 90, 30, 91, 2, 26, 46.
 Platonis hegumeni, 109, 1.
 Polyxenæ martyr, 112, 31.
 Probi martyr, 90, 2.
 Procopi martyr, 98, 28.
 Q
 Quinta (Magna), 91, 34, 111, 27.
 R
 Raphaellis, 99, 26.
 Rebeckæ martyr, 112, 39.
 S
 Sabæ (Magni), 93, 21.
 Sabbato Magno, 92, 11.
 Sabellis martyr, 98, 11.
 Sanctorum omnium, 108, 28.
 Senatoris martyr, 89, 26.
 Sylvestri, 101, 16.
 Sophronii, Hierosolymorum antistitis, 101, 34.
 Stephani Junioris, 81, 1.
 Stephani protomartyris, ejusque reliquiæ, 86, 80, 100,
 33, 102, 9, 12, 112, 1, 115, 15.
 Symeonis Justi, 107, 39, 118, 34, 110, 32.
 Symeonis Metaphrastæ, 112, 17.
 Symeonis propter Christum stulti, 110, 32.
 Symeonis Stylitæ, 101, 1, 110, 4.
 T
 Tarachi martyr, 90, 2.
 Theodoræ Thessalonice, 88, 38.
 Theodori martyr, 111, 18.
 Theodori τοῦ Ἡεζοῦ, 105, 40.
 Theodori militum præfecti, 115, 27.
 Theodori Studitæ, 107, 30.
 Theodori Syciotæ archimandritæ, 93, 17.
 Theodori Teronis, 82, 20, 95, 7, 99, 8, 15, 109, 42,
 115, 9.
 Theodosiæ martyr, 84, 27.
 Theodosii archimandritæ, 95, 32, 96, 13.
 Theodoti Ancyrani martyr, 86, 38.
 Theophanus imperatricis, 107, 39.
 Thomæ apostoli, 102, 35.
 Thimothæi apostoli, 111, 15.
 Tryphonis martyr, 98, 37, 99, 15.
 V
 Viatoris martyr, 89, 35.
 X
 Xantippes martyr, 112, 33.
 Z
 Zachariæ pontificis, 100, 20.
 Zona S. Delparæ, 43.

REBUM PRÆCIPUARUM

In hac Leonis Allatii de Symeonis scriptis Diatriba

INDICULUS.

A
 Alexander Leonis frater homo luxuriosus et iners, 58.
 Aloysius Lipomanus de Metaphraste, 36.
 Alphonsus Villegas, de Metaphrastæ ætate, explosus,
 40.
 Alypii Vita, ab alio quam a Metaphraste scripta, 40.
 Aphrodisianus Persa, de S. Maria: auctor reprobus,
 106.
 Andreas Rhodi Præsul, de Metaphrastæ ætate, 36.
 B
 Baronii de Metaphraste vexata sententia, 48.
 Bellarminus in Metaphraste, ejusque fide explosus, 25.
 Ejus de illo castigata censura, 43, 45, etc.
 C
 Casauboni in Metaphrastem ineptia et maledicentia,

25, 47. De ejus ætate explosa sententia, 38.
 Cinnamus, quis? Male Sinnamus dictus, 149. Ejus
 character, 150.
 E
 Esaias monachus De Metaphraste, 36.
 F
 Francisci Bivarii de Metaphraste et Theophane Cera-
 meo vexata opinio, 60 et seq. Rogerio Siciliæ rege Theo-
 phanem vixisse, 63.
 G
 Gennadius de Metaphraste, 36.
 Georgius Acropolita, magnus logotheta explosa con-
 jectura, 38.
 Gesnerus in Metaphraste ludimagistro explosus, 25.

De ejus ætate explosa sententia, 38. In Hippolytis Thebano et Portuensi confusis ἀνιστορησίζ, 37.

Goduvini de Metaphraste castigata censura, 47. De ejus ætate probata sententia, 72.

Gregorius Corinthius de Metaphraste, 36.

H

Hippolytus Thebanus Metaphrastis admirator, 34. Ipse inapte cum Portuensi confusus, 37.

Hospinianus in Metaphraste ludimagistro explosus, 25. De ejus ætate explosa sententia, 38.

I

Ignatius diaconus Vitæ S. Nicephori auctor, 56.

J

Jacobus Goarius laudatus in Codino, 33.

Joan. Bollandi de Metaphrastæ ætate discussa sententia, 49, 57.

Joannis Calecæ patriarchæ Constantinopolitani sedes, Greterus in eo emendatus, 87.

Joanne Caminiata de excidio Thessalonicæ, 51, 149.

Joannes Morinus, de Symeone Thessalonicensi, 139.

Joannes pseudo-theologus, de S. Maria, 106.

Joseph Methonensis de Metaphraste, 36.

L

Lanselii de Metaphrastæ ætate explosa sententia, 71.

Leonis Allatii sententia conciliata, 138.

Leonis Cantaripini de Metaphraste, 34.

Leonis imperatoris, gubernatrix animorum hypotyposis, 132.

Logotheta, publicis rationibus præfectus, 28. Militibus præfecti logothetæ Justiniano : *Censitores*. Logotheta multiplex nomen ac muneris ratio, ὁ Γενικός τοῦ δρόμου, rerum domesticarum, militaris Catalogi, armentorum, secretorum, 29, 30. Magnus logotheta, habitus, officium, 31, 32.

M

Macarius hieromonachus de Metaphraste, 35.

Magistri dignitas, 25, 26, 28.

Michael Glycas de Metaphraste, 36.

Molani in Metaphrastæ ætate, aberratio, 41.

Muzalenis magni logothetæ pileus, 30.

N

Nicephori Callisti de Metaphraste sententia, 36.

Nilus Doxapatricus, de quinque thronis patriarchalibus, 66.

P

Paulinus magister, 28.

Psellus senior : nihil illi cum Metaphraste, 59.

R

Raphael Volaterranus malus auctor de Metaphrastæ ætate, 23.

Ribadeneyræ in Metaphrastæ ætate aberratio, 40.

Rogierius, Siciliæ rex : sub eo Theophanes Cerameus, 63 et seq., βραχάδς illi appellatus, Græca adulatione, 66.

S

Simonis Wagnerechii, de Metaphraste quæsitæ, 36.

Sugillata Surii, Vitis sanctorum stylo suo reddendis, in auctorum ipsa persona, industria, 137, 139. Alia Metaphrastæ consilii ratio atque opera, 140.

Symeon Junior Theologus alius a Metaphraste, 72. Ipse S. Mamantis Xerocerci abbas : ejus ætas variaque opuscula, 143.

Symeon Mesopotamita, 24.

Symeon Metaphrastes laudatus, 24. Hæreticorum in eo depulsæ calumniæ ; magister, quæ dignitas in aula maxima ; ludimagister, et trivialis ; nugæ 25, 26. Ejus natales, studia, aliaque decora ex Michaele Psello, 26, 27.

Symeon idem logotheta, 23. Ex logotheta cursus videri in magnum logothetam promotum, 32. Ejus viri in Ecclesia Græca auctoritas : variorum de illo elogium, Pselli, Hippolyti Thebani, Leonis Cantaripini, etc., 33, 34, etc.

Symeonis Metaphrastæ ætas : de illa vexata sententiæ, 38, et seq. 49, 136, et seq. Earum vitarum enarrator, quæ probatis monumentis consignatæ haberentur, 44. Ejus in eis opera, 45, 73. Vinlicata fides, 46, et seq. Videri, qui Leone imperatore Thessalonicam pecunia redemit, 51, et seq. Metaphrastes duplex explosus, 72.

Symeoni Metaphrastæ abdicatæ SS. Vitæ duplici syntagmate seu indiculo, 80, 119. Quæ illius habeantur genuinæ, 124. Ejus alia scripta, orationes, troparia, preces, epistolæ, 130 et seq. Ex Basilii operibus collectæ orationes, 131. Capita propria sententiosa ; Macarii alia, metaphrasi exornata, 132.

Metaphrastæ Commentarius in Lucam, nullus in Luca Evangelium, 131 Dioptra Metaphrastæ ascripta, 136. Ætatis ac Metaphrasteo Simoni Wagnerechio S. I. vexata quæstio, ibid. Allatiana responsa : Metaphrastem inter ac Surium quantum referat, 139.

Symeon Metaphrastes ac Logotheta, non ipse S. Mamantis præpositus ac novus theologus. Methonensis in eo emendatus. Viri monachus explosus, 143, et seq.

T

Theoctistæ Vita, prima Metaphrastæ scripta, 49.

Theodorus Balsamon de Metaphraste, 35.

Theodorus Metochita, ex ærarii publici munere magni Logotheta, 31.

Theodorus monachus logotheta, 29.

Theophanes Cerameus de Metaphraste, 35.

DE AUCTORITATE ET TESTIMONIO METAPHRASTÆ.

(Ex libro Gallice scripto cui titulus : *Réflexions sur les règles et sur l'usage de la critique*, auctore R. P. Honorato a Sancta Maria, Carmelita Distalcto. Parisiis 1713, 4°.)

§ I. — *Les savants regardent l'autorité de cet auteur grec comme nulle, ou au moins comme très-faible.*

Metaphraste (1), qui n'est pas moins connu par son peu d'exactitude, que par le recueil qu'il a fait

(1) On ne sait pas précisément en quel temps Metaphraste a fleuri ; l'opinion la plus commune est, qu'il a commencé à paraître avec éclat sur la fin du IXe siècle, et au commencement du suivant ; qu'il fut revêtu des premières charges de l'empire ; qu'il fut maître de tous les offices de la cour et de la maison de l'empereur ; et enfin logothète, c'est-à-dire chancelier. Vers l'an 912, à la sollicitation de l'empereur Porphyrogénète, il commença à travailler sur la Vie des Saints.

des Vies de plusieurs saints, est présentement si décrié parmi quelques savants, qu'il suffit d'appuyer une histoire du témoignage de cet auteur grec, pour la faire regarder comme fabuleuse. Il semble même que cet écrivain porte dans son nom (2) sa

(2) M. Baillet, *Discours sur la Vie des Saints*, pag. 58, dit qu'on a donné ce surnom à cet auteur, à cause qu'il a changé le style et la méthode des Actes des saints. Il ajoute, dans la note qu'il a faite sur cet endroit : « *Métaphrase*, signifie quelque chose de plus que *Paraphrase* et *traduction*. Ce mot comprend les deux autres. Ainsi *Métaphraste* veut dire tout à la fois *traducteur*, *glossateur* et *interpolateur*. » Cependant *Μετάρρασις*, selon sa signification, n'est autre chose que, *mutatio in aliud genus orationis*,

propre condamnation. Les savants y découvrent un certain je ne sais quoi de rebutant, qui non-seulement les empêche de rien établir sur le témoignage de cet auteur, mais qui les rend même si scrupuleux, qu'ils ne le nomment dans leurs ouvrages que pour en donner du dégoût et de l'aversion.

M. de Tillemont, parlant du témoignage des Pères de l'Eglise (*Avertissement*, p. 13): « On n'a pas été obligé, dit-il, d'avoir le même respect pour les Ménéés des Grecs ni pour les Actes qui sont de Métaphraste, ou des autres nouveaux venus en des temps où la vérité de l'histoire était altérée par des traditions populaires, et souvent par des fictions inventées à dessein. On a cru, dis-je, qu'il ne fallait avoir aucun égard aux histoires de ce genre. » Et dans la note 3 sur Papias (T. II, p. 663, col. II), où il parle des Actes de saint Aberce: « C'est une pièce, dit-il, reconnue pour être de Métaphraste, et nous n'y voyons rien qui nous oblige de l'estimer plus que les autres qui viennent de la même source. Nous avons, dit encore ce docte critique (Ib. not. 3, sur saint Ign., p. 620, col. 1) les Actes de saint Ignace, qui se lisent dans Métaphraste: leur auteur suffit pour faire voir qu'on n'y peut pas voir beaucoup de créance. »

M. Baillet ne parle pas p'us avantageusement de Métaphraste: « On peut assurer, dit-il (*Disc. sur la Vie des Saints*, p. 59), que c'est pour avoir su trop bien mentir, que quelques hérétiques ont regardé cet auteur comme imposteur et un faussaire, né pour produire des monstres, outré au delà de ce que la Grèce païenne a imaginé de fables en faveur de ses dieux. » Ensuite il fait dire à Casaubon qu'il trouvait beaucoup de vanité et peu de jugement dans le travail de Métaphraste, et qu'il y remarquait tous les défauts des poètes et des déclamateurs, dans cette démangeaison désaturée de feindre et d'accabler la vérité sous les fables (3). Après avoir rapporté le jugement de quelques autres protestants, il n'a pas oublié celui de plusieurs autres auteurs catholiques qui n'approuvent pas ses falsifications ni ses infidélités.

Son autorité paraît si mince, et son nom si odieux à M. Baillet, qu'il se ferait un scrupule de le citer, et même de le nommer dans son ouvrage;

interpretatio, translatio; Μεταφραστής, qui metaphrasi utitur, interpres: et l'on ne voit pas que ce nom signifie interpolateur.

(3) La censure que M. Cave a faite de Métaphraste et de son travail, est bien différente de celle des autres protestants. *Vir*, dit-il, *ad bonas litteras infelici sæculo promovendas natus, ipse præstanti ingenio omnique poliori litteratura ornatus... Jubente Constantino Augusto Vitas sanctorum ante sua tempora scriptas undique acquisivit, acquisitas recensuit: elegantiores tanquam lectorum conspectu dignas calculo suo approbavit, neque ULLA IN RE MUTAS DIVULGAVIT... quasdam etiam ex superiorum traditione acceptas proprio Marte ipse condidit.* Guill. Cave, *Hist. lit.* p. 492, col. 1.

(4) On ne peut rien ajouter aux éloges que les

et c'est de quoi il a cru devoir avertir le public, en ces termes (*Avertiss.*, p. 14): « Je me suis abstenue beaucoup plus encore d'employer et de nommer même des auteurs décriés tels que Métaphraste, et Nicéphore chez les Grecs. » Enfin M. Baillet et M. de Tillemont ont tant de dégoût pour tout ce qui vient de ce légendaire, que quand ils veulent marquer qu'un fait ou une histoire sont faux ou fabuleux, ils se contentent de dire qu'elle a passé par *des mains métaphrastiques*; ou bien qu'elle est *du style de Métaphraste*.

Quelque juste que puisse paraître cette censure, elle n'est pas néanmoins approuvée de tout le monde. Il se trouve plusieurs savants qui ont témoigné beaucoup de respect pour Métaphraste, qui ont loué son travail et les services qu'il a rendus à l'Eglise, et qui même ont entrepris sa défense (4). Mais comme ce n'est pas de quoi il s'agit ici, je laisse à ceux qui voudront se charger du soin d'examiner les raisons de part et d'autre, à décider si les plaintes qu'on fait de Métaphraste sont justes, ou si elles sont outrées.

Ce qui nous regarde donc, est de faire quelques réflexions sur ce que M. de Tillemont et M. Baillet nous disent de Métaphraste. Il est certain que ces savants ne citent presque jamais cet auteur, que pour découvrir et censurer ses fautes: et si l'on en excepte quatre ou cinq endroits, on trouvera qu'ils ne l'ont jamais cité pour appuyer un fait, ni pour ce qui regarde l'histoire de la vie d'un saint qui ait vécu hors de son pays et avant son siècle (*Baill. ubi supra.*)

§ II. — *Les savants critiques ont tiré plusieurs choses de Métaphraste.*

On ne saurait disconvenir qu'il ne se trouvât de grands vides dans la collection des Vies des saints donnés par M. Arnaud d'Andilly, dans les Actes sincères et choisis de dom Thierry Ruynard, dans les Mémoires de M. Tillemont, dans les Vies des Saints de M. Baillet, et dans les ouvrages des autres savants qui ont travaillé sur le même sujet, et qui marquent si peu d'estime pour Métaphraste, si l'on en retranchait tout ce qui vient de cet écrivain: car si l'on remonte jusqu'à la source de plusieurs Actes des martyrs et des Vies des saints, dont ces savants ont chargé leurs ouvrages, on

Grecs ont donné à Métaphraste. Michel Psellus a fait un très-beau panégyrique en son honneur. *Apud Surium a l diem 27 novemb.* Théodore Balsamone loua beaucoup sa collection de la Vie de Saints, dans le vi^e concile de Constantinople, *can. 63.* Léon Allatius soutient que Métaphraste était très-sincère, et que c'est pour avoir été trop droit, que les hérétiques se sont élevés contre lui. *De Symeonum scriptis.* Rollandus, que l'on met parmi les plus savants critiques du dernier siècle, entreprit son apologie contre Bellarmin. Il tâche de montrer par plusieurs raisons, que les excès de Métaphraste ne sont pas si énormes qu'on l'a voulu publier, et de justifier la conduite qu'il a tenue dans son *Recueil de la Vie des saints.* Bull. tom. I, *Præf.* p. 18, col. 2.

verra qu'un très grand nombre de ces pièces ont été composées par Métaphraste, ou au moins qu'il les a revues, retouchées et conservées à l'Eglise; ce qui méritait bien, ce semble, qu'on le citât au moins une seule fois et qu'on lui rendît quelque justice.

Si l'on avait demandé à M. Arnaud d'Andilly, d'où il avait tiré les histoires de plusieurs saints qui se trouvent tout entières dans son livre imprimé à Paris en 1664, qui porte pour titre : *Vies de plusieurs saints illustres de divers siècles*, par exemple la Vie de saint Porphyre, évêque de Gaza en Palestine; celle de saint Jean Calybite; celle de saint Auxent, abbé; celle de saint Théodose, supérieur d'un monastère dans la Palestine; celle de saint Sabas, fondateur de plusieurs monastères dans la Palestine; celle de saint Jean le Silencieux, évêque de Colonie, puis abbé de la Laure de saint Sabas; celle de saint Eutyque, patriarche de Constantinople; celle de saint Théodore, abbé du monastère de Sicée, et évêque d'Anastasiople en Galatie; celle de saint Taraise, patriarche de Constantinople; le Traité de l'exil et de la translation des reliques de saint Nicéphore, patriarche de Constantinople; celle de saint Nicéas abbé, et peut-être quelques autres: si l'on avait, dis-je, demandé à ce grand homme d'où il a tiré toutes ces Vies, il eût répondu sans doute, qu'elles sont rapportées par Surius et par Bollandus. Mais si l'on avait demandé à ces deux légendaires quelle est la source où ils les ont puisées, ils eussent avoué l'un et l'autre qu'elles nous viennent de Métaphraste, qui les a composées ou qui les a conservées au moins: *Auctore Symeone Metaphraste, ou ex Metaphraste*, dit Surius.

Quoiqu'il y ait plusieurs Actes des martyrs dans le recueil de dom Thierry (*Actu selecta Martyrum*), qui n'ont point passé par les mains de Métaphraste et qu'il n'a pas même connus; il y en a pourtant quelques-uns qu'ils nous a conservés et dont nous lui sommes redevables. C'est par ce canal que nous avons reçu les Actes de saint Justin le Philosophe, comme le reconnaît M. de Tillemont; les Actes de sainte Agape, sainte Chionie et sainte Irène sœurs, et leurs compagnes martyres; ceux de saint Didyme et de sainte Théodore vierge, martyrs; ceux de sainte Pherbute ou Tarbule, vierge et martyre, et autres martyrs de Perse sous Sapor; ceux de saint Sadoth, évêque de Séleucie et de Ctésiphon en Perse, martyr; ceux de saint Sabas, Goth de nation, martyr. Tous ces Actes, et plusieurs autres que Surius attribue à Métaphraste, se trouvent parmi les Actes choisis de dom Ruynart. M. de Tillemont a fait l'histoire de tous ces saints, qu'il a tirées du recueil des Actes sincères de ce savant bénédictin, et par conséquent comme venant de Métaphraste. On pourrait bien encore en marquer d'autres qui sor-

tent de la même source et dont il a chargé ses Mémoires.

On n'entreprend pas de ramasser ici tout ce que M. Baillet a emprunté de Métaphraste dans son ouvrage de la Vie des Saints, cela nous mènerait trop loin. Il suffit donc, pour mon dessein, de remarquer que ce savant critique a recueilli toutes les Vies des Saints données par M. Arnaud, et que nous avons remarqué avoir été tirées de Métaphraste. On doit y joindre les Actes des martyrs du recueil de dom Thierry Ruynart, que nous avons rapportés et qui viennent de la même source. Mais ce ne sont pas les seules histoires *métaphrastiques*, que M. Baillet ait insérées dans son ouvrage: en voici d'autres qui se trouvent tout au long dans cet auteur grec, si l'on en excepte six ou sept dont M. Baillet n'a emprunté que quelques extraits assez considérables. Telles sont les Vies de saint Marcien de Constantinople, de saint Jean l'Aumônier; de saint Cyr et saint Jean, martyrs en Egypte; de saint Polyencite martyr; de saint Théophile surnommé le *Confesseur*; de saint Carpe, évêque de Thyatire en Asie, et de ses compagnons; de sainte Marine, vierge solitaire; de saint Arsène, précepteur et gouverneur de l'empereur Arcade, puis solitaire en Egypte; de saint Pantaléon médecin martyr, et de ses compagnons; des saintes Foi, Espérance et Charité, sœurs, vierges, martyres, et de leur mère sainte Sophie; de sainte Anastase veuve, abbesse de Timie dans la Grèce; de saint André, tribun ou colonel, martyr, et de ses compagnons; de saint Cyriaque ou Quiriac, anachorète en Palestine; de saint Arétas et de ses compagnons, martyrs en Arabie; de saint Joannice, ermite, abbé en Bithynie; de saint Théodore d'Amasée dans le Pont, martyr; de saint Menne, martyr en Phrygie; de saint Nicolas, évêque de Mire en Syrie; de saint Daniel, surnommé le Stylite, solitaire; et de plusieurs autres qu'on omet pour n'être pas trop long.

Il faut se souvenir que quand on avance que M. Arnaud, M. de Tillemont et M. Baillet, ont rapporté au long quelques-unes des Vies des Saints qu'on attribue à Métaphraste, cela veut dire qu'ils ont conservé le fonds de l'histoire et qu'ils n'en ont retranché que quelques faits miraculeux, quelques prodiges qui ne sont pas de leur goût, ou quelques circonstances légères qu'ils ont jugé à propos d'omettre. Mais pour les Actes des martyrs qui viennent de Métaphraste, et que dom Thierry Ruynart a mis dans son recueil, ils y sont sans aucune altération, et de la même manière qu'il les a trouvés dans les manuscrits et dans les imprimés: car quoique ces Actes aient passé par le canal de Métaphraste, ils n'en ont reçu aucune tache.

Il semble, après cela, qu'on doit convenir de deux choses: la première, que ces savants critiques ont tiré bien des choses de ce légendaire grec, quoique M. de Tillemont eût dit qu'il ne se croyait pas obligé d'avoir aucun égard aux histoires de cet au-

teur; et que M. Baillet eût promis au public qu'il s'abstiendrait d'employer dans son ouvrage, et de nommer même des auteurs décriés tels que *Métaphraste*. La seconde est, qu'ils ont été persuadés que le nom de cet écrivain ne pouvait guère autoriser les faits qu'ils auraient appuyés sur son témoignage, ni faire beaucoup d'honneur à leurs ouvrages. C'est sans doute pour cette raison qu'ils ne le citent pas, et qu'ils se croient dispensés même de le nommer dans les choses qui viennent de lui. On voit en effet qu'ils se contentent de dire qu'une histoire se trouve dans Lipoman, Monbrice, Surius, Baronius, Bollandus, sans faire aucune mention de *Métaphraste*. Mais si l'on consulte ces légendaires, on verra qu'ils ne font que rapporter ces faits, et qu'ils les attribuent à cet auteur grec: *Auctore Simone Metaphraste*, ou *ex Metaphraste*, comme on trouve en cent endroits dans Surius, Bollandus et les autres.

Je ne sais si cette manière de citer a paru assez exacte à ces savants : mais il y a bien de l'apparence qu'ils n'approuveraient pas la conduite d'un écrivain, qui, ayant mis en français l'histoire des martyrs de Lyon, citerait pour cela Surius, *apud Surium*, ou se contenterait de dire qu'elle est rapportée par Surius (Tom. III, 2 Jon.). Car quoiqu'il soit vrai que ce savant Chartreux ait inséré dans sa collection la lettre des Églises de Lyon et de Vienne, touchant leurs martyrs, néanmoins comme il avoue qu'Eusèbe nous a conservé cette pièce et qu'il l'a insérée dans son Histoire, il semble que la manière ordinaire de citer cette lettre, serait de la donner d'abord en notre langue et de mettre à la marge en note, *apud Eusebium*, et non pas *apud Surium*, comme le pratiquent ces savants : pour-quoi donc y aura-t-il quelque exception pour *Métaphraste* ?

§ III. — *Examen des raisons pour lesquelles les critiques se prétendent autorisés à ne point citer Métaphraste, même dans les choses qu'ils en ont tirées.*

Quoique nous ayons, disent peut-être ces savants (Baill. *Disc.* pag. 58), quantité de Vies des Saints qu'on attribue à *Métaphraste*, cependant Léo Allatius faisant le discernement de ce qui appartient à ce légendaire d'avec ce qui lui est étranger, n'a reconnu que cent vingt-deux Vies de sa façon, et cinq cent trente-neuf tant Vies que Panégyriques ou Eloges historiques, qui portent faussement son nom. Ne trouve-t-on pas en effet que la Vie de saint Porphyre, évêque de Gaze, est écrite par Marc son disciple ; celle de saint Auxent par un auteur contemporain ; celle de saint Sabas, supérieur de

plusieurs monastères dans la Palestine, et de saint Jean le Silentieux, par Cyrille, religieux de saint Sabas ? Ne sait-on pas qu'Eustathe, prêtre, a composé celle de saint Euthyque, patriarche de Constantinople ; George Fleuse, celle de saint Théodore, abbé ; Ignace, évêque de Nicée, celle de saint Taraise, patriarche de Constantinople ; Théophane, prêtre, le traité de l'exil et de la translation des reliques de saint Nicéphore ; enfin Théostéricte, celle de Nicétas abbé, son maître ? On est encore persuadé, ajouteront ces critiques, que toutes les Vies des Saints écrites en grec, qui nous restent, ne sont pas de *Métaphraste* : on peut mettre de ce nombre l'histoire de saint Jean Calybite, celle de saint Jean l'Aumônier, celle de sainte Xène ou Eusèbie, dont l'Église célèbre la mémoire les 15, 23 et 24 janvier ; et plusieurs autres qu'il serait inutile de rapporter ici.

De plus, diront encore ces savants, quand nous aurions quelques Vies des saints de la façon de *Métaphraste*, et que plusieurs auraient passé par ses mains, on ne pourrait lui accorder que le titre de *glossateur*, ou *d'interpolateur*, et si l'on veut, celui d'auteur, mais d'un pitoyable auteur : car on croit être en droit de tenir, à l'égard de sa collection, la même conduite qu'ont tenue deux grands cardinaux à l'égard de la *Légende d'or* (5). Le premier, qui est Bellarmin, n'a pas jugé son auteur digne d'être nommé en aucun endroit (Baill. *Disc. sur la vie des saints*), et Baronius, qui est le second, craignant de diminuer le prix de ses notes sur le Martyrologe romain, si l'on y voyait un nom que les monstrueuses fictions de la *Légende d'or* avaient déshonoré, a mieux aimé nommer un autre moins connu qui en a donné une nouvelle édition (6). Les excès, les impostures, et les mensonges de *Métaphraste* l'ont tellement décrié, qu'il a perdu toute la réputation que ses travaux auraient pu lui mériter : de sorte que les savants ne se croient pas obligés de le nommer dans leurs ouvrages, craignant d'en diminuer le prix, et de rebuter le lecteur, s'il voyait un nom que ses monstrueuses fictions ont déshonoré. Ainsi ils aiment mieux nommer Surius, Baronius, Bollandus, et les autres qui ont recueilli quelques-unes des Vies des saints, quoiqu'elles viennent de cette source corrompue.

Si quelqu'un voulait s'intéresser à ce qui regarde *Métaphraste*, ne pourrait-il rien répliquer aux raisons de ces critiques ? Pourquoi ne le pas citer pour ce qui vient de lui, leur demanderait-on (Bolland. tom. I, *Janv. in præf. p. xviii, col. 1*) ? Pourquoi ne pas dire que c'est de lui que nous avons les Vies des saints qu'il a composées, et qui sont de sa fa-

(5) Jacques de Voragine, Dominicain, qui est auteur de cet ouvrage, était né à Varaggio, petite ville de la côte de Ligurie entre Gênes et Savone. Vivès dit que cette *Légende d'Or* ne peut avoir été écrite que par un homme qui avait une bouche de fer et un cœur de plomb. Despenca l'appelle une *Légende forgée de mensonges*. Bollandus, tom. I, *Præface*. pag.

20, entreprend sa défense contre Vuicelius et contre Vivès. Les Gênois et les Jacobins appellent bienheureux Jacques de Voragine (Baill. *Disc.* p. 60).

(6) C'est Claude la Rue, jacobin lyonnais, qui a revu et augmenté la *Légende d'Or*, et qui vivait sous Louis XII et François I.

con(7); comme celles de saint Marcien de Constantinople, de saint Polyeucte martyr, de saint Jean l'Aumônier, de saint Theodose le Cénobiarque, de saint Jean et de saint Cyr martyrs en Egypte, et plusieurs autres que Surius attribue à ce légendaire, *Auteur Symeone Metaphraste?* Pourquoi ne nous pas avvertir de celles qu'il a revues ou retouchées, et qui sont en très grand nombre: comme les Vies de saint Siméon Stylite, de saint Auxent abbé, de saint Sabas, de saint Jean le Silencieux, de saint Tarèse, de saint Nicéphore patriarche de Constantinople, de saint Nicétas, et presque tous les autres, qui ont passé par ses mains? Car on ne saurait disconvenir qu'il ne les ait paraphrasées, et qu'il n'y ait ajouté plusieurs choses. Pourquoi enfin ne pas dire que c'est lui qui nous a conservé les Vies et les Actes des saints auxquels il n'a point touché, et qu'il nous a donnés dans leur pureté originale? Les Actes du martyr de saint Justin sont de ce nombre, aussi bien que ceux de sainte Agape, de sainte Chionie, de sainte Irène, sœurs, martyres, de saint Badème abbé en Perse, et martyr; de saint Sibas, Goth de nation, martyr; de saint Didyme et de sainte Théodore vierge, martyrs; de sainte Pherbute vierge et martyre; et de quelques autres que nous avons dans toute leur pureté, et que Dom Thierry Ruynart a reconnu être assez authentiques, pour mériter de trouver place dans son recueil des Actes choisis.

Or il est surprenant que M. Baillet, pour ne rien dire de M. Arnauld d'Andilly, de M. de Tillemont, de Dom Thierry, ayant chargé son ouvrage de toutes ces pièces, et de plusieurs autres qui appartiennent à ces trois classes, il ne se soit pas cru obligé de rendre quelque justice à Métaphraste: car quand on accorderait à ces critiques qu'ils n'ont pas tiré des extraits très-considérables, ni même rapporté des Vies de saints que cet écrivain a composées de son fonds, il semble que quand il n'aurait rendu d'autres services à l'Eglise, que de conserver un grand nombre de monuments anciens, dont elle serait privée sans ses soins, cela méritait bien qu'on ne lui ôtât pas entièrement la gloire qui est justement due à un si grand travail.

On cite tous les jours Eusèbe de Césarée, pour l'histoire du martyr de saint Jacques premier évêque de Jérusalem, de saint Siméon, de saint Ptolomé, de saint Lucien; des saints Léouide, Plutarque et leurs compagnons; de sainte Polamiène, vierge d'Alexandrie, dont parle saint Denis évêque de la même ville dans sa lettre à Fabien; de saint Marin soldat, et de plusieurs autres: quoique cet historien ne soit pas l'auteur de ces Actes, mais seulement parce qu'il en rapporte quelques extraits, et qu'ils les a conservés à l'Eglise: et l'on croirait ne lui rendre pas assez de justice, en parlant de ces saints martyrs, que de ne citer que Ruffin, Musculus, Chris-

tophorson, ou M. de Valois, qui ont fait des traductions des ouvrages de cet historien: ou ceux qui en ont inséré quelques fragments dans leurs écrits. Il semble par la même raison que lorsque l'on rapporte l'histoire de quelque saint, particulièrement quand elle est du nombre de celles qui peuvent passer pour authentiques, et que Métaphraste nous a conservées, il y a de l'injustice à ne citer que Lipoman, Surius, Baronius, Bollandus, qui les ont données en latin, sans faire mention de Métaphraste dont ces légendaires les ont tirées.

Enfin, plus ces critiques tâchent de découvrir les infidélités de Métaphraste, et de le faire passer pour un imposteur, et un faussaire, né pour produire des monstres, pour un auteur outré au-delà de ce que la Grèce payenne a imaginé de fables en faveur de ses dieux; plus le public doit être surpris que des gens si éclairés, et qui lui avaient fait espérer de ne rien avancer qui ne vint des plus pures sources de l'antiquité, aient emprunté d'un auteur si décrié tant d'Actes, et de Vies des saints, et tant d'extraits si considérables; qu'ils aient appuyé sur un témoignage si peu digne de foi un si grand nombre de faits. Car quelque effort qu'ils fassent pour cacher la source de quelques-uns, et le canal de quelques autres, sous le nom de ceux qui ont fait des recueils de Métaphraste, il sera pourtant toujours vrai de dire, que c'est lui qui nous a conservé quantité d'Actes de martyrs et plusieurs Vies de saints, dont on ne trouve rien ailleurs, et qu'on ne saurait produire de manuscrit, ni d'ouvrage d'aucun auteur, qui en ait parlé avant lui: ainsi tous ceux qui l'ont suivi, n'ont reçu ces Actes que par son canal.

§ IV. — *Mes critiques prétendent que les falsifications et les paraphrases de Métaphraste l'ont rendu méprisable.*

Quel moyen, diront encore ces habiles critiques, de faire paraître le nom de Métaphraste dans un ouvrage, après que tous ces savants ont reconnus excès? Ne sait-on pas que Baronius a désapprouvé ses falsifications, et a marqué un grand dégoût pour ses fables (Baill. *Disc.* p. 60); qu'Aubert-le-Mire a fait connaître ses infidélités; que D. Jacques Loppin a blâmé ses additions dans les anciennes Vies des saints, et sa liberté à en inventer de nouvelles; que Dom Thierry Ruynart a témoigné qu'il aurait beaucoup mieux fait de laisser les anciennes telles qu'elles étaient dans l'original; que M. de Tillemont ne croyait pas qu'on dût estimer pour quelque chose ce qu'on a coutume de louer en lui? Enfin M. Baillet rapporte en ces termes ce que le cardinal Bellarmin (*De script. Eccles.* an. 850) dit au sujet de Métaphraste: « Il a ajouté beaucoup du sien aux histoires qu'il a écrites de la vie des saints, et a rapporté les choses, non pas comme elles se sont passées, mais comme elles ont pu se passer. Ces

(7) Nous avons trois sortes de Vies des saints données par Métaphraste: celle qu'il a composées, celles qu'il a retouchées, celles qu'il a conservées.

harangues qu'il fait faire aux martyrs, ces dialogues, ces disputes avec leurs juges et leurs persécuteurs, ces conversions nombreuses et surprenantes des païens qui les environnaient, ces prodiges inouis, et tant d'autres choses nouvelles, dont nous ne voyons rien dans les anciens historiens de l'Eglise, sont de son invention. »

Tout cela fait voir qu'on ne devrait pas avoir moins d'aversion pour tout ce qui vient de Métaphraste, que l'on en marque pour son nom. Cependant c'est Métaphraste que l'on cite sous les noms de Lipoman, de Surius, de Bollandus; et c'est son travail que l'on adopte. Devrait-on approuver la conduite d'un auteur qui, après avoir déclamé contre Prochore, sous le nom duquel nous avons la Vie de saint Jean; contre l'imposteur qui s'est caché sous le nom de saint Lin, pour faire passer les deux livres de la Passion de saint Pierre et de saint Paul; contre le faux Abdias, qui nous a donné un livre contenant les Vies des apôtres; et qui, dis-je, après avoir témoigné beaucoup de mépris pour toutes ces narrations pleines de fables et de contes, s'aviserait d'en tirer quelque histoire, et d'en faire de longs extraits, se persuadant en être quitte pour supprimer les noms de ces auteurs, et ajouter que ces faits se trouvent dans les orthodoxographes, et dans les Bibliothèques des Pères ?

Tous les excès que les savants reconnaissent dans Métaphraste se réduisent aux additions, et aux paraphrases qu'il a faites de ses originaux. Mais d'où peut-on savoir, dit Bollandus (tom. I *Junuar.*, pag. 18, col. 2), que ce légendaire n'ait pas suivi les anciens monuments qu'il a conservés, et qu'il ait fait parler et les martyrs et les persécuteurs? Il est en effet très difficile d'en juger : car il faudrait avoir les pièces originales pour les conférer avec les copies qui se trouvent présentement dans Métaphraste. Or la plupart de ces monuments anciens n'étant pas venus jusqu'à nous, cet examen n'est pas possible. Qui est-ce encore qui a appris aux critiques, que toutes ces histoires que l'on trouve paraphrasées viennent de Métaphraste? Ne sait-on pas qu'il y a cinq cent trente-neuf Vies qui portent faussement le nom de cet auteur, quoiqu'on le lise à la tête de ces pièces (8)? Il se pourrait donc bien faire, ou que ces histoires ne seraient pas de Métaphraste, ou qu'ayant passé par les mains des copistes qui écrivaient sous lui (9), ou des auteurs postérieurs, elles

A pourraient bien avoir été altérées, et que la faute en serait retombée sur Métaphraste, qui n'en serait nullement coupable. C'est tout ce qu'on peut conclure de quelques Vies de saints, dont les manuscrits sont plus anciens que cet auteur Grec, ou qui nous viennent par un autre canal, et qui se trouvent augmentées dans sa collection.

L'exemple le plus persuasif que nous ayons des falsifications de Métaphraste, qui fait le plus de bruit, et dont se servent les critiques pour faire valoir les infidélités de cet auteur, se tire de la Vie de saint Euple, diacre et martyr en Sicile, dont l'Eglise célèbre la fête le 12e jour d'Août. Bollandus (tom. I, *Fr. br.*, pag. 598 et 599) compare ensemble les Actes légitimes de ce saint, avec ceux qui viennent de Métaphraste, afin de montrer par là les infidélités de cet auteur. On peut voir ces pièces dans les *Monuments de l'Eglise*, que M. Cotelier a donnés au public. Dom Thierry Ruynart (*Act. select.* pag. 437), dans ses notes sur la Vie de saint Euple, apporte le même exemple, pour lequel il cite Bollandus. M. Baillet, qui ne laisse passer aucune occasion de relever les fautes de Métaphraste, n'a pas négligé celle-ci. « Nous avons, dit-il (*Tab. Cris.* 12 *Août*, pag. 22), les Actes authentiques de saint Euple, en grec et en latin, dont toutes les éditions sont jugées assez bonnes, pourvu que l'on n'y comprenne pas la paraphrase qu'en a donnée Métaphraste, qui les a corrompus en les accommodant à son goût. » M. de Tillemont (tom. V, not. 1 *sur saint Euple*, pag. 695, c. 1) prétend aussi que ces Actes, attribués à Métaphraste, sont excellents pour faire voir combien les nouveaux Grecs ont abusé de la crédulité et de la simplicité des peuples : « Et c'est, dit-il, l'unique usage qu'on en peut faire, selon Bollandus. »

En effet, en comparant les Actes légitimes de saint Euple, avec ceux qui ont passé par les mains de Métaphraste, on peut justifier ce que les savants lui reprochent sur ses falsifications, son amour pour les fables, les additions dans les anciennes Vies des saints, la liberté à inventer de nouveaux faits, son génie à rapporter les choses, non pas comme elles se sont passées, mais comme elles ont pu se passer; les harangues qu'il fait faire aux martyrs; les dialogues, les disputes des saints avec leurs juges et leurs persécuteurs; mais on y voit sur-tout des conversions nombreuses et surprenantes de païens, des tourments extraordinaires et inouis : *Conferat nunc*

(8) *Vitarum, quas conscripsit Metaphrastes, numerus in immensum cumulum posterorum negligentia auctus est, obscuriori cuiusvis, anonymique auctoris narratiuncula Simeoni Metaphrastæ mox adscripta.* Guill. Cave, *Hist. litt.* pag. 492, col. 2.

(9) Un savant auteur de la Compagnie de Jésus prétend excuser les fautes de Métaphraste, en ces termes : *Serio putem quod nunc primum occurrit (dum illas Metaphrastæ laudes a Psello compositas attentius lego), quædam quæ minus subsistant, Vitis sanctorum insperata fuisse, per illam ingentem scribarum Simeonis multitudinem, vel voluntate, vel casu. Tradit enim Psellus ternas amanuensium classes a Simeone adhibitas fuisse, et primum quidem orbem*

scribarum litterarum Notis excepisse dictata : scribas vero secundos ex adnotatis priorum nova transcripsisse exemplaria : ac denique tertios scribas censorum induisse personas, atque omnia, quæ correctione digna viderentur, mutasse : ad hæc, tantam harum Simeonis lucrationum multitudinem existisse, ut eas ipse studiosius paulo recolere non potuerit. Unde jam nihil mirandum quod in Vitis a Metaphraste conscriptas quædam minus apta irrepisse videantur : non enim omnia sphalmata auctor tam occupatus advertere potuit, a librariis, vel ruditate, vel casu profecta. Wagnuevêkins in Proleg. ad librum quem *Pistolæ Marianum Græcorum* inscripsit, num. 28.

qui volet, conclud Bollandus (*ubi supra*, pag. 199, A col. 1), après avoir rapporté quelques extraits des Actes sincères de saint Euple, *eadem ex Metaphraste edita a Lipomano et Surio Acta; et perspiciet quam ea laciniosa, imo inepte coagmentata; additis non solum tormentorum variis generibus, sed etiam plurimis miraculis.*

Le sentiment de ce docte Jésuite a été suivi de tous les autres savants : cependant si ces derniers avaient bien examiné le texte de Bollandus, je ne sais s'ils n'auraient pas rendu quelque justice à Métaphraste sur ce fait. Voici comme en parle ce savant Jésuite, avant que de rapporter l'extrait des Actes de saint Euple *ibid.* pag. 598, col. 2): *Dandum est, dit-il, exemplar sic interpolatorum sive ab ipso Metaphraste, sive ab ejus amanuensis, legitimum actorum, etc.* Et dans la colonne suivante, parlant des Actes de sainte Agathe : *Annon idem, dit-il, in sanctæ Agathæ gestis suspicari possumus factum ab eodem Metaphraste, ejusve amanuensis.* D'où il est aisé de voir que Bollandus ne rejette pas entièrement sur Métaphraste la corruption des Actes de saint Euple, puisqu'il avoue qu'elle a pu venir d'une autre source. Mais quand il serait vrai que dans cet endroit ce savant Jésuite ferait retomber sur Métaphraste toutes ces altérations de la Vie de saint Euple, il est constant que les savants continuateurs de Bollandus, en examinant de nouveau l'histoire de ce saint martyr dans le 1er tome des saints du mois de Mai p. 37), ont trouvé que l'édition des Actes de saint Euple, qui est dans Lipoman et dans Surius, n'est point de Métaphraste. M. de Tillemont (tom. V, not. 1 sur saint Euple, pag. 695, col. 1), qui avait vu cet endroit, puisqu'il le cite, n'a pas osé attribuer ces Actes à Métaphraste ; mais il se contente de dire, *Quel qu'en soit l'auteur, etc.* Si les autres savants avaient fait quelque attention à ce dernier passage des continuateurs de Bollandus, il y a lieu de croire qu'ils ne se seraient pas servis de cet exemple pour exagérer les prétendues falsifications de Métaphraste. Je me suis peut-être trop étendu sur ce point : mais j'ai cru devoir faire connaître qu'on peut souvent attribuer à cet auteur des fautes dont il n'est pas coupable.

§ V. — *La conduite de Métaphraste n'est peut-être pas si blâmable qu'on le voudrait faire croire.*

Pour convaincre Métaphraste de falsifications et d'impostures, il serait nécessaire d'établir les conjectures qu'on en donne sur des principes solides. Il faudrait donc examiner les monuments anciens qui nous restent, et les comparer avec les copies qu'en a faites cet auteur grec, et qui sont certainement de lui : et par ce moyen on pourrait peut-être se convaincre que ses paraphrases sont très-peu considérables, supposé qu'elles ne viennent pas d'une main étrangère. C'est ce qu'il est aisé de voir dans la Vie de saint Syméon le Stylite, qui est dans l'histoire de Théodoret intitulée

PATROL. GR. CXIV.

*Philothée, ou De la vie monastique; dans celle de saint Nicéphore martyr rapportée par Bollandus (Febr. tom. II, pag. 283 et 537); dans celle de sainte Euphrosyne vierge, dont la traduction Latine est plus ancienne que ce qu'en a composé Métaphraste ; et dans quelques autres qui nous restent; et l'on verra que les paraphrases que l'on exagère si fort, se réduisent à quelques mots pour faire la liaison des périodes, ou pour exciter l'attention du lecteur, en marquant les temps et les lieux: *Adjunctis temporibus et locis* (Bolland. *ibid.*) Au moins l'on ne peut douter que ces Actes des martyrs, que Dom Thierry Ruynart a mis dans son recueil, et qui viennent de Métaphraste, n'aient passé par ses mains, sans qu'il y ait rien ajouté.*

Mais quand on voudrait soutenir que cet écrivain a donné trop d'étendue à sa matière ; qu'il a mis des paroles dans la bouche des saints et des juges, soit pour rendre la narration plus agréable et plus utile, soit pour donner une grande idée du courage des martyrs, de la cruauté des tyrans, de la vertu et de la piété des autres saints, quand on conviendrait de toutes ces choses, faudrait-il en faire un crime à ce légendaire ?

Si on lit avec quelque attention les discours de saint Grégoire de Nysse sur saint Théodore d'Amasée, martyr ; de saint Basile sur saint Barlaam, martyr, sur saint Gordien, aussi martyr, et sur sainte Julite ; de saint Chrysostome sur saint Lucien, prêtre d'Antioche, et sur sainte Pélagie, martyre ; de saint Ambroise sur sainte Agnès ; si l'on jette les yeux sur les homélies et les panégyriques que les autres Pères ont prononcés en l'honneur des saints ; on trouvera que Métaphraste n'a fait qu'imiter en bien des choses la manière d'écrire de ces Pères : car ils ont employé tous les ornements de l'éloquence pour relever leur sujet. Combien de tours ne donnent-ils pas aux choses pour les rendre plus agréables, et pour attirer l'attention des lecteurs, pour exciter leur piété, et pour mettre dans tout son jour le courage vraiment chrétien des saints martyrs et la cruauté des tyrans ? Ont-ils négligé d'orner leurs discours de descriptions admirables, de harangues très-éloquentes, et d'attribuer des pensées sublimes aux saints martyrs, en leur faisant dire quantité de choses qu'ils n'ont point dites, selon toutes les apparences ?

En voici un exemple, tiré de l'excellent discours que les soldats de la légion Thébéenne firent à Maximien, lorsqu'ils refusèrent de sacrifier, après qu'il les eut fait décimer une seconde fois. (S. Eucher. *apud S. Paul.*; Ruyn, *Acta select.* p. 292.) « Nous sommes vos soldats, disaient-ils à l'empereur, mais nous sommes aussi les serviteurs de Dieu : c'est ce que nous avouons avec joie. Nous vous devons nos armes, et à Dieu un cœur innocent. Nous avons reçu de vous la solde de la milice, et de Dieu le commencement de la vie. Nous devons donc vous suivre, mais non contre celui

qui est notre Créateur, et qui est aussi le vôtre, quand même vous ne voudriez point le reconnaître. Nous sommes prêts à vous obéir, comme nous avons fait jusqu'à cette heure; mais non pas quand vous nous commanderez des crimes. Que s'il faut nécessairement désobéir, ou à Dieu ou à un homme, nous obéirons à celui que nous craignons le plus... Après tout, comment vous assurerez-vous de notre fidélité, si nous ne la gardons pas à notre Dieu? Le serment que nous vous avons prêté, est-il plus auguste que celui que nous lui avons fait auparavant? si vous cherchez à faire mourir des Chrétiens, nous le sommes tous, prêts à recevoir avec patience le coup de la mort. Nous le recevons avec la même joie, que nous l'avons déjà reçu en la personne de nos frères : car les Chrétiens savent souffrir, et non pas se révolter. Le danger où nous nous voyons, ne nous paraît pas une nécessité de nous défendre. Quelque terribles que soient les efforts de ceux qu'on réduit dans le désespoir, et quelque justes qu'ils paraissent, nous avons des armes, et nous ne nous en servons point. Nous aimons beaucoup mieux souffrir la mort que de la donner, et sortir de ce monde innocents, que d'y demeurer souillés d'un crime. Employez donc contre nous les tourments, le fer et le feu : nous sommes prêts à tout souffrir, mais non pas à cesser d'être Chrétiens. »

Nous avons rapporté un peu au long ce discours si généreux, si sage, et véritablement digne d'être prononcé par des martyrs, pour faire voir qu'il est difficile de croire que saint Eucher de Lyon, qui en est auteur, n'y ait rien mis du sien, et qu'il ne l'ait pas paraphrasé. Si l'on en trouvait un semblable dans Métaphraste, l'on ne manquerait pas de dire qu'il est de son invention, et qu'il fait parler ces saints à sa manière. Cependant je ne crois pas que personne se soit avisé de blâmer saint Eucher d'avoir fait ainsi penser et parler ces généreux soldats : car quand on conviendrait qu'ils ont en effet prononcé ces paroles dans une semblable occasion, au milieu d'une armée d'idolâtres, il serait difficile de marquer qui est-ce qui en aurait pu ramasser si exactement toutes les particularités, et comment elles se seraient conservées pendant près de deux cents ans dans la mémoire des hommes, d'où saint Eucher les avait tirées, comme nous l'apprend M. de Tillemont, qui loue beaucoup cette histoire, et qui l'a jugée digne du grand saint Eucher de Lyon. Quelque persuadé qu'on soit que cette harangue est de ce Père, cela n'a pas empêché que dom Thierry Ruynart n'ait mis cette narration parmi ses Actes choisis, aussi bien que plusieurs autres, dans lesquelles on voit clairement que ces auteurs font souvent parler et les martyrs et les tyrans.

On sait bien, dira-t-on, que les Pères ont parlé en orateurs dans leurs homélies et dans les panégyriques qu'ils ont faits en l'honneur des saints; mais Métaphraste n'en est pas demeuré là : ce qu'on

blâme le plus en lui, c'est d'avoir beaucoup ajouté du sien aux histoires qu'il a écrites, d'avoir rapporté les choses, non pas comme elles se sont passées, mais comme elles ont pu se passer; et ce que M. de Tillemont ne peut surtout souffrir dans cet écrivain, c'est que dans le temps qu'il fait profession de suivre ses auteurs mot à mot, il les altère et les fait parler à sa fantaisie.

Ce reproche est à la vérité très considérable; mais c'est au public à juger si un légendaire, qui ajoute quelques circonstances à son original, pour le rendre plus agréable et plus utile, est plus blâmable que celui qui en retranche beaucoup de choses qui peuvent contribuer à faire éclater davantage le mérite des saints et la grâce de Jésus-Christ : principalement lorsque les histoires des saints sont sincères, authentiques et originales; car en ce cas il n'y a rien qui ne soit édifiant, et qu'on doive négliger. Or, on pourrait peut-être prétendre que, si Métaphraste a donné dans le premier excès, M. Arnauld d'Andilly, M. de Tillemont et M. Baillet, sont tombés dans le second. Mais, dira-t-on, il y a bien de la différence entre la conduite de ces auteurs et celle de Métaphraste. Ce dernier fait profession de suivre son original mot à mot, au lieu que ces savants écrivains ne se sont pas astreints à cela : « Je me suis gardé, dit M. d'Andilly (*Vies de plusieurs saints, avis au lecteur*), de rien ajouter dans aucune de ces Vies, mais j'ai abrégé divers endroits dont la longueur n'aurait pas été moins inutile qu'ennuyeuse; et j'en ai retranché d'autres qui étaient entièrement superflus, du nombre desquels sont plusieurs miracles. » M. de Tillemont et M. Baillet ont tenu la même conduite, qui est très raisonnable, puisqu'ils ont exactement suivi méthode qu'ils s'étaient prescrite, tandis que Métaphraste a passé ses bornes. Et c'est sur quoi on ne peut le justifier, s'il est tombé dans cette faute; mais du moins il est constant qu'il y a plusieurs Actes originaux que dom Thierry a mis dans son recueil, dans lesquels on voit que Métaphraste a tenu la parole qu'il avait donnée.

Mais quelque coupable que soit ce légendaire, ne pourrait-on pas lui faire quelque grâce? Car s'il a été permis aux savants critiques d'abrégé divers endroits des histoires qu'ils rapportent, parce que leur étendue n'aurait pas été moins inutile qu'ennuyeuse, ne pourrait-on pas accorder à Métaphraste, en conservant tout le fond de son sujet, la liberté d'y ajouter de légères circonstances pour rendre sa narration plus utile ou plus agréable? ce que ces savants critiques n'ont pas négligé eux-mêmes dans les occasions. Puisque ces critiques éclairés, pour se conformer au goût de notre siècle, ont cru devoir retrancher quelques faits qui étaient entièrement superflus, du nombre desquels sont plusieurs miracles, doit-on blâmer Métaphraste d'avoir suivi le génie de son temps, où l'on ne considérait pas les miracles comme des choses superflues, mais comme un des ornements

de l'histoire des saints, et d'avoir rapporté tous ceux qu'il a trouvés dans ses Mémoires: car quelque grande que soit l'érudition de nos sages critiques, il leur serait peut-être très difficile de montrer que Métaphraste ait forgé de nouveaux miracles dans sa Collection des vies des saints.

§ VI. — *Exemple des paraphrases de M. Baillet, qui ne sont pas moins considérables que celles de Métaphraste.*

Mais quand on voudrait avoir quelque indulgence pour ce légendaire grec, et l'excuser en quelque manière à cause du mauvais goût de son siècle et du génie de sa nation, il faut avouer qu'il s'est bien émancipé, que ses falsifications et ses infidélités sont tout à fait inexcusables, et que les reproches que tous les savants lui ont faits de ses fautes sont très-raisonnables et bien fondés, surtout ceux que lui fait M. de Tillemont, qui ne croyait pas, comme le rapporte M. Baillet (*Disc. p. 60*), « qu'on dût estimer pour quelque chose ce qu'on a coutume de louer en lui, en considérant le mauvais office qu'il a rendu à la vérité dans le reste, et qui ne pouvait souffrir surtout que Métaphraste fit profession de suivre ses auteurs mot à mot, et qu'en même temps il les altérât et les fit parler à sa fantaisie. » M. Baillet cite à la marge la page 528 du premier tome des Mémoires de M. de Tillemont. C'est dans cet endroit, qui est la note 20 sur saint Jean Baptiste, qui porte pour titre, *Additions de Métaphraste*, que ce savant critique rapporte un exemple sensible des paraphrases de cet auteur: « L'histoire des trois translations du chef de saint Jean-Baptiste, qu'Allatius attribue à Métaphraste, porte que ce saint chef répandait une bonne odeur et même un grand éclat, tant lorsqu'il fut trouvé à Jérusalem, que lorsque Urane vint avec des cierges pour le transporter. On voit en cela le génie de Métaphraste, qui suppose que les choses ont été telles qu'il s'imaginait qu'elles devaient être: car on ne trouve rien de cela, ni dans l'ancienne relation de la première invention, ni dans celle de Marcel, où Métaphraste change beaucoup d'endroits, quoiqu'il rapporte la chose en son nom, et qu'il fasse profession de le suivre mot à mot, *πρὸς λέξιν*. Après cela pourra-t-on dire (Baillet, *ibid.*) qu'on fasse tort à Métaphraste, quand on assurera que c'est pour avoir su trop bien mentir que quelques-uns l'ont regardé comme un imposteur et un faussaire, né pour produire des monstres, oultré au delà de ce que la Grèce païenne a imaginé de fables en faveur de ses dieux: qu'on a en horreur ses fictions et ses paraphrases, et que les savants font si peu de cas de son témoignage, qu'ils ne daignent pas seulement le nommer ?

Mais, dira quelqu'un, pourquoi se récrier tant sur les additions faites par Métaphraste dans cette histoire? Car outre qu'on pourrait en quelque façon les excuser, n'en trouve-t-on pas quelquefois d'aussi considérables dans les écrits de nos sages criti-

ques, dont l'exactitude, le bon goût, l'érudition, les mettent bien au-dessus de cet écrivain grec ?

Je laisse au public à examiner si M. Baillet n'a pas un peu *métaphrastisé* la vie de saint Cyrille enfant, martyr de Césarée en Cappadoce pendant la persécution de Dèce, ou celle de Valérien. Mais afin qu'on en puisse mieux juger, je mettrai ici tout au long l'histoire de ce saint enfant telle qu'elle est dans M. Baillet, avec l'original latin qu'il a fait profession de suivre. Je marquerai dans le français de M. Baillet, en caractères italiques, les additions qu'il y a faites; et dans le latin, en caractères romains, ce que cet habile critique en a retranché, c'est-à-dire les endroits qu'il n'a pas traduits.

M. BAILLET.
29 mai, page 911 et les suivantes.

Martyrium Cyrilli pueri, ex tom. VII Marti Bolland. apud Ruynard, Acta selecta, pag. 253.

Après quelques lignes, qui font comme un petit exorde, il parle en ces termes de saint Cyrille :

Il n'avait que Jésus-Christ en bouche, et témoignait être disposé à tout faire et à tout souffrir pour lui. C'est ce qui lui fit soutenir avec une confiance merveilleuse, non-seulement les menaces les plus capables d'affrayer les autres, mais les tourments auxquels on voyait succomber souvent les personnes mêmes les plus robustes.

Il avait pour ennemi de la foi, et pour persécuteur même, son propre père, qui, ne pouvant venir

à bout de lui faire préférer sa volonté à celle de Dieu qu'il servait, le désavoua pour son fils, lui ferma la porte de sa maison, et lui refusa les choses les plus nécessaires à la vie.

On ne pouvait s'empêcher de blâmer une dureté si inouïe dans un père. Mais Cyrille ne faisait qu'en louer Dieu, qu'il regardait beaucoup plus comme son véritable père que celui que la nature lui avait donné, et qui l'aban-

donnait de la sorte. Sans perdre le respect qu'il devait à son père, il regardait d'un œil indifférent la perte de tous les avantages dont il le

On laisse la petite préface qui est à la tête de ces Actes, et l'on commence où M. Baillet se rencontre avec le latin.

Etenim omni tempore Christum nominans erat Cyrillus et semetipsum inde esse motum fatebatur: et plagis confusus et verbis ruinatus, neque verborum injuriam computavit; sed sustinuit hæc quidem libentissime: prompte autem aliquid majus materium expectabat. Cum autem crescerent animi,

Abjicit quidem eum pater, domum ei claudens, et quæ in ei erant propria abnegabat ei.

Quidam autem in his laudabant patrem, et valde mirabantur: ipse vero quasi nihilum reputabat abdicari a patre; et quod parva auferens ei, majora et utiliora ei prouideret, sedes quæ in Domino erat, dicebat.

privait, à la vue des biens éternels que la foi lui A faisait envisager.

Cet homme qui vérifia la prédiction que Jésus-Christ avait faite, que les parents trahiraient leurs propres enfants et les livreraient eux-mêmes aux juges à cause de lui, alla faire au magistrat des plaintes de son fils, comme d'un enfant rebelle à son père et aux dieux.

Le magistrat envoya prendre Cyrille par des soldats ; et l'ayant fait venir devant lui, il essaya de le ramener aux volontés de son père ; et il lui fit ensuite de grandes menaces pour l'intimider. Voyant que Cyrille n'en était pas plus ému, il changea de discours, et lui dit qu'on lui pardonnait le passé, s'il voulait être sage ; que son père voulait bien oublier toutes ses désobéissances, et tous les autres sujets de mécontentement qu'il lui avait causés, le recevoir dans sa maison, lui rendre tout ce qu'il avait perdu, et le rétablir dans les droits de sa succession, dont il l'avait privé.

Cyrille lui dit qu'il se réjouissait, non des belles promesses dont on le flattait, mais des reproches et des menaces qu'on lui faisait ; qu'il se consolait aisément de se voir chassé de la maison de son père, par l'espérance qu'il avait d'être reçu dans celle de Dieu ; qu'il consentait de demeurer pauvre, pourvu qu'il pût jouir des richesses éternelles dans le ciel ; et qu'au reste il ne craignait point la mort, parce qu'il attendait ensuite une vie plus heureuse que celle qu'on lui voulait ôter.

Le juge étonné d'une si généreuse réponse, lui fit mettre les fers, et commanda qu'on le conduisit au lieu du supplice comme pour y être exécuté. Il donna en même temps un ordre secret aux bourreaux de tout faire à son égard, jusqu'au coup de la mort, mais de ne point passer au delà, parce qu'il voulait employer ce dernier remède de la peur, pour

Hæc agens in iram provocabat Cæsareæ judicem, et vocans eum per ministracionem militum, et terrenis simul de judiciis, videbat quidem in principio eum non terreri, sed omnimomento ab omni trepidatione securum (astare) modica omnia contra fidem computantem. *En indulgeo tibi, inquit Judex, o puer, delicta. Dimittit tibi et pater offensam, in domum suscipit te. Licet tibi frui bona patris, si soltius fias, si tibi metipsum des cogitatum.*

Beatissimus vero Cyrillus, Gaudeo, dixit, cum pro his mihi increpatur. Ego enim apud Deum optimo recipiar. Delector doma mea privatus. Habitabo enim majorem et meliorem. Sponte fito pauper, ut fruatur divitiis (æternis) ; bonam mortem non metuo, quia vitam providico mihi meliorem.

Hæc dicens cum quadam deifica virtute, precipitur ligari solemniter, quasi ad mortem deducendus. Usque terrorem autem et jussionem illud publicos (ministros) facere (judex præcipit, probationem accipiens pueri.

vaincre sa fermeté, et l'obliger d'acquiescer aux volontés de son père.

Ceux que le juge avait commis pour lui rapporter des nouvelles de la contenance que cet enfant tiendrait à la vue des tourmens, vinrent lui dire qu'on n'avait pu lui arracher une larme ; que lorsqu'on avait fait mine de le jeter dans le feu, il n'avait ni reculé, ni crié, ni changé de couleur ; que quand on lui avait fait voir l'épée pour lui couper la tête, il avait présenté le cou, avec une résolution capable de faire trembler le bourreau :

Le juge, plein d'étonnement et d'admiration, fit revenir Cyrille devant lui, et faisant valoir l'indulgence qu'il avait eue pour lui, il l'exhorta à rentrer en lui-même, et à profiter de la grâce qu'il venait de recevoir.

L'enfant lui répondit : Loin de me faire grâce, vous m'avez fait grand tort, en me retirant des fers et des épées. Ce n'est point une indulgence, c'est une cruauté que vous avez exercée contre moi. J'ai une autre maison et d'autres richesses à attendre que celles de mon père. J'espérais en aller jouir lorsque vous m'avez ôté cette satisfaction. Ne m'enviez donc pas plus longtemps mon bonheur.

Les assistants, également surpris des raisonnements et de la constance de ce jeune garçon, ne purent retenir leurs larmes pour la plupart. Cyrille eut encore le courage de leur en faire des reproches. Vous devriez rire, leur disait-il, et vous réjouir de l'état où vous me voyez.

Lorsque le juge eut prononcé la sentence de mort, les pleurs des autres redoublèrent. Mais Cyrille, d'un ton qui marquait la disposition de son grand cœur et la solidité de sa joie, leur dit : Si vous sa-

Quando autem neque lacrymatus puer nuntiatur, neque ignem metuens, in quem injicere hunc minabantur, sed patientissimè ad mortem pergentem :

Iterum vocat hunc Judex, docere animatus et verbo suadere secundum solitum sibi morem. Vidisti, o puer (inquit), ignem; vidisti, o juvenis, gladium : sobrius esto, ut iterum habeas patris domum et fortunam.

Qui respondit : Nocuisti, o tyranne, me revocans ; nocuisti, et pessime gessisti : frustra succendisti ignem, sine causa gladium acuisti. Multo major (est) domus quam habitare festino : multo divitiis præstantiores. Has accipere a Domino accelero, celerius me consumma, ut celerius fruatur.

Et hæc audientes astantes lacrymabantur : puer autem lacrymas eorum inculpabat et, Debetis, inquit, ridere, debetis delectari, debetis (me) producere gaudentes ad patiendum. Nescitis quam civitatem habitabo ; nescitis quam fiduciam habeo. Concedite sic expendere vitam. Hæc dicens ibat mori.

Splendidus autem et spectabilis erat, non solum ei qui recipit hujus animam, sed et aliis qui Cæsareæ habitabant, ipsum adjuvante qui regnat in sæcula sæculorum. Amen.

viez quelle est la confiance que j'ai en Dieu, et si vous connaissiez le pays où je vais, vous m'exhorteriez sans doute à souffrir *avec courage, plutôt que de me plaindre et de pleurer ma mort. Mais il n'eut pas besoin d'autre exhortation de la part des hommes*, étant intérieurement soutenu par la grâce de celui pour lequel il combattait, et qui devait le couronner. »

Il est aisé de juger, par ce que nous venons de rapporter, que M. Baillet a ajouté beaucoup de choses à son texte et qu'il en a supprimé d'autres ; sans parler de quelques tours qu'il a donnés à l'original en quelques endroits, qui ne paraissent pas convenables. On sait bien que le texte original ne paraît pas fort exact, et qu'il y a même quelques fautes, soit qu'elles viennent de l'interprète, ou de la négligence du copiste. On ne disconvient pas non plus que le Latin des Actes étant fort serré, ce critique n'ait été contraint de lui donner un autre tour, et d'y suppléer quelque chose pour s'accommoder au génie de notre langue. Mais quand tout cela ne justifierait pas assez la traduction de M. Baillet, on ne prétend pas le blâmer d'avoir ajouté à son texte, pour donner à entendre comment les choses ont pu arriver : car ces traits d'éloquence sont très ordinaires dans les homélies des Pères et dans les historiens, qui ajoutent quelquefois des ornements à leur matière sans en altérer le fonds. Mais cet exemple que nous venons de rapporter, montre assez que M. Baillet n'a pas toujours raison, quand il tâche d'affaiblir l'autorité des Pères, sous prétexte qu'ils ont parlé en orateurs plutôt qu'en historiens dans les Vies des Saints qu'ils nous ont données : et que l'on ne rend pas assez de justice à Métaphraste, lorsqu'on se récrie tant contre lui dès qu'on trouve qu'il a paraphrasé sa narration. Car pourquoi cette conduite sera-t-elle un crime dans cet écrivain, et un sujet d'éloge pour les critiques ?

L'un des plus célèbres exemples que l'on rapporte pour décrier Métaphraste sur le sujet de ses paraphrases, est pris de la Vie de saint Nicéphore, martyr d'Antioche. Cette Vie se trouve au 9 de février (tom. 2, p. 283) dans Bollandus ; qui ajoute en lettres italiques les endroits de Métaphraste qu'il appelle *interpolata*. Dom Thierry Ruynard (*Act. select.* p. 245) dit que ces Actes ont été donnés par Bollandus, *adjunctis altero caractere Metaphrastis Additionibus*. M. Baillet, parlant de cette histoire (9 fév., p. 15), remarque que de la manière qu'elle a été donnée par le P. Ruynard, « elle est estimée fidèle, et exempte des gloses et amplifications que Métaphraste et quelques autres Latins avaient insérées dans les Actes qu'on avait auparavant. Cependant, si l'on examine les additions que Métaphraste a faites dans cette Vie de saint Nicéphore, et qu'on les compare avec celles qu'on voit dans l'histoire de saint Cyrille publié par M. Baillet, on jugera aisément que ce critique a plus paraphrasé, et moins suivi son original, que

Métaphraste. Car les Actes de saint Nicéphore que celui-ci nous a donnés, ne diffèrent du texte que par quelques mots, la plupart très-peu importants, comme M. de Tillemont en convient (tom. IV, not. 8 sur la persécution de Valerien, p. 590, col. 2 ; au lieu qu'on trouve des circonstances assez considérables ajoutées par M. Baillet, qui ne sont point dans son texte ; sans compter plusieurs retranchements qu'il a faits à son original, quoiqu'il soit trois fois plus court que celui de saint Nicéphore, qu'on prétend avoir été altéré par Métaphraste. Mais afin qu'on en puisse juger, nous mettrons à la fin de ce paragraphe la Vie de saint Nicéphore tout au long, avec les paraphrases de Métaphraste en caractère italique, afin qu'on les puisse distinguer du texte.

L'histoire des trois translations du chef de saint Jean-Baptiste, qu'on propose encore ordinairement comme un exemple des infidélités de Métaphraste, paraît moins paraphrasée que la narration du martyre du saint enfant Cyrille. Les deux miracles dont parle Métaphraste ne peuvent pas passer pour des additions, parce qu'il n'en est parlé ni dans l'ancienne Relation, ni dans celle de Marcel. Est-ce que Métaphraste n'a pas pu les rapporter sur d'autres Mémoires ? Dira-t-on qu'une circonstance est fautive, parce que ceux qui ont rapporté l'histoire entière ne font aucune mention de cette circonstance ? Sur ce pied là, il se trouvera bien peu de narrations fidèles.

Quand il serait absolument vrai que Métaphraste eût ajouté ces deux miracles, qui d'ailleurs n'ont rien d'incroyable, et qu'il eût encore ajouté de son chef ce qu'il dit, qu'Uranus vint avec des cierges pour transporter le saint chef ; tout cela ne ferait que trois additions dans une Relation qui est assez longue : mais combien n'y en a-t-il pas dans la narration de M. Baillet, qui est assez courte ?

Mais, dira-t-on, ce que M. de Tillemont et tous les savants blâment principalement dans Métaphraste, c'est qu'ayant fait profession de suivre ses auteurs mot à mot, il ne laisse pas de les altérer et de les faire parler à sa fantaisie : qu'il ajoute beaucoup du sien aux histoires ; et qu'il rapporte les choses, non pas comme elles se sont passées, mais comme elles ont pu se passer. Toutes ces plaintes sont trop raisonnables pour les condamner : mais ne semble-t-il pas, répondra-t-on, que tous ces mêmes reproches retombent sur M. Baillet ? Ce critique ne fait-il pas profession de suivre le texte des Actes de saint Cyrille, tel qu'il a été donné par Bollandus au 29 du mois de mai, et par Dom Thierry Ruynard, qu'il cite dans sa Table critique, et dans la Vie de ce saint enfant, martyr ?

Quand M. Baillet ne se serait pas restreint aux Actes authentiques donnés par ces deux auteurs, n'aurait-il pas dû nous apprendre d'où il a tiré tant d'additions ? Ainsi, puisqu'il n'a point marqué d'autres sources, et que même il n'a pu le faire ; on est en droit de dire qu'il a paraphrasé la Vie de

saint Cyrille, qu'il a fait parler à sa fantaisie A l'auteur de cette histoire, qu'il a ajouté beaucoup du sien à cette narration, qu'il en a retranché ce qu'il lui a plu, et qu'il a même donné à quelques circonstances un tour qui n'est pas tout à fait naturel; qu'il a rapporté le martyr de ce saint enfant, non pas comme il s'est passé, mais comme il a pu se passer; enfin qu'il a orné son sujet de plusieurs circonstances qui ne sont point dans son original. Ce n'est pas là la seule narration que M. Baillet ait paraphrasée: il serait aisé d'en marquer plusieurs autres, qui ne sont pas moins remarquables que celle de saint Cyrille, et dans lesquelles il ne s'est pas donné moins de liberté. L'on n'a choisie la Vie de ce saint, entre plusieurs autres, que parce qu'elle est fort courte.

On voit par là que l'art de paraphraser n'est pas si particulier à Métaphraste, qu'il n'ait été mis en usage par d'autres auteurs, qui ont prétendu se distinguer par leur justesse et par leur exactitude, quoiqu'ils déclament en mille endroits contre les excès de cet écrivain grec, dont on veut faire passer le témoignage comme n'étant d'aucun poids pour établir un fait historique, et dont même le nom doit être supprimé, quoiqu'on profite de son travail.

Quoique M. de Tillemont fasse, pour ainsi dire, deux sortes d'additions aux histoires originales des saints, on ne croit pas néanmoins qu'elles soient contre l'exactitude. Quand il trouve hors de son sujet quelque chose qui peut relever ou éclaircir la matière qu'il traite, alors, si l'auteur est digne de foi, il ne fait pas difficulté d'insérer ce qu'il lui emprunte dans sa narration, quoique originale, mais avec cette précaution, qu'il distingue d'avec le texte original ce qui lui est étranger, et qu'il cite à a marge le nom de l'auteur qu'il fait parler. Il n'est pas rare que ce docte critique ajoute aussi quelque chose du sien dans les histoires qu'il raconte: mais comme il renferme cela entre deux parenthèses, le lecteur voit bien que ces sortes d'additions ne font pas partie du corps de la pièce: ainsi cela ne peut passer pour une véritable altération.

Il y a eu d'habiles critiques qui ont cru que la plupart des additions de Métaphraste étaient de cette nature (10): et s'il avait pris les précautions de M. de Tillemont, je ne sais si l'on se serait récrié aussi hardiment qu'on l'a fait contre ses paraphrases. Il est certain qu'on trouve dans ce Légendaire des additions en grand nombre; comme celles qu'on suppose qu'il a faites dans la Vie de saint Nicéphore, et dans l'histoire de la translation du chef de saint Jean-Baptiste, qui ne sont pas plus considérables que quelques-unes qui se trouvent dans M. de Tillemont: car nos critiques ne nous

donnent guère que ces deux exemples, pour preuve des infidélités de cet auteur grec.

La vie de saint Nicéphore, martyr (11), tirée d'un manuscrit de la bibliothèque du roi, et comparée avec celle qui a été donnée par Métaphraste. — Les additions de Métaphraste que l'on y a insérées, sont en caractère italique.

In illo tempore erat quidem presbyter in magna Antiochia Syrtæ, nomine Sapricius. Erat autem quidam quoque alius, qui appellabatur quidem Nicephorus, erat vero ordine laicus, et admodum germanus amicus ejusdem presbyteri: seque ambo sic mutuo diligebant, ut existimarentur esse fratres germani, nati ex uno utero; adeo ut esset excellens amor eorum mutuus. Cum longo autem tempore vixissent in hac affectione, bono et honesto infestus et sceleratissimus humani generis inimicus, eis invidens, talem inter eos peperit dissensionem, ut nec in platea quidem vellent sibi invicem occurrere, ex dæmonico odio quod inter se invicem conceperant.

Cum satis vero longo tempore ita fuissent affecti, ad se rediens Nicephorus, et cognoscens odium esse diabolicum, rogavit amicos quosdam, ut irent ad presbyterum Sapricium, et rogarent eum pro Nicephoro, ut ei culpam condonaret, et eum poenitentia ductum acciperet *propter Dominum*. Ille autem noluit ei condonare. Is vero rursus misit alios amicos, ut ei reconciliaretur. Presbyter autem Sapricius nec eos quidem rogantes audire sustinuit. Rursus ergo Nicephorus rogavit alios quosdam amicos, et misit ad ipsum, ut *convenienter divino eloquio* in ore duorum vel trium testium staret omne verbum. Ille autem cum esset duro corde, et implacabilis, et oblitus esset Domini nostri Jesu Christi, qui dicit: « Remittite, et remittetur vobis, » et rursus: *Si offerus donum tuum ad altare, et recordatus fueris quod habes aliquid adversus fratrem tuum, dimitte id, et vadens reconciliare fratri tuo;* et rursus: « Nisi remiseritis hominibus delicta eorum, nec Pater vester cælestis remittet vobis delicta vestra; » omnibus eum rogantibus et petentibus, non condonavit *fratri et amico suo. Non enim habebat in se charitatem et misericordiam: quamobrem jure fuit privatus regno cælorum.*

In primis autem pius et fidelis Nicephorus, cum vidit Sapricium despexisse communes amicos, qui pro eo petentes veniam non acceperunt, ipse currens ad ædes Sapricii, se projicit ad pedes ejus, dicens: *Condona mihi, Pater, propter Dominum Ille vero noluit ei reconciliari ut amico, et maxime cum rogaretur: et maxime cum deberet, etiamsi non fuisset rogatus, a prima excusatione eum accipere,*

(1) *Pauculis, ad attentionem conciliandam, apertive connectendas periodos, interjectis*, Boll. tom. I, Januar, Præfat. p. 18, col. 1.

(11) Apud Bolland. tom. II Februar, die 9. Habetur etiam apud Ruyn, Acta selecta Græc. et Lat. pag. 244, etc.

ut Christianus et presbyter, et qui professus erat a servire Deo.

Cum hæc autem sic fierent, repente existit persecutio et magna afflictio in Antiochia civitate ubi ambo habitabant, et apprehenditur Sapricius ut Christianus, et traditur præsidi: et stetit ante ipsam, et dixit ei præses: Quod est nomen tuum? Ille autem dixit: Vocor Sapricius. Dixit præses: Cujusnam es generis? Dixit Sapricius: Sum Christianus. Præses dixit: Es clericus? Dixit Sapricius: Locum teneo presbyteri. Dicit præses: Augusti nostri et domini hujus regionis et finium Romanorum, Valerianus et Gallus [Gallienus], jusserunt ut, qui se dicant esse Christianos, sacrificent diis immortalibus. Si quis vero despiciens, respuit hoc edictum, sciat de diversis tormentis et suppliciiis plectendum, et sic gravissima morte esse condemnandum. Sapricius autem astans, dixit præsidi: Nos Christiani, o præses, Christum Deum habemus regem; quoniam ipse est solus verus Deus, et Creator cæli et terræ, et maris et omnium quæ sunt in eis. Omnes vero dii gentium, dæmonia; et pereant a facie universæ terræ, qui non possunt alicui opem ferre, aut aliquem lædere aut impedire, cum sint opera manuum hominum.

Tunc iratus præses, jussit eum projici in cochleam, jubens eum vehementer versari. Cum is ergo adeo acerbe et inhumane torqueretur, dixit Sapricius præsidi: Carnis meæ habes potestatem; animæ autem meæ potestatem non habes, sed Dominus Jesus Christus, qui eam creavit. Longo vero tempore tortus, sustinuit tormenta. Cum vidisset autem improbus et malitiosus Judex eum non persuaderi, tutit in eum sententiam, dicens: Sapricium presbyterum, qui edicta contemnit imperatorum, et non paruit, nec diis immortalibus voluit sacrificare, ut qui a spe Christianorum non tolerit excidere, jubemus tradi supplicio capitis.

Cum ergo ipse esset egressus, acceptâ martyrii sententia, et festinaret ad cælestem coronam, audivisset autem sanctus Nicephorus, currens processit ei obviam, et se projecit ad pedes ejus, dicens: Martyr Christi, ignosce mihi quoniam peccavi in te. Ille autem nihil ei respondit. *excæcatus enim fuerat cor ejus a malo dæmone.* Sanctus Nicephorus eum rursus prævenit per aliam viam, et ei occurrit priusquam ipse egrederetur e civitate, et rogavit cum dicens: Martyr Christi, condona mihi ea quæ peccavi in te ut homo. Ecce enim, data est tibi corona a Christo, quem non negasti, sed confessus es nomen ejus sanctum coram multis testibus. Ille autem durus et implacabilis, odio cor habens excæcatus, neque ei dedit veniam, neque ei verbum voluit respondere; adeo ut ipsi lictores dicerent sancto Nicephoro: Tam stultum hominem nunquam vidimus. Vadit ad supplicium capitis, et quomodo petis veniam ab eo, qui jam est moriturus? Dicit eis sanctus Nicephorus: Nescitis quid petam a confessore Christi; Deus autem scit.

Et cum venisset ad locum in quo erat interimendus Sapricius, rursus et dixit Nicephorus: *Rogo te, martyr Christi, ignosce mihi si quid peccavi ut homo: scriptum est enim: «Petite, et habitur vobis.»* Sed eo hæc dicente, et quæ sunt his similia, non audivit sævus et durus amicus: nec flexus est sodalis asperimus, nec fuit mollitus, totus inflexibilis. Non enim audivit illud: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et proximum tuum sicut teipsum. Sed clausit aures cordis sui et corporis, ut aspis surda et claude, quæ non exaudivit vocem incantantium.* Propterea qui personam non respicit et verax est Dominus, qui dixit: Si non remiseritis hominibus delicta eorum, neque Pater vester cælestis remittet vobis delicta vestra; et: *In qua mensura metieris fratri tuo, in ea remetietur tibi.*

Dominus cum vidisset eum nulla tangi proximi misericordia, jure eum privavit regno suo cælesti: imo vero, ille seipsum alienavit a gratia cælesti et ab æternis Dei bonis, propter injuriæ a fratre acceptæ recordationem: et maxime quod in germanum et veterem amicum fuisset animo crudeli, immani et irreconciliabili. Tunc dicunt lictores Sapricio: Flecte genua tua, ut caput tibi amputetur. Dicit autem eis Sapricius: Quare? Dicunt ei lictores: Quoniam noluisti diis sacrificare, sed contempsisti edictum imperatoris, propter hominem qui dicitur Christus. Hæc cum audisset miser Sapricius, respondit lictoribus *hanc miseram et tristem vocem*, dicens: Nolite me ferire; facio enim quæ jusserunt imperatores, et diis sacrifico. Sic eum excæcavit odium, et ab eo abduxit Dei gratiam. Qui enim per ejusmodi tormenta non negavit Dominum nostrum Jesum Christum, cum venisset ad finem mortis, et esset accepturus præmium et coronam gloriæ et spei, negavit vitam æternam, et fuit apostata.

Hæc cum audisset sanctus Nicephorus, rogavit Sapricium, *cum lacrymis*, dicens: Noli, o frater, noli transgredi et negare Dominum nostrum Jesum Christum. Noli omnino, rogo te, ab eo deficere, et perdere cælestem coronam, quam per multa acquisisti tormenta et afflictiones. Ille autem noluit eum omnino audire, sed contendit abire ad interitum et tenebras ultimæ mortis, et ad ignem, qui non potest extinguï. Qui tanti pretii gloriam in momento unius horæ ictus gladii perdidit, revera fuit miser, excæcatus ab odio.

Non enim audivit Dominum nostrum Jesum Christum, dicentem in sancto Evangelio: «Si afferas munus tuum ad altare, et recorderis quod frater tuus habet aliquid adversus te, dimitte munus tuum ante altare, et vade primum te reconciliare fratri tuo, et tunc veniens offer munus tuum.» Et rursus, Petro principi apostolorum, cum rogasset Dominum: «Quoties, si peccaverit in me frater meus, dimittam ei? Septies?» Respondit Dominus: «Non dico tibi septies, sed septuagies septies.» Ille autem miser ne semel quidem voluit condonare fratri suo, et maxime petenti veniam et roganti. Et Dominus quidem

noster et Deus jussit ex animo condonare unicuique, et dimisso munere quod Deo est offerendum, currere ad reconciliationem; ille vero ne summis quidem labris condonavit ei quem pœnitebat, nec in animum induxit ut ei roganti recitteret: sed clausit viscera sua a fratre suo; propterea recessit ab eo gratia divini et vivifici Spiritus, et perdidit magnam, præciosam, et gloriosam coronam martyrii. Quamobrem, o dilecti, nos quoque diligenter caveamus ab hac diabolica operatione, odii, inquam, et injuriæ acceptæ recordatione; ut nostrorum quoque peccatorum detur nobis remissio a Domino Jesu Christo, convenienter ei quod dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; fidelis est enim qui promisit.

Beatus autem Nicephorus, postquam vidit transgressum esse Sapricium, magna voce dicit lictoribus: Ego sum Christianus, et credo in nomen Domini nostri Jesu Christi, quem iste negavit. Me ergo jam pro ipso ferite. Lictores vero non sunt ausi enim ferire absque jussu præsidis. Mirati sunt autem omnes, quod se ita ad mortem tradiderit. Libere enim dicebat: Sum Christianus, et diis vestris non sacrifico. Unus autem ex lictoribus currens renuntiavit præsidi, dicens: Sapricius quidem pollicetur se diis sacrificaturum; est vero illic quidam alius, qui vult mori propter eum qui dicitur Christus, clamans et dicens libere: Christianus sum, et diis vestris non sacrifico, nec obediendo edictis imperatorum.

Postquam audivit præses, in eum tulit sententiam, dicens: Si non sacrificat diis immortalibus, prout jusserunt imperatores, jubeo eum mori gladio: Sapricium vero sinite abire. Tunc accipientes sanctum Nicephorum, eum capite truncarunt, ut præses jusserat, nono mensis Februarii; et sic consummatus fuit in Christo sanctus martyr Christi Nicephorus, et ascendit in cœlos coronatus per fidem in

Christum, charitatemque et humilitatem. Quoniam enim propensus fuit ad charitatem et humilitatem, ideo fuit redimitus corona martyrii, et dignatus est referri in numerum martyrum, ad laudem et gloriam magni Dei et Servatoris nostri Jesu Christi: cui gloria et potentia nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Voilà la Vie de saint Nicéphore martyr, avec les additions de Métaphraste. Le lecteur pourra juger si elles sont assez considérables pour obliger ces savants critiques à exagérer si fort les falsifications de ce légendaire grec. Ils n'ont point trouvé d'exemple plus propre à les faire valoir que cette histoire de saint Nicéphore; il serait même assez difficile d'en produire quelque autre pour justifier leurs plaintes. Cependant il ne faut que conférer les additions que Métaphraste a faites à ces Actes, avec la vie de ce saint telle que M. Baillet nous l'a donnée, pour reconnaître que ce critique y a ajouté des circonstances qui ne se trouvent point dans l'original des Actes, quoiqu'il fasse profession de le suivre; et que ses additions ne sont pas moins considérables que celles de Métaphraste: sans parler de plusieurs choses qu'il a omises, et d'autres qu'il a ôtées de leur propre lieu. On ne prétend pas blâmer cette conduite de M. Baillet dans cette histoire, ni dans les autres où il a fait la même chose, puisque c'est la conduite ordinaire de ceux qui travaillent sur ces sortes de matières, et que les Pères mêmes l'ont pratiquée. Mais on en peut conclure que cette liberté de Métaphraste n'est pas suffisante pour le rendre méprisable et indigne de toute créance, et pour le faire passer pour un imposteur et un faussaire, né pour produire des montres, et outré au delà de ce que la Grèce païenne a imaginé de fables en faveur de ses dieux; puisqu'on trouve encore aujourd'hui des écrivains respectables qui prennent la même liberté.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΝ ΚΥΡΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝΑ.

SAPIENTISSIMI PSELLI

ENCOMIUM

IN METAPHRASTEM DOMINUM SYMEONEM.

(Apud Allatium *De Symeonibus.*)

Cum et vita et dicendi facultate magnum Symeonem laudare statuerim, cujus per universum orbem terræ est nomen, et res gestæ celebratæ, nescio quibusnam verbis utar in eo laudando, vel

Τὸν μέγαν ἐν βίῳ καὶ λόγῳ Συμεῶν ἐπικινεῖν προσλόμενος, τὸ πάσης τῆς οἰκουμένης λαμπρὸν καὶ περιβόητον καὶ ὄνομα καὶ εὐτύχημα, οὐκ οἶδα τίσι ποτὲ λόγοις περὶ αὐτοῦ χρῆσθαι, ἢ τί τῶν πάντων

ἔρῳν, ἀρχοῦσαν τὴν εὐφημίαν παρεξομαι. Ἄνθρωπος γὰρ ἕκαστος, οὐ λόγῳ μόνον κοσμοῦμενος, καὶ τότε τοῦ νοῦν ἔχων ἐτοιμώτατος εἰς νοημάτων γονὰς, τὴν τε γλωσσαν οἷον δὴ τὸ Νειλῶν βεῖμα, οὐκ ἐν περιόδοις, οὐκ ἐκ διαστημάτων μακρῶν, ἀλλ' ὀσημέρι μωρίαις πληθύνουσαν πήγῃσι, καὶ εὐκαιρότατα πελαγίζουσαν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀπὸ τῶν ἡθῶν κρᾶσει, καὶ τὸ πάσαις ἀρεταῖς, καὶ τῷ παράδειγμα γενέσθαι τοῦ ζηλοῦν ἐθέλουσι μεγαλοπρεποῦς βίβου καὶ σώφρονος σεμνονομένου. Τοῦτον δὴ τὸν περιώνυμον ἄνθρωπον, καθ' ὄραν, ὡς εἶπεν, ἡ Κωνσταντινούπολις ἐξήγηθησεν, ἡ πρώτη τὸν πρῶτον, ἡ καλλίστη τῶν πόλεων, τὸν κάλλιστον φάναι πολιοῦχον, καὶ δοῦσα τοῦτο τοῦ ἐξ αὐτῆς γεγενῆσθαι, καὶ τῇ τοιαύτῃ γενέσει τιμῆσασθαι, ἀντίλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ τοιοῦτον περιεργεῖν, οἷος καὶ μόνος ἐξήρκεσεν ἂν τὰ καλλίστατα ἐκείνη ἀποδοῦναι τῶν πόλεων· καὶ γέγονεν αὐτῇ ἡ παρ' ἐκείνου τιμὴ τῆς πρότερον μεγαλοπρεπεστέρῃ καὶ μείζον· ὅσον τότε μὲν κάλλιε καὶ μεγέθει τῶν ἄλλων ἐκράτει πόλεων, ὥσπερ τις παρδείσου χῶρος τῇ περιβολῇ καὶ τῷ κύκλῳ ὕστερον δὲ δι' ἐκεῖνον καὶ τοῖς ἄνεσι τῶν ἀθιγενῶν ἀρετῶν, τὰς ἄλλας ὑπερηκόντισεν· ὥστε εἰ καὶ μὴ οὕτως ἐξ ἀρχῆς κόσμου τετύχηκεν, μηδὲ οἰκιστὴν τοιοῦτον ἠτύχηκεν, ἀπέχρησεν ἂν αὐτῇ τὸ θυμωστὸν δὴ τοῦτο γέννημα πρὸς τὴν τῶν κραιττόνων ἀντίθεσιν.

Καὶ τὸ κατὰ πάντων ἀσύγκριτον κράτος καὶ ἀπαρμίλλον, ἦν μὲν εὐθύς τὸ ἐκ πρώτης, ὡς εἶπεν, γενέσεως, καὶ ἐξ ἀνοῦσης ἤδη τριχῶς, ὥσπερ οἱ τῶν λεόντων σκύμνοι, εὐθύς τὴν ὄφρυ παραδεικνύοντες, καὶ τῶν ἐπαυχενίων τριχῶν τὸ λάσιον. Ἰππὴν γὰρ αὐτῶν τὰ τῆς συνέσεως ἄνθη, καὶ τὸ φρόνημα βλάσαν τινὰ εἶχε βαθεῖαν, καὶ ὁ νοῦς ἐξήστραπέτι θυμῶσιον. Ταῦτα δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀρχοῦντα ἐτύγγανεν εἰς τελείωσιν, ἐκείνῳ δὲ προχαράγματα τῆς τελείας ἐγγυρῶλετο φύσεως. Ὡσπερ οὖν τῶν δένδρων ὁπόσα παρὰ τὴν φύσιν ἀναβλαστανεῖ τῆς ἐπιμελομένης χειρὸς βραχῦ τι ἐπιδομένη, εἰ καὶ ἀρδεῖαν τινὰ παραδέξεται, ἔτι μάλλον πρὸς κάλλος καὶ μέγεθος ἐπιδίδωσιν· οὕτω δὲ ἐκείνῳ ἦν μὲν ἡ φύσις εὐδρομόν τι χρῆμα, καὶ εὐθύς προῖον κατ' εὐθῦ. Ὅθεν αὐτοφυῶς μὲν ἐρρητόρευε, πρὸς δὲ φιλοσοφίαν ὁ βίβου τῆς ψυχῆς κόλπος ἀφθονα ἐδίδου νοήματα.

Ἐπει δὲ καὶ πρὸς τὰς διατριβὰς τῶν φιλοσοφούντων ἀπέβλεπε, καὶ τινὰς ἐκεῖθεν ἀρχὰς ἐσορίσασθαι πρὸς τὴν τῶν ζητουμένων εὐρεσιν ἀφορμὰς, ἀνέκυψέτι ἀδρόνον, καὶ ἦρθη μετέωρος, καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτίων εἶρε τὸν ἥλιον, ἡ οὕτως εἶπεν, ἀπὸ τοῦ ἡλίου πρὸς τὰς ἀκτῖνας διέδλεψεν, τὸ μὲν ἐκ τῶν ὑστέρων τὰ πρῶτα συλλογιζόμενος, τὸ δὲ ἐκ τῶν προτέρων τὰ δεύτερα τῇ φύσει συμπεριαινούμενος. Εἰδὼς δὲ ὡς δυοὶ τοῦτοις ἡ τελεία καθ' ἡμᾶς φύσις κεκόσμηται, νοῦ γωνήμασι, καὶ γλώττης ῥήμασι καὶ ὡς τῶν πολλοῦδόντων ἐκείνων σοφῶν, οἱ μὲν διὰ φιλοσοφίας τὸν νοῦν ἐτελείωσαν, οἱ δὲ διὰ ῥητορικῆς τὴν γλῶτταν ἐκάθηραν, καὶ πλὴν γε ἐνδὸς ἡ δυτὴν οἱ λοιποὶ πρὸς

quidam dicturus, ex omnibus sufficientem præbebo laudationem. Hic enim vir non solum erat ornatus eloquentia, et mentem habebat promptissimam ad gignenda præclara cogitata, et linguam tanquam Nili fluentum, non post longum temporis curriculum, sed quotidie rivis scatentem eloquentiæ, et inunstantem opportunissime: sed et morum temperationem, et quod omnes virtutes erat complexus, et quod erat exemplum iis, qui volebant honeste et moderate vivere, gloriam insignem sibi comparaverat. Hunc ergo virum clarissimum, tempestive atque mature, ut ita dicam, produxit Constantinopolis, prima primum, pulcherrima civitatum, pulcherrimum, ut ita dicam, patronum civitatis; quæ cum ei dedisset, ut ex ipsa nasceretur, et tali ortu eum ornasset, ab eo hoc vicissim accepit, quod eum produxerit, qui vel solus suffecerit ad ei dandum pulcherrima præmia civitatum. Et fuit honor, quem ex illo habuit, prior major et magnificentior; quod tunc quidem pulchritudine superabat alias civitates, veluti quidam locus paradisi ambitu et circuitu; postea autem propter illum floribus quoque ibi genitarum virtutum alias longo intervallo superavit: adeo ut, etiamsi non sic fuisset ornata ab initio, ei suffecisset sætus hic admirabilis ut se posset conferre cum præstantioribus.

Et vires quidem incomparabiles statim, et a primo, ut semel dicam, ortu, etiam florente capillo, ostendebat, non secus atque leonum catuli ostendent protinus supercilium, et densam colli jubam. Etenim flores pullulabant intelligentiæ; et habebat prudentiæ profundam quamdam radicem, et quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc aliis quidem suffecissent ad absolutionem, in illo autem agnoscebantur veluti quædam prius descriptæ figuræ, quæ perfectam ejus indolem præsignificabant. Quomodo ergo arbores, quæ germinant præter naturam, parum egentes manu, quæ earum curam gerat, si aliquam acceperint irrigationem, et pulchritudine et magnitudine adhuc magis augentur; ita etiam illi quoque erat celerrimum ingenium, et quod protinus in altum erigebatur. Quamobrem is sua sponte præbebat se oratori; ad philosophiam autem profundæ animæ sinus copiosa sensa dabat, et cogitata.

Postquam autem aspexit ad scholas philosophorum, et illinc quædam accepit, quæ essent adjumento ad inventionem eorum, quæ quærentur, repente surrexit, et evasit sublimis, et ex radiis invenit solem, vel a sole, ut ita dicam, aspexit ad radios, partim quidem ex posterioribus priora ratiocinatione colligens, partim autem ex prioribus, quæ natura sunt secunda, concludens. Cum autem sciret, quod perfecta nostra natura his duobus est ornata, nempe fetibus mentis, et linguæ fluentis, et quod ex illis, qui eam præcesserunt, sapientibus, alii quidem consummaverunt mentem per philosophiam, alii vero per dicendi facultatem linguam ex-

purgaverunt, et præter unum aut duos, reliqui ad alterutram declinaverunt; aliis quidem densis epicherematibus lingua fluxit instar fluvii: alios autem celebrarunt præclara mentis sensa et cogitata, adeo ut hi quidem essent propemodum elingues, illi autem a perfectiore deserti intelligentia; ille inter utrosque medius fuit, veluti quoddam vinculum eorum, qui tunc erant disjuncti, et menti linguam adjungens, et verbis mentem adhibens; et arti quidem dicendi adjiciens philosophiam ad efficaciorum et operatorem operationem: philosophia autem artem extolvens, et ambo inter se contemperans sua pulchritudine, vocalem (ut sic dicam) mentem, et linguam effecit mente præditam. Philosopho habetur itaque rum morali probabilitate et fungebatur munere oratoris, cum philosophiæ profunditatæ; et erat utrisque generibus ex æquo accommodatus; neque philosophus odio habebat argumentum civile, videns id esse coloratum tincturis philosophiæ, neque orator ægre sebat scientiam, artificio dicendi sibi placens.

Hinc veluti quædam lampas accensa et in altum sublata e Byzantio visa est, veluti quædam fax in aere omnibus civitatibus; et erat revera locus veluti mundus quidam cœlestis resplendens omnigenere doctrinæ, et per unum qui facem forebat, partim quidem illustrans universum orbem terræ, partim autem præter lucem propriam alienis quoque coruscans fulgoribus; et quod est admirabilis, et propter quod illum quispiam magis fuerit admiratus, cum esset genere clarus, et ex illustri familia natus, et abundaret divitiis, et iis, quæ segniter effecerint quempiam ad disciplinas. Multi enim sibi proponunt doctrinam et eloquentiam, tanquam opum parandarum materiam, non ut assequantur ea, quæ sunt meliora, sed ei studentes, ut se rebus vanis voluptate expleant; ille externis fortunæ adminiculis usus est ad philosophiam. Hinc factum est ut nec eos æmularetur philosophos, qui erant nimis otiosi, nec oratores, qui nimis redundabant: nam illi quidem veluti immenso lumine circumfusi radiis philosophiæ statim clausurunt oculos, et virtutem nequaquam deduxerunt ad actionem, nec magnifice usi sunt dogmatibus, neque duces fuere civitatum, neque quæ didicerunt proposuerunt in medio populo; sed promptissas quidem barbas alebant, tanquam messes inutilis, et multum tristes erant, et severi.

Deinde alii quidem cum non opus esset per forum currentes, intemperanti usi sunt dicendi libertate; alii autem dolia quædam habitarunt, se eis circumscriptibentes. Alii autem in dialecticis interrogationibus vitam suam consumpserunt: alii autem quæsierunt de naturalibus positionibus, quædam inutilis contradictiones et lites in vitam afferentes; et hoc ipsum evenit plurimis ex oratoribus; prudentem artem fecerunt occasionem insipientiæ, et cum oporteret eos eligere et meditari quæ civitatibus sunt conducibilia, illi, partim quidem ipsi siingentes, partim autem utentes tanquam rebus re-

θετερον ἐπένευσαν τῶν μερῶν, καὶ τοὶ μὲν ἡ γλωττα ποταμιθδὸν ἔββουσαν, ἐξ ἐπιχειρημάτων πυκνῶν, τοὺς δὲ ἐλήρυξε τῶν νοσημάτων τὰ ὑψηλότερα, ὡς εἶναι τούτους μὲν μικροῦ δεῖν ἀγλωττους, ἐκείνους δὲ ἐρήμους νοήσεως, ἐκεῖνος μέσον ἀμφοῖν γεγονώς, σύνδεσμος οἶον τῶν τῶς διεστηκῶτων ἐγένετο· καὶ τὴν τε γλωτταν ἐξάψας τοῦ νοῦ, τὸν τε νοῦν ἐπιστήσας τοὶς λόγοις, καὶ ῥητορικῇ μὲν τὴν φιλοσοφίαν προσιδίας εἰς πρακτικώτερον καὶ ἐμφανιστέραν ἐνίργειαν, τῇ δὲ γε φιλοσοφίᾳ τὴν τέχνην ὑψώσας, καὶ κεράσας ἕμφω πρὸς ἄλληλα τοὶς παρ' ἐκλυτῶν κάλλειν, ἔμφωνον, ἴν' οὕτω· εἶπω, τὸν νοῦν, καὶ ἔννοον τὴν γλωτταν εἰργάσατο. Ἐφιλοσόφει γοῦν μετὰ τῆς ἠθικῆς πιθανότητος, καὶ ἐβῆτερος μετὰ τῆς φιλοσόφου βιβότητος. Καὶ ἦν ἀμφοῖν τοῖν γενοῖν ὁμοῦς ἐυάρμοστος, καὶ οὐδ' ὁ φιλόσοφος τὴν πολιτικὴν ἐμπεῖε ὑπόθεσιν, ὁρῶν χρωρνωμένην ταῖς ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας βραχίαις, οὐδ' ὁ ῥήτωρ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀπήχθετο, ταῖς τεχνικαῖς μεθόδοις ἐναθρυνόμενος.

Ἐντεῦθεν ὥσπερ τις λαμπρὰ ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἀφθεῖσά τε καὶ ὄρθεσται, οἰονεῖ τις πυρσὸν διαείριος ταῖς ἀπάσαις ἐδοξε πόλεσι. Καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς ὁ χῶρος οἷον τις κόσμος οὐράνιος, πᾶσι λόγων κατατραπτόμενος γένεσι, καὶ δι' ἐνὸς δεδουχου, τὰ μὲν τὴν σύμπασαν οἰκουμένην καταπυρσούσας, τὰ δὲ πρὸς τῷ οἰκίῳ φωτὶ, καὶ ταῖς ἀλλοτρίαις καταστράπτων μαρμαρυγαῖς· καὶ τό γε θωμασιώτερον, καὶ δι' ὁ μᾶλλον ἂν τις ἐκεῖνον θυμάσειεν, ὅτι καὶ γένους εἶ ἔχων, καὶ τὰ τῆς εὐκλείας οἰκοθῆν κακτημένος, βαθεῖ τε πλοῦτη κομῶν, καὶ οἷον ἂν τις πρὸς παιδευσιν ἀποκινήσειεν. Οἱ γὰρ πλεῖστοι ἀφορμὴν τοῦ πλουτεῖν, ὥσπερ τὸν λόγον τιθίσαι, οὐχ ἴν' ἐπιβόλοι τῶν κρειττόνων γένοιεν ἂν, ἀλλ' ὅπως τοὶς ματαλοῖς ἐπεντυρήσωσιν, περὶ τοῦτεν σπουδάζοντες, παρασκευαῖς ἐκεῖνος ταῖς παρὰ τῆς ἔκθεθεν τύχης πρὸς φιλοσοφίαν ἐκίχρητο. Ἐντεῦθεν οὐτε τοῦ ἀργότερους τῶν φιλοσοφησάντων, οὔτε τοῦς πριεττοτέρους τῶν ῥητόρων ζηλοῖ. Οἱ μὲν ὥσπερ ἀπλέτῳ φωτὶ ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας καταστραφθέντες ἀκτίσιν, αὐτίκα ἐπέμυσαν, καὶ οὐ προεζήθασαν εἰς πρᾶξιν τὴν ἀρετὴν, οὐδ' ἐχρήσαντο τοὶς δόγμασι μεγαλοπρεπῶς, οὐδὲ ἡγαμόεις γεγονάσι πόλεων, οὐδὲ φέροντες, ἀ μεμνημένοι, εἰς μέσους τοὺς πολλοὺς προτεθεικάσιν, ἀλλὰ μακροῦς μὲν ἐθέρεψαν πώγῳ· ὡσπερ ἄκαρπα θέρη, καὶ στυθρῶποι τοὶς προσώποις γεγονάσιν.

Ἐἴτα δὴ οἱ μὲν οὐδὲν θεῖον διὰ τῆς ὀγορᾶς θίοντες, ἀκράτην τῇ παρῆσι ἐχρήσαντο· οἱ δὲ πῶθους τινὰς κατακλήκασιν, περιγράφαντες ἐκλυτοῦς. Οἱ δὲ περὶ διαλεκτικὰς ἐρωτήσεις τὸν ἐκλυτῶν βίον κατατετρίψασιν. Ἄλλοι δὲ περὶ φυσικῶν ἐζητήσαν ὑποθέσεων, ἀνωφελεῖς τινὰς ἀντιλογίας καὶ ἔριδας τῷ βίῳ κατακομίσαντες· καὶ τῶν ῥητόρων δὲ οἱ πλείους τυτὸ τοῦτο τεκόνθασιν, τὴν ἐμφωνὰ τέχνην, ἀφροσύνης ἀφορμὴν ποιησάμενοι· καὶ θεῖον τὰ λυσιτελοῦντα ταῖς πόλεσι προαιρεῖσθαι καὶ μελετᾶν, οἱ δὲ τὰ μὲν αὐτοὶ πλάττοντες, τὰ δὲ εἶλον ἀποκειμένοις χρησάμενοι πράγμασι καινῇν τινι σκηνῇν τῷ βίῳ

ἑκτραγῶδησαν. Ἄλλ' ἐκεῖνος οὐχ οὕτως, πολλοὺ γὰρ καὶ δεῖ· ἀλλὰ μήτε τὴν ἐσθῆσα μεταλλάξας, μήτε τοῦ μεγάλοπρέπους καθυραῖς, μήτε τὸ γένος ἀτιμάσας τῆς κλινοτομαῖς, μήτε πλάσας, ἢ μεταπλάσας ὑποθέσεις πολιτικὰς, μήτε τινάλλως σοφιστευσάμενος, τῇ μὲν ἀπὸ τούτων γένους φιλοτιμίᾳ, ἕλη πρὸς τὸ εὖ ποιεῖν πολυπραεσάτη ἐγρήσατο, τὴν δὲ ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἀρετὴν ἀφορμὴν εὐθὺς ἔσχε μεγαλοπρεπείας τε καὶ λαμπρότητος. Βασιλεῦσι γὰρ ἐπέραστος γεγονῶς, τὰ τιμιώτανα τῶν ὄλων πιστεύεται, τὸ μὲν ἐγγὺς ἐστάναι τοῦ βήματος, διὰ τὴν σύνεσιν· τὴν δὲ τῆς πολιτείας διοίκησιν, διὰ τε τὴν τῆς φύσεως ἐπιτηδεϊότητα, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων προσλαβῶν ἐπιμέλειαν.

Καὶ πρῶτα μὲν τὰς μυστικώτερας ἐπεστήκει τῶν πράξεων, καὶ τοῖς ἀπορήτοις βουλευμασι κοινῶνδος παρεστήκει τοῖς συμβουλευούσι. Ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ τρόπου πίστις ἐν τούτοις τοῦτον ἐκήρυξε, μετὰ τῶν ἀδύτων καὶ τὰς κοσμικὰς φροντίδας συνελθόντων ὡς αὐτὸν γεγενῆσθαι εἰσαγγεῖλαι τε τῷ κρατοῦντι ἔωθεν, καὶ ἐξαγγεῖλαι τῶν τοῦ κρατοῦντος τοῖς ἔωθεν· καὶ ἦν ὡσπερ δεσμός τῆς διοικήσεως ἀκριβής. Τοῦ μὲν οὖν ἡλιακοῦ κύκλου τὸ μὲν ἔστιν ἐτέρωθεν, τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς· ἐκεῖνος δὲ ὁ αὐτὸς ὄλος ἦν καὶ τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς πράγμασιν. Ὡσπερ καὶ ἔωθεν ὁ λόγος τοῦτον ἐγνώρισεν. παντοδαπῶς εἶγε τῆς φύσεως, τὰ μὲν προβουλεύσασθαι, τὰ δὲ τῶν βουλευμάτων καὶ καταργήσασθαι, Βαρβάρους τε πόρρω τῆς Ῥωμαίων ἀπόστασθαι γῆς, τοὺς δὲ καὶ καταργήσασθαι, ἢ στρατεύσασθαι ἢ τεχνάσασθαι· ἔθνη τε ὑποποιῆσαι, καὶ στήναι δεξιὸς πρὸς τοὺς καιροῦς καὶ τὰ πράγματα, τῷ μεταβεβῆσθαι ὅτε δέον, τῷ κλινοτομήσαι ὅτε συμφέρον, τῷ τὴν αὐτὴν τηρῆσαι ἰδέαν, ὅτε τοῦτο καλὸν δοξείη. Καὶ ἐπὶ τούτοις οὐδὲ χάριτος ἄμοιρος ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ κατήρτυτο αὐτῷ πρὸς πᾶσαν σπουδὴν μετ' ἐμμελοῦς παιδίας καὶ ἡ γλῶττα καὶ ἡ διάνοια. Μεγαλοπρεπῶς δὲ ἔχων καὶ τῆς στολῆς, καὶ τοῦ σχήματος ἀμυ καὶ τοῦ βελδισματος, ἀντιλάττετε τὸ ἦθος πρὸς τὸ φαινόμενον.

Ἐπιχρῆς τε ὦν καὶ εὐπρόσιτος, καὶ αὐτόθεν ἔλκων πάντας τῷ μειδιάματι. Εἶχε δὲ καὶ τῆς χειρὸς ἀπειδῶς, δύο ταύτην ἐπεκαίνοντων, πλούτου καὶ προσιρρέσεως. Καὶ προείκειτό γε αὐτῷ ὑπτιάζουσα, καὶ ἐξήντελει ταύτη ὡσπερ ἐκ ποταμοῦ εὐφιλῶς ὁ βουλόμενος. Εἶχε μὲν οὖν οὕτω ταῦτα τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἀνδρὶ. Εἶχε δὲ καὶ ὡσπερ ἐγρήν μέρη τινὰ τῶν τὴν ἡμετέραν πίστιν συγκροτεῖν εἰωθότων. Τὰ δὲ ἦν. Ἄλλως τί μὴ τελευτέρον χρωμαί τῷ λόγῳ, μηδὲ εἰς κορυφαίαν ἀρχὴν ἀνάγω τὸ μέγιστον τῶν ἐκείνου κεφάλαιον; Ἐπι γούιν πρὸς τὴν πρώτῃν ὑπόγεσιν, βραχὺ τι τὸν λόγον προκαταστήσας.

Φιλότιμα μὲν τὰ παρὰ τῶν μαρτύρων κατ' ἐχθρῶν ἀγωνίσματα, πρὸς οἷς τε ἐμφανῶς, καὶ πρὸς τοὺς ἀφανῶς ἠγωνίσαντο· καὶ πῶς γὰρ οὐ; παρρησίαι λαμπραὶ καὶ γῶμαί ἀτήρητοι, τό τε ἐκκεκῶσθαι τῶν σήσεων, καὶ τὸ καταμελῆσαι τῆς φύσεως, τομαί τε μελῶν καὶ ἀποβολαί· καὶ τὸ τελευτάτον ζωῆς περιφρόνησις. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ ὁ ἀσκητικὸς

sitis, novam quamdam scenam tragicam in vitam introduxerunt; sed ille non sic; longe quidem ab eo abfuit: sed neque vestem mutans, neque aliquid remittens de magnificentia, nec huiusmodi novitibus genus suum dedecore afficiens, neque civiles causas fingens et refingens; neque inaniter fungens munere rhetoris, generis quidem decore utebatur omnino ad beneficiendum: virtutem autem, quam sibi paraverat et disciplinam habuit protinus occasione splendoris et magnificentiae: nam cum imperatoribus evasisset amabilis, ejus fidei committuntur, quæ sunt omnium maxime honorabilia, ut qui prope tribunal quidem staret propter sapientiam, reipublicæ autem administrationem, propter ingenii solertiam, et rerum curam acceperit.

Et primum quidem præfuit rebus arcanis, et secretorum consiliorum fuit particeps, cum imperatoribus; adeo ut imperatori renuntiaret ea, quæ afferebant exteri, et rursus exteri ea, quæ jubet imperator; et erat veluti quoddam accuratum vinculum administrationis. Atque orbis solaris pars quædam est alibi, pars vero est apud nos; ille vero ipse totus erat apud imperatorem, et in ipsis negotiis. Quomodo enim superius significavit oratio, versatile, et ad omnia accommodatum habuit ingenium; adeo ut et prius consultaret, et exsequeretur ea, quæ consultata fuerunt, et Barbaros procul propulsaret a finibus Romanorum, alios autem superaret, aut copias aut artibus, et gentes in suam redigeret potestatem, temporibusque et rebus dexterrime uti posset, quod mutaretur quando oportebat, quod innovaret quando expediebat, quod eandem servaret speciem, quando bonum videbatur: sed neque erat vir expers gratiarum et leporum, sed ad omnem leporem ac gratiam conveniente doctrina temperata erat ei lingua, instituta et animus. Cum autem esset ei magnificus et amictus, et habitus simul cum incessu, mores quoque mutabat ad id, quod videbatur, ut qui esset gratus et affabilis, et eo ipso omnes subridens ad se attraheret. Præterea autem manu quoque minime erat parvus, utpote quod duæ res extenderent, nempe divitiæ et voluntas. Habebat autem ita quoque, ut oportebat, nonnullas partes ex iis, quæ consueverunt nostram fidem constituere. Hæ autem erant (sed cur non perfectius dutor oratione, neque eam ad capitale reduco principium quod est maximum caput rei illius?) Vado ergo ad primum argumentum, si ante ea, quæ sunt dicenda nonnulla præmisero.

Gloriosa quidem sunt certamina, quæ suscepta fuerunt ad martyribus adversus inimicos, partim aperte, partim obscure. Quidni enim? cum fuerit eorum præclara fiducia, et mens inexpugnabilis; affectus abdicasse, neglexisse naturam, exsecta membra et amissa, ac postremo vitæ contemptus. His autem nihilominus refulsit vita quoque mona-

sticæ exercitationis. Nam hic quoque est carnis A consumptio; nec se deliciis dedere, in iis, in quibus non oportet, et a mundo separari; ad Deum cum ipsis evolare corporibus, et innatus resistere affectionibus, et iis quæ a malis spiritibus affluunt extrinsecus. Est ergo amborum præclara vita: et olim quidem fuerat, et erit rursus; sed non clare interim fuerat cognita eorum hic remuneratio; sed arcani quidem libri, quos multis in futura in integrum restitutione legent angeli, accurate monumenta continent eorum martyrii et exercitationis. Qui autem ante hunc beatum virum res gestas illorum scrips- runt, non sunt assecuti illorum magnificentiam; sed partim quidem de eis sunt mentiti, partim autem cum non possunt rebus eorum respondentem afferre orationem, bonum illis conscripserunt, quod nec erat ulla elegantia ornatum, nec laude prosequendum, ut qui nec pulchram subjecerint sententiam, nec eam verbis ornarint decentibus, neque accurate descripserint sævitiam ac atrocitatem eorum, qui punierunt, neque martyrum in dandis responsis prudentiam: quinetiam monachorum adufferunt exercitationem, simpliciter et quasi temere, et ut accitit, referentes, quæ studiose ab illis facta sunt.

Hinc factum est ut nonnulli ne vel legere quidem sustinerent ea, quæ sunt litterarum mandata monumentis, aliis autem ea, quæ dicebantur, præberent ridendi materiam; et compositionis inolegantia, et sententiæ absurda et nulla consequentia ex dicto vilis et abjecta, erant iis, qui audiebant. C insuavia, et odio habebantur, potius quam admittebantur, et propter eos, qui conscripserant, nobis ludibrio habebantur admirabilia Christi servorum certamina ac tropæa. Et omnes quidem aperte scripta insectabantur maledictis: eorum autem loco afferre meliora, aliis quidem propter animi socordiam, aliis autem ut quod est opus perfectissimum et maximi studii, et cui nec tota quidem viri vita suffecerit, neque vires aderant volentibus, nec iis, qui poterant, voluntas; sed non etiam admirabilis Symeon eodem modo, quo ii, fuit affectus: sed cum eis procedens ad scriptorum usque reprehensionem, deinde processit ulterius, et juvenile aggreditur facinus, vel felicem potius actionem, quam nullus omnium gessit feliciter, per quam ille D evasit clarior omnibus, qui sunt ubique eruditus; et Deo consecravit ea, quæ sunt omnium pulcherrima: martyrumque certamina et cursus, et monachorum abstinentiam atque patientiam ornavit ac declaravit, et eandem, quam illi adhibens benevolentiam, gratias vicissim accepit ab omnibus.

Quid enim quis cum tali contulerit opera? Quas Græcorum antiquitates, aut terræ universa dimensa spatia? Quanta Persis, illisque superioribus Babylonis præclare gesta? quanta postea Alexandro Macedonum fortissimo peracta certamina? Nam his quoque ambizioso cultu ornatuque magnifico cum verborum lepore præluxit scriptorum industria. Eo

βίος κατέλαμπε. Δαπάνη γὰρ ἀντιῦθα σαρκῶν, καὶ τρυφή τὸ μὴ τρυφᾶν ἐν οἷς οὐ δέον τρυφᾶν· καὶ τὸ ἀπεβῆθαι κόσμου, καὶ πρὸς Θεὸν κατὰ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἀναπτῆναι, καὶ στήναι πρὸς τε τὰ ἐμφυτα πάθη, καὶ πρὸς τὰ ἐπιρρέοντα παρὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἔξωθεν. Λαμπροὶ τοιγαροῦν ἄμφω οἱ βίοι, καὶ πάλαι μὲν ἦσθην, ἔστον δὲ καὶ αὐθις. Ἄλλ' οὐ λαμπρὰ τέως ἐγνώριστο ἢ τούτων ἐνταῦθα ἀντιδόσις· ἀλλ' αἱ μὲν ἀποβῆται βίβλοι, αἱ δὲ τῶν πολλοῖς ἐν τῇ ἀποκαταστάσει οἱ ἄγγελοι ἀναγνώσκοντες, ἀκριβῆ τὰ τῆς μαρτυρίας αὐτῶν καὶ ἀσκήσεως ἔχουσιν ὑπομνήματα. Οἱ δὲ πρὸ τοῦ θαυμασίου τοῦδε ἀνδρὸς ἐνταῦθα τὰς ἐκείνων πράξεις ἀναγραφόμενοι, ὡμνοῦσιν τῆς μεγαλοπρεπειᾶς ἐκείνων ἐφίκοντο· ἀλλὰ τὰ μὲν αὐτῶν κατεψεύσαντο, τὰ δὲ μὴ δυνθίνοντες κατάλληλα θεῖναι, ἄκομψον ἐκείνοις τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀφιλότιμον συγγεγράψασιν, οὔτε καλῆν ὑποθέμενοι ἔνοιαν, οὔτε μὴν εὐπρεπέσι κατακοσμήσαντες· λέξουσιν, οὐδ' ἀκριβῶς ὑπογράψαντες, οὔτε τὴν τῶν κολασάντων βραδίτητα, οὔτε τὴν τῶν μαρτύρων πρὸς τὰς ἀποκρίσεις πυκνότητα. Ἄλλὰ καὶ τοὺς ἀσκηταίς τὴν ἀσκήσιν ἐλιθώλωσαν, ἀφελῶς αὐτοῖς, καὶ ὡσπερ ἐκ τοῦ παρτυχόντος τὰ σπουδαζόμενα διεξιόντες.

Ἔνθεντοι οἱ μὲν οὐδὲ ψιλὴν ἐλαττέρον τὴν τῶν ὑπομνηματισθέντων ἀνάγνωσιν, τοὺς δὲ καὶ γέλωτος ἀφορμὴ τὰ λεγόμενα ἐγνωρίζετο· καὶ τὸ τῆς συνθήκης ἀκαλλίς, καὶ τὸ ἀνακόλουθον τῆς ἐι- νοίας, καὶ τὸ τῆς λέξεως εὐτέλες ἀγλυκεῖ τῶν ἀκούουσιν ἦν, καὶ ἀπηχθάνοντο μᾶλλον ἢ προσέεντο, καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς ἀναγραφόμενοις διεκωμωδεῖτο ἡμῖν τὰ θαυμάσια τῶν τοῦ Χριστοῦ θεραπόντων ἀγωνισματὰ τε καὶ τρόπαια. Καὶ ζύμπαντες μὲν διελθοδουνοῦντο σφῶς τοῖς συγγράμμασιν, ἀντισυνερχεῖν δὲ τούτων τὰ κρείττονς, οἱ μὲν δι' ὄκνον ψυχῆς, οἱ δὲ ὡς τελευτάτου σπουδάσμα, καὶ ᾧ μὴδὲ βίος· ἂν ὅλος ἀνδρὸς ἐξαρκίσειεν, οὔτε βουλομένοις δυνάμεις τις προσῆν, οὔτε δυναμένοις βούλησις. Ἄλλ' οὐχὶ καὶ ὁ θαυμασιὸς Συμεὼν ταῦτον ἐπεπόνθει τοῦτο· ἀλλὰ μέχρι τοῦ μέμφασθαι τοὺς γεγραμμένους συμπτῶν αὐτοῖς, ἔπειτα περαιτέρω προεβῆκε, καὶ θάρσει τι πράγμα νεανικόν, μᾶλλον δὲ εὐτυχῆ πράξιν, ἣν οὐδεὶς τῶν πάντων εὐτε-ύχηκε, δι' ἧς ἐκεῖνός τε περιφανέστερον τῶν ἄπανταχῆ ἐλλογίμων ἐγένετο, καὶ τῶν τε Θεῶν τὰ κάλλιστα τῶν ὄντων ἀφωσιώσατο, καὶ τοὺς τῶν μαρτύρων ἀγῶνας καὶ δρόμους, τὰς τε τῶν ἀσκητῶν ἐγκρατείας καὶ καρτερίας ἐκάλλυνε τε καὶ κατεκδύμησε, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις προσενεγλῶν εὐνοῖαν, τὰς παρὰ πάντων ἀντελήψε χάριτας.

Καὶ τι γὰρ ἂν τις τῶν τοιοῦτων παραβέλοι σπουδῆσμάτι; ποίαν ἀρχαιολογίαν Ἑλληνικὴν, ἢ καταμέτρῃσιν τῆς συμπάσης γῆς; καὶ ὅποσα Πέρσαις, καὶ πρὸ ἐκείνων Βαβυλωνίοις κτωρθῶνται, ὅσα τε μετὰ ταῦτα Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μακεδόνων ἀνδρικότερον διεγώνισται; Ἐχει μὲν καὶ ταῦτα φιλότιμα καὶ κάλλιστα τοῖς μετὰ καλλιλογίας ἐκτεθεικόσι τὰς

συγγραφάς. Ἀλλὰ τούτων μὲν διὰ τὴν τῶν ἀνα- A
γραφήμενων συνθήκην διεσπούδαται τοὺς πολλοὺς
ἢ ἀνέγνωσις. Ὅπως δὲ ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ
μετὰ τῆς πρεπούσης τοῦ λόγου περιβολῆς ἐπὶ τοὺς
μαρτυρήσασαι καὶ ἀσκήσασαι τῶν συγγραμμάτων
ἐξῆρθε, διττὸν ἔχει τὸν ζῆλον, τῆς τε πρὸς τὴν
συνθήκην μιμήσεως, καὶ τῆς πρὸς τὰ κάλλιστα τοῦ
ἥθους τυπώσεως. Εἶποιμι δὲ καὶ τρίτον οὐκ ἔλαττον
τούτων, ἀλλ' ἀκριβέστερόν τε καὶ ὑψηλότερον, ὅτι περὶ
τῶν συγκροτούντων τὸ Εὐαγγέλιον ἢ τῶν ἁγίων ἀνα-
γραπτος μνήμη κεφάλαιον τῶν ἄλλων καθίσταται. Τὸ
μὲν οὖν, ἐλλείψασθαι τοῦτο· τοιαύτην ἐκτῶν τοῦ γράφειν
ὑπόθεσιν, μαρτύριον ἔστιν ἀκριβέστατον τῆς ἐκείνου
συνέσεως· τὸ δὲ τοιαύταις ἐννοαίαις χρῆσασθαι, καὶ λέ-
ξει μετὰ τοῦ σαφοῦς διηρημένη, τὸ τε πιθανὸν ἐχούση
καὶ ἀληθινὸν, καὶ ἔμφωτον, ἔστι μὲν καὶ τῆς ἐκεί- B
νου σοφίας τεκμήριον· μάλιστα δὲ σημεῖον ἂν τις
θοῖτο τῆς εὐαγμύστου πρὸς τοὺς κειροὺς καὶ τοὺς
ἀκούοντας χρήσεως.

Καὶ ἵνα τι περὶ τούτου τοῦ μέρους εἶπω, καὶ
παρεκβατικώτερον τῆν λόγῳ χρῆσασθαι· οὐκ ἀγνοῶ
ὅτι τοὺς πολλοὺς τῶν τε σοφιστικώτερον τῆ γλώττει
καρηγιμένων, οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τοὺς περὶ τὰ μα-
θήματα ἐσπουδαχόσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ φυσικὰ
μαθήματα περισπούδαστα, ὡς πᾶν τι σπουδάζεται
τοῦ ἀνδρὸς τὰ σπουδάσματα, ὅτι μήτε τὰ τῆς
μῖσεως τῶν ἰδεῶν ἐκπρεπῆ παρ' αὐτοῖς, μήτε οἱ σχη-
ματισμοὶ τῶν λόγων καταφανεῖς, μήτε τις ἀπορία
φύσεως καὶ ἐπιλοισίαι, μήτε γραμμικαὶ ἀποδείξεις
μετὰ τῶν φορτικῶν ὀνομάτων, μήτε φολοσόφοι
ἐννοιαὶ ὑψηλολογούσαι τὸ ὑποκειμενον. Βούλονται γὰρ
οἱ περιττοὶ τὴν σοφίαν πρὸς ἐπιβιβάζειν πάντα γεγρά- C
φθαι, οὐ πρὸς ὠφέλειαν καὶ ἠθους κατόρθωσιν. Ἐγὼ δὲ
οὐδέ τις τούτων φησὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀπεστερηῆσθαι
συγγράμματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ ἐπιδεικτικὴ τις αὐτῶν
ἢ χρῆσις, οὐ ταῦτα αὐτῶν τίθεται, οὐδὲ ἐκ προ-
ομιμῶν εὐθὺς, οὐδὲ πανταχῆ, οὐδὲ ἐν πᾶσιν, ἀλλ' ὅπῃ
αὐτῶν ἀφορμὴν τὸ πρᾶγμα δίδωσιν, ὅπως ὅσον τῆν λόγῳ
χρησάμενος, ἐπὶ τὸν προτεθειμένον σκοπὸν εὐθὺς
ἐκάνεισιν. Ὁ γὰρ λόγος αὐτῶν οὔτε εἰς τεχνολο-
γίαν καὶ κατονόησιν φύσεως, οὔτε μὴν εἰς γραμ-
μικὴν θεωρίαν, ἢ τὴν περιττοτέραν ἐν τοῖς ἀρι-
θμοῖς σύνεστιν. Ἀλλ' οὐδὲ σπουδάζεται τούτῳ ἢ τοῦ
ὄρνυθου αἰνήσις, ἢ ὅπως ὁ ἀπλανῆς κόσμος πρὸς
τοὺς πλάνητας ἐπαντᾷ. Μέλει δὲ αὐτῶν συμφώνων
ἢ ὁμοφώνων οὐδὲν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐπὶ τούτοις ἔμμε-
λειῶν· διὰ τοῦτο ταῦτα μὲν ὡς περιττὰ παραπέμ- D
πεται· ἔστιν ὅπου καὶ κατὰ καιρὸν χρῶμενος· τῆς
δὲ ἀληθείας ἀπανταχῆ ἔχειται, καὶ τῆς ἀψευ-
δοῦς διηγῆσεως. Φράσεως δὲ πολλοὺς μὲν ἐπι-
στατο τρέπουσιν, κέχρηται δὲ τῶν ἀποχωρῶντι, πρὸς
τὴν τε τῶν σπουδαίων, καὶ τῶν πολλῶν ἅμα ἀκρίαι-
σιν. Καὶ ἤρκεσε γὰρ κατὰ ταυτὸ ἀμφοτέροις τοῖς
μέρεσι. Τῶν μὲν γὰρ ῥυθμῶν καὶ τῶν κάλλει τῆς λέ-
ξεως, τὸν ἐλλόγιμον ἀκρατῆν ἐπεικλύσατο, καὶ
ἔβαλεν ἱκανῶς τοῖς τῶν χαρίτων θηράτοισι, τῶν δὲ
γὰρ σαφεῖ καὶ ποτίμῳ τὰς ἰδιώτιδας ἀκοὰς τῆς ἐπι-
τοῦ φωνῆς ἀνηρητήσατο· ἀμφοτέροις τε αὖ ὑπεργάγετο
τῶν συντόμων καὶ πιθανῶν.

tamen uno fere magni habita, eorumque vulgo
expedita lectio, quod oratio sit ipsa composita.
Quæ autem vir hic strenuus decenti eloquio de iis
commentatus est, qui vel martyrium gesserunt,
vel solitariam vitam coluerunt, duplici nomine
æmulationem habent, imitandæ scilicet composi-
tionis, morumque præclare institutorum forma-
tionis. Dicam et tertium, nihil his deterius, qui-
nimo majoris solertix sublimiusque, quod eorum
quibus constant Evangelia, sanctorum conscripta
memoria, reliquorum caput existit Quod itaque
tale sibi argumentum delegerit, illius certo pru-
dentiam astruit; quod vero talibus usus sententiis
est, eaque dictione, quæ ipse cum claritate
inclinata, protabilis, veraque ac ex re nata eniteret,
illius quoque sapientiæ claro indicio est; ma-
ximeque hominem prodit, qui ex temporum ac
auditorum rationibus sermonem rite nosset com-
ponere.

Atque ut hujus generis quidpiam loquar, paulo-
que fusius sermonem adhibeam, non me lalet viri
lucubrations scriptaque monumenta non esse mag-
no studio, nec iis qui linguæ ornameto utuntur
nimis Rhetoricæ, nec iis, qui suum studium posue-
runt in disciplinis; sed nec iis, qui studuerunt na-
turæ contemplationi: quod eis dicendi generum
mistic non eluceat, nec figuræ dicendi sint apertæ,
neque ulla naturalis dubitatio et solutio, neque
lineares demonstrationes cum importunis nomini-
bus, neque philosophicæ sententiæ, quæ subjectum
verbis in altum invehant. Volunt enim qui sunt
sapientiæ ultra modum dediti, omnia scribi ad os-
tentionem, non ad morum correctionem. Ego
autem dico hujus viri scripta nullo horum esse
privata; sed quoniam non ad ostentionem compa-
rabatur ejus scriptio, ea non ponuntur frequentia,
neque statim a principio, neque ubique, neque apud
omnes: sed quando res dat ei occasionem, usus
iis, quæ postulat oratio, redit rursus ad scopum
propositum. Ejus enim oratio neque ad sophisticam
invenitur jactationem ut forensis apparatus, neque
ad artificiosam naturalium excitationem, neque
ad linearum contemplationem, aut curiosiorem
numerorum intelligentiam. Sed neque est ei studio
cæli motus, aut quemadmodum inerrans mundus
procedat circa stellas errantes: sed neque sunt ei
curæ consonantes, aut semivocales, neque qui per eas
fit concentus. Propterea hæc quidem amandat tan-
quam supervacanea, nonnunquam tamen eis utens
et in tempore. Veritati autem adhæret, et a falso
alienæ narrationi. Dictionis autem sciebat quidem
multos modos: usus est autem eo, qui sufficiebat ad
auditionem simul et bonorum, et vulgi: et ut usque
auribus simul satisfacit: nam dictionis quidem
numero et pulchritudine eruditum sic attraxit au-
ditorem, et satis delinit gratiarum illecebris: eo au-
tem quod esset clara et succulenta oratio, effecit,
ut aures imperitorum ab ejus voce penderent.
Ambos rursus induxit brevitate et probabilitate.

Ego enim, ut nihil dicam, celans quod sit vero A minus, scio quidem esse multa dicendi genera pulchriora; perfectiorum, inquam, oratorum, et quorum exemplar non est vulgo propositum ad imitandum, propter excellentem sonum et numerum orationis: præstantiorem autem dicendi formam iis scriptis, quæ componere statuerat, nescio an quisquam ex omnibus unquam adaptaverit. Sed etsi quis ex illis, qui et dictione excellunt et sententia, ejusmodi argumenta suscepisset, accuratiorum quidem et elaborationem effecisset orationem, sed non itidem dico auditoribus congruentem, et convenientem. Nam et præmia ejus orationum statim attingunt subjectum, et parum procedens ostendit scripti scopum; et in nonnullis orationibus, cum totum argumentum accepisset in summam, id statim B in partes dividit: se autem accomodat personis, et temporibus. Et est quidem omnibus idem color orationis, et una qualitas dictionis: morum autem varia est mutatio, et, ut dixerit quispiam, artificiosa non propter artem res mutans, sed quod unicuique rei et personæ incidenti conveniebat, interpretans. Tanquam autem ad archetipa exemplaria ad res antiquiores intuens, nec ab illis recedit, ne videatur aliquid aliud facere, et ad exemplar quoque totam transmutat dicendi formam, non diversam faciens materiam, sed quod in dicendi genere peccatum erat, corrigens: neque sententias innovans, sed convertens figuram dictionis: et ei incidens oratio in diversitatem narrationum et varietatem argumentorum, non confunditur neque C perturbatur; sed tanquam optimus gubernator, cum ei navis agigaretur fluctibus, stabat quietus clavum tenens artificiosissime.

Porro autem in nonnullis quoque orationibus describit patriam eorum, qui laudantur, ab universa terra separans, et deducens ad unam partem; deinde loquitur etiam nonnihil de fluminibus; et de eorum principiis disserit naturaliter, deque opportunitate civitatum, et de temperatione aeris, et de temporum convenientia; etiamsi ii, qui sunt revera auribus paulo surdioribus, ea, quæ dicuntur, non exaudiunt: multifariam quoque tractat partes orationis, alias quidem majori contentione, alias vero lenius et sedatius. In gratia autem narrationum, quis ex omnibus cum eo contenderit? Quis in compositione? Quis in numerorum suavitate? Quis in concinnitate in omnibus congruente? Atque volo quidem contendere quod non sit ampla et grandis ejus oratio: invenio autem, ejus orationibus ne hanc quidem deesse gratiam: sed alicubi quidem eas esse amplas et redundantes, in pluribus autem graves et temperatas. Cum has autem duas vias sibi proposuisset, martyricam constantiam et monasticam in exercitationem tolerantiam, currit quidem in utroque stadio non cum pedum pernicitate, sed cum celeritate orationis, maxime autem monasticum percurrans curriculum, evadit se ipsa robustior et fortior: aures quidem certe pinguefacit,

Ἐγὼ γὰρ ἵνα μὴδὲν φῶ τοῦ ἀληθοῦς ἕλαττον ἐπι-
κρυψάμενος, χαρακτηρῶν μὲν λόγων πολλοὺς οἶδα
καλλίοντας, λέγω δὲ τῶν τελευτετέρων ῥητόρων, καὶ
οἱ μὴδὲ πρὸς παράδειγμα τοῖς πολλοῖς ἐστᾶσι, τῷ
ὑπερηχοῦντι τοῦ τόνου καὶ τοῦ ῥυθμοῦ, ἀκριβε-
στεράν δὲ ἰδέαν, οἷς εἴλετο συνθέσθαι συγγραμμάσιν,
οὐκ οἶδα εἴτις τῶν πάντων συνήρμωσεν. Ἄλλὰ καὶ
εἴτις ἂν τῶν πεσιτῶν ἐκείνων τὴν τε φράσιν καὶ
τὴν ἐνθύμησιν, προελετο τὴν τοιούτην ὑπόθεσιν,
περιεργότερον μὲν ἂν ἴσως αὐτῇ τὸν λόγον εἰργάσατο,
οὐ φημι δὲ σύμπασιν ἀκροαταῖς κτεράλληλόν τε καὶ
ἀρφοδιώτερον. Τὰ τε γὰρ προοίμια τῶν λόγων αὐτῶν
ἀπτόμενα εὐθὺς τοῦ ὑποκειμένου, καὶ βραχὺ τι προ-
ῶν τὸν τοῦ συγγραμμάτος ἀναφανίει σκοπὸν, καὶ
τὴν πᾶσαν ἐπ' ἐνόησις τῶν λόγων ὑπόθεσιν κεφαλαιω-
σάμενος, εὐθὺς κατὰ μέρος τέμνει, πρὸς τε τὰ
πρόσωπα καὶ τοῦς καιροὺς μεθαρμόζεται. Καὶ τὸ
μὲν χρώμα τοῦ λόγου τὸ αὐτὸ ποῖσι, καὶ ἡ ποιότης
μὲν τῆς φράσεως· ἢ δὲ γε τοῦ ἤθους μεταβολὴ
ποικλῆ, καὶ ὡς ἂν εἴη τις, τεχνικὴ, οὐ διὰ τὴν
τέχνην τὰ πράγματα μεταβάλλουσα, ἀλλὰ τὸ ἐκάστῳ
τῶν παραπιπτόντων πραγμάτων τε καὶ προσώπων
οἰκετὸν ὑφηρετηνύουσα. Ὡς πρὸς ἀρχέτυπα δὲ τὰ
ἀρχαιότερα τῶν πραγμάτων ἐνατενίζων, ἐκαίμων
τε οὐκ ἀφίσταται, ἵνα μὴ δόξη ἄλλο τι ποιῶν, καὶ
παρὰ τὸ παράδειγμα, καὶ τὴν ἕλην ἰδέαν μετατυ-
ποῦ, οὐκ ἐναλλάττων τὴν ὕλην, ἀλλὰ τὸ ἡμαρτημέ-
νων τῶν εἰδῶν διορθούμενος· οὐδὲ καινοτομῶν τὰς
ἐνόησας, ἀλλὰ τὸ τῆς λέξεως σχῆμα μετατιθεῖς,
ἀνωμαλίαις τε περιπίπτων διηγημάτων ὁ λόγος
αὐτῶν, καὶ μεταλλαγᾶς ὑποθέσεων, οὐ συγγεῖται
οὐδὲ ταράττεται· ἀλλ' ὥσπερ ἄριστος κυβερνήτης
περικλυζομένης αὐτῷ τῆς νέως ἀτρέμας εἰσθήκει,
τῷ οἴασι τεχνικώτατα χρώμενος.

Ἔστι δὲ οὐ τῶν λόγων καὶ γεωγραφεῖ τὰς τῶν
ἐκαινομένων πατρίδας, τῆς συμπάσης ἀποτεμνο-
μενος, καὶ ἀνάγων εἰς ἐν τῶν τμημάτων. Εἴτα
δὲ καὶ περὶ ποταμῶν τι φθίγγεται, καὶ φυσιολογεῖ
αὐτῶν τὰς ἀρχὰς, καὶ περὶ εὐκαιρίας πόλεων, καὶ
κράσεως ἀέρων, καὶ ὤμων ἀρμονίας, εἰ καὶ οἱ τὴν
ἀκοὴν τῷ ὄντι δυσθήκοι, τοῦτον λεγομένων οὐκ
ἐπαίουσιν. Ἄπειται δὲ καὶ πολυειδῶς τῶν τοῦ
λόγου μερῶν, τὰ μὲν ἀγωνιστικότερον, τὰ δὲ
πραότερον. Τῆς δὲ τῶν διηγήσεων χάριτος τίς
ἂν αὐτῶν τῶν πάντων ἀμφιστήτησεν; τῆς δὲ
συνθήκης, τῆς δὲ τῶν ῥυθμῶν ἀναπαύσεως;
τῆς δὲ πρὸς πάντα καταλλήλου ἐναρμοσσίας;
Βούλομαι μὲν οὖν, ὅτι μὴ στωμύλος, ὑπὲρ
ἐκείνου διαγωνισασθαι. Εὐρίσκω δὲ τοὺς λόγους
αὐτῶν μὴδὲ ταύτης τῆς χάριτος ἀποδίδοντας, ἀλλ'
ὅπου μὲν καὶ τὸ περιττὸν ἔχοντες, ἐν δὲ γε τοῖς
πέποισι τὸ κόσμιον. Δύο δὲ ταύτας οδοὺς αὐτῶν
θέμενος, μαρτυρικὴν ἕστασιν, καὶ ἀσθητικὴν
καρτερίαν, τρίχεται μὲν ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν στά-
διοις, οὐ ποδῶν ὠκύτητι, ἀλλὰ λογισμῶν ὀξύ-
τητι, μάλιστα δὲ τὸν ἀσθητικὸν διαθέων διαυλον,
εὐτονώτερος αὐτοῦ καὶ ἀγωνιστικώτερος γίνεσθαι.
Παίνοι γοῦν μοι τὴν ἀκοήν, ἐπηνία ὁ λόγος αὐτῶν
ἄνει μὲν ὄρη, ὑπεῖσι δὲ σπῆλαια· ὑπὸ τε πίτυν ἢ

δρῶν τινε καθίζει τὸν ἀσκητὴν, καὶ σχεδιάζει αὐτῷ τροπὴν τὴν ἐκ βοτ.ων., καὶ πόμα τὸ ἐκ πηγῶν. Περιπνέζει γὰρ τὰς τοιαύτας διηγήσεις λέξεσι τισι τὸ καλὸν ἀνούσαις, καὶ σχημάτων ποικιλίαι ῥοδωνιατε, καὶ ὡς ὀρώμενα δεῖκνυσι τὰ τότε καιροῦ πρᾶττόμενα. Ζηλῶ μὲν οὖν ἐγὼ τὸν ἄνδρα καὶ τῆς τωιαύτης εὐτομίας καὶ χάριτος, οὐδὲν τε ἤττον τῆς εὐχρηστίας: τῶν ὑποθέσεων. Εἰ γὰρ κάμοι πολλὰ καὶ περὶ πολλῶν συγγράφεται, ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι τοιοῦτον ζῆλον καὶ μίμησιν τὰ σπουδάσματα· ἀλλὰ λογίως μὲν ἴσως ἀνδράσι φανήσεται περισπυδῆστα, καὶ ζηλώσουςι ταῦτα διὰ τὴν λέξιν, καὶ τὸν ποικίλον σχηματισμόν· καταπρονήσουσι δὲ οἱ πολλοί, ὅτι μὴ μέλον αὐτοῖς ζητημάτων καὶ ἐνοπιῶν ἀπορρήτοτέρων.

Φασι γέ τοι μηδὲ ἐκ παρέργου τοῦτον ἤρθαι τοῦ πράγματος, μηδὲ αὐτὸν προθέμενον, εἰ μὴ ἕσον βούλεισθαι· βρασιλαιοὶ δὲ τοῦτον παρακλήσεις ἐπὶ τοῦτο προσηνεγκαν, καὶ οἷς ἐφροντίζετο λόγος καὶ σύνεσις. Καὶ ἦν αὐτῷ ἡ παρασκευὴ ἐξ ἐτοίμου, κύκλος τε οὐ βραχύς, τῶν τε πρώτως ἐνημεζινομένων τὴν λέξιν, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα εἰθέντων, καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλω, ὁ μὲν τὰ πρῶτα ποιῶν, ὁ δὲ τὰ δευτέρῃ. Καὶ ἐπὶ τούτοις, οἱ τὰ συγγεγραμμένα ἐξακριβοῦμενοι, ἵν' ὁ τοῖς ὑπογραφίας λάθοι, πρὸς τὴν ὑποκειμένην διορθώσωνται ἐννοισιν. Οὐ γὰρ ἐνὴν αὐτῷ διὰ τὸ πλήθος τῶν συγγραμμάτων πολλάκις τὰ αὐτὰ ἀναπύκναι τε καὶ ἐφορᾶν. Ἄλλ' εἰ καὶ πολὺς ὁ ζῆλος, καὶ ἡ φροντίς περιττοτέρη τοῦ δέοντος, ἢ μάλλον πρὸς τοῦτο δὴ ἀξιόχρεως, ἀλλ' ὁ γε στάχυς ἐνενηκίηκει μακρῶ τὴν σπορὴν· καὶ τὸ λήθον οἶον οὐδέπω καὶ τήμερον. Ἔστωτε εἰ καὶ μηδὲν ἕλλο τῷ ἀνδρὶ διεσποῦδαστο, μηδ' ἀποχωρῶντα τὰ ἄλλα σύμπαντα, καὶ καθέκαστον πρὸς ἀφορμὴν εὐφημίας ἀρκούν, ἀλλὰ τὸ γε τοιοῦτον ἐλέσθαι σπουδάσμα, καὶ οὕτως καταπράξεισθαι τε καὶ ἀκριβοῦσθαι, αὐταρχεὶς ἀντι παντὸς ἄλλου πρὸς ἐγκώμιον τῷ ἀνδρὶ.

Ἐγὼ γοῦν πρὸς μὲν τὰ τῶν θυραίων σοφῶν συγγράμματα οὐδ' ἀξίῳ συγκρίναι τὰ σπουδάσματα τοῦ ἀνδρός. Τί γὰρ εἰ οἱ μὲν τούτων τὰ Παναθηναϊκὰ συνείητο, οἱ δὲ τὴν τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων μάχην μετὰ τῆς σοδορᾶς λέξεως συνεγράψαντο· καὶ οἱ μὲν κατὰ τῶν ῥητόρων, οἱ δὲ ὑπὲρ τῶν ῥητόρων ἀντιγωνίσαντο, ἐν οἷς τὸ μὲν περιττὸν εὐδηλον καὶ διαπρεπές, τὸ δ' ὠφέλου βραχὺ τι καὶ ἀσθενές; Οὐ πρὸς τούτους οὖν ἐγὼ τὸν ἐμὸν ἀνταγωνιστὴν ἐλοίμην ποτ' ἂν παραβαλεῖν. Ἄλλ' εἴ μοι τις δοίη, ἐν ἴσῳ ἂν τούτων θείη τοῖς περὶ τὸν τοῦ Εὐαγγελίου λόγον πονήσαι, καὶ τὸ τοῦ λόγου βάθος ἐξηρμηνεύσαι· ὧν γὰρ ἴσα τὰ τέλη, τούτων καὶ αἱ ἀρχαὶ παραπλήσιοι· καὶ ὧν ἡ σωτηρία ψυχῶν πρὸς ἀμφοῖν τὸ τέλος τῶν ὑποθέσεων, πῶς οὐχὶ καὶ τὰ αἴτια ἐν ἴσῳ καθεστῆκασιν ἀλλήλοις, καὶ οἱ συγγραφεῖς ἐπὶ τῆς αὐτῆς στατὴν στάθμης; ἢ ἴνα τὸ ἡμέτερον εἴπω, τῶν ἴσων κληρονομήσουσι. Ποσοὶ δὲ οὐκ ἂν στεφανωθείη ἀριστείας στεφανοῖς ὁ θυμακτοῦς οὗτος ἀνὴρ; μάλλον δὲ πόσοις οὐκ ἂν ἦδη κατέσται ἀναδραμῶν πρὸς Θεόν, καὶ πρὸς ἐκείνους χορεύων, ὧν ἐντυθῶ

quando ejus oratio ascendit quidem montes, subit autem speluncas: sub pinu autem, aut quercu aliqua collocat exercitorem: et vile alimentum et illaboratam ei offert ex herbis, et potum ex fontibus. Ejusmodi narrationes ornat quibusdam florentibus pulchre dictionibus, et variis rosis figurarum, et ea, quæ tunc fiebant, quasi subjicit oculis. Virum ego laudo quidem propter ejusmodi facundiam et gratiam: non nimis autem, quod pulchre tractavit argumenta; nam etsi a me multa quoque de multis scribuntur, non habent eorum opera talem zelum et imitationem: sed viris quidem fortasse doctis videbuntur digna, in quæ studium conferatur, et ea æmulabuntur propter dictiones, et varias figuras: vultus autem contemnet, quod non sint ei curæ quæstiones, et sententiæ nimis arcanae.

Porro autem dicunt eum non leviter agentem, hanc rem esse aggressum, neque ipsum tibi proposuisse, ut faceret quantum vellet; sed imperatoris adhortationes eum ad hoc adduxerunt, et ii quibus curæ erat doctrina et intelligentia; et promptus ei fuit apparatus, et non parvus orbis eorum, qui primo dictionem notis excipiebant, et eorum qui postea transcribebant: et alius post alium quidem prima faciebat. Hic vero secundo scribebat, et post alii, qui, quæ scripta fuerant, pulchre intelligebant, ut quod scriptores latuerat, ad propositam corrigerent sententiam: nam propter scriptorum multitudinem non licebat eis sæpe eidem revolvere, et intueri. Sed etsi fuerit molus labor, et major quam par esset sollicitudo, imo vero digna quæ in hoc adhiberetur: sementem tamen longe vicit spica, et seges qualis nondum fuit usque in hodiernum diem. Quocirca etiamsi nihil aliud viro illi fuisset elaboratum, et non alia omnia, quæ vel singula sufficere ad laudem merendam, opus tamen tale suscepisse, et id tam præclare executum esse, viro pro quovis ad laudem suffecerit.

Atque ego quidem nolo conferre ejus opera cum scriptis externorum sapientum. Quid enim si ex his alii quidem composuerunt Panathenæica, alii autem prælium Peloponnesiorum et Atheniensium magnifica dictione composuerunt: et alii quidem contra rhetores decertarunt et alii pro rhetoribus, in quibus est quidem insignis et manifestus redundans verborum ornatu, est autem brevis et imbecilla utilitas. Cum his ergo nollem ego meum conferre athletam; sed si quis mihi hoc dederit, ego eum exæquaverim iis, qui in Evangelio laborarunt, et profundum verbi sunt interpretati. Quorum enim sunt fines æquales, eorum sunt etiam principia similia: et si salus animarum apud utrosque est finis argumentorum, quidni etiam fuerint causæ inter se pares, et steterint scriptores in eadem trinita, aut, ut dicam, quod nostrum est, fuerint etiam ex æquo hæredes? Quam multis autem fortis viri coronis non fuerit coronandus hic Vir admirabilis? imo vero quibus non est jam coronatus, cum ad Deum ascenderit, et apud illos ducat choros,

quorum mores ac vitam conscripsit? Nam vel in fine ostendit, qualem vitam egerit. Non enim eum veluti abscissum, aut divisum fuisse dicunt ii, qui viderunt: sed videbatur veluti a quodam vinculo liberari, et hilari vultu se extendere ad ducentes angelos, et quodam modo se ipsum tradere illorum manibus, ut cito emigraret e corpore.

Et sic quidem est mortuus: fuerunt autem statim omnia, suavi odore plena; et non tunc solum, nec in diem tertiam, sed etiam in multos dies postea, donec fuit solus conditus in sepulchro; et locus perpetuo talem emisisset odorem, nisi se aliqui tam inique gessissent, ut aliud corpusculum propter eum deponerent. Simul atque enim hoc magno illi viro accidit, desiit fons illa suavis odoris. Atque hoc quidem miraculum, o virorum omnium optime et eruditissime, satis superque ostendit puritatem tuam, et sanctitatem: nam alia quoque tibi sufficiunt ad accuratissimam virtutis consummationem. Tu autem sis mihi propitius, si non perfecte exposui omnem tuam virtutem, neque ex omnibus tuis bonis tibi pure attuli laudationem, nec mihi irascaris propter ea, quæ sunt a me prætermissa, sed eorum quæ scripsi memineras, si eorum, qui hic sunt, est ulla memoria vestris purissimis et divinissimis animis.

τὰ ἦθη καὶ τοὺς βίους συνέγραψεν; Ἐπέδειξε γὰρ κἀν τῷ τέλει, ὅποιος αὐτῷ ὁ διεσπουδασμένος βίος ἐτύγγανεν ὢν. Οὐ γὰρ ὡσπερ τετμησθαι αὐτὸν οἱ συνωραχότες φασίν, οὐδὲ διηρησθαι, ἀλλ' ἐφέκει ὡσπερ τινὸς δέσμευς ἐλευθερούμενος, καὶ ἰλαρῶ πρὸς τοὺς ἄγοντας ἀγγέλους ἀνατεινόμενος νεύματι, καὶ πως ἐπιδιδοῦς ἑαυτὸν ταῖς ἐκείνων χερσίν, ἵνα ταχῶ ἀνασταίη τοῦ σώματος.

Καὶ ἐτεθνήκει μὲν οὕτως· εὐωδίας δὲ αὐτίκα πάντα ἐγεγόνει μετὰ, καὶ οὐκ εὐθὺς μόνον, οὐδὲ ἐς τρίτην ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλοστὴν ἀπ' ἐκείνης, ἕως δὴ μόνος τῷ τάφῳ ἐτεθησαύριζτο. Καὶ ἦν ἂν μέχρι παντὸς ἀρωματίζουσιν ἡ σοφός, εἰ μὴ τινες τοσοῦτον παρηνομήκασιν, ὥστε καὶ ἕτερον παρ' αὐτῷ καταθεῖναι σωματίον. Ὁμοῦ τε γὰρ κἀκεῖνο συμπεπτώκει τῷ μεγάλῳ ἀδελφί, καὶ ἡ τῆς εὐωδίας ἔσθη πηγὴ. Τοῦτο μὲν δὴ σοὶ τὸ θεῶμα, κάλλιστέ μοι πάντων ἀνδρῶν καὶ ἐλλογιμώτατε, εἰς περιουσίαν ἔστιν ἀποδείξωσ τῆς σῆς καθαρότητος καὶ ἀγιότητος· ἔπει καὶ τᾶλλα ἀποχωρῶντα σοὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἀκριβεστάτην τελείωσιν. Σὺ δὲ μοι ἴλεως εἶης, εἰ μὴ σοὶ σύμπασαν διηκριβωτάμην ἀρετὴν, μὴ τὴν ἐκ πάντων τῶν σῶν καλῶν συνερέτησα σοὶ τὴν εὐφημίαν, καὶ μὴ με οἷς ἐλλέλοιπα, δι' ὀργῆς ἔχους, ἀλλ' οἷς συγγέγραφα, διὲ μνήμης ἄγοις, εἰ τίς ἐστὶ μνήμη τῶν ἐνταῦθα ταῖς καθαρωτέραις ἡμῶν καὶ θεοειδέαι ψυχῆς.

ΜΗΝΙ ΝΟΕΜΒΡΙΩ ΚΗ'

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΣΥΜΕΩΝ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΣΥΝΤΕΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΨΕΛΛΟΥ

Στιγμὰ εἰς τὸ, Κύριε ἐκέρχρα. Ἦχος πλαγίου δευτέρου. Πρὸς τὸ Ὁλην ἀποθίμενοι.

ΜENSIS NOVEMBRIS DIE XXVIII.

COMMEMORATIO S. PATRIS NOSTRI SYMEONIS LOGOTHETÆ.

QUI ET METAPHRASTES.

OFFICIUM A PSELLO COMPOSITUM.

Troparia in psalmum, *Domine clamavi* (1). Tonus obliquus secundus. Ut illud, Ὁλην ἀποθίμενοι.

Munus tuum splendissimum, et conspicuam celsitudinem, magnificentiora tuis præstantissimis gestis effecisti, et qui parentem reginam urbem, in hoc quoque omnium urbium dominatricem et victricem ostendisti, quæ tempestive te veluti florem, et vita et oratione, et virtutibus omnibus præstantissimis vere celeberrimum edidit fetum sui admirabilem, et emicantem coronam.

O res gestas tuas admirandas! maxime Pater,

(1) Id est ad Vesperas.

Γέρας τὸ λαμπρότατον, σοῦ καὶ περιδλεπτον ὕψος μεγαλοπρεπέστερον, ταῖς μεγαλουργίαις σου ἀπετέλεσας, καὶ τὴν ἐνεγκοῦσάν σε βασιλίδα πόλιν καὶ ἐν τούτῳ βασιλεύουσαν, πασῶν τῶν πόλεων καὶ ὑπερκειμένην ἀπέδειξας, καθ' ὧραν ἐξανθήσασάν σε τὸν ἀληθῶς περιώνυμον, βίη τε καὶ λόγῳ, καὶ πάσαις ταῖς καλλίσταις ἀρεταῖς, τὸ θευμαστὸν ταύτης γέννημα, καὶ λαμπρὸν στεφάνωμα.

Ἐ τῶν θευμασιῶν σου, θευμασιώτατε Πάτερ, οἷς

σε ἰθυμάστωσεν, ὁ ποιῶν θαυμάσια, μόνος Κύριος. Ἄς γὰρ ζῶν ἄψαυτον σαρκικῶν μῆξεων διετήρεις τὸ σαρκίον σου, οὕτως ἐφύλαξας τάφῳ τυμθευτὲν ἰπρωπέλαστον, τὸ σῶμά σου τὸ ἅγιον, τῆς ἐπιμιξίας τοῦ ὕπερον, τούτῳ συντεθέντος ἐτέρου σώματος, ὃν ἰπερπῶς καὶ μαρτυρεῖ, τοῦ ἐκδύζοντος μύρου σου ἢ ἐκλειψίς.

Σοῦ τοις θείοις χεῖλεσιν χάρις πολλὴ ἐξεχύθη, καὶ σπείρας ἔμψυχον τῆς ἀκτίστου γέγονας οἰκητήριον. Ἄς πυρὸς γλώσση διανομηθεῖς, ὅστις, ἐν τοῖς λόγοις ὑπερηγάτας τῶν ἀποστόλων τε καὶ τῶν ἀθλοφόρων τὰ σκάρματα, καὶ βίον τὸν ἰσαγγελοῦ ἀσκητῶν ἐκείνου διέγραψας, καὶ νῦν συνοικίτηρ γενομένος αὐτοῖς, ἐν οὐρανῷ Τριάδος φῶς τὸ ἀνέσπερον βλέπεις ἰγαλλόμενος.

Δόξα. Ἰδιόμελον. Ἦχος πλαγίου δευτέρου.

Ὅστις Πάτερ, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν κατορθωμάτων σου. Διὸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς εὖρες μισθὸν τῶν καμάτων τῶν δαιμόνων ἔλυσας τὰς φάλαγγας, τῶν ἀγγέλῳ ἔρθασας τὰ τέγματα, ὧν τῶν βίον ἀμέμπτως ἐξήλωσας, παθήσασαν ἔχων ἐν τῇ μνήμῃ σου, εἰρήνην αἰνῶνται τας ψυχὰς ἡμῶν.

Ἄπολυτ. Ἦχος πλαγίου τετάρτου.

Ὁρθοδοξίας ὁδηγὲ, εὐσεβείας διδάσκαλε καὶ σεμνότητος, τῆς οἰκουμένης ὁ φωστῆρ, τῶν λογογράφων θεόπνευστον ἐγκαλλώπισμα λόρα τοῦ Πνεύματος, τὰς διδαχὰς σου πάντας φωτίσας Συμεῶν Πατήρ ἡμῶν, κρέσθου Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

O KANON,

Ποίημα τοῦ αὐτοῦ Ψελλοῦ, φέρων ἀγροστιχίδα τήνδε: « Μέλπω σε τὸν γράψαντα τὰς μεταφράσεις. »

Ἦδὴ α'. Πλαγίου δευτέρου. Ἄς ἐν ἡπείρῳ περυσίας ὁ Ἰσραήλ.

Μέλος μοι εὐρυθμον δίδου, Λόγε Θεοῦ, εὐφημεῖν ὀρμήσαντι, τὸν Συμεῶνα τὸν Μεταφραστῆν, τὸν κυρίως λογοθέτην ἀξιόγαστον.

Ἐξ ὕψωμάτων τῶν θείων, καὶ ἐπὶ σὲ Πνεῦμα τὸ πανάγιον κατελήλυθέ, σοφὲ, καὶ καρδίαν εὖρε καθαρὰν, καὶ ἔνσωμον ἀληθῶς ἀνεπαύσατο.

Δύχνος ὁ νόμος Κυρίου, σοῦ τοις ποσὶν ἀπὸ βρέθους γέγονε, μελετώντος ἐν αὐτῷ εὐσεβῶς, ἡμέρας καὶ νυκτός, τῆς ἡμέρας ὡς υἱοῦ, καὶ φῶς τὰς τρίβους σου.

Πόκον σε πάλαι προσίδεν ὁ Δεδεῶν, ἐφ' ὃν καταβίβηκεν ὁ Θεός. ὡς ὕπερος, καὶ τὴν γῆν πεπλήρωκεν αὐτοῦ Μητροπάρθενε ἀγνή, τῆς ἐπιγνώσεως.

Ἦδὴ τρίτη. Οὐκ ἔστιν ὡς σύ.

Ὡς πλήρης Πνεύματος, πληρωτῆς ἀνδρείχθεις τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων τὸ γὰρ παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἐμπιστευθὲν σοι, καλῶς ἐξειργάσω τάλαντον, μακάριε.

PATROL. GR. CXIV.

admirande, quibus te admirabilem effeci, qui solus mirabilia facit, Dominus. Quemadmodum enim, cum viveres, lenociniis carnis tuum parvum corpusculum intactum conservabas, ita in sepulcro tumulatum corpus tuum sanctum insociabile conservasti, et inconfusum ab admistione alterius corporis, postmodum ibidem una cum tuo collocati; quod et indecore appositum fuisse indicat, quod inde effluebat unguenti defectus.

Et tuis divinis labiis gratia luculenta effusa est, et sapientiæ increatæ animatum habitaculum effectus es, veluti ignis lingua diductus, beate, sermonibus tuis admodum illustrati apostolorum, et præmia reportantium certamina, et vitam angelis parem ascetarum descripsisti: et nunc una cum illis habitans, in cælo Triadis lumen inextinctum non sine gaudio conspicias.

Gloria. Idiomelon. Echus obliquus secundus.

Venerande Pater, in omnem terram exivit sonus tuorum facinorum. Propterea in cælo laborum mercedem adeptus, dæmonum dissolvisti phalanges, angelorum cohortes consecutus es, eorumque vivendi rationem inculpate æmulatus; cum possideas libertatem efflagitandi, in tui commemoratione pacem impetra animabus nostris.

Apolyticium. Echus obliquus quartus.

Rectæ ac integræ doctrinæ dux pietatis magister et honestatis, orbis lumen, scriptorum a Deo inspiratorum ornatus, Spiritus Iyra, tuis doctrinis omnes illuminans, Symeon Pater noster, precare Christum Deum, ut animæ nostræ salutem consequantur.

CANON,

Compositio ejusdem Pselli, hac notatus acrostichide: « Cano te, qui concinnasti metaphrastes. »

Ode 1. Obliquus secundus. Ὡς ἐν ἡπείρῳ περυσίας, ὁ Ἰσραήλ.

Melos mihi concinnum exhibe Verbum Dei, cum celebrare inceperim servum tuum Symeonem Metaphrastem, propriæque logothetam admirabilem.

Ex divinis altitudinibus ad te quoque sanctissimus Spiritus descendit, o sapiens! et purum cor reperit, et corporee vere inhabitavit.

Lucerna lex Domini pedibus tuis a pueritia effecta est, qui in ea pie meditaris die et nocte, diei tanquam filius, et lumen viis tuis.

Vellus te antiquitus prævidit Gedeon, ad quod, Deus veluti pluvia descendit, et terram suam replevit, Virgo et Mater, agnitione non contaminata.

Ode 3. Οὐκ ἔστιν ἄγιος ὡς σύ

Tanquam Spiritu plenus, perfectior factus es illius mandatorum. Namque a Christo tibi talentum concreditum, probe absolvisti, beate.

Sapientiæ divinæ amator a teneris unguiculis A factus, diviniloque, eam amplexatus es, et glariarum ipsius corona, o beate, exornatus es.

Cum terreni senatus dignitatibus condecoratus fuisses, veluti vir consiliarius, vitæ ducendæ rationem in cælo acquisieras, et supernum senatum decorasti.

Partum super naturam immaculatissimæ Virginis cum comprehendere non posse sciret sapiens logotheta, angelos et homines instruit, ut fide sola venerentur.

Ode 4. Χριστός μου δυνάμις.

Omnium Dominus, et omnium causa bonorum, ex omnibus te sapientem, beate, elegit, servis tuis laudatorem admirabilem.

Mentis acumine et puritate, et vitæ claritate, B intellectuale te lumen exornavit, et sermonum venustatibus Deus condecoravit.

Scripturionibus divinis operam dabis, sancte, et sanctorum Vitas investigans et perscrutans, horum tormenta et certamina, extollebas doctis tuis metaphrasibus.

Oratorum ora tubis suaviora mela canentia, digne collaudare, immaculata, te Dei montem inumbratum, nequeunt.

Ode 5. Τῷ θεῷ φέγγει σου, ἀγαθὴ.

Orientis Sol, Christe, justitiæ, animarum illuminationatio collaudantium te, tui Metaphraste precibus, caliginem animæ dissolve veluti misericors.

Animæ proficiōs, jucundos et salutare fide- C libus sermones, divina mente prædite, concinasti, ad fortitudinem incitamentum, et virtutis æmulationem, eorum qui probe vixerunt commentaria.

Templum, et thronus, et arca omnium regis et Dei tu es, laudatissima Domina, sola Deipara, nostri propitiatorium, qui sub tuam umbram confugimus.

Ode 6. Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν.

Prima tua commentatio ex divina providentia et colloquia facta est sacri senis et anachoretæ, Symeon admirabilis, quem in Paro insula conspexisti.

Pro dignitate laudasti Lesbicæ illustria et divina certamina, vere Theocisticæ, a Deo fabricatæ, quæ angelicam, et tantum non incorpoream absolvit sapienter vitæ rationem.

Abscondita, Domine, et occulta sermo tuo revelasti tuæ sapientiæ, miserationum abyssum ostendens tuas misericordias, et glorificans te glorificantes.

Eripe me, Domine, ex profunditate malorum precibus tuæ Genitricis, et sancti, Domine, Symeonis, qui te et vita et sermone coluit, multum misericors.

Σοφίας θείας εραστής, ἐπιπλήτων ἐξ ὁνύχων γεγονώς, θεοβόρῳμων, περιπλήκτης αὐτῶν, καὶ τῶν χαρίτων αὐτῆς τῷ στεφάνῳ, μάκαρ, ἐστεφάνωσαι.

Ἐνδιαπρέψας ἐν ἄρχαῖς ταῖς τῆς κάτω συγκλήτου, ὡς ἀπὴρ βουλευφόρος, τὸ πολίτευμα τὸ σὸν ἐατήσω ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὴν ἄνω σύγκλητον ἐκόσμησας.

Τὸν ὑπὲρ φύσιν τοκετὸν τῆς πανάντου Παρθένου, ὁ σοφὸς λογοθέτης ἀκατάληπτον εἰδώς, ἀγγέλοις τε καὶ βροτοῖς ἐκδιδάσκει, πίστει μόνῃ σίβεσθαι.

Ἰδιὸν δ'. Χριστός μου δυνάμις.

Ὁ πάντων Κύριος, καὶ πάντων κτίσις τῶν καλῶν, ἐξ ἀπάντων σε τὸν σοφόν, μάκαρ, ἐξελέξατο, τῶν θεραπόντων τῶν ἐξ αὐτοῦ, ἐπαινήτην ἀλιόγαστον.

Νοῦς οὐζύτητι καὶ καθαρότητι, καὶ λαμπρότητι βίου, τὸ νοερόν σε φῶς καθωραΐτε, καὶ ταῖς τῶν λόγων καλλογαῖς ὁ θεός σε ἐχαρίτωσεν.

Γραφαῖς ἐσθόλαζες ταῖς θεαῖς, ὅτι, καὶ ἁγίων τοὺς βίους ἰχνηλατῶν, τούτων τὰ παθήματα καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐξέμνησας, ταῖς σοφίαις σου μεταφράσασεν.

Ῥητόρων στόματα, σαλπύγγων ἄδοντα εὐχεστότερα μέλη, ἀεωφημεῖν ἐπαξίως, ἄφραντε, ἀδυνατοῦσι τοῦ θεοῦ σε ὄρος τὸ κατὰ κτίον.

Ἰδιὸν ε'. Τῷ θεῷ φέγγει σου, ἀγαθὴ

Ἀνατολῆς Ἡλίου, Χριστέ, τῆς δικαιοσύνης, τῶν ψυχῶν ὁ φωτισμὸς τῶν ὑμνούμετων σε, τοῦ Μεταφραστοῦ σου ταῖς παρακλήσεσι, τὸν ζῶφον τῆς ψυχῆς μου λύσον, ὡς εὐσπλαγχνός.

Ψυχωφλεῖς καὶ σωτηριώδεις ταῖς πιστοῖς λόγους, θεόφρον, συντεθεικάς, ζῆλον πρὸς ἀνδρείαν ἀρετῆς μίμησιν, τῶν εὐ βεδιωκότων τὰ ὑπομνήματα.

Ναός, καὶ θρόνος, καὶ κιβωτός, τοῦ σιμωβασιλείου καὶ θεοῦ, σὺ εἶ, πανύμνητε Δέσποτα, μόνῃ θεοτόκε, τὸ ἱλαστήριον ἡμῶν. τῶν προσφερόντων ὑπὸ τὴν σκέπην σου.

Ἰδιὸν ς'. Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν.

Τὸ πρῶτόν σου σύγγραμμα, ἂκ προνοίας θεϊκῆς, καὶ ὑμιλίας γέγονε τοῦ ἱερωῦ πρεσβύτου καὶ μοναστοῦ, Συμεῶν θεσπέσι, ὃν ἐν Πάρῳ τῇ νήσῳ τεθεώρηκα.

Ἀξίως ἐξύμνησας τῆς Λεσβίας τὰ λαμπρὰ καὶ θεῖα ἀγωνίσματα, Θεοκτιστῆς σῆς ὄντως ἀγγελικόν, μικροῦ καὶ ἀσώματον, τελεσάσης πανσόφως τὸ πολίτευμα.

Τὰ ἄδηλα, Κύριε, καὶ τὰ κρύφια τῷ σὺ θεράποντι ἰδηλωσας, τῆς σῆς σοφίας ἄβυσσον οἰκιρμῶν, δεικνύς τὰ ἐλέη σου, καὶ δοξάζων τῶς πίστει σε δοξάζοντα.

Ἀνάστα γε, Κύριε, ἐκ βυθοῦ με τῶν κακῶν, πρεσβεῖαις τῆς τεκούσης σε καὶ τοῦ ὀπίου, Δέσποτα, Συμεῶν, τοῦ σὲ θεραπεύσαντος, διὰ βίου καὶ λόγου, πολυλίεε.

Κοντάκιον. Ήχος β'. « Τὰ ἄνω ζητῶν. A

Ἀμέμπως ἐν γῆ, σοφῆ, πολιτευσάμενος, τῶν ἐν οὐρανοῖς ὁγῶν τὰς λαμπρότητας καταδεῖν ἠξίωσαι, καὶ πνεύματι τούτου ἐξῆμνησας· σὺν αὐτοῖς Χριστῶ τῷ Θεῷ μὴ πύστη προσθεῖων ὑπὲρ πάντων ἡμῶν.

Ὁ οἶκος.

Μελαγχολῶς, πιστοὶ, συνελθόντες, εὐφημῶμεν πάντες ἐπαξίως ὧδας, τῶν μέγαν Θεοῦ θεράποντα Συμεῶνα, τὸν ἄγιον λογοθέτην, ὃν ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ φωστῆρα πέπλοῦσθην ἐπὶ γῆς, τοῖς διδασκαλοῖς Πατρῶσιν ἐλαμφαντα. Σὺν τούτοις γὰρ ψάλλων ἀπαύστως· Χριστῶ φωτὶς τε αἰθίου πληρούμενος, συγγίρει προσθεῖων ὑπὲρ πάντων ἡμῶν.

ᾠδὴ ζ'. Δροσοδόλον μὲν τὴν κάμινον. B

Σηλιεύονται καὶ δαιμόνες καὶ τύραννοι, μάρτυρες καὶ ὁσίους Χριστοῦ οἱ κολάσαντες, ταῖς σοφαῖς σου μάκρ, συγγραφαῖς· πιστῶν μελωδεῦ δὲ ἡ πληθὺς· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Μεταφράσεις ὠνομάθησιν οἱ λόγοι, σου, τρισμάκρ, καθιδύοντες νοῦν ἡμίτερον ὑπὲρ μέλι, καὶ γλυκαζμὸν τοῖς χεῖλεσι στάζοντες, βοᾶν· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἐκινῆσει γενεὰ, κατὰ τὸν ψάλλοντα, καὶ γενεὰ τοὺς λόγους τοὺς σοῦς, ὡς ἐξῆθοντας τὰ βρυμάσια τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μέλπειν προτρέποντας ἡμᾶς· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Τὴν καλὴν ἐν γυναίξί σε καὶ πανάμωμον μητέρα τοῦ Θεοῦ, οἱ πιστοὶ ἱκετεύομεν, ἐνεστώσης βίωσάσθαι ἡμᾶς κακίας, τοῦ ψάλλειν ἐμμελῶς· Εὐλογημένη εἶ, Θεὸν σαρκὶ κηύσασα.

ᾠδὴ η'. Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίους.

Ἀπσῶν ἡ λαχοῦσα ἄρχειν τῶν πόλεων, σὲ προήνεγκε θεῖον καρπὸν, μακάριε, τρέφοντα αὐτὴν μυστικῶς, καὶ μοιζόντα νέκταρ ἀμβροσίας, ψυχῶν εἰς σωτηρίαν.

Φυτωργὸν ἐγκρατείας καὶ βίου σώφρονος, γεωργὸν εὐσεβείας καὶ θείας πίστεως, γνώσεως βυθῶν καὶ πηγῶν κατανώξεως, πάντες σε τιμῶμεν, Συμεῶν λογοθέτα.

Ῥητορεύων τὰ θεῖα, θέλγεις τὸ πλήρωμα τῆς σεπτικῆς Ἐκκλησίας, θεομακάριστε, καὶ διανιττῆς ἀρετῆς πρὸς τὴν μίμησιν, τῶν ἐν εὐσεβείᾳ καλῶς τελειωθέντων.

Ἀγίασματος θείαν κιβωτὸν ἔγοντες, Θεοτόκε Παρθένη, σὲ τὴν χωρησασάν πανπερφυῶς τὸν Θεὸν τὸν ἀχώρητον, ἀνυμολογῶμεν πιστοὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

ᾠδὴ θ'. Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Σεμῶς βιώσας, πρὸς τὸν ποθοῦμενον εἰρηνικῶς, τρισμάκρ, ἐξεδήμησας Κύριον, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ κλεινὸς Στέφανος τελειοῦται ὁ δαιομάρτυς, ᾧ καὶ συνδεόσασται.

Ἐκ γῆς ἀπαίρουσα, πρὸς οὐράνια ὁ ἡ ἱερὰ ψυχὴ

Contacium. Echus secundus. Τὰ ἄνω ζητῶν.

Inculcate in terra, o sapiens! vita exacta, sanctorum qui in caelo sunt splendores intueri dignus factus es, et doctissime eos laudasti: cum ipsis indesinenter precare Christum Deum pro omnibus nobis.

OEcus.

Cum canticis una fideles simul convenientes, omnes collaudemus dignus praeconiis magnum Dei servum Symeonem: sanctum Logothetam, quem Christi Ecclesia sibi luminare possedit in terra, cum Patribus doctoribus emicantem; cum his enim indesinenter canens Christo, et lumine sempiterno repletus gaudet, preces pro nobis omnibus effundens.

Ode 7. Δροσοδόλον μὲν τὴν κάμινον.

Dedecore notantur et daemones et tyranni, qui martyres et sanctos Christi tormentis affecerunt, doctis tuis, o Beate, commentariis. Fidelium autem multitudo concinit: Benedictus es, Deus patrum patrum nostrorum.

Metaphrases nuncupati sunt tui sermones, ter bea e, nostram mentem oblectantes supra mel, et dulcedinem labiis stillantes, ut clamemus: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Laudabit generatio, ut canit ille, et generatio sermones tuos, tanquam qui inirabilia Dei collaudant, canereque nos excitant: Benedictus est Deus patrum nostrorum.

Perpulchram inter mulieres te, et immaculatisimam Dei Matrem fideles exoramus: Ab imminenti infortunio libera, ut suaviter canamus: Benedicta es, quae Deum in carne peperisti.

Ode 8. Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίους.

Omnium cui contigit urbium dominari, te divinum fructum civitas extulit, beate, qui eandem mystice alis, et propinas nectar ambrosiae in salutem animarum.

Continetiae, et vitae castae plantatorem, pietatis et divinae fidei agricolam, cognitis abyssum, et contritionis fontem omnes te veneramur, Symeon Logotheta.

Oratorum more divina exponens, caelum venerandae Ecclesiae demulces, divinae beate, excitasque ad virtutis imitationem eorum, qui in pietate bonum exitum habuerunt.

Sanctificationis divinam arcam habentes, Deipara Virgo, te, quae supra naturam Deum, qui capi non potest, cepisti, hymnis extollimus fideles in saecula.

Ode 9. Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον.

Decenter vita traducta, ad desideratum pacifice, ter beate, Dominum abiisti, eodem ipso die, quo inclytus Stephanus venerandus martyr finem vitae oppetiit, quocum simul gloriose coronatus es et glorificatus.

E terris proficiscens ad caelestes, deifer,

anima tua sacra habitationes, gaudentem vultum A gerebat, videns sanctos una secum congaudentes, et ad supernam vitam transmittentes.

Ecce jam associatus es sanctorum ordinibus, patriarcharum, martyrum, apostolorum, confessorum, prophetarum, doctorum, et hierarcharum, quibuscum choreas ducens, beatissime, recordare nostri apud Dominum, qui tuas laudes prosequimur.

Sion sancta gratis a Deo condecorata, urbs Dei, et undique communitum palatium, reginam omnium urbium tibi devictam, ac devotam defende, Metaphrastæ sacris, o puella, precationibus.

Ad Laudes, echus quartus. Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι..

Ex nobili radice ortum duxisti, rosa omni ex parte rubicunda, gratis Spiritus tincta, et fideles jucunde donans odoribus tuarum scriptionum, apostolorum, athletarum et confessorum certamina explicans, quibuscum una collocatus, divina revelans, Symeon, deliciarum in gramine, quod in rore est, habitans.

Ut Scripturæ verbis utar, effusa est, Symeon, in labiis tuis Spiritus sancti gratia inæstimabilis. Quapropter eum, qui frustra sese jactabat, concertationum complexibus redargues, atteris; factus est enim veluti stipula ante ignem in cinerem abiens, et te magnum facere visus est, cum ob virtutes mentis tuæ timore percussus contremisset.

Veluti servus Numinis factus, tuis operibus, veluti eodem cum sanctis contubernio utens, veluti vitæ tuæ castimonia libertatem adeptus, diviniloque Symeon, eorum, qui te collaudant recordare, animum tuum in probitatem propensum ostendens, ut omnes Dei humanitate peccatorum remissionem consequamur.

Gloria, etc.

Vita divina perfecta speculatione actionem exornasti, Symeon beatissime; namque cum divino amore sapientiam deperisses, ex ore spiritus gratia ditatus es, et uti favum mellis dulcedinem tuorum sermonum nobis instillans, divinis cogitationibus Ecclesiam Dei oblectas. Quapropter in cælo conversans atque inhabitans, pro nobis, qui tuam commemorationem peragimus, indesinenter D Deum peccare.

Proximenon Apostoli.

Mirabilis Deus in sanctis suis. In Ecclesiis, etc.

Ex Epistola Pauli ad Corinthios lectio.

Fratres, unicuique datur revelatio, etc. usque ad, unicuique, ut vult.

Evangelium secundum Matthæum.

Dixit Dominus discipulis suis: Vos estis lumen mundi, etc. usque ad, Hic magnus vocatur in regno cælorum.

σου, θεοφόρε, σκηνώματα, ἀφασκόμενοι. Ἐγὼ τὸ πρόσωπον, βλέπουσα τοὺς ἁγίους αὐτῆ συγχάιροντας, καὶ πρὸς ὑπερκόσμιον ζωὴν ταύτην προπέμποντας.

Ἰδοὺ συνήφθη: ἁγίων τάγματα, πατριάρχων, μαρτύρων, ἀποστόλων, ὁσίων τε, ποφητῶν καὶ διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν, οἵσπερ καὶ συγχορεύων μακαριώτατε, μέμνησο πρὸς Κύριον ἡμῶν τῶν εὐφρομῶντων σε.

Σιὼν ἅγια Θεοχαρίτωτε, πόλις Θεοῦ καὶ κατοχυρωμένον παλάτιον, τὴν πσιῶν βασιλεύουσιν πόλεων, ἐν σοὶ ἀνακείμενῆν ταύτην περιζῶσαι, τοῦ Μεταφραστοῦ ταῖς ἱεραῖς. Κόρη, δεήσασιν.

Εἰς τοὺς Αἴνους, ἦχος δ'. Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυρι.

Εὐγενοῦς ἀνεβλάστησας ῥίζης, ῥόδον κατέρυθρον, βεδομημένον χάρισι ταῖς τοῦ Πνεύματος, καὶ τοὺς πιστοὺς εὐωδίας ὁσμῆς συγγραμμάτων σου, ἀποστόλων, ὀθλητῶν, καὶ ὁσίων σὰ σκῆματα συντηζόμενος, ὦν καὶ εὐστοιχος ὤφθη, θεοφάντορ Συμεῶν, τρωφῆς ἐν γλῶτῃ, τῇ ἐν ὀρώσῳ σκηνούμενος.

Γραφικῶν ἐξεχυθῆ σου, Συμεῶν, ἐν τοῖς χεῖλεσι, τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις ἄβρῆτος. Διὸ τὸν μάτην καυχώμενον, πλοκαῖς διαλέξεων ἐξώλεγξας ταπεινοῖς. Ὡς καλάμη γὰρ γέγονε, κατὰ πρόσωπον τοῦ πυρός τεφρουμένη, καὶ σὲ μᾶλλον μεγαλύνων, ἀνεδείχθη βρύξας νοός σου τὴν δύναμιν.

Ὡς θεράπων γενόμενος τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῶν ἔργων σου, ὡς ἁγίων σύσκητος, οὗς ἀνύμνησας ὡς παρρησίαν κτησάμενος, ἀγγελῆ τοῦ βίου σου θεοφρόνιμον Συμεῶν, τῶν ὑμνούντων σε μέμνησο, τὴ φιλέγασθον τῆς ψυχῆς σου δεικνύων, ἵνα πάντες τοῦ Θεοῦ φιλοκνηρώπῃ, πταισμάτων εἴρωμεν.

Δέξασθαι, Καὶ νῦν.

Βίον ἔνθεον κατορθώσας, θεωρῆς τὴν πράξιν κατοκόμησας, Συμεῶν παμμακάριστε. Τὴν γὰρ σοφίαν φιλήσας ἔρωτι θέῳ, ἐκ στόματος τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν κατεπλούτησας, καὶ ὡς κηρίον μέλιτος τῶν γλυκασμῶν σου τῶν λόγων ἀποστάζων ἡμῖν, εὐφραίνεις νοήμασι θεοῖς τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ. Διὸ ἐν οὐρανοῖς ἐμφιλοχωρῶν, ἀλιζόμενος, ὑπὲρ ἡμῶν ἀπαύστως πρέσβευε τῶν ἐκτελούντων τὴν μνήμην σου.

Προκείμενον τοῦ Ἀποστόλου.

Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. Ἐν Ἐκκλησίαις.

Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἄδελφοί. Ἐπάστω δίδοται ἡ φανάρωσις, καὶ τὰ ἐξῆς, ἕως τοῦ, Ἐκάστω καθὼς βούλεται.

Τὸ εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ Ματθαίου.

Ἐἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς: Ἔμετις ἔστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξῆς, ἕως τοῦ, Οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

SYMEONIS METAPHRASTÆ

OPERUM PARS PRIMA

COMPLECTENS

OPERA ASCETICA ET PARÆNETICA.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ

ΣΥΜΕΟΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΤΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΡΗΝΟΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ, ΟΤΕ ΠΕΡΙΕΠΛΑΚΗ ΤΟ ΤΙΜΙΟΝ
ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

SAPIENTISSIMI AC DISERTISSIMI

SYMEONIS LOGOTHETÆ.

QUI ET METAPHRASTES,

ORATIO IN LUGUBREM LAMENTATIONEM SANCTISSIMÆ DEIPARÆ PRETIOSUM CORPUS DOMINI
NOSTRI JESU CHRISTI AMPLEXANTIS.

(Apud Allatium *De Symeonibus*).

Τούτο ἐκεῖνο, γλυκύτατε Ἰησοῦ, τὸ τοῦς ἐκ Περ-
σίδος ἀφιγμένους εἰς Βηθλεὲμ, οὐ μόνον χρυσὸν ὡς
βασίλει, καὶ λίθον ὡς Θεῷ, ἀλλὰ καὶ σμύρναν ὡς
θνήσκον προσενεγκεῖν γεννηθῆναι σοι. Τούτο ἐκεῖνο,
τὸ ῥομφαίαν μέλλειν διελθεῖν τῇ καρδίᾳ μου, καθὼς
Συμεὼν προηγόρευσε. Τούτο ἐκεῖνο, τὸ πῦρ ὃ βα-
λεῖν ἤλθεσ ἐπὶ τὴν γῆν, ὡσπερ αὐτὸς προδίδραξας.
Κρυστικώτερον γὰρ καὶ πυρὸς μητρὶ φιλοτέλμων
παίδος μονογενοῦς ἀπονέμρωτις. Μικρὸν πρὸς
τούναντιόν μοι περιστῆται καὶ ὁ τοῦ Γαβριὴλ ἀσπα-
σμός. Οὐ γὰρ καὶ νῦν ὁ Κόριος μετ' ἐμοῦ, καθὼς
ἐκεῖνός μοι ἐπηγγείλατο· ἀλλὰ σὺ μὲν ἄνους ἐν
νεκροῖς καὶ ᾄδου ταμεῖα φοιτᾷ τὰ ἐνδότερα· ἐγὼ
δὲ τὸν ἀέρα πνέω καὶ μετὰ ζώντων περιέμι. Καί-
τοι οὐ συνορῶ διὰ ποῖον ἔργον περόνευσαι. Ἐκάλυψε
γὰρ οὐρανούς ἡ ὄρετὴ σου κατὰ τὸν Ἀββχοῦμ.
καὶ νῦν ἄμορφος κείσαι, ἡ ὠρατὸς παρὰ τοὺς υἱοὺς
τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀδόξος κηθεύη ἐν γῆ, οὐ τὴν
ὄψιν διηγούνησι οἱ οὐρανοί. Καὶ μνηστὴρ φέρει σε
λελιτομημένον ἐν ἐξ ὄρου ἀλαξέυτου τμηθέντα εἶ-
δεν ὁ Δανιὴλ. Απαθῆς σου ἡ γέννησις ἐνευθεν ἐν-
[ε] δείκνυτο, ὡς ἐν τῇ βιάτῃ ἡ θεϊκὴ σου πρὸς ἀνθρώ-
πους συνάφει, καὶ ἐν τῷ Ἰωσήφ ἢ τῶν Ἰουδαίων

Hoc illud est, dulcissime Jesu, ex Perside in urbem
Bethleem advectos, non tantum aurum, ut regi, et
insensum ut Deo, sed et myrrham, ut mortali tibi
jam nato obtulisse. Hoc illud est, gladium meam
ipsius animam penetraturum, uti Symeon prædixe-
rat. Hoc illud est, ignem te venisse in terram mit-
tere, ut tu antea edocueras. Igne siquidem matri
filiorum amanti, unigeniti filii mors adurentior est.
Parum quoque deest, ne Gabrielis salutatio contra
mihi eveniat. Neque enim modo Dominus mecum
est, quemadmodum ille promiserat; sed tu plane
examinatus inter mortuos inferorum penitissima
conclavia lustras; ipsa spirans vivensque cum vi-
ventibus ætatem ago. Neque tamen animo compre-
hendere queo, quodnam ob facinus vita tibi adempta
est. Obtegit siquidem cælos virtus tua, ut Abbacus
ait, et nunc jaces in formis, qui eras speciosus forma
præ filiis hominum; et in gloriose terra tegeris, cujus
gloriam cæli enarrant; et monumentum te gestat
inacisum, quem e monte sine manibus lapidem abs-
cissum Daniel conspexerat. Inde nulli passioni
obnoxia nativitas tua commonstrabatur; veluti in
rubeo divina tua cum hominibus conjunctio, et in

Josepho ab Hebræis structæ insidiæ : et in Isaa-
cio mortis similitudo. Reliquum est Jonæ, tuæ
resurrectionis arcanum.

Væ mihi miseræ! in lapide demortuus jaces, qui
ex lapidibus filios suscitasti Abraham. Etenim si pro-
ptertuam salutarem passionem disruptis lapidibus,
quam plurimi nomini tuo non credidissent, non ha-
beres ubi caput declinares vivus, tu Judæis dixisti,
quos propter dolosas cogitationes vulpes compella-
stisti; sed demortuus illud reclinasti in cruce, cum
substratam et lectulum latronis fidem comperisses.
Offendit me sol, concinit canticorum modulatrix.
Occidit sol, cum nundum inclinasset meridies,
Jeremias enuntiat. Profecto enim et solem sensibus
obnoxium tristitia involvit, cum sol intellectualis
justitiæ defecisset; et saxa rupta sunt, quibuscum
una disrupti cor meum haud multum abierit. O
caro sancta! quæ ex sanguinibus meis mirum in
modum coagulata es: namque antiquum debitum
sufficientissime restitui. In hoc mihi, Domine, cælos
declinasti; et ut imber super lanam descendisti, ut
mortem subires, quæ sanctorum dormientium cor-
pora exsuscitaret, me vero tui Genitricem inter-
meret. Quæ hæc sunt, Fili desideratissime? Absque
damno olim quæ immisceri apta non erant, com-
mista sunt, et ignis divinitatis non materiatus vis-
cera mea non exussit; at nunc alius ignis intima
mea singula depascitur, et cor medium convulne-
rat. Lætitie sponsonem accipi per angelum, lacry-
masque omnes e facie terræ exterminavi: nihilo-
minus hæc meis hinc lacrymis increscunt. Descendis
ad inferos, animas, quæ ibi obserantur, sat novi,
liberaturus, verum ineam illuc una tecum corripis,
cum me mortuam spirantem prætereas, o mortue
nude, et vivi Dei verbum, sponte ad crucem altius
tolli condemnate, ut omnes ad te traheres! Quod-
nam ex tuis membris tormento non subjacuit? O
divinum mihi caput spinis perfossum, easque cordi
meo infigans! O venerandum sacramque corpus,
quod olim non habebas, ubi declinans quiesceres;
nunc solum ad sepulturam inclinatam est, quietem
consecutum, et ut Jacobus aiebat, veluti Lev obdor-
mivisti! O desideratum concupitumque mihi caput
calamo percussum, ut calamum imbellis dæmonis
artibus disruptum, longeque a paradiso factum,
instaurares! O maxillæ alapis sædatæ! O os meliis
alius favus, licet amarissimum fel degustasti, et
acerrimum acetum potionem sumpsisti! O os intra
quod dolus inventus non est, etsi dolosum osculum
te prodidit ad mortem! O manus, quæ hominem
creastis, et nunc cruci affixæ, et ad inferos proten-
sæ, manum illius arripitis, quæ olim lignum tetigit
et a lapsu Adamum universum exciatis! O latus
lancea perforatum propter eam, quæ ex latere
creata fuerat, primam matrem! O pedes, qui per
aquis, veluti per terram processistis, et fluidam
naturam manifeste sanctificastis!

Væ mihi, Fili, ipsa parente antiquior, quas sep-
ulchrales lamentationes, et quas laudationes func-

ἐπιδουλή, καὶ ἐν τῷ Ἰσαακ, τὸ τοῦ θανάτου ὁμοίω-
μα. Λέγεται οὖν τὸ τοῦ Ἰωνᾶ τῆς ἀναστάσεως
σου μυστήριον.

Ὁμοί! ὅτι ἐν λίθῳ κεῖσαι νεκρὸς, ὁ ἐκ τῶν λίθων
ἐγεῖρων τέκνα τῆ Ἀβραάμ. Εἰ γὰρ οὐ, τῶν λίθων
βραγύντων διὰ τὸ πάθος σου τὸ σωτήριον, πολλοί
σου τῷ ὄνματι πεπιστεύκασι, οὐκ εἶχες ποῦ κλι-
ναι τὴν κεφαλὴν ζῶν, εἶπας Ἰουδαίοις αὐτὸς, οὐς
ἀλώπεκας ἠνέξω διὰ τοὺς δολερούς αὐτῶν λογισμούς,
ἀλλ' ἔκλινας ταύτην τεθνηκώς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ,
ὕπεστρωμένῃ ὡς κλίνην εὐρῶν ἐγγνώμονος τὴν
πίστιν ληστοῦ. Παρέβλαψέ με ὁ ἥλιος, λεγέτω ἡ ἄσμα-
τιζουσα. Ἐπεὶ δὲ ἥλιος ἔτι μεσοῦσης ἡμέρας.
Ἰερεμίας φθεγγέσθω μοι. Ναὶ γὰρ καὶ ἥλιον αἰ-
σθητὸν ὑπέδραμε στύγνασι, τοῦ νοητοῦ ἡλίου τῆς
δικαιοσύνης ἐκλείποντος. Καὶ πέτριαι ῥῆξιν ὑ-
πὲρνεκαν, αἷς συρραγῆναι κινδυνεύει ἡ καρδίᾳ μου.
Ὡς σὰρξ ἀγία, ἥτις ἐξ αἱμάτων ἐμῶν ἐτυρώθη,
ὑπερφυῶς. Τὸ γὰρ ἀρχαῖον χρέος ἀπεδόμην πλα-
ρέστατον. Εἰς τοῦτο μοι τοὺς οὐρανούς ὑπέκλινας.
Δέσποτα, καὶ ὡς ὑετός ἐπὶ πόκον κατέβη, ἵνα καὶ
νεκροσιν ὑποστῆς, ἀγίων μὲν κεκοιμημένων ἐξεγει-
ρουσαν σώματα, νεκρούσων δὲ τὴν τεκουσάν σε. Τί
ταῦτα, καὶ ποθεινότε; Ἀδραβῶς μὲν ἐμύθη
πάλαι τὰ ἄμικτα, καὶ πῦρ θεότητος αἴλον, σπλαγ-
χρον ἐμὸν οὐ κατέφλεξεν· ἄρτι δ' ἑτέρον πῦρ τὰ
ἐντός μου βόσκειται ἅπαντα, καὶ μέσση τὴν καρδίαν
λυμνίεται. Χαρᾶς ἐγγύας δι' ἀγγέλου παρελάθων,
καὶ ἀφελόμεν δάκρουν πᾶν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς
πλὴν ἀλλὰ τοῦτο μόνον τοῖς ἔμοῖς πικνίεται δάκρυσιν.
Εἰς ᾧδον καταθαίνεις οἷδ' ὅτι, τὰς ἐγκεκλεισμένας
ἀπολύσων ψυχὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμὴν ἐκεῖσε συγκα-
τασπᾶς, ἔπνουν νεκρὸν παρατρέγων με. Ὡς νεκρὸς
γυμνὸς, καὶ ζῶντος Λόγου Θεοῦ, ἔκουσῶς ὑψωθῆναι
κατακεκριμένε σταυρῷ, ἵνα πάντας ἐλκύτης πρὸς
ἑαυτὸν! Ποτόν σου τῶν μελῶν τοῦ σώματος ἔμεινεν
ὄπαθις; Ὡς θεία μοι κορυφὴ ἀκάνθας δεδεγμένη, καὶ
ταύτης ἐμπήξασα τῇ καρδίᾳ μου! Ὡς κοσμίᾳ καὶ
ιερά κεφαλῇ, ἥτις πάλαι μὲν οὐκ εἶχες ποῦ κλι-
θῆναι καὶ ἀναπαύσασθαι! νῦν δὲ πρὸς ταφήν μόνον
ἐκκλίθης, καὶ ἀναπέπασαι, καὶ κατὰ τὸν Ἰανῶθ, ὡς
λέων κεκοιμηταί! Ὡς ποθεινὴ καὶ ἐρασμῆ μοι κε-
φαλῇ, κλάμψ κετυμμένη, ὡς ἀνορθώσης τὸν ὡς σα-
θρὸν τῷ πονηρῷ κατεαγῶτα κλάμνον, καὶ μακρῶν τοῦ
παρδείσου γενόμενον! Ὡς σιγαῖνας δεδεγμένας
ῥαπίματα! Ὡς στόμα σίμβλον ἕτερον μέλιτος, εἰ
καὶ γολθῆς ἐγεύσῃ πικροτάτης, καὶ ὄσους ἐποσίθης
δοιμάτατον! Ὡς στόμα οὐκ οὐχ εὐρέθη διόλος ἐν-
τός, εἰ καὶ σε δαλρὸν εἰς θάνατον προέδωκε φίλη-
μα! Ὡς γέφυρας, αἱ τὸν ἄνθρωπον πλαστοουργήσασαι,
καὶ νῦν προσηλωμένοι μὲν τῷ σταυρῷ, ἐν ᾧδον δὲ
προτεινόμενοι, καὶ χειρὸς ἀπτόμενοι τῆς ἀψυμένης
τοῦ ξύλου πάλαι, καὶ τοῦ πτώματος ὅλον τὸν Ἀδὰμ
ἐξεγείρουσαι! Ὡς πλευρᾶς λογγυθεῖτα διὰ τὴν ἐκ
πλευρᾶς πλαθεῖσαν προμήτορα! Ὡς πίδακας, ἐφ' ὧ-
δάτων περσεύσαντες, καὶ τὴν ῥοώτην φύσιν εἰλικρινῶς
ἀγιάσαντες!

Ὁμοί, γὰρ, μητρὸς κακλιότερε! Ποίους θρήνους
ἐπιτυμβίους, καὶ τίνας ὕμνους ἐπικηδύους σοὶ ἄσονται;

Οὐκέτι στάμιος μυνναδόχος ἐγώ· τὸ μάννα γὰρ τὸ ψυχτρορόρον ἀμφὶ τὸν τάφον ἐκκέχυται. Οὐκέτι βίαιος ἐφ' ἀκατάφλεκτος· ὅλη γὰρ νοητῆ πυρὶ σου τῆς ταρῆς κτεπέφλεγμα. Οὐκέτι χρυσῆ λυχνία ἐγώ· τὸ γὰρ φῶς ὑπὸ τὸν μῦθον τέθειται. Ἄς πολλά τὰ μεγάλα ὁ δυνάτης ἐνάξει μοι! Ἐκ πατρῶν γενεῶν ἐξελίξω με. Γλώσσας προφητῶν ἐτράνωτας δι' ἐμέ. Μᾶλλον οὐρανῶθεν κτεπροίτην, ὡς οἶδες· κῦδος, τῆν ἐμὴν εἰς τὸν κόσμον ἀνέμενες προόδον, μὴ ἔχων σκευὸς ὑποδοχῆς θεότητος ἕξιν. Σοὶ μόνη κτεεγγυήσαντό με καὶ πρὸ συλλήψεως· οἱ γεννητορες. Εἰς φῶς ἐξήχθην τοῦτο τοῦ βίου, καὶ βραχυτάτα τοῖς γονεῦσι παρέμεινα. Ὁμοῦ γὰρ ματῶς ἀπεταξάμην καὶ γάλακτι, καὶ συναπεταξάμην καὶ τοῖς γεννήτορσι, καὶ ὅλη ὅλη προσπαδέσθην σοι, καὶ νῆφ' ἀνετίθην, νῆος γεννησομένη σοι καθάρωτατος· Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με, σὺ δὲ με προσελάδου, καὶ δι' ἀγγέλου ἐξέτρεψας, καὶ ὁ φησὶν ὁ Δαυὶδ· Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. Ἄγγελον εἶδον πρωτοστάτην, ὡς Δεσποίνην προσομιλοῦντά μοι· ὅν Ζαχαρίας πρὶν ἰδὼν ἐκωφεύσατο, καὶ γλωττοπέδην ὑπέμεινε. Καὶ ἠγαλλιάσατο καὶ βρέφους ἔνδον γαστρός, καὶ τὸν ἀπασπασὸν ἠμείψατο τῷ σαιριτήματι, σὲ προσκυνῶν τὸν ἐν γαστρὶ μου κυοφορούμενον. Νόμους· ἐν ἐμοὶ κατέλυτας φύσεως· Ἀσπύριος συνελήφθης, ὡς οἶδες, καὶ μετὰ τόκον με κερθῖνον ἐτήρησας. Τέθεικάς με μήτερά ἐπὶ τέκνω εἰφρανομένῃ, κατὰ τὸν δι' ἐμέ θεοπάτορα, καὶ πατρῶν ὑπερκειμένην θυγατέρων, ἃς ὁ Σολομὸν κρονηίζατο. Βασιλεῖς, καὶ πτωχευούτη μοι, δουλοπρεπῆ παρέσχον προσκύνησιν. Οὐρανῶν με πλυτῶν ἀνεδείξας, ἐξ ἧς ὁ τῆς δοξῆς ἔλαμψεν Ἥλιος. Καὶ ἴνα τα λοιπὰ τῶν περὶ ἐμέ τερστίων παραδραμούμαι, κτεκριστῆν ἐν πάσαις γενεαῖς μεπεποήκας, καὶ δι' ἐμοῦ τὸν ἄνω κόσμον πληρωθῆναι δικροκώμιας. Νῦν οὐκ οἶδ' ὅπως ταῦτα συγκέχρηται· καὶ ἀχινῶθι μοι τὸ μέλι συμφύρεται. Καὶ γὰρ συννεκρούσθαι πράγομαι νῦν, καὶ συνθάπτομαι, καὶ μίχρσι φῶς συγκαταθίβειν σοι. Νεφέλην με φωτός ὁ προσλίπων ὠνεματεν, ἀντὶ νεφελῶν, ὡς ἔοικε, τὰ ὄκρητα στέφουσιν. Μήποτε ἄρα περὶ μου καὶ τοῦτο κροεῖρηται, Ἐγκαταλειφθήσεται ἡ θυγάτηρ Σιών ὡς σκηνὴ ἐν ἀμπελώνι; Ἰδοῦ γὰρ ἀποτετραγυμένους μοι πρόκειται ὁ βίαιος; τῆς ζωῆς ὁ ἀκρίτατος, ὁ τὸ ζωηρόρον ἀἴμα κενώσας; ὡς οἶνον, πιστῶν καρδίαν ἐφραίνοντα. Βαβαί, πῶς ὁ κατὰψυχρος οὗτος λίθος, ὡς σιδῆρον πληττομένοδος τῷ κρατιῶ σου βραχίονι σπεινῆρας ἐπιπέμπει· νοητῶς τῇ καρδίᾳ μου! Τί μὲ καὶ οὐρῆθην μοι τὸ στένον, καὶ μυστικώτερον τῶρον ἀντιλαξέστω, ὡς ἐν σπλάγγνοις μου καὶ πάλιν εἰσοξέσωμαι, καὶ ἐγκαρδίω· κηδεύσω σε; Λεπὰς ἐγὼ μυστικῆ τῆς πίτρας οὐκ ἀκρορηγυμένη, τῆς τὸν μερζαοῖτην φερούσης μου, τὸν ἐξ ἀτραπῆς τῆς θεαυοῦς ἐμφοῦντα μοι.

Ἄ οἶα ἀνὸ οἶον ὄρω! Ἄ τῆρ ἡμεροφῆς τῷ τοκατῷ σου παρὰ τῆς σῆς ἐκκινουρήθη μεγαλειότητος, καὶ σε λεληθῶτως τεχθέντα οὐρανῶ; ἀνεκέρυσεν, ἀλλὰ σήμερον καὶ αὐτὸν τὸν ἀπθῆτον ἐκρυψας ἥλιον, καὶ νύκτα ἐν ἡμέρᾳ μέση προήνεγκας, τὼς ἀτε-

A bres tibi decantavero? Non ampliùs urna sum ego mannæ receptaculum: manna siquidem animas enutrens circa sepulchrum effusum est. Non ampliùs rubus incombustus; tota siquidem intellectuali tui monumenti igne exusta sum. Non ampliùs candelabrum aureum; lumen siquidem sub modio positum est. Ut magnifica ostendit mihi, qui potens est! Ex omnibus nationibus elegisti me. Prophetarum linguas mei causa disertas effecisti. De cœlo progressurus, ut bene ipse nosti, meum in mundum progressum expectasti, cum non haberes vas, quod esset dignum, et capax divinitatis. Tibi soli, et antequam ipsa conciperer, parentes mei me desponderunt. In lumen hoc vitæeducta sum, et brevissimo tempore cum parentibus commorata, tota toto tibi reddor, et in templo offeror, templum tibi futura purissimum. Pater meus et mater mea derelinquerunt me, tu vero me assumpsisti, et pavisti per angelum. Et quod ait David, *Panem angelorum manducavit homo.* Angelum vidi principem, mecum veluti Domina communicantem; quem prius Zacharias intuitus auditum amisit, et linguæ ligamen sustinuit. Et exultavit infans in utero, et saltu salutationi respondit, te adorans, qui in utero meo gestabaris. Naturæ in me leges dissolvisti. Sine semine conceptus, ut scis, et post partu me virginem conservasti; effecisti me matrem de Filio lætantem, ut qui propter me Dei parens audiit, pronuntiat, et omnibus filiabus superiorem, quas Salomon præsignificaverat. Reges mihi, licet res essent pauperculæ, servilem adorationem exhibuerunt. Cœlis ipsis me ampliorem ostendisti, ex qua gloriæ sol resplenduit; et ut reliqua, quæ circa me admirabilia patrata sunt, silentio præteream, per me beatam in omnibus generationibus mundum superiorem compleri constituisti. Nunc vero, nescio quare ratione hæc confusa sunt omnia, et mel mihi ex absinthio commiscetur. Namque nunc una tecum commori cogor, una tecum sepulcro contegi, simulque una tecum ad inferos progredi. Nebulam me lucis prævidens ille nuncupavit, pro nebulis, ut videtur, lacrimas fundendam. Annon de me etiam illud pronuntiatum est, *Derelinquetur filia Sion veluti tabernaculum in vinea?* Ecce enim prorsus vindemiatus est vitæ racemus incorruptus, qui vivificum sanguinem, veluti vinum fidelium animas lætificantem effudisti, Papæ, quomodo frigidissimus hic lapis ferro, valido tuo brachio percussus, scintillas animæ meæ intellectuales emittit. Quare non pectus perrumpo, et arcaniorem tibi sepulturam concido, ut in visceribus meis te rursus excipiam, et in corde meo sepulturam tibi condam? Concha ego mystica sum, quæ a saxo non abscinditur margarifero, qui ex divinitus illuminato fulgetur mihi adhæsit.

Quæ nunc pro quibus intueor! Stella interdiu coruscans, cum nasceris, a tua magnificentia nova designata est, et clam te natum cœlum prædicabat; sed hodie ipsum quoque solem sensilem abscondisti, et noctem ipso meridie, rescellentem impios,

invenisti. Persas ibi genua flectentes stella advocavit; hic notos et amicos deicidarum metus longe dissipavit. Ibi munus adductio et adoratio: hic vestimentorum partitio et irrisio, et injuriarum corona. Nunc Judæi, ut antea quærebant signum e caelo, intueantur solem obtenebratum, et lumen occultentem dignis caligine. Nunc et inanimatum hoc templum pro Judæorum more te deplorat. Quemadmodum enim Judæi, cum quis Deo maledicebat, vestimenta sua scindebant, ita et hoc veluti vestimentum velum scindit te conspiciens a Dei hostibus improbe ac indigne pertractatum. Conteritur et terra motibus divexata, tuaque passione coangustata; sed ubinam sunt, quinque millia hominum, quos mirandum in modum enutrivisti? Solus equidem Josephus audacter, libereque Pilatum allocutus corpus tuum expostulavit, ne insepultum abjiceretur. Ubi sunt infirmorum cætus, quos ex variis morbis sanasti, vel quos ab inferis eduxisti? Solus Nicodemus clavos e manibus, pedibusque tuis extrahit, et totum te e ligno depositum meis hisce ulnis, gemens ipse ac fremens apponit, quæ te et antea, cum infans esses, non sine voluptate gestavere. Manus siquidem hæ meæ et ante infanti facto administrarunt, et nunc justa per solventes adserviunt. O dira funera! Demortuis vitam donans, ante meos oculos demortuus jaces. Et olim quidem circa pueriles fascias studium et operam impendi, et nunc funebria tibi apparans conturbor. Tepidis undis te lavi, et nunc calidioribus te lacrymis obruo. Ulnis maternis sustentabam, sed subsultantem, et puerorum more jocantem, nunc rursus te iisdem sustineo, sed exanimem et mortuorum more jacentem. Tum labia mihi dulcibus, ac roscidis tuis labiis irrorabantur. Tum ego beata dici poteram, quod præter expectationem Creatoris mei parens apparui: et nunc rursus, ut sim misera contigit, quod mei Filii funus accuro. Ibi dolores in partu effugi; hic dolores, dum te sepelio, sustineo. More infantium sæpenumero in pectore obdormivisti, et nunc mortuorum in modum in iisdem obdormis. Næ illæ Symeon beatus fuit, quite in templo meis e manibus accepit. Prophetæ siquidem et læta, et mihi gloriosa vaticinati sunt, ipse vero solus et tristitia, et mæroria plena prædixit. O quomodo sputis fœdari sustinuisti, qui sputo tuo, oculos de novo efformasti! Quomodo alapas tolerasti, qui flagellores divinas cauponantes percussisti. Quomodo probrosam sustines mortem, Fili sceleris espers? Perforatæ sunt manus tuæ, pedesque, sed clavos ipsa in mediam animam meam puncturis dirissimis adactos persentio. Latus tuum fossorum est, sed et meum cor eodem ipso tempore confodiebatur. Doloribus una tecum cruci affixa sum, et una tecum tormentis commortua, una tecum sepelior. Quid mihi et vitæ meæ, dum tu longe es, o Creator meus, et Fili desideratissime. πόνοις, νενέρωμαί σου τῆ πάθει, καὶ συνθλιπτομένῳ παρνοτός, ὡ πλαστοργέ μου καὶ Υἱὲ ποθεινότητε.

Sed ubinam et discipulorum chorus ut una me-

δοῦντας ἐλέγχουσαν Πέρσας ἐκεῖ γονυπετοῦντας ὁ ἀστὴρ μετεστελλάτο, ὡς καὶ γνωστοὺς τε καὶ φίλους ὁ τῶν θεοκτόνων φόδος ἀπεμακρύνετο. Ἐκεῖσε δῶρων προσπαγωγὴ καὶ προσκύνησις, ἐνταῦθα γιτώνων μερισμὸς καὶ χλευασμὸς, καὶ στέφανος ὕβρεων. Νῦν Ἰουδαῖοι, ὡς πρὶν ἐξήτουν ἐξ οὐρανοῦ σημεῖον. βλεπέτωσαν ἥλιον σκοτιζόμενον, καὶ τὸ φῶς ἐκ τῶν ἀξίων σκότους συγκρύπτονται. Νῦν καὶ ὁ ἄψυχος οὗτος ναὸς κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν πεθεῖ σε συνθίσειν. Ἦς γὰρ Ἰουδαῖοι βλασφημοῦντός τινος εἰς θεὸν τοὺς ἐπιτῶν χιτῶνας διέσχίζον, οὕτω δὴ καὶ οὗτος, ὡς χιτῶνα περισχίζει τὸ καταπέτασμα, πρὸ τῶν θεομάχων προκρινόμενον βλέπων σε. Συντρίβεται καὶ γῆ σειομένη, πθαινομένη τῷ πάθει σου. Ἄλλὰ ποῦ τὸ πλῆθος τῶν πεντακισχιλίων ἀνδρῶν, οὓς θυματουργήτας ἐξέθρεψας, ὅτι μόνος Ἰωσήφ πρὸς Πιλάτον τολμηρῶς ἐπαρρησιάσατο, καὶ τὸ σῶμά σου ἠτήσατο, ὡς ἂν μὴ δικμεινῆ καὶ ἀταφον. Ποῦ τῶν ἀθενῶν αἱ χορεταί, οὓς ἐν ποικίλων ἐρώσῳ νοσημάτων. Ἢ ποῦ καὶ ἀπὸ ἄδου ἐξήγειρας, ὅτι μόνος Νικόδημος τοὺς ἥλους τῶν χειρῶν, καὶ τῶν ποδῶν σου δίστασι, καὶ δλον ἐκ τοῦ ξύλου σε καθελὼν ἐμάτις ἀγκάλαις ἐπαυδῶνως ἐνθείκειν, αἶ σε καὶ πρῶτην δὲνα βρέφορ χαρμούνως ἐδάστασεν. Καὶ γὰρ χεῖρες ἐμαί, καὶ πρὶν βρεφοργηθέντα ἐξυπηρέτησεν, καὶ νῦν κηδευομένῳ δουλεύουσιν. Ὡ πιτρῶν ἐνταφίων! ὅτι νεκροὶ τὸ ζῆν χαρισίμενος, πρὸ ὀφθαλμῶν μου νενέρωσαι. Καὶ πάλαι σε ἀμφὶ τὰ βρεφικὰ διακονήσασα σπάργανα, καὶ περὶ τὰ νεκρικὰ σου τυρβάζομαι. Χλιαροὶς ἐλουσάμην σε νύμασιν, καὶ θερμότεροις ἄρτι καταντῶ σε τοῖς δάκρυσιν. Ἠλένης καὶ μητρικαῖς ἐνεκοφίζον, ἀλλὰ σκιρτῶντα καὶ κατὰ νηπίους; ἀλλόμενον. Ἄνακοφίζω σε καὶ νῦν ταῖς αὐταῖς, ἀλλ' ἄπνουν, καὶ κατὰ νεκροὺς ἀνεκείμενον. Ἐνέβαπτόν μου τότε τὰ χεῖλη τῶς μελιχοῖς σου καὶ δροσώδεσά σου χεῖλεσι. Μακαρίζεσθαι με τηνικαῦτα παρῆν, ὅτι παρδόξως ὤρᾶσθην τοῦ πλαστοργεῦ μου λοχεύτρια. Νῦν δὲ πάλιν νύξισθαί με ἀντεπεγένετο, ὅτι παρευρέθην τοῦ Υἱοῦ μου κηδεύτρια. Ἐκεῖ ὠδίνας ἐν τῇ τίκτειν ἐξέφυγον ἐνθεν ὀδύνας ἐν τῇ θάπτειν εἰσδέχομαι. Βρεφοκρεπῶς μοι πολλαῖς ἐν τοῖς στέροισι ἀποῦπνωσας, καὶ νῦν νεκροκρεπῶς ἐν τούτοις κεκοίμηται. Μακαρίζω τὸν Συμεῶν, τὸν ἐξ ἐμῶν χειρῶν ἐν τῇ ναῶ σε δεξάμενον. Προφητεῖ γὰρ καὶ τὰ χροποῖα καὶ τὰ τῆς ὀδῆς μοι προεφύτευσαν· αὐτός δὲ μόνος τὰ σκυθρωπὰ, καὶ τὰ τῆς λύπης προείπετο. Ὡ! πῶς ἐμπροσθέναι κατεδέξω, ὅς διὰ πτύσματός σου ὀφθαλμοὺς ἐκαινούργησας; Πῶς βάπτισμάτων ἠνέσχου, ὅς διὰ φραγγελλίου τοὺς θεοκαπήλους ἐμάστειξας, καὶ τῶν ἱερῶν θριγγίων ἐξήλασας; Πῶς ὑπομένεις θάνατον οὐνειδίστον, τίς ἀνεμάρτητες; Ἐπρήθης χεῖρας καὶ πόδας, ἀλλὰ τοὺς ἥλους ἔγνω εἰς μέσην μου τὴν ψυχὴν τὰς ὀδύνας ἐμπέμποντας. Τὴν πλευρὰν ἐκεντήθης, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμὴ καρδία τηνικαῦτα συνεκεντέτο σοι. Ἐστύρωμαί σου τοῖς σμυθάπτομαι. Τί ἐμοὶ καὶ τῷ βίῳ μου, [σοῦ] μὴ

Ἄλλὰ ποῦ τῶν μπητῶν ὁ χορὸς, ἔναι μοι παθαι-

νομένη συγκαλύψωσιν ; Ἐπατάχθης ὁ ποιμαίνων, καὶ ἅ
τὰ πρόβατα σκυλλονται. Ἰπνώτιεις ἡ κεφαλὴ, καὶ
χεῖρες ὁμοῦ καὶ πόδες ἀπρακτοὶ μένουσιν. Κλίνοσι
τὰς κεφαλὰς καὶ ἄλλοι νεκρούμενοι, ἄλλα προκλι-
λοῦντος τοῦ πνεύματος. Σὺ δ' ἐναλλάξ προέκλινας
κεφαλὴν, εἶτα καὶ τοῦ θανάτου κελουσθίντος ἔλθειν,
τὸ πνεῦμα παρέδωκας. Διὸ οὐδὰ καταγόσθαι τὰ σκέλη
γεγόνασιν, ὅτι μὴδὲ τοῦ πάλας θυομένου ἁμοῦ
ὄστοῦν ὁποιονοῦν κατεθράυετο. Ἦς προσκυνούνται
τὰ πάθη, καὶ τὸ ὑπομεινὸν σῶμα προσπτύσομαι.
Αἶρω τὸ ὕδωρ, τὸ ἐκ πλευρᾶς σου βυθὸν, δι' οὗ μοι
τὸ λυτῆρον τῆς παλιγγενεσίας χαρακτηρίζεται. Ἐξ-
αίρω καὶ τὸ αἷμα τὸ συβύθιον, δι' οὗ καὶ τὸ διὰ
μαρτυρίου εἰκονίζεται βάπτισμα. Ὁ καὶ τὸν εὐγνώ-
μονα περιρνήσαν ληστὴν καθήγιασε, βαπτισθέντα
καὶ αὐτὸν τῷ ἐπὶ σοῦ συμβάντι βηπτίζματι. Ἦ
εἰκρᾶς ἐκείνης τοῦ ζύλου γεύσεως, ἥτις ἀπὸ γῆς
εἰς γῆν καλινοστέτῃν παρσκευάσεν. Σὺ δὲ ἄλλα γὰρ
οὐκ ἐκ γῆς ἐπλάσθης, οὐκ ἀπὸ χοῦς ἐδημιουργήθης,
οὐ παρακοὴν ἐπλημμέλησας. Καὶ γὰρ αὐτὸς εἰ ὁ
πλάστης, αὐτὸς ὁ Δημιουργὸς, αὐτὸς ὁ τὴν ἐντολὴν
νομοθετήσας τῷ πλάσματι. Καὶ τί σοὶ καὶ τῷ
θανάτῳ κοινόν ; Τίς ἔνωσις ταφῆ καὶ αὐτοζωῆ ; Τίς
μετουσίᾳ θρόνον ἐν οὐρανῷ, καὶ τάφον ἐπὶ τῆς γῆς ;
Ἐκεῖ συνεδριάζεις μετὰ Πατρός, ὡς συνθάκτη τῷ
πλαστοουργήματι. Ἀπέδωκέ σοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν
ἡ μοιχαλις γενεά. Νῦν ὁ μαργαρίτης ἐβρόφης ἐμπροσ-
θεν χοίρων. Νῦν προτίθενται τοῖς κυναρίοις τὰ ἄγια.
Νῦν ζύλον εἰς τὸν θεῖον ἄρτον ἐμβάλλεται. Ἦ λύττα
φιλάργυρας, ἣν Ἰούδας ἐνόστησεν οὐκ ἀργυρίαν γὰρ,
ἄλλὰ μισανθρωπίαν ἐκέρδησε. Καὶ γὰρ φιλάργυρος
ὢν, ἴνα τί προσεφίτα τῷ τοῦ πτωχοῦ μακαρίζοντι ;
καὶ τί ἄμικτα μίγνυον ἐφάνετο ; Ἦ τῆς ἀβήτου οἰκο-
νομίας σου, Δέσποτα. Τίς ὡς θεὸν σξίως ὑμνήσει σε ;
Τίς ὡς νεκρὸν πρεπόντως θρηνήσει σε ; Ἄλλ' οἰκο-
δόμησον τὸν σὸν νέον διὰ τριῶν ἡμερῶν, ὡς εἶπες,
ὄν καταλέλυκας. Κεφαλῆσιον τῶν λόγων ἐπεὶ μὴ
ἤμυνος ἀξίως, μὴδὲ προσήκοντας θρήνους ἔχω
προσφέρειν σοι, μαγαλύνω τὰ ἔργα σου ὡς ἐν σοφίᾳ
τὰ πάντα ποιούτός σου.

ΘΗΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΚΔ

ΕΚΛΕΧΘΕΝΤΕΣ ΔΙΑ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΤΟΥ

Εκ πασῶν τῶν πραγματειῶν τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας τῆς
Καππαδοκίας.

SERMONES DE MORIBUS VIGINTI QUATUOR

SELECTI PER SYMEONEM MAGISTRUM ET LOGOTHETAM

Ex omnibus operibus sancti Patris nostri Basilii archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ.

Vide Patrolog. tom. XXXII, col. 1115, inter Opera S. Basilii.

LECTORI.

In libro inter raros rarissimo, cui titulus : Φιλοκκλία τῶν ἱερῶν Νηπιτικῶν. etc., Venetiis 1782, fol., p. 699 754 legitur Symeonis Metaphrastæ commentarius in sermones 50 S. Macarii Ægyptii, sub hoc titulo : Περὶ φράσαις Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ εἰς ῥη' κεφάλαια εἰς τοὺς πενήτηκοντα λόγους τοῦ ἁγίου Μακκαρίου Αἰγυπτίου. Incipit : Περὶ τελειότητος ἐν πνευματι λόγος α'. — Pag. 704 : Τοῦ αὐτοῦ περὶ προσευχῆς. — 709 : Τοῦ αὐτοῦ περὶ ὑπομονῆς καὶ διακρίσεως. — 719 : Τοῦ αὐτοῦ περὶ ὁψώσεως τοῦ νοῦς. — 726 : Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀγχιπῆς. — 738 : — Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἐλευθερίας νοῦς. Hæc tamen omnia jamdudum edita sunt sub nomine ipsius Macarii (jure, ut videtur, non suo) et exstant *Patrologiæ nostræ* tom. XXXIV, col. 84.-965.

SYMEONIS METAPHRASTÆ

PRECATIONES.

(Ex Horologio Græcorum in precibus ad Communionem, Ed. Venet. Pinelli, 1644, p. 610).

Precatio Symeonis Metaphrastæ.

Qui solus purus et integer es, Domine, qui per ineffabilem benignitatis sensum, nostram totam naturam a-sumpsisti ex puro et virginali sanguine ejus quæ supra nos uram te concepit Spiritus divini influentia, et æterni Patris beneplacito, Christe Jesu, Dei sapientia, pax et virtus; qui in corpore tuo vivificas et salutare passiones expertus es, crucem, clavos, lanceam, mortem; mortifica mei corporis exitiosas animæ passiones; qui in sepulcro tuo Inferni regnum dejecisti, sepeli mea prava consilia per bonas cogitationes, et nequitiae spiritus dissipa; qui vivifica tua post tres dies resurrectione, primum parentem lapsum suscitasti, suscita me peccato prostratum penitentiae sensus mihi subministrans; qui gloriosa tua ascensione, assumptam carnem deificasti, et sede ad dexteram Patris honorasti, dignum me effice per sanctorum mysteriorum tuorum participationem, ut dextrum salvatorum locum obtineam; qui Paracleti Spiritus adventu, vasa gloriosa sanctos tuos discipulos effecisti, me quoque ejus advenientis habitaculum ostende; qui debet iterum venire ad judicandum orbem in justitia, præsta mihi ut occurram tibi in nubibus sanctis tuis, ut sine fine glorificem et celebrem te cum æterno tuo Patri, et sanctissimo, bono et vivifico tuo Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

σε σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ, καὶ τῷ πνάγιφ καὶ ἁγαθῷ καὶ ζωοποιφ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ejusdem precatio altera.

Ut in tremendo tuo et personarum non acceptionem faciente tribunali astans, Christe Deus, et sententiam expectans, et rationem reddens meorum malegestorum, ita hodie ante adventum diei meæ condemnationis, in sancto tuo altari assistens coram te et venerandis sanctis angelis tuis, sub mæp conscientiae pondere incurvatus, offero iniqua mea

A

Εὐχὴ Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ.

Ὁ μόνος καθῆρος καὶ ἀκέραιος Κύριος, ὁ δι' οἴκτου φιλαπορωπίας ἀνεκδιήγητον, τὸ ἡμέτερον ὄλον προσλαβόμενος φύραμα ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ πρῶτων αἱμάτων τῆς ὑπερφυῶς κυνησάσης σε, Πνεύματος Θεοῦ ἐπελεύσει, καὶ εὐδοκίᾳ Πατρός ἀτόδιου, Χριστὲ Ἰησοῦ σοφία Θεοῦ, καὶ εἰρήνη καὶ δύναμις ὁ τῆ προσλήματί σου τὰ ζωοποιὰ καὶ σωτήρια πῆθη καταδέξιζόμενος, τὸν στεφυρόν, τοὺς ἡλου, τὴν λόγην, τὸν θάνατον, νέκρωτόν μου τὰ ψυχοφθόρα πάθη τοῦ σώματος ὁ τῆ ταφῆ σου τὰ τοῦ φθου σκυλεύτας βεβίλεια, θίψον μου διὰ τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν τὰ πονηρὰ διαβούλια, καὶ τὰ τῆς πονηρίας πνεύματα διασκέδατον ὁ τῆ τριήμερῳ σου καὶ ζωηφόρῳ ἀναστήσει, τὸν πεπτωκότα προπάτορα ἀναστήσεις, ἀνάστητόν με τῆ ἀμαρτίᾳ κατολισθήσαντα, τρόπως μοι μετανόησις ὑποτιθέμενος ὁ τῆ ἐνδοξῳ σου ἀνλήψει, τῆς σαρκὸς θειώσας τὸ πρόσλημμα, καὶ τούτω τῆ δεξιᾷ καθέδρῳ τιμῆς τοῦ Πατρός, ἀξιώσόν με διὰ τῆς τῶν ἁγίων σου μυστηρίων μεταλήψεως, τῆς δεξιᾶς μερίδος τῶν σωζομένων τυχεῖν ὁ τῆ ἐπιδομῆ τοῦ παρρηκλήτου Πνεύματος, σκευὴ τίμιε τοὺς ἱερούς σου μαθητάς ἐργαστάμενος, δοχετόν καμὲ τῆς αὐτοῦ ἀνάδειξον ἐπελεύσει; ὁ μέλλων πάλιν ἔρχεσθαι κρῖναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, εὐδόκησον καμὲ προὔπανθησαί σοι ἐν νεφέλαις, τῷ ποιτη καὶ πλάστη μου σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις σου, ἴνο ἀτελεστητῶ; δοξολογῶ καὶ ἀνομνῶ

B

C

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ

ἴς ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σου καὶ ἀπρωσωπολήπτου παρεστηκὸς βήματος, Χριστὲ ὁ Θεός, καὶ δικας ὑπέχων, καὶ λόγον ποιούμενος τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων κικῶν, οὕτω σήμερον πρὸ τοῦ φθάσει σὴν ἡμέρην τῆς κατακρίσεώς μου, ἐπὶ τῷ ἁγίῳ σου Θεοστατηρίῳ περισταμένοσ ἐνώπιόν σου, καὶ τῶν φοβερῶν καὶ ἁγίων ἀγγέλων σου, κατακλιπτόμενοσ ὑπὸ τοῦ ἰδίου

συναϊδότης, προσπέρω τὰς πονηρὰς μου καὶ ἀθέ-
 σμους πράξεις, θριαμβεύων αὐτὰς καὶ ὀημοσιεύων.
 Ἴδε, Κύριε, τὴν ταπεινώσιν μου, καὶ ἄφες πάσας
 τὰς ἁμαρτίας μου· ἴδε ὅτι ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς
 τρίχας τῆς κεφαλῆς αἱ ἀνομίαι μου· τί γὰρ οὐκ
 ἐπρήξα κηκόν; ποῦ ἁμαρτήματα οὐκ ἐποίησα; ποῦ
 κακὸν οὐ διετυπωσάμην ἐν τῇ ψυχῇ μου, ἥδη δὲ καὶ
 ἐν τοῖς ἔργοις διεπραξάμην, περνεῖαν, μοιχεύαν,
 ὑπερφηρναίναν, ἀλαζυνεύαν, λοιδοροῦσαν, βλασφημῶσαν,
 ἀργολογῶσαν, βρασμῶν γέλωτας, μέθην, γαστριμαρ-
 γῶσαν, ἀδηφάγῶσαν, μῖσος, φθόνον, φιλαργυρίαν, φιλο-
 χρηματίαν, πλεονεξίαν, φιλαυτίαν, φιλοδοξίαν, ἀρ-
 παγῆν, ἀδικίαν, αἰσχροκερδίαν, ζηλοτυπίαν, κατα-
 λαλίαν, παρανομίαν· πᾶσάν μου αἰσθησίν, καὶ πᾶν
 μέλος ἐμίαν. ἔσθριε, ἠχρεώσα, ἐργαστήριον γε-
 νόμενος καθόλου τοῦ διαβόλου. Καὶ οἶδα, Κύριε, ὅτι
 αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου· ἀλλ’
 ἀνεύκαστον τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου, καὶ τὸ
 ἔλεος ἄφατον τῆς σῆς ἀνεξικακῆς ἀγαθοσύνης, καὶ
 οὐκ ἔστιν ἁμαρτία ἢ νικῶσα τὴν φιλανθρωπίαν σου.

Διὸ, πανθαύμαστε βασιλεῦ, ἐνεξικακῆς Κύριε,
 θαυμάστωσον καὶ ἐπ’ ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ τὰ ἐλέη
 σου· δεῖξον τὴν τῆς χρηστότητός σου δύναμιν, καὶ
 ἐμφάνισον τὴν ἰσχύον τῆς εὐσπλαγχνοῦ ῥοπῆς σου,
 καὶ ἐπιστρέφοντα δεῖξαι με τὸν ἁμαρτωλόν. Δέξαι
 με, ὡς ἰδέξω τὸν ἄσωτον, τὸν ληστὴν, τὴν πόρνην·
 δεῖξαι με τὸν ὑπερβαλλόντως καὶ λόγῳ, καὶ ἔργῳ,
 καὶ ἐπιθυμίᾳ ἀτύπῳ, καὶ ἐνθυμῆσει ἀλόγῳ ἡμαρ-
 τηκότα σοι.

Καὶ ὡς τοὺς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἰδέξω μη-
 δὲν ἄξιον ἐργασαμένους, οὕτω δεῖξαι καμῖ τὸν ἁμαρ-
 τωλόν· πολλὰ ἐπλημμέλισα, καὶ ἠσέλγησα, ἐλύπησα
 τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, καὶ παρεπικράνα τὰ φιλο-
 ἀνθρώπα σπλαγχνά σου, καὶ ἔργῳ, καὶ λόγῳ, καὶ
 διανοίᾳ, ἐν νεκτὶ καὶ ἡμέρᾳ, φανερώς τε καὶ ἀκρυ-
 πῶς, ἐκούσῳς τε καὶ ἀκουσίως· καὶ οἶδα ὅτι πορ-
 στήσεις τὰς ἁμαρτίας μου ἔμπροσθεν μου τοιαύ-
 τας, οἷσι καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγονάσι, καὶ συναρεῖς λο-
 γον μετ’ ἐμοῦ ὑπὲρ ὧν ἐν γνώσει ἀσύγγνωστα
 ἔπραξα ἁμαρτήματα. Ἀλλὰ, Κύριε, μὴ τῇ δικαίᾳ
 σου κρίσει, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ
 ὀργῇ σου παιδεύσῃς με. Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι σὺ
 μόνον εἰμι ἄσθενης, ἀλλὰ καὶ σὸν εἰμι πλάσμα. Σὺ
 μὲν, Κύριε, ἐπεστῆριξες ἐπ’ ἐμὲ τὸν φόβον σου, ἐγὼ
 δὲ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα· σοὶ οὖν ὄντι
 ἡμαρτον· ἀλλὰ δέομαι σου, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν
 μετὰ τοῦ δούλου σου· ἐὰν γὰρ ανομίας παρατηρήσῃς,
 Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; Ἐγὼ γάρ εἰμι τὸ
 πέλγος τῆς ἁμαρτίας, καὶ οὐκ εἰμι ἄξιος, οὐδὲ
 ἱκανὸς ἀτενίσαι καὶ ἰδεῖν εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ
 ἀπὸ τοῦ πλῆθους τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὧν οὐκ ἔστιν
 αριθμὸς. Πᾶσαι γὰρ κακοπραγαίαι, καὶ ἐπίνοιαι, καὶ
 μεθοδῖαι στανικαί, διαφθοραί, βρῦσεις, μαλακίαι,
 παιδοφθοραί, μνησικακίαι, συμβουλίαι πρὸς ἁμαρ-
 τίον, γαργαλισμοί, ἀλλὰ τε μυριά πάθη οὐκ ἐξέλι-
 πον ἀπ’ ἐμοῦ· πῶς γὰρ οὐ διεπράρα ἁμαρτή-
 μασι; ποῖος οὐ συνεγέθη ἁμαρτίας; πᾶσαν ἁμαρτίαν
 διεπραξάμην· πᾶσαν ἄσωτην διεθέμην ἐν τῇ ψυχῇ
 μου, ἠχρεώματι ἀπὸ σοῦ τοῦ Θεοῦ μου καὶ ἀνθρώ-

A et illicita opera, divulgans ea et publicans. Vide,
 Domine meam humilitatem et dimitte omnia pec-
 cata mea; vide quoniam multiplicatæ sunt super
 capillos capitis iniquitates meæ. Quod enim non
 feci malum? Quodnam peccatum non admisi?
 Quodnam malum non concepi in mente mea? vel
 in operibus exsecutus sum? Fornicationem, adul-
 terium, superbiam, arrogantiam, contumeliam,
 blasphemiam, otiosa verba, immoderatos risus,
 ebrietatem, gulam, cibi immoderantiam, odium,
 invidiam, avaritiam, cupiditatem, proprium amo-
 rem, ambitionem, violentiam, injustitiam, turpe
 lucrum, zelotypiam, loquacitatem, licentiam. Om-
 nem meum sensum, et omne membrum maculavi,
 corrupti, perdidit, habitaculum factus omnis dia-
 boli. Et scio, Domine, quoniam iniquitates meæ
 supergressæ sunt caput meum, sed incomprehen-
 sibilis est multitudo miserationum tuarum, et
 indicibilis misericordia tuæ patientis benignitatis,
 neque est peccatum vincens tuam bonitatem.

Ideo, rex admirabilis, patientissime Domine,
 mirifica in me peccatore tuas misericordias; os-
 tende tuæ bonitatis virtutem, et manifesta vim
 tuorum viscerum misericordiæ, et conversum
 exhibe me peccatorem. Excipe me sicut excepisti
 prodigum, latronem, meretricem; excipe me qui
 supra modum verbo, opere, desiderio inju-
 to, et cogitatione iniqua peccavi tibi.

C Et sicut eos qui circa undecimam horam vene-
 rant et nihil mercede dignum egissent, excipisti, ita
 excipe me peccatorem. In multis deliqui, et præ-
 varicatus sum, contristatus sum Spiritum tuum
 sanctum, exacerbavi benigna viscera tua, opere,
 sermone, et cogitatione, nocte dieque, palam et
 secreto, voluntarie et involuntarie; et scio quod
 sistes peccata mea coram me quot et quanta com-
 misi, et rationem exigem ecum de his quæ sciens
 haud ignoscenda peccata commisi; sed, Domine,
 ne in tuo justo judicio, neque in furore tuo ar-
 guas me, neque in ira tua corripas me. Misere-
 mei, Domine, quia non solum infirmus sum, sed
 et tuum opus sum. Tu quidem, Domine, confir-
 masti in me timorem tuum, ego autem iniquita-
 tem coram te feci; tibi igitur soli peccavi; sed
 D rogo te, ne intres in iudicium cum servo tuo. Si
 enim iniquitates observaveris, Domine, Domine,
 quis sustinebit? ego enim sum iniquitatis oceanus,
 et non sum dignus, neque aptus ut aspiciam et vi-
 deam cæli altitudinem propter multitudinem pec-
 catorum meorum, quorum non est numerus. Omnes
 enim malæ operationes, et consilia, et fraudes dia-
 bolicæ, corruptiones, effluxiones, mollities, puero-
 rum perditiones, rancores, incitamenta ad pecca-
 tum, delectationes, aliæque mille libibines a me
 non abfuerunt. Quibus enim non pollutus sum
 peccatis? Quibus malis non impletus sum? omnem
 iniquitatem exercui, omne flagitium in anima mea
 admisi, aversus sum a te mei et hominum Deo.

Quis eriget me in talibus malis constitutum, et in tanta peccata lapsus? In te, Domine, speravi, Deus meus; si est mihi spes salutis, si vincit benignitas tua multitudinem iniquitatum mearum, sis mihi Salvator, et secundum miserationes tuas et misericordias tuas, solve, dimitte, et relaxa mihi quanta tibi peccavi; quia multis malis impleta est anima mea, et non est in me salutis spes. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, et ne retribuas mihi secundum opera mea, sed converte, suscipe, libera animam meam a malis in quibus nata est et ab exitiis inclinationibus, salva me propter misericordiam tuam, ut ubi abundavit delictum, superabundet gratia tua; et laudabo, et glorificabo te semper omnibus diebus vitæ meæ. Tu es enim Deus pœnitentium, et Salvator peccantium, et tibi gloriam conferimus cum æterno tuo Patre, et sanctissimo, bono et vivifico tuo spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Versus ejusdem.

Qui das mihi carnem tuam escam libens,
 Qui ignis es indignos consumens,
 Ne me comburas, Creator meus.
 Potius intra in membrorum meorum compagines,
 In omnes artus, in renes et cor meum.
 Ure autem spinas omnium meorum delictorum;
 Animam emunda, mentem sanctifica,
 Frona obfirma, ossaque simul;
 Sensuum illumina quintuplicem facultatem,
 Totum me tuo timore constringe;
 Semper vigila, serva, et custodi me,
 Ab omni opere et verbo animam perdente.
 Purifica, emunda et dirige me,
 Exorna, instrue et illumina me.
 Ostende me habitaculum Spiritus solius,
 Et nunquam habitatio peccati.
 Ut domus tua sim communionis dono.
 Ut ignis me fugiat, omnis male agens, omnis libido,
 Intercessores offero tibi omnes sanctos,
 Incorporeorum ordines,
 Præcursorem tuum, sapientes apostolos,
 Et cum his tuam puram et immaculatam Matrem;
 Quorum orationes, misericors, suscipe, Christe mi,
 Et filium lucis tuum servam effice.
 Tu enim es solus sanctificatio nostra,
 O bone, animarumque nostrarum splendor;
 Et tibi, ut decet, tanquam Deo ac Domino
 Gloriam omnes quotidie offerimus.

ποι. Τίς ἀναστήσει με τὸν ἐν τοσοῦτοις κακοῖς, καὶ τοσοῦτοις περιπεσόντα πλημμυλῆμασιν; Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα, ὁ Θεός μου· εἴ ἔστι μοι σωτηρίας ἐλπίς, οἱ νικᾷ ἢ φιλανθρωπία σου τὰ πλῆθη τῶν ἀνομιῶν μου, γενού μοι Σωτῆρ, καὶ κατὰ τοὺς οἰκτιρμούς σου καὶ τὰ ἐλέη σου, ἄνες, ἄφες, συγγώρησόν μοι πάντα ὅσα σοι ἥμαρτον· ὅτι πολλῶν κακῶν ἡ ψυχὴ μου ἐπλήσθη, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ σωτηρίας ἐλπίς, ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ μὴ ἀποδώης μοι κατὰ τὰ ἔργα μου· ἀλλ' ἐπίστρεψον, ἀντιλαθού, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν συμφορῶν αὐτῆ κακῶν, καὶ δεινῶν προλήψεων· σώσον με ἕνεκεν τοῦ ἔλεους σου, ἵνα ὄπου ἡ ἀμαρτία ἐπλεῖνασεν, ὑπερπερισεύσῃ ἡ χάρις σου· καὶ αἰνέσω, καὶ δοξάσω σε διὰ παντός, πάσης τῆς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. Σὺ γὰρ εἶ Θεός τῶν μετενοούντων, καὶ Σωτῆρ τῶν ἀμαρτανόντων, καὶ σοῦ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἁγθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Στίχοι τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ δοὺς τροφήν μοι σάρκα σὴν ἑκουσίως,
 Ὁ πῦρ ὑπάρχων, καὶ φλέγων ἀνάξτους,
 Μὴ δὴ καταφλέξης με, μί, πλαστοουργέ μου·
 Μᾶλλον διεῖθε πρὸς μελῶν μου συνθέσεις,
 Εἰς πάντας ἄρμους, εἰς νεφρούς, εἰς καρδίαν.
 Φλέξον δ' ἀκάνθας τῶν ὀλων μου πταισμάτων·
 Ψυχὴν κάθαρρον, ἁγίασον τὰς φρένας,
 C Τὰς ἡνείκας στῆριζον ὄστέοις ἅμα·
 Αἰσθήσεων φώτισον ἀπλὴν πεντάδα·
 Ὅλον με τῷ πῶ συγκαθάρωσον φόδι·
 Ἄει σκέπε, φρούρει τε καὶ φύλαττέ με,
 Ἐκ παντός ἔργου καὶ λόγου ψυχοφθόρου
 Ἄγνιζε, καὶ κάθαρτε, καὶ ρύθμιζε με,
 Κάλλυνε, συνέτιζε, καὶ φώτιζε με·
 Δεῖξόν με σὺν σκῆνωμα πνεύματος μόνου,
 Καὶ μηκέτι σκῆνωμα τῆς ἀμαρτίας,
 Ἴν' ὡς σὺν οἴκῳ εἰσόδῳ κοινωνίας·
 Ὡς πῦρ με φεύγη, πᾶς κακοῦργος, πᾶν πάθος,
 Πρέσβεις φέρω σοι πάντας ἡγιασμένους,
 Τὰς τετίκρητας τε τῶν ἀσωμάτων,
 Τὸν πρόδρομόν σου, τοὺς σοφούς ἀποστόλους,
 Πρὸς τοιοῦτα σὴν ἄχραντον ἀγνήν Μητέρα·
 D Ἴν' εἰς λιτάς, εὐσηλαγγχνη, δέξαι, Χριστέ μου,
 Καὶ φωτὸς παῖδα τὸν σὺν ἔργασαι λάτριν
 Σὺ γὰρ ὑπάρχεις ἁγιασμός καὶ μόνος
 Ἡμῶν, ἀγαθὸς, τῶν ψυχῶν καὶ λαμπρότης·
 Καὶ σοὶ πρεπόντως ὡς Θεῷ καὶ Δεσπότῃ
 Δόξαν ἅπαντες πέμπομεν καθ' ἡμῶν.

SYMEONIS METAPHRASTÆ

OPERUM PARS SECUNDA

COMPLECTENS

CARMINA PIA, EPISTOLAS, SCRIPTA CANONICA ET HISTORICA.

IAMBICI TRIMETRI.

(*Veteres Poetæ Græci Genevæ 1614, fol. tom. II, pag. 753, cum interpretatione nostra.*)

Στίχοι Συμεῶνος τοῦ Μεταφραστοῦ.

Μέλλων φαγεῖν, ἄνθρωπε, σῶμα Δεσπότου,
Φόβῳ πρόσελθε, μὴ φλεγῆς· πῦρ τυγχάνει.
Θεῖον δὲ πίνων αἷμα πρὸς μετουσίαν,
Πρῶτον καταλλάγηθι τοῖς σε λυποῦσι,
Ἐπειτα θαρρῶν μυστικὴν βρώσιν φάγε.

Ἄλλοι στίχοι.

Πρὸ τοῦ μετασχεῖν τῆς φρικώδους θυσίας
Τῶν ζωοποιῶν σώματος τοῦ Δεσπότου,
Τῷδε πρόσευξαι τῷ τρόπῳ μετὰ τρόμου·
Ἰδοὺ βυθίζω πρὸς θεῖαν κοινωνίαν,
Ἠλαστοργεῖ, μὴ φλάξης με τῆ μετουσίᾳ·
Πῦρ γὰρ ὑπάρχεις τοῖς ἀναξίτοις φλέγων,
Ἄλλ' ὄν καθαρον ἐκ πάσης με κηλίδος.

Τοῦ αὐτοῦ.

Θεουργὸν αἷμα φρίξον, ἄνθρωπε, βλέπων·
Ἄνθραξ γὰρ ἔστι τοῖς ἀναξίτοις φλέγων.
Θεοῦ τὸ σῶμα καὶ θεοῦ με καὶ τρέφει·
Θεοῦ τὸ πνεῦμα, τὸν δὲ νουν τρέφει ξένως.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἐπεὶ δὲ τύχης τῆς καλῆς μετουσίας,
Τῶν ζωοποιῶν μυστικῶν δωρημάτων,
Ἵμνησον εὐθὺς εὐχαρίστησον μέγαν,
Καὶ τάδε θερμῶς ἐκ ψυχῆς Θεῷ λέγε·
Δόξα σοι, ὁ Θεός· δόξα σοι, ὁ Θεός· δόξα σοι, ὁ Θεός.

B *Symeonis Metaphrastæ versus.*

Tu qui comedere cogitas corpus Domini,
Timens accede, homo, ne igne ardeas.
At divinum sanguinem ad communionem bibens,
Primum te molestantibus veniam dato,
Exinde fidens mysticum cibum sume.

Alii versus.

Antequam hostiam tremendam percipis
Domini tui vitam afferentis corporis,
Hoc modo precare cum timore :
Accedo jam ad communionem divinam,
O Creator, ne me aduras hoc cibo ;
Namque ignis es indignos adurens,
Sed purum effice ergo me ab omni macula.

C

Ejusdem.

Cernens divinum cruorem, horresce, homo ;
Nam carbo est indignos adurens.
Dei corpus me deum facit et alit,
Nam spiritum deum facit, et mentem alit mirabiliter

Ejusdem.

Cum tu potitus es sacra communione
Deique donis mysticis vitam præstantibus,
Celebra Deum statim, et gratias totus age ;
Et fervide deprome hæc pectore verba :
Gloria tibi, Deus, gloria tibi, Deus, gloria tibi Deus.

ALPHABETA MORALIA QUATUOR

(*Apud Allatum, subra col. 131.*)

ΣΥΜΕΩΝ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ

ΚΑΙ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

SYMEONIS MAGISTRI

ET LOGOTHETÆ CURSUS

EPISTOLÆ.

(Apud Allatium, in Diatriba de Symeonibus.)

I.

Ut scite qui scripsit, et prorsus fortunate, in eum qui ante stabat, jaculum jecit: et qui vulnus accepit, si sensu non careat, gaudebit potius animumque voluptate explebit, suaviloquentiæ melle delinitus: similisque fuerat oratio quodammodo torquibus, pondere quidem gravibus, sed materia aureis; qui artificii summa venustate oculos adeo delectent, ut molestio, quæ ex pondere advenit, sub pretiosæ materiæ et artificii pulchritudine recondita, sensum effugiat.

II. Nicetæ Smyrnenſi metropolitæ.

Venere ad nos litteræ amicissimi mihi, et in omnibus pretiosissimi animi verum exemplum atque imago. Sic enim per eas et mores probissimos et æquitatem (illam nempe tuam) expresseras, ut eundem ipsum Nicetam meum oculis mihi viderer aspicere, ut ut est, astantem, et quam mollia atque suavia colloquia mecum conferentem. Et erat omnino necesse, animo ita compositum et expetitur ab omnibus, pari ratione et lingua esse instructum, ne nimium absens eos contristares, quos tuis sermonibus hilaritate afficias; sed veluti præsens temetipsum amicis exhibeas. Sed utinam perpulchræ ejusmodi imaginis rursus exemplar intueri fas esset, ut non eo solum modo, quod apparet, ad multum tempus, sed te vere etiam concupito perfruamur.

III. Eidem.

Perpulchram hanc et gratiosissimam epistolam, et quam quispiam nuncupaverit Musarum artificiosissime fabrefactum opus, vere sapientissime et philosophiæ addictissime sacerdos, accipiens, gavisus sum, ita me juvet veritas, et lubentibus delibutus, genio meo benefeci, ipsumque scriptoris animum conjeci, quantæ ille mansuetudinis, quantæ modestiæ et quantæ probitatis indicia præ se ferat. Licet enim oratio videatur aspera, erga eum nempe

A

ἵς εὐτόχως ὁ γράψας, καὶ λίαν ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ προκειμένου ἀφῆκε τὸ βέλος, καὶ ὁ τὴν πληγὴν δεξάμενος, εἴ τις ἀποθησις, ἡσθ/σεται μάλλον, καὶ ἡδονὴν ἔξει, τῷ μέλει τοῦ ἡδυεπειᾶς εὐφρανθεῖς. Καὶ ἔοικέ πως ὁ λογὸς κλοῦντι, βραρεῖ μὲν τὴν ὀκλήν, χρυσῷ δὲ τὴν ὕλην, καὶ πολλῷ τῷ κάλλει τῆς τέχνης: τὴν ὄψιν θέλοντι ὡς κλέπτεσθαι, καὶ διελανθῆναι τὴν ἀπὸ τοῦ βάρους ἀχθιδόνα, τῷ τιμῷ τῆς ὄλης καὶ τῷ περικαλλεῖ τῆς τέχνης ἐγκυπτομένην.

A'

B'. Νικήτα μητροπολίτη Σμύρνης.

Γράμματα ἡμῖν ἦκεν, ἐναργῆς εἰκῶν τῆς πάντα ἐμοὶ τιμᾶς καὶ φιλιότητος ψυχῆς. Οὕτω γὰρ ἐνέφηναις δι' αὐτῶν ἦθη τε τὰ χρηστότατα, καὶ ἐπιείκειαν, ἔκείνην δὴ ποῦ τὴν σὶν, ὥστε αὐτοχρημα δρᾶν ἐδόκουν τὸν ἐμὸν Νικήταν, ἐστάναι τε, ὥσπερ ἔχει, καὶ ὀμιλεῖν μάλα μελιχρῶς καὶ ἡδέως. Καὶ ἔδει πάντως τὸν οὕτως ἔχοντα ψυχῆς, καὶ ἐπέραστον τοῖς πολλοῖς ὄντι, οὕτως ἔχειν καὶ γλώττης, ἵνα μὴ σφοδρὰ λυπῆ; ἀριστάμενος, οὐ; εὐφραίνεις, ἀλλ' αὐτὸς σεαυτὸν ὡς παρόντι τοῖς φιλοῦσι, παρέχεις. Πλὴν ἀλλὰ γένοιτο τῆς καλῆς τῆς εἰκῆς καὶ τὸ πρωτότυπον ἐστῶς ἰδεῖν, ἵνα μὴ τῷ δοκοῦντι μόνον ἐπιπολῶ, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄντι τοῦ παθομένου κατερυφόμεν.

Γ'. Τῷ αὐτῷ.

Τῇ καλῇ τῆς ἡμετέρας τῶν ἐπιστολῶν ἐντυχῶν, καὶ ἦν ἂν τις καλέσειεν ἔργον τι Μουσίου τὸ φιλοτεχνόντων, σοφώτατε τῷ ὄντι καὶ φιλοσοφώτατε ἱερέων, ἦσθην, μὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡδονῆς ἔσχον μεστὴν τὴν ψυχὴν, αἰτίαις τε τῆς τοῦ γράψαντος ἐστοχασμένην ψυχῆς, ὅτις μὲν ἡμερότητος, ὅτις δὲ τῆς ἐπιεικείας, ὅτις δὲ τῆς χρηστότητος τὰ συμβολὰ διαφάνει. Εἰ γὰρ καὶ τραχεῖς οἱ λόγοι δοκοῦσι λαθ' ὄτου δὴ καὶ γεγονάσιν, ἀλλὰ τοῖς καλῶς αὐτῶν

γενομένοις οὐκ ἄδηλον ἔξουσι τὸ ἡδύ, καὶ ὅσῃ δὴ ἄ
 τῷ μέλιτι τῆς ψυχῆς συγκεκρημένοι πεφύκασι·
 καὶ μοι δοκεῖν, ὅ τοις σκέμμασι ἐκείνοις βαλλο-
 μένοις τοῖς καλοῖς, οὐχ ὕβρει βάλλεσθαι μᾶλλον,
 ἢ ῥόδοις πάτεσθαι δοῦναι. Ἐπει δὲ τὸ ῥόδον ἔχει
 μὲν τινας ἀκάνθας συνεξανθούσας, ὅλλ' οὐ παρὰ
 τοῦτο τοῖς φιλοκάλοις ἀηδὲς, ἀλλὰ καὶ σφόδρα προσ-
 φιλὲς καὶ ἐπίχαρι· καὶ τὸ γλυκὺ τοῦτο ξύλον τὸ
 Ἰνδικόν (κιννῆμωμον αὐτὸ καλοῦσιν) ἔχει μέντοι·
 καὶ δάκνον ἀπὸ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐντεῦθεν μᾶλλον
 ὑποκίσει, καὶ διεγείρει τὴν ὄρεξιν· καὶ αὐτὸν δὲ
 τοῖς Ἐρωτά φασὶ τοῖς βέλαις χεῖρην, καὶ οὐκ ἐκτός
 ποιεσθαι τῆς δόξης τὴν ἡδονήν. Ὅπως δὲ καὶ τὰ
 ἐκ τῆς τέχνης ἄνθη καθωρᾶίξει τὴν ἐπιστολήν! οἷα
 μὲν γὰρ ἡ τῶν ὀνομάτων καλλιπέπια καὶ φαειρότης!
 οἷα δὲ ἡ τῆς συνθέσεως ἁρμονία! τὸ δὲ τῶν σκωμ-
 μάτων εὐστοχον καὶ δάκνον μετὰ τοῦ ἡδοντα· ἡ
 δὲ τῶν Γραφικῶν χρήσεων εὐκαιρία, καὶ ἡ ἐν ἄπαι-
 σιν ἐπιπρέπουσα φυσικὴ τις εὐροια καὶ χάρις, οἷον
 ὀπώρα τις κατὰ τὴν ὄραν γλυκερὰν λιβίδα καὶ
 μελιχρὰν ἀποσταζούσα. Καὶ τί τ' ἄρρητα ἀναισθη-
 σασθαί με δοκεῖ, κατὰ τὸν εἰπόντα. Πάντως δὲ ἔδει
 τὸν οὖτως εὐπρεπῆ τὸν βιον, οὕτως εἶναι καὶ τὸν
 λόγον ἐπιτερεπῆ, ἵνα μὴ βασιλεύῃ μόνον ἀνδρῶν,
 ἀλλὰ καὶ κατὰ βίου παντός, καὶ κατὰ λόγου κέκτι-
 ται τὴν νικῶσαν.

Δ'. Τῷ Λαοδικεῖας.

Ἐδεξάμην τὴν καλὴν ἐκείνην, καὶ ἡδίστην ἐπι-
 στολήν, ἐναργῆ τῷ ὄντι χαρακτῆρα τῆς ἀγαθῆς σου
 καὶ γλυκεῖας ψυχῆς. Καὶ γὰρ φέρων αὐτῇ ἐνέθηκας
 ἡδὸς τε σῶφρον, καὶ ἡμερότητα, καὶ μελιχρὸν
 πνεῦμα, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν χειλέων βέουσαν ἡδο-
 νήν. Καὶ μοι ἐδόκει, δι' αὐτῆς ὁμιλεῖν, ὥσπερ
 εἶπες· ἔχεις μᾶλα κοσμίως, παρμαγνύων κόσμῳ
 τὰς χάριτας. Οἷος οὐ ταῦτα κίρην ἐξείσιος,
 καὶ κέντρον τι φιλίας ἀπόρρητον τὰς ψυχῆς εἰ-
 εῖναι. Ὡστε ὅποτε τὴν ἐπιστολήν ἀνεγίνωσκον,
 πόσον ἔλεγον δύνασθαι πλέον τὰς σῶφρονας χά-
 ριτας, ἢ περ τὰς μὴ οὖτω ἐχούσας! καὶ τι μέγα
 πεποιθημέναι τὸν ἱμάντα ἐκείνον ἔφασκον, ἐν τῷ φι-
 λότῃ καὶ ἡμέρῳ, καὶ τ' ἄλλα τὰ τούτων αἰσχίω,
 δεῖ τὸν πᾶν πρὸς τὰ τοιαῦτα θάδιον Δία γεγονέναι,
 θελξαι. Ἄλλ' ἡ ἐπιστολή, πόσων μὲν χριστῶν πλειό-
 νων εὐποροῦ ἦν! πόσῳ δὲ καὶ σῶφρονα νοῦν πλέον
 χειρώσασθαι δυναμένη! Ταῦτά τε ἔλεγον, καὶ ἐμα-
 κάρηζόν σε τῆς γλώττης, οὐχ οὕτως ὥσπερ σὺ τὴν
 ἐμὴν ῥητορικῶς καὶ εὐτέχνως, ἦν ἐπεί μηδὲν ἔγνωσ
 ἀπ' ἑαυτῆς ἔχουσαν, ἀπὸ τοῦ κεχρησθῆαι τῷ μεγάλῳ
 Βασιλεῖ πρὸς λόγους, ἔκρινας ἐπαίεον, οὗτος δὲ
 ἀπαξ τὸ φιλοσοφεῖν ἐλόμενος, καὶ λιτότητα, ὡς οὐκ
 οἶδ' ἄλλος τις βασιλέων, ἡγαπηκῶς, ἀνέχεται καὶ
 ταύτης δὴ πάντως τῆς γλώττης, οὐδὲν, μὰ τὸ φι-
 λιον, οὐδὲν κόμψον, οὐδὲ περιττὸν ἐχούσης, ὥσπερ
 ἔφησ. Τὸ θερμουργὸν ἀπέλαθον σκευός, οὐ χρεῖας
 ἔνεκα μᾶλλον, μὰ τὴν σὴν ἱερὰν κεφαλήν, ἡ φιλία·
 ἔμπυρόν τι ταύτης ὑπόμνημα εἶναι τῷ θερμῷ τῶν
 σῶν ἐπιθυμητῇ.

quem respicit; at qui probe eam delibaverint, nã
 illi et dulcem degustaverint, et quantum ea cum
 animi melle commisceatur, animadverterint. Et
 mihi plane videtur, qui perpulchris diceriis illis
 impetitur, non injuriis appeti, sed magis rosis in-
 spergi. Quandoquidem etsi rosæ una cum flore ena-
 tis simul horrent spinis, non propterea coloris stu-
 diosis ingrata; imo quam maxime concupita et
 gratiosa evadunt; et dulce hoc lignum Indicum, cui
 cinnamomo nomen est, natura quidem sua mor-
 det, sed eo magis ac magis vellicat, et cibi appet-
 tentiam excitat. Ipsum etiam Cupidinem tradunt,
 sagittis gaudere, ei non absque dolore voluptatem
 impartiri. Quonam non modo et ex arte petiti flo-
 res Epistolam decorabant? Qui nominum delectus
 et splendor? quæ compositionis concinnitas? At
 diceriorum exactum arte pungensque cum volup-
 tate, et Scripturæ auctoritatum opportunitas, et in
 omnibus conveniens et naturalis affluentia et gra-
 tia, veluti fructus quispiam in tempore, dulcem
 guttam suavemque instillat. Et quid opus est, me,
 quæ verbis exprimi nequeunt, oratione persequi, ut
 ille aiebat? Prorsus addecebat eum, qui sic vita
 spectabilis est, ita esse et oratione jucundum, ne
 viris tantum imperitans, sed et inter vitæ instituta
 varia omnesque orationis modos, palmam haberet.

IV. Laodiceno.

Perpulchram illam et jucundissimam epistolam
 suscepi, manifestam prohi tui et suavis animi effi-
 giem. Namque in ca de tuo apposuisti et morum
 gravitatem, et tranquillitatem mentis, et melleum
 spiritum, et, quæ a labiis effluit, voluptatem. Et
 mihi videbaris per eam sermonem admodum de-
 core conferre, uti tibi moris est, pulchritudini
 gratias immiscens, qui in illis miscendis et aculeo
 amicitia, oratione exprimi non æque facili, in
 animos injiciendo præclare eximius es. Adeo ut
 percurrens epistolam, Quanto, inquiebam, robore
 plus prudentis gratiæ, quam quæ ita se non ha-
 beant, abundant? et magnum quid egisse cingu-
 lum illud, asseverabam, in quo et concubitus et
 amor, et alia hisce obsceniora, ad similia Jovem
 ipsum propensissimum alliciens. At epistola quot
 gratis iisque affluentioribus redundat, quantoque
 potioribus viribus ad mentem prudentem manci-
 pandam potest et pollet? Hæc ipse dicebam, et
 beatum te esse ob linguæ præstantiam prædicabam,
 non æquæ ac tu meam, oratoriis flosculis et di-
 cendi artificio fretus; quam cum ipse agnovisses
 nihil ex se habere, quod et magnus imperator ad
 dicendum uteretur, laudibus tuis dignam judicasti.
 Verum et cum semel animum ad philosophandum
 addixit, tenuitatem, ut ex aliis imperatoribus nemo,
 amplexus, et hanc quoque linguam utcunque su-
 stinet, nihil, per nostram amicitiam, comptum ne-
 que supereminens habentem, ne tu dixeris. Vas ad
 calefaciendum accepi, non ut eo utar; non, per
 tuum sacrum caput, sed ut amicitia igneum mihi,
 calidiorum tuorum studioso, monumentum sit.

V. *Eidem.*

Tuæ pietatis tabellas, diligenter percurrens, co-
guscensque te maxime animo angî, quod a nobis
responsum ad tuas non habueris, hac tibi ratione
valide et veritati ipsi consone respondemus. Silentii
causa non est tuarum rerum oblivio, ut tute opina-
ris; neque quod eas flocci pendamus, segnior man-
us redditur ad scribendum; sed rerum publica-
rum indeprecabilis occupatio et assidua conflictatio,
et nusquam de iis cura intermittens, et linguam et
manum consistere et commorari cogit, quominus
ad tuas respondeamus. Sic est, linguam et manum
retinet; animum vero non impedit, quin notorum
et amicorum recordemur. Nunquam enim tantum-
dem sollicitudo prævaluerit, ut et animo eorum
memoriam evellat, quibuscum semel amicitia
juncti sumus. Sed hæc quidem in optima animi
parte sita est atque intime profundo insita, notasque
accuratas habet. Quæ vero singulis diebus occur-
runt, decenti providentia procurante, continuo fer-
runtur, nihilum quidem eam lædentia. Addas illud
quoque, nonnulla a te scripta, non responsione, sed
fide magis indiguise, ut vera apud nos æstimaren-
tur, qualia fuere de procuratoribus, quæ non mul-
tum anto tempus in cognitionem venerunt; et ea
ipse existimo, quam quæ in Sagra gesta sunt, cre-
dibiliora. Habes jam a nobis sufficientem respon-
sionem; vel, si vis, plagæ quæ ab amore illata est,
remedium: et oblecta te gaudio, quod non prom-
ptum et quod ad manus est, sed tutum opportu-
numque possideas. Facultas enim est, etiam non
amanti, literas scribere; at memoria recolere, et
mente retinere, qui amicitia conjunctus non est,
nequit. Quod si quandoque tale scripserit, quod
necessario responsum exigat, prorsus et scribemus
et respondebimus. Interim modo tu præce funde,
et Deum supplicationibus exorare non desinas, ut
prosperè nobis, quæ præ manibus sunt, eveniant.

VI.

Decursis tuæ pietatis litteris, mentem et scopum,
qui in illis latebat, capere non potuimus. Namque
volens et libens, cum in gremio sententiam abdi-
disse, multis nos ac variis erroribus implicasti,
cum non esset, ubi exquisita rei propositæ compre-
hensione mentem firmaremus. Quod si quæ ipse
tibi proposueras nobis occultare, tibi erat in animo,
finem jam habuere pro tua sententia. Quare vero
et in ipso ingressu ea prorsus non textisti silentio,
sed litteras cum illis communicasti, quos volebas
habere participes eorum, quæ per illas significa-
bantur. Quod si quæ scripseras omnino manifesta
iis esse volebas, ad quos scripsisti, quid tibi met
ipsi adversaris, rem peragens nihilo ab ænigmate
dissimilem, ut quæ neque velles, ea ipsa velle te
deprehendaris? Si itaque prorsus aves, sicuti te
velle sat scio, quam volens offudisti scriptis obscu-
ritatem, rejice et tui consilii sententiam aperi.
Neque enim quispiam de te dixerit, voluntate qui-

A

E'. Τῷ αὐτῷ.

Τὸ τῆς θεοφιλείας σου γριμμάτερον ἐπιμελῶς
ἀναγνόντες, καὶ ἀκούοντά σε παρὰ τὸ μὴ ἀντίγρα-
φαι δεχέσθαι παρ' ἡμῶν διαγνόντες, ταύτην ποιού-
μεθα τὴν ἀπολογία ὑγιῶς ἔχουσα, καὶ σφόδρα τῇ
ἀληθείᾳ συνέδουσα. Οὐ λήθη τῶν ὧν αἰτία τῆς
σιωπῆς, ὡς αὐτὸς ἔδοξας, οὐδὲ τὸ περὶ ἐλάχιστου
ταῦτα ποιηθῆναι, βῆθιμοτέρων ἔχουσα τὴν χεῖρα
πρὸς τὴν γραφὴν ἀλλ' ἢ τῶν δημοσίων ἀπαραίτη-
τος ἀσχολία, καὶ τὸ διηνεκῶς ἡμᾶς ἀπειληθῆναι τῇ
περὶ ταῦτα φροντίδι, τοῦτο καὶ γλῶτταν εἶργει καὶ
χεῖρα τὰ παρ' ὑμῶν ἀμείβεσθαι γράμματα. Πλὴν
ἀλλὰ γλῶτταν μὲν καὶ χεῖρα δακνῶν, ψυχὴν δὲ
εὐδαμῶς ἀεὶργει τοῦ μεμνηθῆναι τῶν ἐγνωσμένων.
Μὴ γὰρ οὕτως ἰσχυροί ποτε δι' αἰῶνος φροντίς, ὡς
καὶ ψυχῆς ἐκβαλεῖν τὴν μνήμην τῶν παρ' ἡμῶν
ἀπαξ φιλεῖσθαι κριθέντων ἀλλ' ἢ μὲν ἐν καλλίστῳ
τῆς ψυχῆς κείτῃ καὶ ἐνδοτάτῳ βαθίῳ ἐνημυ-
νησα, καὶ ἀκριβεῖς τὸς τύπους ἔχουσα τὰ δὲ καθ'
ἡμέραν ἐμπέποντα τῆς προσηκούσης τυγχάνοντα
προνοίας φέρεται ἀενάως, μηδὲν αὐτῇ παραβλά-
πτοντα. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἔνι τῶν παρὰ σου γρα-
φέντων, οὐ τοσοῦτον ἀπολογία, ὅσον ἐδέετο πίστειως,
καὶ τοῦ ἀληθῆ παρ' ἡμῶν δεῖξαι, οἷα τὰ περὶ διοι-
κῆτῶν οὐ πρό πολλοῦ γνωρισθῆναι ὧν γε δὴ καὶ
ἔτυχον, καὶ πιστὰ μοι ἔδοξε ταῦτα μάλλον τῶν ἐπὶ
Σάγρας. Ἐχεις ὀρεοῦσιν παρ' ἡμῶν ἀπολο-
γίαν, ἢ θεραπεῖαν τῆς κατὰ πόθον πληγῆς. καὶ
χαρῆς, εἰ μὴ τὸ βῆστον καὶ πρόχειρον, ἀλλὰ τὸ
ἀσφαλὲς καὶ κείριον ἔχεις. Γράφειν μὲν γὰρ ἔνι καὶ
μὴ φιλοῦντι, μεμνηθῆναι δὲ καὶ κατὰ νόον ἔχειν,
τὸ μὴ φιλιῶς ἔχον, ἀδύνατον. Εἰ δὲ καὶ τοιοῦτόν
τι ποτε γράψῃς, οἷον ἀναγκαιῶς ἀπαιτοῦν τὴν ἀπολο-
γίαν, καὶ γράψομεν πάντως καὶ ἀπολογησόμεθα.
Μόνον αὐτὸς εὐχῶν, καὶ ταῖς πρὸς τὸ θεῖον δεήσεσιν
εὐοδοῦν ἡμῶν τὰ ἐν χερσὶ, μὴ ἀμείλει.

Γ'.

Τοῖς τῆς σῆς θεοφιλείας γράμμασιν ἐντυχόντες,
τοῦ ἐν οὐτοῖς ἀποκεκρυμμένου σκοποῦ ἐφείεσθαι
οὐκ ἠδυνήθημεν, ἀσφαρῆ γὰρ ἐκουσίᾳ τὴν διάνοιαν
συγκαλύχας, εἰς πολλὰς ἡμᾶς καὶ διαφόρους περι-
πλανᾶσθαι πεποιήκας, μὴ ἔχοντες ἅπληθως τῇ
ἀκριβεῖ καταλήψει τοῦ προκειμένου. Εἰ μὲν οὖν
ἡβοῦλον μὴ νουθῆναι τὰ τοῦ σκοποῦ, πεπλήρωταί
σοι τὰ κατὰ γνώμην. Τί δὲ μὴ τὴν ἀρχὴν τελείως
ἀμεσημησας, ἀλλ' ἐκείνωεις γριμμάτων, οὐς οὐκ
ἡβοῦλον κοινωνοὺς ἔξιν, καὶ τῶν δι' αὐτῶν δηλου-
μένων; Εἰ ἄπερ ἔγραψας ὅπλα πάντως βούλει γενέ-
σθαι τοῖς πρὸς οὓς ἔγραψας, τί αὐτοῖς σεαυτῷ ἐλέγχει
διαμαχόμενος, πρᾶγμα τι ποιῶν, παρ' οὐδὲν αἰνί-
γματος διαλάττων, καὶ ἄπερ ἔθελος, ἐν ταυτῷ μὴ
θέλων φαινόμενος; Εἰ οὖν ὄλους βούλει, ὥσπερ οἶδα
καὶ βούλει, περιέλει ἢ ἐκὼν κατέχεις τῶν γριμμά-
μένων ἀσάφειαν, καὶ καθαρῶς ἡμῶν δήλον τὰ τοῦ
σκοποῦ. Οὐ γὰρ εἴ τις ἐπὶ σοὶ λέξειεν, βούλεσθαι
μὲν, μὴ δύνασθαι δὲ, καὶ ἀτονωτέρων ἔχειν τὴν

γλώτταν τῆς διανοίας, ὅς νοῆσαι τε ἀγαθὸς εἶ, καὶ ἐρμηνεύσαι τὸ νοηθὲν ἱκανώτατος. Ὁ δὲ πρὸς τῷ τίλει τῆς ἐπιστολῆς ἔγραψας, ἀποδυσπετῶν, καὶ τὰ μίγιστα ἀθυμῶν, ὡσπερ ὑπὸ τούτου κωλυόμενος, τοῦ μὴ τῆς ἡμῶν ἀπολαύειν καὶ θείας καὶ ὀμιλίας· καὶ τότε παρὰ σοὶ κεῖται· σοῦ γὰρ βουλομένου καὶ ἡμῶν ἐθαλότων, τίς ἐσθ' ὁ κωλύων; ζητούμεν μαθεῖν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἀπῶν, μὴ παύση μεμνημένος ἡμῶν, καὶ τὸ θεῖον ἡμῖν τε καὶ τῷ λαῷ διὰ παντός ἐλεύμενος.

Z'. Κωνσταντίνῳ τῷ Ῥωμαίῳ.

Γράμματά μοι ἦκε παρὰ τῆς φίλης ἔμοι καὶ χειρὸς καὶ γλώττης. Γράμματα φίλιας, ὅσης ἡδονῆς ἀποσταζόντα. Ἐγὼ δὲ ἠχθόμεν διπλῆ, φίλια πάση μικροφύχως ἐπαρούμενος καὶ μεμφόμενος, οὐ τῷ στερεῖσθαι μόνον τοῦ φιλομένου, ἀλλὰ καὶ τῷ παραζηλώσει πλέον, καὶ δεινῶς ὑποκινισθῆναι, καὶ παθεῖν τὴν ψυχὴν, ἐφ' οἷς ἐτέρους μὲν ἐβῶρων γραμμάτων ἀπολαύοντας σῶν, ἐμὲ ὡσπερ ἡμελημένον τὸν παρὰ σοὶ Ὀρίστη ποτὲ Πυλάδην εἶναι οἰόμενον. Ἀλλὰ νῦν ἐπέχω τὸ χρέος, ἐπιστολὴν δεξάμενος, μικρὰν μὲν, καλὴν δὲ· οὐδ' ὅσον εἰπεῖν, κοί οὐ τρεῖς, ἀλλὰ μυριάς ἔχουσάν τας ἐν αὐτῇ χάριτας. Κατὰ τοιγαροῦν, καὶ γράφε, καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἡδίστοις γράμμασι παραμυθοῦ ψυχὴν, πῶς τῷ περὶ σὲ κάμουσαν· ὡς ἡμεῖς γε τὰ σὰ ἀξίως ἐπαινοῦμεν μηδαμῶς, φιλοῦμεν δέ.

H'. Τῷ Διοδικίᾳ.

Ἐγκαλοῦμαι οὖν, ἐφ' οἷς οὐκ ἔστι μοι ἀπολογησασθαι βῆδιον, οὐχ ὡς ἀποροῦντι ἀπολογίας, ἀλλ' ὡς ἀποροῦντι σχολῆς. Πλὴν τὸ μὲν σιωπῆν ἐγκαλεῖσθαι μοι μετέχει γὰρ ἀληθείας, κἂν μὴδὲ συγγνώμης ἀμοιβῆ· τὸ δὲ μὴ φιλεῖν, μὴδὲ ποτε, ἢ καὶ τὸ μὴ κατ' ἀνθρώπων λογίζεσθαι πρότερον· κἂν οἱ λόγοι μὴ φέρωνται πρὸς τοὺς φίλους. Ἐγὼ γὰρ ὅπως ἔχω φίλιας πρὸς σὲ, καὶ αὐτὸς οἶδεις, ὅς γε τοῦτο τέως ἠμυλογεῖς, ὅτι παρόντα φιλῶ. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο, μὴδὲ τῷ ἐτέρῳ διαπιστήσης, ὅτι καὶ ἀπόντα πλέον. Θαρρόντος μὲν γὰρ ἱκανὰ παραμυθεῖσθαι τὸ φίλερον ὅψις τε αὐτῇ, καὶ λόγοι καὶ ὀμιλία, ἀπόντος δὲ δεινὴ ἐπιθέσθαι ἢ ἐφεσις, παντὸς χρεῖον· σὺ παρκαλοῦντος. Ἀλλὰ σὺ δυσπαρλιότητος πρὸς τὴν σιωπὴν, πικρῶς ἡμῖν αὐτὴν καὶ βεβήως προτείνων, ἦν οὐχ ἐκόντες, πόθεν; ἀλλὰ καὶ λίαν ἄκοντες φέρομεν πρὸς τοὺς φίλους. Γράφε τῶν αὐτῶν, καὶ παραμυθοῦ, καὶ κατὰ τοῦτο μάλλον, ὡς παρὰ γνώμην τι πάσχοντας, ἐφ' οἷς φιλεῖν ἔχοντες, κεκαλυμμένα πρὸς τὸ λέγειν· ὡσπερ εἶ τις ἀλγῶν αὐτὸ τοῦτο ἐπετράπη τὸ σιωπῆν, καὶ μὴ λέγειν τὴν ἀλγηδῶνα.

æque ac si quis male se habens dolensque, ipsum deponat, sed mutos corde premat dolores.

Θ'. Τῷ αὐτῷ.

Μετὰ τὴν ἐντεύθειν, ὡς μὴ ὄφελον, ἐκδήμιάν σου, οὐ διὰ γλώττης, οὐ διὰ γραμμάτων, οὐδ' ὅτι οὐνπερ τῆς ἔμοι φίλης ἀκηχότες ψυχῆς, οὕτω διακείμεθα,

PATROL. GR. CXIV.

A dem valere, sed viribus destitui et linguam possidere cogitatione imbecilliozem, qui et intelligere maxime possis, et intellectu concepta verbis exprimere apprime peridoneus es. Ac quod in fine epistolæ scripseras fastidiens, et tete animi maximore angens, quasi ab hoc impedireris, ne et aspectu nostro et colloquio fruereris, hoc in tua quoque manu est. Nam si tibi in animo est, et nos non abnuimus, quis fuerit impedimento? Hoc perquirentibus indica. Quidquid tandem sit, et hinc absens, nostri vivam perpetuo memoriam teneto, Numen nobis et populo continuo propitians.

VII. Constantino Romano.

Redditæ sunt mihi litteræ ab amica mihi et manu et lingua; litteræ amicitiaæ maximis voluptatibus cumulatae. Ego vero ægre tuli dupliciter, amicitiaæ universæ, quasi pusilli animi essem, imprecans, et eam accusans, et quo te amato spoliarer, et, quod magis est, invidentiæ quodam motu acrique pruriginē concitus, animo deficerer, cum aliis tuas litteras reddi cernerem, me vero, qui aliquando apud te Orestem Pylades esse existimabar, neglectum contemptui haberi. At nunc vere debitum mihi tribuitur, dum accipio epistolam, parvam illam quidem, sed adeo pulchram, ut sermone exprimi nequeat; et non tribus, sed innumeris Gratiis referam. Valeas igitur scribasque, et ejusmodi minutissimis epistolis ex tuo amore animum laborantem recrees. Sic nos tua digne laudamus equidem nunquam, sed plane amanus.

C

VIII. Laodiceensi.

Accusor nunc, pro quibus non ita facilis responsio est: non quod responsione destitutor, sed quod otium non suppetit. Attamen silentium mihi imperatur: namque id a veritate alienum non est, licet venia excusationis non careat: amor vero erga amicos, nunquam mihi denegetur, aut uti homines non ratiocinari, etsi sermones ad amicos non deferantur. Ego etenim qua tecum amicitia devincior, tute ipse jam bene nosti, qui nec inficiās is, præsentem te amari a me. Id si ita se habet, alteri quoque fidem adhibebis, multo magis absentem. Præsentis siquidem abunde satis cupidinem solabitur et aspectus ipse et sermones et colloquia: at absentis immaniter desiderium invadit, cum nulla denient consolatio. Tu vero adversum silentium inexorabilis, illud nobis amare equidem graviterque inculcas, quod non sponte; unde enim id contigerit? sed quam maxime inviti erga amicos facimus. Scribe itaque tu, et recrea; ideoque potissimum, quod præter sententiam patiamur, dum, cum liceat amare, dicendi facultate privamur; hoc illi silentii lege imponantur, ne in sermone

IX. Eidem.

Post tuum ex his partibus, qui nunquam contigisset! discessum, neque per sermones, neque per litteras quidpiam chari mihi animi audiens, ita

afficior, ut qui scissionem ac separationem violenter factam tolerant. At tu, qui hoc optime calles, quomodo sustinuisti per tantum tempus nos absque ulla consolatione deserere? Siquidem ergo nostri tibi curæ est: et certe est modis omnibus, qui pars et membrum unius animi es: quam celerrime scribito, et animum consolare, cui ipse id idem es, quod ille, absque dubio, corpori.

Ἵσπερ ἀνάγκη τοὺς τομῶν βιάζιν καὶ διαβρῆξιν ὑποστάντας. Ἄλλὰ σὺ ὁ ταῦτα εἰδὼς, πῶς ἠνέχου τον τοσοῦτον χρόνον ἀπαρκαλήτους καταλιπεῖν; Εἴ τι οὖν ἡμῶν μέλει σοι, μέλει δὲ παντῶ; μέλος ὄντι καὶ μέρος τῆς μιᾶς ψυχῆς, γράψον τὸ τάχος καὶ παρμύθησαι ψυχὴν, ἣ τοῦτο αὐτὸς εἶ, ὅπερ ἀτεχνῶς ἐκείνη τῶ σώματι.

ΣΥΜΕΩΝ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ

ΚΑΙ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΕΠΙΤΟΜΗ ΚΑΝΟΝΩΝ

SYMEONIS MAGISTRI ET LOGOTHETÆ

EPITOME CANONUM

(Ex Christoph. Justelli *Bibliotheca Juris canonici veteris*, tom. II, p. 710. — In Symeonis epitome quatuor priora concilia œcumenica, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum et Chalcedonense, primum locum obtinent; sequuntur particulares sen topicæ synodi, eo ordine: Ancyrana, Sardicensis, Neocæsariensis, Gangrensis, Antiochena et Laodicensis, quibus etiam addidit canones apostolicos, sed et Africanus XCIV, et Trallenses, et tres epistolas canonicas Basilii.

Sanctorum apostolorum.

1. Duo aut tres episcopi ordinant episcopum.

2. Unus vero presbyterum, vel diaconum.

3. Sacerdos lac, aut mel, aut siceram, aut animalia, aut legumina offerens ad altare, præterquam novas spicas et uvas et oleum, et thymiana, deponatur.

4. Fructus domum mittantur, primitiæ episcopo aut presbyteris, quos primi sequentibus distribuunt.

5. Conjugem sacerdos si ejiciat, excommunicatur: si vero non introducat, gradu dejiciatur.

6. Sæculares curas suscipiens sacerdos, sacerdotio privetur.

7. Qui cum Judæis Pascha celebrat, deponitur.

8. Sacerdos non communicans dicat causam; quod si non dixerit, excommunicatur: suspectum enim reddit offerentem.

9. Excommunicabis eum qui in oratione et communione non perseverat.

10. Qui orat cum excommunicato aut gradu dejecto, suapte sententia condemnatur.

11. Qui aliunde ejectum susceperit, magis ipse ejiciendus est.

12. Qui excommunicationem mentitur, ideo maxime rejiciendus est.

13. Sedem ex sede non invades, nisi qui ibi de-

B Τῶν ἀποστόλων.

α'. Δύο ἢ τρεῖς ἐπίσκοποι χειροτονοῦσιν ἐπίσκοπον.

β'. Εἷς δὲ, πρεσβύτερον καὶ διάκονον.

γ'. Ἱερεὺς ὁ γάλα, ἢ μέλι, ἢ σίκερα, ἢ ζῶα, ἢ ὄσπρια τῶ θυσιαστηρίῳ προσάγων, πλὴν χίδρων καὶ σταφυλῆς [σταφυλῶν] καὶ ἐλαίου, καὶ κηρίου, καὶ θυμιάματος, καθαιρεσθῶ.

δ'. Αἱ ὀπῶραι οἴκοι πεμπέσθωσαν, ἀπαρχὴ τῶ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις, ἅς οἱ πρῶτοι τοῖς ἐξῆς διανέμειεν.

ε'. Τὴν βοηθὸν ἱερεὺς ἐκβάλλων ἀφορίζεσθω, μὴ εἰσάγων δὲ, καθαιρεσθῶ.

ς'. Κοσμικὰς φροντίδας δεχόμενος ἱερεὺς, ἀνέσρος.

ζ'. Καθαίρετο' ὁ τελῶν μετὰ Ἰουδαίων τὸ Πάσχα.

η'. Ἱερεὺς μὴ μεταλαμβάνων λεγέτω τὸ αἴτιον, ἀφορίζεσθω δὲ μὴ λέγων. Ὑποπτον γὰρ πεποίηκε τὸν προσάγοντα.

θ'. Ἀφορίσεις τὴν τῇ εὐχῇ, καὶ τε μεταλήψει μὴ παραμένοντα.

ι'. Ὁ συνευχόμενος ἑκοινωνήνῃ, ἢ καθηρημένῃ, αὐτοκατάκριτος.

ια'. Ὁ δεξάμενος τὸν ἄλλοθεν ἄδεκτον, ἀδεκτότερος.

ιβ'. Ὁ τὸν ἀφορισμὸν ψευδάμενος ἀδεκτότατος.

ιγ'. Θρόνον οὐκ ἐκπηδήσεις ἐκ θρόνου, εἰ

μη τοις ἐκεῖ λυσιτελέστερος, ὡς διδασκλικώτα-
τος κρίναιο· καὶ τοῦτο πολλῶν ἐπισκόπων καὶ
διακρίσει καὶ παρακλήσει.

ιδ'. Κληρικός ἄπας ὁ τῆς οικείας ἐκστας,
καὶ τὴν ἀλλοτρίαν οἰκῶν, καὶ πρὸς τοῦ ἐπι-
σκόπου δυσωπούμενος, καὶ οὐ παλινοστῶν, ἀκοι-
νώητος. Καὶ τοῦτον ὁ ἐν γνώσει κατέχων, αὐ-
τοκατάκριτος.

ιε'. Ἄνιερὸς ἄπας δίγαμος, ἢ παλλακὴν ἐπι-
τρέφων.

ισ'. Ὁ ἀπολελυμένην, ἢ χήραν, ἢ θεράπει-
αν, ἢ μαινάδα λαβὼν ἱερεὺς, ὄντως ἀνιερὸς.

ιζ'. Οὐ κεκλήρωται ὁ δύο ἀδελφῶν, ἢ ἀνεψιῶν
ἀγαγόμενος.

ιη'. Ὁ κληρικός ἐγγύρας οὐ δίδωσιν.

ιδ'. Εὐνοῦχος ἱεράται.

κ'. Ἐκτομίας δὲ οὐ.

κα'. Ὁ μετὰ κλῆρον ἑαυτὸν ἐκτεμῶν, καθ-
ήρηται.

κβ'. Ὁ ἑαυτὸν ἐκτεμῶν λαϊκός, ἐπὶ τριετίαν ἀφ-
ορίζεται.

κγ'. Πορνεία συσχεθεὶς ἱερεὺς, ἢ ἐπιτορκία, ἢ
κλέμματι, καθήρηται.

κδ'. Ὁ ἱεραῖοι μίλλων, εἰ βούλοιοτο, προγα-
μέτω.

κε'. Ἱερεὺς πιστὸν ἢ ἄπιστον τυκτήσας καθαι-
ρεῖται.

κς'. Ὁ καθαιρεθεὶς εὐλογώτατα, εἰ τῶν θείων
ἄψεται· πάλιν, ἐκκληρικώτατος.

κζ'. Ὁ ἐπὶ χρήμασιν ἱερεὺς, μετὰ τοῦ χειροτο-
νήσαντος καθαιρούμενος ἔσται, καὶ κατὰ Σίμωνα
εἰσαεὶ ἀνοινώητος.

κη'. Ὁ δι' ἀρχόντων ἐπίσκοπος γινόμενος, καθαι-
ρούμενος ἀφορίζεσθω.

κθ'. Ὁ ἐξ ἀναίτιου σχισθεὶς ἐπίσκοπος, καὶ
πηγῶν ἄλλο θσιασθήριον, μετ' αὐτῶν ἔξει τὸ
ἔατωτον [ἴς. ἔκπτωτον].

λ'. Ἄδικος ἑτέροις ὁ ἐξ ἑτέρου περιόντος ἀφ-
ωρισμένος.

λα'. Ξένος ἱερεὺς δίχα συστατικῶν οὐ προδέ-
χεται· καὶ ἔχων ἐκπανάσθεται, καὶ εἰ τῶν ὀρ-
θοτοπῶν προσέεται· εἰ δ' οὖν, ἐφοδιαζόμενος ἀπο-
πέμπεται.

לב'. Δίχα τοῦ πρώτου ποιεῖ οὐδὲν ὁ ἐπίσκοπος,
εἰ μὴ τὰ τῆς παροικίας αὐτοῦ· καὶ ὁ πρῶτος
ἀνερ ἐκείνου οὐδὲν διὰ τὴν ἐφειλομένην ὁμό-
νοιαν.

λγ'. Μὴ χειροτονεῖν ὑπερόρια· ὁ δὲ παρὰ γνώ-
μην τῶν ἐγγλωρίων ἐπιτελῶν, μετὰ τοῦ τελουμένου
ἀτελέστατος.

λδ'. Ὁ νεοπρόβλητος εἰ δυσανασχεται πρὸς τὸ
ἐγγίσημα, ἀφορίζεται μέχρις ἂν παρπδέξηται·
εἰ δὲ παρὰ τοῦ λαοῦ μὴ δεχθεῖ, ὁ κληρὸς ἀφορίζ-
εται, ὅτι μὴ τὸν ὄχλον πεπαίδευκεν· ὁ δὲ ἔστιν
ἐπίσκοπος.

gunt utilior sis, tanquam ad docendum aptissimus
judicaris, idque multorum episcoporum iudicio
atque obtestatione.

14. Omnis clericus propria relicta ecclesia in
aliena degens, si ab episcopo revocatus non re-
deat, excommunicatur, et qui hunc sciens et
prudens detinet, ipsemet condemnatur.

15. Quilibet secundo matrimonio junctus, aut
concubinam nutriens, ad sacerdotium non admit-
titur.

16. Quisquis dimissam aut viduam, aut ancil-
lam, aut bacchantem in uxorem acceperit, vere
sacerdotio indignus.

17. Non allegitur in clerum quisquis duas so-
rores, aut consobrinas in matrimonium duxerit.

18. Clericus fidejussiones non dat.

19. Eunuchus sacerdotio fungi potest.

20. Qui vero seipsum absciderit, nequaquam.
21. Si quis postquam in clerum cooptatus fue-
rit, seipsum absciderit, deponatur.

22. Laicus qui seipsum exsecuerit, per trien-
nium segregatur.

23. Sacerdos fornicatione, aut perjurio, aut
furto obstrictus, deponitur.

24. Qui ad sacros ordines promovendus est, si
velit prius uxorem ducat.

25. Sacerdos fidelem aut infidelem si percus-
serit, deponitur.

26. Depositus justam ob causam, si res divinas
rursum attigerit, maxime compellendus est.

27. Qui data pecunia sacerdos factus est, una
cum eo qui ipsum ordinavit deponatur, ac Simonis
Magi instar in perpetuum excommunicetur.

28. Qui principum, aut magistratum potentia
fretus ad episcopatum pervenerit, depositus segre-
getur.

29. Episcopus qui sine causa se ab aliis segre-
gaverit, atque aliud altare construxerit, cum ipso
dejicietur.

30. Ab aliis non recipiatur, quisquis ab alio
superstite excommunicatus fuerit.

31. Externus sacerdos absque commendatitiis
epistolis non recipitur, et si habeat, diligenter
examinatur, num eos qui rectam fidem tenent
approbet: sin vero, segregatur atque ablegatur.

32. Absque primatu nihil facit episcopus, nisi
ea quæ sunt suæ paræciæ: ac primas sine illo
nihil facit propter debitam concordiam.

33. Extra proprios fines non est ordinandum:
qui autem præter sententiam eorum qui in locis
degunt sacros ordines peragit, pro non ordinato
habeatur.

34. Qui recens designatus est, si demandatum
munus exsequi gravetur, segregatur, donec sus-
ceperit: si vero a populo non receptus fuerit,
clerus excommunicatur, quod plebem non edo-
cuerit: ipse vero manet episcopus.

35. Singulis annis bis episcopi conveniant, propter dogmata et negotia. Primum quidem quarta Pentecostes hebdomada, secundo vero duodecima Octobris.

36. Episcopus res Ecclesiæ cum potestate administrat.

37. Nihil quidquam consanguineo, nisi tanquam pauperi largiens.

38. Absque episcopo nihil facit presbyter et diaconus. Etenim ipsi populus creditus est.

39. Res ad Ecclesiam et episcopum pertinentes manifestæ extant, ut et episcopus testetur, atque Ecclesia nullum damnum accipiat.

40. Episcopus potestatem habeat super res ecclesiasticas, cum eam super animas habeat: atque omnia juxta divinam voluntatem administrat.

41. Sacerdos aleator atque ebriosus, si non desinat, deponatur.

42. Clericus et laicus similia faciens excommunicatur.

43. Sacerdos mutui usuras exigens, nisi desinat deturbetur.

44. Qui cum hæreticis orat excommunicatur: qui vero hos clericos existimat, gradu movetur.

45. Sacerdos baptisma et sacrificium hæreticorum recipiens, sacerdotio indignus est.

46. Qui vere baptizatum denuo baptizat, ac eum qui impietate pollutus est non rebaptizat, sacerdos non est habendus.

47. Sæcularis propriam uxorem ejiciens, aliamque aut dimissam ducens, excommunicandus est.

48. Qui non baptizat in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, sed transgreditur illud præceptum, sacerdotio fungi non debet.

49. Qui non tribus initiat mersionibus: sed una in Domini mortem, quod Dominus non dixerit, sacerdotio movendus est.

50. Omnis clericus a nuptiis et carne et vino abhorrens, si non emendetur, expellendus est.

51. Qui pœnitentibus non ignoscit, ipse venia indignior est.

52. Sacerdos a vino et carnibus abstinens, nisi exercitationis causa, deponitur.

53. Clericus citra itineris necessitatem in caupona manducans, segregandus est.

54. Clericus injuria afficiens episcopum dejicitur.

55. Presbyter vero et diaconus excommunicatur.

56. Similiter autem qui surdum, claudum, et cæcum cavillis insectatur.

57. Episcopus pietatem non docens excommunicatur: deponitur vero si perseveret non docere.

58. In clericum inopia laborantem, si se beneficium non præstet sacerdos, excommunicatur: deponitur vero si immisericors permanet.

59. Qui impii libri mentionem facit in concione, deponitur.

λε'. Δίς κατ' ἔτος οἱ ἐπίσκοποι συνιέτωσαν δια τὰ δογματά, καὶ τὰ πράγματα· πρῶτον μὲν, τῇ τετάρτῃ τῆς Πεντηκοστῆς ἑβδομάδι· τῇ δὲ, ὑπερβερταίῃ, δώδεκατῃ τὸ δεύτερον.

λς'. Διοικεῖτω μετὰ κυρίας τὰ τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐπίσκοπος πράγματα.

λζ'. Μῆτι τούτων συγγενεὶ, ἢ ὡς πέντητι χαρίζομενος.

λη'. Ἄτερ ἐπισκόπου ποιεὶ πρεσβύτερος οὐδὲν καὶ διάκονος· καὶ γὰρ οἶτος πεπίστευται τὸν λαόν.

λθ'. Τὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰ τοῦ ἐπισκόπου προκείσθω πράγματα φανερά· ἴνα καὶ ὁ ἐπίσκοπος διατίθῃται, καὶ μένη ἡ Ἐκκλησία ἀζήμιος.

μ'. Ἐξουσιαζέτω τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὁ ἐπίσκοπος πραγμάτων, καὶ τῶν ψυχῶν γὰρ· καὶ διοικεῖτω πάντα κατὰ τὴν θεῖαν ἀρεσκίαν.

μα'. Ὁ κυβιστῆς καὶ πάροινος ἱερεὺς, εἰ οὐ παύει, καθήρηται.

μβ'. Κληρικὸς, καὶ λαϊκὸς, τὰ ἴμοια πράττων ἀφορίζεται.

μγ'. Τοκοῦς ἀπαιτῶν δανείου ἱερεὺς, εἰ οὐ παύει, καθήρηται.

μδ'. Ὁ συνουχόμενος αἰρετικοῖς ἀφορίζεται· καθαιρετῆται δὲ ὁ κληρικὸς τούτους ἡγούμενος.

με'. Κῆπτισμα καὶ θυσίαν αἰρετικῶν δεξάμενος ἱερεὺς ἀνίερος.

μς'. Ὁ ἀναβαπτίζων τὸν ὄντως βεβηπισμένον, καὶ μὴ ἀναβαπτίζων τὸν μεμολυσμένον ἀσεβόθεν, ἀνίερος.

μζ'. Τὴν οἰκεῖαν ἐκβάλλων ὁ κοσμικὸς, καὶ ἄγων ἑτέραν, ἢ ἀποβελυμένην, ἀφοριστέος.

μη'. Ὁ μὴ βαπτίζων εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἄγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ παρεκβαίνων, ἀνίερος.

μθ'. Ὁ μὴ τρισὶ μυστῶν καταδύσειν, ἀλλὰ μίῃ εἰς τὸν τοῦ Κυρίου θάνατον, ὃ μὴ ὁ Κύριος εἶπεν, ἀνίερος.

ν'. Κληρικὸς ἄπας γάμον, καὶ κρέα, καὶ οἶνον βδελυσσόμενος, εἰ μὴ διορθοῖτο, ἐκκήρυκτος.

να'. Ὁ τοῖς μετανοοῦσι μὴ συγγινώσκων, ἀσυγγνωστότερος.

νβ'. Μὴ μεταλαμβάνων ἱερεὺς οἴνου καὶ κριῶν, εἰ μὴ δι' ἄσκησιν, καθήρηται.

νγ'. Ὁ δίχα τῆς κατὰ τρίβον ἀνάγκης κληρικὸς εἰς κπηλεῖον ἐσθίων, ἀφοριστέος,

νδ'. Ἰδρίζων ἐπίσκοπον κληρικὸς καθαιρετῆται.

νε'. Πρεσβύτερος δὲ καὶ διάκονος ἀφορίζεται.

νς'. Ὁ δὲ κωφὸν, καὶ χλωδόν, καὶ τυφλὸν διαχλευάζων ὁμοίως.

νζ'. Τὴν εὐσεβεῖαν οὐ διδάσκων ἐπίσκοπος ἀφορίζεται, καθαιρετῆται δὲ μένων ἀδίδακτος.

νη'. Ἐπιθεῖα κληρικὸν ἱερεὺς οὐκ εὐεργετῶν ἀφορίζεται, καθαιρετῆται δὲ μένων ἀνίερος.

νθ'. Ἀσεβοῦς βιβλὸν ἐκκλησιαζῶν καθαιρετῆται.

- ξ'. Πιστός ελεγχθείς ἐπ' ἐγκλήματι, ἄκληρος.
- ξα'. Ὁ ἀρνησάμενος καὶ ἀπόδητος· ὁ δὲ τὸν κληρὸν ἀθετῶν, καὶ πεταστρέφων, κατὰ λαϊκὸν προσιτός.
- ξβ'. Γευόμενος θύτης πικτοῦ, ἢ θηριαλώτου, ἢ θησιαλοῦ, καθαιρετός· ὁ δὲ λαϊκὸς ἀφορίζεται.
- ξγ'. Ὁ Ἰουδαίος συνευχόμενος ἀφορίζεται.
- ξδ'. Φονεὺς κληρικὸς καθαιρεῖται· λαϊκὸς δὲ ἀφορίζεται.
- ξε'. Κυριακὴν καὶ Σάββατον ὁ νηστεύων, πλὴν ἐνός, ἀποκήρυκτος.
- ξς'. Ὁ βιασάμενος κόρην. ἀφορίζομενος, κατέγειται καὶ ἄπορον αὐτὴν ὑπάρχουσαν.
- ξζ'. Ὁ δις χειροτόνητος, μετὰ τοῦ χειροτονουμένου καθαιρεῖται, εἰ μὴ αἰρετικὴ χεὶρ ἢ πρότερον.
- ξη'. Τὸν οὐκ ἀσιτοῦντα τὴν τεσσαρακοστήν, ἢ περάσια, καὶ παρασκλήνην, κληρικὸν καθαιρήσεις. τὸν δὲ λαϊκὸν ἀφορήσεις· εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν ἐμποδίζονται.
- ξθ'. Ἀφορίζεται ὁ κηρὸν ἢ ἑλαίον τῆς ἐκκλησίας οὐλῶν· μετὰ τοῦτο καὶ πενταπλοῦν τοῦτο κατατίθεται.
- ο'. Ὁ ἱερὰ σκεύη εἰς γρήσιν σφετεριζόμενος ἀφορίζεται.
- οα'. Κατηγορούμενος ἐπίσκοπος, καὶ καλούμενος, καὶ οὐκ ἀκούων, καὶ δις καλεσθῶν, καὶ τρίς· τοῦ δὲ ἐπιμένοντος, τὸ δόξαν ἢ σύνοδος ἀποφαίνοντο.
- οβ'. Αἰρετικὸς οὐ κατηγορεῖ ἐπισκόπου, οὐδὲ πιστὸς εἰς.
- ογ'. Ἐπίσκοπος ἀνεὶ αὐτοῦ ἐπίσκοπον ἀποδοῦς οὐ καθίστησιν.
- οδ'. Γίνεται χωλὸς καὶ ἐτερόφθαλμος, ἄξιος ὑπάρχων, ἐπίσκοπος.
- οε'. Ὁ μέντοι τυφλὸς καὶ κωφὸς οὐ γενήσεται.
- ος'. Ὁ δαιμονῶν οὐ κληροῦται, οὐδὲ συνεύχεται· μετὰ δὲ τὸν καθαρμὸν, εἰ ἄξιός ἐστι, γίνεται.
- οζ'. Οὐκ ἐπισκοπεῖ νεοφώτιστος, οὐδὲ ταχίων [ἴς. ταχίος] ἐκ φαίλης διαγωγῆς προΐων.
- οη'. Ἐπίσκοπος ἀνεπίσκοπος ὁ δημόσια μεταχειριζόμενος.
- οθ'. Οἰκέτης ἀκλήρωτος· ὁ δὲ ὢν ἄξιος, ἐλευθερωθεὶς προδιδύκεται.
- οι'. Ἱερεὺς ἄρχων ἀνίερος.
- οκα'. Ὁ ἄρχοντα καὶ βισιλέα παρὰ τὸ θέμις ὑβρίζων, τιμωρητός.
- οκβ'. Σεβάσιμος ἢ ἐξηκοντάδιβλος μόνων.

Ἐπιτομή κανόνων τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων ἐν ἁγίων Πατέρων.

- α'. Οἱ εὐνοῦχοι εἰς κληρὸν δεχέσθωσαν· οἱ δὲ τέμνοντες ἑαυτοὺς μὴ δεχέσθωσαν.
- β'. Οἱ ἐξ ἐθνικοῦ βίου μὴ ταχίως εἰς πρεσβυτέριον ἀγισθῶσαν· διχὰ γὰρ τῆς διὰ χρόνου δοκιμασίας, κακὸς ὁ νεόφυτος. Εἴ τις δὲ καὶ μετὰ τὴν χειροτο-

A 60. Fidelis criminum convictus, in clerum non admittitur.

61. Qui Christum negat, expellendus est : qui vero clerum spernit et subvertit, pro laico habendus est.

62. Sacerdos si suffocatum, aut a fera captum, aut morticinum gustaverit, deponendus est : laicus vero excommunicandus.

63. Qui cum Judæis orat, excommunicatur.

64. Clericus homicida deponitur, laicus vero segregatur.

65. Qui Dominica aut sabbato jejunat, uno excepto, ejiciendus est.

66. Qui puellæ vim attulerit, excommunicatur, ipsam inopem licet sibi habeat.

67. Bis ordinatus cum ordinatore deponitur, nisi hæretici manu ordinatus sit.

68. Clericum quadragesima, aut quatuor temporibus, et parasceve non jejunantem depones : laicum vero excommunicabis : nisi infirmitas ipsis impedimento sit.

69. Qui ceram aut oleum ecclesiæ furatur, excommunicatur : ac præterea quintuplum persolvit.

70. Qui sacra vasa in proprios usus transfert, segregatur.

71. Episcopus reus factus, si vocatus non paret, bis et ter vocetur : si vero perseveret, sententiam synodus proferat.

72. Hæreticus non accusat episcopum, neque fidelis unus.

73. Episcopus vita excedens, episcopum in suum locum non subrogat.

74. Claudus et altero oculo privatus, si dignus sit, fit episcopus.

75. Cæcus tamen et surdus non fiet.

76. Dæmoniæ non cooptatur in clerum, neque cum aliis orat ; post purgationem vero, si dignus sit, fit clericus.

77. Recens illuminatus non creatur episcopus, neque qui nuper a malo vitæ genere recessit.

78. Episcopus negotia publica tractans, episcopatu indignus est.

79. Servus in clerum non recipitur, qui vero dignus est, libertate donatus promovetur.

80. Sacerdos magistratum obiens, profanus habetur.

81. Qui magistratum et imperatorem contra jus fasque contumelia afficit, puniendus est.

82. Sexaginta librorum canon tantum veneratione dignus est.

Epitome canonum cccxviii Patrum Nicææ convocatorum.

1. Eunuchi in clerum recipiantur ; qui vero seipsos exsecant, non recipiantur.

2. Qui ex gentili vita prodeunt, ne statim ad presbyteratum promoveantur, nam absque probatione quæ progressu temporis fit rejiciendus est

neophytus. Si quis post ordinationem deliquisse A νίαν ἀμαρτήσας ἀποδειχθεὶς ἢ πρότερον, ἢ ὕστερον, οὗτος πεπαύσθω τοῦ κλήρου.

3. Subintroductam ne quis habeat, præter matrem aut sororem, easque personas, quæ omnem suspicionem effugiunt.

4. Episcopus ab omnibus provincialibus constituitur: sin vero, saltem a tribus, reliquis per litteras consentientibus: præcipuam tamen auctoritatem metropolitanus habeat.

5. Qui ab aliis excommunicati sunt, ab aliis ne suscipiantur, præterquam si propter pusillanimitatem, aut contentionem, aut quid ejusmodi excommunicatio facta fuerit.

6. Alexandrinus episcopus super Ægyptum, Libyam, et Pentapolim potestatem habeat: et Romanus super eos qui Romæ subditi sunt. Item Antiochenus, aliique super sibi subjectos.

7. Si quis episcopus citra primi sententiam creatus fuerit, ne sit episcopus. Multorum suffragio secundum canonem lato si tres aliqui contradicunt, eorum sententia irrita sit.

8. Episcopus Æliæ honoretur, servata metropolitani dignitate sua.

9. Hæretici Cathari, id est puri dicti accedentes primum profiteantur se Ecclesiæ functionibus assensuros, ac cum bigamis communicaturos, lapsisque veniam impertituros. Ac si qui ordinati reperiantur, sint in eodem ordine, exempli gratia, qui vere est episcopus, sit episcopus: qui vero apud Catharos est episcopus, sit chorepiscopus, vel presbyteri aut episcopi honore gaudeat. Neque enim duo erunt in una urbe episcopi.

10. Qui sine examinatione ordinantur, si deinceps delicti arguantur, e gradu deturbentur.

11. Quicumque ex lapsis ordinati sunt, per ignorantiam aut dissimulationem eorum qui eos ordinarunt, deponantur.

12. Qui sine necessitate transgressi sunt, etsi venia sint indigni, veniam tamen aliquam consecuti duodecim annos sese submittant.

13. Qui vim passi ac restitisse visi sunt: deinde impietati consenserunt ac respuerunt, decem annos excommunicantur. Considerandum est in omnibus pœnitentiæ genus. Ac si is qui pœnam suscipit, ferventior se in pœnitendo ostendat, humanius cum eo agat episcopus: si vero frigidior, D severius.

14. Qui vita excedunt, communicent. Si vero quis ipsorum convalescat, sit cum iis tantum qui orationis sunt participes.

15. Si quis catechumenus lapsus fuerit, hic tres annos audiat idque solum: deinde cum catechumenis oret.

16. Ex urbe in urbem neque episcopus, neque presbyter, neque diaconus migret. Siquidem rursus restituentur ecclesiis in quibus ordinati sunt.

17. Quotquot presbyteri et diaconi ab ecclesia

γ'. Ἐπίσκοπον μῆτις ἐχέτω, μητρὸς δίχα, ἢ ἀδελφῆς, καὶ τῶν φροσῶπων ἂ πᾶσαν ὑπόψιν ἀποδιδράσκει.

δ'. Ἐπίσκοπος: ὑπὸ πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν καθίσταται. Εἰ δὲ μὴ, τέως τριῶν, τῶν ὑπολοίπων διαγραμματῶν γινομένων συμψήφων· τὸ μέντοι κράτος ὁ μητροπολίτης ἐχέτω.

ε'. Οἱ δι' ἐτέρων ἀφοριζόμενοι, ὑφ' ἐτέρων μὴ προσδεχθῶσαν, πλὴν εἰ μὴ διὰ μικροψυχίαν, ἢ φιλονεικίαν, ἢ τι τοιοῦτον ὁ ἀγορισμὸς γέγονεν.

ς'. Αἰγύπτου, καὶ Λιβύης, καὶ Πενταπόλεως, ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐχέτω τὴν ἐξουσίαν· καὶ ὁ Ῥώμης τῶν ὑπὸ Ῥώμην, καὶ οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν οἰκείων.

ζ'. Εἴ τις δὲ ἐπίσκοπος τῆς τοῦ πρώτου δίχα γένηται γνώμης, μὴ ἔστω ἐπίσκοπος· ἐπὶ δὲ τὴν τῶν πολλῶν ψῆφον γινομένην κατὰ κανόνα, εἰ τρεῖς τινες ἀντιλέγοιεν, εἶεν ἀδέδδαιοι.

η'. Ὁ ἐπίσκοπος Αἰτίας τιμάσθω, σωζομένου τῆ μητροπόλει τοῦ οὗτῆς ἀξιώματος.

θ'. Οἱ καθαρὸι προσερχόμενοι, πρῶτον ὁμολογήσωσαν, ὅτι συνθήσονται τοῖς τῆς Ἐκκλησίας θεομοῖς· καὶ κοινωνήσουσι διγάμοις, καὶ συγχωρήσουσι τοῖς πεπτωκόσι· καὶ οὕτως οἱ εὐρισσάμενοι χειροτονημένοι ἐν τῷ οὕτῳ τάγματι. Οἶον, ὁ μὲν κυρίως ἐπίσκοπος, εἴη ἐπίσκοπος· ὁ δὲ παρὰ τοῖς καθαρὸις ἐπίσκοπος, ἢ χωρεπίσκοπος ἔσται, ἢ πρεσβυτέρου τιμῆ, ἢ ἐπίσκοπου κεκτήσθω. Οὐ γὰρ ἔσονται δύο εἰς μίαν πόλιν ἐπίσκοποι.

ι'. Οἱ ἀνεξετάστως χειροτονούμενοι, εἰ ἐξῆς ἐλέγχοντο διὰ ἡμάρτον, οὕτως πεπαύσθωσαν.

ια'. Οἱ παραπετωκότες ἢ ἀγνοῖα, ἢ γνώσει τῶν χειροτονησάντων, προαχθέντες, καθαιρεσθῶσαν.

ιβ'. Ὅσοι χωρὶς ἀνάγκης παρῆθησαν, εἰ καὶ συγγνώμης ἦσαν ἀνάξιοι, συγγνώμης τινὸς ἀξιούμενοι, δώδεκα ἔτη ὑποκιπτεύσων.

ιγ'. Οἱ βιαζόμενοι καὶ δόξαντες ἀντιστήναι, εἴτα καταθέμενοι τῇ ἀσεβείᾳ, καὶ ἀναστρατευόμενοι, δεκαετίαν ἀφοριζέσθωσαν. Σπονητέον δὲ ἐφ' ἅπασιν τὸ εἶδος τῆς μετανοίας· καὶ θερμότερως μὲν μεταμελουμένου τοῦ δεξαμένου τὸ ἐπιτίμιον, φιλανθρωπότερον ὁ ἐπίσκοπος διατιθέσθω ψυχρότερως, δὲ, δραστηκώτερον.

ιδ'. Οἱ ἐξοδευόμενοι κοινωνεῖσθωσαν· εἰ δὲ τις αὐτῶν ὑγιάνοι, ἔστω μετὰ τῶν τῆς εὐχῆς κοινωνούντων, καὶ μόνον.

ιε'. Εἴ τις παραπέσοιτο κατηχούμενος, οὕτως τρισὶν ἔτεσιν ἀκροάσθω, καὶ μόνον· εἴτα μετὰ τῶν κατηχουμένων εὐχέσθω.

ισ'. Ἐκ πόλεως εἰς πόλιν μῆτις ἐπίσκοπος, μῆτις πρεσβύτερος, μῆτις διάκονος μεταβινέτω· ἐπεὶ πάλιν ἀποδοθήσονται ταῖς ἐκκλησίαις ἐν αἷς χειροτόνηται.

ις'. Ὅσοι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι τῆς ἐκκλησίας

οίς ἀναχωρήσουσιν, ἀδεχοί εἰς ἐτέρας ἐκκλησίας γενήσονται, ἕως ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας· εἰ δὲ τις τὸν ἐτέρῳ διαφέροντα χειροτονήσῃ δίχα γνώμης τοῦ οικείου ἐπισκόπου, ἄκυρος ἡ χειροθεσία.

ιη'. Εἴ τις τόκους ἢ ὀμιλίαις λαμβάνει, ἀλλότριος ἔσται μετὰ τὸν ἕρον τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας, καθαιρούμενος.

ιβ'. Οἱ διδάσκαλοι τοῖς ἰδίῳις μέτροις μενέτωσαν, μηδὲ μέτον πρεσβυτέρων καθεζέσθωσαν· παρὰ κωνόνα γὰρ καὶ ἀταξίαν [ἴς. εὐταξίαν] ἔστιν, εἴ τι τοιοῦτον καὶ γένοιτο.

κ'. Οἱ Πυυλικιανοὶ ἀναβαπτίζονται· καὶ εἴ τινες κληρικοὶ ἄμεμπτοι δείκνυνται ἀναβαπτισθέντες χειροτονεῖσθωσαν· εἰ δὲ μὴ ἄμεμπτοι δείκνυνται, καθαιρεῖσθωσαν. Αἱ δὲ διακόνισσαι ἐξαπατηθεῖσαι, ἐπεὶ μὴ χειροτονία· μετέχουσιν, ἐν τοῖς λαϊκοῖς ἐστειλέσθωσαν.

κα'. Ἐν ταῖς Κυριακαῖς οὐ δεόν κλίνει τὸ γόνυ, ἀλλ' ὀρθῶς [ὀρθῶς] εὐχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐπιστομὴ κανόνων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ῥ' ἁγίων Πατέρων.

α'. Ἡ κατὰ Νίκαιαν πίστις κρατεῖται· τὰ δὲ τῶν αἰρέσεων τὸ ἀνάθεμα.

β'. Ἰπερόριος εἰς Ἐκκλησιῶν σύγχυσιν, μηδεὶς ἔστω, μήτε χειροτονῶν, μήτε ἐνθρονίζων, Ἐπὶ μέντοι τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν Ἐκκλησιῶν, ἡ τῶν Πατέρων κρατεῖται συνήθεια.

γ'. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως εὐθὺς μετὰ τὸν Ῥώμης τετίμηται.

δ'. Μάξιμος ὁ Κύων, τῶν ἐπισκόπων ἀλλότριος· καὶ ἅπας ἄνθρωπος ὅς ἐκείνῳ κεκληρωται.

ε'. Ὁ Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα τῶν δυτικῶν τόμος ὁμοουσία παρεγγυῶν, εὐαπδέκτος.

ς'. Κεὶ ὁ κακὸς πλεονεκτούμενος, ἐγκλείτω κατ' ἐπισκόπου· εἰ δὲ τῶν ἱερωτέρων εἴη τὸ ἐγκλημα, μὴ λεγέτω· μὴ λεγέτω δὲ μὴδ' ἄλλως, εἰ προκατέγνωσται· μὴ λεγέτω καὶ ὁ ἀκοινώητος· μὴ λεγέτω καὶ ὁ ἀπόβλητος, καὶ ὁ κατηγορούμενος ἐν τισιν, ἕως ἀποδύσωνται τὰ οἰκεία. Κατηγορεῖται δὲ ὁ ὀρθόδοξος, ὁ κοινωνικός, ὁ ἀκατάγνωστος, ὁ ἀκατηγόρητος· καὶ κοινωνεῖσθω τοῖς ἐπαρχιώταις τὸ ἐγκλημα. Εἰ δ' ἀδυνατοῖεν, πρὸς μείζονα τραπεσθῶσαν σύνοδον· καὶ δίχα ἐγγραφῆς τῆς ταυτοπαθείας μὴ ἀκουεῖσθωσαν· ὁ δὲ παρὰ ταῦτα τῷ βασιλεὶ προσίων, καὶ ἐνοχλῶν, ἀποκήρυκτος.

Ἐπιστομὴ κανόνων τῶν ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων Πατέρων.

α'. Ἐὰν ἀποληφθεὶς ὁ μητροπολίτης τῶν Κελεστικῶν ἀντέχεται, ἢ ἀνθίσταται, ἀπόβλητος, καὶ το ἐξῆς ἀδόκητος.

β'. Ὅστις Νεστορίῳ σύμφων ὁμόφων ἐπίσκοπος, ἀποκήρυκτος.

γ'. Ὅς ὑπὸ Νεστορίου τῆς ἱερωσύνης κεκάλυται, ἱερώτατος ὁ δὲ δεκτικῶς ἐκείνῳ, ἄνερος.

A recesserint, in alias ecclesias non recipiuntur, verum ad suas parccias revertantur. Si quis vero eum quid ad alium pertinet, ordinaverit citra sententiam proprii episcopi, irrita erit ordinatio.

18. Si quis usuras aut sescuplum accipiat post Ecclesiae determinationem, tanquam alienus deponatur.

19. Diaconi in suis terminis maneant, neque inter presbyteros sedeant; nam contra canonem et decentem ordinem est, si quid tale contingat.

20. Paulianistae denuo baptizantur: ac si qui clerici irreprehensibiles comperiantur, rebaptizati ordinentur, nisi vero irreprehensibiles videantur, deponantur. Diaconissae deceptae, quandoquidem ordinationis expertes sunt, inter laicos versentur.

21. Dominicis diebus non oportet genu flectere, sed rectos homines orare.

Epitome canonum cl. Patrum Constantinopoli congregatorum.

1. Nicæna fides obtineat serveturque: hæreses vero anathema.

2. Nullus externus ad Ecclesiarum confusionem neque ordinet, neque in sede collocet. Verumtamen in Ecclesiis quæ sunt apud gentiles, patrum consuetudo servetur.

3. Constantinopolitanus episcopus primum post Romæ episcopum honorem obtineat.

4. Maximus Cynicus ab episcopis alienus: ac quisquis ab eo in clerum ascriptus est, profanus habeatur.

5. Occidentalium tomus Patrem, et Filium et Spiritum sanctum consubstantiales asserens, facile admittitur.

6. Qui mala opinione imbutus est, si injuriam patiat, accuset coram episcopo. Si autem sacerdotum crimen sit, ne dicat, neque etiam alius antea condemnatus dicat, neque excommunicatus, neque dejectus, et qui nonnullorum criminum accusatur dicat, donec intentata sibi crimina diluerint: accuset autem orthodoxus, communionis participes, non condemnatus, non accusatus, ac provincialibus crimen communicetur. Si vero non pessint, ad majorem se convertant synodum, ac citra professionem ejusdem affectus ne audiantur. Qui autem contra hæc imperatorem adit, eique molestiam exhibet, abdicetur.

Epitome canonum sanctorum Patrum Ephesi congregatum.

1. Metropolitanus qui Cælestino adhæret aut adhæsurus est, rejiciendus, ac deinceps ab administratione Ecclesie reinovendus est.

2. Quisquis episcopus Nestorio assentitur, abdicandus est.

3. Quicumque a Nestorio sacerdotio dejectus est, sacerdotio dignissimus est: qui vero ab illo susceptus est, profanus.

4. Qui ab episcopo condemnatus, a Nestorio A
sūceptus est, id nihil ei prosit.

5. Laicus qui synodo resistit, excommunicatur :
clericus vero insuper abdicetur.

6. Episcopus aliam a Nicæna fidem proferens,
alienus ab Ecclesia habetur : laicus vero expel-
litur.

7. Serventur sua quique provinciæ jura pura
atque inviolata : qui autem contrariam his formam
inducit, inutilis est.

8. Eustathius cum resistere constanter deberet
(hoc enim omnis debet episcopus), terga facile
dans detrectavit. Theodorus in ejus locum ordi-
natus est. Ille vero lacrymans atque exorans ho-
norem repetit. Qui illius loco alium ordinavit
insons est, cum illius recusationem pro crimine B
habeat. Hoc autem justum esse visum est, epis-
copatus nomen illum habere, ipsamque commu-
nionem, quodque hoc benignius visum sit.

*Epitome canonum sanctorum Patre Chalcedone
congregatorum.*

2. Qui emit et qui vendit ordinationem, circa
gradus periclitatur. Lex autem etiam usque ad
paramonarium.

3. Qui domorum sæcularium curam suscipiunt,
corripiendi, nisi forte ad minoris administrationem
mexcusabilem lex vocaverit, aut episcopus ad pu-
pillorum et viduarum curam incitaverit.

4. Domus orationi dicata, aut monasterium
citra episcopi sententiam non sunt exstruenda.
Omnis autem monachus episcopo subjiciatur, C
neque a sua mansione discedat, nisi ab eo invi-
tetur. Servus absque domini consensu monasti-
cam vitam ne amplectatur.

5. Qui e civitate in civitatem transeunt, cano-
nibus de hac re sancitis subjiciantur.

6. In martyriis aut oratoriis, sed non absolute
ordinabis. Sin vero qui ordinatus est, gradu
excidit.

7. Qui inter clericos aut monachos allectus est,
si militiam aut dignitatem arroganter affectet,
maledictus.

8. Clericus in medicorum domo, aut in mona-
sterio degens episcopi urbis potestati subiaceat.
Qui vero ab eo resilit, pœnam subeat.

9. Clerici litigantes, si relicto episcopo ad sæ-
cularia judicia se conferant, canonicè puniantur :
ac clericus cum episcopo contendens synodum
expectet : metropolitanus vero episcopus ad
Constantinopolitanum provocet.

10. Duarum urbium ecclesiis clericus non ad-
dicitur : si vero addictus fuerit, ad primam re-
vertetur. Si quis autem jam translatus fuerit,
prioris ecclesiæ rerum nullo modo particeps sit.

11. Pauperes epistolis instructi, at non com-
mendatis litteris iter faciant : commendatis
enim existimatione præditis dantur.

12. In duas provincias una provincia non scindi-
tur, qui vero sciderit episcopatu dejicitur. Quæ

δ'. Ὁ κατακριθεὶς ἐξ ἐπισκόπου, καὶ ὑπὸ Νεστο-
ρίου δεχθεὶς, ἀνωφελῆτος.

ε'. Ἀκοινώνητος ὁ λαϊκὸς ὁ ἀνοφοβλμῶν τῇ συν-
όδῳ· ὁ δὲ ληρικὸς, ἔτι καὶ ἀποκλήρυκτος.

ς'. Ὁ πιστὸν ἑτέραν τῆς ἐν Νικαίᾳ προσάγων
ἐπίσκοπος, ἡλλοτριῶται· λαϊκὸς δὲ ἐξωστράκιεται.

ξ'. Τηρεῖσθω τὰ ἐκάστη ἐπαρχίᾳ προσόντα δίκαια,
καθὰ καὶ ἀβίαστα· Ὁ δὲ τύπην ἀντικείμενον
τούτοις εἰσάγων, ἀνώνητος.

η'. Ἀντέχειν ὀφείλων Εὐστάθιος καρτερῶς· τοῦτο
γὰρ ἅπας· νῦτα δοὺς ἀφελῶς παρητήσατο. Θεόδω-
ρος ἀντὶ τούτου χειροτονήσεται· ὁ δὲ ἀλαίων καὶ
δυσωπῶν τὴν τιμὴν αἰτεῖ· ὁ ἀντ' ἐκείνου χειροτο-
νήσας ἀνεύθυνος, ἔχων δηλαδὴ τὴν ἐκείνου παραίτη-
σιν ἀντ' ἐγκλήματος. ὁ δὲ δεδικαίωται μόνον τοῦτο,
τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἔχειν ὄνομα, καὶ τὴν κοινωνίαν
αὐτῆν· καὶ ὅτι χρηστότερον δέδοκται.

Ἐπιτομὴ κανόνων τῶν ἐν Καλχηδόνι αἰώνων καὶ μακα-
ρίων Πατέρων.

β'. Ὁ ἐξωνύμενος καὶ ὁ πιπράσων χειροτονίαν,
περὶ τοὺς βαθμοὺς επικινδύνου· ὁ δὲ νόμος ἕως καὶ
παραμοναρίου.

γ'. Οἱ κοσμικῶν οἴκων ἐπιμέλειαν ἀναδεχόμενοι,
ἐπιτιμητέοι· πλὴν εἰ μὴ καλέσει νόμος εἰς ἀφήλικος
διοικήσιν ἀπαραιτήτος· ἢ ὁ ἡπίσκοπος ὀρφανῶν καὶ
χρηρῶν ἐπιμέλειαν ἐπιτρέψειεν.

δ'. Εὐκτήριος οἶκος, ἢ μοναστήριον, γνώμης δίχα
τοῦ ἐπισκόπου ἀσυστα· ἅπας δὲ μοναστής ὑπο-
τετάχθω τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τῆς μονῆς, εἰ μὴ παρ'
αὐτοῦ προτρέπεται, μὴ ἀρίσταται. Δούλος δὲ, εἰ μὴ
γνώμη τοῦ δεσπότη, μὴ μοναζέτω.

ε'. Οἱ μεταβαίνοντες ἐκ πόλεως εἰς πόλιν, τοὺς
περὶ τούτου κανόνας ὑποβλεπέτωσαν.

ς'. Ἐπὶ μαρτυρίαις ἢ εὐκτηρίοις, οὐκ ἀμολύτως
χειροτονήσεται· εἰ δὲ μὴ, ἀχειροτονήτος ὁ διηθεν
χειροτονούμενος.

ξ'. Ὁ κληρωθεὶς ἢ μονασίας, ἢ [γρ. εἰ] στρα-
τείας, ἢ ἀξίαν, ἀπαυθαδιάσει, ἐπάρατος.

η'. Ὁ ἐν πτωχείᾳ ἢ σεμνείᾳ κληρωθεὶς, βλεπέτω
τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως. Ὁ δὲ τού-
του ἀφηνιάζων, γίνωσκέτω τὸ ἐπιτίμιον.

θ'. Κληρικοὶ δικαζόμενοι, εἰ ἀφέμενοι τὸν ἐπί-
σκοπον, κοσμικοὺς κριτήριους ὀρμήσωσι, κανονικῶς
εὐθύνεσθωσαν· καὶ κληρικὸς ἐπίσκοπος διαφερόμε-
νος μενέτω τὴν σύνοδον· καὶ μητροπολίτης ἐπίσκο-
πος τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐξιτιήσοιτο.

ι'. Δύο πόλεων ναοὶς κληρικὸς οὐ καταλέγεται·
εἰ δὲ καταλεχθεῖη, τῷ προτέρῳ ἐπιστραφήσεται. Εἰ
δὲ μετατέθῃ τις ἥδη, μὴ, ἐπικοινωνεῖτω κατὰ τινα
τρόπον τοῖς τῆς προτέρης πράγμασιν ἐκκλησίαις.

ια'. Οἱ πένητες ἐπιστολαῖς, ἀλλὰ μὴ συστατικαῖς
ὀδευέτωσαν· αἱ γὰρ συστατικαὶ τῇ ὑπολήψει παρ-
έχονται.

ιβ'. Εἰς ἐπαρχίας δύο ἢ ἐπαρχίᾳ μία οὐ τέμνεται·
ὁ δὲ τεμὼν, ἀνεπίσκοπος. Αἱ δὲ γράμμασι βασιλικαῖς

τιμηθεσθαι πόλεις, τῆς τιμῆς ἀπολαύτωσαν μόνον, καὶ ὁ αὐτὸθεν ἐπίσκοπος· τῇ δὲ ἀληθῶς μητροπόλει τὰ οὐκ αἰσθητέα σωχέσθωσαν δίκαια.

ιγ'. Κληρικὸς διχα συστατικῶν ἀκοινωνήτος εἰς πόλιν ἑτέραν.

ιδ'. Ἐτερόδοξος, καὶ ψάλτης, καὶ ἀσιγνώστης, εἰ γήμας ἐτέκνωσας, προσάγε τῇ κοινῶν τὰ τέκνα, εἴπερ ἐκεῖσε βεβάπτισται· εἰ δ' ἔτι μένει ἀβάπτιστα, οὐκέτι βαπτίζεται τοῖς αἱρετικοῖς.

ιε'. Διακίδισσα εἰ μὴ τεσσαράκοντα ἔτη οὐ γίνεται· τῇ δὲ διὰ γάμου τὴν λειτουργίαν ἐξουδισάση, ἀνάθεμα.

ισ'. Μονάζοντες ἢ μονάζουσαι μὴ γαμείτωσαν· ἐπεὶ ἔστωσαν ἀκοινωνήτοι.

ις'. Ἐρχώριος καὶ ἄγροικὴ παροικία, εἰ τρικκονταετίας ἐσχέθησαν, κατεψέσωσαν· εἰ δὲ ταύτης ἐντός [f. γεγένηται τις περὶ αὐτῶν ἀμφισβήτησις], εἴεν ὑπόδικοι· εἰ δὲ καὶ κανόνισται [ἴσ. κεκαίνισται] βασιλικῆς ἐκκαλέσως πόλις, ἢ τάξις καὶ ὁ τύπος ἀκολουθεῖτω τοῖς πολιτικοῖς δημοσίοις, καὶ ἐκκλησιαστικοῖς [-στικῆς] παροικίας.

ιη'. Κληρικοί καὶ μονάζοντες εἰ φωρασθεῖεν ἢ φαρμάκοντες, ἢ συνομνύμενοι κατ' ἐπισκόπων, τῶν βαθμῶν αὐτῶν ἔκτωτοι [ἴσ. ἐκπρωτοι],

ιθ'. Ὁ τὴν οἰκίαν ἀπολέσας πατρίδα, εἰ ἐπ' ἄλλην Ἐκκλησίαν ἐλήλυθεν, ἀνεπιτήρητος.

κ'. Ἐπίσκοπος δὲ ξένον κληρικὸν εἰσαδέξμενος, μετὰ τοῦ δεχθέντος ἔξει τὸ ἀκοινωνήτην.

κα'. Ἀδοκίμαστος κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς ἐπισκόπου κατηγορῶν, ἀνεπίδεκτος.

κβ'. Ὁ ἐξ ἀνθρώπων τοῦ ἐπισκόπου γεγεννημένου, τὰ ἐκείνου ἀρπάξων, τοῦ βαθμοῦ ἀμαρτήσεται.

κγ'. Οἱ ἐπισκόπου διχα τῇ Κωνσταντινίου διατρίβοντες πάλαι, καὶ παραχᾶς ἀναγεύροντες [ἴσ. ἀναγεύροντες], τῆς πόλεως ἐλευσέσθωσαν.

κδ'. Μοναστήριον ἐπισκόπου γνώμη παγὲν, μενεῖται ἀμεταποίητον· καὶ οὗτο τοῦτο [ἴσ. ὅ τι τοῦτο] ἀνήκοον ἀνεκποίητον. Ὁ δ' ἄλλως ἐπιχειρῶν, οὐκ ἀνεύθυνος.

κε'. Εἴσω μηνῶν τριῶν αἰ τῶν ἐπισκόπων τελοῦνται χειροτονίαι· παρατείνει δὲ τὸν χρόνον ἀνάγκη τις ἀπαραίτητος. Εἰ δὲ μὴ, ὁ χειροτονῶν τὸ ἐπινύμιον εἴσεται· ἢ μέντοι πρόσδοδος μενεῖτω τῷ οἰκονόμῳ.

κς'. Οἰκονόμος ἀνα πάσης τὰς Ἐκκλησίας ἔστω ἀπὸ τοῦ κλήρου· ὁ δὲ τοῦτο καταφρονῶν ἐπίσκοπος ὅκ ἀνέγκλητος.

κζ'. Κληρικὸς ἀρπάξων γυναῖκα, ἀνεκκλησιαστος. ὁ δὲ λαϊκὸς ἔστω ἀνάθεμα, κατὰ τοῦτο καὶ ὁ συναϊρῶν [ἴσ. συναϊνῶν].

κη'. Ὁ τῆς νέας ἐπίσκοπος Ῥώμης τῷ τῆς παλαιότερας ἐμδίτιμος, διὰ τὴν τῶν σκήπτρων μεταστάσιν.

κθ'. Αἱ [ἴσ. οἱ] Πόντου, καὶ Ἀσίας, καὶ Θρακίας, καὶ οἱ βάρβαροι τῷ τῆς Κωνσταντινίου καχειροτονηταί.

λ'. Ὁ καταβιδάζων ἐπίσκοπον εἰς πρεσβύτερον,

A autem imperatoris rescripto scissæ sunt civitates, honore fruantur tantum, et qui ibidem versatur episcopus : ei vero qui vere metropolitanus est, propria conserventur jura.

13. Clericus absque commendatitiis litteris in alius urbis communionem non recipitur.

14. Cantor et lector a recta fide alienus, si ducta uxore liberos sustulerit, eos ad communionem adducit, siquidem ibidem baptizati fuerint. Si vero nondum sint baptizati, non amplius baptizantur apud hæreticos.

15. Diaconissa nisi quadraginta annos nata non ordinatur : ei autem quæ inito matrimonio, sacro muneri dedecus attulerit, anathema.

16. Monachi aut moniales matrimonium ne contrahant : siquidem hoc fecerint, excommunicentur.

17. Rusticana parœcia, seu pagi curia, si triginta annos possessæ fuerint, possideantur : si autem intra illud tempus fuerit aliqua de his controversia, sint iudicio obnoxii earum possessores. Si vero imperatoris jussu urbs renovata fuerit, ordo ac forma ecclesiæ parœcialis civiles ac publicas ordinationes sequatur.

18. Clerici ac monachi si comperti fuerint conventicula habere ac conjurare contra episcopum, gradibus suis excidant.

19. Qui amissa patria ad aliam Ecclesiam venerit, irreprehensibilis.

20. Episcopus qui extraneum clericum suscepit, cum suscepto excommunicabitur.

21. Clericus aut laicus non probatus accusans episcopum, rejiciendus.

22. Qui episcopo vita functo, illius bona rapit, gradu dejicietur.

23. Qui injussi episcopi Constantinopoli commorantur ac turbas excitant, urbe expellantur.

24. Monasterium de sententia episcopi exstructum, maneat immutabile, et quidquid ad ipsum pertinet ne alienetur. Qui vero secus fecerit, non erit innoxius.

25. Intra tres menses episcoporum ordinationes perficiantur ; tempus vero prorogat necessitas aliqua inevitabilis. Si secus fiat, ordinans pœnæ erit obnoxius, redditus tamen penes dispensatorem maneant.

26. Dispensator in omnibus Ecclesiis de clero constituatur : qui vero hoc contemnit episcopus, crimine non caret.

27. Clericus mulierum rapiens, Ecclesia ejiciatur, laicus vero sit anathema, et qui his consentit eidem pœnæ subjiciatur.

28. Novæ Romæ episcopus eodem cum veteris Romæ episcopo honore fruatur propter Imperii translationem.

29. Ponti, Asiæ, Thraciæque episcopi ac barbari a Constantinopolitano ordinentur.

30. Qui episcopum ad presbyteri gradum de-

mittit. sacrilegus : ipse enim culpæ obnoxius et sacerdotio indignus. Qui vero insons dejectus est, sit episcopus. Α ἱερόςυλος· ὁ γὰρ ὑπάτιος, καὶ ἀνίερος. Ὁ δὲ κατα-
βιασθεὶς ἐπίσκοπος ἀνάτιος.

31. Mos est Ægyptiis, nisi archiepiscopus permiserit non scribere, quo fit ut minime culpandi sint, cum sancti Leonis epistolæ non subscripserint, donec archiepiscopus creatus fuerit.

Scholia ad ix Canonem œcumenicæ quartæ synodi. — Exarchum diœcesis, vocat patriarcham uniuscujusque diœcesis, sub quo censentur annumeranturque provinciarum illius metropolitæ. Dicit igitur canon, quando episcopus aut clericus cujuscunque diœcesis, controversiam habet cum proprio metropolitano, vel hujus diœcesis patriarcham adeat, vel si nolit, libertatem habet ad Constantinopolitanum thronum recurrendi. Quod quidem privilegium nulli aliorum patriarcharum concessum est, vel a sanctis canonibus quos exposuerunt œcumenicæ quatur synodi, vel a religiosis legibus.

Epitome canonum beatorum Patrum Ancyræ congregaturum.

2. Presbyteri et diaconi qui prius sacrificarunt, deinde vere resipuerunt, solius cathedræ et honoris participes sint, nihil sanctorum mysterium peragentes.

3. Qui tormenta ac vim vere passi sunt, et cum tyrannide cibos idolis oblatos sumpserunt, communione ne prohibeantur : laici vero, si hoc ipsis acciderit, ac si nihil deliquissent, si velint ordines consequi, consequantur, modo in aliis irreprehensibiles sint.

4. Quotquot abducti cum animi delectatione ascenderunt et comederunt, sex annos pœnitentiæ sese submittant.

5. Qui cum lugubri veste ascenderunt et comederunt, cum lacrymis triennio submissi pœnitentiam agant : si vero non comederunt, biennio. Præcedens vita et consequens, lapsorum scilicet, bona aut mala, episcopum humaniorem aut severiorem reddit.

6. Vir qui minis tantum cesserit et sacrificaverit, deinde pœnituerit, quinquennio pœnitentiæ subjiciatur.

7. Si quis proprios cibos habens gentilium convivii interfuerit in eorum festis, biennio pœnitentiæ subiaceat.

8. Qui secundo et tertio sacrificaverit, sed vi adactus, septennio pœnitentiæ subjiciatur.

9. Qui non solum voluntarie sacrificaverit, verum etiam alium coegerit, decem annos, pœnitentiæ submittatur.

10. Qui diaconus ordinandus est, si protestatus fuerit episcopo se non posse cælibem perseverare, uxore ducta sit diaconus. Si vero cum tacuerit, postea uxorem duxerit, ejiciatur.

11. Si desponsata puella ab alio rapta fuerit, priori restituitur.

λα'. Εἰθίστατι τοὺς Αἰγυπτίους, εἰ μὴ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπιτρέπη, μὴ γράφειν ἐντέθεν ἄμεπτοι μὴ ἐπιγράφοντες τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ὁσίου Λέοντος, ἕως ἀρχιεπίσκοπος γένηται.

Τυόλια εἰς θ' κεφάλαιον τῆς δὲ οἰκουμένης συνόδου. — Ἐξάρχον διοικήσεως καλεῖ τὸν πατριάρχην ἐκάστης διοικήσεως, ὅφ' ὃν οἱ τῶν ἐκείνης ἐπαρχιῶν τελοῦσι μητροπολίται. Φησὶν οὖν ὁ κανὼν διαιπερ ὁ ἀμφισθητῶν πρὸς τὸν ἴδιον μητροπολίτην ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς οἰασθήποτε διοικήσεως. ἢ τὸν αὐτῆς καταλαμβανέτω πατριάρχην, ἢ εἰ μὴ βούλοιο, ἄδειαν ἔξει πρὸς τὸν Κωνσταντινίου πόλεως ἀντρέχειν θρόνον ὅπερ πρηνόμιον οὐδενὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἰδῶθη, οὐδ' ἐκ τῶν ἁγίων κανόνων, οὓς ἐξέθεντο αἱ οἰκουμένικαι τέσσαρες σύνοδοι. οὔτε ἐκ τῶν εὐσεβῶν νόμων.

Ἐπιτομὴ κανόνων τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ μακαρίων Πατέρων.

β'. Πρῶτον, καὶ διάκονοι τὸ τὸ πρὶν ἐπιθυσαντες, εἶτα δι' ἀληθείας ἀναπαλάσαντες, μόνως τῆς καθέδρας καὶ τῆς τιμῆς μετεχέτωσαν, μηδὲν τῶν ἁγίων ἐπιτελοῦντες.

γ'. Οἱ βαττανισθέντες καὶ βιασθέντες ἀληθῶς, καὶ μετὰ τυρηνίδος βρώματτα λαθόντες εἰδώλου, τῆς κοινωνίας μὴ κολυθῶσαν. Καὶ λῆτικοὶ δὲ τοῦτο παθόντες, ὡς οὐδὲν ἡμαρτηκότες, εἰ βούλοιο χειροτονίας τυχεῖν, τυχανέτωσαν, ἔλλως ἀνεπιληπτοὶ ὄντες.

δ'. Ἔσοι ἀπαγγόμενοι μετ' ἄθυμιας ἀνῆλθον, καὶ ἔφαγον, ἐπὶ ἐξετίαν ὑποπιπέτωσαν.

ε'. Οἱ μετὰ πενθηκῆς στολῆς ἀνεληλυθότες, καὶ φαγόντες, μετὰ δακρῶν τριτίαν ὑποπιπέτωσαν· εἰ δὲ μὴ ἔφαγον, διετίαν. Ὁ γὰρ προάγων βίος καὶ ὁ ἐπίμενος, σπουδατος ὢν, ἢ οὐ σπουδατος, τὸν ἐπίσκοπον φιλανθρωπότερον ὢ ἀφιλανθρωπότερον δεῖκνυσιν.

ς'. Ἀνὴρ ἀπειλῇ μόνον εἶξας καὶ θύσας, εἶτα μετνοήσας, πεντατίαν ὑποπιπέτω.

ζ'. Ἐάν τις ἴδια βρώματα ἔχων συνειστιάθῃ τοῖς ἐθνεσιν ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, διετίαν ὑποπιπέτω.

η'. Ὁ δεύτερον, καὶ τρίτον θύσας, ἀλλὰ μετὰ βίας, ἐπτατίαν ὑποπιπέτω.

θ'. Ὁ μὴ μόνον ἐθελουσίως τέθνηκώς, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἀναγκάτως δεκατίαν ὑποπιπέτω.

ι'. Ὁ μέλλων διάκονος χειροτονεῖσθαι, εἰ προεμαρτύρετο τῷ ἐπισκόπῳ μὴ δύνασθαι καρτερεῖ ἄγχιμος, γρηθήσας ἔστω διάκονος· εἰ δὲ σιωπήσας ἔγημεν ὑστερον, ἀποβαλέσθω.

ια'. Εἰ ἐμνηστεύθῃ κόρη, ἡρπάζῃ δὲ παρ' ἄλλου, τῷ προτέρῳ ἀποκαθίσταται.

ιβ'. Ὁ πρὸ τοῦ βαπτίσματος θύσας, ἀνευθύνος ἄ
ἔστω μετὰ τὸ βᾶπτισμα.

ιγ'. Χώραπίσκοπος οὐ χειροτονεῖ ἀνευ ἐπιτροπῆς ἐπισκόπου.

ιδ'. Ἰσαρτικός κριῶν ἀπεχόμενος, γευσάμενος μόνον, οὕτως ἀπεχέσθω· εἰ δὲ μηδὲ τῶν [f. d. μετὰ] ἀρίστων γεύοιτο λαχάνων, πεπαύσθω.

ιε. Ἐάν τι τῆς Ἐκκλησίας προσκότεροι διαρπάσειαν, ἔστω ἀδίδακτα, καὶ μενέτω τῇ κρίσει τοῦ ἐπισκόπου.

ις'. Ὁ ἀλογευσάμενος πρὸ τῶν εἴκοσι χρόνων, πεντεκαίδεκα ἔτεσιν ὑποπιπέτω· εἰ δὲ καὶ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὑπερβάς, καὶ γυναῖκα ἔχων περιπέτωκε, πέντε καὶ εἴκοσι ἔτεσιν ὑποπιπέτω· ὁ δὲ καὶ γυναῖκα ἔχων, καὶ ὑπὲρ τὰ πενήκοντά τελὼν ἔτη, ἄχρι τῆς ἐξόδου ὑποπιπέτω.

ιζ'. Ὁ λεπρὸς ἀλογευσάμενος, ἢ καὶ λεπρωθεὶς, τοὺς χειμαζομένους συνεύχοιτο.

ιη'. Ὁ ἐπίσκοπος καταστάς, εἰ οὐ δέχεται παρὰ τὴν παροιμίαν εἰς ἣν ἐκλήθη ἀλλ' ἑτέροις ἐπισκόποις ἐνοχλεῖ, ἀφοριζέσθω· εἰ δὲ τοῖς πρεσβυτέροις ἐτέλοι [συναριθμεῖσθαι, συναριθμοῦτο [ἴσ. συναριθμεῖσθαι]]. Εἰ δὲ καὶ τοὺς ἐκεῖ ἐπισκόπους διαστασιάζει, ἀπωθείσθω καὶ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου τιμῆς.

ιθ'. Ὁ ἐπιγαμιόμενος παρθένων, καὶ ἀθετῶν, τετραετίαν ἀφοριζέσθω· αἱ δὲ παρθένοι ὡς ἀδελφοὶ τῶν μὴ προσέτωσαν.

κ'. Ἐ μοιχαλὶς καὶ ὁ μοιχὸς ἐπαετίαν ἀφοριζέσθωσαν.

κα'. Αἱ πόρνοι λαμβάνουσαι φθόριζ, δεκαετίαν ὑποπιπέτωσαν.

κβ'. Ὁ ἀβιζιρίτως ἀνδροφόνος, ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου τυγχανέτω.

κγ'. Ὁ ἀκούσιος φονευτὴς πενταετίαν ὑποπιπέτω.

κδ'. Ὁ καταμαντευόμενος, καὶ ὁ εἰσάγων τινὰ τοὺς οἴκους ἐπὶ ἀνευρίσει φαρμακείας, ἢ καθάρσει, πενταετίαν ὑποπιπέτω.

κε'. Κόρην τις μνηστευσάμενος, προσεφθάρη τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, εἶτα τὴν μνηστὴν ἔλαβεν, πρώτῃ ἀπήγγεστο· καὶ οἱ συνεδότες δεκαετίαν ὑποπιπέτωσαν.

Τῆς ἐν Νεοκαισάρεια συνόδου.

α'. Γάμος πρεσβύτερος, μετατιθεσθω. Ἐξωθείσθω δὲ πορνέυσας, καὶ μοιχεύσας.

β'. Ἐ ἀδελφοὺς γημυμένην δισσοῖς, διὰ βίου παντὸς ἐξωθείσθω· εἰ δὲ κατὰ τὸν θάνατον ἀρνοῖτο τὸν γάμον, ἔξει μετανοίαν· εἰ δὲ τελευτήσει, τῷ μείναντι κἀκίστον.

γ'. Τῶν πολυγάμων ὁ χρόνος σαφῆς, τὸ δὲ τῆς μετανοίας σπουδαῖον αὐτὴν ὑποτέμνεται.

δ'. Αἱ πρὸ τῶν πορνικῶν ἔργων ἐπιθυμίαι εἰ ἐμποδίζονται, οὐκ ἀθεῖ ἐμποδίζονται.

12. Qui ante baptismum sacrificavit, post baptismum insons habeatur.

13. Chorepiscopus non ordinat sine licentia episcopi.

14. Sacerdos a carnibus abstinens, ubi tantum gustaverit, sic abstineat : si vero neque olera quæ cum carnibus sunt gustet, a fungendo munere desistat.

15. Si quid ad Ecclesiam pertinens presbyteri distraxerint, id invalidum sit, ac penes episcopi iudicium maneat.

16. Qui contra rationem venere abusus fuerit ante viginti annos, quindecim annis pœnitentiæ subiciatur : si vero hanc ætatem transgressus uxoremque habens in hoc peccatum incidit, viginti quinque annis pœnitentiam agat : uxorem autem habens, ac supra quinquaginta annos natus, usque ad exitum vitæ.

17. Leprosus qui contra rationem versatus, aut etiam lepra infectus fuerit, cum his qui a dæmone infestantur oret.

18. Episcopus constitutus, si ab Ecclesia quam vocatus est non recipiatur, sed aliis episcopis negotium facessat, excommunicatur. Si autem presbyteris annumerari velit, annumeretur. Si vero ab episcopis qui ibi degunt dissideat, etiam presbyteratus honore expellatur.

19. Qui virginitatem professus est, ac votum irritum facit, quadriennio excommunicetur. Virgines vero ne ad aliquos tanquam fratres accedant.

20. Adultera et adulter septem annos excommunicentur.

21. Meretrices medicamenta enecandis fetibus adhibentes, decem annos pœnitentiæ subiciantur.

22. Voluntarius homicida in fine vitæ communionem consequatur.

23. Involuntarius homicida quinqueennio pœnitentiæ subiciatur.

24. Qui vaticiniis utitur, atque introducit aliquem in domos exquirendi veneficii aut lustrationis gratia, quinqueennio pœnitentiæ subjaceat.

25. Quidam puella desponsata, sorori ejus vitium attulit, deinde sponsam accepit, prima suspensio vitam sinit : ii etiam qui facti conscii sunt, decennio pœnitentiæ subiciantur.

D

Synodi Neocæsariensis.

1. Presbyter qui uxorem duxerit, deponatur : si vero scortatus fuerit aut mœchatus fuerit, expellatur.

2. Mulier quæ duobus fratribus nupserit, per totam vitam expellatur : si vero morti proxima nuptias repudiet, pœnitentiam consequetur : si vero okierit, superstiti viro pessimum.

3. Eorum qui multa matrimonia contrahunt tempus certum est : pœnitentiæ vero studium illud præcidit.

4. Concupiscentiæ fornicationis opera præcedentes si impediuntur, non sine divino auxilio impediuntur.

5. Qui dum fidei mysteriis instituitur peccat, A
audiat non peccans : si autem adhuc perseveret,
penitus ejiciatur.

6. Prægnans quocumque vult baptizatur :
uniuscujusque enim voluntas judicatur.

7. Presbyter non debet interesse convivio ejus
qui secundas nuptias celebrat ; quomodo enim
ipsum venia dignum judicabit ?

8. Laicus cujus uxor adulterium commisit, non
ascribitur clerum ; et qui in clero versatur, si
post adulterium detinet ipsam, expellitur.

9. Si confessus fuerit presbyter se peccasse, ab
oblatione tantum absteineat : quædam enim peccata
ordinationes remittunt. Si vero non confiteatur,
neque vincatur, ipse sui potestatem habet.

10. Diaconus etiam eodem crimine obstrictus, B
minister maneat.

11. Ne fiat presbyter nisi tricesimum annum
agens, etiamsi dignus sit, exemplum habens
Servatoris baptismata.

12. Propter morbum baptizatus ne fiat presby-
ter : nisi ob certamen quod postea subierit, atque
hominum raritatem.

13. Presbyter ruri degens in urbis templo non
offerat, nisi absit episcopus totusque presbytero-
rum cœtus : si autem absint, et vocetur, offert : et
chorepiscopi ut comministri offerunt.

14. Septem diaconi secundum Acta apostolorum
etiam in magna urbe, septuaginta locum tenentes.

*Epitome canonum sanctorum Patrum Sar-
dicæ congregatorum.*

1. Episcopus ex majore civitate in minorem
transire non comperitur.

2. Qui igitur ex humili sede sublimiorem tran-
silit, tanquam arrogans et avarus comperitus, per
totam vitam excommunicatur.

3. Episcopus in alterius episcopi urbem ne tran-
seat non invitatus : ac provincialis si aliquam litem
habeat, alienos episcopos ne evocet, præterquam
a Romano pontifice, si expedire judicaverit.

4. Episcopo deposito, si affirmet se defensionem
allaturum, non constituitur alius, nisi episcopus
Romæ defuerit ; dispiciet enim depositionem
aut per nuntios, aut per litteras.

5. Silaicis petentibus episcopum, episcopi præ-
sentes sint, unus vero quidam absit, vocetur etiam
ille. Si vero vocatus neque scribere, neque acce-
dere voluerit, is qui periturus ordinetur.

6. Cum metropolitans constituitur, vicini etiam
episcopi accersendi sunt. In parva urbe et pago, cui
unus sufficit presbyter, episcopus non constituitur :
si vero populo frequentissima sit urbs, non in-
digna est episcopo.

8. Si pupillus et vidua, et qui tutore caret vi op-
primatur, iis suppetias feret episcopus. Verumtam-
en ne ejusmodi prætextu in aula imperatoris ver-

α'. Ὁ ἐν τῷ κατηγέσθαι ἁμαρτάνων, ἀκροάσθω
μὴ ἁμαρτάνων· εἰ δ' ἔτι ἐπιμένει, τέλειον ἀπωθει-
σθω.

β'. Ἡ κυφορούσα ὅτε θέλει βαπτίζεται· ἐκάστου
γὰρ ἡ προαίρεσις κρίνεται.

γ'. Οὐχ ἔτιάζεται πρεσβύτερος ἐπὶ διγάμῳ πῶς· γὰρ
αὐτὸν ἀξιώσει συγγνώμης ;

η'. Λαϊκὸς οὐ ἡ γυνὴ μεμοίχευται, οὐ κληροῦται·
καὶ ὁ ἐν κλήρῳ, εἰ μετὰ τὴν μοιχείαν κατέχει αὐ-
τὴν, ἐκδιώκεται.

θ'. Ἐὰν ὁμολογήσῃ πρεσβύτερος ὅτι προήμαρτε,
μὴ προσφερέτω καὶ μόνον· τινὰ γὰρ τῶν ἁμαρτη-
μάτων αἱ χειροτονίαι ἀφίαισιν. Εἰ δὲ μὴ ὁμολογήσῃ,
μὴτ' ἐλέγχῃτο, αὐτὸς ἐχέτω τὴν ἐξουσίαν.

ι'. Καὶ διάκονος τῷ αὐτῷ συσχεθεὶς, ὑπηρέτης
μένεται.

ια'. Εἰ μὴ τριακονταετής μὴ γινέσθω πρεσβύτε-
ρος, κἂν ᾖ ἀξιόλογος, ἔχων ὑπόδειγμα τὸ τοῦ Σωτῆ-
ρος φῶτισμα.

ιβ'. Ὁ διὰ νόσον βαπτισθεὶς, μὴ γινέσθω πρεσβύ-
τερος, εἰ μὴ διὰ τὸν ἐξῆς ἀγῶνα, καὶ σπάνην [f. σπαν-
ίαν] ἀνθρώπων.

ιγ'. Ἐπιχώριος πρεσβύτερος εἰς ναὸν πόλεως οὐ
προσάγει, εἰ μὴ ἄπιστιν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ τὸ πρε-
σβυτέριον ἔλον· ἐὰν δὲ ἀπῶσι, καὶ καλοῖτο, προσ-
άγει· καὶ οἱ χωρεπίσκοποι ὡς συλλειτουργοὶ προσ-
φέρουσι.

ιδ'. Τῶν ἑβδομήκοντα τὸν τύπον [f. τόπον] ἐπὶ
διάνοι κατὰ τὰς Πράξεις καὶ εἰς μεγάλην πόλιν
ἔτωσαν ὑπέχοντες.

ε'. Ἐπιτομὴ κανόνων τῶν ἐν Σαρδικῇ μακαρίων Πα-
τέρων.

α'. Ἀνεξερεύνητος ἐπίσκοπος ἐκ μεζονος ἐπὶ
ἤττονα πόλιν.

β'. Ὁ τοίνυν ἐκ ταπεινῆς ἐφ' ὄψηλοτέρην μεταπη-
δῶν, ὡς ἀλαζὼν καὶ πλειονέκτης ὑποδλεσόμενος, διὰ
βίου πικρὸς ἀκοιωνήτης.

γ'. Ἐπισκόπου εἰς πόλιν, ἀληθὸς μὴ διαβαίνων
[f. διαβαίνετω] ἐπίσκοπος· καὶ ὁ ἐπαρχιώτης, εἰ
δὲ δικάζοιτο, ἄλλοτρίους ἐπισκόπους οὐκ ἐκκαλίσει-
ται, ἢ περὶ τοῦ Ῥώμης, εἰ ἐπικρίνοι.

δ'. Ἐπισκόπου καθαιρεθέντος, καὶ διαδεδαιουμέ-
νου φέρειν ἀπολογίαν, εἰ μὴ ὁ Ῥώμης ὀρίζοι, οὐ
καθιδρύεται ἕτερος. Διασκοπήσει γὰρ τὴν καθαιρε-
σιν ἢ ἀποστολῆς ἢ γράμμασιν.

ε'. Εἰ τῶν λαϊκῶν ἐπιζητούντων ἐπίσκοπον, οἱ
ἐπίσκοποι παρουσιάσουσιν, εἰς δὲ τις ἄλλεῖποι, προσ-
καλείσθω κἀκεῖνος· εἰ δὲ προσκαλούμενος οὕτε
γράφειν, οὕτ' ἐνόημεν βούλοιο, ὁ ζητούμενος χει-
ροτονείσθω.

ς'. Μητροπολίτου καθιστάμενου, καὶ οἱ πλησιόχω-
ροι μετάπεμπτοι ἔσονται. Καὶ εἰς ὁ λέγειν [f. ὀλίγην]
πόλιν καὶ κόμην, ᾧ καὶ εἰς αὐτάρκης πρεσβύ-
τερος, ἐπίσκοπος οὐ καθίσταται. Εἰ δὲ πολυανθρω-
ποτάτη γένοιτο πόλις, οὐκ ἀνάξιον.

ζ'. Ὀρφανοῦ, καὶ χήρας, καὶ ἀπεριστάτου βιαζο-
μένων, εἰς βοήθειαν, κατανομήσει ἐπίσκοπος· ἀλλὰ
μὴ τῇ τοιαύτῃ προφάσει διατρέβῃ εἰς τὸ στρατόνε-

δον· ἀλλὰ μάλλον διάκονος στέλλοιτο. Τοῖς εἰς τὴν Α
ἐκκλησίαν προσφεύγουσι παντὶ σθένει βοηθητέον.

η'. Ἀδελφοῦ πρὸς ἀδελφὸν ἀποστέλλοντος, ὁ μη-
τροπολίτης τὸν ἀποστόλον ἰσχυετω· καὶ γράφει πρὸς
τοὺς ἐν οἷς ἡ ἀξίωσις ἐπισκόπου, τοῦ ἀποστόλου ἀν-
τιλαμβάνεσθαι.

θ'. Ἀγοραῖος σχολαστικός, ἢ πλούσιος, εἰ μὴ τοὺς
ἱερὰς διέληθ βαθμοῦς ἐπίσκοπος οὐ καθίσταται· τὸ
δὲ τῶν βαθμῶν διάστημα οὐ λίαν ὀλιγοστον· δι' οὗ
τὸ δόκιμον τῆς πίστew· καὶ καλοκάγαθίας αὐτοῦ
δοκιμάζεται. Ὁ γὰρ ἔτερως, νεώφυτος.

ι'. Ὁ προσκαλούμενος ἐπίσκοπον ἐξ ἐπισκόπου,
τοῦ προσκαλουμένου ἰδιώτου τυγγάνοντος, μὴ συνεχί-
στερον δημηγορή· μῶμος γὰρ τοῦ ἰδιώτου, καὶ
μνηστία τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνῳ, καὶ ἀμφότερα οὐκ
ἐπιβλήματα. Ἀνάγκης διχα βραβείας, δυσχερὲς τὸ ἐπι-
κλιεστον τὸν ἐπίσκοπον τῆς οἰκείας ἐκκλησίας ἀπο-
λιμπάνεσθαι.

ια'. Ἐπίσκοπος κτήσις κεκτημένος ὑπαροφίους,
εἰ μάλιστα ταῦταις ἴνασι, χρονίζετώ μὴ πλέον Κυρια-
κῶν τριῶν διαστημάτων. Ὅστω γὰρ ἡ οἰκρία τοῦτον
ποῖμνη καταπλουτήσῃ, καὶ αὐτὸς ἄτυφος διαμέ-
νοιτο.

ιβ'. Ὁ τὸν ἀκοινωνήτων ἄλοθῃ κοινωνίας ἀξίων,
μετὰ γνώσει οὐκ ἰνεύθουσι.

ιγ'. Ὁ παρ' οὐρυχόλου κατάκριτος ἐπικουρίας δαδ-
μενος, οὐκ ἀνάκουστος. Ἄχρι δὲ τῆς ἐπικουρίας
δηλαδὴ ἀκοινωνήτος.

ιδ'. Τὸν ἀλλότριον ὑπηρέτην, ἀλλότριος διχα τῆς
ἐκείνου γνώμης ἔμβαθμον καθίστας, καθίστησιν, ἀλλ'
ἀδέξιαον.

ιε'. Οἱ ἐπὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων βραδύτητος, ὄροι, καὶ
ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἔχουσι δύναμιν.

ισ'. Ἀδίως ἐπίσκοπος ἐλαυνόμενος, εἰ ἐπὶ τὴν
ἄλλοτριαν διάγοι, δεκτικός, ἕως τὴν ὕβριν ἐπικνωσ-
σοιτο.

ιζ'. Ἀδέκτος ὁ κληρικὸς ὁ μὴ τελῶν εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν ἐν ἧ κεκλήρωται. Εὐτυχιανὸς μένοιτο καὶ
Μουσαῖος ἐπίσκοπος κλῆσιν οὐκ ἐδικήσουσιν. Κοι-
νωνιακὰς [ἱ. κοινωνίας] μένοιτο κατὰ τοὺς λαϊκούς,
ἐν ἐθέλωσιν, ἐπιτεύχονται.

ιη'. Ὁ τὰ καλῶς καὶ θεαρέστως ἐνηνεγμένα τύφῃ
παρασαλεύσαι πειράμενος, οὐκ ἐπίσκοπος· τετρα-
μῆνος δὲ ἐπίσκοπος ἐπίσκοπον ἐρχόμενον ἐν στρατο-
πίδῳ, ἐμποδῶν μὴ γινῆσθω, εἰ γνώη κατὰ τι τῶν
προειρημένων ἐρχόμενον· εἰ δ' ἄλλως, προγγελλέτω
τὸ ἀκοινωνήτων.

Ἐπιτομή κενόνων τῶν ἐν Γάγγρῃ μακαρίων Πα-
τέρων.

α'. Τῷ ἀθετοῦντι τὸν νόμιμον γάμον, καὶ τῷ κα-
τακρίνοντι τὸν κρεοφαγοῦντα, διχα πικροῦ καὶ εἰ-
δωλοθύτου, ἀνάθημα.

β'. Τῷ πείθοντι διῦλον ἀναχωρεῖν τοῦ δεσπότης,
θεοσεβείας προφάσει, καὶ τῷ διακρινομένῳ μετα-
λαμπάνειν ἀπὸ πρεσβυτέρων, ὑπογυναίων ἀνάθημα.

γ'. Ὁ τὸν θεῖον οἶκον εὐκαταφρόνητον ὀνομάζων,

setur, quin potius diaconus mittatur. His vero qui ad
ecclesiam confugiunt totis viribus succurrendum.

8. Si frater ad fratrem mittat, metropolitanus
nuntium litteris suis munit, scribatque ad eos,
quos episcopus rogat ut nuntium suscipiant.

9. Forensis scholasticus aut dives, nisi per sa-
cros orbines transierit, non creatur episcopus.
Graduum autem interstitium ne nimis breve sit,
quo major fidei morumque probitatis ejus pro-
batio haberi possit. Qui enim aliter constituitur,
neophytus est.

10. Episcopus ab episcopo accersitus, si is qui
accersit imperitus sit, ne nimis assidue concio-
netur: hoc enim imperito erit dedecori, illeque
episcopatum ambire videbitur, ac utraque repre-
hendenda. Sine gravi necessitate diutissime epi-
scopum a sua abesse ecclesia, indignum est.

11. Episcopus qui possessiones extra diocesis
sue limites habet, si eas sit invisurus, ne am-
plius quam tres Dominicas moretur. Sic enim
ipsius grex eo fruetur, ipseque fastus suspicione
carebit.

12. Qui excommunicatum ab alio communione
dignatur, re cognita non est insons.

13. Ab iracundo condemnatus si auxilio indi-
geat, audiendus est. Quosque vero auxilium
impetraverit, excommunicatus maneat.

14. Alienum ministrum si quis citra illius epi-
scopi consensum in aliquo gradu constituat, con-
stituit quidem, sed ordinatio invalida est.

15. Ea quæ de longiori episcoporum mora de-
finita sunt, in presbyteris et diaconis vim habent.

16. Episcopus injuste expulsus, si in aliena ec-
clesia degat, suscipiendus est, donec propulsata
injuria pristino statui restitutus sit.

17. Clericus non degens in ecclesia in qua or-
dinatus est, non est recipiendus. Eutychianus
tamen et Musæus episcopi appellationem non
sibi vindicabunt: communionem vero cum laicis,
si voluerint consequentur.

18. Quisquis ea quæ recte et ex divino præscripto
edita sunt, per arrogantiam labefactare conatur,
non est episcopus. Episcopus si viderit episcopum
ad aulam principis euntem, ne sit ei impedimento,
siquidem cognoverit eum ob aliquid eorum quæ
prædicta sunt, proficisci. Si secus, excommuni-
cationem ei denuntiet.

*Epitome canonum sanctorum in Gangra
congregatorum.*

1. Improbanti legitimum matrimonium, et con-
demnanti carnes manducantem, absque suffocato
et idolothyto, anathema.

2. Ei qui servo persuadet ut a domino recedat,
pietatis prætextu, atque ei qui dubitat communi-
onem a presbyteris matrimonio junctis accipere,
anathema.

3. Qui Dei domum contemptibilem esse dicit, et

qui privatim ecclesiasticos conventus habet, ac præter episcopi aut presbyteri sententiam Ecclesiæ munia obit, sit anathema.

4. Quisquis dat aut accipit fructum oblationes extra ecclesiam, ac præter sententiam episcopi aut presbyteri, anathema.

5. Qui non honestatis causa virginitatem colit, sed eo quod nuptias abominetur, aut etiam in eos qui matrimonio juncti sunt sese extollat, sit anathema.

6. Qui spernit eos qui ad agapas vocant, et qui vocatus cum his non communicat: item qui contemptui habet eos qui biros gestant: ac quæcunque mulieres virorum abutuntur vestimentis, quæque a viris separantur eo quod matrimonium fastidiant: item qui liberos relinquunt, ac non ad pietatem eos instruunt, nec non liberi qui a parentibus infidelibus discedunt, anathema.

7. Quæcunque mulieres comas tondent pietatem simulantes: et qui Dominica cibo abstinet, ac jejunia Ecclesiæ evertit: nec non quisquis conventus qui ad martyrum ædes fiunt despici, anathema.

Epitome canonum synodi Antiochenæ.

1. Qui legibus sancitam Paschæ traditionem mutare conatur, siquidem laicus sit ejiciatur: clericus vero ab Ecclesia arceatur.

2. Qui ecclesiam ingressus sacram Scripturam attente audit, deinde egressus despicit aversaturque communionem, ejiciendus est.

3. Qui cum excommunicato communicat, excommunicatus censetur: et qui orat cum iis qui cum Ecclesia non orant, reus est. Item qui suscipit eum qui Ecclesiæ conventibus non interest, culpa non caret.

4. Episcopus a synodo depositus, ac presbyter et diaconus ab episcopo gradu motus, si per contumaciam munus obeat, deploratæ spei est.

5. Omnis presbyter aut diaconus episcopum contemnens, et ab eo recedens, aliudque altare extruens, si ab episcopo bis terque accersitus in arrogantia persistat, deponatur, curationis spe destitutus.

6. Excommunicatum ab episcopo clericum aut laicum, si major synodus susceperit, aut eodemnaverit, acquiescere oportet sententiæ.

7. Peregrinus pacificas non afferens epistolas, non est suscipiendus.

8. Presbyter ruri degens ne canonicas det epistolas, nisi ad solum vicinum episcopum.

9. A metropolitani sententiâ pendere oportet episcopos, nihilque ultra illius consilium instituere nisi ea sola quæ ad suam cujusque diocesium pertinent, ac viris reprehensioni non obnoxiiis manus imponere.

10. Exorcistas, lectores, subdiaconos, et cantores constituit chorepiscopus: non tamen presbyterum aut diaconum absque civitatis episcopo: qui autem

και ὁ ἐκκλησιάζων ἰδίᾳ, καὶ παρὰ γνώμην ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου τὰ τῆς Ἐκκλησίας τελῶν, εἶη ἀνάθεμα.

δ'. Ὁ διδοὺς ἢ λαμβάνων καρποφορίας ἔξω τῆς ἐκκλησίας, καὶ παρὰ γνώμην ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου, ἀνάθεμα.

ε'. Ὁ μὴ διὰ τὸ καλὸν παρνευέων, ἀλλὰ διὰ τὸ τὸν γάμον βδελύσσεσθαι, ἢ κατεπαίρεσθαι τῶν γαζμούντων, εἶη ἀνάθεμα.

ς'. Ὁ τοὺς καλοῦντας εἰς ὑγάπην ἀθετῶν, καὶ τούτων οὐ κοινωνῶν κεκλημένος· καὶ ὁ φυλλίζων τοὺς φοροῦντας τοὺς βίβρους· καὶ ὅσαι γυναικῶν [γυναίκες] ἀνδρῶν ὑποκρίνονται ἱματίοις, καὶ ὅσαι τῶν ἀνδρῶν διαζεύγονται, βδελυσσόμεναι τὸν γάμον, καὶ οἱ τὰ τέκνα καναλιμπάνοντες, καὶ οὐχὶ πρὸς θεοσεβειαν ὑπαλείφοντες, καὶ τέκνα ὡς [γρ. ὅσα] ἀπίστων ἀποσκιρτῶσι γονέων, ἀνάθεμα.]

ζ'. Ὅσαι γυναῖκες τὰς κόμας τίλλουσι, θεοσεβειαν ὑποκρίνομεναι· καὶ ἡ τὴν Κυριακὴν ἀστῶν, καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς νηστείας ἐκτρέπων· καὶ ὁ τὰς μαρτύρων συνάξεις περιφρονῶν, ἀνάθεμα.

Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου τῶν κανόνων ἐπιτομὴ.

α'. Ὁ τὴν ἔθνεσμον τοῦ Πάσχα παράδοσιν διαμεψαι πειρώμενος, λαϊκὸς μὲν τελῶν, ἔστω ἀπέβλητος· κληρικὸς δὲ, ἀνεκκλησιαστος.

β'. Ὁ εἰς ἐκκλησίαν εἰσιῶν, καὶ προσέχων τῇ ἱερᾷ Γραφῇ, εἶτα περιφρονῶν καὶ ἀζιῶν [γρ. ἐξιών], καὶ ἀποστρεφόμενος τὴν μετάληψιν, ἀπέβλητος.

γ'. Ὁ δὲ ἀκοινωνήτω κοινωνῶν, ἀκοινωνήτος· καὶ ὁ συνευχόμενος τοῖς μὴ τῇ ἐκκλησίᾳ προσευχομένοις [γρ. συνευχομένοις], ὑπεύθυνος· καὶ ὁ τὸν εἰς ἐκκλησίαν μὴ συναγόμενον ὑποδεχόμενος, οὐκ ἀναίτιος.

δ'. Ὁ ὑπὸ συνόδου καθρημένος ἐπίσκοπος, καὶ ὁ ὑπὸ ἐπισκόπου πρεσβύτερος καὶ διάκονος, εἰ αὐθαδιαζόμενος λειτουργήσῃ, ἀνέλπιστος.

ε'. Πᾶς ὁ ἐπισκόπος καταφρονῶν, καὶ ἀπιστάμενος πρεσβύτερος, καὶ διάκονος, καὶ οἰκοδομῶν ἄλλο θυσιαστήριον, εἰ προσκαλούμενος δις καὶ τρίς τοὺς ἐπισκόπου ἐπιμένοι τῇ ἀπονοίᾳ, καθαιρούμενος ἔστω καὶ ἀθεράπευτος.

ς'. Τὸν ἀφορισθέντα παρ' ἐπισκόπου ληρικὸν ἢ λαϊκὸν, εἰ μείζων σύνοδος προδίδετο, ἢ κατακρίνοιο, στέργειν χρεῶν τῇ ἀπόφασιν.

ζ'. Ὁ ξένος εἰρηνικὸς οὐ προσύγων, ἀπροσεκτος,

η'. Ὁ ἐπὶ χώρας πρεσβύτερος μὴ διδῶτω κανονικὰς ἐπιστολάς, ἢ πρὸς μόνον ἐπίσκοπον γείτονα.

θ'. Τοῦ μητροπολίτου τῆς γνώμης ἀναρτᾶσθαι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ μὴ τι τῆς αὐτοῦ προνοίας οἰκονομεῖν δίχα, ἢ μόνα τὰ τῇ ἰδίᾳ ἐνορίᾳ προσπίπτοντα. Καὶ χειροθεσίας ἀνεπιπλήττους ἀνδρῶσιν ἐπιτελεῖν.

ι'. Ἐπορκιστὰς, καὶ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ψάλτας καθίστησι χωρηπίσκοπος, οὐ μέντοι πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν

πόλιν ἐπισκόπου · ὁ δὲ τοῦτο τελμῶν ὑπερβαίνειν, **A hoc audeat, deponatur. Urbis episcopus facit chorepiscopum.**

12'. Ὁ προσίων αὐτομάτως τῷ βασιλεὶ ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, καὶ ὄχι κελευστός πρὸς τοῦ τῆς χώρας μητροπόλεως, μετὰ τῆς κοινωσίας ἐκπιπτεῖται καὶ τῆς ἀξίας.

13'. Ὁ καθρημένος εἰ ἐνοχλοῖται τῷ βασιλεὶ, αἰτεῖται σύνοδον μελλοῦσα, καὶ τὸ ἐκείθεν δόξαν στοιχεῖται. Εἰ δὲ καὶ αὐθις ἀποδυσπετόλη, ἔστω ἀνέλπιστος.

14'. Εἰ μηδενὸς ἀξιοῦντος, ἐπίσκοπος εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν ἀπήν, καὶ χειροτονοῖται, καὶ διοικοῖται πράγματα· αὐτὰ τε ἄκυρα μένει, καὶ ἐκεῖνος καθιρεθίσσεται.

15'. Εἰ ἐπισκόπου κρινομένου, οἱ τῆς ἐπαρχίας **B** ἐπίσκοποι διαφέρουντο, μετακλητέον ἀπὸ τῶν πέλαις ἐτέρους, εἰς ἀνυμφόλοτον ἀμφισβήτησιν.

16'. Ἐπισκόπου δικαζομένου, εἰ πᾶς ἐπαρχιωτῆς ἐπίσκοπος ἀδιάφωνος κρῖνοιτο, παλινδικία οὐ γίνεται.

17'. Ὁ δὲ/χα συνόδου τελείας, καὶ αὐτοῦ τοῦ μητροπόλεως ἐπὶ σχολάζουσιν ἐκκλησίαν ἐπιτηδῶν, καὶν ἢ σχολάζων ἀπόδηλος.

18'. Ἀκοιμήνητος ὁ δεξιόμενος χειροτονῶν, καὶ ταύτης ἀποστριπτῶν, ἔως μεταγνώως καταδέχεται.

19'. Μετεγέτω τῆς τιμῆς ἐπίσκοπος ὁ χειροτονηθεὶς, καὶ μὴ δεχόμενος πρὸς τῆς πόλεως· καὶ λειτουργεῖται μόνον, ἀνυμφῶν ὅτι ἂν ἢ τῆς ἐπαρχίας ἀποπαίνοιτο σύνοδος.

20'. Εἰ μὴ σύνοδος εἶη, καὶ ὁ μητροπολίτης μὴ **C** γινέσθω ἐπίσκοπος. Εἰ δὲ διὰ τι δυσχερὲς μὴ συναγοῖντο ἅπαντες, τῶς οἱ πλείους ἢ γράμμασιν ἵπνοιτο σύμφηφοι. Εἰ δ' οὕτω τοῦ πράγματος τελουμένου φιλονεικοῦντινες, ἢ τῶν πλεόνων ψήρος ἐνισχυέτω.

21'. Ἐπίσκοπος καὶ ὑπολαβῶν [ἴσ. ὑπὸ λαῶν] βιαζόμενος, καὶ ὑπὸ ἐπισκόπων ἀναγκάζομενος μὴ μεθιστάσθω εἰς παροικίαν ἐτέρων.

22'. Ἐπιχειροτονεῖν τινας ἐπίσκοπος ἐκ πόλεως εἰς πόλιν μὴ ἐπιτέτω, ἀλλ' ἢ γνώμη τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως. Εἰ δ' οὖν, ἀδύνατος ἢ χειροτονία, καὶ ἐκεῖνος ὑπόδικος.

23'. Μὴ μεθιστῶν ἕτερον ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ ἐπίσκοπον ὁ ἐπίσκοπος· ἐκεῖνου δὲ κοιμηθέντος, μετὰ συνόδου τῶν ἐχόντων τὴν ἐξουσίαν, ὁ ἀξίος προβεβλήσθω.

24'. Πινεὶ τῷ κλήρῳ τὰ τῆς ἐκκλησίας θέμις διαγινώσκεισθαι, ἵνα τοῦ ἐπισκόπου τελευτῶντος, τὰ οἰκετὰ τῆς ἐκκλησίας διαφυλάττεται· τὰ δὲ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν ἐκεῖνου διοικῆται διάταξιν.

25'. Κύριος ὁ ἐπίσκοπος τῶν τῆς ἐκκλησίας ἔστω πραγμάτων· εἰ δὲ μὴ ἱκανοῖτο, τοῖς ἱκανοῦσιν αὐτῶν, τὰ δὲ πράγματα καὶ τοὺς πόρους μεταβάλλοι τῆς ἐκκλησίας, μὴ μετὰ γνώμης τοῦ κλήρου, εἰσπραττέσθω δίκας πρὸς τῆς συνόδου. Εἰ δὲ καὶ τὰ πῆνησιν ὀφειλόμενα εἰς ἐξυτὸν σφετερίζεται, καὶ οὕτω τῇ συνόδῳ λόγον ἀποδιδότω.

11. Si episcopus, aut presbyter sponte ac sine provinciae metropolitanae jussu imperatorem adierit, communionem ac dignitate excidat.

12. Depositus si molestiam imperatoris auribus exhibeat, synodum majorem petat, illiusque decreto stet. Quod si rursus indignetur, pristinae dignitatis recuperandae nulla ei spes esse potest.

13. Si nemine rogante episcopus in aliam provinciam se conferat, ordinemque ac res administrat: ipsa irrita manent, atque ille deponetur.

14. Si accusato episcopo provinciae episcopi inter se discrepent, alii sunt e vicinis locis advocandi ad controversiam certo dirimendam.

15. Accusato episcopo, si omnium provinciarum episcoporum sententiae concordem sint, redintegratio actionis non datur.

16. Qui citra integram synodum, atque ipsum metropolitanum in vacantem ecclesiam invadit, quamvis ipse munere vacet, ejiciendus est.

17. Qui suscepto ordine ab eo resilit, excommunicatur, quousque poenitentia ductus munus suscipiat.

18. Episcopus ordinatus honore fruatur, licet a civitate non recipiatur, tantumque munus obeat expectans quicquid provinciae synodus pronuntiaverit.

19. Absque synodo et metropolitano ne fiat episcopus. Si autem propter aliquam difficultatem non convenerint omnes, interim plures vel litteris assentiantur. Si vero re ita peracta contendat aliqui, plurium suffragium valeat.

20. Episcopus, nisi vi a populis illata et ab episcopis cogatur, in aliam parochiam ne transeat.

21. Episcopus ex urbe in urbem ad ordinandos aliquos ne abeat, praeterquam de urbis episcopi sententia. Sin vero, invalida est ordinatio, ipseque iudicio obnoxius.

22. Episcopus in exitu vitae constitutus alium pro se episcopum ne constituat: postquam autem ille obdormierit, cum eorum qui potestatem habent conventu, dignus creetur.

23. Toti clero res ecclesiae cognoscere licet, ut decedente episcopo, ecclesiae quae sua sunt conserventur; quae vero sunt episcopi, juxta illius dispositionem administrantur.

24. Episcopus rerum ad ecclesiam pertinentium potestatem habeat: si autem non sit contentus iis quae sufficiunt, res vero ac redditus ecclesiae in alienos usus transferat, absque cleri consilio, synodi iudicium subeat. Si vero ea etiam quae pauperibus debentur, sibi ipsi vindicet, ita etiam synodo rationem reddat.

Epitome canonum synodi Laodicenæ.

1. Bigamus si non occulte matrimonium inierit, ubi paululum pœnas subierit, insons habeatur.
2. Qui variis delictis obstricti sunt, si iis agnitis confiteantur, ac pro eorum ratione pœnitentiam agant, facile recipiuntur.
3. Recens illuminatus, sacris ordinibus non est idoneus.
4. Sacerdos fenora non accipit.
5. Ordinationes coram audientibus tantum non fiunt.
6. Hæreticis sacra œdes inaccessa.
7. Novatiani et Quartodecimani, nisi cœteras hæreses suamque abjurent, non sunt suscipiendi: post tamen abjurationem uncti, communicent.
8. Phryges pœnitentiam agentes denuo baptizandi sunt, licet apud illos in clerum cooptatisint.
9. Qui in cœmeteriis et martyriis hæreticorum orat, excommunicatus est.
10. Viduæ seniores in ecclesia ne baptizantor.
11. Cum hæretico affinitatem ne contrahas.
12. Qui fide ac vitæ ratione probatissimus atque eruditissimus est, idoneus est qui in episcopum elibatur.
13. A sæcularibus electus, non est ordinandus episcopus.
14. Sancta ad aliam parœciam mitti, indignum.
15. Nullus in ambonem ascendit, exceptis iis qui de codice legunt.
16. Evangelia atque apostoli legantur Sabbatis. C
17. In conventibus lectiones psalmos intersecent.
18. Horis Nonis ac Vesperis eadem preces peragantur.
19. Post catechumenorum orationem pœnitentium preces offerantur, postea vero fidelium: ac post pacem oblatio fiat, solis sacerdotibus pro suggestu sedentibus.
20. Diaconus nisi jussus sedeat.
21. Vasa minister ne tangat, neque enim orarium induitur.
22. Cantor et lector non ferunt orarium.
23. Omnis clericus cauponam ingredi non debet.
24. Panem et calicem minister non dat.
25. Non exorcissat, nisi qui ab episcopo ad hoc manus proventus est.
26. Ab altari clericus partes non offert.
27. Accubitus et Agapæ in ecclesiis non fiunt.
28. Christianus ne sabbatizet, sed prima hoc est Dominica die ferietur.
29. Cum mulieribus lavari nefas.
30. Accipiendi sunt, non dandi hæreticis in matrimonium liberi.
31. Hæreticorum benedictiones maledictiones sunt censendæ.

- A
- Ἐπιτομή κανόνων τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου.
- α'. Ὁ μὴ λάθρα γαμήσας διγυμοί, ὀλίγα τοῖς ἐπιτιμαίοις σχολάζας, ἀνεύθυνος.
- β'. Οἱ διαφοροὶ ἀγνοήμασιν ἐαλωκότες, εἰ ἐπιγνόντες ὁμολογοῦντο, ἀναλόγως μετανοοῦντες, εὐπρόσδεκτοί.
- γ'. Ὁ νεοφώτιστος, ἀνιεράτευτος.
- δ'. Τόκους ἱερτικῶς [f. d. οὐ] λαμβάνει.
- ε'. Αἱ χειροτονίαι ἐπ' ἀκρωμένιοις οὐ γίνονται.
- Ϛ'. Αἵρετικοὶς τὸ ἱερὸν ἀνεπίδωτον.
- ζ'. Ναυκτιανοὶ καὶ Τεσσαρεσκαίδεκατίται, εἰ μὴ τὰς τε ἄλλας αἵρέσεις ἀνθεματίζουσιν, καὶ τὴν οἰκίαν, ἀπρόσδεκτοί. Μετὰ μόντοι τὸ ἀνάθεμα χριστιανοί, κοινωνεῖν ἔσθωσαν.
- η'. Φρύγας μεταμέλους ἀναπαύσασθαι, εἰ καὶ παρ' ἐκείνοις κεκλήρωνται.
- θ'. Ὁ κοιμητηρίοις καὶ μαρτυρίοις αἵρετικῶν ἐπευχόμενος, ἀκοινωνήτος.
- ι'. Πρεσβύτεροις ἐν ἐκκλησίᾳ μὴ βαπτίζεσθωσαν.
- ια'. Αἵρετικῶ μὴ συνάλλασσε.
- ιβ'. Ὁ πιστεὺ καὶ πολιτεία εὐδοκίμωτατος καὶ λογιώτατος, ἐπιτήδειος εἰς ἐπίσκοπον.
- ιγ'. Ἀνεπιλεκτός ὁ κοσμικός ἐκλεγόμενος.
- ιδ'. Διαπεμπέσθαι τὰ ἅγια εἰς παροικίαν, ἀνάξιον.
- ιε'. Εἰ μὴ ἀπὸ διφθέρης, οὐδεὶς ἀμδωνίζεται.
- ιϚ'. Εὐαγγέλια καὶ ἀπόστολοι ἀναγιγνωσκέσθωσαν τοῖς Σάββασι.
- ιζ'. Ἐν ταῖς συνάξεσιν αἱ ἀναγνώσεις τοὺς ψαλμοὺς περικοπτεύσασιν.
- ιη'. Ἐνάταις, ἑσπέριαις αἱ αὐταὶ εὐχαὶ ἐπιτελεῖσθωσαν.
- ιδ'. Μετὰ τὴν τῶν κατηχομένων εὐχὴν, τῶν ἐν μετανοία προσάγεσθαι, καὶ μετὰ τοῦτο τὴν τῶν πιστῶν καὶ μετὰ εἰρήνην, τὴν ἀναφορὰν γίνεσθαι, βηματίζόντων μόνων τῶν ἱερέων.
- κ'. Ἀκέλευστος μὴ καθιεσθῶ διάκονος.
- κα'. Σκευῶν ὑπηρέτης μὴ ἄπτοιτο· οὐ γὰρ ὠράριον ἀμφιέννυται.
- κβ'. Ψάλτης καὶ ἀναγνώστης οὐ φοροῦσιν ὠράριον.
- κγ'. Ἄπας κληρικὸς ἀναπήλευτος.
- κδ'. Ἄρτον καὶ ποτήριον ὁ ὑπηρέτης οὐ δίδωσιν.
- κε'. Οὐκ ἐφοραζέει ὁ μὴ παρ' ἐπισκόπου ἀγόμενος.
- κϚ'. Ἀπὸ ἐστίας κληρικῶς μερίδας οὐα ἄγεταί.
- κζ'. Ἀκούδιτα καὶ ἀγάπαι ἐπ' ἐκκλησίας οὐ γίνονται.
- κη'. Οὐ σαββατίζει Χριστιανός, ἀλλὰ σχολάζει τῇ α' ἡμέρᾳ, ἤγουν τῇ Κυριακῇ.
- κθ'. Γυναίξιν τῶν ἀθεμίτων συλλοῦσασθαι κωλυτέον.
- λ'. Αμυβάνειν οὐ δίδόναι τοῖς αἵρετικοῖς εἰς συναφίαν τέκνα.
- λα'. Ἄλογαί αἱ τῶν αἵρετικῶν εὐλογίαι.

λβ'. Ὁ ψευδομάρτυρος αἰρετικούς τιμῶν, εἴη τὸ ἀνάθεμα.

λγ'. Ὁ αρασυνάγων, καὶ ὀνομάζων ἀγγέλους, εἰδωλολατρίας πλησίον.

λδ'. Οὐκ ἔσται μάγος, ἢ ἔκποιδός, ἢ μαθητικὸς [ἴσ. μαθηματικός], ἢ ἀστρολόγος, ἢ περιάπτης, ὁ ἱερατεῖαν ἐπαγγελλόμενος.

λε'. Οὐ συνορτάσεις, οὐδὲ δεξιωθεῖς Ἑβραίοις καὶ Ἰουδαίοις.

λς'. Ὁ κλοούμενος ἐπὶ σύνοδον, καὶ ἀθῶτων, εἰ μὴ ἀνάμικλος, ἀτίος.

λζ'. Ἀκανόνιστος κληρικὸς, ἢ ἀνεπίτακτος, οὐ πρόεισιν.

λη'. Ἰππῆρτης τὰς θύρας ἀρείς οὐ προσεύχεται.

λη'. Γυναιξὶ τὸ ἱεροσθένιον ἄβατον.

μ'. Εἴποι τὴν πίστιν τῇ πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ὁ βαπτιζόμενος.

μα'. Καὶ ἐν νόσῳ, μετὰ βραχύ.

μβ'. Τῇ Τεσσαρακοστῇ μὴ προσάγειν, μηδὲ διαλύειν καθόλου, μηδὲ μνείας μαρτύρων τελεῖν, εἰ μὴ Κυριακῆς τε καὶ Σάββατον.

μγ'. Οὐ τελεῖται τῇ Τεσσαρακοστῇ γάμος, οὐδὲ γενέθλιον.

μδ'. Βαλλίζειν [ἴσ. ἀυλλίζειν] ἐν γάμοις, ἢ ὄρχεσθαι, ἀνάξιον.

με'. Τὸν μέντοι ἱερατικὸν καὶ πρὸ τῆς θυμῆλης ἀπέργεσθαι.

μς'. Ἐράνους οὔτε κληρικὸς, οὔτε λαϊκὸς ἐτελείσεται.

μζ'. Πρεσβύτερος ἐπὶ βήματος πρὸ τοῦ ἐπισκόπου οὐκ εἰσεῖσιν, οὐδὲ κάθηται.

μη'. Εἰς κώμην, ἢ χῶραν ἐπίσκοπον [ἴσ. ἐπίσκοπος] οὐ καθίσταται· εἰ δὲ τις κατέστη, μήτι διοικεῖται τοῦ ἐπισκόπου διχα τῆς πόλεως.

μθ'. Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος εἰς οἶκον μὴ προσαγέτω προσφορὰν.

ν'. Ἰδιωτικὰ βιβλία ναοῖς οὐκ ἀναγινώσκονται.

Ἐπιτομὴ κανόνων τῆς ἐν Καρθαγίνῃ συνόδου.

α'. Εἰ καθέλωσιν ἐπίσκοπον ἐπίσκοποι, ἐν τὸν Ῥώμης ἐγκλητον ἐπάγοιτο τούτων [leg. sic, ἐκκλητον ἐπάγοιτο, τούτων εὐάκουστον,] τοῦ Ῥώμης γράφοντος ἢ ἐπιτάττοντος.

β'. Ἐπεὶ μὴ εὔρηται τὰ εἰς Νίκαιαν πεπραγμένα, ἀξίος ὁ Ῥώμης τῶν Κωνσταντινίου ἢ Ἀλεξανδρου [ἴσ. Ἀλεξανδρίου] γράψαι, καὶ λάθαι ἐκεῖθεν αὐτὰ, καὶ ἡμῖν ἐμφανίσαι.

γ'. Πρεσβύτερος καὶ διάκονος ἀφωρισμένος ἄδειαν ἔχει τοῖς ὁμοίοις ἐγκαλεῖν [γρ. ἐκκαλεῖν]. Εἰ μέντοι φέρειν ἀνεξικακῶς ὁ ἀφοριστῆς, τὸ κυρωθησόμενον ἰμοφειλεται.

δ'. Τὰ ἐπιτεράπεντα τοῖς κατὰ Νίκαιαν ἄπσειν, ἔπραξα.

ε'. Οὐδὲν τῆς Τριάδος διάφορον ἢ γινώσκεται, ἢ διδάσκεται, κατὰ τὴν τῶν ἐν Νικαίᾳ βεβαίωσιν.

ς'. Ἐπίσκοπος, καὶ πρεσβύτερος, καὶ διάκονος

32. Qui falsos hæreticorum martyres honorat, anathema.

33. Qui alienos ab ecclesia conventus agit, angelorumque nomina invocat, idololatriæ proximus est.

34. Qui sacerdotium profitetur, non erit magus aut incantator, aut mathematicus, aut astrologus, aut ex eorum numero qui amuleta collo appendunt.

35. Festa non celebrabis, neque societatem inibis cum Hebræis et gentilibus.

36. Qui vocatur ad synodum et spernit, nisi infirmus sit, culpa non vacat.

37. Clericus sine commendatitiis litteris, aut injussus nusquam proficiscitur.

38. Minister non debet ostiis relictis orare.

B 39. Mulieribus altare inaccessum.

40. Baptizatus dicat fidem quinta feria hebdomadæ.

41. Et qui in morbo constitutus est paulo post.

42. Quadragesima non oportet offerre, neque jejunium omnino dissolvere, neque memorias martyrum celebrare, nisi Dominicis et Sabbatis.

43. Quadragesima non celebrantur nuptiæ, neque natalitia.

44. Tibia canere in nuptiis, aut saltare indignum.

45. At vero sacris deservienti ante thymelicorum ingressum abundum est.

46. Convivia ex collatis symbolis neque clericus, neque laicus celebrabit.

47. Presbyter in suggestum ante episcopum ne ingrediatur, neque sedeat.

48. In vicis aut pagis episcopus non constituitur: si quis vero constitutus sit, nihil quidquam administret sine urbis episcopo.

49. Episcopus aut presbyter in privatis ædibus ne offerat.

50. Libri a privatis compositi in templis non leguntur.

Epitome canonum concilii Carthaginensis.

1. Si episcopum episcopi deposuerint, si episcopum Romanum ad quem appellatum est accerserit, hic benigne audiendus, rescribente præsertim aut jubente pontifice Romano.

2. Quandoquidem non inventa sunt acta concilii Nicæni, dignetur episcopus Romanus scribere ad episcopum Constantinopolitanum vel Alexandrinum, eaque inde accipiat, nobisque repræsentet.

3. Presbyter et diaconus segregatus, libertatem habet ad vicinos appellandi. Enimvero qui segregatus fuit tenetur æquo animo ferre quod confirmatum fuerit.

4. Quæ a concilio Nicæno omnibus permixta sũnt, ea immutabilia sunt.

5. Nihil quod a Trinitate discrepat, vel cognoscitur vel docetur, secundum Nicæni concilii constitutionem.

6. Episcopus, presbyter et diaconus castus sit et

continens, et ab uxore abstineat, ut postulata impetrent.

7. In quibus laicus corrigitur, in his multo magis clericus prædamnatur.

8. Presbyter a proprio episcopo condemnatus, facultatem habebit ad vicinos episcopos appellandi; sin autem appellaverit, sacrificia tamen offerat Deo schisma faciens et inflatus, anathema sit.

9. Episcopum e gradu suo dejectum, si non sit perfecta synodus, interea duodecim observant episcopi, et presbyterum sex, et diaconum tres.

10. Primatè jubente, et tres episcopi constituent episcopum: qui autem propriæ confessioni aut subscriptioni adversatur, suomet judicio ignominia notabitur.

11. Propter inopiam quæ est in Tripoli, unus episcopus ad legationem sufficit.

12. Episcopus aut clericus causâ criminali ei instituta, si relicta Ecclesia ad judicia publica recurrat et absolvatur, proprium amittit gradum: si vero et in civili negotio vincit, si hoc sequatur, proprium etiam amittit gradum.

13. Si gratia aut odio iudices ecclesiastici judicasse convinci nequeant, qui appellavit non defenditur.

14. Si partes elegerint iudices, ab his non abcedant.

15. Sacerdos non fit curator.

16. Lector pubes factus, aut continentiam, aut conjugium profiteatur.

17. Qui ad diaconum ante xxv annos proventus est, non est diaconus.

18. Lector non salutat populum.

19. Placita conciliorum auribus ejus qui ordinandus est, inculcabuntur.

20. Defuncti corpori Eucharistia non datur: non enim comedit aut bibit.

21. Per ignorantiam presbyter non baptizat mortuum.

22. Episcopus qui accusatur et in judicium adducitur, habeat duorum mensium spatium, siquidem altera pars alicujus moræ auxilio indigeat. Postea autem si non occurrerit a communione privatur: si vero præsentè accusatore, accusatus aufugiat, à communione privabitur.

23. Accusator qui calumniatur, accusator non est.

24. Clericorum filii cum hæreticis matrimonio non junguntur.

25. Qui res sacras tractant, ab uxoribus secundum propria statuta abstineant.

26. Res Ecclesiæ vendi non debent; si vero reditus non habeat, sententia episcoporum venduntur. Si autem necessitas non ferat ut consulari, vendens vicinos episcopos vocabit. Si vero hoc ita non faciat, Deo et concilio reus teneatur.

27. Presbyter convictus et pœnitens ut promovendus non rebaptizatur, neque ut laicus iterum ordinatur.

ἄγνος ἔστω καὶ ἔγκρατὴς, καὶ γυναικὸς ἀπεχόμενος, ἵνα τῶν αἰτουμένων ἐπιτεργάνοιεν.

ζ'. Ἐν οἷς ὁ λαϊκὸς εὐθύνεται, τοῦτοις ὁ κληρικὸς περισσότερον.

η'. Πρεσβύτερος παρ' ἐπισκόπου καταγινωσκόμενος, τοῖς πλησίον ἐπισκόποις ἐγκαλεῖν [γρ. ἐκκαλεῖν] ἐαθήσεται· εἰ δὲ μὴ, ἀγίασμα τῷ θεῷ προσάγοι, σχίζων καὶ πεφουσιωμένος, ἔστω ἀνάθεμα.

θ'. Ἐπίσκοπον ἐκβληθέντα, ἐὰν μὴ τελεία σύνδος, τίως καὶ δώδεκα ἐπιτηροῦσιν ἐπίσκοποι, καὶ πρεσβύτερον ἕξ, καὶ διάκονον τρεῖς.

ι'. Τοῦ πρωτεύοντος ἐπιτάττοντος, καὶ τρεῖς ἐπίσκοποι καθιστώσιν ἐπίσκοπον· ὁ δὲ τῆς οικίας ὁμολογίας ἢ ὑπογραφῆς ἐναντίος, οἴκοθεν ἕξει τὸ εἶμιον.

ια'. Διὰ τὴν εἰς Τρίπολιν ἔνδειαν, καὶ εἰς ἐπίσκοπος εἰς τοποτηρησίαν ἐπάρκιος.

ιβ'. Ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς ἐγκληματικῶν κεινημένου πράγματος, εἰ τὴν ἐκκλησίαν ἀφείλῃ, τοῖς δημοσίοις προσδράμοι, καὶ δικαιοῦμενος, τὸν ἴδιον ἀπολέσει βαθμὸν· εἰ ὑπέρξει δὲ καὶ ἐπὶ πολιτικῶν κεφαλίου, εἰ τούτῳ στοιχεῖ, τὸν ἴδιον ἀπολέσει βαθμὸν.

ιγ'. Δικαστὰς ἐκκλησιαστικὸς, εἰ μὴ ἐλέγχοντο κατὰ προσπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν προεδιδικηκότες, ἔγκλητος [f. ἐκκλητος] γινόμενος, οὐκ ἀμύνεται.

ιδ'. Ἐὰν τὰ μέρη ἐπιλέξωνται δικαστὰς, τούτων μὴ ἀφιστάσθωσαν.

ιε'. Ὁ ἱερεὺς κοράτωρ οὐ γίνεται.

ισ'. Ὁ ἐνηθὸς ἀναγνώστης ἢ ἐγκράτειαν, ἢ συζύγιαν ὁμολογεῖται.

ια'. Ὁ πρὸ τῶν κα' χρόνων διάκονος, οὐ διάκονος.

ιη'. Ἀναγνώστης οὐ προσκυνήσει τὸν δῆμον.

ιθ'. Τὰ ταῖς συνόδοις δόξαντα ὁ χειροτονηθεσόμενος ἐνωτίζεται.

κ'. Τῷ τελευτήσαντος σώματι εὐχαριστία οὐ δίδεται· οὐ γὰρ ἐσθίει ἢ πίνει.

κα'. Ἀγνοῖα πρεσβύτερος οὐ βαπτίζει τὸν τελευτήσαντα.

κβ'. Κατηγορούμενος ἐπίσκοπος, καὶ ἀγόμενος, ἐχέτω μηνῶν δύο ἔνδοσιν· εἴπερ ἐτέρωθεν ἐστὶ τῆς βραδυτῆτος βοήθεια. Ἐξῆς δὲ τὸ ἀκοιωνῆτον ἔχει μὴ ὑπαντήσας· ἐὰν δὲ παρουσιάζοντος τοῦ κατηγορουμένου ὁ κατηγορούμενος ἀποφαιγῆ, ἕξει τὸ ἀκοιωνῆτον.

κγ'. Διαβλλόμενος κατήγορος, οὐ κατήγορος.

κδ'. Αἱρετικοῖς τέκνα κληρικῶν οὐ συνάπτεται.

κε'. Οἱ τὰ ἱερὰ χειρίζοντες, καὶ ἀπὸ τῶν συμβίων κατὰ τοὺς ἰδίους ὄρους ἐγκρατεῦσθωσαν.

κς'. Ἄπρατα τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Εἰ δὲ μὴ πρόσδοον ἔχη, γνώμη τῶν ἐπισκόπων πιπράσκειται. Εἰ δὲ ἀνάγκη οὐχ ὑπομένη τὸ βουλευσασθαι, τοὺς γείτονας ἐπιπράσκων καλέσεται. Εἰ δ' οὐχ οὕτω, θεῷ καὶ τῇ συνόδῳ ὑπεύθυνος.

κζ'. Πρεσβύτερος ἐλεγχόμενος, καὶ μεταγινώσκων ὡς προκόψων, οὐκ ἀναβαπτίζεται, οὐδὲ ὡς λαϊκὸς αὐθὺς χειροτονῆται.

κη'. Ὁ ἀκοινώνητος κοινωνήσας, συμπαθείας αὐ-
τοκατάκριτος.

κθ'. Κατήγορος ἐὰν ὁδοῦ μῆκος προβάλληται, καὶ
ἐγγιστα προσκομίσει τοὺς μάρτυρας.

λ'. Ὁ πρὸς μείζονα τιμὴν ἐγκαλούμενος [γρ. ἐκ-
καλ.] καὶ ἀπειθῶν, καὶ τὴν ἣν ἔχει προσπολιέ-
σται.

λα'. Ὁ μετὰ τὸ προκόψαι ἀγρὸν ἐξωνούμενος,
οὐδὲν ἔχων, ἴστω τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦτον προσάγων, εἰ
μὴ ἐκ διαδοχῆς συγγενείας, ἢ κοθαρᾶς φιλοτιμίας
τοῦτο περιλήλυθε. Πρεσβύτερος ἐκκλησιαστικὸν πρῶ-
γμα, τοῦ ἐπισκόπου χωρὶς, οὐ πηράσκει· οὐδὲ χωρὶον
ἐπίσκοπος, συνόδου μὴ ἐπιγινωσκούσης.

לב'. Οὐ χειροτονεῖται ὁ μὴ τοὺς εἰς τὸν οἶκον
ἐκείντας ὀρθοδόξους ποιήσας.

λγ'. Ἄρτος καὶ οἶνος ὕδατι κεκραμένος προσ-
αγίζθω, καὶ μόνον.

λδ'. Κληρικοὶ, καὶ ἐγκρατεούμενοι, χήραις ἢ
παρθέναις μὴ προσιέτωσαν, εἰ μὴ ἐπισκόπων καὶ
πρεσβυτέρων ἐπιταγῇ· καὶ οὕτω μὴ μόνον, ἀλλ' ἢ
μεθ' ὧν ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι βαινου-
σιν.

λε'. Εἰ μὴ ἀπὸ νηστικῶν ἄγια οὐ προσάγεται.

λς'. Κληρικός ἐπ' ἐκκλησίας ἀσυμποσιαστος.

λζ'. Ἢ διὰ παρθενίαν τοῦ πατρὸς ἀφισταμένη,
ταῖς τιμωπέταῖς τῶν γυναικῶν παρατίθεται.

λη'. Σκηνικός ἐπιστρέφων δεκτός ἐστιν εἰς μετα-
νοίαν.

λθ'. Ἀναβηπτίσεις καὶ ἀναχειροτονήσεις, καὶ
μετακινήσεις ἐπισκόπων οὐ γίνονται.

μ'. Κρεσκώνιος τοῦ ἰδίου λαοῦ ἀποστάς, τῇ Του-
θικήν ἐκκλησίᾳ ἐπίβη. Καὶ ἐπεὶ ἐκκλησιαστικῶς
καταγγελλόμενος οὐ μεθίσταται, ἀρχοντικῶς κεκω-
λόσθω.

μα'. Ὁ τοῖς ἰδίοις ὄχλοις ἀρκεῖσθαι δοκῶν, καὶ
τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης κατατρονῶν, καὶ τῶν ἰδίων
ἀρχοντικῶς στερηθήσεται.

μβ'. Τὸν Ἐπιγονάτου [ἴσ. Ἐπιγόνου] ἀναγνώστην
Ἰουλιανὸς χειροτονήσας διάκονος [γρ. διάκονον], εἰ
μὴ τῇ πρὶν αὐτὸν αὐθεντικῇ παραστάσει, τὸ κατὰ-
κριμα τῆς μετονοίας κατακλουρήσει.

μγ'. Διάκονος, οὐδὲ γράμματος [γραμματεὺς] ἐν
τῇ χώρῃ τῶν Ἄφρων διὰ σπάνιν εὐρίσκεται· πόσον
οἱ ἀνώτεροι;

μδ'. Διὰ τὴν ἔνκειαν, οἱ τοῖς Δονατισταῖς νήπιοι
βηπτισθέντες, εἰ μεταμελημένοι [f. μεταμελούμε-
νοι], καὶ ἀναθέματι τὴν αἴρεσιν παραπέμποντες, εἰ
ἄλλως ἐπάξιον εἶεν, χειροτονήσασθωσαν.

με'. Τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν εἰδώλων, τέλειον
ἀφανίζέσθωσαν,

μς'. Θέατρα Κυριακῆς καὶ ἑορτικῆς οὐ συν-
έτηται.

μζ'. Τὰ ἐκ τῆς ἐθνικῆς ἐθάρδος τελούμενα ἔτι συμ-
πόσια, παραισέσθωσαν.

μη'. Οἱ ὑπὸ τῶν Δοατιστῶν χειροτονημένοι,
εἰ καὶ τῇ πέρθεον συνόδῳ μεταμελούμενοι ἀποκέ-
ληνται· ἀλλ' ἐπεὶ τὸ σωθῆναι πάντας καλὸν, διορ-
θόμενοι προσδεχέσθωσαν.

μθ'. Εἰ μάρτυρες [ἔπει] ὑπὲρ τῶν ἀλλοδαπῶν οὐχ

28. Excommunicatus qui communicaverit, ipse
in se condemnationis sententiam tulit.

29. Si accusator itineris longitudinem objiciat,
et proximo loco testes producet.

30. Qui ad majorem honorem evocatur, et non
obtemperat, etiam ipso quem habet honore pri-
vabitur.

31. Qui post promotionem nihil habens agrum
emerit, Ecclesiae conferat qui illum acquirit, nisi
successione cognationis, vel pura liberalitate ei
obvenerit. Presbyter rem quae ad Ecclesiam perti-
net sine episcopo non vendit, neque praedium
episcopus, nisi synodus id exploratum habuerit.

32. Non ordinatur nisi qui omnes domesticos
orthodoxos fecerit.

33. Panis et vinum aqua mistum offeratur,
idque solum.

34. Clerici et continentes ad viduas vel virgi-
nes non accedant, nisi ex jussu episcoporum et
presbyterorum, et sic non soli, sed vel cum iis
quos episcopus vel presbyteri secum ducant.

35. Sancta nisi a jejunis non offeruntur.

36. Clericus in ecclesia non convivetur.

37. Quae a patre propter virginitatem seces-
serit, gravioribus feminis commendetur.

38. Scenicus sese convertens ad poenitentiam
recipiendus est.

39. Rebaptizationes, et reordinationes, et tran-
slationes episcoporum non fiunt.

40. Cresconius plebe sua derelicta Tubiensem
invasit Ecclesiam; et quia ecclesiastice monitus
non mutatus est, auctoritate judiciaria ab ea pro-
hibeatur.

41. Qui sibimet putat plebes suas sufficere,
fraternam dilectione contempta, etiam propriis pu-
blica carebit auctoritate.

42. Epigonati lectorem cum Julianus diaconum
ordinaverit, nisi eum, priusquam ad id auctori-
tate judiciaria cogatur, repraesentet, poenas suae
contumaciae augebit.

43. Diaconus, etiam non litteratus in Africa ob
raritatem non invenitur, quanto minus superioris
gradus ministri.

44. Propter necessitatem, parvuli qui apud
Donatistas baptizati sunt, si poenitentiam egerint,
et illam haeresim anathematizaverint, et alias
digni inveniantur, ordinentur.

45. Idolorum reliquiae penitus aboleantur.

46. Theatra Dominicis aut festis diebus non
frequententur.

47. Quae ex gentili consuetudine adhuc cele-
brantur convivia, tollantur.

48. Qui a Donatistis ordinati sunt, etiamsi poe-
nitentes a concilio transmarino exclusi sint, reci-
pantur, si se corrigant: cum bonum sit omnes
salvari.

49. Si testes non inveniantur qui parvus alie-

nigenas baptizatos esse testentur, nec ipsi se A eὐρίσκονται νηπίων διὰ βεβάπτισται, οὐδὲ αὐτὰ ἐπι-
baptisma accepisse meminerint, baptizentur.

58. Ut episcopus non turbetur, adsint defensores.

51. Clericus crimine convictus si adesse suæ causæ velle dicat, intra annum causam defendat : postea vero non admittatur.

52. Qui aliquem de alieno monasterio suscipit, et ad clericatum promovet, vel suo monasterio præficit, erit a communione alienus.

53. Episcopus qui hæreticos vel ethnicos scribit hæredes, anathema sit.

54. Altaria quæ in agris aut vineis extracta sunt in quibus reliquiæ alicujus martyris non sunt repositæ, nisi populi tumultus fiat, evertantur.

55. Similiter et quæcunque per insomnia vana B nasque revelationes eriguntur male cohærentes statuæ, et simulacra omnia.

56. Non antepones iis qui te præcedunt te ipsum : sed sequeris. Qui autem priores contemnit, contemnendus ipse est.

57. Qui intra Africam ordinatus est, afferat litteras manu propria scriptas illius qui manum imposuit.

58. Imperatores qui in pietate nati sunt, et in fide enutriti, Ecclesiis opem ferre debent, cum B. Paulo indigente militum manus factiosorum conspirationem dissolvit ¹.

59. Hæreticus nec legandi potens nec legati capax est, et indignus qui reliquendi vel capiendi C consuetudine fruatur : qui autem se convertit, dignus.

60. Exsecutores dantur propter ecclesiasticas difficultates.

61. Et defensores qui potestatem defendendi habeant.

62. Qui ex Donatistis convertuntur, et postulant proprios episcopos qui conversi sunt, non sunt repellendi : hoc vero defuncto nec alterum susceperint, si ad aliam confugerint maneat.

63. Quæ conjugia dissolvunt, nisi reconcilientur, sic permaneant : quod si id contempserint ad poenitentiam adigantur.

64. Cui publicum ab imperatore iudicium petit, non est episcopus.

65. Qui primum hominem dicit, etiam sine peccato fuisse moriturum propter naturæ necessitatem, anathema sit.

66. Qui dicit infantes qui recens nati baptizantur, nihil ex Adami peccato trahere quod baptismo expurgetur, exsecrandus est. Per unum enim est mors et peccatum in universo mundo ².

67. Qui docet Dei gratiam remissionem solam peccatorum jam commissorum continere, non vero etiam ad auxilium contra futura dari, bis exsecrandus est.

ν'. "Ἴνα μὴ ὁ ἐπίσκοπος παρενοχλῆται, ἕστωσαν ἐκδιόκοι.

να'. Ἐλεγγόμενος κληρικὸς ἐπ' ἐγκλήματι, ἐὰν ἐπαγωνίσασθαι λέγοι, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἀγωνίζοιτο. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἕστω ἀπρόσδεκτος.

νβ'. Ὁ ἐξ ἀλλοτρίας τινα μονῆς προδεχόμενος, καὶ ἐνάγων τὴν προσκλήρωσιν, ἢ τῆς οἰκείας μονῆς ἡγεμονίαν, ἔξει τὸ ἀκοινοῦνητων.

νγ'. Ἐπίσκοπος αἰρετικὸς ἢ Ἑλληνας κληρονομίους γράφων, ἕστω ἀνάθεμα.

νδ'. Θυσιάστρια ἐν ἀγροτῇ ἢ ἀμπελώσει συνιστάμενα, ἐν οἷς οὐ λείψανον κεῖται μάρτυρος, εἰ μὴ δημόσιος θόρυβος γίνεται, καταστρέφεται.

νε'. Καὶ δι' ἐνουπίων καὶ ἀποκαλύψεων συνίσταται ματαίων, ἀσύστατα, ξόανα ὑπαντα, καὶ εἶδωλα.

νς'. Οὐ προτιμήσεις τὸν πρὸς οὐ [τῶν πρὸ σοῦ] σεκυτὸν, ἀλλ' ἐπακολουθήσεις. Ὁ δὲ περιφροῦν τούτους προτέρους, εὐκαταφρόνητος.

νζ'. Ὁ εἰς τὴν Ἀφρικὴν χειροτονημένος, ἐπιφερῆτω τοῦ ἐπιτεθεικότος χεῖρα γραφὴν ἰδίῳ χειρὸν.

νη'. Οἱ γεννηθέντες δὲ εὐσεβεῖα, καὶ πίστει διατραφέντες βασιλεῖς, χεῖρα παρέγειν ταῖς Ἐκκλησίαις ὀφείλουσιν· ἐπὶ καὶ Παύλου δεομένου, στρατιωτικὴ χεῖρ τὴν τῶν ἀτάκτων διέλυσε σύμποιαν.

νθ'. Αἰρετικὸς ἀλεγάτευτος, καὶ καταλιμπάνειν, καὶ λαμβάνειν συνήθειαν ἀνάξιος· ὁ δὲ μεταστρέφων, ἐπάξιος.

ξ'. Ἐκδιόχασται δίδονται διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς δυσχερείας.

ξα'. Καὶ ἐκδιόκοι τὴν κυρίαν τῆς ἐκδικήσεως ἔχοντες.

ξβ'. Οἱ ἀπὸ τῶν Δονατιστῶν μεταστρέφοντες, καὶ τοὺς ἰδίους αἰτούμενοι ἐπίσκοπους μεταστρέψαντας, ἀπαράιτητοι· τούτου δὲ τελευτήσαντος, οἱ μὴ δεχόμενοι ἕτερον, εἰ ἐπ' ἄλλον ἐπίσκοπον καταφεύγουσι, μένοιοι.

ξγ'. Αἱ τεμνόμεναι συζύγια, εἰ μὴ καταλλάττοιτο, διαμενέτωσαν οὕτως· εἰ δὲ μὴ, πρὸς μετάνοιαν ἀναγκάζονται.

ξδ'. Δημοσίαν κρίσιν ὁ παρὰ βασιλείως αἰτῶν, οὐκ ἐπίσκοπος.

ξε'. Τὸν πρωτόπλαστον ὁ λέγων καὶ δίχρα ἀμαρτίας τεθνῆξέσθαι δι' ἀνάγκην τῆς φύσεως, ἕστω ἀνάθεμα.

ξς'. Ὁ τὰ νεογνὰ καὶ βαπτιζόμενα λέγων μηδὲν ἔλκειν ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ ἀμαρτίας τὸ καθαιρόμενον, ἐπάρατος· διὰ γὰρ τοῦ ἐνὸς καὶ ὁ θάνατος, καὶ ἡ ἀμαρτία παγκόσμιος.

ξζ'. Ὁ δοξάζων τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν μόνην ἄφεισιν τῶν πλημμεληκῶτων ὑπέχειν, ἀλλὰ μὴ καὶ τῶν μελλόντων βοήθειαν, δις ἐπάρατος.

¹ Act. xxiii, 12. ² Rom. vi, 12.

ζη'. Ὁ κηρύσσων ὅτι δίχα τῆς χάριτος δυσχερῶς-
στέρως μὲν, ἀλλ' ὅν εκπληροῦμεν τὰς ἐντολάς,
ἐπάρατος· Χωρὶς γὰρ ἐμοῦ, ὁ Κύριος εἶπεν, οὐ δύ-
νασθε ποιεῖν οὐδέν.

ζθ'. Ὁ, τοῦ θεολόγου θεολογοῦντος, Ὅτι ἐν εἴ-
πωμεν ὅτι ἁμαρτία ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν, ἐκτυτὸς
ἀπα-ῶμεν, παρερμηνεύων ὅτι οὐκ ἀληθῶς, ἀλλὰ
τυκτινοφρόνως εἶρηκε τοῦτο, ἀνάθεμα.

ο'. Ὁ παραφράζων τὸ, Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα
ἡμῶν, τὰ τῶν πολλῶν λέγειν [ἴ. λέγων], καὶ οὐχ
ἐκσττον καὶ τὰ οὐκ εἶτα, ἀνάθεμα· μετὰ πολλῶν καὶ
τὸν Δανιὴλ λέγοντα βλέπων. Ἐξομολογοῦμεν τὰς
ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ.

οα'. Οἱ μεταστρέψαντες ἀπὸ τοῦ Δονάτου διελωσι
τὰς διοικήσεις, καὶ ὁ μὲν παλαιότερος ἐπιμερῆζοι, ὁ
δὲ νέος ἐκλέγοιτο.

οβ'. Τόπον μεταστρέφων ἐπὶ τὴν ὀρθόδοξον, καὶ
τοῦτον ἐπὶ τριετῶν κατέχων, ἔστω ἀνέγκλητος· καὶ
ὁ μεταστρέφων ἐπίσκοπος ἀπὸ Δονάτου, εἰ ἐντὸς
τριετίας ἀφ' οὗ ἐπίστρεφεν ἐνάγοιτο, ἐναγέτω.

ογ'. Κριτὴς ἐπιζητηθεὶς ἐκ τῶν δύο μερῶν, ἀπα-
ράγραπτος.

οδ'. Περιφρονῶν ἐπίσκοπος τὴν ὑπὲρ τῶν αἰρετι-
κῶν ἐπιμέλειαν καὶ ὑπομινησκόμενος, εἰ ἐπὶ τῆς
ἰδίας διάγει ἐπὶ ἑξ μῆνας, ἀνούθυνος. Ἐπιμένων
δὲ καὶ μετὰ τοῦτο τῆ βαθυμίας, ἔξει τὸ ἀκοινῶ-
νητον.

οε'. Πρεσβύτερος καὶ διάκονος ἐπιμαμφόμενος τῷ
ἐπισκόπῳ ἐγκαλεῖται [γρ. ἐκκαλεῖται] γέτοισιν ἐπι-
σκόποις, καὶ μὴ διαπεράτω τὸ πέλαγος.

ος'. Ἐπὶ πολὺ μὴ δυναμένων περιμένειν τῶν εἰς
τὴν σύνοδον ἐπισκόπων ἐληλυθότων, ἀνὰ τρεῖς ἕξ
ἐκάστης ἐπαρχίης ἐπιλεγῶσιν.

οζ'. Οὐ μαρτυρεῖ ἐ ἀφωρισμένος.

οη'. Καὶ ὁ δούλος.

οθ'. Καὶ ὁ ἀπελευθέρως, καὶ ὁ προκατηγορηθεὶς
ἐπὶ τι τῶν οὐ προσδεχομένων τῷ δημοσίῳ, καὶ ὁ
μίμος.

οι'. Καὶ ὁ Ἕλληνας, καὶ ὁ αἰρετικὸς, καὶ ὁ Ἰου-
δαίος.

οια'. Καὶ ὁ κατηγορήσας πολλὰ, καὶ ἐλέγξας οὐ-
δέν· καὶ ὁ μὴ ἐνικυτῶν ἰδ'.

οιβ'. Ὁ κατήγορος ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου μάρτυρας οὐδ
καθίστησιν.

οιγ'. Λέγων ὁ ἐπίσκοπος ὅτι τὸ ἐγκλημα κατὰ
μόνας ὁ πέλας μοι ὠμολόγησεν, εἰ ὁ πέλας ἀρνεῖται,
οὐκ εὐπιστος.

οιδ'. Τὸν μὴ ἐλεγχθέντα κοινῶνίας στερήσας ἐπί-
σκοπος, στεροῦτο καὶ αὐτὸς τῆς ἐτέρων ἡμοίως.

Ἐπιτομὴ κανόνων τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

α'. Αἰρετικὸς, ὁ κατὰ τὴν πίστιν ἀλλότριος· ὁ δὲ
κατὰ τι ἰδίσιμον ζήτημα, σχισματικὸς. Οἱ δὲ σύν-
άγοντες ἀνυπότακτοι τούτους ἐκείνους, παρσυν-

68. Qui prædicat, absque gratia difficilium qui-
dem nos, attamen adimplere mandata, maledic-
tus est : dixit enim Dominus : *Sine me nihil ὅ
potestis facere.*

69. Qui Theologo divinitus dicente: *Quod si di-
camus quod peccatum in nobis non est, nos ipsos se-
ducimus* 4, perperam interpretatur quod non vere,
sed præ humilitate hoc dixerit, anathema sit.

70. Qui exponit illud, et dimitte nobis debita
nostra, quæ multorum sunt dicere, non quæ sin-
gularum et propria, anathema sit : cum Danie-
lem cum multis dicentem videat : *Confitemur
peccata nostra, et peccata populi* 5.

71. Qui conversi sunt ex parte Donati dividant
dioceses, senior dividat, junior vero eligat.

72. Si quis locum aliquem ad fidem orthodoxam
converterit, eumque per triennium retinuerit, sit
sine culpa. Similiter et episcopus conversus a par-
te Donati, si intra triennium ex quo conversus
est repetat, jure agat.

73. Judex ab ambabus partibus expetitus, recu-
sari non potest.

74. Episcopus quam de hæreticis curam debet
suscipere negligens, atque admonitus, si in sua
diocesi degat usque ad sex menses crimine caret.
Quod si postea in desidia persistat, excommuni-
cabitur.

75. Presbyter et diaconus qui de episcopo suo
queruntur, ad vicinos episcopos appellent et mare
non trajiciant.

76. Episcopi qui ad concilium venerunt, cum
ibi diu permanere non possunt, ternos de singu-
lis provinciis eligant.

77. A communione segregatus non fert testi-
monium.

78. Nec servus.

79. Nec libertus, nec ante accusatus aliquo
eorum criminum ob quæ a publico arcetur judi-
cio. Nec histrio.

80. Nec ethnicus, nec hæreticus, nec Judæus.

81. Nec qui multa objecerit crimina, et nihil
probaverit, nec qui natus non fuerit annorum
quatuordecim.

82. Accusator e domo sua testes non producit.

83. Episcopo qui dicit, quod vicinus mihi soli
crimen suum confessus est, et vicinus negat, non
facile fides adhibetur.

84. Episcopus qui privavit communione non
convictum crimine, similiter et ipse aliorum
communione privetur.

Sancti Basilii epistola prima.

1. Hæreticus est, qui a fide alienus : qui vero
circa aliquam levem quæstionem errat, schisma-
ticus. Inobedientes vero qui hos congregant, ab

Ecclesiæ conventu arcendi sunt. Hæretici baptisma A rejiciendum : schismatici vero atque ab Ecclesia alieni, recipiendum. Paracletum Pepusiani Montanum vocant. Unde et qui in ipsum baptizantur, non censentur baptizati. Catharorum, Hydroparastarum, atque Encratitarum baptisma, quamvis non recipiendum, propter Spiritus sancti apud eos defectum, tamen dispensationis gratia recipiatur.

2. Quæ de industria fetum corrumpit, quando- cunque corruerit, homicidio tenetur.

3. Diaconus qui fornicatus fuerit, in laicorum locum relegatus, communione ne prohibeatur.

4. Unum aut duos annos excommunicatur bigamus, tres vero et quatuor trigamus, atque etiam quinque, juxta consuetudinem quæ hactenus invaluit.

5. Hæreticus in fine vitæ pœnitens, discretione B adhibita suscipiendus.

6. Canonicus si matrimonio junctus sit, dis- jungitur.

7. Masculorum animaliumque corruptores at- que homicidæ, et venefici, ac idololatræ juxta antiquam formam suscipiendi.

8. Homicida est qui uxorem iratus securi per- cusserit.

9. Involuntarius homicida est, qui lapide in canem misso, hominem assecutus est, et qui loro ac vimine corripit. Qui vero in rixa fuste aut manu lethale vulnus inflixerit atque interfecerit, ad vol- untarium prope accedit.

10. Qui gladio aut aliquo ejusmodi instrumento usus fuerit prorsus voluntarius est homicida. Idem C latro, hostis, et qui propter aliam causam vene- num dederit atque interfecerit, voluntarius.

11. Necnon etiam quæ abortivos fetus dant et accipiunt.

12. Juxta Domini sermonem, vir et mulier for- nicationis causa separati pariter condemnantur : consuetudo vero adulterum et fornicatorem a con- jugibus non disjungit. Si qua autem mulier dimisso ab uxore viro juncta fuerit, non est adultera ; culpa enim in eam quæ sine ratione dimisit reji- cienda est ; aut quæ etiam adultera est, si cum alio jungatur : dimissus vero, venia dignus est. Qui ve- ro, relicta uxore ad aliam se confert, inæchus ip- se est, atque ipsam mœchari facit, ea etiam cum qua consuetudinem habet.

13. Non coges eum, qui se non ordinatum esse juraverit.

14. Involuntarius homicida decennio pœnitent- iæ subjacebit.

15. Bigamus non est in clerum recipiendus.

16. Pietatis hostis triennio pœnitentiæ subji- ciatur.

Ejusdem epistola II.

1. Presbyter Bianor cum juraverit ac pœnitent- iam egerit, propter illius juramenti levitatem, suscipiendus.

2. Virgines post professionem lapsas exacto anno Patres recipiebant. Quoniam autem validior

ἀγωγοί. τὸ ἐξ αἰρετικοῦ βάπτισμα, ἄδεκτον ἢ δεκτὸν τοῦ σχιστοῦ, καὶ παρασυναγωγίου. Παράκλητον οἱ Πεπουζηννοὶ τὸν Μοντανὸν ὀνομάζουσιν. Ὅθεν καὶ εἰς αὐτὸν ἀβάπτιστοι βαπτίζομενοι. Τὸ τῶν Καθα- ρῶν, καὶ Ἰεροπραστατῶν, καὶ Ἐγκρατιτῶν βάπτι- σμα, εἰ καὶ ἄδεκτον, διὰ τὸ ἐπιληψαί [ἴσ. ἐπι- λειψαί] τοῦτοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, ἀλλ' οὖν οικονο- μίας χάριν ἔστω δεκτὸν.

β'. Ἡ κατ' ἐπιτηδεύσειν φθείρσασα, ὅτε ἂν φθίρῃ, φονεύτρια.

γ'. Διάκονος πορνεύσας, εἰς τὸν τῶν λαϊκῶν με- ταστάς τόπον, ἔστω τοῖς κοινωνίας ἀκώλυτος.

δ'. Ἐνα χρόνον ἢ δύο ἀφορίζεται δίγαμος ἢ τρεῖς δὲ καὶ τέσσαρας ὁ τρίγαμος, καὶ πέντε, κατὰ τὴν ἄρτι συνήθειαν.

ε'. Αἰρετικὸς πρὸς τῶ τέλει μετανοῶν δεκτίος μετ' ἐπικρίσεως

ς'. Ὁ κανονικὸς εἶπου καὶ ζεύγνυται, διαζεύ- γνυται.

ζ'. Ἀρρονοφόρους, καὶ φονεῖς, καὶ φαρμακοὺς, καὶ εἰδωλολάτραις, κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον εἰσδέ- δεξαι.

η'. Φονεὺς, ὁ κατὰ τῆς γυναικὸς διὰ θυμοῦ ἀξίην χρησάμενος.

θ'. Ἀκούσιος φονεὺς ὁ λθὼν ἐπεί κύναι, καὶ ἀνθρώπου τυγῶν, καὶ ὁ παιδεύων ἡμάντι, καὶ λύγῳ ἢ δὲ ἐν μάχῃ ξίλιψ ἢ χειρὶ θοῦς ἐπὶ τὰ καίρια, καὶ ἀνελὼν, ἄγγι τοῦ ἑκουσίου.

ι'. Ὁ ξίφις χρησάμενος, ἢ τοιοῦτω τινὶ, πάντως ἑκούσιος ἢ καὶ ὁ ληστής, καὶ ὁ πολέμιος, καὶ ὁ δε' ἄλλην αἰτίαν ἐπιδού; φάρμακον, εἰ ἀνελεῖ, ἑκού- σιος.

ια'. Καὶ αἱ τὰ ἐμβλωθρίδια καὶ διδοῦσαι, καὶ λαμ- βάνουσαι.

ιβ'. Κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, ἴσως καταδικάζεται καὶ ἄνθρωπος, καὶ γυνή, διὰ πορνείας ἐπορευόμενοι. Ἡ δὲ συνήθεια, τὸν μοιχὸν, καὶ τὸν πόρνον οὐ δια- ζεύγνυσι τῶν συμβίων. Εἰ δὲ τις ἀφῆτω ἄνδρι συ- ζεύσθαι, οὐκ ἔνι τυχὸν μοιχαλῆς ἢ τὸ γὰρ αἴτιον ἐπὶ τὴν ἀλόγως ἀφῆσσαν ἢ καὶ μοιχαλῆς, εἰ πρὸς ἕτε- ρον ζεύγνυται ἢ δὲ ἀφθελὸς συγγνωστός. Ὁ δὲ τὴν γυναικα καταλιπὼν, καὶ ἐπ' ἄλλην ἰὼν, καὶ αὐτὸς, καὶ αὐτὴν μεμοιχεῦσθαι ποιεῖ, καὶ ἡ αὐτῶ συνοι- κούσα γυνή.

D

ιγ'. Οὐκ ἀναγκάσεις τὸν μὴ χειροτονηθῆναι ὁμό- σαυτα.

ιδ'. Ὁ ἀκούσιος φονευτὴς δεκαετίαν ὑποπιπέτω.

ιε'. Ὁ δίγαμος, καὶ ἀκλήρωτος.

ισ'. Ὁ πολέμιστὴς τῇ εὐσεβείᾳ, τριετίαν ὑποπι- πέτω.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ β'.

α'. Ὁ πρεσβύτερος Βιάνωρ ὁμόσας καὶ μεταμε- λούμενος, διὰ τὴν εὐκολίαν ἐκείνου τοῦ ὄρκου, δε- κτίος.

β'. Μετ' ἐνωσῶν τὰς μετὰ τὴν ἑμολογίαν ἐκπι- πτούσας παρθένους οἱ Πατέρες εἰδέχοντο. Διὰ δὲ τὸ

πρατιοίεραν γενέσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, μιγαλίδε facta est Ecclesia, eam quæ virginitatem professā lapsa est, adulteram vocamus et qui talem detinet, mœchum. Virginitem profitetur, quæ profite- tur, quæ post septemdecim annos probata, ut in eo vitæ instituto permaneat deprecatur.

γ'. Καὶ ὁ ἀποτασσόμενος ἐρωτάσθω, καὶ ἐναργῶς φηλογοίτω, ἵνα μετατιθέμενος ἐπιτιμαται.

δ'. Εἰς ἀῤῥεσιν οὖσα παρθένος, εἴτα μεταγνοῦσα, καὶ λαμβάνουσα, εὐθύνεται.

ε'. Ἄνδρα πεπρωκότα ἢ ἰδίᾳ παραλήφεται. Μιανθεῖσαν δὲ γυναῖκα ὁ ἄνθρωπος ἀποπέμφεται· πόρνος γὰρ, οὗ μοιψύς, ὁ εἰς ἐλευθέρην ἐκπεσὼν ὑπογύνιος.

ς'. Ὁ μνηστευθεῖσαν ἀρπάζων, ἀποκαταστήσει τῷ μνηστευσαμένῳ· εἰ δὲ ἀμνήστευτον, τοῖς οἰκείοις ἐγκαταστήσει, καὶ αὐτὰ τὴν ἐκείνων γνώμην προθήσεται τὰ συνοικεῖσια, εἴγε βούλοιντο. Ὁ δὲ, τὸ τῆς περναίας ἐπιτίμιον. εἴσεται.

ζ'. Ἀδελφὸν ἀδελφὴν γυναῖκα ἔχειν ἀδύνατον.

η'. Εἰ γήμη διακονουμένη χήρα, παροῖται. Ὁ δὲ χηρέων, γήμας μόνον, τὸ τῶν διγῶμων ἐπιτίμιον γνοίη. Ἢ δὲ μεθ' ἐξήκοντα ἔτη λαμβάνουσα χήρα, ἀκοινώνητος, ἕως ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας ἀποστή. Εἰ δὲ τις πρὸ τῶν ἐξήκοντα χρόνων ἐγκαταλεξῆται, ἐκείνης τὸ ἐγκλημα ἄφεται.

θ'. Ὅς ἔχει προέφθειρε, συγχωρούμενος ἔχει, τὸ ἐπιτίμιον γνώσεται.

ι'. Εἰ ὁ συζυγεῖς ἀνὰ κορναίαν διαζέγγυται, βέλτιον· εἰ δὲ ἀδιασπάτως συνέζευκται, συγχωρεῖσθω δεγόμενος ἐπιτίμιον.

ια'. Ἀθίσμῳ περιπαρεῖς γάμῳ ἐν ἀγνοίᾳ προσδότερος, μόνης ἀπολαύτω [γρ. ἀπολοβέτω] τῆς προεδρίας, τῆς ἐνεργείας στερούμενος.

ιβ'. Ὁ κρεῶν ὑείων ἀποχρηθὴν ἐπευξάμενος, γελατος. Δεκτίος δὲ, εἰ μεταλήφεται.

ιγ'. Εἰ ἀπηγόρευται τὸ θυνοεῖν, τὸ ἐπὶ κακῶ μαλλων ὥστε μὴ μόνον τὸ ἔργον κωλύσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὴν δὲ ἀπερεύγεται ὄρκον.

ιδ'. Τὴν πρὸς θάνατον ἡμαρτήσας ἡλικίος, μετὰ τοῦ λαοῦ κοινωνεῖ· οὐ γὰρ δις τὸ ἐν ἐκδεδίχεται.

ιε'. Ἡ κητέσσα καθ' ὁδὸν, καὶ ἀμβλήσασα, φοπέτρια.

ισ'. Ἀδημοσιεύτους μὲν τὰς μοιχευθείσας καὶ ἐλεγχόμενας ἐγνωκάμεν· ἀκοινωνήτους δὲ ἰστώμεν, ἕως τὸ ἐπιτίμιον ἀποπληρώσωσιν.

ις'. Ἐὰν ἀλόγως ἀνεχώρησεν ἢ γυνὴ, αὐτὴ μὲν οὐκ ἀνεύθυνος, ὁ δὲ ὑπομείνας, ἀνεύθυνος.

ιη'. Αἱ στρατιώτιδες, αἱ διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐπάνειν ἄλλοις ζευγνόμεναι, συγγνωστότεραι τῶν ἄλλων, αἱ διὰ τὰς ἀποδημίας οὐ περιμένουσιν.

ιθ'. Ὁ τὴν ἀλλοτρίαν ἀφείς, καὶ λαμβάνων ἐλευ-

lata est Ecclesia, eam quæ virginitatem professā lapsa est, adulteram vocamus et qui talem detinet, mœchum. Virginitem profitetur, quæ profite- tur, quæ post septemdecim annos probata, ut in eo vitæ instituto permaneat deprecatur.

3. Qui sæcule renuntiat interrogetur, ac perspicue et clare profiteatur, ut si sententiam mutet, corripatur.

4. Virgo quæ in hæresim lapsa est, ac doinceps resipuit, atque accipit, pœna non multatur.

5. Virum qui fornicatus fuerit, uxor recipiet ; inquinatam vero adulterio mulierem vir remittet. Fornicator enim, non mœchus, qui uxori junctus cum soluta rem habuerit.

6. Qui desponsatam rapit, sponso eam restituet: si vero non desponsatam, suis reddet, atque ex eorum sententia contrahetur matrimonium, siquidem velit. Ipse vero fornicationis pœnas dabit.

7. Fratrem sororem habere uxorem, impossibile est.

8. Si vidua in ministerium allecta nupserit, despicitur : qui vero viduus est, si solum uxorem duxerit, bigamorum pœnam subeat. Vidua autem quæ post sexaginta annos matrimonium contraxerit, excommunicetur, donec ab impuritate recesserit. Si quæ vero ante sexaginta annos allecta fuerit, crimine obstringetur.

9. Qui habet eam quam prius corrupit, modo ei permittatur habere : multæ subiacet.

10. Si conjux propter fornicationem disjungatur, melius : si vero iadivulse copulatus sit, id ei concedatur, suscepta pœna.

11. Presbyter qui per ignorantiam in illicitum incidit matrimonium, sola fruatur præsentia, functione privatus.

12. Qui se a suillis carnibus abstinere jactaverit, ridiculus : suscipiendus est vero, si iis utatur.

13. Si interdictum est jurare simpliciter, id magis propter malum. Itaque non solum opus prohibebis, verum etiam ipsum quod ex eo nascitur juramentum.

14. Clericus qui mortale peccatum commiserit, cum populo communicat : non enim bis idem vindicatur.

15. Quæ pepererit in via, ac neglexerit, homicidii rea est.

16. Adulterii convictas non esse publice traducendas novimus, excommunicatas vero statuimus, donec pœnæ tempus expleverint.

17. Si mulier sine ratione recesserit, ipsa quidem non est insons : qui vero remanserit, culpa vacat.

18. Uxores militum, quæ eo quod eorum viri nusquam appareant, aliis junguntur, venia digniores sunt aliis, quæ propter eorum peregrinationes non exspectant.

19. Qui alienam dimisit, et accepit liberam ac

solutam, corripiendus quidem est propter primam : propter secundam vero, crimine vacat.

20. Quæ contra voluntatem patris secuta est, scortum censetur : si vero parentes reconciliati fuerint, factumque remedium accipere videatur, tamen triennio pœnitentiæ subiaceat.

21. Quæ cum adultero vivit, mœchatur.

22. Ancilla quæ se viro tradiderit, fornicatur ; matrimonio vero jungitur, quæ cum domini consensu id facit. Quæ enim sunt ab iis qui aliensæ potestati subditi sunt, invalida.

23. Vidua quæ virum accipit, criminis expers est.

24. Filius patris potestati subditus, et servus citra dominorum consensum, matrimonium contrahens, culpæ obnoxii sunt.

29. Qui percusserit ad mortem, tum læcessit, tum qui ulciscitur, homicida.

26. Diaconisa cum gentili fornicata, ac pœnitentia ducta, septennio pœnitentiæ subjiciatur.

27. Christianus contumelia Christum afficiens, nullum fructum ex vocatione sua percipiat.

28. Nupsit quædam per ignorantiam viro dimisso : deinde priori ipse restitutus est, ipsa vero dimissa : scortum reputatur per ignorantiam, ac si velit, nubere potest : melius vero, si non nubat.

29. Encratitas, sarcophoros atque apotactitas denuo baptizabis. Quamvis enim dicant se in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum esse baptizatos, verumtamen quoniam malorum auctorem Deum impie asserunt juxta Marcionem, nisi denuo baptizentur, non sunt recipiendi.

30. Quæ a viro dimissa est, sic maneat ; si enim mœchetur, juxta Domini sermonem, alius communione excluditur.

31. Corruptio per vim admissa, crimine vacat : atque ancilla si vim patiatur a domino, insons est.

34. Qui tertium matrimonium contrahit, contra leges peccat. Prout autem Ecclesiæ res nunc se habent, ejusmodi facinora, si non publice traducantur, dissoluta fornicatione tolerabiliora judicantur.

Ejusdem epistola tertia.

1. Clerici qui in delictum incidunt, gradibus dejiciuntur, sive ministrent, sive ordinati sint.

2. Quæ fetum neglexerit, propterea quod amicis rebusque ad vitam necessariis destituta sit, criminis expers est.

3. Non magnum crimen est ancillæ viduæ, si ad secundas nuptias rapiatur : bigamiæ vero pœnam subibit.

4. Homicidarum pœnæ, pro circumstantiarum ratione, augentur aut minuuntur.

5. Voluntarius homicida viginti annos pœnitentiæ subjiciatur.

6. Involuntarius decem annos.

7. Mœchus quindecim annos.

8. Fornicator septennium.

Α θέραν, ἐπιτιμητέως μὲν διὰ τὴν πρώτην· ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ, ἀνεύθυνος.

κ'. Παρὰ γνώμην πατρὸς ἢ ἀκολουθήσασα, πόρνη κρίνεται· εἰ δὲ καὶ οἱ γονεῖς διαλλογεῖται, καὶ τὸ γεγονός θεραπεῖαν ἔχειν δοκεῖ, ὅμως τριετίαν ὑποπιπτεύω.

κα'. Ἡ συζῶσά μοιχῶ, διαμοιχεύεται.

κβ'. Ἐαυτὴν ἀνδρὶ ἐπιδοῦσα δούλη, πορνεύει· συνάπτεται δὲ ἢ μετὰ γνώμης δεσπότου. Τὰ γὰρ τῶν ὑπεξουσίων, ἀδέξια.

κγ'. Ἀνέγκλητος ἢ χήρᾳ λαμβάνουσα ἄνδρα.

κδ'. Ὁ ὑπεξούσιος υἱὸς, καὶ δούλος, δίχα τῶν κυρίων ζευγνυμένοι, ἀνεύθυνοι.

κε'. Ὁ πλήξας πρὸς θάνατον, καὶ ἀρχόμενος, καὶ ἀμυνόμενος ἀνδροφόνος.

κς'. Διάκονος Ἑλληνι προνευθεῖσα καὶ μεταγνοῦσα, ἐπταετίαν ὑποπιπτεύω.

κζ'. Ὑβρίζων Χριστιανὸς τὸν Χριστόν, ἀπὸ τῆς κλήσεως ἀνωφέλητος.

κη'. Ἐγῆματό τις ἀνδρὶ κατὰ ἄγνοιαν ἀφαιμένῳ, εἴτα τῇ προτέρα ἀνέφηεν, ἢ δ' ἀφέθη· πόρνη λογίζεται κατὰ ἄγνοιαν, καὶ εἰ θέλει ζεύγνυται· κάλλιον δὲ εἰ μὴ ζεύγνυται.

κθ'. Ἐγκρατίας, καὶ Σαρκοφόρους, καὶ Ἀποτακτίας, ἀναβαπτίσεις. Εἰ γὰρ καὶ λέγοιεν ὅτι εἰς Πτέρα, καὶ Ἰὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἐβαπτίσθη, ἀλλ' ἐπεὶ κακῶν ποιητὴν τὸν Θεὸν βλασφημοῦσι κατὰ Μαρκίωνα, μὴ ἀναβαπτίζομενοι ἄδικοι.

λ'. Ἡ παρ' ἀνδρὸς ἀφεθεῖσα, μενέτω οὕτως· εἰ γὰρ μοιχᾶται κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, τῆς πρὸς ἕτερον κλείεται κοινωνίας.

λα'. Φθορὰ κατηναγκασμένη ἀνεύθυνος· καὶ δούλη βιαζομένη παρὰ δεσπότου, ἀνεύθυνος.

λβ'. Ὁ τρίγυμος ἄνομος· ὡς δὲ ῥέπη τῆς Ἐκκλησίας τὰ τοιαῦτα βλεπόμενα, ἀστηλίτευτα, κρείττω τῆς ἀνεμίνης πορείας κρινόμενα.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ τρίτη·

α'. Οἱ νληρικοὶ παραπίπτουτες, τῶν βαθμῶν ἀποπίπτουσίν, εἴτε ὑπηρετῶσιν εἴτε χειροτόνηνται.

β'. Ἡ ἀμήσασα τοῦ κυήματος δι' ἐρημίαν ἢ ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδείων, ἀνεύθυνος.

γ'. Ὁ μέγξ πταίσμα τῇ χήρᾳ δούλη πρὸς δεῦτερον γάμον ἀρπαζομένη· τὸ δὲ τῆς διγαμίας ἐπιτίμιον ἔχει.

δ'. Τῶν φονόντων [ἴσ. φονευόντων] τὰ ἐπιτίμια, κατὰ τὸ ἴδιωμα τῆς περιστάσεως ἐπιτίνεται, ἢ ὑρίεται.

ε'. Ὁ ἐκούσιος φονευτής, εἰκοσαετίαν ὑποπιπτεύω.

ς'. Ὁ ἀκούσιος δεκαετίαν.

ζ'. Ὁ μοιχὸς, πεντεκαίδεκαετίαν.

η'. Ὁ πόρνος, ἐπταετίαν.

θ'. Αἱ παρπίπτουσαι μετὰ τὴν ὁμολογίαν παρθέ-
νοι, πέντε καὶ δεκαετίαν.

ι'. Ὁ κλέψης καὶ μεταγνούς, ἐνιζυτὸν, καὶ ἐλεγχθεὶς
δύ, καὶ ἕτερον ἓνα.

ια'. Ὁ ἀρσενοκοίτης, ὡς ὁ μοιχός.

ιβ'. Ὁ ἀλογευσόμενος, ὁμοίως.

ιγ'. Ὁ ἐπίορκος δεκαετίαν.

ιδ'. Ὁ γόης καὶ φαρμακός, ὡς ὁ φονεύων.

ιε'. Ὁ τμηδωρύχος δεκαετίαν.

ισ'. Ὁ ἀδελφόμεικτος, ὡς ὁ φονεύσας.

ις'. Ὁ ἀπειρημένος ἐν συγγενείᾳ γάμος, κατὰ
μοιχόν.

ιη'. Ἐπὶ γάμου συναλλάσσω ἀναγνώστης μην-
στῆ, μενετώ ἀναγνώστης ἀπρόκοπος. Κλεψίγαμος δὲ
ἀπωθεῖσθω.

ιθ'. Ὁμολογήσας διάκονος καὶ πρεσβύτερος χελι-
σιν ἀμαρτῆσαι, τῆς λειτουργίας εἰρχθέντες κοινωνη-
τώσαν.

κ'. Ὁ συνεγνωκώς ἐκάστω, καὶ ἀποκρύπτων, τὸ
ἴσον ἐπιτετίμηται.

κα'. Ὁ ἀρνησυχριστος, διὰ βίου μεταμελεῖσθω.

κβ'. Οὐκ εἴσεσιν εἰς νυκτὸν, ὁ ἀδελφῆ ἢ νύμφῃ με-
μασμένος. Ἀποστάς μέντοι ἐπὶ τριετίαν προσκλαίω,
καὶ ἐξετίαν ὑποπιπέτω.

κγ'. Ὁ τὴν ἰδίαν ἀρεῖς, καὶ λαμβάνων ἑτέρων,
μοιχός ὢν, ἐπιτετίαν ὑποπιπέτω.

κδ'. Ὁ τῆ μητρειᾷ μανείς, ὡς ὁ μανείς ἀδελφῆ.

κε'. Οἱ πολύγαμοι αἰωνώδεις· ἀλλ' οὖν μετὰ τρι-
ετίαν δεχέσθωσαν.

κς'. Οἱ παραδόντες τὴν πίστιν διὰ βασάνων, ὀκτα-
ετίαν ὑποπιπέτωσαν. Οἱ δὲ αὐθαίρετως, ὄωδεκα-
ετίαν.

κζ'. Ὁ ἐκ βίαις ἐπιορκήσας, μετὰ ἐξετίαν δεκτός·
ὁ δὲ ἄνευ ἀνάγκης, μετὰ δύο καὶ δέκα.

κη'. Μὴ χρόνῳ κρίνης, ἀλλὰ τρόπῳ τὰ ἐπιτίμια·
εἰ δὲ ἐμμένωσι ταῖς ἀμαρταῖς, καὶ ἀντιλέγοιεν, οὐ
οὔτε τὴν οικεῖαν ψυχὴν.

Ἡ ἐν τῷ Τροάλλῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ρξε'
τῶν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινόμητου συνελ-
θούσα.

α'. Ἡ τῶν ἀποστόλων πίστις ἀκαινοτόμητος. Καὶ
ἡ ἐν Νικαίᾳ ὁλόκληρος, ἡ τοῦ Ἀρείου δόγμα, β-
θμῶς εἰσάγον θεότητος, διὰ τοῦ ὁμοουσιου κατέστρε-
ψεν. Ἡ ἐπὶ Θεοδοῦρου [Ῥ. Θεοδοσίου] τοῦ μεγίστου
ἐνόδος ἀπαράτρωτος, ἢ Μακεδόνιον, δοῦλον εἰπόντα
τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθήρηκεν. Οἱ ἐπὶ τοῦ μικροῦ
Θεοδοσίου εἰς Ἐφεσον συνιόντες διακόσιοι, τὸν ἀσε-
βίστατον Νεστόριον, ἄνθρωπον ἰδικῶς, καὶ Θεὸν ἰδι-
κῶς εἰπόντα τὸν Κύριον ἐξέλατταντες. Οἱ κατὰ τὴν
Καλιχθόνα τῆ Μαριακῆ συνελήλυθότες ἀεὶμνηστοί,
ἔσυχθα δοκῆσαι τελεσθῆναι τὸ μέγα μυστήριον
φράσαι τολμήσαντα καθελόντες· καὶ Νεστόριον, καὶ
Διόσκορον τοὺς ἐκ διαμέτρου τὰ ἴσα παραλήρησαντα·
εἰς τὴν βασιλεύουσαν πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ ρ' ἐπὶ

9. Virgines post professionem lapsæ, quindecim
annos.

10. Qui foratus est ac resipuit, annum pœnitentiam agat : convictus vero, duos annos.

11. Masculorum concubitor sicut adulter.

12. Qui contra rationem versatus est similiter.

13. Perjurus, decennio.

14. Incantator et veneficus, ut homicida.

15. Qui sepulcra deprædatur, decennio.

16. Qui cum sorore miscetur, ut homicida.

17. Prohibitum in consanguinitate matrimo-
nium, eadem qua adulterium pœna vindicatur.

18. Lector qui ante nuptias rem habet cum
sponsâ, maneat lector, ita ut ad majores gradus
non promoveatur : qui vero furtivum iniiit matri-
monium, expellatur.

19. Diaconus et presbyter confessi se labiis
peccasse, a ministerio remoti communicent.

20. Qui conscius est unicuique, et celat, æquali
pœna multatur.

21. Qui Christum negaverit, per totam vitam
pœnitentiam agat.

22. Non ingrediatur in templum, qui cum sorore
aut sponsa inquinatus est : ubi tamen a pec-
cato destiterit, triennio lugeat, ac sexennio pœ-
nitentiæ subiaceat.

23. Qui propria uxore dimissa, aliam accipit,
cum sit mœchus, septennio pœnitentiæ subiaceat.

24. Qui insano in novercam amore exarsit, ut
c qui sororem deperit.

25. Polygami, belluini sunt : verumtamen post
triennium recipiantur.

26. Qui fidem per tormenta violarunt, octo an-
nos pœnitentiam agant : qui vero sponte et ultro,
duodecim.

27. Qui vi coactus pejeravit, post sexennium
susceptus : si vero citra necessitatem, post
duodecim.

28. Ne tempore, sed modis pœnas expendas : si
vero in peccatis permaneant ac contradicant, tu
vero serva animam tuam.

Synodus CLXV Patrum convocata in Trullo Con-
stantinop. sub Justiniano qui ab amputato na-
so Ῥινόμητος dictus est.

1. Apostolorum fides ne immutetur. Nicæna in-
tegra servetur, quæ Arii opinionem divinitatis gra-
dus introducentem per ὁμοούσιον ev. rtiit. Synodus
sub Theodosio Maximo habita inviolata permaneat,
quæ Macedonium, servum dicentem Spiritum sanc-
tum gradu deturbavit. Ducenti qui sub Theodosio
Juniore apud Ephesum convenerunt, impiissimum
Nestorium, hominem seorsim ac Deum seorsim Do-
minum dicentem expulerunt, Qui apud Chalcedo-
nem cum Marciano convenerunt æternæ memoriæ esse
magnum mysterium opinione tantum peractum esse
ac Nestorium et Dioscorum, qui similia e diametro
perverse ratiocinati fuerant. Apud regiam urbem

centum sexaginta quinque Justiniano imperante A
convenerunt, qui Origenem corporum animarum-
que circuitus affirmantem, necnon etiam Theodo-
ritum contra duodecim Cyrilli capita audacter in-
vectum, anathemate perculerunt. Byzantii a Cons-
tantino coacta est synodus, quæ Honorium Romæ,
ac Sergium Constantinopolis, episcopos unam
voluntatem unamque operationem dogmatibus
suis docentes ejecit.

2. Quæ apostolorum sanctionibus Clementis
opera editis, furtim ab hæreticis inserta sunt, re-
pudianda.

3. Sacerdotes bigami atque impenitentes gra-
du moti sunt : qui vero malum a se removerunt,
sacro munere usque ad certum tempus abstine-
bunt. Neque enim benedicit vulneratus, et qui B
contra leges matrimonium contraxerunt.

4. Et qui post viduitatem conjugium inierunt,
post certum tempus gradibus suis restituantur, ita
tamen, ut ad altiores non promoveantur, conjugio
scilicet dimisso. Qui vero etiam post definitum
tempus, dissoluti et depositi maneant.

5. Clericus cum Domini sponsa matrimonio
copulatus, deponatur : laicus vero excommuni-
cetur.

6. Eunuchus sacerdos ancillas aut alias excep-
tis personis quæ suspicione vacant, ne habeat.

7. Ordinatus, si matrimonio junctus sit, de-
ponitur.

8. Diaconus etiam officium habens, nisi vica- C
rius sit patriarchæ aut episcopi, si ante presby-
teros sedeat, sit omnium postremus.

9. Ingredi cauponam prohibitus est clericus,
magis etiam habere prohibebitur.

10. Azyma Judæorum respuenda : qui vero
etiam medicos ipsos ad se vocat, aut cum iis la-
vatur, ejiciendus est.

11. Et si dictum sit non esse ejiciendam ux-
orem, tamen profectui in melius prospicientes,
præsidi qui ordinatur, ne amplius cum uxore ha-
bitet, denuntiamus.

12. Quamvis Romani eum qui ad diaconatum et
presbyteratum promovetur, uxorem dimittere vo-
luerint : nos diaconorum ac presbyterorum con-
nubia valere volumus : qui autem dissolvere coe-
gerit, deponetur.

13. Presbyter triginta annis minor, et diaconus
viginti quinque, et diaconissa quadraginta, ac
subdiaconus viginti, deponendi sunt.

14. Qui dicit septem diaconos esse, juxta id
quod in actibus dictum est, sciat non de iis qui
mysteriis deserviant, sed de iis qui mensis mi-
nistrabant, sermonem esse.

15. Qui suscipit externum clericum, eumque
ordinat, cum male ordinato deponitur.

16. Qui propter Barbarorum Incursionem locum
mutavit, ubi cessaverit incursio, revertatur ad eam

Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου συνεληλύθασιν ὁ Ὀρι-
γένην σωματικῶν καὶ ψυχῶν περιόδους ἀποφηνάμενον,
καὶ Θεοδοῦρητον κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων θρα-
συνόεντα Κυρίλλου ἀνεθεμάτισαν. Ἐπὶ τὴν Βύζαν-
τον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου συναλεῖται
σύνodus, ἡ Ὀνώριον τὸν Ῥώμιον, καὶ Σέργιον τὸν
τῆς Κωνσταντίνου, ἐν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν
δογματίσαντας ἀποπέδωκεν.

β'. Τὰ παρὰ τῶν ἑτεροδόξων κλοπιμαίως ἐμβε-
δλημένα, ταῖς Κλήμεντος τῶν ἀποστόλων διατάξεις
ἀποκλήρυκτα.

γ'. Ἱερεῖς δίγαμοι καὶ ἡμεταμελείητοι καθήρη-
ται. Οἱ δὲ τὸ κακὸν ἀπελάττοντες, τῆς λειτουργίας
ἐπὶ βῆτον παύσονται χρόνον ὅτι οὐκ εὐλογεῖ γὰρ ὁ
τραυματίας, καὶ οἱ παρανόμως γαμήσαντες.

δ'. Καὶ οἱ μετὰ τὴν χειροτονίαν συζυγέτες, μετὰ
τὸν βῆτον χρόνον τοῖς βῆτοις γνωρίζεσθαι, ἀπρόκο-
ποι μένοντες, δηλαδὴ τὴν συζυγίαν ἀφέμενοι. Οἱ δὲ
μετὰ τὸν ὄρον, καὶ λυόμενοι, ἐκκαθηρημένοι μενεῖω-
σαν.

ε'. Κληρικὸς νόμφη Θεοῦ συναπτόμενος καθαιρεῖσθαι.
Λαϊκὸς δὲ ἀφοριζέσθαι.

ς'. Καὶ εἰνούχος ἱερεὺς, θεραπευίδας, ἢ ἐτέρως,
πλὴν τῶν ἀνυπόπτων μὴ κεκτήσθαι προσώπων.

ζ'. Ὁ χειροτονηθεὶς, εἰ ζεύγεται, καθαιρεῖται.

η'. Καὶ ἑφίκιον ἔχων διάκονος, εἰ μὴ τοποτηρη-
τὴς ἢ πατριάρχου, ἢ ἐπισκόπου, πρὸ τῶν πρεσβυτέ-
ρων καθεζόμενος, ἀπάντων ἐσχάτωτάτος ἔσονται.

θ'. Εἰσιέναι κληρίων κικώλυται κληριαδὲς, καὶ
ἔχειν κωλυθήσεται μῆλλον.

ι'. Ἄζυμα Ἰουδαίων ἀπόπτωστα. Ὁ δὲ καὶ ἰζ-
τροῦς αὐτοῦ προσκαλούμενος, ἢ συλλουόμενος, ἐκ-
πτωτος.

ια'. Εἰ καὶ λέλεκται μὴ ἐκβάλλειν γυναῖκα, ἀλλὰ
τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς προμηθεύμενος, τῷ
χειροτονουμένῳ προδῶν μηκέτι συνοικεῖν γυναικί
παρὰ γέλλομενος.

ιβ'. Κἄν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν εἰς διάκονον καὶ πρε-
σβύτερον προαγόμενον ἀφέναι τὴν γυναῖκα βεβού-
ληται, ἡμεῖς ἐβῶσθαι τὰ διακόνου καὶ πρεσβυτέρου
βουλόμεθα συνοικεῖσιν. Ὁ δὲ βιαζόμενος λύσαι, καθ-
ρημένος.

ιγ'. Πρεσβύτερος τριακοναετίας ἐνδέων, καὶ
διάκονος εἰκοσαπενταετίας, καὶ διακόνισσα τεσσαρα-
κοναετίας, καὶ εἰκοσαετίας ὑποδιάκονος, εὐκαθα-
ρετοί.

ιδ'. Γινώσκω ὁ λέγων ἐπὶ διακόνους εἶναι κατὰ
τὸ εἰρημένον ταῖς Πράξεσιν, ὅτι οὐ περὶ τῶν διακο-
νουμένων τότε μυστηρίους ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν ταῖς
πραξίαις ὑπηρετούντων.

ιε'. Ὁ προσδεχόμενος ξένον κληρικόν, καὶ
χειροτονῶν, σὺν τῷ κακῶς χειροτονηθέντι καθ-
ήρηται.

ισ'. Ὁ διὰ βρβαρικὴν ἐπιδρομὴν μεταναστὰς,
παυσάμενης τῆς ἐπιδρομῆς, παλινοστέτω τῇ καθ'

ἦν ἐκκλησίαν κακλήρωται. Εἰ δὲ μὴ, μετὰ τοῦ Ἀ

προσεληφτός ἀφορίζεσθω.
 ιζ'. Ὁ προεστὼς Ἐκκλησίας κατ' ἐξάρτητον, τὰς
 Κύριας διδασκίαν τὰ δόγματα, καὶ διερμη-
 νεύεται, μὴ οἴκοθεν, ἀλλ' ὡς οἱ θεοὶ Πατέρες δι-
 ἔλαβον.

ιη'. Ὁ διηνεκῶς καθρημένος, καὶ εἰς τοὺς λαί-
 κούς ἀπωσθείς, μεταμελούμενος κειρέσθω καὶ μόνον,
 εἰ δὲ μὴ, τὴν κόμην ἐπιτρεφέτω.

ιθ'. Καὶ ὁ τῆς ἀγράτου μεταδιδούς κοινωνίας,
 ὄβλον ἀπαιτῶν, ἢ ἕτερον εἶδος, καθαιρέσθω.

κ'. Κληρικὸς ἰπποδρομαίαις ἀνίων, εἰ καὶ μελλόν-
 των εἰσιέναι θυμεικῶν ἐν γάμψ μὴ ἀπιστάμενος,
 καθαιρέσθω.

κα'. Ἀγροικαὶ καὶ ἐγγύριοι παροικίαι τριακον-
 ταετίαν ἐχόμεναι, κατεχέσθωσι. Ἐἶδον δὲ τὸ ἀμφι-
 σπητήσιμον ἔξουσιν.

κβ'. Προσβύτερος ἀτίσμψ περιπεσῶν γάμψ καθ-
 αιρέθεις, γαθέδρας μετεχέτω καὶ μόνον, παντός
 διλυθείς τοῦ μιάσματος.

κγ'. Σταφυλαὶ πρὸς τιῶν τῆ ἀναίμακτψ θυσίᾳ
 συνάπτονται. Τὸ δὲ μηκέτι τολμᾶσθαι διωρίζεται.

κδ'. Τινὲς τῶν Πατέρων τὴν ἡμέραν τοῦ θείου
 δεῖπνου μετὰ τὸ δεῖπνήσει προσῆγον. Ἐδοξε τοίνυν
 τῇ συνόδῃ τοῦτο μὴ γίνεσθαι.

κε'. Καὶ οἱ ἐν βαρβαρικῶς ἐκκλησίαις ἱερεῖς, εἰ
 τῆς τῶν συμβίων προσκαίρου ὀμιλίας ἀπέχονται,
 ἀλλ' ὄν μηκέτι ταύταις καθ' οἰονδηποτοῦν ὀμιλεῖ-
 τωσαν τρέπον.

κς'. Εἰ μὴ μετὰ γνώμης ἐπισκόπου, ἔνδον οἴκου
 εἰς εὐκτήριον οὐ προσάγεις.

κζ'. Τὴν ὕδροπαραστατῶν ἀναίρων ἀΐρεσιν ὁ
 Χρυσόστομος ἠνίκα φησὶ, καὶ πέπονθεν ὁ Κύριος,
 καὶ ἐγήγερται, οἶνψ ἐχρήσατο · τοῦτο λαθόντες οἱ
 Ἀρμένιοι, οἶνον προσάγουσι μόνον, οὐκ εἰδότες καὶ
 αὐτὸν τὸν Χρυσόστομον, καὶ Βασίλειον, καὶ Ἰάκωβον
 οἶνψ μεμιγμένω ὕδατι λεηρημένους, καὶ ἡμῖν οὕτω
 παραδεδωκότας προσάγειν. Εἰ τις ὄν ἢ οἶνψ μόνω,
 ἢ ὕδατι μόνω, ἀλλ' οὐχὶ μεμιγμένοις χρῆτο, καθαι-
 ρέσθω.

κη'. Ὁ χειροτονίας ἐπάξιος, καὶ ἐξ ἱερατικοῦ
 τελῶν γένους, καὶ ἐξ ἑτέρου, χειροτονεῖσθω. Ὁ δὲ μὴ
 κεκαρμένος, καὶ εὐλογίας τυχῶν, ἐπ' ἄμβωνος ἱεροῦς
 λόγους οὐκ ἀναγνώσεται.

κθ'. Τελευτῶντος ἐπισκόπου, ὁ κληρὸς διαφυλάξει
 τὰ πράγματα · εἰ δὲ μὴ ὑπολείπεται κληρικὸς,
 ὁ μητροπολίτης αὐτὰ διαφυλάξει ἕως τῆς ἑτέρου
 χειροτονίας.

λ'. Ὁ διὰ βαρβάρων ἔφοδον ἐπίσκοπος μὴ ἐπι-
 στάς τῷ θρόνῳ, καὶ γαθέδραν τὴν οἰκίαν ἐχέτω,
 καὶ χειροτονεῖτω, καὶ πάντα τῆς ἱεροσύνης ἐνεργεῖτω
 βεβαιότατα.

λα'. Ὁ μονάζων μονάζει δεκαετίαν · εἰ γὰρ καὶ ὁ
 ἴστος Βασίλειος τὴν ἀποκειραμένην τὸν ἐπτακαίδε-
 κατον χρόνον θύσει ἀπέφηνεν · ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἀπο-
 στόλου ἐξήκοντα ἔτη οὐσαν τὴν ἐν Ἐκκλησίᾳ χήρην
 ἡγῶντος, οἱ Πατέρες τὴν διακόνισσιν ἔφασαν τσο-

Ecclesiam in eujus cleram ascitus est : sin vero,
 cum eo qui ipsum suscepit segregetur.

17. Qui Ecclesiae eximio quodam modo praepo-
 situs est, Dominicis doceat dogmata, atque inter-
 pretetur non suo Marte, sed sicut sancti Patres
 exposuerunt.

18. Qui in perpetuum depositus est, atque in
 laicorum ordinem redactus, poenitens tondetur,
 idque solum : sin vero, comam nutriat.

19. Et qui immaculatam communionem imper-
 tiendo obolum exigit, aut aliam speciem, depo-
 natur.

20. Clericus qui ad circenses ascenderit, aut
 thymelicis ad nuptias ingressuris non recedit, de-
 ponatur.

21. Rusticanae et quae in vicis sunt parociae si
 per triginta annos possessae fuerint, teneantur :
 infra vero, controversia de iis moveri poterit.

22. Presbyter qui in illicitum incidit matri-
 monium, depositus cathedrae solum particeps sit,
 omni piaculo expurgatus.

23. Quae a quibusdam incruento sacrificio adhi-
 bentur : hoc vero quomium quisquam amplius
 audeat, decreto cautum est.

24. Patrum nonnulli die divinae coenae post-
 quam coenassent, offerebant : visum est igitur
 synodo hoc non amplius fieri.

25. Presbyteri qui in Barbarorum ecclesiis ver-
 santur, etsi uxorum commercio ad tempus absti-
 neant, tamen ne amplius cum iis quolibet modo
 consuetudinem habeant.

26. Nisi cum consensu episcopi, in oratorio
 quod est intra domum non offeres.

27. Eorum, qui solam aquam in sacrificium ad-
 hibebant, haeresim tollens Chrysostomus, quando,
 inquit, passus est Dominus et resurrexit, vino usus
 est. Hoc accepto Armenii vinum solum offerunt,
 nescientes ipsum etiam Chrysostomum, et Basi-
 lium, ac Jacobum vino aqua misto usos fuisse,
 nobisque ut ita offerremus tradidisse Si quis igitur
 aut vino solo, aut aqua sola, non vero mista
 utatur, deponatur.

28. Ordinatione dignus, et qui in sacro censetur
 genere, atque alio, ordinetur : qui vero non est
 tonsus, ac benedictionem consecutus est, in am-
 bone sacros sermones non leget.

29. Episcopo vita excedente, clerus acta illius
 servabit : si autem non relictus est clericus, me-
 tropolitanus ipsa custodiet usque ad alius ordina-
 tionem.

30. Episcopus qui propter Barbarorum incur-
 sionem throno non praesidet, propriam sedem
 obtineat, ordinetque, atque omnia sacerdotii mu-
 nera validissime fungatur.

31. Monachus decennio solitariam vitam deget.
 Licet enim divus Basilius eam quae detonsa est
 septemdecim annos exigere censuerit : verum quo-
 niam praecipiente Apostolo viduam in Ecclesia sexa-
 ginta annos natam eligendam esse, Patres diaconis-

sam quadragenariam fieri dixerant, validiore facta Ecclesia, nos quoque citius sigillum monacho imponimus.

32. Qui includendus est, triennium in monasterio prius degat; ac priusquam includatur ubi alium annum exegerit sic ingrediatur, neque egrediatur, nisi mors aut communis utilitas cogat.

33. Solitarius pulla veste indutus, atque indotens, nisi tondeatur monasterioque includatur, urbe expellatur.

34. Quilibet vitæ procellam fugiens, atque in monasterium ingredi cupiens, ejus rei licentiam habeat.

35. Monachus matrimonio junctus aut fornicans, fornicatoris pœnam subeat.

36. Parentes filiam, quæ solitariam vitam degere inietuerit, sericis vestibus non induent, sicque habitum ei circumponent: hoc enim labentis mundi admonitio est.

37. Monialis non egrediatur e monasterio nisi cum benedictione præpositi: ac neque vero sola, sed cum altera seniore: foris autem nequaquam pernoctet: similiter et monachus, nisi cum præfecti venia, monasterio non egrediatur.

38. Neque mulierem in virorum monasterio, neque virum in muliebri dormire oportet.

39. Quæ a futuro episcopo separata est, post ordinationem ingrediatur monasterium, procul ab episcopi domo, ac episcopi cura fruatur.

40. Quæcunque ex consensu episcopi exstructa sunt monasteria, non amplius sæcularia diversoria fiunt, neque sæcularibus hominibus elocantur.

41. Neque laicum alea ludere oportet: neque histrionem esse.

42. Neque spectaculis et venationibus indulgere.

43. Per totam quadragesimam, exceptis Dominicis et Sabbato, sancta offeruntur.

44. Susceptos a baptisate filios eorum matribus copulari non sines. Si quis vero copulatus fuerit, post separationem, pœnam quoque subeat.

45. Non permittes patrueli matrimonio jungi patruelem, neque filiæ et matri filium et patrem, neque duobus fratribus matrem et sororem, neque duabus sororibus fratres. Si quid vero tale factum fuerit, post dissolutionem, septennio pœnitentiæ subjiciantur.

46. Romani Quadragesimæ Sabbatis jejulant. Admonet igitur synodus in his etiam canonem valere.

47. Armenii ova et caseum Quadragesimæ Sabbatis manducant. Statutum est igitur totum orbem ab his etiam abstinere: Sin vero, penitus excommunicari.

48. Laicus sibi ipsi communionem non imperit: sin vero, septem diebus excommunicatur.

σαράκοντα ἔτι, γίνεσθαι, κραταιώτερας τῆς Ἐκκλησίας γεγεννημένους, καὶ ἡμεῖς δεύτερον τὴν σφραγίδα τῶν μονάζοντι σημαίνομεθα.

λβ'. Ὁ ἐγκλεισθησόμενος τριετίαν προδιάγων ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ πρὸ τῆς ἐγκλείσεως ἕτερον ἐνικυτὸν μετιῶν, οὕτως εἰσῆτω, καὶ μὴ ἐξῆτω, εἰ μὴ βιάζοιτο θάνατος, ἢ πρὸς τὸ κοινὸν λυσιτέλεια.

λγ'. Μελανείμων, καὶ ἀκερσενόμης ἐρημίτης, εἰ μὴ κειρόμενος ἐγκαταλέγοιτο μοναστηρίῳ, τῆς πόλεως ἀπελευθέρωσθαι.

λδ'. Ἄδειαν ἄρας, ὅτι [ἴσ. ὁ τὴν] ζῶλην τοῦ βίου φεύγων, καὶ εἰς μοναστήριον εἰσιέναι βουλόμενος, ἀπενέχοιτο.

λε'. Ὁ μοναχὸς ζευγνύμενος, ἢ πορνεύῳ, δεχέσθαι τὸ τοῦ πορνεύοντος ἐπιτίμιον.

λς'. Οὐκ ἀμφισβουσιεῖσι οἱ γονεῖς συρικῶν τὴν προελομένην μονάσαι, καὶ οὕτως τὸ σχῆμα περιθῆσουσιν· ἀνάμνησις γὰρ τοῦτο τοῦ ῥέοντος κόσμου.

λζ'. Οὐκ ἔξεισι μονάσασα τῆς μονῆς, εἰ μὴ μετ' εὐλογίας τῆς προεστῶσης· καὶ μηδὲ μόνη, ἀλλὰ μετ' ἐτέρου προεστώτου· ἐξουκοῖτος δὲ τὸ ἐπίπταν οὐ γίνεται. Κατὰ ταυτὸ καὶ μονάζων εἰ μὴ μετ' ἐπιτροπῆς ἡγουμένου τῆς μονῆς μὴ ἐξῆτω.

λη'. Οὕτε γυναίκα χρεῶν ἀνδρῶν καθευθεῖσθαι μοναστηρίῳ, οὔτε γυναικῶν ἀνδρα.

λθ'. Ἡ διαζευχθεῖσα τοῦ ἐπισκόπου [ἐπισκοπῆν] δεῖσθαι υἱέλλοντος, μετὰ τὴν χειροτονίαν, εἰσῆτω πρὸς μοναστήριον, τοῦ ἐπισκόπου [τῆς ἐπισκοπῆς] πορρωτάτω, καὶ ἀπολαστέτω τῆς προνοίας τοῦ ἐπισκόπου.

μ'. Οσα κατὰ γνώμην ἐπισκόπου πέπηγε μοναστήρια, οὐκέτι κοσμικὰ καταγωγία γίνεται, οὐδὲ κοσμικοὶ ἀνδράσιν ἐνδιδοταί.

μz'. Οὐδὲ τὸν λατῖκὸν κυδεύειν, δίων, οὐδὲ μῖμον εἶναι.

μβ'. Οὐδὲ θεάτρων, καὶ κυνηγίων ἀνέχεσθαι.

μγ'. Δι' ὅλης τῆς Τεσσαρακοστῆς, δίχα Κυριακῆς καὶ Σαββάτου, τὰ ἁγιασθέντα προσάγεται.

μδ'. Τοὺς ἀναδεχομένους παῖδας ἀπὸ βαπτίσματος, οὐ συναφθῆναι ταῖς τῶν πατέρων ἑσέσις μητέρας· εἰ δὲ τις καὶ συναφθῆναι, μετὰ τὸ ἀποσυναφθῆναι καὶ τὸ ἐπιτίμιον γνοίη.

με'. Οὐ συγχωρήσεις ἐξαδέλφῃ συζυγῆσαι ἐξ-ἀδελφον, οὐδὲ θυγατρὶ καὶ μητρὶ υἱὸν καὶ πατέρα, οὐδὲ θυγατρὶ ἀδελφοῦ μητέρα καὶ θυγατέρα· οὐδὲ θυγατρὶ ἀδελφοῦ ἀδελφού· εἰ δὲ τι τοιοῦτον καὶ γένοιτο μετὰ τῆς διαλύσεως, ἐπταετίαν ὑποπιπέτωσιν.

μς'. Οἱ Ῥωμαῖοι τὰ τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστεύουσι Σάββατα. Ἐπομιμνήσκει τοίνυν ἡ σύνοδος καὶ ἐπὶ τούτων τὸν ἀποστολικὸν κανόνα κρατεῖν.

μζ'. Οἱ Ἀρμένιοι ὡς καὶ τυρῶν τοῖς τῆς Τεσσαρακοστῆς ἐθλοῦσι Σάββατα· ὠρισται τοίνυν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καὶ τούτων ἀπέχεσθαι. Εἰ δὲ μὴ, πάντως ἀφορίζεσθαι.

μη'. Λατῖκος οὐ μεταδίδωσιν ἑαυτῶ· εἰ δὲ μὴ, ἐπταήμερον ἀφορίζεται.

μβ'. Ἐν εὐκτηρίοις οἴκοις, ἔνδοθεν οἴκων οὐκ ἄ
ἐπιτελείουσι βάπτισμα.

ν'. Εἴ τις ὑποκρίνεται δαιμονῶν, τὰ τῶν δαιμονῶν-
των ἐπιτίμια ὑποστῆσεται.

να'. Ὅς ἑαυτὸν ἑκατοντάρχου ἢ μάντεσιν ἐπιδῶν,
ὡς τι τῶν ἀπορήτων μανθάνειν, ἐξαιτίας ὑποπι-
πέτω· κατὰ ταυτὰ καὶ ὁ ἄρκου ἐπισύρομενος. Ὁ
δὲ ἀγύρταις [γρ. ἄγυρταῖς] καὶ νεφοδιώκταις κολλώ-
μενος, καὶ εἰμαρμένη καὶ τύχη πιστεύων, τῆς Ἐκκλη-
σίας ἀποσυνάγωγος.

νβ'. Περιαιρέσθω τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας τὰ
βωτὰ, καὶ τὰ βρωμάτια, καὶ αἱ ὀρχήσεις αἱ εἰς
θεοὺς, καὶ τὰ κωμικά, καὶ τὰ σατυρικά, καὶ τραγικά
πρόσωπα, καὶ ἡ ἐπὶ ληνοῖς τοῦ Διονύσου ἐπέκλησις,
καὶ ὁ ἐπὶ τοῖς πλοῖσι γέλως. Οἱ δὲ ἐπιμένοντες μετὰ
τὸν κενόνα, ὑπεύθυνοι.

νγ'. Τὰ ὑφ' Ἑλλήνων συμπλασθέντα μαρτυρολογία B
μὴ ἐκκλησιάζοιτο.

νδ'. Λαϊκὸς μὴ διδάσκη· μὴ γὰρ πάντες προφηταί,
μὴ πάντες ἀπόστολοι.

νε'. Αἱ ἐν τοῖς ἑργατηρίοις ἐν νομηναῖς πυρ-
καταῖ, καὶ οἱ ταύτας ὑπεραλλόμενοι, καταργεί-
σθωσαν.

ς'. Τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἑβδομάδι πᾶσαν, πᾶς
ἐκκλησιαζέσθω πιστός.

ς'. Ὁ κληρικὸς αἶμα ἑσθίων καθαιρεῖται· ὁ δὲ
λαϊκὸς ἀφορίζεται.

η'. Οὐ διαφθερεῖς θεῖον βιβλίον, οὔτε δόξης δια-
φθαρήναι, εἰ μὴ τέλειον κατηχεύωται.

θ'. Εἰ μὴ βασιλεὺς, οὔτις τῶν λαϊκῶν εἰς ἰλα-
στήριον εἴσσει.

ζ'. Γυναίξι λαλεῖν ἐπ' Ἐκκλησίας οὐκ ἐπιτέτρα-
πται.

ζα'. Ἀφορίζεται νομομαθὴς ἔθαι Ἑλληνικῶν χρω-
μενος, καὶ θεάτροις ἐπαγόμενος, καὶ κυκλῶν
[κυλίων].

ζβ'. Κύρος [ἴσ. Ἄκυρος], ὁ μετὰ τῶν αἰρει-
κῶν γάμος, οἱ δὲ προλαβόντες, εἰ ἐθελοῖεν, μέ-
νοισιν.

ζγ'. Ὁ ἐν ἑδάφει σταυρός, ἀφανίζεται.

ζδ'. Ἀγάπαι καὶ ακούβιτα Κυριακᾶς οὐ τε-
λεῖται.

ζε'. Ἄτακτος κρυψὴ τοῦ ψάλλοντος ἀναιδῶς, καὶ
ὁ ἐπιλέγων τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάρμοστα.

ςζ'. Ἐν ἱερῶν περιβόλῳ καπηλεῖον ἀσύστατον, καὶ D
πωλούμενα βρώματα μάταια.

ςη'. Χριστιανὸς γυναίξιν οὐ συλλοῦεται.

ζη'. Ὁ φωτισθεὶς τὴν πίστιν ἀπαγγελλέτω τῇ
πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος.

ζθ'. Ἀφορίζεται ὁ μετὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Θεοτό-
κου σεμιδάλιον ἢ ἄλλο σκευάζων διὰ τὰ λεγόμενα
λόχεια.

ο'. Εἰ μὴ δι' ὀνάγκην ἀπολιμπάνεται τις ἐκκλησίας,
ἐπὶ τρισὶ Κυριακᾶς, ἀκοινωνήτος.

οα'. Τῷ Τρισυγίῳ ὕμνῳ ὁ συνάπτων τὸ, Σταυρω-
θεὶς, ἑτερόδοξος.

49. In oratoriis quæ sunt infra magnatum ædes,
baptismum non peragent.

50. Si quis simulat se a dæmonio agitari, dæ-
moniacorum supplicia subibit.

51. Quisquis se centurionibus aut vatibus addi-
cit, ut secreti aliquid discat, sex annos pœnitenti-
æ subjaceat : eodem modo et qui juramenta ex-
torquet. Qui circulatoribus et nebulonibus adhæ-
ret, ac factis et fortunæ credit, ab Ecclesiæ con-
ventu arcendus est.

52. A fidelium vitæ ratione auferantur pascua
et brumalia, et saltationes in deorum honorem,
necnon comicæ, satyricæ et tragicæ personæ, at-
que invocatio Bacchi in torcularibus, risusque in
doliis. Qui vero post hunc canonem in his persti-
terint, criminis erunt obnoxii.

53. Conficta a Græcis martyrologia, in ecclesiis
ne recitentur.

54. Laicus ne doceat : non enim omnes pro-
phetæ, neque omnes apostoli.

55. Rogi qui in tabernis noviluniis extruuntur,
quique eos transiliunt, abrogentur.

56. Tota post resurrectionem hebdomada, qui-
libet fidelis ecclesiastico conventui intersit.

57. Clericus sanguinem manducans deponitur :
laicus vero excommunicatur.

58. Non corrumpes divinum codicem, neque
corrumpendum dabis, nisi prorsus inutilis sit red-
ditus.

59. Præter imperatorem, nullus laicorum pro-
pitatorium ingreditur.

C 60. Mulieribus loqui in Ecclesia, non permis-
sum est.

61. Excommunicatur legis peritus, qui more
gentili utitur, ac theatris adhibet, et sese volu-
tat.

62. Invalidum cum hæreticis matrimonium :
qui autem antea contraxerunt, si velint, in eo
permaneant.

63. Crux solo impressa, obliteratur.

64. Agapæ et accubitus Dominicis non pera-
guntur.

65. Inconditus clamor canentis imprudenter,
quique ea quæ in Ecclesia dicuntur effert, minime
congruunt.

66. Intra sacrum septum caupona constitui non
debet : ac ibidem cibis vendi, ineptum.

67. Christianus cum mulieribus non lavatur.

68. Illuminatus quinta hebdomadæ fidem profi-
teatur.

69. Excommunicatur qui post festum Deiparæ
similam aut aliud apparat, propter ea quæ vocan-
tur post partum purgamenta.

70. Si quis circa necessitatem per tres Domi-
nicas ab ecclesia absit, excommunicatur.

71. Qui ad Trisagium hymnum adjicit illud,
Crucifixus, hæreticus censetur.

72. Non sculpes agnum in figuram Christi, sed A illum ipsum.

73. Servus a domino manumissus coram duobus testibus, servitutis expers sit.

74. Qui congregat meretrices in perniciem animarum excommunicatur.

75. Quæ a viro ad alium se confert, adultera est; et qui ab uxore ad aliam se applicat, ex Domini sententia, simili crimine tenetur.

76. Intra templam pecus non introducitur, nisi maxima necessitas in via coegerit.

77. Maximo Sabbato circa mediam noctem in jejunio perseverandum est.

78. Post vespertinum ingressum Sabbati, ne genuflectas.

79. Tum qui dat, tum quæ accipit medicamenta abortionem scientia, homicidæ.

80. Viro non comparente, quæ priusquam de illius obitu certi aliquid compererit, alii nupserit, mœchatur: vir autem qui reversus fuerit, siquidem prædictum sit, accipiat ipsam.

81. Qui gentili more jurat, puniendus.

82. Qui capillos artificiosis nexibus intorquent ad spectantium perniciem, excommunicandi.

83. Uxori addictus, ac per contemptum manens in templo, expellatur etiam e catechumenorum ordine.

84. Mœchus est qui alteri desponsatam ducit.

85. Quidam Judaico more in templis coxerunt mel. Qui igitur hoc permiserit, aut tale acceperit, non est habendus sacerdos. Si quis vero domo attulerit, ipse prout sufficit offerenti, accipiat.

86. Picturæ quæ ad turpia aspectum movent, non sunt pingendæ.

87. Manus in crucis figuram componit, qui Eucharistiam sumpturus est. Qui vero receptaculum aureum, aut aliam materiam vice manus parat, excommunicandus.

88. Delicti qualitas in omnibus consideratur, conversioque perspicitur: atque ita misericordia ad mensuram tribuitur.

οβ'. Οὐ χαράξεις ἀμνὸν εἰς τύπον Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνον αὐτόν.

ογ'. Ἐλευθερούμενος ὑπὸ τοῦ δεσπότη τοῦ δουλοῦ, ἐπὶ δυοῖ μάρτυσιν, εἴη ἀδούλωτος.

οδ'. Ὁ συνάγων πόρναις ἐπ' ὀλίθων ψυχῶν, ἀφορίζεται.

οε'. Ἢ ἐξ ἀνδρὸς ἐπ' ἄλλον ἰοῦσα, μοιχαλὶς· καὶ ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐπ' ἄλλην, κατὰ τὸν Κύριον ὁμοίως.

ος'. Ἰεροῦ ἔνδον οὐκ εἰσάγεται κτήνος, εἰ μὴ καταλαβούσης ἐν ἰδῶ μεγίστης ἀνάγκης.

οζ'. Τῷ μεγίστῳ Σαββάτῳ, περὶ μίσσας νύκτας τὴν νηστειάν διαρκετέον.

οη'. Μετὰ τὴν ἑσπερινὴν ἔσοδον τοῦ Σαββάτου, μὴ γονυκλίην.

οθ'. Καὶ ὁ διδοὺς, καὶ ἡ λαμβάνουσα ἀμβλωθρίδια, ἀνδροφόνου.

οι'. Ἀνδρὸς ἀφηντουμένου, ἢ πρὸ τοῦ πεισθῆναι λαθοῦσα, μοιχᾶται· ὁ δὲ ἐπιστρέψας ἀνὴρ, εἰ προσέρηται, λήψοιτο αὐτήν.

ια'. Ὁ Ἑλληνικῶς ὀνομαζόμενος, ἐπιτιμητέος.

ιβ'. Οἱ τὰς κόμας ἐμπλοκῆς ἐπινοοῦντες, πρὸς λύμην ἐργαζόμενοι τῶν ὀρώντων, ἀφοριστέοι.

ιγ'. Ὁ ὑπογύναιος, καὶ καταφρονητικῶς μένων ἐν ἱερῶ, ἐξωθείσθω καὶ τῶν κατηχομένων.

ιδ'. Μοιχὸς ἐστὶν ὁ τὴν ἐτέρῳ μνησθευθεῖσαν [γρ. μνηστειθεῖς] ἀγόμενος.

ιε'. Ἰουδαίικῶς ἐν ἱεροῖς τινες ἔψησαν μέλη· ὅς οὖν τοῦτο συγχωρήσειεν, ἢ λάβοι τοιοῦτον, οὐκ ἱερεὺς. Εἰ δὲ τις οἴκοθεν ἄγει ὧδε, κατὰ τὸ ἀρκοῦν τοῦ προσάγοντος λήψοιτο.

ισ'. Αἱ πρὸς τὰ ἀισχρὰ κινεῖσαι τὴν ὄρασι· γραφαί, ἀζωγράφητοι.

ις'. Τὰς παλάμας εἰς σκυρὸν τυποῖ ὁ μεταληψόμενος· ὁ δὲ δοχεῖον χρυσοῦν, ἢ ἄλλην ὕλην ἀντὶ χειρὸς σκευάζων, ἀφοριστέος.

ιη'. Ἢ τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ πᾶσι σκοπεῖται ποιότης, καὶ ἡ ἐπιστροφή καθοραται, καὶ οὕτω μετρεῖται τὸ ἔλεος.

SYMEONIS LOGOTHETÆ

ANNALES

INDE A REGNO LEONIS ARMENI USQUE AD NICEPHORUM PHOCAM

Vide inter scriptores quos complectitur tomus noster centesimus nonus, col. 665.

SYMEONIS METAPHRASTÆ

OPERUM PARS TERTIA

COMPLECTENS

VITAS SANCTORUM A SYMEONE METAPHRASTE SCRIPTAS

MONITUM EDITORUM.

Difficillimum est in codicibus mss. et in editionibus, quibus Vitæ sanctorum descriptæ sunt, Vitas a S. Metaphraste scriptas discernere ab iis quas Metaphrastes vel interpolavit, vel immutatas adoptavit, vel quas alii post Metaphrastem ex scriptis ejus confecerunt. Hic difficultati lucem qualemcunque affundunt tres catalogi quos Deo Allatius, de scriptis auctoris nostri agendo, confecit; primus scilicet Vitarum quas Metaphrastes scripsisse refertur apud Lipomanum et apud Surium; secundus Vitarum quæ certo a Metaphraste scriptæ non sunt; tertius Vitarum, quæ attenta auctoritate codicum et considerata scribendi ratione, Metaphrastem certo auctorem habent. Catalogi illi non leviter, sed nature confecti fuisse videntur. Novum subsidium in discernendis Vitis sanctorum a Metaphraste exaratis conferre possunt duo catalogi, quos hic subjicimus, unus quem Hanckius, in libro suo *De scriptoribus Byzantinis*, magna diligentia composuit; alter quem Daniel De Nessel confecit ex codicibus mss. Bibliothecæ Vindobonensis. Hic sequuntur.

MARTINI HANCKII

Catalogus Vitarum quas Symeon Metaphrastes composuit.

(*De Byzantin. rerum scriptor. in 4°, Lipsiæ 1677.*)

---

1. Historia de Martyrii et Marciani martyrio: A quorum ille subdiaconus, hic cantor Ecclesiæ Constantinopolitanæ; uterque Pauli Constantinopolitanorum patriarchæ notarius fuit: uterque sub imperatore Constantio, Constantini Magni filio, Ariano, revera quidem propter orthodoxiam, sed tamen criminum perpetratorum specie, mortem obiit.
2. Historia de Joannis Chrysostomi, Antiocheni Syri, Constantinopolitanorum patriarchæ vita. Rebus ante patriarhatum ab ortu, circiter A. C. 355, præmissis; incipit a Chrysostomi patriarchatu, A. C. 398; desinit in Chrysostomi exsilio, A. C. 403; rebus subjunctis ad obitum, A. C. 407.
3. Historia de sancti Matthæi apostoli et evangelistæ vita et martyrio.
4. Historia de sancti Lucæ apostoli et evangelistæ vita et martyrio.
5. Historia de sancti Joannis apostoli et evangelistæ vita et martyrio.
6. Historia de sancti Philippi apostoli vita et martyrio.
7. Historia de sancti Jacobi apostoli vita et martyrio.
8. Historia de sancti Thomæ apostoli vita et martyrio.
9. Historia de Sabbatii, Trophimi et Dorymedontis martyrio, quod Sabbatius apud Antiochenos in Syria, Trophimus et Dorymedon apud Synadenos in Phrygiâ sub imperatore Probo subierunt.
10. Historia de Thyrsii, Leucii, Philemonis, Apollonii et sociorum martyrio, quod in Bithynia sub imperatore Decio sustinuerunt.
11. Historia de Menedoræ, Metrodoræ, Nymphodoræ virginum Bithynarum martyrio, quod sub imperatore Maximino subierunt.
12. Historia de Joannicii abbatis vita, qui in Bithyniæ vico Marycato, anno imperatoris Leonis IV (qui Constantinum Copronymum patrem habuit) decimo quarto, Christi 793, natus, postquam iconomachus fuerat, vitæ solitariæ cultor, tandem in Bithynia monasterii quod exstruxerat et Eustachio martyri dedicaverat, abbas, anno imperatoris Michaelis Balbi quinto, et Christi 825 decessit.

13. Historia de Marcelli Acœmetarum abbatis A in Iconio sinu Cilicum civitatis episcopus, cum sorore sua Zenobia, sub imperatore Diocletiano, sustinuit.
14. Historia de Euphemiæ virginis martyrio, quod in ChalceJonia Bithynorum regione sub imperatore Diocletiano sustinuit.
15. Historia de Anthimi Nicomediensis, Nicomediensium episcopi, martyrio, quod sub imperatore Maximiano passus est.
16. Historia de Indi eunuchi, Domnæ virginis et aliorum martyrio, qui sub imperatore Maximiano intra Nicomediam Bithyniæ urbem, tum in B incenso templo Christianis repleto, tum extra illud perierunt.
17. Historia de Julianæ virginis martyrio, quod intra Nicomediam patriam sub imperatore Maximiano sustinuit.
18. Historia de Barbaræ virginis martyrio, quod Nicomediæ sub imperatore Maximiano subiit.
19. Historia de Eulampii et Eulampiæ Nicomediensium fratris et sororis martyrio.
20. Historia de Theodori Tyronis (alias Teronis) militis martyrio, quod apud Amasenos in Ponto sub imperatore Maximiano sustinuit.
21. Historia de Abrahami Mysii eremitæ vita, qui sæculo post C. N. sexto, deserta sponsa sua, solitaria ad Hellespontum in Mysia vitam egit.
22. Historia de Theophanis vita, quem patria C Constantinopolitanum Ager magnus, in Sigriana Mysiæ minoris regione, monasterium habuit abbatem, circiter A. C. 818 mortuum.
23. Historia de Abercii, Hieropolitanorum, in minore Phrygia, episcopi vita, qui sub imperatoribus M. Antonino et L. Vero claruit.
24. Historia de Carpi et Papyli Pergamenorum Phrygum, martyrio, quod in Lydia Thyatirensium ille quidem episcopus, hic autem diaconus, cum sociis, sub imperatore Decio, sustinuerunt.
25. Historia de Timothei vita, qui Lystram Lycaoniæ civitatem patriam habuit, Pauli apostoli discipulus, Joannis evangelistæ successor, Ephesiorum in Ionia episcopus, Ephesi, sub imperatore Nerva, martyr obiisse dicitur.
26. Historia de Fusebiæ virginis Romanæ vita, quæ virgo, cum in urbem Cariæ Mylassam venisset, nomine suo dissimulato, se ξένον, id est hospitam dixit; ibi monasterium Sancto Stephano martyri sacrum excitavit, in quo vitam clausit, sæculo post C. N. quinto.
27. Historia de Matronæ Pergensis vita; quæ Matrona urbem in Pamphylia Pergen patriam habuit, Domitiani uxor, Theodatæ mater, viro tandem posthabito quanquam invito, in monasteriis vitam transegit.
28. Historia de Zenobii martyrio, quod Cægarum in Iconio sinu Cilicum civitatis episcopus, cum sorore sua Zenobia, sub imperatore Diocletiano, sustinuit.
29. Historia de Sozonis opilionis, patria Cilicis, martyrio, quod apud Pompeiopolitanos in Cilicia, sub imperatore Maximiano subiit.
30. Historia de Bonifacii Romani martyrio quod apud Tarsenses in Cilicia sustinuit.
31. Historia de Clementis Ancyranus in Galatia episcopi vita et martyrio, qui A. C. 257 natus, A. C. 277 episcopus creatus, patriam suam Ancyram sub imperatore Maximiano, circiter A. C. 809, martyrio suo nobilitavit.
32. Historia de Platonis Ancyranus Galatæ martyrio, quod in patria urbe sustinuit.
33. Historia de Mennæ Ægyptii martyrio, quod imperantibus Diocletiano et Maximiano miles, sub iisdem in Galatarum urbe Cotyæo sustinuit.
34. Historia de Eustratii, Auxentii, Eugenii, Mardarii, et Orestæ martyrio, quod sub imperatoribus Diocletiano et Maximiano in Cappadocia subierunt.
35. Historia de Longini centurionis martyrio, qui natione Judæus, Christi pendentis in cruce custos, ad religionem Christianam conversus, persecutionis auctore Pilato, Cæsareæ Cappadocum urbe, mortem pro Christo subiisse dicitur.
36. Historia de Mercurii martyrio, quod patre Gordiano Scytha natus, militum dux, Cæsareæ Cappadocum urbe, sub imperatore Decio sustinuit.
37. Historia de Mamantis Paphlagonis martyrio, quod Cæsareæ Cappadocum urbe, sub imperatore Aureliano subiit.
38. Historia de Severiani militis martyrio, quod Cæsareæ Cappadocum urbe sub imperatore Licinio sustinuit.
39. Historia de Gregorii Parthi vita, qui multiplices ab Armentis afflictiones ob Christianam religionem passus, ad eam et regem et populum Armeniorum convertit; horum aliquandiu episcopus, tandem solitudinis amator, filium Arostanem in episcopatu successorem accepit, qui concilio Nicæno interfuit, A. C. 325.
40. Historia de Romuli, Zenonis, Eudoxii et Marcarii martyrio, quod Romulus quidem sub imperatore Trajano, cæteri vero sub imperatore Diocletiano in Armeniæ minoris urbe Melitine, subierunt.
41. Historia de Hieronis et sociorum martyrio; ex quibus Hiero urbem in Cappadocia Tyanam patriam habuit, cum 30 sociis martyrium in Armeniæ minoris urbe Melitine sub imperatoribus Diocletiano et Maximiano passus.
42. Historia de 40 martyrum, 39 militum Cappadocum, cum quadragesimus ab iis aufugisset, ejus loco custodem carceris, paganum hominem, Christianum repente factum, martyrii socium consecutorum martyrio, quod in Sebastianorum urbe, quam vetustiores quidem in Cappadocia, recentiores autem

in Armenia minore sitam esse docent, sub imperatore Licinio, sustinuerunt.

43. Historia de Spiridonis in insula Cypro episcopi Trimmythuntini vita, qui sub imperatore Constantino Magno vixit, et concilio Nicæno interfuit, A. C. 325.

44. Historia de Ignatii Theophori, Antiochenorum in Syria episcopi, martyrio quod anno imperatoris Trajani xi, Christi 108, in urbe Roma subiit.

45. Historia de Luciani martyrio, qui Samosatam urbem Syrorum patriam habuit, Antiochenus in Syria presbyter fuit; apud Nicomedienses in Bithynia, sub imperatore Maximiano, circiter A. C. 312, martyr obiit.

46. Historia de Cypriani, Antiochenorum episcopi, vita et martyrio, quod cum Justina virgine Antiochena, sub imperatore Decio, subiit.

47. Historia de Artemii martyrio, quem imperator Constantius Ægypto præfererat, imperator Julianus Antiochiam vocatum, ibidem et provincia et vita privavit.

48. Historia de Symeonis Stylitæ, seu Columellæ senioris, natione Cilicii, vita, qui monasterio egressus, montem Antiochenæ ditionis in Syria situm ascendit, ibique multos annos in columnis primum brevioribus, tandem ad 40 cubitorum altitudinem erecta stetisse dicitur, anno imperatoris Thracis quarto, Christi 460, mortuum.

49. Historia de Ananiæ, unius e 70 Christi discipulis, martyrio, quod in patria, id est, Syrorum urbe Damasco, sustinuit.

50. Historia de Ephræmi Syri vita, qui Edessam Syrorum urbem patriam habuit, Ecclesiæ Edessæ diaconum, sub imperatore Valente, mortuus est.

51. Historia de sancti Danielis prophetæ et trium ejus sociorum vita.

52. Historia de Charitonis confessoris, Iconiensis Lycaonii, vita, qui sub imperatore Aureliano vix martyrium effugit, præter alia duo monasteria lauram, quæ Pharus quoque dicitur in Palæstina condidit, in quo monasterio mortuus est.

53. Historia de Cyriaci anachoretæ vita, qui anno imperatoris Theodosii junioris xl, Christi 447, Corinthi natus, cum in pluribus monasteriis egisset monachum, per quinquennium eremita, denique in Charitonis monasterium, quod erat in Palæstina, reversus, ætatis 107 annis transactis, anno imperatoris Justiniani primi xxix, Christi 555, vitam in eodem monasterio clausit.

54. Historia de Theodori Graptæ vita, qui patria Hierosolymitanus intra Palæstinam in Sabæ monasterio monachus, multa propter imaginum cultum quem defendebat, ab imperatoribus Iconomachis, Leone Armeno, Michaele Balbo et Theophilo passus, tandem apud Bithynos exsul in carcere mortuus est.

55. Historia de Melanæ Romanæ vita, quam feminam, inuito inter ipsam et maritum continentis pacto, in Orientem digressam, conditis aliquot in Palæstina monasteriis, ibidem mortuam refert.

56. Historia de Cornelii centurionis Palæstinorum Cæsariensis vita, quem Petrus apostolus ad Christianam religionem convertit.

57. Historia de Galactionis et Epistemes vita et martyrio, quos conjuges, matrimonio vitam solitariam præferentes, in monasteria digressos, tandem martyrium in Arabia prope Sinam montem passos esse narrat.

58. Historia de Samonæ, Gurizæ, Abibi, Mesopotamorum, martyrio, quorum duo priores sub imperatore Diocletiano, tertius sub imperatore Licinio martyres obierunt.

59. Historia de Danielis Stylitæ vita, qui Mesopotamiæ vicum patriam nactus, sub imperatoribus Leone, Zenone, Basilisco monachum egit.

60. Historia de Acindyni, Pegasii, Anempodisti, Aphthonii, Elpidiphori martyrio, quod in Persia sub Sapore Persarum rege sustinuerunt.

61. Historia de Acepzimæ, Josephi et Æitbalæ Persarum martyrio, quod ille senex octogenarius, hic presbyter, iste diaconus in Persia, rege Persarum Sapore, subierunt.

62. Historia de Anastasii Persæ vita, qui ex Persia in Palæstinam profectus, in Anastasii monasterio prope Hierosolymam urbem, anno imperatoris Heraclii x, Christi 620, vitam monasticam iniit; postea in Persiam reversus, sub Chosroe Persarum rege, martyr, anno imperatoris Heraclii xviii, Christi 628, vitam clausit.

63. Historia de Bacchi et Sergii Romanorum martyrio, quod imperatore Maximiano in Africa, sub ejus præfecto Antiocho, sunt passi.

64. Historia de Vari sociorumque martyrio, quod in Ægypto, sub imperatore Maxmiano, sustinuerunt.

65. Historia de Caterinæ (alias Hæcaterinæ) virginis martyrio, quod in Ægypto, sub imperatore Maxentio, Alexandriae subiit.

66. Historia de Menæ, Hermogents et Eugraphi martyrio, quod in Ægypto, sub imperatore Maximo, Alexandriae sustinuerunt.

67. Historia de Epimachi Ægyptii martyrio, quod Pelusini montis eremita in Alexandrinorum Ægyptiorum urbe subiit.

68. Historia de Athanasii episcopi Ægyptiorum Alexandri vita, qui Ecclesiæ Alexandrinæ presbyter, A. C. 325, concilio Nicæno interfuit, in Alexandrini Alexandrinorum episcopi mortui locum, A. C. 326, episcopus creatus, cum diu graves ab Arianis afflictiones passus, episcopatum annis 46 gessisset, sub imperatore Valentiniano I mortuus est, A. C. 373.

69. Historia de Euphrosyne, Alexandrinæ virginis Ægyptiacæ vita, quæ virgo sub imperatore Theodosio, Arcadii filio, nata, vitam in ædibus paternis per annos 18, in monasterio per annos 38, in terris per annos 56 egit, circiter A. C. 470 obiit.

70. Historia de Theodoræ vita, quam feminam apud Alexandrinos in Ægypto natam imperatoris

Zenonis temporibus ibidem virtutibus claram, post A adulterium a se commissum deserto marito, intra monasterium ab Alexandria militaribus octodecim remotum, inter monachos pro viro habitam, reliquum ævum transegisse narrat.

71. Historia de Joannis Eleemonis, id est misericordis, Alexandrinorum episcopi vita, qui patriam in Ægypto Amathuntem, patriarchatum in Ægypto Alexandrinum, anno imperatoris Phocæ quinto, Christi 606, nactus, in patria quo iter mox e vivis abiturus susceperat, diem suum obiit, anno imperatoris Heraclii vii, Christi 616.

72. Historia de Patapii eremitæ vita, qui Thebas Ægypti urbem patriam habuit.

73. Historia de Aretæ martyrio, quod sub Elebaanæ Æthiopum rege Christiano, civitatis in Æthiopia Naganæ præses, cum eam Dunaanus Arabum rex Christianis inimicus occupavisset, cum aliis martyribus obiit.

74. Historia de Eustathii martyrio, quod sub imperatore Trajano dux militum, sub eodem ad religionem Christianam cum suis conversus, cum Theopiste uxore, Agapio et Theopisto filiis, sub imperatore Adriano, in urbe Roma, subiit.

75. Historia de Sophiæ Italæ martyrio, quod cum tribus filiis, fide, spe et charitate, sub imperatore Adriano, in urbe Roma, subiit.

76. Historia de Eugeniæ Romanæ virginis martyrio, quod in urbe Roma, sub imperatoribus Valeriano et Galieno sustinuit.

77. Historia de Georgii Capadocis martyrio, quem vulgus cum Dracone pugnam iniisse putat, imperator Diocletianus cum tribunum militum, denique comitem creavisset, in urbe Roma, propter Christianam religionem occidi jussit.

78. Historia de Anastasiæ Romanæ viduæ martyrio, quod in urbe Roma sub imperatore Diocletiano sustinuit.

79. Historia de Anastasiæ Romanæ virginis martyrio, quod sub imperatore Diocletiano subiit.

80. Historia de Eleutherii, patria Romani, Illyricorum episcopi martyrio, quod cum Evamphia matre, sub imperatore Adriano, sustinuit.

81. Historia de Nicetæ Gothi martyrio, quod Romanorum imperatore Gratiano, Gothorum rege Athanarico, Christianos Gothos tum Danubii accolos persequente, sustinuit.

82. Historia de Gregorii episcopi Siculorum Agrigentini vita, qui ex vico ad Agrigentum urbem ortus, a Macario episcopo Hierosolymitano diaconus Hierosolymitanus, tandem ab episcopo Romano episcopus Agrigentinus Theodori successor creatus est.

83. Historia de Agathæ virginis, patria Catanæ, martyrio, quod intra Siciliam in urbe Catana, sub imperatore Decio tertium consulatum gerente, A. C. 251, sustinuit.

84. Historia de Dionysii Areopagitæ Atheniensis, quem sanctus Paulus apostolus ad religionem Christianam convertit, vita et martyrio. Primus Atheniensium episcopus, quem postea plures primum Parisiensium episcopum fuisse narrant, sub imperatore Domitiano, martyr obiit.

85. Historia de Theocistæ Lesbiæ virginis vita, quæ virgo patriam habuit Methymnam urbem in Ægei maris prope Phrygiam Asiæ provinciam Græcorum insula Lesbo, quæ nonnullis etiam Mytilene dicitur, vitam monasticam in Paro Græcorum insula coluit.

86. Historia de decem martyrum martyrio, quod in Græcorum insula Creta sub imperatore Decio sustinuerunt.

87. Historia de Andræ Cretensis vita, qui sub imperatore Constantino Copronymo Iconomacho mori quam imaginum cultum damnare maluit.

DANIELIS DE NESSEL

Catalogus Vitarum quas Symeon Metaphrastes composuit.

(Ex Catalogo Biblioth. Vindobon. mss. Græc. in fol. Indicis I pag. 109.)

Symeonis, cognomine Metaphrastæ, qui fuit magister et logothetes in aula Constantinopolitana, decimoque post Christum sæculo floruit.

Historia vitæ S. Alexii;

Historia martyrii S. Panteleemonis;

Historia vitæ S. Nicolai, episcopi Myrensis;

Versus compunctorii forma confessionis secundum ordinem alphabeticum;

Canticum sacrum ordine alphabetico,

Synaxarium in crucifixionem Christi versibus politicis;

Historia martyrii sancti Nicetæ Gothi;

Historia martyrii sancti Eleutherii episcopi Illyrici, et historia martyrii sancti Polyucti;

Historia martyrii sancti Demetrii proconsulis;

Vita sanctæ Mariæ, quæ in virili cœnobio, sub habitu virili et nomine Marini, sanctissime vixit, nec nisi post obitum femina deprehensa est;

Historiæ vitæ sancti Joannis Chrysostomi fragmentum;

Vita sancti Thryphonis martyris, patria Cambasensis in Phrygia, Nicææ autem in Bithynia.

A. C. 250 sub imp. Decio passi;

Martyrium sancti Isidori Alexandrini martyris.

- Martyrium sanctæ Agathæ virginis et martyris ; A**
Martyrium sanctorum martyrum, Faustæ, Eveiasii et Maximoi ;
Vita beati Eugenii et Mariæ ejus filiæ in cœnobio sub habitu virili dictæ Marini ;
Martyrium sancti Nicephori, martyris Antiochiæ in Syria ;
Vita et martyrium sancti martyris Blasii, episcopi Sebastiæ in Cappadocia, et sociorum ejus ;
Martyrium sanctorum Pamphili, Valentii, Pauli, Seleuci, Porphyrii, Theoduli, Juliani et sociorum (initio quidem ab Eusebio ipsius sancti Pamphili amico intimo, et Cæsareæ in Palestina episcopo conscriptum, multis autem post sæculis a Symeone Metaphraste interpolatum ;
Vita sancti Andronici et uxoris ejus Athanasia ; B
Martyrium sancti Orestis Tyanæ in Cappadocia sub imp. Diocletiano ;
Martyrium sancti Victoris et sancti Stephanidis ;
Martyrium sancti Vincentii, archidiaconi Cæsaraugustani ;
Narratio miraculi a SS. martyribus Guria, Samona et Abibo, Edessæ editi ;
Martyrium sancti Platonis ;
Martyria, Vitæ et Encomia SS. mensis Octobris, nempe :
Martyrium sanctæ Ananiæ ;
Martyrium SS. Cypriani et Justinæ ;
Martyrium sancti Dionysii Areopagitæ ;
Martyrium sanctæ Charitines ;
Commentarius in sanctum apostolum Thomam ; C
Martyrium SS. Sergii et Bacchi ;
Vita sanctæ Pelagiæ Antiochenæ ;
Martyrium SS. Eulampii et Eulampiae ;
Martyrium SS. Probi, Tarachi et Andronici ;
Martyrium SS. Carpi, Papyli et sociorum ;
Martyrium SS. Nazarii, Gervasii, Protasii et Celi ;
Martyrium sancti Luciani ;
Martyrium sancti Longini Centurionis ;
Commentarius in sanctum evangelistam Lucam ;
Martyrium sancti Vari ;
Martyrium sancti Andree in Crisi ;
Martyrium sancti Artemii ;
Vita sancti Hilarionis ;
Vita sancti Albericii ;
Commentarius in sanctum apostolum Jacobum fratrem Domini dictum ;
Martyrium S. Arethæ ;
Martyrium SS. Marciani et martyrii notariorum ;
Martyrium sancti Demetrii ;
Martyrium sanctæ Anastasiæ Romanæ senioris ;
Vita sancti Abramii eremitæ ;
Martyrium SS. Zenobii et Zenobiæ ;
Martyrium sancti Epimachi ;
Vita sancti Joannis Chrysostomi archiepiscopi Constantinopolitani ;
Martyrium sancti Platonis ;
- Martyrium sanctæ Catharinæ virginis ;**
Vita sancti Alypii Stylitæ.
Martyrium sancti Jacobi Persæ ;
Vita et martyrium sancti Stephanis Junioris ;
Commentarius in S. Andream apostolum ;
Narratio miraculi a sancto Michaelæ archangelo, Chonii sive Colossii in Phrygia editi ;
Narratio vitæ, rerum gestarum et miraculorum sancti Nicolai Myrensis in Lycia episcopi ;
Martyrium sancti Nicetæ Gothi ;
Martyrium sanctæ Euphemie virginis ;
Vita sancti Ambrosii, episcopi Mediolanensis ;
Martyrium SS. Eustratii, Auxentii, Fulgentii, Orestis et Mardarii ;
Vita sanctæ Theodoræ Alexandrinæ ;
Vita sancti Joannis Eleemosynarii, patriarchæ Antiocheni ;
Historia martyrii sancti Polyucti militis et martyris ;
Martyrium sanctæ Catharinæ virginis ;
Vita sancti Symeonis Stylitæ primi sive senioris, qui A. C. 468 centenariorum major obiit ;
Certamen sancti martyrii Mamantis ;
Certamen sancti martyris Anthimi episcopi Nicomedie, qui A. C. 302 passus est ;
Martyrium sancti Babilæ, episcopi Antiocheni ;
Narratio miraculi a sancto Michaelæ archangelo Chonii sive Colossii in Phrygia editi ;
Martyrium SS. Eudoxii, Romuli, Zenonis et Macarii ;
Martyrium sancti Sozontis ;
Martyrium sancti Severiani ;
Martyrium SS. martyrum Menedoræ, Metrodocæ et Nymphodocæ ;
Vita sanctæ Theodocæ Alexandrinæ ;
Martyrium sancti Autonomii episcopi ;
Res gestæ sancti Cornelii centurionis ;
Martyrium sancti Nicetæ Gothi ;
Martyrium sanctæ Euphemie ;
Martyrium sanctæ Sophiæ et fillarum ejus, Pisteos, Elpidis et Agapæ ;
Martyrium SS. martyrum Trophini, Sabbatii et Dorimedontii ;
Martyrium sancti Eustathii et uxoris ejus Theopistes, et duorum filiorum, Agapii et Theopisti ;
Martyrium sanctæ Theclæ virginis ;
Vita sanctæ Euphrosinæ virginis Alexandrinæ ;
Commentarius in sanctum Joannem apostolum et evangelistam ;
Martyrium sancti Gallistrati et sociorum ;
Vita sancti Charitonis confessoris ;
Vita sancti Cyriaci anachoretæ ;
Vita et martyrium sancti Gregorii, episcopi magnæ Armeniæ ;
Martyrium sancti apostoli et martyris Ananiæ, Vita et martyrium SS. martyrum Cypriani et Justinæ virginis ;
Martyrium sancti Dionysii Areopagitæ ;
Martyrium sanctæ Charistinæ virginis ;

- Commentarius in sanctum apostolum Thomam; A**
Martyrium SS. Sergii et Bacchi ;
Vita sanctæ Pelagiæ Antiochenæ ;
Martyrium SS. Eulampii et Eulampiæ ;
Martyrium SS. Probi, Taræchi et Andronici ;
Martyrium SS. Carpi episcopi Thyatirensis, Pa-
pyli diaconi et sociorum ;
Vita et certamen SS. martyrum Nazarii, Ger-
vasii, Protasii et Celsi ;
Vita et martyrium sancti Luciani ;
Martyrium sancti Longini centurionis ;
Martyrium sancti Andreae in Crisi.
Commentarius in sanctum apostolum et evan-
gelistam Lucam ;
Martyrium sancti Vari et sociorum ;
Martyrium sancti Artemii ;
Vita et conversatio sancti Hilarionis ;
Vita sancti Abercii.
Commentarius in sanctum apostolum Jacobum
cognominatum fratrem Domini ,
Martyrium sancti Arethæ et sociorum ;
Martyrium SS. Marciani et martyrii notariorum;
Martyrium sancti Demetrii.
Vita et martyrium sanctæ martyris Anastasiæ
Romanæ ;
Vita sancti Abramii et sanctæ Mariæ neptisejus;
Martyrium sancti Zenobii et sororis ejus ;
Martyrium sancti Epimachi ;
Martyrium sancti Dionysii Areopagitæ ;
- Martyrium sanctæ virginis Charitines ;**
Vita et pœnitentia sanctæ Pelagiæ Antiochenæ;
Martyrium SS. Eulampii et Eulampiæ ;
Martyrium Longini centurionis ;
Commentarius, in sanctum apostolum et evan-
gelistam Lucam ;
Martyrium sancti Demetrii ;
Vita sancti martyris ;
Vita et martyrium sancti Stephani junioris ab-
batis montis Sancti Auxentii, e regione Byzantii
circa Bithyniam siti, qui A. C. 767, ob sanctarum
imaginum cultum, sub imp. Constantino Copro-
nymo passus est ;
Martyrium sanctæ Catharinæ virginis ;
Vita sancti Ambrosii, episcopi Mediolanensis.
B Martyrium SS. martyrum Menæ, Hermogenii et
Eugraphi ;
Martyrium SS. Eustratii, Auxentii, Eugenii,
Mardarii et Orestis ;
Martyrium sancti Nicephori, martyris Anthio-
chæ in Syria ;
Martyrium sancti Blasti ;
Martyrium sancti Nicethæ Gothi ;
Martyrium sancti Ananiæ ;
Commentarius in sanctum apostolum Thomam ;
Martyrium sancti Demetrii ;
Vita sancti Symeonis Stylitæ primi sive senioris;
Martyrium sancti magni martyris Georgii ;
Martyrium sancti Eustratii et sociorum.

MENSIS JANUARIUS.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΗΣ ΩΣΙΑΣ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΑΛΕΧΑΝΔΡΕΙΑ.

VITA ET CONVERSATIO

SANCTÆ EUPHROSYNES ALEXANDRINÆ.

(Anno 420.)

[Græce nunc primum editur ex cod. Reg. Paris, sæculi XI, Mss. Græc. n. 1526, f° 213; Latine ex Surio ad diem 1 Januarii; Bolland, 11 Febr.]

Α'. Ἄρτι τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα Θεοδοσίου τοῦ Α παιδὸς Ἀρχαδίου εὐσεβῶς διιθυνοτος, ἀνὴρ τις, Παφνούτιος ὄνομα, κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν μεγάλῳ πολὶν ἐγνωρίζετο πλούτῳ τε θαφιλῆς, καὶ εὐγενεῖα τῆ κατὰ κόσμον περιφανῆς, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἀρετῆς πλούτῳ κομῶν, καὶ εὐγενεῖα ψυχῆς σεμνουμένου. Γυναικὶ οὗτος συνέζευκται φιλαρέτῳ, καὶ πολλὴν ἐχούσῃ πρὸς Θεὸν τὴν εὐσεβειαν, ὡς εἶναι ταύτην τὴν συζυγίαν ἀψευδῆ τῷ ὄντι, καὶ οικειῶς ἐξ ὁμοφύτων ἔχουσαν. Ταύτην ἀτεκνουσαν ὄρων ὁ ἀνὴρ ἠνιάτο· καὶ πῶς γὰρ οὐ; ἐπεὶ καὶ γάμοις ὠμιλητικῶς ταῦτο βούλεται προηγουμένως τὸ παίδων γενέσθαι κατῆρ. Ἐζήτει τοίνυν τοῦ λυποῦντος λύσιν εὐρεῖν, καὶ τῆ κοινωνίᾳ τοῦ βίου τὸ πρᾶγμα καλῶς κοινωνήσας, πρὸς τὸν πάντα δυνάμενον καταφυγεῖν συμβουλεύετο. Ὅθεν ἡ μὲν νηστείας καὶ προσευχῆς προσκειμένη, Ἄνναν ἐμίμητο, καὶ τὰ ἐλευθέρως ἐφθέγγετο· Ἄδωνά, λέγουσα, Κύριε Σαβαώθ, ἐὰν ἐπιδόμενος ἐπιέλῃς ἐπὶ τὴν δουλην σου, καὶ ἔψῃς μοι τέκνον ἐκ μήτρας ἐμῆς, τῷ δωρησάμεν σοι προσάξω τοῦτο Θεῷ. Ὁ δὲ τὰ ἱερὰ φροντιστήρια περιήει τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀσκουμένους εἰς κλεῖαν Θεοῦ ἐκκαλούμενος.

Β'. Καὶ δὴ κατὰ τι σεμνεῖον ἱερὸν εἶναι πυνθάνεται γέροντα, ᾧ πολλὴν ἡ τοῦ βίου καθαρότης τὴν πρὸς Θεὸν ἐμνηστεύετο παρρησίαν· τοῦτῳ παραδελῶν ὁ Παφνούτιος, καὶ τὰ προσήκοντα διομιλησάμενος, εἶτα καὶ περὶ τῶν προκειμένων ἤξίου· Ἐπίδελψον ἐπ' ἐμὲ, λέγων, καὶ τὴν ἐμὴν ἴδε, Πάτερ ταπεινώσιν, καὶ τὸ συνέχου τῆς ἀθυμίας μοι διάλυσον νέφος τῷ φωτὶ τῶν σῶν προσευκῶν. Χρόνος γὰρ ἤδη σγῆρος, ἀφ' οὗ συνῶν γυναικὶ νυαζούσῃ τε ὡσπερ ἐγὼ, καὶ τῶν ἐκ τοῦ γάμου μετέχων ὀχλήσεων, τῶν ἐκ τούτου καλῶν, εἶπερ τοῦτο καλὸν ἡ παιδοποιεῖα, κλεινῶς ἀπεστέρημαι· καὶ τῆ ἀτεκνώσει ὅλος ἀθυμῶν συνέχομαι, εἰ μὴ τι ἄλλο τοῦ ἐκ τῶν γειτό-

I. Cum Romanorum scepra Theodosius Arcadii filius regeret, vir quidam, nomine Paphnutius, cognoscebatur in magna civitate Alexandrina, divitiis quidem locuples, sed multo magis virtutis divitiis et animi nobilitate splendidus ac præclarus. Is matrimonio erat conjunctus mulieri virtutis studiosæ, et quæ magna erat in Deum pietate, adeo ut esset hoc revera minime fallax conjugium, et quod benevolentia utrinque tenebatur. Hanc filios non habentem cum videret maritus,angebatur animo. Quidni enim? Nam quicumque junctus est matrimonio, hoc principaliter cupit, se filiorum esse patrem. Quærebat ergo invenire rationem, qua ab hac liberaretur molestia: et cum rem vitæ suæ sociæ recte communicasset, consulebat ut confugeret ad eum qui potest omnia. Quocirca illa quidem vacans jejuniis et precibus, Annam imitabatur, et ea, quæ illa, loquebatur: Adonai, dicens, Domine Eloi Sabaoth, si aspiciens aspexeris super ancillam, et dederis mihi filium ex utero meo, offeram tibi Deo, qui es daturus¹. Ille autem sacra obibat monasteria, eos, qui in ipsis exercebantur, provocans ad Deum.

II. Porro autem cum audiisset in quodam sacro monasterio esse senem, cui magna vitæ puritas conciliabat apud Deum fiduciam, eum adiens Paphnutius, cum, quæ conveniebat, esset collocutus, deinde eum rogavit de iis, quæ erant proposita: Aspice, dicens, ad me, Pater, et vide meam humilitatem, et luce tuarum orationum discute nubem mœroris, quæ me premit. Est enim jam longum tempus, ex quo versans cum uxore, quæ est æque atque ego juvenis, et molestiarum matrimonii particeps, iis, quæ sunt ex eo, bonis, si matrimonii bonum est liberorum susceptio, sum privatus miserabiliter: et propterea quod caream liberis, totius premor animi ægri-

¹ Reg. 1, 11.

tudine, si nihil aliud, probra non ferens vicinorum, qui me irridentes, tanquam sterilem et infertilem conviciis appetunt. Hæc ille quidem dicebat cum lacrymis, prehensans pedes sacrosancti illius senis. Ille autem (sunt enim misericordes, qui virtuti et Deo dant operam) verbis flectitur Paphnutii, et se totum confert ad orationem. Justi itaque oratio, operante apud Deum vi eorum, quæ ipsum ad hoc provocabant, jejuniis et precibus, et communicatione ac benignitate in pauperes, fuit exaudita ab eo, qui audit preces eorum, qui ipsum invocant in veritate: et Paphnutio nascitur filiola, quæ ab infantia præ se ferebat eximiam corporis pulchritudinem: quæ etiam utique subindicabat elegantem et scitum, qui in ea postea fait, animum: et protinus quidem solvit matris filiorum egestatem, solvit autem patris quoque tristitiam. Ut ergo etiam esset nomen conveniens illi rei, quam erant assecuti, eam protinus nominant Euphrosynem, hoc est, lætitiā.

III. Hanc ergo Paphnutius, cum esset fide fructus, alebat potius virtute, quam iis quæ carnem pinguefaciunt: et iis quæ stant ac manent, magis quam iis quæ efflorescunt, persuadet animum adhibere, et animæ curam gerere rei immortalis, magis quam ejus quod cito marcescit, docebat corporis. Ipsaque aspiciens ad virtutem parentum, et ab illorum probitate animum non habens discrepantem, crescebat, ut corpore, ita etiam animæ pulchritudine. Erat ei jam annus duodecimus, et mater e vita præsentis excesserat. Filia autem sic formata, et ei ætate procedente virtutem magis habens accedem, desiderabat verum sponsum, et, quam ille diligit, curam gerebat animæ pulchritudinis. Qui autem attondebant res solas corporeas, et spectabant illius formam corporis, et recte sciebant, quam esset nobili loco nata, octavum decimum jam annum agentem patrem convenientes, petebant in matrimonium. Is autem, cum non posset eorum postulata repellere, uni, qui præstabat omnibus opibus, gloria et virtute, despondet puellam, consilium capiens ejus virtute, longe indignissimum, ut qui non aspexerit ad filiæ suæ statum, et illius in Deum pietatem: nec quod tota evasisset Deo familiaris, etque soli placere, et ejus sponsa perpetuo esset meditata. Horum ergo ille nihil reputans, parabat nuptias filiæ minime convenientes. Sed zelans zelavit Dominus ejus verus sponsus, et abripit quidem a matrimonio, et iis, quæ consequuntur matrimonium, ut procedens ostendet oratio: eam autem ad vitam compellit præstantiorem, quæ eam ipsi conjungebat per multam puritatem.

IV. Nam cum pater quidem hoc cepisset consilium, non esset autem illa tuta, si non sonis prius precum particeps, quarum ipsa erat fructus, sic veniret ad nuptias, benedictionis gratia ad magnum illum senem venit cum parente. Deinde cum illius audisset sermones, et monachorum tunc primum

Α νων οὐ φέρων ὀνειδισμοὺς, οἱ με καὶ ὑποταθῆζοντες ὡς ἄγονόν τε καὶ ἄκαρπον τοὺς ὀνειδέει βάλλουσι. Ταῦτα ὁ μὲν σὺν δάκρυσιν ἔλεγε τῶν τοῦ θεοῦ γέροντος ἐκείνου ποδῶν ἐπιτόμενος. Ὁ δὲ (συμπαιθεὶς γὰρ καὶ φιλοικτιρμονεὶς οἱ ἀρετῇ καὶ θεῷ προσανέχοντες) τοὺς τοῦ Παφνουτίου καμπτέται ῥήμασι, καὶ ἔλον ἑαυτὸν φέρων τῇ προσευχῇ δίδωσιν. Ἡ τοῦ δικαίου τοιοῦν δέησις, ἐνεργουμένη τῇ πρὸς θεὸν νεύσει τῶν εἰς τοῦτο προβαλλομένων αὐτὸν, ταῖς νηστεαῖς τε καὶ ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ πρὸς τοὺς δεομένους κοινωνικῇ τε καὶ φιλανθρώπων, ἐπακούοντα ἔσχε τὸν ἀσὶ τῆς δεήσεως εἰσακούοντα τῶν ἐν ἀληθείᾳ ἐπιχαλουμένων αὐτόν. Καὶ γεννᾶται τῷ Παφνουτίῳ θυγάτηρ πολλὴν ἐκ βρέφους ἐμφατῶν τὴν σωματικὴν ὠραιότητα, ἧτις τάχα τὴν μετὰ ταῦτα τῆς ψυχῆς ὑπέμφαινεν ἀστείότητα· καὶ λύει μὲν εὐθύς μητρὸς ἀτεκνίαν, λύει δὲ καὶ πατρὸς τὴν κητέθειαν. Ἴνα οὖν οἰκτερον αὐτῇ καὶ τὸ ὄνομα ἦ, οὐκ οὐτοὶ πράγματος ἀπελασόν, τοῦ γ' ἐκείνην καλεῖσθαι διέγνωσαν, καὶ εὐφροσύνην εὐθύς ὀνομάζουσι.

Γ'. Ταύτην οὖν ὁ Παφνουτίος εὐχῆς οὖσαν καρπὸν ἀρετῆς μᾶλλον ἢ τὴν σάρκα παιδύουσιν ἔτρεψε, καὶ τοὺς ἔστωσι καὶ μένουσιν, ἢ τοὺς ἀπανθοῦσι προσανέχειν ἀνέπειθε, καὶ ψυχῆς ἐπιμελεῖσθαι πράγματος ἀθάνατου, ἢ τοῦ ταχὺ μαραινομένου ἐδιδασκε σώματος. Καὶ αὐτῇ πρὸς τε τὴν τῶν γεννητόρων ἀρετὴν ἀφορῶσα, καὶ τῆς ἐκείνων καλοκαγαθίας τὴν γνώμην οὐκ ἀπέδουσαν ἔχουσα ἠΐξανεν ὥσπερ δὴ σώματι, οὕτω καὶ ψυχῆς ὠραιότητι. Ἔτος ταύτη δωδέκατον ἦν, καὶ ἡ μήτηρ βίου τοῦ παρόντος ἀπῆν· ὁ πατὴρ δὲ οὕτω διαπρατομένην, καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῇ προκοπούσης, καὶ τὴν ἀρετὴν ἔχουσα μᾶλλον προστιθεμένην, τὸν ἀληθῆ Νομφίον ἐπέθει, καὶ οὗ ἐκεῖνος ἐρᾷ ψυχικοῦ κάλλους ἐπιμελεῖτο. Οἱ δὲ τοὺς σωματικοῖς μόνοις προσκείμενοι, τὴν τε τοῦ σώματος ὥραν ὀρώντες, καὶ ὅπως εὐγενείας εἶχεν ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, ὁκτῶ καὶ δέκατον ἔτος που διανούσαν, εἰς λόγους ἐρχόμενοι τῷ γεγεννηκότι, πρὸς μνηστεῖαν ταύτην ἤτοῦντο. Ὁ δὲ τὰς τούτων ἐντεύξεις οὐχ οἶός τε ὦν ἀπέσασθαι, ἐνὶ τῶν πάντων πλοῦτῳ τε καὶ δόξῃ καὶ ἀρετῇ διαφερόντι, τὴν παιδᾶ κατεγγυᾶται· πολὺ τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἀνάξιον βουλευσάμενος, ἅτε μὴ πρὸς τὴν τῆς παιδὸς κητέστασιν ἀπιθῶν, καὶ τὸ ἐκείνης φιλόθεοι, καὶ ὅπως ἔλη θεῷ προσώκειτο, καὶ τούτῳ ἄρεσαι μόνῃ, καὶ αὐτῷ νομφεῦσθαι διὰ μελέτης ἐτίθετο. Τούτων οὖν ἐκεῖνος οὐδὲν ὑπολογισάμενος, γάμον ἀπέδοντα τῇ παιδί παρεσκεύαζεν. Ἀλλὰ ζηλῶν ἐξέγλωσε Κύριος ὁ ἀληθῆς ἐαυτοῦ νομφίος, καὶ ἀφαρπάζει μὲν, ὡς προῖων ὁ λόγος δηλώσει, γάμον τε καὶ τῶν μετὰ γάμων· εἰς βίον δὲ ταύτην κρεῖττονα συνωθεῖ, τὸν διὰ πολλῆς αὐτῷ συνάπτοντα καθαρότητος.

Δ'. Ὡς γὰρ ταῦτα τῷ πατρὶ μὲν βεβούλευτο, οὐκ ἦν δὲ ἀφελὲς ἄρα μὴ μετεληφύταν καὶ τῶν τοῦ γέροντος εὐχῶν πρότερον, ὦν καὶ καρπὸς ἐτύγγχανεν αὐτῇ, οὕτω πρὸς τὸν γάμον ἔλθειν, εὐλογίας χίρι πρὸς τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἄμα τῷ τεκόντι φοιτᾷ. Εἶτα λόγων ἐκείνου ἀκούσασα, καὶ τὴν τῶν μοναχῶν,

τότε πρῶτον ἐωρακίαια κατάστασιν, πολλάκις, ἔφη, Μακάριοι οἱ τὴν πολιτείαν ταύτην διὰ Θεὸν μετερχόμενοι. Καὶ ὁ γὰρ τοῖς διορατικοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς ὅπερ ἡ καρτερός ἐβούλετο θεασάμενος, κατάλληλον αὐτῇ ποιεῖται καὶ τὴν εὐχὴν· Ὁ Θεός, εἰπὼν, τὸ συνοῖσόν τῇ σῆ, τέκνον, ποιήσαι ψυχῇ, καὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ φόβον στηρίξειε, καὶ τῶν ἡτοιμασμένων ἀγαθῶν ἀξιώσειε τοῖς εὐηρεστηκόσιν αὐτῷ. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ οὕτως αὐτῇ ἐπευξάμενος, ἐνήσει διπλοῦν τῇ ἐκείνης ψυχῇ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα, καὶ ἀντίπει σφοδρότερον τὴν ἐνοῦσαν αὐτῇ φλόγα πρὸς θεοσέβειαν. Ἐκπιούσα τοῦτον οἶκον Μακάριοι, κἀκὶν ἔλεγεν, οἱ τὴν τῶν μοναχῶν μετερχόμενοι πολιτείαν, ὅτι κἀνταῦθα ἢ οὐδὲν διαφέροντα τῆς τῶν ἀγγέλων πολιτείας βιοῦσι, καὶ μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν τῆς αἰωνίου ζωῆς ὀπολεύσουσι.

Ε'. Τὴν δὲ οἰκίαν καταλαβούσα ἡμέλει μὲν σώματος καλλοπισμοῦ τοσοῦτον, ὡς μηδὲ ψυχρῶ ὕδατι τὸ πρόσωπον ἀπονίπτεσθαι, δάκρυσι δὲ καὶ νηστείας τὴν τῆς ψυχῆς ἐπαθροῦνεν ὡρασιότητα. Περιδέρβεται δὲ καὶ ἐνώτια, καὶ χτυτὸς ὁ χεῖρας κοσμῶν πρὸς τὸν τῆς ψυχῆς κόσμον μετεβρόθυμίζετο τοῖς πένυσιν ἐπιγορηγόμενος. Οὐκ ἦν αὐτῇ ἐσθῆς ἡ μολακὴ περισπούδατος, ἀλλ' ἀντ' ἐκείνης ἡ τῶν τριχίνων ἀμφιασις ἐσπουδάζετο. Ὀμηλικῶς ὡς ταῖς πρὸς ἡδονὴν τι λεγούσαις ἔβλεπε, ἀλλὰ ταῖς ὁμοίων ἐχούσαις αὐτῇ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα, διαπαντὸς ἐφίλει συγγενέσθαι. Γραῶν δὲ ὕθλους καὶ γυναικώδεις κενουργίας οὐδὲν ἄκρων αὐτῆς τῶν ὠτίων ψαύειν ἠέλεγετο. Ἦν δὲ αὐτῇ καὶ τοῦτο διὰ σπουδῆς, τὸ τοῖς ἐνδημῶσι τῶν μοναχῶν, ὅγε κατὰ σκοπὸν εὐσεβῆ τῷ πατρὶ παρενέβαλλον, διαλέγεσθαι τε μᾶλλον καὶ παρ' ἐκείνων τὰ θεὰ διδάσκεσθαι.

Σ'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μίση καὶ μετάπεμπος ὁ πατήρ εἰς τὸ ἀσκητήριον, ἵνα ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐτύγγανεν, ἀφικνεῖται, τὴν μνημὴν ἐπιτελέσων σὺν τοῖς μοναχοῖς τοῦ δευκαμένου τὸ φροντιστήριον. Αὐτόθι γοῦν ἐπὶ τρεῖς ὄλας ἡμέρας τοῦ κατὰ σάρκα πατρὸς τῷ μοναστηρίῳ προσμενίνοντος, ἡ εὐφροσύνη κειροῦ λαθρομένη, τινὰ μεταστελαιμένη τῶν μοναχῶν ἐκ τῶν τῆς Σκήτεως σεμνείων, θετικῇ τότε προνοίᾳ καταλαβόντα τὴν Ἀλεξάνδρειαν (μέγας δὲ οὗτος τὴν ἀρετὴν ἦν), αὐτῷ κοινοῦται τὰ τῆς βουλής. Καὶ αὐτὸς εὐθὺς· "Ἦκουσας, ἔφη, καὶ αὐτῇ φιλόθεος οὖσα καθὼς ὁρᾶν ἔχω, καὶ θεοῖς ἐνασχολουμένη διδάγματα, οἷα ἐν τοῖς εὐαγγελίοις φησὶν ὁ Σωτήρ, καὶ ὡς ὁ τιμῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ αὐτὸν ἀνάξιος αὐτοῦ δεικνυται. Ταύτη τῇ διδακτικῇ χρωμένη, καὶ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀπαιρωθήσασα τὴν διάνοιαν, ὅσα βιβούλευσαι ταχὺ προθυμήθητι, καὶ πῦρ ἐν καρδίᾳ λαβούσα τοῦ ἐπὶ γῆς αὐτὸ βεβληκότος Χριστοῦ, σκεῦτον μὴ ῥαθυμίας τοῦτο καὶ ἀναθάλαις ἀποσβέσει, ἀλλ' ὅτι τάχος εἰς πέρας τὸ ἐπὶ νοῦν ἀγαγεῖν. Οὐδεὶς γὰρ βλαβὴν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον, ὡς τὰ θεῖα φησι Λόγια, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, ὠθετός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ταῦτα πυθομένη παρὰ τοῦ γέροντος, πολλὴν εἰσ-

vidisset statum, sæpe dixit : Beati qui hoc vitæ genus propter Christum suscipiunt. Ille autem cum animi perspicacibus oculis, quid puella vellet, esset contemplatus, preces quoque fudit ejus desiderio convenientes : Deus, o filia, dicens, faciat quod sit tuæ animæ futurum conducibile, et in ejus timore confirmet, et dignam censeat bonis paratis iis, qui ipsi placuerunt. Cum hæc dixisset, et sic ei esset precatus, illius animæ duplicem immittit erga Deum amorem, et vehementius accendit eam, quæ inerat, pietatem. Domum ergo revertens, rursus dicebat : Beati qui suscipiunt vitæ genus monasticum, quoniam et hic sic vivunt, ut parum aut nihil ab angelis differant : et postquam hinc excesserint, vita fruntur æterna.

V. Cum domum autem venisset, negligebat quidem cultum corporis, adeo ut nec aqua quidem frigida faciem lavaret : lacrymis autem et jejuniiis, animæ lætificat speciem. Torques autem, innaures, et monilia, et aurum, quod manus exornabat, traducebatur ad ornatum animæ, suppeditatum pauperibus. Non erat ei curæ mollis vestis, sed illius loco ei curæ erat inducere cilicium. Ex æqualibus non iis omnino delectabatur, quæ loquebantur ad voluptatem : sed cum iis, quæ sibi similem habebant in Deum amorem, semper lubenter verebatur. Aniles autem nugæ, et vanos mulierum sermones, ne summas quidem suas aures sinebat tangere. Erat vero hoc quoque ei studio, cum iis, qui illic versabantur, monachis, quique pia aliqua de causa ad partem accedebant, disserere, et ab illis divina discere.

VI. Non multum intercessit temporis, et pater accersitus venit in monasterium, ubi erat ille magnus, simul cum monachis peracturus memoriam illius, qui exstruxerat monasterium. Cum illic ergo tres totos dies mansisset in monasterio pater ejus secundum carnem, Euphrosyne accepta occasione, et accersito quodam monacho ex monasteriis Scetis, qui tunc divina providentia venerat Alexandriam (erat autem is magnus virtute), ei suum communicat consilium. Ille autem : Audiisti, inquit, ipsa quoque cum sis pia in Deum, quantum possum videre, et versata in doctrina divina, quænam Salvator dicit in Evangeliiis, quod qui patrem aut matrem honorat plus quam ipsum, ipso indignus efficitur². Hæc utens doctrina, et hac sententia tuum erigens animum, quod statuisti, cito velis effectum reddere : et ignem in corde suscipiens ejus, qui eum misit in terram³, vide ne socordia et mora cum extinguas : sed quam primum ad finem deducas id quod animo agitas. *Nemo enim mittens manum ad arutrum (ut divina dicit Scriptura), et retro conversus, est aptus regno cælorum*⁴. Hæc cum audivisset a sene, ejus verbis paret protinus, et ab eo petit, ut monasticum consequatur habitum. Ille

² Matth. x, 37. ³ Luc. xii, 49. ⁴ Luc. ix, 62.

autem prompto et alacri animo implevit, quod A
preces consuetas, et quidquid erat in more posi-
tum, implevisset, monastico eam induit habitu.
Et cum precatus esset ei finem scopo convenien-
tem, in suum revertitur monasterium.

αὐτῇ περιβάλλει σχῆμα. Ἐπευξάμενός τε αὐτῇ τέλος τῆ σκοπῆ συμπίρον, εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανατρέ-
φει μονῆν.

VII. Postquam autem pius ille senex recessis-
set, contiderabat apud se Euphrosyne, quomodo
et ubi sibi datum ad mercaturam exerceat talen-
tum, maxime cum sciret patrem sibi fore impedi-
mento ad id quod desiderabat. Cum ergo quæsis-
set modum, per quem posset omnino latere et be-
nevolentiam patris, et sponsi amorem, statuit qui-
dem vestem exuere muliebrem, virilem autem indu-
cere. Et quoniam sciebat, eos, qui ipsam erant B
persecuturi tanquam feminam, esse scrutaturos in
monasteriis mulierum, statuit seipsam collocare in
numero monachorum. Hoc autem consilium capiens,
nocte quadam exiit quidem suam vestem et simul
cum tunica etiam muliebrem exiit imbecillitatem:
induit autem vestem salutarem, et quamprimum
transmutatur in virilem habitum. Deinde cum la-
tuisset ancillarum multitudinem, et ipsius parentis
oculos, et ædes despexisset præclaras ac magnificas,
Christi crucem tollens, protinus abiit, volens se di-
gnam reddere eo quod desiderabat, et venit ad illud
monasterium, cui præerat senex, cujus precum fue-
rat fructus. Et cum venisset in conspectum præfecti
monasterii, interrogata fuit, quisnam esset, et unde,
et quam de causa ad eum accessisset. Illa autem
dixit, se vocari quidem Smaragdum, esse autem ex C
aula imperatoris (sic enim dicebat volens latere);
reliquisse vero omnia, ut infida et inutilia, ac desi-
derasse vitam monachorum: et ex urbe quidem fu-
gisse regia, ut quæ esset plena tumultibus, et quod
amicorum et familiarium nollet vexari congressio-
ne, et ab eis interrumpi suum quietis desiderium:
cum autem de istorum sanctitate monachorum
multa audivisset, eo venisse, si quo pacto digna
haberetur referri in eorum numerum.

VIII. Lætatus est vir ille, et verbis et morum mo-
destia admirandus, et: Ecce monasterium, inquit,
filii, si tibi placet referri in numerum fratrum, nemo
est prohibiturus. Sed quoniam es ætate adhuc ju-
venis, et status monastici nondum perfectam cœ-
pisti experientiam, oportet te esse sub magistro,
et ab eo discere vitæ perfectionem. Illa autem: Hoc
quoque mihi est cordi, et volo non unum solum, si
videtur, sed multos etiam habere, qui ad virtutem
me sint instituturi. Sic ea, cum tanquam solidam
et validum fundamentum, seni prius jecisset obe-
dientiam, traditur Agapio monacho, qui et in rebus
divinis erat eruditus, et processerat ad summam
impatibilitatem: et ab eo, ut dicam sicut divinus
David, diurno fingitur figmento, et componitur ad
vitam piam ac religiosam. Verum enim vero qui no-

φέρει καὶ τοὺς αὐτοῦ λόγοις εὐθὺς τὴν εὐπειθειαν,
καὶ τοῦ τῶν μοναχῶν ἀξιοθῆναι σχήματος παρ'
ἐκείνου ἐπιζητεῖ· καὶ ὄγε πρόθυμος ἦς τὸ ζητούμε-
νον ἐκπληροῦν, καὶ τὰς συνθήκας εὐχὰς αὐτίκα κα-
πᾶν ὅπερ ἔθιμον ἦν ἐκτελέσας, τὸ τῶν μοναχῶν

Z'. Ἐπει δὲ καὶ ὁ θεοφιλῆς ἐκεῖνος ἀνεχώρει
πρεσβύτης, ἐσκοπεῖ καθ' ἐκὺτὴν ἢ Εὐφροσύνην,
πῶς ἂν καὶ πού τὸ δοθῆ, αὐτῇ ἐμπορεύσοι τὸ τά-
λαντον, ἄλλως τε καὶ τὸν πατέρα εἰδὺτα ἐμποδῶν
αὐτῇ πρὸς τὸ ποθοῦμενον ἕσσεσθαι. Ὡς οὖν ἐξήτει
τρόπον δι' οὗ λαθεῖν ὄλιγς δυνήσεται γεννήτορός τε
στοργῆν, καὶ μνηστήρος ἔρωτας, ἀποθέσθαι μὲν γυ-
ναικεῖαν ἔγνω στολήν, ἀνδρὸς δὲ μεταμφιάσασθαι.
Καὶ ἐπεὶ τοὺς διώζοντας ἤδει ὡς γυναῖκα ταύτην ἐν
σεμνελοῖς ἀνερεινῶν γυναικῶν, μοναζόντων ἐκὺτὴν
ἐκρινεν ἐγκατατάξαι χορῶ. Οὕτω δὲ βουλευσαμένη
ἀποδύεται μὲν τὴν ἰδίαν στολήν, καὶ ἅμα χιτῶνι συ-
αποδύεται καὶ τὴν γυναικεῖαν ἀσθένειάν, ἐπενδύεται
δὲ ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ εἰς ἀνδρὸς σχῆμα τὸ τάχος
μεταβύθμιζεσθαι. Εἶτα λαθοῦσα θεραπευιδίον πλη-
θῶν, αὐτοῦς τε ὀφθαλμοῦς τῶν γεγενηκότων, καὶ
οἰκίας ὑπεριούσα λαμπράς, τὸν τοῦ Χριστοῦ σταυ-
ρὸν ἀραμένη, εὐθὺς ἀπῆει, ἐκὺτὴν ἀξίαν τοῦ πο-
θομένου καταστήσασθαι βουλομένη. Πρὸς ἐκεῖνὸ τε
τὸ μοναστήριον ἀφικνεῖται, οὗ καθηγέτο ὁ γέρων,
οὗ δὴ καὶ τῶν εὐχῶν ἐγεθόνη καρπός· καὶ εἰς αὐτοῦ
ἐκ τούτου τεταγμένου, τῶν μοναχῶν τῶ προεστῶτι
τῆς μοτῆς εἰς ὅψιν ἐλθοῦσά, τίς τε καὶ ὅθεν εἶη,
καὶ τίνας ἔνεκα πρὸς αὐτὸν παραγένοιτο, ἠρωτάτο.
Ἡ δὲ, Σμάραγδος μὲν ἔφη καλεῖσθαι· εἶναι δὲ τῆς
βασίλειου αὐλῆς (οὕτω γὰρ εἶπε βουλομένη λαθεῖν),
καταλιπεῖν δὲ πάντα ὡς ἄπιστα καὶ ἀνόνητα, τὸν
δὲ βίον ποθῆσαι τῶν μοναχῶν, καὶ τὴν μὲν βαι-
λίδα τῶν πόλεων ἐκφυγεῖν ὡς πλήρη θυρούδου, καὶ
τῶ μὴ βούλεσθαι φίλων καὶ συνήθων ὀμιλίαις ὀχλεῖ-
σθαι, καὶ ὑπ' αὐτῶν μολύνεσθαι τὸ φιλήσυχον κατὰ
πολλῶν δὲ τῆς ἡμῶν ἀγιότητος ἀκοῆν τὰ ἐνταῦθα
καταλαβέειν, εἰ πως ἀξιοθῆναι γενέσθαι ἡμῖν συν-
αριθμῖος.

H'. Ἦσθεῖς, οὖν ὁ θεοφιλῆς ἐκεῖνος ἀνὴρ τοῖς τε
ρήμοσι, καὶ τῇ τῶν ἡθῶν εὐνομίᾳ, καὶ, Ἰδοὺ τὸ
μοναστήριον, ἔφη, τέκνον, εἴ σοι ἀρεστόν ἐναριθμῖον
γενέσθαι τοῖς ἀδελφοῖς, ὁ κολύσων οὐδεὶς· πλὴν
ἐκείπερ ἄτι νεᾶν ἀγεις τὴν ἡλικίαν, καὶ μοναχικῆς
καταστάσεως οὕτω πεῖραν εἴληψας ἐντελῆ, ὑπὸ δι-
δασκάλῳ τετάχθαι σε δεῖ, καὶ παρ' αὐτοῦ μανθάνειν
πολιτείας ἀκριβείαν. Ἡ δὲ, Καὶ τοῦτο κατὰ γνώμην,
εἶπεν, ἔμοι, καὶ βούλομαι οὐχ ἓνα μόνον, εἰ δοκεῖ,
ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἔχειν τοὺς πρὸς ἀρετὴν με παι-
δοτριβήσοντες. Οὕτως αὐτῇ καθάπερ θεμέλιον ἀρ-
βηγῇ τὴν ὑπακὴν προκαταβαλλομένη τῶ γέροντι,
Ἄγαπῳ μονάζοντι παραδίδοται, τὰ τε θεῖα σοφῆ,
καὶ ἀπαθείας εἰς ἄκρον ἐλάσσαντι· καὶ παρ' αὐτοῦ,
κατὰ τὸν θεῖον φάναι Δαβὶδ, ἡμερινὴν ἐπιπλάττετο
πλάσιν, καὶ πρὸς τὸν θεοφιλῆ βίον βύμιζεται.

(1) Agapitus nominatur in Vitis Patrum.

Ἄλλα γὰρ ὁ ἐξ ἀρχῆς βασκαίνων ἡμιν, καὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην ὡς νοσσίαν ἐγκαυχώμενος καταλήψεσθαι, οὐκ ἔφερε γυναίκα ὄρων βρόχους αὐτοῦ τοῦ δεσποῦς ὑπεριπταμένην, καὶ ὡσεὶ περιστερὰν φερόμενην τῷ πνεύματι ὑπὴνέμιον. Ἄλλ' ἐτρώχετο βλέπων τὸ φρόνιμον οὕτω τῆς οἰκονομίας, καὶ πρὸς τὸ λθεῖν διεσελευσμένον, καὶ ἡσχαλλεν ὑπὸ νεαροῦ σώματος καὶ ταῦτα θήλειος τὰς αὐτοῦ τέχνας διαπαιζομένης ὄρων. Ἀμέλει καὶ ποτὲ μὲν αὐτῆς τὴν πρὸς θεὸν μέριμναν, πόθοι τὸν περὶ τοὺς γονεῖς ἀνάπτων, περισπᾶν ἔσπευδε· ποτὲ δὲ, πλοῦτος καὶ δόξης καὶ μνηστῆρος ἐνὶ τῇ, διπχαυνοῦν αὐτῆς τὸ φρόνημα ἔμηχανατο· ἔτι δὲ συνήθων καὶ ἡλικίαν διατριβᾶς ὑπεμάμησεν· ἀλλὰ πενταχόθεν προσβάλλων αὐτῇ καὶ κείραν ἐνίοις ἀπεκρούετο. Τί οὖν ποιῶ; Τοῖς ἐτέρων ὄμμασι κατεμέρισεν ἑαυτὸν, καὶ βίβεισιν τοῦτους τοῦ ἀλάλους αὐτῆς κατετίτρωσεν. Οἱ δὲ στέγειν μὴ δυνάμενοι τὸ σύντονον τῆς ἐπιθυμίας, κρῖπτειν τε τὸ πάθος εἰδότες οὐκ ἀσφαλές, πιστεύουσι τὸ πρᾶγμα τῷ προσεστώτι, καὶ τὸν ἐκ τοῦ πονηροῦ προσβάλλοντα θριαμβεῦσιν πόλεμον· καὶ γίνεται τοῦτο αὐτοῖς μὲν ἄνεσις τοῦ κακοῦ, τῇ δὲ κρείττων ἐπίδοσις πρὸς ἀρετῆς τελειότητα. Ὁ γὰρ τῆς μονῆς προσετώς αὐτοῖς μὲν κατάλληλα τιθεῖ τῇ νόσῳ τὰ φάρμακα, τῇ δὲ τῶν γεγεννημένων ἐπισταμένη οὐδὲν, Βούλομαι σε, φησὶ, τέκνον ἰδιαζόντως ἐν τινὶ κελλίῳ διαίγειν, ἐν ᾧ τὸν παραδεδομένον σοι κανόνα τηροῦντα, μήτε τινας ἐκεῖ παραδέχεσθαι, μήθ' ὄλους ἐξίεσαι, καὶ τισιν ἑαυτὸν διδόναι πρὸς ὀμιλίαν· μόνος δὲ πρὸς τὰ τῆς χρείας διακονήσεις οἱ ὁ Ἀγάπιος. Εἶπε, καὶ εὐθὺς προσάττει τῷ Ἀγαπίῳ τὴν δεούσαν ἐπιμέλειαν, μὴ ἐν τοῖς πνευματικοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς σωματικοῖς, ὡς οἶόν τε τῷ Σικράγῳ ποιῆσθαι, ὡς ἂν μὴ ἐτέρου τινὸς ἐπίδεξις γένοιτο. Ἀσμένιος οὖν ἡ μακαρία, καὶ ὡς αὐτῇ φίλον, ἀπαλλαγείσα ὀχλήσεων, τὸν πρὸς Χριστὸν ἐπλεόναζεν ἔρωτα, ἐπὶ πόνοις μὲν πόλους, ἐπὶ νηστεαῖσι δὲ νηστείαν, καὶ ἐπὶ ταῖς πρότερον ἀγρυπνίαις κλειόνα τὴν πρὸς τὸν ὕπνον ἄμιλλαν ποιουμένην, ὡς ὄρωντα τὸν Ἀγάπιον αὐτόν τε θαυμάζειν, καὶ ὅηλα ταῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις ποιεῖν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

Θ'. Ἄ δὲ παρήκεν ὁ λόγος, εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς μονῆς ὁ πατήρ, καὶ τὴν φιλάτην κίθρα μὴ εὐρηκῶς, πρῶτα μὲν παῖδας καὶ παιδίσκας παραστησάμενος, ἐπυθάνετο πῶς τοῦτο γέγονε, καὶ πρὸς τίνα πορευθεῖη τῶν συγγενῶν ἢ συνήθων ἢ θυγάτηρ ἡρώτα. Ὡς δὲ οὗτοι μὲν ἔφησαν, ἔσπερας κατὰ τὸ σύνθεσις τὰς τοῦ κοινωπίσκου κλεισθᾶσαν θύρας ἀφουπνώσει τῇ κλίτῃ, ἔωθεν δὲ μὴ προϊούσης αὐτῆς εἰσελθεῖν καὶ κενὴν αὐτῆς καὶ τὴν κλίνην καὶ τὴν οἰκίαν εὐρεῖν· παρὰ τὸν μνηστῆρα ἀκλθεῖν ταύτην ᾤετο, καὶ πέμψας, εἰ πρὸς αὐτόν ἡ Εὐφροσύνη παρῆγετο ἐπυθάνετο. Ὡς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ μνηστῆρ οὐδὲν τῶν συμβεβηκότων μαθὼν, τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἀγγελίας παραχῆς καὶ θυρόδου κληθεῖς, πρὸς αὐτόν παραγέγονεν· εὐρε τὸν Πάφνουτιον ὑπὸ τῶν πατρικῶν σπλάγγων νενικημένον, ἰλιγοντά τε τὸ γένειον, καὶ τοῖς ὄνοι τὴν κρεμῖαν

bis invidit ab initio, et gloriatur se totum orbem terræ, tanquam vidum, comprehensurum, non ferebat, videns mulierem callidos suos laqueos supervolantem, et tanquam columbam spiritum ferri sublimem. Sedangebatur videns tam prudens consilium, et quod ita se ad latendum instruxerat: et ægre ferebat videre suas artes eludi a juvenili corpore, eoque muliebri. Aliquando quidem certe ejus in Deum curam ac meditationem studebat avellere, parentum accendens desiderium: aliquando autem divitiarum, gloriæque et sponsi memoria conabatur ejus emollire spiritus. Præterea ei in memoriam revocabat consuetudinem familiarium et æqualium. Sed cum omni ex parte eam aggrediretur, et ei immitteret tentationem, repellebatur. Quid ergo facit? Se aliorum oculis dispertit, et eos sauciavit telis ejus pulchritudinis. Illi autem cum non possent continere vehementem cupiditatem: scirent autem non esse tutum celare morbum, rem præfecto aperuit: et triumphante bello, quod illatum fuerat a maligno. Et hoc fit eis quidem mali remissio, illi autem majus incrementum ad perfectionem virtutis. Monasterii enim præfectus eis convenientia dat morbi medicamenta: illi vero nihil scienti eorum, quæ facta fuerant: Volo te, inquit, seorsum degere in cella aliqua, in qua traditam tibi servans regulam, neque ullos illic admittes, neque omnino egrediens, neque te ullis præbebis ad colloquendum. Solus autem, quæ tibi erunt usus. subministrabit Agapius. Dixit, et statim præcipit Agapio, ut Smaragdi, quam oportet, curam gerat, non solum in spiritalibus, sed etiam in iis quæ ad corpus pertinent, quoad ejus fieri poterit, ut nulla re necessaria indigeat. Itaque beata illa, ut ei erat gratum, liberata a molestiis, in Christum magis auxit amorem, laboribus quidem addens labores, jejuniis autem jejunium, et prioribus vigiliis adjungens majorem adversus somnum decertationem, adeo ut et ipse videns miraretur Agapius, et hæc aliis manifesta redderet. Sed hæc quidem postea.

IX. Quæ autem prætermisimus dicere, nunc recenseamus. Cum ejus pater tandem domi non adesse charissimam filiam cognovisset, primum quidem adductis famulis et ancillis, rogabat quid hoc esset, et sciscitabatur, ad quem eam ex cognatis aut familiaribus profecta esset filia. Cum autem ii quidem dixissent eam vespere, postquam, ut consueverat, ostium clausisset cubiculi, in lecto dormiisse; mane autem, ea non procedente, eos esse ingressos, et invenisse vacuum ejus lectum et domum, arbitrabatur eam abiisse ad sponsum: et ad eum mittens, rogavit, an ad ipsum venisset Euphrosyne. Postquam autem ipso quoque sponsus, qui nihil acceperat eorum quæ acciderant, repentino nuntio perturbatus ad eum accessit, invenit Paphnutium victum a paternis visceribus, barbami que vellentem, et genas lacerantem unguibus, et

miserabiliter dicentem : Quo profecta es, filia? A Cur me tuum parentem, lugentem et tristem reliquisti? Non te ad hanc spem alebam, sed ut haberem baculum senectutis, et solatium imbecillitatis. Hei mihi, filia, quo modo feram tui orbitatem? Quomodo patiar solitudinem, cum in te sola spem defixissem? Non est mihi amplius ullus filius, ut ad eum aspiciam, et quem propter te capio, doloris ex eo inveniam solatium. Nihilominus dolebat, quam pater, sponsus, et contendeat cum illius lamentationibus, præter spem tali bono frustratus. Consulebat tamen, ut viriliorem susciperent cogitationem, et missis lamentationibus, surgerent ad eam quærendam. Mittunt ergo quam primum in omnem partem, qui illam scrutarentur: et proficiscuntur equites in Libyam, et Ægyptum, et ipsam Palæstinam. Portæ præoccupantur civitatum, occupantur portus, viæ, trivía, et si quid erat, quod latebat, et poterat celare. Sed Dei agna, quæ ab ipso cœlabatur, non poterat capi ab iis qui eam cupiebant capere. Quomodo enim, cum ille nollet?

X. Omni ergo ex parte dubius erat et perplexus Paphnutius, non habens, qui eum consolaretur: nam et domus lamentationibus plena erat et fletibus, et quidquid ei occurrebat spectandum, ducebat ad majorem mali reminiscenciam. Sive enim vestis ejus, seu ornamentum aliquod, aut aliquid aliud forte videretur præsens, id erat occasio fletuum, et illud imponens oculis, et cum maximo versans desiderio, humectabat lacrymis. Mærore ergo omni ex parte appetitus, et non valens medicamentum invenire ad solatium, statuit rursus venire ad magnum illum senem, per quem dignus erat habitus vocari ejus pater, et narrare quod evenerat. Sic enim statuebat, quod qui eam, quæ non erat, potuerat suis præbere precibus, is eam latentem poterit reddere manifestam. Venit itaque ad eum, et ad illius pedes procidens: Hei mihi, o Pater, clamavit: perdidisti fructum tuarum orationum, et sum orbis liberis, qui per te pulchram habebam prolem. Invidia alicujus dæmonis periit Euphrosyne domus meæ lætitia: periit præter spem, nullo sciente ex domesticis, ubi sit, vel quonam sit profecta. Te ergo mihi paululum concede, et eos, qui sunt tecum; et huic rei vacans aliquantum, pete ab eo, qui a piis colitur, ut mihi significet, ubinam sit lux meorum oculorum. Flexus itaque senex, et animo perturbatus, cum Paphnutii lacrymis esset illacrymatus, accersit omnem fraternitatem, et eorum, quæ Paphnutio acciderant, proponit narrationem: jubetque ut totam hebdomadam se jejuniis dedant, et orationi, si forte alicui apparuerit, ubinam terrarum lateat Euphrosine.

XI. Hoc tamen factum, ad nihilum redibant eorum preces. Resistebant enim Euphrosynæ orationes, petentis ut ignoraretur. Statuebat namque Deus sinere illum potius parum lugere, quam ipsum

καταζαίνοντα · και, Ποι πεπόρευσαι, τέκνον; ἔλει-
νῶς ἐπιλέγοντα · τί με τὸν σὸν πεθεῖν και σκυθρω-
πάξειν γεννήτορα καταλείδοις; οὐκ ἐπὶ τοιαύταις
ἐλπίσιν ἀνέτρεφον, ἀλλ' ὥστε βακτηρίαν τοῦ γήρω-
ς ἔχειν, και τῆς ἀσθενείας παράλλησιν. Οἱ μοι! τέ-
κνον ἐμὸν, πῶς τὴν σὴν οἶσω στέρησιν; πῶς ἐνέγκω
τὴν μόνησιν; ἐπὶ σοὶ μόνη τὰς ἐλπίδας σπλεῶν ·
οὐκ ἔστι μοι τέκνον ἕτερον ὡς ἐπ' αὐτῷ βλέψαι, και
τῆς ἐπὶ σοὶ λύπης ἀναψυχὴν ἐφευρεῖν. Ὁ μνηστὴρ
δὲ και αὐτὸς οὐδὲν ἤττον τοῦ πατρὸς ἤλγει, και πρὸς
τοὺς ἐκείνου θρήνους ἐμιλλώμενος ἦν, τοιούτου παρ-
ελπίδα ψευθεὶς ἀγαθοῦ. Συνεβούλευε δὲ ὁμως ἀν-
δρικώτερον τι φρονῆσαι, και τῶν θρήνων ἀφεμένους
ἐπὶ τὴν ἐκείνης διαναστήναι ζήτησιν. Πέμπουσιν
οὖν τὸ τάχος ἀπανταγῆ τοὺς ταύτην ἀνερευνησού-
τας, και ἵππεὶς στέλλονται κατὰ τὴν Λιβύην και
Ἀἴγυπτον και Παλαιστίνην αὐτῆν · προκαταλαμβάνου-
νται λιμένες, πόλεις πόλεων · προκαταλαμβάνονται
ὄδοι, ἄμφοδοι, μοναστήρια, και εἰ! τὴν λαθάνον ἦν,
και κρύπτειν δυνάμενον. Ἄλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ ἀνάγκη
ὅπ' αὐτοῦ κρυπτομένη τοὺς λαθεῖν ζητούσαν ἀληπτος
ἦν · πῶς γὰρ, ἐκείνου μὴ βουλομένου;

Γ'. Πάντοθεν οὖν ἀπορούμενος ὁ Παφνούτιος, και
μὴ ἔχων τὸν παραμυθησόμενον · ἢ τε γὰρ οἰκία
θρήνων και ὄδρων πεπλήρωτο, και πᾶν τὸ προσ-
πίπτον εἰς θεῶν πρὸς πλείονα τοῦ πάθους ἀνάμνησιν
ἦγεν. Εἶτε τὰ ἱμάτια ἐκείνης, εἶτε τι κόσμιον, ἢ
ἕτερον τι κατα τύχην ὠράθη παρὸν, ἀφορμὴ τοῦτο
ἦν ὄδωρῶν · και ὁμμασιν ἐκείνη περιτιθεὶς, και
ποθεινότερα περιστρέφων κατάβροχον ἐποίησε τοὺς
δάκρυσι. Πανταχόθεν οὖν τῇ λύπῃ βαλλόμενος ἀνα-
ψυχὴν εὐρεῖν μὴ δυνάμενος, πρὸς τὸν μέγαν αὐδὸς
ἐλθεῖν ἐβουλεύεσθαι γέροντα, δι' οὗ πατὴρ κληθῆναι
τύχης ἤξιωται, και τὸ γεγονός διεγῆσθαι. Ἐκρί-
νε γὰρ οὕτως: ὅτι περ ὁ μὴ οἶσεν αὐτὴν δυνατὸς
γενόμενος διὰ τῶν αὐτοῦ εὐχῶν. παρασχεῖν, οὗτος
δὲ και λαθίνουσαν ἱκανὸς ἔσεται φανεράν αὐτὴν
ἡμῖν καταστήσει. Ἐρχεται γοῦν πρὸς αὐτὸν, και
τοὺς ἐκείνου ποτὶ προσπεσῶν, Οἱ μοι, Πάτερ, ἔβόησε,
τὸν καρπὸν τῶν σῶν εὐχῶν ἀπολώλεκα, και ἄπαις
ὁ διὰ σοῦ καλλιπαις βροσανία τινὸς γεγένημαι δι-
μονος. Οἶχεται τῆς ἐμῆς οἰκίας ἡ Εὐφροσύνη, οἶχ-
ται παρ' ἐλπίδα, μηδενὸς τῶν οἴκοι γινώσκοντος πῶ
και παρὰ τινα πεπόρευται · χάρισόν μοι οὖν σε και
τοὺς μετὰ σοῦ, και μικρὸν τι σχολάσας τὸν παρ'
ὁμῶν θεραπευόμενον αἰτήσαι, γνωρίσαι μοι, πῶς ἂν
και εἶη τὸ φέγγος τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν. Καμφθεὶς
οὖν ὁ γέρων και συγγέσεως πλησθεὶς τὴν ψυχὴν
τοὺς τοῦ Παφνούτιου τε δάκρυσι ἐπιδακρύσας αὐ-
τὸς, μετακαλεῖται πᾶσιν τὴν ἀδελφότητα, και τὰ
τοῦ Παφνούτιου προτίθεισιν εἰς διεγῆσιν, ὅλην τε
ἐβδομάδα νηστεία και προσευχῇ ἑαυτοὺς δοῦναι
προσάττει, ὅπως ὀφείη τινί, πού γῆς ἡ Εὐφροσύνη
κρύπτοιο.

ΙΑ'. Ὡς δὲ τοῦτο πρᾶχθέντος εἰς οὐδὲν ἐχώρει τὰ
τῆς εὐχῆς · ἀνέτραιτε γὰρ ἡ ἐκείνης αἰτωμένης
ἀγνοηθῆναι · ἔκρινε δὲ και Θεὸς ἐπὶ μικρὸν ἐκείνον
ἔσαι πενθεῖν, ἢ αὐτὸν ἀπαλλάττειν λύπης λυπῆσαι

μαλλον ψυχῆν, ἢ καὶ φύσεως αὐτῆς καὶ στοργῆς Α πατρικῆς διὰ τὸν πρὸς αὐτὸν ἠλόγησε πόθον· ἄλλως τε δὲ καὶ τοῦ μὴ περικοπῆν δοῦναι τῇ ἀρετῇ καὶ ἐμποδῖον, ἥς τῶν πάντων οὐδὲν ἐστι τιμιώτερον. Ἐπεὶ ταῦτα οὕτως συνέβαινε, φησὶν ὁ γέροντ τῷ Παφνούτῳ· Μὴ ἀθύμει, τέκνον Παφνούτεια, μηδὲ ὡς τις τῶν ἀπίστων καὶ πάντεσ τῷ τῆδε βίῳ στοιχοῦντων, μηδὲν δὲ πλεόν φρονεῖν δυναμένων, ἀγεννώς ὄδουρου τῆν τῆς σῆς παιδὸς ἀναχώρησιν πίστευε δὲ μοι τῷ γέροντι θεοφιλεῖ σκοπῷ ταύτῃν προβῆναι, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἀπέκρυψε Κύριος τὸ γεγονὸς ἀπ' ἡμῶν· εὐχαρίσται οὖν αὐτῷ καὶ προσκύνει τὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἀρέσκον οἰκονομίαν, καὶ δῶπει μὲν αὐτὴν μικρὸν ὄσον καὶ κατὰ τόνδε τὸν βίον; εἴπερ τοῦτο ἀμφοτέροις λυσιτελεῖ· εἰ δὲ οὐ, μετὰ τὴν ἐνθάδε ἀπαλλαγὴν αἱ θείαι σκηναὶ πάντως ἀμφοτέρους εἰσδέχονται· τοῦτο γάρ μοι διδῶσι μὲν νοεῖν τὸ σόν τε καὶ ἐκείνης φιλευσθεῖς καὶ φιλόθεον. Οὕτως ὁ Παφνούτιος τῆς ἀθυμίας ἐνδοῦς ἐπάνεισιν οἴκαδε, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν εὐ διαθέμενος, αὐθὶς καταλαμβάνει τὸ μοναστήριον.

1B. Ὡς δὲ συνεχῶς οὕτω τῇ μονῇ προσεφοίτα, τοὺς σπουδαιοτέρους τῶν μοναχῶν ἐζητῶν, ἅτε τῆς αὐτῶν ὀμιλίας ἀπολαβεῖν φιλῶν (ὄρα τοὺς ἀρβήτους τῆς προνοίας λόγους) ἀκούει παρὰ τῶν τῆς μονῆς ὡς εἴη τις τῶν ἀδελφῶν παρ' αὐτοῖς, οὐ πολὺν μὲν τὸν χρόνον ἀσκῶν, εἰς ἄκρον δὲ δι' ὀλίγον τῆς ἀρετῆς ἐφθασκός, Σμαράγδος αὐτῷ τοῦνομα, ἐξ οὐχίας μὲν ἐπιφανοῦς γεγονὸς, πλούτῳ τε καὶ χρημασι περιττῶς ἐχούσης· τοῦτων δὲ πάντων ὑπεριδὼν τὸν τῶν μοναχῶν εἴλετο βίον, καὶ τοσοῦτον ἔσχεν εἰς ἀρετὴν, ὡς μικροῦ πᾶσιν εἶναι τοῖς κατ' αὐτὸν ἀπαράμιλλος. Ἐλκει τοῦτον ἡ ἀκοή, καὶ πρὸς θεὸν ἐλθεῖν. Ἐντυγχάνει διὰ τοῦ Ἀγαπίου τῷ θῆθεν ἀνδρὶ, καὶ περιβλήτῳ τῆν ἀρετῆν. Ἡ δὲ τῆν τοῦ πατρὸς ὄψιν ἰδοῦσα, καὶ γνοῦσα μὲν, οὐ γνωσθεῖσα δὲ (ἠλλοιωτο γὰρ ὑπὸ τῆς ἄγαν σκληρότητος καὶ τῆς ἀστίας), καὶ ἀσαφεῖς εἶχε τοὺς χαρακτηριστῆρας τῆς ὄψεως), κινᾶται τῇ φύσει, καὶ ἡουχῇ δακρύων χεῖρι κηγάς. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς ἐκ κατανόσεως ἐδόκει συμβῆναι, μηδὲν ἔχων ὑπονοεῖν ὡς αὐτὸς εἴη τῶν δακρύων ἡ ἀφορμῇ, τῇ θεᾷ ταύτῃν πληξίας τῇ πατρικῇ. Εἶτα κτυσασμένη τῶν ὀδύμων οὐδὲν μὲν τῶν εἰς γνώσιν ὁμολογεῖ, νικήσειν ὥσπερ φιλονεικοῦσα τὴν ἤδη ταύτην νικήσασαν φύσιν, καὶ πρὸς δάκρυα κτενεχθῆναι παρσκαυέασσαν· τοσαύτης δὲ τῆς ὕψελίας αὐτὸν ἐμπέπλησιν ἀπὸ τε τῆς τῶν ἡθῶν εὐλοσμίαις, ἀπὸ τε τῆς τῶν λόγων διδασκαλίαις, ὡς κλήρη θύμματος γεγονότα, ἀφικέσθαι τε πρὸς τὸν γέροντα, καὶ μεγάλως αὐτῷ φάναι τὰς χάριτας ὁμολογεῖν, τοιοῦτου θεᾶς ἀνδρὸς καὶ ὀμιλίας ἡξιωμένος.

1Γ. Ὅταν τοίνυν ἔτεσι πρὸς τριάκοντα τὸν τοιοῦτον βίον ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἢ Εὐφροσύνη διενεγούσα, καὶ μηδενί, ὅστις ἦν, γνώριμος γενομένη, ἠνία τῶν παρόντων ἔδει ταύτην ἀποδημεῖν, θεϊκῇ τιμῇ πάντως προνοία ἐνδημήσαντα τότε τῇ μονῇ τὸν κατέρρα μεταστέλλεται, κατὰ τι χρεῶδες ἢ μαλαρία, καὶ τρεῖς ἡμέρας παρὰ τῇ μονῇ μένειν

liberans a dolore, dolore magis afficere animam, quæ et naturæ et paternæ benevolentia propter ipsam nullam duxit rationem, et alioqui, ne retardaret et impediret virtutem, qua nihil est præstantius. Cum hæc ita contigissent, dicit senex Paphnutio : Ne sis tristis, o fili Paphnuti, neque ut quispiam ex infidelibus, et qui hæc vita omnia metuntur, nihil autem possunt amplius cogitare, pusillo et abjecto animo defleas re: e: sum tuæ filiæ. Credo autem mihi seni, hanc pio et religioso scopo esse progressam: alias nempe nos non celasset, quod factum est, Dominus. Age ergo ipsi gratias, et venerare dispensationem, quæ sit, ut ei videtur: et videbis quidem ipsam paulo post etiam in hac vita, si hoc conducit utrisque: sin minus, postquam quidem certe ex hac vita excesseritis, divina tabernacula ambos omnino excipient. Hoc enim mihi dat cogitandum tanta illius pietas et amor in Deum. Sic Paphnutius cum multum remisisset de sua animi ægritudine, donum redit, et rebus suis bene ordinatis, revertitur in monasterium.

XII. Cum autem sic assidue vertitaret in monasterium, virtutis studiosiores requirens monachos, ut qui lubenter eorum frueretur consuetudine (vide ineffabiles rationes providentiæ!), audit ex fratribus monasterii, quod sit apud eos quidam frater, qui non longo quidem tempore se exercuit, ad summam autem brevi pervenit virtutem: eique nomen Smaragdus, illustri quidem loco natus, et qui divitiis abundabat, et pecuniis: his vero omnibus contemptis, vitam elegit monasticam, tantumque profecit in virtute, ut nemo fere sit ex omnibus aliis, qui possit cum eo contendere. Eum trahit auditio, ut veniat in ejus conspectum. Per Agapium itaque convenit illum virum virtute suspiciendum illa autem cum patris faciem aspexisset, et cognovisset quidem, non esset autem cognita (mutata enim erat propter nimiam asperitatem et inediam, et habebat non aperta vultus lineamenta), vincitur a natura, et sensim fontes emitit lacrymarum. Pater autem ejus existimabat hoc evenire ex compunctione, non valens conjicere se esse lacrymarum occasionem, ut qui eam paterno sauciasset spectaculo. Deinde cum cessasset flere, nihil quidem fatetur eorum, quæ pertinebant ad cognitionem, veluti contendens vincere naturam, quæ jam eam vicerat, et effecerat ut ei orirentur lacrymæ. Tanta autem eum implet utilitate, et ex morum moderatione, et ex doctrina sermonum, ut plenus admiratione accesserit ad senem, et dixerit se multum ei debere, quod dignus sit habitus, qui talem virum videret et conveniret.

XIII. Cum triginta itaque et octo annos talem vitam Euphrosyne egisset in monasterio, et quænam esset, nulli fuisset omnino cognita, quando oportebat eam ex hac vita excedere, patrem, qui omnino divina quadam providentia tunc erat in monasterio, propter usum aliquem, accersit illa beata, et rogat, ut tres dies maneat in monasterio, dicens non

inutilem eam moram sibi fore. Sed cui summæ erat curæ de charissima aliquid scire filia, pater lubens obediit. Cum autem jam adesset tertius et ultimus, eum prope se advocat, et dicit: Quoniam Deus res meas, ut voluit, administravit, et ut in proposito ab initio suscepto usque ad finem permanerem, mihi vires tribuit, volo te hodie liberare multis sollicitudinibus, et de filia tua, quod scio, dicere: quam sat scio te sitire, et ejus ardere desiderio. Scias ergo, inquit, o pater, me esse tuam filiam (vultum ostendens quam fieri potuit evidentissime): ut laterem autem, me in hunc transmutate habitum, ex quo mihi omnino Dei benignitate evenit, ut licet te viderim per totam vitam, nullum tamen a te mihi allatum sit impedimentum in suscipiendo certamine exercitationis: et tu nunc adsis, ut tuis manibus sepulturæ meæ mandentur reliquiæ. Sic dixit, et Domino statim tradidit animam.

XIV. Ille autem re inopinata stupefactus, non respirans, humi cecidit, tanquam mortuus, adeo ut aqua faciem ejus aspserit Agapius, et cum eum ad se revocasset, rogaret qui factum sit, quod ei defecere animus. Ille autem dixit se vidisse res adeo admirabiles, ut cuperet etiam mox vitam cum morte commutare. Deinde cum surrexisset, et circumfusis sanctis illis esset reliquitis, et eas irrigaret lacrymis, et commistos gaudio fletus emitteret, et clamaret: Hei mihi, filia dulcissima, cur non te mihi diu ante aperuisti? Cur non me una tecum assumpsisti socium in opere tui propositi? Heu me miserum, quid mihi accidit! Quomodo fuit tanta mea ignorantia? Quomodo nesciebam me in manibus habere, quod quærebatur? Quid agam? Festumne celebrabo, hanc videns quæ processit ex meis lumbis, an lugebo victus paternis visceribus? Sed non est honestum eos lugere, qui postquam hinc excesserint, vadunt ad vitam meliorem, etiamsi natura domesticos amplectens, me cogat hoc facere. Verumenimvero lugentem me excipit gaudium, fontes reprimens lacrymarum, et persuadet ut postulem quam primum hinc excedere. Scio enim fore ut eam videam, et ab ea videar, hoc concedente Dei benignitate, et simul vivam in sæcula cum ea, quæ a me quidem est genita, ei autem vixit, et beatam illi tradidit animam.

XV. His verbis cum totum actum intellexisset Agapius, id annuntiat cum clamore et admiratione præfecto et fratribus. Illi autem contendebant alius alium prævenire, obstupefacti nova et aliena auditione, et studebat unusquisque primus venerandas amplecti reliquias. Cum autem accessisset quidam ex fratribus altero oculo orbatus, ipse quoque amplexurus, lucem est assecutus ab ea, quæ divina luce digna erat habita, et duos habuit illæsos oculos, certum effectus testimonium illius fidei et beatitudinis, quam illa fuerat assecuta. Non amplius ergo sepulturæ meminerant, qui aderant: sed

ἀξιοί, οὐκ ἀκεροῦ αὐτῶ ἔσσεσθαι τὴν προεδρείαν ταύτην εἰπούσα· ἀλλ' ὁ διὰ πάσης ἔχων φροντίδος τὸ περὶ τῆς φιλατίας μαθεῖν, ὑπήκουσεν ἄσμενος ὁ πατήρ. Ὡς δὲ ἡ τρίτη καὶ τελευταία παρῆν προσκαλεῖται τούτῳ πηλίσσον αὐτῆς, καὶ φησιν· Ἐπειπερ ταῦ κατ' ἐμὰ τὸ θεός ὤσπερ καὶ ἠθέλησε ὀκονόμησε, καὶ με τῇ ἐξ ἀρχῆς προθέσει μεῖναι καὶ μέχρι τέλους ἐνίσχυσε, βούλομαι σε πολλῶν φροντίδων ἀπαλλάξαι τὴν τήμερον, καὶ περὶ τῆς σῆς εἶπειν θυγατρὸς, ἣν οἶδα κατὰ τὰς ἐλάφους διψᾶς, καὶ τῷ πόθῳ ταύτης ἐκκένανται. Ἰστί τοιγαροῦν, ὦ πάτερ, ἔφη, τὸ σὸν τέκνον ὑπάρχειν ἐμὲ, δεῖξασα καὶ τὴν ὄψιν αὐτῆς, καθ' ὅσον οἶόν τε φαμενῶτερον. Τοῦ δὲ λαθεῖν ἐνεκα εἰς τόδῃ τὸ σχῆμα μεταβλεπὸν ἑαυτῆν, ἐξ οὗ μοι προσγεγόνε Θεοῦ πάντως οὕτω συνευδοκοῦντος, τὸ καὶ σὲ διὰ βίου παντὸς ὄραν, καὶ παρὰ σοῦ μηδὲν πρὸς τὸν τῆς ἀντήσεως ἀγῶνα, παρεμποδίζεσθαι· καὶ νῦν παρεῖναι σε ὡς ἂν καὶ χεραὶ ταῖς σαῖς τὸ ἐμὸν τάφῳ παραδοθῆ· λείψανον. Οὕτως εἶπε, καὶ τῷ Κυρίῳ εὐθὺς παρεθετο τὴν ψυχὴν.

14'. Ὁ δὲ τῷ ἀπροδοκίῳ τοῦ πράγματος ἐκπλαγεὶς ἄκρους ὡσεὶ νεκρὸς κατέπεσεν ἐπὶ γῆν, ὡς ὕδατι τὸν Ἀγάπιον τοῦ τούτου περιβρῶντίσιν πρόσωπον, καὶ ἀνακτησάμενον ἐρωτᾶν, τί παθόντα λειποθυμία περιπέσειν· τὸν δὲ φάναί τοιούτων εἰς θέαν παραδόξων ἐλθεῖν, ὡς ἐπίσθαι καὶ τὸ ζῆν εἰς τάχος ἀποβλεπῆν. Εἶτα διαναστάντα καὶ τῷ ἀγίῳ ἐκείνῳ λειψάνῳ περιχυθέντα δάκρυα τε αὐτὸ καταδρέχειν, καὶ ὄδους ἀφίεναι ἡδονῇ συμμιγῆς. Καὶ οἱ μοι! τέκνον, βιβῶν, γλυκίστατον, διὰ τί σαυτὴν μοι μὴ πρὸ πολλοῦ ἀπεκάλυψας; διὰ τί μὴ συνεργατὴν με τῆς σῆς προθέσεως σύμπαραίτητος; οἱ μοι τί πείνοθα; πῶς ἀγνόημα τηλικούτων ἡγνόησα; πῶς οὐκ ᾔδειν ἔχων ἐν χερσὶ τὸ ζητούμενον; τί πάθω; ἑορτάσω ταύτην τὴν ἐξ ὀσφύος μου τοιαύτην ὄρων; ἢ θρηνησω σπλάγγχοις νικιόμενος; πατρικοῖς; ἀλλὰ θρηνεῖν οὐ καλὸν τοὺς μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν πρὸς κρείττονα πορευομένους διαγωγῆν, κἂν ἡ φύσις τῶν οικείων ἀντεχομένη τούτῳ με καταναγκάζῃ ποιεῖν· πλὴν ἀλλὰ θρηνοῦντα με χαρὰ διαδέχεται τοὺς τῶν δακρύων κρουνοὺς ἀναστέλλουσα, καὶ τῇ ἐνθένδε μετὰ τῆς πείθῃ τὸ τάχος ἐπιζητεῖν. Οἶδα γὰρ ὡς ὄψομαι τε αὐτὴν καὶ ὀφθήσομαι Θεοῦ φιληνθρώπιος τούτο διδούσης, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα συζήσομαι τῇ ἐξ ἐμοῦ μὲν γεννηθείσῃ, αὐτῶ δὲ ζήσασῃ, καὶ τὴν μακαρίαν παραθεμένην ψυχὴν.

15'. Τούτοις τοῖς ῥήμασι τὸ πᾶν τοῦ δράματος συνείς ὁ Ἀγάπιος, σὺν βοῇ καὶ χαύματι διαγγέλλει τῷ ἡγομένῳ τε καὶ τοῖς ἀδελφοῖς. Οἱ δὲ ἄλλοις ἄλλον φθάνειν ἡπειγόντο τὸ κινῶν καὶ ξένον τῆς ἀκοῆς ἐκπληττόμενοι, καὶ πρῶτος ἕκαστος τὸ τιμωῖετο, ἔσπευδε περιπτύσσασθαι λείψανον. Ὡς δὲ τις τῶν ἀδελφῶν τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν πηρωθεὶς προσῆλθε, καὶ αὐτὸς ἀσπασόμενος, φωτὸς ἔτυχε παρὰ τῆς φωτὸς τοῦ θεοῦ ἡξιομένης, καὶ τοὺς δύο εἶχεν ἀπαθεῖς ὀφθαλμοὺς, μαρτύριον γενόμενος ἀκριβὲς τῆς αὐτοῦ πίστεως, καὶ ἧς ἐκείνη κατηξιώθη μακαριότητος. Οὐκέτι οὖν ταφῆς οἱ παρόντες ἐμέ-

μνηστο, ἀλλὰ ταύτης ἐπιλαθόμενοι, δοξολογία, καὶ ἄ
 θύματι μετὰ χαρᾶ· ἐμερίζοντο. Ὅψι δὲ καὶ μόλις
 αὐτὸν εἶναι τὸν θησαυρὸν, καὶ μετὰ τὴν ταφὴν,
 λογιζόμενοι, τοῖς τῶν πατέρων μνήμασι ταύτην
 ἐγκατατίθενται, φωτὶ θεῷ τὸ πρόσωπον περιλαμ-
 πομένην. Ὁ μέντοι ταύτης πατὴρ οὐδὲ ἀποστῆναι
 μετὰ ταῦτα τῆς μονῆς ἔλαος ἔκρινε· τοσοῦτον δὲ
 μόνον ἐκχωρήσας, ὅσον διαναίμηναι τὰ ὄντα πένθει τε
 καὶ ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς ἄλλως εὐσεβῶς ζῶσι, καὶ
 τῶν ἐπιτηδεύων μὴ ἰκανῶς ἔχουσι, τινὰ δὲ καὶ τῶ
 κοινοβίῳ καθιερωσάτω, τὸ ἐξῆς ἐκπυτὸν φέρον συν-
 τάττει τοῖς ἀδελφοῖς, κἀκείνος τὸν ὑπόλοιπον χρό-
 νον τοῦ βίου διατελεῖ ἐπὶ τῆς ψιᾶθου τε καὶ τῆς
 κέλλης τῆς Εὐφροσύνης κατακλινόμενος, καὶ μέγα
 τοῦτο εἰς εὐφροσύνην τιθέμενος.

15 Ἐτη οὖν δέκα καὶ αὐτὸς τῶ κοινοβίῳ τούτῳ
 διαγαγὼν, καὶ πολιτείας ἀκριβείας πλήρη διηνοῶν,
 μετέστη πρὸς Κύριον, τὸ τούτου σῶμα ἐχόμενα τοῦ
 τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τιμίου σώματος ἐπισκήψας κα-
 τασθῆναι· ἰκανὸν τοῦτο καὶ μετὰ θάνατον λογιζά-
 μενος παραμύθιον κωφῇ κόνει χαρίζεσθαι σώματος
 ἐγγύτητα ποθομένου, εἰς μνήμην διηνεκῆ καὶ δό-
 ξου τοῦ ταῦτα οὕτως οἰκονομηκότος Θεοῦ· ᾧ πρέπει
 πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ αἰ, καὶ
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ejus oblit, glorificatione et admiratione divisi
 erant cum lætitia. Cum autem vix tandem repu-
 tasset, etiam post sepulturam eundem esset the-
 saurum, illam deponunt in monumentis patrum,
 luce divina in face illustratam. Ejus autem pater
 ne cogitavit quidem discedere a monasterio. Cum
 autem solum tantum recessisset, quantum satis
 esset ad suas facultates dividendas pauperibus et
 ecclesiis, et iis qui alioqui pie vivunt, et non
 habent ea quæ sunt necessaria; uti tamen aliqua
 consecraret cœnobio, se deinceps refert in nume-
 rum fratrum, et illic reliquum vitæ tempus trans-
 igit, in storea et cella Euphrosynes recumbens,
 et id esse magnum ducens ad lætitiã.

B XVI. Cum ergo ipse quoque decem annos trans-
 egisset in monasterio, et vitam peregisset accura-
 tam et perfectam, migravit ad Dominum, cum
 jussisset suum corpus deponi prope filiam, hoc
 etiam post mortem ducens esse satis solatii,
 surdo pulveri corporis largiri propinquitatem
 ejus, quod desiderat, ad perpetuam memoriam et
 gloriam Dei, qui hæc sic dispensavit. Quem de-
 cet omnis gloria, honor et adoratio, nunc et in
 sæcula sæculorum. Amen.

VITA

BEATÆ APOLLINARIS VIRGINIS.

(Anno 400.)

[Apud Sarium ad diem 5 Januarii, tom. I, pag. 41. Textum Græcum non invenimus.]

I. Imperante in primis pio imperatore Anthe-
 mio (2), imperatoris filio, qui habuit duas filias: ex
 quibus una habebat spiritum immundum, altera
 autem ab ineunte ætate vacabat ecclesiis, martyriis
 et orationibus. Erat vero ejus nomen Apollinaris.
 Cum ea autem esset ætatis legitimæ, querebant
 ejus parentes eam marito conjungere, ea vero nole-
 bat. Dicit vero quodam die suis parentibus: Cupio
 ire monasterium. Ei autem dicunt parentes: Volu-
 mus te marito conjungere. Ea vero dicit eis: Nolo
 conjungi marito, sed spero fore ut quomodo Deus
 sanctas suas virgines custodit impollutas, me quo-
 que in suo timore custodiat impollutam. Novum au-
 tem et admirabile videbatur parentibus quod cum
 esset id ætatis, talia diceret, Deum desiderans.
 Rursus eos rogabat, ut unam adducerent mona-
 cham, ut eam doceret psalterium et legere.

II. Imperator autem non parva affectus est mo-

Clestia, quod eam vellet jungere matrimonio. Cum
 ea autem persisteret et arrhas nollet accipere, ei
 dicunt ejus parentes: Quid vis, filia? Ea vero dicit
 eis: Rogo vos, ut me ad Deum adducatis, ut meæ
 virginitatis mercedem accipiatis. Illi autem cum vi-
 dissent ejus mentem esse adeo firmam et immobi-
 lem, et a Deo adeo fuisse amatam, dicunt ei: Spe-
 ramus, filia, fore ut fiat Dei voluntas. Paucis vero
 post diebus adduxerunt ad eam monachas, quæ
 eam docuerunt Psalterium et legere Scripturas.

III. Quodam autem die cum uterque considerent,
 ea dicit parentibus: Rogo vos ut me dimittatis in
 loca sancta, ut orem et adorem sanctam resurrec-
 tionem et crucem venerabilem. Illi vero non habe-
 bant propositum dimittendi eam, quoniam eam
 magis amabant, quam sororem ejus, quæ vexa-
 batur. Cum autem interjecto aliquo spation tem-
 poris ea eis esset molesta, jussit imperator, ut

(2) Fait hic Anthemius Anthemii imp, avus, Theodosii junioris in pueritia moderator.

ad eam deferrentur pueri et ancillæ, et aurum et argentum, et ei dicunt: Accipe, filia, et recede: imple votum tuum. Deus enim vult te suam esse servam: eaque in navem imposita, his pueris consequentibus, dixerunt ei: Filia, memento nostri in sanctis locis. Ea vero dicit: Quomodo mihi satisfacistis, vos quoque in die malo liberabit Dominus, et parentibus valere jussis, cœpit navigare.

IV. Cum autem paucis diebus pervenissent Ascalonem, paucos dies illic manserunt propter maris jactationem. Ipsa vero orans in omnibus ecclesiis et monasteriis, eis quoque exhibebat, quæ erant necessaria. Aliquot autem post diebus, cum invenissemus comites, venimus in sanctam civitatem. Cumque in quemdam locum divergissemus propter nostras sarcinas, puerosque et ancillas, qui una erant, paululum requievimus. Eis autem dixit beata Apollinaris: Agite, adoremus beatam resurrectionem et venerandam crucem. Porro autem eis orantibus, ea orabat pro suis parentibus. Cœpitque benefacere iis, qui opus habebant. Ibant vero assidue ad monasteria virginum perennium, et ad eos, qui vitam agebant monasticam, et suppeditabat eis, quæ erant necessaria.

V. Quodam autem die dicit uni ex iis quicum ea versabantur: Volo vos, si Deus velit, liberare. Hoc autem audito, affecti sunt molestia. Illa itaque dixit eis: Ne sitis animo anxii. Si Deus enim quid compungit meam humilitatem, præbebo ad vos alendos. Cumque ii accipissent ejus benedictionem, ei ingentes gratias agebant. Cum vero recessissent, abiit cum iis, qui ei remanserant, ad Jordanem: et illic rursus præbuit iis, qui opus habebant. Cumque illinc profecti essent, rursus veniunt in sanctam civitatem.

VI. Elapsis autem aliquot diebus, cum suam compleret orationem, dicit eis qui una cum ea erant: Fratres mei, volo vos quoque liberare. Sed nunc eamus ad Alexandriam usque et sanctum Menam adoremus. Illi vero dixerunt: Ut jubes, domina. Cum descendisset autem Ascalonem, distribuit in via iis, qui opus habebant: Inventorem navigio, quod ibat Alexandriam, eo navigarunt. Audivit autem is, qui erat præses eo tempore, et misit ad eam adorandam. Ea vero non passa est, sed noctu venit in prætorium, et adoravit præsidem et ejus uxorem. Illi vero ad pedes ejus prociidunt, dicentes: Quæsumus, domina, cur sic fecisti? Nos misimus qui venirent ad tuos pedes, et tu, domina nostra, venisti ad nostros pedes? Ea vero dicit eis: Vultis mihi rem gratam facere? Dicunt ei: Certe, domina. Ea vero dicit eis: Dimittite me, quoniam volo ire oratum ad sanctum Menam. Illi autem cum præclaris donis eam dimiserunt. Ea vero accipiens, omnia distribuit pauperibus.

VII. Cum autem in civitate mansisset paucos dies, ibat ubique in monasteria, et assidue eis suppedi-

tabat. In eo autem loco, in quo habebat domum, invenit unam vetulam, cui præbuit modicam benedictionem, et dixit ei: Accipe, soror, et abi in ecclesiam, et eme mihi unum lebetonarium monasticum, et similiter humerale, et cucullam, et accipe etiam cingulum. Abiens vero vetula, ei hac in re inservit. Cum ea autem attulisset, ei precatam est dicens: Deus tu adjuvet, Mamma. Cumque accepisset, occultavit propter pueros. Quando autem voluit egredi ad sanctum Menam, iis omnibus manumissis, dedit eis id quod erat ad victum necessarium, et eos dimisit. Illi vero ei bene precati recesserunt.

VIII. Cum autem secum accepisset eunuchum unum, et unum senem, navi venit in Lemnam. Cumque pervenissent ad ædes Philoxeni, didicit is qui erat illic Paramonarius; venitque cum magno apparatu, dicitque ei procidens: Domina mea, ubi jubes me manere donec ascenderit, et tuam feceris orationem? Ipsa vero eum rogavit cum sacramento, ut nihil ad se afferretur. Dicit autem ei: Fac officium charitatis. Affer ad me quatuor animalia, ut ascends adorem sanctum Menam. Ille autem die sequenti adduxit animalia. Ea vero dixit: Crede Domino, eis non insidebo, nisi eorum mercedem dederero. Cum dedisset plusquam dari consuevisset, valedixit œconomio. Ipse autem recessit, accepta ab ea benedictione.

IX. Cum ea autem ascendisset, fecit ut agaso etiam alterum animal ascenderet. Cumque pervenisset ad sanctum Menam, (3) ejus venerabilia nimentum adorare Audivit autem œconomus, et venit in clero ad eam adorandam. Illa vero ex eo affecta est molestia. Nolebat enim cognosci, œconomus autem eam rogabat, dicens: Domina, jube in domo mea. Ea vero dicit ei: Ego volo unum diem manere in ecclesia, donec me Deus dimiserit eo, quo um abitura, misitque ad eam sancti benedictionem. Distribuit autem iis, qui opus habebant. Post tres vero dies dicit œconomio: Fungere officio charitatis. Præbe mihi unam lecticam, ut abeam et adorem Patres Scetis. Is autem accersito uno lecticario, dixit ei: In nomine Dei affer ad me lecticam. Ille vero dixit: Jussisti. Beata autem adducit ad se puerum, qui ei remanserat, et benedictione ei data, eum quoque dimisit, dicens: Ora pro me.

X. Cum sequenti autem die venisset lecticarius, mansit donec fuit vespera. Cumque valedixisset œconomio et puero, ascendit in lecticulum, habens intus vestes monachicas, et fecit ut pone ascenderet eunuchus, ante autem lecticarius. Cœpitque brata orare, cum esset intus, et a Domino Deo petere auxilium. Circa mediam autem noctem pervenit ad paludem prope fontem, qui usque in hodiernum diem dicitur Fons Apollinaris. Cumque lecticæ pelles aperuisset, Dei providentia invenit ambos

(3) Nota antiquum morem venerandi sepulcra sanctorum.

dormientes. Cumque se vestibus exuisset mundanis induit se monasticis, dicens: Qui dedisti principium, ut hunc sanctum assequeretur habitum, fac me dignam, ut eum ad finem perducam congruenter tuæ voluntati, Domine. Cumque se signasset, deiecit se e lectica, et ingressa est paludem. Deus autem cum vidisset ejus in ipsum charitatem, effecit ut quandiu vixit, ad nutrimentum ei palma suffecerit.

XI. Cum autem lecticarius et eunuchus excitati essent, et cognovissent eam non esse in lectica, valde sunt admirati. Invenierunt enim vestes, quas ferebat, in lectica; redeuntesque venerunt ad sanctam, et œconomus de ea retulerunt, ejus quoque vestes ei ostendentes. Stupefactusque, in civitatem ingressus est cum lecticario et eunuchis, et exposuerunt præsi rem universam. Præses vero perterritus, scribit epistolam ad patrem ejus imperatorem, significans ei omnia consequenter, missis etiam ejus vestibus. Accepta autem ejus epistola et lecta, flevit amare. Cum vero vidisset etiam vestes filiae, magis suis caligavit visceribus, et cœpit flere cum matre ejus, et toto senatu. Postea autem quieverunt, Deo agentes gratias. Dixit vero imperator: Deus qui eam elegisti, confirma eam in tuo timore. Cum omnes ergo rursus flevisset, quidam ex iis dixerunt imperatori: Revera, domine, ea est filia pii imperatoris, ea est filia tuæ potentiae. Hinc magis apparuerunt tua bona opera. Cumque ea dixissent, et his plura, omnes pro ea orabant.

XII. Cum beata autem multos annos mansisset in palude, et strenue decertasset adversus diabolum, evasit ejus corpus tanquam pellis testudinis. Exsum enim fuerat a culicibus. Ipsa autem consumpta fuerat ab abstinentia, et a regula quam seipsam docuerat. Quando vero Dominus Christus voluit eam facere dignam coronam sanctorum Patrum, fecit ut ea egrederetur e palude. Ignorabatur autem ab omnibus, eam esse feminam, sed putabatur eunuchus. Apparuit vero ei in somnis, qui dicebat. Si quis te interrogaverit, quomodo voceris, dic, Dorotheus. Cum esset autem mane, occurrit ei sanctus Macarius, et dicit ei: Benedic, Pater. Illi autem, data sibi invicem charitate, ambulabant in solitudine. Interrogavit vero Dorotheus, dicens: Pater, quis es? Ille autem dixit: Ego sum Macarius. Is vero dixit: Fungere officio charitatis: sine me habitare cum fratribus. Præbuit autem ei quoque cellam protinus. Totum ergo diem et noctem intense offerebat Deo supplicationes. Cœpit autem eam tentare diabolus nocturnis visionibus. Beata vero illa vehementer adversus eum decertabat, ne declararet se esse mulierem. Se autem supra modum exercebat, neque ecclesiam relinquebat, nec regulam, noctu diuque Deum orans.

XIII. Quodam autem die abbas Macarius venit in ejus cellam, et dicit ei: Fungere officio charitatis, bone frater: emitte nobis preces. Illa vero dicit: Pater, ego a te volo benedicere. Cumque fecis-

sent preces, sederunt. Eam autem rogavit abbas Macarius, dicens: Dic, mihi, frater, undenam venis, et quod est tibi nomen? Illa vero dixit: Vocor Dorotheus, et cum audissem de sanctis, qui hic sunt, Patribus, volui una cum eis habitare, si sim dignus. Dicit autem ei rursus senex: Quodnam opus facis? Ea vero dicit: Faciam, si quid me jubes. Is autem ostendit ei, ut faceret catenam. Deus vero volens ostendere ejus animi fortitudinem, non declaravit abbati Macario eam esse feminam, sed in tantquam virum eunuchum eam esse putabat. Multas autem orationes Deus per eam peregit.

XIV. Processu autem temporis dæmon, qui est bonis infestus, aggreditur ejus sororem, quæ vexabatur a dæmone: erat autem cum imperatoribus. Cœpitque eam dæmon lacerare, et dicere: Nisi me acceperitis, et tuleritis in solitudinem, ex ea non egrediar. Volbat vero dæmon ejus sororem convincere, quod esset femina. Deus vero obstruxit dæmonem, ne ea diceret. Puellam autem valde urgebat dæmon, ut iret in solitudinem. Quidam vero ex proceribus consulunt imperatori, ut eam mittat. Tunc imperator dimisit eam cum magno comitatu ad Patres in solitudinem. Cumque ii venissent in Scetim, novit sanctus Macarius, propter quamnam causam adsint in illo loco, eisque progressus obviam, excepit eos, et dixit: Quid huc acceditis, o filii? Illi vero dixerunt: Noster imprimis pius imperator Anthemius misit filiam suam, ut per Deum curetur et preces vestras. Cum eam autem accepisset a cubiculario, deduxit eam ad abbatem Dorotheum, et dicit ei: Fungere officio charitatis: Quoniam est filia imperatoris, et opus habet patrum precibus et vestris. Ora pro ea, ut curetur. Hæc est enim merces tua.

XV. Hæc autem cum audiisset, cœpit flere, et dicere: Quisnam ego sum peccator, quod de me talem concepistis opinionem? flexisque genibus dicebat: Concede mihi, Pater, ut mea peccata defleam: nam multa sunt. Ego enim sum imbecillus, planeque rudis et ignarus ad hanc rem. Dicit ei abbas Macarius: Annon sunt etiam alii Patres, qui per Deum signa faciunt? Sed tamen hæc remansit merces. Illa vero dicit: Fiat Dei voluntas, et mota pœnitentia, eam accepit in cellam, et novit eam esse sororem, flensque conquevit. Eam autem amplexa, dixit: Bene venisti soror. Dei vero opere fuit os obstructum dæmoni, ne argueret ancillam Dei, quod esset femina. Cum autem dæmon eam diu affligeret, per preces eum domuit.

XVI. Quodam autem die dæmon cœpit eam affligere. Illa vero exurgens, manus suas extendit in cælum, et flens Deo supplicavit pro sua sorore. Tunc clamans dæmon, dixit magna voce: O, vi pulsus a te egredior. Ea que prostrata, est egressus. Cum eam autem accepisset, fert sanam in ecclesiam ad Patrum pedes, dicens: Ignoscite mihi, quod inter vos peccarim. Illi autem data pace, vocarunt homines imperatoris, et eis tradiderunt sanam imperatoris

filiam. Qui, adoratis omnibus Patribus, profecti sunt ad imperatorem. Fuitque magnum gaudium in civitate propter filiam imperatoris, Deumque glorificaverunt, videntes magnam puellæ modestiam. Beatus autem Dorotheus se magis humiliavit, supra modum exerceas. Fuitque perfectus signifer.

XVII. Diabolus autem rursus subit filiam imperatoris, et facit ut prægnans appareat. Cœpitque imperator affici magno dolore, et eam interrogavit, dicens: Ex quo es prægnans? Ea vero illic nihil aliud respondit, nisi hoc solum: Nescio unde nam hoc mihi acciderit. Imperator vero eam magis examinabat. Tunc ei Satanas hanc suggerit cogitationem, quod monachus, qui eam circumducebat, ipse eam prægnantem reddiderit. Tunc magna ira repletus imperator, misit ad perdendum eum locum. Cum autem principes quam celerime abiissent in Scetim, quærent intelligere ea, quæ illic fiebant, dicentes: Date nobis monachum, qui prægnantem reddidit filiam imperatoris. Dei vero sanctus Dorotheus his verbis auditus, in medium processit, dicens: Ego sum. Afflicti sunt autem sancti Patres, et dixerunt: Nos quoque tecum ibimus. Ea vero dixit eis: Domini mei, solummodo orate pro me, speroque in Deo, et in vestris precibus, fore ut cito vos adorem, et abeuntes in ecclesiam, venerunt cum toto conventu fratrum, factisque precibus simul egressi sunt, deducentes abbatem Dorotheum. Sciebat enim abbas Macarius, in illo nil esse mali.

XVIII. Cumque ii pervenissent ad imperatorem, procidit ad ejus pedes abbas Dorotheus, dicens: Rogo tuam pietatem ut cum silentio audiat de tua filia. Eam seorsum, et ego vobis narrabo omnia. Non est enim ei allatum vitium, nec habet quidquam mali, absit! Postquam autem iverunt seorsum ipsa et parentes ejus, dixit eis: Per Dominum promittite mihi, quod si cognoveritis veritatem, dimittetis me in locum meum. Quod cum ei promisissent imperator et ejus uxor, dixit eis: Qui post Deum sanam fecit filiam vestram, est mea humilitas per Patrum preces. Illi vero his auditis obstupefacti, mansere muti, et attoniti. Eis autem dixit: Ego vos de hac re faciam certiores, et aperto collo sui colobii, ostendit suas mammas, et dixit: Pater, ego sum tua filia Apollinaris. Quod cum audissent ejus parentes, obstupuerunt, et multæ fusæ sunt in illo die lacrymæ.

Adduxerunt autem suam sororem, et dixerunt ei: Nostine hunc? Illa vero respondens, dixit: Revera hic est ille eunuchus, qui post Deum me sanavit, et procidens ad ejus pedes, rogavit eum de suo utero. Qui cum eam erexisset, et ejus utero manus imposuisset, eam sanam reddidit. Cum hoc autem vidissent, admirati sunt, et Deum glorificaverunt. Dixerunt itaque: Vere hæc est filia nostra Apollinaris. Fuit autem fletus cum gaudio in aula imperatoris.

XIX. Cum autem paucos dies versata esset apud parentes, omnia eis narravit. Quæ cum audissent, Deum laudarunt. Rogarunt vero eam, ut cum eis maneret, sed non tunc persuaserunt. Propterea autem quod ei promiserant, eam cum multis lacrymis emiserunt. Rogavit autem parentes suos, ut pro se orarent. Illi vero ei dicunt: Deus cui fuisti desponsa, ipse perficiet tecum misericordiam. Memento autem nostri, filia, in sanctis tuis precibus. Quam cum amplexi essent, ipsam dimiserunt. Voluerunt autem ei dare pecuniam ad usum Patrum, sed eas non accepit, dicens: Patres mei non habent opus pecuniis hujus mundi, ne a bonis excidamus cœlestibus. Factisque precibus, dimiserunt suam filiam lætantem et exultantem. Cum ea autem venisset in Scetim, susceperunt eam fratres et patres, et Deum laudaverunt, quod rediisset frater eorum sanus, et diem festum ei fecerunt.

XX. Paucis autem post diebus, quando cognovit se esse e mundo exituram, dicit abbati Macario: Fac officium charitatis. Si contigerit me e vita excedere, ne me componant monachi. Is vero dicit ei: Quomodo potest hoc fieri? Ea autem consummata, venerunt sancti Patres, ut sanctum ejus corpus lavarent. Viderunt autem eam esse sexu feminam, et exclamarunt, dicentes: Gloria tibi, Christe, qui multos habes sanctos occultos. Admiratus est autem abbas Macarius, quod hoc sibi non fuisset revelatum. Una vero nocte videt visionem, quæ ei dicit: Ne angaris propterea. Oportet enim te coronari cum sanctis Patribus, qui sunt a sæculo. Tunc ei narravit vitam, et nomen beatæ. Allatisque sanctis ejus reliquiis, eam posuerunt ad orientem sanctæ ecclesiæ, in antro abbatis Macarii cum gaudio et gloria usque in hodiernum diem, per Deum et sanctos Patres: et post sanctæ dormitionem peraguntur curationes, gratia et clementia Domini nostri Jesu Christi. Cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

DE S. SYMEONE STYLITA.

(Anno 460.)

[Acta SS. Bolland. Januarii, tom. I, die 5.]

§ I. *Symeonis Stylitæ senioris celebre nomen.*

Tres Symeones Stylitas fasti ecclesiastici exhibent. Senior ejusque instituti primus parens 3 Januarii colitur a Latinis, a Græcis 1 Septembris. Fallitur enim Baronius dum scribit ejus natalem agi 24 Maii, Menolog. cardinalis Sirleti temere secutus, in quo cum de juniore Symeone eo die agatur, illud non recte adjicitur, res ab eo gestas a Theodoro Cyri episcopo litteris traditas esse: constat enim Theodoretum multo ante vita functum esse, quam junior Symeon nasceretur. Alter igitur Symeon Stylita in monte mirabili, in Martyrologio Romano relatus 3 Septembris, colitur a Græcis 24 Maii, quo die de illo pluribus agemus. Tertius ab iisdem Græcis celebratur 26 Julii, vocaturque presbyter et archimandrita; idem fortassis, qui a Joanne Moscho cap. 57 Prati spiritualis, sive libri x de Vitis PP. fulmine ictus memoratur.

2. Seniore[m] ita celebrat Martyrologium Romanum 5 Januarii: « Antiochiæ S. Symeonis monachi, qui in columna stans multos annos vixit, unde et Stylitæ nomen accepit: cujus vita et conversatio existit admirabilis. » Eadem fere habent Beda, Hrabanus, Usuardus, Bellinus; et fusi[us] Ado, Notkerus, aliique. Menologium Græcorum 1 Septembris: « Commemoratio S. P. N. Symeonis Stylitæ, qui fuit sub imperatore Leone Magno, et Martyrio Antiochenæ urbis pontifice, a provincia Ciliciæ ex castello Sesan: qui monasticam vitam ingressus in columnam ascendit; in qua quadraginta septem annos stetit, et multis per eum editis miraculis in pace quievit. » Eadem habent eo die Menæa, et Græcorum Anthologion a Clemente VIII approbatum. Christophorus Patricius et Proconsul Mityleneus in epitome Monologii eodem die: Συμεὼν ἀνομιέσθω μοι ὄπερ στυλὸς τὸ γινώρισμα. « Laudatur a me Symeon, cujus insigne columna. »

3. Franciscus Maurolycus, in Martyrologio ad 5 Jan. ita de eo scribit: « Apud Antiochiam S. Symeonis Stylitæ admirabilis: nam in puteo sicco pluribus annis, in columna per annos quadraginta stans super unum pedem vixit. Defunctum etiam aves defleverunt. » Sed fallitur Maurolycus, quod in puteo sicco existimet pluribus annis vixisse, ubi paucis tantum diebus fuit: neque quod inuuit, assidue pedem uno nixus in columna stetit, sed uno solum anno. Petrus Gelesinius: « Antiochiæ S. Symeonis Stylitæ monachi, qui in columnam cavam annis quadraginta

A inclusus, in hebdomada cibum semel capiens, pane herbarumque radicibus et aquæ potu victitabat. Qua admirabili abstinentia et sanctitate vir, multis etiam miraculis clarus migravit ad Dominum. » Verum unde didicit Galesinus cavæ columnæ inclusum fuisse? Contrarium patebit ex § sequenti. Nec semel in hebdomada cibum capiebat, nisi in principio vitæ monasticæ; sed quadragesimo demum die, ut in Vita dicitur.

§ II. *Stylitæ unde dicti. Quæ columnæ forma.*

4. Operæ pretium est, dum de Stylitis agimus, quæ vocis notio, quæ columnæ forma fuerit, exponere. Prius ita breviter exsequitur Rosweydu[n]s noster in Notatione ad S. Symeonis Stylitæ vitam: « Ducitur a grammaticis et στυλός et στήλη ab eadem origine ἵστημι, sto. Suidas: Στυλίτης, ὁ ἐπὶ κίονος ἱστάμενος, « Stylita, qui columnam insistit. » Quis primus apud Romanos super columnam cellulam struxerit, docet nos Asconius in Ciceronis orationem in Q. Cæciliium, quæ *Divinatio in Verrem* dicitur: « Mænius cum domum suam venderet Catoni et Flacco censoribus ut ibi basilica ædificaretur, exciperat jus sibi unius columnæ, super quam tectum projiceret ex provolantibus tabulis, unde et ipse et posteri ejus spectare munus gladiatorum possent, quod etiam tum in foro dabatur: « unde ab eodem Mænio dicta sunt Mæniana. » Festus: « Mæniana ædificia a Mænio sunt appellata: is enim primus ultra columnas extendit tigna, quo ampliarentur superiora. » Glossa: « Mænianum, ἐξ ὠστρα. Menianus, ἐκ θήτης. » Hæc Rosweydu[s]. Eadem fere habet Raderus Viridarii parte III, cap. 4, de Stylitis, qui addidit: « Στήλη erat, proprie cippus sepulcorum tumulis impositus, cum inscriptione. » Moxque subdit, στήλαις ignominia causa nocentium facta inscribi solita, fuisseque quodammodo tabulas seu columnas prescriptionum. Unde λόγον στηλιτευτικόν, et epistolam στηλιτευτικὴν pro scripto famoso accipi, quo rei crimina publice legenda proponuntur.

5. De forma ita disserit idem Raderus: « Columnarum, quas ego omnibus Ægypti prodigiosis pyramidibus, elaboratis et pictis obeliscis, colossis, columnisque Trajani, propter ipsa quæ supra illas fulgebant sidera antepono, forma fere fuit, ut arbitror, rotunda, altitudo varia. Auctor enim Stylitarum Symeon primum columellam ascendit non nisi senum cubitorum (sive nomen pedum) mox duodenum, postea vicenum duum, postremo trice-

num senum, sive, ut Nicephorus et alii tradunt, quadragenum. Modius seu cella sive domicilium columnis impositum, in quo consistebant, in omnem partem binos cubitos seu tres pedes patebat, tecto nullo, ut libere cœlum omne contemplantur, et omnibus injuriis cœli expositi majorem haberent tolerantiam segetem et messem. Januas habebant nonnulli, nullas alii, quod tempestatis violentia parietis partem dirjecisset. Scalæ admovebantur, cum vel alii ad illos enitebantur, vel illi ad alios se demitterent, quod quidem vel nunquam, vel ad summa Reipub. pericula devocati factitabant. Statione porro æterna se cruciabant: nec enim jacendi vel decumbendi spatium erat: poterant tamen sedere; sedisse vero nusquam lego, nunquam puto. Nam primus quadraginta diebus Symeon ad trabem se alligari curavit, alterisque quadraginta mox liber absque adminiculo consistebat, medio corpore superne velut Ecclesiastes in ambone exstabat. Etsi de omnibus non affirmarim. » Hactenus Raderus. De domiciliis supra columnam exedificati mensura, idem testatur Evagrius lib. 1, cap. 13, vix duorum fuisse cubitorum, et Nicephorus lib. XIV, cap. 51.

§ III. Sancti Symeonis Stylitæ ætas.

6. De sancti Symeonis ætate hæc tradit Rosweydenoster in Notatione ad ejus vitam lib. 1 De Vitis PP. « De tempore quo vixit, ex Theodoro, inquit Baronius, ejus primordia colligi possunt, dum ait columnam jam incoluisse temporibus Meletii episcopi Antiocheni, qui sub Valente imp. vixit, desiitque ab humanis eo anno quo celebrata est magna synodus Constantinopolitana, Siagrius et Eucharion eos, qui numeratur annus a Christo juxta veriores chronographos 381. Supervixit autem Symeon, ut ait Cedrenus, usque ad annum 4 Leonis Magni imp., quod etiam colligitur ex Actis Danielis Stylitæ. Est annus is a Christo 460, qua ratione jam centenarius major obdormisse dignoscitur. Apud Nicephorum in margine edit Paris. ann. 1574 habetur vixisse Symeonem 103 annos: sed nihil tale in textu.

7. « Evagrius summam Vitæ ejus severe actæ ita colligit lib. 1, cap. 13: Διέτριψε τοίνυν ἐν σαρκὶ τόνδε τὸν βίον, διαθλίψων ἔτη ἕξ καὶ πενήκοντα. Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ φροντιστηρίῳ, ἔνθα τὰ θεῖα κατηχήθη, ἔτη ἑνὲκα · ἐν δὲ αὐτῇ κλιουμένη Μάνδρα, ἔτη καὶ τεσσαράκοντα · ἐν τινὶ μὲν στενωπῷ ἔτεσι δέκα τὸν ἀγῶνα διανύσας · ἐν δὲ κλοσὶ βραχυτέροις ἔτη, καὶ ἐπὶ τεσσαρακονταπήχει, ἔτη τριάκοντα: « Iste Symeones hoc severum vivendi genus in carne traducens, vitam ad 56 annos propagavit. « Nam in monasterio, in quo primum divinas vendi præceptiones didicit, annos vixit IX. In « Mandra autem, sic enim vocatur, XLVII, atque horum annorum X in loco admodum angusto contulit: in columnis brevioribus, VII, denique in columna quadraginta cubitorum, XXX. » Eadem

habet Nicephorus libro XIV, cap. 51, in quo error in numerum irrepit. Nam pro undetriginta scribendum triginta. Quæ putatio si vera est, non potuit pervenisse ad centesimum annum. Alioquin necesse esset asserere eum, cum XLIV erat annorum, primum ingressum esse monasterium: quod non quadrat cum Vita hic ab Antonio scripta, qui eum statim ab adolescentia ingressum esse monasterium scribit.

8. « Ex quo hæc Vitæ summa colligitur: cum erat tredecim annorum, pascebat oves. Inde videtur ingressus monasterium, ubi vixit anno 1, inde III annis in clausura: post IV annis in columna cubitorum IV; iterum XII annis in columna cubitorum XII, rursus XII annis in columna cubitorum XX, post IV annos in columna cubitorum XXX; demum XVI annos in columna cubitorum XL. Atque ita exercitationis anni exsurgunt LII, haud multum differentes a numero Evagrii.

9. « Apud Theodoretum habetur, quod II annos mansit in primo monasterio: X annis in monasterio Heliodori: III annos in vico Telanesso: XXVIII annis in columna, in id tempus, quo Theodoretus ejus Vitam scripsit. Hic tantum habentur anni XLIII exercitationis: sed eo tempore adhuc vivebat.

10. « Cedrenus in Compendio historiæ ait, an. XXV Theodosii junioris eum columnam ascendisse, et an. IV Leonis vita functum. Ex quo intervallo juxta computum Annalium Baronii conficiuntur tantum anni 28. »

11. Hactenus Rosweydenus. Singula expendenda sunt. De Meletio, qui cum sancto Symeone egit, accepit Baronius ex Theodoro cap. 26 Philothei ita scribente: « Postquam autem Meletius ille admirabilis, cui tunc mandata erat cura episcopatus regionis Antiochenæ civitatis, vir cordatus et prudentia clarus, et ingenii solertia ornatus, etc. Ita vertit Gentianus Hervetus. Ast Albericus Longus Salentinus: « Cum vero Meletius, qui tunc Antiochenæ regioni præfectus erat. » Quibus ex verbis non liquido constat Meletium illum Antiochenæ sedis patriarcham fuisse, licet id clare asserat Metaphrastes. Si jam inde a Magni Meletii (cujus vitam 12 Februarii dabimus) tempore, in columna stetisset Symeon, quomodo non ejus uspiam vel sanctus Joannes Chrysostomus, vel illius æquales historici meminissent? Arbitror igitur hunc Meletium a Theodoro laudatum, alterius fuisse sedis episcopum, in regione Antiochena. Nam præter Meletium illum Theodoretum collegam in conciliabulo contra sanctum Cyrillum, qui fortassis a minori aliqua sede sub Antiocheno patriarcha ad Neocæsareensem fuit translatus, alius sæpe memoratur in synodo Chalcedonensi Meletius Larissæ episcopus, qui in ea synodo vices obiit metropolitæ sui Domni Apameæ Syriae II episcopi. Est autem Larissa urbs Cassiotidis, qua in provincia et Antiochia quoque est. Quanquam si hic Meletius fuit, non

videtur tum Larissæ adhuc episcopus fuisse, cum in concilio Ephesini tempore, anno 531 episcopus Larissæ esset Julianus, qui eidem schismaticorum conciliabulo subscripsit. Fuit fortassis chorepiscopus patriarchæ Antiocheni: nam et quosdam legimus concilio Chalcedonensi per chorepiscopos subscripsisse. Quod munus esset chorepiscoporum, exponit concilium Antiochenum, anno Christi 341, Marcellino et Probino Coss. ab Arianis episcopis celebratum, can. 8 et 10, ubi eos vocat τὸς ἐν ταῖς κώμαις ἢ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπίσκοπους, « qui in vicis vel pagis constituti sunt chorepiscopi, » ut habet versio Dionysii Exigui.

12. Si chorepiscopus ejusmodi fuit ille Theodoro laudatus Meletius (ut omnino fuisse conjicio), jam collapsæ calculi Baroniani fundamentum. Accedit quod Dominus Antiochenus, ut refert Nicephorus lib. XIX, c. 51, et Evagrius lib. I, c. 43, ad Symeonem venit, eoque viso consternatus est præ admiratione: unde conjicitur, non multo antè cepisse Symeonem in præalta illa columna morari. At Dominus, ut habet Baronius, an 432, ab eremo, invito S. Euthymio recessit, ut avunculum suum Joannem Antiochenum patriarcham Mestorio faventem converteret: anno deinde 436 ei in episcopatu successit. Quæ vero ei fuisset tanti stuporis causa, si jam annis quinquaginta stationem illam tenuisset Symeon? Quid? quod ab eo tempore, quo rigidam illam abstinentiæ rationem, sub Blasti aut Bassi disciplina, inivit Symeon, usque dum Philotheum scripsit Theodoretus, anni fluxerunt solum 28? At qui annis minimam tribus anteillum cum Meletio congressum, eam assumpserat in ediam. Ergo si Magnus Meletius is fuit, jam ab anno 377 aut 378 numerandi illi erunt anni; sicque anno Christi 405 vel 406 scripsisse Theodoretum fateamur necesse est; quod ipsemet refellit, dum in epistola ad Eusebium Ancyrae episcopum inter alia a se post synodum Ephesinam scripta recenset librum de vitis sanctorum.

13. Cum ergo hæc ita sint, et numerum annorum ab Evagrio traditum sequantur Menæa, Menologium Sirleti, et Anthologion a Clemente VIII probatum, non video cur et refragemur: præsertim cum et Metaphrastes assentiri videatur, dum ait totos sex et quinquaginta annos vixisse, in vite nimirum religiosæ exercitatione.

14. Quem vere Rosweydu in numeros apud Nicephorum irrepsisse errorem notat, is nec in Frontonis Ducæi accurata editione correctus est. In Græco tamen expresse dicitur ἔτη τριάκοντα, annos 30 in quadraginta cubitorum columna transegisse.

15. Quem deinde ex vita Latina a se edita colligit annorum numerum Rosweydu, is, ut infra patebit, non omnino est certus, cum mss. codices, negligentia librorum vitiat, haud parum discrepent. Hic juxta eam vitam nobis maxime probaretur (nisi Theodoretus obstaret) calculus: in domo parentum vixit annos 13, in primo monasterio 4, in cella 3, vel 4,

in quatuor pedum columna 4, in duodecim cubitorum columna 12, in columna cubitorum 20, annos 12, in columna cubitorum 30, annos 4, tandem in columna 40 cubitorum annos 16, sicque efficiuntur vitæ 68 vel 69, monasticæ exercitationis 55 vel 56, qui ad numerum Evagrii propius accedunt: atque is numerus exprimitur in Latina vita cap. 8, n. 53. Pauciores longe annos numerat Antonius in vita prima, quam e Græcis mss. dabimus; sed aliquid mendum irrepsisse in comperto est.

§ IV. Vitæ S. Symeonis a quo scripta.

16. Vitam S. Symeonis scripsit Antonius ejus discipulus, quem Evagrius significat, cum lib. I, cap. 43, ita scribit: Τοῦτου τὰς θεοσημείας γέγραφε μὲν καὶ τις τῶν αὐτοπτῶν γενομένων, γέγραφε δὲ καὶ λογίως ἀπέθετο καὶ Θεοδώρητος ὁ τῶν Κυρρεστῶν ἐπισκοπῆσας. « Hujus res gestas, quæ omnino dirinæ virtutis signa erant, scripsit aliquis ex iis qui oculis conspexerant. Scripsit etiam, diserteque exposuit Theodoretus Cyrensis episcopus. » Duplicem vitam hic damus, cujus Antonius auctor citatur. Priorem Græce scriptam et bibliotheca Serenissimi Bavaricæ ducis accepimus, quam Latine reddidit Guilielmus Gratius Brugensis Societatis nostræ Sacerdos. Eam, quia brevior longe, crediderim potius ab Antonio esse scriptam. Ita namque Metaphrastes: Μέγας τὸίνου οὕτως ὦν καὶ πολὺς τὴν φήμην γενόμενος πολλῶν ἔτυχε καὶ τῶν γραφῶν· ἀλλ' οὐδεὶς οὐδέπω κατὰ μέρος τὰ κατ' αὐτοῦ διεξῆλθεν, ὅπως ἅπαντα καθῆκεν ἐκρυπῶ· οὐδὲ ἀκριβῶς ὅπως ἕκαστα εἶχεν, ἔγραψεν. Magnus igitur adeo cum esset, fama celebratus, multos quidem nactus scriptores est. Verum nemo prorsus omnia quomodo ei evenerint singillatim exposuit; neque accurate, ut singula sese habuerint, scripsit. » Quod scilicet facturum se Metaphrastes pollicetur. Verum altera pridem sub Antonii nomine vulgata vita haud multo pauciora habet Metaphraste.

17. Arbitramur igitur eam jam olim ex breviori illa Antonii relatione concinnatam, additis quæ vel fama vel aliorum scriptis de eo ferebantur. Certe quem Theodoretus adeo celebrem tradidit fuisse Romæ totoque in Occidente, ejus non isthic quoque vulgatam fuisse vitam, credibile non est. Eam e vetustissimo codice monasterii S. Laurentii Leodii exarato ante annum Christi 1034, descripserat Rosweydu noster, quam nos cum aliis mss. Imperialis monasterii S. Maximi Treviris, S. Mariæ de Ripatorio, ecclesiæ S. Audomari contulimus. In codice Ripatorii erat passim contracta. Eamdem, sed phrasi plerumque aliquantulum discrepante, edidit lib. I. De Vitis PP. idem Rosweydu.

18. Demum S. Symeonis vitam « optime post Magnum Theodoritum, » ut scribit Nicephorus lib. XIV, c. 51, « et cognominis Symeon Metaphrastes conscripsit; novam quoddam et admirandum in ea ex omni generis cibariis convivium omnium proponens. » Hanc Baronius in Not. ad Martyrol., Ra-

derus parte III Viridarii SS., cap. 4; Molanus in An- A Græco regis Gallia, Latine versam ab eodem
not. ad Martyrol. Usuardi; Heribertus Rosweydu Guilielmo Gratio nostro. Priora omnia fere ad
in Vitis PP.; Petrus Ribadineira in Flore SS. scribunt verbum e Theodoreti Philotheo c. 26 descripta
non exstare. Nos primi eam proferimus ex ms. sunt, ut conferenti patebit.

ΣΥΝΕΩΝ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ

ΚΑΙ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ

ΤΟΝ ΕΝ Τῷ ΣΤΗΛῶ

SYMEONIS MAGISTRI ET LOGOTHETÆ

VITA S. SYMEONIS STYLITÆ

(Græcus textus nunc primum prodit ex duobus codicibus mss. Regiis Paris. n. 136 sæc. XIII et n. 1607, sæc. XIV notatis. EDIT.)

CAPUT I.

S. Symeonis ortus, et vitæ religiosæ rudimenta in duobus monasteriis.

1. Symeonem virum fama celeberrimum, mag- B
numque habitati orbis miraculum norunt omnes Ro-
manorum imperio subditi: ejus nomen usque ad
Scythas et Nomadas pervolavit: Persæ, et Indi,
Æthiopumque natio, et quicunque aliam orbis
plagam incolunt, alii oculis perspicientes, nonnulli
auditu ejus res gestas cognoscentes, eum laudibus
prædicarunt. Magnus igitur adeo cum esset ac ce-
lebris, multos quidem scriptores consecutus est;
qui tamen ejus virtutes hactenus singulatim scripto
complecteretur, exstitit nemo, neque ullus ad sin-
gulas accurate percensendas animum applicuit.
Verum qui superioribus temporibus brevi compen-
dio de ejus vita disseruerunt, quædam quæ mediam
ejus ætatem continent cursim perstrinxerunt, ne-
que tam celebres ejus actiones ad finem perduxerunt. C
Quapropter utilis maxime de hoc viro nobis
sermo futurus: remque a capite ordiemur, atque ad
finem prosequemur. Sed vereor ne posteris fabu-
larum similior, et nuda a veritate narratio videatur.
Conseverunt enim homines natura metiri res
præteritas: ubi vero quippiam naturæ terminos ex-
cesserit, omnis de eo rerum divinarum imperitis
falsus esse sermo existimatur. Quoniam vero hic
vir naturæ legibus non cessit, ac ne humana qui-
dem passus est, verum id corporeorum in mortali
corpore ostendit constantiam; cum præsertim
iis qui ab eo divina edocti sunt, terra omnis ac
maria ipsa repleta sint; hinc igitur narrationem
meam inchoabo.

α. Συμεών τὸν πάνυ, τὸ μέγα θαῦμα τῆς οἰκου-
μένης, ἴσασι μὲν πάντες οἱ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμο-
νίας ὑπήκοοι. ἔδραμε δὲ καὶ μέχρι Σκυθῶν τῶν
νομάδων τῇ φήμῃ· ἤδη δὲ καὶ Πέρσαι, καὶ Ἴνδοι,
καὶ Αἰθιοπίων ἔθνη, καὶ ὅσοι τῆς γῆς ἄλλο τι μέρος
οἰκεῖν ἔλαχον, οἱ μὲν ὄψει τὰ ἐκείνου, οἱ δὲ ἀκοῇ
παραλαβόντες, γλώττης τρυφήν τὸν ἄνδρα πε-
ποίηνται. Μέγας τοίνυν οὗτος ὢν, καὶ πολλὸς τὴν
φήμην γενόμενος, πολλῶν ἔτυχε καὶ τῶν συγγρα-
φῶν· ἀλλ' οὐδεὶς οὐδέπω κατὰ μέρος τὰ κατ' αὐ-
τὸν διεξῆλθεν, οὐδεὶς ἅπαντα καθῆκεν ἐαυτὸν, οὐδὲ
ἀκριθῶς, ὅπως ἕκαστα εἴγειν ἀνέγραψε. Ἀλλὰ τοὺς
ἄνω χρόνους ἐν κεφαλαιώσεσιν ἐπιτοματικῶς εἰπόντες,
ἐνῆα τε τῶν ἐν μέσῳ παρέδραμον, καὶ οὐδὲ πρὸς
αὐτὸ τὸ τέλος τῶν τούτου πράξεων ἤλθον. Ἡμεῖν δὲ
χρήσιμος μάλιστα ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος ἔσται, ἄνωθεν
τε ἀρχομένοις, καὶ ἐπὶ τὰ τελευταῖα τοῦ ἀνδρὸς κα-
ναθίστασθαι τὴν διήγησιν. Ἀλλὰ δέδοικα μὴ τοῖς
μετὰ ταῦτα μῦθος εἶναι δόξη τῆς ἀληθείας γεγεμνω-
μένος. Φιλοῦσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τῇ φύσει μετρεῖν
τὰ γινόμενα· εἰ δὲ τι τῶν αὐτῆς ὄρων ἐπέκεινα λέ-
γοιτό, ψευδῆς τοῖς τῶν θεῶν ἀμυήτοις ὁ λόγος νο-
μίζεται. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος αὐτῆς φύσεως εἴς τε θεο-
μοτε, οὐδὲ ἀνθρώπινα ποιεῖν εἴλετο, ἀλλὰ ἀσωμάτων
ἐν σώματι θνητῶ ἐπεδείξατο καρτερίαν· ἄλλως τε
καὶ τῶν τὰ θεῖα πεπαιδευμένων γῆ τε πάσα πλήρης
καὶ θάλασσα, ἐνθενδὲ μοι ἀρκτίον του διηγῆμα-
τος.

β'. Κώμη τις ἐστὶ μετὰ τὸ Σύρων καὶ Κιλικίων Α διακειμένη, Σισάν δὲ αὐτὴν ὀνομάζουσι. Ἐκ ταύτης ὁ θαυμαστός Συμεὼν οὗτος ὀρμώμενος. Ποιμαίνει θρέμματα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν γεγεννηκότων διδάσκεται, ἴνα καὶ κατὰ τοῦτο τοῖς μεγάλοις τὴν ἀρετὴν ἐκείνοις συναριθμῆται. Ἰακώβ τῷ πατριάρχῃ, φημί, καὶ Ἰωσήφ τῷ σώφρονι, Μωσῆι τε τῷ νομοθέτῃ, καὶ Δαβὶδ τῷ βασιλεὶ καὶ προφήτῃ, καὶ Μιχαῖα, καὶ τοῖς κατ' ἐκείνους θεοῖς ἀνδράσι.

γ'. Νιφετοῦ δὲ ποτε πολλοῦ γενομένου, καὶ τῶν προβάτων ἔνδον μένειν ἠναγκασμένων, σχολῆς ἀπολύσας, εἰς τὸν θεῖον νεὼν μετὰ τῶν τεκόντων ἀφίκετο. Τῆς εὐαγγελικῆς τοίνυν φωνῆς ἀκούσας, μακαριζούσης μὲν τοὺς κλαίοντας καὶ πενθοῦντας, ἀλλίους δὲ τοὺς γελῶντας ἀποκαλοῦσης, καὶ ζηλω- B τούς ὀνομαζούσης τοὺς τὴν ψυχὴν καθαρὰν κεντημένους, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τοῖς αὐτοῖς συνέζευκται, ἤρετό τινα τῶν παρόντων· τί ἂν τις ποιήσας, τούτων ἕκαστον κηρύττει; Τὸν δὲ, (τὴν γὰρ καὶ οὗτος, ὡς ἔοικεν ἐργατικῆς τῆς ἀρετῆς) τὸν μοναδικὸν αὐτῷ βίον ὑπαγορεύσει, καὶ τὴν ἄκραν ἐκείνην ὑποδείξει φιλοσοφίαν.

δ'. Δεξιόμενος τοίνυν τοῦ θεοῦ λόγου τὰ σπέρματα, καὶ ταῖς βαθύταις τῆς ψυχῆς αὐλαξί ταῦτα κρύψας, ἐπὶ τὸν πλησίον τῶν ἱερῶν μαρτύρων ἀποτρέχει νεόν. Ἐν τούτῳ δὲ τῇ γῆ τὸ μέτωπον καὶ τὰ γόνατα προσερείσας ἵκετεύει τὸν πάντας ἀνθρώπους σώζειν ἐθέλοντα, ὀδηγήσασιν αὐτὸν πρὸς τὴν τελείαν τῆς εὐσεβείας ὁδόν· ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦτον διατρέψας τὸν τρόπον, ὑπολιθθαίνει ἤδη πρὸς ὕπνον, ὄναρ δὲ τόνδε ὄρα. Ὁρῶντιν ἐδόκει θεμέλια, εἰτά τις ἐστῶτος ἀκούειν, ὡς ἔτι βαθύνειν τὸ δρυγμα δεῖ. Προσθετι- C κῶς τοίνυν ὡς ἐκέλευσε βᾶθος, πάλιν ἐπειράτω διαναγκάσθαι· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὀρῶντιν αὐτῷ προσέταται ὁ φανείς, καὶ μὴ λήγειν τοῦ πόνου. Τρίς δὲ καὶ τετρακτὶς τοῦτο παρεγγυήσας, τέλος ἐπειδὴ παρά τὴν τοῦ βᾶθους ὑπερβολὴν οὐχ οἶόν τε ἦν πλέον ὀρῶντιν, ἀπεχωρῶντως εἰχ' ἔφη τὸ βᾶθος, καὶ οἰκοδομεῖν ἐκέλευσε τοῦ λοιποῦ, ὡς λήξαντός τε αὐτῷ τοῦ πόνου καὶ τῆς οἰκοδομίας ἐπομένης ἐκκόλωσ. Ταῦτα τῇ προῤῥήτει τὰ πράγματα μαρτυρεῖ· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ὄψις ἐδήλου ὅτι πέρα τε τῆς φύσεώς ἐστι τὰ γινόμενα, καὶ ὅτι μετὰ τοὺς ὑπερφυεῖς ἐκείνους πόνους οὐς τὴν ἀρχὴν ὁ Συμεὼν ἠγωνίσαστο, κατὰ ροῦν ὁ ἀπκλιτικὸς αὐτῷ διανοσθήσεται βίος.

ε'. Ἐκείθεν ὁ Συμεὼν ἀναστὰς, ἐπὶ τὸ ἐκγειτόνων ἀσχητῶν τινων καταγώγιον μεταβαίνει. Δύο δὲ συναγαγῶν τούτοις ἔτη καὶ τελεωτέρως ἀρετῆς ἐραστῆς, Τελεδῶν ἐκείνην τὴν κώμην καταλαμβάνει, καὶ ἦν ὁ θαυμαστός Ἡλιόδωρος τὴν τῶν σὺν αὐτῷ

(1) Theodoretus *Sesan* vocat. Græce hic est Σισάν.

(2-3) Fuscus describitur Teledæ situs 23 Jan. in vita S. Eusebii. In vita S. Danielis Stylitæ 11 Decemb. Telada, Τελλάδων dicitur.

(4) Theodoretus addit non ingressum esse Symeonem monasterium S. Eusebii, sed aliud quod

2. Vicus quidam inter Syriam et Ciliciam situs est, incolæ Sisam (1) nominant: ex illo admirandus hic Symeon oriundus fuit. Ac primum quidem a parentibus oves pascere docetur, ut in eo magnarum quondam virtutum viris adnumeretur, Jacob, inquam, patriarchæ, Joseph continenti, Moysi legislatori, Davidi regi et prophetæ, ut et Micheæ, cæterisque demum sanctissimis ejus ordinis viris.

3. Cum vero aliquando ob nimiam vim nivium e cælo labentem oves domi manere cogerentur, otium nactus ad sacram ecclesiam cum parentibus concessit: illic cum vocem evangelicam inaudiisset, quæ lugentes et flentes beatos prædicat, infelices vero ridentes denuntiat, itemque imitatione dignos omnes qui mundo sunt corde, et quæcunque his similia adjuncta sunt; unum e parentibus interrogavit, ecquid quis faciendo horum singula consequeretur; tam alter, qui et virtutis, ut apparet, cultor erat, monasticam ei vitam suadet, ejusque sublimem philosophiam ostendit.

4. Symeon, igitur acceptis divini verbi seminibus, iisque in intimis animi recessibus absconsis, ad proximum sacrorum martyrum templum confugit, illic facie et genibus in terram defixis, Deum qui omnes homines salvare cupit precatur, ut ad rectam pietatis viam dirigat. Huic rei dum aliquandiu intendit, paulatim in somnum delabitur, ac tale demum visum cognoscit. Fundamenta quædam sibi effodere visus est, deinde ab astante quodam audire, ut fossam adhuc altius effodiat. Cum igitur jam, uti jussum fuerat, effossioni institisset, cœpit ab opere quiescere. Cum ecce rursus, qui apparuerat, ulterius effodere jubet, neque ab opere cessare. Cum tertio ac quarto hoc fieri mandasset, ac tandem ob nimiam fossæ profunditatem amplius fodere non valeret, satis jam effossus esse declarat, ac ædificium strui imperat, neque eo a labore jam cessante difficilem deinceps fore structuram monet. Huic vaticinio respondit eventus. Significabat enim visio, quod quæ deinceps ab eo gesta sunt naturæ limites excederent. Monastica enim vita post eximios illos labores, quos in principio exercuit Symeon, illi ex animi sententia D successit.

5. Inde cum surrexisset, ad vicinum monachorum cœtum divertit; ubi biennio commoratus, perfectioris virtutis cupidus in Teledam (2-3) pagum concessit; in quo admirabili viro Heliodoro (4) monachorum cura erat concredita, qui e quinque et

ex eo germinavit, ædificatum ab Eusebona et Abitone, quibus vita functis successit Heliodorus. De hoc autem Heliodoro agere videtur Sozomenus lib. vi, cap. 33 et 34, ubi celebres Cœlesyriæ monachos recenset. Theodoretus cum eo egisse se, ejusque simplicitatem et animi puritatem admiratum scribit.

sexaginta quibus vixerat annis, totidem tribus A demptis, se in cella concluserat, tres enim in lacte et infantili institutione consumpsit; nam a tertio ætatis anno a parentibus Deo est consecratus, et hunc admirabilem monachorum gregem ingressus est. Vir hic exemplo magni illius Jacob simplex erat, ac eo demum mansuetudinis ac pietatis pervenerat, ut asceticas leges supergressus, homines omnes omni virtutum genere superaret, ac ipsi Deo denum propinquus fieret.

6. Ad hunc quinquertio noster perveniens, ille pietatis certator decem in hoc spiritali certamine transegit annos: qui cum octoginta commilitones haberet, omnes anteivit; aliisque post biduum semper cibum sumentibus, ipse totam hebdomadam B sine cibo ducebat: quod reliqua consodalium (5) turba ægre admodum ferebat, quippe qui Symeonem imitari nequivit, ejusque spirituale exercitium confusionem ac temeritatem quamdam esse dicebant.

CAPUT II.

Pœnitentia, et abstinentia mirabilis.

7. Verum non iis rebus stetit, neque promptitudinem hanc frenavit, sed occultam occultorum omnium scrutatori Deo certamen obtulit. Nostis omnes (6) quam asperi, quamque vel leviter manibus attacki molesti sint funes ex palma contexti. Tali fune Symeon lumbos cingebat, non tantum exterius, sed et cuti quasi agnasci faciebat, ac ita vehementer stringebat, ut omnis illa corporis pars in sanie undequaque difflueret. Decem dies aut amplius ita transegerat, cum ecce, ulcere jam ingravescente, sanies una cum sanguine inde profluens latentem intus plagam denunciabat. Tum unus ex spectantibus, quæ tanti sanguinis causa esset, interrogavit. Dum Symeon nihil omnino doloris subesse dicit, neutiquam persuasit, sanguine in omnium conspectu defluente, ac supra omnem viri clamorem et patientiam contradicente, et quasi de mysterio triumphante. Itaque cum quidam e commilitonibus manum violenter in latus intulisset, tandem causam didicit, remque omnem præfecto nuntiavit: qui cum eum graviter reprehenderet, ac jurgiis tantam rei crudelitatem argueret, vix tandem vinculo liberavit, quo se solvi quidem patienter tulit; verum ut ulceri aliquod remedium adhiberetur, pertinaciter obstitit (7).

8. Quare cum ascetici sodales hæc et ejusmodi alia Symeonem perpetrantes viderent, et hinc quidem neque se cum minimis ejus virtutibus concertare posse, inde superari se non ferentes, jussurunt ut a pago recederet, ne fors, ut aiebant, imbecillioribus damni alicujus causa exstiteret. Symeon ad montissolitudinem pergens invenit lacum

πεπίστευτο προστάξιαν, ὅς ἔτη μὲν πέντε καὶ ἐξήκοντα διεβίω, τὸσαῦτα δὲ τριῶν δεόντων ἐν οἰκίσκῳ καθεῖρκετο· ταῦτα γὰρ αὐτῷ τὰ τρία ἐν γάλακτι ἐτρίβη καὶ παιδικαῖς ἀγωγαῖς· ὁμοῦ τε γὰρ τρίτον ἔτος ἦν γεγονώς, καὶ ζῶρον εὐθὺς παρὰ τῶν τεκόντων ἀνέθη Θεῷ, καὶ τὴν θυμιασίαν ἀγέλην εἰσαγγέλυθε ταύτην. Ἀνὴρ οὗτος ἀπλαστός μὲν, κατὰ τὸν μέγαν ἐκεῖνον καὶ θαυμάσιον Ἰακώβ, πρῶότητος δὲ καὶ καθαρότητος εἰς τοῦτο ἐλάσας, ὡς τοὺς ἀσκητικούς τε νόμους ὑπερᾶνδρῆναι, καὶ πάντας κατὰ πᾶν ἀρετῆς εἶδος ἀνθρώπους παρενεγκεῖν, καὶ Θεῷ πλησιάζει.

Σ'. Πρὸς τοῦτον ἐ πέντεθλος ἀφικόμενος οὗτος τῆς εὐσεβείας ἀγωνοθέτης δέκα μὲν διέτελεσεν ἀγωνιζόμενος ἔτη· ὀδοθήκοντα δὲ συναγωνιστὰς ἔχων, ὑπερηκόντισε πάντας, καὶ τῶν ἄλλων παρὰ δύο τρεφόμενων ἡμέρας, αὐτὸς πᾶσαν ἄσιτος ἦγε τὴν ἑβδομάδα. Ἐδυσχέραινον οὖν πολλὰκις ὁ σύναθλος οὗτος χορδῶς, ἅτε μιμησθαι τὸν Συμεῶν οὐ δυνάμενοι, καὶ ἀσκητικῆς πολιτείας σύγγυσιν τὸ πρᾶγμα καὶ ἀταξίαν ἐκέλου.

ζ'. Ὁ δὲ οὐ μέχρι τούτου ἴστατο μόνῳ, οὐδ' ἐχάλνου τὴν προθυμίαν· ἀλλὰ τι καὶ κρύφιοι τῷ τῶν κρυφίων ἐξεταστῇ ἀγώνισμα ἔφερον. Ἡ γὰρ ἀπὸ φοινίκων πεπλεγμένη σχοῖνος, ἵστε πάντες, ὅπως τραχεῖά τε ἐστὶ καὶ ψυρούσας μόνον χειρὶ λυπηρά· ἀλλ' ὁ Συμεῶν καὶ ταύτῃ διεέχεσε τὴν ὀσφύν· οὐκ ἔξωθεν περιθίει, ἀλλ' αὐτῷ προσφύσας τῷ δέρματι, καὶ οὕτω λίαν συνέσφιγγεν, ὡς ἅπαν ἐκεῖνο κύματι τὸ μέρος ἐλκῶσαι ὁ περιεκεῖτο. Ὡς δὲ πλείους ἢ δέκα ἡμέρας τοῦτον διέτελεσε τὸν τρόπον, καὶ τοῦ ἔλκους χαλεπωτέρου γινομένου, ἰχώρ αἵματος ἐκεῖθεν ἀπερρέων τῆς τέως λανθανούσης πληγῆς ἐγένετο μηνυτῆς· ἤρετο τις αὐτὸν θεασάμενος τίς ἢ αἰτία τοῦ αἵματος. Ὁ δὲ μηδὲν ἔχειν ἀνιάρων λέγων οὐκ ἔπειθε, τῷ ἐν ὀφθαλμοῖς καταρρέοντος αἵματος, μεῖζον καὶ τοῦ πᾶσχιοντος φωνῆς καὶ τῆς ὑπομονῆς ἀντιφθεγγόμενου καὶ θριαμβεύοντος τὸ μυστήριον. Βιατάμενος τοίνυν ὁ συναγωνιστῆς, καὶ τὴν χεῖρα ἐνέειλε, καὶ τὴν αἰτίαν κατέμαθε, καὶ ταύτην τῷ προστάτεντι κατεμήνυεν. Ὁ δὲ αὐτίκα καὶ ἐπιτιμῶν καὶ παρακαλῶν, καὶ τοῦ πράγματος τὴν ὁμότητα διαβάλλων, μόλις ἐκεῖνον ἔλυσε τῶν δεσμῶν, ἀλλ' ἦν ὁ γεννάδας D μέχρι μὲν τοῦ λυθῆναι τῆς σχοῖνου ὑπήκοος· ὥστε δὲ θεραπεύσαι τὸ ἔλκος, ἐνοστατικός καὶ λίαν ἰσχυρογνώμων.

η'. Οἱ ἐν τῇ ἀσκητικῇ τοίνυν καλίστρας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα δρώντα δρώντες, καὶ ὥστε μὲν ἀμιλληθῆναι μηδὲ τοῖς μικροῖς τῶν ἐκεῖνου πόνων δυνάμενοι, ὥστε δὲ πάλιν αὐτοὺς ὀρεῖν ἀπολειπομένους μὴ ἀνασχόμενοι, ἀναχωρεῖν τὸν Συμεῶν τῆς κόμης ἐκέλευον, ὅπως μὴ τοῖς ἀσθενέστερον, λέγοντας, τὸ σῶμα διακασιμένοις, καὶ ζηλοῦν τὰ ὑπερδύναμι

(5) Etiam ipsos præsidēs ægre id tulisse ait Theodoretus.

(6) Theodoretus hæc se ab eo, qui cum hæc scri-

beret monasterio præerat, dicit accepisse.

(7) Longe aliter narratur hæc in aliis duabus vitis.

πειρωμένοις, βλάβης αἴτιος γίνεσθαι. Ἐξελεύθων τοῦ
 νῦν, καὶ τὰ ἐρημότατα τοῦ ὄρους καταλθὼν, καὶ
 τινα λάκκον εὐρῶν ἀνωδρότε καὶ λίαν βυθῶν, εἰς
 τοῦτον καθίσειν ἐκυτὸν, τῆς συνήθους εὐχῆς ἐν αὐτῷ
 καὶ φιλοσοφίας ἐχόμενος. Πέντε δὲ ἡμερῶν διαγε-
 νομένων, μεταμελήσει αὐτὸς τοῖς τῆς ὑποχωρήσεως
 τοῦ ἀνδρὸς αἰτίαις· τῶν ἐν αὐτοῖς δύο τινὰς ἀπολε-
 ξάμενοι κατὰ ζήτησιν πέμπουσι τοῦ Συμεῶν· ἦν δὲ
 αὐτοῖς εἰρημένον, εἴ που τοῦτον εὐρεῖν δυναθεῖεν,
 πρὸς τὸ κοινὸν ἐπαναγαγεῖν φροντιστήριον. Πεντα-
 χοῦ τοῖνον τοῦ ὄρους περιελθόντες ἐντυγχάνουσι
 ποιμέσι θρεμμάτων, καὶ πυθνόνονται αὐτῶν, εἴ ποῦ
 τινα τοιοῦτον ἴδοιεν, τὴν μορφήν αὐτοῖς, καὶ τὸ
 σχῆμα, καὶ τὴν αναβολὴν τοῦ ἀνδρὸς, σαφῶς πάντα
 διηγησάμενοι. Οἱ δὲ πλίσιον γὰρ ἦν καταδεδούκας, B
 τὸν λάκκον αὐτοῖς τῷ δακτύλῳ ὑποδεικνύουσι. Ἐκεῖνοι τῷ τόπῳ εὐθὺς ἐπιστάντες ὀνόματι τὸν Συ-
 μεῶν ἐκάλουν καὶ σχοινίον κομίσαντες σὺν πολλῷ
 πλησίως εἰπετής ἐστι καὶ ἡ ἀνοδος.

θ'. Εἶτα καὶ πρὸς τὴν ἀδελφότητα σὺν αὐτῷ καὶ
 τὸ μοναστήριον ἐπανήκουσιν. Ὀλίγον δὲ παρ' αὐτοῖς
 ἐξ ἐκεῖνου διατριψάς χρόνον, εἰς Τελανισὸν ἀφίκετο
 κώμην (αὕτη δὲ πρὸς τὴ ὑπωρεῖα τοῦ ὄρους κεῖται)·
 ἐν ταύτῃ μικρὸν οἰκίσκον εὐρῶν τρίτον ἐξῆς, ἐν
 αὐτῷ καθεῖρατο ἐνικυτόν. Αὖξιν δὲ αἰεὶ τῆς ἀρετῆς
 πλοῦτον φιλονεύων, μετὰ τῶν ἄλλων Μωύτῃ καὶ
 Ἡλίῳ τὴν καλὴν ἀμιλλαν ἀμιλλᾶται, καὶ παρ' ἄλλας
 τετραράκοντα καὶ οὐτος ἡμέρας ἄσitos διαμένει.

ι'. Βλάσος δὲ τις ἀνὴρ θεοσεβῆς καὶ σφόδρα πρὸς
 τὴν τῶν ἀδελφῶν ὁρῶν εὐδοκίμῃσιν καὶ ὠφέλειαν,
 ἄλλως τε καὶ τοῖς κατὰ κώμας ἱερεῦσι τὸ τηνικαῦτα
 ἐπιστανῶν, πανταχοῦ περιήει, πρὸς τὸν ἀσκητικὸν
 βίον τοὺς ἐν αὐταῖς ὑπαλείψει, καὶ πλείονα παρέχων
 αὐτοῖς τὴν περὶ τὰς εὐχὰς καρτερίαν καὶ τὴν ἐν ταῖς
 νηστείαις ἐπιδοσιν. Οὕτως ἀπῆλθε μὲν ἐπισκεψόμενος
 ποτε καὶ τὸν Συμεῶν· ὃ δὲ σύμβουλον σκοποῦ τὸν
 ἀνδρα λαμβάνει, καὶ τὰ τῆς γνώμης κοινοῦται. Καὶ
 ὁ Βλάσος τὸ τοῦ πράγματος ἐργῶδες καὶ βίσιον ἐν-
 νοοῦμενος, συνεδούλευε καὶ παρήνει τῷ Συμεῶν μὴ
 τὸν βίσιον θάνατον ἀρετῆν· εἶναι νομίζειν, τούναντιον
 μὲν ὅν κκίαν ἐσχάτην, καὶ θεοῦ χωρισμὸν καὶ
 ψυχῆς ὡς ἀληθῶς αὐτῆς θάνατον. « Οὐκ οὖν, ἀλλ' ὦ
 Πάτερ, ὁ Συμεῶν ἔφη, δέκα μοι ἄρτους παράθου καὶ
 στάμνον ὕδατος, καὶ ἂν ἴδω τὸ σῶμα τροφῆς δεόμε-
 νον, μεταλήψομαι γε αὐτῶν, καὶ τοῦτο παραμυθί-
 σομαι τὰ εἰκότα. Ἐπει οὖν καλῶς ἔδοξεν ἔχειν τὰ
 εἰρημένα, παρατίθενται μὲν οἱ τε ἄρτοι εὐθὺς αὐτῷ
 καὶ τὸ ὕδωρ· κλείεται δὲ ἡ τοῦ οἰκίσκου θύρα, καὶ
 τὰ κλειθρα πηλὸς ἦν ἔξωθεν ταύτῃ περιπλαττόμε-
 νος, ὡς ἂν παντὶ ἄδατος εἶη τῷ προσιόντι. Ἐπειδὴ δὲ
 ἡ τεσσαρακοστὴ τῶν ἡμερῶν ἦκεν, ἐφίσταται ὁ θυ-
 μαστός Βλάσος τῷ δωματίῳ εἰς ἐπίσκεψιν καὶ αὐτὸς
 τοῦ Συμεῶν· τὰ κλειθρά τε τὸν πηλὸν ἀφελὼν καὶ
 τῆς θύρας εἶσω γενόμενος εὐρε μὲν τῶν ἄρτων τὸν
 ἀριθμὸν οὐδὲ βραχυτάτον μέρος ἐνδεδόντα, εὐρε δὲ
 κλήρη τὴν στάμνον τοῦ ὕδατος· ὅρα δὲ καὶ τὸν

A quemdam sine aqua, nec admodum profundum, in
 quem se demisit, consuetis precibus ac meditatio-
 nibus insistens. Post quinque dies facti pœnitere
 cœpit eos, qui causa dimissionis fuerant (8); qua-
 propter duos ex omni numero delectos ad Symeo-
 nem quærendum miserunt, quibus mandatum, ut
 si usquam eum invenirent, ad commune cœno-
 bium reducerent. Illi montem passim oberrantes
 in pastores ovium incidunt, quos cum de illo viri
 formam et habitum describentes, interrogassent,
 lacum eis proximum, in quem se conjecerat, di-
 gito ostenderunt. Illi ad locum festinantes, Sy-
 meonem nomine suo evocatum, fune demisso e
 puteo extraxerunt, non sine magno labore: solet
 B enim descensu ascensus esse difficilior.

9. Inde rursus ad cœtum fratrum reduxerunt:
 ubi Symeon exiguo tempore moratus, ad Telani-
 sum (9) pagum concessit, (is ad pedem montis
 situs est) ubi parva reperta casa, in eam trien-
 nio se conclusit. Hic porro nunquam non virtu-
 tum divitias sibi accumulare contendebat, cum
 Moyse et Elia præclarum certamen iniens, qua-
 draginta ipsos dies sine cibo perdurabat.

10. Blasus vero erat vir in Deum religiosus (10),
 et valde attendens ad fratrum approbationem et
 utilitatem; præterea sacerdotibus in vicis degenti-
 bus tum temporis præfectus, circumquaque loca
 sibi concredita obibat, ad vitam spiritualem mona-
 chos magis magisque roborabat, ad iæcum majorem
 tolerantiam ac juniorum incrementum adhortan-
 do. Contigit autem ut aliquando ex officio quoque Sy-
 meonem visitaret; qui virum tantum tanquam in-
 stituti sui consultorem excepit, cum eoque arcana
 mentis suæ communicavit. Blasus dum usque adeo
 arduum ac violentum vivendi modum cognoscit,
 serio Symeonem monet, suadetque ne mortem vio-
 lentam virtutis loco habeat; contra vero hujusmodi
 virtutem extremam dementia, ac a Deo separa-
 tionem, animæ denique mortem præsentissimam
 esse existimet. Enimvero ad hæc Symeon: Decem
 panes juxta me colloca, nec non aquæ vasculum, ut
 cum videre corpus alimento indigere, statim aliquid
 sumam, illudque merito refocillum. Probatur Sy-
 meonis sententia: panes cum aqua juxta ponuntur,
 clauduntur domunculæ fores, et seræ loco argilla
 circumlinuntur, ut locus cuivis adeunti inaccessus
 maneat. Transactis tandem 40 diebus astat pro fo-
 ribus admirabilis ille Blasus, Symeonem denuo vi-
 sitaturus accedens, qui claustro argillaceo sublato
 domum ingressus, panum numerum ne minima
 quidem parte minutum, utrem aqua adhuc ple-

(8) Theodoretus dicit fuisse illius palæstræ præ-
 fectos.

(9) Theod. *Talanessum*, et addit, vicum illum

subjectum cacumini montis, in quo postea sublimis
 statit. Haræus vocat Telasinum oppidum.

(10) Theod. *Bassum* vocat.

num invenit; ad hæc pugilem suum humi prostratum videt, qui solo respirationis signo se mortuum non esse declarabat; neque enim movere se, neque loqui ullo modo poterat, vitalibus spiritibus per longam inedia[m] fere extinctis. Quapropter divinus ille Blasus aquæ spongia ore Simeonis irrigato, simulque abluto, sacrorum mysteriorum symbola illi porrexit.

11. Quibus sumptis corroborari cœpit: tum e solo paulatim assurgens, levi alimento, lactucis nempe agrestibus ac intybo, corpus reficiebat. Itaque Blasus præ inedia fere consumptum ulterius reprehendere desiit, magis vero viri temperantiam admiratus, ad proprium gregem revertitur. magnum illud miraculum fratribus suis (supra ducentos habebat) narraturus (11). Symeon vero ex illo tempore in omni vita (12) eadem inedia usus fuit, ac novem omnino et triginta dies sine cibo ullo transigebat; quadragesima dies, præsentis abstinentiæ finis, initium dabat futuræ, corpusque exhaustum, neque per perpetuæ stationi, sed jam jacens velut manus sublevabat. Jejunium cum jam denuo inchoaret, consuetam stationem, cœlestes hymnos cantando usurpabat, illosque erectus Deo dedicabat. Cum ad medium quadragesimæ pervenisset, nimia defatigatio etiam nolentem sedere cogebat, corporis facultatibus præ inedia paulatim consumptis. Evoluta deinde certo dierum circulo vitales actiones cessabant, tum et hunc quidem in solum prosternebant: ipse vero neque sic constitutus a sacris hymnis abstinerebat; verum laborum remissio, imo alimentum, denique et somnus illi erant divina eloquia. Hæc Symeoni jam cœlo digno, licet terram incolenti, vitæ ratio erat.

πόνων αὐτῶν καὶ τροφῆ καὶ ὕπνος τὰ θεῖα λόγια ἦν. ἄξιον Συμεῶν ἡ διαγωγή.

12. Posteaquam vero eum in sublime elevatum columna tenuit, omnium quæ in rerum natura sunt oblitus esse videbatur, omnem sedem ac cubandi opportunitatem recusabat. Ad hæc trabem erectam super columnam statuebat, cui se adeo fortiter alligabat, ut ne volenti quidem aut sedere aut inclinare se liceret, hac ratione illud quadraginta dierum jejunii stadium perficiebat. Postmodum vero uberiorem e cœlo adeptus gratiam, neque hoc auxilio indigebat: verum quadraginta totos dies vinculis solutus, sine tecto, erectus, non inclinatus, impastus, imo fere sine carne columna quædam viva et animata consistebat.

CAPUT III.

Maximi ad eum populorum concursus.

13. Verum ordinem rerum gestarum nostra prævertit oratio, quæ instar florum benevolentium omnia ad se trahunt. Nobis vero prioribus inhærens

(11) Exponit hic Theodoretus austeram eorum vitam rationem.

(12) Ribadineira ait quotannis semel id Symeonem factitasse, postea vero propter corporis imbe-

ἄγωνιστὴν κατὰ γῆς ἐβρίμμενον, καὶ μόνη τῇ ἀναπνοῇ τὸ μὴ νεκρὸς εἶναι ἀντιπεθόντα· φθίζεσθαι γὰρ ἢ κινεῖσθαι πάντῃ ἀδύνατος ἦν, τῇ μακροῦ ἐλείπειν αἰτίᾳ τῆς ζωτικῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐναποδοθεῖσθαι. Σπογγίαν τοιγαροῦν ὕδατος ὁ θεὸς Βλάσος αἰτήσας, καὶ ταύτῃ τῷ στόματι τοῦ Συμεῶν διαβρέξας καὶ ἀποκλύσας, τὰ σύμβολα τῶν θείων αὐτῶ προσήγε μυστηρίων.

α'. Ὁ δὲ ἀνερρώσθη, τε μετασχῶν, καὶ ὑπαναστάς κατὰ βραχὺ τοῦ ἐδάφους, θριδακίνας καὶ σέριες λεπτήν τινα τροφήν καὶ βραχεῖαν προσίετο. Τὸ ἐγκαλεῖν αὐτῶ τοιγαροῦν ὁ θαυμαστὸς Βλάσος ἀρεῖς, οἱκ μικροῦ διὰ τὴν αἰτίαν ἐλελελιπότι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑπερπασθεῖς τὸν ἄνδρα τῆς καρτερίας, τὴν εἰκείαν ἀγέλην (ὑπὲρ δικασίους τὸν ἀριθμὸν ὄντας) καταλαμβάνει, καὶ τὸ μέγα τοῦτο αὐτοῖς διηγεῖται θαύμα. Ὁ μόνου Συμεῶν ἐξ ἐκείνου τῇ τοιαύτῃ διὰ πάσης αὐτοῦ ζωῆς ἐπέχρητο αἰτίᾳ, καὶ τριάκοντα μὲν πρὸς τὰς ἐννέα ὄλας ἡμέρας τὸ παράπαν ἄσιτος· εἴλεεν· ἡ τεσσαρακοστὴ δὲ διαγενομένη τέλος αὐτῶ τῆς παρούσης αἰτίας, καὶ ἀπρηχτὴν τῆς μελλούσης ἐίργαζετο, παπονηκὸς τε ἀναλαμβάνουσα τὸ σῶμα, καὶ μηδὲ πρὸς τὴν πίνυυχον ἐκείνην στάσιν ὑπηρετεῖσθαι δυναμένη, ἀλλ' ἤδη κειμένη οἰονεῖ τινα χεῖρα ὀρέγουσα. Ἀρχόμενος μὲν γὰρ τῆς νηστείας τῇ συνήθει στάσει περὶ τοὺς θεῖους ὕμνους ἐχρήστο, καὶ ἠρόδος τούτου; ἀνείε θεῶ· ἡ δὲ καὶ δὲ περὶ μέσας τὰς τεσσαράκοντα φθάσειεν, ἐκάθισε καὶ ἄκοντα τεῦτον ὁ κόπος, τῆς σωματικῆς δυνάμεως τῇ αἰτίᾳ κατὰ μικρὸν ὑποδεδικυίας. Αἰήγοντος δὲ ἤδη τοῦ τοιούτου τῶν ἡμερῶν κυκλου, συναπέλαγε καὶ τὰ τῆς ζωτικῆς ἐνεργείας, καὶ τοῦτον μὲν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατέκλιεν· ὁ δὲ οὐδὲ οὕτω τῶν ἱερῶν ἐκείνων ὕμνων ἀπίστατο, ἀλλὰ καὶ ἄνεσις τῶν αὐτῶ μὲν δὴ τῆς γῆς ἐτι ψύουσι τῶ τῶν οὐρανίων

β'. Ἐπειδὴ δὲ μετάρσιον αὐτὸν εἶχε ὁ κίων, ἐπιανθάνεται μὲν τῆς κοινῆς ἀπάντων φύσεως· ἠρηγίστο δὲ καὶ τὴν καθέδραν καὶ τὴν κατάκλισην, καὶ δοκὸν μὲν ὀρθιον ἐπὶ τοῦ κίονος στήσας, ἐαυτὸν δὲ τῇ δοκῷ προσδήσας, ὡς ἂν μηδὲ βουλομένη κατακλίνεσθαι μηδὲ καθίειν ἐξήν, οὕτω τὸ τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐκείνου τῆς νηστείας ἦνευ στάδιον. Χρόνῳ δὲ ὑπερτον δαψιλεστερας ἀπολυσας τῆς ἀνωθεν χάριτος, οὐδὲ ταύτης ἐδετο τῆς βοθηείας, ἀλλὰ καὶ τὰς τεσσαράκοντα ὄλας ἡμέρας ἄστος, ἄστεγος, ὀρθιος, ἀκλινής, ἄσιτος, μικροῦ καὶ ἄσαρκος ἴστατο στήλη τις ζῶσα καὶ ἐμψυχος.

γ'. Ἀλλὰ προφθάνει τὴν τῶν πραγμάτων ἀκολουθίαν ὁ λόγος, πάντως ἐπαγομένῳ πρὸς ἐαυτὸ καθάπερ τὰ ἐδώδη τῶν ἀνθίων, ἡμῖν δὲ τῶν προτέρων

cillitatem coactum austeritatem moderari. Citat Theodoretum: verum id Theodoretus non dicit; cujus hæc verba sunt: « Tempus autem et assuefactio multum detraxit de labore. »

ἦτω ἐχόμενος. Ἐν τῷ προσηρημένῳ τοίνυν οἰκίσκῳ ἄ τρίτον διακαρτερήσας ἐνικατὸν ἐπὶ τὴν πολυθρόνλητον ἐκείνην τοῦ ὄρου κορυφὴν ἀναβαίνει, καὶ κύκλῳ τειχίον περιβιλλόμενος ὑπαίθρου μὲν τὴν οἰκισίαν εἶχε, καύσωνι καὶ ψύχει παλαίων. Ἄλυσιν δὲ σιδηρὰν πηγῶν εἴκοσι κατασκευάσας, καὶ θάτερον μὲν τῶν ἄρων αὐτῆς πέτρα τινὶ μεγίστῃ ἐνελάσας, θάτερον δὲ διὰ τινος κρήνου τῷ οἰκίσκῳ ποδὶ ἐνήρυσεν, ὡς ἂν μηδὲ σφόδρα ἐθέλων ἔξω τῶν ὄρων ἐλαίμων ἄπιοι. Διέτριβεν ἔνδον ἀεὶ τῷ οὐρανῶν κάλει μόνῳ ἐνταπεινῶν, τοῖς ἐν αὐτῇ τε θεάμασι ἐμφιλοχωρῶν, καὶ πλείονι τῷ πόθῳ καὶ θερμότερῳ πρὸς ἐκείνου δημιουργὸν ἀναγόμενος. Μελέτιος δὲ, ᾧ τὰ τῆς εὐσεβείας τηλικαῦτα ἐνέθροστο, τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς Ἀντιόχου διέπων, μετὰ θεῶν τοῦ ἀνδρός παραγεγονῶς, οἷα τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης διὰ πάντων χωρούσης. Ἐπειδὴ τοῦτον οὕτω; ὑπαίθρῳ τῇ διαγωγῇ χρώμενον εἶδε, πρὸς δὲ καὶ τῷ ἀπὸ σιδήρου δεσμῷ τὸν ἔταρον τῶν ποδῶν πεπεδημένον, τὰ μὲν ἄλλα ἐν θαύματος λόγῳ ἐποιεῖτο· τὸν δὲ σιδηρὸν οὐκ ἐπήνει, περιττὸν αὐτὸν εἶναι λέγων, ἀκούσης τῆς γνώμης λογικῶς τῷ σώματι περιθεῖναι δεσμὰ. Πείθεται τούτοις ὁ θαυμαστός Συμεων, καὶ χαλκία κληθῆναι κελεύσας, λῦσαι μὲν ἐπιτρέπει τοῦ σιδήρου τὸν πόδα· ὁ δὲ καὶ λυθεὶς, ὅμως οὐδὲ οὕτω τοὺς τῆς ἀλύσεως ὑπερέβαιεν ὄρους· συνεχε γὰρ μᾶλλον αὐτὸν ὁ τοῦ Χριστοῦ πόθος τῶν ἀπὸ τοῦ σιδήρου δεσμῶν.

ιδ'. Καθὸ δὲ μέρος τοῦ σκέλους ὁ σιδηρὸς τοῦτον περιελάμβανε, δορὰ προβάτου προὑποβέβλητο, τὸν ἴσον καὶ αὐτῇ τῷ σιδήρῳ τοῦ σκέλους ἐπέχουσα τόπον, ὅπως μὴ γυμνῇ προσομιλῶν τῇ σαρκὶ τραυματίχοι τε αὐτὴν, καὶ φέρων εἰς πληγὰς ἀνιῶ. Ἐπειδὴ οὖν, ὅτε τοῦ σιδήρου λυθείη δεσμὸς, καὶ ἡ ὑποκειμένη ἀφαιρεθεῖη δορὰ, κόρεις πλείους τῶν εἴκοσιν ἐμφωλεύοντες τῷ σκέλει ὄρῶνται, καὶ τὴν σάρκα τῷ ἀγίῳ ἐπινηόμενοι. Καὶ με μηδεὶς ἐπιχλευαζέτω τῆς ἱστορίας ὡς μεγάλων ἔργων καὶ ὑπερφῶν πανταχόθεν περιβέβητων· ἐγὼ δὲ, οὐδὲ τῶν λεπτοτάτων ἀρίσταμαι, οὐδὲ γὰρ ὅτι μικρὰ ταῦτα, οἱ κόρεις φημί, μικρὰ καὶ ἡ πρὸς τὰς πληγὰς τῶν δηγμάτων ὀδύνη, καὶ τοσοῦτον ἐμποιεῖν δυναμένη τὸ ἄλγος· ἴσασιν οἱ πεπειρωμένοι. Ἀπόχρη μὲν γὰρ καὶ ὁ σιδηρὸς εἰς μεζόνος ἀπόδειξιν καρτερίας, τὸ δὲ καὶ τῶς κόρεις προσηναι, καὶ χρόνον τοσοῦτον τῷ κακῷ τούτῳ εὐκαρτερεῖν, ἄλλως τε τὸ καὶ βῆον ὄν τῇ χειρὶ τούτους καταξεί, καὶ τῶν ὀδυνῶν ἀπαλλαγῆναι, τὸ δὲ τρέφειν τε μᾶλλον καὶ καταπαίνειν αὐτοὺς τῇ σαρκὶ, τίνα καρτερίας ὑπερβολὴν καταλείπει;

ιε'. Τῆς τοῦ Συμεῶν τοίνυν φήμης; οὐκ ἔστιν ὅπως μὴ διαθεούσης, συμβέοντος πρὸς αὐτὸν ἴσμεν οὐ τοὺς ἐκ γειτόνων μόνον, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀπέχοντας πολλῶν ἡμερῶν ὁδόν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, καὶ ὡς ἕκαστον εἶχε πάθος τὴν θεραπείαν αἰτούντας. Οὐ

(13) Theodoret. *dextro pedi.*

(14) Quis hic fuerit Meletius, quæsimus in præf. § 3 Haræus, Grasius, Metaphrastes et alii Antio-

progrediatur narratio. In prædicta domuncula postquam triennio perdurasset, celebratum illum montis verticem ascendit, ubi circumcirca muro cinctus casam subdialem habuit, in qua cum frigore et calore luctabatur. Ad hæc catenam e ferro longitudine cubitorum viginti sibi comparat, cujus unam extremitatem ingenti saxo annectit, alteram per annulum proprio pedi adaptat (13), ut ne si vellet quidem limites statutos transire posset. Verum intus perpetuo morabatur, uni celo intendens; inque ejus ita hærebat defixus aspectu, quasi jam animo inhabitare videretur; majori tamen ac ferventiori desiderio in cœlestium rerum conditorem ferebatur. Tunc Meletius (14), vir in quo religio sedem fixerat, qui patriarchalis Antiochiæ throni gubernacula tenebat, ad viri spectaculum excitus, fama jam longe lateque currente, postquam illum sub dio habitare vidit, ad hæc catenam ferream alteri pedi alligatam; alia quidem admirationis loco habuit, ferream autem catenam minime probavit, superfluum esse dicens, quandoquidem mens sufficeret ad apponendum vincula rationabilia corpori. His sine mora admirandus ille Symeon obtemperat, ac fabro vocari jussu, pedem ferreo vinculo solvi imperat: verum solutus, neque sic catenæ terminos excessit: quippe amor Christi illum omni vinculo ferreo magis strictum tenebat.

14. Porro ei tibiæ parti, quæ ferro circumcingebatur, pellis erat ovina supposita, quæ idem cum ferro tibiæ spatium occupabat, ne forte in nudam carnem impingens eam graviter vulneraret. Postquam igitur ferrea catena soluta est, ac supposita pellis ablata, cimices plures (15-16) quam viginti in tibia ejus latitantes, carnemque depascentes apparuerunt. Neque me hic quisquam jure reprehendat, qui ista narrem, cum alia magna et supernaturalia suppetant, quæ commemorantur opera. Nam neque hæc tenuissima prætermittam, neque quod cimices exigua sunt animalcula, idcirco et exiguos in humano corpore morsibus suis dolores creant, aut minus indunt molestiæ. Norunt id qui experti sunt. Sufficiebat equidem catena ad majoris tolerantia specimen, verum accedentibus insuper cimicibus, tanto tempore in hoc malo perdurare, præsertim cum facile esset et manu occidere, et sic a doloribus liberari, quos jam contra et nutrire pergebat, et propria carne sâginare, quam non tandem quantumvis illustris tolerantia magnitudinem a læquat?

15. Symeonis igitur fama jam nescio quas non orbis plagas longe lateque percurrente, ad eum confluxisse novimus non tantum vicinos, verum etiam multorum dierum, imo mensium itinere distantes, qua quisque torquebatur molestia, ejus curationem

chenum episcopum faciunt.

(15-16) Non recte vertit Villegas *mosquitos* sive cyniphe; *chimches* voluit scribere.

flagitantes. Neque quales ad eum adventabant, A tales revertebantur: sed cum tristes et mœsti venirent, læti et hilares recedebant, suarum singuli ægritudinum reperta curatione; denique omni vexatione et calamitate deposita, læta voce et lingua gratias Deo et Symeoni agentes. Omnis igitur via, quæ ad hunc medicum ferebat, fori speciem imitabatur; locus vero, in quem affluens multitudo congregabatur, civitatis formam exhibebat, his morbum miserabiliter deplorantibus, aliis adeptam sanitatem celebrantibus. Neque hoc semel tantum, sed sæpius accidit, ut qui populi turbam eminens cernebat, civitatem esse conjiceret; cominus autem accedenti non jam civitas, sed multarum urbium congregatio secundum multitudinem distinctarum esse videretur.

16. Quid modo attinet Syros aut Cilices, aut Phœnicum greges enumerare, aut quibuscunque Romanorum innotuit sceptrum? Etiam Isir aelitarum natio, et Arabum, Persarum quoque, Armeniorum et quicunque Iberiam populus incolit, eo confluebat. Quin imo et Homeritæ et his remotiores, hujus multilinguæ multitudinis numerum implebant. Adventabant ex Occidente non pauci, ut Britanni, Hispani et Galli, et quicunque inter medias regiones inhabitabant.

17. Vix verbis exprimere licet, quantum in Italia hujus viri virtus splenduerit: etenim Roma ipsa tantum hunc admirabilem virum obstupuit, tantumque ei honoris et venerationis exhibuit, ut C multis passim columnis, porticibus, thalamos septis, denique quovis fere loco ejus effigiem insculperet, quasi infinitorum honorum thesaurum inde consecutura.

18. Ea in vultu Symeonis gratia et decor elucebat, ut si quis alteri infensus et inimicus, in eum conjecisset oculos, omne illico odium et inimicitiam ei ex animo eraderet vel unus illius aspectus; atque amicitia, consensionis ac benevolentia vinculo amicos invicem adstringeret. Quod inde planum fit. Variæ ex iis gentibus, quæ ad ipsum confluebant, prius mutuo sanguine gaudentes, postquam utrinque in Sancti conspectum venissent, inimicitias primo quidem dissolvebant, fœdus dein inter se percutiebant; in præclaram D deinceps contentionem antiqua convertentes dissidia, dum quisque alios antevertere ac viri benedictionem prior consequi summo studio enititur. Sancti quoque viri pedes labris aut manibus contingere magnum videbatur. Multi qui pellem tantum qua vestiebatur (id enim ei solum indumentum erat) contingebant, omnem omnino se benedictionem adeptos fuisse existimabant. Verum manum ejus contractare aut ore osculari, id eorum erat quibus familiaritas ex virtute contracta uberiorem aliis libertatem concedebat.

μέντοι τῇ πρός αὐτὸν ἀφίξει παραπλησίαν ἐποιούτο καὶ τὴν ἐπάνοδον· ἀλλὰ στυγοὶ καὶ καταφρεῖς ἐρχόμενοι, φαίδροὶ καὶ περιχαρεῖς ἀπηλλάττοντο, τῶν ἐνοχλοῦντων ἕκαστος λύσιν εὐρόντες, καὶ τὴν ἐπήρειαν ἐκστὶ πᾶσαν καὶ τὴν συμφορὰν ἀποθήμενοι, καὶ τὰς εὐχαριστίας εὐφήμῃ καὶ φωνῇ καὶ γλώττῃ θεῷ καὶ τῷ Συμεῶν ἀναπέμποντες. Πᾶσα μὲν οὖν ὁδὸς διὰ τοῦτο πρὸς τὸν ἱατρὸν κέρουσα πλήθους ἀγορὰν ἐμίμειτο· τὸ δὲ χωρίον ἐν ᾧ τὸ περιβρεθὸν συνελήγετο πλήθος, πόλεως ὅσιν παρείχεται, καὶ πόλεως νῦν μὲν τὴν νόσον κλεινῶς ὀδυρομένων, νῦν δὲ πανηγυριζόντων τὴν ἴασιν. Καὶ τοῦτο οὐχ ἅπασι, ἀλλὰ καὶ πολλὰκις ἐγένετο, καὶ πόλιν μὲν ἦν εἰκάζει πόρρωθεν τὸν ὄχλον ἰδόντι, κλησιάζουσαν δὲ οὐκ ἔτι πόλιν, ἀλλὰ πολλῶν ἐδόντι συστηματα πόλεων κατὰ πλήθος· ἐκίστου τῇ γλώττῃ διακουμένων.

ἰ'. Καὶ τί δεῖ Σύρους ἢ Κίλικας ἢ Φοινίκων καταλέγειν ἀγέλας, ἢ καὶ ὄσους ἄλλοις τὸ Ῥωμαίων ὠνόμασται σκηπτρον; Ἄλλὰ καὶ Ἰσραηλιτῶν καὶ Ἀράβων ἔθνη, Περσῶν τε καὶ Ἀρμενίων, καὶ ὅσα τὴν Ἰβηρίαν νέμεται γέννη. Καὶ δὴ καὶ οἱ Ὀμηριταὶ καὶ οἱ τούτων ἐνδότεροι, πλήρωμα καὶ οὗτοι τοῦ πολυγλώστου πλήθους ἐκείνου ἐγένοντο. Ἀφίοντο δὲ καὶ τῶν Ἑσπερίων οὐκ ὀλίγοι, Βρετταννοὶ λέγω καὶ Ἰσπανοὶ καὶ Γαλάται, καὶ ὅσοι τὴν μεταξὺ τούτων χώραν οἰκοῦσι.

ιη'. Ἡ γὰρ Ἰταλία οὐδὲ εὖ εἰπεῖν σοὺς ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴ ἐν ταύτῃ ἐξέλαμψε· καὶ γὰρ τοσοῦτον ἡ Ῥώμη τὸν θαυμαστὸν καταπλάγη, καὶ οὕτω πολλὰ τις ἦν τιμῶσα τοῦτον καὶ σεβόμενη, ὡς καὶ πολλὰς δὴ πόλεις, καὶ προπολίεις, καὶ θαλάμων τοίχοις, καὶ πανταχοῦ τὴν εἰκόνα τὴν ἀγίαν ἐκείνου διαχαράζει, ὥσπερ τινὰ μυρίων ἐντεῦθεν ἀγαθῶν θηητρον ἐπισπώμενοι.

ιθ'. Ἦν τοίνυν ἡ τῇ ὀψί τοῦ Συμεῶν προλάμπουσα χάρις, ὅσα καὶ ἰδόντι τινὶ ἀπεχθῆς πρὸς ἕτερον ἔχοντι καὶ ἀδικήσῃ, λύσιν μὲν αὐτῷ τῆς ἀπεχθῆς καὶ τῆς διαφορᾶς ἐμποιῆσαι, δεσμῶν δὲ συνδῆσαι φιλίας εἴ τουν συμποίας καὶ ὁμοιοῖς· καὶ τοῦτο δὴλον ἐντεῦθεν. Πολλὰ γὰρ τῶν αὐτῷ περιβρεθόντων ἐθνῶν τῷ κατακλήθλων πρότερον ἀμμι γαίροντα, ἐπειδὴν ἔλθοιεν εἰς ὄψιν ἐκάτερα τῷ ἀγίῳ, διελύσαντο μὲν τὸ ἔχθος, καὶ ἀλλήλοις ἐσπείσαντο. Εἶτα καὶ εἰς ἀγαθὴν ἔριν ἐτρέψαντο αὐτοὺς τὰς διαλλαγὰς ἕκαστος αὐτῶν προφθάνει, καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς εὐλογίαν πρῶτος ἀξιώσῃ φιλονεικῶντες. Τὸ δὲ καὶ τῶν ἀγίων ἐκείνου ποδῶν χεῖρας ἢ καὶ χερσὶν ἀψασθαι μέγα ἰδοῦμαι. Οἱ πολλοὶ δὲ εἰ καὶ τῆς δορᾶς, ἣν οὗτος περιέκειτο, ψεύσειαν μόνον, (πρὸ γὰρ ἦν ἐνδύμα τῷ ἀγίῳ), πᾶσαν τρυγήσει τὴν εὐλογίαν ἐνὸς μίτρον. Τὸ μὲντοι χεῖρὸς θίγειν, ἢ κατὰ στόμα προπτύσσεσθαι, οὐ τῶν πολλῶν ἦν, ἀλλ' οἷς ἢ ἐκ τῆς ἀρετῆς οἰκειότης θαψιλεστέρων τῶν ἄλλων τὴν παρῆρσιαν εἶδιδου.

CAPUT IV.

Columnaris statio, probata a Patribus.

ιθ'. Ἐπειδὴ δὲ ἀριθμοὶ κρείττους ἦσαν οἱ ἀφ' αὐτῶν κινούμενοι, πρῶτα μὲν ἐκκλίνων τὸ πολὺ τῆς περὶ αὐτῶν τιμῆς, ἔπειτα καὶ τοῦ πράγματος τὸ ἐπίγονον δυσχεραίνων, ἄλλως τε καὶ πρὸς οὐρανόν, ὡς οἶόν τε μὴ λογισμοῖς μόνον καὶ θεωρίαις, ἀλλὰ καὶ αὐτῶ σῶματι πλησιάζειν ἐσπουδακῶς, τὴν ἐπὶ τοῦ κίονος ἐμμηχανήσατο στάσειν. Καὶ πρῶτα μὲν, εἰς ἕξ ὁ κίων αὐτῶ ἀντείνετο πῆχεις· εἶτα εἰς δύο ἀνατρέχει καὶ τέλος ἕξ πῆχεις τὸ πᾶν ἄσπος ἐπὶ τῶν τριάκοντα ἔσχεν.

κ'. Εἰ δὲ καὶ αὕτη παράδοξος ἡ ἐπίνοια, θυμαστὸν οὐδὲν πολλῶν γὰρ ἐμπροσθεν καὶ μεγάλων, οἷς οὐκ ἔστι μίμησις οὐδ' ὑπόδειγμα τῶ ἀθλητῆ προδιγυσμένον, καὶ ὁ κιονίτης οὗτος βίος οὐχ ὅτι μὴ ἔχων ὑπόδειγμα περιπέτειος· ἀλλ' ὅτι μᾶλλον αὐτὸς ὑπάρχων ἐπιανετός· ἄλλως τε καὶ ὡς οὐκ ἄνευ κρείττονος ἐπισκοπῆς τοῦτο γε καὶ θειοτέρως τὰ ἕξ ἡς μαρτυρεῖται. Τοὺς γὰρ Ἰσραηλιτάς εἰς πολλὰς μὲν πληθυνομένους μυριάδας, τῶδε τῆς ἀσεβείας σκότει συγκεκλεισμένους, ὁ κινὸς οὗτος ἐπὶ τοῦ κίονος βίος ἐκεῖθεν τὴ ἀνεσώσατο, καὶ αὐτῶ τῶν θείων λόγων φωτὶ τὰς αὐτῶν διανοίας περιαστραψας υἱὸς φωτὸς καὶ ἡμέρας τοὺς πρὶν τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ σκότους ἔδειξεν. Ἀμέλει καὶ νόμους παρὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης δεχόμενοι γλώττης, τῶν τῆς Ἀφροδίτης ὀργῶν (πάτριος γὰρ ἐκείνης ἡ δαίμων αὐτῆ θεοῦ) προθύμως ἀφίσταντο. Πολλοὶ δὲ καὶ Ἰσθίων, ὡς ἔσθη, καὶ Περσῶν καὶ Ἀρμενίων μακρὸν τῆς οἰκείας ἀπάτης γέλωτα καταχέαντες τῇ εὐαγγελικῇ καὶ αὐτοὶ διδασκαλίᾳ συνέθεντο.

κα'. Ἐνῆκα δὲ τὴν καινὴν ταύτην ὁ Συμεὼν ἐπὶ τοῦ κίονος πολιεῖται ἐπινοήσατο, πανταχοῦ τῆς κατ' αὐτὸν φήμης ὀξέως· διαδοθείσης (φιλεῖ γὰρ ἐν οὕτω καινοῖς πράγμασιν αὕτη ταχυτέρω μάλιστα τῶ πτεροῦ κεχρησθαι), οὐ τὴν ἔρημον τοῖς ἀσκητικοῖς ἀθλοῖς καὶ πόνοις οὐράνιον ἀπεργασάμενοι πόλιν θεοὶ Πατέρες, τῶ κιννοφανεῖ τούτῳ καταπλαγέντες καὶ ξενικῶ τοῦ ἐπιτηδεύματος, στέλλουσί τινας παρὰ τὸν μετάρσιον ἐκεῖνον ἄνθρωπον· καὶ τούτοις ἐντέλλονται τῆς ξένης μὲν αὐτῶ ἐπινοίας ἐπιτιμῆσαι, διδάξαι δὲ τὴν τετριμμένην καὶ συνήθη τοῖς ἁγίοις πορεύεσθαι, καὶ μὴ ταύτης καταφρονεῖν, ἣν χορὸς τοσοῦτων μακαρίων οὐδέποτε πρὸς οὐρανὸν τε ἀνεληλύθει καὶ σκηνῶν ἐκείνων τῶν ἀτόλων ἐπέδωσαν· εἶτα δεισάντες μὴ τὸ ἐννόημα θεάρεστον ἦ, οἷδε ἀνθρωπίνως τὸ πρᾶγμα στοχάζοντα, καὶ τοῦτο ἐπισκήπτουσι τοῖς ἀπεσταλμένοις, ὡς εἰ μὲν ἴδοιεν τὸν ἄνδρα τοῦ οἰκείου θελήματος ἐξιστάμενον καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν εἶκοντα κἀθοδόν, ἐπίσχειν τοῦτον εὐθύς καὶ κελεύειν ἔχρησθαι τῆς προθέσεως, μηδὲ ἀμελεῖν τοῦ σκοποῦ. Οὕτω γὰρ ἂν θείων τε εἶναι

19. Cum vero accedentes omnem numerum excederent, primum ut honorem declinaret, deinde quod molestia gravabatur; tum quia cœlo, qua poterat, non tantum mente et cogitatione. sed corpore quoque ipso, tantum esse vicinior perciperet, illam excogitavit in columna stationem. Et primum quidem columna ad sex erecta cubitos est, deinde ad duodecim, post ad viginti duos extensa est, tandem tota altitudo triginta sex constitit cubitis.

20. Si quibusdam novum hoc ac prope incredibile videatur mirum non est: cum enim multa eaque magna, quorum nullum prius exemplar exstabat, ab hoc pugile primum suscepta sint; tum certe columnaris illa vita, non solum quia exemplo caret contemnenda non est, verum etiam quia sine ullo exemplo in exemplum potius proposita cœteris est, laudanda. Præsertim quod non sine matura consideratione ac divino instinctu factum esse, quæ deinceps sequuntur, testatum facient; Ismaelitis enim (17), qui ad plures myriadas excreverant, ac impietatis tenebris erant involuti, nova hæc agendæ in columna vitæ ratio inde eripuit, ac divini verbi lumine eorum mentes illustrans, filios lucis et diei, qui noctis prius et tenebrarum filii erant, constituit. Denique susceptis a divino illo ore legibus, Veneris orgia (hic enim dæmon patriiis dea erat (18)) prompte abdicarunt. Multi vero Iberorum, uti dictum est, Persarum ac Armeniorum, avitum errorem ludibrio habentes, evangelicæ et ipsi doctrinæ adjuncti sunt.

21. Igitur dum novam hanc Symeon in columna vivendi rationem excogitasset, fama ejus quam celerissime quaquaversum vulgata (ipsa enim in rebus adeo novis celerioribus quodammodo uti alii consuevit), Patres qui spiritualibus exercitiis (10) ac laboribus ex eremo cœlestem quamdam civitatem faciebant, hoc tam inusitato ac peregrino obstupfacti vitæ instituto, quosquam ad sublimem hunc hominem mittunt, iisque præcipiunt, ut ob tam peregrinas inventiones eum reprehendant, ac consuetam ac tritam omnibus sanctis viam inire doceant, neque eam contemnere, quam tantus beatorum chorus calcavit, quaque ad cœlum pervenit. æternaque illa subivit tabernacula. Veriti deinde ne hoc ejus institutum revera Deo placeret, hanc ejus actionem periclitari cupientes, hoc illis quos ad ipsum mittebant mandarunt, ut si virum viderent propria relicta voluntate e sublimi velle descendere, statim se opponerent ac primo proposito in hæerere juberent, neque scorum negligere permetterent. Hac enim ratione id vitæ institutum non nisi a Deo pro-

(17) Fusius hæc deducit Theodoretus, et Cedrenus ad annum 25 Theodosii junioris.

(18) Idem constat ex Evagrio lib. vi, cap. 21, ubi refert, auream Veneris statuam a Naamane Saracenenorum duce, igne liquefactam, erogatam in pau-

peres.

(19) Deest hoc Theodoro. Refertur et Evagrio lib. i, cap. 13, et Nicephoro lib. xiv, cap. 51. Suidas verbo Symeon dicit, ab Ægyptiis monachis hanc ad virum sanctum missam esse legationem.

cedere arbitrati, non amplius esse quod de futuris ambigerint: ubi enim bonum est initium, talem et exitum fore liquido constat. Contra vero si indignaretur, nec admonitionem vel in minimo admitteret, verum simpliciter et sine ratione propriæ voluntatis ductum sequeretur, clarum esse longe eum ab humilitatis virtute abesse, atque adeo ejusmodi cogitationes non nisi a maligno ei suggestas judicari oportere. Itaque mandant ut si res habeat, statim inde avellant, et vel invitum descendere a columna cogant.

22. Mandatis hoc pacto conceptis, postquam legati ad Symeonem omnis obedientiæ et humilitatis parentem pervenerunt, hi vel ex solo aspectu compellere eum præ reverentia obliti fuerunt, neque intueri eum ausi sunt; tamen tum propter mittentium Patrum mandatum (hæc siquidem ministerii perfectio) ipsi omnia sibi a Patribus commissa exponunt. Ille vero mansueto animo, verè mansuetus ipse et humilis corde, reprehensionem ferens, non contradixit, non indignatus est, non in convicia prorupit, imo neque parum neque multum locutus est; verum vultu maxime hilari oculisque demissis objurgationem acceptans, gratiis Deo primum religiose actis, atque ipsis deinde Patribus pro tanta cura et sollicitudine plurimum se debere professus, neutiquam cunctatus e columna descendere parat. Illi vero statim id vetuerunt, Patrum mentem aperientes, quorum auctoritate stabilitam perpetuo et approbatam in columna stationem esse declararunt. Denique optimum finem ac firmam continuorum laborum quietem Symeoni precantes, inde abierunt. Sed et ejus humilitatis sublimitatem et obedientiæ magnitudinem in aliis multis videre licet.

ᾤοντο τὴν οἰκονομίαν, οὐκ ἔτι περὶ τοῦ μέλλοντος ἐνδοιάζοντες ἦσαν· ὡς οὐκ ἀγαθὸν ἀρχῇ τοσαύτη ἀπαντήσοι καὶ τέλος· εἰ δὲ δυσανασχετῶν εἶη, καὶ οὐδὲ ὀλίγῳ τῆς συμβουλῆς ἀνεχόμενος, ἀλλ' ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀλογίστως τῷ οἰκείῳ θελήματι ἐποίτο, δῆλον ὡς μακρὰν τῆς ταπεινοφροσύνης ἐστὶ πάντως ἔλεγον, ὃ τις ἂν μὴ οὐχὶ τὸν ποιητὴν αὐτῶ τοῦ λογισμοῦς τούτου· Ἰποβεβληκέναι φαίη. Ἐνθεν τοὶ καὶ κατασπῆν τοῦτον ἐι οὕτως ἔχοι ἐκέλευον, καὶ ἄκοντα τοῦ κίονος καταΐγειν.

κβ'. Οὕτω τῆς ἐντολῆς ἐχοῦσης, ἐπειδὴ οἱ πρόσβεις πρὸς τὸν τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης πατέρα Συμεῶν ἀφίκοντο, οὗτοι μὲν ἀπ' αὐτῆς βέδεν τε καὶ προσαγορεύσεως αἰδοῦς πρὸς αὐτὸν ἐπλήσθησαν, καὶ οὐκέτι οὐδὲ ἀντιβλέπειν οἷοί τε ἦσαν· ὁμοῦ δὲ διὰ τε τὴν τῶν ἀπεσταλκῶτων Πατέρων ἐντολὴν (καὶ τὸτὸ δὴ τοῦτο τὸ τῆς διακονίας καλὸν), καταλέγουσιν αὐτῷ πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνων εἰρημμένα· ὁ δὲ πρῶτος, ὁ πρῶτος τῷ ὄντι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, τῆς ἐπιτιμήσιν ἐνεργῶν οὐκ ἀντίσταν, οὐκ ἠγανάκτησεν, οὐδὲ διέστυρε ταύτην, οὐ μικρὸν οὐδὲν οὐ μέγα ἐφθέγγετο· ἀλλ' ὅτι μάλιστα ἰλαρῶ καὶ κάτω νεύοντι βλέμματι, τὴν ἐπιτίμησιν ἀποδεξάμενος τῷ θεῷ τε τὴν εὐχαριστίαν ἀποδοῦς, καὶ χάριν τῆς περὶ αὐτὸν φρονεῖδος τοῖς Πατρᾶσιν ὁμολογήσας, μὴ μελήσας μηδὲν, κατεῖναι τοῦ στύλου ἐπεχείρει. Οἱ δὲ ἐπέσχον τε αὐτίκα, καὶ τὴν τῶν Πατέρων αὐτῷ ἀνεγλύψαν γνώμην· εἶτα μόνιμον μὲν καὶ διηνεκῆ τὴν ἐπὶ τοῦ κίονος στάσιν, χρῆσθον δὲ τέλος· καὶ βεβαίαν τῶν συνεχῶν πόνων ἀνάπαυσιν ἐπευξάμενοι τῷ Συμεῶν, ἀπηλλάγησαν. Ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς αὐτοῦ ταπεινοφροσύνης ὕψος καὶ τῆς ὑπακοῆς τὸ μέγεθος, κἂν πολλοῖς ἂν τις ἑτέροις κατιδοί.

CAPUT V.

Divinis inhærens, matris etiam sui conspectum negat: defunctæ parentat.

23. Verum ordinem, quem incidens præcidit narratio, tandem nostra resumens exponat oratio. Cum Ismaelitæ in tribus distincti ad Symeonem salutis ducem accederent, atque avitam impietatem detestarentur, divino denique baptismate fruerentur, alli aliis sacrorum rationem tradentes; aderat aliquando et Theodoretus Ecclesiæ Cyri antistes (20). Ei igitur non exiguam populi multitudinem vir Dei offert, hortaturque ut consuetas super eos preces recitet, eosque baptizet. Dum ejus mandatis obtemperare antistes aggreditur, illorum quisque primus criminum suorum sortes elueret (21), necnon impietatis illuviem abstergere contendebat; quivis prior gratiam consequi stagens, litem quamdam

κγ'. Τὸ δὲ συνεχὲς τῆς ἀκολοθίας, ὃ δέικοψε νῦν ἡμῖν ἡ παρεμπροσῶτα διήγησις, ἀναλαβῶν ὁ λόγος δηλώσει. Κατὰ φυλάς δὲ τῶν Ἰσμαλιτῶν τῶ τῆς σωτηρίας ὁδηγῶ Συμεῶν προσιόντων, καὶ τὴν πατρῶν ἀσεβειαν ἀρνούμενων, καὶ τοῦ θεοῦ ἀπολαυόντων βαπτίσματος, ἄλλοι μὲν ἄλλους μυσταγωγοῦντες ἐτέλουν· παρῆν δὲ ποτε καὶ ἡ τῆς κατὰ τὸν Κύρον ἐκκλησίας προεστῶς Θεοδώρητος. Πλήθος τοίνυν οὐκ ὀλίγον ὃ ἀνὴρ καὶ αὐτῷ παρατίθεται, τὰς νε συνήθεις εὐχὰς αὐτοῖς ἐπιεικῶς καὶ βαπτίσει τούτους προτρέπεται. Ὁ μὲν οὖν ἀγαγεῖν εἰς ἔργον τὴν ἐντολὴν ἐπεχείρει· οἱ δὲ ἀπολούασθαι πρῶτος ἕκαστος τὴν τῶν παθῶν ἰλὺν, καὶ τὴν ἀσεβειαν καὶ τὸν ῥύπον φιλονεικοῦντες, καὶ ποτὸς τις πρότερος φθά-

(20) Cyrus recensetur ab Auberto Miræo inter metropoles autocephalas, patriarchæ Antiocheno subjectas. Distat duorum dierum itinere ab Antiochia, ut ipse cap. 2 tradit Theodoretus. Non est ea quæ Ptolomæo Cyropolis dicitur; nam Cyropolis in Media est ad mare Caspium; Cyrus vero in Syria, Κύρρος Stephano, unde Κυρρίστης, ut ait, et

regio ipsa Κυρροστική. Ptolomæo quoque Κύρρος est; sed vereor ut recte. Nam Procopio lib. II de edificiis Justiniani. Κύρος dicitur, et traditur a Judæis ædificatus, et de Cyri regis nomine dicta.

(21) Apud Theodoretum baptismi nulla mentio, sed solius sacerdotatis benedictionis.

σοι τῆς χάριτος μετασχῶν, ἔριν τὸ πρῶγμα ποιού- A
μενοι, βροβαρικώτερον συνδραμόντες, οἱ μὲν εἴλικον
αὐτὸν, οἱ δὲ ἀνθειλάκον· οἱ δὲ ἀφαστώτερες τῶν ἄλλων
ἐπιδαίνοντες, καὶ τὰς γαῖρας προτεινόντες, οἱ μὲν
τοῦ πώγωνος, οἱ δὲ τῶν ἱματίων ἐπελαμβάνοντο,
ὥστε μικροῦ κἂν διεσπᾶσαντο τὸν ἄνδρα, εἰ μὴ ὁ
θαυμασιος ἄνωθεν Συμεῶν ἐμκόησας, τὰς ἀτάκτους
οὕτω κατέστειλε τοῦτοις ὁρμάς, ὡς αὐτίκα πάντας
μεταλαβεῖν, ἐν νόσμῳ τε τῆς χάριτος μετασχεῖν, καὶ
τῷ θεῷ τελειωθῆναι· βαπτίσματα. Οὕτω τῶν τῶν ἢ τῶν
ἐλείνου γλώττης λαμπὰς καὶ δεδότεσθαι οὐδὲ ἄν
βούλοιοτο, καὶ φωτίζειν εἶχε, καὶ τῶν ἀδελφῶν ἔνεκεν
σωτηρίας ἀμφοτέρω. Μελέτην γε μὴν διηνεκῆ τὰς
Δεσποτικὰς ἐντολάς· ἐποιεῖτο, ἀλλ' οὐ μέχρι τῆς
τούτων τηρήσεως ἴσθησι τὸ φιλοπόδον, ἀλλ' ὥσπερ
εἰ μὴ τι ταύταις οἰκοθεν προσθήσοι καὶ πλέον ζη- B
μῖαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡγούμενος, οὕτως ἀνεκδοτῶ τῇ
σποιδῇ ἔχρητο καὶ οὕτω πρὸς ταῦτα διέκειτο!

κδ'. Ἀμέλει γὰρ καὶ πατέρα μὲν, ὡς ὁ λόγος
φθάσας ἰδὴλωσε, καταλείπει καὶ μητέρα, τῷ ποθου-
μένῳ δὲ ἀκολουθεῖ, καὶ ὁλος τοῦ πρῶτος ἐρωτος
γίνεται, ὁ τῆς Δεσποτικῆς ἐντολῆς ἐστὶ τὸ ἀκρότα-
τον· πλὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτο προτιθέσθαι ἀφ' ἐαυτοῦ.
Ἐπὶ γὰρ καὶ εἰλοσιν ἐτῶν διαγεγονότων, ἀφ' οὗ δὴ
φύσεώς τε θεομοῦς καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα ὁ ὑπε-
ρκόσμιος οὕτως ἠρνήσατο, τὸ ἐμφυτον ἢ μήτηρ τῆς
φιλοστοργίης πύρ καὶ ἐγκάρδιον ἐτι τοῖς σπλάγγχοις
φέρουσα, καὶ μὴ ἄλλως κατασβεῖσαι δυναμένη τὴν
φλόγα, παρὰ τὸν ἐν σαρκὶ νοῦτον ἄσπρον υἱὸν
ἔπεισιν (οὕτως γὰρ ὁ λόγος· εἰπεῖν βιάζεται) γλυχο-
μένη καὶ ὀψὶν ἰδεῖν τοῦ παιδός, καὶ ὀμιλίας ἀκούσαι,
ἧς ἐπὶ τοσοῦτον ἀπεστέρητο χρόνον. Ὁ δὲ τῆς μη- C
τρὸς μαθὼν τὴν ἐπιδημίαν ὅρα πῶς μερίζει καὶ τὴν
τιμὴν τῇ μητρὶ, καὶ τῷ τὴν ἐντολὴν ὑπερβάλλοντι
νόμῳ τὸ ἄλυτον. Οὐ παραδέχεται μὲν τὴν συνου-
χίαν, διαπέμπεται δὲ πρὸς αὐτὴν λέγων· « Εἰ σοί, ὦ
μητέρα, δοκεῖ, τὴν ἀλλήλων θῆαν τῷ ἐκτεθῆναι αἰῶνι
ταμιευόμεθα » καὶ εἴπερ εὐάρεστο· Θεῷ πάντως ἢ
πλειότερα ἡμῶν, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν ἐν
χριστῷ ἀλλήλους ὀφόμεθα, πολλῶν οἰκαιοτέρων τε καὶ
γυωριώτερον. » Καὶ ὁ μὲν ἐμήνησε ταῦτα καὶ ὑπετί-
θει· ἐπεὶ δὲ τὴν μητέρα ἢ τὴν ψυχὴν ἐκαλούσα
φλόξ αἰσθέσθαι τῶν λεγομένων οὐκ εἶτα, ἀλλ' ἐπ-
έμενε ἔτι τὴν ἐπιθυμίαν προβαλλομένης τῆς θείας·
Ἐγὼ μὲν, ὦ μητέρα, τὸ δεύτερον αὐτῇ μηνύει, καὶ σὲ
τὸ κοινῇ συμφέρον ἐκατέρους ἡμῶν ἀποδέξασθαι
μᾶλλον ἡγούμενη, καὶ οὐκ ἂν οὕτω καταπειθεῖαι τὴν
συνουχίαν. Ἐπειδὴ δὲ τῆς σῆς ὡς ὁρῶ δεύτερα εἰσι
πάντα ἐφέτωσ, τέως μὲν ἡσυχίαν ἄγειν προσήκει.
Ἔοφμαι δὲ σε μετ' ὀλίγον, τοῦτο γὰρ ἔδοξεν τῷ Θεῷ.
Ἢ οὖν μήτηρ ὡς ἡδιστά τε καὶ ἐλκταίωτα τὴν
ὑπόσχεσιν δεξαμένη, μετεώριστο ὑπ' αὐτῆς τὴν
ψυχὴν, καὶ ταῖς ἐλπίσιν εὐθύμει καὶ ἔχαϊρεν, ὅλη τε
τοῦ μέλλοντος ἦν, καὶ μονοῦ παρόντα τὸν παῖδα
ὄρῳ, καὶ περιβάλλειν καὶ προσπύσσεσθαι, καὶ τῆς
αὐτοῦ φωνῆς ἀκούειν ἔδοκει. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα τοῦ-
τον εἶχε τὸν τρόπον· καταστρέφει μὲν ἄφρωντον βίον

ex re sacra faciebat : ita inurbane ad eum concur-
rebant, alii horsum eum trahebant, alii vicissim
retrahebant. Qui vero distabant, in alios incurrebant,
et manus protendebant. Quidam ejus barbam,
nonnulli vestem apprehendebant : parum denique
aberat quin virum diacerperent, nisi admirandus
Symeon ex alto vocam extulisset : ita enim inordi-
natos illorum impetus compescuit, ut omnes statim
mutarentur, atque ad percipiendam gratiam cum
omni modestia accederent, ac diuino lavacro tinge-
rentur. Ita ejus lingue fax, et terrere quos vellet,
et illuminare poterat ; utrunque enim fraternæ
salutis causa præstabat. De divinis præceptis con-
tinuas meditationes instituebat. Verum neque in
horum observantia ejus quiescebat industria :
nisi enim quid amplius his addidisset, non vul-
gare damnum existimasset : tam irremisso utebatur
studio, et tam indefesso in his omnibus erat animo!

24. Et patrem quidem, uti prius relatum est, sed
et matrem reliquit, illi soli quem amat adhærens,
ejusque amori totus intendens, quod Dominici præ-
cepti caput est. Sed et illud ad cætera ex seipso ad-
didit. Septem et viginti (22) jam lapsi erant anni,
ex quo naturæ leges, quæque in mundo sunt, vir
hic mundo excelsior abdicaverat : cum ecce mater,
innatum filialis affectus ignem intra viscera sua ge-
rens, neque aliter valens flammam extinguere, ad
filium suum abiit, adhuc in carne sine carne viven-
tem (ita me de eo loqui ration cogit) cupiens filium
intueri, et ejus frui colloquio, quo tanto tempore
caruerat. Ipse vero intellecto matris adventu, vide
quomodo et matri honorem partitus sit, et præcepto
satisfecerit. Ejus congressum quidem non admisit,
verum hæc ei jussit renuntiari : Si tibi, o mater, ita
visum fuerit, mutuum aspectum in aliud ævum
reservabimus ; et si quidem grata fuerit Deo con-
versatio nostra, postquam hinc emigraverimus, in
Christo invicem multo familiarius clariusque vide-
bimus. Hæc ad eam referri jussit. Sed cum mater
præ amoris flamma, animam intus exurentem, quæ
dicta fuerant non intellexisset, sed adhuc filii vi-
dendi desiderio flagraret ; Ego quidem, denuo per
nuntium ait, o mater, quod utriusque nostrum con-
veniens est malletm admittere te, neque ita mutuum
congressum urgere. Postquam vero cuncta, ut
video, votis tuis posteriora ducis, antea me quies-
cere oportet. Te vero brevi videbo : ita enim Deo
visum est. Mater, summa cum voluptate ac desi-
derio promissione accepta, animam erexit, et spe
rei futuræ tantum gravisa ac exhilarata fuit, ut
filium prope jam præsentem videre, eumque am-
plecti ac osculari, denique jam ejus vocem audire
videretur. Res hunc exitum sortita est. Illa paulo
post vitam finivit, animamque Deo tradidit, quæ
felix et beata in vita fuerat, multo sub finem feli-
cior, quod talis filii mater audiverit, tantisque
virtutibus ornatum post se reliquerit.

(22) Hæc de matre historia deest Theodoro.

ἐκείνη, καὶ τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ προστίθεται, μακαρία ὁν βλοῖ ὡς ἀληθῶς, καλλῶ τοῦ τέλους μακαριωτέρα, ὅτι τοιοῦτου παιδὸς ἤκουσε μήτηρ, καὶ εἰς τοῦτο ἀρετῆς ἐλγόντα τὸν υἱὸν καταλλίλοισιν.

25. Divinus vero Symeon intra mandram (ita A columnæ ambitus vocabatur) ejus corpus inferri jussit, erat enim circum columnam murus ædificatus, ut mulieribus ingredi fas non esset. Postquam igitur mater illata esset; vidit eam filius, quemadmodum prius pollicitus fuerat: cui postquam consueta impendit, precesque pro ea fudit, juxta columnam sepulturæ mandavit. Ita matri debitum honorem impertitus est, et Dominicum præceptum non tantum custodivit, sed et proprio profectu augere perrexit.

κε'. Ὁ Θεὸς δὲ Συμεὸν τὸν ταύτης νεκρὸν ἐν τῷ τῆς μάνδρας (τοῦτο γὰρ ὁ τοῦ σπιλίου περιβόλος ἐναλεῖτο) εἰσενεχθῆναι προσάττει, περιφωρομετο γάρ τι πάντοθεν τειχίον τῷ κλίον, ὥστε μὴ γυναῖξιν εἰσιτητὸν εἶναι. Εἰσαχθείσης τοιγαροῦν αὐτῆς τῆς μητέρος τεθνηκυίας, ἐθεάσατο αὐτὴν κατὰ τὰ ἐπιγεγεμμένα, καὶ τὰ εἰωθότα τελεία; καὶ αὐτῇ ἔπευξάμενος, αὐτοῦ που θάπτει παρὰ τῷ στύλῳ. Οὕτω καὶ κῆ μητρὶ τὴν τιμὴν ἀπεδίδου, καὶ τὴν Δεσποτικὴν ἐντολὴν οὐκ εἰς τέλος ἤγε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰδίαις αὐξῶν ἐδείκνυτο προκοπαῖς.

CAPUT VI.

Varia Ismaelitibus collata beneficia.

26. Exinde iterum quasi fax clarissima omnium virtutum eximiarum genere resplenduit: quibus et in densissimis noctis tenebris, quasque maris procellis, impietatis inquam, jacentes, ad verum religionis portum perducebat: multosque videre erat ope Symeonis serenioris auræ tranquillitate perfrui. Erant aliquando simul duæ ejus (23), quam paulo ante commemoravi, gentis Ismaelitarum tribus; utraque supplex ex ejus ore benedictionem postulabat, ut eam quasi donum amplissimum suo phylarcho deferret: verum circa ipsum donum contentio repente ac seditio inter eos non levis oborta est; una pars suo primum tribuno benedictionem deferendam censebat, altera eum præferere præfectum, ac præripere benedictionem nitebatur. Itaque tribubus inter se dissidentibus, in barbaricam crudelitatem res erupisset, nisi Symeon, vir pacis et concordiam amatissimus, gravi comminatione tumultum sedasset (24), et æquali precatione et benedictione impertita in pace eos dimisisset. Tum demum vidisses, prius infideles, ac contra pietatem lingoam quasi hastam vibrantes, nunc pro viri sancti benedictione quævis facere et pati eligentes. Neque etiam in invicem ita sæviissent, nisi divini hujus viri benedictionem maximam vim habere plane credidissent.

27. Nunc alius præfectus in medium prodeat, Saracenorum et ipse princeps. Is accedens sacrum illud obtestatur caput, ut ne gravetur opitulari viro in via membris corporis soluto: dicebat autem hunc juxta Callinicum (hæc erat arx maxima) subiisse ægritudinem, eam vero in vigore et adhuc in exordio esse; et morbum ei esse gravissimum, tum quod decumbendi insuetus, tum quod vehementes illas laborum molestias superare optaret. Hæc ille rogabat; simulque jubet hominem membris fractum introduci, atque admirando Symeoni digitum commiseratione spectaculum proponi, si qua ratione ipso calamitatis aspectu eum ad misericordiam inflecteret. Ille vero productus in medium, immissum

κς'. Ἐνευθεὶν οἶά τις πυρρὸς διαφανῆς ταῖς ὑπερφύσει πάντοθεν ἀρεταῖς ἐνλάμπων, τοὺς ἐν χαλεπωτάτῳ νυκτὸς κλύδωνι τῆς ἀσεβείας κειμένους, ὡς περ ἐπὶ λιμένα τὴν εὐσεβείαν καθωδήγει, καὶ πολλοὺς ἦν δι' αὐτοῦ γαλήνης ὄρῳ ἀπολύοντας. Ποτὲ γοῦν αὐτῷ αὐτὸν κατὰ ταύτων τοῦ μικρῆ μοι πρόσθεν εἰρηρένου ἔθου; νῦν Ἰσραηλιτῶν παρήσαν φυλαί; λιπαρῶς ἑκατέρω προσκειμένη, καὶ τὴν διὰ χειλέων εὐλογίαν ἀκούσας, ὥστε δῶρον ἡδέως αὐτὴν τῷ φυλάρχῳ κομίσαι; καὶ περὶ τὸ δῶρον ἔρις αὐτὰς ἐμπέπειε σφοδρὰ, καὶ στάσις ἐγγίγνεται μεταξὺ. Ἡ μὲν γὰρ τὸν οἰκεῖον ἔλεγε φυλάρχον χῆται πρότερον ἀξιοῦσθαι τῆς εὐλογίας; ἡ δὲ τὸν ἐκυτῆς προετίθει, καὶ προαρπάξαι αὐτῆς τὴν εὐλογίαν ἐσπούδαζεν. Οὕτω πρὸς ἀλλήλους τῶν φυλῶν διαφερομένων εἰς βρῶδαρικὴν ἂν ὠμότητα ἡ φιλονεικία τούτοις ἐχώρησεν, εἰ μὴ ὁ τῆς εἰρήνης αὐτοῖς καὶ τῆς ὁμοιοῦς ἀνθρώπου ἀπειλήσας διεσκέδασε ταύτας, καὶ τῆς ὁμοίας ἀξιοῦσας εὐχῆς τε καὶ εὐλογίας ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ. Καὶ ὅρα μοι τοὺς πρὶν ἀπίστους, καὶ κατ' αὐτῆς τὴν γλώτταν οἶα δόρω κινῶντες τῆς εὐσεβείας, νῦν ὑπὲρ τῆς τοῦ ἁγίου εὐλογίας πάντα καὶ πράξαι καὶ παθεῖν αἰρουμένους; οὐ γὰρ ἂν οὕτω κατ' ἀλλήλων ἐμάνησαν, εἰ μὴ μεγίστην ἔχειν δύναμιν τὴν τοῦ Θεοῦ τούτου ἀνδρὸς εὐλογίαν πρῶτως ἐπίστευον.

κζ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐπεισῆται τῷ λόγῳ φυλάρχος ἕτερος, Σαρακηνῶν δὲ καὶ αὐτὸς ἄρχων. Οὗτος δὲ παραγεγονῶς, τὴν θέλαν ἐκείνην ἰκέτευε κεφαλὴν ἐπανῶναι ἀνδρὶ κατὰ τὴν ὁδὸν παρελθόντι τὰ μέλη τοῦ σώματος; ἔλεγε δὲ τοῦτο κατὰ τὴν Καλλινικὸν (φρούριον δὲ αὐτῆ μέγιστον) ὑπομεμνησθῆναι τὸ πάθος, ἀκμάζειν δὲ καὶ ἐν προοιμίῃς οὐκ εἶναι, ὡς καὶ βαρυντήτην ἐξέειπε τὴν νόσον τῷ τε ἀγῆθε τῆς κατακλίσεως, καὶ ταῖς σφοδραῖς ἐκείναις τῶν πόνων ὀδύνας ὑπάρχειν τῷ κάμνοντι. Ταῦτά τε ἔδειτο; καὶ κελεύει τὸν ἐνεθέντα τὸν παρακείμενον, ἐλεεινὸν θέαμα τῷ θαυκαστῷ Συμεὸν προτεθῆναι, εἴ πως τῆς συμφορᾶς ὄψει ἐκύσει τὸν ἔλεον. Ὁ μὲν οὖν προτεθείς, τὸ κατασκήψαν εἰς αὐτὸν κοκκὸν ἀν-

(23) Theodoretus se præsentem fuisse ait, et conatum verbis tumultum sedare.

(24) Addit Theodoretus, illos canes ab eo vocatos.

εκαλειτο, και τον ἄγιον εις οικτον προσεκαλειτο, και την ἀκαλλαγην ἐξήτει του πάθους. Ο δὲ ταχὺς εἰς ἔλεον οὗτος και πολλὸς τῆν συμπαθεῖαν, τῆς ψυχικῆς και πρὸ του σώματος θεραπεύειας κηδόμενος, ἐξομολογήσασθαι τῆν τῶν προγόνων ἀσέβειαν ἐπισκήπτει τῶν κάμονται· ἦδει γὰρ αὐτὸν ἔτι περὶ ταύτην ποθοῦμενον. Και ὡς ἀσμένως τε ἤκουσε, και τὸ κελεύθεθὲν ἐξεπλήρωσεν, εἶτα τὸ μέγα θαύμα τῆς οἰκουμένης ὁ Συμεὼν ἤρετο, εἰ πιστεύει τῶ Πατρὶ και τῶ μονογενεῖ Ἰησῶ, και τῶ Πνεύματι ἁγίῳ· του δὲ πιστεύειν ὁμολογήσαντος, Τάυτως, ἔφη, ταῖς προστηροῖται πιστεύειν, ἀνάσθητι· και ὁ λόγος εὐδὸς (ὦ τῆς ἀπάτου σου περὶ τὸν ἄνθρωπον, Χριστέ, χάριτος!) θεραπεύει τῶν παρεμμένων του πάθους ἐγένετο. Ἐκαίνοσ δὲ τὸν οικετον κένταυθα δεσποτῆν μιμούμενος, και τῆν κλίνην ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν προσέταξε φέρειν, ὅπερ εἰς μελίζονα τοὺς παρόντας εὐχαριστήσαν προσερέψατο.

κη'. Ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παραδραμεῖν. Ἀνὴρ τις τῶν εἰς Χριστὸν πεπιστευκότων Ἰσραηλιτῶν, ὁ ἐπίσημος, εὐχὴν ὑπὸ μάρτυρι τῶν σεβασμίων τούτων Συμεῶν ἠύξατο, μὴ ἄ τινοσ ἐμφύχου ζώου μέχρι τῆς τελευτῆς μετασχεῖν· χρόνον δὲ ὕστερον οὐκ οἶδ' ὅπως, ἢ λήθην λαβὼν τῆς εὐχῆς, ἢ τῶν λίχνων τῆς ἐπιθυμίας δελεασθεὶς, ὄρνιν τε θύειν και ἐσθίειν ἐπιχειρεῖ· ἢ δὲ (ὦ πράγματος ἀποδόρητου!) εἰς λίθου μετεβάλετο φύσιν· ἐνταῦθεν οὐδὲ σφόδρα βουλομένων ἐσθίειν ἐξῆν, του λίθου τῆν ὄρμην ἀναστέλλοντος. Καταπλαγείς οὖν ὁ βάρβαρος ἐπὶ τούτῳ, τὸν τῆς μετανοίας διδάσκαλον πολλῶν τῶν τέχει καταλαβάνεται, ἐν συντριμμῶν τε καρδίᾳ τοῦ ἁμάρτημα και τὸν ἔλεγγον ἀνακαλύπτει, και δειτται ὡς δυνατὸν λιαώσασθαι τὸ θετον αὐτῶν, ἐρ' οἶ: ἐφεύσατο τὰς ἐπαγγελίας, και οὐκ ἀστοχεῖ τῆς αἰτήσεωσ. Τὸ μέντοι κατὰ τῆν ὄρνιν θαυμά, εἰ και μὴ αὐτίκα, χρόνον δὲ ὕστερον, και ὀφθαλμοὺσ πολλῶν εἰγὲ μάρτυρας· πολλοὺσ γὰρ τὸ στήθος μετὰ ταῦτα ὠρᾶθη, τὸ μὲν οικετον ἀποσῶχον σχῆμα, ἐκ λίθου δὲ και ὀστέου συγκαίμενον· του μὲν ὀστέου τῆν ἐξ ἀρχῆς ὀστέου μνησκόντος, τῆν δὲ περιαρμωσμένησ αὐτῶν λιθώδωσ οὐσίας, τῆσ σαρκὸσ σταλατευούσης μεταβολῆν.

κθ'. Ἄλλοσ δὲ τῆσ φυλῆσ μὲν Σαρακενῶν ἐξηγουόμενοσ, τῆ δὲ τῶν πιστῶν ἀγέλησ συνῶν, πρὸσ τὸν μέγαν και αὐτὸσ ἔρχεται Συμεῶνα· και τυχὼν εὐχῆσ ἧσ ἐπίθει, και δι' ἣν ἀφίκετο, τῶ κλονι παρεκθήτο, τὰ ἡδίστα τῆσ ἱερᾶσ ἐκαίνησ γλώττης ἄνησ τρυγῶν, και αὐτῆσ ὡσ ἐκαίνῳ δυνατὸν ἀπολαύων. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν κατὰ του σκέλουσ ἐρπόντων τῶ ἀγίῳ κωλήχων (και γὰρ τῆ δινηκεῖ ἐκείνησ τάσσει και ἀνευδῶτῳ του ποδὸσ ἔλακει βρῦόντος διατριβῆσ σκυλήχων τὸ σκέλοσ γεγένητο), εἰσ του στυλοῦ ἐκκυλισθεὶσ πίπτει πρὸσ τῶν του φύλαρχου ποδῶν. Ο δὲ ἀνελέγετο ταχέωσ χερσὶ ποθοῦστικ τὸν σκυλήκα, και τιμίωσ ἐνεκοπούτο, ὀφθαλμοὺσ τε και στόματι, και ὡσί, και τῶν ἄλλων ἐκάστω μέλει, οἱσ δὲ παθῶν

in se malum deflebat, et sanctum virum ad commiserationem provocabat, denique a malo suo liberari postulabat. Hic vero celer ad commiserandum, ac multus ad compatiendum, de animæ curatione prius quam corporis sollicitus, ægrum parentum suorum impietatem abjurare jubet: sciebat enim eum adhuc hac delectari. Ut vero libens obaudivit, et jussa adimplevit; tum Symeon, vere magnum orbis miraculum, sci-citatur ex eo, Num credat in Patrem, ejusque unigenitum Filium, ac in Spiritum sanctum. Dum vero alter se credere palam fatetur, In istas, inquit, personas credens, surge: statimque sermo (o ineffabilem tuam Christe erga virum gratiam!) debili dolorum curatio effectus est. Ille autem (25), Dominum suum etiam hic imitatus, cum proprium lectulum humeris deferre jussit, quod et præsentem ad majorem gratiarum actionem adhibebatur.

28. Et hoc ne utique prætereundum silentio est. Vir quidam inter Ismaelitas, qui jam Christo dederant nomina, illustris, votum teste venerabili Symeone noncuparat, se nunquam ad mortem usque ex animali quod vitam habuisset gustaturum. Temporis successu nescio qua ratione, sive voti oblitus, seu concupiscentiæ illicio inescatus, avem occidit; quam dum comedere parat (o rem prodigiosam!) in lapidis uestigio mutata est naturam; unde neque admodum volenti gustare licuit, lapis enim appetitum reprimebat. Barbarus homo hac re stupefactus, sine mora poenitentiam magistrum accedit, peccatum suum et culpa summa contritione cordis aperit; rogat qua fieri id possit, uti Numen eibi propitium reddat, cui datam fidem sefellerit: neque petitione sua frustratus fuit. Nam quod circa avem contigit miraculum, licet non statim, post tamen temporis successu plurimorum oculos testes habuit; pectus enim (26), quod propriam figuram retinuit, a multis postea visum est ex osse constare et lapide, ut os primigeniam declararet naturam, superinducta vero lapidea substantia, carnis testatur conversionem.

29. Alius quidam tribus Saracenorum (27) præfectus fidelium gregi ascriptus, ad magnum et ipse venit Symeonem. Tandemque consecutus id cuius gratia venerat, columnæ assedit, suavissimos sacræ illius linguæ flores carpens, ejusque sermone, dum licebat, perfruens. Interea vermium e sacro cruce scaturientium (nam ex assidua illa et irremissa statione pede ulcus contrahente, tibia vermium quodam habitaculum erat effecta) unus e columna devolutus ante præfecti pedes decedit, quem ipse uestigio avidis manibus collegit, et honorifice in sinum reposuit, oculisque, ori, auribus ac membris cæteris, veluti omnium morborum levamen admovebat: et (o amoris excessum!) non vermem esse id

(25) Theodoretus hæc paulo aliter: « Jussit ut tribus præfectum suis ferret humeris usque ad ipsum tabernaculum (habuit autem corpus maximum) et ille quid in eo accepit statim abiit. »

(26) Aliter, at non recte, ut opinor, Theodoretus id interpretis ait, avis partem ex osse et lapide constantem visam in ejus pectore.

(27) Deest hoc miraculum Theodoro.

quod honorabat, verum quidpiam divinum, et oculis spectare et circumferre se credebat: superabat quippe fides aspectus, et desiderium formam occultabat. Cum magnus Symeon id ex superiore loco vidisset, ob honorem verini delatum praefectum increpuit, eumque et quod ex suo corpore decidisset, et quod tantum vermiculus esset cui honorem exhibebat, clare edocuit; neque decens esse ut quod et corruptione ac putrefactione natum esset, vel manibus contrectetur, vel alia corporis parte attingatur. Praefectus manu explicata consideraturus cujusmodi esset vermis, in gemmam (o miraculum!) splendore et pulchritudine conspicuam mutatum deprehendit, qui inde et fidei dono gaudens, et gemmae miraculo ditatus recessit.

Α πάντων ἀποτρόπκιον ἐπετίθει, καί, τοῦ πόθοιο τοῦ ὑπερβύλλον, οὐδὲ σκώληκα τὸ τιμώμενον, ἀλλὰ τι τῶν σεδραμίω; καὶ ὄρῃν καὶ φερειν ἡγεῖτο· ἦνίκα γὰρ ἡ πίστει τὴν ὄψιν, καὶ τὴν μορφὴν ὁ πόθος ἐκάλυπτεν. Ὁ μέγχι; τοῖνον ἄνωθεν Συμεῶν, τῆς τε περὶ τὸν σκώληκα τιμῆς τῷ φυλάρχῳ ἐπετίμα, καὶ ὅτι σκώληξ τὸ τιμώμενον εἶη, καὶ τῆς ἐκείνου διεκπέσοι σαρκός, σαφῶς πάντα ἐδίδασκε, μὴ ὅστιν οὖν, ἔλεγε, φθορᾶς; τε καὶ σήψεως καὶ διστωδίας γεννήματι, μήτε χεῖρα προταγεῖν, μήτε τινὶ τῶν τοῦ σώματος ψάθειν μελῶν. Καὶ ὁ φύλαρχος ἀναπτύξας τὴν χεῖρα ὥστε ἰδεῖν ὀποῖός τις εἶη ὁ σκώληξ, εἰς κερχάρου φύσιν, ὡ τὸ θάυμαστον, τῇ τε λαμπρότητι καὶ τῷ κάλλει μεταβάλλοντα ὄρῃ, καὶ ὁ μὲν ἀπῆει, χαίρων τῇ πίστει, καὶ τῷ κατὰ τὸν μαργαρίτην Β πλοῦτον θάυματι.

CAPUT VII.

Proles sterili impetrata: sanata (28).

30. Mulier quaedam haud ignobili genere nata, Saracenorū principi juncta, sterilis erat; hoc praeterae suae habens calamitatis augmentum, virum frequenter liberorum orbitatem exprobrantem. Quapropter liberorum cupida ad magnū Symeonem perrexit, ubi stans ad septi vestibulum (mulieribus enim additus omnis erat praclusus) casum suum lugebat, morbum lamentabatur, viri opprobria in medium proferebat, orabat, non raro per eos etiam quibus ingredi licebat supplicabat, obsecrabat, sterilitatis solutiorem postulabat: addebat, ut ex se prolem videret, se vitam suam libenter profusuram. Divinis Imus Symeon hic nequaquam consueta oblitus est commiserationis: verum mulieris calidas illas lacrymas miseratus, precibus suis partus ei privationem sustulit, ac domum abire hortatus, addidit, Deum, qui ab initio naturam humanam architectatus est, ejus sterilitatem cum proventu in moliora commutaturum. Tum illa (neque enim ullatenus dubitare decebat his, quae divinum illud os quasi a Deo motum pronuntiaverat) plurimum animata, domum reversa sine mora concepit, post filiola mater effecta: cujus natalis dies magna pompa a parentibus celebratus est. Verum brevi temporis spatio terminata est felicitas, gaudiumque festivum amara tristitia excepit, ac solutio calamitatis in graviolem conversa est luctum; adeo ut parentes calamitatis loco haberent, quod unquam peperissent; multoque priorem orbitatem praoptarent. Jam filiola tres annos nata erat, jam prima balbuties, et puerilis incessus, quae res parentibus solent esse jucundissimae, expectabantur: illa vero lectulo affixa, elinguis plane et immobilis manebat; nam et pedes quasi solutos, et linguam constrictam habebat; parentibusque monstrum quoddam esse videbatur, talisque familiae haeres non solum indigna majorum splendore, sed et ipsorum gloriae ignominiam, om-

λ'. Γυνὴ δὲ τις ἐπιφανῆς φύσει οὐκ ἀσημα, τῷ τῶν Σαρακηνῶν ἄρχοντι συνῶκει, καὶ τὴν νηδὺν ἄγονος οὖσα παίδων· ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς συμφορᾶς ἐπίστατιν τὸν ἄνδρα ἔχουσα πολλὰ τῆς ἀπειθίας ὀνειδῆ αὐτῆς καταχέοντα. Καὶ διὰ τοῦτο παίδων ἐπιεμένη παρὰ τὸν μέγαν ἄπειτι Συμεῶν, καὶ στᾶτα πρὸς ταῖς τοῦ περιβόλου εἰσόδοις, ὡς οὐκ ἐξδν ἐντὸς γυναικὶ παριέναι, ἐθρήνει τὸ πάθος, ὠλοφύρετο τὴν νόσον, ἐθριάμβευε τὰ τοῦ ἀνδρὸς ὀνειδῆ, ἰδεῖτο διὰ τῶν εἰσιόντων, ἰκέτευεν, ἠτιτίθλει τὴν τῆς στερωτάσεως ἦτιε λύσιν, καὶ ὅπως πεῖδα ἐξέκουτῆς ἴδοι, καὶ αὐτὴν ἔλεγε τὴν ψυχὴν ἠδέως προέσθαι. Ὁ μὲντοι θεοτόκτος Συμεῶν οὐδ' ἐνταυθα τῆς συνθουος ἐπιλαθόμενος συμπαθείας, ἀλλὰ τὴν γυναίκα τῶν θερμῶν ἐκείνων δακρύων κατελεήσας, προσῦχατις αὐτῇ τὴν τῶν ὀδίνων πῆρωσιν διχλύει, καὶ εἰκαδε ἀπιένκι προτρέπεται, εἰπὼν, ὡς ὁ κατ' ἀργὰς τὴν φύσιν ἡμῶν δημιουργήσας θεός, οὗτος καὶ τὴν αὐτῆς στερωτάσιν πρὸς τὸ συμφέρον μεταποιήσει. Ἥδε (οὐδὲ γὰρ ἦν ἐπιλοδορεῖν οἷς ἡ θεοκίνητος ἐκείνη διεσῆμαινε γλῶττα, εδουμουμένη τε ἐπάνεισι, καὶ συλλαμβάνει ἀτίκα· εἶτα καὶ μήτηρ γίνεται θυγατρῶν, καὶ τοῖς γεγεννηκόσιν ἤγετο ἑορτῇ τῆς παιδός τὰ γενέθλια. Ἀλλὰ χρόνος αὐτοῖς ὀλίγος δέμετρε τὴν εὐτυχίαν, καὶ τὴν πανήγυριν ἐκείνην χαλεπὴ κατήφεια διαδέχεται, καὶ τῆς συμφορᾶς ἡ λύσις εἰς βρῦτερον πολλῶ περιτρέπεται πένθος, καὶ τοσοῦτον ὡς καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο συμφορὰν τοὺς γεγεννηκότας νομίζειν, ὅτι περ ἔτεκον ὄλω; καὶ πολλὰ τῆς προτέρης ἐπιθυμεῖν ἀπειθίας. Ἀπῆται μὲν γὰρ ὁ καιρός τὴν παιδα τρίτον ἔτος ἤδη γεγονῶταν, ψελλίσματα τε καὶ βᾶθισμα παιδικόν, τὸ ἡδὲ τοῖς πατράσι χρῆμα· ἡ δὲ ἐπίσης τῆς ἐχούσης αὐτὴν κλίνης ἄφωνος τε ἦ· καὶ ἀκίνητος· παρῆτο μὲν γὰρ τοὺς πόδας, πεπῆθητο δὲ τὴν γλῶτταν, καὶ τοῖς τεκοῦσι τέρας ἀντιπαιδὸς ἦν ὄρῃν, καὶ τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν οὐκ ἀναξίαν μόνον τῆς τῶν προγῶ-

(28) Deest hoc Theodoretō, qui alterum refert, quod et hic paulo inferius, de filio reginae Ismaelitarum impetrato.

νων λαμπρότης, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτῶν ἐξέτης αἰσχύ-
 νην, καὶ τοῖς προσήκουσιν ὕδρευς πρόξενον τῆς
 ἐσχάτης οὐραν. Ἐπειδὴ δὲ ἀλύοντες πλέον οὐδὲν
 ἦνουν, καταφεύγουσι πάλιν ἐπὶ τὸν τῶν ἀμηχάνων
 εὐμήχανον ἱατρὸν, καὶ ἀποδιδοῦσι μὲν αὐτῷ τῆς
 εὐεργεσίας τὰς χάριτας, δέονται δὲ καὶ ἰκετεύουσι
 μὴ οὕτω διακεκμημένην ἦν ἔδωκε παῖδα περιδεῖν ὥστε
 τὸ δῶρον εἰς ἐντροπήν μᾶλλον αὐτοῖς εἶναι καὶ ὕβριν,
 τίνας οὐκ ἀγαινετέραν τοῖς ἀθλοῖς εργαζόμενον τὴν
 ζωὴν; ἀλλ' ὑγιᾶται μὲν αὐτῇ τὰ παρεμμένα τοῦ σώ-
 ματος, ὀλόκληρον δὲ αὐτοῖς τὴν παῖδα δοῦναι καὶ
 ἄριον. Ταῦτα οἱ μὲν σὺν δάκρυσιν εἶπον, καὶ προσ-
 ἰδρευον τὸν ἔλεον ἐλαχόμενοι· ἔ δὲ τῆς συμπα-
 θείας θησαυρὸς, λόγιος μὲν τῶς παρεμθεῖτο αὐ-
 τοῖς τὴν συμφορῆν, καὶ τέλος ἀθυμεῖν οὐκ ἔα. Ἐβ-
 δόμη δὲ λοιπὸν ἐξ ἐκείνου ἡμέρα, ἐπεὶ ἀνύκτα ἦν
 κῦτοῖς τὰ τῆς προσεδρίας, παντάπασιν ἀπογυνόντες
 τῆς σωτηρίας, οἴκαδε καὶ αὖθις ἀνέστρεφον ἐπικο-
 μιζόμενοι το θυγάτριον, σαυθρωποὶ μὲν τὰς ὕψεις,
 μεστοὶ δὲ τὴν ψυχὴν ἀθυμίας, πολλὰ σφίσιν αὐτοῖς
 τῆς τῶν λογισμῶν ἀκαιρίας ἐπιμεμφόμενοι ὅτι καὶ
 παίδων τὴν ἀρχὴν κληθῆναι πατέρες ἠθέλησαν.
 Ἐπειδὴ δὲ τοσοῦτον ἦνσαν τῆς οδοῦ, ἐξ ὅσου μηδὲ
 θνατὸν ἦν τὸν στόλον ὁρᾶσθαι, ἐπιστραφεῖσα πρὸς
 ἐκεῖνὸ τὸ μέρος ἐν ᾧ τὸν στόλον ἐστάναι συνέδοιεν
 ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἡ παῖς, λύεται μὲν τῶν τῆς γλῶτ-
 τῆς δεσμῶν, καὶ, Δόξα σοι, ἅγιε Συμεῶν, μέγα ἀν-
 ἐκράγει· κινήσεως δὲ καλῶς εἶχε, καὶ ῥώμης ποδῶν,
 εὐθὺς τε ἔβηεν τοῦ οἴκου τοῖς τεκοῦσιν ὡς ἡδίστον
 παρσκαίρουσα. Οἶγε μὴν πατέρες τῷ ἀπροσοκίτῳ
 καταπλαγέντες τοῦ θυμάτος οὐδὲ αὐτοῖς εἶχον πι-
 στεῦναι τοῖς ἑαυτῶν ὀμμασι, ἀλλὰ τῇ πολλῇ περὶ τὸ
 πράγμα ἐπίσει, μὴ οὐκ ἀληθὴς ἡ τῆς παιδὸς εἴη
 ῥῶσις ὑπώπτειον, ἀλλὰ φαντασίᾳ τις τὰ δρώμενα.
 Ἔῖτα περιεργασάμενοι καὶ μαθόντες ἀκριβῶς ὅπως
 ὑγιᾶς ἡ παῖς εἶχε, ὕμνον μὲν τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν,
 ἐμεγάλυνον δὲ τὸν αὐτοῦ θεράποντα Συμεῶν· ἐνίκων
 τὴν τῶν γενεσίων τῆς θυγατρὸς ἑορτῆν, οὐς νῦν περὶ
 τὴν ἐκείνης θεραπείαν ἐποιοῦν· ἐμακάριζον τῆς παι-
 δὲς ἑαυτοῦς· εὐδαίμονας ἐκάλουν τοῦ τόκου, καὶ οὕτω
 μεθ' ἡδονῆς αὐτοῦς καὶ φαιδρότητος ὁ οἶκος ἐδέχετο.

CAPUT VIII.

Mulier nondum mandram ejus ingressa, agnita et benedicta.

λα'. Ἄλλ' οἷόν με μικροῦ δεῖν τῶν τοῦ ἀνδρὸς
 παρελήλυθε! Πόθος ποτὲ θετός γυναικα εἰλήφει
 ὀφθαλμοῖς τούτου ἰδεῖν, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ χάριτος
 καὶ τῆς εὐλογίας ἀπολαῦσαι· ἀλλ' ἦν καὶ αὐτῇ τῆς
 ἐπιθυμίας ἐμπόδιον ὁ περιβόλος, γυναιξὶν ἀπεργῶν
 τὴν εἴσοδον. Ἡ φιλάρετος τοῖσιν ἐκείνῃ τῷ πυρὶ
 τοῦ καλοῦ τούτου ἔρωτος ἀλικομένη, λογισμοῦς τὸς
 πάντας ἀνεκίει πρὸς ἑαυτὴν, καὶ τινῶν ποτε κατὰ
 θέαν τοῦ ἀνδρὸς πορευομένων στρατιωτῶν, τὴν
 ὁμοίαν τούτοις ἀναβολὴν περιθεμένη, ὅλη τε πρὸς
 τὸ ἐκείνων σχῆμα μεταβλοῦσα, καὶ πᾶσαν ὑπό-
 νοιαν κλέψασα, ἐπὶ τὸν ἵππον ἀναβᾶσα συνίππευέ
 τε αὐτοῖς καὶ τὴν ὁδὸν εἰς τάχος διήνευεν.
 Ἐπειδὴ δὲ κατέλαθον τὸν περιβόλον, ἀποβαίνουσι
 τῶν ἵππων οἱ στρατιῶται, καὶ τούτους οἶα παρὰ

inibusque adeo propinquis extremum dedecus alla-
 tura. Cum parentes dolori plus æquo indulgentes
 nihil omnino proficerent, iterum ad rerum imme-
 dicabilem ingeniosum et industrium curatorem
 confugiunt, et gratias ei quidem pro beneficiis re-
 pendunt, rogant autem et vehementer supplicant,
 ne prolem a se divinitus impetratam hoc in statu
 esse diutius permittat, ut donum magis probro et
 dedecori ipsis esse videatur, unde et majorem mœ-
 rorem et tristitiam quam gaudium et lætitiā vita
 pariat; verum membrorum solutionem tollere, pro-
 lemque integram et perfectam reddere dignetur.
 Hæc cum lacrymis dicebant, et perseverabant mi-
 sericordiam exspectantes. Symeon, tanquam com-
 miserationis thesaurus, verbis tantister calamitatem
 leniebat, neque diu animo cruciari passus est: sep-
 tima exinde agebatur dies, postquam eorum perse-
 verantia irrita esse videretur; penitus de salute fi-
 liæ desperantes, animi mœrore pleni, vultu inamœ-
 no domum revertuntur, filiam secum reportantes,
 sibi ob intempestiva consilia succensentes, quod et
 parentes vocari ab initio voluerint. Postquam vero
 tantum itineris conficissent, ut columnam amplius
 videre non liceret, puella ad eam plagam, in qua
 stabat columna, convertitur, et improviso vinculo
 linguæ solvitur, et: Lans tibi et gloria, sancte Sy-
 meon, exclamat. Motum deinde et robur pedum
 adepta, recta domum pergit, parentibus suavissime
 inter eundem assultans. Illi improviso miraculo
 stupefacti, vix suis ipsi oculis credebant, sed præ-
 desiderii magnitudine, ne non vere sanata filia es-
 set, verebantur, sed oculorum fascinationem esse
 quamdam existimabant. Deinde re diligenter post
 accuratam inquisitionem cognita, cum filiam omnino
 sanam deprehenderent, tum Deum ob præstita be-
 neficia laudare, Symeonem ejus famulum deprædica-
 care cœperunt: et natalitiorum filiæ lætitiā longe
 superavit ob ejus curationem instituta celebritas.
 Beatos se denum filiæ partu prædicabant: et eos
 quidem cum gaudio et festivitate tota domus
 exhilaratos exceptit.

31. Verum unum me fere Symeonis factum præ-
 teriisset. Mulierem sanctum viram coram oculis
 intuendi, ejusque gratia et benedictione fruendi,
 divina invaserat cupiditas: verum huic desiderio
 obicem ponebat septum oppositum, mulieribus ad-
 itur: omnem præcludens. Pia matrona hoc amoris
 igne correpta, omnes secum vias et rationes animo
 agitabat. Milites interea quidam visendi Symeonis
 gratia capessiverunt iter: mulier simili suscepto
 habitu, ad omnem se illorum speciem conformavit:
 ad hæc omnia tuta videns, equo ascenso una cum
 eis equitando viam celeriter confecit. Ad septum
 ubi perventum est, ex equis descendentes, eos mi-
 lites mulieri tanquam uni commilitonum committunt,
 cum nondum mulierem esse manifestum esset.

Illa depositum libens apud se asservandum suscepit, parem gratiam ab illis consequi volens; ita enim cum iis paciscebatur, ut suum vicissim equum illorum fidei committeret, posteaquam a Symeonis aspectu reduces reversi essent: ea illi unica erat cura, eo omnes cogitationes suas dirigebat, ut viri sancti conspectum obtineret, ejusque benedictione frueretur. Verum nuntquam ei contigit ut votis suis potiretur: posteaquam enim milites ad Symeonem pervenissent et voti jam essent composites, tum sic ad eos divinus Symeon: Unus quidem vestrum, ait, relictus est, ad quem cum perveneritis, nuntiate ei in hæc verba: Mentis tuæ oratio ad aures Domini pervenit (29); jam Dominus Deus, qui intima cordis desideria et cogitationes perscrutatur, benedictionem tibi suam impertitus est: ejus consecutus benedictionem et summa votorum, nihil necesse erit huc venias. His ab admirabili Symeone dictis, milites septo egressi non minus sancti viri alloquium obstupuerunt, quam foris relictis commilitonibus admirati sunt virtutem (adhuc enim militis nomine indigitabant, quam nondum mulierem esse subodorabantur): tanto enim tamque beato ore deprædicatum non nisi eximiis virtutum ornamentis decoratum esse credebant. Foras igitur egressi jussa continuo, quæ in mandatis habebant, nuntiarunt; tum variis interrogationibus beatam matronam fatigarunt, et quænam esset, et unde tantis virtutum meritis ornata. Neque enim ullo pacto, addebant, mellifluum illud et suave os, beata illa Symeonis lingua tam honorificam tui mentionem fecisset, nisi latens aliquis virtutum thesaurus in te esset reconditus. Tum illa, cognito quod nihil rerum suarum virum sanctum lateret, animi sui arcana viris illis vel invita delexit, dicens in hæc verba: Me quidem, fratres, pridem ingens sanctum virum coram aspiciendi, et quæ in eo insunt Spiritus dona et gratias oculis cernendi occupavit desiderium; cum vero vallum oppositum mulieribus nequaquam ingredi liceret, æquum judicavi sexum occultare (mulier enim sum) ejusque contuitum arte assequi: verum cum latere non possim eum qui etiam occultorum est cognitor, lubens hinc recedam, neque mandato huic refragabor, jam enim benedictionem obtinui; neque quia latui, sed quia deprehensa sum, gratiam quam volui impetravi. His dictis a proba illa muliere, multo magis admirati sunt virum milites, et in suam quique ditionem reversi sunt.

(29) Disparem eventum similis consilii, sed cum aliqua (ut apparet) temeritate et procacitate suscepti, refert sanctus Gregor. Turon. *De gloria confess.* cap. 26, ubi de sancto Symeone agens ita scribit: « Postquam vero columnæ editiori se sanctitate fervens invexit, non modo extraneæ mulieri, verum etiam nec propriæ matri se videndum permisit. Et nunc etiam locum ipsum ab hujus sexus defensat accessu. Nam ferunt, quamdam mulierem indutam fuisse veste virili, et in basilicam ingredi voluisse

α τινι τῶν συστρατιωτῶν τῇ γυναικὶ καταλείπειν· οὕτω δὴλον ὄν ὡς εἶη γυνή. Ἡ δὲ τὴν παρακαταθήκεν ἐτοιμῶς ἐδέξατο, τῶν ἴσων καὶ αὐτὴ τυχεῖν παρ' ἐκεῖνοις ἐθέλουσα, καὶ τὸν οἰκεῖον πάλιν αὐτοῖς παρακαθεσθαι ἴππον, ἐπειδ' ἂν θεασάμενοι τὸν ἄγιον ἀνασπρέψωσι· μελέτη γὰρ ἦν αὐτῇ τὸ πρᾶγμα διηνεκῆς, καὶ πρὸς τοῦτο μόνον ἑώρα, ὅπως τε ἴδοι τὸν ἄνδρα, καὶ ὅπως τῆς παρ' αὐτοῦ εὐλογίας ἀξιωθεῖη. Ἄλλ' οὐκ ἐξεγένετο ἀπολαῦσαι αὐτῇ τῆς ἐπιθυμίας· ἐπειδὴ γὰρ ὡς τὸν ἄγιον ἦλθον οἱ στρατιῶται, καὶ ἔτυχον ἴδῃ ὧν ἐπεθύμουν· Στρατιώτης μὲν εἶς ἐξ ὧμῶν, ὁ θεὸς πρὸς αὐτοῦς ἔφη Συμεῶν, ὑπελείφθη· ὑμεῖς δὲ ἐπειδ' ἂν πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθητε, εἴπατε τούτῳ, ὡς Ἡ τῆς ψυχῆς σου προσευχὴ εἰς τὰ ὦτα τοῦ Κυρίου ἀνέβη, καὶ ἠλόγησέ σε Κύριος ὁ Θεός· ὁ ἐξεταστὴς ἐνθυμήσεων καὶ ἐνοιῶν καρδίας, καὶ εὐλογημένος εἶ ἐπὶ Κυρίῳ· τὸ πέρας οὖν ἔχοντι τῆς σπουδῆς, μηκέτι σοι δεήσει τῆς πρὸς τὰ ἐνταῦθα ὁδοῦ. Ταῦτα τοῦ θαυμαστοῦ Συμεῶν εἰρηκότος, ἐξιόντες οἱ στρατιῶται τοῦ περιβόλου κατεπλήρουν μὲν τῆς προβήσεως τὸν ἄνδρα, ἐθαύμαζον δὲ τὸν ὑπολειφθέντα στρατιωτῶν τῆς ἀρετῆς (εἶτι γὰρ στρατιωτὴν ἡξίουσαν καλεῖν, ἢ μὴ γινώσκοντες ὅτι ἄλλ' οὐκ εἶη γυνή) τὸν γὰρ τοσαύτης εὐφημίας παρ' οὕτω μεγάλης καὶ μακαρίας γλώττης ἡξιωμένον, πῶς οὐχὶ καὶ μεγάλοις κατορθώμασι κεκοσμηθῆσθαι νομίζεν ἔχρη; Ἐπειδὴ τοίνυν ἐξῆλθον τοῦ περιβόλου ἀπαγγέλλουσι μὲν ἅπερ εἶπεν ἐπετράπησαν, πολλῇ δὲ πρὸς τὴν μακαρίαν ἐκείνην ἔχρηται τῇ δεήσει, τίς τε εἶη καὶ ὅ τί ποτε ἴσιν τῶν αὐτῆς κατορθώματων τὸ μέγεθος δηλώσαι. Οὐδὲ γὰρ ἂν πάντως, ἔλεγον, το μελιχρὸν ἐκεῖνο καὶ ἡδὺ στόμα, ἢ μακαρία τοῦ Συμεῶν γλώττα, διὰ πολλῆς σε οὕτω τῆς μνήμης ἦγεν, εἰ μὴ τις λαυθάνων πλοῦτος ἀρετῶν ἐν σοὶ τεθησούριστο. Ἡ δὲ γνοῦσα ὡς ἄρα τὸν ἄγιον κατ' αὐτὴν οὐδὲν ἐλείφθη, ἀνακαλύπτει τοὺς ἀδράσι, καὶ μὴ βουλομένη, πάντα, φησι· Ἐμὲ μὲν, ἀδελφοί, πολλὸν χρόνον θεὸς εἶχεν ἔρω· κατὰ θέαν τοῦ ἀνδρὸς ἀφικέσθαι. καὶ τῆς ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος χάριτος αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπολαῦσαι· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔφευτο γυνικὴ ξὺν ἐπιβαινεῖν τοῦ περιβόλου, δεῖον ᾤθησαν κρύψαι τὴν φύσιν (εἰμὶ γὰρ γυνή), καὶ τὴν θέαν σοφίσασθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ γνώστης κρυφίων ὁ ἀνὴρ, καὶ οὐδὲ οὕτω λαθεῖν ἔξεστιν, ἄπειμι λοιπὸν, καὶ οὐκ ἀντιφθέγγομαι ἐπὶ προστάγματι· ἡξίωμα γὰρ ἦδ' ἔστι τῆς εὐλογίας, οὐ δὲ ὧν ἔδοξα λαθεῖν, ἀλλ' ἀφ' ὧν ἐάλων, τῆς χάριτος ἀπολαύσασα. Ταῦτα τῆς χρηστῆς ἐκείνης γυνικὸς διεξελθούσης, ἐπὶ πλέον θαυμάσαντες τὸν ἄνδρα οἱ στρατιῶται, πρὸς τὰ οἰκετὰ ἕκαστος ἐπανήσαν.

columnæ. Tractavit secum misera, agere posse per indumentum, quod latere posset Altissimum, ignorans illud Apostoli, « quia Deus non irridetur; » et licet ibi veniens ad templum erexit pedem, ut sanctum ingrederetur limen, tamen protinus retrorsum ruens cecidit, et mortua est: satisque fuit populis, ne hæc ultra mulier ulla præsumeret, cum in istam cerneret ultionem passime irrogatam. » Ado quodam Viennensis in *Martyrologio*, Notkerus, et quædam mss. sub Bedæ nomine, idem referunt.

CAPUT IX.

Antiochi latronis conversio, pia mors.

λβ'. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Ἐκείνο δὲ τίς ἂν Ἀ
 παραδρᾶμειν ἰθελήσειεν; Ἀριστὴς ἦν, καὶ ληστῶν
 ὁ χαλεπώτατος καὶ μιαιφονώτατος, Ἀντιόχος ὄνομα,
 τὴν ἑπωνυμίαν Ἀγόντατος. Οὗτος ἤρχε μὲν ληστρι-
 κοῦ στίφους, ἐκράτει δὲ οὐ μᾶλλον τῶν ἀρχομένων
 τῇ βουλῇ ὅσον τῇ τῆς χειρὸς τόλμῃ καὶ τῇ τῆς ψυ-
 χῆς θράσει, καὶ τῇ περὶ τοὺς κινδύνους ἀπονοίᾳ.
 Οὕτω γὰρ σώματος εἶχε βρώμης καὶ ταχείας ποδῶν,
 καὶ τοσοῦτο τοῦτοις ἐθάβρει, ὡς καὶ πολυανθρω-
 ποτάτοις κώμαις καὶ αὐτοῖς δήπου τῆς Ἀντιοχείας
 προαστείοις ἐπιφοιτῆν, καὶ ταῦτα ληΐζεσθαι· εἰ δέ
 που καὶ ἵππων ἐπιθῆναι δεήσοι, θηλειῶν ἐπέβαινε
 διὰ τὸ τάχος. Τοῦτον ἐπειθὴ πολλοὺς ἤγεν ἢ φήμη,
 ἀναίθην οὕτω τῇ ληστείᾳ χρῶμενον, ἐνθέρουον αὐτὸν
 πολλοὶ, καὶ οἱ κολάζειν τοὺς ἀτακτοῦντας ἐπιτετραμ-
 μένοι, ὥστε τὸν Ἀντιόχον συλλαβεῖν περὶ παντὸς Β
 ἐποιούντο. Ἐν πανδοχείᾳ γοῦν ποτε καταλύσας, ὁ
 μὲν περὶ ποτους εἶχε καὶ μέθας, στρατιωτικῶν δὲ
 στίφος πεντήκοντα πρὸς τοὺς ἑκατὸν ἀνδράσι πλη-
 ροῦμενον, καιρὸν δὴ τοῦτον ἐπιτήδειον τῆς ἐκείνου
 συλλήψεως οἰηθέντες, περισταναὶ πάντοθεν τὸ
 πανδοχεῖον· ὁ δὲ ὡς ἤθετο τῆς ἐπισουλῆς, οὔτε τῷ
 τῆς γαστρὸς φόρτῃ, οὔτε τῷ τοῦ οἴνου κάρμῃ τὴν
 ληστρικὴν τόλμην φανεῖς ἀτονώτερος, πνέων τε θυ-
 μοῦ ἀνίσταται, καὶ τῶν ἱματίων ὅσα φέρειν ἄχθος
 αὐτῷ ἦν ἐπιθεῖς τῇ ἵππῳ, ταῖς παλάμαις ἀναίρειται
 τὸ ξίφος, καὶ τοῦτο συνεχῶς ἀναιτινόμενος θυμοει-
 δῶς ἄγαν καὶ μανικῶς μηδενὶ πλησιάζειν αὐτῷ παρ-
 ηγγύα, καὶ φοβερὸς ἐξῆι. Ἄλλως τε καὶ ἡ ἵππος
 αὐτῷ συνεβάλλετο πρὸς κατάπληξιν μέρος οὐ μικρὸν·
 ἐκ πολλοῦ γὰρ αὐτῷ δεδιδραγμένον, λάξ τε τοῖς ἐμ- C
 προσθίους ποσὶν ἐπέβαινε τῶν κατὰ πρόσωπον ὑπαν-
 τῶντων, τῶν σαρκῶν τε ἤπτετο τοῖς ὀδοῦσι, καὶ ὄλωσ
 δεινὴ τις ἦν καταπληξῆσαι τὸν προσπεσόντα, καὶ εἰς
 δέος ἄφατον ἐμβαλεῖν. Τούτοις τοιγερῶν τὸ τῶν
 στρατιωτῶν πλῆθος διαταράξας, ἄλλως τε καὶ τὴν
 οὐκ εὐλαβῆσαν προοδοποιούσαν ἔχων, καὶ τὰ πολλὰ
 συγκρατερομένην αὐτῷ, καὶ πρὸ τῆς ἐκείνου θεᾶς
 φόβον τοῖς πολλοῖς ἐμποιοῦσαν, τὸν ἔσχατον κίνδυ-
 νον διαφεύγει· καὶ τῆς ἵππου ἐπιθῶς ὁξά τις ἄλλος
 ληστῆς ἐπὶ τὸν ἐν τῷ στίλῃ προσπλωμένον κατα-
 φεύγει· ἤδει γὰρ αὐτὸν μαθητὴν ὄντα τοῦ σταυρω-
 θέντος ὑπὲρ τῆς τοῦ παντὸς σωτηρίας. Καὶ ταῦτα
 ληστῆς ὢν, καὶ Σῶσον ψυχὴν ἀπολλυμένην, ἄγιε
 τοῦ Θεοῦ, σῶσον, κοπτόμενος καὶ ἀλγῶν πόρρωθεν
 ἐλευσιῶς ἰδέσθαι· οἷ μοι, τίς ἔσται μοι καταφυγή;
 τίνα σωτήρα τῶν κακῶν ἐξευρήσω; οἷχεται πᾶσα D
 σωτηρίας ἐλπίς, οὐδὲ τὴν θεραπείαν ζητεῖν ἔτι μοι
 λείπεται· μυρίων θανάτων ἐγὼ διὰ τὸ συνειδὸς ἄξιός.
 καὶ οὐ τοῦτους ἐγὼ δέδοικα, εἰ καὶ πολλὰκις ἀποθα-
 νεῖν ἐξῆν. Τί γὰρ ὁ διὰ ξίφους ἔμοι θάνατος φοβε-
 ρόν; τί δὲ τοσοῦτον εἰς τιμωρίαν τοῦ παρόντος μόν-
 ον στερηθῆναι φωτὸς τῷ τούτῳ, πολλοὺς ἀπαλλά-
 ξαντι, καὶ ὁμοφύλοισι καθ' ἐκάστην ἀΐμασι λυομένῃ;

32. Et hoc quidem miraculum tale. Quis autem
 prætereat quod deinceps narratum eo? Latro om-
 nium prædonum longe crudelissimus, et maxime
 sanguinolentus (30), Antiochus nomine, cogno-
 mento Agonatus, sicariorum cohorti præerat, et
 non magis consilio quam virium robore et animi
 audacia subditis imperitabat atque insigni in
 adeundis periculis temeritate. Tantum enim cor-
 poris robore, et pedum celeritate pollebat, itaque
 iis fidebat, ut populosissimos pagos, etiam ipsa An-
 tiochiæ urbis suburbia invadere ac diripere non
 dubitaret. Si quando equo vehi necesse erat, equas
 ob majorem celeritatem conscendebat. Hunc post-
 quam multorum fama vulgavit, nullo prohibente
 vitæ prædatoris operam dantein, multi illi insidias
 struxerunt, tum potissimum quibus flagitiosos pu-
 niendi cura commissa est, Antiochum comprehen-
 dere totis viribus adnisi sunt. Cum aliquando in
 hospitio moraretur, ibique potaret, militum cohors
 quinquaginta supra centum, hoc idoneum ad eum
 capiendum tempus rata, domum undique circum-
 dant. Hic vero ut sensit insidias, neque ventris
 onere, neque vini veterno quidquam de prædatoria
 audacia remittens, iracundia æstuans exurgit, in-
 dumentorum sarcina quanta potuit festinatione
 equæ imposita, manu gladium educit, eoque assidue
 in aere instar furiosi et dementis vibrato, nemini
 sibi appropinquandi fecit licentiam; totusque adeo
 formidabilis hospitio egreditur. Et equa non parum
 ad terrorem incutiendum ipsi profuit; illa enim et
 calcibus anterioribus insiliebat in occurrentes, et
 dentibus mordebat, planeque sufficiens erat acce-
 dentes percellere, et magnum iis terrorem injicere.
 His omnibus cum militum multitudinem turbasset,
 habens præterea famam rerum gestarum veluti viam
 sibi aperientem, multumque cooperantem, ac plu-
 ribus, qui eum necdum viderant, terrorem injicien-
 tem, extremum periculum devitat: et conscenso
 jumento, tanquam alter latro ad Symeonem colum-
 næ affixum confugit: noverat enim eum illius qui
 pro humani generis salute cruci affixus fuerat, esse
 discipulum. Ac tum quidem latro, totus dolore frac-
 tus, miserandum in modum eminus clamabat:
 Salva animam pereuntem, sancte Dei; serva, in-
 quam, hanc animam. Eheu! quod mihi erit refu-
 gium? quemnam omnis mali depulsorem inveniam?
 omnis abiit salutis spes: neque mihi curationem
 ultra quærendi tempus reliquum est: mille mor-
 tibus ob malefactorum conscientiam dignus sum:
 neque eas reformido, licet sæpius mori liceret.
 Quid enim quæ ferro consciscitur mors formidabile
 habet? Quantulum hoc supplicii est, semel præsentem
 solum luce privari, ei qui nullis vitam ademit,
 seque quotidie contribulium sanguine polluit? Ve-

(38) Ἀγόντατος, *sine genibus*. Id forte ei ex aliquo eventu cognomen adhæsit, inquit Rosweyds.

rum ignis ille inextinguibilis, et cruciatus perpetuus, mihi timorem incutit, adeoque perturbat, ut tantum non animi impotentiam inducat: ejus meditatione totus cohorresco, quæ intimum mihi cor lancinat; adhuc enim manus fratrum sanguinem distillant, recentes sociorum cædes adhuc animo obversantur. Quænam igitur mihi consolationis spes? quæ salutis via? Affer opem, serve Dei, consilii omnis inopi; porrige manum animæ in extremum interitus discrimen adductæ.

33. Hæc et similia dum coram sancto viro lamentatur, vehementer eum ad suarum commiserationem calamitatum commovit; qui et antequam sermonem ordiretur, intimi cordis pœnitundinem intuebatur. Condolens itaque latroni, magna verborum humanitate animus ejus recreare cœpit, ac bene sperare jussit. Dum hæc ita agerentur, milites eum non amplius latronum, sed supplicum more manus in altum protendere conspicientes, crudelissime eum ad supplicium deposcunt; usque adeo, ut apud sacrum caput incredibili ausu, non convenire dicerent, neque esse humani judicii, viro qui propria manu tot homines interfecisset, auxiliari. At tranquillum illud ac mansuetum os parvi longas eorum nugas faciens, ita fatur: Qui peccator semper pœnitentiam cupit, idem et hunc in perditionis jam barathrum ruentem, præter omnem spem, incolumem servans huc perduxit, non ego. Quomodo igitur quispiam, quæm ipse propriis manibus advocavit, eundem tortorum manibus tradat? Militum illa manus his auditis recessit, viri enim virtutem et ipsi verebantur, licet toto impetu in Antiochum ferrentur. Ipse vero Antiochus pronum se in terram jactat, calidas fundens lacrymas, et amare suspirans. Magno denique affectu, instar latronis in crucem cum Christo acti, et pœnitundinem ostendens animi, noxas Deo aperiebat: sed facinorum multitudo omnem illi ad divinæ clementiæ nutum præcludebat accessum. Verum dum sequestro bono utitur, divini Symeonis precibus, brevi et ipse delictorum veniam obtinuit. Itaque vox cœlitus audita sacri oris suffragium confirmavit, acceptam nempe esse latronis pœnitentiam, simulque vitæ exitum ei imminere et instantem ad communem omnium Dominum discessum promittens, et hoc signum satis idoneum divinæ erga ipsum benignitatis præbens. Cum igitur et hæc ipsa latronis auribus, insonarent, ad pœnitentiæ ducem se convertit, illique inusitatam vocem narrat. Dum verba adhuc inter labra cunctantur, Antiochus manus attollens in cælum hæc in verba prorumpit: Domine Jesu Christe, inquit, Fili Patris principio carentis unigenite, qui non justorum gratia, sed pro peccatorum pœnitentia venisti, suscipe spiritum meum; et simul hunc in modum orantem e vestigio vita defecit, et manifesta viro admirabiliter venia indulgetur. Quapropter ingens omnes tenuit admiratio et communis pœnitentia populi animos occupavit: theatrum ipsum partim lacrymis, partim voluptate perfundebatur:

Α εἰ μὴ τὸ πῦρ ἔκειτο τὸ ἄσβεστον καὶ ἡ διηνεκὴς ἠπειλήτο βάρανος, ὁ με καὶ φοβεῖ, καὶ ταραττεῖ, καὶ εἰς ἀμηχανίαν ἐμβάλλει· ὁ καὶ δέδοικα ἐνοῦν, καὶ ὁ μέσης αὐτῆς ἀπτεταί μου τῆς καρδίας· ἔτι γὰρ αἱ χεῖρες ἀδελφικοῦ μου στάζουσιν αἵματος· ἔτι μου τοὺς ἐμφυλοῦς φανατίζεται φόνους· ποῖα οὖν παρρησίας ἐλπίς; ποῖα μοι σωτηρίας δόξ; Γενοῦ μοι βοηθὸς ἀπορουμένῃ, δοῦλε Θεοῦ, καὶ ὄρεξον χεῖρα ψυχῇ πρὸς ἔσχατον ἀπωλείας κατενεχθεῖτη.

λγ'. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα προσανακλαιόμενος τῷ ἀγίῳ, ἔλειο αὐτῷ τῶν οικείων συμφορῶν ἐμποιεῖ, καὶ δῆτα ὁ καὶ πρὸ τῶν ἐκείνου λόγων τὴν ἐν τῷ βῆθει τῆς καρδίας μετένοιαν ἐιορῶν, συνήλγησε τῷ ληστῇ, ῥήμασι τε αὐτὸν ἀνελάμβανε φιλανθρωπικοῦ καὶ χρηστὰς ὑπέτεινε τὰς ἐλπίδας. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα τούτου εἶχε τὸν ῥόπον, τὸ στρατιωτικὸν ἐκεῖνο ἐπιστάντες, ὡς οὐκέτι ληστήριος ἐκεῖνος, ἀλλ' ἰκεσίους χεῖρας ἔφερε, θρασυτάτα τούτου εἰς τιμωρίαν ἐξήτουν, καὶ οὕτω σφοδρὰ ὡς καὶ πρὸς αὐτὴν δῆπου τὴν ἱερὰν ἀποθρασύνεσθαι κεφαλῆν, καὶ μὴ δεῖν φάναι, μηδὲ γνώμης εἶναι φιλανθρωπίου, τοσοῦτον αὐτοῦ χειρὶ φόνων ἀνδρὶ βοηθεῖν. Τὸ μέντοι γαλήνιον ἐκεῖνο στόμα καὶ πρᾶον, μικρὰ τῶν μακρῶν ἐκείνων ληρῶν φροντίσας, Ὁ τὴν μετένοιαν, φησί, τῶν ἀμαρτανόντων θέλων ἀεὶ, οὗτος καὶ τούτον τῷ βραβύρω τῆς ἀπωλείας καταπεσόνα παρ' ἐλπίδα πάντων ἀνασώσάμενος ἐνταῦθα ἤγαγεν, οὐκ ἐγώ. Πῶς ἄρ' τις τοῖνον, ὃν ἐκεῖνος χερσὶν ἰδίαις ἀνεκαλέσαστο, τούτου ὀλιβόντων χερσὶ παραδόη; Τὸ δὲ τῶν στρατιωτῶν ἐκεῖνο στίφος τούτων ἀκούσαντες, τότε μὲν ὑπεχώρησαν· ἤδεισαν γὰρ ἀνδρὸς ἀρετὴν αἰδεῖσθαι καὶ οὗτοι, κἂν εἰ καὶ τῷ παντὶ θυμῷ κατὰ τοῦ Ἀντιόχου ἐφέροντο. Ὁ μὲντοι Ἀντιόχος πρηνῆ ῥίπτων ἐκυθόν, καὶ θερμὰ δάκρυα προχέων, καὶ πικρὸν κῆθεν στενάζων, καὶ ὄλος πολλῆν τὴν θερμότητα κατὰ τὸν ἐν τῷ σταυρῷ ληστὴν καὶ μετένοιαν ἐνδεικνύμενος, ἐξωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ τὰ πλημμελήματ'· καὶ εἴργετο μὲν τῷ πληθῆει τῶν τετολημμένων πρὸς τὴν τῆς φιλανθρωπίας ῥοπήν. Μεσίτη δὲ ὁμοῦ χρηστῷ τῇ τοῦ Θεοῦ Συμεῶν προσευχῇ χρώμενος, ταχὺ παρ' αὐτοῦ καὶ οὗτος λαμβάνει τὴν ἄφεσιν. Καὶ τὴν τῆς ἱερᾶς γλώττης ἐκείνης ψῆφον φωνῇ ἀνωθεν ἐπεκύρου θεία, προσδεχθῆναι μὲν λέγουσα τοῦ ληστοῦ τὴν μετένοιαν, κατὰ πόδας δὲ τοῦ βίου τέλος αὐτῷ, καὶ τὴν πρὸς τὸν κοινὸν ἀπάντων Δεσπότην ἐκδημίαν παρεγγυῶσα, καὶ τοῦτο τεκμήριον ἱκανὸν τῆς ἐκείνου πρὸς αὐτὸν εὐμενεῖας παρεχομένη. Περιττήθει οὖν ταῦτα καὶ ὁ ληστής, πρόσεισι τῷ τῆς μετανοίας δόηγῳ, καὶ τὴν ξένην αὐτῷ ἀκοὴν καταλέγει· ἔτι δὲ περὶ τὰ χεῖλη τῆς διηγήσεως στρεφομένης, εἰς οὐρανούς τὰς χεῖρας ἀνασχῶν ὁ Ἀντιόχος· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, φησί, Πατὴρ μονογενὲς ἀνάρχου Πατρός, ὁ μὴ δικαιοῦς ἐλθὼν, ἀλλὰ ἀμαρτωλοῦς εἰς μετένοιαν, δίδειαι τὸ πνεῦμά μου· καὶ μετὰ τῆς προσευχῆς εὐθέως αὐτὴν καὶ ἡ ψυχὴ ἀπολείπει, καὶ φανερὰ τῷ ἀνδρὶ παραδόξως ἡ ἄφεσις δίδεται. Θάμβος οὖν ἐπὶ τούτῳ πάντας εἶχε, κοινή τε μετένοια κατέσχε τὸν δῆμον, καὶ ἠδονῇ τὸ θέατρον καὶ δά-

κρουσιν ἐμερίζετο· τὰ μὲν γὰρ ἦν τῆς μετανόιας, ἡ δὲ τῆς ἀρέσειος· καὶ διὰ πάντων ὁ ἐπὶ πᾶσιν ὤμνετο Θεός, καὶ σωτὴρ ὁ ἐκεῖνου θεράπων ἀνεκηρύττετο. Ὡς δὲ ταῦτα ἡ ἄνωθεν ἐκονομεῖ Πρόνοια, καὶ τὸν μέγαν ἐπὶ πλέον Συμεὼν μεγαλύνουσα, καὶ τὰ τῆς μετανόιας ἅπανι πύλας εἰς τὸ τῆς σωτηρίας ἀπροφασίστως ἐρᾶν διανοίγουσα.

λδ'. Τὸ στρατιωτικὸν, ἄγνωστον ἔχοντες τῶν γεγενημένων (πρὸς γὰρ τὸ σπουδαζόμενον ὡστε συλλαβεῖν τὸν Ἀντιόχον, ἄλλως τε καὶ τῆς τοῦ πράγματος φήμης διὰ τὸ παράδοξον οὐκ ἐξαρκούσης εἰς πίστιν, εἰ μὴ τις αὐτὸ καὶ γινόμενον ἴδοι), μείζονι χρῆσάμενοι τόλμη καὶ ἀναδείξ, πρὸς τὸν μέγαν αὐθις Συμεὼν ἀρικνοῦνται, καὶ, τὸν τὰ δεινότητά εἰργαζόμενον τὸν τὰ μέγιστα ἡδικοηκότα καὶ συγγνώμης ἀπάσης μείζονα, τὸν ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις ἀλόγως κακοῦς, τὸν κοινὸν τῆς πόλεως ἀναίρετον, παράδοξον ἡμῖν, ἐδύσησιν· τί καὶ τῶν κειμένων νόμων τὴν σὴν γνώμη ἄγεις προτιμοτέρων, καὶ τὸν ὑπεριδόντα τούτων, φιλανθρώπων συμπαιθεῖς ὄμματι, τῆς ἐπηρημένης τοῖς κηκούργοις τιμωρίας ἐξελεῖσθαί φιλονεικεῖς; Ὁ δὲ μηδὲ ἐνταῦθα τῆς συνήθους πραότητος μεταβαλὼν, ἰλαρῶς οὕτω καὶ πράως αὐτοῖς ἀποκρίνεται· Ὅτι μὲν οὐκ ἐγὼ τὸν ἄνδρα μετεστειλάμην, ἀλλ' ὁ κοινὸς ἀπάντων Δεσπότης τοῦτον ἐνταῦθα ἤγαγεν, ἐγὼ τε πρότερον εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ νῦν γοῦν ὁ ἐκεῖνος τάφος ἀπαρχαράπτω μαρτυρίᾳ τὴν ἀλήθειαν βεβαιούται· ὁ γὰρ αὐτὸν πρὸς μετάνοιαν καλέσας, οὕτου αὐτὸν καὶ τῶν ἐνθένδε μετέστησε, καὶ πρὸς ἐξουτὸν ἐκ τῶν ἐπικλήρων μετεκαλέσατο. Ταῦτα ἐπειδὴ ὁ ὀχυραστὸς Συμεὼν εἶπεν, καὶ ὑπεδείκνυτο ἤδη καὶ ὁ τάφος αὐτοῖς, τρόμος τε τοῦς ἄνδρας ἀνυπόστατος εἶλε, καὶ χλευσώτατα εἶχε· εἶτα πολλὰ συγγνώμην ἐξαιτητάμενοι, καὶ παρὰ τῆς μακρῆς ἐκεῖνης λαθόντες ψυχῆς, ἄγγελοι τε τοῦ ὀχυρατοῦ ἀψευδεῖς καὶ κήρυκες ἐπανήεσαν.

hæc enim a delictorum remissione, illa vero a pœnitentia proficiscebatur; atque ob hæc omnia laudabatur Deus ab omnibus, et salvator illius famulus Symeon celebrabatur. Sic autem hæc superna administrabat Providentia, quæ et magnum Symeonem magis extollebat, omnibusque pœnitentiæ portam ad salutem sine excusatione amplectendam aperiebat.

34. Milites eorum quæ contigerant ignari (nam in id unum, ut Antiochum comprehenderent, omnes vires conferebant; præsertim cum rumor rei gestæ propter facti insolentiam haudquaquam ad fidem faciendam sufficere videretur, nisi quis quod factum erat oculis ipse suis spectasset): itaque majori quam antea temeritate et impudentia ad magnum Symeonem accedunt, et hominem gravissimorum facinorum patratores, qui injurias omni venia majores intulisset, in maximis sceleribus deprehensum, denique urbis universæ eversorem, magno clamore tradi sibi postulabant, ista vociferantes: Itane legibus omnibus ac decretis tuum judicium præferendum censes, eorumque contemptorem benigno ad commiserationem aspectu intueris? meritis supplicii eximere contendis? Ille vero nihil de solita lenitate remittens hilari et mansueto vultu respondit: Quoniam non ego viro huc accersivi, sed communis omnium Dominus huc eum perduxit, quod primum ego asserui, id ipsum nunc ejus tumulus indelebili veritatis testimonio confirmat: qui ad pœnitentiam eum vocavit, idem et hinc transtulit, et ad se ex humanis eripuit. His dictis, cum funus illis admirabilis Symeon coram ostenderet, omnium animos tremor incredibilis occupavit, ex quo indetem dolorem concepere, deinde erroris sui a beata illa anima venia obtenta, hujus miraculi promulgatores, ac minime fallaces præcones abierunt.

CAPUT X.

Absentia et futura divinitus cognoscit.

λε'. Ἦμῖν δὲ καὶ ναῦς ἐν τῷ τούτου τῶν ὀχυράτων πελάγει φερέσθω μυριόπυρος, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἐκεῖνου προσευχῶν σωτηρίαν τοῖς ἐν αὐτῷ κινδυνεύουσι παρεχέσθω· χλευσώτατον μὲν γὰρ ταύτην κλυδωνίον κατὰ μέτρον ποτὲ τὴν θάλασσαν εἶχε, κατεδύετο δὲ ἤδη, σφοδρότερον αὐτῇ τῶν κομάτων προσβήγγυμένων. Καὶ οἱ πλείοντες πάσης μὲν τέχνης, πάσης δὲ χρηστῆς ἀπογνόντες ἐπίθοος, τὸ ἔσχατον ἀλλήλους προσειπόντες καὶ ἐπιθελόντες καὶ τὸν κίνδυνον μένοντες, ὀφὲ τὴν ἐσχάτην ἀγκυραν βῆλλονται, καὶ τοῦ Συμεὼν πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην ἐπιμνησθέντες, ὁμοῦ τε αὐτὸν ἐπὶ στόλου εἶχον ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας δεόμενον, καὶ ὁμοῦ τούτοις ἐπὶ τῆς νεὸς πάλιν ἐπιφανιόμενον· καὶ χρηστοῦ μὲν εὐθύς ἀπολύουσι τοῦ πελάγους, λεπτή δὲ τις αὔρα περιέπνει τούτους, καὶ πληρεῖς φερομένους τῷ ἰστίῳ διὰ σταθερᾶς τῆς θαλάσσης ἡ γέρος ἐδέχετο.

35. Nobis in hoc miraculorum pelago navis infinita ferens proferatur, salutemque, precum ejus interventu, periclitantibus in mari præbeat. Hanc enim aliquando in medio mari gravissima procella invasit, et jam illis ad eam magna vi fluctibus prope mergenda videbatur. Navigantes omni arte, omnique rei bene gerendæ spe deposita, postrema sibi invicem salutis verba inter amplectendum, periculosa expectantes, impertiebantur: tandem ultimam anchoram jaciunt, et Symeonis ad munem Dominum memoriam refricantes, simulque eum in columna habuerunt pro sua salute deprecantem, et simul ipsis rursus in navi apparentem: et mox mare sedatum perceperunt; nam leni mox aura afflante, plenis velis per tranquillum pelagus deducti, ad continentem pervererunt.

36. Nec illud de eo prætereatur. Virgam aliquando a caelo delapsam videre visus Symeon: Flagellum, inquit, nobis Deus post duos annos immittet. Jam tempus ab eo præscriptum aderat, et terra nihil omnino tulit, imbrihus carens; ingens siquidem siccitas eam occuparat, et simul fames ac pestis, mala inde provenientiâ, quavis pœna gravius eam affligebant, hominesque amare cruciabant. Tales igitur habebat oculos mentis Symeon, ita omni terrena caligine perpurgatos, ut futura omnia quasi jam præsentia intueretur. Deinde prædixit erucarum plagam. Verum non ita in Dei ira prænuntianda celer et promptus erat, ut ad malum depellendum negligens aut imputens esset; sed eam ob causam præmonebat, ut prævisa minus nocerent: Intra enim, inquiebat, minas adhuc decreta stat pœna: solum quæ peccavimus corrigamus. Hoc verò dicebat, priorum laborum recte facta tegens: hinc et non tam suam erga Deum fiduciam, quam illorum pœnitentiam testatam esse volebat; noverat enim se indigna passos non neglecturum, sed ita fore, ut propria interpellatione iram divini Numinis sedaret, imminensque flagellum sistere se posse confidebat. Nondum igitur triginta dies elapsi erant, cum ecce ingens erucarum circumfusa nubes parum abfuit quin totam terræ faciem occuparet. Homines neque quid boni de futuro sperarent habebant, neque vero, si quæ mali solutio futura esset, cognoscere poterant; denique de tanto reptilium periculo evadendo penitus jam desperabant, neque aliud quam præsentissimum inde exitium exspectabant, terræ fructibus partim nondum enascentibus, partim ab erucis jam consumptis. Symeon vero vix Deum erat deprecatus, cum ecce omnis erucarum copia, quæ jumentorum pabulum fere labefactaverat, ex templo consumpta est, terræ frugibus in hominum usus accommodatis nullo penitus nocumento illato.

37. Dignum quod his addatur et illud. Duæ aliquando virgæ huic invisibilium istarum rerum spectatori e caelo deferri visæ fuerant, quarum una versus orientem solem incumbebat, altera versus aquilonem. Eam visionem Persarum et Scytharum in Romanos irruptionem indicare declaravit, et hanc visionem præsentibus narravit (31-32). Ipse vero multa lacrymarum profusione et precibus Deo supplicabat: neque prius ab oratione destitit, quam Persæ in Romanos incitati, civili inter se dissensionem oborta, apparatus militarem dissolverent. Scythæ vero, cognita Persarum cunctatione, et ipsi quieverunt, neque vulgo sensum commotionis præbuerunt.

38. Talis erat admirabilis ille Symeon: ita com-

(31-32) Aliter Theodoretus, « In terram autem orientalem cadebant et occidentalem. » Earonius hæc ad annum 420 refert, quando mortuo Isdigerde successor Vararanes fœdus rupit, malo suo. At non tum in exordio ipso sopitum est ob civiles dissensiones bellum, ut patet ex his quæ narrat Socrates lib. vii,

λζ'. 'Αλλ' ἔτι με μὴδὲ τοῦτο τῶν ἐκείνου περιέλλοι. 'Ράβδον ποτὲ τοῦ οὐρανοῦ καταφερόμενην δόξας ἰδεῖν, Μάστιγα, εἶπεν, ἡμῖν ὁ θεὸς μετὰ δευτέρου ἔτος ἐπαφήσει. Ἐπήγε τοίνυν ὁ χρόνος τὴν προεισμίαν, καὶ ἡ γῆ μὲν οὐδὲν ἐδιδώκει στεριθεῖτα τοῦ ἀνωθεν ὕδατος, αὐχμὸς δὲ αὐτὴν κατελιφει μέγα, καὶ λιμὸς ὁμοῦ καὶ λοιμὸς, τὰ ἐκείθεν τικτόμενα κακὰ, τιμωρίας τε πάσης χαλεπώτερον ταύτην ἐμάστιζον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους πικρῶς ἐμερίζοντο. Τοιοῦτο ἦν αὐτῷ τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, πάσης ἀχλὺς περιγέως κελαθαρμένον, καὶ ὡς παρόντα ἤδη τὰ μέλλοντα προορών. Εἶτα καὶ κάμπης προσβολῆν προηκνύει. Ἄλλα γὰρ οὐχ ὥστε μὲν ὀργὴν προειπεῖν, οὕτω ταχὺς ἦν καὶ πρόχειρος, ὥστε δὲ τὸ δεινὸν στήσαι ἀμελῆς ἢ ἀδύνατος. Ἄλλ' ἐπήνεγκεν, ὡς οὐδὲν μέγζ λυμανεῖται. μέγρι γὰρ τῆς ἀπειλῆς ἢ βίαςνος, μόνον εἶν ἀμαρτάνοντας ἐπιστρέφωμεν. Τοῦτο δὲ εἶπεν, τῶν οικείων πόνων κρύπτων τὰ κατορθώματα. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τῆς ἐκείνων μετανοίας, οὐ τῆς ἐξυτοῦ πρὸς τὸν θεὸν παρρησίας, τὸ πρᾶγμα ἐτίθετο. ἤδει γὰρ ὡς οὐ περιόψεται αὐτοὺς κακῶς πείσσομενος, ἀλλὰ τῇ οικείᾳ πρὸς τὸν δεσπότην ἐντεῦθεν κοιμήσειε λοιπὸν τὴν ὀργὴν, καὶ στήσει κατ' αὐτῶν ἐπανατεινομένην τὴν μάστιγα. Οὕτω τοίνυν τριάκοντα τὸ ἀπ' ἐκείνου παρήλθον ἡμέραι, καὶ κάμπης πολὺ τι νέφος περιχυθὲν μικροῦ δεῖν τὸ πρόσωπον ἅπαν ἐπέσχε τῆς γῆς. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι οὐδὲ ὑπὲρ τῶν μελλόντων θάρρειν εἶχον, οὐδὲ εἰδέναι σαφῶς εἴ ποτέ τις ἔσται τοῦ κακοῦ λύσις. ἀμέλει καὶ ἑαυτοὺς ἀπεινωσκον, ὡς οὐ τὸν ἐκ τῆς κάμπης κίνδυνον διαδράσοντας, ἀλλὰ κακῶς ἀπολούμενος, καρπῶν, τῶν μὲν οὐδὲ ἀναφύοντων, τῶν δὲ ὑπὸ τῆς κάμπης ἀναλωθέντων. Ὁ δὲ χρῆται τῇ πρὸς τὸν θεὸν δεήσει, καὶ ἡ κάμπη εὐθὺς ἐκ ποδῶν, τὸν τῶν ἀλόγων χιλὸν βραχέα λυμηνάμενη, τίς γε μὴν τῶν ἀνθρώπων τροφῆς οὐδ' ὅπως οὖν ἀψαμένη, οὐδὲ τι βλάβος αὐτοῖς ἐμποιήσασα.

λζ. Τοιοῦτος ἔστιν ἐκεῖνο προσθεῖναι. Δύο ράβδοι ποτὲ τῷ τῶν ἀθεάτων τούτῳ θεατῇ ἐξ οὐρανοῦ καταφερόμεναι ὤφθησαν. ὧν ἡ μὲν πρὸς ἀνίσχοντα ἐπίσκηπτεν ἥλιον, ἡ δὲ πρὸς βορρᾶν. Πέρσας δὲ ἄρα καὶ Σκύθας κατὰ Ῥωμαίων στρατεύειν παρεδῆλου τὰ τῆς θεᾶς. καὶ τὴν μὲν ὄψιν διηγήσατο τοῖς κηροῦσιν. Αὐτὸς δὲ δάκρυσι καὶ παρακλήσει καὶ ἱκεταίαις τὸ θεῖον ἐξελιπάει. καὶ οὐ πρότερον ἀνῆκε δεόμενος, ἕως οὐ οἱ κατὰ Ῥωμαίων κινήθεις Πέρσαι μὲν στάσει τινὶ ἐμφυλίῳ εἰς ἀλλήλους διελύσαντο τὴν παρσκευῆν, τὸ δὲ Σκυθικὸν, τὴν τῶν Περσῶν συστολήν μαθόντες, ἤρμησαν καὶ αὐτοὶ, καὶ οὐδὲ αἰσθησὶν παρέσχον τοῖς πολλοῖς τοῦ κινήματος.

λη'. Τοιοῦτος ἦν ὁ θυμᾶσιος οὗτος, καὶ οὕτω

cap. 18, quod hic S. Symeonis precibus factum scribit Theodoretus et Metaphrastes. De regibus Persarum Isdigerdem et Vararanem secutis vide Agathiam lib. iv et Petrum Teixeira lib. i de Reg. Pers.

της κοινῆς ἀπάντων ἐφρόντιζε σωτηρίας, ἀλλὰ μὴν ἄ
οὐδὲ τῆς καθ' ἑκάστον ἡμέλει. Ἀλλὰ κἀνταῦθα προ-
θεωρῶς ἦν καὶ προάγγελος. Οἶδεν ὁ ἀρχιερεὺς Θεο-
δώρητος, οὗ πρότερον ἤδη φθάσαντες ἐπεμνήσθημεν.
Ἐπολεμεῖτο μὲν γὰρ ὑπὸ τινος ἰσχυρῶς· καὶ πολὺς
ἦν ἀλύων καὶ σφόδρα ταῖς ἐπιδοχαις ἰδυσχεραίν-
ετο. Ἐπειδὴ δὲ πάντα κάλων κινῶν, τὸ φθόμβιον,
οὐδὲν χρηστὸν ἀπέλαθεν ἐκείνου τοῦ πόνου, πρὸς τὸ
τῶν ἐλπίδων κεφάλιον τὸν θυμαστὸν Συμεὼν κατα-
φεύγει, καὶ τούτῳ τὰ καθ' ἐαυτὸν ἐπιτρέπει.

Ὁ δὲ ψυχασγωγίαις τε ἄλλαις αὐτὸν ἀνελάμβανεν
ἀθυμοῦντα, καὶ γενναίως φέρειν τοὺς πειρασμοὺς
ὑπέθετο, παράγων ἐκ τῶν θείων Γραφῶν καὶ δει-
κνὺς ὅσον τὸ τῶν πειρασμῶν κέδος ἐστίν· εἶτα
μικρὸν διαλιπὼν· Σὲ δὲ καὶ ἄλλως εὐχαριστεῖν,
εἶπε, φίλιτε, χρῆ· μετὰ γὰρ πέντε καὶ δέκα ἡμέρας
οἰχισεται μὲν ὁ πόλεμος, τυχῶς δὲ σὺ τὸν κολο-
φῶνα τῶν κακῶν διακρούσῃ. Τούτου τοίνυν ἡμε-
ρῶν ἀριθμὸς ἠνύετο, καὶ καταστρέφει μὲν ἐκεῖνος
τὸν βίον· ὁ δὲ πρῶματων ἐκτός καὶ ζῆλης καθ-
ίσταται, τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀγίου εἰρημένους τῆς θείας ψή-
φου τὸ πέρας ἐπενεχούσης.

CAPUT XI.

Theodosium et Danielem monachos ad sanctiora hortatur ; barbaris varie opitulatur.

10. Ἰπὸ γοῦν τῆς θεοφόρου ταύτης γλώττης ἀρ-
δύμενος καὶ ὁ μέγας ἐξήγησε Θεοδοσίος· Θεοδόσιος
ἐκεῖνος τὸ τῶν ἀσκητικῶν ἀγῶνων καὶ τῆς ποιμαν-
τικῆς σοφίας κεφάλιον. Οὗτος ἄρι τὸν τῆς ἀρετῆς
ἔρωτα ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς θαλάμοις διαθερμαίνων,
μήπω δὲ εἰς πυρὸν ἀναφθίντα ἔχων, πρόσσει τῷ
κοινῷ τῆς σωτηρίας μυσταγωγῷ, καὶ προσπελάσας
τῷ στήθῳ, πρὶν ἢ τινα τοῦ στόματος προέσθαι φω-
νὴν, Εὐγε ἤκεις, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ Θεοδόσιε, ἄνωθεν
παρὰ τοῦ θυμαστοῦ Συμεὼν ἀκούει. Καὶ ὁ μὲν
ἐπὶ τῇ τῆς οικείας κλήσεως προγγώσει καταπλαγεῖς,
ὅτι μὴ πώποτε πρότερον εἰς γῶσιν ἔλθων τῷ ἄν-
δρῖ, ὁ δὲ ὡςπερ αὐτῷ πολὺν συγγενόμενος χρόνον
οὕτως ὀνόματι παρ' αὐτοῦ ἐκαλεῖτο, προσήριδε
τὴν κεφαλὴν τῷ ἑδάφει, καὶ τινα παρ' αὐτοῦ εὐλο-
γίζον ἐξίτηι. Καὶ ὅς οὐ τὴν αἰτησιν ἐξεπλήρω-
μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς αὐτὸν ἀναδιδίνοι ἐπέτρεπεν.

Ἀναδιδίνοι τοίνυν τὸν Θεοδοσίον ἱκανῶς τε πρὸς τοὺς
ἀσκητικούς· ὑπαλείπει ἀγῶνας, καὶ ἵε φίλε, προστί-
θῃσι, Θεοδόσιε, τὴν ὁδὸν χαίρων πορεύου· παρὰ Κυ-
ρίου γὰρ κατευθυνῆσεται σου τὰ διαδήματα· εἶτα
ὡς μέχρι τούτου τὸν λόγον ἴστησιν, ἀλλὰ καὶ τὰ
μελλόντα αὐτῷ προσημαίνει, ὡς ἐπὶ μέγα τε ἀρετῆς
ἦσσι, καὶ ὡς πολλοὺς τῶν τῆς κοσμικῆς ταύτης μα-
ταιότητος περικειμένων πρὸς τὸν μοναχικὸν μεταστή-
σοι βίον, ὡς· λογικῶς τε ἀφηγγήσοιτο ποιμνίου, καὶ
ὡς εἰς μέγεθος ἐκεῖνο καὶ ἀρετῆς ὕψος προέλθοι,
καὶ ὡς πολλοὺς τῶν οικείων πόνων μιμητὰς ἀπερ-
γάσοιτο, καὶ Θεῷ προσενέγκοι. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ
θυμαστὸς Συμεὼν τῷ μεγάλῳ προσηγήκει Θεοδοσίῳ·
ἐντυχὼν εἴσεται.

(13) Multa perpassus ab adversariis Theodoretus,
quæ recubantur a Baronio, tom. V et VI.

(34) XI Januar (infra col. 456) sancti Theodosii

A munem omnium salutem curabat, ut nec singulorum
etiam negligeret. Sed et hic prænuntius ac vates
fuit. Novit id Theodoretus episcopus, cujus jam
antea mentionem fecimus. Vehementer (33) is a
quodam oppugnabatur, unde et mœrorem contra-
hebat, et accusationem graviter ferebat. Postquam
vero omnibus, ut proverbio decantatur, rudentibus
contenderat, neque ullum ex labore fructum se
consequi videbat, tum ad admirabilem Symeonem,
tanquam ad omnis spei caput, confugit, eique ne-
gotium omne suum committit. Ille mœrentem ani-
mum consolatione recreat, calumnias ferendas mo-
net, etiam ex sacris paginis ostendens, quantum ex
tentationibus lucrum proveniat: deinde, paululum
morus: Te vero etiam Deo, inquit, gratias quam
potes maximas agere oportet, carissime; post quin-
decim dies tuus morietur adversarius: tum demum
omnem hanc procellam a te repelles. Eo igitur
dierum numero absoluto, vitam ille cum morte
commutavit; hic vero extra omnem tempestatem in
tranquillo constitit, divini Numinis suffragio S. Sy-
meonis verbis terminum statuente.

39. Theodosius (34) quoque magnus sacræ hujus
linguæ eloquio irroratus effloruit: Theodosius, in-
quam, ille spiritualium exercitationum, nec non
pastoralis sapientiæ summa et caput. Ille nuper
virtutis amorem in intimo mentis thalamo foverat,
nondum tamen in flammam accensus habebat:
communem salutis mystagogum accedit, atque ad
columnam propius accedens, priusquam ex ore ali-
quam emitteret vocem, ita ab admirando Symeone
compellatur: Bene venisti, vir Dei Theodosi. Tum
proprii nominis præcognitione stupefactus, quod
cum nundum in viri notitiam venisset, quasi multo
tempore cum illo habitasset, ita proprio nomine ap-
pellaretur: Itaque capite terræ admoto, benedictio-
nem sibi dari postulavit. Cujus petitioni non tan-
tum satisfecit Symeon, sed et ad se sursum ascen-
dere jussit, ad ascetica certamina ad se venientem
excitavit: et, Amice, inquit, Theodosi, cum gaudio
iter arripe; a Domino gressus tui dirigen'tur. Neque
vero huc usque stetit sermonem, sed et futura ita
prædixit, ut quod ad magnam virtutem perventurus
esset, multosque sæculari vanitate implicitos ad
monasticam vitam inducturus; denique quod ho-
minum gregi præficiendus; quod ad eximiam ma-
gnitudinem virtutis quæ excelsam perventurus;
quod plures suorum laborum imitatores effecturus,
et Deo oblaturus esset. Hæc omnia admirabilis ille
Symeon Theodosio prædixit, quæ num postea eve-
nerint, qui illius Theodosii vitam legerit, sciet.

τὰ δὲ εἰ καὶ χρόνον ὑπερὸν ἐξέδη, ὁ τῷ ἐκείνου Βίῳ
Cœnobiarchæ vitam dabimus, ubi hæc ipsa narran-
tur, dicunt urque accidisse sub finem vitæ Marciani
imperatoris.

40. Prodeat in medium Daniel (35), qui idem A cum Symeone suscepit certamen, ejusque propheticæ linguæ in se charismata patefaciat. Adhuc enim sub magistro et pastore asceticæ concertationis labores exercebat Daniel, et ingens eum desiderium invasit ascendendi columnam, et cum Symeone coram agendi. Aliquando igitur cum magistro suo ad Symeonem cum pervenisset, ambos maxime rogavit, hunc quidem, ut sibi columnæ ascensum permitteret; dein magistrum, ut sibi ascensum annueret. Utriusque fit compos voti, columnam enim libere ascendit. Quem dum Symeon convenienter venientem excipit, Confortare, ait, et virum te præbe, sili Daniel: multi enim tibi ob communem Dominum labores perferendi sunt. Verum gaude; ejus enim gratia roboratus, communi hoste superato, frueris tandem ea, quæ ita fortiter dimicantes manet, beatitudine. Simulque manu capiti Danleli imposita, precibus a se jam dicta consignavit.

41. Hæc ita dicta, opere deinde fidem fecerunt. Symeon enim Danielem a se gratia et benedictione repletum dimisit, et magis eum posthac in visceribus habuit, magnoque ejus non tantum præsentis adhuc amore, sed post discessum etiam absentis desiderio exarsit. Cum aliquando e Mesopotamia Hierosolymam (36), loca sancta adorandi gratia, Daniel proficisceretur, inde autem eremum petere cuperet; ecce Symeon, assumpto viatoris habitu, præsens, ab eo itinere, quod jam fere iniverat, detinuit, cum ob multas rationes, tum potissimum ne cum Samaritanorum (37) pravitate quidquam commune haberet: nam ingens tunc et ferox seditio inter eos excitata viam Hierosolymorum malefactoribus infestam fecerat, qui passim transeuntibus deprædationem et cædem minabantur. Contra vero Danieli, ut Byzantium versus iter capessat, persuadet, ubi nihil quod ad salutem animæ pertineat ei defuturum. Erat autem circa v. speram, cum sanctus Symeon, viatoris persona assumpta, hæc Danieli præcepit. Qui cum ad hospitium diverteret, et itineris comitem ad quietem una expectaret, is nusquam comparuit. Verum Danieli sumpta cœna somnum capienti, iterum Symeon apparuit, ac eadem, quæ prius, præcepit: hic vero animo vigili, somno ab oculis excosso, mandata exsecutus est. Symeon multo post relicto corpusculo et columna, ad immortalium ac beatarum mentium sedes translatus, Danieli rursum secundum quietem astare visus est, eumque ad columnarem vitam evocatum, columnam quoque ascendere præcepit. His visis e lectulo consurgens, statim ut visio ipsi declarabat, sic ascendere in columnam con-

(35) Hæc ipsa fusius narrantur xi Decemb. in S. Danielis Stylitæ Vita, et alia, quæ inferius referemus, de S. Symeonis reliquiis.

(36) Paulo aliter in Vita sancti Danielis: dicitur enim, cum e monasterio suo venisset ad mandram sancti Symeonis, inde abiisse Hierosolymam versus.

μ'. Ἄλλὰ πρῶτω τῷ λόγῳ καὶ Δανιὴλ ὁ τὸν αὐτὸν τῷ Συμεῶν διαδεξάμενος ἄθλον, καὶ δεικνύτω τῆς προφητικῆς ἐκείνης γλώττης ἐν ἐαυτῷ τὰ χαρίσματα. Ἰπὸ καθηγητῆ μὲν γὰρ ἔτι καὶ ποιμῆνι τοὺς ἀσκητικoὺς ὁ Δανιὴλ ἐγυμνάζετο πόνου; καὶ ἔρω; αὐτὸν εἰσεῶδῳ σφοδρὸς ἐπὶ τὸν στύλον τε πρὸς τὸν Συμεῶν ἀναβῆναι, καὶ ἀπολαύσαι τῆς τοῦ ἀνδρὸς ὀμιλίας. Ποτὲ τοίνυν σὺν τῷ οἰκίῳ ποιμῆνι πρὸς αὐτὸν παραγεγὼνός, ἔδειττο ἀμφοῖν ὡς μάλιστα, τοῦ μὲν ὡστε τὴν εἰς αὐτὸν ἀνοδὸν ἐπιτρέψαι, τοῦ δὲ ποιμῆνος, ὡστε συλλαβέσθαι αὐτῷ τῆς ἀναβάσεως τῆς ἐπὶ τὸν στύλον, τυγχάνει οὖν τῆς σπουδῆς, καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τὸν στύλον ἀνεισι. Αἰξισώμενος δὲ αὐτὸν ὁ θεὸς Συμεῶν τὰ εἰκό-α, Ἰσχυε καὶ ἀνδρίζου, τέκνον Δανιὴλ, ἔφη· πολλοὺς γὰρ διὰ τὸν κοινὸν Δεσπότην ὑποστήτη λαμάρτου. Πλὴν ἀλλὰ χάρις· τῇ γὰρ αὐτοῦ χάριτι τοῦ κοινοῦ πολεμίου κρατήσας ἀπολαύσεις τῆς τοῦσ οὕτως ἀθλοῦντας περιμενουσῆς μακαριότητος. Σὺ τὴν χεῖρα τῇ τοῦ Δανιὴλ κεφαλῇ ἐπιθείς, εὐχάτε τὰ ἐρημέα ἐπεσφορίζατο.

μλ'. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λεχθέντα ἔργους τὴν πίστιν ὑπερὸν εἴληφεν. Βῆολογία γὰρ τότε ὁ Συμεῶν πλήρη καὶ χάριτος τὸν Δανιὴλ ἀποπέμφας, ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐπὶ τῶν σπλάγγων εἴχε, καὶ σφοδρὰ τούτου περιεκαίετο, οὐ περιῶν ἔτι μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν. Ποτὲ τοίνυν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα τὸν Δανιὴλ ἐκ Μεσοποταμίας ἀπάρκντα, ἐφ' ᾧ τοὺς ἱεροὺς μὲν ἐν οὐτοῖς προσκυνῆσαι τόπους, τὴν ἔρημον δὲ ἐκεῖθεν καταλαβεῖν, ὑποκρινάμενος τὸν συνοδοιπόρον ὁ Συμεῶν, ἐπέσχεεν αὐτὸν ἦδη ἀψάμενον ὁδοῦ, πολλῶν τε ἄλλων ἔνεκεν, καὶ ὅπως μὴ τῶν κακῶν κοινωνήσῃ τοῖς Σαμαρείταις. Καὶ γὰρ στάσις μεγάλη τότε παρ' αὐτῶν καὶ βίβραρος ἀναρρίπισθησας, κακούργων τε τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἐμπεπλήκει ὁδὸν, καὶ ληστείας καὶ φόνους τοῖς παριοῦσιν ἐπήγε. Τούναντιον μὲν οὖν καὶ τραπέσθαι τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον τὸν Δανιὴλ ἀναπεθεῖ, οὐ δὴ παραγεγονότα μηδενοσ τῶν ὄσα τὴν τῆς ψυχῆς προξενεῖ σωτηρίαν διαυαρτεῖν. Ἦν πρὸς ἐσπέραν ἦδη ὅτε ὁ θεὸς Συμεῶν τὸν συνοδοιπόρον προσποιηθείς ἐπέσκηπε ταῦτα τῷ Δανιὴλ. Καταλύσαντι δὲ τούτῳ εὐθὺς καὶ ἀναπαύσασθαι προσδοκῆσαντι ὁ συνοδοιπόρος ἦν οὐδαμῶ. Ἰπνευσ τοιγαροῦν μετὰ τροφήν τῷ Δανιὴλ μετασχόντι ὕναρ ὁ Συμεῶν καὶ πάλιν ἐρίσαστο, καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ ἐπέσκηπε· ὁ δὲ νηφούση τῇ ψυχῇ τὸν ὕπνον αὐτίκα τῶν βῆθαμῶν ἀποτιναξάμενος, εἰς ἔργον πάντα ἐπέρανε, Χρόνῳ τε πολλῷ τοῦ Συμεῶν ὑπερὸν τὸ σῶμα καὶ τὸν στύλον ἀπολιπόντος, καὶ πρὸς τὰς ἀκνήρατος ἐκείνας κηθίεας μεταδόντος διατρέδασ, γίνεται τῷ Δανιὴλ ὄναρ τοῦνοδ. Ἐδόκει τὸν Συμεῶν μεταστάντα ἐπὶ τὸν στυλίτην βίον τοῦτον καλεῖν καὶ ἀναβιδάζειν ἐπὶ τὸν κλονα. Ταῦτα εἶδε, καὶ ἀνα-

(37) De Samaritanorum flagitiis fusius agemus in Symeonis Stylitæ junioris Vita 24 Maii. Sed quod Baronius ad an. 452. n. 27. ait prohibitum esse Daniele. n. proficisci Hierosolymam ob tumultum ab Eutychnianis monachis excitatum contra Juvenalem episcopum Hierosolymitanum, id in Danielis Vita non dicitur, licet eam citet.

στὰς εὐθὺς, ὡς ἡ ὄψις αὐτῶ ἐδήλου, οὕτω τὴν ἄνοδον ἀ
διετέθετο τὴν ἐπὶ τὸν στύλον, πολιτεῖαν δὲ τὴν αὐτὴν
ἐκείνῳ μετέπει, καὶ ἄλλος ἦν Ἐλισσαῖος τὸν Ἕλιαν
μιμούμενος. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἔσχευ.

μβ'. Ὁ μέντοι Περσῶν βασιλεὺς μηδεὶν ἠττάσθαι
φιλοτιμούμενος, ἐνὸς τοῦτου μόνου τῆς τοῦ ἀνδρὸς
φήμης δευτέρως πολλῶν γίνεται· καὶ τῶν πρὸς
αὐτὸν φοιτῶντων ἐπιμελῶς ἐπυθάνετο τίς τε εἴη
τοῦ ἀνδρὸς ὁ βίος, καὶ ὅποια τὰ θαύματα· καὶ ἦν
αὐτῶ τῶν δημοσίων φροντιδῶν οὐκ ἐλάττων ἡ περὶ
τοῦ Συμεῶν μνήμη, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς διηγήματα·
οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον οὕτω κατ' ἄκρας εἶλεν ἡ φήμη,
ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦτου σὺζυγος ἐπὶ τοῖς παραδόξοις
θαύμασι τῶ ἀνδρὶ συνεκκλητομένη, ἔλαιόν τε
ἤξιτεσε πρ' ἐκείνου εὐλογηθῆν, καὶ ὡς ἥδιστα ἐχομί-
σατο· δι' οὗ πολλὰ οὐ τῶν οικείων μόνον παθῶν οἶδεν
ἰσαμείνη, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν τοῦ γένους αὐτῆ
κοινωνούντων, ὅσοι τε δεῖνόν ἠνώχλει, μεταδούσα
τῆς θερμότητος. Καὶ οἱ περὶ βασιλεῖς δὲ πάντες ὑπὸ
τῆς αὐτῆς χειρούμενοι φήμης, καὶ ἀκριβῶς τὰ κατὰ
τὸν Συμεῶν διδασκόμενοι, θετοὺν ἄνδρα τοῦτον
ὠνόμαζον.

μγ'. Ἡ δὲ τῶν Ἰσμαηλιτῶν βασίλισσα στεῖρα
οὖσα, καὶ τῆς ἀπειρίας ὀδύνη σφόδρα δακνομένη,
καὶ μηδεὶν αἰσθησιν τῶν ἡδέων λαμβάνουσα, πρῶτα
μὲν τινος τῶν ἀξιολογώτατων ἀποστείλασα, γενέσθαι
μήτηρ ἰκέτευεν. Ἐπειδὴ δὲ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως,
ἀπολυθεῖσα τῆς ἀθυμίας, καὶ τὴν ψυχὴν γαλήνης
ὥσπερ καὶ ἡδονῆς πληρωθεῖσα, τὸν γεννηθέντα
λαβούσα βασίλισσα, πρὸς τὸν θετὸν ἡγάγευ Συμεῶν·
καὶ ἐπει οὐκ εἰσιτητὸς ἦν γυναιξίν ὁ περίβολος,
πέμφασα πρὸς αὐτὸν τὸ βρέφος, τῆς πρ' αὐτοῦ
τυχεῖν εὐλογίας ἡξίου. Σὺν γάρ, ἔφη, τότε τὸ δῶμα·
ἐγὼ μὲν γὰρ μετὰ δακρύων τὸ τῆς εὐχῆς προσενη-
νοχα σπέρμα· σὺ δὲ τὸ σπέρμα πεποίησας δράγμα·
τῆς θείας χάριτος διὰ προσευχῶν ἐλκύσας τὸν υἱόν.
Κάκεινη μὲν ὦν ἐπόθει τυχοῦσα, ἐπανῆκε πρὸς τὴν
οἰκίαν· ἡμεῖς δὲ μέχρι τίνος φιλονεικοῦμεν τὰ καὶ
πάσης ἀνθρωπίνης ἐννοίας κρείττω διηγῆσαι περι-
λαβεῖν;

CAPUT XII.

Quotidianæ ejus exercitationes; præcepta variis data.

μδ'. Ἐστήκει γὰρ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὑπὸ
πίντων ὀρώμενος. καὶ τὰς ὕρας ἀρελῶν, καὶ τοῦ
περιδόλου μέρους οὐκ ἐλάχιστον καταλύσας, προῦ-
κειτο πᾶσι θέαμα, θούματος λόγον ἅπαντα ὑπερ-
βαίνον, νῦν μὲν ἐστὼς μέχρι πολλοῦ, νῦν δὲ πύκνα
κατακαμπτόμενος, καὶ θεῶ προσφέρων προσκύνη-
σιν. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀριθμῆσαι τὰς προσκυνήσεις
ἐπιχείρησαν ταύτας· ἅπαξ δὲ τις τῶν παρὰ τῶ
φιλαρέτῳ Θεοδώρητῳ χιλίας καὶ διακοσίας ἐπὶ
τέσσαράκοντα καὶ τέσσαρι ἀριθμήσας, εἶτα ὀκτά-

(38) Hæc paulo aliter narrat Theodoretus, atque
unde sibi cognita sint ostendit, ita scribens: «Ejus
quoque fuit magna fama apud regem Persarum:
ut enim narrarunt legati qui ad ipsum venerunt,
diligenter sciscitabatur quænam esset ejus vita,
et quænam miracula. Dicunt autem ejus quoque
conjugem, et petiisse oleum dignatum ejus benedi-
ctione, et tanquam donum maximum accepisse.

stituit, eamdemque vitæ rationem, quam Symeon
prius servaverat, inivit, visus novus Elisæus qui
Eliæ sibi exemplum proposuit. Et hæc quidem
hactenus.

42. Persarum rex hactenus a nemine se vinci
passus (38), solius hujus viri fama audita superatus
est: ita diligenter omnes qui Symeonem frequen-
tabant de eo percunctatus est, et quænam viri vita,
qualia miracula: eratque publicis curis non inferior
Symeonis memoria; neque vero viri tantum gesta,
sed et fama ipsa percellerat. Verum et uxor ejus
admirandis Symeonis miraculis simul cum conjugè
obstupescens, oleum benedictum ab illo sibi mitti
postulavit, et libentissime accepit: quo non solum
propriis morbos curavit, sed et multis e consan-
guineis, quocunque malo premerentur, medelam
adhibuit. At vero regis ipsius subditi omnes fama
viri capti, accurate rebus ejus gestis cognitis, di-
vinum virum passim appellabant Symeonem.

43. Regina Ismaelitarum sterilis cum esset, ac
liberorum carentiam amaro animo ferret, nec ullam
e rebus creatis voluptatem hauriret, primo quidem
viros quosdam illustres submitit, qui ut prolem
concipere et parere posset supplicabant; postquam
vero compos voti facta est, soluta omni mæstitia, et
animæ tranquillitate, sicut et voluptate replata, na-
tum regem accipiens, ad sanctum Symeonem occurrit;
et cum septem ejus mulieribus inaccessum esset,
misso ad ipsum filio, ejus benedictione impertiri
rogabat: Tuus, ait, ille est manipulus; ego enim
cum lacrymis et precibus semen conjeci; tu mani-
pulum divinæ gratiæ effecisti, precibus desuper
pluviam elicens. Mulier itaque, quæ magno deside-
rio quæsiverat consecuta, domum suam læta redi-
vit. Nos vero quousque pergemus res omni huma-
no ingenio sublimiores oratione prosequi?

44. Stabat ille noctes et dies omnibus conspicuus (39), et ostio aperto, ac septi parte non minima
dissoluta, omnibus propositus erat velut spectacu-
lum omnem admirationem superans, nunc multo
tempore stando, nunc frequenter corpus inflectendo,
Deoque adorationem offerendo. Multi vero adorationes
illas numerare, conati sunt: semel autem qui-
dam apud virtutis amantem Theodoretum se mille
ducentas et quadraginta quatuor adorationes enu-
merasse retulit. Flectendo frontem semper pedum

Quin etiam omnes regis assectæ et a fama commoti,
et multas in eum a magis adornatas accipientes
calumnias, diligenter rogabant; et cum intellexis-
sent, virum divinum nominabant. Cætera vero
turba, et ad mulionas accedentes et ad famulos et
milites, et pecuniam offerebant, et rogabant ut
essent participes olei benedictionis.

(39) Habet hæc Theodoretus.

digitis applicabat; facile enim venter ob alimenti defectum dorsum inflecti permittebat (40).

45. Porro ex illa perpetua et supra naturam admirabili statione effectum, ut in altero pede ingens ulcus contraxerit, e quo plurima sanies defluebat. Verum nihil horum ejus philosophiam repressit; omnia enim generose pertulit, labores animi promptitudine vincens. Ulcus vero istud cuidam aliquando ostendere coactus est. Erat enim vir quidam dignitate diaconus, virtutis studiosus: is Symeonis fama excitus, venit Ravenna (14), et collis illius vertice conscenso. Dic mihi, ait, per ipsam veritatem, an tu homo es, an vero alia quædam natura corporis expers, et humanam effigiem ementita. Hanc interrogationem cum astantes moleste ferrent, divinus Symeon tumultum sedavit, et ad illum conversus, Quid, inquit, me tu hoc rogas? Subnectit alter: Quia, quoscunque de te audio sermonem facientes, nec cibum sumere, nec somnum capere te affirmant; utrumque vero homini proprium: neque enim quispiam hanc habens naturam sine somno aut nutrimento vivit. Ad hæc Symeon scalas columnæ adhiberi jubet, et ad se ut ascendat monet: quo cum pervenit, primo quidem manus cognoscere præcepit, deinde intra vestem pelliceam (42) manum injicere, neque solum pedes videre, sed et gravissimum illud ulcus aspicere. Vix visa ulceris scaturientis magnitudine, e columna descendit, et ad Theodoretum, de quo prius sermo incidit, profectus, omnia accurate narravit. Inde in patriam revertitur præco disertissimus omnem naturam excedentium viri hujus certaminum.

46. Aliis enim certatoribus dierum circumvolutiones grata quadam remissione labores excipiunt; huic vero continuæ illius pœnitentiæ quies, erat laborum mutatio. Sol jam occubuerat (43), ille ad intelligibilem e inocciduum Solem manus tum extendens, noctes integras stabat, neque somno definitus, neque ignavia victus, donec ille iterum ad orientis horizon'em reverteretur, et noctis tristitiam diei amœnitate terminaret. His deinde certaminibus exercitia alia, aliæ præxes, aliarum denique precum modi multo difficiliore succedebant.

47. Ita ille in tantis molestiis, tanta rerum præclare gestarum mole, tanta miraculorum multitudine, virtutis culmine ascenso, multis spatiis omnes mortales longe supergressus, ita erat animi sensu

(40) Paulo aliter Theodoretus: « Nam cum venter semel in hebdomada alimentum accipiat, idque exiguum, quantum est dividorum sacramentorum participatio, dorso concedit ut facile inflectatur. » Unde colligitur, eum singulis hebdomadis solitum Christi corpus percipere. Nam si de alio cibo ageret Theodoretus, secum ipse pugnaret, qui ante scripserit, eum quadragesimo solum die cibo refecti consuevisse. Haræus certe sibi contradicit, dum primo

σας ἀφήκε τῆν ψῆφον, κατακύπτων δὲ τὸ μέτωπον αἰεὶ τοῖς τῶν ποδῶν δακτύλοις προσήρειδε· διὰ γὰρ τὴν τῆς τροφῆς ἐνδείαν ἡ γαστήρ εὐπετῶς ἐπικύπτεισθαι τῶν ὠτῶν παρεῖχεν.

με'. Ἀπὸ μὲντοιγε τῆς ὑπερφυοῦς ἐκείνης στάσεως χρόνιον ἔλκος θιτέρω ποδι ἐγγενομένον πλεῖστον ἐκατέθεν ἰχώρα ἐξέκρινεν. Ἀλλ' ὁμως οὐδὲν τούτων ἠλεγχεν αὐτοῦ τὴν φιλοσοφίαν· ἔφερε δὲ πάντα γενναίως, τῆ προθυμίᾳ τῶν τῶν περιγιγόμενος. Τοῦτο δὲ τὸ ἔλκος καὶ ὑποδειξά τινί ποτε ἠναγκάσθη. Ἀνὴρ γὰρ τις τὸν βαθμὸν διάκονος, τὸν τρόπον φιλάρετος, τῆ περὶ τὸν Συμεὼν φήμη κεκινημένος, ἀφίκετό ποτε ἀπὸ Ῥαβέννης, καὶ τὴν κορυφὴν ἐκείνην καταλαβὼν· Εἶπε μοι, ἔφη, πρὸς τῆς ἀληθείας, αὐτὸς ἄρά γε ἄνθρωπος εἶ, ἢ τις ἑτέρα φύσις ἀσώματος, τὴν ἀνθρωπίνην ὑποκρινομένη διάπλασιν; Δυσχεραίναντων δὲ πρὸς τὴν ἐρώτησιν τῶν παρόντων, τὸν θόρυβον αὐτοῖς ὁ θεὸς Συμεὼν γαταστειλάς, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἐπιστρέψας, Τί ποτε, φησὶ, τοῦτο με ἤρου; Τοῦ δὲ εἰρηκότος, ὅτι πάντων ἀκούω ὀρυλούντων, ὡς οὔτε ἐσθίεις, οὔτε καθύδεις· ἐκάτερον δὲ ἀνθρώπων ἴδιον· οὐ γὰρ βίη τὴν αὐτὴν ἔχων τὴν φύσιν τροφῆς εἶχα καὶ ὑπνοῦ σὺν βίῃ· ἐπιτεθῆναι προστάττει τῶν κλιμακα, κάκεινον ὡς αὐτὸν ἀναδῆναι· ἐπεὶ δὲ ἤδη ἀνέλθοι, πρῶτα μὲν κατακαθεῖν τὰς χεῖρας ἐπετρέπετο· εἶτα εἰσω τοῦ δερματίνου περιβολαίου τὴν χεῖρα βλαβεῖν, καὶ ἰδεῖν μὴ τοῦ πόδας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ χαλεπωτάτον ἔλκος ἐκεῖνο. Ἰδὼν δὲ τὴν τοῦ ἔλκους ὑπερθόλην, τοῦ στόλου τε κατεληλύθει, καὶ πρὸς ὃν ὁ λόγος φθίσας ἐδήλωσε Θεοδώρητον ἀφικόμενος, πάντως διηγείται σὺν ἀκριβείᾳ. Ἐκεθὲν τε πρὸς τὴν πατρίδα ἐπάνεισι, κήρυξ τῶν ὑπερφυῶν τοῦ ἀνδρὸς ἄθλων λαμπρότατος.

μς'. Τῶς μὲν ἄλλοις τῶν καλῶν ἀγωνιστῶν περιοδοὶ τινεὶ ἡμερῶν καὶ προθεσμίαι ἀνέσει δεξιούνται τοὺς πόρους· τῶ δὲ τῆς συνεχοῦς ἐκείνης καρτερίας ἀνάγκησιν ἦν ἡ πρὸς ἑτέροισ τῶν πόρων μεταβολή. Ἐδου μὲν γὰρ ὁ ἥλιος, ὁ δὲ πρὸς τὸν νοσητὸν καὶ ἄδουτον Ἥλιον τὰς χεῖρας ἀνέχων πικνύχιον ἔστρεχε, οὔτε ὑπὸν θελγόμενος, οὔτε δυνάμι κώμενος, ἔως ἂν οὗτος εἰς τὸν ἔμφαν αὐθις ὀρίζοντα γένοιτο, καὶ τὸ τῆς νυκτὸς σκυθρωπὸν τῶ τῆς ἡμέρας διαλύσει μειδιάματι. Εἶτα τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἔτεροι πάλιν ἀσκήσεις, καὶ πράξεις ἑτεραι, καὶ προσευχῶν ἄλλων τρόποι πολλῶ βαρύτεροι διεδύχοντο.

μς'. Οὕτω τοῖνον καὶ ἐν τοσοῦτοις πόνοις καὶ κατορθωμάτων ὄγκῳ καὶ πλήθει θαυμάτων τὴν τῶν ἀρετῶν κορυφὴν ὑπερπνευδεδήκως, καὶ πολλῶ τῶ μῆσθ πάντας ἀνθρώπων; παρενεγκών, οὕτως ἦν τὸ

nonnisi quadragesimo die, postea semel in hebdomada cibum sumere solitum scribit. Idem habet Alphonsus Villegas.

(41) Theodoretus Herveti, *ab Arabena*; Longi, a *Rhamene*.

(42) Villegas et Ribod. *cilicinam*.

(43) Theodoretus hæc eum festis factitare solitum scribit.

φρόνημα μέτριος καὶ γλυκὺς καὶ ἐπιχαρις, καὶ Ἀ
πρὸς Ἐναστον τῶν διαλεγομένων ἀποκρινόμενος,
εἴτε χειροτέχνης, εἴτε προσάτης, εἴτε τις ἀγροικος
αὐτῶ προσίτοι, ὡσπερ πᾶσι πάντων κατὰ γε τὴν τῆς
ἀρετῆς ἀσίαν λειπόμενος, ἐπὶ μέντοι τοῖς ἄλλοις καὶ
λόγων χάρις πνευματικῶν τοῖς χελεσιν ἐπήνθει,
καὶ πειθῶ τις ἐπεκάθητο θεία, ὡς δις μὲν ἐκάστης
ἡμέρας ποιεῖσθαι τὰς παραίνεσεις πολὺ τὸ χάριεν
μετὰ τοῦ ὠφελεῖν ἐχούσας, καὶ ἀνανεῦειν εἰς οὐρα-
νοὺς, καὶ πέτεσθαι τῶ τῆς ἀρετῆς πτερῶ παρεγ-
γυῖν, τῆς γῆς τε ἀπαλλάττεσθαι καὶ τὴν προσδο-
κωμένην φαντάζεσθαι βασιλείαν, καὶ τῆς γεέννης
δοδιέναι τὴν ἀπειλήν, καὶ καταφρονεῖν τῶν γῆινων,
καὶ προσμένειν τὰ μέλλοντα.

μη'. Ἦν δὲ αὐτὸν ἰδεῖν καὶ δικάζοντα· ταύτη τοι
καὶ πολλοὶ πολλοὶς πρότερον κακοῖς τὸν βλον ὄβρι-
ζοντες, δικαιοσύνης μετὰ τὴν ἐκείνου κρίσιν ὤφθη-
σαν ἔρασταί, καὶ ὡπερ ἂν ἡ ἐκείνου ψῆφος τὸ ἦττον
ἀπέπειμεν, οὐδὲν ἔλαττον οὗτος τοῦ νενικηνότος
χρῖνων ἀπῆει. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα
ἔργον αὐτῶ μετὰ τὴν ἐνάτην ἦσαν ὄραν· τὴν γὰρ
νύκτα πᾶσαν καὶ τὸ μέχρις ἐνάτης τῆς ἡμέρας
διαστημα προσευχόμενος διετέλει· μετὰ δὲ τὴν ἐνά-
την πρῶτα μὲν τὴν θεῖαν διδασκαλίαν τοῖς παρούσι
προσηγε, καὶ εἶτα πὸς τὴν ἐκάστην αἴτησιν τὰς
ἰάσεις ἐπιμετρήσας, εὐθετῶν τε τὴν κρίσιν ἐξῆγε,
καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι τὰς στάσεις διέλυε· περὶ δὲ
ἡλίου δύσιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν λοιπὸν ἤρχετο διαλέ-
ζεσθαι.

μβ'. Ἄλλ' ἐν τούτοις ὧν καὶ οὕτω πολλοὶς μερι-
ζόμενος, οὐδὲ τῆς τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἡμέλει
φροντίδος, νῦν μὲν Ἑλληνικῇ δυστελεῖα μαχόμενος,
νῦν δὲ τὴν τῶν Ἰουδαίων καταλύων θρασυτητα,
ἄλλοτε δὲ τὰς τῶν αἰρετικῶν σκεδανῶν συμμορίας·
καὶ τοῦτο μὲν βασιλεῖ περὶ αὐτῶν ἐπιστέλλων, τοῦτο
δὲ τοὺς ἔρχοντας εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ζῆλον διανοιστῶν,
ἔστι δὲ ὅτε καὶ αὐτοῖς τῶν Ἐκκλησιῶν τοῖς ποιμέσι
πλείονα ποιεῖσθαι παρεγγυῶν τῶν ποιμνίων τὴν
ἐπιμέλειαν· ἄξιον δὲ τινος καὶ τῶν ἐπιμέρους μνη-
σθῆναι.

ν'. Θεοδοσίος ὁ Νέος εἰς ὃν καταδιωχθῆν τὰ Ῥω-
μαίων σκήπτρα μετέπεσε (νέος τε γὰρ ἦρξε, καὶ τῆ
πρὸς τὸν πάππον ἀντιιστατολῆ Νέος ἐκαλεῖτο), οὗτος
ὧν ὁ χρηστὸς Θεοδοσίος μογθηρῶν τινῶν χρήμασιν,
οἱ μοι, τὴν εὐσέθειαν προτεμένων ἀναπεισθεῖς ἐφῆκε
τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν Ἰουδαίοις τὰς πρυτέρας συ-
αγωγάς. Τοῦτο μαθὼν ὁ πολὺς τὰ θεῖα καὶ θερμὸς
τὴν εὐσέθειαν Συμεῶν ἀνοσιότητά τε αὐτοῦ τῆς πρά-
ξεως καταγινώσκει, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς παύρη-
σίας ἐπιτιμᾷ. Ὁ δὲ αὐτίκα παλινωδιᾷν τε ἦσε, καὶ
τὰς οἰκίας ἀνεκαλλέσται διττέζει, καὶ οὐ τοὺς Ἰου-
δαίους μόνον ταύτας ἀφελιστο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν
ἕταρον (οὗτος γὰρ αὐτῶ τοὺς πονηροὺς ἐκαίνους
ὑποβόλῃ, καὶ λογισμοῦ) τῶν δημοσίων τε φροντίδων

moderatus, ita suavis et gratus, ita singulis acce-
dentibus responsa dabat, sive opifices essent, sive
agrestes qui illum accederent, ac si cæteris omni-
bus virtutis dignitate longe inferior esset. Porro
præter alia sermonum quoque spiritualium ven-
ustas in ejus labris efflorescebat, et divina quæ-
dam suadela, ut bis quotidie adhortationes face-
ret, gratia quadam singulari conditas, plurimum-
que afferentes utilitatis : et ut in cælum suspice-
rent, atque alis virtutum sursum evolarent co-
hortabatur ; et terra relicta præparatum cæli re-
gnum contemplari jubebat ; alias iterum gehennæ
minas metuere, terrena contemnere, futura de-
nique exspectare.

48. Erat etiam ipsum videre judicantem : nam
multi, qui prius variis probris vitam suam infama-
verant, post ejus judicium insignes justitiæ cul-
tores effecti sunt : et quem ejus calculis victum
declarabat, ille nihilominus victore lætus recede-
bat. Sed hæc quidem et similia post horam non-
nam exercebat, nam noctem omnem et diurnum
spatium usque in horam nonam precando tran-
sigebat. Post nonam horam primo quidem doc-
trinam sacram præsentibus explicabat ; deinde
singulorum postulatis medelam adhibebat (44),
et rectum judicium ferebat, dubitantibus ac in-
ter se dissidentibus controversias dissolvebat.
Circa solis occasum iterum cum Deo colloquium
inibat.

49. Atque in his cum esset, atque ita in multa
divisus, neque ecclesiarum curam negligebat,
nunc gentilium impietatem oppugnando, nunc
Judæorum dissolvendo audaciam, alias denique
hæreticorum societatem dissipando ; tum regem
de hujusmodi negotiis per internuntios admo-
nens, tum principum animos in Dei amorem ex-
citando, et Ecclesiarum pastoribus majorem gre-
gum curam commendando. Dignum autem est de
aliquo in particulari meminisse.

50. Theodosius Junior (45), ad quem Romana
scepra per successionem devoluta erant (juvenis
enim imperavit, ac proinde ad avi discrimen Junior
appellatus est) : pius igitur ille Theodosius quorum-
dam improbitate, qui pecuniis (eheu !) pietatem
prodebant, inductus, in urbe Antiochia Judæis, uti
prius, synagogas concessit. Hoc cognito rerum di-
vinarum et pietatis fervidus admodum zelator Sy-
meon, rei impietatem vehementer arguit, et maxima
libertate reprehendit. Hic statim sententiam mutat,
et proprias constitutiones revocat, easque non tan-
tum Judæis sustulit, sed et ipsum prætorem (hic
enim ipsi malignas illas inventiones suggererat) a
cura publica removet, et in tantum periculum con-

ejusdem Theodosii litteras, quibus Symeonem ro-
gat, ut ad pacem Ecclesiarum sarciendam allabo-
ret, ac præcipue ut Joannem Antiochenum patriar-
cham a Nestorii defendendo dogmate revocet.

(44) Clarius Theodoretus, « cum aliquas fecerit
curationes. »

(45) Idem narrat Evagrius lib. 1, cap. 13 ; Nice-
phorus lib. XIV, cap. 51, Baronius tom. V, ann. 432,
n. 51. At n. 49 recitat (quod huc quoque perinet)

jecit, ut de sua vita et incolumitate timeret, ne una cum prætura ea illi eriperetur. Hæc Theodosius adhuc juvenis præstitit : deinde epistolam ad Symeonem orbis terrarum miraculum destinavit veniamque delicti sui, quod aliorum culpa commiserat, supplex rogavit (46).

μετακινεῖ, καὶ εἰς τούτο κινδόνου ἐμβάλλει, ὥστε καὶ ὑπὲρ αὐτῆς δεδοικέναι τῆς ζωῆς καὶ τρέμειν μὴ μετὰ τῆς ἀρχῆς καὶ αὐτὴν προσαφαιρεθείη. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ὁ νεώτερος τῶν σύμμενων Θεοδοσίος· γράφει δὲ καὶ πρὸς τὸ τῆς οἰκουμένης θαῦμα τὸν Συμεῶν, συγγνώμην αἰτῶν ἐφ' οἷς παρὰ τῶν ἐτέρων αἰτίαν ἡμάρτηκε.

CAPUT XIII.

Mutis vox reddita. Publica calamitas depulsa.

51. Et hæc quidem res talis fuit: illa autem quomodo non explicanda? Viatores nonnulli a via sua deflectentes, in campo non multum remoto, sed eo fere spatio, ad quod oculus aspectu res distinguere potest, ingentem cervum pascentem contuentur: illi feræ amore detenti, cum ad manum non haberent quo cervum ex tempore venari possent, novo retis genere, nempe Symeonis nomine invocato usi, statim feram quasi pedicis quibusdam vinciam capiunt, mactant, et cænam parant, utroque simul, et animalis venatione, et convivio recreati. Verum gaudium istud non multo post dolor superveniens excipit: nam et sermo illis quasi extinctus, et vox subito, cujus ope cervum ceperant, intercepta est. Itaque sese undequaque discutientes, cum hujus rei causam ne conjectura quidem assequi possent, nutibus se invicem interrogant, et quam ob causam vox illos deficeret, inquirebant. Tandem rationem subodorati sunt, et ob malitiam suam se in hanc calamitatem incidisse cognoverunt: divinus enim Symeon, qua erat elementis, benigne illis cervum elargitus est; illi vero crudeliter nimis dono usi, et feram propriis manibus immisericorditer mactare aggressi sunt. Igitur ad Symeonem iterum magno cum dolore et planctu confugiunt, cervinam pellem, quam tunc manu gestabant, suæ inhumanitatis ac feritatis argumentum proferunt, quorum pœnitudinem et confessionem miseratus, loquendi facultate restituta, gratos æque ob beneficium acceptum et gaudentes a se dimisit.

να'. Καὶ τούτο μὲν δὴ τοιοῦτον· ἐκεῖνο δὲ πῶς οὖ διηγητέον; Ὀδοιπόροι ποτὲ τινες τὴν ἑαυτῶν παριόντες, ὁρῶσιν ἐπὶ τινος πεδιάδος οὐ πόρῳ διακειμένης, ἢ ὅσοι ὀφθαλμοὶ δυνατὸν τοῦ ὄρωμένου στοχάσασθαι, νεμομένην ἔλαφον εὐμεγέθη. Ἐρωτῶν οὖν τῆς θήρας ληφθέντες, ἐπειδὴ οὐκ εἶχον ὄπῳ τὴν ἔλαφον ἐκπέδῃ μεταδιώξαντες ἔλωσι, καινὸν τούτο θήρατρον αὐτῇ τὸ τοῦ Συμεῶν ἐπάγουσιν ὄνομα, καὶ τούτου μνησθέντες αἰρούσι τε αὐτὴν παραχρῆμα, ὡσπερ τινὶ προκατελημμένην πέδῃ, καὶ καταβύσαντες δεῖπνον τίθενται, ἀμφοῖν δὲ τούτοις, τῇ τε θήρῃ καὶ τῇ ἐκείθεν εὐωχίᾳ ἡδόμενοι. Ἄλλ' εἰς ὀδύνην αὐτοῖς τὰ τῆς ἡδονῆς οὐκ εἰς μακρὰν μετεβάλλετο, καὶ τὸ φθίγμα τούτοις ἐσθέντο, καὶ αὐτὴ ἐπέλιπεν ἢ φωνὴ δι' ἧς καὶ τὴν ἔλαφον εἶλον. Σκοπεύμενοι τοῖσιν ἐφ' ἑαυτῶν καὶ συμβαλεῖν αὐτῶν ἕκαστος τὴν αἰτίαν οὐκ ἔχων, νεύματιν ἀλλήλους ἠρώτων, ἧτις ποτὲ αὐτῇ εἶη καὶ ὄθεν αὐτοῦ; ἢ φωνῇ ἐπιλίποι. Ὁψὲ γοῦν τὸ πρᾶγμα αἰσθόμενοι καὶ γνόντες ὡς παρὰ τὴν ἑαυτῶν κελίαν τῇ συμφορᾷ περιπέσειεν ταῦτη (ὁ μὲν γὰρ θεοὺς αὐτοῖς Συμεῶν φιλιανθρώπως ἔωκεν, οἱ δὲ ὡμίως τῷ δῶρῳ ἐχρήσαντο, καὶ τὴν ἔλαφον ταῖς οἰκείαις σφάξι καὶ χερσὶν ἀνηλεῶς κατέδειξαντο), ἐπὶ τὸν μέγαν τούτον καταγεύουσι Συμεῶν, κοπύμενοι τε καὶ ἀλγούντες, καὶ τὴν τῆς ἐλάφου ὀδρὴν τῆς οἰκείας ὠμότητος καὶ τῆς ἀπανθρωπίας ἔλεγον προβαλλόμενοι· ἔτι γὰρ αὐτὴν ἐπὶ τῶν χειρῶν ἔφερον. Ὁ δὲ τῆς μετανοίας τούτους καὶ τῆς ἐξομολογήσεως κατοικτεράς, καὶ τὸ φθέγμα πάλιν αὐτοῖς ἀποδοῦς, εὐχριστοῦντας ὁμοῦ καὶ χαίροντας ἀπέμπευε.

52. Haud multo post terræ motus ingens urbem Antiochenam (47), et loca vicina concusserat: hunc æstus maris secutus, hiatus quoque, qui usque

ἄντιόχεια καὶ τὰ περὶ αὐτῆς· τῷ δὲ καὶ βραχυσμῶς ἐπικολούθει καὶ χάσματα, καὶ μέχρι τῶν τῆς

(46) Huc referendum est quod Evagrius lib. II, cap. 9 commemorat, nimum dedisse Leonem imperatorem literas tum ad episcopos, tum ad alios viros pios, ob monasticum vitæ genus commendatos, ac nominatim ad Symeonem Stylitam, quibus eos consuluit de concilio Chalcedonensi, et Timothei Æluri causa, qui flagitiis omnibus coopertus, cathedram Alexandrinam invaserat, S. Proterio (de quo 28 Februar. agemus) trucidato. Et respondit quidem Leoni Symeon, atque ad Basilium Antiochenum patriarcham alias literas dedit, quas idem recitat Evagrius, et Nicephorus lib. XV, cap. 19, ac Baronius ann. 458; qui tamen falli videtur, dum legatum tunc a Symeone ad Leonem imp. putat Sergium monachum, ut 11 Decembr. ad S. Danielis Stylitæ vitam dicemus; nam mortem tunc nuntiavit Symeonis Danieli Sergius et donum ad imperatorem miserum ei obtulit. Ad eundem S. Symeonem le-

gatum misit Eudocia Augusta, sciscitatum quid de concilio Chalcedonensi sentiret, cum ipsa Eutychiana: hæresi obstinato animo diu adhæsisset. « Scias, inquit S. Symeon, quod malignus, videns opes tuarum virtutum, expetivit te ut tribuaret sicut triticum, et per pestiferum illum Theodosium (qui ejecto S. Juvenale episcopo, de quo nos 11 Jul. sedem Hierosolymitanam invaserat, secta Eutychianus, de quo Baronius ad ann. 452, n. 27), tuam corrupt animam. » Deinde ad S. Euthymium eam remittit, ut pluribus narrat Cyrillus monachus in vita ejusdem Euthymii 20 Januarii; Nicephorus lib. XV, cap. 13; Baronius ad ann. 451, n. 18 et seqq.

(47) Accidit hic terræmotus anno 2 Leonis imperatoris. Narrat eum Evagrius l. II, cap. 12; Nicephorus l. XV, c. 20; Baronius ad an. 458, n. 27 et seqq.

Ἀνατολῆς ὁρῶν τὸ δεινὸν παρεταίετο, καὶ ναοὺς ἅμην πάντας καὶ οἰκίας πάσας ἐρείπια ἐποίησεν, καὶ εἰς ἔδαρον κατέσπει, τὰς μὲν ἐξ ὀροφῆς καταβάλλων, τὰς δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν κρηπίδων ἀνατρέπων. Ἄνθρωποι δὲ καὶ τὰ διάφορα τῶν ἀλόγων γένη, οἱ μὲν καταστρεφόμενης ἔνδον ἀπολαχθάνομενοι τῆς οἰκίας, συγκατέστρεπον καὶ οὗτοι τὸν βίον, οἱ δὲ αὐτοσχεδίῳ τᾶρον τῆς γῆς χάσματι ἐλεινότερα κατεχώνοντο. Πικροῦ τοίνυν οὗτου τοῦ ὀλέθρου καὶ ἀνοπιστάτου τῆς μάστιγος διὰ πάσης ἡλικίας καὶ γένους παντὸς φερομένων, μία καὶ κοινὴ πᾶσι καταφυγὴ ὁ θαυμαστός γίνεται Συμεών. Καὶ τούτῳ διαλλακτῆ χρώνεται πρὸς τὸν Θεόν, καὶ λύσιν εὐρίσκεισι τοῦ κακοῦ καὶ ἀπαλλαγῆν. Ὅς γε πολλὰ τῆς βρωτῶντος αὐτῶν καὶ ἀκρασίας καὶ τῶν ἄλλων κατὰ τὸν βίον παθῶν προτερον καταγνοῦς, καὶ ἱκανῶς τούτοις ἐπιτιμήσας, μετὰ πάντας μετὰ θαυμάσιον φωνῆ, Κύριε ἐλέησον, κρίζειν προτρέπεται, τοῦτο μὲν τὸ Θεὸν αὐτοῖς ἱλευόμενος, τοῦτο δὲ καὶ εἰς κτανίζειν ἄγων, ἐξῆς δὲ τρέπεται εἰς προσευχὴν καὶ αὐτό:

γ'. Τῆς μετὰ θαυμάσιον τοίνυν τούτης δεήσεως ἐπὶ πολὺ τεινομένης, τῇ πληθῆι κάτασεσας ἐκεῖνος καὶ σωπῆν τῇ χειρὶ σημάνας, περιαλαγὲ σφόδρα πρὸς αὐτοὺς καὶ φωνῆ καὶ γνώμῃ, Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔφη, ἃ μέλλω πρὸς ὑμᾶς εἶπεν, πολλὰ τὴν ἐμὴν πρότερον ἰδούσαντα καρδίαν, καὶ αὐτὴν ὀξέως ἐμοὶ κατακτενῆσαντα τὴν ψυχὴν, οἶδα ὡς οὕτω καὶ ὑμᾶς διαθήσει, ἐρῶ δὲ ὁμῶς. Ὅρατε ὅσοι τὸ πλήθος ἐστὲ, καὶ ὅσας μὲν θαυμάσιον σταγόνας προήκατε, ὅσην δὲ κραυγὴν ἀνεπέμψατε ἄλλ' ἐνὶ τῶν ἀπάντων ὁ Κύριος προσέτεχε τὸ οὖς, καὶ μόνη τούτου ἡ δέησις ἀνέθη εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ. Ταῦτα εἰπὼν τὸν ἄνδρα τινὰ ὀνομαστὶ προσηγόρευσε, καὶ πρὸς ἐαυτὸν καλέσας, εἰς ἐπήκοον ἀπάντων, Ἐ μὲν σὴ, ἔφη, προσευχὴ τὴν δικαίαν ὀργὴν φερομένην ἴστησι τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ δεινὸν ὅσον οὕτω παύεται. Λέγε δὲ μηδὲν ὑποστειλάμενο, τίνα πράττων οὕτως εὐηρέστησας τῷ Θεῷ· κελύει γάρ σοι τὸ Θεῖον πάντα εἶπεν, ὡς ἂν τὴν ἀρετὴν καὶ οὗτοι ζηλώσαντες πρὸς τὰ ἴσα διαναστώσιν. Ὁ δὲ μᾶλλον τε εὐλαβετο, καὶ ἀμαρτωλὸν ἐαυτὸν καὶ γυμνὸν ἀρετῆς ἀπίστης ἐκάλει, καὶ μηδὲ συνειδέειν ἐλέγεν εἰ ποτὲ τι ἀγαθὸν τὸν ἀπαντα βίον αὐτοῦ καὶ ἄκων ἐργάσαστο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θεὸς Συμεὼν πολὺς ἐνέκειτο ἔτι κελεύων αὐτῷ πάντα εἶπεν, Ἐμοὶ ἐργατικὸς, ἔφη, ὁ βίος· πρόσκειμαι γάρ τῇ γῇ καὶ ὑπόκειμαι ταῖς ὕραις, καὶ πρῶτα μὲν γῆδὸν τι ἐμυτῶ σπείρω, τὸν δὲ ἄλλο χρόνον μισθοῦ τῷ βουλομένῳ ὑπηρετοῦμαι.

(48) *Evagrius causam hujus terræ: otus eamdem videtur assignare.* Τινῶν μὲν παρὰ τοῦ κατ' αὐτὴν ὀμῶς παραγεγεννημένων, πρὸς πᾶσαν ἐκόσχευθῶντων μανίαν, πάσης τε θηριώδους ἐπέκεινα γενεμένων γνώμης, ὡς περὶ δὲ προσομίον τοῖς τοιοῦτοις κακοῖς παραγομένους. « Quibusdam e populo, omni debacchantibus insaniam, atque omnem belluinam longe superantibus indolem, et veluti initium præbituris ejusmodi malorum. » Nicephorus quoque illud ait fuisse malorum istorum principium, quod πόρρω τῶν θείων νόμων ὁ ἐκεῖσε γενόμενος θηριώδεις πρὸς πᾶσαν γνώμην ἐγένοντο, μανία πάση ἐκόσχευ-

ad mentes Orientis horribilem in modum protendebatur. Itaque templa omnia ac ædificia solo stravit, hæc quidem e summo dejiciens, alia a fundamentis evellens. Homines ad hæc cum diversis animalium generibus, illi quidem eversis intus interclusi domibus, simul et ipsi vitam ad exitum perduxere, illi vero terræ scissura veluti ex tempore sibi sepulchro parato miserandum in modum vivi defodiebantur. In tam acerbo exitio, cum flagellum tam intolerabile per omnem sexum et ætatem promiscue ferretur, unicum erat et commune omnibus solatium admirandus ille Symeon. Eo apud Deum reconciliatore utuntur, et levamine invento, a malo suo liberantur. Ipse enim postquam primum luxum et intemperantiam eorum (48), aliaque scelera reprehendisset, eosque sufficienter increpuisset, tum hortatur ut unanimes voce omnes cum lacrymis inlamentent: Kyrie eleison, id est, Domine miserere. Dein placare iis Deum, et ad compunctionem excitare eos cupiens, ad preces et ipse convertitur.

53. Cum in longum cum lacrymis protenderetur deprecatio, annuit populo, manu silentium indicens, ipseque vehementem voce et sensu dolorem præ se ferens in hæc verba prorupit: Viri fratres, inquit, quæ dicturus sum vobis, primum cor mihi vehementer cruciant, intimumque animum quasi vulnere quodam confodiunt: scio equidem quod ea ipsa vos etiam vehementer afficiunt, dicam tamen. Videte, obsecro, quanto numero sitis, quantum lacrymarum fuderitis, quem clamorem emisericitis; tamen uni solum ex omnibus Deus aurem præbuit, ejusque solius deprecatio aures ejus attingit. His dictis virum quemdam nominatim compellat, ac omnibus audientibus ad se venire jubet: Tua, inquit, oratio justam Dei iram sistit, ac proinde malum omne quantum quantum fuerit, cessabit. Dic vero mihi, nihil omittens, qua re potissimum ita Deo placuisti? Præcipit enim tibi Deus ut omnia exponas, ut virtutem æmulati, ad eadem præstanda stimulentur. Hic vero multo magis metuebat, ac peccatorem se, omnique virtute nudum proclamabat, neque conscium esse in omni vita boni quippiam etiam invitum præstitisse. Cum vero divinus Symeon admodum instaret, et ad dicendum cogeret; tum tandem sic ait: Vitam opere manuum sustento, terræ colendæ addictus, et sub dio dormio, et pri-

θένητες. « quod a divinis legibus alieni cives, belluini omni ratione ferent, omni furore debacchantes: » sicque uterque eadem videtur notare, quæ hic sanctus perstringit scelera, βρωτῶντων καὶ ἀκρασίαν, luxum et intemperantiam, et, quæ scilicet consequi ea solet, humani sanguinis fundendi libidinem. Baronius loco citato, n. 29 non aliunde mala hæc mansisse existimat, quam ex impietate hæreticæ pravitate, quæ ex Nestorii diu isthic commorati malo semine pullulas sub Joanne patriarcha adoleverit. Apollinaristæ certe isthic multos fuiss, ostendit idem Baronius ad an. 471, n. 7.

mo meum mihi agellum colo, alio autem tempore etiam cuivis volenti pacta mercede servio; colligens vero tum quæ ex proprio prædiolo mihi proveniunt, tum quæ ex terræ cultura in mercedem accipio, in tres ea partes distribuo; primam indigentibus elargior, altera annum vectigal solvo, tertiam partem in necessarios usus expendo. Interim nunquam in vita me aliquid boni egisse agnosco. Hæc ab innumera hominum multitudine audita sunt; quæ cum iram Dei placari, flagellorumque successum sisti vidit, obstupefacta, ut decens erat, Deum cum lacrymis glorificavit; Symeoni omnes gratias egerunt, rusticum illum faustis acclamationibus deprædicarunt, deduxerunt, salutarunt, amplexi sunt, gratias egerunt, virtutem æmulati sunt, seipsos negligentiam in bonis operibus accusarunt: multis denique in vicinia habitantibus fuit id utile ad meliora animo capessenda exemplum.

Α συλλέγων δὲ τὰ τε ἐκ τοῦ χωρίου μοι ἀναδιδόμενα, καὶ τὴν ἐκ τῆς γεωργίας μισθοφορὰν τρισὶ καὶ ταῦτα διαιρῶ μοίραις· καὶ τὴν μὲν ἀπονέμω τοῖς ἐνδέειν, ἡ δὲ τὸν ἐπέτειον λύει μοι φόρον, τῇ δὲ εἰς τὰ ἀναγκαῖα χρωμαί. Ἐὐσεβεστῆσαι δὲ Θεῷ οὐδὲν ἔμαυτῷ συνοῖσα. Τοῦτων τὸ μῦρον ἔκεῖνο πλῆθος ἀκούσαντες, ἐπισχεθεταὶν τε τὴν ὁργὴν Κυρίου ἰδόντες, καὶ σταῖσαν τὴν ἀκολουθίαν τῶν μυστήγων, κατεπλήττοντο μὲν, ὡς εἰκός, ἐδόξαζον δὲ τὸ Θεῶν δάκρυσιν ἡὐχαριστεῖν τῷ ἱερῷ Συμεῶν, ἡὐφήμεον τὸν ἀγρότην, προέπειμπον, ἡσπάζοντο, περιέβαλλον, χάριτας ὠμολόγουν, ἐζήλουν τὴν ἀρετὴν, ἐπεμύμποντο ἑαυτοῖς τῆς περὶ τὸ ἀγαθὸν ἀμελείας, καὶ πολλοὶς ἐπίδοσις ἦν τοῦ βελτίονος, ἔγγυς ἔχουσι τὸ ὑπόδειγμα.

CAPUT XIV.

Moritur S. Symeon: corpus Antiochiam defertur.

54. Symeon (49) multis itsque magnis benefactis B ornatus, postquam universim quinquaginta sex annos vixisset (50), soluto corporis vinculo, ad dilectum suum, purius et propius illo fruiturus, transivit. Materia fluente, homo tandem ab iis qui tunc in terris degebant, creditus est, quod antea propter laborum, quæ naturam omnem superabat, tolerantiam, et tanta præclarissimarum virtutum insignia nemo sibi persuadere poterat. A corpore separatus est, qui prius res corporeas omnes abnegaverat, et in spiritu in cælestibus versabatur, angelisque non raro splendoribus intererat; nunc autem ad priora sua vota revertitur. Corpus jam anima vacuum erat, et sine spiritu relictum: neque tamen vel sic potuit a consuetis exercitationibus abstinere: nam vel ad modicam quietem captandam in terra reclinari recusavit, verum in columna erectum permansit, sui pugilis figuram ad vivum exprimens.

55. Posteaquam vero in pulverem extenuatum terræ debitum persolvit, neque lutum ejus cælestis Opifex quasi honoris expers neglexit, sed venerabili tumulo reconditum multis miraculis claruit: quæ non tantum circa sepulcrum patrata sunt (51), verum etiam in quibuscunque locis mirificus ille vir versatus egregia illa certamina subiverat, ea omnia quasi specimen quoddam mutuas miraculorum æmulationis præ se ferentia, uberius undique divinis donis efferebantur.

56. Non multo tempore post, cum Leo cognomento Magnus (52) ad Imperii gubernacula sederet, D qua tempestate et Martyrius (53) rerum sacrarum erat administrator, splendido admodum apparatu

νδ'. Πολλοὶς οὕτω γοῦν καὶ μεγάλοις ὁ Συμεῶν κατορθώμασι διαπρέψας, καὶ ὅλα ἔτη βιώσας ἐξ καὶ πενήκοντα, λυθέντος αὐτῷ τοῦ συνδέσμου, πρὸς τὸν ἐρώμενον διαδάνει, καθαρώτερον αὐτῷ προσομιλήσων καὶ συνεσόμενος. Ἦλθες δὲ ῥεούσης ἀνθρώπος εἶναι, τοῖς ἐπὶ γῆς τῆνικαῦτα πιστεύεται, μὴ πώποτε τοῦτο πρότερον παρ' αὐτοῖς νομισθεὶς διὰ τὴν τῶν πόνων ὑπερφυῆ καρτερίαν, καὶ τὰ τοσαῦτα τῆς ἀρετῆς κατορθώματα. Διέστη μὲν τοῦ σώματος, ὁ καὶ προτοῦ τὰ τοῦ σώματος ἀρνησάμενος, καὶ τῷ μὲν πνεύματι τὰ οὐράνια περιεπόλει, ἀγγελιακτικῶς τε συνην λαμπρότησι, καὶ περὶ αὐτὸ τὸ πρῶτον, ἐφετὸν ἀνεστρέφετο. Τὸ οἶμα δὲ αὐτῷ καὶ ψυχῆς ἔρημον καὶ ἄπνον καταλειφθέν οὐδὲ οὕτω τῶν συνήθων ἀποστῆναι ἤθελεν ἄθλων, οὐδὲ τῇ γῆ κατακλιθῆναι, τοῦ οὐλοῦ βραχὺ τι διαναπαύσασθαι· ἀλλ' ἔμεινον ἔτι ἐπὶ τοῦ στύλου ἐστῶς, ὄρθιον χαρακτηρίζον τὸν ἀθλητὴν.

νε'. Ἐπειδὴ δὲ εἰς χοῦν ἐλεπτῶθη καὶ τῇ γῆ τὸ δάνειον διελύσατο, οὐδὲ οὕτω τὸν ἐκείνου πηλὸν, οἷα δὴ πηλὸν ἄτιμον ὁ Δημιουργὸς περιετρεν· ἀλλὰ τάφῳ σεβασμῶς παραδοθεὶς, θαύμασι βρούει πολλοῖς· οὐ περὶ αὐτὸν δὲ τὸν τάφον τὰ θαύματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσοις ὁ θαυμάσιος ἐνδιατρίψας χωρίως, τοὺς ὑπὲρ φύσεως εἰς ἐκείνους ἠγωνίσαστο πόνους, καὶ ταῦτα ὡσπερ ἐπίδειξιν πρὸς ἄλλα τῆς τῶν θαυμάτων φιλοτιμίας ποιούμενα, θαυμάσιον πάντοθεν ταῖς χάρισι κομῶσι ταῖς θεαίαις.

νς'. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον, Λέων μὲν ὁ Μέγας ὀνομαζόμενος ἐπὶ τῶν τῆς ἀρχῆς καθίστατο σκήπτρων, Μαρτύριος δὲ τῶν ἱερῶν ἐπέβη φροντισίων, καὶ πανήγυρις λαμπρὰ ἡ τοῦ θεοῦ σώματος ἐκείνου

(49) Id quoque refertur in Theodoretii Philotheo, sed additum ab alio quopiam; cum mortuus sit ante Symeonam Theodoretus. Et abest in edit. Surii, ex interpretatione Alberici Longi.

(50) In exercitatione scilicet monastica. Vide quæ dicta sunt in præfat. § 3.

(51) In Theodoro habetur: « Non solum apud

loculos sanctarum reliquiarum, sed etiam apud summæ ejus virtutis et diuturnæ decertationis monumentum: magnam, inquam, illam et celebratam columnam hujus justæ et laudibus celebrandi Symeonis. »

(52) Cærenus anno Leonis 4, Christi 460 mortuum S. Symeonem scribit.

(53) Hic Martyrius anno 459 sedem Antiochenam

μετακομιδῇ ἀπὸ τῆς μάνδρας πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν ἤγετο, τῷ μὲν τῶν λαμπάδων φωτὶ στυγρὸν δεικνύσα τὸν ἥλιον, τῷ δὲ τῶν προπεμπόντων πλήθει, τῶν τε προϋπαντώνων, καὶ τῶν πάντοθεν ἐξ ἀπάσης ἡλιείας περιβρόντων, αὐτὸ τε τὸ ὄρος καὶ τὰς πεδιάδας στενοχωροῦσα. Παρῆν δὲ καὶ ὁ τῶν ἐψών ταγματῶν στρατηγὸς Ἀρδαβούριος, τοῦς περὶ αὐτὸν δορυφόρους φύλακας· τῷ λειψάνῳ ἐγκαταστήσας, καὶ τὴν ἐκεῖνον φυλακὴν μέγιστον κώλυμα ταῖς τῶν πόλεων ἐφόδοις ἐπιτείχισας· ἐπιλονεῖσκον γὰρ ἐνάστη τὸν ἄστυλιν τοῦτον θησαυρὸν προαπαράσασα παρ' ἐαυτῆ καταθεῖναι.

ϛ'. Ἐν ὀρήματι τοῖνον τοῦ ἱεροῦ σώματος φερόμενου, ὡς ἤδη κατὰ τὴν Μερὸν τὸ χωρίον ἐγένετο, ὅπερ ἐν δεξιᾷ εἰσιόντι τὴν Ἀντιόχειαν κεῖται, ἔσθη B περὶ αὐτὸν τὸ ὄχημα, καὶ τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰργετο πορείας. Ἐκπληξίς δὲ πάντας καὶ δέος εἶχε τῇ παραδόξῳ τοῦ ὀχήματος ἐπισχέσει· καὶ τις ἀνὴρ τῶν, ἃ πολλὰ κατ' ἐκεῖνο ἦν τὸ χωρίον, μνημάτων ἐξοραμβεῖς, δρόμον παρὰ τὴν ἱερὴν ἐχώρει σορὸν· ἄλλα τε περιπαθῆ βωῶν καὶ ὀλοφυρόμενος τοῦ μύσους ἐλεινώως ἑατὸν, ἀνεθῆναι τε τῆς μάστιγος ἔδειτο καὶ τῶν δεσμῶν· ἦν δὲ ἡ μάστιξ πονηρὸς πάλαι διλίμων ἐπιπηδίσσας αὐτῷ, εἰς νεκρὸν τι σῶμα γυναικὸς ἐνυδρίσταντι στρεβλώσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας εὐθὺς ἀλύτοις δεσμοῖς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διαστρέψας, καὶ τρόμον αὐτῷ ἐμπούσας, καὶ δεσμῶτην παρὰ τῷ τῆς ὑδρισμένης τάφῳ μέχρι καὶ τνηκῦτα κατέχων, καὶ συνεχῶς αὐτὸν ναταβάλλων τῆς χαλεπῆς ὡσπερ ὑδρεως ἐκείνης δίκας ἐκτίνοντα. M δὴ πάντων ἐλέλυτο παραδόξως τῇ σορῷ προσδραμῶν καὶ τὸ μὲν ὄχημα ἐκινεῖτο αὐτίκα, καὶ λαμπρότατα τὴν πόλιν εἰσῆει. ἡ δὲ τὸν ποθοῦμενον δέχεται, καὶ τοῖς αἰκείοις κόλποις ἐναποτίθεται πῆ ἐπιφανεστάτη τοῦ Κασσιανοῦ ἐγκλησίᾳ. Μικρῷ δὲ ὕστερον θείας ὄψεως ἐπιφοιτησάσης, ἱερὸν ἔτερον πλησίον ἰδρύεται· καὶ τὸ θεῖον ἐν αὐτῷ μετατίθεται λειψάνον. Ὁ γε μὴν τοῦ κακοῦ παρ' αὐτοῦ τὴν λύσιν εὐρῶν, οὐ μικρὸν ἐξ ἐκεῖνου μέρος εἰς ἀρετὴν ἐπιδύς, νεωκῶρος τοῦδε γίνεται τοῦ νεῶ, καὶ τὴν τοῦ βίου πρὸς τὸ βέλτιον μεταβολὴν, δικαίαν ἀμοιβὴν τῷ ἁγίῳ ἐκτίνει· ὃ καὶ μᾶλλον ποθεινότερον αὐτῷ ἦν, ἢ τοῦ ἱκέτου σωτηρία.

mutationem, justam mercedem sancto persolvit : poterat.

sacri corporis sanus ex mandra in urbem Antiochenam deportatum est. Mæstum quodammodo et tristein solem efficiebat luminum ingens copia, comitantium æque atque obviantium; et undequaque omnis ætatis eo confluentium multitudo montem ipsum et campos angustos reddebat. Aderat orientalisium copiarum dux Ardaburius, qui suos hastatos sacris reliquiis adhibens custodes, et illorum custodiam tanquam murum opponens, adversus urbium vicinarum incursum muniebat : singulæ enim civitates sibi sacrum hunc thesaurum præripere atque apud se collocare studebant.

57. Cum interea sacri corporis sarcina rheda delata ad eum locum (54) cui Meros nomen, qui Antiochiam venientibus ad dextrum latus situs est, pervenisset, currus subito immobilis stetit, atque ab eo quod in urbem ferebat itinere penitus arcebatur. Hæc inopinata currus retentio omnibus admirationem non minus quam terrorem iniecit. Vir quidam e monumento, qualia non pauca juxta locum illum erant condita, impetu egressus, magno cursu ad sacrum loculum ferebatur : et cum varios animi tumultus vociferans testaretur, tum scelera ipse sua miserabiliter lamentabatur; ad hæc vinculis et flagello solvi postulabat : porro flagellum, quo cruciabatur, erat dæmon malignus, qui olim in ipsum mulieris cadaveri petulanter vim inferentem, insilierat, statimque, manus illi insolubilibus vinculis constringens, et oculos sæde contorquens, tremoremque incutiens, vinctum jam inde juxta violatæ mulieris sepulcrum huc usque delinuerat, et tam insignis contumeliæ pœnas persolventem assidue opprimeus. Quibus vinculis mox ut ad loculum sacrum accurrisset, statim liberatus est: quo facto, currus illico motus est, et splendidissimo apparatu in urbem illatus, desideratum thesaurum proprio gremio suscepit, ac in illustri Cassiani ecclesia collocavit. Paulo deinde post divina visione superveniente, aliud templum in vicino loco ædificatum fuit, in quo sacra lipsana collocata sunt. Ille vero qui mali levamen ab ipso consecutus fuerat, non exiguo ab illo tempore in virtute progressu facto, fuit hujus templi ædituus, et vitæ in melius comenec ulla gratior supplicis ipsius salute accidere ei

CAPUT XV.

Reliquiæ a Leone imp. expetitæ. Templum in monte, in quo stetit.

νη'. Τῆς δὲ τῶν λειψάνων σοροῦ πάντα τόπον τοῖς D θαύμασι διαλαμβανούσης, ὁ τὴν ἀτοκράτορα Ῥωμαίοις διέπων ἀρχὴν, οὐ δὴ μικρῷ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, γράμματα πέμπει Ἀντιοχεῦσιν, ἐφ' οἷς τὸ τοῦ ἁγίου σῶμα πρὸς τὴν βασιλίδα πόλιν διακομίσαι.

adeptus, eam anno 471 dimisit ob seditiones Zenonis comitis et Petri Fullonis opera contra se excitatis.

(54) In altera Vita est Meros. Nam præter Meroen Æthiopiæ, ἔστι καὶ Μερὸν, inquit Stephanus, κατὰ

58. Cum deinde sacra urna omnem circa regionem miraculorum fama complecteretur, qui Romanum imperium administrabat, de quo paulo ante sermo incidit, ad Antiochenos litteras scribit, quibus sacri corporis exuvias ad regiam urbem asportari man-

ἀνατολᾶς τῆς περὶ Δάφνην Ἀντιοχείας. « Est et Meroe ad orientem Antiochiæ quæ ad Daphnen : » ita ille, qui alibi Daphnen ait esse « celeberrimum suburbium Antiochiæ versus orientem. »

dat. Illi contra supplicibus votis imperatorem ro- A
gant, ne urbem maximam et admirabilem, totias
jam cœlestem iram expertam, ac solo tenus fere
eversam, et in cineres redactam, tanto bono spoli-
et; ne eum inde tollat, qui et Dei iram avertere, et si-
stere flagella cœlitis inflicta soleat, quem pro mœ-
nibus omnibus (55), et muro, et armis sibi posuit.
Denique omnis spei caput ne auferat rogant: nam
ut non eos denuo divina vindicta comprehendat,
hostium tamen incursibus urbem munitione caren-
tem patere. His dictis imperator inductus (56),
Antiochenis communem thesaurum retinere per-
misit: qui licet apud illos esset reconditus, tamen
miraculis suis late omnia peragrabat loca, et pro-
prius cuique siebat thesaurus.

59. In montis vertice, in quo tam præclara cer-
tamina divinus Symeon perfecti, templum extruc-
tum est, quod ab utroque latere quatuor porticus
complectebatur, quas columnæ et secto lapide a
summo tecto sustinebant: huic subdialis aula multo
sole undique splendida interjacebat: in ea columna
illa quadraginta cubitorum visebatur, in qua ange-
licam illam vitam transegit. Porro in porticum
summitate fenestræ erant, per quas inferiora loca
diei lumen excipiebant. In illa igitur parte, qua ad
sinistram ingredientibus columna sita erat, stella
fulgebat, quæ cœlestia sidera splendore non minus
quam magnitudine obfuscabat: illa nunc occidebat,
nunc iterum oriebatur; et ad omnem fenestræ par-
tem lucidissime emicabat; ab iis qui præsentibus
ad terram accedere, eamque circumire vide-
batur, tamque ineffabili erat splendore et pulchri-
tudine, ut nihil ad miraculi magnitudinem posset
accedere, omnes spectatores ad divinas vere divino
Symeoni pangendas laudes provocaret, inde con-
jecturam facientes splendoris quo ipse magno
lumini astans perpetuo fruitur, atque a Trinitate
purius illustratus, uniusque ex unica divinitate
suscipiens radium, in Christo Jesu Domino nos-
tro, cui omnis gloria, honor et potestas in sæcula
sæculorum. Amen.

αὐτὴν ἐκ μιᾶς τῆς Θεότητος εἰσδεχόμενος, ἐν Χριστῷ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(55) Idem narrat Evagrius l. 1, cap. 13 et ratio-
nem hic allegatam clarius exponit: διὰ τὸ μὴ ὑπάρ-
χειν τεῖχος τῆ πόλει (πέπτωκε γὰρ ἐν ὄργῃ) ἡγά-
γομεν τὸ πανάγιον σῶμα, ὅπως ἡμῖν γένηται τεῖχος
καὶ ὀχύρωμα. Quod ita veritit Christophorus: «
Quoniam civitas mœnibus caret (imperatoris nam-
que furor ea diruit) sanctissimum Symeonis corpus
huc apportavimus, ut nobis et muri et munimenti
loco sit.» Verum illud πέπτωκε γὰρ ἐν ὄργῃ, *cor ruel-*

Οἱ δὲ δικαίως πρὸς αὐτὸν ποιοῦνται δεήσεις, μὴ
οὕτω μεγάλην πόλιν καὶ θαυμαστήν, ἔργον δικαίας
ὀργῆς γενομένην, γὰρ εἰς ἔδαφος καὶ κόνιν καταπε-
σοῦσαν, ἀγαθῶ τοσοῦτου κενῶσαι· μηδὲ τὸν περὶ
αὐτῆς ἐξίλασάμενον, καὶ τὴν ὄργην ἐπισχόντά, καὶ
τὴν μάλιστα στήσαντα, ὃν ἀπὲ περιβόλου παντὸς καὶ
τείχους καὶ ὀπλων ἔθηκεν ἑαυτῆ, τοῦτον αὐτὴν ζη-
μιῶσαι, καὶ τὸ τῶν ἐλπίδων κεφάλιον ἀφελεῖν. Εἰ
δ' οὖν, εἰ καὶ μὴ ὄργῃ Κυρίου καταλήφεται πάλιν
ἡμᾶς, ἔλεγον, εἰς γὰρ ἔλη πολέμιος, τὴν φυλακὴν
ἤδη ἀφρημένην. Τούτοις πεισθέντα τὸν αὐτοκράτορα
ἐπέμειναι Ἀντιοχεῦσι τὸν κοινὸν θησαυρὸν· ὃ δὲ εἰ καὶ
παρ' αὐτοῖς ἦν, ἀλλ' ἔχουρει διὰ πάντων τοῖς θαύμασι,
καὶ ἴδιος ἐκάστου πλοῦτος ἐγίνετο.

B
θ'. Τῆς μέντοι κορυφῆς τοῦ ὄρους, ἐν ᾧ τοὺς
μεγάλους ἐκεῖνους ὁ θεὸς Συμεὼν ἀθλοῦ διήκυσεν,
ἰδρῦμένον ἐφ' ἑαυτῆς τέμενος ἱερὸν φερούσης, σταυ-
ρὸς ἦν τοῦ εὐκτηρίου τὸ σχῆμα, τέσσαρσι στοαῖς
ἐφ' ἑκατέρῃ τῶν πλευρῶν διειλημμένο-. Τὴν δὲ
στοὰν λίθου ξεστοῦ κίονες ἤρειδον ἐφ' ὑψηλοῦ τοῦ
ὀρόφου. Καὶ τὸ μεταξὺ ὑπαιθερος ἦν αὐτῆ πολλῶ
περιλαμπομένη πάντοθεν τῷ ἡλίῳ. Ἐν αὐτῇ δὲ ὁ
στύλος ἐκεῖνος ὁ τεσσαρακοντάπηχυς ἴστατο, ἐφ' οὗ
τὴν ἀγγελικὴν ἐκείνην ἐποιεῖτο πολιτεῖαν. Ἐν γὰρ
μὴν τῇ τῶν στοῶν ὀροφῇ καὶ θυρίδες ἦσαν, δι' ὧν
τὰ ἔνδον τὸ τῆς ἡμέρας φῶς κατεδέχοντο. Κατ'
ἐκεῖνο τοῖνον τὸ μέρος, οὐπὲρ ἐν ἀριστέρῃ εἰσίδου
ὁ κίων ἴστατο, ἀστὴρ τις ἐξέλαμπε πολλῶ τῶν οὐ-
ρανίους ἀστέρας, κατὰ γὰρ τὸν τῆς λαμπρότητος καὶ
τοῦ μεγέθους λόγον, ἀποκορυπτόμενος, καὶ νῦν μὲν
δυσόμενος, νῦν δὲ ἀνάσχων, καὶ κατὰ πᾶν μέρος τῆς
θυρίδος εἰσπίπτων, ὑπὸ τῶν παρόντων ἐφαίνετο, τῷ τε
πρόσγεια φέρεσθαι, καὶ τὴν γῆν οἰοεῖ περιπολεῖν,
καὶ τῇ ἀμηχάνῃ ἐκείνῃ λαμπρότητι καὶ τῷ ἀλλεῖ
οὐδὲμίαν θαύματος ὑπερβολὴν καταλείπων, καὶ τοὺς
ὄρωντας εἰς θεῖον ἕμιον τοῦ θεοῦ ὡς ἀληθῶς Συ-
μεὼν ἐκκαλούμενος, ἅτε δὴ τῆς ἐχούσης αὐτὸν ἐν-
τεῦθεν στοχαζομένους λαμπρότητος, ἧς ἐκεῖνος ἀπο-
λαύει διηνεκῶς, τῷ μεγάλῳ Φωτὶ παρεστῶς, τῇ
Τριάδι τε καθαρώτερον ἐλλαμπόμενος, καὶ τὴν μίαν
Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πᾶσα δοξα, τιμὴ, καὶ ἀράτος

*runt enim in ira, non videtur mihi apte versum,
nec enim alibi ejus rei mentio fit. Rectius ad ter-
ram motum id referatur, uti apud Nicephorum habe-
tur: Πέπτωκε γὰρ ἐν ὄργῃ σεισμοῦ μεγάλου γεγε-
νημένου. « Corruit (murus) magno terræ motus
impetu. »*

(56) Aliquas tamen ejus reliquias deductas esse
Constantinopolim, patet ex Vita Danielis Strylitæ.

DE S. LUCIANO PRESBYTERO MARTYRE.

(Anno 312, Acta SS. Bolland. Jan. 7.)

§ I. — *Luciani sanctitas, doctrina catholica.*

Celebratur gloriosus hic martyr ac doctor 7 Januarii a Latinis, a Græcis nunc 15 Octobris, ut ex Menologio et Menæis patet, atque Anthologio a Clemente VIII approbato; olim vero eodem quo et obiit die 7 Januarii, ut liquet ex S. Chrysostomi sermone postridie Theophaniorum in illius laudem habito. De eo Usuardus: « Eodem die B. Luciani, Antiochenæ Ecclesiæ presbyteri et martyris, qui, satis clarus doctrina et eloquentia, passus est Nicomediæ ob Christi confessionem in persecutione Maximini; sepultusque est Helenopoli Bithyniæ. » Eadem fere de eo prædicant Bellinus de Padua, et Martyrologium Romanum, nisi quod non sub Maximino, sed sub Maximiano passum volunt; sub Maximino passum habent Beda et Ado excusi.

Prolixius ejus elogium ab actis, quæ infra dabimus, paulum discrepans, habet Notkerus, et mss. Adonis Martyrologia monasteriorum S. Laurentii Leodii et Lobtensis: « Et Nativitas S. Luciani Antiochenæ Ecclesiæ presbyteri, et martyris, viri doctissimi atque eloquentissimi, qui Nicomediæ ob confessionem Christi passus, et in quatuor partes dissectus est: quibus in singulis lapidibus ligatis, et in mare demersis, alia die Helenopoli Bithyniæ integrum corpus cum ipsis lapidibus inventum honorifice sepultum est. Quam urbem, cum prius Drepana vocaretur, in honorem ejusdem martyris Constantinus imperator instaurans, ex nomine matris suæ Helenopolim nuncupavit. » Eadem fere mss. Lætiense, et S. Martini Tornaci, ac Florarium. At mss. S. Martini Treviris et S. Mariæ Ultrajecti: « In Nicomedia Luciani presbyteri, qui in quatuor partes fractus, in mare demersus, integer inventus est. » Meminere quoque S. Luciani hoc die vetus Martyrologium Romanum, ms. S. Hieronymi, Wandelbertus, Maurolycus, Galesinius, aliique.

3. S. Hieronymus lib. *De scriptoribus ecclesiasticis*, cap. 77, ita S. Lucianum celebrat: « Lucianus vir disertissimus, Antiochenæ Ecclesiæ presbyter, tantum in Scripturarum studio laboravit, ut usque nunc quædam exemplaria Scripturarum Lucianæ nuncupentur. Feruntur ejus de fide libelli, et breves ad nonnullos epistolæ. Passus est Nicomediæ ob confessionem Christi, sub persecutione Maximini, sepultusque Helenopoli Bithyniæ. » Eadem fere Honorius Augustodunensis, c. 77, sed fallitur dum Nicomediæ Episc. fuisse scribit.

4. Duo de S. Luciano revocari in controversia possunt; primum, rectene senserit de fide orthodoxa, alterum, quo tempore obierit. Quod ad pri-

um attinet, quia id nostri non est instituti, singulorum SS. scripta expendere, dum constet eos in catholica fide esse mortuos atque in cœlitum numero ab Ecclesia censi, id verbo solum hic attingemus; præsertim cum id plenius acturum esse sciamus Petrum Halloix nostrum; cui eruditissimo viro precor ut multos Deus addere annos velit. Nam quæ edidit jam de Sanctorum scriptorum Ecclesiæ Orientalis rebus gestis volumina, tum sancto illi Lætiensium abbati Antonio Wingio mirifice probata, tum ab aliis viris eruditiss. ita laudari acto, ut neget se alium scriptorem majori legere animi voluptate, quidquid aliqui secus sentiant. Sed ad sanctum Lucianum revertamur.

5. Cum acerrime Sabellianorum errores confutaret Lucianus, ardore disputationis eo est protractus, ut paulo licentius in contrariam partem inclinasset, et cum illi personarum in Trinitate tollerent omne discrimen, ita ipse personas distinctisse visus sit, ut ipsam quodammodo separaret substantiam. Quod idem sancto Dionysio Alexandrino (de quo 17 Novemb.), adversus ipsum agenti Sabellium, evenerat. Et sicut Dionysio ab episcopis Libyæ exhibitum est negotium, adeo ut causam oportuerit ad Romanum pontificem deferri, à quo omni hæresis suspicione est absolutus; ita Lucianus eadem causa exagitatus, atque a tribus sibi invicem succedentibus episcopis Antiochenis, ab Ecclesia quoque ejectus est. Patet id ex epistola S. Alexandri Episc. Alexandrini, quam refert Theodoretus *Hist. eccles.* lib. 1, cap. 4, ubi ista leguntur: « Tum pestiferum studium Pauli Samosatani, episcopi Antiochiæ, qui concilio omnium ubique episcoporum atque adeo judicio Ecclesiæ ejectus est: cujus perversæ doctrinæ Lucianus successor factus, multorum annorum spatio, hoc est, tantisper dum tres episcopi, alius post alium, Ecclesiam illam rexere, exclusus ab Ecclesia mansit. » Dum vero scriptis libellis fidei suæ integritatem tueri conatur Lucianus, dolo Pancratii Sabelliani in manus venit persecutorum, et glorioso martyrio coronatus est.

6. Sed neque Hieronymus, neque alius quisquam aliter de eo scripsit, quam ut de viro egregie catholico. Ex discipulis tamen ejus quidam, ac fere antes idolatria maculati, in Arii sectam declinarunt: et suos Arius Collucianistas appellabat. Et Niceph. Callistus lib. II, cap. 5, tradit fidei formulam quamdam, Arianismum redolentem. « Luciano viro divino, et in sacris Litteris supra cæteros ap-

prime erudito a falso a quibusdam ascriptam, a ut amplitudine martyris suo scripto celebritatem vendicarent. Idem refert Sozomenus l. III, c. 3. Macedoniani quoque S. Luciano, ut sui erroris fautore, falso gloriabantur, ut ostendit S. Athanas. dial. 3, *De S. Trinitate*, qui tamen idem se credere, quod Lucianus, libere profitetur, et in synopsi sacrae Scripturae eum, ut a catholicorum partibus stantem, hoc illustri laudat elogio, agens de editione sacrorum voluminum, quae Lucianea appellatur. « Septima, inquit, et postrema sancti Luciani magni ascetae et martyris est, qui et ipse cum in praedictas versiones, et Hebraicos libros incidisset, et diligenter quae vel deerant vel ultra veritatem redundabant verba, inspexisset, ac suis quaeque locis correxisset; versionem hanc Christianis fratribus edidit: quae sane post ejus certamen et martyrium ejusdem sancti Luciani, quod sub Diocletiano et Maximiano tyrannis sustinuit, libro videlicet propria ipsius manu conscripto comprehensa, Nicomediae sub Constantino rege Magno, apud Judaeos in pariete armarii calce circumlito, ubi custodiae gratia posita fuerat, inventa est. » De hac eadem editione Hieron. epist. 107, quae est praefatio in librum Paralipomenon ad Chromatium: « Nam Alexandria et Aegyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem: Constantinopolis usque Antiochiam Luciani martyris exemplaria probat: mediae inter has provinciae Palaestinos codices legant, quos ab origine elaboratos, Eusebius et Pamphilus vulgaverunt: totiusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. » Pertractat haec pluribus Baron. tom. III *Annal.* ad an. 311, n. 2; itemque ad an. 318, n. 74 et seq. et in notis ad Martyrologium.

§ II. S. Luciani acta, tempus mortis.

7. Acta sancti Luciani ab antiquo auctore descripta insertaque Collectione Metaphrastae, et Latine edita a Lipomano ac Surio, a germana et scriptorum perpetua memoria commendata vocat Baronius ad an. 311, n. 3. His ex Rufini *Hist. eccles.* lib. IX, cap. 6, quaedam subjungemus. Nam quae ille, Eusebium interpretans et subinde amplificans, de persecutione post inducias sex mensium Christianis ex Galerii Maximiani Armentarii edicto indultas rursum a Galerio Maximino concitata cap. 2 e sequentibus quatuor commemorat, tam ea in ms. Ripatorii, et ms. S. Maximini Treviris, sub titulo Actorum sancti Luciani exstant, quam in codice Trevirensi verbis paulum a Rufini editione discrepantia. Nos ea solum transcribemus, quae proprie ad S. Lucianum spectant. Addeamus quae in Graecorum Menaeis et Anthologio de eo recitantur: ac demum nonnulla ex homilia sancti Joannis Chrysostomi in S. martyrem Lucianum, quae est 46, tom. III Operum ejus Graeco-Latine editorum a Frontone Ducæo.

8 De tempore martyrii ejus ista scribit Baronius in notis ad Martyrologium: « Hunc sub Maximino passum, Eusebius tunc vivens, ac gesta martyrum scribens, testatur lib. IX, cap. 5. Id ipsum S. Hierony-

mus *De scriptor. eccles.* in Luciano. Errore factum videtur, ut tam Metaphrastes quam Suidas eum sub Maximiano martyrio occubuisse dicant. Ast in *Annalibus* id visus est revocasse Baronius, ad an. 311, n. 3, scribens sub Galerio Maximiano, non autem Maximino, Maximiano VIII et Licinio coss. passum esse, priusquam edicto lato persecutionem idem imperator prohiberet. Idem asserit Dionysius Petavius noster *De doctrina temp.* lib. XIII. In eam sententiam inductus hic videtur, atque ipse etiam Baronius, propterea quod Eusebius, lib. VII, cap. 25, recensens celebriores martyres qui Diocletiani et Maximiani persecutione martyrii palmam adepti sunt, nondum commemorata ejusdem persecutionis inhibitione, Lucianum quoque inter eos recenset his verbis: « Ex martyribus vero Antiochenis, Lucianus ejus paraciae presbyter piis vitae institutis praestantissimus, qui Nicomediae ipso praesente imperatore, caeleste Christi regnum sermone primum per Apologiam, deinde rebus gestis palam praedicavit. »

9 Ast ipsius quoque Maximini persecutio non alia habita est ab ea quam illi olim suscitarent, licet circa Maximiani Armentarii obitum paululum intermissa: ut potuerit qui Maximini jussu trucidatus est, Maximiani persecutioni ascribi. Qua ratione explicare ipsi quoque coguntur, quod ex S. Athanasio supra n. 6 attulimus, qui occisum S. Lucianum scribit sub Diocletiano et Maximiano. Videtur ergo Lucianus postquam Antiochiae recruduit persecutio sub finem anni 311 comprehensus. Idque facile probabitur ei qui initium libri IX Eusebianae Historiae attente perlegerit. Ubi cum cap. 1 simulatae persecutionis remissionem narrasset, cap. 2 Theotegni fraudem, tertio nova edicta a Maximino lata, quarto conflictu Pilati acta recenset; ac quinto tantem caedes variis locis perpetratas, ac nominatim Silvani episcopi Emeseni, Petri Alexandrini ac Luciani commemorat. Ac de hoc quidem ista scribit Eusebius: « Lucianus item Ecclesiae Antiochenae presbyter, vir cum aliis rebus omnibus facile primus, tum continentia eximius, et in sacris disciplinis diu multumque exercitatus, ad civitatem Nicomediensium, in qua tum imperator commorabatur, deductus; cum coram urbis praefecto apologiam pro Christi doctrina, cujus patrocinium susceperat, recitasset, in carcerem conjectus est, ibique trucidatus. Tot mala et tam gravia brevi temporis spatio a Maximino (certo liquet ex antecedentibus et consequentibus, de Galerio Maximino, non de Armentario esse sermonem) virtutis et honestatis adversario, contra nos comparata erant: adeo ut haec posterior persecutio id temporis excitata, multo acerbior, quam prior, nobis videretur. » Haec Eusebius. Quae Baronius cum refutare non posset, ab Eusebio scripta negat, sed ab alio supposita.

10. De S. Petro Alexandrino agemus 26 Novemb. ubi Baronii argumenta expendantur, quae ad eum praecipue pertinent. At de Luciano manifeste probatur, non nisi sub Maximino recrudescente perse-

cutione interfectum esse. Nam, ut etiam Petavius et Baronius fatentur, Maximini jussu conficta sunt probrosa illa Pilati Acta : at qui ea refutavit, ut infra ex Ruffino dicemus, S. Lucianus; ergo non erat ante novam illam abortam a Maximino persecutionem sublatus e medio. Id argumentum qui convelli possit, non video; nisi forte cuiquam veniat in mentem, hæc a Ruffino esse conficta, sive supposita. Qua ratione quidlibet negari poterit. Nicephorus quoque *Hist. Eccles.* lib. vii, c. 27, diserte hæc sub Maximino gesta tradit; licet cap. 16, Eusebium secutus, cum illustres martyres Diocletiani et Maximiani persecutione occisos recenset Lucianum, quoque iis adnumerarit.

11. At de his satis. Agunt de S. Luciano, præter citatos citandosque in Notis, Vincentius Belvac. lib. xiii, cap. 43 et 44; Petrus de Natal., corrigendus tamen, dum sub Maximiano passum scribit tempore Antheri papæ (S. Antherus sub Julio Maximino an. 326 occisus est, ut 3 Jan. diximus); S. Lucianus sub Galerio Maximino an. 312, cum Romæ sederet S. Melchiiades, de quo 10 Decemb. Meminit Luciani Marianus Victorius schohis in epist. 107 S. Hieronymi, Cornelius Grasius, tom. I, de Vitis SS. Acta ejus Belgice edidit Heribertus Rosweidus noster; Italice aliquanto copiosius Gabriel Flamma; Gallice Renatus Benedictus perquam accurate. Ejus denique meminit auctor Commentariorum in Job, quæ Origeni tribuuntur; licet vel inde pateat illius non esse, quippe qui diu ante Lucianum obierit: aut certe a librario quopiam

hæc adjecta sunt, et quidem (ut videtur) Latino. Hic porro quisquis demum sit, ita scribit lib. II in Job circa medium: « Ita consummatus est beatus atque gloriosus Lucianus, lucidus vita, lucidus et fide, lucidus etiam tolerantiae consummatione. Ob hoc enim Lucianus cognominatus est, tanquam lucidus, aut proprio lumine sibi folgens, aut aliis lucens. Hic namque beatus duodecim diebus supra testas pollinas extensus, tertia decima die est consummatus. » Quid sint testæ pollinæ, me latet. Baronius habet testas multas, veluti ὄστρακα πολλά scriptum esset ab auctore. Quid si testarum pollines interpretemur, sive testas pollinis instar comminutas?

12. S. Luciani in Galliam translatas esse reliquias, testatur in Martyrolog. Gallicano Andreas Saussayus, ita scribens: « Natalis sancti Luciani Antiocheni presbyteri et martyris, doctrina, eloquentia et sanctitate clarissimi, qui Nicom. edicæ sub Maximino Cæsare ob Christi confessionem passus, et in quatuor partes dissectus est: quibus singulis lapidibus alligatis, et in mare demersis, postridie in Helenopoli Bithyniæ integrum corpus cum ipsis lapidibus inventum est, fideliumque summa cum veneratione sepultum. At decursis aliquot inde sæculis id ex Oriente susceptum Carolus Magnus Arelatum detulit, ædificataque in ejus honorem ecclesia illic honorifice recondidit per Turpinum archiepiscopum Remensem: qua ex re Arelati festiva hodie tanti martyris ex avito more colitur memoria. »

BΙΟΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ.

VITA ET MARTYRIUM

SACROSANCTI MARTYRIS LUCIANI.

(Græca descripsimus ex ms. codice Coisliliano n. 145, sæculi x. EDIT. PATR.)

CAPUT I.

S. Luciani patria, virtutes, eruditio.

α'. Σαμόσατα πόλις τῆς Συρίας ἐστίν, Εὐφράτης δὲ τῆ πόλεως παράρρεται, πατρὶς ἡ πόλις Λουκιανοῦ. Οὗτος τῶν εὖ γεγενημένων ἀνὴρ, ὡς ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος διδάξει. Γεννήτορες Χριστιανοὶ τῷ ἀνδρὶ σπουδῆ τῆς γεννήτορος Λουκιανὸν ἐκ πρώτης τριχὸς τῆ θεοσε-

Samosata (1) est civitas Syriæ, quam præterfluit Euphrates. Ea civitas fuit patria Luciani, ubi fuit honesto loco natus, ut hæc docebit quæ, de eo tractabit, oratio. Parentes ejus erant Christiani. Magnam autem studium fuit parentibus, ut Lucianum

(1) Samosata ad dextram ripam Euphratis, ubi hic ponte lapideo stratus erat, in Comagene Syriæ

provincia, Monologium habet ex Antiochia Syriæ ortum fuisse S. Lucianum.

ab ineunte ætate in religione et erga Deum pietate instituerent. Ambo vero e vivis excedentes, eum relinquunt puerum duodocim annos natum. Is autem, hac sola veluti consolatione inventa, propter jacturam parentum confugit ad divinum quoddam tempus, omnibus suis divitiis distributis pauperibus, et in prima ætate cum Macario, qui habitabat Edessam (2), et sacros Libros interpretabatur, congressus et versatus, quidquid erat in eis pulcherrimum, pauco tempore collegit.

2. Et cum primum quidem accessisset ad lavacrum regenerationis, per aquam et spiritum regeneratus, declinavit ad vitam monasticam (3): deinde cum ei visum esset, a vino et obsoniorum esu omnino abstinere, statim tanquam ex carceribus depugnabat adversus omnes carnis voluptates. Seipsum autem formans jejuniis, se ad hanc firmam et stabilem deduxit consuetudinem, ut nona hora semel in die cederet. Erant autem ei etiam quidam certi dierum ambitus, in quibus tota hebdomada permanebat jejunos. Plurimum autem vitæ suæ tempus impendebat precibus et lacrymis. A scurrilitate et risu tantum aberat, quantum judicabat ea esse vere ridicula. Contra autem eos qui lugebant studebat imitari, et existimabat esse dignos beatitudinibus. Silentium autem amplexus, et assiduæ deditus meditationi, videbatur semper cogitabundus et tristitia plenus iis qui ad eum accedebant, etiamsi spiritu in se perpetuo exsultaret et lætaretur. Si quando autem verbum ei ex ore visum esset emittere, divinæ Scripturæ erant id quod loquebatur. Tantus enim earum divinus amor ipsum ceperat ut vix somnum vellet capere propter continuam earum meditationem. Si quando autem corpus volebat modicum requiescere, non absque intensa oratione, nec sine calidis lacrymis et genium flexione somnum sumebat. Sed hæc quidem, dum puerilem adhuc ageret ætatem, a sancto recte gesta sunt.

3. Postquam autem ab ea jam excessit, et cœpit esse adolescens, carnem quidem nullam cum spiritu agitantem seditionem reddidit per sancti Spiritus operationem; quibusdam autem quæ sunt ad esum valde exilia, corpus reficiebat, adeo ut multos dies solo pane vesceretur, et ne pane quidem pluribus, sed iis quæ eo erant ad alendum magis exilia. Aqua autem erat ei potus suavissimus. Nonnunquam autem abstinere etiam ab usu ignis.

4. Cumque sic pervenisset ad omnem humanam virtutem, fuit cito clarissimus omnium sui temporis. Seipsum ergo tradit Ecclesiæ Antiochenæ; et cum processisset ad sacerdotium, constituit illic maximum ludum litterarium (4), iis qui ubique

βελὰ ῥυθμίζεσθαι· καὶ τελευτήσαντες ἄμφω νέον αὐτὸν καταλείπουσιν ἔτος που δωδέκατον ἄγοντα. Ὁ δὲ μόνην ὡσπερ παράκλησιν ἐπὶ τῇ τῶν γονέων ἀποβολῇ τὸν Θεὸν εὐρηκῶς, εἰς τινα θετον κίττα φεύγει νῆον, πάντα τοῖς πεποιμένοις τὸν πλοῦτον διανεμάμενος, καὶ παρὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν μακαρίῳ τινὶ τὴν Ἐδεσσαν οἰκοῦντι, καὶ τὰς ἱεράς διερμηνεύοντι βίβλους ἀνδρὶ συγγενόμενος, πᾶν δ' τι κέλυστον ἐν ταύταις ὑπῆρχεν ἐν ἀλίγῳ χρόνῳ συνέλεξε.

β'. Καὶ πρῶτα μὲν τῷ τῆς παλιγγενεσίας λουτρῷ προσελθὼν, δι' ὕδατος τε καὶ πνεύματος ἀναγεννηθεὶς, πρὸς τὸν μοναδικὸν ἀπέκλινε βίον· ἔπειτα δόξαν αὐτῷ τοῦ οἴνου τε καὶ τῆς ὀσφοφγίας εἰς τέλος ἀπέχεσθαι, εὐθὺς ὡσπερ ἐκ πρώτης γραμμῆς πρὸς ἡδονὰς πάσας τὰς τῆς σαρκὸς ἀπεμάχετο· νησιείας δὲ τυπῶν ἑαυτὸν εἰς ἔθους ἤγαγε πῆξιν κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀπαεὶ τῆς ἡμέρας σιτέζεσθαι. Ἦσαν δὲ καὶ τινες αὐτῷ ἡμερῶν περιόδοι, ἐν αἷς καὶ ὅλη τοῦτον εἶχεν ἡ ἑβδομάς. Τὸν γὰρ μὴν πλείονα τῆς ζωῆς χρόνον προσευχῆς καὶ δακρυσιν ἔνεμεν· εὐτραπείας μὲν οὐκ τοσοῦτον ἀπέτρεχε καὶ γέλωτος, ὅσῳ ταῦτα καὶ γελῶτων ἀληθῶς ἔκρινεν ἕξια. Τούτων δὲ τοὺς πενθούοντας καὶ ζηλοῦν ἔσπευδε, καὶ μακαρισμῶν ἀξίους ἤγειτο· τὴν δὲ σιωπὴν ἀσπαρόμενος, καὶ τῇ συνεχεῖ μελέτῃ προσκειμένος ἐπὶ συνουσίας ὠρατο ἀεὶ, καὶ κατηφέας πλήρης τοῖς παραβέλλουσιν, εἰ καὶ τῷ πνεύματι διὰ παντὸς ἐν ἑαυτῷ ἠγγαλλιατο καὶ ἔχαιρεν. Εἰ δὲ ποτε καὶ ῥῆμα δόξειεν αὐτῷ προέσθαι τοῦ στόματος, αἰ θεῖαι Γραφαὶ τὸ λαλούμενον ἦν· τοσοῦτος γὰρ αὐτῷ θεὸς τούτων ἔρωσ ἐνέσκηψεν, ὡς μηδὲ ὕπνου σχεδὸν θέλειν τῇ περὶ ταύτας διηνεκεῖ μελέτῃ μεταλαμβάνειν· εἴ ποτε δὲ τὸ σῶμα τὰ μέτρια διαναπαύσειν ἠθούλετο, οὐκ ἄνευ προσευχῆς ἐκτενοῦς, οὐδὲ ἄνευ θερμῶν δακρῶν, καὶ γονάτων κλίσεως ὕπνου μετεῖχεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρώτην καὶ παιδικὴν ἄγοντι τὴν ἡλικίαν τῷ ἀλίγῳ κατῴρωτο.

γ'. Ἐπεὶ δὲ ἤδη ταύτην τῆ ὑπερέβη, καὶ εἰς νεανίσκουσ τελεῖν ἤρξατο, ἀσπασίαν μὲν τὴν σάρκα τῷ πνεύματι τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρεστήσατο· τοῖσι δὲ τῶν εἰς βρώσιν λεπτιῶν τὸ σῶμα συνίστη, ὡς ἐφ' ἱκαναῖς ἡμέραις ἄρτων μόνῳ κεχρῆσθαι, καὶ μηδὲ ἄρτων τὰς πλείουσιν, ἀλλὰ τινὶ καὶ τούτου πρὸς τροφήν λεπτοτέρῳ. Ὑδωρ δὲ αὐτῷ ποτὸν ἡδίστον· ἔστι δὲ οὗ καὶ τῆς τοῦ πυρὸς ἀπέχετο χρήσεως.

δ'. Καὶ οὕτως εἰς ἅπαν τῆς κατ' ἀνθρώπον ἀρετῆς ἀφικόμενος τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ τάχιστα πάντων ὑπῆρχεν ὀνομαστότατος. Τῇ οὖν Ἀντιοχείων ἐκκλησίᾳ φέρων ἑαυτὸν δίδωσιν, καὶ εἰς Ἱερωσὺνην προβάς, διδασκαλεῖτον μέγιστον ἐκεῖ συνεστήσατο, τῶν ἁπάν-

(2) Edessa urbs Mesopotamiæ, haud procul Samosatis.

(3) De monachis, ritumque illos consecrandi antiquis illis temporibus, priusquam cœnobis publice constituerent, consuli posset, c. 6 *Hierarchiæ ecclesiasticæ* S. Dionysii, et Balthazaris Corderii nostri in illud Animadversio; notatio item Petri Hal-

loix nostri in cap. 7 Vitæ ejusdem S. Dionysii a se editæ.

(4) Scholas olim, præsertim sacra catecheseos, a Christianis doctoribus aperiri solitas, constat ex Eusebio, Baronio, Petro Halloix t. II *De vitis scriptorum*, in Pantæno, et hic num. 1, Macarii Edesseni exemplo.

ταχοῦ σπουδαιοτάτων, ὡς αὐτὸν ἀλλαχθεὶν ἄλλω A
ἀφικνουμένων. Ἦσκητο δὲ τὴν ὄξυγραφίαν, καὶ τὸ
ἐκεῖθεν αὐτῷ πορίζομενον, ἅμα μὲν ἐαυτῷ πρὸς τρο-
φήν, ἅμα δὲ καὶ τοῖς πέντησιν ἐχορήγει· καὶ γὰρ εἰ
μὴ πρὶν ἢ τροφῆς οὗτος μεταλάβοι. ἕτεροι τοῦ ἀπὸ
τῶν αὐτοῦ χειρῶν βίου μετάσχοιεν, ἀδικίαν τὸ πρᾶ-
γμα ἐτίθετο. Οὗτος οὖν καὶ τὰς ἱερὰς βιβλους ἰδὼν
πολὺ τὸ νόθον εἰσδεξαμένας, τοῦ τε χρόνου λυμνηνα-
μένου πολλὰ τῶν ἐν αὐταῖς, καὶ τῆς συνεχούς ἀφ'
ἐτέρων εἰς ἕτερα μεταθέσεως, καὶ μέντοι καὶ τινων
ἀνθρώπων πονηροτάτων οἱ τοῦ Ἑλληνισμοῦ προ-
εστῆκεσαν, παρατρέψαι τὸν ἐν αὐταῖς νοῦν πειρα-
σάμενων, καὶ πολὺ τὸ κίβδηλον ἐν ταύταις διασπει-
ράντων, αὐτὸς ἀπάσας ἀναλαβὼν ἐκ τῆς Ἑβραϊδος
ἀνευέωστο γλώττης, ἦν καὶ αὐτὴν ἠκριθωκῶς εἰς
τὰ μέγιστα ἦν, πόνον τῇ ἐπανορθώσει ὅτι πλεῖστον B
εἰσενεγκάμενος. Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ καθαρότητα
τῶν θεῶν δογμάτων, τίς ἂν ὑφ' ἐτέρου τῶν κατ'
ἐκεῖνον τὸν χρόνον γενομένων ὑπὲρ τοῦτον εὔροι φυ-
λαττομένην ;

CAPUT II.

S. Luciani comprehenditur. Puerorum constantia.

ε'. Ἐπειδὴ δὲ Μαξιμιανὸς ὁ Βασιλεὺς ἐλύττισε
κατὰ τῆς Ἑκκλησίας τοῦ Χριστοῦ λύσαν ἀμήχανον,
ῥῆον οἰόμενος ἐξ ἀνθρώπων θέσθαι τὸ τῶν Χριστιανῶν
ὄνομα, εἰ τοὺς ἐν πᾶσιν ἀκροτάτους ἐκποδῶν
δυναθεῖται ποιήσασθαι, ἐπέθετο μὲν περὶ τοῦ ἀνδρός,
ἅτε πολλῆς πανταχοῦ περὶ αὐτοῦ τῆς φήμης διαθε-
οῦσης· δεινὸς δὲ αὐτὸν ἔρωσ εἰσῆλθε τὸν ἄνδρα χει-
ρωσασθαι. Καὶ πέμπει δὴ τοὺς χειρὶ συλληφένους·
ὁ δὲ μαθῶν, οὐκ αὐτόμολος εἰς τὸν κίνδυνον ἦν,
ἀλλὰ οἷά φυλακῆς ἐποιεῖτο καὶ ἀσφαλείας μηδὲν, τό-
γε εἰς αὐτὸν ἦγον ῥιψοκίνδυνον ὑπομεῖναι δόξαι,
μηδὲ τὴν Ἑκκλησίαν μεγάλην τὴν ἐφ' ἐαυτῷ κατ-
ύφειαν προσενῆσαι. Ἀσφαλῆς γοῦν εἰς δύναιμιν ἦν,
ὡς τοῦτο καὶ τοῦ Κυρίου πεποιηγότες τε καὶ διαλε-
ξαμένου, καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ὁμοίως. Καὶ δὴ
τῆς πόλεως ὑπεκτάς ἐπ' ἀγροῦ τιнос ὑπῆρχε κατα-
κρυπτόμενος. Παγκράτιος δὲ τις τῆς αὐτῆς Ἀντιο-
χείας, τὴν μὲν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἔχων, τῆς δὲ
Σαβελλίου ὑποφρονήματι ὑπεννηγεμένος, ἐκ πολλοῦ
τῇ τοῦ ἀνδρός δόξῃ διαδυσκαίνων, προδίδωσιν αὐτὸν
τοῖς ἀναζητοῦσιν.

ς'. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τὴν Νικομηδείαν ἤγειτο τεθνή-
ξομενος· ἐκεῖ μὲν γὰρ ὁ Μαξιμιανὸς ἦν, πολὺς δὲ
καὶ παντοδαπὸς ἐγένετο φθόνος τῶν τὸν Χριστὸν ἀρ-
νεῖσθαι μὴ βουλομένων. Καὶ τοῦτο μὲν, Ἀνθιμον
τῆς αὐτῆς ὄντα Νικομηδείας ἐπίσκοπος ἀνελὼν ὁ Μαξι-
μιανὸς περὶ παραδέδωκεν· τοῦτο δὲ Πέντρον τὸν τῆς
Ἄλεξανδρείας ἔγορον· τοῦτο δὲ, πολλοὺς ἀγαθοὺς
τε καὶ γενναίους ἄνδρας. Καὶ εἰς τοσοῦτο προέβη
τῆς ἐπὶ τούτοις ὠμότητος, ὥστε καὶ μὴ παιδῶν νη-
πίων κομιδῇ φέβεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀναίρειν·

(5) Sabellius tollebat personarum in sanctissima
Trinitate discrimen, unde sequebatur, Patrem quo-
que incarnatum esse et passum ; ad hæc materiam
iugentiam asserebat. Quæ fusius tradit Baronius
tom. II. an. 280, n. 61 et seq.

erant studiosissimi, aliunde ad ipsum acceden-
tibus. In celeriter autem scribendo erat exerci-
tatus, quod ex eo acquirebat, simul quidem et
sibi ad alimentum, et pauperibus suppeditabat.
Etenim nisi, priusquam ipse cibum sumeret, alii
victus, quem manibus quærebat, essent partici-
pes, iniquum esse ducebat. Is ergo cum vidisset
sacros Libros esse valde adulteratos, cum et
tempus multa in eis corrupisset, continuaque ab
aliis in alia translatio, et quidam homines sceler-
ratissimi, qui gentilitati præerant, conati essent
pervertere eorum intelligentiam ; ipse omnes
rursus sompsit, et ex lingua renovavit Hebraica,
quam ipsam quoque sciebat accuratissime, in eis
corrigenendis plurimum laboris conferens. Porro
autem divinorum quoque dogmatum puritatem
quis ab alio ex iis qui fuerunt illo tempore, mel-
lius quam ab ipso fuisse servatam invenerit ?

5. Cum autem Maximianus imperator maxima
quodam rabie esset percitus adversus Christi Ec-
clesiam, conareturque Christianum nomen delere
ex hominibus, eos qui erant summi inter omnes,
longissime removeere studens, de illo quidem au-
dit, ut de quo magna fama pervaderet in omnes
partes : magnum vero eum incessit desiderium
illum in suam redigendi potestatem. Mittit igitur
qui eum comprehenderent. Ille vero cum id resc-
civisset, non se sua sponte conjecit in periculum,
sed diligenter cavebat, quantum in eo situm erat,
ne videretur temere adire pericula, neque Eccle-
siae propter se magnam afferre tristitiam. Sibi
ergo cavebat pro viribus, utpote quod hoc quoque
Dominus fecisset, et dixisset, et ejus discipuli
similiter. E civitate itaque excedens, in agro
quodam latebat. Pancratius autem quidam Anti-
ochenus, qui presbyteri quidem erat honorem
assecutus, idem vero sentiebat quod Sabellius (5),
jam diu ante illius gloriæ invidens, ipsum prodit
iis qui quærebat.

6. Et ille quidem Nicomediam ducebatur mori-
turus. Illic enim erat Maximianus, qui magnam et
omne genus cædem faciebat eorum, qui Christum
non volebant negare. Nam et Anthimus (6), qui erat
episcopus ejusdem Nicomediæ, interfectum igni
tradidit, et Petrum antistitem (7) Alexandriæ, et
multos alios præclaros et fortes viros. Quinetiam ad
tantam processit sævitiam, ut ne infantibus quidem
parceret, sed ipsos quoque interimeret ; quoniam
nec poterat quidem eis persuadere, ut gustarent ea

(6) De S. Anthimo episcopo Nicomediensi et
martyre agemus 27 April.

(7) S. Petri Alexandrini episcopi vitam dabi-
mus 26 Novemb. ubi de tempore cædis ejus age-
mus.

quæ sacrificabantur dæmonibus. Non enim persuadebat, sed resistebant pueri, aperte corroborati a quodam, quod sub aspectum aperte non cadebat, auxilio, ad maxis arguendam dæmonum, et eorum qui eis inserviunt, non solum improbitatem, sed etiam imbecillitatem: siquidem apertæ erat imbecillitatis, non posse firmam ac validam suam redere sententiam, maxime cum omnia cuperent, et omnia experirentur. Fuit autem maximum auxilium iis, qui considerate et ex iudicio decertabant, puerorum ad mortem usque fortitudo et constantia, ut qui erubescerent, si cernerentur pueris inferiores, rebus gravibus et asperis illatis, sicut illi, non resistentes. Quicumque autem rursus frangerentur periculis, iis puerorum perpressiones afferebant reprehensionem, quod non tam propter malorum gravitatem, quam propter animi mollitiam, eos victo fuisse appareret. Sic nihil temere, nec absque optima ratione neque est, neque fuit, neque unquam fuerit eorum quæ a Deo conceduntur et ejus providentia: quomodo tunc multa quidem varia et multiplicia evenerunt in pueris. Ex quibus omnibus unum narrabo, quod est maxime dignum ut mandetur memoriæ. Sic enim habet:

7. Maximianus cum duos quosdam pueros genere fratres, illustri loco natos, curasset sistendos; primo quidem conabatur eos quibusdam promissis inescare, quibus existimabat pueros maxime illiciendos; postea jussit eis efferi ex iis, quæ erant apud ipsum, sacrificiis, et quæ videntibus pueris sacrificaverat, ut et gustarent, et nullis malis afficerentur. Illis autem aversantibus, et desistentibus, et ut poterant, lingua eis balbutiente dicentibus, quod non sic didicissent a parentibus, sed alius esset modus quo ii utebantur; minatus est, ab ira mutatus, quin etiam variis eos affecit verberibus. Cum vero pueri fortiter resisterent, et nullo modo cederent eos utique divina roborante virtute; quidam e sophistis, qui illic aderat simul cum imperatore, et ad hæc eum maxime incitabat et inducebat, pollicitus est se statim effecturum ut ipsi comederent. Ridiculum enim esse dicebat, si a pueris adhuc balbutientibus viderentur superari Romanorum imperatores. Tale quid ergo machinatur: cum sinapi quamdam acutissimam et toleratu difficillimam excogitasset confectionem, eorum quidem caput pilis nudavit; cum autem medicamenti id, quod erat crassissimum, illivisset, ut ex majore materia, repentina et major simul virtus profundum penetraret, in igne accensum eos intulit balneum. Hoc in loco pueri, cum voluti quodam fulmine icta essent eorum capita, hæc ipsa hora fuerunt inclinati ad solum usque. Nec multo post eadens eorum ætate minor prior est mortuus, cum non potuissent resistere magnitudini flaminæ accensæ in calvaria. Cum autem alter vidisset fratrem cecidisse, quam maxima potuit voce bona verba est effatus, fratris exsultans victoria, cumque amplexus est et osculatus, et eum proclamavit victorem, assidue exclamans: Frater mi,

διότι μὴ δυνατὸς ἦν πείθειν αὐτοὺς ἀπογεύεσθαι τῶν τοῖς δαίμοσι θυομένων. Οὐ γὰρ ἐπειθεῖν, ἀλλ' ἀντετιχόν οἱ παῖδες ὑπὸ τίνος ἐπιδηλώως ἀοράτου βροθίας νευρούμενοι, πρὸς ἕλεγχον μείζονα τῆς τῶν δαιμόνων καὶ τῶν τούτοις ὑπηρετούμενων οὐ πονηρίας ἤδη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσθενείας· εἴπερ ἐμφανοῦς ἀσθενείας ἦν τὸ μὴ δύνασθαι κυρεῖν ἐπιδειξάαι τὴν ἐκυτῶν γνώμην πάντα προθυμομένους, ἄλλως τε, καὶ πᾶσι τὴν πείραν προσάγοντας· καὶ μὲν δὴ καὶ βοήθημα μέγιστον ἐγένετο τοῖς ἐκ λογισμοῦ καὶ κρίσεως ἀγωνιζομένοις ἢ τῶν παιδῶν ἄρχι θανάτου καρτερία καὶ ἔνστασις, ἐν ἀισχύρῃ ποιουμένοις, εἰ παιδῶν ὀφθεῖν ἠέτους τῆ τῶν δεινῶν ἐπαγωγῇ ὡς ἐκείνοι μὴ ἀνθίστάμενοι. Ὅσοι δὲ πάλιν πρὸς τοὺς κινδύνους ὀκλάσειαν τούτους εἰς κατηγορίαν ἐτέλει τὰ τῶν παιδῶν παρήγημα, ὡς οὐχὶ βαρύτητι τῶν δεινῶν μάλλον, ἢ χαλαρότητι λογισμῶν οἰκείων, τῆς ἤτταν ὑπομεμενηκίτες φανείσαν. Οὕτως οὐδὲν εἰκατον οὐδὲ λόγου τοῦ κρατίστου χωρὶς οὔτε ἦν, οὔτε ἔστιν, οὔτε μήποτε γέννηται τῶν ὑπὸ Θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ προνοίας συγχωρουμένων· ὡς περ οὖν καὶ τότε ποικίλα μὲν καὶ ἄλλα περὶ τούδ παῖδας ἐγένετο πάθη· ἐν δὲ, ὃ καὶ μνήμητις ἔστι μάλιστα ἄξιον, διηγήσομαι. Ἔχει γὰρ ὡδε.

ζ'. Ὁ Μαξιμιανὸς δύο τινὰς παῖδας ἀδελφοὺς τὸ γένος τῶν λαμπρῶν γενομένων, παραστησάμενος τὰ πρῶτα μὲν ὑποσχέσασθαι τισὶν ἐπεχειρεῖ δελεάζειν, ὅσας ᾤετο παισὶν ὅτι μάλιστα γενήσεσθαι ἐπαγωγότατας· καὶ προσφέρειν ἐκέλευεν αὐτοῖς τῶν παρ' αὐτῷ θυμάτων, ὧν ἐπ' ὀφθαλμοῖς τῶν παιδῶν θύσας ἦν, ἐφ' ᾧτε ἀπογεύασθαι, καὶ κακῶν ἀπαθεῖς μεταναί. Τῶν δὲ ἀποστρεφομένων τε καὶ ἀνακλιόντων, καὶ ὡς ἠδύνατο φασκόντων τῆς γλώσσης αὐτοῖς· ἔτι ψελλιζομένης, καὶ ὅτι οὐχ οὕτως παρὰ τοῖς ἐκυτῶν πατράσιν μεμαθηκότες εἶησαν, ἀλλ' ἕτερος εἶη τρόπος ὃ παρ' ἐκείνους τελοῦμενος, ἠπειλεῖ μεταβαλλόμενος αὐθις, καὶ δὴ καὶ προσῆγεν αὐτοῖς ποικίλας αἰκίας. Ὡς δὲ καὶ πρὸς ταύτας οἱ παῖδες ἀπομαχόμενοι ἴσταντο, καὶ οὐδαμῶς ἐνεδίδουσιν τῆς θείας αὐτοῦ δῆπου βωνοουσίας δυνάμεως· τῶν τις σοφιστῶν ἐκεῖθι τῷ βασιλεῖ παρῶν ὃ πρὸς τὰ τοιαῦτα μάλιστα παρορμῶν τε καὶ ὀφηγούμενος, αὐτὸς ὑπέστη παρκαυθίσαι αὐτοὺς κατάτρυκα βρώσεσθαι παντὸς τοῦ προσφερομένου· καταγέλαστον γὰρ εἶνα παιδῶν ἔτι ψελλιζομένων φανεῖν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς ἤτους γενόμενοι. Μηχανάται τῶν τοιούτων δ' ἀνάγκη τινὰ σκευὴν οὐστᾶτην καὶ δυσκαρτέρητοι ἐπινοήσας, ἐψίλωσε μὲν αὐτοῖς τὰς κεφαλὰς τῶν τριχῶν· τοῦδε φαρμάκου πεχυτάτον ἐπιπλάσας, ἦν ἐκ πλ. ἰόνος τῆς ὕλης ἀθρόα καὶ πλείων ἢ δύναμις ἢ τοῦ βίθους καθ' ἅπτομένην, εἰς πυριφλεγῆς εἰσεκόμισε βαλαντιον. Ἐνταῦθα δὲ οἱ παῖδες ὡς περ τιμὴν πρῶτην τὰς κεφαλὰς βλαβέντες αὐθωρῶν συνεκάρπησαν μέχρις ἐδάφους. Καὶ μετ' οὐ πολὺ πῶσων ὃ νεώτερος εὐτῶν ἔθανεν, οὐκ ἀντισχῶν πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἐξαφθείσης τοῦ κρηνίου φλογός· ὃ δὲ ἔτι· ῥας ὡς εἶδε πῶσων τὸν ἀδελφὸν ἀνευφημῆσε ὀπηλικὸν ἠδύνατο μέγιστον τῆ τοῦ ἀδελφοῦ νικῆ ἐπαγαλλόμενος, καὶ περιλαβὼν αὐτὸν ἐφιλεῖ, καὶ νικηφό-

ρον ἰδῶα, καὶ συνεχῶς Ἐδελφὲ μου, νενίαηκας, ἐκ-
εκράγει, μέχρις οὐ καὶ αὐτὸς τοῦτο ἔπος ἐπιφθεγ-
γόμενος αὐτῷ καὶ περιπλεγνύμενος καὶ φιλῶν προσ-
απέπνευσεν, καὶ ἔκειτο ἤδη τὸν ἀδελφὸν ἐνηγκλι-
σμένος. Καὶ πάθος μέγιστον δὴ τοῦτον κατ' ἑκείνον
συνῆθι τὸν χρόνον, καὶ τοὶ ὄρωσιν ἐλευνότεατον,
αὐτῆς δὴπου τῆς ἡλικίας εἰς οἶκτον τὰς τῶν πλειό-
νων γνώμας ἐπισπωμένης. Καὶ τούτους μὲν οἱ προσ-
ήκοντες ἀνελόμενοι σὺν τοῖς ἄλλοις ἔθαψαν παιτὶ διὰ
τὸ κοινὸν τῆς αἰτίας· καὶ νῦν ἔστιν αὐτῶν τὸ μαρ-
τύριον περὶ τὴν Νικομήδειαν, τῶν νηπίων οὕτω μέχρι
τοῦ παρόντος ὀνομαζομένων.

A vicisti, donec hoc dictum eloquens, eumque com-
plectens et osculans, ipse quoque exspiravit et
jacuit. fratrem jam ulnis tenens. Accidit autem
illo tempore hæc perpessio maxima, et iis, qui
videbant, maxime miserabilis, ipsa quidem certe
ælate atrahente plurimorum animos ad miseri-
cordiam. Et eos quidem ii qui ad ipsos genere
attinebant, cum sustulissent, sepelierunt cum
aliis pueris, propter causæ communitatem. Et
hoc est martyrium circa Nicomediam, quod no-
minatur martyrium infantium, usque in hodie-
nam diem.

CAPUT III.

Lucianus varios convertit : conficitur in carcerem.

η'. Ο δὴ Λουκιανὸς ἐπειδὴ τῆς Καππαδοκίας ἐπ-
έθη φερόμενός τιςιν ἐντυχῶν, ἐκεῖ τῶν τοῖς ἥπλοις
στρατευομένων, Χριστιανοὶ μὲν οὖσιν, εἰς ἀνήθη-
σας δὲ πω: ἀνάγκην ἀφικομένους, ἀνεκαλεῖτο τὰς
γνώμας αὐτῶν, ὑποδεικνύς τε καὶ ὑφηγοῦμενος, ὡς
αἰσχροτάτον ἂν εἴη πάντων, ἄνδρας καὶ τὰυτα στρα-
τιώτας ἀγενεῖς ὀφθῆναι, καὶ πρὸς τὴν τοῦ θανάτου
πεῖραν ἀτολμωτάτους· ὧν καὶ γυναῖκες ἤδη τινές,
μᾶλλον δὲ καὶ παῖδες γεγόνασι κρείττους· πῶς δ'
ἂν ὁμεῖς, ἔφη, τοῦ ἐπικηρῶ βασιλείως προκινδυνεύ-
σητε, τὸ οὐράνιον ἐτοίμως οὕτω προὐδεωκότες; τί
δὲ καὶ τὸ χύρωμα ἢ φύλαγμα ὑμῖν γενήσεται σω-
τηρίας, εἰ ἐκείνος ὅμας αὐτίκα τύχη τῶν ἐνθένδε
μεταπεμφάμενος; Ἄρ' ἐνοεῖτε ὡς αὐτὸς διέπει καὶ
πυριτανεῖ τὸδε τὸ πᾶν; κἀκεῖνος ἔστι ζωῆς τε καὶ
θανάτου κύριος; Πολλῶ τοῖνον βέλτιόν ἐστι τοῦ
παρόντος βίου λόγον ἐλάττω ποιησαμένους τῆς παρ'
ἐκείνῳ τυχεῖν ἀτελευτήτου μακροτήτος, ἢ τῆς ἐν-
ταῦθα ζωῆς περιοχομένων, ταύτης δὲ οὐδὲν ἤττον
διεμαρτεῖν, μέλλοντις ἴσως καὶ ὑπὸ πολεμίων ταῦ-
την ἀφαιρεθῆναι, κἀκεῖνης δὲ ἔκπεσεν, καὶ δίκην
ἔτι οὐδὲν, κολασθησομένων ἀθάνατα. Τούτους ἐκεῖ-
νοι δεξάμενοι τοὺς λόγους, ἐγνωσιμάχουν, καὶ μετ-
έμελε σφίσι ἀνησασμένοι, καὶ αὐτοῖς ἐφ' ἑαυτοὺς
ἐπανελθόντες καὶ πῆρθησασάμενοι, τὸν ὑπὲρ Χρι-
στοῦ θάνατον οἱ πλείους ὑπέστησαν, ὄντες οὐκ ἐλάτ-
τους τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα· τινές δὲ καὶ πύ-
σαις κολάσεων ἰδίαις προσαγωνισάμενοι, ἐπέζησαν
ἔτι μηδὲν ἀγενεῖς μετὰ τὴν δευτέραν πεῖραν ὑπο-
μεμενηκότας, ἀλλὰ καὶ τὴν προτέραν τῆς ἀνήσεως
δίκην τῆ νῦν ὑπὲρ εὐσεβείας ἐνοστάσει διαλυσά-
μενοι.

θ'. Ὁ δὲ Λουκιανὸς ἀπέρργα τῆς ὁδοῦ ταῦτα καὶ
τοιαῦτα κλείω διεπραξάμενος, εἰς τὴν Νικομήδειαν
ἐκομίσθη· τοῦτοι δὲ τοῦ ἀνδρὸς ὁμιληταὶ γεγόνασι
πλείους, καὶ οἱ μὲν αὐτοῖσι συμπαρήσαν αὐτῷ κατὰ
τὴν Νικομήδειαν ἀγωνιζομένῳ· οἱ δὲ οὐ· ἐξ ὧν τινες
προδαλόντων αὐτοῖς τῶν ἐλληνησάτων βίσιματων, ἐν-
έδοσαν μὲν τὰ πρῶτα μὴ δυνθῆντες ἀρκέσει πρὸς
τὰς βισάνους· ἔπειτα μέντοι Λουκιανὸς ὁ θετός (ἔτι
γὰρ ἔζη) προσκαλεσάμενος αὐτούς, καὶ λόγους παν-

B 8. Cum autem Lucianus, dum duceretur, ve-
nisset in Cappadociam (8), et convenisset quos-
dam illic milites, qui erant quidem Christiani,
coacti autem fuerant abnegare, eorum mentem
revocavit, ostendens et exponens, quod sit om-
nium turpissimum, viros eosque milites videri
ignavos ac pusillanimes, et ad mortis adeundum
periculum timidissimos, quibus quædam jam fe-
minæ, atque adeo pueri, fuere superiores. Quo-
modo autem vos, inquit, pro rege caduco et terre-
no pericula adibitis, qui celestem tam cito prodi-
deritis? Quod autem erit vobis munimentum aut
præsidium salutis, si ille vos mox hinc accersierit?
Non cogitatis eum hoc universum et regere et ad-
ministrare; illumque et vitæ esse dispensatorem,
et mortis dominum? Est ergo longe melius, præ-
sentem vitam minus curantes, consequi, quæ apud
illum nunquam desinit, beatitudinem, quam vitam,
quæ hic est, amplectentes, ab hac nihilo secius
excidere, ut qui forte sitis et hac privandi ab
hostibus, et illam non assecuturi, et præterea da-
turi pœnas puniendi immortales. Illi ergo cum hæc
audivissent, resipuerunt, et eos pœnituit se ne-
gasse. Et cum rursus ad se rediissent, et libere es-
sent locuti, plurimi (9) propter Christum mortem sub-
ierunt, cum essent non pauciores numero quam
quadraginta; nonnulli autem cum decertassent
adversus omnia genera suppliciorum, vixerunt ad-
huc, cum nihil turpe et ignavum præ se tulissent
in secunda experientia; sed prius quoque judi-
cium negationis, invicta deinceps pro pietate
constantia delevisent.

9. Lucianus autem, cum in transitu itineris hæc et
plura hujusmodi effecisset, delatus est Nicomediam.
Hujus autem viri fuere multi familiares, et ex iis non-
nulli cum eo aderant decertante Nicomedie, alii aber-
rant. Ex quibus cum aliqui ad eos accessissent ii,
qui cogebant Christianos ritum sequi gentium,
primo quidem cesserunt, ut qui non possent tor-
mentis sufficere; at cum divinus Lucianus (adhuc
enim vivebat) eos ad se accersivisset, et omne genus

(8) Hinc patet, terrestri itinere Antiochiæ Nico-
mediam perductum esse Lucianum.

(9) Hi cum aliis fortasse in eadem Cappadocia
passis coluntur 23 Maii.

sermonibus eorum animos correxisset, et quantum sit transgressionis periculum ostendisset, et quod nemo eorum, qui suam prodiderit in Christum confessionem, effugiet flammam gehennæ, quæ non potest exstingui; ducti pœnitentia, ab eo reducti sunt in Ecclesiam.

10. Ex iis autem, qui ad Lucianum venerant Nicomediam, erat etiam Antonius (10), discipulorum suorum dilectissimus: quo, postquam venit, usus est ministro ad scribendas epistolas, ut ipse quoque ostendit Lucianus in una epistola. Ex iis autem qui aberant, erant quidem plures viri, ex mulieribus autem Eustolia, et Dorothea, et Severa. Aiunt autem Pelagiam (11) quoque fuisse ex ejus discipulis. quæ Antiochiæ Syriæ vixit: quæ etiam dicitur seipsam e tecto altissimo dejecisse, cum accessissent qui eam erant comprehensuri, timens ne abominandum quid per vim sustineret (erat enim virgo), et eo modo esse mortuam: quam etiam in hodiernum usque diem honorant tanquam martyrem, qui sunt amantes martyrum.

11. Porro autem cum de Luciano a multis audiret Maximianus, tantam in ejus facie insidere reverentiam, ut si eum solum vidisset, veniret in periculum ne fieret Christianus; postquam jussit ut ille adduceretur, timens ne sibi tale quid accederet, velo interjecto separat sermonis congressionem, et verba procul ad eum emittebat, intermedio utens sermonis ministro. Et primum quidem pollicebatur, se innumerabilia ei esse largituro, et rerum gerendarum habiturum eum esse consiliarium, et Patrem imperatoris dignitatis, et socium sollicitudinis quæ pro summa rerum suscipitur; et plura alia hujusmodi: pro quibus omnibus unum solum dicebat se petere, nempe ut diis sacrificaret. Cum autem ille, audita donorum magnitudine, quæ de eis dicebantur, nihili fecisset, et ne universum quidem mundum esse cum pietate in Deum conferendum dixisset, tunc jam mutatus imperator, minatus est se ad supplicium ei esse intentaturum, quidquid longum tempus invenisset, et si quid ipse posset invenire novum et inauditum. Illo autem adversus hæc interritam opponente audaciam, et parato prodire in aciem, valde indignatus imperator, eum quidem noluit quam primum tollere de medio; putabat enim se sic ei gratificaturum, ut qui eum illico liberaret a malis; sed jussit in carcerem conjectum torqueri variis modis.

Α τοίσις αὐτῶν ἀνορθώσας τὰς γνώμας, καὶ ὁσπ̄ τὸ κινδυνῶδες τῆς παραβάσεως ὑποδείξα· καὶ ὡς οὐδεὶς τῆν εἰς Χριστὸν ὁμολογῆσαν καταπροδοῦς διαδράσεται τὴν ἄσβεστον φλόγα τῆς γέννης εἰπὼν, μεταγῶναι τε παρεσκεύασεν, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπανήγαγεν αὐτοὺς.

ι'. Τῶν δὲ εἰς τὴν Νικομήδειαν τῶ Λουκιανῶ ἐπεληλυθότων, καὶ Ἀντωνίου ἦν τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ὁ ἀγαπητότατος, καὶ διακόνω γε τοῦτω ἐπειδὴ ἀφίκετο πρὸς τὴν τῶν ἐπιστολῶν ἐχρήσατο γραφῆν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Λουκιανὸς ἐν μιᾷ ἐπιστολῇ τοῦτο δεδήλωκεν· τῶν δὲ ἀπόντων ἀνδρῶν μὲν πλείους ἐτύγχανον, γυναικῶν δὲ Εὐστόλια, καὶ Δωροθέα, καὶ Σελοῦρα, Φησὶ δὲ καὶ Πελαγίαν τῶν αὐτοῦ γενέσθαι μαθητριῶν, τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας πρὸς Ἄμην τῶ ὄρει βιώσασαν· ἥτις λέγεται καὶ ἐαυτὴν ἔωθεν ἀπὸ στέγου ὑψηλοτάτου βλατεῖν, ἐπιτάντων αὐτῆ τῶν συλληφόμενων, καὶ τοῦ μῆτι πρὸς βίαν ὑπομεῖναι τῶν ἀπεικῶν (παρθένος γὰρ ἦν), καὶ τοῦτο ἀποθνεῖν τὸν τρόπον· ἦν καὶ εἰς δεῦρο τιμῶσιν ὡς μάρτυρα γενομένην οἱ φιλομάρτυρες.

ια'. Ὁ μέντοι Λουκιανὸς ὡς τῆς Νικομηδείας ἐπέθη φερόμενος παρὰ πολλῶν ὁ Μαξιμιανὸς πυνθανόμενος, ὡσεὶ καὶ μόνον θεάσατο τὸν ἄνδρα, καὶ χριστιανίσαι κινδυνεύσει· τοσαύτην γὰρ αἰδῶ προκαθῆσθαι τῆς τοῦ ἄνδρος μορφῆς, δαίσεα μὴ τι πάθος τοιοῦτον, παραπετάματα μέσῳ διατειχίσει τὴν ἑμίλιαν, καὶ ἐκ μακροῦ τοὺς πρὸς αὐτὸν διέπεμπε λόγους, μέσῳ τῶ τῶν λόγων διακόνω χρώμενος. Καὶ πρῶτον μὲν ὑπισχεῖτο μυρία δῆτα φιλοτιμούμενος, σύμβουλόν τε τῶν πρακτέων αὐτὸν εἶεν, καὶ πατέρα τῆς βασιλικῆς ἀξίας, καὶ κοινωνὸν τῆς ὑπὲρ τῶν ἄλων φροντίδος, καὶ ἄλλα πλείω τοιαῦτα, ὧν ἀπάντων ἔφρακε μονότατον ἀταίτην τὸ θῆσαι τοῖς θεοῖς. Ἐπει δὲ ἐκεῖνος ἀκούσας τῶ τῶν δωρῶν μέγεθος, ἐν φάσκει τε τοὺς περὶ τούτων λόγους πεποίητο, καὶ οὐδὲ αὐτὸν ἔφη τὸν ἀπαντὰ κόσμον ἀντάξιον τῆς εἰς τὸν θεὸν εἰσεδείας τίθεσθαι, τότε δὴ μεταβλλόμενος ὁ κρατῶν ἠπειλεῖ πᾶν ὃ τι τε ὁ μακρὸς χρόνος ἐξέωρεν εἶδος εἰς κόλυσιν ἐπάξειν αὐτῶ, καὶ εἴ τι περ αὐτὸς ἐφρευρεῖν ὀνηθεῖται καινότερον. Ἐκείνου δὲ καὶ πρὸς ταῦτα τὸ θαρραῖν ἀκαταπλήκτως προβλλομένου, καὶ πρὸς ἀντιπάρταξιν ἀπομαχομένου, ὑπεραγανακτήσας ὁ βασιλεὺς ἀνελεῖν μὲν αὐτὸν διὰ ταχέων οὐκ ἐβόησκει δεῖν· χαριεῖσθαι γὰρ ἐνόμιζεν αὐτῶ τὴν ἀθρόαν τῶν χαλεπῶν ἀπαλλαγῆν· προσέταξε δὲ αὐτὸν εἰς τὴν εἰρατὴν ἐμβλεθῆντα κατὰ ποικίλους τὸ σῶμα στρεβλοῦσθαι τοὺς τρόπους.

CAPUT IV.

In tormentis moritur.

12. Cum ergo accepissent ii, quibus hoc erat imperatum, eum multis et variis affecere cruciatibus, quibus erat quidem gravem accepturus dolo-

ιβ'. Παραλαβόντες τοῖσιν αὐτὸν οἱ πρὸς τοῦτο τεταγμένοι ποικίλας ἐπήγον αὐτῶ καὶ πολυτρόπους αἰκίας, αἷς ἀλγυνεῖσθαι μὲν σφοδρῶς ἐμελλεν, ἀν-

(10) Hic est, ni fallor, quem Niceph. lib. viii, cap. 31, et lib. ix, c. 17. Antonium vocat, aitque, Tarsi Ciliciæ episcopum fuisse, et postquam cum aliis Luciani discipulis, quos recenset, tormentis victus ad gentilitias superstitiones deflexisset, præ-

ceptore opem ad pœnitentiam ferente, iisdem renuntiasse; quamvis deinde in Arii declinaverit errores.

(11) Colitur S. Pelagia 9 Junii.

θέξειν δὲ χρόνον ἐπὶ πολλὸν κολαζόμενος· καὶ τοῦτο μὲν, εἰς τὴν ποδοκάκην, ξύλον δὲ πρόμηκός ἐστιν στρεβλωτήριον, ἀμφοτέρους αὐτοῦ τοὺς πόδας ἐνεδίδραζον, ἐπὶ τέσσαρα τρήματα διεκλύσαντες, ὅπρ' ἐστὶ τὸ τῆς τιμωρίας ταύτης βαρύτερον, ἅτε τῶν γλουτῶν ἐκατέρωθεν αὐτῷ βιάτως ἐξαρθρουμένον· τοῦτο δὲ, κατὰ νότου πνυτός δεινὰς δσσεράκων ἀκίδας κακομηχάνῳ γνώμῃ πυκνάς καὶ συνεχεῖς ὑπεσδρεσαν, καὶ ἴνα γε μηδὲ στρέφεσθαι τῷ δικαίῳ ἐξῆ, μηδὲ κινεῖσθαι τιτρωσκομένῳ ταῖς τοιαύταις ἀκίαις, διατεινάντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας ἐπὶ τινὶ ξύλῳ ὑπὲρ κεφαλῆς καμμένῳ ἐδέσμου. Καὶ ἄλλα τε πλεῖστα ἐνδύριζον αὐτῷ, καὶ δὴ καὶ τροφῆς αὐτὸν εἶργον ἀπάσης, πλὴν εἰ νῦν παρ' αὐτοῖς μιαιφῶς θυομένων ἐθαλήσειε μετασχεῖν· τούτων γὰρ καὶ ἐπιδαψιλευόμενοι ὄρεγον. Ὁ δὲ μυρίους μᾶλλον ἀνθρητο θανάτους, καὶ ἴδιον ἦν αὐτῷ μένοντι ἀποσιτῆ ταῖς ἐκ τοῦ λιμοῦ παραφθέρεσθαι κεδόσιν, ἢ καὶ μόνην ἐκείνων ὑπομείναι τὴν ὄσπν· καὶ διέμενεν οὕτως ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς τῷ λιμῷ καταδαπνώνόμενος τέσσαρες καὶ δεκάτας πάσας ἡμέρας, τὰ συνήθη τε ποιῶν, καὶ λόγους διδασκαλίας ἐπιθροῦνων τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ διὰ Χριστὸν κατακαλεισμένους, καὶ προσευχὰς ἐπιμονωτάτας ἐπιστηρίζων.

γ'. Ἐπειδὴ δὲ τινες ἡμέραι διεληθῦσσαν αὐτῷ τρόπον ὃν εἶρηται κακομένην, καὶ ἤγγιζε μὲν ἡδὲ τῶν Θεοφανίων ἡ ἑορτὴ, τοῦ δὲ μαθητάς (παρῆσαν γὰρ αὐτόθι πλείους ἐκ τῆς Ἀντιοχείας αὐτῷ καὶ τινων ἄλλων τόπων συναθροισθέντες) κατηφιφῶν εἰσῆαι, λογιμένους ὡς αὐτίκα τε τούτους ἀπολιπῶν οἰχῆσεται μὲν ὁ διδάσκαλος, οὐκέτι δυνάμενος ἀντέφειν πρὸς τὸν πολυχρόνιον ἐκεῖνον λιμόν· αὐτοὶ δὲ οὐδαμῶς τούτῳ συνεορτάσαι τὴν τῆς θεοφανίας ἡμέραν ἀξιοθήσονταις (πέρρω γὰρ αὐτοῖς ἐφάνετο οὐσα), καὶ μὴ δύνασθαι μέχρις αὐτῆς τὸ τοῦ διδασκάλου σῶμα ἀποχρῆσειν αὐτῷ ἅτε τῆς αἰτίας ἡδὲ τὸ πλεῖστον αὐτῷ κατηναλωκίας· ὁ ἀοιδίμος ἐκεῖνος ἀνὴρ πρὸς ταῦτα αὐτοῖς ἀντιφρογόμενος θαρρῆεν ἰσχυρῶς ἐκέλευε. Συνέσσαι γὰρ ἤρην, ἔφη, καὶ τὴν τῶν θεοφανίων ἡμέραν σὺν ὑμῖν ἑορτάσω, οἰχῆσομαι δὲ τῇ ἐπιγινόμενῃ. Καὶ μὲν δὴ καὶ ἐτελεύτησεν εἰς ἔργον οὗτος ὁ λόγος, θείας ἐπ' αὐτῷ δυνάμεως σαφῶς διαδεικνυμένης.

ιδ'. Ἐπεὶ οὖν ἡ προσδοκωμένη τῆς ἑορτῆς ἡμέρα κατέλυνεν, ἐπόθησαν μὲν οἱ μαθηταὶ τελευταίας δὴ παρὰ τοῦ διδασκάλου ταύτης ἀπολαύσαι μυσταγωγίας. Ἐδόκει δὲ ἄπορον εἶναι πῶς ἂν ἡ τράπεζαν εἰς τὴν εἰρκτὴν εἰσαγάγοιεν, ἢ τοὺς τῶν ἀθίων λάθροισι ὀφθαλμοῖς, πολλῶν τότε τῶν μὲν παρόντων ἐκεῖ, τῶν δὲ εἰσαφικνούμενων. Ὁ δὲ τράπεζαν μὲν, ἔφη, τόδε τὸ ἐμὸν ἔσται στήθος ὑμῖν, ὃ μὲν δοκῶ τῆς ἐξαψύχου ὕλης ἀτιμωτέρα γεννησομένη Θεῷ, ναὸς δὲ ἅγιος ὑμεῖς μοι γενήσεσθε, πανταχόθεν με περιστοιχισάμενοι· καὶ οὕτως ἐτελείτο μὲν ταῦτα τόνδε τὸν τρόπον. Ἦδη γὰρ ὡς ἐπὶ τελευτῆς ζωῆς ὄντος τοῦ μάρτυρος, οἱ τε φύλακες ἀνεῖνον, καὶ θεὸς, ἔργως οἶμαι, τὸν τε μάρτυρα τιμῶν, καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἀπαρχμύθητον ἀρετῶν τὸν πόθον μὴ ἀνεχόμενος, παρασκευάζει τὸ πρὸς τὴν ἐκκληρωτῶν τῶν

rem, longo autem tempore in poenis duraturus. Et nunc quidem in cippum (est autem hoc tormenti genus oblongum) ambos ejus pedes immittebant, ad quatuor distrahentes foramina: quod quidem est in hoc supplicio gravissimum, cum utrinque coxendices violenter e suis moveantur articulis: nunc autem in toto dorso graves testarum aculeos densos et continuos maligno animo substernebant: et ut ne liceret quidem viro justo se vertere, et ne moveri quidem, dum talibus sauciaretur aculeis; ejus manibus extensis, eas vinciebat in quodam ligno, quod erat positum super ejus caput. Quin etiam aliis quoque multis eum afficiebat probis ac contumeliis, et eum etiam arcebant ab omni cibo, nisi vellet vesci iis quæ ab ipsis sacrificabantur; ea enim affatim porrigebant. Ille autem maluisset subire mortes vel innumerabiles, et libentius manens jejunos, paulatim a fame esset consumptus, quam vel illorum solum passus esset conspectum. Sic igitur permansit Christi servus, qui a fame consumebatur, totos quatuordecim dies faciens consueta, et verbis doctrinæ animum addens iis qui pro Christo erant inclusi in carcere, et eos confirmans constantissimis et perpetuis precibus.

13. Cum autem aliquod jam dies transissent, et quo eo modo, quo diximus affligebatur, et jam appropinquaret quidem dies festus Theophaniorum; discipulos autem (jam enim ei plures aderant ex Antiochia et ex aliis locis congregati) subsisset tristitia, reputantes fore, ut eis satim relictis abeat quidem magister, non valens resistere diuturnæ illi fami; ipsi autem nequaquam digni censeatur, qui Theophaniæ diem festum cum eo celebrent; videbatur enim eis esse adhuc valde remotus, et non posse magistri corpus usque ad eum diem sufficere, utpote quod inedia illud jam magna ex parte consumpisset: vir ille inclytus eos consolans, jubebat esse bono animo: Ero enim, inquit, vobiscum, et diem festum Theophaniorum vobiscum celebrabo: recedam autem postridie. Ad effectum autem deductum fuit id quod dixerat, aperte divina in hoc ostensa virtute.

14. Cum ergo advenisset dies festus, qui expectabatur, desiderabant quidem discipuli hanc ultimam a magistro consequi mysterii divini celebrationem. Videbatur autem esse dubium, quoniam modo mensam quidem in carcerem inferrent, aut laterent impiorum oculos, cum multi quidem tunc partim illic adessent, partim autem accederent, ille vero: Mensa quidem, inquit, erit vobis hoc meum pectus, non, ut arbitror, Deo futura minus honesta ea quæ sit ex inanima materia, templum autem sanctum vos mihi eritis, me omni ex parte circumdantes. Et sic hæc facta quidem sunt hoc modo. Jam enim, ut quod esset sanctus in fine vitæ, et remissi erant custodes, Deo, ut ego quidem arbitror, qui martyrem honorare volebat, et suorum discipulorum non sustinebat inconsolabile videri

desiderium, efficiente, ut citra impedimentum fierent ea, quæ erant proposita. Nam cum omnes eos martyr fecisset in orbem consistere, ut inter se invicem alter prope alterum stantes, eum tuto comprehenderent, jussit suo pectori imponi signa divini sacrificii. Postquam hæc fecissent, et in cælum protinus sustulit obtutum, cum jam vix posset extollere, et preces peregit consuetas. Deinde cum divina plurima esset effatus, et sacro ritu omnia peregisset proposita, ipse et fuit particeps Sacramentorum, et transmisit ad eos qui aderant, ut ipso quoque ostendit in ultima ad eos epistola. Et hunc quidem diem cum eis transegit, sicut erat pollicitus.

15. Postridie autem cum venissent quidam ab imperatore, visuri an adhuc viveret (videbatur enim eis valde mirandum, quod vitam hucusque produxisset), postquam prope se stantes aspexit eos qui advenerant, cum se, quantum poterat extendisset, et ter dixisset, Sum Christianus; simul cum ultima voce emisit spiritum.

CAPUT V.

Ejus sepultura. Helenopolis civitas.

16. Sunt autem qui dicant, eum adhuc spirantem projectum fuisse in profundum maris. Maximianus enim admiratus ejus perpetuam ad finem usque constantiam, jussit iis qui in ejusmodi rebus inserviunt, ipsum in mare jacere, cum magnum lapidem appendissent brachio ejus dextero, ut, submersus nusquam appareret, et corpus ejus nullam assequeretur sepulturam, nec justa ei fierent. Atque fuit quidem in profundo quatuordecim dies, nempe totidem, quot in carcere decertarat adversus varias corporis perpeffiones. Quintodecimo autem delphinus in sicrum eum hoc modo extulit: cum ejus discipuli circa ripas et littora alius alibi versarentur, ut viderent, si quo modo possent eum e mari ejectum invenire, tempore autem hiberno id valde esset turbatum: diuturnum tempus effecit, ut plane desperarent se posse id invenire.

17. Interim vero adveniente quintodecimo die, martyr in sommis apparens cuidam Glycerio, germano suo discipulo, qui tunc versabatur in regione adversa continenti Nicomedie, dicit ei: O tu, cum primum mane surrexeris, abi in hunc locum (ostendens locum littoris); te enim, inquit, conveniam, cum illuc veneris. Ille autem, cum primum, ex magna evidentia et admiratione eorum quæ ostensa fuerant, cum somnus dimisisset, et jam dies illucsceret, surgens, et quosdam alios, ex piis secum assomens, cum eis venit in locum, qui fuerat ei significatus. In eo autem ingens delphinus ascendebat e mari, jam ex eo emergens: qui cum esset exensus super aquæ superficiem, valde spirabat, et ad

προκειμένων ἀκώλυτον· πάντας γὰρ αὐτοὺς ὁ μάρτυς κώλυε περιστησάμενος, ὡς ἂν ὁμοῦ τούτου καὶ παρ' ἀλλήλους στάντες· ἀσφαλῶς περιλάβωσιν, ἐκέλευε τῷ ἐπιτοῦ στήθει ἐπιφέρειν τὰ τῆς γείας ἱερούργια· σύμβολα. Ἐπει δὲ ταῦτ' ἔθεσαν, εἰς οὐρανὸν τε ἀνήκεν εὐθὺς συμπεσὼν ἤδη τὸ βλέμμα καὶ μὲν ἀνατείναι δυνάμενος, καὶ τὰς συνθήκας εὐχὰς ἐποιεῖτο, εἶτα καὶ πλείστα ἐπιθειάσας, καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν θεσμόν ἅπαντα τὰ προτεθέντο τελεσάμενος, αὐτὸς τε μετέσχε τῶν μυστηρίων, τοὺς τε παρόντας τῶν μαθητῶν ἐπέτρεψε μετασχεῖν, καὶ τοῖς ἀποῦσι διέπεμψεν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἐσχάτῃ πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολῇ ταῦτα δοδῆλωκεν. Καὶ ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν συνδιήρκεσε τούτοις ὡς περ ἦν ὑποσχόμενος.

15'. Εἰς δὲ τὴν ὑστερίαν ἐλθόντων παρὰ τοῦ βασιλέως τινῶν τῶν ὄψιμένων εἰ ἔτι γε διαζή (θυσμα γὰρ αὐτοῦ ἐξάσιον ἢ τῆς ζωῆς αὐτοῦ μέχρι τούτου παράστασις), ἐπειδὴ πλησίον ἑαυτοῦ σταντας ἐθεάσατο τοὺς ἀφικομένους, ὀπλήκον ἐδύνατο βιζασάμενος ἐκυτὸν, καὶ τρίτον ἀνειπὼν τὸ Χριστιανός, εἰμι, τῇ τελευταίᾳ φωνῇ συναφῆκε τὸ πνεῦμα.

16'. Εἰσὶ δὲ τινες οἱ λέγουσι αὐτὸν ἔτι μᾶλλον ἔμπνου ὑπάρχοντα τῷ τῆς θαλάσσης ἐναπορρίφῃναι βυθῷ. Ὁ γὰρ Μαξιμιανὸς πρὸς τὴν μέχρι τέλους ἔνστασιν αὐτοῦ καὶ τὸ ἀνένδοτον ἐκπλαγεῖς προσέταξε τοὺς ταῦτα δικονοῦσιν εἰς τὴν θάλασσαν αὐτὸν ῥίψαι, λίθον μέγιστον τοῦ δεξιῦ βραχίονος ἐξερτησάμενος. Ἐν' ὑποβρύχιος ἀφανισθεῖ γενόμενος, καὶ μηδεμιᾶς ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ταφῆς, ἢ τινος ἄλλης θερραπείας δυνηθεῖται τυχεῖν. Ὅν μὲν οὖν ἐν τῷ βυθῷ τεσσαρες καὶ δεκατὰς ὄλας ἡμέρας, ἐν ὄσαις περ ἦν καὶ ἐν τῇ εἰρκτῇ πρὸς τὰ ποικίλα πάθη τοῦ σώματος διαγωνιζόμενος. Τῇ δὲ πεντεκαίδεκάτῃ δελφίς αὐτὸν ἐξεκόμισεν ἐπὶ τὸ ξηρὸν, τούτου τὸν τρόπον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ περὶ τὰς ἀκτὰς καὶ τοὺς αἰγυλοὺς ἄλλων ἄλλῃ διατριβόντων, εἰ που δυνηθεῖεν αὐτὸν ἀποπτυσθέντα τῆς θαλάσσης ἀνευρετο· ἐν ὧρα χειμερίῳ σφοδρῶς ἐκαρπαττομένης αὐτῆς, ὁ χρόνος παρατεινόμενος ἀπογῶναι τούτους τὴν ἀνεύρεσιν παρεσκεύαζεν.

17'. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ τῆς πεντεκαίδεκάτης ἡμέρας ἐφισταμένης, ὄναρ ἐπιφανεῖς ὁ μάρτυς τῷ Γλυκερίῳ τινὶ τῶν γνητίων αὐτοῦ φοιτητῶν, ἐπὶ τῆς ἀντιπέρας πρὸς τὴν Νικομήδειαν ἠέπερου τῆνικαυτὰ τὴν διατριβὴν ποιουμένων, φησὶ πρὸς αὐτόν· Αὐτίκα, ὡ ὄυτος, ἔωθεν ἀναστὰς εἰς τοδε τὸ χωρίον ἄπιθι (τῆς ἡίδνος δηλωσας τὸν τόπον)· ἐντεύξομαι γὰρ σοι, ἔφη, ἐκεῖ παραχνομένην. Ὁ δὲ, τάχιστα αὐτὸν ἐκ τοῦ λίαν ἐναργούς καὶ πληκτικῶ τῶν δευχθέντων ὡς ὕπνος ἀνήκεν, ἡμέρα τε ἤδη ὑπηύγαζεν, ἀναστὰς καὶ τινας ἐτέρους τῶν φιλευσεθῶν συμπαρалаθῶν, εἰς τὸ δηλωθὲν χωρίον ἐφοῖτα μετ' αὐτῶν. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ δελφίνος μέγιστον τι χρῆμα ἐκ τῆς θαλάττης ἀνῆει, ἄρτι ταύτης ἀναδυόμενος, καὶ ἐπειδὴ

πρὸς τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ὕδατος ἦν ἀπλωθεὶς, ἐφ' ἧς τε μέγα καὶ πρὸς τὴν χέρσον ἐχῶρει, καὶ πολὺς περὶ αὐτὸν ἀφρός τε καὶ βούζος ἦν, τῶν κυμάτων αὐτῷ συνεχῶς ἐπιτοχιζομένων. Ἐφερε δὲ ἄρα τὸν νεκρὸν ἐκτάδην, ὡς ἐπὶ τινος κλίνης κείμενον· καὶ θέαμα παράδοξον ἦν ἐφ' οὕτως ὀλισθηροῦ σώματος καὶ περιφεροῦς, μένωι ἀτρέμας ὁ νεκρὸς, καὶ μήθ' ὑπὸ τοῦ οἰκείου βάρους, μήποτε μὴν ὑπὸ τῆς τῶν κυμάτων βίας τοῦ φέροντος αὐτὸν ὄχηματος περιωλινθόμενος. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τῇ ἡπείρῳ γεγονός ὁ δελφίς, μέτεωρος ἦρθη τῷ κύματι, καὶ γέγονει ἐπὶ τοῦ ἡθ'.

Ὁ δὲ νεκρὸς ἐπὶ τὴν ψάμμον ἐνεχθεὶς ἐκαίτο σῶος, καὶ τὰ πάντα ἄριστος, πλὴν ὅτι γὰρ ἡ δεξιὰ χεὶρ, ἧς ὁ λίθος ἐπεκρεθείς ἔτυχεν, οὐ συνεπηκολούθησεν ἐξ αὐτῆς τῷ λοιπῷ σώματι. Καὶ εἰσὶν οἱ λέγοντες ὡς οὐδὲ ὕστερον ἐξεπέμφθη τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἔμενον ἐν τῷ βυθῷ, ὅτι καὶ ἔδοξε τῷ θεῷ, γενομένη. Τινὲς μέντοι φασὶ, μετ' οὐ πολὺ καὶ ταύτην ἀναδοθῆναι, πέρραμέντος αὐτῇ τοῦ δεσμοῦ, καὶ αὐτὴν τῇ χέρσῳ προσκομισθεῖσαν τοὺς παρόντας ἀνελομένους, εἰς τὴν αὐτὴν ἀποκατεστησεὶ πάλιν τοῦ σώματος ἀρμονίαν. Συνείδη δὲ τὸ περὶ τὴν χεῖρα κάθος, τοῦ θεοῦ, μοι δοκῶ, τιμῆσαι ταύτην ἰδίως βουληθέντος, ἅτε τὸν διὰ ταύτης ἐπὶ τῶν Γραφῶν ἐπαγορεύσει γενόμενον πόνον ἀποδεξάμενον. Ἐν γὰρ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ πάθει τὸ βαρύτερον ἐντιμότερον.

Ἰθ'. Οὐ γὰρ ἂν ἀπὸ ταυτομάτου νομισαίεν τις τὸν νεκρὸν ὑπὸ τοῦ δελφίνος ἐκκομισθῆναι, οὐδὲ τινὸς αὐτῷ τύχης ἐργασαμένης. Ὅτι μὲν γὰρ τῷ ὄντι δελφίς αὐτὸν τυγχάνει τῆς θαλάττης ἐξενεγκῶν, ἐν εἴρηται τρόπον, σαφέστατον εἶναι δοκεῖ, πολλῶν τε τῶν κατ' ἐκεῖνον γενομένων τὸν χρόνον μνήμην τοῦ τοιοῦτου ποιησμένων. Καὶ αὐτὸς δὲ ἔτι ἐκ παιδὸς οἶδα φθόμενον ἐπ' αὐτῷ, οὗ τὸ ἀκροτελευτέιον ἔστι τότε.

Δελφίς δ' ἐπὶ νῦτα κομιζών
Ἐξέπνευσε φέρων ἐπὶ γαίην.

Ὅτι δὲ οὐ συντυχίας τὸ τοιοῦτον ἂν εἴη, δηλοῖ μὲν οὐχ ἧκιστα καὶ αὐτὸ τὸ μέγεθος τοῦ τελεσθέντος θαυματουργήματος, καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ ἐνύπνιον τὸ ἐπὶ τούτῳ γενομένον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα δειχθέντα. Ἐξενεχθεὶς γὰρ τῆς θαλάσσης ὁ νεκρὸς θαῦμα τοῖς θεωμένοις ἐξέλασιν ἦν· πλὴν τοῦ κατὰ τὴν χεῖρα πύθους, τὰ ἄλλα γὰρ ἀπαθῆς διαμένων, μήτε τῆς θαλάσσης ἐπὶ τοσαύτας αὐτὸν ἡμέρας λωθήσαμένης, μήτε τινῶν ἰχθύων προσεψαμένων, μήτε τινὸς δυσώδους ὀσμῆς ἐκαίθεν ἀποφευγμένης, ὡς πανταχόθεν εἶναι σαφές ὅτι θεῶν ὑπῆρχε τὸ τελεσθῆναι, καὶ οὔτε τὸ πρότερον ὀλιγογράφῳ τινὶ θεῷ, οὐδὲ τοῦ ἀμύνειν ἀδυνατῶν, τοὺς τηλικούτους ἀφῆκε τῷ μάρτυρι συνενεχθῆναι κινδύνους, οὔτε νῦν εὐλογωτάτης ἄνευ εἰτίας εἶασεν αὐτῷ διαφυγῆναι τὴν χεῖρα τοῦ λοιποῦ σώματος, ὃ γὰρ τοσαύτην ἐπ' αὐτῷ θαυματουργίαν ἐκτελεσάμενος· ἀλλὰ τῆνικαυτά τε τὴν ἄπασαν αὐτοῦ κοσμῶν ἀρετὴν εἰς κοινωνίαν αὐτὸν ἐκάλεσε τῶν τοῦ παιδὸς ἐαυτοῦ καθημάτων.

A terram contendebat : eratque circa ipsum multa spuma, et murmur fluctuum, qui ab ipso scindebantur. Ferebat autem extensum mortuum, tanquam in lecto jacentem. Eratque spectaculum admirabile. super corpus adeo lubricum et rotundum quiete manens mortuus, et nec a suo pondere, neque a vi fluctuum devolutus ab eo, quod ipsum portabat, vehiculo. Cum autem delphinus fuisset prope continentem, fluctu sublime fuit sublatus, et terræ id appulit. Atque ille quidem statim exspiravit. ἡθροῦ, ὁ μὲν αὐτίκα θείσ ἀπέπνευθεν.

18. Mortuus autem statim in arenam delatus, jacebat salvus et omni ex parte integer, nisi quod manus dextra, cui lapis fuerat appensus, non est corpus quoque reliquum consecuta. Et sunt quidam qui dicunt, eam nec postea quidem fuisse e mari emissam, sed mansisse in profundo, effectam id quod Deo visum fuit. Nonnulli autem dicunt eam quoque non ita multo post fuisse redditam, cum effluxisset ei vinculum ; eamque in terram delatam. cum sustulissent ii qui aderant, restitutam fuisse rursus in eamdem compagem corporis. Hoc autem accidit manui, cum Deus, ut arbitrator, eam seorsum voluisset honorare, ut qui acceptum habuisset laborem, qui per eam fuit susceptus in corrigendis Scripturis. Nam in perpersionibus, quas pro Christo susceperat, in majori honore fuit ea quæ erat gravior.

19. Non autem existimabit quispiam, corpus mortuum a delphino casu fuisse allatum, neque id factum fuisse forte fortuna. Nam quod revera quidem delphinus eum eo modo, qui dictus est, exportarit, videtur esse manifestissimum, cum multi, qui fuerunt illo tempore, hujus fecerint mentionem. Quin etiam ipse quoque scio ab ineunte ætate de illo cani solitum hoc, cujus est pars extrema :

In terram dorso portansque ex æquore delphin,
Exspiravit.

Quod autem non factum sit casu, vel maxime quidem ostendit ipsa magnitudo miraculi quod factum est; somnium quoque, quod propter id evenit; quin etiam ea quoque quæ postea sunt ostensa. E mari enim exportatum corpus, erat insigne miraculum iis qui contemplabantur, ut quod præter id quod in mari acciderat, illæsum aliqui maneret, et nec mare tam multis diebus ei nocuisset. neque ulli pisces id tetigissent, neque ullus malus odor illinc emitteretur : adeo ut esset omni ex parte manifestum, fuisse divinum id quod factum est. Neque vero prius aliquo contemptu, neque quod eum non posset defendere, sivit Deus tanta pericula adire martyrem : neque nunc sine justissima causa sivit ei disjungi manum a reliquo corpore is qui in eo tam multa fecerat miracula. Sed et tunc universam ornaturus ejus virtutem, vocavit ipsum ad societatem passionum sui Filii, optimam et justissimam ei præbens occasionem ad

hoc ut ipsum quoque illius impertiret gloria. Et hæc est mihi communis ratio in omnibus martyribus, id est, testibus veritatis. Nunc autem volens confirmare studium, quod contulit in sacras Scripturas, esse opus plurimi faciendum, manum, quæ ei proprie in hac re inservit, voluit etiam propriis honorare passionibus, quomodo etiam, ut arbitror, solent spectatores sertis redimere brachia athletarum. Quod si quis etiam crediderit eam in mari mansisse, ei licet et hæc considerare, et quod Deus miraculis sæpe etiam admiscet ea quæ procedunt a natura, ut per illa quidem ostendatur virtus effectrix miraculorum, per hæc autem fides quoque habeatur naturæ. Sed hæc quidem, et propter quam causam unumquodque contigit, pure demum sciat is qui hæc administrat. Quinetiam in singulis eorum, quæ ab ipso admirabiliter fiunt et geruntur, didicerit quisque aliam quoque esse arcanam, et quæ sit supra nos rationem, optimamque, et quæ comprehendendi non potest, administrationem, neque temere aliquid fieri aut fortuito.

20. Tunc ergo sic a delphino exportatum corpus, delatum est in arenam. Concurrentes autem discipuli, primum quidem, ut decebat, id salutabant, alius aliunde venientes, et osculabantur, et amplectebantur, unusquisque pro viribus, ob promptum et alacre animi studium. Deinde verum eum id sumpsissent, et propriis manibus extulissent, et ei justa omnia de more fecissent, in loco insigni deposuerunt. Et tunc quidem illi sepulcrum, quale potuerunt, prout tempus urgebat, statuerunt. Postea autem, quæ nobis salutarem Domini restituit Crucem, et magnum inter claros imperatores genuit Constantinum, veneranda Helena, quando revertebatur Hierosolymis, locum honorans, et in eo condidit (12) civitatem, convocatis habitatoribus ex iis, quæ circum circa erant, regionibus, et effectis operis participibus, et validis eam cinxit mœnibus, et martyri templum ædificavit maximum: quod nunc quoque insigne et pulchre exstructum cernitur ab iis, qui et terra et mari ingrediuntur ac navigant; ad gloriam Domini nostri Jesu Christi, et eorum, qui propter ipsum decertaverunt: quoniam eum decet gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ἄριστον αὐτῷ πρόφασιν περασχῶν καὶ δικαιοσύνην, εἰς τὸ καὶ τῆς δόξης αὐτὸν τῆς ἐκείνου ποιήσασθαι κοινωνόν. Καὶ οὕτως μοι κοινὸς ἐστὶ κατὰ πάντων τῶν τῆς ἀληθείας μαρτύρων ἡ λόγος. Νῦν δὲ κυρώσαι βουλόμενος τῷ ἀνδρὶ τὴν ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς εἰσενεχθεῖσαν σπουδὴν, καὶ ὡς πολλοῦ τινοῦ ἔρα ἦν ἡ πραγματῖα ἀξιώτατη, τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν ἰδίαν πρὸς τοῦτο διακονησαμένην ἰδοῖς ἡξίως τιμῆσαι καὶ τοῖς παθήμασι· καθάπερ, οἶμαι, καὶ τῶν ἀθλητῶν οἱ θεαταὶ τοὺς βραχίονας εἰδῶσαι ταινιούν. Εἴ γε μέντοι τις αὐτὴν ἐγκαταμεμενημένα τῇ θλάσσει πιστεύσειε, πάρεστι καὶ ἐπὶ τούτῳ λογιῶσθαι ταῦτά τε, καὶ ὅτι ταῖς θαυματουργίαις Θεοῦ πολυλάκις ἐγκαταμίγνυσι, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς φύσεως, ἴνα διὰ τὸ μὲν θαυματουργὸς δεικνύηται δύναμις, διὰ δὲ τῶν μὴ ἀπιστοῦτο ἡ φύσις· ἀλλὰ ταῦτα μὲν, καὶ δι' ἣν ἕκαστον τὴν αἰτίαν συμβαίνει, ἴστω καθαροῖς αὐτὸς ὁ τάδε διέπων. Πλὴν ἐπ' ἑκάστοις τῶν παρ' αὐτοῦ θαυματουργουμένων ἢ πραττομένων, ἐκμάτοι τις ἂν καὶ ἕτερον εἶναι λόγον ἀπόρρητον, καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ ἀρίστην οικονομίαν, καὶ ἀκατάληπτον, καὶ μηδὲν εἰκὴ μηδὲν ὄν ἐτυχε γενέσθαι τρόπον.

κ'. Τότε δ' οὖν ὡς ὑπὸ τοῦ δελφίνου ἐκκομισθεὶς ὁ νεκρὸς ἐπὶ τὴν ψάμμον ἠνέχθη, συνδραμόντες οἱ μαθηταὶ πρῶτα μὲν ἠσπάζοντο κατὰ τὸ πρέπον, ἀλλὰ χόσθεν ἄλλος ἐπιγινόμενος, καὶ ἐφίλου τε ὡς ἦν δυνατὸν ἕκαστος ὑπὸ προθυμίας, καὶ περιέβαλλον. Ἐπειτα μέντοι διαλαθόντες, καὶ χερσὶν οἰκταῖς ἐκκομισάμενοι, πάντα τε τὰ ἐπ' αὐτοῖς νενομισμένα τελέσαντες, ἐν τόπῳ ἐπισημῶν κατέθεσαν· καὶ τῆνικαὶ μὲν ὅπου ἠδυνήθησαν αὐτῷ τὸν τάφον ὡς ὁ καιρὸς ἤπειγε περιέστησαν· ὕστερον δὲ, ἡ τὸν σωτήριον ἡμῶν γνωρίσασα τοῦ Κυρίου στυρόν, καὶ τὸν μέγαν ἐν αἰοιδίμοις καὶ βασιλευσὶ βασιλεία Κωνσταντίνου γεννήσασα σεβασμῖα Ἑλένη, ἠνίκα ἐξ Ἱεροσολύμων ὑπέστρεφε, τιμῶσα τὸν τόπον, πόλιν τε συνήκισεν ἐν αὐτῷ, τοὺς τῶν περὶ χωρῶν οἰκήτορας· συγκαταστήσασα, καὶ κοινωνοῦς τοῦ ἔργου ποιηταμένη, καὶ τῆχος περιέβαλε καρτερὸν, καὶ τῷ μάρτυρι τὸν νεὸν φιλοδομήσατο μέγιστον, ὃς νῦν ἐτι περιφανῆς καὶ εἰς κάλλος ἐξεργασμένος, τοῖς ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ὁδοποροῦσι τε καὶ ναυτιλομένοις δρώμενος, εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν δι' αὐτὸν ἀθλησάντων, οἱ αὐτῷ πρέπαι κράτος καὶ ἀίνεσις καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

(12) Chronicon Alexandrinum anno Constantini 22 Constantio Cæsare v et Maximo coss., qui erat Christi 327 hæc habet: «Constantinus in-staurata Drepani urbe in Bithynia ad cultum S. Luciani martyris, illam a matre sua Helenopolim nuncupavit, donata civitati in martyris honorem. quousque patet ante urbem prospectus. Immunitate vecigalium ante hodiernum usque diem.» Nota et Stephano Byzantio Drepane Bithyniæ ad sinum Asacænum civitas. Socrates lib. I, cap. 13, Helena: nomina Drepane Helenopolis vocatur, olim vicus, jam civitas ab imperatore facta. Nicephorus Callistus

lib. viii, cap. 81, de S. Helena agens: «Perinde enim, inquit, atque pignus quoddam futura sæcula habent, ad memoriam ejus sempiternam, in Bithynia unam; et in Palæstina alteram urbem; quibus imperator filius conditis memoriam illi tribuit immortalæ. Admodum vero B. Helenam regione et situ alterius delictatam esse ferunt, quæ antehac Drepanum nominata fuerat; cum quod ibi orta esset, tum quod Lucianum martyrem post martyrium obitum eo a delphino deportari contigerit.» Baronius tom. III, ad an. 306, n. 16, S. Helenam Britannam fuisse asserit, non Bithyniam.

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΟΛΥΕΥΚΤΟΥ

CERTAMEN

SANCTI MARTYRIS POLYEUCTI ⁽¹⁾.

(Anno 250.)

[Græce nunc primum editur ex cod. ms. Parisiensi n. 1467, sæculi XIV. Latine dedit Surius ad diem
9 Januarii, EDIT. PATR.]

Α' Ἐπεὶ τις ἄλλη, καὶ καλλίστη τῶν διηγήσεων, Α καὶ ἡ τοῦ θαυμαστοῦ μάρτυρος Πολυεύκτου· ἔχει γὰρ μετὰ τῆς ὠφελείας κομιδῆ καὶ τὸ χάριεν, καὶ τούτου τὴν πεῖραν αὐτὴν ἀψευδῆ μάρτυρα δύνανται πρέχειν. Λεγέτο γοῦν καὶ εἰς μέσον ὑμῶν προτιθέτω τοῖς φιλοθεοῖς ἀκροαταῖς, καὶ ὑμῶν ὅση δύνανται τὰ παρ' ἐαυτῶν εἰσφερόντων, ἀνέτους τε δίδόντων τῷ λόγῳ τὰς ἀκοὰς, καὶ πρόθυμον ὄλωσ καὶ ἀνεγηγεμένην διάνοιαν παρεχόντων πρὸς τὴν διήγησιν.

Β'. Κατὰ τοὺς Δεκίου καὶ Οὐαλεριανοῦ χρόνους τῶν βασιλέων, ἦν τις Νέαρχος καὶ Πολυεύκτος, στρατιῶται μὲν τὸ ἐπιτήθειμα, οὕτω δὲ φίλα πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένοι, ὡς πολλῶν πλέον αἵματος τε καὶ συγγενείας, ἐκ τῆς κατὰ πόθον ἀκριβοῦς ὁμονοίας συνηρμόσθαι αὐτῶν τὰς ψυχὰς, ἐκείτηρόν τε ἐν ἑκατέρῳ σώματι ζῆν ὄλωσ ἢ καὶ ἀναπνεῖν οἶσθαι. Ἦν δὲ ὁ μὲν Νέαρχος Χριστιανός, καὶ πιστός, καὶ περὶ τὴν εὐσέβειαν ἀκριβής· Πολυεύκτος δὲ ὁ καλὸς τὴν μὲν θρησκείαν ἔλλην, καὶ οὕτω τῷ φέγγει τῆς ἀληθείας περιλαμψθεῖς, νοῦν δὲ τὸν ἀκριβῆ Χριστιανὸν ἀποσώζων, καὶ ἀρετῇ πάσῃ κομῶν, καὶ ἐλατὰ μὲν κατάκαρπος ὢν, τὸ δὲ ἐν οἴκῳ Θεοῦ εἶναι τοῦτο μόνον ἔτι λειπόμενος. Ἐπεὶ δὲ Δέκιος ἐκεῖνος καὶ Οὐαλεριανός οὐ καλῶς τῇ βασιλείᾳ χρυσάμενοι, ὡδὲ τὸν δεδωκότο ταύτην ἐπιγινῶναι καὶ λατρεῦσαι ἐθελήσαντες, ἄλλὰ κατ' αὐτοῦ μᾶλλον χεῖρα θεομάχον ἐπάραντες, καὶ οὐκ αὐτοῖ μόνον ἀρνούμενοι, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ ὑπήκοον ἐγγράφοις ἐπιτάγματασιν εἰς τοῦτο προσκαλοῦντες, καὶ πᾶσι τρόποις τῆς θεογνωσίας, ἀπειργουντες ἦσαν, Θεοὺς τε, οἳ μοι, ψευδοῦς καὶ ματαίους εἰς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ χάραν ἐγκαθιστάντες, καὶ σέβειν ἐνεῖνους μᾶλλον καὶ προσκυνεῖν ἀναγκάζοντες, εἰ καὶ λίθων ὄντως καὶ ξοάνων ἀναισθητοτέρους.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως εἶχε, καὶ κατὰ πόδας αἶ τε τιμωραὶ καὶ ἀμοιβαί, τοῖς μὲν πειθομένοις

I. Si est ulla alia pulcherrima narratio, pulcherrima quoque est narratio admirabilis martyris Polyucti. Nam cum utilitate, magna quoque est conjuncta jucunditas. Hujus autem rei potest ea non falsam testem adducere experientiam. Dicatur ergo, et a nobis in medium proferatur piis Deique amantibus auditoribus, vobis quoque pro viribus, quæ vestra sunt afferentibus, aures orationi attentas exhibentibus, promptumque et alacrem animum præbentibus narrationi.

II. Tempore imperatorum Decii et Valeriani, erat quidam Nearchus et Polyuctus, studio quidem milites, amicitia autem ita inter se devincti, ut longe magis, quam si inter eos intercessisset sanguinis et cognationis necessitudo, summo sui invicem desiderio et insigni concordia ac consensione conjuncti essent eorum animi, et uterque in alterius corpore se putaret vivere et spirare. Erat autem Nearchus quidem Christianus et fidelis, pietateque ac vera religione perfectus. Egregius autem Polyuctus, gentilis quidem religione, et veritatis luce nondum illuminatus, alioqui se Christianum accurate conservans, et omni virtute exornans: et erat quidem olea frugifera, hoc autem solum ei deerat quod nondum erat in domo Dei. Quoniam autem Decius ille et Valerianus non recte utebantur imperio, nec eum, qui illud eis dederat, agnoscere et colere volebant, imo vero manum impiam, et cum Deo pugnantem, in ipsum exerebant: et non solum eum negabant, sed omnes quoque subjectos scriptis edictis incitabant, et omnibus modis arcebant a Dei cognitione: et deos, prohdolor! falsos et vanos, in veri Dei locum constituebant, et illos colere et adorare cogebant, qui minus habent sensus, quam lapides et statuas.

III. Quoniam ergo hæc ita habebant, et proposita erant supplicia et præmia: iis quidem qui parebant,

(1) Ejus festum martyrol. Rom., Beda, Usuardus et alii 13 Febr. habent: quod forte translationis ejus festum est: constat enim ex actis, eum 10 die

Jan. martyrium consummasse. Græci ejus natalem hac die celebrant.

honores, dona et pecuniæ; iis autem, qui non parebant, minæ, pœnæ et ultimum malum mors : amico timuit Nearchus, et putavit hoc esse tempus. quod effecturum esset, ut dissensio in religione, eorum quoque dissolveret amicitiam. Hæc eum in animo haberet, et apud se versaret, aperte ostendebat se cruciari animo, magnisque agitari fluctibus, et occulte deflere amicam. Præstantissimum autem Polyuctus cum videret sic se habere amicam, pun-gique aculeis doloris, et qui verbis explicari nequeunt, gemitibus conari levare magnam animi ægritudinem, et vestigia lacrymarum indicare oculis, amice ad eum accedens, interrogat, et causam quærit discere, cur ita se habeat. Nam ipse quoque nihilominus dolerebat, cum eum videret sic affectum, qui erat ejusdem cum eo animi. Ille autem volebat quidem dicere, et significabat se nihil posse celare amicam : esse autem aliquam causam, propter quam etiam si velit dicere, necesse habeat tacere, et amici consolationem hac in re minime consequi. Cum autem valde divinus urgeret Polyuctus, et postularet ut ei secretum aperiret et ei exprobraret contemptum amicitiae, et mutatam affectionem, Nunquid, dicens, aliquid offendimus? Quasnam in re tibi molesti fuimus? Quænam res tam dira et tam atrox facta est, ut Polyuctum tuum a venia arceas?

IV. Hæc cum diceret, et animo angeretur, non ferens Nearchus, oculos suffusus lacrymis, et profundo suspirio internam cordis flammam significans: Cum, inquis, o amicissime, nostræ consensionis et dilectionis apud me cogito separationem, necesse quoque habeo animum abrumpere. Hæc postquam ille audiit, corde gravissime percussus : Quomodo hæc, inquit, Nearchus, quomodo, et cur hæc verba dicis præter spem? et undenam hæc erit nobis separatio, quam statuimus ne mortem quidem posse nobis facere? Hoc est, inquit, o amicissime, quod me propemodum suffocat, et ipsum comprianiit spiritum et animam, quoniam hæc, quam dixi, separatio est nobis humana morte validior et gravior. Cum autem nondum, quid sibi vellet oratio, intellexeret Polyuctus, statim surgens, et amicum complexus, et ei ita ut eum tenebat, ardentissime circumfusus : Sed dic, inquit, mihi, o Nearchus, dic aperte, et explica quemadmodum hæc sit futura separatio. Non enim fero amplius hoc minime amicum silentium. Sin minus, videbis jam tuum Polyuctum in terra jacentem mortuum et examinem. Atque videbatur quidem Nearchus velle dicere, sed victus ab animi perturbatione vinctam habebat linguam: et solum mœstus ac conturbatus, amicum fixis aspiciebat oculis, et immoderatum significabat dolorem. Postquam autem videt Polyuctum mœrore confectum, abjecisse animam, et humi praevidere, et esse jam a dolore omnino superatam, cogit in hanc vocem erumpere : O amantissime, inquit, Polyucte, hoc edictum imperatoris nobis separationem afferet et disjunctionem. Postquam autem hanc vocem sapientis-

Α τιμῆ, δωρεῶν, χρήματα· τοῖς δὲ ἀπειθοῦσι ἀπειλάς, κολάσεις, καὶ τελευταῖον κακὸν ὁ θάνατος, ἐφοβήθη περὶ τοῦ φίλου Νέαρχος, καὶ κειρὸν ἐνόμισεν εἶναι τούτου, ὅς τὴν περὶ τὸ σέβας διαφορὰν διάλυσιν αὐτοῖς γενέσθαι παρασκευάσει καὶ τῆς φιλίας. Ταῦτα ἐπὶ νοῦν ἔχων καὶ στρέφων, ὄηλος ἦν ἰσχυρῶς ἀνιώμενος, καὶ πολλὸν τὸν ἄλλον φέρων ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τὸν φίλον κρυφίως ἀνιώμενος. Πολύευκτος δὲ ὁ παντακκλὸς οὕτω Νέαρχον ὀρών ἔχοντα, λύπης τε κέντροις βαλλόμενον, καὶ στεναγμοῖς ἀλλήλοις τὸ πολὺ τῆς ἀθυμίας κουφίζειν πειρώμενον, ἔχνην τε ὀκρυῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑποφαίνοντα, ἠρώτα προσιῶν φιλίως, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ὄντως ἔχειν ἐζητεῖ μαθεῖν. Ἥλαγει γὰρ καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἤτετο, τὸν ὀμοψύχον ὀρών οὕτω πάσχοντα, ὃ δὲ ἠεούλετο μὲν εἰπεῖν, καὶ ἐδήλου μὴδὲν ἀπορρήτων ἔχειν πρὸς τὸν φίλον συνάμενος· εἶναι δὲ τινα ἄλλην αἰτίαν δι' ἣν καὶ λέγειν ἐθέλων ἀνάγκην ἔχει τοῦ σιωπῆν, καὶ τῆς ἐκ τοῦ φίλου μὴ ἀπολαθεῖν ἐν τούτῳ παραμυθίας. Ἐπει δὲ ὁ θεὸς Πολύευκτος πολὺς ἦν ἐγκείμενος, καὶ τοῦ ἀπορρήτου τὴν δὴλωσιν ἀπαιτῶν, ἀμέλειαν τε ὀνειδίζων αὐτῷ τοῦ πόθου, καὶ ἀλλοίωσιν ὅταν τῆς πρὸς αὐτὸν διαθέσεως· εἰ δὲ καὶ προσκεκρούκαμὲν τι, λέγων; εἰ δὲ καὶ λελυπηκαμὲν; τί ἂν οὕτως ἰσχυρὸν εἴη τὸ πραχθὲν, ὡς συγγνώμης πάσης Πολύευκτον τὸν σὸν ἐκβλεπῆν;

Δ'. Ταῦτα λέγοντος καὶ ἁλύοντος, οὐκ ἐνεγκὼν Νέαρχος ὀκρυῶν ὑποπλήσας τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ στεναγμῷ βυθίῳ τὴν ἔνδον φλόγα τῆς καρδίας ὑποσημήνας· Τὸν μέλλοντα χωρισμὸν, ἔφη, φιλιτατε, τῆς ἡμῶν συμπονοῖας καὶ στοργῆς ἐννοῶν, ἀναγκάζομαι ἀπορρήξει ἡδὴ καὶ τὴν ψυχῆν. Τοῦτο ἤκουσεν ἐκεῖνος βαρυτάτα πληγείς τὴν καρδίαν. Πῶς ταῦτα, ἔφη, Νέαρχε, πῶς καὶ τί τὰ παρ' ἐλπίδα ταῦτα ῥήματα; καὶ πόθεν ἡμῖν οὕτως ὁ χωρισμὸς ἔσται, ὃν οὐδὲ θάνατον αὐτὸν δύνασθαι ποιεῖν εἰς ἡμᾶς ἔγνωμεν; Καὶ ὁ Νέαρχος· Τοῦτο γὰρ ἐστίν, ἔφη, φιλιτατε, ὁ μικροῦ καὶ ἀποπνίγει, καὶ αὐτὸ συνεχεῖ τὸ Πνεῦμα καὶ τὴν ψυχῆν· διὸ ὁ χωρισμὸς οὗτος, ὃν ἔφη, καὶ ἀνθρωπέου θανάτου ἰσχυρότερος ἡμῖν ἐστὶ καὶ βαρύτερος. Οὕτω δὲ τὸν λόγον ὃ τι ἂν εἴη συνιέναι ἔχων Πολύευκτος, ἀναστάς εὐθὺς καὶ περιβαλὼν τοῦ φίλου, καὶ ὡς εἶχε θερμότερα περιχυθεὶς αὐτῷ· ἄλλ' εἰπέ μοι, ἔφη, Νέαρχε, εἰπέ σαφῶς καὶ ἀνάπτυσον ὅπως οὗτος ὁ χωρισμὸς ἔσται· οὐ γὰρ φέρω ταύτην ἐπὶ πλείον τὴν ἄφιλον σιωπῆν. Εἰ δὲ οὐκ, ἄλλ' ὄψαις με Πολύευκτον ἡδὴ τὸν σὸν νεκρῶντα καὶ ἄπνον πρὸς τῇ γῆ κείμενον. Καὶ ὁ Νέαρχος ἔφακε μὲ εἰπεῖν βούλεσθαι, ἠτιώμενος δὲ τοῦ πόθου, ἐπεδέτετο τὴν γλῶτταν, καὶ τοῦτο μόνον κατέδουον τι καὶ πεπονηθὲς, ἠτιένειεν εἰς τὸν φίλον, καὶ τῆς ἀθυμίας ἐμῆγυσε τὴν ὑπερβολήν. Ὡς δὲ εἶδε Πολύευκτον παθόντα τι καὶ μακροψυχότερον, καὶ εἰς γῆν ἑαυτὸν καταβάλλοντα, καὶ ἄλλον ἡδὴ τῷ παθεῖν νικώμενον, ἀναγκάζεται ῥῆξαι φωνήν· καὶ, ὦ φιλιτατε, ἔφη, Πολύευκτε, τουτί τὸ βασιλικὸν ἐπιτάγμα τὸν χωρισμὸν ἡμῖν ἐμποιήσει καὶ τὴν διάζευξιν. Ἐπει δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ σορὸς τὰ πάντα Πολύευκτος, συμβαλὼν εὐθέως ὅπερ Νέαρχῳ βού-

λαττι τὸ λεγθὲν, ενενοῖσι γὰρ ὡς ἡ περὶ τὸ σέβας ἄμφω ἀμφοτέρων διαφορά, πρὸς ἐξέτασιν ἰούσα καὶ ἀρχόντων βαρύτης ἀναγκάσει θείναι μεταξὺ τὴν διάστασιν. Ἄλλ' αὐτὸν ἀνέφερε διάνοιά τι· θειοτέρα καὶ ἦν εἶδεν ὄψιν ἀνανοουμένου, καὶ συνδούσαν αὐτὴν τῷ καιρῷ κρινῶν, χαρᾶς τε ἤρξατο πληροῦσθαι καὶ ἡδονῆς, καὶ ὅπως εἶπεν ἡ ὄψις ἐκοινοῦτο τῷ φίλῳ· Ἔστι τι, Νέαρχε, λέγων, δέχα τοῦτον ἡμῖν κωλύσει γενέσθαι τὸν χωρισμόν.

Ε'. Εἶδον γὰρ ἐγὼ τὸν Χριστὸν, ὃν σὺ προσκυνεῖς, προσελθόντα μοι, καὶ τοῦτι μὲν τὸ πιναρὸν ἱμάτιον ὃ περιβέβλημαι ἀποδύσαντά με· ἐτέρῳ δὲ τινα στολὴν μάλα τιμᾶν (τίς ἂν ἐκείνης εἴποι τὸ κάλλος καὶ τὴν φαιδρότητα;) ἀμφιάσαντα, χρυτῇ τῇ περόνῃ περὶ τὸν ὄμων συνεχομένην· ἔπειτα δὲ μοι καὶ ἵππον ἐγγειρήσαντα περωτόν. Ἄλλα τοιαύτη μὲν ὄψις ἦν ὃ θεοῦ Πολύευκτος εἶδε· ἔλεγε εἰς δὲ κενὸν οὐδαμῶς, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἀκλιβῶς εἰδόνιζεν. Ἡ γὰρ ἀμφιθεῖσα καλλίστη ἐκείνη στολὴ τὴν ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβολὴν ἀπὸ τῆς ἐπὶ γῆς στρατιᾶς εἰς τὴν ἐπουράνιον καὶ θείαν στρατεολογίαν, καθ' ἣν ὁ Μάρτυς τῷ μαρτυρικῷ χορῷ συνάπτεσθαι μέλλοι· ὃ δὲ γε πτηνὸς ἵππος, τί ἂν ἕτερον εἶχε δηλοῦν ἢ τὴν ταχέειαν ἀπὸ τῆς ἐκείνου πρὸς οὐρανοῦ ἀνάβασιν;

Σ'. Ταῦτα ἀκούσαντα Νέαρχον ἠρώτηναι τε καὶ εὐφροσύνης γενόμενον· Τὸν Χριστὸν, εἶπετι, ἔγνω; τὸν Χριστὸν, Πολύευκτη, τὸν ἀληθῆ ὄντως Θεόν; Τὸν δὲ πρὸς ταῦτα· Πότε δὲ, φάναι, τοῦτον ἠγνόησα; Ἡ πότε, σοῦ περὶ αὐτοῦ λέγοντος, τρόμος οὐκ εἰσέδω μου τὴν ψυχὴν; Ἡ ἀναγινώσκοντος, οὐκ ἐν θαύματι ποιούμενος ἦν τοῖς λόγοις; μόνου γὰρ ἐδεόμην ὀνόματος, ἔπειτα ἄλλα γε τῇ διαθέσει Χριστιανὸς ἦν, καὶ εἰς δουλείαν ἔσπευδον ἑμαυτὸν ἐνταῖσι τῷ Δεσπότη Χριστῷ, πολλὰ χαίρειν εἰπόντων ταῖς ματαίαις τῶν εἰδώλων λατρείαις. Τί οὖν πράττομεν, ὦ Νέαρχε; τί δὲ μὴ φανερώς ἐπιδείκνυμεν τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν; Καὶ ὁ Νέαρχος ἀσμένως ταῦτα δεξάμενος; Καὶ ὡσπερ ἀπογυμνῶν ἑαυτὸν καὶ ἀνακαλύπτων. Ἄλλ' ἔμοι, ἔφη, Πολύευκτη, οὐ αλοῦτος, οὐ δόξα, οὐ στρατιωτικὸν ὄλω; ἀξίωμα, οὐδὲν ἄλλο τῶν τοῦ κόσμου τῶς ἐν Χριστῷ ζωῆς προτιμότερον· ταύτης γὰρ ἐφίεμαι μύνης, τὰ δ' ἄλλα μικρὰ μοι καὶ τοῦ μηδενὸς εἰσιν ἄξια. Εἶτα καὶ πάλιν ὁ θεοῦ Πολύευκτος, ὡσπερ ἀποπειρώμενος αὐτῷ τῆς γνώμης· Τί δὲ, οὐκ ὀρέγεις, ἔφη, τοῦ κερύοντος τοῦδε σοὶ δεξιώματος; Καὶ ὁ Νέαρχος ἐκ καρδίας ταῦτα καὶ οὐκ εἰς ἀπόπειραν προελθεῖν νοήσας· Ἄγνωσιν μοι εἰκας, ἔφη, Πολύευκτη, τὸ ἀληθὲς ἐν Χριστῷ ἀξίωμα, καὶ τὴν παρ' ἐκείνῳ δόξαν, καὶ τὴν εἰς οὐδέποτε παυθῆμεν μακαριότητα. Οὕτω μὲντοι ἦσαν κοινολογούμενοι, καὶ φανερὰν ἀλλήλοις τὴν ἑαυτῶν γνώμην ποιοῦντες.

Ζ'. Πολύευκτος δὲ ὁ καλὸς καὶ ἡδῶς δὲ πρὸς τὸν φίλον καὶ χαριέντως ἐθίλων εἶπεν· Τὸ μὲν, ἔφη, ἄγνωε με ὑπώπτευσας τὴν ἐν Χριστῷ δόξαν, καὶ τὴν παρ' ἐκείνῳ μακαριότητα· ἐγὼ δὲ καὶ πρὸ σοῦ,

A simus audiit Polyeuctus, statim conjiciens quid sibi vellet, quod dixerat Nearchus: cogitavit enim quod amborum in religione dissensio jam examinanda, et acerbitem subitura judicum coget, eos a se invicem disjungi: convertit eum ad diviniorem quantam: cogitationem, et revolvens animo quam viderat visionem, et eam judicans tempori convenientem, cœpit repleti gaudio et voluptate: et quemadmodum hæc fuerit visio, communicavit amico. Est aliquid, dicens, o Nearchus, quod prohibebit nobis hanc fieri separationem.

V. Vidi enim ego Christum, quem tu adoras, ad me accendentem, hac sordida, qua sum indutus, veste me exuisse, alia vero valde pretiosa (o quis illius pulchritudinem dixerit et splendorem!) induisse, cujus humerum fibula constringehat aurea. Deinde vero mihi quoque equum tradidisse alatum. Atque talis quidem fuit visio, quam vidit divinus Polyeuctus: ejus autem nequaquam fuit vanus exitus, sed præclare expressit id quod erat futurum, mutata quidem illa vestis pulcherrima, mutationem in melius ex eo quod est deterius: nempe, ut ex terrena militia in cœlestem et divinum militum referretur numerum, per quem erat in chorum martyrum coaptandus. Alatus autem ille equus quid aliud possit significare, quam illius celerem a terra in cœlos ascensum?

VI. Hæc cum audisset Nearchus, lætatus est, hilarisque effectus, ei dixit: Christum cognovisti? Christum, o Polyeucte, qui vere est Deus? Ille vero ei dicit: Quando autem eum ignoravi? Num, cum tu de eo diceres, tremor meum subibat animum? aut cum legeres, non ejus admirabar sermones? solum enim mihi nomen deerat: alioqui enim eram affectione Christianus, et studebam me Domini Christi mancipare servitio, multum valere jubens cultus inanes simulacrorum. Quid ergo faciamus, o Nearchus: cur non aperte ostendimus nostram in Christum confessionem? Cum hæc autem lubenter accepisset Nearchus, dixit, se veluti nudans et aperiens: Mihi, o Polyeucte, non divitiarum, non gloria, nec omnino dignitas militaris, nec aliquid aliud ex iis, quæ sunt hujus mundi, præfertur vitæ, quæ est in Christo, eam enim solam desidero: alia autem apud me sunt parva, et nullius pretii. Deinde rursus divinus Polyeuctus ejus animi veluti faciens periculum. Quid vero? inquit; annon concupiscis hanc, quæ adest tibi, dignitatem? Nearchus autem existimans hæc ab eo dici ex animo, et non ejus tentandi gratia: Videris, inquit, mihi, o Polyeucte, ignorare veram in Christo dignitatem, et eam quæ est apud illum gloriam, et quæ nunquam cessat, beatitudinem. Sic quidem inter se conferebant sermones, et sibi invicem suam aperiebant sententiam.

VII. Egregius autem Polyeuctus jucunde et lepide volens aliquid amico dicere: Tu quidem suspicaberis, inquit, me ignorare eam, quæ est in Christo, gloria, et quæ est apud illum, beatitudinem. Ego

autem, o Nearchus, videor te præcessisse, et imperatoriam, ut scis, et cælestem chlamydem accepisse per revelationem. Sed tamen volo ex te sciscitari aliquod caput spiritale. Vereor enim me, si absque sacramentis et mysteriis accesserim ad Servatorem, ei videar minime acceptus, et indignus qui referar in numerum ejus militum. Postquam hæc audivit Nearchus, statim surgit, et evadit animo acrior et vehementior: et amicum incipit recreare, promptiorique et alacriori animo eum reddere ad Christi fidem, dicens: Nulla, o amicissime, sit tibi de hac re dubitatio. Scriptum est enim posse Deum vel ex his lapidibus suscitare filios Abrahamæ. Quod quidem Nam omnibus, ut semel dicam, aperta est porta cæli: nulli omnino ex omnibus oclusus est salutis aditus. Quamobrem is quoque qui credit, magnam recipiet mercedem parvæ illius fidei. Propterea enim is quoque, qui prima et tertia et nona hora accesserunt ad vineam, æqualis merces decernitur¹. Quamobrem, etiamsi ipse tardus accesseris eadem quæ primi præmia consequeris. Ad hæc divus Polyuctus, tanquam ejus subiisset ænimum recordatio. Per veritatem, inquit, Nearchus amicissime, audivi aliquando latenter te aliquid ejusmodi legentem ex divina scriptura, qui unam horam essent operati, æquali Christus honorasset portione iis, qui sustinuissent totum æstum diei. Nearchus autem: Multa quoque, inquit, o vir egregie, invenies ejusmodi exempla. Ecce enim, inquit, latro, qui fuit cum Christo crucifixus, cum innumerabilium reus esset criminum, pro modico, et brevi verba magnas invenit remunerationes: et quæ multis emittur sudoribus in paradiso conversatio, admodum facile ab eo paratur. Nam vel parva fides potest magnos montes transferre.

VIII. Hæc cum divinus audiisset Polyuctus, animo statim in altum extollitur, et ut corpore horum et terrenorum omnium plane oblitus, Pascamur, dicit Nearchus, nos firmiter et stabiliter servaturos ea quæ visa fuerint. Ego enim rebus humanis de cætero renuntiavi. Quodnam autem de Christo nos oporteat ferre testimonium, planum fecit, quæ id præcivit, divina Domini clementia. Ecce enim, o Nearchus, eam, quæ est in cælis pulchritudinem mihi visioni apprehendit cogitatio: quam quidem assistere, et Christum video ante oculos, et splendore ejus visionis mihi vultus illuminatur. Sed jam tempus est legere impium edictum imperatorum, et recte scire quidnam velit nos facere. Sic dixit: cumque id accepisset, perlegit, inter legendum conspuit: et cum id in frusta minuta confregisset, ventis mandavit. Deinde sic conversus videt idola quæ portabantur, et a stultis adoranda deducebantur ad aras. Quæ cum jucundissime et

Νέαρχε. φαίνομαι προκόψαι, καὶ βασιλικὴν, ὡσπερ οἶσθα, χλαμύδα καὶ οὐρανίαν δι' ἀποκαλύψεως κομισάμενος. Πλὴν ἀλλὰ βουλόμαι σε καὶ πνευματικὸν τι ἐρέσθαι κεφάλαιον· δέδοικα γὰρ μὴ ἀνεὺ τελετῶν τε καὶ μυστηρίων προτελῶν τῷ Σωτῆρι ἀπρόσδεκτος ὀφείτην αὐτῷ, καὶ οὐκ ἄξιος τοῖς ἐκείνου συγκαταλέγεσθαι στρατιώταις. Ταῦτα ὡς ἤκουσεν ὁ Νέαρχος, εὐθὺς τε διανίσταται, καὶ θερμότερος τὴν ψυψὴν γίνεται, καὶ τὸν φίλον ἀναλαμβάνειν ἄρχεται, καὶ προθυμότερον περὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν διτιθέται· μηδεὶς, ὦ φίλτατε, λέγων, μηδεὶς ἔστω σοι περὶ τούτου διαταγμός· γέγραπται γὰρ δυνατὸν εἶναι τῷ Θεῷ καὶ ἐκ τῶν λίθων τούτων ἔγειραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ὅπερ τί ἄλλο ἢ τοῦτο ἐστὶ, τὸ ἐξ ἀνεπίστου καὶ τοὺς ἐξ ἔθνων δύνασθαι σωθῆναι, καὶ στρατιώται καταστῆναι Χριστοῦ; ἐπεὶ καὶ πάσιν ἀπλῶς ἢ οὐράνιος ἤνοικται πύλη, οὐδενὶ τῶν πάντων ἢ τῆς σωτηρίας ἀποκέκλεισται εἴσοδος. Ὅθεν καὶ ὁ πιστεύων πολὺν τὸν μισθὸν τῆς μακρᾶς ἐκείνοις πίστει· κομίζεται. Διὰ ταῦτα γὰρ τοῖς πρώτῃν καὶ τρίτῃν, ἕκτῃν τε καὶ ἑνάτῃν ὥραν προελθούσι τῷ ἀμπελῶνι κατ' ἴσαν ἀφορίζεται ὁ μισθός, ὥστε καὶ βραδέως αὐτὸς προσέληθε, τῶν αὐτῶν τοῖς πρώτοις ἐξιδώθη γερῶν. Πρὸς ταῦτα ὁ θεὸς Πολύευκτος ὡσπερ ἀνεμνήσαι βουλομένου αὐτόν· Νῆ τῆν ἀλήθειαν, ὦ φίλτατε, ἔφη, Νέαρχε, ἤκουσά σου ποτε λεληθότως τοιοῦτόν τι τῆς θείας γραφῆς ὑπαναγινώσκοντες, ὅτι τοῖς τὸν ἔβλον κτύσωνα τῆς ἡμέρας ὑπομεμνηκόσι, τοὺς μὲν ὥραν ἐργασαμένους περὶ τὴν τοῦ μισθοῦ δόσιν ἰσομοίρῃ τετίμηκεν ὁ Χριστός. Ὁ δὲ Νέαρχος· Καὶ ἐτέρῳ, ἢ βούλῃ, ἔφη, θαυμάσια πολλῶν τοιοῦτων εὐρήσεις ὑποδειγμάτων· αὐτίκα γὰρ ὁ συσταυρωθεὶς τῷ Σωτῆρι ληστικὸς πύριος ἐγκλήμασιν ἔνοχος ὢν, ὀλίγω καὶ βραχέως ῥήματος μεγάλας εὐρίσκειται ἀντιδόσεις· καὶ ἢ πολλοῖς ἰδρωσιν ὄνιος τοῦ παραδείσου διαγωγῇ μάλᾳ βραδέως αὐτῷ πορίζεται, ἐπεὶ καὶ μικρὰ πίστις μέγαλα ὄρη μεθιστῆν δύνανται.

Η'. Τούτων δὲ ἀκούσας ὁ θεὸς Πολύευκτος, εὐθὺς περὶ τὴν ψυχὴν, καὶ οἷα τῶν σωματικῶν ἔβλον καὶ χαμαιζήλων λήθην ἤδη καταγνοὺς βαθυτάτην, συνθώμεθα, λέγει τῷ Νέαρχω, βεβαιότερον τὰ δεδομένα φυλάξαι. Ἐγὼ γὰρ τοῖς ἀνθρωπίνους πράγμασι τὸ λοιπὸν ἀπαίτη· τὸ δὲ τίνα ἡμῶν περὶ Χριστοῦ μαρτυρήσει δει, δῆλον ἤδη πεποιοῦμαι ἢ καὶ προγνοῦσα, φημί περὶ τούτου, θεῖα τῷ Δεσπότῳ φιληνθρωπίᾳ. Ἴδου γὰρ ἐμοί, Νέαρχε, τὰ ἐν οὐρανῶν τοῖς κάλλη φαντάζεται ἢ διάνοια, οἷα δὲ μοι παρεστῶτα, καὶ τὸν Χριστὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὄρω, καὶ τῇ τῆς ὄψεως αὐτοῦ μαρμαρυγῇ τὸ πρόσωπον καταλάμπουμι. Πλὴν ὥρα ἤδη καὶ τῷ δυσθεῖς πρόστυγμα τῶν βασιλείων ἀναγινώσκων, καὶ ὁ βούλεται πράττειν ἡμᾶς ἀκριβῶς εἰδέναι. Οὕτως ἔφη καὶ λαθῶν ἀπέσει, διέπει τὴν ἀνάγινωσκων, πρὸς δὲ ταῦτα καὶ λεπτὰ διαβόητας αἰσῶντες ἐβίδου· εἴθ' οὕτως ἐπίστραφεὶς εἰδῶλα ὄρα διαβασταζόμενα, εἰς προσκύνῃν τε τοῖς ἀνοήτοις παρὰ τοὺς βωμοὺς

¹ Mat. h. xx, 1. sqq.

ἀπαγόμενα. Ὡν μάλ' ἡδὺν καὶ θερμὸν τὸν γέλωτα καταγύσας, πρότερον μὲν αὐτοῖς ὑποκρίνεται προσελθεῖν προθύμως, εἶτα καθ' ἑν ἐκεῖνα λαμβάνων, καὶ εἰς γῆν κῆθις προσσράστων πάντα ὁμοῦ συνέτριψε, καὶ εἰς λεπτήν ἔθετο κόνιν.

Θ'. Τοῦτω οὖν γενομένῳ ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ προσελθὼν Φηλίς (ἦν γὰρ ὑπὸ τῶν βασιλείων ἤδη διώκτης κατσοτθεις) καὶ ἰδὼν ἃ Πολυεύκτος εἴργασται, πᾶν ἀποδοσπετῶν, Φεῦ! ἄτεκνος, ἔλεγε, καθίσταται Φηλίς, καὶ ὁ πρότερον ἐν παιδί περιδλεπτος ἐξαίφνης ἀτεκνίαν ἐγὼ δυστυχῶ· οὐδέεις Πολυεύκτος οὕτε θεῶν οὕτε ἀνθρώπων ἔλεησαι δύναται, τοιαῦτα τετολημάρτα, καὶ τοὺς ἡμετέρους θεοὺς συντρίψιντα. Πρὸς ταῦτα δὲ ὁ θεὸς Πολυεύκτος, ὡσπερ τῷ γενομένῳ μᾶλλον ἐπικαυχώμενος (τοσοῦτον γὰρ ἀπέχετο τοῦ καὶ ὑποπτέειν τι φοβεσθαι), Νῦν μὲ, ἐγὼ, ἔφη, τούτῳ καταφρονήσας, ἐπὶ τῶν ἔργων ὅπως εἰσὶν ἀσθενεῖς ἤλεγχα. Εἰ δὲ καὶ ἕτεροὶ εἰσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ προσκλήτῳσιν εἰς τὸ μέσον· εἴη γὰρ ἐντεῦθεν ὅπως παρ' ἡμῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ δούλων διακτέσθαι τῶτα δεῖ. Καὶ ὁ Φηλίς ἀνθρώπινα καὶ περιπαθῆ πρὸς τὸν ἅγιον διανοούμενός τε καὶ φεγγόμενος· Ἀλλὰ θέλησον, ἔφη, κἄν μικρόν τι ἐπιζῆσαι, Πολυεύκτε, ἕως τὴν σὴν γυναῖκα θεάσῃ. Ποῖα δὲ, εἶπεν ὁ ἅγιος, γυναικὸς ἔτι καὶ τέκνων ἔμοιγε φρονεῖς, ὅς οὐδενὸς τῶν ἀνθρωπίνων οὐκέτι νῦν ἐπιστρέφομαι, περὶ τὰ οὐράνια τε καὶ ἄφθαρτα μόνχα τὴν διάνοιαν ἔχων; Ἡ δὲ σὴ θυγάτηρ, εἰ μὲν ἐμοὶ ἔψεται, μακρὰ τῆς γνώμης ἔσται καὶ τοῦ σκῆπου· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ σὺν τοῖς ὑἱῶν θεοῖς κακῶς ἀπολείται.

Ι'. Δάκρυα ἐπὶ τοῦτοῖς τὸν Φηλίχα ἔχοντα ἀπογνῶναι καθάπερ· ὅθεν καὶ διπλῆ τυφλώτῳων, ἕα τὲ τῆς περιεχούσης αὐτὸν ἀθυμίας, ἕκ τε τῆς περὶ τὰ εἰδῶλα μανίας, ἄξιχα τοσοῦτου σκότους καὶ παρανοίας ἐφῆγγετο ῥήματα· Οἴμοι! λέγων, ὅτι καὶ σὲ, Πολυεύκτε, αἰ τοῦ Χριστοῦ μαγεῖται ἐξηπατήσασιν. Ὁ μάρτυρ δὲ, μᾶλα συνετώς καὶ γενναῖος· Ὁ μὰ τοὺς ἱεροὺς τῶν μαρτύρων ἀγῶνας, οὐ διαρνούμαι, ἔφη, τὸ μὴ ὑπ' ἐκεῖνου πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν κληθῆναι τῆς ἀληθείας· αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὅς ταῖς χερσὶ ταις οικείαις τὴν ἐμὴν θέλχας ψυχὴν, ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, καὶ ἀπὸ τῆς πλάνης πρὸς τὴν ἀληθεῖαν ἐπηγάγετο, στρατιώτην τε αὐτοῦ καὶ εἰνάζι με καὶ ὀνομάζεσθαι κατηξίωσεν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐλέγετο, οἱ τῶν ἁγίων διώκται προσελθόντες, καὶ συλλαβόντες τὸν μάρτυρα, τὸ ἱερὸν αὐτοῦ στόμα ἔπαιον· μισούντες ἀληθῶς ἐν πόλιν ἐλέγχοντα, φαύλαις τε ἀκοαῖς ἰσχυρὴν ἀληθείας ὑπενεργεῖν οὐ δυνάμενοι. Πολυεύκτω δὲ τῷ γενναίῳ τῶν μὲν πληγῶν τούτων ἐμελλεν οὐδαμῶς· ἑώρα γὰρ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ παθόντα Χριστὸν πλησίον αὐτοῦ περιστάμενον, ὃν ἐκεῖνος καταφυγὴν θέμενος, οὕτε κακὰ εἶχε πρὸς αὐτὸν ἐπερχόμενα, οὕτε μάστιγας ὅλως τῷ σκηνώματι αὐτοῦ προσεγγίζουσας.

ΙΑ'. Αἱ γοῦν πληγαὶ αὐταί, καθάπερ εἴρηται, τῷ Πολυεύκτῳ βραχεῖα φρονεῖς, πρὸς ἄλλην δὲ διεπέλας εἰς πονηροῦ τέχνην. Παρσστήσας γὰρ ἐκεῖνος αὐτῷ μετὰ τοῦ κηδεστοῦ καὶ τὴν γυναῖκα δακρύνοντας καὶ παθαίνομένους, ἐπειράτο τῆς καταγῆς τε ἀπα-

vehementissime risisset, prius quidem simulat se prompto et alacri animo ad ea accedere. Deinde illorum singula accipiens, et protinus humi allidens, simul contrivit omnia, et redegit in subtilem pulverem.

IX. His ergo factis, cum ejus socer venisset Felix, fuerat enim jam constitutus persecutor ab imperatoribus: et vidisset quæ fecerat Polyuctus, admodum ægre ferens: Heu! dixit, Felix est privatus liberis: et qui prius eram insignis, et suspiciebar propter filios, repente me affligit filiorum orbitas! Nullus deorum nec hominum potest misereri Polyucti, qui talia est ausus, et nostros deos contrivit. Ad hæc divus Polyuctus, eo quod factum fuerat, veluti magis glorians, tantum aberat, ut reformidaret aliquid, et extimesceret: Nunc quidem, inquit, ego eæ contemnens, re ipsa ostendi, quam sint imbecilli. Quod si sunt tibi alii, ii quoque in medium adducantur. Hinc enim scies, quemadmodum nos Christi servos ea conspuere oporteat. Felix autem cum humana et miserabili quodam affectione de sancto cogitans et loquens, Si velis, inquit, o Polyucte, aliquantisper vivere, donec tuam videas uxorem. Quænam autem adhuc, inquit sanctus, uxorismæi cura est, et filiorum, qui ex rebus humanis nihil omnino curo, cum in solis cælestibus mens versetur, et iis in quæ non cadit interitus? Tua autem filia, si me quidem sequatur, beata erit propter suum animum et institutum: sin minus, ipsa quoque cum vestris diis mala male peribit.

10. Post hæc Felix profundebat lacrymas, ut qui spem omnem abjecisset. Qua de re dupliciter cæcutiens, nempe et ex ægritudine animi, quæ eum angebat, et ex insania, qua laborabat in simulacra, loquebatur verba digna tantis tenebris, et tanta dementia: Hei mihi, dicens, te quoque, o Polyucte, Christi artes fefellerent magicæ? Martyr autem admodum prudenter et fortiter. Non, per sacra, inquit, martyrum certamina, non nego, me ab illo esse vocatum ad cognitionem veritatis. Ipse enim est, inquit, qui cum suis manibus meam demulisset animam, a tenebris ad lucem, et ab errore deduxit ad veritatem, et dignum censuit, qui essem et nominarer ejus miles. Cum autem hæc dicerentur, accedentes sanctorum persecutores, cum martyrem comprehendissent, sacrum eo ejus pulsabant, vere odio habentes confutationem, quæ erat in foribus, et malis auribus non volentes ferre vim veritatis. Præclaro autem Polyucto eæ quidem plagæ nullo modo erant curæ. Videbat enim Christum, qui pro eo erat passus, prope ipsum assistere. Quem cum suum posuisset refugium, nec pro malis habebat ea, quæ ipsum invadebant: nec scuticam, quæ ejus corpus cædebat.

XI. Has ergo plagas, ut dictum est, parum curabat Polyuctus: luctabatur autem adversus aliam diaboli maligni artem. Nam cum ille ad eum adduxisset socerum et uxorem lacrymantes, et miserabiliter ejulantes, sic conabatur ejus animam suis

decipere præstigiis, et pro viribus dissolvere ejus robur et constantiam. Is autem non ignorans maligni insidias, cum se ipsum valde utiliter conturbasset, animæque fortitudinem et iram excitasset, et quæ ex lacrymis oritur, effeminatæ mollitiei eam opposisset, graviter admodum et fortiter: O scelerate, inquit, et profanorum mystagoge simulacrorum, cur me insidiosis tuis et uxoris lacrymis studes abducere a confessione in Christum? Cur autem defles Polyuctum, cum te ipsum multo magis deflere et lugere oporteat, propterea quod cum principibus, qui sunt ad tempus, servieris, igni sis æterno tradendus? Et hæc quidem dixit socero Felici. Postquam autem vidit uxorem quoque suam Paulinam miserabiliter lacrymantem, et dicentem: Quid tibi accidit, o Polyucte? Quomodo autem fraude es inductus, ut duodecim deos nostros confringeres? Eam suaviter irridens sanctus: Si solus, inquit, ego duodecim deos tuos vici et contrivi: ecce deorum es omnino egena. Ades dum ergo, inquit, Paulina, et faciam, ut verum Deum cognoscas, quem ipsa stude diligenter adorare, et hac brevi vita æternam commutare. Cum hæc sic dice-reutur, et multi infideles per ipsum ad fidem in Christum converterentur, et omnes persecutores simul congregarentur, et partim quidem promissis, partim vero etiam minis sanctum stulerent in contrariam traducere sententiam, quoniam nulla via et ratione id effici poterat, nec ejus rei ulla erat spes reliqua, fertur in eum sententia, ut ense statim mortem subeat.

XII. Cum autem ei jam res fuisset aperta, erat videre Polyuctum nihil mœstum, nihil triste, nihil omnino, quod esset effeminati et pusilli animi, aut dicentem, aut pati præ se forentem: quod quidem accidisset alicui alii, qui ab hac jucunda luce et vita separaretur. Imo vero tanquam ex tenebris et afflictione ad gloriam transiret et delicias, magnam ostendebat lætitiā et animi alacritatem, ut qui jam frui inciperet ea, quæ est illic, beatitudine. Nam iis quoque, qui aderant, affirmabat se quemdam accedentem videre adolescentem, et secum loquentem, et omnibus modis efficientem, ut oblivisceretur omnium terrenorum. Sed quis, o divine Polyucte, hoc vel tui solum laudandum assumens, te dignam possit laudem contexere? Nam cum jam esses consummandus, et per sacrum tuum sanguinem divinum baptismum, et in Christo signaculum accepturus: o generosam animam! o mentem firmam et stabilem et a mendacio alienam! nec sic amicitiae Nearchi es oblitus, sed eum aspiciens, Vale, inquit, Nearcha, et pactorum conventorum recordare. Hanc cum tu, vir fortis, vocem, tanquam ultimum aliquod donum, amico reliquisses, ad ense processisti, et per eum illatam mortem prompto et alacri animo subiisti.

XIII. Cum sic autem fuisset consuminatus Polyuctus, pretiosum quidem ejus corpus, qui ex fratribus erant studiosiores, deposuerunt in Meli-

τῶν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ, ὅση δύναμις, τὸν τόνον ἐκλύειν. Ὁ δὲ μὴ ἀγνοήσας τὸ τοῦ ποτιτροῦ ἕνεδρον, διαταράξας ἑαυτὸν πᾶν ἡρησῖμος, τὸ γενναῖόν τε καὶ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς ἀνεγείρας, καὶ ὡσπερ ταῖς ἀπὸ τῶν θακρῶν γινομέναις θηλύτῃσι καὶ μαλακίαις ἀνίστησας αὐτῷ λίαν ἐμβριθῶς καὶ γενναίως, πρὸς μὲν τὸν κιδεστῆν· Ἐμικρὲ, ἔφη, καὶ βεδίλων εἰδῶλων μυσταγωγῆ, τί με δάκρυσιν ὑποούλοισ τοῖς σοῖς τε καὶ τῆς γυναικὸς ἀποστῆσαι τῆς εἰς Χριστὸν ἡμολογίας σπουδάζεις; Τί δὲ καὶ θακρῆεις Πολύουκτον, δέον πολλῶ μάλλον σεαυτὸν οὐδύρεσθαι καὶ θρηνην, ἀνθ' ὧν διὰ προσκαίρων ἀρχόντων αἰωνίῳ πυρὶ παραδίδοται; Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸν κιδεστῆν Φήλικα. Ἐπει δὲ καὶ Παυλίαν τὴν γυναῖκα ἐώρα περιπαθῶς θακρούσαν, καὶ λέγουσαν· Ἐ τί πέπονθας, Πολύουκτε; πῶς δὲ καὶ ἀπάτη προήχθη; τοὺς δώδεκα ἡμῶν συντριψας θεοῦς; Ἡὸν λίαν ἐγγελάτας αὐτῆ ὁ ἅγιος· Εἰ μόνος, ἐγὼ, ἔφη, τοὺς δώδεκά σου θεοὺς νενίκηκα, καὶ συνέτριψα, ἰδοὺ θεὸν πάντως γέροντα ἐνδείξ· δεῦρο οὖν μοι, Παυλίαν, καὶ γνωρίσω σοι θεὸν ἀληθῆ, ὃν αὐτῆ προσκυνῆσαι, καὶ τῆς βραχείας ταύτης ζωῆς τὴν αἰωνίαν ἀλλάξασθαι σπουδάζον. Τοῦτων οὕτω λεγομένων καὶ πολλῶν ἐπίστων δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν μεταβαλλόντων, πάντων τε ἡμῶν τῶν δικαίωντων ἀθροισμένων, καὶ τοῦτο μὲν ὑποσχέσσει, τοῦτο δὲ καὶ ἀπειλαῖς μεταπεισαι τὸν ἅγιον σπουδάζοντων, ἐπεὶ ἄπορον ἦν, καὶ ἀμήχανον, καὶ οὐδεμίαν πρὸς τοῦτο ἑλπίαν ὑπολείπετο, δίδεται γοῦν κατ' αὐτοῦ ἡ ἀποφασίς, τὸν διὰ ξίφους εὐθὺς θάνατον ὑποστῆναι.

IB'. Δίηλον δὲ αὐτῷ ἦδη τοῦ πράγματος γενομένου, ὄρῳ ἦν Πολύουκτον οὐδὲν στυγρὸν, οὐδὲν κατηφές, οὐδὲν ὕλας θῆλυ καὶ ἀγεννὲς ἢ λέγοντα, ἢ πάσχειν ὑποφαινόμενον, ὅπερ ἂν τις ὑπέστη ἕτερος, τοῦ ἡδέος τούτου φωτὸς καὶ τῆς ζωῆς χωριζόμενος. Ἄλλ' ὡσπερ ἐκ σκοτοῦ μάλλον καὶ θλίψεως πρὸς δόξαν καὶ τρυφὴν μεταβαίνων, πολὺ τὸ φαιδρὸν ἐδέλκω καὶ εὐθύνω, οἷα τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος παραπολαύειν ἦδη ἀρχόμενος. Διεβεβαίουτο γὰρ τοῖς περὸυσι, νεανίσκον τινὰ λέγων ὄρῳ προσιόντα μοι καὶ ὁμιλοῦντα, καὶ πᾶσι τρόποις παρασκευάζοντά με πάντων ἐπιλαθέσθαι τῶν ἐπιγελῶν. Ἄλλὰ τίς ἂν σου, θετε Πολύουκτε, τοῦτο δὲ καὶ μόνον ἐπαινεῖσαι παραλαβῶν, ἄξιον αὐτοῦ τὸν ἔπαινον ἡδύνατο πλέκειν; Μείλλων γὰρ ἦδη τελειοῦσθαι, καὶ διὰ τοῦ αἵματος σου τοῦ ἱεροῦ τοῦ θεοῦ βάπτισμα καὶ τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδι λαμβάνειν (ὡ ψυχῆς γενναίας! ὡ γνώμησις βεβαίας καὶ ἀψευδοῦς!), οὐδὲ οὕτω τῆς Νέαρχου φιλίας ἐν λήθῃ γέγονας, ἀλλὰ προσβλέψας αὐτῷ· Ἐ Νέαρχε, ὕγαινε, λέγεις, καὶ μὲνησὸ μου τῶν συνθηκῶν. Ταύτην γενναίως σὺ τὴν φωνὴν, οἶδν τι τελευταῖον ἐώρημα τῷ φίλῳ καταλιπῶν, πρὸς τὸ ξίφος ἐχώρει, καὶ τὸν δι' αὐτοῦ θάνατον προθύμως ὑπέρχη.

IG'. Οὕτω τοιγαροῦν τοῦ θεοῦ Πολυεύκτου τελειωθέντος, τὸ μὲν τιμιον αὐτοῦ σῶμα οἱ σπουδαιότεροι τῶν ἀδελφῶν ἐν Μελιτινῇ κατετίθενται, κολεῖ τῆς Ἀρμενίας, αἰωνίαν οὕτω κληρονομίαν ἑαυτοῖς περι-

ποιησάμενοι. Τετράς δὲ τῶν ἡμερῶν ἦ, ἥτις ἄρα καὶ τὸ τέλος εἶδε Πολυεύκτου, καὶ τοῦ σώματος τὴν κατάθεσιν. Ἐπαρέτησεν ἐνταῦθα καὶ Νέαρχος, τοῦ φίλου καὶ μάρτυρος αἵμα λαθῶν, καὶ λαμπρῆ ὀδῶν τιθεὶς, καὶ εἰς τὴν Χανανεωτῶν πόλιν μετακομίσας, ἅπλον σωτηρίας, καὶ κλήρον ὄντως μακάριον αὐτοῖς ἀπορησάμενος.

XIV. (1) Hæc gesta sunt tempore Decii et Valeriani in prima Orientis persecutione. Nam fuit quidem primo martyr Hierosolymis sacratissimus Stephanus, secundo autem Philoromus in Alexandria civitate Ægypti, et tertio divus Polyeuctus in Melitene Armenia quarto Idus Januarii. Is sæpe se magnam curam agere Christianorum, etiam post mortem, non leviter et obscure, sed aperte et evidenter ostendit. Quidni enim faceret, qui talis erat, et genus illinc ducebat, et ejusdem fuerat sodalitatis? nobilium, inquam, et illustrium ex fide in Christum: qui sequebantur quidem Marcum (5) imperatorem, bellum gerentem adversus Barbaros, aquæ autem penuria laborabat Romanorum exercitus, tristisque erat imperator, cum hostes quidem valde invalescerent, sitis autem inter cætera nostros vexaret. Ii autem Christi fortes milites, qui eandem implebant legionem, quam hic venerandus martyr, cum se separassent, et procul ab exercitu removissent, manus quidem pias ad Deum tollunt, piam, quæ ab eis honorabatur, fidem accerrime proferentes. Rogant autem Dei miserationes, ut eos benignis oculis aspicerent, et hanc solverent necessitatem, quæ opprimebat multitudinem. Cum illi sic orassent, suis non sunt fraudati precibus. Nondum enim precationibus finem imposuerant, et densa nubes cælum subiens, aerem quidem implevit tonitru: fulgura autem elisa micabant, et multa erupit pluvia, adeo ut, dum sic ferrentur fulmina et imbres, recreati quidem sint Christiani, plurimi autem Barbari interierint, et ex eo sit legio nuncupata κεραυνοβόλος, id est, Fulminum jaculatrix (6) hucusque cognita ex hac magni miraculi effectione, ad gloriam Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unius et consubstantialis divinitatis. Cui convenit omnis gloria, honor et adoratio, nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

(5) Vide Tertul. *Apolog.* et Euseb. Cæs. *Histor. Eccl.* lib. v, c. 5.

(6) Alii vertunt *Fulminea*.

(a) Quæ sequuntur desunt in codice ms. Græco. EDIT. PATR.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ

VITA ET CONVERSATIO S. P. N. MARCIANI PRESBYTERI

QUI FUIT ŒCONOMUS MAGNÆ ECCLESIAE CP. (7)

(Anno 450.)

(E duobus mss. Græci bibl. Imp. Paris. n. 1536, sæc. XI, et n. 1467, sæc. XIV; Latine apud Surium diem ad 10 Jan. EDIT. PATR.)

Α'. Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τὰ μὲν βασιλεὺς ταύτην ἑσμεύοντες πόλιν ἠρόνοι τε βασιλείων, καὶ πλοῦτος, καὶ κίλλι, παντοδαπὰ, θέτις τε καὶ μέγεθος, καὶ ταίχη, πολεμίας χειρὸς κρείττεται ὁδὸν οὕτως ὡς ἀνδρῶν φιλαρέτων σεμνύουσι βίαι. Οὕτω γὰρ πλεῖον μὲν ἐμποιοῦσι τὸ τέρπον, πλεῖον δὲ τὸ θαῦμα, πλείω δὲ ταύτην περιποιούσι καὶ τὴν ὠφέλειαν. Διὰ δὲ

I. Sunt quidem multa quoque alia, quæ hanc regiam exornant civitatem, imperatorem sedes et opes, et omne genus pulchritudo, situsque et magnitudo, et mœnia, quæ sunt hostili manu potentiora: nihil autem ei affert æque magnum decus et ornamentum, atque vita virorum honorum et virtutis amantium. Ii enim majorem quidem afferunt dele-

(7) Sanctum Marcianum Novatianis aliquando fuisse, post pedem retulisse, factumque œconomum Eccles. Constantinopol. refert Baronius

ctationem, et majorem etiam admirationem: quin etiam majorem pariant utilitatem. Propterea major est gloria civitatis, ornari potius viris piis et religiosis, quam murorum propugnaculis. Atque ea quidem multos viros tulit præclaros, qui eam decorant variis virtutis ornamentis: ex quibus si quis primos accurate elegerit, et iis vitam Marciani conferre, vel etiam præferre voluerit, is mihi non videatur a recto excidere judicio. Quod autem non sit mala de eo nostra, sed recta sententia, ipse, ut aiunt, ostendit, eritque procedens fide digna oratio.

2. Hic ergo Marcianus floruit quidem tempore ejus, cui fuit idem nomen, nempe Marciani, qui tunc erat dominus Romani imperii. Patriam autem suam veterem Romam ab alto repetens a parentibus illi enim ex ea profecti, in hanc Constantini civitatem, quæ erat recentior, migrarunt), consequenter erat et illustri natus genere, insignique opibus et dignitate, et quod nobilitatem referebat ad splendorem imperatorium. Tanta autem gloria insignes nactus parentes, pietate autem et religione longe insigniores, ipse quoque educatur liberaliter, et eruditionem pulchre docetur, nostram, inquam, et externam. Deinde sicut Moses quoque ad Ægyptios, ita etiam Marcianus optime ventitat ad Byzantinos, et ad majorem et perfectiorem sapientiam, eam, inquam, quæ est ex spiritu, convertitur. Qua quidem ex re et vitæ splendor, et sermonis gratia illi accedens, nomen ei peperit, et insignem fecit inter omnes laicos. Paulo post autem etiam cooptat in clerum Ecclesiæ: et cum sacris esset dignus, deducit ad gradum sacerdotum. Qui autem et ad hoc vim attulit, fuit hujus civitatis patriarcha. Nam illum quoque cepit siren illius virtutis, et plenæ erant aures iis, qui de illo spargebantur, sermonibus et laudibus. Cum ergo gradus, qui inter sacerdotium intercedunt, nihil esset quod prohiberet, sed multo magis, ut ad majora procederet, invitaret: cum omnes brevi tempore pervasisset, vacante tempore, refertur etiam in numerum sacerdotum. Deinde etiam fit œconomus maximæ ecclesiæ communi suffragio, non vim afferens, sed invitatus, et non tam honoratus, quam eos honorans, qui eum prætulerant. Sed hæc quidem postea.

III. Modo autem cum ei admodum juveni creditum esset sacerdotium, et ejus parentes e vita jam excessissent, et utriusque facultates, quæ erant luculentæ, accepisset, eum juventutem quidem moderate, sacerdotium autem honeste, opes vero pie regere administrare fuit cognitum: ut qui egenos suæ hereditatis assumeret cohæredes, et eis majori parte cederet: vel ut hoc potius dicam, cum eis quæstuosam exerceret negotiationem, et in parvis suppediandis maxima vicissim acquireret. Atque alias quidem voluptates magno quodam et excelso animo apparuit eum despiciere, et eis minime uti: ab uno autem solo victus fuit amore, a verbis, inquam, divinæ Scripturæ: et ad illa oculos perpetuo con-

ταῦτα καὶ μείζον τῆ πόλει κλέος, ἀνδράσι φιλοθείαι· μάλλον ἢ τειχῶν ὀχυρότητι καλλωπιζέσθαι. Πολλοὺς μὲν οὖν ἤνεγκεν αὐτῆ βίους ἀνδρῶν, οἱ καὶ ποικίλοις αὐτῆν κόσμοις τῆς ἀρετῆς ὠραζέσωντιν. Ἦν ἔτις τοὺς πρώτους κατὰ ἀκριβῆς ἐκδεξάμενος, καὶ τὸν Μαρκιανοῦ βίον συνάπτειν αὐτοῖς, ἢ καὶ προτιθέναι θελήσειεν, οὐκ ἄν μοι κρίσειω· ὀρθῆς οὗτος ἐκπίπτειν δοκῆ· καὶ ὅτι μὴ φαλῆν ἡμεῖς ἔχομεν ἀλλ' ὕγια τὴν περὶ τοῦτου γνώμην, αὐτὸς, φασι, δείξει καὶ ὁ λόγος ἐχέγγυος προτίων ἔσται.

B'. Μαρκιανὸς τοιγαροῦν οὗτος ἠνθῆσε μὲν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ τὴν αὐτὴν ἔχοντος κλησιν Μαρκιανοῦ, ὃς τῆνικαῦτα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς κύριος ἦν. Πατριδὰ ἀνωθεν ἐκ πατρῶν τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην ἀρχῶν (ἐκ ταύτης δὲ προσελθόντες ἐκεῖνοι εἶτα τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ νεωτέραν πόλιν μετῴκησαν), ἀκολούθως καὶ γένους ὑπῆρχε λαμπροῦ, χρηματικῆ καὶ ἀξιώμασι περιδύμετος, καὶ τὴν τῆς εὐγενείας πηγὴν εἰς βασιλικὴν περιφάνειαν ἀναφέροντος. Τυχῶν δὲ γονέων οὕτως ἐπιστήμων μὲν τὴν δόξαν, ἐπιστημοτέρων δὲ πολλῶν μάλλον καὶ τὴν εὐσέβειαν, ἐλευθερίως καὶ αὐτὸς τρέφεται, καὶ παιδείαν καλῶς ἐκδιδάσκειται, αὐτὴν τε τὴν ἡμετέραν φησὶ καὶ τὴν θύραθεν. Ἐπειτα καὶ Μωσῆς ὡσπερ τοῖς Αἰγυπτίοις, οὕτω δὲ καὶ Μαρκιανὸς ἔρισται τοῖς Βυζαντιοῖς ἐπιφοιτᾷ, καὶ πρὸς τὴν μείζονα καὶ τελεωτέραν σοφίαν, τὴν κατὰ πνευμά φημι, τρέπεται. Ἐξ οὗ δὴ βίου τε λαμπρότης καὶ λόγῳ χάρις ἐκείνῳ προσγενομένη, ὀνόματος ἡξίου τὸν ἄνδρα, καὶ περιδύμετον ἐν πάσι καθίστη τὸν λαϊκοῖς· μικρόν δὲ ὑστερον καὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας κλήρω ἐγκαταλέγει, καὶ εἰς τὸν ἱερέων ἄγει βαθμῆν τὸν τῶν ἱερῶν ἕξιον. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο αὐτὸν ἀποοιδασάμενος, ὁ ταύτησὶ τῆς πόλεως πατριάρχης ἦν. Εἶτε γὰρ αὐτὸν ἡ τῆς ἀρετῆς ἐκείνου σειρὴν, καὶ πλήρη ἦν τὰ ὠτα τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ λόγων καὶ ἐγκομιῶν. Τοὺς οὖν μεταξὺ τῶν ἱερέων βαθμοὺς (ἐπεὶ μηδὲν ἦν τὸ κωλύον, ἀλλὰ πολὺ μάλλον τὸ πρὸς τὰ μείζω χωρεῖν ἐκκαλούμενον), πάντας ἐν βραχεῖ διελθὼν, κηροῦ καλούμενος καὶ τῷ καταλόγῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐντάττεται. Εἶτα καὶ οἰκονόμος τῶν ἐκκλησιῶν τῆς μεγίστης ἐκ ψήφου κοινῆς, οὐκ ἀναγκάτας, ἀλλὰ ἀναγκασθεὶς γίνεται· καὶ τιμῆσαι μάλλον ἢ τιμηθεὶς τοὺς οὕτω περὶ αὐτοῦ κρίναντας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὑστερον.

Γ'. Ἄρτι δὲ νέος ὢν καὶ τὴν ἱερατείαν ἐγχειρισθεὶς, τῶν τε γονέων αὐτῷ τὸν βίον ἤδη ἀπολιπόντων, τὰ μὲν τῆς νεότητος σωφρόνως, τὰ δὲ τῆς ἱεροσύνης κοσμίως, τὰ δὲ τοῦ πλοῦτος πάνυ φιλοθείως οἰκονομῶν ἐγνωρίζετο· συγχληρονόμος αὐτῷ τοῦ κλήρου τοὺς δεομένους παραλαμβάνων, καὶ κατὰ πολὺ τοῦ πλείονος αὐτοῖς ἐξιστάμενος, ἢ τοῦτο μάλλον εἰπεῖν, πρηνεταίαν κερδολεωτάτην πρὸς αὐτοὺς ποιούμενος, καὶ προχρῆ μισρῶν τὰ μέγιστα ἀντικτώμενος. Ταῖς μὲν οὖν ἕλλαις τῶν ἡδονῶν μέγα καὶ ἀρχικὸν ἔφανε φρονῶν, καὶ οὐδαμῶς αὐταῖς συγχλινόμενος· πρὸς ἐνα δὲ μόνον ἔρωτα φανερώς ἤτητο τῶν λόγων τῆς θεῆς Γραφῆς, καὶ πρὸς ἐκείνους στρέφων τε καὶ τρέφων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἦν, καὶ διὰ παντὸς αὐτοῖς

προσκαθήμενος. Ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν κρυπτόν ἢ δου-
 σούρετον ἐν αὐτῷ: εἶναι, ὃ μὴ φανερόν αὐτῷ καὶ
 γνώριμον τῇ φιλοπόδῳ γέγονε προσεδρεῖα. Γαστρός
 δὲ ἰσχυρῶς ἐκράτει καὶ ὀφθαλμῶν, εἶδω: ὅπως τὸ
 ἀκμαῖον καὶ ἀνδρικόν τῆς νεότητος εὐπτωτον ἐντεῦ-
 θεν καὶ ὀλισθηρὸν γίνεται. Καὶ πολλὰ τούτου καὶ
 χαλεπὰ τὰ πτώματα. Εὐχὰς τε καὶ ἀγρυπνίας τὰ
 πολλὰ ἐδίδου, καὶ κοιμῶν παύσας ἐδείκνυ πρὸς ἀρε-
 τῆς λόγον, οὐ μόνον ὅσους ὁ τῶν ἱερέων ἔχει κατά-
 λογος, ἀλλὰ καὶ ἡπλῶς ὅσων ἐν πολλῇ φιλευσεδῆς
 ἦν, καὶ φιλοσοφίας ἐπιμελουμένου. Τῷ δὲ τῆς ψυχῆς
 φιλοκάλῳ σφόδρα καὶ τῶν ἱερῶν οἴκων τῶν τοῦ Χρι-
 στοῦ μαρτύρων ἐραστῆς ἦν, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν
 πικρονηκότες ἴατο, τοὺς δὲ καὶ μῆπω γεγονότας
 ἀνίστη. Οὗ δὲ θερμότερα ἦρχ, καὶ ἡ τέλος τῆς ἐπι-
 θυμίας ἐνόμιζε, τούτο ἦν ὥστε τῇ μεγαλοδόξῳ καὶ
 περιελάλει τῶν μαρτύρων Ἀναστασίας λαμπρὸν ἀνα-
 στήται ναόν. Ἐκταμεν οὖν περὶ τῶν εὐρεσιν τοῦ
 χωρίου, οὗ δὴ καὶ μάλιστα ὡς ἐπιχειροτάτα τὸ
 ἱερὸν αὐτῇ τέμενος ἀναστήσει.

Δ'. Οὕτω διμεριμνώντος, γυνή τις τὸ γένος ἐκ
 τῶν Σύρων Ἀντιοχείας ἔλκουσα, Νικῶ τοῦνομα,
 ἔρτι τὸν οὐζυγον ἀποδοβληκῶτα, οἴκον αὐτῇ κατὰ
 νῆρον περιελθόντα τῶν ἐπιστήμων, ὃς ἄρα κατὰ
 τὴν μίσην τῆς Βυζαντιδος ἀγορᾶν ἴδρυτο, διαπι-
 πρῶσαι ἐδοῦλετο, ἐφ' ᾗ τὴν ἀξίαν κομισαμένη
 τιμῆν, ἐπὶ τα οἰκεία πάλιν ἐπανελαθεῖν. Ταῦτα με-
 μαθηκῶς ὁ θερμὸς οὗτος τῆς μάρτυρος ἐραστῆς, τὸν
 τε τόπον ἐωρακῶς ὡς ἀμυδρόν, καὶ τὴν θέσιν ὡς
 ἐπιτηδεῖως ἔχουσαν τῷ σκοπῷ, ἔρμαιον τὸ πρᾶγμα
 λογίζεται, καὶ τῇ γυναικὶ προσελθὼν περὶ τῆς τι-
 μῆς ἐκαλέγεται, καὶ διαχιλλίους χρυσοὺς καταδελῶν
 πείθει τὸν οἶκον ἀποδοῦναι. Οὕτω διαπραξάμενος
 καὶ ἔργον ἤδη ἀπίστωσι δῆλος ἦν· ἀλλ' ὁ παῖς τοῖς
 ἀγαθοῖς ἀντικειμένους οὐδ' ἐνταῦθα δείκνυται τῆς
 οἰκείας τεχνῆς ἐπιλαθόμενος οὐδ' ὅλω: τοῦ κελουρ-
 γεῖν πυνόμενος, ἢ πυνόμενος· ἀλλ' ὑπελθὼν τῇ
 γυναικὶ καὶ δεινὴν αὐτῇ τὴν μεταμέλειαν ἐμβαλὼν,
 σφόδρα τοὺς λογισμοὺς ἐξεπολιόρκει, καθάπερ τι
 μηχανήματα τὴν ἀεχρῶν ἐπάγων αὐτῇ, ὡς ἄρα κω-
 μῆστο ὑπὸ πολλῶν, τὰ κάλλιστα οὕτω τῶν κτημά-
 των διαπραθῶτα· καὶ γὰρ ἦν ὁ οἶκος τῶν ἀρχαιο-
 ζήλων καὶ μεγαλοπρεπῶν, καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου,
 τῆμ. Κωνσταντίνου τὴν οἰκοδομίαν ἐκ μικροῦ λα-
 χρόντων, ἀρκούντως τε τοῖς στεγασμοῖς καὶ τῆς
 οὐ' ἔτους προσόδου ἐνευθενοῦμενος. Τούτοις ἡ γυνή,
 ἔτε γυνή, τὰς φρένας ὑποσεισθεῖσα, λύσει τὸ συνά-
 λαγμα ἐπειράτο· καὶ ὁ Μαρκανὸς ὡδὲν ἀδοῦλητον
 ἢ ἐπιχθῆς ὡδὲν ἐπάγειν βουλόμενος, τῶν οἰκειῶν
 ἐξέστη δικίων, καὶ τοῦ κτήματος παρεχώρει τῇ
 γυναικὶ, πράξεως ἱερὰς ἱερῶν εἶναι καὶ τὴν κρηπίδα
 ζητῶν, καὶ οὐδὲν ἐθέλων τῇ ἀγαθῇ μάρτυρι προσά-
 γειν ἀπρόθυμος, οὐδ' ἠνυχασμένον. Ὁ μὲν οὖν
 πονηρὸς ἐντεῦθεν ἐδόκει νικᾶν, τὸ δὲ ἦν ἐκείνῳ τῆς
 μεγίστης ἤτης ἀρχῆς. Θεὸς γὰρ ὁ μετέγειν πάντα
 πρὸς τὸ συμφέρον εἶδω, οὗτος δηλαδὴ καὶ τὴν περὶ
 τούτου ἀπόδειξιν πολλῶν κρείττονα καὶ λαμπροτέρων

vertebat, et eis perpetuo assidebat; quo fiebat, ut ni-
 hil esset in eis adeo occultum et inventu difficile,
 quod non manifestum et notum evasisset laboriosæ
 ejus diligentia. Venti autem et oculis fortiter im-
 perabat, ut qui sciret florem et robur juventutis
 per ea facile impelli ad lapsum. Sunt autem casus,
 qui ex iis oriuntur, multi et difficiles. Precibus au-
 tem et vigiliis se dedebat plurimum, et valde pue-
 ros edocebat, quod ad virtutis rationem atinet, non
 solum eos, qui erant relati in numerum sacerdo-
 tum, sed ut semel dicam, quotquot in canitie erant
 pii ei religiosi, et curam gerebant philosophiæ. Illo
 autem suo præclaro boni et honesti amore, valde
 quoque amabat sacras ædes Christi martyrum et
 ex eis alias quidem, quæ laborabant, et ruinam
 minabantur, resciebat: alias autem, quæ nondum
 factæ fuerant, excitabat. Quod autem ardentissime
 amabat, et sui desiderii finem existimabat, hoc
 erat, ut præclaræ et insigni inter martyres Anas-
 tasiæ præclarum templum exstrueret: laborabat
 autem in loco inveniendō, in quo opportunissime
 sacram ei ædem exstrueret.

IV. Cum de eo autem esset sollicitus, mulier quæ-
 dam, quæ genus ducebat ex Syrorum Antiochiæ,
 Nico nomine, cum paulo ante conjugem amisisset,
 insignem domum, quæ ei hereditate obvenerat
 (posita autem erat in medio Constantinopolis foro),
 volebat vendere, ut cum ejus pretium accepisset,
 ad sua reverteretur. Hæc cum rescivisset hic ardens
 amator martyris, et locum vidisset convenientem,
 et situm esse aptum suo proposito, pro lucro rem-
 esse ducit, et ad mulierem veniens, loquitur de
 pretio, et numeratis bis mille aureis, persuadet ei
 domum vendere. Cum sic fecisset, plenum erat eum
 jam velle opus aggredi. Sed qui bonis omnibus ad-
 versatur, ne hic quidem ostendit se suæ artis obli-
 tum, neque omnino cessare aut cessaturum esse
 malefacere: sed se mulieri astute insinians, et ei
 gravem inmittens pœnitentiam, ejus mentem vali-
 de oppugnabat: tanquam alias machinas ei pudorem
 admovens, quod scilicet a vulgo haberetur ludibrio,
 quæ sic pulcherrimas consumeret possessiones: erat
 enim domus antiqua et magnifica, et cui longo ante
 tempore, magni scilicet Constantini, contigisset ædi-
 ficari: locari autem mercedibus et annuis posses-
 sionibus, satis magnum commodum afferebat). His
 mulier, ut mulier, labefactata, contractum solvere
 conabatur. Marcianus autem, qui nulli volebat esse
 molestus, nec cogere ut aliquid facere quod nollet,
 suo jure cessit, et possessionem dimisit mulieri,
 quærens actionis sacrum esse fundamentum, et ni-
 hil volens offerre sanctæ martyri, quod non prom-
 pto et alacri daretur animo, aut quod esset coactum.
 Ex hoc ergo videbatur malignus victoria potitus:
 sed fuit illud principium, quo factum est, ut ma-
 xime vinceretur. Nam Deus, qui scit omnia tradu-
 cere ad id quod est conducibile, is providet, ut
 hujus rei exitus sit longe melior et præclarior.

οἰκονομεῖ.

V. Hic enim Marcianus cum hoc amore teneretur, A et aliquando versaretur in legendis orationibus ejus, qui et sermone, et moribus, et theologia præclarissime refulsit, sapientis, inquam, Gregorii, et de hujus martyris templo cognovisset, ut ille dicit, quod positum quidem esset in iis, qui Domini Rostra vocabantur: erat autem tunc veluti quædam sedes orthodoxis adversus Arianos. Cum ergo cognovisset quæ ille de eo templo prædixerat, suum gregem incitans, et ei addens animum: Hanc Anastasiam, hanc, inquam, quæ cognomen accepit ex resurrectione, videbitis (sat scio) ampliorem et majorem. Cumque didicisset non sine Dei numine nec temere prædictum fuisse a magno illo viro (etsi non magis prædictum fuisset de templo, quam de populo): et utpote quod is, qui per illum hæc prædixisset, B posset quoque verba in opus deducere, neque reputans impensarum multitudinem, neque quod major esset conatus, quam qui ejus viribus conveniret, ei, quæ omnia potest, fidei rem credens, opus cepit urgere: et illud quidem minus et vetus templum relinquit in priori figura, ut sic omnibus ad spectandum propositum, apertius quam lingua prædicaret Theologi prophetiam: alterum autem ei excitat maximum et pulcherrimum, in orbem quidem variis porticibus atriiisque et vestibulis, quæ vel ante templum elegantem præseferunt speciem, comprehendens: id autem veluti quædam magnam stellam vel lunam, a multis iisque pulchris stellis circumdatam, in medio erigens. Qualis enim id complexa sit pulchritudo, columnarum splendores, et colores, et magnitudo, lampidumque fulgor, et claritas materiæ, aurum tectum supra illustrans, ut ubique picturæ, quæ artis quidem perfectione mentes obstupesciunt, oculos autem demulcent varietate materiæ. Jam vero demum venerandæ illuminationis, aut eam quæ est constituta ad reponenda sacra vasa et Ionaria, quomodo quis dicens, non minus dixerit, quam postulet operum dignitas? Ipsorum autem vasorum multitudinem, aut materiam, aut artem qui volet oratione persequi, sciet omnino, se ea solum mirari posse, non lingua exprimere. Adeo sunt omnia æque excellentia, ut etiamsi nemo prædixerit, vel ex hoc possit esse manifestum videntibus, quod ea mente divina processerunt, et manu divina õpen ferente e superis.

VI. Omnibus autem convenientibus, novi quidem D templi (8), ut par est, encænna celebrabantur, et dies quoque quo ipsa martyr certamen consummavit, ipso, inquam, Decembre. Vocabant autem encænna (9) et fideles imperatores et sacrum senatum, et universam (ut semel dicam) civitatem. Oportebat autem, qui latebat, Marcianum eo die videri qualis esset moribus, qualis virtute et quantum se ultra mandata extendebat. Nam cum tota concurreret civitas et egentes una cum ea quodam pacto attra-

E'. Οὕτω γὰρ ὁ Μαρκιανὸς θάλπων τὸν Ἱερῶτα, καὶ ποτε τοῖς λόγοις τοῦ καὶ λόγοις καὶ τρόποις καὶ θεολογίᾳ φαειρότατα διαλάμπαντος ὁμιλῶν Γρηγορίου, φημί, τοῦ σοφοῦ, καὶ γνούς τι περὶ τοῦ ναοῦ τῆς μάρτυρος ταύτης, ἐκεῖνός φησιν, ὅς κείττι μὲν ἐν τοῖς οὕτω καλουμένοις Δομνίνου Ἐμβόλοις, ὡσπερὶ δὲ ὀρητητῆριον τότε τοῖς ὀρθοδόξοις κατὰ τῶν ἀρειανίζόντων ἐτύγγανεν ὦν. Περὶ τούτου τοίνυν τοῦ ἱεροῦ γνούς ὅσα ἐκεῖνος προεῖπε, τὴν ἐξουτοῦ ποίμνην ἐπιθαβρῶνων· Ἄναστασίαν ταύτην, τὴν τῆς ἀναστασεως λέγω ἐπώνυμον, ὄψεσθε πλατυτέραν, εὐ οἶδα, ἔτι καὶ μεῖζω. Καὶ μαθὼν οὐκ ἂν ἀθεοί ταῦτα, οὐδὲ εἰκῆ τῶ μεγάλῳ προεῖρητο, εἰ καὶ μὴ περὶ τοῦ ναοῦ μᾶλλον ἢ τοῦ λαοῦ πρόβησις ἦν, καὶ ὡς ὁ δι' ἐκεῖνου ταυτί προσιπῶν οὐκ ἀδύνατος πάντως καὶ εἰς ἔργον τούς λόγους ἐξενεγκεῖν, οὔτε τὸ πλήθος τῶν ἀναλωμάτων ἐπὶ νοῦν θέμενος, οὐδ' ὅτι μεῖζον ἢ καθ' ἑαυτὸν τὸ ἐγγεῖρημα, τῇ πάντα δυναμένῃ πίστει τὸ πρᾶγμα πιστεύσας, ἔργον εἶχετο. Καὶ τὸν μὲν ἤτω καὶ καλιῶν ἐκεῖνον νῶν ἐπὶ τοῦ προτέρου σχήματος καταλείπει, ἔν' οὕτω μᾶλλον εἰς θεῶν ἔκτασιν κειμενος, τρανότερον ἢ γλῶττα τοῦ Θεολόγου προφητεῖαν ἀνακηρύττει· ἄλλον δὲ αὐτῶ ἐπεγεῖρει μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον, κύκλω μὲν στοαῖς καὶ ποικίλοις προαυλοῖς τε ἅμα καὶ ὑπαίθροις διαλαβῶν, πολλὴν καὶ πρὸ τοῦ ναοῦ τὴν ὄραν προβαλλομένους, μέισον δὲ αὐτὸν ἀνεγείρας οἰνοῖ μεῖζαν ἀστέρα ἢ σελήνην αὐτῆν, πολλοὺς καὶ καλοὺς ἀστροὺς περικυκλοῦμενον. Οἷα γὰρ αὐτὸν καὶ περιελήφασιν κάλλη, κίωνων ἀνῶν καὶ χροαῖ καὶ μέγεθος, λήθων τε στιλπνότης, καὶ ὕλης λαμπρότης, χρυσὸς ἄνω καταλάμπων τὴν ὀροφήν, καὶ χρῶμα πανταχοῦ, τέχνης μὲν ἀκριβεῖς φέρων ἐκπλήττουσαι, ὕλης δὲ ποικιλίᾳ τοὺς ὀφθαλμοὺς θιγγουσαι. Τόν γε μὴν τοῦ σεπτοῦ φωτισματος οἶκον, ἢ αὐτὸν τὸν πρὸς ἀπόθεσιν τῶν ἱερῶν σεσωῶν καὶ ἀναθημάτων, πῶς ἂν τις εἰπὼν ἀξίως εἴποι καὶ τῶν ἔργων οὐκ ἐνδεῶς; Αὐτῶν δὲ τῶν σεσωῶν τὸ πλήθος, ἢ τὴν ὕλην, ἢ τὴν τέχνην, ἢ γε διεξέτινα βουλλόμενος εἴσεται πάντως ἐπιθυμᾶσθαι μόνον εἰσι ταῦτα, οὐχὶ καὶ γλῶττη δυνατὰ λέγεσθαι. Οὕτω πάντα ἐπίσης ὑπερφῶ, ὥστε καὶ μὴ προσιπόντος μηδεὶς αὐτόθεν εἶναι τοῖς ὀρῶσι σαφές, ὅτι γνώμη Θεοῦ ταῦτα προέβη, καὶ θείας ἄνωθεν χειρὸς συνεργούσης.

Σ'. Πάντων οὖν συνελθόντων, ὡσπερ εἰκὸς, ἐγκαινία μὲν τοῦ καινοῦ τούτου ναοῦ ἤγετο. Καὶ ἡμέρα καθ' ἣν καὶ ἡ μάρτυς ἐτελείου τῆς ἄθλησιν, κατ' αὐτὸν, φημί, τὸν Δεκέμβριον. Ἐκάλει δὲ τὰ ἐγκαινία καὶ τοὺς πιστοὺς βσιλεῖς, καὶ τὴν ἱερὰν βουλήν, καὶ τὴν πόλιν, ὡς εἰπεῖν ἄπαρταν. Ἔδει δὲ ἄρα καὶ Μαρκιανὸν κρυπτόμενον κατ' αὐτὴν ὀφθῆναι τὴν ἡμέραν, οἷος τὸν τρόπον ἦν, οἷος τὴν ἀρετὴν, καὶ τῆς ἐντολῆς πλέον ἐπεκτεινόμενος. Τῆς γὰρ ὅη πόλεως συντερχούσης πάσης, καὶ τῶν δεομένων ὡσπερ

(8) Dedicatur templum sanctæ Athanasiae an. 459, ut habet Baronius.

(9) Ad Encænna, legit Baronius.

αὐτῇ συνεφελομένων, πένης τις πρόσελθόν τῷ γεν-
ναίῳ, (καὶ γὰρ ἐκζητούσιν οὗτοι καὶ μαθάνουσι τὰς
φιλανθρωπικὰς ψυχὰς οὐδὲν ἥττον ἢ τοὺς ἱατροὺς
οὐ κίνουνας)· προσελθὼν οὖν ἐδὲλεψέ τι πρὸς τὴν
αὐτοῦ δεξιάν, καὶ ἤτει δεξασθῆναι τι τοῦ λιμοῦ φάρ-
μακον... Ὁ δὲ (καὶ γὰρ ἦν τότε πρὸς μὲν κόλπῳ
φέρων οὐδὲν, εἴσω δὲ τῆς ψυχῆς κόλπῳ πολλὴν
δύναμις χρηστότητα καὶ μυσταγωγίαν) ἐκ μέσου πάν-
των γενόμενος, καὶ ὡς μάλιστα λανθάνοντά που
τόπον περιδεδυμένος, ἐτύγγυε δὲ οὐδενὶ ἄλλῳ ἢ
ἐνὶ χιτῶνι σκεπόμενος, ὑπερ καὶ σύνηθες αὐτῷ διὰ
βίου ὄντι μὴ χρῆσασθαι ἱματίοις· οὕτως οὖν ἔχων ὁ
θεὸς ἀνήρ, καίτοι βῆρον θν ἀπολογίᾳ, τοῦ ἐνδεοῦς
τῆν ἰκετεῖαν ἀφουσιώσασθαι, ἐπεὶ καὶ τοῦ μηδὲν
ἐπάγεσθαι μάρτυρας εἶχε τοὺς πάντα βλέποντας
ὀφθαλμοὺς· ἐκεῖνος ὡσπερ οὐκ ἄλλως δὲ, εἰ μὴ
δοίη, λυπηῆσαι θεόν, καὶ αὐτὴν τὴν εὐθῆτα ἦν μό-
νην περιεβέβλητο ἀποδοῦς τῷ δεομένῳ προθύμως δίδω-
σι, καὶ λοιπὸν ἱερατικὴν στολὴν εἶχε μόνην καὶ τὸν φε-
λώνην τὸ σῶμα κρύπτοντα, ὃν καὶ πανταχόθεν συνέλ-
κων ὡς οἶδν τε λαθεῖν ἐσπευδεν, καὶ τὸ γεγονός
ἤδουλον πάντων θεῖναι τοῖς ὀφθαλμοῖς.

Ζ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦς ἔδνον εἶχεν,
αὐτῷ δὲ τὴν θεῖαν ἱερολογῆσαι μυσταγωγίαν ὁ τῶν
ἱερέων πρῶτος ἐπέτρεπεν, ὁ μὲν ὁμοίως τὸν φελώνην
συνῆγέ τε καὶ συνέπτυσσε, λαθεῖν, ὡς ἐφημεν, τὸ
πράγμα σπουδάζων. Οἱ δὲ γε παρστώτες, καὶ οὖν
αὐτοῖς ὁ ἀρχιερεὺς, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῷ προσερεῖ-
σαντες ὀρώσι θαυμά τι καινὸν καὶ ἀπόρρητον, καὶ
σχεδὸν αὐτοῖς μόνοις πιστὸν τοῖς θεασαμένοις· βυ-
σικαίτην τινα στολὴν ἐξαιτεῖται καὶ γροσίῳ λαμπρῷ
κατέκτιστον εἴσω περιβεβλημένῳ, ἧ δὴ καὶ τότε
φανερώτερον τῶν χειρῶν διαφαίνετο, δετε τοῦ θεοῦ
σώματος μετεδίδου τοῖς προσιοῦσι. Ταῦτα ὀρῶντες,
οἱ μὲν τὸ θαῦμα παρ' ἑαυτοῖς εἶχον, οἱ δὲ καὶ ἄλλοις
ἐξήγγελλον· οἱ μὲν ὡς θαυμάζοντες, οἱ δὲ, ὡσπερ
εἶκον, καὶ φθονοῦντες. Οἱ καὶ αὐτῇ δήκου τῷ ἀρ-
χιερεῖ Γενναδίῳ προσελθόντες, ὡς ἀγνοεῖν οἰόμενοι
ἄπερ εἰδέναι τοῦτον λίαν ἐβούλοντο, ἀπυγγέλλουσιν.
Εἶτα καὶ διασῶρειν αὐτὸν ἐπεχείρουν, καὶ διαβολὰς
κατὰ τῆς μακαρίας ἐκίονον ψυχῆς· καὶ ὅς ἐωρακέ-
ναι μὲν καὶ αὐτὸς ἔλεγε, τὸν δὲ τρόπον ἀγνοεῖν, καὶ
ἀτεχνῶς ἐν τούτῳ διαπορεύσασθαι.

Η'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τέλος εἶχε Μαρκιανῷ ἡ μυστα-
γωγία, μετακαλεῖται· τοῦτον ὁ πατριάρχης, ἰδίᾳ τε
ἐντυχῶν περὶ τῆς στολῆς ἐνεκάλει, καὶ ὅτι βασι-
λευσι μᾶλλον, ἀλλ' οὐχ ἱερεῦσι ταῦτα προσήκει. Ὁ
δὲ εἰς ἀπορούμενα μᾶλλον ἀπορηθεὶς, πίπτει τε πρὸς
οὐς ἐκείνου προσί, καὶ πολλὰ τούτων δάκρυα κατα-
χέων ἀπηρεῖτο παντάπασιν τὸ λεχθῆναι, καὶ ἀπάτην
ὀφθαλμῶν εἶναι τὸ πρᾶγμα διαχυρίζετο. Τὸ γὰρ δὴ
καὶ φρονεῖσαι μόνον τριούτου, φησὶ, μανία σαφῆς.
Ἐρὸς ταῦτα ὁ πατριάρχης (καὶ γὰρ εὐθῆδες εἶναι ἔπει-
κα καὶ φρονεῖν· ἄλογον δὲ μᾶλλον τοῖς ἰδίῳις διαπιστεῖν)
ἀφάμενος εἰθὺς ἰδίᾳ χειρὶ, ἀναστέλλει τὸν φελώνην
αὐτὸς τῇ ἱερατικῇ σὺν ἀναστολῇ, καὶ τὸ λοιπὸν
σῶμα τῆν καὶ ἐρώμενον καὶ λεγόμενον. Ὁ γὰρ χρυ-
σοῦ· ἐκεῖνος χιτῶν, ὁ μικρῷ πρόσθεν βλέπόμενος,
ὀδύμοσ, γυμνὸς δὲ ἦν ὁ ἄγιος, ὡσπερ ἄρα καὶ τῆν,

herentur, pauper quidam accedens ad hunc virum
egregium (ii enim exquirunt ac discunt benignas et
clemens animas, non secus atque ii, qui laborant,
medicos), accedens ergo, respexit ad ejus dexteram,
et petit ut acciperet aliquid medicamentum famis.
Ille autem (tunc enim nihil gestabat in sinu, sed
revera habebat intra animæ sinum benignitatem
multam et clementiam, cum remotus fuisset ab om-
nibus, et locum aspexisset valde latentem, nullo
autem alio, nisi una legeretur tunica, quod quidem
fuit ei tota vita familiare ut duabus non uteretur
tunicis : cum sic se haberet vir divinus, etsi facile
erat excusando egestatem, repellere supplicatio-
nem : nam quod nihil portabat, testes habebat om-
nes intuentes oculos. Ille, perinde ac si non daret,
feri non posset, ut non Deo afferret molestiam, cum
se ea ipsa, qua sola indutus erat, veste exuisset, dat
egenti prompto et alacri animo: et de cætero ha-
bebat solam vestem sacerdotalem, et penulam, quæ
corpus contegebat, quam etiam undiquaque con-
trahebat, cupiebat quantum fieri poterat, latere, et
id quod factum fuerat omnium celare oculos.

VII. Postquam autem fuerunt intra ædem sacram,
ei autem divinum celebrare sacrificium jussit pri-
mus sacerdotum : ille quidem penulam similiter
contrahebat et complicabat, cupiens, ut diximus,
rem latere. Qui autem aderant, et una cum eis pon-
tiffex cum oculis in eum defixissent, vident quoddam
novum et arcanum miraculum, et propemodum iis
solum credible, qui aspexerunt : vident eum intus
indutum eximia quadam veste regia, et auro nitenti
intertexta, quæ tunc etiam magis apparebat in ma-
nibus, quando eos qui accedebant, divino corpore
impertiebat. Hæc videntes, alii quidem apud se mi-
rabantur : alii autem aliis quoque enuntiabant, non-
nulli quidem ut admirantes, nonnulli vero, ut est
verisimile, etiam invidentes. Qui etiam ad ipsum
pontificem Gennadium accedentes tanquam existi-
mantes eum nescire quæ eum scire maxime volebat,
ei renuntiant. Deinde ei etiam conabantur detrahe-
re, et movebant calumnias adversus beatam illam
animam. Et ille se ipsum quoque dicebat vidisse,
modum autem ignorare, et se revera de eo dubitare.

VIII. Postquam autem a Marciano fuit impositus
finis sacrificio, eum accersit patriarcha, et eum seor-
sum conveniens, de veste reprehendit, dicens eam
magis imperatoribus convenire quam sacerdotibus.
Ille autem magis animi dubius, quam is, qui dubi-
tabat, procidit aī pedes illius, et in eos multas fun-
dens lacrymas, negabat omnino id quod dictum
fuerat, et dicebat deceptos fuisse ejus oculos. Tale
quid enim vel solum cogitasse, aperta est insania.
Ad hæc patriarcha (stultum enim existimabat et a
ratione aperte alienum, propriis non credere oculis)
manu propria statim tangens, relaxat ipse penulam
simul cum veste sacerdotali, et de cætero miracu-
lum videbatur et dicebatur. Nam illa quidem au-
rea, quæ paulo ante videbatur, tunica, nusquam
erat : nudus autem sanctus videbatur sicut era

exceptis his indumentis sacerdotalibus : nudus, A ὄχινα τῶν ἱερτικῶν τούτων ἐπιβλημάτων· γυμνός ὁ χρυσοῖς ὄντως τῆς ἀρετῆς χιτῶσι τοῖς ἀθεάτοις σκεπόμενος. Τοῦτο ἐξίστησι μὲν τὸν ἀργιερῆα, ἐξίστησι δὲ τοὺς κρατοῦντας, ἤδη τοῦ λόγου καὶ πρὸς αὐτοὺς διαβάνοντες· ἴστησι δὲ τρῶπαιον ἐμφανὲς κατὰ τοῦ πονηροῦ ἄμα καὶ τῆς μαρτῆς Ἀρείου μαρτίας, ὑπὸ τινων, φεῦ! εἰσέτι περσευομένης. Τὸ γὰρ ὁμῶν πιστῶν πληθὸς ἀναθαρσῆσαν ὡσπερ τῷ θαύματι, καὶ τῇ ὀρθῇ δόξῃ βεβαιωθῆν. τὰ Ἀρείου μὲν ἴσα καὶ λήρους διέπτουν· αὐτοὶ δὲ ὡσπερ τινὰ ποταμῷ βέβητο τῷ ναῦ προθύμως συνέρχον. τοῦτο μὲν τὸ κάλλος αὐτοῦ θεασόμενοι, τοῦτο δὲ καὶ τῶν ὀρθῶν λόγων ἐπακουσόμενοι. Οὗτος δὲ τὸ σὺρβῆον πολὺ τι καὶ ἄπειρον ἦν, ὥστε καὶ τὸ τῶν περιβάλλον ἐγγὺς γενέσθαι μόνου, ἄθλον ἰδρωτῶν εἶναι πολλῶν καὶ φιλοτιμίας ἄξιον τοῖς πολλοῖς νομιζόμενοι.

B ambitus, esset præmium multorum sudorum, et contenderent.

IX. Conveniebant ergo, diem unum festum frequenti deinceps tempore celebrantes. Nam ab eo quoque frequentia fiebant miracula. Ex quibus, ne in multis dicendis immorer, aliquod unum accipiens narrabo, quod satis est et ad ostendendam magni Marciani gratiam, et quod hoc sacrum templum Dei voluntate factum sit : Incendium (41), quod non multa habuit similia, exitio dabat Rostra (42) Domini. Nam cum ignis apprehendisset loca, quæ sunt ad mare Boreale, totam urbem cingebat, et sic serpens ferociter, usque ad mare, quod est in meridie, depascebat omnia quæ intercedebant. Consequenter ergo hanc quoque sacram ædem ignis comprehendebat impetus. Unusquisque ergo propriis neglectis calamitatibus, ad templum acriter procedebat, igni, qui non cernebatur, eorum inflammatis animis. Homo autem Dei nihil perterritus, et ne si quidem cum in orbem circum-sideret ignis, nihili faciens, sed fidei in Deum credens omnia cedere, sacris acceptis Evangeliiis, in summum tectum ascendit, et stans in medio flammæ, et se convertens ad preces : Christe Deus, dicebat, Deus patrum nostrorum, qui Abrahamæ sacrificium suscepisti, et qui ei ex premissione præter spem præbuidisti filium, præter spem a cæde liberasti : qui etiam in fornace Babylonica tres pueros captivos eo effecisti potentiores : ipse nunc quoque, Domine, hanc tuam domum conserva, ne lædatur ab igne : et ne concedas, ut opus tuum quod nos multo labore et tanto perfecimus desiderio, ignis destruat, ne adhuc pergat inimicus in nos insolenter gloriari, nec ora Arianorum, qui sunt nobis propinqui, nos probris appetant : sed nunc quoque ostende aliquid dignum tua benignitate et majestate, ad gloriam tui nominis, et ad nostram, qui veritati credimus, gloriationem et exsultationem.

C Ἰ. Συνέσταν οὖν, ἑορτὴν μίαν συγχόν ἐφεστῆς ποιούμενοι χρόνον· καὶ θαύματα ε-ελεῖτο συχνά. Ἦν, ἵα μὴ τὰ πολλὰ λέγων ἐνδιατριῶν, ἐν γέ τι τούτων ἀπολαθῶν διηγήσομαι, ἱκανὸν παραστήσει τῆν τε τοῦ μεγάλου Μαρκανοῦ χάριν, καὶ τὸ νὸν ἱερὸν αὐτοῦ σηκὸν κατὰ γνώμην γεγενῆσθαι Θεοῦ· Ἐμπητῆς οἶος οὐ πολλοὺς ἔχειν ὁμοίους, τοὺς Δομνίνου ἐμβόλους διελυμαίνετο. Τὸ γὰρ πῦρ τῶν πρὸς τῇ ἀρατῷθ θλάσση τρπιον ἐπιλαθόμενον, τὴν πόλιν ὅλην ἐζώνων, καὶ οὕτως ἔρπον ἀγρίως ἄχρι καὶ τῆς ἐν μεσημβρίῃ θαλάσσης πάντα τὰ μεταξύ διεθόσκετο. Ἀκολούθως οὖν καὶ τὸν ἱερὸν οἶκον τοῦτον ἢ τοῦ πυρὸς βύμη περιελάμβανε. Τῶν οὖν οικείων ἕκαστος ἀμελήσαντες συμφορῶν περὶ τὸν ναὸν ἐκθύμως ἐχώρουσιν, ἀθεάτῳ πυρὶ τὰς ψυχὰς αὐτοὶ διακαίόμενοι. Ὁ δὲ γε τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος οὐδὲν ἀποδειλιάσας, οὐδ' εἰ κυκλόθεν αὐτῷ περιχάνοι το πῦρ οὐδὲν ὑπολογισάμενος, ἀλλὰ τῇ πρὸς Θεὸν πίστει ἐκείν πάντα πιστεύσας, τὰ ἱερὰ λαθῶν Εὐαγγέλια, ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς οροφῆς ἤνισιν· καὶ μέσος τῇ φλογὶ παραστὰς, ἑαυτὸν τε πρὸς εὐχὴν ἐπιτρέψας· Χριστὲ ὁ Θεὸς, ἔλεγεν, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ τὴν θυσίαν Ἀβραάμ προσεξάμενος, καὶ ὃν ἐξ ἐπαγγελίας αὐτῷ παρ' ἐλπίδα παρίσχεσθαι, παρ' ἐλπίδα σφαγῆς βυτάμενος, ὁ καὶ Βαβυλωνίας καμίνου πυτὲ τρεῖς ἀγχαλώτους πατῆρας κρείττονας αὐτῆς ἀναδείξας, αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, τὸν ἱκον τόνδε τὸν οὖν ἀπαθὴ πυρὸς διαφύλαξον, καὶ μὴ ὄψ· ἔργον νοσοῦτον ὅπερ ἡμεῖς πόνυ πολλῶν καὶ πόθρ τῷ νῦν κατηρτίσαμεν, τὸ πῦρ καθελεῖν, ἵνα μὴ προση ἔτι τοῦ μέγα ἀρχεῖν ἐχθρὸς καθ' ἡμῶν, μηδὲ τῶν ἐγγιζόντων ἡμῖν Ἀρειανῶν στόματτα ὑνειδισμὸν λάθωσιν ἐφ ἡμᾶς· ἀλλὰ δεξόν τι καὶ νῦν ἄξιον τῆς σῆς χρηστότητος καὶ μεγαλωσύνης εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματός σου, καὶ ἡμῶν τῶν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύοντων κτύχημά τε καὶ ἀγαλλίμα.

(40) Leonem scil. et Irenen Aug. intelligit.

(41) Incendium urbis Constantinopol. anni 465. De hoc incendio vide 41 et 29. Decemb. in Vitis Dn. Stylitæ, et Marcelli archimand Evag. l. 2.

c. 13.

(12) Hoc etiam nomine nuncupatam esse basilicam Anastasiæ, quod in eo loco Greg. Nazianz. pulpitem ad conciones exiisset, memorat Baronius.

1'. Ταῦτα λέγοντος ἐκείνου καὶ τὸ δάκρυον ἐπέβ-
 ρει τοῖς λόγοις, καὶ τὴν ψυχὴν εἴσω τήκεσθαι παρ-
 εδήλω. Ἐἶτα τὸ Ἄμην ἐπειπόντος, ἐώρων πάντες σχε-
 δὸν οἱ παρόντες τὰ μὲν πρῶτα τὸ πῦρ κύκλω τοῦ
 παντός οἴκου διασπύρον, καὶ τὴν ἑρμῆν οἶον ἐπ'
 ἑαυτὸν ποιούμενον· εἶθ' οὕτως ὑποχωροῦν καὶ ἀνα-
 κοπτόμενον, καθάπερ ὑπὸ τινος ἀμάχου καὶ ἰσχυρο-
 τάτης δυνάμεως. Ἄμειναι καὶ ὁ ἱερὸς οὗτος οἶκος,
 ὡσπερ τὰ τῶν θείων παιδῶν ποτὲ σώματα, δλος ἀπα-
 θῆς, ὅλος ἄψυστος ἐν πυρὶ τοσοῦτω, Χριστὲ Σῶτηρ,
 διετηρήθη. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ὡς ἦδη φθάσαντες
 ἐφημεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πάμπολλα τῶν θαυμασίων ἐν
 τῷδε τῷ ναῷ δείκνυται· πολλὰ μὲν καὶ τότε διὰ Μαρ-
 κιανοῦ, πολλὰ δὲ καὶ μετὰ τελευτῆν ἐκείνου, τὰ μὲν
 τῆς μεγάλης ἐν μάρτυσιν Ἀναστασίας, τὰ δὲ καὶ
 αὐτῆς τῆς κοινῆς βασιλίδος πάντων, τῆς ἀχράντου,
 φημί, Θεοτόκου διενεργούσης, καὶ μάλιστα ἐναργῶς
 τοῖς σπουδαιότεροις ἐν αὐτῷ διαφαινομένη. Ἢ μετὰ
 τοῦ συνήθους σχήματος, καὶ τοῦ εἶδους, ὡς ἄναρ μόν-
 ον, ἀλλὰ καὶ ὕπαρ, πάθεισι τε καὶ δαίμοσι καὶ νο-
 σήμασι φυγῆς αἰτία καθίσταται, φαρμακείαις τε καὶ
 ἄλλοις κακοῖς φάρμακόν ἐστίν ἀτεχνῶς ἄμαχον.
 Ἄλλὰ ταῦτα μὲν καὶ λέθειν ἄθλος οὐκ εὐπετής, καὶ
 ἀριθμεῖν ἴσον ἐστὶ καὶ κυάθη τὸ πελαγος ἐκμε-
 τρεῖν.

1Α'. Ὅτι δὲ μὴ ζῶντες μόνον τὸ εὖ ζῆν, ἀλλὰ καὶ
 τεθνηκότες ἦν τὸ ζῆν ὅλων ἐν τῷδε τῷ ναῷ ἀπει-
 λήφασιν, ὁ λόγος ἦδη δηλώσαι βουλόμενοις εὖροι τὰς
 ἀκοὰς τῶν παρόντων ὑποδέξασθαι τὸ θαῦμα προθύ-
 μους. Γυνή τις ἐκ τῆς ὑπερφύου στοᾶς τῶν εὐωνύμων
 μερῶν ὑπερκύπτουσα, καὶ πλείον ἢ ἀσφαλῶς εἶχεν
 αἰωρηθεῖσα πίπτει τε ἅμα τοῦ ὕψους, καὶ κερκοί
 μὲν ἑαυτῆν, νεκροί δὲ, φεῦ! καὶ τὸ εἴσω αὐτῆς οἰ-
 κούρου ἐμβροῦν. Ὅπερ ἰδόντες δὲ τε θεὸς Μαρκιαν-
 νός, καὶ τὸ πλήθος, φόρειν οὐκ εἶχον, ἀλλὰ ἐν μέσῃ
 τῇ ἑορτῇ θρήνος ἦν, καὶ θακρῶν ἀφορμὴ τὸ γινώ-
 μενον. Πλὴν ἀλλ' οὐκ εἴασεν ὁ φύσει χρηστός ἐπι-
 πολὺ κρατῆσαι τὸ παθος, ἀλλὰ πρὶν ἢ τὸν ναὸν ἐξ-
 ελθεῖν τοὺς συνειλεγμένους (ἔδει γὰρ ὁμοῦ καὶ φι-
 λανθρωπίας Θεοῦ, καὶ περὶ τοὺς αὐτὸν φιλοῦντας
 ἔργον εὐχῆς ὀφθῆναι), ὀψοῦ τὰς χεῖρας Μαρκιανοῦ
 ἄραντος, καὶ σὺν τῷ πλήθει κοινῶς εὐχομένου, ἧ τε
 γυνὴ παραδόξως ἀνίστατο, καὶ τὸ βρέφος ἔνδον θαυ-
 μαστῶς ἐκινεῖτο. Ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν θαυμάτων νῦν
 εἰς ἔχεται.

1Β'. Δεῖ δὲ πάντως τῷ λόγῳ διαλαβεῖν καὶ περὶ
 τῶν ἄλλων ὧν ἐκεῖνος ναῶν φιλοθέως ἐκδομήσατο,
 Εἰρήνης, φημί, τῆς θαυμασίας ἐν μάρτυσιν, ὅς πρὸς
 ὀφθαλμοῦν ἐστὶ καίμενος· καὶ τοῦ ὀπεχομένου τούτου,
 Ἰσιδώρου δηλαδὴ τοῦ θείου. Οὗτος γὰρ ὁ τῆς μάρ-
 τυρος Εἰρήνης ναὸς ἐτύγγανε μὲν τὴν ἀρχὴν οὕτε
 μεγέθει, οὕτε κάλλει, οὕτε ἄλλω κόσμῳ καὶ ταῖς
 φιλοτιμίαις ἀξιοθέατος ὧν· ἄλλ' ἔμελε τῷ Θεῷ πάν-
 τως εἰς οἶον νῦν ὁράται μεγεθός τε καὶ κάλλος αὐ-
 τὸν ἀναστῆσαι. Ὅθεν καὶ Γενναδίῳ τῷ πατριάρχῃ
 θεῖς τις ἐπιφαίνεται ὄψις. Καὶ ἡ ὄψις ἔλεγε· Λύσον
 τὸν ναὸν τοῦτον· μέλλω γὰρ, φησί, ἐπὶ τοῦ μετὰ σὲ
 πάλιν αὐτὸν ἀνίστην. Ὁ μὲν οὖν τὸ προσταχθὲν ἄμα

X. Hæc cum ille diceret, una cum verbis efflue-
 bant, lacrymæ, et ostendebant eum intus exta-
 bescere. Deinde cum subjunxisset, Amen, vide-
 bant omnes fere qui aderant, primum quidem
 ignem sibillantem circa totam ædem, et in illam
 facientem impetum : deinde vero recedentem,
 et veluti repressum a quadam inexpugnabili et
 fortissima virtute. Certe hæc quoque sacra ædes,
 quomodo divinorum puerorum aliquando corpora
 tota illæsa, tota intacta, in tanto, o Christe Ser-
 vator, igne est conservata. Nec hoc solum, ut jam
 ante diximus, sed plurima quoque alia admira-
 bilia in hoc templo ostenduntur : multa quidem
 et tunc per Marcianum, multa autem post illius
 quoque mortem, partim quidem magna inter
 B martyres Anastasia : partim autem ipsa quoque
 communi omnium regina, intemerata, inquam,
 Deipara, operante. Quæ quidem evidentissime
 apparens iis, qui in eo sunt paulo meliores, cum
 figura et forma consueta, non solum in somnis,
 sed revera, causa est, ut fugentur dæmones, morbi
 et ægritudines : veneficiisque et aliis malis medi-
 camentum vere est inexpugnabile. Sed hæc qui-
 dem dicere certamen est non facile, et enumerare
 perinde est ac mare metiri cyatho.

XI Quod autem non solum vivi, ut recte vive-
 rent, sed etiam jam mortui, ut viverent, in hoc
 templo acceperunt, jam volens declarare oratio,
 inveniat eorum, qui adsunt, aures paratas ad acci-
 piendum miraculum. Mulier quædam ex superiori
 porticu dexteræ partis despiciens, et plus, quam tut-
 um esset, se in altum extollens, simul et cadit ex
 alto : et sibi quidem mortem affert, affert autem,
 prohdolor, mortem quoque fetui qui in ea habitabat.
 Quod quidem cum vidissent divinus Marcianus et
 populus, id ferre non poterant : sed in medio festo
 erat lamentatio et lacrymarum occasio id quod ac-
 ciderat. Verum enimvero is qui est natura bonus,
 non sinit diu dominari illam affectionem : seJ ante-
 quam et templo exirent, qui congregati fuerant
 (oportebat enim simul et Dei clementiæ, et in eos,
 qui ipsi amabant, gloriæ opus conspici) cum in
 altum manus sustulisset Marcianus, et communiter
 oraret cum populo, et mulier surrexit præter opi-
 nionem, et intus motus est infans admirabiliter.
 D Sed de miraculis quidem satis sit in præsentia.

XII. Oportet autem omnino a'ia quoque templa
 complecti oratione, quæ ille sic ac religiose ædifi-
 cavit: Irenes, inquam, quæ est inter martyres ad-
 mirabilis, quod est ad mare positum: et ejus, quod
 est illi continens, divini scilicet Isidori. Hoc enim
 templum martyris Irenes erat quidem in principio,
 neque propter magnitudinem, nec pulchritudinem
 nec ullum alium ornatum aut magnificentiam, di-
 gnum quod spectaretur. Sed Deo omnino curæ fuit
 tribuere huic, quale nunc cernitur, magnitudinem
 et pulchritudinem. Quamobrem Gennadio quoque
 patriarchæ divina quædam apparet visio. Dice-
 bat autem visio : Solve hoc templum : tempore

enim tui successoris sum id rursus excitaturus. A Atque ille quidem simul jussum implevit, et vitam finit. Marcianus autem ille admirabilis, cum ad ejus aures pervenisset hæc visio, atque ei etiam fuisset tradita magnæ Ecclesiæ dispensatio, existimans somnium id ad se deferre, varias apud se versabat cogitationes, quonam modo fieri posset, ut ei succederet hoc opus ex sententia. Inscientibus itaque fere omnibus, cum paucis aliquot illuc venit. Deinde etiam cum ipsos jussisset recedere: jam enim erat nox: solus et genu et anima Deo inclinata, ubi nunc sacra ara est posita, Deus, orabat, dicens, qui exsecranda templa simulacrorum tuo nutu et salutare voluntate evertisti, ab eorum autem deceptione opus tuarum manuum liberasti, ædes autem sacras et templa sancta excitari jussisti, in quibus tu quoque semper divina multa signa peragis: ipse nunc quoque convenienter tuo divino promisso, ad hunc locum respice, et eum sanctifica tua ineffabili gratia et virtute: per nos, Domine, excitans jam tibi præcognitam domum ad tuam gloriam, ad nostram exultationem, ad multarum animarum salutem, quæ tuum nomen invocant. Certe Deus et rex omnium, cujus voluntati cedunt omnia, et cujus vere est opus cogitatio. Cum sic orasset, ejus oculis somnum immitit Deus, et statim ei ostendit in somnis, et templi situm, et magnitudinem, et aliam omnem ædificationem. Deinde etiam divinam tanquam in somnis audivit vocem: O Marciane, fieri possunt omnia credenti.

XIII. Cum itaque surrexisset, metu et gaudio plenus, accedit ad archiepiscopum, et exponit visionem. Illius autem gratum assensum assecutus ad opus aggreditur, et ut, prout ei ostensum fuerat, ædem faceret magnificam, cum proximum mare, quod tunc templi fores propemodum alluebat, labore et magnis sumptibus effodisset, templi sic jactit fundamentum: adeo ut huic quoque templo conveniat, quod dictum est: Ipse super maria fundavit eam, omnium scilicet opifex. Jactis autem fundamentis, reliqua quoque pergit ædificare. Magnificas enim columnas per seriem utrinque st. tuens, deinde alia iis superne imponens, effecit inferiores et superiores porticus. Deinde cum totam ædem omni ex parte comprehendisset subdiali drambulatorio, ita tectum imponit, maximis id complexu strabibus. Qui autem dixerit quispiam, quam sint validi parietes, quam sit amœnum pavementum, quam sint alia omnia ornata, accurata, et elegantia? Nam ubicumque quispiam oculum defixerit, existimans se immorari in eo, quod est pulcherrimum, deinde rursus aliud attenderit: eum pœnitebit moræ, quam in priore traxerit: et sic omnia pervadens inveniet, cum semper id, quod præcessit, videatur vinci ab eo quod adest. Cujusmodi autem invasit quoque dæmon, hoc præclarum opus impedire aggrediens? Nam cum duæ magnæ columnæ, quæ statutæ erant ante aram venerandam, jam essent

και τὸν βίον ἐπλήρου. Μαρκιανὸς δὲ ὁ θεὸς εἰς ἀκοήν τε τῆς ὄψεως ταύτης ἐλθὼν, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκονομίαν ἤδη τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐγχειρισθεὶς, εἰς αὐτὸν φέρειν τὸν ὄνειρον οἰηθεὶς, ποικίλους ἦν στρέφων καθ' ἑαυτὸν λογισμοὺς, πῶς ἂν αὐτῷ γένοιτο καὶ τοῦτ' ἐργὸν κατὰ νοῦν ἀπορῆναι. Λαθὼν τοιγαρῶν σχεδὸν ἄπαττας, μετ' ὀλίγων τιῶν ἐκεῖ γίνεται. Εἶτα καὶ αὐτοῦς καλεῦσας ὑποχαιρετῆν (ἦδη γὰρ καὶ νῦν ἦν), μόνος τὸ γόνυ καὶ τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ κλίνων, ἵνα τὸ ἅγιον νῦν θησαυστῆριον ἴδρωται, Ὁ Θεός, προσήχητο λέγων, τὰ μὲν εἰδῶλων μισρὰ τεμένη τῷ σπ̄ νεύματι καὶ θελήματι τῷ σωτηρίῳ καταστρεφάμενος, ῥυζάμενος δὲ τῆς αὐτῶν ἀπάτης τὸ τῶν σῶν χειρῶν δημιουργημα, ἱερὰ δὲ καὶ νεοὺς ἁγίους ἀνασυσσαι καλεῦσας, ἐν οἷς καὶ πολλὰς αἰεὶ ποτε τὰς θεοσημείας ἐπιτελεῖς, αὐτὸς καὶ νῦν, κατὰ τὴν ἀψευδῆ σου ἐπαγγελίαν, ἐπέβλεψον ἐπὶ τόνδε τὸν κόπον, καὶ ἄγιστον αὐτὸν ἀρρήτην σου χάριτι καὶ δυνάμει, ἀνιστῶν, Δέσποτα, εἰ ἡμῶν τὸν ἦδη σοι προγνωσμένον οἶκον εἰς δόξαν τὴν σὴν, εἰς ἐμὸν ἀγαλλίαμα, εἰς πολλῶν ψυχῶν σωτηρίαν τῶν τὸ σὸν ὄνομα εὐκαλοῦμένων. Ναί, Θεεὶ πάντων καὶ βασιλεῦ, οὐ τῷ θελήματι πάντα εἶχει, καὶ οὐπερ ἔργον ἀληθῶς τὸ ἐννόημα. Οὕτως αὐτῷ εὐξείανθ' ὑπὸν ἐμβαλλει τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁ Θεός, καὶ ὄναρ εὐδὸς παραίστησι τὴν τε θέσιν τοῦ ἱεροῦ καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν οἰκονομίαν. Εἶτα καὶ θείας ὡς ἐν ὄνειροις ἀκούει φωνῆς: Μαρκιανὲ, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι,

C Γ'. Ἀναστὰς οὖν φόβῳ καὶ χαρᾷ ἐμπλεὺς τῷ ἀρχιεπισκόπῳ πρόσεισιν, καὶ τὸ ὄραμα ἐξηγεῖται· κάκειου δὲ συνευθρακούντος τυχῶν τῷ ἔργῳ ἑαυτὸν δίδωσι, καὶ ἵνα πρὸς τὸ ὑποδειχθῆν αὐτῷ σχῆμα μεγάλωπρεπὴ τὸν οἶκον ἐργάσεται, τὴν ἐγγυτάτω θάλασσαν πόνη τε καὶ διαπύλαις πολλὰς ἀναχώσας, ἄχρι τότε τὰς τοῦ ἱεροῦ θύρας σχεδὸν ἐπικλύζουσαν οὕτω τὴν κρηπίδα τοῦ ναοῦ καταβάλλεται, ὡς ἂν καὶ ἐπὶ τῷ νεῷ τῷδε ἀρμόζον εἴη τὸ εἰρημένον· Αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν, ὁ πάντων δηλονότι δημιουργός. Μετὰ δὲ τὴν τῶν θεμελιῶν κταβολὴν, ἀκολουθῶς καὶ τὰ λοιπὰ τῆς οἰκοδομῆς ἐπεδίδου· κίονας γὰρ διαπρεπεῖς στοιχηθῶν ἐκατέρωθεν στήσας, εἶτα τοῦτοις ἄλλους ἄνω ἐπιθεὶς, τὰς τε κάτω στοᾶς, καὶ τὰς ὑπερκειμένας εἰργάσατο. D Εἶτα διαλαθὼν ὑπαίθροις τὸν οἶκον πανταχόθεν, οὕτω τὴν ὄροφὴν ἐπιτίθεισι, ξύλοις αὐτὴν μεγίστοις περιλαθῶν, καὶ μολύβδῳ καλύψας. Τί ἂν τις εἴποι περὶ τῆς τῶν τοίχων στερέβότητος, περὶ τῆς τοῦ ἐδύφους τερπνότητος, περὶ τῆς τῶν ἄλλων πάντων εθκοσμίας ἀκριβοῦς καὶ ὥρας; Ἔνθα γὰρ ἂν τις τὸν ὀφθαλμὸν ἐρείσας προσμείνοι, τῇ καλλίστῃ προσκεισθαὶ δοκῶν, εἶτα πάλιν ἐτέρῃ προσχοίῃ· μεταμειλήσει τούτῳ τῆς προτέρως διατριβῆς, καὶ οὖνω διὰ πάντων ἐπιὼν εὐρήσει, του προλαβόντος αἰεὶ ποτε νικᾶσθαι φαινομένου τῷ παρεστώτι. Οἶος δὲ καὶ ὁ δαίμων ἐπῆλθε τῷ καλῷ τούτῳ ἔργῳ ἐμποδίζειν ἐπιχειρῶν! Τῶν γὰρ μεγάλων τού-

των δύο κινήων τῶν σεπτῶν προεστώτων θυσιαστη- A
 ρίου ἀνεσπῆναι ἤδη μελλόντων, ἕτερος αὐτῶν ἐπι-
 πολὺ ταῖς χερσὶν ἠπελθεῖ, καὶ δυσκίτοχος ἦν, καὶ
 τῆς εὐχρηστότου στάσεως παρετρέπετο, τὰ τε ὄργανα
 συνεχῶς διεβήγγυτο, καὶ τοῖς πρὸς τοῦτο διανονου-
 μένοις ἀπέκταμεν ἢ σπουδῇ. Τέλος οὖν συμφρονή-
 σαντες καὶ οἰοῦναι τὴν πραξὶν ἀπαγορεύσαντες ἀπίασι
 πρὸς τὸν ἀγιον, καὶ τὸ γεγονός ἀπαγγέλλουσιν. Ὁ
 δὲ οὐκ ἔγνω βραβυμῆς προσέγειν, οὔτε μὲν ἀπέγγω
 τὴν θεραπείαν, ἀσθενεῖα λογισμῶν τε καὶ χειρῶν
 ἀνθρωπίνων ἐμβλέψας· ἀλλὰ τῇ πρὸς Θεὸν ἐλπίδι τὸ
 πᾶν ἐπιτρέψας, ἐπὶ τὸν τόπον ἐφοῖτα. Καὶ πρῶτα
 μὲν τὰς χεῖρας ἐκτείνας καὶ ὄλον αὐτὸν συντείνας
 εἰς προσευχὴν, τὸν τε τοῦ σταυροῦ τύπον ἐπιστημά-
 νας, τῷ ἰῶν ἐμπροσθίων αἰτίῳ δαίμονι ἐπέτιμα·
 Ἐχθρὲ, λέγων, παντὸς ἀγαθοῦ πολέμιε, παῖσι βα- B
 σκαίνων, καὶ τοῖς πρὸς δόξαν Θεοῦ γινομένοις ἐμπο-
 δίζων ἀεὶ. Ἐπειτα καὶ αὐτὸς τοῦ ἔργου τοῖς ἄλλοις
 συνεφαθάμενος, χερσὶν ἤδη γεγηρακίαις πολλὴν
 ἔδωκε τὴν βοήθην, ἐκ τοῦ πνεύματος μάλλον εἰπεῖν ἢ
 τοῦ σώματος· καὶ ἡ σνάσις εὐθὺς ἐνόησιμος ἦν,
 καὶ ταῖς χερσὶν εἴκουσα. Πρόκειται τοῦ θαύματός
 ἄχρι καὶ νῦν ἡ δόξασις τῷ κλονι ἐπιφανισμένη διὰ
 τῆς ὀλίγον τι τοῦ λαοῦ ὀρθοῦ παρακλίσεως· κλονία
 δὲ τοῦτον φημεν ἥς ἐξ ἀριστέρων τοῦ ἱεροῦ θυσι-
 αστηρίου τῶν ὀρώντων πρὸς ἀνατολὰς ἴδρυται.

ΙΔ'. Ἀλλὰ πῶς ἄρα καὶ τοῦ κατασκευασθέντος
 αὐτῷ παγκάλου φωτιστηρίου, ὃ δὴ καὶ βαπτιστήριον
 καλεῖται εἰσῆθαμεν, δι' ὀλίγου τις ἐκφράσει τὴν καλλο-
 νήν, πολλὴν προχέοντος μετὰ θαύματος τοῖς ὀρωσι
 τὴν ἵδρον; Πέντε γὰρ διεληπται ταῖς στοαῖς, C
 ὡσπερ ἄρα καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ προβατικὴν φασὶ
 κολυμβήθραν· ἀλλ' ἐνταῦθα καὶ μελῶ μοι δοκεῖ
 μάλλον ἢ ἐκεῖ τελεῖσθαι τὰ θαύματα. Ἐν ἐκείνῃ
 μὲν γὰρ ἐπιφοινῶν ἄγγελος ἦν, καὶ κατὰ μίαν εἰς
 ἡμέραν τῆς ἰάσεως ἀξιούμενος· ἐνταῦθα δὲ οὗ δοῦ-
 λός ἐστιν ὁ διακονούμενος, ἀλλὰ δεσποτικὴ μὲν ἡ
 ἐπιφοίτησις. Ἡ δὲ γὰρ ἴασις οὐ κατὰ μίαν ἡμέραν,
 ἀλλὰ συνεχῶς· καὶ αἱ θεραπείαι οὐκ εἰς ἕνα μόνον,
 ἀλλὰ καὶ εἰς πολλούς· καὶ οὗ σώμάτων μόνος, ἀλλὰ
 καὶ ψυχῶν ἀντικρυς. Ἐδειλε δὲ Μαρκανὸς ὁ θετός
 καὶ τῷ περὶ τὸ βαπτιστήριον τοῦτο σχήματι, ὅτι πρὸς
 τὸν ἔπολει τὸ πᾶν τῆς θυλλουμένης ταύτηςς κολυ-
 μβήθρας. Γῆν γὰρ ὀροφῆν θέλειος ἀεταμερίσας, καὶ
 χρυσαῖς ψηφῶσι τὰ ἐκείνης πάντα κοσμήσας, τὰ τῶν
 νοσοῦντων τε πρὸς τὸ ἀκριβὲς ὑπέγραψε σχήματα,
 πρὸς δὲ καὶ Χριστὸν τοὺς ἀσθενούντας ἰώμενον, ἵνα D
 μὴ τοὺς νοσοῦντας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱατρὸν ἐξῆ
 καθορᾶν. Οὐδὲν δὲ οἶον τῷ παντὸς δεηθέντος λόγου
 εὐταῖς ὄψεσι τὰ εἰρημένα παραλαβεῖν· ἐπεὶ καὶ
 κρεῖττον λόγου τὰ ἐκεῖ νομίζω, καὶ ὀφθαλμοῖς μόν-
 ος συνερχόμενα πρὸς ἀπάληψιν. Διὸ καὶ ταῦτα
 μὲν περὶ τῶν μοι δοκῶν. Ἄ δὲ ἀδελφὰ τούτοις καὶ
 ἅμα τῷ χρόνῳ προσεγγῶς ἐτελεῖτο, ταῦτα δὴ καὶ ἐρῶ,
 καὶ τὸν ἤδη μοι διὰ μνήμης γενόμενον Ἰσιδώρου τοῦ
 Θεοῦ ναῶν ἐν μνήμῃ καὶ ἔτι διακρεστέρα ποιή-
 σομαι.

ΙΕ'. Δριμύτατον τινα τῆς τῶν εὐκτηρίων οὐκων
 οἰκοδομῆς ἔρῳν ἔρωτα ἡ χρῆσις τῶν ὄντι Μαρκανῶν,

A erigendæ, altera ex iis manibus hominum diu pa-
 rere noluit, vixque contineri poterat, et a statu
 concinno divertebat, et instrumenta continenter
 dirumpebantur : iisque, qui ad hoc administran-
 dibant, defatigata jam erat industria. Tandem cum
 fieri posse veluti desperassent, ad sanctum uno
 consensu accedunt, et id, quod factum fuerat, re-
 nuntiant. Is autem non statuit se debere otio et
 socordiae. Neque vero afferendi remedia spem
 abiecit, respiciens imbecillitatem cogitationum et
 manuum humanarum : sed spei in Deum univer-
 sum permittens, venit ad locum. Et cum primo
 manus extendisset, et se totum contulisset ad pre-
 cationem, et figuram crucis signasset, increpavit
 dæmonem, qui erat causa impediendi : Inimice,
 dicens, et hostis omnis boni, cessa invidere et ea
 impedire, quæ sunt ad Dei gloriam. Deinde ipse
 quoque cum aliis, manibus jam seni affectis, opus
 una attingens, magnum attulit momentum, ex
 spiritu potius, ut ita dicam, quam ex corpore : et
 protinus moveri cœpit columnæ status, et cessit
 manibus. Apparet autem in hodiernum usque
 diem in columna miraculum per hoc quod a recto
 paululum declinaverit. Hanc autem dicimus col-
 umnam, quæ posita est a sinistris aræ sacræ iis
 qui aspiciunt ad orientem.

XIV. Sed quomodo pulcherrimi quoque ab eo
 constructi illuminatorii, quod quidem solemus
 vocare baptisterium, paucis explicare quis possit
 pulchritudinem, quod videntibus cum admiratione
 magnam profundit voluptatem? Comprehensum
 enim est a quinque porticibus, sicut probaticam
 quoque aiunt piscinam, quæ est in Jerusalem. Sed
 hic quoque majora, quam illic, videntur fieri mira-
 cula. Nam in illa quidem erat qui accedebat ange-
 lus, et uno die unus assequabatur curationem. Hic
 autem non est servus qui ministrat, sed advenit
 quidem Dominus. Curatio autem non uno fit die,
 sed assidue : et non solum corporum, sed etiam
 aperte animarum. Ostendit autem divinus Marcianus
 hac quoque figura baptisterii, se universum
 fecisse ad forinam hujus, quæ sermone celebratur
 piscinæ. Cum enim lectum tholis divisisset, et au-
 reis lapillis quæcunq̄ue erant illius ornasset, et
 ægrotorum figuras descripsit ad unguem, et ipsum
 etiam Christum ægrotos curantem : ut non solum
 eos qui laborant, sed medicum quoque videre liceat.
 Optimum autem fuerit, non ita valde indi-
 gendo præsentī oratione, ea quæ dicta sunt, ipsis
 oculis apprehendere. Nam quæ illic sunt, majora
 esse existimo, quam ut ea possimus oratione con-
 sequi, et quæ possit solus visus comprehendere.
 Quamobrem ea quidem statuo prætermittere. Quæ
 autem sunt his germana, et simul propinquo
 tempore perfecta fuere, ea dicam utique : et quod
 jam mihi fuit in memoria, divini Isidori templum,
 adhuc magis litteris memoriæ mandabo.

XV. Cum divinatorum oratoriorum ædificationis
 quodam vehementissimo teneretur amore bonus

revera Marcianus; nec magnum quoque neglexit Isidorum : sed ut ejus sacras afferret reliquias, et magnificentissimam ei ædem exstrueret, magno sibi duxit studio contendendum. Nec cessabat omnem locum considerare ac contemplari. Et ideo adhuc quidem differebatur ædificatio; cum autem ejus collegisset reliquias, et in loculo deposuisset, eas statuit in præsentia servare in hoc templo martyris Ubi autem brevi aliquo post tempore aggressus est eas transferre, accidit ibi aliquid admirabile et arcanum. Neque enim ipse, nec alia multa manus hominum potuit thecam amplius movere. Divinam ergo aliquam rem esse arbitratus, et cum alio qui ei in somnis ipse significasset martyr, se loco delectari, neque velle hinc suas transferri reliquias, deinceps parens visioni, construxit hanc ædem, quæ sita est prope templum martyris Irenes. Quod hæc ædes autem sit grata martyri, per multa hoc signa significat, evidenter apparens, et magna miracula assidue efficiens, et a dæmonibus quidem liberans eos qui ab eis detinentur : naufragis autem fluctus sedans, et ventorum sævitiam increpans : eos qui molestia afficiuntur, consolans, et tristitiæ causas eis adimens, et alioqui ægrotantibus aut egentibus ea, quæ sunt gravia, cessare faciens : et quæ bona sunt, præbens. Hæc cum magnus perfecisset Marcianus, et his veluti aliis muris aureis, ornatus gratia et securitatis, civitatem decorasset, dissolvit vitam in profunda senectute, priusquam maximo templo Irenes celebraret encæniam : hoc veluti excedendi apositum quidpiam elocutus : Hæc ambo in manus tuas cominendo, Domine, nempe animam quam ipse creasti, et templum, quod ego tua voluntate construxi. Quæ cum dixisset, decessit decimo mensis Januarii.

XVI. Concurrit autem universa civitas, deductura reliquias, ipseque qui tunc erat pontifex, et quicumque erant sortis ecclesiasticæ, et multitudo monachorum, et cælus honestarum mulierum, et ex magistratibus, quotquot erant pii ac religiosi. Atque sacras quidem ejus reliquias Joannis Baptistæ monasterium, quod etiam dicitur Danielis, suscipit: quod situm est prope divinum templum præclari martyris Mocii : quod ipsum quoque fuit opus illius manus, vel, ut verius dicam, propositi. Quo quidem in loco in hodiernum usque diem præclare et pie ejus memoria celebratur. Ædis autem magnæ Irenes, quam ipse fuerat fabricatus, maxime pia Verina (ea autem erat uxor Magni Leonis) curam suscipit. Quæ quidem, quæ ei ad ornamentum derant, implet diligentissime, auroque tectum ornat magnifice. Hæc autem declarat, quæ illic est inscriptio. Templi vero encæniam quotannis peraguntur vicesimo Januarii. Quo tempore magnus quousque est concursus multitudinis, et frequens in ore omnium decantatur Marcianus, tanquam illius filias hæc duo templa vidente multitudine, et ejus memoriam per ea renovante : adeo ut nonnulli inter

οὐδὲ τὰ περὶ τὸν μέγαν Ἰσίδωρον ἀμελῶς ἐπιθεῖ
ἀλλὰ τὸ τὰ ἱερὰ αὐτοῦ λείψανα συγκομίσαι, καὶ σε-
μνότατον οἶον αὐτῶ οἶκον ἀναστῆσαι πολλῆς ἡξίου
σπουδῆς. Πάντα τε τόπον ἀναθεωρεῖν οὐκ ἐπαύετο,
καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν τῆς οἰκοδομῆς ἐμελλεν εἶναι τὰ
δὲ λείψανα τούτου συναγαγὼν, καὶ ἐν σορῶ καταθεῖς,
φυλλάτειν αὐτὰ, τὸ γε νῦν ἔχον, ἐν τῇ καινῇ ναῶ τῆς
μάρτυρος ἔγνω. Ἐπεὶ μετὰ βραχὺν τινα χρόνον
μεταθῆσειν αὐτὰ ἀπεχείρει, ἐνταῦθα γούν θυμακ-
στὸν οἶον ἀπῆντα τι καὶ ἀπόρρητον. Οὔτε γὰρ αὐ-
τὸς οὔτε ἄλλη πολυχειρὶς διασαλεύει εἰς τὴν θήκην
δυσκτὴ κατεστῆθεῖσιν θεῖον οὐδὲν τι τὸ πρᾶγμα εἶναι ὑπο-
λαβῶν, ἄλλως δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ μάρτυρος δι' ὀνειρό-
των αὐτῶ σημήναντος ὡς χεῖρει τῷ τόπῳ, καὶ ἀβου-
λήτως ἔχει πρὸς τὴν τῶν λειψάνων μεταφορὰν, οὐ-
τω λοιπὸν πειθαρχήσας τῇ ὕψει, τουτοῖν τὸν προσεί-
μενον τῷ τῆς μάρτυρος Εἰρήνης ναῶ κατέσκευασαν
οἶκον. Ὅτι μέντοι κεχαρισμένος ὁ οἶκος οὗτος τῷ
μάρτυρι, τοῦτο διὰ πολλῶν δείκνυσι τῶν σημείων
διαδόχως ἐπιφανίζομενος, καὶ τὰ μέγιστα τῶν θυμά-
των συνεχῶς ἐργαζόμενος, καὶ δαιμόνων μὴν ἀπο-
λύων τοὺς ὑπ' ἐκείνων κατασχημένους, νουνοῦσι
δὲ κόματα πρᾶντων, καὶ ἀνέμων ἐπιμῶν ἀγριό-
τητι, λυπομένους παρακαλῶν, καὶ τὰ τῆς λύπης
περιαιρῶν αὐτοῖς αἴτια, τοῖς μὲν ἄλλως τε νοσοῦσιν
ἢ θεομένοις τὰ χαλεπὰ παύων, καὶ τὰ χρησιὰ παρ-
εγόμενος. Γαῖτα ὁ μέγας Μαρκιανὸς, καὶ τούτοις
ὡς περ ἑτέροις χρυσοῖς τεύχεσι κόσμου καὶ ἀσφα-
λείας ἕνεκ τὴν πόλιν καταλαμπρύνας, καταλύει τὸν
βλον ἐν γῆρῃ βθεῖ, πόλιν ἣ τὸν ἐγκαινισμὸν τελεῖται
τῷ μεγίστῳ τῆς Εἰρήνης ταῦτ' οὗτο καθάπερ τι
ἀξιοσημειώτερον προσειπὼν. Ἄμφω ταῦτα εἰς χεῖρας τὰς
σὰς παρατίθημι, Κύριε, ἦν τε ψυχὴν αὐτὸς ἔκτισας,
καὶ ὃν ἐγὼ νῦν τῷ σῶ βουλήματι κατέσκευασα. καὶ
ταῦτα εἰπὼν ἐτελεύτη, Ἰανουαρίου τότε δεκάτην
τοῦ μηνὸς ἄγοντος.

15. Συνέτρεχε δὲ πᾶσα ἡ πόλις, οἷα τὴν τοῦ λει-
ψάνου προπομπὴν ποιησόμενοι· αὐτὸς τε ὁ τρι-
καῦτα ἀρχιερεὺς, καὶ δεῖπες ἦν τοῦ ἐκκλησιαστι-
κοῦ κλήρου, πλήθος τι ῥοναχῶν, καὶ γυναικῶν
σεμνῶν τέγματα, καὶ τῶν ἐν τῷ εἶδη ὅσον σθεθεῖς καὶ
φιλόθεον. Τὸ μὲν οὖν ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον ἢ τοῦ
Βαπτιστοῦ Ἰωάννου μοιῆ, ἧτις ἄρα καὶ τοῦ Δανιὴλ
λέγεται, δέχεται, ἐγγύς που τοῦ θεοῦ ναοῦ τοῦ
μάρτυρος Μωκίου διακειμένη, ἔργον καὶ αὐτὴ οὖσα
τῆς ἐκείνου χειρὸς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τῆς προθέσεως.
Ἐνθα δὲ καὶ εἰς δεῦρο λαμπρῶς αὐτοῦ καὶ φιλοθέως
ἡ μνήμη τελεῖται. Τοῦ δὲ δημιουργηθέντος αὐτῶ οἴ-
κου τῆς μεγάλης Εἰρήνης, ἢ εὐσεβεστάτη Βηρίνα
(γυνὴ δὲ αὐτῆ τοῦ μεγάλου Λέοντος ἦν) τὴν πρό-
νοιαν ἀνεδέχεται. Ἡ τὰ τε πρὸς κόσμον ἐλλιπῶς
ἔχοντα σπουδαίως ἀποπληροῖ, καὶ τὴν ὀρυφὴν χρυ-
σῶ φιλοτίμως κατακοσμεῖ· καὶ ἡ ἐπιγραφή ταῦτα
ἐκείσε δὴλα ποιεῖ. Τὰ τε μὲν ἐγκαινία τοῦ ναοῦ κατὰ
τὴν εἰκόδα τοῦ Ἰανουαρίου δι' ἔτους τελεῖται· ὅποτε
δὲ καὶ πολλὴ τοῦ πλήθους ἢ συνδρομὴ, καὶ πολὺς
ὁ Μαρκιανὸς ἐν τοῖς ἀπάντων ἔδεται στόμασιν,
ὅτανεῖ παύσας ἐκείνου τοῦ δύο ναοῦ τοῦ πλήθους
ὁρώντων, καὶ τούτοις τὴν περὶ αὐτὸν μνήμην ἀνα-

νεούτων ὥστε τινὰς καὶ χαριέντως πρὸς ἀλλήλους ἄσιν ἠδονῇ λέγειν Ἰδοὺ καὶ ἄλλη θυγάτηρ αὐτῆ τοῦ μεγάλου Μαρκιανοῦ, τὸ κάλλος τε καὶ τὴν πολυτέλειαν ἀδελφῆ τῆς μεγάλης Ἀναστασίας. Ὅπερ μέντοι μόνως περὶ τοῦ ναυῦ τῆς θείας αὐτῆς ἐκεῖνος ἔφη Ἀνακτασίας, πῶς ἂν τις παραλιπεῖν ἀξιώσει; Ἐὖν γὰρ συνήθων αὐτῆς τινος τὸ πολὺ τῆς δαπάνης ἐν θαύματι ποιουμένου, ἐκεῖνον, εἰ δὲ καὶ πρὸς γάμον, εἶπετιν, θυγατέρα κατεγγυῶν ἔμελλον, οὐκ ἂν τὰ πρὸς εὐπρέπειαν καὶ κόσμον αὐτῇ φιλοτίμως ὡς εἶχον παρασχεῖν εἰλόμην; Νῦν δὲ πρὸς νῶν Χριστοῦ νόμφης προθέμενοι δαπανᾶν, καὶ νόμφης αὐτῶν καλῆς, καὶ τὸ εἶμα ὑπὲρ αὐτοῦ προχέει μὴ φεισαμένης, οὐ πολλῶν μᾶλλον καὶ προθυμότερον ἐμέλλομεν ἀναλίσκεν, καὶ κόσμου παντός καὶ ὄρας καὶ χαρίτων ἔλλειπεν οὐδέν; Οὕτω φιλότιμος ἦν ἐν ἔργοις τοῖς τῷ Θεῷ φίλοις Μαρκιανός, καὶ δαπάνης οὐδεμιᾶς φειδόμενος.

Ἰζ'. Καὶ γὰρ οὐ τοσοῦτων μόνον νεουργῶς γέγονε, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἱερῶν οἰκῶν, οὐ δημιουργῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ θεραπευτῆς ἐδείκνυτο. οἷα δὴ καὶ τοῦ μεγάλου μάρτυρος Θεοδώρου τοῦ ἐν Ταϊνίρω καὶ Στρατονίκου μάρτυρος τοῦ ἐν τῷ Ῥηγίω. Καὶ τότε θαυμαστότατον, ὅτι περ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς οἴκοις τὴν χειρὰ πολυαρχῆς ὦν, πολλῶν πλέον αὐτῆν βέουσαν ἐν ταῖς τῶν πενήτων παρετχεν ἐπιμελείαις. Περὶ οὗ καὶ νῦν διεξοδικώτερον ὁ λόγος διεξελθεῖν βούλεται, ὥστε δῆλην γενέσθαι μὴ τὴν ἐκεῖνου μόνον περὶ τοὺς θεομένους φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ φιλάνθρωπον, οἷον ἄρα τοὺς ἐραστάς ἐκεῖνου τῶν χαρισμάτων καταξιοῖ. Νύκτωρ ὁ θαυμάσιος τάς τε πλατείας καὶ τοὺς τῆς πόλεως περιῶν στενωφούς, ἐπιμελῆς ἐποίηστο, ποῦ ποτε ἂν καὶ εὔροι νεκρὸν ὑπὸ πολλῆς πείνας παρεβριμμένον· καὶ ὡς ἂν ἴδοι τοιοῦτον, ὥσπερ μεγάλου τινος κέρδους ἐπιτυχῶν ἀσμένως ἑώρα· καὶ σπουδῇ λούσας καὶ ἀμφίεσας, καὶ τῶν ἄλλων δὴ τῶν νενομισμένων ἀξιώσας τιμῶν, εἶτα καὶ ὥσπερ καὶ ζῶντα τὸν νεκρὸν προσεφθέγγετο· Δεῦρο, λέγων, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης κοινωνήσων ἡμῖν, ἀδελφέ. Οὕτως εἰπὼν, ὑπακούοντα τὸν κείμενον εἶχεν· ἀνίστατο γὰρ (ὦ θαύματος, ἀποβόητος! καὶ Μαρκιανὸν ἠσπάζετο τὸν χρηστὸν τῆς προνομίας, ὥσπερ τῆς περὶ αὐτὸν, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν μᾶλλον ὑποφαίνων ἀποδεχόμενον. Εἰθ' οὕτως ὁ νεκρὸς πάλιν νεκρὸς ἦν, καὶ τοιοῦτος ὑπὸ τῶν παριόντων ὁρώμενος. Τοῦτο δὲ γνώριμον μὲν καὶ ἄλλως γέγονεν, ἐκ δὲ τούτου φανερώτερον.

ἸΗ'. Μέσων νυκτῶν, ὅτε καὶ μάλιστα μηδενὶ ὀφθῆναι ὤφειτο, πρὸς τινὰ συνήθη τραπεζίτην τὸ χρυσὸν καταλλάξων ἐφοῖτα, καὶ κέρμα λαμβάνων πλειόνων χαλκῶν, ὡς ἂν ἔχοι τοῦτο διανεταῖς τοῖς πενομένοις, εὐθὺς ἐπανήει. Ὁ γοῦν τραπεζίτης εἰς κέρδους πρόφασιν τὸ ἄωρον τῆς νυκτὸς λαμβάνων, ζυγοῖς ἀδίκους τοὺς χρυσοὺς ἐταθάματο, καὶ ἐκεῖνος οὐδὲν ἀντιλέγων οὐδ' ὄλιως ἐξακριβούμενος, δηλὸς ἦν τὸ πᾶν τῇ συνιδίῳσι τοῦ σταθμίζοντος ἐπιτρέπων. Ὡς δὲ πολλάκις τοῦτο γινόμενον, ὁ Μαρκιανός τὸν μὴ συνιέντα ὑποκρινόμενος, οὐδὲν

se lepide dicant cum voluptate : Ecce hæc quoque est alia filia Magni Marciani, pulchritudine et magnificentia soror magnæ Anastasiæ. Quod certe ille quidem ipse solummodo de divina dixit Anastasia, quemadmodum censuerit quispiam esse prætermittendum? Nam cum quidam ex ejus familiaribus magnam miraretur impensam : Si desponsurus essem, inquit ille, meam filiam, non quæ ad ejus decorem pertinerent, et ornatum, statuerem mihi esse præbenda quam possem magnificentissime? Nunc autem cum impensas statuerimus facere in templum sponsæ Christi, et sponsæ adeo pulchræ, et quæ pro ipso sanguinem non possit fundere : non longe amplius et alacris sumus sumptus facturi, nullumque ornamentum spectemque et elegantiam prætermisuri? Tam splendidus et magnificus erat Marcianus in iis, quæ Deo grata erant, operibus : neque ullis parcebat sumptibus.

XVII. Etenim non harum solum fuit conditor, sed multarum quoque aliarum ædium non tantum se præstitit opificem, verum etiam refectorem atque reparatorem. Ut magni quoque martyris Theodori, qui fuit in Tænaro : et Stratonici martyris, qui fuit Rhegii. Et quod est magis admirabile, cum in sacris ædibus ejus esset manus tam liberalis, ea erat multo magis profusa in cura gerenda pauperum. Quod quidem nunc vult cursim persequi oratio, adeo ut non solum manifesta fieret illius in egenos benignitas, sed hæc ipsa quoque beneficentia, qualibus donis dignaretur illius amatores. Noctu vir ille admirabilis obiens plateas et civitatis angiportus, hujus quoque curam gerebat. Sicubi invenisset mortuum præ nimia paupertate abjectum, et cujus nemo curam gereret, et quem talem vidisset, tanquam magnum aliquod lucrum assecutus, eum libenter videbat : cumque eum diligenter lavisset et induisset, et alia justa pro more ei fecisset, deinde etiam mortuum tanquam vivum alloquebatur : Agedum, dicens, sis quoque nobiscum particeps ejus, quæ est in Christo, charitatis. Quæ cum sic diceret, habebat eum qui jacebat, audientem. Surgebat enim (ὦ miraculum, quod verbis non potest explicari!), et bonum amplectebatur Marcianum, curam quæ ejus gerebatur, non illum, sed Christum potius ostendens suscipere. Deinde sic mortuus, rursus erat mortuus : et talis videbatur ab iis, qui erant superstites. Hoc autem fuit alias quoque cognitum : sed ex hoc evasit manifestius.

XVIII. Media nocte, quando maxime putabat fore ut a nemine videretur, ventitabat ad quemdam argentarium sibi familiarem, ut aurum permularet : et accipiens multum minutæ monetæ æneæ, ut haberet quod posset distribuere pauperibus, statim revertebatur. Argentarius autem adhibens noctem intempestivam ad lucri occasionem, iniqua trutina ponderabat aureos. Ille autem : nihil contradicens, nec omnino accurate considerans, aperte ostendebat se omnia permittere conscientiæ ejus qui ponderabat. Cum autem hoc sæpe fieret, et Marcianus

simulansse non intelligere, nequaquam insimularet argentarium, eum magna subitit admiratio: et simul tempus considerans, nempe medium noctis, ad meliorem venit considerationem: coepitque suspirari id quod erat veritati propius, et Marciani vitæ convenientius. Unum certe ex suis pueris jussit eum sequi egredientem, ut sciret, quidnam ab eo illa minuta fieret pecunia. Neque enim ab argentario cognoscebatur Marcianus, ut qui apte vultum celaret, quando ad ipsum ingrediebatur, ut illam ininutam acciperet pecuniam. Atque puer quidem sequebatur. Postquam autem incidit vir divinus in quemdam pauperem mortuum in lecto jacentem, et acceptum ex quadam cauponis domuncula, lavit et induit: et cum surrexisset, est amplexus, et eo deinde reclinato, rursus abiit: puerum, cum hæc vidisset, horror invasit, et conversus, quam citissime fieri potuit, omnia declarat ei qui illum miserat. Illum autem subitit pœnitentia eorum, quæ fecerat: et quod se iniquissime in sanctum gesserat, deflebat, et pœnas sumebat de sua conscientia. Certe cum is rursus venisset, ut faceret similia, procidit ei ad pedes, et confessus est ea, quæ male fecerat: et quidquid per fraudem lucratus fuerat, enumeravit. Ita bona tacens actio plura potest facere, quam verborum multitudo: et quibus nihil prosunt reprehensiones et suasiones, iis opus laudabile procedens silentio, et latenter transmissum ad eorum conscientiam, meliores reddidit, et effecit, ut bonum sua sponte didicerent. Divinus autem Marcianus cum dixisset se fuisse nulla affectum injuria, ab eo quod dabatur, et qui dabat se deinceps abstinuit: non tanquam improbum aliquem aversans: illi enim non solum ignovit, sed etiam professus est se eum habere amicissimum: sed toto pede fugiebat cramben, ex vana gloria proserpentem, et non volens sua alicui homini fieri manifesta, sed ea apud Deum solum reponens. Licet ergo ei qui velit, considerare, quidnam prius possit admirari, insignem miraculum, an beneficentiæ studium, an in universa maclinatione ejus animi liberalitatem. Verum enimvero de illius beneficentia oratio aliud quoque bonum inibi revocat in memoriam.

XIX. Hæc virtus ei tantæ erat curæ, ut propter eam ne in meretricum quidem domos venire dedignaretur, neque eam rem esse turpem existimaret: sed ad illum ipsum, quem diligebat, Christum aspiciens tanquam ad exemplar, qui cum publicanis et peccatoribus propter eorum salutem sæpe habuit consuetudinem, et malis suaderet mulieribus, quæ erant salutaria: quibus nonnunquam inopia erat causa sui interitus, dum vellent, proh dolo! suo corpore quæstum facere. In eas ergo magis erat profusus, et dextera magis promptus optimus Marcianus: et maxime si contigisset festum agi die sequenti. Tunc enim erat paratus plura eis præbere, quæ illæ accepturæ ex abominanda nequitia: persuadebatque eis et uti lavacro, et se in sequentem diem servare impollutas, et ad ecclesiam deinde accedere, et

Α εὐκάλει τῷ τραπέζῃ, πολλὴ ἐκπληξίς εἶχεν αὐτόν, καὶ ἄμα τὴν ὄραν ἀνασκοπῶν ὅτι τῆς νυκτὸς τὸ μεσαίτατον, εἰς κρεῖττονα λογισμὸν ἐχώρει, καὶ τὰς ὑπολήψεις ἐγγιζούσας εἶχε τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τῷ Μαρκιανοῦ βίῳ προπούσας. Ἀμέλει, καὶ τινα τῶν αὐτοῦ παίδων ἀκολουθεῖν ἐκέλευεν αὐτῷ ἐξόντι, ὥστε μαθεῖν τοῦ ποτε ἄρα τὰ τοῦ κέρματος ἐκεῖνον χωροῦσιν. Οὐδαμῶς γὰρ ἐπίδηλος ὁ Μαρκιανὸς τῷ τραπέζῃ γενόμενος ἦν, ἐπιδειξίως τὴν ὄψιν ἐπικρυπτόμενος, ὅτε πρὸς αὐτόν εἰσῆι τοῦ κέρμα λαβεῖν. Ὁ μὲν οὖν πατὴρ ἠκολούθει. Ἐπει δὲ καὶ νεκρῷ πένθητι ἐντυχῶν ὁ θεὸς ἀνὴρ ἐπὶ κλίνης κειμένῳ, λαθῶν ἐκ τινος οἰκίσκου καπηλικῶ ἐλουσέ τε καὶ ἡμφίασε, καὶ ἀναστάντα ἡσπάσατο, καὶ εἶτα ἀνακλίνας αὐθὺς ἀπῆι· ταῦτα τὸν πατέρα ἰδόντα φρίκη κατέσχε, καὶ στραφεὶς ὡς τάχος τῷ πέμψαντι πάντα διασαφεῖ. Τὸν δὲ μετάνοια τῶν γενομένων εἰσῆι, καὶ ἐφ' οἷς πρὸς τὸν ὄσιον ἀδικώτατα διετέθη μετακλίων ἦν, καὶ τιμωρίαν ἀπὸ τοῦ συνειδότος ἑαυτοῦ εἰσπραττόμενος. Ἀμέλει, καὶ παραγενομένην κάλιν ἐφ' ἣ τὰ ὅμοια πράξεις, προσέπιπέ τε τοῖς ἐκεῖνον ποσὶ, διωμολόγη τὰ πραχθέντα κακῶς, καὶ πᾶν τὸ πλονεκτεθῆν ἀπέρρημαι. Οὕτω πρᾶξις ἀγαθὴ σιωπῶσα μᾶλλον ἢ πλήθῃ ῥημάτων ἀνίστην δύνανται, καὶ οὐδ' ἔλεγχοι καὶ πραινώσεις οὐδὲν ὠνήσαν, τούτοις ἔργον ἐπαινετὸν ἡσύχως χωροῦν, καὶ ἀφανῶς αὐτῶν τῆς συνειδήσεως παραπτόμενον, ἐβελτίωσε καὶ αὐθαίρετως μεταμαθεῖν τὸ ἀγαθὸν παρασκευάσε. Ὁ δὲ θεὸς Μαρκιανὸς μηδὲν ἡδίκησθαι φήσας, τοῦ τε διδομένου καὶ αὐτοῦ τοῦ διδόντος τὸ λοιπὸν ἀπέσχετο· οὐχ ὡς ἂν τινα πονηρὸν ἐκτροπέμενος (ἐκεῖνον γὰρ οὐ συγγνώμην ἀπλῶς ἐνεμεν, ἀλλὰ καὶ φίλτατον αὐτὸν διωμολόγησεν ἔχειν), ἀλλ' ὅτι ἐφ' οὗ φεύγων τὴν ἀπὸ τῆς μεταίας δόξης παρερρουσαν βλάβην, καὶ οὐκ ἐθέλων οὐδενὶ ἀνθρώπων τὰ ἑαυτοῦ ὄφρα γίνεσθαι, ἀλλὰ τῷ θεῷ ταῦτα μόνῳ ταμιευόμενος. Πάρεστι τοιγαροῦν τῷ βουλομένῳ σκοπεῖν, τί τις πρότερον ἔχει θαυμάζειν, τὴν τοῦ θαύματος ὑπερβολὴν, ἢ τὴν περὶ τὴν εὐποιαν σπουδὴν, τὴν τῆς δόξης ὑπεροφίαν, ἢ τὴν παντὸς τεχνάσματος τῆς γνώμης ἐλευθερίαν. Ἄλλ' οὗτος γοῦν ὁ τῆς εὐποιίας ἐκεῖνου λόγος καὶ ἐτέρου ἤδη ἀναμιμνήσκει καλοῦ.

ΙΘ'. Τσαυτὴ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἢ περὶ τήνδε τὴν ἀρετὴν ἐπιμέλεια, ὥστε χάριν αὐτῆς καὶ εἰς πορνικὰς οἰκίας φοιτῆν μὴ ἀπαξιῶν, μηδὲ τὸ χρῆμα ἐν τι τῶν ἀκόσμων ἡγεσθαι· ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἐκεῖνον ὃν ἐφίλει Χριστὸν ὡς περ εἰς ἀρχέτυπον ἀφορῶντα (ὃς καὶ τελῶνας ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ ἀμαρτωλοῖς πολλάκις ὠμίληκός ἦν), καὶ αὐτὸν γυναιξὶ φαύλαις τὰ σωτήρια παρανεῖν, αἷς ἡ ἀπορία ὑπόθεσις ἦν, ὅτε τῆς ἑαυτῶν ἐτύγχανεν ἀπωλείας, ἀπὸ τοῦ ἰδίου, φεῦ! σώματος πορίζεσθαι βουλομένης. Πρὸς ταύτας τοιγαροῦν καὶ μᾶλλον ὁ χρηστὸς τὰ πάντα Μαρκιανὸς πολλῶν βίων ἦν καὶ ἐτοιμότερος, καὶ μάλιστα εἰ τύχοι τῆς ἐπιούσης ἑορτῆς ἀγασθαι. Τότε γὰρ καὶ πλείω παρέχειν ἢ ἐκεῖναι τῆς βδελυρίας ἕμελλον ἀποφέρειν ἐτοιμότερος ἦν, λουτρῷ τε χηρῶσθαι καὶ ἀμιάντους φυλαχθῆναι τῇ ἐξῆς ἐπειθεῖν,

καὶ τῆ ἐκκλησίᾳ ἔπειτα προσελθεῖν, καὶ τῶν προ-
λαβόντων ἐπιμνησθείσας τὸν φόβον τῆς γενέ-
νης φρικτῆς ἐκστατὶς ἐπισείσται, καὶ δάκρυσι τὸ
θεῖον ἐξιλύωσασθαι. Οὐ δὴ πολλὰς γινομένου,
ἔστιν ὧν καὶ συνθήκη τοῦ καλοῦ κατεκράτει, φή-
σος τε θεὸς αὐταῖς ἐπισκῆψας παρεσκευάζεν οὐ
πορνείας μόνον, ἀλλὰ καὶ παντὶ κόσμῳ χαίρειν
εἰπούσας, εἰς μοναστήριά τε καὶ ἀσκητήρια εὐθύ-
μως φοιτῶν· πολλοὶ δὲ τούτων καὶ εἰς Ἱεροσό-
λυμας βαδίζουσιν ἔγνωσαν, τὰς ἐκείνου ἀπ' ἐκείνου
ἀπαρίας ἀρκούντως ἀπειληγυῖαι· αἱ καὶ βίον μά-
λιστα καθαρὸν καὶ ἀντίθετον ἐκ διαμέτρου τῶ προ-
λαβόντι ἐπιδειξάμενοι, οὐδὲ τῶν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύ-
ματος χαρισμάτων κατέστησαν ἄμοιροι· ἀλλὰ αἱ
μὲν αὐτὸν προσευχῆ νόσους ἔλυον, αἱ δὲ καὶ δαι-
μονας ἐξ ἀνθρώπων, οὓς πρότερον ἐπιμελῶς ἐθε-
ράπευσαν, βράδιως ἀπέλασαν. Ταῦτα ἐκεῖνος οὐχ ὡς
ἄν τις ἐποιεῖ τῶν πλοῦτων πολλῶ περιουσιάζων,
καὶ τὸ περιττὸς ἔχων ἀποκεῖται, ἀλλὰ διὰ τὴν
πολλὴν περὶ τοὺς δευόμενος ῥοπήν, μηδὲ αὐτῶν,
φημί, τῶν ἀναγκαζίων φειδόμενος. Ἄλλ' ἔστιν ὅτε
καὶ ἂ εἶχεν ἐν χερσὶν ἐκφορήσας πάντα καὶ μετα-
δοὺς ἐκαστῶ τὰς χρυστὰς ἐλπίδας καὶ τὸ εἰς γείρας
ἀφορῶν μόνον τοῦ Θεοῦ κατελίμπανεν, ὥστε μετὰ
τῶν ἄλλων, ὧν εἶχε καλῶν, καὶ πρὸς ἀκτημοσύνης
λόγον, μηθεὶ τῶν πρῶτων παραχωρεῖν.

Κ'. Σημεῖον δὲ τοῦ λόγου. Λέγεται γὰρ ὡς ἐξ
ἐορτῆς ἀγίων ὑποστρέφων ποτὲ (καὶ γὰρ οὐδὲ
τῶν τοιούτων καὶ τοῦ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰνεῖν τὸν
Κύριον θεοσεβείας χάριν ἀπελιμπάνετο, ἀλλὰ κατὰ
πολλὴν ἐφοῖτα τὴν προθυμίαν)· ἐπανίων τοιγαροῦν,
ἐπὶ ὄμβρον καταβῆσθαι συνέθη, διάδροχος γε-
γονός, καὶ εἰσελθὼν τὴν οἰκίαν, καὶ ἐγκλεισάμενος,
ἔπειτα ἀποδοὺς τὸ ἱμάτιον ἐπὶ μετρίοις ἄνθρωποις ἀν-
εξήραινεν. Οὕτω δὲ συμπεσόν, ὃ τότε θεοφιλέστα-
τος ἀρχιερεὺς μετάβλητον αὐτὸν ἐκρίετο. Οἱ δὲ
σταλέντες κελκυσμένην εὐρόντες τὴν οἰκίαν, ἐκο-
πότων τὴν θύραν, καὶ ἐξίεναι ἐκέλευον. Τὸν δὲ ἢ τοῦ
παύνηται γυμνὸν ἀσχύνη εἶσω μένειν ἐποιεῖ, τῶ
μηδὲ ἕτερον ἱμάτιον αὐτῶ προσεῖναι, ὥστε περι-
βελόμενον προσελθεῖν. Διὰ τοῦτο ἐπηγγεῖλατο μὲν
τὴν ἔλευσιν, ἔμελλε δὲ καὶ εἶτι. Εἰς τῶν παρόντων
περιεργότερόν τι ποιῶν, καὶ ὅπῃ τινι τὸν ὀφθαλ-
μὸν προσθεῖ· καὶ τὸ γινόμενον θεασάμενος, αὐτὸς
τε θαύματος ἐπληροῦτο, καὶ τοὺς ἄλλους μάρτυσι
χρήσασθαι τούτου τοῖς σφετέρους ὀφθαλμοῖς πα-
ρασεύασεν. Ὡς οὖν ἐξέπληξε πάντα τὸ θαθὲν ἐπ-
ανίσταν, καὶ τῶ πατριάρχῃ πάντα μετὰ θαύματος
διεσέφουν. Τῶ δὲ, οὐχ ὅπως οὐδὲν θαυμάζειν, ἀλλὰ
καὶ μέμφεσθαι μᾶλλον αὐτοῖς ἐπήξει, εἰ ἐκ μικρῶν
οὕτω Μαρκανὸν μέγαν ἐγνώκασιν κρίνειν, παρὸν
ἐκ πολλῶν ἐτέρων, καὶ οὐδενὶ ἄλλῳ καταρθῶσαι
βράδιον, θαυμαστὸν ἐκεῖνον λογίζεσθαι καὶ μακά-
ριον.

ΚΑ'. Ὅσης δὲ τῆς αἰδοῦς ὁ μέγας οὗτος ἀπῆλθε
παρὰ πάντων ὁμοίως, δήπου, βουλῆς, βασιλέως αὐ-
τοῦ, μαρτυρεῖ μὲν ἡ φήμη, μαρτυροῦσι δὲ καὶ
οἱ δυνατώτατοι τῶν τότε Ἀσπαρ καὶ Ἀρδαβούριος.

A recordantes eorum quæ præcesserant, horribilis
gehennæ metum sibi incutere, et Deum placare
lacrymis. Quod quidem cum sæpe factum esset,
nonnullas boni vincebat consuetudo, divinusque
eis ingruens metus efficiebat, ut non solum stupris,
sed omni etiam ornamento valedicentes, ad mo-
nasteria et asceteria, id est, loca in quibus se
exercerent, prompto et alacri venirent animo.
Multæ quoque ex iis statuerunt ire Hierosolymam,
cum ab illo accepissent sumptus, qui sufficerent
ad viaticum. Quæ cum vitam maxime puram et
priori ex diametro oppositam ostendissent, ne
boni quidem spiritus donorum fuere expertes :
sed aliæ quidem ex ipsis morbos solverunt ora-
tione, aliæ autem dæmones quoque, quos prius
diligenter coluerant, facile eiecerunt ex homini-
bus. Hæc ille, non ut faceret aliquis ex iis qui
magnis affluunt opibus, id quod redundat exina-
niens, sed propter magnum quod egentibus affe-
rebat auxilium, ne ipsis quidem parcens necessa-
riis. Sed nonnunquam cum omnia etiam extulisset
et erogasset, quæ habebat in manibus, sibi solam
spem bonam et ad Dei solum manus aspicere,
relinquebat : adeo ut cum aliis, quæ habebat
bonis, etiam quod ad nihil possidentem attinet,
primas partes nulli cederet.

XX. Hujus autem quod dico, signum est. Dicitur
enim quod a festo Sanctorum revertens aliquando :
nam nec iis, nec Domini, quæ sit in medio multo-
rum, laudationi deerat, divini cultus et religionis
gratia. Revertens ergo, quoniam pluviam erumpere
contigerat, madefactus et domum ingressus, cum
se inclusisset et vestem exuisset, paucis exsiccabat
carbonibus. Accidit autem, ut Dei amantissimus
pontifex tunc eum accerseret. Qui autem missi fue-
rant, cum domum invenissent clausam, pulsabant
ostium, et jubebant egredi. Illum vero pudor, ne
nudus videretur, cogebat intus manere, quoniam
ne alia quidem ei vestis aderat, ut posset indutus
progredi. Et ideo renuntiavit quidem se venturum,
sed tamen adhuc differebat, donec unus ex iis qui
aderant, se gerens paulo curiosius, cum uni fora-
mini oculum admovisset, et contemplatus esset id
quod fiebat, et ipse repletus fuit admiratione, et
effecit ut aliis uteretur hujus rei testibus, dum
suis cernerent oculis. Postquam itaque id quod
visum fuerat, omnes obstupefecisset, reversi sunt,
et patriarchæ cum admiratione omnia aperuere.
Illi autem non modo venit in mentem admirari,
sed potius eos increpare, quod ex adeo parvis sta-
tuerint magnum indicare Marcianum, cum liceret
ex multis aliis, et quæ nullus posset alius facile
efficere, illum existimare admirandum et beatum.

XIX. Quanto autem fuerit ex æquo omnium in
hunc magnum reverentia, populi, inquam, et sena-
tus, et ipsius imperatoris, testatur quidem fama :
testantur autem etiam, qui tunc fuere potentissimi,

Aspar et Adabarius. Qui etsi essent mala opinione A Oī καίτοι κακῶδοξοὶ ὄντες, καὶ τοῖς ὁρθῶς ἔχουσι
 præditi, et iis qui recte sentiebant, inimicissimi, δόξης διαφερόντως πολέμιοι, ὅμως Μαρκιανὸν τὸν
 divinum tamen Marcianum ne facile quidem in- θεῖον οὐδὲ προσβλέπειν εὐχερῶς ἠδύναντο, τὸ πε-
 tueri poterant, insignem ejus virtutem reverentes : ριὸν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς δυσωπούμενοι· καὶ διὰ
 et ideo illi magnum honorem tribuebant, et tem- τοῦτο πολλήν τε ἐκείνῳ τὴν τιμὴν ἀπένεμον, καὶ
 plum magnæ Anastasiæ, quod ab illo fuerat condi- τὸν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντα ναὸν τῆς μεγάλης Ἀνα-
 tum, pretiosis vasis ex auro et argento factis deco- στασίας σκεύεσι πολυτελέσι χρυσοῦ καὶ ἀργύρου
 raverunt. Ille autem donum remunerans, decrevit πεποιτημένοις ἐφαλδρυνον. Καθεῖνος τῆς δωρεᾶς
 ut diebus solemnibus, patria eorum lingua (Gothi αὐτοῦ; ἀμειδόμενος, διετυπώσατο κατὰ τὰς ἐπιστή-
 enim erant) divinitus inspiratæ Scripturæ in eo μους τῶν ἡμερῶν τῇ πατρίῳ αὐτῶν γλώττει (Γότ-
 templo legerentur. Sed Byzantinis quidem erat θοὶ γὰρ ἦσαν) τὰ θεοπνεύστους Γραφὰς ἐν τῷ
 Martianus adeo venerandus. Vocabat autem fama Ιερῷ τῷδε ἀναγιγνώσκειν, ἀλλὰ Βυζαντιοῖς μὲν
 eas quoque, quæ procul sitæ erant, civitates, et ὕψως αἰδέσιμος ἦν ὁ ἀνὴρ. Ἐκάλει δὲ ἡ φήμη καὶ
 undique confluebant : alii quidem, percepturi pec- τὰς μακρὰν ὤμισμένης τῶν πόλεων, καὶ πανταχό-
 catorum curationem, alii vero morborum : ut nec θεν συνέρρεον· οἱ μὲν ἀμάρτημάτων, οἱ δὲ καὶ
 deerant quidem qui a Roma veteri veniebant. Inter B νοσημάτων τὴν θεραπείαν ἀν τρυγίσοντες· καὶ οὐδὲ
 quos alio quoque, quod factum est dignum memo- τῆς πρεσβυτέρως ἀπελιμπάνοντο Ῥώμης, ἀλλὰ καὶ
 ratu, non par esse arbitror fraudare vestras aures. αὐτοὶ προσήσαν. Ἐν οἷς καὶ μνήμης ἄξιόν τι γε-
 νομενον, οὗ τὰς ὑμετέρως ἀκούσ οἶμαι ζημιώσαι καλόν.

XXI. Quædam enim mulier laborans diurno fluxu sanguinis adeo graviter, ut omnis medicinæ, quod ad eam attinebat, vanum existimaretur studium et supervacaneum. Ea, Roma relicta (eam enim vocabant divina signa Marciani, quæ canebantur ab omnibus), pervenit Constantinopolim. Neque vero eam tantum iter confecisse cœnivit, ut quæ tanta vexatione nihil dignum obtinuerit : sed simul ut ad justum accessit Marcianum, et morbum significavit, curata est mulier. Talis enim fuit hic vir divinus, ut nec tactu quidem sæpe, sed sola precatione et nudo aspectu liberaret eos qui accedebant, et ei exhibebant negotium. Tantus C quidem fuit Marcianus miraculis. Talis autem iis quoque, quæ recte et ex virtute gesta sunt, convenienter divinæ promissioni, quæ dicit : *Eos qui me glorificant, glorificabo* δ. Cujus intercessionibus nobis concedatur, illius esse bonorum participes, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potentia nunc et in sæcula sæculorum, Amen.

§ I Reg. II, 30.

DE S. THEODOSIO COENOBIAERCHA

JUXTA HIEROSOLYMAM IN JUDÆA.

(Anno 529 apud Bolland. 11 Jan.)

§ I. S. Theodosii natalis, sacri honores.

Quatuor uno sæculo Ecclesiam illustrare Theodosii, imperatores duo, duo archimandritæ; illi prudentia, pietate, catholicæ studio religionis, senior etiam bellica virtute; hi vitæ sanctimonia, gloriaque miraculorum. Horum utrique publica decreta uno eodemque die sacerum veneratio est, priori fere ab solis Græcis, ut supra diximus, alteri etiam a Latinis. Ille Antiochenus fuit, conditque in

D Cilicia celebre, etiam apud posteros, cœnobium, in Scopulo appellatum : hic Cappadox in Palæstina monasterium construxit, de quo post paulo : junior hic fuit, aliquot post alterius obitum annis natus, ut qui sacram populo Scripturam explicaret, cum Theodosius II imperator e vivis excessit an. 450. Longe alius ab his Theodosius ex monacho pseudoepiscopus Hierosolymitanus Eutychianus, qui Marciani imperatoris vivit ætate, ut infra in Vita S. Euthymii 20 Januarii dicetur.

2. Natalem igitur S. Theodosii cœnobiarchæ hoc die ita celebrant Græci in Menologio a Canisio edito: *Commemoratio S. P. N. Theodosii cœnobiarchæ, ex oppido Marissi Cappadociæ*. Refertur et in horologio, ac Menologiis Maximi episc. Cytheræi, atque Christophori proconsulis Mitylenæi: in Calendario quoque Græcorum a Genebrardo edito, et eisdem verbis a Molano in addit. ad Usuard. « Die undecima sancti Patris Theodosii Cœnobiarchæ. » *Martyrologium Romanum*. « In Cappadocia, in vico Magariasso, S. Theodosii Cœnobiarchæ, qui multa pro fide catholica passus est. » Galesinius, secutus Græcorum Euchologion, eam 40 Januarii refert: « In Græcia S. Theodosii Cœnobiarchæ. Is incredibili abstinentia fuit, ut per triginta ipsos annos panem non gustarit, palmæ fructu et paucis siliquis victitans: sicque corpori cum cibum detraheret, animam diu noctuque pavit assidua cœlestium rerum contemplatione. » Galesinium sequitur Martyrologium Germanicum.

3. De eo isthæc prædicant Menæa. « Venerandus hic S. P. N. Theodosius in Mogariso Cappadociæ pago, Christianis et religiosis admodum parentibus, Proæresio et Eulogia natus; vitam complexus monasticam, sacram induit religionis vestem: Hierosolymamque profectus, inde Antiochiam adiit, ubi Symeonem eximium illum Stylitam convenit, a quo futura illius vitæ sanctimonia illi prædicta, ut qui magni gregis ovium ratione pollentium futurus esset pastor. Deinde apud Longinum laudatissimum quemdam virum rebus divinis in solitudine eruditus, ad eam pervenit abstinentiam, ut in hebdomada non nisi semel cibo corpus reficeret, tandemque totis triginta annis panem non gustaret: pariterque in aliis virtutum studiis tantum promovit, ut in summum pietatis culmem enisus, illustria ederet miracula. Basilium quemdam monachum defunctum, et in tumbam depositum, vidit unus ille cum altero quodam monacho fratribus astantem, et psalmis accinentem. Carbones, nullo subjecto igne, ubi monasterium erat conditurus, accendit. Feminam ad se adeuntem sanguinis profluvio liberavit. Ex uno frumenti grano per preces integra granaria replevit. Puerum in altam putei delapsum voraginem, ininspectabili præsentia extraxit. Fetuum abortiones repressit, qui dum in vitam immaturi prodibant, per mortem ex vita exturbabantur. Quare horum matrem ob hanc affectionem perinde ac si sterilis fuisset fecundam reddidit. Ingens locustarum agmen verbo increpitans abegit. Kericum Orientis comitem veste sua cilicina, qua pro thorace illum induerat, invulnerabilem præstitit. Sata terræ ardore læsa, impetrato per preces imbre recreavit. Prædixit ingentem per terræ motum Antiochiæ ruinam. Multos, qui naufragium fecerant, cum fluctibus colluctantes, periculo spectabilis eripuit. Multis auctor vitæ religiosæ factus, ad Dominum e vita excessit. Dies illi solemniter in venerandæ B. Petri Apostoli æde peragitur. » Hactenus Menæa. Quæ hic dicitur

A femina sanguinis profluvio liberata, in vita, n. 58, refertur cancro in mamilla laborasse. Eadem, omisissis tamen plerisque miraculis, leguntur in Anthologio Græcorum, a Clemente VIII approbato.

§ II. Vitæ S. Theodosii scriptores.

Vitam S. Theodosii ex Metaphraste edidit Lipomanus tom. V, atque ex eo Surius. Plurima ex ea Baronius t. VI et VII suorum Annalium intexit. Nos eandem damus cum ms. Græco bibliothecæ Vaticanæ collatam, et pluribus locis emendatam. Eadem exstat, sed contracta, Latine in Vitis Francisci Haræi et Lippeloi, ac fastis Marianis; Italice edita a Gabriele Flamma; Hispanice a Ribadineira nostro, etc.

5. Acta vero hæc asserit Baronius in notis ad Martyrol. « omni acceptatione dignissima, » et t. VI *Annal.* an. Ch. 511. n. 20: « Quam exactissime descripta, etsi ab incerto, certo tamen temporis ejusdem auctore, ut nihil sit quod jure revocari possit in dubium, utpote veritate omni ex parte constantia. » Coævum auctorem fuisse probant quæ de Anastasio imperatore scribit, n. 45. « Tulit aliquando nostrum quoque tempus imperatorem, qui quidem prius fuerat (quantum apparebat) paradisi voluptatis, postremo autem rebus fuit cognitus campus destructionis, et unus scilicet ex his pastoribus qui gregis oves dispergunt, et perdunt, et eas turbida potant subversione, et, ut reliqua illius prætermittam, hoc quidem accipiet quod post nos sequetur tempus. »

6. Auctorem hunc conjicit Baronius fuisse Cyrillum monachum, a quo Acta SS. Euthymii, Sabæ, et Joannis Silentiarii descripta sunt. Ita an. Ch. 491, num. 14, scribit: « Sed et ejusdem auctoris creduntur esse Vitæ Theodosii Cœnobiarchæ, nec non Quiriaci anachoretæ, qui iisdem temporibus claruere viri sanctissimi: sed quod illæ careant auctoris inscriptione, feruntur nomine ejus, qui postremo edidit Metaphrastes, cum tamen ipse ea antiquitus scripta tantum exscripserit. » Et anno 511, n. 21: « Auctor etsi nomine habeatur incognitus, Cyrillum hunc ipsum existimo, qui sicuti sanctorum Sabæ et Euthymii atque Joannis Silentiarii et aliorum vitas scriptis est prosecutus, ita haud par est credere, quem habebat præ oculis, Theodosium præterisse, prætermisissetque res ab eo præclare gestas, minime præ sui dignitate obruendas silentio, posteris tradere. Conjectio quidem ab imprudente aliquo oblitteratum Cyrilli auctoris nomen, qui referens illud ad Cyrillum Hierosolymitanum episcopum, qui clauit sub Constantio imperatore, falso putarit tribui Cyrillo historiam, qua res gestæ sub Leone, Zenone et Anastasio Augustis tractantur, ignorans ipsum de quo est sermo, nobilem historicum Cyrillum, atque Palæstinum, hoc vixisse tempore. »

7. Hæc Baronii conjectura. Cyrillus juvenis ad

modum eo tempore fuit, quo S. Sabas ex suscepta ad Justinianum imperatorem legatione an. 530, reversus est, haud diu dein superstes. Eum tunc Scythopoli adiverunt Cyrilli parentes, atque ipsi puero impetrarunt benedictionem. Ita de se ipse Cyrillus in Vita S. Sabæ: « Cum me magnus Sabas aspexisset, et salutasset, et sua dignatus esset benedictione; Hic exhinc, inquit patri, est meus discipulus. Doceatur ergo Psalterium: eo enim opus habeo. » In Vita S. Quiriaci 29 Septembris, dicitur fuisse « ex monasterio Magni Euthymii, et a magni Euthymii laura ad B. Sabæ lauram accessisse, ut videret Silentiarium Joannem episcopum, cui sit minister litterarum ad B. Quiriacum, et ab hoc didicisse res gestas SS. Euthymii et Sabæ, quas conscripsit. » Plura 20 Januarii ad vitam S. Euthymii. Hæc sufficiant ut professio ejus, et ætas agnoscat.

8. Alium tamen ab hoc arbitramur vitæ S. Theodosii auctorem; vel ideo, quod nusquam in ea mentio fiat aut S. Euthymii, aut certe S. Sabæ, inter quem tamen et S. Theodosium constat summam amicitiam atque familiaritatem intercessisse, ut infra, § 5, patebit. Deinde multus est Cyrillus in describendis circumstantiis loci, temporis, sociorum, etc., quas alter vix attingit. Denique seipsum alibi citat, et vitas a se descriptas: at ne quidem in S. Sabæ actis, ubi toties meminit S. Theodosii, vel leviter indicat a se ejus esse vitam compositam.

9. Dicuntur infra, n. 40, multi eruditione insignes S. Theodosii institutum amplexi, et n. 39, multi ex hac eruditione prodiisse, Ecclesie episcopi et pastores, et variorum monasteriorum antistites. Quidni aliquis horum præclaras magistri sui optimique parentis virtutes descripserit? Quod haud diu post ejus obitum, sub successore fortassis, factum indicat citatus locus, in quo et qui S. Theodosii, et qui ejus successoris eruditi sunt disciplina, enumerantur. Fuit inter Theodosii discipulos Julianus, quem magnus Theodosius, ut n. 71 legitur, « semper habebat socium vitæ ex Christo agenda, volebatque cum eo philosophari, et esse eum sibi socium solitudinis. » Ex ejus relatione, aut forte etiam commentariis, haud pauca hausisse hunc auctorem, conjicere licet ex iis quæ, c. 16, n. 71, dicuntur. Fuit vero Julianus vir magnus, dignusque tanto magistro discipulus, ipso etiam tum vivente factus episcopus Bostrensis, coactusque quod Severo Antiocheno hæretico consentire nollet, fugam ultro arripere, ut Evagrius, l. III. c. 33. Isque ipse est, cujus vitam, seu potius miraculum calicis venenati, signo crucis ante edito, innoxie poti, narrat, c. 94 *Prati spiritualis* Joannes Moschus; qui et ipse, ut in præfatione operis refertur, « principio quidem sæculo renuntiavit in monasterio S. P. N. Theodosii abbat et archimandrite omnium, quæ sunt Hierosolymis cœnobiolorum, sive monasteriorum, » ad cujus cœmeterium reliquie

ejus Roma, ubi obierat, delatæ requiescunt. « Est autem, » ut ibidem additur, « locus cœmeterii spelunca, in qua, cum a Magis illusus esset Herodes, juxta Evangelii oraculum, illi inde solventes, cum in patriam redirent, manserunt. In hac spelunca sanctus Pater noster Theodosius cum religiose vitæ certamina confecisset, gratia donatus est dæmones ejiciendi: neque tantum in hac temporaria brevique vita, sed etiam post obitum illos ejicit ad hunc usque diem, ad gloriam et laudem Christum veri Dei, et Salvatoris nostri, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen. » Hæc in Elogio auctoris, ex mss. Græcis in posteriori editione a Rosweydo nostro præfixo, quod ab obitu ipsius Moschi ab aliquo ejusdem cœnobia monacho concinatum suspicamur. Multa ex eo in Bibliotheca Photii, tmemate 199 citantur. Quæ porro hic de Magis, sepultura et potestate. S. Theodosii in dæmones referuntur, eadem leguntur in Vita n. 9, 10, etc., quam pridem antea conscriptam fuisse vel inde conjicere fas est, quia aliqui ejus virtutes non idem commemorasset Moschus, nisi in omnium jam fuisset manibus scriptus de iis libellus.

§ III. *Ætas ejus. Tempus obitus.*

10. Ut Cyrillus in temporis ratione adnotanda diligens fuit atque accuratus, ita hic auctor eam fere neglexit, unum hoc dixisse contentus n. 84, S. Theodosium obiisse, cum annos vixisset centum et quinque et paulo amplius. Ex quo, si annus aut nativitatis aut obitus sit compertus, reliqua facile deducuntur. Tempus obitus (nam quæ senex potissimum gessit, ea diligentius descripta sunt) prius inquirendum. Supervixit S. Theodosius Anastasio imperatori (n. 85) extincto an. Ch. 518. Prædixit terræmotum Antiochiæ (n. 76) aliquot diebus priusquam fieret, an. Ch. 526. Sepulturæ ejus (n. 87) interfuit Petrus III hujus nominis Hierosolymorum patriarcha, qui Joanni II, an. 524, 22 April. ind. 2, mortuo successit, supremum diem clausit an. 546. Hæc ex Vita Nicephorus Callistus l. XVII *Hist. eccl.* c. 24. ita scribit: « Justiniano adhuc imperium administrante, et magnus ille Sabbas et præclarus Theodosius, eremi præsides, superstites erant. Verum prior Theodosius ad Deum transiit. Sabbas autem nonagesimum tunc agens annum ab Æliensi antistite legatus iterum Constantinopolim ad Justinianum in tenui atque imbecilli admodum senecta fluctuans, profectus est. Samaritani namque, Juliano quodam rege sibi creato, plurimas Christianis superbe injurias tulerant, » etc. quæ Nicephorus e Vita S. Sabæ desumpsit, ubi ea sic refert Cyrillus: « Cum jam autem imperium assumpsisset Justinianus, et rerum suscepisset administrationem, agebat quidam B. Sabas 91 annum, finem vero vitæ acceperat divinus Theodosius. Qui in Palæstina quidem erat populus Samaritanorum, cum Julianum quemdam, qui ipse quoque erat Samaritanus, sibi regem creassent, multas injurias faciebant Christianis, » etc.

Petavius noster l. XIII *De doctrina temporum*, scribit an. Ch. 529, Junio mense, a Samaritanis et Judæis rebellantibus hunc Julianum regem constitutum, et deinde a copiis Justiniani cum suis rebellibus interemptum. Anno sequenti 530 refert legationem S. Sabæ ad Justitianum, quo tempore S. Sabas agebat annum ætatis 91, utpote natus sub consulatu 17 Theodosii, id est anno Chr. 439, ut ex Cyrilli assertione apparet initio Vitæ S. Sabæ. Obierit ergo S. Theodosius hoc 11 Januarii, anno Ch. 529, ante inchoatam Samaritanorum seditionem, secundo anno imperii Justiniani, qui Justino avunculo anno 527 Augusti 1 aut 2 (variant auctores) defuncto, successerat ipsis ante Kalendis Aprilis feria 3 in Cœna Domini, ab eo imperator creatus. Quo imperante supervixerit S. Theodosius anno uno, mensibus quinque, aut novem. Quo tempore Kericus victoriam de Peris reportavit, indutus S. Theodosii cilicio, ejusque admonitione ante confirmatus, ut n. 73 et 74 dicitur. His ita constitutis, natus fuerit S. Theodosius an. Ch. 423. Discesserit e patria, post sacram Scripturam populo diu prælectam, n. 4, anno ætatis 28, Christi 451, dum Chalcedonensis synodus congregabatur. »

11. Baronius tom. VII *Annal. Eccl.* an. Ch. 532, n. 21, censet « Theodosium longe post S. Sabam diem extremum clausisse, et vixisse adhuc temporibus Agapeti Romani Pontificis; itaque plane corrigendum, quod additum est in actis Sabæ, Theodosium ante eum diem obiisse. » Hæc Baronius. Sed quomodo id Actis additum probat? Ipse t. VI, an. Chr. 475, n. 43, hunc « Cyrillum diligentem et veritatis cultorem illorum temporum florentem historicum dixerat, » et an. Ch. 494, n. 5, historiam ejus « scita dignam, et Annalibus ecclesiasticis congruam vocarat; cum præsertim, inquit, a Cyrillo monacho discipulo admirandi illius Euthymii, qui his vivebat temporibus, scripta fuerit. Liceat absque invidia dicere, me neminem reperisse post SS. Athanasium atque Hieronymum, qui majori fide scripserit sanctissimorum virorum res gestas, d gerens eas atque distinguens accurate per tempora, ac ipse Cyrillus, dum quæ ipse vidit, vel sanctorum omni probitate præstantium virorum relatione didicit, absque levi suspitione mendacii sinceram veritatem veluti sacrosanctum depositum posteris tradidit, nempe acta Euthymii, itemque Sabæ atque Joannis Silentarii. » Cur non igitur illæsam atque intactam hanc tanti scriptoris historiam suscipimus, a Patribus quoque synodi Nicænæ II actione prima, honorifice citatam. »

12 Causam corrigendi hæc Acta deducit, t. VII, anno Chr. 536; num. 1, ubi relato ex synodo Constantinopolitana sub Menna acta, libello monachorum, oblato Agapeto papæ contra Anthimum, Severum et cæteros hæreticos, subjungit : « Inter alios affuit legatio a magno illo Theodosio Cœnobiarcha, de quo plura superius laude dignissima pro fide perfuncta enarrata sunt. Hesychius enim presbyter

ejus monasterii, Theodosii legatus subscriptus eidem libello legitur. Vivebat adhuc quidem Theodosius ipse, de quo ista in ejus vita, post alia suscepta pro fide orthodoxa certamina, leguntur : Cum de eo (Theodosio scilicet) intellexisset et qui veteris Romæ sedem pulchre tenebat (is autem erat Agapitus) et qui Antiochenam sedem regebat Ephraim, sive Ephræm; ipse quoque populis rectam fidem prædicabant. In quibus multa sunt ad laudem hujus beati composita, quæ non minorem gloriam afferunt iis qui scripserunt, quam ei qui laudabatur, quod non ad gratiam, sed plane ad veritatem fieret laudatio. » Ita Baronius. Verum neque Agapetus papa, neque Ephraim patriarcha, dicuntur vivum laudasse S. Theodosium; sed cum certamen ejus, cum Anastasio imper, pro fide orthodoxa jam pridem in initum, huic laudationi ibidem n. 58, conjungatur, videtur oblatus ab ejus successoribus libellus occasionem præbuisse laudandi non ita pridem defunctum Theodosium, piissimum eorum parentem et monasterii fundatorem. Creatus est Agapetus 11 Junii anni 535, decessit anno sequenti.

13. Deinde difficile probatu est Hesychium hunc (qui Isychus, Isichius dicitur) missum fuisse a B. Theodosio tum superstiti; et non potius a Sophronio ejus successore. Ita enim actione 1 ejusdem synodi, in libello a morte Agapeti ab iisdem monachis oblato subscribitur : « Hesychius divina miseratione presbyter et monachus monasterii beati abbatis Theodosii, locum tenens Sophronii presbyteri et archimandritæ ipsius monasterii et primi totius eremi Hierosolymorum, cum omnibus his, qui mecum missi sunt, archimandritis Hierosolymitanis ad hanc regiam urbem, qui faciunt pro omnibus archimandritis et monachis, qui habitam ipsam eremum et tres Palæstinas, qui una mecum supplicarunt; subscripsi de consensu omnium et porrexi. » Imo hic Hesychius; qui cum Polyucto diacono et Juliano monacho, utroque ejusdem monasterii B. Theodosii alumno, interfuit illi synodo, modo dicitur Ambasiator, ut act. 2 et 4, modo Prior, ut act 5, modo etiam archimandrita, ut act. 4 et 5, vel quia alterius cœnobii, illi Theodosiano subjecti, præfectus jam fuerit, vel quod mortuo Sophronio successerit, additusque in exemplaribus sit archimandritæ titulus a librariis. Præfuit huic monasterio Gregorius archimandrita tempore Tiberii imperatoris circa an. Ch. 580, cujus meminit Joannes Moschus, cap. 92, 93 et 94 *Prati spiritualis*. In elogio Joannis Moschi, cum corpus ejus anno 619 vel 620 ineunte (ut colligitur ex initio indicationis 8), referretur Roma ad hoc monasterium, nominantur antistes ejus Georgius, Gregorii forte illius successor.

14. Hæc de ætate S. Theodosii, quasi velitando, subtimide quia contra magni Annalium ecclesiasticorum auctoris sententiam, nusquam tamen nisi in solido firmum figentes vestigium, disputaveramus;

cum novum oblatum est nobis, quo conjecturam, nostram stabiliremus, argumentum, idque ejusmodi, ut convelli non posse existimemus. Nam quæa Metaphraste edita est S. Sabæ vita, hactenus hic citata a nobis, iterumque infra citanda, quia in omnium est manibus; eam e vetusto codice, ante annum Christi 1034, exarato, inacti sumus Latine versam ante ipsius Metaphrastæ ætatem: e qua cum illud animadvertimus, eam que vulgata est esse a Metaphraste paulum hinc inde amplificatam, tum S. Theodosii obitus annum diemque didicimus. Ita enim habet: « Incipiente autem nonagesimo primo ætatis anno Patris nostri Sabæ, beatus supradictus Theodosius jam senex et plenus dierum, vitam hanc terrenam deserens, ad cælum transivit, Mense Januario, die undecima, indictione septima. Cui in monasterii regimine Sofronius successit, in monachis actionibus satis perfectus. Post defunctionem autem abbatis Theodosii irruentes Samaritani, totam gentem Palæstinæ concitaverunt, multa illicita operantes, ecclesiasque deprædantes atque incendentes, Christianos absque ulla misericordia occidentes, omnem regionem igni tradebant. Venientes autem ad Neapolim, nimisque superbientes, imperatorem sibi constituerunt Julianum quemdam; invadentesque civitatem, episcopum interfecerunt, virum sanctitate plenum, Mamon nomine. Similiter et quosdam presbyteros apprehensos, diversis suppliciis laniatos, igni tradebant; viasque, quæ regiæ vocabantur, Christianis invias exhibuerunt. »

§ IV. *Situs monasterii S. Theodosii.*

15. Quod supra § 1, n. 2 et 3 in Martyrologiis nominatur, veluti S. Theodosii sedes, Cappadocia Græcia, vicusque Magariassus (qui in Anthologio Μωγαρισός, in vita bibliothecæ Vaticanæ Μογαρισός, in Menologio *Marissus*) non ita id accipiendum est, quasi isthic aut obierit, aut præcipuam vitæ partem exegerit; sed quod circiter an. Chr. 423, ut diximus, in lucem isthic editus, educatusque ad annum ætatis 28 vixerit, et sacram populo exposuerit Scripturam.

16. Inde anno Christi 451, cum concilium œcumenicum iv Chalcedone celebraretur, profectus Hierosolymam, aliquot isthic annos moratus est, et spiritum hausit vitæ solitariæ. Abiit itaque in solitudinem aliquam vicinam, quam « eremum sanctæ Christi Domini nostri civitatis » appellat Joannes Moschus in *Prato spirituali*, c. 82 et 105. Hic incoluit speluncam eam, ad quam traduntur Magi adorato in Bethleem Christo divertisse, cum ab angelo jussi essent per aliam viam in suas redire provincias. In hanc speluncam descensum per decem et octo gradus patuisse docet Moschus, c. 105.

17. Fama sanctitatis ejus deinde exciti alii, se ejus disciplinæ subjecerunt; et præclari ibidem ædificandi cœnobii occasionem præbuerunt. Locum, ubi id statuere monasterium deberet, divinitus sibi monstrari precatus, instinctu divino thuribu-

lum carbonibus implet, absque igne suffitum imponit per solitudines Judaicas quaquaversum defert: ad ripas maris Mortui transit: conatu necdum succedente redit ad speluncam: accedit et ecce fumum ex carbonibus videt ascendentem: jacit fundamenta, templum: que ac monasterium ædificat, quod deinde dilatatis pomœriis amplissimum fecit extractis in eo quatuor templis, ut n. 37 dicitur. Prima et præcipua pars ejus ad speluncam *Cathisma* dicitur in Vita S. Sabæ his verbis: « Theodosius jam recesserat ab ecclesia quæ dicitur Cathismatis, et in parte lauræ quæ vergit ad occidentem, constituerat monasterium, quod vitæ communiter degendæ conveniebat, distans a Lauræ (S. Sabæ) triginta quinque stadiis, » id est fere sexdecim milliari Belgico, seu quatuor millibus passuum.

18. *Lauram* hoc fere tempore vocabant monachorum mansiones seu cellas, quas additis propriis nominibus discernabant, ut lauram. S. Euthymii, S. Sabæ, Pharan, etc. Origo ejus videtur repetenda a fluvio *laura*, qui regioni vicinæ, quam præterfluit, et monasteriis in ea ædificatis nomen dedit. De hac laura ita scribitur in vita S. Quiriaci, 29 Septembris: « Divinus rursus Quiriacus venit in eam partem solitudinis, in qua nullus anachoreta nec manserat, nec unquam transierat. Nominabatur autem locus ab accolis Susacim, et in eo et novæ lauræ et Sueæ fluvii ambo conveniunt, eorum quos scimus maximi et profundissimi. Feruntur autem ii esse de quibus Christo dictum a Davide: *Tu siccasti fluvios Ethan*. Psal. LXXVII, 45. »

19. S. Isidorus Pelusiota de hoc loco consultus ab Epiphano diacono, ita respondet, l. II, epist. 66: « Ethan locus erat in Palæstina fluviiis irriguus, atque arboribus et fructibus abundans, et ob ingentium animantium ac piscium copiam ad vendendum accommodus, » etc. Allegat deinde auctoritatem Josephi, cujus hæc verba sunt, l. XVIII *Antiq. Judaic.* c. 2: « Aberat autem ab Hierosolymis duorum schænorum spatium prædium quoddam, nomine Ettan, hortis et inductis fontibus amœnum simul et opulentum: in hoc exitus faciebat libens (seu exire delectabatur) Salomon. » Est autem Schænus, σχῆνος, mensura terræ Ægyptiaca, continens sexaginta stadia, Herodoto auctore, l. II, c. 6; licet Plinius, l. XII, c. 14, quadraginta stadia dicat; ubi tamen notarum errorem suspicatur Budæus in Annotat. priorib. in π. Distabat ergo hic locus Hierosolymis, juxta Herodoti calculum, septem millibus et quingentis passibus seu duarum horarum ac dimidiæ itinere. Consonat *Peregrinatio Hierosolymitana* Christophori Radzivilii, qui egressus extra portam Piscium, emensis tribus milliariibus magnis, pervenit ad monasterium S. Sabæ, quod etiam nunc exstat; e quo circa mediam noctem egressus, itinere nocturno confecit tria passuum millia, et in aurora mare Asphalticum conspexit, ad cujus littus hora diei secunda pervenit. Consulendus Adrichomius, qui id collocat ad An-

strum Herodii, inter Herodium et Thecuam. Ab hoc distabat monasterium S. Theodosii sesquimiliari versus occidentem, Hierosolymæ propinquius; ut exigit visio in eo facta S. Sabæ, « ostendens Torrentem, qui a Siloe defluit ad austrum, et denuntians ut habitaret Torrentis speluncam, quæ vergit ad orientem. » Hic Siloe, seu piscina natalia, respectu Hierosolymæ ad austrum, illabitur in Cedron, vulgo Torrentem; qui fluviolis ac fontibus auctus per plana deserti versus orientem in mare Mortuum influens, absorbetur. Huic Torrenti immiscetur citati fluvii Laura et Suca, et hujus vero confluentes Susacim S. Quiriaci, nonaginta a Laura S. Sabæ stadii situm erat. Hæc de loco et lauræ S. Sabæ et monasterii S. Theodosii.

20. In hoc celeberrimi Theodosii doctrinæ fructum percepisse dicitur (in vita S. Sabæ) beata imperatrix Eudocia, Theodosii II defuncti uxor, cum hæresim Eutychnianam, quam a pseudomonacho Theodosio hauserat, abjurasset, et remissa a Symeone Stylita ad S. Euthymium, una S. Theodosium inviseret; obiit illa an. Ch. 460. De ea actum in Notis ad vitam S. Simeonis Stylitæ auctore Metaphraste, 5 Jan. c. 12 lit. h. et pluribus agitur in Vita S. Euthymii, 20 Januar. Hoc S. Theodosii monasterium, ab obitu ejus semper denominatum, præclaros habuit fidei orthodoxæ propugnatores, quibus præ reliquis Palestinæ monasteriis præ eminentia summa apud imperatores et in conciliis fuit. Sæpius eorum virtutes deprædicat Joannes Moschus in *Prato spirituati*, potissimum c. 3, 22, 23, 92, et duodecim sequentibus, et 109, quorum nonnulla perperam titulum monasterii S. Theodosii in *Scopulo Ciliciæ* præferunt, ut capita 95 et 99, quod mirum a nemine hactenus fuisse animadversum.

§ V. SS. Sabæ et Theodosii familiaritas.

21. Auctor vitæ S. Theodosii ne vel nomen quidem S. Sabæ exprimit. In hujus Vita pluribus utriusque amicitiam collaudat Cyrillus. « Accedit ad Sabam, inquit, quidam monachus, nomine Anthus, vir amicus virtutis, qui ipsi quoque longo tempore versatus fuerat cum magno Theodosio..... » Hic in Vita Latina Florus appellatur: « Tunc primum divinitus hic Sabas evadit notus B Theodosio, cum eis ad hanc cognitionem Anthus pulchre intercessisset. Deinde autem etiam solitudinem facit Sabas, et lauram in ea constituit. » Annus is erat Christi 477.

22. « Divinus Sabas (pergit ibidem Cyrillus) si quem ex iis qui mundo renuntiabant videret ejusmodi, cui scilicet facies nondum esset tecta pilis, eum mittebat ad Theodosium, qui eos qui mittebantur libenter admodum excipiens, omnibus modis studebat eorum curam gerere, ei qui miserat gratificans: erant enim magno inter se amore conjuncti divinus Sabas et hic B. Theodosius: et uterque alterius voluntatem præferbat voluntati suæ,

imo vero voluntatem alterius putabat esse suam: cum Christi amor sic eos conjunxisset, et ut idem sentirent eis persuasisset. Hoc autem erat omnium sermone celebratum, et aliud per apostolicum ab Hierosolymitanis judicabantur atque nominabantur. Eis ab archiepiscopo, a Salustio, inquam, qui erat in Christo consummandus, mandata fuit præfectura universi cætus monachorum, non quod ipsi eam rem concupissent, sed potius electi fuissent a monachis, et præmium virtutis eam accepissent præfecturam. Quoniam modo autem ad hanc administrationem pervenerint, dicam paucis.

23. « Cum Elpidius et Elias, successores magni Pæsaronis, e vita excessissent, consequenter ad Lazarum transit administratio. Sic etiam ad Gerontium. Qui cum decessisset, Anastasio cura fratrum committitur. Cum hi ergo, Lazarus, inquam, et Anastasius, præessent administrationi, res monachorum erant admodum turbulentæ, et maximis agitabantur fluctibus. Cum hi ergo, quos diximus, Lazarus, inquam, et Anastasius, monasticæ perfectionis parvam aut nullam curam gererent, ad quasdam mundanas curas et pecuniæ emolumenta tota mente et anima conversi essent; maxime cum Anastasius tunc post Zenonem suscepisset imperium, et schismata cum summa impudentia et licentia loquerentur adversus Ecclesiam. Cum tunc ergo divinus Salustius (erat autem is Patriarcha Hierosolymitanus), stultisset liberare fratres ab illa tempestate, primum quidem constituit, ut, qui jam a me dictus est Marcianus eis præesset, et eorum susciperet rectionem. Cum autem intercessisset aliquantum temporis, ægrotabat quidem divinus Salustius, et corpore erat male affectus: ad eum vero conveniunt omnes qui erant in solitudine: ipse autem communi suffragio eorum qui simul convenerant, statuit ut monasteriis, quæ erant circa sanctam civitatem, præessent Sabas et Theodosius, ii, quos præsens vobis ostendit narratio. Ab illo ergo tempore Theodosius quidem iis, qui communiter vivebant: Sabas autem iis, qui cum nemine congregiebantur, et erant omnino separati, præerant. » Subjungitur obitus Salustii ut is ei morbus videatur fuisse letalis. Decessit anno Christi 513.

24. « Cum Sabas a Joanne Hierosolymitano pontifice vocatus esset ad convivium, quoniam una etiam aderat Antonius episcopus Ascalonitanus, qui erat frater archiepiscopi, cum illi Sabam medium interceptissent, illi amice propinabant, et pro viribus eum invitabant et accipiebant. Sed neque rursus sancto erant manus otiosæ: sed, ut par erat, remota omni fictione et simulatione, vescebatur appositis. Aderat autem divinus quoque Theodosius qui erat ei valde amicus et familiaris, ut jam a me sæpe dictum est: qui cum veluti quoddam condimentum, vellet mensæ speciosam aliquam et gratam injicere orationem, urbane admodum et lepide inferens dixit, divinum Sabam ita esurire

ut ne vos quidem ambo, aiebat, qui sufficitis ad totam simul atendam Palæstinam, possitis ejus ventrem alere ad satietatem. Tale et tam validum ac robustum corpus B. Sabæ generosæ contigerat animæ. Erat autem summa modestia præditus, et moribus lenis ac facilis. Et ad eum quidem conveniendum facilis patebat aditus : erat vero in sermone jucundus et moribus quidem simplicissimus, prudentia autem constantissimus, charitatem non fictam et sinceram apud omnes conservans. Erat vero valde affectus in Theodosium, adeo ut quotidie ad se invicem ventitarent, et inter se de virtute conferrent, et essent ambo instar luminarium omnibus, qui vitam amplectebantur monasticam. Sed ille quidem eorum, qui vitam exercebant communem; hic autem, Sabas, inquam, eorum qui a congressione separatam et quietam susceperat præfecturam. Dicitur certe B. Sabam urbane sæpe dixisse divino Theodosio, illum quidem puerorum, se autem esse præfectum præfectorum : Ὡς ἐκεῖνος μὲν παιδῶν, αὐτὸς δὲ ἡγουμένῳν ἡγουμένος εἶη. Quod nempe solos adultos, ille etiam imberbes et eunuchos admitteret, ut de his infra dicitur.

« 25. Non minor animorum conjunctio in fide Catholica contra hæreticorum vim propugnanda emicuit. Ita cum prædictus Joannes in sedem Hierosolymitanam, pulso Elia, esset ab Olympio Cæsariensi intrusus, quod Severi suscepturus communionem videretur, anathemati vero subjecturus synodum Chalcedonensem, tum B. Sabas, cui sanctum Theodosium socium fuisse mox patet, assumpto sacro monachorum exercitu, « in Joannem indicens, novum patriarcham testificatur, et denuntiat, ne Severum admittat in communionem, sed tueatur potius synodum Chalcedonensem, et pro ea ad sanguinem usque periclitetur. Quod quidem facit ille, reveritus Patrum protestationem, omnino oblitus conventorum cum Olympio. » Deinde a submisso Anastasio duce varie exagitatus, in templo S. Stephani caute, præter ducis præsentis opinionem, fidem catholicam proficitur. « Protinus ergo ascendit suggestum Joannes utraque manu tenens Sabam et Theodosium pietatis propugnatores. Cum se autem sustinisset aliquantulum, visus est sensim susurrantem audire multitudinem, et dicentem, oportere ferire anathemate eos qui non recte sentiunt. Hoc ergo ille cum tanquam divinum aliquod signum accipisset, et cor habuisset repletum audacia, unam emittit vocem cum multitudine : si quis ea sen-

tiat, quæ Eutyches, Nestorius, Severus, et Soterichus Cæsareæ Cappadociæ episcopus, sit anathema. Tunc sentit Dux fraudem, et veritus populi consensum unanimem, satis habuit si se subducens silentio fugeret, et abiit Cæsaream. »

26. Eadem referuntur actione i synodi vii, œcumenice, seu Nicænæ ii, ubi sanctus Theodosius præponitur: Ἐγὼ Ἰωάννης μεθ' ἑαυτοῦ Θεοδοσίῳ καὶ Σαββᾶν, τοὺς τῶν μοναχῶν κορυφαίους καὶ ἡγεμόνας. At Vita Sabæ Latina, post anathematismos a Joanne patriarcha pronuntiatis, subdit : « Hæc dicentes, descenderunt. Iterumque abbas Theodosius, ad populum conversus, magna cum voce sic effatus est : Qui, inquit, quatuor synodos non suscipit, sicut et quatuor Evangelia, sit anathema. His ita peractis dux multitudinem monachorum valde pavescens fugit in Cæsaream. Consul autem (Zacharias, nepos imperatoris) multis juramentis se constringens ita ad venerandos Patres locutus est, dicens : Quia veni huc, non ut consentire Severo velim, sed ut vestram promereri possim societatem. Hoc dicto obtulit centum libras auri sanctæ Resurrectioni, sanctoque Calvariæ centum, et sanctæ Cruci centum. Insuper autem et centum venerabili Theodosio, sanctoque Patri nostro Sabæ alias auri libras centum, ad distribuendum his qui per regionem erant monachis, dedit. Imperator autem Anastasius dum audisset quæ facta fuerant Hierosolymis, cogitavit et consilium iniit, ut archiepiscopum Joannem et Theodosium, Sabamque exilio condemnaret. »

27. Demum utriusque amicitiam et monasteriorum propinquitatem indicant varii ab uno ad aliud transmissi monachi. Ita quidam, Jacobus nomine, ob sui ex præpostero zelo castratio. em a Saba et monasterio expulsus, S. Theodosio intercedente, receptus est, ad quem cum jussus fuisset descendere, eumque salutasset, pie obdormivit. Aphrodisium etiam quendam, a sancto Theodosio, quod inulm pugno interemisset, expulsus, in monasterium suum excepit sanctus Sabas, eique concessit ante mortem descendere ad sanctum Theodosium ut ab eo remissionem consequeretur. Ad hæc S Sabas, cum ex suis monachis duos, qui in Turre monasteriorum ab Eudocia imperatrice ædificata habitabant, in Nestorianam hæresim prolapsos intelligeret, eis locum in conventu sancti Theodosii impetrat, et quem Turris curationi præficeret, Joannem Bysantinum, moribus et doctrina excellentem.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
 ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ
 ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΑΡΧΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO
 S. P. N. THEODOSII COENOBIIARCHÆ.

(Græce nunc primum prodit ex codice ms. Reg. n. 1536, sæc. XI. EDIT. PATR.)

CAPUT I.

S. Theodosii ortus, educatio, peregrinatio ad S. Symeonem Stylitum.

α'. "Ἠδίστον μὲν ἔαρ ἐν ὦραις, καλλίστος δὲ ἐν ἄστροισιν ἥλιος, ἄριστος δὲ καὶ ἐν βίοις ὁ τοῦ μεγάλου βίος Θεοδοσίου· Θεοδοσίου, φημί, τοῦ τὴν κλησιν οὐ κλησιν δεξάντος μόνον, ἀλλ' εἰς πραγμάτων αὐτὴν ἐξενεγκόντος ἀλήθειαν, Θεοῦ δὲ δόσις ἀνθρώποις ἀλθῶς ὀφθέντος, καὶ βίῳ παντὶ φιλαρέτῳ κοινὸν ἀρχέτυπον· παρ' ὃ δὴ καὶ μᾶλλον ἢ διὰ τὸ κοινοβίον ἀρξαι κοινοδιάρχης ἂν εἶη καλεῖσθαι δίκαιος. Τὸ μὲν γὰρ ἴδιον αὐτοῦ μᾶλλον, τὸ δὲ καὶ πολλῶν ἐτέρων· καὶ τὸ μὲν μακάριον δείκνυσι τῆς ἀρχῆς, ὡς περ ἅμα καὶ ἀτεχνῶς γέγονε, τὸ δὲ ἄδηλον ἔχει τοῦ τέλους καὶ οὐπω φανεράν τὴν ἀποφασιν. Οὗτος οὖν τίς τε ἦν κατ' ἀρχάς, καὶ τίτων ἔσω γονέων, ὅθεν τε ὦρμητο καὶ ὅπως εἰς τοὺς πνευματικούς ἀποδυσάμενος ἦλθεν ἀγῶνας, χρωὸν πρότερον διελεθεῖν, ἐπειτα καὶ περὶ τῆς τούτου μονῆς, Β ταύτης δὴ τῆς ὑπὸ πάσης γλώσσης κοινῇ περιζωμένης περὶ τῶν ἄλων ἐκεῖνου φράσσει τα κατὰ δύναμιν μήτε τῆ ἀμετρίᾳ τοῦ λόγου τὴν ἀκοήν βαρύνοντα, μήτε τῆ συντομίᾳ πάλιν ἐν τοῖς κυρίοις τὰς φιλοκάλους ζημιούντα ψυχάς.

β'. Κόμη τις ἦνεγκε τὸν Μακάριον, ὄνομα Μογχαριστῆς, κατὰ τὴν Καππαδοκίῳν χῶραν κειμένη· ἢ τότε μὲν τοῖς πολλοῖς ἄγνωστος τε καὶ ἄσημος ἦν, νυνὶ δὲ καὶ πᾶσι σχεδὸν δι' αὐτὸν γνώριμος. "Ἐδει γὰρ καὶ περὶδὶ καὶ τοῖς πατρῶσι μᾶλλον αὐτὸν γενέσθαι λαμπρότητος· ἀφορμῆν, ἢ ἐκεῖνα Θεοδοσίου κόσμον τινὰ καὶ δόξαν περιθεῖναι τῷ βίῳ. Γεννητῆρες δὲ αὐτῷ καὶ τὸ σέβας εὐσεβεῖς, καὶ τὸν τρόπον θεοφιλεῖς, ἀπ' αὐτῶν τε ἤδη τῶν ὀνομάτων τῷ ἀγαθῷ βίῳ καὶ τοῖς εὐγενέσι τρόποις ἄριστα συμπεφυγμένοι· ἐκκαλεῖτο γὰρ ὁ μὲν Προαίρεσιος, Εὐλογία δὲ ἡ γεννησαμένη. Ἡ καὶ μετὰ ταῦτα τὸν μοναδικὸν βίον ἀσπαρμένην, ἅτε τὰς ἀφορμὰς τοῦ ἀγαθοῦ τοῦδε σκοποῦ, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ βίου τοῦ φιλάτου παιδός.

1. Inter tempora quidem ver est jucundissimum, inter stellas autem sol est pulcherrimus : inter vitas autem optima quoque est Vita magni Theodosii ; Theodosii, inquam, qui nomen non solum esse nomen ostendit, sed id ad rerum perduxit veritatem ; ut qui vere conspectus sit hominibus Θεοῦ δόσις, id est, donum Dei, et universæ vitæ, quæ virtutis amore tenetur, exemplar commune : qua quidem de causa eum justius fuerit nuncupare cœnobiarcham, quam quod cœnobio præfuerit. Nam hoc quidem est magis ejus proprium ; alterum vero, multorum quoque aliorum : et hoc quidem ostendit imperii beatitudinem, sicut re vera fuit ; aliorum autem finem habet incertum, et nondum manifestum eventum. Is autem quisnam fuerit ab initio, et ex quibusnam ortus sit parentibus, et quemadmodum ad spiritualia aggressus sit certamina, prius oportet persequi : deinde vero dicere de ejus monasterio, quod ab omni lingua communiter decantatur, et de aliis rebus illius dicere proviribus, nec aures gravando immoderata oratione, neque rursus nimia brevitate in iis quæ sunt opportuna, dando damnum egregiis animis.

2. Beatum Theodosium tulit quidam vicus, nomine Magariassus (1), situs in regione Cappadocum : qui tunc quidem erat multis ignotus et obscurus ; nunc autem fere omnibus propter ipsum cognitus. Oportebat enim eum esse potius causam splendoris patriæ et parentibus, quam illa vitæ Theodosii decus afferre et gloriam. Erant autem ei parentes et vero Dei cultu religiosi, moribusque pii et Deo grati : qui vel ex ipsis nominibus bona in vitam et mores ingenuos optime significabant. Vocabatur enim pater quidem Proæresius, Eulogia autem, quæ eum genuerat. Quæ quidem postea quoque vitam amplexa monasticam, ut quæ boni hujus instituti occasionem invenisset ex bona vita filii

(1) In Ms. exemplari Græco Μογχαριστῆς ; aliter Menæa, Antheligion et Menologium, citata in prolegomenis n. 2, 3 et 15.

carissimi, eum patrum habuit spiritualement, cujus ipsa fuerat mater secundum carnem : pro carnali generatione recte accipiens spiritualement, regenerationem. Et si difficile est filio, dignas gratias referre parentibus, qui ut sit sunt auctores ; cur non hic quoque est superior, qui fuit causa matri, ut bene esset ?

3. Ex his ergo ille ortus, generosa et beata planta, pie ac religiose nutritur et augetur, simul incorporea et spiritali ætate, et quomodo omnino oportebat eum, qui ex talibus quidem esset natus, et talis quoque esset evasurus. Cum autem eam jam attingeret ætatem, quæ providet et discernit, statim ostendit, ad quænam esset ejus propensus animus, non amans pecunias, non corpora, quæ quidem sunt exsultationes et germina non generosæ et non recte eductæ juventutis ; tanquam equini pulli qui freno minime assuevit, et terræ, cui non obtigere manus et labores agricolæ : sed vitæ philosophicæ amore parturiens, et loca sancta videre cupiens, in quibus omnium opifex et Deus, toti mundo salutare sustinuit passiones, has ipsas Christi utique reveritus passiones, si illas ipse tam parvi faceret, ut propter corporis laborem cedens otio ac socordia, ad sancta illa loca non veniret : præterea autem volens etiam accipere solitudinem, adjutricem egregiam ad philosophiam, et amplecti vitam plane solitariam et quietam. Non enim cupiebat nomen, quod eam, quæ est in rebus, mentitur veritatem. Quænam autem fuerit ei occasio hujus peregrationis, vult jam persequi oratio.

4. Dexter erat ad divinas legendas scripturas præclarus Theodosius, si ullus alius. Libenter enim audiebatur, non solum quod hac in re pulchre esset eruditus, sed etiam, quod acre injiceret omnibus desiderium, et ex morum moderatione et verecundia, qua nihil aliud magis decet juvenes. Propterea ergo ei mandatum fuerat, ut sacros libros legeret populo. Quos quidem concinne et diligenter legens, eum aliquando quidem Deum Abrahamo præcipientem audiret, ut exiret e terra et cognatione¹ ; aliquando autem et patriæ derelictionem et domus et parentum et fratrum, quæ fit propter ipsum, ut sacra loquuntur Evangelia² iis qui sic fecerunt, esse causam vitæ æternæ ; hæc legens, et ea quæ sunt his similia, et in mentis sinus immit- tendis, ita ut par erat, accendebatur animo, et sequendi Christum magno tenebatur desiderio, per viam augustam et asperam. Cumque has assidue versaret animo cogitationes, preces fundit, quæ vitæ pulcherrimæ fuere præmium. Deduc me, Domine, dicens, in via tua, et ambulabo in veritate tua. Deinde diligenti studio init viam, quæ ducit Hierosolyma, illo quidem tempore, quo Marcianus (2) imperator erat in vitæ occasu ; Chalce

¹ Genes. xii, 1. ² Matth. xix, 29.

(2) Cæpit Marcianus imperare an. Ch. 450 ; obiit exeunte Januario anni 457.

εὐρομένη, τοῦτον ἔσχε πατέρα πνευματικόν, οὐ μή- τήρ αὐτὴ τὸ κατὰ σάρκα γέγονεν, ἀντιλαβοῦσα κα- λῶς γεννήσεως σαρκικῆς πνευματικὴν ἀναγέννησιν. Καὶ εἰ γονεῦσιν ἀξίας ἀποδοῦναι χάριτας οὐκ ἠλε- πὸν τοῖς τοῦ εἶναι αἰτίοις, πῶς οὐκ ἰσχυρὸν οὗτος καὶ ὑπερέβαλεν, αἴτιος τοῦ εἶναι μητρὶ γενό- μενος ;

γ'. Ἐκ τοιούτων οὖν προελθὼν ἐκεῖνος, καὶ εὐγε- νῆς φυτὸν καὶ μακρῖον, τρέφεται τε φιλευσεβῶς καὶ αὖξεται τὴν σωματικὴν ἄμα καὶ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν, καὶ ὡσπερ ἔδει πάντως τὸν τοιοῦτον μὲν φύντα, τοιοῦτον δὲ ἄρα καὶ ἀποθῆσθαι μέλλοντα. Ἦδη δὲ φρονούσης ἀπτόμενος ἡλικίας, εὐθὺς δηλὸς κατέστη, ποῦ καὶ τίσιν ἐκεῖνος τὴν τῆς ψυχῆς ῥο- πὴν δίδωσιν, οὐ χρημάτων ἐραστὴς, οὐ σωματῶν ἢ μὴ εὐγενοῦς ἔστιν, μηδὲ καλῶς ἀναγομένης νεότη- τος σκιρτήματα καὶ βλαστήματα, ὡσπερ πώλου μὴ πρὸς χαλινὸν ἀσκηθέντος, καὶ γῆς γεωργικῶν χει- ρῶν καὶ πόνων οὐ τυγχανούσης· ἀλλὰ ἔρωτα φιλο- σόφου ζωῆς ὠδυνήσας, καὶ τόπους ἁγίους ἐπιθυμή- σας ἰδεῖν, ἐν οἷς ὁ πάντων δημιουργὸς καὶ θεὸς τὰ παντὸς κόσμου σωτήρια ὑπέμεινε πάθη, αὐτὰ δὴ ταῦτα τὰ Χριστοῦ πάθη διωπηθῆεις, εἴπερ αὐτὸς ἐκεῖνα περὶ ἐλαχίστου θεῖου πόνου σωματικῶ, ὥστε μὴ τόπους ἐκείνους τοὺς ἁγίους καταλαθεῖν, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐρημίαν καλὴν συνεργὸν εἰς φιλοσοφίαν λα- θεῖν βουλόμενος, καὶ τὸν ἀκριβῶς μοναδικὸν καὶ ἡσύχιον ἀσπασάσθαι βίον. Οὐδὲ γὰρ ἐπεθύμει ὀνό- ματος τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ἀλήθειαν ψευδομένου· πόθεν δὲ τῆς ἀποθημίας ταύτης ἔσχε τὰς ἀφορμὰς ὁ λόγος ἤδη διελεθῆν βούλεται.

δ'. Δεξιὸς πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν, εἴπερ τις ἕτερος, ὁ καλὸς ἐδείκνυτο Θεοδόσιος· ἤκουετο γὰρ ἠδέως οὐ τῷ πεπαιδευθῆναι μόνον τοῦτο καλῶς, ἀλλὰ καὶ τῷ ὀρθῶν αὐτοῦ πόθον ἅπασιν ἐμβάλλειν, ἀπὸ τε τῆς τῶν ἡθῶν εὐκοσμίας, καὶ τῆς ὡς οὐδὲν ἄλλο τοῖς νέοις ἐπιπρεπούσης αἰδοῦς. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τὰς ἱερὰς ὑπαναγκινώσκειν βί- βλους τῷ λαῷ διετέτακτο· ἧς ἐκεῖνος καὶ μετιῶν ἐμμελῶς, καὶ ποτὲ μὲν τοῦ Θεοῦ ἀκούων τῆς ἐκ τῆς γῆς τε καὶ συγγενείας ἐξέλευσιν τῷ Ἀβραάμ ἐπιτάττοντος, ποτὲ δὲ καὶ πατρίδος κατάλειψιν, καὶ οἰκίας, καὶ γεννητόρων, καὶ ἀδελφῶν, ὡς τὰ ἱερὰ φησιν εὐαγγέλια, δι' αὐτὸν γενομένην, αἰτίαν τοῦ οὕτω πράξαι ζωῆς καθίστασθαι αἰωνίου· ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις ὁμοίως ἔχοντα μετιῶν, καὶ τοῖς τῆς δια- νόας κόλποις ἐμβάλλων εἰκότως διεθεραμίζετο τὴν ψυχὴν, καὶ πολὺν ἔρωτα εἶχεν ἀπολουθῆσαι Χρι- τῷ διὰ τῆς στενῆς ὁδοῦ καὶ τραγίας. Καὶ τοῦτου· συνεχῶς στρέφων τοὺς λογισμοὺς εὐχὴν ποιεῖται τῆς καλλίστης ὁδοῦ προοίμιον· Ὁδήγησόν με, Κύριε, λέ- γων ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. Καὶ εἶτα τῆς πρὸς τὰ ἱερο- σόλυμα φεροῦσας ἐπιμελῶς ἀπτεται, κατ' ἐκεῖνον δὴ τὸν καιρὸν καθ' ὃν Μαρκιανὸς ὁ βασιλεὺς ἦν περὶ τὰς του βίου δυσμὰς ἦν, ἡ δὲ ἐν Χαλκηδόνι

σύνοδος (τετάρτην δὲ αὐτὴν καὶ ἁγίαν εἶναι γινώσκου-
μεν) κατὰ Νεστορίου καὶ τῶν ἄλλων αἰρετιζόντων
συνεκροτήτο.

ε'. Ἦδη δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχου γινόμενος ὁ παν-
ταχθὲν χρηστὸς Θεοδοσίος, οὐκ ἔγνω δεῖν παρελ-
θεῖν, εἰ μὴ καὶ πρὸς Συμεώνην τὸν πᾶν, Συμεώ-
νην, φημί, τὸν τοῦ στυλοῦ, πρῶτον ἀφίκηται, ὅψιν τε
τὴν ἐκεῖνου θεάσεται, καὶ λόγων ἀκούσῃ, καὶ ταῦτα
παραψυχὴν ὡσπερ ποιήσεται κόπων ἐνοδίων, εὐχῆς
τε καὶ εὐλογίας τῆς αὐτοῦ μετᾴχοι, ἅμα τὴν τε
νοουμένην αὐτῷ τῆς ἀρετῆς ὁδὸν, καὶ τὴν ὀρωμέ-
νην εὐμαριζούσης. Πρὸς τοῦτον οὖν ἀπῶν σύμβου-
λον εὐθύς οὐ φθύλον οὐδὲ τὸ τυχὸν πρὸς τὸν θεὸν
ἐκεῖνου δέχεται παρρησίας καὶ οἰκειώσεως, πρὶν τῷ
ιερωῦ στυλῷ προσελθεῖν καὶ δοῦναι φωνήν, αὐτὸς
ἀκούσας ἄνωθεν ἐκεῖνου βοῶντος καὶ καλοῦντος αὐ-
τὸν ἐξ ὀνόματος. Εἶγες δὲ ἡ φωνὴ οὕτως· Κελῶς ἦλθες,
ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, Θεοδόσιε. Ἐκπλαγεῖς οὖν ἐκεῖνος
γόνω τε αὐτοκλίνει, καὶ τῇ γῆ τὸ πρόσωπον δίδωσι,
φιλοτιμωτέρην κλήσιν ταπεινωτέρῳ σχήματι ἀμει-
δόμενος. Εἶτα καὶ πρὸς αὐτὸν ἄνιτι χαίρων, ἐκεῖνου
καλεῦσαντος, καὶ ἀπαζόμενον κατησπάσατο· μέγα
καὶ τοῦτο ποιούμενος τὸ σεπτοῖς τοιοῦτοις προσβα-
λεῖν μέλειν, καὶ ἀσπασμὸν ἐκεῖνου ὡσπερ τινὰ
θεῖον σφραγῖδα δεχόμενος βεβαιούσων αὐτῷ τὰ πρὸς
ἀρετὴν διαθήματα. Πάντα οὖν ἐκεῖνος θεοπτικώτατα
προσηγόρευσεν, οἷον τε τῆς ὁδοῦ ταύτης τὸ πέρας
ἐκρήσει, καὶ ὅσης μετὰ ταῦτα τῆς πόλεως ἄρξει,
καὶ ὡς πολλὰ τῶν λογικῶν θρεμμάτων τοῦ νοητοῦ
διαρπᾶται λύκου, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα μετ' ὀλίγον καθὲν
τὸ τέλος ἐλάμβανεν, ἃ καὶ κατὰ καιρὸν ἕκαστον
πρῶτον ὁ λόγος ἔρετ.

a donensis (3) autem synodus (eam autem esse quan-
tam et santam cognoscimus) congregabatur ad-
versus Nestorium (4) et alios hæreticos.

5. Cum autem jam venisset Antiochiam omni ex
parte bonus Theodosius, non statuit oportere eam
transire, nisi ad insignem Symeonem (5), Symeo-
nem, inquam, Styliten, id est, in columna stantem,
prius veniret, et ejus vultum contempleretur, et
sermones audiret, et ex his veluti viæ solatium cap-
eret, orationisque, et benedictionis ejus esset par-
ticeps, quæ simul et virtutis viam, quam habebat
in animo, et eam, quæ cernebatur, levem facilem-
que redderet. Cum ad eum autem abiret, statim
non contemnendum leve signum accipit illius apud
Deum fiducia et familiaritatis, priusquam et sacram
accederet columnam et vocem emitteret, ipse de-
super illum audiens clamantem, et ipsum nomi-
natim vocantem. Vox autem ita habebat: Bene
venisti homo Dei, Theodosi. Ille autem obstupe-
factus, et ei genu inclinavit, et vultum humi pro-
sternit, gloriosiore appellacione specie humili-
ore respondens. Deinde ad ipsum lætus ascendit,
cum ille jussisset, et amplectentem est complexus;
hoc quoque magni faciens, membra attingere ve-
nerabilia, et illius complexum suscipiens tanquam
divinum aliquod signaculum, confirmans ei gressus
ad virtutem. Ille autem ei omnia divinissime præ-
dixit, et qualemnam sit hujus viæ finem inventu-
rus, et cuinam sit gregi postea præfuturus, et quod
multas pecudes ratione præditas abrepturus sit a
lupo, qui percipitur intelligentia; et alia, quæ
paulo post finem singula accepere, quæ etiam per
unumquodque tempus procedens dicet oratio.

CAPUT II.

Hierosolymis habitatio. Secessus.

ς'. Τούτοις οὖν ἔτι καὶ μᾶλλον ἐπιβήρωσθεις τῆ
διάνοιαν, εὐχὰς τε τοῦ θαυμαστοῦ Συμεῶν ὡς τινὰς
διάνοιαν, καὶ φρουρὸς δεξάμενος, εὐθυμότερον ἢ τὸ
προσθεν ὁδοῦ εἶχετο, καὶ τὴν ἁγίαν καταλάμβανε
πόλιν, Ἰουδευαλίου τότε τὴν ἀρχιερωσύνην Ἱεροσο-
λύμων πεπιστευμένου. Πάντα δὲ τὸν θεῖον ἐκεῖνον
χῶρον περιελθὼν, καὶ ἀγίως τὰ ἅγια προσκυνήσας,
λογισμὸν ἑαυτῷ στρέφων ἦν, πῶς ἄρα τοῦ φιλοσο-
φεῖν ἄρξαιτο, καὶ ποτέρων τῶν ἀγωγῶν ἐλοιτο· τὴν
ἐσχάτως μοναδικὴν καὶ ἄμικτον, ἢ τὴν μεθ' ἑτέρων
εὐλαβῶν καὶ τοῦ Ἰσοῦ σκοποῦ μεταποιουμένων.
Ἄλλὰ τὸ μὲν κατὰ μόνας ἡσυχύσαι τό γε νῦν ἔχοι,
οὐκ ἔδοκιμαζε, καὶ ἄσφαλές κρίνων ἀπειρῶ γε ὄντι
τοῖς τῆς πονηρίας καθ' ἑαυτὸν ὅλως διαπαλαίων
πνεύμασιν. Εἰ γὰρ τῶν ἐν κόσμῳ στρατευομένων
οὐδεὶς οὕτω, φησι, τὸ θράτος ἄμικτος καὶ τὴν ἐνοῖαν

6. His ergo adhuc magis animo confirmatus, cum
preces admirabilis Simeonis tanquam duces quas-
dam et custodes accepisset, alacrius quam prius
iter persequebatur, et pervenit ad sanctam civita-
tem, cum Juvenali (6) tunc esset commissus archie-
piscopus Hierosolymorum. Cum autem totum il-
lum divinum locum obiisset, et sancta sancte adora-
rasset, apud se in animo versabat, quomodo inci-
peret philosophari, et utrum ex duobus vitæ insti-
tutis eligeret; idne, quod esse plane solitariū, et
quod non habet aliquam cum ullo consuetudinem;
an quod agitur cum aliis piis, et qui eundem scopum
persequuntur. Cæterum separatim silere, et quietem
agere, non probavit in præsentia, id nequaquam
tutum esse judicans ei, qui nondum esset
expertus per se luctari cum spiritibus nequitia. Si
damnatus, quod Christum assereret duplici constare
persona, ac B. Mariam haud esse θεοτόκον.

(5) De eo fuse actum 5 Januarii (supra col. 329),
ubi in Vita ex Metaphraste n. 39, hæc eadem
narrantur.

(6) Juvenalis episcopus ordinatur mortuo Pra-
hylio, an. Chr. 429, interfuit synodis œcumenicis
Ephesinæ et Chalcedonensi; moritur an. 457.

(3) Cœpta est 8 Octob., absoluta post 13 sessio-
nes, 1 Novemb. anni Christi 451.

(4) Ita etiam Græcum ms Nestόριον, improprie.
Damnati in ea sunt Eutyches Constantinopolitanus
archimandrita, qui naturarum in Christo discrimen
tollebat, ejusque fautor Dioscorus patriarcha Ale-
xandrinus. Nestorius vero sub Theodosio juniore
an. Chr. 431, in synodo Ephesina œcumenica III,

enim ex iis qui in mundo militant, nemo, inquit, est tam invicta audacia, et tam insigni stultitia, ut si sit plane rodus et in re militari omnino inexercitatus, a linea in medios statim hostes irruat; quomodo ego, cui manus non sunt eruditæ ad prælium, nec digiti ad bellum, neque superna sum accinctus potentia: idque cum sit conflictus longe periculosior et incertior, adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi principes tenebrarum hujus sæculi, adversus spiritualia nequitia, possem in acie consistere? Restat ergo, ut postquam ego a sanctis Patribus didicero, qui se in his prius recte exercuerunt, et satis ab eis fuero institutus ad decertandum contra hostes, qui percipiuntur intelligentia, deinde in tempore percipiam fructus, qui colliguntur ex quiete et silentio.

7. Hæc cum sapientissime cogitasset (erat enim ei inter alia perfecta quoque intelligentia) statim se convertit ad eos quærendos, qui bonum cum labore meditantur: ut qui sciret, quod patiendotutius docetur et discitur. Longino (7) itaque beato seni, qui erat excellentissimus Patrum sui temporis, seipsum tradit: undique cum eo et degit et habitat, illius moribus admodum delectatus, et ideo totus ei veluti inhærens, et ut dicam cum divino Davide, anima post eum agglutinatus. Nam cum quo quis versari delectatur, talis etiam esse creditur: et id pulchre dicitur ab antiquis. Admirabilis autem hic Longinus se in quamdam domuncula turris (8) divini David (hoc enim perhibet longi temporis tradito) incluserat, et illic dulce mel virtutis laboriose conficiebat.

8. Apud quem cum omnes sensus pius Theodosius, ita ut oportebat, exercuisset, et in iis quæ sunt expetenda et fugienda, discernendis summe elaborasset, in veterem sedem (eum enim locum ita vocant: est autem in via publica, quæ tendit versus Bethleem) commigrat, invitus quidem, sed sedens paternæ voluntati, cui potius quam sibi ipsi morem gerebat. Quænam autem fuit causa migrationis? Mulier quædam admodum pia et honesta, nomine Icelia, dives facultatibus, sed virtute ditior. Ea cum aliquo quidem prius cohabitavit; postea autem Christi fit ministra propter pietatem. Et enim templum quoque quod illic est, dicitur posuisse omnium Dominæ et Deiparæ. Cum ea ergo tunc seni magnopere supplicasset, ut in templo, quod ipsa condiderat, collocaret Theodosium; ille quidem paret invitus: persuadet autem multo magis nolenti Theodosio, ut admittat translationem. Cui enim jucundum erat simul habitare, consequens est, ut ei quoque

3 I Reg. xviii, 1.

(7) Longinus quidam anno Chr. 469, a S. Euthymio præfectus monasterio inferiori non procul a Laura S. Euthymioli: de quo in hujus, et S. Sebæ Vitæ agitur. Græci in Menæis 17 Novemb. referunt pium S. Longini obitum, quod forte de alterutro intelligendum.

A περιττός, ὁ παντάπασιν ἀκριβῆς ὢν καὶ ἀνάσθητος τὰ πολέμια, εὐθὺς ἀπὸ γραμμῆς εἰς μέσους δὴ τοὺς πολεμίους ἑαυτὸν εἰσωθῆσαι, πῶς ἂν ἐγὼ μήπω τὰς χεῖρας διδάχθῃς εἰς παράταξιν, μηδὲ τοὺς δακτύλους εἰς πόλεμον, μηδὲ τὴν ἀνωθεν περιεζωσμένους δύνῃμιν, καὶ ταῦτα τῆς συμπλοκῆς ταύτης καταπολὺ μαλλον κινδυνώδους οὕσης καὶ σφαλῆρας, πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἀντικατατάσσῃθαι δυνήσῃθι; Λέπεται γοῦν ἀγίοις με πρότερον μαθητευθέντα πατράσιν, οἷς τὰ καλὰ προσησῆθαι, καὶ ἰκνῶνς ὑπ' αὐτοῖς τὰ πρὸς τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς γυμνασάμενον, εἴτα καὶ τοὺς ὑπὸ τῆς ἡσυχίας φυομένου κατὰ καιρὸν καρποῦς δρέπεσθαι.

B
C
Ζ'. Ταῦτα σοφώτατα διανοηθεὶς (ἦν γὰρ αὐτῷ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ σύνεσις ἀκριβῆς) πρὸ ζήτησιν τῶν μετὰ ἀπόνων τὰς τοῦ ἀγαθοῦ μελέτας ποιησαμένων εὐθὺς τρέπεται, εἰδὼς ὅτι ἐκ τοῦ μαθεῖν ἀσφαλῆστερα μάθησις τε καὶ διδασκίς. Λογίμῳ τοιγαροῦν τῷ μακρῷ γέροντι, ὁ καὶ διαφορώτατος τῶν καθ' ἑαυτὸν πατέρων ἐτύχῃανεν ὢν, φέρων ἐαυτὸν δίδωσιν, δημοδαίτους τε αὐτῷ καὶ σύνοικος γίνεται, σφόδρα τοῖς ἐκείνου τρόποις ἡσθεὶς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς περ ὄλος αὐτῷ ἐμψύς, καὶ τὸ τοῦ θεοῦ φάναι Δαβὶδ, τὴν ψυχὴν ὅπισθε προσκολληθεὶς. Ἐπεὶ καὶ ᾧ τις συνῶν ἦδεται, τοιοῦτος ἀρα γὰρ εἶναι πιστεύεται, καὶ καλῶς τοῦτο ὑπὸ τῶν παλαιῶν λέγεται. Ἦν δὲ ὁ θαυμαστός οὗτος Λογίμῳ ἐν οἰκίσκῳ τινὶ τοῦ πύργου τοῦ θεσπεσίου Δαβὶδ (τοῦτο γὰρ ἢ ἐκ μακροῦ παράδοσις δίδωσιν) ἐαυτὸν ἐγκλεισάμενος, κάκεισε τὴν ἡδὴ τῆς ἀρετῆς μέλι φιλοπονότερον ἐργαζόμενος.

η'. Πρὸ ᾧ καὶ τὰ αἰσθητήρια πάντα ὁ θεοφιλῆς Θεοδόσιος ὡς περ ἔδει ἐγγυμνασάμενος καὶ τὴν περὶ τὰ αἰρετὰ καὶ φευκτὰ διάκρισιν εἰς ἄκρον ἐκπονηθεὶς, μετὰ τῆς εἰς τὸ καλὸν κλίσιμα (τοῦτο γὰρ καλοῦσι τὸν τόπον, ἐστὶ δὲ κατὰ τὴν λεωφόρον τὴν ἐπὶ Βηθλεὲμ φέρουσαν) γίνεται, ἄκων μὲν, ἀλλὰ πατρικῶς εἰκὼν θελήμασιν, ἀ μᾶλλον ἢ ἐαυτῷ πειθόμενος ἦν. Τίς δὲ καὶ ἡ αἰτία τῆς μεταστάσεως; γυνὴ τις λίαν εὐσεβῆς καὶ κοσμίαι, τοῦνομα Ἰκελίαι, πλουσία τὸν βίον, πλουσιωτέρα τὴν ἀρετὴν. Αὕτη σύνοικος μὲν ὑπῆρξεν τινὶ πρότερον, ὕστερον δὲ καὶ Χριστοῦ διάκονος κατ' εὐσέβειαν γίνεται. Καὶ γὰρ καὶ τὸν ἐκεῖσε νδὸν τῆ Δεσποίνῃ πάντων καὶ Θεοτόκῳ Ἰδρύται λέγεται. Τούτης γοῦν πολλὴν τότε τῷ γέροντι προσφορῆσεν τὴν ἰκεσίαν, ὥστε τῷ πρὸ αὐτῆς τῷδε κτισθέντι νκῷ ἐγκαιροκῆσαι τὸν Θεοδόσιον, πείθεται μὲν ἄκων ἐκεῖνος, πείθει δὲ πολλῷ μᾶλλον οὐχ ἐκόντα τὸν μαθητὴν παραδίξασθαι τὴν μεταθέσιν. Ἐ γὰρ πρὸς ἡδονῆς ἦν ἡ συνοικησις, ἀκόλουθον δὲ τούτῳ πάντως

(8) Eam exhibet Adrichomius in topographia et descriptione urbis Hierosolymitanæ. Willermus Tyrius lib. ix *De bello terra sanctæ*, cap. 3, refert in arce et turri Davidis omne urbis munimentum fuisse cum a Christianis reciperetur.

ἀναρδὸν γενέσθαι τῶν χωρισμῶν, ἄλλως τε δὲ καὶ Α τοῦ μακαρίου Θεοδοσίου ἀρχεσθαι μᾶλλον ἢ ἀρχεῖν ἐπιμενόνου, ὡς περ ἄρα καὶ ὁ λόγος δηλώσει.

Θ'. Παισθεὶς γὰρ καὶ μεταθεθεὶς, καὶ τὸν θεῖον ναὸν ἐκεῖνον οἰκήσας, εἶτα τῆς φήμης παραπολὺ μᾶλλον αὐτὸν εἰς ἄπαντας διαβιβαζούσης (φανερὸν γὰρ ἡ ἀρετὴ. Τὸν κερτημένον οἶδος ποιεῖν οὐχ ἦττον ἢ ἡ λαμπὰς τὸν φέροντα), οὐκ ἐνεργῶν τὰς ἐκεῖσε διπτριδᾶς, εἰς τὸδε τὸ ὄρος καὶ τὸ ἱερὸν σπηλαῖον μεταβαίνει, ἐξ οὗ μίαν ἐκεῖνος μόνην τὴν πρὸς θεὸν ποιεῖται μετὰδασιν, ἐκεῖ τὸ σῶμα καταλιπὼν. Ἡ μέντοι πρὸς τὸ ὄρος τοῦτω μετὰθεσις διὰ τρεῖς τῷτας αἰτίας θεοφιλῶς γίνεται. Πρῶτον μὲν ἵνα τὴν ἀρχὴν ὡς μέγα τι ἄψθος ἐκφύγη, ἣν ἐπιθήσειν αὐτῷ οἱ ἐκεῖσε πατέρες, ἣ τὸ περιὸν μᾶλλον τῆς ἀρετῆς ἔμελλε. Δεύτερον δὲ, ἵνα καὶ τὴν τοῦ τό- Β που μετάρτεται δαίτη καὶ πολιτείας ὑψηλοτέρας τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐρημῶν πελυγονίαν εἶναι καρπῶν τῆς ἀρετῆς ἠγούμενος. Τὸ δὲ τρίτον, ὡς μὴ οἰκοθεῖν, ἀλλ' ὑπὸ θεοῦ κινήσει, ἵνα ἐνταῦθα τῆς Χριστοῦ φάλγγος τὴν στρατηγίαν ἐγγχειρισθῆ, ἐνοθα δὲ καὶ τὸσαύτας στρατιωτῶν μυριάδας μᾶλλον δὲ πνευματικῶν ἀριστέων τῷ κοινῷ Δεσπότη προσενεγκεῖν ἔμελλεν. Οὕτως οὐκ ἔσω γνῶμη θεοφιλοῦς κινήσει, τῇ τε τοῦ ὄρους κορυφῇ πρόσσει, καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦτω μέχρι τέλους αὐλιζέται, ὃ καὶ εἰς δεῦρο τὸ ἱερὸν αὐτοῦ πλούτεται λείψανον.

Ι'. Λόγος δὲ τις εἰς ἡμᾶς ἐκ πατέρων ἀνωθεν ἀριμενόνος τοὺς πιστοὺς ἐκεῖνους Μάγους φησὶν, οἱ ἐξ Ἀνατολῶν εἰς βηθλεὲμ ἐληλύθασι, τῷ ἐκ τῆς ἄνω περιωπῆς εἰς τὰς τοῦ κόσμου τοῦδε Δυσμᾶς ἐλθόντι C Χριστῷ, χρυσὸν καὶ λίθων καὶ σμύρνης λίαν εὐσεβῶς προσενέγκοντας, εἶτα καὶ ὑπ' ἀγγέλου χρηματισθέντας μὴ αὐτὴν ἦν ἤλθον αὐθις τεμεῖν, ἀλλὰ δι' ἑτέρας μᾶλλον εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανελθεῖν· τοὺτους δὲ τοὺς Μάγους ἐν ταῦδε, φησὶ, τῷ σπηλαίῳ περὶ τὴν ἐπάνοδοσιν καταλύσαι, καὶ ἐνταῦθα νυκτὸς καθευθέσαντας, οὕτως ἔωθον τῆς οἴκαδε φερύσσει· αὐτοὺς ἀψασθαι. Καὶ τοιόνδε δὲ ἴσως ἀπιθάνον αὐτὸ διατελεῖ· πρῶτον μὲν γὰρ τοὺς διὰ τῶν Ἱεροσολύμων ὁδεύειν προσηρημένους, οὐ πᾶνυ τι εὐχερῆς· ἐτέρωθεν ἀπὸ βηθλεὲμ οἴκαδε τοὺτους ἐπανιέναι, ἐνοθεν δὲ μὴ κερνόντας. Ὡς περ καὶ νῦν ὁρῶμεν τοὺς ἀπὸ Βεθλεὲμ, ἦτοι τῆς περιχώρου αὐτῆς παροδεύοντας, διὰ τῆς δε πορευομένους.

ια'. Ἐπειτα δὲ καὶ πολλὰ τῶν πάλαι μὲν γεγεννημένων, τῇ θεῷ δὲ μὴ ἐγχεμένων Γραφῶν, ἢ ἀγραφῶν παράδοσις μόνη καὶ εἰς ἐτι περκαυεῦσαι κρατεῖν· οἷα δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ κρανίου λεγόμενα τοπου, τῷ μεγάλῳ, φημὶ, διελληπται βσιλειῳ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐν τινὶ τῶν αὐτοῦ λόγων (δεῖ γὰρ καὶ ταῦτα ὡς

(9) De hac spelunca et loco fuisse actum in Prolegomenis, § 4.

(10) Eadem referuntur in Elogio Joannis Moschi supra relato in Prolegomenis. « Didicerant, inquit Barradius noster tomo I in comment. in Concordiam Evangelicam, speluncam palatium antepone, cum Christum in spelunca natum conspexissent. »

(11) Basilius in cap. v Esaiæ : « Obtinuit fama

molesta fuerit separatio : maxime cum B. Theodosius mallet parere, quam imperare, sicut declarabit oratio.

9. Cum itaque persuasus ei translatus esset, et divinum illud templum habitasset, ejus deinde fama ad omnes pervadente (solet enim virtus non minus eum, qui eam possidet, conspicuum reddere, quam eum, qui eam fert, lucerna non ferens illic versari diutius, transit in hunc sacrum montem et hanc speluncam (9) : ex qua facit ille unam solam eam, quæ est ad Deum, transitionem, illic relicto corpore. Tribus autem de causis pie fit ejus in montem translatio. Primum quidem, ut præfecturam tanquam magnum aliquid onus fugeret, quam illi erant imposituri patres, vel potius ejus virtus eximia. Secundo ut loci quoque translationem, ad excelsioris vitæ institutum translationem efficeret, solitudinem ab hominum convictu secretam multiplices virtutis fructus producere arbitrans. Tertio autem, quod non a se, sed a Deo motus fuerit, ut isthic ei Christi phalanx ducenda committeretur, ubi tot militum, vel potius spiritualium Procerum millia, erat communi Domino oblaturus. Sic ergo pia mente commotus, accedit ad verticem montis, et in hac spelunca perpetuo habitat, quæ etiam hucusque ejus sacris dives est reliquiis.

10. Quædam autem fama ab alto a patribus tradita, ad nos usque, pervenit, quæ dicit, fideles illos Magos, qui Bethleem venerunt ab Oriente, cum Deo, qui ex superna specula in Occidentem hujus mundi venerat, aurum, thus et myrrham pie admodum obtulissent, deinde ab Angelo responsum accepissent, ne eandem viam rursus inirent, sed per aliam potius redirent in suam regionem : Hos, inquam, dicit Magos (10) in hac spelunca in reditu fuisse diversatos : cumque hic noctu dormiissent, mane ingressos esse viam, quæ ducebat in patriam ; et tale quidem est id, quod dicitur, et fortasse eam nulla labefactat improbabilitas. Nam primum quidem, cum statuissent ingredi iter per Hierosolyma, non est admodum facile, ut ii alia ex Bethleem domum reverterentur. Sicut etiam nunc videmus eos, qui a Bethleem, vel ab ea quæ est circumcirca regione, transeunt, per hanc proficisci.

11. Præterea autem multa ex iis, quæ olim quidem facta sunt, sita autem non sunt in divina Scriptura, sola scriptis non mandata traditio, efficit ut in hodiernum usque diem pro certis habeantur. Qualia sunt ea, quæ dicuntur de loco cranii, quæ sunt, inquam, tractata a magno Basilio (11). Ille

quædam in Ecclesia memoriam conservans, non quidem scripto proditam, quæ et talis est : quod prima utique Judææ hominem habebat incolam, nimirum Adam, simul atque excidit deliciis paradisi, in hac terra collocatum, ad mitigandam jacturam bonorum quibus fuerat exutus. Prima igitur etiam mortuum hominem excepit, qui et illic eam, cui addictus erat, sententiam condemnationis plene est exsecutus. Itaque insolens esse ac novum vide-

enim dicit in quadam sua oratione (oportet enim ea tanquam condimentum aliquod addere orationi) non scriptam nobis exponens traditionem, Adam, inquit, primus noster parens in hoc, qui nunc dicitur cranii, loco dicitur esse sepultus : ubi meus quoque Christus pro nobis crucem et mortem suscepit, propter eam, quæ verbis explicari non potest, benignitatem. Et hæc quidem sic.

CAPUT III.

Exercitatio virtutum in spelunca.

12. Sapiens autem Theodosius cum fuisset in hoc loco, et semper cuperet excelsiora, divino Apostolo sibi veluti exemplari proposito, evasit illius imitator, omnia quidem sacra amans mandata similiter, precipue autem captus amore divinæ dilectionis. Ejus enim suavi jaculo sic erat illius sauciata anima, et ita ejus insolubilibus adstringebatur vinculis, ut excelsum illud et divinum præceptum : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua* 3, re ipsa ab eo impleretur 4 : quod quidem non aliter fieri potuerit, nisi omnes naturales animæ facultates ad nihil aliud, quod adsit, contendant, nisi ad solum Creatoris desiderium. Has, inquam, intelligentes animæ operationes, ut musicæ peritus, pius Theodosius concinne et numerose movens ad ea, quæ oportet, et quando, et quantum oportet, et ut par est, unamquamque conjungens, omnium harmoniarum numerosissimam et jucundissimam effecit suæ vitæ temperaturam ; unum solum scopum sibi proponens, ut ex Deo a se omnia fierent, et nihil ab eo dissentiret et discreparet.

13. Quis enim in iis, quæ pro Deo suscipiuntur, periculis æque excelsi et fortis animi visus est atque ille, qui neque vincebatur a minis potentiorum, neque illiciebatur inducebaturve blanditiis, quando de Deo fortasse, sed non ex Deo, erat quod jubebatur ? sed de ea re quidem differatur oratio. Quis autem ita novit discernere cordis cogitationes, et accurate eas examinare et maligni nosse artes, dextræ subrepentes (12), sicut ille ? Quis sic animo moderari, spiritum conterere, omnem intelligentiam et altitudinem deprimere, quæ extollitur adversus Dei cognitionem ? et, ut breviter dicam, quomodo quis res illius imitetur, quas ne digne quidem laudare possit ? jejunii constantiam, vigilandi per-

4 Matth. xxii, 37.

batur illius ætatis hominibus spectaculum, os capitis defluente carne nudum. At illi recondentes cranium, loco illi nomen indidit Cranion, id est, Calvariam. Probabili ratione potuit Noe non ignorasse sepulcrum principis hujus, et mortalium omnium primigenii : siquidem hac de re fama a diluvio mox per orbem propagata est ab ipso, et dimanavit, eoque Dominus excussa origine humanæ mortis, in loco qui Cranion dicitur, id est, Calvaria, passus est, ut quo in loco corruptio, sive mors

ἡδυσμά τι προσθεῖναι τῷ λόγῳ) παράθειν ἡμῖν ἀγραφον ἐξηγούμενος. Ἀδάμ, φησὶν, ὁ προπάτωρ ἡμῶν, ἐν τῷδε τῷ καλουμένῳ κρανίου τόπῳ ταφῆναι λέγεται, ἐνθα δὴ καὶ ὁ ἐμὸς Χριστὸς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρὸν τε καὶ θάνατον διὰ φιλανθρωπίαν ἀφ' αὐτοῦ κατεδέξατο. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

β. Ὁ μέντοι σοφὸς Θεοδόσιος ἐνταῦθα τοῦ τόπου γενόμενος, καὶ μέτρων αἰετῶν ὑψηλοτέρων γλιχόμενος θαυμαστὸν ὅσον ἀρχέτυπον ἐκωτῆ προθεὶς τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ζήλωτῆς ἐκείνου καθίστατο, πασῶν μὲν ὁμοίως τῶν ἱερῶν ἐντολῶν, διαφερόντως δὲ τῷ τῆς θείας ἀγάπης ἔρωτι κάτοχος ὢν. Οὕτω γὰρ ἐκεῖνος τῷ γλυκαίᾳ τρυφῇ βάλει τὴν ψυχὴν ἐδέδλωτο, καὶ οὕτως ἀλύτως αὐτῆς τοῖς δεσμοῖς συνείχετο, ὥστε τὸ ὑψηλὸν τοῦτο καὶ θεῖον πράγματι, Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, ἔργοις ὑπὲρ αὐτοῦ πληροῦσθαι ὅπερ οὐκ ἂν ἄλλως γένοιτο, ἢ τῶν φυσικῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων πρὸς οὐδὲν ἄλλο τῶν παρόντων, ὅτι μὴ πρὸς μόνον τὸν τοῦ Δημιουργοῦ πόθον συντεινόμενων. Ταύτας οὖν τὰς νοεράς, φημί, τῆς ψυχῆς ἐνεργείας, οἷα μουσικῆς ἔμπειρος ὁ Θεοδόσιος οὕτως εὐρύθμως κινῶν εἰς ἃ δεῖ, καὶ δεῖ καὶ ἐφ' ὅσον δεῖ, καὶ συναρμόττων ἐκάστην ὡς πρέπον ἐστίν, ἁρμονικῶν πασῶν ἐμμελεστάτην τινὰ καὶ ἡδίστην τοῦ καθ' ἑαυτὸν βίου ἀπετελεῖ κρᾶσιν ἢ πρὸς ἕνα τοῦτον σκοπὸν ἀφορῶν, ὅπως ἂν αὐτῷ πάντα κατὰ Θεὸν γένοιτο, καὶ μηδὲν ἀπάθον εἶη τοῦδε, μηδὲ ἀντιφθεγγόμενον.

γ. Τίς γὰρ οὕτως πρὸς τοὺς ὑπὲρ Θεοῦ κινδύνους γενναῖος ὤφθη καὶ ἀνδρικός ὡς ἐκεῖνος, δε μῆτε ἀπειλαῖς τῶν ὑπερχόντων ἠττώμενος, μῆτε κολακείαις ὑποσυρόμενος ἦν, ἤνθα καὶ περὶ Θεοῦ τάχα, μὴ κατὰ Θεὸν δὲ τὸ κελεύσμενον ἦν ; ἀλλὰ τοῦτου μὲν ὁ λόγος ἀναμεινάτω. Τίς δὲ οὕτως κρίνειν λογισμῶς καρδίαις, καὶ βασιάνῃ τοῦτους ἀκριβεῖς διδόναι, καὶ τέχνας εἰδέσθαι τοῦ πονηροῦ διὰ τῶν δεξιῶν κλεπτούσας, ὥστε ἐκεῖνος ἠπίστατο ; τίς οὕτω συστῆλι μὲν ψυχῆν, συντριψαὶ δὲ πνεῦμα, καθελθῆν δὲ πᾶν νόημά τε καὶ ὕψωμα κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἐπαρρόμενον ; καὶ συνελόντα φάναι, πῶς ἂν τις τὰ ἐκείνου μιμήσασθαι, ἢ μὴδ' ἀξίως ἐπαινεῖν δύναίτο ; τὸ τῆς ἀγρυπνίας ἐπίμονον, τὸ τῆς προσευχῆς ἀπε-

hominum initium accepit, illic vita regni suum sumeret exordium. » Hæc Basilios. Idem sentiunt Tertullianus, Cyprianus, Origenes, Epiphanius, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus, aliique veteres refert Sallianus noster (tomo I *Annal. eccl. Veteris Testamenti*, anno mundi 930, num. 7, et seqq.

(12) Lipomanus, « Maligni nosse artes, quæ sufferantur per dexteras. »

ρσπακτον, τῆς ψαλμωδίας τὸ εὐτακτον, τὸ τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς δάκρυα γονιμώτατον, ὡς στήναι πρότερον ἐλπίσαι πόταμῶν ἀένναα βέυματα, ἢ τὰς τῶν θακρῶν ἐκείνου πῆγας, τὰς δι' ἔλων νυκτῶν στάσεις, τοὺς κρυφῆ κρημαστῆρας ἐκείνους ἐφ' οἷς διὰ τὸ χυνοῦσθαι τῶ ὑπνω καὶ ὑποβρεῖν πρὸς δὲ καὶ τὰς τῶν βουδῶνων ὀδύνας ὑπεστηρίζετο, τὸ δὲ ταπεινὸν τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πρᾶον, τὸ δὲ σύννουον ὡς τὰ πολλὰ καὶ προσεκτικὸν, τὸ δὲ τῆς διανοίας ὄξύ, καὶ λίαν εὐπετῶς εὐθὺ τῶν οὐρανῶν ἀνιπτάμενον; ταῦτα εὐχασθαι μὲν δυνατὰ καὶ ἄλλοις, μιμησασθαι δὲ παντάπασι χαλεπὰ.

ιδ'. Γαστρός δὲ τίς οὕτω κρατῶν ἦν, ἢ πρῶ; νόμου ἐγκρατείας ὑπέκουσαν ἔχων; ὅς ἐπίσης αὐτῆ καὶ θεραπείην χρώμενος ἦν, ὅπου ἂν αὐτὸς κελεθοὶ τροφῆς κοινωοῦσαν, κοινωοῦσαν δὲ οὐχ ὅσον αὐτῆ βούλοιοτο ἀλλ' ὅσον ἤρκει τῆς φυσικῆς συζυγίας διακρατεῖσθαι τὸν σύνδεσμον. Ἡ τροφή μέντοι φοινίκων καρποῖ, ἢ τῶν κερατιῶν ὀλίγα, ἢ ὄσπριόν τι θαυθὲν ὕδατι, ἢ καὶ τῶν ἀγρίων βοτανῶν αἱ ἐδώδιμοι. Εἰ δὲ καὶ σπάνις ἀπήντα τῶν εἰρημένων διὰ τὸ τῆς ἐρημίας ἐπιεικῶς ἄπορον, ὅσα φοινίκων διαθραχέντα φιλότιμος ἐκείνῳ τροφή διὰ τὴν ἀνάγκην, καὶ τοῦ λιμοῦ σοφὸν παραμύθιον. Ἄρτου δὲ καὶ εἰς τριάκοντα παρέτεινε χρόνους, μηδὲ βραχὺ γευσάμενος. Πλὴν οὕτω περὶ τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος ἔχων λίαν ἐνδεῶς καὶ ἠναγκασμένως, οὐχ ὁμοίως καὶ περὶ τὴν τῆς ψυχῆς διέκειτο, ἀλλ' ἐραίνην ἀπειναντίας μᾶλλον καὶ περιττῶς ἔτρεφεν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ἅτε τῶ νόμῳ Κυρίου καθ' ἐκάστην ἐμμελετῶν, καὶ τοῖς ἱεροῖς λόγοις διηνεκῶς ἀρδευόμενος. Παρ' ὃ καὶ ὡς ἐξέλον εὐφθῆ τὸ παρὰ τὰς τῶν ὑδάτων διεξόδους πεφουτευμένον, καὶ τὸν καρπὸν ἐδίδου κατα καιρὸν ἡδιστόν τε καὶ θαψιλέστατον. Τὸν μὲν οὖν τοῦ σώματος ἐν νεότητι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ἐρεθισμὸν, οὕτως εὐ ἐκεῖνος ἤρεμεῖν παρεσκεύασε· τοῦτον δὲ τὸν νόμον τῆς ἐγκρατείας οὐχ ἅμα καὶ τῆ ἀκμῆ τῆς νεότητος συναποβαλεῖν ἔκρινεν, οὐδ' ὡς ἄχρηστον ἔτι καὶ μὴ ἀναγκαζτον ἀπόσωτο, ἀλλὰ καὶ μέχρι βαθυτάτου διέσωσε γήρωος ἐπιτείνων οὐκ ἀνίεις, καὶ ὡς περ τινὰ σύμπλουον ἐν χειμῶνι καὶ ζῆλῳ συνδιπλασάντα, καὶ πόνων αὐτῷ κοινωήσαντα πολλῶν ἀπὸ καμάτων, ἐν τῷ λιμένι ἤδη γενόμενος αἰδεσθεῖς ἀπιθέσθαι.

A severantiam, orandi assiduitatem, pulchrum psalmodiæ ordinem, oculorum in lacrymas innotam profusionem, ut prius spes esset sisti perennia fluviorum fluentia, quam fontes illius lacrymarum; per totas noctes s'ationem; occulta lora, quibus, eo quod in somnum diffunderet et resolveretur, cum inguinis dolore suffulciebatur; humilitatem spiritus, mansuetudinem, animum ut plurimum cogitandum et attentum, acre ingenium, et quod admodum facile recta ad cœlos usque volabat? Hæc optare quidem possunt etiam alii; sunt autem ad imitandum omnino difficilia.

14. Qui ventri ita imperavit, aut eum abstinentiæ legibus magis habuit obedientem? Qui eo utebatur non secus ac ancilla, cibum sumente quando ipse juberet; sumente, inquam, cibum, non quantum ipse vellet, sed quantum sufficeret ad continendum vinculum naturalis conjunctionis. Alimentum autem erat fructus palmæ, aut paucæ siliquæ, aut legumen aliquod atque madefactum, aut etiam quæ ex agrestibus herbis erant esui aptæ. Quod si horum quoque, quæ dicta sunt, erat penuria propter summam solitudinis inopiam, ossa dactylorum medefacta, erant illi lautum et splendidum nutrimentum propter necessitatem, et famis scitum solatium. Perpetuis autem triginta annis panis nihil gustavit penitus. Sed etsi ita parce et stricte se gerebat in iis, quæ pertinebant ad usum corporis, non ita tamen se habebat in iis, quæ pertinebant ad animam: sed illam contra abunde et copiose noctu diuque alebat: ut qui in lege Domini quotidie meditaretur, et sacris oraculis quotidie figaretur. Quo factum est, ut visus sit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, et fructum dedit in tempore jucundissimum et copiosissimum. Atque corporis quidem in juventute ad libidines incitationem sic pulchre effecit conquiescere. Hanc autem abstinentiæ legem non statuit simul abjicere cum flore juventutis, neque eam repulit tanquam adhuc inutilem et minime necessariam; sed conservavit usque ad profundissimam senectutem, augens, et non remittens; et non secus ac quemdam socium navigationis, qui una navigavit in hieme et tempestate, multorumque laborum et ærumnarum fuit particeps, cum jam fuerit in portu, erubescens amandare.

CAPUT IV.

Accessus discipulorum. Pius Basilii obitus.

ιε'. Ἐτύχανε τοιγαροῦν τοὺς μὲν πόνους ὡς περ ἄλλοι τὰς ἡδονὰς ἀπαχόμενος, ἀνίσεις δὲ καὶ τρυφὰς διωθόμενος ἴσα καὶ πολεμίους, τοιαύτην αὐτῷ τῆς μακρᾶς συνηθείας τὴν ἔξιν ἐντυπωσάσης. Ἐν τούτοις οἷά τις ἀσθερ χαριστάτος πάνυ λιμπρόν τε καὶ κάλλιστον ταῖς ἀκτίσι βάλλων, ἤδη καὶ πόρρωθεν φανερός ἦν. Ἐπεὶ καὶ πόλιν ἐπάνω κειμένην ὄρους κρύπτεσθαι χαλεπὸν οὐκ οὐκ οἶδὲ διέλαθε, καὶ ἐκείνῳ τούτο διαπαντὸς ἔσπουδάξετο. Μὴ λαν-

15. Amplectebatur itaque labores, sicut alii voluptates: remissiones autem et delicias repellebat ut hostes, cuius longa consuetudo ei talem impressisset habitum. His non secus ac stella jucundissima, splendissime ac pulcherrime micans radiis, jam etiam procul apparabat. Nam civitatem quoque sitam supra montem, est celari difficile. Ergo nec latuit, etiamsi illud ipsum perpetuo fugeret. Cum non lateret autem, consentaneum erat omnino, ut

boni et honesti studiosas animas ad se traheret, non secus ac magnes ferrum, aut potius ut bonas quasdam apes, jucundum illud mel virtutis. Ad illum itaque jam ventitabant quidam ex iis, qui erant amatores virtutis, et malebant cum eo incolere solitudinem, quam cum imperatoribus præclaras civitates. Qui vim afferentes, vis quidem, sed tamen persuadent, ne sua solum consideraret, sed ea etiam, quæ sunt proximorum : et ejus, quæ est ex Deo, vitæ eum accipiunt veluti pedotribam. Et tunc quidem sex vel septem numero erant chorus qui erat circa ipsum.

16. Cum autem sciret ille magnus, iis qui ex Deo vivere elegerint, nihil æque conducere ad parandam virtutem et ad partem conservandam, ac mortis memoria, quæ etiam vera philosophia et dicitur et creditur ; quid facit ? Sepulcrum jam construere his suis jubet discipulis : simul quidem ut ejus esset monumentum finis, sicut etiam vocatur, et sic eos magis excitaret ad decertandum, et diligentius stimularet ad virtutem ; et simul etiam et mortuos accipere ; quin etiam ille ex futuris aliquid prævidens et præsciens ; jam enim hæc charismata et gradus attigeret, in luce gratiæ lucem videns. Quid autem erat quod præsciabat, jam declare aggreditur oratio. Paratum enim erat sepulcrum, et adstabat quidem ipse desuper ; discipuli autem ipsum circumstabant. Ille autem acuto mentis oculo intuens id, quod erat eventurum, sic lepide dicit, eos aspiciens : Sepulcrum quidem est paratum, quisnam autem ex vobis est encæniam ejus celebraturus ? Et ille quidem sic, lepide et urbanæ orationi miscens seria : solebat enim ipse quoque inter alia tempus nosse, austeritatemque et tristitiam gratia moderata solvere.

17. Quidam autem Basilius, dignitate quidem sacerdos, propter rerum autem bonarum desiderium, expressos aperte servans paternos characteres; et eum qui ipsum genuerat spiritaliter, non minus referens similitudine virtutis, quam carnales patres ii qui ex illis nati sunt, et alioqui sciens questionem non frustra esse propositam a magistro, primus arripiens sermonem, erat prompto et alacri animo ad mortem eligendam, tanquam rem non repudiandam, sed valde utilem et conducibilem. Protinus ergo genibus flexis, cum se humi projecisset: Benedic mihi, inquit, Pater, Ego autem, inquit, hujus sepulcri primo celebrabo encæniam. Hic ergo petiit, ille vero dedit. Et ipsum quidem habuit sepulcrum. Jubet autem Pater omnia ipsi fieri, quæ lex vult fieri mortuis ; tertianas, inquam, et novenas, et consequenter etiam quadragenas. Cum autem jam finem acciperent quadragenæ, (o quomodo explicaverit oratio id quod est valde quidem verum, sed est valde creditu difficile, propterea quod modum exsuperat !) Basilius neque a febre arripus, nec capitis dolore vexatus, nec ullum dolorem sentiens in ulla parte corporis, tanquam molli

Α θάνοντα δὲ, ἀκόλουθον πάντως ἐπ' ἑαυτὸν ἔλακειν τὰς φιλοκάλους ψυχὰς, ἡράκλειά τις λίθος ὡσπερ τὸν σίδηρον· ἢ μᾶλλον ὡς μελέττας τινὰς ἀγαθὰς τῷ ἡδέι ἐκείνῳ τῆς ἀρετῆς μέλιτι. Ἐφοίτων τοιγαροῦν ὡς αὐτὸν ἦδη τῶν φιλαρέτων τινές, καὶ σὺν αὐτῷ μᾶλλον τὴν κρημίδα, ἢ τὰς λαμπράς πόλεις μετὰ βασιλέων οικεῖν ἠσπάζοντο· οἱ καὶ βιασάμενοι μόλις μὲν πείθουσι δ' ὁμῶς μὴ τὰ ἐπιτοῦ μόνον σκοπεῖν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ τῶν πέλας, καὶ οἷα παιδοτρέβην αὐτὸν τοῦ κατὰ Θεὸν βίου παραλαμβάνουσι· καὶ τῶς μὲν ἕξ που καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν ὁ περὶ αὐτὸν χορὸς ἦν.

15'. Εἰδὼς δὲ ὁ μέγας ὅτι τοῖς κατὰ Θεὸν ζῆν ἐλομένοις οὐδὲν οὕτως ἀτεχνῶς πρὸς τὸ καὶ κτήσασθαι ἀρετῆν, καὶ φυλάξαι κτησθεῖσαν, ὡς μνημὴν Β θανάτου συνεργεῖν δύναται, ἢ καὶ ἀληθῆς φιλοσοφία λέγεται καὶ πιστεύεται, τί ποιεῖ ; τάφον ἦδη κατασκευάζει τοῖς οικείοις τούτοις μαθηταῖς ἐπιτρέπει, ἅμα μὲν ἵνα μνημεῖον αὐτοῖς, ὡσπερ δὴ καὶ καλεῖται, τοῦ τέλους γίνηται, καὶ οὕτω μᾶλλον αὐτοὺς ἐναγωνίους ποιῆ, καὶ κεντρῴῃ πρὸς ἀρετὴν ἐμπονώτερον, ἅμα δὲ καὶ θνήσκοντας ὑποδέχοιτο· πλὴν ἀλλὰ καὶ προβλέπων τι τῶν μελλόντων ἐκίνοσ, καὶ προνοούμενος, ἦδη γὰρ καὶ χαρακτηρισμάτων τοιούτων καὶ βαθμῶν ἤπιετο, ἐν φωτὶ τῆς γνώσεως φῶς ὄρων. Καὶ ἐπὶ ἄρα τὸ μνημὴν ἦν, ὁ λόγος ἦδη δηλοῦν ἐρχεται, Ἡτρεπίετο γὰρ ὁ τάφος, καὶ περιστάτο μὲν αὐτὸς ἄνωθεν, οἱ μαθηταὶ δὲ αὐτὸν περιστάτο. Καὶ θεὸς ὀφειλόμενος τῆς διανοίας ὁμοματι τὸ ἐκδησόμενον καθορῶν, χαριέντως οὕτω πως φησι πρὸς αὐτοὺς C ἰδῶν· Ὁ μὲν τάφος ἦδη ἔτοιμος, τίς δὲ ἂν εἴη ὁ γε τούτον ἐξ ὑμῶν ἐγκαινίσων ; καὶ ὁ μὲν οὕτω πως τῷ χαρλεντι τοῦ λόγου καὶ σπουδῆν ἐπιμίσγων· ἔθος γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῷ καὶ κερὸν εἶδέναι, καὶ τὸ σύντονον ἔστιν ὅτε καὶ συνθροπὸν ἐμμετρίαις λύει τὰς χάρισι.

16'. Βασίλειος δὲ τις, τὸ μὲν ἀξίωμα ἱερεὺς, τῷ δὲ περὶ τὰ κατὰ ζήλην διαφανεῖς σώζων τοὺς πατρικοὺς χαρακτῆρας, καὶ τὸν γεγεννηκότα πνευματικῶς οὐδὲν ἥττον ὑποφαίνων ἀπὸ τῶν τῆς ἀρετῆς ὁμοιώσεων, ἢ τοὺς σαρκικοὺς πατέρας οἱ ὑπ' αὐτῶν οὕτω τιμώμενοι, ἄλλως τε καὶ εἰδὼς μὴ εἰς κερὸν εἰρησθαι τῷ διδασκάλῳ τῷ πρόβλημα, πρῶτος τὸν λόγον ἀρπάσας, ἔτοιμος περὶ τῶν τοῦ θανάτου ἀίρεσιν καὶ πρόθυμος ἦν, ὡσπερ οὐκ ἀβουλήτου τινὸς προκειμένου, ἀλλ' D ἐπικερδῶς λίαν καὶ ὠφελίμου. Αὐτίκα γούν εἰς γόνυ κλιθεὶς καὶ πρὸς γῆν ἐρείσας τὸ πρόσωπον, Εὐλόγησιν δὴ μὲ, Πάτερ, φησὶν, ἐπὶ δὲ σοι τοῦ τάφου τοῦδε πῶτος ἐγκαινιστος ἔσομαι. Ὁ μὲν οὖν ἦτει, ὁ δὲ ἐδίδου· καὶ ὁ μὲν τάφος εἶχεν αὐτόν. Ἐκέλευε δὲ ὁ Πατὴρ πάντα ἐπ' αὐτῷ ποιεῖν ὅσα νόμος ἐν τεθνεῶσιν ἔστι· τρίτα, φημί, καὶ ἔννατα, καὶ ἀκόλουθως δὴ τεσσαράκοστα. Ὅθεν δὲ τῶν τεσσαρακοστῶν πέρτα ἐχούσων (ὡ πῶς ἂν ὁ λόγος δηλώσει τὸ καὶ λίαν μὲν ἀληθές, λίαν δὲ πιστευθῆναι διὰ τὴν ὑπερβολὴν δυσχερές ;) ὁ Βασίλειος μῆτε πυρετῷ ληφθεὶς, μῆτε κεφαλῆν ἢ ἄλλο τι τῶν τοῦ σώματος μερῶν ἀλγήσας μὴδὲν, ὡσπερ ὕπνον τινὰ μαλακὸν καὶ ἡδιστον ἀφωπνώσας, πρὸς Κύριον ἐξεδύμει, ἄθλον τῆς ἀρετῆς

καὶ τῆς τοῦ μεταβῆναι πρὸς τὰ ἐκατὶ προθύμιας. Ὁ ἄ-
 τοῦ μὴ ἠδέως ἔχειν πρὸς τὰ ἐνταῦθα δήλωσις ἀκρι-
 βῆς, τὸ πρῶτος ἐμφανισθῆναι Θεῷ, καὶ στεφθῆναι
 πρῶτος ἀπενεγκάμενος, ὥστε καὶ αὐτὸ ἐν τούτῳ παρ-
 ευδοκίμεῖν τὸν διδάσκαλον, εἰ μήπω ὀδῆς περι-
 γότερον τὸ λεχθῆν, εἴπερ ὁ μὲγα, Θεοῦ πρόσωπον
 ἦπώς καὶ εὐμενῶς ὀρώμενον.

ιη'. Τοῦτων οὕτω τελειωθέντων, τῷ θυμάτι
 θυμά συνήπτετο· τεσσαράκοντα γὰρ ἐφεξῆς ἡμέ-
 ρας κατὰ τὰς ἐπιπέρους ὥδας, μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ
 τῶν μαθητῶν χοροῦ, καὶ ὁ θεὸς οὗτος Βασίλειος
 ἑστῶς καὶ συνῶδων τῷ μεγάλῳ Θεοδοσίῳ ἐδίδεπετο τε
 καὶ ἤκουετο. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων οὐδεὶς ἕτερος· οὔτε τῆς
 φωνῆς ἀκούων οὔτε τὴν μορφήν ἐκείνου θεώμενος Β
 ἦν. Μόνος δὲ τις Ἄετιος, ἀνὴρ καὶ αὐτὸς κατ' ἔχνος τῷ
 διδασκάλῳ βιβλίων, καὶ μαθητῆς εἶναι Θεοδοσίου οὐκ ἀπὸ
 τοῦ τὰ ἐκείνου εἰδέναι τε καὶ διηγεσθαι μόνον, ἀλλὰ
 ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι μᾶλλον βουλόμενος, ὄρῳ μὲν οὐκ
 εἶχεν αὐτὸν, τῆς δὲ φωνῆς ἤκουεν. Ἦρθετο οὖν τὸν
 διδάσκαλον, εἰ καὶ αὐτὸς τῆς τοῦ τελευτήσαντος
 ἀκούει φωνῆς· ὁ δὲ καὶ ἀκούειν ἔφη σε καὶ ὄρῳ,
 καὶ εἰ βούλοιο καὶ αὐτῷ δεῖξει· κατ' ἔν ἂν φε-
 νεῖη καιρὸν. Ἦ μὲν οὖν νῦν ἐπελάμβανε, καὶ ἡ συν-
 αξίς ἐτελεῖτο, καὶ ὁ Θεοῦ ἄνθρωπος ἑώρα
 πάλιν ἀκριβῶς τὸν Βασίλειον τοῖς ἰσταμένοις καὶ
 ᾄδουσι συνεσιῶτα τε καὶ συνῶδοντα, καὶ τῷ ὀκ-
 κτύλῳ τοῦτον τῷ Ἀετίῳ παραδεικνύς. Εἶτα καὶ
 εὐχὴν συνήπτεν· Ἄνοιξον, Κύριε, λέγων, καὶ τοῦδε
 τοῦς ὀφθαλμοῦς, καὶ ἰδέτω σου τὸ μέγα τοῦτων C
 μεγάλων ἔργων μυστήριον. Τοῦ δὲ αὐτίκα θεασαμέ-
 νου καὶ ἐπιγνόντος, πρὸς δὲ καὶ ἐπιδραμόντος καὶ
 περιβλαβῆν ἐκ τοῦ πύθου θελήσαντος, ὁ Βασίλειος
 οὐκ ἀλειπτος μόνον, ἀλλ' ἦδη καὶ ἀφανῆς ἦν, τοῦ-
 το εἰς ἀκοῆς εἰρηκῶς· Σώζισθε, ὦ Πατέρες καὶ
 ἀδελφοί, σώζισθε, ἐμὲ δὲ ὄψασθε τὴν λοιπὸν οὐκίτι,
 ὥστε τὸ ὑπὸ Χριστοῦ λεχθῆν ἐν Εὐαγγελίῳ· Ὁ πι-
 στεῦων εἰς ἐμὲ, ἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται, δείκνυσαι τὸ
 πραχθῆν ἀληθέστατον ὁμοῦ καὶ πιστότατον.

CAPUT V.

Annona ei divinitus submissa.

ιθ'. Τοῦτο πρῶτον Θεοδοσίου τῆς ἀρετῆς μαρτύ- D
 ριον· δεύτερον δὲ ἐπὶ τούτῳ διεξελθεῖν ἦδη ὁ λό-
 γος βούλεται, κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ προτέρου
 λειπομένον. Ἐορτὴ ἦν, καὶ ἑορτῶν ἡ πρώτη τε καὶ
 κυρία, αὐτὸ φημὶ τὸ Πάσχα, ἡ τοῦ ἡμοῦ Χριστοῦ,
 ἐμὴ δὲ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνάστασις καὶ ἀνάπλασις.
 Τῆς ἱερᾶς οὖν νυκτὸς ἡ μὲν ἐσπέρα παρῆν, τοῖς δὲ
 φοιτηταῖς εἰς βρώσιν τῶν ἀναγκαίων οὐδὲν ἦν, οὐκ
 ἄρτος, οὐκ ἔλαιον, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἐδωδύμων οὐ-
 δέν. Ὁ μὲν οὖν τῶν μαθητῶν χορὸς ὡς περ εἰκὸς
 ἦχθετο, δώδεκα ἦδη τὸν ἀριθμὸν ὄντες· ἦχθετο δὲ
 οὐκ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον, ἀλλ' ὅτι μηδὲ τοῦ προ-
 φερομένου εἰς θυσίαν ἄρτου ὑπόντος, ἄθῃτον αὐ-
 τοῖς τὸ Πάσχα, καὶ σώματος τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς

quodam et suavi somno sopitus, excessit ad Domi-
 num: præmium virtutis, et illuc migrandi prompti-
 tudinis. Quod quidem a parte significavit cum eorum,
 quæ hic sunt, nequaquam affici voluptate: ut qui
 primus ut ante Deum sisteretur, et primus corona-
 retur, elegerit; adeo ut ipse hac in re laudem ma-
 gistri superaverit: nisi forte nimis videatur cu-
 riosum id, quod dictum est; siquidem magna res
 est, Dei faciem placidum ac benignam intueri.

13. His sic perfectis, miraculo miraculum successit.
 Quadraginta enim deinceps dies, in canticis vesper-
 tinis in tersacrum chorum discipulorum hic divinus
 quoque stans Basilius, et una cantans videbatur et
 audiebatur a magno Theodosio. Et ex aliis quidem
 nullus alius aut vocem audiebat, aut illius formam
 cernebat. Solus autem quidam Actius, (qui ipse
 quoque magistri sequebatur vestigia, et volebat esse
 discipulus Theodosii non ex eo solum, quod res
 illius et sciret, et narraret, sed eum etiam imitare-
 tur) ipsum quidem videre non poterat, sed vocem
 audiebat. Rogavit autem magistrum, an ipse mortui
 quoque vocem audiret. Ille vero dixit se et videre et
 audire: et, si vellet, se ei esse ostensurum eo tem-
 pore, quo apparuerit. Atque nox quidem successit,
 et peragebatur conventus, et homo Dei rursus plane
 videat Basilius cum iis, qui stabant et canebant,
 simul stantem et canentem, eumque digito
 ostendens Aetio, procer quoque addidit: Aperi,
 Domine, dicens, hujus quoque oculos, et videat
 hoc quoque magnum tuorum operum mysterium.
 Cum is autem statim vidisset et agnovisset, atque
 etiam accurrisset, et præ desiderio eum complecti
 voluisset, Basilius non solum apprehendi non po-
 tuit, sed etiam evanuit, cum dixisset aliis audientibus,
 Salvi estote, o Patres et fratres, salvi estote: me
 autem de cætero non videbitis amplius. Quamobrem
 id quod a Christo dictum fuit in Evan-
 geliiis: *Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit,
 vivet* 5, ostendit id quod factum fuit, esse veris-
 simum et fide dignissimum.

futurum Pascha absque sacrificio, et absque corpore Christi dies festus celebrandus. Circumsistentes itaque adversus magi- trum murmurabant, cum causam rationi consentaneam veluti ex re cepissent. Ille vero cum tantum dixisset: Parari oportet sacram mensam; reliquorum autem, inquit, nihil ulli curæ sit. Nam qui olim tot Israelis millia in solitudine, deinde etiam non parvam multitudinem aluit ad satietatem, hic ipse nostri quoque curam gerit, nec est viribus imbecillior, nec ad providendum debilior. Hæc ille quidem dixit: sed quemadmodum ejus verba effectum sint quam primum consecuta, nec ipsa fraudaverint discipulos, jamjam dicet oratio.

20. Quomodo enim olim ovis in vepribus a Sabec (13)adfuit, Abrahæ parata ad holocaustum; ita etiam huic quoque Beato, sole jam terram relinquire, accedit quidam par mulorum ducens, per quos afferebatur sarcina variorum alimentorum, convenientium hominibus qui se exercent: et nec aberat quidem ipse sacræ mensæ, qui videtur et intelligentia percipitur, panis, sed erat una cum aliis. Propter quod magis lætati sunt Theodosii discipuli, Christi cultores. Et hoc quidem donum, fuit donum illius precum, quod non ex cælo pluerat, ut prius manna; sed ex terra scaturierat nutibus cælestibus, et aluit non solum sensibiliter, sed etiam spiritaliter, quod ad panem quidem attinet, qui fuit oblatus sanctificationibus. Sic e. go cum simul terrestribus bonis et cælestibus se jucunde satiasent, qui apud ipsum erant, usque ad sanctam Pentecosten, paulatim dicebant, qualis esset illorum doctor. Et hoc quidem ita se habuit.

21. Quod autem consequitur, illius dico esse fratrem, et similis fidei et spei fetum germanissimum. Vir quidam cujus erant magnæ opes, bonis autem operibus laudem assequi statuerat, suas facultates distribuebat in benedictionibus, et pecuniæ materiam efficiebat animæ salutarem. Is, inquam, cum omnibus aliis, et præcipue iis, qui vivebant ex Christo, et se a mundo removeret, ad Deum autem prope accedere recte cogitabant, dextera apparisset jucundissima, ut divina dicit Scriptura; aut rursus, ut cum Scriptura magis dicam: *hortus ejus non conclusus*, et fons conspectus esset non signatus: solis Theodosii discipulis per oblivionem aut ignorantiam non impertiit beneficentiam; aut forte etiam Deo in his Sanctum probante aut glorificante, Atque discipuli quidem accedentes, ei exhibebant molestiam, ut et se et illos manifestos redderet divisorii, et magno studio instabant: neque enim se habere, quo deinceps alantur, qui paucas quidem habebant siliquas, et cum eæ nonnunquam defice-

6 Cant. iv, 2.

(13) In Hebræo legiur Gen. xii, 13, *Detentus aries cornibus suis in Sabech*, quod LXX at Theodotion ut proprium retinuerunt: κριὸς εἰς κατεχόμενος ἐν φυτῷ Σαβέχ. Significat autem Sabech He-

ἄμελλε τελεσθήσεσθαι. Περισσότεροι οὖν κατεχόμενοι ἡρέματα τοῦ διδασκάλου, τὸ εὐλογον ὡσπερ ἀπὸ τοῦ πράγματος εὐλογοῦντες. Ὁ δὲ τοσοῦτον εἰπὼν Ἐὐτρεπῶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν γενέσθαι χρῆ, τῶν λοιπῶν, ἔφη, μηδενὶ περὶ μηδενὸς ἔστω λόγος. Ὁ γὰρ πάλαι τοῦ Ἰσραὴλ τὰς τοσαύτας ἐν ἐρήμῳ χιλιάδας, εἶτα καὶ ὕστερον οὐκ ὀλίγον πλῆθος διτθρέψας εἰς κόρον, αὐτὸς οὗτος καὶ ἡμῶν ἔστι προνοῶν, οὔτε περὶ τὴν δύναμιν ἀσθενέστερος νῦν, οὔτε περὶ τὸ προνοεῖν νωθέστερος γεγονώς. Ἀλλ' ὅπως αὐτῷ τὰ ῥήματα καὶ εἰς πραγμάτων δύναμιν τὸ τέχος ἐξέδη, καὶ τῆς ἐλπίδος τοῦς φοιτητάς ὡς διέψευσεν, ὁ λόγος ἤδη κατὰ πόδας ἔρει.

κ'. Ὡσπερ γὰρ πάλαι τὸ πρόβατον ἐν φυτῷ Σαβέχ τῷ Ἀβραάμ παρέστη πρὸς οὐλοκάρπωσιν ἔτοιμον, οὕτω δὴ καὶ τῷδε τῷ μακαρίῳ, τοῦ ἡλλίου λοιπὸν ἤδη τὴν γῆν ἀπολείποντος, ζεύγος ἡμιόνων ἄγων τις παραγίνεται δι' ὧν φόρτος ποικίλης τροφῆς, ἀνδράσιν εἰκείας ἀσκηταῖς ἐκομιζέτο καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀπὴν ὁ τῆς ἱερᾶς τραπέζης δρώμενος τε καὶ νοοῦμενος ἄριστος, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις συνῆν ἔφ' ᾧ καὶ μᾶλλον οἱ Θεοδοσίου μαθηταὶ Χριστοῦ δὲ θεραπευταὶ ἤσθησαν. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ δῶρον οὐκ ἀπ' οὐρανῶν ὁμοιόθεν ὡς τὸ μάννα πρὶν, ἀλλ' ἐκ γῆς πηγᾶσαν νεύμασιν οὐρανόις, καὶ θρέψαν οὐκ αἰσθητῶς μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ πνευματικῶς, ὅσον ἀπὸ τοῦ προσενηχθέντος ἀρτου τοῖς ἀγιάμασιν. Οὕτω τοῖς χθονίοις ἅμα καὶ οὐρανόις ἀγαθοῖς οἱ περὶ αὐτὸν μέχρι τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς ἐντροφήσαντες, τὸν διδάσκαλον οἷος ἦν ἐκεῖνος κατὰ μικρὸν ἐδιδάσκοντο. Καὶ τοῦτο οὕτω ἔχον.

κz'. Καὶ ὅδε μετ' αὐτὸ πρόεισιν ἀδελφὸν ἐκεῖνου, καὶ τῆς ὁμοίας πίστεως, φημί, καὶ ἐλπίδος γέννημα γνησιώτατον. Ἀνὴρ τις τῶν πλοῦτῳ κομῶντων καὶ αγαθοῖς ἔργοις κομᾶν ἔγνωκώς, τὸν οἰκετον ἐπ' εὐλογίαις διέσπειρε βίον, καὶ ὕλην σωτηρίας ψυχῆς τὴν τῶν χρημάτων ὕλην ἐποίησεν. πᾶσαν οὖν τοῖς ἄλλοις καὶ προηγουμένως τοῖς κατὰ Θεὸν ζῶσι, καὶ τὸ μακρύνεσθαι κόσμου ἐγγίξειν Θεῷ καλῶς ἴαν λογιζομένους δεξιᾷ φανεῖς τερπνοτάτη, τὸ τῆς θείας φάναι Γραφῆς, ἡ ἔμπαιιν ἐντετύχῃ τῆς Γραφῆς μᾶλλον εἰπεῖν, Κῆπος αὐτοῦ οὐ κεκλεισμένος καὶ πηγὴ ὄφθεις μὴ ἐσφραγισμένη τοῖς τοῦ Θεοδοσίου μόνοις κατὰ λήθην ἢ ἄγνωσιν τῆς εὐποιίας οὐκ ἐκοινώνησεν, ἡ τάχα καὶ τοῦ Θεοῦ τὸν Ἅγιον ἐν τούτῳ δοκιμάζοντος. Οἱ μὲν οὖν μαθηταὶ προϊόντες ἠνώχλου τῷ διανομαῖ φανερὸν ἐαυτὸν τε κλκείνους ποιεῖν, καὶ μετὰ πολλῆς ἐνέκλειντο τῆς σπουδῆς ἢ μηδὲ γὰρ μὴ τὸ λοιπὸν τραφήσονται ἔχειν, οἱ γε κερατίων μὲν ἠπόρουσιν ὀλίγων, ἔτι δ' ὅτε καὶ τούτων ἐπιλειπόντων τὰ λαταλειφθέντα τῶν ὀστέων ἔψοντες, ὡσπερ

braica perplexitatem, cujusmodi est illa, quæ in condensis vepribus cernitur, a radice *sabach*, implecti, intricari, ut optime in vulgata editione: *Vidit arietem inter vepres hærentem cornibus*.

ἤδη δεδήλωται, τούτοις ἐχρῶντο τοῦ πεινᾶ, παρ-
 μύθιον. Οὕτως ἐκεῖνοι ἄνθρωπον αἰεὶ τὸ λαθεῖν
 σπεύσαντες, ὄηλον γενέσθαι διὰ μικροψυχίαν ἠνάγ-
 καζον, καὶ τὸν εἰς Θεὸν τρέπειν ὀφθαλμούς εἰθιμέ-
 νον πρὸς ἀνθρώπου ὀρέγειν χεῖρας ἀγεννῶς ἤπει-
 γον, χεῖρα τὴν ἀνοικομένην ἀπολιπόντα, καὶ πᾶν
 ζῶον εὐδελίως ἀποπληροῦσαν, οἰνοὶ στένωσιν αὐτῆς
 ἢ μικρολογίαν τό γε νῦν ἔχον κατεγνωκότα. Οἱ μὲν
 οὖν ἠθύμουν, ὁ δὲ παραινῶν ἠρέμα· τίς, ἔλεγε, τῶν
 πώποτε θαρρήσας; Θεῶ μὲχρι παντὸς καταλείφθη;
 ἢ τις ὑπομείνας αὐτὸν εἰς τέλος οὐ παρκεκλήται;
 Ὅς μεθύει πασαν ψυχὴν διψῶσαν. Ἰερμίας δ' ἔθετο
 λεγέτω μεθ' ἡμῶν ταῦτα, καὶ πᾶσαν ψυχὴν πει-
 νῶσαν ἐμπλήσειν, ὅς ἐτοιμάζει κόραξιν βορῶν, καὶ
 τοῖς νεοστοῖς τῶν κοράκων, ἴνα καὶ ἰὼδ' ἄμα καὶ
 τὸν θεὸν Δαυὶδ εἰσάγω συμπεγγρομένους. Γνωμῶν
 ὅσον τὸ μεταξὺ ἀνθρωπίνης σπουδῆς, καὶ προνοίας
 ἐστὶ θεϊκῆς μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων ἡκούσης, καὶ
 εἰσόμεθα ἥπως καὶ ὧν ἐκόντες διὰ Χριστὸν ἀπέστη-
 μεν, τούτων αὐθις κατὰ Χριστὸν πρόνοιαν δαψιλῶς
 ἀπολαύσομεν.

κβ'. Ταῦτα εἶπε, καὶ μετ' ὀλίγον ἀνεφάνετο τις
 ζῶων ἄγων πεφορτισμένον. Ἀπῆει δὲ οὐ πρὸς τὴν
 τοῦ Μεγάλου μονήν, ἀλλὰ σκοπὸς αὐτῷ ταύτην μὲν
 παρελθεῖν, ἀλλαχοῦ δὲ που καταθεῖναι τὸν φόρτον.
 Ὡς δὲ πλησίον ἦδη τῆς μονῆς ἦν, καὶ ἄκοντα τὸν
 ἄνδρα τὸ ὑποζύγιον ἔστη, καὶ πολλὰς τῆ μάστιγι ἐν-
 τείνοιεν τὰς πληγὰς, ἐκεῖνο πέτραις ὁμοίως ἀκίνη-
 τον ἦν. Εὐ τοίνυν ὑπολαβὼν ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀθεεῖ
 τοῦτο γίνεσθαι στέψας παραχρῆμα τὴν τάξιν ὡς
 ὀδηγῶ μᾶλλον αὐτῷ ἐχρήτο τῷ ζῶν, καὶ τὸν χα-
 λινὸν ὑπανεῖς ἐδίδου φέρεσθαι ἡπερ αὐτῷ ἡ ὁρμή.
 Οὕτω τεῦ ἀνδρὸς πράξαντος, τὸ ζῶον ἀθρόως ἀλλα-
 χου μὲν οὐδαμοῦ, ἀλλ' ὡσπερ τινὸς ἀοράτως τὸν χα-
 λινὸν ἔλκοντος καὶ εὐθύνοντος, εὐθὺ τῆς μονῆς ἐχώ-
 ρει. Ἐνθα δὴ καὶ εἰσελθὼν ὁ ἀνὴρ, καὶ τὴν ἔνδειαν
 ἢ τούτους συνεῖχεν ὡς πλειῆτα μζθῶν, καὶ τῆς τοῦ
 Θεοῦ προνοίας τὸ ἀπόρρητον ἐκπλαγεῖς, ὅπως ἐκεῖνοις
 μὲν πρόφρασι στέφανων τῆς ἐνδείας τὸ λυπηρὸν,
 αὐτῷ δὲ τοῦ λυπηροῦ τὴν λύσιν ἐμηχανήσατο, καὶ
 ὅτι πρὸς τοῦτο φανερῶς ἢ τοῦ ζῶου ἀπέθειε, κα-
 λούσης αὐτὸν τῆς προνοίας τρέψαι ψυχὰς, Θεῶ μὲν
 λειτουργούσας, ἀσθενείας δὲ καμνούσας τοῦ λειτουρ-
 γοῦ σώματος. Ταῦτα δὴ ἐκεῖνος καταμαθὼν διπλῆ
 παρέσχε τὸν ἀριθμὸν, καθ' ὃν ὁ πρῶτος διανομεὺς
 ἐδίδου τὸν ἔλεον. Τῷ λοιπὸν οὖν οἱ μαθηταὶ τοῦ δι-
 χλεῖν αὐτῷ παυσάμενοι καὶ μικροψυχεῖν, τοῦ μιμη-
 θεῖναι μᾶλλον ἐσπυδοῦν καὶ ζηλοῦν τῆς πρὸς Θεὸν
 βεβητίας ἐλπίδος καὶ πίστεως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς
 τοσοῦτον.

rent, ea quæ restabant ossa coquebant, ut jam
 dictum est, et eis utebantur ad famis solatium. Sic
 ergo illi hominem, qui semper latere studuerat,
 manifestum fieri cogebant propter pusillum suum
 et abjectum animum : et eum, qui ad Deum oculos
 convertere consueverat, urgebant; ut turpiter ma-
 nus porrigeret hominibus, relicta manu quæ est
 aperta, et implet omne animal benedictione, ut qui
 eam esse augustam vel parcam ac sordidam judi-
 casset in præsentia. Atque, illi quidem erant tristes.
 Is vero eos sensim admonens : Quis, siebat, ex illis qui
 in Deo confisi sunt, omnino est derelictus? At quis,
 qui ipsum ad finem usque sustinuit, non accipit
 consolationem? Qui inebriat omnem sitiientem ani-
 mam. Hæc nobiscum dicat divinus Jeremias : *Et
 omnem esurientem implet animam*⁸. *Qui præparat
 corvis cibum, et pullis corvorum*; ut Job quoque et
 divinum David introducā simul loquentes⁹. Co-
 gnoscāmus quantum interest inter humanum stu-
 dium et divinam providentiam, quæ pertingit usque
 ad extrēma : et sciēmus, quemadmodum iis etiam,
 quæ propter Christum lubenter reliquimus, di-
 vina rursus providentia abunde et copiose fruimur.

22. Hæc dixit, et paulo post apparuit quidam,
 ducens animal onustum. Ibat autem non ad magni
 Theodosii monasterium; sed scopus quidem erat ei
 id transire, onus autem in aliquo alio loco depo-
 nere. Postquam vero fuit jam prope monasterium,
 vel invitum virum sistit jumentum : cumque ei
 flagello multas plagas inculeret; illud erat im-
 mobile, non secus ac si esset saxum. Cum homo
 ergo recte existimasset id non fieri sine Dei nu-
 minis, mox converso ordine, a animali utebatur tan-
 quam duce; et laxato freno ei permittebat ire,
 quo eum ferret impetus. Cum homo sic fecisset,
 animal confestim nusquam quidem alio, sed pe-
 rinde ac si aliquis frenum, cum a nemine videri
 posset, traberet et dirigeret, recta vadit ad monas-
 terium. Quod eum vir esset ingressus, et inopiani, quæ
 eos urgebat maxima, didicisset, et Dei providentiæ
 arcanum esset admiratus, quemadmodum scilicet
 effecisset, ut inopiæ molestia eis esset occasio co-
 ronarum, et ut ipse eam solveret molestiam, et
 quod ea de causa non parebat animal, eum divina
 vocante providentia ad alendas animas, quæ Deo
 quidem ministrabant, ministrantis autem corporis
 laborabant imbecillitate. Hæc cum ille didicisset,
 duplum præbuit ejus eleemosynæ, quam primus
 divisor dederat. De cætero ergo ejus discipuli ces-
 santes ea exhibere molestiam, et esse pusillo et
 abjecto animo, studebant potius eum imitari, bea-
 tamque eum ducebant propter firmam spem et
 fidem in Deum. Sed hæc quidem hucusque.

CAPUT VI.

Exstruitur monasterium.

κγ'. Ἐπεὶ δὲ καθ' ἐκάστην αὐτῷ οἱ φοιτητα
 προσετίθεντο, (ἐκάλουν γὰρ αἱ τῶν ἐκείνου χαρίτων

23. Quoniam autem ei quotidie accedebant dis-
 cipuli (fontes enim illius gratiarum vocabant bonas

⁸ Jer. xxxi, 23. ⁹ Job xxxviii, 4; Psal. cxlvi, 9.

et virtutis studiosas animas; cervas rationis com-
potes dixerit aliquis, aquas amantes spirituales) alii-
que plurimi accesserunt, et non pauci ex iis, quorum magna erat auctoritas et opes. Et jam magnus quidem erat numerus discipulorum: spelunca autem exigua, et plane minor, quam ut eos posset capere; ipsi autem accedentes sollicitabant, ut excitaret monasterium, et ampliorem eis faceret canlam ovium spiritualium, dicentes, nihil oportere eum curare sumptus faciendos ad ædificationem. Nam et sumptu, aiebant, qui ad eam sufficit, manus, et manu nobis animus largior. Sic cum majori gregi cogeretur præesse vere bonus pastor, dici non potest quantis jactaretur curis, et quam variis distraheretur cogitationibus. Quandoque enim ad honum quietis et silentii respiciebat, et ad puram et tranquillam mentem, ab hac chara quiete tanquam a matre se avelli dolebat; quandoque autem considerabat, curam esse gerendam eorum qui ventilabant, et non oportere sibi soli vivere, sed multo magis etiam proximis, et ejus rei ipsum Dominum fuisse nobis ab initio exemplar propositum, qui et sibi congregavit discipulos, et conspectus est pastor ovium rationis compositum, et pro eis emisit animam.

24. Hæc ergo quando per otium considerabat, et in contrariam partem trahebatur animus, neque sciebat cuinam pure adhæreret. Nam quietis quidem et silentii fructus non ignorabat; rursus autem sciebat, quinam essent fructus curæ, quæ gereretur fratrum: et ideo utrisque adhærebat, et neutrius erat penitus: et ab utroque recedebat, et cum ambobus rursus conveniebat. Quid ergo facit? Deo permittit universum, qui vel solus potest miscere, quæ misceri non possunt: et illius auxilio credit posse fieri, ut et conservetur bonum quietis et silentii, et non privetur mercede præfecturæ. Non enim in eo, quod sit corpus solitarium, sed in eo, quod sit cor bene compositum et tranquillum, vitam recte geri monasticam, ut a divino David est definitum. Certe etiamsi ita se haberet judicium, tamen Deo permittit, et ei supplicat, si omnino ei gratus esset conatus (ei enim in mente versabatur, quod olim divinus Simeon de eo prædixerat), si ergo omnino Deo placaret, ut hoc sigao declararet, et locum aperte indicaret, in quo erat monasterii jacturus fundamenta.

25. Cum ergo in manus sumpsisset thuribulum, et implesset carbonibus, et deinde absque igne imposuisset suffitum, pervasit solitudinem, labris preces decantans. Preces autem ita habebant: O Deus, qui per multa et magna miracula olim Israellem confirmasti, qui famulo tuo Moyysi multis et variis prodigiis persuasisti, ut eos regendi onus subiret, et virgam quidem in serpentem, in alborem autem leprosam manum mutasti, et deinde ei rursus priorem restituisi colorem: qui aquam quidem mutas in sanguinem, ipsum autem rursus facile in aquam restituisi; qui Gedeoni signum victoriæ vellus ex-

πηγαί τὰς φιλαρέτους ψυχὰς, ἐλάφοις λογικὰς εἶπεν ἄν τις ὑδάτων ἐρώσας πνευματικῶν) ἄλλοι τε πλείστοι καὶ τῶν ἐν ἀξιώμασι καὶ χρήμασι περιττῶν οὐκ ὀλίγοι προήρτησαν. Καὶ ὁ μὲν τῶν μαθητῶν ἄριθμὸς ἤδη πολὺς ἦν, βραχὺ δὲ τὸ σπήλαιον καὶ σφῶς ἦν ἢ κατὰ χωρήσιν, αὐτοὶ προσιόντες ἠνώχλου καὶ μοναστήριον ἐγεῖραι, καὶ τὸν σηκὸν αὐτοῖς τῶν πνευματικῶν πλατύναι προβάτων, μηδὲν ἐξυτῶ μᾶλλον ἀνελωμάτων τῶν εἰς τὴν οἰκοδομὴν λέγοντες: τῆς τε γὰρ ἀρκύσεως ἐπ' αὐτὴν διαπάνης ἡ χεὶρ, καὶ τῆς χειρὸς ἡμῶν ἡ γνώμη θαψιλεστέρη· οὕτω μείζονος προστήναι ποιμνίου ὁ κληδὸς τῶ ὄντι ποιμὴν ὑποβιαζόμενος, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσας τε ἐβόλλετο τὰς φροντίσι, καὶ ὅπως τοῖς λογισμοῖς ἐμερίζετο. Ὅτε μὲν γὰρ πρὸς τὸ τῆς ἡσυχίας ἐπίδοι καλὸν, καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ νοῦ καὶ γαλήνιον, τῆς φιλῆς ταύτης ἡσυχίας οἷα μητρὸς ἀποσπώμενος ἤλγει. Ὅτε δὲ πρὸς τὸ τῶν φοιτούντων κηδεμονικὸν ἀποβλέψει, καὶ τὸ μὴ δεῖν ἐξυτῶ μόνῃ ζῆν, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον καὶ τοῖς πλησίον, καὶ τούτου γε τὸν κινὸν δεσποτῆν, ἐωρα τύπον ἐξ ἀρχῆς γενόμενον, ὅς καὶ μαθητὰς ἐξυτῶ συνήγαγε, καὶ ποιμὴν ὄφθη κογικῶν προβάτων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ψυχὴν πρόετο.

κδ'. Ταῦτα ὅτε κατασχολὴν διασκέψαιτο, τὸν λογισμὸν αὐτὸς ἀνέβλεπτο καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως καθαρῶς προσητῆ. Τοῦς μὲν γὰρ τῆς ἡσυχίας καρποὺς οὐκ ἠγνόει, ἤδει δὲ καὶ τῆς προνοίας τῶν ἀδελφῶν ὅποιοι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀμφοτέροις προσέκειτο, καὶ οὐδ' ἐτέρου παντελῶς ἐγένετο, ἐκατέρου τε ἀφίστατο, καὶ ἀμφοτέροις πάλιν συνήρχετο. Τί οὖν ποιεῖ; Θεῶ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει τῶ καὶ μόνῃ δυνάμει μίγνυται τὰ ἀμικτα, καὶ τῇ ἐκείνου πιστεύει βοτῆ δυνατὸν αὐτῶ γενέσθαι καὶ τὸ τῆς ἡσυχίας διασωθῆναι καλὸν, καὶ τῶν ἐπὶ τῇ προστασίᾳ μισθῶν ἀμοιβῶν μὴ ἀπολειφθῆναι. Οὐ γὰρ ἐν τῇ μονῶσει τοῦ σώματος, ἀλλ' ἐν τῶ εὐσταθεῖ μᾶλλον τῆς καρδίας καὶ γαλήνῃ κατορθοῦσθαι τὸ κατὰ μόναν, ὡς εἰ θέλω Δαβὶδ ὠρίζετο. Ἀμέλει καὶ οὕτως ἔχων τὴν κρίσιν ὁμως τῶ Θεῶ δίδωσι, καὶ ἰκέτης αὐτοῦ γίνεται, εἴπερ ὄλωσ κατὰ γνώμην. Αὐτῶ τὸ ἐγγεῖρημα (ἐπὶ νοῦν γὰρ εἶχε καὶ τὸ τῶ θεῶ Συμεὼν περὶ αὐτοῦ πάλαι προφητεῦσθαι), εἰ οὖν ὄλωσ ἀρέσκων εἶη Θεῶ σημεῖον τοῦτο παραδολῶσαι, καὶ τὸν τόπον ὑποδειχθαι σαφῶς ἐφ' ᾧ, τοὺς θεμελίους πηγύναι τοὺς τῆς μονῆς ἐμελλεν.

κε'. Λαβὼν οὖν εἰς χεῖρας θυμιατήριον καὶ ἀνθρώπων πλήσας, εἶτα καὶ πυρὸς ἀνευ ἐπιθεῖς τὸ θυμιαμα, τὴν ἐρημίαν διήκει εὐχὴν ἐπέδωκε τοῖς χεῖλεσιν· εἶχε δὲ τὰ τῆς εὐχῆς οὕτως· Ὁ τὸν Ἰσραὴλ πάλαι διὰ πολλῶν καὶ μεγάλων θαυμάτων Θεὸς πιστωσάμενος, ὁ τὸν θεράποντά σου Μωυσῆν πολλοῖς καὶ ποικίλοις τέρασιν πείσας τὴν προστασίαν αὐτῶν ὑπελθεῖν, καὶ τὴν μὲν βῆδον εἰς ὄφιν, εἰς λευκότητα δὲ τὴν λεπρῶσαν χεῖρα μεταβλάν, εἶτα τὴν προτιέραν αὐτῆ πάλιν περιβαλὼν εὐχόριαν, ὅς τὸ μὲν ὕδωρ εἰς αἶμα μεταποιεῖς, αὐτὸ δὲ πάλιν εἰς ὕδωρ ἀνασώξεις εὐκόλως, ὅς τῶ Γεδεὼν σύμβολον νίκης τόν. τε πόνον

καὶ τὰ περὶ τὸν πόκον εὖ παριστάς, δημιουργὲ Ἀ πάντων καὶ συνογεῦ, ὁ: Ἐξεκία τῆς τῶν ἀναβαθμῶν σκιᾶς τῆ πρὸς τὰ ὀπισθεν ἀναποδίσει τὴν τῆς ζωῆς υπέγραψας προσθήκην, ὅς καὶ τῶν εὐχῶν Ἑλίου πρότερον ὑπήκουσας πῦρ καθείς οὐρανόθεν, καὶ διὰ τὴν εἰς σὲ τῶν ἀσθεούντων ἐπιστροφὴν, τὰς σχιδά- κάς τε καὶ ὀλικαυτώματα καὶ τὸ ἕδωρ αὐτοῖς λίθοις συγκατέφλεξας, αὐτοὺς εἶ καὶ νῦν Κύριε, καὶ αὐτοὺς ἐπάκουσόν μου τοῦ δούλου σου, καὶ δεῖξον ἔνθα σοι φίλον κἀν μὲν τῷ κρατεῖ τῷ σῶ, τοῖς δὲ σοῖς δού- λοις καὶ μοῦ φοιτηταῖς καταγώγιον ἀναγεῖραι. Δεί- ξεις δὲ πάντως ὅπη τοὺς ἄνθρακας τούτους ἀναφθῆ- ναι κελεύσεις, εἰς ὄξαν μὲν σὴν, ἐπίγνώσιν δὲ πολλῶν καὶ τῆς ἀληθείας βεβαίωσιν. Ταῦτα καὶ τὰ ταύτους ὅμοια περιόδων, τῶν τόπων οὐς μάλιστα τῶν ἄλλων ἐπιτηδειότερους ἦδει διέρχεται.

κς'. Τὴν πολλὴν δὲ διαβάς τῆς ἐρήμου γῆν ἄρχι τοῦ λεγομένου Κουτιλά, καὶ τῶν τῆς Ἀσφαλτίδος λίμνης ὄχθων, ἐπὶ νεκροῖς οὕτω καὶ ἀπύροις τοῖς ἄνθρακιν, ὡς ἑώρα μηδαμοῦ τούτους ἀναπτομένους, μηδὲ τὸ ἐγγεῖρημα κατὰ γνώμην ὑπανῆσαν αὐτῷ, ὑποστρέφειν ἔγνω. Τοῦτο δὲ δρᾶσαντος, καὶ ὄλιγον ἤδη τοῦ σπυλαίου διέχοντος (ὡς τίς ἀξίως αἰνέσει σου τὸ κράτος, ἀθάνατε Βασιλεῦ;), καπνὸς ἄφρων τῶν ἀνθράκων ἀνῆκε, ἀπνὸς εὐώδης, περὶς ἀβήρως διαδραμόντος τοὺς ἄνθρακας, καὶ ἀφανῶς αὐτοὺς ἀναζωπυρήσαντος. Οὕτω τοιγαροῦν του πυρὸς κρείτ- τον ἢ γλῶττα τὸν τόπον ὑποσημαίνοντος, αὐτίκα θε- μέλιοι τε ἐπήγγυοντο, καὶ ναὸς ἀνηγείρετο, καὶ φροντιστήριον ἐπιχοδομεῖτο, φροντιστήριον ἀρετῶν μᾶλλον εἰπεῖν καταγώγιον, ἢ σκηνὴ ἀτέχνως ἐπὶ γῆς, ὑπέργειος καὶ οὐράνιος, μεγέθει τε μέγιστον ὄν, ὡς ἦδη ταῖς κατὰ μικρὸν ἀξήθηδεν προσθήκαις, καὶ πᾶσι κομῶν ἀγαθοῖς, οὐ τοῖς κατὰ πνεῦμα μόνον καὶ ἀρετῆν, ἀλλὰ καὶ τοῖς κατὰ χρῆσιν φημί σώμα- τος. Ἔδει γὰρ αὐτῶν ἀνθρώποις γε οὖσιν, οὐ τῶν κομψῶν ἐκείνοις καὶ περιττῶν, ἀλλ' ὧν ἡ χρῆσις ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ πό- λεως λαμπράς καὶ πολυανθρώπου, οὕτω δὲ κἀνανυθῆ πρόκειται θεορεῖν παντοδαπὰ τῶν τεχνῶν ἐργαστή- ρια, τῷ κοινῷ τῆς ἀδελφότητος ἀπονητὶ παρέχοντα πάντα, καὶ τῶν ἐξω περισπασμῶν ἀπαλλάττοντα.

hibes, et quæ circa vellus; qui omnia fabricaris et contines; qui Ezechiae umbræ graduum retro reversione descripsisti vitæ additamentum; qui etiam Eliæ præces prius exaudiisti, ignemque de cælo demisisti; et propter eorum, qui se impie gerebant, ad te conversionem, ligna et holocausta et aquam una cum ipsis lapidibus combussisti; ipse etiam nunc es, Domine, ipse quoque exaudi me servum tuum, et ostende ubi tibi placeat, ut templum quidem tuæ potentiae, tuis autem ser- vis et meis discipulis habitaculum ædificem. Os- tendes autem omnino, ubi jubebis accendi hos carbones, ad gloriam quidem tuam, multorum autem agnitionem, et veritatis confirmationem. Hæc et his similia decantans, obibat loca, quæ

B noverat aliis aptiora.

26. Cum autem solitudinis multam terram per- vasset usque ad locum, qui dicitur Gutilla et ripas lacus Asphaltidis (14-15), sic mortuis et minime ignitis carbonibus, cum vidit eos minime ascendi, neque conatum ei ex animi sententia succedere, constituit reverti. Cum hoc autem fecisset, et parum esset remotus a spelunea (o quis tuam digne lau- daret potentiam, Rex immortalis!) fumus repente ascendit ex carbonibus, fumus bene olens, cum ignis modo ineffabili percurrisset carbones, et eos latenter suscitasset. Cum itaque ignis melius quam lingua locum significasset, et jacta sunt fundamenta et templum exstructum est, et ædificatum est mo- nasterium (15), vel, ut melius dicam, virtutum habi- taculum, aut tabernaculum in terra, quod est revere terra superius et celeste: quod quidem est e ma- gnitudine maximum, ut quod paulatim creverit iis, quæ factæ sunt, accessionibus, et abundant bonis omnibus, non iis solis, quæ sunt ex spiritu et vir- tute, sed iis etiam, quæ sunt ad usum corporis. Nam eis quoque erat illis opus, cum essent homines, non lautis quidem et supervacaneis, sed quorum est necessarius usus et inevitabilis. Quomodo enim in præclara civitate et populo frequenti, ita etiam hic quoque licet sidere omnigenas artium officinas, quæ communi fraternitati omnia præbent citra laborem, et ab externis, quæ eos avellant, curis liberant.

CAPUT VII.

Benignitas in pauperes, ægros, hospites, divinitus remunerata.

κζ'. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ παραλλάττον δηλαδὴ τῶν D καταγώγιων καὶ διάφορον τίνα μὲν ὄφθαλμὸν εἰς θεῖαν, τίνα δὲ γλῶττα εἰς ἔπαινον κινεῖ; ποίαν ὄλω ψυχῆν, ποίαν τῶν καταλούσων οὐ θεραπεύει σώ- ματα; Αὐτῆ μοναχῶν, ἐκεῖν μιγάδων ἄλλη τῶν ἐδεῶν, ἑτέρω τῶν ἄλλως ἐπιδημούντων. Καὶ συν- ελόντας εἰπεῖν, ἐκάστη τῶν παραβλόντων τόπος τε τῆς ὑποδοχῆς, καὶ τρόπος τῆς θεραπείας, ἄλλω ἄλλος

27. Jam vero habitationem varietas et diversitas quemnam oculum quidem non movet ad contem- plandum; quamnam autem non linguam ad laudan- dum? Quam enim omnino animam, aut quod cor- pus earum, qui diversantur, non curat? Hæc est monachorum, illa eorum qui promiscue vitam agunt; alia egenorum, alia eorum, qui alias pere- grinantur. Et ut in summa dicam, unicuique eo-

(14-15) Lacus Asphaltidos, id est bituminis, vulgo mare Mortuum dicitur, post eversas ibidem Sodomam, Gomorrhæm, aliasque urbes.

(16) *Cathisma* appellatur in Vita S. Sabæ. Vide Prolegom.

rum, qui accedunt, et locus quo excipiantur, et A
modus quo curentur, alius alii est attributus. Unum
est, quod ex aequo omnibus exhibetur, nempe sum-
ma hospitii hilaritas et benignitas. Cæterum pau-
perum quidem magnam curam gerebat Theodosi-
us: quorum ille egestatem vincens suppedita-
tione, eam rursus habebat voluntate inferiorem:
quomodo etiam voluntatem semper victam a libe-
ralitate et munificentia spiritus, ut paulo post os-
tendetur. Hoc autem est ipsis rebus consenta-
neum et valde consequens. Si enim ipse cum
esset homo, studebat hominum egentium supe-
rare cupiditates voluntatis magnitudine; quomodo
non humana rursus voluntas superanda erat ab
opibus divinis et benignitas?

28. Cum autem in omnes, qui egestate preme- B
bantur, ita esset misericors, ejus magis augeba-
tur misericordia in eos, in quibus rursus erat ma-
lum gravius, et cum egestate erat præterea mor-
bus, aut membrorum mutilatio excrucians, eaque
sacra, quod est gravissimum. Ea ratione erat
etiam oculus quidem cæcorum, pes vero claudo-
rum, indumentum autem nudorum, eorum, qui
tecto carebant, tegumentum. ægrotorum: medicus,
largitor, administer, famulus; omnibus omnia fac-
tus propter excellentem benignitatem; sanguinem
abluens, vulnera mundans, labra admoventis labris
eorum, quorum erat caro mutila, et ita eos sapien-
ter consolans et persuadens, ut moderate ferrent
calamitatem, cum scirent eos, qui sapienter, non modo
ipsos non aversari, sed eos potius beatos ducere et C
amplecti. Non autem se superbe et inhumane ge-
rens, ut complures, quos cum oporteret miserando
iratas, Dei sibi conciliare benignitatem et cle-
mentiam, illi (o inhumanitatem!) adeo sunt elati et
sublimis animi, aut (ut verius dicam) nimis sui
amantes, et tam pusilli et abjecti animi, ut non so-
lum eos non admittant, sed eos etiam videre non
inducant in animum: perinde, ac si nolint memi-
nisse neque omnino scire, quod ipsis quoque sunt
carnes subjectæ talibus affectionibus. Sed non sic
hic beatus, sed fuit magno (sicut diximus) et ge-
neroso animo. Et sunt hujus quidem multi oculi
testes: maxime autem ex iis, qui hoc ministe-
rium una cum eo obibant: qui cum primo hanc
insignem benignitatem et commiserationem si-
militer atque alii aversarentur, illius deinde egre-
giam reverentiam, moderationem, persuasi fuerunt
recte sapere, et juxta imbecillitatem humanam et
humilitatem.

29. Quamobrem si quis eum dixerit communem
portum, et communem medicinæ officinam, com-
munem domum, commune penu, recte dixerit et
congruenter veritati, ægrotantium, esurientium, al-
gentium, peregrinantium. Eorum enim omnium,
neretur aut despiceretur, propterea quod esset vi-
lis et humilis, si quævisset, illic invenisset nemi-
nem: sed propter hoc ipsum, quod esset, inquam,

ἀπονεμένηται. Ἐν ἔστι πρὸς πάντας ἔχον ὁμοίως,
τὸ τῆς ξενοδοχίας ἄκρω ἰλαρὸν καὶ φιλόφρονον.
Ἄλλ' οἱ γὰρ πένητες, ἡ μεγάλη θεοδοσίᾳ φροντίς,
ὧν τὴν ἔνδειαν ἐκείνος τῇ χορηγίᾳ νικῶν, αὐτὴν
πάλιν εἶχεν ἠττωμένην τῆς προκίρσεως· ὡς περ
δὴ τὴν προκίρσιν τῇ μεγαλοδωρεῇ τοῦ πνεύματος
ἡλεῖ ποτε νικωμένην, ὡς μετ' οὐ πολὺ δηλωθήσεται.
Τοῦτο δὲ εἰκότως λίαν, καὶ τοῖς πράγμασιν ἀκολου-
θῶς. Εἰ γὰρ αὐτὸς ἄνθρωπος ὧν ἀνθρώπων ἔσπευθε
δεομένων ὑπερβάλλειν ἐπιθυμίας τῷ μεγαλείῳ τῆς
προκίρσεως, πῶς οὐκ ἔμελλε πάλιν ἀνθρωπίνῃ
προκίρσει θειῶν πλοῦτῳ καὶ χρηστότητι πρεσβο-
κιμεῖσθαι;

κῆ'. Οὕτω δὲ συμπαιθεῖς ἐπὶ πᾶσιν ἔχων ἀπλῶς
τοῖς ἐνδείᾳ πιεζομένοις, ἔτι μᾶλλον ἐπέτεινε τὴν
συμπαιθειαν ἐφ' οὓς πάλιν τὸ δυσχερὲς ἐπετείνετο,
καὶ μετὰ τῆς ἐνδείας ἔτι καὶ νόσος, ἡ μελῶν πη-
ρωσις τρύχουσα ἦν, καὶ αὐτὴ γέ ἡ ἱερά τὸ βρῦτα-
τον. Ταύτῃ τοι καὶ ἦν ὀφθαλμὸς μὲν τυφλὸς, ποὺς
δὲ χλωῶν, ἀμφίσις γυμνῶν, ἀστέγων σκέπη, νο-
σοῦντων ἰατρὸς, χορηγὸς, ὑπουργὸς, οἰκίτης, πᾶσι
πάντα διὰ τὸ περιὸν τῆς φιλοφρονίας γενόμενος,
ἀμῶτα πλύνων, τρύματτα καθίρων, χεῖλη προσ-
άγων χεῖλεσι τῶν τὴν σάρκα λελωθῆμένων, καὶ
ὅτι λίαν σοφῶς ἐκείνος παραμυθούμενος, καὶ
πειθῶν πρῶτος φέρειν τὴν συμφορὰν τῷ γινώσκειν
ἔαυτοῦ ὅτι μὴ μόνον οὐκ ἀποστεροῦν ἄξιόν δι'
ἅ πάσχουσι γίνονται, ἀλλὰ καὶ μακαρισμὸν μᾶλλον
καὶ ἀσπασμὸν τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν. Οὐ μὲν παθῶν
τὸ τῶν πολλῶν ὑπεροπτικὸν καὶ ἀνάληγον, οὓς
δέον ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς συμπαιθεῖα, τὸ τοῦ
θεοῦ χρηστὸν ἑαυτοῖς μνηστεύεσθαι καὶ φιλόφρο-
νον, οἱ δὲ, ὧ τῆς ἀπαφροσύνης! οὕτως εἰσὶν ὑψηλοὶ
τε καὶ μεγαλόφρονες, ἡ τάλιθες μᾶλλον εἰπεῖν
φιλαυτοὶ περιττῶς καὶ μικροψυχοὶ, ὡς μὴ μόνον
καὶ προσέσθαι τούτους, ἀλλὰ καὶ ὄραν μὴ ἀνέχεσθαι.
καθ' ἅπερ οὐδὲ μεμνησθαι βουλόμενοι, οὐδ' ὄλωσ
εἰδέναι, ὅτι καὶ αὐτοὶ σάρκες εἰσι τοιούτοις παθε-
σιν ὑποκείμεναι. Ἄλλ' οὐχ ὁ μακάριος οὗτος οὕτως,
ἀλλὰ καὶ λίαν ὡς περ ἔφημεν εὐγενῶς καὶ μεγαλο-
ψύχως· καὶ τούτου πολλῶν μὲν ὀφθαλμοὶ μάρτυρες,
μάλιστα δὲ τῶν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην αὐτῷ συν-
διαφερόντων· οἱ καὶ τὸ πρῶτον τὰ κομιδῇ φιλόφ-
θρονα ταυτὰ καὶ συμπαιθεῖς τοῖς ἄλλοις ὁμοίως ἀπο-
τρεπόμενοι, ἔπειτα τὴν πολλὴν ἐκείνου δυσωπη-
θάντες μετριοπάθειαν, ἐπέσθησαν ὑγιῶς φρονεῖν,
καὶ ἀξίως τῆς ἀνθρωπίνης, ἀσθενείας καὶ ταπεινό-
τητος.

κθ'. Ἰστέ κοινὸν αὐτὸν εἶ τις εἶπῃ λιμένα, κοινὸν
ἰατρεῖον, κοινὴν ἐστίαν, κοινὸν ταμιεῖον, καλῶς ἔρει
καὶ συμφώνως τῇ ἀληθείᾳ, νοσοῦντων πεινῶντων,
βιγῶντων ἀποδημούντων· πάντες γὰρ προνοίας ἀπέ-
λεθον αὐτῷ τῆς δεούσης. Ἀμελούμενον δὲ ἡ παραθεω-
ρούμενον· εἶπερ ἐξήγησας ἔχει δι' εὐτέλειαν εὐρες ἂν
τῶν πάντων οὐδένα, ἀλλ' αὐτὸ μὲν τοῦτο, τὸ εὐτέλει-
σται, καὶ ἐλάχιστον, καὶ πλείονος ἀξιούμενος τῆς
προνοίας· ἐπεὶ καὶ Χριστὸς ἐν ἐλάχιστοις, καὶ τὰ

ἐκείνων μᾶλλον φανερώς οἰκειούμενος ὥστε οὐδεὶς ἦν ὄλωσ ἐκεῖ τῶν ἐκβαλλομένων, οὐδεὶς προπτερός καὶ σπλάγγων φιλανθρώπων ἀνέξιος· ὅπερ καὶ τῶν πατέρων ἐνίοις ὡς πᾶν ῥάδιον εἰς παύσας φυλάξει. Ἄλλοι μὲν καὶ ἀμφίων ὅσοις ἔνδεα τούτων ἦν, πάντες δὲ ὁμοίως τροφῆς ἀξιούμενοι· καὶ μέμνηται ποτε οὐ γὰρ πρὸς ταῦτα διακονούμενοι πλείους ἢ ἑκατὸν μιᾶς ἡμέρας διαθεῖναι τραπέζας. Ἄλλ' ἢ μὲν ἀνθρωπίνῃ τοῦ ἐλέους πηγῇ τοιαύτη καὶ εὖτω θαψιλῶς βλάζουσα. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ὁποῖα; Ἡ δὴλον οὖν πολλῶν τῷ μέσῳ καὶ ἀπειρῶ τὸ ὑπερβάλλον ἔχουσα; Δηλώσει δὲ νῦν ὁ λόγος τίσι τεκμηρίοις, καὶ τῷ ἐπαγγελθέντι πέρας ἐπάξει.

qualis? Nunquid est manifestum, quod multis atque declarabit oratio, quibusnam indicium, et finem imponet ei, quod est pollicita.

λ'. Ἐπαίδευσέ ποτε τὴν γῆν ὁ Θεὸς, ἐπαίδευσε δὲ λιμῶν, καὶ ὄλιγος οὐκ ἐπὶ βραχὺ, οὐδὲ τῶν μὲν, τῶν δὲ οὐ κατεκράτει, ἀλλ' ἐπῆρει πᾶσιν ἢ μάλιστα ὁμοίως· οὕτω δὲ τῶν ἀνθρώπων πιεζομένων διὰ κτηνῶν ἔργων ἀντέκτισιν [ἐπεὶ καὶ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων Μιχαίας ὁ θεὸς καρπὸν εἶναι τὰ τοιαῦτά φησι], καὶ ἢ τῶν βατίων παρίστατο ἑορτῇ, καθ' ἣν τὸ τῶν πανήτων καὶ ἀγροίκων πλῆθος πρόφασιν λαδῶν τὴν πανήγυριν ἐπεδήμει τῷ τόπῳ ἦδη μὲν καὶ δι' ἔθους τοῦτο ποιοῦντες, ἀλλὰ καὶ τότε καὶ πλέον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ κελευόμενοι. Οἱ γοῦν περὶ τὴν ἀριστοποιίαν διακονούμενοι πρὸς τὸ πλῆθος λιγυρῶντες ὑπὸ σταθμοῖς τίσι καὶ ζυγοῖς τὴν τῆς τροφῆς ποιητοῦσαν διανομήν [ἀλλίᾳ διακονίᾳ] ἐπειρῶντο ὡς ἂν τῇ φειδοῦ τούτῃ καὶ ἀριδείᾳ πρὸς πλείονας ἀρκέσει τὰ τῆς τροφῆς. Ὁ δὲ σταθμὸς αὐτοῖς εἰς λίτραν, ὡς ἂν τις εἴποι γλώττῃ Ῥωμαίων χρώμενος, περιίστατο· παριῶν τε ὁ μέγας καὶ τὸ πραττόμενον ὄψει παραλαβῶν, πληθεῖ τε πολλῶν τῆς πύλας βιαζομένων, καὶ τὸ τοῦ Ἰωδ ὡσπερ καὶ αὐτὸς φρονεῖν καὶ λέγειν πεπαιδευμένος, ὅτι μὴ ἔξω ἠύλιζετο ξένος καὶ ἡ θύρα μου παντὶ ὀδοπόρῳ ἀνέφικτο, κελεύει τὰς πύλας διαπατάσαντες εἰσιτητῆ θέναι τὰ ἐντός πᾶσι τοῖς βουλομένοις· εἶτα καὶ τὰς συνήθεις παραθεῖναι τραπέζας ἀνδράσιν, οἷς ἔργον καὶ ἀριμῶν δοῦναι, μὴ τι γὰρ ὄλωσ καὶ τροφῇ κορέσται. Ὅσοι μὲν πρὸς τοῦτο ὑπηρετεῖν ἐμελλον, ἕως μὲν πρὸς μόνον ἀπλῶς τὸ πλῆθος ἐώρων, ἀπιστοῦντες μόνον ἦσαν, ὡς ὅπως δὴ τι καὶ ἐνεργοῦντες ἰδίᾳ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κελεύσματος. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν χάριν τοῦ κελεύσματος εἶδον, ἀπέστησάν τε τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ὑψηλότερον ἔβλεψαν, ἤνοιγόν τε τὰς πύλας εὐθὺς, καὶ ἀσμένως τοὺς εἰσιόντας ἐδέχοντο, εἶτα καὶ πρὸς τραπέζας διεπονοῦντο, καὶ ἱλαρῶς παρετίθον αὐτὰ ταῦτα ὅσα παρεῖχον. Τί οὖν ἔ τῶν θευμασιῶν Θεός; Ἐρκεὶ καὶ αὐθις δι' ὀλίγων τρέφειν πλῆθη πολλὰ, ὡσπερ ἄρα καὶ τοῖς πάντε ἀρτοῖς τοὺς πενταχιτριάχιλους τὸ πρότερον ἄμα γῶν αὐτοῖ τε τὰς γαστέρας ἐπίμπλαντο, καὶ αἱ ἀρτοθήκαι κατάπλεω τῶν ἄρτων ἐδέκοντο, καὶ οἱ μὲν πάντα ἐπιλιπεῖν ἐνόμιζον, οἱ δὲ πλήρεις ἦσαν πλέον ἢ παρέσχον ἀντιλαβοῦσαι, καὶ δι' εὐχῆς ὡσπερ

vilis et minimus, majorem consequeretur curatio- nem; quoniam Christus quoque est inter minimos, et quæ sunt illorum, aperte sibi tribuit. Quare eorum qui expellerentur, nulla illic habebatur ratio. Nullus despiciebatur, nullusque indignus reputabatur commiseratione. Quod quidem patrum quoque nonnullis non est admodum facile servare in filios. Sed aliis quidem vestes quoque dabantur, quibus iis erat opus: omnibus similiter dabantur alimenta. Atque meminerunt quidem, qui ad hæc ministrabant, se uno die plusquam centum mensas parasse. Et humanus quidem misericordiæ fons erat hujusmodi, et tam aliunde scaturiens. Dei autem fons adeo infinitis partibus superabat? Nunc autem

30. Castigabat aliquando terram Deus, castigabat autem fame: erat autem non brevis aliqua fames, neque in hos quidem dominabatur, in alios vero non; sed ex æquo omnes invaserat flagellum. Cum sic autem affligerentur homines, ut eorum, quæ scelerate fecerant, pœnas darent (malorum enim studiorum hæc esse fructum, dicit divinus Michæas⁴⁰) et adesset dies festus Palmarum, quo pauperum et agrestium multitudo, festi accepta occasione, in eum locum convenerat, jam hoc quidem pro more facientes, sed tunc magis a fame jussi. Qui itaque ad parandum prandium inserviebant, ad tantam caligantes multitudinem, conabantur quibusdam libris et trutinis alimentum distribuere, ut hæc accurata subtilique ratione et parcitate posset pluribus alimentum sufficere. Pondus autem eis ad libram, ut dixerit quispiam utens lingua Romanorum, redibat. Accedens autem magnus ille Theodosius, cum id quod fiebat, visu apprehendisset, et a magna multitudinis vim afferri januis, et idem quod Job, didicisset sentire et dicere: *Foris non diversabatur hospes, et patebat ostium omni viatori*⁴¹; jubet portas aperiri, et permittere, ut omnes volentes possent ingredi: et hominibus mensas consuetas apponere, quos difficile erat vel numerare, non solum eos cibo satiare. Quicumque ergo ei erant inservituri, quando ad solam tantummodo aspiciebant multitudinem, non credebant: tantum abest, ut aliquid facerent, propterea quod modum jussio exsuperabat. Postquam autem aspexerunt ad virtutem et gratiam ejus, qui jubebat, ab humanis destiterunt, et altius aspexerunt, et portas statim aperuerunt, et lubenter admiserunt eos qui veniebant: et deinde etiam parandis mensis dabant operam, et hilariter ea etiam apponebant, quæ habebant. Quid ergo Deus admirabilium? Rursus quoque sufficit ad paucis alendam magnam multitudinem, sicut etiam prius quinque panibus quinque millia. Simul ergo eorum impleti sunt ventres, et arcæ panariæ ostendebantur plenæ panibus: et illi quidem existimabant fore, ut omnia deficerent: eæ vero erant plenæ, et plura tenebant quam præbuerant, et

⁴⁰ Matt. vi, 43. ⁴¹ Job. xxxi, 17 et 18.

per orationem veluti ad replendos ventres pauperum plurimum fructum produxerant. Sic pro ejus proposito Deus ipsum est remuneratus, et pro ejus beneficentia in pauperes, non solum abunde desuper pluens propter ejus munificam voluntatem, sed etiam efficiens, ut vir ille in admiratione haberetur et celebraretur, propterea quod sit minime falsum promissum. Promisit enim eos glorificare, qui eum sciunt glorificare per opera 12.

31. Post hoc autem aliud quoque dicitur, quod parem continet et voluntatis munificentiam, et patrandi miraculi virtutem. Rursus erat dies festus, et festus Virginis Dei Matris: in quo, propterea quod erat valde insignis ac solemnis, iam magna convenerat multitudo (oportebat enim et festi causa esse multos celebraturos, et ejus qui festi celebritatem peragebat, dexteram, aut, ut potius dicam, propositum, habere etiam convenienter multos qui alerentur) ut ne sufficerent quidem ad faciendum accumbere eos qui accedebant, illi quibus hoc commissum fuerat; tantum abest, ut haberent quod satis esset ad eos alendos, nisi in singulis mensis oporteret unum panem apponere. Qui autem arcas panarias ante impleverat Dominus (larga et copiosa dextera, quæ aperitur, et nutrit quidquid ab ipsa est creatum), is tunc quoque mensas implevit, vel, ut potius dicam, ventres: adeo ut cum innumerabilis ille hominum conventus fuisset plenus ad satietatem, tot essent sportæ reliquiarum, ut ipsi quoque qui accubuerant, multa domum tulerint, et iis qui serviebant, ex iis sint opiparæ postea mensæ appositæ.

32. Videntur autem hæc esse difficilia non solum ad imitandum, sed etiam ad laudandum, et ad recte explicandum oratione. Quis enim adhuc videns Ægyptios confluentes ad magni Theodosii monasterium, non existimaverit vel puteos esse tantæ multitudini defecturos ad solum potum? Illi autem ita ad satietatem fruuntur appositis, ut iis etiam, qui post ipsos veniebant, sufficerent quæ remanserant, ad secundum convivium. Quis ergo videns, quæ in hodiernum usque diem sunt in solitudine, non statim est habiturus fide dignum testimonium, quod qui per Moysem in solitudine mirabile prius pluit Hebræis nutrimentum, hic ipse nunc quoque per Theodosium (etenim in Christo vivere creditur) hoc quoque magnum et divinum efficit, et tot viris nutrimentum copiose suppeditat? Propterea ergo multos quoque videtis ad hunc locum festinantes, hunc ipsum revera esse illum existimantes, propter quem Servator et quinque prius panes benedixit, et tot hominum millia aluit ad satietatem. Sed hæc quidem ita se habent. Nobis autem redeundum est ad ea, quæ consequuntur.

CAPUT VIII.

Varta valetudinaria exstructa. Emergumeni liberati.

33. Quoniam enim præcipuum indicium charitatis 12 II Reg. II, 30. 13 Reg. II.

Αεις τὰς τῶν πενήτων γαστέρας πολυγονώτατο γεωργήσασαι. Οὕτω αὐτὸν ὁ θεὸς ἡμείβετο τῆς προδίδεως, οὕτω τῆς περὶ τοὺς πένητας εὐποιίας, οὐ μόνον ἀφθόνως ἄνωθεν ὑετίζων διὰ τὴν ἀφθονίαν τῆς προκίρσεως, ἀλλὰ πανταχοῦ θαυμαζόμενόν τε καὶ περιφερόμενον τὸν ἄνδρα δεικνύων, διὰ τὸ ἀψυστον τῆς ἐπαγγελίας. Δοξάζειν γὰρ ἐπηγγελιατο τοὺς διὰ τῶν ἔργων αὐτὸν δοξάζειν ἐπισταμένους.

λα'. Λεγέσθω τοιγαροῦν ἐπὶ τούτῳ καὶ ἕτερον, τῆς ὁμοίας ὃν καὶ περὶ τὴν προκίρσειν δαψιλείας, καὶ περὶ τὴν θαυματουργίαν δυνάμεως. Ἐορτὴ πάλιν ἦν, καὶ ἡ εορτὴ τῆς Παρθένου καὶ Θεομήτορος, ἐν ἣ διὰ τὸ λίαν ἐπίσημον οὕτω τι πολὺ συνῆλθε τὸ πλῆθος (ἔδει γὰρ καὶ διὰ τὴν τῆς εορτῆς αἰτίαν πολλοὺς εἶναι τοὺς πανεγυρίζοντας, καὶ τὴν τοῦ πανηγυριστοῦ δεξιάν, ἣ τὴν πρόθεσιν μᾶλλον εἰπεῖν ἀναλόγως αὐτῆς ἔχειν καὶ τοὺς τραφησομένους) ὡς μηδὲ τοὺς ἐπ' αὐτῷ τεταγμένους κατακλίνειν τοὺς εἰσιόντας ἀρκεῖν, μὴ τι γε καὶ τὸ αὐταρκές εἰς τροφὴν χορηγεῖν, πλὴν εἰ κατὰ μίαν τῶν τραπέζων ἕνα ἔδει τὸν ἄρτου παρατιθέναι. Ὁ δὲ πρὸ τούτων τὰς ἀρτοθήκας πληρῶν Κύριος (ἡ πολυαρκῆς καὶ ἄφθονος δεξιὰ ἡ ἀνοικομένη καὶ πᾶν τὸ ὕψ' αὐτῆς κτισθὲν τρέφουσα), οὗτος δὲ καὶ τότε τὰς τραπέζας ἐπλήρου, ἣ καὶ τὰς γαστέρας μᾶλλον εἰπεῖν ὥστε καὶ τῆς μυριανθρώπου συναγωγῆς ἐκείνης εἰς κόρον πληθθεῖσης, τοσαῦτα τῶν λειψάνων αἰ σπουρίδες ἦσαν, ὡς αὐτοὺς τε τοὺς κατακλιθέντας πολλὰ καὶ οἰκᾶδα ἀπενέγκασθαι, καὶ τοὺς διακονουμένους ὑπερον συχνὰς ἐκ τούτων παραθεῖναι τραπέζας.

λβ'. Ἐοικε δὲ ταῦτα οὐ μισησασθαι μόνον χλεπὰ εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεῖσθαι, καὶ καλῶς τῷ λόγῳ διεξελεθεῖν. Τίς γὰρ καὶ Αἰγυπτίους ὄρων εἰς ἔτι τοῖς ἐγκαινίοις πρὸς τὴν τοῦ μεγάλου μονῆν συββρόντας, οὐκ ἐπιλείψειν ἂν ἐν τοσοῦτῳ πληθεῖ πρὸς ποτόν γε μόνον ἡγήσασθαι καὶ τὰ φρέατα; Οἱ δὲ οὕτως εἰς κόρον ἀπολαβοῦσι τῶν παρακειμένων, ὥστε καὶ τοῖς μετ' αὐτοὺς ἐπιούσι τὰ ὑπολειπόμενα πρὸς δευτέρην ἀρκεῖν ἐστίασιν. Τίς οὖν ταῦτα μέχρι καὶ νῦν ἐν ἐρήφῃ διεπραττόμενα καθορῶν, οὐκ εὐθὺς ἐχέγγον ἔξει τὴν μαρτυρίαν, ὡς ὁ διὰ Μωσέως ἐπ' ἱερῆμα πρότερον παράδοξον Ἑβραίοις ὁμοβήσας τροφὴν, αὐτὸς οὗτος καὶ εἰς Θεοδοσίου τὰ νῦν (καὶ γὰρ ἐν Χριστῷ ζῆν πιστεύεται) τὸ μέγα τοῦτο καὶ θεσπίσιον ἐκτελεῖ, καὶ τροφὴν ἀνδράσι τοσοῦτοις κατὰ τὸ δαψιλῆς χορηγεῖ; Διὰ ταῦτα καὶ πολλοὺς πρὸς τόνδε τὸν τόπον ἴδοις ἐπειγομένους, αὐτὸν ἀτεχνῶς ἐκείνον εἶναι νομίζοντας, ἐρ' ὃν ἄρα καὶ ὁ Σωτὴρ τοὺς πέντε πρότερον ἄρτους εὐλόγησε, καὶ τοσαῦτα, ἀνδρῶν χιλιάδας εἰς κόρον ἔθρεψεν. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἡμῖν δὲ ἤδη πρὸς τὰ ἐξῆς πάλιν ἴτεον.

πλησίον ἀγάπης ἢ περὶ τοὺς νοσοῦντας κηδεμο-
 νία, ἢ καὶ μάλιστα τὸ παθητικὸν ἡμῶν οἶδεν ἐκκαθ-
 αίρεσθαι τῆς ψυχῆς, ὅτι μὴδὲ ἄρκει πρὸς τελείωσιν
 τὸ πεινώντα θρέψαι τὸν ἀδελφόν, καὶ ποτίσαι διψῶν-
 τα, ξένον τε καὶ γυμνὸν ὄντα εἰσοικίσασθαι καὶ πε-
 ριβαλεῖν, ἀλλὰ πρὸς τοῦτοις δεῖ καὶ συμπάσχειν, ἵνα
 μὴ τὸ κελὸν ἀπλῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ κελῶς γινόμε-
 νον ᾖ, κατὰ ψυχῆς δηλαδὴ διέθεσιν, ὥστε μὴ χειρὶ
 μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχῇ τὸν ἔλεον ἐπιδείκνυσθαι ὁσος
 καὶ περὶ τοῦτο ἦν ἐκεῖνος, ὁ λόγος ἤδη δηλοῦν βού-
 λεται. Τρεῖς οἰκοδομητὰς οἴκους, τὸν μὲν τοῖς διὰ
 Χριστὸν ἀζύγοις, κόσμῳ τε σταυρωθεῖσαι παντὶ, πρὸς
 τὴν ἐν ἀσθενείαις τοῦ σώματος θεραπείαν ἀπένειμεν ὁ
 εἶτα τοὺς δύο τοῖς ἐν κόσμῳ ζῶσι καὶ στρεφομένοις
 ἀνῆκε, καὶ τούτων αὐτῶν τὸν μὲν τοῖς ἐπισημοτέροις
 καὶ σεμνοτέροις, τὸν δὲ τοῖς εὐτελεστέροις καὶ τῆς
 ἐτέρωθεν δεομένοις ἐπικουρίας. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπὲρ
 αὐτὸν μοναχοῖς ὅσοι γῆρα καὶ μακρὰς ἀσκήσεως
 πόνοις τὴν τῶν σωμάτων ἰσχὺν ὑπολέλυντο (ἔδει γὰρ
 μὴδὲ τοῦτο τὰς Θεοδοσίου φροντίδας ἐπιφυγεῖν), τοῦ-
 τοις ἐν ἰδιόζοντι τόπῳ προσῆκον ἀνάσθησας γηρο-
 κομετον, εἰς ἄνεσιν αὐτοῖς ἐφῆκε πολυήμερου κακου-
 παθείας, ὡς τισιν ἀγαθοῖς ὀδοιπόροις ἐκ μακρᾶς
 ὁδοῦ καὶ βραχείας ἤδη κινουμένοις οἰκετον κατάλυμα.
 Πρὸς τοῦτοις, καὶ νοσοκομετῶν ἕτερον αὐτῷ κατε-
 σκεύαστο, τὰ τῆς συμπαθείας ἔργα τῇ συμπαθείᾳ τῷ
 ὄντι καὶ φιλανθρωπῶν ψυχῇ ὁ καὶ δώρημα γυναικῶς
 ἦν κοσμίαις σφόδρα καὶ τὸν τρόπον θεοφιλοῦς, ἥτις
 αὐτὸν ἀγασσαμένη τῆς ἀγαθότητος, τὸν τε οἶκον φέ-
 ρουσα καὶ ἐαυτὴν σὺν ἅμα τέκνοις αὐτῷ χαρίζεται,
 κόσμῳ μὲν ἀποταξάμενη, Θεῷ δὲ ὅλην ἐαυτὴν ἐπι-
 τρέψασα, καὶ ὑπὲρ ἐκείνῳ ζῆν αὐτοῖς τέκνοις προελο-
 μένη.

λδ'. Ἄλλ' ὁ τε σύμβολον φιλανθρωπίας ἐστὶ μελιζο-
 νος, ὅσοι γὰρ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις τὴν ἀγωγὴν διὰ
 Χριστὸν μὲν, πλὴν οὐ κατὰ Χριστὸν εἶλοντο ἀλόγῳ
 καὶ ἀπάρχει θερμότητι τὴν ἀσκησιν μεταθρόνους, καὶ
 τῆς μὲν ἀνθρωπίνης ἀσθενείας καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ
 ῥημάτων, ὅτι μὴ χωρὶς ἐκεῖνου δυνάμεθ' ἂν ποιεῖν
 ἐπιτεληστέοι, τύφῳ δὲ ματαίῳ καὶ φρονήματι δια-
 κείνῳ πεισθέντες, καὶ τὰ κατορθωθέντα, φεῦ! ἐαυτοῖς
 ἐπιγράψαντες (ὦ τῶν ἐμῶν κακῶν! ὦ τῆς χαλεπῆς
 ἀπονοίας, ἢ τάλπηθες εἰπεῖν μάλλον ἀνοίας! τί γὰρ
 καὶ ὁράτετε τῶν καλῶν ἀνθρωπίνῃ φύσει τῆς σῆς
 γυμνωθεῖσθαι, Σῶτερ, ἐπικουρίας; Ὁς διὰ τῆς τοῦ σοῦ
 προφήτου Ἡσαίου διδάσκεις με γλώττης ἄνηκα τὰς
 χεῖρας, λεγούσης, καὶ ἐξηράνθησαν, καὶ ἐγένοντο
 ὡς γόρτος ξηρὸς ἐπὶ δωματίων, ὡς ἀγρωστὶς. Πί τοῦτο
 δηλώσης; Ὅτι τὸ τῆς ἀρετῆς ἄνθος ἀποβιβάλλοντες, ὁ
 τὴν σὴν ἔχοντες χεῖρα βοηθοῦσαν περιεβίβοντο, εἶτα
 ξηρανθέντες ἐκλείπει τῆς παρὰ σοῦ πίστεως, ἀμορ-
 φία: αἰσχύνῃν ἐλεεινῶς ἡμφιέσαντο) ὁ τοῦνον οὕτως
 ἀνοήτως φρονήσαντες, καὶ ἐντεῦθεν παραδοθέντες
 τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ὡς φησι Παῦλος,
 ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ, ἢ καὶ ἄλλως σφαλόντες τὰς φρέ-
 νας καὶ διαφθορὰν αὐτῶν ὑπομείναντες, καὶ οἰονεῖ

13° Joan. xv, 5. 14° Isa. xxxvii, 27, juxta LXX.

in proximum, est cura quæ geritur ægrotorum; quæ
 etiam maxime novit purgare patibilem nostræ ani-
 mæ facultatem: quoniam non sufficit ad perfectio-
 nem, fratrem nutrire esurientem, et potum dare
 sitienti, eumque qui est hospes et nudus, in domum
 introducere et vestire; sed oportet præterea ejus
 etiam cum mutuo quodam sensu misereri, ut non
 sit solummodo bonum, sed etiam bene fiat, ex ani-
 mæ scilicet affectione: ut non manu solum, verum
 etiam anima ostendat misericordiam. Qualis autem
 ille esset in ea re, jam vult declarare oratio. Cum
 tres domos ædificasset, unam quidem iis, qui pro-
 pter Christum erant sejuncti, et toti mundo cru-
 cifixi, tribuit ad curam corporis in infirmitatibus.
 Deinde duas permisit iis, qui in mundo vivebant
 et versabantur: et ex iis ipsis unam quidem iis,
 qui erant insigniores et honestiores; alteram vero
 iis, qui erant viliores et pauperiores, et qui opus
 habebant alterius auxilio. Quin etiam suis mona-
 chis, quorum propter senium et labores longæ
 exercitationis soluta erat vis membrorum (oportebat
 enim ne hoc quidem effugere Theodosii sollicitu-
 dinem), iis cum in loco separato aptum exstru-
 xisset gerontocomion, id eis permisit ad recreatio-
 nem diuturnæ afflictionis, tanquam bonis viatoribus,
 longa via et aspera defessis, accomodatam
 diversorium. Præterea autem aliud quoque ab eo
 constructum est noscomium, nempe ad opera
 commiserationis vere misericordie et clementie
 anima: quod etiam erat dænum mulieris vere ho-
 nestæ moribusque piæ et religiosæ: quæ quidem
 ejus admirans bonitatem, domumque et seipsum
 cum filiis ei largitur, mundo quidem renuntians,
 Deo autem totam seipsam permittens, et volens
 ut sui filii sub illo viverent.

34. Quin etiam, quod majus est signum clementiæ
 et benignitatis, quicumque in montibus et speluncis
 degere quidem propter Christum, sed non ex Chri-
 sto, elegerant, inconsiderato et non stabili calore
 secuti exercitationem, ei humanæ quidem imbecil-
 litatis, et Christi verborum 13, quod absque illo nihil
 possumus facere, obliiti; inani fastu et vana per-
 suasi arrogantia, et quæ recte gesserant miseri sibi
 ascribentes (o mea mala! o grandem insolentiam,
 vel potius amentiam! Quid enim boni fecerit hu-
 mana natura, tuo, o Salvator, nudata auxilio? qui
 me doces per linguam prophetæ, dicentem: *Remisi
 manus, et aruerunt, et facti sunt tanquam fenum
 siccum super tecta, tanquam gramen* 14. Quid vero
 per hæc significat? Quod amisso flore virtutis,
 quem qui tuam habent manum opem ferentem, am-
 plecti sunt, deinde exsiccati defectu tuæ pinguetudi-
 nis, dedecus deformitatis miserabiliter induerunt.)
 Qui ergo sic stulte senserant, et ideo traditi erant
 Satanæ ad interitum carnis 14, ut ait Paulus, ut
 salvus fiat spiritus; aut alioqui mente erant læsi
 et male affecti, et pœnas dederant in eo quod pec-
 caverant; ut discerent cum in honore essent, effecti
 14° I Cor. v, 5.

rationis compotes, intelligere ac noscere opificem et auxiliatorem, et non esse ingrati in eum, qui eis dederat gratiam; ii experti sunt eum valde benignum, et paterne in ipsos se gerentem. Pro eis enim accendebatur, tanquam pro filiis propriis, et alioqui benevole in eos afficiebatur. Cumque eis constituisset locum quietum et tranquillum, permisit ut in eo agerent: ut esset ei quodammodo alterum monasterium, et ob multitudinem eorum, qui erant congregati, et ob ordinem ministerii, et ob statum eorum qui ministrabant, et ob sumptum eorum, quæ suppeditabantur.

35. Magis ergo quam aliorum, homo Dei, sicut diximus, vincebatur ipsorum commiseratione, et in eis recreandis magnam adhibebat curam et diligentiam, et eos consolabatur verbis aptis ad persuadendam tolerantiam. Nequaquam, o filii, dicens, nequaquam resolvamini, et enervemini hac temporali afflictione. Neque hoc verbis videatur optandum, a Deo omnino non corrigi. In laboribus enim, inquit, et in flagellis castigare Jerusalem. Sic dicit Deus per Jeremiam: *Anima mea nunquam a te deficiat* ¹⁵. Castigat enim, sed benigne: *Et castigat omnem filium, quem recipit*, possum discere ex divina Scriptura ¹⁶, adeo ut disciplina ejus et castigatio non sit iræ, sed dilectionis, ad correctionem peccatorum, inducta propter benignitatem. Bonum est ergo, o fratres, et valde bonum, cum hic spiritualiter castigati fuerimus, illic Dominicas plagas non experiri: et cum hic ad tempus afflicti fuerimus, quæ finem non habent tormenta effugere. Hic enim nihil pati, longe est gravius quam pati: et excedere e vita absque tentationibus, ut cujus non fuerit purgata materia peccatorum multis afflictionibus, quod est apertum indicium terribilium afflictionum, et nothorum potius, quam germanorum filiorum signum evidens. Quanquam ne illud quidem omnino conturbabit animum eorum qui sapiunt, si figmenti divini dæmon evadit dominus. Nam datur quidem eis potestas ab eo, qui creavit, tanquam quibusdam punitoribus (hei mihi!), ad castigationem filiorum qui declinarunt. Datur autem, quantum ille novit sufficere ad castigationem, non quantum ipsi volunt. Vix enim parcerent hominibus, qui ne brutis quidem pepercerunt, ut sacra docent Evangelia ¹⁷. Conspiciamur ergo per hanc disciplinam sensum accipere eorum quæ peccavimus, et non egere aliis plagis gravioribus, quod incorrecti maneamus post plagam. Efficiamur probati per afflictionem. Quod contra nostram voluntatem est illatum, fiat etiam proprium voluntatis, in eo quod moderate feramus ea quæ contigerunt: et gratias agamus ei, qui intulit disciplinam legibus benignitatis. Ipse percussit, et ipse nos sanabit. Et hoc habeo a prophetis: *Percutiet et alligabit, et non tardabit ad curationem* ¹⁸.

Ἀπερὶ αὐτὸ τὸ πλημμελήσαν ὑποσχόντες τὴν τιμωρίαν, ἵνα μάθωσιν ἐν τιμῇ ὄντες καὶ λογικοὶ γενόμενοι συνιέναι καὶ τὸν Δημιουργὸν εἰδέναι καὶ βοηθῶν, καὶ μὴ πρὸς αὐτὸν τὸν σφίσι δεδωδία τὴν χάριν ἀγνωμονεῖν· οὔτοι μάλιστα φιλαθρώπου τούτου καὶ πατρικῶς ἔχοντος περὶ αὐτοὺς ἐπειράθησαν. Καὶ γὰρ ὡς τέκνων αὐτῶν ἰδίῳν περιεκάζεται, τὰ τε ἄλλα φιλοστόργως διέκειτο. Καὶ τόπον αὐτοῖς ἀποτάξας ἡσύχιόν τε καὶ γαλήνῳν, ἐν αὐτῷ διάγειν ἐπέτρεπεν ὡς τρόπον τινὰ μοναστήριον ἕτερον αὐτῷ εἶναι, τῷ πλήθει τε τῶν συνειλεγμένων, καὶ τῇ ταξεί τῆς λειτουργίας, τῇ τε καταστάσει τῶν διακονουμένων, καὶ τῇ τῶν χορηγομένων δαπάνῃ.

λέ'. Μύλλον οὖν τῶν ἄλλων ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ὡσπερ ἔφημεν, τῇ περὶ αὐτοὺς ἤτιττο συμπαιδείᾳ, καὶ ἥποτε γούν καὶ νήφοντας καταλάβοι, θερμότερα πρὸς αὐτοὺς εἰδέναι τὰ σπλάγγνα, λίαν τε κηδεμονικῶς ἀνεκτάτο, καὶ λόγοις ἐπιτηθείοις πρὸς ὑπομονὴν ἤλειπεν. Μὴ δὴ, λέγων, ὡ τέκνα, μηδαμῶς ἐκλύεσθε τῇ προσκαίριῳ ταύτῃ κακοπαθείᾳ, μηδ' ἀγαπητὸν ὑμῖν τοῦτο δοκεῖτω τὸ παντάπασιν εἶναι παρὰ Θεοῦ ἀνουθέτητο· ἐν πόνοις γὰρ, φησί, καὶ ἐν μάστιγι παιδεύθητι Ἱερουσαλήμ. Οὕτω δι' Ἱερεμίου φησὶν ὁ Θεός· Μὴποτε ἀποστῆ ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ σοῦ· παιδεύει γὰρ, ἀλλὰ φιλανθρώπως, καὶ μαστιγοῦσι πάντα υἱὸν, παρὰ τῆς θείας ἔχω μαυθάνειν Γραφῆς, ὃν παραδέχεται· ὥστε καὶ τὴν παιδείαν, οὐκ ὀργῆς, ἀλλὰ στοργῆς εἶναι μᾶλλον, εἰς διόρθωσιν τῶν ἡμαρτημένων ἐπαγομένην διὰ χρηστότητα. Καλὸν οὖν, ἀδελφοί, καὶ σφόδρα καλὸν πατρικῶς ἐνταῦθα παιδεύθιντας ἡμᾶς δεσποτικῶν ἐκεῖθεν μὴ πειραθῆναι πληγῶν, καὶ πρὸς καιρὸν ὧδε τλαιπωρησαντας βρασάνους οὐκ ἐχούσας πέρας διαφυγεῖν. Τὸ γὰρ μηδὲν ἐνταῦθα παθεῖν ψαλεπώτερον, καὶ τὸ πειρασμῶν ἔνευ τὸν βίον ὑπεξελθεῖν, μὴ τὴν ὕλην τῶν ἀμαρτημάτων πολλοῖς διακαθαρθέντα θλίψεσι, γνώρισμα σαφὲς τῶν ἐκεῖ τεταμειευμένων φοβερῶν θλίψεων, καὶ νόθων μᾶλλον ἢ ὑπὲρ υἱῶν γνησίων ἐναργὲς σύμβολον. Καὶ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο πάντως τῶν εὐφρονούντων διαστῆσει τὸν λογισμὸν, εἰ δαίμων κυριεύει τοῦ θεϊκοῦ πλάσματος. Δίδεται μὲν γὰρ αὐτοῖς ἐξουσία παρὰ τοῦ κτίσαντος, καθάπερ τισὶ κολυσταίς εἰς υἱῶν ἐκτραπέντων, οἴμοι, σωφρονισμὸν. Δίδεται δὲ καθ' ὅσον ἂν ἐκεῖνος οἶδε τὴν παιδείαν ἀρκεῖν, οὐ καθ' ὅσον αὐτοὶ βούλονται. Ἐπει' σχολῇ γε ἂν τῶν ἀνθρώπων ἐφέσονται, οἱ καὶ τῶν ἀλόγων, ὡς τὰ ἱερὰ διδάσκουσιν Εὐαγγέλια, μὴ φεισάμενοι. Φανώμεν τοιγαροῦν διὰ τῆς παιδείας ταύτης αἴσθησιν δεξάμενοι τῶν ἡμαρτημένων, καὶ μὴ βρυτέρων ἄλλων πληγῶν δεόμενοι, τὸ μεῖναι μετὰ τὴν πληγὴν ἀδιόρθωτοι. Γενώμεθα δόκιμοι διὰ τῆς θλίψεως· τὸ ἀβουλήτως ἐπενεχθῆν γενέσθω καὶ προαιρέσεως ἴδιον, ἐν τῇ τὰ συμπέσοντα πρῶως διενεχέσθω, καὶ χάριν ὁμολογήσαι τῷ τῆν παιδείαν νόμοις ἐπαγαγόντι φιλανθρωπίας. Αὐτὸς πεπαίδευκε, καὶ αὐτὸς ἴασατο ἡμᾶς· καὶ τοῦτο ἔχω παρὰ τῶν προφῆτῶν· πατάξει καὶ μοτάσει, καὶ οὐ βραδυνεῖ πρὸς τὴν ἴασιν.

¹⁵ Jerem. vi, 8 juxta LXX. ¹⁶ Hebr. xii, 6. ¹⁷ Matth. viii, 59. ¹⁸ Ose. vi, 2.

λς'. Ταῦτα λέγων ὁ θαυμασίος Θεοδοσίος πᾶσι μὲν Ἀ τὴν παραψυχὴν ἔστι οἷς δὲ καὶ ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος ἐμνησεύετο· τοῖς ἄλλοις γενναίως φέρειν τὰ δυσχερῆ παραινῶν, καὶ πείθων λυσιτελεστέραν ἀπλλαγῆς εἶναι νῆν ἐν τούτοις ὑπμονῆν. Ταύτη τοι καὶ πλέον Θεοδοσίῳ τὸ σπουδαζόμενον, οὐχ ἵνα ἀπλλάξῃς τοῦ λυπούντος τοὺς κακῶς πάσχοντας, ἀλλ' ἵνα πείσεις μᾶλλον εὐψύχως φέρειν καὶ καρτεροῦς.

CAPUT IX.

Varia templa exstructa. Exercitatio monachorum.

λς'. Ἀλλὰ γὰρ ὅπως καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκείνου κλοῦς Β τὸς ἀκροῦτας ἐστίασμεν ; τί γὰρ ὡς ἐν σπάνει κατορθωμάτων διατριβᾶς τῇ λόγῳ περινοήσομεν ; τίς γὰρ τῶν ἐνταῦθα τελουμένων ὑμνῳδίων ἀκούσας οὐ θαυμάσιος μὲν ἀκοῆν, ἡσθήσεται δὲ ψυχὴν, σκιρτήσῃ δὲ θερμῶς τὴν καρδίαν, καὶ τὰ χεῖλη πρὸς εὐφημίαν τοῦ πλάσαντο κινήσει προθύμως, ὅπως ἐν διαφόροις μὲν ταῖς γλώσσαις, ὑπὲρ δὲ μιᾶς γνώμης τε καὶ δόξης φέρονται φιλοθέως ; ὡς περ γὰρ ἐπὶ λύρας τῷ ἀμοιβαίῳ κρούματι τὸ διάφορον τῶν φωνῶν ῥυθμῶς συγκιρναῖται παραδόξως, οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα τῷ διαφόρῳ τῶν γλωσσῶν, ποικίλος τις καὶ ἀκριβῶς ἐναρμόνιος ἐξάγεται ὕμνος. Ὁ γὰρ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ, ὡς περ ὁ πάλαξ Βεσελεὴλ ὁ τῆς θείας ἀρχιτέκτων σκηνῆς, σοφώτατα δὲ καὶ ἀλλίστα περὶ τὴν μονῆν ταύτην τὴν ἁγίαν οἰκονομεῖ, τέσσαράς τε ἱερῶς οἴκου εἶσω ταύτης οἰκοδομεῖ ὧν τὸν μὲν ἕνα C τοῖς τὴν Ἑλλάδα γλωτταν προιεμένοις ἀνήκει, ἐν ᾧ καὶ αὐτῷ καὶ τῷ χορῷ τῶν ἄλλων Πατέρων ὁ ὕμνος ἤθετο. Ἐν τῇ δευτέρῳ δὲ τὸ τῶν Βεσαίων γένος τῆ σφετέρᾳ φωνῇ τῷ κοινῷ Δεσπότη τὰς εὐχὰς ἀπεδίδου. Τὸν δὲ τρίτον τὸ τῶν Ἀρμενίων φύλον εἰλήχασιν, ἐν ᾧ δὲ καὶ αὐτοὶ τῇ πατρὶ γλώττῃ τῷ Θεῷ τοὺς ὕμνου ἀνέφερον. Τὸν ἔσχατον δὲ καὶ τεταρτον ἰδίᾳ πάντων τῶν ἄλλων οἱ δαιμονίῳ φορᾷ κάτοχοι εἶχον, οἱ ἄλλως παράφοροι τε καὶ τὰς φρένας διεθαρμένου, ὧν καὶ ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐμνήσθη, ὁπότε καὶ αὐτοὶ νήφοισιν μεθ' ἔσχον εἰς ὑπουργίαν, ἐν τούτῳ δὲ τῷ ἴψίστῳ τὰς ἀναπέμνους.

λγ'. Οὕτω αὐτοῖς ὁ τῆς ὕμνοδίας ἐπετελεῖτο κανὼν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐπτάκις τῆς ἡμέρας τῷ Δημιουργῷ πάντων ἀναφερόμενος. Ἀλλὰ ναῦτα μὲν τὸν ἄλλον καιρὸν ἔπει ὅτε γε τῶν σεπτῶν ἀδει μετασχεῖν μυστηρίων, σφόδρα καλῶς ἔχων παρ' αὐτοῖς ἔκειτο νόμος, ὥστε μέχρι μὲν τῶν θεοπνεύστων Εὐαγγελίων κατὰ τὴν οἰκίαν ἕκαστον ἐκκλησίαν ἅμα καὶ γλωτ-

(17) Recessisse S. Theodosium ad partem lauræ occidentalis, ibidemque exstruxisse monasterium, refertur in Vita S. Sabæ ; quæ de hac ampliacione intelligenda esse diximus in Prolegomenis.

(18) Bessi: seu Bessæ, populi boreales sunt. Meminit eorum S. Paulinus episcopus Nolanus in poemate de reditu S. Nicetæ in Daciam, quod 7 Januar. dedimus, ubi n. 22 hæc canit ;

*Nam simul terris animisque duri,
Et sua Bessi nive duriores,
Nunc ores facti. duce te gregantur
Pacis in aulam.*

36. Hæc dicens admirabilis Theodosius, omnibus quidem procurabat consolationem, et nonnullis etiam a morbo liberationem : alios admonens, ut forti et magno animo ferrent eam calamitatem, et persuadens esse utilius eam tolerare quam ab ea liberari. Hæc ratione plurimum studii ponebat Theodosius, non ut eos, qui male habebant, liberaret ab eo quod erat eis molestum ; sed ut potius eis persuaderet ut ea forti et magno animo ferrent.

37. Sed enim quomodo aliorum illius bonorum erulis auditores excipiemus ? Quid enim, perinde ac si desint res præclare ab eo gestæ, excogitabimus, quemadmodum possimus immorari in oratione ? Quis enim cum eas, quæ hic sunt, audierit hymnodias, non demulcetur quidem auribus, lætatur autem animo, corde autem vehementer exsilit, promptoque et alacri animo labra movet ad laudandum eum qui fecit, quod diversis quidem linguis una autem mente et sententia canantur pie et religiose ? Quomodo enim in lyra, ea quæ fit vicissim pulsatione, contemperatur vocum diversitas numero admirabili ; ita etiam hic quoque diversis linguis, quidam varius et valde concinnus cantatur hymnus. Hic etiam vir sapiens, sicut olim Beseleel divini architector tabernaculi, sapientissime et pulcherrime dispensat et administrat in hoc sancto monasterio, et quatuor ædes intra id ædificat (17). Ex quibus unam quidem dimisit iis, qui lingua Græca utuntur, in qua et ipse et aliorum quoque Patrum chorus hymnum canebat. In secunda autem genus Bessorum (18) sua voce communi Domino fundebat preces. Tertiam autem sortita fuit gens Armeniorum (19) : in qua quidem ipsi quoque lingua patria Deo hymnos emittebant. Ultimam autem et quartam seorsum ab aliis, ii qui vexabantur a dæmone : qui cum erant alioqui furiosi et emotæ mentis, ut ante meminimus, cum ipsi ad se reversi erant compositæ : mentis, cum iis, qui eis ministrabant, in ea preces emittebant Altissimum.

38. Ita ab eis peragebatur hymnodia (20) regula, quæ (ut dictum est) septies in die offerebatur Deo universorum. Sed hæc quidem alio tempore. Nam quando oportebat veneranda participare sacramenta, lex erat apud eos pulchre admodum constituta, ut usque ad divinitus inspirata Evangelia unusquisque in sua ecclesia simul et lingua, divinam audiret

Ovidio etiam Danubii accolæ habentur, et Getis vicini, ita I. III *Tristium*, eleg. 3 :

Sauromatæ cingunt fera gens, Bessique Gætæque.

An hæc eorum lingua fuit fortassis, quæ hoc ævo Slavonica dicitur, et late per Septentrionem in officio ecclesiastico usurpatur.

(19) De lingua Armenica quædam habet Athanasius Kircherus noster in Prodomo Copto.

(20) Antiquis horarum canonicarum usus.

των τῆς θαλάσσης ἀκούειν φωνῆς, τὸ δὲ ἐπὶ τούτοις εἰς
μῖαν πάντας πλὴν τῶν δαιμονώτων τὴν μεγάλην δὴ
τῶν Ἑλληνιστῶν ἐκκλησίαν ἀθροίζεσθαι· ὁ καὶ εἰς
θεῖον ποιοῦντές εἰσι καὶ τῶν ἀγιασμάτων ἐκεῖ με-
τέχουσι.

Ἰθ'. Καὶ τί δεῖ πάντα καταλέπειν, τὰ τοῦ ἱεροῦ
τούδε ποιμένους, σφμί, καὶ ποιμνίου; καὶ πότερον ἂν
τις αὐτῶν ἀγιάσαστο τὴν ἀρετὴν ἢ τὸ πλῆθος; Παρ'
ὄλην μὲν γὰρ αὐτοῦ τὴν ζωὴν οὐς ὠδινε μὲν πνευ-
ματικῶς, ἀνεθρέψατο δὲ πατρικῶς, εἴτα καὶ πρὸς
θεὸν παρεπέμφατο, καλῶς τὸν ἑαυτῶν βίον διατε-
λέσαντας τρεῖς καὶ ἑννεήκοντα καὶ ἑξακόσιοι τὸν
ἐριθμὸν ἔσαν· οὐς δὲ μετ' ἐκεῖνον ἀφηγοῦμενος τῆς
μονῆς διεδέχετο πλείους τῶν τετρακοσίων ἐτύγχανον
ὄντες, σαφῆ τὸν χαρακτῆρα τῆς πατρικῆς σώζοντες
ἀρετῆς, οἱ δὲ φιλοπάτορες, καὶ τέκνα διαφερόντως
πατρὶ στερρόμενα. Αἰτία δὲ τῆς ἐν ἐκατέροις στορ-
γῆς οὐ φύσις ἦν, πρῶτον ἐπαίνων ἔρημον καὶ μι-
σῶν, ἀλλὰ προαίρεσις ἀγαθὴ τὸ καλὸν στέργουσα,
καὶ διὰ τοῦτο πάντως καὶ στεφάνων ἀζία. Καὶ εἶχον
ἂν μετὰ πολλῆς λέγειν τῆς ἡδονῆς, ὅσους ποιμένας,
ἕτους ἐνωτάτους ἢ αὐτοῦ προήνεγκεν ἀγωγή· ὅσα
τε τῶν αὐτῶν προβάτων ποιμένες ἄλλως γεγόνασι
καὶ φρονιτηρίων ἱερῶν ἐξηγήσαντο, οὐκ αὐτοὶ τῆς
ἀρχῆς ἐραστήντες, ἀλλὰ ἀρχεῖν μᾶλλον γριθέντες
ἄξιοι, προστασίαν τε πιστευθῆναι ψυχῶν ἐπιτήδειοι·
ὅσοι τε καθ' ἑαυτοὺς βεβιώκασιν ἡσυχίας πόθῳ καὶ
ἡγῶνων μειζόνων ἐπιθυμίᾳ, ὧν ἐνόησεν καὶ εἰς οὐδοῦ-
κοντα χρόνους ἡ ἄσκησις παρετάθη, καὶ τὸ τῶν ἑτῶν
πλήθος αὐτοῖς πρῶτος πλοῦτος πνευματικῶς συνή-
θρυσεν. Δι' ὧν πάντων Θεοδοσίος ἐγνωρίζετο τε καὶ
ἐκπρότετο, καὶ τὸ χρύσουσιν αὐτῷ διεσώζετο γένος,
τιμῆ λέγειν τὸ κρεῖττον; δι' ὧν αὐτῷ οἱ καρποὶ καὶ τὰ
δράγματα ἐπληθύνοντο καὶ ὁ μισθὸς ἠύσανε. Περὶ
ἐκάστου τοιγαροῦν αὐτῶν ἡδέως ἂν ὁ λόγος ἐμνή-
σθη, εἰ μὴ πρὸς ἀμετρίαν αὐτὸς παρετείνετο. Δεῖ οὖν
συνελόντας εἰπεῖν, ὅτι μηδὲ μία σχεδὸν ὑπελειφθῆ
χώρα, ἢ μὴ ἀπέλαυσε τῆς ἐκεῖθεν ἐπιστασίας ἅμα
καὶ ὑπελείας.

μ'. Ἐπεὶ οὖν ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ διὰ πάσης ἡδῆ
τῆς οἰκουμένης τῆ φήμῃ διέτρεχε, καὶ τὰς φιλαρέ-
τους ἐπεσπᾶτο ψυχὰς πολλοὶ μὲν τῶν στρατιωτῶν
πολλὰ χεῖρειν πολέμους εἰπόντες εἰς τὴν τοῦδε φά-
λαγγα μετετάττοντο· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐν ἀξιώμασι
καὶ νιμαῖς περιβλέπτων ἐν ἴσῳ καὶ ὄνειροις ταῦτα
περιφρονήσαντες, ἢ μᾶλλον ὡς ἄλλαι σειρῆνας ἐπὶ
κακῶν τῶν προσεχόντων θελγούσας ἀφέντες, ὅλω ποθὶ
πρὸς αὐτὸν ἐχώρουν, τὴν διὰ Χριστὸν ἀδοξίαν ἀληθῆ
δόξαν καὶ κρεῖττω καὶ αὐτῆς εἶναι βασιλείας πιστεύ-
σαντες· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐν παιδείᾳ μεγάλῃ λαμπάν-

nis Moschi Theodosius quidam creatus episcopus
Capitolinensis, de quo in *Prælo spirituali*, c. 109.
Tres episcopi morienti Theodosio adfuerunt,
p. 84.

(23) Præerat cum S. Saba, ex commissione Sa-
lustii episcopi Hierosolymitani, reliquis circum-
circa monasteriis. Vide *Prolegomena*, § 5.

gregari in A
na scilicet
mag
m in
at participes san-
censers, illius, in-
; et utrum eorum
an multitudinem?
uit spiritualiter, pa-
etiam ad Deum emi-
niissent, fuerunt nu-
tres. Quos autem præ-
cessit monasterio, fue-
li, paternæ virtutis aper-
m, filii patrem amantes,
bantur a patre Causa au-
trisque, erat non natura,
et mercede; sed bona vo-
nstitutum, amans id quod
n, et ideo laudem omnino
om dicere cum magna volu-
ot episcopos (22) protulerit
ejus ovibus fuerunt pasto-
unt sacris monasteriis (23),
m, sed potius iudicati digni
gni quibus crederetur præfe-
quot solitarie vixerunt pro-
li desiderium, et cupiditatem
n: quorum nonnullis producta
ead octoginta annos, et eis an-
gregavit multitudinem divi-
Per quæ omnia cognoscebatur
odosius, et ei aureum conser-
d honore, inquam, antecellit:
antur fructus et manipuli, et
De unoquoque ergo eorum li-
oratio, nisi produceretur ad
Oportet ergo paucis dicere,
tum locum, qui non commodi-
l ex eo sit consecutus.
ergo hujus viri divini fama per
terre jam pervasisset, et virtutis
traxisset animas; multi quidem
multum valere jubentes, refere-
im ejus phalangis: multi autem ex
alebant dignitate, et honores fue-
ec non secus atque somnia despi-
as ut alias sirenes, quæ demulcent
as attendunt, exitium dimittunt,
im contendebant, propter Christum,
ram esse gloriam et ipso etiam re-

Sophronius ille, cujus legatus Hesy-
onasterii presbyter pro eo interfuit
ntinopolitana sub Menna. De utroque
legom
de historiam S Theodosii descriptam
laude subditorum putamus.
Julianus episcopus Bostrensis, de quo
supra in Prolegom. Ita tempore Joan-

των βιβλούς ὧν ἐξείχοντο, καθάπερ τινῶν μαζῶν ἢ ἁγνο meliorem credentes. Multi autem ex iis quoque
 πηγῶν, ἢ ὡς ἐντερυφήματα λίαν ἡδιστα, ἢ ὡς θεά-
 ματα κάλλει κάλλιστα περιδόντες, ἠγάπησαν μάλ-
 λον τῶν εἰσπαγωγικῶν στοιχείων τῆς κατὰ Χριστὸν
 ἀγωγῆς εἴψασθαι, κρότους τε καὶ πολιτικοῦς ἐπι-
 νόους ἀπολιπόντες ἀνθρωπίνης πάσης σοφίας, τὴν
 διὰ Χριστὸν μωρὴν προτετιμῆσαι· οἷς λίαν ἐπιτη-
 δεῖως ὁ ἀγαθὸς αὐτοῦ ἐχρητο ποιμὴν, τοῖς μὲν ἀσθε-
 νεστέροις κουφίζων τοὺς πόνους, τοῖς ἀμμιωτέ-
 ροις δὲ τὸν κάματον πλεονάζων, ὡς μήτε τὸ ἀσθενὲς
 ἀπαγορεύειν τῇ ἀμετρῇ, μήτε τὸ ἰσχυρὸν ὑδρῆζειν
 οὐ πιεζόμενον, πρὸς πάντας ποικιλλῶν ἐαυτὸν καὶ
 πνευματικῇ σοφίᾳ μεταδιδόμενος, οὐ βράδην παι-
 δεύων, ἀλλὰ λόγῳ παιδαγωγῶν, λόγῳ ἄλατι ἡрту-
 μένῳ ἀπτομένῳ τε τῆς ψυχῆς, καὶ δικινουμένῳ μέ-
 χρι καὶ βῆθους τῶν τοῦ νοῦ κινήματων, ὡς ἂν ἀπὸ
 τῆς τῶν ἔργων παρρησίας τὴν ἰσχὺν ἔχων. Ταύτη
 ροι καὶ παρακλῶν πολλοῖς φοβερός ἦν, καὶ ἐπιτιμῶν
 καὶ ποθεινός καὶ ἠδὺς ἐν ἅπασι.

qui erant insignes eruditione, libros quibus adhæ-
 rebant, tanquam aliquibus uberibus aut fontibus,
 vel tanquam jucundissimas voluptates, vel tan-
 quam pulcherrima spectacula despicientes, malue-
 runt attingere institutiones elementorum vitæ, quæ
 ex Christo agitur; relictisque plausibus et laudibus
 civilibus, humanæ sapientiæ prætulere eam, quæ
 est propter Christum, stultitiam. Quibus admodum
 apte usus fuit hic bonus pastor, imbecillioribus qui-
 dem labores allevans, augens autem robustioribus;
 adeo ut neque imbecillitas opprimeretur immode-
 ratione, neque vires insolescerent si non comprimerentur;
 erga omnes se ipsum varians et mutans
 spiritali sapientia : non virga castigans, sed ser-
 mone instituens; sermone sale condito, et qui ani-
 mam penetrabat, ac pervadebat usque ad profun-
 dum motuum mentis, ut qui vim haberet ex ipsa
 operum fiducia. Ea ratione et consolans, erat
 multis terribilis; et increpans, desiderabilis et
 jucundus in omnibus.

CAPUT X.

Sacræ ejus lectiones et exhortationes.

μα'. Τίς οὕτω καὶ τοῖς πολλοῖς ὀμιλῶν ὠφελιμώ-
 τας, καὶ τὰς αἰσθήσεις συναγαγεῖν, καὶ εἴσω πα-
 ρασκευάσαι νεύειν ἱκανώτατος; ὡς ἐν παλείῳ γα-
 λήνῃ τοῦτον ἐν μέσῳ θορυβῶν, ἢ τοὺς ἐν ἐρήμῳ δια-
 τελεῖν, καὶ ἅμα τὸν αὐτὸν μετὰ πλήθους τε εἶναι
 καὶ ἰδιάζειν, καὶ τὸ μὲν ποιεῖσθαι τῶν ἄλλων, τὸ δὲ
 οἰκείαν ὠφέλειαν, μᾶλλον δὲ οἰκείαν δι' ἀμφοτέρων,
 εἴπερ ἄρα τὸ τῶν πλησίον ὠφελεῖν, ἐαυτὸν ἐστὶν
 ὠφελεῖν ἀντικρυς. Ὁ δὲ καὶ σύγχρονον αὐτῷ τῆς
 ζωῆς, καὶ οἷον ἀναγκαῖόν τε καὶ ἀεὶ παρεπόμενον,
 ἢ τῶν θεῶν λογίων ἀνάγνωσις ἦν, ἢ οὐ χρόνος, οὐ
 νόσος, οὐ γῆρας, οὐκ ἄλλο τι τῶν συμβαινόντων
 διέκοπτεν· ἀλλὰ καὶ ἀσθενῶς ἔχοντι, καὶ ἤδη πρὸς
 γῆρας ἔσχατον ἤκοντι, καὶ μηδὲ προϊέναι τοῦ λοιποῦ
 θύναται δυνεῖ, ἢ βίβλος ἐν χερσίν ἦν, καὶ πόνοι πόνους
 ἐνίκων τοὺς τοῦ γῆρους, φημί, καὶ τῆς ὑβρώσεως οἱ
 τῆς μελέτης· ἐφ' οὗς τῆς ἡμέρας μὴ ἐξαρκούσης, τὸ
 ἐκείνης φῶς ὁ λύχνος ἐν νυξίν ἀνεπλήρου.
 senectutis et imbecillitatis. Ad quos cum dies non
 tribus.

μβ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἄνθρωπον θνητὸν εἶδει δῆποτε καὶ
 κμειν καὶ πρὸς τοὺς πολλοὺς τῶν πόνων ἀπαγο-
 ρεύσαι, οὐχ εἶχε μὲν ὡς τε καὶ ἄδουσι τοῖς ἀδελφοῖς
 νυκτὸς συμπαραῖναι καὶ ὅσα δεῖ παρῖναι· ὁ δὲ
 τῷ ὑπάρτεῳ ὅσα καὶ γλώττῃ χρώμενος, δεῖ αὐτῷ
 κατὰ χεῖρας τὸ ὑδὼρ ἐπιγέων ἦν, δι' ἐκείνου δηλα-
 τοῖς ἀδελφοῖς καθίστη, τίς τε ὁ τῆς ἡδῆς ἄρξων
 ἔσται, καὶ τίς ὁ τὴν ἀνάγνωσιν καθημένους ποιήσων,
 καὶ τίς ὁ τοῦ χοροῦ ἡγησόμενος. Ταῦτα δὲ δύο τοῦτων
 χάριν ἐποίη, καὶ αὐτῷ μὲν εἶναι τὴν ἀγρυπνίαν συν-
 εχτῆ μηχανώμενος, ἐκείνοις δὲ τὸν κανόνα τῆς πνευ-
 ματικῆς λειτουργίας ἀμέμπτως ἐπιτελεῖσθαι. Ἄλλα
 νυκτὸς μὲν οὕτως τῷ μεγάλῳ τὰ ἐκκλησιαστικὰ
 παραγγέλματα, ἡμέρας δὲ προσιόντες αὐτῷ οἱ κατὰ
 πνεῦμα γεννηθέντες υἱοὶ τὰς ἐρωτήσεις ἰδίᾳ λογισμοῦ

41. Quis ita fuit, et cum multis conversans, uti-
 lissimus, et ad sensus colligendos, et ad efficien-
 dum ut intro converterentur, aptissimus? adeo ut
 is in majori esset tranquillitate in mediis tumulti-
 bus, quam ii qui sunt in solitudine; et idem simul
 esset et cum multitudine, et separatus; et illud
 quidem aliis, hoc vero sibi afferret utilitatem. Vel
 suam potius per utrumque; siquidem juvare proxi-
 mum, est aperte juvare seipsum. Quod autem et
 permansit cum eo toto vitæ suæ tempore, et est
 veluti necessarium aliquid et semper consequens,
 erat divinorum lectio eloquiorum: quam non tem-
 pus, non morbus, non senium, non aliquid aliud
 ex iis, quæ accidunt, interruptit. Quin etiam cum
 jam esset imbecillis, et jam ad extremam venisset
 senectutem, nec de cætero posset amplius progredi,
 liber erat in manibus, et vincebantur labores a la-
 boribus; a meditationis, inquam, laboribus labores
 sufficeret, illius lucem lucerna supplebat in noc-

42. Quoniam autem cum esset homo, oportebat
 eum esse multis defessum et exhaustum laboribus,
 non poterat quidem noctu una esse cum fratribus
 canentibus, et admonere quæ oportebat: ministro
 autem tanquam lingua utens, qui ei fundebat aquam
 manibus, per eum significabat fratribus, et quisnam
 esset canticum incepturus, et quisnam facturus
 lectionem sedentibus, et quis chorum ducturus.
 Hæc autem faciebat his duabus de causis, et sibi
 quidem providens, ut assidue vigilaret, et illis, ut
 regulam spiritalis officii servarent citra ullam re-
 prehensionem. Sed noctu hæc quidem illi magno
 erant præcepta ecclesiastica; interdiu autem ad
 eum accedentes, qui erant ex spiritu ei geniti filii,
 eum seorsum interrogabant propter cogitationem,

quæ eis afferebat molestiam. Aperte autem ea suadebat, quæ pertinebant ad eorum utilitatem, non sermone solum docens, sed etiam vita ea quæ dicebantur confirmans.

43. Quo quidem tempore erat, quod fiebat, non procul a miraculo. Nam vir ille, qui externam ne gustaverat quidem sapientiam, et in libris gentilium ne linguam quidem exercuerat, tanta verborum copia faciebat admonitiones, ut nullus eorum, qui in his libris consenuerant, et arte dicendi linguam satis acuerant, facile possent cum eo contendere. Docebat itaque non ex humana sapientia, sed ex gratia boni Spiritus (qui ad eum veluti dixerat: *Ecce dedi verba mea in os tuum* ¹⁹ ²⁰, sicut olim Jeremias sapienti), ex seipso quidem multa dicens, eaque elegantia, multa autem etiam ex dictis apostolicis. Maxime autem crebro recordans salutarian constitutionum et sermonum, qui instruunt ad exercitationem. Magni, inquam, Basilii, cujus etiam vitam irritans, et ejus orationis magno captus amore, studebat animam quidem illius moribus, linguam autem ejus ornare eloquentia. Certe per ipsam quoque proferebat ea, quæ sunt rerum illius pulcherrima, meditando assumens, et conservans memoria, quæ possent prompti animi studium injicere vel socordioribus. Bonum autem fuerit illorum ipsorum quoque meminisse verborum, quæ memoria tenere curæ erat Theodosio.

44. Rogo, Fratres, per charitatem Domini nostri Jesu Christi, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, aggrediamur aliquando curam gerere nostrarum animarum: dolore afficiamur ob vanitatem vitæ nostræ præteritæ: decertemus pro futuris ad gloriam Dei et Filii sui. Ne remaneamus in hac socordia et molitie, præsens quidem semper otium admittentes, in crastinum autem diem et pendendum, principium operum differentes: ne si comprehensi fuerimus ab eo, qui nostras animas decipit, nequaquam instructi operibus, excludamur a thalamo gaudii: frustra autem et incassum defleamus, despectui male habitum vitæ tempus lugentes, tunc quando nihil juvabit eos, qui agent pœnitentiam. Nunc est tempus acceptabile, nunc est dies salutis. Hoc est tempus pœnitentiæ, illud remunerationis. Hoc est tempus operandi, illud vero dandæ mercedis. Hoc est tolerantia, illud consolationis. Nunc Deus est adiutor eorum, qui convertuntur a mala via; tunc erit terribilis, et qui decipi non poterit, examiner actionum et verborum, et cogitationum. Nunc fruimur patientia; tunc justum cognoscemus iudicium, quando resurrexerimus, alii quidem ad æternum supplicium, alii autem ad vitam æternam, et recipiet unusquisque congruenter suæ operationi. In quod tempus Christo obedire differimus, qui vocavit nos ad regnum suum cœlestes? Non expergiscemur? Non nos revocabimus a vita consueta, ad perfectionem Evangelii? Quo-

Α χάριν διανοηλοῦντος ἐποίου. Παρῆνει μέντοι τὰ πρὸς ὠφέλειαν φαιερῶς, ὡς λόγῳ διδάσκων μόνῳ, ἀλλὰ καὶ βίῳ τὰ λεγόμενα βεβαιῶν.

μγ'. Ἐνθα δὴ καὶ οὐ πόρρω θαύματος τὸ πραττόμενον ἦν. Ἀνὴρ γὰρ ἐκεῖνος τῆς θύραθεν σοφίας ἄγευστος ὢν, καὶ οὐδὲν τὴν γλῶτταν ἐν ταῖς τῶν Ἑλλήνων βίβλοις ἀσκήσας μετὰ τοσαύτης εὐφροίας διῆει τὰς παραινέσεις, ὡς μηδὲνα τῶν ἐν ταῖς τοιαύταις καταγγρασάντων βίβλοις, καὶ ἰκανῶς τὴν γλῶτταν ἐν ῥητορείᾳ θηξάντων, ῥᾶδιως αὐτῷ διαμιλλᾶσθαι δύνασθαι. Ἐδίδασκεν οὖν οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης σοφίας, ἀλλ' ἐκ χάριτος τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος, οἰοεὶ καὶ πρὸς αὐτὸν εἰρηκότος· Ἰδοὺ δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου, ὥσπερ πάλαι πρὸς Ἱερεμίαν φημί τὸν σοφόν, πολλὰ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ χαριέντα λέγων, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἀποστολικῶν ῥήσεων. Μάλιστα δὲ πολὺς ἦν τῶν σωτηρίων διατάξεων μεμνημένος, καὶ τῶν ἀκηχτικῶν λόγων, Βασίλειου φημί τοῦ Μεγάλου, οὐ καὶ τὸν βίον μιμούμενος, καὶ τῶν λόγων ἐρωτικῶς ἔχων, ἐσπευδε τὴν μὲν ψυχὴν τοῖς ἐκείνου τρόποις, τὴν δὲ γλῶτταν τοῖς λόγοις νοσητεῖν. Ἀμέλει καὶ δι' αὐτῆς προῆγε τὰ κάλλιστα τῶν ἐκείνου, μελέτη τε προσλαβὼν καὶ μνήμη διαφυλάττων ὅσα προθυμίας κέντρον ἐμβλεῖν ἠδύνατο καὶ ῥαθυμοτέροις. Καλὸν δὲ καὶ αὐτῶν ἐκεῖνον διαμνημονεύσαι τῶν λόγων, ὧν περ δὴ καὶ Θεοδοσίῳ διὰ μνήμης ἔχειν ἐπιμελεῖς ἦν.

μδ'. Ἀδελφοί, διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ἀψώμεθά ποτε τῆς φροντίδος τῶν ψυχῶν ἡμῶν· λυπηθῶμεν ἐπὶ τῇ ματαιότητι τοῦ προλαβόντος βίου· ἀγωνισώμεθα ὑπὲρ τῶν μελλόντων εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τοῦ Γίου αὐτοῦ. Μὴ τῇ ῥαθυμίᾳ καὶ τῇ ἐκλύσει ταύτῃ ἐναπομένωμεν, τὸ μὲν παρὸν αἰεὶ διὰ ῥαθυμίας προίμενοι, πρὸς δὲ τὸ αὔριον καὶ τὸ ἔξῃς τὴν ἀρχὴν τῶν ἔργων ὑπερτιθέμενοι, ἵνα μὴ καταληφθέντες ὑπὸ τοῦ ἀπατῶντος τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ἀπαράσκευοι τῶν ἔργων, τῆς μὲν χαρᾶς τοῦ νυμφῶνος ἀποκλεισθῶμεν· ἀργὰ δὲ καὶ ἀνόνητα μετακλαίωμεν, τὸν κακῶς παροραθέντα τοῦ βίου χρόνον ὀδυρόμενοι, τότε ὅτε οὐδὲν πλέον ἔσται τοῖς μεταμελουμένοις. Νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας. Οὗτος ὁ αἰὼν τῆς μετανοίας, ἐκεῖνος ὁ τῆς ἀνταποδόσεως· οὗτος τῆς ἐργασίας, ἐκεῖνος τῆς μισθαποδόσεως· οὗτος τῆς ὑπομονῆς, ἐκεῖνος τῆς παρακλήσεως. Νῦν βοήθης τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ τῆς ὁδοῦ κακῆς ὁ Θεός, τότε φοβερός καὶ ἀπάραλογιστος τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τε καὶ ῥημάτων καὶ ἐνθυμήσεων ἐξεταστής. Νῦν τῆς μακροθυμίας ἀπολαύομεν, τότε τὴν δικαιοσύνην γνωσώμεθα, ὅταν ἀναστῶμεν, οἱ μὲν εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀπολάβῃ ἕκαστος κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Εἰς τίνα καιρὸν ὑπερτιθέμεθα τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ βασιλείαν; οὐκ ἐκινήσομεν; οὐκ ἀνακαλεσώμεθα ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ κατὰ συνήθειαν βίου πρὸς

¹⁹ ²⁰ Jerem. i, 9.

τὴν ἀκριβεῖαν τοῦ Εὐαγγελίου; Πῶς ἐν ὀφθαλμοῖς Α
ληψόμεθα τὴν ἡμέραν ἐκείνην Κυρίου τὴν φοβεράν
καὶ ἐπιφανῆ, ἐν ἣ τὸς μὲν ἐν δεξιᾷ τοῦ Κυρίου διὰ
τῶν πράξεων τῶν ἀγαθῶν προσεγγίζοντας βασιλεία
οὐρανῶν ὑποδέξεται, τοὺς δὲ πρὸς τὴν ἀριστεράν διὰ
τὴν ἐρησίαν τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀποβρίφοντας γέεν-
να πυρὸς καὶ σκότος αἰώνιον κατακρύψει καὶ βρυ-
γμὸς ὀδόντων; Ἡμεῖς δὲ βασιλείας οὐρανῶν ἐπιθυ-
μεῖν λέγομεν, ἐξ ὧν δὲ δυνατὸν ἐπιτυχεῖν αὐτῆς οὐ
φρονέομεν, ἀλλὰ μηδένα πόνον ὑπὲρ ἐντολῆς Κυ-
ρίου καταδεχόμενοι, τῶν ἰσῶν τε τιμῶν ταύσεσθαι τοῖς
μέχρι θανάτου πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικαταστάσιν, ἐν
τῇ ματαιότητι τοῦ νοῦς ὑποτιθέμεθα.

με'. Εἶτα μέχρι τούτου διαπεράνας τὸν λόγον,
ἴσθιν ὅτε καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ προστεθεὶ ὅσα τε πρὸς
ὑπακοήν ἐγείρει, καὶ ὅσα πρὸς ὑπομονὴν ἀλείφει Β
καὶ συνδραῖ πρὸς ὁμόνοιαν. Προστίθει δὲ τὰ παρ'
ἑαυτοῦ οὐχ ὡς ἂν τις φιλοτιμούμενος, ἀλλ' ὡς ἂν καὶ
αὐτὸς ἐκεῖνος τὰ ἴσα φρονεῖν ἐνδοικνύμενος, καὶ ἅμα
τὰ τοῖς πάλαι μὲν ἡδὴ ῥηθέντα, συντομίαις δὲ χάριν
καὶ μεγέθους διανοίας τοῦς πολλοῖς ὑπερβαίνοντα,
αὐτὸς ταῖς παρ' ἑαυτοῦ προσθήκαις σαφέστατα καθ-
ιστῶν ὅτι καὶ ἐνώπιον πάνσι ποιούμενος. Ἄλλ'
οὕτως μὲν ὁ ἱερὸς Θεοδόσιος τῷ διδασκαλικῷ διέ-
πρεπε λόγῳ τῷ δὲ δογματικῷ πῶς ἔρα εἶχε, καὶ
κοῖτος τὸν περὶ ταῦτα λόγον ἢ ζῆλον ἐτύγγανεν ὧν;
ἢ τούτου μὲν χάριν οὐδὲ πυνθάνεσθαι δεῖ; ἄτε δὴ
τῶν πραγμάτων φωνῆς εὐσείας τρανότερον φεγγο-
μένων, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλον αὐτοῦ τρα-
νότερον κηρυττόντων; Ἐκεῖνα δὲ δεῖ μάλλον ἐκζητεῖν
ἀκριβῶς, τίς ἔρα γλώσσα εὐμουσος καὶ εἰπεῖν ἀγα-
θῇ, ὡς τὰ τῆς ἐκείνου γλώσσης τρόπαια καλῶς ἐξε- Γ
παίν. Οὗτος γὰρ τὰ μὲν ἄλλα πάντα πραῦτος, καὶ
νικᾶσθαι μάλλον καλῶς, ἢ νικᾶν οὐκ ἐπιτινεταῖς προ-
θυμώτατος. Ὅπου δὲ ἦν πρὸς εὐσεβείαν ὁ κίνδυνος,
ἦν ἰσχυρογνώμων ἐκεῖ Θεοδόσιος, καὶ εἴκων τὴν
ἔσταςιν οὐδενί, φιλόνοικός τις ψυχῇ καὶ ἀνένδοτος,
πῶρ φλέγων, ἢ πέλωξ κόπτων, ἢ ῥομφαία μαχρῆτος,
τὰ τῆς θείας φάναι Γραφῆς, δεικνύμενος. Τεκμήρια
δὲ τοῦ λόγου πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, ἐμοὶ δὲ καὶ ἐν εἰς
μνήμην ἀσκέσει.

modo oculis apprehendemus illum terribilem et in-
signem diem Domini, in quo eos quidem, qui dex-
teræ Domini, per bonas appropinquant actiones,
excipiet regnum Domini; eos vero, qui ad sinis-
tram sunt abjecti, propterea quod a bonis deserti
sint operibus, abscondet gehenna ignis, et tenebræ
æternæ, et stridor dentium? Nos autem dicimus
quidem nos cupere regnum cælorum; ea autem
non curamus, quibus id possimus assequi: sed pro
præcepto Domini nullum laborem suscipientes, in
vanitate mentis existimamus nos esse æquales
honores consecuturos iis qui usque ad mortem
resistant contra peccatum.

45. Deinde cum hucusque perfecisset orationem,
nonnunquam ea etiam, quæ sua erant, addebat, et
quæ excitabant ad obedientiam, et parabant ad to-
lerantiam, et uniebant ad concordiam. Addebat
autem sua, non ut quispiam se jactans et glorians,
sed qui seipsum ostenderet eadem sentire: et simul
ea quidem, quæ jam dicta sunt a veteribus, propter
brevitatem vero vel sententiæ magnitudinem, vulgi
captum excedunt, ipse suis additamentis reddens
apertiora, manifesta que et clara reddens omnibus.
Atque sic quidem utebatur sacer Theodosius ea,
quæ ad docendum comparabatur, oratione; ea
vero, qua traduntur dogmata, quomodo se habebat?
Et quis erat ejus in iis sermo et zelus? Anne de hoc
quidem est sciscitandum, utpote quod res omnes
loquantur quavis voce apertius, et ejus zelum pro
pietate præficient? Illud autem est potius diligenter
quærendum, quænam lingua sit erudita et facunda,
ut possit recte explicare illius linguæ tropæa. Nam
is quidem in alis omnibus erat mansuetissi-
mus, et promptissimus, ut honeste potius vince-
retur, quam non laudabiliter vinceret. Ubi autem
erat in pietate et vera religione periculum, erat
illic stabilis et forti sententia Theodosius, et nullius
decebat objectioni, ut qui cerneretur acri et invicto
animo, ignis comburens, aut securis scindens, aut
romphæa pugnatoris, ut dicam quæ divinæ sunt
Scripturæ. Ejus autem quod dico, argumenta sunt
multa quidem alia, mihi autem sufficere unum re-
ducere in memoriam.

CAPUT XI.

Anastasius imp. pecunia tentat pervertere S. Theodosium.

μς'. Ἐνεγχεῖ ποτε καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς καιρὸς βασι- D
λέα, τὰ μὲν ἐμπροσθεν ὡς παράδεισον τροφῆς
τούτο δὲ τὸ φαινόμενον, τὰ δὲ τελευταία πῶλον ἀφα-

(24) Hinc auctorem cœtaneum S. Theodosio
fuisse patet, ut supra diximus.

(25) Is est Anastasius, qui imperium suscepto
Olybrio solo consule an. Ch 491. Sub hoc vixisse
S. Theodosium Cœnobiaarcham notat Suidas ad ver-
bum *Anastasius*.

(26) Priusquam imperium capesseret, Euphemio
patriarchæ Chalcedonensi professionem fidei chi-
rographo suo testatam dedit. Mox iniqua tributa
sustulit, magistratos gratis contulit, multa præclare

46. Tulit aliquando nostram (24) quoque tem-
pus imperatorum (25), qui prius quidem fuerat,
quantum apparebat, paradisis voluptatis (26), postre-

constituit, quibus ejus initia magnam spem et ex-
spectationem omnibus attulerunt. Ideo Felix III papa
illi scripsit, in ejus se impetrit promotione gaudere,
ut testatur hujus successo Gelasius in Commoni-
torio ad Faustum, qui et in epistola ad ipsum Ana-
stasium missa laudat studium pietatis in privata
vita, quo « optarit semper fieri particeps promissio-
nis æternæ, » etc. Ejus adhuc privati pietatem
cæterasque virtutes prædicat Cedrenus.

mo (27) autem rebus fuit cognitus campus destructionis, et unus scilicet ex iis pastoribus qui sui gregis oves dispergunt et perdunt, et eos turbida potant subversione. Et ut reliqua illius prætermissam, hoc quidem accipiet, quod post nos sequetur, tempus. Neque enim par est ut id mandetur oblivioni propter eos, quorum est scelus insigne : qui, ut dicit Isaias, *concupiunt laborem, et pariunt iniquitatem* 27. Impius (heu) sive ab aliis ad hoc motus, sive hunc sceleratum fetum ex se produxerit (*Stultus enim, inquit, stulta loquetur, et cor ejus vana castigabit*), Patrum, qui Nicææ (28) fuerunt, sacra dogmata, tanquam montem Sion et turrim fortitudinis, scilicet aggreditur; illa quidem volens abrogari, valere autem sententiam (29) Acephalorum, quam a ratione alienam, et vere ἀκεφάλων, hoc est, carentem capite, jure quis dixerit. Potentiæ autem admiscet improbitatem, ut hac quidem deciperet, illa vero effectum redderet quod contendebat : ut neque vis, si esset immista et persuasione minime contemperata, molesta videri possit, et plane violenta, ut quæ robor accepisset ex sola occasione; neque rursus persuadere, si impotens sit, si imbecilla, et quod possit pauca et apud paucos efficere.

47. Hinc alios quidem ex episcopis adoriebatur minis et exsiliis (30), alios autem honoribus et assentationibus : et nonnunquam etiam corrumpere pecunia, et suum malum aliorum quoque efficere, et morbum communicare contendebat; mutabilis non minus quam Proteus, ut Græcorum fabulæ loquuntur, et non minus mente, quam ille aspectu varius. Postremo autem hanc quoque magnam turrim aggreditur. Machinæ autem erant aurum; id que non paucum, ut posset contemni, sed quod redibat ad summam triginta librarum : eratque donum non nude et aperte donum, ne non acciperetur, ut quod suspicionem pareret avaritiæ : sed id quoque occultabat prætextus speciosus et valde probabilis, nempe pauperes, et quæ erant necessaria ad usus Fratrum ægrotantium. His virum conabatur ingenium redigere in servitutem. Et si bonum existimas et gratum piorum animis id, quod a te, o vir egregie, innovatur, ego illi dixerim, cur non ab eo ipso sinis trahi amatores, et propria vinci pulchritudine eos qui sunt pulchri amatores; sed id pecuniis ornas et muneribus, quod solet fieri turpibus et deformibus, ut quæ sint aliena ornamenta et artificia ?

27 Isa, LIX, 4. 28 Isa. XXXII, 6.

(27) Anno Imperii 2, Christi 492, chirographum professionis fidei ab Euphemio sibi restitui jussit. Ita Cedrenus et Theodrus Lector *Collectan.* l. II. Dein liberum cuique fecit quam vellet amplecti sectam. Evagrius l. III, c. 30.

(28) Concordat ms. Græcum, τοῖς ἱεροῖς τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων. Sed utrobique mendum: legendum, « Patrum qui Chalcedone fuerunt, » ut sequentia declarant.

(29) De Acephalis actum 10 Januar. in Vita S.

νισμοῦ τοῖς πράγμασι γνωριζόμενον, καὶ τούτων ἕνα δηλαδὴ τῶν ποιμένων τῶν διασκορπιζόντων καὶ ἀπολλόντων τὰ πρόβατα τῆς ἐκείνων νομῆς, καὶ ἀνατροπὴν θολερὰν αὐτὰ ποτιζόντων, καὶ ἕνα τῶν ἄλλων τῶν ἐκείνου παρῶν, ἀλλὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ μετ' ἡμᾶς ἐκδέχεται χρόνος. Ἐπεὶ μὴδὲ λήθης ὄλωσ' ἐστὶν ἕξιον διὰ τοὺς περιετούς τὴν κακίαν, οἳ, τὸ τοῦ Ἡσίου, κύβουσι πόνον καὶ τικτοῦσιν ἀνορίαν. Ὁ δὲ συσεβῆς, φεῦ, εἴτε παρ' ἄλλων εἰς τοῦτο κινήσεις, εἴτε καὶ παρ' ἑαυτοῦ τὸ πονηρὸν τοῦτι προενεγκῶν κήμησ', (Ὁ γὰρ μωρὸς, φησὶ, μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει), τοῖς ἱεροῖς τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων, ὡς τῶν Σιών ὄρει καὶ τῶν πύργων δηλαδὴ τῆς ἰσχύος ἐπιτίθεται δόγμασιν· ἐκεῖνα μὲν ἀθετεῖσθαι, κρατεῖν δὲ τῶν τῶν Ἀκεφάλων, ἄλογον ἂν τις εἴποι, καὶ ἀκέφαλον δόξαν προσηρημένος. Μίγνυσι Β τοιγαροῦν τῇ δυναστείᾳ τὴν κκυουργίαν, ὥστε τῇ μὲν ἀπατῆν, τῇ δὲ ἀνύειν τὸ σπουδαζόμενον, ἵνα μήτε τὸ ἰσχυρὸν ἀμικτον ὄν καὶ μὴ πειθοῖ κεκραμένον, λυπηρὸν δόξη καὶ καθαρῶς βίαιον, ἐκ τοῦ καιροῦ μόνου τὴν ἰσχύν εἰληφός, μήτε αὖ πάλιν τὸ πείθειν ἔρημον δυναστείας ὑπολειφθῆν, ἀσθενὲς εἶη, καὶ μικρὰ καὶ παρὰ μικροῦς ἀνύειν δυνάμενον.

μζ'. Ἐντεῦθεν τοὺς μὲν ἀπειλαῖς καὶ ὑπερορίας, τοὺς δὲ τιμαῖς καὶ κλακείαις τῶν ἐπισκόπων ὕψη, εἶτε δε οὐς καὶ χρήμασιν ὑποκλέπτειν, καὶ τὸ αὐτοῦ κακὸν καὶ ἄλλων ποιεῖν ἔσπευδε, καὶ τῆς νοσοῦ μεταδιδόναι, οἳ τὰς Πρωτεύς, ὡς τὰ Ἑλλήνων φασίν, ἐξαλλάττων, καὶ ποικίλος τὴν γνώμην ὥσπερ τὴν ὄψιν ἐκεῖνος γινόμενος. Ἐπὶ πασι τοῖσιν καὶ τῶν μεγάλων τούτων πύργων προσβάλλει. Καὶ τὸ μηχανήμα χρυσὸς ἦν, χρυσὸς οὐκ ὀλίγος, ὥστε καὶ παροφθῆναι, ἀλλὰ καὶ εἰς τριάκοντα φημί, λίτρας παρτεινόμενος· καὶ ἡ δωρεὰ οὐ δωρεὰ γυμνῶς τε καὶ ἀκαλύπτως, ἵνα μὴ δι' ὑπονομίας ἔχουσα τὸ φιλόχρυσον ἀπρόσδεκτος μείνη, ἀλλὰ καὶ πρόφρασις ἐπέκρυπτε ταύτην εὐπρόσωπος καὶ πιθανὴ λίαν, οἱ πένητες καὶ ἡ περὶ τοὺς νοσοῦντας τῶν ἀδελφῶν εὐδάπανος χρεῖα. Τοιοῦτοις ἐπειρᾶτο δουλοῦν τὸν ἐλεύθερον. Καὶ εἰ καλὸν εἶη καὶ ἀρέσκον φιλοθέων ψυχᾶς τὸ ὑπὸ σοῦ, γενναῖε, καινοτομούμενον, φαίην ἂν πρὸς αὐτὸν, τὴν μὴ ἔξ αὐτόθεν ἔλκειν τοὺς ἐραστὰς, καὶ ἰδίῳ κάλλει χειροῦσθαι τοὺς φιλοκάλους, ἀλλὰ χρήμασιν αὐτὸ καὶ δωρεᾶς περιστέλλεις, ὃ περὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἀκαλλεῖς ποιοῦσιν, ἄλλοτρίοις κοσμήμασι καὶ τεχνήμασι ;

Joannis Camilli Boni n. 2 et in Vita S. Agathonis. Cedrenus scribit Anastasium fuisse in hæresi Acephalorum, seu Synchyitarum. Acta enim concilii Chalcedonensis authentica et altari ablata conscidisse atque igni tradidisse docet Nicephorus l. XVI, c. 25.

(30) Itz pulsus in exsilium patriarchæ Constantinopolitani Euphemii et Macedonius; quorum sectatores, exsilio, relegatione, accusationibus iniquis, aut bonorum publicatione afflictus sunt.

μη'. Γνοῦς οὖν ὃ μέγας τὸ ὑπὸ τῆς μικρᾶς ἐκείνης Α καὶ μικρᾶ φρονούσης ψυχῆς ματαίως κατ' αὐτοῦ μελετώμενον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου ἀετὸς ἦν ἐν νεφέλαις ἄληπτος καὶ ἀχείρωτος, μᾶλλον δὲ καὶ αἰρούντα αἶρει, τὸν δοκᾷσει μόνη ταῖς ἀληθείαις. Τὸ μὲν γὰρ χρυσεῖον οὐκ ἀπωθεῖται, μήποτε καὶ δόξη μάτην ὑπονοεῖν, καὶ σκανδάλου παράσχει τινὰ πρόφασιν, διπλῆ δὲ ζημιοὶ τὸν πολέμιον, ἅμα μὲν γρημάτων ἀποστερῶν καὶ ἄλλως φιλοχρήματον ὄντα, ἅμα δὲ καὶ τὰς ἐλπίδας αἰς ἐπωχεῖτο ματαίως καὶ κενὰς ἀποδείξεις, καὶ οὐδὲν πρὸς τὸ σκοπὸν ἐχούσας ἀκόλουθον· ἀλλ' ὅν ἔχειν ἐν πέδικαις ἦδη λέοντα φέτο, τοῦτον κατ' αὐτοῦ θερμότητά διεγείρας καὶ λαμπρὸς φανείς τὸ τῆς παροιμίας, ὅτι πρὸς λέοντα δορκὰς μάχης ἤπειτο. Ὡς γὰρ ἦδη καὶ ὁ καιρὸς ἐνέστη, κακείνος ἀπήτει· καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν, καὶ Β παρῆστησαν οἱ ἐπὶ τούτῳ πεμφθέντες, ἐταυθᾶ μοι σκόπει τὸ ἀνδρικὸν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καὶ γενναῖον. Συναγαγῶν γὰρ ὁμοῦ πάντας τούτους τὴν ἐρήμου πολέτας, καὶ καιρὸν εἶναι εἰπὼν τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο πέραις ἔχειν παράγγελμα, ἡ τὸν πρῶον κελεῖει γενέσθαι μαχητὴν, καὶ πρὸς τοὺς τῆς εὐσεβείας ἀλείψας ἄγωνας, αὐτὸς στρατηγός, αὐτὸς στρατιώτης, αὐτὸς ἀριστεὺς ἐν πᾶσι πρῶτος ἐδείκνυτο, καὶ διὰ γραμμάτων τῶ βασιλεῖ συνεπέλεκτο. Καὶ ἥδιστα μὲν ἂν καὶ τῶν ἀποδείξεων αὐτῶν ἐλείνων ἐμνημονεύσαμεν, αἰς Θεοδόσιος σαφῆ φλυαρίαν τὰ ἰσχυρότατα τῶ δοκεῖν τῶν προβληθέντων ἀπέδειξε· τοῦ μήκου δὲ χάριν καὶ τὰ νῦν στοχαζόμενοι (πολλῶν γὰρ ἂν ἐδέησε καὶ χειρῶν καὶ βιβλίων), τῆς ἐπὶ τέλει μόνης παρρησίας ἐπιμνησθῆσομαι. Δῆλον γὰρ καὶ οὕτως ἔσται δι' C ὀλίγου τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐλευθέρων τε καὶ ἀταπεινῶν. Εἶχε δὲ ὧδε τὰ γεγραμμένα.

48. Cum ergo cognovisset ille magnus id quod fiebat ab illa pusilla et abjecta anima, temere adversus se comparari, erat, ut vulgo dicitur, aquila in nubibus, ut qui nec posset capi nec vinci; sed revera potius eum capit, qui simulabat. Nam aurum quidem non repellit, ne forte videretur temere suspicari, et offensionis aliquam præberet occasionem: sed duplici damno afficit adversarium, simul quidem privans pecuniis, cum esset alioqui avarus, et simul etiam spem vanam et inanem ostendens, qua ducebatur, et quæ nihil habebat ad scopum pertinens. Sed quem leonem existimabat se jam habere in pedicis, eum cum in se concitasset vehementissime, præclare ostendit, ut est in proverbio, capream iniisse pugnam adversus leonem. Nam cum jam tempus advenisset, et ille ab eo peliisset confessionem, et adessent qui ea de causa missi fuerant, hic mihi considera ejus animi virtutem et fortitudinem. Nam cum omnes simul congressasset cives solitudinis, et dixisset esse tempus ut finem acciperet dictum illud propheticum, quod jubet mitem fieri pugnatorem, et eos instruxisset ad suscipienda proprietate certamina, se ostendit esse duces, se militem, se virum strenum et fortem, et primum in omnibus, et cum imperatore per litteras est congressus. Et libentissime quidem meminisset illarum ipsarum probationum, quibus Theodosius apertas nugas esse ostendit ea, quæ ex propositis videbantur esse validissima; sed propter proximitatem, et ea spectans, de quibus agitur in præsentia (multis enim manibus opus esset et libris) solum meminero ejus dicendi libertatis, qua usus est in fine. Sic enim paucis ostenditur, quam esset homo liber, et qui nequaquam dejici deprimi poterat. Sic autem habent ea, quæ scripta sunt.

CAPUT XII.

Epistola S. Theodosii ad imperatorem, et hujus responsum.

μθ'. Δύο τῶν προκειμένων ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, ἡ ζῆν αἰσχροῦ καὶ ἀνελευθέρως τοῖς Ἀκεφάλαις συναπαχθέντας, ἡ θανεῖν καλῶς τοῖς ὀρθοῖς τῶν Πατέρων ἀκολουθοῦντας δόγμασιν, ἴσθι τὸν θάνατον ἡμῖν εἶναι προτιμητέον. Τοσοῦτον γὰρ ῥέομεν τοῦς καινοῖς τούτοις ἵπασθαι δόγμασιν, ὅσον οὐχ ἡμεῖς μόνον κατὰ D χώραν μενοῦμεν τοῖς προλαβοῦσι νόμοις τῶν Πατέρων στοιχοῦντες· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡλλως παρὰ ταῦτα πρεσβεῖν ἀνασχομένους, ἀποκηρύζομεν εὐσεβῶς καὶ ἀναθέματι καθυποβολοῦμεν· οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ χειροτονούμενόν τινα τῶν Ἀκεφάλων πρὸς βίαν ἡμεῖς οὐ παραδεξόμεθα. Μηδὲ γένοιτό ποτε, Χριστὲ Βασιλεῦ, ἂν τι τοιοῦτον συμβῆ, τὸν ἐφορον τῆς ἀληθείας Θεὸν μάρτυρα ποιησάμενοι· μᾶλλον δὲ αὐτὸ ἐκεῖνον εἰπεῖν τὸν νῦν ὑπ' αὐτῶν βλασφημούμενον, μέχρις αἵματος ἀνικαταστῆναι θελήσομεν· καὶ ὡς περ ὑπὲρ πατρίδος, οὕτως μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ὁρθῆς

46. Cum (31) hæc duo sint nobis proposita, o imperator, vel turpiter et illiberaliter vivere consentiendo Acephalis, vel honeste mori sequendo recta Patrum dogmata; scito mortem a nobis esse præferendam. Tantum enim abest, ut hæc nova sequamur dogmata, ut non solum in loco mansurimus, præcedentes Patrum leges sequentes; sed eos etiam, qui præter hæc alia tueri sustinuerint, pie abdicabimus, et subijcimus anathemati: sed nec illum ex Acephalis ordinatum, per vim suscipiimus. Absit ut hoc fiat, o Rex Christe! et si tale quid contigerit, veritatis Deum præsidem testantes, vel potius illum ipsum, qui nunc ab ipsis maledictis et blasphemis appetitur, usque ad sanguinem resistemus: et quomodo pro patria, ita multo magis pro recta fide libenter animas profundemus, etiamsi ipsa sancta loca igni perdenda visuri sumus, Quid fertur a Baronio: licet non constet, quo quaque tempore fuerit scripta.

(31) Epistolæ hæc referuntur a Baronio ad an. Ch. 511. Ejusdem spiritus et zeli exstat epistola S. Sabæ ad imperatorem quæ an. Christ. 513 re-

enim opus esse solo nomine, quando ipsa sacra A revera afficiuntur contumelia? Nos ergo (32) nequaquam admitteremus aliquid sentire, tantum abest ut dicere, quod discrepet a sanctis et œcumenicis conciliis. Ex quibus primum quidem ornatur trecentis decem et octo Patribus, qui cum adversus Arium in sancto Spiritu Nicææ convenissent, anathemati miserum subjiciunt, et a corpore abscindunt ecclesiastico, alienantem a Patris essentia eum, qui est natura Filius, et introducentem dogmata aliena a recta fide. Secundum autem impulsu divino congregatum adversum Macedonium, qui ipse quoque scelerate loquebatur adversus bonum Spiritum, eum abdicat. Tertium autem adversus profanam et execrandam linguam Nestorii, qui ipse quoque absurda erat locutus adversus Christi carnis susceptæ consilium, pulchre Ephesi convenit. Post hæc, quod fait, etiam Chalcedone sexcentorum et triginta divinatorum Patrum: qui cum etiam ea dixissent, quæ conveniebant prioribus, et qui illi dixerant, adhuc accuratius exposuissent, infelicem et execrandum Eutychem una cum Nestorio abscindunt a corpore Ecclesiæ, et fidem confirmant apostolicam: et quicumque non ita sentiebat, decernunt esse alienum ab Ecclesia. Adversus hæc et ignis accendatur, et ensis acuatur, et mors quoque nobis acerba afferatur, imo vero, si fieri possit, pro una innumerabiles; nos vero nunquam prodemus veram religionem, neque ea, quæ recte placuerunt Patribus, ea abrogando probro afficiemus. Testes sint eorum sudores, quos pro fide susceperunt, et multæ dimicationes. Sed ea manebunt firma et immobilia, et apud nos, et apud eos, quos fas est et Deum et nos sequi. Pax autem Dei, quæ superat omnem mentem, sit custos et dux tuæ potentia.

50. Cum hanc imperator accepisset epistolam, mittens et vim afferre, et conari persuadere, se potius submittere, aggressus est se de iis excusare, quorum accusabatur, et sic composuit epistolam: Hujus innovationis, o homo Dei, nos non sumus auctores. Testem confidenter invocamus, qui omnia cernit, Dei oculus: sed ab illis oritur hic motus, quos, plus quam alii, oportebat hæc honorare silentio. Nunc autem cupientes singuli primi videri et dicendi facultate et dignitate, se ipsos feriunt, et nos ad se invicem attrahunt. Quid nos ergo aliud oportet facere, quam, dum ii moventur, nos non simul moveri, sed quietem amplecti: ut sic persuadere possimus eis, qui hic movere stauerint, dimissa tali contentione, una nobiscum quiescere? Omnino enim tuam non latet pietatem, quod quidam monachi et clerici, qui rectam fidei sibi vindicant sententiam, hæc movere scan-

(32) S. Sebas in sua ad imperat epistola: « Nos ergo nec patiemur aliquid aliud addere præter ea quæ decreta sunt a trecentis decem et octo Patribus qui fuerunt Nicææ, et tribus, quæ postea

πίστεως ἠδὲως τὰς ψυχὰς προσόμεθα, κἄν αὐτοὺς δὴ τοὺς ἁγίους τόπους πυρὸ θεασόμεθα φθειριμένους. Τί γὰρ δὴ καὶ ὄφελος ὀνόματος μόνου, ἔταν αὐτὰ γοῦν τὰ ἱερὰ πράγματα καθυβρίζηται; Οὐ μὲν οὖν ἡμεῖς ἀπέδοιμι τῶν τεσσαρῶν ἁγίων καὶ οἰκουμηνικῶν συνόδων φρονῆσαι, μήτι γε κοί εἶπεν ὁλωσ παραδεξόμεθα ὧν ἡ μὲν πρώτη τοῖς τριακοσίοις δέκα καὶ ὀκτὼ κοσμεῖται Πατράσιν, οἱ κατὰ Ἀρείου ἐν ἀγίῳ Πνεύματι περὶ τὴν Νικαίαν συνελθόντες, ἀνατίματι τὸν ἄθλιον ὑποβάλλουσι τε καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος ἀποτέμνουσιν, ἀλλοτριούντα τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας τὸν φύσει Υἱὸν, καὶ ἀλλότρια τῆς ὑγιῶς πίστεως δογματίζοντα. Ἡ δευτέρα δὲ κατὰ Μακεδονίου θεοκινήτως συναθροισθεῖσα, πονηρὰ καὶ κἄν τὸν κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ φεγγόμενον πνεύματος ἐκκρίνεται. Καὶ ἡ τρίτη δὲ κατὰ Νεστορίου τῆς βεβήλου γλώττης καὶ μιαρᾶς ἄτοπα καὶ αὐτοῦ κατὰ τῆς οἰκονοπίας Χριστοῦ φθεγγόμενου ἐν Ἐφῆσῳ καλῶς συνελήλυθεν. Ἐπὶ τούτοις καὶ ἡ ἐν Καλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα θεοφόρων Πατέρων, οἱ καὶ αὐτοὶ συνωδᾶ τοῖς προλαβοῦσιν εἰπόντες, καὶ τὰ ἐκείνων ἔτι ἐξακριβώσαντας, εὐτυχῆ τὸν ἀτυχῆ καὶ κατὰ πνευστον ἄμα Νεστορίῳ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐκκόπτησι σώματος, τὴν ἀπστολικὴν τε διακράτουνουσι: πίστιν, καὶ πάντα τὸν μὴ οὕτω φρονούντα ζῆνον εἶναι τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ δογματίζουσι. Πρὸς ταῦτα καὶ πῦρ ἀπέσθω, καὶ ξίφος θηγέσθω, ἐπαγέσθω δὲ καὶ ὁ μικρὸς καθ' ἡμῶν θάνατος, μᾶλλον δὲ ἀνθ' ἐνός, ἂν ἐγγωροῦν ἦ, μυριοί: ὡς οὐποτ' ἂν προδῶμεν ἡμεῖς τὴν εὐσεβείαν, οὐδέ τὰ καλῶς δοξαντα τοῖς Πατράσι τῷ ἀθετεῖν ἀτιμάσομεν. Οὐ μὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς πίστεως αὐτῶν ἰδρώτας, καὶ τὰ πολλὰ σκῆματα, ἀλλὰ μενεὶ ταῦτα καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρ' οἷς ὅσιν ἀκολουθεῖν Θεῷ τε καὶ ἡμῶν ἀκίνητα. Ἡ δὲ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φύλαξ εἶη καὶ ὁδηγὸς τοῦ κράτους σου.

ν'. Ταύτην δεξάμενος ὁ βασιλεὺς τὴν ἐπιστολήν, εὐθὺς γοῦν τὸ βιάζεσθαι καὶ τὸ πειρᾶσθαι πείθειν ἀφείκει, εἰς ἀπολογίαν μᾶλλον διὰ Γραφῆς ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς πρῶτον ὑφειμένως ἐχώρει, καὶ οὕτω πως συνέταττε τὴν ἐπιστολήν. Τῆς καινοτομίας ταύτης, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, οὐχ ἡμεῖς αἴτιον μάρτυρα θαρβρόντες επικαλούμεθα τὸν πάντα βλέποντα τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμόν: ἀλλὰ παρ' ἐκείνων ἡ τούτων κίνησις οὐκ ἔδει μᾶλλον τῶν ἄλλων σιωπῆ ταῦτα τιμᾶν. Νῦν δὲ ὀρεγόμενοι τοῦ πρώτος αὐτῶν ἕκαστος δυνάμει τε λόγου καὶ ἀξιώματι φαίνεσθαι, ἀλλήλους τε βᾶλλουσι, καὶ ἡμᾶς πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθέλκουσι. Τί οὖν ἕτερον ἡμᾶς χρῆ ποιεῖν, ἢ τούτοις κινουμένοις μὴ συγκινεῖσθαι, ἀλλὰ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάεσθαι; Ἰν' οὕτω πείσαι δυνηθῶμεν καὶ τοὺς ταῦτα προειρημένους κινεῖν, ἀφεμένους τοιαύτης ἐρεσχελίας νοῦν ἡσυχάζειν ἡμῶν. Πάντως γὰρ οὐκ ἄδηλον τοῦτο τῇ σῆ θεοσιβείᾳ, ὡς μοναχοὶ τινες καὶ κληρικοὶ ὀρθοδοξίας

consecutæ sunt, synodis, nec quidquam aliter innovare; sed pro eis etiam animas profundere, et innumerabiles, si fieri possit, mortes parati sumus suscipere. »

δῆθεν ἀντιποιούμενοι, τὰ τοιαῦτα σκάνδαλα κεινη-
 κσειν, ἐκυτοῦς δεῖξαι σπουδάζοντες, ὥσπερ ἔφημεν,
 ἐπιληθῆαι τῶν πρωτείων ἐν τῷ ταῦτα εἰδέναι, καὶ
 τὸ μυστήριον καὶ τὴν πίστιν τοῖς στόμασιν αὐτῶν
 περιφέρειν. Ἄπερ ἀνθρώποις ἀκατάληπτα ὄντα,
 οὐδὲ ἕτερον ἢ ψεύστας ἐκείνους καὶ συκοφάντας
 ἀποδεικνύουσιν· ὅθεν καὶ μεγάλη ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ
 ἀγανάκτησις, ἀνθ' ὧν νεμίζομεν τὸ μυστήριον, οὐ
 μυστήριον εἶναι, οὐδὲ καὶ ἐκ πίστεως συνεστάναι
 μόνης, ἀλλ' ἐξ ἀτόπων φλυαριῶν, καὶ κατηγοροῦμεν
 τῶν διδασκάντων ἡμᾶς πίστει καὶ μυστηρίῳ τὰ θεῖα
 σέβασθαι. Ἐπερὲς εὐχασθαι οὖν τῆς Ἐκκλησίας εἶπερ
 ποτὲ καὶ νῦν ἡμᾶς· χρῆθ', φιλιανθρώποις ὄμμασι τὸν
 Θεὸν ἐπιθιλέψαι, καὶ εἰρήνην ταῖς Ἐκκλησίαις αὐτοῦ
 βραβεύσει κικῶς οὕτω διηρημέναις διὰ τὴν τῶν
 προδόντων αὐτῶν προαίρεσιν. Αἱ δὲ σιγάζονται παρ'
 ἡμῶν εὐλογίαι ἡδέως ἄγαν ἡμῖν ἐδέχθησαν, καὶ τὴν
 ἡμετέραν προαίρεσιν ὅπως ἔχει ἀναγγέλλουσιν οἱ
 παρ' ἡμῶν ἀπεσταλμένοι εὐλαβεῖς μοναχοί. » Καὶ οὕτω
 μὲν ἡ ἐπιστολή.

να'. Ἀλλὰ τὸν ταῦτα γράψαντα βασιλέα καὶ μικρὸν
 τότε τῆς μονῆς ἐνδεδικότα, στήσαντα δὲ καὶ τὸν
 κατὰ τῆς ὀρθῆς δόξης, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς ἑαυτοῦ
 κεφαλῆς πόλεμον, οὐ πολὺ τὸ ἐν μίση καὶ μετάνοιᾳ
 λαμβάνει δεινῆ· καὶ κωπορεῖ μεταμεληθέντα,
 εἰ καὶ μικρὸν ὄλιως εὐσεβεῖν προσέλιτο, πολλὴν τε
 εὐκολίαν ἑαυτοῦ κατεγίνωσκε, καὶ πρὸς τὰ πρότερον
 ἐπανηεῖ. Ἔργον γὰρ ἀληθῶς, ὡς ὁ λογος, ὅσον ἀπο-
 τρέψει κινώμενον. Πάλιν οὖν κατὰ τῆς εὐσεβείας
 προγράμματα, καὶ πάλιν ὁ γεννάδας οὗτος μάρτυς
 αἰμάτων χωρὶς, εἶγε τὰς προαιρέσεις, ἀλλὰ μὴ
 τὰς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεις προσήκει σκο-
 πεῖν.

CAPUT XIII.

Zelus, et exsilium fidei causa.

β'. Πάντων γὰρ ἀμηχανούντων καὶ ἀπορούντων,
 καὶ τῶν μὲν τῇ βλασφημίᾳ συνηγορούντων, τῶν δὲ
 καὶ θαυμάσιως ἀντιλέγειν ὀκνοούντων, ἴσως δὲ καὶ τῆς
 ἐν τούτῳ παρρησίας τῷ κεινῷ Πατρὶ παραψωρού-
 των, καὶ ὡσπερ στρατηγῶν περιμενόντων τὸ σύν-
 θημα, τότε δὴ, τότε δὴλον καθίσταται, ὅποια οὖν
 καὶ τὸ γῆρας, ὅταν τῷ ζήλω βωννύηται, πρὸς τοὺς
 ὑπὲρ τοῦ καλοῦ κινδύνους νεανιεύεται· γραμμάτων
 ἐκείνων καὶ θεοπισμάτων ὀλιγωρήσας, ἀπειλῶν τε
 μορίων, ὄχλων τε τὰ βασιλέως ἐν ἴσῳ καὶ τὰ θεῖα
 ὕσσωπουμένων, καὶ στρατιωτῶν τοὺς τοιοῦτόν τι
 φθεγξαμένους ἐπιτηρούντων, πάντων ἐκεῖνος τού-
 των οἷα κενῶν φύπων, καταφρονήσας, καὶ οὐκ αὐτοῦ
 μᾶλλον, ἀλλὰ παιδῶν εἶναι εἰπὼν τοιαύτας ὑποφρί-
 τεῖν βροντάς, λέοντος ὑποδῶς ὄρημα, καὶ εἰς τὸ
 τοῦ Πσοῦ ἱερὸν εἰσελθόν, ἐπ' ὀκρίβοντός τε ἀνάβας,
 οὐ τὰς ἀναγνώσεις τοὺς ἱερεῖς ποιεῖν σύνθησας, τῇ
 χειρὶ σιγῆν τῷ πλήθει σημήνας καὶ τὴν φωνὴν
 ἐκάρας· Ἐἴ τις, ἔφη, τὰς τέσσαρας ἄγίας συν-
 ὄδους μὴ ἐπίσης τοῖς τέσσαρσιν Εὐαγγέλοις ἤγοιτο,

(33) Cedrenus scribit multos episcopos, in gratiam imperatoris, Chalcedonense concilium impu-
 gnasse.

dala, seipso, ut diximus, studentes ostendere
 primas obtinere partes in harum rerum cogni-
 tione; et quod mysterium et fidem in ore suo
 circumferant. Quæ quidem cum non possint
 comprehendi ab hominibus, nihil aliud quam il-
 los mendaces ostendunt et sycophantas. Ex quo
 etiam proficiscitur magna Dei in nos indignatio,
 eo quod existimamus mysterium non esse mys-
 terium, nec ex sola fide consistere, sed ex absur-
 dis nugis: et condemnamus eos, qui nos docue-
 runt fide et mysterio divina venerari. Vos ergo
 nunc quoque oportet, si unquam, orare pro Ec-
 clesia, ut nos benignis oculis aspiciat, et pacem
 suis conciliet Ecclesiis, quæ tam male sunt divisæ
 propter studia ipsorum præsulum. Quæ autem a
 vobis missæ sunt eulogiæ, eas admodum libenter
 suscepimus: nostrum autem quale sit institu-
 tum, annuntiabunt pii monachi, qui a vobis
 missi sunt. » Et hoc quidem modo se habuit epi-
 stola.

51. Verum imperatorem, qui hæc quidem scri-
 pserat, et tunc de furore paululum remiserat,
 et bellum quod adversus rectam opinionem vel
 suum potius caput gerebat, represserat; non
 multo interjecto spatio, gravis subit pœnitentia:
 et perinde ac si eum pœniteret, quod omnino
 parum esse pius statuisset, et se facilitatis nimis
 condemnaret, ad priora est reversus. Difficile
 enim est, ut est in proverbio, asinum confrican-
 tem avertere. Rursus ergo edicta adversus pie-
 tatem; rursusque egregius martyr citra sangui-
 nem; siquidem consideranda est voluntas, et non
 rerum exitus.

52. Cum omnes essent plane consilii inopes et
 dubii quid agerent; et alii quidem blasphemiam (33)
 defenderent, alii autem vererentur vel solummodo
 contradicere; fortasse autem etiam hac in re com-
 muni Patri, dicendi libertate cederent, et veluti
 ducis signum expectarent: tunc tunc evadit mani-
 festum, qualis etiam senectus, quando zelo confir-
 matus, se fortiter et juveniliter gerit adversus ea,
 quæ pro bono et honesto suscipiuntur pericula.
 Contemptis enim illis scriptis et decretis, iniisque
 innumerabilibus, turbaque quæ imperatorem et
 Deum ex æquo reverebatur, militibusque qui eos
 observarent, qui essent tale quid dicturi; illis om-
 nibus contemptis, tanquam vanis strepibus, et
 dicens non esse suum, sed puerorum talia horrere
 tonitrua, leonis suscipiens impetum, cum Dei tem-
 plum esset ingressus, et suggestum conscendisset,
 in quo solent legere sacerdotes, manu populo si-
 gnificans silentium, vocemque attollens: Si quis,
 inquit, quatuor sanctas synodos non tanti esse exi-

stimat, quanti quatuor Evangelia, sit anathema. Hæc cum dixisset, et tanquam angelus populum adduxisset in admirationem, et vocem omnibus ademisset præ miraculi magnitudine, silentio procedit per medium eorum tacentium et tanquam dormientium, et existimantium se somnium videre, non autem vere id quod fiebat. Et fuit hoc quidem viri stratagema: ex quo dictas quoque sanctas synodos in sacris diptychis collocare statuerunt.

53. Cum post hæc autem nihil esset cunctatus, et nec parum quidem substitisset, obiit civitates quæ erant circumcirca, discipulos et alios zelotas ex solitudine, veluti quidam dux (34) exercitus, eos qui sub se erant, inducens, primus canos, primus etiam ostendens promptum animi studium: omnes obiens, factus omnia omnibus, certiores reddens eos qui dubitabant, adhuc confirmans eos, qui erant stabiles; eos excitans, qui erant socordiores, eorum qui erant prompto et alacri animi studio, augens diligentiam; addens animum iis, qui extimescebant; adhortans eos, qui decertabant; terrens adversarios, quod tam esset magno ac generoso animo, ut ad eum non pateret aditus; medicinæ celebritate omnem hæreticum in orbem præveniens; docens omnes, quod Dei Verbum esset quidem idem simul Deus et homo, una autem hypostasis sive persona, utrumque eorum habens natura, divinitatem scilicet et humanitatem.

54. Ad ea autem, quæ dicta sunt, probanda adduxit illam sanctam synodum œcumenicam (35), qua ipsa quoque de Christo sic agit, et ea ratione effugit declinationes hæreticorum, quæ fiunt in utramque partem. Nam eo, inquit, quod unam confiteatur personam, repellit impiam Nestorii hæresim: eo autem, quod non neget duas naturas, Eutychetis et Dioscori magis impiam exturbat hæresim: neque similiter, ut Nestorius, Christum unum dividens in duos filios et hypostases; neque similiter ac Eutyches, et Dioscorus, et etiam Severus (36), in unam confundens naturam, unius scilicet Christi divinitatem et humanitatem. Nam plus quam par sit habet unusquisque eorum: unus quidem fugiens divisionem, alter vero conjunctionem: ille quidem ad hoc ut duos diceret filios; alii vero, ut ne unum quidem proprie filium faterentur, misere exciderunt. Nam Nestorio quidem, quoniam utique timebat confusionem, venit in mentem, ut diceret habitudine solum et dignitate seu auctoritate factam esse divinitatis conjunctionem

(34) Hæc refert Baronius ad an. Ch. 511, ubi n. 36, ita exclamat: « Hoc certamen magni Theodosii, quem vita angelis haud impar, et in editione signorum ac propugnatione catholice veritatis, apostolis comparanda, mirifice nobilitavit. Ita plane decuit præconem veritatis hujusmodi confessionis insignibus decorari, » etc.

(35) Chalcedonensem intelligit

(36) Hic plenius describitur in Vita S. Sabæ, in cujus epist. citata appellatur « omnium malorum

Α ἀνάθεμα ἔστω. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ ὡσπερ ἄγγελος καταπλήξας τὸ πλῆθος, πάντων τε τὴν φωνὴν ἀφελὼν τῷ μεγέθει τοῦ θαύματος, σιγῇ διὰ μέσων τῶν σιγῶντων ἐχώρει, καθάπερ καθευδόντων καὶ θναρ βλέπειν οἰομένων, οὐχ ὡς ἀληθῶς τὸ γενόμενον. Καὶ τοῦτο μὲν τοιοῦτο τοῦ ἀνδρὸς στρατήγημα, ἀφ' οὗ δὴ καὶ τὰς εἰρημένους ἀγίας συνόδους ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἐξ ἐκείνου τάττειν ἐνόμιζαν.

γγ'. Μετὰ δὲ ταῦτα μηδὲν μελλήσας, μηδὲ μικρὸν ἐπισχὼν τὰς περὶ διήκει πόλεις, τοὺς φοιτητὰς καὶ ἄλλους ζηλωτὰς ἐκ τῆς ἐρημίας, καθάπερ τις στρατηγός, τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπιγόμενος, ὁ πρῶτος τὴν πολιάν, πρῶτός τε τὴν προθυμίαν ἐπιδεικνύμενος: πάντας περιῶν, πᾶσι τὰ πάντα γινόμενος, τοὺς ἀμφιδόλους πληροφῶν, τοὺς βεβδίους ἐπιστηρῶν, διανοιστῶν τοὺς βραθυμότερους, τῶν προθύμων ἐπιτείνων τὴν ἐπιμέλειαν, τοὺς δειλιῶντας ἐπιθάρρυνων, τοὺς ἀγωνιζομένους ἐγκαλεῦόμενος, φροῶν τοὺς ἀντιπάλους τῷ ἀπροσίτῳ τῆς γεννιότητος, πᾶσαν αἰρετικὴν προκαταλαμβάνων νόσον τῷ τέλει τῆς ἰατρείας, διδίσκων ἀπαντας, ὡς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος εἶη μὲν αὐτὸς ὁμοῦ θεὸς καὶ ἄνθρωπος, μίξ δὲ τοῦτου ὑπόστασις, εἶτ' οὖν πρόσωπον, φύσει τούτων ἐκείνων ἔχουσα τὴν θεότητα δηλαδὴ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

νδ'. Ἰακωνὴν δὲ πιστώσασθαι τὰ εἰρημένα καὶ τὴν ἀγίαν ἐκείνην καὶ οἰκουμένην παρήγαγε σνδοδον, ὅτω προσβεβύησαν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ αὐτὴν, καὶ ταύτη τὰς ἐπ' ἀμφοτέρω τῶν αἰρετικῶν παρατροπὰς διαφεύγουσαν. Τῷ μὲν γὰρ ἐν, φησι, πρόσωπον ὁμολογεῖν, τὴν δυσσεβῆ τοῦ Νεστορίου αἰρεσιν διωθεῖται: τῷ δὲ τὰς δύο φύσεις μίξ ἐκφρασεῖσθαι, τὴν εἰ δυσσεβετέραν Εὐτυχοῦς: τε καὶ Διοσκοῦρου συναίρεσιν ἀποκρούεται: μήτε κατὰ Νεστορίον εἰς υἱοὺς δύο καὶ ὑποστάσεις ὁμοίως τὸν ἕνα διαιρούσα Χριστὸν, μήτε μὴν Εὐτυχῆ καὶ Διοσκοῦρον, πρὸς δὲ καὶ Σευήρων παραπλησίως, εἰς μίαν συγγέουσα φύσιν, τὴν τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ θεότητά τε καὶ ἀνθρωπότητα. Πλέον γὰρ ἢ καλῶς ἔχει τούτων ἕκαστος, ὁ μὲν τὴν διαίρεσιν, ὁ δὲ τὴν συναίρεσιν ἀποφεύγων: ὁ μὲν εἰς τὸ δύο λέγειν υἱούς, οἱ δὲ εἰς τὸ μηδὲ τὸν ἕνα κυρίως ὁμολογεῖν ἀθλίως ἐξέπεσον. Νεστορίῳ μὲν γὰρ τῷ δεδιέναι δῆθεν τὴν σύγχυσιν, σχέσει μόνον ἐπὶ λέγειν καὶ ἄξιγ εἶτ' οὖν ἀθνεῖτα τὴν τῆς θεότητος ἕνωσιν γενέσθαι τῇ ἀνθρωπότητι, ὥστε μετὰ τῶν φύσεων καὶ ὑποστάσεις πένυ δυσ-

auctor atque origo. » Idem, « Clementino et Probo coss. an. Chr. 513, Eutychetis perfidia cultor, Anastasio Cæsare volente, sedem Flavianii antisittis, ex monacho factus episcopus, occupavit. » Ita Marcellinus in Chron. Hujus in monachos Syriæ dira persecutio et carnificina refertur in epistola ad Hormisdam papam scripta ab arabimandritis et monachis secundæ Syriæ; exstat ea cum subscriptis nominibus inter epistolas Hormisdæ.

σεβῶς δύο, καὶ δύο υἱούς πρεσβεύειν, ἕνα μὲν τὸν ἐκ Α
τοῦ Πατρὸς Θεοῦ γεννηθέντα ἰδίᾳ καὶ ἀνὰ μέρος, ἕτερον δὲ τὸν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου χάριτι μόνον αὐτῷ περιάπτων τὸ τῆς υἰοθεσίας ἀξίωμα.

νε'. Εὐτυχῆς δὲ καὶ Διόσκορος, καὶ μέντοι καὶ
Σεύρος, ὁ τούτοις ἐκ τὸν ἄρτι παραζεύξας καὶ κοι-
νωνῆσαι τῆς ἀσεβείας ἐλύμενος, τὴν ἀποπτωτῆν
ὡσπερ ἐθέλοντες ἀναρεῖν τοῦ Νεστορίου διαίρεσιν,
κακῶ τὸ κακὸν ἰκύνει, καὶ σύγχυσιν καὶ αὐτοὶ πάλιν
ἀνοήτως ἐπιτολῶσαι, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὀνομά-
ζοντες φύσιν θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ εἰς
κάθος τὸ γε εἰς αὐτοὺς ἤκον, μὴ ὀνοῦντες κατ-
άγειν τὸ ἀπὸ τῆς θεότητος. Εἰ γὰρ μία κατ' αὐτοὺς
ἡ τοῦ Χριστοῦ φύσις, ὁ δὲ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἀτε-
χῶς, κακοιώνηκεν ἄρα θανάτῳ καὶ ἡ θεότης. Ἄλλ'
ἐμφραγεῖ τούτοις τὰ μιὰρὰ στόματα, καὶ καλοὶ κα-
κῶς αὐτοὺς δόγμασιν ἀπολέσθωσαν. Ἐπιτιμᾶτω δὲ
αὐτοὺς καὶ ὁ μακάριος Πέτρος, Χριστοῦ παθόντος
ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ λίγων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ θεοτικῆ προ-
τιεῖς. Εἰ γὰρ καὶ κατ' οὐσίαν ἡ τοῦ Χριστοῦ θεό-
της πασχούση, ἤνωτο τῇ σαρκί, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κοι-
ωνός οὐμενὸν αὐτῇ τοῦ πάθους ἐγένετο· πῶς γάρ;
ἐκεῖ παντάπασιν ἀπαθὲς το θετον. Τοιγαροῦν ὀρθῶς
ἄγαν καὶ ἀσφαλῶς ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ταύτης ἐκυρώθη
συνόδου, δύο φύσεις θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος
ἀσυγχύνως, ἀτρέπτως, ἀδιαίρετως ἐν μιᾷ τιμᾶσθαι
τῇ ὑποστάσει, τὸν αὐτὸν πρό αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πα-
τρὸς κατὰ τὸν εἰς θεότητος δηλαδὴ λόγον, ἐπ' ἐσχά-
των δὲ πάλιν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου γεννηθέντα,
νόμῳ κεινοτέρῳ τῆς ἀνθρωπότητος, ὅμοιον τῷ Πα-
τρὶ καὶ τῇ Μητρὶ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀμήτορα τὸν αὐ-
τὸν καὶ ἀπάτορα, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς κάτω γεννήσεως,
τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἄνω καλῶς γνωσκόμενον, μονογενῆ
καὶ πρωτότοκον, τὸ μὲν κατὰ τὴν τῆς θεότητος φύ-
σιν, οὐδὲ γὰρ ἀδελφὸς αὐτῷ κατ' αὐτὴν, τὸ δὲ κατὰ
τὴν τῆς ἀνθρωπότητος οὐσίαν· πολλοὶ γὰρ οἱ μετ'
αὐτὸν υἰοθετηθέντες τῷ Πατρὶ διὰ τοῦ βαπτί-
σματος.

νε'. Ταῦτα τοιγαροῦν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια διδά-
σκων ἐκεῖνος ἐλευθέρῳ γλώττῃ καὶ παρρησίᾳ καλῶς
ὑποθετηγμένῃ, ἐπεὶ πλέον ἀνήπτε τῷ βασιλεῖ τὸν θυ-
μὸν, ἀειφυγίαν ὑπ' αὐτοῦ κατακρίνεται· ὑπ' ἐκείνου,
φεῦ, τοῦ τὴν ἀφεικτον ἐξομῶν ἤδη ἐξ αὐτοῦ, καὶ
τὴν ἐνιεῦθεν, μετὰστασιν ἤκουσαν ἀγνοῦντος. Καὶ
διὰ τοῦτο αὐτὸς μὲν τῆς ζυῆς νῦν γούν τῆς παρ-
ούσης, ὁ δὲ θεὸς οὗτος ἀνήρ τῆς φυγῆς εὐδὺς ἀπ-
αλλάττεται· καὶ ὁ σφοδρὸς κλύδων ἐκεῖνος ταῖς Ἐκ-
κλησίαις κομίζεται νεύσει πάντως τοῦ ποιούντος
κρίμα τῶς ἀικουμένους καὶ ἐλόγηται θειοτέρῳ. Καὶ
οἱ μὲν ληστρικῶς ταῦταις ἐπιπηδῆσαντες, ὁ δὲ ἄρᾳ
ἔμελλον αὐτοὶ πεπόνθαι μᾶλλον, ὡσπερ ὀστράκου,
φρασί, μεταπεσόντος καὶ ὑπερορίᾳ κατεδικάζοντο.

23 I Petr. iv, 1.

(37) Interit fulmine, ut plerique scribunt, ex-
aminatus, anno 518 feria 5 majoris hebdomadæ

cum humanitate : adeo ut cum naturis duas quo-
que valde impie defenderet hypostases, et duos
introduceret filios, unum quidem Deum, genitum
ex Patre seorsum et separatim, alterum vero, qui
ex sancta Virgine, per gratiam solum et tribuens
dignitatem adoptionis.

55. Eutyches autem Dioscorus, atque etiam Se-
verus, qui se eis nuper adjunxit, et impietatis elegit
esse particeps, ut qui vellent absurdissimam Nes-
torii tollere divisionem, malum malo medicantur: et
ipsi quoque rursus stulte audent introducere con-
fusionem, unam et eandem nominantes naturam
divinitatis et humanitatis, et ad passionem, quantum
ad eos attinebat, non verentes deducere impati-
bilem divinitatem. Si enim eorum sententia una
est Christi natura, is autem est revera Deus et
homo, fuit ergo divinitas mortis quoque particeps.
Sed scelerata his ora obstruantur, et mali male
cum suis pereant dogmatibus. Eos autem increpat
beatus quoque Petrus, *Christo passo pro nobis
carne*, dicens ²³, sed non addens, divinitate. Nam
etsi quod attinet ad essentiam, unita erat Christi
divinitas carni patienti, non fuit tamen ipsa socia
passionis. Nam quomodo esset? est enim divinitas
omnino impatibilis. Recte ergo et secure prædica-
tum est ab hac sancta synodo, duos naturas divi-
nitatis et humanitatis, inconfuse, immutabiliter,
citra divisionem, in una honorari persona: eum-
dem ante sæcula quidem genitum ex Patre, quod
attinet quidem ad divinitatem; in ætatis autem
rursus temporibus natum ex sancta Virgine, re-
centiori lege humanitatis: patri et matri similem
essentia; eundem sine patre et sine matre: ut qui
illud quidem pulchre esse cognoscat ex ea, quæ
inferne fuit, generatione, hoc vero ex ea, quæ su-
perne, unigenitum, et primogenitum: illud quidem,
quod attinet ad naturam divinitatis: neque enim,
quod ad eam attinet, est ei frater; hoc vero, quod
attinet ad essentiam humanitatis: multi enim
post eum fourunt a Patre in filios adoptati per
baptisma.

56. Hæc ergo et his similia docens illa lingua libe-
ra, et quam acuerat confidenter loquendi audacia,
quoniam imperatorem ad iram magis provocave-
rat, ab eo perpetuo damnatur exsilio: ab eo, inquam,
qui jam inevitabilem suam exterminationem, et
quæ hinc erat futura, venientem ignorabat migra-
tionem. Et ideo ipse quidem a vita tunc præ-
sente (57), hic autem vir divinitus liberator statim
ab exsilio; et vehemens ille fluctus sedatur Eccle-
siis, nutu ejus plane qui facit judicium, iis, quibus
fit injuria, et diviniore decreto. Et qui in eas qui-
dem prædonum instar impetum fecerant, quod fac-
turi erant, ipsi passi sunt: et testa, ut est in pro-
verbio, conversa damnati sunt exsilio. Qui autem

11 Aprilis. Successit IIII Justinus anno eodem 9
Juli.

expulsi fuerant e suis sedibus, in eas gloriose sunt restituti, et gregi suo unusquisque redditus est mirabiliter.

57. Sic ille conservatus, non iis solum, qui aderant et spectabant certamina, sed iis etiam, qui omnino longe erant remoti, fuit admonitio et zelus ad virtutem. Nam cum de eo intellexissent, et qui veteris Romæ sedem pulchre tenebat, (iis autem erat Agapitus (38) et qui Antiochenam sedem regebat Ephraim (39); ipsi quoque litteris reclam fidem prædicabant: in quibus multa quoque sunt ad laudem hujus beati composita, quæ non minorem afferebant gloriam iis, qui scripserant, quam ei qui laudabatur; quod non ad gratiam, sed plane ad veritatem fieret laudatio. Quoniam autem difficile est recensere omnia ejus certamina pro fide orthodoxa, oportet illud in summa dicere, quod ipsi quoque cum Propheta ²⁴ inimicos Christi odisse mirabiliter inerat: maxime autem ostendebat se aversari Origenem (47), qui existimavit suum in hoc ponendum studium, ut divinæ apostolorum prædicationi nugas contexeret gentilium, et luderet in rebus minime ludicris.

CAPUT XIV.

Concer miraculo curatus: frumentum multiplicatum.

58. Sed tempus est transeundi ad ea, quæ deinceps sequuntur, et hujus viri miraculis piorum ac religiosorum auribus gratificandi. Nam cum imperator impius edicta in omnes partes misisset, ut omnes, per familias, inquam, et sodalitates, in eundem locum convenirent; congregatus quidem est hic quoque sacer cætus, senum qui erant in solitudine insignis canities, circa locum qui dicitur Hierateon (41), cum communi patre et filiorum amante. Est autem hoc, locus cathedræ quod fama est excitasse Constantinum, magnum inter imperatores: in quo mos est, qui perpetuo servatur, et crux veneranda quotannis exaltetur.

59. Quædam autem mulier, quæ morbo laborabat in mamilla (cancrum eum solent nominare medici): et jam longo tempore ab eo premebatur; et a nulla quidem abstinerat medicina, ex ea autem nullum adjumentum ceperat, nisi quod in Deo magis sperabat, quod humana desperaret remedia. Ea cum ingressa esset per angelicam, quæ dicitur, portam,

²⁴ Psal. cxxxi.

(39) Græcum ms. Vatic. Ἀγάπιος. Inter hunc et S. Hormisdam, ejus tempore Anastasius obiit, intercesserunt quatuor pontifices. Colitur in Martyrol. Romano 20 Septembris, die, ut ait Baronius, translationis. Supra vero B. Theodosium jam defunctum aliquot annis, ab eo laudatum diximus.

(39) Ephræm aliis, qui cum comes Orientis esset, de voluntate Justiniani imperatoris factus est Antiochenus patriarcha an. Ch. 527, post convulsam terræ motu urbem. Evagrius. l. iv, c. 5. Eo munere cum laude 20 annis perfunctus, obiit an. 546. Ejus vitam et contra hæreticos zelum describit Joannes Moschus in *Prælo spirituali*. c. 36.

Οἱ δὲ γὰρ τῶν οἰκείων ἀπελαθέντες, ἐπ' αὐτοὺς πάλιν εὐκλεῶς ἀνεσώζοντο, καὶ τῇ ποιμνῇ τούτων ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ θαυμαστῶς ἀπεδίδοντο.

ἄ'. Οὕτως ἐκεῖνος διασωθεὶς οὐ τοῖς παρούσι μόνον καὶ θεαταῖς τῶν ἀγώνων, ἀλλὰ καὶ τοῖς πόρρω πάμπλου διεστηκόσιν ὑπόμνησις πρὸς ἀρετὴν καὶ ζῆλον κατέστη. Ἐπεὶ γὰρ ἤδη τὰ κατ' αὐτὸν ἔμαθον ὅτι τε τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης τοῖς θρόνοις ἐμπρέπων, Ἀγάπιος οὗτος ἦν, ὅτι τε τῶν τῆς Ἀντιοχείων ἐπιτεληρμένων Ἐφραίμ, γράμμασι καὶ αὐτοὶ τὴν ὀρθὴν ἀνεκλήρυτον δόξαν, ἐν οἷς καὶ πολλὰ τῷ μακαρίῳ πρὸς ἔπαινον συνετέθη τοῖς γράψασιν οὐδὲν ἤτιον ἢ τῷ ἐπαινουμένῳ τὸ κλέος περιποιούντα, τῷ μὴ πρὸς χάριν, ἀλλὰ σαφῶς πρὸς ἀλθίειαν γενέσθαι τὴν εὐφημίαν. Ἐπεὶ δὲ χαλεπὸν καὶ κατὰ μέρος τὰ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ παλαίσματα καταλέγειν, ἐκεῖνο δεῖ συνελόντας εἰπεῖν, ὅτι καὶ αὐτῷ μετὰ τοῦ Προφήτου τοὺς ἐχθροὺς μισεῖν τοῦ Χριστοῦ διαφερόντως ἔπην· μάλιστα δὴλος ἦν τὰ Ἐριγένους ἀπεστραμμένους, ὅς τῷ θεῷ τῶν ἀποστόλων κηρύγματι λήθους συνείρειν Ἑλλήνων, καὶ αὐτὸ τοῦτο παῖζειν ἐν οὐ μικροῖς σπουδῆς ἔξιν ἐλογίσατο.

νη'. Πλὴν ἀλλὰ ὄρα καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς μεταβῆναι, καὶ τοῖς τοῦ ἀνδρὸς θαύμασιν εὐσεβῶν ἀκοαῖς καὶ φιλοθῆων χάρισσασθαι. Τοῦ γὰρ ἐπὶ δυσσεβοῦς βασιλείας προσηλάματα πανευχαίου διαπέμψαντος, ὥστε πάντας καθ' ἐπιεικείαν, φημί ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθεῖν, συτήχθη μὲν καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο σύστημα, ἢ τῶν ἐν ἐρήμῳ γερόντων ἐπίσημος πολις, περὶ τὸ καλούμενον οὕτως Ἱερατεῖον, μετὰ τοῦ κοινού Πατρὸς καὶ φιλόπαιδος. Τύπος δὲ τοῦτο τῆς καθέδρας ἐστίν, ὃ Κωνσταντίνου τὸν Μέγαν ἐν βασιλευσίᾳ ἀναστήσασαι λόγος· καθ' ἕν δὴ καὶ ἔτους ἐκάστου τὸν τίμιον ὑφουῶσαι σταυρὸν ἔθος ἐκ παντὸς συντηρούμενον.

θ'. Γυνὴ δὲ τις πάθος ἐχουσα περὶ τὸν μασθὸν (καρκίνον τὸ πάθος ἱερῶν παιδῶν οἰδασις ὀνομάζειν) καὶ αὐτῷ συχρὸν ἤδη χρόνον πιεζομένη, τέχνης δὲ μηδεμίας μὲν ἱατρικῆς ὀποσχομένη, οὐδ' ὀτιοῦν ὄλω ἐκ τούτων ἀποναμένη, ὅτι μὴ τὸ πρὸς Θεοῦ ἐπίσσει πλέον διὰ τῆν τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιγνώσειν αὐτῆ διὰ τῆς ἀγγελικῆς οὕτω καλούμενης εἰσελθοῦσα πύ-

(40) Origenis errores ex variis breviter colligit Jacobus Gualterius noster in Tabula chronographica sæculo III c. 6. Palæstinam ab Origenis hoc tempore infectam suisæ ostendit pluribus Cyrillus in Vita SS. Sabæ et Joannis Silentiarii. At tandem cum Severo alisque hæreticis condemnati sunt in synodo œcumenica V.

(41) Andreas Cretensis vocat *speculam* cruci demonstrandæ et publice honorandæ ab ipso Constantino Magno deputatam, locum ecclesiæ excelsum. etc., ut scribit Gretserus noster lib. 1 *De sancta cruce*, cap. 73, ubi hunc de Hierateo locum explicat.

λης πληστον τοῦ περι αὐτῆς χοροῦ συνθρωπὸς ἔστη, Α καὶ πρὸς ἓνα τούτων, Ἰσιδώρος ἦν ὁ θεοφιλέστατος, ἀπιδούσα, δε τῆς εὐχαγῆς τοῦ Σουκᾶ λαύρας ἤρξε, σχήματι τε καὶ βλέμματι καὶ δακρύων φορᾷ τὸ πιεζον ἰσχυρῶς τῆς δόξης ὑποσημήνασα, εἶτα καὶ μάλλον αὐτῶ πλησιέστασα, (οὐδὲ γὰρ ἤφειε αὐτὴν τὸ ἄλγος τὴν πρόπουσαν αἰδῶ, γυναιξίν ὡς προσήκόν ἐστι φυλάττειν) ἠρώτα· εἰ μετὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης πληθῆος καὶ ὁ μέγας δηλαδὲ Θεοδοσίος, καὶ ὁποῖος οὗτος τὴν θείαν ἐστίν· ἱκανῶς γὰρ ἡ τοῦ ἀνδρὸς φήμη καὶ αὐτὴν ἤδη κατέσχε. Καὶ δε τὴν αἰτίαν μαθὼν ἤς ἔνεκεν ἡ ζήτησις ἦν, καὶ ἅμα πρὸς τὸ πάθος ἰδὼν, καὶ ὅπως ἀλγεινὸν ἦν καὶ μόνον ἰδεῖν, καὶ ἀποστρέφων ὄψιν τῶ πικρῶ τοῦ θεάματος, ἔπειτα καὶ εἰδὼς ὡς ἐκείνου εἶη καὶ τοῦ ἐν αὐτῶ πνεύματος λύειν τὰ τοιαῦτα τῶ ἰσχυρῶ φαρμάκῳ τῆς χάριτος, ἐπεὶ μηδὲ καὶ αὐτὸς ἄπειρος ἦν τῆς ἐν Χριστῶ τοῦ ἀνδρὸς δυνάμεως, δακτύλῳ τῆ γυναικί δεικνύει τὸν ἱατρὸν καὶ συμβόλοις αὐτὸν ἀκριβῶς ὑπογράφει.

ξ'. Κἀκεῖνη ἀφορηνὴ πρόσεισι, πᾶν αὐτὸν διψῶσα, καὶ τὴν αἰμόρροον ἐκείνην ἐπὶ νοῦν ἔχουσα. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐγγύς ἦν, τὴν θηλήν ἠρέμα παραγυμνώσασα, καὶ τοῦ κουκουλίου ψιῦσαι παρασχούσα, κλέπτει πάλιν ὡς ἐκείνη, τὴν θεραπεῖαν, καὶ λύσειν μεγάλων πόνων ὀπονητὴ λίαν εὐρίσκει· ἅμα τε γὰρ του βράκους ἔψυσε, καὶ τοῦ ἄλγους ἀπέστη, οἷόν τινας σκότους παρουσίᾳ φωτὸς, ἡ χάριτος λυθίντος πυρὸς προσβολῆ. Ὁ δὲ (καὶ γὰρ οὐκ εἶχεν ὅπως ἂν ἀγνοήσοι καλῶς οὕτω καὶ κατὰ πίστιν λαμπρῆς) ἐπιστρέφεται εὐθιῶς, καὶ τὴν γυναῖκα ἰδὼν λύει τὸν ἐπελθόντα φόβον ἐν ἡδονῇ μεγάλη τῆς θεραπείας· Θάρσει, θυγάτερ, εἰπὼν, ὁ γὰρ ἐμὸς ἔφη Δεσπότης, Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. Ὁ μέντοι θεὸς Ἰσιδώρος τῆ γυναικί ὡς εἶχεν εὐθιῶς ἐπιδραμῶν ἐπόθει γὰρ καὶ ὀφθαλμοῖς αὐτοῖς τῶ θεύματι ἐντυφῆσαι), ἔπειτα φθάσας καὶ προσβλέψας περιεργότερον ὄρᾳ τὸν μαστὸν ὑγιῶς οὕτω καὶ ἀπαθῶς ἔχοντα, ὡς μηδὲ οὐλὴν αὐτῶ μηδὲ ἔχνας ἐντετυπῶσθαι οὐ πρὸ βραχέως· λίαν χαλεποῦ τραύματος. Οὕτως ὁ θεὸς τὴν κρυπτομένην ἀρετὴν φανεροῦ, καὶ τοὺς τοῖς ἐκείνου μόνον ὀφθαλμοῖς ὄηλα κείσθαι ὑπ' αὐτῶν κατορθούμενα βουλομένους οὐκ ἔῃ κρύπτεσθαι, οὐδὲ τῆ γωνίᾳ παραχωρεῖ, οὐδὲ ἐν τῶ μέλλοντι μόνον αὐτοῦς ταπεινῶσαι τὴν ἀνακλήρυσιν, ἀλλὰ κἀνταῦθα κρυπτομένους εἰς φῶς ἀγει, ἀνακλήρυσται, ἀσκήμονες ὄντας πολλὰ καὶ ἀφελῆς ἐνδέξους καὶ περιελέπτους ποιεῖ, καὶ μετὰ λαοῦ δυναστῶν καθίξει. Πλὴν ἀλλὰ τοῦτο μέντοι τοῦτο. Δεῖ δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων διεξελθεῖν.

ξα'. Ἐπεὶ γὰρ τὸν μὲν τύραννον ἡ τοῦ θανάτου περιεῖλε τομῆ, καὶ κτωρθώθη δὲ τοῖς Πατράσι τὸ σπου-

35 Math. ix, 22,

(42) Lauræ Sycæ, seu Sucæ, ad fluvium Sucam, de quo in proleg. num. 18.

(43) Hæc occasio auctori Menæorum fuit scribendi

lris stetit prope chorum, qui erat circa ipsos : et ad unum ex iis (is erat religiosissimus Isidorus) aspiciens, qui postremo præfuit sanctæ Lauræ sive monasterio Syca (42) dicto, cum et specie ipsa, et aspectu et lacrymarum fluxu significasset dolorem, qui eam vehementer cruciabat, et deinde propius cum accessisset, (neque enim sinebat dolor eam servare illum pudorem, qui decet mulieres,) rogavit an cum sacra hac multitudine magnus quoque esset Theodosius, et qualis is esset aspectu : viri enim fama ad eam satis pervenerat. Is autem cum didicisset causam propter quam cum querebat, et simul morbum vidisset, et quam vel solo aspectu esset molestus, quique oculos ab acerbo spectaculo posset avertere, sciens illius esse, et ejus qui esset in eo spiritus, hæc potenti solvere medicamento grallæ ; quoniam nec ipse erat ignarus illius in Christo virtutis mulieri medicum ostendit digito, et signis accurate describit.

68. Illa vero sensim et sine ullo strepitu accedit, eum valde sitiens, et in animo habens illam, quæ laborabat (43) profluvio sanguinis 35. Deinde cum prope esset, mamillam sensim aperuit, fecitque ut cuculam attingeret : et rursus sicut illa suffuratur curationem, et a magnis doloribus citra laborem invenit solutionem. Simul enim ac pannum attingit, ejus dolor recessit : perinde ac si tenebræ aliquæ solutæ essent adventu luminis, aut fenum ignis irruptione. Ille autem (nullo enim modo poterat ignorare, quod ea tam pulchre et ex fide fuerat suffurata) protinus est conversus, et cum vidisset mulierem, solvit timorem, qui eam invaserat, in magnum gaudium curationis. Esto, dicens, bono animo, o filia. Meus enim dixit Dominus : *Fides tua te salvam fecit* 35. Divinus Isidorus confestim currens ad mulierem, (cupiebat enim oculos quoque suos pascere aspectu miraculicū) ad eam pervenisset. et curiosius aspexisset, videt mamillam plane sanam, et omnis morbi adeo expertem, ut nec cicatrix, nec ullum in eo esset impressum vestigium gravis quod paulo ante fuerat, ulceris. Ita Deus aperit illam, quæ latet, virtutem, et eos, qui illius sciam oculis volunt manifesta fieri, quæ ab eis recte geruntur, non sinit abscondi, nec relinquit in angulo : nec ut prædicentur, eis solummodo reservari in futurum ; sed eos quoque, qui hic sunt abditi, producit in lucem, et prædicat : et eos, qui sunt sæpe obscuri et inglorii, claros facit et illustres, et sedere facit cum principibus populi. Verumenim vero hos quidem est ejusmodi. Oportet autem alia quoque persequi.

61. Postquam enim tyrannum quidem falx mortis abstulit, Patribus autem certe successit id, cujus

hanc feminam liberatam a profluvio sanguinis ; ut n. 3, in prolegomenis dictum.

studio tenebantur, et unusquisque ad suum rediit A monasterium; modo quidem ibat Bethleem orationis causa hic vir præclarus; modo cum orasset, revertabatur. Magnum autem laborem itineris recreans, divertit ad Marcionum. Vir hic erat plenus spiritualium gratiarum. Cum autem venissent ad amplexus, et se invicem spirituali impellissent osculo, cum eo anima quoque congregiente, primum quidem fuit eis apposita mensa sermonum, quibus præclare suos pascabant animos, se oblectantes sanctorum eloquiis, et senum narationibus, cum quibus intercedebat eis morum cognatio. Cum autem tempus invitaret, ut meminissent etiam alimenti corporis, non aderat quidem frumentum, ut panis apponeretur: lentem autem discipulis jussit coquere bonus Marcianus. Et illa quidem fuit apposita sine pane. Cum autem cognovisset magnus Theodosius tam apertam inopiam, qui egens erat, fuit dives in inopia, ipseque magno-pere studebat, ut lautiori convivio exciperentur hospites. Jussit ergo discipulo, ut e pera proferret panes, quos paraverat ad viaticum. Et illi quidem producti sunt et appositi. Ii vero propter charitatem, quæ lætificat, non minus lautum celebrarunt convivium ex iis, quæ erant necessaria, quam si prolati essent cibi superflui.

62. Ut solet autem fieri, sermones quoque admiscuntur convivio, et complures ex iis lepidi et jucundi. Hilariter autem divinus eum rogabat Marcianus, dicens: Noli ægre ferre tanta fame laborans hospitium, nec conqueri quod panem vobis non apposuerimus, cum frumentum nobis admodum turpiter defecerit. Cum hoc dixisset, admirabilis Theodosius defixis oculis in barbam Marciani, vidit granum frumenti, quod nescio unde ceciderat; et illinc sustulit hilari et cauta dextera, et dixit: Ecce frumentum. Quomodo ergo dicitis vos egere frumento? Et hoc quidem ab eo dictum, vel etiam factum fuerat lepide et jucunde. Ille autem cum granum, tanquam egregiam aliquam et præstantem sementem, supinis manibus accepisset, id ponit in horreo frumenti, credens eam sine labore multum fructus allaturam, et esse superaturam agrorum industriam. Id autem ei accidit longe amplius et copiosius, quam sperabat. Nam cum sequenti die esset horre ostium aperturus (o arcana tua, Domine, D miracula!) videt quæ intus erant plena fructibus, qui revera provenerant absque agricultura, aut potius cum agricultura solius orationis. Cum ergo nihil esset in eo cunctatus Marcianus, statim mittit unum ex suis discipulis ad magnum Theodosium, ei significans mirum et ineffabilem rei eventum, et simul ad admirabilis spectaculi societatem eum vocans. Postquam ergo is quoque venit, ostium quidem erat parum apertum, frumentum autem a seipso extrudebatur, cum non posset horreum capere multitudinem, et sic ex eo permultum foras effundebatur. Hoc est prioribus quoque simile, et miraculo de panibus nihil dissimile, quod olim meus effecit Christus 26. 27. Nam una omnino est utriusque operatio:

22. 27 Matth. xiv et xv.

δαζόμενος, καὶ τὸ οἶκτον ἕκαστος ἀπέληψε φρόντιστήριον, νῦν μὲν εἰς Βηθλεὴμ ὁ γεννατὸς εὐχῆς χάριν ἐχώρει, νῦν δὲ προσευξάμενος ἀνῆργετο. Τὸν πόνον δὲ τὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ πολλὸν ὄντα διαπαύων, παρὰ Μαρκιανῷ καταλύει. Ἄνηρ οὗτος μεστὸς χαρίτων πνευματικῶν. Ὡς οὖν εἰς ἀσπασμὸν συνῆλθον, καὶ φιλήματις μετέδωσαν ἀλλήλοις πνευματικοῦ, τῷ φιλήματι τούτων συνεργουμένης καὶ τῆς ψυχῆς, πρῶτα μὲν αὐτοῖς ἢ τῷ λόγῳ τράπεζα παρετίθετο, οἷς καὶ πύου λαμπρῶς τὰς ψυχὰς εἰστιῶντο, λόγοις ἁγίων καὶ διηγήμασιν ἐντροφῶντες γερόντων, συγγενῶν αὐτοῖς: τὸν τρόπον διακειμένων. Ἐπει δὲ ὁ καιρὸς ἐκάλεε καὶ τροφῆς ἐπισηθῆναι σωματικῆς σίτος μὲν οὐ παρῆν ἵνα καὶ ἄρτους παρετεθῆ ῥαπῆν δὲ τοῖς μαθηταῖς ὁ χρηστὸς Μαρκιανὸς ἐκέλευεν ἔψειν. Καὶ ἡ μὲν ἄρτων χωρὶς παρετίθετο γούς δὲ ὁ μέγας τὴν ἔνδειαν οὕτω καταφανῆ, πλοῦσις ἐν ἀπόροις ὁ ἐνδεὴς ἦν, καὶ αὐτὸς ἐστιῶν μᾶλλον τοὺς ξενίσαντας ἐφιλοτιμεῖτο. Ἐπέσκηπτε τοῖσιν τῷ μαθητῇ τῶν ἐνοδίων ἄρτων τῆς πῆρας ἐξενεγκεῖν, καὶ οἱ μὲν ἐξήγοντό τε καὶ παρετίθεντο: οἱ δὲ εἰστιῶντο διὰ τὸ φαιδρὸν τῆς ἀγάπης τοῖς ἀναγκαίοις ὡς περιττοῖς.

ξβ'. Οἷα δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις φιλεῖ, προσμύγνεται καὶ λόγοι τῆ ἐστίασει, καὶ οἱ πλείους αὐτῶν χαρίεντες. Ἐξίου καὶ νῦν ὁ θεὸς Μαρκιανὸς ἐν φαιδρότητι· Μὴ δυσχεραίνειν, λέγων, οὕτω ξενίαν λιμώττουσαν, μηδὲ μέμφοσθαι εἰ μὴ ἄρτους ὁμῖν παρέθεμέν, τοῦ σίτου ἀγεννῶς λίαν ἀπολιπόντος: ἡμᾶς. Τοῦτο εἰπόντος, ὁ θαυμαστὸς Θεοδόσιος τῷ Μαρκιανῷ πύγωνι ἀτενίσας, καὶ σίτου κόκκον ἰδὼν οὐκ οἶδα ποθεν ἐπειπεσόντα, ἐκείθεν τε ἄρας λαρῆ καὶ πεφυλαγμένη τῇ δεξιᾷ· Ἰδοῦ, ἔτη, καὶ σίτος πῶς οὖν ὁμῆς φατε σίτου διαπορευθῆναι; καὶ τοῦτο μὲν δὴ χαριέντως· ἄγαν αὐτῷ καὶ μεθ' ἡδονῆς εἶρητο ἡ καὶ πέπρακτο. Ἐκεῖνος δὲ καθάπερ τινὰ σπόρον εὐγενῆ τε καὶ ἀγαθὸν ὑπογίαις τὸν κόκκον χερσὶ δεξάμενος τῷ τοῦ σίτου ἐντίθησι ταμίῳ, πιστευῶν ἄνευ πόνων πολλῶν αὐτῷ τὸν καρπὸν οἴσειν καὶ τὰ γεωργῶν νικήσειν. Τόδε ἄρα κρεῖττον αὐτῷ παρὰ πολὺ καὶ τῶν ἐλπίδων ἀπῆντα: ὡς γὰρ τὴν τοῦ σίτωνος θύραν τῆς ἐπιούσης ἔμελλε διανοίγειν (τῶν ἀπορρήτων σου, Δέσποτα, Θαυμασίων), ὁρᾷ τὰ ἐνδον σίτου πεπληρωμένα καρπῶν οὕτως ἀγεωργῶν, ἢ μᾶλλον γεωργῶν μόνῃς εὐχῆς. Μηδὲν οὖν ὁ Μαρκιανὸς ἐν τούτῳ μάλῃσας ἔνα τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἐπὶ τὸν μέγαν Θεοδόσιον ὡς τάχος ἐκπέμπει, γεωρίζων αὐτῷ τοῦ πράγματος τὸ ἀπόρρητον, καὶ ἄμα πρὸς κοινωνίαν τῆς παραδόξου θείας τὸν ἄνδρα κελών. Ὡς οὖν ἤλθε καὶ οὗτος, αἱ μὲν θύραι βραχὺ τι διανοίγοντο, ὁ σίτος δὲ ὅψ' ἑαυτοῦ ἐξωθεῖτο, στέγειν τῆς ἀποθήκης τὸ πλῆθος οὐ δυναμένης, καὶ οὕτω πολὺς ἦν ἕξω καταχεόμενος. Τοῦτο καὶ τοῖς προλαβοῦσιν ὁμοιον, καὶ τοῦ περὶ τοὺς ἄρτους θαύματος κατ' οὐδὲν ἀνόμοιον, ὅπερ ὁ ἐμὸς Χριστὸς πάσαις θαυματουργεῖ. Ἐπει καὶ μία πάντων ἐπ' ἄμοιβὴν ἢ ἐνέργεια, πλὴν ὅσον ἔχει μὲν αὐτὸς ἦν παρῶν τε

καὶ θαυματουργῶν, ἐν ταῦθα δὲ τῷ οἰκίῳ θεραπεύονται ἅπαντες τοῦ θαύματος ὑπέρβητα χρώμενος, ὡσπερ ἄρα καὶ τοῖς ἀποστόλοις πρότερον. Μετὰ γοῦν τοῦτο δεῖ καὶ ἐκείνου ἐπιμνησθῆναι.

A nisi quod illic quidem ipse erat præsens et ministrans; hic autem suo famulo utens ministro miraculi, sicut prius quoque apostolis. Post hoc autem oportet illius quoque meminisse.

CAPUT XV.

Submersionis abortionumque depulsum periculum.

Ἐγ'. Γυνή τις πατριδα μὲν ἀρχοῦσα τὴν Ἀλεξάνδρειαν, πλούτῳ δὲ κομῶσα βαθεῖ, λεγέσθω καὶ τῷ πολλῷ κρείττον αὐτῆς καὶ δοθῆναι μάλλον εἰς ἀκοήν ἔξιον, ὅτι καὶ πλουτοῦσα τρόπῳ χρηστῷ, καὶ βίου πρόνοιαν θεοφιλῶς ἔχουσα. Αὕτη, τὸν υἱὸν λαβοῦσα (μονογενῆς δὲ οὗτος αὐτῆ, καὶ μόνος ἀκριβῶς τὰ τοῦ γένους σπέρματ' αὐτῶν, ἐν ἐκτῷ), ἐφοίτα πρὸς τὴν μονήν, καὶ τοῖς ποσὶν αὐτὸν τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου προσήγεν. Ὁ πατὴρ μέντοι καὶ πρὶν ἢ παρὰ τῆς μητρὸς προσαχθῆναι, ὡς πόρρωθεν ἴδοι τὴν Θεοδοσίαν, εὐθὺς τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι ἀνέκραγεν, ὅς αὐτὸν ἐπὶ τοῦ φρέντος ἀνέγων τῇ χειρὶ διετρωσατο. Ἐρωτωμένη δὲ ἡ γυνὴ ὅτι ποτὲ ἄρα τῷ παιδὶ βούλεται τὰ λεχθέντα, συμπάσσει μὲν αὐτὸν ἔλεγε τοῖς ἡλικιωτάις τῇ παιδείᾳ προσέχοντα, καὶ ὀπροόπτως τῶν ἐν ποσὶν ἔχοντα εἰς φρέν' κατενεχθῆναι, φρέν' οὐκ εὐβουλίαν. Οἱ μὲν οὖν παρόντες τοῦ αἵματος καὶ κινῶν δὴθεν θανάτου τὸν πατέρα ὠδύροντο· οὐδεὶς γὰρ ἦν ὃ μὲν δόξα ἦν τὸν πατέρα εὐθὺς ἀποκινῆσαι τοῖς ὕδασι. Τί γὰρ καὶ ἄλλο ἔμελλον ὄσον ἀπὸ τοῦ πράγματος ὑποπτεύειν; Ἐπειτα καὶ φιλόανθρωπὸν τι ποιῶντες καθίσταναι ἐκταῦτος εὐθὺς εἰς τὸ φρέν', οὐχ ἵνα ἐκεῖνον πρότερον ἢ καὶ ἀποθανεῖν λάθωσιν, (ποῦ γὰρ ἦν τοῦτου καὶ μικρὰ τις ἐλπίς;) ἀλλ' ἵνα αὐτῷ τὸ σῶμα πρὸ τῆς διαφθορᾶς ἀνελύσῃσι δῶρον συμφορᾶς μητρὶ, καὶ θέαμα πικρὸν ὀφθαλμοῖς, καὶ κέντρον ὀδύνης, καθάπερ τὴν ἐκ νεογέννητου διασωθῆναι, φρενῶν τε ἄμα καὶ πνευμάτων μητρῶν δόμοισιν.

Ἐξ'. Ἐπεὶ δὲ κατήλθον, ἐπικαθήμενον αὐτὸν εὐρόντες τοῖς ὕδασι, καὶ οὐδὲ βραχὺ τι καταδύομενον, ἀλλ' ἐνεχόμενον ὡσπερ ὑπὸ τίνος στερεοῦ, ἀχανεῖς ἔμενον, ἐπαύμαζον, ἠποροῦντο, οὐκ εἶχον ὅτι ἂν ἄρα ἐπὶ τῷ θεωμένῳ διενόησαντο. Πλὴν ἀλλὰ τοῦ ὕδατος ἀνελεύσαντες, καὶ ὡς οὐ θείας ἐπισκοπῆς ἄνευ τὸ πράγμα γενέσθαι καλῶς κριναντες ἀνηρώτων· ὁ δὲ μοναχὸν τινα ἔφη παραστῆναι μοι, τὸ σῆμα, τὴν ἀναβολήν, τὴν μορφήν τοιάνδε, τὰ παράσημα πάντα τοῦ Πατρὸς λέγων ἐοικῶτα πρὸς τὸ ἀκρότατον. Καὶ τοῦτου μοι σὶ χεῖρες, φησί, τοῦ μὴ εὐθὺς τοῖς ὕδασι νεκρῶσαι αἴτιοι, ἀνέχουσαί με καλῶς, καὶ ὑπέρτερον εἶναι τῶν ὑδάτων παρασκευάζουσαι.

Ἐξ'. Ταῦτα ἡ μήτηρ διεξηγεῖτο καὶ προσέθει, ὅτιπερ, Ἐξ ἐκείνου ἐγὼ τὸν πατέρα λαβοῦσα, πόλις τε καὶ κώμας καὶ ὄρη καὶ κρημνοὺς περιέμιμι πόνοισι ὑπισταμένη, πολλοὺς μὲν, οὐκ ἀηδεῖς δὲ, ὅπως ἂν μοι τῷ σωτῆρι περιτυχεῖν αὐτοῦ γένοιτο. Νῦν δὲ πόρρωθεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐπιγνοῦς, καὶ ἐμοὶ τῇ μητρὶ μαθεῖν ἔδωκε, καὶ κηρύττει τοῦτον ἐπιφανῶς ἐλευθερῶς γλώττῃ καὶ ὑκνοῖσι; πάσης καὶ ψεύδους κρείτ-

63. Mulier quædam, cui insignis patria erat Alexandria, ingentibus autem abundabat opibus: dicitur id etiam quod erat in ea multo melius et dignius quod committatur auribus, nempe quod et dives erat bonis moribus, et curam gerebat vitæ piæ ac religiosæ. Ea cum accepisset filium (erat autem hic ei unigenitus, et solus in se recte servans semina generis), ventitabat ad monasterium, et adducebat eum ad pedes magni Theodosii. Puer vero etiam antequam adduceretur a matre, ubi procul vidit Theodosium, protinus illum esse exclamavit, qui eum super puteum sustinens conservavit. Rogata autem mulier, quidnam sibi vellent ea, quæ dicebantur a puero, dicebat eum quidem luisse una cum æqualibus; cum autem ludo esset intentus, et non prævideret quæ erant in pedibus, dejectum fuisse in puteum, eumque profundissimum. Et qui aderant quidem, in maturam et acerbam mortem pueri deflebant. Nemo enim erat, qui non existimaret puerum fuisse statim ab aqua suffocatum. Quid enim ex ea re poterant aliud suspicari? Deinde etiam se humane gerentes, se ipsos demittunt in puteum, non ut eum acciperent antequam moreretur (quæ modo enim ejus esse posset vel spes minima?), sed ut antequam corrumpere, ejus corpus attraherent, matri domum calamitatis, et acerbum oculis spectaculum, et stimulum doloris, tanquam ex naufragio conservatum, simul et fugiendum et desiderandum matris oculis.

64. Postquam autem descenderunt, et eum invenerunt sedentem super aquas, et nec tantillum quidem madefactum, sed qui sustinebatur veluti ab aliquo solido, ore aperto manebant, mirabantur, dubitabant, nesciebant quidnam cogitarent de eo, quod cernebant. Sed cum eum ex aquis extraxissent, et non absque divina providentia rem factam fuisse judicassent, eum rogabant: is dixit quemdam astitisse monachum, tali habitu, amictu et forma præditum, dicens omnia insignia, quæ erant Patris Theodosii longe simillima. Et hujus, inquit, mihi manus causæ sunt, ne in aquis interierim, quæ me recte sustinebant, et efficiebant ut essem aquis superior.

65. Hæc mater et narrabat et adjiciebat: Ego, inquit, cum ex illo tempore filium accepissem, urbes oboeo et vicos et montes et præcipitia, labores subiens, multos quidem, sed non injucundos, ut liceret mihi incidere in ejus servatorem. Nunc autem cum eminus eum agnovit filius, mihi quoque matri dedit ut agnoscerem: et eum a parte prædicat libera lingua, et quæ suspicionem omnem superat

et mendacium, meque gaudio repletam et admiratione, et veluti quodam divino furore percitam, non sinit quiescere. Hæc cum dixisset, ad opus quoque accessit, ut quæ protinus ad genua patris advolveretur, et illius vestigia ambabus prensaret manibus, et complecterentur labris simul et animo, calidas in ea lacrymas effundens: et servatorem, et vitæ auctorem, non solum filii, sed suæ quoque magnum vocans Theodosium: revera enim ei fuisse futuram deinceps vitam non vitalem, aut vel ipsa morte longe amariorem, si tam intempesive, inquit, et misere ei filius interiisset.

66. Potest autem oratio quoque aliquid aliud dicere, simile præcedenti. Nam quædam alia mulier, quæ in partu quotannis graviter laborabat, et nec ex eo aliquam capiebat utilitatem. Priusquam enim infans editus esset in lucem, e vita excesserat, et labores luctus, et mors partum excipiebat. Hæc ergo quæ sic et multos pariebat filios, et erat orbata filiis, cum jam longo tempore eo malo esset vexata, vix tandem invenit mali medicamentum: et cum ad sanctum confugisset, eique affectionem suam dixisset et calamitatem, lacrymis potius quam verbis virum orat vehementer, ut malum ei sisteret, ne amplius progrediretur. Sistetur autem, inquit, non aliter, quam solo tuo nomine, si permiseris id quod nascetur, sic vocari. Et hoc erit, inquit, mihi et solutio calamitatis, et filio causa vitæ.

67. Hæc cum petisset, et annuentem magnum nacta esset Theodosium, et quod deinde natum est, Theodosium nominasset, vehementi quoque fide dignam invenit mercedem. Non amplius enim partus labores ei peperere lacrymas, sed aperte lætitiæ occasionem, cum eum, qui inter vicus erat primogenitus, Theodosium adhuc videret superstitem, et complentem chorum monachorum ejus, qui illum genuerat secundum spiritum; et orationis fructum potius, quam alvi, conspicit ex operibus; quando quidem hæc quidem morientium, illa vero viventis mater fuit: et ideo adductus est ad monasterium ab ea, quæ genuit, et vicissim Deo est redditus: ut sicut præsentem, ita etiam manentem vitam consequeretur. Multa alia ejusmodi posset quispiam illius recensere.

68. Quædam itaque alia mulier, profecta quidem ex civitate Bethleem, quæ similiter in partu laborabat, æque autem infelix erat eis eventus, et in pariendo graviter affligebatur, et in magnum vocabatur periculum, eandem quoque impetrat a magno Theodosio, eodem medicamento usa, curationem, et filio suo eodem, quo ille, vocato nomine. Quem non solum vidit grandem, et qui jam ad virilem ætatem pervenerat; sed manuum quoque artificio præstantem, et qui fuit ædificator optimus sui temporis. Sunt admirabilia, quæ dicta sunt: sed quæ restant, sunt iis longe admirabiliora.

Α τονι, κάμει δὲ χαρᾶς καὶ θαύματος πληρωθεῖσαν καὶ ὀλον ἐνθουσιῶσαν ἡμεμεῖν οὐκ ἔβ. Ταῦτα εἰπούσα καὶ ἔργου εἶχετο, τοῖς τοῦ πατρὸς εὐδὸς γόνυσι προσκυλιομένη, ἰγνῶν τι ἐκείνου ἀμφοτέραις ἐφαπτομένη, περιπτυσσομένη καὶ χειλεῖσιν ἄμα καὶ τῇ ψυχῇ, δάκρυα τούτων θερμὰ καταχέουσα, καὶ σωτήρα καὶ ζωῆς αἴτιον, οὐ τοῦ παιδὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηῆς τὸν μίγαν ἀποκαλοῦσα· ἢ γὰρ εἰ ἀβίωτον αὐτῇ λοιπὸν ἔσεσθαι τὸν βίον, ἢ πολὺ μᾶλλον καὶ αὐτοῦ θανάτου πικρότερον, εἰ οὕτω, φησὶν, ἀώρων ἔμοι καὶ ἀθλιῶς ὁ πατερ ἀπολώλει.

ΞΓ'. Ἐχει τι καὶ ἄλλο τοῦ προλαβόντος ὁ λόγος εἰπεῖν παραπλήσιον. Γυνὴ γὰρ τις ἐτέρα τόκουσ μὲν καὶ πικρὰς τόκων ὠδύνας ἐτησίως ὑφισταμένη, οὐδὲ ὄλγα δὲ τούτων ἀποκαμένη· καὶ γὰρ πρὶν ἢ τεχθῆν εἰς τὸν βίον προκῦψαι, τοῦ βίου μετήρχετο, καὶ τὰς ὠδύνας τὸ πίνθος, καὶ τὸν τόκον ἢ τελευτῇ διεδέχετο. Αὕτη οὖν ἢ οὕτω πολὺταις τε ἄμα καὶ ἄραις πολλὴν ἤδη προσκακοπαθήσασα τῷ κακῷ χρόνον, ὅψι καὶ μόλις εὐρίσκει τοῦ κακοῦ φάρμακον. Καὶ πρὸς τὸν ὄσιον καταφυγούσα καὶ τὸ πάθος αὐτῆ καὶ τὴν συμφορὰν εἰπούσα, τοῖς δάκρυσι μᾶλλον ἢ τοῖς ῥήμασι, δεῖται θερμῶς τοῦ ἀνδρὸς στήσαι αὐτῇ τὸ λοιπὸν τὴν ἐπὶ πλεον τοῦ κακοῦ προόδον. Στήσεται δὲ οὐκ ἄλλως, φησὶν, ἢ ὀνόματι μόνῃ τῷ σῷ, εἰ ἐπιτρέψεις οὕτω καλεῖσθαι τὸ τεχθησόμενον. Καὶ τοῦτο ἔσται καὶ τῆς συμφορᾶς ἔμοι λύσις, καὶ τῆς τῷ παιδί ζωῆς αἴτιον.

ΞΔ'. Ταῦτα αἰτησασμένη καὶ ἐπινεύοντος τοῦ μεγάλου τυχοῦσα, καὶ θεοδόσιον τὸ μετὰ ταῦτα τεχθῆν ὀνομάσασα, τῆς θερμῆς πίστεως ἀξίους εὖρε καὶ τοὺς μισθοὺς. Οὐκ ἔτι γὰρ δακρύων εἶχε γονὰς τὰς ὠδύνας, ἀλλ' εὐφροσύνης ἀντικρυς ἀφορμᾶς, τὸν ἐν ζῶσι πρωτότοκον θεοδόσιον ἔτι περιόντα ὁρῶσα, καὶ τὸν μοναχῶν χορὸν τοῦ κατὰ πνεῦμα γεννήσαντος συμπληροῦντα καὶ εὐχῆς καρπὸν μᾶλλον ἢ γαστρὸς ἀπὸ τῶν ἔργων φαινόμενον· ἔσον ἢ μὲν θνησκόντων μήτηρ, ἢ δὲ ζῶντος ἐδέχθη, καὶ τῇ μονῇ προσήχθη παρα τῆς γειναμένης καὶ ἀντεδόθη θεῷ, ἵνα ὡς τῆς παρουσίας, οὕτω δὴ καὶ τῆς μενεύσης τύχη ζωῆς· πολλὰ τις εἰ ἔγοι τῶν ἐκείνου, καὶ ἄλλα καταλείγειν τοιαῦτα.

Δ ΞΕ'. Γυνὴ οὖν ἐτέρα τις πόλεως μὲν τῆς Βεθλεὲμ ὀρωμένη, ἴσας δὲ ὠδύνας ἀνάγκας, ἴσας τε τὰς ἀποτυχίας ὑφισταμένη, καὶ οὕτω δυσφόρως ἔγαν περὶ τοὺς τόκους καὶ φιλοκινδύνως ἔχουσα, τῶν ἰσῶν καὶ αὐτῇ παρὰ τοῦ μεγάλου τυγχάνει θεοδοσίου, ἴσῃ χρησασμένη φαρμάκῳ πρὸς θεραπείαν, καὶ ὁμωνύμῃ ἐκείνῳ τὸν πατέρα καλέσασα. Ὅν οὐα αὐξηθίνας μόνον εἶδε καὶ ἀνδρὸς ἡλικίαν ἀπολαβόντα, ἀλλὰ καὶ χερῶν σοφία διενεχόντα, καὶ ἀριστον οἰκοδόμον ἐν τοῖς τότε γενόμενον. Παράδοξα τὰ εἰρημένα, πολλῶν τούτων ἔτι παραδοξότερα τὰ λειπούμενα.

CAPUT XVI.

Noxia animantia cohibita, Homines malevoli puniti

ἔθ'. Βροῦχου ποτὲ καὶ ἀκρίδος τὰς ἀρούρας διαλυ-
 μαινομένων, δεσμοῖς τοῦ γήρωσ ἀφύκτοις ὁ μέγας
 πεπεδημένος, καὶ μηδὲ ποσὶν ἐλευθέρους χρῆσθαι δυ-
 νάμενος, δεύτερα δ' οὖν ὁμοῦ πάντα τῆς τῶν πολ-
 λῶν τιθέμενος σωτηρίας, οὕτως εἶχε ποδῶν, ἔτι καὶ
 βράδην τοῖς τῶν πρεσβυτέρων νόμοις ἀναπληρῶν τὸ
 ὑστέρημα, τὴν ὁδὸν διανύει, ἵνα οὕτως μάλλον καὶ
 θεῶν ἐλκύση πρὸς ἔλεον, τὸ ἀναγκαῖον τῆς περιείας
 δυσωπηθέντα. Τῶν φοιτητῶν τοίνυν καὶ χεῖρας ὑπε-
 ρχόντων, καὶ πᾶσι τρόποις θεραπευόντων τὸ βράδισμα,
 καταλαμβάνει τὸν τόπον αὐτοῖς ἐπικεκυφῶς, ὅπου
 τῶν ἀκρίδων πληθὺς ἔκειρε τὰς ἀρούρας ἴσα καὶ πο-
 λυμίους, καὶ τοὺς ἀγρούς ἐληξέτο. Τεῖντος οὖν ἔκει
 τοῦ ὁπίου καὶ χεῖρας ὑνασχόντος τῷ θεῷ ἱκεσίους,
 εἶτα καὶ τοῦ βροῦχου δὴ τούτου καὶ τῶν ἀκρίδων
 ἵνα μετὰ χεῖρας λαβόντος, καὶ τὸ μὲν ὡς ἠμοδούλοις
 τοῖς εὐτελεστέροις τούτοις καὶ βραχυτάτοις ζώοις
 διαλεχθέντος, τὸ δὲ καὶ φείδεσθαι τούτων πενήτων
 πόνου καὶ τῆς γεωργίας παρεγγυήσαντος· τοῦτο
 γὰρ ἅμιν καὶ ὁ κοινός, φησὶν, ἐπιτάττει Δεσπότης·
 καὶ οὕτως ἡμέρωσ ὡς ἐμψύχοις λαλήσαντος, θαῦμα
 ἠκολούθει τοῖς εἰρημένοις. Ἰδὲ γὰρ τοσοῦτον σημήνος
 ἔμενε τοῦ λοιποῦ κατὰ χῶρον, καὶ οὐτε μετέδαινε
 ἀλλαγῶ, οὕτ' οἷς ἐἰσέτριβε πάλιν κατελυμαίνετο·
 ἀλλ' οἷον σπυσαμένον ταῖς ἀρούραις τοῦ λοιποῦ τὰς
 μὲν ἀκάνθας κρηπετάτο καὶ κατέκειρε· φίλα δὲ
 ἦν αὐτῷ καὶ ἐρηναία πρὸς τοὺς καρπούς, καὶ ὅλων
 ἐκείνων ἀπαίχοντο.

ο' Ἀλλὰ τὰτα μὲν δι' ἐαυτοῦ, ἕτερα δὲ καὶ δι'
 ἑτέρων κατώρθου. Ἄλλο τε γὰρ τῆς ὁμοίας μάστι-
 γος τὴν γῆν κισεύσης, ἐπισκῆψαι δὲ ὅσον οὐκω καὶ
 τῇ κώμῃ ταύτῃ μελλούσης, ἀπ' ἧς οἱ τε πλησίον
 πάντες ἀπεισιζοντο, καὶ πολλοῖς τῶν ἐνδεῶν ὑπῆρχε
 κοινωνὸς ἔγκλη, ἔργος τε, πλήθους ἐλαίου, καὶ θεῖα
 τοῦτο ἐπικλήθει καθαγιασας, πέμψαι πρὸς τὴν κώ-
 μην, αὐτὸ πιστοῖς καὶ φιλοθεοῖς ἐγχειρίσας ἀνδράσι,
 καὶ ἦρκεσε τοῦτο μόνον λύσις τοσοῦτου γενέσθαι κα-
 κοῦ. Τότε γὰρ βλέπτον ἐκ μέσου παρχρῆμα ἦν, καὶ
 ἡ κώμη ἀπαθῆς ἐτηρεῖτο.

οα'. Ἐσθημάτων ἴδει ποτὲ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ οἱ
 μὲν προσιόντες ἠνώχλου, τῷ δὲ παρέχειν τι πρὸς
 ὤνησιν, ὅτι καὶ τὸ βούλεσθαι μόνον καὶ συναλγεῖν
 οὐδὲν ἦν· πλὴν ἀλλὰ τοῦ Δεσπότης τῇ ἀψευδεὶ θαρρή-
 σασ ἐπαγγελία, ταύτη πρὸς αὐτοὺς ἐχρῆτο καὶ τότε·
 Μὴ μεριμνήσητε, λέγων, περὶ τῆς αὐριον, καὶ τῆς
 ἐπισύσης εἰς ἔργον ἐξίδαινε τὰ ἐπηγγελμένα. Εὐθὺς
 γὰρ τις ποθὲν ἐπιδημήσας, χρυσοὺς ἑκατὸν ἰδωρεῖτο,
 οὐ καὶ δοθέντες εἰς τὴν τῶν ἐσθημάτων χρειαζν ὑπε-
 ρρέτουν τοῖς ἀδελφοῖς.

οβ'. Ἰουλιανὸς τις ἐν ἀρχῇ μὲν ἤδη τῆς ἡλικίας
 τῷ μεγάλῳ φοιτήσας, ὑστερον δὲ ποιμῆν καὶ αὐτὸς
 23 Math. vi, 34.

69. Cum bruchus aliquando et locusta terras de-
 popularentur, inevitabilibus senectutis vinculis
 vinctus magnus Theodosius, et qui nec liberis qui-
 dem pedibus uti poterat, salutem multorum post-
 ponens omnia, ita ut erat affectus pedibus, et baculo
 more senum supplens quod sibi deerat, viam per-
 agis: ut sic magis Deum quoque traheret ad mis-
 ricordiam, ut qui aspecturus osset necessitatem
 ejus protectionis. Discipulis ergo manus sustinen-
 tibus, et omnibus modis ejus ingressum adjuvanti-
 bus, pervenit iis innixus ad locum, ubi bruchorum
 et locustarum multitudo ingens, agros non minus
 quam hostes, populabatur et devastabat. Cum ergo
 sanctus illic staret, et manus sustulisset Deo sup-
 plices, et deinde horum bruchorum et locustarum
 unum in manus sumpsisset; et partim quidem cum
 vilissimis et brevissimis animalibus, tanquam cum
 conservis, disseruisset; partim autem jussisset, ut
 labori pauperum et agriculturæ parcerent; (hoc
 enim vobis, inquit, communis quoque præcipit
 Dominus,) cumque cum eis ita placide locutus es-
 set, tanquam cum animatis; ea quæ dicta fuerant,
 consecutum est miraculum. Tantum enim examen
 deinceps mansit in regione, et nec transivit alio;
 nec damnum dedit iis locis, in quibus versabatur:
 sed veluti fœdere inito cum agris de cætero cir-
 cumvolabat quidem, et arrodere spinas: amicitia
 autem et pax ei intercedebat cum fructibus,
 et ab eis omnino abstinebat.

70. Sed hæc quidem per se, alia autem recte
 quoque gessit per alios. Nam cum alias flagellum
 simile terram premeret, et videbatur fore, ut mox
 ei vico incumberet, ex quo et vicini omnes para-
 bant commentum, et qui multis benigne communi-
 cabat ea, quibus opus habebat; cum vas quoddam
 implesset oleo, et hoc invocatione divina sanctifi-
 casset, id mittit in vicum: et cum viris tradidisset
 fidelibus et piis, hoc solam suffecit, ut esset tanti
 mali solutio. Tunc enim repente de medio subla-
 tum est id quod lædebat, et vicus conservatus est
 illæsus.

71. Vestimentis aliquando fuit opus fratribus: et
 illi quidem ei exhibebant molestiam, ut aliquid
 præberet ad emendum: quoniam si velle et commi-
 serari tolleretur, nihil erat. Sed tamen confidens
 veridicæ Domini promissioni, ea tunc apud eos est
 usus, dicens: *Nolite esse solliciti de crastino* 28.
 Sequenti autem die effectum sunt consecuta ea,
 quæ promissa fuerant. Protinus enim quidam
 alicunde alveniens, centum dedit aureos: qui
 quidem dati: ad uum vestimentorum servierunt
 fratribus.

72. Julianus quidam, qui ab ineunte quidem ætate
 ventitavit ad magnum Theodosium, postea autem

fuit ipse quoque cognitus pastor optimus, ecclesiaeque, quæ est in Bostra (44), fuit ei credita administratio. Is ergo de ipso quoque hæc narrabat, quod cum essent in civitate Bostrenorum (semper enim magnus Theodosius eum habebat socium vitæ ex Christo agendæ, volebatque cum eo philosophari, et esse socius solitudinis) cum ergo fuissent in dicta civitate, primum quidem mulier quædam insignis et vitio nobilis, cum sanctum dixisset planum et impostorem, in oculis eorum dedit pœnas, intemperantis linguæ acerrimum subiens supplicium, cum gravi morte ejus erupisset anima.

73. Deinde autem, inquit, nos quidem civitate egressi, proficiscimur ad apostolorum templum, quod est propinquum. Monachi autem quidam ex monasterio propinquo, qui morbo Severi laborabant, cum nos vidissent accedentes, lignum quod convocat ad ecclesiam, pulsabant ante horam consuetam, et synaxim significabant fratribus. Magnus autem Theodosius, intellectis insidiis, cum divino zelo accensus esset ejus animus, verbis Domini opportune est usus: et eos, qui ipsi insultabant, jure est ultus, lapidem non esse mansuram supra lapidem in eo loco, ipse quoque minatus. Porro autem minas consecutus est effectus. Breve tempus intercessit, et quædam Agarenorum multitudo, nocturna facta incursione, illud quidem igni mandant monasterium, et diripiunt etiam quæcunque illic erant: et abducunt captivos monachos, et nunc proponitur locus, acerbum oculis spectaculum, qui non magis meretur videri, quam desferi. Sed hæc quidem narratio aperte est disciplinæ et castigationis. Alteram autem, quæ est plane gratiæ particeps et utilitatis, vult addere oratio.

CAPUT XVII.

Adest variis periclitantibus. Prædicit terræmotum Antiochiæ.

74. Dux Romani exercitus, (mos est autem eum vocare comitem Orientis) nomine Kericus (45), in bello audax, in Deum autem pius. Is jam incursionem facturum contra Persas, existimavit oportere se primum currere Hierosolyma, et illinc adversus hostes assumere auxilium. Cum autem statuisset in transitu ire ad hominem Dei (cum enim valde traherat illius fama, et virtutis illecebræ) dum abiret, et multa alia licuit ei audire ex sacro illa lingua, et hoc inter cætera, ne, quomodo divinus David, in arcu speraret, nec poneret salutem in gladio, sed nec in multorum hominum confideret millibus:

(44) Bosra aliis, ut Bostrum, sedes metropolitana Arabiæ primæ, seu desertiæ, sub patriarcha Antiocheno, urbs munditissima; nunc *Busseret*. Consule Adrichomium.

(45) Ms. Græcum Κήρυκος. Menæa Κήρυκος. Ejus meminit Cedrenus anno Justiniani primo, Chr. 526. « Eodem anno Rex Persarum Tzabto bellum ob initam cum Romanis societatem intulit. » « Huic Tzabto Justinianus auxiliares mittit copias, ducibus Belisario, Keryco (Græce Κήρυκος dicitur), et Pe-

ἄριστος γυναισθεὶς, καὶ προστασίαν τῆς κατὰ Βοστραν ἐγγυησθεὶς ἐκκλησίας. Οὗτος οὖν καὶ ταῦτα περὶ αὐτοῦ διηγέτο, ὡς ἐπεὶ κατὰ τὴν Βοστρηῶν ἐγεγόμεθα πόλιν (ἀεὶ γὰρ ὁ μέγας κοινῶν αὐτὸν ἐποίητο τῆς κατὰ Θεὸν ἀγωγῆς, καὶ συμφιλοσοφεῖν αὐτῷ καὶ κοινῶν τῆς ἐρημίας ἐβούλετο). Ἐπεὶ οὖν κατὰ τὴν εἰρημένην γένοιτο πόλιν, πρῶτα μὲν γυνή τις ἐπίσημος καὶ διαφανῆς τὴν κακίαν, πλάτων εἰπούσα τὸν ὄσιον, ἐὶ ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ἔτισε δίκας, ἀκολάστου γλώττης ὀξοτάτην ὑπομείνασα τιμωρίαν, καὶ χαλεπῶ θανάτῳ τὴν ψυχὴν ἀποβίψασα.

ογ'. Ἐπειτα δὲ, φησὶ, καὶ τῆς πόλεως ἐξελεύσιν ἡμῖν μὲν πρὸς τὸν πλειόν τῶν ἀποστόλων ναὸν εὐύγχανεν ἡ ὁρμή· μοναχοὶ δὲ τινες τῆς ἐκ γειτόνων μονῆς τὰ Σευήρου νουσοῦντες παριόντας ἡμᾶς ἰδόντες τὸ συγκαλοῦν εἰς τὴν ἐκκλησίαν βῆλον, καὶ πρὸ τῆς ὥρας εἰθισμένης ἔκρουον, καὶ σὺναξιν τοῖς ἀδελφοῖς ἐπεσήμαινον. Ὁ μέγας τοῖνον συνείς τὴν ἐπιβουλήν, ζήλῳ τε θεῷ τὴν ψυχὴν διαθερμάνθεις, κατὰ καιρὸν τοῖς τοῦ Δεσπότητος ῥήμασιν ἐχρήτο, καὶ τοὺς εἰς αὐτὸν παρονοῦντας δικαίως ἡμύνητο, μηκέτι λίθον ἐπὶ λίθου μεῖναι κατὰ τὸν τόπον καὶ αὐτὸς ἀπειλήσας. Ἄρ' οὖν ἠκολούθει τῇ ἀπειλῇ καὶ ἔργος· βραχὺς δὲ μεταξὺ χρόνος, καὶ Ἀγαρηῶν τι πλήθος ἐφόδῳ νυκτερινῇ χρησάμενον, μοναστήριον μὲν ἐκείνο περὶ χαρίζονται, ληΐζονται δὲ καὶ τὰ ἐκεῖσε κομιδῇ πάντα, καὶ τοὺς μοιχαλούς αἰχμαλώτους ἄγονται, καὶ νῦν ὁ τόπος ὀφθαλμοῖς πρόκειται θέξιμα λυπηρὸν, οὐχ ὀραῖσθαι μᾶλλον, ἢ δακρῦεσθαι ἄξιος. Ἄλλὰ τοῦτου παιδείας ἄντικρυς καὶ σωφρονισμοῦ τὸ διήγημα· ἕτερον δὲ καὶ χάριτος ἀκριβοῦς μετέχει καὶ ὠφελείας, ὁ λόγος προσθεῖναι βούλεται.

οδ'. Ὁ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἀρχηγὸς (κόμητα τῆς Ἀνατολῆς σύνθετος ἐκεῖνον καλεῖν), Κήρυκος αὐτῷ ὄνομα, εὐτολμος τὰ πρὸς πολέμους, εὐλαθῆς τε πρὸς Θεὸν, οὗτος τρέχων ἄρτι κατὰ Περσῶν, δεῖν ἠψῆθαι πρῶτον δραμεῖν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ σάμμαχον τὴν ἐκεῖθεν ῥοπήν κατὰ τῶν πολεμίων λαθεῖν. Ἐπεὶ οὖν κατὰ πάροδον καὶ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἔκρινεν ἀπελθεῖν, (εἴλαε γὰρ αὐτὸν ἡ φήμη στεβρῶς καὶ οἱ ἐκεῖνου τῆς ἀρετῆς ἕγγες,) ἀπελθόντα τοῦτον, ἄλλα τε πολλὰ πρὸς τῆς ἱεράς γλώττης ἐκείνης ἀκούειν ὑπῆν, καὶ τῷ μὴ ἐπὶ τῷ τῶν ἐλπίζειν κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ, μηδ' ἐπὶ τὴν

tro; qui cum in bello gerendo mutua invidia transversi agerentur, a Persis vicisti sunt, » Hæc ipse. Verum ex Procopio l. i *De bello Persico* constat, ad quatuor annos bellum fuisse productum, et Romanos plures de illis tulisse victorias. Cæterum quod inter duces simulatis esset, ideo Procopius, qui Belisario inhærebat, hanc Kericus de Persis victoriam prætermisit, ut observat Baronius ad Chr. 527.

βορφαίαν τιθέναι τὴν σωτηρίαν μήτε μὴν τοῖς τῶν Α πολλῶν μυριάσιν ἐπιθάρρειν, ἕνα δὲ σύμμαχον εἰδέναι τὴν ἰσχὺν ἄμαχον, ᾧ βράχιον πᾶν ποιεῖν ὄφ' ἐνὸς χιλίου διώκεσθαι, καὶ ὑπὸ δύο μυριάδας μετακινεῖσθαι. Τοιαῦτα τῷ κόμητι τοῦ βασιῆου διαλεχθέντος, οὕτως ἐκεῖνος ἔαλω τῶν αὐτοῦ παραινέσεων, καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν ἀνηρτήθη πέθον καὶ τῆς θερμῆς πίστεως, ὡς καὶ αὐτὸ δῆπὸν τοῦ τρύχινον βράχος, ὅπερ ὁ μέγας ἔσω περιεβέβλητο, ἀντ' ἄλλου τινὸς τὰ γε πρὸς τὸν πολεμον αἰτῆσαι φυλακτῆρου· καὶ τοῦτο δὴ λαβῶν καὶ ἐνδύς, ἀγώνων τε τῶν συνήθων ἀψάμενος, μετ' οὐ πολὺ Καλλίνικος ἐπανεῖται, πολλὰ καὶ ἄξιζι λόγου ψυχῆς τε καὶ χειρὸς ἔργα ἐπιδειξάμενος.

οε'. Λαμπρὸς τοιγαροῦν οὕτω τοῖς κατὰ πόλεμον ἀριστερίαις ἐπανελθὼν, οὐκ ἀγνώμων ἐφάνη περὶ τὸν εὐεργέτην, οὐδ' ὥσπερ οἱ πολλοὶ μετὰ τὸ τυχεῖν τῆς Β χάριτος ἐπιλανθανόμενος, ἀλλ' ὅμοιον ἕνα πᾶσιν ἔαυτὸν φυλάττων, πρὸς τὸν βασιον αὐθις ἐφοίτη μετὰ θερμοῦ τοῦ τῆς καρδίας σαιρητήματος, χάριτός τε δαμολογῶν, καὶ τὸ πᾶν αὐτῷ τῆς νίκης ἐπιγχαρόμενος. Ἔλεγε γὰρ, ὡς, Κατὰ τὸν τῆς μάχης καιρὸν, ἔμοι μὲν ἀντὶ θώρακος ἐνδυσσάμενῳ τὸ βράχος τὸ σὸν ἐποίει θάρρειν ὁμοσε τε τοῖς πολεμίοις χωρεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς χεῖρας ἀλλήλοισι ἤλθομεν, πολὺς ἐγένετο σκότος ὥσπερ ἐν ὀμίχλῃ βαθεῖα, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσι καὶ τὰ πᾶν πλησίον ἀθέατα ἦν, ἐφ' ὃν σε μόνον ἰδόντων ὄραν προηγουμένον μου καὶ τῇ χειρὶ σημάζοντα καὶ ὑποτιθέμενον, τάδε μὲν τοῦ πολέμου μέρη χαίρειν ἔβην, ἐπὶ ταῦτα ἴσντα μάχεσθαι, καὶ ὑπὸ σοὶ ἐδηγῶ τε καὶ ἡγεμόνι τὸν ἵππον ἡμᾶς ἐξελάυνειν, ἕως φοβερός τις καὶ ἀνυπόστατος τοῖς ἐναντίοις ὄφθεις, θαὶ δέος πᾶσιν ἄστεκτον ἐμβαλῶν, τέλος εἰς πύδας αὐτοῦ βλάψαι, καὶ τὴν ἄδοξον φυγὴν ἀσπένως ἐλέσθαι παρασκευάσαι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος, ὁ καὶ τῆς θείας ταύτης ἐπιφανείας ἀξιώθεῖς.

ος'. Οὐκ αὐτῷ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις ὁ μέγας, πολλοὶ μὲν ἐν πλῆθ, πολλοὶ δὲ ἐν ὄδῳ, καὶ τοῖς μὲν τραχυνομένη θαλάσῃ καὶ πνευμάτων βιά παλαίουσι, τοῖς δὲ καὶ στόμασιν ἀγρίων ἐμπεσοῦσι θηρῶν, τοῖς μὲν ἐν ὑπῳ, τοῖς δὲ καὶ ὑπ' ὀφθαλμοῖς ἐπιστάς, τῶν κινδύνων ἐξέλετο. Οὐ ἀνθρώποις δὲ μόνον ὄξυς οὕτω παρίστατο βοηθός, ἀλλὰ πολὺ καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις τῆς φιλαγῆθου ταύτης ψυχῆς τὸ φιλάγαθον ἔτοιμον ὑποδείξει τῷ λόγῳ. Ὅδοιπόφῳ γὰρ ποτε ὄνον ἐπαγομένῳ λείων συνήτη πικρὸς, β: τοῦ μὲν ἰδίτου ἡμέλει, πρὸς δὲ τὸν ὄνον ὁρμῆς ἐπίμπλατο. Τὸν γοῦν ὁδοιπόρον, οἷα φίλον ἐν τοῖς παρ' ἐλπίδα δεινοῖς, κατὰ κληξίς ἐπέσχε καὶ ὄος· ἡ τοῦ κειρῶ δὲ δόξυτις ἐν φάρμακον εἰς βοῦθειαν, τοῦ ἀγίου ὄνομα πρῆσχεν εὐρεῖν· ὅπερ εἰπόντος, παράχρημα δ τε τοῦ θηρίου θυμὸς ἔληγε καὶ νὸ βράδατον ἴστατο τῆς ὁρμῆς.

dam opem, nempe nomen sancti Theodosii. Quod et repressus est vehemens ejus impetus.

οζ'. Οἷος δὲ καὶ περὶ τῶν μελλόντων πρόγνωσιν ἦν. Δεῖ γὰρ δι' ὀλίγων τὰ ἐκεῖνου πάντα δεικνύειν ὥσπερ ἐν γείμασιν, ἕνα καὶ δῆλον εἶπασιν ἦ, ὅτι ὥσπερ οὐδενὸς τῶν κατορθωμάτων, οὕτω ἤδη καὶ τῶν

unum autem sciret adiutorem, vim inexpugnabilem, cui est facile, ut unus mille persequatur, et decem millia profligentur a duobus. Hæc cum comiti Sanctus disseruisset, ita fuit ille captus ejus desiderio et ardenti fide, ut ipsum cilicium, quo magnus ille interius induebatur, loco cujusvis alterius rei, arma peteret, quibus se conseruaret. Quod quidem cum accepisset et induisset, et consueta aggressus esset certamina, paulo post victor rediit, cum et animi et manus præclara ostendisset facinora, et digna quæ commemorarentur.

75. Cum rebus ergo fortiter in bello gestis insignis et clarus esset reversus, nequaquam ingratus fuit in benefactorem; neque ut multi, qui postquam sunt consecuti, obliviscuntur beneficii: sed se similem conservans in omnibus, rursus venit ad Sanctum cum vehementi cordis exultatione, et gratias agens, et ei universam ascribens victoriam. Dicebat enim: Illo ipso tempore pugnæ, mihi quidem cum pro thorace tuum induissem cilicium, veniebat in mentem confidere, et in hostes irruere. Cum autem manus conseruissemus, magnæ exoriebantur tenebræ, tanquam in densa caligine: et ab aliis quidem omnibus eam etiam, quæ prope erant, cerni non poterant: ego autem te solum mihi videbar videre me præcedentem, et manu significantem et admonentem, ut has quidem prælii partes dimitterem, in has autem pugnarem: et te ducem equum agere, donec conspectus terribilis et intolerabilis inimicis, vehementi terrore omnibus injecto efficerem, ut se conjicerent in pedes, et turpem fugam lubenter eligerent. Et hæc quidem ille, qui etiam dignus est habitus divina hac apparitione.

76. Non ad illam autem solum, sed etiam ad alios magnus Theodosius, ad multos buidem inter navigandum, ad multos autem in faciendo itinere, et ad alios quidem, qui cum furenti mari et vi ventorum collectabantur, ad alios autem qui in ora ferarum inciderant, et ad alios quidem in somnis, ad alios autem videntibus revera eorum oculis accedens, liberavit a periculis. Non hominibus autem solum adeo promptus fuit adiutor, sed bonæ hujus quoque animæ benignitatem vel in bruta animantia, parata est ostendere oratio. Viatori enim aliquando asinum deducenti sævus leo occurrit, qui viatorem quidem neglexit, in asinum autem irruit. Atque viatorem quidem, ut accidit iis malis quæ præter spem eveniunt, stupor invasit et metus; temporis autem velocitas effecit, ut unum solum inveniret medicamentum ad ferendam quidem cum dixisset, statim cessavit et ira feræ,

77. Jam vero qualis fuit in futurorum præscientia? Opprret enim pancis quæcunque sunt illius ostendere, et veluti eorum gustum præbere, ut sit etiam manifestum omnibus, quod quomodo nullius

ex iis, quæ ex virtute geruntur, ita nec charisma- A tum seu gratuitorum donorum fuit expers. Jussit aliquando ut præter solitam horam pulsaretur lignum; nondum enim erat hora secunda diei: et præcepit, ut fratribus significaret synaxim. Illi autem convenerunt quidem (neque enim poterant contradicere, ut qui optime didicissent obedientiam), cum autem fuissent congregati, rogabant curam convenissent ante tempus. Ille vero (o puram animam! o oculos procul omni cernentes) flebiliter lugens et miserabiliter: Orandum est, inquit, o Patres, orandum est. Video enim iram Domini, quæ jam movetur adversus Orientem. Hæc ille quidem dixit. Illi autem tunc quidem neque videbant aliquid, neque una cum eo dolorem accipiebant: quoniam non iisdem, quidem ille, intuebantur oculis. Sexto autem aut septimo die, postquam prædixerat, auditum est Antiochiam (46) fuisse magno terræ motu eversam, illo tempore, quo jam prædixerat ille magnus; totque ornamenta, tantamque cecidisse speciem et pulchritudinem, et in vitem pulverem redactam jacere civitatem: quæ neque tanto casu dignas consecuta est lacrymas, neque luctum, qui exæquaretur calamitati. Atque talis quidem fuit ejus præscientia. Res autem multas præclare ab eo gestas, præcedens ostendit oratio.

CAPUT XVI: I.

Ejus in senectute et ultimo morbo virtus.

78. Oportet autem hoc quoque addere et perspicue exponere, ad quantam humilitatis altitudinem pervenerit. Contendebant et depugnabant inter se aliquando duo ex fratribus. Is autem suadebat, ut componerent inimicitias, et odium commutarent amicitia, quæ decet omnem Christianum, multo autem magis monachos. Quoniam autem dicens non persuadebat, videbat autem illorum esse majores inimicitias, quam ut suis verbis placari posset, sit supplex protinus pastor ovium, magister discipulorum, pater filiorum; et illorum bonum postulabat ipse, tanquam proprium beneficium: eorumque morbum et vulnus medicus rogabat ut sanaret. Rogabat autem non leviter, nec contemptim, sed magnopere et vehementer, sed maguau moderationem afferens et humilitatem. Se enim humili deiciens jacebat, aperta figura humilitatis mollire se credens duritiem inimicitiarum: nec prius destitit rogare, quam eorum mollierit, et eos, qui a se invicem male erant divisi, amicitia vinculis colligarit.

79. Segregavit aliquem ex fratribus, juste se gerens, cum justo scilicet conjuncta clementia: videbat enim morbum egere tali medicamento. Ille vero bona malis commutans, simul et ordinem transiliit, et eandem rursus intulit pœnam ei, qui nihil habe-

(46) Contigit hic terræmotus, indictione iv. Olympio solo consule, ut habet Marcellinus iv. Kal. Juni, die Veneris anno septimo et mense decimo regni Justini, ut Evagrius l. iv, c. 5, quæ omnia

Χαρισμάτων ἄμοιρος ἦν, Προστίττει ποτὲ παρὰ τὸ εἰθισμένον δὴ τοῦ καιροῦ τὸ ζύλον κρούεσθαι· ὥρα γὰρ οὐπω δευτέρα ἐξῆσαν ἡ ἡμέρα, καὶ τότε ἀδελφοὺς σημαίνειν παρηγγυά τὴν σύναξιν. Οἱ δὲ ἠθροίζοντο μὲν (οὐδὲ γὰρ εἶχον ἀντιλέγειν, ἄριστα παιδευθέντες ὑπακοήν) ἀθροισθέντα· δὲ τὴν αἰτίαν ἐπυθνάνοντο τῆς πρὸ τοῦ καιροῦ συνελεύσεως· καὶ ἐκεῖνος (ὦ ψυχῆς καθαρᾶς, ὦ πάντα βλεπόντων πόρρωθεν ὀφθαλμῶν) περιπαθὲς τι καὶ οἰκτιστον ἀνοιμῶσας· Εὐξασθαι, Πατέρες, ἔφη. εὐξασθαι χρὴ· ὀργὴ γὰρ Κυρίου κινουμένην ἤδη κατὰ τῆς Ἐφῆς ὄρω. Ταῦτα ἔ μὲν ἔφη. οἱ δὲ τότε μὲν οὐτ' ἔτι ἐώρων οὐτε συνήλθουν· ἐπεὶ μὴ τοῖς ἴσοις ὀφθαλμοῖς ἔβλεπον. Ἐκτὴν δὲ ἡ ἐβδόμην ἡμέραν μετὰ τὴν πρόρρησιν, κατεστρέφθη δεισμῶ μεγάλῃ τὴν Ἀντιοχείαν ἠκούετο πόλιν αὐτ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἤδη καὶ προεῖπεν ὁ μέγας καὶ κόσμον, καὶ ὥραν, καὶ κάλλη τοσαῦτα καταπεσεῖν, καὶ κόνιν ἄτιμον κεῖσθαι τὴν πόλιν, μηδὲ δακρύων εὐποροῦσαν τοῦ πάθους ἀξίαν, μηδὲ πίνθους ἰσομένου τῇ συμφορῇ. Καὶ τὰ μὲν τῆς προγνώσεως τῷ ἀνδρὶ οὕτως ἔχει· τὰ δὲ τῶν κἀτορθωμάτων πολλὰ μὲν καὶ περὶ πολλῶν ὁ λόγος φθάσας ἐθήλωσε.

C οη'. Δεῖ δὲ καὶ ταῦτα προσθεῖναι καὶ γνωρίσαι σαφῶς, εἰς οἷον ὕψος ἐκεῖνος ἐφάσε ταπεινώσεως· Διεπλήκτιζον τότε καὶ ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους δύο τῶν ἀδελφῶν· ὁ δὲ παρῆνε καταλύσαι τὴν ἔχθραν, καὶ φιλίαν ἀλλάξασθαι μίσους, παντὶ Χριστιανῷ πρέπουσαν, πολλῶν δὲ μᾶλλον καὶ μοναχοῖς. Ἐπεὶ δὲ λέγων οὐκ ἔπειθεν, ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ λόγων ἰσχυροτέρην τὴν ἐκείνων ἀπέχθειαν, ἐκείτης εἰθὺς γίνεται ὁ κριμὴν τῶν θρημμάτων, ὁ διδάσκαλος τῶν μαθητῶν, ὁ πατὴρ τῶν τέκνων, καὶ τὸ ἐκείνων καλὸν αὐτὸς ὡς ἰδίαν ἐεργεῖσθαι ἦνετο, καὶ τὴν νόσον αὐτῶν καὶ τὸ τρῦμα ὁ ἱατρὸς θεραπεύειν ἐδεῖτο. Ἐδεῖτο δὲ οὐχ ἀπλῶς οὐδ' ἡμελημένως, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐκθύμως καὶ πολὺ τὸ μέτρων εἰσφέρων καὶ ταπεινόν· καταβαλὼν γὰρ ἑαυτὸν εἰς ἔδαφος ἔκειτο, τῷ σαφεῖ τῆς ταπεινώσεως σχήματι, μαλαξίαι πιστεύων ἔχθρας ἀντιτυπῆν, καὶ οὐ πρότερον ἀνῆκε δόμενος, ἕως ἐμάλαξέ τε καὶ τὸ μίσος αὐτῶν διελύσατο, καὶ τοὺς κακῶς ἀλλήλων διηρημένους φίλους δεσμοῖς συνέδησον.

D οθ'. Ἀφώρισέ τινα τῶν ἀδελφῶν, δίκαια δρῶν, ἡ μετὰ τοῦ δικαίου δηλαδὴ καὶ φιλόανθρωπος· ἑώρα γὰρ τοιοῦτος φαρμάκιον τὴν νόσον χρήζουσαν. Ὁ δὲ ἀγαθὸς κακοῖς ἀμισθόμενος. τὴν τε τάξιν ὁμοῦ παρέδεικε, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιτίμησιν ἐπὶ τῷ μηδὲν

in annum Chr. 526 incidunt, ut mirum sit a Baronio ad annum præcedentem referri: sed videtur anni septimi mensem decimum accepisse, cum sit decimus post septimum expletum.

ἔχοντι παρόμοιον ἀντεπήγεν, ὥσπερ εἴ τις τὰ τῶν A
 νοσοῦντων ἀνοήτως ὑπομένειν ἐπιτρέπει τοὺς ὑγαί-
 νοντας· ὥστε δῆλον εἶναι τὸν ἀδελφὸν καὶ ἐτέρην
 νόσον χαλεπωτάτην νοσεῖν, τὴν ἀναισθησίαν. Τί
 οὖν ὁ μέγας τῆ μετρίστει καὶ τῶ ταπεινῷ λίαν
 δὴψηλὸς καὶ οὐράνιος· δέχεται τὴν ἐπιτιμίαν ὡς
 καλῶς γενυμένην, καὶ ὡς χώραν ἐπ' αὐτῷ ἔχουσαν,
 καὶ οὐ πρότερον τῶν θείων ἐκοινωνήσεν μυστηρίων,
 ἅως αὐτὸς ὁ δῆσας, αὐτὸς ἔρα καὶ τὴν λύσιν ἐπήγα-
 γεν. Ἦν γὰρ Μωσῆος ἀντικρούς ζηλωτής, φοβερός
 μὲν καὶ ἀπαραίτητος τοῖς ἁμαρτάνουσι πρὸς Θεὸν,
 ἐπεικῆς δὲ λίαν καὶ ἡμερος τοῖς πρὸς αὐτὸν πταίου-
 σι γνωρίζομενος· ὡς μήτε διὰ τὸ πρᾶον εὐκατα-
 φρόνητον, μήτε τῷ παντάπασιν αὐστηρῶ φορτικὸν
 εἶναι, καὶ σωματίων μόνον, οὐ ψυχῶν ἄρχοντα. Καλῶ
 μὲν γὰρ τὴν μὲν ἐκ φόβου μόνον ἄρχῆν, σωματίων B
 ἄρχῆν, τὴν δὲ γε καὶ πόθον συγκεκραμένου ἔχουσαν
 καὶ ψυχῶν.

π'. Οὐ Μωσῆος δὲ μόνου, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἄλλου
 τὸ διατέρον εἰς ἀρετὴν ἐμιμεῖτο· οἷον Ἀβραάμ τὸ
 πρὸς πάντα Θεῷ πειθαρχεῖν, καὶ δι' ἐκεῖνον πάντων
 ὀλιγωρεῖν, οὐ χρημάτων ἀπλῶς, ἢ πατρίδος. ἢ συ-
 νήθων καὶ συγγενῶν, ἀλλὰ καὶ φύσεως αὐτῆς καὶ
 ζῆσῆς. Τῶν γὰρ δὴ προσηκότων οὐ Θεοῦ μόνου, ἀλλὰ
 καὶ τοὺς κατὰ Θεὸν ζῶντας ἠγετο προτιμητέους,
 καὶ τούτους μᾶλλον εἰς συγγένειαν εἴλκε τῷ τῆς
 ἀρετῆς λόγῳ, καὶ τῆς περὶ αὐτὸ σπουδῆς καὶ συν-
 νεύσεως. Ἰσαὰκ τὴν πρὸς τοὺς πνευματικὸς πατέ-
 ρας μέχρι καὶ θανάτου ὑπακοήν, καὶ τὴν εὐαρεστον
 θυσίαν αὐτοῦ τοῦ σώματος. Ἰακώβ τὸ ἄπλαστον C
 ἀκριβῶς καὶ πονηρίας πάσης ἐλεύθερον, (καὶ τούτου
 μάρτυρες ἀξιόχρεοι ὅσοι περὶ αὐτοῦ τῶν συνου-
 σίων καὶ τῆς ἐμιλλίας εἰλήφασιν). Ἰωάννου τὴν ἱρη-
 μίαν καὶ ἀτροφίαν· Πέτρου τὸ θερμὸν, μετὰ τῆς
 ἀκριβῶς πίστεως· Παύλου τὸ ἐνεργὸν διαπαντὸς
 ὑπὲρ τοῦ καλοῦ καὶ ταλασιπυρρικτὸν καὶ φερέπονον,
 καὶ τὸ πᾶσαν μικροῦ τὴν οἰκουμένην ὥσπερ ἐκεῖνος,
 τὴν μὲν ποσί, τὴν δὲ λόγοις, τὴν δὲ φήμῃ διαδρα-
 μεῖν· καὶ συνελόντα φάναι, οἷά τις γραφεῖον ἄριστος
 τὰ κάλλιστα πανταγῶθεν τῆς ἀρετῆς χρώματα σὺλ-
 λεξάμενος, καὶ κεράσας εὐ, ἀρχέτοπον οἷον τὸν ἐαυ-
 τοῦ βίον ἐπαινέσαι μᾶλλον, ἢ μιμησασθαι ῥῆδιον,
 τοῖς φιλαρέτοις προέστησεν.

πα'. Οὐδὲ ὁ θαυμαστὸς Ἰώβ ἐξω τοῦ χοροῦ τῶν
 αὐτῷ ληφθέντων εἰς μίμησιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τὴν
 ὑπομονήν, καὶ πάντοτε μὲν, πρὸς τῷ τέλει δὲ καὶ
 τρανότερον ἐμιμήσατο. Ἐπεὶ γὰρ ἐμᾶλλον ἤδη τὸν
 ψυχρῶπινον ὑπεξέρχεται βίον, καὶ ἀντὶ κόπων ὧν
 εἶδεν, ἀμοιβὰς ἅς ἤλπισε καὶ ἀντιδόσεις ἀπολαβεῖν,
 ἵπαισι τις αὐτῷ τελευταία νόσος καὶ χρονία, καὶ
 ἀλλ' οὐ δεῖν οὐδὲ νέφ καὶ ἀκμάζοντα σῶματι φορητῆ,
 οὐχ ὅπως γήρατος οὔτω καὶ φιλαρέτω κκοπαθείᾳ
 κατειργασμένῳ. Ταύτη τοι καὶ ὄλον ἐνιαυτὸν κλινο-
 πετῆς ἦν, καὶ ὀδύνας ἀμάχοις παλαιῶν, καὶ ταῖς
 τοιαύταις θλίψεσι πλατυνόμενος. Τότε γὰρ δέρμα
 τοῦ λαγῆνος διὰ τὴν ἐκ τῆς νόσου τῆξιν ὑποσυρεῖς,
 καὶ τὸ τοῦ λόγου σκιάς εἶδωλον γαγονῶς, ὡς αὐτῷ

bat simile, perinde ac si quis juberet sanos ea tole-
 rare, quæ tolerant ægroti: adeo ut sit manifestum,
 fratrem quoque alio morbo laborare graviore, nempe
 impudentia. Quid ergo magnus Theodosius mode-
 ratione et humilitate valde excelsus et cælestis? Pœ-
 nam quidem suscipit, tanquam quæ recte fuerit im-
 posita, et ut quæ in ipso locum habeat: neque prius
 divinis communicavit sacramentis, donec ipse, qui
 ligavit, induxit ipse quoque solutionem. Erat enim
 Moysis evidenter imitator: terribilis quidem et ine-
 xorabilis iis, qui in Deum peccabant; valde autem
 mitis et mansuetus iis, qui ipsum offendebant: adeo
 ut nec veniret in contemptum propterea, quod
 esset mitis et mansuetus; nec gravis ac molestus
 esset propter nimiam austeritatem, et ut qui solum
 corporibus imperaret, non animis. Voco enim, quod
 ex metu quidem solum est imperium, imperium
 corporum; id autem quod desiderium quoque
 habet contemperatum, etiam animorum.

80. Non solum autem Moysis, sed etiam cujusvis
 alterius in virtute excellentiam imitabatur: utpote
 Abrahæ, quod Deo pareret in omnibus, et omnia
 propter illum contemneret, non solummodo pecu-
 niam aut patriam, aut familiares et cognatos, sed
 ipsam quoque naturam et vitam. Cognatis enim,
 non Deum solum, sed eos etiam, qui ex Deo vive-
 bant, putabat esse præferendos, et eos magis attra-
 hebat ad cognationem, propter virtutis rationem et
 studii et voluntatis, quæ in idem confertur. Isaac in
 spirituales patres usque ad mortem, obedientiam et
 ejus corporis gratum et acceptum sacrificium imi-
 tabatur: Jacob perfectam sinceritatem et libertatem
 ab omni improbitate (hujus autem sunt fidei digni
 testes, qui cum eo consuetudinibus et familiaritatis
 fecere periculum), Joannis solitudinem et inediam:
 Petri, cum exacta fide vehementiam et ardorem: Pauli,
 pro eo quod est honestum, perpetuam actionem,
 afflictionem et diligentiam; et quod propemodum
 universum orbem terræ sicut ille, partim quidem
 pedibus, partim vero sermonibus, partim vero
 fama pervaserit: et, ut semel dicam, quomodo quis
 pictor præstantissimus, qui præstantissimos virtu-
 tis colores undique collegit et recte miscuit, in ve-
 luti quoddam exemplar suam vitam, laudatu quam
 imitatu faciliorem, proposuit virtutis studiosis.

81. Neque vero Job admirabilis erat extra cho-
 rum eorum, qui sumpti sunt ad imitandum: sed
 ejus etiam tolerantiam, semper quidem, in fine
 autem apertius et imitatus. Nam cum jam esset e
 vita humana excessurus, et pro iis, quos tulit, labo-
 ribus mercedes et remunerationes, quas speravit,
 accepturus, postremo eum invadit morbus diutur-
 nus, et propemodum ne juveni quidem et flore, et
 corpori tolerabilis, nedum tanta senectute confec-
 to, et quam virtutis causa susceperat, afflictione. Ea
 de causa et toto anno jacobat in lecto, cum inexpu-
 gnabilibus collectans doloribus, et talibus dilatatus
 afflictionibus. Tunc enim tabe exhaustus, pelleque
 exesa, atque umbræ, ut dicitur simulacrum effe-

ctus, adeo ut nihil ei præter ossa relinqueretur; A nihil tamen molle, nihil illiberale, nihil indignum ant fecit, aut est locutus eo spiritu, qui tali vitæ convenit. Quin etiam cum quidam senex intensam ac vehementem vim morbi aspexisset, et ei dixisset: Roga Deum: forte enim malum sic sistetur; non amico nec benigno, ut solebat, eum aspectu intuens. Ne tu mihi, inquit, o Pater, quidquam de eo dixeris. Nam cum me sæpe tales subiissent cogitationes, arbitratus has esse potius maligni insidias, quam consilium, eas toto studio repuli, ut qui illud apud me reputaverim, quod præsentis quidem vitæ bonorum salis magnum fructum ceperimus, ut qui gloriam scilicet et nomen simul consecuti. Oportet ergo omnino affligi et mala perpeti et aliquam habere partem, quæ digna sit ea, quæ est illic, consolatione; ne nobis quoque merito illud dicatur, quod diviti dictum est: *Percepisti bona tua in vita tua* 24. His auditis, se abscondit senex, et nec habebat quidem omnino quod sancto responderet.

82. Ceterum illius patientiæ et tolerantæ multa quidem sunt alia quoque signa; testes autem sunt ii quoque, qui in tempore infirmitatis ei inserciere, quod nihil ex animæ operationibus a morbo fuerit ei surreptum, nec in amore divinorum eloquiorum ipse omnino seipso visus sit inferior, aut frigidior. Est autem hoc quoque signum vehementis illius rerum divinarum meditationis. Nam etsi illius oculus sumnum sæpe gustavit, utpote flexus ab ea, quæ omnia vincit, natura; at ejus quidem certe la- C bra faciebant, quod consueverant. Quocirca etiam interim, dum a somno surgeret, canticum ad Deum comprehendebat labris: adeo ut quod dicit divinus David, in eo impleretur: *Et noctu canticum ejus est apud me* 30.

μηδὲν πλεόν των ὁσῶν ὑπολείπεσθαι, ὁμῶς οὐδὲν μαλακόν, οὐδὲν ἀγεννές, οὐδὲν ἀνάξιον ἢ ἔδρασεν ἢ ἐφθέγγατο τοῦ προσήκοντος βίω τοιοῦτον φρονήματος· ἀλλὰ καί τινος γέροντος πρὸς τὸ σφοδρῆν τῆς νόσου καὶ διτταμένον βλέψαντο, καί, δεήθητι τοῦ θεοῦ, πρὸς αὐτὸν εἰρηκότος, τάχα γὰρ τὸ διεινὸν οὕτω στήσεται, μὴ φίλον ἐκεῖνος μηδὲ κατὰ τὸ σύνθεος, εὐμενές ἐπιβλέψας. Μὴ σοί γε, Πάτερ, ἔφη, μηδὲν περὶ τούτου· ἐμὲ γὰρ πολλάκις τοιοῦτων λογισμῶν ἐλθόντων, ἐπιβουλήν τοῦ πονηροῦ τὸ πρᾶγμα, μάλ- λον συμβουλήν εἶναι δοκίμασας, ὅλη σπουδῇ, τούτους διτκρουσάμην, ἐκεῖνο ὑπολαβὼν ὡς τῶν μὲν τοῦ παρ- ὀντος βίου καλῶν ἱκανῶς ἀπελαδοσάμεν, δόξης ἐνταῦθα τυχόντες δηλαδὴ καὶ ἐνόματος· δεῖ γοῦν καὶ κκακοπαθῆσαι πάντως, καὶ τινα μοῖραν ἔχειν ἄξιαν B τῆς ἐκεῖ παρακλήσεως. μὴ καὶ πρὸς· ἡμᾶς ἐκεῖνο λε- χθειῆ δικαίως, ὃ καὶ πρὸς τὸν πλοῦσιον εἴρηται τὸ, Ἄπελαθε τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου. Πρὸς ταῦτα τὸν γέροντα ἐγκαλύψασθαι καὶ μηδὲν ἔχειν ὅλως ἡντινα πρὸς τὸν ὄσιον ποιησεται τὴν ἀπόκρι- σιν.

πβ'. Πλὴν ἀλλὰ τῆς ὑπομονῆς ἐκεῖνου καὶ καρτε- ρίας, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τεκμήρια· μάρτυρες, ὅα, καὶ οἱ κατὰ τὸν τῆς ἀρρώστιας καιρὸν χειρας αὐτῷ ὑπηρετούσας εἰσενεγκόντες, ὅτι μηδὲν μήτε τὰς τῆς ἐνεργείας ὑπὸ τῆς νόσου παραβλαβείη, μήτε τὸν ἔρωτα τῶν θεῶν λογίων αὐτὸς ἤττων ὀφθείη, μηδ' ὅλως ἑαυτοῦ καὶ ψυχρότερος. Τημετὸν δὲ καὶ τοῦτο τῆς πολλῆς ἐκεῖνου περὶ τὰ θεῖα θερμότητος, καὶ μελέ- τῆς. Εἰ γὰρ καὶ ὀφθαλμὸς αὐτῷ ὕπνου πολλὰκις γένοιτο, καμφθεὶς ὑπὸ τῆς πάντα νικώσης φύσεως, πλὴν ἀλλὰ τὰ χεῖλη γοῦν τὰ ἑαυτοῦ τὰ συνήθη ποιεῖν ἦν· εἰδὲ καὶ μεταξὺ ἀναφέρων ἀπὸ τοῦ ὕπνου τὴν πρὸς θεὸν ψῆδὴν ἐν τοῖς χεῖλεσι κατελάμβανε, ὥστε τὸ τοῦ θεοῦ Δαβὶδ, καλῶς καὶ ἐπ' αὐτῷ πλη- ροῦσθαι, τὸ, Καὶ νυκτὸς ψῆδὴ οὗτο παρ' ἐμοί.

CAPUT XIX.

Mors, sepultura, miracula.

83. Porro autem multa quoque dicunt eum in morte divinasse, multa autem etiam prædixisse de futuris, per Spiritum qui in ipso cohabitabat. Nam cum eum circumsisens totus cætus fraternitatis, specie quidem illum, revera autem seipsum unus- quisque deflebat, ut qui talem Patrem amitteret, qui eos in Christo genuit ex Pauli sententia, quique carnalium patrum viscera longe vincebat sua in illos affectione, et cum quo una maluissent deficere, si fieri potuisset, quam eum videre excedentem. Is autem cum eos satis esset adhortatus, ut in loco permanerent, et ut ingruentes tentationes ad finem usque fortiter ferrent, et ut eis obedirent, qui post ipsum præfuturi essent monasterio; et prædixisset omnia, quæ erant eventura, dat eis illud signum, quod finem essent acceptura ea, quæ dicta sunt. Si enim post meum, inquit, decessum videritis mihi gregem augeri, et quo magis tempus processerit,

πγ', Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἐν τῇ σελευτῇ φασὶ τὸν ἀνδρα ἐπιθειάσαι, πολλὰ δὲ καὶ περὶ τῶν μελλόντων, διὰ τοῦ συνοικούντος αὐτῷ Πνεύματος προειπεῖν· Ἐπειδὴ γὰρ περιστάντες αὐτὸν πᾶν τὸ τῆς ἀδελφῶ- τητος πλήρωμα, τῷ μὲν δοκεῖν ἐκεῖνον, τῇ δὲ ἀλη- θεῖα ἕκαστος ἑαυτὸν ἀπεδύρετο, Πατέρα τοιοῦτον, πρεῦ, ἀποβάλλοντες, ὅς ἐν Χριστῷ κατὰ Παῦλον αὐ- νοὺς ἐγέννησε, πολλῶν σαρκικῶν πατέρων σπλάγγνα τῇ πρὸς ἐκεῖνους νικῶντα φιλοστοργία, καὶ συνεκλι- πεῖν αὐτῷ μᾶλλον, εἴπερ ἴδιόν τε ἦν, ἢ ἐκδημιούτζε ἰδεῖν ἐβούλοντο. Ὁ δὲ ἱκανῶς αὐτοῖς παραινέσας ἐπιμονῆν τῆν ἐν τῷ τόπῳ, πειρασμῶν τε τῶν ἐπιρ- χομένων ἄχρι καὶ τέλους ὑπομονῆν, ἔτι γε μὴν πρὸς τοὺς μετ' αὐτὸν τῆς μονῆς ἐξηγησομένους ὑπακοήν, πάντα τε τὰ καταληφόμενα προειπῶν, σημεῖον αὐ- τοῖς τοῦ καὶ πέρας τὰ εἰρημίζε λαβεῖν ἐκεῖνο δι- δωσιν. Εἰ μὲν γὰρ μετὰ τὴν ἐμὴν, ἔφη, τελευτὴν αὐξάνομένον μοι τὸ ποιμνιον ἴδητε, καὶ ὅσων πᾶλλον

ὁ χρόνος πρόιοι, τὸσοῦτω μείζον ἐαυτοῦ καὶ κρείττον γινόμενον, χρῆναι τῆνικαῦτα φημί καὶ περὶ τῶν ἄλλων εὐέλπιδας ἡμᾶς εἶναι. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα τοῦτον ἔξει τὸν τρόπον, εὐδελον ὅτι πέρας οὐδὲ τὰ λειπόμμενα λήψεται.

πδ'. Ἄπερ εἰ κατὰ τὰς αὐτοῦ προρρήσεις ἐξέδη καὶ τέλος εἴληφεν, αὐτὰ πρὸ τῶν ἄλλων μαρτυρεῖ τὰ ὁρώμενα· μέγεθος τε τῶν τῆς μονῆς οἰκοδομημάτων, καὶ πλῆθος τῶν ἐνοικοῦντων, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἀπαράμιλλον. Τὴν δὲ δὴ ζῶσαν ἐκείνου δόξαν καὶ μετὰ τὸν θάνατον, καὶ ὅση τῶ ἀνδρὶ πρὸς Θεὸν παρρησία, τινες ἂν ἄλλοι σαφῶς παραστήσειεν, ἢ ὀφθαλμοὶ μὲν τυρλιῶν, πόδες δὲ γυλιῶν, καὶ χεῖρες τῶν ταύτας πρὸ τῶν εὐχῶν ἐκείνου πηρῶν, αἱ μὲν τὸ κινεῖσθαι, οἱ δὲ τὸ τρέχειν, οἱ δὲ δι' ἐκείνου τὸ βλέπειν ἀπολαμβάνοντες, καὶ πρὸ τούτων, αὐτῆ τῶν λειψάνων ἢ σοφός, πηγὴ μύρου γνωριζομένη;

πε'. Ἄλλ' ἐνταῦθα μὲν ὁ λόγος ἡμᾶς ὥσπερ τι βροῦμα φέρων παρήνεγκε· δεῖ δὲ καὶ πλέον ἐπιμεῖναι τῇ τελευτῇ, καὶ τὸν τρόπον ὅπως ἐπῆλθε διαλαθεῖν, καὶ μέντοι τὰ ἐπ' αὐτῇ παρακολουθήσασα τρανότερον ἐξεπιεῖν. Ἐπεὶ γὰρ πλησιάζουσαν αὐτὴν ὁ μέγας ἑώρα, καὶ ᾄδει λοιπὸν ὅτι μετὰ τρίτην αὐτὴν ἡμέραν τῶ κοινῶ καὶ οὐρανίῳ Πατρὶ παραπέμψει, τρεῖς μόνους τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ προφάσει κοινῆς χρείας μεταστειλάμενος, (τὸν ὄχλον γὰρ ἐκεῖνος καὶ τοὺς θορόβους μάλιστα περιέστατο) καὶ ἄμα, ἵνα καὶ τῶν ἡμερῶν ἀριθμὸν δι' αὐτῶν ὑποφήνη, ὡς τῶν τριῶν οὐ πλείους ἐψιδιώη· τούτους οὖν μεταστειλάμενος ἀσπάζεται χαίρων ἀνωμένους, δακρύνοντας οὐ δακρύνων, ἀθυμοῦντας αὐτὸς εὐφραίνόμενος, ὥσπερ ἄρα καὶ ἐκόλουθον ἦν. Οἱ μὲν γὰρ τὸν ποθοῦμενον ἀφηροῦντο, ὁ δὲ πρὸς ὅν ἐπόθει μᾶλλον ἀνήγετο· καὶ οἱ μὲν πατρὸς ὑπέμενον στέρησιν, ὁ δὲ πρὸς πατρὸς μᾶλλον ἐχώρει σκενᾶς. Ὁ μὲν τέλος ἑώρα τῶν ἀνιόντων, οἱ δὲ λυπηρῶν ἀρχὴν τοῦ ἐκείνου θάνατον ἐποιούντο. Ἐπειτα χεῖρας εἰς προσευχὴν ἀνασχῶν, τὰ χεῖλη τε ἡρέμα ὑποκινήσας, ὡς τοῖς παρεστῶσι παρέχειν ὑπονοεῖν, ὅτι τὰ τῆς ἐσχάτης φθέγγεται πρὸς Θεὸν ἐκδημίας, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν κατὰ τὸ εὐσχημον αὐτὰς ἐπιθεῖς τῶ στήθει, τὴν γενναίαν ἐκείνην ψυχὴν καὶ δαίμοσιν ὄντως φοβερὰν, καὶ ἀήτητον, εἰς χεῖρας Θεοῦ παρατίθεται, ἔτη πέντε πρὸς τοῖς ἑκατὸν τὰ πάντα βιούς, καὶ ὀλίγη πλέον ἢ ἑλαττον. Τιμᾶ δὲ ὁ Θεὸς αὐτίκα τὴν τελευτὴν θαύματι θεσπεσίῳ. Τόδε ἦν·

πς'. Ἀνὴρ τις, τοῦνομα Στέφανος, γένος Ἀλεξανδρεὺς, ἱκανὸν ἤδη χρόνον πνεύματι πονηρῶ κάτοχος ἦν, καὶ τυχεῖν μὲν καὶ πρότερον θεραπευτοῦ τοῦ μεγάλου δεόμενος, καὶ διὰ τοῦτο μέχρι καὶ τελευταίας αὐτῶ παραμεινας ἀναπνοῆς· οὐ τυχῶν δὲ, θειοτέρα τιλ πάντως οἰκονομίᾳ, ὥστε μετὰ τὴν τοῦ συνδείου λύσιν καὶ ἄφρασιν τοῦ μακαρίου φημί πατρὸς καὶ τῆς τοῦ πονηροῦ πνεύματος ἀρέσεως ταμειουμένης. Οὗτος οὖν τῇ φερούσῃ κλίθῃ νεκρὸν ᾄδη

tanto se majorem evadere et meliorem, tunc dico vos de aliis quoque bonam spem oportere concipere. Quod si non sint hæc hoc modo se habitura, clarum est fore ut nec reliquæ finem sint acceptura.

84. Quæ quidem an evenerint, sicut ille prædixit, et finem acceperint, ipsa ante alia testantur quæ videntur, magnitudo quidem ædificiorum monasterii, et multitudo eorum qui inhabitant, et eorum virtus ejusmodi, ut cum eis nemo possit contendere. Vivam autem illius post mortem quoque gloriam, et quanta ei fuerit apud Deum fiducia; quinam alii apertius ostenderint, quam oculi quidem cæcorum, pedes vero claudorum, et manus eorum qui erant manci ante illius preces: ex quibus illæ quidem ut moverentur, hi vero ut currerent, oculi autem ut viderent, per eum acceperunt: et præ his ipse locus reliquiarum, qui unguenti fons esse cognoscitur?

85. Sed huc nos quidem oratio, tanquam fluentum aliquid detulit: oportet vero in ejus morte amplius immorari, et tractare quemadmodum excesserit, et ea etiam, quæ post ipsam sunt consecuta, apertius eloqui. Postquam enim vidit magnam illam appropinquare, et scivit futurum, ut post tres dies ad communem Patrem et cælestem transmitteret: cum tres solos episcopos accersisset, perinde ac de re aliqua communi cum eis tractaturus, (turbam enim et tumultus vitabat illi maxime), et simul etiam, ut dierum numerum per ipsos ostenderet, quod scilicet plus quam tres non viveret; cum eos ergo accersisset, salutabat lætus tristes, lacrymantes non lacrymans, animo anxios ipse hilaris, sicut etiam erat consentaneum. Nam illi quidem privabantur eo, qui desiderabatur; hic vero deducebatur ad eum, quem magis desiderabat; et illi quidem se patre privari ægre ferebant, hic vero proficiscebatur ad Patris tabernacula. Hic quidem videbat finem eorum, quæ ei afferebant molestiam; illi vero ducebant illius mortem esse rerum molestarum principium. Deinde cum manus sustulisset ad orandum, et labra sensim movisset, ita ut iis, qui astabant, relinqueret cogitandam, quod extremi ad Deum excussus verba loqueretur, et post orationem eas decore pectoris imposuisset, generosam illam et vere dæmonibus terribilem et inexpugnabilem animam commendat in manus Dei, cum omnes annos vixisset centum et quinque, et paulo amplius Deus autem ejus mortem statim honorat divino miraculo. Hoc autem fuit:

86. Vir quidam, nomine Stephanus, genere Alexandrinus, qui jam longo tempore vexabatur a maligno spiritu, et magnum quidem prius rogarat Theodosium, ut eum curaret, et ideo usque ad extremum ejus spiritum permanserat, non autem impetraverat, quodam divini omnino consilio, utpote quod post vinculi solutionem, et beati patris dimissionem, maligni quoque spiritus reservaretur dimissio. Hic ergo cum fuisset prope lectum, qui

corpus ferebat jam mortuum : tunc enim erat A
sanæ et compositæ mentis, quod majorem quoque
ei dolorem afferebat, ut qui posset considerare,
in qualem incidisset infelix calamitatem, et quod
quam solam habebat spem liberationis, ea quo-
que sit privatus, mansurus sit autem perpetuo
hanc gravem sustinens tyrannidem, et ferens
motum dæmonis, secretos illos impetus, furorem
horribilem, et quæ dici nequit, agitationem, ca-
susque miserabiles, qui ex eis oriuntur, et ine-
narrabilem apud homines ignominiam. Hæc cum
animo versaret et recte intelligeret, quod nulla
spes de cetero, et nulla ab eis relicta esset libe-
ratio, gravi dolore cor ei feriebatur, igne viscera
incendebantur, gravissimo luctu anima teneba-
tur; quid non dicebat? quid non faciebat mise-
rabile? capillos acerbe vellens, pectus valde fu-
rens, fronte misere solum pulsans, longum et
acutum ejulans, pedes rigans lacrymis, eum qui
jacebat, tanquam vivam alloquens : Qui solus
erat spes, inquit, solus servator, recedit, reli-
quit nos deditos dæmoni. Quodnam adhuc est
refugium? quænam est adhuc expectatio? Nunc
ensi melius est sua sponte incumbere : nunc
ignem, nunc mare ingredi, et sic dæmonis insul-
tus effugere.

87. Hæc deflens infelix, se in lectum dejecerat,
amplectebatur reliquias, malebat una cum eo sepe-
liri, quam lucem aspicere, tali tyranno serviens.
Quid ergo Deus rerum admirabilium? Movet quidem
dæmon interim, dum flet, hominem, et cum eum
bumi dejecisset, et totum ipsum in oculis omnium
dilacerasset, ut vel sic involuntarium significaret
recessum, quamque hominibus infestus, et quanto
in eos cleatur furore, cum relinquit, aut potius ipse
exturbatur, motus flagello diviniore. Sic ergo ei et
vivo, et post mortem cessit terra, et cælum, et
mare, et aer, et dæmones ; terra quidem a feris,
cælum vero a siccitate, mare autem a periculis,
aer vestro a locusta et brucho, dæmones autem a
plagis homines liberos relinquentes: et nihil fuit,
quod non deinceps ejus testaretur virtutem mul-
tamque apud eum fiduciam.

88. Cum autem fama repente in omnem locum
pervasisset, quod et magnus Theodosius ad suum
Dominum jam excessisset, et magnum de dæmoni-
aco miraculum esset a non paucis auditione ac-
ceptum, Petrus ille magnus, qui tunc apostolicam
sedem tenebat Hierosolymis, ille, inquam, Petrus,
cujus magna quidem fuit fama, famam autem supe-
rabat virtus; accedit cum multis aliis episcopis ad
sepeliendas reliquias. Undique autem concurrerat
et multitudo monachorum simul et promiscui vulgi.
Omnes autem multum ponebant studii, ut et parlem
aliquam attingerent, aut sanctorum illius capillo-
rum, aut sacræ vestis, aut certe ut vel solum ap-
propinquarent, et beatum illum vultum viderent :
et de eo tanta certabatur contentione, ut ne diu
quidem permitteretur sepelire reliquias, sed melius

τὸ σῶμα πᾶρεσθηκώς, ἐτόγγχανε γὰρ τότε νήφων καὶ
τὰς φρένας καθεσθηκώς, ἅ καὶ μᾶλλον αὐτῷ σφοδρό-
τερον ἀνήπτε τὸ πένθος λογιζέσθαι δυναμένων εἰς
οἶαν ὁ ἀθλιος συμφορὰν περιπέσοι, καὶ ὅπως, ἣν
εἶχε καὶ μόνην ἀπαλλαγῆς ἐλπὶδα, καὶ ταύτην ἀφ-
ήρηται, μενεὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἄχρι τέλους τὴν χαλεπὴν
ταύτην ὑφιστάμενος τυραννίδα, καὶ τὰς ἐκ τοῦ δαι-
μονος ὑπομένων κινήσεις, τὰς προσβολὰς ἐκείνας
τὰς ἀπορόρητους, τὴν μανίαν, τὸν φοικώδη κλόνον καὶ
ἀπόρρητον, καὶ τὰ ἐκεῖθεν ἐλεινὰ πτώματα καὶ συμ-
πτώματα καὶ τὴν ἀδιήγησον ἐξ ἀνθρώπων αἰσχρότην.
Ταῦτα ἐπὶ νῦν λαμβάνων καὶ καλῶς συνιῶν, ὡς οὐδέ-
μία τὸ λοιπὸν ἐλπίς, οὐδέμια τῶν τοιούτων ἀπαλλαγῆ
καταλείπεται, ὀδύνας τὴν καρδίαν ὀξείας ἐβάλλετο,
τὰ σπλάγγνα περὶ διεπιμπρατο, βρυτάτω τὴν φυ-
χὴν πένθει κατείχετο. Τί μὲν οὐ λέγων, εἰ δὲ μὴ
πράττων ἐλεινόν; τίλλων τὰς τρίχας πιρῶς,
πλήττων τὰ στέρνα σφοδρῶς, τῷ μετώπῳ κόπτων
δεινῶς τὸ ἰδοσφός, οἷον καὶ μακρὸν ἀνοιμώζων, δά-
κρυσι καταλλάζων τοὺς πόδας, ὡς ζῶντι τῷ κει-
μένῳ διαλεγόμενος. Ἡ μόνη, λέγων, ἐλπίς, ὁ μόνος
σωτὴρ οἴχεται, καταλείπειν, ἐκδοτὸς ἡμᾶς ἀφῆκε
τῷ δαίμονι. Τίς ἐτι καταφυγή; τίς ἐτι προσδοκία;
νῦν ἐπὶ ξίφος ἐκόντα κρείττον ἔλθειν, νῦν ἐπὶ πῦρ,
νῦν ἐπὶ θάλατταν, καὶ οὕτω φυγεῖν δαίμονος ἐπιθέ-
σεις.

πζ'. Τοιαῦτα ὁ δυστυχὴς ὀδυρόμενος τῇ κλίην
προσέβριπτο, τῷ λειψάνῳ περιεπλέκετο, συνταφῆναι
μᾶλλον ἤρετο ἢ φῶς ὄρεν τοιούτῳ τυράννῳ δου-
λεύων. Τί οὖν ὁ τῶν θαυμασίων θεός; Κινεῖ μὲν ὁ
δαίμων μεταξὺ τοῦ θρηνοῦ τὴν ἀνθρωπίνην, καταβα-
λὼν δὲ εἰς γῆν, καὶ ἔλον αὐτὸν ἐν ὀφθαλμοῖς πά-
των διαπαράξας, ἵνα ἀκούσιν εὐθὺς δηλώσῃ τὴν
ἀναχώρησιν, καὶ ὅσον τὸ πρὸς ἀνθρώπου ἀπέχθεις
ἐκείνῳ καὶ μαινεδόν, ἀπολείπει. Ἡ μᾶλλον οὐδέ
ἐξωθεῖται μάλιστα θειοτέρα κινούμενος. Οὕτως
αὐτῷ καὶ ζῶντι καὶ μετὰ θάνατον γῆ τε εἶχε, καὶ
οὐρανός, καὶ θάλασσα, καὶ ἀήρ, καὶ δαίμονες. γῆ
μὲν θηρῶν, οὐρανός δὲ αὐχμοῦ, θάλασσα δὲ κινδύων,
ἀήρ δὲ ἀκρίδος, φημί, καὶ βροῦχου, δαίμονες δὲ πληγῶν
τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθεροῦντες. καὶ οὐδὲν αὐτοῦ λοιπὸν
τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πολλῆς ἐκείνης πρὸς θεὸν παρρη-
σίας ἀμάρτυρον.

πη'. Τῆς οὖν φήμης ἀθρόον πάντα διαλαβούσης,
οἷ τε ὁ μέγας ἦδη τὸν οἰκτιρον Θεοδόσιος ἐκδιμήσοι
Δεσπότην, καὶ δὴ καὶ τοῦ κατὰ τὸν δαιμονῶντα θαύ-
ματος ἀκοαῖς οὐκ ὀλίγαις διαδοθέντος, Πέτρος ὁ μέ-
γας, ὁ τὸν ἀποστολικὸν ἐν Ἱεροσολύμοις θρόνον
τηνικαυτὰ διέπων, Πέτρος ἐκεῖνος ὁ πολὺς μὲν τὴν
φήμην, μεῖζων δὲ τῆς φήμης τὴν ἀρετὴν, μετὰ
πολλῶν καὶ ἄλλων ἐπισκόπων πρὸς τὴν τοῦ λειψάνου
ταφὴν παραγίνεται. Συντρέχει δὲ πανταχόθεν καὶ
πλήθος μοναστῶν ἅμα καὶ μιγάδων. Καὶ πάντες
ἐγγὺς γενέσθαι καὶ τινὸς ἀψασθαι μέρους, εἴτε τῶν
ἀγίων ἐκείνου τριχῶν, εἴτε τῆς ἱερᾶς ἐσθῆτος, ἡγοῦν
καὶ πλησιάσαι μόνον καὶ τὴν μακαρίαν ὄψιν ἰδεῖν,
σπουδῆς ἄξιον ἐποιούοντο. καὶ χρῆμα κομιδῆ περι-
μάχητον, ὥστε μὴδὲ τῷ λειψάνῳ μέχρι πολλοῦ τὴν
ταφὴν συγχωρεῖσθαι, ἀλλὰ κρείττον αὐτὸ νομίζεσθαι.

καὶ τοὺς ἐπὶ νεκρῶ νόμους διαφυγεῖν. Εἶτε μάλιστα ἂν ποτὲ τοῦ πλήθους ἐφέντος, τιμῶς ἑμοῦ καὶ λημπρῶς τὸ τίμιον ἐκεῖνα καὶ οὐρανῶν ἄξιον τῆ γῆ κατατίθεται σῶμα καὶ καλύπτεται ὡς κρύπτεσθαι καὶ λαθεῖν προσῆκον, ἄλλως πλοῦτος μάλλον καὶ θησαυρὸς τοῖς φιλοθείοις ταμιευόμενον, εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

existimaretur prætermittere justæ quæ sunt mortuis. Deinde vero tandem permittente multitudine, honorifice simul et splendide illud venerandum et cœlis dignum corpus terræ mandatur et contegitur: non ut quod oporteret quidem abdi et latere, sed quod servabatur potius piis, tanquam opes et thesaurus, ad gloriam Domini nostri Jesu Christi, simul cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYRIUM

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΕΡΜΥΛΟΥ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟΥ

MARTYRIUM

SS. MARTYRUM HERMYLI ET STRATONICI.

(Anno 300.)

[Latine apud Surium ad diem 13 Januarii; Græca descripsimus ex codice ms. bibliothecæ majoris Parisiensis n. 1467 notato, sæculi XI. EDIT. PATR.]

Α'. Βασιλεύοντος Λικινίου τοῦ δυσσεβοῦς, πολλὴν βία καὶ ἐπίβουλον τὴν σπουδὴν ποιουμένου, θυσίαις αὐτὰ τιμᾶσθαι καὶ τελεῖσαι, χαλεπὸς πᾶσι Χριστιανοῖς ἐπέτριτο θάνατος, πόλεις τε δι' αὐτοὺς ἠρουνῶντο, καὶ χωρῖα περιεργάζοντο, αἰμαὶ τε καὶ ἄγροί καὶ οἰκίαι, καὶ πᾶς ὅστις Χριστιανῶν ἕνα τῷ βασιλεὶ προσήγγειλεν, εὖνους οὕτως ἐδόκει καὶ τιμῶν αὐτῶ τῶν μεγίστων ἄξιος. Ὅθεν καὶ πολλὴ παρ' αὐτοῦ τε καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ πάντων, ἡ περὶ τοῦτο ἦν ἐπιμέλεια, τοῦ μὲν θεοῖς ματαίους, τῶν δὲ βασιλεὶ ἀνόμων καὶ πονηρῶ χριζομένων. Ποτὲ γοῦν ἐπὶ βήματος ὄψηλοῦ, τῷ δυσσεβεὶ τούτῳ Λικινίῳ προκαθημένῳ, πρόσσειε τις τῶν τῆς τάξεως τὰ περὶ τοῦ θεοῦ μάρτυρος προσαγγέλλων. Ἔστι τις, λέγων, ἀνὴρ Ἑρμύλος ὄνομα διακόνου τάξιν ἐπέχων, ἐκ πολλοῦ μὲν τὰ Χριστιανῶν πρεσβεύων, θεοῦ δὲ καὶ σὲ μὲν κτηρῶν, καὶ εἰς τὸ μηδὲν εἶναι, βασιλεῦ, τιθέμενος. Τούτων ὁ Λικίνιος ἀκούσας, οὐ μέλλων ἦν οὐδ' ἀναβαλλόμενος ἄλλὰ τοῖς παρεστῶσιν εὐθὺς ἐκέλευε συλλαβόντας αὐτὸν ἔκωπηρε ἂν ἢ παραστήσαι τῷ βήματι. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν πανταχοῦ διερευνησάμενοι, καὶ τούτων εὐχόμενον που καὶ ὁσίας αἴροντα χεῖρας καταλαβόντες, τὸ βασιλικὸν αὐτῷ γνωρίζουσι πρόσταγμα. Ὁ δὲ παραλρημα εἶπετο, πρόθυμος πρόθυμοις, οὐδὲν ἀγέννης, οὐδὲν μαλακὸν ἐπὶ τῆς ὄψεως ὑποφαίνων, ἄφ' ὧν ἡ διάθεσις τῆς ψυχῆς φανερὰ γίνεται ἄλλὰ χαίρων μάλλον καὶ πολλῆς ἐμπλεως ἡδονῆς, ὅτι διὰ Χριστὸν μέλλοι παθεῖν, τῷ βασιλεὶ παρίστατο.

Β'. Καὶ εὐθὺς ἐκεῖνος ὁ Ἀπόκριναι, λέγει, καὶ σ-

I. Impio imperante Licinio, et magnum adhibente studium, ut idola honorarentur sacris et sacrificiis, impendebat mors gravis omnibus Christianis, civitatesque propter ipsos indagabantur, et regiones vicique et agri curiose perquirebantur: et quicumque Christianum unum deferebat ad imperatorem, videbatur is esse ei benevolus, et dignus maximis honoribus. Quocirca et ipse, et quicumque ei suberant, hac in re magna utebantur diligentia: cum ille quidem variis diis, hi vero imperatori gratificarentur impio et scelerato. Ad hunc ergo Licinium aliquando in sublimi sedentem tribunali, accedit quidam ex ordine militari, divinum deferens martyrem: Est, dicens, vir quidam Hermylus nomine, qui ordinem obtinet diaconi: qui diu quidem abhinc observat et colit ritus Christianorum: deos autem et te subsannat, et nihili facit, o imperator. Hæc cum audiisset Licinius, non distulit nec protelevit; sed iis, qui aderant, statim jussit, ut eum ubicunque esset comprehenderent, et ad tribunal adducerent. Atque illi quidem cum in omni loco scrutati essent, et eum alicubi orantem, et sanctas manus tollentem comprehendissent, ei significant jussum imperatoris. Is vero statim alacer alacres est secutus, nihil ignavum nec molle aspectu præ se ferens, quibus ex rebus manifesta sit animæ affectio: sed gaudens potius, et magna repletus lætitia, quod est propter Christum passurus.

II. Ille vero: Responde, inquit, et aperte signi-

fica, an te Christianum fateris esse, sicut audivimus. Hic vero : Non solum hoc, inquit, cum præclara sententia et voce confiteor, sed etiam, quod Deo, qui sub visum non cadit, sum consecratus : et ei assisto, ut qui illius factus sim diaconus. Imperator autem volens se ostendere urbanum, et valde ingeniosum : Ergo te, inquit, diis diaconum, hoc est, ministrum exhibe. Martyr autem in risum vertens ejus promptum et versatile responsum : Videris, inquit, mihi esse surdus, o imperator, aut etiam stultum agere. Dixi tibi me ministrare Deo, qui non cadit sub aspectum : non autem horum qui videntur, aut potius ne videntur quidem, esse diaconum, quos ipse, ut qui falleris, perinde ac deos colis : cum sint lapides et ligna omnino inanima, et surda opera manus humanæ, et quæ iis qui sapiunt sunt potius ridenda quam adoranda. Non tulit imperator dicendi libertatem, sed statim quibusdam instrumentis æneis, ad sumendum supplicium confectis, jubet genas quidem verberari martyris, præconem autem hæc proclamare : Ne sis lingua nimium profusus, o Hermyle : honora imperatorem, diis sacrificata, et liberare a supplicio. Is autem, etiamsi sic verberaretur, perinde ac si nihil subiret molestum, contra tyrannum etiam exprobrabat imbecillitatem, ut qui dubii perplexique esset animi, et plane victus : et ideo non secus ac ii, qui sunt pusilli et abjecti animi, ex ira inferret supplicium. Deinde etiam clariore voce utens : Plagas, inquit, quæ nunquam desinunt, et divinas manus experieris, quod eo qui te fecit, relicto, surdis et mutis diis attendis, et quod est gravius, aliorum veluti saluti invidens contendis ad eundem trahere interitum.

III. Postquam autem visum est imperatori sufficere supplicium, et ita aliquid remisit de nimia acerbitate, tradit martyrem carceri, et tres dies jussit in eo manere, Fortasse, dicens, ducetur penitentia vanæ suæ pertinaciæ. Martyr itaque abiens in carcerem, psallebat : *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo* ¹. *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi caro* ². Jam autem ingrediens custodiam, *Qui pascis Israel, dicebat, attende, qui deducis tanquam ovem Joseph. Qui sedes super Cherubim, manifestare* ³ ; et veni ad nos servandos. Sed sic quidem martyr, et sic quæ erant gravia et molesta, propter Christum pati voluit. Christus autem quomodo se habuit? Num famulum contempsit? Num illo patiente, neglexit ipse consolationem? Et quomodo fuerit hoc nostri Dei, benignitatisque et clementiæ, quæ omnem superat cogitationem? Non ergo defecit opem ferens, sed etiam incitavit ad animi fortitudinem, et ad eum angelum mittit consolatorem, dicentem : Hermyle, esto bono animo, et noli timere : loquere, et noli tacere. Decerta, et noli timere. Mox enim vinces tyranni machinas et desuper feres præclaram coronam martyrii,

Α πῶς διδάξοι, εἶπερ ἄρα Χριστιανὸς εἶναι ὁμολογεῖται ὡς περ ἠκούσαμεν. Ὁ δὲ, Οὐ μόνον, ἔφη, τοῦτο μετὰ λαμπρᾶς ὡς ἔχω καὶ γνώμης καὶ φωνῆς ἀνομολογῶ, ἀλλ' ἦτι καὶ τῷ ἀοράτῳ θεῷ καθιέρωμαι, καὶ αὐτῷ παρίσταμαι, διάκονος ἐκείνου γεγενημένος. Καὶ ὁ βασιλεὺς κομψὸν ἑαυτὸν εἶναι καὶ περιττῶς ἀγγίζον ὑπερφύλακτος, οὐκ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς διακόνησον. Ὁ δὲ μάρτυς εἰς γέλωτα λύων αὐτοῦ τὸ ἀρχίστροφον, κωφεύειν μοι φάνη, βασιλεῦ, ἔφη, ἢ καὶ τὸν μωρὸν ὑπεκρίνεσθαι. Θεῷ σοὶ ἔφην τῷ ἀοράτῳ διακονεῖν. μὴ γὰρ δὴ τούτων τῶν ὁρωμένων ἢ μηδὲ ὁρώτων μᾶλλον εἶναι διάκονος. οὐς αὐτὸς ὡς θεοῦ πλανώμενος εἴσεις, λίθους ὄντας, καὶ ξύλα, καὶ κωφὰ ἔργα τῆς χειρὸς ἀνθρωπίνης, καὶ τοῖς εὐφρονοῦσι γελάσθαι μᾶλλον ἢ προσκυνεῖσθαι. ἄξια. Οὐκ ἦνεγκε τὴν παρρησίαν ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' εὐθέως ὀργανοῖς τιτὶ χαλκοῖς πρὸς τιμωρίαν ἐξειργασμένοις κελεύει τὰς σιγῶνας μὲν τὸν μάρτυρα τύπτεσθαι, τὸν δὲ κήρυκα τοιαῦτα ἐπιφωνεῖν. Φεῖδου τὰ πολλὰ γλώττης, Ἐρμούλε, τίμα τὸν αὐτοκράτορα. θύε τοῖς θεοῖς, καὶ ἀπαλλάττου τῆς τιμωρίας. Ὁ δὲ καὶ οὕτω τυπόμενος, ὡς περ τῶν λυπούτων οὐδὲν ὑπιστάμενος, τούναντίον μὲν οὖν καὶ ὀσθένειαν ὠνείδιζε τῷ τυράννῳ, οἷα τοῖς ὄλοις ἀπορουμένῳ καὶ ἡττομένῳ, καὶ παρὰ τοῦτο τοῖς μικροψύχοις ὁμοίως κατ' ὄργην ἐπάγοντι τὰς βρατίνας. Εἶτα καὶ λαμπροτέρῳ χρησάμενος τῇ φωνῇ, Πηγάω, ἔφη, τύραννε, τῶν μηδέποτε λιγυσοῦν καὶ θείων πειραθῆση χειρῶν, ὅτι τὸν ποιήσαντα σε καταλιπὼν κωφοῖς καὶ ἀλάλοις προτανέχεις θεοῖς, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι καὶ τοῖς ἄλλοις ὡς περ βροχάλων τῆς σωτηρίας πρὸς τὴν ἴσην ἀπόλειαν ἐλκῦσαι φιλονεικεῖς.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ ἰκανῶς ἔδοξεν ἔχειν τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς τιμωρίας, καὶ ὁ θυμὸς αὐτῷ ἤδη τῆς πολλῆς πικρότητος ἐναθίδου δεσμοτηρίῳ τὸν μάρτυρα παρείδου, καὶ εἰς τρίτην ἐν αὐτῷ ἐπέλευσε διαμείνειν, Ἰωσὴφ, λέγων, καὶ μεταμελήσοι αὐτῷ τῆς ματαίας ἐνστάσεως. Ὁ μάρτυς τοιγαροῦν πρὸς τὴν εἰρκτὴν ἀπίων ἔψαλλε. Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τι ποιήσει μοι ἄνθρωπος. Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι σάρξ. Εἰσιῶν δὲ ἤδη τὴν φυλακὴν, Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, ἔλεγε, πρόσχεε. ὁ ὀδηγῶν ὡς τε πρόβατον τὸν Ἰωσήφ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χεροῦθιμ, ἐπιφάνηθι, καὶ ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς. Ἄλλ' ὁ μὲν μάρτυς οὕτως, καὶ οὕτω τὰ λυπηρὰ πάσχειν διὰ Χριστὸν προφῆρητο. Ὁ δὲ Χριστὸς εἶχε πῶς ; μὴ ἄρα τοῦ θεράποντος ὀλιγώρει ; μὴ ἐκείνου πάσχοντος αὐτὸς ἡμέλει τῆς παρακλήσεως ; καὶ πῶς ἂν εἴη τοῦτο τοῦ ἡμετέρου Θεοῦ, καὶ τῆς πάντα ἄν ὑπερεχούσης φιανθρωπίας ; Οὐκ οὖν ἀπέλιπε βοηθῶν, ἀλλὰ πρὸς ἀνδρῶν διερεθίζων ἦν, καὶ ἄγγελον αὐτῷ παράκλητον ἐπιπέμπει, Ἐρμούλε, λέγοντα, θάρρει καὶ μὴ φοβοῦ, λάλει καὶ μὴ σιωπά, ἀγωνίζου καὶ μὴ δειλιά. Νικήσεις γὰρ ὅσον οὕτω τὰς μηχανὰς

¹ Psal. cxvii, 6. ² Psal. Lv, 5. ³ Psal. Lxxix, 3.

τοῦ τυράννου, καὶ λαμπρότερον ἄνωθεν κομῆ τοῦ Α μαρτυρίου στέφανον. Οὕτως ὀπλίξεν θεὸς κατὰ τοῦ ἀφανοῦς μᾶλλον τυράννου, οὕτω περιζώνουσι δύναμιν, καὶ διδάσκει μὲν εἰς πόλεμον χεῖρας, τόσον δὲ χαλκοῦν τίθησι τοὺς βραχίονας, καὶ ὑπερ-απισμὸν δίδωσι σωτηρίας.

Δ'. Μετὰ γοῦν τὴν τρίτην ἡμέραν, βήματος αὐθις προτεθέντος τῷ Λικινίῳ, τὸν θεῖον Ἑρμούλον αὐτίκα περιστησάμενος, "Π που κἄν ἄρτι θυσαι τοῖς θεοῖς ἔγνωσας, φησὶν, καὶ τῶν ἐπιχειμμένων φόβων, τῶν ἀπειλῶν, τῶν κινδύνων ἀπαλλαγῆναι; ἢ κατὰ κρημνοῦ φέρη καὶ ἔτι; καὶ ἡ αὐτὴ σε πάλιν εἶλεν ἀπόνοια, πρὸς ταῦτα μᾶλα γενναίως ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης καὶ ἄξιος τοῦ καλῶς ἐκείνον ὑπείσαντος ἀπαξ ἀπειπάμην, ἔφη, βασιλεῦ, καὶ χρῆ τοῖς προτέροις στέρξαντα μηκέτι περὶ τῶν αὐτῶν αὐθις ἀνακινεῖν. Ἔστι γάρ μοι θεὸς ἐν οὐρανῷ, ᾧ ζῶ, καὶ ᾧ θῦμα προσαγαγεῖν ἐμαυτὸν ὡς τάχος ἐπείγομαι, καὶ παρ' οὗ μεγίστην ἤξω μοι προσδοκῶ τὴν βοήθειαν. Οὐκ οὐκ ἴδω, φησὶν ὁ βασιλεὺς, εἰ ὁ τοῦ οὐρανοῦ οὐκὼν οὕτως ἔσται σοι βοηθός. Καὶ αὐτίκα ἐκέλευε, καὶ ἄνδρες εἶς τὸ κεκλευσμένον ἀρπάσαντες, ἄνδρες ῥωμαῖοι τὰς χεῖρας, ἀπηνεῖς τὴν ψυχὴν, ζόνιον τι καὶ μακρὸν πνέοντες, κατὰ γῆς τὸν μάρτυρα διατείναντες, ῥάδοις ἤκισον ὠμοτάτως. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν οὕτως ἐποίουν φθαρτῷ βασιλεῖ τὴν θεραπείαν προσάγοντες, ἡ μάρτυς καθάπερ οὐδὲν ἔχων πρὸς τὴν οὕτω πάσχουσαν σάρκα, οὕτε μὴν λαμβάνων τῶν ὀδύων αἰσθεσιν, ἀδεῶς πάνυ καὶ ἡρεμῶς εὐχῆ προσέειπε, καὶ θεῷ προσεῖχεν. Ἡ δὲ εὐχὴ ἦν·

Ε'. Κύριε ὁ θεός μου, ὁ δι' ἐμὲ μάλιστα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ πληγὰς ὑπομείνας, αὐτὸς διὰ σὲ πάλιν ἐμὲ πάσχοντα, τὸν παρόντα τελειῶσαι δρόμον ἐπίσχουσον· ὡς ἂν κοινωνήσας σου τοῦ πάθους, ἀξιώθω κοινωνῆς γενέσθαι καὶ τῆς λαμπρότητος. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ εὐχὴ, φωνὴ δὲ εὐθύς ἠκούετο ἄνωθεν· Ἀμήν, ἀμήν, Ἑρμούλε, λέγουσα, μετὰ τρεῖς ταύτας ἡμέρας, ἀπαχλαγγήσῃ μὲν τῶν παρόντων ἀνιαρῶν, δαψιλεῖς δὲ παρ' ἐμοῦ καὶ φιλοτίμος λήψῃ τῶν πόνων τὰς ἀμοιβάς. Καὶ ἡ φωνὴ θάρσος μὲν πολὺ τῷ μάρτυρι καὶ ἀνδράν ἐνήκε, τοῖς δὲ θηροῖς δὲ δεινὸν ἐπέσεισε φόβον, καὶ πρὸς γῆν ἄθροοι κατενεχθέντες ὑπότρομοι πάντες ἦσαν, οὐδ' αὐτοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἄλλων φεισαμένου τοῦ πάθους, ἀλλὰ πάντας ἐπίσης ἰσοῦ διαθέντος, κἄν ἐκεῖνος τυφλώτων ὑπὸ τῆς εὐσεβείας καὶ βραχύτατα μεμηνῶς οὐκ ἠδουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθοῦναι, οὐδὲ κακίᾳ προσώχθισε, τὸ τοῦ θεοῦ Δαυὶδ φάναι, οὐδὲ μικρὰν τινα τοῦ ταῦτα θυμπατοργούντος Θεοῦ λαβεῖν ἔνοιαν, ἀλλὰ φυλακῆ καὶ αὐθις ζοφώδει καὶ ἀλαμπεῖ τὸν μάρτυρα παρεδίδου.

Σ'. Πλὴν ἀλλὰ προσέειπε τῷ λόγῳ προσήκει τὸν νοῦν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τὸ ἀπόρρητον ἔνοιαν. Ἔνθεν γὰρ καὶ προσκύπτει τὸ τοῦ λόγου χαριέστατον, καὶ συνάπτειν ἔχει τῷ ἀθλητῇ τὸν συστρατιώτην. Ὁ γάρ τοι τὸν ἅγιον πιστευθεὶς φυλακῆς ἔνεκα,

4 Psal. xvii, 35, 36. 5 Psal. xxxv, 3.

Sic Deus armat potius adversus tyrannum, qui non apparet. Sic accingit virtute et docet quidem manus ad bellum, dat arcum autem cœneum: ponit brachia et clypeum salutis 4.

IV. Post tertium certe diem, cum tribunal ascendisset Licinius, protinus divino adducto Hermylo: Num modo, inquit, statuisti diis sacrificare, et ab imminentibus terroribus, minisque et periculis liberari? An adhuc, inquit, ferris per præcipitium, et eadem rursus te cepit amentia? Ad hæc fortiter admodum Christi miles, et pro dignitate ejus, qui illum armaverat: Semel, inquit, dixi tibi, o imperator, et oportet contentum prioribus, de iisdem non movere amplius. Est enim mihi Deus in cœlis cui soli vivo, et cui mox me ipsum hostiam offerre propero: et a quo spero maximum venturum auxilium. Videam ergo, inquit imperator, an is, qui cœlos habitat, satis tibi afferet auxilii. Statimque jussit, et viri sex raptim, quod jussi fuerant, exsequentes, viri manibus robusti, immites et crudeles animo, cœdem et furorem spirantes, cum humi martyrem extendissent, virgis cædebant crudelissime. Atque illi quidem sic faciebant, mortali regi servientes Martyr autem perinde ac si nihil haberet commune cum carne, quæ sic patiebatur, neque dolorum ullum sensum caperet, quiete perseverabat in oratione, et Deo attendebat. Hæc autem erat oratio:

V. Domine Deus meus, qui propter me sub Pontio Pilato flagella et plagas tolerasti, ipse me rursus propter te patientem confirma, ut possim cursum præsentem perficere, ut cum socius fuero perpressionis, dignus quoque sim, qui splendoris efficiar socius. Et talis quidem fuit ejus oratio. Vox autem protinus audita est desuper, dicens: Amen, Amen, Hermyle, post tres dies liberaberis a præsentibus molestiis: præclaras autem et magnificas accipies præsentium laborum remunerationes. Et vox quidem martyri magnam attulit audaciam et animi fortitudinem: lictoribus autem magnum incussit timorem: omnesque repente in terram procidentem, tremebant et trepidabant, adeo ut nec ipse imperator, nec ulli alii fuerint immunes ab animi perturbatione, sed omnes ex æquo moti fuerint: etiamsi ille præ impietate cæcutiens et gravissime furens, noluerit intelligere ut bene ageret; nec vitium est aversatus, ut dicam cum divino Davide 5; nec ullam ejus, qui hæc faciebat miracula, vel minimam accepit notitiam: sed in carcerem rursus obscurum et tenebrosam lucisque expertem tradidit martyrem.

VI. Sed mentem adhibere oportet orationi, et Dei sapientiæ arcanum intelligere. Hinc enim proficitur id, quod est orationis jucundissimum, et est athletæ conjuncturum commilitonem. Is enim, cui in custodiam fuerat sanctus creditus, et qui curam

μύλος, Ἐχεις, ἔφη, τὰς ἀποκρίσεις, ὦ βασιλεῦ, καὶ ἄ
τούτων οὐδὲν ἀκούσεις παρ' ἐμοῦ πλέον, ποιεῖ λοιπὸν
δ βούλη, καὶ πέραν τὰ νενομισμένα.

Η'. Ἐντεῦθεν ἐξῆς χολωθεὶς ὁ Λικίνιος κελεύει
ῥάδοις αὐτὸν τὸ σχῆμα τριγώνοις ὑπτιον διαταθέντα
κατὰ τῆς γαστρὸς τύπτεσθαι. Ἦ μὲν οὖν βράζονος
αὕτη γαλεπὴ λίαν, καὶ σωμασιν ἀνθρωπίνους ἤκι-
στα φαρμητὴ. Αἱ γὰρ γωνίαι τῶν ῥάδων οἷα τις
ἠκόνητο μάχαιρα, καὶ σφοδρῶς ἤπτοντο τῶν σαρ-
κῶν. Ἠλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀνηλεῶς τυπτομένη τῷ
ἀθλητῇ ἐν παραμύθιον ἦν τὸ κατὰ νοῦν ἀτενίζειν
Χριστῷ, ἐν εὐμανὲς φαρμακον. ἢ πρὸς ἐκεῖνον εὐχῆ,
ἦν ἡδῶς ἐπιτάττεται πληγαίς, Κύριε, λέγων, εἰς
τὸ βοηθησαί μοι σπεῦσον. Καὶ ὅς ταχὺς αὐτῷ
περίσκατο, ῥῆθόν τε τὰς δόνας φέρειν ποῖων, καὶ
τὴν τελειώσιν εὐαγγελίζόμενος. Ὁ βασιλεὺς τούτων
αἶτε τὸν θυμὸν ἐκ τοῦ μὴ πείθειν παρωξυμμένος, καὶ
τὴν καλὴν ἐκείνην ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τοῦ ἀθλητοῦ
ἔνστασιν, ὀλιγωροῖεν εἶναι τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας ὑπο-
λαμβάνων, ἔμενεν ἔτι κολάζων καὶ πρὸς βίαν πεί-
σειν αὐτὸν οἰόμενος. Ὅθεν καὶ ὄνυσιν αἰσῶν τὴν
αὐτοῦ γαστέρα προσέτατε διαπειρασθαι, μέχρις
ἂν ὀφθαλμοῖς ἴδῃ, φησὶν, αὐτὸς ἐκ τοῦ καὶ τὰ
ἐγκρατα. Ἐφ' οἷς ὁ μάρτυς, Ἦ καρδία μου καὶ ἡ
σάρξ μου, ἔλεγεν, ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα,
ὡς ἐκ στέατος καὶ πίστεως ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ
μου, καὶ χεῖλη ἀγαλλιάσεως αἰνεσεὶ τὸ στόμα
μου. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως, τὰ δὲ ἐντεῦθεν
πῶς ;

Θ'. Ὁ τύραννος μὲν ἐσκέπτετο φυλαχῆ καὶ αὐθὶς
δοῦναι τὸν ἀθλητὴν, ὥστε πικρότερον πάλιν αὐτὸν
τιμωρήσασθαι. Στρατόνικος δὲ καλὸς (ἦκει γὰρ ὁ
λογος εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὴν ἐπαγγελίαν), οὕτω πεί-
σονται τὸν Ἑρμούλον ὀρών, καὶ ἀμύνειν ὄλωσ οὐκ
ἔχων, ὅπερ εἶπεν ἐπολεῖ καὶ τῷ φίλῳ συνέπασχε,
καὶ ἡλγει πικρῶς, καὶ τὸ πρόσωπον εἶχε συμπεπι-
κός, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀστακτὴ προίει τὸ δάκρυον.
Ὅθεν οὐδὲ διέλαθεν οὕτως ἔχων, ἀλλὰ τῶν συστρα-
τιωτῶν τινες ἐπλυσκόν τὸν ἄνδρα καὶ σκυθρωπὸν
ὄρωντες, καὶ τοῦ πράγματος τὴν αἰτίαν φωράσαντες,
τῷ βασιλεῖ προσελθόντες, Στρατόνικος, λέγουσιν, ὦ
βασιλεῦ, Στρατόνικος ὁ δεσμοφύλαξ δὴλός ἐστιν Ἑρ-
μούλω τῆς πλάνης, καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ κοινωτῶν.
Φαίνεται γὰρ συγχόμενος, καὶ πολλὴν ὑπὲρ αὐτοῦ
τρέφων τὴν λύπην εἰς τὴν ψυχὴν. Ὁ δὲ μεταστει-
λάμενος εὐθὺς τὸν Στρατόνικον, εἰ φίλος εἶη τοῦ
Ἑρμούλου διεπυθάνετο. Καὶ ὁ μαθητὴς τῆς ἀλη-
θείας οὐδὲ μῶς διεψεύσατο, οὐδὲ ἠνέσχετο γὰρ ἔτι
ἀγενεῆ καὶ ἀτολμον ἑαυτὸν ἀποφαίνειν, καὶ κρύ-
πτειν παρ' ἑαυτῷ τὴν εὐσέβειαν. Ἀλλὰ καιρὸν εἶναι
ὑπολαβὼν τοῦ τὴν ἀπρακτον ταύτη θεογνωστὴν ἐνε-
ργὸν γενέσθαι, καὶ πολὺν αὐτῷ τὸν καρπὸν μνηστεύ-
σασθαι δι' ὁμολογίας, φίλον ἑαυτὸν Ἑρμούλου καὶ
Χριστιανὸν εὐθέως ἀνωμολόγει, καὶ πολλῶν τῶν τὰ
εἰδῶλα σεβόντων κατηγγινώσκει τὴν ἄνοιαν Φο-
δοῦμαι γὰρ, ἔφη, μόνον ἐγὼ τὸν Θεόν, τὸν ποιήσαντα
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

tyr Hermylus: Habes, inquit, responsa, o imperator,
et nihil ex iis a nobis amplius audiveris: fac deinceps
quod velis, et exsequere ea quæ statueris.

VIII. His ita percitus Licinius, jubet eum por-
rectum supinum virgis figura triangulis in ventre
verberari. Et erat quidem hoc grave tormentum,
et corporibus humanis minime tolerandum. An-
guli enim virgarum, non secus ac quidam enses,
carnes vehementer tangebant. Sed athletæ, etiam
cum verberaretur tam immisericorditer, unum
erat solatium, nempe Christum fixis oculis aspi-
cere. Unum benignum medicamentum preces
quas ad illum fundebat, quibus plagis jucunde as-
pergebat, dicens : *Domine ad adjuvandam me
festina* 7. Ille vero cito ei adfuit, et faciens ut
ferret dolores facilis, et annuntians ejus con-
summationem. Imperator igitur, ut qui esset ir-
ritatus eo quod non pareret, et egregiam illam
athletæ pro pietate constantiam existimaret esset
sue contemptum potentiæ, manebat adhuc pu-
niens, et vi eum esse persuasurum arbitrans. Quo-
circa jussit ejus ventrem perfodi aquilarum un-
guibus, donec suis, inquit, oculis sua videat intes-
tina Propter quæ dixit martyr: *Cor meum et caro
mea exsultaverunt in Deum vivum* 8. *Sicut ex
adipi et pinguedine repleta est anima mea, et
labiis exsultationis laudabit os meum* 9. Et hæc
quidem sic. Quæ autem sunt deinceps consecuta,
quomodo ?

XI. In animo quidem habebat tyrannus eum rur-
sus dare in custodiam, ut eum rorsus puniret acer-
bius. Egregius autem Stratonicus (jam enim postu-
lat oratio ut ad finem deducum promissum), cum
vidisset Hermylum sic patientem, nec ei posset
omnino opem ferre, faciebat id quod poterat: amici
miserabatur, et acerbum dolorem capiebat vul-
tusque ejus conciderat, et ex ejus oculis guttatim
profluebant lacrymæ. Quo factum est, ut, cum sic se
haberet, non potuerit latere: sed cum quidam ex
commilitonibus eum tristem vidissent et mœren-
tem, et causam rei deprehendissent, ad imperato-
rem accedentes: Stratonicus, inquit, o imperator,
Stratonicus, custos carceris, aperte ostendit se er-
roris et Christianimi societatem habere cum Her-
mylo. Videtur enim ejus misereri, et ejus causa in
animo magnum dolorem concipere. Ille vero cum
statim accersivisset Stratonicum, rogavit an esset
amicus Hermyli. Discipulus autem veritatis mini-
me est mentitus, nec sustinuit ignavam et pusilli
abjectique animi pietatem apud se occultare. Sed
tempus esse arbitratus, ut hæc Dei otiosa cognitio
prodiret ad opus, et magnum sibi pararet fructum
per confessionem, se esse amicum Hermyli, et
Christianum protinus est confessus, et eos qui co-
lunt simulacra, magnæ condemnat ignorationis.
Timeo enim, inquit, ego solum Deum, qui fecit
cælum et terram.

7 Psal. LXXIX, 2. 8 Psal. LXXXV, 2. 9 Psal. LXXI, 6.

X. Ad hæc movetur imperator, et jubet eum gravissimum subire supplicium. Id autem erat, ut ex illis virgis plagas nudo toto corpore acciperet: atque eo usque, donec ipsa vox eum deficeret. Et sic quidem Licinius. Martyr autem, etsi esset tot malis implicatus, amicis fixis aspiciebat oculis, et eum vocabat, eo que utebatur ad Christum intercessore, dicens: Hermyle, ora pro me Christum, ut cum erga ipsum firmam ac stabilem servavero confessionem, possim facile superare tyranni insidias. Interim autem ipsum quoque ludificabatur Licinium, cæcis diis sacrificare prohibens, et veri Dei vindictæ ei terrorem incutiens, in cujus manus incidere, vere terribilem habet, et inevitabilem perfectumque interitum. Licinius autem cum vidisset sanctum Stratonicum satis saucium, parci eum amplius punire: non quod humana mens et clemens animus cum moveret ad misericordiam sed ut ei locum daret pœnitentiæ, cum eum prius tormento terruisset. Et ideo eum in præsentia tradidit in custodiam. Ille vero etsi esset in custodia, Jesum ducebat suam esse consolationem, et cum eo per preces colloquebatur: Domine, dicens, ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum ¹⁰. Fer opem nobis, Deus Servator noster, propter gloriam nominis tui. Et simul vox divina est consecuta, dicens: Cursum consummavistis, fidem servastis. De cætero est vobis reposita corona justitiæ, quam cras accipietis.

XI. Cum autem jam esset dies, adductum Hermylum rursus interrogavit Licinius, an diis sacrificaret. Ille autem: Eadem quæ prius, inquit, o imperator, do tibi nunc responsa: quamobrem, ure, puni, scinde, fac quidquid tuo insederit animo. Didici enim non timere ab iis, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Hæc cum audivisset imperator, et desperasset fore omnino, ut sanctum in aliam traduceret sententiam, eum suspendit in ligno, et jubet eum vehementer scindi. Sed etsi ejus carnes tam acerbe scinderentur, non ignorabat undenam esset salus justorum, nempe quod a Domino, et quod est eorum defensor in tempore afflictionis. Et ideo: Esto mihi adjutor Domine, et redemptor, dicebat assidue, et perinde ac si videretur aliquem desuper audire dicentem: Noli timere; sum enim tecum, et Deus tuus ego sum. Veritus ergo Licinius, et ex auditione veluti conturbatus, ex ligno deducit martyrem, et eum condemnat, ut in Istro fluvio intereat, jubens ut in eum jaceretur; stultus fortasse arbitratus, quod sic passus Hermylus omnino interiret, et nec venerabilis quidem ejus corporis futura esset inventio. Ad ipsum autem adducto Stratonico, visus est suggerere et admonere ea, quæ essent utilia. Crede, inquit, mihi, o miser, crede, et diis velis sacrificare, ne tu eadem quoque patiaris, quæ amicus, et ambo subeati: eam-

I'. Κινείται πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς, καὶ τιμωρίαν ὑποσχέσθαι αὐτὸν καλεῖται τὴν βαρυστάτην· ἡ δὲ ἦν, τὸ τὰς ἐκ τῶν βράβδων ἐκείνου πληγὰς κατὰ γυμνοῦ παντὸς τοῦ σώματος δέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοσούτου ἕως καὶ αὐτῆ, φησὶν, ἐπιλίπη αὐτὸν, ἡ φωνή. Καὶ οὕτω μὲν ὁ Λικίνιος· ὁ δὲ μάρτυς καίτοι τοσούτοις ἀπειλημέλος κηκοῖς, ἀτενὲς εἰς τὸν φλοιὸν ἑώρα, καὶ αὐτὸν εἰς συμμαχίαν ἐκάλει, καὶ αὐτῷ μεσίτην πρὸς Χριστὸν ἐχρήτο· Ἐρμούλε, λέγων, εὐξάει ὑπὲρ ἐμοῦ τῷ Χριστῷ, ἵνα ἀσφαλῆ τὴν πρὸς αὐτὸν φυλάξας ὁμολογῶν, δυναθῶ περιγενέσθαι βραδίων τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ τυράννου. Μεταξὺ δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπέσκοπτε τὸν Λικίνιον, θεοὶ τε ἀπαγορευῶν θύειν τυφλοῖς, καὶ Θεοῦ ἀληθινοῦ ἄμυναν αὐτῷ ἐπισειῶν οὗ τὸ ἐμπσεῖν εἰς χεῖρας φοβερὸν ἀληθῶς, καὶ ἄφικτον ἔχων καὶ συντετελωμένην ἀπώλειαν. Λικινίου μόνου τὸν ἱερὸν Στρατόνικον τραυματίαν γενόμενον ἰκανῶς ἰδὼν φεῖσεται κολῆσαι πλέον· φεῖσεται οὐ φιλανθρώπων γνώμη καὶ ψυχῇ κλινοῦσθαι πρὸς ἴλεον ἀλλ' ἵνα δῶ καὶ χάραν μετανοῆα, τῇ βραδύῃ φοβήσας, πρότερον. Διὰ τοῦτο καὶ φυλακῇ τὸ παρὸν ἐδίδοιτο. Ὁ δὲ καὶ φρουρούμενος, παράκλησιν ἐποιεῖτο τὸν Ἰησοῦν, καὶ αὐτῷ δι' εὐχῆς ὠμίλει, Κύριε, λέγων, μὴ μισηθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων. Βοηθήσον ἡμῖν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἕνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου. Καὶ ἅμα θεῖα ἐπιχολούθει φωνή· Τὸν δρόμον τετελέκατε, λέγουσα, τὴν πίστιν τετηρήκατε· λοιπὸν ἀπόκειται ὑμῖν ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν αὐριον ἀπολήψεσθε.

IIA'. Ἡμέρας δὲ ἤδη γενομένης, τὸν Ἐρμόλον ὁ Λικίνιος ἀγαγὼν ἐπηρώτα καὶ πάλιν εἰ θύει θεοῖς· ὁ δὲ, τὰς προτέρας σοι, ἔφη, οἴδωμι καὶ νῦν ἀποκρίσεις, ὡ βασιλεῦ, ὥστε, κατε, τιμώρει, τέμνει, ποιεῖ πᾶν ἐπ' ἐμοῦ τὸ τῷ θυμῷ χριστάμενον· ἔμυθον γὰρ μὴ φοβεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἀποκτεῖναι μὴ δυναμένων. Τούτων ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, καὶ τὸ μεταγῶναί τῶν ἁγίων παντάπασιν ἀπαγνοῦς, ἐπὶ ξύλου τε αὐτὸν ἀναρτᾷ, καὶ κελεύει σφοδρῶς κατατέμεσθαι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὕτω πικρῶς τὰς σάρκας τεμνόμενος, οὐκ ἠγνόει πόθεν ἄρα τῶν δικαίων ἡ σωτηρία, ὅτι πᾶρὰ Κυρίου, καὶ ὅτι ὑπεραπιστῆς αὐτῶν ἔστιν ἐν καρπῷ θλίψεως. Καὶ διὰ τοῦτο, βοηθός μου γενοῦ, Κύριε, καὶ λυτρωτής, ἐπέμενε λέγων, καὶ οἶον εἰ φθεγγόμενος τινὸς ἄνωθεν ἀκούειν ἐδόκει· Μὴ φοβοῦ· μετὰ τοῦ γὰρ εἰμι, καὶ ὁ Θεὸς σου ἐγὼ εἰμι. Δείσας τοιγαρῶν ὁ Λικίνιος, καὶ πρὸς τὴν ἀκοὴν οἶα συνταρχθεῖς, τὸν μάρτυρα τοῦ ξύλου καταγάει, καὶ τούτου μὲν ἀπόλειπεν τὴν ἐν τῷ ποταμῷ τῷ Ἰστροῦ καταψηφίζεσθαι, ἐν αὐτῷ ῥιφῆναι προστάξας, ἵσως οἰηθεὶς ὁ ἀνόητος, ὅτι παθῶν οὕτως Ἐρμούλος παντάπασιν ἀπόλοιτο ἄν, καὶ οὐδὲ τοῦ τιμίου αὐτοῦ σώματος εὑρεσις ἔσται. Παραστῆτάμενος γοῦν τὸν Στρατόνικον ὑποτιθέσθαι δὴθεν αὐτῷ τὰ λυσίτελῃ καὶ συμβουλευεῖν ἐφάκει καὶ, Πείσθητί μοι, ἔλεγεν, ἄθλιε, πείσθητι σύ, καὶ θῦται καὶ αὐτὸς ἐλαῦ τοῖς θεοῖς, ἵνα μὴ τὰ ὅμοια

τῷ φιλῷ πάθῃς καὶ σὺ, καὶ δίκην ἄμφω τῆς ἀπει-
 θείας ὑποσχῆτε ταύτην. Ἰπολαδῶν δὲ ὁ Στρατόνι-
 κος, ἄθλιος ἂν εἶην, ὡς ἀληθῶς, εἶπεν, εἰ σοὶ πειθί-
 μενος, θινόντος ἐκεῖνου διὰ Χριστὸν, αὐτὸς ἐλωμαι
 ζῆν. Καὶ ὁ Λικίνιος· Γί' δὴ τὸ βούλει καὶ συνκαποθανεῖν
 Ἐρμούῳ; Πάνω μὲν οὖν ὁ θεὸς ἔρη Στρατόνι-
 κος· καὶ γὰρ, εἰ κοινὰς τοὺς φίλους ἔχειν δεῖ καὶ
 τὰς συμφορὰς, προσήκει παντως κοινῇ ποιεῖσθαι
 καὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν. Γί' δὲ ἂν ἡμῖν τοῦ
 διὰ Χριστὸν παθεῖν ἡδύτερον τε καὶ τιμιώτερον; ἔφ'
 οἷς καὶ Στρατόνικον μεταπειταὶ πλέον ἀπαγορεύσει·
 ὁ βασιλεὺς, τὴν ὁμοίαν καὶ κατ' αὐτοῦ δίδωσι ψήφον,
 καὶ ἴσον ἀμφοτέρων κατακρίνεται τέλος, οὗς καὶ ἴσόν
 ταῖς ἀληθείαις τέλος ἐδέχεται, καὶ κοινὴ μακαριότης
 καὶ ἁγλλάσις.

IB'. Ἦγοντο οὖν οἱ μάρτυρες τὴν ἐπὶ θανάτῳ λέ-
 γοντες· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς
 εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εἰδοχία· οἰκετός ὁ ὕμνος τῶν
 ἀγαθῶν τινος ἀπολαύειν μελλόντων, οὐ τῶν πρὸς
 θάνατον ἢ ἄλλο τι αἴτιον κατηφείας ἀπαγομένων.
 Ὡς δὲ ἦδη τὸν ποταμὸν κατέλθον ἐν σαργάνῃ παρὰ
 τῶν εἰς τοῦτο τετραγμένῳν βληθέντες, τῷ βυθεῖ πα-
 ραπέμπονται. Δεξιόμενος μέντοι τὰ σώματα τῶν
 ἁγίων ὁ ποταμὸς, καὶ ὅσον ἔδει τὸ βέθρον ἁγια-
 σθείς, χερσὶ πιστῶν ἐκδίδωσι πάλιν ταῦτα, γαθάπερ,
 οἴμαι, θησαυρὸν τοιοῦτον παρ' ἐκὼν κρύπτειν οὐκ
 ἐνεγκῶν, καὶ τηλοῦτον ζημιῶσαι Χριστιανοῦς·
 ἀγαθὸν τῆς πρώτης ἀγαθότητος οὐκ ἀνασχο-
 μένης. Μετὰ γοῦν τρίτην ἐξ ἐκεῖνου ἡμέραν, τῇ
 χέρσῃ κείμενα τὰ μαρτυρικὰ σώματα καθωράθη, τῇ
 χερσὶ τινος ἀνδρὸς θεοφιλεῖς καὶ οἷς ἔργον ἁγίων θη-
 ρῶν σώματα περιτοχόντες αὐτοῦς, χερσὶ τε ποθοῦ-
 σις ἐλαθῶς ἀνελόμενοι, καὶ ὕμνους ἐπέσαντες ἱε-
 ροῦς, καὶ ὅτα νόμος Χριστιανοῦς τελέσαντες, ἔτι
 τόπων σταδίου ὀκτώ καὶ δέκα τῆς πόλεως Σιγγήδονος
 ἀπέχοιτι, ὁμοῦ κατατίθενται ταῦτα, ἵνα κοινὰ τοῦ-
 τοις πάντες καὶ φιλικὰ γίνηται, ἢ πρὸς Χριστὸν
 ἡμολογία, ἢ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ κατοικησις, ἢ εἰς
 τὸν ποταμὸν κατάλυσις, ἢ ζωὴ λῆξις, ἢ ἐν' ἐνὶ τόπῳ
 τῶν σωμάτων κατάρθεις, χάριτι καὶ φιλοκθρωπία
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πα-
 τρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ
 προσκύνησις, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἄμην.

¹¹ Luc. II, 14.

(1) Nota hic ecclesiasticos in fun.

dem pœnam inobedientiæ. Respondens autem
 Stratonicus : Revera, inquit, miser fuerim, si tibi
 parens, cum ille sit mortuus propter Christum,
 ipse velim vivere. Licinius autem : Quid ergo ? vis
 mori cum Hermylo ? Maxime quidem, inquit di-
 vinus Stratonicus. Etenim, inquit, si oportet ami-
 cos communes habere calamitates, oportet omni-
 no eos quoque bonis frui communiter. Quid autem
 nobis fuerit jucundius aut pretiosius, quam pati
 propter Christum? Propter quæ cum desperasset
 imperator fieri posse, ut persuaderet Stratonico,
 similem quoque in eum fert sententiam, et eodem
 fine utrumque condemnat : quos etiam revera
 par finis excepit, communisque beatitudo et ex-
 sultatio.

XII Ad mortem itaque ducebantur martyres, li-
 centes : *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, in
 hominibus bona voluntas* ¹¹ : qui quidem est
 hymnus conveniens iis, qui sunt bonum aliquod
 consecuturi : non eorum qui deducuntur ad
 mortem, aut ad aliquam aliam causam tristitiæ.
 Postquam autem jam pervenissent ad fluvium,
 in recte injecti ab iis, quibus hoc datum erat ne-
 gotium, transmittuntur in profundum. Cum sus-
 cepisset autem fluvius corpora sanctorum, et
 quanto oportuit fluente esset sanctificatus, ea rur-
 sus tradit manibus fidelium : ut qui talem, ut ar-
 bitror, thesaurum apud se diutius abdere non
 sustinuisset, et tanti boni jactura afficere Chris-
 tianos, cum prima eorum non apparuisset boni-
 tas Tertio ergo die postea, visa sunt corpora mar-
 tyrum : in quæ cum incidissent quidam viri pii, et
 quorum erat officium venerari corpora sancto-
 rum, et ea optantibus manibus pie ac religiose
 suscepissent, et sacros hymnos cecinissent, et
 quæcunque mos est Christianis (1), peregissent,
 in quodam loco, qui octodecim stadiis abest a
 civitate Singedone, ea simul deponunt, ut eis es-
 sent omnia communia, et amica : in Christum
 confessio, in carcere habitatio, in flumine demer-
 sio, supernæ gloriæ consecutio, in uno loco cor-
 porum depositio : gratia et benignitate Domini
 nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul et sancto
 Spiritu gloria, potentia, honor et adoratio, nunc
 et in sæcula sæculorum. Amen.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΑΛΥΒΙΤΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO

S. P. N. JOANNIS CALYBITÆ*,

(Anno 460.)

[Latine apud Sur. ad d. 15 Jan; Græca nunc primum prodeunt ex mss. Reg. 1632, 1556; Coisl. 121. EDIT. PATR.]

I. Viri justī et perfecti vitam, honeste, pure, et A cum virtute actam, vobis, qui concordēs in hunc locum convenistis, narrare in animo habeo. Vixit enim ille temporibus nostris. Qui cum hujus vitæ negotia singulari sapientia, et in Christum fide ac pietate contempsisset, cœlestia bona consecutus est. Res ipsa, cujusmodi sit, narratione hac explicabitur.

II. Fuit in urbe Roma vir quidam valde dives, et dignitate illa præditus, qua ii sunt, qui exercitus ducunt. Nomen viro illi erat Eutropius : ejus autem conjux, Theodora vocabatur. Is habuit tres filios, e quibus duo civilibus magistratibus ab ipso occupati erant. Qui vero natu erat minor, Joannes appellabatur. Eum ad litteras discendas pater magistro tradidit. Itaque cum primas eruditionis litteras didicisset, ad rhetoricos et philosophicos libros cognoscendos se traduxit. Cum vero duodecimum annum ageret, et omnia fere perfecte didicisset, eo quod boni et elegantis ingenii esset puer, cumque Christi fidem servaret, præter cætera, sanctis ecclesiis vacabat, neque horam unam a libris discedebat, ita ut grammatici homines adolescentuli perseverantiam obstupescerent. Quodam autem die abbas quidam e superioribus partibus ex venerabili eorum monasterio, qui vocantur Acœmeti, eo quod nunquam cubare soliti sunt, cum votum fecisset, ut Hierosolymam proficisceretur, venit in eam domum, in qua Joannes docebatur, et eos qui illam habitabant, exoravit, ut apud ipsos diversari posset. Ejus viri habitum, et exercitationis institutionem, cum beatus Joannes vidisset, a sancto Spiritu inflammatus, cœpit ab eo quærere undenam esset, quo iret, et quænam foret exercitationis ratio, quam monasterium illud, e quo discesserat, teneret. Monachus igitur ille a puero interrogatus, omnem vitam et exercitationis regulam enarravit. Patefecit autem et res suas, quod scilicet devotionis causa Hierosolymam proficisceretur, ut illic Deum oraret, et sancta loca veneretur, ac rursus in sanctum monasterium e quo discesserat, rediret.

A. Βίον καλόν, καὶ ἐνάρετον, καὶ ἀμύλοντον ἀνδρὸς δικαίου καὶ τελείου βούλουαι διηγήσασθαι τῇ ὑμῶν ὁμοιοῖα, ὅστις γέγονεν ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν. Καταφρονήσαντος ἀνδρὸς τῶν τοῦ βίου πραγμάτων, καταξιωθέντος τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν, διὰ τὴν ἕμετρον αὐτοῦ ὑπομονήν, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, τότε πρᾶγμα οἷόν τι ἔχει διήρημα.

B. Ἐν τις ἀνὴρ ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει πλούσιος σφόδρα· τὸ τοῦ στρατηλάτου ἀξίωμα περιβεβλημένος ὄνομα τῷ ἀνδρὶ Εὐτρόπιος, ἔχων καὶ σύμβιον θεοδώραν προσαγορευομένην. Ἔτεκεν δὲ υἱὸς τρεῖς, καὶ τοὺς μὲν δύο περιέβηλον ἀξιώμασι μεγάλοις, κατέλιπον δὲ τὸν νεώτερον, τοῦ τε ἦν Ἰωάννης ὄνομα, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὴν παιδεῖαν διδασκαλίῃ. Καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τὰ τῆς παιδείας πρότερα γράμματα, παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὸ περὶ τῆς ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἀναγινώσκειν βιβλίους. Γενομένου δὲ αὐτοῦ δωδεκαέτους χρόνου, καὶ σχεδὸν πάντα κατορθώσας, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἄξιον καὶ εὐλόγημένον, καὶ τοῦ Χριστοῦ πίστιν τηροῦντα, πρὸ πάντων δὲ ταῦτ' ἐκκλησίαις ἐχωρίζετο, οὐδεμίαν τε ὄραν ἀφίστατο τῶν βιβλίων, ὥστε καὶ τοὺς γραμματικῶς ἐκπλήττεσθαι ἐπὶ τῇ τοῦ νέου παρχμονῆ. Ἐν μίᾳ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀββάς τις τῶν ἔνω μερῶν τῆς ἀγίας μονῆς τῶν καλουμένων Ἀκοιμητίων, ἐρχῆς ἔνεκα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα πορευόμενος, τῷ οἴκῳ ὅπου ἦν ὁ Ἰωάννης σπουδάζων, ἐλθὼν ἔδειτο ἵνα δεχθῶσιν αὐτὸν ἐκεῖ ξενόμενος. Ὁ οὖν Ἰωάννης θεωρήσας τὴν ἀναστροφὴν καὶ ἄσκησιν τοῦ ἐπίξενωθέντος ἀνδρὸς, ἤρξατο θεῶν ζήλῳ πυρούμενος ἐρωτᾶν αὐτὸν, πόθεν ἦν καὶ τοῦ πορεύεται, καὶ ποῖα ἢ διαγωγή καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀσκήσεως τῆς μονῆς αὐτοῦ. Καὶ ὁ μοναχὸς διήγγειλεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν τάξιν τοῦ μοναστηρίου καὶ τὴν ἄσκησιν, προσθεὶς ὅτι καγὼ διὰ μικροψυχίαν τινὰ πορεύομαι εἰς Ἱεροσόλυμα τὸν Θεὸν ἐκεῖ εὐξασθαι, καὶ προσκυνῆσαι τοὺς ἁγίους τόπους, καὶ αὐθις ἐπαναλῶ εἰς τὴν μονήν μου.

* Hoc est, qui sub turgurio habitabat.

Γ'. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰωάννης, λαβόμενος τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἀναχωρεῖ κατ' ἰδίαν, καὶ ἤρξατο ὄρκοις φρικωδεστάτοις ἀνακρίνειν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἐκτελέσαντα τῆς εὐχῆς ὁδοιπορίαν ἀνακρίμψαι αὐτὸν, καὶ συμπαραλαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον, λέγων, Ἐλευίνδος ἔστω, ὡς ἄββᾶ, ὅτι οἱ γονεῖς μου μετὰ τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς φιλοῦντες, καὶ βουλόμενοι με μάθησιν καὶ γράμματα μαθεῖν, ἵνα με καταστῶσιν εἰς μεγάλην ἀξίαν καὶ παρὰ τοὺς ἐμοὺς ἀδελφοὺς ὑψηλοτέρην, εἴτα γάμψω προσομιλήσαι. Ἐγὼ δὲ ἔκει εἰς τὴν ἱερὰν ἐκκλησίαν ἔλθων, ἀναγινώσκων μὲν, ἔγνω δὲ ὅτι πάντα τὰ τοῦ βίου τούτου μάταιά εἰσι καὶ ἐκεῖνος μόνον σώζεται ὁ καταφρονῶν τῶν τοῦ βίου πραγμάτων, καὶ δουλεύων τῷ Χριστῷ διηνεκῶς ἐν τῷδε ὕμῶν σχήματι, διὸ προσπίπτω σοι, κύριε, λαβεῖν με μετὰ σοῦ εἰς τὸ ἅγιον μοναστήριον καὶ συγκαταλέξαι τῇ ἀγίᾳ σου ποιήμῃ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἄββᾶς μετ' ὄρκου πληροφορήσας αὐτὸν τὴν ἐπάνοδον δι' αὐτοῦ ποιεῖσθαι, καὶ λαμβάνειν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ μοναστήριον.

Ita supplex peto, domine, ut me ducas, et in illo sancto monasterio communeres. Hæc cum audivisset abbas ille, jurejurando se rediturum promisit, et cum secum una in monasterium ducturum.

Δ'. Συννεμένων οὖν ἀλλήλων, ἀπῆλθεν ὁ ἄββᾶς.

Ὁ δὲ Ἰωάννης εἶπεν ἐν ἐκτυπῷ Ἰσοῦτο μεταξὺ πρότερον πρόξω, ἵκετεύσω τοῖς μου γονεῦσιν, ἵνα ἀγοράσωσί μοι τοῦ εὐαγγελίου βιβλίον ἱερὸν, ἐν ᾧ μάθω τὰς Χριστοῦ ἐντολάς, ὥστε ποιεῖν αὐτάς ἐκεῖνῃ ἀρέσκων. Ἀπελθὼν οὖν πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἔφη· Οὐ δύναμαι εἰς τὴν διατριβὴν ἀπελθεῖν ἰδοὺ γὰρ πάντες οἱ πατέρες οἱ τὸν ἐμοὶ ἐν τῇ διατριβῇ μετὰ τὸ γυμναζόμενα πράξει ἔχουσιν εὐαγγέλια, καὶ καθεζόμενοι ἀναγινώσκουσιν αὐτά· ἐγὼ δὲ οὕτως εἶμι ὡς μὴ ἔχων γονεῖς, ἀπορῶν εὐαγγελίου. Ἀλλὰ θέομαι ὕμῶν, κύριοί μου, κάμοι κελεύσατε γενέσθαι τὸ εὐαγγέλιον, ὅπως ἔχων μετὰ χεῖρας ἀναγινώσκω. Ἀκούσασα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔχάρη ὅτι οὕτως περὶ τὴν μάθησιν σπουδαίως ἔγει, καὶ λέγει τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· Τοιοῦτον κατασκευάστον, κύριέ μου, γράψαι τὸ εὐαγγέλιον καὶ δὸς τῷ τέκνῳ ἡμῶν, ὡς μὴ μόνον τὰ ἐντὸς γράμματα τε καὶ γεγραμμένα εἰς πόθου αὐτὸν ἐξεγείρει, ἀλλὰ καὶ ἡ καλλονὴ αὐτοῦ τῆς κατασκευῆς πλεονα τὴν τέρψιν καὶ τὸν κόσμον αὐτῷ ποιεῖ. Εὐθὺς δὲ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐκέλευσεν ἀχθῆναι χρυσοχόον, καὶ λέγει αὐτῷ· Λάβε χρήματα ὅσα βούλει, καὶ κατασκευάσον εὐαγγέλιον τῷ υἱῷ μου. Λαβὼν δὲ ἐκεῖνος πεντακόσια νομίσματα καὶ λίθους πολυτελεῖς καὶ μαργαρίτας, κατασκευάσε τὸ εὐαγγέλιον τῷ Ἰωάννῃ. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ εὐαγγέλιον ἐδέξατο αὐτὸ καὶ ἐξεμάνθανε μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου, προσδοκῶν τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἄββᾶ.

Joanni conglutinavit. Cum vero evangelium ipse Joannes accepisset, et in manibus teneret, studiosè illud didicit, exspectans quoad abbas, de quo supra dictum, reverteretur.

Ε'. Καὶ ἡμερῶν τινῶν διελευσῶν παραγίνεται ὁ ἄββᾶς κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐπαγγελίαν. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἰωάννης ἔχάρη σφόδρα, καὶ προδραμῶν περι-

III. Hæc cum Joannes audivisset, manu apprehendit monachum illum, et seorsum duxit, ac jurejurando valde horribili eum adstrinxit, ut postquam iter illud perfecisset, ad eum rediret, ut secum una ipsum ad sanctum illud monasterium duceret. Tunc dicebat illi beatus Joannes: Audi, quæso, mi abba, et mei commiseratio te tangat. Nam parentes mei, cum me præter cæteros fratres, et alios omnes domesticos diligant, et eruditionis ac doctrinæ litteris plurimis me instituendum curent, cogitant ad magnum aliquem dignitatis gradum me extollere. Ut enim dicit dominus et pater meus, vult me provehere ad dignitatem aliquam, quæ major sit, quam gradus ille est, quem tribuni militares obtinent (1). Post hæc omnino me nuptiis copulare in animo habent. Sed ego partim in sanctam ecclesiam veniens, partim ex iis, quæ legi, et mecum ipse cogitavi, res omnes, quæ in hac vita sunt, vanas esse cognovi, et illum solum salvum esse, qui hujus vitæ rebus contemptis, constanter in isto vestro habitu Christo servit. Quamobrem a te supplex peto, domine, ut me ducas, et in illo sancto monasterio communeres. Hæc cum audivisset abbas ille, jurejurando se rediturum promisit, et cum secum una in monasterium ducturum.

IV. Cum ita igitur inter se convenissent, uterque in suam viam abiit. Cum vero monachus ille discessisset, hæc secum B. Joannes dicebat: Interea hoc primum faciam: a meis parentibus sanctum Evangeliorum librum petam, ex quo Christi traditiones ediscam, et quomodo possim ea facere, quæ Christo grata sunt. Itaque parentes adiens: Non possum, inquit, præ pudore in gymnasium ire, cum omnes, qui mecum una litteras discunt, postquam res illas expedierint, quæ in gymnasio exercentur, secum habeant Evangelia, et sedentes ea legant; at ego talis sum, quasi unus ex iis, qui parentes non habent, cum Evangeliiis cæstram. Itaque supplex a vobis peto, domini mei, ut mihi quoque jubeatis evangelium dari, quo et ipse illud in manibus meis habens ediscam. Hæc cum ejus mater audivisset, valde lætata est, quod ejus filius tanto dicendi studio teneretur: et cum viro colloca: Age, inquit, domine mi: cura, ut talis Evangeliorum liber conscribatur, et filio nostro detur, qui non solum litterarum figuris, et his, quæ intus scripta habuerit, desiderium filio commoveat, sed etiam ipsius conglutinationis et exteriori specie ita pulcher sit, ut ejus desiderium magis excitet. Statim vero ejus pater jussit aurificem vocari, eique dixit, ut tantum pecuniæ sumeret, quantum satis esset ad Evangeliorum librum filio conglutinandum. Aurifex igitur cum quingenta numismata, et pretiosos lapillos ac margaritas sumpsisset, librum

V. Intervallo temporis abbas ille reversus est, quemadmodum se facturum promiserat. Quem cum vidisset Joannes, valde gavisus est, et occurrens

(1) Verba ut enim... obtinent codices Græci non agnoscunt.

animo admodum læto, eum amplexus, his verbis affatus est : Domine mi, parentum meorum affectum et nimiam ipsorum in me benevolentiam memo scit, ut ego ipse. Novi enim matrem meam præcipue tam in me esse, ut si quid hujusmodi præsenferit, lacrymis suis propositi mei cursum impediatur. Itaque te precor, ut tacite discedamus, ne quis id sciat, quod facimus. Tum monachus: Faciamus, inquit, fili, quod vis: votis enim tuis Deus satisfacet. Itaque Joannes secum ducens monachum illum, ad fluminis ripam accessit, et nauclero quodam invento, ait: Rogamus te, frater, ut liceat nobis navigium tuum conducere, quo ad eorum monasterium, qui Acæmeti vocantur, nos vehas. Quibus ille: Ego, inquit, propterea hic sedeo, ut onus aliquod capiam, ut navigium meum impleam, centumque nummi sint ipsius merces. Tunc Joannes dixit: Exspecta, frater, usque ad tertium diem, et a me navigium conducetur. Cum ita inter se convenissent, discesserunt. Tuncque Joannes dixit monacho: Magnum quidem navigii pretium; at separari me a parentibus meis, nec ab iis impediri, multo plus certe valet. Ibo igitur, et aliqua ficta excusatione a parentibus meis petam, ut mihi pecuniam largiantur; ea vero navigium conducemus. Tum monachus: Vade, fili: Dominus dirigat te feliciter.

VI. Venit igitur Joannes, et Matri suæ dixit: Mater mea domina, quæ ab initio ita me educasti ut paucæ admodum matres filios suos educarunt, et propter summam tuam in me benevolentiam, quidquid ipse optavi, mihi præstitisti: unum est, quod præterea ego a te ac patre meo peto, idque vestræ gloriæ causa exopto. Ad hæc mater: Pete, inquit, fili, quidquid vis. Tum Joannes: Mater mea domina, omnes pueri, qui sunt in gymnasio, non semel tantum atque iterum, sed sæpius me in convivium vocarunt: ego cum illos similiter accipere non valeam, in gymnasium ire non possum: ita pudore multo perfundor. At illa: Exspecta, fili, hodiernum diem, et ego patri tuo persuadebo, ut tibi det pecuniam, quâ invitare possis, quoscunque velis. Hæc dixit mater, et absente filio, singula viro suo narravit, quæ a Joanne acceperat. Cui vir: Demus, inquit, illi centum aureos nummos, et puerum, qui eum custodiat et observet, ne quo modo adolescens proclivior evadat, et in sordidum ac turpem aliquem usum pecuniam conferat atque consumat. Placuit utrique consilium illud. Cum igitur Joannem accersivissent, dederunt illi pecuniam et puerum custodem. Joannes vero, acceptis centum illis aureis nummis, ea re valde gaudens, ad monachum venit una cum puero illo, et ait: Mi domine, hic homo meus est: ipse tecum hic manebit: ego vero ad socios meos adibo, ut ab ipsis audiam certum diem, quo illos in convivium accepturus sim. Abiit igitur, et secum habens pecuniam, navigii dominum adiit, ac dixit: Rogo te, frater, ut mihi et monacho tantum navigium loces. Cui navigii dominus: Dixi, inquit, tibi multa mercede navigium conducere: quod si expen-

σπάζετο αὐτὸν μετὰ πολλῆς εὐφροσύνης, καὶ λέγει αὐτῷ· Κύριέ μου, τὰ σπλάγχνα τῶν γονέων μου καὶ τὸ φίλτρον τὸ εἰς ἐμὲ οὐδεὶς ἐπίσταται εἰ μὴ ἐγὼ, μάλιστα τὸ τῆς μητρὸς μου· καὶ ἐὰν μάρη τὴν σκοπόν μου τοὺς δάκρυσιν αὐτὴ ἐγκόπτει μου τὴν πρόθεσιν. Ἄλλὰ μεθ' ἡσυχίας ἀπέλωμεν, ὥστε μηδένα γινῶναι. Λέγει τότε αὐτῷ ὁ μοναχός· Ὡς βούλει, τέκνον, ποιήσωμεν· οἶδα γὰρ ὅτι τὴν ἐπιθυμίαν σου πληροῖ ὁ Κύριος. Καὶ παραλαβὼν αὐτὸν ὁ Ἰωάννης, ἔρχεται ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ εὐρίσκει πλοῖον, καὶ λέγει τῷ ναυκλήρῳ· Παραλαοῦμέν σε, ἀδελφε, ὅπως καὶ μισθώσεις ἡμῖν τὸ πλοῖόν σου, καὶ διαώσεις ἡμᾶς ἕως τῶν ἄνω μερῶν τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων. Ὁ δὲ ναυκλήρος λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ εἰς τοῦτο κάθημαι ὧδε, τοῦ φορτώσει τὸ πλοῖόν μου, μισθὸς δὲ ἔσται ἑκατὸν νομίσματα. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Ἀνάμεινον, ἀδελφε, τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἐγὼ μισθούμαι αὐτό. Καὶ συνθίμενοι αὐτῷ ἀπέπληθον. Εἶπε δὲ ὁ Ἰωάννης τῷ μοναχῷ κατ' ἴδιον· Ὁ μὲν μισθὸς τοῦ πλοίου πολὺς, τὸ δὲ ἀνάχωρησά με ὑπ' αὐτῶν πολὺ νέων μου, καὶ μὴ κατασχεθῆναι με ὑπ' αὐτῶν πολὺ κρείττον ἔστιν. Ἀπελθὼν οὖν λαλήσῃ τοὺς γονεῦσί μου σχηματικῶς, ὅπως δώσουσί μοι χρήματα ἐπὶ τῷ ναυκλήρῳ. Ὁ δὲ, Πορεύου, τέκνον, ὁ Κύριος κατεσδώσει σε.

Σ'. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰωάννης λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Κυρία μήτηρ, ἡ καλῶς με ἀναθρεψαμένη ἐξαρχῆς, ὡς ὀλίγαι μητέρες ἀνέθρεψαν τὰ ἐκυτῶν τέκνα, διὰ τὸ εἰς ἐμὲ ἄμετρον φίλτρον, καὶ πᾶσάν μου ἐπιθυμίαν πληρώσασα, ἐτι μὲν αἴτησιν αἰτοῦμαι παρὰ σοῦ καὶ παρὰ πατρός, εἰς ὑμέτερον κούχημα. Ἡ δὲ λέγει· Αἴτησαι, τέκνον, ὁ βούλει. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Κυρία μήτηρ, πάντες οἱ παῖδες οἱ ἐν τῇ διατριβῇ οὐ μόνον ἀπὸς ἡ δὲ ἐκάλεσάν με εἰς ἐστίασθαι, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, καὶ μὴ δυνάμενος ἀμείψασθαι αὐτοὺς, οὐδὲ εἰς τὴν διατριβὴν δύναμαι ἀπελθεῖν ὑπὲρ τῆς ἐντροπῆς ἀλισκόμενος. Ἡ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἀνάμεινον, τέκνον, εἴμερον, καὶ ἐγὼ πείθω τὸν πατέρα δοῦνά σοι χρήματα, καὶ προτρέπου οὐς βούλει. Ταῦτα εἰπούσα ἡ μήτηρ, ἀπόντος τοῦ υἱοῦ, τῷ ἀνδρὶ ἀπήγγειλεν πάντα τὰ τοῦ τέκνου ῥήματα. Καὶ εὐθὺς ὁ ἀνὴρ πρὸς αὐτὴν, Δώσω αὐτῷ, ἔφη, νομίσματα ἑκατὸν, καὶ παῖδα παραφύλακx, ὅπως μὴ ἐκκλινῶ ὡς παιδίον, καὶ εἰς αἰσχρὰς χρεῖας καὶ ἰκκίρους ἀναλώσῃ αὐτά. Καὶ ἤρσκειν ἡ βουλή αὐτῆ ἀμφοτέρω. Εἶτα ἐκάλεσαν τὸν Ἰωάννην, καὶ δεδώκασι αὐτῷ τὰ χρήματα καὶ τὸν παῖδα εἰς φύλαξιν. Ὁ δὲ λαβὼν τὰ ἑκατὸν νομίσματα ἦλθε μετὰ χαρᾶς μεγάλης πρὸς τὸν ἀδελφὸν σὺν τῷ παραφύλακι αὐτοῦ, καὶ λέγει· Κύριε, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐμὸς ἐστι, καὶ μετὰ σοῦ ἀναμεινέ, ἐγὼ δὲ παρευθεὶς πρὸς τοὺς ἐταίρους μου, συντάξω αὐτοῖς τὴν ἡμέραν τῆς ὑποδοχῆς. Καὶ ἔρχεται χρήματα βαπτίζων πρὸς τὸν ναυκλήρον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀδελφε, ἐμοὶ καὶ τῷ μοναχῷ ἐκείνῳ μόνον ἐμισθώσεις τὸ πλοῖόν σου. Λέγει αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος· Εἶπός σοι ὅτι πολὺς ἐστὶ ὁ μισθὸς τοῦ πλοίου· ἐὰν δὲ ἐκδέχησθε, λαμβάνω ὑμᾶς μετὰ τοῦ φόρτου μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰωάννης.

Λάβε παρ' ἐμοῦ τὸν μισθὸν σου, μόνον διάσωσον ἡμᾶς. Καὶ ἐκβάλλων τὰ ἐκτὸν νομίσματα δίδωσιν αὐτῷ λίγων· Δέχομαι σου, σκόπησον τὸν αἴρα, καὶ ὅταν ἴδῃς τὸν ἄνεμος ἐπιτίθειον εἶναι πρὸς τὴν ὁδοπορίαν ἡμῶν, ἐκ τοῦ πλοίου νεύματι κάλεσον ἡμᾶς· Ὑπορώμεθα γάρ τινες καὶ θέλωμεν φυγῆ χρῆσασθαι. Λαβὼν οὖν ὁ ναύκληρος τὰ νομίσματα λέγει αὐτῷ· Ἄπελθε ἐν εἰρήνῃ, κύριέ μου· ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς διζώσω. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰωάννης διηγῆσται πάντων τῶν ἁββᾶ, κρύφας ἀπὸ τοῦ παιδός, τοῦ εἰς φύλαξιν.

vos incolumes perveham. Abiit igitur Joannes, et monacho rem narravit clam puero illo, quem pater custodem apposuerat.

Ζ'. Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων λέγει τῷ μοναχῷ καὶ τῷ παιδί ὁ Ἰωάννης· Ἀπέλωμεν πρὸς τὸν αἰγιαλὸν, ὅτι ἔως δύο ἡμερῶν δεξιῶσίς μοι ἐστί, καὶ χρεῖαν ἔχω καλοῦ τινος ἰχθύος. Καὶ ἀπελθόντων εἰς τὸν αἰγιαλὸν, αελεύει Θεοῦ γέγονεν ἄνεμος ἐπιτίθειος, καὶ ἤρξατο νεύματι προσκαλεῖσθαι αὐτοὺς ὁ ναύκληρος. Μὴ δυνάμενοι δὲ λαθεῖν τὸν παῖδα, λέγουσιν αὐτῷ· Ἀπελθὼν ἴδε τί πράττουσιν οἱ παῖδες ἐν τῇ διατριβῇ, καὶ ἐλθὼν εὐρήσεις ἡμᾶς ὦδε. Ἀπελθόντος οὖν αὐτοῦ, ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον ἔκλειψαν, καὶ διατῶντες· ἦλθον εἰς τὸ ἅγιον μοναστήριον ἐκεῖνο. Διηγῆσται δὲ ὁ ἁββᾶς τοῖς ἀδελφοῖς ἅπαντα τὰ ἀληθῆ, καὶ πᾶσαν τὴν πίστιν τοῦ παιδός. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ ἀρχιμανδρίτης, Πολὺ νεώτερος εἶ, ἔφη· ἔθος δὲ ἐστὶ παρ' ἡμῖν τὸν θέλοντα ἀποτάσσασθαι ἀναιρεῖται τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ θεωρησαὶ τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως, καὶ οὕτως ἀποκουρεύεσθαι. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Διὰ τὴν ὑπεραγίαν Τριάδα, σήμερόν με ἀποκουρεύσον, ὅτι πολὺς μοι πόθος ἐστὶ καὶ σπουδὴ φορέσαι τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα. Τότε εὐλογῆσας αὐτὸν ὁ ἀρχιμανδρίτης ἀπέθριξε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, δεδωκώς αὐτῷ τὸν στολισμὸν τῆς ἀσκήσεως. Αὐτὸς δὲ μετὰ προθυμίας ἔσκει, δεόμενος τοῦ Θεοῦ νυκτός καὶ ἡμέρας ἀκατακάστως. Ἐνώπιον δὲ ἐν τῇ μονῇ ἔτη ἕξ, καὶ πάντας ἐδίδασκε τοὺς ἐκεῖσε ὄντας, ὅπως ταπεινοφρονεῖν καὶ εὐχεσθαι τὸν Θεὸν μέλλουσι. Ἐταξέ, δὲ ἑαυτῷ ἐγκράτειαν πᾶσαν, ὡς μηδενὸς ἄλλου γεύεσθαι, εἰ μὴ μόνον τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· ὥστε θυμᾶζοντα τὸν ἀρχιμανδρίτην λέγειν, ὅτι παιδίον ὑπάρχων πολὺν κόπον ἑαυτῷ περιέθηκας, διόπερ καὶ τὸ σῶμά σου ἀσθενὲς γίγνεται ὥστε μὴ τελεῖν τὴν εἰς Θεὸν δοξολογίαν· πολλὴ γὰρ ἐγκράτεια, νηστεία, ἀγρυπνία ἀνοεῖ τὸ σῶμα καὶ διαφθείρει.

tuum imbecillius efficitur, quam ut divinæ gloriæ ministerio sufficere possit. Nimia enim abstinentia, jejunium et vigiliæ ipsum debilitant et corrumpunt.

Η'. Ἰδὼν δὲ ὁ μισόκκλος δαίμων τὴν πολλὴν τοῦ νεανίου σκυδὴν, καὶ τὸν ὁρόμον τῆς ἀσκήσεως καὶ προθέσεως, ἐμάνη σφόδρα κατ' αὐτοῦ. Καὶ ἀγριωθεὶς μεγάλως, καὶ μὴ δυνάμενος νικῆσαι τὸν γενναῖον αὐτοῦ λογισμὸν, καὶ ἀποστῆσαι τῆς ἐλπίδος τοῦ Χριστοῦ, ἀνάμνησιν ὑποβάλλει αὐτῷ, καὶ πόθον μέγαν τῶν γονέων, ὥστε νυκτός καὶ ἡμέρας ἔνοος ἐν περὶ αὐτῶν, πῶς ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ παλατίου, καὶ τῶν δούλων ὑπηρεσίαν, τὴν τε τοῦ βίου ἀπέτην, καὶ

A datis, vos una cum reliquis oneribus accipiam. Tunc illi Joannes : Accipe a me mercedem tuam, modo nos salvos pervehas. Hoc cum dixisset, centum nummos aureos ei numeravit : quos cum daret : Rogo, inquit, te, frater, ut cælum ipsum bene inspicias, cumque is ventus flare incipiat, qui ad nos vehendos idoneus esse possit, tunc in navigio tuo stans, nos ipsos nutu voces : suspectos enim habemus quosdam homines, et fuga uti volumus. Tum illic, centum aureis nummis acceptis, valde lætatus dixit : Vade, domine mi, et securus esto, quod

VII Post aliquod temporis intervallum. Joannes monacho et puero dixit: Eamus ad fluminis ripam, eo quod intra duos dies futurum est, ut ego sodales meos in convivium accipiam, unde boni ulicujus piscis obsonio indigemus. Cum igitur eo venissent, Dei voluntate factum est, ut ventus navigationi accommodatus flare cœperit. Itaque nauclerus e navigio ipso crebris nutibus illos vocabat. Cum vero puerum secum capere non possent, ei dixerunt : Abi, puer, in gymnasium, et vide quid adolescent illi faciant, et redi huc, ubi nos invenies Abiit puer. Joannes vero et monachus navigium conscenderunt, et illinc navigantes, ad sanctum illud monasterium incolumes vecti sunt. Narravit autem abbas ille fratribus totum id, quod verum erat, et quanta esset pueri fides. Quæ cum archimandrita inspexisset : Nimium, inquit, adolescens es, o fili : nobis autem mos est, ut qui monasticam vitam profiteri velit, quadraginta dies apud monasterium maneat, et cum exercitiationis nostræ regulam consideraverit, ita tondentur. Ad hæc Joannes : Obtestor te per purissimam Trinitatem, ut hodie me tondeas, quoniam isto angelico habitu indui vehementer cupio ac studeo. Tunc archimandrita puero illi benedixit, cumque eum totondisset, habitu induit. Ipse vero multo studio et animi alacritate, exercitiationi monasticæ vacabat, Deum ipsum nocte et die precans. Mansit autem annis sex in monasterio illo, et omnibus qui illic erant, exemplo fuit, quo pacto humilitatem exercere, ac Deum ipsum orare deberent. Talem autem abstinentiam sibi præscripsit, ut nihil aliud gustaret, nisi pretiosum Christi corpus et sanguinem, ita ut archimandrita ille miraretur, ac diceret : Tu quidem adhuc puer multum laborie tibi ipse imposuisti : itaque corpus ministerio sufficere possit. Nimia enim abstinentia,

VIII. Jam vero bonarum rerum hostis diabolus, cum adolescentis illius studium multum, et sancti propositi cursum intentum videret, vehementer contra illum furere cœpit. In quem cum acerbissime affectus esset, et generosam ejus mentem et cogitationes superare, et a Christi spere removere non posset, talem mœrorem, et tantum parentum desiderium in ejus adolescentis mentem injecit, ut nocte et die de illis cogitaret, et ante oculos haberet,

quanto comitatu ac servorum ministerio parentes A
uterentur : denique omnem vitæ hujus fallaciam ac
vanitatem propositam habebat. Itaque multis jeja-
niis, vigiliis, et nimio parentum desiderio factum
est, ut ejus corpus non caro, sed instar umbræ le-
nue videretur. Archimandrita vero cum adolescen-
tem ita extenuatum atque afflictum vidisset, ut jam
jam e vivis excessurus putaretur : Annon tibi
dixi, inquit, fili Joannes, Deum ipsum hoc tantum a
servis suis postulare, ut eum pro viribus colant ?
Tu vero supra vires tuas ista exercitatione utens,
te ipsum nimis extenuatum et gracilem reddisti.
Ad hæc Joannes : Scito, pater, non jejuniis me do-
mari, sed peccata mea impedimentum mihi afferre.
Multis enim abhinc diebus bonarum rerum inimi-
cus diabolus cor meum conturbavit, et parentum ac
videndæ familiæ meæ desiderium animo meo sug- B
gessit : neque perditus hic hostis illud videt, quod,
Deo meo volente, et vestris precibus mihi opitulanti-
bus, quamvis ad videndos parentes meos profectus
fuero, ipsum tamen conculcabo, et ejus conatum
imbecillum atque inanem esse ostendam. Tum illi
primum monastica professione initiari voluisti, nostræ
hujus] exercitationis certamen magnum, et
laborem multum esse ? Hæc cum dixisset, et adole-

IX. Postero autem die Joannes archimandritam
adlit, cumque ad ejus pedes se abjecisset ipsum
rogavit, ne sibi succenseret, sed pro se Deum
precaretur, et concederet abire, et parentes videre,
eaque ratione diabolum, Domino adjuvante, con-
culcare. Archimandrita cum omnes fratres, qui
erant in monasterio illo, congregasset, et attentis
precibus pro adolescente illo Deum oravisset, cum C
gemitu et lacrymis : Vade, inquit, fili, in nomine
Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et tecum una
venientem habeas Dominum Jesum Christum, qui
te ducat in via ista, prout ipse vult. Joannes vero
cum e terra surrexisset, fratres omnes obeundo,
genibus flexis, petiit a singulis, ut extensis manibus
illi benedicerent : et ita eos salutans : Salvi estote,
inquit, omnes patres et fratres : salva esto, lauda-
bilis et sancta societas, quæ me bene suscepisti :
ego omnino vestro tecto indignus sum.

X. Cum igitur a sanctis illis Patribus Deo com-
mendatus esset, exiit e monasterio illo, et ab ejus
janua longius progressus, se convertens, et exan-
ctum monasterium aspiciens, tristem atque acer-
bum gemitum emisit, et flexis genibus, Deum D
ipsum sic oravit, ut ejus lacrymæ in terram de-
fluxerint, atque ita finitimam illam regionem
salutavit, et lacrymas non intermittens, discessit,
iterque suum fecit. Cum vero dimidium itineris
confecisset, vidit inopem quemdam hominem lace-
ra veste indutum, cui dixit : Salve, frater, et viæ
comes. An placet, et una iter faciamus ? Maxime,
inquit ille, gratum mihi hoc est. Cum vero una
iter facerent, Joannes ait : Video te, frater, vestem
tuum laceram habere, ut illam ferre non possis ;
te igitur rogo, ut veste ista te exuas, et meam
capias : ego autem tua me induam. Cumque ad

γλυκεϊαν ματερίτητα · ὡς ἐκ τῆς πολλῆς νηστείας
καὶ ἀγρυπνίας, καὶ τοῦ πόθου τῶν γονέων ἐκτακῆ-
ναι αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ γίνεσθαι ὡς σκιά. Ἰδὼν δὲ
αὐτὸν ὁ ἀρχιμανδρίτης τοσοῦτον ταλαιπωρούμενον,
ὥσπερ σκίαν τῷ θανάτῳ ἐγγίζουσιν, εἶπεν · Οὐκ
εἶπόν σοι, τέκνον, ὅτι ὁ Θεὸς τὰ κατὰ δύναμιν ἀπὸ
τῶν δούλων αὐτοῦ ἀπαιτεῖ ; σὺ δὲ ὑπέριμετρα σπου-
δίας καὶ ἀσκήσας κατίστησας ἐκυτὸν αἰτοῖον καὶ
σκιά ὅμοιον. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰωάννης · Δέομαι σου,
πάτερ, οὐχ ἡ νηστεία δομάζει, ἀλλὰ αἱ ἀμαρτίαι
μου παρεμποδίσον μου γίνονται. Ἐχω γὰρ ἡμίρας
πολλὰς ἀπ' οὗ ὁ ἐχθρὸς τῶν κελῶν, δαίμων, ἐντε-
ραξέ μου τὴν ψυχὴν πρὸς ἐπιθυμίαν κινήσας τοῦ
ἰδεῖν τοὺς γονεῖς μου καὶ τὸν οἶκόν μου· καὶ οὐκ οἶδεν
ὁ πονηρὸς οὗτος ὅτι καὶ ἐκεῖ ἀπελθὼν, Θεοῦ μου
θέλοντος, καὶ τῶν ἁγίων εὐχῶν ὑμῶν βοηθοῦσάν, ἵνα
τοὺς γονεῖς μου ἴδω ; πατήσω αὐτὸν καὶ ἀνίσχυρον
καὶ μάταιον ἀποδείξω. Λέγει αὐτῷ ὁ ἀρχιμανδρί-
της · Οὐκ εἶπόν σοι παρὰ τὴν ἀρχὴν ὅτι μέγας ἐστὶν
ὁ ἀγὼν τῆς ἀσκήσεως καὶ ὁ κόπος πολὺς ; καὶ τῷ
εἰπὼν καὶ παιδὸς ἕνεκα διακρούσας, εὐλόγησεν αὐτῷ.
archimandrita : Nonne, inquit, fili, tibi dixi, cum

archimandrita : Nonne, inquit, fili, tibi dixi, cum
benedixit.

Θ'. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἀναστὰς ὁ Ἰωάννης ἦλθε πρὸς
τὸν ἀρχιμανδρίτην, καὶ ἔπεισε πρὸς τοὺς πόδας αὐ-
τοῦ δεόμενος, μὴ ὀργισθῆναι αὐτῷ, ἀλλ' εὐχέσθαι
αὐτοῦ καὶ ἐπιτρέψαι ἀπελθεῖν καὶ θεωρῆσαι τοὺς
γονεῖς αὐτοῦ, καὶ οὕτως, Θεοῦ συναρκοῦντος, πατήσας
τὸν ἀντικείμενον. Καὶ συναβρούσας ὁ ἀρχιμανδρίτης
ἀπκντας τοὺς ἐν τῇ μονῇ ἀδελφούς, καὶ ποιήσας
δέησιν ἐκτενῆ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς μετὰ
διακρούων καὶ στεναγμῶν, λέγει · Πορευοῦ, τέκνον
μου, ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ
Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἔχε συμπορευόμενον τὸν Κό-
ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὀδηγούμενα σε εἰς τὸ θέ-
λημα αὐτοῦ. Ἰωάννης δὲ ἀναστὰς, καὶ περιπατήσας
πάντας τοὺς ἀδελφούς, γόνάτα τε κάμψας ἤτησεν
ἵνα εὐλογηθῇ παρ' αὐτῶν, καὶ εἶπε · Σώζεσθε, πατέ-
ρες καὶ ἀδελφοί, καὶ εὐλογημένη ἡ ἅγια συνοδία, ἡ
μὲ κελῶς ἀναβρεψαμένη · ἐγὼ δὲ ἀνάξιτος ἦν τῆς
ὑμῶν ὑποδοχῆς.

Γ'. Καὶ οὕτως ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐκεῖνων Πατέρων
παρθεμενος τῷ Κυρίῳ ἐξῆλθε τοῦ μοναστηρίου, καὶ
μικρὸν ἐκείθεν προβάς, στραφεὶς καὶ ἰδὼν τὴν
ἁγίαν μονὴν ἐκλυσε πικρῶς, καὶ θεις τὰ γόνάτα
ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσευξάμενος ἐκλυσεν ἐπιπολύ·
καὶ οὕτως ἀναστὰς ἐπορεύετο κλαίων ἀκαταπέστυτος,
καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐποίησε. Ὡς δὲ ἦλθεν ἰδοὺ πορῶν
τὴν ἡμισίαν ὁδὸν, εὐρέ τινα πτωχὸν φορούντα
διεφθωγότα ἱμάτια, καὶ λέγει αὐτῷ · Χαίροις,
ἀδελφὲ καὶ συνοδοιπόρε, καί, εἰ θέλῃς, πορευθῶμεν
ὁμοῦ τὴν ὁδοπορίαν. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ πτωχός· Χάριν
ἔχω ἐν τοῦτῳ πολλήν. Ὁ δευόντων δὲ αὐτῶν, λέγει ὁ
Ἰωάννης · Ὁρῶ σε, ἀδελφὲ, κατεστιγμένον ὄντα καὶ
μὴ δυνάμενον βρατάζειν τὰ περικειμένα σοι ἱμάτια·
ἀλλὰ ἀποδυάμενος, λάβε τὴν ἐμὴν ἐσθῆτα, δέομαι,
καὶ ἐγὼ ἐνδύσομαι τὰ σὰ ἱμάτια. Καὶ ὀδύσαντες
ἐπὶ ἱκανὸν τόπον, καὶ συνταξάμενοι ἀλλήλοις, συν-

εχώρησεν ἕκαστον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἔλθων, καὶ τὴν οἰκίαν τῶν γονέων αὐτοῦ ἰδὼν, ἐβρίψεν ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσηύξατο λέγων πρὸς Κύριον· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, μὴ ἀπολίπῃς με. Καὶ ἐν ἑσπέρᾳ βαθειᾷ εἰσελθὼν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς κείμενος καὶ θαυμάζων πρὸς τὸν Θεὸν ἔλεγεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἰδοὺ καὶ τὸν οἶκον τῶν γονέων μου ἔδειξάς μοι, καὶ τοῦ χαρίσματος σου μὴ ἐκπίσω, ἀλλὰ δός μοι ἵνα τελείως νικήσω τὸν διάβολον, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ ἀποθάνω καλῶς, μήτε ἕσσης με μάλλον πειρασθῆναι. Καὶ ἔμεινεν ἔκει πάσης τῆσδε νυκτός.

IA'. "Ὅταν δὲ ἐγένετο ἡ ἡμέρα, συνοίχθη ἡ πόλις τοῦ οἴκου, ὡς ἦν συνήθεια, ἵνα οἱ αὐτοῦ γονεὶς ἐπὶ ὀλίγον ἐξέλθωσι. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἐπὶ τῆς οἰκίας, καὶ βλέπει αὐτὸν κείμενον καὶ διεβήγῃσιν ἰατροῖς ἐνδεδυμένον, καὶ λέγει αὐτῷ· Τίς εἶ σὺ, ἄνθρωπε, καὶ πόθεν; καὶ πῶς, τοιοῦτος ὑπάρχων, ἐτόλμησας ἐνταῦθα προσελθεῖν; ἀλλὰ δός τόπον, ὅτι οἱ κύριοί μου προσελθεῖν μέλλουσι. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Δέομαι σοῦ, Κύριε, ποιήθω μετ' ἐμοῦ ἔλεος, ἄνθρωπος γὰρ πτωχός εἰμι. Ἔασόν μου ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ κεισθῆναι, μηδὲν ἐμοῦ ἀδικούντος, καὶ τοῦ ἑλέους μισθὸν αὐτὸς ὁ Θεὸς δώσει, εἰ μὲ πένητα ἐπὶ τοῦ οἴκου τοῦδε θύραις μένειν ἀφῆς. Ἐῖασεν ἐκεῖνος καὶ ἀπῆλθε. Καὶ ἐξελθόντων μετὰ ταῦτα τῶν γονέων αὐτοῦ, ὁρᾷ αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης, καὶ ὄλος ἐπληρώθη θαυμάζων, καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· Ἰδοὺ, διάβολε, καὶ τοὺς γονεῖς μου ἔθεσάμην τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ κίνητρα σου καταπατήσω, τῇ δυνάμει καὶ βοηθείᾳ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πάλιν ἔλεγε. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ μὴ ἐγκαταλίπῃς με· καὶ ἔμεινεν ἐν τῇ γωνίᾳ ἐκεῖνη. Καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἤρξατο ἀπὸ τῆς τραπέζης αὐτοῦ ἀποστέλλειν αὐτῷ τροφήν, λέγων· Ἢ τοῦ πτωχοῦ τούτου ὑπομονὴ πολλή ἐστι, ὅτι ἐν τοσοῦτῳ χειμῶνι καὶ ταγετῶ οὕτω προσκαρτερεῖ καὶ καθίσταται ἐν τῷ πυλῶνι. Δυνατός ἐστιν ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ σῶσαι καὶ ἡμᾶς. Πάντως γὰρ διὰ τοῦτο ἀπεσταλὴ ἐν τῷ οἴκῳ ἡμῶν ἀνήρ οὗτος, ἵνα καὶ ἡμεῖς σωθῶμεν. Ἐξελθούσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν μιᾷ ἡμερῶν, καὶ ἰδούσα αὐτὸν οὕτως ἀπαστρον, ἐκπληκτος ἔστη, διὰ τὸ ἄγχιον καὶ ἀνυπόδητον, καὶ λέγει πρὸς τοὺς αὐτῆς πατέρας· Σύρατε αὐτὸν ἐνθεν, ὅτι οὐ δύναμαι, τούτου ἐνθάδε λειμένου, εἰσερχεσθαι. Εὐθέως δὲ ἔστυραν αὐτὸν οἱ πατέρας. Ἐξῆς δὲ ἀπὸ τῆς πόλης μακρὸν συρόμενος, καὶ ἔκει ὑπομένων οὐκ ἀνεχώρει. Ἐξελθόντος δὲ ποτε τοῦ ἐπὶ τῇ οἰκίᾳ, λέγει αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Ἰς ἐξ ἄρχῆς ἐποίησας μετ' ἐμοῦ ἔλεος, καὶ νῦν ποιήσόν μοι ὡς μικρὰν καλῶσιν κατὰ τοῦ παγετοῦ, καὶ πρὸς τὸ μὴ ὀρεῖσθαι με ὑπὸ τῆς κυρίας ὑμῶν. Ὁ δὲ ἀκούων, καὶ μὴ ὀκνησας, μικρὰν ἐποίησεν αὐτῷ καλύβην· καὶ ἔμεινεν ἔκει, Θεῷ εὐχόμενος. Καθ' ἑκάστην δὲ διὰ τὸ πατὴρ αὐτοῦ ἔστειλεν αὐτῷ τροφήν. Ὁ δὲ τὰ ἀποστέλλόμενα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πατρὸς, τοῖς πτωχοῖς διεδίδου, αὐτὸς δὲ οὔτε ἤσθειεν, αὐτὸς ἐπιεν ἐξ αὐτῶν, ὥστε τοὺς πένητας πάντας πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους ἀποτρέφειν. Τοσ-

locum quemdam venissent, vicissim se salutantes, singuli viam suam aggressi sunt. Cum vero Joannes eo venisset, unde parentum suorum ædem e regione prospiciebat, seipsum in terram dejecit, et Deum ita precabatur: Domine Jesu Christe, ne derelinquas me. Cumque ad multam noctem parentum suorum januam adisset, rursus in terram prostratus ac lugens, Deum ita precatus est: Domine Jesu Christe, en parentum meorum domus, quam mihi ostendisti: sed ne a gratia tua decidam, da mihi, quæso, ut superato diabolo, hoc in loco bene moriens, non amplius tentationem aliquam patiar. Mansit itaque illic tota nocte illa.

XI. Ut vero dies illuxit, atrii fores patefactæ sunt, ut solebant, eo quod ejus parentes paulo post egressuri essent. Exiit autem familiæ præfectus, qui cum ipsum lacera veste indutum vidisset: Quis, inquit, tu es, et undenam; et quare cum talis sis, huc accedere ausus es? Discede isthinc, quoniam domini mei egressuri sunt. Tunc Joannes: Quæso, domine, ut misericordia me prosequaris: sum enim homo pauper. Sine igitur me in hoc angulo manere (nihil enim mali facio) atque hujus rei mercedem a Deo ipso exspecta, si me pauperem ad hujus atrii fores manere permittas. Permisit ille, et abiit. Exierunt autem ejus parentes in atrium. Quos cum Joannes vidisset, totus lacrymis repletus est, ac secum dixit: En, diabole, et parentes meos, Deo ita volente, aspexi, et sagittas tuas ardentes contempno, Christi ope adjutus. Ac rursus dixit: Domine Jesu Christe, ne derelinquas me. Et manebat in illo angulo. Cœpit autem ejus pater e mensa sua cibum illi mittere, dicens: Hujus pauperis patientia multa est: quippe qui in tantis pluviis, et multa glacie tam patienter ac fortiter in hoc atrio commoratur. Potest Deus ipse per hominem hunc nobis salutem afferre. Omnino enim propterea huc missus fuit homo iste, ut et nos per illum salutem assequamur. Exiens autem domo quodam die mater illius, cum eum ita abjectum vidisset, indignans substituit, quod tanquam horrendum aliquid videre sibi visa esset, et ad pueros suos conversa: Auferte, inquit, isthinc hominem istum, quod non possum, illo sic jacente, transire. Statim igitur servi hominem illum vi pertraxerunt. Cum vero aliquantulum a foribus illis longe abesset, manebat illic, neque aliquo discedebat. Egredienti autem aliquando familiæ præfecto: Roga te, inquit Joannes, ut quemadmodum initio misericordia me prosecutus es, ita et nunc parvum aliquod tugurium mihi construas, ut a glacie defendi possim, neque a vestra domina unquam videar. Hæc cum ille audivisset, nihil moratus, parvum quoddam tugurium ei composuit, in quo manebat, Deum orans. Ei autem pater quotiçie cibum mittebat. Verum quæ a patre mittebantur, pauperibus ipse distribuebat, et eis non edens, neque bibens, ita et omnes pauperes ad eum currerent, et ab illo nu-

trirentfâr. Itaque ejus corpus sic extenuatum erat, ut ossium compages numerari possent, tanta abstinencia se affligerat.

XII. Tertio autem post anno, cum benignus Deus multum ejus laborem aspexisset, eumque virtutis exercitatione perfectum vidisset, apparuit ipsi et dixit: Salve, Joannes, qui revera hoc nomine appellaris: eo enim, quod fecisti, te illi Joanni, qui virgo fuit, similem ostendisti; nam cum omnia dereliqueris, me secutus es. Tuæ igitur exercitationis tempus, et laborum tuorum certamen completum est. Post tres dies ad me venies, ad illam justorum hominum requiem. Experrctus autem Joannes, flere, cœpit, et Deum ita precari: Ago tibi gratias, Domine Deus, quod me indignum hominem illa justorum requie dignum facere velis: sed memento, quæso, et parentum meorum, et ipsos misericordia prosequere, illorum peccata non reputans, sed delens, quoniam solus tu clemens es et misericors. Cumque has precas complevisset, prædictum familiæ præfectum ad se accersitum, sic affatus est: Quemadmodum ab initio usque ad hanc horam misericordia me prosecutus es, ita, quæso, et nunc facias. Unum est, quod a te peto, ut meis verbis dominæ vestræ significetur. At ille: Age, inquit, dic, si quid vis. Tum Joannes: Eas igitur, et illi hæc dicas: Pauper ille, quem ad fores jacentem expellere justisti, per me te petit, ne superbo animo pauperem inopem despicias, Jesum Christum Dominum respiciens, sed patienter digneris ad eum accedere, quippe qui habet quædam tibi dicere. Abiit ille, et dominæ suæ nuntiavit, quæ a Joanne accepterat. Tum illa: Num, inquit, aliquid est, quod pauper iste mihi habeat dicere, quæ non possum ad eum accedere, neque ipsum aspicere. Virum autem suum adiit, et ipsi hæc significavit. Cui ille dixit: Abi, uxor mea, et pauperem ne despicias; pauperes enim Deus elegit. At illa adhuc iter suum differebat. Rursus Joannes ad eam misit, qui ejus verbis diceret: Post tres dies ego moriar: at tu si huc venire et me videre nolueris, postremo te ipsam prænitebit. Illa cum de ejus morte audivisset, exiit, et pueris suis præcepit ut pauperem illum ad se ferrent.

XIII. Ille vero cum esset contactus, agnoscere non poterat, sed hæc dixit: Merces tua, o domina, completa est, sicut Dominus dixit in Evangeliiis suis, quo loco ait: *Quæcumque feceritis uni ex istis fratribus meis minimis, et mihi fecistis*¹. Ego vero, ut pauper et nihil habens, benedictionem quamdam tibi volo derelinquere, sed jurejurando promittas velim, te facturam quæ dixerò, et ita benedictionem accipias. Juravit illa se observaturam quæ audiret. Tum ille: Per eum, inquit, ipsum te obtestor, per quem et tu jurasti, ne jubeas me alia veste tectum sepeliri, nisi hac ipsa, quam nunc habeo; et in hoc ipso loco, ubi tugurium meum

Α οὐτον δὲ οὕτως ἐταπαίνωσε τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὥστε φαίνεσθαι τὰς ἀρμονίας τῶν ὀστέων αὐτοῦ, καὶ ἀριθμησασθαι ὑπὸ τῆς πολλῆς ἐγκρατείας.

IB'. Μετὰ δὲ τρία ἔτη, ἰδὼν ὁ φιλόθεωρος θεὸς τὸν πολὺν αὐτοῦ κόπον, καὶ ὅτι ὄντως τέλειος διὰ τῆς ἀρετῆς ἀσκήσεως ὑπάρχει, παρίσταται αὐτῷ λέγων· Χαίροις, Ἰωάννη, ὄντως τῷ ὀνόματι τούτῳ καλούμενε· τῇ φάρ πολιτεία σου τῷ Ἰωάννη ἐκείνῳ καὶ παρθένῳ ἁμοίον σε εἰδείξας· καταλιπὼν γὰρ πάντα ἐμοὶ ἠκολούθησας. Καὶ τινῶν πεπλήρωται ὁ καιρὸς τῆς ἀσκήσεώς σου, καὶ ὁ ἀγὼν τῶν πόνων σου. Μετὰ γὰρ τρεῖς ἡμέρας ἐλεύση πρὸς ἐμὲ ἐν τῇ ἀναπαύσει τῶν δικαίων. Διουπνισθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης ἤρξατο κλάειν, καὶ προσεύχεσθαι καὶ λέγειν· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε ὁ θεός, ὅτι ἀνάξιον ὄντα με κατηξίωσας τῆς τῶν δικαίων ἀναπαύσεως· ἀλλὰ, δεομαι, μνησθῆτι καὶ τῶν γονέων ἐμῶν, καὶ ἐλέησον αὐτούς, μὴ λογιθεὶς αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας· ἀλλὰ ἐξαιλέψας αὐτάς, ὅτι μόνος εὐσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων εἶ σύ, καὶ πληρώσας τὴν εὐχὴν, προσεκαλέσαστο τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐπὶ τῇ οἰκίᾳ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ὡς ἐξ ἀρχῆς πεποίηκας ἔλεος μετ' ἐμοῦ, εἰς τὴν ὥραν ταύτην καὶ τανῶν οὕτω ποίησον. Μόνον οὖν δεομαί σου, ὅτι πρὸς τὴν κυρίαν ὑμῶν οἱ λόγοι μου προσφέρονται. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· εἶπε ὁ βούλει. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Εἰσελθὼν οὖν λολήσον αὐτῇ ὅτι ὁ πτωχὸς ὁ πρὸ τῆς πύλης σου κείμενος, ἐν ἐκείνῳ ἀποδιωχθῆναι, εἰ' ἐμοῦ παρακαλεῖ λέγων· Μὴ ὑπερηφανίσης τὸν πτωχὸν καὶ πένητα, πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν βλέπουσα, ἀλλὰ ἀνεξέκτικως καταξίωσον εἰσεῖν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἔχει ἵνα πρὸς σὲ εἴπῃ. Ἐξελθὼν δὲ οὗτος ἀνηγγείλε τῇ κυρίᾳ αὐτοῦ τὰ παρατὸ Ἰωάννου λεχθέντα. Ἦ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Καὶ ἄρα τί ἔχει μοι ὁ πτωχὸς ὁσέως εἰπεῖν, μὴ δυναμένη παρασθῆναι αὐτῷ καὶ ἰδεῖν αὐτόν; εἶτα εἰσελθούσα ἀπήγγειλε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀνὴρ· Ἀπελθε, γυνή, καὶ μὴ ὑπερηφανίσης τὸν πτωχόν· ἐπεὶ τοὺς αὐτοὺς πτωχοὺς ἐξελέξατο ὁ θεός. Καὶ ὡς οἶδεν ὁ Ἰωάννης· ὅτι ἐκείνη ὑπερέθετο, πάλιν δηλοῖ αὐτῇ, λέγων αὕτως· Ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀποθνήσκω, ἐάν οὐκ ἔλθῃς καὶ ἴδῃς με, πολλὰ ἔχεις μετανοῆσαι. Ἦ δὲ ἀκούσασα περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐξῆλθε, καὶ λέγει τοῖς παισὶν αὐτῆς, Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε.

IF'. Ὁ δὲ κατακαλυψάμενος, καὶ ἄγνωστος ὢν, λέγει πρὸς αὐτήν· Κυρία, ὁ μισθός σου πεπλήρωται, καθὼς εἶπεν ὁ δεσπότης ἐν εὐαγγελίοις, ὅταν ἔγῃ· Ἐφ' ὅσον ἐποίησατε ἐν τούτῳ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε· ἀλλ' ἐγὼ πένης καὶ μηδὲν ἔχων, μίαν εὐλογίαν σοι θέλω καταλιπεῖν· πλὴν ὁμοσόν μοι ὅτι, εἴ τε παρεγγύω σοι, τοῦτο ποιήσεις, καὶ οὕτως τὴν εὐλογίαν ἀποδέξῃ. Ἦ δὲ ὁμοσεν αὐτῷ ὅτι πάντα τὰ ἐντελλόμενα ἐκπληρώσει. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰωάννης· Τὸν αὐτὸν ἔρχον ἐν ὤμοσάς μοι, κυρία, μὴ ἐθήσης με ὑπὸ ἐτίρων ἱματίων ἀμφιασθῆναι πλὴν τούτων τῶν ὧν φορῶ, καὶ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὡπερ ἡ καλύβη μοι ἴσταται,

¹ Matth. xxv, 40.

αελευσὸν με τριῆναι· ὅτι ἀνάξιος εἰμι ὑπ' ἑτέριον ἱματίων καὶ ἐν τιμιωτέρῳ τόπῳ ἐνταφιασθῆναι. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπέδωκεν αὐτῇ τὸ Εὐαγγέλιον, λέγων· Ἔσται σοι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι βίῳ σύνδεσμος, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐφόδιον σοῦ τε καὶ τοῦ ἀνδρός σου. Δεξάμενη δὲ αὐτῇ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀναστρεφόμενη αὐτὸ ἐνθα καὶ ἐκεῖσε, ἔλεγεν, ὅτι· Ὅμοιον ἐστὶ τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον ἐκείνῳ ὃ κατεσκευάσεν ὁ κύριός μου καὶ δέδωκεν τῷ υἱῷ ἡμῶν. Καὶ τὸ τάχος ἐξελθούσα ἔδειξεν αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ τὸ βιβλίον. Ἰδὼν ἐκεῖνος ἐγνώριτεν αὐτὸ, καὶ λέγει πρὸς αὐτήν· Ὅντως τοῦτό ἐστι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο, καὶ οὐχ ἕτερον. Ἀλλὰ πῶθεν αὐτὸ ἔχει; καὶ πρέπει ἐρωτῶν αὐτὸν ποῦ ἔστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν Ἰωάννης. Καὶ ἀπελθόντες ἀμφοτέροι πρὸς αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ· Ὁρκεῖσθε ἡμῖν ὅτι ἀπὸ τῆς ἀχράντου Τριάδος, ἵνα ἡμῖν εἴπησθε μετὰ πάσης ἀληθείας, πῶθεν σοι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο, καὶ πῶς ἔστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν Ἰωάννης; Ὁ δὲ μὲ φέρων τὴν ἀκρόων κίνησιν λέγει· Ἐγὼ εἰμι Ἰωάννης ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ τὸ αἴτιον ὑμῶν πολλῶν ἀκρόων· καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτό ἐστι τὸ δοθέν μοι παρ' ὑμῶν. Ἀλλὰ πῶθ' ἔλαβες τὸν Χριστὸν μου, ἐφόρεσα τὸν ζυγὸν αὐτοῦ τὸν ἐλαφρότατον, καὶ ἀκούσαντες οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἔπεσον ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ὥρας πρώτης ἕως ὥρας τρίτης κλαίοντες, ὥστε πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει οἰκοῦντας· ἐπὶ τῇ φανερώσει τοῦ υἱοῦ αὐτῶν κλαίειν.

ΙΔ'. Ἰνα δὲ μὲ ἡ σεμνὴ αὐτοῦ καὶ ἀμόλυντος πολιτεία διὰ μηδενὸς τοῦδε βίου θορύβου παροραθῆ, ἐν πνεύματι τῷ συλλαλοῦντι αὐτῷ, παρέδοκε τὴν τιμὴν αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Θεῷ. Ἀλλὰ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐπιλαθεμένη τοῦ προειρημένου ὄρκου, ἐξέδυσεν αὐτὸν ἐν δὲ βακώδη ἱμάτιοι, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν χρυσοστήμα· ἐνδεδέντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, εὐθέως ἡ μήτηρ ὅλη παρελύθη. Ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ εἰς ἀνάμνησιν ἐλθὼν τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ, εἶπε· Τὴν βουλὴν τοῦ τέκνου ἡμῶν ποιήσωμεν. Καὶ ἀποδυθέντος αὐτοῦ τὰ χρυσοστήμα ἱμάτια, καὶ πάλιν τὰ βακώδη εἰσοδθέντος, κατὰ τὴν αὐτοῦ κέλευσιν, παραχρῆμα λάθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ· τοῦ ἀγίου ἀνδρός λείψανον κατέθηκαν ἐν ἐκείνῃ τῇ καλύβῃ οἱ γονεῖς αὐτοῦ. Ἰερὸν τε ὡδὲ ἀνατετήσαντες οἶκον καὶ ναὸν παρεμέθη, ὄντες ἐν ἐκείνῃ τῷ θείῳ ναῷ πᾶσαν τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν, καὶ πολλὴν τὴν ἐξουσίαν ἀφιερῶσαντες εἰς διακονίαν τῶν ξένων, ἐκοιμήθησαν ἐν εἰρήνῃ. Αὕτη ἡ πολιτεία τοῦ Ἰωάννου, οὗτος ὁ βίος καὶ ὁ δρόμος τῆς ἀγάτης ἀτκήσεως αὐτοῦ. Οὕτω πατήρας τὸν ἀντικείμενον ἡξιώθη τοῦ βραβεῖου τῆς ἄνω κλήσεως, ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν,

est, facias me humari; quoniam neque aliis vestibus, neque nobiliore aliquo loco ego dignus sum. Hæc cum dixisset, illi Evangelium tradidit, ac dixit : Hoc tibi in hac vita propugnaculum, et illius futuri ævi bonum tam tibi, quam domino meo viro tuo sit viaticum. Illa cum Evangelium accepisset, undique illud versans, ait: Simile Evangelium hoc illi est, quod olim dominus meus filio nostro dedit. Cucurrit igitur, et viro suo librum ostendit. Quem cum ille agnovisset: Vere, inquit, Evangelium illud hoc est, et non aliud. Sed undenam ipse hoc habuit? Par est illum interrogare, ubinam sit filius noster Joannes. Cum igitur ad ipsum venissent, dixerunt: Obtestamur te per purissimam Trinitatem, ut nobis vere dicas, undenam Evangelium hoc habueris, et ubi sit filius noster Joannes. Ille cum lacrymarum vim ferre non posset: Ego, inquit, sum Joannes filius vester: ego sum multarum lacrymarum vobis causa. Evangelium hoc illud est, quod vos mihi dedistis. Sed Christum meum desiderans, suave illius jugum portavi. Hæc cum parentes audivissent, ad filii collum se abjecerunt, et ab hora prima usque ad sextam ita flevērunt, ut omnes, qui urbem habitabant, una cum illis filium agnitum flevērunt.

XIV. Ut vero ejus recta et sancta institutio, nulla vitæ hujus perturbatione inacularetur, illius Spiritus, quem loquentem in se habebat, ope adjunctus animam suam Deo reddidit. At ejus mater oblita quod juraverat, laceratis vestibus illum exiit, et aureis induit, quibus cum ille indutus esset, repente mater paralytica effecta est. Cum vero ejus pater verba illius memoria repeteret: Servetur, inquit, quod sancti nostri filii voluntas postulavit. Cum igitur aureis vestibus eum exuisent, laceris illis induerunt, quas antea habere solitus fuerat. Quo facto, statim ejus mater sanata est. Illius autem sancti viri reliquias in tugurio illo parentes condiderunt, et sacram ædem illic ei construxerunt, omniaque bona sua sacro illi templo dedicarunt. Cumque multas pecunias in peregrinorum ministerium contulissent, in pace diem suum obierunt. Hæc fuit Joannis institutio, hæc vita, et sanctæ ipsius exercitationis ratio. Hic, inquam, cum diabolus conculcasset, supernæ vocationis bravio dignus effectus est. gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi: cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

DE S. EUTHYMIO

HEGUMENO IN EREMO SANCTÆ CIVITATIS.

(Anno 473, Jan. 20. — Bolland. ad hanc diem.)

§ I. *Lauræ et cœnobii differentia. S. Euphymii A aliaque circa Hierosolymam monasteria, et prima exercitatio.*

1. Primum ordinis monastici institutorem agnoscit Palæstina S. Hilarionem, magni Antonii discipulum. «Necdum enim, inquit S. Hieronymus in illius Vita, tunc monasteria erant in Palæstina: nec quisquam monachos ante S. Hilarionem in Syria noverrat: ille fundator et eruditor hujus conversationis et studii in hac provincia fuit.» Et mox: «Itaque ejus exemplo cœperunt ibi esse innumerabilia monasteria, in quibus monachorum admiratus est S. Basilus Epist. 79 ad Eustathium, episcopum Sebastie, tum in servanda diæta temperantiam, tum in observandis laboribus tolerantiam; ad quorum obstupuit precandi vigorem, cum observaret quo pacto nec somno victi, nec alia naturæ necessitate deflexi, sublimem semper et invictum animi sensum in fame et siti, in frigore et nuditate servarent,» etc. His consentanea scribit Sozomenus lib. vi Histor. Eccl. cap. 32, et monachorum complures sanctitate celebres nominatim recenset; de quibus nos alibi, et potissimum 28 Septemb. de S. Charitone, qui S. Hilarioni cœvus, prima monasteria in eremo sanctæ civitatis, de quibus mox, exstruxit: et 28 Maii, quo die sancti monachi ibidem a Saracenis occisi coluntur. Hos memorat Cassianus collat. 6, cap. 1: «Summæ vitæ ac sanctitatis monachos diutissime commoratos juxta Thecæ vicum, sex millibus passuum a Bethlehero, in solitudine vastissima, quæ ducit versus Arabiam et mare Mortuum.» De horum spontaneo ministerio, quo «per extenta avia discurrerent, et eremum, quæ versus mare Mortuum tenditur, obeuntes, festucas tenues et spinulas lignorum ad cibos coquendos colligebant,» agit idem Cassianus lib. iv Institut. cap. 21, adeoque de regula horum monasteriorum in solemnitate Tertie, Sextæ Nonæque disserit ibid. lib. III, cap. 1 et 3. Quæ de monachis, qui in hisce partibus aut S. Euthymium præcesserunt, aut ei nondum condita laura convixerunt, verisimile est a Cassiano narrari.

2. Celebris tum erat laura Pharan, itemque Succæ veteris: ambæ cum tertia ad Jordanem a S. Charitone exstructæ: illa «sex militaribus versus orientem via Hierichuntina distabat Hierosolymis, a vico decem inde stadiis ad solem orientem sito appellata.» Hæc erat in ante dicta ultra Thecæ solitudine, circa quam Thecorum monasterium fuit, sive Thecoum, de quo num. 86 et 124, atque ex ejus ruinis laura nova, in qua Cyrillus Vitam S. Euthymii conscripsit, paulo post annum Chr. 500 exstructa est. Haud ab ea longe ad speluncam Saulis, in eremo olim Engaddi, tum Ziphon dicta, monasterium S. Euthymius construxit. At non diu isthic moratus est. Ad viam Hierichuntinam potissimam vitæ partem exegit: primo in cella extra lauram Pharan, post in cœnobio inferiore, cui S. Theoctistum præfecerat, decem millibus passuum a sancta civitate, denique in laura quæ Sancti Euthymii dicta est, atque ab inferiore sancti Theoctisti cœnobio tribus millibus passuum versus meridiem distabat ad dexteram viæ Hierichuntinæ. Hinc triginta stadiis aberat Turris ab Eudocia imperatrice infra num. 84 erecta, ubi monasterium Scholarii dein exstruxit S. Sabas, qui in subjecta circumquaque valle duo alia monasteria, et potissimum «angelico ductu» ad Torrentem primariam suam lauram condidit: a qua triginta quinque stadiis distabat, Hierosolymæ propinquis, cœnobium S. Theodosii: at nonaginta versus interiorem solitudinem Susacim S. Quiriaci, juxta quod «fluvii Sucæ et novæ lauræ ambo conveniunt, qui illi feruntur de quibus Christo dictum a Davide: Tu siccasti fluvios Ethan (Psal. Lxxvii, 15.),» ut ad Vitam S. Theodosii dictum est 11 Januarii, num. 18 et 19 in Prolegom. Hæc aliaque plurima harum regionum monasteria dicuntur in concilio Constantinopolitano sub Agapeto papa et Menna patriarcha ann. Ch. 536 habito, itemque a Joanne Moscho, aliisque scriptoribus, «sancta Christi veri Dei nostri loca, et monasteria eremi sanctæ civitatis.» Hinc corrigendus Franciscus Quaresmius tom. II Elucidationis Terræ sanctæ lib. vi, peregrinat. 3, cap. 9, ubi asserit «in laura S. Sabæ ostendi cellam S. Euthymii aliorumque qui in ea doctrina et vitæ sanctitate floruerunt;» cum procul inde propria laura obierit; diu ante lauram S. Sabæ exstructam, ut mox § 4 patebit.

3. Disputat ibidem Quaresmius de monasterii et lauræ distinctione, asseritque «illa duntaxat cœnobio, quæ amplius mille monachos continebant, lauram appellari:» ita se a Græcis accepisse, sed modernis nec fidei bonæ, et omnis antiquitatis ignaris. Certe cum laura S. Euthymii non cederet lauræ Pharan, ut liquet ex hujus vita num. 41, imo prospera et felix esset, et ejus amplificaretur multitudo, num. 45, deductus est fratrum numerus ad quinquaginta.» Et sub «S. Saba in tantum congregatio crevit,» ut in laura ejus primo «septuaginta Christo servientes congregarentur:» quo numero duplicato deinde fuerunt centum quinquaginta. Au-

ctus etiam ultra numerus est : haud eo tamen ut a Timotheo Æluro, benigne excepit et fovit, num. 94.

hecatontadas aliquot expleret. Sanctus quoque Ger-
 rasimus, infra num. 89, « maximam in Jordanis soli-
 tudine lauram, quæ non pauciores quam septua-
 ginta anachoretas habebat construxit. » Contra
 cœnobium S. Theodosii amplissimum erat, in quo
 quatuor distinctæ erant ecclesiæ. Ex universæ
 eremi plurimis monasteriis ad decem millia mona-
 chorum an. Chr. 516 Hierosolymam convenerunt ;
 quibus præerant SS. Theodosius et Sabas, univer-
 sales a Salustio patriarcha inspectores designati.
 Ex quibus iterum Quaresmius corrigendus, dum
 vult 10 millia monachorum hinc inde per cellas ac
 speluncas sparsa solitariam egisse vitam, alia
 quatuor in monasterio, quorum abbas fuerit S. Sa-
 bas. Septem ipse, Euthymius tria, plura ipsorum
 discipuli, majores et cœvi ædificarant seu mona-
 steria seu lauras ; quæ differebant, « quod in cœ-
 nobiis illi viverent qui vitam exercebant commu-
 nem ; in lauris vero, qui a congressione separatam
 et quietam. » Ita Cyrillus in Vita S. Sabæ. Atque
 infra num. 45 et 98 in laura S. Euthymii unicuique
 fuit ædificata cella ; et cellæ fratrum erant a se in-
 vicem in media solitudine sejunctæ. Et S. Gerasi-
 mus in medio lauræ cœnobium collocavit, in quo
 monachi primo exercebantur, quos, cum ad per-
 fectionis mēsuras pervenerant, in cellis lauræ
 collocabat ; eosque anachoretas appellabant in
 quorum sortem non cooptabantur juvenes aut im-
 berbes ; ideoque a S. Euthymio missus est S. Sa-
 bas ad monasterium S. Theoctisti, et S. Quiriacus
 ad monasterium S. Gerasimi, et S. Sabas, S. Euthy-
 mii exemplo, imberbes ablegabat ad cœnobium
 S. Theodosii. De laura ita Suidas : καὶ λάρυα ἡ
 στενὴ κατοικία τῶν μοναχῶν. « Laura enim angusta
 monachorum domus. »

4. Eadem ratio vivendi anachoretis in hisce
 lauris, quæ Nitriensibus anachoretis in Ægypto,
 descripta a Palladio in Historia Lausiaca cap. 69,
 et Rufino lib. II de Vitis Patrum cap. 24. « Habi-
 tant, inquit Palladius, locum desertum et habent
 cellas magno inter se intervallo disjunctas, ut nul-
 lus possit procul agnoscere ab altero, neque cito
 videri, nec vox audiri ; sed degunt in multa quiete,
 unusquisque per se inclusus. Solum autem Sab-
 bato et Dominico congregantur in ecclesiis, et se
 invicem excipiunt. » Conformia his referuntur infra
 num. 89, et in Vita S. Sabæ. Nec mirum, cum
 eadem hic vigeret disciplina quæ apud Ægyptios.
 Hinc festus dies S. Antonii, tanquam communis
 patroni, solemnī vigilia ab hisce peragebatur, ut in-
 fra num. 106, et in Vita S. Sabæ indicatur. S. Eu-
 thymius virtutes S. Arsenii tum in Ægypto viventis
 imitabatur, aut etiam in aliquibus superabat, num.
 59. Suos exemplo monachorum Ægyptiorum a vitiiis
 absterrebat, atque ad virtutem incitabat, num. 51 et
 64. Denique Nitrienses monachos Martyrium et
 Eliam, qui deinde patriarchæ Hierosolymorum fue-
 runt, ad se confugientes, persecutionem movente

§ II. Euthymii sanctitas, dies natalis.

5. Exercitationis monasticæ disciplina omnis per
 universas Orientis orbisque adeo reliqui provin-
 cias, Antonii Magni est institutione fundata : proprium
 tamen ac peculiarem, qui in eremo sanctæ Civitatis
 debebant, si non auctorem ac parentem, ascetici
 certe curriculi exercitorem morumque ad cœles-
 tia studia formandorum magistrum magnum Euthy-
 mium agnoscebant, vitamque ejus velut absolutum
 religiosæ virtutis exemplar sequebantur. Quare cum
 soleret, teste Cyrillo in Vita S. Sabæ, Euthymius quar-
 to decimo Januarii scmp̄ proficisci in vastam soli-
 tudinem, et illic versari in divinis diebus jejuni-
 orum, nulli se videndum præbens, et neminem allo-
 quens ; hoc quoque solebat B. Sabas facere conse-
 quenter, tempore solum parum mutato, quādoqui-
 dem illo quatuordecimo, sicut diximus, hic autem
 vicesimo die mensis secedebat. Nam post divini An-
 tonii memoriam, magni Euthymii diem festum vice-
 simo die mensis celebrans Sabas, sic se conferebat
 ac solitudinem, et illic morabatur usque ad festum
 Palmarum, non secus atque ille. Viguit, inquit
 Nicephorus, lib. XIV, cap. 30, in ascetica palæstra
 præcipuus et vita monastica illustris magnus Euthy-
 mius, qui solitudinem in urbis formam redegit, imo
 canon fuit et formula instituti monastici, ut § se-
 quenti dicitur. Corporis ejus exuvias, haud diu
 postquam vita functus est, in sacram ædem honorifi-
 ce transtulit Anastasius patriarcha, infra num.
 112, ad quas illius successor Martyrius præclaram
 egit synaxim et vigiliam, cum multis lampadibus
 et suffitibus, num. 122, imo festivitas miraculi ad
 eas facti quotannis celebrabatur, num. 153.

6. Syros imitati Græci, apud quos festivitate ad-
 modum solemnī celebrabatur in Sanctissima Magna
 ecclesia Constantinopolitana, ut docent eorum Mē-
 næa, et Anthologion auctoritate Clementis VIII edi-
 tum, ac Maximus Cythereus ; in quibus hoc Vitæ
 ejus compendium exstat : « Sanctus hic magnus Pater
 noster Euthymius vivebat imperante Trajano (Lege
 Marciano), Melitinæ Armeniæ metropolis ex nobilibus
 ortus parentibus Paulo ac Dionysia ; et quæ admodum
 magnus ille Joannes, ex sterili et infecundo utero edi-
 tus : unde et nomen per promissionem accepit. Cum
 enim parentes prolem sibi dari precarentur, vox
 cœlitus missa est, quæ eos εὐθυμῆν, id est, læto et
 alacri animo esse juberet. Patre mortuo, a matre ad
 Otrejum Magnum Melitinæ episcopum adducitur,
 atque ab eo ordini clericorum ascribitur. Cum
 deinde ad sacras disciplinas adhibitus, æquales
 omnes et vitæ religiosæ exercitatione et virtutum
 profectu antecelleret, quamvis invitus sacerdotio
 initiatur, et sacrorum monasteriorum curam susci-
 pit. Anno deinde ætatis nono et vicesimo Hieroso-
 lymam proficiscitur, et cum S. Theoctisto in qua-
 dam montis spelunca degit, ubi graves a multis
 morbos depulit. Dicitur hic in nomine Domini pau-

cis et exiguis panibus, quadringentos, qui ad monasterium de via diverterant, pavisse. Non solum vero ipse divina virtute parentum suorum soluta sterilitate natus est; sed alias complures matronas prole carentes, suis precibus secundas reddidit. Ipse quoque, ut olim magnus Elias, cœli januas aperuit, et terræ sterilitate et siti laboranti subvenit. Prodidit etiam ejus internam claritatem columba ignis, quam eo incruentam hostiam offerente videre qui circumstantem et cœlo descendente, et sancto assistantem toto sacrificii tempore. Ejus porro sanctissimæ et purissimæ mentis id est argumentum, quod eorum qui ad divinæ communionis participationem accedebant statum pervidebat, et quis eorum pura, quis mala conscientia esset. Hic cum nonaginta septem esset annorum, migravit ad Dominum, Leone Magno imperante. Forma erat eximia, sinceris moribus, colore candido, senectute decora et venerabili, cana cæsarie, barba usque ad femora promissa. Fertur de ipso, quod cum monachus quidam morti proximis esset, qui temperans ac continens vulgo credebatur, revera autem non erat, sed contra lascivus, vidit beatus angelum tridente animam ejus evellere, vocemque una audiit, occultam turpitudinem illius monachi prodentem. Celebratur ejus festum in sanctissima Magna ecclesia. » Hæc Menææ. Quæ hic de lascivo monacho narrantur, deerant in Gentiâ versione, suppleta ex ms. Græco, in quo Euthymius hæc narrat se ab Ægyptiis accepisse, ut num. 65 patet.

7. Præter Magni cognomen, quod ei ab omnibus tribuitur, etiam Theophorus appellatur a quibusdam. In *Horologio Græcorum*: τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου. *Monologium* a Canisio editum: «Sancti et deiferi Patris nostri Euthymii magni.» Referunt eundem, *Monologium* Christophori proconsulis Mitylenæi, et *Kalendarium* a Genebrardo vulgatum. E Latinis ita Molanus in Addit. ad Usuardum: «Die vicesima sancti et Theophori Patris Euthymii magni.» Hinc occasio Ferrario in Catalogo generali sanctorum hallucinandi, sanctumque aliquem Theophorum ab Euthymio diversum statuendi. «In Palæstina, inquit, hoc die S. Theophori confessoris,» citatque *Menologium Græcorum*. De Euthymio ita tabulæ Romanæ: «In Palæstina natalis S. Euthymii abbatis, qui zelo Catholicæ disciplinæ et virtute miraculorum, tempore Marciani imperatoris, in Ecclesia floruit.»

§ III. Vita S. Euthymii.

8. Vitam S. Euthymii scripsit Cyrillus. Nomen ipse suum in epologo num. 163, prodit. Baronio an. Ch. 475, num. 43, prædicatur diligens et veritatis cultor, et illorum temporum florens historicus. De quo et antea ad an. 391, num. 15, pronuntiarat: «Liceat absque invidia dicere, me neminem reperisse post SS. Athanasium atque Hieronymum, qui majori fide scripserit sanctissimorum virorum res gestas, digerens eas atque distinguens accurate per

A tempora, ac ipse Cyrillus: dum, quæ ipse vidit, vel sanctorum omni probitate præstantium virorum relatione didicit, absque levi suspitione mendacii, sinceram veritatem veluti sacrosanctum depositum posteris tradidit, nempe Acta Euthymii, itemque Sabæ et Joannis Silentiarum. In S. Euthymii Actis, quæ a num. 135, narrat miracula, ipse coram facta conspexit, reliqua a variis Patribus accepisse se testatur. Non enim discipulus fuit S. Euthymii, ut Baronius citato num. 43, opinatur, aut sæculo quinto vixit, ut idem an. Ch. 420, n. 31, scribit; sed sæculo sexto an. Ch. 530 aut sequenti puer ad S. Sabam a parentibus Scythopoli, unde oriundus erat, adductus, ab eo in discipulum meruit cooptari, et a metropolitano tonsus in ecclesiastico gradu constitui. Ad S. Euthymii monasterium, in quod laura commutata erat, venit an. 543 ut infra n. 135, et in Actis SS. Sabæ et Joannis Silentiarum ipsemet de se narrat.

B Ab hoc tempore quæ de S. Euthymio Patres et seniores illi narrarunt, ut ait num. 18, 135 et 161, conscripsit accuratissime, confuse tamen tamen et inordinate: at post quintam synodum Constantinopoli an. Ch. 553 habitam, in laura nova duos annos continuos ceptum opus est prosecutus, cum SS. Euthymii et Sabæ sibi apparentium beneficio divinitus consecutus esset gratiam gesta eorum apte conscribendi. Patres vero, qui ei pleraque de S. Euthymii virtutibus commemorarunt, fuere S. Quiriacus, seu Cyriacus, S. Joannes Silentarius, hujusque socius Thalelæus, de quo n. 71, plura. Cum S. Joanne ejusque discipulis habebat juvenis notitiam, quod hi Scythopoli ad ædes parentum ejus diverterent, tanquam ad proprium xenodochium, et annuam benedictionem, sive elemosynam, acciperent ab ejus parentibus pro cœnobio et partibus lauræ; ex quo Sabas cum iis, ut diximus, egerat. Deinde hujus consilio ad monasterium S. Euthymii venit, ut narrat ipse de se Cyrillus infra num. 136, et in Vita S. Joannis, ad quem deinde e monasterio S. Euthymii discessit ad S. Sabæ lauram, et factus est ei minister litterarum ad S. Quiriacum. Hunc autem convenit in laura Sucæ veteris; qui ubi intellexit Cyrillum esse monasterii magni Euthymii, cum magno potius gaudio: Ecce, inquit, o frater, tu es ejusdem, cujus ego cœnobii (nam e manibus S. Euthymii monastico indutus fuerat habitu); et cæpit oratione persequi res gestas SS. Euthymii et Sabæ. Ille autem cum eas aperte didicisset ab hoc B. Quiriacum, conscripsit singula in iis, quos de ipsis scripsit libros, ut illinc quilibet discere potest, si non leviter et aliud agens, sed accurate ea legat (potissimum num. 48, 49, 58, 60 et 76, quibus locis producuntur testes, a quibus ipse plurima Quiriacus didicerat). Atque sic quidem divinus Quiriacus. Cum hoc autem sermone et his narrationibus suum implevisset animum Cyrillus, discessit in pace. Sed cum iterum incessisset Cyrillum quoddam desiderium conveniendi Quiriacum, adivit

eum in Suasim anno ætatis ejus 99, Christi 546. De-
mum quo tempore Cyrillo in nova laura hæ vitæ bien-
nio integro erant sub manibus, continen. et accedebat
S. Quiriaco in antro magni Charitonis, et magnum
ab hoc sancto percipiebat emolumentum et utilita-
tem, cum hic tunc centum et septem vitæ annos nu-
meraret. Hæc in hujus Quiriaci Vita 30 Septemb.
cujus auctorem opinatur Baronius Cyrillum, quod
nobis adhuc dubium nunc est, istis plenius discuti-
endum. Eundem existimabat scripsisse Vitam S. Theo-
dosii, quod 11 Januarii nobis haud probari diximus.

10. Vitam hanc a Cyrillo conscriptam, intexuit
suis sanctorum Vitis Metaphrastes 20 Januarii,
quam Latio a Gentiano Herveto donatam vulgavit
Aloysius Lipomanus tom. V et ex eo Laurentius Su-
rius; et in compendium redactam, Zacharias Lip-
pelous, et Franciscus Haræus, eamque variis locis
inseruit Historiæ ecclesiasticæ Baronius. Nos eam
damus collatam cum ms. Græco, sed (pro dolor!)
mutilo; nam pauca principio deeront, plura sub fi-
nem a num. 97. Ex hoc ea suppleta, quæ num. 64,
65 et 66, referuntur, a Gentiano omissa, quorum
tamen mentio est in Menæis et apud Nicephorum.
de quo mox. Prologum præfigimus, qui Vitæ ms.
S. Sabæ annexus erat, et huc potius pertinet. Ex-
punerat eum Metaphrastes, alio substituto, quod
ei fere solemne, ut passim cernere est toto hoc
opere, et jam proximis diebus 22 Januar. in Actis
S. Anastasii Persæ, et 23 in Actis S. Joannis Elee-
mosynarii. Cætera post prologum genuinus Cyrilli
fetus sunt, et sat sua se conformitate vindicant.
Nec usquam a Vita discrepant S. Sabæ, quam ple-
niorem dabimus 5 Decemb. olim plurimus ante æta-
tem Metaphrastes annis Latine reddidit, e qua
prologum hic restitimus, utpote priori libro præ-
fixum ab auctore. Nam secundum librum oratio-
nemve ipse Cyrillus Vitam S. Sabæ indigitat in
ipsius Sabæ et S. Joannis Silentiarii Actis, hæcque
tertium locum occupant.

11. Euthymii meminit Nicephorus Callistus lib. xiv
variis locis; nominatim isthæc scribit lib. xiv, cap.
52: « Sub eodem Marciani imperio magnus etiam
ille et inclutus Euthymius in Palæstina excelluit.
Qui sub Valente quidem ex promissione natus, a
magno autem Otreio et Acacio Melitiniensis Eccle-
siæ episcopis rite doctus atque eductus: deinde in
presbyterorum ordinem allectus, sacrarum tantum
rerum curam gessit. Postea in Palæstina una cum
admirando Theoctisto in antro quodam virtutis sta-
tuit officinam, multisque et variis cellis, sanctioris
philosophiæ mellis stipandi gratia constructis, in-
gens condidit monasterium. In tantum autem vir-
tute enituit, ut cum canon esset et formula instituti
monastici, tum miraculis etiam edendis præclarum
obteneret nomen. Nam Persarum cujusdam tribuni
filium morbo liberatum ad incolumitatem reduxit,
et cæli januas aperuit, atque sterili terræ fertilita-
tem orationibus conciliavit. Effecit etiam, ut ex
paucissimis plurimi panes fierent, quibus quadrin-

genti viri refecti sunt. Mulieres steriles fecundas
reddidit. Cum sacris mysticis operaretur, lux cæli-
tus perinde atque columna affulgens eum circum-
dedit, veluti voce emissæ quanta vitæ puritate vir is
esset indicans. Et quo quisque eorum animo esset,
qui ad sacram communionem percipiendam acce-
debant, per arcanam revelationem perspiciebat;
quod clarissimum prorsus sanctimonie ejus sum-
mæ indicium fuit. Migravit autem vir beatus ad Do-
minum cum nonaginta et septem annos exegisset,
Leone Magno imperante. Vita moderatus, et mori-
bus perquam simplex fuit; colore candidus, et ad
femora usque promissam, eamque densam, habens
barbam. De quo illud historiæ memorant. Cum mo-
nachus quidam moreretur, qui egregiam virtutis et
castitatis famam obtineret, impudicus autem prorsus
esset, sanctum hunc virum angelum horrenda
specie tridente gravi animam illius, crudelem in
modum e corpore extrahentem vidisse: et vocem
simul cælitus, occulta turpitudinis facinora aperte
revelantem, audisse. Alium quoque pauperem
quemdam nudum in solo jacentem ab eo conspec-
tum esse, lacerum prorsus et pannis vilibus obsi-
tum: cujus animam qui multi ei præsto aderant, an-
geli reverenter evocarint; cui David quoque cum
summi concentus cithara sua adfuert, carminibus
illam veluti demulcens atque producens.

§IV. *Ætas S. Euthymii, discipulorum, successorum
et sex patriarcharum Hierosolymitanorum.*

12. Historiam S. Euthymii, ejusque successorum,
deducit Cyrillus ad sua tempora, quibus acta ejus,
S. Sabæ et S. Joannis Silentiarii scripsit. Idem
præstitum in Actis S. Quiriaci, sive a Cyrillo, seu
quo alio illius æquali et socio. Accurata locorum,
ac potissimum temporum et personarum, ratio ha-
bita. Indictiones, consulatus, anni imperatorum et
patriarcharum Hierosolymitanorum diligenter ex-
pressi. Quare operæ pretium duximus eos breviter
veluti in tabella ob oculos ponere. Nascitur S. Eu-
thymius quarto consulatu Gratiani an. Ch. 377,
indictione V, forte Junio mense, ut ad vitam n. 3.
Patre mortuo offertur Otrejo episcopo tertio post
anno sub initium Theodosii imperatoris: educatur
in studiis: adultus initiatur sacerdotio: abit Hiero-
solymam anno ætatis 29, Christi 406, habitat juxta
lauram Pharan. Quinque in Pharan transactis an-
nis, secedit ad speluncam, an. Ch. 411. Exstruit
inferius monasterium S. Theoctisti. Provecior
canisque conspersus ædificat aliud monasterium in
solitudine Engaddi: lauram, a suo dein nomine
cognominatam, condit. Templum lauræ a Juvenale
episcopo Hierosolymitano dedicatur, cum annos natus
esset 52, a Christi natalitate 429, volveretur.
Ephesi synodus œcumenica congregatur an. Ch.
431, 22 Junii, ætatis S. Euthymii 54. Nascitur
S. Sabas imp. Theodosio xvii consule, mense Ja-
nuario an. Ch. 439. Moritur Theodosius Junior an.
Ch. 450, sub ejus finem nascitur S. Quiriaco cir-

citer an. Chr. 448. ut qui anno Leonis 9, decimum octavum ætatis agebat, et an. Ch. 478, Martio mense, vigesimum sextum, ut ex ejus et S. Euthymii vita constat. Chalcedone synodus itidem œcumenica celebratur mense Octobri, anno ætatis S. Euthymii 75, Christi 451. Anno Marciani 4, Christi 454, indictione vii, nascitur Joannes Silentiarius. Leo imperator succedit Marciano an. Chr. 457. Sequenti anno Juvenalis excedit e vita et patriarcha ejus loco ordinatur Anastasius, an. Chr. 458. S. Sabas anno ætatis 18, Ch. 487, venit Hierosolymam: degit in monasterio S. Passarionis: adit S. Euthymium, anno ætatis hujus 82, Ch. 458, mittitur ad monasterium S. Theoctisti. Hic moritur ætatis S. Euthymii 90, Christi 467, cum decimum jam annum illi Sabas cohabitaret. Theoctisto succedit Maris; huic post biennium, an. Ch. 469 Longinus. Interea venit Hierosolymam S. Quiriacus annos natus 18, Leonis imperatoris anno 9, Anastasii patriarchæ 8, Christi 465; hyeme apud Eustorgium Hierosolymis peracta, adit S. Euthymium, ab eo monastico habitu indutus, mortuo jam Theoctisto, mittitur ad S. Gerasimum.

13. Tandem meritis plenus, electo successore Elia, moritur S. Euthymius 20 Januarii die Sabbati, noctu, anno 16 imperii Leonis, qui, cum unus jam præterisset annus post mortem magni Euthymii, etiam excedit e vita; ita infra num. 105, 109 et 113. Additur in Vita S. Sabæ ms. requievisse anno 15 præsulatus Anastasii. Quæ singula incidunt in annum Ch. 473, littera Dominicali G, non annum præcedentem 472, quo eum obiisse scribit Baronius num. 8, quo dies 20 Januarii incidit in diem Jovis, eratque Leonis saltem Januario mense solum decimus quintus annus. Aloysius Lipomanus adnotarat eum obiisse an. Ch. 475; alii alia tradunt: quorum conjectura ex dictis corrui. Alia est difficultas, quod dicatur num. 109, venisse in solitudinem circa annos viginti et novem vitæ, ac sexaginta et octo annos in ea transegisse, et excessisse e vita nonagesimo et nono anno ætatis; cum nonagesimus et septimus ex duobus supra citatis numeris colligatur, quo modo hunc locum Nicephorus lib. xiv, cap. 52, expressit, Ἐξεδήμει δὲ, inquit, πρὸς Κύριον ὁ μακάριον, ἐκ τῶν ἐτῶν γαγονῶς, δεόντων μόνων τριῶν. «Migravit ad Dominum B. Euthymius centum annos natus, minus tribus. » Menzæ, Anthologion, et Cythereus, etiam anno ætatis 97 mortuum tradunt. At qui natus est anno Ch. 377 atque obiit an. Ch. 473, 20 Januarii, ut probatum est, non omnino integros nonaginta sex vixit. Verum quia Cyrillus tam hic quam in Vita S. Sabæ, quæ ad sequentem indictionem spectant, ad alium etiam annum ætatis, sive Euthymii, seu Sabæ, solet referre; anni primus et ultimus incompleti sunt annumerandi, atque ita existant anni 97. Quod vero annus mortis ibidem num. 109 dicatur Christi 465, a more quorundam Orientalium est, qui æram suam a Christi nativitate octo annis quam nos serius ordiebantur, de qua re

legendus Herwartus in Chronologia cap. 237. Idem animadvertere est in Vita S. Sabæ ab eodem scripta Cyrillo.

14. Post obitum S. Euthymii S. Sabas anno ætatis 35, Ch. 473, discedit ex inferiori monasterio ad S. Gerasimum. Anno ab obitu S. Euthymii moritur Leo imperator, an. Ch. 474. Succedit Leo Nepos; huic, cum haud diu vixisset, pater Zeno eodem anno. Moritur S. Gerasimus (num. 95.) 5 Martii, indictione 13, consulatu Zenonis Augusti secundo, an. Ch. 475. S. Cyriacus anno ætatis 27, redit ad lauram S. Euthymii, ibique longo tempore, sive decem annos, moratur, n. 49, et in ejus Vita. Basiliscus ex insidiis invadit imperium an. Ch. 476. Moritur Anastasius patriarcha, anno quinto post mortem Euthymii exspirante, incipiente mense Januario an. Ch. 477, peractis in præsulatu 19 annis. Eodem anno Zeno recuperat imperium, et Martyrius creatur patriarcha, ut num. 112 indicatur, et in Notis ad caput 20. Eadem repetuntur in Vita S. Sabæ; qui dicitur inita ante per quemdam Anthum, seu Florum, amicitia cum S. Theodosio Cœnobiarcha, migrasse in speluncam, ubi anno ætatis 40, cœpit discipulos congregare, et lauram conderè. S. Joannes Silentiarius sit episcopus in Armenia anno ætatis 28, Christi 481. Interea laura S. Euthymii mutatur in monasterium: dedicationem celebrat Martyrius patriarcha 7 Maii anno ab obitu S. Euthymii 12, post Christum natum 484. Discedit S. Ayrriacus e monasterio S. Euthymii an. 485, ad lauram veteris Sucæ, ibique et vicinis locis septuaginta fere annis supervixit, n. 48 et in ejus Vita. Martyrius patriarcha moritur 13 Aprilis indictione ix, an. Ch. 486, qui ætatis S. Sabæ erat 48. Martyrio succedit Salustius. Zenonis imperatoris defuncti imperium obtinet Anastasius indictione xiv, qua eadem indictione, 13 Decemb., dedicata est Basilica lauræ S. Sabæ, anno ætatis ejus 53, Christi 491, quo eodem Joannes Silentiarius, relicto episcopatu, 10 annis administrato, venit ad lauram Sabæ anno ætatis suæ 38. Vita utriusque. SS. Sabas et Theodosius cœnobiarchæ præficiuntur reliquis monasteriis a Salustio moribundo, qui, expletis patriarchatus annis 7 ac 3 mensibus, obiit 23 Julii, successorem relinquens S. Eliam, cui eam dignitatem prædixerat S. Euthymius n. 95. Annus hic erat Christi 493, ætatis S. Sabæ 56. Hic Elias novam Ecclesiam Deiparæ Virginis a Saba exstructam dedicat 1 Julii, indictione ix, an. Ch. 501, ætatis S. Sabæ 63. S. Joannes Silentiarius discedit in Ruban indictione xi, anno ætatis suæ 50, Christi 503, redit ad lauram S. Sabæ, indict. ii, anno ætatis 36, Christi 509.

15. Elias, primus monasterii S. Euthymii hegemonus, cum 38 annos eam præfecturam administrasset, moritur an. Ch. 514. Ei succedit Simeon Apameensis; illi triennio post defuncto Stephanus Arabs an. Ch. 514. Migravit e vita teste Cyrillo in Vita S. Sabæ an. Ch. 518. Anastasius Imperator,

1 Julii, et S. Elias patriarcha Hierosolymorum 11 A patriarchæ Alexandrini consilarii fuerunt, de quibus plura ad ejus Vitam.

Julii. Anastasio successit Justinus senior, Eliæ Joannes, qui septimo post anno obiit 22 Aprilis, indict. II, an. Ch. 524, successorem relinquens Patrum. Justino quoque, post 9, imperii annos, 2 Augusti defuncto, an. Ch. 527, successit Justinianus, jam ante mense Aprili, feria v in Cœna Domini, ad imperium promotus. Anno 529, vivere desiit S. Theodosius cœnobiarcha, indict. VII, 11 Januar. Constantinopolim mense Aprili, indictione 6, an. 528, proficiscitur S. Sabas, redit Septembri mense, indict. 9, an. Ch. 530, mox Cæsaream, inde Scythopolim tendit: Cyrillum harum Vitarum scriptorem in discipulum admittit, et non diu post moritur indict. X, 5 Decembris, anno ætatis 94 Christi 531. S: Sabas succedit Melita, et in monasterio S. Euthymii Stephano Arabi an. Ch. 534 defuncto Thomas Ape-meensis; huic 25 Martii an. Ch. 542, post obitum Euthymii 70, Leontius ad quem a S. Joanne Silentario missus Cyrillus inter Euthymianos monachos admissus est, indictione 6, mense Julio, an. 543, qui post v synodum Constantinopoli habitam discessit ad lauram novam an. Ch. 553. Biennium insumpsit in conscribendis Vitis SS. Euthymii et Sabæ: circa quod tempus obiit S. Cyriacus: supererat autem S. Joannes Silentarius, ann. ætatis suæ 104, Christi 537, cum ejus Vitam publicaret Cyrillus. Interea Leontio in præfectura monasterii S. Euthymii, successit Gerontius Medabensis, de quo sibi optime noto, ejusque patre et avo agit Cyrillus in Vita S. Sabæ. At quæ hic Gerontius narravit Joanni Moscho et Sophronio Sophistiæ referuntur ab iis in Prato spirituali cap. 21. Superfuerunt hi duo sæculo sequenti, et S. Joannis Eleemosynarii

PROLOGUS CYRILLI.

Ex veteri Latino ms.

1. Venerabili atque magnifico viro patri meo spirituali, Georgio videlicet presbytero, necnon et hegumeno (a), Cyrillus, indignus presbyter et monachus in Domino salutem.

Qui mihi, venerande Pater, tua præceptione de magnorum virorum actibus, hoc est, Euthymii ac beatissimi Sabæ, aliquid disserere jussisti ob monumentum videlicet futurorum, me minus idoneum ad hoc faciendum fore perpendens, tuum acclinis flagitare deerevi solatium, quo videlicet adjutus plenius exsequar injunctum officium. Volo quippe impleres ejus auxilium qui per Psalmographum dixit: «Aperi os tuum, et ego adimplebo illud 1. » Quamvis autem me imbecillum esse considerem, ac Dei dono valde indignum, tamen tuis jussionibus coarctatus, ultra meas vires præsumpsi progredi, inobedientiæ malum horrescens, imo Dominicam expavescens sententiam, qua inobedienti ac pigro servo dicitur: «Serve male et piger, oportuit te dare pecuniam meam ad mensam 2, » etc. Itaque, Deo favente, aggrediar de prædictorum sanctorum conversatione historiam texere, loca videlicet temporaque ac personas ostendens, sicuti ea diligenter didici a fidelibus et veridicis viris. Rogo vero omnes qui hæc lecturi sunt, sive lecta audierint, ut fidem lectis sive auditis adhibeant, Deum totis præcordiorum visceribus exorantes, ut ipsorum me participem faciat, quorum gesta multis profutura vili valde stylo percurro.

¹ Psal. LXXX, 11. ² Luc. XIX, 23.

(a) Aliud Exordium Vitæ præfixit Metaphrastes. Exordium et Vitam primus Græcè edidit Cotelertius. EDIT. PATROL.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΕΝ ΕΡΗΜΩ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

VITA ET RES GESTÆ

S. P. N. EUTHYMII

HEGUMENI IN EREMO SANCTÆ CIVITATIS.

(Ex Joan. Bapt. Cotelerti *Monum. Eccl. Gr.*, tom. II.)

MONITUM.

Vita hæc, Latine sæpe edita, Græce nondum lucem asperit: composita primitus a Cyrillo, monacho Scythopolita, clarissimo vitarum scriptore, postea vero, ut videtur, interpolata per Symeonem Metaphrastem; nam in Diatriba Leonis Allatii *De Symeonibus* legimus: *Cyrilli monachi et presbyteri Scythopolitani* περί τοῦ βίου τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου πρὸς ἀββᾶν Γεώργιον καὶ ἡγουμένον ἐν κεφαλαίοις νθ'. *Principium epistolæ*: Πίστις προηγήσθω περί Εὐθυμίου. *Vitæ*: Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. At Vita nostra nec epistolam habet nec eo modo incipit. COTELERIUS.

I. Cujuslibet quidem rei exercitatio ægre et difficulter absque exemplo recte geri potest; multo autem magis virtutis operatio, quo difficilior est ac laboriosior, et perpetua opera atque tolerantia indiget. Idcirco multis exemplis, multaque Vitarum historia opus est iis qui hoc iter asperum ingredi constituerunt: quæ quidem et viam faciunt planiorem, nec sinunt defatigari spemque abjicere, respirando quam ea sit aspera et ardua. In iis namque inveniens quis modos et præcepta quibus res illis hominibus recte successerit; quin etiam quasnam ipsi rursus consecuti sint et consequentur remunerationes; etiamsi ejus hebes sit animus, etiamsi ignavus et supinus, volet tamen aliquando excitari, et ad parem accendi æmulationem, et aggredi ad imitationem. Qualis mihi videtur etiam esse Vita magni Patris Euthymii, simul et jucundissima et laboriosissima, necnon aptissima ad lætificandos demulcendosque eos qui eam legerint, at ad rerum similitudinem studium excitandos: adeo ut si quis eam voluerit imitari, is tum vivus tum mortuus clarissimi

Α'. Καὶ παντὸς μὲν ἄλλου πράγματος ἄσκησις, ὑποδείγματος ἄνευ, ἐργασθεσίωρον ἔχει καὶ δυσχερῆ τὴν κατόρθωσιν· πολλῶ δὲ μᾶλλον ἢ τῆς ἀρετῆς ἐργασία, ὅσῳ καὶ χαλεπὴ τίς ἐστι καὶ ἐπίπνοος, καὶ καμᾶτου συγχοῦ καὶ μόχθου διαπαντὸς ἐνδεῆς. Διὰ τοῦτο πολλῶν μὲν ὑποδειγμάτων, πολλῆς δὲ βίῳ ἱστορίας χρεῖα τοῖς τὴν τρῆχειν ταύτην οὐδεὶς προελομένοις· ἃ δὴ καὶ μᾶλλον ὁμαλλᾷ τὴν τριβὸν, καὶ οὐκ ἀπαγορεύειν ἔφ' πρὸς τὸ τρᾶχὺ ταύτης καὶ ἅπαντες ἀφορῶντάς. Τρόπος γὰρ ἂν τις ἐν αὐτοῖς εὐρίσκων καὶ ὑποθήκας, ὅπως τε καὶ δι' ὧν ἐκείνοις ἢ κατόρθωσις γέγονεν, ἀλλὰ καὶ οἷων αὐτοὶ πάλιν ἀπέλυσαν τε καὶ ἀπολαύσουσιν ὑποθέσεων, εἰ καὶ νωθρὰν οὗτος ἔχει ψυχὴν, εἰ καὶ ῥᾶθυμον καὶ ὑπτίαν, ἀλλ' οὖν καὶ διαναστῆναι ποτε θελήσειε, καὶ πρὸς τὸν ἴσον διαθερμανθῆναι ζῆλον, καὶ ἀποδύσασθαι πρὸς τὴν μίμησιν. Ὅποιον εἶναι μοι δοκῶ καὶ τὸν τοῦ μεγάλου Πατρὸς Εὐθυμίου βίον, ἅμα μὲν χαριστάτου, ἅμα δὲ φιλοπονώτατου, ἅμα δὲ ἱκανώτατου ἡδῆναι τε καὶ καταθέλξαι τοὺς ἐντυγχάνοντάς, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὁμοίων ἐπιμίλειν διεγείρει· ὅστ',

εἴ τις αὐτὸν ζηλοῦν ἐθελήσῃ, καὶ ζῶν ἂν ὁ τοιοῦτος, A καὶ τελευτήσας ὀνομαστώτατος γένοιτο. Ἀρκτίον οὖν ἤδη μοι τῶν κατ' αὐτὸν ἔνωθεν, καὶ ἀκοιτῆς ὡς οἶόν τε δοτέον ^b.

B. Ἄρτι τοῦ δυσσεβοῦς Ἰουλιανοῦ μετὰ τῆς ἀρχῆς ἀθλίως καὶ τὴν ζωὴν κακαστρέψαντος, εἶτα μετ' ὀλίγον καὶ εἰς Οὐάλεντα μετελθούσης τῆς βασιλείας, πόλεμοι πανταχόθεν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς πικρᾶς Ἀρείου κοινωνίας χαλεποὶ περιέστησαν, καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ λήξαντος, ὁ τοῦ Ἀρειανισμοῦ πόλεμος ἰσχυρῶς ἐκράτει, καὶ τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐνόσει περιφανῶς. Ἦν δέ τις ἐν τῇ πρὸς Εὐφράτην Μελιτηνῇ ^c τῆς Ἀρμενίας, ὄνομα Παῦλος, γυναικὶ Διονυσίᾳ καλουμένῃ συζῶν, ἐπιφανεῖς ἄμφω καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ γένος. Στεῖρα δὲ ἡ γυνὴ καὶ παίδων ἔρημος οὔσα, οὐ μέτριον ἤγειτο τὸ πάθος, οἷδ' οἶον ^B ὀλίγης ἀξιοῦν φρονεῖσθαι, ἄλλὰ μερίμναις τὴν ψυχὴν ὀξεῖαις ἐθάλλετο, καὶ δδύναι ἐκόπτετο, καὶ τὰ σπλάγγνα καὶ τὴν καρδίαν τῆς ἐκείνης ἐπιπλάσσειεν, καρποῦ κοιλίας ἐφιμένη ^d ὁ πρᾶγμα γυναιξί: ταῖς πλείεστιν εὐκαταίετατον, ὀφθαλμοῖς ἤδιστον ὄν, καὶ ἱκανὸν αὐταῖς περιθεῖναι δόξαν, καὶ μὴ ταπεινὸν ὄρεῖν μηδ' ἀπαρρησίχιστον εἰς τὰς τῶν ἀνδρῶν ὄψεις παραστυάσαι. Οὕτω τοιγαροῦν ἔχουσα, καὶ συμφορᾷ τοιαύτῃ πιεζομένη, πρὸς τὸν πλησίον Πολυεύκτου τοῦ θεοῦ μάρτυρος ναὸν μετὰ τοῦ σχύου ἀφινομένη (ἐλάμβανε γὰρ καὶ τῆς εὐχῆς κοινωνῶν, ὃν καὶ τῆς ἰσχυρᾶς ἀναγκάως εἶχεν), ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐν τούτῳ τῇ προσευχῇ προσήδρευον. Αὐθιγαί τε αὐτοῖς τὰ δεσμὰ τῆς στενωπῆς ἤτουν, καὶ καρπὸν οἰκείων ὠδίνων ἰδεῖν ἤβουοντο. ^C Ναιτὸς δὲ ποτε κατμαύνας εὐχομένοις αὐτοῖς, θεοὶ τις ἐπιφανέτω ὄψις, Εὐθυμείτε, λέγουσα, εὐθυμείτε· ἰδοὺ γὰρ δίδωσι παῖδά ὑμῖν ὁ Θεός, εὐθυμίας τε τὴν κλησιν πρῶτον, καὶ τοὺς τρόπους ἀξίους ἐκείνης ἔχοντα· ἐπὶ δὲ τῇ αὐτοῦ γεννησεί καὶ εὐθυμίας ταῖς αὐτῷ Ἐκκλησίαις δίδωσιν ὁ Θεός.

Γ'. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τηλικαῦτα τὸν κερὸν τῆς ὀπτασίας διὰ τὸ παράδοξον τῆς θέας ἐπιστημύαντες, ἀνέστρεφον ὁκνάει, καὶ Θεῷ πάλιν ἀναθεῖναι τὸ γεννηθὲν ἐπηγγέλλοντο. Μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ὁ τῆς γαστρὸς ὄγκος τὴν αὐτῆν ἠγγυάτο, καὶ χερᾶς ἡ Διονυσία τὴν ψυχὴν ἐπληροῦτο. Ἐπειτα γεννηθέντος αὐτοῖς τοῦ παιδός, ἐπὶ τῆς τετάρτης Γρατιανοῦ ^D ὀπτασίας, τοῦτον μὲν, σμῆδοντα τῇ ὀπτασίᾳ ποιούντας, Εὐθυμίων ὀνομάζουσι. Τῇ ὀπτασίᾳ δὲ καὶ τὸ ἔργον ἐτηκολοῦθει· καὶ ὁ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων πό-

II. Cum impius Julianus paulo ante una cum imperio vitam quoque misere amisisset (1), ac deinde paulo post imperium delatum fuisset ad Valentem (2), bella difficilia propter acerbam Arii communionem circumstabant omni ex parte Ecclesias; et cum cessasset paganismus, arianismi bellum admodum invalescebat, resque Ecclesiae insigniter laborabant. Erat autem Melitenae, quae est urbs Armeniae ad Euphratem, quidam nomine Paulus, cui vitae consors erat conjux, vocata Dionysia, ambo clari tam virtute quam genere. Haec vero cum esset sterilis, et careret liberis, id ducebat non mediocre esse infortunium, neque parva dignum sollicitudine; sed gravibus curis animo agitabatur, et lacerabatur doleribus, ejusque cor et viscera quod liberos non procreasset velut igne accendebantur, ut quae fructum ventris desideraret; quae res plerisque mulieribus exoptatissima est, ut quae sit oculis jucundissima, quaeque possit eis afferre gloriam, atque efflicere ut non demisse et absque fiducia ora maritorum intueantur. Cum sic ergo se haberet, et tali premeretur calamitate, ad propinquum Polyucti (3) divini martyris templum profecta cum conjuge suo (eum enim accepit voti quoque socium, quem necessario habebat tristitiae), in eo perseveraverunt multis diebus in oratione. Petebant autem, ut sibi solverentur vincula sterilitatis, et rogabant, ut fructum ex se prognatum viderent. Noctu autem eis aliquando seorsum orantibus, divina quaedam apparet visio, dicens; Estote, estote bono animo; ecce enim Deus dat vobis filium, qui ab « euthymia, » hoc est bono et tranquillo animo, nomen merito accipiet, ac eo dignos mores esse habiturus: in illius autem ortu etiam tranquillitatem et bonum animum dat Deus suis Ecclesiis.

III. Atque illi quidem tunc, tempore visionis ideo signato, quod spectaculum esset admirabile, domum redierunt, Deoque se adhuc dedicaturos quod natum fuerit professi sunt. Paulo post autem uteri quoque tumor conceptum confirmabat et partum promittebat, et Dionysiae animus implebatur laetitia. ^D Deinde cum eis natus esset puer (1), quarto Gratiani consulatu, cum quidem congruenter visioni nominant Euthymium. Visionem vero etiam res consecuta est: et componi coepit bellum adversus ortho-

VARIAE LECTIONES.

^a al. ἀντιδόξων. ^b al. πρᾶξιόν ἐφ' ἐπιθυμίας; τούτῳ διηγητέον. ^c al. Μελιτηνῇ et infra.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

- (1) Junii 26, anno Christi 363.
 (2) Cum octo fere mensibus Jovianus regnasset, ab hujus successore Valentiniano Valens frater ad imperium assumptus est 29 Martii an. 364.
 (3) Ejus sub Decio peractum Mollitene martyrium

dabimus 13 Februarii. De ipsa Melitene urbe plura reperies 10 Januar. ad S. Domitiani episcopi Vitam.
 (4) Anno 377 coss. erant Gratianus Aug. IV et Fl. Merobaudes.

doxos, jamque a difficili tempestate respirabant Ecclesiam; et ver illocescebat pietatis, atque ad tranquillitatem res tristes Ecclesiis convertebantur. Nam cum a temporibus Constantii persecutio vexasset Ecclesias, et sub Juliano tyranno, ut jam supra declaravimus, et imperante postea per Orientem Valente, nec minus quam per quadraginta (5) annos Ariani ingentes efflasset spiritus adversus pietatem, Euthymio jam nato, viro vere nominis sui, desierunt omnia Ecclesiarum tristitia. Valens quippe, nondum quinto (6) mense post Euthymii nativitatem elapso, exercitum ducens adversus Barbaros, qui secure vexabant et populabantur Thraciam, cæsis ejus copiis, ipsa quoque postea pœnas luit debitas impietati qua adversus Deum pugnaverat. Nam cum fugisset ad quemdam vicum Andrianopoli adjacentem, Barbari, incursione facta, eum turpiter capiunt, et una cum vico incendunt; atque veluti proœcium futuri illic ignis accipit temporarium qui hic est.

IV. Tertio autem post anno, Paulus quidem Euthymii pater, e vita excedit; sola vero cum filio mater et vidua relicta, filium secum adducens, accedit ad fratrem Eudoxium, quem Otrejus (7), qui Melitenensi præerat Ecclesiæ, suum fecerat confessorem (8);positoque ante ejus genua puero, vehementer orabat, lacrymas emittens ex oculis, easque credens esse validum persuasionis medicamentum; rogabat autem, ut et infantis et sui miseretur, puerumque ad Otrejum adduceret, ac ei pro patre offerret. Atque mater quidem vidit petitionem sibi successisse ex sententia: puer fuit oblatus Otrejo, ac per eum Deo, sicut diu ante ab Anna Samuel.

V. Otrejus vero eum intuitus, non simpliciter tantum aspexit, sed etiam animi profundum simul subiit, ejusdem animi quosdam secretiores motus, quoad fieri potuit conjectans acutissime. Et vero cum de matris sterilitate audivisset, ac de diviniore illa apparitione, et quemadmodum opus precationis fuerat conceptio, quodque antequam nasceretur parentes eum Deo consecraverant; fuit verus futuri propheta. Et profecto, inquit, requiescet Spiritus Dei super hunc puerum. Deinde cum illam baptizasset, et capillorum quantum lex de pueris præscribit totondisset, in gradum lectorum cooptat. Porro matrem Dionysiam, ut quæ divinis rebus va-

λεμος, ἀρχὴν ἐλάμβανε διαλύσεως, καὶ ἀνέπνεον ἤδη τοῦ χαλεποῦ χειμῶνος αἱ Ἐκκλησίαι, καὶ ἔαρ ὑπέλαμπεν εὐσεβείας, καὶ εἰς εὐθυμίαν αὐταὶ τὰ σκυθρωπὰ μεταβάλλετο. Ἀπὸ γὰρ τῶν Κωνσταντίου χρόνων διωγμοῦ ταῖς Ἐκκλησίαις ἐπικαιμένου, ἔν τε τότε Ἰουλιανοῦ τοῦ τυράννου καιροῖς, ὡς περ ἤδη φθάσαντες ἐδηλώσαμεν, καὶ τοῦ μετέπειτα τῆς Ἐφῶς Οὐδέλентος βασιλεύσαντος, οὐκ ἔλαττον ἢ τεσσαράκοντα χρόνους τῶν Ἀρειανῶν μέγα κατὰ τῆς εὐσεβείας πνευσάντων, Εὐθυμίου τοῦ φερωνώμει κληθέντος, ἤδη γεννηθέντος, τὰ σκυθρωπὰ πάντα τῶν Ἐκκλησιῶν διελύετο. Οὐδέλης μὲν γὰρ οὐπω τοῦ πέμπτου μηνὸς μετὰ τὴν Εὐθυμίου γέννησιν παρελθόντος, ἐπιστρατεύσας Βαρβάρους, ταραττοῦσι τὴν Θρακῶν ἀδειῶς καὶ ληϊζομένοις, καὶ τὰς δυνάμεις περικοπεῖς, δίκην ὑστερον καὶ αὐτὸς τῆς θεομυχίας ἀξίαν ἔτισε. Πρὸς τινὰ γὰρ οἱ Βάρβαροι φεύγοντα κώμην περὶ Ἀδριανούπολιν οὕσαν καταδραμόντες, αἰρουσὶ τε αὐτὸν αἰσχρῶς, καὶ τῇ κώμῃ συγκατακαίουσι, προυμίον ὡς περ τοῦ ἐκεῖθεν πυρός, τὸ ἐνταῦθα πρόσκαιρον τοῦτο δευρόμενον.

Δ'. Τρίτῳ δὲ μετὰ ταῦτα ἐνιαυτῷ, Πιῦλος μὲν δὲ τοῦ Εὐθυμίου πατὴρ καταλύει τὸν βίον· ἔρμος δὲ μετὰ τοῦ παιδὸς ἡ μήτηρ καὶ χήρα καταλειφθεῖσα, τῷ ἀδελφῷ πρόσεισιν Εὐδοξίῳ, τὸ τέκνον ἐπαγομένη· δνεῖνα δὲ σύνδορον Ὁτρήϊος δὲ τῆς κατὰ Μελιτηνὴν προσετώς Ἐκκλησίας πεποίητο· καὶ πρὸ τῶν γονάτων αὐτοῦ θεῖσα τὸν παῖδα, ἔδειτο θερμῶς, δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν ἀφίεσα, καὶ ταῦτα πειθοῦς εἶναι φάρμακον ἰσχυρὸν πιστεύουσα· ἔδειτο δὲ, τὸ τε νήπιον καὶ αὐτὴν οἰκτερεῖν καὶ προσαγαγεῖν Ὁτρήϊῳ τὸν παῖδα, καὶ αὐτῷ ἀντὶ πατρὸς ἀναθεῖναι. Ἡ μὲν οὖν μήτηρ κατὰ γνώμην ἐκβάσκει αὐτῇ τὴν αἰτήσιν εἶδεν, Ὁτρήϊῳ τε ὁ παῖς ἀνετίθετο, καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, καθάπερ πολλῶν πρότερον ὑπὸ τῆς Ἄννης δὲ Σαμουήλ.

Ε'. Ὁτρήϊος δὲ τοῦτον ἰδὼν, οὐκ ἀπλῶς εἶδεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βάθος ἄμα τῆς ψυχῆς εἰσεδύετο, καὶ τινῶν αὐτῆς ἀπορρήτοτερόν ὡς ἐνὴν κινήματων, βεῖστατα στοχασάμενος. Μελῶν δὲ καὶ τὰ τῆς στίβρωσεως τῆς μητρὸς, καὶ τὰ τῆς θειοτέρας ἐπιφανείας, καὶ ὅπως εὐχῆς ἔργον ἡ σύλληψις ἦν, καὶ ὡς εἶεν αὐτόν οἱ γονεῖς καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως καθαγιασάμενοι τῷ Θεῷ, προφήτης τοῦ μέλλοντος ἀψευδῆς ἦν. Καὶ ὄντως, ἐπαναπαύσεται τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τὸ παιδίον τοῦτο, φησὶν. Εἶτα καὶ βαπτίσας αὐτόν, καὶ τῶν τριῶν ὄσα νόμοις τοῖς παισὶν ἀποκεῖρας, τῷ τῶν ἀναγνώστων ἐγκρίνει βαθμῶ. Τὴν μὲν οὖν μητέρα Διονυσίαν, οἷα διηγεῖται:

JOAN. BOLLANDI NOTE.

(5) Oblit Constantinus Magnus an. 337, ipso die Pentecostes; cui Constantius in Oriente succedens, mox se hæresis Arianae fautorem professus est.

(6) Forte decimus quintus legendum: sicque Junio mense natum dicemus. Interit Valens V idus Augusti, an. 337, cum eo anno ipse sextum consul esset, Valentinianus secundum, ut scribunt Idacius in Fastis, Socrates lib. iv, cap. ult. Ammianus lib. xxxi, allique, et quidem indicitione 5 cujus residui

erant menses aliquot, ad Septembrem usque, quo et indictio et annus apud Orientales inchoabatur. Hinc quæ post Septembrem inchoatam facta, ad sequentem annum Euthymii referuntur.

(7) Interfuit Otrejus synodo Constantinopolitanæ œcumenicæ II et Macedonianam hæresim cum aliis episcopis condemnavit ann. Chr. 381.

(8) Perperam in Saris excusum confessorem. Concessorem vertit Hærvetus; recte.

περὶ τὰ θεῖα σχολάζουσαν, διάκονον τῆς ὑπ' αὐτὸν Ἐκκλησίας χειροτονεῖ τὸν δὲ παῖδα εἰσποιησάμενος, οὐ τροφεὺς μόνον αὐτῷ καὶ παιδαγωγός, ἀλλὰ καὶ πατὴρ καὶ μήτηρ διαθέσεως νόμοις ἐγένετο· οὐ τῷ παιδί μᾶλλον ἐντεῦθεν, ἢ αὐτῷ χαριζόμενος, καὶ παιδὸς εἶναι τοιοῦτος κηδεμῶν ἐπιέμενος. Εὐθυμίου τοίνυν οὕτως ἐν πρώτης ἡλικίας ἀνατεθέντος Θεῷ, καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καταλόγοις ἱερῶς ἐνταχθέντος, καταπόδας εὐθὺς καὶ Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἐγκρατῆς τῆς βασιλείας καθίσταται· καὶ οὕτως ἐν ταῦτῃ τοῖς τε πολιτικοῖς πράγμασι καὶ Θεὸς κατὰ τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἐπιτηνὴν παραδόξως ἐπιβραβεύει· τοῖς μὲν τὸν Θεοδόσιον ἀποναίμας, ταῖς δὲ τὸν Εὐθύμιον χαρισάμενος· ὥστε συμβαίνειν ἐπ' αὐτοῖς ἐκκολουθῶν τοῖς ὀνόμασι καὶ τὰ πράγματα.

Σ'. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ παιδὸς ἤδη τῶν νηπιῶν ἀμαλθοντος ἡλικίαν, γραμματίων διδασκάλους αὐτὸν δὲ ἐπίσκοπος ἐγχειρίζει. Οἱ δὲ ἦσαν Ἀκάκιος καὶ Συνόδιος, εὐγενεῖς τε καὶ συνέσαι καὶ σωφροσύνη τῶν τῶν ἀναγνωσῶν χορῶν διαλαμπόντες, καὶ τὰς τε θείας Γραφὰς εὖ ἡσκημένοι, καὶ παιδείας ἔρασταί τῆς θύραθεν οὐκ ἀμελεῖς ὄντες· οἱ μετὰ πολλοὺς διὰ Χριστὸν ἀγῶνας, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ Μελιτηνὴν Ἐκκλησίας, ἰδίᾳ καὶ κατὰ καιρὸν ἐκάτερος αὐτῶν ἐγχειρίζονται· ὧν πολλοῖς ἡ Μελιτηνῶν πολίς, καὶ εἰσέτι καὶ ὡν ἐντροφῆ διηγήμασι Ἐκκλησιῶν τε ὡς ἀλλοθῶς προστασία καὶ ψυχῶν κηδεμονία προσήκουσι. Παραδοθεὶς τοίνυν τοῦτοισι ὁ παῖς, καὶ θαυσιλὴ τὰ σπέρματα τῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς τῆς βίαιας κόλπαις παραλαβὼν, πολὺν τὸν καιρὸν ἐν βραχεῖ καὶ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν προήνευκε. Ὁμίλει μὲν γὰρ ταῖς θείαις Γραφαῖς, καὶ φιλοπόντως αὐτὰς προσέκειτο. Ἦνικα δὲ τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ θείων εὐρέ τινα μνήμην οὐτὰς εἰς ἀρετὴν ποιοῦμένας, θήραμα οὗτος Εὐθυμίου τῆ σπουδαιότατον ἦν, καὶ πόθον εὐθὺς ἐλάμβανε τοῦ ἀνδρός, καὶ πρὸς τὸν ὅμοιον ἐκείνου ζῆλον διαθερμαίνετο. Τοιοῦτον γὰρ ἀγαθὴ ψυχὴ καὶ φιλόκαλος, ἀρετῆς πρόφασιν λαμβάνουσα καὶ μετρίαν. Σურὸς εἰς ἀκόνην ἐστὶ, δαλὺς εἰς πῦρ, ἴπκος κατὰ πεδίου· τοῦτα δὴ τὰ ἄδόμενα. Ὅστε πάντα τὸν χρόνον, ἔργον Εὐθυμίου φιλοπονῶτατον εἶναι ἃ, τῷ ὁ τῶν θείων Γραφῶν ἐπιέναι τὰς βίβλους, καὶ τὴν τῶν ἐγκειμένων δύναιμι ἐγγράφειν τῇ διανοίᾳ.

Ζ'. Ζηλωτῆς δὲ καὶ τῶν Ἀκακίου τρόπων τοῦ διδασκάλου καθίστατο, καὶ αὐτοῦ ὡς δυνατὸν ἐμίμειτο· ὡς μὴ τῶν λόγων τῶν αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων μαθητῆς δεικνύεται, καὶ ὥσπερ ὁμιλοῦντι τὴν ἀκοήν, οὕτω δὴ καὶ ποιοῦντι τὸν ὀφθαλμὸν ἐμμελῶς ἰδιδόναι· τροφῆ πέν, οὐ τῇ

A caret assidue, Diaconissam ordinat Ecclesiæ sibile subjectæ: puerum vevo adoptavit, nec solum ei fuit nutritor et pedagogus, sed etiam pater materque ratione affectionis: non eo nomine magis puero, quam sibi gratificans, et talis pueri curam gerere cupiens. Cum itaque Euthymius (9) sic ab ineunte ætate Deo fuisset dedicatus, et in Ecclesiastico Catalogo pie sancteque collocatus, statim consequenter Theodosius Magnus potitur imperio: sicque eodem tempore Deus mirum ac inopinatum in modum tam civilibus rebus quam Ecclesiis pacem conciliat; illis quidem Theodosium tribuens, his vero largiens Euthymium: adeo ut in eis consequenter res quoque convenirent nominibus.

VI. Procedente autem tempore, cum jam puer excessisset ex infantis ætate, litterarum magistris eum tradit episcopus. Erant porro illi Acacius (10) et Synodius (11), qui propter nobilitatem, prudentiam, moderationem, clarebant in choro lectorum, tum in sacris Scripturis recte exercitati, tum externæ eruditionis amatores non incuriosi: qui post multa propter Christum suscepta certamina, etiam Melitenensis Ecclesiæ principatu seorsum et suo ambo tempore donati sunt; quorum multis rerum gestarum narrationibus in hodiernum usque diem delectatur civitas Melitenensis, et Ecclesiæ præfecturæ, et curæ animarum vere convenientibus. Puer itaque his traditus, copiosis doctrinæ seminibus in mentis sinus acceptis, brevi fructum plurimum et supra ætatem protulit. Etenim in divinis Scripturis versabatur, iisque studioso labore incumberebat. Quando autem inveniebat illas alicujus ex viris antiquis divinisque facere ad virtutem mentionem aliquam, erat is vir Euthymio venatio studiosissima, statimque illius desiderio corripiebatur, et ad consimilem accendebatur æmulationem. Talis quippe est bona anima, præclarique studiosa, quoties virtutis vel modicam accipit occasionem. Novacula ad cotem est, torris ad ignem, equus in campo, juxta decantata vulgo proverbia: adeo ut omni tempore opus esset Euthymio summum, percurrere divinarum Scripturarum libros, et vim eorum quæ in eis insunt menti inscribere.

VII. Porro autem fuit etiam æmulator morum D Acacii præceptoris, quos imitabatur pro viribus; ut non solum ejus sermonum, sed et operum apparet esse discipulus, ut sicut sermocinanti aures, ita etiam facienti oculos diligenter accommodaret: cibo quidem utens, non vario, et composito, superfluo-

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(9) Infra n. 109, hæc sic offeruntur: «Tres autem annos natus, Deo fuit consecratus, in principio scilicet magni Theodosii.» Est hic assumptus a in communionem imperii 14 Febr. anno 379, indictione vii, ideoque is tertius annus Euthymii censebatur.

(10) Acacius episcopus Melitenæ, interfuit synodo Ephesinæ œcumenicæ iii, contra Nestorium

an. Chr. 431, de cujus zelo infra num. 34. Alius ejusdem Ecclesiæ episcopus Acacius, sed annis centum prior, collitur a Græcis 31 Martii.

(11) Synodius successit Acacio in episcopatu Melitenensi; illi Constantinus, qui subscripsit synodo Chalcedonenis œcumenicæ iv, an. Chr. 451. Synodii mentio fit infra num. 41 et 54.

que, sed in affectato, necessario, ac simplici: aut laetitiam epularum apponebat animæ in eloquiis Spiritus. Et divinum quidem ecclesiasticæ regulæ officium, cum attentione mentis cordisque contritione, præfinitis peragebat temporibus; non risui et susorris, sicut multi, animum adhibens, sed ut qui astaret ante oculos communis Domini regisque omnium, et coram ad os cum eo loqueretur.

VIII. Eo autem tempore quod intercedebat, domi vacans, non otioso cuiquam sermoni, aut inanium rerum meditationi erat intentus; verum Dei legem diu noctuque meditabatur, et fructum suum in tempore afferebat, juxta arbores plantatas ad illas Psalmi aquas. Erat itaque tempus exca-

descentiæ et iræ? Ille vero mansuetudinis fructum et charitatis producebat. Aderat rursum tempus golæ et deliciarum? Illi autem fructus erat generosus, continentia. Et inanis quidem gloriæ cogitationes, animi moderatione; plurium vero rerum cupiditatem, voluntaria paupertate vincebat: atque ita singulis virtutibus contraria fundebat fugabatque vitia.

IX. Cæterum eo eruditus modo, et per omnem gradum ordinem progressus, ab eo qui tunc erat Melitenæ episcopus, invitatus, tradente illum virtute, presbyter ordinatur, ejusque fidei committitur cura monasteriorum et asceteriorum quæ urbis illius erant. Sed quoniam magno jam inde a pueritia tenebatur sanctæ quietis desi-

dero, veniebat assidue ad divini martyris Polyucti monasterium (12), atque ad illud Triginta trium (13) sanctorum martyrum, et longissimo tempore in iis versabatur. Porro ab ipsa etiam civitate semel omnino secedebat, post magnam Luminum festivitatem (14), et præclaros decorosque Jejuni-
D

orum dies in monte propinquo transigebat; qui tunc quidem erat solitudo, et mons Assumptionis vocatus fuerat ab accolis; nunc autem monasterium est non indigne admiratione, ædificatum proxime civitatem.

X. Cum hæc ita se haberent, et ita jam diu esset quietis amator Euthymius; quod et rectam animæ ejus constitutionem, internamque indicabat tranquillitatem, ratus monasteriorum præfecturam sibi ad virtutem afferre impedimentum, fugam, ita ut

α ποικίλη καὶ συνθέτη καὶ περιττῆ, ἀλλὰ τῇ ἀπεριέργῃ καὶ ἀνγκυρῇ καὶ ἀπλῇ χρώματι· τὸ δὲ φιλότιμον τῆς τροφῆς ε, ἐν τοῖς τοῦ Πνεύματος λογίοις τῆ ψυχῇ παρετίθει. Καὶ τὴν μὲν θείαν λειτουργίαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος, ἐν προσοχῇ διανοίας καὶ συντριβῇ καρδίας, κατὰ τοὺς ὀρισμένους καιροὺς ἐτελών, οὐ γέλῳτι καὶ ψιθυρισμῷ κατὰ τὰς πολλοὺς προσέχων, ἀλλ' ὡσπερ ἐπ' ὄψει τοῦ ἁγίου Δεσπότου καὶ βασιλέως πάντων παρετηκώς, καὶ αὐτῷ κατὰ στέμα διαλεγόμενος.

Β'. Τὸν δὲ μεταξύ χρόνον οἱκοι σχολάζων· οὐκ ἀργολογία τινὶ καὶ ματαίων μελέτῃ προσκείμενος, ἀλλὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς μελετῶν, καὶ τὸν οἰκετον κατὰ καιρὸν προφέρων· καρπὸν, κατὰ τὰ πεφουτευμένα δένδρα παρὰ τοῖς ψαλμικοῖς ὕδασι. Καιρὸς τοιγαροῦν θύμου καὶ ὄργης ἦν· ἔδῃ, τὸ πρᾶον καὶ τὴν ἀγάπην ἐκκαρποφέρει. Γαστριμαργίας πάλιν καὶ τροφῆς ἐπίεστη καιρὸς; τῷ δὲ καρπὸς ἦν εὐγενής, ἡ ἐγκράτεια. Καὶ τοῦ μὲν τῆς κενῆς δόξης λογισμοῦς, μετριοφροσύνη, τὴν δὲ τῶν πλειόνων ἐπιθυμίαν, αὐθαίρετῳ πενίᾳ κατηγωνίζετο· καὶ οὕτως ἐκάστη τῶν ἀρετῶν, τὰς ἀντιθέτους ἐτροπούτο κακίας.

Θ'. Τραπεζαίαι δὲ οὕτω καὶ παιδευθεῖς, καὶ διὰ πάσης τῆς τῶν βασιμῶν ἀκολουθίας ἰλιθῶν, ὑπὸ τοῦ τεινικῶτα τῆς Μελιτηνῆς ἐπισκόπου πρεσβύτερος ἀκουσίως, τῆς ἀρετῆς αὐτὸν ἐγγεμισσοῦσης χειροτονεῖται, καὶ τὴν φροντίδα τῶν περὶ τὴν πόλιν μοναστηρίων τε καὶ ἀσκητηρίων πιστεύεται. Ἄλλ' ἐπεὶ πόθος αὐτὸν εἶχεν ἐκ παιδῶν πολὺς ἡσυχίας, πρὸς τὸ τοῦ θεοῦ μάρτυρος Πολυεύκτου σεμνεῖον, καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν ἁγίων Τριῶν καὶ τριάνοντα μαρτύρων, ἐφοῖτα συνεχῶς, καὶ τὸν πλοῖστον ἐν αὐτοῖς διέτριβε χρόνον. Ἄνεχώρει δὲ καὶ αὐτῆς καθάπαξ τῆς πόλεως, μετὰ τὴν μεγάλην τῶν Φώτων ἑορτήν, καὶ τὰς εὐκόσμους τῶν νηστείων ἡμέρας, ἐν τῷ πλησίον θρεῖ διήκειν· ὁ τότε μὲν ἔρημος ἦν, καὶ τῆς Ἀναλήψεως παρὰ τοῖς προσοικοῖς ὠνόμαστο, νῦν δὲ μοναστήριον ἐστὶν οὐκ ἀθρόμαστον, ἐγγυτάτω τῆς πόλεως ὀκοδομημένον.

Ι'. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα, καὶ οὕτως ὁ Εὐθύμιος ἐκ πολλοῦ τῆς ἡσυχίας ἦν ἐραστής· ὁ καὶ τὸ εὐνατῆστατον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἐνδον ὑπεδήλου γαλήνην· ἐμπόδιον αὐτῷ τῆς ἀρετῆς εἶναι νομίσας τὴν τῶν μοναστηρίων ἐπιστεσίαν, γυγῆ ὡς εἶχεν

VARIÆ LECTIONES.

d al. ἦν. • al. τὸ ἁγ. εὐμενῶς. ε al. τροφῆς, h abest ab al. i al. προσφέρων. j al. ἔρημον.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(12) Græca vox σεμνεῖον, locum sacrum significat. Hervetus monasterium vertit.

(13) De his agemus 7 Novemb. Dux eorum S. Hieron fuit. Templum his ibidem erexisse Chysaphius dicitur, in eorum Actis Diversum id a S. Polyucti. Hervetus unum fecerat, ita hic scribens: et longissimo tempore in eo versabatur.

(14) In ra num. 11 et 105. Octavo die post festum Luminum abijt solitudinem, et cum. 68 et 103, post diem octavam sanctorum Theophaniorum. Hanc Euthymii piam secedendi quotannis in loca deserta, consuetudinem sunt imitati SS. Sabas, Gerasimus, Quiriacus, Zoticus, de quo 4 Aprilis. alique ejus collegæ.

ἐαυτὸν ἐπιτρέπει, καὶ λάθρα τῆς πόλεως ἐξελθὼν, ἐνάτῃ καὶ εἰκοστῇ τῆς ἡλικίας ἐνιουστῇ, κατὰ προσκύνησιν τῶν ἱερῶν τόπων καὶ σεβασμίων, εἰς Ἱεροσόλυμα προθύμως φοιτῇ· παραβλῶν δὲ καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς ἐρήμου Πατράσι, καὶ τὴν ἐκάστου πολιτείαν καταμαθὼν, θερμότερος τὴν ὁρμὴν γίνεται, καὶ περὶ τοὺς οἴκους κωφίζεται· καὶ δευτέρῳ πρὸς τὸν τῆς Ἰσῆς διαγωγῆς ζῆλον τῷ κέντρῳ πληγείς, Φαρὰν ἐκείθεν τὴν λαύραν καταλαμβάνει, μιλίοις ἕξ τῆς πόλεως Ἱεροσολύμων διεχούσαν· καὶ τι καλλίον ἔσω τῆς λαύρας πρὸς ἡσυχίαν πάντοθεν εὖ ἔχον εὐρών, ἐκεῖ τὰς διατριβάς ἐξῆς ἐποιεῖτο, φοινίκων μὲν κλάδους ἐν αὐτῇ διαπλέκων, καὶ κοινούς ἐαυτῷ καὶ τοῖς δομομένοις τοὺς τῶν χειρῶν πόνους; ποιούμενος· ἵνα μὴ μόνον ἀσάρδης ἦ, μὴ πρὸς ἐτέρων χειρας ὄρων, ἀλλὰ καὶ θεραπεύει θεὸν, χεῖρ αὐτοῦ μᾶλλον ἐτέροις γινόμενος. Πάσης δὲ τῶν γητῶν φροντίδος τὴν ψυχὴν ἀπολύσας, ὅλος τῆς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδος ἐαυτὸν ἐξαρτῇ.

ΙΑ'. Ἦν δὲ τις ἐν ἰγειτόνων αὐτῷ, Θεόκτιστος ὄνομα, τὸν αὐτὸν ἐκαίην βίον ἀσκήων, καὶ τῆς Ἰσῆς πολιτείας μεταποιούμενος. Ὁ γοῦν τῶν δμοίων ἔρωσ, καὶ ἡ τῶν πόνων κοινωνία, οὕτως αὐτοὺς τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης συνέδησε, καὶ τοσοῦτον ἀλλήλοισ τῇ τοῦ πνεύματος στοργῇ συνεκράθησαν, ὡς ἐλάττερον αὐτῶν ἐν τῇ τοῦ ἐτέρου κεῖσθαι ψυχῇ, καὶ ἄπερ ἂν ἕτερος αὐτῶν φρονοίη, ταῦτα καὶ θαιτέρῳ κατὰ γνώμην εἶναι. Οὕτως οὖν ἀλλήλοισ ἀδελφὰ φρονούτες, ἐπὶ τὴν ἔρημον τοῦ Κουτιλά κατ' ἐνιαυτὸν, ἐγδοθὴν μετὰ τὰ Φωτα διεφοίτων ἡμέραν· πάσης μὲν ἀνθρωπίνης χωριζόμενοι συναυλίας, Θεῷ δὲ μόνῳ διὰ προσευχῆς συγγινόμενοι. Καὶ πάντα τὸν μεταξὺ χρόνον ἐπὶ τῆς ἐρημίας ἀναστρεφόμενοι, ἕως ἂν ἡ τῶν Βαίτων ἑορτὴ ἐπισταίη. Τημεαῦτα γὰρ εἰς τὸ καλλίον ἐλάττερος ἐπανήσαν, συγνὸν ἐπαγόμενοι τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς, ὃν ἀναστάντι Χριστῷ προσοίσειν ἕμελλον, πολλῷ τοῦ χρυσοῦ τιμιώτερον, ἔπερ αὐτῷ τεχθέντι μάγοι προσήνεγκαν. Ἐπλεόκειται μέντοι τῇ τῶν ἡθῶν χρηστότητι, καὶ τῇ τῶν τρόπων ἀκλότητι, καὶ τῇ τῆς ταπεινοφροσύνης ὑπερβολῇ, Εὐθύμιος δὲ μέγας, καὶ διὰ τοῦτο ἠῤῥανέ τε καθ' ἐκίστην αὐτῷ ἡ πρὸς θεὸν παρρησία, καὶ δαφιλαιτέρην ἐξεκκαλετο τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

ΙΒ'. Πέμπτον δὲ χρόνον εἰς Φαρὰν διατρίψας, ἀφείρει κἀκεῖθεν ἅμα Θεοκτίσῳ, κατ' αὐτὸν δῆπου

A erat, se mandat, et clam ex urbe egressus, anno ætatis suæ vicesimo nono, ad sacra venerandaque loca adoranda Hierosolymam alacri animo proficiscitur. Cumque Patres in solitudine degentes convenisset, atque didicisset uniuscujusque vivendi rationem, acrior impetu evadit, ac velut alis elevatur; atque acutiori ad paris instituti æmulationem stimulo punctus, illinc pervenit ad lauram Pharan (15), quæ sex milliariibus distat ab urbe Hierosolyma (16); ubi inventa quadam extra lauram cella, ad quietem undique accommodata, illic de cætero commorabatur; palmarum quidem ramos in ea texens, sibique ac egenibus labores manuum communes efficiens; ut non solum non gravis esset, ad aliorum manus non respiciens; sed etiam Deum coleret, ipse potius aliis manus factus. Ab omni autem cura rerum terrestrium cum animo liberasset, penitus se futurorum bonorum spei submittit.

XI. Erat autem quidam inter ejus vicinos, nomine Theoctistus (17), qui eandem quam ille vitam exercebat, idemque capescebat institutum. Amor itaque rerum similium, et laborum societas, ita eos vinculo charitatis colligavit, adeoque sunt inter se contemperanti dilectione spiritus, ut uterque eorum in alterius anima consisteret, et quæ alter eorum sentiret, ea etiam alteri placerent. Cum ergo esset tam fraternus inter eos consensus, in Cutilæ (18) solitudinem quotannis proficiscebantur, octavo die post festum Luminum, separati quidem ab omni humano contubernio, cum Deo autem solo versantes per precationem; et totum tempus, quod intercedebat, transigentes in solitudine, donec advenisset dies festus Palmarum. Tunc enim uterque revertebatur in cellam, importantes censum virtutis copiosum, quem oblaturi erant Christo resurgenti, auro eo longe pretiosiore, quod ei nato obtulerunt Magi. Porro morum et benignitate et simplicitate magnus excellebat Euthymius, necnon humilitatis fastigio, atque ideo in dies ei accrescebat fiducia erga Deum, et gratiam Spiritus abundantiorum evocabat.

XII. Post annos autem quinque in Pharan transactis, illinc recedit (19) cum Theoctisto, consueto

VARIÆ LECTIONES.

ἢ al. ἀδελφῆς. ἢ an ix?

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(15) Meminit hujus lauræ iterum Cyrillus n. 12, 41, 119 et 154. Joannes Moschus in *Prato spirituali* cap. 40, 41, 42 et 139, nonnullorum hujus lauræ monachorum virtutes describit. In ea ipse decem annis vixit.

(16) Versus orientem, via Hierichuntina.

(17) De S. Theoctisto agemus 3 Septembris Obitus ejus describitur infra cap. 17.

(18) Lipomanus et Surius Cutilæ, infra tamēnum, 94 etiam Cutilem vocant, Joannes

Moschus in *Prato spirituali* cap. 53, Κοθυλάν, ubi vertitur Tuthelam, quo circa mare Mortuum senex e monasterio S. Sabæ descendisse dicitur. In Vita S. Theodosii cœnobiarchæ 11 Januarii num. 26, Κουτιλά Gutilla vertitur; unde ad ripas lacus Asphaltidis, seu maris Mortui, pervasit. Infra num. 94 solitudinis Ruban conjungitur, de qua cap. 5.

(19) An. Ch. 411.

eis recessus tempore : et per solitudinem ad A torrentem quemdam præcipitem ac profundum accedentes, magnam speluncam offendunt ad boreale torrentis præcipitium, velut tracti a quadam manu deducente. Qua de causa lætati animis, et rati non hoc eis ostensum absque Dei numine, illic suam faciunt habitationem. Qui quidem locus cum esset prius ferarum refugium, sacrum templum postea evasit et angelorum habitaculum. Igitur diu latuerunt in spelunca, nec ullus ad eos accedebat, vel aliquid e rebus necessariis impertiebatur, sed solis, quæ illic adnatæ fuerant, herbis, ut licebat, alebantur. Cæterum Deo, mea quidem sententia, non amplius sustinente celari eorum virtutem (quomodo enim ? quandoquidem nec horti clausi, nec fontis signati, ad multos redit B utilitas), sed volente potius eos aliis quoque esse causam salutis copiosumque et communis usus bonum, hujusmodi res circa eos ex Providentiæ dispensatione accidit.

XIII. Quidam ex Lazarii (20-21) pastoribus adducunt aliquando oves ad torrentem, et obtutu in speluncam immisso, vident eos imminentes capiti; repentino autem et insolito turbati spectaculo, ii quidem protinus in fugam quanta poterant pedum celeritate se dederunt; illi vero timorem eis appositissime dementes, voce quam potuerunt benignissima et lenissima : Ne timeatis, o fratres, dixerunt, ne timeatis. Nam ipsi quoque homines sumus, etiamsi propter peccata nostra præsentem locum habitare constituimus. Tunc ergo pastores ausi ad eos ascen- C dere, et ingressi speluncam, quam ipsi incolebant, cum nihil omnino invenissent eorum quæ sunt utilia corpori, reversi sunt valde admirantes, suisque singula enarraverunt. Deinde non cessarunt de cætero incolæ Lazarii eis esse rerum necessarium ministri; sic Deo ista sapienter et clementer dispensante, ut et ipsi ea haberent quibus indigebant ad usum corporis, et iis qui ea largiebantur, rem longe præstantiorem præberent, salutem animæ.

XIV. Cum autem de iis quoque quæsiissent Pharanitæ, et didicissent ubi habitarent, assidue ad eos ventitabant. Ac primum quidem duo ex fratribus ad eos profecti, Marinus et Lucas, non amplius reverti voluerunt; sed a verbis eorum et virtute capti, tanquam a quibusdam non fallacibus Sire- D nibus, se ipsi tradunt velut patribus et animarum curatoribus. Quos supinis manibus magnus excipiens Euthymius, in omni erudit asceticæ vitæ disciplina; adeo præclare, ut iidem consecutis post

τὸν εἰθισμένον τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῖς καιρὸν· κα-
τινα διὰ τῆς ἐρήμου χειμάρθρον κρημνώδη καὶ βα-
θύν = παριόντες, καταλαμβάνουσι τι σπήλαιον μέγα
πρὸς τῷ βορεινῷ τοῦ χειμάρθρου κρημνῷ, καθάπερ
ὑπὸ τινος ὀδηγούσης χειρὸς ἰλκόμενοι. Ἐσθέντες
οὖν ἐπ' αὐτῷ τὰς ψυχὰς, καὶ οὐκ ἄρα τοῦτο ὑπο-
δειχθῆναι αὐτοῖς νομίσαντες, ἕκαστοι ποιοῦνται τὴν
κατοικίαν. Ὅπερ ἄρα θηρίων καταφυγὴ πρότερον ἐν,
καὶ ἐκείνους γέγονεν ὑστερον καὶ ἀγγέλων = κατοικη-
τήριον. Ἐλάνθανον μὲν οὖν ἐν τῷ σπηλαίῳ μέγχι
πολλοῦ, καὶ οὐδεὶς ὁ παραβάλλων αὐτοῖς ἦν, οὔτε
τινὸς τῶν πρὸς χρεῖαν ὄλωσ κοινωνῶν, ἀλλὰ μοναχί-
αυτις παραπεφυκίαις αὐτῷ βοτάναις, ὡς ἐγγωρῶν
ἦν, ἐτρέφοντο. Κρύπτεσθαι δὲ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν
ἐπιπλέον, οἶμαι, τοῦ Θεοῦ μὴ ἀνασχομένου (πῶς γάρ;
ὅτι μὴδὲ κεκλεισμένου κήπου, μὴδὲ πηγῆς ἐσφαγι-
σμένης, ἐπὶ πολλοὺς ἢ ὠφέλεια), ἀλλὰ βουλομένου
μᾶλλον καὶ ἄλλοις σωτηρίας αὐτοῦς γενέσθαι ποί-
ησαι, καὶ ἀφρονῶν τι καὶ κοινωφελῆς ἀγαθόν, οἰκο-
νομεῖται τι τοιοῦτον περι αὐτοῦ:

II'. Προσάγουσί τινες τῶν τοῦ Λαζαρίου ποιμένων
τὰ πρόβατά ποτε τῷ χειμάρθρῳ, καὶ πρὸς τὸ σπή-
λαιον ἐπιβιβάοντες τὸ βλέμμα, ὄρωσιν αὐτοῦς ὑπὲρ
κεφαλῆς, καὶ τῷ ἀθρώπῳ καὶ ἀσυνήθει τῆς ὄψεως
διαταραχθέντες, οἱ μὲν ἢ ποδῶν εἶχον εὐθύς ἔφευγον,
ἐκείνοι δὲ τὴν δειλίαν αὐτῶν ἐμμελέστανται ἀφαιρού-
ντες, προσηνεῖ ὡς εἶχον τῇ φωνῇ καὶ ἡμέρῳ, Μὴ φο-
βεῖσθε, ἀδελφοί, ἔλεγον, μὴ φοβεῖσθε. Ἄνθρωποι γὰρ
καὶ αὐτοὶ ο, εἰ καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, τὸν παρ-
όντα τόπον οἰκεῖν προσιδίμεθα. Τότε γοῦν οἱ ποιμέ-
νες τὴν ὡς αὐτοῦς θαρβύσαντες ἄνοδον, τὸ σπήλαιόν
τε εἰσελθόντες ἕπερ φέκουν αὐτοί, καὶ μὴδὲν μηδ-
ὄλωσ τῶν χρησίμων τῷ σώματι εὐρηκότες, ὑπέστρε-
φόν τε σφόδρα θαυμάζοντες, καὶ τοῖς ἰδοῖσι ἕκαστα
δισσάφουν. Εἶτα τὸ ἐξῆς, οὐ διέλιπον οἱ τοῦ Λαζα-
ρίου δῆκονοι τῶν ἀναγκιῶν αὐτοῖς γινόμενοι·
οὔτω τοῦ Θεοῦ ταῦτα σοφῶς καὶ φιλανθρώπως οἰκο-
νομοῦντος, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὡς ἐδόκοντο πρὸς χρεῖαν τοῦ
σώματος, ἔχωσι, καὶ τοῖς τούτων μεταδιδούσι, τὸ
πολλῷ κρεῖττον, σωτηρίαν ψυχῆς παρέχωσι.

1A'. Ζητήσαντες δὲ περὶ αὐτῶν καὶ οἱ τῆς Φαράν,
καὶ μαθόντες ὅπου διάγειν, συνεχῶς παρ' αὐτοῦς
ἐφοίτων, καὶ πρῶτα μὲν δύο τῶν ἀδελφῶν αὐτοῖς,
Μαρτίνος τε καὶ Λουκάς, προσελθόντες, ὑποστροφῆς
πάλιν οὐδεμιᾶς ἐμνήσθησαν. Ἄλλ' ὑπὸ τῶν λόγων
αὐτῶν καὶ τῆς ἀρετῆς, ὡς περὶ ὑπὸ τινων ἀφειδῶν
σειρήνων ἀλόντες, ὡς πατράσιν αὐτοῖς καὶ ψυχῶν
ἐπιμηληταῖς ἐαυτοῦς ἐγγειρίζουσι· οὐ καὶ χερσὶν
ὁ μέγας Ἐθούμιος ὑπάξει ὑποδείξαι, πᾶσαν ἐκ-
παιδεύει πολιτείαν ἀσκητικὴν· οὔτω καλῶς, ὡς τε

VARLÆ LECTIONES

ἢ al. κρημνὸν καὶ βαθύ. ἢ intellige ἀγῶν. ° al. ἡμετε.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(20-21) Meminit hujus Lazarii Palladius in Historia Lausiaca cap. 103. Lazariotæ incolæ ejus dicuntur infra num. 132.

καὶ χρόνοις ὕστερον οἱ αὐτοὶ καὶ τοὶς περὶ τὴν κώ- A
 μαν Μιτωπὰ διέλαμψαν τόποις, καὶ μοναστήρια
 συνεστήσαντο, καὶ Θεοδοσίον ἐκείνον τὸν μέγαν, δε
 τῶν κατὰ τὴν ἔρημον ἐξηγήσατο κοινοβίων, εἰς μον
 ναχικὴν προήγγιστον τελειότητα. Πανταχοῦ δὲ τῆς
 τοιούτης Εὐθυμίου φήμης ἐν ὀλίγῳ διαδαινούσης,
 πολλοὶ πρὸς αὐτὸν ὡσπερ ὑπὸ τινος ὀσμῆς μύρου
 κεινημένοι καθ' ἑκάστην συνέβησαν, καὶ τούτων
 ἕκαστος αὐτῷ συνοικεῖν ἐπέτρετο, καὶ ὑπ' αὐτῷ καθ-
 ἡ-εμένοι ζῆν, καὶ ρυθμιζέσθαι τὴν ψυχὴν, καὶ τὰ
 πνευματικὰ ἐκπαιδεύεσθαι. Ἄλλ' ἐκείνους ἀλείρον
 τε καὶ ἀκρῶτον τὸ τῆς ἡσυχίας ἔχειν καλὸν βουλό-
 μενος, πᾶσαν τῷ μακαρίτῳ Θεοκτίστῳ τῶν προ-
 σιώντων ἐπιμίλειαν ἀνετίθει. καὶ δε, παρακούειν
 ἐκείνου μηδέποτε γνοῦς, ἀναίρεται μὲν αὐτίκα τὴν
 ἐντολήν, πάντα δὲ κατὰ γνώμην Εὐθυμίου διατιθεῖς B
 ἦν.

IE'. Ἐπειτα μέντοι καὶ περὶ τὸν τοῦ τόπου συν-
 οικισμὸν ἡτοχολοῦντο, καὶ συστήσασθαι πρὸς τῷ
 σπηλαίῳ λαύρην κατὰ τὴν τύπον Ρ Φαραν ἐσκέπτοντο.
 Ἄλλ' ἡ ἐνοῦσα τῷ τόπῳ τραχύτης, καὶ τὸ μικροῦ
 καὶ ἄδοτον αὐτὸν εἶναι, συστήσασθαι μὲν τινα περὶ αὐτὸ
 λαύρην οὐκ εἶα. πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ τοῦ κρημνοῦ
 προσβάσει, κοινοβίον οἰκοδομοῦσι τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ
 τὸ σπηλαίον ἐκτετακτὸς εἰς Ἐκκλησίαν μετασκευάζου-
 σιν. ἢ καὶ προσεδρεύων ἐφ' ἡσυχίας ὁ μέγας Εὐ-
 θύμιος, ψυχῶν ἦν ἐπιμελητής, καὶ ὧν ἐκτετακτὸς δι-
 γονται πληγῶν ὑπὸ τῆς κακίας, καὶ ὑπ' ὧν πολλάκις
 τραυματῶν κακῶς πάσχουσιν, ἰατρὸς ἐμπειρότατος.
 Προσιόντων γὰρ αὐτῷ καθ' ἑκάστην τῶν ἀδελφῶν,
 καὶ τούτους λογιζομένους οὐδένου ἀνακαλύπτειν αὐτῷ C
 διευλαδομένον, τὸ κατάλληλον ἑκάστῳ πρὸς τὴν
 τοῦ κακῶς θεραπείαν ἐδίδοτο φάρμακον, ἃ πείρα καὶ
 συνέσει καὶ πολλῇ διακρίσει, παρ' ἑαυτῷ συνελέξατο.
 ὡς μικροῦ καὶ ἐπ' αὐτῷ πληροῦσθαι τὸ τοῦ θεοῦ
 ἱερῆμου, ὅτι Δοκιμαστήν Σιδωκά σε τοῦ λαοῦ
 μου, καὶ γνώση ἐν τῷ δοκιμάζειν σε τὴν ὁδὸν
 αὐτῶν.

IS'. Ἀμέλει καὶ παρηγεῖ πειρτικῶς πολλάκις,
 καὶ κοινῇ πρὸς αὐτοὺς διελέγετο, ὡς ἔρα δεῖ τῶν
 ἀποκασσομένων: βίβη καὶ τοὶς περὶ τὸν βίον, ὑπακοῆς
 πανταχοῦ φροντίζει καὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ τοῦ
 μὴ τῷ ἰδίῳ στοιχεῖν θελήματι. καταθύμιόν τε αἰ
 τὸν θάνατον ἔχειν. καὶ τὴν μὲν κόλασιν δεδοικέναι,
 τῆς βσιλείας δὲ τῶν οὐρανῶν ἐπίσθαι. πάντα τε
 τὸν χρόνον πόνοις ἑαυτὸν ἐκδιδόναι, καὶ χειρῶν τέ- D
 χνη καὶ ἐργασίᾳ. καὶ μάλιστ' αἶ γε εἰ νέος ἐστὶν οὗ-
 τος, καὶ τὴν ὀρμὴν ὑπὸ τῆς ἡλικίας κεινημένον.
 Τότε γὰρ χρὴ πρὸς τῇ ἄλλῃ περὶ αὐτὸν φυλακῇ, καὶ
 πολλῇ τὸ σῶμα ταλαιπωρίᾳ καταπονεῖν, ὡς ἂν εὐ-

¹ Jerem. vi, 27.

VARIAE LECTIONES.

Ρ al. τόπον. ἢ al. κατασκευάζουσιν.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(22) Ortellus conjicit circa Arabiam forte alleubi
 esse, quo frustra confugit cum in eremo civitatis

sanctæ manserint, et Jordanem non transierint.
 (23) Egimus de eo 11 Januar.

multis ærumnis affligere, ut pareat rationi, et fervor flaccescat juventutis; utque Pauli imitatores simus, simulque divinarum ejus legum adimpletores, non otii crimen solummodo vitantes (siquidem ne alimento quidem eum dignum judicat, qui est adeo hebes, segnis, et negligens; *Otiosus enim, inquit, nec manducet*), sed etiam habentes easdem cum illo manus. *Manus enim, inquit, istæ ministraverunt mihi, et his qui mecum sunt* ². Quoniam absurdum est, ut homines quidem sæculares, uxorem, liberos, totamque familiam labore manuum suarum alant, et annum ab eis solvatur tributum, quin etiam e laboribus Deo offerant primitias, atque pro viribus benefaciant; nos vero aliis fructum manuum nostrarum nequaquam communicemus.

XVII. Illa quoque ex ejus præceptis digna sunt quæ mandentur memoriæ. Suadebat enim honestum amplecti silentium in templo Domini, neve quis loqueretur in synaxi fratrum, dum sacra peraguntur mysteria; sed nec in refectorio, fratribus ad cœnam collectis linguam laxare; verum in utrisque manere in eodem silentio. Præterea displicebat ei, quod fratrum nonnulli, præsertim juvenes, majus jejunium quam a reliquis observaretur in cœnobio palam et publice ostenderent, communemque solverent fratrum regulam, suam sequendo voluntatem ac legem. Neque enim ille bonum tuba cani, neque apertum esse et divulgatum, sed quam maxime fieri potest latere volebat: atque ideo eam optimam esse dicebat abstinentiam, quæ præveniret satietatem, et indigentibus adhuc nobis reprimeret alimentum: quod quidem est infra necessitatem cibum sumere: clam vero resistere carnis affectionibus, ac secure omni ex parte communitum esse armis monachorum; quæ sunt, humilitas, moderatio, meditatio, discretio, secundum Deum obedientia, et revera Dei imitatrix virtus. Talibus igitur a suavissima illa lingua documentis fratres quotidie fruebantur.

XVIII. Nobis autem jam deinceps incipit oratio pergere ad res antiqui Terebonis; quæ cuncti quidem seniores Patrum mihi concorditer voce narrarunt; accuratius vero Terebon (24) ille, veteris istius Terebonis (25) nepos, qui tribui apud Saracenos præfuit, et in eis maximum nomen reliquit ad claritatem. Oportet autem ab hujus ordiri principium narrationis, ut sic perspicatur facilius sermo noster. Erat apud Persas quidam Græcus, nomine Aspebetus (26), qui

² II Thess. III, 40; Act. XX, 34.

VARIÆ LECTIONES.

† al. τῶ. * al. ἐγκλήματι. † al. μηδέ. † al. ἐπιέναι. † al. τοῖς λοιποῖς.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(24) Hujus nativitas indicatur infra num. 62. Fuit hegumenus inferioris monasterii S. Theoctisti.
(25) Præter ea quæ de eo hoc capite referantur, iterum de eo agitur num. 62, 78 et 97.

(26) Hic mox in baptismo Petrus appellatus, et deinde plenissime Christianæ fidei dogmatibus eruditus episcopus Saracenorum factus est num. 39, et synodo Ephesinæ interfuit, n. 55.

Α πειθίς τε εἶη τῷ λόγῳ, καὶ τὸ πυρῶδες ἀπομαρ-
νηταί τῆς νεότητος · καὶ ἴνα μιμηταὶ Παύλου, καὶ
ἅμα πληρωταὶ τῶν αὐτοῦ θεῶν νόμων γινώμεθα,
μὴ τὸ τῆς ἀργίας ἀπλῶς ἐγκλήμα * διαφεύγοντες·
(ἢ γε οὐδὲ τροφῆς ἄξιον κρίνει τὸν σῆτω νοσῆ καὶ
ἡμελημένον. Ὁ ἀργός γάρ, φησί, μηδὲ ἐσθιέτω),
ἀλλὰ καὶ τὰς αὐτὰς ἐκείνῳ κτώμενοι χεῖρας. Αἱ
χεῖρες γάρ, φησὶν, αὐταί, ὑπερέτησαν ἡμοῖ τε
καὶ τοῖς μετ' ἡμῶν. Ἐπεὶ καὶ τῶν ἀτόπων ἐστὶ,
τοὺς μὲν βιωτικοὺς τῶν ἀνθρώπων, γυναικῶν καὶ
παιδῶν καὶ οἰκίαν ὅλην, ἐκ τοῦ τῶν χειρῶν ἔργου
διατρέφειν, καὶ τὸν ἐπίτερον αὐτοῖς διαλύεσθαι φό-
ρον, ἀλλὰ καὶ ἀπάρεσθαι τῷ Θεῷ τῶν πόρων, καὶ εὖ
ποιεῖν κατὰ δόξαν· ἡμᾶς δὲ μὴ καὶ ἄλλοις τοῦ τῶν
χειρῶν ἡμῶν καρποῦ κοινοῦν.

Β Ζ'. Κάκετα δὲ ἄξια μνήμῃ δοῦναι τῶν ἐκείνου
πραγμαμάτων. Παρήναι γὰρ τὴν εὐκοσμοῦ ἀσπά-
ζεσθαι σιωπῆν ἐν ναμῷ Κυρίου, καὶ μὴ τ' ἐθέγγεσθαι
μηδὲνα παρὰ τῆ συνάξει τῶν ἀδελφῶν, τῶν ἱερῶν
μυστηρίων τελοουμένων · μήτε μὴν ἐν ἀριστηρίῳ τῶν
ἀδελφῶν εἶ; δεῖπνον συνειλεγμένων, ἀφιέναι * τῆ
γλώττῃ · ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἡσυχίας * ἐν
ἀμφοτέροις. Ἀπήρσασκε δὲ αὐτῶν, καὶ τὸ τῶν ἀδελφῶν
ἐνίοις, καὶ μάλιστα νέους ὄντας, πλείονα τῆς λοιπῆς *
ἐν τῷ κοινῷ φανεραὶ καὶ δεδημοσιευμένην ἐπι-
δείκνυσθαι νηστείαν, καὶ τὸν κοινὸν λύειν κανόνα τῶν
ἀδελφῶν, ἰδίῳ θαλήματι καὶ νόμῳ στοιχοῦντας. Οὐδὲ
γὰρ σαλπίζεσθαι τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνος, οὐδὲ μὴν ἐκδηλὸν
εἶναι καὶ διακεκηρυγμένον, ἀλλ' ὡς οἶόν τε ληθῆ-
ναι ἠδούλετο · καὶ διὰ τοῦτο ἀρίστην ἔλεγεν ἐγκρά-
τειαν εἶναι, τὴν τὸν κόρον φθάνουσαν, καὶ θεομίσιος
ἡμῶν εἶ, καὶ τὴν τροφὴν ἰστώσαν · ὅτι ἐπεὶ ἐστὶ τὸ
παραμικρὸν τῆς χρείας, τροφῆς κοινοῦνται, κρυφίως
δὲ πρὸς τὰ τῆς σαρκὸς ἴσασθαι πάθη, καὶ ἀσφαλῶς
πάντοθεν συμπεφράχθαι τοῖς ὕλοις τῶν μοναχῶν ·
ἔστι δὲ ταῦτα, ταπεινώσις, σωφροσύνη, μελέτη, διά-
κρισις, καὶ ἡ κατὰ Θεὸν ὑπακοή, καὶ τῶν ὄντων θεομί-
μητος ἀρετή. Τοιαύτης μὲν οὖν παρὰ τῆς ἡδίστης
γλώττης ἐκεῖνος οἱ ἀδελφοὶ καθ' ἑκάστην ἀπέλυον
τῆς διδασκαλίας.

Γ Η'. Ἡμῶν δὲ χωρεῖν ἤδη λοιπὸν ὁ λόγος πρὸς τὰ
τοῦ παλαιοῦ Τερέδωνος ἀρχεται · ἃ καὶ πάντες μὲν
οἱ πρεσβύτεροι τῶν Πατέρων συμφώνως μοι διηγῆ-
σαντο, ἀκριβέστερον δὲ Τερέδων ἐκεῖνος, ὁ τοῦ πα-
λαιοῦ τούτου Τερέδωνος ἔκγονος, φυλῆς τε παρὰ τοῖς
Σαρακηνοῖς ἄρεας, καὶ μέγιστον εἰς ἐπιφάνειαν ἐν
αὐτοῖς ἀπολιπὼν ὄνομα · χρῆ δὲ τὴν ἀρχὴν ἔκθετον
ὑφᾶναι τοῦ διηγῆματος, ἵν' οὕτω μᾶλλον εὐσύννοπος
ἢ λόγος ἡμῶν γένηται. Ἦν τις παρὰ Πέρσας * Ἕλληνας

Ἀσπεδέτος ὄνομα, Σαρρακηνῶν φυλῆς ἄρχων γεγεννημένος. Διωγμοῦ δὲ παρὰ τῶν μάγων περὶ τὰ τέλη τῆς Ἰσθηγέρδου ἢ βασιλείας κατὰ Χριστιανῶν κινηθέντος, ἔργον ἐκείνου θέμενοι σπουδαζόμενοι, πάντας θηράσαι Χριστιανούς, τοὺς ὅν* αὐτοὺς ἀπεντας φυλάρχους, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὸν Ἀσπεδέτον, ἀκριβοῦς φύλακας πανταχοῦ ταῖς ὁδοῖς ἐπιστάτην, ἐφ' ᾧ μηδένα Χριστιανῶν λαθεῖν δουλιέντα, τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ προσφυγεῖν. Ὁ γοῦν Ἀσπεδέτος οὗτος, ἔρων τῆν πολλὴν ταύτην κατὰ Χριστιανῶν φοβὴν καὶ μανίαν, καὶ οἶκτον αὐτῶν λαμβάνων τῆς συμφορᾶς, οὐ μόνον οὐκ ἀπέργεν αὐτοῖς τὴν φυγὴν, ἀλλὰ καὶ χεῖρα μάλλον παρεῖχεν ἰκανῶς συλλαμβάνουσιν. Εφ' οἷς τῷ βασιλεῖ διαβληθεὶς Ἰσθηγέρδῃ, καὶ τὴν ἐκείνου δεικνύσας ἀπήνειαν, τὴν οὕτω εὐθὺς καὶ συγγένειαν, καὶ Τερέδωνα τὸν παῖδα παραλαβὼν, αὐτόμοις ἦκει Ῥωμαίοις. Οὗς δεξιόμενος Ἀνατόλιος (οὗτος γὰρ τότε τῆς Ἐφῆς στρατηγὸς ἦν), εἰς τὴν Ἀράβων τεκατοικίζει, καὶ τὴν ἐκεῖσε Ῥωμαίοις ὑποτελῆ τῶν Σαρρακηνῶν φυλαρχίαν ἐγχιρίζει τῷ Ἀσπεδέτῳ, ἐχέγγυον αὐτῷ ποιῶν οὕτω, καὶ δόλου καθρέουσιν τὴν ὑποδοχὴν.

ΙΘ'. Οὕτως οὖν Ῥωμαῖοι αὐτοῦ προσκεχωρηκότος, ἐτόγγυνε μὲν Τερέδων ὁ παῖς, ἔως ἔτι ἄνηθος ἦν, καὶ τοῦτο αὐτὸ δηλαδὴ παῖς, δαιμονία πλιγγεῖς μάστιγι, μέρος τε τοῦ σώματος ἐξ ἡμισεῖας τὸ δεξιὸν ἔχων ξηρόν, καὶ νεκροῖς ὅμοιον, καὶ ἥκιστα ἐνεργόν. Τοῦτο δὲ οὕτως εἶχεν αὐτῷ ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν, ὥστε καὶ τοῦ πατρὸς ἢ τὸ πολὺ τῆς οὐσίας εἰς ἱατρῶν ἀναλώσαντος χεῖρας, οὐδὲν ὁ Τερέδων τῆς ἐκείνω ἀπάνωτο τέχνης. Ἐπει δὲ εἰς τὴν Ἀράβων μεταφάσιν, ὅρῃ τι ὄντα ὁ παῖς, καὶ πρὸς τὴν ὕψιν διυλισθεὶς, τῷ πατρὶ ταύτην διγγεῖται. Καὶ δευτέρως μάλα τὸν παῖδα, καὶ πολλοὺς τῶν ὄν* αὐτῷ Βαρθέων, παραλαβὼν, παρὰ τὸ Εὐθυμίου τοῦτου καὶ Θεοκτίστοιο σπύλιον ἀφικνεῖται. Τῆδε γὰρ ἔλθετο ἡ φανείσα ὕψις ἐπέσκηπτε. Τοὺς μὲν οὖν ἰδεοφῶς τὸ πλῆθος ἰδόντας, ἀγωνία τε εἰληφεί καὶ δέος, καὶ οὐκ εἶχον ὅ τι καὶ γίνονται ἂ. Ἄλλ' ὁ μακρότης Θεοκτίστοιο τὴν δειλίαν ἐκείνην ἐκβαλὼν αὐτῶν τῆς ψυχῆς, κάτεισι θαρρόντως πρὸς τοὺς Βαρθέους, καὶ τὴν χρεῖαν ἦτις ὁ αὐτοὺς ἀγάγοι διεπυθάνετο. Οἱ δὲ, κατὰ θέαν, εἶπον, ἤκομεν Εὐθυμίου. Καὶ ὁ μακρότης Θεοκτίστοιο, Ἄλλ' ἐκείνος, φησὶν, ἡσυχάζει νῦν, καὶ οὐκ ἂν οὕτε εἰς θέαν ἔλθοι μέγχι καὶ τοῦ Σαββάτου τι, οὔτε μὲν ὅπως εἰς ὁμιλίαν. Τότε λαβόμενος

A fluctus fuerat princeps tribus Saracenorum. Porro mota (27) per Magos (28) circa finem regis Isdegerdis persecutione adversus Christianos, illi ducentes opus esse summo studio contendendum, ut cunctos venarentur Christianos, omnes tribuum præfectos ditionis suæ, ipsunquæ etiam Aspebetum, in diligentes viarum custodes ubique constituunt, quo nullus Christianus posset clanculum confugere ad imperium Romanorum. Is itaque Aspebetus, videns ingentem hanc in Christianos incursionem et insaniam, motus misericordia eorum calamitatis, non modo non prohibuit fugam, sed et manum potius præbuit non mediocriter adjutricem. Qua de causa accusatus apud regem Isdegerdem, et illius voritus crudelitate, assumptis protinus suis facultatibus, cum cognatis ac Terebone puero, ad Romanostansfuga venit. Quos excipiens Anatolius (29) (is enim tunc erat præfectus Orientis) collocat in Arabia; et Saracenorum præfecturam, quæ illic Romanis suberat, tradit Aspebetō; sic exhibens illi securam omnisque doli expertem susceptionem.

XIX. Cum is ergo sic ad Romanos accessisset, puer quidem Terebo, dum esset adhuc impubes, atque adeo vere puer, percussus erat flagello dæmonis, ut qui partem corporis ex dimidio dexteram haberet siccam, mortuisque similem, ac operi minime idoneam. Hoc autem ei ita se habebat a capite usque ad pedes; adeo ut licet pater multum facultatum consumpsisset in medicorum manus, nullum Terebon ex arte illorum acceperit adjumentum. Postquam vero migrarunt in Arabiam, videt puer in somnis aliquid, et ad visionem expergefactus, eam patri narrat; qui citra ullam moram assumens puerum multosque ex ei subjectis Barbaris, pergit ad Euthymii hujus et Theoclisti speluncam. Eo enim ut veniret, præcipiebat quæ apparuerat visio. Atque fratres quidem, tantam multitudinem videntes, invasit anxietas et metus, nec compertum habebant, quidnam se fieret. At beatus Theoclistus, ejecto ex eorum animis timore illo, descendit fidenter ad Barbaros, et rogat quænam necessitas eos adduxisset. Responderunt illi: Venimus ad videndum Euthymium. Tum beatus Theoclistus (30): At ille, inquit, nunc in secessu quiete degit, neque omnino usque ad Sabbathum in cujus-

VARIÆ LECTIONES.

* al. Ἰσθηγέρδου. ὃ al. στρατηγῶν. ἂ al. add. αὐτοῦ. ἂ al. γίνονται. ἂ al. εἶτις.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(27) Marcellinus in Chronico, Theodosio IO et Constantio III coss. • In Perside contra Christianos persecutio desavit. • Is erat an, Ch. 420. Theodoretus l. b. III, cap. 38, ait: « Per idem tempus (quo Theodosius patriarcha A! xandro Antiochia successit, quod 8 Januarii in Vita S. Attici diximus factum est, Ch. 420, et hinc confirmatur) per idem ergo tempus Isdigerdes, rex Persarum, persecutionem contra Ecclesias concitavit; » aut potius eo senio morbisque languente magi illam concitaverunt. Ea ab Isdigerdis filio Varadane atrociter propagata; quam ideo persecutionis auctorem scribit Socrates lib. VII, cap. 48. et Nicephorus lib. XIV, cap. 19.

(28) Magi hi elementa et maximo ignem inter deos consebant. Hanc autem persecutionem excitarunt acti in furorem, propterea quod S. Audas πυρετον, sive templum ignis, diruisset, ut 16 Maii dicemus et narrat Theodoretus et Nicephorus.

(29) Hic Anatolius dux Orientis Theophani lib. I Belli Persici, at prætor Orientis Theophani lib. XIV, cap. 8. Legatus Theodosio missus est ad Veradanem, regem Persorum, cum bellum Romano imperio intulisset.

(30) Ille S. Theoclisto defuncto hujus cœnobii hegumenus fuit, ut infra n. 102.

quam conspectum venturus est, et congressum. Tunc Aspebetus manum Theoctistiprehendens, ostendit ei filium semiaridum, et dextera parte veluti mortuum; deinde puero annuit superciliis; et ille incipiens, rem omnem narrat ordine.

XX. Ego, inquit, in Perside afflictus hac plaga, nullisque medicis et magicis artibus contritus, nihil amplius inde fructus percepi, nisi solum ut damnarem, et non haberem valde illis confidere. Deinde ubi in hanc Arabum venimus regionem, hic quoque rursus cum priori luctabar calamitate, et malis vexabar similibus. Noctu autem aliquando attendens mihi ipsi, et considerans an usquam a morbo aliquam invenirem liberationem; quia nullam ex nostris cernebam mali curationem, ipse sic mecum colloquebar: O Terebon, ubi nunc sunt quæ apud Græcos et Persas feruntur medicinæ et magiæ artes, ac nugæ earum, vulgoque jactata inde utilitas? Ubi vero astrologorum præstigiarum, et sacerdotum nostrorum confictæ fabulæ, inutilesque invocationes? Profecto cuncta fraudes sunt et risus manifestus; quæ nihil, inquam, possunt efficere absque universorum Opifice et Domino. His ergo apud me dictis ac dissertatis, Deum ardentissime precatus sum, et ab eo petii a morbo liberationem: atque vicissim ipse pollicitus sum repensurum me vitæ mutationem, et Christianum fore.

XXI. Dum vero hæc essent, talenque ad Deum deferrem supplicationem, paulatim in somnum deductus, mihi videbar quemdam cernere monachum promissa densaque barba, jam senescentem et canis conspersum, qui interrogabat me, quisnam esset morbus, quidnam mali nos invasisset. Cumque ego ei morbum ostendissem, ille: Implebisne, inquit, tu quæcunque Deo es pollicitus? Deinde cum ego iterum promissem, me prompto et alacri animo omnia impleturum: Ego, inquit, sum Euthymius, qui ad orientalem solitudinem habito in torrente ad australem partem viæ quæ Hierichuntem ducit sito, decem millibus dissitus a Hierosolymis. Si vis ergo invenire mali solutionem, veni ad me, ait, et per nos sanabit te Deus. Hæc in somnis postquam vidissem, essemque excitatus, patri statim narraui. Et ecce omnibus postpositis, huc, ut jussit visio, venimus nunc, teque valde et enixe rogamus, ut nobis ostendas vere divinum et admirabilem illum medicum, qui per visionem nobis indicatus fuit.

XXII. Hæc audiens beatus Theoctistus, et quo modo visio apertum Dei gratiæ esset indicium admiratus, Euthymio interrumpit quietem, eique omnia ordine, pueri morbum, neminem qui curaret inventum, promissa communi Domino ab eo facta, somnum illum, visionem ostensam, uno verbo nihil non ac singulatim recenset. Qui ipse quoque persuasus rem illam divino geri consilio,

Α τοῦ Θεοκτίστου τῆς χειρὸς ὁ Ἀσπέβητος, ὑποδείκνυσιν αὐτῷ τὸν υἱὸν, ἡμιζήρον ὄντα, καὶ τὸ μέρος οἶον ἀποτεθνηκότα τὸ δεξιόν· εἶτα καὶ τὰς ὀφρῦτι τῷ παιδί ἐπινεύει· κάκετος, ἀρξάμενος, ἀκολουθῶς ἅπαντα διεξήκει.

Κ'. Ἐγὼ, φησὶν, ἐν Περσίδι ταύτην δεξάμενος τὴν πληγὴν, καὶ πολλὰς ἰατρικὰς τε καὶ μαγικὰς τέχνας κατατριβεῖς, οὐδὲν πλέον ἐκαίθην ἑκαρπωσάμην, ὅτι μὴ τὸ καταγνώμαι μόνον, καὶ μὴ σφόδρα ἔχειν ἐπ' ἐκεῖνοις θαρρῆτιν. Ἔπειτα ὡς εἰς τὴν Ἀράβων ἤλθομεν ταύτην, τῇ προτέρᾳ κἀνταῦθα πάλιν ἐπάλαμιον συμφορᾶ, καὶ τοὺς ὁμοίους ἐβαλλόμεθα, κακοίς, νυκτὸς δὲ ποτε προσχῶν ἐμαυτῷ καὶ σκοπῶν εἴ που τοῦ πάθους τινὰ λύσιν ἐφεύρω, ἐπεὶ μηδεμίαν ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐώρων τοῦ κακοῦ θεραπείαν. Ἰὼ Τερέβων, αὐτὸς πρὸς ἐμαυτὸν διωμιλλοῦν, ποῦ νῦν εἰσὶν αἱ παρ' Ἑλλήσιν καὶ Πέρσοις ἰατρικαὶ τε καὶ μαγικαὶ, καὶ ὁ ἐντεῦθεν ὕβλος, καὶ ἡ θρυλλουμένη τούτων ὠφέλεια; ποῦ δὲ ἀστρολόγων αἰ γοητεία, καὶ αἰ τῶν ἡμετέρων σεβασμάτων μυθοποιία, καὶ ἀνόνητοι ἐπικλησίαι; Ὅπως ἀπάτη πάντα καὶ γέλως ἐπιφανής· οὐδὲν ἄνευ τοῦ τῶν ὄλων Δημιουργοῦ, φημί, καὶ Δεσπότης ἀνύειν δυνάμενα. Ταῦτα τοίνυν πρὸς ἐμαυτὸν εἰπὼν καὶ διαλεγθεὶς, ἰδεόμεν ἠερμότητι τοῦ Θεοῦ καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν τοῦ πάθους ἐξήτουν ἀπαλλαγὴν· ἀντιδοῦναι τε πάλιν αὐτὸς τὴν τοῦ βίου μεταβολὴν, καὶ τὸ Χριστιανὸς γενέσθαι, ἐπηγγελλόμεν.

ΚΑ'. Ἐν ὄσῳ δὲ ταῦτα ἦν, καὶ τοιαύτην πρὸς Θεὸν ἐποιούμην τὴν ἐκείων, εἰς ὕπνον ἠρέμα κατενεχθεὶς, ἰδόμεν τινὰ μοναχὸν, βαθῶν τὸν πύγων καθεμιμένον, γηρῶνας ἤδη, καὶ πολιτικῶς κατηρημένον ὄσῳ, ἧτις τε ἡ νόσος διερωτῶντά με, καὶ τί τὸ κατασχῆψαν εἰς ἡμᾶς κακὸν, πυθανόμενον. Ἐμοῦ δὲ τὸ πάθος αὐτῷ ὑποδείξαντος, ἐκεῖνος, Ἀλλὰ πληροῖς, εἶπεν, αὐτὸς ὅσα τῷ Θεῷ ἐπηγγείλω; εἶτα πάλιν ἐμοῦ καὶ μάλα προθύμως πάντα πληρώσειν ὑποσχόμενος, Ἐγὼ εἰμι Εὐθύμιος, ἔφη, ὁ πρὸς τῇ Ἀνατολικῇ ἑρήμῳ ἐν τῷ κατὰ νότον τῆς πρὸς Ἱερουσόλυμα ὁδοῦ χειμαρρῷ εἰκῶν, δέκα μιλίοις Ἱεροσολύμων διέγμων. Ἐπεὶ οὖν βούλει τὸν κακοῦ τὴν λύσιν εὑρεῖν, ἔλθθι πρὸς με, φησὶ, καὶ ἰάται σε δι' ἡμῶν ὁ Θεός. Ταῦτα ὄσῳ ἰδὼν, καὶ διυπνισθεὶς, τῷ πατρὶ αὐτίκα διηγήσάμην. Καὶ ἰδοὺ δεύτερα θέμενοι πάντα, ὡς ἡ ὄψις ἐπέσκηψε, καταλάβομεν νῦν, καὶ δεόμεθα δέξασθαι πᾶν σφόδρα ἰσχυρῶν καὶ σπουδαίων, ὑποδείξει τὸν διὰ τῆς ὀπτασίας ἡμῶν μνησθέντα θεὸν ὄντως καὶ παράδοξον ἰατρὸν.

ΚΒ'. Τοῦτον ὁ μακαρίτης ἀκούσας Θεοκτίστου, καὶ ὅπως ἡ ὄψις δαίτημα σαφὲς ἦν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐκπλαγεῖς, διακόπτει τὴν ἡσυχίαν τῷ Εὐθύμῳ, καὶ πάντα ἐξῆς αὐτῷ, τοῦ παιδὸς τὸ πάθος, τὴν τοῦ θεραπεύσοντος ἀπορίαν, τὰς αὐτοῦ πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην ἐπηγγελίας, ὕπνον ἐκείνων, τὴν φανείσαν ὄψιν, καὶ ἅπλως κατὰ μέρος ἕκαστα καταλέγει. Ὅ δὲ θεῖαν τινὰ τὸ πρᾶγμα οἰκονομίαν καὶ αὐτὸς εἶναι

VARIAE LECTIOES.

α al. ins. οὔτως, al. ὄντος. β al. ins. ἀπὸ. γ al. ἐμοῦ. δ al. ἐπηγγελλόμεν. ε al. ἰατεῖαν, f al. ὁμᾶς. ζ al. νῶτον. η al. ins. ἀπὸ. θ al. ἐμοῦ. ι al. ἀβαστὶ ἀβ al. τούτων.

πιστεύσας, κάτεισιν εὐδώς πρὸς τοὺς Βαρβάρους, καὶ ὑπερεξήμενος θερμῶς τοῦ παιδός, καὶ αὐτῶ τὸν τοῦ σταυροῦ τύπον ἐπιβαλὼν, οὐ χρόνου ἰδεήθη τινός, οὐ πλείονος τῆς πρὸς τὴν εὐχὴν προσεδραίας, ἀλλ' ἔβρωμιέμενον αὐτὸν καὶ ὑγιᾶ καθάπαξ¹ παραχρῆμα ἐργάζεται.

ΚΓ'. Καταπλήττει τοὺς Βαρβάρους τὸ γεγονός, καὶ θαττον ἢ ὁ πάσχων τὸ σῶμα, καὶ αὐτοὶ θεραπεύονται τὰς ψυχὰς· μᾶλλον δὲ κοινῶς ἰώνται τὴν τῆς ψυχῆς ἰασιν, καὶ πιστοὶ παρατυχεῖα γίνονται. Διὸ καὶ πρηνεῖς ἐπ' ἐδάφους ἐκτυτὸς ῥίψαντες, δέονται τῆς ἁγίας ἐκείνης ψυχῆς, ὥστε τῇ τοῦ Χριστοῦ σφραγιδι σημειωθῆναι, καὶ τοῦ τῶν Χριστιανῶν μέρους ἀξιωθῆναι καὶ τοῦ ὀνόματος.

ΚΔ'. Πάντως δὲ οὐκ ἦν ἀνδρὸς φιλοθεοῦ τὸ μέλλειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις. Οὐκοῦν οὐδὲ Εὐθύμιον τὸ παρῶν μᾶλλον ἦν. Ἄλλ' ἰδὼν αὐτοὺς καρδίᾳ μᾶλλον ἢ στόματι τὸ ἱερὸν βάπτισμα αἰτουμένους, κελεύει μακρὰν² ἐν τινὶ τοῦ σπηλαίου γωνίᾳ κολυμβήθραν σχεδασθῆναι· ἥτις καὶ εἰς τὸδε χρόνον μένει συνισταμένη· καὶ τὰς συνήθεις εὐχὰς ἐπειπὼν, καὶ ὅσα νόμος ἐπ' αὐτοὺς τελείσας, πρῶτα μὲν τὸν Ἀσπετέτον βαπτίζει, Πέτρον μετονομάσας, ἔξῃς δὲ Μάριν, ἀδελφὸν τῆς γυναικὸς Ἀσπετέτου· ἐπικαιεῖς ἄμφω τὸ γένος, πλοῦτῳ τε βαθεῖ κομῶντας, καὶ συνέσει καὶ ἀρετῇ μᾶλλον τὸν πλοῦτον κοσμοῦντας, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν πλοῦτον ὑπόθεσιν ἀρετῆς ποιουμένους· ἔπειτα δὲ Τερέβωνα καὶ μετ' αὐτὸν τοὺς λοιπούς· οὗς δὲ ἠκούου καὶ τεσσαράκοντα παρ' ἐαυτῶ κατασχῶν ἡμέρας, καὶ παραινέσας³, καὶ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῖς ἐξακριβωσάμενος, καὶ πάντα τρέπον τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀσφαλῆ θέμενος, ἀφίησιν ἐν εἰρήνῃ⁴ ὄψιμον Ἀγαρηνοῦς, ἔτι δὲ οὐδὲ Ἰσματιλίτας⁵, ἀλλὰ τῆς Σάρρας ἀπογόνους, καὶ κληρονόμους ἀψευδεῖς τῆς ἐπαγγελίας, διὰ τοῦ θεοῦ βαπτισματος.

ΚΕ'. Ὁ μὲντοι Μάρης, ὁ γὰρ θεὸς πρὸς μητρὸς τῆς Τερέβωνι, οὐκ εἶτι οὐδὲ βλέψιν εἰς τὰ ὀπίσω εἶλετο, οὐδὲ ἀκοσῆται τῆς μονῆς ὅλως ἠνεσχετο· ἀλλὰ πᾶσαν καθιερώσας αὐτῇ τὴν οὐσίαν, καὶ μικρὰ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα νομίσας, καὶ οὐδὲ ἄξιον τὸν πρὸς αὐτὰ πόθον ψυχῆς εὐγενούς τε καὶ μεγάλου φρονος, θεῶν προσκαλλάται μόνῳ, καὶ ὅπ' αὐτῶ ζῆν διὰ πάσης τῆς ζωῆς τίθεται, τῶν μεγάλων καθηγητῶν χρώμενος.

ΚΣ'. Τοῦ θαύματος δὲ πολλὰ τοῦ τῆς ἐρήμου διαδοθέντος, πολλοὶ πρὸς τὸν θεῖον Εὐθύμιον πάθει καὶ νόσοις κανελημμένοι, πολλαχῶθεν συνέβρον· καὶ οὕτως ἀμισθόν τε καὶ εὐχερῆ θεραπείαν τρυγῶντες, χοίροντας ἐπανήθεισαν· ὥστε οὕτως ἐν βραχεὶ δι' ἑλῆς ἐξέλαμψε τῆς ἐρήμου, ὡς μηδὲ πάσῃ τούτου τὸ ὄνομα τῆς Παλαιστίνῃ χωρητὸν εἶναι, ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς τὰς κύκλῳ διαβαίνειν ἐπαρχίας, καὶ πολὺ τοῦτο καὶ ἐν αὐταῖς ἄδεισθαι· ἕκαστος ἄλλῳ μὲν, ἴσως καὶ πρὸς ἡδονῆς ἦν· Εὐθύμιον δὲ, ἀγανακτεῖν ἐποίει· σφόδρα καὶ δυσχεραίνειν· οὐ μόνον τῶν τὴν δόξαν ἐπιστρέφειν τὴν ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς ἡσυχίας ἀναμιμνήσκασθαι τῆς προτέρας, καὶ ὅπως ἀπα-

A statim descendit ad Barbaros, et ardentibus pro puero fuis precibus, factaque super illum crucis figura, non aliquo opus habuit tempore, non majore in orando perseverantia, sed cum valentem et omnino sanum statim efficit.

XXIII. Percellit Barbaros id quod factum fuerat, et citius quam ægrolī corpus, eorum quoque curantur animæ, seu magis animæ sanitatem communiter accipiunt, fiuntque statim fideles, Quocirca proni in solum projicientes se, rogant sanctam illam animam, ut Christi obsignentur signaculo, partemque ac nomen Christianorum consequantur.

XIXV. Num erat autem omnino viri pii et Deum amantis, cunctari in rebus hujusmodi. Neque ergo fuit Euthymio ulla cunctatio: sed videns eos corde magis quam ore sacrum baptismum postulare, jubet parvam piscinam in quodam speluncæ angulo ex tempore fieri; quæ quidem usque in hunc diem consistit; et consuetas orationes pronuntians, cunctisque quæ lex præcipit super illos peractis, primo quidem Aspetum baptizat, Petrum transnominans: deinceps autem Marim, fratrem uxoris Aspeti: ambos claros genere, et amplissimis divitiis instructos, seu potius qui prudentia et virtute ornarent divitias, aut etiam qui ipsas opes facerent materiam virtutis; deinde vero Terebonem, ac post ipsum reliquos: quos utique et quadraginta dies apud se retinuit, et multa monuit, piisque religionis cultus accurate docuit, atque omni modo firmis tutisque redditus quæ ad salutem pertinent, dimisit in pace: non tamen amplius Agarenos, nec Ismaelitas, sed Saræ progeniem, certos promissionis hæredes, per divinum baptismum.

XXV. At Maris, Terebonis avunculus, non amplius voluit retro aspicere, neque omnino sustinuit discedere a monasterio; sed ei consecratis omnibus facultatibus, cunctaque hujus mundi ratus esse parva, quorumque desiderium dedecret animum generosum et magnificum, soli Deo adhæret et per totam ætatem sub eo vivere statuit, magno utens ductore.

XXVI. Ubi autem miraculum dispersum est per multas partes solitudinis, multi morbis et ægritudinibus correpti ad divinum Euthymium undequaque confluebant: sicque curationem sine mercede ac facilem colligentes, revertebantur læti; adeo ut brevi sic per totam clarus evaserit solitudinem, ut nec ejus nomen tota caperet Palæstina, sed ad provincias etiam transiret circumcirca positas, ibique valde celebraretur. Quod alii quidem fortasse fuisset voluptati; Euthymio autem magnam pariebat indignationem et molestiam; non solum quod humanam aversaretur gloriam, sed etiam quod prioris meminisset quietis, quemadmodum in ea

VARIE LECTIONES.

¹ abest ab al.   ² al. μικράν.   ³ al. ins. πολλά.   ⁴ abest ab al.   ⁵ al. ἐπίης.

nequaquam distractus degeret ab omni tumultu alienus. Propterea et clancularium ad Ruban secessum meditabatur.

XXVII. Verum divinus Theoctistus, cum rei meditatae sensum nescio quo modo accepisset, et fratribus hoc manifestasset, tum omnes congregat, tum communes vehementesque preces adhibet, ut eorum orbitalis misereatur, neque sic despiciat gregem quem ipse constituit, qui post ejus recessum erat atrociter dilacerandus a communi omnium hoste. Hæc dixit, simulque persuasit, ne in præsentia discederet, nec eos relinqueret.

XXVIII. Quia vero postea amor quietis cum vehementius invasit, non habens quidnam ageret, quodam secum assumpto, qui Domitianus (31) vocabatur, erat autem Melitenus genere, atque virtutis amator sedulus, una cum eo egreditur, sentiente nemine, et in solitudinem Ruban (32), quæ vergit ad austrum, venit, juxta mare Mortuum. Deinde hinc ascendit in alium quemdam montem, ab aliis montibus remotum, qui appellatur Mardæ (33), transmigrans in montes, sicut passer, ut loquitur divinus David, et arcus telaque fugiens peccatorum: ubi cum invenisset puteum, hincque jacta ædificia, et templum condidisset, atque altare struxisset, quæ quidem stant adhuc (34); inibi commoratur per aliquod tempus, alimoniam corpori necessariam ex herbis (35) illic positis subito sibi comparans, iisque tanquam mensa splendida utens.

XXIX. Deinde subiit eum cogitatio ingrediendi in solitudinem (36) Ziphorum, prope vicum Aristobuliam; ad videndum, inquam, illas speluncas (37), quæ olim Davidem exceperunt a Saule insectatum; atque ei cogitationi paret, venit, et loco delectatus, illic construxit monasterium. Causam autem præmittere, quam habuit hujus monasterii constructio, damnum fuerit piis.

XXX. Cujusdam e vici Aristobuliam incolis graviter laborabat filius, a malo spiritu correptus.

VARIÆ LECTIONES.

¶ al. περιδείν. ¶ al. περιπέτμενος. * al. Ζιφών.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(31) Hic deinceps individuus ejus socius fuit, plus quam quinquaginta per annos; et septimo post ejus obitum die e vita et ipse excessit, ut ex sequentibus. et maximo cap. 18 et 19 constabit.

(32) In hanc solitudinem Ruban sæpius ivit S. Euthymius infra n. 7, 84, 95, ubi Cutisæ solitudini conjungitur. In hanc etiam solitudinem Ruban secesserunt SS. Joannes Silentarius, Sabas, Gerasimus, et Quiriacus, ut Acta eorum indicant. Meminit hujus solitudinis Joannes Moschus in Prato spirituali cap. 167. Ex Ruban ad fluvium Jordanem proxime transit S. Sabas. Quapropter prorsus solitudinem Ruban suspicamus desertum, in quo Christus junavit 40 diebus et noctibus, quod a recentioribus Desertum Quarantanæ dicitur. Consuli possunt Adrichomius in tribu Benjamin cap. 97. et Quaresmius lib. 6, peregrinat. 6, cap. 12. qui tradit ex variis, monachos ad exemplum Christi olim solitos hic penitentiam agere.

(33) Mons est circa mare Mortuum, qui Mardes vocatur, excelsus valde, inquit Moschus cap. 158.

ρίσπατος ἐν αὐτῇ καὶ θορύβου ξένος παντὸς καθίστατο. Διὰ ταῦτα καὶ ληθράν μὲν ἐμελέτα πρὸς τὸν Ρουβᾶν ἀναχώρησιν.

KZ'. Ἄλλ' ὁ θεὸς Θεόκτιστος, οὐκ οἶδ' ὅπως αἴσθησιν λαθὼν τοῦ μελετωμένου, καὶ ὄμιον τοῦτο τοῖς ὀδελφοῖς θέμενος, ἀθροίζει τε πάντας, καὶ κοινῇ εἰσφέρει δέησιν καὶ θερμῇν, ἔλεον αὐτῶν τῆς ὀφειλῆς λαβεῖν, καὶ μὴ περιδείν ἢ οὕτω ποιήσασθαι ἵνα κεραιὸς συνεχῆσθαι, δεινῶς μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀναχώρησιν σπαραχθῆναι μέλλουσαν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πάντων ἐχθροῦ. Ταῦτα εἶρηκί τε καὶ ἔπισσε μὴ ἀποστῆναι τότε νῦν ἔχον, μηδὲ τοῦτους ἀπολιπεῖν.

KH'. Ἐπει δὲ τὸ μετὰ ταῦτα θερμότερον ὁ τῆς ἡσυχίας ἔρος αὐτοῦ καθίκετο, μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειε, συμπαραλαβὼν τινα μεθ' ἐκείνου Δομητιανὸν ὄνομα, Μελιτηνὸν μὲν τὸ γένος, οὐκ ἀμελῆ δὲ τῆς ἀρετῆς ἑραστὴν, ἐξεῖσιν ἅμα τούτῳ, μηδεμίαν οὐκ αἰσθησιν, ἀντὶ τῆς πρὸς νότον ἐρήμῳ τοῦ Ρουβᾶ παρα τῆς Νεκρᾶν θάλασσαν ἀφικνεῖται. Εἶθ' οὕτως εἰς τὴν ὄψηλὸν καὶ τῶν ἄλλων ὄρεων διεστηκὸς, τοῦ Μαρδᾶ καλούμενον ἄνεσι, μεταναστεύων εἰς τὰ ὄρη ὡς στρουθίον, κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ, καὶ τὰ τῶν ἀμαρτωλῶν τόξῳ περιεσπόμενος ἔν τῳ φέρειν εὐρῶν, καὶ οἰκοδομᾶς εἰς ἔδαφος καταβδλημένας, ναὸν τε ἀνεγείρας, καὶ θυσιαστήριον ἐκέτισε πηξάμενος. ἃ ὅττι καὶ εἰς δεῦρο ἐστῆκασι διατρίβει μὲν τινα χρόνον ἐν αὐτῷ, τὴν ἀναγκαίαν τῷ σώματι λειτουργίαν ἀπὸ τῶν ἐκεῖσε βοτάνων σχεδάζων, καὶ ὡς τραπέζῃ ταῦτα λιπαρῶ γρῶμενος.

KΘ'. Εἶτα λογισμῷ τινος αὐτὸν εἰσελθόντος, καὶ εἰς τὴν ἐρήμον Ζηφῶν ἐμβαλεῖν ἐχόμενα κώμησιν Ἀριστοβουλιάδος (κατὰ θέαν ἐκείνων, φημί, τῶν σπηλαίων, ἃ δὴ πάλαι τὸν Δαβὶδ ἐλαυνόμενον ὑπὸ τοῦ Σαουλ ὑπέδειξαν), πέθεται τούτῳ καὶ ἀφικόμενος, καὶ τῷ τόπῳ ἡσθεῖ, μοναστήριον ἐκεῖ συνεστήσατο. Τὸ δὲ τὴν αἰτίαν παραλιπεῖν ἦν ἔσχεν ἢ τῆς μονῆς σύστασις, ζητήματα τοῖς φιλοθεοῖς.

Λ'. Ἐπῆσσε δεινῶς τινι τῶν κατὰ τὴν κώμην Ἀριστοβουλιάδα υἱὸς. καὶ πονηρῶ συνέχετο πνεύματι.

Mons Quarantanæ videtur dici, in quem Christus a diabolo tentante delatus fuit. De eo Quaresmius supra.

(34) Moschus Cyrillo coævus testatur suo tempore ab anachoretis fuisse inhabitatum. Et Bonifacius oculatus testis refert apud Quaresmium, innumera ibi sanctorum anachoretarum corpora reperiri, adeo integra, ut nec capillus in capite desit.

(35) Idem Moschus hortum anachoretarum fuisse scribit ad radicem montis circa maris labium.

(36) Ea solitudo Engaddi dicitur I Regum xxiv, in ejus spelunca distat a Bethlehém sex, a mari Mortuo septem circiter millia, ut observat Quaresmius lib. 6, peregrinat. 3, cap. 10. Et Adrichomius supra refert Quarantanæ desertum extendi usque ad desertum Thecunæ et Engaddi.

(37) Duas adhuc extare testatur Quaresmius, latus palmos 24, longas circiter 50, in latere suse peculiare cavum ait observasse, in quo putat latuisse Davidem.

Πάσχων δὲ οὕτω, καὶ ὑπὸ χαλεποῦ δαίμονος συν-
ε/όμενος, τὸ τοῦ Εὐθυμίου ὄνομα λαμπρῶ τῆ φωνῇ
ἔδῳα· ἔδῳα δὲ δι' αὐτοῦ μᾶλλον οὐχ ἑκὼν, ἀλλ' ὁ
τυραννῶν ἀντικρως τυραννόμενος. Ὁρῶντες οὖν
αὐτὸν οἱ τε πατέρες καὶ οἱ προσήκοντες, οὕτως ἐπὶ
γλώττις αἰεὶ τὸ τοῦ Εὐθυμίου στρέφοντα ὄνομα, καὶ
μάλιστα γὰρ ἦν ἰσχυρότερον ὁ μικρὸς αὐτῷ δαίμων
ἐκεῖνος ἐκπίθαιτο, τίς ἂν ὁ Εὐθύμιος οὗτος εἴη πε-
ριόχοντες ἐνεπυθάνοντο, καὶ ὅπως ἂν τε περὶ αὐτοῦ
μάθοιεν, φρονεῖς ἦν αὐτοῖς ἡ μεγίστη. Μικρὰ δὲ
περὶ τὴν ἐκεῖνου ζήτησιν καυόμενος· μεστὴ γὰρ ἡ οἰ-
κουμένη πᾶσα τῆς ἐκεῖνου φήμης καὶ τοῦ ὀνόματος·
ἀκούουσιν, ὡς εἴη μεταξὺ παρ' Ἀβρυχῶν ἢ τε καὶ
Ἀριστοβουλιᾶδος. Καὶ παραλαβόντες εὐθέως τὸν
παῖδα, πρὸς αὐτὸν ἤσαν. Ἐπεὶ δὲ πόβρωθεν ἔτι
προϊούσιν, εὐθὺς ἐκεῖνος τῷ νεανίσκῳ γίνεται
προσισθόμενον ὥσπερ τὸ ἐνοικῶν αὐτῷ πνεῦμα, τῆς
τοῦ ἐνοικῶντος τῷ Εὐθυμίῳ ἀγαθοῦ Πνεύματος
ἐνεργείας, εἰς φυγὴν ἔβλεψε, κατὰ τοῦς δείλους τῶν
ἀντιπαλῶν καὶ ἀγενεῖς, οἱ μὴδὲ προσιόντας ἔτι μέ-
νουσι τοὺς ὄπλιτας, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς συμπλοκῆς
ἔξιστανται. Σπαράξαν οὖν ἀθρόως τὸν νεανίσκον,
ἀφανὲς ὦχετο. Ἔδει γὰρ τὸ πνήρον, πονηρὰ δρᾶται,
καὶ μανικὴν αὐτοῦ καὶ τετραγαμμένην δεῖξει τὴν
ἀναχώρησιν. Ἦς δὲ ἐκεῖνο ἐκποδῶν ἦν, νήφων ὁ ἀν-
θρωπος καὶ σοφρωνῶν ἔθεατο· ἑτέρου μᾶλλον, οὐχ
ἐκεῖνου δηλῶν εἶναι τὴν προλαδοῦσαν ζήτησιν καὶ τὰ
οἰετὰ κύματα.

ΑΛ'. Ἐν βραχεῖ δὲ τοῦ θαύματος τὴν ἔρημον πᾶ-
σαν περιλαβόντος, συχνοὶ πρὸς αὐτὸν ἐξ αὐτῆς Ἀρι-
στοβουλιᾶδος καὶ τῶν περὶ αὐμῶν συνέουσι, καὶ
μοναστήριον οἰκοδομοῦσιν οὕτω· ἐν ᾧ καὶ πολλοὶ τῶν
εὐλαδῶν εἴλοντο παραμένειν, τοῦ Θεοῦ ἄνωθεν ἐπι-
χορηγούστος τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος.

ΑΒ'. Οὐ μόνον δὲ τὰ νοητὰ θηρία, τὰ πνεύματα τῆς
πονηρίας, φημί, οὕτως αὐτῷ ὑποτέτακτο· ἀλλὰ καὶ
τοῖς αἰσθητοῖς τούτοις, ὅσα τε σαρκοδόρα, καὶ ὅσα
τῶν ἰσοδῶν εἰσι, συναναστρεφόμενος αὐτοῖς κατὰ
τὰς ἐρήμους καὶ διηνεαῶς ὁμιλῶν, οὐδὲ μαν παρ' οὐ-
δενδὸς ἐπιβουλήν ἢ βλάβην ὑπέστη. Καὶ τούτοις ἀπι-
στεῖτω μηδεὶς· εἰδὼς ὅπως ἀμαχόν τι χρῆμα, Πνεύ-
ματος τοῦ ἀγαθοῦ δυναμῆς, καὶ πάντα βραδῶς θαυ-
ματουργεῖν δυναμένη. Μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ βέβη
θάλασσα τεμνομένη, καὶ κελύσματι μόνῳ ἰστάμενος
ἥλιος καὶ τῆς πρόσω φορᾶς εἰργόμενος, πῦρ εἰς
δρόσον μεταβαλλόμενον, καὶ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα πα-
ρὰ δόξως τεθαυματούργηται.

ΑΓ'. Γίνεται δὲ καὶ ἄλλο κατ' αὐτὴν δόξου τὴν
τῶν Ζηφῶν ἔρημον, ἕξιον τῆς τοῦ δράσαντος Εὐθυ-
μίου καὶ γνώμης, καὶ τῆς περὶ τὴν εὐσέβειαν ἀκρι-
βείας. Εὐρῶν γὰρ τινας ἐν αὐτῇ τὴν τοῦ Μάνεντος
νοσοῦντας μανίαν, καὶ πολλὴν αἰεὶ τῷ νοσήματι τὴν
ἐπιδοσιν ποιουμένους, τῷ μηδὲνα προσίσθαι τὸν

A Cum autem sic pateretur, et ab immani vexaretur
dæmone, Euthymii nomen clamabat clara voce;
seu potius per eum clamabat non volens quidem,
sed tyrannidem ex adverso passus qui tyrannidem
exercebat. Videntes ergo illum parentes et propin-
qui sic nomen Euthymii semper lingua volvere,
præsertimque quando exsacerandus ille dæmon eum
invaderet vehementius, quisnam esset hic Euthy-
mius, oberrantessciscitabantur, et quemadmodum
de eo aliquid discerent, maxime erant solliciti.
Cumque circa illius inquisitionem parumper labo-
rassent (totus enim orbis terrarum plenus erat
lama illius ac nomine), audiunt esse inter Parabari-
chos et Aristobuliamdem. Atque accipientes statim
puerum, ad eum iverunt. Ubi autem procul adhuc
procedentibus, ille adolescenti evadit manifestus,
veluti præsentiens qui inhabitabat spiritus vim et
operationem boni Spiritus in Euthymio inhabitantis,
ad fugam respexit; non secus ac timidi et ignavi
hostes, qui neque accedentes adhuc expectant ar-
matos milites, sed ante commissam pugnam rece-
ptui canunt. Ubi ergo adolescentem repente con-
torsisset, evanuit. Oportebat enim malum mala fa-
cere, discessumque suum furiosum et conturbatum
ostendere. Postquam autem ille recessisset, cerne-
batur homo compositus et sana mente; alterius
nempe, non ipsius significans esse eam quæ præ-
cesserat tempestatem gravemque fluctuationem.

XXXI. Cæterum brevi miraculum totam pervasit
solitudinem; atque ad eum frequentes ex ipsa Aristo-
buliade, vicisque circumstantibus concurrunt. ac ei
monasterium (38-39) ædificant; in quo etiam pii multi
statuerunt permanere, Deo desuper ea suppedi-
tante quæ erant ad corporis usum necessaria.

XXXII. Neque solum sub intelligentiam cadentes
feræ, spiritus, inquam, maligni, ita ei subicieban-
tur; sed etiam in solitudinibus conversans assiduo-
que congregiens cum sensibilibus feris, tam quæ
sunt carnivoræ quam quæ venenatæ, nullas ab ea-
rum ulla passus est insidias, nullum damnum. Ne-
que his quisquam fidem denegat, sciens quam sit
res inexpugnabilis, boni Spiritus virtus, quæ po-
test omnia facile edere miracula. Cui sermoni fert
testimonium mare virga scissum, et sol jussu solo
sistens, prohibitusque ulterius progredi, ignis in
rorem conversus, et consimilia alia miracula quæ
præter opinionem facta sunt.

XXXIII. Fit autem aliud quoque in ea Ziphorum
solitudine, dignum Euthymii auctoris et mente, et
exacta pietate. Nam cum invenisset in ea quosdam,
qui Manetis laborabant insaniam, morbi que multam
semper faciebant accessionem, eo quod nullus ad
morbum curandum idoneus accederet, ille se dedens

VARIE LECTIONES.

ἢ al. Βρυγῶν. Int. Παραβαριχῶν.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(38-39) Quaresmius testatur, prope speluncas ædificii fundamenta adhuc exstare et cisternam.

visitationi hominum adeo ægrotantium, et constituens in peritissimum medicum, tanta eos agrestus est arte, sicque ut a morbo discederent (idem autem omnino est dicere, Hæresi) verissime effecit, ut ipsum quoque illius patrem Manetem aperte abdicarent, et claro subjicerent anathemati fierentque ipsi pars apostolicæ et orthodoxæ fidei.

XXXIV. Sed postquam hic quoque multos rursus vidit confluentes (ipsa enim solitudo erat circumsepta vicis, et qui erat apud ipsum thesaurus vocabatur amatores harum spiritualium cælestiumque divitiarum), assumpto rursus discipulo suo Domitiano, revertitur ad fratres et beatum Theoctistum : quæ res eorum oculis gratissima fuit, sicut ætate æqua iis qui siti premuntur. Cum autem ad quemdam locum pervenisset tribus lapidibus distantem a cænobio, eumque invenisset tum recte se habere natura, positum, ac temperie folicitate, tum jucundissimo purissimoque ære perspirari, tum multa quiete omni ex parte serenari, illic cum discipulo parvam ingressus speluncam, in ea versatus est.

XXXV. Divinus porro Theoctistus, comperto illius adventu, non se amplius continere potuit, sed ad eum ascendit, vehementissime ab affectu commotus. Cum vero libenter et vidisset et visus esset, ac spiritualiter salutasset, nolebat ab eo disjungere, amoris inevitabilibus alligatus vinculis, et non fallacibus Euthymii sirenibus astrictus. Rogabat ergo ut ad cænobium et fratres descenderet, communemque cum eis ageret vitam asceticam. Ille autem, summo quietis amore correptus, id quidem non annuit Theoctisto, sed pollicitus est se singulis Dominicis ad eos accessurum, adfuturumque eorum synaxi.

XXXVI. Cum autem ejus adventus nescio quo modo fuisset significatus Aspebeto, qui fuit postea cognominatus Petrus, licebat statim videre examen Agænorum congregatum. Ille enim multis eorum, omni ex genere et ætate, collectis, ut qui ipse primus bonum gustasset, et studeret ut illi quoque essent participes dulcedinis, adducit eos ad Euthymiam. Qui adductione valde delectatus, virosque hilaribus oculis intuitus, pronuntiat super eos solitis precibus, deduxit ad fratres et monasterium. Deinde cum eos illic baptizasset ac instituisset, atque ex illo tempore septem dies cum eis esset versatus, manere cum multis non sibi amplius vixit tolerabile : verum quietis, ut diximus, inexplēbili captus desiderio, ad consuetam iterum redit solitudinem.

XXXVII. Petrus igitur videns eum ita sine lecto et inopem sedere in loco deserto, pro maximis beneficiis, baptismo, inquam, et salute, mediocrem

θεραπεύσαι τὸ πάθος ἱκανῶς ἔγοντα, δοὺς ἐαυτὸν ἐκεῖνος εἰς ἐπίσκεψιν τῶν οὕτω πονήρων ἐχόντων, καὶ ἱατρὸς ἐμμελέστατος αὐτοῖς καταστάς, οὕτω μετήλαθεν ἀτεχνῶς, καὶ οὕτως ἀποστῆναι τὴν νόσον (ταυτὸν δὲ πάντως εἶπε τὴν ἀΐρεσιν) ἀληθέστατα παρεσκεύασεν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἐκείνης κατέρα Μάνεντα, φανερῶς ἀποκηρύξει καὶ ἀναθίματι λαμπρῶ καθυποβαλεῖν, καὶ μέρος αὐτοῦ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου γενέσθαι πίστεως.

ΑΔ'. Ἐπει δὲ πολλοὺς κἀνταῦθα πάλιν εὐρα συμβρόντας (κύκλω γὰρ αὕτη ταῖς κόμαις ἡ ἔρημος ἔσταφάνωτο, καὶ ὁ παρ' αὐτῶν θησαυρὸς ἐλάλει τοὺς ἐρπαστάς τοῦ πνευματικοῦ τούτου πλούτου καὶ οὐρανίου), τὸν οἰκεῖον μαθητὴν αὐτοῦ παραλαβὼν Δομετιανὸν, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐπανήκει, καὶ τὸν μακαρίτην Θεόκτιστον ἄπραγμα τοῖς αὐτῶν ποθούμενον ὀφθαλμοῖς, ὡς ἐν θέρει ὕδωρ τοῖς διψοῦσι κιεζομένοις. Ἐν τινὶ δὲ τόπῳ τρισὶ σημεῖοις διεστηκότι τοῦ κοινοβίου γενόμενος, καὶ τούτον εὐρῶν φύσεώς τε καὶ θέσεως καὶ ὡρῶν εὐμοιρίας καλῶς ἔχοντα, ἠδίστω τε ἀέρι καὶ καθαρωτάτῳ διαπνεύμενον, καὶ πολλῇ πάντοθεν γαληνιῶντα τῇ ἡσυχίᾳ, μικρὸν ὑπεισῆλθεν ἐκεῖ σὺν τῷ μαθητῇ σπῆλαιον, καὶ τὰς διτριεῖας ἐν αὐτῷ ἐποιεῖτο.

ΑΕ'. Μαρτὶν δὲ ὁ θεὸς Θεόκτιστος τὴν ἐκείνου ἐπιδημίαν, οὐκ ἔτι καθεκτός ἦν, ἀλλ' ἀνεῖσι πρὸς αὐτὸν, θερμῶς ὑπὸ τοῦ πάθους ἰκενημένος. Ἰδὼν τε καὶ ὀφθείς καὶ ἠδύως, καὶ πνευματικῶς ἀσπασάμενος, οὐκ ἤθελε τούτου διαζυγῆναι, δεσμοῖς ἀφύκτοις τοῦ φίλου πεπεδημένος, καὶ ὑπὸ τῶν ἀψευδῶν Εὐθὺμίου σειρήνων στεφρῶς ἐχόμενος. Ἐδοῖτο οὖν καὶ πρὸς τὸ κοινοβίον καὶ τοὺς ἀδελφοὺς κτελεῖν, καὶ κοινὴν αὐτοῖς ποιεῖσθαι τὴν ἀσκησιν ὧ. Ὁ δὲ τῷ σφοδρῶ τῆς ἡσυχίας βαλλόμενος ἔρωτι, τούτο μὲν οὐκ ἐπένευσε θεοκτίστῳ, ὑπέσχετο δὲ καθεκάστην Κυριακὴν παρ' αὐτοῦ εἶναι, καὶ παρῆναι καὶ αὐτῶν ἰ τῇ συνᾶξει.

ΑΣ'. Μηνυθείσης δὲ οὐκ οἶδα ὅπως τῆς αὐτοῦ παρουσίας καὶ Ἀσπεθέτῳ τῷ καὶ Πέτρῳ ὑστερον μετονομασθέντι, σημῆος ἦν εὐθὺς ὄρεν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀθροίζμενον. Πολλοὺς γὰρ αὐτῶν ἐκεῖνος ἐκ παντὸς γίνους καὶ πάσης ἡλικίας συναγαγὼν, οἷα καὶ πρῶτος αὐτὸς τοῦ κελῶ γουσάμενος, σπεύδων τε κἀκείνους μεταλαβεῖν τῆς γλυκύτητος, προσάγει τῷ Εὐθὺμῳ. Ὁ δὲ καὶ λίαν ἡσθεῖς τῇ προσαγωγῇ, καὶ τοὺς ἄνδρας ἱλαροῖς ἰδὼν ὀφθαλμοῖς, εὐχὰς τε τὰς ἐξ ἔθους αὐτοῖς ἐπεικῶν, καταγεί πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὸ μοναστήριον. Εἶτα βαπτίσας αὐτοὺς ἐκείσε καὶ τελειώσας, καὶ ἡμέραν ἑβδόμην αὐτοῖς ἐξ ἐκείνου συνδιατρίψας, τὸ μετὰ πολλῶν, οὐκ ἔτι φορητὸν αὐτῷ ἐκρίναν ἄλλα τῆς ἡσυχίας, ὥσπερ ἔφημεν, ἀπλήστως ἐρῶν, πρὸς τὴν συνίθη καὶ πάλιν ἐπάνεισιν ἐρημίαν.

ΑΖ'. Ὁ Πέτρος οὖν οὕτως αὐτὸν ἄστεγόν τε καὶ ἄπορον ἐπὶ τῆς ἐρημίας ἰδὼν καθήμενον, καὶ χάριτας ὥσπερ αὐτῷ μεγάλων μετρίας ἀντιδίδους, τοῦ

VARIÆ LECTIONES.

α al. εὐτέχνος et ἐντέχνος. β al. καλῆς. γ al. πόθου. δ al. ἰνσ. ἀγωγῆν, κοινὴν καὶ ἰην. ε al. ὑπέον.

α al. κρίνειν ἑδοξεν.

βραπτισματος, φημι, και της σωτηριας, οικοδομους A
 επι μισθῶ συχνός b μετακαλεσάμενος, λάκκον εν
 τῷ κήπῳ, μεγαν τε και διστομον ανωρύσσει· οὔτις
 και εις δεῦρο ετι ὀρώμενός c εστιν· ἀρτοποιιόν τε
 παρὰ τῷ λάκκῳ οικοδομει, και τρία τῷ Εὐθύμῳ
 κελλια κατασκευάζει· μεταξύ δὲ αὐτῶν και οἶκον
 εὐκτήριον ἀνεγείρει· ὡστε μηδεὶς τῶν εις χρεῖαν
 ἐπιθεῖα καθίστασθαι τὸν Εὐθύμιον.

ΑΗ'. Τὸ μέντοι τῶν Ἀγερηνῶν πλῆθος, ὅπερ
 ὅπ' αὐτοῦ, καθάπερ ἔφησεν, ἐδοκίμαστο, πί-
 νειν ἀει νάματος ἡδύτατου ποθοῦντες, ὅπερ ἡ Εὐθύ-
 μίου γλῶττα φανερώς ἦν, οὐκ ετι οὐδὲ μικρὸν ἀπο-
 στῆναι ἠνείχετο d, ἀλλὰ θερμῶς παρ' αὐτῶ μένειν
 ἔδειτο, και τρυφήν αὐτοῦ και ζωῆς ὕδωρ ποιεῖσθαι
 τοὺς λόγους· Ὁ δὲ ἀπερίσπαστον ἐκὼ τῷ τῆς ἡσυχίας
 καλὸν συντηρῶν, τῆδε μὲν αὐτοῦς οὐκ ἔφ' διατρίβειν· B
 ἑτέρωτα δὲ ἀγαπῶν, και νδὸν αὐτοῖς και σκηνας
 αὐκλήν διχαράξας (ἔστι δὲ ὁ τόπος μεταξύ τῶν δύο
 φροντιστηρίων), δεῖμασθαι αὐτοὺς e κατὰ τὴν σχῆμα
 τῆς γραμμῆς και τὸ μέγεθος, και μένειν ἐν αὐτοῖς f
 ἐπισκέπτεται. Οὐ δὲ και οικοδομησασιν ἑαυτοῖς οἰκίας,
 και εις τὸ ἐξῆς εὐπαρέδρως διαμεμενηκόσιν, ἐπ-
 εφοῖτα συνεχῶς ὁ μέγας Εὐθύμιος, και ὅπως εἶχον,
 ἀει ἐπισκέπτετο. Ὅδει γὰρ οἶον κἀνταῦθεν ἐκὼ τῷ
 κορβίει τὸ κέρδος. Και οὐ πρότερον ἐπέστη τοῦτο
 ποιῶν, ὥς ἐκείνῃ τε και ἡσυχῆς τὰς ἐκείνων ψυ-
 χὰς, και ὑπὸ πρεσβυτέρῳ και διακόνου τάττεσθαι
 παρεσκεύασεν. Ὅστι διαμένειν ἐκεῖ ἐστέρησαν, οὐχ
 οἱ πρότεροι B βραπτισθέντες, ἀλλὰ και πολλοὶ ἕτεροι
 τῶν κθεκαστήν προσιόντων αὐτῷ και βραπτιζομέ-
 νων.

ΑΘ'. Οὕτως οὖν σφόδρα πληθυνομένων τῶν τῆς
 Ἀγερ υἱῶν, και εις τὴν ἀληθῆ εὐγένειαν μεταποιου-
 μένων, εις διαφόρους τε πλατυνομένων παρεμβολὰς,
 πίμπει πρὸς Ἰουδενάμιον τὸν πατριάρχην Ἱεροσο-
 λύμων ὁ θετος Εὐθύμιος ἐπίσκοπος αὐτοῖς τινα χει-
 ροτονηθῆναι ζητῶν. Και ἕς, Πέτρον αὐτῶν τὸν πᾶτερ
 Τερσίδωνος, ἀποστέλλει, οἷα προστήναι τε ψυχῶν,
 και ὀδηγήσασιν πρὸς σωτηρίαν, ἰκανῶς ἔχοντα. Πέ-
 τρος μὲν οὖν οὕτως B ἐπίσκοπος τῶν παρεμβολῶν ἐν Μα-
 λιστινῇ πρῶτος χειροτονεῖται. Ἡ δὲ τῶν Σαρακηνῶν
 πλῆθος, ἕνα και ποταμῶν ῥεύμασιν ἀνεναδάν·
 ἐκίβρει· και οἱ νῦν προσιόντες, τοῖς φθάσαι προσ-
 ετίθεντο· και οὗτοι πάντες τῇ σφραγίδι τοῦ βραπτι-
 σματος σημειούμενοι, τῇ τῶν Χριστιανῶν ποίμνη
 συνηριθμοῦντο. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἀπόχρη τὰ D
 εἰρημένα. Ἡμῖν δὲ λοιπὸν ἐπ' ἐκεῖνα τῷ λόγῳ βα-
 διστείον, ὅθεν ταῦτα εἰπεῖν ἐξέβημεν.

Μ'. Οὐκ εἶχε γνώμης ὁ μέγας Εὐθύμιος, οὔτε
 κοινόσιον περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, οὔτε λαύραν ὁλω-
 σαστέσθαι. Διὰ ταῦτα και ἡνίκα τινὲς πρὸς αὐτὸν

VARLÆ LECTIONES.

b al. συχνῶ οἷμι τοπῳ. c al. ὀρωρυγμένους. d al. inser. αὐτοῦ. e al. αὐτός. f al. κούτας. g al.
 πρότερον. h al. οὗτος. i ai. ἀεινάως.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(40) De obitu ejus et tempore patriarchatus, in-
 fra p. 96.

(41) Græce ἐπίσκοπος τῶν παρεμβολῶν. Quo mo-
 do subscripsit synodo Ephesinæ an. Ch. 431.
 Πίτρος Παρεμβολῆς, episcopus copiarum, castrame-

veluti referens gratiam, ædificatoribus multis mer-
 code arcessitis, magnam cisternam duo habena-
 tem ostia fodit in horto, quæ in hodiernum usque
 diem cernitur fossaque remanet; ad quam cister-
 nam ædificat panificii officinam, et cellas tres con-
 struit Euthymio; inter eas autem excitat etiam
 oratorium: adeo ut nullius eorum, quæ ad usum
 necessarium pertinebant, egeret Euthymius.

XXXVIII. Agarenorum vero multitudo, quæ, ut
 prius dixi, fuit ab eo baptizata, e suavissimo fluente
 semper bibere desiderans, quod quidem aperte
 erat lingua Euthymii, non amplius ne minimum
 quidem ad eo discedere sustinebat; sed ac iter
 precabatur ut apud ipsum maneret, ejusque sermo-
 nes haberet pro deliciis et aqua vitæ. Ille autem,
 qui sibi conservabat indivulsum quietis bonum, eos
 quidem non sinit hic versari; sed alio eos ducens,
 cum templum et tabernacula eis circumscripsisset
 (est autem locus inter duo monasteria), jussit ut ex-
 truant juxta descriptionis figuram et magnitudinem,
 atque inibi habitent. Quo quidem in loco postquam
 sibi ædificarent domos, et in eis deinceps assidue
 perseverarunt, frequenter magnus ventitabat Eu-
 thymius; et quemadmodum se haberent, semper
 visebat. Sciebat enim quantum ex eo lucri sibi
 compararet Nec prius destitit hoc facere, donec il-
 lorum animas purgavit et exercuit, effecitque ut
 presbytero ac diaconis subessent. Quamobrem illic
 lubenter manserunt, non ii soli qui fuerant priores
 baptizati, sed etiam multi alii ex iis qui quotidie
 C ad eum veniebant et baptizabantur.

XXXIX. Cum ergo usque adeo multiplicarentur
 filii Agaræ, et ad veram traducerentur nobilitatem,
 inque diversa excrescerent castra, mittit
 divinus Euthymius ad Juvenalem Hierosolymorum
 patriarcham (40) postulans ut eis ordinaretur
 episcopus. Ille vero ad eum mittit Petrum
 patrem Terobonis, utpote idoneum qui præset
 animabus, eosque deduceret ad salutem. Sic itaque
 Petrus episcopus Castrorum (41) in Palæstina pri-
 mus ordinatur. Saracenorum autem multitudo, non
 secus ac fluviorum perennium fluentia, affluebat;
 et qui nunc accedebant, adjiciebantur prioribus;
 iique omnes signati signaculo baptismi, connum-
 erabantur cum grege Christianorum. Sed de
 his quidem ea quæ dicta sunt sufficiunt. Nobis
 vero deinceps eo conferenda est oratio, uade ad
 hæc dicenda digressi sumus.

XL. Non habebat magnus Euthymius in animo,
 nec cænobium, nec lauram omnino eo loci cons-
 truere. Atque propterea quoties aliqui ad eum ve-

tationum, aut tentoriorum. Vide quæ de Saraceno-
 rum moribus 14 Januar. a S. Nilo dicuntur in hi-
 storia cædis Patrum Sinaitarum.—Alius Petrus
 episcopus τῶν Παρεμβολῶν subscripsit concilio
 Hierosolymitano animi 536. COTELERIUS.

nissent, sive mundo renuntiantes, sive afferentes a quædam ad usum corporis necessaria, ab eo rursus ad beatum Theocistum transmittentur. Quia vero jam superne Providentia sapienter disposuerat, ut hæc habitaretur solitudo; utpote quæ certo sciret id quod erat futurum, rem scilicet fore multis salutis causam: accedunt ad eum quidam numero tres (42), fratres secundum carnem; qui germina quidem erant Cappadocum regionis, in Syriæ autem tractu educati, illic in virtute et doctrina se exercuerant; Cosmas (43), Chrysippus (44), Gabrielius (45). Is autem faciens ut consueverat, nec eos admisit, et ætatem certe causans juvenilem, mutuumque naturæ amorem, qui etiam solet ut plurimum invocare a contentione exercitationis; et maxime quod esset Gabrielius adhuc adolescens ac imberbis. Illi ergo his de causis eos admittere nullatenus placebat. Ea vero nocte venit ad ipsum in somnis aliquis, mandans tum ut fratres exciperet: Sunt enim inquit, ab ipso Deo ad te missi; tum ut deinceps paratus esset ad susceptionem cujuslibet accedentis et volentis. Mane igitur præclaram illam fraternitatem et cogitationem suscipiens, ut ei jusserat visio, ait Cosmæ (is quippe primus erat ætate inter fratres): Sic ego quidem jam feci, nimirum juxta ea quæ mihi a Deo mandata fuerunt, atque vos in hanc domum admisi; de cætero tibi tempus est, ut juniorum ex fratribus Gabrielium intra cellam contines, et nequaquam ei licentiam exeundi tribuas. Est enim res valde periculosa et insidiosa aliorum oculis muliebris facies, adeoque lævis et glabra. Deinde nonnulla quoque aperuit ex iis quæ erant ei eventura, dicens: Verum non puto te longo tempore hic vitam acturum; sed Ecclesiæ Scythopolitanæ præfecturam propediem accipies. Atque hæc quidem in susceptione virorum.

Σαυθοπόλει Ἐκκλησίας ἐγψευρισθήση. Πλὴν ἀλλὰ ταῦτα

XLI. Post eos autem seipsum permisit omnibus ingredi cupientibus, eratque deinceps ad excipiendum paratissimus. Etenim excipit quemdam Dominum (46), ex Anthiochena quidem civitate oriundum, Joannis vero, qui illi præerat Ecclesiæ, ex sorore nepotem. Suscipit etiam alios tres, fratres genere, patria Melitenis, consobrinos Synodii illius qui cum Acacio educaverat Euthymium; quorum nomina, Stephanus (47), Andreas (48), Gaianus (49). Post eos vero (50), Joannem quoque Rhaithensem presbyte-

1 al. σὺ δὲ ὄρα.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(42) Horum acta, virtutes et obitum huic historiæ inseruit Cyrillus, potissimum n. 103.

(43) Infra n. 57 presbyter et custos sanctæ Crucis Hierosolymis factus traditur; et n. 103 episcopus Scythopolis.

(44) Infra n. 60 lauræ œconomus, custos sanctæ Crucis, primo in lauræ n. 87, tum Hierosolymis n. 103. scriptus libris clarus.

(45) Presbyter, fundator novi monasterii, miraculis insignis n. 103 et alibi.

(46) Hic avunculo suo Joanni successit in pa-

παράβαλοι, εἴτε κόσμῳ ἀποτασσόμενοι, εἴτε τινὰ τῶν πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος ἐπιχομιζόμενοι, τῷ μακαρίτῃ πάλιν ὑπ' αὐτοῦ παρεπέμποντο Θεοκίσι-
στω. Ὅθι δὲ τὴν ἔρημον οἰκισθῆναι ταύτην σοφῶς ἤνωθεν τῆς προνοίας οἰκονομούσης, οἷα δὴ καὶ τὸ μέλλον ἀσφαλῶς ἐγνωσκίας, ὅτι πολλοῖς ἔσται τὸ πρᾶγμα σωτηρίας ὑπόθεσις· προσίσαισι αὐτῷ τινες, τὸν ἀριθμὸν τρεῖς, ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα· φυτὰ μὲν τῆς Καππαδοκῶν ὄντες, ἐν γῆ δὲ τῆς Συρίας τραφάντες, καὶ ἀρετὴν ἐκεῖ καὶ παιδείαν ἀσχῆσαντες· Σοσμᾶς, Χρῦσιππος, καὶ Γαβριηλιος. Ὁ δὲ τὰ συνήθη ποιῶν, οὐδὲ τούτους προσίειτο, τό τε νέον τῆς ἡλικίας ἀτεχνῶς αἰτιώμενος, καὶ τὸν πρὸς ἀλλήλους τῆς φύσεως πόθον, ὅς καὶ περισπᾶν οἶδεν ὡς τὰ πολλὰ τὸ σύντονον τῆς ἀσκήσεως· καὶ μάλιστα, τὸ μεираκίον ἔτι τὴν Γαβριηλίον εἶναι, καὶ τριχῶν ἔχειν ψιλὸν τὸν πύγωνα. Ἐκείνῳ μὲν σὺν προσέειρασθαι τούτους διὰ ταῦτα, τὸ παράπαν ἀδούλητον. Φοιτᾷ δὲ τις ὄντα αὐτῷ τῆς νυκτὸς ἐκείνης, διέξασθαι τε τοὺς ἀδελφούς ἐπισκῆπτων (πρὸς αὐτοῦ γὰρ εἰσιν ἀπεισανθήμενοι σοι, φησὶ, τοῦ Θεοῦ), καὶ τὸ λοιπόν, ἔτοιμον εἰς ὑποδοχὴν εἶναι τοῦ προσιόντος καὶ βουλομένου παντός. Ἐωθεν τοῖσιν τὴν καλὴν ἐκείνην ἀδελφότητα καὶ συμφοῖαν ὑποδεξάμενος, ὡς ἡ ὄψις αὐτῶν παρηγγύα, φησὶ τῷ Κοσμᾷ (οὗτος γὰρ ὁ πρωτεύων καθ' ἡλικίαν τῶν ἀδελφῶν), ὡς Ἐγὼ μὲν πεποίηκα ἤδη, κατὰ ταῦτα γούν μοι τὰ ἐντεταλμένα παρὰ Θεοῦ, καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα εἰσχωρισάμεν. Σοὶ δὲ ὥρα ἰ λοιπόν τὸν νεώτερον τῶν ἀδελφῶν Γαβριηλίον, εἴσω τοῦ κελλίου καθεστῆσαι, καὶ μηδαμῶς αὐτῷ ἐφεμῆνην θείναι τὴν ἔξοδον. Σφοδρὰ γὰρ ἐπισφαλῆς καὶ λίαν ἐπιβουλὸν τοῖς τῶν ἡλλων ὀφθαλμοῖς γυναικεῖα ὄχις, καὶ οὕτω λείως καὶ φιλῶς ἔχουσα. Εἶτα, καὶ τῶν μελλόντων αὐτῷ συμβῆναι τινα παρεγύμνω· Ἄλλ' οὐκ οἶμαι σε, λέγων, πολὺν ἐνταῦθα χρόνον διαγαγεῖν· ἀλλὰ τὴν προστασίαν μετ' οὐ πολὺ τῆς ἐν μὲν ἐπὶ τῇ παραδοχῇ τῶν ἀνδρῶν.

ΜΑ'. Μετὰ δὲ τούτους, ἀνήκεν ἑαυτὸν πᾶσι τοῖς εἰσερχεσθαι βουλομένοις. Καὶ ἦν τοῦ λοιπῶ πρὸς ὑποδοχὴν ἐτοιμότατος. Ὑποδέχεται μὲν γὰρ Δόμνον τινὰ, τῆς Ἀντιοχείων μὲν ὄρμηθεν, ἀδελφεοῦν δὲ Ἰωάννου, τοῦ τῆς κατ' αὐτὴν Ἐκκλησίας προσηγορίας. Ὑποδέχεται δὲ καὶ τρεῖς ἑτέρους, ἀδελφούς τὸ γένος, τὴν περὶ τὰ Μελιτηνοῦς, Συνοδοῦ ἀπεψίους ἐκείνου, τοῦ σὺν Ἀκακίῳ τὸν Εὐθύμιον ἀναβραβεύμενον· Στέφανος αὐτοῖς, Ἀνδρέας, καὶ Γαζίνος τὰ ὀνόματα. Μετὰ δὲ τούτους καὶ Ἰωάννην ἀπὸ τῆς

triarchatu Antiocheno. De utroque infra cap. 9.

(47) Infra n. 57, factus episcopus Jamniae, interfuit synodo Chalcedonensi an. Ch 457.

(48) Fuit hegumenus monasterii S. Mennæ, ut dicitur an. 87.

(49) Infra num. 97 constituitur episcopus Medeborum.

(50) Episcopus Saracenorum dicitur infra n. 72; interfuit synodo Chalcedonensi. De Raithe dictum 14 Januarii.

Ῥαϊθοῦ πρεσβύτερον, καὶ Ἀνατόλιον, καὶ Θαλάσσιον· ἐξῆς δὲ καὶ Κυρίωνα ἐκ Τιβεριάδος τινά, πρεσβύτερον καὶ αὐτὸν τοῦ ἐν Σκυθοπόλει ναοῦ, δε τῷ μάρτυρι καθίδρυται Βασιλείῃ τούτους οὖν προσδεξιμένους, τὸν ἑπισκοπον προτρέπεται Πέτρον, δεῖμασθαί τε αὐτοὺς καλλιὰ μικρά, καὶ τὸν ναὸν ἐπιτερωῖς ἄγαν διακοσμηῆσαι. Καὶ οὕτως ἐν βραχεὶ λαύρην ἐκεῖσε συνίστησι, τῆς ἐν Φαράν οὐδὲν ἀπολειπομένην.

MB'. Ἐπειτα μέντοι καὶ αὐτὸς Ἰουθενάλιος ὁ πατριάρχης, Πασσαρίωνα τὸν ἐν ἁγίοις, χωρεπίσκοπον τότε ὄντα, καὶ Ἠσύχιον τὸν πρεσβύτερον παραλαβὼν, κάτεισι πρὸς τὴν λαύρην, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ πλὴν ἐγγαλιζει, δύο καὶ πενήκοντα τοῦ Εὐθυμίου γεγονότους χρόνους· χειροτονεῖ δὲ καὶ διακόνους, Δομετιανόν τε καὶ Δόμνον, ἧδη πρεσβυτέρων αὐτῶ ἀποκεκληρωμένων, Ἰωάννου τε καὶ Κυρίωνος. Πρὸς ταῦτα ἔχειρεν ὁ μέγας Εὐθύμιος, καὶ μεστῆν εἶχε τὴν ψυχὴν εὐθυμίας, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ Πασσαρίωνα σὺν τῷ πατριάρχῃ, καὶ Ἠσύχιον τὸν θεῖον, τοὺς τοῦ λοιποῦ τῶν ἀσκητῶν χοροῦ τηλικαῦτα προλαύποντας, ἐν τῇ λαύρῃ διάγοντας ἔθεατο. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐν ἁγίοις Πασσαρίων, οὕτω ἑβδομοῦ ἐξ ἐκείνου μῆνα διατέλεσας, ἐν γῆρᾳ βαθεὶ καταλῦει τὸν βίον.

MI'. Τοῦ δὲ μεγάλου τούτου καὶ θαυμαστοῦ Εὐθυμίου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀδελφῶν, πολλῆ κατὰ τὴν νέαν ἐκείνην λαύρην τῆ των ἀναγκαίων, ἐνδεία πιεζομένων, ἢ τοῦ θεοῦ πρόνοια τῶν ἐαυτῆς οὐκ ἡμέλει, καὶ ἡ ἀνοιγομένη χεὶρ, καὶ πᾶν ζῶον εὐδοκίως πληρούσα, οἰκονομίᾳ δὴ θαυμαστῇ καὶ τὰ νῦν διηνοίγεται. Συμβαίνει γὰρ πληθὺν Ἀρμενίων, οὐκ ἔλαττον ἢ τετρακοσίους¹ τὸν ἀριθμὸν, ἐπὶ τὸν Ἰορ-

² Psal. CLIV, 16.

VARIÆ LECTIONES.

¹ χρόνων. ¹ al. τετρακοσίων:

JOAN. BOLLANDI NOTÆ

(51) Anatolius presbyter hospitio excepit S. Quiricum an. Ch. 475.

(52) Alius ab hoc Thalassius colitur 22 Februarii, Pater spiritualis S. Limnæi. Lege c. 22 Theodoretii in Philo hec.

(53) Scythopolis, olim B-tzan, in Judææ et Galilææ confinibus, apud Jordanis fluvii ex lacu Gensareth exitum, a Tiberiade parum in Austrum recedens. Ejus infra sæpe fit mentio. Cui Basilio Martyri hic templum uerit consecratum, necdum legimus, plures alioquin Basilios hoc opere daturi. De templo S. Procopii Martyris, et basilica S. Thomæ Apostoli in eadem urbe Scythopolitana agit in Vita S. Sabæ Cyrilli, ex ea oriundus.

(54) S. Passarionis hospitio Hierosolymis exco-

pius dicitur, quo tamen die colatur, necdum nos legere meminimus.

(55) Hesychi presbyteri Hierosolymitani enco-

tion in B. Thomam citat Photius in Bibliotheca mem. 269. Eundem mem. 275 scribit se legisse in Jacobum fratrem Domini et Davidem τὸν θεοπάτορα. Hesychi quoque presbyteri Hierosolymitani oratio demonstrativa in S. Andrea Apostolum, Carolo Fabiano interprete, edita est Lugduni apud Thomam Galletum, etque inde in Bibliotheca Patrum Colonie tom. 15, sive in Auctario, et Hesychi presbyteri Hierosolymitani sermones duo de C. Virgine, existant in Bibliotheca Patrum editionum Parisiensis triplicis, et Colonienis. Deum Bahanus Maurus in prologo in Leviticum ad Freulphum, episcopum Lexoviensem, ita scribit :

rum, et Anatolium (51), et Thalassium (52): deinceps autem Cyrionem quemdam ex Tiberiade, ipsum quoque presbyterum templi, quod Scythopoli (53) dedicatum est martyri Basilio. Cum ergo eos admisisset, Petrum adhortatur episcopum, ut eis parvas cellas construat, et templum scite admodum adornet. Atque ita brevi illic lauram constituit, illa quæ est in Pharan nihilo inferiorem.

XLII. Postea vero et ipse Juvenalis patriarcha, assumens secum sanctum Passarionem (54), qui tunc erat chorepiscopus, et Hesychium (55) presbyterum, ad lauram proficiscitur, templumque illius dedicat (56); Euthymio agente annum ætatis quinquagesimum secundum; diaconos quoque ordinat Domitianum et Domnum, cum in presbyterorum gradum jam ab eo relati fuissent Joannes et Cyrion. Propter hæc magnus gaudebat Euthymius, et tranquilla hilaritate plenam habebat animam; maxime quod Passarionem cum patriarcha, et divinum Heschium, qui tunc temporis in reliquo ascetarum choro prælucebant, in laura degentes cerneret. Sed sanctus quidem Passario, nondum septimo post illud tempus mense transacto, e vivis excedit in profunda senectute.

XLIII. Cum hic autem magnus et admirabilis Euthymius, et qui cum eo erant fratres, in nova illa laura, premerentur magna rerum necessarium egestate, Dei providentia non abjecit curam suorum, et manus quæ aperitur, ac implet omne animal benedictione², admirabili sane dispensatione tunc quoque aperta est. Accidit enim, ut multitudo Armeniorum, non minus quam quadringentorum nu-

«Reperi hunc librum a venerabili Presbytero Hierosolymorum Esychio satis plene expositum:» ex quo ipse Rabanus multa colligit, ut Glossa ordinaria in Leviticum præfatur. Exstat Parisiis excusus, et tomo seu sæculo 7 Bibliothecæ Patrum ex edit. Colon. Scripsit etiam in Ezechielem commentarios, quorum in præfatione in Leviticum mentionem facit; item in epistolam ad Hebræos, ut monet Sixtus Senensis Bibliothecæ sanctæ lib. 4, a quo dicitur B. Gregorii Nazianzeni Episcopi auditor et discipulus, claruisse sub Honorio Augusto an. Dom. 400. Quæ prorsus huic Hesychio judicemus convenire: quem profunde Euthymius in Passarionis aliorumque præclarorum virorum comitatu in Laura cernens, merito gavisus est. Alius est Mescho cap. 46. B. Ischius Presbyter Hierosolymitanæ Ecclesiæ, qui deinde patriarcha Hierosolymitanus successit Amos an. Chr. 601 secundum calculum Baronii n. 14 obiit an. Ch. 609 eiq. successit S. Zacharias, ut ibidem Baronius n. 5 Exstat S. Gregorii Papæ ad eum epistola 40, libri 9, ex Registro, ubi in editionibus omnibus, Galloni, Pamellii, et Sixti V. Isychieus appellatur; Nicaphoro in Chronico Isaacius. Huic Glossa ordinaria, quod alius Hesychius ignoraretur, attribuit commentarios in Leviticum; secuti deinde Possévinus, Bellarminus, Miræus aliique, licet nusquam episcopum, aut patriarcham, sed presbyterum sæpius semet appellat, cui Photius et Rabanus et operum tituli, sive inscriptiones, continentur.

(56) An. Ch. 429.

mero, ad Jordanem a sancta civitate descendens, A dextera de itinere declinaret, perinde ac aliquo eis viam præeunte, et ad lauram illam accederet; hoc etiam, ut arbitror, sapienter disponente Providentia, quo magna patris virtus adhuc clarior evaderet. Quos videns magnus ille eo luci divertisse, ut se a labore itineris aliquantisper recrearent, vocat Domitianum, cui commiserat lauræ rerum dispensationem, atque jubet ut eis mensam apponat. Cum is autem objiceret egestatem, et respondisset se ne unius quidem diei fratrum habere alimentum, ille eo fretus qui viduæ copiosum effudit nutrimentum propter abundantiam bonæ ejus voluntatis ³ præcipit Domitiano ire ad panarium. Intelliges enim, inquit, quid sibi quidem velint humanæ cogitationes, quid vero divina possit gratia opinionem dispensare ac providere.

XLIV. Et ille cedens statim, et accedens, (o innarrabilia tua, Christe, miracula!) invenit divina quadam et sapiente providentia, ædem panibus adeo plenam, ut ne facile quidem esset parum aperire ostium, prohibitum nempe multitudine intus positorum. Vocatis ergo aliis fratribus, et eorum opera everso ostio, videt ea quæ erant intus, innumerabilem panum multitudinem; ad hæc vini, inquam, et olei ingentem copiam, atque omnino convenientem Euthymii in dando magnificentiæ.

XLV. Hæc ut vidit Domitianus, divinæ gratiæ operationem intelligens, procedit ad pedes magni, veniam petit, et parcitatis sordes vehementer rependit penitentia. Ille vero cum Domitiano benignam et mentem et manum porrexisset, ipsumque elevasset, o fili, inquit, qui *seminat in benedictionibus, in benedictionibus et metet* ⁴. Qui ergo accedentibus commune tectum præbent et sal, nescientes sibi potius comparant copiosam suppeditionem, nec tantum dant quantum accipiunt. Quod quidem a vobis quoque servandum est, fratres, si Deo estis gratificaturi, et plurima rerum necessariorum suppeditione semper abundaturi. Hinc bonorum acervus, ut aiunt, constitit, resque lauræ cæperunt vigere ac exuberare: quando quidem fratrum numerus ad quinquaginta pervenit, et unicuique eorum cella fuit ædificata; atque sacra mysteria D quotidie peragebantur.

XLVI. Porro is cui credita fuerat dispensatio, dum cogitat, ad tantum fratrum multitudinem multo etiam sibi opus fore ministerio, mulos quoque paravit lauræ. Erat autem quidam in ea Asianus genere, nomine Auxentius, qui erat aptus ad molorum ministerium. Is ergo ab hoc œconomo rogatus, ut illam subire administrationem differebat, et non obediebat. Sed cum res esset ad usum necessaria. Joannem et Cyrionem presbyteros secum accipiens œconomus, iterum cum iis rogabat Auxentium.

³ III Reg. xvii, 3. ⁴ II Cor. ix, 6.

ἀδάνη ἀπὸ τῆς ἁγίας πόλεως κατιούσαν, ἐκκλίναι τε τῆς ὁδοῦ δεξιᾶ, καθάπερ τινὸς αὐτοῖς τῆς πορείας προηγουμένου, καὶ εἰς τὴν λαύραν ἐκείνην παραγενέσθαι· τῆς Προνοίας οἶμαι καὶ τοῦτο σοφῶς οικονομούσης, ὥστε τὴν μεγάλην τοῦ Πατρὸς ἀρετὴν, λαμπροτέρην ἔτι καταστήναι. Οὓς ἰδὼν ὁ μέγας ἐκεῖ καταλύσαντας, ὥστε τὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ κόπον βραχὺ τι διαναπαῦσαι, καλεῖ Δομετιανὸν, οικονομεῖν τὰ τῆς λαύρας ὑπ' αὐτοῦ προεχειρισμένον, καὶ παραθεῖναι τοῦτοις τράπεζαν ἐπαγγέλλει. Τοῦ δὲ προβεβλημένου τὴν ἔνδειαν, καὶ ὡς οὐδὲ τὴν ἐφήμερον ἔχει τῶν ἀδελφῶν τρογὴν ἀποκρινάμενος, θαρρῶν ἐκείνος τῶ καὶ χήρᾳ τροφὴν πλουσίαν δι' ἀφθονίαν πηγάζονται προαιρέσεως, πορεύθηκα παρὰ τὸ ἀροφυλάκειον ^m ἐπέλλεται Δομετιανῶ. Ἐῖπον γὰρ ἔγη, τί μὲν ἀθρώπινοι βούλοκται: λογισμοί, τί δὲ θεία δύναται χάρις παραδόξως οικονομεῖν.

ΜΔ'. Καὶ ὃς εἶξας εὐθὺς καὶ παραγενόμενος· τῶν ἀνεκδιηγήτων σου, Χριστέ, θαυμασίων, εἰρίσκει θεία τινὶ καὶ σοφῇ προνοίᾳ τὴν οἰκίαν εὖτως ἄρτων μεστήν, ὡς μὴδὲ τὴν θύραν μικρὸν τι πάρανοτῆαι βέβαιον ὂν, τῶ πλήθει τῶν ἔδων ἀνειργομένην. Καλέσας τοίνυν καὶ ἄλλους τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν θύραν σὺν αὐτοῖς ἀνατρέψας, ὁρᾷ τὰ ἔδων, ἀμύθητόν τι πλῆθος ἄρτων· οἴνου τε, φημί, καὶ ἑλαιῶν πολλὴν ἀφθονίαν, καὶ ἀνάλογον τῇ περὶ τὸ δίδοναι πάντως Εὐθυμίου φιλοτιμίᾳ.

ΜΕ'. Ταῦτα Δομετιανὸς ἰδὼν, καὶ τῆς θείας χάριτος συμβαλὼν τὴν ἐνέργειαν, πίπτει πρὸς τοὺς ποσὶ τοῦ μεγάλου, συγγνώμην αἰτῶν, καὶ μικρολογίας ἀντιδιδούς μετανοίας θερμότητα. Κάκεινος εὐμνήτει Δομετιανῶν καὶ φωνάμην καὶ χεῖρα ἀρέξας, κα' αὐτὸν ἀναστήσας, ἢ τέκνον, ἔφη, ὁ σκείρων ἐπὶ εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. Οἱ γοῦν κοινῇ τοῖς παριστοῖσι τὴν στέγην καὶ τοῦ ἄλλας ποιούμενοι, λαμβάνουσι· θαυμάσιον ἑαυτοῖς περιποιούντες τὴν χορηγίαν, καὶ μὴ τοσοῦτον δίδόντες ἕσον λαμβάνουσιν. Ὅπερ ἀδελφοί καὶ ὑμεῖν φυλακτέον, εἰ μέλλοιτε καὶ θεῶν χαρίζεσθαι, καὶ πολλῇ πάντοτε ⁿ κομῆν τῶν ἀναγκαιῶν τῇ χορηγίᾳ. Ἐνεύθεν ἀγαθῶν σωφρῶν, τὸ τοῦ λόγου, συνέστη, καὶ τὰ τῆς λαύρας εὐθηνεῖσι ἤρχετο καὶ εἰς πλῆθος ἐπιδιδόναι· ὅτε τῶν ἀδελφῶν ἀριθμὸς, εἰς πεντήκοντα περιέστη, ἐκάστω τε αὐτῶν κελλίον ὑπόδομηθη· καὶ τὰ τῆς ἱερᾶς καθέκαστην ἐτελεῖτο μυσταγωγίας.

ΜΣ'. Ἐνοῶν δὲ ὁ τῶν οικονομῶν ἐγχειρισθεὶς, ὅτι πρὸς οὕτω πολὺ τῶν ἀδελφῶν πλῆθος, πολλῆς αὐτῶ καὶ ὑπηρεσίας δεήσει, προσεκτίηται τῇ λαύρᾳ, καὶ ἡμίονου. Ἦν δὲ τις ἐν αὐτῇ ἐδ γένος Ἀσιακός, τὴν κλήσιν Λυξέντιος, ἐπιτηδείως ἔχων πρὸς τὴν τῶν ἡμίονων διακονίαν. Οὗτος οὗτος ὑπὸ τοῦδε τοῦ οικονομίου παρακαλούμενος, ὥστε τὴν λειτουργίαν ὑπελθεῖν ταύτην, ἀνεβάλλετο καὶ οὐχ ὑπήκουεν. Ἀναγκαιῶν δὲ καὶ χρησίου τοῦ πράγματος ὄντος, παραλαβὼν καὶ Ἰωάννην μεθ' ἐαυτοῦ καὶ Κυρίωνα

VARIÆ LECTIONES.

^m al. ἀροφυλάκειον. ⁿ al. πάντοθεν.

τοὺς πρεσβυτέρους ὁ οἰκονόμος, ἤξιου καὶ αὐθις σὺν Α καὶ αὐτοῖς τὸν Λυζέντιον. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὕτως ἀνήκοος ἦν, τοῦ Σαββάτου ἤδη διαγεγονότος, ἦνικα τῷ μεγάλῳ ἐξῆν ἐντυχεῖν, ἀναφέρει τὰ κατὰ τὸν Λυζέντιον αὐτῷ πάντας ὁ οἰκονόμος. Κάκετος μεταστατέλλεται μὲν εὐ- θύως τὸν ἀδελφὸν *, ὑπακούειν δὲ παραινέει, καὶ μὴ οὕτως ἀνένδοτον εἶναι καὶ ἀπειθῆ, τῷ ἰδίῳ μόνῳ στοιχοῦντα θελήματι, καὶ τὴν κοινὴν τοῖς ἀδελφοῖς χρησιμεύουσαν διακονίαν ἀποποιούμενον. Τοῦ δὲ μη- δὲ πράκλῃσιν, μηδὲ μόνῃ ὄψιν αἰδεσθέντος τοιαύ- την, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀνεδουμένου σαφῶς, καὶ ποιεῖν οὐχὶ κινουντος πρόφασιν, ἵνα μόνον θέλημα τὸ ἐκυ- τοῦ κύριον δεῖξῃ · καὶ νῦν μὲν τὸ ἀλλοδαπὸν εἶναι καὶ τῆς ἐπιχωρίου φωνῆς ἀνομιλητον αἰτιωμένου, νῦν δὲ τὰς τῆς σαρκὸς ἐπιβουλὰς καὶ τὰς ποικιλίας τοῦ πονηροῦ Ρ τέχνας · Μήποτε με, φησὶν, ἔξω τῶν ὑμετέ- ρων ὀφθαλμῶν ἐπερωρὸν ὑποσκελίση, καὶ κακίας τῆς ἑαυτοῦ ἔργον δεῖξῃ · πρὸς δὲ, καὶ ὅπως μὴ φροντισί καὶ θορόδοις συνείσθεις, ἀπέδων τοῦ λοιποῦ καὶ μείνω.

ΜΖ'. Τοιαῦτα λέγοντος, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς βλάβην ὡς δυσωπήσαι ἱκανὴν οὖσαν προβαλλομένου, ὁ μέγας πάλιν Εὐθύμιος, Ἄλλὰ δεησόμεθα, ὡ τέκνον, φησί, τοῦ Θεοῦ ὥστε μηδενὶ τῶν βλαπτόντων, διὰ τὴν ὑπακοὴν ἀλώσιμον ὀφθῆναι σε. Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶν ἡ φωνή · Οὐκ ἤλθον διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆ- σαι. Καὶ · Οὐ ποιω τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός. Πρὸς ταῦτα ἔτι μάλλον τραχυνομένου τοῦ Λυζέντιου καὶ μηδαμῶς εἰκοντος, βαρύτερον αὐτῷ προσενεχθεὶς ὁ θεὸς Εὐ- θύμιος, Ἡμεῖς μὲν, ὡ τέκνον, εἶπεν, ὅπερ δὲ καὶ αὐτῷ σοι λυσεται ἐν ἰδοὶ, συνεβουλεύσαμεν · σὺ δὲ μένων ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀπειθείας, ὅσον οὕτω τίς ὁ τῆς ἀπει- C θείας καρπὸς εἶση. Οὕτω τέλος εἶχε τῷ μεγάλῳ τὰ εἰρημένα, καὶ κλόνον οὐκ οἶδ' ὅθεν ὁ Λυζέντιος τοῦ σώματος ὑποστάς, ἔθλιος ἐπὶ τὴν γῆν καταπίπτει, διαφύων διὰ τὴν συμφορὰν μόνον ἧ ἄξιος. Οἱ γούν παρόντες τῶν ἀδελφῶν, ἐπικλασθέντες αὐτῷ τὰς ψυχὰς οὕτως ἐλασινῶς ἔχοντι, ἐδέοντο Εὐθυμίου, ἰκέ- τευον, ἠντιβόλου, βοηθῆσαι κειμένῳ, καὶ πρακτοῆς ὑποστάντι πονηρὰν ἑτασιν. Ὁ δὲ, πρὸς οὕτως ἀπειθῆ καὶ ἀνήκοον, ἔτοιμος ἦν ὑπακούειν. Καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῶν χειρῶν, ἀνίστησι τὸν Λυζέντιον, ὑπὸτρο- μον ἔτι, καὶ διὰ πάντων μικροῦ τῶν μελῶν τὴν τιμωρίαν ὑπέχοντα. Εἶτα καὶ καθάπερ τι φάρμακον αὐτῷ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἐπιβαλὼν, λύει τῷ ἀνθρώπῳ τὸ πάθος, καὶ ὑγιᾶ παραχρῆμα δείκνυ- σιν.

ΜΗ'. Ἀνεγενῶν σὺν ὁ Λυζέντιος, καὶ τῆς μὲν παρ- ακοῆς εἰς μνήμην ἐλθὼν, συνείς δὲ καὶ τὸ κατὰ κῆ- ψαν εἰς αὐτὸν πάθος, καὶ ὅτι μόνος ἦν ἀπειθείας ἔργον μὴ ἀγνοήσας, ἔτι μείζονα δίκην ὑπὸ τοῦ συνειδότες ἐπράττετο, καὶ μεταμέλειά τις αὐτὸν εἰσφεί δεινῆ. Ἀμέλει καὶ προσπίπτει τῷ Εὐθυμίῳ · τοῦτο μὲν συγγνώμην τῶν ἤδη γεγενημένων αἰτῶν,

5 Matth. xx, 28. 6 Joan. v, 30.

VARIAE LECTIONES.

• al. add. Ρ al. ἐχθροῦ. 9 al. μόνων.

A quia vero sic quoque inobsequens erat, et jam ad- venerat Sabbatum, quo tempore licebat magnum convenire, omnia de Auxentio ei refert oeconomus. Et ille quidem fratrem statim accessit; suadet au- tem ut obediat, neve sit adeo contumax et inobe- diens, propriam duntaxat sequendo voluntatem, et ministerium fratribus communiter utile recu- sando. Is vero nec adhortationem, nec vel talem solum adspectum reveritus, sed etiam sic aperte detrectabat, et quem non prætextum afferebat, ut solam voluntatem suam dominam ostenderet; et nunc quidem causabatur se esse alienigenam, nec peritum sermonis regionis illius; nunc vero carnis insidias variasque maligni artes: Ne forte, inquit, me extra oculos vestros inventum supplantet, ac suæ malitiæ opus exhibeat; ad hæc ne assuefactus curis et tumultibus, de cætero permaneam discrepans et dissonus ad animi quietem et tranquillitatem. ἀσύμφωνος πρὸς ἡσυχίαν καὶ γαλήνην ψυχῆς δια-

XLVII. Cum hæc diceret, et animæ noxam ut ad movendum idoneam, proferret, magnus iterum Euthymius: Sed Deum, inquit, orabimus, o fili, ut propter obedientiam, a nullo ex iis quæ lædunt, captus videaris. Ejus enim vox est: *Non veni ministrari, sed ministrare* 5. Et: *Non facio voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me Patris* 6. Ad ista adhuc magis exasperato Auxentio, et nequaquam cedente, gravius in eum invehens divinus Euthymius: Nos quidem, o fili, inquit, quod tibi ipsi quoque esse conducibile videbatur, consulimus: tu autem in eadem manens inobedientia, mox scies, quisnam sit inobe- dientiæ fructus. Nondum horum dictorum mag- nus finem fecerat, et concussus corporis nescio unde passus Auxentius, miser in terram decidit, solum dignus lacrymis propter calamitatem. Qui ergo aderant ex fratribus, fracti animis super eo tam misere affecto, rogabant Euthymium, supplicabant, obsecrabant, ut opem ferret jacenti, gra- vemque perperso inobedientiæ pœnam. Is vero erga adeo contumacem et inobedientem, paratus erat obedire; ac ejus manibus prehensis, erigit Auxentium, tremebundum adhuc, et per omnia fere membra pœnas pendentem. Deinde cum signum crucis, instar cujusdam medicamenti, ei inmississet, solvit hominem ab ea affectione, sta- timque sanum reddit.

XLVIII. Recreatus itaque Auxentius, et inobe- dientiæ quidem recordatus, intelligens vero calami- tatem quæ ei incubuerat, nec inscius opus fuisse solius contumaciæ, majores adhuc luebat pœnas a conscientia, gravisque eum subiit pœnitentia. Quare ad pedes procidit Euthymii; partim petens veniam: jam actorum, partim in futurum securitatem. Cum

is vero ei statim ignovisset (anima enim quæ A
vix tandem ad iram conversa fuerat, quomodo non
fuisset prompte cursura ad commiserationem?),
et futurum tempus per orationem communiisset,
ille cum voluptate et animi alacritate suscipit mu-
lorum ministerium. Sic disciplina Domini⁷, ut cum
divina Scriptura loquar, et aures aperit; et plane
adjicit intelligentiam. Et qui antequam deprime-
retur humilisque redderetur, contumaciæ peccatum
admiserat, post depressionem humilitatemque ex
disciplina ortam, cognitus fuit ad obedientiam
promptus. Hæc mihi anachoreta Cyriacus (57) ille
qui ab ineunte quidem ætate tonsus fuerat in cœ-
nobio Euthymii (58), postquam autem cum ejus
(59) successoribus satis longo tempore esset ver-
satus, omnemque ab eis viri et exercitationem, et
vitæ rationem accurate didicisset, postea in laura
veteris Sucæ (60) septuaginta (61) fere totis annis
se exercit, omni virtute ac honestæ vitæ præclaris
factis admodum illustris.

XLIX. Et aliud autem ipse mihi retulit, quod duo
ex fratribus, Maro et Clematius, ad austeritatem vi-
tæ ac disciplinæ in laura observatæ fatiscentes,
inter se convenerunt, ut illinc clanculum effuge-
rent, et se noctu furtim subriperent. Hæc illi qui-
dem communi consensu loquebantur et apud se
cogitabant: sed qui secreta aperit, et iis qui sunt
dedicati, dicit per Isaiam: *Non erit tibi amplius
sol in lucem diei, neque ortus lunæ illuminabit
tibi noctem; sed erit tibi Dominus lux sempi-
terna* 8: ipse hoc quoque manifestum facit fa-
mulo suo. Facit autem hoc pacto. In quiete enim
dogeni aliquando huic magno et admirabili Euthymio
visus est malignus. Maroni et Clematio,
tanquam ob oculos sancto assistentibus, frenum
injicere, eosque in laqueum trahere gravissimu-
m.

L. Is vero statim intellectis insidiis, accessit fra-
tres Maronem et Clematium, eosque hortatur, ad-
monet, rogat, docet, alloquitur, et prolixam orati-
onem habet de tolerantia, quodque opus sit ubique
plurima custodia et cautione. Deinde in exemplum
eis adducit Adamum et Jobum; illum quidem in
paradiso mandati violatorem, hunc vero omnigenæ
virtutis, in sterquilinio demonstratorem. Neque hæc
prætermittens, quod oportet monachum nequa-

7 Isa. L, 5. 8 Isa LX, 19.

VARIE LECTIONES.

† al. περισταμένους. * al. επιδειξάμενον.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(57) De S. Cyriaco, sive Quiriaco, actum est in
prolegom. n. 9. De ejus ætate num. 12 et seqq.
Vitam dabimus 29 Septemb.

(58) Ab ipso S. Euthymio; e cujus beæ manus
sacra ejus caput tetigerunt, simul quidem eum
monastico induentes habitu, et in eum vocantes
uberiorem Spiritus operationem. • Acta ejus. Id fa-
ctum anno Ch. 465

(59) A S. Euthymio, quod imberbis esset, missus
fuit ad S. Gerasimum: a cujus obitu rediit ad lau-
ram S. Euthymii anno 475, mansitque istis annis

τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀσφάλειαν. Τοῦ δὲ καὶ
συγγνώμης εὐθέως αὐτῷ (ἢ γὰρ πρὸς ὀργὴν τρα-
πέτα μάλισ ψυχῇ, πῶς οὐκ ἐμελλεν ἐτοιμῶς ὀρί-
μεν εἰς συμπάθειαν;), καὶ τὸ μέλλον δι' εὐχῆς
ἀσφαλτεπικένου, μεθ' ἡδονῆς ἐκεῖνος καὶ προθυμίας
τὴν τῶν ἡμιόνων ἀναριεῖται διακονίαν. Οὕτως ἡ
παιδεία Κυρίου, κατὰ τὴν θεῖαν φάνα Γραφήν,
ἀνάγει τε τὰ ὠτα, καὶ νοῦν ἀκριβῶς προστίθει.
Καὶ ὁ πρὸ τοῦ ταπεινωθῆναι τὴν ἀπειθεῖαν πλημ-
μελήσας, μετὰ τὴν ἐκ παιδείας ταπεινώσειν, ἔτοιμος
πρὸς ὑπακοὴν ἐγνωρίζετο. Ταῦτά μοι ὁ ἀναχωρη-
τὴς Κυριακὸς διηγήσατο, Κυριακὸς ἐκεῖνος, ὅς ἐκ
νέου μὲν τῷ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἐναπαχεῖρατο
κοινωνίῳ, τοῖς ἐκεῖνου δὲ διαδόχοις χρόνον ἰκανὸν
συγγενόμενος, καὶ πᾶσαν παρ' αὐτῶν τοῦ ἀνδρὸς
ἄσκησίν τε καὶ πολιτείαν πρὸς ἀκριβεῖαν ἱμαθῶν,
ὑπερῶν πρὸς τῇ λαύρα τοῦ παλαιοῦ Σουκά
παρ' ὄρους ἐβδομήχοντα σχεδὸν ἐναυτοῦς ἤσκησεν,
ἀρετῇ πάση καὶ βίου σεμνοῦ κατορθώμασιν ἐπι-
φανῶς διαλάμπας.

ΜΘ'. Κάκεινο δὲ μοι ὁ αὐτὸς διηγήσατο, ὅτι δύο
τινὲς τῶν ἀδελφῶν, Μάρων τε καὶ Κλημάτιος, πρὸς
τὸ τραχὺ τῆς κατὰ τὴν λαύραν ἀγωγῆς καὶ διαίτης
ἀπαγορεύσαντες, συνθήκας ἔθεντο πρὸς ἀλλήλους, λα-
θραῖως ἐκεῖθεν ἐνφυγεῖν, καὶ ὑπὸ νόκτα κλεῖψαι τὴν
ἀναχώρησιν. Ταῦτα οἱ μὲν ἐκκοινολογοῦντο καὶ καθ'
ἑαυτοῦς διεσκέποντο· ἀλλ' ὁ ἀνακαλύπτων βαθεῖα,
καὶ τοῖς ἀνακειμένοις αὐτῷ διὰ Ἡσίου φάσκων,
ὅτι οὐκ ἔσται σοι ἔτι ὁ ἥλιος εἰς φῶς ἡμέρας,
οὐδὲ ἀνατολὴ σελήνης φωτισεῖ σοι τὴν νό-
κτα, ἀλλ' ἔσται σοι Κύριος φῶς αἰώνιον,
αὐτὸς ἐκδηλον καὶ τοῦτο ποιεῖ τῷ οἰκείῳ θεράποντι.
Ποιεῖ δὲ ὧδε. Ἡσυχάζοντι γάρ ποτε τῷ μεγάλῳ
τούτῳ καὶ θαυμοστῷ Εὐθυμίῳ, ἴφακε Μάρωνι τε
καὶ Κληματίῳ χαλινὸν ἐμβάλειν ὁ πονηρὸς, καθάπερ
ὑφ' ὀφθαλμοῦς τῷ ἄγῳ περισταμένους †, καὶ εἰς
παγίδι τούτους ἔλακεν χαλεπωτάτην.

Ν'. Ὁ δὲ, συμβαλὼν εὐθὺς τὴν ἐπιβουλήν, μετα-
καλεῖται τοὺς ἀδελφούς, Μάρωνα καὶ Κλημάτιον, παρ-
αινῶν αὐτοῦ, νοουθετῶν, παρακαλῶν, διδάσκων, δια-
λεγόμενος, μακρὸς περὶ ὑπομονῆς ἀποτείνων λόγους,
καὶ ὅτι πολλῆς πανταχοῦ φυλακῆς χρεῖται καὶ ἀσφα-
λείας· εἶτα καὶ τὸν Ἀδάμ αὐτοῖς ὑπόδειγμα πᾶράγων,
καὶ τὸν Ἰωῶ, τὸν μὲν ἐν παραδείτῳ τὴν ἐντολήν ἀθε-
τήσαντα, τὸν δὲ καὶ πᾶν ἀρετῆς εἶδος ἐπι κοπρίας
ἀποδείξμενον *· οὐδὲ αὐτὰ παραλείπων, ὅτι δεῖ

10 ut in ejus Actis legitur.

(60) De ea actum num. 2 in proleg. additur veteris
ob Lauram novam, non procul inde exstructam.

(61) Hi septuaginta anni censentur a discessu e
monasterio S. Euthymii: e quibus ministravit 39
annos in laura Sucæ; 10 transegit in solitudinibus
partim Nitupha, partim Ruba; 7 mansit in Susacim;
5 in spelunca S. Charitonis; et rursus 8 in Susacim;
ac tandem 2 annis transactis in antro S. Charitonis,
obiit. Ita ejus Acta.

τὸν μοναχὸν ἀπαράδεκτον εἶναι τῶν ἐκ τοῦ πονηροῦ λογισμῶν, καὶ λύπην ἐκεῖνος, καὶ μίσος, καὶ ἀκηδίζην ἰ, καὶ ἐτίρωθι μετέβασιν ὑποβάλοι, μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν μηδὲ ὡς τὴν διάνοισιν ἀνιέναι· ἀλλὰ διακροῦσθαι ταῦτα καὶ ἀπωθεῖσθαι πάσῃ χειρὶ· μήποτε λάθῃ διὰ μεθοδείας ὑποσκελισίας ἡμᾶς, καὶ πτώμα ῥίψας διακρῶν ἀξίον. Εἰ δὲ τις ἐνταῦθα τυχὼν ἀρετὴν ἀσκήσει μὴ δύναιτο, μὴ νομιζέτω ἀλλαχοῦ μεταβάς, ῥῆθον κατορθῶσαι τὸ σπουδαζόμενον. Οὐ γὰρ παρὰ τὴν τοῦ τόπου φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν οὐρανὴν ἡμῶν προαίρεισιν ἢ τοῦ ἀγαθοῦ ἐργασίᾳ. Τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ σφαλερὸν τοῦτο τοῖς μοναχοῖς, καὶ ἀτόνους αὐτοὺς καὶ ἀρετῶν ἀκάρπους ποιεῖν δυνάμενον. Ἐπει μὴδὲ φυτὸν οἶόν τε καρποφορεῖν, συνεχῶς μεταφυτεύμενον.

ΝΑ'. Πρὸς πλείονα δὲ τῶν εἰρημίων πίστιν, καὶ τινῶν γερόντων αὐτοῖς Αἰγυπτίων ἐπέζηει ἢ διήγημα. Ἔλεγεν οὖν, ὡς ἦν τις ἀδελφὸς ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν κοινοβίῳ τινὶ καθήμενος, ὅς συνεχῶς εἰς θυμὸν ἐκπερόμενος, ἠγριοῦτο καὶ ἐταράττετο, καὶ πινρίας τὸ στόμα καὶ ὄργῃς ἐπίμπλατο. Λαβοῦσα δὲ τις αὐτὸν μεταμέλεια, ὡς εἶη διὰ τοῦ θυμοῦ τοῦδε καὶ τῆς πρὸς τὴν ταραχὴν ἐγκολίας ἐαυτῶν πολεμῶν, καὶ εἴ που τι καὶ καλὸν ἦδη φθάσα· ἐκτίσαστο, καὶ τοῦτο προσπαλλῶς, πείθει τοῦ κοινοβίου ἀναχωρησάσθαι καὶ μόνον δὴ καὶ καθ' ἐαυτὸν ἡσύχως διαβιώναι· ὅτε πολλὰ τῆς ἐρημίας πρὸς γαλήνην αὐτῶν καὶ ἀταραξίαν συνάρασθαι δυνάμενης. Ὡς γὰρ, ὡς ἄρα μηδενὸς ὑπόντος πρὸς ἕν ἂν καὶ θυμωθεῖν, καὶ καθ' οὐδ' ἂν τῇ ὄργῃ χρῆσασθαι, οὐδὲ στήσεται πάντως τὸ δεινὸν ἐκεῖνο καὶ οὐδ' ἄρα ἀναπτύμενον τοῦ θυμοῦ πῦρ, καὶ τὸ λυγρὸν ἡμερῶν αὐτὸς ἔσται καὶ γαλήνης πάσης καὶ ἡσύχιας ἢ μεστός. Ταῦτα λογισάμενος ἐκεῖνος, τὸ ἐξῆς ἀποστάντα τοῦ κοινοβίου, μόνον ἐφ' ἡσύχιας διάγειν· καὶ ποτε κατὰ χρεῖαν τινὰ, τὸ ποτήριον ὑποπλήσασθαι ὕδατος, καὶ τι μικρὸν αὐτὸ πρὸς τῷ κῆφαι θελήσαντα καταθεῖναι, τέχνη τινὶ τοῦ πονηροῦ τοῦτο περιστραφῆναι· ὅπερ οὐχ ἔπαξ, ἀλλὰ καὶ δις ἐπεξῆς καὶ τρις γεγονὸς, θυμωθῆναι τε τὸν ἀδελφόν, καὶ ἤτεω τῆς τοῦ θυμοῦ ῥύμης γενομένου, ὡς εἶχεν εἶθός εἰς γῆν κατενεγκεῖν τὸ ποτήριον, καὶ τοῦτο συντριψάσθαι· καὶ οὕτω πολλῶν μεῖζονα τῶν ἐχθρῶν πάντως καὶ θερμότερον ὀφλήσασθαι τὸν γέλωτα.

ΝΒ'. Πρὸς ταῦτα γελᾷ μὲν ὁ Κλήματιος, διαθερμάνουσι τὴν ψυχὴν τῷ ἀστείῳ τοῦ διηγήματος· προσχῶν δὲ ὁ θεὸς Εὐθύμιος, Ἦπου, φησὶν, ὑπὸ τίνος, ἀδελφεῖ, πονηροῦ καὶ σὺ κενήνησι, δαίμονος, δεῖ καὶ γελᾷ· οὕτως ἀνισχυόντως καὶ ἰταμῶς; δεῖον ὀδύρεσθαι καὶ θρηνεῖν, τὴν ἐκεῖθεν παράκλησιν, ἐκδιεγόμενον, εἴπερ ἀληθὴς ἐστὶν ὁ τότε δικάσιον ἡμῶν, μακρότερος μὲν τοὺς νῦν πεποιθότες ἀποκαλῶν (Ὅτι ἰ, φησὶ, παρακληθήσονται), ἀλλίους δὲ

ἢ Vitæ Patr. III, 98; v, VII, 33. ⁴⁰ Matth. v. 5; Luc. VI, 25.

VARIAE LECTIONES.

ἰ al. ἀδικίαν. ἢ al. βίους. ἢ al. ἡρεμίας. ἢ al. inser. αὐτοί,

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(62) Narrant id in Vitæ Patrum Ruffinus aut quisquis ejus libri auctor est, lib. 3, n. 98 et Pala-

A quam admittere cogitationes a maligno suggestas, sive ille tristitiam, sive odium, sive tædium, sive in alium locum migrationem subjiciat, et nec ab initio ei omnino mentem permittere, sed ista rejicere, atque tota manu repellere, ne forte nos latenter per fraudem supplantet, et in casum præcipit lacrymabilem. Si quis autem hic forsitan non possit virtutem exercere, ne existimet, quod alio transiens, facilius poterit optata bono exsequi Non enim ex loci natura, sed ex libero nostri animi instituto boni procedit operatio. Contra vero hoc monachis periculosum, quodque potest eos reddere imbecillos virtutumque infructuosos. Quandoquidem nec planta potest ferre fructus, quæ assidue transplantatur.

B LI. Ad majorem vero dictorum fidem, etiam eis proferebat quorundam senum Ægyptiorum historiam ἠ. Aiebat ergo: Fuit nonnullus frater in Ægypto (62), in quodam cænobio residens; qui ad iram continue raptus, exasperabatur et turbabatur, et acerbitate ac indignatione os ejus implebatur. Cum eum autem quædam subiisset pœnitentia, quod propter hanc iram et perturbationis facilitatem secum bellum gereret, et si quid boni jam ante acquisiisset, id quoque perderet; persuadet ei, ut recederet a cænobio, solusque per se viveret quietus; utpote quod solitudo multum posset ei conducere ad tranquillitatem et perturbationis vacuitatem. Existimabat enim quod, si nullus subesset cui irasceretur, et in quem uteretur indignatione, omnino sensim extingueretur vehemens ille et citissime flagrans ignis iracundiæ; futurusque esset deinceps ipse mitis, omnique tranquillitate et quiete plenus. Hæc ille reputans, discessit deinceps a cænobio, et solitariam vitam est amplexus: et cum aliquando, propter usum quemdam aqua implesset poculum (63), idque voluisset humi aliquantisper deponere, nonnulla maligni arte id eversum est. Quod quidem ubi non semel tantum, sed etiam bis et ter deinceps accidisset, tum iratus est frater, tum ab iræ impetu devictus, statim ita ut habebat, humi projectit poculum, illudque confregit: atque sic omnino ludibrium multo majus acriusque debuit inimico.

D LII. Ad hæc ridet quidem Clematius, per urbanitatem narrationis incalesfactus animo. Divinus vero Euthymius re animadversa: Nunquid, ait, tu quoque, frater, motus es a malo aliquo dæmone, quod adeo inverecunde et impudenter rides? cum oportere flere et lamentari, suasionem inde sumptam admittendo, si verax est, qui tunc noster erit iudex, dum beatos quidem appellat eos qui nunc lugent; quia, inquit, consolationem accipient ⁴⁰;

gius lib. 5, libel. 15, n. 225.

(63) Pelagius *swisculam*, Ruffinus *vas*.

miseros autem eos qui rident, sibi que non attendunt. Cæteroquin aperta inscitia est et disciplina violatio, monachum ultra mediocritatem loqui, aut ad quodlibet moveri, vel etiam fiduciam sumere, Patres enim fiduciam appellant⁴¹, omnium plane vitiorum matrem.

LIII. His quidem verbis ille cum increpasset Clematium, ingressus est in cellam interiorem. Eum vero e vestigio persecuta est ultio; pronusque in terram cadens, agitabatur tremore et horrore tenebatur. Itaque Domitianus sic jacentem videns Clematium, et simul quidem Euthymii mansuetudinem et austeritatem admiratus, quo modo optime in eo essent temperat, et simul etiam fratrem ob calamitatem miseratus, congregat aliquos ex Patribus, pro illo intercessuros, eosque una cum Marone introducit ad Euthymium. Ille autem, cum suoapte ingenio placabilis, tum illorum intercessionem minime despiciens, cum eis accedit ad jacentem Clematium, eique horrorem exstinguit signo crucis, et statim sistit tremorem, atque perfectam præbet a morbo liberationem: dicens: Attende tibi ipsi de cætero, et noli contemnere Patrum doctrinas et admonitiones. Sed efficere totus oculus, sicut de Cherubinis accepimus⁴², teipsum omni ex parte circumspiciens, ut qui semper transeas in medio laqueorum. Hæc ubi suavisisset atque suggestisset Clematio, ejusque exemplo alios fecisset cautiore, virum dimittit in pace. Sed hoc quidem est ejusmodi. Non minus vero est, id quod sequitur, si non sit multo majus et præclarior.

LIV. Cum magna et œcumenica synodus Ephesi tunc primum congregaretur, Synodius (64), qui cum Acacio fuerat magister hujus magni Euthymii adhuc pueri, in Palæstinam ad adoranda loca venerabilia profectus, accedit etiam ad lauram, quinquagesimo et quarto anno ætatis magni Euthymii; partim ut illum ipsum Euthymium videret, partim ut salutaret consobrinos suos, Stephanum, Andream, et Gaiantum. Videns igitur Euthymium, ei narravit de impiissima hæresi Nestorii, qui nefarie (o justitia, et sacerdotum pudor!) brevi tempore præsedidit (65) Constantinopoli, profanisque suis et corruptis dogmatibus totum fere orbem terræ conturbavit. Exposuit etiam ei de Cyrillo (66) Alexandrino et Acacio (67) Melitenensi, quemadmodum ardentem zelum exhiberent pro fide orthodoxa, et quod œcume-

Α τὸς γελῶντας καὶ ἑαυτοὺς μὴ προσέχοντας· ἄλλως τε δὲ καὶ ἀπαιδευσία σαφῆς, τὸ τὸν μοναχὸν πέρα τοῦ μετροῦ λαλεῖν, ἢ πρὸς ὀτιοῦν κίνεσθαι, ἢ τε μὴν καὶ παρῆρησιάζεσθαι. Μητέρα γὰρ οἱ Πατέρες τὴν παρῆρησιαν πάντων ἀτεχνῶς τῶν παθῶν ὀνομάζουσι.

ΝΓ'. Ταῦτα ὁ μὲν ἐπιτιμήσας τῷ Κληματίῳ, εἰς τὸ ἐνδοτερον εἰσῆλθε καλλίον. Τὸν δὲ ἡ δίκη παραπόδας μετρεῖ, καὶ πρηνῆς ἐπὶ γῆς πεσὼν, κλόνῃ τε ἔδονετο, καὶ φρικτὴ συνείχετο. Δομιτιανὸς εὖν κείμενον ὄστως ἰδὼν τὸν Κλημάτιον, καὶ ἅμα μὲν τὸ πρῶον, ἅμα δὲ καὶ τὸ αὐστηρὸν Εὐθυμίου θαυμάσας, ὅπως ἄριστα κεκρυμμένα παρ' αὐτῷ ἦν, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ πάθους οἰκτεῖρας, συνάγει τινὰς τῶν Πατέρων ὑπὲρ αὐτοῦ προσβεῖαν ποιησομένους, καὶ τούτους ἐστῆγει σὺν τῷ Μάρωνι πρὸς Εὐθύμιον. Ὁ δὲ καὶ οἴκοθεν εὐλατῆς ὢν, κοὶ τὴν ἐκείνων προσβεῖαν οὐκ ἀτιμάζων, ἐρίσταται σὺν αὐτοῖς κειμένῳ τῷ Κληματίῳ, καὶ τὴν τε φρικτὴν σθένυσσιν αὐτῷ, τοῦ σταυροῦ τῷ σημείῳ, καὶ τὸν κλόνον εὐθὺς ἴσθησι, καὶ τὴν ἀπκαλαγὴν τοῦ πάθους ἐντελῆ πρέρχει· Πρόσεχε σεαυτῷ λοιπὸν, ἐπειπὼν, καὶ μὴ περιφρόνει Πατέρων διδασκαλίαν μηδὲ ὑποθήκας· ἀλλὰ γενεῶ ὀφθαλμοῦ θλος, οἷα περὶ τῶν Χερουδίμ ἠκούσμεν· πάντοθεν περσεκοπῶν ἑαυτὸν, ὡς ἐν μέσῳ παγιδῶν ἀπὶ διαδοκίοντα, τοιαῦτα τῷ Κληματίῳ παραινέσας καὶ ὑποθεῖς, καὶ τῷ κατ' αὐτὸν ὑποδειγματι τοὺς ἄλλους ἀσφαλιτάμενος, ἐν εἰρήνῃ ἀπολύει τὸν ἄνδρα. Πλὴν ἀλλὰ τοῦτο μὲν τοιοῦτον. Οὐχ ἦσαν δὲ καὶ τὸ ἐφεξῆς, εἰ μὴ καὶ πολὺ μεῖζον καὶ γαριστερον.

ΝΔ'. Ἄρτι τῆς μεγάλης ἐν Εφέσῳ καὶ οἰκουμένης συνόδου πρῶτον συγκαρτουμένης, Συνόδιος ὁ σὺν Ἀκακίῳ διδάσκαλος τοῦ μεγάλου τούτου Εὐθυμίου ἔτι παιδὸς ὄντος γεγεννημένος, κατὰ προσκύνησιν τῶν σεβασμίων δὴ τόπων εἰς Παλαιστίνην ἔλθων, καὶ εἰς τὴν λαύραν τετάρτῳ τῆς Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου ἡλικίας ἔτει καὶ πεντηκοστῷ παραγίνεται· τοῦτο μὲν αὐτὸν ἐκείνον ἱστορήσαν Εὐθύμιον, τοῦτο δὲ καὶ τοὺς οἰκείους ἀνεψιούς, Στέφανον, Ἀνδρέαν, καὶ Γαϊανὸν ἀππασόμενος. Ἰδὼν οὖν τὸν Εὐθύμιον, διηγείτο μὲν αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν ἀσεβεστάτην ἀρεσιν Νεστορίου, τοῦ ἀσοῦς (ὡ δίκη καὶ ἱερῶν αἰδῶς!) ὄλιγον δὴτινα χρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως προκαθίσταντος, καὶ τοῖς βεβήλοισ ἀπτοῦ δόγμασι καὶ διεφθαρμένοις τὴν οἰκουμένην πᾶσαν σχεδὸν συντρᾶζαντος. Ἐξηγείτο δὲ

⁴¹ T. I, p. 373, A. B. ⁴² Ezech. x, 12.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(64) Habita synodus Ephesina a 22 Junii an. 431.

(65) Consecratus est, testibus Marcellino in Chronico, Socrate lib. 7, c. 29 aliisque, Felice et Tauro coss., an. Ch. 428, IV II. April.

(66) De S. Cyrillo agemus 28 Januar. ubi plura de Nestoriana hæresi.

(67) Sanctus hic appellatur a Baronio in Annalib.

In nullis tamen Martyrologiis ejus nomen huc usque reperimus. Ejus zelus in synodo egregie eluxit, maxime concione spiritu plena coram Patribus habita, in qua brevi affore pacem vaticinatus, omnes reviviscere, sumere animos, erigereque languentes vires, est hortatus. Consule Acta Ephesina a Poliano nostro edita tom. VI, cap. 11.

αὐτῷ καὶ περὶ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ Μελιτινῆς Ἀκακίου, ὅπως τε θερμὸν ὑπὲρ τῆς ἀρθοδοξίας ἤ εἰσφέρειεν ζήλον· καὶ ὅτι μέλλοι ὅσον οὐδέπω καὶ οἰκουμένην συνοδοῖ ἐν μίλλοι κατὰ τοῦ δυσαεθοῦς ἐκείνου συγχροτηθῆναι. Τούτων οὖν οὕτω παρὰ τοῦ Συνοδίου λεχθέντων, ἤσθη τὴν ψυχὴν ὁ Εὐθύμιος, τοιούτῃ περὶ Ἀκακίου μαθῶν, ᾧ τινι παῖς ὢν ἐφοίτα, καὶ ὑπ' αὐτὴν τῶν γραμμάτων ἀσκησὶν ἐπαιδεύετο. Ἐπειτα μέντοι συνταξάμενος αὐτῷ καὶ Συνοδίου, ἀπαίρει τῆς λαύρας Στέφανον παραλαβὼν τὸν ἀνεψιὸν, εἰς τὴν ἀγίαν τε ἀνεῖσι πόλιν, καὶ πείθει τὸν τὴν ἀρχὴν τῆς κατ' αὐτὴν ἐκκλησίας πεπιστευμένον, συναριθμῆσαι καὶ Στέφανον τοῖς ὑπ' αὐτῷ διακόνοις. Ὁ δὲ σὺν αὐτῷ καὶ Κοσμῶν τὸν Καππαδόκην χειροτονεῖ, καὶ τῷ χορῷ ἀμφοτέρους τῶν διακόνων ἐγκαταλείπει.

NE'. Ἄθροισμένων δὲ πρὸς τὴν συνοδὸν ἤδη τῶν πανταχοῦ ἐπισκόπων, καὶ μελλόντων ὅσον οὐκὼ καὶ τῶν τῆς Παλαιστίνης ἐκεῖ συναλθεῖν, ἐντέλλεται ὁ μέγας Εὐθύμιος Πέτρῳ τῷ τῶν Σαρακηνῶν ἐπισκόπῳ, Κυρίλλῳ τῷ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀκακίῳ τῷ Μελιτινῆς προστιθεσθαι, καὶ ἅπερ ἂν ἐκεῖνοις δοκεῖ, ταῦτα καὶ αὐτῷ συνδοκεῖν. Κάκενος τῆς συνόδου τελεθεισῆς, αὐθις πρὸς τὸν Εὐθύμιον ἀναστρέψας, πάντα καταμέρος αὐτῷ διηγέεται ὅσα τε συμβέβηκεν ἐπ' αὐτῆς, καὶ ὅσα· * κεχώρηκεν. Ὁ δὲ τὰ τε ἄλλα τῶν γεγονότων ὑπὸ τῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπων μαθῶν, καὶ ὅτι ὁ τῆς Ἀντιόχου * προσετώς Ἰωάννης ὀρθόδοξος ὢν, τοῖς τὰ Νεστορίου φρονού, τὰ ὁμοῖα φρονεῖν συναπήχθη, λύπῃ τὴν καρδίαν ἐκλήγη δεινῇ.

NΣ'. Τῷ Ἰσῳ δὲ πάθει καὶ δόμονος ὁ ἐκεῖνος κατεγλήθη ἀνεψιός. Τοιγάρτοι καὶ δοθῆναι αὐτῷ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ κάθοδον ἐδέετο Εὐθύμιου, ὥστε ὑποσκελισθέντα τὸν θετὸν ἀνλαβεῖν, καὶ ὅσον ἦδη καίμενον ἀνορθώσαι. Καὶ ὅς οὐκ ἀσφαλῆ τὴν ἐκείσε ἔσφιζεν προσιδῶς, ἀλλὰ καὶ ἀλυσιτελῆ μάλλον αὐτῷ καὶ ἀσύμφορον, οὐκ οὖν, ὡ τέκνον, φησὶν, οὐ χρῆσθε τῆς λαύρας ὑποχωρῆσαι. Οὐτε γὰρ ἐκεῖνος δεῖται τῆς σῆς παρουσίας· ἀλλ' εἰ καὶ βραχὺ τῆς ὀγιούσ ἐξέλκινε πίστεως, ἀλλ' ὅ γε θεός τὴν ἐκεῖνου καρδίαν εἰδῶς ὀρθῶς ἔχουσαν, αὐτὸς ἐπιστρέφει αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ εὖ ἔχον ἀνάγει. Καὶ σὺ δὲ, ὡ τέκνον, εἰ μὲν ᾧ ἐκλήθησ τὸ πῶπ ἐν τούτῳ καὶ εἰς τέλος ὑπομενεῖς, προκόπτων ἔση, καὶ δοξασθήσῃ, δόξαν δὲ τὴν ἀληθῆ καὶ κατὰ θεὸν καὶ μηδέποτε διαπίπτουσαν. Εἰ δὲ τούτων ἀμελήσῃς, καὶ τοὺς τῆς ὑπομονῆς λογισμοὺς ἀτιμάσῃς, τῆς λαύρας

nica synodus esset mox Ephesi congreganda adversus illum impium. His ergo sic dictis a Synodio, animo lætatus est Euthymius, talia dicens de Acacio, ad quem puer venibat, et a quo fuerat institutus in exercitio litterarum. Deinde vero cum ei valedixisset Synodius, discedit e laura, assumens Stephanum consobrinum, et abit in sanctam civitatem, atque persuadet ei (68) cui commissa erat Ecclesiæ illius gubernatio, ut Stephanum cooptaret in numerum suorum diaconorum. Ille autem una cum eo ordinat quoque Cosmam Cappadocem, et utrumque refert in niaconorum chorum.

XL. Porro eum jam congregarentur undique episcopi ad synodum, moxque illuc conventuri etiam essent episcopi Palestinæ (69), mandat magnus Euthymius Petro episcopo (70) Saracenorum, ut adjungeret se ad Cyrillum (74) Alexandriæ et Acacium Melitenes, et quæ ei videretur, ea quoque comprobaret. Atque ille peracta synodo reversus ad Euthymium, ei omnia singulatim edisserit quæ in ea evenerant, et quonam processerint. Is autem postquam alia quoque didicit, quæ nimirum ab episcopis Orientis facta fuerant, quodque Joannes, (72) qui præerat Antiochiæ, etsi orthodoxus, inductus tamen fuisset, ut eadem sentiret cum Nestorii (73) sectatoribus, gravi fuit tristitia cor ejus sauciatum.

LVI. Eodem modo affectus fuit etiam Dominus Joannis sororis filius. Quocirca rogavit Euthymium, ut ei permitteretur ire Antiochiam, quo supplantatum avunculum restitueret, jamque velut facientem erigeret. Ille autem, prævidens non futurum illuc tutum adventum, sed ei potius inutilem et incommodum: Nequaquam, inquit, o fili, non oportet te a laura recedere. Neque enim ille tua opus habet præsentia; sed et si paululum a sana fide declinavit, Deus tamen, qui novit cor illius recte se habere, ipse convertet ipsum, reducetque ad bonum. Et tu quoque, o fili, si quidem in quo vocatus es loco, in eo usque ad finem permanseris, proficies, et gloriam nempe veram et secundum Deum, quæque nunquam excidit. Quod si hæc neglexeris, et contemptis perseverantiæ cogitationibus e laura discedere tentaveris, obtinebis quidem dignitatem et

VARIE LECTIONES.

† εὐσεβείας. * αΙ. ὀπου. * αΙ. Ἀντιοχείων.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(68) Juvenali.
 (69) Nicophorus lib. 14, cap. 34. Quinta post Pentecosten die Juvenalis cum Palæstinis episcopis venit. Quibus ita convenientibus, celebris et magnus ille Euthymius Petro Saracenorum episcopo abeuntī præcepit, ut Cyrilli Alexandrini et Acacii Melitenensi, omnino sententiam sequeretur, columnas et fastigia rectæ fidei eos esse testatus.
 (70) Hic cum tribus aliis episcopis a Synodo missus fuerat ad Nestorium, ut eum ne a Synodi consensu abesse vellet, moneret, ut legitur p. r. 1, act. 1.
 (71) Quam tenax ejus moniti fuerit, hæc verba

Dejus in synodo prolata indicant: « Ego, inquit, huic sententiæ (qua synodus Nicæna probabatur) me socium ascribo, epistolamque Cyrilli sanctissimi sacratissimique, ut quæ rectam pianique doctrinam continet, laudo et probo, » par. 2, ac. 1.
 (72) Schisma conflavit, conciliabulo 43 episcoporum contra synodum congregato. Acta hujus simul cum synodo Ephesina exstant.
 (73) Eodem anno congregata iterum synodo damnavit hæresim Nestorianam, missis litteris synodicis ad Rom. pontificem Sixtum III et Cyrillum Alexandrinum.

incipatum avunculi tui (74); verum rursus auferetur a malis (75) et præstigiatoribus dominibus, cum per illos prius seductus fueris in oratione. Atque hæc quidem sanctus Euthymius.

LVII. At Dominus de hisce mandatis non multum licitus, proficiscitur Antiochiam, neque vale disancto, neque ullo modo ei suum significans cessum. Cum illic vero fuisset, omnia quæ ab Euthymio prædicta fuerant, effectum sunt sortita.

ille magna ductus postmodum pœnitentia, quod non obediisset, ad ipsum revertitur, gravi dolore sceribus cruciatus, et amare plorans. Porro venalis Stephanum Melitenensem ordinat Jamnæ (76) episcopum; Cosmam vero Cappadocem in ordinem presbyterorum, eique cruces custodiendas.

LVIII. Hæc quoque de illo relata sunt monacho Cyriaco ab hominis familiaribus et successoribus; bis autem Cyriacus singula patefecit; quod nemo unquam viderit comedentem, nisi Sabbato aut Dominica, non cum aliquibus colloquentem, illatenus cum quoquam congregientem, nisi forte quis aliquis necessario congressum postulare; nunquam super latus dormientem, sed nunc quiescentem parumque oculis conniventem, nec vero funem, qui in quodam cellæ angulo a te dependebat, ambabus tenentem manibus, sicque non nihil somni moderate degustantem, illud te magni Arsenii, (77) dicentem ipsi: Ades dum, neve nequam Affirmabant enim eum quoque esse oemulatorem Arsenii; Arsenii, inquam, qui quodam modo educavit et instituit Arcatum et Honorium imperatores, ideoque Patris Pellatione a sancti nempe Patribus est cognominatus; postea autem etiam in solitudine Ægypti claruit virtutibus.

LIX. Hunc ergo diligentissime æmulabatur Euthymius, et monachis ex Ægypto venientibus, de re ejus vivendi ratione aliquid referentibus, animam valde lubenter adhibebat; et animæ suæ vestigiis tabulis bona illius curabat inscribere; et quietem, humilitatem, silentium imitabatur: prætereaque vestitus vilitatem, ventris abstinentiam, et vigilantiam sobrietatemque in omnibus; Arsenii, propter quid egressus es? juxta dictum illius Vitæ Patrum, V, iv, 2: t. I, p. 356 A.

ἀποστῆναι πειράσει, τῆς μὲν τοῦ Θεοῦ τοῦ σοῦ ἀρχῆς ἐγκρατῆς ἔση· πλὴν ἀφαιρήσονται σε πάλιν αὐτὴν πονηροὶ καὶ γόητες ἄνθρωποι, ἀγνοῖα πρότερον ἐκείνοις συναπαχθέντα, καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἐν ἀγίοις Εὐθύμιος,

NZ'. Ὁ Δῆμος δὲ μικρὰ τῶν τοιοῦτῶν ἐντολῶν φροντίσας, ἀπαίρει πρὸς Ἀντιόχειαν, μετὰ συνταξάμενος τῷ ἀγίῳ, μηδ' ὀπωσοῦν αὐτῷ σημάνας τὴν ἀναχώρησιν. Ἐκείσε μέντοι γενομένῳ, πάντα ὅσα παρ' αὐτῷ προεβῆθη, ταῦτα δὴ καὶ εἰς ἔργον ἐξέδη. Κακῆτος πολλὴν ἀπέχων ὑστερον ἐπὶ τῇ πρακοῇ μεταμέλειον, ἐπάνει πρὸς αὐτὸν, τὰ σπλάγγχα σπατατόμενος μάλα δεινῶς, καὶ πικρὸν ὀδυρόμενος. Ἰουθενάλιος δὲ τὸν ἐκ Μελιτηνῆς Στέφανον ἐπίσκοπον Ἰζμηνεῖς χειροτονεῖ, Κοσμάν δὲ τὸν Καπποδόκην τῷ κλήρῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐγκρίνει, καὶ τὴν φυλακὴν αὐτῷ τῶν στυρωῶ ἀνατίθησι.

NH'. Καὶ ταῦτα δὲ τῷ μοναχῷ Κυριακῷ παρὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς ὁμιλητῶν τε καὶ διαδόχων περὶ αὐτοῦ ἀπηγγέλη· ἡμῖν δὲ Κυριακὸς ἕκαστα διεσφῆσεν ὧς· οὐδέποτε, Σαββάτου χωρὶς ἢ Κυριακῆς, ἐσθίοντα τοῦτον ἴδοι τις, οὐ συλλαλούντά τινα, οὐδαμῶς ἐντυγχάνοντα, πλὴν εἰ μήπου χρεῖα τις ἀναγκαίως τὴν συντυχίαν ἀπῆτει· οὐκ ἐπὶ πλευρᾶς οὐδέποτε καθεδῆσαντα, ἀλλὰ νῦν μὲν καθήμενον καὶ μικρὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιμύοντα, νῦν δὲ σχοινίου πρὸς τινα τοῦ κελλείου γωνίᾳ τῆς στέγης ἐκκρεμαζόμενον, ἀμφοτέραις χερσὶν ἐξεχόμενον, καὶ οὕτω τινὸς ὕπνου μετρίως παραγευόμενον, τὸ τοῦ μεγάλου τυχὸν Ἀρσενίου, Δεῦρο, κακὴ δούλε, πρὸς ἐκείνον ἐπιθεγγόμενον. Διεδοκίμοιο γὰρ καὶ ζηλωτὴν αὐτὸν Ἀρσενίου γενεῆσθαι· Ἀρσενίου, φημί, τοῦ τρόπου τινὰ πατρικῶν, Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον τοὺς βασιλεῖς θρεψαμένους τε καὶ παιδευσαμένους, καὶ διὰ τοῦτο τῆ τοῦ Πατρὸς ὑπὸ τῶν ἁγίων δηλαδὴ Πατέρων ἐπικληθέντος προσηγοῖα· ὕστερον δὲ καὶ τῆ πρὸς Αἴγυπτον ἐρήμῳ τὰς ἀρετὰς διαλάμψαντος.

NΘ'. Τοῦτον οὖν ἐξῆλου λίαν ἐμμελῶς ὁ Εὐθύμιος· καὶ τοὶς ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου φοιτῶσι μοναχοῖς, καὶ τι περὶ τῆς πολιτείας τῆς ἐκείνου διηγουμένοις, ἠδέως ἄγαν προσεῖχε τὸν νοῦν· καὶ τοὶς πίναξιν ὡς περ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς μεταγράψαι ἐπευξε τὰ ἐκείνου καλά· τὴν ἡσυχίαν τε καὶ τὴν ταπεινώσιν, καὶ τὴν αὐτοῦ σιωπὴν ἐμμεῖτο· πρὸς δὲ καὶ τὸ τοῦ ἐνδόματος εὐτελεῖς, καὶ τὸ περὶ τὴν γαστέρα ἐγκρατῆς, καὶ τὸ προσεκτικὸν αὐτοῦ, πανταχοῦ καὶ

VARIÆ LECTIONES.

b al. ἔσπερ. c al. Ἰαμνίαις. d al. ἀνεχόμενον. e al. ταπεινοφροσύνην. f abest ab al. t. I, p. 370 ; Vitæ Patrum V, XV, 9.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(74) Successit Joanni avunculo defuncto Domnino, mense Augusto Ephesinæ reprobato, an. Ch. 449, in Chronico. Annos illi 8 assignat Nicæphorus in Chronico.
 (75) Damnatu fuit in dicta synodo et patriarcha petisset deleri, quod facit pœnitens suum re Eusebii damnatioem ante probat.
 (76) Lipomanus et Surlus Ismenia, perperam; melius postea sæpius Jamnia, ab eis expressa. Ita

hic ms. Græcum atque sic Stephanus episcopus Jamniæ sæpius legitur in Actis synodi Chalcedonensis, cui interfuit. Est Jamnia civitas episcopalis sub metropoli Cæsarea Palæstina, ad mare Mediterraneum, prope Joppen, in tribu Dan. Consule ibidem Adrichomium n. 33. Hinc liquet non posterioribus tantum temporibus, quod ille existimavit, fuisse in ea urbe episcopum.

(77) De S. Arsenio pluribus agemus 19 Julii.

νηφελιον · Ἀραίνιε, δι' ὃ ἐξήλαθες ; κατὰ τὸ ὑπ' ἑκείνου λεγόμενον. Τὴν δὲ κατάνυξιν, πῶς ; Τὰ δὲ δάκρυα, τὰς παννύχους τε ἀγρυπνίας, καὶ τὸ φιλήρημαν ἔκεινο, καὶ ἀκριβῶς ἀμικτον · τὸ συμπαθὲς πρὸς τοῦτους, τὸ εὐδιάκριτον Ἔ, τὸ εἰς προσευχὴν πρόθυμόν τε καὶ εὐτονον, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν πᾶσι τοῦ ἀνδρὸς καρτερίαν ; Ἄρ' οὖν τὴν ἐκείνου πολιτείαν οὕτω μιμούμενος, οὐχὶ καὶ τῶν ἐκείνου χαρισματικῶν γέγονεν ἄξιος ; ἢ γέγονε μὲν, οὐ τῶν ἴσων δέ ; Οὐ μνησθῆναι, ἀλλ' ἔστιν οἷς αὐτὸν καὶ ἀτεχνῶς ὑπερέβλεπε. Πλὴν ἀλλὰ τῶν ἄλλων τῶς ἀφίμενοι, ὅπως περὶ τῶν μελλόντων ἐγίνωσκέ τε καὶ προήρορε, δεξιομεν φιλαλήθως.

Ξ'. Ἐγλίχθητο σφοδρῶς τῆς αὐτοῦ θείας Ἀναστάσιος, ὁ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῆς ἀγίας ἀναστάσεως πεπιστευμένος τὴν φυλακὴν, χωρεπίσκοπος τε ὢν, καὶ φοιτητὴς ἄμα καὶ ζηλωτὴς Πασσαριῶνος τοῦ ἐν ἀγίοις γεγεννημένου. Πῶθον οὖν τοιοῦτον τῆς τοῦ ἀνδρὸς τρέφων ὕψους, Φειδῶν τε τῆ ἐπισκόπῳ Ἰόπτης ἡ καὶ Κοσμά τῆ σταυροφύλακι, τὴν καλὴν ἐκείνην ἐπιθυμίαν κοινῶς τε καὶ τούτους παραλαβόντων, ἀλλὰ καὶ Φειδῶν ἕτερον τῶν τοῦ ἐπισκόπου ἔχοντων Φειδῶν (νέος δὲ ἦν οὗτος ἔτι τὴν ἡλικίαν, καὶ τῆ τῶν ἀνεγνωσῶν χωρῶς συγκαταλεγμένος · ὅς γε δέπου καὶ ταῦτα τῆ μοναχῶ Κυριακῶ παραδεδόκει καὶ διηγήσατο), ἀπαίρει σὺν αὐτοῖς πρὸς τὸν μέγαν Εὐθυμίον. ὡς δὲ πλησίον ἤδη τῆς λαύρας ἐγένοντο, τοῖς μὲν ἄλλοις, οὐπω καταλαβόντες, ἄδηλοι, Εὐθυμῶ δὲ φανεροὶ ἦσαν ἀπορόρητως ὑπὸ τοῦ Πνεύματος. Καλέσας οὖν εὐθὺς τὸν τῆς λαύρας οἰκονόμον Χρυσίππον, Εὐτρεπῆ σοι τὰ πρὸς ὑποδοχὴν ἔστω, φησὶν · Ἰδοὺ γὰρ ἄμα τῷ ἀεληφῶ τῶ σῶ καὶ ὁ πατριάρχης παρ' ἡμᾶς ἔρχεται.

ΞΑ'. Ἦδη δὲ καὶ αὐτῶν παραγεγονότων, θεωρεῖται τινὶ θειοτέρῳ κάτοχος γεγονὼς ὁ μέγας, οἷα καὶ Ἱεροσολύμων πατριάρχης ὠμίλει τῶ Ἀναστασίῳ καὶ διελέγετο. Οἱ μὲν οὖν παρόντες, ἐν θαύματι πάντας ἦσαν · Χρυσίππος δὲ καὶ αὐτὸς ἐκπλαγεῖς, καὶ πρὸς οὓς ἐπικύφας τῶ Εὐθυμῶν, Ἄλλ' οὐχ ὁ πατριάρχης, σεβάσμιε Πάτερ, φησὶ, παρ' ἡμῖν ὁ δὲ φύλαξ τῶν ἱερῶν σκευῶν Ἀναστάσιος, Ὁρῆς ὅπως ἄρα καὶ περιβολῆς ἔχει ; δεῖξας αὐτοῦ τὰ ἱμάτια · λαμπρὰ δὲ ταῦτα καὶ σπρηκτὰ ἦσαν · ἄπερ, φησὶ, πατριάρχην Ἱεροσολύμων ἐνδεδύσθαι, ἥκιστα θεμιτόν. Ἐπισχῶν δὲ τινα χρόνον ὁ γέρον, καὶ ὡσπερ ἐν ἑαυτοῦ γενόμενος, Ἄλλὰ πιστεύσόν μοι, τέκνον, φησὶ, λευκὴν αὐτὸν εἰς τόδε καὶ οἶον εἰκὸς πατριάρχην στολὴν ἐπενδεδύσθαι, φοροῦντα ἑσῶν · καὶ οἶμαι ὡς οὐκ ἠπάτημα · ἀλλ' ὁ προέγνω Θεός, καὶ εἰς πέρας ἄξει · ἀμεταμέλητα γὰρ αὐτοῦ τὰ χαρίσματα. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα ἐπὶ πολλῶν

¹⁴ Rom. xi, 29.

VARIAE LECTIONES.

ε al. διακριτικόν. ἡ al. Ἰόπτης. ἰ abest ab al. ἰ al. Ουμαζι. κ al. ἐκυτῶ. ἰ al. ἐπενδύσασθαι.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(78) Hic Phidus subscripsit concilio Ephesino an. Ch. 481.

(79) De portu hoc Palæstinæ etiamnum celebri, agit pluribus Quaresmius lib. 4, peregrinat. 1,

alius. Compunctionem autem quo modo? item lacrymas, nocturnas pervigilationes, illum amorem solitudinis exactumque a cunctis recessum; ad hæc commiserationem, discernendi vim, in precatione alacritatem et constantiam, præcellentemque viri circa omnia fortitudinem? Num autem, cum sic illius imitaretur vitæ institutum, non etiam dignus fuit illius charismatibus? aut fuit quidem, at non paribus? Nequaquam: sed sunt in quibus eum omnino superavit. Verumtamen aliis interim omissis, quemadmodum futura cognoverit et prædixerit, veridice ostendimus.

LX. Eum videre valde desiderabat Anastasius, cujus fidei credita erat custodia sacrorum vasorum sanctæ Resurrectionis, chorepiscopus etiam, sanctique Passarionis simul discipulus et imitator. Cum ergo hoc desiderium vivendi hominis in se aleret, Fido (78) Joppes (79) episcopo, et Cosmæ crucem custodi pulchram illam communicavit cupiditatem: atque eos assumens quinetiam Fidum (80), alterum episcopi Fidi nepotem (erat autem is adhuc ætate juvenis, et in chorum lectorum cooptatus; qui etiam Cyriaco monacho hæc tradidit et narravit) cum eis proficiscitur ad magnum Euthymium. Ut autem fuerunt jam prope lauram, aliis quidem quod nondum pervenissent, occulti erant, at Euthymio manifesti, arcano quodam modo, per Spiritum. Itaque vocato statim lauræ œconomo Chrysippo: Sint, inquit, tibi parata quæ ad susceptionem requiruntur: ecce enim simul cum fratre tuo ad nos venit patriarcha.

LXI. Cum jam autem ipsi advenissent diviniore quadam contemplatione vir magnus correptus, cum Anastasio agebat et colloquebatur tanquam cum patriarcha Hierosolymorum. Qui ergo aderant mirabantur cuncti; Chrysippus vero ipse quoque obstupefactus, et ad aurem se inclinans Euthymii, Sed non est, inquit, apud nos Patriarcha, venerande Pater; at sacrorum vasorum custos Anastasius. Vides quo modo vestitus sit? ostendens ejus vestes; quæ erant splendidæ et sericeæ; qualibus, inquit, minime fas est Hierosolymitanum patriarcham indui. Tunc per aliquod tempus se repressit senex, et velut ad se reversus, ait: Verum mihi crede, filii, hunc vidi hucusque candida veste amictum, et quali superindui decet patriarcham; et existimo me non esse deceptum; sed quod Deus præcavit, id ad finem deducet. Sunt enim ejus dona sine pœnitentia ¹⁴. Ille igitur hæc dixit multis

cap. 1.

(80) De hoc infra sæpius, potissimum cap. 20. Factus est tandem urbis Hiron episcopus, n. 122.

audientibus; atque consecutus fait rerum even-
tas.

LXII. Terehon ille, qui erat genere Saracenus, cum uxore habitans sterili, non gignebat liberos; quod ei vitam efficiebat minime vitalem, eratque causa doloris nullatenus tolerabilis. Ac cedit itaque aliquando cum uxore ad admirabilem Euthymium, rogans, supplicans, quid non faciens ex iis quæ possunt trahere ad misericordiam, ut is naturæ defectus solveretur, et aperiretur uterus ad pariendum. Ille autem cum ter eis iniecisset signum crucis, deinde lapideum illum ventrem tetigisset: Abite, inquit, læti in Domino. Is quippe vobis concedit ut cernamini trium liberorum parentes. Itaque illi in sermone tanquam in re ipsa collocantes fiduciam domum perierunt, animo lætitia pleno. Jam autem et parvus tempus advenerat. Et primo quidem parit Petrum quemdam, patrem Terebonis, qui Euthymii discipulis hæc vere et aperte narravit. Postea autem multo tempore interjecto, verax Euthymii promissum, alios quoque duos fratres præbuit Tereboni.

LXIII. Frater erat in laura, Romanus genere, nomine Æmilianus, qui bonam vitam sectabatur, et præclaram temperantiam vel maxime ex ipsa amplexus fuerat adolescentia. Huic noctu aliquando, cum esset Dominicus dies, Inimicus ex carne bellum grave commovit. Cui se perpetuo restitutum desperans, cessit jam et cogitationibus succubuit. Cum ita se haberet, atque ab ea perturbatione obsideretur, mane sit obvius sancto, venienti ad synaxim: atque ex eo læter quidam odor exibat qui gravem illam animi perturbationem magno declarabat. Itaque odoratus divinus Euthymius, insidiisque cognitis, increpat malum dæmonem vexatorem. Et statim frater quidem huic jacebat supinus, se ipsum convellens et agitando, spumamque ore exspuens.

LXIV. Ad eum autem multi quoque convenerunt monachi. Jussit itaque magnus Euthymius afferri lumen, eo quod locus esset obscurus atque tenebrosus et ait illis: Videto fratrem (81), o Patres, quomodo qui a puero in virtute vixit, et temperantiæ curam habuit, nunc quod paucis cesserit carnalibus cogitationibus jacet omnibus nobis lacrymis dignum spectaculum. Quare omni custodia unicuique servanda, est mens sua, ne nos vel per phantasiam aliquam latenter fallat inimicus, et in perditionis barathrum præcipitet. Nam si absurda quæpiam cogitatio invaserit nos, ad turpem cupiditatem instigans, nos vero statim ab initio eam debellare non contendamus, sed velut placide in animum admittamus,

Α δήπου τῶν ἀκουόντων ἔφησε· καὶ ἡ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἔκδοσις ἠκολούθησε.

ἘΒ'. Τερέθων ἐκεῖνος, ὃς ἦν τὸ γένος Σαρακηνός, στείρα γυναικὶ συνοικῶν, παιδῶν ἄγονος ἦν· ἔκρη ἀδίωτον αὐτῷ τὸν βίον ἔπολει, καὶ λύπης αἰτίον ἦν ἤμισα φορητῆς. Πρόσεισι τοίνυν μετὰ τῆς γυναικὸς ποτε τῷ θαυμαστῷ Εὐθύμιῳ, ἀντιβολῶν, ἱκατέων, τί μὴ ποιῶν τῶν δυναμένων ἔλκειν εἰς ἔλεον, ὥστε λυθῆναι τὴν ἐν τῆς φύσεως πῆρσιν, καὶ πρὸς ὠδίναν αὐτῆ καὶ τόκου τὴν μήτραν διανοιγῆναι. Ὁ δὲ τρίτον αὐτοῖς τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἐπιβαλὼν, εἶτα καὶ τῆς λιθώδους ἑκείνης γαστρὸς ἀψάμενος, Ἄπιτε, φησι, χαίροντες ἐν Κυρίῳ. Αἰδῶσι γὰρ οὗτος ὑμῖν τριῶν παιδῶν ὄφθῆναι πατέρα. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ὡς περ ἔργῳ, τῷ λόγῳ θάρσυνον. Ἐκείνοι δὲ καὶ οὐκ ἀνεχώρουν, ἔμπλεω τὴν ψυχὴν ἡδονῆς. Ἦθη δὲ καὶ ὁ τῶν ὠδίνων κενός ἐφειστήκει. Καὶ πρῶτα μὲν τίθει Πέτρον τινὰ, τὸν πατέρα Τερέθωνος, ὃς ἄρα τοῖς ὀμιληταῖς Εὐθυμίου, φιλαλήθως ταῦτα καὶ σαφῶς διηγήσατο. Χρόνου δὲ μετὰ ταῦτα συχνοῦ διαγενομένου, ἡ ἀψευδὴς Εὐθυμίου ὑπόσχεσις, καὶ τοὺς ἄλλους δύο τῷ Τερέθωνι ἀδελφοὺς παρετήχεν.

ἘΓ'. Ἀδελφός ἦν ἐν τῇ λαύρᾳ, Ῥωμαῖος τὸ γένος, Ἄμιλιανός τὴν κλήσιν, βίον τε χρηστὸν μετῶν, καὶ σωφροσύνην ὡς μάστιγα τὴν καλὴν ἐξ αὐτῆς νεότητος ἀσπασάμενος. Τοῦτω νυκτὸς ποτε διαγενομένης Κυριακῆς, χαλεπὸν ἐκ τῆς σαρκὸς ὁ ἐχθρὸς κέντησε πόλεμον. Πρὸς ὃν ἀντέχειν εἰς τέλος ἀπαγορεύσας, ἐνεδίδου ἦθη καὶ τοῖς λογισμοῖς ὑποκατακλίνοτο. Οὕτως ἔχων, καὶ ὑπὸ τοῦ πάθους πολιορκούμενος, ἐντυγχάνει περὶ τὸν ὄρθρον ἐρχομένην πρὸς τὴν σύναξιν τῷ ἁγίῳ· καὶ τις ἐξ αὐτῷ προσέειπε δὲσῶδία, τὸ χαλεπὸν ἐκεῖνο πάθος τῷ μεγάλῳ δηλοῦσα. Ὁσφραθεις οὖν αὐτῆς ὁ θεὸς Εὐθύμιος, καὶ γνοὺς τὴν ἐπιβουλήν, ἐπιτιμᾷ τῷ διανοχούοντι πονηρῷ δαίμονι. Καὶ παραχρῆμα Ἰπτιός μὲν ἐπὶ τοῦ ἑσάφου ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖτο, σκαρᾶτων ἑαυτὸν καὶ κλονῶν, καὶ ἄφρον ἐκπτύων τοῦ στόματος.

ἘΔ'. Συνήεσαν δὲ καὶ πολλοὶ τῶν μοναχῶν ἐπ' αὐτῷ. Φῶς τοίνυν ὁ μέγας Εὐθύμιος ἐνεχθῆναι κελεύσας, διὰ τὸ καὶ τὸν τόπον εἶναι ζοφώδη καὶ ἀρεγγῆ· Ὁρατε τὸν ἀδελφόν, ὦ Πατέρες, φησι πρὸς αὐτούς, ὅπως ἐν ἀρετῇ ζῶν ἐκ παιδός, καὶ σωφροσύνης ἐπιμελούμενος, νῦν διὰ τὸ μικρὸν ἐνδοῦναι τοῖς τῆς σαρκὸς λογισμοῖς, κατεῖται πᾶσιν ἡμῖν θέαμα θρήνων ἄξιον· διὸ πάση φυλακῇ τὴν διάνοιαν ἐκείνην τὴν ἑαυτοῦ τηρητέον, μὴ λάθῃ καὶ διὰ φαντασίας δῆτινος κλίψας ἡμᾶς ὁ ἐχθρὸς, καὶ εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας καταγαγῶν βάραθρον. Κἂν γὰρ ἄτοπός τις ἡμῖν ἐγγίνηται λογισμὸς εἰς ἐπιθυμίαν ἀκόλαστον ἐρεθίζων, ἡμεῖς δὲ μὴ τὴν πρώτην εὐθὺς ἐκπολεμηθῆναι τούτῳ σπουδάζομεν, ἀλλ' ὅλον εὐμενῶς ᾧ αὐτὸν

VARIE LECTIONES.

ᾠ al. στείρωσιν. ᾠ al. αὐτῆν. ὁ al. πάθειν. Ῥ al. εὐμενὲς et εὐμαρῶς.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(81) Sequentia desunt in Lipomano et Surio. Ex Græco ms. a nobis inserta.

τῇ διανοίᾳ παραδεξώμεθα, οὐμενοῦν ἐλεύθεροι κα-
κίας ἔσομεθα, ἀλλὰ καὶ σώματι μὴ πλησιάζοντες, ὡς
πεπορευκότες κατὰ διάνοιαν κριθησώμεθα.

ΞΕ'. Ἐπεξήκει δὲ τι καὶ τοιοῦτον αὐτοῖς. Ὅπερ
ἡμεῖς, φησί, τῶν Αἰγυπτίων τινὲς γερόντων ποτὲ δι-
ηγῆσαντο. Ἦν τις ἐν πόλει, βίου μὲν παρὰ πᾶσι
θαυμαστοῦ νομιζόμενος, καὶ πολλὴν δῆθεν πρὸς θεὸν
πλουτίσας τὴν οἰκειότητά· πυκνὰ δὲ ταῖς ἀληθείαις
πρὸς ῥιζῶν αὐτὸν ἐν τῷ κρυπτῷ κινήματι τῆς καρ-
δίας, διὰ τῆς πρὸς τοὺς φαύλους λογισμοὺς τάχα
συγκαταθέσεως· ὥστε κἂν μὴ τῷ ἔργῳ, ἀλλ' οὖν τῇ
διανοίᾳ βραδίως πλημμελεῖν. Βραδείᾳ γοῦν ὁ τοιοῦτός
ποτε νόσῳ περιπεσὼν, περὶ τὰς ἐγγάτας ἀναπνοὰς
ἦν, καὶ ἤδη πρὸς θάνατον ἔβλεπεν. Ὁδυρμὸς δὲ
κατεῖχε τὴν πόλιν, καὶ ἡλικία πᾶσα ἐκόπτετο· καὶ
τοῦ ἀνδρὸς, εἴπερ οἶδ' ὅν τε, προαναρπασθῆναι πάντες
ἐπιύχοντο, βέλτερον ἡγοῦμενοι τοῦτο παθεῖν, ἢ ἀνδρὸς
οὕτω διὰ πάσης ἄδομένου γλώττης τὴν ἐκδημίαν
ιδεῖν. Τῶν διορατικῶν δὲ τις ἐν τοσοῦτῳ τῇ πόλει
πρὸς καλῶν, καὶ τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ πάνδημον πένθος
ὄρων· ἔπειτα καὶ τὸ πλῆθος ἀκούων μετ' οἰμωγῆς
ἐνεῖνον οὕτως ἀνακλιόμενον· Ἄγιος! ὁ Πατήρ!
ὁ σωτήρ ὁ ἡμέτερος! οὐ τῇ πρᾶξι αἰ πάντες ἔσμεν
σωζόμενοι· ποῖα λοιπὸν ἡμῖν ἔσται σωτηρίας ἐλπίς;
ποῖα μετὰ τοῦτον ἀσφάλεια; Ταῦτα ὁ διορατικὸς
ἐκεῖνος ἀνὴρ ἰδὼν τε καὶ ἀκούσας, ἀπήκει μετὰ σπου-
δῆς παρ' αὐτὸν, εὐχῆς ἀξιώθηται τινος καὶ εὐλογίας
κατεπειγόμενος. Ἐπειδὴ ἤδη καὶ πλησίον ἦν, ὄρα
μὲν τοὺς λαμπροτάτους τῶν πολιτῶν, ὄρα δὲ τὸν τῶν
ἱερέων κληρὸν, πρὸς δὲ καὶ αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον,
λαμπάδας διὰ χεῖρὸς ἔχοντας, καὶ τὴν τοῦ σώματος
προπομπὴν ἀναμένοντας. Εἶτα παρῳσάμενος τὸ
πλῆθος, καὶ πρὸς τὸν κείμενον εἰσελθὼν, εὐρίσκει
μὲν αὐτὸν ὄλιγον ἔτι ἐμπνέοντα· βλέπει δὲ τι θέαμα
κρυπτοῦς ὀφθαλμοῖς, καὶ ἰδεῖν φοβερόν, καὶ ἀκούσαι
δακρυῶν ἄξιον. Ἐδοῦκε γὰρ τις αὐτῷ πύρινον ὄϊον ἱ
τριόδοντα, εἰς τὴν ἐκεῖνου καθίεναι καρδίαν, καὶ
τὴν ψυχὴν, φεῦ! βιαίως ἐκείθεν καὶ πικρῶς ἀνασπᾶν·
ἔπειτα καὶ φωνῆς ἄνωθεν ἀκούειν. Ὅν τρόπον οὐκ
ἀνέπτυσσε με, λεγούσης, ἡ ψυχὴ αὕτη μόνην οὐδε-
μίαν ἡμέραν, τὸν αὐτὸν δῆπου τρόπον μηδὲ σὺ
πάσῃ σπαράττων αὐτὴν καὶ σφοδρῶς ἔλκων καὶ τιμω-
ρούμενος.

ΞΖ'. Ταῦτα πρὸς τοὺς παρόντας τῶν ἀδελφῶν Εὐ-
θύμιος διεξῆλθεν· εἶτα καὶ παραινέσεως ἐξῆς ἤπιετο,
προσεκτικῶς αὐτοὺς εἶναι καὶ εἰς αἰεὶ εὐτρεπεῖς περὶ
τὴν τῆς ψυχῆς ἔξοδον προμηθεύμενος· Αἰμιλιανός,
λέγων, οὗτος ὑμῖν ὑπόδειγμα ἔστω· ὃν καὶ διὰ τοῦτο
πάντως ὁ θεὸς περιετθεν αἰσχυρῶς οὕτως καὶ ἀθλίως
ἐν τοῖς ἀπάντων ὑμῶν ὀφθαλμοῖς ὑπὸ τοῦ τῆς φι-
ληθῆναις κατεργασθῆναι πικροῦ δαίμονος, ἵν' αὐτοὶ
γέννησθε βελτίους, καὶ ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν τιμωρίας
ὑμεῖς κερδάητε. Ἀλλὰ γὰρ δεσθῶμεν, φησί, τοῦ
θεοῦ, τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς ἀνεθῆναι τὸν ἄνδρα.

VARLÆ LECTIONES.

ἢ al. ins. πρὸς θεόν. ἢ al. ὡς οἶδ' ὅν τε.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(82) Hæc non in Ægypto, sed apud S. Euthymium peracta asserunt Menæa et Nicephorus supra proleg. n. 6 et 11.

PATROL. GR. CXIV.

21

A nequaquam erimus a peccato immunes; verum licet corpore non conjungamur, tamen ut animo fornicati judicabimur.

LXV. Narrat deinde iis tale quid, quod mihi, inquit, retulerunt aliquando quidam Ægyptii senes (82). Erat aliquis in civitate, vitæ quidem apud omnes admirandæ habitus, quasi plurima cum Deo familiaritate ditatus; revera autem frequenter eum ad iram provocans in occulto cordis motu, propter citum pravus cogitationibus assensus; adeo ut quanquam non opere, at cogitatione facile peccaret. Is itaque gravi tandem morbo correptus, in ultimis vitæ haliibus versabatur, jamque ad mortem spectabat. Urbem vero tenebat comploratio, omnisque ætas plangebat; cuncti ante virum, si fieri posset, morte abripi exoptabant, satius ratum hoc subire, quam hominis sic per omnem linguam celebrati cernere excessum. Interea quidam egregius contemplator urbem ingressus, et videns gravem illum publicumque luctum; audiens deinde et populum cum ejulatu ita de eo lamentantem: O Sanctus! o Pater! o servator noster! cujus ad Deum deprecatione salvandi sumus cuncti: quæ nobis posthac erit salutis spes? quænam post hunc securitas? Hæc vir ille contemplativus videns et audiens, ad eum sedulo pergit, precationis aut benedictionis alicujus consequendæ causa properans. Ut vero jam prope fuit, cernit quidem civium clarissimos, cernit etiam sacerdotum clerum, prætereaque ipsum episcopum, qui faces manibus gestabant, et corporis deductionem exsequiasque præstolabantur. Deinde submota turba, et ad jacentem ingressus, invenit eum paulum adhuc spirantem; videt autem internis occultisque oculis spectaculum quoddam, et visu horridum, et auditu lacrymabile. Videbatur enim ei, quod quidam igneum velut tridentem in hominis illius cor demitteret, atque inde animam (heu!) violenter crudeliterque eveleret; quodque postea audiret cœlitus vocem, dicentem: Quemadmodum anima hæc ne diem quidem unum me sivit quiescere, ita nec tu ceses illam dilaniare, crudeliter discerpere, tormentis afficere.

LXVI. Hæc præsentibus fratribus Euthymius enarravit: deinde vero monere eos cœpit, suadens ut attentis essent semperque ad animæ excessum parati, dicens: Æmilianus iste vobis exemplo sit; quem ideo plane permisit Deus ita sæde et miserabiliter in omnium vestrum oculis a sævo impuditiæ dæmone opprimi, ut vos efficiamini meliores atque ex ejus supplicio lucrum reportetis. At enim, inquit, Deum oremus, ut is vir a talibus liberetur insidiis. Et ille quidem statim pro fratre est precatus. Totus vero confestim locus tetro odore plenus

fuit, velut ardentis sulfuris, voxque fetorem est consecuta, dicens: Ego sum fornicationis spiritus. Deinde surrexit frater temperans et sanæ mentis, ipse quoque ex illo tempore factus, juxta divinum Apostolum, vas electionis ¹⁵.

καὶ ἠφών ἀνίστατο, σκευὸς ἐκλογῆς καὶ αὐτὸς, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον, τὸ ἀπ' ἐκείνου γενόμενος.

LXVII. Sub idem vero tempus, cum terra pluvix penuria premeretur, adeo ut cœlum quidem super caput, juxta Scripturæ sententiam ¹⁶, esset æneum, terra autem subtilis ferrea, et quæ erant circa lauram cisternæ essent intus siccitate ac pulvere repletæ, gravis afflictio tenebat fratres: et cum beato accedentes Theoctisto, magnum rogabant Euthymium (sciebat enim quanta ejus esset apud Deum fiducia), ut cœlum per preces aperiret, illincque aquam eis deduceret, siccitate valde laborantibus. Ille vero non acquiescebat; eam rem vocans Dei disciplinam et probationem velut per ignem, propter peccata invectam. *Vix enim tuæ*, inquit divinus Jeremias, *et studia tui fecerunt tibi hæc* ¹⁷. Et propterea forte neque exaudiet me, ejus benignitati preces fundentem. *Ne ores enim*, inquit rursus idem propheta, *pro populo hoc, et ne postules pro eis; quia non exaudiam te* ¹⁸. Atque hæc quidem divinus Euthymius, differens de hoc Deum rogare, ob modestiæ exsuperantiam.

LXVIII. Cum autem intenderetur flagellum, invalesceretque pluvix defectus; deinde vero etiam vici qui erant circumcirca graviore necessitate premerentur; quoniam dies erat octavus sanctorum Theophaniorum, et jam advenerat præfinitum tempus, quo exhibit vir in vastam solitudinem, confluit quidem ad eum multitudo numerum excedens, cruce habentes in manibus, et *Kyrie eleison* (83), de more, non ore tantum, sed etiam labiis cordis clamantes. Ille vero flexus illorum supplicationibus, ad eos egreditur, aitque: Mihi quidem, o filii, nulla est ad Deum fiducia, loquendique audacia, ut qui sim peccator, et plus quam alius ullus opus habeam ejus clementia; præsertimque nunc in tali adversus nos ira tempore, res mihi erit audaciæ plena, Deo preces offerre, qui, ut ait divinus Isaias, *Dat panem afflictionis, et aquam angustam* ¹⁹, *Qui aperiet, et non erit qui occludat* ²⁰; *et claudet, et non est qui aperiat* ²¹. Nam peccata nostra separant inter ipsum et nos. Inquinavimus ejus imaginem, templum polluimus; desideriiis et voluptatibus variis servimus ²², invidiæ et avaritiæ hæremus; evasimus ei odiosi, odientes invicem. Verum tamen quia benignus est nobis Dominus, sola indigens

¹⁵ Act. ix, 15. ¹⁶ Dent. xviii, 23. ¹⁷ I Petr. iv, 12; Jerem. iv, 18. ¹⁸ Jerem. vii, 46. ¹⁹ Isa. xli, 20. ²⁰ Isa. xxii, 22. ²¹ Isa. lix, 2. ²² Tit. iii, 3.

VARIE LECTIONES.

* al. ἡμῶν.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(83) Usum antiquum Litaniarum defendit Nicolaus Serarius noster duobus libellis Litanauticis. *Kyrie*

καὶ ὁ μὲν αὐτίκα τοῦ ἀδελφοῦ ὑπερηύχεται. Ὁ δὲ τόπος εὐθὺς ἄρας, δυσωδίας πολλῆς ἀναπέπληστο, θείου καθάπερ τινὸς ὀποκασιμένου· καὶ φωνὴ τῆ δυσωδίας ἐπηκολούθει, Ἐγὼ εἰμι τὸ τῆς πορνείας, λέγουσα, πνεῦμα. Καὶ τὸ ἐξῆς τωφρονῶν δ' ἀδελφὸς

ΞΖ'. Ἰπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ τῆς γῆς ἀνομβρίας πιεζομένης, ὥστε εἶναι τὸν μὲν οὐρανὸν ὑπὲρ κεφαλῆς, κατὰ τὸ εἰρημένον, χάλκου, τὴν δὲ γῆν ὑποκάτω σιδηρῶν, καὶ τῶν περὶ τὴν λαύραν λάκκων αὐγμοῦ τὰ ἔνδον καὶ κόνεως ἀνεπεπλησμένων, δεινὴ θλίψις συνετεχε τοὺς ἀδελφοὺς· καὶ σὺν τῷ μακαρίτῳ προσελθόντες Θεοκτιστῶ, τοῦ μεγάλου ἐδέοντο Εὐθυμίου (ἤδειταν γὰρ οἱ αὖ πρὸς Θεὸν αὐτῶ παρῆρσι), δι' εὐχῆς ἀνοίξαι τὸν οὐρανὸν, καὶ ἕδωρ αὐτοῖς ἐκείθεν κατενεγκεῖν, σφόδρα τῷ αὐχμῶ κάμουσι. Ὁ δὲ οὐκ ἠέληχετο· παιδαίαν Θεοῦ καὶ πύρωσιν τὸ πρᾶγμα καλῶν, δι' ἀμαρτίας ἐπαγομένην. Αἱ ὁδοὶ σου γὰρ, φησὶν Ἰερμίας ὁ θεὸς, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματά σου, ἐποίησάν σοι ταῦτα. Καὶ διὰ τοῦτο τάχα οὐδὲ εἰσακούσεται μου, τῆς αὐτοῦ χρηστότητος δεομένου. Μὴ εὐχου γὰρ, φησὶν ἑ αὐτὸς πάλιν προφήτης, περὶ τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ μὴ ἀξιότις περὶ αὐτῶν, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι σου. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ θεὸς Εὐθύμιος, ἀναβαλλόμενος τὴν ὑπὲρ τούτου πρὸς Θεὸν δέησιν, διὰ μετριοφροσύνης ὑπερβολῆν.

ΞΗ'. Ἐπιτεινομένης δὲ τῆς μάστιγος, καὶ τῆς ἀνομβρίας ἐπικρατούσης· εἶτα καὶ τῶν πείρι κωμῶν ἀνάγκαις σφοδρότεραις συνεχόμενων· ἐπίπερ ἡ ὀργὴ τῶν ἁγίων Θεοφανίων ἡμέρα ἦν, καὶ ἡ προθεσμία ἤδη τῆς ἐπὶ τὴν πανέρημον ἐξόδου τοῦ ἀνδρὸς ἐνεστήκει, συρρεῖ μὲν πλήθος τῶν αὐτῶν ἀριθμοῦ κρεττοῦ, σταυροῦ ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες, καὶ τὸ, Κύριε, ἐλέησον, ὥσπερ σὺνήθεσ, ὡ στάματι μόνον, ἀλλὰ καὶ χεῖλεσι καρδίας ἐπιδοῶμενοι. Ὁ δὲ ταῖς λιταῖς ἐκείνων ἐπικαμφοδεῖς, ἔξεισι πρὸς αὐτοὺς· Ἐμοὶ μὲν οὐδεμία, λέγων, ὦ τέκνα, πρὸς Θεὸν ἡ παρῆρσις ἐστίν, ἀμαρτωλῶ τε ὄντι καὶ πάντες μᾶλλον δεομένῳ φιλανθρωπίας· καὶ μάλιστα νῦν ἐν κειρῶ τοιψδε τῆς καθ' ἡμῶν ὀργῆς, τολημῆρ μοι Θεῶ προσενεγκεῖν δέησιν, δε δίδωσι, κατὰ τὸν θεσπίσιον Πσαίαν, ἄρτον θλίψεως, καὶ ἕδωρ στενόν· δε ἀνοίξει, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀποκλείων καὶ κλείσει, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἀνοίγων. Αἱ γὰρ ἀμαρτίαι ἡμῶν διιστῶσιν ἀνὰ μέσον αὐτοῦ καὶ ἡμῶν. Ἐρῶρυψάμεν τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, τὸν νεὸν ἐμίναμεν, δουλεύομεν ἐπιθυμιαῖς καὶ ἡδοναῖς ποικιλιαῖς, φθόνῳ καὶ πλεονεξίᾳ προσκειμεθα· γεγόναμεν αὐτῶ στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους. Πλὴν ἄλλ' ἔπει φιλάνθρωπος ἡμῶν ὁ Δεσπότης, προφάσιος

eleison eadem ratione in Actis S. Simeonis Stylitæ supra 5 Januarii usurpatur.

δρόμιος μόνος, καὶ πάντες τὸν ἔλεον εὐδὸς θαυμάως ἄ προσέειπον, προσπίπτωμεν αὐτῷ, καὶ θερμῶς δεηθῶμεν· καὶ οἷδ' ὅτι συγγνώσεται, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ποιήσει, καὶ βροχὴν ἀφοριεῖ, καὶ πατρικῶς ἡμῶν προνοήσεται. Ἐγγὺς γὰρ Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλούμενοις αὐτὸν, ὁ θεὸς ἔφη Δαβὶδ, ἐν ἀληθείᾳ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ὑπολαβόντες ἕκαστοι, καθάπερ ὑπὸ μιᾶ τῇ γλώττῃ καὶ τῇ φωνῇ, αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίμιε Πάτερ, εἶπον, δεήθητι. Τὸ γὰρ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιῆν οἶδε πάντως ὁ Κύριος.

ΞΘ'. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα παριδεῖν οὐκ ἔχων ὁ θεὸς εὐδόμενος, καὶ τῷ πληθεῖ μὲν ἰκετηρίαν ἕκαστῆ παραγγεῖλαι, αὐτὸς δὲ τῶν μοναχῶν τοὺς παρόντας παραλαβὼν, εἰσεσι τοὺς εὐκτέριον σὺν αὐτοῖς· καὶ ῥίψας ἔπειθε ἐπὶ γῆς, ἔδειξε σὺν δάκρυσι τοῦ θεοῦ. Ἐκ τῆ δεήσει θεὸς ἐπέθετο· καὶ αὐτίκα ἤχος τις βιαίου πνεύματος ἐξηκούετο, καὶ νεφῶν ἡ ἀήρ ἐπληροῦτο, καὶ ἡ λάβρος ὕετος καταφέρετο, καὶ ὕδασι ἀφθόνοις ἡ γῆ ἐμεθύσκατο.

Ο'. Ἀνιστάς τοῖων τοῦ εὐδαφους ἐκεῖνος, καὶ τοῖς ὄχλοις ἐπιφανέας· Ἰδοὺ, φησὶ, Κύριος τῶν εὐχῶν ὁμῶν ἐπακούσας, ἐπισκοπῆ αὐτοῦ τὴν γῆν ἐπεσκέψατο, καὶ ἐμεθύσε τοὺς ἀλλοκας αὐτῆς, καὶ τοῦ πλουτῆσαι αὐτὴν ἐπλήθυνον· εὐλογήσει δὲ καὶ τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τούτου, ὑπὲρ τοὺς ἄλλους· καὶ πλησθήσονται μὲν τὰ πεδία πίστεως, πικανθήσονται τὰ ὄρητα Ἰ τῆς ἐρήμου, καὶ πληθυνούσιν οἱ κοιλάδας σίτον, καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπὼν, διαλύει τὸ πλῆθος· παραπόδας δὲ καὶ ἡ τῆς προῤῥήσεως ἐνδοξασε ἔπειτο· καὶ ἡ γῆ ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς ἠύφρανετο ἀνατέλλουσα. Ὁ μόνος βραχδαιος ὕετος ἐκεῖνος ἐφ' ἱκανὸν οὕτω κατηνέχθη, ὡς ἐπισχεῖν ἄκρι πολλοῦ καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἐρήμου τοῦ ἀνδρός ἀναχώρησιν. Τί οὖν; ἀπόχρη καὶ ταῦτα τῶν εὐδόμενος καλῶν; ἢ ζημεῖν ταῖς φιλοθείαις ψυχαῖς οἴσομεν, εἰ τὰ λοιπὰ τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων κερήσομεν; Τοιγαρὸν κἀκεῖνα διηγητέον, ἃ μοι Ἰωάννης, ὁ ἡσυχαστής, φησὶ, καὶ ἐπίσκοπος, καὶ θαλέλαιος ὁ πρεσβύτερος τῆ λαύρα δὲ οὗτοι τοῦ μακαρίτου Σάββα ἔτι παρῆσιν ἐνασκόμενοι) παρέδοσαν.

ΟΑ'. Ἐλεγον γάρ, ὡς πολλοὶ τε ἄλλοις, καὶ αὐτῷ δῆποι τῷ θεῷ Πατρὶ Σάββα, διὰ θαύματος ἦν αἰεὶ ὁ

occasione, statimque omnem abunde effundens misericordiam, supplices ei prociadamus, eumque fervide oremus; et scio fore ut ignoscat, tum quæ sua sunt faciat, imbremque decernat, atque nostri paternam gerat curam. Est enim *Prope Dominus omnibus invocantibus eum*, divinus inquit David, *in veritate* 23. Eo autem adhuc loquente, illi excipientes, veluti una lingua et voce: *Inse, dixerunt, pro nobis ora, venerande Pater. Voluntatem quippe eorum qui timent ipsum facere omnino novit Dominus.*

LXIX. Hæc et similia non valens divinus desplicere Euthymius, multitudini quidem intensam supplicationem præcepit, ipse vero assumptis monachis qui aderant, ingreditur cum ipsis oratorium; seque humi projiciens, Deum orabat cum lacrymis. Deus vero oratione flexus est, statimque audiebatur quidam sonus vehementis spiritus, aer implebatur nubibus, erumpebant tonitrua, plurimus magno impetu cadebat imber, et affluentibus aquis terra inebriabatur.

LXX. Itaque ille humo surgens se turbis ostendit; aitque: *Ecce Dominus exaudivit vestris precibus, visitavit terram visitatione sua, et rivus ejus inebriavit, atque multiplicavit locupletare eam; benedicet autem coronam anni hujus supra alios; et replebuntur quidem campi ubertate, pinguescent vero speciosa deserti, et valles abundabunt frumento, et colles exultatione accingentur* 24. Atque his dictis, dimittit multitudinem: mox vero secutus quoque est eventus prædictionis; et lætata est terra, in suis stillis germinans. Porro vehemens illa pluvia, usque adeo delapsa est, ut diu detinuerit viri secussum in solitudinem. Quid ergo? Hæcne sufficiunt ex bonis Euthymii? an piis damnum animis afferemus, si præclarorum illius factorum reliqua omiserimus? Illa ergo etiam narrare oportet, quæ mihi Joannes, solitarius (84), inquam, et episcopus, et Thalelæus (85) presbyter (ii autem adhuc in laura sancti Sabæ vitam ducunt asceticam) tradiderunt (86).

LXXI. Dicebant enim, quod cum aliis multis, tum ipsi divino Patri Sabæ admirationi semper fuit

23 Psal. cxliv, 18, 19. 24 Psal. cxiv, 10, 11, 12, 13, 14.

VARIÆ LECTIONES.

1 al. inser. εἶξεν. 2 al. add. καὶ βρονταὶ καταβῆγγυντο. 3 al. λαῦρος. 4 al. εἰσακούσας. 5 al. ὄρηα. 6 al. εἰσοίσωμεν. 7 al. Σάββα et semper.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(84) Vitam S. Joannis Silentiarli dabimus 13 Maii; de Cyrilli cum eo familiaritate actum in proleg. num. 9, de statu n. 12 et seqq.

(85) Est hic Thalelæus Cilix, qui sexaginta annos transegit in vita monastica, nunquam flere desistens, dicentemque jager: «Tempus hoc nobis ad pœnitentiam indultum est, et valde requiretur a nobis, si illud neglexerimus.» Ita Moschus cap. 59. Alius ab hoc est Thalelæus Cilix, qui integro sæculo antiquior prope Gabalam in Syria vitam monasticam decennio exegit, quem celebrant Menæa 27 Fe-

bruar, et Theodoretus, qui eum invisit, in Philotheo cap. 28, ad quem locum Rosweydu eum. 81 utrumque confudit. Alius denique Thalelæus Martyr est in Menæis 20 Maii, ejus martyrio relato lib. 1. Viridarii sacri ex tribus hisce Thalelæis unum facit Baderus. Verum hic martyr vixit sub Numeriano, ab aliis omnino distinctus

(86) Circa an. Ch. 554, imo S. Joannis Vitam adhuc viventis scripsit an. Ch. 557. Vide proleg. num. 15.

hic vir admirabilis, quo pacto in summa animi moderatione et mansuetudine, tantum pro rectis Ecclesiæ dogmatibus zelum intulerit; ut idem revera esset mitis et pugnator; et absolute quidem adversus omnes recta non sentientes, magno præditus erat atque ardenti zelo; maxime autem contra manichæos, eosque qui nugæ tuentur Origenis: qui multi cum essent tunc in locis Cæsaream ambientibus, tum ad eum venirent prætextu pietatis, erat leo adversus vulpes, sermone inexpugnabilis nec sustineri valens, demonstrationibus e sacra Scriptura petitis valide illos comprimens et suffocans; et secundum Jeremiæ verba ²⁵, efficiens ut ipsi confunderentur a gloria sua; necnon fabulose apud eos traditam præexistentiam et restitutionem evertens omnibus viribus atque dejiciens. Quinetiam in eos qui Arii et Sabellii laborant insania, acriter spirabat, eosque, juxta Prophetam, perfecto odio ode-
rat ²⁶.

LXXII. Cæterum septuagesimo et quinto anno ætatis (87) magni Euthymii, congregata fuit synodus Chalcedonensis; in quam omnes fere totius orbis undique convenerunt pontifices (88): eos enim ad conventum vocabant, quæ Ephesi scilicet innovata fuerant, a Dioscuro, inquam, Alexandrino; quem cum eadem ac ille assententibus, e sacris ejecerunt Catalogis; accuratumque fidei decretum exposuerunt. Huic synodo etiam intererant discipuli præcellentis Euthymii, Stephanus Jamnisæ (89), et Sacracenorum episcopus Joannes; cum Petrus quidem jam e vita excessisset, qui vero ei successit Auxolaus (90), adhæsisset Dioscuro, et ideo magno (proh dolor!) sane Euthymio invisus vitam finiisset. Ii ergo, Stephanus videlicet et Joannes, synodo præsentibus, postquam fidei decretum jam erat mandatum litteris, eo statim arrepto, quam potuerunt celerissime ad Euthymium accedunt. Quonammodo affecti? Volentes scire, an ipse quoque assentiret iis quæ scripta fuerant. Non mediocriter enim terrebant eos quod Auxolaus contigerat; neque habebant quo modo aut consentirent, aut differrent, antequam cognoscerent quo vergeret illius sententia. Postquam vero ille legisset, et quæ scripta erant invenisset recte se habere et rectæ regulæ veritatis concinere, pervasit repente fama totam solitudinem, quod et magnus Euthymius sequeretur synodum Chalcedonensem.

²⁵ Jerem. xii, 13. ²⁶ Psal. cxxxviii, 22.

VARIÆ LECTIONES.

^b al. ins. ὄντως. ^c al. διαπύριος. ^d al. Καλχηδόνι et infra. ^e al. Ἰαμνίας, et infra.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(87) An. Ch. 451, cœpta est 8 octobr. et post 13 sessiones absoluta 1 Novemb. Dicitur annus Euthymii 75, cum revera tantum esset 74, quod a Septembri annu inchoarent Orientales, isque principium contineret anni illius 75.

(88) Sexcenti et triginta.

(89) Uterque subscripsisse legitur Actiōni 1, 2

θαυμαστός οὗτος ἡ ἀνήρ · ὅπως ἐν μετρίῳ πάνυ καὶ ἐπιεικεῖ τῷ φρονήματι, τοσούτον ὑπὲρ τῶν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων εἰσήνεγκε ζῆλον, ὡς τὸν αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ πρᾶον εἶναι καὶ μαχητήν. Καὶ ἀπλῶς μὲν κατὰ πάντα ὀρθὰ μὴ φρονοῦντων, πολὺς ἦν τὸν ζῆλον καὶ διαπύριος ^c κατὰ Μανιχαίων δὲ μάλιστα, καὶ αὐτῶν τῶν τὰ Ὀριγένους ληρήματα πρᾶσθεούτων · οὓς πολλοὺς τότε ὄντας ἐν τοῖς περὶ Κιαισάρειαν τόποις, εἶτα καὶ εὐλαβείας προσήματι πρὸς αὐτὸν φοιτῶντας, λέων πρὸς ἀλώπεκας ἦν, ἄμαχός τε τὸν λόγον καὶ ἀνυπόστατος, ταῖς ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἀποδείξεσιν ἰσχυρῶς αὐτοὺς συνέχων καὶ ἀποπνίγων · καὶ τὸ τοῦ Ἱερμίου, αἰσχυρῆναι τούτους ἀπὸ καυχῆσεως αὐτῶν παρασκευάζων τὴν παρ' αὐτοῖς τε μυθολογουμένην προὔπαρξιν καὶ ἀποκατάστασιν ἀνατρέπων παντὶ σθένει καὶ καταβάλλων. Οὐ μὲν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῶν ἄνοιαν τὴν Ἀρείου τε καὶ Σαβελίου μανίαν ἐνόσουν, θερμὸν ἔπνει, καὶ τέλειον αὐτοῦς, κατὰ τὸν προφήτην, μίσος ἐμίσει.

OB'. Ἐβδομηκοστῷ δὲ τῆς Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου ἡλικίας καὶ πεμπτῷ ἐνιαυτῷ, καὶ ἡ ἐν Καλχηδόνι ^d συνεκροτήθη σύνοδος · καθ' ἣν ἀπάντων σχεδὸν τῶν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης συνελεύθωντων ἀρχιερέων · ἐκάλεε γὰρ αὐτοὺς εἰς συνέλευσιν τὰ ἐν Ἐφέσῳ δηλαδὴ νεωτερισθέντα ὑπὸ Διοσκόρου, φημί, τοῦ Ἀλεξανδρείας · ὃν ἄμα τοῖς τὰ ἐκείνου πρᾶσθεούσι τῶν ἱερῶν ἐκβαλόντων καταλόγων, ὄρον τε ἀκριθῆ τῆς πίστεως ἐκθεμένων · καὶ οἱ Εὐθυμίου μαθηταὶ τοῦ πάνυ τῇ συνόδῳ παρόντες ἐτύγγανον, Στέφανός τε ὁ Ἰαμνίας ^e, καὶ ὁ τῶν Σαρρακημῶν ἐπίσκοπος Ἰωάννης · Πέτρος μὲν ἤδη τὸν βίον ἀπολιπόντος, τοῦ δὲ μετ' αὐτὸν Λύξολάου τῷ Διοσκῶρε προστεθέντος, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἀπεχθείᾳ τὸν βίον, οἴμοι! τάγῃ πρὸς τὸν μέγαν Εὐθύμιον καταστρέψαντος. Οὗτοι γοῦν, Στέφανος δηλονότι καὶ Ἰωάννης, τῇ συνόδῳ παρόντες, ἐπεὶ περ ἤδη ὁ τῆς πίστεως ὄρος ἐν γράμμασιν ἦν, ἀρκάσαντες εὐθέως αὐτὸν, ἢ τάχους εἶχον πρὸς Εὐθύμιον παραγίνοιναι. Εἰ παθόντες; Εἰ καὶ αὐτὸς στοιχοῖη τοῖς γεγραμμένοις μᾶθ' ἐθέλοντες. Ἐφόβει γὰρ αὐτοὺς οὐ μετρίως τὸ κατὰ τὸν Λύξολαον · καὶ οὐκ εἶχον ὅπως ἢ συνῶνται, ἢ ἀναβάλωνται, πρὶν εἶναι καὶ τὴν ἐκείνου γοῖτον τῆς γνώμης ῥοπήν. Ἐπεὶ δὲ ἐντυχῶν ἐκεῖνος, καλῶς ἔχοντα εὖρε τὰ γεγραμμένα, καὶ τῷ ὀρθῷ κανόνι τῆς ἀληθείας συνάδοντα, ἀθρόον ἢ φήμη πανταχοῦ τῆς ἐρήμου διέβαινε, ὅτι καὶ ὁ μέγας Εὐθύμιος τῇ ἐν Καλχηδόνι στοιχοῖη συνόδῳ.

et 6 ubi Joannes dicitur episcopus ἔθνους Σαρρακημῶν.

(90) Auxolaus hic interfuit synodo Ephesiæ II reprobatæ et adversus S. Flavianum, una cum Dioscuro, subscripsit. Hæc produunt acta Ephesiæ, quæ intexta sunt synodo Chalcedonensi sub fine Actiōnis primæ.

ΟΓ'. Γούτο δὲ κἀν πάντας ὀλίγου πρὸς αὐτῆ^Α τοὺς μοναχοὺς ἐπισπάσατο, εἰ μὴ τις Θεοδόσιος, τὸ σχῆμα μὲν μοναχὸς, τὸν δὲ τρόπον γόης ἐπικαιρότατος καὶ διεσφαρμένους τὴν γνώμην, ἐπιεικῶς εἰς τὴν Παλαιστίνην ἔλθων, καὶ τοιαῦτα τινα κακούργως περὶ τῆς ῥηθείης συνόδου πλάσάμενος, ὡς ἀναίρολη μὲν τὸ τῆς ὀρθῆς πίστεως δόγμα καὶ ἀνατρέποι, εἰσάγοι δὲ μᾶλλον καὶ ἀνακαλοῖτο τα Νεστορίου, εἰλέτε τὴν Αὐγουστᾶν Εὐδοκίαν, τῇ Παλαιστίνῃ τηνικῦτα ἐπιδημοῦσαν, καὶ ἅπαν δι' αὐτῆς ὑπηγάγετο τὸ μοναχικόν. Ἔπειτα καὶ τῶν ἱεροσολύμων θρόνον ἱσαμῶς, ὧ δόξη, καὶ ἀναισχύντως ἐπιτηδᾶ^Β καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἀξουσίας εὐκολίαν παραλαβὼν, ἐπιστρατεύει τοῖς θεοῖς κανόσι καὶ νόμοις. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν ἐπιεικεῖς καὶ σώφρονες, τῶν θρόνων καὶ ἱερῶν ἀπελήλαντο· εἰσι δὲ οἱ καὶ ἀν-^Βηροῦντο παρ' αὐτοῦ, καὶ τὰς χεῖρας ὁ μιὰρὸς ἀρχιερέων, φεῦ! ἐμίαινεν αἵμασι· κακούργοι δὲ καὶ γόητες καὶ λοιμοὶ, καὶ δεσποτηρίων μᾶλλον ἢ θρόνων ἄξιοι, ἱεροφάντι καὶ ἱερεῖς ἀνοδαίνυντο, καὶ πολλῆς παρὰ τῶν λυμεῶνι τούτῳ καὶ μιὰρῶ τῆς παρῆσις ἀπέλαυον.

ΟΔ'. Οὕτω δὲ ἂ αὐτοῦ πάντας ἀνηρητημένους τοὺς μοναχοὺς, καὶ δεη βολλοῖτο ἄγοντος, μόνοι τὴν αὐτοῦ κοινωσίαν, καθάπερ ἄγος τι κίασμα, οἱ περὶ τὸν μέγαν Εὐθύμιον ἀπεστρέφοντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τούτῳ πετραν προσῆγεν ὁ δυσσεβῆς Θεοδόσιος, καὶ μετεκαλεῖτο πρὸς ἐκτετὸν, ἐκείνου μηδὲ ἀλοῦσαι τὸν λόγον ἀνεχομένου, πέμπει πρὸς αὐτὸν πάλιν πρεσβείαν, Ἐλπίδιον καὶ Γερόντιον· ὧν ὁ μὲν τοῦ μεγάλου Πασσαριωνος, ὁ δὲ τῆς μακαρίας Μελανης διάδοχος ἦν· ἀξιοῦντας, καὶ εἰ μὴ παρ' αὐτὸν ἀφικέσθαι βόλλοιτο, ἀλλ' ὅν ἔστιν τινα τότε συναλεθεῖν ἀμφοτέρους, καὶ περὶ ὧν ἐκάτερος ἔχει, πρὸς ἀλλήλους διαλεχθῆναι. Καὶ δε δεινῶς καὶ πρὸς ταῦτα σχελίσσας· Μὴ μοι γένοιτο, εἶπε, μήτε τοῦ ἀδίκου τῶν ἱερῶν αἵματος, μήτε τῆς αἰρέσεως κοινωῆσαι Θεοδοσίῳ. Οἱ δὲ, Ἄλλὰ τοῖς τοῦ Νεστορίου, φασί, κοινωσέτω ἀναγκαῖον, ὅτι τε δύο φύσεις πρεσβεύει, ὅπερ οὐδέπω μέχρι καὶ νῦν ἔστιν τινας παρελήφαμέν, καὶ ὅτι περ αὐτοῖς καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος ἠκολούθησεν.

ΟΕ'. Ἰπολαβὼν δὲ ὁ μέγας Εὐθύμιος, τὰ μὲν ὑπὸ

LXXIII. Hoc autem omnes propemodum monachos ad eam attraxisset, nisi Theodosius (91) quidam, habitu quidem monachus, moribus (92) vero præstigiator exitiosissimus, et mente corruptus, veniens in Palæstinam præter expectationem, et hæc similiaque improbe de dicta synodo commentus, quod everteret quidem rectæ fidei dogma, introduceret autem potius atque revocaret Nestorii sententiam, cepisset Eudociam (93) Augustam, quæ tunc in Palæstina (94) versabatur et per eam omnem induxisset monasticum ordinem. Is postea etiam sedem Hierosolymitanam temerarie (o justitia!) et impudenter invadit (95); atque cum ex potestate accepisset facultatem, bellum gerit adversus divinos canones et leges. Inde homines quidem probi atque moderati a sedibus et sacris expellebantur; fuerunt et qui ab eo occisi (96) sunt; nec non manus sceleratus pontificum (97) (heu!) sanguine polluit; malefici autem et præstigiatores, et pestes potiusque digni carceribus quam sedibus, sacrorum interpretes et sacerdotes creabantur, atque apud hunc scelestum impurumque magnam assequebantur fiduciam.

LXXIV. Cum vero sic omnes monachi ab eo penderent, duceretque eos quo vellet, solus communionem ejus, tanquam scelus aliquod et piaculum aversabatur magnus Euthymius cum suis. Quoniam autem ei quoque tentationem inferebat impius Theodosius, et ad se arcessebat, illo ne sermonem quidem audire sustinente, rursus mittit ad eum legationem, Elpidium (98) et Gerontium (99); quorum ille quidem magni Passarionis, hic vero beatæ Melaniæ (1) erat successor, rogantes, ut si ad ipsum nollet venire, convenirent tamen ambo in locum aliquem, et de iis quæ uterque lamentatus: Absit, inquit, ut aut in injuste fuso sanguine sacerdotum, aut in hæresi communicem cum Theodosio. Ii autem: Sed necesse est, inquam, ut communices Nestorii sectatoribus, quoniam et is duas tuetur naturas: quod ne in hodiernum quidem diem ob aliquo accepimus, atque iis adhæsit Chalcedonensis synodus.

LXXV. Tunc magnus excipiens Euthymius ait:

VARIE LECTIONES.

^Α al. αὐτῆν. ^Β al. αἵματι. ^Β al. δέ.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(91) De Theodosio hoc agit Evagrius lib. 2, D ettonis an. Ch. 452, cum Juvenalis Constantinopolim pellisset.

(92) Hic a suo proprio episcopo in maleficiis deprehensus; expulsus fuit monasterio; et quod, dum forte Alexandriæ versabatur, adæserat Dioscuro, et multis utpote seditiosus, verberibus dilaceratus, cameloque maleficorum mere impositus, circum urbem ductus fuerat, Ita Evagrius eumque secutus Nicephorus.

(93) Viduam Theodosii Junioris imperatoris, de cujus conversione, doctrina, conjugio actum est 8 J. nusrii in Vita S. Altici n. 40.

(94) Ut vitam a strepitu quietam tranquillamque duceret, cujus contrarium experta est, in Euthychianam hæresim seducta.

(95) Intrusus in cathedram ipso festo Resurre-

(96) Inter hos fuit S. Athanasius diaconus, de quo agit Martyrol. Romam. 5 Julii.

(97) Ex his S. Severianus episcopus Scythopolis, qui collit 21 Februar.

(98) Elpidius præerat monasterio S. Passarionis, cum S. Sabas Hierosolymam veniret, ab eoque est missus ad S. Euthymium. Ita Cyrillus in Vita S. Sabæ.

(99) Hic Gerontius admodum pertinax permansit in hæresi, duxque cæterorum fuit.

(1) Est hæc Melane, aliis Melana et Melania junior, cujus vitam dabimus 31 Decemb. ubi plura de monasteriis, etiam virorum, ab ea Hierosolymis exstructis.

Quæ ab ea quidem synodo sunt statuta, nondum singulatim consideravi omnia sed quod attinet ad decretum ab eis expositum, non possum quæ definita sunt reprehendere. Statuit enim ipsa quoque, sequi sententiam trecentorum decem et octo sanctorum Patrum qui Nicææ convenerunt; et suadet amplecti synodum centum et quinquaginta Patrum Constantinopoli congregatorum; et jubet eos sequi qui Ephesi convenerunt adversus impium Nestorium; Cyrillum autem Alexandrinum, ut ejusdem sententiæ, associat, et rectæ fidei magistrum profitetur; Deiparam, sanctam Virginem libera lingua nominat, et unigenitum Dei Filium ex ea natum esse asserit; sine tempore quidem et sine corpore ex Patre, in tempore autem et secundum carnem ex matre; unum Christum, a nobis inconfuse, immutabiliter, citra divisionem, in duabus naturis cognitum; et propter eos qui audent quamdam admittere divisionem in inexplicabili arcanaque unione, quæ secundum hypostasim seu personam facta est in utero, et eos qui per conversionem dicunt carnem factum esse Deum Verbum, carnemque Unigeniti asserunt esse consubstantialem divinitati; et alioqui propter eos etiam qui non constituentur unionem hypostaticam Verbi cum carne, at communionem et confusionem; deinde et consubstantiationem impie ac prodigiose affirmant, qui quidem divinitatis et carnis aiunt unam fuisse naturam; adeo ut si spectentur quæ ab illis præter rationem dicta sunt, non possit amplius servari, nec id quod est Christi patibile, propter impatibilitatem divinitatis, neque id quod est impatibile, propter patibilitatem ipsius rursum humanitatis. Juxta hunc itaque rectæ sententiæ scopum, illud, *In duabus naturis*, decreto additum est a synodo; non tanquam seorsum atque per partes Christum exhibente, sed confitente eundem in utroque, et utrumque in eodem.

LXXVI. Hæc persequente Euthymio, laudabat quidem Elpidius, et fatebatur recte habere quæ dicta fuerant, etiamsi non recesserit a communionem Theodosii, statimque ostendit mutationem. Gerontius autem manebat in eadem sententia. Et sic reversi inter se dissentientes, Theodosio responsa annuntiant. Quibus ille auditis, quoniam in Palæstina jam omnia obtinebat, majus adhibebat studium, ut eum quoque in suam passam traheret; magnoque assidue tendebat laqueos, ubique illecebras occultabat. Et quotidie aliquos ad eam submittebat, qui bona scilicet suaderent et utilia: ut discederet quidem ab iis quæ recte, et, ut Deo placet, sibi visa fuerant; Theodosio autem assentiretur, illiusque amplecteretur communionem. Ille vero quotidianos eorum adventus ægre et gravi animo ferens, quid agit? Cum omnes quibus præerat fratres convocasset, cautionemque multam eis præcepisset, ut nullo modo cederent, nec assentirentur prævæ Theodosii sententiæ; sed potius ita sentientium ora obstruerent,

τῆς τοιαύτης συνόδου δόγματισθέντα, οὐκ ἔστι καταμέρος ἐπίσκεμμαι πάντα· πλὴν ὅσον ἐπὶ τῷ παρ' αὐτῶν ἐκτεθῆναι ὄρω, οὐκ ἔχω τῶν δεδογμένων ἐπιλαβεῖσθαι. Τὰ τε γὰρ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων Πατέρων τῶν κατὰ Νίκαιαν συναλθόντων, καὶ αὐτὴ δεξάδειν νομοθετεῖ· τὴν τε τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πενήτην κατὰ τοὺς ἑκατὸν σύνοδον ἀσπάξασθαι παραινῶν, καὶ τοῖς ἐν Ἐφέσῳ κατὰ Νεστορίου συναλθούσι τοῦ δυσσεβοῦς ἀκολουθεῖν ἐπιτρέπει· Κύριλλον δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας, ὡς ἠμάρτανον ἐπιτιμῶνται, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως διδασκαλον ἀνομολογεῖ· Θεοδόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον, ἐλευθέρῳ γλώττῃ κατονομάζει, καὶ τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱόν, ἐξ αὐτῆς γεννηθέντα ἰσχυρῶς ἀχρόνως μὲν καὶ ἀσωμάνως ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὑπὸ χρόνον δὲ καὶ κατὰ σάρκα ἐκ τῆς Μητρὸς· ἓνα Χριστὸν ἡμῖν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαίρετως, ἐν δυοῖν ταῖς φύσεσι γνωριζόμενον· διὰ τε τοὺς διαίρεσιν τινα τολμῶντας ἐπὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐν τῇ μήτρᾳ γεγεννημένης ἀφράστου καὶ ἀποφύτου ἐνώσεως, καὶ τοὺς κατὰ τροπὴν λέγοντας σάρκα γεγενῆσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ τὴν τοῦ Μονογενοῦς σάρκα ὁμοούσιον τῆς θεότητος ἀποφαινομένους· ἄλλως τε δὲ, καὶ διὰ τοὺς μὴ ἔνωσιν τοῦ Λόγου καθ' ὑπόστασιν πρὸς τὴν σάρκα ὁμολογοῦντας, ἀλλὰ σύμφυτον νε καὶ σύγχυσιν· εἶτα καὶ συνοουσιῶσι ἀσεβῶς τερατευομένους· οἷτινας τὴν τε τῆς θεότητος καὶ τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν, μίαν γεγενῆσθαι φασίν· ὡς μηκέτι δύνασθαι κατὰ τὰ ὑπ' ἐκείνων ἀλόγως εἰρημῆναι, μήτε τὸ παθητὸν τοῦ Χριστοῦ διὰ τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος, μήτε τὸ ἀπαθὲς σωζέσθαι διὰ τὸ παθητὸν αὐτοῦ πάλιν τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τοῦτον τοῖνον τὸν τῆς ὀρθῆς διανοίας σκοπὸν, τὸ, Ἐν δυοῖν φύσεσιν, ὑπὸ τῆς συνόδου τῷ ὄρω προστίθεται· οὐκ ὡς ἰδίᾳ καὶ ἀναμέρος τὸν Χριστὸν γνωρίζουσης, ἀλλὰ τὸν οὐτὸν ἐν ἑκατέρῳ ὁμολογούσης καὶ ἐν ταῦτῳ τὸ ἐκάτερον.

Ὅς· Ταῦτα τοῦ Εὐθυμίου διεξιόντος, ὁ μὲν Ἐλπίδιος ἐπήκει, καὶ ὀρθῶς ἔχειν ὁμολογεῖ τὰ εἰρημῆναι, εἰ καὶ μὴ τῆς Θεοδοσίου κοινωνίας ἀπέστη, καὶ τὴν μεταβολὴν ἐδύσθετο. Ὁ δὲ Γερόντιος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμενε γνώμης. Καὶ οὕτως ἀσύμφωνοι ἀλλήλοις ἐπανελθόντες, ἀπαγγέλλουσι Θεοδοσίῳ τὰς ἀποκρίσεις. Ἀκούσας δὲ τούτων ἐκείνος, ἐπὶ πάντων ἔγκρατῆς ἦδη τῶν κατὰ Παλαιστίνην ἐγένετο, πλείονι τῇ σπουδῇ ἐχρήτο, καὶ αὐτὸν εἶσω τῆς οικίας σαγήνης λαβεῖν· καὶ παγίδας ἐκρούπε τῷ μεγάλῳ πνυταχοῦ καὶ δελέατα. Καὶ τινὰς ἀσπὸς καθίει καθ' ἐκάστην ἡμέραν, οἱ τὰ χρυσῆα ὄνθη αὐτῷ καὶ λυσιτελεῖ συναβούλευον, ἀποστῆναι μὲν τῶν κελῶν καὶ ὡς Θεῷ φίλον αὐτῷ δεδογμένων, Θεοδοσίῳ δὲ συνθεσθαι, καὶ τὴν ἐκείνου κοινωνίαν ἀσπασσάσθαι. Ὁ δὲ τὰς καθημερινὰς ἐκείνων προσελύσεις δυσχεραίνων καὶ βαρυνόμενος, τί ποιεῖ; τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀδελφοὺς ἀπαντας συγκαλέσας, καὶ πολλὴν αὐτοῖς ἀσφάλειαν παραγγέλλας, τοῦ μηδαμῶς ἐνδοῦναι· μηδὲ συνθεσθαι τῇ τοῦ Θεοδοσίου κακοδοσίᾳ· ἀλλ'

¹ al. γεννηθῆναι.

ἐπιστομῶν μᾶλλον τοὺς οὕτω φρονούντας, καὶ ὅση ἄ
δύναμις χειραγωγῆσαι εἰς ἀλήθειαν· ἀπαίρει καὶ νῦν
ἐπὶ τὴν πανέρημον, πολλοὺς καὶ ἄλλους γενέσθαι
παρασκευάσας ζηλωτὰς αὐτοῦ τῆς ἀναχωρήσεως.

ΟΖ'. Ἦν δὲ τις ἀναχωρητῆς ἔκει μέγας πρὸ μι-
κροῦ, ξηγῆχος μὲν παραβαλὼν ἀπὸ τῆς Λυκίας,
Γεράσιμος δὲ καλούμενος, ὃς πᾶσαν ἐν τῇ πατρίδι
τὴν μοναχοῖς πρέπουσαν ἐπιδειξάμενος πολιτείαν,
πολλοὺς καὶ κατὰ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων εἰσ-
ήνεγκε τοὺς ἰδρωτάς. Οὗτος οὖν ἐν τῇ παρὰ τὸν
Ἰορδάνην ἐρήμῳ καλῶς ἀσκούμενος, καὶ πολλὰ τοὺς
δαίμονας πλῆττων, βάλλεται καὶ αὐτὸς, ἢ σκελλέται
μᾶλλον, ὑπὸ τῆς αὐτῶν κακουργίας, καὶ τοῖς αἰρε-
τικοῖς συναπάγεται. Ἀκούων δὲ παρὰ πάντων μι-
κροῦ τῶν ἀναχωρητῶν τά γε τοῦ Εὐθυμίου, καὶ τοῖς
περὶ αὐτοῦ ἄδοκίμοις τὰ ὅσα πληροῦμενος, ἤκει
ποτὲ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τὸν Ῥουβᾶν· καὶ χρόνον συν-
διατριψάς συχρὸν, νάματός τε τῆς ἐκείνου γλώττης
τοῦ καθαρωτάτου πινὼν, οἶά τινα νόσον τὴν αἴρεσιν
ἔξεμετ, καὶ πρὸς τὴν ὑγιᾶ πλῆσιν ἐπέανει· πολλὴν
τῆς ἀπάτης μετένοιον ἔχων, καὶ τὴν διαφθαρέσαν
ὑπὸ κενῶν λόγων καρδίαν, κέντην λύτης κολάζων
καὶ τιμωρούμενος. Τούτῳ δὲ αὐτῷ καὶ ἀναχωρηταὶ
ἔτεροι, Πέτρος ὁ Γυρνίτης ἢ ἐπίκλητον, καὶ Μάρκος
καὶ Ἰούλιαν καὶ Σιλουανὸς ἠκολούθησαν, καὶ τῆς
Θεοδοσίου κατ' αὐτοῦ βλαβεραῖς ἀπίστησαν κοινωνίας.

ΟΗ'. Δευτέρου δὲ μετὰ ταῦτα διάγεγονότος ἐνιαυ-
τοῦ, οἴχεται μὲν ἐξ ἀνθρώπων ὁ Θεοδοσίος, κάτεισι
δὲ ἀπὸ τοῦ Ῥουβᾶ πρὸς τὴν λαύραν ὁ μέγας. Καὶ
ὅτποτε μιᾶς τῶν Σαββάτων, ὁ μὲν ἐλατιούργει Θεῷ,
καὶ τὴν ἀνακμακτον αὐτῷ προσῆγε θυσίαν, Δομε-
τιανὸς δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ μέρη ἢ μετὰ τῆς μουσικῆς
ἐκείνης ῥιπίδος παριστάτο. Τελεῖσθαι δὲ ἤδη μελ-
λόσης τῆς τοῦ τρισαγίου δοξολογίας, Τερέδων τε ὁ
Σαρακηνὸς καὶ ὁ Χρυσίππου ἀδελφὸς Γαβριήλιος, ὁ
μὲν πλῆσιον, ὁ δὲ τοῦ θυσιαστηρίου ἔνδον ἐστῶς
(τῆς πολλῆς σου περὶ τὸν Εὐθύμιον, Χριστὲ, χάριτος!)
ὄρωτι πῦρ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου, καθάπερ ἐπὶ τινος δια-
κεχυμένου ἔθονος, ἄνωθεν κατιῶν, καὶ αὐτὸν τε τὸν
μέγαν Εὐθύμιον, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ Δομετιανὸν ἔνδον
περιλαβόν, καὶ οὕτω περὶ αὐτοὺς διαμετῆσαν ἀπαρ-
χῆς τοῦ τρισαγίου ἄχρι καὶ συμπληρώσεως τῆς ἱερᾶς
leitourgias. Δέει δὲ ληφθέντα φησὶ τὸν Τερέδωνα,
περιδῆ καὶ κτάφοδον ὑποχωρῆσαι τοῦ θυσιαστη-
ρίου, καὶ τοῦ λοιποῦ μηκέτι ἀναλθῆναι ὡς εἶχε καὶ
θρασεῖως τῆς τῶν ἀδύτων εἰσόδου κατατολμῆσαι,
ἀλλ' ἐν τοῖς τοῦ ναοῦ προπυλαίοις μετὰ πολλῆς κατὰ
τὴν σύναξιν ἐστάναι τῆς εὐλαθείας· ὡς ὁ ἀναχωρη-
τῆς ἐμοὶ Κυριακὸς ὕστερον διηγήσατο, παρὰ Τερέ-
δωνος αὐτὰ καὶ Γαβριηλίου τῶν ἐωρακῶτων ἀκη-
κώς.

et pro viribus eos deducerent ad veritatem ;
nunc quoque recedit in omnimodam solitudi-
nem ; atque multos alios reddidit secessus sui
imitatores.

LXXVII. Cæterum illic magnus quidam anachoreta a paucis tempore degebat, qui quidem nuper venerat ex Lycia, vocabatur autem Gerasimus (2) ; omnemque in patria monachos decentem ostendebat virtutem, necnon multos intulerat sudores contra spiritus nequitiae. Is ergo, in eremo Jordani adjunctus se præclare exercens, et sæpe multumque dæmones percuciens, pulsatur ipse quoque, seu potius supplantatur, ab eorum improbitate, et abducitur ab hæreticis. Cum autem audiret ab omnibus fere anachoretis de Euthymio, auresque haberet oppletas iis quæ de eo celebrabantur, venit aliquando ad eum in Ruban; diuque cum ipso versatus, postquam purissimum illius linguæ bibisset fluentum, veluti quemdam morbum evomit hæresim, et ad sanam fidem revertitur; multa ob seductionem ductus pœnitentia, et cor vanis corruptum sermonibus, doloris stimulo castigans et puniens. Hunc vero ipsum etiam alii secuti sunt anachoretæ, Petrus (3) Gyrnites cognomine, Marcus, Julon et Silvanus; ipsique pariter a Theodosii noxia communiune recesserunt.

LXXVIII. Cum autem secundus (4) post hæc annus intercessisset, abijt quidem clam hominibus Theodosius, e Ruban vero in lauram revertitur magnus Euthymius. Et aliquando una Sabbathorum, ille quidem Deo ministrabat, eique incruentum offerebat sacrificium; Domitianus autem astabat ad dexteram partem cum mystico illo ventilabro. Cumque jam peragenda esset Trisagii doxologia, Terebon Saracenus et Chryssippi frater Gabrielius, hic quidem prope, ille vero stans intra altare (o magnam, Christe, tuam erga Euthymium gratiam!) vident ignem derepente, veluti in quodam diffusum linteo, desuper descendantem, quique intus complecteretur ipsum magnum Euthymium unaque cum eo Domitianum, sicque circa ipsos permansisse ab initio Trisagii usque ad complementum sacræ liturgiæ. Terebonem autem ait metu terroreque correptum, ab altari recessisse, nec amplius postea libere (5) uti erat et fidenter ausum esse ingredi in adyta, sed in templi constitisse vestibulis cum magna per synaxim reverentia. Ut mihi postmodum narravit Cyriacus anachoreta, qui hæc audierat a Terebone et Gabrielio, miraculi spectatoribus.

VARIÆ LECTIONES.

1 al. Γουρνίτης. 2 abest ab al.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(2) De S. Gerasimo agemus 5 Martii. Ejus virtutes describuntur infra cap. 15, apud Moschum in *Prato spiritali* cap. 107 et 14', et in Vita S. Sabæ et S. Quiriaci.

(3) Monasterii Abbatis Petri juxta Jordanem meminuit Moschus cap. 16, 17 et 18, sed an hujus, non

definimus.

(4) Menses 20 seditiosus Theodosius tyrannidem in sedē Hierosolymitana exercuit, et ad montem Synæum profugit Nicephorus.

(5) Quia vir ipse conjugatus erat.

LXXIX. Neque hoc solum, sed ista quoque mihi retulit de Gabriello, quod esset quidem natura eunuchus, post viginti vero et quinque annos accedebat tunc primum ad synaxim fratrum. Præterea hoc etiam mihi a Patribus renuntiatum est, a Deo datum fuisse Euthymio, ut internos animi motus ex aspectu externo, veluti per quoddam speculum, intelligeret, et accurate posset cognoscere, cum quibusnam nimirum quisque decertaret cogitationibus, et quasnam quidem superaret, a quibusnam vero per malignum vinceretur.

LXXX. Aiunt quoque illum aliquando dixisse quibusdam fratribus, qui cum eo seorsum versabantur, quod sæpe videret terribilem angelorum visionem, una secum ministrantium, et sacra peragentium; quodque in Dominici corporis sumptione, aliquos quidem ex accedentibus cerneret ab ipsa illuminari, aliquos autem velut obscurari, morteque affici, quicumque scilicet indigni erant eo lumine et splendore. Quamobrem non cessabat testificari fratribus, illudque Apostoli optime admovere, ut unusquisque attendat et seipsum probet, sicque cum tremore sumat panem et calicem²⁷; cum bene sciat is qui accedit, quod iudicium sibi comedit et bibit, qui communionem indigne facit. Propterea quippe statim ac primum hoc sacrificium offert sacerdos, multitudinem veluti præmunit, cautionem reddit, *Sursum habeamus corda*, eis acclamans; acceptaque ab illis promissione, ita audet offerre oblationem.

LXXXI. Qua etiam peracta, ille iterum manibus in cælum sublatis, et quasi ostendens dispensatum pro nostra salute mysterium, clara voce sic pronuntiat: *Sancta sanctis*: perinde ac si dixerit quispiam: Quandoquidem ego homo sum, similia ac vos patiens, ignorans uniuscujusque in vita opera, ideo ante contestor aperte, et hanc probationem communem suggessi vestræ conscientiæ: Si quis ab injuriæ recordatione vel odio, si quis ab invidia vel ira vel superbia captus fuerit; si quis a maledicto aut turpi loquela aut prava cupiditate aut alio quodam vitio fuerit correptus, *attractus per malitiæ inventos em*, ne prius accedat, quam per pœnitentiam expurgatus fuerit a scelere. Nam sancta hæc, inquit, non profanis, sed sanctis exhibentur. Quicumque ergo vestræ confiditis conscientiæ, ad eum accedite, et illuminemini, nec vestri vultus pudore afficiantur. Sed nescio quo modo dulcedo doctrinæ Euthymii, me vel nolentem assumens, præcedentiam abruptit consequentiam, et tantum non confusionem peperit. Itaque necesse est ut vos narrationem rursus revocetis in memoriam.

LXXXII. Capta ergo fuit, ut jam ante declaravimus, improbi Theodosii laqueis beata Eudocia, et a catholica communionem discessit, atque de cætero

²⁷ I Cor. xi, 28, 29.

VARIÆ LECTIONES.

¹ al. συλλειτουργούντων. ² al. συνεφαπτομένων. ³ al. add. ὑπὸ τοῦ τῆς κακίας ἐφευρετοῦ παρασυρείς.

ΟΘ'. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἅπαντα περὶ Γαβριήλου μοι διεξήκει, ὡς εἶπεν μὲν εὐνοῦχος ἐκ φύσεως, παραβάλοι δὲ τότε πρῶτον διὰ πάντες καὶ εἴκοσι χρόνων τῇ τῶν ἀδελφῶν συνάξει. Ἔτι καὶ τοῦτο μοι παρὰ τῶν Πατέρων ἀπηγγέλη, πρὸς Θεοῦ δοθῆναι τῷ Εὐθυμίῳ, ὥστε τὰς ἐνδὸν τῆς ψυχῆς κινήσεις, ἀπὸ τῆς ἐκτὸς ὄψεως, οἰοεὶ διὰ τινος ἐσόπτρου, κατανοεῖν, καὶ ἀκριβῶς ἔχειν εἰδέναι, τῶν ἄρα παλαιῶν λογισμῶν ἕκαστος, καὶ οἷον μὲν περὶ γίνεταί, οἷον δὲ ἕττων ὑπὸ τοῦ πονηροῦ γίνεταί.

Π'. Φασι δὲ αὐτὸν καὶ ποτε πρὸς τινὰς τῶν ἀδελφῶν καταμόνας αὐτῷ συνόντας εἰπεῖν, ὡς ἄρα φοβερὸν ἴδοι πολλὰς ὄψιν ἀγγέλων, συλλειτουργούντων ἰ αὐτῷ καὶ τῶν ἱερῶν ἐφαπτομένην²· καὶ ὡς ἐν τῇ τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος μεταλήψει, τινὰς μὲν τῶν προσιόντων φωτιζομένους ὑφ' αὐτῆς ὁρῶν, τινὰς δὲ ὅσων ἀμαρτυρομένους καὶ νεκρομένους· ὅσοι δηλονότι ἀναξίως εἶχον τοῦ φωτὸς ἐκείνου καὶ τῆς λαμπρότητος. Διὰ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς οὐκ ἔληγε διαμαρτυρόμενος, καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ἄριστα παρινοῶν, προσέχειν ἕκαστον, καὶ ἐαυτὸν δοκιμάζειν, καὶ οὕτω φρικτῶς τοῦ ἄρτου τε καὶ τοῦ ποτηρίου μεταλαμβάνειν· εὐ εἰδὸς τὸν προσερχόμενον, ὅτι κρῖμα ἐαυτῷ ἔσθλει καὶ πίνει, ἀναξίως ποιούμενος τὴν μετάληψιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν πρώτην εὐθὺς προσάγων τῆνδε τὴν θυσίαν ὁ ἱερεὺς, οἰοεὶ τὸ πλήθος προσερχόμενον, Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας, αὐτοὺς ἐπιφωτῶν· καὶ τὴν παρ' ἐκείνων λαβῶν ὑπόσχεται, οὕτω τὴν προσάγων θάρρει τῆς ἀναφορᾶς.

ΠΑ'. Ἦς καὶ συντελεσθεῖσης, τὰς χεῖρας ἐκείνος πάλιν εἰς οὐρανὸν ἀνατείνων, καὶ ὡς περ αὐτοῖς ὑποδεικνύς τὸ οἰκονομηθὲν τῆς σωτηρίας χάριν τῆς ἡμετέρας μυστήριον, μετὰ λαμπρᾶς οὕτω φησὶ τῆς φωνῆς· Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις· ὡς ἂν εἴποι τις· Ἐπειδὴ περ ἐγὼ ἄνθρωπος ὁμοιοπαθῆς ὑμῖν, ἀγνοῶν τὰ ἐκάστη βεβιωμένα, διὰ τοῦτο εἴ φανερῶς προδιμαρτύρομαι, καὶ κοινὸν τὸ δοκίμιον τοῦτο τῷ ὑμετέρῳ συνεῖδῶτι καθήκα· εἴ τις ὑπὸ μνησικακίας ἢ μίσους, εἴ τις ὑπὸ φθόνου ἢ ὀργῆς ἢ ὑπεριφανίας ἐάλω, εἴ τις ὑπὸ λοιδορίας ἢ αἰσχρολογίας ἢ ἀτόπου ἐπιθυμίας, εἴτε τινὸς ἑτέρου πάθους κατελιπται³, μὴ πρότερον προσίτω, πρὶν ἂν διὰ μετάνοιαν ἐκκαθαρθῇ τοῦ μίσους. Τὰ γὰρ ἅγια ταῦτα, φησὶν, οὐχὶ τοῖς βεβήλοις, ἀλλὰ τοῖς ἁγίοις ἀνεῖται. Ὅσοι τοιγαροῦν θάρρειτε τῷ συνεῖδῶτι, προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ἡμῶν οὐ μὴ κατασχυνοθῇ. Ἄλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἢ γλυκύτης με τῆς Εὐθυμίου διδασκαλίας περλαβοῦσα καὶ μὴ βουλόμενον, διεκοψεν τὴν ἀκολουθίαν τῶν προλαβόντων, καὶ σύγχυσιν ὀλίγου δεῖν ἐνεργάσατο. Οὐκοῦν ἀνάγκη καὶ πάλιν ὑμᾶς ἀναμνησαί τοῦ διηγήματος.

ΠΒ'. Ἦλω μὲν οὖν, ὡς ἦδη φθάσαντες εἰδηλώσαμεν, τὰς Θεοδοσίου τοῦ μοχθηροῦ πάγαις ἢ μακαρτίαις Εὐδοκίαι, καὶ τῆς καθολικῆς κοινωνίας διέστη,

καὶ τὸ λοιπὸν σπουδῇ πάσῃ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων δι-
ηγωνίζετο ἔπηγάγετο δὲ καὶ πάντας τοὺς μοναχοὺς,
οἱ τε τὴν ἔρημον, καὶ οἱ τὴν ἀγίαν πόλιν κατ-
ώκουον, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνη πρεσβεύειν ἔπεισε. Ἐπεὶ
δὲ ἡ δίκη μετέθετο τὸν Θεοδοσίον, καὶ ὁ μὲν ἐκποδῶν
ἤδη γίνεται. Ἰουδηνάτιος δὲ τὸν ἐαυτοῦ θρόνον ἀπο-
λαμβάνει, καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις τὰ λυπηρὰ διαλύου-
ται, γράμματα πολλάκις τῇ βασιλίδι Οὐαλερίου τοῦ
ἀδελφοῦ, καὶ Ὀλυβρίου τοῦ γαμβροῦ πέμπονται
παρ' αὐτοῦ, ὥστε τῆς τῶν Εὐτυχιαστῶν ἀφεμένην
κοινωνίαν, τοῖς τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ δεδωγμένοις
ἐκκοινοῦσθαι. Ἡ δὲ πρῶτα μὲν τὴν μεταβολὴν ὄκνει
καὶ ἀνεβάλλετο, καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως ἂν τὰ ἤδη δοξά-
ντα κατακρήσθαι.

ΠΓ'. Ἐπειδὴ δὲ μάθοι τὸν τε γαμβρὸν αὐτῆς ἐν
Θράκῃ ἀναιρεθῆναι, τὴν θυγατέρα τε καὶ τοὺς παῖδας
ὑπὸ τοῖς πολεμοῖς ἤδη γενέσθαι, καὶ αἰχμαλώτους
εἰς Καρχηδόνα ἀπάγεσθαι, σφόδρα πληγέστα τὴν
καρδίαν, καὶ ἀνταπόδοσιν εἶναι τούτων τὴν τῶν φι-
λάτων ἀποβολὴν κρίνασα, διδάσκαλον εὗρισκει τὴν
συμφορὰν τοῦ καλῶς ἔχοντος. Καὶ ἡ παιδεία γὰρ
σου, φησὶν, αὐτῇ με διδάξει· καὶ πρὸς τὴν ὀρθό-
τομον· καὶ ἀληθῆ πίστιν δι' ἐκείνης ὁδηγηθεῖσα,
σχολάσαι τὸ λοιπὸν ἔγνω θεοῖς ἀνδράσι τυπομένη,
καὶ χειραγωγῶς χρωμένη πρὸς σωτηρίαν. Ταύτη τοι
καὶ τὸν χωρεπισκοπὸν Ἀναστάσιον, μετὰ τινων
ἄκηρετουμένων αὐτῇ καὶ ἄλλων, εἰς Ἀντιόχειαν
παρὰ τὸν κιονίτην Συμεὼν, τὸν ὑψωθέντα τῇ ἀρετῇ
πολλῶ μᾶλλον ἢ τῷ κλίον, τὸ θαῦμα τῆς οἰκουμένης,
ἐκπέμπει, σημάνασα διὰ γραμμάτων αὐτῷ τὸν της
καρδίας σκοπὸν, ἀξιούσά τε παρ' ἐκείνου πάλιν γνώ-
μην λαβεῖν. Ἡποία οὖν ἡ παρ' ἐκείνου γνώμη, καὶ
τίς ἡ ἀπόκρισις; Γίνωσκε, φησὶν, ὡς ὁ πονηρὸς, τὸν
πλοῦτον τῶν σῶν ὀρῶν ἀρετῶν, ἐξητήσατο σινιάσαι σε
ὡς τὸν σίτον· καὶ πολλά γε διὰ τοῦ λυμῆνός ἐκείνου
Θεοδοσίου τὴν θεοφιλή σου ψυχὴν ἐλυμήνατο. Ἀλλὰ
θάρσει. Οὐ γὰρ ἐξέλιπέ σου ἡ πίστις. Ἐμοὶ δὲ καὶ
τοῦτο λίαν ἔπεισι θαυμάζειν, ὅτι περ ἐν Ρ γειτόνων
σοι της πηγῆς οὐσης, αὐτὴν μὲν παρορᾷς, πόρρωθεν
δὲ ζητεῖς τοῦ αὐτοῦ ἀρέσασθαι ὕδατος. Ἔχεις τοίνυν
τὸν θεοφόρον Εὐθύμιον· οὐ ταῖς διδασκαλίαις ἐπο-
μένη, οὐχ ἀμαρτήσεις τοῦ σώζεσθαι.

28 V. in Boll. 29 Psal. xvii, 36. 30 Luc xxii, 31, 32.

VARIAE LECTIONES.

• al. ὀρθοδόξων. P al. ἐκ.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(6) Ejus meminit Nicephorus lib. 15, cap. 12 per D quem et Olybrium, ambos Patricios, Eudocia reconciliata est S. Pulcheriæ Imperatrici, de qua æge-
mus 10 Sept.

(7) Olybrius populi Romani princeps, ex urbe Roma a Gensericō rege Wandalorum capta Constantinopolim profugus, erat apud Marcianum imperator. m. Huic desponsata tum erat Placidia, neptis Eudociæ, filio Valentiniani imperatoris ex Eudoxia Eudociæ filia. Evagrius lib. 2, cap. 7. Nicephorus lib. 15, cap. 11. Olybrius dein Marciano et Festo coss. Indictione X, an. 472. Anthemio in Imperio Occidentali substitutus, septimo mense Imperii sui vita defunctus est. Marcellinus in Chron.

(8) Græce ἐν Θράκῃ, mendum; reponimus ἐκ Θράκης, ex Thracia, scilicet intellexisset.

adversus orthodoxos toto studio decertabat: sed et induxit omnes monachos, quotquot vel in solitudine vel in sancta habitabant civitate, persuasitque ut eadem cum illa assererent. Postquam autem justitia sumpsit vindictam de Theodosio, isque jam amotus fuit, Juvenalis vero sedem suam recepit, dissoluta sunt quæ Ecclesiis afferebant molestiam, litteræ Valerii (6) fratris et Olybrii (7) generi sæpe mittuntur ad imperatricem hac de causa, ut Eutythianistarum relicta communione, sequatur ea quæ ab Ecclesia catholica decreta fuerunt. Illa vero primum quidem mutationem detrectabat et differebat, neque noverat quo modo prius placita abjiceret.

LXXXIII. Verum postquam didicisset generum suum in Thracia (8) fuisse interemptum (9), filiamque (10) et ejus filias esse in potestate hostiam, atque captivas abduci Carthaginem: corde valde sauciata, et arbitrata charissimorum amissionem retribui gestis suis, invenit calamitatem magistræ ejus quod recte habet: nam *Et disciplina tua, inquit, ipsu me docebit* (9); et ad rectam veramque fidem per illam deducta, statuit deinceps vacare, a viris divinis instituta, iisque utens ductoribus ad salutem. Atque ideo Anastasium chorepiscopum (11) cum quibusdam aliis ministris suis mittit Antiochiam ad Symeonem (12) columnarem illum, qui multo altius erat sublatus virtute quam columna, totius orbis miraculum; eique per litteras significat cordis propositum, rursusque postulat ab eo consilium accipere. Quale igitur ipsius consilium, quodque reepensum? Scias, inquit, quod malignus, videns opes tuarum virtutum, expetivit ut cribraret te sicut triticum (30); valdeque per pestiferum illum Theodosium, religiosam tuam corrupit animam. Sed confide. Non enim defecit fides tua. Mihi autem succurrit hoc vehementer admirari, quod cum tibi sit fons propinquus, ipsum quidem despicias, procul vero quæris eandem aquam haurire. Habes igitur Deo plenum Euthymium, cujus sequens doctrinam, non aberrabis a salute.

(9) Valentinianus Imperator, dolo Maximi in Campo Martio confossus est XVI Kalend. Aprilis an. Ch. 455.

(10) Eudoxia in necem Maximi Gensericum in Italiam evocarat, a quo Urbe capta ipsa etiam captiva in Africam abducta est cum duabus filiabus, quarum altera desponsata Olybrio, cum matre Constantinopolim remissa est an. Ch. 462. Altera Eudocia nupta Hunerico Genserici filio, ei Hildericum peperit. Tandem clam dilapsa, in loco sancta profugit an. 472 et sepulcrum aviæ Eudociæ longe post exosculata est.

(11) Absolute episcopus dicitur a Nicephoro lib. xv, cap. 13, ubi eadem hinc narrat.

(12) De S. Symeone Stylita actum 5 Januarii.

LXXXIV. Ad ista negligens non fuit Eudocia, A neque supina circa boni inquisitionem; sed statim multum de viro perscrutata, cum didicisset eum sibi interdixisse accessum ad ullam civitatem, turrem ædificat in solitudine quæ vergit ad exorientem solem, super altissimum promontorium, intervallo a laura non plus quam triginta stadiorum. Et illa quidem in eam ascendit, ut nullo prohibente, frueretur (13) ad satietatem doctrina Euthymii Statim vero mittit ad inquisitionem illius, Cosmam crucis custodem et superius a me memoratum Anastasium chorepiscopum. Illi autem adeo ardenti mandato æquale obsequium afferentes, in lauram quidem protinus perveniunt: comperto autem quod abesset, sed jam diu ante transiisset ad Ruban, neque sic a cœpto destiterunt; at secum sumentes beatum Theoctistum, ad illum abeunt, communiterque orant precibus intensis et vehementibus, suppliciter obstantur, et tandem persuadent, ut ad turrim veniat; ubi nunc conditum est Scholarii (14) monasterium.

LXXXV. Porro videns eum imperatrix Eudocia, non leviter asperxit, sed ut æstate qui silit aquam: et ad pedes illius cum summo gaudio procidens, Nunc cognovi, inquit, quod Dominus me visitatione donaverit. Ille vero, solita benedictione ei impertita: Sed oportet, inquit, te, o filia, tibi deinceps attendere, et in futurum diligenter cavere. Quia enim vel parum abducta fuisti cum Theodosio, molesta ideo tibi evenerunt in charissimis rebus. Sed ut per totam vitam abstineas ab hac præter rationem contentione. Nam oportet te, præter tres alias sanctas et œcumenicas synodos: nempe Nicænam, quæ convenit adversus Arium; Constantinopolitanam, ea vero congregata fuit in Macedonium; et Ephesinam primam contra Nestorium; admittere etiam decretum quod edidit Chalcedonensis nuperrime habita; atque a Dioscori communionem sejungentem te, Juvenali archiepiscopo Hierosolymitano penitus communicare et in omnibus consentire.

LXXXVI. Hi dictis, et precatus pro Imperatrice, cum deinde ei valedixisset, recedit. Illa vero statim operi præcepta mandavit; sanctamque ingressa civitatem, Juvenali et catholicæ communicat Ecclesiæ; simulque ingentem monachorum laicorumque multitudinem confestim inducit; iisque admodum dissensionis, ita et communionis exemplum optime facta. Quorum unus fuit archimandrita Elpidius. Quandoquidem Gerontius, ut qui maluerit in malo consensescere, non sibi solum, sed multis quoque

VARIE LECTIONES.

9 al. μοι.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(13) « S. Sabas venit ad quemdam montem, ubi quondam B. Eudocia commonens virtutem magni Euthymii imitabatur. » Ita Cyrillus in Vita S. Sabæ ex interpretatione antiqua ms. cui consentit ms. Græcum, licet perperam apud Lipomanum et Surium in ribus editionibus legatur « celeberrimi Theodosii

ΠΑ'. Πρὸς ταῦτα οὐα ἀμελήs ἦν ἡ Εὐδοκία, οὐδ' ὕπερτα περὶ τὴν τοῦ κελῶς ζήτησιν· ἀλλ' αὐτίκα μέλα διερευνησαμένη, περὶ τοῦ ἀνδρός, καὶ μαθοῦσα ὡς ἀπηγόρευται δὴ αὐτῷ, πόλει τινὶ παραβάλλειν, πύργον ἐν τῇ πρὸς ἀνίσχοντα ἡλίον ἐρήμῳ ἐφ' ὕψηλοτάτης ἀκρωρείας οἰκοδομεῖ, οὐ πλέον ἢ τριάκοντα σταδίουs τῆς λαύρας ἀπέχοντα. Καὶ ἡ μὲν ἄνευσιν ἐπ' αὐτὸν, ὥστε μηδεὶς ἐργοντος ἀπολαύειν εἰς κόρον τῆς Εὐθυμίου διδασκαλίας. Πέμπει δὲ κατὰ ζήτησιν εἰθέως αὐτοῦ, Κοσμάν τε τὸν στυροφύλακα, καὶ τὸν ἀνωτέρω μοι ἐρημίον χωρεπίσκοπον Ἀναστάσιον. Οἱ δὲ τῇ πολλῇ θερμότητι τῆς ἐπιτηγῆς, ἴσῃ ἄρα καὶ τὴν Ἰουργίαν εἰσενεγκόντες, καταλαμβάνουσι μὲν εἰθέως τὴν λαύραν· μαθόντες δὲ ὡς οὐ παρὼν εἶη, ἀλλ' ἐκ πολλοῦ ἤδη μεταβαίη πρὸς τὸν Ῥουβᾶν, οὐδὲ οὕτω τῆς ὁρμῆς ἔστησαν· ἀλλὰ τὸν μικρότερον συμπαλασβόντες Θεόκτιστον, ἀπίασιν πρὸς αὐτὸν, καὶ δέονται κοινῇ δέησιν ἐκτενῆ καὶ σπουδαίαν, καὶ λιπαροῦσι, καὶ τέλους, πείθουσι παρὰ τὸν πύργον ἐλθεῖν, ἔνθα νῦν ἡ Σχολαρίου μονὴ ὑποδομήται.

ΠΕ'. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν ἡ βασίλισ Εὐδοκία, οὐχ ἀπλῶς εἶδεν, ἀλλ' ὡς ἐν θέρει ὁ διψῶν ὕδαρ· καὶ τοῖς ἐκείνου ποσὶν ἠδονῆς δὴλ πεσοῦσα, Νῦν ἔγνω ὅτι ἐπισκοπὴν μου ἔ, φησὶν, ἔθετο Κύριος. Κάκεινος τῆς συνήθους αὐτῇ μεταδούς εὐλογίας, Ἀλλὰ προσέχειν σε δεῖ τοῦ λοιποῦ σεαυτῇ, τέκνον, ἔφη, καὶ τὸ μέλλον ἀκριβῶς ἀσφαλίσασθαι. Ὅτι γὰρ καὶ μικρὸν συναπήχθηs Θεοδοσίω, διὰ τοῦτό σοι καὶ τὰ λυπηρὰ συνέθεσιν περὶ τὰ φίλτατα· ἀλλ' ὅπως ἀπόσχη διὰ βίου τῆς ἀλόγου ταύτης φιλονεικίας. Δεῖ γὰρ σε, πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶν ἁγίαις καὶ οἰκουμένικαs συνόδοις (τῇ τε ἐν Νικαίᾳ δηλονότι, ἣ καὶ συνῆλθε κατὰ Ἀρείου, καὶ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡθροίσθη δὲ αὐτῇ κατὰ Μκεδονίου· καὶ τῇ ἐν Ἐφέσω, κατὰ Νεστορίου, τὸ πρότερον), δέχεσθαι καὶ τὸν ἐκφωνηθέντα ὄρον ὑπὸ τῆς νῦν ἐν Χαλκηδόνι συγκροτηθείσης· καὶ τῆς Διοσκόρου κοινωνίας ἀπορραγεῖσθαι, Ἰουδευαλίω τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Ἱεροσολύμων κοινωνεῖν ὄλωs, καὶ πρὸς ἅπαντα συμφρονεῖν.

ΠΣ'. Ταῦτα ὁ μὲν εἰπὼν, καὶ τῆς βασίλισσας ὑπερευξάμενος, εἶτα καὶ συνταξάμενος αὐτῇ, ἐκχωρεῖ. Ἡ δὲ εἰθέως, ἔργῳ τὰ ἐντεταλμένα εἰδούσ· καὶ τὴν ἁγίαν εἰσελθοῦσα πόλιν, Ἰουδευαλίω τε καὶ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ κοινωνεῖ· πολὺ δὲ καὶ πλῆθος μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν ἄνδρων ἐπάγεται· καθάπερ αὐτοῖς ὑπόδειγμα τῆς διαστάσεως, οὕτω καὶ τῆς κοινωνίας ἄριστα γενομένη. Ἦν εἶς καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἐλπίδιος ἦν. Ἐπαί τοι Γερόντιος τῷ κακῷ μάλλον ἐπιγρηρσαι θελήσας, οὐχ ἐκυτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς

doctrinæ fructum percēpisse: quorum mala lectione seducti, id supra 11 Januar. ad vitam S. Theodosii num. 20 in prolegomen. annotavimus.

(14) Existit id a S. Saba. Ejus meminit Moschus cap. 178.

ἑτέροις ἀπωθείας κατέστη αἵτιος· ᾧ γε καὶ δύο τινες ἄλλοις αἰτίαι ἐπιτίθειτο· ἡ μία ἦν ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἁγίου, ἡ δὲ ἄλλη ἦν ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἁγίου.

ΠΖ'. Ἡ μὲντοι μακαρίτις Εὐδοκία, τοὺς τοῦ σταυροφύλακος ἀδελφούς, Χρυσίππον τε καὶ Γαβριήλιον, ἀπὸ τῆς λαύρας μετακαλεῖται, καὶ πρεσβυτέρους χειροτονηθῆναι παρασκευάζει. Καὶ Χρυσίππος μὲν τῷ πρεσβυτέρῳ διαπρέψας, συγγράμματα μνήμητις ἀξια καταλέλοιπε. Γαβριήλιος δὲ, τὴν τοῦ φροντιστηρίου πιστεύει ἐπιστάσαν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος. Βασσα γε μὴν ἡ θεοφιλής, Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Στεφάνου τοῦ Ἰαμβέλου ἐκ τῆς λαύρας καὶ αὐτὴ μεταστελαιμένη, ποιμένα τοῦ ὕπ' αὐτῆς ᾠκοδομημένου φρονιστηρίου (εἰς ὄνομα δὲ τοῦτο Μηνᾶ τοῦ μάρτυρος ᾠκοδομηθὲν ἦν) καὶ ἡγουμένον ἀποδείκνυσιν.

ΠΗ'. Δευτέρῳ δὲ τῆς Εὐθυμίου ἡλικίας ἐπὶ τοῖς ἑξήκοντα ἔτι, πρόσεισιν ὁ μακαρίτης Σάβας, νέος ὢν ἔτι, καὶ μήπω γενεὴν μὴδὲ πρῶτον ἔχει παραιῶν ὄραν ἐπικαλύπτων, καὶ ὅτ' αὐτῷ μένει καὶ ὅτ' αὐτῷ ἀκαίσιμα τὴν ἀρετὴν ἀξιοῖ. Ὁ δὲ, ὑποδέχεται μὲν τὰ πρῶτα Δομετιανῶν δὲ τῷ μαθητῇ παραδίδωσιν. Ἐπειτὰ καλέσας αὐτὸν, Οὐ χρὴ, τέκνον, ἔφη, νέον ὄντως ἔσε καὶ ἀγένειον ὄντα, διατρίβειν κατὰ τὴν λαύραν. Λυσίταλης γὰρ μᾶλλον τοῖς οὕτως ἔχουσιν, ἢ ἐν κοινοδίῳ διαγωγῇ. Ταῦτα εἰπὼν, πρὸς τὸν μακαρίτην Θεοκτιστὸν, διὰ τινος αὐτὸν τῶν ἀδελφῶν παραπέμπει. Δίξει τὸν νεανίαν, εἰπὼν, καὶ φιλοπόνηος ὑπὸ σοὶ ἄσκησθω τε ἄμα καὶ ἀναγέσθω. Ἦς γὰρ ἡμεῖς δοκοῦμε, τὰ μεγάλα ἐν τῇ ἀσκητικῇ πολιτείᾳ καὶ κατορθώματι διαπρέψει. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα περὶ τοῦ Σάβας προέφη· τῇ προφήσει δὲ ἄρα σύμφωνος καὶ ἐκδοσις ἠκολούθει. Οὐ γὰρ ἔστι νῦν, οὐκ ἔστιν, οὐ πόλις, οὐ χώρα, οὐκ ἔρημος, ἐνθα τὰ κατὰ τὸν θεὸν ἔκτενον ἄνδρα οὐκ ἔδειται, καὶ ἡδονὴν ἄμα τῷ σε λέγοντι φέρει καὶ τοῖς ἀκούουσιν. Ὡν οὐχ οἷον πάρεργον τῶν Εὐθυμίου διηγημάτων ἐπιμνησθῆναι· ἀλλ' εἴπερ θεῶν φίλον ἐντελεθῆναι πραγματείας αὐτὰ ποιησάμεθα· ἐκεί μὴδὲ εὐπρεπὲς μὴδὲ ὀσιον, Ἑλλήνων μὲν βίους στήλαις τιμᾶσθαι παρὰ τοῖς ἔξωθεν καὶ συγγράμμασιν· ἡμῖν δὲ, μεγάλα οὕτως ὄρετης ἔργα, σιωπῆς ἀξια κρίνειν, καὶ λήθην αὐτῶν αἰωνίαν καταφθίσθαι.

A aliis causa exstitit interitus : cum eo etiam duo quidam e conventu Elpidii, Marcianus (15) et Romanus (16), viam ad exitium ducentem simili modo ingressi sunt ; et construxii uterque cœnobio ; ille quidem circa sanctam Bethleem, hic vero in Thecoorum (17) vico.

LXXXVII. Et beata quidem Eudocia arcessit e laura fratres custodes crucum, Chrysippum et Gabrielium, efficitque ut presbyteri ordinarentur. Et Chrysippus quidem, in presbyteratu insignis, scripta reliquit memorabilia. Gabrieli autem præfecturam committit monasterii Stephani (18) protomartyris. At Bassa (19) pia mulier Andream fratrem Stephani Jamniensis episcopi e laura etiam arcessitum, pastorem præfectumque efficit monasterii quod ædificaverat : ædificatum porro fuerat in nomine Menæ martyris (20).

LXXXVIII. Cæterum octogesimo (21) et secundo anno ætatis Euthymii, accedit beatus Sabas (22), juvenis adhuc, et nec barbæ quidem prima lanugine genarum venustatem tectam habens, rogatque ut sub eo maneret, sub eo se exerceat in virtute. Ille autem primo quidem suscipit, Domitiano vero tradi discipulo. Deinde vocato eo : Non oportet, inquit, filii, te cum sis juvenis adeo et imberbis, in laura versari. Magis enim expedit talibus vita in cœnobio. His dictis, per quemdam ex fratribus eum transmittit ad beatum Theoclitum : Accipe, dicens, adolescentem, et sub te diligenter exerceatur simul et educetur. Mea enim sententia magnopere in ascetica conversatione et in recte factis excelleat. Hæc ille quidem de Saba prædixit; prædictionem autem consonans quoque secutus est exitus. Non est enim nunc, non est, non urbs, non regio, non solitudo, ubi quæ ad divinum illum virum spectant non celebrentur, simulque tum dicenti, tum audientibus afferant voluptatem. Quorum non licet obiter inter gestorum Euthymii narrationem meminisse: sed si Deo placuerit, de iis opus integrum conscribemus: quandoquidem neque decorum neque sanctum est, gentilium quidem vitas apud externos columnis honorari et scriptis, nos autem adeo magna virtutis opera, judicare digna silentio, æternaque damnare oblivione.

VARIÆ LECTIONES.

† al. οὕτω. * al. σοῦ. † al. διαλάμψει.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(15) Marcianus hic infra num. 123 sustulit schisma.

(16) Romani et Gerontii in pertinacia exitus infra narratur num. 123 et 124.

(17) Infra num. 124, Thecorum. In Vita S. Sabæ Theorum, ex cujus ruinis laura nova deinde fuit extructa. De his infra num. 103.

(18) Infra n. 99, templum S. Stephani curat dedicari. Distabat ab urbe Hierosolyma non stadio integro teste Evagrio. lib. 1, cap. 22, quo in loco « saxis obrutus putatur, » Nicephorus lib. XIV, cap. 50.

(19) « B. Bassa semper Eudociam, ut eadem secum in religione sentiret, molesta erat » Ita Nicephorus lib. xv, cap. 13. Erat Bassa abbatissa monasterii Hierosolymis, ad quam Pulcheria scripsit, monuitque fallacias Theodosii pseudoepiscopi evitandas. Exstat ea epistola e Græcis Latine reddita a Baronio tomo 6. an. Ch. 453, num. 17 et seqq.

(20) De S. Menna martyre agemus 11 Novemb.

(21) An. Ch. 458.

(22) Hæc plenius ab eodem Cyrillo in Vita S. Sabæ describuntur.

LXXXIX. Sed et oportet de magno disserere Ger-
rasimo; quales, inquam, is ediderit regulas formas-
que iis qui sub ipso exercebantur, et veluti condi-
mentum atlexere sermoni narrationem, quæ ni-
mirum multam habet utilitatem. Hic ergo magnus
Gerasimus, solitudinis ad Jordanem (23) sitæ civis
simul et patronus factus, cum lauram illic maxi-
mam, non pauciores quam septuaginta anachoretas
habentem, construxisset, prætereaque cœnobium
in medio ejus quam optime collocasset; curabat ut
qui introducebantur quidem monachi, in cœnobio
manerent, in quo vitam monachalem exercerent;
qui autem crebris longisque laboribus exercitati
erant, jamque ad perfectionis mensuras pervene-
rant, eos in iis quæ vocantur cellis collocans, sub
hac jubebat vivere regula; ut quidem dies quinque
hebdomadæ in sua cella unusquisque quietus ma-
neret, nihil aliud gustans ex esculentis, nisi tan-
tum panem, aquam, et dactylos; Sabbato autem et
Dominica ad ecclesiam accedentes, post sancto-
rum participationem, in cœnobio utentur cocto,
sumerentque parum vini. At in cella nulli permit-
tebatur aut ignem accendere, aut coctum gustare.
Voluntaria autem paupertatis tantæ erat eis curæ,
quantæ nihil aliud; et humilitate maxime orna-
bantur.

XC. Porro unusquisque laborem manuum sua-
rum, qui per hebdomadam ab eis factus fuerat,
Sabbato ferens in cœnobium, circa vesperam Do-
minicæ, hebdomadæ sumptus iterum accipiens,
panes, inquam, et palmulas, et aquam in vase
quodam, et palmarum ramos: rursus in cellam re-
dibat. Adeo autem erant curis vacui, et a negotiis
humanis omnino liberi, ut nihil haberent præter
indumenta, nec secundus iis esset amictus. Stra-
tum vero quid aliud, quam storea, quæque solent
appellare centonium (24) et imbrymium (25)? Item
vas fictile ad aquam, quod simul sufficiebat ad
potum et ad palmas irrigandas.

XCI. Hæc lex autem eis est optime tradita a Gera-
simo, ut egressi dimitterent cellas apertas, quo lice-
ret ei qui vellet ingrediendo quod placeret acci-

² abest ab al.

VARIÆ LECTIONES.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(23) Uno fere milliari distare monasterium Gera-

sini a Jordane docet Moschus cap. 107.

(24) Cento vestis est e variis panniculis consarci-
nata. Idemque ut videtur hic centonium significat.

(25) Quid imbrymium sit, exponit Cassianus
collat. 1. cap. 23. « His itaque B. Moyses collationi
nostræ dans finem, adhuc nos avidos ac de suo ore
pendentes, degustare somnum pœulisper hortatus
est, iisdem ipsis, quibus insidebamus, psalms ad-
monens incubare; embrymii pariter capiti nostro
cervicalium vice suppositis, grossioribus papyris in
longos gracilesque fasciculos coaptatis. Quæ pedali
intervallo pariter colligata, nunc quidem humillimum
sedile ad scabelli vicem fratibus in synœxi consi-
dentibus præstant, nunc vero subjecta cervicibus
dormientium præbent, capiti non nimis durum, sed
tractabile aptumque fulcimentum. Ad quos mona-

ΠΘ'. Δει δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν μέγαν Γεράσιμον, καὶ
οἷους αὐτὸς ἐξετίθει κανόνας φημί καὶ τύπους τοῖς
ὑπ' αὐτὸν ἀσκουμένοις, διαλαβεῖν, καὶ ὡς ἤδυσμα
τὸ διήγημα πολλὸν δήπου καὶ τὸ ἐπωφελεὲς ἔχον, παρα-
πλέξαι τῷ λόγῳ. Οὐτος οὖν ὁ μέγας Γεράσιμος τῆς
κατὰ τὸν Ἰοδράνην ἐρήμου πολίτης ἔμα καὶ πολιοῦ-
χος γενόμενος, λαύρην ἐκείσε μεγίστην, οὐκ ἐλάττους
ἢ ἑβδομήκοντα τοὺς ἀναχωρητὰς ἔχουσαν, συστησά-
μενος, πρὸς δὲ, καὶ κοινόδιον μέσον αὐτῆς ὡς ἄριστα
καθιδρύσας· τοὺς μὲν εἰσαγομένους τῶν μοναχῶν, ἐν
τῷ κοινόδιῳ μένειν, ἐν αὐτῷ τε τὴν μοναχικὴν ἐξ-
ασκεῖσθαι διαγωγὴν παρεσκεύαζεν· ὅσοι δὲ συχνοῖς
ἔτι καὶ μακροῖς πόνοις ἐνεργυμνάσαντο, καὶ τῶν τῆς
τελειότητος ἤδη μέτρων ἐπέβησαν, τοὺτους δὲ τὰς
καλουμένας κέλλαις ἐγκατοικίζων, ὑπὸ τοιοῦτῳ ἤν
ἐκέλευε τῷ κανόνι· ὥστε τὰς μὲν πάντε τῆς ἑβδομά-
δος ἡμέρας, ἕκαστον τῇ ἰδίᾳ κέλλῃ ἐρησυχάζειν, οὐ-
δενὸς ἄλλου τῶν εἰς βρῶσιν, ὅτι μὴ μόνων ἄρτου τε
καὶ ὕδατος καὶ φρονίμων ἀπογευόμενον· Σαββάτου δὲ
καὶ Κυριακῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν παραβαλόντας, με-
τασχόντας τε τῶν ἀγιάσματων, εἰς τὸ κοινόδιον ἐφη-
τῷ χρῆσθαι, καὶ οἶνον μεταλαμβάνειν ὀλίγου. Ἐν
κελλάῳ δὲ, οὐδὲν ἔφειτο ἢ πῦρ καῦσαι, ἢ ἐπιτεῦ
γεῦσασθαι. Ἡ δὲ ἀκτημόσθη, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ἔτερον
ἀξιοσπούδαστον ἦν· καὶ τεινοφροσύνῃ μέλιστα
ἐκοσμοῦντο.

ζ'. Ἐκαστος μέντοι τὸν πόνον τῶν οικειῶν χει-
ρῶν, δεῖ διὰ τῆς ἑβδομάδος αὐτοῖς εἶργαστο, Σαββά-
του ἀποφέρων εἰς τὸ κοινόδιον, περὶ δελην Κυριακῆς
τὸ ἀνάλωμα πάλιν τῆς ἑβδομάδος ἀναλαμβάνων (ἄρ-
τους φημί καὶ φρονίκας, καὶ ὕδωρ ἐν ἀγγεῖῳ τινί.
καὶ βατὰ) εἰς τὸ κελλίον αἰθῆς ἐπανήει. Οὕτω δὲ
ἦσαν ἀφρόνιδες καὶ πράγμασιν ἀνθρωπίνους οὐδα-
μῶς κάτοχοι, ὥστε μηδὲν αὐτοῖς εἶναι πλεον ὧν ἑμ-
φιένοντο, δευτέρως μὴ οὐσης περιβολῆς. Ἡ στρω-
μνὴ δὲ τί ἕτερον, ἢ ψιλάθος, καὶ ἂ κεντῶνιον τε καὶ
ἐμβρύμιον συνήθως καλοῦσι; σκευὸς τε κεραμοῦν
εἰς ἄδωρ, ὅπερ ἡμῶν πρὸς πόσιν, καὶ τὴν τῶν βαίτων
δεῦσιν ἐξήρει.

ζΑ'. Νόμος δὲ οὗτος αὐτοῖς ὑπὸ Γερασίου ἄριστα
παραδεδομένος, ἐξίοντες ἀνεψυγμένας ἀφιέναι τὰς κέλ-
λας, ὥστε ἐξὸν εἶναι τῷ βουλομένῳ εἰσιόντα λαμ-

chorum usus hæc idcirco vel maxime opportuna
habentur et congrua, quod non solum sint aliqua-
tenus mollia parvoque et opere præparantur et
pretio, utpote passim papyro emergente per Nilii
fluminis ripas, quam cuique volenti in usum assu-
mere nemo prohibeat desecare; sed etiam quod ad
removendum seu cum necesse fuerit ad movendum
habilis materiæ levisque naturæ sint. De voce dispu-
tant recentiores quidam grammatici Scaliger, Ca-
saubonus, Martinus: et hic quidem dubitat num
forte Celtica sit aut Germanica, a *brem*, id est,
genista, sparto, quo facta erant imbrymia, loco
plumarum et tomenti. Sed usum imbrymiorum
præcipue a Gællis crepisse oporteret aut Germanis,
ut cum re nomen etiam ad Syros Ægyptios quo
perlatam esset.

βάνειν ὁ βούλοιοτο τῶν εἰς χρεῖαν φαύλων ἐκείνων ἀ ἀναγκαιῶν, οὐδενὸς εἶργοντος· ἀλλή και αὐτοὺς ἀποστολικῶς βιούντας ὀράσθαι, και εἶναι ὅ τῶν ἐν ἐρήμῳ οἰκούντων παραπλησίως αὐτοὺς τὴν καρδίαν τε και τὴν ψυχὴν, μίαν. Ἐπει μὲν οὖν τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ μηδὲν ἔκρινεν ἴδιον εἶναι, ἀλλὰ πάντα ἐπίσης αὐτοῖς κεῖσθαι κοινα. Καὶ τοῦτο δὲ περὶ τῶν ἀναχωρητῶν λέγεται, ὅτι Προσελθόντων αὐτῷ τινων, και ἐπεισθαι αὐτοὺς αἰτουμένων ὕδωρ τε θερμαίνειν, και ἐψητοῦ μετέχειν, και ὑπὸ λύχων ἀναγινώσκειν, τὸν μέγαν Γεράσιμον ὑπολαβόντα, Εἰ οὕτω ζῆν βούλεσθε, φάναι, καλὸν τὸ σὺμφέρον ἐν κοινοσίῳ διάγειν ὑμᾶς. Ἐγὼ γάρ οὐμενοῦν οὐδαμῶς ἐφήσω παρ' ἑλῶν ὅθ' μου τὸν τῆς ζωῆς χρόνον, τοῦτο παρ' ἀναχωρηταῖς γίνεσθαι.

4B'. Ὅστε τοὺς Ἱερικοντέλους ἰ ἀκούοντας τῶν παρὰ τῷ ἀββᾷ Γερασίμῳ τὴν πολιτείαν οὕτω κατηναγκασμένην εἶναι και ἀπαράκλητον, και πολὺ τὸ ἄχαρι και βίαιον ἔχειν, νόμον ἑαυτοῖς ἐκθεῖναι τοιοῦτον, Σαββάτου τε και Κυριακῆς. ὡς αὐτοὺς ἀπιέναι, και παράκλησιν αὐτοῖς μετακομίζειν οὕτι μετρίαν. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν Ἱερικοντέλων ἔπαινος, και ἀπόδειξις φιλαρέτων ψυχῶν. Πολλοὺς μέντοι τῶν ὑπὸ τῷ μεγάλῳ τούτῳ Γερασίμῳ ἀγωνιστῶν, ἐρωῶντας ἐπὶ σκοπῷ τοιοῦτῳ τοὺς κοσμικοὺς ἐρχομένους, τοσοῦτον ἀπέχειν εὐθυμον αὐτῶν και ἡδέϊαν ἡγεῖσθαι τῶν ἄριθιν, ὥστε μηδὲ κατὰ χώραν στέργειν αὐτοὺς ὀλωσ μηδ' ὑπομένειν· ἀλλ' ὡς τὰ μεγάλα βλάψοντας μάλλον, φεύγειν αὐτοὺς και ἐξίστασθαι. Ἐῶσαν γάρ ἐκεῖνοι καλῶς, μητέρα σωφροσύνης ἀκριβοὺς εἶναι, τὴν ἐγκράτειαν· λογισμοὺς τε ὑπαροὺς ἀπωθεῖσθαι, και ὑπὸν κουφίζειν βαρύτητα δυναμένην· ἄτε μηδε λόγους μόνον, ἀλλὰ και ἔργοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἄριστα τοῦτο μεμαθηκότας.

4Γ'. Ἐκεῖνον γάρ ἔλεγον οὗτοι, τοσοῦτον ἐγκράτειαν περὶ πλείστου ποιῆσαι, ὡς τὰς τεσσαράκοντά φημι τῆς νηστείας ἡμέρας, ἄσιτον διέναι, τῇ μεταλήψει μόνῃ τῶν μυστηρίων ἀρκούμενον. Οὕτω βιώσαντι Γερασίμῳ, και τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀρχέτυπον ἀρετῆς και σωτηρίας ὑποθεσιν γενομένῳ, τὸ κοινὸν ἔπει τέλος, πέμπτην τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἄροντος, τρισκαίδεκάτης ὕσσης Ἰνδικτιωνος, ἐν ὑπαταίῳ Ζήνωνος Λυγούστου τὸ δεύτερον. Ἐμὲν δὲ πάλιν ἐπαντίον, ὅθεν ἐξεβημεν.

4Δ'. Ἀέοντος ὦδῃ τὸ τνηκαῦτα τοῦ εὐσεβοῦς τε και φιλοχρίστου τὴν Μαρκιανοῦ βασιλείαν ἐκδεξαμένου, Τιμόθεός τις ἐπὶ κλήν Ἀΐλουρος, τὴν Ἀλεξανδρίων δίεσσις και συνετάρασε πᾶσαν· ἔπειτα δὲ και αὐτὸν τὸν τῆς πόλεως πατριάρχην ἐν αὐτῇ

31 Act. IV. 32.

† al. inser. και. † al. Ἱερικοντέλους et infra.

VARIAE LECTIONES.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(26) Consentit Vita S. Quiriaci 30 Septemb. et Martyrol. Rom, licet Græci cum 4 Martii colant.

(27) An. Ch. 475. Aberrant Mensæ Græcorum, qui eum statuunt vixisse in interiore Thebaidos solitudine, imperante Constantino Pogonato, Heraclii nepote, duobus post hæc tempora sæculis.

(28) An. Ch. 457.

pere ex illis vilibus usuique necessariis, nemine prohibente; quin etiam ipsi cernerentur vivere apostolice, essetque eorum qui habitabat in solitudine, consimiliter eis cor unum et anima una; quandoquidem nemo quidquam ex iis quæ habebat judicabat esse proprium, sed cuncta eis ex æquo prostarent communia 31. Illud quoque de anachoretis refertur, cum quidam ad eum accessissent, et peterent ut sibi liceret tam aquam calefacere, tum coctum sumere, tum id lucernam legere, magnum Gerasimum respondentem dixisse. Si vultis ita vivere multo magis expedit ut vos degatis in cœnobio. Ego enim nequaquam sane permittam toto meæ vitæ tempore, hoc fieri apud anachoretas.

XCI. Itaque Jerichontini audientes vitam eorum qui erant apud abbatem Gerasimum esse adeo arctam et solatii expertem, multumque habere molestiæ ac violentiæ, hanc sibi legem tulerunt, ut Sabbato et Dominica ad eos abirent, eisque non modicam afferrent consolationem. Sed hoc quidem laus est Jerichuntinorum, atque argumentum animarum virtutis amantium. Cum autem multi ex iis qui sub magno hoc Gerasimo decertabant, viderent sæculares cum hoc proposito ad se venire, tantum abest ut illorum adventum gratum jucundumque dicerent, ut nec eos quidem in regione omnino tolerare vellent; sed potius ut valde læsuos fugerent ipsos et declinarent. Probe enim illi noverant accuratæ temperantiæ matrem esse abstinentiam, quæ posset et turpes expellere cogitationes, et somni levare gravitatem: utpote qui non solis verbis, sed etiam factis hoc a Patre optime didicissent.

XCI. Hi enim ipsum dicebant tanti fecisse abstinentiam, ut quadraginta illos jejunii dies, sine cibo transigeret, contentus sola sacramentorum participatione. Gerasimo, cum sic vixisset, atque iis qui sub eo erant fuisset exemplar virtutis salutisque causa, communis adventus finis, quinto (26) mensis Martii, indictione decima tertia (27), in consulatu Zenonis Augusti secundo. Nobis autem rursus redeundum est, unde digressi sumus.

XCI. Cum jam tunc Leo pius et Christi amans successisset Marciani (28) imperio, Timotheus (29) quidam cognomine Ælurus, totam concutiebatur et conturbabat Alexandriam; deinde autem ubi ipsum quoque civitatis patriarcham (30) (o iniquas et impias illas

(29) Agunt de Æluro Evagrius lib. 1, cap. 8; Theodorus Lector lib. 1, collect., Liberatus in Breviario cap. 15 et potissimum Clerus Alexandrinus et Ægypti episcopi orthodoxi in epistola ad Leonem imperatorem, quæ exstat inter epistolæ datas a diversis pro Conc. Chalcedonensi par. 3, epist. 22. (30) S. Proterium, qui colitur 28 Februarii.

manus!) in ipsa divini baptismatis piscina interfecisset, sedem sic proterve ac impudenter invadit. Itaque cum in Ægypto omnia plena essent turba et tumultu, duo quidam anachoretæ, quorum nomen Martyrius et Elias (31), ille quidem Cappadox, hic vero Arabs, profecti ex monte Nitriæ, ad magnum veniunt Euthymium; et unusquisque eorum in cella separata apud ipsum longo tempore sunt versati: quos et vir hic divinus amplectebatur lege amicitia, et assidue ad colloquium invitabat, similiterque ad Cutilam et Ruban successit indeque regressus socios faciebat; cum quibus, unaque Gerasimo et aliis deinceps anachoretis, sanctæ illæ manus unaquaque Domina sumebant intemerata et immortalia Christi sacramenta (32).

XCV. Prævidebat autem magna, perspicaci pureque animæ oculo, quæ eventura erant Martyrio et Eliæ, quodque sedem Jacobi (33), qui in choro discipulorum claruit, unusquisque eorum suo tempore esset excepturus. Post hæc vero Elias (34) quidem, in Jericho descendens, sibi ante civitatem ædificat cellam, quæ accessionibus ab eo factis paulatim dilatata, transmutata est in ea quæ nunc cernuntur monasteria. Martyrius autem speluncam quamdam ad Occidentem, quæ quindecim stadiis distat a laura, ingreditur, cumque satis temporis in ea permansisset, magnum et insigne is illic quoque construit monasterium (35).

XCVI. Sequenti autem anno (36) Juvenalis quidem patriarcha quarto et quadragesimo (37), sacri principatus anno ex hac vita excedit. Anastasius vero communi omnium suffragio ad sedem illius promovetur; Anastasius ille, de quo Euthymii præ-

(φεῦ ἄνομιον χειρῶν ἐκείνων καὶ ἀνοσιῶν!) τῇ κολυμβήθρῃ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀναλὼν, ἰταμῶς οὕτω καὶ ἀναισχύντως ἐπιβαίνει τοῦ θρόνου. Θορόβου τοίνυν τῶν κατ' Αἴγυπτον ἀπάντων καὶ ταρχῆς ἐμπλησθέντων, δύο τινὲς ἀναχωρηταὶ (Μαρτύριος αὐτοῖς ὄνομα καὶ Ἑλίας, ὁ μὲν Κεππαδόκης, ὁ δὲ Ἄραβ, τοῦ τῆς Νιτρίας ἀπάραντες ὄρους, παρὰ τὸν μέγαν ἡλθόν· καὶ τούτων ἕκαστος ἐν ἰδιόχωντι κελλίῳ, συγνὸν παρ' αὐτῶν διέτρυψαν χρόνον· οὗς καὶ ἠσπάζετο νόμῳ φιλίας; ὁ θεοὺς οὕτως ἀνήρ καὶ συνεχῶς εἰς ὁμίλιαν προεκαλεῖτο, καὶ τῆς πρὸς τὸν Κουτιλᾶν καὶ τὸν Ρουβᾶν ἀναχωρήσεως κοινῶν; ὁμοίως ἐποιεῖτο καὶ τῆς καθόδου· οἷς καὶ μετὰ Γερασίου καὶ τῶν ἄλλων ἐξῆς ἀναχωρητῶν καὶ ἐγίει χεῖρες ἐκείναι, τῶν ἀρχόντων καὶ ἀθανάτων· B τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἐκάστης Κυριακῆς ἐνοινοῦν.

4 E'. Προεώρα δὲ ὁ μέγας τῶν διορητικῶν καὶ ἁκαθάρτῃ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ, καὶ ἃ Μαρτυρίῳ καὶ Ἑλίῳ συμβαίνειν ἐμελλε, καὶ διὰ τὸν Ἰακώβου θρόνον, τοῦ τῷ χορῷ τῶν μαθητῶν διαλάμποντος, καιροῦς ἰδιοῦ αὐτῶν ἕκαστος διαδέχεται. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν Ἑλίας ἐπὶ τὴν Ἱερικὴν κατελθὼν, κελλίον ἐαυτῷ πρὸ τῆς πόλεως οἰκοδομεῖ· ὁ ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκῃς ὑπ' αὐτοῦ πλατυθὲν, εἰς τὰ νῦν δρώμενα μετεσκευάσται μοναστήρια. Μαρτύριος δὲ σπηλαιὸν τι πρὸς τὰς ἡλίου δύσεις, πάντε πρὸς τοὺς δέκα σταδίοις ἀπέχον τῆς λαύρας εἰσέρχεται, καὶ χρόνον ἱκανὸν ἐν αὐτῷ περιμείνας, μέγα τι καὶ περιφανὲς ἐκεῖ καὶ οὕτως συνίστησι μοναστήριον.

4 C'. Τοῦ δὲ ἐπιφενομένου ἔτους. Ἰουδηνάλιος μὲν ἡ πατριάρχης τετάρτῃ καὶ τεσσαρακοστῇ τῆς ἀρχῆς ἐνιαιτῶν καταλείπει τὸν βίον. Ἀναστάσιος δὲ φήσῃ τοῦ κοινοῦ παντὸς, εἰς τὸν ἐκείνου θρόνον ἀνάγεται· Ἀναστάσιος ἐκεῖνος, ἐφ' ὃν αἱ τοῦ Εὐθυμίου προφ-

VARIAE LECTIONES.

7 al. προσεκαλεῖτο et παρεκαλεῖτο. 2 absent ab al. 3 absent ab al.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(31) A S. Cyrillo edocti fuerunt, et de S. Elia dixit Anastasio imperatori S. Sabas. Colitur Elias 4 Julii; Martyrii nomen necdum in Fastis sacris legimus, licet Sanctus et Beatus passim appellatur, nisi si forte is est, qui cum Rubentio memoratur 17 Jan. in Oriente.

(32) «S. Euthymius eos divinis impertiebatur sacramentis in solitudine Ruba singulis Dominicis, donec venisset dies Palmarum.» Vita S. Quiriaci.

(33) S. Jacobum apostolum intelligit, fratrem Domini, primum Hierosolymorum episcopum, de quo 1 Mail.

(34) Sicut S. Elias hic monachus vinum non bibit, ita nec patriarcha factus bibebat, sed eandem servavit regulam. Moschus, cap. 35.

(35) De hoc monasterio ageitur infra n. 119, 125 131 et 138. Ejus mentio fit in concilio Constanti-nopolitano sub Menna an. Ch. 536.

(36) Anno Leonis Imp. 2, Christi 458. Baronius obitum refert in annum præcedentem 457, propter hæc verba Vitæ Sabæ excusæ: «Cum Saba annum ætatis ageret decimum octavum, quo Marcianus et Juvenalis ambo pii et religiosi, ille ab Imperio, hic a pontificatu morte desistunt,» etc. Verum locus ille sic legitur in antiqua Vita per Cyrillum: «Eo in tem-

pore regni a picem Marcianus obtinebat, Hierosolymis autem Juvenalis præsidebat.» Confirmatur obitum S. Juvenalis ratio ex successione Anastasii. cujus annus octavus cum Leonis imp. nono concurrat; et anno ejus 15 obit S. Euthymius. Vide Prolegomena n. 12 et 13.

(37) Locus hic mendis scatur: ex Herveti versione, 14 anno Patriarchatus moritur. Verum anno Ch. 431 interfuit synodo Ephesinæ. MS. Græcum nostrum: «Ἰουδηνάλιος μὲν ὁ πατριάρχης τῷ τετάρτῳ καὶ τεσσαρακοστῇ τῆς ἀρχῆς ἐνιαιτῶν καταλείπει τὸν βίον. Juvenalis quidem patriarcha quarto et quadragesimo patriarchatus anno ex hac vita discedit. Sed sic oportet consecratur asserere an. Ch. 415. Verum eo anno Joannes episcopus mansit Decembri reliquias S. Stephani transtulit, cui successit Praylius decessor S. Juvenalis. in Chronico Nicephori assignantur Praylio, quem Paulinum vocat, anni 20, Juvenali 38, sed in utroque mendum est. Quare opinamur legendum τῷ τετάρτῳ καὶ τριακοστῇ, quarto et tricesimo, ex quo factus Hervetus legit τετάρτῳ καὶ δεκάτῳ, alius τεταρτῳ καὶ τεσσαρακοστῳ, adeoque episcopus fuisset ordinatus an. Ch. 424; aut sequenti. Favet huic conjecturæ Nicephorus Callistus lib. XIV, cap. 30.

ρήσεις, ἐφ' ὃν αἱ φιλαλήθεις ἐπαγγελίαι. Ὡν οὗτος ἂ εὐθὺς ἔναμνησθεῖς, φεῖδον τὸν εἰς τὴν λαύραν σὺν αὐτῷ παραγεγονότα, καὶ τῶν προβήσεων ἐκείνων ἀκούσαντα, διάκονοι χειροτονεῖ, καὶ πρὸς τὸν μέγαν αὐθις μετὰ τοῦ σταυροφύλακος ἀποστέλλει· τὴν τε τῆς προφητείας μηνῶν ἔκδοσιν, καὶ ἀξίων ἐπιτραπῆναι οἱ τὴν πρὸς αὐτὸν κἀθοδόν. Ὁ δὲ ταῦτα δίδωσι τὰς ἀποκρίσεις· Ἐμοὶ δι' ἐπιθυμίας ἐστὶν αἰ τὴν ὑμῶν ὁρῶν τελειότητα, καὶ κέρδους οὕτως ἀπολαύειν πνευματικοῦ. Ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς προτέρας ὑμῶν ἐπιθυμίας, ἄλλως ἦν, ἕξω παντός ὄχλου καὶ πάσης ἀπραγμοσύνης. Νῦν δὲ τὸ τῆς ἀρχῆς μέγεθος, ἕτερον ὑμῖν σὺν Θεῷ δίδωσι τάξιν· ὥστε ὑπερβαίνει παρὰ πολλὴν τὴν ἐμὴν ἀσθένειαν ἢ ὑμῶν δὴ λαδὴ παρουσία. Δυσωπῶ γοῦν μήκετι σε σκυλῆναι πρὸς τὰ ἐνταῦθα. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἐγὼ μὲν δέχομαι προθύμως ἐρχόμενον· εἴτε καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἀναγκαῖον πάντως οὐκ ἀποδοῦναι· καὶ τὸ λοιπὸν, οὐκέτι διατρέχειν ἐνταῦθα δυνατός ἔσομαι, τῷ τῶν παραβαλλόντων πλήθει στενωχωρούμενος. Ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ μεγάλου πρὸς τὸν πατριάρχην, τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα. Βούλεται δὲ νῦν ὁ λόγος, ἐπὶ τὸν Τερέβωνα καὶ αὐθις ἐπανελθεῖν.

47. Τερέβων τοίνυν οὗτος ὁ τῶν Σαρακενῶν φύλαρχος, εἰς Βόστρας κατὰ τινα χρεῖαν ἐλθὼν, καὶ παρὰ τινος συμφυλάρχου τοῦ ἂ τὴν ἀρχὴν τῆς χώρας ἐπιτετραμμένου ἂ διαβληθείς, νατεσγέθη τε καὶ τὸ δεσμοστήριον οἰκεῖν κατεκρίθη πολὺν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνον. Γνοὺς οὖν τὸ δράμα τῆς συκοφαντίας ὁ μέγας Εὐθύμιος, γράφει Ἀντιπάτρῳ τῷ τῆνικαῦτα τὴν Ἐκκλησίαν Βόστρων ἰθύνοντι, συναποστελλας τοῖς γράμμασι καὶ Γαϊανὸν τὸν ἀδελφὸν Στεφάνου τοῦ Ἰαμνείας, ὥστε σκοπὴν εἰσενέγκασθαι πᾶσαν, ἀνεθῆναι τῶν δεσμῶν τὸν Τερέβωνα. Ὁ δὲ τὰ γράμματα εὐλογοῦν, δεξιμένους τε καὶ Γαϊανὸν, τὸν μὲν Τερέβωνα πάσης κατηγορίας ἐλευθερώσας, καὶ ὅσας αὐτῷ ἔδει δαπάνης πρὸς τὴν ὁδὸν κοινωνήσας, ἐπὶ τὸν μέγαν ἐξποστέλλει. Γαϊανὸν δὲ ὥσπερ τι ζώπυρον τῆς Εὐθυμίου διδασκαλίας ἔγνω παρακατέχειν, καὶ τῆς Μηδάβων πόλεως ἐπίσκοπον χειροτονεῖ.

48. Ἡ γε μὴν μακαρίτις Εὐδοκία, ναοῦς δευτείας τῷ Θεῷ δευκαμένη, γηροκομετά τε καὶ πτωχέτα ἂ καὶ μοναστήρια μὴδ' ἀριθμῶν ὑποβληθῆναι βῆδρα φιλοθῆως συστησαμένη, προσέταξεν ἐν τινι τῶν ὑπ' αὐτῆς φιλοδομημένων ἂ, ὅς Πέτρῳ μὲν τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων ἀνεῖται, ἀντικρὺ δὲ τῆς Εὐθυμίου λαύρας διάκειται, οὐκ ἕλαττον ἢ εἴκοσι σταδίοις διεστηνῶς, λάκκον ἂ μέγαν βάθος ὁμοῦ καὶ μήκος, χρεῖας τινὸς ἀναγκαίας χάριν ἀνορύξει. Ποτὶ

dictiones, de quo veræ promissiones. Quarum is statim recordatus, Fidum, qui ad lauram cum ipso accesserat, audieratque prædicationes illas, ordinat diaconum, et rursus ad magnum mittit una cum custode crucis; tum prophetiæ significans eventum, tum rogans sibi permitti ad eum pergere. Is autem dat hæc responsa: Mihi sane exoptatum semper est vestram videre perfectionem, sicque lucrum spiritale consequi. Veram prior quidem vester adventus, aliter eral, citra omnem turbam, cum omni tranquillitate. Nunc vero dignitatis magnitudo dat vobis alium agendi ordinem, Deo ita volente: quocirca longe meam superat imbecillitatem, vestra scilicet præsentia. Rogo igitur, ne amplius laborem huc veniendi suscipias. Sin minus, attamen ego venientem accipiam alacri animo; deinde necesse erit omnino ut alii cuncti non repellantur; tandemque non potero amplius hic versari, a multitudine accedentium coarctatus. Sed quæ magnus ad patriarcham, tali quodam modo habent. Jam exigit oratio, uti revertamur adhuc ad Terebonem.

XCVII. Hic ergo Terebon Saracenorum tribus præfectus, cum aliqua de causa venisset Bostras (38), et a quodam compræfecto delatus esset ad eum cui commissa fuerat regionis administratio, comprehensus fuit et carcerem habitare condemnatus, per longum quod intercessit tempus. Cognito igitur calumniæ actu magnus Euthymius, scribit ad Antipatrum (39), qui tunc Bostrensem regebat Ecclesiam; una cum litteris mittens Gaianum fratrem Stephani Jamnie episcopi; ut omnem adhiberet diligentiam quo a vinculis Terebon eriperetur. Ille vero, acceptis litteris, susceptoque Gaiano, cum Terebonem ab omni liberasset accusatione, eique sumptum ad profectioem necessarium suppeditasset, eum mittit ad magnum. At Gaianum veluti scintillas quasdam doctrinæ Euthymii statuit retinere, et episcopum Medaborum (40) civitatis ordinat.

XCVIII. Beata porro Eudocia, postquam templa quamplurima Deo ædificavit, pieque construxit gerocomia, ptochia, monasteria, quæ ne facile quidem sub numerum venire possunt; jussit in quodam ex ædificatis ab ea templis, quod est sacrum Petro principi apostolorum, situm autem est e regione lauræ Euthymii, non distans minus quam viginti stadia, fodere cisternam valde profundam simul et latam, alicujus gratia usus necessarii.

VARIÆ LECTIONES.

^b al. τῷ. • al. ἐπιτετραμμένῳ. ^d al. πτωχοπορεῖται. • al. addd. ναῶν. ^f al. λάκκου.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(38) Urbs erat munitissima et antiquissima in Arabia deserta, tribui Manasse trans Jordanem assignata. Vide Adrichomium c. 27.

(39) Hujus decessor subscripsit concilio Chalcedonensi • Constantinus Bostrenæ civitatis metropolis Arabiæ.

(40) «Medaba civitas trans Jordanem, Arabiæ sub-jacens.» Vita S. Sahæ; quondam primaria Ammonitarum, postea Amorrhæorum ad torrentem Arnon; patria Gerontii, qui Hegumenus erat monasterii S. Euthymii, cum vita hæc a Cyrillo scriberetur. Vide Adrichomium in tribu Ruben cap. 47.

Cumque aliquando venisset ad eam spectandam, videt lauram Euthymii positam in media solitudine, et quemadmodum cellæ fratrum erant a se invicem sejunctæ; atque illud Scripturæ meditata: *Quam pulchræ domustuæ. Jacob, tabernacula tua, Israel* 33! indeque vehementer animo compuncta, illico ad eum mittit Gabrielium, rogans ut sibi permitteretur accedere, illiusque frui sermone et doctrina: simul vero habebat in animo lauræ illique assignare reditus, eam ob causam, ut fratribus de cætero sufficiens exstaret rerum necessariorum suppeditatio.

XCIX. Ille vero eam prius his verbis compellat: Morte ad fores stante, cur, o illia, sollicita es et distraheris circa plurima? Illa solum tibi sint parata, quæ ad excessum ex hac vita pertinent. Nostri autem ne memineris, quantum ad reditus ullos aut pecunias, sed recordare coram communi Domino, ubi sane te potius nostri meminisse postulamus. His illa auditis, animum divisum habebat in hasce duas affectiones, admirationem et tristitiam: illud quidem, magni tribuens præscientiæ, et quemadmodum ea quæ de illo ipsa animo agitabat, is longe ante intelligeret; hoc vero, quod a sua spe ea in re excidisset. Volebat enim ei pecunias reddituumque subsidium relinquere, sicut diximus. Hinc venit ad sanctam civitatem: cumque Anastasium patriarcham accessivisset, ac ei exposuisset quæ a divino Euthymio audierat, gemina priori sententiæ fecit. Ac primo quidem Stephani protomartyris Christi templum, nondum omni ex parte constructum (51), dedicat quintodecimo mensis Januarii: deinde ei tributum multo reddito, ejusque cura commissa Gabrielio, neque alias neglexit ecclesias, quotquot ab ipsa ædificatæ fuerant; sed illas quoque diligenter magno cum labore obibat, dedicans, et sufficientem redditum unicuique attribuens. Jam vero quatuor mensibus post dedicationem transactis, et ipsa humanam vitam relinquens, excedit ad Domiaum (42).

C. Longo autem post tempore, cum esset Euthymius jam nonaginta annos natus, in gravem incidit ægrotationem sanctus Theoctistus, adeoque morti vicinam, ut significaret se mox esse decessurum; qui jam ad profundissimam senectutem pervenisset, plenusque evasisset ipse etiam humanorum dierum. Veniens ergo ad eum visendum magnus Euthymius, adeoque periculose habere intuitus, statuit paucos dies cum illo manere, ut sancta ejus anima jam ad Deum profecta, ipse justa corpori faceret, cunctaque quæ mos est,

33 Num. xxiv, 5.

VARIÆ LECTIONES.

ε abest ab al. ἡ al. ἑλληπῶς.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(41) «Amplum adeo, ut decem millia monachorum ex omni eremo in eo convenerint.» Vita S. Sabæ.

(42) Anno 4 imperii Leonis, Christi 460, mense

A δὲ κατὰ θέαν αὐτοῦ ἀφιγμένη, ὁρᾷ τὴν Εὐθυμίου λαύρην ἐν ἐρήμῳ μέσῃ διακειμένην, ὅπως τε τὰ τῶν ἀδελφῶν κελλία ἀπ' ἀλλήλων ἦσαν ἀπρωκισμένα· καὶ τὸ Γραφικὸν ἐκεῖνο λογιζαμένη· Ὡς καλοὶ οἱ οἰκοὶ Ἰακώβ, αἱ σκηναὶ σου, Ἰσραὴλ! σφοδρῶς τε τὴν ψυχὴν ἐντεῦθεν κατακυρτωσα, πέμπει Γαβριήλιον εὐθὺς πρὸς αὐτὸν, δεομένη ἐπιτραπήναι καὶ αὐτῇ προσελθεῖν αὐτῷ ε, καὶ λόγων ἀπολαύσαι τῶν ἐκεῖνου καὶ τῆς διδασκαλίας· ἑμοῦ δὲ καὶ προσεπνεύμαται τῇ τε λαύρᾳ καὶ αὐτῷ προσόδου, ἐπὶ νοῦν εἶχε· καὶ ἡ αἰτία, ὥστε διαρκῆ τοῖς ἀδελφοῖς εἶναι τοῦ λοιποῦ τῶν ἀναγκαίων τὴν χορηγίαν.

ζθ'. Ὁ δὲ, προαναφανεὶ αὐτῇ· Ἐπὶ θύραις οὕσης τῆς τελευτῆς, τί φροντίζεις, λέγων, ὡ τέκνον, καὶ περισπάσαι περὶ πολλά; Ἐκεῖνά σοι μόνον εὐτρέπῃ γενέσθω, τὰ πρὸς τὴν τῆς ζωῆς ἐκδημίαν. Ἡμῶν δὲ μὴ ἐπὶ προσόδοις τισὶ μνησθῆς, μηδὲ χρήμασιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ κοινου μνήσθητι Δεσπότη, ὅπου δὴ καὶ μνησθῆναι σε μᾶλλον ἡμῶν ἀξιοῦμεν. Τούτων ἀποσάσσα, δυσὶ πάθει τούτοις, ἐκπλήξει καὶ λύπη τὴν ψυχὴν ἐμερζετο· τὸ μὲν, τῇ προγνώσει τοῦ μεγάλου διδοῦσα, καὶ ὅπως ἄπερ αὕτη γὰρ τὰ νοῦν ἐσκόπει περὶ οὗτου, πόρρωθεν ἐκεῖνος συνίει· τὸ δὲ, διὰ τὴν τῶν ἐπ' αὐτῷ ἐλπιδῶν ἀποτυχίαν. Ἐβούλετο γὰρ καὶ χρήματα καὶ ἀφορμὰς αὐτῷ προσόδων καταλιπεῖν, ὥσπερ ἔφημεν. Ἐντεῦθεν πρὸς τὴν ἀγίαν ἀφικνεῖται πόλιν· Ἀναστάσιόν τε μέταστειλαμένη τὸν πατριάρχην, καὶ ἂ παρὰ τοῦ θεοῦ Εὐθυμίου μάθοι πρὸς τοῦτον διασαφήσασα, ἀδελφὰ τῇ προτέρᾳ γνώμῃ ἐποίει. Καὶ πρῶτα μὲν τὸν ἐπὶ Στεφάνῳ τῷ πρωτομάρτυρι τοῦ Χριστοῦ ναὸν ἑλλειπῶς ἔκει τῆς κατασκευῆς ἔχοντα, πέμπτη ἐγκαινίζει καὶ δεκάτη μηνὸς Ἰανουαρίου. Εἶτα καὶ πολλὴν αὐτῷ πρόσδοον ἀπονειμάσα, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν πρόνοιαν ἀναθεῖσα Γαβριηλῶ, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἡμέλει ἐκκλησιῶν, ὅσαι παρ' αὐτῆς ἐκκοδόμηντο· ἐλλὰ καὶ αὐτὰς περιήρχετο κομιδῇ φιλοπόνως, ἐγκαινίζουσα τε καὶ τὴν ἀρκοῦσαν ἐκάστη πρόσδοον ἀφορζουσα. Τεσσαρῶν δὲ ἤδη μηνῶν μετὰ τὸν ἐγκαινισμὸν παρελθόντων, καὶ αὐτὴ τὸν ἀνθρώπινον ἐκλιπούσα βίον, πρὸς Κύριον ἐκδημεῖ.

Ρ'. Μετὰ μέντοι συχρὸν ἐξ ἐκεῖνου χρόνον ἐνεθήκοντα τοῦ Εὐθυμίου ἤδη γεγονότος ἐνιαυτῶν, βαρεῖα περιπίπτει νόσος καὶ ὁ ἐν ἀγίοις Θεόκτιστος, καὶ τοσοῦτο γειτονοῦση θανάτῳ, ὥστε καὶ αὐτὸν ὄσον οὕτω προσάγειν ἐδήλου· βαθύτατα ἤδη γηράσα, καὶ πλήρης ἡμερῶν καὶ αὐτὸς τῶν ἀνθρωπίνων γενόμενος. Κατελθὼν τοίνυν ἐπισκεψόμενος αὐτὸν ὁ μέγας Εὐθύμιος, καὶ οὕτως ἐπικινδύνως ἔχοντα θεασάμενος, ἔγνω καὶ βραχείας αὐτῷ τινὰς ἡμέρας συμπαραμεῖναι· ὡς ἂν ἤδη πρὸς Κύριον τῆς ἀγίας ἐκδημούσης ψυχῆς, αὐτὸς τῷ σώματι τὰ νομιζόμενα

λειτουργίῃ, καὶ ἄπερ ἔθος ἐπ' αὐτῷ πάντα πλη-
 ρώσῃ. Γνοὺς δὲ τὴν Εὐθύμιου παρὰ θεοκτίστῳ προσ-
 εδρεῖαν ὁ πατριάρχης, καὶ πρόφασιν τοῦτο τῆς
 πρὸς αὐτὸν ἀφιξείας οὐκ ἄκαιρον εἶναι νομίσας, ἤδη
 τοῦ μακαρίτου Θεοκτίστου πρὸς Θεὸν ἐκδημήσαντος,
 τρίτην ἔχοντος τότε τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, κάτ-
 τεισι: παρ' αὐτὸν, καὶ κοινῇ τῆς τοῦ λειψάνου ταφῆς
 ὑπ' αὐτῶν γεγενοίας.

PA'. Ἐπειτα καὶ ἂ πρὸς Εὐθύμιον ὁ θερμὸς ἐκέ-
 λευε πόθος, ὁ πατριάρχης ἐποίησεν· καὶ ἡδέως τῶν
 ἱερῶν ἐκείνου χειρῶν λαβόμενος, καὶ αὐτάς ὡς εἶχε
 περιχυθεὶς, ἠσπάζετό τε θερμῶς, καὶ πόθου τοῖς
 ἀσπαρμοῖς ἐπέλεγε ῥήματα· Ἐκ πολλοῦ τῶν ἁγίων
 ἐγὼ τούτων ἐπεθύμουν χειρῶν· καὶ ἰδοὺ πεπληρωκέ
 μοι τὴν ἔφεσιν ὁ Θεός. Ἄλλὰ δέομαί σου, τίμιε Πα-
 τερ, καὶ σφόδρα δέομαί· πρῶτα μὲν εὔχεσθαι τῷ Θεῷ,
 τὰς σὰς ἐπ' ἐμοὶ προβήσεις, διὰ τέλους συντηρηθῆναι·
 ἔπειτα δὲ καὶ γράφειν μοι συνεχῶς περὶ τῶν δοκού-
 των, ὅσα καὶ τέκνων ἰ νόμοι διακελεύεται. Ταῦτα τῷ
 Εὐθύμιῳ λαλῶν εὐμενῶς ὠμίλει καὶ διελέγετο, καὶ ὅσα
 ἔτερα ὁ καιρός τε ἀπῆται καὶ διὰ μικροῦ συντυχία
 τοῦ ἀνδρὸς ὑπεμίμησεν. Ὁ δὲ, μετὰ τῆς συνήθους
 ἐκείνης ἐπιεικειάς, τοῦτο μᾶλλον ἐγὼ παρὰ τῆς σῆς
 αἰτοῦμαι μακαριότητος ἀπεκρίνατο· τὸ ἐν ταῖς πρὸς
 τὸν Θεὸν προσευχαίαις σου καὶ λιταῖς καὶ ἡμᾶς κεῖσθαι
 σοὶ διὰ μνήμης. Κάκεινος ὑπολαβὼν, Οὐ τοι, ὦ
 Πάτερ, φησὶν, οὐδαμῶς παραχωρήσω σοὶ τοῦ
 αἰτήματός. Τοῦτο γὰρ ἐγὼ παρὰ σου πρῶτος λα-
 βειν ἄξιῶ· ἐπεὶ καὶ πεπειραμαι καλῶς ἤδη τῆς ἐν
 σοὶ τῶν θεῶν χαρισμάτων ἐνεργείας κομιδῇ καὶ
 δυνάμει. Καὶ ὅς ὀμαλῶς ἄγαν καὶ πράως, Συγχώ-
 ρησον, τίμιε Πάτερ, ἔφη· παρακλήθητι δὲ πρόνοιαν
 μᾶλλον τοῦ παρόντος μοναστηρίου χάριν ἐμήν τε
 καὶ σῆν, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀδελφῶν ἐνεκα ποιεῖσθαι,
 καὶ κηδεσθαι καὶ αὐτοῦ, ὥσπερ εἰκός. Πρὸς ταῦτα
 ὁ πατριάρχης, καὶ Θεοκτίστου, φησὶν, ἔτι περιόντος
 τοῦ ἐν ἁγίοις, σὺ ἦς ὁ τῆς ἐρήμου ταύτης προεστῶς,
 καὶ πάλιν αὐτὴν τῷ τῶν ἐνοικούντων πληθεῖ καὶ
 τῇ ἀρετῇ κομῶσαν ἀποδείξας, καὶ ἄλλην τινὰ καθά-
 περ Ἱερουσαλὴμ τῶν Χριστῷ παραστήσας· καὶ νῦν
 πάλιν ἐκείνου τὸν βίον ἀμείψαντος, σοὶ τὰ σαυτοῦ
 καταλείπεται. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν, καὶ συντα-
 ξάμενος τῷ ἁγίῳ, πρὸς τὰς οἰκίας αὐθις ἐπανῆλθε
 διατριβᾶς.

PB'. Εὐθύμιος δὲ ὁ μέγας, Μάριν τὸν τοῦ Τερέ-
 βωνος θετον, φιλαρέτως ζῶντα, καὶ τὴν ἡλικίαν ἤδη
 προήκοντα, ἡγούμενον τῆς μονῆς κατὰσθῆσας, εἰς
 τὴν οἰκίαν καὶ αὐτὸς λαύραν ἐπάνευσι. Τοῦ δὲ, δύο
 τῆς τῆς μονῆς προστασίας χρόνους ἐπιδιούντος, εἶτα
 καὶ αὐτοῦ τὸν βίον μεταλίξαντος, καταλθὼν αὐθις
 ὁ μέγας, τὸ μὲν ἱερὸν τοῦτου σῶμα, ἐν τῇ τοῦ μεγά-
 λου Θεοκτίστου θήκῃ θεοφιλῶς κατατίθεται· Λογγί-

in eo impleret. Cum vero patriarcha cognovisset
 apud Theoctistum assidere Euthymium, idque
 existimasset occasionem esse non inopportunam
 ad eum veniendi, jam beato Theoctisto ad Deum
 profecto, tertia die mensis Septembris (43), acce-
 dit ad eum, et communiter (44) ab iis facta est
 corporis sepultura.

CI. Deinde quæ erga Euthymium vehemens
 jubebat desiderium, fecit patriarcha; et suaviter
 sacris illius manibus prehensis, eisque, uti erat,
 circumfusis, tum deosculabatur ardentem, tum
 inter oscula et amplexus verba amoris proferebat:
 Jamdiu ab hinc ego sanctas has manus cupiebam:
 et ecce meum Deus implevit desiderium. Sed rogo
 te, venerande Pater, et valde rogo; primum qui-
 dem, ut Deum preceris, conservavi in perpetuum
 tuas: de me prædictiones; deinde ut etiam ad me
 assidue scribas de iis quæ videbuntur, quæcunque
 filiorum lex præcipit. Hæc cum Euthymio benigne
 admodum colloquebatur et disserebat, et quæ-
 cunque alia aut occasio postulabat, aut post lon-
 gum tempus cum viro congressio revocabat in
 memoriam. Is vero cum solita illa modestia: Hoc
 ego potius, respondit, peto a tua beatitudine, ut in
 tuis ad Deum intercessionibus et supplicationibus
 nos quoque in memoria habeas. Et ille excipiens:
 Nequaquam, inquit, o Pater, nullatenus tibi conce-
 dam petitionem. Hoc enim ego ut a te primus acci-
 piam rogo: quippe qui jam præclare sim expertus
 divinorum charismatum, quæ in te omnino est,
 operationem et virtutem. Tum ille placide admo-
 dum et leniter ait: Concede, venerande Pater;
 exorare vero ut potius præsentis monasterii, mea et
 tua causa et propter ipsos fratres, providentiam
 habeas, ejusque curam geras, ut par est. Ad hæc
 patriarcha: Etiam, inquit, sancto Theoctisto adhuc
 superstite, tu huic præfuisisti solitudini, eamque
 effecisti civitatem insignem multitudine ac virtute
 incolarum, et velut aliam quamdam Jerusalem
 Christo exhibuisti; et nunc rursus cum ille e vita
 migravit, tibi tua relinquuntur. His itaque dictis,
 cum sancto valefecisset, reversus est ad suam ha-
 bitationem.

CII. At magnus Euthymius postquam Marim Tere-
 bonis avunculum, ex virtutis regula viventem (45),
 jamque ætate protractum, monasterii præfectum
 constituisset, revertitur ipse quoque in suam lauram.
 Cum is vero in monasterii præfectura duos annos
 vixisset, ac deinde e vita migrasset (46), descendens
 rursus magnus, sacrum quidem ejus corpus in ma-
 gni Theoctisti theca pie deponit; cuidam autem

VARIE LECTIONES.

¹ al. τέκνω.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(43) An. Ch. 467, ad illum diem de eo agemus.
 (44) « Euthymius cum magna honorificentia se-
 pelivit corpus ejus. » Cyrillus in Vita S. Sabæ. «

(45) « Marim dignum et mirabilem, » in Vita ea-
 dem.

(46) An. Ch. 469.

Longino (47), viro propter vitam laude digno, committit curam monasterii.

CIII. Statim autem post magni Theoctisti obitum, cum Olympius Scythopolis episcopus vitam reliquisset, Cosmas quidem custos crucis pro illo ordinatur episcopus; Chrysippo autem custodis crucis committitur ministerium; neque hic excidente Euthymii prædicatione. Verum beatus Cosmas, cum totos triginta annos in eo principali munere permansisset, magnis in secunda Palæstinorum (48) provincia claruit meritis. At Chrysippus, qui erat illius quoque frater, ubi duodecim annos obiisset ministerium custodiendæ crucis, scriptis relictis (49) et numero multis, et ob tractationem laudabilibus, vita excedit. Horum vere frater Gabriellus, presbyter, ut paulo ante dictum est, et monasterii per viginti quatuor annos præfectus, postea breve sibi ædificavit monasterium in valle venerabilis templi ad orientem, quod nomine Sanctæ Ascensionis (50) donatum fuerat, ubi ad imitationem Euthymii, post divinorum Theophaniorum octavum diem secedens, usque ad festum Palmarum morabatur. Cum autem esset discendi cupidus, habuit quoque ingenium ei opem ferens. Unde et linguam ad Græcorum sermonem, Romanorumque et Syrorum exercebat. Moritur autem octogesimo ætatis anno in monasterio: et illic sit viro sepulcrum (51), in signis maximis illustri. Atque ea quæ quidem ad Euthymii pertinent discipulos, hujusmodi sunt, ac talis unicuique obtigit mors.

CIV. Ego vero ad ea quæ consequuntur ex viri recte factis revertor. Nam hæc quoque mihi cum aliis Joannes solitarius et episcopus, et Thalelæus presbyter narraverunt. Aiebant enim, quod versantibus aliquando ipsis in solitudine, occurrens beatus Sabas colloquebatur, dicens, quod cum adhuc esset in cænobio, ascendisset post mortem Theoctisti, simul cum Longino monasterii præposito ad magnum Euthymium. Aliquot autem dies morati circa Ruban una cum Martyrio et Elia, sancto etiam Gerasimo nobiscum versante, quoniam, inquit, alacres magnus me et Domitianum videbat, viroque assumpto, transibat per interiorem solitudinem (52). Cibus autem nobis erant radices meleagrorum. Deinde pervenimus ad quamdam terram admodum horren-

VARLÆ LECTIONES.

J al. μελαγρών. Int. melagriorum.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(47) Ejus mentio fit etiam in Vita SS. Sabæ et Quiriaci. Huic Paulus, illi affectus junior Terebon.

(48) Scythopolis secundæ Palæstinæ Metropolitanæ sedes, primæ Cæsareæ: utraque sub patriarchatu Hierosolymitano.

(49) Pauca ex his supersunt, ac primo hujus est sermo de sanctissima Maria Deipara, a Joanne Pico Parisiensi, una cum aliis editus, et insertus Bibliothecæ SS. FP. tribus editionibus Parisiensibus, et Colonienis; sed sæculi 6, par. 2, quod ætas nescitur. Secundo hujus est Encomion conscriptum de S. Theodoro martyre, in quo mentio est Luciani

presbyteri, cui Gamaliel, quo in loco laterent corpora SS. Stephani, Nicodemi, ipsius Gamalielis et Abibi filii, revelavit an. 415. Imo horum martyrium ab eo conscriptum. Consule in Photii bibliotheca tmema 171.

(50) Palladius in histor. Lausiaca cap. 104, mentionit oratoriorum in Oliveto in colle Assumptionis, unde ascendit Jesus. Est autem ad orientem sanctæ civitatis.

(51) De eo agemus 26 Januarii.

(52) Sequentia narratur etiam in Vita S. Sabæ.

ἡμερον ἐπὶ πολὺ καὶ ξηρὰν καὶ ἀτεχνῶς ἀνδρον. Ἔγωγε οὖν ἀσυνήθης ὢν παντάπασι τῶν ἐν ἐρήμῳ διατριβῶν, διψεῖ τε συσχεγείς σφοδροτάτῳ, λειποφυγία τε συνειχόμεν, καὶ οὐδὲ τοὺς πόδας εἶχον ἔτι πρὸς τὴν πορείαν δυναμένους ὑπηρετεῖν. Ἐπιστρέψας δὲ φησιν ὁ μέγας Εὐθύμιος, καὶ εὐτως ἐλαλείποντα ἤδη καὶ ἀπειρηκότα με θεασάμενος, ἔπαθε τὴν ψυχὴν ἐπ' ἑμοί, καὶ μικρὸν ἀφ' ἡμῶν διαστάς, καὶ τῇ γῆ προσκαταβαλὼν ἑαυτὸν, ἠύχετο, Κύριε, λέγων, δὸς ὕδωρ ἐν γῆ διψώσῃ, τὴν τοῦ ἀδελφοῦ διψαν παραμυθούμενον¹. Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἀναστάς, ἐπιλαμβάνεται τοῦ σκαρπελοῦ, ᾧ τὰς τῶν βοτανῶν ἐκτέμνοντες ῥίζας τροφὴν ἐποιούμεθα, καὶ κόπτει βραχὺ τὸ εὐαφος, καὶ εὐθὺς ὕδωρ ἀπὸ τῆς γῆς ἀναδίδεται. Ἔττα καλεῖ με πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ὑποδείκνυσι τὸ ὕδωρ, καὶ πιεῖν ἐπιτρέπει. Πιὼν τοῖσιν, καὶ τὸ συνέχον τοῦ δίψου ἀποβαλὼν¹, τὴν χαριστήσα τῷ παραδόξῳ διὰ τῶν αὐτοῦ θεραπεύοντων τὰ τοιαῦτα θαυματουργοῦντι Θεῷ.

PE'. Οὕτως ἔχοντι πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίας τῷ Εὐθύμῳ, καὶ τοσαύτην ἀνωθεν ἐπισπασαμένῳ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, οὐδὲ τῆς κοινῆς αὐτῷ τελευτῆς ὁ καιρὸς ἀπεκρύβη, οὐδὲ ὅσα κατὰ τὴν αὐτοῦ λαύραν συμβεβηκέναι ἐμμελλεν¹. ὡς οἱ θεοὶ Πατέρας οὗτοι καὶ περὶ αὐτῶν ἑμοί διηγήσαντο. Φασι γὰρ ὄγδδην τότε μετὰ τὰ φῶτα ἡμέραν, καθ' ἣν αὐτῷ σύνθεας ἦν ἐπὶ τὴν ἐνδοτέραν ἀπαίρειν ἔρημον, συνήλθομεν, οὔτε προπέμψαι μέλλοντες, καὶ ὅσοι κοινωνῆσαι τὸ παράπαν αὐτῷ τῆς ἀποδημίας ἠβούλοντο. Ἐν οἷς ἂν ἦσαν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡλίαν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ὑπερέτις ἢ εὖρον, οὐδὲν ἔτοιμον, οὐδὲ προσήκον ἀναχωρήσει, ἀλλ' ἀπαράσκεπον ὅλως τὸν ἀνδρα καταλαβόν, ἐπυθάνοντο εἰ μὴ αὐρίον ὁ ἀκίεναι. Ὁ δὲ Πάσαν, ἔφη, τὴν ἑβδομάδα συνέσομαι ὑμῖν ἐν τῇ λαύρῃ, καὶ τοῦ Σαββάτου μέσων νυκτῶν, ἀφ' ὧμῶν χωρισθήσομαι, τοῦτο δὲ εἶπε, τῆνικαῦτα τελευτῶν¹ προσημαίνων.

PS'. Τρίτῃ γοῦν τὸ μετὰ ταῦτα ἡμέρᾳ, καὶ τῆς Ἀντωνίου ἡδὴ τοῦ θελοῦ ἰορτῆς ἐπιστάσης, ἀργυρῆν διὰ πάσης τῆς νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ παραγγέλλει¹. Καὶ τῶν νυκτερινῶν ὕμνων αὐτοῖς ἐκείνων συντελεσθέντων, τοὺς πρεσβυτέρους ἐν τῷ διακονικῷ καλουμένῳ παραλαβὼν, οὐκέτι, φησίν, ἀδελφοί, μετ' ὧμῶν ἀργυρῆν διατελείω. Καλεῖ γάρ με ἡδὴ ἀπὸ τῆς παρουσίας ζωῆς ὁ Θεός. Ἀλλὰ νῦν μὲν ἐξεληθόντες, καλέσατέ μοι Δομετιανόν¹. ἔωθεν δὲ τῶν Πατέρων ἅπαν τὸ σύστημα συνελθέτω. Ἄμα γοῦν πρῶτὸ συνέβρον μετὰ σπουδῆς ἅπαντες πρὸς αὐτόν. Καὶ μικρὸν ἐπισχόν, ἤρξατο πρὸς αὐτοὺς λόγου τοιοῦδε¹.

PZ'. Πατέρες ἑμοί, καὶ ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ ἐν Κυρίῳ, καὶ τέκνα¹. ἐγὼ μὲν πορεύομαι ἡδὴ τὴν τελευταίαν ὁδὸν τῶν πατέρων μου. Ἰμᾶς δὲ χρὴ τὸ πρὸς ἡμᾶς φίλτρον, διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν τῶνδε φυλακῆς ἐπιδειξασθαι. Ὡν προηγουμένως ἐστὶν ἡ ἀγάπη, σύνδεσμος ὅσα τῆς τῶν ἀρετῶν τελειότητος. Ὅπερ γὰρ

34 Coloss. III, 14.

VARLÆ LECTIONES.

¹ al. παραμυθούμενος. ¹ al. τοῦ συνέχοντος δίψου ἀνενεγκων. ^m abest. ab al. ⁿ al. ὑπερέτις. ^o an inser. μέλλῃ. ^p al. τὴν τελευταίην ^q al. παραγγείλας.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(53) Octavam Theophaniorum a Græcis celebrari 14. Januarii, diximus supra; quam consuetudinem a

tem, siccamque et omnino aquæ ex pertem. Ego itaque qui plane eram inassuetus commorationibus in deserto, vehementissima siti correptus, deliquium animi patiebar, et nec pedes habebam amplius ad itineris administrationem validos. Conversus vero, inquit, magnus Euthymius, neque sic jam deficientem et fractum intuitus, mea causa animo commotus est; cumque se paululum a nobis sejunxisset, et ad terram prostravisset, orabat, dicens: Domine, da aquam in terra sitienti, ad solatium afferendum fratri siti. Et post preces surgens, apprehendit ligonem, quo radices herbarum excindebamur ad parandum nobis cibum, et solum parum scindit, statimque aqua e terra scaturit. Postea vocat me ad se, ostendit aquam, et bibere permittit. Bibens igitur, et siti quæ premebat depulsa, gratias egi Deo qui præter opinionem per servos suas talia edit miracula.

CV. Cum hanc haberet apud Deum fiduciam Euthymius tantamque Spiritus gratiam superne attraxisset, ne communis quidem mortis ei tempus est absconditum, nec quæcunque eventura erant in ejus laura sicut divini hi Patres de iis mihi narrauerunt. Aiunt quippe quod octavo (53) tunc die post festum luminum, quando solebat ad interiorem proficisci solitudinem, convenimus, tum qui erant deducturi, tum quicunque ejus peregrinationis omnino volebant esse socii; quos inter erant Martyrius et Elias. Quoniam vero nihil paratum invenerunt, nihil promptum, nec secusui conveniens, sed virum offenderunt plane imparatum, sciscitati sunt an non esset cras abiturns. Ille vero: Tota, inquit, hebdomada ero vobiscum in laura, et Sabbati media nocte, a vobis separabor. Hoc autem dixit, præsignificans se tunc moriturum.

CVI. Itaque tertio post hæc die, jam adventante divini Antonii festo, præcepit ut per totam noctem vigilarent in templo. Et nocturnis illis hymnis per eos peractis, cum assumpsisset presbyteros in eo quod diaconicum appellatur: Non amplius, inquit, fratres, vobiscum vigiliam peragam. Me enim jam vocat Deus a vita præsentis. Sed nunc quidem egressi, accessite mihi Domitianum: mane autem totus Patrum cætus conveniat. Simul ergo cuncti mane ad eum studiose confluerunt. Atque ubi se param continuit, cepit hunc ad eos habere sermonem:

CVII. Patres mei et fratres dilecti in Domino, et filii, ego quidem jam postremam viam meorum Patrum ingredior. Vos autem oportet vestrum in me amorem per horum præceptorum observationem ostendere. Inter quæ præcipue est charitas, quæ vinculum est virtutum perfectionis³⁴. Nam quod

Syris etiam fuisse observatam hinc colligimus, quod tertio ab hoc die fuerit festivitas S. Antonii,

sal pani, hoc virtutibus charitas: nec sine ea fieri potest, ut virtus prout oportet recte exerceatur: quandoquidem universa virtus per charitatem et humilitatem firma et stabilis cognoscitur. Etenim humilitas quidem novit eum qui illa utitur, ad culmen recte factorum extollere: charitas vero tuto continet, neque sinit ea ex altitudine cadere. At major est charitas humilitate: quod et patet ex ipso Domini Creatorisque exemplo. Nam propter suam in nos charitatem seipsum sponte humiliavit, et factus est juxta nos. Oportet ergo ei perpetuo confiteri, et hymnos offerre. Hæc siquidem præclarum est a cunctis hominibus omnino exerceri; a nobis autem ante cæteros, tum propter pacta cum eo, tum quia ab omni conturbatione negotiisque sæcularibus liberi, vitam nostram minime distraclam agimus, solique solitarie attendimus nobis ipsis. Semper debemus, fratres, corporibus et animabus casti esse; necnon consuetam in synaxibus glorificationem, nobisque a principio desuper traditam regulam, omni custodia conservare. Eorum qui affliguntur, cura est gerenda pro viribus. Qui ex fratribus colluctatur cum improbis cogitationibus, a vobis semper confirmetur, et perpetua fruatur admoitione, doctrina, præceptione; ne imprudens paulatim supplantetur, gravis ruina diabolo factus. Hoc quoque ultimum vobis impono mandatum; Nunquam janua occludatur adventibus, sed sit semper aperta cuivis viatori, et velut ad susceptionem paratissima: quin etiam ipsum tectum vobis sit commune hospitibus atque transeuntibus: nec non ea quæ habetis, egentibus proponantur communia. Sic enim copiosam suppeditationem cœlitus consequemini.

CVIII. Hæc ubi eis injunxit; postea interrogavit, quemnam vellent ipsis præesse et imperare. Illi autem velut ex compacto omnes responderunt: Domitianum. Is vero: At hoc, inquit, fieri non potest. Domitianus enim non hic longo tempore post me manebit; sed septimo solum die transacto, postridie me sequetur. Hoc omnes qui aderant obstupescit, adeo aperte et fidenter dictum. Simul itaque spe de Domitiano amissa; Eliam quemdam petunt, inferioris monasterii œconomum, Jerichuntinum genere. Ad eum ergo statim conversus magnus, Ecce, inquit, omnes Patres te sibi pastorem et præfectum eligunt. Tu vero vide, ut tibi ipsi attendas, et toti gregi. Oportet autem te hoc etiam scire ante alia, quod Deo visum sit, haud ita diu abhinc lauram hanc vertere in cœnobium. Deinceps vero, et ubi nam ædificari cœnobium, et quomodo constitui oporteret, item de hospitium exceptione, psalmodia, studio in regula adhibendo, præcepti Eliæ, et de non negligendis fratribus, maxime its qui gravantur pravis cogitationibus. Deinde hoc postremo ait omnibus: Si aliquam invenerim ad Deum fiduciam,

οἱ ἄλλοι τῶ ἀρτῶ, τοῦτο ταῖς ἀρετοῖς ἢ ἀγάπῃ· καὶ χωρὶς αὐτῆς ἀρετὴν ὡς χρὴ κατορθῶσαι ἀρήξανον. ἔπει καὶ ἀρετὴν πᾶσα, δι' ἀγάπης καὶ ταπεινοφροσύνης βεβῶτα γινώσκειται. Ἡ μὲν γὰρ ταπεινοφροσύνη, πρὸς ὕψος οἷδε κατορθωμάτων ἀνάγειν τὸν μετιόντα· ἢ δὲ ἀγάπη, συνέχει τε ἀσφαλῶς, καὶ τοῦ ὕψους ἐκείνου διαπεσεῖν οὐκ ἐᾷ. Μείζων ἢ δὲ ἡ ἀγάπη τῆς ταπεινοφροσύνης· ἔπερ καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὀηλον τοῦ κατὰ τὸν Δεσπότην καὶ Δημιουργὸν ὑποδέγματος. Διὰ γὰρ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην ἐταπεινώσεν ἐκὼν ἑαυτὸν, καὶ καθ' ἡμᾶς γέγονε. Κτῆ οὖν ἐξομολογεῖσθαι τούτου διαπαντός, καὶ ἕμνους προσφέρειν. Ταῦτα μὲν γὰρ ναὶ πάντας ἀνθρώπους ἀπλῶς μετεῖναι καλόν· πρὸ δὲ πάντων ἡμᾶς, διὰ τε τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας, καὶ ὅτι συγγύσεως ἀπάσης καὶ πραγμάτων ἀπλλαγμένοι βιωτικῶν, ἀπερσπαστον ἄγομεν ἡμῶν τὴν ζωὴν, καὶ μόνοι καταμόνας προσέχομεν ἑαυτοῖς. Ἀγνιστέον ἡμῶν ἄει καὶ σώματα καὶ ψυχὰς, ἀδελφοί· καὶ τὴν συνθήκην περὶ τὰς συνάξεις δοξολογίαν, καὶ τὸν ἄνωθεν ἡμῶν παραδεδομένον κανόνα, πάσῃ φυλακῇ τηρήσον. Τῶν ἐν ἐν θλίψεσιν, ὅση δύναμις ἐπιμελητέον. Ὁ λογισμοῖς ἀτόποις προσπαλαίω των ἀδελφῶν, ἀσφαλιζέσθω ὑμῶν ἄει, καὶ παραινέσεως ἀπολαύετω διττυνεοῦς καὶ διδασκαλίας καὶ ὑποθήκης· μὴ λάθῃ κατὰ μικρὸν ὑποσκελισθεῖς, καὶ πτώμα χαλεπὸν τῶ διαβόλῳ γενόμενος. Καὶ ταύτην δὲ τελευταίαν ὑμῶν ἐντολὴν ἐπιτίθημι· Ὁ πῶλον μηδέποτε τοῖς παροῦσιν ἄποκεκλεισθῶ, ἀλλ' ἀναπεπτάμενος ἄει παντὶ ὀδίτῃ παρόστω, καὶ οἷον εἰς ὑποδοχὴν ἐτοιμῶν· καὶ αὐτῇ δὲ ὑμῶν ἢ στήνῃ, κοινῇ τοῖς ζήλοῖς καὶ παροδεύουσιν ἦτω· κοινὰ δὲ καὶ τὰ ὄντα ταῖς θεομένοις προκείσθω. Οὕτω γὰρ ἂν ἀφθόνο τῆς χορηγίας ἄνωθεν ἀπολαύετε.

PH'. Ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ἐπισκήψας· εἶτα, καὶ ὅν βούλοιντο ἀφηγησθῆναι τε αὐτῶν καὶ ἄρχειν ἀνεκφυθάνετο. Οἱ δὲ καθάπερ ὑπὸ συνθήματι ἔ πάντες, Δομετιανὸν ἀπεκρίναντο. Καὶ δε, Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀδύνατον, ἔφη. Δομετιανὸς γὰρ οὐδέτι μετ' ἐμὲ πῶλον ἐνταῦθα ὑπομενεῖ χρόνον· ἀλλ' ἐβδομὴν μόνην ἡμέραν διαγαγὼν, τῆς ὑστερίας ἔ ἀκολουθήσει μοι. Τοῦτο πάντας ἐξέπληξε τοὺς παρόντας, φανερῶς οὕτω καὶ πεπαρρησιασμένως λεχθέν. Ἀπογοντες δ' οὖν ἕμως Δομετιανῶ, Ἐλίαν αἰτοῦσι τινα τῆς κάτω μονῆς οἰκονόμον, τὸ γένος Ἰερριχούντειον. Ἐπιστραφεῖς οὖν εὐθὺς πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας, Ἰδοῦ, φησι, πάντες οἱ Πατέρας ποιμένα σε αὐτοῖ ἑαυτοῖς καὶ προστάτην ψηφίζονται. Σὺ ἔ δὲ ὅπως ἑαυτῶ τε προσέχης καὶ παντὶ τῶ ποιμνῶ. Δεῖ δὲ σε καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων εἰδέναι, ὅτι κοινόδιον γενέσθαι ταύτην οὐ διὰ μακροῦ τὴν λύραν εὐδόκησεν ὁ Θεός. Ἐξῆς δὲ καὶ ὅπου τὸ κοινόδιον οἰκοδομηθῆναι, καὶ ὅπως συστήναι δεοί, περὶ τῆς ξενοδοχίας τε καὶ ψαλμοφιλίας καὶ τῆς εἰς τὸν κανόνα σπουδῆς, ἐπίσκεπτε τῶ Ἐλίᾳ, καὶ τοῦ μὴ τῶν ἀδελφῶν ἀδελφεῖν, καὶ τούτων πλέον τῶν λογισμοῖς ἀτόποις βουνομένην. Ἐπειτα καὶ πρὸς

VARIÆ LECTIONES.

† al. μεζων. ἄ al. ὑμῶν. ἄ al. ins. ὅφ', al. ὑμῶν. ἄ al. αὐτῶν, ἄ al. παροῦσιν. ἄ al. συνθήματος. ἄ al. τῆ ὕστερας. ἄ al. σοί. ἄ al. add. μελήσει.

ἀπαντας, τελευταίον τὸδε φησίν, ὡς εἶπερ εὐροίμην Ἀ
τινα πρὸς θεὸν παρῆρσιαν, ταύτην αἰτήσω πρώτην ὁ
παρ' αὐτοῦ τὴν χάριν, ὥστε συνεῖναι ὑμῖν αἶ, καὶ
τοῖς μεθ' ὑμᾶς, τῷ πνεύματι ἄχρι καὶ τοῦ αἰῶνος.

ΡΘ'. Ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσε πάντας, πλὴν Δομετιαν-
νόν ε. Καὶ τρίτην ἐν τῷ διακονικῷ μείνας τὸ μετὰ ταῦ-
τα ἡμέραν, τῷ Σαββάτῳ νυκτὸς, ἐν εἰρήνῃ κοιμᾶται,
καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν διαβαίνει μακαριότητα· πρε-
σβύτης ὄντως καὶ πλήρης ἡμερῶν· εἰκάδα τότε τοῦ
Ἰαννουαρίου μηνὸς ἄγοντος, ἐν ἔτει τῆς μὲν κόσμου
κτίσεως κατὰ τοὺς συγγραφέντας χρόνους Ἰππολύτου
τὴ τῷ παλαιῷ καὶ ἀποστόλου γνωρίμῳ, Ἐπι-
φανίῳ τε τῷ ἐκ Κύπρου, καὶ Ἐρωῖνι φιλοσόφῳ καὶ
δημολογοτῆῃ, πέμπτῳ τε καὶ ἑξηκοστῷ ἐπὶ ἑνακοσίοις
καὶ πεντακισχίλιοις. τῆς δὲ γε τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνσάρκου ἐπιδημίας ὁ, πέμπτῳ ἐπὶ
ἑξήκοντα καὶ τετρακοσίοις. Ἔστω καὶ ταῦτα περὶ
Εὐθυμίου εἰδέναι, ὡς εἶη τὴν μὲν ἕξι ἄπλαστος καὶ
πρόσφατος, τὴν δὲ ὄψιν στρογγύλος τε καὶ λευκός,
φαιδρός τε κομιδῆ καὶ εὐστροφός, πολλὸς καθάπαξ, τὴν
ἡλικίαν μικρῷ βραχύτερος, κολύς τὸν πώγωνα καὶ
μέχρι ζώνης αὐτὸν καὶ γαστέρος καθειμένους, ἀκέραιοις
τὰ μέλη καὶ ὑγιής· οὐ δάκτυλον, οὐκ ὄνυχια, οὐκ
ὀδόντα, οὐ μικρὸν οὐ μετρὸν ὁ τοῦ σώματος μέρος
ἐπιλειπέης, γεννᾶται μὲν οὖν ἐξ ἀποκαλύψεως, ὥσπερ
καὶ ἤδη μοι εἴρηται. Τρία δὲ γεγονὼς ἔτη, καθιερού-
ται θεῷ, κατ' ἀρχὰς τῆς βασιλείας Θεοδοσίου δηλαδὴ
τοῦ Μεγάλου. Διελθὼν δὲ διὰ πάντων ἐκκλησιαστικῶν
βαθμῶν, εἰς Ἰερουσαλὴν ἔρχεται περὶ τὰ ἑννέα που
καὶ εἴκοσιν ἔτη τῆς ἰδίας ζωῆς. Ὅκτω δὲ πρὸς τοὺς
ἑξήκοντα χρόνους ἐν ἐρήμῳ διανεγῶν, ἐνάτῳ μὲν καὶ
ἐνενηκοστῷ τῆς αὐτοῦ ἡλικίας, ἔκτω δὲ καὶ δεκάτῳ τῆς
C

PI'. Τῆς δὲ φήμης ὀλίως κατὰ πάσης τῆς περι-
χώρου διαδοθείσης, πλῆθος μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν
οὐδ' ἀριθμεῖσθαι ῥάδιον συνηθροίσθη. Οὐ μὲν, ἀλλὰ
καὶ Ἀναστάσιος ὁ τῶν Ἰεροσολύμων πατριάρχης,
ἔμμεν ἄμα κληρικῶν τε καὶ στρατιωτῶν ἑ συμπα-
ραλαβὼν, ἐφοίτα. Παρῆν δὲ καὶ Χρῦσιππος, σὺν αὐτῷ
καὶ Γαβριήλιος· ἀλλὰ καὶ ὁ διάκονος Φεῖδος· οἳ τε
κατὰ τὰς ἐρήμους ἀναχωρηταί, καὶ αὐτοὶ παντα-
χόθεν συνῆσαν· ὧν εἰς ἦν καὶ ὁ θεῖος Γεράσιμος. Ἐξ-

hanc primum petam ab eo gratiam, ut vobiscum
sim semper, et cum posteris vestris, spiritu usque
in sæculum.

CIX. His dictis, dimisi omnes, præter Domitianum.
Et cum tres postea dies mansisset in diaconico, Sab-
bato noctu dormit in pace (54), et ad eam quæ illic est
transit beatitudinem; reversa senex et plenus dierum,
vicesima die mensis Januarii, in anno quidem a mundi
creatione, secundum tempora scripta ab Hippolyto (55
illo antiquo ipsisque apostolis familiari, et ab Epiph-
anio Cyprio (56), et ab Herone (57) philosopho et con-
fessore, quinquies millesimo nonagesimo sexage-
simo quinto (58), a Domini autem nostri Jesu Christi
in carne adventu, quadringentesimo et sexagesimo
quinto. Sciantur autem hæc quoque de Euthymio,
quod habitu quidem erat minime fictus et mitissimus,
aspectu autem teres et albus, valde lætus, et ad-
videndum jucundus, canus omnino. statura paulo
brevior, densa barba et usque ad zonam ventrem-
que promissa, membris integer et sanus, ut cui non
digitus, non unguis, non dens, non parva nec magna
pars abesset corporis. Atque natus est quidem
ex revelatione, ut jam a me dictum fuit. Tertium
autem agens annum, Deo consecratur, scilicet sub
initium imperii Theodosii Magni. Cumque transis-
set per omnes ecclesiasticos gradus, venit Hieroso-
lymam circa annum vitæ suæ vicesimum nonum.
At sexaginta annis in solitudine perlatis, nonage-
simo quidem et nono (59) anno suæ ætatis, decimo
autem secto imperii Leonis, excedit e vita.

τοῦ Λέοντος βασιλείας ἔτει, καταλείπει τὸν βίον.

CX. Porro fama celeriter per omnem finitimam
regionem sparsa, monachorum et laicorum multi-
tudo vix numerabilis congregata est: quin etiam
Anastasius Hierosolymorum patriarcha, assumpto
secum clericorum simul et militum examine, ac-
cessit. Aderat quoque Chrysippus, unaque Gabrie-
lius, sed et diaconus Fidus; anachoretæ vero solitu-
dinum, et ipsi undique convenerant; quorum unus
erat, divinus Gerasimus (60). Cunctos autem in

VARIÆ LECTIONES.

b al. πρώτων. c al. Δομετιανού. d al. οικονομίας. e al. μέγα. f al. τού. g al. στρατιωτικῶν.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(54) An. Ch. 473, Vide Prolegomena num. 13.

(55) Eusebius lib. vi, cap. 16. Hippolytus præter
alios pluresque commentarios quos componebat,
opus de Paschate conscripsit, in quo et temporum
seriem explanat, etc. De Canone ejus Paschali pluri-
bus agit Ægidius Bucherius noster. Colitur 22 Aug.

(56) De eo agemus 12 Maii. In libris contra hæreses
pluribus de tempore d'apudat, maxime hæresi
51. Alogorum dicta, quæ prolixis et eruditis dia-
tribis discurrit Dionysius Petavius noster.

(57) Hujus Sixtus Senensis, Possiveus, Bellarmi-
nus, Miræus, alique nondum meminerunt; et varii
ejus nominis sancti sunt; at quis hic confessor,

Dadhuc nos letet'.

(58) Æram hanc orientalium attigimus in Pro-
legom. num. 13.

(59) Septimo legendum esse, ostensum est ibid.

(60) In Vita S. Cypriaci: « Abit pulchro illo ad
Deum itinere magnus Euthymius. Vidit autem
sacram illius animam Gerasimus deducti ab angelis,
et præclare ad cælos ascendere, unde fuerat voca-
tus. Cum ergo statim assumpsisset Quiriacum,
ascendit in ejus lauram, et sanctum ejus corpus
gratis manibus sepelit, cum ea qua par est reveren-
tia, et cum omnia fecisset quæ de more fiebant,
reversus est. »

* Non tacebo conjecturam meam, aut si velis hæsiolationem, num Hero iste philosophus et confessor sit Maximus
Cynicus, quem iis sub nominibus laudat oratione Gregorius Theologus, quique scripsit, teste Hieronymo, insignem
librum de fide adversus Arianos, et forte alia reliquit ingenii sui monumenta, atque alicubi Operum inseruit nonni-
hil chronologicum ob quod ab auctore nostro una cum Hippolyta et Epiphano citetur. COTELÆTUS — Vide Basilii
Minimi Scholia in Greg. Nazianz. orat. de Herone philosopho, Patrologiæ tom. XXXVI, col. 1159, Edit.

stuporem adducebat continuatio miraculorum. Ex concursu igitur multitudinis prope infinitæ, prohibebatur sacrum illud corpus a sepultura, cum jam esset hora nona; donec milites, ut eis jussum fuerat a patriarcha, submovent multitudinem. Et sic vix tandem datur aditus divinis Patribus, ut corpori illi, quod odeo decertaverat multaque passum fuerat, justa peragerent, idque cum hymnæ convenientibus in locupleti deponerent loculo. Sane quidem cunctis dolor de amissione Euthymii, multarum erat causa lacrymarum; sed Martyrium et Eliam longe tangebatur vehementius, atque valde plorabant. Verum illos quidem consolatus patriarcha per Chrysippum crucis custodem, et congruis usus admonitionibus, hortatus est ut frequentius ad eum accederent. Fidam autem diaconum in laura relinquens, ei ædificandi commisit negotium; reversusque in sanctam civitatem, mittit ad opus opifices et materiam, quo beatæ illæ Euthymii reliquiæ in apto et convenienti loco deponerentur.

CXI. Domitianus vero, magni magnus revera et germanus discipulus, utpote ejus vitæ imitator accuratissimus, qui plusquam quinquaginta annos sancto inservit; non recessit a loco, sed permansit ad sepulcrum, usque in diem postmodo sextum; quasi arbitratus non esse sibi vivendum de cætero, nec ferendum omnino ut hæc lucem aspiceret. Cum septimus autem jam dies advenisset, ei noctu apparet læto vultu Euthymius, Veni, dicens, tibi parata gloria fruiturus. Ecce enim, inquit, Deus concessit, ut communis nobis sit hic quoque permansio. Hæc Domitianus, cum venisset ad synaxim, fratribus annuntiat: sicque ipse etiam in gaudio et futurorum honorum spe, vitam relinquit.

CXII. At diaconus Fidus, multa operarum manu collecta, magnoque adhibito studio, speluncam quæ in principio tenuit quiete agentem Euthymium, ædem pulcherrimam et maximam efficit; cuius cum medium attribuisset thecæ magni Patris, ex utraque parte elaborat thecas presbyterorum, hegumenorum seu monasteriis præfectorum, reliquorumque sanctorum hominum. Postquam vero jam perfecta fuissent omnia, tabulam, quæ erat sepulcro imponenda, et argenteam urnam, et cancellos, cæteraque quibus solent templa exornari, patriarcha statim e Hierosolymis mittit: deinde ille ipse etiam descendit ad lauram; cumque sanctum illud beati corporis cum lampadibus et psalmis credidisset propriis manibus, transferi ad ædem quam ipse recentior fuerat fabricatus, et in sacro loculo deponit tute; ut nunquam posset amplius aperiri, nec ulla vel parva hinc auferri reliquiarum viri portio. Porro imposita tabula urnam desuper quasi ad pectus defigit. Ea vero ab illo tempore in hodiernum usque

ἔπληθη δὲ πάντας ἢ τῶν θαυμάτων συνέχεια. Πλήθος οὖν ἀπειροῦ κομιδῆ συνδραμόντος, εἴργετο τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο σῶμα ταφῆς, ἦδη καὶ ἐνάτης ὥρας καταλαβοῦσης· ἕως οἱ στρατιῶται, κελευσθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, τὸ πλῆθος ἀποσοβοῦσι. Καὶ μόλις οὕτω γοῦν τοῖς θεοῖς Πατράσιν, ἢ πατρόδοσις ἢ δίδοται, ὥστε τῷ ἀθλητικῷ ἐκείνῳ καὶ πολόπαθει σῶματι τὰ νενομισμένα τελέσαι, καὶ μετὰ τῶν προσηκόντων ὕμνων αὐτῷ¹, τῇ πολυπλοοῦτά καταθέσθαι σορῶ. Πᾶσι μὲν οὖν τὸ πάθος τῆς Εὐθυμίου στερήσεως, πολλῶν δακρύων αἴτιον ἦν· Μαρτυροῦν δὲ καὶ Ἥλια καὶ ἰσχυρότερον πολλῶν καθύπευ, καὶ σφοδρῶς ἔκλαιον· ἀλλ' ἐκείνους μὲν παρηγορήσας ὁ πατριάρχης, διὰ Χρυσίππου τοῦ σταυροφύλακος, καὶ τὰ εἰκότα παρακλήσας, πυκνότερον παραβάλλειν αὐτῷ προετρέψατο. Φειδῶν δὲ εἰς τὴν λαΐρον τὸν διάκονον καταλειποῦς J, ἐπισκέπτει αὐτῷ περὶ τῆς K οἰκοδομῆς· καὶ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἐπανελθὼν, τεχνίτας πρὸς τὸ ἔργον καὶ ἕλην ἐξαποστέλλει, ὥστε τὸ μακρότερον ἐκεῖνο τοῦ Εὐθυμίου λείψανον ἐν εὐ ἔχοντι καὶ ἐπιτηδεῖα κατατεθῆναι τόπῳ.

PIA'. Δομετιανὸς δὲ ὁ τοῦ μεγάλου μέγας ὄντως καὶ γνήσιος μαθητῆς, ἄτε δὴ καὶ τοῦ βίου μιμητὴς ἀκριβέστατος, ὑπὲρ τὰ πενήτηντα τῶν ἁγίων διακονησάμενος ἔτη, οὐκ ἀπέστη τοῦ τόπου, ἀλλὰ παρέμεινε τῇ σοφῷ, μέχρι λοιπὸν ἔκτης ἐξ ἐκείνου ἡμέρας· ὥσπερ οὐ βιωτὸν αὐτῷ τὸ λοιπὸν κρινεῖν, οὐδὲ τοῦτο δὴ τὸ φῶς ὄρεῖν ἀνεκτόν εἶναι. Διαγενομένης δὲ ἦδη τῆς ἑβδόμης, ἐπιφαίνεται αὐτῷ φαιδρὸς τὴν ὄψιν υκτὸς ὁ Εὐθύμιος, Δεῦρο, λέγων, ἀπολαύσων τῆς ἡτορμασμένης σοι ὁδοῦς. Ἴδου γὰρ ἔλαρσατο. φησὶν, ὁ θεὸς κοινὴν ἡμεῖν εἶναι καὶ τὴν ἐνταῦθα διαγωγὴν. Ταῦτα ὁ Δομετιανὸς εἰς τὴν σὺναξιν ἐλθὼν, τοῖς ἀδελφοῖς ἀπαγγέλλει· καὶ οὕτως ἐν χαρῇ καὶ αὐτὸς καὶ τῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι, καταλείπει τὸν βίον.

PIB'. Ὅγε μὴν διάκονος Φειδῶς, χεῖρα συγγῆν καὶ πολλὴν οἱ συνεισενεγκῶν τὴν σπουδὴν, τὸ σπῆλαιον ὁ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἡσυχάζοντα εἶχε τὸν Εὐθύμιον¹, εἰς οἶκον κάλλιστόν τε καὶ μέγιστον ἀπαρτίξει. οὐ τὸ μεσαίτατον τῇ θήκῃ τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἀπονείμας, ἢ παρ' ἑκάτερα πρεσβυτέρων τε καὶ ἡγουμένων καὶ λοιπῶν δούλων ἀνδρῶν φιλοπονεῖ θήκας. Ἐπεὶ δὲ πάντα ἦδη ἀπῆρτιστο, τὴν μελλούσαν ἐπικεῖσθαι τῷ τάφῳ πλάκα, καὶ τὴν ἀργυρᾶν χώνην, καὶ τὴν μικράδα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τὸν ναὸν οἶδε κοσμεῖν, ὁ πατριάρχης ἀπὸ Ἱεροσολύμων εὐθὺς ἀποστέλλει· ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος κάτεισι πρὸς τὴν λαΐραν· καὶ τὸ τε ἄγιον ἐκεῖνο σῶμα τοῦ μάκαρος ὑπὸ λαμπάσι καὶ ψαλμοῖς χερσὶν ἰδίαις πιστεύσας, πρὸς ὃν αὐτὸς ἐνεούρησε μεταφρεῖ οἶκον, καὶ τῇ ἱερᾷ θήκῃ ὀσφαλῶς κατατίθεται· ὡς μηκέτι παρανογιῆναι ποτε δύνασθαι, μηδὲ τι μικρὸν ἐκεῖθεν ὑφαιρηθῆναι τοῦ ἀνδρὸς λείψανον. Ἐπιθεὶς μὲν τοὶ τὴν πλάκα, τὴν χώνην ἄνωθεν αὐτῆς ὡς πρὸς τῶν στῆθαι πῆγυσιν. Ἡ δὲ παντοδαπατὴ ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς τήδε τὴν

VARIÆ LECTIONES.

¹ al. πάροδος. ¹ al. αὐτό. J al. καταστήσας, K al. ins. τό. ¹ al. inser. θετον.

ἡμέραν τοῖς πιστοῖς προσιοῦσι ὄρεται ταῖς χάρι- A
σιν. Ὁ μὲν οὕτω λαμπρῶς κατὰ τὴν ἐβδόμην Μαΐου
τὴν τοῦ λειψάνου μετὰθεσιν ἐργασάμενος, Μαρτύριον
μεθ' ἐαυτοῦ καὶ Ἠλίαν παραλαβὼν, εἰς τὴν ἀγίαν
καὶ πόλιν ἐπάνεισι πόλιν· καὶ πρεσβυτέρους αὐτοὺς
χειροτονεῖ, καὶ τῷ τῆς ἀγίας ἀναστάσεως καταλέγει
κλήρω. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

PIΓ'. Ὡρα δὲ λοιπὸν ἐκεῖνα διεξελθεῖν, ὅθεν εἰς
κοινόδιον καὶ ὄπως ἡ Εὐθυμίου λάυρα μετεσκευάσθη.
Μικρὸν δὲ ἄνωθεν τὸν λόγον ἀναγκαῖον ἀναλῶμεν,
ἵν' οὕτω σαφῶς ἔχουσιν ποιησώμεθα τὴν διήγησιν.
Ἔτους ἤδη πρώτου μετὰ τὴν Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου
τελευτῆν διηγενομένου, Λέων ὁ μέγας καὶ φιλόχρι-
στος βασιλεὺς, καταλύει τὸν βίον, Λέοντα τὸν οὐκ εἶ-
κονον ἔτι κομιδῆ νήπιον ὄντα, διάδοχον τῆς βασι-
λειᾶς καταλιπὼν. Τόνδε, βραχὺ τι ἐπιβιούonta τῆ B
βασιλείᾳ, Ζήνων ὁ πατὴρ διαδέχεται. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐξ
ἐπιβουλῆς Βασιλίσκου τινὸς τοῖς βασιλεῖσι ἐπιπη-
δήσαντος, φεύγει πρὸς Ἰσαυρίαν. Βασιλίσκος δὲ τὴν
ἀρχὴν κατασχών, Ἐγκύλιον κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι
θείας συνόδου ποιεῖται· ὃ δὲ καὶ τὸ περιλειφθὲν ἀπὸ
τὴν Ἐγίαν πόλιν τῶν Ἀποσχιστῶν μέρος ἐπεριεδώ-
μενοι, καὶ Γερρόντιον τινὰ εἰς ἀρχιμανδρίτην ἐαυτῶν
προσθησάμενοι, πολλὰ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας νεωτε-
ρίζουσι, καὶ οὐδὲν ἤττω τῶν ὑπὸ Θεοδοσίου πρότερον
τολμηθέντων. Πέμπτη δὲ μετὰ τρυτὰ ἐνιζυτῶ, θνή-
σκει μὲν Ἀναστάσιος ὁ πατριάρχης ἡ, ἀρχομένου
ἤδη μηνὸς Ἰαννουαρίου· Ζήνων δὲ τῆς φυγῆς ἀνα-
στρέψας, χειροῦται μὲν τὸν βασιλίσκον, ἐγγρατῆ ἔτι
τῆς βασιλείας ὑπάρχοντα, ἀνάκταται δὲ πάλιν τὴν
ἀρχὴν ἣν ἐπέθετο. Καὶ διαδέχεται τὸν θρόνον Μαρ- C
τύριος, ὁ ἄνω μοι τοῦ λόγου πολλάκις μνημοειθεῖς·
ὅς αὐτῷ τε τῷ βασιλεῖ Ζήνωνι, καὶ Ἀκακίῳ τῷ Κων-
σταντινουπόλεως, τὰ περὶ τῶν Ἀποσχιστῶν καὶ τῆς ἐκεί-
νων βλασφημίας καὶ φευκτῆς αἰρέσεως ἐπιστέλλει· καὶ
Φεῖδω τὰ γράμματα ἐγχειρίσας τῷ διακόνῳ, οὐκ ὄλιγα
εἰπεῖν τῷ ἀνδρὶ καὶ διὰ γλώττης ἐντέλλεται.

PIΔ'. Ὁ δὲ τὴν Ἰσπην ἡ καταλαβών, καὶ πλοῖου
τινὸς καταβροντος εἰς Κορύκιον ὁ ἐπιβάς, ἐπεὶ κατ'
αὐτὸ ἤδη τὸ Παρθενικὸν ἐγένετο πέλαιος, χειμῶνι
μεγάλῳ καὶ κλύδωνι συντυχῶν, μέσης νυκτὸς ὑφ-
ίσταται τὸ νηυζῆιον. Καταδύμενος δὲ ἤδη, καὶ οὐδ'
ὀπωσοῦν ἐαυτὸν ὑπερέχων P τοῦ κλύδωνος, ἀλλ' οὕτως
ὑπὸ μέτῳ πελάγει καὶ ἀσφαλεῖ νυκτὸς ἀπολλύμενος,
ξύλω τινὶ ἐκ παραλόγου, μᾶλλον δὲ Θεοῦ δόντος, D
περιτυγχάνει· καὶ ἀπονηξάμενος ἐπὶ τούτου, καὶ τι

diem ad omne gratiarum genus consequendum do-
natur iis qui cum fide accedunt. Atque is ubi sic
splendidefecisset reliquiarum translationem septimo
Maii, Martyrium et Eliam secum assumens, rursus
in sanctam civitatem revertitur; atque eos ordinat
presbyteros, et refert in Catalogum cleri Sanctæ
Resurrectionis. Et hæc quidem ad hunc modum.

CXIII. Restat nunc ut illa prosequamur, unde
et quo modo Euthymii laura transmutata sit in
cœnobium. Sed necesse est orationem paulo alti-
us repetere, ut sic dilucidam faciamus narra-
tionem. Anno jam primo post mortem magni Euthymii
elapso, Leo Magnus et Christi amans imperator excedit e
vita (61), successore imperii relicto Leone nepote suo
prorsus infante (62). Ei autem, postquam parum vixit in
imperio (63), succedit pater Zenon. Sed ille quidem, cum
Basiliscus quidam ex insidiis invasisset imperium,
fugit in Isauriam (64). At Basiliscus imperio potitus,
encyclicum facit adversus divinam synodum Chalcedonensem;
quo quidem nitens quæ reliqua erat in sancta civitate
Aposchistarum pars, cum Gerontium quemdam sibi præfecissent
(65) archimandritam, multa in Ecclesiam innovat, nec
minora iis quæ antea ausus fuerat Theodosius. Cæterum
quinto post hæc anno (66), moritur quidam Anastasius
patriarcha, jam incipiente mense Januario; Zenon autem
reversus a fuga, vincit Basiliscum, qui adhuc imperium
tenebat, rursusque recuperat principatum quem amiserat
(67). Et sedi Hierosolymitanæ succedit Martyrius, ille
a me superius sæpe memoratus; qui ad ipsum imperatorem
Zenonem et Acacium Constantinopolitanum episcopum scribit
de Aposchistis, eorumque blasphemia et vitanda hæresi;
atque Fido diacono litteris traditis, non pauca viro ore
etiam dicenda mandat.

CXIV. Ille autem cum Joppen pervenisset et na-
vigium ascendisset quod proficisceretur in Corycium
(68), ubi jam fuit in ipso mari Parthenico (69), in
magnam incidens procellam et tempestatem, patitur
media nocte naufragium. Cumque jam demergere-
tur, nec se supra fluctus quomodocunque attolleret,
sed sic in medio mari, noctisque obscuritate periret,
in quoddam lignum, ex inopinato, imo vero Deo dante,
incurrit; cum quo enatans, paululum-

VARIE LECTIONES.

ἡ al. add. Ἰεροσολύμων. ἡ al. Ἰσπην. ὁ al. Κορύκιον. P al. ὑπερέχων.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(61) An. Ch. 474, mense Januario.

(62) Ex filia Ariadna, nuptia Zenoni.

(63) Hensibus 10.

(64) An. Ch. 476. Basilio et Armato coss., ut ex
Simplicii papæ epistola colligitur, his data cos. IV,
Id. Januar., qua Zenonem ut pro imperatore quæ-
dam ageret, hortatur: nec diu post isthic substituit,
ut ex fedito patet.

(65) Pseudoepiscopus contra Anastasium, ut
bene advertit Baronius an. 476, num. 41.

(66) Post mortem S. Euthymii an. Ch. 477, cum
pæfuisset 18 annos, ut dicitur in Chronico Nice-
phori, et aliquot menses.

(67) Post 20 menses, quam eiectionem erat, ut tradunt
Cyrillus in Vita S. Sabæ, et Victor Tununensis
Simplicius: papa de imperio recuperato congratulatur
Zenoni VII Idus Octob. post consulatum Basili-
scii et Armati an. Ch. 477.

(68) Corycius Ptolemæo, Plinio, Straboni, Q. Ca-
labro, Ciliciæ oppidum; Corycium promontorium, et
in eo antrum Corycium, in quo optimus crocus
nascitur.

(69) Imo Parthenicum, seu Parthenium mare
Macrobio 7 Saturn., est pars maris Mediterræni,
quod Asiam Africamque interluit.

que ex tanta calamitate recreatus, in recordationem venit admirabilis Euthymii: et statim illum adversus periculum auxiliatorem invocabat, et ambas ei tendebat manus, illiusque nomen sæpe inelamabat. Sic ergo et laboranti, apparet alicunde magnus Euthymius, transiens per mare, et super fluctus secure incedens. Qui Fidum repente videntem, in admirationem conjicit: sed eum rursus volens ab angore et metu statim liberare, consueta uti faciebat prius allocutione: Noli, inquit, timere; ego sum Euthymius servus Dei: scias autem, tibi bonum non esse hoc iter in conspectu Dei. Nullam enim afferet utilitatem matri Ecclesiarum. Quapropter oportet te reverti ad eum qui te misit, eique meo nomine denuntiare, ne sit ullatenus sollicitus de disjunctione Aposchistarum; non enim diu abhinc, sed sub ejus pontificatu erit unio, et omnes Hierosolymitani fient unus grex, atque sub uno pastore. Te autem oportet venire ad meam lauram; et fratrum quidem cellas diruere ab ipsis fundamentis, cœnobium vero reœdificare illic, ubi meum œdificasti cœmeterium. Locum enim Deo placet non lauram esse, sed potius cœnobium.

CXV. Hæc ille quidem mandat Fido, et suo eum pallio induit. Is vero revera, non in somnis confestim abreptus, non dissimili forsitan modo ac Abacuc, facile ita et momento temporis redditur littori; et velut e somno excitatus (o divinam dispensationem!) in sancta invenitur civitate. Sic autem præter divinionem in domo conservatus, deponit quidem divinum illud Euthymii pallium, quod effecerat uti tantum pelagus penna citius tutiusque transvolaret; consueta autem induitur veste. At illud (sed attendendum est: nam miraculo connectitur miraculum cognatum veluti et consimile) quasi ab aliqua manu abreptum, e medio sublatum evanescit. Reversus itaque ad se Fidus, cum considerasset quales in eum calamitates advenissent, undas, fluctus vehementissimos, noctem, desperationem, cæteraque tempestatis hujus mala; deinde vero repentinam inexpugnabilis istius ærumnæ solutionem, magnam Euthymium: et quemadmodum cum jam defessus concideret animo, et graviter suffocaretur, apparet, pedibus per fluctus incedens, ac veluti manum porrigens, hilarem penitus illam faciem et vocem, atque jam dicta mandans ei, tandemque pallio circumdans, et transmittens instar alati in aere per tantum mare, et domi suæ reddens insensibiliter. Hæc cum apud se considerasset Fidus, istas cum magna admiratione emisit voces: Nunc novi verum esse et germanum Dei servum magnum Euthymium, ab eoque missum liberasse me a calamitate.

CXVI. Deinceps autem hæc quoque narravit matri. Illa vero eis aurem libenter accommodans; amabat enim non filium duntaxat, sed etiam Deum;

Α μικρὸν ἐκ τηλικαύτης ἀνευγυκῶν συμφορᾶς, εἰς ὑπόμνησιν ἤλαθε τοῦ θαυμαστοῦ Εὐθύμιου· καὶ αὐτίκα βοηθὸν ἐκείνου κατὰ τοῦ κινδύνου ἐκάλεσε, καὶ ἀμφοτέρως ὤρεγε χεῖρας αὐτῷ, καὶ τὸ ὄνυμα τὸ ἐκείνου πολλάκις ἐπεβοῶτο. Οὕτως οὖν πονήρως αὐτῷ ἔχοντι, ἐπιφαίνεται ποθεν ὁ μέγας Εὐθύμιος, διῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς κύμασιν ἀσφαλῶς ἐπιπορευόμενος· ἰδόντα δὲ ἄθροον, εἰς ἐκπληξιν ἐμβάλλει τὸν Φεῖδον· καὶ τῆς ἀγωνίας πάλιν εὐθὺς καὶ τοῦ δέους αὐτὸν ἀπολύσαι βουλόμενος, τῇ συνήθει ὡς εἶχε καὶ πρότερον ἐντεύξει, Μὴ φοβοῦ, ἐγὼ εἰμι Εὐθύμιος ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, ἔφη· γίνωσκε δὲ ὡς οὐκ ἄσπετα σοὶ ἡ δόξς αὐτῆ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲ γὰρ ὄνησιν τινα οἶσαι τῇ μητρὶ τῶν Ἐκκλησιῶν. Διὰ ταῦτα ἐπιστρέφειν σε δεῖ πρὸς τὸν ἀποστειλαντα σε, καὶ παρεγγυᾶν αὐτῷ παρ' ἐμοῦ, μὴ μεριμνᾶν μηδὲν περὶ τῆς τῶν Ἀποσχιστῶν διαστάσεως· οὐκ εἰς μακρὰν γὰρ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς σῆς Ἱερραρχίας ἔσται ἡ ἔνωσις, καὶ μία ποιμνὴ πάντες οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ ὑφ' ἐνὶ ποιμένι γενήσονται. Σὲ δὲ πρὸς τὴν ἐμὴν ἀφικέσθαι λαύραυ χρῆ· καὶ τὰ μὲν κελλία τῶν ἀδελφῶν, ἐκ βάρβρων αὐτῶν καθελειν, κοινόδιον δὲ ἀνοικοδομησάι, ἐν ᾧ τὸ ἐμὸν ᾠκοδομησας κοιμητήριον. Οὐδὲ γὰρ λαύραυ, ἀλλὰ κοινόδιον μᾶλλον εἶναι τὸν τόπον, τῷ Θεῷ δοκεῖ.

PIE'. Ταῦτα ἡ μὲν ἐπισκήπτει τῷ Φεῖδῳ, καὶ τῷ παλλίῳ αὐτὸν τῷ ἐξουτο περιβάλλει. Ὁ δὲ ὑπαρ οὐκ ὕναρ παραχρημα ἀναρπασθεῖς, οὐκ ἀνομοίως τάχα τῷ Ἀβραχάμ, ῥᾶρον οὕτω καὶ ἀγαρῆ, τῷ αἰγιαλῷ δίδοται· καὶ οἶον τοῦ ὑπνου διαναστάς (ὡ θείας οἰκονομίας!) ἐπὶ τῆς ἀγίας εὐρίσκειται πόλεως. Οὕτω δὲ παραδόξως εἰς τὴν οἰκίαν ἀνασωθεῖς, ἀποτιθεται μὲν τὸ θεῖον ἐκεῖνο τοῦ Εὐθύμιου παλλιον, ὃ περοῦ μᾶλλον πέλταγος διαπτηναὶ τοσοῦτον, δέυτερόν τε καὶ ἰσφαλέστερον αὐτὸν παρασκευάσε, τὴν συνήθει δὲ στολήν περιβάλλεται. Ἐκεῖνο δὲ· ἀλλὰ προσεκτέον· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ θάμῃματι θαῦμα συγγενὲς οἶον καὶ παραπλήσιον· καθάπερ ὑπὸ τινος διαρπασθὲν χεῖρὸς, ἀφανὲς ἐκ τοῦ μέσου γίνεται. Ἐπανεληθὼν τοιγαροῦν εἰς ἑαυτὸν ὁ Φεῖδος, καὶ οἶα κατὰ λάθοι αὐτὸν δεῖνὰ λογισάμενος, τὸν κλύδωνα, τὰς τρικυμίας, τὴν νύκτα, τὴν ἀπόγνωσιν, καὶ ἴσα τοῦ χεῖμῶνος τούτου κακὰ· ἔπειτα τὴν ἄθροον τῆς ἀμάχου ταύτης συμφορᾶς λύσει, τὸν μέγαν Εὐθύμιον· καὶ ὅπως ἀπαγορεύσαντι ἤδη καὶ ἀποπνιγομένῳ δεινῶς, ἐπιφαίνεται περὶ εὐων κατὰ κυμάτων, καὶ οἶον εἰ χεῖρα ὀρέγων τὴν ἰλαρὰν ἐκείνην καὶ ὄψιν ἀτεχνῶς καὶ φωνὴν, καὶ τὰ εἰρημένα ἐπισκήπτων αὐτῷ, καὶ τέλος τὸ παλλιον περιτιθεῖς, καὶ πέλταγος τοσοῦτον ὑπόπτερον ὡσπερ ἀερίως διαβιβάζων, καὶ τῷ οἴκῳ ἀναπαισθήτως ἀποδίδου τῷ οἴκῳ. Ταῦτα λογισάμενος καθ' ἑαυτὸν ὁ Φεῖδος, ἐκείνας ἀφῆκε μετ' ἐκπλήξσεως ἡ τὰς φωνάς· Νῦν οἶδα ὅτι γνήσιος Θεοῦ θεράπων ὁ μέγας Εὐθύμιος, καὶ παρ' αὐτοῦ πεμφθεῖς, ἐξείλετό με τῆς συμφορᾶς.

PIE'. Ἐξῆς δὲ καὶ τῇ μητρὶ διηγεῖτο ταῦτα. Ἡ δὲ τὸ οὖς αὐτοῖς ἡδέως ὑπέχουσα· ἐφίλει γὰρ οὐ τὸν υἱὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν θεόν· καὶ διὰ ταῦτα τοῦ

VARLÆ LECTIONES.

9 al. μετὰ πολλῆς τῆς.

σώζοντός τε καὶ τοῦ σωζομένου τῇ διηγήσει μάλιστα ἠδομένη, καὶ που καὶ δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν ἀποστάζουσα, ἐκπλήσει ἅπαντα τῷ υἱῷ συνδουλεύειν. "Ἐπειτα μὲν τοι καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην διαβάς, ἀπήγειλε καὶ αὐτῷ πάντα ὁ Φεῖδος. Κάκεινος ἄγαν καταπλαχεὶς τῷ παράλογῳ τοῦ διηγῆματος, Ἥ μὴν προφητικῆς τοῦ Θεοῦ, εἶπεν, ὁ μέγας Εὐθύμιος, καὶ πολλῆ καὶ ἄφατος αὐτῷ πρὸς ἐκείνον ἡ παρρησία· τὰ γὰρ περὶ τῆς λαύρας, καὶ ὑπὸ πᾶσιν ἡμῖν μάρτυσι προηγόρευσε μέλλων ἐν Χριστῷ τελειοῦσθαι. Ταῦτα εἰπὼν, ἐπιτρέπει τῷ Φεῖδῳ καὶ αὐτὸς τὴν τοῦ κοινοβίου οἰκοδομήν· καὶ τὴν ἐκεῖσε ἀθροδὸν δίδωσιν αὐτῷ· ἐπαγγελάμενος ἅμα καὶ ἑαυτὸν, παντὶ σθένει τοῦ ἔργου συναφασόμενον.

PIZ'. Χεῖρα τοίνυν πολλὴν ὁ Φεῖδος ὑπηρετῶν τε καὶ οἰκοδόμων, καὶ τῶν μηχανικῶν ἕνα παραλαβὼν, κάκεισιν εἰς τὴν λαύραν· καὶ τὸ κοινοβίου οἰκοδομήσας, καὶ φραγμῶν κύκλῳ καὶ τειχίῳ περιλαβὼν, τὸν μὲν πλαιῖον ναὸν, εἰς ἀριστήριον * τοῖς ἀδελφοῖς ἀπονέμει, ἕτερον δὲ ὑπεράνω νέον οἰκοδομεῖ. Πύργον δὲ τοῦ κοινοβίου ἔδον, οἰονεῖ τι τῆς ἐρήμου ἔρυμα ἰπάσης περιφανῶς ἀνεγείρει· καὶ κατὰ μέσον αὐτὸ ἀποτάττει τὸ κοιμητήριον. Τὴν δὲ τοῦ τόπου θέσιν ἐφ' ἣ τὸ ἱερὸν τοῦτο κοινοβίον ἴδρυται, εὖ τε ὥρας ἔχουσαν διὰ πολλὴν θμαλότητα, καὶ μοναχοῖς πρὸς ἄσκησιν οὕσαν ἐπιτηδεῖαν, δι' ἀέρων οὐχ ἥκιστα εὐκρασίαν καθ' ὅσον οἶόν τε διαγράψω τῷ λόγῳ.

PIH'. "Ἔστι τις λόφος βραχυτάτος μεταξὺ δύο κοιλάδων ἐξ ἀνατολῶν καὶ δύσεων * συνιουσῶν ἡμέρα πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ἀλλήλαις κατὰ τὸ νότιον ἐπιμιγνυμένων. Τὰ μέντοι πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ διηπλῶται λαμπρὰ πεδιάς ἐπὶ τρισὶ μάλιστα κεχυμένη σταδίοις, οἷα πρὸς ἠδονὴν κάλλιστα καὶ τέρψιν ἐπινενοημένη. Διαρρέει δὲ διὰ μέσης αὐτῆς ὁ χεῖμαρρος, ἀνωθεν ἐκ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς βουνοῦ κατιῶν, καὶ ὡσπερ τις ζῶντι τῷ τόπῳ γινόμενος. Πρὸς αὐτῇ γε μὲν τῇ τε τοῦ λόφου πρὸς τὸ πεδίον ἐπικλίσει, καὶ τῇ σὺν ὄρῳ τούτων μίξει καὶ συναφῇ, ὅτε πύργος ἀνέστηκεν, οἶόν τις κορυφῆ καὶ ἀκρόπολις. Καὶ τὸν πύργον ἐξῆς ἢ πρὸς τὸ πεδίον διαδέχεται πύλη παραπέμψουσα τοὺς ἐξίόντας μετ' ἠδονῆς, καθάπερ ἀπό τινος περιωπῆς τοῖς καλοῖς ἐκείνοις τῆς πεδιάδος θεάμασιν ἐπικύπτοντας. Ἀλλὰ τί ἂν τις τὴν τοῦ τύπου καταλέγη φύσιν· ὅπως μὲν ἡμέρος τε καὶ εὐγεω; * οἶψ δὲ τῷ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀέρι κέκραται, καὶ οὔτε τῇ θέρμῃ πλείονι τῆς χρείας, οὔτε τῷ ψύχει κέχρηται, ἀλλ' ἀμφοτέρων τὰ λυποῦντα φυγῶν, τὴν ἐκάστου πλουτεῖ μεσότητά, καὶ ἔστι τῶν μὲν ψυχροτέρων θερμότερος, τῶν δὲ θερμότερων ἡμέρα πάλιν ψυχρότερος, ἀκλούθως τε τῶν λίαν ὑγρῶν ξηρότερος, καὶ τῶν ἡμέτρως ξηρῶν ὑγρότερος, μετὰ τῆς ἄρμοζούσης ἐφ' ἕκαστα συμμετρίας.

PIΘ'. Τῆς γοῦν τοιαύτης ὁλης τοῦ κοινοβίου οἰκοδομῆς ἅμα καὶ εὐκοσμίαις, οὐ πλέον ἢ τριῶν ἑτῶν δεηθείσης διὰ πολλὴν χεῖρα καὶ σύντονον ὑπουργίαν, ἠδούοντο μὲν οἱ θεοὶ Πατέρες ἐκεῖνοι μετὰ τῆς ἄλλης διακοσμησεως τε καὶ τέχνης, ἀποδοῦναι τῇ

et propterea tum servantis tum servati maxime delectata relatu, atque etiam lacrymas profundens ex oculis, consuluit filio cuncta impleret. Porro transiens postea ad patriarcham, ei quoque omnia renuntiavit Fidus. Et ille vehementer admiratus narrationem opinionem majorem: Profecto, inquit, Dei propheta est magnus Euthymius, magnaque et ineffabilis est ei apud illum fiducia: quæ enim ad lauram spectant, ea coram nobis omnibus testibus prædixit, jam in Christo per mortem consummandus. His dictis, ipse etiam Fido committit cœnobii ædificationem; conceditque ei ut illo profisciscatur; simul professus se quoque omnibus viribus opus una esse aggressurum.

CVVII. Fidus itaque, accepta magna manu ministrorum et structorum, cum uno ex mechanicis seu architectis, descendit in lauram: cumque ædificasset cœnobiium, septoque et muro in orbem esset complexus, vetus quidem templum attribuit fratribus ad cœnaculum: aliud autem templum ædificat superius. Inter cœnobiium vero, splendide ex-citat turrim, velut quoddam totius eremi propugnaculum; et in medio cœmeterio collocat. Loci vero posituram, in qua hoc sacrum constructum est cœnobiium, et pulchram multæ æqualitatis causa, et monachis ad exercitium aptam propter aeris maxime temperationem, oratione describam pro viribus.

CXVIII. Est quidam collis brevissimus inter duas valles ex oriente et occidente simul paulatim coeuntes, et ad austrum inter se commistas. Ad boream autem patet pulcherrima campi planities, quæ ad tria stadia maxime diffunditur, quasi ad voluptatem et delectationem optime esset excogitata. Per eam vero mediam torrens perfluit, de super descendens ex colle qui est ad orientem, fit quo loco veluti quædam zona. In ipsa porro collis in planitiem in inclinatione, eorumque eleganti mistura et conjunctione, exurgit turris, quasi vertex et arx. Turrim deinceps consequitur versus planitiem porta, quæ cum voluptate transmittit eos qui exeunt, tanquam a specula aliqua despicientes pulchra illa planitiei spectacula. Verum quid loci naturam recenseat aliquis? Quomodo est quidem mitis et fertilis; quali autem super caput aere contemperetur, et nec majore quam opus sit calore, nec frigore ulatur, sed ex anibobus ea quæ molesta sunt eflugiens, uniuscujusque diletur medio, sitque frigidioribus quidem calidior. calidioribus autem rursus sensim frigidior, et consequenter valde humidis siccior, et immoderata siccis humidior, cum eo qui singulis convenit commensu.

CXIX. Cum itaque hujusmodi totum cœnobii ædificium simul et ornamentum non opus habuisset plusquam tribus annis, ob multas manus intensusque ministerium, volebant quidem divini illi Patres, cum alio ornatu et artificio dedicationem etiam ec-

VARIÆ LECTIONES.

* al. περίβαλῶν. * al. ἀριστητήριον. * al. ἔρησιμα. * al. δόσεως. * al. αὐγεῖος.

clesiæ tribuere; eos autem arcebat rursus aquæ penuria. Nam in illa solitudine pluit tantum hieme. Quæ quoniam majore ex parte fuerat atque expers et sicca, eos aqua defecerat, maxime circa vernam conversionem; nisi forte in concavis cisternarum consistenter aliquæ imbris breves reliquix; quod quidem eos ad consilii inopiam redigebat, ut qui inexorabilibus premerentur naturæ necessitatibus. Itaque Elias præpositus et diaconus Fidus significant Longino inferioris monasterii (70) præfecto, et Paulo præposito monasterii Martyrii (74). ut per jumenta eos adjuvent ad aquam ex Pharis transferendam.

CXX. Sequenti ergo nocte, paratus iis circa diluculum ad iter, jamque congregatis jumentis, apparet nocte illa beato Eliæ magnus Euthymius: Quid hoc sibi vult, rogans, quod hodie jumenta congregitis? Cum is vero respondisset: Ut aquam ex Pharis afferamus, eo quod nos nunc omnino defecerit, increpavit ille, dicens: Modicæ fidei homines, quam de causa Deum non precati estis? Num is qui e prærupta petra inobedientem potavit populum, et aquam ex asini maxilla Samsoni aliquando fecit scaturire, non poterit vobis quoque ad usum suppeditare, dummodo cum fide offeratis petitionem? Deinde eis etiam prohibuit iter ad Pharas, ut mintime necessarium. Aqua enim vobis implebuntur, inquit, vel maxime cisternæ, ne tribus quidem horis expectatis.

CXXI. Excitatus e somno ad visionem beatus Elias, statimque ea Eido et reliquis annuntiata, jumenta quidem a proposito solvit ministerio: cum nox autem jam transisset, et sol omnem quantam videt terram radorum illustraret jaculis, nubes alicunde aerem subito complexa cœnobio incumbentem, erupit protinus in pluviam; et omnia quidem circumcirca simile adhuc puniebat flagellum siccitatis; ii autem soli qui erant in cœnobio, aqua præter opinionem fruebantur; perinde ac si aliquis pluviam circumscripsisset, rursusque non sineret ulterius progredi. Postquam autem cisternæ fuerunt aqua plenæ, nec ii amplius indigebant imbribus e cœlo statim nubes dissipata est, et vehemens imbrium procella ad serenitate iterum redacta fuit.

CXXII. Cum vero miraculum brevi totam pervasisse solitudinem, atque ad ipsum etiam archiepiscopum Martyrium jam pervenisset, descendens ille cum multa rerum affluentia ad cœnobium, præclaram agit synaxim et vigiliam, cum multis lampadibus et suffitibus; sed et splendidam magnificamque facit dedicationem; deponens sub altari

Ἐκκλησίᾳ καὶ τὰ ἔγκλινα* εἶργε δὲ πάλιν αὐτοὺς ἢ τοῦ ὕδατος σπάνις. Ἔσται μὲν γὰρ ἡ ἔρημος ἐκείνη μόνου χειρῶνος. Τοῦτου δὲ ἀνύδρου τὸ πλεόν καὶ ξηροῦ διαγενομένου, ἐπιλελοιπεί τὸ ὕδωρ αὐτοῦς περὶ τροπᾶς μαλιστα τὰς ἐκρινάς* πλὴν εἰ μήπου ἄρα ἐν τοῖς κοίλοις τῶν λάκκων συνεστηκὸς ἦν ὑετοῦ τι βραχὺ λειψάνον· ὅπερ αὐτοῦς εἰς ἀμηχανίαν καθίστη ταῖς ἀπαραιτήτοις ἀναγκαῖς πιεζομένουσ τῆς φύσεως. Ἀμέλει καὶ δηλοῦσιν οἱ περὶ τὸν ἡθούμενον. Ἠλίαν καὶ τὸν διάκονον Φεῖδον λογιζόμεν τῶ τῆς κάτω μονῆς, καὶ Παύλῳ τῶ τῆς τοῦ Μαρτυρίου προεστῶτι, συναρᾶσθαι διὰ τῶν ὑποζυγίων αὐτοῖς πρὸς τὴν τοῦ ὕδατος ἀπὸ Φαρῶν * μετακομιδὴν.

ΡΧ'. Τῆς οὖν ἐπιούσης ἄρτι νυκτὸς τὸ περὶ ὄρθρον ἐτοιμαζομένοις πρὸς τὴν πορείαν, καὶ τῶν ὑποζυγίων αὐτοῖς ἤδη συναθροισθέντων, ἐπιφαίνεται τῆς νυκτὸς ἐκείνης Ἠλίᾳ τῶ μακαριτῆ ὁ μέγας Εὐθύμιος· τί βούλεται αὐτοῖς σήμερον πυνθανόμενος, ἢ τῶν ὑποζυγίων συναγωγῆ* τοῦ δὲ, εἰ' ὕδατος ἀπὸ Φαρῶν μετακομιδὴν ἀποκρινάμενον, διὰ τὸ παράπαν νῦν ἡμᾶς ἐπιλελοιπέναι· ἐπετίμησεν ἐκεῖνος, εἰπὼν· Ὀλιγόπιστοι, ὅτου δὲ χάριν μὴ ἐδεήθητε τοῦ Θεοῦ; μὴ γὰρ ὁ ἐξ ἀκροτόπου πέτρας ἀπειθούντα ποτίσας λαὸν, καὶ ὕδωρ ὑπὸ Ἰ σιαγόνοσ δνοῦ βλύσας ποτὲ τῶ Σαμφῶν, ἀπορεῖ καὶ πρὸς τὴν χρείαν καὶ ὑμῖν ἐπιχορηγεῖν, εἰ πιστεῖ μόνον τὴν αἰτήσιν εἰσενέγκητε; Εἶτα, καὶ τὴν ἐπὶ Φαρᾶσ * ὁδὸν ὡς οὐκ ἀναγκαῖαν αὐτοῖς ἀπὸ γόρυς. Πλησθήσονται γὰρ ὑμῖν, ἔρη, μὴδὲ τρίτην περιμέναντες ὥραν, οἱ μέγιστοι τῶν λάκκων ὕδατος.

PKA'. Διυπνισθεῖς δὲ πρὸς τὴν ὄψιν ὁ μακαριτῆς Ἠλίας, καὶ Φεῖδῳ ταύτην εὐθὺς καὶ τοῖς λοιποῖς ἀπαγγέλλας, τὰ μὲν ὑποζύγια, νῆς προκειμένης ἀπέλυσε λειτουργίας· ἄρτι δὲ νυκτὸς οἰχομένης, καὶ ἡλίου πᾶσαν ὄσσην ὄρᾳ γῆν ταῖς τῶν ἀκτίνων βολαῖς καταλάμποντος, νεφέλη ποθὲν περισχούσα τὸν ὑπὲρ τοῦ κοινοβίου αἴφνης αἶρα, εἰς ὑετὸν εὐθὺς ἐξέββαγῆ· καὶ τὰ μὲν κύκλω πάντα, ἡ ὁμοία καὶ ἔτι τῆς ἀνομβρίας ἐκόλασε κάστιξ· οἱ δὲ ἐν τῶ κοινοβίῳ μόνου τοῦ ὕδατος παραδόξως ἀπέλαυον· καθάπερ τινος τὸν ὑετὸν περιγράφαντος, καὶ παραιτέρω πάλιν προσεθεῖν οὐκ ἔωντος. Ἐπει δὲ οἷτε λάκκοι μεστοὶ γεγόνασιν ὕδατος, καὶ οὐκέτι χρεῖα τῶν ἐξ οὐρανοῦ ὀμβρῶν αὐτοῖς, δέσχευεν εὐθὺς τὸ νέφος καὶ σφοδρὰ καταιγίς τῶν ὀμβρῶν, εἰς αἰθρίαν αὐτῆς καθίστατο.

PKB'. Τοῦ θαύματος δὲ τὴν ἔρημον ἐν ὀλίγῳ πᾶσαν περιλαβόντος, καὶ εἰς αὐτὸν δὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μαρτύριον ἤδη διαβάντος, κατελθὼν ἐκεῖνος μετὰ πολλῆς καὶ δαψιλείας πρὸς τὸ κοινοβιον, λαμπρὰν μὲν ἄγει τὴν συναξιν καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, ὑπὸ πολλᾶς λαμπάσι καὶ θυμιάμασι φιλότιμον δὲ καὶ πολυτελεῖ τὸν ἐγκαινισμόν· ποιεῖ

VARLÆ LECTIONES.

* al. Φαρῶν et Φαρῶν et infra. † al. ἀπό. * al. Φαρᾶς et Φαρᾶν.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(70) Theoctisti.

(74) Patriarchæ, cui hic Paulus successit, quem sibi secundum, seu coadjutorem; habebat ∞. Theo-

dosius cœnobiarcha in regimine reliquorum cœnobiorum, a Salustio patriarcha moribundo an. Ch. 493 impositus. Cyrillus in Vita S. Sabæ.

μέρη τινὰ τῶν μαρτυρικῶν λειψάνων, Ταράχου, Α
Πρόβου, καὶ Ἀνδρονίκου, ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον κατα-
θήμενος ἑβδόμην τότε τοῦ Μαΐου ἐπέχοντος, δεξιά
δωδέκατος μετὰ τὴν Εὐθυμίου τελευταίην ἐνιαυτὸς
περιῆν. Χρόνου δὲ τινος διελεύθοντος, καὶ ὁ διάκονος
Φειδος τῆς πόλεως Δώρων οὕτω καλουμένης, τὴν
ἐπισκοπὴν ἐγγειροῦσθαι.

ΡΚΓ'. Ἀλλ' ἐνταῦθα με τοῦ λόγου γενόμενον, τὸ
περὶ τῶν Ἀποσχιστῶν ἐκεῖνο εἰσέρχεται ὁ δὲ καὶ
αὐτὸ λόγου ἄξιον εἶναι μοι δοκεῖ προσθεῖναι τοῖς
εἰρημένους ὡς ἂν ἐναργέστερον ἐνταῦθεν ἢ ἐπὶ τῆς
θαλάσσης Εὐθυμίου τοῦ θεοῦ προφητεία διαδειχθῆ.
Ἦδη μὲν γὰρ ὁ πατριάρχης Μαρτύριος τῆ παρ-
δόξῃ πιστεύσας ὕπαρξαι τοῦ Φειδοῦ, καὶ οἷς αὐτῷ
ἐπὶ τοῦ πελάγους ὁ μέγας προέφη, τῆς περὶ τῶν
Ἀποσχιστῶν τούτων φροντίδος ἀνῆκε τοὺς λογισμοὺς.
Χρόνος δὲ οὐ πολὺς ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ὡσπερ ἐκ
τινὸς θειοτέρως ἐπισκοπῆς Μαρκιανὸς, οὐ μικρῶ
πρόσθεν ἐμνήσθην, κινήσει τὴν ψυχὴν, συγκαλεῖ
πάντας αὐτοὺς ἐν τῷ ὕπ' αὐτοῦ συστάντι περὶ τὴν
ἁγίαν Βηθλεὲμ κοινοβίῳ ὡς καὶ λόγου ἀρχάμενος, Ἔως
πότε, φησὶν, ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, εἰς μέρη τὸ τῆς
Ἐκκλησίας σῶμα φιλονεικοῦμεν διατεμεῖν ὡς
καὶ ταῦτα μηδὲ δῆλον ἡμῖν, τί τὸ τέλειον θέλημα τοῦ
Θεοῦ, ἀλλὰ λογισμοῖς οὕτως ἰδιοῖς τὸ πρῶγμα κατα-
πιστεύοντες. Τοιγαροῦν σκαπτῶν ἡμῖν, μήποτε τὴν
εὐθείαν οἰόμενοι ἠὲ ὑδεῖν, ἀνοδίαις συμβαίη περιπε-
σεῖν. Λογισμοὶ γὰρ ἀνθρώπων δειλοὶ, τὰ ἱερά φασὶ
λόγια. Καὶ εἰ δοκεῖ, τῷ ἀποστολικῷ ἐκεῖνῳ ἀκο-
λουθοῦντες, καὶ ὡς ὑποδείγματι χρώμενοι, βαλῶμεν
κλήρους ἐπὶ προσώπου τῶν ἐπισκόπων τε καὶ τῶν
μοναχῶν, καὶ μὲν ὁ κληρὸς ἐπὶ τοὺς μοναχοὺς ἔλθοι,
ἐμμένειν δεῖ πάντως ἐφ' οἷς ἤδη καὶ νῦν μένομεν τε
καὶ στέργομεν ὡς εἰ δὲ ἐπὶ τοὺς ἐπισκόπους, αὐτοῖς
κοινωνεῖν. Ταύτην εἰσενεγκόντος τὴν γνώμην Μαρ-
κιανοῦ, οὐδεὶς ἦν τῶν παρόντων ὁστις οὐκ ἔπαινῶν
ἦν. Βληθέντα τοιγαροῦν τὸν κληρὸν, οἱ μὲν μοναχοὶ
τοῦτον εἶχον ὡς πάντες δὲ αὐτοῖς εὐθὺς ἐκοινώνουν, ὡς
ἐκ Θεοῦ τὸ πρῶγμα γνωσθὲν νομισάντες ὡς πλὴν Γε-
ροντίου μόνου καὶ Ῥωμανοῦ, καὶ πάντες φέροντες
ἑαυτοὺς παρέχουσι τῇ τῆς Ἐκκλησίας ἐνώσει, καὶ
γενναίαν αὐτῆς ὡς καὶ ἀκίβδηλον τοῦ λοιποῦ ποιοῦνται
τὴν κοινωνίαν.

ΡΚΔ'. Καλῶς δὲ αὐτοὺς ὁ πατριάρχης καὶ ὡς ἂν
εἴποις οὐ χερσὶ μόνον ὑπταίς, ἀλλὰ καὶ καρδίαις
καὶ οὐκ ἀποκρίσας, λαμπρὰν ἄγει καὶ πάνδημον

A quasdam partes reliquiarum martyrum Tarachi
(72), Probi, et Andronici; septimo mensis Maii,
anno jam duodecimo (73) post Euthymii mor-
tem. Cum aliquod autem tempus transiisset, dia-
conus quoque Fidas accipit episcopatum civitatis
quæ vocatur Dora (74).

CXXIII. Sed, me cum in hunc locum venerim,
subit recordatio negotii Aposchistarum; quod
ipsum etiam ut memorabile mihi videtur esse
dictis adjungendum; ut evidentius hinc ostenda-
tur divini Euthymii prophetia illa in mari. Etenim
jam patriarcha Martyrius, fidem tribuens admi-
randæ Fidi visioni, et iis quæ ei in mari prædixit
magnus, de his Aposchistis remisit curam et
cogitationem. Non multum autem temporis inter-
cessit, et velut ex diviniore quâdam visitatione,
Marcianus, cujus paulo ante memini, anima com-
motus, omnes ipsos convocat in cœnobio quod
construxerat ad sanctam Bethleem, et loqui in-
cipiens: Quousque, inquit, fratres et Patres, con-
tendimus corpus Ecclesiæ dividere in partes, id-
que cum nec nobis quidem constet, quæ sit tan-
dem voluntas Dei, sed rem sic propriis credamus
cogitationibus? Est ergo nobis considerandum,
ne forte dum existimamus recta via ingredi, in
avia contingat incidere. Cogitationes enim homi-
num timidæ, sacra aiunt Eloquia 36. Et si placet,
illud apostolicum sequentes, velutque exemplum
assumentes 37, jaciamus sortes sub persona epis-
coporum et monachorum: et si sors quidem ve-
nerit ad monachos, oportet omnino perseverare
in iis quibus hucusque maueimus et acquiesci-
mus: sin autem ad episcopos, cum ipsis com-
municare. Hanc ubi sententiam intulisset Mar-
cianus (75), nullos erat ex astantibus, qui non
laudaret. Jactam itaque sortem, habuerunt epis-
copi; iis vero statim omnes communicarunt, rem
tanquam a Deo decretam arbitrati; præter Ge-
rontium solum et Romanum. Atque omnes ad-
ducunt se ac præbent Ecclesiæ unioni, et germa-
nam sinceramque de cætero faciunt cum ea com-
munionem.

CXXIV. Patriarcha vero pulchre illos, et, ut dixe-
ris, non solum supinis manibus, sed et cordis sini-
bus excipiens, splendidum agit et publicum festum.

36 Sap. ix, 14. 37 Act. i, 26.

VARIÆ LECTIONES.

a al. οἰόμενοι. b al. ἐπίσκοποι. c al. αὐτοῖς et ἑαυτοῖς.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(72) Passi sunt sub Diocletiano Tarsi in Cilicia.
De eis agit Martyrol. Roman. 11 Octob.

(73) Ab. Ch. 484.

(74) Doron, Dora, Dor, Ador, etc., civitas mari-
tima, undecimo, aut, ut alii volunt, nono milliaro
a Cæsarea Palæstinae, pergentibus Ptolemaidem.
Legendus Adrichomius in tribu Manasses citra Jor-
danem cap 26.

(75) Summus vir postea Marcianus fuit, in cujus

horreo frumentum ex unico grano divinitus una
nocte admodum duplicatum fuisse, dictum est in
Vita S. Theodosii, 11 Januarii num. 61 et 62. In
Vita S. Sabæ dicitur sanctus abbas et vir longe
optimus; qui visione cælesti monitus fuerat, ut S.
Sabæ de necessariis provideret. Obiit universalis
Archimandrita omnium monasteriorum a Salustio
Patriarcha constitutus, cui successit SS. Sabas et
Theodosius.

Præclare enim admodum civitati exortum est bonum pacis; et lætata sunt plateæ Jerusalem, Deoque per omnia gloria offerebatur. At Geron-tius et Romanus, ille quidem postquam quadra-ginta quinque annos præfuisset beatæ Melaniæ monasteriis, hic in vero Thecooruin vico, ut jam supra diximus, monasterium construxisset, dein-de ex ipsis etiam turpiter propter dogmatum impietatem expulsi, mali male huc et illuc ober-rantes obierunt. Sed hæc quidem facta sunt tem-poribus Zenonis.

CXXV. Sequentibus vero annis, cum Anastasius (76) post ipsum accepisset imperium, Barbari (77) incursione facta, et magna solitudinis parte depopulata et vastata, everterunt ipsa quo-que Agarenorum tabernacula, quæ non ita pridem eis magnus fixerat Euthymius. Deinde horum insigniores alia sibi excitant circa monaste-rium Martyrii monachi, et templa erigunt. At Barbari, secunda in eos iterum usi expeditione, alios quidem interimunt, alios vero abducunt captivos, aliquos autem in alia oppida compellunt, nempe eos qui ex inopinato superiores hoc periculo evasere, cum magna et admodum gravis illic fuisset hæc Barbarorum incursio.

CXXVI. Cæterum beatus Elias, qui recte Euthymii ovibus præerat, postquam tolis triginta et octo annis tenuisset monasterii præfecturam, multaque præclara et egregia in ea fecisset ope-ra, et magnum sui amorem reliquisset fratribus cunctis, qui in eis viget usque in hodiernum diem, ipse quoque felici ad Dominum excedit profectione (78). Cum quidam autem Symeon Apamensis post illum accepisset gubernationem (79), tresque tantum in ea annos vixisset, Stephanus Arabs genere, successor ejus constitui-tur; qui mortuo fratre Procopio, sexcentos aureos ex bonis paternis tribuit monasterio.

CXXVII. Sub eadem etiam tempora Cæsarius qui-dam Antiochenus, qui in civilibus magistratibus sæ-pe bonam erat assecutus existimationem, cum ad sanctam venisset civitatem, et salis longum esset tempus illic moratus, incidit in corporis morbum gravissimum. Quoniam vero deerat manus curatrix, et omnem morbus superabat tolerantia amicorum-que consolationem, non habens ille quidnam deinceps sibi adhiberet, confugit ad sepulcrum admirabilis Euthymii: et quod illinc erat oleum, fit statim

ἐορτήν. Ἀνέτειλε γὰρ τῇ πόλει τὸ τῆς εἰρήνης κα-λὸν σφόδρα καλῶς· καὶ αἱ πλατεῖαι Ἰερουσαλήμ ὑψοφάνθησαν, καὶ θεὸς ἦν διὰ πάντων δοξολογούμε-νος. Γερόντιος μέντοι καὶ Ῥωμανός, ὁ μὲν πέμ-πτον ἐπὶ τοῖς τεσσαράκοντα ἔτος, τῶν τῆς μακαρίας Μελάνης μοναστηρίων ἀφηγησάμενος, ὁ δὲ ἐν τῇ Θεκῶν, ὡς ἄνω τοῦ λόγου φθάσαντες ἔφημεν δ, μοναστήριον συστησάμενος· εἴτα καὶ αὐτῶν ἀπελα-θέντες αἰτχρῶς, διὰ τὴν τῶν δεδογμένων ἀπέδειξαν, κακοὶ κακῶς τῆδε κάκεισε περιόντες ἀπέφυγον. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν τοῦ Ζήνωνος καιρῶν ἐγε-γόνει.

PKÉ'. Τοῖς δ' ἐξῆς ἐνιαυτοῖς, Ἀναστασίου μετ' αὐτὸν τὴν βασιλείαν παραλαβόντος, ἐπιδραμόντες οἱ Βάρβαροι, καὶ πολλὴν τῆς ἐρήμου κείραντες τε καὶ λωδοῦσάμενοι, κατεστρέφοντο καὶ αὐτὰς τὰς τῶν Ἀγαρηνῶν σκηνάς, ἃς ὁ μέγας αὐτοῖς Εὐθύμιος πρῶην πηξάμενος ἦν. Ἐπειτα οἱ μὲν τούτων ἐπι-φανέστεροι, ἑτέρας ἑαυτοῖς ἀπιστώσι περὶ τῆ τοῦ μοναχοῦ Μαρτυρίου μονῆ, καὶ ναοῦ ἀνεγελοῦσιν. Οἱ δὲ Βάρβαροι ζευτέρᾳ καὶ αὐθις ἐφόδῳ χρησάμε-νοι, τοὺς μὲν ἀναίρουσι, τοὺς δὲ κατὰ γουσιν αἰχμα-λώτους, τοὺς δὲ καὶ εἰς ἑτέρας συναλαύουσι κώμας, ὅσοι κρείττονες ἐκ παραδόξου, τῷ κινδύνου τούτου κατέστησαν, μεγάλης σφόδρα καὶ χαλεπῆς τῆς κα-ταδρομῆς ταύτης τῶν Βαρβάρων ἐκεῖ γενομένης.

PBΣ'. Ὁ μὲντοι μακαρίτης Ἡλίας ὁ καλῶς τῶν Εὐθυμίου προβάτων ἡγεμονεύων, ἐν ὁκτῶ τοῖς ἔθλοισ ἐνιαυτοῖς καὶ τριάκοντα τὴν τῆς μονῆς προστασίαν ἐγχειρισθεὶς, καὶ πολλὰ μὲν γενναῖα καὶ λαμπρὰ κατ' αὐτὴν ἀποδειξάμενος ἔργα, πολὺ δὲ καὶ φίλ-τρον πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ εἰς ἔτι καὶ νῦν αὐτοῖς ἐνακμάζον καταλιπὼν, τὴν μακαρίαν πρὸς τὸν θε-σπότην καὶ αὐτὸς ἐκδημεῖ πορείαν. Συμεῶν ε δὲ τινος Ἀπαμείως τὴν ἀρχὴν μετ' ἐκεῖνον ἐκδειξάμε-νου, καὶ τρίτον αὐτῇ μόνον ἐπιβιούτωντος ἰ, Στέφανος, Ἀραβὶ τὸ γένος, διάδοχος ἐκείνου καθίσταται· ὅς τετελευτηκότος αὐτῷ τοῦ ἀδελφοῦ Προκοπίου, ἐξα-κοσίου: ἐκ τῶν πατρῶων χρυσοῦς τῇ μονῇ ἀπονέ-μει.

PKZ'. Ὑπὸ δὲ τοὺς οὐτοὺς χρόνους, καὶ Καισάρ-ιδίς τις Ἀντιοχεὺς, ἐν πολιτικαῖς ἀρχαῖς πολλάκις εὐδοκίμησας, εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν παραβαλὼν, καὶ χρόνον ἐκείσε κατασχεθεὶς Ἰανὸν, πάθει τινὶ περι-πίπτει σωματικῷ, σφόδρα χαλεπῷ. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο χειρὸς ἤπορει θεραπευούσης, κερτερίας τε πάσης καὶ τῆς ἐκ φίλων παραμυθίας ἦν ἰσχυρότερον, οὐκ ἔχων ὅ τι χρῆσταιτο λοιπὸν ἑαυτῷ, παρὰ τὸν τάφον καταφεύγει τοῦ θαυμαστοῦ Εὐθυμίου· καὶ τὸ ἐκεῖ-θεν ἔλοιον, ἀπαλλαγὴ τοῦ πάθους εὐθὺς τῷ ἀνθρώ-πῳ.

VARIÆ LECTIONES.

δ at. ἐδηλώσαμεν. * al. Συμεῶνος. † al. inser. ἔτος.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(76) Olybrio solo consule an. 491. Indictione xiv, in Vita S. Sabæ.

(77) Theophanes lib. xv, cap. 19 refert anno Anastasii 11 Saracenorum incursum in Phœnicen et Syriam rursus (seu secunda vice) effectum esse,

Prior hæc irruptio anto mortem Eliæ begunenæ videtur contigisse.

(78) An. Ch. 511.

(79) An. 514.

πα γίνεται, μόνον επιχρισθέν. Ὁ δὲ χάριτας ἀποδίδου: τῆς εὐεργεσίας, χρήματα τῆ τοῦ ἀγίου μονῆ, τὰ μὲν περιέχειν ἤδη μεγαλοφύχως, τὰ δὲ καὶ ἐτησίως ὑπισχεῖτο παρέχειν.

PKH'. Οἴκαδε γοῦν ἐπιανίων, καὶ Στεφάνῳ ἐν Τριπόλει τῷ ἐπισκοπῶ παραδολῆν, οἷα φιλεῖ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἢ ψυχῇ τῶν ἤδη φθασάντων ἀνιερῶν ἠδέως ἀναμιμνήσκεισθαι, διηγείτο αὐτῷ τὰ καθ' ἕκαστον· ὅπως μὲν κατασχέψει τὸ κακὸν εἰς αὐτόν· ὅπως τε πᾶσά τε ἱατρικὴ χεῖρ, καὶ παρουσία τῶν συνήθων, αἱ μὲν εἰς θεραπείαν, αἱ δὲ εἰς παραμυθίαν οὐδὲν ἔσπουον· ὅπως τε πάντιον ἀπογνοῦς, τῷ τῷ Εὐθυμίου τάφῳ προσδράμοι· καὶ ὅπως μόνον ἐκείθεν ἐλάλι χρησάμενος Ἐ, παραπόδας εὐθὺς, καὶ ὡς οὐδ' ἂν πώποτε οὐκ ἐλπίσαι μόνον, ἀλλ' οὐδ' εὐξασθαι γοῦν τεθάρρηκεν, εὖρε τὴν θεραπείαν.

PKΘ'. Ταῦτα ὁ μὲν διηγείτο κατὰ μέρος τῷ ἐπισκόπῳ, Λεόντιος δὲ τις ἐκείνου ἀνεψιδος, κομιδῆ νέος τὴν ἡλικίαν ὑπάρχων, παρασυχῶν οὕτω κατὰ συντυχίαν τῷ διηγῆματι, καὶ παραχρῆμα τὴν ψυχὴν ὡς ἤκουσε διαθερμανθεῖς, καὶ μετῴν τι καὶ πρεσβύτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν φρονήσας. καὶ καταγνοῦς τῶν τῶν κόσμου πάντων, ὅφ' ὦν εὐεξαπάτητος ὡς τὸ πολὺ νεότης ἐστὶ καὶ ἀλώσιμος, εἰς τὴν τοῦ μεγάλου μονῆ ὡς εἶχεν εὐθὺς ἀφικνεῖται, καὶ τὸν μονήρη βίον ἀλλέττεται· ἐν δὲ τῆς καὶ ἀρετῆ περιφανῶς διαλάμπαντα μεταστειλάμενος ὁ ἐπίσκοπος Στέφανος, τὴν τῆς μονῆς αὐτῷ πρόνοαν ἐγχειρίζει, ἥτις ἐπὶ τοῦ μεγάλου μάρτυρος καὶ αὐτῆ συνέστηθε Λεοντίου μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ διάδοχον τοῦ θρόνου καταλιπὼν, δευτέρῳ καὶ εἰκοστῇ μηνος Ἰαννουαρίου καταλύει τὸν βίον, ἕνα ἐπὶ τοῖς εἴκοσι τῆ τοῦ κοινοβίου προστασίῳ, τοὺς ἔλους διανύσας ἐνιαυτοῦς. Καὶ Λεόντιος δὲ ὁ τοῦτου ἀνεψιδος Νετλόν τινος τοῦ κοινοβίου πρεσβύτερον, εἰς Ἀντιόχειαν ἀπίοντα, καὶ αὐτῷ ἐπιεινωθέντα, ἱκανῶς ἐκ τῶν παρόντων δεξιωσάμενος, ἐπίσκοπον Ὁρθοσιάδος ἢ χειροτονεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

PA'. Ἐπιστρέπτον δὲ καὶ εὐθὺς ἐπὶ τὴν Ἐὐθυμίου τοῦ μεγάλου μονῆν, καὶ τὰ ἐξῆς αὐτῆ προσθετόν τοῦ διηγῆματος. Μετὰ τὴν Στεφάνου τοῦ ἐπισκόπου τελείωσιν, θωμᾶς αὐτῆ ἐξ Ἀπαμείας ἔλκων τὸ γένον, εὐθὺς ἐπινομένην ἄραν καὶ ἀνοῦσαν παραλαβὼν, ἠλάττωσέ τε καὶ περιέκοψεν. Ἐν οἷς δὲ τὴν τῆς μονῆς ἀρχὴν αὐτὸς εἶχε χρόνοις, ἀφικνεῖται πρὸς αὐτὴν ὁ Ἀντιοχεὺς πάλιν Καισάριος, καὶ δεξιῶς παρ' ἐκείνου καὶ φιλοφρόνως ὑποδεχθεῖς, καὶ εἰς κοινὴν ἐστίασιν αὐτῷ συγκατακλιθεῖς εἶτα λόγων, οἷο φιλεῖ, μεταξύ κινήθιντων, ἀκούσας ὑπ'

homini morbi depulsi, ubi duntaxat inunctio facta est. Is autem referens gratias pro beneficio, pecunias sancti monasterio, partim jam præbuit magnifice, partim se annuas præbiturum pollicitus est.

CXXVIII. Domum igitur revertens, cum Tripoli (80-81) episcopum Stephanum convenisset, quo modo amat animus in huiusmodi rebus lubenter molestiarum præteritarum meminisse, narravit ei singula; quem admodum malum eum invasisset; utque omnis medicorum manus, et præsentia familiarum, illa quidem ad curationem, hi vero ad consolationem nihil valebant; et quo pacto desperatis omnibus, accurriter ad sepulcrum Euthymii; soloque illinc oleo usus, e vestigio statim, et sicut ne unquam quidem vel non solum sperare, sed nec etiam optare ausus fuisset, invenisset curationem.

CXXIX. Hæc ille quidem singulatim referebat episcopo. Quidam autem Leontius huius consobrinus, ætate admodum juvenis, sic casu assistens relationi, confestimque animo, ut audivit, accensus, et majus aliquid maturiusque quam pro ætate mente agitans, condemnatis omnibus mundi rebus, a quibus ut plurimum facile decipi et capi potest juventus, ad magni monasterium, uti erat, statim venit, et vitam eligit monasticam: quem utique, cum virtute clarus et insignis evasisset, advocatum, Stephanus episcopus, cura et præfectura monasterii donavit, quod et ipsum conditum fuit in honorem magni martyris Leontii (82): paulo post vero, eum sedis successorem relinquens, e vita migravit vicesimo secundo mensis Januarii, postquam annos viginti et unum integros præfuisset cænobio. Porro Leontius huius consobrinus Nilum quemdam cænobii presbyterum, euntem Antiochiam, et ab eo exceptum hospitio, ubi sufficienter ex iis quæ aderant accepisset. Orthosiadis (83) ordinavit episcopum. Et hæc quidem ita.

CXXX Revertendum autem est jam ad magni Euthymii monasterium, et quæ ad illud deinceps pertinent addenda sunt narrationi 38. Post Stephani (84) episcopi obitum, Thomam, qui originem trahebat ex Apamea, id felix a. modum floridumque acceptum, imminuit et circumcidit. Quo autem tempore is administrationem tenebat monasterii, ad illud iterum venit Antiochenus Cæsarius, et a Thoma humane et amice susceptus, ubi in eodem convivio cum eo accubisset, deinde, ut solet, inter illos agitati essent sermones, audiens ab eo quod in

38 V. al. Edit.

VARIE LECTIONES.

ε int. f. χριστάμενος. ἢ al. Ὁρθοσιάδος.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(80-81) Opulenta Phœnicis ac celebris urbs Tripolis, describitur ab Adrichomio inter loca externa cap. 39.

(82) S. Leontius Tripoli passus colitur 18 Junii.

(83) Est Orthosias prope Tripolim, e regione Cypri, etiam urbis episcopalis, cum Tripoli. sub me-

tropolita Tyrio. Describitur ab Abricomio inter externa loca cap. 29.

(84) Perperam vox episcopi additur. Est hic Stephanus Arabs, frater Procopii, supra num. 126. Oblit an. Ch. 534 ut ex num. 135 colligitur.

diaconico partes quædam essent illius ligni, in quo Dominus tremendæ illius dispensationis subiit crucifixionem, petit ab eo ut pretiosa illa ligna adoraret, eorumque exiguam aliquam partem acciperet. Cum ergo annuisset monasterii præpositus, eadem quidem hora ei aperit ambas diaconici fores, reserat autem thecas rerum pretiosarum; aliquid faciens ardentis et amantius. Atque ingressus est cum suis Cæsarius. Adorantes vero et complexi, aliquam quoque partem accipiunt salutaris illius et venerandi ligni. Deinde ingressi interiorem diaconici cellam, rursus ad se reficiendos amice convertuntur.

CXXXI. Theodotus autem quidam Galata, qui eis ministrabat, frequenter exiens per diaconicum, et ad eos ingrediens, sacris illis thecis apertis, sexcentos supra dictos surripit aureos, qui positi erant in tribus crumenis. Sic postea præpositus quidem Cæsario et comitibus ejus mentem adhibens, non sensit quod factum fuerat. Mane vero surgens Theodotus, simulabat se iratum, et valde se indignari fingebat, quasi non liceret ei frui quiete. Quocirca recedit e monasterio, specie quidem quod desideraret locum vacuum a tumultu, revera autem quod cuperet latere, et aurum auferre atque abscondere. Igitur ad sanctam civitatem properans, iterque ad eam ingressus, ubi fuit ex adverso monasterii Martyrii monachi sensim sedens, et genibus crumenas imponens, sumptisque ex una earum quinquaginta numero aureis, ponit reliquos sub magno quodam lapide; et cum signasset locum, sibi que notum, quantum poterat, fecisset, recta profectus est Hierosolyma; illinc vero Joppen.

CXXXII. Et equis conductis, arrhaque data, revertitur ad lapidem sub quo latebat aurum. Cumque jam prope fecisset (o oculus cuncta intuentem! o justissima judicia!), videt quemdam magnitudine maximum, et forma terribilem serpentem, qui e lapide prorepserat, quasi collocatus fuisset ad custodiendos aureos, et conabatur arcere eum a realiena. Ille ergo timore correptus, tunc quidem vacuis manibus reversus est. Sequenti autem die iterum venit; et rursus terribilem illum reperit auri custodem, admodum diligenter vigilantem, velutque ad pecunias excubantem, ita ut ne liceret quidem omnino ad lapidem accedere: quin etiam cum adortus esset, diu et acriter a serpente insectatus, satis habuit si vel tantum salvus illinc recederet. Postridie itaque rursus pergit ad locum; et protinus advolans quædam virtus aerea, cum veluti clavam aliquam incussisset Theodoto, plagamque gravissimam ei infixisset, illum quidem evertit, et lethaliter admodum se habentem humi dejicit. Quidam autem La-

αὐτοῦ ὡς ἄρα εἶεν ἐκεῖνος μέρη τοῦ ξύλου τινὰ παρὰ τῷ διακονικῷ, ἐν ᾧ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Δεσπότης φρικτῆς ἐκεῖνης οἰκονομίας ὑπέστη σταύρωσιν, αἰτεῖ παρ' αὐτοῦ τὴν τῶν τιμῶν ἐκεῖνων ξύλων προσκύνησιν, καὶ ὥστε βραχὺ τι μέρος τούτων λαβεῖν. Ἐπινεύσας οὖν ὁ τῆς μονῆς προστάτης, ἀναπατῆ μὲν αὐτῆς ὥρας ἀμφοτέρως αὐτῷ τὰς τοῦ διακονικοῦ πύλας· ἀνοίγει δὲ τὰς τῶν κειμηλίων θύλακας· θερμότερόν τι ποιῶν δῆθεν καὶ φιλικώτερον. Καὶ εἰσῆει μετὰ τῶν περὶ αὐτῶν ὁ Κεῖσάριος. Προσκυνήσαντες δὲ καὶ περιπτύξάμενοι, λαμβάνουσί τι καὶ μέρος τοῦ σωτηριώδους ἐκεῖνου ξύλου καὶ σεβασίμου. Ἐπειτα καὶ πρὸς τὸ ἐνδότερον τοῦ διακονικοῦ κελλον εἰσελθόντες, εἰς φιλοτησίαν καὶ αὐθις τρέπονται.

ΠΑΛ'. Θεόδοτος δὲ τις αὐτὸς Γαλάτης διακονούμενος, ἐξίων τε πυκνὰ διὰ τὸν διακονικὸν καὶ πρὸς αὐτοὺς εἰσιῶν, τῶν ἱερῶν θηλῶν ἐκεῖνων ἀνεωγμένων, τοὺς ἤδη βῆθέντας ἐξακοσίους, ἐν τρισὶ βλαβητοῖς κειμένους· ὑφαίρεται χρυσοῦς. Εἰθ' οὕτως ὁ μὲν ἠγούμενος τοῖς περὶ Καισάριον καὶ τοῖς ἀπὸ αὐτῶν προσέχων τὸν νοῦν, οὐκ ἤθετο τοῦ γεγενημένου. Ἐωθεν δὲ ἀναστάς ὁ Θεόδοτος, προσποιεῖτο τὸν ὀργιζόμενον, καὶ ἀγανακτεῖν ἐσκήπτετο σφοδρὰ, καθάπερ ἡσύχιας ἀτολχεῖν αὐτῷ μὴ παρῶν. Ἐνθεν τοῖ καὶ ἀπανίσταται αὐτὸν μοναστηρίου· τῷ μὲν δοκεῖν, ἐπιθυμία καθαροῦ θυροῦδων χωρίου· τῇ δὲ ἀληθείᾳ, σπουδῇ τοῦ λαθεῖν ἐαυτὸν τε καὶ τοῦ χρυσοῦ ἀφανίσαι. Ὁρμηθεὶς τοίνυν πρὸς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ τῆς ἐπ' αὐτὴν πορείας ἀψάμενος, ἐπειδὴ τῆς τοῦ μοναχοῦ Μαρτυρίου μονῆς ἀντικρὺ γένοιτο, καθίσας ἡρέμα, καὶ τὰ βλαβητὰ θεῖς ἐπὶ τῶν γονάτων, καὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν χρυσοῦς ἀπ' ἐνὸς τούτων λαθῶν, εἴθησι τοὺς λοιποὺς ὑπὸ λίθῳ τινὶ μεγάλῳ· καὶ τὸν τόπον ἐπισημήσας, καὶ γνωρίμων ὡς ἐντῷ ἐκπιτῶν ἄμενος, εὐθὺ τῶν Ἱεροσολύμων ἐχώρει· ἐκεῖθεν δὲ πρὸς Ἰόππην.

ΠΑΒ'. Ἄλογα [δὲ] μισθωσάμενος, καὶ ἀρραβῶνα καταβαλὼν, ἐπένεισι πρὸς τὸν λίθον, ὑφ' ᾧ τὸ χρυσιὸν ἐκρύπτετο. Καὶ πλησίον ἤδη γενόμενος (ὃ πάντα βλέπωντος ὀφθαλμοῦ! ὃ κριμάτων δικαιοτήτων!), ὄρᾳ τινὰ τοῦ λίθου μεθεθεὶ μέγιστον καὶ τῇ μορφῇ φοβερὸν ἐξερπυσαντα δοῖν, καθάπερ φυλάττειν τοὺς χρυσοὺς τεταγμένον, καὶ ἀπεργεῖν αὐτὸν πειρώμενον πρῆγματις ἄλλοτρίου. Δείσας οὖν ἐκεῖνος, τηνικαῦτα μὲν κενάτις ἐπανήει χερός. Κάτεισι δὲ πάλιν εἰς τὴν ἐξῆς· καὶ πάλιν εὐρίσκει τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον τοῦ χρυσοῦ φύλακα, ἐγρηγορότα λίαν ἐπιμελῶς, καὶ ὅσον ἐπαγρυπνοῦντα τῷ χρήματι, ὡς μηδὲ πλησιάσειν! ὄλωσ ἐξείναι τῷ λίθῳ· ἀλλὰ καὶ προσβαλόντα διωχθῆναι συντόμως ὑπὸ τοῦ ὄψεως ἄχρι πολλοῦ, καὶ ἀγαπήσαι εἶγε καὶ μόνον ἰσωθεὶς ἐκείθεν ἀναχωρήσειεν. Τῆς γοῦν ὑστεραίας, ἀφικνεῖται καὶ αὐθις ἐπὶ τὸν τόπον· καὶ παραχρῆμα δύναιμις τις ἐναερίος ἐπιπτῶσα, καὶ ὥσπερ τινὶ ῥοπάλῳ τοῦ Θεοδότου κστενεγκούσα, καὶ πληγὴν αὐτῷ καιρίαν ἐντείνασα, ἐκεῖνον μὲν ἀνατρέπει, καὶ πολὺ

VARIAE LECTIONES.

¹ al. πλησιάσαι. al. ὄλωσ.

τὸ νεκρῶδες ἔχοντα, τῇ γῆ καταβάλλει. Λαζαριῶται A
 δὲ τίς: ἐκ τοῦ παρήκοντος ἐπιστάνας, καὶ οὕτως
 ἐβρίμμενον ἀθλίως εὐρόντες καὶ χαμαὶ κείμενον,
 ἀναλαμβάνουσι τε καὶ εἰς τὸ κατὰ τὴν ἀγίαν πόλιν
 νοσοκομετον κομίζουσιν.

ΠΑΓ'. Ἐκείσε τοίνυν ἐπὶ πολλὸ κείμενος, ὄναρ
 ὁρᾷ τινα πρεσβύτην αὐτῷ χαλεπαίνοντα, καὶ, Ἄνα-
 στῆναί τε ἄλλως οὐκ ἔνι, λέγοιτα, εἰ μὴ τὸ ὄφαι-
 ρεθὲν χρῆμα πρότερον τῇ τοῦ Εὐθυμίου μονῆ ἀπο-
 δόξης. Μεταστειλάμενος οὖν ἐκείθεν τὸν πανδοχέα,
 τὴν αὖ κλοπὴν ὁμολογεῖ, καὶ τὸν δόλον ἀνακαλύπτει,
 καὶ τὴν κρυπτομένην τῶς αἰτίας τῆς ἐκ τοῦ μονα-
 στηρίου ἀναχωρήσεως δημοσιεύει καὶ φωτὶ διδώ-
 σιν ἀληθείας· ὅπως τε ὑπὸ λῆθι τινὶ κατάθοιτο τὸν
 χρυσόν, καὶ ὅπως αὐτὸν προσβαλόντα πολλάκις καὶ
 ἀνελέσθαι πειρώμενον, πρῶτα μὲν ὄφρις, φοδερὸς τὲ
 μέγεθος αὐτὸ καὶ τὸ εἶδος, ἐξερπύσας τοῦ λῆθον
 παραδόξως ἀπήλασεν, ἔπειτα δὲ τίς ποθεν καὶ δύνα-
 μεις ἐπικαταπτώσας, οὕτως διέθηκεν.

ΠΑΔ'. Ταῦτα μαθόντες οἱ περὶ τὸν ἡγούμενον Θω-
 μᾶν καὶ Λεόντιον, ἀνέρχονται πρὸς τὴν ἀγίαν πόλιν
 εὐδῆς, καὶ τινι φορεῖν τὸν Θεοδότου ἐπιθέτες, ὥστε
 ὑποδείξαι τὸν τόπον αὐτοῖς, ὅρ' ἔν ὃ χυρτὸς κρύ-
 πτοιτο, εὐρίσκουσι μὲν αὐτὸν ὑπὸ τῷ λῆθ' κείμενον·
 ὃ δὲ φρικτὸς ἐκεῖνος φύλαξ (ὃ τοῦ θαύματος!) οὐ-
 δαμοῦ· καθάπερ τοῖς ἀθηναίοις δεσπόταις εἶξας τοῦ
 θησαυροῦ. Αὐτίκα γούν, οἱ μὲν τοὺς χρυσοὺς ἀναι-
 ροῦνται, μικρὰ τῶν ὑπὸ Θεοδότου ἤδη δαπανηθέν-
 των προτίσαντες· αὐτὸς δὲ, κακῶν ἦν ἀπαθῆς καὶ
 ὑγιῶς ἔχων τοῦ σώματος.

ΠΑΕ'. Τὸν μὲν οὖν Θωμᾶν ὄγδοον ἔτος τῆς Εὐθυ-
 μίου μονῆς ἡγησάμενον, πέμπτη ἐπὶ τοῖς εἴκοσι C
 τοῦ Μαρτίου μηνός, ἑβδομηκοστῷ μετὰ τὴν Εὐθυ-
 μίου ἐκδημίαν ἐνισυτῷ, φιλανθρώπως· ὃ δὲ Δεσπότης
 τῶν τῆδε μετακαλεῖται. Λεόντιος δὲ μετ' αὐτὸν τὴν
 τῆς μονῆς προστασίαν παραλαμβάνει· ἡρ' οὐ καὶ ὁ
 γραφῆ ταῦτα παραδούς ἐγώ, τῷ τῶν ἀδελφῶν χορῷ
 τῆς τοικιῆς ποιμένης ἐγκαταλέγομαι. Ἄ μὲν οὖν
 περὶ τοῦ θεοφόρου τούτου καὶ θαυμαστοῦ Εὐθυμίου
 οἱ Πατέρες διηγήσαντό μοι, κατὰ τὸν θεῖον φάναι
 Δαβὶδ, Ὅχι ἀπέκρυψα ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν
 εἰς γενεὰν ἑτέραν. Δεῖ δὲ πάντως καὶ τὰ ἐπ' ἐμοῦ
 γεγονότα μὴ παριδεῖν· τῶν εὐεργετηθέντων ἔτι πε-
 ριόντων, καὶ τοῖς πραττεμένοις αὐτοῖς παρόντων,
 καὶ τὴν οὐκ αἰαν δῆριν μάρτυρα κεκτημένων· ἀλλὰ
 καὶ εἰς ἔτι τῶν παραδόξων τούτων θαυμασιῶς·¹
 ἐνεργουμένων· ἃ καὶ πίστις ἐστὶ τῶν φθασάντων,
 καὶ σφραγὶς ἀκριβῆς, τοῦ μηδὲν ὄλως περὶ ἐκείνων
 διαμφιβάλλειν.

ΠΑΣ'. Ἐτεῖ τοιγαροῦν ἐξαδικατέψ τῆς βασιλείας

30 Psal. LXXVIII, 4.

VARIE LECTIONES.

κ int. Φιλάνθρωπος. ¹ al. θαυμασιών.

(85) An. Ch. 543.

(86) Hæc eadem refert, citato hoc loco, in Vita S. Joannis Silentiarii, ubi indictionem VI, addit et annum ætatis S. Joannis 90, mensem Julium, quo ad S. Euthymii monasterium venit; quod necessario

zariotæ cūm transendo advenissent, sicque misere prostratum reperissent, et humi jacentem, accipiunt, atque deferunt in nosocomium sanctæ civitatis.

CXXXIII. Dum illic itaque diu jacet, videt in somnis quemdam senem ei succensentem, et dicentem: Non aliter tibi licet surgere, nisi surreptam pecuniam reddas prius Euthymii monasterio. Quare accessito exinde Pandochii præfecto, tum constitetur furtum, tum dolum aperit, tum causam recessus e monasterio tunc occultam proferique in lucem veritatis, et quemadmodum sub quodam lapide aurum deposuerit, utque eum, sæpe accedentem tentantemque auferre, primo quidem serpens, tam magnitudine quam aspectu formidabilis, e lapide proropens, admirabiliter inopinantem expulerit; deinde vero quædam virtus alicunde advolans, sic affecerit.

CXXXIV. His compertis præpositus Thomas et Leontius, ascendunt statim ad sanctam civitatem, et in quodam vehiculo Theodotum imponentes, ut eis ostenderet locum sub quo aurum abditum erat, illud quidem inveniunt sub lapide positum; horrendus autem ille custos (o miraculum!) nusquam aderat; ut qui veluti veris dominis thesauro cecisset. Statim ergo illi quidem tollunt aureos, non multum solliciti de iis qui a Theodoto consumpti fuerant; ipse vero, nihil amplius mali sentiebat, sanoque erat corpore.

CXXXV. Porro Thomas, qui octo annos Euthymii præfuerat monasterio, vicesimo quinto mensis Martii, anno post Euthymii ex hac vita discessum septuagesimo (85), clementer Dominus hinc evocat. Leontius autem posi eum suscipit præfecturam monasterii; à quo ego, qui hæc scriptis mandavi, referor in catalogum (86) cæstumque fratrum illius gregis. Quæ igitur de hoc divinitus afflato et admirabili Euthymio Patres mihi narraverunt, ut cum divino Davide loquar: *Non occultavi a filiis eorum in generatione altera*³⁰. Oportet autem omnino ea etiam quæ meo tempore evenerunt, non despiciere; beneficio affectis adhuc superstitionibus, et ad ipsa quæ sunt præsentibus, propriumque intuitum pro teste habentibus; sed et cum in hodiernum usque diem ejusmodi prodigia mirabiliter edantur; quæ et sunt præcedentium probatio, et perfectum signaculum, quod de illis nihil sit omnino dubitandum.

CXXXVI. Anno itaque decimo sexto (87) imperii

an. Ch. 548 contigit, qui secundus est præfecturæ Leontii. Vide Prolegomena num. 9.

(37) Imo decimo tertio. Rediit S. Sabas Constantinopoli in Palæstinam in Septembri, indictione nona an. Ch. 530. Hierosolymis Cæsaream profici-

Zenonis, monachorum cum suscepissem habitum, vehementique pungerer aculeo amoris quietæ vitæ, ac gestirem ipse etiam habitare in solitudine, quærebam honestam alioquin occasionem, ut id consequeretur. Nulla vero alia inventa, præ me tuli magno teneri me desiderio erga dedicationem Ecclesiæ Hierosolymitanæ, et petii licentiam illuc eundi. Dimissus igitur a præposito, ubi jam a metropoli Scythopolitanorum eram discessurus, mandatum hoc mihi dat mater, ut nihil ex rebus ad animam pertinentibus, absque admonitione et consilio Joannis solitarii, ex me facerem: Ne forte, inquit, statim ab initio imprudens abducaris in errorem Origenistarum. Itaque postquam venissem in sanctam civitatem, et sacra loca adorassem, in quibus salutare illas Dominus propter nos moras traxit; atque adorassem pariter divinæ crucis lignum; deinde ad virum transeo (88). Is autem, tum alia dat consilia et monita, tum demum hoc mihi præcipit: Si vis, inquit, salvus esse, vade ad magni Euthymii monasterium, et in eo habita. His ego auditis, venio per solitudinem quam citissime ad Jordanem, et satis longum tempus Patribus qui illic erant versatus (89), circa mensem Julium in magni illius delatus monasterium, susceptus fui. Porro Leontius erat, cui tunc et suscipiendi cura et monasterii præfectura fuerat commissa.

CXXXVII. Illic ergo commorans, video ea ætate quemdam genere Cilicem, habitu monachum, Paulum nomine, ex Martyrii monasterio profectum, a malo quidem spiritu correptum, a familiaribus autem adductum ad monumentum Euthymii. Posito igitur monacho ad thecam reliquiarum, apparem paulo post magnus media nocte fugat dæmonem. Et hoc testimonium curationis certum. Nam cum ipsa nocte venisset Paulus ad horam nocturnæ psalmodiæ, fit unus ex iis qui canebant, et coram omnibus nobis se a Deo curatum fuisse proficitur. Quam rem ubi compererunt qui in Martyrii monasterio erant, veniunt, ut eum in suum monasterium reducant. At ille volens se gratum ostendere, et apud se conscriptam gratiam conservans, mansit deinceps in cœnobio, omnique laboris et ministerii alacri plane animo cum fratribus se participem fecit.

CXXXVIII. Aliquando igitur colligentes alimentum in solitudine; id vero erat, quæ solent appel-

VARIE LECTIONES.

^m al. ἐσκεπτόμην. ⁿ al. Ὀριγενειαστῶν,

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

scitur, hinc Scythopolim. Cyrillum puerum discipulum sibi acquirit, cujus caput metropolita Theodosius tondens in primo ecclesiastico gradu constituit. Redit Sabas ad lauram, et modico tempore ibi transacto infirmitate detentus est, ex qua obiit indictione decima, 5 Decembris an. Ch. 531. Ab indictione ergo nona, ad sequentem sextam nonnisi

(n) Ἰουστινιανοῦ emendandum affirmo, nec probatione est opus; prorsus tamen videndæ aliæ editiones quæ hic variant. COTELERIUS.

A Ζήνωνος (α), τὸ τῶν μοναχῶν ὑπελθὼν σχῆμα, δεινὸν τε ἡσυχίας ὠδίνων ἔρωτα, καὶ τὴν ἔρημον οἰκῆσαι καὶ αὐτὸς ἔρων, εὐπρόσωπον ἄλλως ἀφορμὴν ἐζητοῦν, ὥστε τοῦτου τυχεῖν. Ἀπορῶν δὲ ἐτέρας, ἐσκηπτόμην ^m ἐπιθυμίαν τινὰ τοῦ τῆς Ἱερόσολύμων Ἐκκλησίας ἐγκαϊνισμού, καὶ τὴν ἐνεῖτε καθόδον ἤθουν. Ἀπολυθεὶς οὖν παρὰ τοῦ καθηγουμένου, ἐπεὶ τῆς Σκυθοπολιτῶν ἤδη μετροπόλεως ἀπαίρειν ἔμελλον, ἐντολήν μοι ταύτην ἢ μήτηρ δίδωσι, μηδὲ τῶν εἰς ψυχὴν ἠκόντων, ἀνευ τῆς Ἰωάννου τοῦ ἡτυχατοῦ ὑποθήκης καὶ συμβουλῆς οἴκοθεν διαπράττεισθαι. Μήποτε, φησὶ, καὶ ἐκ προοιμίων εὐθὺς λάθης ἐκυτὸν τῆ τῶν Ὀριγενειαστῶν ⁿ ἀπάτη συναπχθεῖς. Γενόμενος τοίνυν κατὰ τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ προσκυνήσας μὲν τοὺς ἱεροῦς τόπους, ἐν οἷς τὰς σωτηρίους δι' ἡμᾶς ἐκείνας ὁ Δεσπότης ἐποίητο διατριβὰς· προσκυνήσας δὲ καὶ τὸ τοῦ θελοῦ σταυροῦ ζύλον· εἶτα διαβαίω καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα. Ὁ δὲ, καὶ ἄλλα μὲν συμβουλεύει καὶ ὑποτίθεται, τελευταῖον δὲ μοι καὶ τοῦτο ἐπισκήπτει· ὡς, εἴπερ βούλει σωθῆναι, φησὶν, ἔλθε παρὰ τὴν Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου μονήν, καὶ ταύτην οἴκησον. Τοῦτων ἀκούσας ἐγὼ, ἔρχομαι διὰ τῆς ἐρήμου τὴν ταχίστην παρὰ τὸν Ἰορδάνην, καὶ χρόνον ἰκανὸν τοῖς ἐκείσε προσδιατριψάς Πατράσι, περὶ ποῦ τὸν Ἰούλιον μῆνα τῆ τοῦ μεγάλου μονῆ προσενεχθεῖς, εἰσεδέχθην. Λεόντιος δὲ ἦν ὁ καὶ τὴν ὁδοχῆν καὶ τὴν τῆς μονῆς προστασίαν τῆνικαῦτα πεποιγημένος.

PAZ'. Ἐκεῖ τοιγαροῦν διτριβῶν, ὁρῶ τινὰ τοῦ αὐτοῦ θέρους, Κίλικα τὸ γένος, τὸ σχῆμα μοναχόν, Παῦλον ὄνομα, τῆς τοῦ Μαρτυρίου μονῆς ἐξορηθέντα, πνεύματι μὲν πονηρῷ συνεχόμενον, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιτηδείων ἐπὶ τοῦ Εὐθυμίου μνήματι προσαγόμενον. Τεθέντος τοίνυν τοῦ μοναχοῦ παρὰ τῆ τοῦ λειψάνου θήκη, ἐποφθεῖς μετ' ὀλίγον ὁ μέγας μέσων νυκτῶν τὸν δαίμονα ἀπελαύνει. Καὶ τοῦτο μαρτυρίον τῆς ἰάσεως ἀψευδές. Αὐτῆς γὰρ νυκτός ἀνελθὼν ὁ Παῦλος παρὰ τὴν τῆς νυκτερινῆς ψαλμωδίας ὥραν, εἰς τε τῶν φθόνων γίνεται, καὶ ἐφ' ἡμῶν πάντων θεῶν τὴν ἴσιν ἐξομολογεῖται. Μαρθόντες οὖν οἱ τῆς τοῦ Μαρτυρίου μονῆς τὸ γεγενημένον, ἤκουσιν ὥστε τὸν Παῦλον εἰς τὴν οἰκίαν αὐθις μονὴν ἐπαναγαγεῖν. Ἄλλ' ἐκεῖνος, εὐγνώμων δεικνύσθαι βουλόμενος, ἀναγκαστὸν τε τὴν χάριν παρ' ἐκυτῶν συντηρῶν, ἔμενε τὸ λοιπὸν ἐν τῷ κοινοβίῳ, καὶ παντός πόνου καὶ λειτουργήματος σὺν προθυμίᾳ πάση τοῖς ἀδελφοῖς ἐκοινῶνει.

PAE'. Ποτὲ γοῦν συλλέγοντες ἡμεῖς τροφὴν ἐπὶ τῆς ἐρήμου· ἢ δὲ ἦν, ἡ μανούθια σύνθετος ὀνομάζειν·

decimus tertius labebatur annus; nisi ante dicatur habitum monasticum accepisse; quod ille locus in vita S. Sabæ ægre ut suspicemur permittit.

(88) In lauram S. Sabæ.

(89) Potissimum cum S. Seniculo monacho in xenodochio abbatis Euthymii, Scythopoli ex monitione S. Joannis in somno ei facta. In hujus Vita.

Ἦρόμεθα τὸν Παῦλον ἐπὶ τῇ συλλογῇ καὶ αὐτὸν A
 παρόντα, ὅτι τε πάθος, καὶ ὄθεν εἰς τὸ κοινῶσιον
 ἔλθοι, καὶ ὅας παρὰ τῆ τοῦ λειψάνου ἑτήκη ἀπολαύ-
 σοι τῆς θεραπείας. Καὶ αὐτὸς συνήθως ἡμῖν ἔχων
 ἤδη, καὶ μηδὲν εἰδὼς τά γε πρὸς ἡμᾶς ὑποκρίνεσθαι,
 φανερώς ἅπαντα διεξέρχεται. Ἐγὼ διακονίαν, λέγων,
 ἐν τῇ τοῦ Μαρτυρίου μονῇ πιστευθεὶς, φιλοχρημα-
 τίας οὐκ οἶδ' ὅπως ἐάλων ἔρωτι. Ἐπειδὴ δὲ ἠπό-
 ρουν καὶ οὐκ εἶχον ὄθεν ἂν οὐδὲ δραχμὴν κτήσμιμι,
 ἔννοιά μοι γίνεται, τῶν ἱερῶν σκευῶν ὑφελίσσεται
 τινὰ, τούτων τε ἕκαστον τιμῆς ἀποδόσθαι, καὶ κτήσιν
 ἑμαυτῷ τινα τόνδε τὸν τρόπον περιποιήσασθαι. Ἐπεὶ
 οὖν ἠτήθη τῶνδε τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ τὸν
 τοῦ Θεοῦ φόβον ἀπεσεισάμην, φαιρούμαι τὰς κλεῖς
 ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ διανοήσας ἔνθα τῶν ἱερῶν
 σκευῶν ἢ ἀπόθεσις, τούτων τὰ μὲν κακούργως ἐνο-
 σφισάμην, τὰ δὲ καὶ ἄλλοις ὀλιγώρως διένειμα. B
 Εἶτα τὴν διακονίαν ὁ ἐκτελέσας ἐκείνην, τὰς μὲν
 κλεῖς ἀποδίδωμι, φέρων αὐθὶς τῷ θυσιαστηρίῳ. Γρα-
 πτεὶ δὲ μετὰ τινῶν ἀδελφῶν ἐπὶ δεῖπνον, καὶ εἰς
 κόρον οἴνου πιῶν, ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ἄθλιος κατα-
 κλίνομαι. Καὶ αὐτίκα δὴ πᾶς ἀκολασίας λογισμὸς
 καταχέεται μοι τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ἐπ' αὐτὸ τοῦ
 πάντων μοι συνδραμόντων. Ἐγὼ δὲ τὴν διάνοιαν
 ὑπὸ τῆς μέθης ἐτι διεσθαρμένους, ἠδῶς ἑμαυτὸν
 τοῖς λογισμοῖς τούτοις ἀνήκα· καὶ με παραλαβόντες,
 οὕτω διέθηκον, ὡς καὶ γυναικὸς αἰσθάνεσθαι συμπα-
 ρούσης, καὶ αὐτῇ συνανασκῆσθαι δολεῖ.

ΡΑΘ'. Ἄφνω οὖν προσβάλλει μοι νέφος σκοτεινόν
 τι καὶ ἀλαμπές· τὸ δὲ ἦν ἄρα ὁ ἐπιτηδέσας μοι C
 μιαιρὸς δαίμων· ὑφ' οὗ χειρωθεὶς, ὥσπερ ὑπὸ Ρ τῶν
 πολεμίων ἠφθεὶς αἰχμάλωτος, ἔμεινα χρόνον· ὑπ'
 αὐτοῦ συχρὸν τιμωρούμενος, καὶ τί μὴ πάσχων τῶν
 χαλεπῶν. Ποῦ γὰρ ἂν καὶ κόρον λάβοι τοιοῦτος ἐχ-
 θρὸς τοῦ κακῶς ὄραν, ἐπειδὴν ἅπαξ κύριος γένεται
 τοῦτο ἢ ὄραν; ἕως οἰκτόν μου λαβόντες οἱ ἀδελφοί,
 ἀναφύοντά με, καὶ παρὰ τὴν τοῦ αἴλου κομιζοῦσι
 θήκη. Παρ' αὐτῆ τοῖσιν τεθείς, καὶ παραχρημα
 στον ἀνενηγών, καὶ ἐν ἑμαυτῷ γενόμενος, ἰδεδόμην
 μετὰ θερμῶν τῶν δακρῶν, ἔλεόν μου τινὰ τὸν μέγαν
 λαβεῖν, καὶ τῆς ἐπηρείας με ταύτης τοῦ μιαιροῦ
 δαίμονος ἀπαλλάξαι· καὶ προσεκειμένη ἄφ' ἐσπέρας
 αὐτῆς λιπαρῶν, καὶ οὐκ ἀνείν δεόμενος. Ἦδη δὲ
 περὶ τὸ μεσαίτατον τῆς νυκτὸς, ἐδόκει μοι παρὰ D
 τινὶ διατρίβειν τόπῳ θεῷ καὶ θαυμαστῷ· οὗ τὴν
 θέσιν, τὸ κάλλος, τὴν χάριν, εἶξαιτο μὲν ἂν τις

VARLÆ LECTIONES.

ο al. διανόμεν. Ρ al. ὑπὸ του. ϑ al. τοῦ.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(90) Lubet de voce hac, nusquam alibi nobis quidem
 notata, eruditum Adriani Crommii (utriusque nosrum
 semper cum honore nominandi. a quo sacris Litteris
 theologicisq; disciplinis sumus instituti (conjectu-
 ram proponere: « Existimo, inquit, Hebræam esse
 vocem; et sic scribendam מַן מַן מַן מַן id
 est, partes, sive portiones, Dei, sive ineptas dapes,
 quas ex Dei beneficio in deserto ex arboribus
 vel herbis legebant. Similis vox est Estheris II, v.
 9 in Hebræo; ubi Estheri dicuntur dari partes ejus.
 Heb. מַן מַן מַן portiones ejus, sive res ei ad victum

et cultum necessariæ. Sed ibi מַן litteræ finales
 pluralem numerum et affixum femininum signifi-
 cant. Posset etiam ex Hebræica et Græca esse composita
 dictio, ut μανθηλα sit quasi μάννη ἐωθινόν, ut sit
 allusio ad Man sive manna Hebræorum, quod Exodi
 XVI. v. 21, et Sapient. XVI. v. 28, ante ortum solis
 colligendum erat. Vocaturque ipsum man. quasi pars
 vel portio, quæ ipsa a Deo dabatur, et sine labore
 comparabatur, quamquam et aliam etymologiam dat
 noster interpretes ex LXX. Exod. XVI, v. 15, ut κα
 ηη Manthou sit quasi ἡμῶν ἡμῶν Quid hoc? »

Mihi quoque videbatur nigra quædam cucula et plena vellere capiti meo esse imposita: illud autem vellus (o malorum depulsor serve Dei Euthymi!) absit ut ullis aliis imponatur. Nam intrinsecus quidem loco mollis lanæ, ornata erat spiliis, iisque non tolerabilibus utique et mediocribus, sed quæ scripteriorum instrumentorum stimulis magnitudine ac longitudine erant similes: caput autem meum valde pungebat, neque omnino hiare sinebat aut respirare.

CXL. Tanto igitur malo pressus, lingui mihi videbar versare nomen Euthymii, eumque orare. Et ille statim mihi apparet, multa luce circumcirca refulgens, pilis canus, teres aspectu, lætis oculis, statura brevis, promissa barba, nigro pallio amictus, et baculum manu tenens atque ad me ait: Quamnam re tibi opus est? Quid autem vis tibi faciam? Cum autem ego subtremebunde ac timide respondissem: Miserere meæ calamitatis, et a molesto hoc me libera dæmone, ille austerius excipiens: Sed estne tibi, inquit, persuasum ex iis quæ sunt nihil posse Deum latere? Didicisti per ea quæ passus es, quantum malum sit, res Ecclesiæ, aut potius Dei despiciere, et prout casus tulerit temere profundere? Sicut enim rerum Ecclesiis consecratarum gratia aperte transit ad Deum; ipse autem rursus novit ex alto præbere remunerationes: ita et qui eis male utuntur, non in alium, sed in illum ipsum sunt contumeliosi, eique pœnas luunt meritas. Nam si olim Ananias cum uxore, quod ex iis quæ ipsi obtulerant surripuissent, tantas dederunt pœnas, ut ipso una in furto statim morerentur, quamnam utique veniam consequetur, qui ne alienæ quidem sic parci oblationi 40? Verum, inquit, si pactum conventum feceris, te non amplius rebus sacris injustas manus immisurum, nec in malarum cogitationum admissione luxuriaturum, te inquit, consolabitur Deus, et sanabit. Est enim benignus et clemens, et non vult mortem peccatoris, ut divina docent eloquia 41, sicut ubi convertatur ipse et vivat. Quandoquidem tibi ideo evenerunt præsentia, quod rerum sacrarum ministerio accepto, non tamen te ipsum Deo conservasti fidelem, sed statim ad dolum furtumque respexisti; metens, ut vere dicam, ubi non seminasti, et congregans ubi non sparsisti 42. Hinc ortum habuit derelictio ab eo; hinc insultus carnis et intemperantia; necnon gravis hic a dæmonibus fluctus, hinc, inquit, in te inundavit.

CXLI. His ego auditis, ei polliceor cautionem in posterum. Et tunc, inquit, cum in sceleratum dæmonem infremuisset, manuque meam apprehendisset cucullam, vix et cum vi eam aufert e capite:

40 Act. v, 1 seqq. 41 Ezech. xviii. 23. 42 Matth. xxv, 24.

VARIÆ LECTIONES.

r abest ab al. * al. μλλών. † al. γραφικῶν † al. πρᾶπον. πλῆν. † al. ἀδίκως.

ἰδεῖν, λόγῳ δὲ δυνατὸς εἶπεν οὐδαμῶς ἔσται. Ἐφίκει δὲ μοι καὶ κουκουλιὸν τι μέλαν καὶ μαλλοῦ πλήρες ἐπιχεισθαί μου τῇ κεφαλῇ· ὃ δὲ μαλλὸς αὐτῆν (ἀλεξίκακε θράπων Θεοῦ Εὐθύμιε) μὴδὲ ἐτέροις ἐπιτεθῆναι μὴδαμῶς γένειτο. Ἐκόμα μὲν γὰρ τὰ ἔσθον· ἀκάνθιας ἀντὶ μαλῶν, καὶ ταύταις οὐ φορηταῖς δὴ τισι καὶ μετρίαις, ἀλλὰ τοῖς τῶν γραφικῶν ἔργαλειῶν κέντροις τό τε μέγεθος καὶ τὸ μήκος παραπλησίαις· ἐκέντει δὲ μου σφοδρῶς τὴν κεφαλὴν, καὶ οὐδὲ χαίρειν ὄλωσ οὐδὲ ἀναπνεῖν συνεχῶρει.

PM'. Τοιοῦτῳ τοιγαροῦν κακῶν πιεζόμενος, διὰ γλώττης στρέφειν τὸ τοῦ Εὐθυμίου ὄνομα, καὶ δεῖσθαι αὐτοῦ ἐδόκουν. Καὶ ὅς, εἰθὺς ἐπιφάνεται μοι, πολλῶν τῶν φωτὶ κύλλῃ περιλαμπόμενος, πολὺς τὴν πλῆξα, στρογγύλος τὴν ὄψιν, φαειρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὴν ἡλικίαν βραχὺς, βαθὺς τὸν πώγωνα, μακρὸν μέλανα περικείμενος, ῥαβδὸν τε τῇ χειρὶ κατέχων· καὶ Ὅτου δὲν, πρὸς μέ φησι; Τί δὲ βούλει ποιήσω σοι; Ἐμοῦ δὲ ὑπότρομόν τι καὶ περιεῖς ἀποκριναιμένου, οἰκεῖται τοῦ πάθους, καὶ τοῦ χελεποῦ τούτου δαίμονος ἀπαλλάξαι με· αὐστηρότερον ἐκείνος ὑπολαβὼν. Σὺ δὲ ἀλλ' ἐπεισθης, φησὶν, ὅτι τῶν γινομένων ἐξέθεν τὸν Θεὸν λαθεῖν δυνατὸν; Ἐμαθεὶς ἐκ ὧν ἅπαθος ἤλκον τὰ τῆς Ἐκκλησίας, μάλλον δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ περιφρονεῖν κακὸν, γαί ὡς ἂν καὶ τύχοι προτεσθαι; Ὅσπερ γὰρ ἡ τῶν ἀφοσιωμένων ταῖς Ἐκκλησίαις χάρις, πρὸς Θεὸν ἀντικρυς διαβλίνει· καὶ αὐτὸς δὲ πάλιν ἀνωθεν οἶδε παρασχέιν τὰς ἀντιδόσεις· οὕτω δὲ καὶ οἱ κακῶς αὐτοῖς κεχρημένοι, οὐκ εἰς ἄλλον, ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἐκείνον ἐμπρονοῦσαι, γαί τὴν ἀξίαν αὐτῶν δίκην ὑπέχουσιν. Εἰ γὰρ ὁ Ἀνανίας κάλια μετὰ τῆς ρυναϊκῆς, ἐκ ὧν αὐτοὶ προσήνεγκαν ὑφελόμενοι, τηλικαύτην ἴδωσαν τιμωρίαν, ὡς αὐτῇ σὺν ἅμα τῇ κλοπῇ ἐπαποθάνειν, ποίας ἄρα τεύχεται συγγνώμης, ὃ μὴδὲ ἄλλοτρίαις οὕτω προσφορᾶς φειδόμενος; Ἄλλ' εἰ δίδως, ἔφη, συνθήκας, μηκέτι χεῖρας ἀδίκους ἱεροῖς ἐπιβαλεῖν πράγμασι, μήτε μὴν λογισμῶν φαύλων παραδοχῇ καθυδαθησθαι, παρακαλεῖται, φησὶν, ὁ Θεός, καὶ λαταῖ σε. Φιλάνθρωπος γὰρ καὶ οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἧ καὶ τὰ θεὰ διδάσκει Λόγια, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν, αὐτόν. Ἐπει καὶ διὰ τοῦτο σοι τὰ παρόντα συνέδη, ὅτι πραγμάτων ἱερῶν διακονίαν ἐγγερισθεῖς, οὐμενοῦν τῶ Θεῷ πιστὸν σεστυτὸν ἐφύλαξας, ἀλλὰ πρὸς δόλον εὐθὺς καὶ κλοπὴν ἰδλεψας· θερῶν, ἀληθῶς εἶπεν, ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ἔθεν οὐ διεσκόρπισας. Ἐντεῦθεν ἡ παρ' αὐτοῦ ἐγκατάλειψις· ἐντεῦθεν ἡ ἐκ τῆς σαρχὸς ἐπήρεια, καὶ ἀκολασία· καὶ τὸ θειὸν δὲ ἐπεκύμησε.

Τούτων ἀκούσας ἐγὼ, συνθήκας πρὸς αὐτὸν ποιῶμαι τῆς εἰς τὸ λοιπὸν φυλακῆς. Καὶ τότε, φησὶ, τῶν μικρῶν δαίμονι ἐμβριμησάμενος, καὶ λαδόμενός μου τῇ χειρὶ τοῦ κουκουλλοῦ, μόλις μὲν αὐτὸ καὶ σὺν βίῃ

τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεῖται· τὸ δὲ ἔρα μετέβαλεν εὐδὺς ἅ
τὴν μορφήν, καὶ μοί τις ἐν τῇ τοῦ ἁγίου χειρὶ βρα-
χὺς Αἰθίοψ ὠρατο πυρὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἕμιος·
ἐφῆκει δὲ τις πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν καὶ βόθρος κομιδῆ
βελύχτατος διωρόχθαι. Καὶ τὸν μὲν ἀφῆκε κατὰ τοῦ
βόθρου· ἐπιστρέψας δὲ πρὸς με πάλιν, ἐκατένο φησιν
ὁ πρὸς τὸν παράλυτον ὁ Χριστός· "Ἴδε ὑγιῆς γέγο-
νας, μηκέτι ἀμάρτανε, ἀλλὰ πρόσεχε σεαυτῶν,
ἵνα μὴ χειρόν τι σοι γένηται. Ἀνεθείς δὲ τοῦ πί-
θους ἐγὼ, καὶ θερμοτέρων ἀποδοὺς τῷ Θεῷ τὴν εὐ-
χαριστίαν, ἀπαθῆς ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς δεῦρο κακοῦ
παντός συντετήρημαι. Ταῦτα ἔμοι τοῦ Παύλου δι-
σαφῆσαντος, κοινήν ἐγὼ πᾶσι παρέθηκα τὴν διήγησιν.

PMB'. Πλὴν, ἀλλ' ὁ λόγος ὁρμᾷ μοι πάλιν καὶ
ἑτέροις ἐστιάσαι τὰς ὑμῶν ἀλοάς. Παύσασθαι γὰρ ἡ
τῶν θαυμάτων συνέγεια οὐκ ἐξ, προκαλωμένη μάλ-
λον αἰετὸν τὸν λόγον, καὶ εἰς τὸ ἰπρόσω βαινέιν προθυ-
μυμένη, κρεῖττονα ὄντα καὶ χαριέστερα, καθάπερ
αὐτῇ πρὸς ἐαυτὴν ἀμιλλωμένη, καὶ τὰ προλαβόντα
νικᾷν τοὺς ἐφεξῆς βουλομένη. Τοὺς γὰρ δύο λάκκους
οὓς τὴν ἀρχὴν λόγος ὑπὸ τῶν Ἀμορρῶτιων διορυγῆται,
δυσὶ τοῦ κοινοβίου σταδίοις διεστηκότας, ἀνανεοί
μὲν ἔτι ὦν ὑπὲρ γῆς ὁ μέγας Εὐθύμιος, ὡς ἤδη φθά-
σαντες ἐδηλώσαμεν, καὶ τῷ τοῦ ἑτέρου στόματι θύ-
ραν αὐτοῦς ἐπιθείς, ἀπονέμει πρὸς ὕδραν τῆς λαύρας·
θατέρω δὲ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθεῖσιν Ἀγαρηνοὺς ἵ
βητόν τινα παραχωρεῖ χρόνον. Οὕτως οὖν αὐτῶν τῶν
λάκκων ἐχόντων, καὶ τοῦ μὲν τῆς λαύρας, τοῦ δὲ τοῖς
Ἀγαρηνοῖς ἀπονειμημένου, ξηρὰν καὶ ἄλλως τὴν
ἔρημον ἐκείνην οὖσαν, καὶ μικροῦ γε δεῖν ἄνυδρον,
ἀνομβρία κατέσχευεν. Οἱ γοῦν τῆς λαύρας δεδοικότες
τὴν τοῦ ὕδατος ἕνδειαν, τὴν μὲν τοῦ λάκκου θύραν ὑπὸ
κλειτοῦ καὶ μαχλοῦς ἀσφαλίζονται.

PMG'. Τῶν δὲ φυλάρχων τῶν ὑπὸ τῆ τῶν Ρωμαίων
ἀρχῆς ασιμένων Ἀρέθα καὶ Ἀσουάδου, ὅπλα κατ' ἀλ-
λήλων καὶ πόλεμον ἀραμίων, πολλὰ καὶ τῆς ἐρήμου
διασπαρέντες οἱ Βάρβαροι, χρημάτων τε ἀρπαγὰς,
καὶ οἴων ἀναιτροπὰς, καὶ ἄλλα ὅσα περ ἐν τοῖς τοιοῦ-
τοις βίαια καὶ τυραννικὰ φιλεῖ συμβαίνειν, ἐποίουν.
Ποτὲ γοῦν καθημένων ἡμῶν πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κοι-
νοβίου, προσέρχονται τινες Βάρβαροι δύο· προστῆν δὲ
αὐτοῖς καὶ Χριστιανός, Θαλάβας ὄνομα, τῶν ὑπὸ
Εὐθυμίου πάλαι βαπτισθέντων Ἀγαρηνῶν συγγενῆς
ὄν. Ἐνὰ τοῦ οἴκου πλήθους ἐπαγομένοι Βάρβαρον,
καὶ αὐτὸν δαίμονι τινι χαλεπῶ κάτοχον. Ἐπεὶ δὲ
προσῆλθον, ἐξεγείτο τὴν αἰτίαν ὁ Θαλάβας· ὡς ἐλ-
θόντων ποτὲ τῶν Βαρβάρων παρὰ τὴν λαύραν, ὥστε
πεπίσει τὰς ἐκπτῶν καμήλους, καὶ τῷ λάκκῳ τὴν θύ-
ραν ἐπιεικλιμένην εὐρόντων, ὁ δαίμων οὗτος βαρ-
βαρικώτερον κινηθεὶς, τὴν μὲν λίθῳ βρεπὲ κατακλῆ·
τοῦτον δὲ δαίμων εὐδὺς ἀντιπάλει πολλῶν δεινότερον·
καὶ τὸ λοιπὸν ἔκαιο σπαρτατόμενος, καὶ ἀφροῦ τὸ
στόμα ὑποκιπλάμενος.

43.44 Joan. v, 14.

VARLÆ LECTIONES.

ἰ al. τὰ. ἵ al. Σαρακηνοῖς.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(91) Anno Justiniani 19, Chr. 545, obsessa fuit a Chosroe seniore Edessa, quo tempore, aut pro-
xime sequenti, hoc ducum intestinum bellum contigerit.

illa vero statim mutavit formam, et mihi in Sancti
manu brevis quidam videbatur Æthiops, oculis
igni similis : visa quoque est ante ejus pedes de-
fossa esse profundissima fovea. Et illum quidem
in foveam dejecit ; ad me vero iterum conversus,
illud dicit, quod Christus paralytico : *Ecce sanus
factus es, jam noli peccare, sed attende tibi ipsi,
ne deterius tibi aliquid contingat* 43.44. Ego vero
ab ea calamitate liberatus, et ardentioribus Deo
actis gratiis, ab illo tempore usque in hodiernum
conservatus sum omnis mali expers. Hæc cum
mihi Paulus declaraverit, communem ego cunctis
proposui narrationem.

CXLII. Verum enim vero mihi rursus erumpit
oratio ad pascendas rebus aliis aures vestras. Non
sinit enim cessare miraculorum continuatio, sem-
per magis provocans orationem, et gestiens pro-
gredi ad ulteriora, quæ præstantiora sunt et ju-
cundiora ; veluti ipsa secum certans, volensque
præcedentia vincere consequentibus. Duas enim
cisternas, quas fama est ab initio fodisse Amor-
rhæos, dissitas duobus stadiis a cœnobio, renovat
quidem adhuc in terra vivens magnus Euthymius,
ut jam antea declaravimus, et cum alterius ori
imposuisset ostium, tribuit lauræ ad aquationem ;
alteram autem Agarenis quos baptizaverat, certo
concedit tempore. Ita ergo se habentibus cisternis,
et una Lauræ, altera Agarenis attributa, solitu-
dinem illam, alioquin aridam et propemodum
aquæ expertem, pluviam invaserat penuria. Qui
lauram itaque incolabant, aquæ veriti inopiam,
cisternæ quidem ostium clavibus et vectibus com-
muniunt.

CXLIII. Cum vero tribuum præfecti (91) Romano
imperio subjecti Arethas et Asuades, contra se invicem
arma et bellum suscepissent, per solitudinem
sæpe dispersi barbari, et pecunias diripiebant, et
domos evertabant, aliaque faciebant quæ in hujus-
modi solent contingere violenta atque tyrannica.
Aliquando ergo sedentibus nobis ante aditum cœ-
nobii, accedunt quidam duo barbari ; cum eis vero
aderat quoque Christianus, Thalabas nomine,
cognatus Agarenorum qui fuerant olim baptizati
ab Euthymio ; adducentes unum e sua multitudine
barbarum, qui ipse etiam a quodam sævo dæmone
possidebatur. Postquam autem accesserunt, expo-
suit causam Thalabas : Cum aliquando venissent
barbari ad lauram, ut adaquarent suos camelos, et
cisternæ incumbens invenissent ostium, hic dæmoni-
acus, barbariori modo commotus, gravi lapide
illud confringit ; eum autem illico vicissim longe
gravius ferit dæmon ; ac deinde jacebat tortus et
dilaceratus, osque habens spuma oppletum.

CXLIV. Ego vero adveniens, et animo fractus quod ita se haberet Barbarus, una cum viris eum tollo, et ad Sancti capsam adduco; ut unde afflicti est calamitate, illinc inveniat mali quoque medicamentum. Ejusdem enim est, et castigare propter temeritatem, et curare rursus per clementiam. Positus ergo ad loculum isqui laborabat, cum non multum deinceps tempus illic mansisset, curationem invenit majorem quam petierat; non liberatos solummodo a mala affectione, sed etiam diviniore lumine in anima collustratus, et non multis postea diebus baptizatus.

CXLV. Ejusdem etiam Thalabæ ex fratre aut sorore neptis, immundi dæmonis dominatu tenebatur. Igitur ipso quoque ad reliquiarum thecam portata ex Lazario (illic quippe habitabat Thalabas), nullum quidem aliud medicamentum exstitit, nisi ex hujus loculi sanctificatione seu aqua benedicta illitus; dies autem non plures quam tres, ad perfectam ab opprimente liberationem sufficiunt.

CXLVI. Quid vero dixeris de Agareni Argob filio? hoc enim nomine pater vocabatur: qui per solitudinem greges pascens, cum exsecrandus quidam dæmon in eum insillisset, non solum mente, sed etiam aspectu et oculis distortus evaserat. Delatus autem ipse quoque ad capsam reliquiarum, brevi omnino erigitur, et omnia suo loco restituta habens, patri redditur.

CXLVII. Multa quis posset hujusmodi et numero majora recensere. Quamdam enim mulierem, quæ in vico Betabudison cum marito habitabat, meridie domi aliquando sedentem, gravis invadit dæmon; et tolos quidem sex menses cum ea collectabatur, marito autem morte omni acerbiorum efficiebat vitam. Cum itaque is eum casum intolerabilem haberet, nec ullam posset molestiæ invenire consolationem, constituit ad magnum confugere. Et conjugem assumens ita furore percitam, venit cum ea ad monasterium (92). Quoniam vero non licet introire mulieribus, assidebat illa in vestibulo, faciens quæ poterat, jejuni utens et oratione, singulisque vesperis bibens ex thecæ aqua sanctificata, cum oleo lucernæ. Porro tertia consequenti nocte, ei magnus apparens Euthymius: Ecce, inquit, sana facta es, vade in domum tuam: statimque et morbus est dissolutus, et cessavit insania, demumque mulier mentis compos revertitur. Ab illo autem tempore, utpote memor beneficii a Sancto accepti, quotannis veniebat ad monasterium, ipsumque limen et solum, quod est ante ingressum, et pulverem complexa, ardentius osculabatur, atque fratres invitabat ad convivium, et quam humanissime poterat accipiebat. Et hoc quidem est ejusmodi, sicque nec prioribus credit magnitudine.

* al. οὐδέν.

VARLÆ LECTIONES.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(92) Non licere mulieri in lauram accedere tradit idem in Vita S. Joannis Silentiarii. Simile de mandra S. Symeonis Stylitæ 5 Jan. memoratum.

PMΔ'. Ἐγὼ γὰρ οὖν παριῶν, καὶ τὴν ψυχὴν οὕτως ἔχοντι τῷ Βαρβάρῳ ἐπιπλασθεὶς, ἀναιρούμαι σὺν τοῖς ἀνδράσιν αὐτῶν, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου θήκῃ προσάγω. Ἰν' ὄθεν ἐπλήγη τῇ συμφορᾷ, ἐκείθεν εὗροι καὶ τὸ κακοῦ φάρμακον. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ, καὶ πα:δούειν διὰ θρασύτητα, καὶ θεραπεύειν πάλιν διὰ φιλανθρωπίαν. Τε:θεις οὖν ὁ πάσχων παρὰ τῇ θήκῃ, καὶ χρόνον ἐξῆς οὐ πολὺν παραμείνας, εὗρίσκει τὴν θεραπείαν μελῶνα τῆς αἰτήσεως. οὐ τοῦ πάθους μόνον ἀπαλλαγεί, ἀλλὰ καὶ θειοτέρῳ φέγγει τὴν ψυχὴν περιουρασθεὶς, καὶ ἡμέραις οὐ πολλαῖς ὑστερον βαπτισάμενος.

PME'. Τοῦ δὲ αὐτοῦ θαλάβα καὶ ἀδελφιζῆ τις θαλάβῳ πνεύματι κεκυρίευται. Μετακομιθείσθαι τοῦν ἀπὸ τοῦ Λαζαρίου καὶ αὐτῇ πρὸς τὴν τοῦ λειψάνου θήκην. τῆδε γὰρ ὁ θαλάβας ᾤκει. φάρμακον μὲν οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἡ τὸ ἐκ τῆς σοροῦ ταύτης ἁγίασμα προσχριστόμενον. ἡμέραι δὲ τῶν τριῶν οὐ πλείους, πρὸς τελείαν ἀρκούσιν ἀπαλλαγὴν τοῦ πένοντος.

PMZ' Τὸ δ' ἂν κατὰ τὸν Ἀγαρηνοῦ πατὴρ εἰπὼς Ἀργῶδ; τοῦτο γὰρ ὁ πατὴρ ἐκαλεῖτο. ὅστις ἀνὰ τὴν Ἑρμιον θρέμματ' ἀνέμων, μιαιφάνος ἐπιπληθίσαντος αὐτῷ δαίμονος, οὐ φρένας μόνον, ἀλλὰ καὶ ὄψιν αὐτῆν καὶ ὀφθαλμοὺς διάστροφος ἦν. Προσενεχθεὶς δὲ καὶ οὗτος τῇ τοῦ λειψάνου θήκῃ, πάντα ἐν βραχεῖ ἀνορθοῦται, καὶ κατὰ χώραν ἕκαστα ἔχων τῷ πατρὶ ἀποδίδεται.

PMZ'. Πολλὰ τις ἂν ἔχοι τοιαῦτα καὶ ἀριθμῶ κρείττονα καταλέγειν. Γυναικὶ γάρ τινι κατὰ τὴν Βη:ταβουδισῶν κώμην ἀνδρὶ συνοικοῦσῃ, μεσημέριας ἐν τῷ οἴκῳ ποτὲ καθημένη, χαλεπὸς ἐπιπίπτει δαίμων. καὶ τῇ μὲν πρὸ ὄλου ἐπιτὰ προσεπάλασι μῆνας. τῷ δὲ ἀνδρὶ πικροτέρων θανάτου παντὸς ἐργάζετο τὴν ζωὴν. Ἀφροδίτης οὖν ἐκαίλος ἔχων ἐπὶ τῷ πρῶτῳ, καὶ οὐδὲ μὲν δυνάμενος εἶρατὸν τοῦ λυπούντος παραψυχὴν, ἐπὶ τὸν μέγαν ἔγνω καταφυγεῖν. Καὶ τὴν σύζυγον οὕτω μεμηνησῖαν παραλαβὼν, ἀφικνεῖται σὺν αὐτῇ πρὸς τὸ μοναστήριον. Ἐπει δὲ οὐ βάλσιμα γυναιξὶ τὰ ἔιδον, προσήδραυε τῷ πυλῶνι, τὰ δυνατὰ ποιούσα, νηστεία τε χρωμένη καὶ προσευχῇ, καὶ τοῦ τῆς θήκῃς ἁγίασματος ἐκείτης ἐσπέρας, σὺν ἑλαφ τῆς φωταγωγῆς πίνουσα. Τρίτῃ δὲ τῇ ἐξῆς νυκτὶ, ἐπιφανείας αὐτῇ ὁ μέγας Εὐδόκιμος, Ἴδε ὀγιῆς γέγονας, ἐπιλέγει, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἡ τε νόσος οὐδὲς δαλύετο, καὶ τὰ τῆς μανίας ἐπαύετο. καὶ ἡ γυνὴ σωφρόνως ἔχουσα, οἴκαδε ἐπανήει. Ἐξ ἐκείνου δὲ καθάπερ ἀπομνημονεύουσα τῆς χάριτος τῷ ἁγίῳ, ἀφικνεῖτό τε πρὸς τὸ μοναστήριον ἐτησίως, καὶ τὴν φιλίαν αὐτῆν καὶ τὸ ἔδαφος πρὸ τῆς εἰσόδου, καὶ τὴν κόνην φιλήματι θερμότερῳ περιεπέτυσσετο, καὶ τοὺς ἀδελφούς εἰσέτα, καὶ ὡς ἡ δύναμις, εἶχεν ἰδεξιούτο. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Καὶ οὕτω μεγέθους χάριον οὐδὲ τῶν κατόπιν ἀπολειπόμενον.

PMH'. Ἐκεῖνο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἐπήρειαν ὑπο-
 στάς, καὶ παρὰ τῷ τοῦ ἁγίου τάφῳ τρυγῆσας τῆ-
 θεραπείαν, τῇ μονῇ ἔτι περιῶν, καὶ εἰς τῶν παρ' αὐτῇ
 μοναχῶν ὄν, οἰκεία γλώττη, καὶ φωνὴ μαρτυρεῖ.
 Ἔστι γάρ τις ἀδελφὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ, τὸ γένος
 Γαλάτης, τὴν κλῆσιν Προκόπιος. Οὗτος οὖν ὁ Προ-
 κόπιος, ἐν πολιτικοῖς ἔτι θορύβοις καὶ πράγμασιν
 ὄν, πονηρῶν κατεσχέθη πνεύματι, καὶ τοῦτο συνοί-
 κων εἶχε μέχρι πολλοῦ, κρυφίως αὐτὸν ἐκδειματοῦν,
 καὶ ταραχὴν τὰ ἔνδον πληροῦν· ὡσπερ αὐτὸς ἔμοι
 διηγήσατο. Ἐπεὶ δὲ τὸν κόσμον λιπῶν τῷ μοναστη-
 ρίῳ προσέδραμεν, εἰσεδέχθη τε παρὰ τῆς συνοδίας
 τῶν ἀδελφῶν, καὶ τῇ τοῦ λειψανοῦ προσελύθησε
 θύκη, τὸ πανηρόν εἰδὺς ἀπηλέγχθη πνεῦμα, ὡς σκό-
 τος ὑπὸ φωτός, καὶ εἰς ἐμφανὲς ἦγετο, καὶ Προκό-
 πιος δαιμονῶν ἐγνωρίζετο, πάντα ἐκεῖνα πάσχων,
 ὅσα τοῖς οὕτως ἔχουσιν ἴδια, ῥησσομένως τε δεινῶς,
 καὶ εἰς γῆν προσριπτούμενος, ἔτι δεσμοῦμενος τὴν
 γλώτταν, καὶ μηδὲ συνήθως φθέγγεσθαι συγχωρού-
 μενος. Ὀνκρ δὴ καὶ αὐτὸν ὁ μέγας ἰάται, καὶ τοῦ
 πάθους ἅμα καὶ τῆς μαρτίας καὶ τῶν τῆς γλώττης
 δεσμῶν ἀπολύει· ἀσθὰ καὶ εἰς δεῦρο παρὸν ἐν τῇ
 μονῇ δαίκεται· οὐκ ἀπαθῶς μόνον ἔχων καὶ ὑγιῶς,
 ἀλλὰ καὶ σωφροσύνη πάση καὶ ὑπομονῇ διακρέπων,
 καὶ τὸν χρηστὸν ἔλκων ἐν ταύτῃ τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν
 κατὰ δύσμιον.

PMΘ'. Τούτοις ἀκόλουθον τὰ κατὰ τὸν ξενικὸν ἐκε-
 τον διεξέλθειν. Καθημέριος γάρ ποτε πρὸς τῇ τοῦ
 μοναστηρίου εἰσόδῳ, καὶ τινα μαλῶν ἔχουσι διὰ
 χειρὸς καὶ καθάρουσι, ἔπεισιν ἡμῖν οὗτος βόλξω
 μεγάλῳ, καὶ καταγίβει παρακλησίως, ὑπὸ τοῦ πονη-
 ροῦ πνεύματος ἐλαυνόμενος, κρῶζων τε λαμπρῇ τῇ
 φωνῇ· Τί ἐμοὶ καὶ σοί, τοῦ Θεοῦ θεράπον ἐξόθμεις ;
 ποῦ με σὺν βίᾳ ἔλας ; οὐα ἔξιμι. Ἐπειτα ρίπτει
 πρὸ τῶν πυλῶν αὐτὸν τὸ πονηρὸν πνεῦμα, πτώμα
 τοῖς ὀρώσιν ἐλείπειν τετον. Ἀναστάντες οὖν σὺν τῷ
 θυρωρῷ Βαβύλᾳ, καὶ μόλις αὐτὸν ἀναλόμενοι, παρὰ
 τῆν τοῦ λειψάνου θύκην κατάγομεν. Ὁ δὲ τῶν ὁμοίων
 καὶ ἔτι φωνῶν εἶχετο· Τί βιαίως οὔτως, βοῶν, δια-
 σπάτε με καὶ κατασύρετε ; τί με πρὸς τὸν ἐμὸν πο-
 λέμιον ἄγετε ; τί πρὸς τὸν ἐχθρόν ; τί πρὸς τὸν ἀπὶ
 κατακιμπτῶντά με σφοδρῶς ἔλας ; Ὡ βίλας ! οὐ
 κορευόσμαι μεθ' ὑμῶν, ἀλλ' ἐξέρχομαι, καὶ πλέον
 οὐκ ἔτι μενῶ. Ἐπεὶ δὲ πρὸς αὐτῷ τῷ τοῦ ἁγίου τάφῳ
 σὺ τῷ ξενικῷ πολλὰ καμόντες γεγόναμεν, καταβάλλει
 ναὶ πάλιν αὐτὸν ὁ δαίμων, καὶ πᾶσαν ἀφῶνος τὸ
 παράπαν ἀκείνην τὴν νύκτα διαγαγῶν, σωφρονῶν
 ἔωθεν καὶ νήφων ἀνίσταται, οὐδὲ βραχὺ λείψανον τῶν
 προτέρων ἔχων. Συνεστιθέντες τοῖσιν αὐτῷ, ἠρόμεθα
 μεταξὺ τῆς τραπέζης, τὴν δὲ περὶ χθὲς πάθοι, καὶ ὅπως
 ἐνταῦθα ἔλθοι, καὶ τί ἔρα κρῶζων ἦν. Ὁ δὲ πάντα
 ἔλεγον ἀγνωστῶν, καὶ οὕτως πῶς ἔλθοι, οὕτως ὁ ἔκραζε τὸ
 παράπαν εἰδέναί.

PN'. Ταῦτα τοῖσιν τοιαῦτα ὄντα καὶ οὕτως, οὐδε-
 μίαν εἰς θαύματος λόγον ὑπερβολὴν ἀπολείποντα,
 μόνως ὑποχωρεῖ τοῖς κατὰ τὴν Βηθαγαβζιων κώμην
 γεγεννημένοις, ἐφ' ᾧ δὴ πού καὶ ὁ λόγος τὴν ὁρμὴν
 ἔχει. Ἦν γάρ τις ἐν τῷ μοναστηρίῳ πρεσβύτερος,
 τῆς τοιαύτης ὠρμημένος κώμης, Ἀχθάβιος ὄνομα,

CXLVIII. Illud autem is quoque qui subiit cala-
 milatam et ad Sancti sepulcrum curationem per-
 cepit, adhuc superstes in monasterio, unus ex iis
 qui in eo sunt monachis, sua lingua et voce testi-
 ficatur. Est enim quidam frater in monasterio,
 genere Galata, nomine Procopius. Hic ergo Pro-
 copius, cum adhuc in civilibus versaretur tumultibus
 et negotiis, occupatus fuit a spiritu nequam,
 eumque diu habuit simul habitantem, occulte
 terrentem, et intrinsecus opplentem strepitu, sicut
 ipse mihi narravit. Postquam autem relicto sæculo
 occurrit ad monasterium, et a conventu fratrum
 susceptus est, atque reliquiarum capsam adoravit,
 statim spiritus nequam est convictus, tanquam
 tenebræ a luce, et in apertum productus, et Pro-
 copius cognitus est esse dæmoniacus, omnia illa
 patiens, quæ sunt hominibus ita affectis propria,
 ut qui sæve disrumperetur et humi projiceretur,
 adhæc lingua vinciretur, nec sineretur pro more
 loqui. Quem ipsum quoque magnus sanat, et ab
 affectione simul et insaniam, et linguæ vinculis
 exsolvit; sicut in hodiernum usque diem ostendit
 præsens in monasterio; non solum sanus et
 a malo liber, sed etiam omni temperantia et tole-
 rantia insignis, atque in eo trahens pro viribus
 suave Christi jugum.

CXLIX. His consequens fuerit ea persequi quæ
 ad illum peregrinum spectant. Seditibus enim
 aliquando in monasterii ingressu, et ligonem in
 manu habentibus, atque purgantibus nobis, ad-
 venit hic cum magne impetu et stridore, ac instar
 procellæ, a malo spiritu actus, atque clara voce
 exclamans: Quid mihi et tibi, Dei serve Euthymi?
 Quo me cum violentia trahis? Non exeo. Deinde
 eum ante fores projicit spiritus nequam, casu vi-
 dentibus maxime miserabili. Surgentes igitur cum
 janitore Babylla, cum vix eum sustulissemus, ad
 reliquiarum capsam deducimus. Ille autem adhuc
 similes voces usurpabat, clamans: Cur me sic
 violenter divellitis et distrahitis? Cur me ducitis
 ad hostem meum? Cur ad inimicum? Cur me ad
 eum vehementer trahitis, qui me semper incendit?
 o vim! non ibo vobiscum, sed egrodior, neque
 amplius manebo. Postquam vero ad ipsum sancti
 sepulcrum cum peregrino multum defessi perve-
 nimus, eum rursus dejicit dæmon, et cum totam
 illam noctem mutus omaino transegisset, mane
 surgit moderatus et sanæ mentis, ne minimas
 quidem habens priorum reliquias. Itaque una cum
 eo epulati, inter cœnandum interrogavimus, quid-
 nam esset quod heri patiebatur, et quemadmodum
 huc venisset, et quidnam clamaret. Ille vero
 cuncta dicebat se ignorare, et neque quo modo
 venisset, neque quid clamaret, se omnino scire.

CL. Porro hæc talia cum sint, atque ad eum
 modum, nullamque relinquunt exsuperantiam ra-
 tionæ miraculi, iis solis cedunt quæ contigerunt in
 vico Botagabæorum, ad quæ nimirum properat
 oratio. Scilicet erat quidam in monasterio presbyter
 ex eo vico ortus, nomine Achthabius, qui quadra-

ginta quinque annos in eo peregerat, *Christique* A mandatorum probum operarium ostenderat se. Erat autem ei quoque frater genere in ea villa Betagabæorum (93), quæ ad duodecimum lapidem distat a Gaza, nulla ex parte faciens similia et cognata cum fratre, Romanus (ita enim vocabatur); sed vivens molliter et dissolute. Igitur quidam, invidia in eum ductus ob opes, maligne insidiabatur, easque conabatur auferre. Cum autem a scopo aberrasset, deinde et vehementiori invidiæ stimulo sauciatus esset, venit Eleutheropolim, et contra eum assumit quemdam præstigiatorum, proximi noxam miser magno comparans. Atque ille quidem prout sciebat et poterat usus est artibus suis. Romanus vero, ut qui nihil prævidisset eorum quæ gerebantur, degebat in agro, nullatenus B cavens ipsius maleficia. Atque correptus a quodam veterano corporis (quod Deus magnam socordiam interrumpere, ejusque animam ad sedulitatem reduceret, ac ideo permisisset, ut aliquantum vinceretur a maligni insidiis; quemadmodum non multo post declarabunt quæ subjungentur), domum refertur. Dein ubi malum vehementius incubuit; ille quidem jacebat hydropicus, extremamque acceperat ex arte medicorum deplorationem; affines autem et amici circumsidebant, ultimasque separationis lacrymas propter eum emittebant.

CLI. Sic igitur gravissime affectus ille, jamque ipsam mortem expectans, vix diductis oculis, et quæ solum modo quid obscure videri queat, orat eos qui aderant, ut paululum secederent: ipseque C solus relictus, et ad parietem conversus, sicut ille magnus Ezechias aliquando 45, talia in contritione cordis est precatus, Deus virtutum, qui dixisti: *Cum reversus ingemueris, tunc salvus eris* 46; ipse respice super me, et ab hac, quæ me comprimit, necessitate et calamitate eripe. Interea autem, cum in mentem ei venisset, magnum etiam vocabat Euthymium adversus morbum, virumque Deo offerebat intercessorem, atque per ipsum rogabat ut liberaretur.

CLII. Postea vel in ecstasi constitutus, videt quemdam vestitu monachum, pilis canum, adstantem et dicentem: Quid vis tibi faciam? Et ille quidem, metu, inquit, et gaudio divisus, interrogavit: Quis tu es, domine? Respondit is: Euthymius, quem ipse modo vocabas. Neque ad meum aspectum quidquam extimescas; sed videam, inquit, quid patiaris, et quænam corporis tui pars occupetur calamitate. Cumque ille ventrem ostendisset, ipse conjunctis digitis suis recta, iisque usus tanquam gladio, scindit tumidum illud ventris, mor-

πέμπτον ἐν αὐτῷ πρὸς τοὺς τεσσαράκοντα ἔτος διατέλλεσθαι, καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν ἐργατικῆ ἀναδειχθεὶς δόκιμος. Προσην δὲ τις αὐτῷ καὶ ἀδελφὸς κατὰ γένος ἐν τῇ Βηταγάβαλων, ἥτις δώδεκα σήμεροις Γάζης ἀπέχει, οὐδὲν ὅμοια οὐδὲ συγγενῆ τῷ ἀέκλωφῷ πράττων, ὁ Ῥωμανὸς (οὕτω γὰρ ἰκαλεῖτο) ἀλλὰ ζῶν ὑγρῶς τε καὶ ἀνειμένως. Βασκίνας οὖν τις αὐτῷ τῆς οὐσίας, ἐφῆδρευε κακούργως, καὶ ὑφελίσθαι αὐτὴν ἐπειρᾶτο. Τοῦ σκοποῦ δὲ διαμαρτῶν, εἴτα καὶ σφοδρότερον τῷ τῆς βασκανίας κέντρῳ πληγαίς, ἐν Ἐλευθεροπόλει γίνεται, καὶ τινα παραλαμβάνει γόητα κατ' αὐτόν, πωλοῦ τὴν τοῦ πλησίον βλάβην ὁ δελταῖος ἀνησάμενος. Ὁ μὲν οὖν ὡς εἴχε ταῖς τέχναις ἐχρῆτο. Ὁ Ῥωμανὸς δὲ, ὅτι τῶν γινομένων οὐδὲν προειδὼς, ἐν ἀτρῷ διῆγεν, οὐδεμίαν ὄλωσ τῶν κακουργουμένων αὐτῷ φυλακὴν ἔχων. Καὶ τινι τὸ σῶμα νάρρη ληφθεὶς (τοῦ Θεοῦ τὸ πολὺ τῆς ῥαθυμίας ἐγκόπτοντος, καὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν πρὸς σπουδὴν ἐπανάγοντος, καὶ διὰ τοῦτο περιγενέσθαι αὐτοῦ ταῖς ἐκ τοῦ πονηροῦ μεθοδεύαις βραχὺ τι παραχωρήσαντος· ὡς οὐ πολλῶν ὑστερον δηλώσει τὰ ἐπαγόμενα), τῷ οὐκ ἀνακομίζεταί. Εἴτα σφοδρότερον τοῦ κακῶ κατασκήψαντος· ὁ μὲν, ἔκειτο ὑδερῶν, καὶ τὴν ἐσχάτην ἐκ τῆς τῶν λατρῶν τέχνης λαβῶν ἀπαγόρευσιν· οἱ προσήκοντες δὲ αὐτὸν καὶ οἱ φίλοι περιελάθοντο, τὸ τελευταῖον ἀφιέντες ἐπ' αὐτῷ τοῦ χωρισμοῦ δάκρυον.

PNA'. Οὕτως οὖν θαύρατα ἔχων ἐκεῖνος, καὶ αὐτὴν ἤδη τὴν τελευταίαν ἐκδειχόμενος, μόλις καὶ θσον ἀμυδρὸν τι μόνον ἰδεῖν τὸ βλέμμα διάρας, δεῖται τῶν παρόντων ἐκχωρησάσι μικρόν· καὶ μόνος αὐτὸς ἐπ' ἐρημιαῖς καταλειφθεὶς, καὶ πρὸς τὸν τοῦτοχον ἐπιστραφεὶς, καθάπερ Ἐζεκιᾶς ἐκεῖνος ὁ μέγας ποτὲ, τοιαῦτα ἐν συντριβῇ καρδίας προσήυχετο· Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ εἰπὼν, "Ὅταν ἀποστραφεῖς στενάξης, τότε σωθήσῃ, αὐτὸς ἐπέβλεψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ τῆς συνεχοῦσης με ταύτης ἀνάγκης καὶ τῆς συμφορᾶς ἐξελοῦ. Ἐν τοσοῦτον δὲ, εἰς νοῦν αὐτῷ ἐπελθὼν ἡ, καὶ τὸν μέγαν Εὐθύμιον ἐκάλεε κατὰ τοῦ πάθους, καὶ μεσῆτην προσῆγε τὸν ἄνδρα Θεῷ, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν ἀπαλλαγὴν ἤυχετο.

PNB'. Εἴτα ὡσπερ ἐν ἐκστάσει γενόμενος, ὁρᾷ τινε τὴν στολὴν μενυχδὸν, τὴν τρίχα λευκὸν, ἐπιστάντα, καὶ, Τί βούλει ποιήσω σοι; λέγοντα. Καὶ ὁ μὲν, δέει, φησὶ, καὶ ἡδονῆ μερισθείς, Τίς ἔρα σὺ εἶ, δέσποτα; ἤρετο. Καὶ δε, Εὐθύμιος, ἔφη, ὃν ἔναγχος ἐκάλες αὐτὸς. Καὶ μου πρὸς τὴν δῶν μηδὲν ἀποδειλιάσης· ἀλλ' ἴδω, φησὶν, ὃ τι πάσχεις, καὶ τί σοι τοῦ σώματος κέχρηται συμφορᾶ. Τοῦ δὲ, τὴν κοιλίαν ὑποδείξαντος, συζεύξας τοὺς δακτύλους αὐτὸς εἰς ὄρθον, καὶ τοῦτοις οἷα δὴ καὶ ξίφει χρησάμενος, τέμνει τὸ διψόηκος τῆς γαστρὸς ἐκεῖνο, καὶ τὸ πάθος ἐκπίνει

95 IV Reg. xx, 2. 46 Isa xxx, 45.

VARIÆ LECTIONES.

* al. αὐτόν. ἡ al. ἐπελθὼν.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(93) An Thabatha, seu Thabacha, aut Tabassa, patria S. Hilartonis, vicus circiter quinque millia

Gaza distans? de quo S. Hieronymus in ejus vita 21 Octob.

καὶ διαχέει· ἐξάγει τε τῆς γαστρὸς οἰνοὶ πέταλλον τι **A** bidumque humorem excernit et diffundit; necnon ex ventre educit veluti laminam quamdam e stanno factam, characteres quosdam habentem, eamque in mensa subjicit ejus oculis. Deinde cum scissuram manu conjunxisset atque inunxisset, partemque effecisset incolumem et sanam, deinceps ei totum actum refert; opum invidiam, malefici conductionem, dæmonum invocationem. Te autem ne sicquidem, inquit, vicissent hostis machinationes, nisi ei ipse anam præbuisses. Ecce enim, quantum interlapsum est tempus, et neque ad ecclesiam venire curasti, nec ad intemerata accedere sacramenta: sed vixisti sine cura et sollicitudine, quantum ad tuam pertinet animam. Quoniam ergo Deus te miseratus est, de reliquo attende tibi ipsi, et ne amplius ullatenus tuam salutem negligas.

ΠΝΓ'. Ταῦτα ἐπεὶ τὸν Ῥωμανὸν ἀκούσαι **f**, διαναστήναι τε ὡς εἶχαν εὐθὺς ἰγῖα, τοῦ ὄγκου αὐτῶν ἦδη τοῦ περὶ τὴν γαστέρα διαπνευσθέντος· καὶ συγκαλιζάνταν τοὺς ἐπιτηδείους, τὴν ἐπιστράζαν αὐτοῖς τοῦ ἀγίου, καὶ τὴν ξένην ἐκείνην διὰ τῶν δακτύλων τομῆν, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς ἀππαγγεῖλαι **ε** τὴν ὄψιν· ἔπειτα δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐιαδῆναι, καὶ τῶν τε προσεστώτων τῆς μονῆς ταῦτα καὶ Ἀχθαβίῳ τῶν ἀδελφῶν καὶ πᾶσιν ἡμῖν διηγήσασθαι. Τὴν μάντι τῆς θύματουργίας ἡμέραν, ἑορτὴν καὶ εἰς τὸδε χρόνον τὴν μεγίστην ποιεῖται, καὶ δι' ἔτους ἀποδίδωσιν **ε**τι τῶν ἁγίων τὰς χάριτας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον.

ΠΝΔ'. Ὁ δὲ μοι λέγειν ἐξῆς ὁ λόγος ὄρμηται, δέδοικα μὴ καὶ ἄπιστον δόξειε τοῖς πολλοῖς, καὶ ἥκιστα τῶν τοῦ ἀνδρὸς ἦθει καὶ τῇ χρηστότητι τοικός· τοσαύτην **C** θερμότητα κατὰ τῶν ψευδορκούντων καὶ ζῆλον ἀκριβῆ παρίστησιν. Ἔστι γὰρ τις πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον κώμη τῆς λαύρας Φαρῶν **h**, δέκα σταδίοις ἀπέχουσα, Φαρὰν ὁμοίως καὶ αὐτὴ κολουμένη· οὗ μεταλαβοῦσα, οἶμαι, τῆς ἔπωνυμίας, ἀλλ' αὐτὴ τῇ λαύρᾳ μεταβοῦσα μάλλον. Ἀνὴρ δὲ τις ὄνομα Κυριακὸς ἐκ ταύτης ὀρμώμενος, θρημάτων ποιμὴν ἦν· καὶ τὸ ποιμνιον ἀνὰ τὰς ἐρήμους νέμων ἐκείνας, πιστεύεται πρὸς τινος τῆς αὐτῆς ὄρμημένου κώμης, πένητος καὶ αὐτοῦ, δέκα τὸν ἀριθμὸν καὶ ἕτερα θρέμματα, ὥστε καὶ αὐτὰ τοῖς ἐκτουσὶ συμποιμαίνειν. Χρόνον δὲ μεταξὺ διαγενομένου, κατελήφει μὲν τις ἀπαρχίτητος τὸν πένητα χρῆμα. Καὶ ὁ μὲν οὐδενὸς εὐπορῶν ἑτέρου, πρὸς τὸ βραχὺ ποιμνιον εὐθὺς ἀπειδε, καὶ πωλήσας καὶ αὐτὸ διὰ τὸ τῆς χρείας ἀναγκατον ἠπειγέτο. Γνώμης δὲ, ὡς ἔοικεν, ὁ Κυριακὸς **D** μοχθηρᾶς ὦν, καὶ οὐδὲ μικροῦ κέρδους προτιθεὶς τὴν ἀλήθειαν, ὁκτὼ ἀπεδίδου μόνον· καὶ τοσαῦτα λαβεῖν παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρχὴν ἰσχυρίζετο. Τῷ δὲ, καὶ τὰ ἕτερα δύο προσπατιούντος, ὁ Κυριακὸς ἕξαρνος ἦν· καὶ εἰς φιλονεκίαν αὐτοῖς ἐχώρει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἄμφω σφοδρῶς ἐστασίαζον.

ΠΝΕ'. Διαίτηται δὲ τινες αὐτοῖς μέσοι παραληφθέντες, ὄρκον τῶν βουλομένων ἐπέθεσαν· ὥστε ταύτη διαλύσασθαι τὴν ἔριν. Τοῦ Κυριακοῦ τοῖνον ὁμοσί

CLIII. Hæc ubi audiisset Romanus, et statim prout erat, surrexit sanus, tumore uteri jam perspirato; et convocatis suis necessariis, eis sancti adventum, miramque illam per digitos sectionem, et totam absolute renuntiavit visionem. Deinde vero ad nos quoque transit, hæcque narravit tum præfecto monasterii, tum Achthabio fratri, tum nobis omnibus. Itaque diem editi miraculi, maximum hucusque festum facit, et quotannis adhuc sancto agit gratias. Sed hoc quidem est hujusmodi.

CLIV. Quod autem jam dicere aggreditur mea oratio, vereor ne videatur multis incredibile, virique moribus et benignitati minime congruum; tantum ostendit ardorem perfectumque zelum contra perjuros. Est enim quidam vicus ad solem orientem, a laura Pharanum distans decem stadia, ipse pariter Pharan vocatus; non quod (arbitror) cognomen accepit, sed potius quod ipse suum nomen dederit lauræ. Porro vir quidam, nomine Cyriacus, ex eo vico ortus, erat gregis pastor: cumque per illas solitudines gregem pasceret, a quodam ejusdem vici homine, ipso etiam paupere, in finem accipit oves alias numero decem, quo et illas cum suis pasceret. Interlapso autem aliquanto tempore, pauperem invadit inexorabilis aliqua necessitas. Qui quidem quoniam nihil aliud possidebat, statim ad parvum gregem respexit, illumque vendere propter extremam necessitatem festinabat. At vero Cyriacus, qui, uti apparuit, mali animi erat, et nec parvo quidem lucro præferebat veritatem, octo solas reddidit, totque se ab eo principio accepisse affirmabat. Cum is vero duas alias adhuc peteret, Cyriacus inficiabatur; atque res eis tendebat ad contentionem, et ambo vehementer altercabantur.

CLV. Quidam vero arbitri inter eos medii cepti, jusjurandum detulere ei qui vellet, ut ea ratione controversiam dirimerent. Itaque quod Cy-

VARLE LECTIONES

e al. κασιτέρου. **d** al. σου. **a** al. περιεγόντου. **f** al. inser. συνέδης. **ε** al. αὐτοῖς ἀπαγγέλλει, **h** al. Φαρὰν εἰ Φαρῶν.

riacus jurare statuisset, pauper ab eo exigebat juramentum per capsam reliquiarum, magni nempe Euthymii. Jamque eis fuerat certa dies præstituta; et per illam ipsam juraturus Cyriacus, imo pejuraturus, descendebat cum paupere ad monasterium. Cum autem pedibus incederent per eam viam quæ ab Hierusalem fert in Jericho, et jam ab ipsis videretur monasterium, cernens pauper Cyriacum totum perjurio deditum, et velut in summa lingua habentem jusjurandum, timore affectus, perinde ac si ipse juraturus fuisset, aut pejuraturus: Age, inquit, frater, revertamur. Sufficit enim ad fidem vel sola ad juramentum propensio, nec quidquam amplius oportet adjicere. His ille dictis, rogabat eum ne juraret. Contra is non sustinebat; sed nisi etiam perjurium re ipsa perficeret, se magis quasi rem absurdam facere putabat. Postquam ergo ingressus est monasterium, graveque illud adversus reliquiarum thecam perpetravit, et perjurium perduxit ad finem: *Insipiens ille, ut vere erat, dixit in corde: Non est Deus* 47; seu potius ipse Dei oblitus, existimabat fore ut eum quoque lateret.

CLVI. Et domum quidem tunc est reversus, tanquam commoda fortuna, lucro per perjurium facto, stulte lætus. Postridie autem ipse quidem in lecto jacebat jam vigilans circa mediam noctem: ei vero videbatur, ostio domus sponte aperto, accedere senex quidam monachus cum quinque junioribus, manu dextera virgam tenens, et multa luce domum collustrans, eumque terribili aspectu intuens, austera voce dicere: Quidnam ergo, o stolide, ausus es in capsam Euthymii? Eum autem, ore obstructum, nihilque invenire valentem pro excusatione, sed instar muti lingua præpeditum, statim tradidisse iis qui circa se erant et jussisse puniri: deinde cum quatuor eum distendissent, quinto virgam in manum tradidisse, et mandasse ut valide verberaret; ne esset Dei contemptor, nec perjurus, nec fraudator alienorum. Ubi vero visus est accepisse satis plagarum, repressa manu adolescentis, eum apprehendit capillis, et ait: Num nosti, impie, esse Deum, qui talia in terra judicet? Ecce ulique hac nocte animam tuam repetunt a te; quæ vero improbe abstulisti, cujus erunt 48? Ideo autem tibi et hoc intulit supplicium, ut ex eo alii evadant meliores, et perjurii periculum fugiant, seu potius ipsum omnino juramentum, etsi vera sint dicturi. γένοιτο· καὶ τὸν ἁ τῆς ἐπιτοκίας κίνδυνον, μᾶλλον δὲ διαφεύγῃσι.

CLVII. Hæc ille cum Cyriaco minatus esset ac dixisset, statim cum comitibus suis recessit. Ipse vero, visione conturbatus, et alioqui ferre non valens dolores plagarum, voce usus est acutiore, vocavitque eos qui prope erant; tum plagas ostendit, et perjurium fervide confessus est, suamque apud eos

47 Psal. LII, 2. 48 Luc. XII, 20.

VARIÆ LECTIONES.

¹ al. γενομένου ἁ al. inser. ἡμῖν. ² al. inser. ἐκ.

προρητημένου, ὁ πένης κατὰ τῆς τοῦ λειψάνου θήκης· τοῦ μεγάλου δηλαδὴ Εὐθυμίου, τὸν ὄρκον ἀπῆτει. Καὶ τις αὐτοῖς ἡμέρα ἦδη ἀφώριστο, καὶ ὁμοούμενος κατ' αὐτὴν ἐκείνῳ ὁ Κυριακός, ἢ μᾶλλον ἐπιτοκῆσων, κατῆι μετὰ τοῦ πένητος πρὸς τὸ μοναστήριον. Ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὴν φέρουσσαν ἐν ποσὶν εἶχον, ἦδη δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ μοναστήριον ἑώρατο, ἰδὼν τὸν Κυριακὸν ὁ πένης ἔκδοτον ὄλον τῆ ἐπιτοκίᾳ γεγενημένον ¹, καὶ ὡσπερ ἐπ' ἄκρας γλώττης τὸν ὄρκον ἔχοντα, καὶ δεισας καθάπεο ὁμεισθαι μέλλων ἢ ἐπιτοκῆσειν αὐτὸς, Ἔλεγε δὴτα, φησὶν, ἀναστρέψωμεν, ἀδελφέ. Ἰκανὴ γὰρ εἰς ἡ πίστιν καὶ αὐτὴ μόνον ἢ πρὸς τὸν ὄρκον ὄρμη, καὶ πλεον οὐδὲν δεῖ προστιθέναι. Ταῦτα ὁ μὲν εἰπὼν, ἰδαίτο αὐτοῦ μὴ ὁμύναι. Ὁ δὲ οὐκ ἠνείχετο· ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τῆς ἐπιτοκίας ἔργῳ τελείσειεν, ὡς ἄτοπα μᾶλλον ἐνόμιζε ὄρᾶν. Ὡς οὖν εἰσηλθε τὸ μοναστήριον, καὶ τὸ δεινὸν ἐκείνο κατὰ τῆς τοῦ λειψάνου θήκης ἐτόλμησε, καὶ τὴν ἐπιτοκίαν εἰς πέρας ἤγαγεν· ὁ μὲν ἄφρων ὡς ἀληθῶς ὢν, εἶπεν ἐν καρδίᾳ, Οὐκ ἔστι θεός· μᾶλλον δὲ λήθην αὐτὸς λαβὼν τοῦ Θεοῦ, λήσειν ἐνόμιζε καὶ αὐτόν.

PNQ'. Καὶ οἴκαδε μὲν τινικαῦτα ἐπανῆκε, καθάπερ ἐρμαῖον τινὶ τὸ ἐκ τῆς ἐπιτοκίας κέρδι ἀνοήτως ἠδόμενος. Τῆς δὲ ὑστερίας, ὁ μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης περὶ μέσας νύκτας ἦδη γρηγορῶν ἔκειτο. Ἐδόκει δὲ αὐτῷ τῆς κατὰ τὸν οἶκον πύλης ἀετομάτως διανοίγεισθαι, γέροντά τινα μοναχὸν ὑπὸ νεωτέροις πέντε παραβλεῖν· τῆ μὲν δεξιᾷ ῥάβδον ἔχοντα· φωτὶ δὲ τὴν οἰκίαν πολλῶν καταλάμποντα. Καὶ βλοσυρῶ πρὸς αὐτὸν βλέμματι, καὶ αὐστηρῶ τῆ φωνῆ, Τί ποτε ἄρα, φάναι, μάταιε, κατὰ τῆς Εὐθυμίου θήκης τετόλμηκας; τὸν δὲ φημιθέντα ὄλωσ καὶ μηδὲν εὐρεῖν εἰς ἀπολογίαν δυνάμενον, ἀλλὰ κωφῶ παραπλησίως τὴν γλῶτταν πεπεδημένον, ἐκδοῦναι τοῖς περὶ αὐτὸν εὐθὺς ἐγγελευσάμενον τιμωρεῖσθαι· εἶτα τῶν τσασάρων διατεινάντων αὐτόν, ἐπ' ἐπέμπτῳ ἐγχειρίσαι τὴν ῥάβδον, καὶ τύπτειν ἐπιτοκῆσαι σφοδρῶς· ὡς ἂν μὴ καταφρονητῆς Θεοῦ, μηδὲ ἐπιτοκος, μηδὲ ἀποστερητῆς εἶη τῶν ἀλλοτρίων. Ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς τῶν πληγῶν ἔχειν ἰδοῦκε, στήσας τὴν χεῖρα τῷ νεανίσκῳ, ἀπτεται αὐτοῦ τῶν τριχῶν, καὶ φησὶν· Ἦπου ἔγνωσ, ἄνοσιε, ὡς ἄρα ἔστι Θεός, τὰ τοιαῦτα κρίων ἐν γῆ; ἰδοὺ δὲ ταύτη τῆ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἂ δὲ κλιῶς ἀπεστέρησας, τί ἐστι; διὰ τοῦτο δέ σοι καὶ τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε ταύτην, ὡς ἂν ἕτεροι βελτίους ἀπ' αὐτῆς καὶ αὐτὸ τὸ ὁμύναιν ὄλωσ, βᾶ ἀληγεῦειν μέλλωσι,

PHZ'. Ταῦτα ὁ μὲν ἀπειλήσας τῷ Κυριακῷ καὶ εἰπὼν, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εὐθὺς ὤχθετο. Αὐτὸς δὲ πρὸς τε τὴν ὄψιν διαταραχθεὶς, ἄλλως τε δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν πληγῶν ὀδύνας φέρειν οὐκ ἔχων, οὐκ ἐτρέψ ἐκέχρητο τῆ φωνῆ, καὶ τοὺς πλησίον ἐπεκαλεῖτο· τὰς πληγὰς τε ὑποδείκνυ, καὶ τὴν ἐπιτοκίαν θερμῶς

ἐξηγόρευε, καὶ τὰ τῆς συμφορᾶς αὐτοῖς ἀνεκλαίετο· ἔϊτα καὶ κομισθῆναι ὑπ' οὐτῶν πρὸς τὴν τοῦ ἁγίου θήκην ἔδειτο· Τάχα, λέγων, ὁ τὰς ἀφορήτους ταύτας πληγὰς ἐπιθεῖς, βῆρον ἂν καὶ λίσαιτο, μαθητῆς ὧν ἐκείνου, τοῦ ἀποθύνειν μᾶλλον ἢ κολάζειν φυσικῶς ἔχοντος· ἐπεὶ σχολῆ γ' ἂν πρὸς τηλικαύτας ὀδύνας ἱατρικαὶ τέχναι καὶ χεῖρες ἀρκέσειαν. Ἐκεῖνοι μὲν τούτων ἀκηκοότες, ἔπειτα δὲ καὶ ὅπως ἦν βραρυτάτα πεπληγῶς θεασάμενοι, καὶ δείσαντες οὐ μικρῶς καὶ αὐτοὶ, ὅμως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρὸς εἰκόντες, σοφίζονται τὴν ἐκκομιδὴν οὕτως· Δύο σάκκους ἀχύρου πληροῦσαι, καὶ τούτους ὄνῳ τινὶ ἐκ τῶν πλαγίων εὐ ἀναθέμενοι, εἶτα μέσον αὐτὸν ἐπιτιθεῖσι. καὶ οὕτως εἰς τὸ μοναστήριον καὶ τὴν θήκην διακομίζουσιν. Οἱ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἡμῖν πάντα διηγησάμενοι, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἰώτων πληγὰς ὑποδείξαντες, τοσοῦτον τοῖς ἀδελφοῖς ἐμβάλλουσι δέος, ὡς μηδένα ἐξ ἐκείνων, μήτε αὐτὸν τινα κατὰ τῆς τοῦ ἁγίου θήκης ὁμῶς· ἔσθ, μήτε ὄρκον, τὸ γε εἰς αὐτοὺς ἦκον, ἐτέρῳ ἐπάγειν.

PNB¹. Ἐκεῖνοι μέντοι παρ' ὧμεν τνηκαῦτα διημερεύσαντες, ὡς ἑώρων τὸν Κυριακὸν καὶ αὐτὰς τὰς ἀσθενεῖς καὶ λεπθὰς ἐλπίδας τῆς ζωῆς ἀφαιρούμενον, καὶ πρὸς θάνατον ἀφορῶντα· τῆς γαστρὸς αὐτῶ διαρρῦσεως, καὶ τοῦ στόματος μηδὲ μικρὸν ἐπισχεῖν δυναμένου τὸν ἕμετον ἀναρῶνται αὐτὸν, καὶ οἰκᾶδε πάλιν ἀνακομίζουσιν. Ὁ δὲ τὴν νύκτα μόλις διαζήσας ἐκείνην, εἰς τὴν ἐξῆς ἐτελεύτησεν.

PNΘ¹. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ ξενικός τις ἕτερος ἀποδημητῆς, ἐπιξενωθεὶς τῷ μοναστηρίῳ, καὶ παρσβαλὼν χάριν προσευχῆς τῷ ναῷ, τὰ τε ἐν αὐτῷ πάντα τεθεαμένους, μέσων νυκτῶν ἐπὶ τὸν τοῦ ἁγίου τάφον παραδύς, τὴν ἐφρητηκλιαν αὐτῷ χῶνῃ ἀργυρᾶν οὖσαν, χερσὶν οὐκ ἀνίπτους, τὸ τοῦ λόγου, μόνον, ἀλλὰ καὶ βεβήλοις ἀτεχνῶς ὑφαίρειται, καὶ νυκτερινῇ ἐξόδῳ καὶ ἀθεάτῳ κλέπτει τὴν ἀνεχώρησιν. Τῶν μὲν οὖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ πάντων, ἐφόρῳσε τὸν δόλον οὐδεὶς· ἀλλ' ἦν ἄκηλον αὐτοῦς τὸ γεγεννημένον. Ἔωθεν δὲ ὁ τῷ πυλῶνι ἐφεστὼς Προκόπιος, ὃς καὶ μεγάλῃς ἔτυχε παρὰ τῷ ἁγίῳ πρότερον ἀπολαύσας τῆς θεραπείας, μικρὰ τῆς εἰσόδου προελθὼν, εὗρίσκει τὸν ξενικὸν (ὦ τοῦ θαύματος!) τρόπον τινὰ πρὸ τοῦ μοναστηρίου ἐτηλωμένον, Ἀμυχανῶν τοίνυν ἐκεῖνος, καὶ οὐκ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειεν, ἐκκαλύπτει τῷ θυρωρῷ τὸ ἀπορρήτον¹. Καὶ ὃς εἰσάγει μὲν αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον παρασκευάζει δὲ τὰ τοῦ θαύματος ὑπὸ πᾶσι μάρτυσι τοῖς ἀδελφοῖς ἐξομολογεῖσθαι. Καὶ τι καινὸν καὶ ἄπιστο, μικροῦ διηγεῖτο· Ἐλεγε γάρ, ὡς ἀποσυλήσειε μὲν ἤδη περὶ μέσας νύκτας τὴν ἀργυρᾶν ἐκείνην τοῦ λειψάνου χῶνῃ· εὐθὺς δὲ τοῖς τοῦ μοναστηρίου συνεξέλθοι ἀλόγοις· καὶ ὁδεύσειε μὲν τὸ ἐξῆς τῆς νυκτός, ἄγαν εὐψύχῳ καὶ ὀρεῖ τῷ ποδῷ, σταδίους οὐκ ἕλαττον ἢ τριάκοντα· τὰ ὅρια δὲ τῆς μονῆς οὐδαμῶς

A defleat calamitatem. Deinde rogavit ut eum ferrent ad sancti capsam, dicens : Forte is qui inflixit has intolerabiles plagas, facilius et curaverit, cum sit illius discipulus, cui est innatum benefacere potius quam punire : quandoquidem vix ad tales dolores suffecerint medicæ artes atque manus. Quibus illi auditis, postea vero et intuiti quam gravissime vapulasset ipsique etiam non mediocriter terriiti, cæterum cedentes viri desiderio, ejusmodi excogitant exportationem ; implent duos saccos palea, cumque eos asino ex transverso recte imposuissent, eum deinde ponunt medium, sicque ad monasterium et ad capsam deferunt. Qui cum omnia quæ ei evenerant, nobis narrassent, et quas in tergo acceperat plagas ostendissent, tantum fratribus metum immitunt, ut nullum exhibere, neque per sancti thecam jurare sinnerent, neque quantum in eis esset, alii jusjurandum deferre.

CLVIII. Porro illi ubi tunc apud nos diem transigissent, ut viderunt Cyriacum vel tenui et imbecilla spe vitæ esse privatum, et ad mortem spectare ; quod venter ei defluxisset, et os ne tantillum quidem posset vomitum reprimere ; cum tollunt, domumque rursus referunt. Is vero cum illa vix nocte vixisset, mortuus est postridie.

CLIX. Illo autem tempore externus quoque quidam alius peregrinus, in monasterio hospitio acceptus, et precandi gratia in templum profectus, cum quæ in eo erant omnia contemplatus esset, media nocte sepulcrum sancti subiit, urnamque argenteam (94) illi impositam, manibus non illotis solum, ut dicitur, sed etiam profanis plane, aufert, et nocturno nec spectato exitu secessum occultat. Igitur ex omnibus qui erant in monasterio, nullus dolum apprehendit ; sed iis facinus erat ignotum. Mane vero januæ præpositus Procopius, qui etiam prius magnam a sancto consecutus fuerat curationem, ab aditu parum progressus, invenit externum illum, (o miraculum !) modo quodam columnæ instar affixum e regione monasterii. Ille ergo perplexus hærens, nec habens quid ageret, arcanum aperit janitori. Qui quidem eum introducit in monasterium ; efficit vero ut miraculum sub testimonio omnium fratrum fateretur. Remque novam et prope incredibilem narrabat. Aiebat enim, quod jam circa mediam noctem, argenteam illam capsam urnam surripisset ; et atimque cum bestiis monasterii egressus esset ; tum noctis reliquum viam esset ingressus prompto admodum et celeri pede, non minus quam triginta stadia ; nec tamen fines monasterii ulla-

VARIÆ LECTIONES.

¹ al. ἀπόκρυφον.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(94) Χῶνῃ infundibulum, ampulla videtur intelligi, aut simile vasculum sacrificio destinatum.

tenustransiisset; sed dilaculo ante ipsum inventus A
fuisse tamquam vinctus, quique ne minimum qui-
dem posset moveri. Furem enim veluti ligabat res
forto ablata, faciebatque ut maneret eos qui fur-
tum passi fuerant. Propter hæc nos omnes stupor
invasit, et sanctum ob magnam hanc virtutem
mirati sumus. Quare sacra urna accepta, et viro
(pauper enim erat) largitri quod satis esset viatici
adsumptus, dimisimus eum domum discedere.

CLX Hæc sunt magni Patris Euthymii pauca
de multis, quæ ipsi vidimus, et quæ auditione
accepimus; ut nec viri vita quam egit in carne,
nec quæ post mortem edita sunt ab eo miracula,
ignota sint posteris. Quandoquidem et utraque
inter se conveniunt, et bene admodum simul co-
hærent. Neque enim alterius sint talia post mor-
tem acta, nisi ejus solius qui ejusmodi vitam
ostenderit super terram; neque alius talem vi-
tam egisset, nisi is qui post mortem istiusmodi
claruit miraculis. Ego quippe, qui ipse etiam
sum ab eo multas consecutus gratias, sæpeque
tum corpore tum anima adjutus, cum viderem
ejus thecam assidue multis scelere miraculis,
mirabar semper apud me, et cogitabam quo modo
ad Deum tantam assecutus sit fiduciam. Atque
animum meum incitabat quoddam desiderium, ut
accurate scirem, quænam exstisset hominis
vita, et qualis ad virtutem exercitatio, et unde-
nam tanta ei cum Deo familiaritas et conjunctio.

CLXI. Itaque cum incidissem in multos ex hu- C
jus eremi Patribus, qui partim recte audierant
res Euthymii, partim et cum ipso beato Saba
conversati fuerant; quæcumque eorum unusquis-
que mihi de utrovis illorum narravit, omnia qui-
dem accurate conscripsi, attamen confuse et
inordinate. Tempore vero consequente (95), œcu-
menica sancta quinta synodo Constantinopoli
congregata, et per eam Origenis (96) Nestorique
dogmatibus anathemate percussis, cumque qui
novam lauram (97) tenuerant Origenistæ (98),
illinc essent expulsi, rursusque in eam migras-
sent fideles et orthodoxi Patres, ego permissu
admirabilis solitarii Joannis, episcopi (99), in-
quam, discedo a cœnobio, et ipse etiam versor
in hac laura. Porro postquam ad eam transissem,
paternas litteras secutus, quæ hortabantur me,
ut componerem historiam beatorum Euthymii et
Sabæ, duos quidem annos deinceps continuos
quievi in laura, et operi conscribendo iucubui.

CLXII. Cum autem orationis principium facere

VARIÆ LECTIONES.

α al. inser. μή. α al. Ὀριγενιστῶν. * al. μετοικησάντων.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(95) An. Ch. 553.

(96) De ea damnatione plura idem in Vita S. Sabæ

(97) De laura nova extracta, ejusque primis he-
gumenis agit pluribus Cyrillus in Vita S. Sabæ.

παρελθεῖν· ἄλλ' ἄμα φωτὶ πρὸ αὐτῆς εὐρεθῆναι οἷα
πεπεδημένον, καὶ μηδὲ κινεῖσθαι μηδὲ βραχὺ δυνά-
μενον. Ἐδέσμεν γὰρ ὡσπερ τὸν κλέψαντα τὸ κλαπέν,
καὶ περιμένειν ἑποισί τοὺς τὴν κλοπὴν ὑπομείναν-
τας. Ἐκπληξίς κατέσχευεν ἐπὶ τούτοις πάντας ἡμᾶς,
καὶ τὸν ὄσιον τῆς πολλῆς ταύτης δυνάμεως ἐθαυμά-
σμεν. Τὴν οὖν ἱεράν χώρην λαβόντες, καὶ τὸν
ἄνδρα (πένης γὰρ ἦν) δαπάναις ἱκανώσαντες ἐν-
όδοις, οἴκαδε μεθέκαμεν ἀπελθεῖν.

PE'. Ταῦτα τοῦ Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἐκ
πολλῶν ὀλίγα, ὧν τε αὐτοῖ εἶδομεν, καὶ ὧν ἀκοῇ
παρειλήφαμεν· ὡς μήτε τὴν ἐν σαρκὶ τοῦ ἀνδρὸς
πολιτείαν, μήτε τὰ μετὰ τελευτὴν ὑπ' αὐτοῦ θαυ-
ματουργηθέντα, τοῖς μεθ' ἡμᾶς ἄγνωστα εἶναι.
Ἐπεὶ καὶ συμβαίνει ἀλλήλοισι ἐκάτερα, καὶ ἀλλήλων
ἔχεται λίαν ἡδέως. Οὐτε γὰρ ἑτέρου τοιαῦτα τὰ
μετὰ τελευτὴν, ὅτι μὴ μόνου τοῦ καὶ πολιτείας τοι-
αύτην ἐπὶ γῆς ἐπιδειξαμένου· οὕτε βίον μετελθεῖν
τοιοῦτον ἑτέρος, ὅτι ἢ μόνος ἢ τοιοῦτος καὶ μετὰ
τελευτὴν κομῶν θαύμασιν. Ἐγὼ γὰρ πολλῶν μὲν
ἐκείνου καὶ αὐτὸς ἀπολαύσας χαριστῶν, καὶ σῶμα
πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ καὶ ψυχὴν εἰ πεπονθῶς, πολ-
λαῖς δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ θήκην βρούουσαν ἐκάστοτε
θαυματουργίαις ὄρων, ἐθαυμάζον τε αἰεὶ κατ' ἐμαυ-
τὸν, καὶ ὅπως ἄρα τηλικαύτης ἔτυχε παρὰ Θεῶ τῆς
παρρησίας, διενουούμην. Καὶ μού τις ἐπιθυμία τὴν
ψυχὴν ὑπηρεθίζεν, ὥστε μαθεῖν ἀκριβῶς, τίς ὁ τοῦ
ἀνδρὸς βίος, καὶ ποῖα πρὸς ἀρετὴν ἢ ἀσκήσις, καὶ
ὅθεν ἢ τοσαύτη νεύσις αὐτῷ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ
οἰκείωσις.

PΣA'. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ αἴην ἔρημον
ταύτην Πατέρων ἐπιτυχῶν, τοῖς μὲν ἀσφαλῶς τὰ
Εὐθυμίου ἀκηροῦσι, τοῖς δὲ καὶ αὐτῷ τῷ μακαρίτῃ
Σάββᾳ συγγεγονόσιν· ὅσα μοι τούτων ἕκαστος περὶ
ἑποτέρου ἂν ἔμποσιν διηγήσατο, πάντα μὲν ἀνεγρα-
ψάμην σὺν ἀκριβείᾳ, συγκεχυμένως δ' οὖν ἄνω-
καὶ ἀπυνητάτως. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, τῆς οἰκουμει-
κῆς ἀγίας πέμπτης συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει
συγκροτηθείσης, καὶ τῶν Ὀριγένους καὶ Νεστορίου
δογματῶν ὑπ' αὐτῆς ἀναθεματισθέντων, τῶν τε κατα-
σχόντων τὴν νέαν λαύραν Ὀριγενιστῶν ἢ ἐκείθιν
ἀπελαθέντων, καὶ πιστῶν εἰς αὐτὴν Πατέρων καὶ
ὀρθοδόξων αὐθις μετοικισάντων *· ἐπιτραπέν μοι
παρὰ τοῦ θαυμαστοῦ ἡσυχαστοῦ Ἰωάννου, τοῦ
ἐπισκόπου, φημί, ἀπαίρω τοῦ κοινοβίου, καὶ τῆδε
τῇ λαύρᾳ καὶ αὐτὸς γίνομαι. Διαβάντι δὲ μοι πρὸς
αὐτὴν, γράμμασι Παιρικῶς ἀνατάξασθαι τὴν περὶ
Εὐθυμίου τε καὶ Σάββᾳ τῶν μακρῶν ἱστορίαν προ-
επιπομένους με κατακολουθήσας, δύο μὲν τὸ ἐξῆς
διετέλεσα χρόνους ἡσυχάζων ἐν τῇ λαύρᾳ καὶ προσ-
καίμενος τῷ συντάγματι.

PEB'. Ἀρχὴν δὲ τοῦ λόγου μὴ ἔχων ποιήσασθαι

Vide Prolegomena.

(98) De his idem Cyrillus in Vita S. Sabæ.

(99) Episcopatum Coloniensem in Armenia reli-
querat.

οἶον μηδὲ παιδείᾳ τῇ θύραθεν ἐντριβῆς ὄν), οὐκ ἄνιην δακρῶων, καὶ δεήσαι θερμοτάτῃ καὶ προσευχῇ χρώμενος. Ἐδὴ δέ τις καὶ ἐννοιά με εἰσφέρει, ἀποσχέσθαι τοῦ ἐγχειρήματος, ἐργώδους οὕτω καὶ μαζόνος ὄνος ἢ καθ' ἡμᾶς. Ποτὲ γοῦν οὕτως ἀμηχανῶντα, καὶ τῇ συνήθει προσκλιθεῖσθαι καθέδρᾳ, τοὺς χάρτας τε διὰ χειρὸς ἔχοντα, καὶ ἀλύοντα, περιπού δευτέραν τῆς ἡμέρας ὥραν, ὑπνος αἶρει. Καὶ παραχρῆμα ὁ τε μέγας Εὐθύμιος καὶ Σάβας ὁ θετός ἐπιφαίνονται μοι, τὰ συνήθη ἐνδεδωμένοι. Ἀκούειν τε διαλεγόμενων αὐτῶν ἐδόκουν· Σάβα τοῦ σεβασμίου, πρώτον ἄρξαντος ὀμιλίας· καὶ ἰδοὺ πρὸς τὸν μέγαν Εὐθύμιον, ὁ Κύριλλός σου, εἰρηκότος, τοὺς χάρτας μὲν διὰ χειρὸς ἔχει τοὺς τῶν ὑπομημάτων, σπούδῃ δὲ καὶ πόνον ὅσον εἰσενεγκῶν, οὕτω οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ ἔσχυσεν. Τοῦ δὲ, καὶ πῶς ἂν ἀδυνατὸς εἶη ταῦτα ποιεῖν, πάλιν εἰπόντος, μὴ τῆς ἄνωθεν αὐτῇ χάριτος συναφαιμένης, ὁ θετός Σάβας, Ἄλλὰ σὺ δὸς αὐτῷ τὴν χάριν, ἀγε Πάτερ, ὑπολαβὼν ἔφη. Καὶ ἅμα ὁ θετός Εὐθύμιος ἐπινεύσαντι κοικῶς, καὶ τὴν χεῖρα εἰς τὸν κάλπον καθεί, ἀλάσαστρον τι μέλιτος ἀργυροῦν ἐκείθεν ἀναλαμβάνει· ὡπερ μὴλιν ἐμβάψας, ἐνῆκέ μου τοῖς εἰς τὸ στόμα. Τοῦ δὲ ἄρα τὸ μὲν εὖδος, ἐλαίῳ ἐβάπτει· ἡ γῆσις δὲ (ὡ τῶν ἐκείθεν χαρῶν!) ἄβρητός τις ἀλήθως καὶ ἀπόβρητός· καὶ τῷ μέλιτι ὄλως παραβληθῆναι ταύτην, ὕβρις ἀτεχνῶς τοῦ πράγματος. Ἐπεὶ καὶ διυκνισθέντι μοι, τῷ ἀφάτῳ τῆς ἡδονῆς, ἔτι λείψανα τῆσδε τῆς στόματι περιμεῖναι· καὶ οὕτω περίπλεω τῆς θεσπεσίας ταύτης ἡδύτηνος ὄντα, τοῦ παρόντος ἄρξασθαι με συντάγματος· ἐπειγόμενον ὡς οἶόν τε καὶ τὰ κατὰ τὸν ἄριστον Σάβαν, ἐν ἄλλῳ συντάγματι διελεῖν. Εἶη δὲ ταῖς αὐτῶν πρεσβείαις, ἐπὶ πολλῶ χρησίμῳ τῶν ἀλουόντων, καὶ ὠφελείᾳ· εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς καὶ ἀχωρίστου Τριάδος· ἣ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

non possem, ut qui non sim in externa versatus eruditione, non cessabam lacrymari, utique precibus et orationibus ardentissimis. Jam vero et me ejusmodi subierat cogitatio, desistere a cœpto adeo difficili, et vires nostras excedente. Aliquando igitur me ita perplexum, et in solita cathedra sedentem, habentemque chartas in manu, et cum mœrore cogitabundum, somnus opprimit, circa secundam horam diei. Et statim magnus Euthymius divinusque Sabas mihi apparent (99°), vestiti ita ut consueverant. Atque mihi videbar audire eos disserentes, venerando Saba primo incipiente sermonem, ac dicente ad magnum Euthymium : Ecce Cyrillus tuus. manu quidem tenet chartam commentariorum ; sed magno adhibito studio et labore, nundum potuit orationi nō principium quidem imponere. Cumque ille respondisset : Et quo modo hæc potuerit facere, si non eum superna adjuverit gratia ? Divinus Sabas : Sed tu ei da gratiam, sancte Pater, excipiens inquit. Atque simul divinus Euthymius annuenti similis, manumque in sinum immissa, argentum quemdam mellis alabastrum illinc sumit ; in quo cum specillum intinxisset, ter meum in os immisit. Illius autem species quidem erat similis oleo ; gustus vero (o quæ illinc sunt gratiæ !) revera explicari et verbis exprimi non potest ; eumque omnino cum melle conferre, ingens esset rei contumelia. Unde mihi expergefacto, propter ineffabilem voluptatem, ejus adhuc in ore remanserunt reliquiæ : sicque expletus divina hac suavitate, præsens opus inchoavi ; etiam impulsus properansque ad scribenda pro viribus in alio opere gesta præstantissimi Sabæ. Sit porro ea res illorum intercessionibus ad magnam audientium utilitatem ; in gloriam Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unius et inseparabilis Trinitatis ; quam decet gloria, honor et adoratio, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

VARIÆ LECTIONES.

P al. μᾶλλον.

JOAN. BOLLANDI NOTÆ.

(99°) Circa an. Cur. 558.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΘΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

BIKENTIOY

CERTAMEN

SANCTI ET INCLYTI MARTYRIS CHRISTI

VINCENTII

(Anno 300, 22 Januarii.)

[Græce nunc primum prodit ex codice ms. Regio bibl. maximæ Paris., n. 1519, sæculi XI ; Latine apud Surium. EDIT. PATR.]

I. Victoriæ quam sanctissimus martyr Vincen-
tius de hoste reportavit, maxime probatam fuisse
ex hoc ipso intelligi potest, quod bonorum rerum
inimicus diabolus eorum certaminum quæ martyr
ille sustinuit ac perpressus est, venerandam me-
moriæ silentio interim obruendam curavit. Sed
nos ordine singulas res, ut gestæ sunt, in apertum
proferemus, certissimamque earum rerum fidem
sequentes, inviolatam martyris confessionem, et
tolerantem constantiam, usque ad extremum
spiritum servatam simulque incredibilem iudicis
immanitatem narrabimus.

II. Is cum Christianorum vastationem, ut quis
alius, sitiret, in Hispaniam profectus est, ut illius
provinciæ administrationem gereret, quæ a Ro-
manis imperatoribus commissa ei fuerat. Erat
iudex ille Græcus, scelere, furore et diaboli per-
versitate arteque compositus et malitiæ illius mi-
nister valde idoneus : vocabatur autem Datanus.
Cum igitur ad ejus regionis urbem omnium pri-
mam venisset, cui nomen erat Augusta, tanquam
lupus quidam vorandi sanguinis multum appetens,
simplicissimas Christi oves adortus est. Nam etsi
earum sinceritas, constantia et firmitas Christianæ
fidei testimonium præberet, ab illis tamen furo-
rem suum non temperabat : sed cum esset sacri-
legus, et Græcæ superstitionis amantissimus,
summam in Christianos acerbiter exercerebat.
Itaque, cum magistratum iniisset, se omnia ex
animi sententia consecuturum arbitrabatur, si
furoris et insanix, quæ illum exagitabat, manifesta
indicia ostenderet : nefariæ enim crudelitatis et
novi furoris rabie accendebatur. Quamobrem sui
spiritus fœditatem ac vehementiam, quam primum
potuit, effundere cœpit, episcopos ac omnes clericos,
ac viros sanctos iniqua diaboli tentatione in-
vadens : quanquam potius factum id fuit, ut qui probati essent, manifesti fierent.

Α'. Ἰκανὸν καὶ τοῦτο δοκιμῆς τῆ ἀγιωτάτω μάρ-
τυρι Βικεντίου εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἔχθρου μεγίστην
νίκην, τὸ τὴν μνήμην τῶν ἀγῶνων αὐτοῦ καὶ τοῦ
πάθους τὸ αἰθίμιον ἐθελῆσαι τὸν μισόκαλον τῆ σιω-
πῆ ταμειύσασθαι. Ἄλλ' ἡμεῖς γοῦν εἰς τὸ ἐμφανῆς
ἔλαστα κατὰ τάξιν ἐκδώσομεν συμπληρεστάτη πί-
στει τὰ δίκαια τῶν πραχθέντων τὴν ἀκήρατον ὁμο-
λογίαν φημί δὴ, καὶ τὴν ἀκλίνη καρτερίαν τοῦ
μάρτυρος μέχρι τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς, καὶ τὴν
ἄφανον ὁμότητα τοῦ δικαστοῦ.

Β'. Διψῶν γὰρ οὗτος, εἰ καὶ τις ἄλλος, τὴν τῶν
Χριστιανῶν λύμην, ἐπέθη τῆς Ἰσπανίας τὴν ἡγε-
μονίαν δεξάμενος παρὰ τῶν τηνικαῦτα Ῥωμαίων
διεπόντων βασιλείαν. Ἐλλήν τις ὢν μισῶς, καὶ μα-
νίας ἀνάπλευς, καὶ πάσης τῆς τοῦ διαβόλου δυσπρα-
γίας : κεκροτημένον ὄργανον ὑπάρχων. Δατιανὸς οὗ-
τος ἐπικέκλητο τυνομα. Ἐνίκη δὲ τῆ τῶν ἐκείσε
πρώτη πόλεων ἐπέθη, Ἀγουστία φημί καλουμένη,
ὡς τῶν πάντων ἡ ἀκραιότες, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας
βέβηκτον μαρτυρεῖ, τῆς μανίας οὐκ ἠρέμει, Ἄλλ'
ἱεροσόλος τις, ὡς ἔγην, καὶ λίον ἐλληνικώτατος
ὑπάρχων ἐχάλεπαινε ὑπερβαλλόντως κατὰ τῶν Χρισ-
τιανῶν καὶ τῶν εὐκαταίων ἕτοιμο κατὰ τάξιν ἀπο-
λαύειν τῆς ἀρχῆς ἐπιλημμένους, εἰ τῆς ἐκδοκῆς χουόσης
αὐτὸ μανίας ἐπιδείξεται τὸ πρόγυρον. Ἀθεμίτου
γὰρ ὁμότητος καὶ ζήνης λύμης ἐνυλακτοῦσα τις αὐτῆ
λύσσα προσέπνευσε, καὶ θάττον τοῦ δέοντος ἠπείγετο
τῆ μικρότητι τοῦ οἰκείου μενέματός, ἐπισκόπους τε
καὶ τοὺς ὑπὸ κληρον, καὶ πάντα ἀπλῶς ἄγιον συναρ-
πάξει, πειρασμῶ τινι διαβολικῶ, μᾶλλον δὲ, εἰ
χρὴ τάληθες λέγειν, ἔνα τῶ θεῶ δόκιμοι ἀνάδει-
χθῶσι.

Γ'. Παραχρῆμα δὲ τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ τῶν Ἀ
 ἐκείσε ἀγιώτατος ἐπίσκοπος, Οὐαλέριος τοῦνομα,
 ἀνὴρ ἐπίδοξος, καὶ ἄμα τούτων ὁ τρις μακάριος Βι-
 κέντιος ὁ καὶ μάρτυς ἔτι τῆ τῶν Λευϊτῶν διαπρέπων
 εὐταξία, σὺν πολλῇ τῇ βύμῃ κατέδραμον ἐπὶ τοὺς
 ἀθανάτους καὶ αἰοδιμούς ἀγῶνας. Ὁλέθριος γὰρ ἦν,
 ὡς πολλοὺς ἐδόκει, ὁ πειρατμὸς, ἀλλὰ μὴ τοῖς θεοφι-
 λέσι· διεπίστευον γὰρ ἐκυτοὺς καὶ μάλα μακαρίους
 ἔσσεσθαι ἐν αὐτῷ, φημὶ τῷ προκειμένῳ ἀγῶνι, εἴπερ
 ἀξίαι ἀνδραγαθίας τὸ ὑπὲρ τῆς οἰκείας καθιερώ-
 σεως ἀναδήσονται στέφανον. Ἄλλὰ γὰρ ὁ τεχνopoῖος
 καὶ πολύμορφος τὴν γνώμην, οἰόμενος τῇ ἐξοδοιο-
 πρίας ὕβρει τε καὶ συντριβῇ μᾶλλον τούτους ἐαυτῷ
 βέστω πειθήσεσθαι, εἰς τὴν πόλιν Βαλεντινίαν, ὡς
 φασίν, ἥτις ὑπάρχει μία τῆς ἐπαρχίας, σὺν πολλῇ
 τῇ ὕβρει ἐκέλευσε τοὺς ἀγίους παραστῆναι καὶ πρόσ-
 τάττει παραχρῆμα ἐν ὀχυρώματι τινι ζωφάδει τε
 καὶ δυσάδει τῆς φυλακῆς καθιεργθῆναι αὐτοὺς μετὰ
 μεγίστης τιμωρίας, φημὶ δὲ τῆς λιμοῦ ἰνδολας, καὶ
 πεισμῶ τῷ ἐξάλυσταν καὶ στρέβλη, καὶ ὄπως κατὰ
 τοῦ αὐχένος καὶ τῶν χειρῶν βάρη τὰ ἐκ σιδήρου
 πεποιμένα φέροιν, καὶ ἀπλῶς κατὰ παντὸς τοῦ
 σώματος ἤδη τὰς διὰ θανάτου αἰτίας ὑπομένοισιν.
 Ἄλλὰ γὰρ καὶ οὕτω σωρηδὸν ἐπιχομιένων αὐτοῖς
 τῶν κακῶν, κουφότερα πάντα οἱ ἄγιοι τῆ τῶν μελ-
 λόντων ἀμύθη ὑπερέφερον.

**tormenta, ut res levissimas, perferebant, ad futura
 erectos intentosque habentes.**

Δ'. Ἦνίκα δὲ ὁ κακόφρων διέγνω τούτους ἀποκε-
 κμηκίεναι, καὶ σφόδρα τῷ ζῶγῳ τῆς ὕβρειος βεβαρη-
 μένους, καὶ δεδιώς μὴ τῇ προλήψει τοῦ αὐτῶν θανά-
 του ζημὴν ὑπενέγκῃ τῆς οἰκείας χλαστότητος, ἀναι-
 μωσι καὶ δίχα νατατομῆς μελῶν τῶν ἀγίων τοῦ ζῆν
 ἀπαγγελόντων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τῆς φυλακῆς προ-
 ἄγεσθαι· φητο γὰρ τῷ χρονίῳ ἀποκλεισμῷ τοῦ φω-
 τὸς, καὶ τῆς κοιτῆς τῶν ἀνθρώπων συναστροφῆς,
 μήτε ἐν σώμασι, μήτε ἐν ψυχαῖς δύναμιν τινὰ λοι-
 πῶν αὐτοῖς ὑπολειφθῆναι· τεθνήσασθαι γὰρ αὐτοὺς
 πρὸ τῶν τιμωριῶν οὐκ ἠδούλετο. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνώκει
 μήτε μετὰ θάνατον αὐτοὺς σπείσεσθαι, ὡς δὲ ἐστη-
 σαν πρὸ τοῦ βήματος οἱ ἄγιοι, τῆς εἰρκτικῆς μετακλη-
 θέντας, εὐσταθίστερον τὸ σῶμα καὶ τὰς δυνάμεις,
 τὴν τε εἰδέαν φαιδρύτεραν ἢ πάλαι ὑπῆρχον κεκτη-
 μένοι, ἀπηνέσθη καταπλήξας ὁ τύραννος, καὶ τῆ
 μανίᾳ τυφλώτων ἐξίστατο, τοὺς ὑπὸ Θεοῦ φρουρου-
 μένους τῆς βύσεως ἐκπλητέμενος.

Ε'. Καὶ πρίομος ταῖς γακοποιαῖς ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρ-
 του αὐτοῦ πνεύματος, οὐκ ἔφερε γὰρ τὴν ἤτταν κατὰ
 κράτος νικώμενος· τί δὴ ποτε τούτου δαψιλεστέρῃ
 τρυφῇ τῇ διὰ βρώσεως καὶ πόσεως χρῆσάμενος λιπά-
 νας ἀνεκτήσῃ; φησὶ πρὸς τὸν φύλακα· εὐθίως δὲ καὶ
 δρακονταία τῇ φωνῇ ἐπισυρίζων, μετέφερε τὸν λόγον
 ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον, καὶ φησιν· Τί λέγεις,
 ὦ Οὐαλέριε, ὁ ὄνοματι θρησκείας ἀνταίρων τοῖς κρα-
 τῶσι καὶ βασιλεύουσιν; φητο γὰρ ὁ ἀνδρῖος ὅτι περ
 εἰ τὴν κεφαλὴν, τὸν ἐπίσκοπον φημὶ, ὑποτέμνεσθαι
 θυνηθῆ, τῶν λοιπῶν μελῶν, οἶονε τοῦ κλήρου καὶ τοῦ

III. Hæc cum ita se haberent, Vincentius in Le-
 vitarum ordine constitutus, sub Valerio episcopo,
 magnæ existimationis et modestiæ viro, animi ala-
 critate multa erectus, ad celeberrima illa et salu-
 taria certamina properabat. Ejusmodi autem ten-
 tatio multis quidem videbatur pernicioza, sed non
 viris Deum vere amantibus : quippe qui futurum
 sperabant, ut tali certamine proposito beati effi-
 cerentur, si quidem recte factis consecrati, fidei
 coronam assequerentur. Itaque artificiosus ille,
 et animo ac sententia multiplex Datianus, existi-
 mans fieri posse, ut Christiani homines, quos non
 poterat cruciatibus ad sententiam suam perducere,
 itineris longitudine et corporis ærumnis defatigati
 afflictique, ejus voluntati se subjicerent, mandavit
 sanctos viros Valerium episcopum, et Vincentium
 diaconum multis cum injuriis duci in unam quam-
 dam illius provinciæ urbem, Valentiam nomine,
 quos statim jussit in carcere quodam obscuro et
 male olenti concludi, maximsque cruciatibus
 affigi, fame, inedia, et catenarum angustis, et
 ferreis quibusdam ponderibus a collo ad manus
 usque protensis, toto (ut summatim dicam) eorum
 corpore mortiferis calamitatibus affiecto. Sed
 quamvis tot tantæque calamitates illorum corpo-
 ribus adhiberentur, omnia tamen viri sanctissimi
 illa bona, quibus compensandi essent, animos

IV. Cum vero perversus ille et depravatæ mentis
 homo Datianus existiret, eos viros defatigatione
 atque ærumnarum jugo nimium gravatos esse, ac
 vereretur, ne forte, si eorum res oblivisceretur,
 antea mortem illi obirent, quam ipse propriam in
 illorum sanguine fundendo, et membris lacerandis
 sævitiam exerceret, jussit illos educi e carcere.
 Opinabatur enim, eo quod diuturno carcere vexati,
 et a lumine communique hominum consuetudine
 remoti fuissent, nihil virium amplius reliquum ha-
 bere. Nolebat autem illos mori, priusquam crucia-
 tibus afflicti essent : quandoquidem futurum spe-
 rabat, ut multiplici ac diuturno cruciatu eos fle-
 cteret. Cum igitur viri illi sancti educti e carcere,
 ante tribunal judicis stetissent corporibus et viri-
 bus integriores, aspectuque ipso multo hilariores
 quam antea fuerant, Datianus præses amens fac-
 tus, et stupore percussus, atque insania excæ-
 catus fuit, eorum videlicet, qui a Deo servati
 fuerant, robur et vires obstupescens.

V. Cum vero ab illis se vinci non pateretur, et
 ab impuri spiritus perversitate agitaretur, ad car-
 ceis custodem conversus : Curnam, inquit, cibo et
 potu homines istos recreasti ? Cur ita pingues fieri
 curasti ? Mox feroci quadam voce fremens, et ora-
 tionem suam ad sanctissimum episcopum conver-
 tens, ait : Quidnam tu de teipso dicis, Valeri, qui
 per religionis speciem ac simulationem imperatori-
 bus adversaris ? Opinabatur enim impius ille, facile
 fieri posse ut, si caput ipsum, hoc est, episcopum,
 abscinderet, reliqua etiam membra, clerum vide-

licet et populum, facillime demoliretur. Sed benignissimus Deus, qui superbos homines ex alto et sublimi gradu in himum præcipites detrudit, et humiles infimo in loco jacentes in altum extollit, voluit superbum et nefarium illum hominem non ab episcopo, sed ab inferioris gradus illius cleri viro superari, ut se imbecillum esse cognosceret, neque quidquam se contra episcopum facere posse, quippe qui a levita longe inferiore tum ordine, tum dignitate, victus prostratusque fuisset.

VI. Etenim beatus martyr Vincentius sancto Spiritu plenus, excitatusque et victoriæ coronam jamjam comprehensam habens, dum episcopus Valerius quieto et sedato animo responderet, Vincentius sic eum allocutus est: Curnam, o Pater, ita susurras, ut qui metu detenti sunt, et contra canem istum sic inussitas? Clama voce magna, et Christi potentiam adjutricem implora, ut hujus tyranni rabies voce libera et cum auctoritate prolata refrenetur, et ejus contra sancta Christi mysteria ferocitas comprimatur. Hic enim ille est, o Pater, pestifer serpens, qui adversus hominis primo formati gloriam, quæ in omnes homines transitura erat, invidia excitatus se armavit. Nam cum ea gloria ipse frui non posset, statim insatiabili quadam perdendorum hominum cupiditate accensus est, et contra illos maxime invidiam exercuit, quos benignus Deus mori sempiterna morte prohibuit. Hic ille est, quem divini nominis invocatione sæpe ab humanis corporibus nos expulimus. Itaque si viribus suis confidit, omnes pugnae machinas in me commoveat: videbit enim me tormentis cruciatum, plusquam se cruciantem, valere: et quo magis putabit me afflictum iri, eo gravius ipse affligetur. Quamobrem omnino gaudeo exsultoque, quod diabolus maximis de rebus convincendus sit.

καὶ ἐν ὕψι τιμωρεῖν οἰήσεται, βρῦτάτα τιμωρηθήσεται. Διὸ καὶ καθ' ἕκαστα τῆ χαρᾷ περιθάλλομαι· πάσχων γὰρ ἐγὼ τὰ μέγιστα ἐκδικηθήσομαι. Πρὸς δὲ Δακτυλῶς, κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως.

VII. Ad hæc ille diaboli minister Datianus, adversus Christi fidem magis magisque inflammatus est, quippe quod seipsum val te contemni animadvertet. Itaque diaboli ministros sic affatus est: Abducite hinc episcopum: at istum qui ad iudicii et imperatorum contumeliam huc venit, ante nos sistite, et ad ipsius durum ac perticanem animum reprimendum tormenta et cruciatus adhibete. Hæc cum diceret, maxima quæque supplicia contra martyrem excogitabat quidem, sed illud tamen secum animo revolvebat, quod quidquid, quamvis asperum et acerbum inferret, fortis ille martyr pro nihilo facere videretur: Fortasse, inquit, futuræ gloriæ causa omnia sibi perferenda proposuit. Excogitavit igitur tormentorum machinas diabolus: sed quas in viros illos justos pœnas se illaturum cogitabat, eas ipse, ut nolebat, passurus erat. Sed quidnam ait iniquus ille? Agite, inquit, suspendite hominem

λαοῦ εὐχηρεστάτην καταστροφὴν ποιήσεται. Ἄλλὰ γὰρ ὁ ἐν ἀπκαὶ θεὸς φιλάνθρωπότατος, ὁ τοὺς ὑπερηφάνους ἐξ ὕψους μετέωρον πρὸς κρημνοὺς καταβήσων, καὶ τοὺς ταπεινοὺς χαμᾶζε κειμένους εἰς ὕψος ἀνεγείρων, ἡβουλήθη τὸν ἀλάτορα τὴν ἕταν ἀπενέγκασθαι ὑπὸ μικροτέρου τῷ κλήρῳ παρὰ τὸν ἐπίσκοπον, ὅπως εἰσθῆται καὶ γνῶ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ λογισθῆται, τί ἂν πράττειν οἷός τε ἦν κατὰ τοῦ ἀρχιερέως, δε' ἂν ὑπὸ λευίτου νικηθεὶς ἀνατραφῆ, πολὺ τοῦ ἐπισκόπου ἀποδέοντος καὶ τάξει καὶ ἄξιᾳ.

Σ'. Καὶ γὰρ ἐμφορούμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τοῦ Στεφάνου τῆς νίκης ἤδη περιδραβόμενος ὁ ἀγιώτατος μάρτυς Βικέντιος, ἡσυχῶς ποιούμενου κατὰ τὸ νοούμενον τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἀποκρίσιν, φησὶ πρὸς αὐτόν· Τί δήποτε οὕτως ὑπετρίβεις ὦ πάτερ; καὶ ὡς δεδιότες ἥρμα ψιθυρήσεις κατὰ τοῦ κυνός; βόησον ἐν μεγίστῃ καὶ χριστοφόρῳ δυνάμει, ὅπως τῇ ἐξ ἀθνηταίας φωνῇ τυφθεῖσα, συντριβῆ εὐθὺς ἢ κατὰ τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ μυστηρίων ὕλακτοῦσα λύσσα. Οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν, ὦ πάτερ, οἰοδόλο: ὄφις, ὁ κατὰ τῆς τόξης τοῦ πρωτοπλάστου, τῆς καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους διαδραμοῦσης τῆ φθόνῳ κατατακαίς. Ἐπειδὴ γὰρ μὴ ταύτης εὐτος ἀξιώθεῖς ἀπήλαυσεν εὐθὺς ἀνθρωποκτονεῖν ἀκυρεῦτως ἐμπλίνετο, καὶ κατὰ τούτων μάλιστα τὸν γέθνον κατασκέυαζεν, καθ' ὃν ὁ φιλόανθρωπος θεὸς τὸ θανεῖν ἐκώλυεν. Ὅμως καὶ αὐτὸς ἐτοιμῶς ὑποπίπτειν ἐπεθύμει τῷ θανάτῳ. Εἶγε οὐς ἐβούλετο πρότερον τῆς ζωῆς ἀφελαιτο, τὴν δὲ γεῦσιν ἦν ἑτέρις ὁ κακὸς ἐπιμηχανήσατο μισθῶς ταύτης, πρῶτος τῶν δεινῶν ἀπήλαυσεν. Οὗτός ἐστιν ὃν πολλαῖς τῶν ἀνθρωπίνων ἐξώσωσamen δωμάτων διὰ τῆς θείας ἐπικλησεως, φημι δὴ, τῷ τοῦ Χριστοῦ ἀητετήτων ὀνόματι. Τυγαροῦν εἰ πέποιθεν ἰσχυρῶς, πρὸς μὲ τὰ τῆς μάχης αὐτοῦ κινεῖται μηχανήματα· θεάσεται γὰρ μὲ, πλεον δύνανται στρεβλωμένον ἢ αὐτοῦ, στρεβλόντα, τούτοις, ἀπήκτετο τὸ τοῦ διαδόλου ὄργανον, δηλαδὴ

Ζ'. Ἐώρα γὰρ αὐτόν λιαν καταφρονούμενον, καὶ πρὸς ὑπηρετίας τοῦ διαδόλου τιτς μανίας ἀνοιδιώνων. Ἀπαγάγετε ἐντειθεν τὸν ἐπίσκοπον· ἐκεῖνον δὲ μοι τὸν γεννατον μαχητὴν τὸν ἐφ' ὕβρι τοῦ δικαστηρίου καὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἐληλυθότα, προσαγάγετε ὧδε, καὶ τῇ αὐτοῦ προσκρυτερῆς τὰ στρεβλωτήρια προσενέγκατε. Καὶ τῦτα λέγων, ἐπενόει μελῶς καὶ πικροτέρας κολάσεις τῷ γενναίῳ μάρτυρι, καὶ πᾶνυ δε ἐπιλογιζόμενος ἔλεγεν, ὅτι Ἐτι καὶ ἐφευρῶν τιμωρητικῶν καὶ πικρῶν προσενέγκω αὐτῷ, πάντα κταπατήσει· ἤδη γὰρ προμεμελέτηται αὐτῷ, ἐνεκεν τῆς μελλούσης δόξης, πιντοτο, κολαστικὸν ὄργανον ὑπομεῖναι. Ἐαυτῷ τοιγαροῦν ἐπενόει τὰ τῶν στρεβλῶν ὁ διάβολος μηχανήματα, καὶ ἄπερ ἤπειλει τῷ δικαίῳ ἐπιφέρειν τιμωρίας πάσχειν ἡμελλεν αὐτὸς ὡς οὐκ ἐβούλετο. Ἀλλὰ γὰρ, φησὶν, ἀναρτήσαντες αὐτόν ἐπὶ τὸ ξύλον μεληθὸν καταπάσατε, καὶ πᾶν τὸ σῶμα αὐτοῦ διαβρῆξάτε καθέλλοντες, ὅπως

πρὸ τῶν κολάσεων τοῖς οἰκείοις σκασμοῖς ἀναιρεθί- A
σεται.

Ἡ' Κζὶ πολλὰς ὄριαις ξεομένου τοῦ μάρτυρος, φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Δατιανός· Τί λέγεις, ὦ Βικέντιε ; ἐν ποίοις καθόρως τὸ ἐαυτοῦ τρισάθλιον σῶμα ; Καὶ ὁ ἅγιος ὑπομειδιῶν εἶπεν· Τοῦτό ἐστιν ὃ εὐξάμην, ὡ ἀληθῶς πανάθλιε· οὐδεὶς μοί σου ποθεινότερος εὐθήθη, οὔτε εἰς ἐμὴν καταφυγὴν ἐγένετο πόποτε ἐνεργητικώτερος· εἰ γὰρ καὶ ἀπεχθῶς ταῦτα πρόσσεις, σὺ μόνος λίαν εὐκατὰς μοι καθίστηκας. Ἰδοὺ γὰρ λοιπὸν τῶν ὕψιλυτέρων ἐπιβαίνω καὶ τῶν ἐπιγείων ἀφίσταμαι. Ἰδοὺ τῶν οὐρανίων ἐπάπτομαι, καὶ τοὺς βασιλεῖς σου μεζονας καταπτῶ. Τοιγαροῦν τῆς ὠμότητος σὺ μὴ παύσῃ, ὡ παγκράτιστε· ἐπαυξήσεις γὰρ B μοὶ τὰ τῆς νίκης, εἴπερ διὰ μειζόνων νικήσω σε κολάσεων. Ἐπεγεῖρου οὖν μᾶλλον καὶ ταῖς κακονοαῖς τοῦ μιστοῦ σου πατρὸς ἀναθαχχεύου, μήπως σρικρύνῃς μοι τὰ τῆς δόξης, μὴ ζημίαν προστρέψῃς τοῖς ἔμοις ἐπαίνοις. Ἔτοιμος, ὃ τοῦ Θεοῦ δοῦλος πάντα ὑπομένειν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' ὧν δὲ ἐπαπειλῶν οἶε με τιμωρήσασθαι, τούτοις πικρότερος σὺ καὶ πολυμερῶς τιμωρηθήσῃ.

Θ'. Πρὸς τούτα οὖν κράζειν ἤρξατο κατὰ τῶν ἐξουτοῦ μεμηνῶς ὁ Δατιανός, καὶ τῷ θυμῷ ὑπερξέσας καὶ βακχευθεὶς τῷ λυσσῶντι πνεύματι, ξύλοις καὶ ῥάβδοις τοὺς δημίους ἐμάστιζεν, ὡς ἄτε δὴ ῥαθυμήσαντας καὶ φειδομένους τοῦ μάρτυρος· πλέον δὲ κατ' C αὐτῶν, ἢ κατὰ τοῦ δικαίου ἐχάλειπαινε, πρὸ τοῦ δικαίου τοὺς οἰκείους αἰκίζόμενος. Τῇ ἐκ Θεοῦ διαιδίωτι ἐ ἀγωνιστῆς ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἀμέριμος καὶ ἄποιοις τῶν αἰκιστῶν ἐτύγχανε· κατ' ἐκείνων γὰρ μᾶλλον, καθ' ὧν τὴν αὐθεντίαν εἶχεν, ἐμαίνετο, τότε δὲ ὁ ἀληθὴς Βικέντιος (μεταπίπτον γῆρ εἰς τὴν Ἑλληνηδα γλῶσσαν νικητῆς τὸ ὄνομα σαφηνίζεται), φησὶ πρὸς τὸν ἀλάστορα κρημάμενος ἐπὶ τοῦ ξύλου· Τί λέγεις, ὦ Δατιανέ ; Ἰδοὺ παρὰ τῶν τιμωρῶν ἀπέγχε τὴν ἐκδίλησιν, ἐπειδὴ αὐτὸς κατὰ τῶν σαυτοῦ ἐκδικός μου πέφηνας. Τούτοις δὲ τοῖς ῥήμασι, πλέον αὐτὸν ἐκόλαζεν.

I. Ἀκούσας δὲ ταῦτα, μεζονοὶ καὶ λυσσῶδεςτέρα φωνῇ πλέον ἐκδοῦν ἄρχεται, καὶ τοῖς ὀδοῦσιν ἐπιβρῶχειν ἐκτόπως ἐαυτὸν ὁ ταλαιπωρος προσπαράττων τοῦ μάρτυρος. Καὶ γὰρ τοῦ ξέειν ἀποκαμόντες, οἱ δῆμοι ἐπεπήγεσαν ὡσπερ ἄψυχοι, αἴτε χεῖρες αὐτῶν D περὶ τὰ πλευρὰ τοῦ δικαίου νεκραὶ ἀπεκρέμαντο, καὶ τὰ πρόσωπα ὠγριῶντες κρουνηδὸν τοὺς ἰδρώτας κατὰ παντὸς τοῦ σώματος αὐτῶν ἔσταζον, καὶ τὰ μέλη λυόμενοι κατεστήκοντο. Τότε στήθος αὐτῶν ἐπιπολὺ κεγμηκότων ὡσπερ ἄπνου λελθῶτο· ὑπελαμβανες δὲ ἐκείνους· μᾶλλον τετιμωρηθεὶς ταῖς βραχάνοις καὶ νεκρὸς ὑπάρχειν, νεκρὸν δὲ καὶ αἰὸν τὸν Δατιανὸν τὸ πρόσωπον ὠγριῶντα, ἄψυγον, τρίποντα, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀμβλυώττοντα, ἀγλυῶδει τινὶ τῷ βλέμματι, καὶ ὡσπερ ἐν θανάτῳ συγκεχυμένους κατέχοντα. Καὶ γὰρ πάλιν ἄτακτον καὶ μανιωδὲς ἔβδα κατὰ τῶν δημίων· Τί πρόσσεις ; λέγων· οὐ γὰρ ἐπιγινώσκω τὰς χεῖρας ὑμῶν· ἀνεροφῶντων οἶδα

istum in ligno, ejusque membra discernite, ac totum corpus contundite, ut priusquam aliis cruciatibus affligatur, se laceratum et consumptum videat.

VII. Cum igitur martyr ipse multis horis dilaniaretur, sic eum Datanus alloquebatur : Quid ais, Vincenti? An non vides, quam miseris modis corpus tuum miserabile dilaniatum sit? Tum illi subridens Vincentius: Hoc, inquit, est, quod ipse toto animo expetebam : itaque nemo mihi unquam, credas velim, optabilior teipso fuit, neque animæ meæ beneficium majus contulit : nam licet hostili animo id facias, tamen summum beneficium in me confers. En ut ad sublimiora ascendo ; en ut cœlestes res attingo ; en ut imperatores tuos magis contemno. Tu igitur ab ista tua crudelitate ne desistas : mihi enim eo cumulationem victoriam afferes, quo majora tormenta perferendo, teipsum superabo. Esto, quæso, in me magis magisque concitatus, et nefarii tui spiritus perversitate, quantum vis, debacchare, ne quo modo gloriam meam imminuas, et nostris laudibus damnum afferas. En ego Christi servus, paratus sum omnia sustinere pro nomine ejusdem Domini mei Jesu Christi. Quibus autem minis et cruciatibus me vexandum esse opinaris, illis tu ipse acerbius vexaberis.

IX. His verbis auditis, Datanus, furore quodam et rabie inflammatus, et clamores præ insania tollens, lignis ac virgis carnifices verberabat, quod segnes essent in martyre cruciando, magisque contra carnifices, quam contra virum illum sanctum excandescebat, domesticos et familiares suos prius quam martyrem verberans. Cum autem judex ipse in suos magis fureret, tunc athleta Vincentius (ejus autem nomen, si quis Græce interpretetur, inveniet idem valere, ac si Niceten, hoc est Victorem, dicat), in ligno pendens, sceleratum judicem sic affatus est : Quid ais, Datiane? En pœnas recipio ab his, qui me cruciant, et tu contra tuos homines ultorem te mihi præbes.

X. Hæc cum martyr dixisset, judicem ipsum magis magisque cruciabat. Quamobrem cœpit plus furere et clamare, et dentibus fremere, ultra modum se magis quam martyrem crucians. Ad hæc carnifices ipsi, cum in eo lacerando essent defatigati, tanquam exanimati jam torpuerant, eorumque manus, tanquam mortuæ, circa martyris latera obriguerant : cumque expalluissent, sudore multo totum eorum corpus irrigabatur : omnibus denique membris dissoluti erant. Itaque eos videre licebat cruciatibus magis affectos, quam martyrem, ac propemodum mortuos : quin eiam Datanum ipsum ore pallido, exanimem, trementem, oculis caligantem, et tanquam morte correptum, atque immobilem factum, rursus incompositum, insanientem, et contra carnifices vociferantem : Quidnam vos agitis? Annon mihi notæ sunt manus vestræ? Sæpe homicidarum sævitiam a vobis prostratam cognovi.

Frequenter latronum et parricidarum ferocitatem A manibus vestris expugnastis, et veneficorum arcana, in intimo eorum corde latentia sæpenumero extraxistis : quique nefarie intemperantiam suam effuderunt, eorum intestina dilaniastis : atque (ut summam dicam) quisnam ita inexpugnabilis fuit, qui cum in manus vestras inciderit, non facile interfectus fuerit? Quid igitur est, milites mei, quod hominem istum scelestum, magna cum temeritate imperatores nostros contempnentem, reprimere non possumus? Saltem nos moveat dedecus et turpitudinem, ne quid gravius dicam. Alios negantes crimina, et mortem ipsam irridentes, nondum morte illata perterrefecimus, et istius debacchantis, atque imperatores ipsos leges et deorum jura reprobantis linguam procacem continere non possumus?

XI. Ad hæc hilari vultu beatus Vincentius subridens, respondit : Ac in re divinum illud oraculum impletur : *Videntes non vident, et audientes non audiunt*¹. Tunc omnium hominum crudelissime tyranne, cogis me illum Deum negare, quem universarum rerum Opificem ac Salvatorem esse testor? Hunc ego verum Deum esse confiteor. Atqui merito cruciatibus afficiendus essem, si vanum aliquid, aut falsum dixissent, si imperatores deos esse affirmassem. Tu vero diutius me crucies in hujusmodi confessione permanentem, neque crudelitatem istam exercere contra me desinas : ita enim probatissimam Christianorum veritatem magis cognoscere poteris, si tamen parumper impurus spiritus a te discesserit. Hæc cum sanctus martyr Vincentius diceret, et judex se irrideri putaret, magis magisque insaniebat, toto pectore anhelans, et collo intumescens, totoque vultu immutatus, et ab oculis radios instar scintillarum emittens : qui turbato aspectu sanguinis colorem præ se ferente tunc æstuabat, cum carnifices ipsos non solum martyris latera, sed totum corpus et intestina, compages quoque corporis et juncturas ita dilacerare videret, ut non amplius posset carnifices accusare, quod negligentes forent. Itaque stupore afficiebatur, quod illius athletæ animum ita magnum et excelsum videret.

ζῶρα διηνοιγμένα τῇ τῶν στρεβλωτηρίων ἀνάγκῃ, τὸς βλέπων διηνοιγμένας ; ἐν οὐδενὶ λοιπὸν εἶχεν βραθυμίας καταγινώσκειν τῶν δημίῳν ὑπερεξελήττετο γὰρ τὸ μεγαλόψυχον ὄριον τοῦ ἀγωνιστοῦ.

XII. Cum vero acerbus atque immitis ille tyrannus a martyre se victum cognosceret, pestifer homo alia quadam via Vincentium aggressus est, credens fieri posse, ut misericordia et lenitate, viri justis mentem ac voluntatem alliceret. Aiebat igitur : Miserere, Vincenti, juventutis tuæ, neque ætatis florem in primis annis decerpi patiaris, atque longioris vitæ spatium ne tibi præcidas. Parce tibi ipsi. Ne committas, ut cruciatu majore lacereris. Saltem sero sapias, et respicias tandem, ne reli-

πολλάκις ὑμᾶς νικήσαντας ἀπόνοιαν, καὶ πατροκτόνων ὁμοίως τῇ καρτερῇ τῶν χειρῶν ἐπιμονῇ, καὶ γοήτων ἀπόρρητα τῷ βῆθει κριπτόμενα πολλάκις ἀνεβήξατε, καὶ τῶν ἀθέσιμω ἀκολασταίνοντων τὰ ἐνδόχεια διεστελάτε. Καὶ ἀπλῶς τις οὕτω δυσάλωτος καὶ ἱταμόδ, ὃς ᾤετο ὑμῖν ἐμπελάσας τῇ τοῦ θανάτου καθομολογίᾳ, καὶ βῆστα οὐχ ὑπέπεσεν ; ὦ ἐμοὶ στρατιῶται, ἀτάκτως τοῦτον οὕτως ἐνυβρίζοντα κατὰ τῶν αὐτοκρατόρων κωλύσαι οὐκ ἰσχύομεν ; καὶ γοῦν διὰ τὸν γέλωτα καὶ τὴν αἰσχύνην, ἵνα τὸ φορτικὸν σιωπῆσῃ πεπτωμένῳ ἄλλοις ἀρνούμενους, ὡς ἔφην, καὶ παίζοντας τὸν θάνατον, καὶ μόλα τὸ θανεῖν κατηπέζαμεν· τούτου δὲ ἐμπροσθοῦντος, καὶ λίαν ἐκ φαυλίζοντος καὶ βασιλεὺς καὶ νόμους, καὶ τῶν θεῶν τὰ δίκαια, τὴν τῆς γλώττης ἐπέχειν προπέτειαν οὐ δυνάμεθα ;

IA'. Καὶ πάνυ παιδρῶς ὑπομειδιῶν ὁ τρισμακάριος Βικέντιος πρὸς τοῦτοις εἶπεν· Ἐπὶ τοῦτοις πληροῦται τὸ τῆς θείας Γραφῆς λόγιον, τὸ, Βλέποντες οὐ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες, οὐ μὴ ἀκούσωσι, ὡς πανάθλιε καὶ πάντων ἀνθρώπων ὠμότατε τύραννε. Θεὸν τὸν πάντων Ποιητὴν, καὶ Σωτῆρα καὶ Υἱὸν μονογενῆ τοῦ ἐνὸς ὑψίστου Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ μετὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ σεβόμενόν τε καὶ προσκυνούμενον μαρτύρομαι, καὶ ἀναγκάζεις με ἀρνησασθαι τοῦτον ὄνπερ ἀληθῆ τυγχάνοντα ὁμολογῶ ; τηλικύτητα γὰρ ἔφην σε τιμωρήσασθαι με εἴπερ ἐψευδομένη, εἰ θεοῦ εἶμαι ἔλεγον τοὺς βασιλεὺς σου καὶ αὐτοκράτορας. Ἄλλὰ γὰρ ἐπίτολῳ στρεβλω με τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ ἐμμένοντα, καὶ μὴ πύση τῆς καρτ' ἐμοῦ ὠμότητος, εἰ ἄρα καὶ οὕτω τῶν τῶν Χριστιανῶν δοκιμασίῃ ἀληθειαν δυνήσῃ ἐπιγνώμαι, ὑπολογίσαντος μικρὸν τοῦ ἐν σοὶ ἐνεργούτος ἀκαθάρτου πνεύματος. Ταῦτα τοῦ ἁγίου λέγοντος, μακροδύστερος ἐπιγελώμενος ὁ διάβολος κατέστη, τῷ τε στήθει ἐκασθμαίνων καὶ τὸν αὐχένα ἀνοιδιάνων, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν ὄψιν τοῦ ἀνθρωπέου μεταλλαγεὶς χαρακτήρος, μόνην τὴν τῶν ὀφθαλμῶν καιομένην βολὴν πεφαρμαγένη καὶ φθοροποιῶ τῷ βλέμματι ἐπεπήγει, καταρρέον ὄρων τὸ αἷμα, μὴ μόνον τῶν πλευρῶν, ἀλλὰ γὰρ ἤδη καὶ παντὸς τοῦ σώματος τοῦ λοιποῦ, καὶ τῶν ἐγκάτων δὲ τὰ ἐνδομήχια τὰς τι ζεύξεις καὶ ἀρμονίας τοῦ παντὸς σώματος.

IB'. Ὅτε δὲ οὕτω πικρῶς καὶ ἀνίλωος ὑπάρχων ἀπηλέγχετο, ἐτέρως οἰοδόλος προσήει τῷ μάρτυρι, οἰόμενος οἴεσθαι ὑποσῦραι τοῦ δικαίου τὸ φρόνημα· Ἐλέησον γὰρ, ἔφρασκεν, ἐαυτὸν, ὦ Βικέντιε· μὴ τὸ ἄνθος τῆς ἑαρινῆς σου καὶ ὁρσώδους ἡλικίας ἀπολέσης, εἶ τα πῶτο τοῖς ἔτεσι τῆς νεότητος ὀρσώμενης, μὴ τὸ μακροδίον σου νῆς ζωῆς ἐκκόψῃς. Φεῖσαι σαυτοῦ ναὶς αἰκίαις οὕτω κατασπαρτατώμενος, καὶ καὶ γοῦν ὅψι ποτε τὰ λοιπὰ τῶν βασάνων κέρδησον. Καὶ ὁ ἅγιος τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὸν δόλον

¹ Matth. xiii, 13.

προσιθόμενος, και τῆς ἀπάτης θεωρῶν τὸ δέλεαρ, A τούτοις τοῖς λόγοις ἐχρήσατο πρὸς τὸν ἐχθρόν· Ὡ ἀληθῶς γλῶσσα τοῦ διαβόλου ἀκάθαρτε, τί οὐκ ἂν κατ' ἐμοῦ κινήσῃς μηχανώμενος; ὅποτε τὸν Κύριον ἡμῶν και Θεὸν πειράσαι ἠβουλήθῃς· οὐδὲ διὰ τὰς τιμωρίας ἃς ἐπιφέρειν μοί χαλεπαίνεις, τούτο δὲ μᾶλλον ποιεῖται και φοβεῖται δεδιττόμενον, ἡνίκα πλάττη κατ' ἐμοῦ προτεινόμενος ἔλαιον. Και εἰς ἡμὲ κραττιοῦσθω πιντολα σου κόλασις, και εἴ τι δέ σου ταῖς στρατείας και κακοτέχνους δυνάμεσιν ἐπειρεῖσκειν πέποιθε, προσκόμισον ἀνερευῶν διὰ τῆς πεφαρμαγμένης σου πικρίας, δοκιμάζε τὴν ἰσχύν τε και πίστιν τῶν Χριστιανῶν καθόλου, μὴ σύ γε φεῖσθαι αἰκισμῶν και κολάσεων, σιδήρου, λέγω, και πυρός, κατατιμῶν και κατεπιπυρῶν· οὕτω γὰρ διὰ πάντων τὴν ἤτταν ἐμολογήσεις καταισχυρό- B

μενος.
 ΠΓ'. Πρίομενος δὲ ταῖς ὀργαῖς πρὸς τούτοις ὁ Δα-
 τιανός, και τὸ δνειδος μὴ φέρων ἐπεμβαίνοντος κατ'
 αὐτοῦ τοῦ ἀγωνιστοῦ, λέγει πρὸς τὴν τάξιν· Διαγέ-
 σθω ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν κατὰ νόμον ἐξέτασιν τε και
 ἀνάγκην· δοκιμαζέσθω κατ' αὐτοῦ, και ἀνιχνεύε-
 σθωσαν πᾶσαι αἱ τῶν ἀπηγορευμένων πράξεων τι-
 μωριαί, πατροφονέων τε και ἀνδροκτόνων, φημί, και
 λοιπῶν καταδικῶν κολαστικῶν μηχανήματα. Εἰ γὰρ
 και ὁ λογισμὸς ἐγκαρτερεῖν τοῖς δαινοῖς ἐπιπολὴ δύ-
 νήσεται, ἀλλὰ κἂν γούν τὰ μέλη ταῖς βασάνοις ἐν-
 ἀπολέσθω· και γὰρ ἐν ὄσφ οὗτος τοῖς ζῶσι περίεστιν,
 ἡμὲ τῆς νίκης ἀδύνατον ἐπιτελεῖσθαι. Ὁ δὲ ἀθλη-
 τῆς ἀπονῆτι καταστρεφόμενος τὸν ἀντίπαλον, τοιού-
 τοις ἀγαλλόμενος ἐδόξα τοῖς βήμασιν· Ὡ τῆς ἡμῆς
 μακρσιότητος ἀληθῶς και ἠροσύνης! αἱ γὰρ παρὰ C
 σοῦ μοι, διάβολε, ἀπειλαί, πληρέστατοι τυγχάνουσιν
 ἔπαινοι, και ἡ τρυφερά, ὡς οἶει, κατάπληξις σεσω-
 ρεῦμένη δόξα ὑπαρχει· ἐν ᾧ δὲ νομίξεις βαρύτατον
 ὀργίζεσθαι, τούτο μᾶλλον ἀρχεῖ με τὰ βέλτεστα ὤφε-
 λειν. Και ὁ Δατιανὸς ὑπερξέσας ταῖς μανίας, εὐθείας
 προστάττει σταυρὸν καταπαγγῆλαι, και ἐκεῖ προση-
 λωθῆντα ἀκινήτι καταμέλος αἰκίζεσθαι. Και δὴ τὰ
 προσταττόμενα ἐξετέλουν οἱ τοῦ διαβόλου ὑπηρέται·
 και παγέντος τοῦ σταυροῦ ἀνήρπασαν αὐτὸν ἐν αὐτῷ,
 πάλιν· δὲ σὺν πολλῷ τῷ τάχει κατήνεγκαν αὐτὸν ἀπὸ
 τοῦ ξύλου. Ὡς δὲ τῶν δεσμῶν ἀπελύθη, και ἔσθη ἐπὶ
 τοῦ ἐδάφους ὁ ἅγιος, ἐνεργεῖα τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ἐκτινάξας ἐαυτὸν ἐκ τῶν δημίων, και προσπηδήσας
 ἐπὶ τὸν σταυρὸν ὁρόμω, βουλόμενος τιμωρησασθαι
 τὸν ἐχθρόν, οὕτω κατὰ τῶν τιμῶν ἐπιμέμφεται D
 ἐπεγειρομένων και ἐπιτεινόντων αὐτῷ τὰ δεινὰ, και
 φησι· Τί, βραδεῖς και ἀνίσχυροι διακόνου τοῦ πονη-
 ροῦ, ἔλκειν με και ἀπάγειν ἐπὶ τὰ κολαστήρια; ἐκτε-
 λεῖτε συντόμως τὴν ὀμότητα τοῦ κακόφρονος, ὅπως
 γέλως ἐφ' ἄσπασιν ἢ τάχος ἀναδειχθήσεται· και τού-
 τοις λιαν ἀνήρει χαλεπαίνοντα τὸν ἀλάστορα, τοῖς
 παρ' αὐτοῦ βέλεσιν ἱκανῶς αὐτὸν κατασφάττων. Διὸ
 και μειζόνως κατ' αὐτοῦ ταῖς αἰκίας ἐκκαλεῖται ἐπ-
 ανηγείρων και ἐπνκαυκλῶν τὰ τιμωρητήρια· και γὰρ
 εὐθείας ἐστερεβλοῦτο, και διαφόρως ταῖς μάλιστα ἐπιμό-
 νως κατεσχέζετο, και πρὸς τούτοις ἄσπασιν· ἐτι ταῖς
 πλευραῖς κατεκαίετο, ἀλλεπαλλήλω; τῶν φλογῶν

A qua tormenta patiaris. Cum hæc iudex dixisset, beatissimus martyr Vincentius, a Spiritu sancto edoctus, dolos præsensit : Itaque his verbis usus est : Non displicent mihi cruciatus, quos afferre studes : sed illud me perterrefacit, quod misericordiae verba te simulantem audio. Exerceantur ergo contra me tormenta omnia, et multiplices cruciatus, quantumvis graves, afferantur, ac si quid prodigiosis et maleficis viribus tuis confusus, invenire contra me poteris, ne desistas pestiferam istam immanitatem tuam in me inferre. Expertæ Christianorum vires : neque abstineas a verberibus et tormentis, non a ferro, igne atque incendio : sic enim in omnibus his te victum faterere, magisque erabesces.

XIII. Cum hæc audiens Datanus valde cruciaretur, et athletæ illius constantiam sibi dedecori esse non pateretur, cohorti hæc jussit : Ducatur iste ad iudicium et legum examen, et his pœnis, ac suppliciiis subjiçiat, quibus parricidæ, scelerati et nefarii homines sunt obnoxii, ut cum ejus animus cruciatus graves diutius ferre paratus sit, membra ipsa omnium generum tormentis consumantur. Quandi enim iste supererit, fieri non potest, ut ego victoriæ compos siam. Hæc ait Datanus. Athleta vero ille fortissimus adversarium his verbis alta voce insequabatur : O me beatum, et vere felicem atque hilarem factum, quandoquidem istæ tuæ calumnix et miuæ, meæ sunt perfectissimæ laudes. His verbis Datanus ad insaniam concitatus, statim jussit crucem componi, et in illa Vincentium suffigi ac membratim cædi. Cum igitur crux ipsa in terra defixa esset, martyrem in ligno suspenderunt nefarii homines, et satellites diaboli, Datanii jussa exsequentes. Postea vero eumdem multa cum celeritate e ligno detraxerunt. Qui cum a vinculis solutus esset, et in terra vir sanctissimus constitisset, Spiritus sancti ope adjutus, seipsum a carnificibus abstraxit, et ad crucem illam cucurrit : in quam cum insiliret, hostem ipsum perterrefecit. Itaque eos, quibus cruciabatur, et tormenta cumulabantur, increpans : Curnam, inquit, tardiores, et in me ipso ad tormenta ducendo facti estis imbecilliores? Agite, quam celerrime vestri principis crudelitatem D exsequamini, ut in omni re quam primum se ridiculum faciat. His verbis nefarium iudicem ferociorem factum, tanquam jaculis quibusdam confodiebat. Quamobrem magis magisque in martyrem exardescens, graviora in eum tormenta excogitabat. Statim igitur beatus Vincentius torquebatur, diversisque flagellis, et ferreis unguibus assidue lacerabatur, atque ejus latera continuis flammis comburebantur. Denique membra ipsa ita distenta distraçtaque sunt, ut totus evuertatus esset. Deinde cum ferreas virgas carnifices in igne diu tenentes ignitas effecissent, mox in ejusdem martyris pectus eas conjecerunt, quoad candentibus illis, virgis combu-

reretur. Corporis enim superficies ac pellis flamma illa comburebatur, vulneraque vulneribus addita renovabantur, et lacerationes lacerationibus novis augebantur. Alii carbones accensos in ejus corpus injicientes, diuturnis flammis ipsius membra comburebant: in quo cum nullæ amplius supressent carnes, flammæ ipsæ deinceps ad intestinas usque partes penetrabant, et cum superioribus vulneribus additæ essent, novo cruciatu martyris corpus affligebant: cujus etsi nulla pars sana relicta esset, nihilominus tamen mens ipsa cruciatus illos fortiter perferens, robustior efficiebatur, idque non immerito: divino enim præsidio, quod humana cogitatione comprehendi non potest, undique communiebatur. Datianus vero insania multa et furore agitatus, pergebat illam tormentorum copiam inferre, nimirum expectans contrariam martyris confessionem audire.

XIV. Interea cohors militaris, constantia martyris percussa, retulit Datiano carnifices ipsos defatigatos esse, et in tormentis insligendis ad extremum spiritum redactos: athletam vero illum multiplicem tormentorum copiam, ac certamen egregie superasse. Tunc Datianus spe deceptus, et tenebris mentis oppressus: Heu, inquit, victi sumus: sed quamvis tam multis cruciatibus ejus mens victa non sit: cum fortiter corpus ipsius flammis pertulerit, nihilominus tamen demus operam, ut ejus animus talibus crucietur pœnis, quibus nullum remedium adhiberi possit. Exquirite igitur locum omni ex parte obscurum ac tenebricosum, ut sempiterna quadam nocte puniatur. Locum vero illum, in quo ejus corpus constituendam est, testis fractis sternite, ex utraque parte acutissimis, et aculeatos angulos habentibus, ut compungatur, et in quamcunque partem latere sua converterit, dilaceretur. Post hæc, ut membrum nullum remissionem habeat, aut recreationem, sed totum ejus corpus assidua tormentorum renovatione affligatur, super hujusmodi testas hominem istum proterentes pertrahite, ut membris varie lacere- tur, et animam ac spiritum emittat is, qui contra nostros imperatores certamen suscepit. Denique concludite ipsum in loco illo tenebrosissimo et illic derelinquite, ut ne minimam quidem lucis partem oculis suis aspiciat, neque quisquam illuc accedat, omnisque consolationis ratio ac spes ab eo removeatur. Januas ipsas undique claudite, et vectibus eas communitate; hocque diligenter curate, ut, quamprimum animam efflaverit, mihi referatis.

αὐτοῦ, ὅπως καθ' ἕκαστον μέρος ποινικῶς στρεβλοῦμενος ἐκπνεύσῃ, ὁ κατὰ τῶν ἡμετέρων βασιλέων μηχανητής κρατερός. Ἐντεῦθεν κατακλείσαντες αὐτὸν ἐν τῷ σκότῳ καταλίπετε ἐκεῖ, ὡς μηδὲ πρόσποισιαν μηδὲ ἑλλαμψίν τινα φωτὸς τοῖς ὄμμασιν ἐπιδέχεσθαι, μηδὲ τις ἀνθρώπων ἐκεῖσε πλησιάζει τῷ πάσαν ἀποκλεισθαι αὐτῷ παραμυθίαν, θύρας τε ἀπὸ μυχλοῖς πάντας κλεισθῆναι ἕτω κατὰ τὸν νόμον ἀπαγγέλλητε.

XV. His ita factis, ut nefario impii Datiani edicto præscriptum fuerat, et eo in loco martyre incluso, adventante nocte, statim custodes ipsi alto sopore oppressi sunt. Itaque quod Datianus contra sanctum

προσαρρασομένων, καὶ τῶν μελῶν κατατεινομένων, ἔξαρθρος ἐγένετο ὁ ἄγιος. Ἐντεῦθεν δὲ σιδηρᾶς βάρβουρος ἐπιπολὺ πυρώσαντες ἐπέβαλον ἐπὶ τὸ στήθος καίοντες τοῦ μάρτυρος, ἕως οὐ διετάκη σχεδὸν μεταξὺ σιδήρου τε καὶ πυρὸς ἐκφυλοῦμενος ὁ ἀγωνιστής· ἡ γὰρ τοῦ σώματος ἐπιφάνεια καὶ τὸ ἔρμα τρίζον τῇ φλογὶ διεπείρετο· τραύματά τε κατὰ τραυμάτων ἀνενοῦμενα ἐφαίνετο, καὶ ἐπὶ τοὺς αἰκισμῶς αἰκισμοὶ ἐγαλιέπεινον, ἄλλοι τε κατὰ τοῦ καίοντος πυρὸς ἐνέβαλλον· καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς φλογώσεως εἰς μακρὰν διασπειρομένων τῶν μελῶν, σαρκῶν τε λοιπῶν μὴ ὑφιστασῶν κατ' αὐτῶν τῶν ἐνδοσθίων, τὰ μέλη τῶν αἰκισμῶν ἐφέροντο, καὶ αὐτὰ κατὰ τῶν αὐτῶν ἑλκῶν πάλιν ἐτιμωρεῖτο τὰ μέλη, ἐπειδὴ σώματος μέρος οὐδὲ τὸ τυχὸν ὑγιᾶς περιελάλειτο· καὶ ὅμως ὁ λογισμὸς ἐγκατεργάζετο τοῖς δευνοῖς καρτεριώτερος ἀποδείκνυτο, εἰκότως ὡχυρώμενος τῇ ἀκαταλήπτῳ καὶ φιλανθρώπῳ βουλή τῷ Θεῷ.

ΙΔ'. Ἐμβρονθηθεὶς δὲ πολλῇ ἐκπλήξει ὁ Δατιανὸς διετελεῖ, τῇ ἐπιβροχῇ τῶν κολάσεων τὴν ἐναντίαν ὁμολογίαν περιμένων τοῦ μάρτυρος, καὶ τάληθες δὲ λοιπὸν περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ταῖς φροντίσιν ἐταλαντεύετο ὅτι δέοι πράξει καὶ ὅπως ἀναζητῶν. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ τῆς τάξεως ὑπερεκπληττομένης, ἀπήγγειλαν αὐτῷ οἱ ἐπὶ τῶν τιμωριῶν τεταγμένοι τοὺς μὲν δηλοῦς ἀποκεκμηκέναι ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς τε καὶ κινήσεως, τὸν δὲ ἰθλητὴν ὑπερνεκικηνεῖ τὸν πολυσχερῆ τῆς κολάσεως ἀγῶνα φαίδρῳ χαρακτηρί, ἐκρατεροτέρῳ τε μάλλον ὁμολογία, ἢ ὡσπερ κατήρξατο, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμολογεῖ. Καὶ τότε διαμαρτῶν τῆς ἐλπίδος, καὶ σκότος ἐπαμφισάμενος, Φευ! ἔφη ὁ ἱερόσολος, νεικῆμεθα, ἀλλ' εἰ καὶ ταῖς ὑπολοιπίσι βασιάνοις ὁμοίως μὴ κάμναι τὸν λογισμὸν, αἱ δὲ καρτερώς διατελοῖ τῷ σώματος ἐκτακίντος, ἡ ψυχὴ τοῖς ἀδιορθώτοις ἐπιμένοντα τιμωρεῖσθαι. Τοιγαροῦν ἀναζητήσατε τόπον ἑσπέρου πανταχόθεν τῆς εἰσῆγης πεπιστευμένον, καὶ ἀπεβουκῆμενον τοῦ κοινῶς φωτὸς πρὸς ἀπόλαυσιν, ὅπως τῇ διακωνίᾳ νυκτὶ κολάζοιτο· κατὰ γὰρ τὸ ἀνεύθυνον αὐτοῦ τῆς παρὰ τῶν νόμων εἰρκτικῆς τοῖς κακοποιτοῖς ἐπευρηθείσης πρὸς βέβρον τὴν καὶ ἀσφάλειαν χώρος οὗτος ἐξιδιώτατος· ὑποστρώσατε δὲ καὶ τὸν τόπον, ἕτω ἀβύθισθαι μέλλει, ὅσπερ ἀπὸ κατεργασίαι ἐκ τῶν ἐκατέρων μερῶν ὄζειν ἔχοντα καὶ ἀκιδιώτας τὰς γωνίας, ὅπως ἐν κατακλιθῆται καὶ κατανύτῃται τῇ μεταστρωθῆ τῶν πλευρῶν, εἴ τί ποτε μέλος ἐξαναλήψεται δοκοῖν ἀνεσι προσλαμβάνει· καὶ ἀπλῶς ἵνα καὶ τέτραυχῶμεν τῷ σώματι ἀπαύστως τὰ τῆς τιμωρίας ἀνανεοῦμενα μὴ ἑλλείπῃ· πρὸς τοῦτοις ἐκτείνοντες αὐτὸν διασπατε κατὰ πινυτὸς μέρος τοῦ σώματος

ΙΕ'. Γενομένων οὖν τούτων πάντων κατὰ τὸ ἀβέβρον τοῦ πολυμανοῦς προστάματος, καὶ μετὰ τῆς ἀνάγκης οὕτω καθειρηθέντος τοῦ μάρτυρος, εὐθὺς νυκτὸς ἐπιλαβούσης, ἤνικα βαθεῖα κατεχέθησαν

ὑπερ οἱ φύλακες, ὅπερ Δατιανὸς εἰς τιμωρίαν χα-
 λεπτέρην θανάτου κατὰ τοῦ ἁγίου προσέταξεν,
 μετατρέπεται τούτο εἰς πᾶσαν ἑορτήν τε καὶ δόξαν
 καὶ ἀνάκτησιν. Φοδερὰ γὰρ καὶ ὑπέρλαμπρος ἀγ-
 γελική τις περνεύετο κατάστασις, θεραπεύουσα
 καὶ ἀνακτωμένη ἐκ τῶν πόνων τὸν ἀθλητὴν· καὶ ἡ
 ἀγγεῆς καὶ διαιωνίζουσα τοῦ ἐπικατεράτου νύξ
 φωτὶ ζήνῃ καὶ παραδόξῃ καταλαμβάνετο. Τριστοιχίδον
 γὰρ κηροὶ ἀνακαίόμενοι, παρὰ τὸ εἶδος φῶς κατε-
 φωτίζε τὸ ὄχυρωμα. Καὶ αὐτὸς δὲ στρωματὶς ἀπ-
 λωτάταις ἤδη τὸ σῶμα ἀνακτεθεὶς, καὶ τῷ ἁγίῳ
 ἀναθαλφθεὶς Πνεύματι, τὴν διὰ ψαλμῶν ὑμνωδίαν,
 καὶ Κυρίῳ ἀνεκρούετο, καὶ τῷ ἡδίστῳ ὀργάνῳ τῆς
 φωνῆς ἐν βυθμῇ ἀπηχῶν, πᾶσαν τὴν γαιετὴν στυ-
 γνῶς ἡρμένην εἰς τὴν αὐτοῦ τιμωρίαν, τὴν ἡχὴν τῆς
 εὐρυθυμίας ἀκροαμένην κατέθειλεν. Ἐξίστην τε
 καὶ οἱ φύλακες ἐξέστησαν, τοῦ ὕπνου αὐτῶν ἀποπε-
 σόντος, οἰόμενοι τῆς φυλαχῆς περνεύεσθαι τὸν μάρτυρα.
 Ἐπιπολὺ δὲ παρασσομένοις ὑπὸ τοῦ δέους τού-
 τοις ἐπιφανεῖν ἤρξατο ὁ ἅγιος· Μὴ ταρασσέσθε, μηδὲ βοᾶτε,
 ὡ στρατιῶται τῆς ἀσθείας, δεδοικότες·
 ἐγὼ γὰρ τὴν ἐμὴν δίκην οὐκ ἀποφεύγω, οὐδὲ τοὺς
 μετὰ ταχοῦς εἰσέλθετε, καὶ τῇ ἀγγελικῇ θεραπείᾳ τε
 καὶ ἀνακλήσει τὴν ἐνδοξον παραμυθίαν τοῦ δούλου
 τοῦ Θεοῦ θεάσασθε· ἔνθα γὰρ κατελείψατε σκότος
 ὄν ἐπιστένει χαλεπῶς ἐπαρπίσατε τῷ μὴ ἦχειν ἀναπνοῆς
 καὶ μικρὰν ὑπόστασιν, εἰς ὕμνον ἀνακρουο-
 μενον τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ καθορῶσινεσθε θαυμάσατε.

15'. Ἀνέθησαν γὰρ οἱ περὶ ἐμὲ καχόμενοι δεσμοί,
 καὶ αἱ δυνάμεις μου πλεον τοῦ ἀρχαίου πεπύκωνται·
 τό τε σῶμά μου ἀπαλατὶς καὶ ἀφθόνους στρωματὶς
 ἀνανεώνεται· διὸ μᾶλλον ὑπερεκπλάγητε τὴν ἄφατον
 τοῦ Θεοῦ μου δυνάμιν τε καὶ ἀγαθότητα, καὶ πλη-
 ρεστάτῃ στόματι φωνᾶς εὐσεβείαν ἀνακηρύξατε,
 τοῦτοις κεχρήμενοι τοῖς ῥήμασι καὶ τὸν διμολογητὴν
 τοῦ ἀληθοῦς καὶ μόνου Θεοῦ ἀεὶ νικητὴν ὑπάρχειν
 ἀπαγγεῖλατε ἰψὸν Δατιανῷ, ὅπως τε καὶ οὔου φωτὸς
 ἀπολαύω, προσεφερύρικτω, εἴ τι οἰεῖσθε δεῖν ὁ
 διάβολος, καὶ ἔτι προσφερέτω τοῖς ἐμοῖς ἐπαίνοις·
 τῶν δὲ τῆς μακαριότητος μου ἀνδραγαθῶν μηδὲν
 ὑπαρξάστω, ἐγγυμαζέσθω τὰ παρ' ἐαυτῆς σημεῖα
 βακχεύουσα· εἰ ἔρα τί ἀνιχνεύσοιτο, μόνην αὐτοῦ
 δέδρα τὴν συμπάθειαν, μὴ ὀφείη μοι συγχωρῶν τὸν
 θάνατον. Ὡς δὲ οἱ φύλακες ἀπελθόντες ἄπαντα τὰ ἐπὶ
 τῆς φυλακῆς γενόμενα τῷ Δατιανῷ διεσάφισαν,
 ἄψυχός τε καὶ ὠχρῶν ἀπεπάγη, καὶ ἡδὲ ὑπερθένητο
 κάκιστως ἔχειν ἐν ἐαυτῷ (οἱ γὰρ σπαραγμοὶ καὶ οἱ
 αἰκισμοὶ τῶν τιμωριῶν τοῦ μάρτυρος κατ' αὐτοῦ
 μετατρέποντο), καὶ χαλεπῶς ἐπανέκειτο ἡττώμενος
 κατὰ τοῦ ἀγωνιστοῦ, ὅμως ἀπλουστερώς, καὶ εἰ μὴ
 κατὰ γνώμην, φωνὴν ἀκριθεῖ προσφέρεται καὶ φη-
 σιν· Τί περὶ τέρω λοιπὸν προσπαλαίωμεν νικώμενοι
 τὰ μέγιστα; ἀναφείσθω τοῖσιν ἐπὶ κλίνης καὶ
 στρωμνῶν ἀπαλωτάτων· οὐ γὰρ βούλομαι αὐτὸν τοῖς
 δεῖνοις ἐναποθανεῖν, μήπως μερλοδοξὸς λίαν ἀνα-
 δειχθῆσεται. Κομιζέτωσαν τοιγαροῦν ἐπὶ κλίνης αὐτὸν
 ἄνδρες· χαίροντες καὶ ἀγαλλόμενοι, οἳ τε τὰ
 ἔχνη αὐτοῦ καὶ τὸ πᾶν σῶμα ἐσπαργαμένον λάδοισιν,
 καταφιλοῦντες· καὶ τὸ παχυθῆν ἢ καὶ τὸ περιβρεῖον
 αὐτῷ ἄμα εἰς ἀνάληψιν τῆς οἰκείας ἀπομάζουσιν
 τοῦ Θεοῦ δοκιμώτατος θεράπων Βικέντιος· ἄξιός δὲ
 παρὰ τῶν ὁμοφύλων καὶ Χριστιανῶν.

12'. Ὁ δὲ ἀλάστωρ καὶ κακὸφρων Δατιανὸς ταῦτα
 ἐποίησε ἐν πολλῇ ἀμηχανίᾳ συσχεθεὶς, πῆ μὲν διμολο-
 γῶν τὴν ἤτταν καὶ τὸ ἀδρανές τε καὶ ἀνίσχυρον, πῆ
 δὲ καὶ ἄκων ἐμεγάλυνε, τὴν ὑπέρογκον καρτερίαν

A martyrem excogitaverat, id ipsum in sanctissimi
 viri jucunditatem ac gloriam conversum fuit. Ter-
 ribilis enim et illustris angelorum cohors illuc ac-
 cessit, athletam curans, et a languoribus eripiens
 ac recreans, ita ut locus ille obscurus, et nocturnæ
 tenebræ novo quodam et admirando lumine illus-
 tratæ sint. Repente igitur custodes experrecti,
 existimabant martyrem ipsum e carcere aufugisse.
 Itaque illis valde perturbatis ac metuentibus, dixit
 vir sanctissimus : Nolite, quæso, milites, turbari,
 neque clamare, aut metu aliquo affici : nunquam
 enim ego aufugerem, neque repositas mihi coronas
 amitterem. Sed quam celerrime potestis, huc in-
 troite, et videte servum Dei per angelicum minis-
 terium admirabili quadam consolatione recreat-
 um, ut quo loco vos obscurissimas tenebras re-
 liquistis, illic cœlestē lumen aspicientes, gaudeatis.

XVI. His verbis athleta ille usus est. Postea vero
 quam Datiani satellites ingressi sunt eos adhortatus:
 Abite, inquit et domino vestro renuntiate, quali et
 quanta luce ego hic perfruar. Itaque si quid potest,
 acerbius excogitet et ad mea laudes illud accumu-
 let. Cum igitur custodes omnia quæ in carcere vide-
 rant, Datiano retulissent, repente ille exanimatus
 expalluit, et secum pessime agi animadvertit:
 quandoquidem martyris lacerationes et vulnera in
 ejus ipsius signominiam ac dedecus convertebantur.
 Quamobrem acerbitate quidem magna contra Chri-
 sti athletam Vincentium commovebatur, sed mitius
 tamen se gerere simulabat. Itaque dicebat : Quid
 est, quod amplius pugnemus, cum maxime ab hoc
 homine victi simus? Gestetur igitur in lecto aliquo,
 et stragulis delicatissimis : non enim patiar, ut in
 cruciatibus moriatur. Tollant ipsum in lecto posi-
 tum homines aliquot bilares et exultantes. Sint et
 alii, qui ejus vestigia et dilaniatum corpus totum
 exosculentur : quin etiam sanguinem ex vulneribus
 defluentem colligentes, ad suæ valetudinis recupe-
 rationem illum adhibeant. Talium virorum satellitio
 utatur probatissimus Christi minister Vincen-
 tius : dignus certe, qui ab amicis etiam colatur,
 non solum ab inimicis et Christianis observetur.

XVII. Hæc versutæ mentis homo Datianus facie-
 bat, multum animo perplexus : quippe qui modo
 infirmitatem suam confitebatur, modo gloriosi
 martyris Vincentii tolerantiam ac fortitudinem

laudibus extollebat. Quandiu vero doloso animo talia machinabatur, providit Deus, cujus bonitas omni ex parte perfecta est, ut tyrannus ille omni spe deceptus superaretur. Ipsi enim martyris animam victricem, ex caduco et fragili corporis tabernaculo ad caelestem regionem traduxit. Quare diabolus valde confusus fuit.

XVII. Equidem non temere factum arbitror, ut sanctissimus vir eo tempore mortem obiret, quo Datianus ipse curatione illa, vel insidiis potius martyrem aggredi volebat. Dicturus enim fuisset, ejus cura et studio athletam Vincentium servatum esse. Cum igitur victorem martyrem obiisse Datianus accepisset, cœpit ultra modum insanire, et ait: Si vivum hominem istum superare non potui, saltem mortuum superabo. Non amplius superest in eo spiritus qui mihi ad versetur, neque hominis mortui membra mecum amplius pugnare poterunt. Projiciatur igitur in campum ejus cadaver, neque arborum foliis, aut alia re contegatur: sed feris et volucris in escam propositum sit. Quidquid enim contra mortuum istum efficere potero, non omittam, ut careat funere ac sepultura.

χον σῶμα, μηδεμιᾶ δὲ σκέπη τῇ ἀπὸ τῶν δένδρων, ἢ βορᾶν, θηροῖ τε καὶ ὄρνείois καὶ κυσίν, ἢ τοῦτο, κἂν δευτος ἀπολίεθω.

XVIII. Itaque pretiosissimæ martyris reliquæ nefario tyranni edicto projectæ sunt, illis assidente, easque custodiente carnifice, pessimique illius Datiani amicis quibusdam. Nemo autem Christianorum religiosi martyris corpus a tyranno petere audebat, ut scilicet optabilem illum martyrem secum habere posset. Corvus autem quidam, ales, inquam, ille ignavissimus, et maxime segnis, e propinquo loco advolavit, et sanctum illud corpus custodire cœpit: qui nigris pernis et colore atro, tanquam pulla quadam veste indutus, quodammodo luctum præ se ferebat, aliasque volucres grandiores, volatu inagno illuc irruentes, impigre persequens, e loco illo facile abigebat. Quinimo lupum quemdam repentino cursu eo venientem ita repulit, ut ille terga vertens, non corvi quidem impetum, sed jacentis illius sancti corporis aspectum extimescere præ se tulit, ac stupore percussus, repente subterfugerit. Equidem feram illam angelica præsentia perterrefactam illinc aufugisse arbitror. Vetere historia nobis traditum est, beatum Eliam Israelitarum impietatem fugientem, cum desertis locis et speluncis pravam eorum hominum, qui tunc erant, consuetudinem permutasse, eoque tempore quotidie mane ac vesperi prophetam illum a corvo sibi oblatum cibum accepisse. Et nunc igitur divino jussu, quemadmodum et olim, corvus excitatus, Vincentio martyri congruentem operam curamque adhibebat,

καὶ τὴν ἔκτοπον τῆς Ἰεζάβελ μιαινοτητα ἐρήμοις καὶ στηθαίοις ἀντικαταλλάσσειν τὴν τῶν τότε ἀνθρώπων συναστροφὴν, ἐκείτης ἡμέρας τὸ δεύτερον

Α τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Βικεντίου. Ἐν ὅσῳ δὲ τὰ τοιαῦτα δολίως ἐφθέγγετο, ὁ πανάγθος θεὸς βουλόμενος τὴν ἡτταν ἀπειργασθαι τὸν τύραννον, τὴν ἀγίαν καὶ νικηφόρον ψυχὴν τοῦ μάρτυρος μετὰ δόξης πολλῆς ἐκ τοῦ προσκαίρου σληνώματος μετέστησεν εἰς τὴν ἐπουράνιον χώραν, καταισχύνας τὸν διάβολον.

IZ'. Νομίζω δὲ μὴ ἀπλῶς προτετελειώσθαι τὸν ἄγιον, τῆς δῆθεν εὐτρεπιζομένης αὐτῷ θεραπείας, μᾶλλον δὲ ἐπιβουλῆς τοῦ κακόφρονος. Ἐμελλε γὰρ λέγειν ὅτι τῇ αὐτοῦ σπουδῇ τε καὶ ἐπιμελείᾳ περισεσῶσθαι τὸν ἀγωνιστὴν. Ἀπαγγέλλεται τοίνυν τῷ παρανόμῳ Δαιτιανῷ ἡ τοῦ στεφανίτου τελείωσις, καὶ λοιπὸν καταισχυνοὺς ἐπὶ πᾶσιν ὁ τύραννος, γίλωσ ἐτύχχανε, καὶ ζήτην ἄρχεται μανίαν μαίνεσθαι. Εἰ μὴ γὰρ ἐδυνήθη αὐτοῦ, φησὶν, ζῶντος περιγιγίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ γοῦν θανέντα τιμωρήτομα. Οὐκ ἔστι πνεῦμα, φησί, τὸ ἀντιμαχόμενον, ὅτε μὴ φυγὴ νικήσασά με, ἀνθρώπου νεκροῦ οὐδεμία μάχη κατὰ μελῶν ἀψύχων. Εἰ γὰρ τὸ σῶμα διαλέλυται, τίνας τιμωρίας ἐνδοαχκευθήσομα, καὶ ἄρον τανυν λήψομα τῶν αἰκιστῶν, εἰ καὶ μὴ τὰ τῆς νίκης μοι προσεγίνετο. Ἐπιπέσθω τοιγαροῦν κατὰ τοῦ πεδίου τὸ ἄψυγον. Ἐπερ κατὰ τεθνεώτος δύνάμα, ἀταφος καὶ ἀκη-

IH'. Καὶ δὴ ἐξέκειτο πρὸς τιμωρίαν τὸ πολυτήμητον λειψάνον τοῦ ἀγωνιστοῦ, κατὰ τὸ ἀθέμιτον τοῦ ἱεροσούλου πρόσταγμα, οὐδὲ ἐφειδεδόντος τινος καὶ παραφυλάττοντος, ἢ τυχὸν χρήμασι διασφαρέντος, ἢ καὶ φίλων τινῶν τοῦ κακόφρονος ὅτε μὴ τις Χριστιανῶν ἢ οἰκτῆ ἢ τοῦ εὐσεβοῦς χάριν ἐξαιτήσεται ἡδυνήθη, καὶ συγκομισαὶ τὸ θεοφίλδς λειψάνον, καὶ ἔχειν μάρτυρα εἰς εὐκτατον τοῖς πᾶσιν ἐμφύλον ἀγαθόν. Διὰ τί δὲ τυχὸν ἐκυλώθη τινῶν ἐπ' αὐτῷ παρεῖναι παραφυλακὴν καὶ θεραπείαν θνητῶν, μήπως δὴ ἀγγελικαὶ καὶ θεαὶ δορυφορεῖαι κεχρησθαι νομισθεῖεν, τὸ ἐπαγρυπνεῖν καὶ φυλάττειν τὸ ἄγιον σῶμα τοῦ μάρτυρος, εἰ ἀνθρωπεῖα τις παρῆν ἐμμέλεια; κόραξ δὲ, φημί, τὸ ὄρνειον ἀργότατον τε πάντων καὶ ὀκνηρότατον πετεινῶν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καθεζόμενον τῇ ζοφώδει εἰδέα τε καὶ τῷ χρώματι τὴν κηδεῖαν τοῦ σώματος καὶ φυλακὴν ἐποιεῖτο, ὡς ἔστιν ὑπολαβεῖν, καὶ ὥσπερ μέλαιναν ἐσθῆτα τὴν οἰκίαν ἐπαμφισάμενος χροῖαν, τὸ πείθος ἐπεδείκνυτο ὅτε καὶ ὀλέθριαι τοῖς πτεροῖς ὑπάρχοντα, βῆστα ἀπεδύλωεν, ἐπελθοντα δὲ καὶ λύκον τῇ αἰφνιδίῳ ποτήσας συνδρομῇ ἐξεδίωκε τοῦ σώματος ὁ δὲ λύκος ἐπικάμψας τὸν αὐχένα, καὶ οὐ τὴν ὀρμήν τοῦ κόρακος, ἀλλὰ τὴν ὄψιν τοῦ κειμένου λειψάνου καταπλαγεῖς συνεστάλη ἰπισθεῖω δὲ ὅτι ἀγγελικῆς ἐφεδρείας θυμαζῶν τινὰ πρόσπειων ἀπεπάγη τῷ δέει. Ἀρχαία τις ἡμῖν ἱστορία παραδίδοται φεύγοντα τὸν μακάριον Ἠλίαν τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν δυσθεβείαν, τὴν διακονίαν εἶχεν, καὶ τῷ προφήτῃ εἰς τὴν τῶν

τροφῶν παρακομιδῆν δικονοεῖσθαι παρὰ τοῦ ὁμοίου ὄρνειο, φημί δὴ, τοῦ κορακος· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ παροντος τῆ πάλα θεῖα προστάγματι τὰς προσηκούσας θεωρίας ἐκτελεῖ τῆ μάρτυρι.

18'. Πρὸς δ καὶ παραδόξως ἐκπλαγεῖς ὁ Δατιανὸς A XIX. Quo miraculo percussus Datianus, clamare ἤρξατο βοᾶν καὶ λέγειν· Φεῦ! οὔτε νεκροῦ αὐτοῦ περιγεῖσθαι δύναμαι· ἐκ δὲ τοῦ ἐναντιοῦ τῆ ἐμῆ χαλεπότητι ἐνδοξότερος ἀναδεικνυται. Ἐπειδὴ οὖν ἀδυνάτως ἐπὶ γῆς ἔχει τὸ τοῦτον καταναλωθῆναι, τῆ πελάγει ὑποδρύχιος παραπμπέσθω, τὸ τῆς νίκης αὐτοῦ μεγαλοφυῖς δὲ ἡ θάλασσα κατακρυψάτω, ἵνα ἐκάστης ἡμέρας μὴ γέλω· ὅπ' ὄψιν τῶν πάντων γίνωμαι. Ἐβληθήτω τοιγαροῦν ἐν τῆ ἐρούγκλῳ, καθ' ὃν τρόπον οἱ πατροκτόνοι ἐν βοεῖα ἀσκή καταδεσμούμενοι ριπτόνται κατὰ τοῦ παλάγου· ἴθωι δὲ συστιβάζίσθωσαν τῆ ἐσπαργαυμένῳ σώματι αὐτοῦ, καὶ ὅτε κλειστον ἐπὶ τὰ βᾶθη διάστημα ἔλθωσιν οἱ ναῦται, ἐκριψάτωσαν αὐτὸν τοῖς κύμασιν, ὅπως οἱ τῶν ἰχθύων ἄσπιτοι εἴ πού τι ἀσπάραιον ἢ τραύματος ἐλεύθερον τὸ τυχὸν αὐτῷ μέλος ὑπολείπεται, B λάπτοντας ἐπιμόνωσ καὶ τοῦτο καταναλώσωσι.

(1) Καὶ ἐπειδὴ τὰ χερσαῖα θηρία μᾶλλον ἀδρανῆ τὴν τοῦ σώματος φειδῶ πεποιήται, ἀλλὰ γοῦν κητῶν ἀκρόστῳ στοματι κατὰτεμνομενον ἄπαν ἀναλωθήσεται· εἰ δὲ καὶ ξένοις αἰγιαλοῖς προσπελάσας ἐκρηφῆσται, τῆ ἐπαναλήψει καὶ τοῖς διαύλοις τῶν κυμάτων φορούμενος, σκοπέλοις προσραγεῖς, μήτε θανῶν ἡσυχίας τεύχεται. Ἰδοὺ πάλιν τί ὄρας, ὦ ἀληθῶς ἐν σαρκὶ διάβολο; πειεῖς γὰρ τὸν ἀθλητὴν καὶ ἐν τῆ τῆς ὑγρᾶς στοιχείῳ μᾶλλον ἐπιδοξότερον. Καὶ δὴ ἐμβάλλεται τὸ ἅγιον καὶ πολύτιμον λείψανον τοῦ μάρτυρος, καθὼς προσέταξεν ὁ ἱερὸς υἱὸς Δατιανὸς ἐν τῆ ἐρούγκλῳ. Ἔστι δὲ ὁ ἐρούγκλος πλέγμα τι σκυριδιῶδες εἰς σάκκου σχῆμα ἀνταποποιημένον, ἐπίμηκίς τε καὶ στενὸν, ἑπὲρ τῆ Ἑλληνίδι διαλέκτῳ οἱ ναυτικοὶ εἰώθασιν προσαραγεῖν κώικα, ἐπιτήθειον τῆ βουλομένην τὸ τοιοῦτον σκεῦος, καὶ εἰς ἀλλὰ μετακομιδῆν καὶ σίτου καὶ λοιπῶν ἀγωγίμων τῶν πρὸς πλοῦν εἰς ζωῆς σύστασιν ἐπιφέρεισθαι. Ὡς δὲ συνθιθεὶν τὸ σῶμα τοῦ ἀγωνιστοῦ κατηγγίσθη εἰς τὸν λεγόμενον κώικα, ταῖς καταβραβείαις οὕτως αὐτὸ κατησφαλίσαντο, ὡς νομίζειν πεφοβεῖσθαι τὸν Δανιανὸν, μὴ τὸ λείψανον δραπετεῖσθαι καὶ καταλείψῃ τὸν κώικα.

K'. Ἐπὶ τούτοις δὲ παρελθὼν ἀνὴρ τις Εὐμόρφιος C XX. Cum vero athletæ et martyris corpus ita τούνομα, λοιμὸς τὴν γνώμην, καὶ τὴν ψυχὴν ἱερὸς συλος, καθυπέσχετο τῆ τυράνῳ πρὸς τὸ οἰκεῖον μέρος τῆς πόλεως ναύτας ἔχειν πιστικούς ἐπὶ τῆ πρᾶσχεῖν αὐτοὺς αὐτῷ, καὶ ἴαν ἀρμολοῖους ὑπάρχοντες πρὸς τὸ ἐπιζητούμενον πρᾶγμα, οἱ καὶ ἐνέβλάν· εἰς τὸ σκάφος τὸ μεγαλότιμον λείψανον τοῦ ἀγιωτάτου μάρτυρος Βικεντίου, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τοῖς διαστήμασιν ἤλασαν ἐπὶ τὸ πέλαγος, ὥστε τοὺς αἰγιαλοὺς καὶ τὰ ὄρη τῶν ὄρθαλμῶν βολῆ οἴεσθαι αὐτοὺς ἀποκρύπτειν· καὶ λοιπὸν ἀποκεκμηκότες, ὅτε ἔδοξεν ἱκανῶς ἔχειν αὐτοὺς ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐδεδίεσαν μὴ εἰς ἑτέροι αὐτὸν ἀποδοσάσθαι πατριδα ὡς οὐκ ἠθούλοντο, τὸ προσταχθέν αὐτοῖς ἐπιτελοῦσι, καὶ ἐθύθισαν αὐτὸν παραπέμφαντες ὑποδρύχιον τοῖς κύμασι. Καὶ λοιπὸν ἐκπνήσαν πρὸς Δατιανὸν ἰλαροὶ D τοῖς προσώποις, ὡς ἐπικομιζόμενοι χαρᾶς εὐαγγέλια μέγιστα, καταστρηνώνας, ὡς εἰώθας ναύταις εἰκότως δυσσεβεῖν, φωνῆς ἀτάκτους καὶ κρότους συνεκρηγούσας· πλεόν δὲ τοῦ δέοντος κατήπειγον αὐτοὺς τῆ τάχει ἐπὶ τὸν ἄρχοντα, μήπως ἕτεροι ὑποφθάσαντες· τὸ αὐτῷ ἀποργεῖλωσι καταθύμιον, τὸ ἀνάρασθαι ἐκ τῶν ὄρθαλμῶν πάντων γερονεῖναι τὸν Βικεντίον. Ἀλλὰ γὰρ καθ' ὃ δίκαιον ὑπῆρχε τε καὶ δούσιον, πρὶν ἐπ-

(4) Hic multum variat codex noster ab edito Latino, et passim auctior est usque ad finem Vitæ. EDIT. PATR.

ανελευν τοὺς ῥίψαντας τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος ναύτας, ἐπὶ τὴν ξηρὰν ἐπανήλθε τὸ ῥιφὲν σῶμα, τῆ τοῦ Θεοῦ χάριτι κυβερνώμενον, καὶ ὅπερ ἐδόκουν τοῖς ἀπίστοις τῆς θαλάσσης βάθεισιν ἐγκαθελκόμενον, βυθίσθη, τοῦτο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ὁρῶντες κείμενον πρὸς τῆ λιμῆνι, καὶ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τῆς ταφῆς ἐξαίτουόμενον, καὶ ἡσυχίᾳ δεόμενον ἐξέστησάν· ὅθεν φόβῳ πολλῷ συσχεθέντες, κάταλιπόντες αὐτὸ ἀπῆλθον· πρὶν ἢ γάρ τινα φθάσαι ἀπαγγεῖλαι τῷ ἀλάστορι ἐπὶ τὴν ξηρὰν ἐπανήλθε τὸ ῥιφὲν σῶμα τοῦ μάρτυρος τῆ τοῦ Χριστοῦ κυβερνώμενον [χειρὶ], ὅπερ ἐκρίφεν ὑπὸ τῶν κυμάτων ἀνεπαύετο ἐν τῷ αἰγιαλῷ.

XXI. Jam vero sanctus martyr Vincentius viro cui A damin somnis reliquias suas ex alto mari in terram expositas esse significavit : quin etiam locum, in quo reliquiae ipsae positae erant, eidem patefecit. Quoniam vero praesidem timens vir ille, ad martyris reliquias inquirendas segnem et parum alacrem se praebuit, ille ipse martyr in somnis apparuit feminam cuidam viduam, quae ut aetate provecta, ita morum sanctitate praedita erat. Illam cum similiter admonuisset, eidem signa quaedam ejus loci patefecit, in quo sanctum illud corpus jaceret, quod videlicet laeteret sub arena quam lenis et tranquilla unda in reliquias illas sanctas sic infuderat quasi arena ipsa martyris sepulturam deserviret.

ἐπιαλύζοντος, ἤγουν τῆς θαλάσσης, δουλεύουσα ἢ ψάμμος διὰ τῆς κατὰ μικρὸν ἐπαθροίσεως, τὴν τῆς ταφῆς τιμὴν ἀπεπλήρωσεν. Ὅθεν οὐδὲν θομαστὸν εἰ μετὰ ταῦτα ἀνθρώπων σπουδαί τε καὶ θεραπεῖαι συνεπλήρωσαν, ὅπερ ἤδη τὰ στοιχεῖα σὺν παραδόξῳ δουλείᾳ τρόπῳ τὴν ὑπὲρ τῆς ταφῆς τετελέκεισαν κηδεμονίαν.

XXII. Sepultus igitur fuit generosus Christi B athleta primum in littore sub arena. Mox anus, illa, femina valde religiosa et vidua, quam supra diximus, perlustrabat littora, inquirens signa illa, quae in somnis ei patefacta fuerant : cumque invenisset quod quaerebat, et martyris reliquias in aedem illis dignam tulisset, eas sancte ac religiose condidit. Itaque sumptuosius exsequiis adhibitis, sacrae illae reliquiae Deo ipsi dicatae sunt in illius templi ara, quod sancti martyris Vincentii appellatum fuit. Haec est sanctissima martyris confessio, haec illius certamina qui martyrism suum complevit in gloriam Christi Dei nostri, nunc et in saecula. Amen.

καὶ δὴ λοιπὸν σὺν πολυτελεστέρα ταφῇ ἀνετίθη καὶ καθιερώθη, τῷ Θεῷ τὸ λείψανον ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ ναοῦ, τὴν ἐπωνυμίαν λαχόντος ἐπὶ τῷ ὄνομαι τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βικεντίου, τοῦ οἴκου δηλαδὴ σὺν τῷ προσιδόντι αὐτῷ τόπῳ εἰς ἐκκλησίαν καθιερωθέντος, τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν αὐτῷ ἐπιτελεσθέντων, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν λαχόντος ἐπὶ τὸν ἅγιον Βικέντιον· καθ' ὃν γὰρ τρόπον ἐτίμησε καὶ ἐτιμήθη ὁ ἅγιος, τὸν οἶκον καὶ τὸν τόπον προσκυνητὸν ἀπειργάσατο, καὶ ὅσῳ ἐν πλείστοις τόποις ἀνεδείχθη τὸ τίμιον καὶ ἱερώτατον αὐτοῦ σῶμα, τοσοῦτω καὶ πλείονες εὐκτήριοι οἴκοι κατεστάθησαν, τῷ ἐκ πλείονων αὐτῷ τόπον τὰς τιμὰς ἀναφέρεσθαι, καὶ πλείονα καθιερώσας, σέσωρευμένως καὶ μεγαλοφυῶς καθιερώθη αὐτῇ ἡ ἡμολογία τοῦ μάρτυρος, καὶ οὕτοι οἱ ἄγῳνες αὐτοῦ, τῷ μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἀμετάθετον διατηρήσει τὰν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν. Καὶ οὕτως ἐτελειώθη ὁ πανένδοξος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Βικέντιος, μηνὶ Νοεμβρίῳ ἐνδεκάτῃ, βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

KA'. Καὶ γὰρ τινα ἄνδρα καθ' ὕπνου ἐπέμνησεν ὁ ἅγιος, δεικνὺς αὐτῷ ἀνακεκλισθαι τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς αἰγίολους, καὶ αὐτὸν τὸν τόπον σφηνίσας αὐτῷ κατὰ ἀκρίθειαν, ἐν ᾧ ἐξέκειτο. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος φόβῳ τοῦ ἄρχοντος ἀργυτέρως τε καὶ ἀγριότες περὶ τὴν ζήτησιν τοῦ πολυτιμῆτου θαλασσοῦ ἐγένετο, φημί δὲ, τοῦ ἁγίου λειψάνου, ἐφ' ἑτέραν πάλιν χῆραν ἔρχεται προδοθηκυῖαν τοῖς ἔτεσιν, καὶ ἡλικίᾳ διαπρέπουσαν, καὶ ἀγίότητι πεπληρωμένην, καὶ ταύτην ὁμοίως ὑπομνήσας καθ' ὕπνου, δίδωσί αὐτῇ σημεῖα ἀληθέστατα τοῦ τόπου, ἔθρα ἤδη ὑπὸ τῆ ἄπλη ψάμμῳ ἡσυχάζεν τὸ σῶμα, τῆ ἐπανείσει καὶ ἐπαναχύσει τῷ πρᾶψ καὶ γαληνῷ κύματι τετυμθυμένον. Τοῦ γὰρ στοιχείου ἐπιλάμποντός τε καὶ

KB'. Ἐτάφη γοῦν πρῶτον ὁ γενναῖος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ αἰγιαλῷ εἰς αὐτὰς τὰς συναλλαγὰς τοῦ ἑδάφους καὶ τῶν ὑδάτων· διδόμενα οὐ μικρὰ καταλείψας ἡμῖν διὰ τοῦ τῆς ταφῆς αὐτοῦ θαύματος τῆς εἰς Θεὸν αὐτοῦ ἀλλοκοῦ καὶ στερεωτικῆς πίστεως, καὶ ὅπως δόκιμος κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀναδειχθῆ. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἡ προλεγομένη πρεσβυτεῖα καὶ Χριστιανικώτατη χῆρα περιήρξατο περὶ τοὺς αἰγιαλούς, τὰ ἀποκαλυφθέντα αὐτῇ ζητούμενα σημεῖα, εἴτα εὐρούσα τὸ ζητούμενον, καὶ εἰς οἶκον ἐπίξιον ἀποθεθεῖσα τὸ σεβάσιμον τοῦ μάρτυρος λείψανον, κατέθετο δόλιως. Ἐντεῦθεν γὰρ εἰς οἶκον ἐπάξιον ἀνεκομίσθη τὸ πολυμάκαρεςτὸν καὶ πανσεβάσιμον λείψανον τοῦ πανένδοξου μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Βικεντίου,

καθιερώθη, τῷ Θεῷ τὸ λείψανον ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ ναοῦ, τὴν ἐπωνυμίαν λαχόντος ἐπὶ τῷ ὄνομαι τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βικεντίου, τοῦ οἴκου δηλαδὴ σὺν τῷ προσιδόντι αὐτῷ τόπῳ εἰς ἐκκλησίαν καθιερωθέντος, τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν αὐτῷ ἐπιτελεσθέντων, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν λαχόντος ἐπὶ τὸν ἅγιον Βικέντιον· καθ' ὃν γὰρ τρόπον ἐτίμησε καὶ ἐτιμήθη ὁ ἅγιος, τὸν οἶκον καὶ τὸν τόπον προσκυνητὸν ἀπειργάσατο, καὶ ὅσῳ ἐν πλείστοις τόποις ἀνεδείχθη τὸ τίμιον καὶ ἱερώτατον αὐτοῦ σῶμα, τοσοῦτω καὶ πλείονες εὐκτήριοι οἴκοι κατεστάθησαν, τῷ ἐκ πλείονων αὐτῷ τόπον τὰς τιμὰς ἀναφέρεσθαι, καὶ πλείονα καθιερώσας, σέσωρευμένως καὶ μεγαλοφυῶς καθιερώθη αὐτῇ ἡ ἡμολογία τοῦ μάρτυρος, καὶ οὕτοι οἱ ἄγῳνες αὐτοῦ, τῷ μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἀμετάθετον διατηρήσει τὰν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστιν. Καὶ οὕτως ἐτελειώθη ὁ πανένδοξος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Βικέντιος, μηνὶ Νοεμβρίῳ ἐνδεκάτῃ, βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

DE S. TIMOTHEO APOSTOLO

EPISCOPO EPHESINO, MARTYRE.

(Anno Christi 97, die 22 Januarii apud Græcos, apud Latinos die 24 ; Bolland. ad hanc diem.)

§ I. S. Timothei natalis.

1 Latini plerique (non tamen, quod existimavit Baronius, omnes, ut mox dicemus) S. Timothei natalem XXIV Januarii celebrant. Operæ pretium est ex aliquot Martyrologiis, quæ de eo prædicantur, depromere, quibus reliqua de eo dicenda illustrentur. Vetus ergo Romanum Martyrologium ita habet : « Ephesi Timothei apostoli. » Eadem in variis mss. leguntur, quorum quædam Bedæ præferunt nomen, et in nonnullis sub nomine Usuardi editis; in Bellino quoque, Rabano, Adone: ast hic in libello de festivitibus Apostolorum : « Natalis S. Timothei discipuli B. Pauli apostoli, qui apud Ephesum a beato Apostolo episcopus ordinatus, post multos pro Christo agones dormivit. Cujus corpus cum reliquiis B. Andreæ et Lucæ, vicesimo Constantii anno Constantinopolim translatum est. » Eadem habet Beda vulgatus, Notkerus, et mss. plurima. Martyrologium Romanum : « Natalis S. Timothei discipuli B. Pauli apostoli, qui ab eodem Ephesi ordinatus episcopus, post multos pro Christo agones, cum Dianæ immolantes argueret, lapidibus obrutus, paulo post obdormivit in Domino. »

2. Græci vero XXII Januarii, quo interemptus est, de eo agunt. Quo die Menæa : « Sancti apostolli Timothei, discipuli S. Pauli apostoli. »

*Amore divinarum Timotheus coronarum,
Fustibus cæsus tinxit terram sanguine.*

Ortus hic fuit ex Lystra urbe, patre gentili, matre Judæa, cui Eunice nomen. Discipulus B. apostolo Paulo factus, conscriptor divini Evangelii et præco exstitit : Joanni quoque præ cæteris a Christo dilecto convixit : atque ab ipso apostolo Paulo Ephesi episcopus ordinatus est. Postquam enim (ut Irenæus Lugdunensis epi. copus tradidit, et passim sermone celebratur) Joannes e mari ejectus, Ephesoque redditus est ; ac deinde sub Domitiano principe in Patmum insulam exsul deportatus ; Beatus hic Timotheus Ephesinæ Ecclesiæ præfuit. Cum vero idololatriæ diem quemdam festum, quod Καταγύγιον, id est, deductionem, appellabant, Ehesi patrio ritu agitent ; idola quidem manu gestantes, et larvis quibusdam aut personis induti, et in his decantantes, atque in viros ac feminas latronum more irruentes, omniaque cædi-
bus miscentes ; B. Timotheus tam dirum et atrox facinus intueri non sustinens, stultum eorum er-

rorem arguebat, et ut a tam fœdis factis desisterent hortabatur. Quem impii fustibus contusum e medio sustulerunt. Postmodum autem sacræ ejus reliquiæ Constantinopolim translatae sunt, et in templo Sanctorum Apostolorum collocatae, ubi solemnis ejus agitur memoria.

3. Eadem habet Anthologium Græcorum a Clemente VIII approbatum, et Maximus Cytheræus. At quod conscripsisse Evangelium dicitur, id quidem alibi haud legimus. Citatur apocryphum Nicodemi Evangelium : aliis quoque ascripta olim, quæ ab otiosis composita hominibus erant, de quibus fuse Baronius tom. I ad an. 44 ; at nihil isthic de Timotheo. Fortassis Evangelii conscriptor, sive συγγραφεύς, dicitur, quod cum Joanne familiariter versatus Ephesi, trium evangelistarum aliorumque sanctorum virorum de Christi rebus gestis commentarios, collegerit, quos dein recognovisse ac digessisse Joannes dicitur.

4. Eodem XXII die Januarii eum Usuardus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, alique Latinarum referunt ; quidam utroque die. Usuardus ista habet : « Natalis S. Timothei discipuli B. Pauli. Hic ab eodem Apostolo episcopus Epheso ordinatus, est. » Galesinius breviter omnem ejus vitam complexus est : « Ephesi S. Timothei, B. Pauli apostoli discipuli. Is Lystris in Lycaonia natus, a pueritia in sacris litteris et pietate eruditus ; quo tempore apostolus Paulus eo venit, religionem Christianam coluit ; utpote cum matrem Eunicem haberet, mulierem Jesu Christi fidei studio flagrantem. Pervulgata ejus adolescentis virtutum fama, illum sibi comitem peregrinationis et socium laborum Apostolus adjunxit : sicque adiutorem operis in Evangelio Christi eundem ubique adhibuit. Siquidem hic una cum illo, propagandæ fidei causa, modo Ephesum, modo Corinthum profectus, Macedoniam etiam, Italiam atque universam terram, prædicando peragravit. Fuit autem admirabili indoli adolescens : pudice et caste perpetuo vixit : prudentia sapientiaque ita præstitit, ut omne ministerium ei Apostolus concederet ; in Macedoniaque curam illorum traderet, qui Evangelium susceperant. Demum Ephesiorum factus episcopus, dum ab Dianæ cultu populum avocare conatur, Domitiano imperatore, lapidibus a multitudine pœne obrutus, Christianorum ope eo periculo liberatus, ad finitimum montem, qui Pion dicitur, venit, ubi animam Deo

reddidit. Ejus corpus Constantinopolim post Constantino Augusto procurante, translatum est. »

5. Alii aliis diebus ejus memoriam consecrant. Wandelbertus XVI Maii :

*Septima Timothei cum dena nomine lucet,
Veridica Paulus docuit quem voce beatus.*

XXII Augusti ista habet pervetustum Rhinawien. ms. « Romæ Timothei discipuli S. Pauli. » Sed postremæ tres voces videntur a librario adjectæ: colitur alioquin eo die S. Timotheus Romanus Martyr. Denique XXVII Septembris ms. Martyrologium S. Hieronymi : « In Epheso Timothei. » Hujusne? Ita sensit veteris scriptor Martyrologii, quod in monasteriis Lætiensi et S. Martini Tornaci asservatur, in quo ista leguntur eo die : « Et S. Timothei discipuli Pauli apostoli, quem idem vas electionis assumens, omnem ecclesiasticam disciplinam docuit, et per manus impositionem, accommodabilem Ecclesiis fecit. Hic pudicus et virgo permanens, apud Ephesum in monte qui vocatur Pion, cum magno honore sepultus quiescit. » Cur vero « accommodabilis Ecclesiis factus » dicitur? an quia episcopus consecratus principio est, nulli certæ sedî astrictus, sed ut munus apostolicum perfectius ubivis exsequi posset?

§ II. Acta S. Timothei, tempus mortis.

6 « Polycrates Ephesiorum episcopus... floruit temporibus Severi principis, » ut testatur S. Hieronymus lib. *De scriptoribus ecclesiasticis* cap. 48, ubi nonnulla recitat ex Synodica ejus epistola profertur in ista Ecclesia a S. Joannis Evangelistæ temporibus observato, celebrandi una XIV Paschatis. De eo Sigebertus cap. 3. « Polycrates passionem S. Timothei apostoli scripsit, et alia multa; » at Baronius in Notis ad Martyrologium, de ea ita pronuntiat : « Passionem Timothei a Polycrate scriptam fuisse auctor est Sigebertus *De viris illust.* c. 3, sed ignotum id prorsus Eusebio atque Hieronymo, qui agunt de Polycrate. » Verum et alia ab iis prætermissa aliorum auctorum scripta.

(a) S. Timothei vitam auctore Polycrate dedimus in *Patrologia* nostræ tomo V, col. 1302. Nunc

Photius tamen, cum legisse se passionem hanc scribit, auctorem nullum nominat. Aubertus Miræus in *Bibliotheca Ecclesiastica*, « Fit in ea Passione, inquit, mentio Irenæi Lugdunensis episcopi : ex quo colligi datur, non posse eam attribui Polycrati, qui Timotheo post Onesimum successit. » At nusquam dicitur immediate successisse Onesimo, qui sub Trajano passus traditur, ut 16 Febr. dicemus. Ipse Miræus Irenæum anno 10 Severi (qui erat Christi 202, aut. 203, viginti jam diebus inchoatus) coronatum asserit : S. Hieronymus Polycratem « floruisse temporibus Severi principis: » ut facile potuerit Irenæi, æqualis sui, commentarium aliquem, imo omnes, legisse.

Ipse se Polycratem auctor vocat (a); qui sane impostor habendus esset, si alieni nominis bonorem sibi falso arrogaret, at scriptum grave est quod ad rem attinet, licet stylo humile asserat Photius), estque cœsentaneum iis quæ cæteri quoque de Timotheo tradiderunt. Vincentius Bellovacensis lib. x, cap. 38, ex Polycrate Acta quædam Timothei recitat; « quæ stylo suo » inquit, Petrus Hallois noster in Notat. ad cap. 7 Vitæ S. Polycarpi, « satis clamant se e Græcis esse translata; » atque omnino Polycrati ipse illa tribuit. Ea ex vetustis codicibus monasteriorum S. Maximi, et S. Mariæ de Ripatorio descripsimus, contulimusque cum excisis agonibus martyrum, ms. Nicolai Belfortii, et Græca ms. historia martyrii S. Timothei, quæ ipsa fortassis est Polycratis, sed a quopiam post translata Constantinopolim reliquias recognita, omissa exordio, quo nomen suum Polycrates profertur; et merito, cum recentior ille scriptor periodum interjecerit de translatis reliquiis, cui proinde præfigere Polycratis nomen non poterat; at suum ipsoreticuit, vel ætas librorumve negligentia oblitteravit: vixisse ante Justiniani tempora inde conjectamus, qui templi ab eo conditi non meminit. Metaphrastes martyrium, translationem, templi vel ædificationem vel restaurationem, complexus est.

ejusdem acta a Symeone Metaphraste scripta exhibemus. EDIT. PATR.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΤΙΜΟΘΕΟΝ.

COMMEMORATIO

S. TIMOTHEI APOSTOLI

(Latine apud Bolland. ad 24 Jan. ; Græca descriptissimus ex cod. Reg. Paris. n. 1457, sæculi XI. EDIT. PATR.)

CAPUT I.

Timotheus S. Pauli discipulus et comes.

Α'. Τιμόθεον τὸν μέγαν ἤνεγκε μὲν ἡ Λυκαόνων, ἀθρέψατο δὲ καὶ ἥσκησεν ἡ πάλαι περιφανῆς ἐν πόλεσι Λύστρα, οὐχ οὕτω καρπῶν εὐφορία καὶ ἀφθονία τῶν ἀναγκαίων, ὅση ἐπὶ τῷ ἡδίω φυτόν τῷδε σεμνομένη, καὶ τοῖς ἐπανθοῦσιν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς κάλλεσι καὶ κοσμήμασι, καίτοιγε μηδὲ ταῖς τοῦ γένους ῥίζαις κεχρημένῃ καθαρὰς τε καὶ ἀκιβήλοις, ἀλλὰ καὶ πολὺ τὸ ἐκ τῶν ἀκανθῶν τῆς ἀπιστίας ἐχούσας ἐπιμικτον. Προμήτωρ μὲν γὰρ αὐτῷ Λοῖς, γυνὴ θεοφιλῆς καὶ ἀρετῆς ἀτεχνῶς ἐπιμελουμένης μήτηρ Εὐνίκη ἐξ Ἰουδαίων ἐκκεντριθεῖσα πάλαι εἰς τὴν εὐσέβειαν, καὶ ὄντως ἐν ἀκηράτοις ἀρετῶν ἀνθήσασα κήποις· πατὴρ δὲ Ἕλληνας, καὶ τὰ Ἑλλήνων ἐπισημότατος, οἷονεὶ τι ζιζάνιον ἐν σίτω, τῷ καλῷ Τιμοθέου γένει, καὶ ῥόδοις ἄκανθα παραφύς, καὶ τοσοῦτω διαφανῆς τὴν καλίαν γενόμενος, ὅσον ὁ παῖς περιφανῆς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὴν ἀρετὴν ἀπαμίλλος.

Β'. Ὃς ἔτι νήπιος ὢν, καὶ ὑπὸ τῆς μητρὸς Εὐνίκης παιδαγωγούμενος τὴν Ἑλλήνων ἄμα καὶ Ἰουδαίων ἐπίσης ἀπάτην ἐξέκλινε, καὶ Πάλλω τρικαῦτα τῆς Ἐκκλησίας λαμπρῶ σάλπιγγι πρόσεισι, σὺν ἄμα Βαρνάβῃ τῷ τοῦ Χριστοῦ μαθητῇ καὶ ἀποστόλῳ, καθ' ὃ φησιν ὁ θεὸς Λουκάς ἐν ταῖς Πράξεσιν, ἐπιδημησάτω τῇ Λυκαόνων, ἧτις ἄμορος μὲν ἐστὶν Ἰκονίῳ καὶ Γέρβῃ, μεγίστου δὲ θαύματος τότε τῆς τοῦ Παύλου ἐπιδημίας ἀπολελαύκε, καὶ χωλὴν ἐξ αὐτῆς εἶδε τῆς εἰς φῶς προόδου (ὦ θεῖας ἐπισκοπῆς! ὦ παραδόξου θαύματος!) υγιᾶ τῇ ἐκείνου παρουσίᾳ γεγενημένον, καὶ ποσὶν οἰκείοις ἀλύπως ἄμα καὶ ἀσφαλῶς χρώμενον. Ὃς τοσοῦτον ἐξέπληξε τοὺς κατὰ πόλιν, ὡς εἶναι καὶ πέρα πίστῶς αὐτοῖς τὸ γεγενημένον, καὶ θεοὺς οἶσεσθαι τοὺς σφετέρους ἀνθρώπων τὴν θέαν ὁμοιωθέντας τὴν πόλιν περιπολεῖν, ὧν ἔργον καὶ τὴν τοῦ χωλοῦ θεραπείαν λογίζε-

I. Magnum Timotheum tulit quidem Lycaonia, aluit autem et instituit, quæ olim inter civitates fuit inclyta, Lystra: non tantum sibi placens de ubertate et abundantia rerum necessariarum, quantum de hac planta longe suavissima, et de iis quæ in eo efflorent, virtutis ornamentis. etsi ne puras quidem et sinceras generis habuerit radices; sed ex spinis quoque infidelitatis plurimum habuerit admistum. Nam erat quidem ei avia Lois, mulier pia, et quæ revera curam gerebat virtutis; mater Eunice, quæ et Judæis quidem olim fuerat insita in pietatem, et in integris virtutum hortis revera floruerat. Pater autem gentilis, et in gentilium rebus maxime insignis, veluti quoddam in frumento lolium, nempe honesto et prætoro Timothei genere, et rosis spina adnatus, et vitio tantum insignis, quantum fuit illius filius pietate clarus et virtute incomparabilis.

Cum esset autem adhuc infans Timotheus, et a matre Eunice institueretur, gentilitium et Judæorum errorem simul ex æquo declinavit: et tunc accedit ad Paulum, præclaram Ecclesiæ tubam, simul cum Barnaba Christi discipulo et apostolo, sicut divinus Lucas dicit in Actis; cum is venisset in Lycaoniam, quæ est finitima quidem Iconio et Derbæ, ex Pauli vero adventu magnum erat consecuta miraculum, et claudum ab ipso ortu (O divinam visitationem! o admirabile spectaculum!) sanum effectum illius præsentia, et pedibus suis absque molestia, et secure utentem. Qui quidem eos, qui erant in civitate, in tantam adduxit admirationem, ut esset eis id quod factum fuerat, supra fidem, et suos deos existimarent forma hominibus assimilatior obire civitatem, et eorum esse opus claudicationem. Postquam autem, quisnam esset,

¹ Act. xiv.

(1) Miramur duas has sanctas feminas Loidem et Eunicen, nec in Græcorum, nec in Latinorum Fastis reperiri.

cognoverunt, et quod Dei vivi esset potius apostolus, et horum, qui falso dicuntur, deorum adversarius, ad hoc ipsum missus, ubi ab eorum errore liberarentur homines, et quod prædicat Deum, qui non solum potest corrigere tales corporum mutilationes, sed etiam suscitare mortuos; multi ab errore deficientes accesserunt ad pietatem. Opus illius miraculi, fuerunt etiam hujus admirabilis discipuli et apostoli parentes, qui magno studio et liberalitate Paulum domi suæ acceperunt: et pietatis quidem lucem ab eo habuerunt, pium autem et Dei amantem Timotheum, veluti vicissim reddiderunt, qui erat adhuc juvenis et tener, et aptus ad suscipienda semina pietatis, quod quidem licet apertius discere ex libro Actuum apostolorum². Nam cum Paulus, inquit, obiret Lystram et Derben, erat illic discipulus quidam, nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patris autem gentilis. testimonium bonum reddebant, qui in Lytris erant et Iconio fratres.

III. Cum sic ergo Paulo traditus fuisset³ Timotheus, Patri spiritali filius magis proprius, quam ejus qui erat pater secundum carnem, et ex civitate una esset excessurus, ab eo circumciditur propter quosdam Judæos, quibus plena erat civitas, et omnia circumcirca: quoniam omnes sciebant illum esse natum patre gentili. Atque civitates quidem obibat Paulus seminans prædicationem, veritatemque annuntians, et omnes spiritu regenerans. Eum autem consequbatur sicut stella solem Timotheus: deductus quidem a parentibus, eorum autem cor non obscure sancians propter separationem. Quidni enim, cum essent parentes talis filii, et qui scatebat tam suavi flore virtutis? Ipse vero ex eorum sejunctione nihil visus est affici, sed quodammodo Pauli desiderio contegere suam in parentes affectionem, et ostendere id naturali necessitate longe esse valentis. Hinc in litterarum disciplina ab illo instituitur, sitque ei contubernalis, et omnino simul cum eo vivebat. Deinde ejus quoque diaconus constituitur, et ad apostolatam confirmatur. periculis atque laborum effectus socius et nihil omnino impeditus ab ætatis teneritudine, qui minus resisteret laboribus: sed generosam inducens voluntatem, quæ ætate plus poterat; adeo ut boni ejus animi et piorum operum testem ipsum habuerit magistrum, sic dicentem: Videte, ne quis ipsum contemnat⁴. Opus enim Domini operatur, sicut ego.

IV. Cum autem ad tantam pervenisset virtutem et tantum eis testem adhibuisset, non hic solum sed etiam in multis aliis locis. Nam «Modo quidem», inquit scribens ad Corinthios Paulus⁵, nisi ad vos Timotheum fratrem meum, qui est filius meus dilectus et fidelis in Domino, qui vobis in memo-

σθαι. Ἐπεὶ δὲ ἔγνωσαν ὅστις ἦν, καὶ ὅτι θεοῦ μᾶλλον ἀληθῶς ἀπόστολος, καὶ τῶν ψευδωνύμων τούτων θεῶν ἀντίθετος, πρὸς αὐτὸ δὴ τοῦτο ἀπεσταλμένος, ὥστε τῆς αὐτῶν πλάνης ῥύσασθαι τοὺς ἄνθρωπους, καὶ ὡς κηρύττει θεόν, οὐ τοιαύτας μόνον πηρώσεις ἀνορθοῦν σωματίων, ἀλλὰ καὶ νεκροὺς ἀνίστασθαι δυνάμενον, πολλοὶ τῆς ἀπάτης ἀποστάσαντες τῇ εὐσεβείᾳ προσέθεντο. Ἐκείνου τοῦ θαύματος ἔργον καὶ αἱ τοῦ θυμασιου τοῦδε μαθητοῦ καὶ ἀποστόλου πρόγονοι, τῇ οἰκίᾳ θερμῶς τε καὶ φιλοτιμῶς τὸν Παῦλον ὑποδεξάμενοι, καὶ φέγγος μὲν εὐσεβείας παρ' αὐτοῦ λαβοῦσαι, οἰονεὶ δὲ τὸν θεοφιλῆ Τιμόθεον ἀντιδοῦσαι, νεαρὸν ἔτι ὄντα καὶ ἀπαλόν, καὶ σπέρματα θεοσεβείας ἐπιπίθειον παραδέξασθαι, ὅπερ οὖν καὶ ἀπ' αὐτῆς τοῦ εὐσαφέστερον ἔστι μαθεῖν τις τῶν Πράξεων βιβλίου. Τοῦ Παύλου γὰρ, φησί, τὴν Λύστραν καὶ Δέρβην περιούτος, ἦν ἔκει μαθητῆς ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἑλλήνος. Ὃς ἑμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστρᾳ καὶ Ἰκονίᾳ ἀδελφῶν.

Γ'. Οὕτω τοιγαροῦν ἐγγεκρισθεὶς τῷ Παύλῳ Τιμόθεος, πατρὶ πνευματικῶν πατρὶ πολὺ τοῦ κατὰ σάρκα πατρὸς οἰκειότερος, καὶ συναπαρτὶ μᾶλλον αὐτῶν τῆς πόλεως, περιτέμνεται ὑπ' αὐτοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὧν ἡ πόλις τότε καὶ τὰ περὶ αὐτὴν πάντα πεπλήρωτο, ἔπει καὶ πάντες ἐκεῖνοι ἤδισαν ὡς ἄρα Ἑλλήνος εἶη πατρός. Περιτῆι μὲν οὖν τὰς πόλεις ὁ Παῦλος τὸ κήρυγμα κατασπείρων, καὶ τὴν ἀλήθειαν καταγγέλλων, καὶ ἀναγεννῶν πάντας τῶν πνεύματι. Συνείπετο δὲ αὐτῶν καθάπερ ἀστήρ ἡλίω Τιμόθεος, προπεμπόμενος μὲν ὑπὸ τῶν τέκνων πληθύνων δὲ αὐτῶν οὐκ ἀδήλως τὴν καρδίαν ἐπὶ τῷ χωρισμῶ. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλον πατέρες ὄντες παῖδες τοιαύτου, καὶ οὕτως ἠδίστω τῆς ἀρετῆς ἄνθει βρῖοντος; Αὐτὸς δὲ πρὸς τὴν ἐκείνων διδασκασίαν οὐδὲν ἐοικώς πάσχειν, ἀλλ' ὥσπερ τοῖς τοῦ Παύλου ἡμέροις τὴν πρὸς τοὺς τέκοντας ἀποκρύπτων στοργῆν, καὶ δεικνῶν αὐτοὺς πολλῶν φυσικῆς ἀνάγκης ἰσχυροτέρους. Ἐντεῦθεν πρὸς μάθησιν γραμμάτων ὑπ' ἐκείνῳ παιδαγωγεῖται, καὶ γίνεται σύσκηνος αὐτῶν καὶ τὸ πᾶν ὁμοδιαιτος. Εἶτα καὶ διάκονος τούτου καθίσταται, καὶ πρὸς τὴν ἀποστολὴν ἐπιβῶννυται, κοινῶν αὐτῶν καὶ κινδύνων καὶ καμάτων, καὶ πόνων καὶ μηδὲν ὄλιως ἐμποδιζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀπαγοῦ τῆς νεότητος πρὸς τὴν τῶν πόνων ἀντιτυπίαν, ἀλλ' εὐγένειαν προκίρσεως ἀντεισάγων ἡλικίας πλείονα δυναμένην, ὥστε καὶ μάρτυρα τῆς ἀγαθῆς κατῆς γνώμης· καὶ τῶν ἔργων τῶν εὐσεβῶν αὐτὸν κίμασθαι τὸν διδάσκαλον οὕτως λέγοντα· Βλέπαστέ μή τις αὐτὸν ἐξουδενώσῃ· τῷ γὰρ ἔργον τοῦ Κυρίου ἐργάζεται ὡς κἀγώ.

Α'. Εἰς τοῦτο δὲ ἀρετῆς ἐλάσας, καὶ τηλικούτων μάρτυρα ταύτης πεποιημένος, οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ· «Νῦν μὲν γὰρ, φησί Κορινθίοις γράφων ὁ Παῦλος, ἐπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον τὸν ἀδελφόν μου, ὃς ἔστι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν Κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τῆς

² Act. xvi, 1. ³ Ibid., ii, 3. ⁴ I Cor. xvi. ⁵ I Cor. iv, 17.

ὁδοῦ μου τὰς ἐν Χριστῷ. » Καὶ πάλιν · « Ἐὰν ἔλθῃ ἡ Τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφρόδως γένηται πρὸς ὑμᾶς. » Νῦν δὲ καὶ Φιλιππησίους ἐπιστέλλων, κοινωνὸν αὐτῶν ποιεῖται ἐπιγραφῆς · « Παῦλος καὶ Τιμόθεος δούλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ. » Καὶ ἐξῆς τῆς ἐπιστολῆς · « Ἐλπίζω δὲ ἐν Κυρίῳ Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κατὰ εὐψυχῶ, γνοῦς τὰ περὶ ὑμῶν. Οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσΰψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. » Συμφῶσα δὲ τούτοις καὶ Θεσσαλονικεῦσι · « Παῦλος καὶ Τιμόθεος δούλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, » τῆ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἐνταῦθα κοινωνία τιμήσας · « Ἐπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ διάκονον Θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ στηρῆσαι καὶ παρακαλεῖσθαι περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, τοῦ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. » Καὶ ἀλλαχῶ · « Τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἡμοῖ ἐδούλευσεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον · » μάρτυρας κἀκείνους οἰοεὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Τιμοθέου παραλαμβάνων. Ἐπειτα δὲ καὶ πρὸς Κολασσαεῖς · « Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός. »

A riam rediget vias meas in Christo. » Et rursus⁶: « Si venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud vos. » Modo autem ad Philippenses⁷ quoque scribens, asciscit socium inscriptionis: « Paulus et Timotheus servi Jesu Christi. » Et deinceps consequenter in Epistola: « Spero autem in Domino me Timotheum cito ad vos missurum, ut et ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincere pro vobis sit sollicitus. » His vero congruentia scribit etiam ad Thessalonicenses⁸: « Paulus et Timotheus servi Jesu Christi, » eum hic quoque honorans societate inscriptionis: « Misi ad vos Timotheum fratrem nostrum et ministrum Dei, et cooperatorem in Evangelio Jesu Christi, ad confirmandos vos et exhortandos pro fide nostra, et nemo moveatur in istis afflictionibus⁹. » Et alibi⁹: « Probationem autem ejus cognoscitis, quod sicut filius patri mecum servit in Evangelio: » illos quoque assumens veluti testes virtutis Timothei Deinde vero etiam ad Colossenses¹⁰: « Paulus apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater. »

CAPUT II.

S. Timothei zelus, martyrium. S. Joannis exsilium.

Ε' Οὕτω τοιγάρου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου μαρτυρούμενος, καὶ τοῦτο μὲν τέκνον ἐν Κυρίῳ πιστὸν καὶ ἀγαπητὸν, τοῦτο δὲ καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ συνεργὸς τοῦ Εὐαγγελίου καλεῖσθαι ἤξιωμένος, καὶ τοσοῦτων ἔνω καὶ κάτω παρ' αὐτῶν καὶ οὕτω μεγάλων ἀπολαύων τῶν ἔγκωμιων, ὅμως οὐδὲ οὕτως εἴχεθαι θαρβέτι ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ μὴ δεδιέναι · ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης ἐξῆ τῆς ἀκριβείας, καὶ οὕτως ἐναγώνιος καὶ φιλοπόνως καὶ τηλικαύτην εἰσφέρων τὴν κκοποῦσθαι, ὡς καὶ παρακληθεῖς αὐτῶν τὸν διδασκαλὸν προσάγειν, μηκέτι ὑδροποτεῖν τῷ μαθητῇ παραινούντα, ἀλλ' οἶνω ὀλίγῳ χρῆσθαι · διὰ τὸν στόμαχόν σου, φησί, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. »

Ζ' Ἀλλὰ καὶ οὕτως αὐτοῦ κἀμνοντος ὑπὸ τῆς συνεχοῦς ἀβήσσεως τὸ σῶμα, καὶ τὴν του στομάχου δύναμιν περιδεληγμένου, τὸ γενναῖον ἀπέλαμπε τῆς ψυχῆς. Οὐ γὰρ ἀσθένεια σώματος τηλικαύτην ψυχῆς εὐγένειαν ἱκανὴ γέγονεν ἐλέγξει, ἀλλ' ἦν πανταχοῦ κόψῃ τῷ τοῦ ζήλου πτερῷ διπτάμενος, καὶ νῦν μὲν Ἐρεσον, νῦν δὲ Κόρινθιον αὐτῆς ἐκείνου γλώττης σιρῆνες ἔθελλον · καὶ Μακεδόνων δὲ πολλὰκις, καὶ Ἰταλίων, καὶ γῆν πᾶσαν καὶ θάλασσαν μετὰ τοῦ διδασκάλου νῦν κρηγύματι περιέλαβον. Τί δ' ἂν εἶποις ὁπόσους ἐπιθυμίας ἀλογωτάτους καὶ ἀτόπους δουλεύοντας τῆς χαλεπῆς εὐτεῖς ἀπήλλαξε λειτουργίας; Οἶδεν ἀκριβῶς ὁ λέγων, ὅς ἄρα μηδὲ τοῦ ἐν Κόρινθῳ πεπορευκότος ἠγνόησε τὸ ἀνόμημα. Καὶ γὰρ ἦν ὁ θεὸς Τιμόθεος οὐχὶ νοῆσαι μόνον ὀξύτατος, ἀλλὰ καὶ εἰπεῖν προχειροτάτος, καὶ περιττῶς τῇ εὐρημοσύνη χρῆσασθαι δεξιώτατος, τὰ τε θεὰ ἐισηγήσασθαι χριστεύτατος, καὶ εἰς εὐκοσμίαν Ἐκ-

V. Porro autem cum a præceptore tantum ferret testimonium, et modo quidem filius in Domino fidelis et dilectus: modo autem ejus frater et Evangelii cooperato vocari dignus haberetur; et susque deque tot et tam magna consequeretur encomia; tamen ne sic quidem sibi ipsi confidere et non timere poterat: sed tam accurate vivebat, et tam diligenter se exercebat, et tam acriter se affligebat, ut cum etiam exhortaretur præceptor, suadens discipulo¹¹, ne aquam amplius biberet, sed vino modico uteretur: « Propter stomachum tuum, inquit, et frequentes tuas infirmitates. »

VI. Sed quamvis sic laboraret ejus corpus continua infirmitate, et haberet dejectam stomachi facultatem¹², generosus respeldebatur animus. Non poterat enim corporis infirmitas deprimere tam generosum animum: sed celestis zeli penna omnem in partem pervolebat, et modo quidem Ephesum, modo vero Corinthum illius linguæ Sirenes demulcebat. Macedoniam quoque sæpe et Italiam et universam terram cum præceptore complectebatur prædicatione. Quid autem dixeris, quam multos cupiditatibus a ratione maxime alienis et ab urdis serventibus, ab hoc gravi liberavit ministerio? Recte novit, quod dico, is qui ejus qui Coriathi est fornicatus non ignoravit delictum. Erat enim divinus Timotheus non ad intelligendum solum acutissimus, sed ad dicendum etiam promptissimus, et ad facundia egregie utendum dexterrimus, et in divinis exponendis jucundissimus, et ad Ecclesiam compo-

⁶ I Cor. xvi, 10. ⁷ Phil. i, 4; et ii, 19. ⁸ I et II Thess. i. ⁹ I Thess. iii, 2. ⁹ Philip. ii, 22. ¹⁰ Coloss. i, 4. ¹¹ I Tim. v, 23. ¹² I Tim. v, 23.

nendam et custodiendam vel maxime idoneus. Nam et copiosiore consecutus est gratiam, et doctrinæ fontibus usus est duplicibus; non Pauli solummodo admirabili lyra Spiritus se oblectans, sed etiam versans cum Joanne eximie dilecto discipulo, et ab eo præfectus administrationi sedis Ephesiorum, cum ab eo audisset et didicisset, quæ ille rursus a bono Spiritu.

VII. Nam cum Nero, qui male ad imperium, male (o justitia et Dei tolerantia!) accesserat, fini martyrii principes apostolorum, Petrum, inquam, et Paulum, subjecisset, et alii qui cum ipsis erant discipuli se alio convertissent; accidit ut hic magnus evangelista et Theologus Ephesi constiteret, a tempestate et naufragio ejectus, ut et referunt quæ ab Irenæo Lugdunensi scripta sunt (2), et fama tradit. Ex discipulis autem ii, qui secuti sunt alios evangelistas et apostolos, ea quæ ab illis diversa lingua composita fuerant, (nondum enim unius vocis sermone usi fuerant) cum ad Ephesiorum civitatem detulissent, ei tradunt. Illum vero, ut etiam videtur Eusebio Pamphili hæc tractant, aiunt ea quidem, quæ scripta fuerant, admisisse, de eorum veritate ferendo testimonium: animadvertisse autem in eis solam restare narrationem de iis quæ in primis et in principio prædicationis a Christo facta fuerant. Et vera quidem est oratio. Invenies enim, si diligenter consideraveris, tres evangelistas ea solum conscripsisse, quæ uno anno a Servatore gesta sunt. postquam Joannes Baptista fuit conjectus in carcerem, idque eos recte significare in principio suæ historiæ. Nam post jejunium Christi quadraginta dierum, et eam quæ in ipso fuit tentationem, Matthæus quidem significavit tempus suæ scriptionis, dicens 13: «Cum autem audivisset, quod Joannes erat traditus, a Judæa recessit in Galilæam. Lucas quoque priusquam inciperet narrare facta Jesu, similiter ostendit, dicens 14, quod adjiciens Herodes iis quæ fecerat, inclusit Joannem in custodia. Propterea ergo dicunt, Joannem apostolum rogatum, tempus quod fuit silentio præteritum a prioribus evangelistis, et quæ in eo facta fuerant a Servatore, ea autem sunt quæ facta sunt antequam Baptista in carcerem conjiceretur, in suo tradidisse Evangelio, etsi prius non scripta usus esset prædicatione, et hoc ipsum significasse. partim quidem dicendo 15: «Hoc principium fecit signorum Jesus, » partim autem faciendo mentionem Baptistæ inter actiones Jesu, ut qui tunc adhuc baptizaret in Ænon prope Salim. Præterea vero hoc ostendit apertius, dicens: Nondum enim erat Joannes conjectus in carcerem. » Ex his ergo aperte ostendit, Theologum ea in suo Evangelio tradere, quæ a Christo facta sunt, Joanne nondum conjecto in carcerem: reliquos autem tres evangelistas

Α κλησίας και κατάστασιν αγαγεῖν ἰκανώτατος. Ἐπει και θαφιλεστέρως ἀπέλαυσε χάριτος, και διπλαῖς ἐχρήσατο ταῖς τῆς διδασκαλίας πηγαις· οὐ Παύλου κατατροφήσας μόνον, οὐ τῆς θαυμαστῆς λύρας τοῦ Πνεύματος· ἀλλὰ και Ἰωάννη τῷ διατερόντως ἡγαπημένῳ συγγενόμενος μαθητῇ, και ὑπ' αὐτοῦ τὸν τῆς Ἐφesoίων θρόνον ἐχειρισθεῖς, και ἀκούσας παρ' αὐτοῦ και μαθὼν ἅ καὶ πάλιν ἐκεῖνος ὑπὸ τοῦ αγαθοῦ Πνεύματος;

Z'. Νέρωνος γὰρ τοῦ κακῶς εἰς τὴν βασιλείαν, κακῶς (ὡ ὀλεθ και ἀνοχη Θεοῦ) παραλθόντος, μαρτυρικῶς τέλει τοὺς ἱεροὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων Πέτρου και Παύλου ὑποβαλόντος, τῶν τε σὺν αὐτοῖς μαθητῶν ἄλλων ἀλλαχῇ τὸν βίον καταστρεφάντων, ἐπιστῆναι ποτε συνέβη τὸν μέγαν τοῦτον εὐαγγελιστὴν τε και Θεολόγον τοῖς ἐν Ἐφέσῳ, ὑπὸ χειμῶνος ἐλθρασθέντα και ναύαγίου, ὡς αὐτὰ τε τὰ ὑπὸ Εἰρηναίου τοῦ Λουγδούων ἐπισκόπου συγγεγραμμένα ἱστορεῖ, και ὁ λόγος ἔχει. Τῶν μόνου μαθητῶν οἱ τοῖς ἄλλοις εὐαγγελισταῖς και ἀποστόλοις ἀκολουθήσαντες τὰ ὑπ' ἐκείνων διαφόρῳ γλώττῃ συντεταγμένα (οὐκῶ γὰρ ἦσαν ὁμοφώνῳ χρώμενοι διαλέκτῳ), εἰς τὴν Ἐφesoίων πόλιν κομισάντες, αὐτῶ ἐχειρίζουσιν. Τὸν δὲ, καθὰ και Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου δοκεῖ διαλαμβάνοντι οὕτως, ἀποδείξασθαι μὲν τὰ γεγραμμένα, φασίν, ἀλήθειαν αὐτοῖς ἐπιμαρτυρήσαντα, συνιδεῖν δὲ μόνου ἐν αὐτοῖς λειπομένην τὴν περὶ τῶν ἐν πρώτοις και κατ' ἀρχὴν τοῦ κηρύσματος ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πεπραγμένων διήγησιν. Καὶ ἀληθῆς γὰρ ὁ λόγος· ἐρήσει γὰρ, ἤνεπε ἀκριβῶς σκοπήσῃς, τοὺς τρεῖς εὐαγγελιστάς, μόνου τὰ μετὰ τὴν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καθαιρεῖν ἐφ' ἓνα ἐνιαυτὸν πεπραγμένα τῷ Σωτῆρι συγγεγραφότας, και αὐτὸ τοῦτο καλῶς ἐπισημαινομένους και ἀρχὰς τῆς αὐτῶν ἱστορίας. Μετὰ γοῦν τὴν τεσσαρακονθήμερον τοῦ Χριστοῦ νηστειαν, και τὸν ἐπ' αὐτῇ πειρασμόν, ὁ μὲν Ματθαῖος τὸν χρόνον τῆς ἰδίας γραφῆς δηλοῖ λέγων· «Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἰωάννης παραδόθη, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.» και ὁ Λουκᾶς δὲ, πρὶν ἀρξασθαι τῶν τοῦ Ἰησοῦ πράξεων, παραπλησίως ὑποφαίνει φάσκων ὡς ἄρα προσθεῖς ὁ Ἡρώδης οἷς διαπράξαστο κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Διὰ ταῦτα γοῦν τὸν ἀπόστολόν φασίν Ἰωάννην παρακλήθῆντα, τὸν ὑπὸ τῶν προτέρων εὐαγγελιστῶν παρασιωπηθέντα χρόνον, και τὰ κατ' αὐτὸν πεπραγμένα τῷ Σωτῆρι, ταῦτα δὲ πρὸ τῆς τοῦ Βαπτιστοῦ καθαιρεῖως τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίῳ παραδοῦναι, καίτοι πρότερον ἀγράφῳ καχρημένον κηρύσσειν, και αὐτὸ τοῦτο ἐπισημῆνασθαι, τοῖς μὲν φήσαντα· «Ταῦτην τὴν ἀρχὴν ἐποίησε τῶν παραδόξων ὁ Ἰησοῦς.» τοῖς δὲ μνημονεύσαντα τοῦ Βαπτιστοῦ μετὰ τῶν Ἰησοῦ πράξεων, ὡς ἔτι τότε βαπτίζοντος ἐν Αἰνῶν ἐγγὺς τοῦ Σαλήμ. Ἐτι ἐξ σαφέστερον τοῦτο δείκνυσιν λέγων· «Οὐκῶ γὰρ ἦν ὁ Ἰωάννης βεβλημένος εἰς φυλακὴν.» Δείδεικται οὖν φανερῶς ἐκ τούτων ὁ

13 Matth. iv, 12. 14 Luc. III, 20. 15 Joan. II, 14.

(2) Contra hæres. lib. III, capp. 1, 11.

Θεολόγος. ἐν τῇ τοῦ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίου γραφῆ, τὰ μηδέπω τοῦ Βαπτιστοῦ βεβηγημένου εἰς φυλακὴν ὑπὸ Χριστοῦ πραχθέντα παραδιδούς, οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς εὐαγγελισταὶ τὰ μετὰ τὴν εἰς τὸ δεσμοτήριον λάθειρξιν τοῦ Βαπτιστοῦ μνημονεύοντες. Οἷς και ἐπιστήσαντι οὐκέτι ἂν δόξαιεν διαφωνεῖν ἀλλήλοισι τὰ Εὐαγγέλια, τῷ τὸ μὲν κατὰ Ἰωάννην τὰ πρότερον ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πραχθέντα διηγεῖσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ τὴν ἐπὶ τέλει τοῦ Χριστοῦ αὐτῷ γενομένην ἱστορίαν. Εἰκότως οὖν τὴν μὲν τῆς σαρκὸς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γενεαλογίαν, ἅτε Ματθαίῳ καὶ Λουκᾷ προγραφεῖσαν ἀποσιωπῆσαι τὸν Ἰωάννην, τῆς δὲ θεολογίας ἀρξασθαι, ὡς ἂν αὐτῷ παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος οἷα κρείττονι παραπεφυλαγμένης· καὶ οὕτω μὲν Εὐσέβιος περὶ Ἰωάννου καὶ τῶν ἄλλων ἕξεισιν εὐαγγελιστῶν.

Η'. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα τῆς αὐτοκρατείας Χριστοῦ τοῦς λόγους διαπεσεῖν, « Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε, » πρὸς τοὺς ἀποστόλους τοὺς αὐτοῦ εἰρηκτός· οὐκ οὖν οὐδὲ διέπεσον, ἀλλὰ πολλοὶς ἕλαστος ὑπεβλήθη τοῖς λυπηροῖς. Δομητιανοῦ γὰρ κατὰ πολλὴν τότε τῆς κακίας ἰσχὺν εἰσφθρέντος τῇ βασιλείᾳ, μίαν τῶν Κυκλάδων καὶ οὗτος οἰκεῖν κατακρίνεται, Δομητιανοῦ τοῦ μετὰ Νέρωνα μὲν καὶ τοὺς μετὰ πολλοὺς Ἰσπερον χρόνοις τὴν ἀρχὴν πιστευθέντος, μηδὲν δὲ τῆς ἐκείνου μοχθηρίας ἀπολειφθέντος, ἀλλ' αἰετὸς πρὸς αὐτὸν ὄρωντος, ἢ καὶ υπερβαλόντος τοῖς ἀτοπίμασιν, οὕτω τε ταῖς κατ' ἑτέρων διαβολαῖς τὰς ἀκούας ἠδέως ὑπέχοντος, ὡς οὐδὲ ταῖς εἰς αὐτὸν εὐφημίαις, εἴθε δὴ κολακείας τοσοῦτον ἴσχυσεν, ὡς καὶ Δομητιανῷ ἐπιβῶν τι μεταδούνη καὶ εὐφημίας· τοῦτο γοῦν τὸ πρὸς διαβολὰς ἐκείνου τῶν ἀκούων εὐκόλων ὑπερορίαν τὴν εἰς Πάτμον κατακρίνει τοῦ Ἰωάννου. Πῦτω γὰρ ἡ τῆς ὑπερορίας ὀνόμαστο νῆσος. Ἐνθα δὴ καὶ ἀτίμως ὑπερορίου τοῦ τιμίου δηλαδὴ γενομένου, Τιμόθεος τῆς ἐπισκοπῆς Ἐφεσίων ἀντοποεῖτο, κἂν οὐδὲ αὐτὸν ἐπιβῶναι τῷ θρόνῳ χρόνον ἱκανὸν ὁ ἔχθρος εἶπεν.

Θ'. Ἦν γὰρ τις παρ' Ἐφεσίοις ἑορτὴ, Καταγώγιον ὑπ' αὐτῶν καλουμένη· κατὰ γοῦν ταύτην ῥόπαλά τε ἀνακρούμενοι, καὶ εἴδωλα διὰ χειρὸς ἔχοντες, καὶ τινα περιτιθέντες ἐαυτοῖς προσώπετα τῆς τε πόλεως ἀναίδην τὰ ἐπισημοτερά μέρη περιοντες καὶ τινα τούτοις ἐπάθοντες, ἀνδράσι τε καὶ γυναῖξι ληστρικῶς ἐπιοντες, πολλὸν αὐτῶν εἰργάζοντο φρονον, ταύτη τὸν οἰκεῖον ἡγούμενοι δαίμονα τιμῶν οἱ κατὰπτυστοι, ἵνα φαίνωνται τοιοῦτους ἀνθρώπων τιμῶντες, ὧν ἡ μεγίστη θραπεία τῶν τιμῶντων ὁ θάνατος. Τιμόθεος τὸίνυν ὁ θεὸς δεινῶς ἐπὶ τούτῳ ἀλύων, καὶ ζήλου παρὶ τὰ σπλάγγνα καίοντος, καὶ τοῦτο μὲν συμβουλιῶς πολλὰ καὶ ὑποθήκας, τοῦτο δὲ παραινέσει καὶ διδασκαλίαις χρησάμενος, καὶ μὴ πεῖσθαι δονηθεὶς αὐτοῦς ἀποσχίσθαι τῆς τοιαύτης μανίας, προσεῖσιν αὐτοῖς ἐπὶ μεσησὶ ἀμφοδου ἀρετῆ

A meminisse eorum, quæ facta sunt, postquam Joannes fuisset conjectus in vincula. Quæ qui attenderit, non amplius ei videbuntur discrepare Evangelia; quod id quidem quod est secundum Joannem primas Christi continet actiones, reliqua autem, historiam quæ facta est in ipso sine Christi. Merito ergo carnis quidem Servatoris nostri genealogiam, ut quæ a Matthæo et Luca prius scripta fuisset, Joannes silentio præterit: a theologia autem incipit, ut quæ ei, utpote præstantiori, fuisset a bono Spiritu conservata. Et sic quidem Eusebius de Joanne et aliis narrat evangelistas.

VIII. Fieri ergo non poterat, ut ipsius veritatis, B Christi inquam, verba exciderent, qui discipulis suis dixit: « In mundo afflictionem habebitis 16. » Neque ergo exciderunt, sed uterque multas subiit molestias. Cum enim Domitianus per magnam vim sceleris tunc Invasisset imperium, condemnatur hic quoque habitare unam ex Cycladibus. Domitianus, inquam, cui post Neronem et eos qui intercedunt mandatum fuit imperium; ei autem improbi hinc nihil fuit interior, sed semper ad ipsum respiciebat, aut etiam celeribus et flagitiis superabat, et structis in alios calumniis tam lubenter aures accommodabat, quam suis ipsius laudibus: siquidem tantum valuit assentatio, ut etiam Domitianum laude aliqua impertiret et celebraret. Illius ergo ad facile audiendas calumnias propensio, Joannem condemnat, ut relegatur in Patmon. Sic enim nominata est insula, in quam fuit relegatus. Quem quidem in locum cum per ignominiam relegatus fuisset venerandus Joannes, Timotheus ejus loco suscepit episcopatum Ephesiorum: quanquam nec ipsum quoque in sede longo tempore vivere permisit inimicus.

IX. Erat enim quidem dies festus apud Ephesios, qui ab eis vocabatur *Catagogium*: in eo ergo et clavas tollentes, et simulacra in manibus tenentes, et sibi quasdam imponentes personas, et insigniores partes civitatis impudenter obeuntes, et iis quædam carmina decantantes, virosque et mulieres more prædonum invadentes, magnam cædem eorum faciebant: ea ratione putantes exsecrandi, se sum honorare dæmonem, ut eos viderentur homines honorare, quorum maximus cultus est mors eorum qui honorant. Divinus ergo Timotheus hoc ægre ferens, et igne zeli visceribus inflammatus, et partim quidem consilii usus et admonitionibus, cum minime potuisset eis persuadere, ut a tali desisterent insania, accedit ad eos in media compita, cum jam festum ageretur, rursus admonens incre-

16 Joan. xvi, 33.

(1) Non successit Joanni Timotheus; hic enim fuit primus Ephesiorum episcopus, sed quandiu aderat Joannes, apostolus Christi et evangelista,

is, licet non uni sedi astrictus, primaria tamen valebat auctoritate.

pans, docens, quid non faciens ex iis quæ possent a dimovere hominem a tali insaniam.

X. Illi autem ejus dicendi libertatem ægræ ferentes, quæcunque habebant in manibus, iis adversus eum usi sunt, eum ferientes et per terram trahentes cum quam maxima dici potest crudelitate et humanitate, et tandem humi jacentem, cum omnis virtus vitalis et operatio eum deficeret, quidam Christiani eum tollentes, parum adhuc et ægre spirantem, et jam morti vicinum, ultra civilitalis portum deposuerunt: ubi cum Deo commendatum emisisset spiritum, corpus rursus pie et sancte in quodam loco condunt, qui apud eos Pion, id est, pinguis, dicitur.

CAPUT III.

S. Timothei reliquiarum translatio.

XI. Longo autem tempore postea, Constantii in B eum amores, qui filius fuit Constantini Magni, inquam, illius et primi imperatoris Christianorum, illinc exportant reliquias, desiderii administro utentes Artemio: cui cum egregiæ illius Timothei in dicendo libertatis fuisset imitator, ei quoque postea fuit conformis mortis similitudine, et fuit martyrii ornamento propter Christum decoratus. Reponitur autem in sacra ara ejus, quod cognominatur templum Apostolorum (fuit vero id Constantii manus opus et fidei), sub ipsa mensa mystica, suppeditor miraculorum, dispensator gratiarum, thesaurus qui non potest exinaniri, divitiæ quæ non consumuntur, et cum Luca et Andrea connumeratur: Deo fortasse hoc benigne providente, ut sicut eis omnia fuere communia, mores disciplina, prædicatio; commune quoque esset sepulcrum, quoniam eis quoque est illic quies communis.

XII. Templum autem Justinianus, cum manu postea magnificentiori quoque arte adhibita, splendide ædificat et transformat, et ei pulchritudinem et magnitudinem, quæ nunc est et cernitur, exhibet, præterquam mysticam et divinum mensam. Ab ea enim sola abstinuit, hoc pulchre sancte faciens propter depositionem sacrarum reliquiarum. Quocirca posita est in medio templo usque in hodiernum diem, cum mensam ex purissimo argento construxisset, et cum magna sui in Christum amoris significatione, Christi sanctorum apostolorum sancta corpora recondidisset.

XIII. Cum autem impius Domitianus sceleratissime quidem imperasset, miserrime autem vitam finisset, Nerva suscipiens imperium, et statim post ipsum Trajanus quoque, cum se et quam fieri posset clementissimos et æquissimos vellent ostendere, cum multis aliis evangelistæ quoque et Theologo dissolvunt exsilium. Ille autem cum Ephesum (o cum quanto dixerit quis gaudio et honore!) rediisset, et divinum jam Timotheum ad Jesum, quem desiderabat, excessisse didicisset, et sine martyrii cursum Evangelii obsignasse, et esse

τῆς ἑορτῆς ἀγομένης, παρακαλῶν αὐθις, ἐπιτιμῶν, διδάσκων, τί μὴ ποιῶν τῶν ἀποστῆσαι τοιαύτης ἀνοίας ἀνθρώπων δυναμένων.

I'. Οἱ δὲ βαρέως ἐνεγκόντες τὴν παρῆρσιαν, κατ' αὐτοῦ πᾶσιν οἷς ἐν χερσὶν εἶχον ἐκέχρητο, πλιόντες αὐτὸν καὶ κατὰ γῆς ἔλκοντες μεθ' ὅσης ἂν εἴποις τῆς ὠμότητος καὶ τῆς μισανθρωπίας, καὶ τέλος ἐπὶ γῆς κείμενον, καὶ πάσης αὐτὸν δυνάμειος ζωτικῆς καὶ ἐνεργείας ἐπιλιπεύσης, Χριστιανοὶ τινες ἀφερόμενοι ὀλίγον ἔτι καὶ ἀδρανῶς καὶ αὐτοῦ θανάτου παραψαθεὶ ἐκπνέοντα, πέραν τοῦ τῆς πόλεως λιμένος κατέθεσαν· ἵπου Θεῶν τὸ πνεῦμα παραθεμένου τὸ σῶμα πάλιν εὐλαθῶς καὶ ὁσίως εἰς τινὰ κρύπτουσι τόπον, Πίονα παρ' Ἐφεσίοις λεγόμενον.

IA'. Χρόνῳ μέντοι πολλῷ ὕστερον ἔρωτες θεοὶ τοῦ Κωνσταντείου, ὃς υἱὸς ἦν Κωνσταντίνου, φημί, τοῦ Μεγάλου, καὶ πρώτου Χριστιανῶν βασιλέως, τὸ λείψανον ἐκείθεν ἀνακομιζουσιν ὀπουργῶ τοῦ πόθου Ἄρτεμιῶ χρηζόμενοι· ὃς καὶ ζηλωτῆς Τιμοθέου τῆς κλήσεως ἐκείνης παρῆρσιος γενόμενος, σύμμορφος αὐτῷ μετὰ ταῦτα κατεστη καὶ τοῦ θανάτου τῷ ὁμοιώματι, καὶ τῷ διὰ Χριστὸν μαρτυρίῳ κατεκοσμήθη. Ἐναποτίθεται δὲ τῷ ἱερῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ περιωνύμου τῶν Ἀποστόλων ναοῦ (χειρὸς ἦν οὗτος τῆς Κωνσταντείου καὶ πίστεως ἔργον), ὑπ' αὐτῇ τῇ μυστικῇ τραπέζῃ, χορηγὸς θαυμάτων, χαρίτων ταμίας, θησαυρὸς ἀκείωτος, πλοῦτος μὴ δαπανώμενος, καὶ Δουκῆ καὶ Ἀνδρέας συναριθμεῖται· Θεοῦ τέχῃ φιλανθρώπως οἰκονομήσαντος, ἵν' ὥσπερ αὐτῆς κοινὰ γέγονε πάντα, ὁ τρόπος, ἡ μαθητεία, τὸ κήρυγμα, κοινὸς γένηται καὶ ὁ τάφος, ἐπεὶ κοινὴ τοῦτο καὶ ἡ ἐκείθεν κατάπαυσις.

IB'. Τὸν μέντοι ναὸν Ἰουστινιανὸς φιλοτιμοτέρην μετὰ τῆς χειρὸς ὕστερον καὶ τέχνην εἰσενεγκὼν ἀνοικοδομεῖ λαμπρῶς καὶ μετασκευάζει, καὶ κάλλος αὐτῷ καὶ μέγεθος τὸ γε περιὸν ὧν καὶ ὄρωμενον ἀποδίδωσι, πλην τῆς μυστικῆς καὶ θαίας τραπέζης· ταυτὴς γὰρ ἀπέσχετο μόνης, καλῶς ἐκεῖ καὶ ὁσίως ποτῶν διὰ τὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων κατάθεσιν. Διὸ καὶ κατὰ μέσον εἰς δεῦρο ναὸν Ἰδρυται ἐξ ἀργύρου τὴν τραπέζαν τοῦ καθαρωτάτου κατασκευάσας, ἐν αὐτῇ τε φιλοχρίστως τὰ τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ ἐναποθησαυριστὰς ἀγία σώματα.

II'. Δομετιανῶν δὲ τοῦ δυσσεβοῦς ἀνομώτατα μὲν βασιλεύσαντος, ἐλεεινότερα δὲ τὴν ζωὴν καταλῦσαντος, παρελθὼν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Νερούας, εὐθὺς δὲ μετ' αὐτὸν καὶ Τραϊανὸς, καὶ φιλανθρωποτέρους ὡς οἶόν τε καὶ εὐνομιωτέροισ ἐαυτοῖς παρέχειν βουλόμενοι, λύουσι μετὰ πολλῶν ἄλλων τῷ εὐαγγελιστῇ τε καὶ Θεολόγῳ ἔξοριαν. Ὁ δὲ τῇ Ἐφεσίων (ὡ πῶς ἂν εἴποις ἠδῶς καὶ πετὰ τιμᾶς ὀπόσης!) ἀποδοθεὶς, καὶ Τιμόθεν κῆρη τὸν θεὸν πρὸς τὸν ποθοῦμενον Ἰησοῦν ἐκδεδημηκότα μαθῶν, καὶ τέλει μαρτυρίου τοῦ εὐαγγελίου ὁρόμον ἐπισφραγίσαντα, ἔρημόν τε

οὕτως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ προεστῶτος εὐρών, ἀντι-
ποιεῖται καὶ πάλιν αὐτῆς, ὡς εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ πέρ-
ογον Τιμοθέω τοῦ θρόνου καὶ πάλιν διάδοχον. Ἄπερ
ἀμφοτέρω τοῦ κατὰ Θεὸν ζήλου καὶ τῆς πολλῆς περὶ
τὴν εὐσεβείαν ἐκείνου σπουδῆς καὶ θερμότητος. Ὅς
καὶ διετίλεσεν οὕτω μακροῦ χρόνου τῆς Ἐκκλησίας
ἐπιμελούμενος, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας κήρυγμα κατ-
αγγέλλων, εἰς ἐπίδοσιν τῆς εὐσεβείας, εἰς σωτηρίαν
ψυχῶν, εἰς θόξιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, κράτος,
τιμὴ, καὶ προσκύνησις νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ecclesiam præsulæ defectam invenisset, eam
rursus suscipit: adeo ut idem et sedem Timotheo
præbuerit, et ei successerit. Quæ quidem utraque
sunt ejus zeli in Deum, magnique illius studii et
ardoris in pietatem. Qui quidem longo postea
tempore perpetuo curam gessit Ecclesiæ, et veri-
tatis annuntiavit prædicationem, ad augmentum
pietatis, ad salutem animarum, ad gloriam Domini
nostri Jesu: cum quo Patri una cum sancto
Spiritu est omnis honor nunc et semper et in
sæcula sæculorum. Amen.

MARTYΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΣΟΥ

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS

ANASTASII PERSÆ

(Anno 610, Januarii 22.)

[Græce nunc primum prodit ex cod. Reg. Paris. n. 1457 notato, sæc. xi. Latine apud Surium. EDIT. PATR.]

Α'. Τῆς μεγάλης πόλεως Ἱεροσολύμων, ὑπὸ τοῦ Β
Περσῶν βασιλείως ἀλούσης, καὶ τῶν ἱερῶν τόπων
ἐκείνων, οἳ καὶ διατριβὰς εἶδον τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ,
καὶ σταύρωσιν, καὶ ταφῇ, καὶ ἀνάστασιν, Μηδικῶ
δύρατι καὶ πυρὶ, τρόποις οἷς αὐτό: εἶδε παραδοθέν-
των, ἄλλα τε πολλὰ τῇ πόλει καγκατελήφθη, καὶ δὴ
καὶ τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τρύπαριον, ἢ τοῦ θανά-
του λύσις, ἢ τῆς ἀμαρτίας ἀνάφρασις: τὸ τοῦ ζω-
ποιοῦ, φημί, σταυροῦ ξύλον κειθὲν εἰς Περσίδα μετ-
εκομίσθη. ὃ καὶ χάριτος ἔμοιγε δοκεῖ θειοτέρας, καὶ
μόνης τῆς τοῦ ἐσταυρωμένου οἰκονομίας: ἢ πλέκειν
οἶδε καὶ διὰ τῶν ἐναντίων πολλὰ καὶ τὰ βελτιώτερα
καὶ χρηστότερα. Ἐπεὶ γὰρ ὁ σωτήριος τοῦ Κυρίου
σταυρὸς χερσὶ πολεμίας ἐβλά καὶ εἰς τὴν Περσῶν,
ὥστερ ἔφημεν, ἀπηνέχθη, τοιαύτην αἰχμαλωτισθεὶς
ὑπὸ Βαρβάρων αἰχμαλωσίαν, μίμειται τὸν ἐν αὐτῷ
παγέντα Χριστόν. Καὶ ἄλλων αὐτὸς τὴν Περσικὴν
ἀνατρέπει καὶ σκυλεύει θρησκείαν, καὶ ψυχὰς τὰς
αὐτοῦ ἄξιας αἰχμαλωτίζει τὴν ἐπινητέην ὄντως καὶ
καλλίστην αἰχμαλωσίαν, ἢ, τότε οικειότερον εἶπετιν,
τῆς αἰχμαλωσίας ἀνακαλεῖται, καὶ τὴν πρώτην αὐταῖς
ἀποδίδωσι πάλιν ἐλευθερίαν. Ὅμοῦ τε γὰρ τῆς Περ-
σῶν ἐπιβαίνει, καὶ πᾶσαν αὐτὴν εὐδώς ταῖς τῆς οἰ-
κείας χάριτος ἀκτίαι περιαναγάσας, πλήττει μὲν τὰς
τῶν ἀπίστων ψυχὰς καθάπερ ὀφθαλμῶν νοσοῦντα
προσβλῶν ἥλιος: τοὺς δὲ πιστοὺς, ὥστερ ἀστραπή

I. Cum magna civitas Hierosolymorum capta
fuisset (1) a rege Persarum, et sacra illa loca, quæ
mei Christi videre conversationem, et cruci affixio-
nem et resurrectionem, Medorum lanceæ et igni
iis, quos ipse novit, modis essent tradita, et multa
alia capta sunt cum civitate. et salutis quoque no-
stræ tropæum, mortis solutio, peccati inter necio:
lignum, inquam, vivificæ crucis, illinc translatum
est in Persidem: quod quidem mihi videtur divi-
nioris esse gratiæ, et ejus, qui est crucifixus, solius
dispensationis, quæ sæpè novit etiam per adversa-
rios ea contexere, quæ sunt meliora et utiliora.
Postquam enim salutaris crux Domini hostilibus
capta fuit manibus, et in Perside, ut diximus, in ea
captivitate captiva abducta est a Barbaris. inquitur
eum, qui in ea fuit affixus, Christum: vel potius
ipsa Persicam evertit et spoliatur falsam religionem,
et quæ se dignæ erant, captivas abducit animas,
vere laudabili et longe pulcherrima captivitate
aut ut magis proprie dicam, a captivitate revocat,
et eis rursus primam restituit libertatem. Simul
ac enim ingreditur Persidem, eam statim totam il-
lustrans radiis suæ gratiæ, ferit quidem animas in-
fidellium, non secus ac sol, qui laborantem oculum
ingreditur: fideles autem non secus ac fulgur quod-
dam apprensus in tenebris, revocat. Ex quibus tuit

(1) An. 614 capta est Hierosolyma a Chosroe Persarum rege, et crux sancta in Persidem translata.

pans, docens, quid non faciens ex iis quæ possent A
dimovere hominem a tali insania.

X. Illi autem ejus dicendi libertatem ægræ ferentes, quæcunque habebant in manibus, iis adversus eum usi sunt, eum ferientes et per terram trahentes cum quam maxima dici potest crudelitate et humanitate, et tandem humi jacentem, cum omnis virtus vitalis et operatio eum deficeret, quidam Christiani eum tollentes, parum adhuc et ægre spirantem, et jam morti vicinum, ultra civitatis portum deposuerunt: ubi cum Deo commendatum emisisset spiritum, corpus rursus pie et sancte in quodam loco condunt, qui apud eos Pion, id est, pinguis, dicitur.

CAPUT III.

S. Timothei reliquiarum translatio.

XI. Longo autem tempore postea, Constantii in B
eum amores, qui filius fuit Constantini Magni, inquam, illius et primi imperatoris Christianorum, illinc exportant reliquias, desiderii administro utentes Artemio: cui cum egregiè illius Timothei in dicendo libertatis fuisset imitator, ei quoque postea fuit conformis mortis similitudine, et fuit martyrii ornamento propter Christum decoratus. Reponitur autem in sacra ara ejus, quod cognominatur templum Apostolorum (fuit vero id Constantii manus opus et fidei), sub ipsa mensa mystica, suppeditator miraculorum, dispensator gratiarum, thesaurus qui non potest exinaniri, divitiæ quæ non consumuntur, et cum Luca et Andrea connumeratur: Deo fortasse hoc benignè providente, ut sicut eis omnia fuere communia, mores disciplina, C
prædicatio; commune quoque esset sepulcrum, quoniam eis quoque est illic quies communis.

XII. Templum autem Justinianus, cum manu postea magnificentiori quoque arte adhibita, splendide ædificat et transformat, et ei pulchritudinem et magnitudinem, quæ nunc est et cernitur, exhibet, præterquam mysticam et divinam mensam. Ab ea enim sola abstinuit, hoc pulchre sancte faciens propter depositionem sacrarum reliquiarum. Quocirca posita est in medio templo usque in hodiernum diem, cum mensam ex purissimo argento construxisset, et cum magna sui in Christum amoris significatione, Christi sanctorum apostolorum sancta corpora recondidisset.

XIII. Cum autem impius Domitianus sceleratissime quidem imperasset, miserrime autem vitam finisset, Nerva suscipiens imperium, et statim post ipsum Trajanus quoque, cum se et quam fieri posset clementissimos et æquissimos vellent ostendere, cum multis aliis evangelistæ quoque et Theologo dissolvunt exsilium. Ille autem cum Ephesum (o cum quanto dixerit quis gaudio et honore!) rediisset, et divinum jam Timotheum ad Jesum, quem desiderabat, excessisse didicisset, et sine martyrii cursum Evangelii obsignasse, et esse

τῆς ἐορτῆς ἀγομένης, παρακαλῶν αὐθις, ἐπιτιμῶν, διδίσκων, τί μὴ ποιῶν τῶν ἀποστῆσαι τοιαύτης ἀνοίας ἀνθρώπων δυναμένων.

I'. Οἱ δὲ βαρέως ἐνεγκόντες τὴν παρῆρσιν, κατ' αὐτοῦ πᾶσιν οἷς ἐν χερσίν εἶχον ἐκέχρητο, παίοντες αὐτὸν καὶ κατὰ γῆς ἔλκοντες μεθ' ὅσης ἂν εἴποις τῆς ὠμότητος· καὶ τῆς μισανθρωπίας, καὶ τέλος ἐπὶ γῆς καίμενον, καὶ πάσης αὐτὸν δυνάμειος ζωτικῆς καὶ ἐνεργείας ἐπιλιπέυσης, Χριστιανοὶ τινες ἀφελόμενοι ὀλίγον ἔτι καὶ ἀδρανῶς καὶ αὐτοῦ θανάτου παραψαύον ἐκπνέοντα, πέραν τοῦ τῆς πόλεως λιμένος κατέθεσαν· ἅπου Θεῷ τὸ πνεῦμα παραθιμένου τὸ σῶμα πάλιν εὐλαδῶς καὶ ὁσίως εἰς τινὰ κρύπτουσι τόπον, Πίονα παρ' Ἐφεσίοις κλιούμενον.

IA'. Χρόνῳ μέντοι πολλῷ ὕστερον ἔρωτες θεοῦ τοῦ Κωνσταντινοῦ, ὃς υἱὸς ἦν Κωνσταντίνου, φημί, τοῦ Μεγάλου, καὶ πρώτου Χριστιανῶν βασιλέως, τὸ λείψανον ἐκεῖθεν ἀνακομιζέουσι ὑπουργῶ τοῦ πῶδου Ἀρτεμίου χρησάμενοι· ὃς καὶ ζηλωτῆς Τιμοθέου τῆς καλῆς ἐκείνης παρῆρσας γενόμενος, σύμμορφος αὐτῷ μετὰ ταῦτα κατεστη καὶ τοῦ θανάτου τῷ ὁμοιώματι, καὶ τῷ διὰ Χριστὸν μαρτυρίῳ κατεκοσμήθη. Ἐναποτίθεται δὲ τῷ ἱερῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ περιωνύμου τῶν Ἀποστόλων ναοῦ (χειρὸς ἦν οὗτος τῆς Κωνσταντινοῦ καὶ πίστως ἔργον), ὅπ' αὐτῇ τῇ μυστικῇ τραπεζῇ, χορηγὸς θυσμάτων, χαρίτων ταμίας, θησαυρὸς ἀκέωτος, πλοῦτος μὴ δαπανώμενος, καὶ Λουκᾶ καὶ Ἀνδρέᾳ συναριθμεῖται· Θεοῦ τέχῃ φιλανθρώπων οἰκονομήσαντος, ἵν' ὅσπερ αὐτῆς κοινὰ γέγονα πάντα, ὁ τρόπος, ἡ μεθότης, τὸ κήρυγμα, κοινὸς γένηται καὶ ὁ τάφος, ἐπαι κοινῇ τούτοις καὶ ἡ ἐκεῖθεν κατάτασις.

IB'. Τὸν μέντοι ναὸν Ἰουστινιανὸς φιλοτιμότεραν μετὰ τῆς χειρὸς ὕστερον καὶ τέχνην εἰσενεγκῶν ἀνοικοδομεῖ λαμπρῶς καὶ μετασκευάζει, καὶ κάλλος αὐτῷ καὶ μέγεθος τό γε περιὸν ὧν καὶ ὄρωνον ἀποδίδωσι, πλὴν τῆς μυστικῆς καὶ θείας τραπεζῆς· ταύτης γὰρ ἀπέσχετο μόνη, καλῶς ἐκεῖ καὶ ὁσίως ποιῶν διὰ τὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων κατάθεσιν. Διὸ καὶ κατὰ μέσον εἰς δεῦρο ναὸν ἴδρυται ἐξ ἀργύρου τὴν τραπεζάν τοῦ καθαρωτάτου κατασκευάσας, ἐν αὐτῇ τε φιλοχρίστως τὰ τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ ἐναποθησαυρίσας ἄγια σῶματα.

D II'. Δομετιανῷ δὲ τοῦ δυσσεβοῦς ἀνομιώτατα μὲν βασιλεύσαντος, ἐλευσινότατα δὲ τὴν ζωὴν καταλύσαντος, παρελθὼν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Νερούας, εὐθὺς δὲ μετ' αὐτὸν καὶ Τραϊανὸς, καὶ φιλανθρωποτέρους ὡς οἶόν τε καὶ εὐνοιωτεροὺς ἑαυτοὺς παρέχειν βουλόμενοι, λύουσι μετὰ πολλῶν ἄλλων τῷ εὐαγγελιστῇ τε καὶ θεολόγῳ ἔξοριαν. Ὁ δὲ τῇ Ἐφεσίῳ (ὡ πῶς ἂν εἴποις ἠδέως καὶ πετὰ τιμᾶς ὁπόσης!) ἀποδοθεὶς, καὶ Τιμόθεν ἤδη τὸν θεῖον πρὸς τὸν ποθοῦμενον Ἰησοῦν ἐκδεδημηκότα μαθῶν, καὶ τέλει μαρτυρίου τοῦ εὐαγγελίου δρόμον ἐπισφραγίσαντα, ἔρημόν τε

οὕτως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ προεστῶτος εὐρών, ἀντι- ποιείται καὶ πάλιν αὐτῆς, ὡς εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ πάροχον Τιμοθέῳ τοῦ θρόνου καὶ πάλιν διόδοχον. Ἄπερ ἀμφοτέρω τοῦ κατὰ Θεὸν ζήλου καὶ τῆς πολλῆς περὶ τὴν εὐσεβείαν ἐκείνου σπουδῆς καὶ θερμότητος. Ὅς καὶ διατέλεσεν οὕτω μακροῦ χρόνου τῆς Ἐκκλησίας ἐπιμελόμενος, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας κήρυγμα καταγγέλλων, εἰς ἐπίδοσιν τῆς εὐσεβείας, εἰς σωτηρίαν ψυχῶν, εἰς θόξην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, κράτος, τιμὴ, καὶ προσκύνησις νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ecclesiam præsulæ defectam invenisset, eam rursus suscipit : adeo ut idem et sedem Timotheo præbuerit, et ei successerit. Quæ quidem utraque sunt ejus zeli in Deum, magnique illius studii et ardoris in pietatem. Qui quidem longo postea tempore perpetuo curam gessit Ecclesiæ, et veritatis annuntiavit prædicationem, ad augmentum pietatis, ad salutem animarum, ad gloriam Domini nostri Jesu : cum quo Patri una cum sancto Spiritu est omnis honor nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΣΟΥ

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS

ANASTASII PERSÆ

(Anno 610, Januarii 22.)

[Græce nunc primum prodit ex cod. Reg. Paris. n. 1457 notato, sæc. xi. Latine apud Surium. EDIT. PATR.]

Α'. Τῆς μεγάλης πόλεως Ἱεροσολύμων, ὑπὸ τοῦ Β Περσῶν βασιλέως ἀλούσης, καὶ τῶν ἱερῶν τόπων ἐκείνων, οἳ καὶ διατριβάς εἶδον τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ, καὶ σταύρωσιν, καὶ ταφῇ, καὶ ἀνάστασιν, Μηδικῶ δόρυτι καὶ περὶ, τρόποις οἷς αὐτό· εἶδε παραδοθέντων, ἄλλα τε πολλὰ τῇ πόλει καγακτελέφηθη, καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τρύπιον, ἢ τοῦ θανάτου λύσις, ἢ τῆς ἀμαρτίας ἀνάφρασις· τὸ τοῦ ζωοποιοῦ, φημί, σταυροῦ ξύλον ἐκεῖθεν εἰς Περσίδα μετακομισθῆ· ἢ καὶ χάριτος ἔμοιγε δοκεῖ θειοτέρως, καὶ μόνης τῆς τοῦ ἐσταυρωμένου οἰκονομίας· ἢ πλέκειν οἶδε καὶ διὰ τῶν ἐναντιῶν πολλὰκις τὰ βελτιώτερα καὶ χρηστότερα. Ἐπεὶ γὰρ ὁ σωτήριος τοῦ Κυρίου σταυρὸς χερσὶ πολεμίας ἐζήλω καὶ εἰς τὴν Περσῶν, ὡς περ ἔφημεν, ἀπηνέχθη, τοιαύτην αἰχμαλωτισθεῖς ὑπὸ Βαρδάρων αἰχμαλωσίαν, μιμεῖται τὸν ἐν αὐτῷ παγέντα Χριστόν. Καὶ ἄλλον αὐτὸς τὴν Περσικὴν ἀνατρέπει καὶ σκυλεύει θρησκείαν, καὶ ψυχὰς τὰς αὐτοῦ ἀξίας αἰχμαλωτίζει τὴν ἐπινητέην ὄντως καὶ καλλίστην αἰχμαλωσίαν, ἢ, τότε οἰκειότερον εἶπετι, τῆς αἰχμαλωσίας ἀνακαλεῖται, καὶ τὴν πρώτην αὐταῖς ἀποδίδωσι πάλιν ἐλευθερίαν. Ὅμοῦ τε γὰρ τῆς Περσῶν ἐπιβαίνει, καὶ πᾶσαν αὐτὴν εὐθὺς τὰς τῆς οἰκείας χάριτος ἀκτίσι περιουγᾶσας, πληττει μὲν τὰς τῶν ἀπίστων ψυχὰς καθάπερ ὀφθαλμὸν νοσοῦντα προσβλήων ἥλιος· τοὺς δὲ πιστοὺς, ὡς περ ἀστραπή

I. Cum magna civitas Hierosolymorum capta fuisset (1) a rege Persarum, et sacra illa loca, quæ mei Christi videre conversationem, et cruci affixionem et resurrectionem, Medorum lanceæ et igni iis, quos ipse novit, modis essent tradita, et multa alia capta sunt cum civitate. et salutis quoque nostræ tropæum, mortis solutio, peccati internecio : lignum, inquam, vivificæ crucis, illinc translatum est in Persidem : quod quidem mihi videtur diviniore esse gratiæ, et ejus, qui est crucifixus, solius dispensationis, quæ sæpe novit etiam per adversarios ea contexere, quæ sunt meliora et utiliora. Postquam enim salutaris crux Domini hostilibus capta fuit manibus, et in Perside, ut diximus, in ea captivitate captiva abducta est a Barbaris. inquitur eum, qui in ea fuit affixus, Christum : vel potius ipsa Persicam evertit et spoliat falsam religionem, et quæ se dignæ erant, captivas abducit animas, vere laudabili et longe pulcherrima captivitate aut ut magis proprie dicam, a captivitate revocat, et eis rursus primam restituit libertatem. Simul ac enim ingreditur Persidem, eam statim totam illustrans radiis suæ gratiæ, ferit quidem animas infidelium, non secus ac sol, qui laborantem oculum ingreditur : fideles autem non secus ac fulgur quoddam apprensus in tenebris, revocat. Ex quibus tuit

(1) An. 614 capta est Hierosolyma a Chosroe Persarum rege, et crux sancta in Persidem translata.

unus is, qui nobis nunc est propositus Anastasius, A etsi nondum quidem cultu. sed jam moribus et instituto : qui processit quidem e vico, qui vocabatur Rasnuni : est vero regionis Razech, quæ sita est in Perside. Erat autem nomen ejus moribus conveniens, et ex re ipsa magis cognitum. Is enim vocabatur Magundat. Erat enim illius Bau filius, qui erat in re magica præstantissimus et eruditissimus. Qui cum præsetet communi ludo litterario, et multos haberet adolescentes ad eum ventitantes, captos amore præstigiarii, et cum in hoc solum omne suum studium poneret, nempe in rei magicæ exercitatione, in filio maxime arte utitur, et rem magicam eum tam diligenter docet, ut in ejus cognitione patri nihil esset reliquum quod non notum quoque esset filio.

II. Cum adolescentiæ autem ætatem jam attingeret, et rex Chosroe (2) novum exercitum in Perside colligeret. Ipse quoque cum aliis refertur in numerum ieronum. Quoniam vero veneranda crux Domini totum agitabat et perturbabat Persidem, infidelibus quidem horrorem et terrorem incutiens, fidelibus autem suaviter admodum et placide illucescens : de ea quidem fama quædam per omnes persuadebat, fama, inquam. quæ paulo crassius et indoctius prædicabat, Christianorum Deum adesse Persis. Ad quam hic adolescens repente fuit accensus animo. Jam enim occulte eum tangebatur ille ignis quem Christus venit jacere super terram † : qui quidem non sinebat quiescere pulchram illius adolescentiam, sed statim omnes obibat partes, de eo sciscitans quam vehementissime poterat et diligentissime. Cum audiret autem ab omnibus, eam esse crucem, in qua Christus Dei Filius, qui a Christianis adoratur, fuit crucifixus, veluti ignem igni adjecit, et quæstioni conjunxit quæstionem, et ex responsione accepit occasionem alterius interrogationis, et multo magis sitiebat discere, quemadmodum ex cælo quidem descenderit, cum sit Deus : et quemadmodum etiam factus sit homo, et cur etiam sit ad crucem condemnatus, et a quibus, et an sit ad cælum reversus unde descenderat. Cum autem ei a piis annuntiaretur carnis susceptæ divini consilii mysterium, aures quidem pietatis semina lubenter suscipiebant : anima vero producebat sensim spicam fidei, et ei desiderium paulatim innascebatur, subibatque æmulatio ejus perpessio- D num : quæ cum in ejus anima aucta et amplificata essent, eum informant et instituunt ad optimum vitæ genus, clarumque et insignem testem, martyrem, inquam, efficiunt, ut jam procedens declarabit oratio. Erat enim ei quidam frater genere et comilito : ambo autem relati in numerum exercitus Sain, veneruntque usque ad inclytam Chalcedonem. Cum autem divinus Heraclius irruptione facta

τις ἐν σκότῳ φανεῖσα μετακαλεῖται. Ὡν εἰς ἦν καὶ ὁ νῦν ἡμῖν προτεθεὶς Ἀναστάσιος· εἰ καὶ μὴ τὸ εἶδος, ἀλλὰ τὸν τρόπον ἦδη καὶ τὴν προίρασιν. Ὅς κώμης μὲν προῆλθε, Ῥαζνουηὴ καλουμένης· χώρας δὲ, Ῥαζήχ ὑπὸ τῆ Περσίδι κειμένης· ὄνομα δὲ αὐτῶ τοῖς τρόποις συμβαίνειν, καὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ πράγμα-τος ἔχον τὸ γινώριμον. Καὶ γὰρ οὕτω Μανγουδάτ ἐκ-λεῖτο. Βαῦ γὰρ τινοσ ἦν ἐκείνου υἱὸς σοφοῦ κομιεῆ καὶ ἀρίστου τὰ μαγικὰ· ὅς διδασκαλείου κοινού προ-καθήμενος, καὶ πολλοὺς ἔχων τῶν νέων κατ' ἐρωτα γοητείας φοιτῶντας· καὶ τοῦτο, φεῦ! ἐπιτιθέμεμα μό-νον τὴν τῶν μαγικῶν ποιούμενος ἄσκησιν, ἐπὶ τῶ υἱῷ μάλιστα χρῆται τῇ τέχνῃ· καὶ τὰ τῶν μάγων οὕτω φιλοπόνως αὐτὸν ἐκπαιδεύει, ὥστε μηδὲν ὑπο-λειφθῆναι τῷ πατρὶ πρὸς γινῶσιν ὃ μὴ τῶ υἱῷ γινώ- B ριμον ἦν.

Β'. Ἀπομένου δὲ ἤδη τοῦ παιδὸς ἀκμῆς τε καὶ ἡλικίας, καὶ Χοσρόου τοῦ βασιλέως νεωτέρων στρα-τιῶν ἐν Περσίδι συλλέγοντος, εἰς τύρωνα μεθ' ἐτέρων καὶ αὐτὸς ἀπολέγεται. Ἐπεὶ δὲ ὁ τιμίος τοῦ Κυρίου σταυρὸς τὴν Περσῶν ἐκλόνει καὶ συνετάραττε πᾶ-σι· τοῖς μὲν ἰπίστοις φρικωδῆς τε καὶ φοβερὸν ἐπι-σεῖω, τοῖς δὲ πιστοῖς ἄγαν ἡδὺ προλάμπων καὶ προσηνές· φήμη τις περὶ αὐτοῦ διὰ πάντων ἐχώρει· καὶ ἡ φήμη, παχύτερόν πως εἶχε καὶ ἀμείβετο, τὸν τῶν Χριστιανῶν Θεόν, Πέρσαις παρεῖναι κηρύτ-τουστα. Πρὸς ἦν ὁ νέος ἄφρων τὴν ψυχὴν ἀνεφλέχθη. Ἦδη γὰρ αὐτῆς ἤπειτο κρυφῶς ἐκείνο τὸ πῦρ, ὃ Χριστὸς ἤθε βαλεῖν ἐπὶ γῆς. Ὅπερ οὖν καὶ ἤρμεν οὐκ εἰς τὴν καλὴν ἐκείνου νεότητα, ἀλλ' εὐθὺς ἀπαν- C ταχοῦ περιήει πυθανόμενος περὶ τούτου, μεθ' ὅσης ἂν εἴποις τῆς θερμότητός τε καὶ τῆς σουοῦθς. Ἀκούων δὲ παρὰ πάντων, ὡς ἔρα οὐτός ἐστιν ὁ σταυ-ρὸς ἐν ᾧ Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ὁ καὶ Χριστιανοῖς προσκυνούμενος ἐσταυρώθη, πῦρ ὡσπερ πυρὶ προ-ετίθει, καὶ ζητήσει συνῆπτε ζήτησιν, καὶ τὰς ἀπο-κρίσεις μᾶλλον ἐτέρας ἐρωτήσεως ἀφορμὰς ἐπιτεῖ· καὶ πολλῶ πλέον ἐδίψα μαθεῖν· ὅπως μὲν ἐξ οὐρα-νοῦ κατέλθοι Θεὸς ὢν· ὅπως δὲ καὶ ἄνθρωπος γένοιτο. Διὰ τὴν δὲ καὶ σταυρὸν κατακρίθει, καὶ παρὰ τίνων, καὶ εἰ πρὸς οὐρανοῦς ἐπανέλθοι πάλιν, ὅθεν ἐλήλυ-θεν. Ὡς δὲ ἀπηγγέλλετο παρὰ τῶν εὐσεβῶν αὐτῶ τὸ τῆς οικονομίας μυστήριον, ἡ μὲν ἀκοή τὰ σπέρματα τῆς εὐσεβείας ἡδέως ἐδέχετο· ἡ ψυχὴ δὲ ἤρμεμα τῆς πίστεως τὸν σταυρὸν ἐκτροφοῦρει, καὶ πόθος αὐτῆ D Χριστοῦ κατὰ μικρὸν ἐνεφεύετο, καὶ ζῆλος αὐτοῦ τῶν παθημάτων εἰσῆει· ἃ καὶ συνακμάσαντα δὴ που τῆ τοῦ νέου ψυχῆ καὶ συναυξήθηεντα, πρὸς ἀρίστην τε αὐτὸν στοιχείοι πολιτεῖαν, καὶ μάρτυρα περιφανῆ μετὰ ταῦτα ἐργάζετα, ὡς ὁδῶ προῖων ἤδη ὁ λόγος δηλώσει. Ἦν γὰρ τις ἀδελφὸς κατὰ γένος αὐτῶ, καὶ συστρωτιώτης· ἀμφοτέροι δὲ τῆ τοῦ Σάϊν ἐξεταζόμε-νοι στρατιᾷ μέχρι Χαλκηδόνας τῆς περιφανοῦς ἤλθον. Ἐκεῖ δὲ ὁ θετός Ἡράκλειος εἰς τὴν Περσίδα παρα-βαλὼν ἀντιπερισπάσοιτο τὸν Σάϊν· καὶ ὑποστροφῆς

† Luc. XII, 49.

(2) Fuit hic Chosroes junior, Hormisdæ regis filius, ut notat Baronius in Martyrologio.

αὐθις ὁ Πέρσης ἤπειτο, καὶ σφοδρῶς ἐπανήει πρὸς Ἀ τὴν οἰκίαν. Ἀπολείπει μὲν τὴν Περσικὴν στρατείαν ὁ Ἀναστάσιος καὶ πρὸς ἐτέρω, πολλῶν κρείττονα καὶ θειοτέρην στρατολογεῖται. Ἀπολείπει δὲ τὸν οἰκετὸν ἀδελφὸν καὶ συστρατηρῶτην, ἵνα τῷ στρατολογησάντι ἀρέσοι, καὶ αὐτῷ διὰ παντὸς ἀκολουθεῖν ἔχοι μόνω, καὶ μόνους τοὺς αὐτοῦ πολεμίους συμπλέεσθαι.

Γ'. Καὶ πρῶτα μὲν εἰς Ἱερὰπολιν ἐλθὼν, παρὰ τινι Χριστιανῷ Πέρσῃ κατὰγεται, τὴν τέχνην ἀργυροκόπῃ · χρόνον δὲ συγχόν ὑπ' αὐτῷ διατρίψας, καὶ τὴν ἀργυροκοπικὴν ἐκπονήσας, τὰς μὲν χεῖρας εἶχε τῷ ἔργῳ προσκειμέναις · ἡ ψυχὴ, δὲ ἀεὶ καὶ οἱ λογισμοὶ τὸν πρὸς Θεὸν ἔστρεφόν τε καὶ ἔστρεφον ἔριωτα, καὶ τοῦτον ἔτι μᾶλλον ἐαυτοῖς ὑπανήπτων, καὶ ὑπ' αὐτοῦ πάλιν θερμότερον ἀνεφλέγοντο. Ὅθεν ἐδοῦτο τοῦ ἀνδρὸς ὁ μακάριος, ἀξιοθῆναι τοῦ θεοῦ βαπτίσματος, καὶ ὅλως τοῦ προτέρου βύπτου καὶ τῆς γοητικῆς ἐκείνης ἐκαθαρθῆναι σαπίρας · ἵν' ἢ μὴ προαίρεσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα κεκαθαρμένους, καὶ γένηται τῆς ποθομένης Χριστοῦ μερίδος, σημειωθεὶς τῷ ἐκείνου σφραγίσματι. Τοῦ δὲ τὸν ἐκ τῶν Περσῶν κίνδυνον δεδιότος, καὶ τὸ πρᾶγμα διὰ τοῦτο ταῖς εἰς τὸ μέλλον ἀναβολαῖς παρατείνοντος· τῶς μὲν τὰς παρὰ τοὺς θεοὺς ναοὺς προῦδοις τὸ πολὺ τῆς ἐπιθυμίας παρεμυθεῖτο, καὶ ἀπιόντι πρὸς αὐτῶς τῷ ἀργυροκόπῃ καὶ αὐτὸς συναπῆει, καὶ εὐχομένῃ συνήχεται, καὶ τὰ τῶν ἁγίων θαύματα καὶ τοὺς ἄθλους ἐπὶ τῶν τοίχων γεγραμμέναι ὄρων, ἄγαν ἐπιπληρῶς περὶ αὐτῶν ἀνηρώτα. Ἐπει δὲ ἤκουεν οἷος ἐκαίνους ἕ βλος, ὁ τρόπος, ἡ ἀρετὴ, οἱ τε διὰ Χριστὸν ἀγωνῆς ὅποιοι, καὶ ὅ·ας παρ' αὐτῷ πάλιν ἐπιτυχεῖν αὐτοῖς γένοιτο καὶ τῆς παρθένιας· οὐκ εἶτι κατέχειν τὴν ὁδὸν τῆς καρδίας οἷος τε ἦν, ἀλλ' ἔργω πορείας τῆς ἐπὶ τὰ Ἱερουσόλυμα μᾶλλον ἄψασθαι, κάκεῖτα τυχεῖν τοῦ βαπτίσματος. Καταλαβὼν οὖν τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ παρελθὼν εἰς τινος οἰκίαν τὴν ἀργυροκοπικὴν καὶ αὐτοῦ μετιόντος, τὴν οἰκίαν αὐτῷ τῆς ἐπιδημίας ἀνεκαλύπτει· ὅτι βούλοιοτο, φησί, πρὸς θεοσεβίαν μεταθῆσθαι, καὶ Χριστῷ προσχθῆναι διὰ βαπτίσματος. Καὶ ὅς αὐτὸν Ἠλίφ τῷ τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως ὀσιωτάτῳ πρεσβυτέρῳ προσάγει· κάκεινος ὀπτιαις, ὃ δὴ λέγεται, χερσὶ τὸν νέον δεξάμενος, Μοδίστῳ τιμικῶτα τοῦ ἀποστολικοῦ προεστῶτι ὁρόου τὰ κατ' αὐτὸν ἀναφέρει, καὶ οὕτω τυγχάνει τοῦ θεοῦ βαπτίσματος· καὶ καρπὸς ὄντως ὄρατος, τοῦ σεβασμίου σταυροῦ δεικνύται, καὶ Ἀναστάσιος ἐπωνύμως τῆς ἀνακλήσεως καὶ τῆς ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβολῆς ἀπὸ τῆς προτέρης ἀπιστίας καὶ γοηταίας μετονομάζεται. Σὺν αὐτῷ δὲ βαπτίζεται τις καὶ ἕτερος τῆς αὐτῆς καὶ πατρίδος καὶ θρησκείας Ἀναστασίω· ὅς καὶ τῆς Ἰσης ἐκοινωνήσεν ὑστερον ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίας, καὶ τῶν αὐτῶν ἐν Ἐδίῃ κατηξίωθη στεφάνων.

Δ'. Μείναντος μόντοι παρὰ τῆ τοῦ πρεσβυτέρου οἰκίᾳ ὀγδόῃν ἡμέρην Ἀναστασίω, καθ' ἣν καὶ νόμος ἀπρόιτος ἔχει τοὺς ἄριτοι πεφωτισμένους, ἐπυν-

in Persidem, contra Sain [Al. Saes] retraxisset, rursus Persa reditum aggressus est, et in suam regionem vehementi studio est reversus. Exercitum autem Persicum relinquit Anastasius (3), et refertur in alium multo meliorem et diviniorem. Relinquit vero suum fratrem et commilionem, ut ei placeret qui exercitum collegerat, et eum solum posset semper sequi, et conserere manus cum solis ejus hostibus.

III. Et primum quidem cum venisset Hierapolim, divertit ad quemdam Persam Christianum, arte argenti conflatorem: et cum artem conlandi argenti exercuisset, manus quidem habebat intentas operi, animus autem semper et cogitatio in Dei amore versabatur et alebatur: eumque sibi adhuc magis accendebat, et ab ipso rursus inflammabatur vehementius. Quamobrem eum rogabat ille beatus, ut divinum baptismum consequeretur, et omnino a prioribus sordibus expurgaretur, et ab illa labe præstigiæ: ut non solum voluntate et electione sed anima quoque et corpore esset purgatus, et fieret Christi partis, quam desiderabat, illius signatus signaculo. Cum ille autem ex Persis timeret periculum, et ideo morando rem differret in futurum, intemim quidam ad divina templa adituone magnum suum solabatur desiderium, et cum argenti conflatore, ad ipsa adveniente, ipse quoque simul adibat, et cum orante simul orabat, et cum sanctorum miracula et certamina videret descripta in parietibus, de iis admodum diligenter rogabat. Cum vero audivisset, qualis eis vita, mores, virtus, et qualia propter Christum certamina, et qualem apud ipsum rursus fiduciam eis liceret consequi, non poterat amplius continere. id, quod ejus parturiebat animus, sed statuit proficisci Hierosolyina, et baptismum illic consequi. Cum ergo in sanctam pervenisset civitatem, et accessisset in domum cujusdam, qui ipse quoque argenti confluendi exercebat artem, ei aperit causam sui adventus, nempe quod vellet traduci ad pietatem et verum Dei cultum, et ad Christum adduci per baptismum. Ille autem eum adducit ad Eliam, Sanctæ Resurrectionis sanctissimum presbyterum: qui cum supinis, ut dicitur, manibus juvenem accepisset, de eo refert ad Modestum, qui sedi præerat apostolicæ: et sic divinum baptismum assequitur, et venerandæ crucis vere pulcher fructus ostenditur, et Anastasius nomine transmutato appellatur, sumpta denominatione a revocatione et ad meliora mutatione a priori infidelitate et præstigiis. Una autem cum eo baptizatur quoque quidam alius, qui erat ejusdem etiam patriæ et regionis, cujus Anastasius: qui fuit ejus quoque socius in ferendo pro Christo martyrio, et eadem est Edessæ coronas consecutus.

IV. Cum autem mansisset Anastasius octoginta dies apud presbyterum, quibus non licet egredi eos, qui modo fuere illuminati, rogavit eum divinus Elias,

(3) Anastasius ad Christianos transfugit anno 621, Baronio teste t. VIII *Annales*.

quidnam de se deinceps velit. Ille autem rogavit, ut habitum consequeretur monasticum. Cum vero ad hoc quoque annuisset presbyter (jam enim veluti ex quadam pellucida veste, et ex decore habitu et statu ostendebatur nobilitas animæ, et quali virtute futurus esset Anastasius : et ideo ipse facile cessit ejus precibus), venit cum eo post divini mysterii celebrationem ad monasterium Sancti Anastasii, ut ejus quoque fieret mansionis particeps, cujus futurus erat virtutis socius, sicut etiam nominis. Atque monasterium quidem ad quartum lapidem erat remotum a sancta civitate : ei autem præerat Justinus, vir et alioqui clarus, et boni Spiritus variis donis ornatus. Quem cum simul cum multis quoque aliis rogasset presbyter, in monasterium admissus est Anastasius, anno decimo (4) imperii Heraclii illius egregii et fidelis. Tradit vero Justinus Anastasium uni ex suis discipulis, viro valde prudenti et virtutis amanti. Qui cum eum et Græcas docuisset litteras et psalterium, ejusque institutionem animadvertisset, jam recte se habere ad vitam monasticam, tonsis statim ejus capillis, et in eo factis omnibus quæ lex postulat, eum habitu induit monastico, et ex habitu hoc facit Anastasium, quod prius re erat et moribus : vel potius moribus convenientem et cognatum tradit habitum, et in eum deinceps erat affectus, ut in filium e suis genitum visceribus. Adeo pulchra res est virtus, ut quæ cum aliis et virtutis studiosos in amore conjungere, et tantam possit ingenerare benevolentiam, quantam nulla omnino alia cognatio.

τῶν ἑλλῶν, καὶ συνάπτειν εἰς πόθον τοὺς φιλαρέτους, καὶ τοσαυτην ἐμποιεῖν εὐνοίαν, ὅσην οὐκ ἕλλη τις συγγένεια τὸ παραπαν δυνάμενον.

V. Ex illo tempore apud monasterium vitam cum conventu egit Anastasius. Porro autem ei quoque fuerunt diversa credita ministeria : nec erat solum in eis utilissimus, sed etiam in actione virtutis diligentissimus. Nam cum et culinæ et horti ministerio suam daret operam, et recte se gereret in labore manuum, a fratrum synaxi nunquam aberat, et ante alios sacrorum mysteriorum celebrationi intererat. In divinarum autem Scripturarum lectione, et maxime Vitæ sanctorum Patrum, totus erat affixus, et aures, ut dicitur, arrigebatur ad audiendum, eratque mente vigilans et omnia memoria colligebat : ut etiamsi quid diceretur, quod ingenii ejus captum superaret, non negligeret, neque lucrum perscordiam amitteret : sed potius accederet ad fratres, qui eum doctrina superabant, et qui possent talia explanare, et lubenter cum eo inquirere, et sic meditando venerari, quidquid eum latebat. Cum autem apud se legeret victorias insignium martyrum, tropæa et certamina, libros aspergebat lacrymis, significans suum in patiendi consensum, seque cum eis molestia affici et zeli esse socium : et beatos quidem sanctos pronuntiabat propter finem : mirabatur vero eorum tolerantiam. Deinde id, quod erat

Α θάνετο αὐτοῦ ὁ θεὸς Ἑλλάς, ὃ τί ποτε περὶ ἑαυτοῦ τὸ λοιπὸν ἄρα βούλοιοτο. Ὁ δὲ ἤξילו καὶ τοῦ τῶν μοναχῶν τυχεῖν σχήματος. Ἐπινοήσαντος δὲ καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ πρεσβυτέρου (παρὰδεικνυτο γὰρ ἤδη καθάπερ ἐκ τινος διαφανοῦς ἐσθήτος τῷ εὐπρεποῦς σχήματός τε καὶ κατ'εσθήματος ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς, καὶ ὁμοίως τὴν ἀρετὴν γένοιτο Ἀναστάσιος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐνδοτικῶς ἔσχε πρὸς τὴν ἀξίωσιν), ἀφικνεῖται σὺν αὐτῷ μετὰ τὴν θείαν μυσταγωγίαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἐν ἀγίοις Ἀναστασίου· ἐν αὐτοῦ καὶ μονῆς γένοιτο κοινωνός, οὐ κοινωνός ἔμελλε γενέσθαι καὶ ἀρετῆς ὡς περὶ ἤδη καὶ κλήσεως. Ἡ μὲν οὖν μονὴ τέσσαρσι τῆς ἀγίας πόλεως σημείοις ἀπέειχε· προειστήκει δὲ αὐτῆς Ἰουστίνος, ἀνήρ τε ἀλλὰ ἐπιφανής, καὶ χαρίσματος τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ποικίλοις κεκοσμημένος. Οὐ μὲτα πολλῶν καὶ ἄλλων δεηθέντος τοῦ πρεσβυτέρου, εἰσδέχθη τῇ μονῇ ὁ ἱερός Ἀναστάσιος, ἔπει δεκάτῳ τῆς βασιλείας Ἡρακλείου τοῦ γενναίου δηλαδὴ καὶ πιστοῦ· παραδίδοσι δὲ τὸν Ἀναστάσιον Ἰουστίνος ἐνὶ τῶν ἐξουτοῦ μαθητῶν, ἀνδρὶ συνετῷ μάλα καὶ φιλαρέτῳ· θεὸς καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων γράμματα καὶ τὸ Ψαλτήριον ἐκδιδάξας αὐτὸν, ἀγωγὴν τε αὐτοῦ πολιτείαν εὖ ἔχουσαν ἤδη πρὸς τὸν τῶν μοναχῶν βίον κατανοήσας, κείρας εὐδὸς καὶ τρίχας, καὶ ὄσα νόμος ἐπ' αὐτῷ τέλεισας, τὸ τῶν μοναχῶν περιβάλλει σχῆμα· καὶ τοῦτο ποιῶν τὴν Ἀναστάσιον ἐκ τοῦ σχήματος, ὃ πρόωγ ἀπὸ τοῦ τρόπου καὶ τοῦ πράγματος ἦν· μᾶλλον δὲ τῷ τῷ τοιοῦτῳ, καὶ σχῆμα συγγενὲς ἀποδίδοσι· καὶ τὸ λοιπὸν αὐτῷ καθάπερ υἱῷ τῶν ἑαυτοῦ φύντι σπλάγγων προσέκειτο. Οὕτω κάλλιστόν τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ μετὰ

Ε'. Ἐξ ἑαίνου τοίνυν διῆγε παρὰ τῇ μονῇ μετὰ τῆς συνοδίας ὁ Ἀναστάσιος· καὶ μέντοι καὶ διαφόρους ἐπιστεῦθη διακονίας· καὶ ἦν οὐ μόνον περὶ αὐτὰς εὐχρησιμότητος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἐμμελέστατος· τῇ τε γὰρ τοῦ μαγειρείου καὶ τῇ τοῦ κήπου διακονίᾳ προσέειχε, καὶ τῷ τῶν χειρῶν ἔργῳ κατευθυνόμενος, οὐδὲ τῆς τῶν ἀδελφῶν συνάξεως ἀπολείπειτο, καὶ πρὸς γε τῶν ἑλλῶν τῆς κατὰ τὴν ἱεράν, λέγω, μυσταγωγίαν. Ἐν γε μὴν τῇ τῶν θείων Γραφῶν ἀναγνώσει, καὶ μάλιστα τοῖς τῶν ὁσίων ἀνδρῶν βίοις, καὶ προσετίθει, καὶ τὰ ὡτα, τὸ τοῦ λόγου, ἴσθη πρὸς τὴν ἀκρόασιν, καὶ τὸν νοῦν ἐξυπνος ἦν, καὶ εἰς τὴν μνήμην ἅπαντα συνελέγετο· ὡς εἴ τι καὶ ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ λεχθεὴν διάνοιαν, μὴ ἀμελεῖν, μηδὲ ῥαθυμῶν τὸ κέρδος ποιεῖσθαι, ἀλλὰ προσεῖναι μᾶλλον τοῖς διαφορωτέροις τὴν παιδείαν ἀδελφοῖς, καὶ τοῖς γε τὰ τοιαῦτα διασαφεῖν δυνάμενοις, καὶ συζητεῖν ἠδύως, καὶ διερωτῆν φιλοπόνηος· καὶ οὕτως ἔπην τὸ διαφεύγον αὐτὸν μελέτη θρησκῶν· Ἀναγιγνώσκων δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸν τὰ τῶν καλλινίκων μαρτύρων τρόπαια καὶ τοὺς ἄλους, δάραυ τῶν βιβλίων κατέβη, τὸ συμπάσχειν καὶ συνοδουῖσθαι τοῖς καὶ κοινωνοῦν τοῦ ζήλου διασημαῖων· καὶ τοῦ μὲν τέλους, ἐμακάριζε τοὺς ἀγίους, τῆς δὲ

(4) Duodecimo corrigit Baron., qui fuit annus 621.

ὕπομονῆς, ἐξεπλήττετο. Εἶτα καὶ τὸν σύντροφον ἀπ' ἀρχῆς αὐτῷ πόθον καὶ ζῆλον τοῦ μαρτυρίου θερμότερον ἔτι μᾶλλον ἔποιει, τῇ ἡμίλιᾳ τῶν προλαβόντων ὑποκαίωμενον· καὶ τῶν ἰσῶν ἀξιοθῆναι παθημάτων ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ αὐτὸς ἠύχετο. Διόπερ οὐδὲ σχολάζειν ἑτέρως τισιν, ὅτι μὴ τῇ τούτων ἀναγωγῆσι μόνῃ προήρητο. Ἐβδομον οὖν ἐν τῇ μονῇ χρόνον Ἀναστασίου διηγουμένου, ὄραν οὕτως ἐπιδιδόντα πρὸς ἀρετὴν ὁ τοῦ φθόνου πατὴρ ἐκείνου οὐκ ἀνεχόμενος, ἀλλ' ὄρμην τοσαύτην καὶ οὕτω σύντονον καὶ θερμὴν ἀνακόψαι μηχανῇ πάσῃ βουλόμενος, εἰς ὑπόμνησιν τῆς τε πατρინῆς αὐτὸν διδασκαλίας καὶ τῶν σαπρῶν ἐκείνων τῆς γοητείας ἐνήγε βημάτων, καὶ τοιαύταις προσβολαῖς καταστῆσαι τὸν πύργον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐπειράτο. Καὶ δε τὴν ἐπιβουλὴν ἐκείνου μὴ ἀνοήσας, τὴν ἄνωθεν ἐπικαλεῖται κατ' αὐτοῦ συμμαχίαν, πύργον ἰσχυρὸν· εἶτα καὶ προσαγγέλλει μετὰ θερμῶν δακρῶν τῷ διδάσκαλῳ τοῦ πονηροῦ τὴν ἐπήρειαν. Ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ παθεῖν ἀσφαλῆς ἔχων καὶ τὸ διδάσκειν, τὰ κάλλιστα ὑποθέμενος, ἔπειτα αἰ εὐχὴν ὑπὸ πάσῃ τῇ τῶν ἀδελφῶν συνάξει ποιήσας, καὶ ὑπὲρ τοῦ μαθητοῦ δεηθεὶς, τῆς χαλεπῆς αὐτὸν ἀνήκεν ἐπαγωγῆς.

Σ'. Γίνεται δὲ τι καὶ ἄλλο μνήμης καὶ γραφῆς ἔξιν· Ἰπῶντι νυκτὸς Ἀναστασίῳ ὄναρ ἐφίσταται τι τοιοῦτον· ἑδῶκει ὄρουσ ὑψηλοῦ τινος ἐπιβεδηκέναι, προσελθόντα δὲ τινα ποτήριον οἴνου χρυσῷ καὶ λίθοις κακοσημμένον τιμίαις ὀρέγοντα, φάναι· Λάβε, πίε, ὃ καὶ δεξιόμενος εὐθέως πιεῖν· καὶ τὸ πόμα, γλυκύτητα κρυφίως ἐνέσταξε τῇ ἐκείνου ψυχῇ, οἷον συνιέντως Ἀναστασίῳ καὶ κατ' αὐτοῦ· ἔτι τοὺς ὄνους, ὅτι τὸ ποθούμενον αὐτῷ μνησὶ τοῦ μαρτυρίου τέλος ὁ ὄνειρος. Διυπνισθεὶς οὖν παραχρῆμα χαρῆς τε καὶ φαιδρὸς τὴν ἐκκλησίαν καταλαμβάνει, καθάπερ ἐν χερσὶν ἔχων τὰ ἐπιζόμενα· ἥδη γὰρ ὁ καιρὸς ἐκάλει τῶν νυκτερινῶν ὕμνων τὴν σύναξιν, καὶ τὴν σεβάσιμον τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως ἑορτήν. Κυριακὴ γὰρ ἦν ἡ πρώτη πασῶν καὶ μεγίστη. Οὕτω τοιγαροῦν εἰς τὴν σύναξιν ἀπαντήσας, καὶ τὸν οἰκεῖτον διδάσκαλον ἀπολαθῶν, καὶ μόνος σὺν αὐτῷ πρὸς τὸ καλούμενον διακονικὸν εἰσελθὼν, πίπτει πρὸς τοὺς αὐτοῦ πόδας, πλουσίως αὐτοὺς τοῖς δακρυσι βρέχων· καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐν συντριβῇ καρδίᾳ δεόμενος εὐξασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν κοινὸν ἀπάντων Δεσπότην· οἷα μέλλοντος πρὸς ἐκείνου οὐκ εἰς μακρὰν ἐκδημησάι. Εἶτα καὶ τὰ ἐξιτήρια φθίγγεται καὶ ὅσα τῆς ἐκδημίας· Οἶδα, Πάτερ ἄγιε, λέγων, ἔσους ἐπ' ἐμοὶ κόπους ὑπέστης τῷ ταλαιπώρῳ, καὶ ὅτι πολλὰ παρελύθησα καὶ πολλὰς τὰ πατρικὰ περὶ ἐμὲ καὶ φιλόστοργα σπλάγγνα σου, καὶ ὅτι διὰ σοῦ φῶς εἶδον οἱ ὄφθαλμοί μου, φῶς ἀληθινόν, φῶς ἐπιγνώσεως, καὶ σκότους ἀπηλλάγην χαλεπωτάτου· διὸ μὴδὲ δικαίους τοῦ φιλανθρώπου Δεσπότητος περὶ ἐμοῦ ὁ πιστὸς οἰκέτης διὰ παντὸς δεόμενος.

Z'. Πρὸς ταῦτα ἐκείνος ὑπολαθῶν, τί δὲ τοῦτό ἐστιν, ἔφη, καὶ πόθεν ἂν γένοιτο ὄηλον, ὅτι μέλλεις

2 Psal. LX, 4.

ei ab initio congenitum, desiderium martyrii et zelum ardentioorem afficiebat, ut qui accenderetur sua cum prioribus conversatione, et orabat ut ipse quoque tales pro Christo subiret perpassiones. Quocirca nulli rei alteri sibi vacandum esse censebat, nisi soli eorum lectioni. Cum ergo septem annos in monasterio transegisset Anastasius, videre ejus in virtute augmentum non ferens pater invidiæ, sed tantum et tam constantem ardentemque ejus impetum et studium volens omni ratione retardare, ei paternam doctrinam vocavit in memoriam, et fœtida illa verba præstigarum, et ejusmodi insultibus ejus animæ turrim conabatur labefactare. Is autem illius non ignorans insidias, adversus eum supernum invocavit auxilium, turrem fortitudinis, ut dicam cum divino David, a facie inimici 2. Deinde etiam cum calidis lacrymis magistro significat maligni injuriam et petulantiam. Ille vero cum ex eo, quod esset passus, posset etiam tuto docere, ubi pulcherrima ei dedisset monita, et deinde etiam fudisset preces, in toto conventu fratrum, et rogasset pro discipulo, liberavit eum a gravi illa impulsione.

VI. Fit autem aliud quoque dignum quod mandetur memoriæ et scriptioni. Noctu dormienti Anastasio in somnis ei tale quid apparet. Videbatur montem quemdam excelsum ascendisse, ad eum autem accessisse quispiam porrigens vini poculum, auro ornatum et gemmis, et dixisse: Accipe, bibe. Cumque id accepisset, statim bibisse. Potus autem ejus animæ latenter instillavit dulcedinem, adeo ut vel in somnis intelligeret Anastasius, somnum significare desideratum a se finem martyrii. Esomno itaque protinus excitatus, alacris et lætus venit ad ecclesiam, ut qui ea, quæ sperabantur, haberet in manibus. Jam enim vocabat tempus congregationem pro dicendis hymnis nocturnis, et celebrando venerabili festo Christi Resurrectionis. Erat enim dies Dominicus, primus omnium et maximus. Cum sic ergo venisset ad congregationem, et suum accepisset magistrum, et solus cum ipso esset ingressus in id, quod dicitur Diaconicum, procidit ad ejus pedes, profusus eos lacrymis irrigans, et eum rogans in contritione cordis, ut pro ipso communem omnium rogaret Dominum, ut qui esset propediem ad illum recessurus. Deinde etiam ea loquitur, quæ dici solent ab exeuntibus et iis qui peregre proficiscuntur: Scio, dicens, sancte Pater, quod pro me misero labores sustinuisti, et quod sæpe et in multis molestia affeci tua in me paterna et amantia viscera, et quod per te lucem mei viderunt oculi, lucem veram, lucem agnitionis, et a gravissimis liberatus sum tenebris. Quocirca ne cesses, qui es fidelis servus, clementem ac benignum perpetuo pro me orare Dominum.

VII. Ad hæc ille respondens: Quid hoc autem est, inquit, et undenam hoc evaserit manifestum,

quod sis in præsentia postremum a nobis discendum suscepturus? Ille vero refert ei somnium cum quam maxima potest affectione, et affirmat se omnino haud ita multo post moriturum, sive hac communi et omnibus æquali morte, sive aliqua alia, et alio modo, moriturum autem omnino. Nesciebat enim, quonam modo aperiret arcanum, quod scilicet martyrii desiderium ejus animo inhæsisset, ad quod ille referebat somnia. Verebatur enim, ne forte ad eo corripetur, et sic refrigesceret ardor ejus animi, et a tantis opibus et thesauro excideret. Tunc ergo Anastasius, cum eum præceptor ejus multis et piis monitis esset consolatus, matutinas psalmodias Deo reddidit cum fratribus. Deinde etiam cum sacrum celebraretur mysterium, divinis communicat sacramentis : et cum una cum fratribus communis mensæ fuisset particeps, somnumque parum vidisset et surrexisset, quoniam nesciebat quemadmodum posset extinguere egregium illum amorem decertandi propter Christum, sed ab eo cor ejus vehementer accenderetur, clam egreditur monasterio, nihil secum ferens præter ea quibus necessario opus habebat ad tegumentum corporis.

VIII. Et primum quidem cum venisset Diospolim, et deinde etiam in montem, qui dicitur Charizim, orationis gratia et adorationis, et deinde etiam ad cætera, quæ illic sunt, loca veneranda accessisset et pervenisset usque ad Cæsaream Palæstinæ, in templo Deiparæ virginis duobus diebus moratur : et exinde eum rursus excipit templum omni ex parte laudandæ Euphemie, veluti quodam viæ duce utentem clanculum, qui plane ejus dirigebat gressus ad martyrium. Nam cum accederet, ut diximus, ad templum illius semper laudandæ Euphemie, videt quosdam Persarum magos occupatos in quibusdam præstigiis : zeloque protinus concitatur ejus animus. Sciebat enim, quam ea res esset impia et scelerata, eo quod ipse quoque in ea improba arte esset versatus. Quænam, inquit, tanta caligo vestris offusa est oculis, ut ne ea quidem aspiciatis, quæ ante vestros pedes sita sunt, quemadmodum in universum scilicet est deceptio, quæ vestram levitatem ludificatur et facilitatem, et eorum, quos vos rursus ad eundem vobiscum corripitis interitum? Hanc illi admirati in dicendo libertatem et aulaciam, rogarunt quisnam esset, et quid eum impulisset, ut hæc diceret. Ille autem : Fui ego quoque, inquit, aliquando vobis similis, et eodem falsus errore, et eisdem dedi operam præstigiis. Hæc audacter dixit, cum nihil enim puderet suæ, quam ab ineunte ætate acciperet, impietatis et sordium vitæ prioris : sed potius gloriaretur quod in fidem esset translatus et sacro esset baptismo ablutus. Deinde proluxa cœpit uti oratione, rem esse execrandam arguens e quæ esset insigniter absurda, aperiens, et sic paulatim seipsum eis exemplum adducens, et similiter eos invitans ad meliorem mutationem. Illi autem non solum ad hæc fuere

Α τό γε νῦν ἔχον τὴν τελευταίαν ἐκδημήσειν ἀπ' ἡμῶν ἐκδημαίαν ; Ὁ δὲ, τὸν ὄνειρον αὐτῶ μεθ' ὅσης ἀν εἶποις διηγέται περιπαθείας, καὶ ὅτι περ ἀποθνεύεται πάντως οὐ μετὰ πολὺ δικαίνεται, εἴτε τὸν κοινὸν δὴ τούτων καὶ ἴσον τοῖς πολλοῖς θάνατον, εἴτε τινὰ ἄλλον καὶ τρόπον ἕτερον, ἀποθνεύεται δ' οὐκ ὁμως ὡς γὰρ εἶχεν ὅπως ἀπογυμνώσει φανερώς τὸ ἀπόρρητον, ὅποτος ἀπ' ἀρχῆς ἔρωσ αὐτῶ μαρτυρίου ἐντέτηκε τῇ ψυχῇ, πρὸς θν ἐκεῖνος ἀνέφερε τοὺς ὄνειρους. Ἐδεδοίκε γὰρ μὴ καὶ τυχὸν ἐπιτιμηθῆ παρ' αὐτοῦ, καὶ τὴν θερμὴν οὕτω τῆς ψυχῆς διαψυχραθείη, καὶ πλοῦτου τοσοῦτου διαπέσοι καὶ θησαυροῦ. Τότε μὲν οὖν παρακληθεὶς Ἀναστάσιος τὴν καρδίαν πολλὰς τοῦ διδασκάλου καὶ φιλοθείου ταῖς παραινέσεσι, τὰς ἐωθινὰς ψαλμωδίας Θεῶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἀποδίδωσιν. Εἶτα καὶ τῆς ἱεράς ἐπιστάσεως μυσταγωγίας, τῶν θείων κοινωνεῖ μυστηρίων, καὶ κοινῆς τοῖς ἀδελφοῖς τραπέζης μεταλαχῶν, βραχὺ τε γευσάμενος ὕπνου, καὶ ἐξανστατός, ἐπεὶ οὐκ εἶχεν ὅπως τοὺς καλοὺς ἐκείνους κατασθένει τῆς διὰ Χριστὸν ἀθλήσεως ἔρωτας, ἀλλὰ σφοδρῶς ὑπ' αὐτῶν ἐπίπρτετο τὴν καρδίαν, ὑπέξεισιν ἀφανῶς τοῦ μοναστηρίου, μηδὲν ἐπαγόμενος πλέον εἰ μὴ ὡς ἀναγκαστὴς διὰ τὴν του σώματος περιδεδητο σκέπην.

Η'. Καὶ πρῶτα μὲν εἰς Δίωσπολιν ἔλθων, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς τὸ Γαριζὶν οὕτω λεγομένου ὄρος εὐχῆς χάριν καὶ προσκυνήσεως, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐκεῖ σεβασμίους τόποις παραβλῶν, καὶ μέχρι Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης καταβλῶν, τῷ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου ναῶ δυσὶν ἡμέραις ἐνδιατρίβει. Κάκειθεν ὁ ναὸς τῆς πανευφήμου δέχεται πάλιν αὐτὸν Εὐφημίας, καθάπερ τινὶ κρυφίως ὀδηγῶ χρώμενον, ἰδοιοιοῦντι λαν ὀμαλῶς αὐτῷ τα πρὸς τὸ μαρτύριον διαθήματα. Περὶ τῶν γὰρ πρὸς τὸν τῆς πανευφήμου ναὸν, ὡς περ ἔφημεν, ὄρῃ τινὰς τῶν Περσῶν μάγους περὶ τινὰς γοητείας ἡσχολημένους, καὶ ζήλου τὴν ψυχὴν εὐθέως ὑποπληθεῖς (ῥῖδει γὰρ τὴν ἀνοσιότητα καὶ μιανίαν τοῦ πράγματος, ἀπὸ τῶ καὶ αὐτός ποτε τοιαύταις ἐντριβῆναι κακουργίαις). Τίς ἡ τοσούτη, φησὶν, ἀχλὺς ἢ τῶν ὀμετέρων ὀφθαλμῶν κατακίχεται, ὡς μηδὲ πρὸς αὐτὰ δυνήθηναί ποτε τὰ ἐν ποσὶ διαβλέψαι, ὅπως ἀπάτη τῆ ὄλον ἐστὶ τῆς ὀμετέρας εὐχερείας καὶ κρυφότητος κατακαύουσα, καὶ ὡς πάλιν ὀμετε πρὸς τὴν αὐτὴν ἀπόλειαν συναρπάξετε ; Ταύτην ἐκεῖνοι τὴν παρῆσιαν καταπλάγιντες, τίς τε εἶη, καὶ ὅθεν τοιαῦτα πρὸς αὐτοῦς εἰπεῖν προσηχθεῖη διεπυθάνοντο. Δ' Ὁ δὲ, Ἦν ποτε κάγω καθ' ὀμας, ἔφη, καὶ τὴν αὐτὴν ἡπατώμην ἀπάτην, καὶ γοητείας ταῖς αὐταῖς προσελεῖμην. Ταῦτα θαρβρόντως ἔφη, μηδὲν τῆ ἐκ παιδῶν ἀσεβεία καὶ τοῖς τοῦ προτέρου βίου μολυσμοῖς ἀίχυνόμενος, ἀλλὰ τῇ μεταθέσει μᾶλλον τῆς πίστεως καὶ τῇ ἐκπύσει τοῦ ἱεροῦ βλαπίσματος σεμνυόμενος. Εἶτα καὶ μακροῦς καταταίνειν ἤρξατο λόγους, τὸ μυστῆρον τοῦ πράγματος διασῶρων καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀτοπίας ἐκθλον καθίστας, καὶ οὕτως ἡρέμα παρατίθει ἐκ τῶν ἐκείνου ὑπόδειγμα, καὶ πρὸς τὴν ἴσην αὐτοῦς ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβολὴν ἐκκαλοῦμενος. Οἱ δὲ οὐ μόνον πρὸς ταῦτα κωφοῖς ἐώκεισαν, ἀλλὰ καὶ ἤξιον τὸν ἄνδρα μᾶλα θερμῶς

μη οὕτως ἀνάβην τὰ σεμνά φυλάττειν Περσῶν καὶ ἄλλοις χλευσὴν τοῖς πολλοῖς τίθεσθαι. Ἐντεῦθεν ὁ καλὸς τῶν ὄντων καὶ ποθεινὸς Ἀναστάσιος πρὸς τὸ τερπνὸν ἠλείγετο τοῦ μάρτυριου κατάλυμα.

Θ'. Οὐ πολὺ δὲ αὐτῶν διεστῶτα ἰδόντες τινὲς τῶν ἀνδρῶν τῶν συνήθως παρὰ Πέρταις λεγομένων καθάρων πρὸ τοῦ Δέβρας καθήμενοι, ὡσπερ γούνη καὶ εἰδῶσι (τοῦτο δὲ ἐστὶ πραιτώριον τοῦ καλουμένου παρ' αὐτοῖς σελλαρίου), Ἦπου δηλάτωρ οὗτος ἐστίν, ἔφησαν πρὸς ἐαυτοὺς τῆ Περσῶν διαλέκτῳ, Ὁ δὲ τοῦ βήματος ὑπαισθηθὲν καὶ τῆς γλωττικῆς οὐκ ἀγνοήσας, οἷα Πέρσης καὶ αὐτὸς ὦν, καὶ φωνῆν τινὴν αὐτῆν ἐκείνοις πεφαιδευμένους, δριμύ τι λίαν αὐτοῖς καὶ πικρὸν ἐμβλέψας, Οὐ δηλάτωρ ἔγωγε, εἴπε' γῆρος τοῦτο καὶ φλυαρία· δοῦλος δὲ μᾶλλον Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πολλῶν γε βελτίων ὁμῶν, εἰ καὶ αὐτὸς ποτε καθ' ἡμᾶς ἐγεγόνειν καὶ τάξει τῆ τῶν καθάρων ἐξουσίᾳ. Τούτων ἐκεῖνοι ἀκούσαντες, καὶ τῆς καθέδρας εὐδὴς ἐξαλάμεινοι κατέσχον αὐτόν, ἔπειτα καὶ τῶν σελλαρίων εἰσαγγεληθὲν, ἔξιει κάκεινος τοῦ πραιτωρίου, καὶ ἀνακοίνας αὐτὸν ὅστις εἶη, καὶ ὅθεν ἦκοι, καὶ πάντα τὸν ἀκριβεῖα τὰ κατ' αὐτὸν ἐξετάσας δίδωσι τηρεῖσθαι τὸν Ἀναστάσιον ὑπὸ φρουρᾷ τῆ ἀσφαλεστάτῃ ἐν ἧ καὶ εἰς τρίτην ἡμέραν, ἐξῆς κατακαλεισμένους [ἦν], οὔτε βρωτὸν οὔτε ποτὸν οὐδ' ὀπιῶν παρ' οὐτῶν ὅλως προσίσθαι ἠνάσχετο· ἀλλ' ἀγευστος οὕτω παντάπασιν ἐν τῆ φυλακῇ καθέεικτο, προσδοκίᾳ μόνῃ τῶν μελλοντῶν ὑπὲρ Χριστοῦ κινδύνων τρεφόμενος. Ὁδὴ δὲ τοῦ Μαρζαβανᾶ τῆς ἐκδημίας ἐπανελθόντος (οὐδὲ γὰρ ἦν ἐπιδημῶν τηνηκαῦτα τῆ Καισαρέων), καὶ τοῦ σελλαρίου τὰ κατὰ τὸν Ἀναστάσιον ἀπαγγειλαντος, δεσμώτης εὐδὴς ὁ μάρτυς εἰς τὸ πραιτώριον ἄγεται. Ἐν ᾧ δὲ τισὶν ἐτέραις ὁ Μαρζαβανῆς ἀπησχολεῖτο φροντισὶν ἀναγνωρίζει τῶν εὐσεβῶν τις τὸν Ἀναστάσιον· ὅς ἐτύγχανεν αὐτὸν ἐν τῷ σεβαστῷ τῆς Θεοτόκου τεμένει θεθεμαμένον. Ἀναγνωρίζας τοιγαροῦν οὗτος αὐτόν ἐν τῷ πραιτωρίῳ καὶ πρὸς αὐτοῦ πυθόμενος ὅτου χάριν ἐκεῖσε παρεῖη, μακαρίσας τε αὐτόν τοῦ σκοποῦ, ῥώνυσσιν ἔτι μᾶλλον αὐτοῦ τὴν περὶ τὰ θειὰ προθυμίαν, ὡς μᾶτε εὐσεβῶν δεῖσαι διὰ Χριστόν, μὴ βράνους, μὴ θάνατον· ἀλλὰ γενναίως τῷ Μαρζαβανᾷ καὶ νεανικῶς ἀποκριθεῖσθαι. Ἀμέλει καὶ πρὸς τὸν τύραννον εἰσαχθεὶς, οὐδὲ γόνυ κλίνει, ὡσπερ νόμος οἷ Πέρσαις, προσκύνειν ἀπειθῶναι τοῖς μεζῶσιν, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς καὶ ἀδούλωτον διὰ τῶν ἐκτὸς ὑπεσφμαινεν.

Ι'. Ἐφ' ἱκανὸν αὐτῷ τοῖνον ὁ Μαρζαβανᾶς ἀτενίσας, τοῦτο μὲν, ἵνα καὶ δειλίαν ἐμποίησιν τῷ ἐπιμόνῳ τοῦ βλέμματος, τοῦτο δὲ ἵνα καὶ περιεργότεραν ἀνασκόπησιν τὸν ἄνδρα, τίς τε εἶη καὶ ὅθεν ἦκετο. Ὁ δὲ, Χριστιανὸς εἰμι ἀληθῆς, ἀπεκρίνατο. Εἰ δὲ βούλει καὶ ὅθεν προῆγγμαι μαθεῖν, Πέρσης μὲν τὸ γένος ἐκ χώρας Ῥαζήχ, κώμης δὲ Ῥασμουνη, Ἐβζαλλάρους δὲ ποτε καὶ αὐτὸς γεγὼνως καὶ τὰ μαγικὰ μετιών· καὶ σκότους οὕτω λειτουργὸς ὦν, ἴσχυσα πρὸς τὸ φῶς, ὡς ὄρα, μεταβῆναι καὶ μετα-

surdis similes, sed eum etiam vehementer rogant. ne tam impudenter, quæ sunt apud Persas præclara, contemneret, et in vulgus irridenda proponeret. Exinde ille vere egregius et desiderabilis Anastasius festinabat ad delectabile et jucundum martyrii hospitium.

IX. Cum non longe autem a se remotum eum quidam vidissent ex iis, qui dicuntur a Persis caballarii, sedentes apud Derbos, sicut etiam consueverunt (hoc autem est prætorium ejus, cui apud ipsos dicitur sellarius); Certe hic est delator, dixerunt inter se sermone Persico. Ille vero cum verbum sensisset, et linguam non ignorasset, ut qui ipse quoque esset Persa, et in eadem voce, qua illi, eruditus, eos torve et acriter intuens: Non sum delator, inquit; sunt hæc, inquit, nugæ et ineptiæ: sed potius servus Je-u Christi, et vobis quidem melior: siquidem quoque fui aliquando sicut vos, et in caballariorum numero fui relatus. Hæc eum illi audissent, et e cathedra statim exsilissent, cum detinuerunt. Deinde cum sellario quoque fuisset annuntiatum, egreditur etiam ille ex prætorio: et cum; quisnam is esset, interrogasset, et undenam veniret, et quæ ad ipsum pertinebant, diligenter examinasset, dat servandum Anastasium in custodia tuissima. In qua jam tres dies inclusus, neque cibum, neque potum, neque aliquid aliud ab eis omnino accipere sustinuit: sed sic omnino jejuns detentus est in custodia, ut qui futurorum pro Christo periculorum aleretur sola expectatione. Cum autem jam rediisset Marzabanus ex peregrinatione (neque enim tum erat Cæsareæ), et de Anastasio significasset sellarius, vinctus statim adducitur martyr in prætorium. Interim vero dum Marzabanus erat in aliquibus aliis curis occupatus, agnoscit aliquis ex piis Anastasium, qui eum in venerando templo Deiparæ aspexerat. Cum ergo sic eum agnovisset in prætorio, et eum interrogasset, quanam de causa illic adesset, ejus scopum et institutum laudens, et eum eo nomine beatum pronuntians, ejus promptum et alacrem animum magis confirmat in rebus gravibus et asperis, ut neque propter Christum timeret vincula, nec tormenta, nec mortem: sed Marzabanæ responderet strenue et juveniiter. Certe etiam cum fuit ad tyrannum introductus, nec genu quidem flexit, ut semper mos est Persis adorationem reddere majoribus: sed generosum, et qui in servitum redigi non poterat, animum per externa significabat.

X. Cum ergo fixis oculis eum satis esset intuitus Marzabanus, partim quidem, ut constanti aspectu ei terrorem incuteret, partim autem, ut eum consideraret diligentius, rogavit eum: quisnam esset et cujus. Ille vero: Verus sum Christianus, respondit, Quod si velis etiam scire, cujus sim, sum quidem Persa genere, ex regione Racech, vico autem Rasnuni: qui ipse quoque fui aliquando caballarius, et in rebus magicis exercitatus: cumque sic essem minister tenebrarum, potui, ut vides, transire ad

lucem e tenebris, et discere veritatem. Marzabanas autem cum nondum fecisset periculum, quam esset generosus athleta, sed putaret rem esse facilem et expeditam, eum a sua traducere sententia, cœpil illius mentem non secus ac parvi alicujus pueri parvis tentare promissionibus: ille vero parvi et subjecti animi: Desiste, dicens, ab hoc errore ad patriam religionem. Si enim sic feceris, dabo tibi equos et nummos, et multa alia bona. Mar'tyr autem cœlum intuens: Absit, inquit, rex Christe, ut beatam tuam fallam confessionem. Propter quæ eum tanquam volens pudore afficere Marzabanas: Quid autem? placetne tibi, inquit, hoc habitu indui, quo nunc es indutus? Ille vero: Non minoris, respondit, eum facio, quam tu hanc tuam dignitatem. Quamobrem ille ira commotus: Certe tu, inquit, uteris B cohabitante dæmone, neque aliud per te ipsum loqueris, quam quod ipse tibi suggesserit. Ad ea mar'tyr: Quando eram, inquit, in errore, male honorans impietatem, aut potius ab illa affectus ignominia, tuoc gravis dæmon mecum cohabitabat. Nunc habeo ipsum Christum cahabitantem, qui tuos expellit dæmones. Cnm autem adjecisset Marzabanas: Quid ergo? non times; inquit, ne hæc ad regem referantur, ille vero te acerbe cruci affligat? Quomodo, inquit, hominem timuerim, qui est patibilis, et in quem cadit interitus? Nam etsi corpus superavit, capi tamen non potest anima, et ei non possunt omnino parari insidiæ.

XI. Hæc ergo non ferens Marzabanas, jubet ferreos collaribus collum et alterum ex pedibus subjectum vinciri, et ductum ad ergastulum, illic lapides cogi C ferre gravissimos. Quod quidem cum ejus jussu factum esset, et ad ferendos lapides semper sanctos manus afferret, manus sanctas, manus quæ multon poterant apud Deum, corporeis laboribus plura erant, quæ extrinsecus ei afferebantur. Multi enim ex Persis ad eum accedentes, et maxime ex iis qui orti erant ex eodem vico, ex quo Anastasius, veluti proprium reputantes dedecus, quæ in illum fiebant, exprobrationem adversus proximum, ut cum divino David dicam, sumebant: Cur hoc fecisti? dicentes, Cur antiquam nobilitatem generis affecisti contumelia, effectus Christianus, et tantam nobis inusisti ignominiam, propterea in vincula coniectus, et maleficorum damnatus supplicio? D quod quidem nostri ferre non possunt oculi. Cum his autem gravibus linguæ verberibus, manuum quoque beato verbera infligebant, vehementer verberantes, atque barbam vellentes, et ejus vestimenta lacerantes, et lapides, quos quatuor simul conjuncti ferebant, eos soli Anastasio ferendos imponebant: adeo ut ipse rursus loqui visus sit cum Davide 3: Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam. Idque eum ne ferre quidem per se posset ferrum, quod erat collo et pedi ejus impositum: sed sub

μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ὁ Μαρζαβανᾶς οὕτω πέτραν εἰληφώς τῆς τοῦ ἀθλητοῦ γενναϊότητος, ἀλλ' εὐχαρῆς τι πρᾶγμα καὶ βῆδιον εἶναι τὸ μεταπέσειν αὐτὸν οἰόμενος, μικραῖς ἡρέατο ταῖς ἐπαγγελίαις ἐμικρός τὴν γνώμην ἐλείνος ὡς ἐνδὲ τῶν παίδων ἀποπειρᾶσθαι, Ἄποστρεθι, λέγων, τῆς πλάνης ταύτης καὶ πρὸς τὴν πατριὸν αὐτοῦ ἐπένευθε θρησκείαν. Οὕτω γὰρ πάντως καὶ ἀλόγων, καὶ μιλιαρσιῶν, καὶ οὐκ ὀλίγων ἄλλων αγαθῶν μεταδώσω σοι. Ἐκὶ δὲ μάρτυς ἄνω πρὸς οὐρανὸν ἀπιδών, Μὴ μοι γένοιτο. Ἐγη, ψεύσασθαί σου τὴν μακαρίαν ὁμολογίαν, Χριστὲ βασιλεῦ. Ἐφ' οἷς ὡσπερ αὐτὸν ὁ Μαρζαβανᾶς αἰσχύνει βουλόμενος· Τί δαί; ἀρέσκει σοι τοῦτο περικεῖσθαι τὸ σχῆμα δ γε νῦν περιβέβησαι; Ὁ δὲ, Οὕτως ἐπαυτὸν σεμνύνομαι, ἀπεκρίνατο, ὡς οὐδὲ σὺ γε τῶδε τῷ ἀξιώματι. Πρὸς δὲ ἐκείνος ἀγανακτήσας, Ἦπου συνοίκω, φησί, κέκτησαι δαίμονι, καὶ οὐ μᾶλλον φθέγγῃ διὰ σκυτοῦ, ἢ ἄπερ ἂν αὐτὸς ὑποβάλλῃ σοι. Πρὸς ταῦτα ὁ μάρτυς, Ὅτε ἦν ἐν τῇ πλάνῃ, φησί, τιμῶν κακῶς τὴν ἀσέβειαν, ἢ καὶ ὑπ' ἐκείνης ἀτιμαζόμενος, τότε μοι χλευσὸς δαίμων συνάκει. Νῦν δὲ Χριστὸν αἰτὸν ἔχω σύνοικον, τὸν τοῦ σῶος ἐλευθόντα δαίμονα. Προσθεὶς τοίνυν Μαρζαβανᾶς, Τί γούν; οὐ φοβῆ, ἔρη, μὴ ἀνετεχθῆι περὶ σοῦ ταῦτα τῷ βσιλεῖ, ὁ δὲ σταυρῷ πικρῶς ἀναρτήσει σε; Πῶς ἂν, εἶπεν, ἀνθρωπὸν φεβηθεῖν φεροῦ καὶ πάθεισιν ὑποκείμενον; Εἰ γὰρ καὶ τοῦ σώματος περιέσται, ἀλλ' ἡ ψυχὴ πάντως ἀληπετος αὐτῷ καὶ πνυτελῶς ἀνεπίβουλος.

1A. Οὐκ ἐνεγκῶν τοίνυν ἐπὶ τούτοις Μαρζαβανᾶς, κελεύει κλοιοῖς σιδηροῦς τράχηλόν τε καὶ ποδοῖν τὴν ἕτερον ὑποβληθέντα, παρὰ τὸ φρουρίον τε ἀχθέντα, λιθοῦς ἐκείσε πρὸς βίαν βαρυτάτους κομίζειν. Οὐ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου πρόσταξιν γεγονότος, καὶ χειρῶν αἰε τοῦ ἀγίου τῇ μετᾶκομιδῇ τῶν λίθων εἰσφέρουτός, χεῖρας ὁσίας χεῖρας μεγάλα πρὸς θεὸν δυναμένας, πλείω τῶν σωματικῶν κόπων τὰ ἔξωθεν αὐτῷ ἐπιγόμενα ἦν. Προσιόντες γὰρ πολλοὶ τῶν Περσῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς Ἀναστασιῶ κόμης ὠρημημένων, καὶ οἰκείαν ὡσπερ αἰσχύνειν ἠγαθόμενοι τὰ εἰς ἐκεῖνον γινόμενα, δευιδισμὸν ἐπὶ τὸν ἔγγιστα, τὸ τοῦ θεοῦ φάναι Δαβὶδ, ἐλάμβανον, Τί τοῦτο ἔδρασας λέγοντες· τί τὴν παλαιὰν τοῦ γένους εὐγένειαν ὑβρίσας, Χριστιανὸς γεγονός, καὶ τηλικούτου μῦθος ἡμῖν ἐπιτερίψας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δεσμώτης γενομένος, καὶ τὴν τῶν κακούργων κατακριθεὶς τιμωρίαν, πρᾶγμα μὴδὲ ὀφθαλμοῖς ἀνεκτὸν ἡμετέροις; Μετὰ δὲ τῶν χλευσῶν τούτων ἀπὸ τῆς γλώττης πληγῶν, ἔτι καὶ τὰς ἐκ τῶν χειρῶν ἐπήγον τῷ μακαρίῳ, τύπτοντές τε σφοδρῶς καὶ πῶγασα τάλινοντες, καὶ ἡμάτια τούτου περιβήγγυοντες, καὶ λίθους οὓς αὐτοὶ συνάμα τέσσαρες ἔφερον, τούτους Ἀναστασιῶ μόνη φέρειν ἐπιτιθέντες· ὡς κοικέναι πάλιν αὐτὸν συμφθέγγεσθαι τῷ Δαβὶδ· Ἐπὶ τοῦ νότου μου ἐτέκτισαν, ἐμάκρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν· καὶ ταῦτα μὴδὲ τὸν ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ ποδὸς σίδηρον οὕτω καθ' ἑαυτὸν διαφέρειν ἔχοντι, ἀλλ' ὑπὸ

τῷ αὐτῷ σιδήρῳ καὶ ἄλλου σὺν τῷ μάρτυρι τὸν πόδα A πεπεδημένον, ἃ καὶ πολλαπλοῦν ἐπέκει πάντως αὐτῷ τοῦ μαρτυρίου τὸν στίφνον. "Ἐχεις, εἰ βούλει, καὶ ἄλλας ὀδύνας, καὶ ἄλλων ἀφορμὰς στεφάνων· αὐτὸ δὴ τοῦτο φημι, τὸ ἐν μέσῳ γνωρίμων ὀφθαλμῶν τὰ τοιαῦτα πάσχειν, καὶ τὰ πολλὰ παρ' αὐτῶν ὀνειδῆ, ἃ δὴ καὶ προλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσεν. Ἐφ' ὧν οὕτω διέμεινεν ἀπαθῆς, ὡς ἐγκώμια ταῦτα μᾶλλον ἡγεῖσθαι διὰ Χριστὸν, ἢ τι τὴν καρδίαν ὑπ' αὐτῶν βέβηται.

IB'. Ὁ τοίνυν Μαρζαβανᾶς (ἀνακλητέον γὰρ αὐθις πρὸς τὴν ἀπολοῦθ(ι)αν τὸν λόγον) ὅπανεναι τι τὸν μάρτυρα τῆς πολλῆς ἐκείνης ἐστάσεως τῇ μεταξὺ κακοπαθείᾳ νομίσας, καὶ τοῦτον πάλιν πρὸς ἑαυτὸν ἀγαγών, Εἰ ἀληθῶς, φησὶ, μάγου πατρὸς ἔγυς (τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἐπεσημῆν περὶ σαυτοῦ), καὶ τὴν γλῶτταν B ἱκανῶς ταῖς ἐκείνων ἤσκησαι βίβλοις, φέγγεται τι τῶν μαγικῶν καὶ ἡμῶν, ὅπως σοὶ καὶ αὐτοὶ μάρτυρες ὤμεν τῆς ἐπιστήμης. Ὁ δὲ καὶ στόματός καὶ χειλέων ῥύπον, καὶ κοῦ κηλίδας, καὶ μολυσμὸν τὸ καὶ μνησθῆναι τινος τούτων ἠγοῦμενος, Σῶτερ ὁ ἐμὸς, ἔφη, Δεσπότης καὶ κοινὸς πάντων δημιουργός, μὴ μοι δόξης τοιούτου μηδὲν ἀκοῦσαι ὄλωσ ἢ φθέξασθαι. Πρὸς ἄπερ ὁ σκολιδὸς ἐκτινος ἀπαγαρούσας, καὶ οἰκόνθεν αὐτὸς οὐκ ἔγνων ὅ τι καὶ δράσεις, ἐπισείει καὶ αὐθις τῷ μάρτυρι καθάπερ τι μορμολυκτὸν τὸν βασιλέα, καὶ, Τί, φησὶν, ὦ οὗτος, τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένεις; Ἐπίστρεψον εἰς τὴν προτέραν θρησκείαν· ἐπεὶ καὶ αὐτῷ βασιλεὶ τὰ περὶ σοῦ, εὖ ἴσθι, ἀνευχεθήσεται. Ὁ δὲ τὸ διάφορον οὐδὲν εἰδὼς, εἶτε παρ' αὐτοῦ, εἶτε δὴ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως τιμωροθεῖν, ἐπεὶ καὶ ἀμφοῖν ἡ μισανθρωπία μία καὶ ἀγριότης, Ποιεῖ, φησὶν ὁ βούλει· τάχα γὰρ καὶ ἡδὴ γράφας ἀντίγραφα ἐκομίσω. Καὶ δε ἐκροδοῖν ἐκ τούτου δῆθεν τὸν ἄνδρα οἰόμενος, Ἐγὼ μὲν οὐδὲν οὐδέπω περὶ σοῦ γέγραφα, ἔφη· ἄλλ' ἡδὴ καὶ γράφειν, ὡς ὄρεῖς, ὤρμημαι. Τοῦτο οὐκ ἔδοκε τίνα σκέψιν ἢ μέριμναν ὄλωσ τῷ μάρτυρι· πῶς γὰρ τῷ χαιρόντι μᾶλλον ἐν τῷ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ τὰς μὲν πληγὰς ἀμοιβάς, ζημίαν δὲ τὰς ἀνέσεις καὶ τὸν τῶν κολαζόντων οἰκτον ὑπολαμβάνοντι; Τί δὲ καὶ τοιούτου βασιλέως ἔδει φροντίζειν, τὸν πρὸς Χριστὸν βλέποντα μόνον καὶ τοῦτον ἀληθῆ βασιλέα καὶ θεὸν εἶναι πεπιστευκότας; Οὐδὲν οὖν, ὡς περ ἔφη, ἐπιδοιάσας, Χρῆσαι, φησὶν, ἵπολιος ἂν ἐθέλοις καὶ ὅπως τοῖς κατ' ἐμοῦ γράμμασι· Χριστιανὸς γὰρ ἔγω, καὶ πάλιν ὁμολογῶ, Χριστιανὸς εἰμι.

IG'. Ἐφ' οἷς τῶν ἄλλων, ὅσα δηλαδὴ πρὸς πειθῶ φέροι, πάντων ὁ ἡγεμὼν ἀπογνοῦς, ἐπὶ τὴν βίαν καὶ πύθεις ἐχώρει καὶ προστάττει ταθέντα κατὰ γῆς τὸν μάρτυρα τύπτεισθαι μέχρις ὅτου, φησὶ, ποιῶν ὁμολογήσῃ τὸ κελευόμενον. Ὁ δὲ τὸ μὲν ἐπίταγμα καὶ πρῶτος λίαν κρὶ ἀσμένως ἐδέξατο· κατασχεθῆναι δὲ μόνον χερσὶ δημίον ὥστε καὶ καὶ ὑπ' ἐκείνων διαταθῆναι πρὸς γῆν οὐκ ἠνέσχετο, Ἐστάσά με, εἰπὼν· ὁδόνος γὰρ ἐπ' ἐμοὶ τοῦ καθέζοντος χρεῖα, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πάσχειν διὰ Χριστὸν οὐκ ἀβούλητον ἔμοιγε, ἀλλὰ καὶ λίαν ὡς ἐν θέρει ὕδωρ διχόμενον,

eodem ferro alius quoque cum martyre pedem haberet vincitum. Quæ quidem ei nectebant omnino multiplicem coronam martyrii. Habes, si vis, alios quoque dolores, et occasiones aliarum coronarum : hoc ipsum noveram, hæc et multa alia probra ab eis pateretur, quæ jam prius dicta sunt : a quibus adeo mansit nihil affectus, ut ea putaret potius encomia propter Christum, quam cor ejus ab eis morderetur aliquid.

XII. Marzabanus ergo (redeuntum est enim ad orationis consequentiam), ratus fore ut martyr aliquid remitteret de magna illa constantia propter eam, quæ intercesserat, afflictionem, cum eum rursus ad se produxisset : Si vere es, inquit, mago patre natus (hoc enim ipse de teipso significasti), et linguam illorum libris satis exercuisti, nobis quoque tempore aliquid ex magicis, ut nos quoque de tua scientia feramus testimonium. Ille autem et os et labra et mentem maculari et pollui existimans, si horum alicujus meminisset : O Servator, inquit, qui es meus Dominus, et communis omnium opifex, ne mihi des omnino, ut tale quid aut loquar, aut audiam. Quæ cum perversus ille ægre tulisset, et plane desperans, ex se nihil haberet quod faceret, martyri rursus veluti quamdam larvam regem intentat. Et cor tu, inquit, in eisdem persistis? Ad priorem convertere religionem. Scias enim fore, ut de te ad regem referatur. Ille autem sciens nihil referre, an ab ipso, an a rege puniretur, quandoquidem ambobus inhumanitas una est et sævitia : Fac, inquit, quod vis. Forte enim jam scripsisti, et responsum accepisti. Is vero existimans se ipsum ita esse perterriturum : Ego quidem, inquit, nihil de eo adhuc scripsi, sed jam, ut vides, scribere aggredior. Hoc martyri nullam omnino attulit curam, aut sollicitudinem. Quomodo enim, cum potius gauderet se pati propter Christum, et plagas quidem remunerationes, damnum autem putaret remissionem, et eorum, qui castigabant ipsum misericordiam? Quid autem oportebat eum talem regem curare, qui ad Christum solum aspiciebat, et eum verum esse regem et Deum crediderat? Ille ergo, sicut dixi, nihil ambigans. Qualescunque, inquit, volueris, et quomodocunque de me scribe litteras. Christianus enim ego : et rursus fateor, sum Christianus.

XIII. Quamobrem cum dæx spem abjecisset omnium, quæ possent illum persuadere, ad vim rursus revertitur, jubetque humi extensum martyrem tandiu verberari, donec profiteretur facere, quod juberetur. Ille autem, quod jubebatur quidem, æquo animo et lubenti suscepit; solummodo lictorum manibus, ut ab illis extenderetur, teneri non sustinuit : Sinite me, dicens : non opus habeo ullo, qui me teneat. Nam hoc ipsum, pati scilicet propter Christum, nequaquam est involuntarium, sed quod ego non minus, quam aquam sæstate, silio, et quod

magis, quam illas voluptates et delicias amplector. Cum ergo pronus humi cecidisset, et ipse seipsum sensim extendisset, tam crebris et tam continentibus verberabatur clavæ ictibus, quam imber deorsim cadit : cum ab inimicis solam petiisset gratiam, ut exueret venerandum monachorum amictum, et nudis verberaretur carnibus. Ne is, inquit, una cum meis membris probro afficiatur. Sic ille non solam vitæ ex Deo institutionem, sed etiam ejus signa omni honore afficiebat. Sed ille quidem diu tam crudeliter torquebatur, cum nec ab ullo omnino teneretur, nec premeretur, et non se transferre aut omnino movere prohiberetur : sed ipse seipsum valide tenebat, et immobiliter, non vi manuum, sed animi, et naturæ necessitatem vincens necessitate liberi arbitrii, et acres corporis dolores acri vincens Dei desiderio, et præsentis molestias consolans spe futurorum.

XIV. Cum adversus hæc stultus ille dux nihil sapientius posset excogitare, quod tantæ fortitudini opponeret et tolerantia. ei rursus quoque regem intentabat et rogabat, ut persuaderetur athleta. Nam de te, inquit, ipsi regi significabo: perinde ac si uni puero utre terrorem afferret, ut dicitur. Ille autem ea tem, quæ prius, respondit, et quod ejus animo placeret, jussit facere. Quocirca ille quoque rursus rogabat similiter. Deinde dicens : Non times regem? Quam ob rem, inquit martyr, et quid ejusmodi sum ab eo passurus? Annon, inquit, ipse quoque homo est, in quem idem interitus cadit et mors eadem? Quemnam ergo me oportet magis timere, eumne qui æquæ atque ego interit, an eum, qui semper est, et qui cælum et terram, et quæcunque sub aspectum cadunt et percipiunt intelligentia, ad hoc ut essent, produxit? Cum ergo vidisset dux rursus inutilem fuisse suum conatum, cum in constantia pro pietate nulli cederet Anastasius, rursus athletam transmittit in custodiam. Quomodo autem solet quis, quod vult, facile expectare, post aliquot dies rursus sanctum educit e carcere, adhuc aliqua ei spe blandiente : Et acceptis, inquit, magicis sacrificia, ne te stulte hac luce privas. Martyr autem : Quibus, inquit, me jubes diis sacrificare? Ille vero : Igni, inquit, et soli, et lunæ. Ergo etiam montibus, inquit martyr, et collibus, et pecoribus, et omni servituti hominum, quibus imperare jussi sumus ab Opifice, non autem eis potius parere, ut vos vultis, non tanquam propter nos factis utentes, sed perinde ac si nos propter ea producti essemus, ita ea honorantes, et deos turpiter nominantes. Cum his verbis martyr ducem obstupefecisset, rursus abductus est in carcerem hoc prætextu, quasi deesset quod responderet, damnatus ad carcerem. Abductus est ergo, et decore confessionis glorians, et vinculis propter Christum.

XV. Cum autem de eo rescivissetis, cui in mona-

κι ἀντ' ἄλλης τινὸς ἡδονῆς ἢ τρυφῆς ἀσπαζόμενον. Πρηνῆς τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πεσὼν, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἤρμα διακρίνας, ἴσα καὶ ὑποῦ φορῆ, καὶ μετὰ τῆς οὐτῆς συνεχείας, τοῖς ῥοπάλοις ἐτύπτετο· μόνην ἐκείνην πορ' ἐχθρῶν χάριν αἰτήσας, ὥστε τὸ σεβάσιμον τῶν μοναχῶν ἐκδύσασθαι περιβόλαιον, καὶ οὕτως ἐπὶ γυμνῶν τύπτεσθαι τῶν σαρκῶν· Ἴνα μὴ καὶ αὐτὸ, φησί, τοῖς ἔμοις συγκαταβροχῆται μίλεισι. Οὕτως οὐ μόνην ἐκεῖνος τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ταύτης τὰ σάμβολα διὰ τιμῆς ἀπάσης ἐτίθει. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως ἀνηλεῶς ἐπὶ πολὺν τὸν χρόνον ἤκλιετο, οὐ κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ τὸ παράπαν, οὐ πιεζόμενος, οὐ μεταφέρειν ἑαυτὸν ἢ παρακινεῖν ὄλωσ εἰργόμενος, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸς ἀσφαλῶς κατέγων καὶ ἀμετακινήτως, οὐ βίβ' χειρῶν, ἀλλὰ γνώμης καὶ φύσεως θιάγκας ἀνάγκη νικῶν προαιρέσεως, καὶ σώματος ὀριμείας ὁδῶνας ὀριμυτέροις πρὸς θεὸν πόθους ἀναψύχων, καὶ τὰ παρούσα λυπηρὰ ταῖς τῶν μελλόντων ἑλπίσι παραμυθούμενος.

ΙΔ'. Πρὸς ταῦτα ὁ ἀνόητος ἡγεμὼν ἐκεῖνος σοφωτέραν οὐκ οὐκ ἔχων ἐπίνοιαν τοσαύτη ἀντιθεταὶ ῥώμῃ καὶ κερταίῃ, τὸν βασιλέα καὶ πάλιν ἐπικνετεῖτο, καὶ πεισθῆναι ἡΐλου τὸν ἀθλητὴν. Ἐπεὶ καὶ αὐτῶ, φησί, βασιλεῖ ὄηλα τὰ περὶ σοῦ θήσομαι· καθάπερ ἐνὶ τῶν παίδων ἀσκή, τὸ τοῦ λόγου, μορμουλυτόμενος. Ὁ δὲ τὰ ἴσα τοῖς προλαθοῦσι καὶ νῦν ἀπεκρίνατο, καὶ ποιεῖν ἔπερ ἂν αὐτῶ κατὰ γνώμην ἐπέτρεπεν. Ἐφ' οἷ· τὰ ὅμοια καὶ πάλιν ἐκεῖνος ἐπηρώτα, Εἴτα, οὐ δέδοικας, λέγων, τὸν βασιλεία; Διατί, φησὶν ὁ μάρτυς, καὶ τί τοιοῦτον μέλλων παρ' αὐτοῦ πείσεσθαι; Ἡ γὰρ οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἀνθρωπὸς ἐστὶ, τὴν αὐτὴν ἡμῖν φθορὰν καὶ τὸν ἴσον θάνατον ὑφιστάμενος; Τίνα οὖν με δεῖ μᾶλλον φοβεσθαι, τὸν ἔμοιως ἐμοὶ φθειρόμενον, ἢ τὸν αἰεὶ, καὶ αὐτοῦς ἡμᾶς, καὶ οὐρανὸν δὲ καὶ γῆν, καὶ πάντες ὄρατὰ καὶ νοούμενα εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντα; Εἰδὼς τοίνυν ὁ ἡγεμὼν, ὡς ἀνήνυτα καὶ αὐθὶς αὐτῶ τὰ τῆς ἐγγυρησίσεως, οὕτως Ἀναστασίου μηδενὶ τὴν εὐσεβείας ἐνστασιν εἰκοντος, τῷ φρουρῷ καὶ πάλιν παραπέμπει τὸν ἀθλητὴν. Οἱτὰ δὲ φιλεῖ, ὁ βούλεται τις, τοῦτο ῥαδίως καὶ προσδοκῶν, ἄγει μετὰ τινὰς ἡμέρας τὸν ἄγιον ἀπὸ τοῦ φρουρίου, εἶτι τινὸς αὐτὸν ἐλπίδος ὑποσαινούσης, καὶ, Λαθῶν, φησὶ, τὰ μαγικά, θύσον, μὴ καὶ τοῦδε τοῦ φωτὸς σὲ αὐτὸν ἀνόητως ἀποστερήσης. Καὶ ὁ μάρτυς, Ποίους με κελεύεις, ἔφη, θύσατε θεοῖς; Ὁ δὲ· Πυρὶ καὶ ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ ἴππῳ. Οὐκοῦν καὶ ἔρασι, ὁ μάρτυς εἶπε, καὶ βουνοῖς, καὶ κτήνεσι, καὶ παρῶ τῶν ἀνθρώπων δουλείῃ, ὧν ἄρχειν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κεκέλευσθε, καθάπερ οὐ δι' ἡμᾶς γεγονόσιν αὐτοῖς χρώμενοι· ἀδ' ὡσπερ ἂν εἰ διὰ ταῦτα μᾶλλον ὑμεῖς παρήχθητε, οὕτω καὶ τιμῶντες αὐτὰ καὶ θεοῦ ἀγεννῶς ὀνυμάζοντες. Τούτοις ὁ μάρτυς καταπλήξας τοῖς ῥήμασι τὸν ἡγεμόνα, τὴν εἰς τὸ φρουρίου καὶ αὐθὶς ἀπήγετο, ὠρόφασιν τῆ· πρὸς τὸ ἀντιπεῖν ἀπορίας κατακρηθὶς τὴν φρουρὰν. Ἀπάγειο οὖν, τῷ τε τῆς ὁμολογίας κόσμῳ καὶ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ δεσποῖς σεμνομένους.

ΙΕ'. Μαθὼν δὲ τὰ κατ' αὐτὸν ὃ τὴν ἐπιστάσιαν τῆς

αὐτοῦ ψυχῆς ἐν τῇ μονῇ πιστευθεὶς, ὅταν τε πολλὰ-
 κίς τῶ ἄρχοντι παραστάς ἐπεδείξατο τὴν βιολογίαν,
 καὶ ὅπως πάντα παθεῖν ὑπὲρ εὐσεβείας προείλετο,
 αὐτὸς τε μετὰ τῆς ἄλλης τῶν μοναχῶν συνοδίας ἡδύ-
 νῃς ἐπιπλάτο, καὶ ὥσπερ Ἀναστασίῳ συνεναι κἀν
 τοῦς ἐκείνου μέλεσι καὶ αὐτὸς ἀθλεῖν ᾤετο. Καὶ βοή-
 θειν οὐκ ἔχων τῇ παρουσίᾳ, ἐβόηθη τῇ εὐχῇ καὶ τῶ
 μέλανι· καὶ τοῦτο μὲν ἔδειτο θερμότητα τοῦ Θεοῦ
 μετὰ πίσης τῆς ἀδελφότητος διανυσθῆναι καλῶς
 αὐτῶ τοῦ μαρτυρίου τὸ στάδιον· τοῦτο δὲ καὶ ὁμοίως
 ἀδελφῶν ἐκπέψας, γράμμασιν ἔτι μᾶλλον αὐτοῦ τὴν
 προθυμίαν ἐπέτεινε. Ἐν ὅσῳ δὲ ὁ μάρτυς εἰς τὴν
 ἐν τῶ φρουρίῳ φυλακῇ ἐτηρεῖτο, τοῖς θεοῖς ῥήμασι
 κατὰ τὰς κατὰ Θεοῦ ἐνοίας διηγουμένως ἐνετρέφετο· καὶ
 οὔτε νύξ αὐτῶ τοῖς πρὸς Θεὸν ὕμνοις, οὔτε οἱ ἐκ
 τῶν χαλεπῶν δεσμῶν ἐκείνων πόνοι καὶ τῆς ἄλλης
 ταλαιπωρίας ἐνέκοπτον, ἀλλὰ καὶ νέου τινὸς ἐπὶ
 κκουργίᾳ δῆθεν ἀλόντος τινί, αὐχέναν τῶ μάρτυρι
 καὶ πόδα συνδεμένον, διανιστάμενος τῶν νυκτῶν ὁ
 ἄγιος ὥστε Θεῶ τὰς συνίθεις ἀποδοῦναι δοξολογίας,
 καὶ παραλυτεῖν αὐτὸν οὐκ ἐθέλων, ἀλλ' ὅπως μαλι-
 στα καθευδήσει καὶ ἀναπαύσεται μάλα φρονεῖων,
 ἐπέκλινε τὸν αὐχέναν κειμένῳ, καὶ τὸν πόδα τῶ ἐκεί-
 νου ποδὶ προσήρειδεν, ὥστε μὴ ἀηδῆ καὶ λυπηρὴν
 αὐτῶ τῇ τῶν ἀλύσεων ἀποτάσει τὸ ἡδὺν πᾶσιν
 ὕπνον ἐργάζεσθαι. Μιᾶς γοῦν τοῖς τῶν νυκτῶν ψαλ-
 λοντος αὐτοῦ, τίς τῶν ἐν τῇ φυλακῇ δημιῶν ἐργηγο-
 ρῶς καὶ νήφον ἐπηκροῶτο, Ἐβραῖος μὲν τὴν θρη-
 σκεῖν καὶ τῶ ἐπιστάνων, ἐπισεικῆς δὲ τὴν γνώμην.
 καὶ τρόπον χρηστοτέρου μεταποιούμενος, ὅς καὶ τὸν
 μακάριον ἐκείνον εἰδὼς, τὴν μὲν ἡμέραν ἀεὶ τῇ
 μετακομιδῇ τῶν λίθων κατατεινόμενον, τὴν δὲ τῆς
 νυκτὸς ἀντήκωσιν πάλιν εὐχῇ καὶ στάσει περικοπτό-
 μενον, καὶ οὐδ' αὖτις ὑπένετα τοῖ ἰούου, οὔτε μὴ τὰ
 μέλη κεπονηκότα καὶ μικρὸν ἀνακτώμενον, διενεῖτο
 καθ' αὐτὸν, ὅστις ποτὲ εἶη, καὶ ἤτις, ἦν λέχοι, φύ-
 σις, οὕτω καρτερικῆ τις οὐσα καὶ στερεὰ καὶ πόνοις
 ἀπειθῆς καὶ ἀνάλωτος.

15. Τῶ μάρτυρι τοιγαροῦν ἐκεῖνος ἀνεὶς ἐνορῶν
 τοὺς ἐπιθινούς ὕμνους ᾄδοντι, καὶ ὄλω τῶ νῶ πρὸς
 Θεὸν ἐκδημοῦντι, καὶ προαρπαζομένῳ τοῦ μαρτυρίου
 καὶ μετὰ σώματος, ἰρᾶ τινος λευχειμονῶντας, ὡμο-
 φόρῳ τε περικειμένους, καὶ ὅσα τῆς ἱερᾶς ἐκείνης
 στολῆς καὶ τοῦ σεμνοῦ τῶν ἀρχιερέων ἐνδύματος,
 φῶς οἷον ἐαυτῶν ἀπαετράπτοντας, φῶς ἰδεῖν μὲν
 ἠδίστον, ἀπαγγεῖλαι δὲ οὐ βῆδον· ἢ μᾶλλον, κρεῖτ-
 τον μὲν τὴν ἔρσειν, ὄψεως ἀνθρωπίνης· κρεῖττον δὲ
 τῆς ὀράσεως τὴν διήγησιν· καὶ ταῦτα ἐν ἀσελήνῳ
 σκότῳ νυκτὸς, κύκλω τοῦ ἁγίου παρεμβάλοντας· καὶ
 ἀγγέλους αὐτοὺς εἶναι νομίσας, ὥσπερ ἄρα καὶ ἦσαν
 ταῖς ἀληθείαις, ὁρᾶ μετὰ μικρὸν καὶ τὸν μάρτυρα
 τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν ἀναβολὴν ὁμοίως ἐκείνοις
 ἔχοντα εἶτα καὶ νεανίας τις το εἶδος καὶ τὸ κάλλος
 ἀμήχανον, θυμιατήριον ἀπηρημένον τῆς δεξιᾶς, ἐν
 πολλῇ τῇ περὶ αὐτὸν δόξῃ τῶν ἀγγέλων, θυμίων
 πρὸ τοῦ μάρτυρος ἵστατο. Ταῦτα τοίνυν ἐκεῖνος
 ὄρων, καὶ τῶ καινῶ τῆς θείας τὴν ναδίαν κατα-
 πληττόμενος ἠγωνία μὲν. ὥστε καὶ τὸν προκαθεύ-
 θοντα διυπνίσαι (Χριστιανὸς δὲ ἦν οὗτος τὴν τῆς

sterio fuerat credita ejus animæ cura; qualem,
 inquam, productus ad præsidem sæpe ostendisset
 confessionem, et quemadmodum ipse constituisset
 omnia pati pro pietate, ipse quoque cum alio cœtu
 monachorum repletus est lætitia: ipse etiam puta-
 bat se esse una cum Anastasio, et in membris illius
 decertare: et cum non posset opem ferre sua præ-
 sentia, openi ferebat precibus et atramento. Et par-
 tim: quidem Deum vehementissime rogabat cum
 tota fraternitate, ut pulchre per martyrium ei perficeretur
 stadium: partim autem duobus quoque mis-
 sis fratribus, promptum et alacrem ejus animum
 magis auxil. Interea vero dum martyr custodiebatur
 in carcere, divinis verbis et sententiis se oblectabat
 assidue, et neque nox ejus ad Deum hymnos, neque
 gravium illorum vinculorum: et reliquæ afflictio-
 nis labores eos interrompebant. Quin etiam cum
 quidam juvenis, qui captus fuerat propter aliquod mal-
 ficium, cum martyre haberet collum et pedem
 colligatum, noctu surgens sanctus, ut Deo consu-
 etas redideret glorificationes, et ei nollet afferre
 molestiam, sed ut dormiret et quiesceret curam
 gereret, collum ad jacentem inclinabat, et pedem
 illius pedi admovebat, ne extensis catenis injun-
 cundum et molestum ei somnum efficeret. Una
 autem nocte al quando eum psallentem quidam ex
 iis, qui erant victi in custodia, exaudivit, Hebræus
 quidem religione, isque valde insignis: mitis vero
 ac mansuetus, et valde bonis moribus. Qui cum
 beatum illum vidisset interdum quidem vexari
 portandis lapidibus, noctis autem quietem rursus
 interrompi stando et orando, et nihil omnino re-
 mittere de sua constantia, neque defessa membra
 paululum recreare, cogitabat apud se quisnam
 hic esset, et quæ ei obtigisset adeo robusta na-
 tura, tamque firma ac valida, laboribusque mi-
 nime cedens et inexpugnabilis.

XVI. Ille itaque fixis oculis aspiciens martyrem
 matutinis hymnos pecantem, et tota mente ad
 Deum peregrinantem, et qui vel ante martyrium
 rapiebatur cum corpore, videt quosdam repente
 candidatos, et pallio sacraque illa omnium veste, et
 venerando indumento p. nificum amictos, veluti
 quamdam ex se lucem emittere, lucem visu quidem
 jucundissimam ad explicandum autem non facilem,
 vel potius ad videndum quidem majorem quam ut
 eam humanus possit conspectus assequi, aut quam
 ulla quod viderit referre narratio. idque obscura nocte,
 cum luna non luceret, sanctum virum in orbem
 circumdantes. Quos cum angelos esse putasset, si-
 cut erant revera paulo post videt etiam martyrem,
 qui eundem splendorem et similem illis habebat
 amictum. Deinde etiam quidam adolescens specie
 et pulchritudine eximius, suspensum dextera ges-
 tans thuribulum, in magna, quæerat circa ipsum
 gloria angelorum, stabat ante martyrem suffumi-
 gans. Cum ille ergo hæc videret, et cor haberet
 percussum novitate spectaculi, erat quidem per-

plexus animo, adeo ut eum etiam excitarit, qui prope dormiebat (erat autem is Christianus, cui fuerat commissa præfectura Scythopolis) et socium tanti fecerit spectaculi; manus autem nequaquam sequebatur, sed attenda quidem mente et fixis oculis attendebat iis, quæ videbantur: erat vero corpore immobilis et mutus, sive repentina illa admiratione eum reddente immobilem, sive Deo etiam aliquid aliud dispensante et providente sapientius et occultius. Cum tamen is qui erat propinquus, se vix tandem proxime admovisset (non poterat enim nisi pedibus et manibus, conturbatus ille, ex eo causam rogat. Ille autem timore percussus, ei visionem indicans, et, Vides, dicens, vides? non prius verbum absolverat, quam visio evanuerit. Atque præsidii quidem, cum ad videndum spectaculum totos defixisset oculos, nihil licebat videre: victus autem ille, omnia singulatim ei narrabat cum voluptate et admiratione. Et hæc quidem, ne piæ animæ tanto priventur miraculo martyrii, suam servans consequentiam.

XVII. Postquam enim videns Marzabanas esse plane martyrem immobilem, et non solum unam mortem, sed etiam, si fieri posset, plures paratum esse pro pietate alacriter suscipere, ad regem Chosroen de eo retulisset, et quemadmodum esset tractandus, ab illo didicisset, cum ipsum e carcere accersivisset, eum suo aspectu non dignatus, significat per eum qui dicitur Meizoteros, id est, major: Ecce inquit, rex tibi imperat, ut quoniam fieri non potest, ut sis omnino impius, verbo solum abjures Christianismum, et statim solveris e carcere et a vinculis: et de cætero sive velis esse monachus, sive caballarius, hoc situm erit in tuo arbitrio: martyr autem rursus respondens: Absit, inquit, o Christe Servator, ut negem tuam pro Trinitate confessionem, neque animo, nec labris. Postquam autem post multas alias præsidis machinationes, ne sic quidem pulchram illam remitteret constantiam et dicendi libertatem, hanc ei postremam adhibet periclitationem. Hæc cum per Majorem rursus significasset: Scio, inquit, quod cum te multorum pudeat intuitus, et maxime eorum, qui sunt ex eadem regione et tribu, ea de causa in eorum oculis ne hoc quidem facis leve et expeditum, ut verbo solum tuam inficiaris religionem. Quid enim, inquit, ea ex re detrimenti accipitur, cum cor non simul loquatur? Quoniam vero de jussu regis hic agitur quem non licet cuiquam omnino repellere: si quod est hoc multo levius, hoc dixeris in meo conspectu et quorundam duorum sellariorum, liber esto a carcere et suppliciis. Quæ cum ille dixisset, fudit preces Anastasius prioribus similes, dicens: Neque tu me videris, neque ullus alius: non, o Rex et Deus, ne specie quidem tuum nomen, neque in somnis, aut ullo alio modo negantem.

XVII. Cum ergo videret præses, quod adversus tam fortem et tam excelsum animum mihi per se efficeret, resque ea et suas vires superaret et mo-

Σκυθοπόλεως ἐπαρχίαν πεπιστευμένος) καὶ θεάματος κοινωνὸν τηλικούτου ποιήσασθαι. Ἐκλοῦθει δὲ ἡ χεὶρ οὐδαμῶς· ἀλλὰ νηφούσῃ μὲν διανοίᾳ καὶ ὀφθαλμοῖς ἐστῶσι προσετχε τοῖς ὀρωμένοις· τῷ σώματι δὲ, ἀκίνητός τε καὶ ἀφθογγος ἦν, εἴτε τῆς ἀθρόας ἐκπλήξεως τοῦ ἀκίνητον ἐμποιούσης, εἴτε τι καὶ ἄλλο τοῦ Θεοῦ σοφώτερον οικονομοῦντος καὶ κρυφιώτερον. Ὅμως ὀψέ ποτε καὶ μῦλις ἐγγύτατα τοῦ πλησίον ἐαυτὸν ἀγαγόντος (χεῖρα γὰρ ἢ ποσὶ τούτῳ χρῆσθαι οὐκ ἦν), διαταραχθεὶς ἐκεῖνος κυνθάνεται παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, Ὅ δὲ περιφοβος αὐτῷ τὴν ὄψιν ὑποδεικνύων καὶ, Ὁρᾶς, λέγων, ὀρᾶς; οὐκ ἐφθνε τὸ βῆμα πληρῶν, καὶ ἡ ὄψις ἐλλύτο. Τῷ μὲν οὖν ἄρχοντι, ὀφθαλμοῖς ὄλοις ἀτενίσαντι ἠὲ τῆς τέας, οὐδὲν ἦν ὄρα· ὁ δὲ σῆμος δὲ κατὰ μέρος αὐτῷ πάντα σὺν ἡδονῇ καὶ θαύματι διηγέτο. Καὶ ταῦτα μὲν ὥστε μὴ τηλικούτου ζημιῶσαι θάυμα τὰς φιλοθείας ψυχὰς. Ἴτω δὲ καθ' ὁδὸν καὶ πάλιν ἡμῖν ὁ τοῦ μαρτυρίου λόγος τῆς ἀκολουθίας ἐχόμενος.

Nobis autem rursus quoque via procedat oratio

17'. Ἐπεὶ γὰρ ὁρῶν ὁ Μαρζαβανάς τὸ τοῦ μάρτυρος ἰσχυρῶς ἀμετέθητον, καὶ ἔπας οὐχ ἓνα μόνον ὑπὲρ εὐσεβείας ἐστίν, ἀλλὰ καὶ μύριους, εἴπερ οἶόν τε, θανάτου ὑποστῆναι πρόθυμος, ἀνεπέγκει τῷ βασιλεὶ Χοσρόη περὶ αὐτοῦ, καὶ ἔπας τὸν ἄνδρα χρὴ μανελεθῆν ὑπ' ἐκείνου μάθοι, μεταστειλάμενος αὐτὸν τοῦ δεσποτηρίου, τῆς δὲ κατ' ὄψιν ἡμιλείας μὴ ἐξιώσας, μὴνύει διὰ τοῦ λεγομένου μειζοτέρου, ὡς ἰδοῦ προσέταξε σε, φησὶν, ὁ βασιλεὺς. Ἰν' ἐπεὶ σοὶ τὸ παντελῶς ἀσθεῖν ἀδύνατον, βήματι μόνον ἐξομῶσῃ τὸν Χριστιανισμόν· καὶ ἀπολύσῃ παραχρῆμα καὶ τοῦ δεσποτηρίου καὶ τῶν κλοιῶν· καὶ τὸ λοιπὸν εἴτε μοναχὸς εἴθελος· εἶνε καθάλλαιος εἶναι, τῇ γνώμῃ τοῦτο τῇ σῇ κείσεται. Ἰπολαβῶν δὲ πάλιν ὁ μάρτυς, Μῆ μοι γένοιτο, φησὶν, ἀρνήσασθαι σου τὴν ὑπὲρ τῆς Τριάδος ὁμολογίαν, Σῶτερ Χριστέ, μηδὲ ψυχῇ μηδὲ χεῖλεσιν. Ὡς δὲ μετὰ πολλὰς καὶ ἄλλας τοῦ ἀρχόντος μηχανὰς, οὐδὲ οὕτω τῆς καλῆς ἐκείνης ἐνοστάσεως ὄφειε καὶ παρήσας, πείραν αὐτῷ ταύτην τελευταῖαν προσάγει, τοιαύτας καὶ πάλιν διὰ τοῦ μειζοτέρου μνησθᾶς· Οἶδα, φησὶν, ὅτι τοὺς τῶν πολλῶν ὀφθαλμοὺς αἰσχυρόμενος, καὶ μέλιστα τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς σοὶ καὶ χωρᾶς καὶ φυλῆς προσηγμένον, τούτου χάριν ὑπ' ὄψιν αὐτῶν οὐδὲ τὸ κοῦφον τοῦ καὶ πρόχειρον βήματι μόνω ποιεῖς τῆς σῆς θρησκείας ἀθέτησιν. Τί γὰρ, φησὶν, ἐκ τούτου βλάβη, μὴ καὶ τῆς καρδίας συμπεθεγγομένης; Ἐπεὶ δὲ τὸ πρᾶγμα βασιλικῆ πρόσταξις, καὶ οὐκ οὐκ ἐστὶν ἔπας ἂν τις αὐτὴν διακρούσαιτο· κἂν, ὁ πολὺ τούτου κρυφώτερον, ὑπ' ἡμαῖς ὄψασιν μόναις καὶ τινῶν δύο σελαρῶν τοῦτο εἰπῶν, ἀπαλλάγηθι καὶ φρουρᾶς καὶ κολάσεων. Πρὸς ἅπερ ὁ μάρτυς τὰ ἴσα τοῖς προλαβοῦσιν ἐπήυξατο, Μῆτε σύ με ἴδοις, εἰπῶν, μῆτε τις ἕτερος, μὴ, βασιλεῦ καὶ Θεέ, μηδὲ σχῆματι τὸ σὸν ὄνομα, μηδ' ἄνθρωπῳ ἢ τρόπῳ ἑτέρῳ μηδαμῶς ἐξαρνούμενον.

18'. Εἰδὼς τοίνυν ὁ ἀρχὼν ὡς ἄρα πρὸς οὕτω ψυχῆν ἀνδρικήν καὶ γενναίαν οὐδὲν αὐτὸς ἀνύοι δι' ἐαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα μετῶν ἢ κατὰ τὴν οὐτῷ

δύναμιν καὶ τὸ μέτρον τοῦ βεζιώματος, ὅπ' ὄψιν τὸν Ἀ μακαριον ἀγαγὼν, Ἰσοῦ προστέταγμαί, φησίν, ὅπὸ δεσμοῖς σε σιδηροῖς εἰς Περσίδα τῷ βασιλεὶ παρα- πύμψαι. Καὶ ὁ μάρτυς, Ἐγὼ, φησίν, εἰ παρὰ σοῦ ἐπιτραπειν, καὶ ἄδετος ἂν ἐκεῖσε παραγενοίμην· τίς γὰρ ἐπ' ἐμοὶ χρεῖα δεσμῶν, ὥπερ ἡδονὴ ἐστὶ τοῦ διὰ Χριστὸν παθεῖν, ἐφ' ᾧ δηλαδὴ καὶ πέμπομαι; Οὕ-τως οὖν αὐτὸν ὁ δικαστὴς ἰδὼν καὶ τὰ νῦν ἔχοντα, καὶ μήτε ἀπειλαῖς εἰκόντα, μήτε θωπεῖαις δελεαζέ-μενον, ἀνέλωτον παντελῶς καὶ ἀήττητον, σφραγιζά-τε αὐτῷ καὶ τισὶ δυοῖ τῶν εὐσεβῶν ἑτέροις ἐπιθα-λῶν, δημοσίᾳ φυλακῇ παραδίδωσιν, οἷα μετὰ πέμ-πτῃν ἡμέραν πορεύσθαι μέλλοντας. Μεταξὺ δὲ τῆς σεβασμίας ἰουκτῆς καταλαβούσης τῆς τοῦ ζωο-ποιοῦ, φημί, ζύλου τοῦ σταυροῦ Ἀνυψώσεως, αὐτὸς τε ὁ θυμαστός Ἀναστάσιος, ὁ· τε πρὸς αὐτὸν παραβ-λόντες δύο τῶν ἀδελφῶν, καὶ οἱ τὴν αὐτὴν ἐκείνου τοῦ δικαστοῦ σφραγιζά δεξάμενοι, καὶ τινες ἕτεροι τῶν ἐν τῇ πόλει θεοφιλῶν, πᾶσαν τὴν ἱερὰν ἐκείνην νύκτα εὐχαῖς τε καὶ ψαλμῳδαῖς πανηγυρίζαντες, ἐπιλαθέσθαι τοὺς ἐν τῇ φυλακῇ πάντας τῶν καθ' ἑαυτοὺς δεινῶν πεποιθήσασιν, ὡς ἐν ἑορταζόντων οἷα μᾶλλον οὐκ ἐν φρουρᾷ διατρίβοντας. Ἐωθεν δὲ πρὸς τὸν Μαρζαβανὸν ὁ κομερκιάριος εἰσελθὼν, ἀνὴρ εὐσεβῆς καὶ συναλγεῖν ψυχᾶς ὀδυνωμέναις εἰ-δὼς καὶ παρακαλεῖν ἐν ταῖς θλίψεσι, δεῦτα τοῦ ἄρχον-τος ἀνεβῆναι τοῦ δεσποτηρίου τὸν Ἀναστάσιον, ὥστε καὶ αὐτὸν παρῆναι τῇ οἴῳ Χριστιανῶν πανηγύρει.

ἸΘ', Παρασχόντος δὲ τὴν χάριν ἐκείνου, καὶ τοῦ μάρτυρος τὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντος, παράκλησις ταῖς τῶν πιστῶν ψυχᾶς, ἡδονή, φαιδρότης, περι-εχόθη. Κατήφεια γὰρ αὐτοὺς εἶχε πρώην καὶ ἀθυμία, διὰ τὴν τῶν ἀμυθῆτων ἀνιαρῶν ἐκείνων ἐπαγωγὴν. Οἱ πολλοὶ δὲ ἤδη καὶ καταβρῆσθύμουν τῆς εὐσεβείας, καὶ ἀλῶναι ὅσον οὐδέπω ταῖς τοῦ πονηροῦ πάγαις ἔλειναι ἐκινδύνεον, μὴ ὄντος τοῦ λυτρομένου μηδὲ σώζοντος, εἴτουν διανιστώτως αὐτῶν τὰς ψύ-χας καταπιπτούσας καὶ ἡττωμένας. Ἐπει δὲ ὁ ἱερός Ἀναστάσιος τότε τὴν ἐκκλησίαν εἰσελθὼν, τοσοῦτος ἄπαντας ζήλος ὑπὲρ εὐσεβείας εἰσέδω, καὶ οὕτως ἕκαστος αὐτῶν καὶ ἀπὸ μόνης ἐκείνου τῆς ὄψεως τὴν καρδίαν διεθερμάνθη, ὡς μὴ μόνον αὐτοὺς πρὸς τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας παρασκευάσασθαι θάνατον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκείνου καταφιλοῦντας δεσμά, καὶ πόθου δάγρουον αὐτοῖς ἐπιστάζοντας, παραβαρῦ-ναι τῶν ἄνδρα τοῖς ὑκοφωνήμασι καὶ κελεύσμασι καὶ ταῖς εὐφημαῖς, καὶ ὑπεκαῶσαι μᾶλλον αὐτῶν καὶ δι-α-νᾶψαι τοῦ μαρτυρίου τὸν ἔρωτα· καὶ ταῦτα τίνες; οἱ καὶ ταῖς ἐπιρραῖς καὶ πρὸς μεταβολὴν ἤδη καὶ προ-δοσίαν τοῦ καλοῦ βλέψαντες, οὐκ ἄνδρες μόνον ἀλλὰ καὶ γυναῖκες· φύσεως γὰρ οὐκ ἦν ἐνταῦθα διαφορὰ, διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς προαιρέσεως. Οὕτω διπλῆ γέγονε τότε τῷ κλήθει πανηγύρις, τὸ μὲν τῇ προ-θεσίᾳ τῆς ἑορτῆς, τὸ δὲ τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ μάρτυρος. Μετὰ μέντοι τὴν τῆς ἱερᾶς μυστηγωγίας συμπλή-ρωσιν, τοῦ κομερκιάρου μὴ ἀνιέντος, ἀλλὰ τῷ μάρ-τυρι σφοδρῶς ἐγκειμένου, καὶ λιπαροῦντος τοῦ καὶ

dum dignitatis, cum beatum in sūm conspectum adduxisset: Ecce jussus sum, inquit, in ferreis vinculis te in Persidem transmittere ad regem. Martyr autem: Ego, inquit, si mihi a te permitteretur, etiam absque ullis vinculis illuc accederem. Quid enim in me opus est vinculis, qui lubenter patior propter Christum, ad quem scilicet mittor? Cum eum ergo tunc quoque judex sic vidisset affectum et neque minis cedentem, neque inescatum blanditiis, planeque insuperabilem et inexpugnabilem, cum ei et duobus aliis ex piis injecisset signaculum, tradit in carcerem publicum, ut qui post quintum diem iter essent in itinere. Cum interim autem venisset festum venerabile, vivifici, inquam, ligni exaltationis (5), et ipse admirabilis Anastasius, et duo ex fratribus, qui ad eum accesserunt, et qui eandem, quam ille, notam judicis acceperant, et quidam alii viri pii, qui erant in civitate, cum totam illam noctem celebrassent precibus et psalmodiis, effecerunt, ut qui erant in carcere omnium suorum malorum obliviscerentur: perinde ac si versarentur in domo eorum qui festum celebra- rent, non in carcere. Mane vero ad Marzabanam ingressus Comercarius, vir pius, et qui sciebat misereri animarum affectarum molestia, et consolari in afflictionibus, rogat præsidem, ut ex carcere solvatur Anastasius, ut ipse possit interesse festo Christianorum.

XIX. Cum ille autem hoc concessisset, et venisset martyr in ecclesiam, consolatio, gaudium et lætitia circumfusa fuit piorum animis. Eos enim nuper invaserat tristitia et mœror, propterea quod quæ dici nequeunt, ei infligerentur molestiæ. Multi autem jam erant socordes in pietate, et veniebant in periculum, ne statim caperentur miserabiliter laqueis inimici, cum non esset qui redimeret, nec qui daret salutem, seu erigeret cadentes et victas eorum animas. Cum vero sacer Anastasius tunc esset ingressus ecclesiam, tantus eos zelus subito pro pietate et vel ex solo ejus aspectu sic est cor eorum inflammatum, ut non solum ipsi parati essent ad mortem pro Christo et pietate subeundam, sed ejus etiam vincula deoscularentur: et desiderii lacrymas eis instillantes, ei animum adderent laudibus et adhortationibus, ejusque magis accenderent et inflammarent amorem martyrii. Et hæc quidem aliqui, qui jam erant labefacti tempore et contumeliis, et jam spectabant mutationem, et ejus quod est honestum prodicionem, non solum viri, sed etiam mulieres. Naturæ enim non est hic differentia, propterea quod sit communis electio et institutum. Sic tunc fuit populo festum duplex: unum quidem diei præfiniti, alterum autem adventus martyris. Nam postquam sacrum quidem fuit celebratum mysterium, Comercario non dimittente, sed martyrem vehementer urgente et rogante, ut ad illius domum veniret: putabat enim vel solum illius ad-

(5) Nota festum Exaltationis sanctæ crūcis.

ventum impertiri posse sanctificationem : partim quidem ille cedens, partim autem coactus, cum duobus monasterii fratribus illuc accedit : ubi cum se invicem in convivio accepissent et lætificassent, in custodiam lubenter revertuntur.

XX. Cum jam autem dies venisset præstitutus, egreditur e civitate Cæsareæ cum duobus illis viris Christi amatissimis, qui ipsi quoque aliqua de causa fuerant appetiti calumniis : lacrymis, adhortationibus, ejulatibus, gratiarum actionibus, lamentationibusque et precibus multis eum prosequentibus, non solum ex Persis, qui cum Anastasio scilicet communem habebant patriam et sanguinem, sed etiam ex nostratibus et alienigenis. Communem enim esse orbitatem, illius ducebant separationem: sicut rursus etiam proprium unusquisque honorem, adjiciam autem gloriæ quoque coram, ejus pietate constantiam et confessionem. Quocirca utraque tunc conveniebant : et civitati divisi erant animi duobus animi motibus. Alter autem ex fratribus una cum martyre profectus est in Persidem, et est una peregrinatus : quoniam ita jusserat præfectus, partim quidem, ut ei subministrarentur necessaria, et ut ejus consolaretur animum, qui premebatur tanta malorum perpetratione: partim autem, ut cum apud hunc virum præclarum semper adesset, et ejus videret omnia, posset ille postea aperte præfecto narrare et fraternitati, non quæ ab alio audivisset, sed quæ ipse vidisset, et quorum haberet testes suos oculos. Atque qui viæ quidem erant continentes vici et civitates, per quas ille obiens transibat, ita eum venientem excipiebant, et discedentem prosequerentur ac deducebant, et utrumque cum tanta pietate et reverentia, ut ipse suspicuum habens nimium honorem, ne de ea quam illinc a Deo expectabat, gloria aliquid detraheret, scripserit Hierapoli ad præfectum monasterii, ut pro eo Deum rogaret, ut pro his conservaretur non condemnatus in eo, quod illic est, judicio: et scripserit etiam apud Tigrim fluvium, rogans similiter, ut pro eo oraret, ut inflexibiliter et citra ullum lapsum ab eo martyrii cursus consummaretur.

XXI. Cum jam autem pervenisset in Persidem (6), datur in custodiam, sitam in quodam prædio, quod vocatur Batsaloe quæ ad sextum lapidem distat a Discarha in quo rex versabatur Chosroe. Qui vero cum eo erat frater, in domo Contacti, qui erat illius Jesdin filius, fuit hospitio acceptus. Et carcer quidem martyrem habuit cum maleficis. Cum autem post aliquot dies de eo fuisset relatum ad Chosroem, ille misso uno ex magistratibus, eum rogavit quisnam esset, et cujus, et quidnam eum movisset, ut patriam relinqueret religionem. Is vero per quemdam respondet in erpretem. Nam ne voce quidem Persica volebat uti amplius, ut qui eam abjurasset linguam una cum religione, aut linguæ potius esset infensus propter

πρός τὸν ἐκείνου οἶκον παραβλατεῖν· ἐπίστευε γὰρ καὶ μὴν ἁγιασμοῦ μεταδιδόναι τὴν ἐκείνου ἐπιθήμαν· τὸ μὲν εἶξας ἐκεῖνος, τὸ δὲ βιασθεῖς, μετὰ τῶν δύο τῆς μονῆς ἀδελφῶν ἐκεῖ παραγίνεται, ἄπου καὶ συνεσταθέντες ἀλλήλοις, καὶ συνησθέντες, τῆ φυλακῇ πάλιν ἀσμένως ἀποκαθίστανται.

Κ'. Ἦδη δὲ τῆς προθεσμίας καταλαβούσης, ἔξεισι τῆς πόλεως Κοιναρτεῖς μετὰ τῶν δύο φιλοχρίστων ἐκείνων ἀνδρῶν, ἐπὶ τινι καὶ αὐτῶν αἰτία διαβληθέντων, ὑπὸ πολλοῖς τῶν ἐν τῇ πόλει δακρυσιν ἄμα· καὶ παραίνεσσειν, οἰμωγάζει, εὐχαριστῆσαι, θρήνοις τε καὶ εὐχαίς, προπεμπόμενος, οὐ Περσῶν μόνον, θεοδουλοῦν, ἀλλὰ καὶ ἡμιδαπῶν τε καὶ ἀλλοφύλων. Κοινὴν γὰρ ὄρασαν τὸν ἐκείνου χωρισμὸν ἐποιούτο· ὥστε καὶ τιμὴν οἰκείαν ἕκαστος πάλιν, προσθήσω δ' ὅτι καὶ στέφανον δόξης, τὴν ὑπὲρ εὐσεβείας ἔνεστιν αὐτοῦ καὶ ὁμολογῆσαν. Διὸ καὶ ἀμφοτέρω τῶν συνηλθῶν, καὶ δυοὶ πάθειν ἡ πόλις τὰς ψυχὰς ἐμπεριζέτο. Ἄπειρος δὲ τῶν ἀδελφῶν, καὶ συναπῆρε πρὸς τὴν Περσίδα τῷ μάρτυρι καὶ συναπεδήμησεν, οὕτω τοῦ προσετώτος ἐντειλαμένου· τὸ μὲν ὥστε διακοινοῦσθαι τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν καὶ παρακαλεῖν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, τὸ δὲ, ὅπως αἰετῶ γενεῶν παρῶν, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ὄρων ἅπαντα, ἔφοι σαφῶς ὑπεροχὴν ἐκείνῳ τῶν προσετώτων καὶ τῆ ἀδελφότητι διηγεσθαι, οὐκ ἄπειρον ἄν ἄλλο ἀκούσειεν, ἀλλ' ἄπειρον ἄν αὐτὸς ἴδοι, καὶ ὡν ὄρασε καὶ ἔχει τοὺς ἑαυτοῦ μάρτυρας. Αἱ μάλιστα προσεχεχεῖς τῆ ὁδοῦ κώμας καὶ πόλεις, αἷς ἐκεῖνος παριῶν ἐπεδήμει, οὕτως αὐτὸν ὑπεδέχοντο παραβλάλλοντα, καὶ ἀπαίροντα πάλιν, προπέμπον, καὶ μετὰ τὸς αὐτοῦ αἰδοῦς τε καὶ εὐλαθείας ἀμφοτέρω, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸ πολὺ τῆς περὶ αὐτὸν τιμῆς ὑπορούμενον, μή τι τῆς ἐκείθεν παρὰ Θεοῦ δόξης ὑπεληφῆται, γράψαι τῷ προσετώτῳ τῆς μονῆς ἐξ Ἱερουσαλῆμ εὐχθεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Θεῷ, ἀκατάκριτον αὐτὸν οὕτως ἐνεκεν ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ δικαστηρίου συντηρηθῆναι· γράψαι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἀξιούμενα δεσθαι ὁμοίως ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἀκλιανῶς αὐτῷ καὶ ἀπταιστῶς ὁ τοῦ μαρτυρίου ὁδὸς τελειωθείη.

ΚΑ'. Ἦδη δὲ τὴν Περσίδα καταλαβὼν φυλακῇ δίδοται, πρὸς τινι χωρίῳ Βεσσαλῶς καλουμένῳ καιμένη, σημείοις ἐξ τοῦ Δισκάρθης διεστηκυῖα, ἐνθα δὴ θεοσεβῆς Κοσρόης διετρίβειν. Ὁ μὲντοι σὺν αὐτῷ ἀδελφῶν, τῷ τοῦ Κορτακτοῦ οἰκίᾳ, δεῦρος τὴν Ἱερουσὴν ἐκείνου, ἐπεβενώθη· καὶ τὸν μετὰ μάρτυρα εἶχε μετὰ τῶν κακούργων τὸ δεσμοτήριον. Ἀνερχθὲν δὲ μετὰ τινος ἡμέρας τῷ βασιλεῖ Κοσρόῃ περὶ αὐτοῦ, πέμψας ἕνα τῶν ἀρχόντων ἐκεῖνος ἐκινθάνετο αὐτοῦ ὅστις εἶη, καὶ ὄθεν, καὶ εἰ δὴποτε παθῶν, τὴν πατριὴν ἀπολοιπὸν θρησκείαν. Ὁ δὲ διὰ τινος ἐρμηθέντος ἀπολογεῖται· οὐκ εἶη γὰρ οὐδὲ τῆ φωνῆ περὶ αὐτοῦ ἡσίου καὶ αὐτὴν μετὰ τῆς θρησκείας τὴν γλωτταν ἀπόμοτον ποιησάμενος, ἢ καὶ τῆ γλωττη μάλλον διὰ τὸ σέβας ἀπεχθανόμενος. Ἀπολογεῖται τοίνυν,

Διότι τὰ σεβάσματα ὑμῶν, λέγων, σαφῆς ἀπόλεια καὶ Ἀ πλάνη δαιμόνων ἐστίν· ἄπερ οὖν ποτε καὶ αὐτὸς πρεσβεύων, σκότους ἄρτι οὖς ἠλλαξάμεν, καὶ νυκτὸς ἡμέραν, καὶ ἀγλῶς ἀφ' ἑγγύου· ἤλιον, θεῶν προσανέχων ἐκείνῳ, τῷ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ ὁρωμένων ἀπάντων καὶ νοουμένων δημιουργῶ. Πρὸς ἄπερ ὁ ἄρχων, "Ἄθλιε, φησὶν, οὐχ ὄν Χριστιανοὶ σέδονται, τοῦτον ἐσταύρωσαν Ἰουδαῖοι; πῶς οὖν τῆς Ἑρσῶν θρησκείας τὰ Χριστιανῶν προτετίμηκας; Καὶ ὁ μάρτυς, "Ὅτι μὲν ἐσταυρώθη, φησὶν, ὑπὸ Ἰουδαίων, σύμφημι καὶ αὐτὸς, πλὴν ἀλλ' ἐλουσίως καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀχαριστῶν καὶ ἀγνωμόνων. Τοῦτο γὰρ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἐστὶ τὸ παραδοξότατον· ὅτι θεὸς ὢν καὶ Σωτὴρ ἀπάντων καὶ δημιουργὸς τοῦδε τοῦ συμπαντος, οὐ μόνον δούλου μορφὴν ἀνέλαβε, δι' ἡμᾶς ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, ἀλλὰ καὶ σταυρῶν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ θάνατον εἴλετο, ἵνα ἀνέλῃ τὴν ἡμῶν ἀμαρτίαν, ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ συμβουλῆς καὶ πλάνης τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτριβεῖσαν. Ἔμεῖς δὲ προτιμότερον τὸν ἐχθρὸν πεποιθήκατε, ταῖς ἐκείνου μέχρη καὶ νῦν ἀπάταις ἀνοήτως ἐπόμεινοι, καὶ θύοντες ἡλίῳ, καὶ πυρὶ, καὶ σελήνῃ, μηδὲ αὐτὰ δυσωπειθέντες, εἰ μὴ τι ἄλλο, τὰ Χριστοῦ σφάγια.

ΚΒ'. Ἰπολαβῶν δὲ ὁ ἄρχων, τί σοι καὶ τοῖς ἀνοήτοις, ἔφη, τοῦτοις καὶ περιτοῖς ῥήμασιν; Ἰδοὺ γὰρ σοι παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἀξίωμα τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ζῶναι χρυσῶν, καὶ ἴπποι, καὶ τᾶλλα πάντα, ὅσα τῶν λαμπρῶν τε καὶ ἐπιδόξων, ἠτοίμασται· δεῖρο δὲ οὖν, τὸ πατριὸν καὶ αὐδὸς σέλας ἐπανελοῦ. Πρὸς ταῦτα ὁ μάρτυς, Ἐμοὶ τὰ τῆδε, φησὶν, ὦ ἄρχων, τερπνὰ καὶ ζηλωτὰ καὶ ἐπίφθονα, ὄνομα δηλαδὴ καὶ τρυπῆ, καὶ πλοῦτος καὶ περιφάνεια, ἐκ πολλοῦ πάντα καταπεφρόνηται, βίον ἐπανηρημένῳ μονήρῃ, καὶ μόνων τῶν ἐκεῖθεν ἐλπίδων ἐκκρεμαμένῳ. Τοῦτου δὲ σοι καὶ πρὸ τῆς ἐμῆς γλώττης τὸ σεβάσιμον σχῆμα τῶν μοναχῶν καὶ τὸ εὐτελεὲς τοῦ βίαιος, ἀψευδοῦς ἄγγελος. Πῶς οὖν ἄπερ ἐμοὶ πάντοτε σπουδῆ, καὶ φροντίς, καὶ μελέτη, ταῦτα νῦν ἀτιμάσω, καὶ προσκαίρου καὶ φθαρτοῦ βασιλέως ἐπιγγελίαις συναρπαφίς; Πρὸς ἄπερ οὐκ ἔχων ὁ ἄρχων ὅ τι καὶ φθέγγεται, πρὸς τὸν πέμψαντα πάλιν ἀπὸ τῆς φυλακῆς ἀναστρέφει πάντα σημαίνων ἀπὸ γλώττης αὐτοῦ, ἐφ' οἷς ἐκεῖνος οὐ μετρίως ἀγανακτήσας κελεύει μετὰ τῆς παιθοῦς καὶ βίαν ἐπαγαγεῖν, καὶ τοῖς ῥήμασι μίξει καὶ τιμωρίας. Τῇ δὲ κατόπιν ἡμέρᾳ τῇ φυλακῇ καὶ πάλιν ὁ ἄρχων ἐπιστάς, ἔργῳ τὰ κελευσθέντα πληροῦν ἤρχετο, καὶ προσέτατε συνωθισμοῖς καὶ βίᾳ τὸν ἀθλητὴν ἐκεῖθεν ἐξάγεσθαι, πολλὰς ἐξώθεν καὶ αὐτὸς τὰς ἀπειλὰς ἐπιγέων καὶ τῷ σφοδρῷ τῆς προσβολῆς καὶ τετραγμίνῳ, καταπλήξαι τὴν γενναίαν ἐκείνην ὑπολαμβάνων ψυχὴν. Ὅ δὲ μηδὲν πρὸς ταῦτα θῆλυ παθῶν, μηδὲν μικρόψυχον, μηδὲ ἀγεννὲς, μηδὲν τῶν προλαβόντων ἀνάξιον, μετὰ τῆς συνήθους τῶν ἡθῶν ἐκείνης καὶ χαριστάτης ἀπλότητος, Μὴ κάμης, κύριε ὁ ἄρχων, ἔφη, μὴ κοπίσῃς· ἐμὲ γὰρ τῇ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ χάριτι δυναμούμενον οὐ πείσεις

falsam religionem. Respondet ergo: Quoniam, dicens, vester deorum cultus est manifestum exitium et error dæmonum. Quem quidem cum ipse aliquando sequerer. nuper luce commutavi tenebras, et die noctem et sole obscuram caliginem, illi Deo me dedicans, qui est cœli et terræ, et omnium quæ videntur et mente percipiuntur, opifex. Cui magistratus: Miser, inquit, non eum, quem vos Christiani colitis, cruci Judæi affixere? Quomodo ergo Persicæ religioni Christianorum res prætulisti? Martyr autem: Quod fuerit quidem, inquit, a Judæis crucifixus, ipse quoque assentior: sed sua sponte, et pro nobis ingratis, et qui sumis beneficii accepti inimemores Ejus enim benignitatis et clementiæ est hoc vel maxime admirabile, quod cum esset Deus et servator omnium, et opifex hujus universi, non solum propter nos servi formam accepit, cum de cœlo descendisset, sed etiam pro nobis crucem volens subiit et mortem, ut nostrum peccatum tolleret, quod ex maligni insidiis et fraudibus indictum erat hominibus. Vos autem inimicum prætulistis, qui stulte illius fraudes in hodiernum usque diem sequimini, et soli sacrificatis, et igni, et lunæ, nullam ne Christi quidem cædis, si non alterius, ducentes rationem.

XXII Respondens autem magistratus: Quid tibi, inquit, cum his stultis verbis et supervacaneis? Ecce enim tibi a rege insignes dignitates, et zonæ aureæ, et equi, et quæcunque illustria et gloriosa, sunt parata. Agelum ergo, patriam suscipe religionem. Ad hæc martyr: Mihi, inquit, o præses, quæ hic sunt jucunda, valdeque expetenda et invidiosa: nomen scilicet, deliciæ, et divitiæ, et splendor, jam sunt diu abhinc contemptui, ut qui vitam susceperim monasticam, et a sola spe, quam hinc concepi, pendeam. Hujus rei etiam antequam loquar, hic venerandus monachorum habitus, et hic vilis pannus est certus nuntius. Quomodo ergo ea, in qua omne studium omnemque meam curam contuli et sollicitudinem, ea quæ nunc (7) habeo contemptui, regis qui est ad tempus, et in quem cadit interitus, inductus promissionibus? Ad quæ cum non haberet magistratus quid diceret, reducit ad eum, qui miserat e custodia, ei lingua omnia significans. Qua de causa illo non leviter indignatus, jubet cum suasionem vim quoque adhibere, et verbis etiam miscere supplicia. Sequenti autem die, cum rursus magistratus venisset ad eustoliam, ea quæ imperata fuerant, cœpit reipsa exsequi, et jussit ut per vim protrusum illinc athletam abduccrent: ipse quoque, multas minas intentans, vehementique insultu et tumultu se fortem et strenuam illam animam perterrefacturum existimans. Ille vero nihil effeminatum, nihil quod sit pusilli et abjecti animi, et nihil quod sit indignum iis quæ præcesserant. præ se ferens, cum illa consueta et jucundissima morum simplicitate: Ne labores inquit, neque defatigeris, domine

(7) *Ea nunc, habet Baronius.*

præses; mihi enim, qui sum mei Christi gratia confirmatus, non persuadebis ut a pietate deficiam, fac ergo quæcunque vis, a nullo abstineas.

. XXIII. Hanc Anastasii cum prudentia constantiam nulla moderatio excepit aut humanitas, sed vinculus more Persico virgis cædebatur crudeliter. Cum is autem verberaretur, hæc decantabat magistratus: Cum maximis regis donis et honoribus persuaderi non sustinueris, ad hæc sis deinceps paratus. Sic enim te quotidie verberans, consumam plagis. Ille autem cum eum juberet rursus, quæ vellet facere, jubet martyri relaxato a vinculis, cum extensus esset supinus, lignis medias intercipi tibias, utraque autem eorum extrema premere viros aliquot robustos, qui et corporum magnitudine et ætatis vigore præstarent. Martyr autem cum sic ejus tibie premerentur usque ad ossa, magno et excelso animo et plane philosophico tolerabat. Quod quidem cum vidisset magistratus, et cognovisset se ex eo magis augere ejus patientiæ et tolerantiam constantiam, rursus in tutissimam eum tradit custodiam, ut de eo rursus referret ad regem. Cum is autem cui erat commissa cura carceris, sellarius, esset religione Christianus, et ideo eorum misereretur, qui pro pietate laborabant et eo quod est bonum et honestum, et eis, qui vellent ex Christianis, concederet ingressum, interdum ingrediens sine ulla prohibitione frater monasterii, qui cum martyre solverat ex Cæsarea, consolabatur illam asperam et tetram in carcere habitationem, et quos ex plagis senserat dolores, et quas ex vinculis et alia malorum perpeccatione acceperat molestias. Multi quoque alii viri pii, cum quibus illius quoque lesdin filii ad eum ingredientes, ad speciosos ejus pedes, et bona aperte evangelizantes, procidebant et vincula deosculabantur et rogabant, ut ab eo aliquas consequerentur preces et benedictiones. Cum is autem hæc omnino minime admitteret (ille enim toto semper animo et mente, humanæ gloriæ, hujus, inquam vanæ, et infidæ, et fallacis, et quæ nihil habet firmum ac stabile, resecat occasiones), ipsi vinculis ceram immittens, quæ ex illis exprimebatur effigiem, tanquam maximum aliquod remedium et salutare ad omnem morbum et dolorem solvendum efferebant.

XXIV. Non multum temporis intercessit, et rursus veniens ille magistratus in custodiam, an jussus cederet regiis, frustra interrogabat, aut potius quærens occasionem gratificandi animo crudelissimo, qui pœnas cupiebat sumere. Cum is autem non parum ægre tulisset interrogationem et magna contentione et motione capitis id quod sæpe dixerat, nunc quoque respondisset: Scito me Christo et pietati nihil esse prælatum, jubet eum rursus quoque clavibus verberari, sicut prius. Cum vero viri statuant potius quam virum visi essent verberare, quantum licuit conjicere ex eo, quod esset ejus animus plane inflexibilis, eo quidem relicto in custodia, recedit magistratus; et aliquot interjectis

ἀποστῆναι τῆς εὐσεβίας· ποίει τοιγαροῦν ἃ βούλει, μηδενὸς αὐτῶν ἀπεχόμενος.

ΚΓ'. Τὴν Ἀναστασίου τὴν μετὰ συνείσεως ἑνστασιν ἐπιεικῆς, οὐδὲν ἢ φιλόανθρωπον διεδέχετο, ἀλλὰ Περσικῶν τρόπων θεαίς βάρβροις ἀνηλεῶς καταράζετο. Τυπτομένην δὲ αὐτῇ τοιαῦτα καὶ ὁ ἄρχων ἐπέδεν· τὰς μεγίσταις τοῦ βασιλείως τιμαῖς τε καὶ δωρεαῖς πεισθῆναι μὴ ἀνασχόμενος, πρὸς τοιαῦτα τοῦ λοιποῦ παρεσκευάστο· οὕτω γὰρ σε τύπτων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ταῖς πληγαῖς ἀναλώσω. Τοῦ δὲ καὶ πάλιν ἃ βούλοιο ποιεῖν ἐπιτρέποντος, κελεύει τῶν δεσμῶν ἀνεθέντα τὸν μάρτυρα, ὑπειὼν τε διαταθέντα, ξυλοῖς τὰς κνήμας μέσον ἀποληφθῆναι· ἐκπτερά δὲ τούτων ἄκρα γενναίους τινὰς ἐπιστῆναι ἄνδρας· μεγέθει τε βωμάτων καὶ ἡλικίας ἀκμῇ διαφέροντας. Ὁ δὲ μάρτυς, καὶ τοιοῦτοις πιέσμασι μέχρῃς ὀστέων αὐτῶν τὰς κνήμας ἀποθλιβόμενος, μεγαλοψύχως ἔτι μᾶλλον καὶ φιλοσόφως δικάκατέρει· ὅπερ ὁ ἄρχων ἰδὼν, καὶ γνοὺς ὡς ἐπιτείνει μᾶλλον αὐτῷ τῆς ὑπομονῆς ἐντεῦθεν καὶ καρτερίας τὸ σύντονον, ἀσφαλεστῆρ καὶ πάλιν αὐτὸν φρουρᾷ δίδωσιν· ὥστε τῷ βασιλεὶ περὶ τούτου καὶ αὐθὶς ἀνευρεθῆναι. Τοῦ δὲ τὸ δεσμοκτήριον ἐπιτετραμμένου σελλαρίου Χριστιανοῦ τὸ σίβας ὑπάρχοντος, καὶ παρὰ τοῦτο συναλαγεῖν ἔχοντος φιλοανθρώπως τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ τοῦ καλοῦ κάμουσι, καὶ Χριστιανῶν τῷ βουλομένῳ τῆς εἰσόδου παραχρῶρυντος· εἰσὼν παρ' ἡμέραν ὁ τῆς μονῆς ἀδελφὸς ἀκωλότως, ἃ καὶ συναπτερας ἐκ Καισαρείας τῷ μάρτυρι, τὸ σκληρὸν καθάπερ ἐκεῖνο καὶ ἀφιλον τῆς ἐν τῷ δεσμοκτηρίῳ διαγωγῆς, τὰς τε τῶν πληγῶν ὀδύνας, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς ἄλλης κωκοπαθείας στενοχωρίαν παρεμυθεῖτο. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τῶν εὐσεβῶν, μεθ' ὧν καὶ οἱ τοῦ Ἰεσοῦ ἐκείνου υἱοὶ, πρὸς αὐτὸν εἰσιόντες, κοσὰ τε αὐτοῦ τοῖς ὠραίοις καὶ ἀγαθὰ σαφῶς εὐαγγελίζομενοι προσέπιπτον, καὶ τὰ δεσμὰ κτεπερῶν, καὶ τινος παρ' αὐτοῦ τυχεῖν εὐχῆς τε καὶ εὐλογίας ἐδέοντο. Τοῦ δὲ πρὸς ταῦτα καὶ λίαν ἀπαράδεικτως ἔχοντος. (ὄλη γὰρ ἐκεῖνος ἀεὶ καὶ γνώμης καὶ ψυχῆς προθέσει τῆς ἀνθρωπίνης δόξης, τῆς κενῆς δὴ ταύτης καὶ ἀπίστου καὶ ψευδομένης καὶ οὐδὲν ἐχούσης ἀ)ιθινὸν, τὰς ἀφορμάς παρῆκοπτε), αὐτοὶ κηρὸν τοῖς δεσμοῖς ἐπιβάλλοντες, τὸ ἐκαθεὶν ἐκτίπωμα ὡς τι μέγιστον φυλακτήριον καὶ καμάτου παντὸς καὶ πάθους λυτήριον ἐκομίζοντο.

ΚΔ'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πάλιν ἐπιστὰς ὁ ἄρχων τῇ φυλακῇ, εἰ τοῖς τοῦ βασιλείως εἰκοι προστάγμασιν εἰς κενὸν ἤρωτα, ἢ μᾶλλον ἀφορμάς ἐκζητῶν, ὡμοτότη ψυχῇ χαρίζεσθαι κολάζειν ἐπειμένη. Τοῦ δὲ μὴ μετρίως περὶ τὴν ἐρώτησιν δυσχεράνατος, καὶ σὺν ὀρμη πρὸς αὐτὸν καὶ κινήματι κεφαλῆς, ὁ πολλάκις εἶπε, καὶ νῦν ἀποκρινάμενος, ὡς Οὐδὲν ἐγὼ Χριστοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας, εὐ ἴσθι προτιμότερον θήσομαι· κελεύει, βωπάλοισ αὐτὸν καὶ πάλιν ὡσπερ δὴ καὶ πρότερον τύπτεσθαι. Ἐπει δὲ ἀδριάντα μᾶλλον ἢ ἄνδρα τύπτειν ἐφέκεσαν, ὅσον ἦν εἰλάσαι τῷ ἀκαμπεὶ τοῦ φρονήματος· τῶν μὲν αὐτῶν ἐν τῇ φυλακῇ καταλιπὼν ὁ ἄρχων ἀπεισι, καὶ τινὰς ἐπισχῶν ἡμέρας ἔρχεται πρὸς αὐτὸν αὐθὶς, πολλὸς ὧν τοῖς

τεχνάσματα καὶ τὰς ἐπινοίας· καὶ νῦν μὲν κολα-
καίαις καὶ ὑποσχίσει, νῦν δὲ ἀπειλαῖς καὶ κολάσει
εἰς ἄρνησιν τῆς εὐσεβείας αὐτὸν ἐκκαλοῦμενος. Ἐπεὶ
δὲ ὁ αὐτὸς ἦν Ἀναστάσιος, μήτε τοῖτοις ὑποκλινομέ-
νος, μήτε ἐκείνοις θεαλγόμενος, τοῖς προλαβοῦσι δε-
σμοῖς καὶ τὰς πληγαῖς ἐξεδίδωτο. Εἶτα τῶν δεσμῶν
ἀνεθείς, τῆς ἐτέρας χειρὸς ἐξαρτάται, λίθου τὴν ὄλ-
κην βαρυτάτου θυτέρου τοῖν ποδοῖν ἐκδεθέντος. Οὕτως
οὖν αὐτὸν ἐπὶ δυσὶν ὥραις κρεμάμενον τε καὶ δια-
σπώμενον ὁ ἄρχων καταλιπών, ἐπεὶ κατ' οὐδὲν εἴωρα
τῷ μάρτυρι τὸν τόνον ὑπολούμενον· ἀλλὰ καὶ σφρι-
γῶντα μᾶλλον τῇ τῶν βασάνων ἐπιμονῇ καὶ ῥωννύ-
μενον, ἐκείνον μὲν πέμψας κατάγει, πρὸς δὲ τὸν βα-
σιλέα ἐπανελθὼν, τὸ τε ἄσπεκτον αὐτοῦ τῆς γνώμης
καὶ δεινῶς ἀνδρῶν ἀπαγγέλλει, καὶ συμβουλεύει
καὶ αὐτὸς οἴκοθεν μηκέτι πατρῶν Ἀναστασίῳ προσ-
αγχεῖν, μηδὲ δοῦναι τηλικούτον ἄρχῆς ὕψος καὶ μέγε-
θος, πρὸς ἐνὸς ἀνδρὸς ἕνστασιον ὀρασθαι νενικημένον.

ΚΕ'. Ἐντεῦθεν ἀπογνοῦς τοῦ μάρτυρος καὶ ὁ βα-
σιλεὺς πέμπει μετὰ πέμπτην καὶ δεκάτην ἡμέραν
αὐτὸν τε τὸν εἰρημένον ἔρχοντα, καὶ τινὰς ἐτέρους
τῶν ὑπὸ χεῖρα, ὥστε μὴ τὸν ἅγιον μόνον, ἀλλὰ πολ-
λοὺς σὺν αὐτῷ καὶ ἄλλους Χριστιανούς ἀνελεῖν. Οἱ
δὲ καταλαβόντες τὸ δεσμωτήριον, ἐκβάλλουσι Χρι-
στιανούς αἰχμαλώτους οὐκ ἐλάττους ἢ ἐβδομήκοντα
σὺν τῷ μάρτυρι, μεθ' ὧν καὶ οἱ τὴν αὐτὴν Ἀναστα-
σίῳ φυλακὴν ἐν Καισαρείᾳ κατακρίθοντες καὶ τῆς
σφραγίδος αὐτῷ καὶ τῆς ὁδοῦ κοινωνήσαντες δύο
ἄνδρες ἐτύγχανον, οὓς καὶ τοῦ τῆς Βετσαλώης ἐξ-
αγαγόντες χωρίου, ἐν ᾧ καὶ τῷ δεσμωτήριον ἑκοδό-
μητο, καὶ πάντας πρὸς τῷ ποταμῷ στήσαντες, εἶτα
καθ' ἓνα διαίρουστές, σχοιῶν τε αὐτῶν τῷ τραχήλῳ
ἐμβάλλοντες, καὶ οὕτως ἐλατίνως ὑπὸ τοῖς τοῦ μάρ-
τυρος ὀφθαλμοῖς ἀποπνίγοντές, ἐπέλεγον καθ' ἕκα-
στον τῷ ἁγίῳ Διατί θέλεις ὡς εἰς τούτων βίαιως
ἀναρεθῆναι, καὶ μὴ μᾶλλον εἰσθεῖναι τῷ βασιλεῖ,
καὶ τῆς παρουσίας ἀπολαύειν ἐπιμερίας; Ὁ δὲ προσ-
εχὼν ἐπὶ τοῖτοις, ὀραφῶν τε ὁμακτὰ δούς, καὶ Θεῷ
συνεταμένως εὐχαριστήσας, ὅτι περ ἤδη παρεστῶτα
τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ θάνατον ἔβλεπεν, εἶτα καὶ πρὸς
ἐκείνους ἐπιστραφεὶς, Ἐγὼ, φησὶν, ὑπὲρ τῆς τοῦ Χρι-
στοῦ μου ἀγάπης καὶ τοῦ θερμοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ
ἀπαθοῦς ἔρωτος, ἄπην κατατηθηῖναι μέλος εἰς λεπτά
προσεδόνων, καινότερον δὴ τινὰ περιμένων καὶ
ἀπηχῆ θάνατον. Ἐπειδὴ δὲ οὕτος ἐστὶν ὁ παρ' ὑμῶν
ἀπειλούμενος, εὐχαριστῶ σοι τῷ μόνῳ Θεῷ μου καὶ
Σωτῆρι, Χριστῷ βασιλεῦ, ὅτι τελευταῖος οὕτως ἀπόνου
καὶ ἀνωδύνου, ἦν καὶ φῦσις αὐτῆ μετὰ μικρὸν ἐπ-
ήνεγκεν ἐν, μαρτυρίου με τιμὴν ὠνήσασθαι κατ-
ηξίωσας. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ οὕτως τελευταίως ἐπισημ-
πρυνθεὶς ῥήματι, ἴσθ' θανάτῳ καὶ οὕτως ἐτελειώθη.

ΚΣ'. Οἱ δὴμοιοὶ δὲ τὴν ἱερὰν ἐκείνην λεπτήν
ἐκτεμνόντες, σαφῆ τῆς ἀναίρεσως τοῦ ἀνδρὸς ἀπο-
δειξὴν τῷ βασιλεῖ κομίζουσι. Τὸν μὲντοι ἐπὶ τῆς φυ-
λακῆς σελάριον Χριστιανὸν ὄντα, καὶ μαρτύρων
εἰδότες τιμᾶν σώματα, ἀνελεῖσθαι τὸ τοῦ ἁγίου λείψα-

(8) Cum alii eum laqueo, alii gladio interem-
ptum dicant, Baronius in notis ad Martyrol. Rom.
in hæc verba Menologii Græcorum concludit :

diebus ad eum revertitur, varias artes et rationes
excogitans : et nunc quidem minis et promissis,
nunc autem minis et suppliciis eum revocans ad
negandam pietatem. Cum autem idem esset Ana-
stasius et nec his inclinaretur, nec illis deliniretur,
prioribus vinculis et plagis est traditus. Deinde
cum fuisset relaxatus a vinculis, ex altera manu
suspenditur, cum lapis gravissimi ponderis esset
alligatus alteri ex pedibus. Cum eum ergo sic pen-
dentem et sic divulgum duabus horis reliquisset
magistratus, videretque robur ac firmitatem mi-
nime dissolvi martyri, illum quidem remittit : ad
regem autem reversus, immutabilem ejus mentem
significat et summam animi fortitudinem. Ipse
quoque ei consulit ne amplius periculum faciat in
Anastasio, nec permittat ut tanta altitudo et mag-
nitude imperii ab unius viri constantia videatur
superata.

XXV. Hinc cum omnem spem superandi marty-
ris rex abjecisset, mittit post decimum quintum
diem et dictum magistratum et quosdam alios ex
subditis, ut non solum sanctum, sed multos quoque
alios Christianos cum eo interimerent. Illi autem
cum venissent in carcerem, expellunt Christianos
captivos non pauciores, quam septuaginta, una
cum martyre : cum quibus erant ii quoque qui
cum Anastasio Cæsareæ damnati fuerant ad custo-
diam, signaculique et vinculorum fuerant ei sociis
quos cum eduxissent ex prædio Betsaloes, in quo
fuerat carcer ædificatus, et ad fluvium statuissent,
eos singulatim dividentes et eorum collo funem
injicientes, et miserabiliter ante oculos martyris
suffocantes, sancto dum unumquemque vicissim
submergerent, dicebant, : Cur vis, sicut unus ex
his, violenter tolli de medio et non potius regi pa-
rere, et priorem consequi felicitatem? Ille autem
cum his mentem adhibuisset et in cælum oculos
sustulisset et Deo ingentes egisset gratias, quod
jam pro ipso mortem videret esse subeundam,
deinde ad illos quoque conversus : Ego, inquit, pro
Christi mei charitate, ardentique et vehementi in
eum amore, exspectabam omne membrum minu-
latim conscindi, exspectans novam aliquam et
inauditam mortem. Quoniam autem hæc est ea,
quam vos mihi minamini, ago tibi gratias soli Deo
meo et Servatori Christo, quod morte, quæ usque
adeo vacat omni labore et molestia, quam quidem
paulo post ipsa quoque attulisset natura, me vo-
luisti emere honorem martyrii (8). Cum hæc
dixisset et hæc ultima verba præclare esset locu-
tus, æquali morte sic quoque est consummatus.

XXVI. Carnifices autem, cum sacrum illud caput
amputassent, ut eum esse interfectum ostenderent,
ad regem deferunt. Sellarium vero, qui præerat
custodiæ carceris, cum esset Christianus, et sciret
martyrum honorare corpora, vellet autem sancti

« Ipsius collo ita laqueo astricto, ut respirandi fa-
cultatem non haberet, postremo securi percussus,
capite pro Christi fide abscisso. »

tollere reliquias, et eas separare ab aliis, ne tantum lateret bonum, permittam cum cæteris corporibus, prohibere carnifices. Cum filiis autem Iesdin annuntiata fuisse viri consummatio, ad quam euntem martyrem illorum pueri consequentur, et illi serviebant, si pecunia corrumpunt carnificum diligentiam, et ut corpus sibi liceret loco separato deponere, non paucis emunt pecuniis. Deinde is quoque monachus, qui cum marture excesserat e Cæsarea, et cum decertante ad finem usque manserat, cujus etiam sæpe fecimus mentionem, cum et pueros filiorum Iesdin, et quosdam ex iis, qui illic erant, monachis in noctem sequentem assumpsisset, et ut martyris corpus pie et sancte componeret, venisset (o quomodo, o Christe, laudabo miraculum tuorum magnitudinem?) inventit canes alia quidem corpora toto ore exedentes, ab hoc autem solo se abstinentes, ut quod non subiceretur amplius legibus corporis. Jam enim erat pulchritudinis coronam in manu Dei (divinus dixit Isaias) et diadema regni in manu Dei ejus. Cum sustulisset ergo corpus martyris, et mundis liberis, quæ dedere filii Iesdin pro ultimis corporis exsequiis, mundas illas et sanctas involvisset reliquias, in Sergii (9) martyris monasterio, quod ad unum lapidem distabat a vicu, deponit decimo septimo (10) quidem anno imperii pii Heraclii, vicesimo autem secundo mensis Januarii. Is enim fuit dies, qui vidit decessum martyris.

XXVII. Sequenti autem die duos ex iis, qui erant in custodia licuit audire hæc inter se narrantes. Dicebat enim unus alteri: Vidisti quemadmodum canes, qui heri venerunt, reliquis quidem corporibus se cup de impleverunt, abstinerunt autem a solo corpore illius monachi: et quemadmodum postquam se aliis exsatiassent, prope illum sedentes visi sunt potius esse custodes, hauris deinceps duabus neque recedentes, neque corpus tangentes? Alter autem rursus excipiens orationem: Ego vero, inquit, cum vespere ex specula in domum reverterer, videbar mihi videre stellam quamdam terram tangentem, jucundum quemdam et perspicuum splendorem emittentem. Spectaculi itaque novitate obstupefactus, quod scilicet non sicut aliæ, sed humilior et terræ vicinior resplenderet, vado ut videam, quidnam sit illud, quod apparuerat. Cum autem fui prope illum locum, illam quidem stellam videre non poteram, sed solum corpus monachi, quod jacebat super terram. Hæc cum narrarent et mirarentur milites, quidam ex Christianis captivis, qui exercitati erant in lingua Persica, qua tunc illi inter se utebantur, intellexerunt ea, quæ dicebantur. Ex quibus duo quidam relaxati a custodia post interemptum regem Chosroem, una cum multis aliis venerunt in sanctam civitatem, quibus quidem martyr, cum una cum eis esset in carcere, de sua

νον βούληθέντα και ἰδίᾳ θεῖναι τῶν ἄλλων, ὅπως μὴ τοσοῦτον ἀγαθὸν λάθῃ τοῖς λοιποῖς ἀναμιγνὲν σφαιρίσιν, εἰρξεν οἱ δῆμιοι. Μηνυθείσης δὲ τοῖς τοῦ Ἰεσδίν υἱοῖς τῆς τοῦ ἀνδρὸς τελειώσεως, πρὸς ἦν ἀπίνοντι τῷ μάρτυρι παῖδες ἐκείνων ἦσαν ἀκολουθοῦντες αὐτῷ καὶ ὑπηρετούμενοι· χρήμασιν ὑποφθέρουσιν οὗτοι τὴν τῶν δημίων ἀρρίθωσιν καὶ τὴν τοῦ σώματος ἐν ἰδιάζοντι τόπῳ κατέθεσαν, ἀργυρίων οὐκ ὀλίγων ὄνουνται. Εἶτα ὁ καὶ συναποδημητίας ἐκ Καισαρείας τῷ μάρτυρι μοναχὸς, καὶ ἀθλοῦντι μέχρι τέλους συμπαρμαίνεας, οὗ καὶ μνησκὸν πολλῶς ὁ λόγος ἔθετο, τοῖς τε πατῆρας τῶν τοῦ Ἰεσδίν υἱῶν, καὶ τινεσ τῶν ἐκεῖ μοναχῶν εἰς τὴν ἐπιούσαν νύκτα παραλαβῶν, καὶ ὥστε τὸ τοῦ μάρτυρος σῶμα ἱερῶς τε καὶ ἁγίως περιστεῖλαι γαταλαβῶν (ὡ πῶς ἀναξίως αἰνίσω σου, Χριστέ, τῶν θαυμάτων τὸ μέγεθος;), εὐρίσκει τοὺς κύνας τὰ μὲν ἄλλα τῶν σωματίων ἔλαστοματι κατεσθίνοντα, τοῦτο δὲ μόνον καὶ λίαν πεφυλαγμένως ἔχοντα καὶ ἀπεχομένους, οἷα μηδὲ σῶματος ἔτι νόμοις ὑποκειμένου. Ἡδὴ γὰρ ἦν στέφανος κάλλους ἐν χειρὶ Κυρίου, ὁ θεὸς ἂν εἶπεν Ἡσαίας, καὶ διαδῆμα βασιλείας ἐν χειρὶ Θεοῦ αὐτοῦ. Τὸ σῶμα τοῦτον τοῦ μάρτυρος ἀνελάμενος, καὶ καθαρίσας ὀδόντις, ὡς οἱ τοῦ Ἰεσδίν υἱοὶ τελευταῖον τῷ μάρτυρι παρέσχον ἐντάφιον, τὸ καθαρὸν ἐκεῖνο καὶ ἅγιον ἐνελάσας, εἰς τὴν τοῦ μάρτυρος Σεργίου μονὴν ἐνὶ σημεῖῳ τῆς κώμης διέχουσαν κατατίθεται, ἔπειτα σιδηκῆται μὲν ἔστι τῆς Ἡρακλείου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλείας, εἰκαδὶ δὲ καὶ δευτέρῳ μηνὸς Ἰανουαρίου. Αὕτη γὰρ ἦν ἡ καὶ τὴν τελευταίαν ἰδοῦσα τοῦ μάρτυρος ἡμέρα.

KZ'. Εἰς δὲ τὴν ἐπιούσαν δύο τῶν ἐπὶ τῆς φυλακῆς τινῶν, τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους ἀκούειν ὑπῆρξε διηγουμένων. Ὁ μὲν γὰρ ἔλεγε τῷ ἑτέρῳ· Εἶδὼς ὅπως χθὲς ἐλθόντες οἱ κύνες τῶν μὲν λοιπῶν χανθῶν ἐνεπίμπλαντο σωματίων, μόνον δὲ τοῦ μοναχοῦ ἐκείνου ἀπέχοντο, καὶ ὅπως ἐπαίπερ ἱκανῶς τῶν ἄλλων ἐμφορηθείσαν, πλησίον ἐκείνου καθήμενοι φύλακας ὥσπερ εἶναι μάλλον ἐφύκεσαν, ὧρων εἴησ δὴ μῆτε ἀποχωρῶντες μῆτε τοῦ σώματος θήγοντες; Ἄστερος δὲ πάλιν τὸν λόγον ὑπολαβὼν, Ἐγὼ δὲ, φησὶν, ἐσπέρας ἐκ τῆς κατασκοπῆς εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανιῶν, ἐδόκουν ἄστὲρα τινὰ τῆς γῆς ψαύοντα βλέπειν, ἠδὲ τι καὶ διοφανῆς ἀπαστρέπτοντα· καὶ τὸ καινὸν τοῦτον καταπλαγῆς τοῦ θεάματος ὅπως οὐ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἦν ἄστὲρας, ἀλλὰ χθαμαλά καὶ πρόσγεια λάμπων, πορεύεται τι ποτ' ἂν εἴη τὸ φανὴν ἐκεῖνο μεθῖν. Δ' αἰ· δὲ ἦδη πλησίον ἐγενόκην τοῦ τόπου, ἄστὲρα μὲν ἐκείνων οὐκ εἶχον ὄραν, μόνον δὲ τὸ τοῦ μοναχοῦ σῶμα κείμενον ἐπ' ἐδάφους. Ταῦτα τῶν στρατιωτῶν ἐν διηγήσει καὶ θυμῶντι πειρουμένων, τινεσ τῶν ἐν τῇ φυλακῇ Χριστιανῶν αἰγυμάλωτων, τὴν Περσῶν ἡσκημένοι γλώσσων, ἧ τότε κάκεινοι πρὸς ἀλλήλους ἐκρῶντο, τῶν λεγομένων συνίεσαν, ὧν καὶ δύο τινεσ τῆς φυλακῆς ἀνεθίνετες μετὰ τὴν Κοσροῦ τοῦ Βασιλέως ἀναίρεισιν, σὺν ἅμα πολλοῖς καὶ ἄλλοις τὴν ἅγίαν πόλιν κατέλαβον· οἷς ἐήκου καὶ συνῶν ὁ μάρτυς ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, περὶ τε τῆς ἑαυτῷ τε-

(9) Sergium in veneratione a Cosroe habitum memorat Baronius ob plurima in ipsum collata beneficia.

(10) Heraclii 17 imperii annus fuit Christi 627, teste Baronio t. VIII *Annal.*

λειώσεως και τῆς σφετερας ἐλευθερίας, τῆς τε τοῦ Α πικροῦ διώκτου, και τυράννου μάλλον ἢ βασιλέως ἀναιρέσεως, ἀφυσθέστατα προσηρῆκει διερρήδην οὕτως εἰπών· Γινώσκετε, ἀδελφοί μου, ὅτι Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ χάριτι, ἐγὼ μὲν εὖριον τελειοῦμαι· ὑμεῖς δὲ μετὰ τινὰς ὀλίγας ἡμέρας ἀπολυθήσεσθε· ὅτε ἄδικος και πονηρότατος βασιλεὺς ἀναιρεθήσεται, ἀλλ' ὑμῖν Θεοῦ δὲ πάντω· κυβερνήσει και ἰδὼν ἡδηγὰ πρὸς τὴν ἀγίαν πόλιν ἐπανοῦσι μελήσει και τῇ μονῇ τοῦ ἀββᾶ Ἀναστασίου παραδολεῖν, και παρ' ἡμῶν προσεπιπεῖν και πάντα τῶν τε πατρὶ μου και τοῖς ἀδελφοῖς ἀπαγγεῖλαι. Ταῦτα οὐ μόνον ἐκεῖνοι τὰς προρρήσεις ἀκούσαντες, ἀλλὰ και εἰς ἔργον τὰς ἐκδόσεις ἰδόντες, τὰς τελευταίας τοῦ μάρτυρος ἐντολάς οὐκ ἠτίμασαν, ἀλλὰ θέμενοι τὴν πρὸς τὴν μονὴν ὁδὸν και αὐτῆς ἐπανοδοῦ προτιμοστέρον· ἢ και βράδεις μάλλον δὲ αὐτῆν Β και ὁμαλῆς τυχόντες τῆς ἐπανόδου, και τῇ μονῇ ὡς εἶχον αὐτῶν καμᾶτω τῆς ὁδοπορίας αὐτοῖς ἐροδοῖς παραβαλόντες, πάντα τῇ ἀελαφότητι ἐξηγήσαντο.

ΚΗ. Ὁ μέντοι πολλάκις μνημονευθεὶς ἀδελφός (ἐπ' αὐτὸν γὰρ ἄγει και πάλιν τὰ τῆς ἀκολουθίας τὸν λόγον) τοῦ μάρτυρος σώμα οὐ· εὐλαβείας και μάρτυσι προποῦσαι τιμας, εἰς τὴν τοῦ μεγάλου Σεργίου μονὴν καταθέμενος, χρόνον μὲν τινα και αὐτὸς ἐκεῖ διατριβῶν ἦν· και ὅπως ἀνασωθείη πρὸς τε τὸν πέμπσαντα και τοὺς ἀδελφούς κινδύνων χωρὶς, σκοπούμενος. Δεκάτη δὲ μετὰ τὴν λειψάνου κατάθεσιν ἡμέρα, καταλαμβάνει μετὰ τῆς στρατιᾶς βασιλεὺς ἕτερος. Οὐχ οἷος ὁ προσηρῆμενος διώκτης και ἀποστάτης και τὴν κακίαν περιττός και ἀνήκεστος· ἀλλὰ και λίαν ἐπεικῆς τε και ἡμερος και τὴν εὐσέδειαν ἐκεῖνον μάλλον και τὴν φιλανθρωπίαν ἀντίθετος· οὐς ἰδὼν ἐπι ζήνιος ἡδέως ὁ μοναχὸς ἀθάπερ τινὰς ἐν σκότῳ λαμπάδας και, τῶν περὶ τὴν ἐπάνοδον φροντίζων εὐδῶς και τοῦ τῆς ἀθυμίας ἀνπνεύσεως ἄχθους, και τὴν ψυχὴν οἰοεῖ κουφισθεῖς, οἷα και αὐτὴν ἀελαφότητα και μονὴν οὐκ εἰς μακρὰν ὀψοσθαι προσδοκῆσας, τῇ Ἑλλήνων αὐτοῖς γλώσσῃ προσπαροῦει, τὸν ἀγνωρισμὸν τοῖς ἀνδράσι διαφανέων. Οἱ δὲ Χριστιανὸν αὐτὸν εἶναι γνόντες, πρᾶγμα ἐσχάτως ἐν Περσίῳ σπινύζον (τοῦτο γὰρ και τὸ τῶν μοναχῶν ἔνδυμα και ὁ λόγος ἐμῆνυον), ἤροντο αὐτὸν ὅτι ποτὲ εἶη διατριβῶν ἐνεσῶθα. Τοῦ δὲ κατὰ μέρος αὐτοῖς τὰ κατὰ τὸν μακάριον ἀπαγγειλαντος, τοῦτο μὲν, εἰς πόθον ἐκεῖνοι τοῦ μάρτυρος, τοῦτο δὲ και εἰς συμπάθειαν τοῦ μοναχοῦ τὰς ψυχὰς κινήθιντες, εἰς τε τὰς οἰκείας σκηνας τὸν ἄνδρα λαβόντες, κοινωνῶν τε αὐτὸν και στέγης ἐξ ἐκεῖνου και τραπέζης ποιούμενοι, και ὅπως εἶδει Χριστιανούς τε και φιλομάρτυρας πρὸς τοῦτον διατεθέντες, διὰ τῆς Ἀρμενίων αὐτὸν ἐξηγῶν. Ὅς καταλαβὼν δι' ἔτους τὸ μοναστήριον, τῶν τε προσεσῶτι και τοῖς ἀδελφοῖς ἡδίστην τινὰ τροφὴν και φιλότιμον εὐωχίαν τὴν κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀναστάσιον διήγησιν ἐποιήσατο, ἀνακομίσας ἔτι και τὸ μοναχικὸν ἐκεῖνον κολόδιον, ὃ και πρὸς αὐτῇ τῇ ἀνγλύσει ἐνδεδυτο, και ἀνακομίσας οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ θαυμαστοῦ γε τοῦ διηγῆματος. Ἐλεγε γὰρ ὡς εἶη τις ἀδελφός ἐν τῇ μονῇ καθ' ἣν ἀποταθείη τὸ λειψάνον, νέος τὴν ἡλικίαν, πονηρῶ πνεύματι κατ-

consuminatione et de eorum liberatione et de sævi Persecutoris et tyranni potius quam regis interfectione, verissime prædixerat, sic aperte dicens : Sciatis, fratres mei, me boni quidem Dei gratia cras esse consummandum : vos autem paucis post diebus liberandos, quando rex iniquissimus et sceleratissimus fuerit interemptus. Cæterum vobis, cum, Deo omnino regente et ducente, in sanctam fueritis reversi civitatem, curæ erit ad abbatis Anastasii vos conferre monasterium et eos nostro nomine salutare et omnia annuntiare patri meo et fratribus. Has prædictiones cum illi non solum audivissent, sed effectum etiam vidissent consecutas, ultima mandata martyris non neglexerunt : sed venire ad monasterium, pluris quam ipsum facientes reditum, et B ita ut erant fessi ex itinere, cum suoviativo venientes in monasterium, exposuerunt omnia fraternitati. παραβαλόντες, πάντα τῇ ἀελαφότητι ἐξηγήσαντο.

XXVIII. Frater autem, cujus sæpe facta est mentio (ad eum enim ex consequentia non rursus reducit oratio), cum corpus martyris pie et cum eo, quo par est, honore et reverentia deposisset in magni Sergii monasterio, ipse quidem aliquantum temporis iti est moratus, quemadmodum ad eum, qui misit, et fratres salvus et sine periculo perveniret, considerans. Decimo autem die, postquam depositæ fuerunt reliquiæ, eo venit cum exercitu rex alius, non qualis is qui prius dictus est, persecutor et religioni infestus et in scelere eximius et plane profligatus, sed valde æquus et mansuetus, pietateque et humanitate illi plane contrarius. Quos cum lubenter vidisset monachus in externa regione, tanquam quasdam lucernas in tenebris, a cura de reditu et ægritudinis onere mox respirans et veluti animi pondere levatus, ut qui fraternitatem et monasterium se esse propediem visurum speraret, lingua eos Græca alloquitur, ea ratione sui notitiam aperiens. Illi autem cum novissent eum esse Christianum, quod quidem rarum est apud Persas (hoc enim et monachorum significat indumentum et sermo) rogaverunt illum, cur illic moraretur. Cum his vero eis singulatim de beato exposuisset Anastasio, illi partim quidem desiderio martyris, partim autem monachi moti misericordia, cum virum in sua accepissent tabernacula, tectique et mensæ socium eum deinceps fecissint, et ut decet Christianos et martyrum D amantes, in eum affecti essent, eduxerunt ipsum per Armeniam. Qui cum post annum pervenisset ad monasterium, præfecto et fratribus jucundissimum lautumque et magnificum exhibuit epulum, nempe de sancto Anastasio narrationem, ut qui etiam attulerit monasticum illius colobium, quo indutus erat in ipsa resolutione, nec attulerit solum, sed simul etiam mira quædam narraverit. Dicebat enim, fuisse quemdam fratrem in monasterio, in quo positæ erant reliquiæ, ætate juvenem qui a maligno spiritu detinebatur. Cum autem

præfectus a me sæpe petiisset colobium et hoc simul atque accepisset, juvenem induisset (o celerem visitationem, o promptissimum auxilium!) statim exiit dæmonem, ut qui sicut frigus calori, vel luci tenebræ, huic martyris panno facile cecisset: in gloriam Domini nostri Jesu Christi, quem decet omnis honor et adoratio, nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

Αρχος. Αιτήσαντος οὖν με τὸ κολόβιον ὅτι πλατῆτα τοῦ ἡγουμένου, καὶ τοῦτο λαβόντος ἄμα καὶ τὸν νεόν ἐνδύσαντος, (ὡ ταχείας ἐπισκοπῆς, ὡ θερμοτάτης ἐπικουρίας!) τὸν δαίμονα εὐθὺς ἀποδιέται, ὡς περ θέρμη ψύχος, ἢ φωτὶ σκότος, τῷ μαρτυρικῷ τούτῳ βέβαι βλάβως ὑποχωρήσαντα· εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

DE S. CLEMENTE ANCYRANO ET SOCIIS

(Initio sæculi iv, 23 Januarii. — Acta SS. Bolland. ad hanc diem, p. 458.)

§ I. S. Clementis martyrii tempus, socii.

1. Galatæ, Asiatica gens, Bithyniæ contermina, e Galliis progressa, ut nomen ipsum testatur, et lingua; nam teste S. Hieronymi præm. in lib. II Comment. in Epist. S. Pauli ad Galatas, « excepto Græco sermone, quo omnis Oriens loquebatur, propriam linguam habebant, eandem pene quam Treviri: » Teutonicam nimirum, quæ olim Gallis omnibus communis, nunc parti Belgarum, Germanis, aliisque ad Arcton populis, etsi varia dialecto ita alterata, ut vix ac ne vix quidem mutuo intelligant. Metropolis Galatarum erat Ancyra, cujus antistites postea « Honoratissimi principes totius Galatiæ » in Expositione Andronici Palæologi senioris appellantur.

2. In hujus urbis episcopalem thronum evectus olim fuit S. Clemens, gloriosæ dein martyrum turmæ primpilus, cum vicesimum duntaxat annum expleisset ætatis. Natus is erat Valeriano consule, imperii Valeriani anno 12, Christi 250. Fuit ea quorundam Græcorum epocha (quod alibi monuimus) ut octo annis serius, atque Latini vulgo, æram Christianam ordirentur. Ergo si anno Christi 250, juxta ipsorum calculum, in lucem editus est Clemens, is annus fuit æræ vulgaris 258 aut 257, postrema sui parte, nam annum a Septembri auspiciabantur. Consul tunc fuit quartum Valerianus, et Gallienus tertium: at nonnisi quintus eorum imperii annus is erat: nec duodecimum attigit Valerianus, anno Christi 260, a Sapore Persarum rege captus, atque immanissime interemptus. Sed si placet annum ab adito imperio duodecimum retinere, quo Gallienus, cum patre susceptum, adhuc administrabat imperium, Christi is erat 265, quo Valerianus junior, Gallieni frater, secundum consul fuit, cum L. Cæsonio Lucillo Macro Rufiniano. Et favet Metaphrastes, qui natum Clementem scribit « Coss. Valeriano et Luciano. » Fortassis *Luciano* scriptum pro *Lucillo*. At qui superius statutam epocham sequebantur Græci, non 250 Christi annum illum computabant, sed 257, nisi sic scriptum fuit. et ἑβδόμῳ *septimo* librarii incuria omissum.

B 3. Anno dein ætatis vicesimo evoluta, Christi 277, Probo imperante, aut potius 284, quo et Diocletianus xv Kal. Octob. invasit imperium, episcopus factus est Clemens: et concitata mox persecutione, sub anni fortasse sequentis exitum conjectus in vincula; post varia multorum annorum atrociam certamina, imperantibus adhuc Diocletiano et Maximiano, glorioso exitu labores terminavit xxiii Januarii, die Dominica, anno scilicet bissextili 304, quo eodem ipsis Kalendis Aprilibus imperio sese ambo imperatores abdicarunt. Atqui anni, quibus Clemens certavit, non 28, sed 18 solum ac menses aliquot, existent. Aut certe anno 309, sub Galerio Maximiano oportebit eum peremptum fateri; nam eo quoque anno xxiii Januarii in Dominicam incidit. Et videtur id Nicephorus infra citandus innuere, cum ait, eo ipso anno, quo S. Pantaleonem, martyrium peregissem. Sed de hoc disquiremus 27 Julii.

4. Hæc de S. Clementis ætate: nunc de sociis certaminum et triumphis. Præcipuus Agathangelus fuit, mensibus ante eum duobus, diebus octodecim, coronatus v Novembris; quo diæ Græci in suis Menæis hæc de eo canunt: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Ἀγαθᾶγγελος ἔλειπε τελειοῦται.

Χρηστὰγγελός τις ψῆφον Ἀγαθαγγέλω
Ἦ, τῆς τελευτῆς ψῆφος ἦν ἐκ τοῦ ἔλεους.

Eodem die S. Agathangelus gladio vitam finit.
Benignus Angelus aliquis decretum Agathangelo
Misi, mortis decretum per gladium.

At solenni religione ambo hoc die 23 Januarii coluntur, præsertim in propria illis dicata Constantinopoli ecclesia, « trans Eudoxii regionem ultra Anaplum et in sanctissima æde S. Irene, vetere et nova; » ut Menæa et Maximus Cytheræus tradunt.

D 5. De utroque Menologium a Canisio editum hoc ipso die: « Natalis S. Clementis Ancyræ Galatiæ, qui ortus patre gentili, matre vero Christiana nomine Euphrosyna, quæ Christi martyrem futurum illum prædixit, sub Diocletiano et Maximiano martyrium pertulit: quo die et S. Agathangelus An-

cyræ, Lucio præside, passus est. » Imo 5 Novembris passus. Utriusque cætera meminerunt Græcorum Monologia, Horologia etc., quæ sequitur Molanus in addit. ad Usuardum : « Die vicesima tertia, sancti hieromartyris Clementis Ancyræ, et sancti martyris Agathangeli. » Romanum quoque Martyrologium : « Ancyræ in Galati S. Clementis episcopi, qui sæpius cruciatus, tandem sub Diocletiano martyrium consummavit. Ibidem S. Agathangeli, qui eodem die sub Lucio præside passus est. » De Clemente ita Galesinius : « Ancyræ S. Clementis episcopi et martyris, qui Diocletiano imperatore inauditis excruciatu supplicii, iisque multis ac variis, demum cum constanter in fide persisteret, præciso capite martyrii coronam accepit. »

6. In Notationibus, Christophorum et Charitonem, Clementis in martyrio obeundo socios, memorat Galesinius. Menæa, Menologium Casinii, et Cytheræus referunt 9 Septembris « S. Charitonem gladio occisum. » Sed quod non ei additus comes Christophorus, et hi ambo 23 Januarii occubuerint, alium remur. Eucarpium quoque plures fuere. At nulli Phengoa jungitur, nec ullis in Martyrologiis eorum reperimus ad 7 Septembris, quo perempti fuere, inscripta nomina. Eorum certamina, aliorumque tam Ancyranorum quam Romanorum, in Actis S. Clementis, qui eos Christo genuerat, continentur, celebranturque a plurimis hoc die omnes; et pleraque nomina Actis præfigit Joannes Basilii Sanctorius.

§ II. Actus S. Clementis et sociorum.

7. Res a Clemente et Agathangelo præclare ac fortiter gestas, solita facundia composuit Metaphrastes, ex antiquis haustus monumentis. Eum Metaphrastæ commentarium, a Gentiano Herveto Latine versum, Lipomanus et Surius vulgaverunt; atque in epitomen redactum, Lippelous, Ribadeneira, Sanctorius, Gabriel Flamma, Machantius, Rosweydeus, alique. Baronius in Notat ad Martyrologium scri-

bit multa sibi in his Actis displicere : sed quænam illa sint, non exprimit. Hyperbolica quandoque cruciatuum auxesis videri possit, nisi et diaboli ejusque satellitum furorem, et Dei, suos martyres confirmantis, virtutem cogitemus. Neque existimare oportet omnia quæ narrantur, continenter inflicta sanctis esse supplicia; sed toto annorum 18 spatio, indulta fortassis plurimum sæpe mensium quiete, dum aliis Reip. negotiis præsides distabantur; quanquam id negari videtur in Anthologio et Menæis. Et si singula considerentur tormenta, nullum fere non pluribus martyribus sub iisdem Diocletiano et Maximiano, in iisdem Asiæ urbibus, irrogatum; ac vincuntur pleraque moderna Japonum adversus Christianos immanitate. Præter citata Martyrologiorum testimonia, exstat egregia Actorum epitome in Anthologio Græcorum a Clemente VIII approbato, Menæis quoque, et Maximi Cytheræi Vitis.

8. Nicephorus Callistus quoque hoc eos illustri encomio celebravit lib. vi *Hist. Eccles.* cap. 14 : « Hoc ipso anno Clemens Ancyranus episcopus, cum Agathangelo nobilissimum martyrium est exorsus. Viginti octo namque annis pro Christo splendidissimum absolvit cursum. Siquidem post mundum conditum quicumque pro Christo certamen igne, ferro, lapidibus, lignis obierunt, quive cum bestiis depugnarunt, et diuturnis vinculis afflicti sunt; præterea qui diversis modis in terra, in aere, in aquis, cum suppliciis sunt collectati; tum autem qui vel frigore, vel calore nimio sunt consumpti, aut qui aliis quibuscunque pœnis et tormentis vitam amiserunt : eos omnes, meo quidem judicio, sanctus ille Clemens, et cum ipso Agathangelus, longe superavit : primum quidem Romæ, deinde Nicomediæ; cum feritate et crudelitate aliis præstantes tortores, eis excruciantibus vice per successionem mutantes, ab omni jam tormentorum specie destituerentur : ad postremum autem gladio percussi vitam hanc immortali illa commutarunt. »

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΓΚΥΡΑΣ

VITA ET CERTAMEN

S. CLEMENTIS ANCYRANI ET SOCIORUM.

(Græcus textus nunc primum prodit ex cod. Reg. Paris. n. 1456, snc. XI. EDIT. PATROL.)

CAPUT I.

S. Clementis ortus et educatio. Obitus parentum.

I. Post ducentesimum et quinquagesimum annum Domini nostri Jesu Christi, anno duodecimo Valeriani imperatoris, consulibus ipso Valeriano et Luciano, ille vere magnus et admirabilis Clemens, Ancyræ, metropoli primæ Galatarum provinciæ, tanquam egregius aliquis palmes, multis boni Spiritus botris erat omni ex patre plenus. Ea enim cum ipsum tulisset, et multis etiam aliis civitatibus misisset præclarum exemplar martyrii, ipsa quoque collegit pulchros fructus summationis.

II. Erat autem genere insignis, ex nobili quidem et alto deductus sanguine. Erat enim ei pater et mater, hæc quidem ex ambobus parentibus claris et fidelibus; ille autem in religione a Sophia (1) fideli valde dissidens, et gentili deditus stultitiæ. Nam cum eam haberet vitæ sociam et habitationis, multa semper dicens et faciens, conabatur eam facere sociam religionis. Ea autem cum animi magnitudine maritum superaret, hoc majori studio contendebat, ut si qua ratione fieri posset, eum deduceret ad veram pietatem. Sed ille quidem dormiens in profundis erroris tenebris, erat sua sponte malus, et recusabat aspicere magnam lucem veritatis. Quocirca sic quoque miser duplici morte moritur, nempe carnis et animæ. Solus autem uxori filius hic Clemens admirabilis ex ipso relinquitur, adhuc infans, et quem mater suis tenebat ulnis, et ejus alebatur ubere.

III. Cum sic ergo esset mater marito vidua, laboraque adhuc spes ejus de puero, ei tantam dabat operam, et ei tam diligenter attendebat, ut ei esset

A Α'. Μετὰ διακοσιοστὸν καὶ πεντηκοστὸν ἔτος: τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς οὐρανὸς ἀναλήψεως, ἐν ἔτει δωδεκάτῳ τῆς βασιλείας Οὐαλεριανοῦ, ἐπὶ τῆς ὑπατίας αὐτοῦ τε Οὐαλεριανοῦ καὶ Λουκιανοῦ, ὁ μέγας ὄντως καὶ θαυμαστός Κλήμης ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατῶν ἐπαρχίας, καθάπερ εὐγενὲς τι βλήμα πολλοῖς πάντοθεν ἐκόματο τοῖς τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος βότρυσιν. Αὐτῇ γὰρ αὐτὸν ἐνεγκοῦσα, καὶ πολλὰς πόλεις καὶ ἄλλας καλὸν ὑπόδειγμα πίμψασα μαρτυρίας, καλοῦς ὕστερον αὐτοῦ καὶ τῆς τελειώσεως ἐτρέφθησε τοὺς καρπούς.

B Β'. Τὸ δὲ γένος ἐπίσημος ἦν, ἐξ εὐγενοῦς ἄνωθεν καταγόμενος αἵματος· πατέρες γὰρ αὐτῷ, ἡ μὲν ἐκ πατέρων ἄμφω περιφανῶν καὶ πιστῶν, ὁ δὲ σφόδρα περὶ τὸ σέβας τῆ πιστῆ Σοφίᾳ διαφερόμενος (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῆ συζύγου), καὶ τῇ Ἑλληνικῇ μωρῇ προσκειμένος. Κοινωνῶν γὰρ αὐτῶν βίου καὶ σύνοικον ἔχων, πολλὰ καὶ λέγων αἰεὶ καὶ ποιῶν, ἔσπευδε κοινῶν αὐτῶν ποιῆσαι καὶ τῆς θρησκείας. Ἡ δὲ ἄρα καὶ τὸν ἀνδρα ψυχῆς ὑπερβάλλουσα γενναϊότητι, τοῦτο μᾶλλον εἶχε διὰ σπουδῆς εἴπερ οἷόν τε καὶ αὐτὸν ἐπαγγέσθαι πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Ἄλλ' ἕσπετος μὲν ὑπὸ βαθεῖ τῷ τῆς ἀπίτης σκότῳ καθιέδων, ἠθλοκακῶν ἦν, καὶ ἀπηνήνατο πρὸς τὸ μέγα φῶς ἀναδιδέψαι τῆς ἀληθείας. Διὸ καὶ οὕτως ἀθλίως θήσκει τὸν διπλοῦν, ὃ μοι! σαρκός τε καὶ ψυχῆς θάνατον. Μόνον δὲ τῇ γυναικὶ πατρὸς, ὁ θαυμαστός οὗτος Κλήμης, ἐξ αὐτοῦ καταλείπεται, πατρὸς ἔτι κομιδῇ νήπιος ὢν, μητρικῆς τε χαίρων ἀγκάλαις, καὶ ματρὶ τρεφόμενος.

C Γ'. Ἡ γοῦν μήτηρ ἔρμητος οὕτως ἀνδρὸς γενομένη, καὶ τὰς ἐλπίδας ἐπὶ τῷ παιδί μόνῳ σκαλεύουσα, οὕτω δὴ τι καὶ προσέκειτο φιλοπόνως, ὥστε πάντα εἶναι

(1) Euphrosyne appellatur in prioribus Actis.

αὐτῶ, καὶ πατήρ καὶ παιδαγωγός καὶ μήτηρ. Πρῶτα μὲν γὰρ ἐπιμελῶς ἔτρεφε, καὶ τὰ μητέρων ἐπ' αὐτῶ ἐποίει· ἤδη δὲ καὶ ἡλικίας ἀφάμενον, ἦν οἱ πατέρες μαθημάτων ἔχουσι δεκτικὴν, τὸν ὀρθὸν αὐτῶ λόγον τῆς ἀληθείας εὐφρονουσα ὑπέτεινε, Κλήμεντα καλῶς ὀνομάσασα, μᾶλλον δὲ προφητικῶς καὶ τοῦ τέλους ἀξίως· ἦδει γὰρ αὐτὸν ὀνοεῖ τι κλημα Χριστοῦ τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου ἐσόμενον, καὶ πολλὰς αὐτῶ μέλλοντα καρποφορῆσαι ψυχάς, εἰ καὶ πολλοὶ βασιλεῖς, καθάπερ τινὲς οὐκ ἀγαθοὶ γεωργοὶ, πολλὰς αὐτὸν καὶ πολλάκις ταῖς τιμωρίαις κατέκειραν, ὡς ἐξῆς προῶν ὁ λόγος δηλώσει.

Δ'. Ἐν τούτοις ὄντος τοῦ Κλήμεντος, καὶ οὕτως ὑπὸ μητρὶ φιλοστόργῳ τρεφομένου καλῶς καὶ ἀναγομένου, ἐγγιζουσαν ἐκείνη προαισθημένη τὴν τελευτήν, τὸν πατέρα προσηῶς καὶ γνησίως περιβαλοῦσα, οὕτως δωδέκατον ἀνύσαντα ἔτος, οὐ μᾶλλον διάδοχον τοῦ ἰκείου πλοῦτου, ἔστον δὴ κληρονόμον αὐτὸν τῶν ἐν οὐρανοῖς θησαυρῶν ἔσπευδε ποιεῖν, τοιαῦτα μετὰ γλυκυτάτων ἀσπασημῶν αὐτῶ ἐπισκήπτουσα· Τέκνον ἔμδον, τέκνον φίλτατον, τέκνον πρὶν μὲν ἴδειν τὸν ὄν πατέρα ὄρφανὸν ἰδὼν, θεὸν δὲ Πατέρα πλουτήσαν καὶ εἰς εὐτυχίαν τῇ ὄρφανῇ χρησάμενον· ἐγὼ μὲν σε προήγαγον σάματι, Χριστὸς δὲ διὰ Πνεύματος ἀπεγέννησε. Γνωθὶ τὸν σου πατέρα, μὴ ψεύσῃ τὸ τοῦ υἱοῦ ὄνομα· Χριστῶ λάτρευε μόνῳ, Χριστῶ πεποιθὸς ἔσο· οὗτος ἀληθῶς ἡ ἀθανασία, οὗτος ἡ σωτηρία, οὗτος ὁ δι' ἡμᾶς ἐξ οὐρανοῦ καταβῶν καὶ συνανυψώσας ἐκυτῶ καὶ ἡμᾶς, καὶ υἱὸς αὐτῶ καὶ θεοῦ ἐργασάμενος. Ὁ γὰρ τῶν ὑπὸ τούτῳ Δεσπότη ταιτούμενος, πάντων περιέσται τῶν χαλεπῶν, οὐ τοὺς εἰδῶλα μόνον τιμῶντας τυράννους καὶ βασιλεῖς νυαβάλλων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπ' αὐτῶν τιμωμένους δαίμονας κατασιχύνων, καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν καὶ προστάτην διάβολον.

Ε'. Εἶτα μετὰ τῶν λόγων ὑποκληθεῖσα θαυρῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ θεωρίας θείας ὑπὸ τῆς χάριτος πληρωθεῖσα, καὶ τὰ μέλλοντα συμβῆνοι τῷ Κλήμεντι προφητικώτατα διεξῆει, καὶ, Δέομαί σου, ἔλεγε, φίλτατε πατ', οἰκοί σου μίαν ἀντὶ πάντων δοῦναί μοι χάριν· ἐπεὶ γὰρ καιρὸς ἐφάσθηκε χαλεπός, καὶ δεινὸν ὁ τῆς ἀσεδείας πνεῖ διωγμός, μέλλεις δὲ καὶ αὐτὸς, καθὼς ὁ ἡμέτερος Δεσπότης φησιν, ἐπὶ βασιλεῖς δι' αὐτὸν καὶ ἡγεμόνας ἀχθῆναι, ταύτην, ὧ τέκνον, ἐμοὶ ὁδὸς τὴν τιμὴν, ὥστε γενναίως ὑπὲρ αὐτοῦ στῆναι, καὶ ἀσφαλῆ διὰ τέλους τηρησαί μοι τὴν ὁμολογίαν· καὶ πέποιθε ἐπὶ τῷ ἐμῷ Χριστῷ, μέλος ἔμδον πέποιθε, ὅτι καὶ τῇ σῇ μεγάλῃ ταχέως ὁ μαρτυρικὸς ἐκπαθήσει στέφανος. Ἐτοιμάζε οὖν σεαυτὸν, καὶ πρὸς ἀνδρείαν ἐρέθιζε τὴν ψυχὴν, ὅπως μὴ ἀπαράσκευος πρὸς τοὺς ἀγῶνας ληφθῆς. Οὐ γὰρ πρὸς τοὺς τυχόντας, οὐδὲ ὑπὲρ τῶν τυχόντων ἡ πάλη, ἀλλὰ πρὸς μὲν ἀνταγωνιστὰς τὸν πονηρὸν αὐτὸν καὶ τοὺς ὑπακιστὰς ἐκείνου καὶ ὑπηρετὰς· ὑπὲρ αἰωνίου

A omnia, et pater, et pædagogus, et mater. Nam primum quidem eum studiose alebat, et ea faciebat, quæ par est matrem filio. Cum autem jam ad eam pervenisset ætatem, in qua sunt pueri capaces disciplinarum, ei rectam pietatis rationem recte sapiens suggessit, ut quæ eum recte Clementem nominaverit, vel potius propheticæ, et uti fini conveniebat. Sciebat enim eum futurum veluti quemdam palmitem (2) veræ Christi vineæ, et ei producturum esse fructum multarum animarum; etiamsi multi reges, veluti quidam non boni agricolæ, eum sæpe multis totonderint suppliciis, ut deinceps procedens declarabit oratio.

IV. Cum ita se haberet Clemens, et a matre benevola tam pulchre aleretur atque edacaretur, propinquum illa sentiens decessum, puerum benigne et amanter complexa, qui duodecimum nondum compleverat, non magis eum suarum facultatum, quam thesauri qui est in cælis, hæredem conabatur facere, hæc cum suavissimis ei mandans amplexibus: Fili mi, fili charissime, fili, qui prius quam tuum videres patrem, vidisti orbitatem, Dei autem Patris opibus es locupletatus, et orbitate usus es ad felicitatem; ego quidem te produxi corpore, Christus autem regeneravit per Spiritum. Cognosce tuam patrem, vide ne ejus filii denominatio sit tibi falso imposita. Servi soli Christo, in Christum tuam colloca fiduciam. Is vere est immortalitas, is salus, is qui de cælo descendit propter nos, et nos quoque una secum in altum extullit, et filios suos effecit, et deos. Qui ergo huic paret Domino, superabit quæcunque sunt difficilia, non solum, qui simulacra honorant, tyrannos et reges deprensens et dejiciens, sed eos etiam qui ab ipsis honorantur, dæmones pudore afficiens, eorumque ducem et præsidem diabolium.

V. Deinde inter loquendum oculos suffusa lacrymis, et divina contemplatione impleta a gratia, ea etiam quæ erant eventura Clementi, persequitur, vel maxime propheticæ; et, Rogo te, dicebat, fili charissime, rogo te, ut mihi des unam gratiam pro omnibus. Quoniam enim instat tempus difficile, et vehementer spirat impietatis persecutio; es autem ipse quoque, ut noster dicit Dominus, ad reges propter ipsum præsidisque ducendum, hunc mihi honorem concede, fili, ut pro ipso stes fortis et strenuus, et mihi firmam ac stabilem conserves confessionem: et confido in Christo meo, o membrum meum, confido, quod cito in tuo quoque capite floreat corona martyrii. Para ergo te ipsum, et ad magni animi virtutem tuam incita animam, ne te imparatum offendant certamina. Non enim adversus hostes contemnendos, neque de rebus levibus est decertatio. Sed sunt adversarii quidem ipse malignus, illiusque ministri et satellites: agitur

(2) Κλημα, palmitem significat, ut ante scriptum.

autem de vita æterna et honore, aut rursus de de-
decore, quod nunquam terminatur et supplicio. Aut
ergo te bona adhortentur, aut gravia deterreant.
Turpe est, o fili, militee quidem pro conservo et
mortali rege lubenter mortem oppetere, nos vero
non hoc velle similiter subire pro Rege immortalis.
Quamquam ipsi quidem ab eo nihil accipiunt,
quod respondeat meritis tantæ benevolentiæ. Quod
enim donum tanti est momenti, quanti vita? aut
quisnam post mortem est sensus eorum, quæ do-
nantur? Sed si mortuus fueris pro Christo com-
muni omnium Domino, pro vita quæ est ad tem-
pus, habebis immortalem; pro deliciis et gloria
et quæ semper fluunt divitiis, æterna frueris bea-
titudine. Quid vero? etsi nunc non moriamur,
non paulo post omnino moriemur, et omnibus
commune reddemus debitum? Et alioqui quæ
propter Christum mors suscipitur, ne mors qui-
dem jure existimabitur. Semper enim meliore
spe futurorum, ejus sensus admittitur.

VI. Ante omnia autem, o fili, illa sunt conside-
randa, quemadmodum ipse Effector universæ
creatæ naturæ, et nostri generis opifex, propter
nos homo factus est: et cum in terram venisset,
conversatus est cum hominibus. Cur non dicitur,
quod est maximum, quod pro nobis quoque in-
gratis famulis Dominus morte est condemnatus,
consputus, colaphis pulsatus et postremo mor-
tuus? Et hæc omnia ipse passus est propter nos
et nostram salutem, ut peccati solveretur tyrannis,
ut prior tolleretur condemnatio, ut cæli portæ
nobis rursus aperirentur. Quomodo ergo non
erimus venia indigni, o fili, si ipse quidem pro
nobis, qui gravissimæ perpetravimus, isque cum
sit Dominus, talia passus sit; nos autem ne pauca
quidem propter illum sustineamus? Hæc, o fili,
considera, et nihil te separet a charitate Christi,
non minæ præsidum, non tormenta ac supplicia,
non metus regum, qui sunt ad tempus, quorum ira
cito decidit cum supercilio, et ignis exstinguitur, et
ensis rubigine obducitur: sed potius te consolentur
bona, quæ sunt parata martyribus, et cælum ip-
sum, quod est tibi propositum præmium martyrii.

VII. Hæc quotidie mater ei suggererat, ut quæ
ejus, qui vere est sapientia, Spiritum haberet per
se loquentem, cum puer jam esset canus prudentia
etiam ante ætatem, et profundiore opus haberet
admonitione. In fine autem hæc quoque adjicit:
Hæc mihi tuæ matri redde, o fili, pro tui nutri-
tione: hæc sit mihi merces, meorum in te pariendo
dolorum, o fili jucundissime, ut ego quoque mater,
ex Pauli sententia¹, salva flam per liberorum pro-
creationem, et in membris filii glorificer. Ecce
enim, se o fili, ego quidem jam recedo (senserat
enim se morientem, virtute gratiæ) et hæc lux sen-
sibilis mihi mane non illucescet. Tu vero mea in
Christo lux et vita, et, te rogo, mea viscera, ne ea

Α δὲ ζωῆς καὶ τιμῆς, ἢ αἰσχρῆς πάλιν καὶ ἀτελευτή-
του κολάσεως ὁ ἀγών. Ἡ τοίνυν τὰ χρήματα προ-
τρέπετω, ἢ πτοεῖτω σε τὰ εἰνᾶ. Αἰσχρὸν, ὡ καὶ
στρατιώτης μὲν ὑπὲρ ἑμοδοῦλου καὶ θνητοῦ βασι-
λέως ἐθελόντως ἀποθνήσκειν, ἡμᾶς δὲ μὴ τοῦ παρα-
πλήσιως εὐθέσειν ὑπὲρ ἀθανάτου Βασιλέως ἰφίστα-
σθαι. Καίτοι αὐτοὶ μὲν οὐδὲν παρ' ἐκείνου τοιαύτης
εὐνοίας ἀντιλαμβάνουσιν ἄξιον· τίς γὰρ ζωῆς ἀντι-
ρόπος δωρεάς; ἢ ποῖα τῶν δεδομένων μετὰ θάνατον
ἀσθησις; Ἄν δὲ ὑπὲρ τοῦ κοινῆς Δεσπότης πάντων
ἀποθάνῃς Χριστοῦ, ἀντ' προσκαίρου ζωῆς, ἐθάνατον
ἔξεις· ἀντ' τρυφῆς, καὶ δόξης, καὶ πλοῦτος ῥέοντος,
αἰώνιου κατατροφῆσις μακαριότητος. Τί δέ; εἰ καὶ
μὴ νῦν ἀποθάνωμεν, οὐ μετ' ὀλίγον πάντως ἀπο-
θνεύμεθα, καὶ τῆν κοινῆς πᾶσις ὀφειλὴ ἀποτίσο-
μεν; Ἄλλως τε δὲ, καὶ ἡ διὰ Χριστὸν τελευτή,
οὐδὲ θάνατος ἂν εἰκότως νομιζοίτο· τῇ χρηστοτέρῃ
γὰρ αἰ τῶν μέλλοντων ἐλπίδι, κλεπτομένην ἔχει τὴν
αἰσθησιν.

Σ'. Πρὸ δὲ πάντων, ὡ τέκνον, ἐκεῖνα λογισασθῆ
χρη, ὅπως αὐτὸς ὁ πάσης τῆς κτίσεως Ποιητὴς καὶ
τοῦ ἡμετέρου γένους δημιουργός, ἄνθρωπος ἐγένετο
δι' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ γῆς ἐλθὼν τοῖς ἀνθρώποις συναν-
εστρέφετο. Τί μὴ λέγω τὸ μετῆσον, ὅτι καὶ ὑπὲρ ἡμῶν
τῶν ἀγνωμόνων οικειῶν ὁ Δεσπότης θάνατον κατι-
εκρίνετο, καὶ ἐνεπτόετο καὶ ἐβραβίζετο, καὶ τέλος,
ἔθνησε; καὶ ταῦτα πάντα, δι' ἡμᾶς καὶ τὴν σωτη-
ρίαν τὴν ἡμετέραν αὐτὸς ἔπασχε, ὅπως λυθῆ τῆς
ἀμαρτίας ἡ εὐραυνίς, ὅπως ἡ προτέρα καταδίκη
ἀναιρεθῆ, ὅπως ἀνοίγωσιν ἡμῖν καὶ πάλιν οὐρανὸν
πόλαι. Πῶς οὖν, οὐκ ἀσύγγνωστοί, ὡ τέκνον, αὐτὸν
μὲν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν τὰ ἀνήκεστα τετολομηκότων, καὶ
ταῦτα Δεσπότην ὄντα, τοιαῦτα πθεῖν, ἡμᾶς δὲ μηδὲ
ὀλίγα δι' ἐκεῖνον ὑπενεχθῆν; ταῦτα, ὡ πατ', λογίζου,
καὶ μηδὲν σε τῆς ἀγάπης χωρῆση τῆς τοῦ Χριστοῦ,
μὴ ἀπειλαὶ ἡγεμόνων, μὴ αἰκιμοί, μὴ φόβοι τῶν
προσκαίρων τούτων βασιλέων, ὧν ὁ θυμὸς μετὰ τῆς
ὀφρῦος ταχῆστα πίπτει, καὶ τὸ πῦρ σβέννυται, καὶ τὸ
ἔξωσιν ἰούται· ἀλλὰ σε τὰ ἰτοιμασμένα τοῖς μάρτυσι
μᾶλλον παρακαλεῖται καλᾶ, καὶ οὐρανὸς αὐτὸς, ἀθλόν
σοι καὶ οὗτος τῆς μαρτυρίας προκειμενος.

Ζ'. Ταῦτα διὰ πάσης αὐτὸν ἡ μήτηρ ὑπήλιψε τῆς
ἡμέρας, τὸ τῆς ὄντως σοφίας Πνεύμα δι' αὐτῆς φθγι-
γόμενον ἔχουσα, ἥδη καὶ τοῦ παιδὸς πολιοῦ καὶ πρὸ
τῆς ἡλικίας ὄντος τὴν σύνεσιν, καὶ βαθυτέρας δεο-
μένου τῆς πειραίνεσεως. Ἐπὶ τέλει δὲ προσετίθει καὶ
ταῦτα· τοιαῦτά μοι τῇ σῆ μητρὶ τὰ τρυφερά, τέκνον,
ἀπόδος· οὗτός μοι τῶν ἐπὶ σοὶ ὀδίνων, γλυκύτατα
πατ', γενέσθω μισθός, ἵνα καὶ ἡ μήτηρ, κατὰ Πύλλον,
σωθῶ διὰ τῆς τεκνογονίας, καὶ ἐν τοῖς τοῦ παιδὸς
δοξασθῶ μέλεσιν. Ἰδοὺ γὰρ, ὡ τέκνον, ἐγὼ μὲν
ἄπειμι ἥδη (ἤθετο γὰρ ἐαλτῆς θνητοσύνης δυναμει
χάριτος), καὶ τὸ αἰσθητὸν τοῦτο φῶς οὐκ ἐπιφάνει
μοι τὸ πρῶτ'. Σὺ δὲ μοι φῶς ἐν Χριστῷ καὶ ζωῆ, καὶ
τοσοῦτων ἐμῶν δέομαι σπλάγχων, μὴ τῶν ἐπὶ σοὶ

φευθεῖν ἐλπίζων. Μία γυνή Ἑβραία ποτὲ υἱὸς Ἀ
ἐπὶ προσήγαγε μάρτυρας, καὶ ἐν ἐπὶ τοῖς ἐκείνων
ἢ αὐτῇ σώμασιν ἠγωνίσαστο· σὺ δὲ μοι καὶ μόνος αὐ-
τὸς ἀρκέσεις πρὸς δόξαν, καὶ μακαρία ἐν μητρῶσιν
ἐγὼ, ὅτι περ διὰ σοῦ ἐπίδοξος ἔσομαι. Ἰδοὺ προπο-
ρεῖσθε μοι σὺ, ὦ πατήρ, καὶ κατὰ σῶμα λοιπὸν, ἥδη
σοῦ τῶν ποθεινῶν ὀμμάτων χωρίζομαι σήμερον, τὴν
δὲ ἐμὴ ψυχὴν ἐπειδὴν τελευτήσω τῆς σῆς αἰ ψυ-
χῆς, ὡ τέκνον, ἐκκρέμασθαι νόμιζε· μεθ' ἧς ἐν
παύσει προσλυσήσω τῷ βίβρατι τοῦ Χριστοῦ, τοῖς
σοῖς πόνοις ἐγκαχυωμένη, τοῖς σοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ
στύγμασιν ὠραϊζομένη, καὶ κοινωνός σοι τῶν πολυ-
τελῶν ἐκείνων ἀθλῶν γινομένη καὶ τῆς φαιδρό-
τητος.

Η'. Ταῦτα πρὸν τὸν πατέρα ἢ μητέρα εἶπε, καὶ
ὀμοῦ πάντα ἐκείνου κατεφίλει τὰ μέλη· Μακαρία
πάλιν ἐγὼ, λέγουσα, ὅτι μάρτυρος μέλη φιλῶ, μέλη
Χριστοῦ θυσιᾶν προσαχθισόμενα. Οὕτως οὖν αὐτὸν
περιπτωσομένη, καὶ ὡς ἥδιστα διαλεγόμενη, τὴν
μακαρίαν ὄντως ἀνάπαυσιν ἀνεπαύσατο· τὸ πνεῦμα
μὲν τῷ Θεῷ, τὸ δὲ σῶμα ταῖς γλυκυτάταις χερσὶ τοῦ
παιδὸς ἐκείνη παραθεμένη. Ὁ δὲ ὅσα φιλομήτωρ
πατὴρ ἐπὶ μητρὶ φιλοστόργη διατελέσας, ἐκεῖνο μὲν
ἄγαν λαμπρῶς ἔπαυται καὶ φιλοτιμίας· αὐτὸς δὲ τὸν
μονήρη βίον ἐκναίρειται, τοῦτω εὐδὲς πρώτῃ μητρὶ
χαριζόμενος, τὸ ἀποστήναι κόσμου διὰ Χριστὸν, ἢ
μετὰ ταῦτα δι' ἐκεῖνον μέλλων καὶ τῆς ζωῆς.

CAPUT II.

S. Clementis adolescentia. Episcopatus.

Θ'. Ὁρραῖν μὲν οὖν οὕτως ἀπὸ μητρὸς τῷ Κλη- C
μεντι γενομένη (πατέρα γὰρ εἶχε Θεόν), ἑτέραν αὐτῷ
πάλιν ἐκεῖνος ἐπιστάγει μητέρα, μηδὲν τῆς προτέ-
ρας, μήτε τὴν κλησιν, μήτε τῶς τρόπους ἀπέδου-
σαν· γένει μὲν γὰρ καὶ αὐτῇ τῶν ἐπιστῶν καὶ
πλουσίῳ, ἀρετῇ δὲ τῶν ἐπιστῶν, Σοφία τε ὁμοίως
αὐτῇ κλυομένη, καὶ προσευχᾶς νότα καὶ μεθ'
ἡμέραν αἰετὸν σχολάζουσα. Φιλότεκνος δὲ, εἴπερ τις,
οὕσα τὸ παράπαν ἄτεκνος ἦν· ἢ δὲ Πρόνοια ἀνωθεν
οἰκονομοῦσα τὰ κατ' αὐτοῦ καὶ μήτε τὸ νέον τοῦ
Κλήμεντος μητρὸς ἔρημον εἶναι ἀνεχομένη, καὶ τῆς
Σοφίας πάλιν πληρῶμαι βουλομένη τὴν ἔφεσεν, τὸν
Κλήμεντα σοφῶς αὐτῇ φέρουσα εἰσπολεῖ. Σοφὴ δὲ
οὕσα ὡς ἡληθῶς· ἢ Σοφία πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν καὶ
αὐτῇ τὸν πατέρα σοφίαν ἐκπαίδευει, καὶ ὥσπερ ἐκ
τῶν κύνων ὠδίνων προελθόντι τῷ Κλήμεντι, οὕτω D
κηδεμονικῶς ἐπ' αὐτῷ λίαν καὶ μητρικῶς εἰς ἄκρον
διέκειτο. Οὐ μὴν οὐδὲ Κλήμενης ἔλαττον ἢ προσῆκε
μητρὶ τὸ περὶ τὴν ἐπεδείκνυε τὸ φίλτρον· ἀλλ'
ἀκέραιον μὲν αὐτῇ καὶ τὴν αἰδῶ καὶ τὸν πόθον δι-
έσωζε· πολὺν δὲ καὶ τῆς διδασκαλίας ἐν ὀλίγῳ τὸν
καρπὸν ἀπεδίδου, καθάπερ τις ἀγαθὴ γῆ καὶ λιπαρὴ
καὶ βαθύγειος, οὐ λυπούσα τῇ σπάνει τὸν γεωργόν,
ἀλλὰ τῷ κλήθει τῶν φουμένων παρακαλοῦσα μᾶλλον
πρὸς σκαρμάτων καταβλήν· λοιπὰ μὲν τὰ ὄντα τοῖς

spe fallar, quam de te concepī. Unā mulier He-
bræa aliquando septem produxit martyres ², et
ipsa in illorum septem decertavit corporibus. Tu
autem vel solus mihi sufficies ad gloriam, et beata
ego inter n'atres, quod per te ero insignis. Ecce
vado ante te, o fili, et deinceps quidem corpore
separor hodie a tuis suavissimis oculis; animam
autem meam, postquam decessero, existima, o
fili, a tua semper pendere, cum qua confidenter
Christi adorabo tribunal, tuis glorians laboribus,
de tuis propter ipsum notis ac stigmatibus me ma-
gnifice circumspiciens, et magnificorum illorum
præmiorum et lætitiæ futura particeps.

VIII. Hæc mater dicebat filio, et simul omnia illius
membra deosculantur: Felix ego, rursus dicens,
quod membra martyris deosculor, membro offe-
renda Christo sacrificium. Sic ergo eum amplectens,
et quam suavissime disserens, vere beata quiete re-
quievit, cum spiritum quidem Deo, corpus autem
dulcissimis filii manibus commendasset. Ille au-
tem, ut qui in benevolam matrem fuisset semper
pius filius, illud quidem sepelit splendide et mag-
nifice. Ipse verovitam suscipit solitariam, hocsta-
tim primum matris concedens mandatis, ut a mun-
do propter Christum discederet, qui postea propter
illum a vita quoque erat discessurus.

IX. Atque Clementi quidem sic matre orbato
(Deum enim habebat patrem) ille ei rursus aliam
inducit matrem, quæ nec nomine nec moribus
quidquam differebat a priore: ipsa quidem et ge-
nere insignis et dives, quæ ipsa quoque similiter
vocabatur Sophia, et noctu et interdiu semper ver-
sabat in orationibus. Cum esset autem, si ulla
alia, filiorum amantissima, carebat omnino filiiis.
Divina vero providentia, quæ res eorum ex alto ad-
ministrabat, nec ferens teneram Clementis ætatem
esse a matre desertam, et rursus volens explorare So-
phiæ desiderium, Clementem sapienter ad ipsam
adducens, ut adoptet efficit. Cum revera autem es-
set sapiens Sophia, in ea quæ est ex Deo sapientia
ipsa eum instituebat, et perinde ac ipsa eum pepe-
risset, in Clementem erat affecta, et summam curam
ejus gerebat. Neque vero Clemens minus quam par
erat in matrem, amorem in eam ostendebat: sed
puram quidem ac sinceram in eam reverentiam
servabat et desiderium. Præceptoribus autem plu-
rimum quoque fructus mox reddidit, sicut bona
quædam terra et pinguis, quæ nequaquam agricola-
m propter paucitatem molestia afficit; sed per
eum, quæ nascuntur, multitudinem provocat po-
tius ad alia dejicienda semina: ea quidem, quæ

habebat, communia proponens iis qui egebant ex æqualibus, suæ autem linguæ eos instituens sapientia, et eos ad agnitionem deducens veritatis.

X. Cum itaque aliquando fames invasisset Galatiam, et omnibus similiter hominibus et pecoribus afferret exitium, ipse tollens infantes gentilium, quicumque relictis fuerant orbatu parentibus, et quicumque rursus propter paupertatem in viam projecti fuerant, et amictu quo corpus tegebat et alimento quo egebant necessario, alebat, vestiebat, instituebat, et quod his erat longe majus, ad Deum adducebat: ea quidem, quæ ad corpus pertinebant, ex fidelis Sophiæ pecuniis lætus suppeditans; quæ autem ad doctrinam pietatis, et morum ornamentum, et animæ utilitatem, a dōmo ipse proferens ex sapientia Spiritus. Quos quidem cum et apud ipsum viverent, et ab ipso recte componerentur, et cum eo lecti et salis et assidui essent sermonis participes, et illius doctrina in dies irrigarentur, paulatim virtuti assuefecit, et procedente tempore excitatus est eorum animus, ut cum ipso admirabili Clemente decertarent. Quocirca non solum multos habebat filios, sed eos bonos et bene educatos, Sophia, quæ prius carebat filiis, veluti quamdam civitatem ex his construens adolescentibus, Deo undique circumdatam, qui est murus longe tutissimus.

XI. Clementi autem cum aliis virtutis laboribus, legumina quoque solum erant alimentum. Ab animalis enim omnino abstinebat, illorum trium semper memor puerorum, quorum corpora cum acuisset jejunim, effecit ut expugnari quidem non possent ab igne vitiorum, neque fundi flamma fornacis sensilis.

XII. Sed enim oportebat lucernam imponi candelabro, et videri civitatem quæ est posita supra montem, et Clementem, qui resplendebat tanta luce virtutis, nancisci sacerdotium, et sic quoque pluribus fieret via salutis. Propterea et Dei e superioris suffragio, et communi sententia omnium, qui erant in Galatia, primum quidem sacer præco sacri atrii, deinde etiam paulo post diaconus creatur, et presbyter. Cum duo autem deinde anni præterissent, ad episcopalem quoque sedem provehitur, alius inter sacerdotes hic quoque exortus Daniel, ut qui etiamsi esset juvenis, omnem tamen sacerdotis senectutem virtute superasset, et ostendisset senectutem non esse hujusmodi, ut rerum bonarum omnino certos efficiat possessores: sed nunquam etiam recte institutam juventutem esse virtutis non contemnendam custodem; nam vicissimum quidem annum jam attigerat.

XIII. Cum autem ei esset mandatus magistratus, majorem curam gerebat orphanorum, eos primum sacras docens Scripturas, et deinde etiam divino eos dignans baptismo, et ad eos, quos par erat, gradus, non omnes, sed dignos referens. Hinc factum est, ut ex locis vicinis omnes confluerent,

δεομένοις τῶν ἡλικιωτῶν προτιθείς, τῇ δὲ τῆς γλώττης αὐτοῦ σοφίᾳ παιδαγωγῶν καὶ εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ ἐνάγων τῆς ἀληθείας.

I'. Ποτὶ οὖν λιμοῦ τὴν Γαλατῶν κατασχόντος καὶ λυμαινομένου πᾶσιν ὁμοίως ἀνθρώποις τε καὶ βοσκήμασι, αὐτὸς ἀναίρουμένος τὰ τῶν Ἑλλήνων βρέφη, ὅσα τε πατέρων ὀρφανὰ καταλείλειπτο, καὶ ὅσα διὰ πέναν πάλιν κατ' αὐτὴν ὁδὸν ἔβριπτο, περιβολῆς τε τῆς τοῦ σώματός αὐτοῦ, καὶ τροφῆς ἀπορούντα τῆς ἀναγκῆς, ἔτρεφεν, ἔσκεπεν, ἐκπαίδαγώγει, καὶ ὅ γε πολλῶν μείζον ἦν, προσήγε Θεῷ. τὰ μὲν τοῦ σώματος ἀπὸ τῶν τῆς πιστῆς Σοφίας χρημάτων αὐτοῖς μεθ' ἡδονῆς ἐπαρκῶν, ὅσα δὲ πρὸς μαθῆσιν εὐσεβείας, καὶ ἡθους κόσμον, καὶ ψυχῆς ὠφέλειαν, οἴκοθεν αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος σοφίας εἰσέφρων. Ἄ δὲ καὶ παρ' αὐτῷ δικαιοσύμνα, καὶ ὑπ' αὐτῷ καλῶς ῥυθμιζόμενα, καὶ στείγης αὐτῷ καὶ ἄλλων καὶ ὁμιλίας διηνεκοῦ κοινωνοῦντα, καὶ ταῖς ἐκείνου διδασκαλίαις διηνεκοῦ κοινωνοῦντα, καὶ ταῖς ἐκείνου διδασκαλίαις καθ' ἑκάστην ἀρδόμενα, συνήθη κατὰ μικρὸν τῇ ἀρετῇ καθίστατο, καὶ προΐοντι τῷ χρόνῳ εἰς ἄμιλλα αὐτοῖς ἡ ψυχὴ τοῦ θυμαστοῦ Κλήμεντος διανίστατο. Ὅστε ἦν οὐ πολὺκις μόνον, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐπαις ἢ πρὶν ἄπαις Σοφία, καθάπερ τινὰ πύλιν ἐκ τῶν μαιραλίων συνοικίζουσα τούτων, Θεὸν πάντοθεν τὸ ἀσφαλῆς περιβεβλημένην τείγος.

IA'. Κλήμεντι δὲ μετὰ τῶν ἄλλων τῆς ἀρετῆς πονῶν, καὶ ὄσπρια μόνον φν ἡ τροφή· ἐμφύχων γὰρ τὸ παράπαν ἀπέχετο, τῶν τριῶν ἐκείνων ἀεὶ μεμνημένος παιδῶν, ὧν τὰ σώματα νηστεία στομώσασα, ἀνάλωτα μὲν τῷ πυρὶ τῶν παθῶν, ἀχώρευτα δὲ τῇ φλογὶ τῆς καμίνου εἰργάστο.

IB'. Ἄλλὰ γὰρ ἔδει τὸν λύχνον ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῆναι, καὶ τὴν πόλιν ἐπάνω κειμένην ὄρους ὀφθῆναι, καὶ τὸν Κλήμεντα οὕτω πολλῶν τῶν ἀρετῆς φωτὶ διαλάμποντα τῆς ἱερουσύνης ἀξιοθῆναι, ἰν' οὕτω καὶ πλείοσι μᾶλλον ὁδὸς γένηται σωτηρίας. Διὰ τοῦτο ψήφῳ σε Θεοῦ ἄνωθεν, καὶ κοινήν πάντων ὁμοῦ τῶν ἐν Γαλατίᾳ γνώμη, πρῶτα μὲν ἱεροκήρυξ τῆς ἀγίας αὐλῆς, εἶτα διάκονος, οὐκ ὀλίγῳ δὲ ὑστερον καὶ πρεσβύτερος ἀναδείκνυται. Δύο δὲ παρελθόντων ἐξῆς ἐνιαυτῶν, καὶ εἰς τὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἀναγεται θρόνον, ἄλλος ἐν ἱερουσίᾳ Δαυὶδ καὶ οὗτος ἀναφανείς, εἰ καὶ νέος, ἀλλ' οὖν ἅπαν ἱερέως κῆδος κατ' ἀρετῇ ὑπερβεβηκώς, καὶ δεῖκας ὅτι μὴ καθόλου τὸ γῆρας πρὸς τὴν τῶν καλῶν κτήσιν ἐγγύρουν· ἀλλ' ἔστιν ὅτι καὶ νεότερος εὐπαιδαγωγηθεῖσα φυλάξει τὴν ἀρετὴν οὐκ ἀδόκιμος· εἰκοστοῦ μὲν γὰρ ἦδη τῆς ἡλικίας ἤπτετο ἔτους.

IG'. Ἐγγειρισθείς δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν, πλείονα μᾶλλον ἐποεῖτο περὶ τοὺς ὀρφανούς τὴν κηδεμονίαν, τὰς τὰς ἱερὰς πρότερον αὐτοῦ Γραφὰς ἐκπιδείων, εἶτα καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀξίωσιν καὶ βαθμοῖς οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς ἀξίους, τοὺς καθόλου καταλέγων. Ἐντεῦθεν οἱ ἐκ γειτόνων πάντες συν-

ἄρθεον, τὰ οἰκτα τέκνα πρὸς αὐτὸν ὄλω θυμῷ A
προσάγοντες. Ἄ δὴ καὶ ὡς γνησίους ἐαυτοῦ πατέρας
μεθ' ἡδονῆς προσδεχόμενος, τῆς ὁμοίας ἡξίου δήπου-
θαν ἀγωγῆς καὶ παιδείου. Ἄλλ' οὗτοι μὲν οἱ πρῶ-
τοι τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀγαθοῦ Κλήμεντος ὄντως καρποί,
καὶ τοιαῦτα τὰ τῆς ἱερωσύνης προοίμια.

suos filios ad ipsum ex toto animo adducentes.
Quos quidem tanquam germanos suos filios sus-
cipiens, similiter educabat atque instituebat.
Sed sunt hi quidem primi revera fructus virtutis
boni Clementis, et talia præmia sacerdotii.

CAPUT III.

S. Clementis captivitas, adversus blanditias et minas constantia.

ΙΑ'. Ἐξῆς δὲ πέρας αὐτῷ λαμβάνειν αἱ τῆς μη-
τρὸς προῤῥήσεις ἄρχονται, καὶ ὁ τοῦ μαρτυρίου
θετος διαπλέκεσθαι στέφανος· μικρὸν δὲ ἀνωτέρω
τὸν λόγον προσῆκον ἡμᾶς ἀγαγεῖν. Ἄρτι Διοκλητιαν-
νοῦ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνεδεξιμένον, κλεινο
πρῶτον ἔτος ἐπ' αὐτῇ ἄγοντος, καινὰ μὲν κατὰ Χρι-
στιανῶν εἶδη βασιάνων ἐπιενόητο, καινοὶ δὲ τρόποι
θανάτων ἠπεόλητο, καὶ γράμματα κατὰ πᾶσαν τὴν
ὕποτελῆ Ῥωμαίους ἐπέμετο, ἄρχουσί τε καὶ ἡγεμόσι,
βικαρίοις τισὶ τε καὶ ἀνθυπάτοις, τιμωρίας κατὰ
τῶν εὐσεβῶν καὶ σφαγὰς ἀδίκους ἀπορρινόμενα, καὶ
ἀμελήσασι μὲν περὶ ταῦτα τὸν Ἰσον καὶ αὐτοῖς ἀπει-
λοῦντα κίνδυνον, σπουδάσασι δὲ πλούτον ὑπισχυό-
μενα, δωρεάς, καὶ τὸ ἐν πρώτοις τῶν βασιλικῶν εἶ-
ναι φιλῶν, καὶ ὡς οὗτός ἐστιν ὁ τῆ τιμῆ πάντας
ὑπερέξων, ὅστις δὴ καὶ τῆ περι ταῦτα ὑπερέξει
σπουδῆ. Οἱ γοῦν κατὰ πόλεις καὶ χώρους ἀσεθεῖς
ἡγεμόνες, ὑπέκκαμια δέπου τῆς ἐαυτῶν μανίας τὴν
τοῦ κρατοῦτος ποιούμενοι θεραπείαν, μίαν ταύτην
γνώμην εἶχον ὁμοίαν, μίαν ὁρμὴν, ἐν διὰ παντός
σπουδάσμα, ὥστε κατακόψαι τοὺς ἐν εὐσεβείᾳ ζῶν-
τας, καὶ οὕτως ἐκτρέψαι καὶ ἀνελεῖν ἅπαντας, ὅπως
μηδεὶς αὐτοὺς διαλάβῃ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον.
Ἄμεινοι καὶ Δομετιανῷ τινι τὴν τοῦ βικαρίου ἀρχὴν
ἔχοντι καὶ τοῖς μέρεσι τῆς Γαλατίας ἐνδιατρέβοντι,
τὰ κατὰ τὸν μέγαν τοῦτον καὶ θυμιαστὸν ἀναφέ-
ρουσι Κλήμεντα, ὡς ἄρα πολὺ τι νηπιὸν ἀποσπάσας
πλήθος, τῷ λεγομένῳ προσχγόῳ Χριστῷ, καὶ τὴν
μὲν θρησκείαν τῶν μεγάλων θεῶν, ὡς οἶόν τε δι-
κωλύει, ἐκείνῳ δὲ προσανέχειν τοὺς πολλοὺς ἀνα-
πέθει, καὶ ζῶντα μόνον αὐτὸν κηρύττει Θεόν.

ΙΕ'. Ταῦτα ὁμοῦ τε Δομετιανὸς ἤκουσε, καὶ ἔμου
κατασχεθῆναι τοῦτον καὶ προσαχθῆναι κελείει· πα-
ραστάντι δὲ μετ' οὐ πολὺ προσχῶν, ὑπόουλως αὐτὸν
ἄγαν καὶ θεραπευτικῶς ὑποκλέπτειν ἀπεπειράτο, D
Ἀσύμφωνα, λέγων, ταῖς κατηγορίαις ἐπὶ σοῦ καὶ οὐ
συνφῶν τὰ ὁρώμενα· τό τε γὰρ τῆς ὀψέως, καὶ τὸ
τοῦ παραστήματος εὐγενές, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ἕθους
ἐπιεικές τε καὶ μέτριον συνειτῆ μοι δοκοῦσι ψυχῆς
πάντα καὶ ἐλευθέρως. Ἄ δὲ ὑπὸ τινων κατὰ σοῦ
λέλεκται, ἀπαιδεύσεις μᾶλλον μερικιώδους καὶ γνώ-
μης ἀνελευθέρου καὶ ἀγεννοῦς· ἀτὰρ δὲ ὁμοῦ δει-
ξει τὰ πράγματα· εἰσόμεθα γὰρ ἂν ἀπὸ σοῦ ῥῶν τὸ
ἀληθές, εἴγε μικρά τινα χάριση τῆς συνέσεως τῆς
σῆς ἡμῖν ῥήματα. Καὶ ὁ μάρτυς· Ἡ φρόνησις, εἴ-
πεν, ἡμῶν καὶ ἡ σύνεσις Χριστός ἐστιν ἡ ὄντως

XIV Deinceps autem ei finem incipiunt accipere
matris prædictiones, et contexi divina corona mar-
tyrii : est autem a nobis oratio ducenda paulo al-
tius. Cum Diocletianus Romanum suscepisset im-
perium, et in eo primum annum ageret, nova qui-
dem genera tormentorum excogitata fuerant ad-
versus Christianos : novorum autem mortis gene-
rum minæ fuerant intentatæ : et mittebantur litte-
ræ per omnem terram, quæ parebat Romanis, quæ
magistratibus et præsidibus, vicariisque et procon-
sulibus adversus pios supplicia et cædes injustas
significabant, et iis, qui in iis fuissent negligentes,
æquale minabantur periculum; iis autem, qui di-
ligenter fuissent exsecuti, opes pollicebantur, do-
na, et esse inter primos amicos imperatoris; et eum
honore omnes esse superaturum, qui in his rebus
fuerit studio superior. Qui ergo in urbibus et re-
gionibus erant impii præses, ex obsequio in
principem ducentes sumæ fomitem insanix, in hoc
consentiebant, ut eos, qui in pietate vivebant, con-
scinderent, et ita omnes delerent et de medio tol-
lerent, ut eorum, qui timebant Dominum, nullus
evaderet. Itaque ad Domitianum quoque, qui vi-
carii gerebat magistratum, et versabatur in par-
tibus Galatiæ, referunt de hoc magno et admira-
bili Clemente, quod cum infantium magnam ab-
straxisset multitudinem, ad Christum qui dicitur,
adduceret, et magnorum deorum cultum, quantum
posset, prohiberet, persuaderet autem multis illi
animum adhibere, et vivum solum eum Deum
prædicare.

XV. Hæc simul ac audiisset Domitianus, eum
jubet adduci. Qui cum paulo post ante eum con-
stitisset, eum blandis et insidiosis verbis ad se
attrahere conabatur : Quæ videntur, dicens, ne-
quaquam conveniunt et congruunt iis, quæ de te
allatæ sunt, arcusationibus. Vultus enim et species
liberalis, morumque mansuetudo et moderatio,
mili omnino videntur prudentis et ingenui animi.
Quæ autem de te dicta sunt ab aliquibus, sunt pue-
rilis potius inscitix, pusillique animi et plane illi-
beralis. Res vero ipsa id indicabit. Ex te enim vera
discemus facilius, si pauca quædam dederis verba
tuæ prudentiæ. Martyr autem : Nostra, inquit, pru-
dentia et intelligentia est Christus, qui est vere
sapientia, qui Dei est Patris Filius et Verbum,

cujus verbo producta sunt omnia, a quo ipsam quoque dicere et sapere nos habemus.

XVI. Respondens autem vicarius: Me, inquit, per deos, affectisti molestia, cum has præter omnem spem statim ab initio nugæ dicere cæperis. Sed si mihi credas, has longas nugæ multum valere jubens, veni et diis sacrificia propitiis, eorum quidem, qui eos contemnunt et inficiantur, supplicia, eorum autem rursus, qui venerantur et colunt, honores reputans. Eorum vero, quæ dicuntur, nos tibi sumus exemplum, qui per ipsos ad hunc pervenimus magistratum, et beneficii gratias eis referimus, honorando eos, qui ipseos colunt, et suppliciis afficiendo eos qui nolunt parere. Cum ad hæc ille risisset, ut est consentaneum, quod donorum, quibus afficeretur, et turpium meminisset honorum, et promptum ejus animi studium videretur his dissolvere: Sed nos quidem, inquit, o præses, sentimus his contraria, et damnum quidem vestra dona; honorem autem, ignominiam; et magistratum esse putamus servitutem; contumelias vero rursus, supplicia et minas, voluptatem et delicias, et quod est his majus, cum Deo conjunctionem. Hæc cum tu scias, nec promissis et honoribus, neque rursus minis et suppliciis, existimes te posse nos abducere a pietate.

XVII. Hæc paulatim movebant animum Domitiano, et sanctum acrius intuens: Ego te, inquit, omnino feci arrogantiorum, cum me in te tam leniter gesserim. Non est autem mirum, si cum tu perpetuo vitam agas cum pueris, non absimilem eis sensum habeas. Cæterum nisi et deos placaris sacrificiis, et hinc nostram lucrifeceris benevolentiam, scias pœnam mortis esse tibi subeundam, eamque, non quæ breviter et cito afferatur, ut tu fortasse existimaveris, sed multis prius et variis affecto suppliciis, deinde etiam esse gravissimum sustinendum modum mortis, ut et ipse malus male abolearis, et tuo exemplo castiges multorum arrogantiam.

XVIII. Admirabilis vero Clemens: Quoniam mihi, inquit, pueros objicis, ego, inquit, studui pueris eam indere prudentiam, quam ignorant qui sunt apud vos viri, et ex his ipsis qui sunt seniores et sapientiores. Nam quæ est vere Dei sapientia, seipsam abscondit a sapientibus et prudentibus, et revelavit videlicet infantibus. Glorior autem et prædico me offerre sacrificia, sed Deo meo rationabilia: non, ut ipsi, torrentes sanguinis, fumosque et nidores, quibus eos, qui sunt apud vos, deos colitis, vel maxime præter rationem. Quod si meum sanguinem pro ipso sacrificavero, ita mihi quoque aderit, si non ex æquo, at aliqua ex parte Domino meo vicem rependere. Etenim me, Christe Rex, ipse tuo pretioso redemisti sanguine.

σοφία, ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Ἰδὸς καὶ Λόγος, ὃ λόγῳ παρήχθη ἐν πᾶν, παρ' οὐ καὶ αὐτὸ τὸ λέγειν τε καὶ φρονεῖν ἡμεῖς ἔχομεν.

15'. Ὑπολιβῶν δὲ ὁ βικάριος, 'Ελύπησάς με, μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοιαῦτα παρὰ πᾶσιν ἐλπίδα φλυαρεῖν ἐκ προοιμιῶν εὐθὺς ἀρξάμενος· ἄλλ' εἴ τι μοι πείθῃ, μακρὰ τοῖς μακροῖς τούτοις λήροις χάρειν εἰπῶν, θύσον προσελθὼν τοῖς εὐμενεῖσι θεοῖς, τῶν μὲν ἀθετούντων αὐτοὺς καὶ ἀρνούμεναι τὰς τιμωρίας, τῶν δὲ θεραπευόντων πάλιν καὶ σεβομένων τὰς τιμὰς ἀναλογισάμενος. Καὶ σοὶ παράδειγμα τῶν λεγομένων ἡμεῖς, οἱ δὲ αὐτῶν εἰς ταύτην τὴν ἀρχὴν προσελθόντες, καὶ χάριτας αὐτοῖς τῆς εὐεργεσίας, τὰς τε πρὸς τοὺς σεβομένους τιμὰς, καὶ τὰς πρὸς τοὺς μὴ πειθομένους αὐτοῖς θύειν κολάσεις παρέχοντες. Πρὸς ταῦτα γελᾶσας ἐκεῖνος ὡς εἰκὸς, ὅτι καὶ δωρεᾶς πρὸς αὐτὸν ὁ ἀρχὼν καὶ τιμῶν τῶν ἀτίμων ἐμέμνητο, καὶ τούτους ἐκλύειν αὐτὸν ἐδόκει τῆς προθυμίας, 'Ἄλλ' ἡμεῖς, ὦ ἀρχων, ἔφη, τὰ ἐναντία μάλλον φρονούντες ἴσμεν, καὶ ζημίαν μὲν τὰς παρ' ὑμῶν δωρεᾶς, ἀτιμίαν δὲ τὴν τιμῆν, καὶ τὴν ἀρχὴν δουλεῖν ἠγοούμεθα, ὕβριν δὲ πάλιν καὶ τιμωρίας καὶ ἀπειλὰς, ἡδονὴν ταῦτα καὶ τρυφὴν, καὶ τό γε μεῖζον πρὸς θεὸν οικειώσιν. Τοῦτο τοίνυν εἰδὼς, μήτ' ὑποσχέσῃ καὶ τιμας, μήτ' ἀπειλάς πάλιν καὶ τιμωρίας οἷον ποτὲ γοῦν ἀποστῆσαι τῆς εὐσεβείας ἡμᾶς.

12'. Ταῦτα κατὰ μικρὸν ἐκίνει τὸν θυμὸν Δομητιανοῦ, καὶ πρὸς τὸν ἅγιον δριμύτερον ὑποβλέψας, 'Εγὼ σε, ἔφη, πάντως ἀθαδέστερον εἰργασάμην, οὕτως ἐπιεικῶς σοὶ προσενεχθεὶς· θάυμαστον δὲ οὐδὲν, εἰ παιδίῳ τὸν ἀπὸ χρόνον συνδιατιμώμενος παραπλήσιον ἐκείνοις ἔσχες τὸ φρόνημα. Πλὴν ἄλλ' εἰ μὴ καὶ τὸς θεοὺς θυσίαις ἐξελίωσῃ, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐντεῦθεν κερδήσει εὐμένειαν, ἴσθι ὅτι θανάτος σοὶ ἔσται τὸ ἐπιτιμίον, καὶ οὗτος οὐκ ἐν βραχεῖ, καθάπερ ἂν αὐτὸς οἰήθη, καὶ ταχὺς ἐπαγόμενος, ἀλλὰ πολλὰς πρότερον ἐκδοθείς καὶ ποικίλαις ταῖς τιμωρίαις, εἶσα καὶ τρόπον τελευταίας ὑποσθήσῃ βαρύτερον, ὡς ἂν κακὸς τε αὐτὸς κακῶς ἐκτριβῆς, καὶ σωφρονήσῃς τῶν πολλῶν τὴν ἀπόνειζν.

13'. Καὶ ὁ θαυμαστός Κλήμης· 'Ἐπεὶ μοι τὰ τῶν παιδῶν ἐστὶ προσφέρειν, ἐγὼ μὲν ἐνθεται φρένα καὶ νηπιόις ἐσπούδασα, ἦν οἱ παρ' ὑμῖν ἀγνοοῦσιν ἄνδρες, καὶ τοῦτων αὐτῶν οἱ πρεσβύτεροι καὶ σοφώτεροι. Ἢ γὰρ ὄντως σοφία τοῦ Θεοῦ ἀπέκρυψεν ἐαυτὴν ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψε δηλαδὴ νηπιόις. Εὐχομαι δὲ καὶ θυσίαις προσενεχέσθην, ἀλλὰ τῷ Θεῷ μου τὰς λογικὰς· οὐχ ὥσπερ αὐτοὶ χειμάρρους αἱμάτων, καὶ καπνοῦς, καὶ κνίσσας, οἷς τοὺς παρ' ὑμῖν θεοὺς ἀλογώτατα θεραπεύετε. Εἰ δὲ καὶ τὸ οὐκ ἐπιεικὲς αὐτοῦ καταθύσω αἷμα, γενήσεται μοι καὶ οὕτως, εἰ καὶ μὴ τοῖς ἴσοις, ἀλλὰ καὶ κωτῶς γοῦν τὸν ἐμὸν Δεσπότην ἀμείψασθαι. Καὶ αὐτὸς γάρ με, Χριστὲ βασιλεῦ, τῷ σῶ τιμῷ ἐξηγόρασας ἀματι.

CAPUT IV.

Atrocia Ancyrae tolerata tormenta.

18'. Ταῦτα τοῦ μάρτυρος μετὰ πλείονος εἰπόντος Α τῆς παρθένου, βίβας τὸ προσωπατον ὁ ἄρχων, ἦν ὄδινε κατ' αὐτοῦ παλαι μανίαν ταύτην εἰς μέσον ἐξήγαγε· καὶ μετεωρίσαντες οἱ παρεστῶτες εὐθέως ἐπὶ ξύλου τὸν ἀθλητὴν, οὕτως ὑπ' αὐτοῦ προστεχθέν, διέβαινον τε αὐτοῦ τὰς πλευρὰς, καὶ τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων μὴ καταφλαρεῖν τοιαῦτα ἐπέλεγον. Βαθεῖται μὲν οὖν κατὰ τῶν ἐκείνου σαρκῶν ἐτέμνοντο αὐλακες, καὶ τὰ πλεῖστα τούτων ἀφῆρητο, καὶ ἡ ἔνδον παρεγυμνοῦτο διάπλασις, ὡς μηδὲ ἀνεκτὸν ἀνθρώπων ὀφθαλμοῖς εἶναι θέαμα. Ὁ δ' οὐκ ἔπαθε τὴν ψυχὴν, οὐκ ἠλλοίωσε τὴν μορφήν, οὐ μετέβαλε τὴν φωνήν, οὐ βῆμα ἔλειπον οὐδὲν, οὐ στεναγμὸν ἀφῆκεν ὀδυνωμένου. Ἄλλ' ὥσπερ δὴ τῶν παραστηκῶτων καὶ θεωμένων πλείονος μᾶλλον αὐτὸς ἀπολαύων ἀδίας, καὶ τῶν ξαινόντων αὐτῶν ἀπαθέστερον διακαίμενος, εὐγενῶς μάλιστα καὶ μεγαλοφύγως τῷ ἀγωνοθέτῃ θεῷ ἠὲ χαρίζεται.

Κ'. Ὡς δὲ χρόνος ἐτρέβητο τῇ τιμωρίᾳ πολλὸς, καὶ παρεῖντο μὲν τοῖς δημοῖς αἱ χεῖρες, ὁ μάρτυς δὲ τὴν αὐτὴν ἐπεδείκνυτο γενναϊότητα, ὑποχαλάσαι τὸν τόνον αὐτοῦ τῆς ἀνδρείας βουλόμενος ὁ ἄρχων. Μὴ νόμιζε, εἶπεν, ὦ οὗτος, καὶ αὐτὸν ἐμὲ τῇ καρτερίᾳ ὑπερβαλεῖν· ἀλλ' εἰ καὶ τὸ πολὺ τῆς ὄρασις μικρὸν τι τὰς δεξιὰς καμῖν τοὺς ξαινόντας παρεσκεύασεν, ἀλλ' ἐγὼ πάλιν ἐτέρους ἀντικαταστήσω σοι νεαροὺς, οἱ οὐ προτερον ἀνήσουσι ξαίνοντι, πρὶν ἂν γυμνά σοι σαρκῶν τὰ ὄστα καταλίπωσι. Καὶ αὐτίκα δῆμοι πάλιν ἐκ διαδοχῆς τὸν μάρτυρα περιστάνας, τὰ δημοῖα τοῦτον καὶ αὐτοῖς τοῖς προτέροις ἐκόλου, ἕως καὶ αὐτοῖς δημοῖα ἔγονο τε καὶ ἀσθενεῖς αἱ χεῖρες κατέστησαν. Ὁ τοίνυν ἀνόητος ἄρχων ἐκεῖνος, τοῦτο μὲν τοῦ μάρτυρος τὴν καρτερίαν καταπλαγείς, τοῦτο δὲ τῇ ἀτονίᾳ τῶν δημοῖων ἐπαισχυνθεὶς, κατενεψῆθη αὐτὸν κελεύει τοῦ ξύλου. Ὁ δὲ ἦν ἄρα οἶον οὐτε δημοῖων ἰδεῖν ὀφθαλμοῖ, οὐτε χεῖρας ὑπέμενον ἄφασθαι· γεγύμνωτο μὲν γὰρ τῶν σαρκῶν ὄλος, καὶ ταύτας καθάπερ ἱμάτιον ἀποδέδυτο, μόνω δὲ ἀνθρώπος εἶναι τῷ πῆγματι τῶν ὀστέων ἐφκει, καὶ τούτοις εἴματι κεχρωσμένοις παράλογόν τι θέαμα, καὶ τὴν ὄφιν αὐτόθεν ἰλίγγου πληροῦν δυνάμενον.

ΚΑ'. Ἐφ' οἷς τὸ βιάζεσθαι καὶ κολάζειν ἐκεῖνος ἀπαγορεύσας, ὡς οὐδὲν αὐτῷ φανερὸν χρήσιμον, πειθὸς πρὸς αὐτὸν αὐθις ἐγρήτο καὶ προσηθεία· καὶ, Δύο σοι, ἔλεγεν, ὦ Κλήμη, τῶν ἀντιθέτων τούτων κακῶν γεγόνασιν αἰτία, φθόνος καὶ ἐρις· ἀλλ' ὁ μὲν φθόνος σοι παρὰ τῆς τύχης ἀπήνησεν, ἥτις καὶ βασιλευσά σοι πάντως οὐκ ἔη κατὰ νοῦν χωρεῖν σοι τὰ πράγματα. Ἐκ δὲ φύσεως τὸ φιλένεικον· αὕτη γὰρ εἰς ἑαυτὸν σε πάλιν ὑποθήγουσα ἔριν, πεισθῆναι ἡμῶν ἀπέργει, καὶ διὰ τοῦτο κακῶς μὲν σε περι-

XIX. Hæc cum martyr cum magna dixisset fiducia, abjecta persona præses, quam olim in ipsum parturiebat insaniam, eam produxit in medium : et cum sublimem super lignum statim athletam sustulissent qui aderant, quod is ita jussisset, ejus latera laniabant, et acclamabant, ne jussa contemneret imperatoris. Profundi itaque sulci secabantur in illius carnibus, et earum magna pars auferebatur, et forma internorum aperiebatur viscerum, ut ne hominum quidem oculis esset tolerandum spectaculum. Ille autem non est animo commotus, non mutavit formam, non vocem, non verbum emisit miserabile, non gemitum ejus qui dolore cruciatur : sed perinde ac si esset securior iis, qui aderant et contemabantur, et minus sentiret quam ipsi qui cædebant, magno animo agebat gratias Deo agonothetæ.

XX. Cum vero in ejus supplicio multum temporis consumeretur, et remissæ quidem essent manus lictoribus, martyr autem eundem fortem et generosum ostenderet animum, volens præses dissolvere fortis ejus aumi robur, Noli, inquit, o tu, existimare fore, ut tu me superes fortitudine : sed etsi longum tempus effecerit, ut eorum, qui cædunt, dexteræ sint parum defessæ, at ego rursus eorum loco alios ponam recentes, qui non prius te cessabunt cædere, quam nuda carnibus ossa tua reliquerint. Statimque lictores ex successione rursus martyrem circumstantes, ei quoque similia faciebant prioribus, donec eis quoque similiter manus imbecillæ fuerunt et defessæ. Ille ergo stultus præses, partim quidem admiratur martyris constantiam, partim autem pudore affectus propter lictorum imbecillitatem, jussit eum deponi de ligno. Ille vero talis erat, qualem nec oculi lictorum aspicere, neque manus sustinebant tangere, erat enim omnino nudatus carnibus, eisque tanquam veste erat exutus : solum autem propterea, quod essent ossa fixa, homo esse videbatur ; quæ ipsa quoque erant illita sanguine, quoddam novum et alienum spectaculum, et quod vel ex se possit efficere ut caligent oculi.

XXI. Quocirca cum ille desperasset se posse ei vim afferre et castigare, utpote quod ei visum esset inutile, persuasione rursus apud eum utebatur et lenitate, et : Duæ tibi, aiebat, o Clemens, fuere causæ tantorum malorum, invidia et contentio : sed ad te quidem a fortuna pervenit invidia, quæ tibi omnino invidens, non sinit res tibi succedere ex sententia. A natura autem est tibi contentio : ea enim te ad intempestivam rursus litem incitans, prohibet quominus nobis pareas ; et ideo in mala

cujus verbo producta sunt omnia, a quo ipsum quoque dicere et sapere nos habemus.

XVI. Respondens autem vicarius: Me, inquit, per deos, affectisti molestia, cum has præter omnem spem statim ab initio nugæ dicere cæperis. Sed si mihi credas, has longas nugæ multum valere jubens, veni et diis sacrificia propitiis, eorum quidem, qui eos contemnunt et inficiantur, supplicia, eorum autem rursus, qui venerantur et colunt, honores reputans. Eorum vero, quæ dicuntur, nos tibi sumus exemplum, qui per ipsos ad hunc pervenimus magistratum, et beneficii gratias eis referimus, honorando eos, qui ipsos colunt, et suppliciiis afficiendo eos qui nolunt parere. Cum ad hæc ille risisset, ut est consentaneum, quod donorum, quibus afficeretur, et turpium meminisset honorum, et promptum ejus animi studium videretur his dissolvere: Sed nos quidem, inquit, o præses, sentimus his contraria, et damnum quidem vestra dona; honorem autem, ignominiam; et magistratum esse putamus servitutem; contumelias vero rursus, supplicia et minas, voluptatem et delicias, et quod est his majus, cum Deo conjunctionem. Hæc cum tu scias, nec promissis et honoribus, neque rursus minis et suppliciis, existimes te posse nos abducere a pietate.

XVII. Hæc paulatim movebant animum Domitiano, et sanctum acrius intuens: Ego te, inquit, omnino feci arrogantiorum, cum me in te tam leniter gesserim. Non est autem mirum, si cum tu perpetuo vitam agas cum pueris, non absimilem eis sensum habeas. Cæterum nisi et deos placaris sacrificiis, et hinc nostram lucrifeceris benevolentiam, scias pœnam mortis esse tibi subeundam, eamque, non quæ breviter et cito afferatur, ut tu fortasse existimaveris, sed multis prius et variis affecto suppliciiis, deinde etiam esse gravissimum sustinendum modum mortis, ut et ipse malus male abolearis, et tuo exemplo castiges multorum arrogantiam.

XVIII. Admirabilis vero Clemens: Quoniam mihi, inquit, pueros objicis, ego, inquit, studui pueris eam indere prudentiam, quam ignorant qui sunt apud vos viri, et ex his ipsis qui sunt seniores et sapientiores. Nam quæ est vere Dei sapientia, seipsam abscondit a sapientibus et prudentibus, et revelavit videlicet infantibus. Glorior autem et prædico me offerre sacrificia, sed Deo meo rationabilia: non, ut ipsi, torrentes sanguinis, fumosque et nidores, quibus eos, qui sunt apud vos, deos colitis, vel maxime præter rationem. Quod si meum sanguinem pro ipso sacrificavero, ita mihi quoque aderit, si non ex æquo, at aliqua ex parte Domino meo vicem rependere. Etenim me, Christe Rex, ipse tuo pretioso redemisti sanguine.

σοφία, ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸς καὶ Λόγος, οὗ λόγῳ παρήχθη τὸ πᾶν, παρ' οὗ καὶ αὐτὸ τὸ λέγειν τε καὶ φρονεῖν ἡμεῖς ἔχομεν.

15'. Ὑπολαβὼν δὲ ὁ βικάριος, Ἐλύπησάς με, μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοιαῦτα παρὰ πᾶσιν ἐλπίδα φλυαρεῖν ἐκ προοιμιῶν ἐθῶς ἀρξάμενος· ἄλλ' εἴ τι μοι πείθῃ, μακρὰ τοῖς μακροῖς τούτοις λήροις χεῖρειν εἰπὼν, θύσον προσελθὼν τοῖς εὐμενεῖσι θεοῖς, τῶν μὲν ἀθετοῦντων αὐτοὺς καὶ ἀρνούμενων τὰς τιμωρίας, τῶν δὲ θεραπευόντων πάλιν καὶ σεβομένων τὰς τιμὰς ἀναλογισάμενος. Καὶ σοι παράδειγμα τῶν λεγομένων ἡμεῖς, οἱ δὲ αὐτῶν εἰς ταύτην τὴν ἀρχὴν προελθόντες, καὶ χάριτας αὐτοῖς τῆς εὐεργεσίας, τὰς τε πρὸς τοὺς σεβομένους τιμὰς, καὶ τὰς πρὸς τοὺς μὴ πειθομένους αὐτοῖς θύειν κολάσεις παρέχοντες. Πρὸς ταῦτα γελάσας ἑκαίνος ὡς εἰκὸς, δεῖ καὶ δωρεᾶς πρὸς αὐτὸν ὁ ἄρχων καὶ τιμῶν τῶν ἀτίμων ἐμέμνητο, καὶ τούτους ἐκλύειν αὐτὸν ἐδόκει τῆς προθυμίας· Ἄλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄρχων, ἔφη, τὰ ἐναντία μάλλον φρονούντες ἴσμεν, καὶ ζημίαν μὲν τὰς περ' ὑμῶν δωρεᾶς, ἀτιμίαν δὲ τὴν τιμῆν, καὶ τὴν ἀρχὴν δουλείαν ἠγοῦμεθα, ὕβριν δὲ πάλιν καὶ τιμωρίας καὶ ἀπειλὰς, ἠδονὴν ταῦτα καὶ τρυφήν, καὶ τό γε μετῶν πρὸς Θεὸν οικειώσιν. Τοῦτο τοῖσιν εἰδὼς, μὴθ' ὑποσχέσεται καὶ τιματὸς, μὴτ' ἀπειλατὸς πάλιν καὶ τιμωρίας οἷον ποτὲ γοῦν ἀποστῆσαι τῆς εὐσεβείας ἡμᾶς.

12'. Ταῦτα κατὰ μικρὸν ἐκίνει τὸν θυμὸν Δομετιανοῦ, καὶ πρὸς τὸν ἅγιον δριμύτερον ὑποβλέψας, Ἐγὼ σε, ἔφη, πάντως αὐθαδέστερον εἰργασάμην, οὕτως ἐπεικίως σοι προσενεχθεὶς· θαύμαστον δὲ οὐδὲν, εἰ παιδίους τὸν ἀπὸ χρόνον συνδιαιτώμενος παραπλήσιον ἑκαίνους ἔσχες τὸ φρόνημα. Πλὴν ἄλλ' εἴ μὴ καὶ τοὺς θεοὺς θυσίαις ἐξιλώσῃ, καὶ τὴν ἡμέτεραν ἐντεῦθεν κερδήσεις εὐμενείαν, ἴσθι ὅτι θανάτός σοι ἔσται τὸ ἐπιτίμιον, καὶ οὗτος οὐκ ἐν βραχεῖ, καθάπερ ἂν αὐτὸς οἰθῆς, καὶ ταχὺς ἐπαγόμενος, ἀλλὰ πολλὰς πρότερον ἐκδοθείς καὶ ποικίλαις ταῖς τιμωρίαις, εἴτα καὶ τρόπον τελευταίας ὑποσθήσῃ βαρύντατον, ὡς ἂν κακὸς τε αὐτὸς κακῶς ἐκτριβῆς, καὶ σωφρονήσῃς τῶν πολλῶν τὴν ἀπόνοιαν.

13'. Καὶ ὁ θαυμαστός Κλήμης· Ἐπεὶ μοι τὰ τῶν παιδῶν ἔτι προσφέρει, ἐγὼ μὲν ἐνθεῖναι φρένα καὶ νηπιόις ἐσπούδασα, ἣν οἱ παρ' ὑμῖν ἀγνοοῦσιν ἄνδρες, καὶ τοῖσιν αὐτῶν οἱ πρεσβύτεροι καὶ σοφώτεροι. Ἢ γὰρ ὄντως σοφία τοῦ Θεοῦ ἀπέκρυψεν ἑαυτὴν ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψε δηλαδὴ νηπιόις. Εὐχομαι δὲ καὶ θυσίαις προσενεχθεῖν, ἀλλὰ τῷ Θεῷ μου τὰς λογικὰς· οὐχ ὥσπερ αὐτοῖ χειμάρρους αἱμάτων, καὶ κηπνοῦς, καὶ κνίσσας, οἷς τοὺς παρ' ὑμῖν θεοὺς ἀλογώτατα θεραπεύετε. Εἰ δὲ καὶ τὸ οἶατον ὑπὲρ αὐτοῦ καταθύσω αἷμα, γενήσεται μοι καὶ οὕτως, εἰ καὶ μὴ τοῖς ἴσοις, ἀλλὰ καὶ πτωχῶς γοῦν τὸν ἑμὸν Δεσπότην ἀμείψασθαι. Καὶ αὐτὸς γάρ με, Χριστὲ βασιλεῦ, τῷ σῶ τιμίῳ ἐξηγόρασας ἀματι.

CAPUT IV.

Atrocia Ancyrae tolerata tormenta.

10'. Ταῦτα τοῦ μάρτυρος μετὰ πλείονος εἰπόντος Α τῆς παρρησίας, ῥίψα· τὸ προσωπεῖον ὁ ἄρχων, ἦν ἔδινε κατ' αὐτοῦ παλαιὰ μανίαν ταύτην εἰς μέσον ἐξήγαγε· καὶ μετεωρίζοντες οἱ παρεστῶτες εὐθέως ἐπὶ ξύλου τὸν ἀθλητὴν, οὕτως ὕπ' αὐτοῦ προσταχθέν, διεξαινὸν τε αὐτοῦ τὰς πλευρὰς, καὶ τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων μὴ καταφυλαρεῖν τοιαῦτα ἐπέλεγον. Βαθεῖται μὲν οὖν κατὰ τῶν ἐκείνου σαρκῶν ἐτέμνοντο αὐλακες, καὶ τὰ πλείεστα τούτων ἀφῆρτετο, καὶ ἡ ἔνδον παρεγυμνοῦτο διάπλασις, ὡς μηδὲ ἀνεκτὸν ἀνθρώπων ὀφθαλμοῖς εἶναι θέαμα. Ὁ δ' οὐκ ἔπαθε τὴν ψυχὴν, οὐκ ἠλλοίωσε τὴν μορφήν, οὐ μετέβλεπε τὴν φωνήν, οὐ ῥῆμα ἔλειπον οὐδὲν, οὐ στενεγμὸν ἀφῆκεν ὀδυνωμένου. Ἄλλ' ὥσπερ δὴ τῶν παρεστηκότων καὶ θεωμένων πλείονος μᾶλλον αὐτὸς ἀπολαθὼν ἀδίας, καὶ τῶν ξαινόντων αὐτῶν ἀπαθίστατο, διακαίμενος, εὐγενῶς μέλιστα καὶ μεγαλοφύχως τῷ ἀγνωσθῆτι Θεῷ ἠὲ χαρίσται.

Κ'. Ὡς δὲ χρόνος ἐτέρβετο τῇ τιμωρίᾳ πολλῆς, καὶ παρήντο μὲν τοῖς δημοῖσι αἱ χεῖρες, ὁ μάρτυς δὲ τὴν αὐτὴν ἐπεδείκνυτο γενναϊότητα, ὑπογαλάσαι τὸν τόνον αὐτοῦ τῆς ἀνδρείας βουλόμενος ὁ ἄρχων. Μὴ νόμιζε, εἶπεν, ὦ οὗτος, καὶ αὐτὸν ἐμὲ τῇ καρτερίᾳ ὑπερβαλεῖν· ἀλλ' εἰ καὶ τὸ πολὺ τῆς ὄρας μικρὸν τι τὰς δεξιὰς καμπεῖν τοὺς ξαινόντας παρεσκευάσεν, ἀλλ' ἐγὼ πάλιν ἐτέρους ἀντικαταστήσω σοι νεαροῦς, οἱ οὐ προτερον ἀνήσουςι ξαινόντι, πρὶν ἂν γυμνά σοι σαρκῶν τὰ ὀστά καταλίπωσι. Καὶ αὐτίκα δῆμοι πάλιν ἐκ διαδοχῆς τὸν μάρτυρα περιστάνας, τὰ δημοῖα τούτων καὶ αὐτοῖς τοῖς προτέροις ἐποιοῦν, ἕως καὶ αὐτοῖς ὁμοίως ἕκτοί τε καὶ ἀσθενεῖς αἱ χεῖρες κατέστησαν. Ὁ τοίνυν ἀνόητος ἄρχων ἐκεῖνος, τοῦτο μὲν τοῦ μάρτυρος τὴν καρτερίαν καταπληγείς, τοῦτο δὲ τῇ ἀτονίᾳ τῶν δημίων ἐπαισχυνθείς, κατενεψῆθη αὐτὸν κελθεῖν τοῦ ξύλου. Ὁ δὲ ἦν ἄρα οἶον οὐτε δημίον ἰδεῖν ὀφθαλμοῖς, οὕτως χεῖρες ὑπέμενον ἄψασθαι· γηγύμνωτο μὲν γὰρ τῶν σαρκῶν ὄλος, καὶ ταύτας καθάπερ ἰμάτιον ἀποδέδυτο, μόνῃ δὲ ἀνθρώπος εἶναι τῷ πῆγματι τῶν ὀστέων ἐφίκει, καὶ τούτοις εἴματι κεχρωσμένοις παράλογόν τι θέαμα, καὶ τὴν ὄψιν αὐτόθεν ἱλίγγου πληροῦν δυνάμενον.

ΚΑ'. Ἐφ' οἷς τὸ βιάζεσθαι καὶ κολάζειν ἐκεῖνος ἀπαγορεύσας, ὡς οὐδὲν αὐτῷ φανερὸν χρήσιμον, πειθοῖ πρὸς αὐτὸν αὐθις ἐγρήτο καὶ προσηνεῖα· καὶ, Δύο σοι, εἶπεν, ὦ Κλήμη, τῶν ἀντιθέτων τούτων κακῶν γεγόνασιν αἷτια, φθόνος καὶ ἔρις· ἀλλ' ὁ μὲν φθόνος σοι παρὰ τῆς τύχης ἀπήνησεν, ἧτις καὶ βασκαίνουσά σοι πάντως οὐκ ἐπὶ κατὰ νοῦν χωρεῖν σοι τὰ πράγματα. Ἐκ δὲ φύσεως τὸ φιλόνεικον· αὐτὴ γὰρ εἰς ἑκαίρον σε πάλιν ὑποθήγουσα ἔριν, κεισθῆναι ἡμῖν ἀπέργει, καὶ διὰ τοῦτο κακῶς μὲν σε περι-

XIX. Hæc cum martyr cum magna dixisset fiducia, abjecta persona præses, quam olim in ipsum parturiebat insaniam, eam produxit in medium : et cum sublimem super lignum statim athletam sustulissent qui aderant, quod is ita jussisset, ejus latera laniabant, et acclamabant, ne jussa contemneret imperatoris. Profundi itaque sulci secabantur in illius carnibus, et earum magna pars auferebatur, et forma internorum aperiebatur viscerum, ut ne hominum quidem oculis esset tolerandum spectaculum. Ille autem non est animo commotus, non mutavit formam, non vocem, non verbum emisit miserabile, non gemitum ejus qui dolore cruciatur : sed perinde ac si esset securior iis, qui aderant et contemplantur, et minus sentiret quam ipsi qui cædebant, magno animo agebat gratias Deo agonothetæ.

XX. Cum vero in ejus supplicio multum temporis consumeretur, et remissæ quidem essent manus lictoribus, martyr autem eumdem fortem et generosum ostenderet animum, volens præses dissolvere fortis ejus animi robur, Noli, inquit, o tu, existimare fore, ut tu me superes fortitudine : sed etsi longum tempus effecerit, ut eorum, qui cædunt, dexteræ sint parum defessæ, at ego rursus eorum loco alios ponam recentcs, qui non prius te cessabunt cædere, quam nuda carnibus ossa tua reliquerint. Statimque lictores ex successione rursus martyrem circumstantes, ei quoque similia faciebant prioribus, donec eis quoque similiter manus imbecillæ fuerunt et defessæ. Ille ergo stultus præses, partim quidem admiratur martyris constantiam, partim autem pudore affectus propter lictorum imbecillitatem, jussit eum deponi de ligno. Ille vero talis erat, qualem nec oculi lictorum aspicere, neque manus sustinebant tangere, erat enim omnino nudatus carnibus, eisque tanquam veste erat exutus : solum autem propterea, quod essent ossa fixa, homo esse videbatur ; quæ ipsa quoque erant illi sanguine, quoddam novum et alienum spectaculum, et quod vel ex se possit efficere ut caligent oculi.

XXI. Quocirca cum ille desperasset se posse eivim afferre et castigare, utpote quod ei visum esset inutile, persuasione rursus apud eum utebatur et lenitate, et : Duæ tibi, aiebat, o Clemens, fuere causæ tantorum malorum, invidia et contentio : sed ad te quidem a fortuna pervenit invidia, quæ tibi omnino invidens, non sinit res tibi succedere ex sententia. A natura autem est tibi contentio : ea enim te ad intempestivam rursus litem incitans, prohibet quominus nobis pareas ; et ideo in mala

te conjecit extrema: magnis autem privavit muneribus, quæ eras consecuturus, si voluisses cedere jussui imperatoris. Vel potius tibi quoque fortuna injecit contentionem, volens tibi omni ex parte adversari, et tua semper labefactare. Sed vel breve aliquod momentum temporis parce misero corpori, et noli, dum in re vana vis ostendere egregiam animi constantiam, immaturam mortem et violentam subire.

XXII. Ad hæc Clemens admirabilis, alias illius nugas ne minimum quidem curans, hoc ei solum respondit: Quæ mihi a te mors est afferenda, o judex, et corpori interitus vacuitatem, et animæ efficit immortalitatem. Et hoc, inquit vicarius, omnino est vestræ stultitiæ, id quod est bonum, usque adeo igitur orare et negligere, ut et dulcem hanc lucem, benignumque et lætum illud astrum, nempe solem, quæ ad fruendum et nos oblectandos dii nobis concesserunt, spe alicujus alterius incertæ vitæ amittatis. Etenim si rursus in eadem permaneas inobedientia, acceperis quidem aliquam brevem a tormentis dilationem, ne tam vehementibus suppliciis tibi corpus defatigetur; sed hæc remissio erit tibi paulo post causa majorum malorum; et cum te parvo tempore collegeris, magnis rursus et variis traderis suppliciis: quorum, ut mihi videtur, anima quoque e corpore excedens, sensum habebit acerrimum. Martyr autem: Solis, inquit, minis, ut videtur, et nudis verbis polliceris mihi te impleturum ea, quæ desidero. Cæterum cum scias quænam sit mihi sententia, noli usque ad verba solum sistere, sed tibi ad opus perducantur omnia, et a nulla re abstineas, quæ sit aspera et difficilis.

XXIII. Tunc ferus ille et immitis ab ira consueta abripitur, et cum dixisset: Plane contentiosum animal est homo iste, genas et os jubet ei verberari. Nam quoniam, inquit, hæc sola pars corporis remansit minime affecta supplicio, dicendi utitur libertate. Patiatur ergo hæc quoque similiter atque aliæ partes corporis. Statimque ex lictoribus, qui erant quidem paulo humaniores, alii quidem eum solis manibus verberabant, alii autem etiam sustinebant. Ut qui lacerationibus jam esset dissolutus, et ad terram diffugerat: quotquot vero audaciores erant et cruelliores, lapidibus quoque in eum utebantur, et iis illud veridicum martyris os pulsabant. Martyr autem, Magno, inquit, me honore affectisti, o tyranne, magno, inquam, affectisti honore, non supplicio. Quomodo enim non est honor servo, dignum haberi, qui eadem perpetiatur quæ Dominus, et pro mi illi passionis socii et martyres? Colaphis quoque cæsus est vultus mei Domini, et lapidibus fuit interemptus Stephanus. Hæc quoque mihi nunc magnum decus et ornamentum afferunt. Levat mihi laborem passionis imitatio; sedat mihi dolorem, iis qui sunt me præstantiores, in honore æqualitas. Hæc dicebat, et ad suum Agonothetam frequenter tollens oculos, vehementi studio agebat gratias.

Α δίδωκε τοῖς ἐσχάτοις· μεγάλων δὲ ἀπεστήρησε δωρεῶν, ὧν ἀπολαύειν ἔμελλε· ἀν, εἰ τῷ βασιλικῷ ὑπέκειν ἐβούλου προστάγματι· μάλλον δε σοι καὶ τὴν ἔριν ἢ τὴν ἐνέβαλεν ἐναντιοῦσθαί σοι πανταχού καὶ σφάλλειν· ἀεὶ τὰ σὰ βουλομένη. Ἄλλὰ φέρεται καὶν βραχεῖαν κειροῦ ῥοπήν τοῦ ἀθλοῦ σου τοῦτου σώματος, καὶ μὴ τῷ βούλεισθαι δῆθαι, ἐπὶ ματαίῳ παράστημα γενναῖον ἐπιδειξάι ψυχῆς, ἕωρον ὑποστῆς οὕτω καὶ βιαιότατον θάνατον.

ΚΒ'. Πρὸς ταῦτα ὁ θυμαστός Κλήμης, τῶν ἄλλων ἐκείνου λήρων μὴδὲ ὀλίγα φροντίσας, τοῦτο πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατε μόνον, ὡς Ὁ παρὰ σοῦ μοι θάνατος, ὡ δικαστὸν, καὶ τῷ σώματι ἀφθαρσίαν, καὶ ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καταργάξεναι. Καὶ ὁ βικάριος, καὶ τοῦτο, φησί, τῆς ὑμετέρας πάντως μωρίας, τὸ καὶ ἀμαθῶς ἔχειν καὶ ὀλιγώρως παντάπασιν τοῦ καλοῦ, ὡς καὶ τὸ γλυκὺ τοῦτο φῶς καὶ προσήνε: καὶ φαιδρὸν ἄστρον ἔλεττο τὸν ἥλιον, ἀπερ εἰς ἀπόλαυσιν καὶ τέρψιν ἐχαρίσαντο ὡμῖν οἱ θεοί, ἐκπέδι τινὸς ἑτέρας ἀδόλου ζωῆς ἐτοίμως προτεσθαι. Καὶ γὰρ εἰ τῇ αὐτῇ καὶ πάλιν ἐπιμένεις ἀπειθείᾳ, βραχέταλ μὲν τινα λάβοις ἐν τῶν βασάνων ἀναχωρήν, ὅπως μὴ ἀπαγρευθῆσθαι τὸ σῶμα ταῖς συντόμοις κολάσεσιν, ἀλλ' ἢ τοιαύτη ἄδεια μειζόνων σοι αἰτίαι κερῶν ὅσον οὕτω γενήσεται, καὶ μικρὸν τινα χρόνον ἀναλαβῶν ἑαυτὸν, μεγάλας αὐθις καὶ πολυτρόποις ἐκδοθήσῃ ταῖς τιμωρίαις, ὧν, ἐμοὶ δοκεῖν, ἡ ψυχὴ καὶ τοῦ σώματος ἐκδημοῦσα, πολλὴν ἔξει τὴν ἀσθησίαν. Καὶ ὁ μάρτυς· Ἀπειλῆ, φησί, ὡς ἔοικε, μόνη καὶ ψιλῶ ῥήματι πληροῦν ἐπαγγέλλη μοι τὰ ποθοῦμενα. Πλὴν ἀλλὰ ὅποια μοι τὰ τῆς γνώμης εἰδῶς, μὴ μέχρι ῥημάτων ἱσασόμενον, ἀλλ' εἰς ἔργον προαγέσθω σοι πάντα, καὶ μηδενὸς ἀπέχου τῶν χαλῶων.

ΚΓ'. Ἐνταῦθα τοῦ συνήθους πάλιν ὁ θηριώδης ἐκεῖνος καὶ ἀπηνής θυμὸς γίνεται καὶ, Μὰ τοὺς θεοὺς, φιλόνηκον ζῶον ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰπὼν, τύπτεσθαι αὐτὸν κελεύει κατὰ τῶν παρειῶν καὶ τοῦ σκόματος. Ὅτι γὰρ, φησί, ἀτιμώρητον αὐτῷ τοῦ σώματος τοῦτο κατελείφη μόνον, πρὸς ῥησίδαίεται· πεσχέτω οὖν καὶ αὐτὸ τῷ λοιπῷ σώματι παραπλήσιον. Καὶ αὐτίκα τῶν δημίων ὅσον δὴ καὶ φιλιανθωπότερον ἦν, οἱ μὲν ταῖς χερσὶν ἔτυπτον μόναις, οἱ δὲ καὶ ἀνεῖχον ἐκκελυμενον ὑπὸ τῶν ξεσμῶν ἤδη καὶ πρὸς γῆν καταβρέοντα· ὅσοι δὲ θρασύτεροι καὶ ὀμότεροι, καὶ λίθοις ἐχρῶντο καὶ αὐτοῦ, καὶ τούτοις τὸ μαρτυρικὸν ἐκεῖνο σῶμα καὶ φιλόληθες ἔπκον. Ὁ δὲ πᾶρως, Ἐτίμησας με, τύρηνε, μάλλον, ἔλεγεν, ἐτίμησας, οὐκ ἐκόλασας· Πῶς γὰρ οὐ δούλην τιμὴ τῶν αὐτῶν τῷ Ἐσπότῃ καὶ τοῖς πρώτοις ἐνεῖναι κοινωνοῖς τοῦ πάθους ἀξιοῦσθαι καὶ μάρτυσιν; Ἐρρῆπισθη μοι καὶ ὁ Δεσπότης τὸ πρόσωπον, λίθοις ἀνῆρέθη καὶ Στέφανος, τούτοις καγῶν νῦν ἐπιεικῶς καλῶπιζομαι. Κουφίζει μοι τὸν πόνον ἡ μίμησις τοῦ πάθους, κοιμίζει μοι τὴν ὀδύνην ἢ τῶν κρείττωνων ἐπιθυμία. Ταῦτα ἔλεγε, καὶ πρὸς τὸν οἰκετον Ἀγωνοθέτην θαμὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναστρέπων, συντομώτερον εἶχετο τῆς εὐχαριστίας.

ΚΔ'. Δομετιανὸς δὲ τοῖς ὄλοις ἀπαγορεύσας, τῆ A
φυλακῇ τέως αὐτὸν παραπέμπει, οἰόμενος δὲ ἄρα
ὡς οὐκ ἂν δύναίτο τοῖς γε ποσὶ χρῆσθαι πρὸς τὴν
πορείαν, οἷα τοῦ σώματος αὐτῷ ταῖς προλαβοῦσαις
τιμωρίαις πεπονηκότος, ἐκατέρωθεν αὐτὸν κελεῖαι
διαθροῦν. ἀλλ' ὁ ὑποστηρίζων πάντας καὶ
ἀνορθῶν τοὺς κατεβράχμενους, οὐκ εἶπεν χειρὸς
αὐτὸν δεηθῆναι θεραπείας, τὸ βάδισμα, ἀλλὰ
τοῖς προσιδόντας ἀποθροῦν τῶν Ἑλλήνων ἡρέ-
μα δὲ κάκεινο ὑποφωῶν. — Ἑλλαιοὶ ἡμαρτωλῶν
κῆ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου, — αὐτοῖς ποσὶ τὴν
ὄδον ἐκείνην αὐτοῖς ἤνευεν. Ὡ δὲ καὶ οὕτως ἀπι-
όντα προσχῶν ὁ βικάριος ὑπερηγάσθη τῆς καρ-
τερίας, καὶ πρὸς τοὺς παρεστῶτας ἐπιστραφεὶς,
Βαβαὶ τῆς ὑπομονῆς, ἔφη· τσιούτων ἄρα στρατιω-
τῶν ἔδει τοῖς αὐτοκράτορσιν, ὡς εἶται κινδύνου τε B
παντὸς ἀνωτέρους, καὶ τηλικούτου ἐν τοῖς δεινοῖς
φρονήματι διασώζοντας. Πλὴν ἀλλὰ οὐχὶ καὶ τὸ λοιπὸν
οὗτος τῷ ἐμῷ παραστήσεται βήματι· πρὸς βασιλεῖα
δὲ αὐτὸν ἀποστελεῖ Διοκλητιανόν, ἐκεῖνος γὰρ ἂν
αὐτοῦ περιγένοιτο μόνος.

ΚΕ'. Εἰπέ καὶ γράμμασιν εὐθέως τε κατ' αὐτὸν
ἔπος εἶχε διασημάντας, ἄγεσθαι τὴν ἐπὶ Ῥώμην ὡς
τάχος ἐκέλευε. Γενόμενος τοίνυν ἔξω τῆς πόλεως ὁ
μάρτυς, τὰς χεῖρας μετὰ τῆς καρδίας εἰς οὐρανὸς
ἀνασχῶν, Κύριε ὁ Θεὸς, ἔλεγεν, ὁ ποιῶν πάντα καὶ
πραγματευόμενος ὑπὲρ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων
γένους. καὶ πολλὰς ἡμῖν τέμων τῆς σωτηρίας ὁδοὺς,
αὐτὸς καὶ τὴν πόλιν σου ταύτην, καὶ τὰς τῶν ἐν
αὐτῇ πιστευσάντων ψυχὰς ἀχειρώτους τῆ τοῦ δια-
βόλου παγίδι καὶ ταῖς τῶν τυράννων ἐπιβουλαῖς
διακτῆρσιν· καὶ ἡμᾶς δὲ μὴ μέχρι τέλους τῆς C
ἐνεγκλιμένης ἀλλοτριώσεως, ἀλλ' ὁ ἐπιστρέψας Ἰακώβ
εἰς οἶκον πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ῥυσάμενος αὐτὸν ἐκ
χειρὸς Ἠσαῦ, ὁ καὶ τὰ ὀστέα Ἰωσήφ ἐξ Αἰγύπτου
συνανακομίσας τῷ σῷ λαῷ καὶ τοῖς πατράσι· ἀνα-
σωσάμενος τάφοις, ἐπανάγαγε καμὲ τῆ σῆ εὐδοκίᾳ,
καὶ τῇ γεννησαμένη καὶ θρηψαμένη καὶ εἰς τοῦδε
ἡλικίας προαγαγούσῃ πατρὶδι, καθάπερ τι πάλιν
ἀπόδοσ' ὄφλημα. Ταῦτα προσευξάμενος τῷ Θεῷ τὴν
ὄδον εὐψύχως δεήσεν.

CAPUT V.

Spreta Diocletiani promissa.

ΣΚ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆ Ῥώμῃ προσέβηλον ἔνθα καὶ D
Διοκλητιανὸς τὸ τρυκαῦτα διέτρεβε, τὰ τε γράμματα
οἱ πεμφθέντες αὐτῷ ἐγχειρίζουσι, καὶ τὸν θαυμα-
στὸν Κλήμεντα, κελεύσαντος ἐκείνου εἰς μέσον
ἄγουσι. Παραστάντος δὲ, Διοκλητιανὸς τὸ τε χάρειν
ἐπιδὼν τῆς τοῦ ἀνδρὸς ὄψεως, καὶ τὸ φαῖδρον ἐκεῖνο
καὶ εὐγενὲς, πρῶτα μὲν κρύπτων ἐν τῷ ἀφανεῖ τὴν
διάνοιαν, καθ' ἑαυτὸν ὑπῆρχε θαυμάζων, εἰ ἐκεῖνά
γα πάντα ὑπομεμενηκῶς εἶη, ὅσαπερ αὐτῷ μηνύοι
τὰ γράμματα· εἶτα καὶ ἀτενεστέρον αὐτῷ ἐνιδὼν
καὶ ὄλον ἀνασκοπήσας, Σὺ εἶ ὁ διαβόητος, ἔφη,

XXIV. Domitianus autem cum omnino animum
despondisset, eum rursus mittit in custodiam. Cum
vero putaret eum non posse amplius uti pedibus ad
ingrediendum, quod prioribus supplicis esset cor-
pus confectum, jubet eum utrinque portari sed
qui omnes qui concidunt confirmat, afflictosque et
depressos erigit, non sinit eum opus habere manu,
quæ ejus gressum fulciret, sed eos repellens,
qui accedebant ex gentilibus, et illud sensim ac-
clamans:—Oleum peccatorum non impinguet cap-
ut meum,—ipsis pedibus ipse illam viam peregit.
Quem cum sic abeuntem animadvertisset vic-
carius, fortitudinem valde est admiratus, et con-
versus ad eos, qui circumstant: Papæ, inquit,
magnam tolerantiam! Talibus utique militibus
opus esset imperatoribus, ut essent quovis peri-
culo superiores, et tam constantem animum et
tam magnos spiritus conservarent in rebus as-
peris. Cæterum hic non sistetur amplius ad meum
tribunal: ipsum autem ad imperatorem mittam
Diocletianum. Ille enim solus eum superaverit.

XXV. Dixit, et cum statim significasset litteris,
quomodo se res haberent, jussit eum quamprimum
duci Romam. Cum fuisset ergo martyr extra
civitatem, una cum corde manibus in cælum sub-
blatis: Domine Deus, inquit, qui omnia facis et
procuras pro universo genere hominum, et mul-
tas nobis munis vias salutis, haec tuam civitatem,
et animas eorum, qui in ipsa crediderunt, con-
serva, ne implicentur laqueo diaboli, et tyranno-
rum capiantur insidiis. Porro autem ne quoque
perpetuo esse finas alienos ab ea, quæ nos tulit:
sed qui Jacob convertisti in domum patris sui, et
eum a manu Esau liberasti: qui etiam ossa Jo-
seph una cum populo ex Ægypto extulisti, et ea
patriis restituisti sepulcris; tuæ quoque placeat
voluntati me reducere, et quæ me genuit et aluit,
et ad hanc usque ætatem produxit patriæ, tan-
quam aliquod rursus reddere debitum. Hæc cum
a Deo præcibus contendisset, viam confecit ala-
criter.

XXVI. Postquam autem Romam pervenerunt
ubi tunc quoque versabatur Diocletianus, et qui
missi fuerant, ei reddunt litteras, et Clementem
admirabilem, cum ille jussisset, adducunt in me-
dium. Cum vero astitisset, tunc videns Diocle-
tianus jucundum ejus alacremque et generosum
aspectum, primum quidem celans, quid in animo
haberet, apud se admirabat, tur, an illa omnia susti-
nuisset, quæ ei significabant litteræ. Deinde eum
etiam fixis intuens oculis, et totum considerans:
Tu es, inquit, celebris ille Clemens, cujus magnum

est nomen propter fortem et generosum animum? Sed oporteret omnino hunc tuum generosum et magnum animum, habere aliquam piam et justam causam, sed non hanc impiam et iniquam, et hoc ipsum manifestum animæ ei carnis exitium. Nun enim quo est major, eo est deterior, et nos magis ad iram provocat, deos incitat ad vindictam. Verum enimvero tu animo ad contraria mutato, hunc firmum et constantem animum ostende pro pietate in deos, ut sic quoque potius dignas consequaris remunerationes. Illi enim, ut arbitrior, tui propter hunc fortem et excelsum animum miserti propterea effecerunt, ut tot et tantis resisteres suppliciiis, nec permiserunt, ut tu jam diu male perires, et præripereris, agnitionem et mutationem omnino exspectantes. Hæc dixit; et pro oculis sancti statim proponit, illinc quidem aurum et argentum et litteras imperatorias, quæ patriciorum illi dabant honorem; duinde etiam aliorum magistratum et dignitatum insignia; et præterea vestes floridas et magnificas, et alia quæcunque rerum pulcharum cupidos evocant oculos: illinc autem rursus instrumenta tormentorum, manus ferreas, grabatos, et ipsos quoque ferreos, rotasque et pectines, craticulas, ebetes, obeliscos, sarlagines, et graves calenas, et aliam magnam instrumentorum multitudinem, specie quidem diversorum, spectaculo vero terribilium, experientiam autem habentium ipso quoque spectaculo graviorem. Deinde martyrem suaviter intuens, et manu extendens pecunias: His te, inquit, remuneramur, si pius in deos, et in nos sanctus extiteris.

XXVII. Ille autem, cum sanctus ab eis oculis avertisset et ea veluti subsannasset, et propter ea, quæ dicta fuerant graviter ingenuisset: Vobis, inquit, pereant ipsi vobiscum dii; tunc acriter et torve fortem intuens Clementem, et simul convertens oculos ad genera tormentorum: Vides, inquit; hæc sunt eorum, qui non parent, et sunt impii. Martyr autem: Si vestræ, inquit, pœnæ sunt, sicut existimas, terribiles, et ad experiendum intolerabiles, sicut rursus dona splendida et magnifica, et digna quæ beata judicentur, quænam esse existimas ea, quæ cœlestis sunt et solius Dei? quænam immortalia quidem supplicia et dolores inexorabiles? Quales autem ignis fluvios, qui ne solo quidem sunt aspectu tolerabiles? Quænam vero rursus bona sunt consecuturi, qui cum dilexerint? Scriptum est enim, talia ut nec mente possint comprehendere, nec oculis aspici, aut quæ ex his percipiunt omnino voluptas conjici. Nam quæ sunt quidem præsentia, hoc argentum et aurum, sunt solum pulvis et lutum, vilis et infrugifera materia, quæ turpiter quidem ex terra nascitur, turpius autem in eam, quæ videtur, speciem per ferrum et ignem transfertur, latronibus subjecta et furibus, et si non his, at dimi-

Κλήμης, οὐ μέγα τὸ ἐπὶ καρτερία καὶ γεννοῖότητι ὄνομα; Ἄλλ' ἔδρα πάντως τὸ γενναῖόν σου τοῦτο καὶ μεγαλοψυχον εὐσεβῆ τινα καὶ δικαίαν ἔχειν τὴν πρόφρασιν, ἀλλὰ μὴ ἀνοσίαν οὕτω καὶ ἔδικον, καὶ αὐτὸ γε τοῦτο φανερόν ψυχῆς τε καὶ σαρκὸς ὄλεθρον. Νῦν γὰρ ὄσφ μετίζω τοσοῦσα χεῖρὸν ἔτα, καὶ ἡμᾶς ἐπὶ πλέον εἰς ὄργην κινεῖ, καὶ τοὺς θεοὺς παροξύνει πρὸς ἄμυναν. Σὺ δὲ ἀλλ' ἐπὶ τάναντία τὴν γνώμην μεταβαλὼν, τὸ σταθερόν τοῦτο καὶ εὐψυχον ὑπὲρ τῆς τῶν θεῶν ἐπιδείκνυτο εὐσεβείας, ἴν, οὔτω μᾶλλον καὶ ἀξίων ἀπολαύσης τῶν ἀμοιβῶν. Ἐκεῖνοι γάρ σε καὶ τῆς ἀνδρείας ταύτης καὶ τῆς γενναῖότητος, οἶμαι, κατατέθεισαν διὰ τοῦτό σε καὶ πρὸς τοσαύτας κολάσεις ἀντισχεῖν παρσκευάσαν, καὶ οὐ πάλα κακῶς ἀπολέσθαι, οὐδὲ προαναφ-

Β πασθῆναι μετῆκαν, τὴν ἐπίγνωσιν πάντως καὶ τὴν μεταβολὴν ἀναμένοντες. Ταῦτα εἶπε, καὶ ὑπ' ὀφθαλμοῦς αὐτίκα προτεθῆσι τῷ ἁγίῳ, ἔβλεν μὲν Χρυσὸν τε καὶ ἄργυρον, καὶ γραμματικὰ βασιλικὰ τὴν τῶν πατρικίων τιμὴν δωρούμενα, ἔτα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀρχῶν τε καὶ ἀξιωματῶν παράσημα, πρὸς τοῦτοις ἐσθῆτας εὐάνθετε καὶ πολυτελετε, καὶ τᾶλλα ὅσα φιλοκάλους ὀφθαλμοὺς ἐκκαλεῖται· ἐκείθεν δὲ πάλιν τὰ τῶν κολάσεων ὄργανα, χεῖρας σιδηρᾶ, κρηβάτους καὶ αὐτοὺς σιδηροῦς, τροχούς τε καὶ ξυστήρας, ἐσχάρας, λείθετε, ὀβελίσκους, τήγανα, καὶ ἀλύσιτε θραείας, καὶ ἄλλο πολὺ τι πλῆθος ὀργάνων τὸ μὲν σχῆμα διάφορα, τὴν θέαν δὲ φοβερώτατα, τὴν δὲ πείραν καὶ αὐτῆς ἄρα νῆς θέας χλεπωτέραν ἔχοντα. Εἶτα ἐπὶ μάρτυρι πρᾶον ἐμβλέψας, καὶ τῇ χειρὶ τὰ χρήματα ὑποδείξας, τοῦτοις σε, φησὶν, ἀμειβόμεθα εὐσεβῆ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ὄσιον περὶ ἡμᾶς γινόμενον.

ΚΖ'. Ἐκεῖνοι δὲ τὴν ὄψιν ἀπ' αὐτῶν στρέψαντες, καὶ οἰοῖσι μυχτηρίσαντες, ἐπιστενάξαντός τε βαθείως τετε εἰρημένους, καὶ ὡς Ἀπόλοιτο ὑμῖν, εἰπόντες, καὶ αὐτοὶ σὺν αὐτοῖς οἱ θεοὶ, τότε δριμύ τι λαν καὶ ἀστέρηρον τὸν γενναῖον Κλήμεντα ὑπιδῶν, καὶ ἄμα πρὸς τὰ τῶν κολάσεων εἶδη τὴν ὄψιν ἐπιβλῶν, Ὅρξ, ἔφρα, τῶν μὴ πειθομένων ταῦτα καὶ ἀσεβούντων. Καὶ ὁ μάρτυς· Εἰ αἱ παρ' ὑμῶν, ἔφρα, ποιναὶ οὔτω καθάπερ οἶε φοβεραὶ, καὶ τὴν πείραν ἀνύποιστοι, ὥσπερ αἱ δωρεαὶ πάλιν φιλότιμοι, καὶ λαμπραὶ, καὶ μακαρισμοῦ παντὸς ἀξίαι, τίνα γε ἄρα εἰς τοῦ ἐπουρανίου νομιζέτε εἶναι καὶ μόνου θεοῦ; ποίας μὲν ἀθανάτους τιμωρίας καὶ ὀδύνας ἀπαραιτήτους; ποίους δὲ παταμούς πυρὸς οὐδὲ τὴν ὄψιν φορητὸς μόνην; Τίνα δὲ πάλιν τὰ τοὺς ἡγενητικότητας αὐτὸν ἐκδεχόμενα ἀγαθὰ; Γέγραπται γὰρ σοιούτα, οἶα μήτε τῷ ληπτα εἶναι, μήτε ὀφθαλμῷ θεατὰ, ἢ τὴν ἡδονὴν ὄλιως εἰκασθῆναι δυνάμενα. Τὰ μὲν γὰρ παρόντα, ὁ ἄργυρος οὗτος καὶ ὁ χρυσὸς χροὶ μόνον ἐστί καὶ πηλὸς ἢ εὐτελής ὄλη καὶ ἄλαργος, ἢ ἀτίμως κέν ἀπὸ τικτομένη, ἀτιμότερον δὲ εἰς εἶδος τὸ δοκοῦν διὰ σιδηροῦ καὶ πυρὸς μεταφερομένη, λησταῖς ὑποκειμένη καὶ κλέπτει· εἰ δὲ μὴ τοῦτοις, ἀλλὰ μειώσει καὶ ἰψ δάπανωμένη καὶ καταφρόουσα.

Ἐσθήματα δὲ περιπόρφυρα καὶ λιμπρά, σκωλήκιων
 εἰσι νήματα καὶ βαβάρων ἀνθρώπων εὐρέματα·
 ὧστε εἰ τούτους τιμώμεθα, σκώληκος ἄρα καθ' ἡμᾶς
 ὁ ἄνθρωπος ἀτιμώτερος· εἰ δὲ τι χεῖρ καὶ διὰ τῶν
 τούτων ἀνθρώπων θευμάζειν, πολὺ μᾶλλον ἐθαύμαστα
 ἂν τοὺς τὰ τοιαῦτα δημιουργεῖν εἰδότας, ἢ τοὺς εἰκῆ
 καὶ μάτην ἐπὶ τῇ περιβολῇ τούτων σεμνομένους.
 Οἱ μὲν γὰρ τέχνης δεινότητι, μεταρρυθμίζουσι τὴν
 φύσιν ἐπὶ τὸ βέλτιον, καὶ τὴν αἴσθησιν ἀπατώσι,
 καὶ προτιθέασιν φιλοκόσμοις ὀρθαλοῖς ἢ δὲ δέλεαρ·
 οἱ δὲ σεμνύνονται περιβαλλόμενοι κουρότητα δια-
 νοίας ἐκῶτων καταμαρτυροῦντες, καὶ δέον αὐτούς
 αἰσχύνεσθαι τῆς ἀπάτης· οἱ δὲ καὶ φουσῶνται μᾶλλον,
 καὶ τὰς ὀφρὺς ἀΐρουσιν ἐτέρων ἔργοις τιμώμενοι, εἴ
 γε καὶ τιμὴν ὄλωσ' ἤδη τὰ τοιαῦτα καλεῖν. Ἄλλὰ τὰ
 μὲν παρ' ἡμῶν τοιαῦτα καὶ ὁσῶς ἔχοντα, τὰ δὲ
 παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀγαθὰ τοῦναντίον
 ἔπαινον ἔχουσι· ἄθανάτον γὰρ ἔχει τὴν ἡδονὴν, διηνεκῆ δὲ
 τὴν λαμπρότητα· οὐδὲ γὰρ δέδοικε τὴν ἐκ τοῦ χρό-
 νου μεταβολὴν, ὅλχ' ὑποκτεθεὶ τροπὴν, οὐκ ἐπι-
 σταταί γῆρας, ἀλλὰ ἀκμάζει διηνεκῶς ἐπὶ τῆς ἰσῆς
 μένοντα εὐκρινείας, καὶ πεπηγότα ὄντα διακρινεὶς
 καὶ ἀκίνητα.

versionem, senium ignorant, sed semper florent,
 tuo et immobilia.

ΚΗ'. Πρὸς ταῦτα Διοκλητιανός, Δοκεῖς μοι, φησὶν,
 καλῶς μὲν, ὦ Κλήμη, λέγειν, φρονεῖν δὲ καὶ λίσαν
 κακῶς· γλωττῆ μὲν γὰρ προτιμᾷ τὴν ἀθανασίαν,
 ἐπὶ θνητῶν δὲ ἀεὶ τὰς ἐλπίδας ἔχεις· τὸν ὑμείτερον
 λέγω Χριστόν, ὃν μυρία φασὶν ὑπὸ Ἰουδαίων πεπον-
 θέναι δεινὰ, καὶ τέλος τὴν διὰ σταυροῦ θάνατον ὑπο-
 στήναι. Οἱ δὲ καθ' ἡμᾶς θεοὶ, ἀεὶ τε ἀθάνατοι εἰσι,
 καὶ ἀλγεῖν ὀν οὐδὲν οὐδὲ δυσχερὲς ὑπομένουσι. Καὶ ὁ
 μάρτυς ὑπολαβὼν, Περὶ τῆς ἀθανασίας αὐτῶν, φησὶ,
 καὶ ἀναληθείας μικρὸν καὶ ἀληθῆ λέγεις, ὦ βασιλεῦ.
 Πῶς γὰρ δὴ καὶ ἀποθνῄσκουσι οἱ μηδὲ τὴν ἀρχὴν
 ὄλωσ' ζήσαντες; ἢ πῶς ἂν ἀλγήσειαν οἱ καὶ αὐτῆς
 αἰσθήσεως ἀτεχνῶς ἔρημοι; πλὴν εἰ καὶ τῶν ἀλγε-
 ῶν μὴ αἰσθάνονται, ἀλλὰ μυρίαί γε γοῦν ὑπόκεινται
 πληγῶν τε καὶ βδρῶν. Ὅσοι μὲν γὰρ ἐκ λίθων
 γινόμενοι, καὶ πληγᾶς ὑπὸ χειρὸς διαλυφρούσης ἐδέ-
 ξαντο, σιδήρων τε διεξέσθησαν, καὶ οὕτω μετὰ πολ-
 λῆς ὄσης τῆς μακροπορίας εἰδῶλα μορφῆς ἀνθρω-
 πίνης καὶ ἀνδριάντες γινόμενοι· οἷς δὲ χρυσοῦς ἢ
 ὄλη πάλιν, εἴτε χαλκός, εἴτε ἄργυρος, καὶ οὗτοι
 δὴ λαβροτέτω πυρὶ χωνευθέντες, τὰ παραπλήσια
 καὶ αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις ἀναίσθητως ὑπέστησαν, τσο-
 οῦτου δέοντες βοήθειαν ἐτέροις, ὅσῳ καὶ ἐκῶτος τοῦ
 μὴ τοιαῦτα πάσχειν, τὸ παράπαν εἰσὶν ἀδύνατοι.
 Ἐθήσκουσι μὲν οὖν οὐδαμῶς, ἐπεὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν, ὡς
 ἔφθην εἰπὼν, ὄλωσ' ἔζησαν· διαβρέουσι δὲ καὶ συν-
 τρέβονται, καθάπερ χρόνον τὸ εἶναι οὕτω δὴ καὶ τὸ
 μὴ εἶναι λαμβάνοντες. Οὐκ οὖν τοιαῦτα καὶ τὰ ἡμέ-
 τερα· ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἀληθὴς Δεσπότης καὶ Δημιουργὸς
 ἀπάντων ὁ ἐμὸς Θεὸς ἄχρονός τε ὢν καὶ ἀθάνατος,
 καὶ ἄνθρωπος ὑστερον γίνεται δι' ἐμῆ, ἴν' ἐγὼ γέ-
 νωμαι δι' ἐκεῖνου Θεοῦ, καὶ σταρωταίαν θέλων καὶ
 θάπτεται, καὶ τριήμερος ἀνίσταται, καὶ εἰς οὐρανὸν
 ἀναίσι πάλιν ὄδον δὴ κατήλθε, συναναστῆσας ἑαυτῷ

nutioni saltem et rubigni, ut quæ consumatur
 atque defluat. Vestes autem purpureæ et splendidæ,
 fila sunt vermium, et inventa barbarorum homi-
 num. Quamobrem si ea nos reddunt honoratos,
 vestra quidem sententia homo est verme vilior.
 Quod si oportet etiam homines propter hæc habere
 in admiratione, multo magis admirarer eos, qui
 hic fabricantur, quam eos, qui propter ex his con-
 secta indumenta gloriantur, et se magnifice circum-
 spiciunt. Nam illi quidem artis solertia transformant
 naturam ad id quod est melius, et sensum decipiunt,
 et ornatum amantibus oculis suasves escas propo-
 nunt; hi autem induti sibi placent, et se magnifice
 circumspiciunt, de sui animi levitate ferentes tes-
 timonium: et cum oporteret eos pudere sui erro-
 ris, illi potius intumescunt, et tollunt supercilia,
 honorati aliorum operibus, si modo ea omnino ho-
 norem vocare oporteat. Sed vestra quidem sunt
 talia, et eo modo se habent. Quæ autem a bono
 Deo nostro, sunt bona, contra se habent. Volupta-
 tem enim habent immortalem, splendorem vero
 perpetuum. Neque enim timeant eam, quæ est ex
 tempore, mutationem. Non suspectam habent con-
 in æquali decore permanentia, stabiliaque perpe-

XXVIII. Ad hæc Diocletianus: Mihi videris, in-
 quit, pulchræ quidem loqui, o Clemens, sed male
 admodum sentire. Nam lingua quidem præfers im-
 mortalitatem, in mortali autem semper spem tuam
 collocas: vestrum inquam Christum, quem dicunt
 a Judæis mala passum esse innumerabilia, et tan-
 dem mortem in cruce sustinuisse. Nostri vero dii
 et semper immortales sunt, et nihil grave nec mo-
 lestum sustinent. Respondens autem martyr: De
 ipsorum, inquit, immortalitate et doloris vacuitate
 propemodum vera dicis, o imperator. Quomodo
 enim morientur, qui ne omnino quidem vixerunt?
 aut quomodo dolorem senserint, qui ipso quoque
 sensu plane carent? Sed etsi dolorem non sentiunt,
 sunt tamen subjecti innumerabilibus plagis et con-
 tumeliis. Nam qui facti quidem sunt ex lapidibus,
 et a manu, quæ sculpsit, plagas acceperunt, et ferro
 sunt lævigati ac politii, et sic cum magno, sed
 inani, labore, formæ humanæ simulacra et statuæ
 facti sunt. Quibus autem rursus aurum est mate-
 ria, sive æs, sive argentum, ii quoque fusi igne ve-
 hementissimo, similiter atque alii consistunt om-
 nino sensus expertes: qui tantum abest, ut opem
 ferent aliis, ut ne ipsi quidem possint facere, quo-
 minus hæc omnino patientur. Nequaquam ergo mo-
 riuntur, quoniam nec omnino quidem, ut prius dixi,
 vixerunt: diffiunt autem et conteruntur, quomodo
 quod sint, a tempore, ita etiam, quod non sint, ac-
 cipientes. Non ergo nostra quoque sunt huiusmodi,
 sed ipse verus Dominus opifex omnium, Deus
 meus, qui est et expertus temporis, et immortalis,
 propter me quoque fit homo postea, ut ego fiam
 per illum Deus; volensque cruci affigitur et se-
 pelitur, et tertio die resurgit, et rursus in cælum

ascendit, unde descenderat, cum nos una quoque fecisset resurgere, et ad priorem reduxisset principatum, a quo male excidimus propter inobedientiam.

Α και ημᾶς, και εις τὴν προτέραν ἀρχὴν ἐπαναρχησάν, ἦν διὰ τὴν παρακοὴν κακῶς ἐκπεπτώκαμεν.

CAPUT VI.

Varii tolerati Romæ cruciatus. Multi conversi et martyrio coronati.

XXIX. Propter hæc imperator ad iram concitatur; et verbis victus convertitur ad supplicia, nesciens stultus, se per illa magis esse vincendum: siquidem apertum est indicium, victum esse eum, qui punit, quod is, qui punitur, nihil omnino cedat suppliciis. Jubet ergo rotæ alligari martyrem, et rotam quidem verti magno impetu, in martyrem autem virgis verberari crudelissimis. Statimque martyr fuerat alligatus, rota vero vertebatur celeriter. Martyr autem, quando erat quidem in rota sublimi, tradebatur iis qui verberabant; quando vero rota eum sub se ferebat, corpus ejus acerbe concindebatur, et ossa conterebantur. Cumque sic laceraretur, Domine mi Jesu Christe, dicebat, veni ad open mihi ferendam, et leva me hoc pondere supplicii: quoniam circumdederunt me dolores mortis, pericula inferni invenerunt me. Respice ad me, et miserere mei, et ex necessitatibus meis erue me. Adsis mihi, ut aliquando etiam paralytico (3), ad gloriam tuam, ad confessionem tui nominis, ad dedecus et ignominiam inimicorum, ad majorum propter te perpressionem tolerantiam.

XXX. Hæc cum dixisset sanctus, statim et rota a motu, et qui verberabant, cessaverunt a plagis afferendis: et martyr quidem simul ab omnibus, et a rota, et a vinculis illis sua sponte solutus fuerat, et restitutus in priorem sanitatem: lictores autem subiit membrorum dissolutio. Et multi ex Romanis, qui ad tale spectaculum concurrerant, sanis evaserunt animis, et, Magnus est Deus Christianorum, magna voce exclamaverunt. Magnus vero Clemens, qui erat vere Christi palmas, cum veluti pulchros quosdam fructus sua membra Deo obtulisset: Ago tibi gratias, dicebat, o Deus, quod volueris me in hac maxima et frequentissima civitate pati pro Filio tuo unigenito, qui ipse quoque passus fuit pro nobis, et pretium nostræ captivitatis et servitutis suum effudit sanguinem. Deinde subjunxit etiam seriem sanctorum, qui Romæ erant: Quem Petrus, inquit, docuit colere, et Paulus prædicavit, et qui erat ejusdem, cujus ego, nominis Clemens ille sapiens, adorandum esse decrevit; et divinus deinceps Onesimus est conf. ssus. Propter quem ipsi quoque passi, libere loquendi potestate apud eos valent plurimum, et adorantur a fidelibus, haud ita multo post autem adorabuntur etiam a

ΚΘ'. Ἐπὶ τούτοις ὀργὴ λαμβάνει τὸν βασιλεῖα και πρὸς τοὺς λόγους ἠτῶμενος, ἐπὶ τὰς τιμωρίας ἐχώρει, οὐκ εἰδὼς ἀνόητος, ὅτι πολὺ μᾶλλον δι' ἐκείνων ἐμελλεν ἠτηθησεσθαι, εἴπερ ἦτα σαφὴς τοῦ κολάζοντος τὸ τὸν κολαζόμενον μηδὲν ὄλων ἐνδύναται τῆς τιμωρίας. Κελεύει γοῦν τροχῶ τὸν μάρτυρα προσδεθῆναι, και τὸν μὲν τροχὸν μετὰ πολλῆς στρέψεσθαι τῆς ὀρμῆς, τὸν μάρτυρα δὲ ῥάβδοις ὠμοτάτως τύπτεσθαι. Καὶ αὐτίκα ὁ μὲν ἀθλητὴς ἐξέιδετο· ὁ δὲ τροχὸς ὀξέως ἐφέρετο. Ὁ δὲ μάρτυς ὅτε μὲν ἐπὶ μετεώρου τοῦ τροχοῦ ἦν τοτὶ τύπτουσιν ἐξεδίδετο, ἠνίκα δὲ πάλιν αὐτὸν ὑφ' ἑαυτὸν ἐλάμβανεν ὁ τροχὸς κατετέμενετο πικρῶς τὸ σῶμα, και τὰ ὀστέα συνετριβέτο. Καὶ οὕτως ἐπὶ πολλῆς τατι ὥρως κοπιόμενος, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἔλεγεν, ἔλθε εις τὸ βοηθησαί μοι, και τὸ βαρὺ τούτο τῆς κολάσεως ἐπικούφισον, ὅτι περιέσχον με ὠδίνες θανάτου, κίνδουνοι ἄδου εὔροσάν με. Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ και ἐλέησον με, και ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγαγε με· παράστηθι ὡς τῷ παραλυτικῷ ποτε, και ἐμοὶ εις ὄξεν σὴν, εις ὁμολογίαν τοῦ σου ὀνόματος, εις ἀσχύνην και ἐντροπήν τῶν ἐχθρῶν, εις πλειόνων ὑπὲρ σου παθημάτων ὑπομονήν.

Α'. Τούτοις τοῦ ἀγίου εἰπόντος, εὐθέως δὲ τε τροχὸς τῆς φορᾶς, και ὁ τύπτοντες τῶν πληγῶν ἔστησαν. Καὶ ὁ μάρτυς μὲν πάντων ὁμοῦ τῶν τροχοῦ, και τῶν δεσμῶν ἐκείνων αὐτομάτως ἐλείλυτο, και εις τὴν προτέραν ὑγείαν ἀποκαθίστατο· τοὺς δημίους δὲ πάρεσις εἰσῆει μελῶν, και πολλοὶ τῶν ἐπὶ τοιαύτη συνδραμόντων θιά Ῥωμαίων τὰς ψυχὰς ὑγιάσθησαν, και, Μέγας ὁ θεὸς τῶν Χριστιανῶν, μεγάλη ὡς εἶχον ἐδόθησαν τῇ φωνῇ. Ὁ μὲντοι γενναῖος Κλήμης, τὸ εὐγενὲς ὡς ἀλιθῶς τοῦ Χριστοῦ κλημα, καθάπερ τινὰς ὠραλοῦς καρπούς: τὰ ἑαυτοῦ μέλη καρποφορησας Θεῷ· Εὐχαριστῶ σοι, ἔλεγεν, ὁ θεὸς, ὅτι κατηξίωσάς με κἀν τῇ μεγίστῃ ταύτῃ και κυλιανθρωποτάτῃ τῶν πόλεων ὑπὲρ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου παθεῖν. του και αὐτοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν, και λύτρον τῆς ἡμετέρας αἰχμαλωσίας και τῆς δουλώσεως, τὸ οἰκετον αἷμα ἐκχέαντος. Εἶτα και τὸν ὀρθαν τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀγίων ἐπήγεν· Ὁν Πέτρος, φησί, ἐδίδαξες σέβειν, και Παῦλος ἐκήρυξε και ὁ συνώνυμος ἐμοὶ Κλήμης ὁ σοφὸς ἐδογματίσει, και Ὁνήσιμος ὁ θεῖος ἐξῆς ὠμολόγησεν· δι' ἐν και αὐτοὶ παθόντες πολλῶν τε πρὸς αὐτὸν ἔχουσι τὴν παρρησίαν, και ὑπὸ πάντων πιστῶν προσκυνουῦνται, μετ' οὐ πολὺ δὲ και ὑπὸ εὐσεβῶν βασιλέων προσκυνηθή-

(3) Acta priora, Paulo.

σονται. Τοῦτο δὲ εἶπε προᾶνφωνῶν τὴν τῆς ἀσεβείας ἀκαθάρσειν.

ΛΑ'. Ταῦτα μείζονα Διοκλητιανῶ τοῦ θυμοῦ τὴν φλόγα ἐπολεῖ, καὶ στόλους ἐκέλευε σιδηροῖς τὸ μαρτυρικὸν ἕκαστο στόμα συνθλάττεσθαι· ὅθεν οἱ μὲν ὀδόντες εὐθὺς ἐξεκρούοντο, αἱ σιαγόνες δὲ συνετριβοντο. Ἡ δὲ φωνὴ οὐκ ἐπέχετο, οὐδὲ τις καὶ μικρὰ ὑφείκει τῆς μακρᾶς ἐκείνης παρρησίας ἐγένετο· ἀλλὰ καὶ τῶν δημίων τῶν σιωπῆν αὐτῶ ἐγκλιευομένων, αὐτὸς δ' αὐτὸς ἦν, καὶ οὐδὲ μικρὸν ὑφείκει, τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ μείζονι ἐκέχρητο τῇ φωνῇ, καθάπερ τις χαλκοῦς ἀνδριάς τῇ σφοδρότερᾳ πληγῇ μείζονα μᾶλλον τὸν ἦχον ἀποτελών. Ἐφ' οἷς καὶ αὐτὸς ἀπαγορεύσας ὁ βασιλεὺς, δεσμὰ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δεσμῶν ταλαίπωρῶν ὄλω τῷ μάρτυρι περιθεῖς, τῇ φυλακῇ παραδίδωσι.

ΑΒ'. Τὸ μέντοι τῶν πιστευσάντων πλῆθος τῶ κατὰ τὸν τροχὸν θαύματι, ἄνδρες τε καὶ ὄσον ἔμψρον ἐν γυναικίῃ ἦν, τὴν γῆν ἥδη τοῦ ἡλίου ἀπολιπόντος· ἀλλήλους συνθέμενοι, τὸ δεσμοτήριον μετὰ τῶν παιδῶν εἰσέβησαν· εἶτα τῶν ἐκείνου ποδῶν ἀπτόμενοι ἐδίδοντο μάλτα θερμῶς ὥστε τοῦ θείου καταξιώθῃναι βαπτίσματος. Πρὸς οὖν δέησιν οὕτω θερμῆν θερμότητα καὶ αὐτὸς ἐκινεύσας, εὐθὺς ἐπέθηκε τὸ ἔργον. Κατὰ γοῦν τὴν φυλακῇ ἐφθονίας ὑδάτων ὄσης, τὰς καθηκούσας τε αὐτὸς εὐχὰς ἐπιλέγει, καὶ σὺν αὐτοῖς πᾶσι πάντας τοῦ ἱεροῦ βαπτίσματος ἀξιοῖ. Μίσων δὲ νυκτῶν καὶ θεία τις αὐτοῖς ἐφίσταται ὄψις, φῶς οἶον ἄρρητον καὶ ἀθέατον ὄλον ὁμοῦ τὸ δεσμοτήριον καταστρέφκτον. Ἐν μέσῳ δὲ τῷ φωτὶ καὶ ἀντὶ τὴν ὄψιν ἔγαν φαιδρὸς, τὴν ἐσθῆτα λαμπρὸς, φῶς καὶ αὐτὸς ὄλος ὢν, πτέρυξι βαθυτάταις κομῶν· οὗτος τῶ θαυμασῶ Κλήμεντι προσελθὼν, ἄρτον αὐτῷ καὶ ποτήριον ἐγχειρίζει. Ἔπειτα ὁ μὲν ἀφανὴς ἦν, τοὺς δὲ καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆ, ἐπιλείπει τῷ παραδοξῶ τῆς θέας καταπλαγέντας. Ὁ γὰρ μὲν ἱερώτατος Κλήμης συμβεβλῶν εὐθὺς ὡς εἶη ἄρα σύμβολα ταῦτα τοῦ Δεσποτικῆ σώματος τε καὶ αἵματος, ὑπεδέξατό τε λίαν αὐτὰ εὐλαβῶς, καὶ τὰς συνθέσις εὐχὰς ἐκπειρῶν κοινῶσι αὐτῶν τοῖς ἤδη βαπτιστέμοις.

ΔΓ'. Πλείονων τοῖσιν ἐκάστοτε πρὸς αὐτὸν ἰόντων, καὶ τὸ δεσμοτήριον ἐκκλησίαν ἐργαζομένων, προσθήκη τε τῶ πλῆθει τῶν Χριστιανῶν γινεμένων, οἱ δεσμοφυλακῆς ἀπγγέλλουσι ταῦτα τῷ βασιλεῖ. Καὶ ὅς συλληφθῆναι τε αὐτοὺς κλεῖσει νυκτός, καὶ εἰ μὴ τὴν εὐσέβειαν ἔξαρσι γίνονται, ἀνηλεῶς πάντας ἀναιρεθῆναι. Οἱ δὲ ὡς τοῦ βασιλέως πρόσταγμα συλληφθέντες οὐκ ἀμαθεῖς εὐρέθησαν τοῦ τὸ καλὸν ἐλεῖσθαι καὶ συμφέρον, ἀλλὰ ἀποστῆναι μᾶλλον τῆς προσκαίρου ζωῆς, ἢ Χριστοῦ τοῦ πλάσαντός τε καὶ ἀγαπήσαντος καὶ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν εἶλοντο. Διὸ καὶ πρὸ τῆς πόλεως, καθάπερ τινὰ ἱερὰ θύματα ἑαυτοὺς τε καὶ παίδας τῷ Δεσπότη προσέγουσιν, οὐδενὸς τότε γοῦν ὑπολειφθῆναι ἀνασχομένου, κλήν

XXXI. Hæc Diocletiani animum acrius inflammaverunt: jussit autem stylis ferreis illud præclarum martyris os confundi ac confringi. Quo factum est, ut dentes quidem mox labefactarentur, maxillæ vero contererentur. Vox tamen non reprimebatur, neque illi prolixæ loquendi libertati vel minima dabatur remissio: sed etiam lictoribus ut sileret jubentibus, ipse idem erat, et ne parum quidem remittebat: sed contra etiam voce utebatur majore, non secus ac statua quædam ænea, quæ icta vehementius, majorem edit sonitum. Quamobrem cum ipse quoque imperator esset defatigatus, vinculis et quæ ex eis oritur afflictione et miseria toti martyri imposita, tradit eum in custodiam.

XXXII. Multitudo autem eorum, qui rotæ miraculo crediderant, viri, et quæcunque erant prudentia præditæ mulieres, inita inter se conventionione, carcerem cum pueris ingressi sunt. Deinde tangentes illius pedes, valde acriter rogarunt, ut divinum baptismum consequerentur. Cum itaque precibus tam vehementibus ipse quoque alacerrime annuisset, rem statim est aggressus. Dum itaque in carcere esset aquæ copia, et ipse quas oportet preces profert, et cum ipsis pueris omnes sacro dignatur baptisate. Media autem nocte eis divina quædam apparet visio, nempe lux quædam, quæ neque verbis exprimi potest, et quam humanus uon admittit aspectum. In media vero luce erat vir quidam aspectu valde alacer, splendida autem veste indutus, qui ipse quoque erat lux totus quantus, pennis insignis densissimis. Is cum ad Clementem accessisset admirabilem, ei in manus tradit panem et calicem. Deinde ille quidem ovanuit, eos autem ipsa quoque vox deficit, ut qui spectaculo admirabili essent obstupefacti. Sanctissimus autem Clemens cum statim conjecisset ea esse signa Dominici corporis et sanguinis, ea et valde pie suscepit, et cum preces dixisset consuetas, ea communicat iis, qui jam erant baptizati.

XXXIII. Cum ergo complures ad eum undique accederent, et carcerem facerent ecclesiam, et multitudini Christianorum fieret accessio, custodes carceris hæc renuntiant imperatori. Ille autem et eos jubet noctu comprehendi, et nisi pietatem abnegaverint, omnes citra ullam interimi misericordiam. Illi vero comprehensi jussu imperatoris, inventi sunt non ignari ejus, quod erat bonum et utile, eligendi; sed ab hac, quæ est ad tempus, vita maluerunt recedere, quam a Christo desicere, qui nos formavit, et dilexit, et mortuus est pro nobis. Quamobrem ante civitatem, tanquam sacras quasdam hostias, seipsos et filios offerunt Domino, cum nullus tunc remanere sustinuisset præter unum;

cujus quidem erat animus aliquanto juvenilior : non enim remanserat ut certamen effugeret, sed ut cum majoribus potius malis colluctaretur, eaque ei essent coronarum majorum occasio. Is erat admirabilis Agathangelus, de quo etiam deinceps dicetur apertius.

XXXIV. Diocletianus autem cum paulo post esset magni Clementis recordatus, eum rursus producit, et primum quidem, tanquam abductus poenitentia, priorem illam abjecisset insaniam, ipsum et laudibus sensim aggrediebatur, et ea ratione conabatur potius superare generosum illum et excelsum animum. Deinde cum vidisset rem sibi esse cum homine cordato, et qui non magis posset animi fortitudine malorum ferre impetus, quam prudentia blandis verbis et disertis non succumbere; abjecta statim persona et ficta illa mansuetudine, repente apparuit id quod erat : et rursus aliquod novum excogitavit supplicium, quodam Amphione, qui inter suos primum locum obtinebat, ad hoc maxime incitante. Erat autem hoc supplicium, ut sic a tanta multitudine distenderetur martyr, ut ipsæ quoque membrorum dissolverentur compages, lictores autem quatuor circumstantes, exsiccatis boum nervis cum diu crudeliter verberarent.

XXXV. Postquam vero ille quoque fortiter huic restitit supplicio, et perinde ac si alius pateretur, ipse impatibilis mansit et immobilis : Scio, inquit Diocletianus, o Clemens, te esse animo valde contentioso, corpus autem illi posse inservire. Sed ipse ne sic quidem rursus cedam, sed etiam ferreis te aggrediar unguis : es enim tu forte ferreus et torpidus, et nullo fere sensu præditus ; ut videam an te forte his excitaverim, quem somnus tam profundus invasit. Martyr autem : Recte quidem, ait, dixisti, o imperator. Dormio enim veluti quemdam dulcem somnum, me meo Christo ad labores pro eo suscipiendos futurorum spe sopiente : rursus vero efficiente, ut sim sobrius et vigilans, quando eum prædicare oportet, et libere loqui pro ejus confessione. Hæc ille dixit : et imperator quidem statim jubet lictores desistere a verberibus ; sublimem autem eum in lignum tollere, et eum ferreis carpere unguis, donec ei carnes omnino consumptæ essent, sanguis autem exinanitus, et sola ossa relinquerentur. Cum itaque rursus lictores ad id magnam adhiberent diligentiam, ut qui etiam ab occulto lictore atque adeo carnifice ad ea incitarentur ; martyr quidem primum seipsum attendens, deinde etiam ad tyrannum aspiciens : Non est, inquit, meum corpus id quod adest, quo ego quidem sum indutus, tu autem id nunc, o imperator, laceras. Neque enim omnino dolore afficio, quomodo me oporteret, dum laceror : sed quod mihi quidem datum fuerat a natura paulatim præcedentibus prius consumptum est supplicii et nec parva quidem ejus pars mihi est relicta : carne autem, quæ nunc ad

ἄρα ἐνός, καὶ τούτου νεανικώτερόν τι μᾶλλον διατείνοντος. Οὐ γὰρ ὥστε τὸν ἀγῶνα διαφυγεῖν ὑπελείφθη, ἀλλ' ὥστε μετῴσι μᾶλλον προσπαλάσσει κκοίε. Ἴσο δὴ καὶ μειζόνων λάβοι στεράνων ὑπόθεσιν ὁ θαυμάσιος Ἀγαθᾶγγελος οὗτος ἦν, περὶ οὗ καὶ σφίστερον ἐξῆς δηλωθήσεται.

ΑΔ'. Διοκλητιανὸς δὲ τοῦ μεγάλου μετὰ μικρὸν ἀνμνηθεὶς Κλήμεντος, παρῆτησι πάλιν αὐτόν, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὡς περ ἐκ μεταμείλεις τὴν προτέρην μά'αν ἀποβαλὼν, ἐπαίνους τε αὐτὸν ὑπέη, καὶ ταύτη περιέσεισαι μᾶλλον τῆς ἀνδρείας ἐκείνου καὶ γενναϊότητος ἐπειράτω. Ἐπειτα ὡς εἶδε νοῦν ἔχοντι προσβαλὼν, καὶ οἶφ' ὄντι οὐ μᾶλλον ἀνδρεία κκοίων ἐπιφορᾶν ἐνεργεῖν, ἢ φρονήσει πρὸς κολακείαν λόγων καὶ δεινότητι μὴ καταπείσειν, τὸ προσωπίστον εἶδος ἐκεῖνο καὶ τὴν πεπλασμένην πραότητα βίβας, ἀθρόον ὅπερ ἦν ἀνεφάνη, καὶ κόλασιν αἰθίς τινα καινοτέρην διανοεῖτο, Ἀμφιόνος μάλιστα τινος πρώτου τῶν ὑπ' αὐτὸν εἰς τοῦτο διερεθίζοντας. Ἡ δὲ κόλασις ἦν αἴτη ὁ διαταθῆναι μὲν οὕτω, καὶ ὑπὸ τοσοῦτου πλῆθους τὸν μάρτυρα, ὥστε καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ τὰς ἀρμονίας διαλυθῆναι, δημίους δὲ περιστάντας ἀπηνῶς αὐτὸν ἄχρι πολλοῦ ξηροῦς βουνεύοις τύπτειν δια τεσσάρων.

ΑΕ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς ταύτην ἐκεῖνος ἔστη γενναίως τὴν τιμωρίαν, καὶ ὡς περ ἐτέρου πάσχοντος οὕτως ἀπαθῶς αὐτὸς καὶ ἀτρέπτως διέκειτο, Οἶδ' ὅτι, φησὶν ὁ Διοκλητιανός, φαγῆν μὲν ἔχεις, ὁ Κλήμη, διαφερόντως φιλόνοιον, σῶμα δὲ ὑπηρετεῖν ἐκείνη δυνάμενον. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὑφέσω πάλιν, ἀλλὰ καὶ σιδηροῦς περιάσσομαι ὄντι ὅτι τὰ γὰρ σιδηροῦς τις εἶ καὶ δυσαισθητός, εἴ πως ἂν σε τούτοις ἀφυκνίσω, βιβὸν ὑπνον οὕτως καθεύδοντα. Καὶ ὁ μάρτυς, Εὐ γε, φησὶν, εἴπας, ὁ βασιλεῦ καθεύδω γὰρ οἷοιμί τινα γλυκὺν ὑπνον, οὕτω με τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ πόνους ταῖς τῶν μελλόντων ἐλπίσι κομίζοντος ἡφαι δὲ πάλιν καὶ ἐργηγορίνα παρασκευάζοντας, δεοῦ τε αὐτὸν κηρύξαι χρῆ, καὶ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ὁμολογίας παρῆρησιασθαι. Ταῦτα οὖν ἐκεῖνος εἶπε, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν μὲν πληγῶν εὐθὺς ἀποστήναι τοὺς δημίους κελεύει, μεταωρίσαι δὲ αὐτὸν ἐπὶ ξύλου, καὶ οὕτω καταξᾶναι σιδηροῦς ὄνυσιν, ἕως ἂν αἱ τε σάρκες οὐτῶ καθάπερ ἀναλωθεῖται, ἐκκενωθῆ δὲ καὶ τὸ αἷμα καὶ μόνα γούν τὰ ὀστά ὑπολλήπται. Τῶν δημίων τοίνυν πολλῆν εἰσφερόντων καὶ αἰθίς τὴν ἐπιμείλειαν, ἄτε καὶ ὑπὸ τοῦ κρυπτοῦ δημίου πρὸς τὰ τοιαῦτα παροξυνόμενοι, ὁ μάρτυς πρῶτα μὲν αὐτοῦ προσέχων, εἶτα καὶ πρὸς τὸν τύραννον ἀπιδῶν ὁ οὐκ ἐμὸν τὸ σῶμα, φησὶ, τὸ παρὸν, ὅπερ ἐγὼ μὲν περιέκειμαι, φαίνεις δὲ νῦν αὐτός, ὁ βασιλεῦ ὡς γὰρ ἀλγῶ πάντως ὅσον ἄλγυν με δέον φαίνόμενος ἄλλ' ὁ μὲν δέδοται μοι παρὰ τῆς φύσεως ταῖς προλαβοῦσας καταδρυχὺ προαναλώθη κολάσσει, καὶ οὐδὲ μέρος ἐξ αὐτοῦ μικρὸν ὑπελείφθη μοι ὅτι τὴν δὲ νῦν ὑποτρέχουσαν τοῖς ὀστέοις μου σάρκα καὶ τῶν μελῶν

τὴν ἁρμονίαν συνέχουσιν, ὡς περ τινα περιβολὴν ἡ δ' ἔμδος ἐνέδυσέ με Χριστὸς, δι' ὃν καὶ τὴν προτέραν ἀπεδυσάμεν. Ἦς δὴ πού καὶ νῦν ἀποξεσθείσης, ἐπενδύσει πάλιν ἑτέραν· οὐδὲ γὰρ ἂν ὁ πηλὸς ἐπιλίποι τὸν κεραμεία. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν καὶ πλείονα τούτων ἐπαύσατο· Διοκλητιανὸς δὲ αὐτῷ λαμπάδας πυρὸς κελύθει προσφέρεισθαι, τῷ δὲ κάκεῖνα ἦν ἡδονή, φῶς ὅσον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πυρὸς ἔχον δύναμιν.

ossa mea accurrit, et membrorum continet compagem, veluti quodam indumento meus me Christus induit, propter quem priori me exui, eaque nunc erasa, me rursus inducta alia. Neque enim lutum defuerit figulo. Cum is ergo hæc et his plura dixisset, cessavit. Diocletianus autem jussit ei ignis faces adhiberi. Ei autem illa quoque erant voluptati, ut quæ essent tanquam lux, quæ vim ignis non haberet.

CAPUT VII.

In itinere Nicomediensi, ac præsertim Rhodi, gesta.

ΑΣ'. Ἐκκλησίαις εἶχε τὸν βασιλεὺς λοιπὸν, καὶ πρὸς Β τοὺς περιστώτας ἐπιστραφεῖς, Ἐγὼ πολλοὺς μὲν, εἶπε, τῶν δυσωνύμων Χριστιανῶν ἐτιμωροσάμεν, πολλοὺς δὲ καὶ θανάτῳ παρέπεμψα· πλὴν οὐδέπω τοιαύτης ἀνδρῶ ψυχῆς τι καὶ γνώμης ἰδεασάμεν, ἀλλ' οὐδὲ σῶμα στεφάνου οὕτω καὶ καρτερικὸν καὶ δυσθνήτατον· παραπέμψω γοῦν αὐτὸν εἰς τὴν Νικομήδου, τέρας, ὡς εἰκόσ, Μαξιμιανῶ ἀπιστον. Οὐδὲ γὰρ ἂν οὐδὲ αὐτὸν ἀνδρὶ ποτε οἶμαι τοιοῦτω περιτυχεῖν αὐθακαστῶ δεινῶς καὶ ἰσχυρογνώμονι. Ταῦτα ἐν θαύματι πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, ψηφίζεται Κλήμεντα δεθέντα εἰς ἑξίτησιν Μαξιμιανῶ πρὸ τὴν Νικομήδου διακόντιον ἄγεσθαι, γράψας καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πάντα, ὅσα τε παρὰ Δομιτιανοῦ πρότερον, καὶ ὅσα πάλιν ὑπ' αὐτοῦ παρὰ δόξαν καὶ φύσιν ἀνθρωπίνων ὑπενήχοι πάσαν· ἔτι καὶ τοῦτο σημάνας, C ὡς εἰ μὲν ἔλειν αὐτὸν, ἔπρ ἀνάπιστον, καὶ μεταπεσαι δουθήσεται, αὐτὸς ἀναπέμψαι πρὸς αὐτὸν, πρῶτα κεχαρισμένον ἀποδειξὶν ἐκείνου μεγίστης φρονέος καὶ περιουσίας ἐσόμενον· εἰ δ' οὐκ ἀλλὰ θηρίοις αὐτὸν ἐκδοῦναι, ἢ καὶ ἄλλαις τιμωρῆσαι πικρατὸς τοῦ ζῆν ὑπεξήγαγε, ἵνα μὴ περιῶν ἔτι, φησὶν, καὶ Χριστιανὸς μεγάλα βλέπτοι καὶ Ἑλληνας, τοὺς μὲν ὑποφθεῖρων καὶ παρασπῶν, Χριστιανούς δὲ δυσμεταθέτως μᾶλλον ποιῶ· καὶ ἀσφαλίζόμενος.

ΔΖ'. Ἐξήγητο τοίνυν τῆς Ῥώμης ὁ ἅγιος ὑπὸ πολλῶν μὲν προσεπρόσμενος, πολλοῖς δὲ δακρύων αἵτις καθιπτάμενος. οἷς τὸ πάθος παρεμυθιῶντο τοῦ χωρισμοῦ. Τίς γὰρ ἂν διεξίθῃ τὰ τῶν πιστῶν, ὅσα D μὲν τὴν καὶ αὐτὰ ἔλεγον, ὅσα δὲ πάλιν ἐπ' αὐτῷ ἐποίουν; οἱ μὲν γὰρ ποδῶν ἤπτοντο, καὶ χεῖρας ἥσπάζοντο· οἱ δὲ τράχηλον περιβάλλοντες κατεφίλων καὶ τοῦ χωρισμοῦ πικρὸν ἐπ' αὐτῷ δάκρυον ἔσταζον· ἄλλοι τοῖς αἵμασι κατεχρίνοντο, τοῖς τραύμασι προσεφύοντο, τῶν, ἱματίων οὐκ ἀπεσπῶντο, Ὁ λαμπρὸς ἀριστῆς, ὁ γενναῖος ἀγωνιστὴς ὁ σιδήρου, λέγοντες, ἰσχυρότερος. οἱ γοῦν ἀπάγοντες αὐτὸν ἐπικλασθέντες τοῖς ὄδουμοις, καὶ παθόντες καὶ αὐτοὶ τὰς ψυχὰς, ἔστησαν ἄχρι πολλοῦ παραχωροῦντες τῷ πάθει, καὶ τῷ ἔλασι τῶν θαύματος. Ἐπεὶ δὲ ἤδη καὶ ὁ καιρὸς ἐκάλει τοῦ πλοίου ἐπιβῆναι τὸν μαρτυρα, τῶν περισχομένων βίβ καὶ μόλις ἀποσπασθεῖς,

XXXVI. Obstupuit de cætero imperator, et conversus ad eos, qui circumstisiebant, Ego multos quidem punii, inquit, ex miseris Christianis, et inultos etiam morte affeci; sed nondum viri virum tam magno et excelso animo præditum, sed neque cujusquam corpus adeo validum et robustum, et cui mortem afferre esset difficilium. Eum ergo transmittam Nicomediam, Maximiano, ut est verisimile, prodigium futurum incredibile. Neque enim existimo eum unquam incidisse in virum tam firmi et tam constantis animi. Hæc cum mirabundus dixisset qui aderant, decernit ut Clemens victus trans mare mitteretur Nicomediam, examinandus a Maximiano, de eo scribens, et quæ prius a Domitiano, et quæ a se rursus passus sit, quæ opinionem et humanam omnem naturam superant: et hoc præterea significans, quod si eum quidem, quod est plone desperandum, vincere et in aliam potuerit traducere sententiam, eum rursus remittat, rem illi gratam futuram, ut argumentum illius maximæ prudentiæ et ingenii solertiæ: si minus, eum tradat bestiis, vel etiam acerbis aliis suppliciis ei vitam adimat. Ne si amplius, inquit, sit superstes, et Christianos et Græcos magnis afficiat incommodis, hoc quidem corrupens et attrahens, Christianos autem efficiens difficiles ad transmovendum, eosque muniens et confirmans.

XXXVII. Romæ ergo sanctus est eductus, nullis quidem eum deducuntibus, multis autem lacrymis quoque prosequentibus, quibus consolabantur suam ab eo separationem. Quis enim oratione persequi potuerit ea, quæ tunc dicebant quidem fideles, et quæ rursus propter ipsum fecerint? Nam alii quidem pedes tangebant, et manus amplectebantur; alii vero collum complectentes deosculabantur, et propter separationem amaras effundebant lacrymas: alii se ejus sanguine inungebant, a vestibis avelli non poterant, Vir præclarus et fortis, strenuus decertator, qui ferro, dicentes, est validior. Qui ipsum autem abducebant, fracti fletibus, et ipsi quoque affecti animis, constiterunt diu, cedentes animorum perturbationi et spectaculo miserabili. Cum vero jam tempus vocaret, ut martyr navem ascenderet, vi et ex tandem

avulsus ab iis qui ipsum continebat, et tanquam membrum commune abruptus ab omnibus, civitati ea quæ par erat, et sibi precatus, navem ascendit, et cœpit navigare. Sed quid sapiens gubernator universorum Deus in nave suo providet consilio ?

XXXVIII. Is qui prius solus martyrum effugerat ex iis qui sub Clemente crediderant in carcere, de quo paulo ante sumus nos esse dicturos pollicitus, cum esset Romanus quidem genere, Agathangelus autem nomine, hic una navigat cum martyre. Cum enim pervenisset ad navem in qua erat Roma enavigaturus, et cum nautis pauca esset locutus, eis facile persuadet, cumque sensim conscendisset, in aliqua ejus parte delitescibat. Deus autem fuit, qui et navem ostendit Agathangelo, et effecit ut essent ei nautæ faciles, et cito fuerint ab eo persuasi. Postquam autem jam martyr quoque adfuit ipse cum militibus, et navem sunt ingressi, distabant a terra circa ducenta stadia, videns Agathangelus milites quidem et inter se et circa navem esse occupatos, solum vero sacrum Clementem seorsum Deum orare, a nemine visus nec animadversus prope eum accedit: cumque ejus pedesprehendisset, et in memoriam revocate ejus, quæ in custodia facta est, confessionis et dati baptismatis. Deinde etiam narrat, quomodo e cœde effugerit, et quemadmodum prius sciverit navigium, et quemadmodum sint ingressus, et quemadmodum in eo delituerit.

XXXIX. Martyr autem (quomodo enim par est eum fuisse affectum, cum agnovit Agathangelum ? Erat enim primus ex iis qui tunc ab eo fuere baptizati) salutabat, amplectebatur, benigne eum alloquebatur, aperte præ se ferebat, se viscera habere paterno relecta gaudio. Deinde etiam cœpit precari vehementius, partim quidem gratias agens pro Agathangelo, et verba quæ animi lætitiæ significabant offerens; partim autem Deum quoque invocans, ut illi ferret auxilium, et rogans, ut is esset sibi socius confessionis: Ago tibi gratias, Domine Jesu Christe, dicens, qui mihi es sola et unica consolatio et auxilium, quod me neque in terra, neque in mari relinquis a tuo desertum auxilio, sed me per totam viam defenderis et deduxeris, et meum labore defessum animum recreaveris eo quem scis modo ejus consolator effectus. Ecce enim nunc quoque in mari in Agathangelo bono meo fratre mihi es cognitus, qui vel mihi ex ipso nomine tuum spondet auxilium, ut qui Agathangelus, id est, honorum nuntius, et sit et dicatur. Sed ei quoque concede, o rex Christe, ut ad finem tuam deducat voluntatem, et glorifica ipsum tua confessione, ut tu quoque rursus in ipso glorificeris.

XL. Ille argo cum Agathangelo sic diu noctuque precabatur, cibum quidem non sumens, nam ne nimum quidem eis cibi usquam aderat, ut eujus

και ὡς περ μέλος κοινὸν ἀπάντων ἀπορραγείς, τῇ τε πόλει τὰ εἰκότα καὶ ἑαυτῷ ἐπευξόμενος, οὕτω τῆς νεῶς ἐπέβη καὶ τοῦ πλοῦ ἤρξατο. Ἀλλὰ τί καὶ περὶ τὴν ναῦν ὁ σοφὸς τῶν κυβερνήτης οἰκονομεῖ Θεός ;

ΛΗ'. Καὶ ὁ πρότερον τὸ μαρτύριον μόνος τῶν ὑπὸ Κλήμεντος ἐν τῇ φυλακῇ πιστευσάντων διαφυγὼν, περὶ οὗ φθάσας μικρῶ πρόθεν ὁ λόγος ὑπέσχετο, Ῥωμαῖος μὲν ὢν τὸ γένος, Ἀγαθαγγελος δὲ τὴν λῆσιν, σύμπλους ἐνταῦθα τῇ μάρτυρι γίνεται. Καταλαβὼν γὰρ τὸ πλοῖον δι' οὗ τῆς Ῥώμης αὐτὸς ἐκωλεῖν ἔμελλε, καὶ ὀλίγα συλλαλήσας τοῖς ναύταις, πείθει βραδίως, ἐμβάς τε ἡρέμα κατὰ τι πέρος αὐτοῦ λανθάνων ἐκρύπτετο. Θεὸς δὲ ἦν ἄρα ἔ και τὸ πλοῖον ὑποδείξας Ἀγαθαγγελῷ, καὶ τοὺς πλωτῆρας εὐπειθεῖς αὐτῷ καὶ προσηνεῖς ἐργασάμενος. Ἐπει δὲ ἤδη καὶ ὁ μάρτυς αὐτὸς μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπίστη, καὶ τῆς νεῶς εἴσω γεγόνασιν, ἀπέσγον τε τῆς γῆς ὄσον σταδίου διακιστοῦς, ὁ Ἀγαθάγγελος τοὺς μὲν στρατιώτας περὶ τε σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ναῦν ἀποσχολημένους ἰδὼν, μόνον δὲ τὸν ἱερὸν Κλήμεντα προσευχόμενον καταμόνας Θεῷ, πᾶσαν ὀφθαλῶν αἴσθησιν κλέψας πλησίον ἐκείνου γίνεται, καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῶν ποδῶν, τῆς ἐ τῇ φυλακῇ αὐτὸν ὁμολογίας ἀναμνησθεῖ καὶ τοῦ βαπτίσματος· εἶτα καὶ τὴν ἐκ τῆς σφαγῆς φυγὴν διηγείται, ὅπως τε προγενή τὸ πλοῖον, ὅπως τε ἔλθοι, καὶ ὅπως ἐν αὐτῷ κρόπτοιο.

ΛΘ'. Ὁ μάρτυς τοίνυν (καὶ τί γὰρ ἂν αὐτὸν οὐκ εἰκὸς παθεῖν ἐπιγόνοντα τὸν Ἀγαθάγγελον ; ἦν γὰρ καὶ πρῶτος τῶν ὑπ' αὐτοῦ τηνηκαῦτα βαπτισσάμενων) ἡσπάζετο, περιεπτόσατο, προσηνεῖς αὐτῶν περιέβριλλε, δῆλος ἦν ἰδοῦνός ἐπ' αὐτῷ πατρικῆς τὰ σπλάγχνα πληρούμενος. Ἐπειτα καὶ τῆς εὐχῆς θερμότερον εἶχετο, τοῦτο μὲν εὐχαριστῶν ὑπὲρ Ἀγαθαγγελοῦ καὶ ψυχῆς εὐθυμούσης προσάγων ῥήματα, τοῦτο δὲ καὶ Θεὸν εἰς συμμαχίαν ἐκέλευε καλῶν, καὶ τὸν ἄνθρωπον κοινῶν ἐαυτῷ γενέσθαι τῆς ὁμολογίας εὐχόμενος, Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λέγων, ἡ μόνη καὶ μία παράκλησις ἐμοὶ καὶ βοηθεῖα, ὅτι με μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν ἔρημον τὴν σῆς βοηθείας καταλιμπάνης, ἀλλ' ἐν ὁδῷ πάσῃ συναντελάδου καὶ προηγῆσω μοι, καὶ πεπονηκυῖάν μου τὴν ψυχὴν ἀνεκτίσω, παρήγορος αὐτῷ τρόπον ὃν αὐτὸς οἶδας γινόμενος. Ἰδοὺ γὰρ καὶ ταῦν ἐν θαλάσῃ ἐν Ἀγαθαγγελῷ τῷ πιστῷ τούτῳ μοι ἀδελφῷ ἐγνωρίσθης, ἥς καὶ ἀπ' αὐτῆς μοι τῆς κλήσεως τὴν παρὰ σοῦ πιστοῦται βοήθειαν, ἀγαθὸν ἔγγελοσ καὶ ἐγὼ μόνος καὶ κλαύμενος. Ἀλλὰ παράσχου καὶ αὐτῷ, Χριστέ βασιλεῦ, τὸ πόν εἰς πέρας ἀγαγεῖν θέλημα, καὶ δοξασον αὐτὸν τῇ ὁμολογίᾳ σοῦ, ἵνα καὶ σὺ πάλιν ἐν αὐτῷ δοξασθῆς.

Μ'. Ὁ μὲν οὖν οὕτω σὺν Ἀγαθαγγελῷ νυκτὸς καὶ ἡμέρας εὐχόμενος ἦν, τροφὴν μὲν οὐ προσέμενος (καὶ γὰρ οὐδὲ βραχεῖα τις αὐτοῖς παροῦσα ἐτύχανε

ποθεν, ἥς οὐδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐμέλησεν ὄλωσ τῷ Κλήμεντι· τὸν ζῶντα δὲ ἄρτον ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο τὸ ζῶν ἔχοντες, καὶ τούτοις ἀφανῶς τρεφόμενοι τε καὶ ποτιζόμενοι. Κατελεήσαντες τοιγαροῦν αὐτοὺς τῆς πολλῆς ἐκείνης τῆ δοκεῖν ἀσιτίας οἱ στρατιῶται, καὶ τὰς ψυχὰς συμπαθῶς τε αὐτοῖς καὶ φιλανθρώπως διατεθέντες, μεταδοῦναι βρωμάτων αὐτοῖς ἐπειρῶντο. Οἱ δὲ τοὺς στρατιώτας μὲν τῆς προκίρσεως ἀπεδέχοντο, τὴν τροφὴν δὲ οὐκ ἐδέχοντο ἄνωθεν παρὰ τοῦ Θεοῦ αὐτὴν ἐκδέχεσθαι λέγοντες. Ὅπερ οἱ μὲν ἔλεγον, Θεὸς δὲ εἰς ἔργον ἐξῆγε, καὶ περὶ τὴν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτός, οὐρανίαν τροφὴν τοῖς δικαίοις ὑπὸ τινος ἄνωθεν ἐχορηγεῖτο δυνάμεως, καὶ ἀγγέλων ἄρτην ἐτρέφοντο ἄνθρωποι.

ΜΑ'. Συχνὰ γοῦν ἐπίβησαν οὗτους κατὰ τὸν πλοῦν ἡμέραι, καὶ εἰς τὴν Ῥόδον κατασχόντες, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐπιστείνασθαι βουληθέντες τοῦ πλοίου ἀπέβησαν, τοῖς δὲ γε φυλακῆς χάριν τῶν ἁγίων ὑπολειφθεῖσι προσέκειντο λιπαροῦντες αὐτοὶ καὶ δεόμενοι, ἕξινά τε αὐτοῖς τῆ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησία παραβλεῖν, καὶ τῶν ἀχράντων μετασχεῖν μυστηρίων. Κυριακὴ μὲν οὖν τῆνικαυτὰ ἡμέρα ἦγετο, καὶ πάντες οὗτοι κατὰ τὴν νῆσον Χριστιανοὶ (ὅλγοι δὲ οὗτοι) πρὸς τὸν ναὸν συνέτρεχον. Τούτων δὲ εἰς ἀκριδῶς ὄψεαι εἶγε τὰ κατὰ τοὺς ἁγίους μαθῶν, μὴνύει πάντα τῷ τῆς Ῥόδου προεδρῷ, Φωτεινὸς τῷ ἐπισκόπῳ ὄνομα. Κάκεινος οὐδὲν ἔτι διαμελλήσας, παραλαβὼν αὐτίκα μάλᾳ συχνούς τῶν παρόντων Χριστιανῶν, εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἀφικνεῖται, ὅ γε ἡ τοὺς ἁγίους ἔχουσα κλύς προσωρμίζετο, καὶ πολὺς ἦν τῶν φυλάκων δεόμενος, ὥστε λυθῆναι τοὺς μάρτυρας τῶν θασμῶν, καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῖς ἀνεθῆναι παράδοον.

ΜΒ'. Ἐκεῖνον τοίνυν τὴν ἑκτεῖαν δυσωπηθέντων ὑπὸ πολλοῖς τοῖς εὐχαριστηρίοις ὕμνοις οἱ μάρτυρες ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν προπέμπονται, καὶ ἀκολουθῶς τῆς ἱερᾶς προτεθείσης βίβλου ἐκεῖνα παραδόξως ἡ τῶν Εὐαγγελίων ἐδῆλου φωνῆ, ἃ καὶ τῷ κειρῷ προσήκοντα καὶ τοῖς ἁγίοις ἀρμυζόντα ἦν. Τίνα δὲ ἄρα ταῦτα; Μὴ φοβείσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἀποκτείνει μὴ δυναμένων. Τοῦτο οἶονεῖ τινα γλυκύτητα θεῖαν ἐνέσταξε ταῖς τῶν ἁγίων ψυχαῖς, καὶ ὀφθαλμοὺς ὁμοῦ καὶ χεῖρας εὐθὺς εἰς οὐρανούς ἀνασχόντες, ἐκ περιχαρακῆς δεδρακρυμένοι προσσηύχοντο. Οἰκοδόμησις οὖν ἐν τῇ πίστει τὸ πρᾶγμα τοῖς παροῦσιν ἐγένετο, καὶ πάντες εἰς αὐτοὺς ὄρωντες εἰς φανερά καὶ αὐτοὶ κατήγοντο δάκρυα, καὶ τῶν σκαμμάτων κοινωνήσασιν καὶ τῶν βραδείων, τοῖς μάρτυσιν ἠύχοντο.

ΜΓ'. Εἶτα ὁ θεοφιλὴς ἐκεῖνος ἐπίσκοπος τὰ τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς ἐπιτελεῖται μυστήρια τὸν ἱερῶτατον Κλήμεντα ἡξίως· ὦν δὲ κατὰ τὸ εἰωθὸς ὑπ' αὐτοῦ τελουμένων, καὶ πάντων ἐν συντριβῇ καρδίας καθῆπερ γυμνῇ τῇ ψυχῇ προσεχόντων, ὁρῶσι πολλοὶ τῶν παρόντων, ὅσοι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ὄραν ἄξιοι, φοβερὸν ὦ Δέσποτα, θέματα καὶ φρικτόν· ἄνθρωπα μὲν φωτὸς ὑπερμεγέθη τῆς ἀχράντου καὶ

Clemens nullam curam gessisset omnino : vivum autem panem in corde et vivam illam aquam habentes, quibus obscure alebantur et putabantur. Diuturnæ ergo illorum, ut videbatur, inedia miserti milites motique animo, benigneque et humane in eos affecti, eos cibis volebant impertiri. Illi autem laudabant quidem bonum militum animum, cibum vero non accipiebant, dicentes se eum desuper a Deo accipere. Quod autem illi dicebant, Deus effectum reddidit, et circa primam noctis custodiam, cœleste alimentum justis suppeditabatur, et pane angelorum nutriebantur homines.

XLI. Multi vero dies consumpti sunt ab eis in navigando : et cum Rhodum appulissent, alii quidem omnes e navi descenderunt ad quærendum comæatum; eis autem, qui relictii fuerant pro custodia sanctorum, instabant ipsi vehementer rogantes et orantes, ut liceret eis accedere ad ecclesiam Christianorum, et esse intemeratorum participes sacramentorum. Atque tunc quidem dies celebrabatur Dominicus, et quicumque erant in insula Christiani, pauci autem erant, ad templum concurrabant. Ex his vero cum quidam accurate didicisset, quomodo se haberent res sanctorum, antistiti: Rhodi omnia significat : episcopo nomen erat Photinus. Ille autem nihil amplius cunctatus, cum statim accepisset multos ex iis qui aderant Christianis, venit ad littus, ad quod appulerat navis, in qua erant sancti, et custodes vehementer oravit, ut martyres solverentur a vinculis, et eis permitteretur venire in ecclesiam.

XLII. Cum illi autem cessissent precibus, cum multis hymnis, quibus Deo aguntur gratiæ, in ecclesiam deducuntur martyres; et consequenter sacro libro proposito, admirabiliter et præter opinionem declaravit vox Evangeliorum illa, quæ et tempus decebant, et sanctis conveniebant. Quænam autem ea sunt? Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Hoc veluti quamdam divinam dulcedinem sanctorum instillavit animis, oculosque simul et manus statim ad cœlos tollentes, præ gaudio orabant lacrymantes. Ædificatio autem in fide fuit res ea iis qui aderant, omnesque eos intuentes, ipsi quoque aperte emittebant lacrymas, martyrumque certamina et coronas participare cupiebant.

XLIII. Deinde pius ille et Dei amans episcopus rogabat Clementem sanctissimum, ut sanctæ oblationis perageret mysteria. Quæ quidem cum de more ab eo peragerentur, et omnes in contritione cordis, veluti nuda et aperta anima, eis attende- rent, vident multi ex iis qui aderant, quicumque scilicet erant digni talia intueri, stupendum, o Domine, et mirabile spectaculum; lucis quidem car-

4 Matth. x, 28.

bonem maximum, in intemerata et mystica mensa A
propositum, candidatorum autem multitudinem in
aere supervolantem. Atque illi quidem cum visio-
nem ferre non potuissent, et humi pronos seipso
dejecissent, jacebant, ut qui eum, qui ex iis pro-
cedebat, splendorem contra non possent omnino
aspicere. Cum autem fama brevi totam pervasisset
civitatem, multi etiam ex infidelibus publice con-
currebant; et maxime quicumque aliquos ex filiis,
cognatis, vel domesticis habebant laborantes ali-
quibus morbis immedicabilibus, frequentes con-
currebant, secum ægrotos adducentes, et alios
quidem ad pedes martyrum projicientes, alics au-
tem ad beatarum manuum contactum adducentes,
eos statim videbant a morbis expurgatos. Multo-
rum quoque gentilium curatæ sunt animæ, et sa-
nationis ipsorum miraculo deducti sunt ad verita-
tatem. Hæc milites obstupescerunt, et cum vident
civilitatis magnum in Clementem desiderium,
et timerent deinde, ne in eos aliquid innovaretur,
et martyr ex eorum manibus effugeret, ei vincula
rursus immittunt, et ad navem abducunt, illi male
faciendi sumentes occasionem ex insigni ejus vir-
tute. Præcessit autem Agathangelus, et primus na-
vem ascendit, ut qui esset primus viam initurus
martyrii.

μυστικῆς τραπέζης προκειμένον, λευχημονούτων δὲ
πλήθος ἐπὶ τοὺς ἀέρος ὑπεριπτάμενον. Ἐκεῖνοι μὲν
οὖν τὴν ὄψιν οὐκ ἐνεγκόντες, πρηνεὶς καταβζλόντες
ἑαυτοὺς ἐκείντο, μηδὲ τῇ ἐκείθεν αὐγῇ τὸ παράπαν
ἀντιβλέπειν δυνάμενοι. Τῆς φήμης δὲ πάσαν ἐν ὀλίγῳ
τὴν πόλιν διαδραμούσης, πολλοὶ πανδημῶν καὶ τῶν
ἀπίστων συνέβησαν, καὶ μέγιστα θεοὶ τινὰς τῶν παί-
δων, ἢ συγγενῶν, ἢ καὶ τῶν ἄλλως οἰκειῶν ἀνηκί-
στοις εἶχον πιεζομένους νοσήμασι, σονεβέρον δὲ τοὺς
νοσοῦντας ἕκαστος ἐπαγόμενοι, καὶ τοὺς μὲν τὸς
μαρτυρικοὺς ποσὶν ἐκείτων παραβρίπτοῦντες, τοὺς
δὲ τῇ τῶν μακαρίων χειρῶν ἀφῆ προσάγοντες ἐκε-
καθαριμένους εὐθὺς τῶν νόσων ἐύρων. Πολλοὶ δὲ καὶ
τὰς ψυχὰς αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἑθεραπεύοντο, καὶ
τῷ κατ' αὐτοὺς θαύματι τῆς ἰάσεως, ἐχειραγωγούοντο
πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἐξέπληττε ταῦτα τοὺς στρατιώ-
τας, καὶ τὸν πολὺν τῆς πολέως ὄρωντες περὶ τὸν
Κλήμεντα πόθον, εἶτα καὶ δεδιότες μή τι κατ' αὐτῶν
νεωτερισθεῖη καὶ ἐκ μείων αὐτοῦς ὁ μάρτυς τῶν χει-
ρῶν διαφύγῃ, τὰ δεσμά τε αὐτῶν περιτιθεῖσι κάλιν
καὶ εἰς τὸ πλοτον ἀπάγουσιν, πρόφασιν τοῦ κακῶς
ἐκείνον δρᾶσαι τὸ περιὸν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς θέμενοι.
'Αφη·εἶτο δὲ Ἁγαθάγγελος πρῶτος αὐτοῦ, καὶ τῆς
νεῶς ἐπιβὰς, οἷα δὴ καὶ προδοποιήσει μέλλων αὐτῶ
τοῦ μαρτυρίου τὴν εἴσοδον.

CAPUT VIII.

Tormenta Nicomedie Sanctis inflicta.

XLIV. Cum eis itaque ventus successisset secun-
dus, Ægeum mare transmittunt: et cum appulissent
Nicomediam, deducuntur statim ad Maximianum. C
Ille autem cum accepisset litteras imperatoris, et
multa quidem etiam ab ipsis didicisset, ea vero
vidisset congruere litteris, nempe aspectum, qui
quam profitebatur virtutem conservaret, faciem
liberalem, morum libertatem; nihil servile, humile,
et abjectum, neque quod facile possit in aliam tra-
duci sententiam; hæc cum vidisset Maximianus, ut
qui in judicandis illis multum valeret, sibi statim
interdicit ejus examinationem, et quasdam bellicas
causatus occupationes, præfecto urbis Agrippino
committit Clementis cognitionem. Ille vero cum
eum statim sisti curasset, hoc ante alia interrogat,
an ipse esset ille Clemens, qui vulgo ita jactabatur.
Cum is autem se esse respondisset, et Christi ser-
vum præterea adjecisset, ira motus Agrippinus,
jussit militibus, ut ei in facie colaphum impingerent
dictitantes, se servum imperatorum, non autem
Christi, vocaret. Martyr autem, Utinam, inquit, et
domini et imperatores vestri vocati essent Christi
servi, et aliæ quoque omnes gentes eis servirent et
parent, et non eis potius improbe imperaret impi-
etas, et stulte nos vincere contenderent!

XLV. Hæc cum veluti flamma quædam incidissent
in animum Agrippini, magis accenderunt fornacem
insaniæ. et Clementi quidem nihil respondit, ut qui
ostenderet conceptam in eum iram esse majorem,

ΜΑ'. Ἐπιφόρου τοίνυν τοῦ ἀνέμου τυχόντες δια-
πλέουσι τὸν Αἰγαῖον, καὶ εἰς τὴν Νικομήδειαν κατέ-
ραντες, ὡς τὸν Μαξιμιανὸν εὐθὺς ἀνάγονται. Ὁ
δὲ τὰ βασιλικὰ δεξάμενος γράμματα, καὶ τὰ πολλὰ
μὲν καὶ ἀπ' αὐτῶν διδάχθεις, συνδόντα δὲ τοῖς
γράμμασι καὶ ταῦτα ἰδὼν, οἷον ὄψιν ἀπαγγεῖλαι
ἀρετῆς σώζουσαν, παράστημα εὐγενῆς, ἤθους ἐλευθε-
ρίαν, οὐδὲν θελόδουλον, οὐδὲ ταπεινὸν, οὐδὲ πρὸς τὸ
μεταπεισθῆναι ῥάδιον, ταῦτα καὶ Μαξιμιανὸς ἰδὼν,
οἷος ἐκείνος κρίνειν τὰ τοιαῦτα δεινὸς, ἀπαγορεύει
εὐθὺς τὴν ἐξέτασιν, καὶ τινα φροντίδων πολεμικῶν
ἀσχολίαν αἰτιασάμενος, τῷ ἐπάρχῳ Ἀγριππίνῳ τὰ
κατὰ τὸν γενναῖον ἐπιτρέπει Κλήμεντα. Ὁ δὲ παρ-
σησάμενος αὐτὸν, τοῦτο πρῶτον, εἰ αὐτοῦ ἐκεῖνος
εἶη Κλήμης ἠρώτα. Τοῦ δὲ ἐκεῖνό τε ἀκορινθαίου,
καὶ Ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος προσθέντος, ὀργισθεὶς
'Αγριππίνος πλὴγὰς αὐτῶ κατὰ κόρης ἐντείνει κ-
D λεύει τοὺς στρατιώτας, δοῦλον τῶν βασιλείων καλεῖ
ἑαυτὸν, ἀλλὰ μὴ τοῦ Χριστοῦ λέγοντας. Καὶ ὁ μάρ-
τυς, Ὁφελον, ἔφη, καὶ οἱ δεσπότες καὶ βραυτεῖς
ὁμῶν Χριστοῦ δοῦλοι ἐκλήθησαν ἄν, ἵνα δὴ καὶ
τᾶλλα πάντα ἔθνη, δοῦλά τε εὐτοῖς καὶ ἰπῆμοα ἦν,
ἀλλὰ μὴ κακῶς αὐτοὶ μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἀσθεῖας κατ-
ήροντο καὶ ἡμῶν ἀρετῶν ἀνοήτως ἐφιλονείκουν.

ΜΕ'. Ταῦτα οἶονεἰ τις φλὸς εἰς τὴν Ἀγριππίνου
ψυχὴν ἐμπεσόντα σφοδροτέραν ἐποίησε τῆς μανίας τὴν
κάμινον, καὶ πρὸς μὲν τὸν Κλήμεντα οὐδὲν ἀν-
σφάγγετο, οἷα δεικνὺς τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν, καὶ

ἀπειλῆς οὖσαν μαζονα, πρὸς δὲ τὸν Ἀγαθάγγελον ἀπιδὼν, Σὺ δὲ τίς εἶ ; ἔφη, οὐδὲ γὰρ ἔγκλισαι τοῖς Διοκλητιανοῦ γράμμασι. Κάκεινος τὴν θρασιν μερισθεῖς, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄρας ἑμῶ τῶς ὀφθαλμοῦς καὶ τὸν Κλήμεντα (ἐλατέρωθεν γὰρ ἔξειν αὐτῶ τὴν βοήθειαν προσεδόκα), Κἀγὼ Χριστιανὸς εἰμι, ἔφη, διὰ τοῦ δούλου τοῦ Χριστοῦ Κλήμεντος, τῆς μακκαρίας ταύτης ἀξιώθε· κλήσεως. Τότε Ἀγριππίνος κελεύει Κλήμεντα μὲν μετεωρισθέντα σπαθίζεσθαι, Ἀγαθάγγελον δὲ βουνεύροις ὑπὸ δημίων ὠμότατα τύπτεσθαι. Ἐπει δὲ καὶ τὴν τοιαύτην βρασνον ὁ μέγας Κλήμης οὕτω τι γενναίως ὑπεμενε, τοσούτου ἔσον ἐν λόγῳ τινὶ καὶ μετρήτας πληγὰς τίθεσθαι, ὡς ὑπὲρ ἐαυτοῦ τε καὶ Ἀγαθαγγέλου ἀπερισπαστως εὐχεσθαι, ὁ ἐπαρχοῦ· μικρὰ ταῦτα νομίσας καὶ μὴ δυνάμενα καθικέσθαι ψυχῆς οὕτω πάγιον ἐν αὐτῇ θεμένης τὸ ἀπετάπειστον, ἀνῆκεν αὐτοὺς τῆς κολάσεως καὶ ἀμφοτέρους τῇ φυλακῇ δίδωσι· θέατρον δὲ εἰς τὴν ἐξῆς αὐτῶ καὶ θηρία ἐτοιμασθῆναι κελεύει, καὶ τὸ πλῆθος πολλὰ, καὶ τὸ γένος διάφορα, καὶ ὑπερφῶ τὴν ὠμότητα.

ΜΣ'. Ἄγιοι τῶ δεσποτηρίῳ καταλειθθέντες, συντονωτέρῳ μᾶλλον ἐπιγρύπνουσιν τῇ προσευχῇ· ἄγγελοι δὲ αὐτοῖς ἄνωγεν ἐπιστάτες πρὸς τὸ μαρτύριον ἤλειπον. Ὅσοι γοῦν καὶ ἄλλοι κατὰ τινὰς καὶ αὐτοὶ αἰτίας ὄκουν τὸ δεσποτήριον, τότε τῆς δεθήσεως αὐτῶν ἐκτενὲς ἰδόντες, εἶτα καὶ τῆς τῶν ἀγγέλων αἰσθόμενοι παρουσίας, καὶ τὴν θαύμαστον ἐκείνην ἐκπλαγέντες παρακλήσιν, θέρμη τινὶ θεῶ τὴν ψυχὴν κληθήντες, προσπίπτουσι τε τοῖ ἁγίοις, καὶ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτοῖς εἰς γνώσιν ἔλθειν ἀξιοῦσι, καὶ τῆς ἐκεῖνου γενέσθαι ὁμολογίας ἀναξίους μὴ λογισθῆναι. Οἱ μὲν οὖν ἀρχὴ μέσων νυκτῶν τοῖς ἀνδράσι διαλεγόμενοι, παραινοῦντες, διδάσκοντες οὐ πρότερον ἀπέστησαν ἕως αὐτοὺς εἰς τὴν ἀληθῆ κατήρεισαν πίστιν, καὶ τῶ θείῳ βαπτίσματι ἐσφαγίσαντο. Ἐπειτα ὄλων ὁ μέγας Κλήμης τὰς τοῦ δεσποτηρίου πύλας εὐχῇ διαπετάσας ἐκείνο· μὲν χαίρων ἀπῆκα χαίροντας, αὐτὸς δὲ σὺν τῶ Ἀγαθαγγέλῳ, μόνον παρὰ τῇ φυλακῇ ὑπελίποντο.

ΜΖ'. Τοῦτο ἰσχυρῶς ἐμαίνει τὸν Ἀγριππίνον, καὶ παραγῶν αὐτοὺς εἰς τὸ θέατρον, καὶ τι πρότερον αὐτὸς κατὰ τῶν ἁγίων βρόξας λέοντιον, εἶτα καὶ λέοντας αὐτοῖς καὶ πολλοὺς τῶν θηρῶν ἐτίρους ἀφεισθῆναι κελεύει. Οἱ δ' ἀνεθίντες τοὺς μὲν ἁγίους οὐδὲν τὸ παράπαν κακῶς ἐποίουν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ μᾶλλον καὶ ἡμερον εἰς αὐτοὺς ἐώρων, καὶ νῦν μὲν τὰ ἴχνη τούτων ἰλαρῶς περιέλειχον, νῦ δὲ καὶ προσήλλον· οὐ προσηῶς, οὐκ ἀνόμοια τοῖς νυκτὶ ποιοῦντες, ἀ πρὸς τοὺς δεσπότης τοὺς ἐκπτῶν ἐκεῖνοι δρῶσι κολάκις μετὰ γρόνον ἐπικνιόντας· τοὺς μὲν οὖν ἁγίους οὐδὲ εἰ θῆρες εἰργάζοντο πονηρῶν, Ἀθριππίνω δὲ τὴν καρδίαν ἰσχυρῶς ἐπληττιον, ἀπορουμένῳ τοῖς ὄλοις, καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἀδόξαμον ἀνηνύτοις ἐπιχειροῦντι, καὶ τὸ πλάνης σκοτός οὕτω βλάβως αὐ-

quam ut minis eam significaret. Ad Agathangelum autem aspiciens : Tu vero quis es? inquit. Neque enim contineris in litteris Diocletiani. Ille autem cum visum suum divisisset, et simul in caelum et ad Clementem sustulisset oculos (utrinque enim ad se venturum sperabat auxilium): Ego quoque, inquit, sum Christianus, per servum Christi Clementem hanc beatam nactus appellationem. Tunc Agrippinus jubet Clementem quidem in altum sublatum cædi ac mutilari; Agathangelum autem boum nervis a lictoribus crudelissime verberari. Quoniam vero magnus Clemens ejusmodi tormentum tam magno et excelso animo ferebat, et tantum aberat, ut plagarum vel modicam ullam duceret rationem, ut pro se et pro Agathangelo assidue oraret: præfectus hæc parva esse arbitratus, et quæ animum non attingerent, in quo hoc adeo fixum et firmum insederat, ne ad contrariam traduceretur sententiam; utrumque quidem relaxavit a castigatione, et tradidit in custodiam: sequenti autem die jubet theatrum parari et bestias, et numero multas, et genere diversas, et crudelitate insignes.

XLVI. Atque sancti quidem relictī in carcere, vehementius et intensius vigilantes, vacabant orationi: angeli autem ad eos desuper advolantes, præparabant et confirmabant ad martyrium. Quicunque vero alii propter alias etiam causas habitabant in carcere, cum eorum intensam vidissent orationem, et deinde etiam sensissent adventum angelorum, et illa admirabili obstupefacti essent consolatione, divino quodam ardore eorum incitatis animis, procidunt ad pedes sanctorum, et rogant ut ipsi quoque veniant ad Christi cognitionem, et ne reputentur indigni, qui illum confiteantur. Illi autem cum eis ad mediam usque noctem disserentes, suadentes, admonentes, docentes, non prius destiterunt, quam eos in vera fide instituerint, et divino baptismo obsignaverint. Deinde cum magnus Clemens sola oratione eis carceris totam aperuisset januam, illos quidem lætus lætos uimisit: ipse autem solus cum Agathangelo mansit in custodia.

XLVII. Hoc Agrippinum valde magno ciet furore, et cum eos deduxisset in theatrum, et ipse prius more leonis in sanctos rugiisset, deinde in eos quoque leones et multas alias bestias jubet immitti. Illi autem immissi, nihil quidem mali sanctis omnino faciebant; sed blandis potius et benignis eos intuebantur oculis, et nunc quidem eorum pedes hilariter lingebant; nunc autem in eos etiam placide insilliebant, num dissimiliter facientes iis, quæ canes sæpe faciunt suis dominis, qui post longum tempus redeunt. Atque sanctis quidem bestię nihil mali faciebant: Agrippini vero animum valde percelliebant, qui erat de tota re mirandum in modum perplexus et animi dubius, et, ut dicitur, ea aggrederetur, quæ non possent effici: quanquam er-

poris tenebræ usque adeo crassæ eūm detinebant, ut nec cum ea quidem vidisset, intelligeret, nec bestiarum saltem revereretur illum supra naturam mutationem. Sanctis autem ea res fuit causa Deum glorificandi, et orantes dicebant: Gloria tibi, Christe, quod feræ quoque sint nos admirabiliter et præter opinionem reveritæ, et confirmasti quæ dicta sunt per tuum Danielelem prophetam 5. Ecce enim et leones multæ immanes feræ in nos sunt immissæ, sed tu omnino fuisti nobiscum, qui es etiam Deus Danielis.

XLVIII. Deinde vero agrestis Agrippinus, cum nihil, ut prius diximus, esset mutatus; sed ejus, quod admirabiliter fecissent bestiæ, et præter opinionem, earum mansuetudinem dixisset esse causam, jubet subulas valde candentes eis per medios utriusque manus digitos, ad ipsas usque ulnas infigi. Atque illæ quidem, ut ille jusserat, athletis adaptæ, theatro acerbum præbuere spectaculum, ut multi ne libere quidem intueri possent, sed propter tristitiam ejus, quod cernebatur, humanis et clementibus conniverint oculis, effecere. Cum primum enim ferrum carnes attingisset, illæ quidem veluti quemdam primum gravem sibilum emisere; deinde purpurea quædam pinguedo illinc descendens cum sanguine, videbatur vim ignis extinguere, nidoreque et fumo implebat aerem. Atque illi quidem, qui aderant, ejus quod fiebat ægre ferentes acerbiter, et animi perturbationem aperte ostendebant, et ut viri dimitterentur, clamabant. Agrippinus autem magis accensus, et propter furorē impos mentis, jubet alias subulas, et ipsas quoque vehementer accensas, sub eorum axillis usque ad humeros transfigi: quod quidem eis quoque magis auxit dolorem, et eis sensum longe immisit acriorem.

XLIX. Populus itaque non ferens tam inhumanum spectaculum, sed partim quidem graviter ferens magistratus sævitiam, partim autem judicans admirabile id quod factum fuerat, quemadmodum martyres tantis resisterunt insultibus, et non una cum eis protinus quoque animas emisierint, jecerunt quidem undique lapides in magistratum: Magnus, autem, est Deus Christianorum, voce quam potuerant clarissima clamaverunt. Cum magnus itaque, ut est consentaneum, exortus esset tumultus, et præfectus suæ salutis fuga consulisset, libere et secure martyres in montem Pyramida ascenderent, in quo et sacrificia fiebant a gentilibus, et deorum apud eos insignium occultabantur simulacra.

L. Sed ne sic quidem irasci desiit Agrippinus: sed cum per suos satellites eos multos dies diligenter quæsiisset, vix tandem invenit sanctos: et cum sequenti die jussisset per præconem convenire in montem omnes qui erant initiati diis et dæmonibus,

Α τοῦ καθίκετο ὡς μηδὲ συνείναι τῷ τῷ ἰδόντα, μηδὲ τῶν θηρῶν γοῦν αἰδοσθῆναι τὴν ὑπὲρ φύσιν ἐκείνην τῆς φύσεως μεταβολήν. Τοῖς ἀγίοις δὲ πρόφασιν γέγονε τῆς εἰς θεὸν δοξολογίας τὸ πρᾶγμα, καὶ προσευχόμενοι, Δόξα σοι, Χριστέ, Ἐλεγον, ὅτι καὶ θῆρες ἡμῶν παραδόξως ἠδέσθησαν, καὶ διὰ τῶν ταπεινῶν ἡμῶν τὰ κατὰ τὸν σὸν προφήτην Δανιὴλ ἐπασισταῶσα· ἰδοὺ γὰρ καὶ λέοντες καθ' ἡμῶν καὶ πολλὰ τῶν ἀνημέρων ἀφειθη θηρίων, ἀλλὰ οὐ πάντως ἦς μεθ' ἡμῶν ὁ καὶ τοῦ Δανιὴλ θεός.

ΜΗ'. Εἶτα ὁ ἄγριος τάληθες Ἀγριππίνος οὐδὲν, ὥσπερ ἐφθήμεν εἰπόντες, μεταβαλὼν, ἀλλὰ τῆς τῶν θηρῶν παραδοξοποιίας τὸ χειρσθήσας αὐτῶν καὶ τιθεσθὲν αἴτιον γενέσθαι φεγγάζαμος, κελεύει σοῦδλας ἰσχυρῶς ἄγαν ἐκπυρωθεῖσας διὰ μέσον αὐτοῖς ἐκατέρωθεν χεῖρας τῶν δακτύλων ἄχρις ἀγκῶνων αὐτῶν ἐμπάρησαι. Αὐταὶ μὲν οὖν, ὡς ἐκεῖνος ἐκέλευσεν, ἐπενεχθεῖσαι τοῖς ἀθληταῖς, πικράν τινα διατριβὴν τῷ θεάτρῳ παρεῖχον πολλοὺς δὲ μηδὲ ὄρῃν ἐλευθερίως, ἀλλ' ἐπιμύειν τῷ σκυθρωπῷ τοῦ θεζήματος τῶν φιλοανθρώπων ὀφθαλμῶν παρεσκευάζον. Ἀψαμένου γὰρ εἶδος τῶν σαρκαῶν τοῦ σιδήρου, θεινὸν μὲν ἐκείνα τὰ πρῶτα συριγμῶν ὥσπερ ἠφίσεσαν· εἶτα πορφύρεός τις ἐκείθεν πιμαλῆ σὺν ἀματι κραιπύσα σθεναυῖν τε τοῦ πυρός ἐφίκει τὴν δύναμιν, καὶ κνίσεως μεστέν καὶ καπνοῦ τὸν ἀέρα ἐπέλει. Οἱ μὲν οὖν παρόντες δυσχερῶς ἔχοντες πρὸς τὴν πικρίαν τοῦ γινομένου, καὶ φανερόν ἐποίουν τὸ πάθος, καὶ ἀσθεῖναι τοὺς ἄνδρας ἰδόντων. Ὁ Ἀγριππίνος δὲ περιφρογῆς μᾶλλον καὶ ἔκτρον τῇ μανίᾳ γενόμενος, καὶ ἄλλας κελεύει σοῦδλας πᾶν σφόδρα καὶ αὐτὰς πυρωθεῖσας, ὑπὸ ταῖς μασχάλαις αὐτῶν ἄχρι καὶ ὤμων διαπαρῆσαι· ὃ δὲ καὶ μᾶλλον αὐτοῖς ἐπίτεινε τὴν ὀδύνην, καὶ πολλῶν δριμυτέρων ἐνήκε τὴν αἴσθησιν.

ΜΘ'. Ὁ δῆμος τοίνυν ἀπάνθρωπον ὄψιν οὐκ ἐνεγκόντες, ἀλλὰ τούτο μὲν πρὸς τὴν ἀγριότητα τοῦ ἄρχοντος χαλεπήναντες, τούτο δὲ καὶ θαύματος ἄξιον εἶναι τὸ γεγονός κρινάτες, ὅπως οἱ μάρτυρες πρὸς τηλικαύτας ἀντίστοιχον ἐπαγωγῆς, καὶ μὴ συνεπέβησαν αὐταῖς εὐθὺς καὶ τὰς ψυχῆς, πρὸς μὲν τὸν ἄρχοντα λίθους πανταχόθεν ἀφῆκαν· Μίγας ὁ θεός τῶν Χριστιανῶν, λαμπρῶς ὡς εἶχον ἐβόησαν. Θεοῦδου τοιγαροῦν, ὡς εἶκος, πολλοῦ γενομένου, καὶ τοῦ ἐπάρχου φυγῆς τὴν σωτηρίαν πιστεύσαντος, κατὰ πολλὴν οἱ μάρτυρες ἄδειαν ἐπὶ τὴν Ἡράμιον τὸ ὄρος ἀνῆλθον, ἐν ᾧ τὰ τε τῶν θυσιῶν τοῖς Ἑλλήσιν ἐτέλειτο, καὶ τῶν παρ' αὐταῖς ἐπιστήμων θεῶν εἶδωλὰ κατεκούπετο.

Ν'. Οὐ μὲν οὐδὲ οὕτως τὰ τοῦ θυμοῦ τῷ Ἀγριππίνῳ ὑπέληγεν· ἀλλ' ἐπιμαλῆ διὰ τῆς ὑπηρετομαίνης αὐτῷ τέλειως ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ζήτησιν ποιησάμενος, εὗρεσκαὶ μόλις ποτὲ τοὺς ἀγίους, καὶ συνδραμεῖν πάντας εἰς τὴν ἐξῆς ὅσοι θεοῖς ἐτελοῦντο

καὶ δαίμοσιν ἐπὶ τὸ ὄρος κηρύξας, ἐφ' ὕψηλῳ κάκει-
νος ἐν αὐτῷ προκαθίζει τοῦ βήματος, καὶ τοὺς
ἀγίους εἰς μέσον παραγαγὼν, Τί δὴ ποτε, ἔφη, ταῖς
ὑμετέραις μαγανείαις διεστήσατε μὲν τὸ πλῆθος
ἀπ' ἀλλήλων, χεῖρας δὲ καθ' ἡμῶν ἄραι καὶ πρὸς
ἄρνησιν χωρῆσαι καὶ βλασφημίαν τῶν θεῶν ἀνεπέ-
σατε; Καὶ οἱ μάρτυρες· Ἐμὴν μὲν, ὦ ἔπαρχε,
εἶπον, οὐδὲν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ δήμου καὶ διάστασιν
πέπρακται, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν σιωπῶντων, ἀληθῆς
αὐτοῖς ἀπὸ γε τῆς ἀληθείας ἐγνώσθη Δεσπότης, καὶ
τοῦτο ὑπὸ μεγάλῃ, ὡς καὶ αὐτὸς οἶσθα, τῇ φωνῇ
ζῶντα μόνον θεὸν ἀνέκήρυξας. Σὺ δὲ εἴ τινα βούλει
καὶ πάλιν ἡμῖν δι' αὐτὸν τιμωρίζν ἑπαγαγεῖν, μὴ
μέλλων ἐπάγαγε· δυνατὸς γὰρ οὗτος καὶ αὐτῆς
ἡμᾶς ἀπαλλάξει, καὶ τῶν ὑμετέρων ἐξελεῖσθαι
χειρῶν.

ΝΑ. Οὕτω τῆς τῶν μαρτύρων καὶ ψυχῆς καὶ γνώ-
μης ἀσχωρῶς ὁ Ἀγριππῖνος ἠττώμενός τῶν σωματικῶν
κρητῆσαι γοῦν ἔσπευδε· καὶ πρὸς τῇ ἄνω πέτρῃ τῆς
τοῦ ὄρους κορυφῆς αὐτοὺς ἀποτείνας, καὶ ζύλους
παχυτέτους τὰ τε δεστὰ συνθλάσας, καὶ τὰς σάρκας,
εἴμοι! καταστεινῶν, καὶ εἶτα εἰς σάκκουε τε ἐμβάλ-
λει, καὶ λίθους αὐτῶν ἐκδώσας μεγίστους, ἀφήσει
σφοδρότατα κατὰ τῆς ὑπωρείας. Τῶν μὲν οὖν παρόν-
των οὐδοὶς ἦν ὅς οὐκ ἐπέτειστο εὐθείας ἀποθανεῖσθαι
τοὺς μάρτυρας ὑπὸ τῆς δευτέτης φορᾶς ἐκείνης δια-
σπασθέντας, ἐκεῖνοι δὲ ὀξείως οὕτω φερόμενοι, οὐδὲ
πρὸς τὸ τῆς ὑπωρείας ἔσχατον ἔστησαν, ἀλλὰ καὶ αὐ-
τοῦ διεκπευσόντες τοῦ αἰγιαλοῦ τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης
κατάλιθον.

ΝΒ'. Ἄνδρες οὖν αὐτόθι τῶν εὐλαβῶν ἐπὶ ἄγρα
δῆθεν τῶν μαρτυρικῶν λειψάνων ἐστῶτες ἐτύγγανον,
ἴν' εἴ τι παρὰ τῆς θαλάσσης αὐτῶν ἐκφραστῆι,
τοῦτο ἀνέλοινο. Ἐφ' ἱκανὸν τοῖνον ἐκεῖ παραμεί-
ναντες ὁρῶσι τοῦ βυθοῦ τοὺς σάκκουε ἀναδοθέντας,
καὶ ἡμέρα τοῖς ὕδασιν ἐπιπλέοντας. Νεῶς οὖν αὐτεῖα
μέλα ἐπιβάνας, καὶ πλησίον τῶν σάκκουε γεινόμενοι,
ζῶντας (ἦσθ σου, Χριστὲ βασιλεῦ, ἡ δύναμις!) ἀναι-
ροῦνται τοὺς μάρτυρας, μηδὲ μικρὸν ἐκείνων ἔτι
τῶν πληγῶν ἐφ' ἑαυτὸν ἴγχος ἔχοντας. Μέσης δὲ
νυκτὸς καὶ μέγα τοὺς ἀγίους φῶς ἐξ οὐρανοῦ περι-
ήστραψεν, ἄγγελοι δὲ οὐραρὰν αὐτοῖς ὤρεξαν χεῖρα,
καὶ πρὸς τὴν χέρτον ἐξαγαγόντες, τροφῆς τε με-
τέδωκαν οὐρανιας, καὶ καταβέβλημένην αὐτῶν τὴν
δύναμιν ὑπὸ τῆς συνεχείας τῶν κακῶν ἀνεκτή-
σανο.

ΝΓ'. Εἶθ' οὕτως ἐπὶ μέσης οἱ ἄγιοι τῆς πόλεως
παραλόντες τοῖς τε ἄλλοις πιστοῖς τὰ μεγάλα τοῦ
θεοῦ διηγούντο, καὶ αὐτοὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν
ἀνατείνοντες, θερμότερα πρὸς αὐτὸν ἔχρητον τῇ εὐ-
χαριστίᾳ. Πάρεργον δὲ αὐτοῖς τῆς ἐπὶ τὴν πλὴν
παρόδου δύο τυφλοὶ παρὰ τινι ἐστῶτες στοῦ, ἕτερος
τε τὴν χεῖρα κατεσφιγμένους, καὶ ἄλλος πάλιν παρει-
μένους ἔχων τοῦ σώματος, τῶν μακαρίων ἐκείνων
χειρῶν ψιλὴν τὴν ἀφῆν ἄπνον αὐρε θεραπείαν καὶ
ἔμισθον. Πολλοὶ τε ἄλλοι συρρέουσάντες πολλὰς καὶ
διαφόρους κάτοχοι νόσοις τὴν αὐτὴν ἐκείνοις πίστιν
εἰσενεγκόντες τῆς αὐτῆς ἄρας καὶ θεραπείας ἀπέλυ-
σαν.

A ipse quoque in eo praesidet in alto tribunali : et
cum sanctos in medium produxisset : Cur, in-
quit, vestris praestigiis et incantationibus in po-
pulo seditionem excitatis, ut manus autem in nos
tollerent, et ad deos negandos et maledictis in-
sectandos procederent, persuasistis? Martyres
vero, A nobis quidem, dixerunt, o praefecte, ni-
hil factum est, quo moveretur et ad seditionem
concitaretur populus: sed vel nobis silentibus ve-
rus eis ex ipsa veritate cognitus est Dominus, et
cum magna, ut ipse nosti, voce vivum solum
Deum praedicaverunt. Tu autem si aliquid rur-
sus nobis velis propter ipsum inferre supplicium,
infer, non differens; potest enim is ab eo quo-
que nos liberare, et a vestris manibus eripere.

B
LI. Sic a martyrum anima et sententia turpiter
victus! Agrippinus, corpora saltem studebat supe-
rare: cumque eos extendisset in petra, quae erat
super verticem montis, et crassissimis lignis ossa
eorum confregisset, et carnes, proh dolor, conscid-
disset, deinde injicit in saccos; et eis maxinis alligatis
lapidibus, per latera montis dejecit vehementissime.
Atque eorum quidem, qui aderant, nullus erat cui non
esset persuasum, statim morituros martyres, illo
vehementissimo impetu discerplos et distractos. Illi
autem cum ferrentur tam celeriter, ne ad extremum
quidem montis lateris constituerunt: sed cum ab ipso
quoque littore decidissent, dilapsi sunt in profundum
maris.

LI. Illic ilaque stabant ex piis aliquot ad marty-
rum venandas reliquias, ut si ex eis aliquid a
mari ejiceretur, id tollerent. Cum illic ergo satis
diu permansissent, vident saccos e profundo red-
ditos, et seusim aquis supernatantes. Cum ergo
navem ascendissent, et prope saccos fuissent,
videntes (o tua, Christe rex, potentia!) martyres
suscipiunt, ne parvum quidem illarum plagarum
vestigium adhuc in se habentes. Media autem
nocte magna quoque lux sanctos e caelo circum-
fulsit: et angeli aperte manum eis praebuere, et
cum in terram eduxissent, eos caelesti alimento
impertierunt, malisque assiduis dejectam eorum
virtutem recrearunt.

D
LIII. Deinde cum sic sancti in mediam accessis-
sent civitatem, et aliis sanctis Dei narrabant magna-
lia, et ipsi manus in caelos extollentes, ei gratias
egerunt vehementius. Eorum autem in civitatem
adventus accessio in transitu, fuerunt duo quidam
caeci, stantes in quadam porticu, et alius, cui erant
manus torpescens, et alius rursus, cui corpus labo-
rabat paralyti, qui ex beatarum illarum manuum
solo contactu, sine labore et mercede invenerunt
curationem. Multi quoque alii, qui variis morbis
laborabant, cum ad eum confluisissent, eandem
quam illi fidem afferentes, eandem quoque con-
secuti fuerunt curationem.

CAPUT IX.

Ancyra rursus tolerata tormenta. Pueri, ejus alumni, martyres.

LIV. Cum ergo hæc quoque didicisset præfec- A tus, et ipsa cognovisset experientia, se non modo nihil proficere dum puniret martyres, sed suam potius lædere religionem, ut qui multos videret ex gentilibus, iis quæ præter opinionem ab ipsis fiebant miraculis, transfugere ad pietatem; non audeat quidem ipse amplius certamen suscipere, sed de eis ad Maximianum refert imperatorem, qui procul a Nicomedia cum toto versabatur exercitu: cumque alia singulatim retulisset, et quod orti quidem essent in regione Galatarum, patria autem Ancyranorum; cum eas accepisset Maximianus, et legisset ea quæ continebantur, eum veretur rursus examinare, hoc prætextu irem volens evitare. Nam cum eos Ancyra esse ortos litteræ significarent, illuc sanctos ad quemdam ducem B transmittit, nomine Curicium, dicens: Æquum est, ut quæ genuit, eos et habeat, et alat, et puniat.

LV. Tantum solertia et sapientia et excogitandi facilitate valet Dei providentia, et in rebus dubiis exitum tam facile invenit, et Clemens, qui tantum terræ et maris obierat, et tamdiu fuerat peregrinatus, in charissimam et jucundissimam, sicut optabat, patriam revertitur. Quam cum læto et alacri animo esset ingressus: Gloria tibi, Domine Jesu Christe Deus, dicebat, quod meas preces exaudieris, patriæque et meorum majorum sepulcris me cum pulcha reddideris accessione, cum socio, inquam, certaminis Agathangelo: ut ubi natus sum, illic etiam decedam. Deinde ad Curicium præsentem C in quodam loco, qui vocabatur Cryptos, id est, Occultus, ubi etiam parva quædam ædificata fuerat ecclesia, viri sistuntur egregii. Ille autem conans eos inducere, et ad se pellicere ingenii acumine et solertia, eos ita est allocutus statim in principio:

LVI. Cum accurate, o viri, de vobis didicerim, et quantum terris obieritis, et quot, et quanta subieritis pericula, et quot mortis genera vobis intenta effugeritis, ipse quoque animo afficior, et vel eorum sola frangor auditione, et efficior vobis quodammodo socius calamitatum: et ideo illa magistratus deposita severitate, tam benigne vobiscum et placide colloquor. Videris enim mihi omnino, o Clemens maxime et admirabilis, eo quod ex hæc præstantissima natus sis civitate, in eaque creveris et doctus sis et educatus, ea de causa ne pius quidem in deos in alia videri voluisse civitate, nisi prius in tuam rediisses patriam, pro alia, ut videtur, remuneratione hoc illi reservans. Sunt ergo nunc a te civitati et nobis agendæ gratiæ. Te autem consequatur præclarus quoque Agathangelus. Nolite ergo differre, sed diis de more sacrificare. Sancti vero: Quomodo, dixerunt, fueris nobis so-

ΝΔ'. Μαθὼν τοίνυν καὶ ταῦτα ὁ ἑπαρχος καὶ αὐτῆ περὶ γνοὺς ὡς ἄρα ὠδὴν ὀνίνησι τοὺς μάρτυρας τιμωρούμενος, καὶ ἐν ταῦ μᾶλλον καὶ τῆ ἑαυτοῦ θρησκείᾳ λυμáινεται, οἷα πολλοὺς καὶ τῶν Ἑλλήνων ἑρῶν τοῖς παραδόξως τελομένοις ἢ αὐτῶν θαύμασιν αὐτομολοῦντας πρὸς τὴν εὐσέβειαν, αὐτὸς μὲν οὐκ ἔτι λοιπὸν τὸν ἀγῶνα θάρρει, Μαξιμιανῶ δὲ τῶ μεγάλῳ βασιλεὶ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀναφέρει, μακρὰν ποῦ Νικομηδείας ἁμοῦ τῶ παντὶ στρατῶ διατρέβοντι· τᾶλλα τε κατὰ μέρος διεξελθὼν, καὶ ἔτι χώρας μὲν τῆς τῶν Γαλατῶν, πατρίδος δὲ τῆς Ἀγκυρανῶν ὠρμίνται. Δεξιόμενος οὖν τὰ γράμματα ὁ Μαξιμιανὸς καὶ τὰ ἐγκαίμενα ἐπαλῶν, αὐθὺς ὄκει τὴν ἐξέτασιν, ταύτη τοι καὶ ἀφορμῆ πάλιν εὐπροσώπων περιστέλλαι τὸ πρᾶγμα βουλόμενος. Ἐπει καὶ τῆς Ἀγκυρανῶν ὠρμῆσθαι αὐτοὺς ἐδήλου τὰ γράμματα, ἐκείσε τοὺς ἁγίους πρὸς ἡγεμόνα τινὰ Κουρικίον παραπέμπει οὕτως εἰπόν· Τὴν γεννησμένην ἔχειν τε αὐτοὺς καὶ τρέφειν, καὶ τιμωρεῖσθαι δικαίον.

NE'. Οὕτως ἐμύχανός τε καὶ σοφῆ καὶ ἐν τοῖς ἀπόροις εὐπορος ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, καὶ ὁ τοσαύτην ἐπιελθὼν γῆν τε καὶ θάλασσαν Κλήμας, καὶ τηλικούτης ἀποδημίας στείλαμενος, τὴν φιλην αὐθὺς καθάπερ ἤνευτο καὶ ἠδίστην ἀπολαμβάνει πατρίδα. Ἦς δὲ που καὶ σὺν ἡδονῇ ἐπιβάς καὶ φαιδρῶτι, Δόξα σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ἔλεγεν, ἀνθ' ὧν εἰσηκούσας τῆς προσευχῆς μου, καὶ τῆ τε πατρίδι καὶ τοῖς προγονικοῖς με τάφοις μετὰ καλῆς τῆς προσθήκης τοῦ συνάθλου, φημί, Ἀγαθαγγέλου ἐπιδοῦναι, ἵν' ἔπου τὴν γέννησιν ἔχον, καὶ τὴν τελευταίην ἐκεῖ δέξωμαι. Ἐἴτα προκαθίσταντι τῶ Κουρικίῳ ἐν τόπῳ τιλ δὲ ἐκάλειτο Κρυπτός ἔνθα τις καὶ μικρὰ ψυχοδόκητο ἐκκλησίας, οἱ γενναῖοι περιστάνται. Ὅς δὲ ἐπαγαγέσθαι αὐτοὺς καὶ ὑποκλέψαι περιουσίᾳ δῆθεν ἀγγιλοῦς πειρώμενος, τοιαῦτα ἐν προομιόις ἔτι πρὸς αὐτοὺς διελέγετο.

ΝΣ'. Μαθὼν ἀκριβῶς, ὦ ἄνδρες, τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅσην τε περιήλθετε γῆν, ὅσους τε ὑπεμείνατε κινδύνους, καὶ ἡλίχας θανάτων ἐπαγωγὰς διεφύγετε, κάσχω καὶ αὐτὸς τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς αὐτὴν μόνην κατακλῶμαι τὴν ἀκοήν, καὶ οἶοναι κοινῶν ἡμῶν τῶν συμφορῶν γίνομαι διὰ τοῦτο καὶ ἀρχοντικὸν πάντα ὄχλον ἀποβολῶν οὕτως ἡπίως ἡμῶν καὶ προσήκως διελέγομαι. Δοκεῖς μοι γὰρ πάντως, ὦ θαυμασιώτατε Κλήμα, τῶ τῆς ἀρίστης ταύτης φῶναι πόλεως τραφῆναι τε ἐν αὐτῇ, καὶ αὐξήθησθαι καὶ παιδεύθησθαι, τοῦτο χάρην μηδὲ θαλῆσαι θεῖος τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ἐν ἐτέρῳ ἀναφανῆναι γῆ, εἰ μὴ ἄρα τῆς οικίας ἐπιβῆς πάλιν, ἀνε' Ἑλλης, ὡς ἔοικεν, ἀμοιβῆς, τοῦτο τῆ πατρίδι ταμιεύμενος. Ὡρα γοῦν σοι χρίτας τῆ τε πόλεως καὶ ἡμῶν ἀποδοῦναι. Συνπέσω δὲ σοι καὶ ἡ καλὸς Ἀγαθαγγέλος· μὴ οὖν μέλλετε, ἀλλὰ θίετε θεοῖς τὰ νενομιμμένα. Οἱ δὲ ἄγιοι, Πῶς δὲ ἡμῶν κοινῶν ἄν, εἶπον, τῶν θλίψεων γένοιτο, οἷς ἡδονῆ

μᾶλλον εἰ τοιαῦται θλίψεις εἰσι ; Χαίρομεν γὰρ ἐπὶ Α
τοῖς παθήμασι τούτοις, καὶ τοσοῦτον, ὥσπερ καὶ πάθος
μᾶλλον καὶ συμφορὰν τὸ μὴ τοιαῦτα παθεῖν λογίζο-
μενα, ὥσπερ καὶ διηνεκὴ πάλιν μακαριότητα, εἰ ἐν
τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ κίσει καὶ τῇ ὁμολογίᾳ
ταύτῃ τελειωθῶμεν. Εἰ δὲ ἔτι χρῆ καὶ κοινοῦναι ἄλ-
λήλοις τῶν συμφορῶν, ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον τῶν ὑμετέ-
ρων λαμβάνειν κακῶν, οἳ γε τὸν ἀληθῆ θεὸν ἀγνοή-
σαντες εἰδῶλως ἀναισθητοῖς, φεῦ ! καὶ κωφοῖς ἀόλω-
προστίθεσθε.

NZ'. Πρὸς ταῦτα δεινῶς ἐκθηριωθεὶς ὁ Κουρίκιος,
'Ἐπειδὴ, φησί, μοίρα, ὡς εἴκειν, ἐστὶ πονηρᾶς,
καὶ χαίρετε μᾶλλον, ὡς ὄρω, τιμωρούμενοι, ἐγὼ τὰ
κατὰ γνώμην ὑμῶν φιλοτιμῶς παρῆμι. Σίδηρον οὖν
ἐκπυρώσας οὕτω σφοδρῶς, ὡς καὶ σπινθηρὰς παντα-
χόθεν πυρὸς ἀφίεναι, ταῖς τοῦ μεγάλου Κλήμεντος Β
ὑποβάλλει μασχάλας· εἶτα καὶ ταῖς πλευραῖς ἀσφα-
λῶς τοὺς ἀγκῶνας ἐγκαταθήσας, ἵνα καὶ πικροτέρας
αἰσθάνηται τῆς ὀδύνης, ξύλον τε ἰσόμηκες ἀνδρὶ
κατὰ γῆς πηγνέει, καὶ τὸν Κλήμεντα ὄρθιον ἐν αὐτῷ
καταδεθῆναι κελεύει· τὸν Ἀγαθάγγελον δὲ μετεωρί-
σας, καὶ δημίους πάντοθεν περιστήσας, πλευρὰς
αὐτοῦ καὶ κνήμας κατέξαινε. Μεταξὺ δὲ καὶ ὥσπερ
ἐπιχλευδῶν εἰ ἐπαισθάνοιντο τῶν κολάσεων διηρώ-
τα. Πρὸς θὺν ὁ μέγας Κλήμης τὸ τοῦ Παύλου κατὰ
καίρον ἀπεκρίνατο, "Ὅσον ὁ ἔξωθεν ἡμῶν ἄνθρωπος
φθείρεται, λέγων, τοσοῦτον ὁ ἔνδοθεν ἀνακαινοῦται.
Ὁ ἡγεμὼν οὖν τὴν ἐκείνου τῆς καρτερίας ὑπερβολὴν
ὑπερβολῆ πάλιν κολάσεων νικήσαι φιλονεκῶν, καὶ
εὐδωρῶν περικεφαλαιῶν ὡς ἐνὴν μάλιστα ἐκπυρώσας,
ἐπὶ τὴν κεφαλὴν φέρων τοῦ μάρτυρος νακατίθησι, C
καὶ καπνὸς μὲν αὐτίκα διὰ τοῦ στόματος, τῶν ῥινῶν,
τῶν ὠτων ἐπέμπετο. Βαθρὸν στενάξας ἐκείνος καὶ τὸν
θεὸν ἐπισησάμενος, Τὸ ὕδωρ, εἶπε, τὸ ζῶν, ὁ τῆς
σωτηρίας ἡμῶν ὑπέροχος, αὐτὸς ἐπίσταξόν μοι τὴν
δρόσον τὴν παρὰ σοῦ. Ἐξήγαγε ἡμᾶς τὸ πρὶν ὕδα-
τος, ἐξάγαγε καὶ νῦν ἐκ πυρὸς εἰς ἀναψυχὴν. Ταῦτα
εἶπεν, καὶ κατὰ μικρὸν ψυχρὸν τε τὸ μηχανήμα
ἐκείνο κατέστη, καὶ οἱ τὸν Ἀγαθάγγελον ξέοντες
ἀπηγόρευσαν. Ὅπερ οὖν ἰδόντα τὸν ἡγεμόνα τρόμος
τε σὺν ἐκπλήξει κατέσχε, καὶ τοὺς ἀγίους ἀπάγεσθαι
πρὸς τὸ δεσμοτήριον εὐθὺς ἐκέλευσε, τὴν ἀπορίαν ἐν
προσχήματι συμπαιεῖς διαλυόμενος.

NB'. Ἡ μέντοι σοφὴ Σοφία, ἡ καὶ μήτηρ, ὡς ὁ λό-
γος φθάσας ἐδήλωσε, καὶ παιδαγωγός, καὶ πάντα τῷ
καλῷ Κλήμεντι γενομένη, διὰ χρόνου τούτου ἰδοῦσα, D
οὕτω τε μετὰ τοῦ κόσμου τῆς ὁμολογίας καὶ λαμ-
πρᾶς ἐπανεθόντα τῆς τοῦ μαρτυρίου στολῆς, καὶ
πάλιν ἐπιφανέστερον ἐν τῇ πατρίδι τῇ προσθήκη τῶν
κινδύνων γενομένου μετῆν τε εἶχεν ἠδονῆς τὴν καρ-
δίαν, καὶ προσεδόξα ὅσον οὐδέπω καταπεμπομένους
ἄνωθεν καὶ τοὺς στεφάνους ἰδεῖν. Νυκτὸς δὲ πρὸς τὸ
δεσμοτήριον ἀφιομένη καὶ τῷ Κλήμεντι ὡς εἶχε
περιχυθεῖσα, καὶ ἠδονῆς ἐπ' αὐτῷ ὄκρυα κατὰστά-
ζουσα, τὸ στόμα, τὰς χεῖρας, τοὺς ὀφθαλμούς, πάντα
ἐκείνου γησίως κατεφίλει τὰ μέλη. Ἐπειτα πῶς
ἐκείθεν πλεύσοι, εἰσὶν παράδοθεῖν, τίνα τὰ μεταξὺ

cius afflictionum, quibus sunt voluptati afflictiones?
Lætatur enim his perpressionibus, et eo magis, quod
non talia pati, perpressionem esse ducimus et cala-
mitatem; sicut etiam perpetuam rursus beatitudi-
nem, si in præsentii Christi fide et in hac consum-
memur confessione. Quod si oportet nos esse inter
nos socios calamitatum, oportet nos vestrorum
malorum potius misereri, qui verum Deum igno-
rantes, nullo sensu præditis (proh dolor!) simu-
lacris et surdis misere estis dediti.

LVII. His graviter efferatus Curicius: Quoniam,
inquit, ut videtur, malarum estis partium, et, ut
videtur, lætaminum dum cruciamini, ego quæ sunt
vobis cordi, præbebo liberaliter et magnifice. Cum
itaque statim ferrum vehementer accendisset, ut
etiam ignis scintillas undequaque emitteret, id
subiicit axillis magni Clementis: et deinde cum
lateribus ulnas fortiter alligasset, ut dolorem sen-
tiret acerbiorum, lignum magnitudine ei æquale
figit in terram: et Clementem quidem jubet rectum
in eo alligari: cum Agathangelum autem sublimem
sustulisset, et lictores circa eum omni ex parte
statuisset, eorum latera et tibias simul cædebat.
Interim autem eos veluti subsannans, interrogabat
an sentirent supplicia. Cui magnus Clemens illud
Pauli 6 in tempore respondit: Quantum externus
homo noster corrumpitur, dicens, tantum internus
renovatur. Dux itaque summam illius tolerantiam
contendens rursus summis superare suppliciis, fer-
ream quoque galeam, cum eam quantum potuisset
accendisset, ferens posuit supra caput martyris:
et statim fumus quidem mittebatur per os, per
nares, per aures. Cum ille autem profunde inge-
muisset, et Deum invocasset: O aqua, inquiens,
viva, imber nostræ salutis, ipse, inquit, tuum in-
stilla mihi rorem. Nos quidem prius ex aqua
eduxisti, et nunc ex igne educ in refrigerium. Hæc
dixit, et paulatim frigida evasit illa machina, et
defessi sunt, qui ipsum cædebant Agathangelum.
Quod quidem cum dux vidisset, eum invasit tre-
mor et admiratio; et statim iussit sanctos abduci
in carcerem, inopiam consilii tegens prætextu
misericordiæ.

LVIII. Sapiens autem Sophia, quæ, ut diximus,
eius erat et mater et institutrix, et bono Clementi
effecta erat omnia, cum post longum tempus eum
vidisset sic rediisse cum ornatu confessionis, et
splendida stola martyrii, et rursus in patria eva-
sisse clariorem accessione periculorum, habebat
cor plenum lætitia, et sperabat se mox visuram
coronas, quæ desuper mitterentur. Noctam autem
veniens in carcerem, complexa Clementem, et præ
gaudio in eum emittens lacrymas, os, manus,
oculos, et omnia denique illius membra germane
et suaviter osculabatur. Deinde quomodo illinc
navigaverit, quibusnam traditus fuerit, et quænam
interim sustinuerit, et quemadmodum tanto tem-

pore decertaverit, et quisnam sit, qui cum eo sub hoc duce decertaverit, et cum eo rursus est inclusus, singula aperte interrogavit. Postquam vero magnus Clemens singulatim omnia, quomodo se haberent, exposuit, cum eorum abstersisset sanguinem, et mundis linteis mundasset vulnera, eis apponit alimenta, quibus sciebat Clementem nutriri ab ineunte ætate.

LIX. Cum interim autem considerasset Curicius, quod nihil ab eo posset ejusmodi excogitari ad supplicium, ut virorum tantam superaret tolerantiam, vicario cuidam, cui tunc Amesenorum data erat administratio (erat autem ei nomen Domitius) de eis mandat cognitionem. Cum vero ad eum deducerentur martyres, quæ filiorum aut martyrum potius amore tenebatur, ab eis abesse non potuit, sed prompto et alacri animo sequebatur cum iis qui ab ea alebantur, pueris; quos quidem, ut prius diximus, ei Clemens asciverat.

LX. Cum autem ad Maximianum statim esset relatum de pueris, jubet ut, si voluerint quidem discedere a Clemente, eis permittat domum redire: sin vero ab eo non facile recedant, ut eos morti dedat. Cum hæc ergo in pueros lata esset sententia, eos apprehendentes milites, conabantur eos per vim avellere a martyre. Cum ab eo autem disjungi non sustinerent, ipsos se humi dejicientes, et ambabus manibus pedes illius amplectentes, non prius dimiserunt, quam unusquisque eorum ense vitæ finem acceperit, cum constantiam et prudentiam supra ætatem ostendissent, et aperte monstrassent, perfectum hoc donum descendisse desuper a Patre luminum, boni animi et instituti magnificentissimam remunerationem. Atque locus quidem, cui puerorum corpora sorte obtigerunt, appellabatur Campus. Pia autem Sophia, propter summam suam in eos benevolentiam, gerebat etiam curam mortuorum corporum, nec se dignum esse existimabat, si ea humi videret jacentia; sed vel invita a magno Clemente disjuncta est et divino Agathangelo, cum eis prius vale fecisset, et dixisset quod si Deus daret, ad eos rursus rediret. Quamobrem cum illa puerorum corpora manibus sanctis sancte humo texisset, illa quidem læta domum est reversa.

CAPUT X.

Cruciatus Amisi illati. SS. Phengontis et Eucarpi martyrium.

LXI. Martyres vero cum ad Amesenorum pervenissent civitatem, et genua in terram aliquamdiu inclinant, et cum ut Deus eis rursus adesset ad auxilium, cum calidis invocassent lacrymis, a militibus adducuntur ad Domitium. Sed ille cum esset occupatus in examinandis altis Christianis, eos in diem sequentem reservat certis tribunalibus et suppliciis, dicens non esse honestum, ut de eis

ὀπομῆνοι, ὅπως τε τὸν τοσοῦτον ἀθλήσει χρόνον, καὶ τίς ὁ καὶ συνθλάσας ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶ καὶ μετ' αὐτοῦ πάλιν ἐγκακλεισμένος, ἕκαστα σαφῶς ἀνηρώτα. Ἐπεὶ δὲ ὁ μέγας Κλήμης ὅπως εἶχε πάντα κατὰ μέρος ἀπήγγειλεν, ἀποψήσασα τούτων τὸ αἷμα, καὶ καθαρὰς τὰ τραύματα συνδόσιν ἐκμαΐσασα, τροφὰς αὐτοῖς παρατίθεισιν αἷς ἐκ παιδὸς τὸν Κλήμεντα ἦδει τρεφόμενον.

ΝΘ'. Ἐν τούτῳ δὲ σκεψάμενος ὁ Κουρίκιος, ὡς ἄρα οὐδὲν αὐτῶ τηλικούτον ἐπινοηθεῖη πρὸς τιμωρίαν, ὥστε καρτερίας ἀνδρῶν τοσαύτης περιγενέσθαι, βικάρην τινὲ τὴν Ἀμισηνῶν ἀρχὴν τὸ τηλικαῦτε διεπίπνυι (Δομέτιος αὐτῶ ὄνομα) τὰ κατὰ τοὺς ἁγίους ἀνατίθεισιν. Ἀγομῆνοι δὲ τοτὲς μάρτυροι πρὸς αὐτὸν, ἢ φιλόσοφοι, ἢ φιλόμαρτυροι μᾶλλον οὐκ ἔσχεν ἀπολειφθῆναι Σοφία, ἀλλὰ προθύμως μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῆ τρεφομένων ἠκολούθει παιδίων, ἔπειρ αὐτῆ πρότερον, ὡς ἐφθῆμεν εἰπόντες, ὁ Κλήμης εἰσποιήσατο.

Ξ'. Ἀνερχθὲν δὲ περὶ τῶν παιδῶν εὐδὺς Μαξιμιανῶν, κελεύει ὥστε εἰ μὲν ἀποσχέσθαι Κλήμενος ἐθαλήσειαν, παραχωρεῖν αὐτοῖς οἴκαδὲ ἀναστρέφειν, εἰ δὲ τούτου μὴ εὐχερῶς ὑπόσχοιντο, θανάτῳ παραδίδδναι. Ταύτης τοιγαροῦν κατὰ τῶν παιδῶν τῆς ψήφου δοθείσης, ἀπτόμενοι τούτων οἱ στρατιῶται, βραχίως ἀποσπῶν αὐτὰ τοῦ μάρτυρος ἐπειρώντο· τὰ δὲ οὐχ ὑπομένοντα τὴν διαζευξίν, βίπτοντα ἑαυτὰ χαμναί, καὶ χερσὶν ἀμφοτέραις τοὺς ἐκείνου περιβάλλοντα πόδας οὐ πρότερον μεθίσσαν ἕως τὴν διὰ ξίφους ἕκαστον αὐτῶν ἐδέχετο τελευταίην, ἔστασιν καὶ φρένας ὑπὲρ ἡλικίαν ἐπίδειξάμενα, καὶ ἀκριβῶς δείξαντα δώρημα τούτου τέλειον ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων ἄνωθεν καταβῆναι, προκρίσεως ἄγαθῆς καὶ γνώμης ἀντιδοσὶν φιλοτιμοσάτην. Ὁ μὲν οὖν τόκος ὅς τε τῶν παιδῶν ἐκληρώθη σώματα, Κάμπος ἐκαλεῖτο. Ἡ δὲ θεοφιλὴς Σοφία τῆ τῆς περὶ αὐτὰ φιλοστοργίας ὑπερβολῆ, καὶ νεκρῶν ἐκλήθετο τῶν σωμάτων, καὶ οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐλογίσαστο περιδεῖν αὐτὰ κείμενα ἐπ' ἐδάφους· ἀλλὰ καὶ ἄκουσα τοῦ τε μεγάλου Κλήμεντος καὶ τοῦ θείου Ἀγαθῶν ἀγγέλου διίσταται, συνταξάμενη πρότερον αὐτοῖς καὶ εἰπούσα, ὡς ἄρα Περὶ διδόντες πάλιν αὐτοῖς ἀπολήφεται· ὅθεν καὶ τὰ μαρτυρικά τῶν παιδῶν ἐκεῖνα σώματα χερσὶν ὁσείαι ὁσίως τῆ γῆ κατακρύψασα, ἢ μὲν οἴκαδὲ μεθ' ἡδονῆς ἐπανήκει.

φήσας πάρεργον θέσθαι τὰ κατ' αὐτούς. Παρίστανται ἄ τοίνυν αὐτῷ εἰς τὴν ἐπιούσων μετὰ ψυχῆς ἀτρέπτου καὶ γενναίου φρονήματος, τοσοῦτον ἀπέχοντας τοῦ παθόντας τι τῶν ἐπωδύων ἐνδοῦναι, καὶ προδοσίαν ὑπομείναι τῆς εὐσεβείας, ὥστε καὶ αὐτὸν μεταπειθεῖν ὁ μέγας Κλήμης ἐπεχειρεῖ τὸν δικαστὴν, περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διδάσκων καὶ τῆς ἀθανάτου ζωῆς, ἃ τούτῳ διὰ Χριστὸν παθεῖν τι προσλομένους ἐκδέχεται, δι' ὃν καὶ ἡμεῖς, λέγων, τὰς παρούσας κολάσεις μὴ ἠδονῆς ὑπομείνομεν· καὶ τούτων ἔτι πλείω νοθευτῶν οὐτὸν καὶ ὑποτιθεῖς, καὶ πολλῆς αὐτοῦ τὰ ὤτα καὶ ἡδίστης διδασκαλίας ἀποπληρῶν, ὡς γὰρ αὐτὸν ἠδονῆς ὑποκλησθέντα τὸν Ἀγαθῆγγελον πεσῖν τε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, εἴτα ἐκείθεν ἀναστάντα περιβαλεῖν αὐτὸν, καὶ τὸ ἡδῦ ἐκεῖνο στόμα θερμῶς περιπτύσσει.

ΕΒ'. Ἄλλ' ὁ Δομέτιος ὄνος ἦν τῆς τοῦ λόγου λύρας ἀκούων οὐδὲ ὀλίγα τῶν εἰρημένων ὑπ' αὐτοῦ συνιείς, ὄλος δὲ τῇ πλάνῃ κάτοχος ὢν, ὀπλιζέται κατὰ τῶν μαρτύρων μεταπίσειν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς εὐσεβείας οὐόμενος. Ἀμίλει καὶ δίστασιν αὐτοῦ ἀπ' ἀλλήλων, ἵνα καὶ ἀσθενεστέροις αὐτοῖς οὕτως περιτόχοι, καὶ ἄγχι καθ' ἓνα πρὸς τὴν ἐξέτασιν. Ἄλλ' ἐγένετο πᾶν τούναντιον. Διαστάντες γὰρ σωματικῶς ὄλω: τῷ πνεύματι συνεδέθησαν, καὶ τὰ: πρὸς ἀλλήλους συνθήκας καὶ τὴν ὁμολογίον αἰδοῦμενοι, γενναιοτέρους οὕτως ἐπιτυχῶς παρεσκευάσαν, τὴν ὑπ' ἀλλήλων παρῶθηξιν παρ' ἑαυτοῦ λαμβάνειν σπειδῶν ἐκάτερος.

ΕΓ'. Ὁ τοίνυν ἄνομος δικαστὴς ἐκεῖνος κολάζειν ἐκ προοιμίων προεξημένος, λάκκον τιτάνου πληρώσας ἐν σύνθεσι ἀσθενοῦ ἠνομάζειν, ἐν αὐτῷ καταχώνουσι τοὺς ἁγίους. Ἐπειτα δὲ καὶ στρατιώτας οὕτοις ἐπιστήσας ἀσφαλῶς φυλαττεῖν ἐκέλευε: μή ποτε Χριστιανοί, φησὶν, αὐτοὺς νυκτὸς ἀποκλιψώσι. Καὶ τοιαῦτο μὲν ὁ μάταιος ἐκεῖνος, καὶ ματαίως ὄντως ἐπιχειρῶν, οἶδε ὁ Θεός. Ὡσπερ γὰρ ἡ κάμινος κάλαι, τοὺς τρεῖς ὑποδεξάμενη παύδας οὐκ ἐλύπησεν, οὐ παρηνώχλησεν, ἵνα τὸ τῆς θείας εἶπω Γραφῆς, οὐ τρίχα μόνον αὐτῶν ἐλυμήνατο, οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τούτων αὐτῶν ἐγένετο. Δευτέρας γὰρ ὥρας ἐν τῷ τιτάνῳ βληθέντες παρ' ἑλην ἡμέραν (Παρασκευῆ δὲ ἦν) ἀποθεῖς κακοῦ τὸν Θεὸς ἠμνούντες: εὐτύχησαν· ἐσπέρας δὲ καὶ φῶς αὐτοῖς ἄνωθεν ἐβράγη, καὶ διὰ πάσης αὐτοῦς νυκτὸς περιέλαμπεν.

ΕΔ'. Ἠκολούθησε τῷ θαύματι καὶ καρπὸς· εὖ γὰρ τῶν ἐπ' αὐτοῖς τεταγμένων στρατιωτῶν, τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν φαιδρότητα τήνδε κατακλαγέντες, ἄσμενοι τε τῇ ἀσπίτι ἐμπεπηθήκασι, καὶ Χριστιανούς, ὡς εἶχον, ἑαυτοῦς ὠμολόγησαν. Ἄρτι δὲ ἡμέρας ὑποφαινοῦστές, θεθνάει ἦδη αὐτοῦς προσδοκῶν ὁ τῷ εὐσεβεῖ νεκρὸς βικάριος, ἐκβληθῆναι τούτων τὰ σώματα τοῦ λάκκου κελεύει. Καὶ προσελθόντες οἱ τὴν φυλακὴν αὐτῶν πιστευθέντες, ὁρῶσιν αὐτοῦς τε καὶ τοὺς αὐτομολήσαντας αὐτοῖς στρατιώτας οὐ-

cognitionem aliis adjungeret. Ad eum ergo adducuntur die sequenti cum generoso et excelso animo, et qui erat expertus omnis timoris; qui tantum abest, ut si quid grave paleretur, cederent et pietatem proderent, ut etiam ipsum judicem magnus Clemens conatus sit in suam traducere sententiam, docens de bonis futuris et de vita immortalis, quæ expectant qui pati propter Christum constituerunt: Propter quem nos quoque presentia, dicebat, supplicia lubenter sustinemus; et adhuc his plures adjiciens admonitiones, et ejus aures implens doctrina jucundissima, adeo ut ipse quoque Agathangelus repletus voluptate, proderit ad ejus pedes, et cum illinc deinde surrexisset, eum sit complexus, et suave illud os ardentem deosculatus.

LXII. Sed Domitius, ut est in proverbio, erat asinus ad lyram in audiendo: et nec pauca quidem intelligebat ex eis quæ ab eo dicta fuerant, sed cum ab errore totus delineretur, arma capit contra martyres, existimans fore ut eos a pietate traduceret. Certe eos a se invicem separat, ut etiam sic in eos incideret imbecilliores, et singulos seorsum ducit ad examinationem. Sed totum evenit contrarium. Nam cum disjuncti essent corpore, erant omnino colligati spiritu, et reverentes eas, quæ erant inter se invicem factæ, conventiones et confessionem, sic seipsos effecerunt magis generosi et magis excelsi animi, eam quæ erat a se invicem, incitationem a se contendens uterque accipere.

LXIII. Impius ergo ille judex, cum eos ab initio punire statuisset, cisterna quadam calce impleta, sanctos in ipsa defodit. Deinde cum prope statuisset milites, jussit ut eos diligenter servarent: Ne forte, inquit, Christiani eos noctu suffurentur. Et hæc quidem ille stultus, ei vere sulta aggreddens, ut novit Deus. Quomodo enim fornax, quæ olim tres suscepit pueros, nullo eos dolore nec ulla affectu molestia, et ut dicam cum divina Scriptura, ne unum quidem eorum pilum læsit; ita etiam in his factum est. Nam cum hora sæcula jacti essent in calcem, toto die (erat autem Parasceve) steterunt nullo malo affecti, Deum laudantes. Vespere vero et lux eis desuper emicuit, et per totam noctem eos circumfulsit.

LXIV. Miraculum autem fructus quoque est consecutus. Duo enim ex militibus, quibus erat eorum demandata custodia, hunc splendorem mirati et hanc alacritatem, et lubenter in calcem insilierunt, et Christianos se esse confessi sunt. Cum vero jam dies appareret, eos esse mortuos existimans vicarius, qui erat impietate mortuus, jubet eorum corpora ejici e cisterna. Et cum accessissent ii quibus erat eorum commissa custodia, vident eos, et milites qui ad eos transfugerant, nihil quidem grave

sustinuisse; sed habere divinam quamdam gratiam in suo vultu efflorescentem, et e facie dulcem quamdam radium emittere. Cum eos ergo e cisterna trahissent, de militibus vicario renuntiant (erant autem eorum nomina Pheagon et Eucarpus), et illo jubente protinus fuere crucifixi clara quoque ipsi luce confessionis habentes oculos illuminatos, et jam remunerationum fruenter premiis.

LXV. Clemens vero et Agathangelus adhuc currebant in statio martyrii. Vicarius autem studebat iis quoque vitam presentem adimere, ut qui nec videret eos persuaderi honorum promissionibus, nec omnino malorum cedere insultibus, plures adhuc præclariores volens eis coronas con- B texti. Dehinc certe vicarius jussit duo lora excindi ex tergis uniuscujusque: deinde autem ipsos quoque verberari virgis toto corpore vehementissimo. Illi vero, cum etiam eis carnes conciderentur, et ossa contererentur, fortiter tamen et constanter sustinebant præsentia, tanquam ad impatibilem jam traducti natorem, et nullam sentientes necessitatem corporis. Præclarus autem Clemens tales quoque voces ad Deum loquebatur, dicens: Domine Jesu Christe, qui quidquid spirat, e luto propriis fabricatus es manibus, et homini nervos et ossa et aliam construxisti figuram, qui etiam nos sæpe contritos confirmasti, et concidentes stabilisti, afflictosque et prostratos erexit, ipse ossa quoque nostra nunc centrata C erige, et tua imple exultatione. Ipse enim es, o rex invictus, qui in nobis hoc certamen decernas: ut per nostram imbecillitatem tua apertius ostendatur potentia. Quomodo enim hoc corpus, in quod cadit interitus, tales vicerit perpressiones? Ita magnus Clemens cum Deo loquebatur.

LXVI. Vicarius autem videns eos superius præsentia, ad alium modum processit supplicii: et cum duos ferreos candefecisset grabatos, facit ut in altero eorum alter recubat. Cum vero multum ignis inferius substravisset, oleum et ignem et picem et sulphur infundit. Cum multus ergo, ut est consentaneum, et flamma sublatis essent in magnam partem aeris, ii quidem qui circumstabant, quinetiam ipse quoque cum eis magistratos, id quod erat rei et naturæ consequens, credebant omnes sanctos esse mortuos. Significabat autem jam lic- D toribus quoque vicarius, ut rogo extincto, corpora sanctorum jacerent in fluvium. Eos vero invaserat quidem dulcis somnus et inexplícabilis: in somno autem visio quoque accedebat. Visio vero erat ipse agonotheta Christus, qui cum exercitu angelorum apparuit, et dixit: Nolite timere, ego enim sum vobiscum 8. Illi ergo cum ab hoc divino

δὲν μὲν ἀπὸ τῆς ἀσπίστου χαλεπὸν ὑποστάντας, θεῖαν δὲ τινα χάριν ἐκάνθουσσαν αὐτῶν τὰς ὄψεις ἔχοντας, καὶ ἀκτίνα τοῦ προσώπου τινὰ γλυκαίαν ἐπαφίεντας. Ἀνιμησάμενοι τοίνυν αὐτοὺς ἐκ τοῦ λάκκου τῷ βικάρῳ περὶ τῶν στρατιωτῶν ἀπαγγέλουσι (Φέγγων ἦν αὐτοῖς καὶ Εὐκάρπος τὰ ὄνομα- τα), κάκινου προστάξαντος, εὐθὺς ἀνεσκολοπιζόντο, λαμπρῶ καὶ αὐτοὶ τῆς ὁμολογίας φέγγει τὰς ὄψεις περιλαμπόμενοι, καὶ προοίμια ἤδη τῶν ἀμοιβῶν καρποῦμενοι.

ἘΒ'. Κλήμης μέντοι καὶ Ἀγαθάγγελος ἔτι τὸν τοῦ μαρτυρίου διαυλον ἔπραγον· ὁ βικάριος δὲ καὶ αὐτοὺς ἔσπευδε τῆς παρουσίας ζῆσθαι ὑπεξαγαγεῖν, οἷα μήτε ἀγαθῶν ἐπαγγελίας πειθομένους ὄρων, μήτε κακῶν ἐπαγωγῆς ὄλων εἶκοντας, κλειούς αὐτοῖς ἔτι καὶ λαμπροτέρους πλακῆναι τοὺς στεφάνους βουλόμενος, Ἔνθεν τοίνυν καὶ δύο μὲν ἱμάντας τῶν ἐκείνου νότων ὁ βικάριος διεκκοπήναι καλεῖται, ἔπειτα δὲ καὶ βάρδοις αὐτοὺς ὄλον τὸ σῶμα σφοδραίως τύπασθαι. Οἱ δὲ καὶ τὰς σάρκας τεμνόμενοι, καὶ τὰ ὄσπερ συντριβόμενοι, ὁμῶς καρτερῶς τὰ παρόντα καὶ εὐτόνως ὑπέμεινον, ὥσπερ ἤδη πρὸς τὴν ἀπαθῆ μετὰ θέμενοι φύσιν, καὶ μηδεμίαν ἀνάγκης τοῦ σώματος αἰσθανόμενοι. Ὁ δὲ γενναῖος Κλήμης καὶ φωνᾶς πρὸς τὸν Θεὸν τοιαύτας ἐφθέγγετο· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λέγων, ὁ πάσαν ἐκ πηλοῦ πνοὴν χερσίν οἰκείαις δημιουργήσας, καὶ νεῦρα τῶ ἀνθρώπῳ καὶ ὄσπερ καὶ τὴν ἄλλην κατασκευάσας διάπλασιν, ὁ καὶ συντριβέντας πολλάκις ἡμᾶς ἐπιβρώσας, καὶ καταπίπτοντας ὑποστηρίξας, καὶ ἀνορθώσας καταβράχμε- C θωσον καὶ τῆς σῆς ἀγαλλιάσεως ἐμπλήσων· αὐτὸς γὰρ εἶ, ἀνίκητος βασιλεῦ, ὁ ἐν ἡμῖν τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀγωνιζόμενος, ὥσπερ καὶ σαξεστέραν διὰ τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας τὴν σὴν ἐκιδαιχθῆναι δύναμιν· ἔπει πῶς ἂν τὸ φθαρτὸν τοῦτο σῶμα τηλιαούτων περιεγένετο παθημάτων; Ταῦτα ὁ μέγας Κλήμης τῷ Θεῷ διελέγετο.

ἘΓ'. Καὶ ὁ βικάριος κρείττους αὐτοὺς καὶ τῶν παρόντων ὄρων πρὸς ἑτέρον τινα τιμωρίας τρόπον ἔχων, καὶ δύο σιδηροῦς ἐκπυρώσας κραβδάτους, ἐν ἐκατέρῳ τούτων ἐκάτερον ἀνακλίνει. Κάτωθεν δὲ πῦρ ἄφθονον ὑποστρώσας, ἑλαίον τε καὶ πίσσαν καὶ βετον ἀνωθεν ἐπιχέει. Καπνοῦ τοίνυν, ὡς εἶδος, πολλοῦ καὶ φλογὸς ἐπιπολὺ τοῦ ἀέρος ἀρδέντων, οἱ μὲν περισσώτεροι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν αὐτοῖς ὁ ἔρχων, ὅπερ ἦν καὶ τῷ πράγματι καὶ τῇ φύσει ἀκόλουθον, τεθνᾶναι πάντες ἐπίστευον. Ἐσήμεναι δὲ καὶ τότε δημίους ὁ βικάριος ἤδη, σβέσαντας τὴν πυρὰν βίβαι κατὰ τοῦ ποταμοῦ τῶν ἁγίων τὰ σώματα τοὺς δὲ ἦν ἄρα λαβῶν ὕπνος τις γλυκὺς ἀπόρρητος, ἐπὶ τῷ ὕπνῳ δὲ καὶ ὄψεις ἐφοίτα. Ἡ δὲ ὄψις αὐτὸ ἦν ὁ ἀγωνοθέτης Χριστὸς μετὰ στρατιᾶς ἀγγέλων ἐπιφανείας, καὶ, Μὴ φοβεῖσθε, εἰπὼν· ἐγὼ γὰρ εἰμι μετ' ὑμῶν. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τοῦ θεοῦ τούτου ὕπνου ἀνενηχόντες ἀλλήλοις ἐκοινοῦντο τὴν δρᾶσιν, καθέπερ

8 Matth. xxviii.

ἐν εὐώδει πόσ και μαλακῆ, ἀλλ' οὐκ ἐν φλογὶ μέση καίμενοι.

in somno essent expergefacti, communicabant sibi invicem visionem, tanquam in herba molli et odorifera, non in media autem flamma, jacentes.

CAPUT XI.

Ignis cruciamentum Tarsi superatum.

ΞΖ'. Δομήτιος δὲ παραδόξως οὕτω και τοῦ πυρός αὐτοῦ περιγενομένους ἰδόν, και μὴ ἔχων ὁ τι λοιπὸν αὐτότε χρησιζοιτο, παρὰ Μαξιμιανὸν οὐδὲς αὐτοὺς ἀναπέμπει ἐκ Ταρσοῦ τηλικαῦτα πρὸς Ἄγκυραν ἀναστρέφοντα. Οἱ ἄγιοι τοίνυν ὑπὸ στρατιώταις μετὰ πολλῶν και ἄλλων Χριστιανῶν ἀψάμενοι τῆς πορείας, ἐπειδὴ τῶν τε τῆς ὁδοῦ μήκει τὰ σώματα πεπονθήκεσαν, ἄλλως τε διὰ και ἡ ὁδὸς ἦν ἔμελλον διαβαίνειν, ἔρημος ἐπιπολὺ οὐσα και ἀτεχνῶς ἀνυδρὸς, εἰς ὅζῳ δίσκος αὐτοὺς ἀνέφλεγε. Τούτῳ δὲ αὐτῶν και τοῦς ὁδοιποροῦντας δεινῶς πιεζομένους ὁρῶντες και ὄσον οὐκω ἐκλείποντας, εἰς εὐχὴν μετὰ τῶν γονάτων και αὐτὴν κλίναντες τὴν καρδίαν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἶπον, ὁ και θαλάσσης ὕδατα πρότερον ὡσεὶ τεῖχος παγῆναι ποιήσας, και ὕδωρ ἐκ πέτρας πάλιν ἐξαγαθῶν, αὐτοὺς ἐπίβλεψον και νῦν ἐφ' ἡμᾶς, ἐπίβλεψον, βασιλεῦ· διαπέφλεται γὰρ ἰσχυρῶς ἡ ψυχὴ ἡμῶν, και τρέχουμιν ἐν δίψει καύματος ἐν ἀνύδρω· σοῦ δὲ βουλοπιένου, πάντως και ὕδωρ ἡ γῆ, και αὐ πάλιν γῆ τοῦ ὕδωρ γενήσεται. Ταῦτα ἔλεγόν τε, και θερμὰ δάκρυα ὡν ὀφθαλμῶν ἀπέρβρον. Προσευξιμένων γοῶν και εἰς τὸν οὐρανὸν εὐθέως ἰδόντων, καθαρὸν τι νᾶμα και διείδεξ τῆς ξηρᾶς ἐκείνης και ἀνημέρου γῆς ἀναδιδόται· οὐ και πίνοντας τὸ πείζον αὐτοὺς τὸ δίσκος ἐκοίμισαν.

ΞΗ'. Τῆς φήμης οὖν και τοῖς κόρρω διαδοθείσης συνέρβρον πρὸς αὐτοὺς οἱ περίοικοι, και πολὺ τι πληθὸς αὐτοῖς πολλοῖς και ποικίλοις πίθεισιν ἐνοχλουμένων προσήγετο. Ἄλλ' ἡ τῶν χειρῶν ἀπὴ μόνον ἐκείτω τοῦ πάθους ἐγίνετο φάρμακον. Ὁ τοίνυν μακαριώτατος Κλήμης (ἐπ' αὐτὸν γὰρ μόνον αὐθὲς τὸν λόγον ἐπαναγάγωμεν) οὕτω πάσχειν εἶδισα διὰ Χριστὸν, ὡστε μηδὲ ὀλιγωθῆναι ταῖς τιμωραῖς τὸν χρόνον αὐτῶ τῆς ζωῆς ἠδύχετο, ἀλλὰ διὰ τέλους παραταθῆναι τὰ σκάμματα, Δέσποτα Κύριε, λέγων, μόνε βασιλεῦ τῶν αἰῶνων, μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμῖσι τῶν ἡμερῶν μου, τοῖς καθημερινοῖς τούτοις αινδύνοις ἀπαγορεύσαντα· ἀλλὰ πράσχου μοι τῶ ἀμυρτωλῶ παρ' ἑλὴν μου τὴν ζῶην ὑπὲρ τοῦ σοῦ ὀνόματος και τῆς σῆς ὁμολογίας πάντα παθεῖν, και αὐτά σοι καταθύσαι τὰ μέλη, ὡς ἀν μετὰ κλείονος ἀπολάβω πάλιν αὐτά τῆς λαμπρότητος. Ταῦτα ὁμοῦ τε ἠξέτατο, και φωνῆς ἀνωθεν εὐθείως ἐκούειν ἔφκει· ἡ φωνὴ δὲ ἦν· Ἄπερ ἠτήσω, Κλήμη, νῦν δέδοται σοι. Ἰσχυε και ἀνδραμου, και τὸν δρόμον ὄντως τρέχε τὸν τῆς ἀθλήσεως· ὁ πᾶς γὰρ σοι τῆς ζωῆς ὑπόλοιπος χρόνος, μετὰ γε τῶν ἡῶν τῆ ἀθλήσει διηνησμένων εἰς ὀκτώ και εἰκοσιν ἔτη τῶ μαρτυρίῳ ἀριθμηθήσεται.

LXVII. Cum eos vero Domitius vidisset ita admirabiliter et præter opinionem ignem superavisse, nec sciret deinceps quidnam eis faceret, remittit eos ad Maximianum, qui tunc ex Tarso revertebatur Ancyram. Cum sancti ergo sub militibus cum multis quoque aliis Christianis essent iter ingressi, quoniam et viæ longitudine defessa erant corpora, et alioqui via, qua erant transituri, erat admodum deserta et plane aquæ expers, sitis eos urebat vehementissime. Et cum viderent graviter premi eos, qui una iter ingrediebantur, et mox esse defecturos, ad preces cum genibus ipsum cor quoque inclinantes : Domine Jesu Christe, Deus noster, dicebant, qui etiam prius a quas maris tanquam murum firmas effecisti et stabiles, et aquam rursus eduxisti e petra; ipse nunc quoque super nos respice, respice, inquam, rex : valde enim ardet nostra anima, et currimus in siti æstus in loco qui est sine aquis. Te autem volente, omnino et terra aqua, et rursus aqua terra fiet. Hæc et dicebant, et calidæ lacrymæ eis fluebant ex oculis. Cum itaque orassent, et protinus in cælum suspexissent, purum quoddam et perspicuum fluentem ex illa arida et inculta terra emittitur. Ex quo cum bibissent, eam quæ eos premebat sitim sedarunt.

LXVIII. Cum hujus autem rei fama etiam ad eos, qui procul erant remoti, pervasisset, ad ipsos confluebant qui circumcirca habitabant, et magna hominum multitudo, qui multis et variis morbis vexabantur, ad eos adducebatur. Manuum autem solus contactus fuit unicuique morbi medicamentum. Beatissimus ergo Clemens (ad ipsum enim solum rursus revertitur oratio) propter Christum pati adeo sitiebat, ut nec vitæ quidem suæ tempus oraret minui suppliciiis, sed ejus septa extendi perpetuo : Domine, dicens, qui es solus rex sæculorum, ne me abduxeris in dimidio dierum meorum, his quotidianis defessum periculis : sed præbeas mihi peccatori per totam eam vitam omnia pati pro tuo nomine et tua confessione, et vel ipsa tibi membra sacrificare, ut ea rursus accipiam cum majori splendore. Hæc simul ac precatus est, visus est sibi vocem audire ex alto, dicentem : Quæ petiisti, Clemens, ea nunc tibi data sunt. Te fortiter gere, et tuas vires confirma, et certaminis cursum constanter confice. Universum enim quod tibi restat vitæ tempus, cum iis, quæ certando jam a te sunt peracta, numerabitur ad viginti et octo annos martirii.

LXIX. Sic ergo egregius Clemens, cum e caelo accepisset certum pignus martyrii, ad Ancyranorum civitatem rursus confidenter procedebat una cum Agathangelo. Qui eos autem adducebant milites, audientes imperatorem adhuc versari Tarsis oppido Ciliciæ, illuc ad eum sanctos ducunt. Ille autem cum eos statim sisti curasset et id quod revera erat celasset, simulata benignitate, humane et placide eos primum conabatur inducere: Mihi videmini, dicens, o viri, propterea in hodiernum usque diem non induxisse in animum, ut omnino cederetis, sed in eos potius, ad quos missi estis, immorigeri fuisse et contentiosi, ut ad nos usque veniretis, et non prius in alicujus alterius, quam in ipsius imperatoris oculis mutaremini. Scit enim sæpe præsentia imperatoris animum quoque transmutare, et id quod est valde inimicum provocare ad benevolentiam. Ecce ergo nostro aspectu dignati estis in præsentia, propediem autem digni quoque nostra censebimini benevolentia, si prius deos ut servatores et communes hominum curatores colueritis. Præclari autem viri præclare admodum respondentes: Quod ad tuam quidem potentiam, dixerunt, deducti sumus, o imperator, ipsi quoque lætamur: sed ut qui pro tuo tribunali supplicio propter Christum, non aliquo autem alio honore, digni simus censendi. Sic enim cum magna fiducia sistemur ad illius terribile, et quod corrumpi minime potest, tribunal: quam ut consequaris, te quoque rogamus, o imperator. Ipse enim est, per quem et reges vere regnant, et tyranni in terra dominatum obtinent. Ipse enim est, qui et destruit omnem gentem, et Romanorum extollit imperium, et adhuc magis extollet, et per ipsum omnibus dominabitur gentibus. Quod quidem propheta quoque appellat virgam ferream: Dedit tibi, dicens, gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam fines terræ. Pascas eos in virga ferrea 8'. Porro autem imperatores quoque, qui vos sequentur, excitabit pius et veri Dei cultores. Nam hoc quoque prius elocutus est Spiritus.

LXX. His ergo vehementius commotus Maximianus, Quosnam, inquit, o vos, qui violenta estis morte perituri, legistis libros fatidicos, qui hæc fabulantur? Illi autem: Non fatidicos, sed propheticos potius, dixerunt, o imperator, in quibus utique hoc quoque scriptum est: Exsurgere faciet Deus in diebus novissimis reges pios. Maximianus vero, dum ii hæc dicerent, interrumpens orationem: Quid vero, inquit, non nos ii sumus, qui in deos tanta pietate utimur, ut eos quoque qui eis non parent, ut nunc vos, malis afficiamus gravissimis? Quamobrem magnus Clemens, silente Agathangelo: Sed, o imperator, inquit, si fuisset quidem aliqua mutatio impietatis, ex quo illud prædictum est propheticum, ea quæ a te dicta sunt, aliquam haberent rationem. Cum autem cultus simulacrorum in ho-

ΕΘ'. Οὕτως οὖν ὁ γενναῖος Κλήμης ἐξ οὐρανοῦ τὸ τοῦ μαρτυρίου λαβὼν ἐχέγγυόν, εἰς τὴν Ἀγκυρανὴν αὐθις σὺν Ἀγαθαγγέλω πεποθότες ἐχώρουν· οἱ δὲ ἀπάγοντες αὐτοὺς στρατιωτῶτα διατρίβειν ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἔτι τὸν βασιλεῖα πυθόμενοι, ἐκεῖ παρ' αὐτὸν ἄγουσι τοὺς ἀγίους. Ὁ δὲ παραστησάμενος ἐθέλων αὐτοὺς, καὶ κρούσας ὁ ταῖς ἀληθείαις ἦν, προσκοιτῆψ φιλάνθρωπις, ἡμέρως οὕτω καὶ προσκοιτῆψ ἐπαγγέσθαι πρῶτον αὐτοὺς ἐπειράτω· Ἔοικατέ μοι, λέγων, ὦ ἄνδρες, οἱ διὰ τοῦτο μέχρι καὶ νῦν οὐκ εἴξαί τὸ παράπαν οὐδὲ ἐνδοῦναι ἀνίσχεσθε, ἀλλ' οἱ μᾶλλον καὶ πρὸς οὐ; παρεπέμφθητε λίαν ἀπειθεῖς κατέστητε καὶ φιλονεικοί, ἴν' ἕως ἡμῶν αὐτῶν ἐλθῆτε, καὶ μὴ ὑπ' ἄλλῃ τινὶ πρότερον, ἀλλ' ἢ ὑπὸ τοῖς αὐτοῦ βασιλείως ὀφθαλμοῖς μεταβάλητε. Οἶδεν γὰρ Β πολλὰκις παρουσια βασιλικῆ καὶ γνώμην μεταποιεῖν, καὶ τὸ σαφὲρ πολέμιον μετακαλεῖσθαι πρὸς εὐνοίαν. Ἰδοὺ ταυγαροῦν τῆς ἡμετέρας τύγε νῦν ἔχον ὄψεως ἠξιώθητε, οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ τῆς εὐμανίας ἀξιώθησθε, εἴ γε τοὺς θεοῦ; πρότερον οἶα σωτήρας καὶ κηδεμόνας ἀνθρώπων κοινούς θεραπέυθητε. Καὶ οἱ γενναῖοι μᾶλα γενναίως ὑπολαβόντες· Ὅτι μὲν τῷ σῶ κράτει παρέστημεν, εἶπον, ὦ βασιλεῦ, ἠξιώμεθα αὐτοί, πλην ἄλλως τιμωρίας διὰ Χριστὸν καὶ πρὸ τοῦ σοῦ βήματος, οὐχ ὡς τινος ἄλλης τιμῆς ἀξιώθησόμενοι· οὕτως ἂν γὰρ μετὰ πολλῆς τῆς παρῆσας τῷ φοβερῷ ἐκείνου καὶ ἀδεκάστῳ βήματι παρασταίμεν, ἧς ἐπιτυχεῖν ἐξώμεθα καὶ σέ, βασιλεῦ· αὐτὸς γὰρ ἐστὶ δι' οὐ βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς· αὐτὸς δὲ καὶ πᾶν ἔθνος καθαιρῶν, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὑψών, καὶ ἐτι μᾶλλον ὑψώσων, καὶ δι' αὐτοῦ βασιλεύσων πάντων ἐθνῶν· ἦν δὲ καὶ βάρβδον ὁ προφήτης σιδηρᾶν ὀνομάζει, Δέδωκά σοι, λέγων, ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· ποιμανεῖτε αὐτοὺς ἐν βάρβδῳ σιδηρᾶ. Καὶ βασιλεῖς δὲ μεθ' ὑμᾶς εὐσεβεῖς ἀναστήσει· καὶ τοῦτο γὰρ τῷ Πνεύματι προανακηφώνηται.

Ο'. Ὁξύτερον τοίνυν πρὸς ταῦτα κινηθεὶς Μαξιμιανός· Ποίας, ἔφη, βιαιόθανοι, μαντικὰς ἀνέγνωτε βίβλους τὰ τοιαῦτα μυθολογούσας;— Οὐ μαντικὰς, ἀλλὰ προφητικὰς μᾶλλον, εἶπον ἐκεῖνοι, ὦ βασιλεῦ, ἐν αἷς που καὶ τοῦτο γέγραπται· Ἀναστήσει ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις βασιλεῖς εὐσεβεῖς. Καὶ Μαξιμιανὸς μετὰ τῶν λεγόντων αὐτῶν ἐπιλαβόμενος τοῦ λόγου, τί δέ; οὐχ ἡμεῖς, εἶπεν, οὗτοι, οἱ γε τοσαύτη περι τοὺς θεοὺς εὐσεβεῖα χρωμέθα, ὥστε καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας αὐτοῖς, ὥσπερ δὲ καὶ νῦν ὑμᾶς, ἀνηκίστους ἐκδιδοῦμεν κακοῖς; Ἐφ' οἷς ὁ μέγας Κλήμης, ἡσυχιαν ἄγοντος τοῦ Ἀγαθαγγέλου· Ἄλλ', ὦ βασιλεῦ, εἶπεν, εἰ μὲν τις ἐγένετο τῆς ἀσεγείας μεταβολή, ἐξότου τὸ προφητικὸν τοῦτο προηγορευται, εἴχεν ἂν τινὰ σοι λόγον τὰ εἰρημένα. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς εἰδωλολατρείας ἔτι καὶ νῦν ἐπιπολεῖ τῇ οἰκουμῆ-

νη, δῆλον ὡς ἕτερος εἶη πάντως ὁ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων καιρός. Πρὸς ταῦτα θυμῷ πάλιν ἀσχήτω ληφθεὶς Μαξιμιανὸς τὴν φωνὴν εὐθέως ἐσβέννυτο· κάμινός τε αὐτίκα τῆς Χαλδαίων παρὰ πολὺ μείζων τοῖς ἁγίοις ἀνέπητε. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν ἐμεληθέντας ἡ θεὰ χάρις αὐτοὺς ἐδρούσκειν, ὥσπερ ἐκεῖ τοὺς παύσκει, οὕτως ἀβλαβεῖς ἐνταῦθα τηρούσα τοὺς μάρτυρας· νόκτα μὲν οὖν δλην καὶ ἡμέραν αὐτοὺς ἡ κάμινος εἶχεν, ἤχος δὲ τις ἐκεῖθεν ἑορταζόντων ἤκούετο, καὶ καπνὸς εὐώδης καὶ ἡδὺς ἀνεφέρετο.

ΟΑ'. Ταῦτα μνησεται Μαξιμιανῷ, καὶ ἐκεῖνος ἦδη τῆς φλογὸς ἀπομαρτανθείσης ἐπιστάς ἔρᾳ σώους ἐν αὐτῇ τοὺς ἁγίους, (ὦ τοῦ θαύματος!) μηδὲ τρίχα μόνην αὐτῶν τῆς φλογὸς τὸ παράπαν λυμνηναμένης, ἀλλὰ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀταεταμένας ἔχοντας, τὰ χεῖλη δὲ πρὸς δοξολογίαν ὑποκινούντας· καὶ τούτους εὐθέως τῷ οἰκειῷ βήματι παραστήσας, καὶ ἐν τούτῳ γούν, ἔφη, χαρίσασθέ μοι, ὥστε γιωρίσαι ὁποῖαις δήποτε ἐπωδάτις τὴν τοῦ πυρὸς ἀφαιρεῖσθε δύναμιν. Οἱ δὲ, Οὐκ ἐπωδάτις, εἶπον, ὦ βασιλεῦ, ἀλλὰ μόνη τοῦ εἰπόντος ἐπαγγελία, ὅτι κἂν διὰ πυρὸς διέλθης, οὐ κατακάσει σε φλόξ. Ἐδάνετο πρὸς τοῦτο πάλιν, καὶ δεινῶς εἶχεν ὁ βασιλεὺς, καὶ σύρρασθαι αὐτοὺς ἐκέλευε δημοσίᾳ, καὶ ὑπὸ τῶν δημίῳν σπαράττεσθαι, καὶ τὰ ἔσχατα ὑπομένειν. Ἄλλ' ἐπὶ κακῷ καὶ ταῦτα τῷ ἐκείνῳ ἐγένετο. Πολλοὶ γὰρ τῆνικαὺτα καὶ τῶν ἀπίστων πρόνοιμᾶ τε ὁρῶντες ἀδοῦλωτον, καὶ ψυχῆν ἀταπεινωτον, καὶ παρῆρησίᾳς κομιδῆ πνεύσαν, αὐτὸ τὸ μέγιστον, ἀνθρώπου ἐλοκόμενους πικρῶς καὶ σπαρασσομένους καὶ εἰ τῶν δεινῶν μὴ πίτχοντες, καὶ ὁ μόνον οὐκ ἐνδιδόντας, ἀλλὰ καὶ ἀμυιαιτέρους οἶονε! γινομένους, θάρρους τε ὑποπιπλαμένους, καὶ αὐτοῦ περιγινομένους τοῦ βασιλέως· ταῦτα ὁρῶντες τῆν τε πάτριον ἐξώμουντο θρησκείαν, καὶ οὕτοις τε καὶ τῷ ὑπ' αὐτῶν κηρυτομένῳ Χριστῷ προσετίθεντο.

ΟΒ'. Ἀπορίᾳ γούν πάντοθεν περισχεθεὶς Μαξιμιανός, αὐτοῖς ὡς εἶχον δεσμοῖς, τῇ φυλακῇ τοὺς μάρτυρας δίδωσι, τέταρτον ἔτος αὐτοὺς τὸ δεσμοκτήριον οἰκεῖν κατακρίνας· Ἐἴ πως, φησί, κἂν ὁ μεταξὺ χρόνος ὑπολύσει τὸν τόνον αὐτοῖς, καὶ τῆς προθυμίας τὸ διάθερμον ἀμβλυνεῖ. Ἀλλ' ἦν ἀπεναντίας τῇ ἐλπίδι τὰ ἀπαντήσασα· τὸν τε γὰρ μεταξὺ χρόνον εὐψύχως διτήγαγον, καὶ τῆς προθεσμίας ἤδη παρισταμένης, καθάπερ χθὲς καὶ πρώην κατάλειπτοι γεγονότες, οὕτω θερμὸν πνέοντα τὸν πρὸς τὴν ὁμολογίαν ζῆλον ἐτήρουν. Ὁ γὰρ εἰς Χριστὸν πόθος καὶ ἡ τῶν μελώντων ἐλπίς ὡς οἶκον αὐτοῖς καὶ παλάτιον πολυτελεῖ τὴν φυλακὴν οἰκεῖν παρεσκεύαζον. Μαξιμιανός οὖν εἶτι καὶ ταῦτα μαθὼν, αὐτοὺς μὲν τοὺς πρὸς ἐκείνους ἀγωνίας ὑπέλαθεν αὐθις ἀπαγορεύσας, ἐσκέπτετο τῆν λοιπὴν αὐτοὺς παραπέμψει, πρόσχημα μὲν ὡς δι' ὑπερβολὴν ἀνοσιότητος, οὐδὲ ἀξίους ὄντας βασιλικού

diernum usque diem abundet in orbe terrarum, clarum est futurum omnino aliud tempus piorum imperatorum. Cum ex his ira, quæ cohiberi non poterat, esset incitatus Maximianus, loqui quidem desiit: fornax vero, Chaldæorum fornace longe major, sanctis fuit accensa. Sed eos quoque in ipsam injectos divina rore perfudit gratia; sicut illic pueros, sic hic conservans martyres. Atque totam quidem noctem et diem eos fornax tenuit: illinc vero audiebatur quidam sonus festum celebrantium, suaveque olens et dulcis fumus ex eo sursum emittebatur.

LXXI. Hæc significantur Maximiano. Ille autem, cum jam flamma extabuisset, accedens, videt sanctos in ea salvos, (o miraculum!) cum flamma ne vel solum quidem eorum pilum la'ssisset, sed manus quidem habent in cælum extensas, labra vero moverent ad glorificationem. Quos cum curasset statim ad suum tribunal sistendos: Vel in hoc, inquit, mihi saltem gratificemini, ut significetis quibusnam incantationibus igni vim adimitis. Illi autem: Non incantationibus, dixerunt, o imperator, sed sola ejus, qui dixit, promissione: Etiamsi per ignem transeas, flamma non te comburet. Hæc ergo rursus mordebant et male habebant imperatorem, et eos jussit trahi publice, et convelli a lictoribus et extrema perpeti. Sed hæc quoque illi male cesserunt. Nam tunc quoque multi ex infidelibus videntes spiritus, qui non poterant redigi in servitutem, et animum, qui dejici et deprimi non poterat, planeque fiduciam spirabat et libertatem, et hoc quod est maximum, homines qui acerbè traherentur et convellerentur, et quid non grave patiebantur, et non solum non cedebant, sed evaserant quodammodo robustiores et vegetiores, et pleni erant fiducia, et superabant ipsum imperatorem; hæc videntes, et patriam abjurabant religionem, et eis se adjungebant, et ei, qui ab ipsis prædicabatur, Christo.

LXXII. Cum itaque consilii inopia esset plane ex omni parte implicatus Maximianus, martyres, ita ut erant, vinctos tradit in custodiam, cum eos damnasset quatuor annos habitare carcerem: Si forte, inquit, quod intercedit tempus, sit eorum soluturum constantiam, promptique et alacris animi hebetaturum vehementiam. Sed ea contra atque sperabat evenerunt. Bono enim et tranquillo animo fuerunt interea, et cum jam tempus adesset præfinitum, perinde ac si fuisset inclusi heri et nudius tertius, acrem et vehementem servabant zelum ad confessionem. Desiderium enim in Christum, et spes futurorum, efficiebant ut habitarent carcerem non secus ac magnificas ædes et palatium. Maximianus ergo cum hæc quoque didicisset, ipse quidem recusat amplius conscipere adversus eos certamina: deliberabat autem ad quem eos de cætero

transmitteret, prætextu quidem, quod propter insignem impietatem, ne imperatoris quidem essent digni tribunali; vera autem causa erat, quod cum eos invenisset omnibus eos inducendi rationibus superiores, et neque induci bonorum promissionibus, neque flecti malorum insultibus, verebatur adhuc manus cum eis conserere, generosum, et qui deprimi non poterat, eorum spiritum ejus deprimere gloriam et aliquid de magnitudine detrahere existimans.

CAPUT XII.

A præsidibus Sacerdote et Maximo intentata.

LXXIII. Ei autem sic deliberanti aderant multi quoque alii simul magistratus et præsidēs qui ex multis convenerant provinciis. Inter quos erat etiam (4) Sacerdos, qui erat quidem principatu insignis, sed erat longe impietate insignior, et multos Christianos multis sæpe et variis subjecerat supplicis. Ei mandat Maximianus cognitionem de martyribus. Cum autem persuadendi magna vi esset præditus, et ad illicendas hominum mentes artifex egregius, et alioqui studeret ostendere, eos qui ipsum præcesserant, non ex martyrum animi magnitudine, sed ex sua potius simplicitate illis præbuisse victoriam, sedens in tribunali effecit, ut viri illi egregii coram se sisterentur, et varie cum eis decertare est aggressus, modo quidem lenitate et pecuniæ promissione, modo vero acerbitate et minis rerum malarum, nunc blanditiis, nunc indignatione, et partim quidem asperarum rerum experientia, partim autem iis, quæ præcesserant, adhibendo medicinam tanquam ex pœnitentia. Cæterum cum primum fecit ut sisterentur martyres: Adeste, inquit, ad Sacerdotem, quem nullus effugit ex Christianis, qui Pontum habitant et Galatiam: sed multos quidem persuasos, honoribus affeci et muneribus, et diis, quod quidem est maximum reconciliavi et effeci familiares; multos vero ex iis, qui non pauerunt, ferro et igne consumpsi, et morti tradidi acerbissimæ. Cui quidem vos quoque parentes, sacrificare, ut pro portione tot malorum, quæ tot annos patimini, vos bonis fruamini.

LXXIV. Ad hæc dixerunt sancti: Qui nos pro meritis est remuneraturus et honoraturus, est Christus, qui dona habet tam excellentia, ut ne condignæ quidem sint hujus sæculi passiones ad gloriam, quæ est in nobis ab ipso revelanda. Propter quæ Sacerdos quos fecit similiter iis qui præcesserant, et eos jussit cædi in humeris, donec eis ipsa ossa aperirentur. Cum autem martyribus præsentia viderentur esse levia, spina quoque similiter cædebatur, donec a præsentibus oculis visa esset ossium compositio, et tota dimensa est compago vertebrarum. Sacerdos ego tam misere et tam miserabiliter victus est martyrum fortitudine. Quocirca quæ

ΟΓ'. Οὕτω δὲ αὐτῷ σκεπτομένῳ παρῆσαν πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἄρχοντες ἅμα καὶ ἡγεμόνες ἐκ πολλῶν συναλθόντες ἐπαρχιῶν· ἐν δὲ δὴ καὶ Σακερδῶς, ἐπιφανῆς μὲν τὴν ἡγεμονίαν, ἐπιφανέστερος δὲ πολλῶν τὴν ἀσέβειαν, καὶ πολλοῦς τῶν Χριστιανῶν πολλὰς πολλακίς τιμωρίας καὶ ποικιλίας ὑποβαλὼν. Τούτῳ Μαξιμιανὸς τὰ κατὰ τοὺς μάρτυρας ἐπιτρέπει· δεῖνός δὲ ὦν καὶ πεῖσαι καὶ ὑποκλέψαι γνώμας ἀνδρῶν πιθανώτατων, ἄλλως τε δὲ καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ δεῖξει φιλονεικῶν, οὐκ ἐκ τῆς τῶν μαρτύρων ἀνδρείας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐκτυτῶν μᾶλλον ἀφελείας νικῆν ἐλεεινοῖς παρασχομένους, ἐπεὶ τοῦ βήματος προκαθίστα παρέστησεν αὐτῷ τοὺς γενναίους, ποικίλως μετῆει τὴν πρὸς αὐτοὺς συμπλοκὴν· ἄρτι μὲν ἐπεικεία καὶ χρημάτων ἐπαγγελία, ἄρτι δὲ αὐστηρία καὶ πονηρίαν ἀπειλῆ, νῦν κολακεία, νῦν ὀργῆ, καὶ τοῦτο μὲν πείρα τῶν ἀλγεῶν, τοῦτο δὲ θεραπεία τῶν προλαβόντων ὡς ἐκ μετανοίας προσγινομένη. Πλὴν ἀλλ' ὡς τὸ πρῶτον τοὺς μάρτυρας παρέστησάτο, Σακερδῶτι παρίστασθε, λέγει, ὃν οὐδεὶς Χριστιανῶν τῶν κατοικούντων Πόντον καὶ Γαλατίαν διέφυγεν· ἀλλὰ πολλοὺς μὲν πεισθέντος καὶ τιμῶν ἤξιωσα καὶ δωρεῶν, καὶ θεοῖς, τόγῃ μετῶν, κατήλλαξα καὶ ὤκείωσα· πολλοὺς δὲ τῶν ἀπειθησάντων πυρὶ καὶ σιδήρῳ ἀναλώσας, καὶ θανάτῳ παρέδοκα χαλεπῶ· ὅ γ' ἐπεισθέντες καὶ αὐτοὶ θύσατε, ὡς ἂν ἀναλόγως ὦν ἐπὶ τοσοῦτους χρόνους ὑπέστητε κακῶν, ἀγαθῶν ἀπολαύσοιτε.

ΟΔ. Πρὸς ταῦτα οἱ ἄγιοι· Ὁ μὲλλον ἡμᾶς ἀξίως ἀπειθεσθαι καὶ τιμᾶν, Χριστὸς ἐστίν, εἶπον ὅς τοσαύτην ἔχει τῶν δωρεῶν τὴν ὑπερβολὴν ὡς μηδὲ ἀξία τοῦ νῦν καιροῦ τὰ παθήματα εἶναι, πρὸς τὴν μέλλουσαν ἡμῶν ἀποκαλυφθῆναι παρ' αὐτοῦ δόξαν. Ἐφ' οἷς καὶ Σακερδῶς τοῖς προλαβοῦσιν ὁμοίως ἐποίησεν, καὶ ξέεσθαι αὐτοὺς κατὰ τῶν ὤμων ἐκέλευεν, ἄχρις ἂν καὶ αὐτὰ ἐκκαλυφθεῖεν αὐτοῖς τὰ ὄστα. Ἐπεὶ δὲ κόουφα τοῖς μάρτυσι τὰ παρόντα ἔώρα, καὶ ἡ βράχης τοῖς ξεσμοῖς ὁμοίως ἐδίδοτο, ἕως αὐτῆς τε τοῖς παροῦσιν ὀφθαλμοῦς ἢ σύνθεσις τῶν ὀστέων ὠράθη καὶ πᾶσα διεμετρεῖτο τῶν σπονδύλων ἢ ἀρμογῆ. Ὁ γοῦν Σακερδῶς οὕτως ἐλεεινῶς καὶ ἀθλιῶς

(4) Sacerdon, Σακέρδων, in Græco ms. appellatur : diciturque fuisse Galatiæ præfectus.

της αὐτῶν ἤττητο καρτερίας, ὥστε καὶ ἄπερ ἦν ἅ illos pati erat verisimile, ipse potius sustinebat. ἐκείνους πάσχειν εἰδὸς αὐτὸς ὑφίστατο μᾶλλον. Οἱ μὲν γὰρ αὐτοὶ ποσὶ πρὸς τὸ δεσμοκτήριον ἐπανήσαν, ἐκείνου γελούσαντος. Ὁ δὲ τῆ ἐκ τῆς ἤττης αἰσχρῆ καὶ ἀθυμίᾳ λιποψυχῶν, καὶ ὑπὸ χειρὸς πολλῆς διαβασταζόμενος, οὕτως αἰσχρῶς ὑπεχώρει τοῦ τυραννικοῦ βήματος. Μεταξὺ δὲ πρὸς τὴν φυλακὴν τῶν ἀγίων πορευομένων ἐκπίπτουσαι σὺν αἵματι τούτων αἱ σάρκες, τρέχειν ἀπανταχόθεν ἐπὶ τὴν συλλογὴν αὐτῶν τοὺς πιστοὺς, ὡς ἐπὶ τινα θησαυρὸν ἀγῶν, παρεσκευάζον. Ἄσπερ ὡς εἶχον εὐθὺς αὐτῆ κόνει διψώσαις ὥσπερ χερσὶν ἀναιρούμενοι, εὐλογίαν ἐπισπᾶσθαι τινα καὶ χάριν ἐπίστευον.

OE'. Ἐπεὶ δὲ πάντα φόβον, καὶ πείραν, καὶ σοφίσματα, καὶ τεχνάσματα, καὶ μηχανήματα Σακερδῶς ἐνεγκῶν ἔπρακτος ἦν καὶ ἀνήνυτος, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου εἰς οὐρανὸν τοξεύειν ἐπιχειρῶν, Μαξιμιανὸς ταῦτα μαθὼν, καὶ πλετῶν τοῦ Σακερδῶτος γέλωτα καταχέας, οὕτως ἐστὶ Σακερδῶς ὁ ὑπὸ πάντων ἀδόκιμος, ἔφη. Μάξιμος δ' ἦν τις καὶ αὐτὸς ἡγεμῶν τῆνικῶτα παρεστῶς Μαξιμιανῶ, καὶ τῶν λεγομένων ἀκούων, ζήλου κατὰ τῶν ἀγίων τὴν ψυχὴν ὑποπιμπλάται. Δέξιμι τοῦ σοῦ κράτους, ἔφη, βασιλεῦ, ὥστε κάμοι τοὺς ἄνδρας τούτους ἐγγεμισθῆναι, καὶ αὐτοὶς πέποιθα τοῖς μεγίστοις θεοῖς, ὡς ἡ μεταπεισῶ πάντως, ἢ κακῶς αὐτῶς ἀπαλλάξω τοῦ ζῆν. Εφ' ᾧ κατανεύσαντος Μαξιμιανῶ, ὄρθοος αὐτὸς τοὺς μάρτυρας διαδέχεται, καὶ τι καινὸν κατ' αὐτῶν πλέει μηχανήματα, ἐκ διαλειμάτων πρὸς αὐτοὺς τὰ ὀμίλιας ποιούμενος, καὶ σύμβουλος ἀληθῆς εἶναι τοῖς ἀγίοις καὶ φίλος ὑποκρινόμενος. Ἐντυγχάνει μὲν γὰρ αὐτοῖς τὸ πρῶτον τὰ φιλικὰ εἶθ' ἐν ὀμιλίῳ, καὶ πρὸς ἡδονὴν καὶ χάριν διαλεγόμενος. Ἐξῆς δὲ πάλιν ἡμέρας διαλιμπάνων, εἰς λόγων αὐτοὺς κοινωνίαν ἐκάλει, καὶ ὑποτιθέσθαι καὶ συμβουλεύειν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐ βιάσασθαι τὸ παράπαν οὐδὲ ἀναγκάζειν ἐφκει.

OS'. Κρόνου δὲ αὐτοῖς οὕτω συνοῦ διαγενομένου, τὰ τῆς ἀπάτης τῶ Μαξίμω σαφῶς ἠλέγγετο, καὶ φανερὰν τὴν αἰτίαν ἐποίησε τῆς δολερᾶς ἐκείνης καὶ προσποίητο φίλας. Προσκαλεσάμενος γὰρ τοὺς ἀγίους, Καίρετε, ἔφη, ὦ ἄνθρωποι, οὐς φιλοῦσι τε ὁμοίως οἱ ἀθάνατοι θεοὶ, καὶ ἀμφοτέρους ἐν μοίρᾳ γνήσιων ἔχουσι παίδων. Πολλάκις γὰρ μοι καὶ χρησμούς εἶπον, καὶ ἐν ὕπνῳ ἐφοίτησαν τῆς καθ' ὁμῶν ὀργῆς ἀναστῆλλοντες, ἑτέρου μὲν πάντως ἔνεκεν οὐδενός, ἀλλ' ἢ τὴν ὑμετέραν αὐθαίρετον γενέσθαι μεταβολὴν ἀναμένοντες, ἥτις δήπου μετὰ μικρὸν καὶ αὐτὴ παρίσταται, ὡς ἐμοὶ γοῦν τῆς παρελθούσης νυκτὸς ὁ μέγας ἐν θεοῖς παρεγύμνωσε Διονύσιος, Φέρε τοὺς ἄνδρες, πρὸς ἡμᾶς ἐπισκήψας. Ἰδοὺ τοίνυν καὶ βραυδὸς εὐτερπής, καὶ τὰ τῶν θεσιῶν παρεσκευάζεται. Ἔθετε προσελθόντες τῆ αὐτῶν εὐμενίᾳ. Πρὸς ταῦτα ὑπολαβόντες οἱ ἀγίοι, φανερῶς, ὡ δικαστὰ, διεψέσω, εἶπον, καὶ ἀπιθάνως. Ὅσα γὰρ ἡμέρας σοι προσφθέγγονται οἱ θεοὶ σοι, τοσαῦτα πάντως καὶ ἐν ωζί. Ποιὸς δὲ σοι καὶ παρίστη Διονύσιος; διπλοῦς γὰρ,

Nam ii quidem, cum ille jussisset, suis pedibus redierunt in carcerem. Ille autem cum ex pudore et ægritudine quod vinceretur, linqueretur animo, et multis portaretur manibus, turpiter recessit a tyrannico tribunali. Interim autem dum sancti irent in carcerem, carnes quæ eis decidebant cum sanguine, effecerunt ut fideles undique ad eas colligendas concurrerent, tanquam ad quendam thesaurum bonorum. Quas quidem statim cum ipso pulvere tollentes sitientibus manibus, credebant se quamdā benedictionem attrahere et gratiam.

LXXV. Postquam vero Sacerdos omni metu intentato, adhibitaque omni experientia, callidisque commentis artificiiisque et præstigiis, nihil potuit efficere, sed, ut dicitur, in cœlum est jaculatus, et hæc rescivit Maximianus, et risum profudit in Sacerdotem: Hic est Sacerdos, inquit, qui decantatur ab omnibus! Maximus ergo quidam, qui ipse quoque erat dux, cum esset apud Maximianum, et audivit quæ dicebantur, impletur quodam animi zelo adversus sanctos, et, Rogo, inquit, o imperator, tuam potentiam, ut ii viri mihi quoque tradantur in manus. In maximis enim diis habeo fiduciam, quod vel eis persuadebo, ut mutant omnino sententiam, vel eis male vitam adimam. Quamobrem cum annuisset Maximianus, octavus ipse suscipit martyres, et novum quid in ipsos machinatur, ut qui interjecto aliquo temporis intervallo cum ipsis colloqueretur, et se sanctis veram et amicum dare fingeret consilium. Nam eos quidem primum alloquitur, amice sermocinans, et quæ jucunda et grata essent, cum eis disserens. Deinceps vero aliquot rursus diebus interjectis, eos ad sermonem conferendum vocabat, eosque admonere et eis consulere, non autem eis omnino vim afferre, neque eos cogere videbatur.

LXXVI. Cum vero sic multum temporis intercessisset, fraus Maximi aperte arguebatur, et aperiebatur causa illius fraudulentæ et simulatæ amicitia. Nam cum sanctos advocasset: Salvete, inquit, o homines, quos similiter amant dii immortales, et ambos habent loco germanorum filiorum. Sæpe enim mihi et responsa dederunt, et in somnis apparuerunt, iram in vos reprimentes, nulla quidem omnino alia de causa, nisi quod exspectant vestram sponte futuram mutationem. quæ quidem paulo post aderit, ut mihi certe præterita nocte magnus inter deos aperuit Dionysius, ut qui nobis mandaverit, dicens: Adduc viros. Ecce ergo et ara est parata, et parata sunt sacrificia: accedite, et sacrificate eorum benevolentia. Ad hæc sancti respondentes: Falsum, o iudex, aperte dixisti, et minime probabiliter. Nam quæ interdum tui tibi dii loquuntur, ea omnino noctu quoque. Quisnam enim adest tibi Dionysius? Is enim est duplex, ut videmus: aut quemnam nominas ex his immortalem? an æneumne, an lapideam?

Nam si cum dicis, qui constat ex lapide, videbis paulo post hunc tibi deum immortalem vel con-
fractum, vel injectum in ædificium, vel exustum
et in calcem transmutatum. Quod si tecum disse-
ruit æneus, is quoque cito pulchre fundetur in
vasa, quæ deserviant ministeriis, quomodo unum-
quodque eorum usus exegerit. Cum hæc sancti
respondissent, et cognovisset Maximus nihil sibi
aliquid profuisse omnino simulationem illam et
fictionem, quam quod suis diis labem et macu-
lam inusserit, personam deinceps exuens aperte
ostendit Maximum, et id quod erat, protinus ap-
paruit.

LXXVII. Jubet itaque obeliscos in extremo acutos, B
unius pedis magnitudine. superne habentes cuspides,
desigi in terram, et B. Clementem supinum acubus
impositum, crassissimis lignis verberari vehemen-
tissime: Agathangelo autem in caput infundi plum-
bum igne liquefactum. Cum ergo jussus effectum
celeriter accepisset, magnanimus quidem Clemens
et in pectore superne cædebatur, et ejus terga
inferne obeliscis transfigebantur. Sed ne sic qui-
dem anima huic sancto discedebat a corpore. Ve-
rax enim erat qui fuerat pollicitus, tormenta eum
non esse superatura, nec ullo supplicio vitam esse
finiturum. Agathangelus vero ipse quoque simili-
ter admirabilem ostendit fortitudinem. Maximus
itaque hoc præter opinionem miraculo obstupe-
factus, cum iis qui circumstabant, propemodum
ne poterat quidem credere suis oculis, adeo ino-
pinatum et quod erat præter rationem videntibus
miraculum, per pectus, cor et totum deinceps cor-
pus, acuto ferro transfixum hominem, et præterea
superne quoque vehementer verberatum, non stam-
tim emisisse animam, sed vivum adhuc esse et su-
perstitem, et vi illi intolerabili sana mente resiste-
re. Vix ergo tandem eum detrahit ab obeliscis, non
secus ac vestem undique dilaceratam, et solo ser-
mone persuadentem, se non esse mortuum. Martyr
ergo ad Maximum protinus aspiciens: Modo, inquit,
cognovistis, quemadmodum non solum nostrum
corpus adversus vos decertat, sed Deum habet, qui
per ipsum longe vestras superat insidias, qui etiam
non sinit animam evolare e corpore, eam cohibens
et continens arcano quodam consilio, et quæ dici
non potest providentia.

ὡς ὁρῶμεν, οὗτος ἢ τίνα τοῦτον ἀθάνατον ὀνομά-
ζει; τὸν χαλκοῦν ἢ τὸν λίθινον; Εἰ μὲν γὰρ τὸν ἐκ
λίθου λέγεις, ὅψει μετὰ βραχὺ τὸν ἀθάνατον σοι τοῦ-
τεν θεόν, ἢ θλασθέντα καὶ εἰς οἰκοδομὴν ἐμβληθέντα,
ἢ ἐκκαυθέντα καὶ εἰς ἄθεστον μετασκευασθέντα.
Εἰ δὲ καὶ ὁ χαλκοῦς σοι διαλεχταί, θάττον ἂν καὶ
αὐτὸς εἰς ὑπηρετικὰ σκευὴ κλιῶς ἀναχωνευθεῖη,
ὅπως ἂν ἕκαστον αὐτῶν ἀπειτῆ τὰ τῆς χρείας. Ταῦτα
τῶν ἁγίων ἀποκριναμένων, γνοὺς ὁ Μάξιμος ὡς ἄρα
οὐδὲν ἕτερον τῆς ὑποκρίσεως ἐλείνης ἀπάντα καὶ
τοῦ πλάσματος, ἢ ὅσον μῶμον προστρίψασθαι τοῖς
οἰκείοις θεοῖς, ἐκδύς τὸ προσωπεῖον λοιπὸν, φανερόν
αὐτοῖς ἐποίησε τὸν Μάξιμον, καὶ ὅπερ ἦν, εὐθέως
ἐφαίνετο.

OZ'. Καλεῖται γοῦν ὀβελίσκους τὸ ἄκρον ὀξεῖς πο-
διαίους τὸ μῆκος τὰς ἀκμὰς ἄνωθεν ἔχοντας τῇ γῆ
ἐμπροθίην, καὶ τὸν μακάριον Κλήμεντα ταῖς ἀλείων
ἐπιτεθέντα ὑπτιον, ξύλοις παχυτάτοις σφοδρότετα
τύπτεσθαι· τῷ Ἀγαθαγγέλιῳ δὲ μόλυδον κατὰ κε-
φαλῆς πυρὶ τακέντα ἐπιχεθῆναι. Γαλὺ τοίνυν ἐκδάν-
τος εἰς ἔργον τοῦ ἐπιτάγματος, ὁ μὲν γενναϊότατος
Κλήμης στέρνα τε ἄνωθεν ἐτύπτετο, καὶ τὰ νῶτα
τοῖς ὀβελίσκοις κάτωθεν διεπαίρετο· ἀλλὰ εὐδὲ οὕτως
ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος τῷ ἁγίῳ διστάτο. Ἀψευδῆς
γὰρ ἦν ὁ ἐωαγγελιάμενος μὴ βρασάνους αὐτοῦ περι-
γενέσθαι, μηδὲ τιμωρίᾳ μηδεμιᾷ τελευτῆσαι τὸν
βίον. Καὶ Ἀγαθαγγελοῦ δὲ ὡσαύτως ὑπερφυῆ τινα
τὴν καρτερίαν καὶ αὐτὸς ἐπεδείξατο. Μάξιμος τοίνυν
τῷ παραδόξῳ τοῦ θάυματος μετὰ τῶν περιεστῶντων
καταπλαγεῖς, οὐκέτι οὐδὲ πιστεύειν εἶχε μικροῦ τοῖς
σπῶν ὀφθαλμοῖς, παράλογον οὕτως ὁρῶσι θεῖμα, τὰ
στέρνα, τὴν καρδίαν, ὅλον ἐξῆς τὸ σῶμα ὀξύτητι ει-
δήρου διατειρόμενον ἄνθρωπον, εἶτα καὶ προστυπτό-
μενον ἄνωθεν μάλα σφοδρῶς, καὶ οὐκ εὐθὺς ἀποφ-
ρήσαντα τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ ζῶντα ἔτι καὶ περιόντα,
καὶ πρὸς τὴν ἀφόρητον ἐκείνην βίαν μεθ' ὀγχοῦς τῆς
καταστάσεως ἐνιστάμενον. Ὅψὲ δὲ οὖν ὁμοῦ τῶν
ὀβελίσκων αὐτὸν ἐξαιρείται, καθάπερ ἱμάτιον πι-
νυταχόθεν διεβρωγότα, καὶ τὸ μὴ νεκρὸς εἶναι μόνη τῇ
φθογγῇ ἀνακρίβντα. Ὁ μάρτυς τοίνυν πρὸς τὸν
Μάξιμον εὐθὺς ἀπιδὼν, Ἐγκωκαίε κἂν ἄρτι, ἔφη,
ὅπως οὐ τὸ ἡμέτερον σῶμα μόνον πρὸς ὑμᾶς ἀνω-
νίζεται, ἀλλὰ θεὸν ἔχει τὸν δι' αὐτοῦ μετὰ πολλῆς
τῆς περιουσίας τὰς ὑμετέρας ἐπιβουλάς κατασχού-
ντα, ὅστις καὶ τὴν ψυχὴν ἀποπτῆναι τοῦ σώματος
οὐκ ἔσθ', διακρατῶν αὐτὴν κατ' ἐσπέρων ἀρήτοις οἰ-
κονομαίαις.

CAPUT XIII.

Aphrodisii Persæ conatus in Sanctos.

LXXVIII. Cum animum ergo omnino despondisset
tyrannus, et nulla spe amplius teneretur, sacrum
quidem Clementem, qui adhuc portabatur, cum
Agathangelo includit in carcere. Refert autem ipse
quoque singula Maximiano, quænam adversus mar-

OH'. Ἀπαγορεύσας οὖν ἐκ πάντων ὁ τύραννος, καὶ
μηδεμιᾶς ἐλπίδος ἀνεγούσης αὐτὸν, τὸν μὲν ἱερὸν
Κλήμεντα ἔτι διαδασταζόμενον σὺν Ἀγαθαγγέλιῳ τῇ
φυλακῇ κατακλείει. Ὁ δὲ Μαξιμιανῶ καὶ αὐτὸς οἷα
τε κατὰ τῶν μαρτύρων ἐπινοήσειεν, ὅπως τε κρείτ-

τους και θωπειων αυτοις ευροι, και βασανων, και A
 φύσεως, έκαστα σαφώς αναφέρει. Μαξιμιανός δὲ
 ὁμοίως αὐτῷ τοῖς ὅλοις ἀμνησθήσας, οὐχ ὅτι μὴ πεί-
 σαι τοὺς γενναίους, ἀλλ' ὅτι μὴδὲ ἀνελεῖν αὐτοὺς
 δύναιτο, κελεύει παρὰ τῆ φυλακῆ οὕτως ἐρήμους
 πάσης προνοίας ἀπολιπεῖν, ἄχρις ἂν τὴν ἐκ τῆς φύ-
 σεως αὐτοὶ τελευτῆν ὑπομείνωσιν. Οἱ ἀσεβεῖς δὲ
 καὶ πετρῶν οὕτω σαφῆ τῶν ἀνδρῶν λαβόντες, (ὦ τῆς
 ὠμότητος!) οὐδὲ οὕτως ἡσυχάζειν εἶχον, ἀλλὰ καὶ
 τούτῃ περιέσεσθαι προσεδόκων.

ΘΘ'. Ἄμειλι καὶ Ἀφροδίσιος ἔννατος τὴν πρὸς αὐ-
 τοὺς ὑπέρχεται πάλιν, Πέρσης μὲν τὸ γένος, πολλὰς
 δὲ κατὰ Χριστιανῶν πολλάκις ἐπινενοηκῶς τιμω-
 ρίας. Τροῦτο δὲ σύμβολον ἀκριβῆς ὅτι πολὺς ἦν περὶ B
 αὐτῶν Μαξιμιανῶ λόγος, καὶ ὅτι γνώσις τοιάδε κατ-
 ειλῆθη πάντας, ὡς ὁ μεταπειθεῖν αὐτοὺς δυνήθεις,
 τὰ μέγιστα αὐτῷ γαριεῖται, καὶ πλείστην ὄσσην ὑπὲρ
 τοῦδε τὴν ἀμοιβὴν λήψεται. Οὗτος οὖν παρατυχὼν
 Μαξιμιανῶ ἤνικα περὶ τῶν ἀγίων αὐτῷ ἀπηγγέλλε-
 το, αἰτεῖ τὴν κατ' αὐτῶν ἐξουσίαν, εἰ καὶ, τὸ τοῦ
 λόγου, Σικυώνιος ἐπατεῖτο. Αἰτήσας δὲ καὶ λαδῶν,
 δεῖπνα κατὰ τὴν οἰκίαν εὐθύς φιλότιμα καὶ πολυτελεῖ
 παρεῖθαι, καὶ αὐτοὺς ἐκάλει πρὸς τὴν ἐστίασιν, ἵνα
 κεκμηκότας δῆθεν τοῖς ἐπιπόνοις τῆ παροχῆ τῶν
 ἐνηδόνων χαρίσῃται, καὶ τὴν αὐτῶν γνώμην ὁμαλῶς
 ὀφραπέσθῃ. Τῶν δὲ τὴν σύντροπον καὶ φίλην μάλλον
 ἰσπαζομένων ἐγκράτειαν, καὶ προστιθέντων, ὡς
 Ἡμεῖς τὸν οὐράνιον ἐσθίομεν ἄρτον, οὐ ὁ φαγῶν οὐκ
 ἔτι οὐ μὴ πεινάσῃ, ἀλλὰ ζῆσει εἰς τὸν αἰῶνα· ἐκεῖ C
 γὰρ ἡμῖν τὰ δεῖπνα ἡτοιμασται· ὕβριν Ἀφροδίσιος
 τὸ πρᾶγμα νομίσας, καὶ σφοδρότητι ἐπ' αὐτοῦ κί-
 νηθεὶς, ἐκείνους μὲν τῆνικαὐτὰ τῆ φυλακῆ δίδωσιν
 εἰπὼν, ὡς Ἄρα τὸ ὑμέτερον δεῖπνον ὀδυνηρὸς ἔσται
 θάνατος, ὅπερ ἐγὼ τὴν ἄβριον φιλοτιμῶς ὑμῖν πα-
 ραθήσω.

Π'. Δύο δὲ λίθους ἀπὸ μυλῶνος ἐνεχθῆναι τῆ
 ὑστερίᾳ κελεύει, ἐκάτερον δὲ αὐτῶν ἐκατέρου τῆ
 τραχήλῳ περιδεθῆναι, καὶ οὕτως αὐτοὺς λίθοις
 πάντοθεν βλαλλομένους διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐλ-
 λεσθαι, τοῦτο αὐτοῖς τῶν ἐλκόντων ἐπιφωνούντων·
 Τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς αὐτοκράτορσι πειθεσθε· ὅστις
 δὲ παρὰ τὴν πάτριον ἡμῶν θρησκείαν νομοθετεῖ,
 τιμωρίας τοιαύτας ὑπόδικος γίνεσθαι. Ἀλλὰ τοῦτο
 μὲν ὅλον Ἀφροδίσιος ἐποίησε, ὅπως ἢ κατενέγρη D
 αὐτῶν τὸ φρόνημα καὶ ὑπανεῖναι περραλευσῆθαι
 τὴν ἄτιμον περιάγωγὴν ταύτην οὐκ ἐνεχόντας, ἢ
 τῆ πόλιν κατ' αὐτῶν ἐρεθίσῃ, καὶ κοινῇ συνδρα-
 μόντες πάντες αὐτοὺς ἀνέλοιεν. Ἄλλ' ὁ ἀνακαλύ-
 πτων βραβεῖα καὶ ἀπόκρυφα κατὰ τῆς ἐκείνου μάλλον
 κεφαλῆς τὸ σφίσιμα περιέτρησεν. Οἱ τε γὰρ μάρ-
 τυρες σεμνυνόμενοι μάλλον, οὐκ αἰσχυρόμενοι περι-
 ἤγοντο, ἢ τε πόλις ἐπὶ τὴν θέαν συρρέουσα καὶ

tyres excogitaverit, et quemadmodum invenerit eos
 nec blanditiis vinci posse, nec tormentis, atque adeo
 ipsam quoque ab eis superari naturam. Maximianus
 vero cum similiter atque ipse, nullam posset excogitare
 rationem, nedum viros persuadendi egregios, sed nec eos
 quidem interimendi, jubet eos relinqui in carcere, nec
 ullam eorum omnino curam geri, donec ipsi naturalem
 mortem sustinuissem. Viri autem impii, cum eorum tam
 manifestam accepissent experientiam, (o amentiam! o
 crudelitatem!) ne sic quidem poterant quiescere, sed
 etiam expectabant fore, ut sic vincerent.

LXXIX. Certe Aphrodisius quoque nonus luctam
 adversus ipsos suscipit, genere quidem Persa, qui
 multa tormentorum genera sæpe excogitavit adversus
 Christianos. Erat autem hoc signum evidens, Maximianum
 eorum magnam habere rationem, et hoc sciebant omnes,
 quod qui eos potuisset persuadere ei esset rem facturus
 gratissimam, et pro eo maximam accepturus remunerationem.
 Hic ergo cum forte fuisset apud Maximianum, quo tempore
 de sanctis ei renuntiabatur, petit in eos sibi dari potestatem,
 etiamsi, ut est in proverbio, exuerit Sicyonium (5).
 Cum autem petiisset et accepisset, domi statim apponit
 lautam et magnificam cœnam, et eos invitavit ad convivium,
 ut eis labores sustinendo defessis, res jucundas præbendo
 gratificaretur, et eorum ad se animum leniter alliceret.
 Cum (6) vero, quæ eis coaluerat et grata erat, magis amplecterentur
 abstinentiam, et adjicerent: Nos panis cœlesti vescimur,
 quem qui comederit, non amplius esuriet, sed vivet in
 æternum, illic enim est bonis cœna parata, contumeliam
 esse ratus Aphrodisius, et in eos commotus vehementius,
 illos quidem tradidit in custodiam, dicens: Vestra ergo
 cœna erit mors cum dolore, quam quidem ego cras vobis
 apponam magnifice.

LXXX. Jubet autem postridie afferri duos lapides
 morales: utrumque vero eorum collo utriusque alligari,
 et sic eos lapidibus undique appetitos, trahi per
 mediam civitatem, iis, qui trahebant, hoc eis acclamantibus:
 Diis parete et imperatoribus; qui aliquid decernit præter
 nostram patriam religionem, sit obnoxius talibus
 suppliciis. Sed hoc quidem totum faciebat Aphrodisius,
 ut vel ingentes frangeret eorum spiritus, et efficeret ut
 cederent, se tam turpiter traduci non ferentes; vel in
 eos incitaret civitatem, et communiter concurrentes
 omnes ipsos interimerent. Sed qui quæ sunt profunda
 et occulta aperit, id evertit, quod is callide cogitaverat.
 Nam et martyres gloriantes potius quam dolore affecti,
 circumducebantur, civitasque confluens ad spectaculum,
 et videns quam alacres et læti propter Christum obirent,
 et quam post tot

(5) Similis, a Sicyone certe ducta utraque, apud
 Scythum nostrum centuria 12, adagio 71, ex Suida
 παρωσία; « Sicyonius in arenam descendit. » Neu-

trius usum afferunt parœmiographi.

(6) Hæc in Græco pluribus efferuntur.

et tanta supplicia valida essent eis corpora, maximas illas plagas cito repellentia; eos veluti impati- biles existimantes et immortales, illi quoque verum Deum confitebantur, et læti accedebant ad pietatem. Cum sic ergo longe fuisset inferior Aphrodisius, hæc Maximiano quoque significantur. Ille autem cum spem omnem abjecisset mutationis, utpote quod fieri non posset, ut a sua sententia traducerentur martyres, maxime cum ex eo plures ad eorum traherentur pietatem, ad perpetuum eos condemnat carcerem, ut cum custodia, a qua nullo tempore egredi liceret, extabuissent, sic e vita excederent, Deo hoc eis providente, ut oratio Clementis eum, quem ipse precatus fuerat, finem acciperet, et essent eis majores martyrii remunerationes.

τοῦ Κλήμεντος ὁμολογίας, ὅποσον ἐκείνος ἠδύατο διέχεται καὶ κέρως, καὶ μετῴνους αὐτοῖς αἱ τοῦ μαρτυρίου ἀποδοξαὶ γίνονται.

Ἄδρωτα ὅπως μὲν εὐθύμοι διὰ Χριστὸν καὶ φαίδροϊ περιήσαν, ὅπως δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τοσαύταις ἄρα καὶ τηλικαύταις κολάσεσι τὰ σώματα ἔβρωτο, ταχὺ τὰς ἀνηκέστους πληγὰς ἐκείνας ἀποβαλόντα, καὶ ὡσπερ ἀπαθεῖς αὐτοὺς καὶ ἀθάνατους εἶναι οἰόμενοι. τὸν ἀληθῆ κάκεινοι θεὸν ὠμολόγησαν, καὶ τῇ εὐσεβεῖα χαίροντες προσετίθεντο. Οὕτως οὖν καὶ Ἀφροδισίου μετὰ πολλῆς ἡτηθηέντος περιουσίας, Μαξιμιανῶ καὶ ταῦτα τῷ βασιλεῖ δῆλα γίνεται. Ὁ δὲ πᾶσαν ἐλπίδα μεταβολῆς ἀπογνοῦς, ὡς ἀδύνατον ὄν εἶτι μεταπεισθῆναι τοὺς μάρτυρας, ἄλλως τε καὶ δεῖ πλείους μᾶλλον ἐνταῦθεν ἐπισπῶνται πρὸς τὴν εὐσεβείαν, διηνεκῆς αὐτοῖς καταψήφίζεται δεσμοτήριον, ὡς ἂν τὸν ἅπαντα χρόνον τῇ ἀνεδόξῳ φυλακῇ καταμαρανθίντες, οὕτω τὴν ζωὴν ἀπορρήξωσι, Θεοῦ

καὶ ταῦτα περὶ αὐτοὺς οἰκονομουμένου, ἴν' ἢ τε

CAPUT XIV.

S. Agathangeli martyrium Ancyrae.

LXXXI. Cum longo ergo tempore sic morati essent in custodia, multi alii ex piis, qui martyrium post eos inchoaverant, acceperunt ante ipsos consummationem. Qui autem Clementis et Agathangeli, præclarorum athletarum pietatis, erant a Maximiano carceris constituti custodes, defessi diuturna illa carceris custodia, vix tandem accedunt ad Maximum (7), qui tunc susceperat imperium, et rogant ecquid jubeat de iis, quos multis annis tenent vinclos, qui Christianæ sunt religionis, qui difficilliter moriuntur, vel sunt potius immortales. Sic enim nominabant beatos, propterea quod mala sustinuisent, quæ ferre non potest humana natura. Maximinus autem cum prius suos deos multis insectatus fuisset maledictis, quod non potuissent præsentem illis vitam adimere, deinde etiam quævisset de civitate, in qua nati et ex qua profecti fuerant, et cujusnam essent generis, cum eos et Galatas esse intellexisset, et ex civitate Ancyra, ad Lucium eos mittit præsidem: is enim tunc ei præerat Ita cognoscitur Dominus judicium faciens, qui martyres quoque post tot et tanta pericula, ei rursus, quæ eos tulerat, iis quibus ipse novit modis, restituit. Illi ergo cum Tarsis egressi essent, alacri pede confecerunt viam quæ fert in patriam. Cum primum autem viderunt Ancyram, sistuntur coram præside Lucio. Ille vero cum nec eis quidem prius loquendi fecisset potestatem, tunc eos quidem valide includit in ligno, lapide utrique alligato, ita ut nec ipsi quidem possent omnino moveri, nec crura extendere.

ΠΛ'. Πολὺν τοίνυν οὕτω τῇ φυλακῇ χρόνον διατριψάντων, πολλοὶ καὶ ἄλλοι τῶν εὐσεβῶν ὑστερον τοῦ μαρτυρίου ἀρξάμενοι, πρὸ αὐτῶν ἐδέξαντο τὴν τελείωσιν. Οἱ μέντοι Κλήμεντι καὶ Ἀγαθαγγέλω τοὺς γενναίους τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστάς ἐφεστῶτες ὑπὸ Μαξιμιανοῦ δεσμοφιλάεως, τῇ πολλῇ ἐκείνη περὶ τοὺς μάρτυρας οὐκίσαντες προσεδρεύει, ὅψι καὶ βραδέως προσίασι Μαξιμιανῶ, τηνικαῦτα τῆς βασιλείας ἐπειλημμένῳ, καὶ, τί περὶ ὧν ἐπὶ πολλοῖς ἤδη χρόνοις ἔχρμεν δεσμοτῶν, τῆς τῶν Χριστιανῶν ὄντων θρησκείας, δυσθανάτων ἀληθῶς ἢ ἀθανάτων ἐπίσταται; ἠρώτων. Οὕτω γὰρ τοὺς μακαρίους ὠνόμαζον διὰ τὸ μεῖζω φύσει ἀνθρωπίνης ὑπομεῖναι τὰ χαλεπὰ. Μαξιμιανὸς οὖν πολλὰ τοὺς ἐαυτοῦ θεοὺς πρότερον βλασφημήσας, ὅτι μὴ τῆς παρούσης ζωῆς ὑπεξήγαγεν ἐκείνους ἠδύνατο, εἶτα καὶ τὴν πόλιν ἐν ἣ τε γέγονασι καὶ ὄθεν ὄρμηται, καὶ τὸ γένος ὅποιοι τινές εἰσιν ἐκζητήσας, ἐπὶ Γαλάτας αὐτοὺς εἶναι μάθοι καὶ τῆς Ἀγκυρανῶν πόλεως, Λουκίῳ αὐτοὺς ἐξαποστέλλει τῷ ἡγεμόνι· οὗτος γὰρ τῆνικαῦτα αὐτῆς ἤρχεν. Οὕτω γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν, ὅς γε δὴ καὶ τοὺς μάρτυρας μετὰ τοσοῦτους καὶ τηλικούτους κινδύνους, τῇ ἐνεχαμένη πάλιν οἷς οἶδε τρόποις αὐτοὺς ἀποδίδωσιν. Ἐκεῖνοι οὖν μετ' εὐχαριστίας ἀπάραντες τῆς Ταρσοῦ προθύμῳ ποδὶ τὴν ἐπὶ τὴν πατρίδα φέρουσαν ἤνουν. Ὁμοῦ δὲ τὴν Ἀγκυραν εἶδον, καὶ ὁμοῦ τῷ ἡγεμόνι Λουκίῳ παρίστανται· ὁ δὲ μηδὲ λόγου πρότερον αὐτοῖς μεταδούς τότε μὲν ἀσφαλῶς ἐν τῷ ξύλῳ αὐτοὺς κατακλείει, λίθον ἐκτέρου ἐκδήσας, ὡς μηδὲ κινεσθῆαι ἔδωκε αὐτοὺς, μηδὲ ἀποτελεῖναι τὰ τέλη δύνασθαι.

(7) Si non anno ultimo imperii Diocletiani, Christi 304, occisi sunt sancti, sed 309 (quod

alias disputatum), is Galerii Maximiani quintus fuit, quem multi Græcorum Maximum vocant.

ΠΒ'. Τῆς δὲ ἐπιούσης μεταστειλάμενος τὸν Ἀγαθ-
 ἄγγελον, οἶδα φησὶν, ὡς οὐ διὰ κακουργίαν, ἀλλὰ
 ψυχῆς εὐκολίαν καὶ τρόπον ἀπλότητα, οὕτως ὑπὸ
 τοῦ συνήθους ἠπάτησαι Κλήμεντος, ὥστε καὶ δοκεῖ
 τοῖς πολλοῖς οἴκοθεν ἔχειν τὸ λίαν φιλόνηκον· καὶ
 θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ φαύλη συνήθεια χρόνον καθάπερ
 τις νότος ἐνσκιρωθεῖσα μεταβολῆν εἰργάσατο γνῶ-
 μης· ἐπεὶ καὶ ῥάνις ὕδατος ἐνδεδεχῶς ἐπιστάζουσα,
 καὶ πέτρην οἶδεν, ὡς λόγος, κοιλάειν. Ἄλλὰ
 τοῦτο δὴ σου τὸ εὐπειθεῖς, Ἀγαθάγγελε, χάρισι
 ποτε καὶ ἡμῖν, πολλῶν λυσιτελεστέρον τε καὶ δικαιο-
 τέρον, ἄγγελος ἡμῖν ἀγαθὸς κατὰ τὴν κλήσιν γενοῦ,
 τὴν οἰκίαν μηνύων ἐπιστροφῆν καὶ μετάνοιαν.
 Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀγαθάγγελος· Ἐμοὶ τὴν ἔσκασιν,
 ἔφη, ταύτην οὐτ' εὐκολογία γνώμης, οὔτε κακουργία
 πεποιήκεν, ἀλλ' ὅτι μὲν οὐ κακουργία, καὶ αὐτὸς
 ἤδη φθασας διωμολόγησας. Ὅτι δὲ πάλιν οὐδὲ τὸ
 τοῖς τυχοῦσιν εὐκόλως πεῖθεσθαι, ὀηλον ἐντεῦθεν
 πῶς γὰρ ἂν πρὸς τοσοῦτους ἀντίστοιχον ἡγεμόνας,
 ἔτι δὲ καὶ αὐτὸν βασιλέα οἶ μὲ καὶ σὺν ἅμα Κλή-
 μεντι, καὶ ἰδίᾳ πάλιν ἀπολαθόντες οὐδεμιᾶς ἀ-
 ἐσχοντο μηχανῆς, ἀλλὰ καὶ ὑποσχέσσει δελεάσαι,
 καὶ ἀπειλαῖς καταπλήξει, καὶ κολάσει μεταπεισι
 πρὸς βίαν ἔσπευταν; Φητέ οὖν εὐκολίαν, μήτε κα-
 κουργίαν, ἀλλὰ σοφίαν μᾶλλον καὶ ἀνδρείαν ἀνόμαζε
 τὰ τοιαῦτα· σοφίαν μὲν, ἥ τῶν φειρομένων τού-
 των τὰ ἔστωτα καὶ μένοντα προαιρούμεθα, καὶ
 τοὺς ψευδεῖς ὑμῶν θεοὺς καὶ κισθόλους ἀποστρεφόμε-
 νοι, τῶ ζῶντι μόνῳ καὶ ἀληθεῖ Θεῷ προσανέχουμεν.
 ἀνδρείαν δὲ, δι' ἧς τηλικούτοις ὑπὲρ Χριστοῦ κινδύ-
 νοις διαπαλαίωμεν, καὶ ὡσπερ ὕπνου τινός τοῦ θα-
 νήτου κοιταφρονούμεν. Οὔτε οὖν Κλήμης ἐστὶν ὁ
 πεῖθων ἡμᾶς, ἀλλὰ Χριστὸς πολὺ πρότερον ὁ διὰ
 Κλήμεντος με προσκλεσαμένος. Οὐκ ἐξηπατήθη, ἀλλὰ
 ἀλλὰ τῆς ἀπάτης μᾶλλον ἀπέστην, ἧς ἀποστῆναι
 καὶ ὑμᾶς εὐχόμεαι, ἀγαθὸς, εἰ βούλοισθε, καὶ ὑμῖν
 ἄγγελος τῆς ἀληθείας γινόμενος.

ΠΓ'. Ταῦτα τοῦ Ἀγαθαγγέλου διεξεληθόντος, ἐλ-
 πίδος ἐπ' αὐτῷ πάσης ὁ ἡγεμὼν ἀποστάς, σιδηρᾶς
 τα περόνας ἰσχυρῶς ἄγαν ἐκπρωθεῖσας κατὰ τῶν
 ἐκείνου ὤτων ἐμβάλλει, καὶ λαμπάδας ἄφθονον τρε-
 φούσας τὸ πῦρ, τὰς πλευραῖς ἐκατέραις προσάγει.
 Δριμείας οὖν ἐκ τῶν ὤτων οὐδ' οὐκ στρεφούσης ἐνδο-
 θεν τὸν ἐγγέφαλον, καὶ κζηνου καὶ σκοτοδίνης αὐτῶν
 ἐμπιπλώτας, ἐκαρτέρει γενναίως ὁ μάρτυς Χριστὸν
 ὁμολογῶν, καὶ μόνον αὐτὸν εἰς ἐπικουρίαν καλῶν,
 Δέσποτα, κρᾶζων, Ἰησοῦ Χριστὲ, μὴ στερησῆς με
 τῆς μακαρίας ἐκείνης τῶν ἀθανάτων ἀγαθῶν ἀπο-
 λαύσεως, ἀλλὰ δοῦς ὑπομονὴν μοι καὶ καρτερίαν,
 καὶ τελείως ἀνῶσαι με τὸν δρόμον τῆς σῆς ὁμολο-
 γίας καταζιώσας συναριθμησὸν με τῷ δούλῳ σου
 Κλήμεντι, καὶ πᾶσιν οἱ τοῦ σου ἐνόηξο ὀνόματος
 ὑπερήθλησαν, ὅτι ἐξέλιπεν ἡ ἰσχύς μου, ἡ δὲ ψυχὴ
 μου ἐπὶ σοὶ ἤλπισε. Ταῦτα ὁ μὲν ἠύχετο, θεὸς δὲ
 ἄνωθιν ἐπετέλει.

ΠΔ'. Καὶ γινὼς ὁ ἡγεμὼν ὡς ἄρα οὐ μόνον οὐδὲν

LXXXII. Sequenti autem die accersito Agathan-
 gelo : Scio, inquit, quod non propter improbita-
 tem, sed propter animi facilitatem et morum simp-
 licitatem, deceptus es a tuo familiari Clemente.
 Quocirca videris multis habere innatum nimium
 contendendi studium. Non est autem mirum, si
 mala consuetudo, quæ veluti morbus quidam tem-
 pore callum obduxit, mutaverit sententiam. Nam
 gutta quoque aquæ assidue distillans, petram
 quoque scit cavare, ut dicitur. Sed hanc tuam ad
 morem gerendum facilitatem nobis quoque ali-
 quando concede, Agathangele, utiliore et jus-
 tiorē, et convenienter tuo nomini sis nobis bonus
 nuntius, nuntians conversationem propriam et pœ-
 nitentiam. Ad hæc Agathangelus : Mihi, inquit,
 hanc constantiam nec animi fecit facilitas, nec
 improbitas. Sed quod non improbitas quidem, ipse
 prius es confessus. Quod autem rursus nec quibus-
 libet facile paream, hinc est apertum : quomodo
 enim tam multis restitsem præsidibus, atque
 adeo ipsi etiam imperatori, qui cum me et cum
 Clemente et seorsum rursus accepissent, nullam
 non adhibuere machinam, sed et promissis ines-
 care, et minis perterrere, et suppliciis conati sunt
 in aliam traducere sententiam. Neque ergo facili-
 tatem, neque improbitatem, sed sapientiam potius
 et animi fortitudinem hæc nomines : sapientiam
 quidem, qua iis quæ intereunt et cito fluunt, præ-
 ferimus ea quæ stant et manent; falsosque vestros
 deos et adulterinos aversantes, solum unum Deum
 et verum attendimus : fortitudinem autem, per
 quam cum tam multis pro Christo collectantur
 periculis, et veluti quemdam somnum mortem
 contemnimus. Neque est ergo Clemens, qui mihi
 persuadet ; sed Christus multo prius, qui me vo-
 cavit per Clementem. Neque deceptus sum, sed
 potius discessi ab errore : a quo rogo, ut vos
 quoque recedatis, ut qui vobis quoque, si vultis,
 sim nuntius veritatis.

LXXXIII. Hæc cum dixisset Agathangelus, omni
 de eo spe concepta præses frustratus, et ferreas
 fibulas valde accensas in illius aures injicit, et
 facies copiosum ignem alentes utrisque admovet
 lateribus. Cum acris itaque dolor hinc ex auri-
 bus intrinsecus versaret cerebrum, fumusque et
 tenebræ id impleverit, fortiter id ferebat martyr,
 Christum confitens, et eum solum vocans in au-
 xilium, et clamans : Domine Jesu Christe, ne me
 privaveris beato illo fructu bonorum immorta-
 lium ; sed des mihi patientiam et tolerantiam,
 et cum dignatus me fueris perficere cursum tuæ
 confessionis, cum tuo famulo Clemente me con-
 numeres, et cum omnibus, qui pro glorioso tuo
 nomine decertarunt, quoniam defecit virtus mea ;
 anima autem mea in te speravit. Hæc illa qui-
 dem est precatus, Deus autem ex alto hæc per-
 fecit.

LXXXIV. Cum videret præses nihil sibi succedere

ex sententia, sed athletam potius effici clariorem, abducto illo in locum, qui Cryptos, id est Abditus, appellatur, ense beatum caput amputat, quinto mensis Novembris. Atque martyr quidem, cum recessisset ab iis, quæ sunt ad tempus, et a laboribus liberatus fuisset et tormentis, fuit in cælis; et qui staret cum angelis, et cum superis choros duceret, dignus fuit habitus, cum certasset sub imperatoribus quidem Diocletiano et Maximiano, sub magistratibus autem Agrippino, Curicio, Domitio, Sacerdote, Maximo, Aphrodisio et Lucio. Pia autem illa et martyrum amantissima Sophia, materno amore in Agathangelum quoque accensa propter magnum Clementem, postquam vidit eum, ut optabat, consummatum, et ab iis, quas pro ipso gerebat, curis est exsoluta, et cum magna voluptate tollens illud corpus martyricum, et componens in loco consummationis, in quodam sepulcro profundissimo, in ingressu templi quod illic est deposuit.

Α εὐτυῶ κατὰ γνώμην ἀνύσει ἀλλ' ἐπιφανέστερον μᾶλλον τὸν ἀθλητὴν ἀπεργάζεται, ἀπαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸν Κρυπτὸν ἐκεῖνον οὕτω καλούμενον τόπον, εἶσει τὴν μακαρίαν κεφαλὴν ἀποτέμνει, πέμπτῃν τότε τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἄγοντος. Ὁ μὲν οὖν μάρτυς λοιπὸν ἀποστάς τῶν προσκαίρων, καὶ πόνον καὶ βατάνων ἀπαλλαγείς, ἐν οὐρανοῖς ἦν· καὶ μετὰ ἀγγέλων ἐστάει, καὶ μετὰ τῶν ἄνω χοροῦν ἤξωτο, ἀθλήσας ἐπὶ μὲν τῶν βασιλέων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, ἐπὶ δὲ τῶν ἀρχόντων Ἀγριππίνου, Κουρικίου, Δομετίου, Σακερδῶτος, Μαξίμου, Ἀφροδισίου καὶ Λουκίου. Ἡ δὲ γε θεοφιλὴς ἐκείνη καὶ φιλόμαρτυς Σοφία μητρικῶς καὶ Ἀγαθαγγέλου διὰ τὸν μέγαν Κλήμεντα περιχαιομένη, ἐπαίπερ εἶδεν αὐτὸν, ὡς ἐπόθει, τελειωθέντα, καὶ τῶν ὑπὲρ τούτου φροντῖδων ἐλύθη, καὶ σὺν ἡδονῇ πολλῇ τὸ μαρτυρικὸν ἐλείνου σῶμα ἀνελομένη καὶ περιστελλασα κατ' αὐτὸν τὸν τῆς τελειώσεως τόπον, ἐν τινὶ βαθυτάτῃ τάφῳ, πρὸς τῇ τοῦ ἐκείσε ναοῦ εἰσοδῷ κατέθετο.

CAPUT XV.

Martyrium SS. Clementis, Christophori et Churitonis.

LXXXV. Præclarus autem Christi athleta Clementis, cum sui in certamine socii Agathangeli intellexisset consummationem, ipse quoque voluptate, quæ minime potest explicari, repletus in carcere ita ut erat pronus humi extensus (prohibebat enim ne surgeret, lignum quod habebat in pedibus, et lapis alligatus corpori) emittebat, ut par est, ad Deum voces, quibus agebat gratias. Sed neque in eum evaserat præses negligentior, sed præter vincula, et quam perpetiebatur ex illis miseriam, jubebat centum et quinquaginta plagas ei in vultu et in capite infligi quotidie. Sic ergo quotidie ex eo fluebant rivi sanguinis, ut ipse quoque lapis, qui erat ei alligatus, et totus subjectus locus fieret purpureus. Nocte autem rursus adveniente, et lux circa ipsum veluti eluxit et angeli astiterunt, et ejus liberalis consecuta est curatio.

LXXXVI. Cum ipse ergo et lapidem et vincula et nocturnas illas plagas ferret fortiter jam longotempore, Christianis quidem jam erant festa adventura Servatoris nostri Jesu Christi Theophania: pia autem et Dei amans Sophia, quæ vehementi quidem pietatis zelo semper movebatur, et alioqui ardentiori tunc fervebat spiritu, audet præclarum aggredi facinus et magni animi. Cum famulorum accepisset multitudinem, et puerorum, qui ab ea alebantur, masculos et feminas, ingreditur carcerem, et cum vinculis solvissent martyrem, educunt e carcere. Deinde vero cum Sophia eum veste induisset candida, et superhumerali ei imposuisset, et ei manus tradidisset Evangelium, cum multis lampadibus et suffitibus circumseptum deducebat ad ecclesiam. Cum

ΠΕ'. Ὁ μὲντοι γενναῖος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Κλήμης, τὴν τοῦ συνάθλου τελείωσιν Ἀγαθαγγέλου μαθὼν, καὶ ἡδονῆς καὶ αὐτὸς τὴν ψυχὴν ἀφάτου πλησθεὶς, ὡς εἶχεν ἐπὶ τοῦ δεσμωτηρίου πρηνὴς ἐκταθεὶς τῷ ἔδαφει (ἐκώλυον γὰρ αὐτὸν ἀναστῆναι τὸ τε ξύλον τὸ ἐπὶ τοῖς ποσὶ καὶ ὁ ἐκεδεμένος λίθος τοῦ σώματος), τῶνάς πρὸς τὸν Θεὸν, οἷα εἰκὸς εὐχαριστικῆς ἐφθέγγετο. Οὐ μὲν οὐδὲ περὶ αὐτὸν βραχυμότερον ἔσχεν ὁ ἡγεμὼν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς δεσμοτῆρας καὶ τῇ ἀπὸ τῶν δεσμῶν ἐκείνων ταλαιπωρίᾳ, καὶ πληγῶς αὐτῷ κατὰ τε τοῦ προσώπου καὶ τῆς κεφαλῆς πρὸς ταῖς ἑκατὸν ἑκάστης ἡμέρας ἐκτείνειν ἐκέλευσεν. Αἵματος μὲν οὖν οὕτω καθ' ἑκάστην ἐξ αὐτοῦ κατήγοντο ῥύακες, ὡς καὶ αὐτὸν δῆπου τὸν ἐκεδεμένον αὐτοῦ λίθον, καὶ πάντα δὲ τὸν ὑποκαείμενον φοινίσσεσθαι τόπον. Νυκτὸς δὲ πάλιν ἐπιγινομένης, πῶς τε περὶ αὐτὸν οἶον ἐξέλαμπε, καὶ ἄγγελοι ἐφειστήκεσαν, καὶ ἡ θεραπεία φιλοτιμῶς ἐπηκολούθει.

ΠΣ'. Οὕτως οὖν αὐτοῦ τῷ λίθῳ, καὶ τοῖς δεσμοῖς, καὶ ταῖς καθημεριναῖς ἐκείναις πληγῶς διακαρτεροῦντο: ἐπὶ χρόνον ἤδη συχνόν, ἑορταὶ μὲν ἤδη Χριστιανικῆς ἡμελλόν τὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Θεοφάνια· ἡ δὲ γε θεοφιλὴς Σοφία σφοδρῶς μὲν καὶ αἰετῶς τῆς εὐσεβείας κινουμένη ζήλῳ, ἄλλως τε δὲ καὶ θερμότηρῳ τηλικαῦτα ζήσασα πνεύματι, τολμᾷ τι γενναῖον καὶ ἀνδρικόν· καὶ παραλαβούσα πληθὺς τε οἰκετῶν, καὶ τῶν τρεφομένων ὑπ' αὐτῇ παίδων, ὥσον τε θῆλυ καὶ ἄσπον ἐν ἄρρῶσιν ἔβον τοῦ δεσμοτηρίου γίνεται, καὶ λύσαντες τὸν μάρτυρα τῶν δεσμῶν, ἐξάγουσι τοῦ δεσμοτηρίου. Ἐπειτα δὲ καὶ στολὴν αὐτῷ περιθεῖσα λευκὴν ἢ Σοφία, καὶ τὴν ἐπωμίδα περιβαλοῦσα, καὶ χερσὶν ἐπιδούσα τὸ εὐχγγέλιον, οὕτως ὑπὸ πολλῶν αὐτὸν λαμπάσι

καὶ θυμιάμασι μέσον ἀπειλημένον, ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν παρέπεμπε. Λευκὴν δὲ αὐτὴ στολὴν περιβλομένη, καὶ τὴν ἔνδον ἐπὶ τῷ γενναίῳ Κλήμεντι τῆς ψυχῆς ἀποδεικνύσα φαιδρότητα, καὶ χεῖρα κατὰ τὸ εὐώνυμον μέρος ὑπέτρεχεν, ἀνέχουσαν καὶ συναυρομένην πρὸς τὴν πορείαν τῷ μάρτυρι.

ΠΖ'. Ἐτι οὖν εἶχοντο τῆς ὁδοῦ, καὶ ὁ μέγας Κλήμετις, καθάπερ ἦδη τοῦ Δεσπότου πρὸς αὐτὸν καλοῦντος αἰσθόμενος, τὴν δεξιάν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνοσχωὺν (ἡ ἑτέρα γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον εἶχε ὑπερῆχτο τῆς κατὰ πνεῦμα μητρὸς αὐτοῦ Σοφίας, ὑπερύχτο τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ποιμανίου παντός· ἤτετο τοῖς ἐπικαλούμενοις αὐτὸν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, καὶ ἄλλως θεραπεύουσι καὶ τιμῶσιν, ἀντιληψὶν παρὰ Κυρίου καὶ σωτηρίαν, καὶ πᾶν ὅτι περ ἂν αὐτοῖς εἰς αἰτήσιν ἢ πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομούμενον, καὶ δεόμενος οὕτω τὰ τελευταῖα, εἴσεισι μετὰ τῆς φιλομάρτυρος Σοφίας καὶ τῶν παραπεμπόντων τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν μοχλοῖς καὶ κλεισὶ τὰς θύρας ἀσφαλισάμενοι (ἐδεδόσαν γὰρ μὴ τινες αὐτοῖς τῶν ἀσεβῶν ἐπιπέσωσι), διὰ πάσης νυκτὸς ἔδοντες ἦσαν. Ὡς δὲ καὶ ἡ σωτήριος ἡμέρα παρῆν, φαιδρὸν τι λίαν καὶ ἡδὺ λάμπουσα τὰς τῶν ἀξίων ψυχὰς, λαμπρῶς ἄγαν ὁ μάρτυς τὴν ἱερὰν λειτουργίαν διατελέσας, καὶ τῆς ἀγράφτου κοινωνήσας τοῖς παροῦσι καὶ ἀναιμάκτου θυσίᾳ, εἶτα καὶ γλυκὺν αὐτοῖς τὸ τοῦ Χριστοῦ κλήμα τὸν οἶνον τῆς διδασκαλίας ἀπίσταξε.

ΠΗ'. Περιδεεῖς δὲ αὐτοὺς καὶ καταφύβους ὄρων, οἷα τινα τῶν ἀπίστων ἐπέλευσι ὑποπειθόντας, ἐπέβρωσεν αὐτῶν τὰ γρονθήματα, καὶ τὴν δειλίαν ἐκέβληκε, φανερά καὶ ὑπ' ὀφθαλμοῦς αὐτοῖς τὰ μέλλοντα συμβῆσθαι παραστήσας. Θαρσεῖτε γὰρ, φησὶν, ἀδελφοί θαρσεῖτε· εἰς ἐξ ὑμῶν οὐκ ἀπολείπεται, δύο δὲ τινες καὶ τρίτος ἐγὼ σὺν αὐτοῖς, ἦδη τὴν τελευταίαν ἐκδημίαν ἀφ' ὑμῶν ἐκδημήσομεν· ἔπειτα σβεσθήσεται μὲν ἡ κατὰ Χριστιανῶν λύσσα, εἰρήνη δὲ πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἀνατελεῖ, καὶ πᾶσα πόλις καὶ χώρα τῆς ἐπιγνώσεως πλησθήσεται τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἀνοίγεται μὲν ἅπας ὁ ἱερὸς οἶκος, κλεισθήσονται δὲ οἱ τῶν Ἑλλήνων ναοὶ, καὶ φεύξονται οἱ προσκυνοῦντες ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸν φόβον ἡμῶν αὐτοὶ φοβηθήσονται. Ὁ δὲ καιρὸς οὗτος ἐγγύς, καὶ τινες ἐξ ὑμῶν τὴν καταστροφὴν τῶν διοκόντων ἡμᾶς ὄψονται.

ΠΘ'. Ταῦτα ἐκείνου γυμνῶς οὕτω καὶ ἀποκεκαλυμμένως τοῖς παροῦσι διεξιόντος, φιλοχριστὸς τε καὶ φιλόμαρτυς Σοφία μεστήν ἡδονῆς ἐπὶ τῷ Κλήμεντι καὶ φαιδρότητος ἔχουσα τὴν καρδίαν, χήρας τε καὶ ὀρφανούς συνεκάλει, καὶ ἄρτον αὐτοῖς καὶ ἐδέσματο καὶ οἶνον ἄφθονα προσετίθει πάντα, καὶ ὡς ἡ χεὶρ εἶχεν ἐδεξιοῦτο. Ταῦτα μὲν οὖν δωδεκάτην ἕξῃς ἐτελεῖτο ἡμέραν, καὶ φιλοτιμῶς τοὺς παραβάλλοντες ἡ Σοφία εἰσὶν, καὶ ἦσαν ἐν ἑορταῖς πάντες καὶ εὐπαθείαις, καὶ Κλήμεντος τὴν ἐπεκδημίαν ἐορταζόν· ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πρεσβυμία πορῆν (Κυριακὴ δὲ ἦν ἡ ἡμέρα) τὸν ἄθλητὴν ἀπὸ τῆς παρουσίας καλοῦσα

A ipsa autem vestem quoque induisset candidam, et internam propter egregium Clementem ostenderet animi lætitiā, ei in sinistra parte manum subiciebat, quæ eum sustineret, et ad ingrediendum ferret opem martyri.

LXXXVII. Adhuc autem erant in itinere, cum Clemens, ut qui jam sensisset, Dominum eum ad se vocantem, in cælum sublata dextera (altera enim tenebat Evangelium), oravit et pro sua secundum spiritum matre Sophia, et oravit etiam pro clero et universo grege, et petiit iis, qui ipsum invocarent, postquam hinc excessisset, et eum alioqui honorarent et colerent, Domini defensionem et salutem, et quidquid ad eorum petitionem tributum futurum esset eis utile: et sic postremo orans, cum martyrum amante Sophia, et iis qui eum deducebant, ingreditur ecclesiam. Atque illi quidem cum clavibus et vectibus fores muniissent (timebant enim, ne aliqui ex impiis in eos irruerent), tota nocte canebant. Postquam autem dies advenit salutaris, jucunde et suaviter illucensens eorum, qui digni erant, animis, cum præclare admodum martyri sacum celebrasset ministerium, et intemerato et incruento eos qui aderant, impertiisset sacrificio, eis suavis Christi palmas, Clemens, inquam, eis instillavit dulce vinum doctrinæ.

LXXXVIII. Cum autem videret perturbatos et timore affectos, ut qui suspicarentur fore aliquam infidelium incursionem, confirmavit eorum spiritus, et cum quæ futura erant, eorum subiecisset oculis: Bono, inquit, sitis animo, fratres, non peribit unus ex vobis Duo autem quidam, et ego tertius cum eis prostremo a vobis excedemus. Deinde exstinguetur quidem, quæ sævit in Christianos, rabies: oriatur vero pax in imperio Romanorum: omnisque civitas et regio implebitur Christi cognitione: et aperietur quidem omnis ædes sacra, claudentur autem templa gentilium, et fugient, qui in eis, adorant, et eo, quo nunc vos, ipsi timore afficientur. Hoc autem tempus prope est, et quidam ex vobis videbunt eversos persecutores.

LXXXIX. Hæc cum ille tam aperte dissekeret iis qui aderant, Christi et martyrum amatissima Sophia, maximo gaudio et lætitia propter Clementem in corde plena, convocabat viduas et orphanos, panemque et cibum et vinum eis abunde suppedibat, et pro viribus eos complectabatur. Atque hæc quidem duodecim deinceps dies facta sunt, et eos, qui accedebant, convivio liberaliter accepit Sophia, festosque dies celebrabant et hilariter transigebant, et Clementis adventum honorabant. Cum autem jam dies adesset præstitutus (erat vero dies Dominicus) a præsentī vita atbletam

evocans, ille quidem divinum celebrat sacrificium. Postquam autem perfecta fuerant, quæ consueverant, et participes fuerunt fideles vivifici corporis et sanguinis, divinis adhuc donis in sacra mensa propositis, et ad ea martyre collum habente inclinatum, quidam ex magistratibus, Alexander nomine, impetu repente facto cum militibus, jubet uni ex suis amputare sacrum caput Clementis. Deinde etiam intemeratam oblationem (o tuam, Christe rex, patientiam!) dejecerunt in terram, et profanis pedibus profani conculcarunt. Atque sic quidem magnus ille Clemens sacrificans, acceptum pro aliquo alio sacrificium ipse Deo offertur. Eorum autem qui aderant multitudo, alii quidem recesserunt lacrymantes; duo vero soli ex Levitis, qui etiam intemerato ministrabant sacrificio, unus quidem Christophorus, alter autem Chariton nomine, ut ipse prius significavit beatus, ad divinam quidem ejus mensam beatum ipsi quoque finem acceperunt.

XC. Fidelis autem Sophia, quæ magno Clementi fuit ex Deo mater et nutrix et institutrix, cum in aula tutissima haberet filium repositum, et qui ad supernas transierat coronas, et immobilium illorum bonorum remunerationes, sollicitudinem omnem solvens et mærorem, et lucernarum accendit multitudinem, multaque perpessum et quod multa vicerat certamina, sui amicissimi mortui tollens corpus, mundis vestibus et linteis involvit, et in ipso templo, quod est in loco, qui dicitur Cryptos, præclarum præclare deponit: ubi etiam prius deposuerat Agathangelum, ut uni sepulcro crederentur corpora, quorum animas idem cæli suscepit tabernaculum. Prope eos autem, illos etiam sepelit diaconos, qui cum magno Clemente concertaverant, quo in loco eorum quoque parva ædificata est ædicula. Deinde cum Clementis assedisset sepulcro, hæc humanitateque et affectione plena verba eloquebatur: Ego quidem vos, o filii, in Crypto, id est in abdito, deposui: sed vos omnino Christus in aperto deducet in requiem, propter quem tot et tanta vestra sponte pati delegistis, et vobis dignam ædem excitabit, et vestra corpora in ea reponentur. Porro autem me quoque jam ad vos vocat senectus, quæ propterea in hodiernum usque diem est conservata, ut vobis communem omnino congeram pulverem, quos ne longum quidem tempus martyrii a se invicem separavit, et meipsam vobis pulchrum bustum præbeam. Sed orate pro me, o charissimi, quæ sum mater, et nutrix, et supplex, ut possim sicut hic, ita etiam illic quoque esse prope vos, et apud Dominum possim quoque parvam aliquam habere fiduciam. Atque illa quidem hæc apud sepulcrum loquebatur, et sensim una cum voce etiam effluebant lacrymæ. τάφῳ ταῦτα εὐθέγγετο, καὶ ἡσυχῇ μετὰ τῆ φωνῆς παρέβριε καὶ δάκρυα.

XCI. Præclarus autem Christi athleta Clemens (nam cum iis, quæ dicta sunt, pauca quædam adjecero, finiam orationem) perpetuo quidem de-

Α Ζωῆς, ὁ μὲν ἐτύγχανε τὴν θείαν λειτουργίαν ἱερουργῶν. Ὡς δὲ παντὰ ἐτελέσθη τὰ εἰωθότα, καὶ τοῦ ζωοποιῦ μετέσχον οἱ πιστοὶ σώματος τε καὶ αἵματος, ἔτι τῶν θείων δώρων τῆς ἱερᾶς προκειμένην τραπέζης, καὶ τοῦ μάρτυρος ὑποκεκλιμένον αὐτοῖς ἔχοντος τὸν αὐχένα, μετὰ πλῆθους στρατιωτῶν ἄρχων τις, Ἀλέξανδρος ὄνομα, ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἐπεισπεσὼν κελεύει τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐνὶ ξίφει τὴν ἱεράν καὶ θείαν τοῦ Κλήμεντος ἀποτέμνειν κεφαλὴν. Εἶτα καὶ τὴν ἄχραντον προσφορὰν, (δὴ σου, Χριστέ βασιλεῦ, ἡ καροθυμία!) κατὰ γῆς ἐβρίπτου, καὶ ποτὶ βεβήλους οἱ βεβήλοι κατεπάτου. Οὕτω μὲν οὖν θύων ὁ μέγας Κλήμης, θύμα δεκτῶν ἀντ' ἄλλου τινός αὐτὸς προσάγεται τῷ Θεῷ· τὸ δὲ τῶν πρεσβυτέρων πλῆθος, οἱ μὲν ἄλλοι δακρύνοντες ὑπεχώρου, δύο δὲ μόνον τῶν Λευιτῶν, οἱ καὶ τῆ ἀχράντῳ θύσῃ διακονοῦμενοι ἦσαν, ὁ μὲν Χριστοφόρος, ὁ δὲ Χαρίτων καλούμενοι, ὡς αὐτὸς προαγγελίας ἦν ὁ μακάριος, αὐτοῦ που παρὰ τῆ θείᾳ τραπέζῃ τὸ μακάριον καὶ αὐτοὶ τέλος εἰδέξαντο.

4. Ἡ μέντοι πιστὴ Σοφία ἡ καὶ μήτηρ τῷ μεγάλῳ Κλήμεντι κατὰ Θεὸν, καὶ τροφὸς, καὶ παιδαγωγὸς γενομένη, ἐπειδὴ καὶ τὸν υἱὸν ἤδη λοιπὸν ἐν ἀσύλῳ ἀποτεθέντα εἶχε τιμειψ, καὶ πρὸς τοὺς ἄνω διαβάνα στεφάνους, καὶ τῶν ἀκινήτων ἀγαθῶν ἐκείνων τὰς ἀντιδόσεις φροντίδος πάσης καὶ ἀγωνίας ἑαυτὴν ἀνείχεα, λαμπάδων τε πλῆθος ἀνάπτει, καὶ ἠδίστης εὐωδίας τὸν ἄερα πληροῖ, θεῖους τε αὐτῶν ὕμνων ἐπέδει, καὶ οὕτω τὸν πολυπαθῆ καὶ κολλυθλον ἐκείνον τοῦ φιλάτου ἀνελομένη νεκρὸν ἐσθίμασι τε καὶ σινδόσι καθαροῖς περιελάττει, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κατὰ τὸν τόπον ναῦ, ὅς ἄρα καὶ Κρυπτὸς ἐκαλεῖτο, λαμπρὸν λαμπρῶς κατατίθεται, ἵνα καὶ τὸν Ἀγχιθάγγελον ἐτύγχανε προκαταθεμένη, ὅπως καὶ τάφος εἰς τὰ σώματα πιστευθῆ, ὧν ἡ αὐτῆ σκηνὴ καὶ τὰς ψυχὰς ἐν οὐρανῶσι ὑπεδέξατο. Πλησίον δὲ καὶ αὐτοὺς θάπτει τοὺς συναθλήσαντας τῷ μεγάλῳ Κλήμεντι διακόνους, ἕνθα καὶ μικρὰ τις ὕψοδόμετο ἐκείνων οἰκία. Εἶτα παρακλίσασα τῷ τοῦ Κλήμεντος τάφῳ, οὕτω πως ὑπεφθέγγετο τὰ γεννητὰ ταῦτα καὶ φιλάθρωπα καὶ περιπαθῆ βήματα· Ἐγὼ μὲν ὕμᾶς, ὡ τέκνα, ἐν τῷ Κρυπτῷ κατεθέμην, ἀλλὰ Χριστὸς ἐν τῷ φανερῷ πάντως δικναπαύσει· δι' οὗ καὶ τὰ τοσαῦτα παθεῖν ἠδὲως προείλασθε, καὶ οἶκον ὑμῶν ἄξιον ἀναστήσει, καὶ τὰ σώματα ἐμῶν ἐν αὐτῷ ἀποθήσεται. Κάμει δὲ τὸ γῆρας ἤδη λοιπὸν καλεῖ πρὸς ὑμᾶς, διὰ τοῦτο καὶ εἰς δεῦρο τηρηθεῖσαν, ἵνα πάντως κοινὴν ὑμῶν ἐπιχώσω κόνιν, οὗς οὐδὲ ὁ μακρὸς ἐπ' ἀλλήλων τοῦ μαρτυρίου δέστησε χρόνος, καὶ καλὸν ἑμαυτὴν παράσχῳ ἐντάφιον. Ἄλλ' εὐχασθε ὑπὲρ ἐμοῦ, φίλατοι, τῆς καὶ μητρὸς, καὶ τροφῆς, καὶ ἱκετιδος, ὥστε δυνήθηνα καθάπερ ἐνταῦθα, οὕτω καὶ αὐτοῖσι γένεσθαι που πλησίον ὑμῶν, καὶ μικρᾶς τινος κάμει πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην κοινωνῆσαι τῆς παρρησίας. Ἡ μὲν οὖν παρὰ τῷ

4Α. Ὁ γε μὴν γενναῖός τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῆς Κλήμης (μικρὸν γὰρ ἔτι τοῖς Εἰρημίοις προσθεῖς καταλώσω τὸν λόγον) διετέλεσε μὲν ἀθλῶν ἐπὶ βασι-

λέων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, ἐπὶ ἀρχόντων Ἀ
 δὲ Δομετιανοῦ, Ἀγριππίνου, Κουρικίου, Δομετίου,
 Σακερδώτος, Μαξίμου, Ἀφροδισίου, Λουκίου, καὶ
 Ἀλεξάνδρου· τὸν ἀγῶνα δὲ τρίτῃ μηνὸς Ἰανουαρίου
 καὶ εἰκοστῇ καταλείπει, ὡς εἶναι τὸν πάντα τοῦ μαρτυ-
 ρίου χρόνον εἰκοστὸν αὐτῷ καὶ ὄγδοον ἔτος. Ὁ πρὸς
 ἀνανηψιν ἡμᾶς τῆς οἰκείας ἔχειν δεῖ βραθυμίας, καὶ
 τὴν μακρὰν ταύτην αἰδεσθαι τῶν ἄθλων παράτασιν,
 ὅσοι μὴδὲ βραχεῖάν τινα καιροῦ ῥοπήν ὑπομεῖναι τι
 καὶ τῶν ἀηδεστέρων διὰ Χριστὸν ἀνεχόμεθα, καὶ
 οὕτω παρεσκευάσθαι, καὶ αὐτῷ θαρρῆσαι, ὥστε δι' αὐ-
 τὸν, εἰ δεήσει, πάντα παθεῖν, ἵνα καὶ αὐτοὶ προσι-
 ρέσεως ὦμεν μαρτύριον διανύσαντες, καὶ παρρησίας
 πρὸς Θεὸν ἅμα σὺν ἐκείνῳ μετὰσχομεν ἧς γίνονται
 πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ
 ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, καὶ
 προσκύνησις, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων. Ἀμήν.

certavit sub imperatoribus Diocletiano et Maxi-
 miano : sub magistratibus autem ac præsidentibus
 Domitiano, Agrippino, Curicio, Domitio, Sacer-
 dote, Maximo, Aphrodisio, Lucio et Alexandro.
 Finit vero certamen 23 Januarii, adeo ut totum
 tempus martyrii ei fuerit viginti et octo anni.
 Quod quidem nos oportet tenere memoria ut a
 nostra excitemur socordia, et hæc tam proluxa
 revereamur certamina, qui nec parvum aliquod
 momentum temporis aliquid molesti propter
 Christum tolerare sustinemus : et sic nos com-
 paremus, et tantam suspiciamus confidentiam, ut
 propter ipsum, si opus fuerit, omnia patiamur,
 ut ipsi voluntatis subeamus martyrium, et apud
 Deum fiduciam cum illis consequamur : quam
 detur nobis omnibus consequi gratia et clementia
 Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul
 cum sancto Spiritu gloria, potentia, honor et
 adoratio, nunc et semper et in sæcula sæculo-
 rum. Amen.

DE JOANNE ELEEMOSYNARIO

PATRIARCHA ALEXANDRINO.

(Anno 596, Acta sanctorum Bolland. ad diem 23 Januarii.)

Amathus urbs est Cypri pervetusta (a qua insulam ipsum aliquando Amathusiam appellatam ex Plinio patet lib. v, cap. 31) sita in ora meridiana, episcopali dignitate ab ipsis Ecclesiæ incunabulis ornata. Hic editus in lucem est S. Joannes Eleemosynarius, Alexandrinus patriarcha ; ibidemque excessit e vivis. Ejus Vitam primo scripserunt Joannes et Sophronius, qui a Leontio in Vita appellantur « Dei cultores, amatores virtutum, pietatis propugnatores ; » Leontius deinde, Neapoles Cypri episcopus, cujus testimonium pro Christianorum apologio contra Judæos, ac de imaginibus sanctorum exstat, in synodo Nicæna II, actione 4, ubi et « Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit : Hic qui lectus est Pater, in una urbium Cypri decore sacratissimo claruit, et multa præconia et festivos sermones ejus habemus : cum quibus est etiam sermo ejus Transfigurationem Salvatoris nostri. Conscriptis autem et Vitam S. Joannis archiepiscopi Alexandriae, cognomento Eleemonis, id est misericordis ; quin et S. Simeonis Simplicis, et alio quædam, atque in omnibus sermonibus suis orthodoxus cernitur. Floruit autem temporibus Mauricii imperatoris. »

Alia exstat ejusdem S. Joannis Vita, sive a Simeone Metaphraste, seu quo alio antiquiore Græco, conscripta, Latine reddita a Gentiano Herveto, et ab Aloysio Lipomano edita tomo V, de Vitis sanct. 12, Novembris : quam tom. I. Vitarum hoc XXIII Januarii inseruit Laurentius Surius : et nos hic damus cum duobus præclaris Græcis antiquissimis inss. codicibus collatam, ac sub nomine quidem Metaphrastæ, licet hi codices plurimas Vitas, ab iis quas Metaphrastes scripsit diversas, contineant.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

VITA ET CONVERSATIO

S. PATRIS NOSTRI

JOANNIS ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI

COGNOMINE *ELEEMOSYNARI*

(Textus Græcus nunc primum prodit ex codice Regio n. 1307 notato, sæculi XI; Latine apud Bollant. *EDIT. PATR.*)

CAPUT PRIMUM.

Ortus, conjugium, Patriarchatus, Eleemosyna.

Benedic, Domine.

I. Bonorum virorum scriptis mandare actiones, et memoriam eorum tradere posteris, conciliat magnam vitæ utilitatem. Quemdam enim zeli stimulum imittit animis piorum, eorum quæ ab eis recte gesta sunt, narratio, et ad similia facienda adhortatur. Quarum una est ea quoque vita, quæ nunc nobis est proposita ad narrandum, boni, inquam, Joannis, cujus actioni nomen est conveniens: vocatur enim Eleemon, id est Misericors, propter magnam suam ad hoc propensionem et summam bonitatem.

II. Quem tulit quidem insula Cyprus, et aluit tanquam plantam aliquam florentem et comatam virtutibus: clara autem Alexandria eum sortita est pontificem et patronum civitatis. Ei pater quidem erat illustris, nomine Epiphanius. Cui etiam virtutis præstantia effecit, ut ei committeretur illius insulæ rectio. Mater autem honesta, et quæ tali marito conveniebat, ut quæ resplenderet corporis et animæ pulchritudine. Joanni cum tales obtigissent parentes, non affectit genus suum dedecore: sed studuit potius id ornare, adeo ut arbor ex fructu fieret manifesta, et non ipse ex illis ornamentum acciperet, sed illi potius gloriarentur filio, cum cognoscerentur esse patres talis filii.

III. Cum autem recte educatus pervenisset ad mensuram ætatis, vel invitus a parentibus uxori jungitur matrimonio: cum qua habitare, dum, ut parentibus obediret, admisisset, aversatus est conjunctionem, temperantiam et continentiam amplexus etiam in matrimonio. Sed magna soceri impor-

A

Κύριε, εὐλόγησον!

Α'. Τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀναγράφους τιθένας πράξεις, καὶ τὴν τούτων μνήμην τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ παραδίδόναι πρᾶγμα πολλῆς ὀφελείας τῷ βίῳ καθέστηκε πρόξενον. Ζήλου γάρ τι κέντρον ἐνέησι ταῖς τῶν φιλοθέων ψυχαῖς ἢ τῶν αὐτοῖς κατορθωθέντων διήγησις, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὁμοίων ἐργασίαν παρακαλεῖ. Ὡν εἷς ἐστὶ καὶ ὁ νῦν ἡμῖν εἰς διήγησιν προκειμένος βίος, Ἰωάννου, φημί, τοῦ χρηστοῦ ᾧ τῷ πράξει κατάλληλος ἢ ἐπωνυμία. Ἐλεήμων γὰρ προσηγόρευται διὰ τὴν πολλὴν πρὸς τοῦτο ῥοπὴν καὶ τὸ περιὸν τῆς χρηστότητος.

B

Β'. Ὅν ἤνεγκε μὲν Κύπρος ἡ νῆσος· καὶ δοτι [fort. ὡς τι] φυτὸν εὐθαλὲς καὶ ἀρεταῖς κατάκομον ἀνεθρέψατο, ἡ περιφανὴς δὲ Ἀλεξάνδρεια ἀρχιερέε τε καὶ πολιοῦχῳ εὐμοίρησε. Τούτῳ πατὴρ μὲν τῶν ἐπιφανῶν, Ἐπιφάνιος τούνομα, ᾧ καὶ τὸ τῶν πολλῶν διαφέρον εἰς ἀρετὴν ἐπιτραπήναι τῆς νήσου τὴν ἀρχὴν παρεσκεύασε· μήτηρ δὲ κοσμία καὶ ἀνδρὶ τοιοῦτῳ προσήκουσα, πρὸς τῷ σωματικῷ κάλλει καὶ τῷ ψυχικῷ διαλάμπουσα. Τοιοῦτους Ἰωάννης λαχὼν γεννήτορας, οὐκ ἤσχυνε τὸ γένος, ἀλλ' ἐπιλοσησθεῖν μάλλον διὰ σπουδῆς ἔθετο· ὥστε δῆλον ἀπὸ τοῦ καρποῦ κίνεσθαι τὸ δένδρον, καὶ οὐκ αὐτὸν ἐκείθεν ἐγκαλλωπίζεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνους ἀπὸ τοῦ παιδὸς σεμνύνεσθαι μάλλον, πατέρας εἶναι τοῦ τοιοῦτου γωριζοπένοους.

C

Γ'. Ἐπει δὲ εἰς μέτρον ἡλικίας καλῶς καὶ τραφεῖς καὶ παιδευθεὶς ἐληλύθει, γυναικὶ πρὸς γέμου κοινωῖαν καὶ ἄκων παρὰ τῶν γεννητόρων ζεύγνυται· ἢς τὴν συνοίκησιν τῷ πελθεσθαι κἂν τούτῳ τοῖς γονεῦσι παραδεξάμενος τὴν συνάφειαν ἀπεστράφη, πὸ σῶφρον κἂν τῷ γέμῳ καὶ ἐγκρατεῖ ἀσπασαμένος. Ἄλλ' ἢ

πολλή του κηδεστού ἐπιθεσις ἠνάγκασε τὸν μέγαν Β
τοῖς φυσικοῖς ὑπειξαι θεσμοῖς, ἐξ οὗ παίδων μὲν
πατὴρ ἀποδείκνυται ὁ ἄττον. δὲ τὸ καλεῖσθαι πατὴρ
ἀφαιρεῖται, θανάτου τομῆ τῶν παίδων αὐτῷ πρὸ
ἔθρας ἐκκοπίντων. Ἐπεὶ δὲ τοῖς κλάδοις καὶ τὴν ῥί-
ζαν ὁ κοινὸς τοῦ γένους φθορῆς συνεζέτεμε, καὶ τὴν
κοινωνῶν αὐτῷ τοῦ βίου ἀφείλετο, εὐχαριστεῖ μὲν
ἐπὶ πᾶσιν ἡ εὐγνώμων ψυχὴ τῷ καὶ δωδωκῶτι καὶ
ἀφαλομένῳ θεῷ, ὕλην δὲ ἀρετῆς τὸ πρᾶγμα ποιεῖται,
καὶ τὴν ἐκείνων στέρησιν φρονεῖδων ἀποθεσιν λογι-
σάμενος ἀπερισπάστως προστῆδρευε τῷ θεῷ, καὶ
πρὸς τῇ τοῦ Χριστοῦ θύρᾳ διὰ παντὸς κρούοντι τὰ
σπλάγχνα τῆς θείας χρηστότητος αὐτῷ διανοίγον-
ται. Ἀμέλει γοῦν καὶ αὐτὸς ἐκεῖνα κατὰ τὸ δυνατόν
ἐκμιμούμενος, ἀνοίγει καὶ σπλάγχνα καὶ θύρας πά-
σας καὶ χεῖρα τοῖς δεομένοις, οὐ ψεκάδας τινας ἐλέους
μικρολόγως παρέχων, ἀλλ' ὄμβρους ὄλους ὑετίζων
χρηστότητος, καὶ ἀφοστέραις τὸν πλοῦτον ἐξαντλῶν
τοῖς χρήσοισιν.

Δ'. Ἐνεκῶθεν ἐπιθλος τοῖς πᾶσι γίνεται, οὐκ ἰδιώ-
ταις μόνον καὶ ἄρχουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ βασιλεῖ.
Ἡράκλειος δὲ τότε ἦν τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέπων.
ἔθεν ἡ τῶν Ἀλεξανδρείου πόλις, πατριάρχου τότε χη-
ρεούσας, ἐπὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον ὄλω πύθω χωρεῖ, καὶ
βασιλεῖος δεῖται μὴ διαμαρτεῖν τοῦ σκοποῦ, ἀλλ' ὑπὸ
ἄρχιερεῖ τῷδε τὴν κατ' αὐτοῦς ποιμαίνεσθαι Ἐκκλη-
σίαν. Καὶ ὁ μὲν εὐθὺς μετακαλεῖται τὸν μέγαν καὶ
πᾶσι τρόποις ἐπιθῆναι τοῦ θρόνου τοῦτον ἐπιχειρεῖ.
Ὁ δὲ ἀνθίσταται γενναϊότερον, τὸν ὄγκον τοῦ πρᾶ-
γματος δεδοικέναι λέγων, καὶ μὴ οἷός τε εἶναι ἀξιώ-
ματος τοσούτου μέγαθος ὑπελεῖναι. Ἐπεὶ δὲ Νικήτας
ὁ τὴν ἀξίαν πατριχίος, μέγала τὸ τηνικαῦτα παρὰ C
βασιλεῖ δύναμενος, ἀδελφός τε κατὰ πνεῦμα τῷ μα-
καρίῳ τελῶν, καὶ δεσμοῖς αὐτῷ φίλως ἄριστα συν-
ημμένους, ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ ἀπαρμυλλῶν τῆς τοῦ
ἀνδρὸς ἀρετῆς ἀκριβέστερον ἐπιστάμενος, καὶ ἀξίον
εἶναι τοῦ θρόνου, εἰ καὶ τινα ἕτερον, ἔγνωκώς, τῷ βα-
σιλεῖ ἀφοδρῶς ἐνεκείτο, μὴ ὑπανεῖναι λέγων, ἀλλὰ
καὶ ἄκοντα πρὸς τὸν θρόνον ἀναγαγεῖν ὁ βασιλεὺς
ὀρμητὴ πλείονι καὶ πνεύματι προσχῶν θερμότερῳ,
πείθει τὸν ἄνδρα τὴν ἱερωσύνην καταδέξασθαι, οὐκ
ἄθεοι γενέσθαι τὴν τε τοσαύτην τοῦ δήμου τῶν
Ἀλεξανδρέων συγκίνησιν, καὶ τοῦ κρατούντος τὴν
ἔνστασιν, λογισάμενον. Γίνεται τοίνυν τοῦ μακαρίου
θρόνου διάδοχος, τῷ χρόνῳ μὲν πολλοστὸς μετ' ἐκεῖ-
νον, οὐ πολὺ δὲ τοῦ βίου καὶ τῆς ἀρετῆς λειπόμενος. D
ὡσπερ ἄρα καὶ δηλοῦν ἔχουσι τὰ μετὰ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς
τοῦ ἀνδρὸς κατορθώματα.

Ε'. Ὡς γὰρ ἐπέβη τοῦ θρόνου, ἀγῶν αὐτῷ διὰ παν-
τὸς ἑτέρου τὸ Μάρκου κήρυγμα καὶ τὴν τῶν φθισάν-
των Πατέρων πίστιν ἀνανεώσασθαι, καὶ τὰ τῶν αἰρε-
τικῶν παραφύεστα ζιζάνια ῥιζαίς αὐταῖς ἐξελεῖν.
Τοῦ γὰρ Κναφείως Πέτρου προσθήκη τινὰ βλάσφημον

(1) Metaphrastes fortassis verba hæc adjecit;
certe non diu ante potuit esse notus Heraclio jam
imperatorii, cum aut mox patriarcha sit creatus, aut
potius aliquot ante annis.

(2) Petrus Cnapheus, sive Fullo, sub Leone imp.
favore Zenonis duris Orientis (qui deinde Leoni
successit an. 474) Antiochiæ contra episcopum ejus

tunitas coegit magnum Joannem cedere naturæ
legibus, ex quo efficitur quidem pater libero-
rum. Patrem autem vocari cito ei est ablatum,
immatura morte ei præreptis filiis. Postquam au-
tem cum ramis radicem quoque simul excidit
communis hostis generis, et abstulit ei vitæ so-
ciam, propter omnia quidem agit gratias grata
et memor anima Deo, qui dederat et abstulerat;
eam autem rem efficit materiam virtutis, et cum
illorum privationem reputasset esse curarum de-
positionem, Deo perpetuo ita assidebat, ut divelli
non posset, et ad Christi portam assidue pulsanti,
ei aperiuntur viscera divinæ benignitatis. Ita-
que ipse quoque illa imitans pro viribus, aperit
viscera et portas omnes et manum indigentibus,
non misericordiæ guttas aliquas parce præbens,
sed emittens imbres benignitatis, et ambabus ma-
nibus opes effundens inopibus.

IV. Hinc evadit omnibus manifestus, non priva-
tis solum et principibus, sed etiam ipsi impera-
tori (1). Heraclius autem tunc sceptrā tenebat
Romanorum. Quamobrem cum civitas Alexan-
drina tunc esset orbata patriarcha, ad hunc virum
toto contendit desiderio, et rogat imperatorem, ne
ipsa a scopo suo excideret, sed ab eo pontifice
pasceret eorum Ecclesia. Et ille quidem mag-
num illum accersit protinus, et omnibus modis
conatur ei persuadere, ut ad sedem ascendat. Ille
autem strenue resistit, dicens se timere rei mag-
nitudinem, nec se posse tantam sustinere digni-
tatem. Cum vero Nicetas dignitate patricius, qui
tunc multum poterat apud imperatorem, et B. Joan-
ni erat frater spiritu, et vinculis amicitiae erat ei
optime conjunctus, et alioqui recte sciebat virtu-
tem ejus incomparabilem, et noverat illum, si ullus
esset alius, ea sede esse dignum, vehementer ins-
taret imperatori, dicens ne eum remitteret, sed
vel invitum ad sedem inveheret; urgens impera-
torem majore impetu et spiritu, persuadet Joanni,
ut suscipiat pontificatum, ut qui reputaverit non
sine Dei nomine fuisse tantam Alexandrini populi
commotionem et imperatoris contentionem. Fit
itaque sedis Marci successor, tempore quidem ab
illo longe remotus, sed non multum remotus a
vita illius et virtute: quomodo etiam possunt os-
tendere, quæ statim post susceptam rectionem
recte ab illo gesta sunt.

V. Postquam enim ascendit sedem, hoc ante alia
omnia contendit, ut renovaret Marci prædicationem,
et fidem Patrum qui præcesserant, et hæreticorum
quæ enata fuerant zizania evelleret radicibus. Nam
cum Petrus Cnaphæus (2) blusphemam quamdam
urbis orthodoxum martyrium concitata multitu-
dine, eam sedem invasit, ac Theopaschitarum in-
stauravit hæresim, de qua pluribus acuri sumus
xxv Februarii ad vitam S. Felicis III papæ. Leon-
tius num. 60 Severianitarum, sive Acephalorum,
aliorumque hæreticorum meminit, non Petri Cna-
phæi.

in Divinitatem additionem hymno ter sancto ausus esset inserere, et ei, quod est, «Sanctus immortalis,» adjecisset, « Qui crucifixus est propter nos: » divinus ille vir, hac blasphemia sublata, impatibilem et immortalem divinitatem suo dogmate asseruit, et gregem ita sentire docuit. Cum autem invenisset septem sola orthodoxorum oratoria, ea efficit decies plura, ut qui ea septuaginta constituerit. Deinde omne confert studium, ut qui capti fuerant omne genus hæresibus, converterentur ad pietatem. Fuitque zelus ejus vehementissimus in ordinationibus, ut æ quidem puræ essent a lucris et muneribus: nulla autem earum fieret citra examinationem. Præterea autem maximum adhibebat diligentiam in defendendis iis quibus fiebat injuria, et ne judices gratificando personis jus proderent, sed justitiæ trutina ponderarent judicicia, et nec ad gratiam aspicerent, nec ad odium.

VI. Quod autem erat ei maximum et maxime proprium, erat fervens misericordia in pauperes, et in curandis indigentibus insatiabilis et proclivitas, quæ non poterat comprimi; et nihil omnino parcere pecuniis, adeo ut etiam sæpe ad fundum ipsum perveniret. Cum itaque præter alia sua beneficia, exstruxisset xenodochia et nosocomia et ptochotrophia, eis frumentum attribuit quotidianum: tantæque hæc erant ei curæ, ut etiam pauperibus feminis, quibus ad parandum non erant habitacula, neque aliquid eorum quæ sunt apta ad earum curationem, septem domos attribuerit in diversis locis civitatis, effeceritque ut in eis essent lecti et stragula et suppeditatio alimentorum, qua reficeretur indigentia parientium. Præter hæc pauperibus quoque clericis providebat, et unicuique eorum pecuniæ præbebantur annuæ. Non eis autem solis, sed etiam episcopis, quibus sumptus minime suppetebant ad victum. Sed quid hæc ad magnum mare ejus liberalis voluntatis, et vastum illud pelagus benignitatis? Erat enim alter Nilus copioso fluente elemosynæ, non solam, ut ille, rigans Ægyptum, sed ipsam universam, ut semel dicam, terram circumfluens. Quis enim ex iis qui undique adventabant, victu indigens, si ad ipsum accessisset, tristi vultu et vacuis reversus est manibus, et non est benignitatem abunde consecutus? Imo vero quinam ex iis, qui egestate laborabant ubicunque terrarum eum esse recepisset, non ea præbuit, quæ ad usum sufficerent? Nam cum tunc Persæ populati essent universam Syriam, qui eorum manus poterant effugere, et laici, tam ii qui magistratum gerebant, quam privati, et clerici cum episcopis confugiunt Alexandriam. Quibus omnibus dives ille et minime angustus convivor quotidie suppeditabat quæ erant ad usum necessaria, non ad indigentium aspiciens multitudinem, ut aliquid faceret, quod esset sordidi et illiberalis animi, sed ad eum, qui aperit manum, et omne animal implet benedictione. Cum autem Rasmisus (3), dux exercitus Chosroe,

(3) Ms. Græc. *Rhasmioxus*; alterum ms. Græc. *Rasmoxus*. Describitur hæc Persarum expeditio in

κατὰ τῆς θεότητος τῆ Τρισαγίῳ παρενεῖρμι τομῆ-
σαντος, καὶ τῷ Ἁγίῳ ἀθάνατος, τὸ Ὁ στυρωθεὶς δι'
ἡμᾶς προσθέντος· ὁ θεὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ τὸ βλάσφημον
τοῦτο ὑπεξελών, ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον τὴν θεότητα
ἔδογματίτε τε καὶ τὸ ποίμνιον οὕτω φρονεῖν ἐδίδεξεν.
Ἐπτα δὲ μόνα ἐρηκῶς ὀρθοδόξων εὐκτηρία, δεκα-
πλασιάζει τὰυτα, εἰς ἔδομηκοντα καταστήσας. Εἶτα
σπουδῆν τε πᾶσαν εἰσφέρει, τοὺς παντοδαπαῖς ἀλό-
γας κίρσεις ἐπιτρέψει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ
ζῆλον οἶον περὶ τὰς χειροτονίας θερμώτατον, ὥστε
λημμάτων μὲν αὐτὰς καθρεύειν, ἐκτὸς δὲ δοκιμα-
σίας μηδεμίαν αὐτῶν γίνεσθαι πρὸς τοὺς ἐπιμέ-
λειαν· ὅσῃν περὶ τὴν τῶν ἀδικομένων πρωτασίαν,
καὶ τὸ μὴ τοὺς δικάζοντας θεραπείᾳ προσώπων κα-
ταπροδιδόναι τὸ δίκαιον, ἀλλὰ ζυγῆ δικαιοσύνης
σταθμᾶσθαι τὰς κρίσεις, καὶ μήτε πρὸς χάριν αὐτοῖς
ὄρᾳν, μήτε μὴν πρὸς ἀπέχθειαν.

Σ'. Τὸ δὲ μεῖζον αὐτῶ καὶ ἰδιαιτάτον ὁ διάκωρος
πρὸς τοὺς πένητας ἔλεος ἦν, καὶ τὸ περὶ τὴν θερα-
πείαν τῶν δεομένων ἀπληστον καὶ ἀφύλακτον, καὶ
τὸ μηδὲ ἕλωσ φειδῶ ποιεῖσθαι χρημάτων, ὥστε καὶ
αὐτοῦ πολλάκις τοῦ πυθμένος ἀψασθαι. Ξενοδοχεῖα
γούν καὶ νοσοκομεῖα, πτωχοτροφεία τε πρὸς τὰς
ἄλλαις αὐτοῦ εὐποιαις δειμᾶμενος, ἀπέταξε τούτοις
καθημερινὰ σιτηρεῖσι, καὶ τοσοῦτον αὐτῶ τὸ περὶ τὰ
ποιεῖσθαι ἐπιμελὲς ἦν, ὡς καὶ γυναῖξιν ἀπόροις αἰς
πρὸς τὸ τίκειν οὐκ ἦν καταγῶγια, οὐδέ τι τῶν πρὸς
θεραπείαν ἐπιτηδείων, οἷκος ἐπτα ἐν διαφόροις
ἀποτάξει τόποις τῆς πόλεως, κλίνας τε καὶ στρω-
μῶν ἐν τούτοις εἶναι παρασκευάσαι, καὶ τροφῶν
χορηγίαν τὸ τῶν τικτουσῶν ἐπιτελεῖς θεραπεύουσαν.
Ἐπὶ τούτοις τῶν πενομένων τοῦ κλήρου προμηθεῖα,
καὶ τὸ ἐκάστω τούτων ἐτήσια χρήματα ἐπιφέρει· οὐκ
αὐτοῖς δὲ μόνοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπισκόπων ὄσοις οὐκ
αὐτάρκη τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐτύγχανε διαπανήματα.
Ἄλλὰ τί ταῦτα πρὸς τὴν μεγάλην τῆς προαιρέσεως
αὐτοῦ θάλασσαν, καὶ τὸ ἀχαγῆς ἐκεῖνο πέλγος τῆς
χρηστότητος; Νεῖλος γὰρ τῆς ἑτερος θαψιλεῖ τῶ
βέματι τῆς ἐλεημοσύνης, οὐ τὴν Αἴγυπτον ὡς ἐκεῖ-
νος ἄρδων μόνην, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν σύμπασαν,
ὡς εἰπεῖν, περιβρέων. Τίς γὰρ τῶν ἀπανταχόθεν ἐπι-
δημούντων, βίου σπανίζων καὶ αὐτῶ προσελθὼν,
στογνῶ προσώπῳ, κενάτις ἐπανήλθε χερσί, καὶ οὐχὶ
πλουσίας ἀπήλαυσε τῆς χρηστότητος; μᾶλλον δὲ τίνα
τῶν ἐνδεῶς ἐχόντων ὅπου ποτ' ἂν καὶ γῆς ὑπῆρχε
μῶν, οὐκ αὐτάρκη τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν αὐτῶ παρ-
έσχε; Περσῶν γὰρ τὸ τηλιαζῶτα τὴν Σύραν γῆν πᾶ-
σαν ληΐσασμένων, οὐ τὰς τούτων χεῖρας ἐκφυγεῖν
δυνηθέντες, ὄσοι τε τῶν λαϊκῶν ἦσαν ἄρχοντες ὁμῶ
καὶ ἀρχόμενοι, καὶ ὄσοι τοῦ κλήρου αὐτοῖς ἐπισκό-
ποις εἰς Ἀλεξάνδρειαν καταφύγουσιν· οἷς πᾶσιν ὁ
πλούσιος ἐκεῖνος καὶ ἀστενοχώρητος ἐστιάτωρ ἰλα-
ρῶς καθ' ἐκάστην ἐχορήγει τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν, οὐ
πρὸς τὸ πλῆθος βέβπων τῶν δεομένων, ἵνα τι καὶ μι-
κρόψυχον ὑποστῆ, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀνοίγοντα χεῖρα
καὶ παντὶ ζῶν εὐδωκίας μεταδιδόντα. Ρασμιόζου δὲ
τοῦ ἀχιστρατήγου Χοσροῦ τοὺς σεβασμίους τῶν
Chronico Alexandrino anno Heraclii IV; a Theophrane lib. VIII. cap. 5, non nominato duce exercit-

Ἱεροσολύμων τοπους δρώσαντός τε καὶ ἐκπορθήσαν- A
τος, ἔπει τοῦτο ἤκουσεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ
ὡς πάντα τὰ ἄγια πυρὶ παρεδόθη, θρηνεῖ μὲν ἐπίσης
Ἱερεμίᾳ τὸ γεγονός, οὐ μέχρι δὲ τοῦτου τὸ συμπάθεις
Ἰσθῆσι. Κτήσιππὸν τινα θεοφιλῆ ἄνθρωπον ἀποστέλλει
χρυσίον αὐτῷ συγνὸν ἐγχειρίσας, στόν τε καὶ τροφῆς
ἐτέρως καὶ περιδύλαια, γὰρ πρὸς τὴν αὐτῶν μετα-
κομιδὴν ὑποζύγια πάμπολλα, ὁμοῦ μὲν τῆν ἐρήμω-
σιν κατοψόμενον, ὁμοῦ δὲ τοὺς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας
περιλειφθέντας ἰκνῶς διὰ τῶν εἰρημένων ἀνακτη-
σόμενον. Πρὸς τοῦτῃ καὶ Θεόδωρον Ἀμαθούτον;
ἐπίσκοπον, καὶ Ἀναστάσιον τὸν τοῦ ὄρους τοῦ με-
γάλου καθηγούμενον Ἀντωνίου, καὶ Γρηγόριον Ῥι-
νοκοιτοῦρων ἐπίσκοπον, ἐπὶ ἀναλήψει τῶν αἰχμαλω-
τισθέντων ἐκπέμπει, χρυσίον οὐκ εὐαρίθμητον
παρασχόμενος.

vastasset et depopulatus esset veneranda loca Hierosolymorum; postquam hoc audivit homo ille Dei, et quod omnia sancta fuissent igni tradita, deflet quidem, non secus atque Jeremias, id quod factum fuerat: non hactenus autem constitit ejus commiseratio, sed mittit etiam Cetsippum (4) quemdam, virum pium, tradens ei multum auri, frumentumque et alia alimenta et indumenta, et ad ea vehenda jumenta plurima: tum ut aspiceret vastitatem, tum etiam, ut eos qui remanserant ex captivitate, satis per ea quæ dicta fuerunt, recrearet. Præterea autem Theodorum quoque Amathuntis episcopum, et Anastasium præfectum magni montis Antonii (5), et Gregorium episcopum Rinocororum (6), emittit ad eos recipiendos, qui abducti B fuerant in captivitatem, vim auri præbens prope innumerabilem.

CAPUT II.

Varia misericordiae opera exercita.

Z'. Πῶς δ' ἂν τις τοῦτο σιωπῆ παραδοίῃ, καὶ μὴ
μᾶλλον ἀκραιε εὐσπλαγχνῶν χάρισται δι' αὐτοῦ,
ἅτε καὶ πλείον διασημαζόντων περὶ τὴν ἐλεημοσύνην
τοῦ ἀνδρὸς ἐπιμελέστατον καὶ θερμότατον; Ἄμα
γὰρ τῷ πιστεῦσθαι τὴν ἀρχιερωσύνην, μετακ-
λεσάμενος τοὺς τὰς ἐκκλησίας οἰκονομοῦντας, ἀκουόν-
των ὁμοῦ καὶ τῶν τοῦ σεκρέτου. Οὐ δίκαιον, εἶπεν,
ἀδελφοί τε καὶ συλλειτουργοί, ἕτερόν τι πρὸ τοῦ Χρι-
στοῦ διὰ φροντίδος ἡμᾶς ποιήσασθαι. Οὐκοῦν ἀνά
πάσαν πορευθέντες τὴν πόλιν καθ' ἓνα δὴ τοὺς ἐμοὺς
ἀπογράψασθε δεσπότης. Τῶν δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ δια-
πορουμένων, καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ τοῦ πατριάρχου
δεσπότης διαπυθνομένων, Οὐς ἡμεῖς, ἔφη, πένθηται
καὶ προσκίτας καλεῖν εἴθετα, τοῦτους ἐγὼ δεσπότης
ὁμοῦ καὶ συλλήπτορας ὀνομάζω. Αὐτοὶ γὰρ μοι καὶ C
μόνοι δύναντι' ἂν συλλαβῆσθαι πρὸς τὸ τῆς βασιλείας
Χριστοῦ μὴ διαμαρτεῖν. Ὅς δὲ ταχὺ γεγονός τὸ
προσπαθῆν κατανόησε, καὶ εἰς ἐπτακισχιλίους ἄπν-
τας πρὸς τοῖς πεντακοσίοις ἀριθμηθέντας, ἐκάστη
τούτων ἐκέλευσεν ἡμερησίαν παρέχεσθαι τὴν δα-
πάνην.

H'. Μετ' ἐκεῖνο σποδᾶσμα τοῦ ἀνδρὸς γίνεται, τὸ
δικαίως ζυγοῦς καὶ σταθμοῦς χρῆσθαι τοῦ; τὰ ὄνια
πωλοῦντας κατὰ τὴν τῆς πόλεως ἀγορὰν, ὃ δὴ καὶ
δι' ἐγγράφων προθεμάτων κατώρθωται τῷ δικαίῳ ·
καὶ τοῦτο δὲ ἔργον ἐκεῖνου, κατὰ πολλὴν πρόνοιαν
τῶν ἀδικουμένων γενόμενον. Μαθὼν γὰρ πολλοὺς
αὐτῷ προσελθεῖν μέλλοντας καὶ περὶ ὧν ἠδίκηται
δεηθῆναι, εἶργεσθαι παρὰ τῶν ἐπομένων αὐτῷ τί
ποιεῖ; Δύο τῆς ἐβδομάδος ἀποτάξας ἡμέρας, τετράδι D
φημὶ, καὶ Παρασκευῆν, ἐν ταύταις παρὰ τὰ του
ναοῦ προπύλαια καθεζόμενος, παντὶ τῷ ἐντοχῆν
βουλομένῳ ἄνετος ἦν καὶ εὐπρόσιτος, ἐνίους τῶν
tus; est ab hoc cap. 55 vocatur Sarbarazan. Theophanem sequitur Cedrenus; apud quos nulla Rasmiszi mentio.

(4) Surlus Cresippum, Baronius an. 614, n. 15, Chrysippum vocat.

(5) De montis hujus situ actum est XVII Januarii, ad Vitam S. Antonii § 2 in Prolegom. De primis

VII. Quemadmodum autem hoc quispiam mandarit silentio, et non potius misericordium auribus per ipsum fuerit gratificatus, ut quod magis significet, quam is in eleemosyna longe diligentissimus fuerit et vehementissimus? Nam cum primum ejus fidei creditus fuisset pontificatus, iis accersitis qui res Ecclesiae dispensabant, iis etiam simul audientibus qui erant a secreto: Non est, inquit, justum, o fratres et in ministerio socii, ullius alterius rei curam gerere prius, quam Christi. Euntes itaque per totam civitatem, singulatiim describebte meos dominos. Cum autem illi, postquam hoc dixisset, dubitarent, et quinam essent patriarchæ domini, interrogarent, Quos vos, dixit ille, pauperes et mendicos soletis appellare, eos ego dominos meos et adjuutores nomino. Nam ii soli mihi possunt opem ferre, ut a Christi regno non excidam. Postquam autem cito factum fuerat quod jusserat, intellexit omnes, qui numerati fuerant, efficere septem millia et quingentos, et jussit unicuique eorum dari sumptum diurnum.

VIII. Post hæc suum convertit studium ad hoc, ut justis ponderibus et mensuris uterentur, qui vendebant in civitate. Quod quidem pulchre fecit vir justus, publice præscriptis edictis. Porro vero hoc quoque ab illo factum est, quod magnam curam gerebat eorum, quibus fiebat injuria. Nam cum accepisset multos ad eum accessuros, et de iis quæ illis factæ fuerant injuriis supplicaturos, ab iis qui ipsum sequebantur, arceri; quid facit? Duobus hebdomadæ constitutis diebus, quarto, inquam, die, et die Parasceves, sedens in templi porticibus, se cui-libet volenti præbebat adeundum, nonnullos ex iis successoribus et abbatibus seu præfectis monasterii § 5.

(6) Rhinocorura, sive Rhinocolura, urbs in confinio Ægypti et Syriæ, ut pluribus dictum est XVI Januar. ad Vitam S. Melæ, sive Melanis, ejusdem urbis episcopi.

qui erant virtute insignes, habens secum confidentes. Quibus sæpe dicitur illud, dignum quod scriptis et memoriæ mandetur : Si nobis, dicens, qui sumus homines, licet omnino ad Deum accedere absque ullo intercessore, et de quibus volumus eum rogare; quomodo non ipsi quoque nostris conservis portas aperuimus absque ullo impedimento, et non cuilibet, cui est opus, benignam aurem præbuerimus? Scimus enim, qua mensi fuerimus mensura, eadem non esse mensuram vicissim accepturos ¹.

IX. Cum autem, ut consueverat, aliquando præsedisset, et nullus accessisset, surgens vespere, recessit tristis et lacrymans Nullo vero audente rogare causam cur esset tristis, divinus qui aderat Sophronius, Quid est, inquit, o vir divine, quod te affecit molestia, et animi ægritudine bonam tuam implevit animam? Ille autem miti et leni voce: Hodie, inquit, miserandus Joannes non ab aliquo ullam accepit mercedem, neque ullum vel minimum piaculum potuit offerre Christo pro multis et magnis suis delictis, quomodo neque alias unquam. Quid hoc illo minus, nisi etiam majus dixeris, quod dicunt esse cujusdam (7) imperatoris Romanorum, qui dixit: Hodie non regnavimus, quoniam neminem affecimus beneficio? Cum itaque sacrosanctus intellexisset Sophronius, quid sibi vellet, quod ab eo dictum fuerat: Te potius, inquit, lætari oportet, et non tristitia affici, o beatissime domine, quod tibi commissum gregem fereris vivere in tanta pace, ut nullus de re aliqua cum vicino habeat controversiam: sed tanquam angeli aliqui, absque ulla lite et contentione homines vivant in terra. Cum autem verum esse quod dixerat, invenisset vir mitissimus, statim fuit traductus ad animi lætiam, et pro eo Deo egit gratias. Hoc dicunt etiam esse imitatum, qui Heraclio in imperio successit, Constantinum, qui etiam hujus divini viri fuit filius secundum spiritum.

X. Sed quæ sunt proposita, persequatur oratio, et tradat auribus ea quæ sunt auditu digna et utilissima. Tunc autem, cum ad B. Joannem accessissent ii, quibus fuerat commissa distributio eleemosynæ, et tale quid annuntiassent, quod scilicet puellæ quædam bene ornatae, et quæ collo gestabant monilia, ipsæ quoque conveniunt ut sint participes eorum, quæ dantur pauperibus, et petiissent an eis quoque præbere oporteat, mitissimus Joannes torve in eos intuens: Si humilis quidem et abjecti Joannis, vel potius ipsius Christi ministri esse vultis et distributores, parete divino jussui, qui jubet dare cuique petenti. Sin autem dicitis vos esse alicujus alterius, qui imperat ut examinetis vitam et stolum mendicantium, sciatis quod neque Christus ipse, neque humilis Joannes opus habet curiosis ministris. Nam

¹ Luc. vi, 38.

(7) Titus is fuit, de quo Suetonius cap. 8 : « Atque etiam recordatus quondam super cœnam quod nihil cuiquam toto die præstitisset, memorabilem illam

ἐπέφερε συνελθόντων ἐκείνου καὶ μνημῆς ἕξιν, εἰ ἡμῖν, λέγων, ἀνθρώποις οὐσιν ἄδειξ πάσα προσελθεῖν ἀμέτῳ τῷ θεῷ. καὶ περὶ ὧν βουλόμῃθα δεηθῆναι, πῶς οὐχὶ τοῖς ὁμοδόμοις ἀκαλύτους αὐτοὺς τὰς θύρας ἀνοίξαιμεν, καὶ παντὶ τῷ χρείαν ἔχοντι οὐ φιλήκοον ὑποκλινάμεν; Οἴδαμεν γάρ, ὅτι ᾧ μέτρῳ μετρήσομεν, κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἡμῖν ἀντιμετρηθήσεται.

Θ'. Συνήθως γοῦν ποτε προκλιθεθέντος αὐτοῦ καὶ μηδενὸς προσελθόντος, ἀναστὰς περὶ δελην ὄψιαν, κατηφῆς ὧν καὶ σύνδακρυς ἐπαυρη· μηδενὸς δὲ τολμῶντος πυθέσθαι τὴν αἰτίαν τῆς σκυθρωπότητος, ἐθετο παρῶν Σωφρόνιος, τί τὸ λυπήσαν, ἔφη, θεσπέσιε, καὶ ἀθυμίας τὴν ἀγαθὴν σου πληρώσαν ψυχῆν; Ὁ δὲ πραεὶς καὶ γαληνῆ τῆ φωνῆ, Σήμερον ὁ ταπεινὸς Ἰωάννης, εἶπε, μισθὸν οὐδ' ὑπὸ τινος οὐδένα διεκομίσατο, οὐδ' ἔσχε μικρὸν τι καὶ τὸ τυχὸν ἐξελασμα, ὑπὲρ τῶν μεγάλων αὐτοῦ καὶ πολλῶν σφαλμάτων προσενεγκεῖν τῷ Χριστῷ, ὡς περ γοῦν οὐδέ ἄλλοτε ποτε. τί τοῦτο ἐκείνου ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ μετῶν ἐρετε, ὁ τίτου τοῦ Ῥωμαίων ἄρξαντος λέγουσιν εἶναι, τὸ μὴ βασιλεύσαι σήμερον εἶπε, ἐπεὶ μηδὲνα εὐεργετήσαμεν; Ὁ τοίνυν ἱερός Σωφρόνιος συνείς ὁ τὸ ῥηθὲν αὐτῷ ἔδουλετο, Χαίρειν ἔδει σήμερον καὶ εὐθυμεῖν, μακρυώτατε δέσποτα, ἀνθ' ὧν οὕτω τὴν πιστευθεῖσάν σοι ποίμνην ζῆν ἐν εἰρήνῃ παρεσκεύασας, ὡς μηδὲνα μὴδ' οὐτινος οὐν πρὸς τὸν πλησίον ἀμφισβητεῖν, ἀλλ' ὡς περ τινὰς ἀγγέλους ἀμάχως διάγειν τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τῆς γῆς. Ὡς οὐν ἀληθὲς εἶναι τὸ ῥηθὲν εὕρισκεν ὁ πράστας, ἐπὶ τὸ ἐθύμωτότερον εὐδὸς μετεβάλλετο, καὶ τῷ θεῷ χάριτας ὑπὲρ τούτου διωμολόγει. Τοῦτό φασι μιμήσασθαι καὶ τὸν μετὰ Ἡράκλειον τῆς βασιλείας ἄρξαντα Κωνσταντῖνον, ὃς καὶ κατὰ πνεῦμα υἱὸς τοῦ θεοῦ ἀνδρὸς ἐγεγόνη.

Ι'. Ἄλλ' ἐχέσθω τῶν προκειμένων ὁ λόγος, καὶ ἀκοῆς διδῶτω τὰ ἀκοῆς ἄξια καὶ ὠφελιμώτατα. Τότε γοῦν τῷ μακαρίῳ προσελθόντων τῶν τὴν διανομήν τὴν τῆς ἐλεημοσύνης πιστευθέντων, καὶ τι τοιοῦτο προσαγγειλάντων, ὡς κόραι τινὲς κόσμιά τε καὶ περιδέραια περιδεδλημένοι συνέρχονται καὶ αὐτὰ τῶν τῆς πένθαι διδομένων μεταλαβεῖν, καὶ εἰ χρὴ ταῦτα ὀρέγειν· ὁ πράστας ὀριμῷ τι καὶ βλοσυρὸν εἰς αὐτοὺς ἀποβλέψας, εἰ μὲν τοῦ ταπεινοῦ, φησὶν, Ἰωάννης, μάλλον δὲ Χριστοῦ, ὑπηρεταὶ εἶναι καὶ διανομεῖς βούλεσθε, τῷ θεῷ τούτου προστάγματι πείθεσθε, ὁ παντὶ τῷ αἰτοῦντι δίδοσθαι κελεύει· εἰ δὲ καὶ ἐτέρου τινὸς εἶναι λέγετε, ὃς ἐξετάζειν ὑμῖν καὶ διερευνᾶσθαι τοὺς τῶν προσαιτούντων βλους καὶ τὴν κατάστασιν ἐπιτάττει· ἵστα ὡς οὕτε Χριστὸς αὐτοῖς, οὐδ' ὁ ταπεινὸς Ἰωάννης ὑπηρετῶν δεῖται φιλο-

vereque laudatam vocem edidit : Amici, diem perdididi. »

πραγμῶν. Εἰ μὲν γὰρ ἡμέτερα ἦν τὰ διδόμενα Α καὶ παρ' ἡμῶν ταῦτα εἰσενήκεται εἰς τὸν κόσμον, ἴσως ἂν καὶ συγγνώμη τις ἦν τῷ φειδοῖ τούτοις χρωμένῳ· εἰ δὲ τοῦ Θεοῦ πάντα τυγχάνουσιν ὄντα, τὸ αὐτοῦ πρόσταγμα πάντως ἐν τοῖς αὐτοῦ προσήκει φυλάττεσθαι· εἰ δὲ φόβος ὑμᾶς ὑπέβλεπεν ἐξ ἀπιστίας, ὡς μὴ ποτε τὸ τῶν ἀναλισκομένων πλῆθος τὰς ἐκκλησιαστικὰς προτόδους ὑπερβάλλοι· ἐγὼ κοινοῦντες ὑμῖν τῆς ὀλιγοπιστίας ταύτης οὐδὲ πῶσῶς ἀνέξομαι· πέπεισμαι γὰρ ὅτι κἂν τὸν κόσμον ὅλον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐν ταῦτῳ γένοιτο συνελθεῖν εὐποιίας δεόμενον, ἥκιστα ἂν τοὺς τοῦ Θεοῦ στενώσειε θησαυροὺς.

ΙΑ'. Ὡς δὲ πᾶσαν αὐτῶν ἀπιστίαν συνεταῖς παραίνεσει θεραπεύσας ἐξέπεμψε, τοῖς συγκαθεζομένοις ἐπὶ τῷ μεγαλοδώρῳ τῆς αὐτοῦ προκίρσεως ἐκκλητη- Β τοιμένοις, τοιοῦτόν τι ἀναλαβὼν ἐξηγεῖτο διήγημα, Ἐμοί, λέγων, πέντε πρὸς τοὺς δέκα χρόνων ὑπάρχοντι, κατὰ τὴν Κύπρον τε διατρίβοντι, μιᾶς τῶν νυκτῶν, κόρη τις ὄναρ ἐπιφανέτα· κάλλος οἶον ἐξάσιον καὶ ἀπρόβητον, ἔσταλτο δὲ λαμπρῶς, καὶ τῷ ἐξ ἑλαίων στεφάνῳ τὴν κεφαλὴν ἔστεπτο. Ἐγγύς δέ μοι παραστᾶσα, καὶ τῇ χειρὶ κατὰ πλευρὰν νύσσα, θροηθέντα με διυπνίζει· καὶ εὐθὺς οὐκέτι ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ ἦν τὸ φαινόμενον· καὶ τίς εἶπ' ἠρόμην αὐτῇ, ποθεν τε παρήλθῃ, καὶ πῶς ὑπνοῦντί μοι τολμήσειεν ἐπιλθεῖν. Ἡ δὲ μειδιῶντι καὶ ἴδεν προσώπῳ ἰλαρόν τι καὶ γαλήνιον ἐνιδούσα, Ἐγὼ πρώτη τῶν θυγατέρων τοῦ μεγάλου Βασιλέως, φησί· ἐμὲ φίλην αὐτὸς εἰ κτήσῃ, προσοικειώσασαί σε αὐτῷ δύναιμαι· ἐμοῦ γὰρ οὐδενὶ τῶν ἄλλων παρῆρσι πλείων τις ὡς αὐτὸν, C ὅτι τοὶ καὶ κατελθεῖν αὐτὸν οὐρανὸν εἰς γῆν, καὶ σέρκα λαβεῖν ἀνθρωπίνην, ἐγὼ πείσομαι. Ταῦτα εἶπε, καὶ [εὐθὺς ἀπιούσα ἄφητο. Ἐγὼ δὲ ἐν ἑμαυτῷ γενόμενος, καὶ τὴν θεοῦ δὲ τι εἶπ' στρέφων κατὰ νοῦν, τὴν ἐλεημοσύνην αὐτῇ ἔκρινον εἶναι· διὰ ταύτης γὰρ καὶ θεὸς ἐπὶ γῆς ἔλθειν καὶ ἀνθρώποις ὁμοίος ὀφθῆναι οὐκ ἀπηξίωσεν.

ΙΒ'. Εὐθέως οὖν ἀνοστήσας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν μόνος ἐδόδιζεν· ὄρθρος γὰρ ὑπνύλαζεν ἤδη· καὶ συναντῶ πέντητι ἀνδρὶ γυμνῷ τε ὄντι καὶ τῷ κρῦει σφοδρῶς πηγυμένῳ· τούτῳ ἀποδυσάμενος δὲ περιβεβλημένην ἱμάτιον ἐπιβίβωμι, πρὸς ἑμαυτὸν εἰρηκῶς ὡς εἶπερ ἀληθὲς εἶη καὶ μὴ ἀπάτη τὸ θεοῦ, εἶσομαι. Πρῶτον οὖν ἦ τὴν ἐκκλησίαν καταλαβεῖν προσελθὼν μοι τις ἀνὴρ λευκὰ περιβεβλημένος, ἐπιδίδουσι χρυσαῖον ἀπόδεσμον ἑκατὸν νομισμάτων, Δεῖξαι, προσεπών, φίλε, ταῦτα. Ἐμοί δὲ καίτοι ἀσμένως αὐτὰ δεξαμένην μετέμελεν αὐτῆς, καὶ τὸ τέχος ἐπιστραφεῖς ἀποδοῦναι τῷ δωδωκῶτι τὸ χρυσίον διανοοῦμην, ἅτε μηδὲν δεόμενος· καὶ ὁ δωδωκῶς εὐθὺς ἀφανὴς ἦν. Τότε συνῆκα, μὴ φαντασίαν εἶναι τὴν ὄπτασίαν, ἀλλὰ ὄψιν ἀλήθειαν. Ἐξ ἐκείνου τοῖσιν ἐπειδὴν τινὲς τι παρεῖχον, Ἰδοίμ, ἔλεγον, εἶγε δὴ κατὰ τὴν ὁπόσῃσιν ἑκατονταπλασίονά μοι ἀντιμετρήσειεν ὁ Χριστός· ὡς δὲ μυριάκις οὕτω ποῶν αὐτοῖς ἐπιστοῦμην ἔργοις, Παῦσαι, πρὸς ἑμαυτὸν, ἔφη, ἄχρι τίνος τὸν ἀπείραστον ἐκπειράσεις; Τοσούτους ἐναργεῖς ἐμοῦ τὰς πίστεις δεξαμένου, οἱ μικροψυχοὶ οὗτοι,

PATR. GR. CXIV.

si nostra quidem essent, quæ dantur, et ea a nobis illata essent in mundum; fortasse aliqua danda esset venia ei, qui parce eis uteretur. Si autem Dei sunt omnia quæ sunt ejus, servare oportet. Sin autem vos subit timor ex incredulitate, ne forte multitudo impensarum superet redditus ecclesiasticos, ne tantillum quidem sustinebo esse socius vestræ modicæ fidei. Persuasum enim habeo, quod etiam si contingeret universum mundum venire simul Alexandriam, egentem beneficentia, hos Dei thesauros nequaquam in angustum redegerit.

XI. Postquam autem eorum incredulitate admonitionibus curata, eos emisit, iis qui considebant munificum ejus animum stupentibus, talem retulit narrationem, dicens: Mihi, cum essem xv annos natus, et versarer in Cypro, quadam nocte puella quædam apparet in somnis eximia pulchritudine, et quæ verbis non potest exprimi, erat autem splendide vestita, et oleagina corona erat ei caput redimitum. Cum vero prope me stetisset, et manu latus pupugisset, me territum e somno excitat, statimque non amplius somnum, sed re vera aderat id quod apparebat. Rogavi autem eam, quænam esset et unde veniret, et quomodo ausa esset accedere ad me dormientem. Illa autem subridenti et læto vultu me hilariter et placide intuens: Sum inquit, prima ex filiabus magni Regis. Si tu me tibi amicam paraveris, potero te ei efficere familiarem. Nulli enim major est apud eum, quam mihi, fiducia: quoniam ei, ut e cælo descenderet in terram, et carnem acciperet humanam, ego persuasi. Hæc dixit, et statim recessit. Ego vero cum ad me rediissem, et id quod visum fuerat, mente versarem, judicabam eam esse misericordiam. Propter eam enim et Deus in terram venire, et hominibus similis conspici non est dedignatus.

XII. Statim ergo surgens ivi solus ad ecclesiam: mane enim jam illucescebat: et sic obviam viro pauperi, qui erat nudus et valde affligebatur frigore. Ei, cum me exuissem ea veste, qua eram indutus, trado, apud me dicens: Seiam, an sit verum et non deceptio id quod a me visum est. Et prius quam venissem in ecclesiam, ad me accedens vir quidam candidatus tradit mihi auri fasciculum: Hæc accipe, dicens, o amice. Ego autem etsi illud libenter accepissem, ductus sum pœnitentia, et quamprimum conversus, cogitabam id reddere ei qui dederat, ut qui non indigerem. Is autem qui dederat, protinus evanuerat. Tunc intellexi visionem non esse phantasiam, sed spertam visionem. Ab illo tempore cum aliquid aliud præbuissem, Videam, dicebam, an convenienter promissioni sit mihi Christus centuplum redditurus. Cum autem millies sic faciens, ipsis factis rem ita esse essem expertus, dixi apud me: Cessa; quousque tentabis eum, qui non potest tentari? Cum ego, inquit, tam evidentia accepissem argumenta, isti, qui sunt sordidi et liberales, vene-

runt ut me arriperent et efficerent socium suæ infidelitatis, et me vocarent ad misericordiam.

XIII. Hujus maximam benignitatem cum considerasset quidam advena, cogitavit eum tentare, qui erat superior omni tentatione. Cum se ergo panniculis induisset, accedit ad eum euntem ad visendos eos qui erant in nosocomio (solebat enim hoc bis et ter facere in hebdomada) et verbis lugubribus: Miserere mei, inquit, domine, qui sum captivus. Ille autem jubet distributori dare ei sex nummos. Ille vero iis acceptis et mutato habitu, per aliam viam accedit rursus similiter rogans. Beatus autem ei rursus jubet dari sex nummos. Ad magnum autem virum accedens is, qui dabat, illi in aurem significat eum esse, qui paulo ante alios sex acceperat. Cum vero simulans tertio rursus venisset ad accipiendum, distributor innuit patriarchæ, eundem esse rursus significans. Ille autem illud præclarum rursus dicit et facit, ut qui dixerit: Da ei duodecim nummos; nam ille ipse est Doucinus meus, qui me tentat. Sed hæc quidem sic. Oratio autem vult etiam alia plurima tractare, significantia qualis esset vir ille summus circa benignitatem.

CAPUT III.

Subventum pauperi mercatori, et nobili.

XIV. Mercator (9) quidam possidens navem propriam, cum ei infelicissime cessisset mercatura, gravi premebatur inopia. Ei ergo, cum accessisset et petiisset aliquid auxilii, beatus jubet dari quinque libras auri. Quas quidem cum accepisset, et ea quibus opus habebat esset mercatus, navigavit: Postquam autem fuit circa Pharon, vi ventorum vexatus, amittit quidem ea, quæ vehebat; navigium vero solum servat vacuum. Accedit ergo rursus ad patriarcham simul quidem tragice deflens id quod acciderat, et cum ad majorem vocans commiserationem, ille autem cum audiisset, hortatur quidem ne animum despondeat, aperte autem subjungit, dicens: Nisi iis, quæ tibi reliquæ erant ex iniquitate, Ecclesiæ quoque pecunias conjunxisses, non hoc tibi contigisset. Rursus ergo jubet ei dari decem libras auri, jubens, ne eas injiceret cum aliis. Quamprimum ergo navigavit mercator, accidit ut et pateretur priori gravius naufragium, ut qui cum nave onus simul amiserit. Cum ergo in extremam cecidisset desperationem, et victus esset animi ægritudine, et nec tantillum quidem posset cohibere motum animi, et jam manum sibi esset allaturus; deinde cum quod factum erat, rursus rescivisset, patriarcha eum accersit. Ille autem accessit veste disrupta, coma evulsa, et caput habens conspersum cinere, habitu miserabilis, miserabilior autem gravitate calamitatis, et multis lacrymis lacrymas oculorum attrahens. Quem etiam hic magnus cum vidisset: Propitius, inquit, sit tibi Deus. Cur pro-

φησι, τήμερον ἤλθον συναρπάσαι τε καὶ κοινῶν τῆς αὐτῶν ἀπιστίας δεῖξαι, καὶ πρὸς ἀσπλαγχνίαν με ἐκκαλέσασθαι.

ΓΓ'. Τοῦτο τὴν πολλὴν χρηστότητα τῶν ἐπιηλύων τις κατανοῆσαι πείρασος διενόηθη τὸν πάσης πείρας ἀνώτερον. Ῥάκις τοίνυν ἀμφισάμενος, προσεῖπεν αὐτῷ προσόντι ἐπισκέψασθαι τοὺς ἐν τῷ νοσοκομείῳ (εἶθιστο γὰρ αὐτῷ δις καὶ τρίς τοῦτο τῆς ἑβδομάδος ποιεῖν), καὶ ῥήμασι γεροῦς, Ἐλέησόν με οὕτω φησι, δέσποτα, τὸν αἰχμάλωτον. Ὁ δὲ τῷ δισνομεῖ, ἐξ αὐτῷ νομίσματα δοῦναι κελεύει· καὶ δὲ τῶν λαβῶν καὶ ἀμείψας τὸ σχῆμα, πρόσσειο δι' ἄλλας πάλιν ὁμοίως δεόμενος. Ὁ τοίνυν μακάριος ἐξ αὐτῷ καὶ αὐθις νομίσματα ἐπιτρέπει δοθῆναι. Ἐγγίσα; δὲ τῷ μεγάλῳ πρὸς τὸ οὐς ὁ διδοῦς, τοῦτον αὐτὸν εἶναι τὸν καὶ πρὸ βραχέος τὰ ἕτερα ἐξ εἰληφῶτα γνωρίζει, ὡς δὲ ὑποκρινάμενος ἐκ τρίτου πάλιν ἔλθοι λαβεῖν, ὁ διανομὴς νύττει τὸν πατριάρχην, τὸν αὐτὸν εἶναι σημαίνων· καὶ δὲ τὸ αὐοῖμον ἐκεῖνο καὶ φθέγγεται καὶ ποιεῖ, Ἄωδεκα δὲς αὐτῷ νομίσματα, εἰρηκῶς, μὴ ποτε καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Κύριός μου ἐστὶ καὶ πειράξῃ με. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὠδὲ. Ὁ λόγος δὲ καὶ ἕτερα πλεῖστα διαλαβεῖν βολεταί, οἷος ἦν ἄρκος περὶ τὸ φιλάνθρωπον ὁ μέγας δηλουτζ.

ΙΔ. Ἐμπορὸς τις ναῦν κοκτημένος ἰδιῶν, δυστυχέστατα διατεθεὶς πρὸς τὴν ἐμπορίαν, ἀπορία ἐπιζέτο χαλεπῇ. Τοῦτω γοῦν προσελθόντι, καὶ τινος ἐπικουρίας ἀξιοῦντι τυχεῖν, ὁ μακάριος πέντε χρυσίου λίτρας δοθῆναι προστάττει· ἄσπερ δὴ καὶ λαβῶν τῶν ἐδεῖτο ἐμπορευσάμενος, ἐπλεῖ. ὡς δὲ περὶ τὸν Φάριν ἐγένετο, βλαίς περιληφθεὶς ἀνέμων ἰσοπέδεται μὲν τὰ ἀγώγυμα, μόνον δὲ τὸ πλοτον διασώζει κενόν. Προσέρχεται τοίνυν καὶ αὐθις τῷ πατριάρχῃ, ἀμα μὲν ἐκτραγωδῶν τὸ συμβῆν, ἀμα δὲ καὶ πρὸς συμπάθειαν αὐτὸν πλείονα ἐκκαλούμενος. Καὶ δὲ ἀκούσας, παραινεῖ μὲν μὴ ἀπαγορεύειν, ἐπιλέγει δὲ φανερώς ὡς, Εἰ μὴ τοῖς ἐξ ἀδικίας περιλειφθεῖται καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας χρήματα συνήψας, οὐκ ἂν τοῦτο συμβεβήκοι. Αὐθις οὖν δέξα λίτρας αὐτῷ δοθῆναι κελεύει χρυσίου, παραγγελλας ἕτερα τοῦτοις μὴ ἐμβλεῖν. Κατὰ τάχος οὖν ὁ ἔμπορος ἐπλεῖ καὶ ναυαγίῳ πάλιν χρήται τῷ προτέρῳ χαλεπωτέρῳ, αὐτῇ νηὶ καὶ τὸν φέρτον ἀποβαλὼν. Ἐσχάτη τοιγαροῦν ἀπογνώσει περιπεσῶν, ἤττων τε τῆς ἀθυμίας γινόμενος καὶ μηδὲ βροχῷ τοῦ πάθους ἐγκρατὴς εἶναι δυνάμενος, καὶ ἐαυτὸν ἤδη διαχειρίζεσθαι ἔμελλε, εἴτα τὸ γέγονός· καὶ αὐθις ὁ πατριάρχης ἀναμαθῶν εἰσαλεῖται τοῦτον· καὶ δὲ προσφθεῖ τὴν ἐσθῆτα διεβήγγιμος, τὴν κόμην διασπασμένος, κόνει τὴν κεφαλὴν καταπεπασμένος, ἐλεινὸς τὸ σχῆμα, ἐλεινότερος τῷ βάρει τῶν συμφορῶν, δάκρυα τε πολλοῖς δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν ἐρελακόμενος. Ὅν καὶ ὁ μέγας αὐτὸς θεασάμενος, Ἰλεῶς σοι, φησὶν, ὁ θεός. Τί οὕτως αὐτὸν ἐκ μικροφυχίας διέβηκας; Πέποιθα τῷ θεῷ

(8-9) Leontius, nauclerus, quod infra hic dicitur.

μου, ὡς οὐκέτι σοι τοῦ λοιποῦ πλοῖον οὐδαμῶς Ἀ
ναυαγήσει. Πλὴν ἴσθι σαφῶς παρ' οὐδέν ἄλλο καὶ
τοῦτο συμβῆναι, ἢ ὅτι σοι καὶ αὐτὸ τὸ πλοῖον οὐ
δικαίως οὐδὲ καλῶς ἐτύγχανε προσκτηθέν.

IE'. Ταῦτα εἰπὼν δὲ θῆναι οἱ ἐν τῶν τῆς Ἐκκλησίας
πλοίων κελεύει, σίτου μυριάδων δύο πεπληρωμένον,
ἕπερ λαβὼν ἐξέπλει τῆς Ἀλεξάνδρου. Καὶ δῆτα ἐπι-
φόρῳ χρησάμενος πνεύματι, παραδοὺς ἐαυτὸν τῶ
φέροντι, ἤγετο μηδὲν εἰδὼς ὅποι καὶ εἴη· ἡμέρας
γὰρ εἴκοσι καὶ νύκτας τὰς ἴσας τῆς νηὸς οὕτω θεού-
σης, οἷε' αὐτὸς, οἷτε τις τῶν ἐν τῇ νηὶ ἕτερος, οὐκ
ἐκ τῶν ἀστέρων, οὐκ ἐξ ἐγγυρῶν δὴ τιῶν γνωρισμά-
των ὅπου ποτὲ γῆς ἦσαν, ἐδύνατο διαγινῶναι, ὅτι μὴ
τῶ κυβερνήτῃ μόνῳ ὁ πατριάρχης ὑποφαινόμενος
ἦν, ἰθύνων σὺν αὐτῶ τὸ πηδάλιον. Ἐπει δὲ εἰκοστῆ B
παρέλθοι, νήσοις ἐντυγχάνουσι ταῖς Βρετανικαῖς,
ἐνθα δὴ καὶ προσορμιστάμενοι, λιμὸν εὐρίσκουσι
ἀπρηστάτον, λιμὸν ἄθλιον τοὺς ἐγγυρῶν καταρ-
γάζομενον. Ἐπει δὲ τῶ πρώτῳ τούτων ἐνέτυχον,
καὶ ὅτι σίτον φέροιεν αὐτῶ διεγνώσθησαν, εὐθυμίας
ἐπληροῦτο πάσης, καὶ σὺν πολλῇ τούτους ὑπεδέχετο
τῇ περιχαρίᾳ, οὐκ ἀθεὶ γεγενῆσθαι τὴν αὐτῶν
λαγιστάμενος παρουσίαν. Ἐπει οὖν οἱ τῆς νήσου τὸν
ἄλλον ἐπρίναντο σίτον, χρυσίον μὲν ὑπὲρ τοῦ ἡμίσεως
παρασχόμενοι, κασσίτερον δὲ τοῦ λοιποῦ (οὕτω γὰρ
ὑπῆρχεν ἀμφοτέροις συμφωνηθέν), καὶ ὁ ἔμπορος
ἤδη ἀνικομίζετο, γίνεται τι πρᾶγμα μνήμης μὲν καὶ
γραφῆς, εἴπερ ἄλλο τι, ἄξιον, εἰσδέξασθαι δὲ καὶ
πιστεύσαι τῇ μὴ πάνυ πιστοτάτῃ τῶν ἀκοῶν, οὐδαμῶς
ῥᾶδιον.

IS'. Ὡς γὰρ τὴν Δεκαπόλιν ἤδη κατέλαβον πλεόν-
τες, ὁ ναύκληρος τῆς νηὸς ἀποβάς, φίλιμ τινὶ καὶ
συνήθει ἀργυροκόπῳ τὴν τέχνην περιτυχῶν, πεν-
τήκοντα λίτρας αὐτῶ ἀφ' οὐπὲρ εἴληφε κασσίτερου
δοῦς, τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τιμὴν ἀντελάμβανε. Ὁ δὲ δια-
βασάνει τοῦτον κυρὶ βουλόμενος, ὥστε μαθεῖν οἷος
εἴη, ἀργυρον εἰρῶσκει δόκιμόν τε καὶ καθαρῶτατον.
Νομίσας οὖν πειράζοντα μᾶλλον ἢ ἀλήθειύοντα τὸν
ναύκληρον οὕτω δρᾶσαι, ὠνείδιζε παραστάς, τί τοῦτό
σοι πέπρακται; λέγων· Μὴ γὰρ οὐχ ἱκανὸς ὁ μέχρι
τῆμερον πιστώσασθαι χρόνος, ὅπως ἀδόλως ἡμεῖς
περὶ τὰ συναλλάγματα σοι συγχρώμεθα, σὺ δὲ ἄρ-
γύριον νῦν ὡς ἂν ἐκπειράζων ἀντι κασσίτερου
κατέθηκας; Αὐτίκα γοῦν ἐπὶ τῶ λόγῳ καταπλαγείς
ὁ ναύκληρος, οὐ, φησὶν, ἐτίρη, μὰ τὴν ἀλήθειαν, D
οὐδὲν εἰς πειραν ἡμεῖς, ἀλλὰ κασσίτερον ἀντικυρῶς
οἶδά σοι παρασχῶν. Εἰ δὲ καὶ ταῖς τοῦ πατριάρχου
εὐχαῖς ἀμειψθεὶς πρὸς ἀργυρον, τοῦτο ξένον οὐδέν·
δυνατὰ γὰρ ἐκείνῳ ταῦτα, ὅς καὶ ὕδωρ εἰς οἶνον καὶ
εἰς αἶμα πάλιν ἄλλοτε μεταβέβληκεν. Ἰνὰ δὲ καὶ
αὐτόθεν εἴη σοι τὸ πιστεύσαι, εἰς τὸ πλοῖον ἐμβὰς
καὶ τὸ ἄλλον ὡς ἔχει φύσεως καταμάνθανε. Καὶ ὅτ
εἰσελθὼν εὐρίσκει καὶ αὐτὸν ἐμφανῶς, ὥσπερ δὴ καὶ
ἦν, ἀργυρον καθαρῶτατον. Ὁ ναύκληρος δὲ πάντα

(10) Ita Gentianus, ad Mss. id referunt de solo
principe illius loci, quem πρώτον vocant.

(11) Ita Mss. Græca, ac Leontius *Pentapolim*.

pter pusillum et abjectum animum ita es affectus?
Confido in Deo meo, quod de cætero tibi navis nul-
lum patietur naufragium. Sed scias hoc tibi nulla
alia de causa accidisse, nisi quod hæc navis non
juste, non honeste, a te esset acquisita.

XV. Hæc cum dixisset, jussit ei dari unam ex
navibus Ecclesiæ, impletam viginti millibus modio-
rum frumenti. Qua quidem accepta, navigavit ex
Alexandria, et vento usus secundo, cum se ipsum
tradidisset ei, qui ferebat, ducebantur nihil sciens
ubinam esset. Nam cum viginti dies et totidem no-
ctes navis sic curreret, neque ipse, neque ullus
alius ex iis, qui erant in navi, nec ex astris, nec
ex regionis indiciiis, ubinam essent poterant dis-
cernere, nisi quod soli gubernatori apparebat pa-
triarcha, cum eo clavum dirigens. Cum autem præ-
teriisset vicesimus dies, perveniunt ad insulas
Britannicas. Quem in locum cum appulissent, inve-
niunt famem crudelissimam, famem quæ homines
illius regionis misere conficiebat. Cum autem
eorum principem convenissent, et ab eis cognitum
esset, quod frumentum afferrent, magna (10) animi
alacritate impleta est tota civitas, et eos cum magna
accepit lætitia, non sine Dei numine eos advenisse
reputans. Cum autem insulares totum frumentum
emissent, pro dimidio quidem aurum præbentes,
pro reliquo autem stannum (ita enim inter utros-
que convenerat) et mercator jam rediret, fit res
quædam, quæ digna est, si ulla alia, quæ memoriæ
quidem et scriptis mandetur: admittere autem et
credere, nisi fidelissimis auribus, nequaquam est
facile.

XVI. Cum enim jam Decapolim (11) pervenissent
navigantes, nauclerus de nave descendens, cum in
quemdam incidisset amicum et familiarem, arte
aurificem, datis ei quinquaginta libris e stanno,
quod acceperat, pro eo accepit pretium. Ille autem,
cum id vellet igne probare, ut sciret quale esset,
invenit argentum probum et purissimum. Arbitra-
tus itaque nauclerum id magis facere, ut tentaret,
quam quod verum esse putaret, accedens eum pro-
bris est insectatus, dicens: Quid hoc a te factum
est? Annon sufficit tempus ad fidem faciendam
usque in hodiernum diem, quod sine dolo versamur
in contractibus? Tu autem nunc, utpote tentans,
argentum deposuisti pro stanno. Protinus ergo, eo
quod dixerat obstupefactus nauclerus: Nihil, inquit,
per ipsam, o amice, veritatem, nihil fecimus ut ten-
taremus: sed scio me tibi stannum aperte præ-
buisse. Si autem patriarchæ precibus mutatum est
in argentum, non est hoc novum et alienum. Ille
enim hæc potest qui aquam in vinum, et rursus
aliquando eam (12) mutavit in sanguinem. Ut autem
vel hinc possis credere, ascende in navem et totum
disce cujusmodi sit naturæ. Ille vero ingressus,
aperte invenit ipsum, sicut erat, argentum puris-

(12) Gentianus, id, quasi vinum in sanguinem
mutatum dicat. Mss. ipsam aquam in sanguinem
mutatam habent, quod scilicet Exodi xii narratur.

simum. Naucclerus autem cum omnia statim ab initio usque ad finem exposuisset, ad gloriam Dei et laudem patriarchæ, qui fuit ei gratificatus, omnes evocavit auditores. Sed pergendum est ad sequentem narrationem.

XVII. Ad magnum aliquando euntem ad ecclesiam accedit quidam nobilis, cui fures quas habebat facultates diripuerant, et qui sic erat ad extremam redactus paupertatem: cujus misertus, quæ tam brevi tempore acciderat, inopiæ, jussit ei dari quindecim libras auri. Ille autem, qui jussus fuerat dare, partim quidem cedens inobedientiæ, partim autem suggestioni eorum, qui administrabant res Ecclesiæ, tanquam non essent multa reliqua, utpote quod nesciret magnus Joannes thesaurum recondere, præbuit quinque solas ei qui rogaverat Beato Joanni ex ecclesia egredienti, mulier quædam vidua admodum dives, ei tradit chartam, in qua scriptum erat donum quingentarum librarum. Quam cum legisset, intellexit ex ea, quæ in ipso habitabat, gratia, id quod non fuerat factum prout jusserat, de diminutione, inquam, quindecim librarum auri. Cum eos ergo, qui id fecerant, accersivisset, de eo examinavit. Cum ii autem de re gesta mentiri conarentur, et non solum in re prius, sed etiam mendaces existere in sermone, eo ipso qui rogaverat accersito, cum rescivisset eum accepisse solas quinque libras auri, ostendens illis chartam mulieris: A vobis, inquit, Dominus eet exacturus alias mille. Si enim vos quindecim libras, ut a nobis statutum fuerat, ei qui rogarat præbuissetis, mille et quingentas Deo præbuisset mulier. Ut autem factis fides fiat ejus quod vobis est incredibile, accersite mihi, inquit, hanc piam mulierem.

XVIII. Cum ea autem accessisset, et aurum promissum attulisset: Dic mihi, inquit patriarcha, an tantum pecuniæ statuisses Deo offerre ab initio? Illa vero cum sensisset illum non latuisse id quod seorsum ab ea factum fuerat, magno metu correpta, universum arcanum enuntiavit, dicens: Revera, Domine, mille et quingentas libras scripseram in charta tibi data. Paucis autem post diebus cum eam evolvissem, inveni mille, nescio quo modo sua sponte deletas. Hinc judicavi Deo omnino non placere, ut plures quingentis libris offerrem. Hæc illis, qui audierant, magnum metum iniecerunt: et accedentes simul ad pedes magni Joannis, petterunt ut sibi remitteretur peccatum inobedientiæ. Illi autem Christi amanti viduæ multam a Deo precatus benedictionem, dimisit beatus Joannes, ut abiret in pace.

CAPUT IV.

Abunde subministrata, quæ largiretur pauperibus.

XIX. Huic munifico animo et manui invidens malignus dæmon, suggerit patricio Nicetæ, quem ei fuisse amicum et familiarem prius diximus, ut quiddam suam virtute indignum cogitaret et diceret.

Α εὐδὸς τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι καὶ τέλους ἐξηγησάμενος, εἰς δόξαν Θεοῦ, ἐπαινόν τε τοῦ αὐτοῦ καγαρισμένου πατριάρχου, τοὺς ἀκροατὰς πάντας ἐξεκαλίετο· ἄλλ' ἐπὶ τὰ τῆς ἐξῆς ἱετόν τῆς διηγήσεως.

12'. Ἀπίοντι τῷ μεγάλῳ ποτὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, πρόσσει τις τῶν εὐγενῶν ὑπὸ κλεπτῶν τὰ ὄντα διασευλημένος, καὶ πάντα πρὸς ἐσχάτην πένιν συναλαθεῖς· ὃν ἐλεήσας τῆς ἐν βραχεὶ ταύτης ἐνδείας, πεντακαίδεκα χρυσοῦ λίτρας δοθῆναι οἱ διεκλιόσατο. Ὁ μόντοι δοῦναι προστεταγμένος, τοῦτο μὴ παρακοῇ εἴξας, τοῦτο δὲ καὶ ὑποβολῇ τῶν τὰ τῆς Ἐκκλησίας διοικονομουμένων, ὡς μὴ πολλῶν ὄντων τῶν ὑπολαλειμμένων, ἔτε τοῦ μεγάλου μὴ θησαυρεῖν ἐπισταμένους, πάντες μόνως τῷ δεθῆντι παρέσχετο.

Β Ἐξιδόντι δὲ τῷ μακαρίῳ τῆς ἐκκλησίας, γυνὴ τι χήρα πίνυ σφόδρα πλουσία, χάριτην αὐτῷ ἐγγραφίζει, ἣ διαρεὰ χρυσοῦ πεντακοσίων λιτρῶν ἐγγράφητο, ὃν ἐπελθῶν συνῆν ὑπὸ τῆς αὐτῷ ἐνοσηνοῦσης χάριτος, ὃ μὴ κατὰ τὸ ἐπιτέταγμένον ὑπ' αὐτοῦ γίγονεν, ἐπὶ τῇ ὑφέσει δὴλον τῶν πάντε καὶ δέκα χρυσοῦ λιτρῶν. Τοὺς οὖν διενεργήσαντας μετακαλεσάμενος ἤταξε περὶ τοῦτο. Ἰς δὲ αὐτοὶ τοῦ πεπραγμένου καταφευθεῖσθαι ἐπειρῶντο, καὶ πρότερον περὶ τὸ πρᾶγμα μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ περὶ τὸν λόγον ψεύστας γίνεσθαι, αὐτὸν τὸν δεθῆντα μεταπεμφάμενος, καὶ μαθῶν ὅτι πάντε μόνως εἰλήφει λίτρας χρυσοῦ, τὸν τῆς γυναικὸς χάριτην ἐκείνοισ ἀποδεικνύων, Ἐξ ἡμῶν, ἔφη, Κύριος τὰς ἑτέρας χιλίας ἀπαιτεῖν μέλλει. Εἰ γὰρ ὑμετε τὰς πάντε καὶ δέκα λίτρας, ὡς πε διώριστο παρ' ἡμῶν, τῷ δεθῆντι παρέχετε, χιλίας καὶ πεντακοσίας ἂν καὶ ἡ γυνὴ τῷ Θεῷ παρέσχεν· ἴνα δὲ καὶ ἔργου πιστωθεῖτε τὸ ὁμῶν ἐπιστόν, καλεῖτέ μοι, ἔφη, τὴν θεοφιλῆ ταύτην γυναῖκα.

13'. Τῇ δὲ παραστάσῃ καὶ τὸ ἐπαγγελθῆν χρυσοῦν διακομισαμένη, Εἶπέ μοι, ἔφη ὁ πατριάρχης, εἰ τοσαῦτα τῷ Θεῷ χρήματα ἐκ πρώτης ἔγνωσ προσενηγεῖν. Ἡ δὲ ὡς ἤσθετο μὴ διαλαθῶν ἐκείνον ὃ κατὰ μόνως αὐτῇ πέπρακτο, δέει πολλῶν ληφθεῖσε πᾶν τὸ ἀπόβητον ἐξηγόρευσεν, ἐπειποῦσα ὡς, Ταῖς ἀληθείαις, δέσποτα, χιλίας καὶ πεντακοσίας λίτρας τῷ ἐπιδοθέντι σοι χάριτη ἐγγράψασα ἦν. Ὀλίγαις δὲ πρότερον ἡμέραις ἀνελλίξασα τοῦτον, τὰς χιλίας οὐκ οἶδ' ὅπως εἶρον κατὰ τὸ αὐτόματον ἀπαληλιμμένας· κἀντεῦθεν ἔκρινα μὴ δοκοῦν εἶναι τῷ Θεῷ πάντως πλετόν με τῶν πεντακοσίων προσενηγεῖν. Ταῦτα ἐκείνοισ ἀκούσασαι, πολλὸν ἐμβέβληκε φόβον εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ προσπεισόντες ἦμα τοῖς κοσὶ τοῦ μεγάλου, ἀπεθῆναι τούτοις τὸ ἀμάρτημα τῆς παρακοῆς ἤτησαντο. Τῇ μόντοι φιλοχρίστῳ πολλὴν ἀπὸ Θεοῦ τὴν εὐλογίαν ἐπευξάμενος ὁ μακάριος, ἀρῆκεν ἀπελθεῖν ἐν εἰρήνῃ.

14'. Τοῦτῳ τῆς μεγαλοδωροῦ ταύτης καὶ προαιρέσεως καὶ χειρὸς ὁ πονηρὸς δαίμων διασευκήνας, ὑποβάλλει τῷ πατριάρχῳ Νικητῆ, ὃν συνήθη αὐτῷ· καὶ φηλου γενέσθαι ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἐνδείξιν τι

τῆς οἰκίας ἀρετῆς ἐννοῆσαι τε καὶ εἶπεν. Προσελθὼν τοίνυν τῷ μακαρίῳ, Ἡ βασιλικὴ χεὶρ, ἔφη, δέσποτα, πολλῶν δεῖται χρημάτων εἰς ἀνγκραῖα; τοῦ κοινοῦ χρεῖαις ὅσαι ὥραι καταναλίσκουσα · ὄρεξ γὰρ καὶ αὐτός, ὡς ἐν στενῇ κομιδῇ τὰ τοῦ κοινοῦ περιέστη. Προσηκόν οὖν ἐστὶ τὰ εἰκῆ καὶ εἰς οὐδὲν δέον παρὰ σοῦ δαπανώμενα, τῷ τοῦ δημοσίου ταμεῖω προσενεχθῆναι. Ὁ δὲ μηδὲν ἐπ' αὐτῷ διαπραχθεὶς, οὐ δίκαιον, ἔφη, τὰ τῷ ἑκουσίων βασιλεὶ καθιερωμένα τῷ ἐπιγέῳ καταπροῖσθαι. Ἱεροσόλλα γὰρ ἀντικρυς τοῦτο, καὶ εἰς θεὸν οὐ φθύλον ἀμάρτημα. Εἰ δὲ σοι οὕτω δέδοκται πράττειν, ἰδοὺ τὰ τῆς Ἐκκλησίας πάντα λαβὼν ποιεῖ κατὰ τὴν σὴν θέλησιν, εἴγε μηδαίς σε λόγος τῆς γνώμης ταύτης ἀπίστησι· προκίριος γὰρ οἰκία, οὐδ' ὀβολὸν ἕνα τῶν κειμένων προσήσκημι. Οὐδὲν οὖν ὁ θαυμαστός ἐκεῖνος ἐνὲρ οὐκ οἶδ' ὅπως ὑποστειλάμενος, εἰσκαλεῖται τοὺς ἐκτεταμένους καὶ τὰ χρήματα εὐθὺς ἄρτι καλεῖται, μηδὲν πλέον, δεῖ μὴ ἐκτετὸν μόνως τοῦ χρυσοῦ λίτρας τῷ πατριάρχῃ καταλιπὼν.

Κ'. Ἐν ᾧ δὲ κατῆσαν οἱ ταῦτα διαβαστάζοντες, συναντῶσιν ἀνερχομένοις τισὶ πρὸς τὸν πατριάρχην, κεράμια μέλιτος ἐπικομιζόμενοις · ὧν τοῖς μὲν, Πρωτεύον, τοῖς δὲ, Ἀκακνον ἐπιγέγραπτο. Ἐπεὶ οὖν ὁ πατριχὸς ἰδεάσατο ταῦτα, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ὅπως εἶχεν ἀνέγνω, δηλοῖ παραχρῆμα τῷ πατριάρχῃ. Ἐν τῶν κεραιῶν αὐτῷ ἐκπεμθῆναι. Τοῦ δὲ πιστευθέντος αὐτὰ διάπειραν, ὡς ἔθος, αὐτῶν ποιουμένου · εἶτα καὶ τὸ γεγονός ἐπ' αὐτοῖς θαῦμα καταμαθόντος, καὶ τῷ μακαρίῳ γνωρίσαντος, ὡς πάντα μετὰ χρυσοῦ τυγγάνουσιν ὄντα, ἐν αὐτῶν παραχρῆμα πέμπει τῷ πατριάρχῃ, ὁ Μελὶ πρωτεύον, τὴν ἐπιγραφὴν εἶχε. Τοῦτω τοιγάρων καὶ γράμματα στέλλει, ὧν ἡ δύναμις οὕτως ἦν · Ὁ εἰπὼν Κύριος, «οὐδ' ἂν σε ἀνώγει, οὐδ' οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω, » ἀψευδὴς ὦν αὐτός, καὶ νῦν ὧν ἡ σὴ ἐνδοξία ἀρελίετο χρημάτων ἀντιδίδωσιν ἕτερα. Δηλώσει δὲ σοι καὶ τὸ νῦν ἐκπεμθὲν κεράμιον, ἐν τούτων ὑπάρχον. Ἴσθι τοίνυν ἀκριδῶς δεῖ τὸν καὶ πνοὴν καὶ τροφήν πᾶσι διχορρογοῦντα θεὸν, φθαρτὸς ἄνθρωπος στενώσκει οὐ ποτε ἂν οὐδαμῶς δυνήσεται. Πηρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς τὸ κεράμιον διακομίζουσιν, ἐπὶ μέρτυσιν αὐτοῖς ἀνοιγῆναι κατ' ὄψιν τοῦ πατριχίου, ἀπαγγεῖλαι τε ὡς καὶ ἄλλα πάντα, ὅσα δὴ καὶ τεθέεται, οὕτως ἔχει, καὶ χρυσοῦ τυγγάνει πεπληρωμέναι. Εὐαγγελόμενον τοίνυν καταλαβόντες, ἐγχειρίζουσιν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν ἐπιδεικνύοντες καὶ τὸ κεράμιον · ὅπερ ὡς ἰδεάσατο, Κολᾶ μοι πάντως ὁ δεσπότης μου, ἔφη, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐν μοι μόνον ἐπέστελλεν. Οἱ μόντοι διακομισταί, καθὼς ἦν αὐτοῖς ἐπιτεταγμένον, ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ διανοήσαντες τὸ κεράμιον καὶ τὰ χρήματα ἐκνεύσαντες, χρυσοῦ πεπληρωσθαι καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως ἐπήγγελλον. Ὡς δὲ καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἔπιων, εὗρον δεῖ θεὸν ἄνθρωπος στενώσκει οὐ δύναται, συσταλεῖς ἐπὶ τούτῳ, καὶ δειούς ὑποπληθεῖς (ταχιστα γὰρ εἰς τὴν τοῦ μὴ κα-

Accedens itaque ad Beatum : Manus, inquit, imperatoris eget multis pecuniis, ut quas ad necessarios usus reipublicæ quotidie consumat. Nam ipse quoque vides, in quantas angustias redacta sit respublica. Oportet ergo, ut quæ temere et ad nihil quod oportet a te consumuntur, deferantur ad ærarium publicum. Ille autem nihil propterea conturbatus : Non est, inquit, justum, ut quæ Regi cœlesti sunt consecrata, prodantur regi terreno. Est hoc enim plane sacrilegium, et non parvum in Deum peccatum. Sin autem tibi visum est sic facere, ecce quæcunque sunt Ecclesiæ, ea accipe, et fac ut volueris, si quidem te nulla ratio ab hac abducit sententia : mea enim voluntate ne obolum quidem dimittam eorum quæ sunt reposita. Nihil ergo, nescio quo modo, ex eo repressus vir ille admirabilis, vocat eos qui sequebantur, et statim jubet tollere pecunias, nihil aliud relinquens patriarchæ nisi solas centum libras auri.

XX. Interim autem dum descendebant ii, qui eas portabant, occurrunt quibusdam ascendentibus ad patriarcham, qui mellis (13) amphoras afferebant ad eum, in quarum nonnullis inscriptum quidem erat, Primarium ; in aliis autem, Fumo carens. Postquam ergo hæc vidit Patricius, et agnovit inscriptionem, significavit patriarchæ, ut ad ipsum mittatur una ex amphoris. Cum is autem, cujus fidei hæc commissa fuerant, eorum, ut mos est, fecisset periculum, et deinde intellexisset, quod in eis factum erat miraculum, et beato Joanni significasset quod sunt omnia auri plena, illico unum mittit ad Patricium, quod inscriptum erat, Mel primarium. Ad eum autem mittit etiam litteras, quarum hæc erat vis : Dominus qui dixit, « Non te dimittam, nec te derelinquam, » ipse pro iis, quas tua Celsitudo nunc abstulit, pecuniis reddit alias. Id autem tibi declarabit quæ nunc ad te missa fuit amphora, quæ est una ex iis. Scias ergo, quod Deum, qui spiritum et alimentum omnibus suppetitat, homo, in quem cadit interitus, nequaquam poterit in angustum redigere. Porro autem præcepit etiam iis, qui ferebant amphoram, ut eis præsentibus aperiretur in conspectu Patricii, et ei renuntiarent, quod aliæ omnes, quas vidit, ita se habent, et sic sunt auro plenæ. Cum eum ergo invenissent conviventem, ei tradunt epistolam, ostendentes etiam amphoram. Quam quidem postquam vidit : Irascitur mihi omnino dominus meus, inquit : neque enim unam mihi solam visisset. Qui autem portabant, quomodo fuerat eis imperatum, cum in ejus conspectu aperuissent amphoram, et pecunias effudissent, annuntiabant fuisse reliquias auro similiter repletas. Cum vero perlegens epistolam, invenisset quod homo Deum non potest in angustum redigere,

(13) Leontius legunculas scribit missas fuisse, habentes pecunias, non mel : nec miraculum hic ullum mutati in pecuniam mellis, sed divinam Pro-

videntiam agnoscit in hisce muneribus eo tempore missis.

ad se postea reversus et timore repletus (eorum enim, quæ non recte facta sunt, pœnitentia cito movetur generosa virtutis amans anima), Vivit Deus,

XXI. Cum statim itaque surrexisset, et quascunque ex ecclesia susulerat pecunias rursus sumpsisset, et ipsam quæ missa fuerat amphoram, quintiam e suo libras trecentas addidisset, ascendit ad patriarcham, veniam petens inconsiderati consilii. Ille autem eum libenter excipiens, neque ei exprobravit, neque aliquid locutus est, quod ei afferret molestiam: sed verbis potius animum consolantibus et spiritualibus admonitionibus confirmatum amandavit. Ab eo autem tempore tanto fuerunt inter se conjuncti vinculo amicitiae, ut etiam patriarcha fuerit ejus filiorum susceptor. Ut autem non solum per uberiores laxamque et solutam vivendi rationem cognosceretur animus ejus incomparabilis, et bona spes ejus in Deum fidei, sed etiam per angustiores, quam esset probatus, esset evidens: (clarum est enim, quod sunt utraque periculosa, nempe et res secundæ, quæ enervant et emolliunt, a Deique recordatione ejiciunt; et res adversæ rursus, quæ in aretum cogunt, pusillumque et abjectum animum efficiunt): propterea providit Deus, ut is cadat in egestatem. Quonam modo

XXII. Cum magna multitudo eorum, qui manum Persicam effugerant, confugisset Alexandriam, et esset magna alimenti penuria, maxime quod nec illo tempore Nilus ascendisset, ut consueverat, et pecuniæ Ecclesiæ essent consumptæ; coactus est ille magnus mille libras auri mutuas accipere ab aliquibus. Cum autem eas quoque consumpsisset, agitabatur magna sollicitudine, et Dei orabat benignitatem, ut in rebus dubiis aliquam viam excogitaret. Sed etiamsi ad tantam redactus fuisset inopiam, non fuit tamen victus a calamitate, non divinas leges et sacras constitutiones affecit dedecore, nec intermisit commissum sibi gregem accurate regere. Itaque cum quidam clericus, ex iis qui secundas nuptias contraxerant, abundans divitiis, vellet consequi gradum diaconatus, rescivisset autem has patriarchæ angustias, et arripuisset tempus tanquam opportunum, si pecuniis levata inopia assequeretur id, quod desiderabat, chartam tradidit beato Joanni, quæ sic habebat: Cum accepissem angustias in quas redacta est munifica dextera mei domini, non existimavi oportere me quidem degere in deliciis et rerum abundantia, dominum autem meum redactum esse in angustias. Sunt apud me frumenti quidem multa millia, auri autem centum libræ et quinquaginta: eas velim per te dare Christo, si tantum judicatus fuero dignus ejus diaconatu per sanctam tuam ordinationem. Inventum enim est alicubi quid dictam fuisse apud Apostolum ⁹, ex necessitate legis quoque fieri translationem.

⁹ Heb. vii.

ἄλως πεπραγμένου μετάνοιαν εὐγενῆς ψυχῆ καὶ φιλάρετος), Ζῆ Κύριος, ἐξεδόθησεν, οὐδὲ ὁ ταπεινὸς Νικήτας στενωῶσαι τούτον πειραθῆναι ἀνέζεται.

ΚΑ'. Παρατυχία τοίνυν διαναστὰς, καὶ τὰ χρήματα πάντῃ ὅσα δὴ καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀφελετο πάλιν ἀναλαβὼν, καὶ αὐτὸ τὸ σταλὲν κεράμιον, ἀλλὰ καὶ παρ' ἑαυτοῦ χρυσοῦ λίτρας τριακοσίας προσεπιθείς, ἄνεισι πρὸς τὸν πατριάρχῃν, συγγνώμην τῆς ἀβουλίας αἰτούμενος. Ὁ δὲ ἀσμένως αὐτὸν δεξάμενος, οὕτε ὠνεΐδισεν, οὕτε τι τῶν λυπούντων ἀπεφθέγγετο πρὸς αὐτόν· λόγος δὲ μᾶλλον παρακαλοῦσι ψυχῇν, καὶ νοουεσιαις ἐπιστηρίβας πνευματικαίς, ἀπίστευται. Καὶ τὸ ἀπὸ τούτου οὕτω πρὸς φίλων ἀλλήλους ἀμφοτέροι συνεδέθησαν, ὡς καὶ ἀνάδοχον τῶν αὐτοῦ παιδῶν γενέσθαι τὸν πατριάρχῃν. Ἰνα ἔξ μὴ μόνον διὰ τῆς ἀφθονωτέρας ἀγωγῆς καὶ ἀνέτου, τὸ ἀπαράβλητον τῆς τοῦ ἀνδρὸς προαιρέσεως, τῆς τε πρὸς θεὸν πίστεως τὸ εὐέλπι γνωρισθῆ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς στενωτέρας τὸ δοκίμιον οἷος φανερὸς γένηται· (ὄθλον γὰρ ὡς ἐπισφαλῆ ἀμφοτέρα· εὐήμεριχ χυνοῦσα καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης ἐκβάλλουσα, καὶ θυπραγία πάλιν ἀποστενοῦσα καὶ πρὸς μικροψυχ(αν ἐλκύνουσα)· δια ταῦτα οἰκονομεῖ τούτων ἐνδεῖα περιπετεῖν ἔ θεός. Τίς δὲ ὁ τῆς οἰκονομίας τρόπος, ἐρῶ.

autem id provisum sit, dicam.

ΚΒ' Τοῦ πολλοῦ πλήθους τῶν τὴν Περσικὴν χεῖρα διαφυγόντων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καταπεφυγόντων, καὶ τῶν τροπιῶν σφόδρα σπανιζουσῶν, τῷ μάλιστα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ μηδὲ τὸν Νεῖλον ὥσπερ σύγθεσι ποιήσασθαι τὴν ἀνάβασιν, καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας χρημάτων ἀναλωθέντων, ὅπηναγκάσθη ὁ μέγας χιλίας χρυσοῦ λίτρας· παρὰ τίνων ἐκδανείσασθαι· ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀνάλωσε, πολλή τις αὐτὸν ἐκλόνει φρονίς, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλάνθρωπιᾶς ἐξέτιτο πόρον ἐν ἀπόροις ἐπινοήσασθαι· ἀλλὰ καὶ οὕτως εἰς ἕσχατον ἀπορίας ἐληλακῶς, οὐχ ἦττων ὠφθη τῆς συμφορᾶς, οὐ τοὺς θελοῦς νόμους καὶ τὰς ἱεράς ἡσχυνε διατάξεις, οὐδὲ καθυφῆκε τι τοῦ μὴ πρὸς ἀκρίβειαν ἰθύνειν τὸ πιστευθὲν πομίμιον. Ταύτη τοι καὶ κληρικὸς τις τῶν δευτέρου γάμοις ὠμιληκότων, πλούτω περιττῶς ἔχων, τοῦ τῶν διακόνων βραθυμοῦ τυχεῖν ἐφιέμενος τὴν στενωσιν ταύτην τῷ πατριάρχῃ μεμαθηκῶς, καὶ τὸν καιρὸν ἀρπάσας ὡς ἐπιτήδειον, εἶγε χρήμασι τὴν ἐνδεῖαν θεραπεύσας αὐτὸς ἐπιτύχοι τοῦ ποδομένου, χάρτην ἐγχειρίζει τῷ μακρῶ ὅσω πως ἔχοντα· τὴν συνέχουσαν στενωσιν τῆν μεγάλωδωρον δεξιὰν τοῦ ἐμοῦ δεσπότη καταμαθῶν, ὃ δὲ ἡγήσαμην ἐμὲ μὲν ἐν ἀπολαύσει διαγειν καὶ ἀφθονίᾳ, τὸν δεσπότην δὲ τὸν ἐμὸν ἐν στενωσίᾳ διατελεῖν. Εἰσὶ τοίνυν παρ' ἐμοῦ οἴτου μὲν χιλιάδες πολλαί, χρυσοῦ δὲ λίτραι ἑκατὸν καὶ πενήκοντα. Ταῦτας δέομαι δοῦναι διὰ σοῦ τῷ Χριστῷ, εἰ μόνον ἄξιός τῆς αὐτοῦ διακονίας κριθῆναι διὰ τῆς σῆς ἀγίας χειροτονίας. Εὐρηται γάρ που τοιοῦτον καὶ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου λεχθὲν, ἔξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετέθεσις γίνεσθαι.

ΚΓ'. Μεταστέλλεται τοίνυν ὁ πατριάρχης ἰδίᾳ τὸν ἄνδρα, εἰσχύνων τούτον ἐπὶ πολλῶν μὴ βουλόμενος, καὶ φησὶν πρὸς αὐτόν· Ἡ μὲν προσαγωγή σου, τέκνον, πολλή τε καὶ τῷ νῦν καιρῷ ἀναγκαία, ἐπιμωμος δὲ καὶ δι' αὐτὸ τούτο καὶ ἀπαράδεκτος· οὐκ ἀγνοεῖς γὰρ ὅτι τὰ κατὰ νόμον προσαγόμενα πρόδρα, εἰ μὴ ἄλωμα ἦν, καὶ μεγάλη ἐτύγγανεν ὄντα, εἰς θύσαν ἀπρόδεκτα ἦν· καθ' ἣν αἰτίαν οὐδὲ τὰ τοῦ Κρίν τῷ Θεῷ προσεδέχθη. Τὸ δὲ ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετέθεσιν γίνεσθαι, τούτο περὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου εἰρησθαι τῷ Ἀποστόλῳ γινώσκωμεν. Ἐπεὶ τί σοι δοκεῖ τὸ παρὰ τῷ θεοδέλφῳ κείμενον Ἰακώβῳ; Ἔχει δὲ οὕτως· « Τὸν πάντα τὸν νόμον τελείσονται, πειράσαντες δὲ ἐν ἐνὶ, ἔνοχον εἶναι πάντων. » Τοὺς δὲ ἀδελφοὺς ἡμῶν τοὺς πέντητας, καὶ ἡμεῖς ἀπορησάμεν, ἀλλ' ὄγε θρέψας εἰς δεῦρο Θεός, αὐτοὺς περὶ τούτων καὶ τοῦ λοιποῦ φρονεῖτε, μόνον εἰ ἡμεῖς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ εἴημεν ἀκινήτως διατηροῦντες. Τί γὰρ ἀδύνατον ἢ δυσχερὲς τῷ τοὺς πέντε ἄρτους ἐν ἐρήμῳ ποτὲ πληθύναντι, καὶ τοὺς δεκά μοδίους τοὺς ἐν τῷ σιτωῖν τῷ ἔρῳ εὐλογήσαντι, πρὸς πολὺ πληθὸς αὐξήσκει. Δίω σοι, τέκνον, τὸ ἐν ταῖς Πράξεσι πρὸς Σίμωνα εἰρημένον ἀρμόσει ὅτι, « Οὐκ ἔστι σοι μερίς οὐδὲ κλήρος ἐν τούτῳ τῷ μέρει. »

ΚΔ'. Οὕτω τὸν ἐξουτοῦ οἴκου ἐκεῖνος ἀποπεμφθεὶς ἄπρακτος ὑπῆρχε καταλαβὼν, καὶ μενύεται τῷ μετὰ αὐτὸν δύο τῶν τῆς Ἐκκλησίας πλοίων ἐν τῷ λιμένι καταῖραι, σίτου πολλὰς χιλιάδας ἐκ Σικελίας ἄρτι διακομίζοντα· ὅπερ ἀκούσας, ἐκεῖνος εἰς γόνατα πεσὼν, ἠὲ χαρίσσει τῷ Θεῷ λέγων, ὅτι Οἱ ἐκζητούντές σε, Κύριε, καὶ τὰς ἐντολάς σου φυλάττοντες, οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ· διὸ μεγαλύνω σὸν τὸ πανάγιον ὄνομα, ὅτι μὴ συνεχώρησας τῷ δούλῳ σου γρημάτων ὄνιον τὴν χάριν σου θέσθαι. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἐν στενώσει πλατυνθεὶς ὁ ἀοίδιμος οὐ προήκατο τῆς ἀναγκαίας χρεῖας τῆν τοῦ κανόνος ἀκριβείαν.

CAPUT V.

Mansuetudo animi.

ΚΕ'. Δεῦρ δὲ καὶ δεῦγμα τῆς πολλῆς ἧς εἶχεν ἀνεπίκακίας ἔρευν, καὶ ὅσα ἦν αὐτῷ περὶ τῆνδε τὴν ἐντολήν ἢ ἀκριβεία διηγήσασθαι. Δύο τινὰς τῶν αὐτοῦ κληρικῶν ἀλλήλοισ ἐπιμανέντας ἀφορισμῶ καθοπεσθλέν ὁ θυμῶσις· ὧν ὁ μὲν εἷς, ἄσμενος κατεδέξατο τὴν ἐπιτιμίαν· ἄλλος δὲ πρόσφασιν ὡσπερ τῆς ἐξουτοῦ βροθυμίας αὐτὴν εὐρηκῶς, εὐχῶν μὲν καὶ συνάξων τὸ παράπαν ἡμέλει, ἐπιθυμίας δὲ ταῖς ἰδίαις διαπαντὸς ἐνεσχόλαζεν· εἶτα προσηπείλει καὶ τῷ μεγάλῳ καταπινουρηγήσασθαι τῆς πολλῆς ἐκείνης καὶ ἀγιωτάτης ἀπλότητος. Φησὶ δὲ τινες καὶ τούτον αὐτὸν εἶναι τὸν ὑποδεδηκῶτα Νικητῆ πατριάρχῳ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀνελεσθαι γρημάτα, οἰόμενον ἐκ τούτου λύπης αἴτιον καταστῆναι τῷ πατριάρχῳ. Ἐπεὶ τοίνυν ἔγνωστο τοῦτ' αὐτῷ μεγάλῳ, λογιζόμενος μήποτε καὶ τῷ διαδόλῳ παρανώμαζ γίνηται, καλεῖται

XXIII. Eum ergo seorsum accersit patriarcha, non volens multis presentibus eum afficere dedecore, et dicit ei: Tua quidem oblatio, o fili, est magna et huic tempori necessaria. Sed est vitiosa, et propter hoc ipsum non admittenda. Non ignoras enim, quod oves, quæ ex lege offerbantur, si non essent vitii expertes etiamsi essent magno, non poterant admitti ad sacrificium. Qua de causa nec munera Cain Deo fuerunt accepta. Illud autem, Ex necessitate etiam fieri legis translationem, hoc ab Apostolo dictum esse scimus de lege veteri. Quid enim tibi videtur, quod situm est apud fratrem Domini Jacobum? Sic autem habet: « Qui totam legem impleverit, in uno autem lapsus sit, esse omnium reum 3. » Fratres autem nostros pauperes, etiamsi nos versemur in inopia, at qui aluit Deus usque in hodiernum diem, ipse eorum quoque de cætero curam geret, si modo nos ejus mandata servavimus immobilia. Quid est enim quod facere non possit? aut quid sit difficile ei, qui quinque panes in deserto aliquando multiplicavit, si decem modios, qui sunt in meo horreo, benedixerit, eos in magnam augere multitudinem? Quamobrem tibi, o fili, conveniet id, quod Simoni dictum est in Actis: « Non est tibi pars, neque sors in hac parte 4. »

XXIV. Nondum ille dimissus domum, re infecta, redierat, cum magno Joanni significatur duas naves Ecclesiæ in portum appulisse, ferentes ex Sicilia multa frumenti millia. Quod quidem cum ille audivisset, procidens in genua, Deo egit gratias, dicens: Qui te quærent, Domine, et servant tua mandata, non minuentur omni bono. Quamobrem magnifico sanctissimum nomen tuum, quod non permiseris servo tuo, ut tuam gratiam venundaret pecunia. Sed sic quidem in angustiis dilatatus vir inclytus, non prodidit pro usu rerum necessariarum accuratam regulæ observationem.

XXV. Oportet autem dicere etiam indicium magnæ, quam habuit, tolerantis, et narrare quam se perfecte gereret in hoc præcepto. Duos quosdam ex suis clericis, qui inter se invicem fuerant debacchati, vir admirandus subjecerat segregationi. Quorum unus quidem pœnam libenter subierat; alter autem cum eam invenisset tanquam prætextum suæ socordis, precum quidem et congregationum nullam omnino curam gerebat, vacabat autem omnino suis cupiditatibus: deinde minabatur etiam, se magni illius viri summam illam et sanctissimam simplicitatem calliditate aliqua circumventurum. Dicunt vero aliqui, hunc quoque eum esse, qui Nicetæ patricio sugxesserat, ut pecunias tolleret Ecclesiæ, dum existimaret se ea ratione patriarcham affecturum molestia. Cum ergo hoc magnus cognovisset

patriarcha, timens ne forte is a diabolo consume- retur, eum erat vocaturus et dignaturus commiseratione: meliore autem providentia mandatur oblivioni id, quod animo cogitabat, ut suprema ejus humilitas fieret evidens majori commiseratione.

XXVI. Nam cum adesset dierum omnium præcipuus, ipse autem astaret in altari (14), et incruentum offerret sacrificium, ea ipsa hora, in qua sacrum velum auferret a sanctis donis, recordatus ejus, qui odium in eum conceperat, et memor præcepti Dominici, quod jubet quidem dimittere donum ante altare, procedere autem prius ad fratris reconciliationem ⁵, et tunc donum offerre; significat diacono, ut connexam resumat petitionem, et sæpe dicat, donec ipse redierit. Ipse autem ventrem prætexens, egressus est ab altari, et mittit magna celeritate, ad se vocans illum clericum: qui quidem mox aderat. Sanctus vero procidit ad ejus pedes, nihil omnino aversans oculos eorum, qui aderant, veniam postulans. Deinde ille, qui prius fuerat insipiens, videns hoc sacrosanctum caput projectum ad suos pedes, fuit statim fractus animo, timens ignem de caelo, et quæ illinc mittuntur fulmina. Ipse quoque pronus cadens, petiit ab eo veniam. Beatus autem Joannes: Deus ambobus, inquit, ignoscat, fili mi. Deinde eum quoque secum assumit, et cum gaudio et cum quanta dici non potest voluptate aram ingressus, tunc ausus est Deo dicere cum fiducia: Diomite nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Abhinc ergo fuit hic clericus adeo modestus et moderatus, ut visus sit dignus, qui ordinaretur presbyter. Sed hoc quidem, sicut diximus, est indicium magnæ illius tolerantia et moderatonis.

ροτονίας ἄξιος ἀναφανῆναι. Ἄλλα τοῦτο μὲν ὡσπερ μέτρου φρονήματος.

XXVII. Aliud autem narrabo, quod est non multum dissimile ei quod præcessit. Est Angelorum, ait quidam ex Patribus, nequaquam depugnare, sed esse in pace perpetua: dæmonum autem irrevocabiles per totam vitam exercere inimicitias: hominum vero sapientum breviter quidem fortasse irasci, cito autem et paulo post currere ad reconciliationes. Cum ergo huic magno Joanni incidisset ut non nihil esset ira percitus adversus eum, cujus sæpe mentionem fecimus, patricium; illo quidem defendente rem injustam lucri causa, non patiens autem Joanne propter zelum justitiæ; cum jam hora advenisset undecima, patriarcha per nuntium primum ex presbyteris ei significat, dicens: Sol jam est in occasu, o vir maxime venerande. Ille autem hoc verbo tanquam stimulo aliquo compunctus animo, statim surrexit et venit ad Sanctum. Quem cum ille libens excepisset et esset amplexus: Crede mihi, inquit, nisi fuisset mihi exploratum, quod te

⁵ Math. v, 25.

(14) Verterat Hermetus *tribunali*; perperam. Græce τῷ βήματι παραστὰς, quod in re sacra, ut hic ex adjunctis patet, pro altari sumitur.

ἔμελλε τοῦτον καὶ συμπαθείας καταζιῶν· προμηθεῖα δὲ κρείττονι λήθη παραιρεῖται τὸ μελετώμενον, ὥστε τὸ ὑπέρμαγα τῆς αὐτοῦ ταπεινώσεως, μείζονι συμπαθείᾳ γενέσθαι καταφανές.

KΣ'. Ἦε γὰρ ἡ κυρία τῶν ἡμερῶν παρῆν, αὐτὸς δὲ τῷ βήματι παραστὰς τὴν ἀναίμακτον ἐτύγχανε προσφέρων θυσίαν κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἐν ἧ τὸ ἱερὸν καταπίεσμα τῶν θείων δώρων ἀφαιρεῖται, εἰς μνήμην τῷ μνησικακοῦντος ἰλθῶν, καὶ τῆς δεσποτικῆς ἐπιμνησθεὶς ἐντολῆς, ἧ τὸ μὲν δῶρον ἐμπροσθεν ἀφεῖναι τοῦ θυσιαστηρίου καλεῖται, πρὸς καταλλαγὰς δὲ πρότερον χωρῆσαι τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ τότε δὲ τὸ δῶρον προσενεγκεῖν, ὅλοϊ τῷ διακόνῳ τὴν συνειρητὴν αἴτησιν ἐπαναλαβεῖν, καὶ πολλάκις εἰπεῖν μέχρις ἂν τῶν τὸς ἐπανέλθοι. Αὐτὸς δὲ τὴν γαστήρα προφασισάμενος ὑπεξῆλθε τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἵμπει πολλῶν τῶν τάχει τὸν κληρικὸν ἐκείνον μετακαλούμενος. Καὶ ὅς αὐτίκα παρῆν. Ὁ δὲ τοῖς αὐτοῦ προσπίπτει ποσὶν οὐδὲν ὄλωσ τὸς τῶν παρόντων διατροπεὶς ὀφθαλμοὺς, συγχώρησιν ἐξαίτουμένος. Εἶτα ὁ πρὶν ἀσύνητος ἐκεῖνος, τὴν ἱερὰν ταύτην ὄρων κεφαλὴν τῶν αὐτοῦ ποδῶν προκείμενην, γατεκλάσθη τε εὐθὺς τὴν ψυχὴν τὸ ἐξ ὠρανοῦ δέσας πῦρ καὶ τοὺς ἐκείθεν πρηστήρας, καὶ πρηγῆς καὶ αὐτὸς πεσὼν, ἰδεῖτο συγγνώμης τυχεῖν. Ὁ δὲ μακάριος, Ὁ Θεὸς καὶ ἀμφοτέροις συγχώρησειεν, ἔφη, τέκνον ἐμόν. Ἐπειτα λαμβάνει τοῦτον μεθ' ἐαυτοῦ, καὶ μετ' εὐφροσύνης καὶ ὄσης οὐκ ἂν τις εἴποι τῆς ἡδονῆς εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσελθῶν, τότε δὲ μετὰ παύσεως εἰπεῖν ἰθάρησε τῷ Θεῷ· Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. Τοσοῦτον οὖν τὸ ἀπὸ τοῦδε, συνεσταλμένος κατέστη καὶ μέτριος ὁ κληρικὸς οὗτος, ὥστε καὶ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου χειρῶν, δεῖγμα τῆς πολλῆς ἀνεξικακίας ἐκείνου καὶ

KZ'. Ἔτερον δὲ οὐ παρὰ πολὺ τοῦ προλαβέντος ἀνόμοιον διηγήσομαι. Ἀγγέλων, ἔφη τις τῶν Πατέρων, τὸ μηδαμῶς διαμάχεσθαι, ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ εἶναι διῆνεκε· δαιμόνων δὲ τὸ ἀκατάλακτον διὰ βίου θάλλειν τὴν ἔχθραν· ἀνθρώπων δὲ συνετῶν, τὸ βραχέα μὲν ἴσως ὀργίζεσθαι, ταχὺ δὲ καὶ δι' ὀλίγου θέειν πρὸς καταλλαγὰς. Ἐπεὶ γοῦν καὶ τῷ μεγάλῳ τούτῳ παροξυσμὸν τινα συνέβη πρὸς τὸν πολλάκις διαμνημονευθέντα γενέσθαι πατρικίον, συνηγορούοντος πράγματι κέρδους ἕνεκα, τοῦτο δὲ μὴ ἀνεχομένου κατὰ ζῆλον δικαιοσύνης· τῆς ἑνδεκάτης ὥρας ἤδη καταλαβούσης, ὁ πατριάρχης δι' ἀγγέλου τοῦ πρώτου τῶν πρεσβυτέρων· Ὁ ἥλιος, αὐτῶν ὅλοϊ, πρὸς δυσμὰς ἤδη, τιμώτατε· Ὁ δὲ τῷ ῥήματι: καθέπερ κέντρῳ τινὶ διανυγείας τὴν ψυχὴν, αὐτίκα διανασίας ὁρματός ἀφίκετο πρὸς τὸν θεῖον, ἐν ἄσμενος ἐκεῖνος ὑποδεξάμενός τε καὶ κατασπασάμενος, Πίστασον, ἔφη, εἰ μὴ συνείδον διτι λυτήσω σε πράξας, τάχα ἂν οὐδὲν ὑπολογισάμενος, πρὸς τὴν σὴν αὐτὸς ἐφοίτη,

μεγαλοπρέπειαν. Τί γάρ, εἰ καὶ ὁ κοινὸς ἡμῶν Δεσπότης οὐκ ἀπηξίου κατὰ πόλεως διένει καὶ κόμης, ὠφελείας χάριν καὶ θεραπείας ;

ΚΗ'. Πάντων δὲ τῶν ὅσοι τότε παρῆσαν τῆς μετριότητος τὴν ὑπερβολὴν ἀγχιμένων, ὁ πατρικιος πρὸς αὐτὸν, Οὐκέτι μου τὰ ὦτα, ἔφη, χωρεῖ, δέσποτα, τῶν ἐνδιαβαλλόντων μυνύματα. Πρὸς δὲ ὁ σοφὸς διδάσκαλος, Πέπεισο, εἶπε, τέκνον πιστότατον, ὡς εἰ μέλλοιμεν οὕτως ἀπλῶς καὶ ἀβασανίστως τὰ ὦτα πᾶσιν ὑπέχειν, μωρίων ἔσμων ἁμαρτημάτων ἑαυτοῖς ποριοῦμεθα, καὶ μάλιστα νῦν ἐν καιρῷ τοιοῦτω, ὅτε δὲ καὶ ἀπέφυκται πᾶσι τὰ τῆς ἀγάπης. Οἶδα γάρ ἐγὼ πολλάκις, τῶ πιστεῦσαι τισι τῶν τὰ κοινὰ τῆς πόλεως πράγματα λαχόντων ἰθύνειν, καὶ τοῖς αὐτῶν λόγοις ἀπλῶς ὑπαχθῆναι, λυπήσας οὐδὲν δέον ἐνίους. Ἐφ' οἷς οὐκ ὀλίγα μοι τὸ λοιπὸν μετεμέλησεν. Ὅθεν ὡς ἀπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις παρενεχθεὶς ἔτυγον τῇ τῶν διαβαλλόντων ἀπάτη, τὸ μετὰ ταῦτα ὅρον ἑμαυτῶ περιέβαλον, μὴ πρότερόν τι κατὰ τινος ἀποφύλασθαι, πρὶν ἂν ἐκατέρω μέρων τὰς δικαιολογίας ἀκούσασμι· καὶ τοῖς προσαναφέρουσι δὴ μοι τὰ πρακτέα ἠπειλήσα, ὡς εἰ φωραθεὶς εἰς τὸ ἐξῆς μάταιόν τι καὶ συκοφαντικὸν τῶν ἐμῶν ὧτων καταφυλακροῦντες, τὴν αὐτὴν ἦν ὁ συκοφανταύμενος ἔμελλε φιλαλήθως κατηγορούμενος τίσσοι δίκην. Ἐξ ἑαυτοῦ γοῦν πᾶσα τῶν συκοφαντῶν ἐξεκόπη διαβολή· διὸ καὶ τῆς σῆς δέομαι μεγαλοπρεπέως, μὴ ἀπλῶς οὕτω ναὶ εὐπαραδέκτως πρὸς τὰς διαβολὰς ἔχειν τῶν ἐβελοκακούντων ἀνδρῶν, ἀλλὰ πολλῆ πρότερον ὑποβάλλειν ἱερεύη. Οὐδὲ γάρ τὰ μέτρια ἐντεῦθεν κακὰ τίκονται, ἀλλὰ καὶ δημεύσεις, καὶ μάλιστα, καὶ φόνοι, πολλάκις ἀνάιτιοι, πολλοῖς ἐπικαταψεύσθέντες ἐπῆλθον· καὶ σχεδὸν ὁ σύμπας ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀνατίτραπται βίος. Ταῦτας ὡς ἐκ Θεοῦ τὰς παραινέσεις παραλαβὼν ὁ πατρικιος, φυλάττειν ἐπηγγεῖλατο ἄχρι τέλους.

ΚΘ'. Ἐτερον προεσθέτη τοῖς εἰρημένους, καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶον καὶ ἀνεξίτητον τοῦ ἀνδρὸς ἀργούντως χαρακτηρίσει δυνάμενον. Ἀνεψίδς ἦν τῶ μεγάλῳ Γεώργιος τοῦνομα· οὗτος ὕβρισθεις παρά τινος τῶν καπλήων τῆς πόλεως, ἰσχυρῶς τε ἐδήχθη καὶ χαλεπώτατα ἤνεγκε. Τούτο γὰρ ἐποίησε τὸ πολὺ τὸ μεταξὺ ἀμφοτέρων, ἧ τε πρὸς τὸν μέγαν αὐτοῦ ἀγγισταίαν, καὶ τὸ πᾶν τοῦ ὕβρισαντος ἐξουδενωμένον. Προσέγγεται τοίνυν καταμόνας τῶ μακαρίῳ δάκρυτον ὁ νέος καὶ συνοχῇ καρδίας τὴν ὕβριν ἀνακλαιόμενος. Ὁ δὲ οὕτως ἰδὼν ἠτηθῆνεν τοῦ πάθους, καταψῆν αὐτὸν ὡσπερ καὶ ἀνταλαμβάνειν βουλόμενος, καὶ, Ὅλωσ, φησὶν, ἐτόλμησε κατὰ σοῦ στόμα διᾶραι, ἔλωσ καθυβρίσαι τις τὸν ἐμὸν φίλατον ; Εὐλογητὸς Κύριος· πρᾶγμα ἐπ' αὐτῶ ποιήσω, ὥστε πᾶσαν ἐκπλαγῆναι τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ὡς δὲ εἶδεν ἐπὶ τῶ λόγῳ βραχύ τι ἀνεθῆνεν τῆς ἀθυμίας, Τέκνον, εἶπεν, ἔμοι ποθεινότερον, εἰ ταῖς ἀληθείαις βούλει ἀνεψίδς τῆς ἐμῆς μετριότητος εἶναι τε καὶ ὀνομάζεσθαι, παρασκευάσον σεαυτὸν, οὐ πρὸς ὕβριν μόνον, ἀλλ' εἰ

molestia affecissem, forte nihil dubitans aut pensi habens, ipse ad tuam venissem Magnificentiam. Quid enim, si communis quoque noster Dominus non est dedignatus obire civitates et vicus, utilitatis gratia et curationis ?

XXVIII. Omnibus autem qui aderant admirantibus summam moderationem, dixit ei patricius : Non amplius capiunt aures meæ, inquit, o domine, delationes eorum, qui criminantur. Cui dixit sapiens magister : Persuasum tibi ait, inquit, o fili fidelissime, quod si simpliciter et absque examinatione essemus aures præbituri omnibus, pararemus nobis examen decies mille peccatorum, et maxime nunc tali in tempore, quando refrixit omnibus charitas. Scio enim ego, quod propterea quod credideram aliquibus, quibus obtigerat rectio civitatis, et eorum verbis solum essem inductus, nonnullos, cum minime oporteret, sæpe affecerim molestia. Quo factum est, ut non paucorum me de cætero subierit pœnitentia. Quamobrem cum semel et bis et sæpe incidissem in fraudem eorum, qui criminantur, de cætero apud me constitui, non amplius aliquid pronuntiare in aliquem, priusquam audissem jus utriusque partis : et iis qui facta ad me deferebant, sum invitatus, quod si deinceps fuissent deprehensi inanes aliquas nugas ad meas aures deferre per calumniam, easdem daturi essent pœnas, quas qui est revera calumniator. Ab illo itaque tempore excisa fuit omnis calumnia sycophantarum. Quamobrem tuam quoque rogo Magnificentiam, ne tam simpliciter et tam facile admittas malignorum hominum calumnias, sed eas prius diligenter examines. Neque enim hinc mala nascuntur mediocria : sed et bonorum publicationes, et verbera, et cædes sæpe per mendacium multi innocentes subierunt, et ab iis universa propemodum est eversa vita hominum. Has admonitiones cum tanquam a Deo accepisset patricius, pollicitus est se eas esse perpetuo servaturum.

XXIX. Aliud addatur iis quæ dicta sunt, quod satis potest exprimere ejus mansuetudinem atque patientiam. Magni Joannis consobrinus erat, nomine Georgius. Is contumelia affectus ab aliquo caupone civitatis vehementer fuerat morsus, et id ferebat gravissime. Id enim faciebat et magnum quod erat inter eos discrimen, nempe et ejus cum Magno affinitas, et nimis sordes et humilitas ejus qui fecerat injuriam. Accedit ergo seorsum ad beatum Joannem adolescens, cum lacrymis, et dolore cordis quo agebatur, deplorans injuriam. Cum sic eum vidisset victum ab animi perturbatione patriarcha, volens eum demulcere et veluti recreare, et : Ausus est, inquit, omnino os adversus te aperire, et omnino contumelia afficere aliquis eum, qui est mihi charissimus? Benedictus Dominus, rem in ipso factam, ut admiretur omnis Alexandria. Postquam autem vidit eum propter id, quod dixerat, paululum remisisse de animi ægritudine: Fili, inquit, mihi jucundissime, si revera vis meæ parvitalis esse et nominari con-

sobrinus, pars te ipsum non solum adversus contumelias, sed etiam, si sit amplius aliquid dicendum, etiam adversus ipsa flagra. Vera enim nobilitas non ex sanguine et carne, sed ex virtute animæ accipit formam et characterem. Statim ergo accersito principe cauponum, ei denuntiavit, ne consuetum deinceps vectigal acciperet ab eo, qui suum consobrinum affecerat contumelia, aut aliquid ex iis, quæ ab eo de more dabantur Ecclesiæ. Propter quæ admirati incomparabilem illius patientiam, intellexerunt omnes hoc esse supplicium, quod erat miratura tota Alexandria.

XXX. Sed forte in iis quidem, qui ad ipsum pertinebant, tam diligenter cavebat, ne memor esset acceptæ injuriæ, alios autem negligebat in rebus hujusmodi. Nequaquam. Cum enim rescivisset quemdam ex diaconis, nomine Damianum, odio habere propinquum, ut qui recordaretur acceptæ injuriæ, denuntiavit archidiacono, ut in tempore participationis Sacramentorum ei ostenderet eum, qui memor erat injuriæ. Cum ergo cognovisset, eum manu accipiens: Vade, dicit ei, et fratri primum reconciliare, ut vult præceptum, et tuncumes sacramenta Christi, qui non est memor acceptæ injuriæ. Ille autem pudore affectus, præsentibus omnibus promisit se hoc esse facturum, et tunc eum impertit sanctificatis. Deinceps ergo invasit timor non solum clericos, sed etiam laicos, et cavebant ne ullum odio haberent, et essent acceptæ injuriæ memores, timentes ne multis præsentibus sic pudore afficerentur. Sed tam accurata quidem, et quam quod ad eos, qui ab illo pascebantur.

CAPUT VI.

Disciplina domestica, ratioque vitæ exterior.

XXXI. Præter alia autem bona, in sacrarum quoque Scripturarum cognitione summe laboraverat et plurimum est meditato, non sine voluptate et studio acerrimo. Licebat ergo videre quotidie in congressione quæ fiebat in secreto, eum nihil fere aliud loquentem aut quærentem, quam narrationes Patrum, qui erant magni nominis, et problemata dogmatica et quæstiones ad Scripturam pertinentes. Hæc autem maxime propterea, quod tunc abundabat multitudo hæreticorum, ad quos evertendos adsciverat eos, qui illis temporibus erant excellentissimi, Joannem, inquam, et Sophronium.

XXXII. Porro autem ei quoque erat studio conservare consessum nulli detractiōni affinem, et nulli vano sermoni. Quod si quis ex iis qui considebant, tale quid proposuisset, ille ingeniose et apte id repellerebat, injiciens bonam aliquam quæstionem et animæ utilem. Si is autem esset crassus et plebeius, et qui non recedebat ab iis quæ sunt consuetæ, præsentem quidem non male tractabat, nec se iracunde et aspere in eum gerebat, præcipiebat vero ne eum sinerent amplius esse e concilio, ut per eum unum fierent alii cautiores et diligentiores.

XXXIII. Ut autem mortis memoriam suæ cogitationi profunde imprimeret, et eam perpetuo haberet

δει τι και πλέον εἶπειν, και πρὸς αὐτὰς μάστιγας, ἢ γὰρ ἀληθῆς εὐγένεια, οὐκ ἐξ αἵματος και σάρκος, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς ψυχῆς οἶδε χαρακτηρίζεσθαι. Τὸ τάχος οὖν τὸν τῶν κατήλων ἐξάρχοντα μετακαλεσάμενος, παραγγεῖλα παρήγγειλε μηδέποτε τοῦ λοιποῦ παρὰ ταῦ ἐξυβρικότος εἰς τὸν ἀνεψιὸν τὸ σύνθετος τίλος λαβεῖν, ἢ ἄλλο τι τῶν κατὰ συνήθειαν τῆ Ἐκκλησίᾳ παρ' αὐτοῦ διδομένων. Ἐφ' οἷς ἐκπλαγέντας τὸ ἀπαράκλητον τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἐνεξικακίας, συνήκων ἀπαντες αὐτὴν εἶναι τὴν τιμωρίαν, ἣν πᾶσα ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐκπλαγήσεσθαι ἐμελλεν.

Α'. Ἀρ' οὖν τὰ μὲν πρὸς αὐτὸν οὕτω πεφυλαγμένος ἦν εἰς μνησικακίαν, ἡμέλει δὲ τῶν ἄλλων ἐν τοῖς τοιοῦτοις; Οὐδαμῶς. Τινὰ γὰρ τῶν διακόνων, Διαμαντὸν τοῦνομα, μνησικακεῖν τῷ πλίσσιον ἀναμαθῶν, τῷ ἀρχidiaconῶν παρήγγειλεν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν μυστηρίων μεταλήψεως, δῆλον αὐτῷ θέσθαι τὸν μνησικακούντα. Ἐπεὶ οὖν ἔγνω, λαβόμενος τῆς χειρὸς, Ἦταγε, αὐτῷ πρῶτον, ἔφη, τῷ ἀδελφῷ κατὰ τὴν ἐντολὴν καταλλάγηθι, και τότε τῶν τῷ ἀμνησικακίου μυστηρίων μεταλήψῃ Χριστοῦ. Ὁ δὲ αἰσχυθεὶς ἐπὶ πάντων, τοῦτο ποιήσεις ἐπιγγεῖλατο, και τότε τῶν ἁγιασμάτων αὐτῷ μεταδίδωσι. Φόβος οὖν τὸ ἀπὸ τοῦδε, οὐ τοῦς τοῦ κλήρου μόνον, ἀλλὰ και τοῦ λαϊκοῦς καταλαμβάνει και τὸ μνησικακεῖν ἐφυλάττοντο, διδόντες μὴ οὕτως εἶαι πολλῶν τῶν παρόντων τὴν αἰσχύνην ὀφλησκειν. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἀκριβείας βίου, πρὸς ἐαυτὸν τε εἶχε, και τοὺς ὅπ' ἐκείνου ποιουμένοισι.

exacta fuit ejus vita, tam quod ad ipsum atinebat

ΑΑ'. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ ἀγαθοῖς και ἡ τῶν ἀγῶν Γραφῶν γνῶσις εἰς ἄκρον αὐτῷ πεπόνητο, και μελέτημα ἦν χαριεστάτον τε και περισπούδαστον. Ἦν οὖν ἰδεῖν ἐκάστης ἡμέρας ἐν τῇ κατὰ τὸ σέκρετον συναλεύσει μηδὲν ἄλλο σχεδὸν διακαλούμενον ἢ ζητούμενον, ἢ διηγήματα Πατέρων τῶν πολλοῦ γε ὀνόματος ἡζῶμενιου, προβλήματα τε δογματικὰ, και Γραφικὰ ζητήματα και ταῦτα δὲ μάλιστα διὰ τὸ πλεονάζον οὐκ ἀφιστάμενα τῶν αἰρετικῶν πληθος· ὦν ἐπ' ἀνατροπῇ και καθιρέσει, τοῦς ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις διαφορωτάτους προσηταιρίσατο, Ἰωάννην φημι και Σωφρόνιον.

ΑΒ'. Ἐσπούδαστο δὲ αὐτῷ και καταλαλιᾶς και ἀργορολογίας πάσης ἀψαυστον διατηρεῖν τὸ συνέδριον· καὶ τις τῶν συνεδριαζόντων τοιοῦτον προείπειν, ἀλλ' ἐκεῖνος εὐφρῶς αὐτὸ διωθεῖτο, σπουδατὸν τι και ψυχαφελὲς παρεμβάλων πρόβλημα. Παχὺν δὲ τοῦτον εἶ τύχοι ὄντα και δημωδέστερον και τῶν συνήκων οὐκ ἀφιστάμενα, κατ' ὄψιν μὲν οὐδὲν οἰεῖσθαι κακῶς, οὐδὲ ὄργιον τι και τραχὺ αὐτῷ ἐπιδείκναι, παρήγγειλε δὲ μηκέτι αὐτὸν ἔσθαι τῆς συνόδου γίνεσθαι· ὥσπερ δὲ ἐνὸς τοῦδε τοῦς ἄλλοις ἀκριβείας ἐπιλαμβάνεσθαι.

ΑΓ'. Ἦνα δὲ και τὴν τοῦ θανάτου μνήμην εἰς βίβος ἐγχαράξῃ τῇ διανοίᾳ, και διὰ παντὸς αὐτῷ περι-

ἰσναμένην ἔχη καὶ πρὸ ὀμμάτων, τί ποιεῖ; Μνημεῖον αὐτῶν προστάττει διοικοδομηθῆναι· τούτῳ δὲ μὴ ἐπιτεθῆναι πέρας, ἀλλ' ἡμιτελεῖς οὕτω καταλειφθῆναι· εἶτα τοὺς ἐπὶ τῶν ἔργῳ πεταγμένους ἐπειδὴν ἐπίσημος τις ἔορτῆ εἶτ', ἐπὶ πάντων ἐπισταμένους τῶν συνεδρευόντων ἐν τῷ προφανεῖ λέγειν· Ἐὐ μνημα τὸ σὸν ἄχρι τήμερον ἀτελεῖς, δέσποτα· ἐπίτρεψον οὖν αὐτὸ πέρας λαβεῖν· ἄδηλον γὰρ ὅποια ὥρα ὁ κλέπτῃς ἐπεισι θάνατος.

ΛΔ'. Ἀλλὰ τίς ἂν ἐκείνου τὸ λιτὸν τῆς διαίτης, καὶ τὸ περὶ τὴν ἐσθῆτα καὶ στρωμνῆν εὐτελεῖς τε καὶ μέτριον ἐξείποι καλῶς; Μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲ ταύτης ἡμέλει τῆς ἀρετῆς· ὥστε μηδὲν πλέον ἐν τούτοις τῶν πολλῶν ἔχειν καὶ εὐκαταφρονήτων, Ἀμέλει τις τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως συνηθέστερος αὐτῷ τυγχάνων, ὅπως εἶχε μαθῶν, σισύραν ἕξ καὶ τριάκοντα νομισμάτων πριέμενος, στέλλει τῷ μακκαρίῳ, πλειστα μὴ ἀπόσασθαι δεσθεῖς, ἀλλ' ἑαυτὸν ταύτη περιστέλλειν. Τοῦτο οὖν καὶ διὰ τὸ τοῦ ἀνδρὸς εὐπιστον καὶ τὸ τῆς ἀξιώσεως ἐπιμελὲς καὶ διάπυρον ποιῆσαι θελήσας, οὐ διεῖλεπεν ὁμοῦ παρ' ὄλην τὴν νόκτα ταλανίζων ἑαυτὸν, ὡς οἱ παρεδρευόντες εἰς ἔσχατον ἐξηγήσαντο. καί, Τίς ἂν οὐ καταγοηθῆ μου τοῦ ταπεινοῦ, λέγων, Ἰωάννου, εἰ ἔμοι μὲν ἔστι τριάκοντα καὶ ἕξ νομισμάτων ἐπιβλήματι σκέπασθαι, τοῖς δὲ κατὰ Χριστὸν, φεῦ, ἀδελφοῖς τοῖς ἔμοις τὸ ὑπαθροῦς τῷ κρύει πηγνυμένους διατελεῖν, καὶ μηδὲ ῥάκος βραχυτάτῳ τι καὶ εὐωνον εὐπορεῖν· ὦν οἱ πλείους καὶ κενοὶ τὴν γαστέρα καὶ ἀδειπνοὶ κατεκλήθησαν, καὶ αὐτῶν, οἴμοι, τῶν ἀποπιπτοῦσῶν τῆς ἐμῆς τραπέζης ψυχῶν ἐπιέμενοι κατὰ τὸ πένητα Λάζαρον. Αἱ! αἱ, ποσοὶ νῦν ζῆνοὶ καὶ παρεπίδημοι πρὸς ταύτην ἀφίκοντο τὴν πόλιν οἱ μὴ ἔχοντες ὅποι τὴν κεφαλὴν ἀλίνουεν, πεινώσασθαι, κατὰ μέσην κείνται τὴν ἀγορᾶν· ἐγὼ δὲ παντοίως ἐνευπαθῶν ἀγαθοῖς πρὸς τῆ ἄλλῃ τρυφῇ, καὶ τῷδε τῷ πολυτελεῖ ἐπιβλήματι νῦν περιστέλλομαι. Τί τοῖνον κατ' ἐκείνην ἀκούσασθαι προσδοκῶ τῆν ἡμέραν; Τί ἕτερον, ἢ ὅτι, Ἀμέλειες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, οἱ δὲ γε πένητες τὰ κατὰ, καὶ διὰ τοῦτο νῦν αὐτοὶ μὲν παρακαλοῦνται, σὺ δὲ ἀξίως ὀδυνᾶσαι; Ἀλλ' εὐλογητὸς Κύριος, οὐκ ἔστι τοῦτο ὁ ταπεινὸς σκεπασθήσεται Ἰωάννης, ἀλλὰ τὴν αὐτοῦ τιμὴν πένητες ἀμφιάσονται.

ΛΕ'. Ἄμα γοῦν φωτὶ τὴν σισύραν εἰς τὴν ἀγορᾶν πέμπει διαπραθησομένην, ἣν ὁ προσενεγκῶν θεασάμενος, αὐθις μιράμενος, οὐθις καὶ προσάγει· ὁ δὲ δεχεται μὲν, πρὸς δὲ τὴν ἀγορᾶν καὶ αὐθις ἐκπέμπει. Ὡς δὲ δις καὶ πολλάκις τοῦτο γένοιτο, ὁ μέγας δηλοῖ τῷ προσάγοντι· Ἰδωμεν, εἰπὼν, τίς πρότερον ἀπαγορεύσει τῶν δύο, ἐγὼ μὲν αὐτὴν πιπράσκων, σὺ δὲ ἄνωόμενος καὶ προσφέρων. Καὶ γὰρ ἦν ὁ ἀνήρ τῶν λίαν εὐπόρων, οὗ χάριν ἐπίτηδες ὁ μέγας καὶ παρακερδαίνειν αὐτοῦ ἠδοῦλετο, ὥστε τὰ ἐκείνου πρὸς τοὺς πένητας παραρῆσειν. Ἔλεγε δὲ καὶ τι τοιοῦτον ὡς, Εἴ τις ἀπὸ τῶν ἀβρῶν τούτων καὶ πλουσίων δύναιτο καὶ μάλιστα τῶν ἀπλάγχων τέχνη

praesentem, et ante oculo, quid facit? Jubet sibi exstrui monumentum:ei autem finem non imponi, sed semiperfectum sic relinqui; deinde eos qui praefecti erant operi, cum esset festum aliquod insignē, accedentes in conspectu omnium, qui considerant, aperte dicere: Monumentum tuum in hodiernum usque diem est imperfectum, domine. Jube ergo, ut id finem accipiat. Incertum est enim, qua hora fur ingrediatur, nempe mors.

XXXIV. Sed quis illius victus tenuitatem, et quæ erat circa vestem et stratum vilitatem et mediocritatem, recte enuntiaverit? Cum aliis enim ne hanc quidem neglexit virtutem, adeo ut vulgus et eos qui sunt contempti, in his ne superaret quidem. Quidam certe ex habitatoribus civitatis, qui erat ei familiarior, cum rescivisset quomodo res se haberet, oportorium (15) emptum triginta sex nummis mittit ad Beatum, plurimum rogans ne id recusaret, sed se eo indueret. Hoc ergo cum et propter viri fidelitatem, precumque contentionem et ardorem facere voluisset, non cessavit tamen tota nocte lamentori (ut postremo exposuerunt, qui ei assidebant), Quis, dicens, non condemnarit me miserum Joannem, si mihi licet tegi tegumento triginta et sex nummorum, fratres autem mei (proh dolor!) secundum Christum, sub dio perpetuo degant concreti frigore, et nec minimum quidem et vilissimum pannum habeant? quorum plurimi quidem ventre vacuo et incœnati recumbunt, et vel ipsas, (hei mihi!) quæ a mensa mea cadunt, micæ cupiunt, sicut pauper Lazarus. Heu! heu! quam multi nunc hospites et peregrini ad hanc venerunt civitatem, qui non habent ubi caput reclinent, esurientesque et sitientes, jacent in medio foro. Ego autem me delicate omne genus explens bonis, præter alias delicias hoc quoque nunc sumptuoso induor tegumento. Quid ergo illo die expecto me auditurum? Quid aliud, quam: Recepisti bona tua in vita tua, pauperes autem mala: et propterea ipsi quidem nunc accipiunt consolationem, tu autem cruciaris pro meritis? Sed benedictus Deus, non amplius eo tegetur humilis Joannes, sed ejus pretio induentur pauperes.

XXV. Cum primum itaque illuxisset, mittit oportorium in forum venundandum: quod cum vidisset is qui obtulerat, rursus emit et ad eum affert. Ille autem accipit quidem, rursus vero mittit ad forum. Cum autem bis et sæpe hoc factum esset, magnus Joannes significat ei qui offerebat; Videamus, dicens, quis ex nobis prius defatigabitur, ego quidem ipsum vendens, tu autem emens et offerens: erat enim valde dives. Quamobrem dedita opera volebat magnus Joannes ex eo lucrifacere, ut illius bona ad pauperes effluerent. Dicebat autem etiam tale quid, quod si quis ab his delicatis et divitiibus, et maxime iis qui sunt immisericordes,

(15) *Hervetus, cilicium*. Græcè σισύραν, stragulum barbaricum e villosis pellibus.

posset arte aliqua et ratione ad ipsas usque auferre A tunicas, ut beneficeret indigentibus, ab eo quod decet minime aberraret. Sic enim res duas efficit pulcherrimas: unam quidem, quod illorum animis salutem conciliabit; alteram autem, quod ex rebus alienis non parvam neque levem sibi parabit mercedem. In testimonium autem ejus quod dicebat, adducebat etiam id quod magnus fecit Epiphanius, qui effecit, ut pecuniæ Joannis episcopi Hierosolymitani pia quadam via et ratione distribuarentur pauperibus.

CAPUT VII.

Historia S. Patri Telomiarit.

XXXVI. Addebat vero aliud quoque, quod a fideli quodam et amante veritatis dicebat se audivisse in B Cypro, qui sic narrabat, ea quæ dicebat jurejurando confirmans: Cum essem in Africa, habitabam apud quemdam publicanum, valde quidem divitem, sed admodum immisericordem, et pauperem quod attinet ad misericordiam. Cum autem accidisset, ut tempore hiberno sol luceret calidius, pauperes simul congregati calore fruebantur. Ut solet autem in his evenire, domos enumerabant: illas quidem, quæ erant misericordum et sua communicantium, beantes; eas autem, quæ possidebantur a parcis et nihil elargientibus, miseris dicentes et exsecrantes: cum quibus, inquit, etiam meum connumerarunt dominum. Sic itaque invicem rogabant, an aliquis unquam illinc fuisset eleemosynæ particeps? Cum vero nullus esset ex omnibus qui affirmaret se accepisse, unus ex illis: Sed quid, inquit, mihi dabitis, si ego hodie recedens illinc consecutus fuero misericordiam? Cum autem de ea re pacta conventa inter se fecissent, pauper cum fuisset ex adverso vestibuli publicani, invenit ipsa hora pistorem trahentem mulum pane onustum, ipsumque venientem per viam quæ tendit ad sedes. Cum itaque pauperem ex adverso stantem vidisset publicanus, et solo tristi habitu provocantem eum ad misericordiam (neque irritaret alienum a misericordia), sic quoque furore percitus, uno pane arrepto, et eo usus tanquam lapide, jecit in pauperem. Quem ille protinus accepit, et abiens ostendit aliis, affirmans quod accepisset ab ipsis manibus publicani.

XXXVII. Nondum duo dies præterierant, et publicanus morbo correptus mortifero, cum mentis subisset exstatim, videbat a se exigi rationem suarum actionum. Deinde videbatur etiam adesse trullance videbat nigros congregatos, et multa ejus turpia facta in lance deponentes; in dextera autem, viros quidem candidatos et forma terribiles assistentes nihil vero boni invenientes, quod contra possent in lance collocare, essetque mæstos et tristes, et dicentes: Nihil habemus aliud, quod opponamus, nisi panem illum, quem duobus ante diebus, et nec ipsum quidem sponte, dedit cuidam

Α τινὶ καὶ μεθόδῳ ἄχρι καὶ αὐτῶν ἀραιεῖσθαι τῶν χιτῶνων τῆς τῶν ἰνδαῶν ἔνδειαν εὐδοκίας, οὐχ ἀμειψήσεται τοῦ προσήκοντος. Δύο γὰρ οὕτω διακονοῦνται τὰ κάλλιστα, ἐν μὲν ὅτι καὶ ταῖς ἐκεῖνων φυγαῖς μνηστεύεται σωτηρίαν; ἕτερον δὲ ὅτι καὶ αὐτῶν μεσθὸν ἐκ τῶν ἄλλοτρίων, οὕτι μικρὸν οὐδὲ τὸν τυχεύοντα περιποιεῖ. Μαρτύριον δὲ τοῦ λόγου καὶ τὸ τοῦ μεγάλου παρεῖθαι Ἐπιφανίου, δι' Ἰωάννου τὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων χρήματα εὐσεβῶς μεθόδῳ παρασκεύασε τοῖς δεομένοις ἐκνευθῆναι.

ΛΣ'. Προσεῖθαι, δὲ καὶ ἕτερον ὅπερ κατὰ τοῦ πιστοῦ καὶ φιλαλήθους ἀνδρὸς Ἐλεγε κατὰ τὴν Κύπρον ἀκούσαι, δις οὕτως ἐξηγήτο, φησὶν, ὅρα καὶ τοῦ λόγου πιστοῦμενος. Ὅτι περ ἐν Ἀφρικῇ γεγονὼς, παρὰ φέου, τελῶν τινὶ, πένυ μὲν πλουσίῳ, πάντῃ δὲ ἀσπλάγγῳ καὶ πενιχρῶ τὰ πρὸς ἔλεον. Οὕτω δὲ συμβᾶν, ὅρα χειμῶνος ἡλίου θερμότερον ἐπιλάμψαντος, πένητες ἅμα συναθροισθέντες, τῆς θερμῆς ἀπέλαβον. Ὡς περ δὲ εἰκὸς ἐπὶ τούτοις συμβαίνειν, ἀριθμῶντο τὰς οἰκίας, τὰς μὲν τῶν εὐσπλάγγων καὶ κοινωνικῶν μακαρίζοντες, τὰς δὲ φειδωλοῦς ἐχούσας καὶ ἀμεταδότους τοὺς λεκτημένους ταλαιώνοντες τε καὶ ἐπαρώμενοι, οἷς καὶ τὸν ἔμδν, ἔρη, κύριον συνριθμοῦν. Ἐπυνθάνοντο γοῦν ἀλλήλους εἰ ποτέ τιν ἐκεῖθεν ἐλεημοσύνη μετὰ σοχοι. Ὡς δὲ μηδεὶς ἦν ἐκ πάτων δ λαβεῖν κατὰ θέμενος, εἰς τις ἐκείνων, Ἄλλ' ἔμοι τί ἂν δοίητε, ἔρη, [εἰ] σήμερον ἀπελθὼν ἔλλεος ἐκεῖθεν μεθίω; Ὡς δὲ καὶ συνθήκας ἔθεντο περὶ τούτου, ὁ πένης ἀπεναντίας τῷ κυλῶν τῷ τελῶν γένόμενος, εὐρεν αὐτῆς ὥρας ἡμίονον ἔλεοντα τὸν ἀρτοποιὸν, ἄρνοις παφορισμένην, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὸν οἶκον φερούσης αὐτὸν ἐρψόμενον. Τὸν πένητα γοῦν, ὁ τελῶνης ἀπέναντι που παριστάμενον θασάμενος καὶ σχήματι κατηφει μόνῳ πρὸς ἔλεον αὐτὸν ἐκκαλούμενον (οὐδὲ γὰρ κοῖ φωνῆν ἐθάξρει πρὸς αὐτὸν ἀφίναί, τοῦ μὴ παροῦσιν τὸν ἀσπλάγγον), θυμῷ κἂν τούτῳ ληφθεῖ, ἔνα τῶν φωμῶν διαρπάσας, καὶ οἷα λίθῳ χρυσάμενος, βάλλει κατὰ τοῦ πένητος ὃν ἐκεῖνος παραχρῆμα λαβὼν, τοῖς ἄλλοις ἀπελθὼν εἰδείκνυ, ἢ μὴν διαθεβαιόμενος, ὡς ἐξ αὐτῶν λάβοι τοῦτον τοῦ τελῶν χειρῶν.

ΛΖ'. Οὕτω δύο παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ὁ τελῶνης θανατηφόρῳ νόσῳ κατὰ σχετος γεγονὼς, ἔκστασιν τε φρενῶν ὑποστάς, αὐτὸν εὐρα λόγους τῶν ἰδίων πραττόμενον πράξων, εἶσα καὶ ζυγὸς ἐφόκει παρῆνας διακρίνων ἐκάτερα, οὗ κατὰ μὲν τὴν λαϊὰν πλάστιγγα μέλινας ἔβλεπε συναθροισμένους, καὶ πολλὰ τῶν αὐτοῦ πράξων ἀτοπα τῇ πλάστιγγι κατατιθέντας, κατὰ δὲ τὴν δεξιὰν λευχειμόνας μὲν ἄνδρας καὶ φοβερούς τὴν μορφήν ἰσταμένους, μηδὲν δὲ ἀγὰθὸν ἀντιστάθμισαι παρεμβύσαντας, κατηγεῖς τε εἶναι καὶ σκυθρωπούς. Οὐδὲν ἄλλο, λίγοντας, ἔχου μὲν ἀντιτείναι, ὅτι μὴ τὸν ἔνα ἄρτον ἐκεῖνον διδυσι προτερον ἡμέρας, καὶ οὐδὲ αὐτὸν ἐκούσιον,

πένητι παρέσχε τινί. Τῇ ἑτέρᾳ τοιγαροῦν πλάστιγγι Α τοῦτον ἐνθέμενοι, ἰσορροπεῖ κατέστησαν τὰ ζυγὰ, τότε δὴ τῷ τελῶνῃ φασὶν οἱ λευεῖμοι. Ἀπελθὼν πρόσθεσ ἐπὶ τῷ ἄρτῳ τούτῳ καὶ ἔργα σου, ἔπει μὲλ- λουσιν οὐδ' ὄρεσ μέλλαντες οἴδε παραλαμβάνειν σε. Αὐ- τίκα τοίνυν διαναστάς, καὶ εἴσω φρενῶν γενόμενος, ἀληθῆ τὰ θεαθέντα ἐπέγνω. Ἄπαντα γὰρ ὅσα ἐκ νέου ὑπῆρχεν αὐτῷ διαπεπραγμένα, καὶ ὧν εἰς λήθην ἦδη κατέστη, τοὺς Αἰθίοπας ἐκείνους ἑώρα συνάγον- τας θῆθεν καὶ τῇ πλάστιγγι ἔγκραταθίνετες. Ὅθεν δὴ καὶ εἰς ἐκπλήξιν πολλὰς ἰών, Βαβαί, Ἐλεγον, ὅση τῆς ἐλεημοσύνης ἡ δύναμις! Εἰ γὰρ εἰς ἄρτος, καὶ αὐτὸς ἐπιχώλως πένητι προσριπεῖς ἴσχυσε το- σοῦτον, πόσων ἂν δυνηθεῖ κακῶν ἑαυτὸν ἀπολύσα- σθαι ὁ Ἰαροῦς τὰ ὄντα τοῖς πένησι προίεμενος! Τοσοῦτον οὖν φιλοτιμῶς ἐλεημοσύνην ἐχρήσατο, Β καὶ οὕτως ἀφειδῶς ἐκίνο ἀμφοῖν τοῖν χερσίν, ὡς ὁ λόγος, εἰς τὰς τῶν πενήτων γαστέρας ἀνέλων, ὡς μετὰ τὸ πάντα προίεσθαι, μηδὲ αὐτοῦ φεῖσασθαι σώ- ματος, ἀλλὰ καὶ τούτῳ πένητας θρέψαι ἀποδόμενον τὴν ἐλευθερίαν, ὡς μετ' ὀλίγον φανότερον ὁ λόγος ἐηλώσει.

ΑΒ'. Προϊόντι γὰρ αὐτῷ ἐπὶ τὸ τελωνεῖον αὐτῆς ὑπῆντασε ἐκ ναυαγίου γυμνός, ὄνπερ εἴη θεασάμενος, τὸ ἱμάτιον εὐδὲς ἀποδύς ἀβρόν τι καὶ πολῦτιμον ὄν, αὐτῷ δίδωσι, πολλὰ δεηθεὶς διὰ παντὸς αὐτὸ περι- εαλίεσθαι. Ὁ δὲ, τοῦτο μὲν ἐρυθρίων μεγαλοπρεπεῖ χρῆσθαι τοιοῦτον, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα πενὸ- μενος, εἰς τὴν ἡγορὰν τίθει διαπραθησόμενον. Ὡς δὲ ὑποστρέφων ὁ τελῶνης ἴδοι κρεμάμενον, ἀνὰ συνεσχίθη κολλῆ, σκυθρωπάζων τε ἦν διαλογιζόμε- C νος ὅτι μὴ ἐξεγίνετο αὐτῷ κασιθαί. εἰ τῷ πένητι παρ' αὐτοῦ ἐλεημοσύνης ὑπόμνημα. Ταῦτα τοίνυν λογιζομένην ὄντος ἐπέει· ἐπίσταται δὲ αὐτῷ ὄνᾳ εὐδοκίᾳ τις ἀνὴρ ἡλίου τὴν ὄρρον φαειρότερος σταυ- ρὸν μὲν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχων, τὸ δὲ ἱμάτιον ἔπερ αὐτὸς τῷ αὐτῇ παρέσχετο, περιβεβλημένος, ὡς πλησίον γενόμενος· Τί δὴτα, φησὶ Πίερε (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ τελῶνῃ), ἀλύεις καὶ ὀδυνᾷ; Ὁ δὲ ὡςπερ γινὸς ὅστις εἶη ὁ προσφθεγγόμενος· Ἐπειδὴ, ἔφη, θέσποτα, ὧν αὐτὸς πλουσίως ἡμῖν ἐμπαρέχεις, πολλὰς τιςὶ κοινωνοῦντες οὐχ ὀρώμεσ, καλῶς αὐ- τοὺς τοῖς δοθεῖσι χρωμένους δι' αἰσχροκίρθεϊαν. Οὐπω τὸν λόγον ἐκείνος ἐπλήρου, καὶ ὁ φανείς ὑπο- δεικνῶν αὐτῷ τὸ ἱμάτιον· Ἐπιγινώσκεις τοῦτο; φησὶ· Τοῦ δὲ καταθεμένου, πάλιν ἐκείνος· Ἰδοῦ, ἐξότου μοι καὶ παρέσχεσ αὐτὸ, διὰ παντὸς ἐνδιδύ- D σκομαι.

ΑΘ'. Ἐπει δὲ καὶ ὁ ὄντος ἀνῆκεν αὐτὸν, ἐπὶ νοῦν ἔλθων, εὐλο-ητὸς Κύριος, ἔλεγον, εἰ καὶ Χριστὸς εἰς εἶναι τῶν ἐνδῶν φαίνεται, οὐκ ἀνήσω μέχρις ἂν καὶ αὐτὸς εἰς τῶνδ' τῶν ἐλαχίστων γίνωμαι. Παραχρήμα τοίνυν τὸν ἐπίτροπον τῆς οἰκίας ὡς ἦν ἀργυρόνητος αὐτῷ καλῶσα, Ἔχω σοί τι, ἔφη, τῶν ἀπορρήτων πιστεῦσαι, ἔπερ εἰ ἔκφορον θεῆς, ἢ μὴ ἐργάση ὁ ἐπ' αὐτῷ βούλομαι, μακρὰν ἔση τοῦ ἐμοῦ προσώπου, καὶ εἰς βάρβαρον ἀπεμοληθήσῃ γῆν. Ταῦτα εἰπὼν, δέκα τοῦ χρυσοῦ λίτρας αὐτῷ ἐγχειρίζει ἐπὶ κρα- γματεῖα τούτῳ καταβλήθ, σομίνεσ· εἶτα, Τῇ πραγμα-

pauperi. Cum in altera itaque lance cum impo- suissent, fecerunt trutinam ex utraque parte ex æquo propendentem. Tunc illi publicano dicunt viri candidati : Recedens adde huc pani, et ope- rare. Nam illi, quos vides ni: ri, sunt te accepturi. Cum statim itaque expectatus esset, et ad se re- diisset, agnovit vera esse, quæ visa fuerant. Nam quæcunque ab ineunte ætate ab eo facta fuerant, et quorum jam erat oblitus, videbat illos Æthio- pes utique congregantes, et in lancem impo- nentes. Quamobrem sæpe obstupefactus, Παρὰ! dicebat, quanta est virtus eleemosynæ. Si enim unus panis, isque per iram pauperi projectus, tantum potuit, a quam multis malis se poterit li- berare, qui hilariter bonis suis impertitur pau- peres? Adeo ergo munifice usus est eleemosyna, tam abunde ambabus, ut dici solet, effudit ma- nibus, in ventres pauperum infundens, ut post- quam omnia profudisset, ne suo quidem parceret corpori, sed eo quoque aleret pauperes, vendita libertate; ut paulo post clarius ostende- mus.

XXXVIII. Ei enim eunti in telonium, occurrit nauta nudus ex naufragio: quem quidem cum vi- disset, veste statim se exuens, quæ erat delicta et sumptuosa, ei donat, multum precatus, ut ea per- petuo indueretur. Ille autem partim quidem eru- bescens uti veste magna, partim vero aliarum quoque rerum, egenus, in foro exponit ut venderetur. Cum autem revertens publicanus eam vidit pen- dentem, magno fuit affectus dolore, et erat tristis, reputans quod non ei licuisset relinquere pauperi aliquid monumentum suæ misericordiæ. Hæc cum cogitaret, ei obrepat somnus. In somnis autem ad eum accedit vir quidam insigni, sole specie ala- crior, crucem quidem habens in capite, indutus autem veste, quam ipse dederat nautæ. Qui cum prope accessisset: Cur inquit, chare Petre (hoc enim erat nomen publicano), angeris et cruciaris? Ille autem perinde ac si nosset, quisnam esset qui lo- quebatur: Quoniam, inquit, Domine, quæ tu nobis abunde præbes, ea nonnullis sæpe impertientes, non videmus eos recte uti iis quæ data sunt, prop- ter turpe lucrum. Ille nondum implebat oratio- nem, et qui apparuerat ostendens ei vestem: Agno- scisne hanc? inquit. Cum is autem affirmasset, ille rursus: Ecce, inquit, ex quo tu mihi eam præ- buisti, ea perpetuo.

XXXIX. Postquam autem eum dimisit somnus, hæc mente agitans, Benedictus Dominus, aiebat: si Christus videtur esse unus ex indigentibus, non desistam, donec ipse quoque sim unus ex iis mini- mis. Statim ergo vocato procuratore domus, qui fuerat ab ipso emptus: Volo, inquit, tibi credere quoddam arcanum, quod si enuntiaveris, aut nisi effectum reddideris, quod volo, procul recedes a meo conspectu, et venderis in barbara regione. Hæc cum dixisset, decem libras auri ei tradit, quæ erant ei solvendæ ob negotiationem. Deinde: Me

quoque, inquit, assume ad hanc negotiationem (hoc est enim arcanum) et cum me abduxeris ad partes sanctæ civitatis, illic me vende Christiano alicui tanquam mancipium. Quod autem ad te ex eo redibit pretium, quantumque fuerit, detur pauperibus. Cum, postquam diu institisset, vix tandem ei persuassisset, venit cum eo Hierosolyma. Quo in loco, cum in quemdam amicum, qui erat quidem arte aurifex, incidisset procurator (erat autem ei nomen Zoilus, qui propter aliquem casum redactus erat ad inopiam), Servus est, inquit, mihi valde bonus: quem si me audiens emeris, mihi erit impedimento, quominus ad pristinam redeas felicitatem. Est enim non solum bonis moribus, sed etiam in fundendo auro summe exercitatus, fuerat enim Petrus huic quoque arti summe deditus. Ille autem statim in medium adducens paupertatem, cum qua conflictabatur, dicebat se non posse eum emere. Sed tamen ille verbis amici persuasus, et auro accepto fenori, emit zelo ferventem Petrum triginta nummis. Quos cum accepisset procurator, iivit Constantinopolim.

XL. Licebat ergo videre eum, qui propter Christum voluntariam susceperat servitutem, diligentissime domino suo inservientem in omnibus, quæ ad usum domus pertinebant, jejuniisque vacantem et vigiliis: quæ faciebant, ut res domini incrementum acciperent, ut benedicerentur ejus ultima, sicut Jobo 6, magis quam priora. Qui etiam summam ejus virtutem venerans, cogitabat eum manumittere, etiamsi ille id minime admiserit, volens potius in servitute propter Christum perpeti, quam cum libertate quiescere. Sed quis dicere omnino poterit eas, quæ ei a maligno inferebantur, afflictiones? Quicumque enim erant a familia, tanquam emotæ mentis quempiam reputantes, aliquando quidem eum irridebant, aliquando autem alapas infligebant, et non desistebant ei omnibus modis asferre molestiam. Quotiescunque autem contigisset eum, contumelis a conservis affectum, dormire cum animi ægritudine, toties ei assistebat in somnis, qui in Africa ab eo visus fuerat, ferensque ejus vestem, et pretium triginta aureos habens in manibus: Ne sis tristis, aiebat, frater Petre. Ego enim etiam tuum accepi pretium, sicut prius vestem.

XLl. Intercessit aliquantum temporis, et quidam qui erant ejusdem cujus Petrus regionis, arte aurificæ, voti causa et adorationis pervenerunt ad loca veneranda. Quos dominus ejus, ut qui essent ejusdem artis, domum ductos accepit omni benignitate. Petrus autem cum eis ministraret, et viros agnovisset, seipsum celabat pro viribus, et omnibus modis conabatur latere. Illi vero tanquam per figuram corporis eum indagantes, agnoverunt. Et primum quidem inter se susurrabant: dubitationem enim eis assererat similitudo. Postquam autem illum ipsum esse aperte agnoverunt, communiter cum

ταίς, φησί, κάμει συμπαραλαβῶν (τοῦτο γὰρ τὸ ἀπόρρητον), καὶ πρὸς τὰ τῆς ἀγίας πόλεως ἀπαγαγὼν μέρη, ἔκει με Χριστιανῷ τινι καθάπερ ἐν τῶν ἀνδραποδῶν πόλησιν· τὸ δὲ ἐντεῦθεν περιειλουσόμενός σοι τιμῆμα, ὅσον ἂν καὶ εἴη, δοθήτω πένησι. Μετὰ πολλὴν γοῶν τὴν ἔνστασιν, καταπειθοὶ μόλις ἐκεῖνον λαβῶν, φθάνει σὺν αὐτῷ τὰ Ἱεροσόλυμα· ἔνθα προσφιλεῖ τινὶ ὁ ἐπίτροπος ἐντυχῶν ἀργυροκόπῃ μὲν τὴν τέχνην, Ζωίλω δὲ τοῦνομα, τότε δὲ κατὰ τινὰ περιπέτειον βίου ἀπόροις καὶ ἐνδεῶς ἔχοντι, Δουλοῦς ἐστὶ μοι, ἔφη αὐτῷ, πᾶνυ σφόδρα καλῶς. Ὅν εἰ ἐμοῦ ἀκούσας ὠνήσῃ, οὐδὲν τὸ καλῶν, ἔξεις, μὴ δι αὐτοῦ πάλιν εἰς τὸ εὐ πράττειν ἐπανελθεῖν ὡς τὸ προτερον. Ἔστι γὰρ οὐ δεξιὸς μόνον τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ τὴν χρυσοχοίαν ἄκρως ἐξησχημένος. Καὶ γὰρ ἦν ὁ Πέτρος καὶ πρὸς τοῦτο ἔχων ἐπιτηδεῖω. Ὁ δὲ τὴν σύνοικον εὐθὺς περβαλλόμενος ἀπορίαν, μὴ δύνασθαι τὴν ἀρχὴν ἔλεγε τοῦτον ὠνεῖσθαι. Πλὴν ἀλλὰ τοῖς τοῦ φίλου λόγοις πεισθεὶς καὶ χρυσίον λαβῶν εἰς δάνειον, ὠνεῖται τὸν θερμὸν Πέτρον νομισμάτων τριακοντα, ἃ καὶ παραλαβῶν ὁ ἐπίτροπος, ἔχωρει πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

M'. Ἦν οὖν ἰδεῖν τὸν διὰ Χριστὸν ἐκούσιον τὴν δουλείαν προσηρημένον, ἐπιμελέστατα τῷ δεσπότη τῷ ἑαυτοῦ ἐπὶ πάσαις ταῖς κατ' οἶκον χρεῖαις ὑπηρετούμενον· νηστειαῖς τε τὸ παράπαν καὶ ἀργυρῖαις προσκεῖμενον· ἃ καὶ πρὸς πληθυσμὸν ἐποίει καὶ αὔξῃσιν τὰ τοῦ δεσπότη ἐπιδοδῶναι, ὡς εὐλογηθῆναι κατὰ τὸν Ἰωβ τὰ ἔσχατα μᾶλλον αὐτοῦ ἢ τὰ ἔμπροσθεν, ὅς καὶ τὴν ἄκραν ἀρετὴν αὐτοῦ δυσωπούμενος, ἀφείναι τῆς δουλείας διανοεῖτο, καὶ ἐκεῖνος ἥκιστα παρεδέξατο τὴν ἐν δουλείᾳ διὰ Χριστὸν ἐλθόμενος κακοπάθειαν, ἢ τὴν μετ' ἐλευθερίας ἀνάπαυσιν. Ἀλλὰ τίς ἂν ἐξείποι τὰς ἐκ τοῦ πονηροῦ πάντως ἐπαγομένας αὐτῷ θλίψεις; Οἱ γὰρ τῆς οἰκίας πάντες ὡς τινὰ παράκοπον ὄντα ταῖς φρεσὶ λογιζόμενοι ποτὲ μὲν ἀπέσκωπον εἰς αὐτόν, ποτὲ δὲ καὶ ἐπὶ κόβρῃς ἔβράβιζον, καὶ πάντα τρόπον ἀνιώντες οὐ διελιμπάνον. Ὅσακις οὖν συμβαίη τοῦτον ὑπὸ τῶν ὁμοδούλων ἐμπαροινούμενον, ἐν λύπῃ κοιμηθῆναι, τασαλεῖαις αὐτῷ ὄναρ ἐφίστατα ὁ ἐν Ἀφρικῇ ὄραθεῖς, φορῶν τε αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον καὶ τὴν τιμὴν τοὺς τρισκοντα χρυσοῦς μετὰ χετρας ἔχων, Μὴ ἀθύμει, τε, ἀδελφε, λέγων, Πέτρε. Ἴδού γὰρ ἐγὼ καὶ τὴν τιμὴν εἴληφα τὴν σὴν, ὥσπερ πρότερον τὸ ἱμάτιον.

MA'. Χρόνος ἐτρέθη τὸ μεταξὺ, καὶ τινες ὁμόχωροι τῷ Πέτρῳ ἀργυροκόποι τὴν τέχνην, εὐχῆς χάρις καὶ προσκυνήσεως τοὺς σεβασμίους κατέλαβον τόπους· οὗς ὁ δεσπότης αὐτοῦ ἄτε ὁμοτέχνους οἰκαδὲ ἀγαγὼν κατὰ πᾶσαν ἐδεξιοῦτο φιλοφροσίνην. Ὁ μνητοὶ Πέτρικς διακονούμενος ὦν, καὶ τοὺς ἀνδρας ἀναγνωρίσας, συνέκρυπτεν ἑαυτὸν ὀψίση δύναμις, καὶ πάντα τρόπον ἐμηχανάτο λαθεῖν. Ἐκεῖνοι δὲ ὥσπερ διὰ τῶν χαρακτῶρων βίηλατοῦντες αὐτὸν ἀνεγίνωσκον, καὶ πρῶτα μὲν διεψιθύριζον πρὸς ἀλλήλους (ἐνεδοιάζετο γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς ἐμπερείας), καὶ ἀκριβῶς αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι διεγίνωσκον, εὐθὺς πρὸς τὸν

καεληκότα κοινολογούμενοι, Τί ὅτι σοι, εἶπον, ἀνὴρ αὐτοῦτος εἰς διακονίαν, εἰς μὲν τῶν συγκλητικῶν καὶ μεγάλων, οὐδενὸς δὲ τὴν ἐπιφάνειαν δεύτερος; Οὗτος γὰρ ὁ νῦν ἡμῖν ἐπὶ τῆς τραπέζης ὑπηρετούμενος Πέτρος ἐστὶν ὁ τελώνης· περὶ οὗ μὲν πολλὴ τῶ βασιλεὺς λύπη, πολλὴ δὲ καὶ τῆ συγχλήτῃ πάσῃ, ὡς ἂν ἀφανοῦς αὐτοῦ γενομένου.

ΜΒ'. Τοῦτων ἡ Πέτρος τῶν ῥημάτων διομιλουμένων ἀκούσας, αὐτίκα ῥίπτει μὲν εἰς τοῦταφος ὃν εἶχε πίνακα μετὰ χειρᾶς, κάτεισι δὲ ὁρῶν πρὸς τὸν πυλῶνα, ᾧ κωφός τις καὶ ἄλλος νεανίσκος ἐκ γενετῆς ἐφειστήκει, νεύματι κλείειν τε καὶ ἀνοίγειν δυνάμενος. Πρὸς ὃν ὁ Πέτρος, Σοὶ λέγω, ἔφη, τῶ κωφῷ καὶ ἀλάλῃ, ἐν ὀνόματι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἀκουσόν μου λαὶ ἀνοιξόν· ὁ δὲ, Ὡς κελεύεις τε, ἀπεκρίνατο, καὶ εὐθὺς ἤνοιξε, καὶ ὃς ἐξῆλθε ὄροματος, εἶτα ὁ πυλῶνος ἀνελθὼν, τὴν εἰς αὐτὸν χαιρῶν ἐξηγεῖτο θυματουργίαν, ἔλεγε τε φλόγα πυρὸς τοῦ στόματος τοῦ μεγάλου Πέτρου προΐουσαν θεάσασθαι, καὶ τῶν ὠτων αὐτοῦ διαδύνασι· ἤτις καὶ, φησὶν, ὄλον με περιλάμψασα, ἀκούσαι τε παραχρῆμα καὶ λαλῆσαι πεποίηκε. Ταῦτα τοῦ τῶ κωφοῦ τε καὶ ἀλάλου διηγούμενου, θύμα τε καὶ ἔκπληξις πάντας εἰσήει, καὶ παραχρῆμα ὡς εἶχε ποδῶν ἕκαστος, διώκειν ὤρμησαν. Πανταγοῦ δὲ διερευνησάμενοι οὐκ ἔσχον καταλαβεῖν τὸν ζητούμενον, ἐφ' ᾧ καὶ πολλὰ τις αὐτοῦ εἰσηῆθε μετάνοια, καὶ τὴν προτέρην ἦσαν ἀπροσεξίαν μετακλιόμενοι, καθ' ὃ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον διὰ τοσαύτης ἦγον τῆς παροινίας, τύπτοντες τε καὶ προπηλακίζοντες καὶ ἡμέρας ἐκάστης εἰς αὐτὸν ἀποκώπτοντες.

statim alloquentes, qui eos invitaverat: Quid sibi vult, dixerunt, quod vir talis tibi ministrat, qui est unus quidem ordinis senatorii, splendore autem nulli est secundus? Is enim, qui nunc nobis servit in mensa, est Petrus publicanus, de quo imperator quidem magnum accipit dolorem, magnum autem Senatus quoque, ut qui evanuerit.

XLII. Eos hæc verba dicentes cum audisset Petrus, statim humi quidem jactit discum, quem habebat in manibus; cursu autem descendit ad vestibulum, in quo astabat quidem adolescens, ab ortu surdus et mutus, qui nutu poterat claudere et aperire. Cui Petrus: Tibi dico, inquit, qui es surdus et mutus, in nomine Christi Dei nostri, audi me, et aperi. Ille autem, Sicut jubes, respondit: et statim aperuit. Ille vero currens, protinus est egressus. Deinde ascendens janitor lætus, narravit quod in ipsum fecerat miraculum. Dicebat enim ce vidisse flammam ignis procedentem ex ore magni Petri, ad aures ejus pervenisse. Quæ, inquit, cum me totum circumfulsisset, repente fecit audire et loqui. Hæc cum narraret is, qui prius erat surdus et mutus, subiit omnes stupor et admiratio, et statim quam maxima potuerunt celeritate, aggressi sunt eum persequi. Cum ubique autem scrutati essent, non potuerunt eum, quem quærebant, comprehendere. Quamobrem eos magna subiit poenitentia, et deplorabant quod non magis animum attendissent, quo factum erat, uti Dei hominem tantis afficerent contumeliis, verberantes et insultantes, et eum quotidie irridentes.

CAPUT VIII.

Alienæ virtutis imitatio.

ΜΓ'. Τοιαῦτα τῆς συμπαθοῦς καὶ φιλανθρώπου ψυχῆς Ἰωάννου τὰ φιλάνθρωπα διηγήματα. Ὡς γὰρ ἐπὶ πλεῖστον, ὅσα πρὸς συμπάθειαν ἠρέθιζε καὶ φιλοπτωχεῖαν λέγειν τε καὶ ἀκούειν ἠδούλετο· ἀμείλει καὶ ὅσαι ὥραι τῶν ἐπὶ ἐλεημοσύνη βεβοημένων Πατέρων ἀνίχνευε τοὺς βίους, καὶ ἔργων αὐτῶ τοῦτο διὰ βίου τὸ σπουδαιότατον, ἅτε τὴν αὐτὴν ἐκείνους ἰδεῖν προθυμουμένην.

ΜΔ'. Ἐπιτυχῶν οὐ ποτε τῶ τοῦ θεοῦ Σαραπίωνος Βίῳ τοῦ Σιδωνίου, οὐ διελίπε τὸν ἄνδρα τε ἐκπληττόμενος καὶ τὰ ἐκείνου ἐκδιηγούμενος, ὅπως τε ἀποροῦντι περιτυχῶν πένητι, καὶ τὸ συνήθως λεγόμενον ὀμοφύριον ἀποδοῦς δίδωκεν· εἶτα συνεινήσας ἐτέρῳ βιγούντι τὸ στιχάριον ὁμοίως παρέσχετο, καὶ λοιπὸν κἀθήτο γυμνός, ἐπὶ τῆς ἀγάλης μόνον κατέχων τὸ Εὐαγγέλιον. Εἶτα πρὸς τινος ἐρωτηθεὶς τις ὁ γυμνός εἶη. Τοῦτο, ἔφη, δέξασθε τὸ Εὐαγγέλιον. Ὡς δὲ καὶ πωλήσας τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τιμὴν τοῖς πένησι διένειματο, πυθομένην τῶ μαθητῇ, Ποῦ ἐστὶ, Πάτερ, τὸ Εὐαγγέλιον τὸ μικρόν; — Πίστευσον, ἔφη, πείθόμενος τῶ λέγοντι, Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ὃς

XLIII. Tales erant misericordis et clementis Joannis animæ benignæ et humanæ narrationes. Maxima enim ex parte, quæcunque incitabant ad commiserationem et amorem in pauperes, ea volebat dicere et audire. Assidue quidem certe investigabat vitam eorum Patrum, qui fuerunt celebrati propter eleemosynam, et in hoc per totam vitam magnum ponebat studium, ut qui velle eadem via, qua illi, ingredi.

XLIV. Cum itaque aliquando incidisset in Vitam divini Serapionis Sidonii, non cessabat virum illum admirari et res illius narrare, quemadmodum cum aliquando in egentem incidisset pauperem, se pallio exiit et ei dedit. Deinde cum obviam factus esset alteri argenti, similiter ei præbuit tunicam: et de cætero sedit nudus, ulnis solum tenens Evangelium. Deinde ab aliquo interrogatus, quisnam eum nudasset, Hoc, inquit, ostendens Evangelium. Cum vero eo quoque vendito pro eo acceptum pretium distribuisset pauperibus, cuidam discipulo, qui eum rogavit: Ubi est, Pater, parvum Evangelium? Crede mihi, inquit, fili, parens ei qui dixit,

Vende quæ habes, et da pauperibus, ne ipsi quidem libro, in quo hoc scriptum erat, statui parcere.

XLV. Addatur hoc quoque iis quæ dicta sunt, afferens auditoribus non mediocrem utilitatem. Quidam monachus illo tempore puellam ducens speciosam, obibat civitatem: cum autem quidam ex Ecclesia eum vidissent ad multorum offensio-nem eam circumagentem, introducunt ad beatum Joannem. Ille autem verbis illorum inductus, ut qui existimasset eos zelo divino illum admonuisse, ipsum et puellam jubet vehementer cædi, deinde eos in diversis custodiis includi. Cum autem factum esset quod jusserat, et eos accepissent custodiâ, et nox jam adventasset, monachus ei apparet in somnis, ostendens tergum notatum vibicibus et stigmatibus, ei dicens simpliciter et placide: Quid vero hæc tibi placeat, Domine? Crede, nunc quidem certe semel deceptus es, ut homo.

XLVI. A somno autem excitatus, accersit illico monachum, educens eum e custodia, præ plagis vix valentem ingredi. Deinde cum in ejus vultum con-jecisset oculos, agnovit eum esse, qui fuerat ab eo visus. Cumque vellet scire, an tam multas accepisset plagas, quam multas habens in somnis apparuerat, jubet eum linteo succinctum aperire dorsum. Cum divina autem providentia fuisset linteum solutum, apertæ fuerunt partes occultæ, et conspectus est monachus propemodum exsectus et mancus virilibus, etiamsi propter florem ætatis non fuisset prius immunis a suspicione. Statim ergo eos qui illos detulerant, a suis gradibus deturbatos, tres annos arcet a communione. Pio vero monacho se, ut par erat, excusavit, et rogavit ut ei condonaret peccatum admissum per ignorantiam. Sed hoc solum dixit se non laudare, quod nullo adhibito custode obiret civitates, cum esset monachus, et videretur adeo juvenis, et traheret secum feminam, et esset multis causa offensio-nis.

XLVII. Ille vero cum ea, qua par erat, reverentia, et modestia: Benedictus Dominus, inquit, domine, non mentior. Non multis ante diebus cum essem Gazæ, et illinc festinarem ad adorandum SS. Cyrum et Joannem, hæc puella mihi vespere fit obviam, et ad meos pedes procidit, rogans ut mecum iter ingrederetur, eo quod vellet esse Christiana, erat enim Hebræa. Ego autem Dei veritus judicium, qui dixit, ne ex pusillis aliquem despiceremus, obediens admisi eam viæ comitem, maxime confidens, quod cum essent mihi membra ita affecta, non esset facile inimico struere in me tentationem. Cum illuc autem venissem, et vota reddidissem, feci eam catechismo instrui et baptizari, et de cætero eam circumduco in simplicitate cordis, et mendicans eam alo, studens si possim eam collocare in aliquo monasterio virginum. Hæc cum audisset ille Beatus, Papæ, inquit, quam multi sunt occulti servi Dei, etiamsi sint nobis ignoti! Cum autem monachum

Α πτωχός οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ τοῦτο ἐγγρά-
πτο, φέισασθαι διενοήσθη.

ME'. Προσκέισθω καὶ τοῦτο τοῖς εἰρημίνοις, οὐ μετρίαν φέρον τοῖς ἀκραταῖς τὴν ὠφέλειαν· Μονα-
χός τις κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κόρην εὐειδῆ ἐπαχόμενος περιήει τὴν πόλιν· καὶ τινες τῶν τῆς Ἐκκλησίας θεσπόμενοι τοῦτον ὡς ἐπὶ σκανδάλῳ ἤθθεν τῶν πολ-
λῶν αὐτὴν περιάγοντα, εἰσιγούνηται τῷ μακαρίῳ· καὶ ὁς τοῖς ἐκείνων ὑπαχθεῖς λόγοις, ἅτε κατὰ ζῆλον θετον οἰθθεῖς αὐτοὺς τὴν Ἰπόμνησιν πεποιθῆσθαι, αὐτὸν τε καὶ τὴν κόρην κελυεῖ τυφθῆναι σφοδρῶς, εἶθ' οὕτως ἐν φυλακῆς διαιρεθίντας κατακλεισθῆ-
ναι. Ὡς δὲ γέγονε τὸ κελουσθὲν, καὶ αἱ φυλακαὶ τού-
τους ἐλάμβανον, νύς τε ἤδη κερῆν, ὄναρ τῷ πατρι-
άρχῃ ὁ μοναχός ἐφίσταται τὸν νῦτον ὑποδεικνύων κατεστιγμένον, λέγων τε πρὸς αὐτὸν ἀπλῶς ὡς καὶ ἀφελῶς· Τί δὲ ἀρέσκει σοι ταῦτα, δέσποτα; Πί-
στευσον, ταύτην γοῦν τὴν μίαν ἠπάτησαι καὶ αὐτός ὡς ἄνθρωπος.

MΣ'. Ἀνεθείς δὲ τοῦ ὕπνου μεταστῆλεται παρα-
χρῆμα τὸν μοναχὸν, ἐξάγων ἀπὸ τῆς φυλακῆς μόλις βαδίζων δυνάμενον ὑπὸ τῶν πληγῶν· εἶτα ἐπιβαλὼν αὐτοῦ τῇ ὄψει τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐπέγνω τοῦτον εἶναι τὸν θεαθίντα· βουλόμενός τε μαθεῖν, εἰ καὶ τοσαύτας φέροι πληγὰς, ὅσας δὲ καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους ἔχων ἐφάνη, κελυεῖ λεντῶ διαζωσάμενον τὸν νῦτον ὑπο-
γυμνῶσαι. Κρείττονι δὲ τάχα προνοίᾳ τοῦ λεντοῦ διαλυθίντος ἐξεκαλύφθη τὰ κεκρυμμένα μόρια, καὶ ὠρῶτο ὁ μοναχός ἀπόκοπος ὀλίγον· καὶ τὴν αἰδῶ πε-
πρωμένος, εἰ καὶ διὰ τὴν τῆς ἡλικίας ἀκμὴν πρό-
τερον οὐκ ἀπολλύατο ὀνοπολας. Εὐθὺς οὖν τὸν κατεπιπόντα αὐτοῦ τῶν οικείων ἐξώσας βαθμῶν, ἐπὶ τρισὶ χρόνοις ἀπειργεῖ τῆς Ἐκκλησίας· τῷ δὲ θεοφι-
λει μοναχῷ ἀπολογεῖτό τε τὰ προσήκοντα καὶ συγ-
γῶναι αὐτῷ ἡξίῳ τοῦ κατὰ ἄγνωιαν ἀμαρτήσαντος· Πλὴν τοῦτο μόνον οὐκ ἔχω, ἔλεγεν, ἐπαινεῖν τὸ ἀφυ-
λάκτως ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτὸν περιάγειν, μοναχὸν ὄντα καὶ νέον οὕτως ὀρώμενον, γυναικῶς τε ἐπισύρε-
σθαι, καὶ πολλοὺς ἀφορμῆν εἶναι σκανδάλου.

MZ'. Ὁ δὲ μετὰ τῆς προσήκουσης αἰδοῦς τε καὶ μετρίτητος, Εὐλογητὸς Κύριος, δέσποτα, εἶπεν, οὐ ψεύδομαι· οὐ πολλὰς πρότερον ἡμέρας κατὰ τὴν Γάζαν μοι γενομένη, κάκευθεν εἰς προσκόνησιν τῶν ἁγίων Κύριου καὶ Ἰωάννου ἐπειγομένη, συνενεῖ μοι πρὸς ἐσπέραν ἡ κόρη αὐτή, καὶ τοῖς ποσὶ τοῖς ἐμοῖς προσπίπτει συνοδεῖσαι μοι δεομένη τῷ βούλεσθαι γενέσθαι Χριστιανήν· Ἐβραία γὰρ ἦν. Ἐγὼ γε οὖν τὸ ἀπὸ Θεοῦ δέισας κατακρίμα εἰρηκτός μὴ τινος καταφρονεῖν τῶν μικρῶν, ὑπακούσας παρεδεξάμην τὴν συνοδίαν, ἄλλως τε καὶ θαρρήσας δεῖ μοι μελῶν οὕτως ἔχοντι, οὐκ ἂν εἴη τῷ ἐχθρῷ βῆδιον πειρα-
σμόν μοι ἐπισκευάσαι. Ἐκεῖσε μέντοι γενόμενος καὶ εἰς εὐχὰς ἀποδοῦς, κατηχηθῆναι τε αὐτὴν καὶ βαπτισθῆναι πεποιήκα· καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε καρδίας ἀπλότῃ περιστάσει καὶ προσαιτῶν τρέφω, σπούδων, εἰ δυνατὸς γενοίμην, καὶ πρθεκῶν αὐτὴν ἐγκατα-
τάξαι. Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν μακάριον, Βαβαί, πό-
σοι, φάναι, κρύφιοι τοῦ Θεοῦ ὄρατοι, καὶ ἡμῖν οὕτοι

τυγχάνωσιν ἄγνωστοι. Τὸν μόντοι μοναχὸν νομίζουσι - A donaret centum nummis, ille non accepit, dicens: Monachus si habet fidem, non indiget pecuniis: sin autem omnino amat, est omnino fide defectus. Hæc cum dixisset et adorasset, recessit.

ΜΗ'. Ὅπως δὲ ἀξιοσπούδατον ἦν ἡ τοῦ θανάτου μνήμη τῷ μακαρίῳ, καὶ ὡς ἔχειν αὐτὴν ἀνεξάλειπτον περὶ παντός ἐποίετο, εἶρηται μὲν καὶ πρότερον, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν. Θανατηφόρου γὰρ ποτε νόσου τὴν πόλιν καταλαβούσης, ἔργον ἦν κείνων πάντων ἐπιμελέστατον, τὴ θεία παριέναι, πρὸς τε τῶν νοσοῦντων ἐπισκεψίην καὶ τὴν τῶν τελευταίων ταφὴν· πολλάκις δὲ καὶ ψυχῶράγουσι παρεκλήθητο, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν οἰκείαις χερσὶν ἐπεκάλυπεν· ἐπέτρπε δὲ καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν κακοιμημένων συνάξεις ἐπιτελεῖν, ἰσχυρίζομένους τε καὶ διαθεδαιῶν, τὰ μεγάλα τοῖς κατοχομένοις λυσιτελεῖν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν μνήμας καὶ λειτουργίας.

ΜΘ'. Εἰς πίστιν δὲ τῶν λεγομένων καὶ τι τοιοῦτον οὐ πρό πολλοῦ γενόμενον ἐξηγεῖτο. Ἐλεγε γὰρ ὡς ὑπὸ Περσῶν τις εἰς Περσίδα αἰχμάλωτος ἀπαχθεὶς, ἐν τῇ φυλακῇ ἣ οὕτω καλεῖται Λήθη, δέσμιος ἐφρουρεῖτο· νόμος δὲ παρὰ Πέρσας ἐκράτει τοιοῦτος, τοὺς ἐν τῇ φυλακῇ τῆδε καθειρομένους ἀνεκαλεῖσθαι μηδέποτε· ταύτῃ τοι καὶ Λήθη αὐτῇ τὸ ὄνομα κατὰ λόγον ἐτέθη. Ἐκεῖθεν οὖν ἀποδράσαι τινες δυνατοὶ γενόμενοι καὶ τὴν Κύπρον καταλαβόντες, τοῖς τοῦ νεκροῦ πατρᾶσι, ὡς εἶη τεθνηκώς ἐν τῇ φυλακῇ διεδεδαιώσαντο. Ἐκεῖνοι τοιγαροῦν τοῦ ἐνικυτοῦ τρεῖς συνάξεις ὡς ἐπὶ νεκρῷ τούτῳ ἐποίουν. Καὶ τῶν σαρες οὕτω παρήλθον ἐνικυτοὶ· εἶτο' οὕτως καὶ ὁ παῖς ἐκεῖθεν ἐκφυγεῖν ὀνηθεὶς, εἰς τὴν οἰκίαν ἐπάνεισιν, ἐν οἷς γονεῖς οὐχ ὥσπερ ἐκ φυλακῆς φυγόντες, ἀλλ' ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα μᾶλλον σὺν πολλῇ τῇ ἐκπλήξει θεασάμενοι καὶ ἀποβόρῃως πλησθέντες τῆς ἡδονῆς, τᾶλλα τε ἔλεγον καὶ ἐποίουν, ὅσα ἂν ψυχῇ τοιοῦτον ἰδοῦσα πάθοι καὶ εἶποι, καὶ ὅπως ὡς ἀποθνήσκοντες ἦδη, τὰ ἐπὶ θνητοῖς νενομισμένα ἐποίουν, καὶ τὰς ἡμέρας ἀναδιδίζαντες ἀπὸ ἧσαν, ἥ τε τῶν ἀγίων Θεοφανίων ἡμέρας, καὶ ἡ τοῦ σωτηρίου Πάσχα καὶ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς. Τούτων ἐκεῖνος ἀκούσας, καὶ εἰς μνήμην ἔλθων, ὄρων τοὺς τεκόντας διεδδαίου ὡς κατ' αὐτὰς τάσδε τὰς ἡμέρας, καὶ αὐτὸς τῶν δεσμῶν ἀνείτο, ἐπιστάσις λαμπροφοροῦντες τινος, καὶ ἀδείας ἀπέλαυε πάσης, τὰς ἐφεξῆς ἐν τοῖς δεσμοῖς πάλιν ὥσπερ καὶ προτοῦ καταλαμεινόμενος.

CAPUT IX.

Elemosynarum vis apud Deum.

Ν'. Τοιοῦτοις ἔργοις καὶ διηγήμασι χρώμενος πολλοῖς κατέστη σωτηρίας ὑπόθεσις. Διὰ ταῦτα καὶ πλειστοὶ ἐκεῖνα τὰ τῶν ἀποστόλων ζηλοῦντες, καὶ τὰ ὄντα διακίπρασκοντες, τὰς τιμὰς φέροντες ταῖς αὐτοῦ χερσὶ κατετίθουσι, ἀξιούντες ὑπ' αὐτοῦ τοῖς πένησι διανεμηθῆναι. Μεθ' ὧν εἰς τις προσελθὼν, ἐπὶ ἡμῖσι λίτρας τοῦ χρυσοῦ προσηγὼν, ἐπιδεδαιῶν

XLVIII. Quam magnum autem studium poneret beatus, ut mortis meminisset, et quod plurimi faceret efficere ne ejus recordatio deleteretur, dictum quidem est prius, dicetur autem nunc quoque. Nam cum lethalis morbus aliquando invasisset civitatem, maximæ illi erat curæ accedere ad ægrotorum visitationem, et eorum qui decedebant sepulturam. Sæpe autem etiam assidebat iis qui emittebant animam, et eorum oculos suis tegebat manibus. Jubebat synaxes quoque celebrari pro iis qui dormierant, asserens et affirmans defunctis multum prodesse quæ pro eis sunt commemorationes et sacra ministeria.

XLIX. Ad fidem autem faciendam eorum quæ dicebantur, tale quid etiam narrabat, quod factum fuerat non ita multo ante. Dicebat enim, quod a Persis quidam abductus captivus, in custodia, quæ appellatur Lethe, asservabatur vinctus. Lex autem erat apud Persas, ut qui conjecti erant in eam custodiam, nunquam revocarentur: et ea ratione consentaneum est eam fuisse vocatam Lothen, id est, oblivionem. Illinc autem cum quidam potuissent aufugere, et in Cyprum venire, affirmarunt parentibus adolescentis, eum esse mortuum in custodia. Illi vero tres quotannis synaxes celebrabant, tanquam eo mortuo. Quatuor anni præterierant, cum filius illinc aufugiens, redit domum. Quem cum parentes non tanquam qui fugisset e custodia, sed tanquam qui surrexisset e mortuis, cum magno stupore aspexissent, et fuissent infabibili voluptate repleti, et alia faciebant et dicebant, quæ anima, quæ talem vidisset, faceret et diceret: et quemadmodum ei tanquam jam mortuo fecerant justa, quæ sunt mortuis, et cum eum docuissent, quinam essent ii dies, nempe dies sanctorum Theophaniorum, et dies salutaris Paschæ, et dies sanctæ Pentecostes. Hæc cum ille audivisset, et in memoriam revocasset, parentibus affirmabat, quod his ipsis diebus relaxabatur a vinculis, adventu cujusdam, qui gestabat lampadem; et fruebatur omni securitate: diebus autem sequentibus tenebatur vinculis, sicut prius.

affirmans nihil amplius auri apud se remansisse. Petebat autem ab eo, ut duas gratias acciperet: nempe ut et servaretur quidem ejus filius illius precibus; referretur vero navis absque ullo periculo, quæ quidem emissa fuerat in Africam. Cum autem post preces triginta dies præterissent, moritur quidem filius: tertio vero die post ejus mortem, navis quæ redibat ex Africa, cum fuisset ex adverso Phari, in grave incidit naufragium, adeo ut universum quidem onus perlerit, sola (15) autem navis fuerit salva cum vectoribus. Cum autem prius audito nuntio de filio, adhuc vigente animi perturbatione, accessit de nave tristitia, id eum plane obruit.

LI. Quod quidem postquam cognovisset patriarcha, id nibilo minorem ei attulit animi ægritudinem. Deum itaque rogavit, ut invisibiliter ejus animam attingeret, et increparet tempestatem animi ægritudinis et transmutaret in tranquillitatem. In somnis itaque nocte sequenti illi apparet vir, figura et lineamentis similis patriarchæ, ei dicens: Cur ita victus es a tristitia propter ea quæ acciderunt? Nonne tu me rogasti, ut hæc precibus a Deo postularem, nempe ut et tuus salvus esset filius? Et ecce ejus gratia est salvus, ut qui a vitæ malis dimissus sit illæsus. Si enim vixisset longius, non bonus, sed improbus erat evasurus, et indignus eo qui creaverat. Quod ad navem autem attinet, nihil dubites, quod nisi Deus fuisset exoratus a nostra mediocritate, erat cum ipsis viris in profundam transmittenda, et præter onus fratrem quoque et alios amissis. Non oportet ergo esse tristem, sed propter hoc ipsum ferenda sunt potius quæ accidunt grato animo. Nihil enim eorum quæ fiunt, fit sine Dei judicio, etiamsi sint nobis ignota multa ex illius judiciis. Postquam ergo eum dimisit somnus, sensit cor suum satis magnam accepisse consolationem. Statimque profectus, procidit ad beati viri pedes, magnas ei agens gratias, et quam viderat noctu narrans visionem. Ille autem suasit, ut non ipsi, sed Deo, qui omnia dispensat ad utilitatem, acceptam ferat gratiam.

LII. Sed quemadmodum non eos solum, qui Christo offerebant, et, ut dicit divinus Apostolus, in benedictione seminabant, ille benedictione dignos duxit et accipiendos; sed eos etiam, qui in ipsum erant parci et illiberales, prudenti ratione studuerit inducere ad eleemosynam, declarant quidem etiam multa alia; declarabit autem etiam, quod factum est in Troilum episcopum. Eum enim, cum esset avarissimus et parcissimus, statuit traducere ad amorem eleemosynæ hoc modo. In ptochotrophium, quod ipse construxerat, ut solebat, vadens, assumit etiam Troilum. Cujus comitem cum cognovisset habere in sinu triginta libras auri; Sunt, inquit, a te hodie curandi, sanctissime Troile, nostri in Christo fratres. Ille autem tanquam eo sermone

A οὐδὲν αὐτῷ εἰς χρυσὸν πλέον ὑπολελεισθαι. Δύο δὲ παρ' αὐτοῦ χάριτας ἤτειτο λαβεῖν· σωθῆναι μὲν τὸν αὐτοῦ πατέρα ταῖς αὐτοῦ εὐχαίς, ἀνακομισθῆναι δὲ καὶ τὸ πλοῖον ἀκίνδυνον, ὅπερ ἔτυχεν εἰς Ἀφρικτὴν ἐκπεμφθῆναι. Ἐπεὶ οὖν μετὰ τὴν εὐχὴν τριάκοντα περὶ ἡλίου ἡμέρας, θνήσκει μὲν ὁ υἱός, τρίτην δὲ ἡμέραν μετὰ τὸν θάνατον τὸ πλοῖον ἐξ Ἀφρικτῆς ἀναγόμενον, εἶτα τῷ Φάρῳ ἀπεναντίας γενόμενον ναυαγῶν δεινῶν περιπίπτει, ὡς πάντα μὲν τὸν φόρτον ἀπολίθῃσαι, μόνον δὲ σὺν ἐπιβάταις τὸ πλοῖον διασωθῆναι. Ὡς οὖν, τῆς περὶ τοῦ παιδὸς ἀγγελίας πρότερον ἀκουσθεῖσας, καὶ τοῦ πάθους ἔτι κρατοῦντος, τὸ περὶ τοῦ πλοίου σκυθρωπὸν ἐπέηλε, τέλειον αὐτὸν κατεβάπτισεν.

ΝΑ'. Ὅπερ γινόντα τὸν πατριάρχην, οὐδὲν ἔλεπτον ἐκείνου ἀθυμεῖν ἐποίησεν· δεῖσθαι τε τοῦ Θεοῦ ἀοράτως ἐφάψασθαι τῆς αὐτοῦ ψυχῆς, ἐπιτιμῆσαι τε τῇ ζῆλῃ τῆς ἀθυμίας καὶ εἰς γαλήνην μεταβαλεῖν. Ὅναρ τοίνυν εἰς τὴν ἐπιούσαν νύκτα ἐφίσταται τῷ ἀνθρώπῳ ἀνὴρ, τῷ τοῦ πατριάρχου ἰοικῶς σχήματι, Τί ὄντω, πρὸς αὐτὸν λέγων, τῆς ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ἤτησαι λύτης; οὐχὶ σὺ με ἠξίωσας δέησιν ταύτην δεηθῆναι Θεοῦ σωθῆναι σου τὸν υἱόν; καὶ ἰδοὺ χάριτι τῇ αὐτοῦ εἰσώσεται τῶν τοῦ βίου κακῶν ἀπήμαντος ἀφειθείς. Εἰ γὰρ μακροτέρας ἔτυχες τῆς ζωῆς, οὐκ ἀγαθός, ἀλλὰ μοχθηρὸς ἐμελλεν ἀποθῆσθαι καὶ τοῦ πεπονηκότος ἀνάξιός· χάριν δὲ τοῦ πλοίου μηδὲν ἔσο ἐπιδοιέζιον· ὡς εἰ μὴ Θεὸς ὑπὸ τῆς ἡμῶν παρακίχληται μετριότητος, αὐτανδρὸν ἐμελλε τῷ Κυρίῳ Θεῷ παραπεμφθῆσθαι, καὶ πρὸς τῷ φόρτῳ καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἀπώλετας εἶναι. Οὐκ οὖν ἀθυμεῖν δεόν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον εὐχαρίστως τὰ προσπίπτοντα ὑπομενητέον. Οὐδὲν γὰρ τῶν γινόμενων παρὰ Θεοῦ ἄκριτον, κἀν ἡμῖν ἄγνωστα τὰ πολλὰ τῶν ἐκείνου κριμάτων. Ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ ὕπνος ἀνῆλε τὸν ἀνδρᾶ, ἦσθετο τῆς αὐτοῦ καρδίας ἱκανῶς παρακίχλημένης, καὶ πορευθεὶς αὐτίκῃ τοῖς ποσὶ προσπίπτει τοῦ μακκρίου, πολλὰς τε αὐτῷ καθομολογῶν τὰς χάριτας, καὶ τὴν ὄψιν ἦν ἐώρακε τῆς νυκτὸς διηγούμενος. Ὁ δὲ οὐκ αὐτῷ μᾶλλον, ἀλλὰ τῷ Θεῷ πάντα ὡς ἐπὶ συμφέρον οἰκονομοῦντι λογιέσθαι παρήνει τὴν χάριν.

ΝΒ'. Ἄλλ' ὅπως οὐ τοὺς καρποφοροῦντας Χριστῷ μόνον, καὶ ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ἐπ' εὐλογίας σπεύροντας, εὐλογίας ἐκεῖνος καὶ ἀποδοχῆς ἤξῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς μικρολόγους γὰρ πρὸς τοῦτο καὶ φειδωλοὺς μεθόδοις συνεταιρῶν ἐσπευδεν ἐπάγεισθαι πρὸς ἐλεημοσύνην, δηλοῦσι μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ, δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ Τρωίλῳ τῷ ἐπισκόπῳ γενόμενον. Τοῦτον γὰρ φιλάργυρον ὄντα καὶ φειδωλότατον εἰς ἐλεημοσύνης ἔρωτα μεταθεῖναι διεσκέψατο τρόπῳ τοιῷδε· Εἰς τὸ πτωχοτροφεῖον ὅπερ αὐτὸς ἦν οἰκοδομησάμενος, κατὰ τὸ σύνθημα ἀπίων, καὶ Τρωίλον παραλαμβάνει, οὗ τὸν ἀκολουθοῦν ὡς ἔγνω, τριάκοντα τοῦ χρυσοῦ λίτρας ἐγκολπωμένον, Θεραπευτέον σε σήμερον, ἔφησεν, ἰερώτατε Τρωίλε, τοὺς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφοὺς. Ὁ δὲ ὡσπερ τὸν λόγον δια-

(15) At Leontius hanc quoque ait periisse, unica scapha salva.

τραπεις, και μη γλίσχρος, ἀλλ' ἀπλοϊκώτερος μάλλον ὑπελιθῆσθαι βουλόμενος, ἐπιτρέπει τῷ τὰ χρήματα πεπιστευμένῳ, ἐκάστῳ τῶν ἐκεῖσε πενήτων ἀνά νομισμα παρσχεῖν.

ΝΓ'. Ὡς δὲ τῶν ἤδη ἀνάλωτο τὸ χρυσίον, καὶ ἡ ἐπείστατος ἐκείνη καὶ μὴ κατὰ τὸ ἐνδιάθετον πρὸς ἐλεημοσύνην θερμότης, ὑπόψυχρος ἐγεγόνει λύπη βαρετὰ καὶ δεινὴ μεταμέλειζ τὸν ἀκούσιον ἐλάμβανεν εὐεργέτην. Οἴκαδε ἐπανιών, φρίκη παραλόγη καὶ πυρετῶ συλληφθεὶς κλινοπετις ἦν. Ἦδη δὲ τῆς κατὰ τὸ ἄριστον ὥρας καταλαβούσης, ἐκάλει τοῦτον συν-εστιαθσόμενον αὐτῷ πέμψας ὁ πατριάρχης, Ἐπεὶ δὲ μεμάθηκεν ὅπως ἔχει, καὶ τὴν αἰτίαν οὐκ ἠγνόει τῆς νόσου, οὐχ ὑπέμεινε τοῦτον μὲν παριδεῖν οὕτως ἀνεῖσθαι καὶ πάσχειν, αὐτὸς δὲ κοινωνεῖν τραπέζης. Ἄλλ' εὐθὺς ἀναστὰς ὡς αὐτὸν ἀφικνεῖται καὶ φησὶ ὑπομειδιῶν· Μὴ οἶός με, συλλειτουργῆ, πρὸς ἀλήθειαν εἰρηκέναι σοι καταβαλεῖν οἴκῳθεν τοῖς κατὰ Θεὸν ἀδελφοῖς· ἀλλὰ τῷ μὴ ἐπὶ χεῖρας ἔχειν τότε χρυσίον τὸν ἀκόλουθον τὸν ἐμὸν εἰς δάνειον παρὰ σοῦ ἔλαβον· νῦν δὲ πάρειμι, φησὶ, τὰς τριάκοντα λίτρας ἐπιπερόμενος, ἄσπερ δὴ καὶ σώας ἀποδίδωμί σου τῇ ἀρετῇ. Ὡς οὖν εἶδος μόνον τὸ χρυσίον ἐν ταῖς τοῦ πατριάρχου χερσὶ, κρείττων μὲν βίγους ἦν, κρείττων δὲ τῶν ἐκ τοῦ πυρετου κακῶν, ἧ τε δύναμις ἐπανάγει, καὶ τὴν ὄψιν ἐγάνη ἔχων ἀνθούσαν καὶ θαλεράν· ὡς ἐντεύθεν δῆλον γενεῖσθαι δηλονότι ὁ πάντως ἀποδοθῆναι τὴν ἰσσαν ἔλυε, τοῦτο δὴ καὶ πρῶτον ἀφαίρεθῆναι, μὴ οὔσαν ἐκάλει.

ΝΔ'. Δούς οὖν τὸ χρυσίον εἰς τὰς ἐκείνου χεῖρας ὁ πατριάρχης ἐκστῆναι αὐτῷ του μισθοῦ γράμμασιν ἀπήτει. Ὁ δὲ ἀσμένως τὴν γραφὴν αὐτοχειρῶς ζέει, ἔχουσαν ἀπλοϊκῶς· Ὁ Θεὸς τοῦ ἔλεους καὶ τῆς φιλανερωπίας, αὐτὸν τὸν μισθὸν ἀπόδος Ἰωάννη τῷ ἐμῷ δεσπότη καὶ πατριάρχῃ τῆς Ἀλεξάνδρου τῶν τριάκοντα τοῦ χρυσίου λιτρῶν τῶν παρ' ἐμοῦ τοῖς πένησι διανεμηθέντων. Ἐγὼ γὰρ ἀπέλαβον τὰ ἐμά. Ὁ οὖν πατριάρχης λαβὼν τὸ χειρογράφων συμπαραλαμβάνει κάκεινον τῆς τραπέζης αὐτῷ μερίζοντα. Ὅν μετὰ τὸ φαγεῖν ὑπνοῦτα βουλόμενος ὁ Θεὸς τοῦ πολλοῦ ὑπνου τῆς φιλοχρηματίας διαασεῖσθαι, μαθεῖν τε παρασκευάσαι οἷας ἐστέρησαι μιοθαποδοσίας καὶ μεταμαθεῖν τὸ φιλόανθρωπον, ἔκστασιν ὡσπερ αὐτῷ ἐμβάλλει, καὶ ὄρῳν ἐδόκει οἶκον περικαλλῆ τινα καὶ ὑπέρλαμπρον, ὥρῃ τε καὶ μεγέθει μηδενὶ τοῦ ἴσου παραχωρεῖν νομιζόμενον, ἄνω δὲ τοῦ πυλώ-νος τίτλον ἐπιγεγράφαι χρυσοῖς γράμμασι, Μονὴ καὶ ἀνάπανσις αἰωνία Τρωίλου τοῦ ἐπισκόπου. Ὡς οὖν ἤσθη ταῦτα ἀναγνοὺς, οἰόμενος ἐκ τοῦ βασιλέως δεδῶσθαι αὐτῷ τὸν οἶκον, καταλαμβάνει τις ἀνὴρ ἐπιφανής, καὶ εἰς εἶναι τῆς συγλήτου φαινό-μενος κουβικουλαρῶν τὸ σχῆμα εἰκῶς, καὶ τινὰς ἄλλους ἔχων αὐτοῦ πρόπορευομένου, δὲ ἐπεὶ ἤγγισε τῷ πυλῶνι ἀπιδῶν πρὸς τοὺς δορυφόρους, κατενεγ-λεῖν ἐπέταττε τὸν τίτλον ὡς τάχος, ἀντιθεῖναι δὲ ἕτερον, ὃν ὁ δεσπότης, φησὶ, τῆς οἰκουμένης κελεύ-σειεν. Ἐτίθετο τοῖνον εὐθὺς ἕτερος γραφῶν ἔχων

A pudore motus, et volens non existimari tenax et sordidus, sed potius simplex et liberalis, jubet ei cui creditæ fuerant pecuniæ, unicuique eorum, qui illic erant, pauperum, præbere unam nummum.

LIII. Cum vero totum aurum jam fuisset consumptum, et adventitius ille et non ex affectione ardor ad eleemosynam fuisset refrigeratus, gravis dolor et magna pœnitentia incessit involuntarium benefactorem. Domum itaque reversus, inopinato horrore et febre correptus, decumbebat in lecto, Cum esset autem jam hora prandii, eum ad convivium invitat patriarcha. Qui cum accepisset quemadmodum se haberet, et causam morbi non ignoraret, non sustinuit eum quidem despiciere sic vexari et pati, se autem inire convivium: sed statim surgens, ad ipsum venit, et dicit subridens: Ne putes, o comminister, me tibi vere dixisse, ut e domo tua largireris fratribus secundum Deum: sed quoniam tunc aurum non habebat ad manum comes meus, accepi a te mutuo. Nunc vero adsum, triginta, inquit, libras ad te afferens, quas etiam salvas reddo tuæ virtuti. Postquam ergo solum vidit aurum in manibus patriarchæ, horrorem vicit, mala febris discessit, vires ei redierunt, et visus et habens vultum alacrem et vividum: ut hinc fieret manifestum, quod omnino redditum morbum solvit, hoc etiam primum ablatum, eum vocavit cum non esset.

LIV. Cum aurum ergo in illius manus dedisset patriarcha, postulabat ut litteris ei mercede cederet. Ille autem lubenter sua manu conscribit syngrapham, quæ sic habebat: Deus misericordiæ et clementiæ, ipsam mercedem redde Joanni, meo domino et patriarchæ Alexandriæ, triginta auri librarum, que a me fuerunt distributæ pauperibus. Ego enim mea accepi. Patriarcha ergo accepto chirographo, illum quoque simul accipit mensæ futurum participem. Quem; cum comedisset, dormientem voleus Deus excitare a gravi somno avaritiæ, et efficere ut sciret quanta fuerit privatus remuneratione, et disceret benignitatem, ei immittit quodammodo ecstasim, et videbatur sibi videre domum quamdam pulcherrimam et splendidissimam, et cui elegantia et magnitudine nulla poterat conferri. Supra vestibulum autem inscriptus erat titulus aureis litteris: *Mansio et requies æterna Troili episcopi*. Postquam vero his lectis est lætatus, existimans domum sibi datam fuisse ab imperatore, accedit vir quidam insignis, et qui videbatur esse unus ex senatu, habitu similis cubiculario, habens quosdam alios ante se ambulantes. Qui postquam appropinquavit vestibulo, aspiciens ad satellites (16), jubet quamprimum dejici titulum: pro illo autem poni alium, quem, inquit, jubet Dominus orbis terræ. Statim autem fuit positus, hanc habens inscriptionem: *Mansio et requies æterna Joannis*

archiepiscopi Alexandrini, empta triginta libris auri. Esomnio itaque surgens stupefactus, exposuit patriarchæ visionem, et ipse suum vitium animadvertit, et mores mutavit, et facere eleemosynam ardentè est aggressus, et pro eo, quod erat prius parcus et tenax, ad dandum manum habuit promptissimam.

LX. Sed Deus, qui permisit Jobi dissipari et exinaniri divitias ad ejus virtutis faciendum periculum, permittit etiam similia accidere huic beato patriarchæ. Erant enim tredecim naves ejus Ecclesiæ, quæ quidem oneratæ cum essent in mari Adriatico, incidunt omnes simul in naufragium, peritque universum onus, quod erat ter mille et trecentarum librarum auri. Ii ergo quibus fuerant commissæ naves, adducentes has inanes, appellunt in portum Alexandriæ: ipsi autem confugerunt in templum. Quod quidem cum cognovisset patriarcha, Deo quidem propter hoc quoque agit gratias; ad illos vero mittit litteras remissionis, ea sola quæ Job dixit, dicens, Dominus dedit, fratres, Dominus abstulit. Egredimini ergo, propter hoc nullum timentes periculum. Dominus enim erit sollicitus de crastino.

LVI. Cum autem multi ex civibus venient ad eum consolandum, prior ipse eis dixit: Non oportet vos, o fratres, tristitia affici propter periculum navium, cujus ipse solus sum causa. Nisi enim magnos et elatos sumpsissem spiritus propter alienorum elargitionem, imò vero Dei ipsius, hoc nequaquam accidisset. Volens itaque Deus meum tumorem comprimere, permittit hanc accidere mihi calamitatem. Est enim eleemosyna sæpe causa superbiæ ei qui non advertit. Paupertas autem, sicut scriptum est, virum reddit humilem. Ego sum igitur causa duorum malorum; unus quidem, quod mercede eleemosynæ privatus sum propter vanam gloriam; alterius vero, quod propter eam procuravi amissionem tantarum pecuniarum: et nunc ad me attraho universum judicium animarum, quæ rediguntur ad angustias. Sed Deus, etiamsi non propter me, sed tamen propter curam, quam gerit eorum qui indigent, suppeditabit ea, quæ sunt ad usum necessaria: illud enim, Non te dimittam, neque te relinquam⁷, ab eo dictum est: fidelis autem est qui promisit. Sic ii, qui venerant ad sanctum consolandum, ipsi sunt potius ab illo dimissi accepta consolatione.

LVII. Non multum temporis præterierat, et Deus novo Jobo duplicat facultates, eratque in egenos liberalior et munificentior quam prius; non in egenos solum abundantiam, sed in eos etiam, quibus fiebat injuria, ostendens commiserationem. Cum enim iret aliquando ad divinos martyres Cyrum et Joannem præcaturus, accessit ad eum quædam paupercula, dicens se fuisse a genero gravi injuria

τοιάδε. Μονὴ καὶ ἀνάπουσις αἰωνία ὠάννου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, τριάκοντα λιτρῶν χρυσοῦ παρατεταξ. Ἐκκλητικὸς οὖν ἀπὸ τοῦ ὕπνου διαταστάς ἐξηγεῖτό τε τῷ πατριάρχῃ τὸ δράμα καὶ αὐτὸς εἰς συναίσθησιν ἤρχετο, τοῦ τρόπου τε μετεβάλλετο, καὶ θερμῶς ἐλεημοῦνης ἤπτετο, καὶ ἀπὸ τοῦ φειδωλὸς εἶναι καὶ μικρολόθος πένυ προθυμότητην ἔχειν ἐν δεξιάν.

NE'. Ἄλλ' ὁ τὸν τοῦ Ἰωβ πλοῦτον κατὰ πείραν τῆς ἀρετῆς ἐκφορηθῆναι παραχωρήσας Θεὸς, ὁμοία καὶ τῷ μακαρίῳ τούτῳ πατριάρχῃ συμβῆναι παραχωρεῖ. Τρεῖς καὶ γὰρ ἐπὶ δέκα νῆες ἦσαν τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας, αἵτινες φόρτου πλήρεις, δετε τῷ Ἀδρίου προσέσχον παλάγι, ναυαγίῃ πάσαι κατ' αὐτὸν περιπίπτουσι, καὶ ὁ φόρτος ἅπας ἀπόλλυται, τριακοσίων τε καὶ τρισχιλίων οὐσῶν τοῦ χρυσοῦ λιτρῶν. Οἱ οὖν τὰ πλοῖα πιστευμένοι κενὰ ταῦτα γέροντες τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας προσομιλῶσι λιμάνι, φυγάτες αὐτοὶ τῷ ναυῷ γενόμενοι, ὑπερ[ώ]ς ἐπίδηλον κατέστη τῷ πατριάρχῃ, θεῶ μὲν καὶ τούτῳ τὴν χάριν ὁμολοῦσαι· ἐκείνοις δὲ ἀφέσως ἐπιπέμπει γραμματεῖον, μόνὰ τὰ τοῦ Ἰωβ ἐπιλεί[ε]σθαι ἔχον. Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ἀδελφοί, ὁ Κύριος ἀφείλετο. Ἐξέλθετε τοίνυν μηδένα ὑπὲρ τούτου κίνδυνον ὑφορώμενοι· ὁ Κύριος γὰρ περὶ τῆς αὔριον φρονεῖσι.

NS'. Εἰς δὲ πολλοὶ τῶν τῆς πόλεως ἐφοίτων ὡς αὐτὸν ἐκ παρακλησιν, φθάσας αὐτὸς, οὐδὲν ὑμᾶς, ἔφη, προσῆκον, ἀδελφοί, σκυθρωπάξαι ἐπὶ τῷ κινδύνῳ πλοίων, οὗ μόνος κατέστην αὐτὸς αἴτιος. Εἰ μὴ γὰρ ὑψηλοφροσύνης ἡψάμην ἐγὼ ἐπὶ τῇ τῶν ἀλλοτρίων μεταδόσει, μᾶλλον δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔν δὴ τοῦτο συνέβη. Ἀμέλει καὶ βολόμενος ὁ Θεὸς τὸ φύσημα τὸ ἐμὸν κατῆσσεύεται, τὴν συμφορὰν ταύτην συμβῆναι παραχωρεῖ. Οἶδεν ἐλεημοσύνη πολλῆς ὑψηλοφροσύνης αἰτία τῷ μὴ προσέγοντι γίνεσθαι. Πενία δὲ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἄνδρα ταπεινεῖ. Δύο τοιγαροῦν ἐγὼ κακῶν αἰτίος· ἓν ὅς μὲν, ὅτι τοῦ τῆς ἐλεημοσύνης μεθοῦ διὰ κενοδοξίον ἐστέρημαι, ἐτέρου δὲ, ὅτι δι' αὐτὴν καὶ τοσοῦτων χρημάτων ἀπωλείας κατέστην πρόξενος, καὶ νῦν ἐλκῶ πρὸς ἑμαυτὸν ἅπαν τὸ κρῖμα τῶν στενοῦμένων ψυχῶν· πλὴν ὁ Θεὸς, κεν μὴ δι' ἐμὲ, ἀλλ' οὖν τῆς τῶν δεομένων χάριν κηδεμονίας χορηγὸς ἔσται τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν. Τὸ γὰρ, οὐ μὴ σε ἄνω, οὐδ' οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω, ἐλείνου λόγος, καὶ πιστὸς ὁ ἐπαγγεῖλάμενος. Οὕτως οἱ παρακαλέσαι προσελθόντες τῶν ἔργων, αὐτοὶ μᾶλλον ὑπ' ἐλείνου παρακληθέντες ἐπέμποντο.

NZ'. Οὐ πολὺς παρήλας χρόνος, καὶ ὁ Θεὸς διπλασιάζει τοῦ νεοῦ Ἰωβ τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἦν πρὸς τοὺς δεομένους μεγαλοφυχότερός τε καὶ πολυαρκεστερος ἢ τὸ πρότερον, οὐ πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς μόνον τὸ δαψιλὲς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς διακονουμένους τὸ συμπαθὲς ἐνδεικνύμενος. Ἀπίοντι γὰρ ποτε πρὸς τοὺς θεῖους μάρτυρας Κύρον καὶ Ἰωάννην προσευζόμενον γυνὴ τις πενιχρὰ προσῆλθε βαρὺν αὐτῇ πρὸς ἀδ-

⁷ Hebr. xiii, 34; Jos. i, 5.

κίαν ἐπιταθεῖσθαι τὸν γαμβρὸν λέγουσα, καὶ τῆς Α παρ' αὐτοῦ δεῖσθαι βοήθειας. Τῶν οὖν συνοδούντων αὐτῶ ἐν τῷ ὑποστρέφειν συμβουλευούτων ἐπισκοπήσαι τὰ κατ' αὐτὸν, ὃ συμπαθῆς οὐκ ἠέσχετο, ἐπεικῶν · Ἄλλὰ πῶς ὁ θεὸς τῇ ἐμῇ προσευχῇ προσέξει, εἴπερ ἐγὼ τὴν αὐτῆς ὑπέρθωμαι δέησιν; Τίς δέ μοι καὶ τὴν ἀβρίον ἐγγυήσαιο ζῆν, καὶ μὴ πρὸ ταύτης μᾶλλον ἀποθάνοντι ἀναπολόγητά μοι τὰ περὶ τῆς δεηθείσης εἶναι πρὸς τὸν θεόν; Ταῦτα εἰπὼν, οὐδαμῶς ἀπέστη τοῦ τόπου, ἕως τὴν προσήκουσαν τῷ δικαίῳ κρίσιν ἐπὶ τῇ γυναικιεῖθετο.

ΝΕ'. Οὕτως οὖν ὁ τῶν θεομένων εἰς ἄκρον ἐπιμελούμενος, περὶ τίνος παιδὸς ἀκούσας ἀνδρὸς ἐλετήμονος, ὡς τοῦ πατρὸς αὐτῶ τελευταίου, πολλῇ τούτων κατέχεν ἔνδεια διὰ τὸ τὸν αὐτοῦ πατέρα πενήτων μᾶλλον γενέσθαι πατέρα, καὶ πρὸς αὐτοὺς πᾶν ὃ τι Β ἐκέκτητο, ἡδέως ἐκδιπανῆσαι, τούτων δὲ τῇ Θεοτόκῃ ἐπιτρέψαι μόνη Μαρίας, ἧς καὶ τῷ ναφ' οὐκτα καὶ μεθ' ἡμέραν προσήδρευε · μετακαλεῖται τινα νομικὸν καὶ ὑποτίθεισιν αὐτῶ κατὰ τὸ ληθάνον διαθήκην ἐν παλαιῷ χάριτι χαράξει ἀνδρὸς τίνος Θεοπέμπτου ὄνομα, Ἐμὲ, εἰρηκῶς, καὶ τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς γνησίους τούτου ἀνεψιούς ἐμφανίουσιν, ὑποδειξί δὲ τῶν παιδῶν τὰ τῆς διαθήκης ἰσότυπα · ὥστε πεπληρορημένον τὰ περὶ τῆς πρὸς με συγγενείας μηδὲν ὑπεστέλλει, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐμὴν θαρρόντως ἀφικέσθαι ταπεινώσιν. Γέγονεν οὖν τὰ πάντα κατὰ τὸ αὐτῶ δόξαν, καὶ φοιτᾷ σὺν τῷ νέῳ πρὸς τὸν πατριάρχην ὁ νομικὸς, ἡ ἔγγραφος ἐμφανίζεται διαθήκη, ὁμολογεῖ τὴν συγγένειαν ὁ μέγας, κατασπάζεται τὸν νείον, αἶτε ἀνεψιοῦ γνησίους υἱὸν γνησιώτατον, δωρεῖται C τούτῳ χρήματα, κτήματα, περιουσίαν ἄλλην συχνήν, συνάπτει καὶ γυναικί τῶν περιφανῶν κατὰ Ἀλεξάνδρειαν · καὶ ἀποκαθίστησι δι' ὀλίγου ἐξ ἀφανῶν γνωρισμον, ἐξ ἀδόξων ἔνδοξον, εὐπορον ἐξ ἀπόρων, ἠποδείξει σπουδίασας ἀληθείας τινος εἶναι τὸ θεσπίσιον ἐκεῖνο βῆμα, μὴ ἰδεῖν, λέγον, δίκαιον ἐγκαταλειμμένον, μηδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτως.

affectam, et se ejus indigere auxilio. Cum ii autem, qui erant ejus viæ comites, consulerent ut dum rediret, viseret et consideraret, quæ ad eam pertinent; misericors ille non sustinuit, dicens: Sed quomodo Deus attendet meas preces, si ego differo ejus supplicationem? Quis autem fidejussisset, fore ut vivam usque in diem crastinum, et non. si ante eam moriar, futurum me apud Deum inexcusabilem propter ejus supplicationem? Hæc cum dixisset, minime recessit a loco, donec mulieri justum reddidisset judicium.

LVIII. Hic ergo, qui summam curam gerebat indigentium, cum audivisset de filio viri misericordis, quod cum pater ejus decessisset, is magna laboraret inopia, propterea quod pater ejus quidquid habebat, lubenter consumpsisset in pauperes eum autem soli Dei parenti commendasset Mariæ, eujus templo assidebat noctu et interdium; accersit quemdam jurisperitum, et clanculum jubet, ut in veteri charta conscribat testamentum cujusdam viri, nomine Theopempti, dicens id ostendere, Me et patrem hujus pueri esse veros et germanos consobrinos: et ostendat puero exemplum testamenti, ut certior factus de ea, quæ illi mecum intercedit, cognatione, nihil formidet, sed audacter ad meam veniat humilitatem. Facta sunt autem omnia, sicut ei visum fuerat, et cum adollescente venit ad patriarcham jurisperitus. Scriptum ostenditur testamentum. Confitetur magnus ille cognationem, amplectitur adolescentem tanquam germani consobrini filium germanissimum, dat ei pecunias, possessiones, alias multas facultates, conjungit eum matrimonio cuidam illustri feminae Alexandrinæ, et brevi eum reddit ex obscuro nobilem, ex abjecto insignem, ex paupere divitem: studens ostendere esse verissimum divinum illud verbum, quod dicit se non vidisse justum derelictum, neque semen ejus quærens panem.

CAPUT X.

Historia S. Vitalis monachi.

ΝΘ'. Ἐτερος δὲ τις τῶν γερόντων, ἀνὴρ μοναχὸς D καὶ βίου ἄκρου ἐπιληρμένος, Βιτάλιος τοῦνομα, διέπειραν τοῦ μεγάλου ποιούμενος, εἰ πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς ἔχει καλοῖς οὐδὲ εὐκόλως ἐστι κατακρίναι, τῇ τοῦ μοναχοῦ Σεριδωνος ἐφησυχάζων μονῇ, καταλαμβάνει τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἐνθα δὲ γεροντῶς πολιτεῖν μετῆσει, πρὸς μὲν ἀνθρώπους καὶ λίαν εὐδίαθλον, καὶ σκάνδαλα τοῖς πολλοῖς πλεῖστα ἐμποιεῖν δυναμένην, πρὸς θεὸν δὲ καὶ σφόδρα κεχαρισμένην. Εἰσελθὼν γὰρ τὴν πόλιν ὁ γέρον, ἐξηκοστὸν ἤδη ἔτος ὑπερβεικῶς, ἔργον [ἦν] ἔχω ἐπιμελεῖς τὰς ἐν τοῖς χαμαιτυπείοις πάσας ἀπογράφουσι κόνας. Ἄρχεται δὲ καὶ μισθοῦ δουλεύειν ὁμολογήσας δώδεκα τῆς ἡμέρας ὀβολοῦ λαμβάνειν · ὦν τοῦ μὲν ἐνὸς θέρμους ὠνούμενος, τούτους μετὰ δυσμᾶς ἐστίτετο, τοὺς λοι-

LIX. Alius autem quidam senex monachus, qui vitam agebat perfectam, nomine Vitalis, volens magni Joannis facere periculum, num præter alia, quæ habebat bona, ne esset quidem facilis ad condemnandum, cum quietem et silentium ageret in monasterio magni Seridonis, venit Alexandriam. Quo cum venisset, exercet vitæ genus, quod apud homines quidem est valde probrosum et obnoxium vituperationi, et quod multis afferre potest offensionem; Deo autem erat valde gratum. Ingressus enim civitatem senex, jam sexaginta annos natus et amplius, suum in id conferebat studium, ut describeret omnes meretrices, quæ erant in prostibulis. Porro autem incipit etiam servire mercede, pacto initio, se quotidie duodecim obolos accepturum, quorum uno lu-

pinos quidem emens, eos comedebat post occasum solis; reliquos autem una nocte dabat, vadens ad unam ex meretricibus, dicens: Hæc accipe, et conserva te mihi hac nocte impollutam.

LX. Quod cum faceret, stabat tota nocte in angulo habitaculi illius mulieris, genu flectens, et linguam psalmis exercens assidue, et supplices manus pro ea ad Deum tendens. Mane autem exiens, eam adigebat jurejurando, se nemini id esse indicaturum. Unam itaque ex iis, quæ ausa fuerat contemptui habere jusjurandum et aperire arcana, facit senex precibus possideri a dæmone, adeo ut nulla deinceps ausa fuerit ejus vitam enuntiare. Ipse autem volens effugere gloriam ex hominibus, et animas educere a peccatis, quando erat apud aliquem mercenarius, accipiens quod datum fuerat, cum esset abiturus, fingebat apud se dicere omnibus audientibus: Abeamus jam infelix senex. Scis enim, quod illa te exspectat: illum significans, ad quam erat diversurus. Ad eos autem, qui irridebant et eum probris ac maledictis impetebant, se excusans, tanquam pro mala, quæ fiebat revera, actione: Quid vero? annon ego quoque sum ex iis, qui carnem gestant, et cedunt ejus legibus? An solis prohibitum est monachis manere extra corporis voluptates? non sunt ipsi quoque participes naturalium affectionum, similiter atque alii? Deinde quibusdam consentientibus et dicentibus: Unam saltem tibi accipe, mutato vestitu, et ne sis tam multis offensioni, ut neque Deus per te blasphemetur, neque monachorum pretiosus habitus probro afficiatur, et omnium judicium in tuum caput attrahatur; multis hæc ei dicentibus, ille se simulans irasci et ægre ferre, Sed non ego vos audiam, dicebat cum magno clamore. Quid mea refert, si vos, ut dicitis, offendimini? Descedite a me. Quid rei mecum est vobis? Ex vestro, inquit, consilio cum semina conjungar matrimonio, et me injiciam in curas innumerabiles, et de victu solitudines? Cessate me ludificari et criminari. Non estis enim mei iudices; res meæ sint mihi curæ. Est enim alius, qui est judicaturus orbem terræ, qui etiam reddet unicuique secundum opus suum.

σταί; Περὶ τῶν οικείων ὑμῶν μελέτω· ἕτερος γάρ ἐστιν ὁ κρίναι μέλλων τὴν οἰκουμένην, ὅς καὶ ἀποδώσει ἕκαστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

LXI. Multi ergo hæc verba audientes cum acerbitate et vociferatione, alii quidem cessabant reprehendere, ejus impudentiam timentes et audaciam; alii vero conabantur eum apud sanctum criminari. Sed ille, ut qui a Deo didicerat, quali virtute esset senex, minime attendebat ea, quæ dicebantur ab ipsis, ut qui ante oculos semper descriptum haberet illud excisi monachi. Suadebat autem omnino vitare accusationes quæ fiebant adversus monachos, præclarum illud verbum imperatoris Constantini, inter imperatores celeberrimum, in ore habens, qui in Nicæna synodo libellos accusationum datos adversus aliquos episcopos non admisit, dicens: Si in episcopum aut monachum fornicantem incidissem, sustulissem

ποὺς δὲ κατὰ μίαν τῶν νυκτῶν εἰς μίαν τῶν πορνῶν πορευόμενος ἐδίδου, λάβε ταυτί, λέγων, καὶ τήρησόν μοι τῇ νυκτὶ τῆδε σεαυτὴν ἀμολυτον.

Ξ'. Καὶ οὕτω ποῶν διατέλει παρ' ἄλην τὴν νύκτα πρὸς τῇ γωνίᾳ τοῦ καταγωγίου τῆς γυναικὸς ἐκείνης Ἰσάμενος, γόνυ τε κλίνων, καὶ τὴν γλῶσσαν ἄκαυστον τοῖς ψάλμοις ἐπιτρέπων, καὶ χεῖρας Ἰεσίου αὐτῶν ὑπὲρ αὐτῆς πρὸς Θεόν· ἔωθεν δὲ ἕξιαν ὄρκους αὐτὴν καταλαμβάνε μὴδενὶ τοῦτο ποιῆσαι καταφανεῖς. Μίαν τοίνυν αὐτῶν περιφρονησαί τοὺς ὄρκους τολμήσασεν καὶ δῆλα τὰ ἀπόρητα θέσθαι, δαίμονι κένυχον διὰ προσευχῆς ὁ γέρων ποιεῖ· ὡς μὴκέτι τῶν ἄλλων μὴδεμίαν τολμήσῃ ἐκφορα τοῦ λοιποῦ τὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ βίον ποιῆσαι· αὐτὸς δὲ διαπρέχει τὴν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν βουλόμενος, καὶ ψυχὰς ἐξ ἁμαρτίας [ἐξάγειν], ἠνίκα παρὰ τῷ ἑσφῆμισθοφόρῳ, τὸ δοθῆν λαμβάνων, ὡς ἀφίσθαι ἱμελλε, προσεποιεῖτο λέγειν πρὸς σεαυτὸν εἰς ἀκοὰς πάντων· Ἄτιμωμεν ἄρτι, ταπεινὴ γέρων· οἶδας γὰρ ὅπως ἡ δεῖνα περιμένει σε· ἐκείνην δηλῶν πρὸς ἡν ἄρα καὶ κατάγεισθαι ἔμελλε. Πρὸς μέντοι τοὺς κτώποντας αὐτὸν καὶ ὀνειδίσει βάλλοντας ἀπολογούμενος ὡς περὶ τινος φαύλου πράξεως πρὸς ἀλήθειαν γινομένης. Τί δέ; ἔλεγε, μὴ γὰρ καὶ αὐτὸς οὐκ εἰμὶ τῶν σάρκα φορῶντων καὶ τοῖς νόμοις αὐτῆς εἰκόντων; ἢ τοῖς μοναχοῖς ἀπερίηται μόνοις, τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν ἔξω μένειν; οὐ μετέχουσι καὶ αὐτοὶ τῶν φυσικῶν παθῶν τοῖς ἄλλοις ὁμοίως; Ἐἴτα συμβουλευόντων τινῶν καὶ, λάβε γοῦν μίαν σεαυτῷ, λεγόντων, τὴν στολὴν ἀμείψας καὶ μὴ σκάνδαλον οὕτω τοῖς πολλοῖς ἔσο, τοῦ μῆτε τὸν Θεὸν διὰ τοῦ βλασφημεῖσθαι, μῆτε τὸ τῶν μοναχῶν τίμιον ἐξυβρίζεσθαι σχῆμα, καὶ τὸ κρίμα πάντων κατὰ τῆς σεαυτοῦ φέρεσθαι κεφαλῆς· τοιαῦτα πολλῶν λεγόντων αὐτῷ, ἐκεῖνος τὸν ὀργιζόμενον καὶ ἀποδυσπετοῦντα ὑποκρινόμενος, Ἄλλ' οὐκ ἔγωγε ἀκούσομαι ὑμῶν, ἔλεγε μετὰ πολλῆς τῆς κραυγῆς. Τί δὲ καὶ ἐμοί, ἐάν ὑμεῖς, ὡς φατε, σκανδαλίζησθε; ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ· τί κοινὸν ἐμοί τε καὶ ὑμῖν; Ἐξ ὑμετέρας, φησὶ, συμβουλῆς γυναικὶ ἐγὼ συναφθήσομαι, καὶ βιωτικὰς περιστάσεις ἐμυτὸν ἐμβάλω; Παύσασθε δὲ καὶ τοῦ τὰ ἐμὰ σκώπτειν καὶ διαβάλλειν· μὴ γὰρ ὑμεῖς κατέστητε τῶν ἐμῶν δικασταί;

ΞΑ'. Τούτων οὖν πολλοὶ τῶν σὺν αὐστηρίᾳ καὶ βοῇ λόγων ἀκούοντες, οἱ μὲν ἐκπύοντο τῶν ἐλέγχων, ὑποσελλόμενοι τὴν δόξαν ἀναίδειν αὐτοῦ καὶ τὸ θράσος· οἱ δὲ διαβάλλειν πρὸς τὸν ὅσιον ἐπεχείρουν. Ἄλλ' ἐκεῖνος ὅτις ἦν τὴν ἀρετὴν ἐ γέρων ὑπὸ Θεοῦ διδασκόμενος, ἤκιστα προσεῖχε τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις, ἀνάγκαστον τὸ τοῦ ἀποκόπου μοναχοῦ καὶ πρὸ ὀμμάτων αἰεὶ τιθέμενος. Παρῆναι δὲ καὶ καθάπεξ ἐκκλίνειν τῆς κατὰ τῶν μοναχῶν κατηγορίας, τὸ ἕξιον ἡλίωτον ἐκεῖνο ῥήμα Κωνσταντίνου τοῦ ἐν βασιλευσὶν ἀοιδίμου ἐπιφθεγγόμενος· ὅς ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ λιβέλλους κατηγοριῶν κατὰ τινῶν ἐπισκόπων ἐπιδοδιμένους οὐ παρεδέξατο, εἰρηκῶς, ὅτι καὶ πορνεύοντι ἐπισκόπῳ ἢ μοναχῷ περι-

έτυχον, τὴν χλαμύδα τὴν ἐμὴν ἀνασχῶν ἐπέθηκα ἄν
αὐτῷ, ὥστε μὴ ὑπὸ τινος ὀφθαλμοῦ ὀφθῆναι· εὖ
εἰδῶς ἔκεινος ὅτι τὰ τῶν τοιοῦτων ἀνδρῶν ἐλαττώ-
ματὰ ὄηλα τοῖς πολλοῖς καθιστάμενα, οὐ μόνον τὰ
αἰδοῦς ἄξια καὶ τιμῆς καταφρονεῖσθαι παρασκευά-
ζουσιν, ἀλλὰ καὶ πολλὴ παράκλησις εἰς κακίαν καὶ
ἀφορμὴ γίνονται.

ΕΒ'. Ἄλλ' ὅστι μὲν ὁ μέγας τὰς κατὰ τοῦ μεγάλου
γέροντος διαβολὰς ἀπωθεῖτο. Ἐκεῖνος δὲ τῆς ἐργα-
σίας οὐκ ἔληγε ταύτης· ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς αἰσχύ-
νην ὤφειλε καὶ ὄνειδος, αὐτὸς πρὸς ἓν ἑώρα μόνον,
τὴν τῶν ψυχῶν σωτηρίαν· τοῖς δὲ τὴν γλώσσαν κατ'
αὐτοῦ κινουσί, καὶ συγγνώμην μᾶλλον τῆς ἁμαρτίας
προσηύχεται. Ὅτι δὲ τοῦτο οὐκ ἄκαρπον καὶ ἀνόνητον
αὐτῷ γέγονεν, ἀλλὰ πολλοῖς αἴτιον σωτηρίας κατε-
ἴστη, δῆλον ἐντεῦθεν. Ὅρωσαι γὰρ αἱ γυναῖκες τὴν
παννύχιον αὐτοῦ στάσιν καὶ τὴν τὰ θεῖα διὰ παν-
τὸς ἄδουσαν γλώσσαν, αὐτὴν τε τὴν ὑπὲρ τῆς μετα-
βολῆς αὐτῶν καὶ τοῦ σωθῆσθαι διηνεκῆ προσευχῆν,
τῶν φυλῶν ἀφιστάμεναι πράξεων, σωφροσύνης
ἐπιμελοῦντο. Καὶ αἱ μὲν νομίμοις συνήπτοντο, αἱ
δὲ οὕτως ἕμενον ἀποστᾶσαι τῶν πονηρῶν πράξεων,
αἱ δὲ καὶ τέλειον, τῷ κόσμῳ ἀποταξάμεναι, τὸν τῶν
μοναχῶν εἶλοντο βίον. Οὐδεὶς μάλιστα διέγνω τὴν ἐν
τῷ ἀφανεῖ κατὰ Θεὸν αὐτοῦ πολιτείαν ἄχρι καὶ τῷ
βίῳ περιῶν ἦν, καὶ ὅπως τῷ φυλοτότητι ὑποκρί-
νεσθαι τὰ φαῦλα γυναῖκα μετετίθει τοῦ τρόπου.

ΕΓ'. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἐξίοντι ποτὲ τοῦ καταγω-
γίου τῆς τῶν πορνῶν κρωτεουσούσης, συναντᾷ τις τῶν
ἀκολάστων, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο εἰσιῶν ἔκεινος, ὥστε βδελυ-
ρίαν ἐκτυπῶν πράξασθαι, καὶ πᾶσι τὸν ὄσιν κατὰ λόβ-
ρὴν ὀλη χεῖρι, Ἔως τίνος, ἐπειπῶν, Χριστιμπαίκτη,
τῶν φυλῶν οὐκ ἀποστήσῃ πράξεων; Πρὸς ταῦτα
τὸν θαυμάσιον ἔκεινον ἄνθρωπον, Ταπεινὸν, φάναι,
μέλλει σοι ἐπιπροληθῆναι ῥάπισμα, ὡς μικροῦ πᾶσαν
τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὰς σὰς ἐπισυναχθῆναι
κρουγᾶς. Χρόνος τὸ μεταξὺ ἱκανός, καὶ ὁ θεὸς ἔκει-
νος ἀνὴρ πρὸς Κύριον ἐλθήμετ, ἔν τινι σμικροτάτῳ
κελλίῳ ὧν, ὃ κατὰ τὴν λεγομένην Ἐλισίῳπολιν κτη-
σάμενος ἦν, καθ' ἣν μικρὸν τι εὐκέρτιον ἐκ γειτόνων
ἔχων, πολλὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις ἐποίησεν. Ἐνθα δὲ καὶ
ἤθροίζετο πολὺ τι τῶν ἀστέμων γυναικῶν πλῆθος,
ἱκανῆς παρ' αὐτοῦ τῆς θεραπείας ἀξιούμεναι, ὥστε
καὶ τοὺς τὸν ἐμπιθῆ διώκοντας βίον, χολᾶν αὐτῷ
καὶ ὀργίζεσθαι, πονηροῦ πράγματος ἤθεν ἔκεινον
διαφθορουμένους, καὶ, ὡς πῶς ἐξεγέμετο, λέγοντας,
τῷ ἀπατεῶνι τοσαύτας ἐλάσται πρὸς ἐκτόν;

ΕΔ'. Κοιμηθέντος οὖν, ὥσπερ εἴρηται, καὶ μηδε-
νὸς αἰθομένου, ἐφίσταται τις παρχρημῆ δύσμορ-
φος Αἰθίοψ τῷ ῥάπισαντι αὐτὸν ἀκολάστῳ, καὶ
πᾶσι βαρῶ τι καὶ ἔντονον αὐτῷ κατὰ τῶν παρειῶν
ῥάπισμα, οὕτως ἰσχυρῶς, ὡς τὸν κρότον ἄχρι καὶ
μηκίστου τοῦ διακτύματος ἀκουστὸν γενέσθαι, ἐπει-
πειν τε αὐτῷ· Δέξαι τοῦτ' ὁ ῥάπισμα, ὅπερ ὁ μονα-
χὸς σοι Βιτάλιος πέπομφεν, ὡς προεῖπεν. Αὐτίκα

meam chlamydem, et ei imposuissem, ut a nullo
oculo videretur : ut qui recte sciret, quod delica-
taliu virorum, si multis fiant manifesta, non
solum efficiunt ut contemnantur quæ sunt honore
digna et reverentia ; sed etiam magnum præbent
incitamentum et occasionem ad vitium.

LXII Sed sic quidem magnus ille repellebat ca-
lumnias, quæ intentabantur adversus magnum se-
nem. Ille autem non cessabat ab hac operatione :
sed etiamsi probro et dedecore a multis afficeretur,
ipse unum solum spectabat, nempe salutem anima-
rum. Is vero, qui adversus eum linguam movebant,
peccati sui precabatur veniam. Quod autem hoc
studium non fuit ei infrugiferum et inutile, sed
multis attulit salutem, hinc est manifestum. Viden-
tes enim mulieres ejus per noctem stationem, et
linguam divina perpetuo canentem, et pro earum
mutatione, et ut servarentur, assiduam precatio-
nem, desistentes a malis actionibus, gerebant cum
temperantiæ : et aliæ quidem legitimo con-
jugebantur matrimonio ; aliæ autem sic manebant,
desistentes a flagitiosis actionibus ; aliæ vero
mundo perfecte renuntiantes, vitam eligebant mo-
nasticam. Nemo autem cognovit occultam ejus
ex Deo vitam, quandiu fuit in vita superstes ; nec
quemadmodum simulando nequitiam, a malis
moribus traduxit malas mulieres.

LXIII. Quamobrem cum aliquando egrederetur
ex habitaculo ejus, quæ primum locum tenebat in-
ter meretrices, ei occurrit quidam libidinosus, pro-
pter hoc ipsum ingrediens, ut data pecunia, expleret
libidinem : et sancto impingit colaphum, Quous-
que, dicens, o Christi illusor, non desistes a malis
actionibus ? Ad hæc homo ille admirabilis, Miser,
inquit, et tibi incutiendus colaphus, ut tota fere Ale-
xandria ad tuos clamores congregetur. Non mul-
tum intercessit temporis, et vir ille divinus migra-
vit ad Dominum, cum esset in parva quadam cella,
quam construxerat in loco, quæ dicitur Porta (17)
solis, in qua quoddam parvum habens oratorium,
faciebat in eo multas synaxes. Quo in loco congre-
gabatur etiam multitudo impudicarum mulierum,
quæ consequebantur ab eo curationem, adeo ut qui
vitam agebant libidinosam et voluptariam, ei irasce-
rentur et succenserent, ut cui propter rem malam
scilicet inviderent, dicentes : Quomodo fieri potuit,
ut hic impostor tam multas ad se attraxerit ?

LXIV. Cum dormiisset ergo, sicut dictum est, et
nemo sensisset, accedit repente quidam deformis
Æthiops ad virum libidinosum, qui ei colaphum
impegerat, et ejus genis incutit gravem et validum
colaphum, adeo ut ejus sonus ad maximum usque
spatium fuerit exauditus. Qui deinde ei dixit : Ac-
cipe hunc colaphum, quem ad te misit monachus
Vitalis, sicut prædixit. Protinus ergo miser voluta-

(17) Utrumque Ms. Græcum Ἐλισίῳπολις, ast Hervetus legit Ἐλισίῳπολος, cui consentit altera vita per
Leontium.

batur correptus a dæmone, ut ad ipsum fuit congregata tota fere Alexandria, sicut ille vir justus prædixerat. Cum itaque vix tandem post multum tempus ad se redisset, rumpit vestes, et surgens cursu contendit ad sancti domunculam, Misere mei, clamans, serve Dei Vitalis, qui in Deum et in te multum peccavi. Omnibus ergo videntibus, qui aderant, postquam domui senis appropinquavit, ipsum jaciens et discerpens dæmonium dimisit.

LXV. Cum ergo hæc vidissent, ingressi domunculam, invenerunt sanctum, qui genu flecterat et Deo per precationem animam commendatam emiserat. Deinde humi aspicientes, vident scripturam quæ sic habebat: *Viri Alexandrini, nolite aliquid judicare ante tempus, donec venerit Dominus.* Confitebatur itaque omnibus præsentibus is, qui liberatus fuerat a dæmone, mala quæ sancto fecerat, et quæ audivit prophetice ab eo dicta, quæ etiam passus est. Fuerunt ergo hæc statim renuntiala patriarchæ, et ipse cum simul venisset cum toto clero, ubi legit eam, quæ erat humi, scripturam, paulo post dixit: Si fuissem inductus verbis eorum, qui calumniabantur, suis set mihi incussus ille colaphus.

LXVI. Tunc etiam congregatur universum agmen meretricum ad justa facienda venerando corpori. Quæ quidem eum efferebant cum aromatis et lampadibus, valde desilentis privationem ejus doctrinæ, a qua ad eas magna manabat utilitas, et tunc exponebant ejus vitam, iis quæ dicebantur fidem omnibus modis facientes, quod non ob aliquod malum ad eas ingrediebatur, et nec visus sit ulli earum ne manum quidem admoxisse, aut ad latus omnino accubuisse. Ad eos autem, qui illarum reprehendebant silentium, et dicebant eas fuisse multis causam offensionis, illius præceptum adducebant ad sui excusationem, et quæ a dæmone inficta fuerat, plagam, ad disciplinam ei quæ non obedierat. Ipse autem, qui colaphum dederat et contra acceperat, nunquam intermisit, cum dæmon eum reliquisset, beati sepulchro assidere, quod effectum est thesaurus multorum miraculorum, et illius commemorationem de more cum psalmis peragere. Deinde paucis post annis detondetur in monasterio monachi Saridonis: et cum illi fuisset tradita B. Vitalis cella propter magnam in ipsum fidem, illic vitam quietam in silentio transegit perpetuo, donec pervenit ad finem vitæ præsentis. Præterea autem patriarcha quoque magnas Deo agebat gratias, quod non permisisset, ut aliquid diceret aut cogitaret indignum beata illa et gloriosa anima. Alioqui autem multi quoque ex iis, qui habitabant Alexandriam, meliores evaserunt, qui propensi erant ad condemnandum, ei hanc malam didicerant consuetudinem. Sed talis quidem erat vir ille sanctus; et res ejus hoc modo se habebant.

γούν ὁ ἄθλιος ἐκυλλετο δαιμονῶν· καὶ συνθηροῦσθσαν ἐπ' αὐτῷ μικροῦ πᾶσα ἡ Ἀλεξάνδρεια, κατὰ τὴν τοῦ δικαίου πρόβησιν. Μόλις γούν ποτε μετὰ πολλὴν ὕστερον τὴν ὥραν ἑαυτοῦ γενόμενος ῥήγναι τὰ ἱμάτια, καὶ διαναστάς δρόμῳ πρὸς τὸν τοῦ ὁσίου οἰκίσκον ἐχώρει, Ἐλέησόν με, κράζων, τοῦ Θεοῦ δούλε Βιτάλιε, μεγάλα εἰς Θεὸν καὶ πρὸς ἡμαρτήσαντα, Πάντων οὖν ὁρῶντων ἦσι παρόντες ἔτυχον, ὡς τῷ οἰκίσκῳ τοῦ γέροντος ἤγγισε, βίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ σπαράξαν ἀφήκεν.

ΞΕ'. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα εἶδον, εἴσω τοῦ οἰκίσκου γενόμενοι, εὗρον τὸν ὁσίον ἐπὶ γόνυ κλιθέντα, καὶ Θεῷ διὰ προσευχῆς τὴν ψυχὴν παραθέμενον. Εἶτα τῷ ἐδάξει προσκύψντες, γραφὴν ὁρῶσιν ἔχουσιν οὕτως· Ἄνδρες Ἀλεξάνδρεις, μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος. Ἐξομολογεῖτο τοιγαροῦν ἐπὶ πάντων ὁ τοῦ δαίμονος ἀνεθεὶς αἰτεῖσθαι πονηρὰ κατὰ τοῦ δικαίου, καὶ ἅπερ ἤκουσε προφητικῶς πρὸ αὐτοῦ ῥηθέντα, ἃ δὴ καὶ πέπονθεν. Ἀνηγγέλι οὖν ταῦτα παραχρῆμα τῷ πατριάρχῃ, καὶ αὐτὸς ἅμα παντὶ τῷ κλήρῳ παραγενόμενος, ὡς ἀνέγνω τὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους γραφὴν, πρὸς ὀλίγον εἶπεν· Εἰ τοῖς λόγοις τῶν ἐνδοξαλλόντων ὑπαχθεὶς ἦν, ἔμοι ἂν ἐκεῖνο ἐπεκροτήθη τὸ βῆπισμα.

ΞΖ'. Τότε δὴ συναθροίζονται καὶ τὸ τῶν πορνῶν ἅπαν σμήνος πρὸς τὴν τοῦ τιμίου σώματος κηδῆσαν· προκομίζοντό τε αὐτὸ ἀρώμασι καὶ λαμπάσι, τὴν στέρηνσιν ἐκθύμως ἀποκλαιόμενοι τῆς πολὺ τὸ ὠφέλιμον βεούσης αὐτοῦ διδαχῆς, ἐξηγοῦντό τε τὴν αὐτοῦ βίον, πᾶσαν πίστιν τοῖς λεγομένοις ἐπάγουσαι, ὡς οὐ κατὰ τὴν πονηρὸν τὴν πρὸς αὐτὰς εἴσοδον ποιεῖτο, οὔτε μὲν ὀφθεῖη ποτὲ ὑπὸ μιᾶς αὐτῶν οὐδὲ χειρὶ χεῖρα προσβλῶν, ἢ ἐπὶ πλευρὰν ὄλωσ κατακλιθεὶς. Πρὸς μέντοι τοὺς ἐγκαλοῦντας ταῦτα τὴν σιωπῆν, καὶ ὅτι πολλοὶς ἐνταῦθα σκανδάλου γεγονῶσιν αἰτιαί, τὴν ἐκεῖνου παραγγελίαν εἰς ἀπολογίαν προέτειναν, καὶ τὴν ὑπὸ δαίμονος ἐπισκίψασιν εἰς παιδείαν τῆ παρακουσάσθ ματίγα. Αὐτὸς δὲ ὁ τὸ βῆπισμα δεδωκὼς καὶ ἀντιλαθῶν οὐ διέλειπε ποτε, τοῦ δαίμονος αὐτὸν ἀνέντος, τῷ τάφῳ προσεδρεύων τοῦ μακαρίου, θησαυρῷ πολλῶν χρημάτων ἀποδειχθέντι, τὴν μνήμην τε καὶ τὴν ἐκεῖνου κατὰ τὸ ἔθος διὰ ψαλμῶδίας ποιούμενος. Εἶτα καὶ χρόνοις ὀλίγοις ὕστερον τῆ μονῆ τοῦ μοναχοῦ Σερίδωνος ἀποκείρεται, [τὸ] καὶ τοῦ θελοῦ Βιταλίου κελλίον κατὰ πολλὴν τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν ἐγχειρισθεὶς διετέλεσεν οὕτω τὸν ἔτυχον ἐκεῖσε μετιῶν βίον, ἄχρι καὶ τοῦ παρόντος βίου τὸ τέλος ἔσχηκεν. Ἔτι γε μὴν καὶ ὁ πατριάρχης πολλὰς ὁμολόγει τῷ Θεῷ χάριτας πρὸς ὁ μὴ συγχωρηθεὶς ἀνάξιόν τι φερέσασθαι ἢ ἐννοῆσαι τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ ἀοιδίμου ψυχῆς· ἄλλως τε δὲ καὶ πολλοὶ τῶν τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατοικούντων, τὰ μεγάλα ἐδωκῆσθσαν, προχείρως περὶ τὸ κατακρίνειν ἔχοντες, καὶ τὴν πονηρὰν ταυτὴν ἀπομαθόντες συνήθειαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἐκεῖνου ταπεινὰ καὶ οὕτως ἔχοντα.

CAPUT XI.

Temeraria judicia vitanda.

ΞΖ'. Ἀρχαίσι δὲ καὶ τὸ βῆθησθεσθαι μέλλον εἰς Ἀ μαρτυρίαν, ὅπως βραδύς εἰς κατάκρισιν ἐτύγχανεν ὁ θαυμαστός πατριάρχης. Νέος τις ἀκολάστοις ὄρματι χρώμενος, ἀνά τὴν πόλιν περιῶν Ἀλεξάνδρειαν, παρθένον τινὰ τῶν τῶν μοναχικῶν βίον ἀσπασαμένων, τῆς εὐθείας ἀποπλανήσας, εἶτα ἐντρίψημα τῶς αὐτοῦ θέμενος ἀτελεῖται, μετ' ἕλιγον εἰς τὸ Βυζάντιον σὺν αὐτῇ ἀπέδρα. Ὅπερ μαθόντι τῷ θεοπεσίῳ λύπης πολλῆς κατέστη αἰτίον. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, πάντες λίθον ἐλίνει, σπεύδων αὐτοὺς ὅτι τάχος ἀναλαβεῖν τοῦ πτώματος. Χρόνου δὲ τὸ μεταξὺ διαγενομένου, διήγησιν πρὸς τινὰς τῶν τοῦ κλήρου ψυχῆς ὠφέλιαν ἐμποιεῖν δυνάμενην, τοῦ μακαρίου διηγουμένου, καὶ ἡ τοῦ ἵσου ἐλαίου καὶ νεωτερικὰ δράσαντος ἔτυχεν οὕτως παρενεχθῆναι. ὅν εὐθὺς οἱ τότε παρόντες κατέκρινόν τε καὶ ἀπεκρήρυτον ὡς ἐκ μίας **Β** ἀπαντες γλώττης, οὐ δύο μόνων ψυχῶν ἀπάλειαν τὸ φαινόμενον ὄφλειν λέγοντες, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐτέρων, οἷς εἰς πονηρὸν κατέστη παράδειγμα. Τούτοις τοιγαρῶν τῆς προχείρου ταύτης ἐπιμεμφόμενος κατακρίσας, Μὴ οὕτως, εἶπεν, ὡ τέκνα, μὴ εὐκολοὶ ἴσθε τὴν γλώτταν ἐν τῷ κατεπειν τῷ πλησίον, ἐπεὶ καὶ ὑμεῖς πάντως δυοὶ κακοὶς μέλλετε κίπτειν. ἐν μὲν, τοῦ μὴ πρὸ καιροῦ τι κρῖνειν διακελευομένου τὴν ἐντολὴν παραβαίνοντες. ἐτέρῳ δὲ, ὅτι τὸ μέχρι τοῦ νῦν γενομένον ἀγνοοῦντας, ἀριτὰς ἑαυτοῦς ἐκείνου κατὰ πολλὴν καθίζετε τὴν εὐχέρειαν. Ἄδηλον γὰρ πάντως εἶτε εἰς δεῦρο τῷ ἀμαρτήματι παρμένουσι, ἢ μεταβάλλοντο πρὸς διόρθωσιν. Ἐγὼ γάρ ποτε, ἔφη, βίον τιδὸς τῶν μεγάλων Πατέρων ἀναγινώσκων, τοιοῦτον τινὶ ὠφελείας μεσσην διηγήματι περιέτυχον. **Γ** Εἶχε δὲ οὕτως.

ΞΗ'. Εἰς Τύρον τὴν πόλιν μοναχοὶ δύο διακονίαν δῆπου πληρεῦντες ἀφίκοντο. θετέρῳ δὲ τούτων εἰς τόπον παριόντι τινὰ μία τῶν πορνῶν, ἧς τοῦνομα Πορφυρία, εἶπετο κράζουσα. Πάτερ τίμιε, σῶσόν με, οἷά ποτε τὴν πόρνην Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ὁ δὲ μηδὲν τῶν ἀνθρωπίνων ὑπολογισάμενος, λαβόμενος αὐτῆς τῆς χειρὸς ὑπὸ πολλῶν ὀρώντων τοῖς ὀφθαλμοῖς διὰ μέσης τῆς πόλεως ἔξεισι. Φήμη τοιγαροῦν πανταχοῦ διέβηεν, ὡς εἶη ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος εἰς γυναῖκα τὴν Πορφυρίαν λαβών. Διούσα δὲ ἡ πόρνη σὺν αὐτῷ πόλις τε καὶ κώμας, βρέφει περιτυγχάνει χαμαὶ κειμένη. Ὅπερ ἐπὶ τῷ ἀναθρέψαι φιλανθρώπως ἀνελομένη βασιλεύουσα ἦν. Χρόνῳ δὲ τινὶ ὕστερον Τύριοι **Δ** καταλαβόντες ἐνθα οὗτοι διέτριβον, καὶ τὸ παιδίον ὑπὸ γῆς τῆς πόρνης ἰδόντες ἠγαλισμέλιον, ὥσπερ ἐγγελῶντες, καὶ τοῦ γενναίου τοῦδε ἀνδρὸς κατεριωσόμενοι, Ἀληθῶς, ἔλεγον πρὸς αὐτήν, οὐχ ἡμαρτες τοῦ σκοποῦ. καλὸν γάρ σοι τὸ ἐκ τοῦ μοναχοῦ τέκνον ἀποκεκῆται. Οἱ καὶ εἰς Τύρον ἐπανεληθόντες, λόγον ἀπανταχοῦ διέσπειραν, ἐκ τοῦ μοναχοῦ ταύτην παιδίον ἀποτελεῖν, σφαῖς ἐκεῖνου διασωθῶν τοὺς χαρακτῆρας. Οὕτω σχεδὸν οἱ ἄνθρωποι ἴστομοι πιστεύουσι

LXVII. Sufficiet autem id quoque quod est dicendum, ad testandum quam esset tardus vir ille admirabilis ad condemnationem. Quidam juvenis impudicus civitatem obiens Alexandriam, cum virginem quamdam ex iis, quæ vitam amplexæ erant monasticam, a via recta abduxisset, et deinde eam suæ libidinis et intemperantiæ fecisset delicias, paulo post cum ea aufugit Byzantium. Quod quidem cum rescivisset vir divinus, magno dolore est affectus, et, ut dicitur, omnem movebat lapidem, studens eos a lapsu revocare. Aliquanto autem tempore interjecto, accidit ut cum apud quosdam ex clero narraret beatus quamdam narrationem, quæ poterat eorum animæ afferre utilitatem, illius quoque juvenis, qui hæc recentia fecerat, fieret mentio; quem qui tunc aderant, protinus condemnabant, tanquam uno ore omnes dicentes, eum non solum duas, ut apparebat, perdidisse animas, sed et tam multas alias, quibus hoc malum erat exemplar propositum. Eorum itaque magnus ille nimis facilem reprehendens condemnationem. Nolite, inquit, o filii, nolite esse lingua tam prompti ad detrahendum proximo. Nam sic quidem futurum est, ut vos omnino in duo mala incidatis, unum quidem, transgredientes præceptum illius, qui jubet non judicare ante tempus; alterum autem, quod ignorantes quod hucusque factum est, vos magna facilitate constituitis iudices. Est enim omnino incertum, an hucusque permaneant in peccato, an mutati sint ad correctionem. Ego enim, inquit, aliquando legens vitam cujusdam magni ex Patribus, incidi in talem narrationem plenam utilitate. Sic autem habebat:

LXVIII. In Tyrum civitatem venerant duo monachi, aliquo fungentes ministerio. Alterum vero eorum, cum venisset in quemdam locum, quædam meretrix, cui nomen erat Porphyria, sequebatur clamans: Venerande Pater, serva me, sicut olim Jesus Christus meretricem. Ille autem humanarum rerum nihil reputans, ea manu accepta, multis videntibus, egreditur per mediam civitatem. Manavit itaque fama in omnes partes, quod ille monachus in uxorem accepisset Porphyriam. Cum ipso obiens meretrix urbes et vicus, incidit in infantem humi jacentem. Quem quidem cum benigne sustulisset, ut aleret secum eum portabat. Cum aliquo autem tempore venisset Tyrii in eum locum, ubi versabantur, et meretricem vidissent in ultis tenere infantem, veluti irridentes, et egregium hunc virum ludificantes: Re vera, ei dicebant, a scopo non aberrasti. Pulcher enim tibi filius natus est ex monacho. Qui etiam Tyrum reversi, eam rem ubique disseminarunt, quod ea ex monacho peperisset filium, qui illius expressam conservavit effigiem. Ita fere sunt homines prompti ad creden-

dum suspicionibus et maxime qui sunt mali et flagitiosi, et a se habent acceptam credendi occasionem. Statim enim tanquam e propinquo seipsum testes accipientes, alios accusant facile; simul quidem se volentes explere deliciis talium cogitationum et verborum, et cupientes esse alios similiter improbos; et sic studentes vilare plagas, quæ inferuntur eis a conscientia. Monachus autem cum totondisset Porphyriam, et ei monasticum imposuisset habitum, vocat eam Pelagiam, et concedit ei, ut in monasterio virginum agat silentium.

LXIX. Cum vero præcivisset diem sui decessus, illa quoque accepta, redit Tyrum. Eam autem puer quoque sequebatur, jam septem annos natus. Ad omnes vero pervenit fama eorum adventus, quod scilicet revertitur Porphyria cum monacho suo conjuge. Deinde cum agrotasset monachus, et ad mortem jam spectaret, plurimi ad eum accesserunt ex habitatoribus, ejus visitandi gratia. In quorum conspectu cum jussisset afferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, accipit eos carbones, et infundit in sinum, et omnibus audientibus: Benedictus, inquit, Dominus, qui olim rubum servavit incombustus: is mihi fuerit testis fidelis, quod quomodo meas vestes non attigit hæc quæ est in igne urendi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ. His auditis omnes obstupuerunt, Deo dantes gloriam, qui eos, qui ipsum in occulto colunt, scit aperte glorificare. Hæc cum fecisset et dixisset monachus, in manus Dei deponit animam. Propterea vobis omnibus suadeo, o filii spirituales, sicut etiam prius dixi, non esse promptos ad condemnationem. Contigit enim nonnunquam, ut ejus quidem, qui est fornicatus, aut aliquid aliud deliquit, peccatum aperte factum sciamus, in occulto autem factum ignoremus poenitentiam. Oportet autem Dominicam quoque timere vocem, quæ dicit: « In quo judicio judicatis, judicabimini 9. »

Α τας ὑπονοίας, καὶ μάλιστα φῦλοι καὶ μοχθηροὶ ὄντες, καὶ οἰκοθεν ἔχειν τὰς τοῦ πιστεύειν ἀφορμὰς δυνάμενοι. Εὐθύς γάρ, ὡσπερ ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ ἔγγυτάτου λαμβάνοντες μάρτυρας, κατηγοροῦσι τῶν ἄλλων βλάβως, ἅμα μὲν τοῖς τοιοῦτοις νοήμασι τε καὶ ῥήμασιν ἐντροφῆν βουλόμενοι, ἅμα δὲ καὶ ἑτέρους εἰς μοχθηρίαν ὁμοίως ἔχειν ἐπιθυμοῦντες, καὶ οὕτως φεύγειν σπουδάζοντες τὰς ἐκ τοῦ συνειδότος πληγὰς. Ὁ μόντοι μοναχὸς ἀποκείρας τὴν Πορφυρίαν, καὶ τὸ τῶν μοναχῶν αὐτῇ σχῆμα περιθείς, Πελαγίαν μετονομάζει· καὶ εἰς παρθενῶν δίδωσιν ἡσυχάζειν.

ΞΘ'. Ἐπεὶ δὲ προέγνω τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς, παραλαβὼν κάθεινεν, ἐπάνεισι πρὸς τὴν Τύρον· ἦν δὲ καὶ τὸ παιδίον αὐτῇ συνεπόμενον, ἑπτὰ χρόνους σχεδὸν γεγονός. Διεδόθη δὲ αὐτῶν εἰς πάντας ἡ ἀφίξις, ὡς ἡ Πορφυρία μετὰ γε τοῦ μοναχοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐπανήκει· εἰθ' οὕτως νοσήσαντι καὶ πρὸς θάνατον ἀφορῶντι τῷ μοναχῷ, πλειστοὶ τῶν οἰκητόρων ἐπισκέψεως χάριν αὐτῷ προσέβαλον. Ἰὼν ἐπ' ὄψεσι θυμικτῆριον ἐνεχθῆναι κελεύσας ἀνθρώπων πλήρες πυρὸς, λθὼν καταχέει τοῦ κόλπου τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς ἀκοὰς πάντων, Εὐλόγητος Κύριος, ἔφη, ὁ πάλαι τὴν βίβλον τηρήσας ἀφλεκτον· οὗτός μοι εἶη μάρτυς πιστός, ὅτι ὡσπερ οὐχ ἤφατο τῶν ἐμῶν ἱματίων ἡ καυστικὴ ἡδὴ τοῦ πυρὸς δύναμις, οὕτως οὐδὲ ἐγὼ γυναικὸς ἡψάμην παρ' ὄλον τὸν τῆς ζωῆς χρόνον. Τοῦτο πάντες ἀκούσαντες καταπλάγησαν, δόξαν τῷ θεῷ διδόντες, ὅς γε τοὺς ἐν τῷ κρυπτῷ αὐτὸν θεραπεύοντας φανερώς οἶδε δοξάζειν. Ταῦτα ποιήσας τε καὶ λέξας ὁ μοναχός, εἰς Θεοῦ χειρὸς τὴν ψυχὴν παρατίθησι. Διὰ δὲ ταῦτα ὑμῖν παρεγγυῶμαι πᾶσι, τέκνα πνευματικὰ, καθάπερ δὴ καὶ πρότερον ἔφην, μὴ προχείρους εἶναι πρὸς τὴν κατάκρισιν. "Ἔστι γὰρ ὅτε καὶ συμβαίνει τὴν μὲν τοῦ πορνεύσαντος ἡ καὶ ἄλλοι τι πεπλημμεληκότος ἀμαρτίαν ἐν τῷ φανερῷ προχέουσαν εἰδέναι, τὴν δὲ μετάνοιαν κατὰ τὸ κρυπτὸν τελεσθεῖσαν, ἀγνωστὴν. Χρὴ δὲ καὶ τὴν Δεσποτικὴν φωνὴν δεδιέναι τὴν λέγουσαν· « Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, κριθήσεθε. »

CAPUT XII.

Pietatis et divinorum mysteriorum commentario.

LXX. Neque vero suadebat solum cavere hoc delictum; sed eorum etiam qui divina præcepta negligunt, volens corrigere socordiam, tale quid fecit, dignum quod mandetur memoriæ. Cum enim cognovisset multos negligentiores post lectionem divinorum Evangeliorum exire ex ecclesia, et vanis ac otiosis vacare sermonibus, solemnique quodam die, relicto sacrificio, ipse quoque et templo egreditur, et sedet cum universa multitudine. Omnibus autem hoc stupentibus, Non oportet, inquit, admirari. Ubi enim sunt oves, illic omnino oportet esse pastorem. Nam cum propter vos et vestram utilitatem solemus synaxes celebrare, si vos autem foris versemini, contingit inutilem a nobis capi laborem,

Ο'. Οὐ μὲν ἄχρι τοῦ ἐλαττώματος πεφυλαγμένου εἶναι παρήνει· ἀλλὰ καὶ τῶν τῶν θεῶν προστάξεων καταλιγορούντων τὸ βῆθμον βουλόμενος διορθώσασθαι, τοιοῦτόν τι ἐπετήδευσε μνήμης ἄξιον. Ἐπεὶ γὰρ ἔγνω πολλοὺς τῶν ἀμελεστέων μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θεῶν Εὐαγγελίων ἐξιώντας τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀργολογίαις σχολάζοντας, ἐν μιᾷ τῶν ἐπισήμων ἡμέρᾳ τὴν θεῶν ἱερουργίαν ἀφείς ἔξεισι καὶ αὐτὸς τὸ ναοῦ, καὶ σὺν τῷ ὄχλῳ παντὶ κάθηται. Πάντων οὖν δι' ἐκπλήξεως τοῦτι ποιουμένων, ἐκείνος, Οὐ χρὴ, ἔφη, θαυμάζειν. Ὅπου γὰρ τὰ πρόβατα, ἐκεῖ δεῖ πάντως εἶναι καὶ τὸν ποιμένα· ἐπεὶ γὰρ δι' ὑμᾶς καὶ τὴν ὑμετέραν ὠφέλειαν εἰώθαμεν τὰς συναξεις ἐπιτελεῖν, ὑμῶν δὲ ἕξω διατριβόντων ἀνόνητον ἡμῖν

τὸν κόπον συμβαίνει γίνεσθαι· πέπεικα ἑμαυτὸν ἄ
ἐξιοῦσι τε ἅμιν σπινθέρχεσθαι, καὶ αὐθις εἰσερχομέ-
νοις συν[ε]ισ[τ]έναι. Πολλοὺς τοῦτο διώρθωσε καὶ τῆς
μὴ καλῶς γινομένης ἀπέλλαξε συνηθείας.

ΟΑ'. Οὐκ ἐκείνους δὲ μόνους βελτιοῦν ἔσπευδε τοὺς
ἔξω τῆς συνήξεως ἀργολογίας ἐνευκαίρουτας, ἀλλὰ
καὶ τοὺς ἐνδον πρὸς ἀλλήλους ἀλογώτατα κοινολογου-
μένους· καὶ μάλιστα δὲ τοὺς τοῦ βήματος. Εἰ ποτε δὲ
τινα μετὰ μίαν καὶ δευτέραν παρᾶνενιν ἀδιόρθωτων
ἴδοι, ἔξω εὐθὺς ἔβηλε, τὴν Δεσποτικὴν αὐτοῖς ἐπι-
λέγων φωνήν. « Τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ οἶκον δεῖ προσ-
ευχῆς εἶναι. » ἔμπαινον δὲ τοὺς περὶ τὰς θείας
συνάξεις σπουδαιοτέρους, ἀπεδεχέτο τῆς φιλοθετίας
καὶ προσεπήνει· ἀλλὰ καὶ προκοπᾶς ἐτίμα βαθμῶν·
ὅπερ δὴ καὶ καφέστερον τὸ μέλλον βηθίσσεσθαι γνω-
ριεῖται.

ΟΒ'. Δύο τινὲς κληρικοί τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας,
σχυροτομικὴν μετιόντες τέχνην, ἐκ γειτόνων ἀλλήλοις
ἔμενον· ὡν ὁ μὲν, γυναικί συνευγεμένους καὶ τέκνα
ἔχων, πατέρα τε καὶ μητέρα συνοικοῦντας αὐτῶ, οὐς
πάντας ἐκ τῶν χειρῶν ἔτρεφε τῶν ἰδίων, ὅμως τῶν
συνάξεων οὐκ ἠμέλει. Θάτερος δὲ, καίτοι μόνος ὢν,
τὴν τέχνην τε ἀκριδέστερος. καὶ τὴν ἐργασίαν ἐπι-
μέλιεστος, οὐδὲ αὐτῶ μόνῳ πορίζειν τὰ πρὸς τὴν
χρείαν δυνατὸς ἦν. Τῶ οὖν ὁμοτέχνῳ διαφθονούμενος
καὶ μηκέτι φέρειν δυνάμενος τὴν ὠδίνα τῆς βρακα-
νίας, ἐντυχὼν αὐτῶ κατὰ μόνας, Ὁρῶ σε κατὰ
τοῦ Θεοῦ, ἔφη, μὴ ἀποκρύψειν ἀπ' ἐμοῦ ἀλλὰ φα-
νερὸν μοι τοῦτι θέσθαι, πόθεν αὐτὸς μὲν πλουτῶν
διαταλεῖται, καὶ ταῦτα, ὅσα γε εἰς τὴν ἐργασίαν ῥάθυ-
μος ὢν, ἐμοὶ δὲ ἐπιμελεῖται καὶ φιλοπόνῳ τούτων·
τίον μὲν συμβοίνει, μᾶλλον καὶ εἰς ἐσχάτην ἦδη περι-
έστηκα πένιαν. Ὁ δὲ, βουλόμενος αὐτὸν ἐπιμελέστε-
ρον θέσθαι περὶ τὰς συνάξεις, ὀλιγώρως ἔχοντα,
Κάμῃ πρότερον, εἶπεν, ἀδελφε, πολλὴ στένωσις εἶ-
χεν· ἀπ' οὗ δὲ σχολάζειν πρὸς τὰς συνάξεις ἑμαυτὸν
ἔπεισα, ἔστιν δὲ καὶ χρυσίον εὐρίσκω κατὰ τὴν ὁδὸν
ἀπιῶν· ὅθεν δὴ καὶ ἐπισυνῆχεται πᾶσαν [forte πᾶσα]
ἦν ὄραξ εὐπορίαν. Ἄλλ' εἴ τι ἐμοὶ πείθη, ἔπου καὶ
αὐτὸς ἀπίοντι μοι, καὶ παραμυθίαν ἐντεύθεν ἔξεις
οὐ τὴν τυχοῦσαν. Πείθεται τοῖς αὐτοῦ λόγοις, καὶ
καθ' ἐκάστην σὺναξιν φοιτῶν σὺν αὐτῶ, ἦσθετο μετ'
οὐ πολὺ εὐλογίας παρὰ Θεοῦ γινομένης εἰς τὸν αὐτοῦ
οἶκον, καὶ τῶ ἀγαθῶ συμβούλῳ τὴν χάριν ἀνωμολό-
γει. Ὁ δὲ εὐθὺς τὴν σκηνὴν διέρας, φανερώς λέγει
τῶ δημοτέχνῳ ὡς οὐδέποτε χρυσίον αὐτῶ κατὰ τὴν
ὁδὸν εὐρεθείη. Ἀλλὰ βουλόμενος, φησί, διανατῆσαι
σε πρὸς τὰ θείας ἀφικνεῖσθαι συνάξεις, τὴν τοῦ χρυ-
σοῦ εὐρεσιν ἐπλασαμην. Τοῦτο εἰς ὧτα τῶ μακα-
ριωτάτῳ Ἰωάννῃ ἐλθόν, τῆς τε ἀγαθῆς προθέσεως
αὐτὸν ἀποδέχεται καὶ τῆς τοῦ πρεσβυτέρου χειροτο-
νίας καταξιοῖται.

9* Matth. xxi, 13.

statui cum egredientibus vobis simul egrēdi, et
rursus ingredi cum ingredientibus. Hoc multos
correxerat, et a mala abduxerat consuetudine.

LXXI. Non illos vero solos studuit corrigere, qui
extra congregationem otiosis vacabant sermoni-
bus; sed eos etiam, qui citra rationem intus inter se
conferebant sermones, et maxime vero altaris mi-
nistros. Si quando autem vidisset quempiam post
unam et alteram admonitionem nequaquam posse
corrigi, eum statim eiciebat, apud eos vocem usur-
pans Dominicam, « domum Dei oportere esse do-
mum orationis^{9*}. » Contra autem eorum, qui in
divinas congregationes erant studiosiores, illi ac-
cepta erat pietas, eosque et laudabat et ad gra-
dus provehebat. Quod quidem apertius indicabit
id, quod jam est dicendum.

LXXII. Duo clerici ejus Ecclesiæ, artem exer-
centes incidendi corium, erant inter se vicini.
Quorum unus quidem mulieri conjunctus matri-
monio, habensque filios et patrem et matrem cum
ipso habitantes, quos quidem alebat omnes suis
manibus, non negligebat tamen divinas congre-
gationes: alter autem etsi erat solus, et artis per-
itior, et in operando diligentior, ne sibi quidem
soli parare poterat, quæ erant ad usum necessa-
ria. Ei itaque, qui erat ejusdem artis, invidens,
et non amplius ferre valens quam animo conce-
perat invidiam, eum aliquando solum offendens:
Adjuro te, inquit, per Deum, ne me celes, sed
hoc mihi aperias, qui sit, quod tu sis semper qui-
dem dives, idque cum sis in operando negligens;
mihi autem, qui sum diligens et laboriosus, con-
tra accidit ut jam redactus sim ad extremam pau-
pertatem? Ille autem volens eum reddere dili-
gentiorem, qui erat negligens in adeundis con-
gregationibus, quæ fiunt sacrorum causa: Mihi
quoque, inquit, o frater, res erat redacta ad ma-
ximas angustias. Ex quo autem mihi persuasi di-
vinis vacare congregationibus, nonnunquam eo
vadens, aurum in via invenio, quo factum est ut
mihi sint congregatæ omnes, quas vides, copiæ.
Sed si me audias, ipse quoque me euntem se-
quere, et hinc non vulgarem habebis consolatio-
nem. Paret dictis, et ad singulas divinas synaxes
cum ipso ventitans, sentiebat domum suam factam
a Deo benedictionem, et bono consultori agebat
gratias. Ille autem, scena mox aperta, manifeste
dicit socio, se nunquam aurum in via invenisse,
Sed volens, inquit, te excitare ut venires ad divi-
nas congregationes, finxi hanc auri inventionem.
Hoc cum pervenisset ad aures beatissimi patriar-
chæ, et ejus bonum commendat propositum, et
eum ordinaat presbyterum.

CAPUT XIII.

S. Joannis fuga, obitus.

LXXIII. Hic revera bonus pastor, divinus, inquam, patriarcha, credens principi pastorum Christo, qui jubet ⁴⁰, si persecuti fuerint, ex una civitate fuere in aliam; cum esset Alexandria tradenda manibus Persarum, divina providentia illinc quidem recedit, migrat autem in suam patriam Cyprum, suum ei corpus largiturus, ut quæ eum aluerat: præsciverat enim jam appropinquare decesum. Is itaque, cujus sæpe mentionem fecimus, patricius Nicetas, accepta occasione ex eo quod Persæ irruerant, obsecrat virum divinum, ut veniat usque ad regiam civitatem, precibus et benedictione impertiturus imperatorem. Ille autem cum sciret, qualis esset fides viri clarissimi, annuit quidem petitioni: cum ambo autem nave veherentur, et jam essent in medio mari, incidunt in gravem tempestatem. Cum vero navis tam vehementer quateretur fluctibus, et mox esset mittenda in profundum, visus est nocte illa, qua fuerat excitata tempestas, patricius in somnis videre patriarcham cum pauperibus, aliquando quidem per totam navem circumcursantem, aliquando autem cum ipsis manus extendentem, et e cælis petentem auxilium. Cum autem jam in Rhodum insulam pervenissent, ille ipse patriarcha cum a sediscessisset, revera videt, et non in somnis, splendidum virum eunucho similem, aureum sceptrum habentem in manibus, et ad eum accedentem dicere: Vocate Rex regum, Statim ergo accessit patricio, cum dixisset qualem habuisset visionem: Tu quidem, inquit, o vir splendidissime, studuisti nos deducere ad eum, qui regnat in terra: qui autem cælum et terram et omnia sua tenet ditione, prior ad se accersit. Ille vero hoc dicto tristitia affectus et dolore repletus, non potuit quidem eum retinere. Sed cum venerabilium ejus precum fructum jucunde accepisset, quam potuit officiosissime eum dimittit in Cyprum.

LXXIV. Cum autem in suam civitatem pervenisset Amathunte, jussit scribis ut scriberent testamentum, quod sic habebat: Joannes humilis quidem servus servorum Dei, propter autem mihi impositam pontificatus dignitatem, gratia Christi liber, ago tibi gratias, Domine Deus meus, quod me dignum censueris, qui tua tibi offerrem: et quod ex mundi bonis nihil aliud sit mihi reliquum, nisi tertia pars nummi; quam ipsam jubeo quoque dari pauperibus, qui sunt mihi fratres in Christo. Quando enim Dei promissione creatus fui episcopus Alexandriæ, inveni in meo episcopatu circiter octo millia librarum auri: ex oblatione autem piorum millies his ampliores collegi pecunias: quas cum cognoscere esse Christi, Christo etiam dare volui, cui nunc quoque trado animam. Cum hoc testa-

OF. Οὗτος ὁ καλὸς τῶ ὄντι ποιμὴν, ὁ θεὸς, φημί, πατριάρχης, τῶ ἀρχιεπομένῳ Χριστῶ κελεύοντι αἰκῶν, διωκομένους ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως φεύγειν εἰς τὴν ἑτέραν, ἥνικα ἡ ἑλεξάνδρεια χερσὶ Περσῶν παραδιδέσθαι ἔμελλε, θεῖα προνοία ἐκαίθεν μὲν ἀπανίσταται, πρὸς δὲ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα τὴν Κύπρον μεθίσταται, τὸ οἰκεῖον αὐτῇ σῶμα, ὡς θρηφεμένην, χαριούμενος· προέγνω γὰρ ἦδὲ τὴν τὴν τελευταίην ὅσον ὀπω ἐγγίξουσαν. Ὁ γοῦν κολλάκις διὰ μνήμης ἡμῖν γενόμενος, ὃ πατρῷος δηλαδὴ Νικήτας, ἀφορμῆς τῆς ἀπὸ τῶν Περσῶν ἐφόδου λαβόμενος, λιπαρεῖ τὸν θεοπέσιον, μέχρι καὶ τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων ἀφικέσθαι, εὐχῆς καὶ εὐλογίας τοῖς βασιλεύουσι μεταδώσοντα. Εἰδὼς οὖν ἐκεῖνος οἷα ἡ τοῦ λαμπροτάτου μιστικῆ ἀνδρὸς, ἐπινοεῖ μὲν πρὸς τὴν αἴτησιν, διὰ πλοίου δὲ ἀμφότεροι ἀναχθέντες, καὶ μέσον ἦδη τοῦ πελάγους γενόμενοι, χαλεπῆ περιπέπτουσι ζέλη. Δεινῶς δὲ ἦδη τοῦ πλοίου χιμαζόμενου, καὶ ὀλίγου μάλλοντος τῶ βυθῷ παραπέμπεσθαι, ἔδοξεν τῆς νυκτὸς ἐκείνης καθ' ἣν ζέλη ἐγήγερτο, ὃ ματρῖκιος ὄντα ὄραῖν τὴν πατριάρχην μετὰ τῶν πενήτων, ὅτε μὲν ἅπαν τὸ πλοῖον περιβέοντα, ὅτε δὲ σὺν αὐτοῖς τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ὀρέγοντο καὶ τὴν ἐκαίθεν βοήθειαν ἐξαιτούμενον. Ὡς δὲ καὶ πρὸς Ῥόδον ἦδη νῆσον κατέλαβον, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ πατριάρχης, ἐν ἐκστάσει γενόμενος, ἕκαστον οὐα ὄντα ὄρα ἕκαστον ἄνδρα εὐνοῦχῳ εὐκότα, χρύσειον σκήπτρον ἐν χερσὶν ἔχοντα, αὐτῷ τε προσελθόντα, Ὁ Κασιλεύς, φάναί, τῶν βασιλευσάντων καλεῖ σε. Αὐτίκα γοῦν τὸν πατρῷικον μεταλαβέσμενος καὶ τὰ τῆς ὄψεως ὡς εἶχεν εἰπών, Σὺ μὲν, ὦ λαμπρότατε, ἔφη, πρὸς τὸν ἐπὶ γῆς βασιλεύοντα σπουδῆν ἐποίησας ἡμᾶς ἀγαγεῖν· ὁ δὲ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων κρῶτων, φθάσας πρὸς ἑαυτὸν μετεστεύλατο. Σκυθρωπάσας οὖν ἐπὶ τῶ λόγῳ ἐκεῖνος, καὶ λύπης πληρωθεὶς τὴν καρδίαν, ἐπιταχεῖν μὲν αὐτὸς οὐχ οἶός τε ἦν, τῶν δὲ τιμῶν αὐτοῦ κατατροφῆσας εὐχῶν, μετὰ πλείστης ὀσῆς τῆς θεραπείας πρὸς τὴν Κύπρον ἐκπέμπει.

OD. Ἐπεὶ οὖν τὴν ἰδίαν πόλιν Ἀμαθούντα κατέλαβε, διαθήκεν τοῖς ὑπογραφεῦσιν ἐκέλευσε γράφειν ἔχουσαν αὐδὲ. Ἰωάννης δούλος μὲν εὐταλῆς τῶν Θεοῦ δούλων, διὰ δὲ τὸ ἐπιτεθεῖν μοι τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, χάριτι Χριστοῦ ἐλεύθερος, εὐχαριστῶ σοι, Κύριε ὁ Θεὸς μου, ὅτι με κατηξίωσας τὰ σὰ σοὶ προστενεγαλῖν· καὶ μὴδ' ὅτι οὐκ ἄλλο μοι νῦν τῶ βίῳ περιλειφθῆναι ὅτι μὴ τρίτον νομίματα, ὅσα δὲ καὶ αὐτὸ τοῖς πένησι τοῖς ἐν Χριστῶ ἀδελφοῖς μου δοθῆναι κελεύω. Ὅτε γὰρ κατὰ Θεοῦ συγχώρησιν Ἀλεξανδρῆν ἐπίσκοπος προσελήθην, περὶ τὰς ὀκτακισχιλίαις τοῦ χρυσοῦ λίτρας ἐν τῷ ἐπισκοπεῖν μοι οὐσας ἐφεύρον, ἐκ προσαγωγῆς δὲ φιλοθέων μισοπλάσια τούτων συνήγαγον χρήματα· ἃ τοῦ Χριστοῦ ὄντι γινώσκων, Χριστῶ καὶ δοῦναι προσευμήθην, ὡπερ νῦν καὶ τὴν ψυχὴν παραδίδωμι. Ταῦτα οὕτως

⁴⁰ Matth. x, 25.

ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος διαθέμενος, εἰς χεῖρας Ἀ
Θεοῦ ζώντος τὸ πνεῦμα παρέβητο

ΟΕ'. Θαύμα δὲ γίνεται περὶ τὴν αὐτοῦ ταφὴν, οὐδενός τῶν πώποτε θαυματουργηθέντων δευτέρων. Κατὰ γὰρ τὸν εὐκτίριον οἶκον τοῦ θαυματουργοῦ ἔν τινι σοφῶ δύο σώματα ἐπισκόπων κρυπτούση κατα-
τίθεσθαι μέλλοντος, ἦν ἰδεῖν τὰ νεκρὰ ταῦτι σώμα-
τα, ὡσπερ ἐμψυχωμένα σέβας τῶ μακαρίῳ σώματι
νέμοντα. Ἐκστάντα γὰρ ἅπ' ἀλλήλων, μέσον αὐτὸ
παραδέχονται· καὶ τοῦτο μὲν περὶ τὴν ταφὴν γενό-
μενον, πολλὰς ὄψεσιν ἐρεάθη· ἕτερον δὲ οὐκ ἔλαττον
τούτου προῖών ὁ λόγος δηλώσει.

CAPUT XIV.

Miraculo post ejus mortem facta.

ΟΖ'. Γύναιον γάρ τι τῆς ἐνεγκριμένης τὸν πατριάρ- Β
χην πολίχνης ὀρμώμενον, ἐπει ἔμαθεν ἡδὴ μέλλειν
αὐτὸν πρὸς Κύριον ἐκδημεῖν, μέγα τι καὶ βαρὺ
ἁμάρτημα ἐαυτῇ συνιδύια, προστρέχει τῶ μακαρίῳ
θερμοῖς δάκρυσι τῶν αὐτοῦ ποδῶν ἀπτομένη, διὰ
προσευχῆς ἐκείνου λύσειν ἤτετο τοῦ ἡμαρτήματος.
Ὁ δὲ, Εἰ πιστεύεις, ἔφη, δεῖ σοι διὰ τῆς ἐμῆς προσ-
ευχῆς τὸ ἁμάρτημα λύεται, ἐξομολογήσῃ σοι δεῖ
πάντως αὐτό. Ἐπεὶ δὲ μὴ δύνασθαι τοῦτο τῶν χει-
λέων προσεγγεῖν ἔλεγε, διὰ γραφῆς αὐτὸ θελοῦν
προετρέπετο· ὡς δὲ καὶ πρὸς αὐτὸ δυσανασχετοῦσαν
ἔβλεπε, γραφῆναι καλεῖται ἐν τῇ σφραγιδι ταύτης
ἀσφαλισθῆναι, καὶ οὕτως αὐτῶ τὸ γραμματεῖον
ἐγχειρισθῆναι. Οὕτως οὖν γενομένου καὶ εἰς τὰς αὐ-
τοῦ χεῖρας διασεσημασμένου πιστευθέντος τοῦ γραμ-
ματείου, ἔδειτο ἡ γυνὴ ὀρκίους αὐτὸν ἀσφαλιζομένη, C
μηδενὶ μηδὲν τι τῶν ἐγκριμένων εἰς γινώσιν ἐλ-
θεῖν.

ΟΖ'. Πέντε τὸ ἀπὸ τοῦδε παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ὁ
μέγας τὸν βίον ἀπολιπών, πρὸς τὰς τῶν δικαίων ἐξε-
δήμει σκηναίς, οὐδὲ περὶ τούτου τὸ παράπαν πρὸς τινα
εἰρηκώς. Ἐπεὶ δὲ ἡ γυνὴ, κατὰ θεῖαν ἴσως οἰκονομίαν,
οὐκ ἔτυχε προῦσα τῆς ἡμέρας καθ' ἣν οὗτος τοῦ βίου
ἀφίστατο, κατὰ τὴν τῆς ταφῆς παραγενομένη, καὶ
ὕποπτεύσασα μήποτε τὸ πιστευθὲν γραμματεῖον
ἀμεληθῆν, καὶ τῶ ἐπισκοπιῶ καταλειφθῆν, οὕτως
κατάφωρον γένηται τοῖς πᾶσι, μικροῦ καὶ ἔκφρων
τῇ λύπῃ γέγονε, πίστει δὲ θερμωτάτῃ πάλιν ἐαυτὴν
ἀνακησασμένη, ὡς εἶχε τάχους τὴν ἐκείνου κατα-
λαμβάνει σοφόν· καὶ ὡσπερ ζώντος αὐτοῦ κατεβόα·
Τί τοῦτο πεποιήκας, ὡ θεοπίσι, ἐπ' ἐμοί, λέγουσα, τῇ
ἁμάρτολῶ, καὶ νῦν αἰσχύνῃ καὶ δνείδος τῶ παντὶ D
ἔσομαι; Ὁ γὰρ οὐδὲ σοὶ ἐκκαλύψει διὰ τὴν ὑπερβολὴν
τοῦ σφάλματος ἡδυνάμην, τοῦτο τοῖς πᾶσι δῆλον
προκαίεται. Ἐθεῖς μηδαμῶς σοὶ περὶ τούτου μηδὲ ἐν-
τυχεῖν διανοήθην· οἰομένη γὰρ διὰ σοὺ τὴν μάλλουσαν
δικὴν διαφυγεῖν, τούτου τε διήμριον, καὶ τὴν ἐν-
τεῦθεν αἰσχύνῃν προσεκησάμην. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ
ἀποστήσομαι σοὺ τοῦ τάφου, οὕτε μὴν ὄλωσ ἐνθεν
ἐξαναστήσομαι, οὐδ' ἐνοχλοῦσά σοι παύσομαι, ἄχι
γούν καὶ πληροφορίαν περὶ τῶν αἰτηθέντων λήψο-
μαι· πέπεισμαι γὰρ ὡς οὐ τέθηκας, ἀλλ' ἐν Θεῶ
ζῆς, καὶ παρ' αὐτῶ σεα δὴ καὶ βούλει διακρίνειν

mentum sui fecisset ille magnus homo Dei, de-
posuit spiritum in manus Dei viventis.

LXXV. In ejus autem sepultura fit miraculum, quod nulli cedit ex iis, quæ unquam facta sunt mi-
rabilia. Nam cum esset deponendus in æde oratoria
admirabilem operum effectoris Tychonis, in qua-
dam capsâ, in qua erant condita duo corpora epi-
scoporum; videre licebat hæc mortua corpora vel-
uti animata tribuere cultum beato corpori. Nam a
se invicem sejuncta, id medium accipiunt. Et hoc
quidem, quod evenit in ejus sepultura, visum est
multorum oculis: alterum autem eo non minus,
procedens declarabit oratio.

LXXVI. Quædam enim mulier orta in oppidu-
lo, quod tulerat patriarcham, postquam rescivit
eum jam esse migraturum ad Dominum, magni
et gravis peccati sibi conscia accurrit ad bea-
tum: et calidis lacrymis profusis, ejus pedes
tangens, petebat illius peccati absolutionem. Ille
autem: si credis, inquit, meis precibus te esse
ab hoc peccato absolvendam, oportet omnino te
id prius conlitteri. Cum autem dixisset se non
posse id labris proferre, jussit id scriptis signifi-
care. Cum vero videret eam id ægre ferre, jubet
ut ipsa id scribat, et suo ipsius sigillo muniat, et
sic ei tradat schedulam. Cum sic ergo factum
esset et in ejus manus tradita fuisset obsignata
schedula, rogabat unlier eum obtestans, ut nihil
eorum, quæ inerant, veniret ad cujusquam cogni-
tionem.

LXXVII. Quinque dies abhinc præterierant: et
magnus ille excedens e vita, migravit ad justorum
tabernacula, cum nihil de ea re cuiquam dixisset
omnino. Cum autem mulier, divina quadam forte
providentia, non adfuisset illo die, quo excessit e
vita, ea accedens ad sepulturam, et dubitans ne
forte quæ ejus fidei commissa fuerat schedula, ne-
glecta et in episcopatu relicta deprehenderetur ab
omnibus, dolore affecta, a se propemodum discesse-
rat: sed cum fide ardentissima se rursus collegisset,
quam maxima potuit celerritate venit ad illius cap-
sam; et tanquam eo vivo, clamabat: Quid hoc fe-
cisti, o vir divine, mihi peccatrici, ut nunc afficiar
ab omnibus probro et dedecore? Quod enim ne tibi
quidem potui aperire propter lapsum insignem, hoc
erit omnibus manifestum. Ulinam ne cogitassem
quidem te de hac re convenire. Existimans enim per
te pœnas futuras effugere, et hoc non sum assecuta,
et quod ex eo oritur, dedecus mihi conciliavi. Sed
enim non recedam a tuo sepulcro, neque omnino
hinc surgam, neque cessabo te interpellare, nisi de
iis, quæ peiivi, me feceris certiore. Persuasum
enim habeo te non esse mortuum, sed in Deo vi-
vere, et te apud eum posse, quæ vis facere.
δύνασαι.

LXXVIII. Hæc dicens, et alia his similia, tribus A diebus et totidem noctibus venerandæ ejus capsæ assedit, et (o Dei miracula!) ultima nocte egreditur e capsâ vir ille admirabilis simul cum iis, qui cum eo jacebant, episcopis (ejusmodi enim erat id, quod apparebat), et ei dixit: Quousque, o mulier, clamans es iis qui hic sunt molesta? Nostra enim vestimenta jam tuæ humectarunt lacrymæ, fluentes instar fluvii. Cum hæc dixisset, tradit ei schedulam, sicut erat, ab illa obsignatam. Deinde, Agnoscisne hanc, dixit, o mulier? Accipe ergo, et jam solvens vide Dei opera admirabilia. Cum illa autem surrexisset, et ad se rediisset, vidit quidem rursus sanctos suam capsam ingressos, habens vero schedulam in manibus, illæso manente signaculo. Quod quidem cum solvisset, priorem quidem scripturam invenit deletam, alienam autem videt positam subscriptionem, quæ sic habebat: Propter Joannem servum meum deletum est tuum magnum peccatum. Declarabit autem id quoque, quod de eo dicendum est, quanta esset viri virtus, et quantam beatitudinem ex ea sit assecutus.

LXXIX. Nam vir quidam, nomine Sabinus, temperanter admodum et e virtute vivens, monasticam et a negotiis remotam vitam exercens Alexandriæ, hora qua beatus decessit Joannes, putabat existens in ecstasi se eum videre egressum ex episcopatu cum universo clero, habentem in manu lampadem, et iter ad regem ingredientem, viro quodam splendidissimo, habitu cubiculario, eum accersente; et puella quadam speciosissima, ut diceret etiam ipsum solem ei primas partes cedere in pulchritudine, cui erat caput oleæ corona redimitum, et aliquando quidem eum præcedente, aliquando autem manum quoque tangente, simul incedente. Cum autem diem adnotasset is, qui viderat (erat vero memoria Menæ magni martyris), tunc autem venissent quidam e Cypro, ab ipsis accepit, quod illo ipso die, quo hæc visa sunt, inclutus Joannes excessit ex hoc mundo.

LXXX. Vir quidam alius Alexandrinus, qui erat ipse quoque ex iis, qui sunt pietate insignes, vidit ea ipsa nocte examen pauperum et multitudinem orphanorum et viduarum, quæ numero non poterat comprehendere, habentem in manibus ramos olivarum, et præcedentem patriarcham euntem ad synaxim. Sufficiunt hæc testimonia maximæ magni Joannis ad Deum fiduciæ. Quod autem est maximum, et caret omni dubitatione: celebrabantur anniversaria magni et admirabilium operum effectoris Tychonis: deinde cum perageretur de more hymnodia, et simul esset congregata populi multitudo, Deus admirabilium, volens apertum reddere, quantam fuerit apud eum gloriam consecutus is, qui fuerat ejus benignitatis, quoad ejus fieri poterat, æmulator, Joannes, inquam, qui cognomen accepit a misericordia; voluit ut ex ejus divinis reliquiis copiosa scaturirent unguenta, emittentia

OH'. Τὰῦτα καὶ ἄλλα τούτων πλείονα λέγουσα, τρισὶν ἡμέραις καὶ ἵσασιν νυκτὶ τῇ τιμῇ τούτου σοφῶ ἰροσθήδρευς, καὶ (ὦ τῶν τοῦ τεραστίων!) ἔξεισι τῇ τελευταίᾳ νυκτὶ τῆς σοροῦ ὁ θαυμαστός, ἄμα τοῖς συγκειμένοις αὐτῷ δυσὶν ἐπισκόποις (τοιούτων γὰρ ἦν τὸ φαινόμενον), καὶ πρὸς αὐτὴν, Μέχρι τίνος, ὦ γύναι, καταβῶσασ, φησί, δι' ὄχλου τοῖς ἐνταῦθα γίνῃ, Διαβρόχους γὰρ ἤδη τὰς ἡμέτερας στολὰς τὰ σὰ κατέστησε δάκρυα, ἴσα καὶ ποταμοῖς ἀπορρέοντα. Ταῦτα εἰπὼν ἐγγειρίζει τὸ γράμματετον αὐτῇ ὥσπερ ἦν ὑπ' ἐκείνης ἐσφραγισμένον· εἶτα, Ἐπιγινώσκεις, εἶπεν, ὦ γύναι, τοῦτ' ; Λάβε τσιγαροῦν, καὶ λύσασα Θεοῦ θεὰ ἔργα παράδοξα. Διζνητῆτα γοῦν ἐλείνη καὶ ἀννήψασα, τοὺς μὲν ἀγίους εἰσελθόντας αὐθις εἰς τὴν αὐτῶν θήλην ὄρᾳ· τὸ δὲ γραμματετον ἐν χειρὶν ἔχοντα τῆς σφραγίδος ἀπαθούς μενούσης. Ὅπερ δὴ λύσασα τὴν μὲν προτέρην ἀπαληλιμμένην εἴρε γραφὴν, ζένην δὲ ὑπογραφὴν κειμένην ὄρα ἔχουσαν οὕτως· Διὰ Ἰωάννην τὸν δοῦλόν μου ἐξήλειπται σου τὸ μέγα ἁμάρτημα. Δηλώσει δὲ καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ λεχθησόμενον, ὅση τε ἡ τοῦ ἀνδρός ἀρετὴ, καὶ οἷας ἔτυχε τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος.

OB'. Ἀνὴρ γάρ τις τοῦνομα Σαβίνος, ἐγκρατῶς διὲ μάλιστα ζῶν καὶ φιλαρέτως, τὸν ἀσκητικὸν καὶ ἀπράγμονα μετιῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βίον, κατὰ τὴν ὥραν τῆς τοῦ μάκαρος τελευτῆς, ὄρᾳ αὐτὸν φητο ἐν ἐκστάσει γενομένου, τοῦ ἐπισκοπέου σὺν ἄμα κλήρω παντὶ ἐξελθόντα, λαμπρά τε μετὰ χεῖρας ἔχοντα, καὶ τὴν πορεύαν ὡς τὸν βασιλεῖα ποιούμενον, ἀνδρὸς αὐτὸν λαμπροτάτου κατὰ σχῆμα κουδικουλαρίου μετακλεσαμένου, κόρης τε τίνος σφοδρὰ τὴν ὥραν περικαλλούς, ὡς καὶ αὐτὸν φάναι τὸν ἥλιον τῶν πρωτείων αὐτῇ τοῦ κάλλους παραχωρεῖν, ἐλαίας στεφάνῳ τὴν κεφαλὴν ἐστεμμένης, καὶ ποτὲ μὲν προοδουούσης αὐτοῦ, ποτὲ δὲ καὶ τῆς χειρὸς ἀπτομένης καὶ συμπορευομένης. Τὴν ἡμέραν οὖν ὁ ἑωρακῶς ἐπισημηνάμενος (ἡ μνήμη δὲ ἦν Μηνᾶ τοῦ μεγαλομάρτυρος), ἐπει τινες ἔτυχον τότε τῆς Κύπρου ἐληλυθότες, ἔμαθεν παρ' αὐτῶν ὡς κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, βε ταῦτα ὠράθη, καὶ τὸν αἰδίων Ἰωάννην ἐκδημον γενέσθαι τῶν ἐγκοσμίων.

Π'. Ἐτερός τις ἀνὴρ Ἀλεξανδρεύς, καὶ αὐτὸς τῶν ἐπ' εὐσεβείᾳ περιδοήτων, ἑώρα κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα σμῆνος πενήτων, πλήθος τε ὄρφανῶν καὶ χηρῶν οὐδὲ ἀριθμῷ λαμδονόμενον, κλάδους ἐν χειρὶν ἔχοντας ἐλαϊῶν, καὶ τοῦ πατριάρχου πρὸς τὴν σὺνζειν ἀπίστος δῆθεν αὐτοῦς προπορευομένου. Ἰκανὰ ταῦτα μαρτύρια τῆς μεγίστης τοῦ μεγάλου πρὸς Θεὸν παρρησίας. Τὸ δὲ γὰρ μετίζον καὶ ἀναμφίβολον, παννυχίς ἐτελετο λαμπρὰ τῆς διατοῦς μνήμης τοῦ μεγάλου καὶ θαυματουργοῦ Τύχωνος· εἶτα τῆς ἐξ ἔθους ἐπιτελουμένης ἡμφοῖας καὶ τῆς τοῦ λαοῦ πλήθους ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμένης, ὁ τῶν θαυμασιῶν Θεὸς ἐπίδηλον θέσθαι βουλόμενος, οἷας ἔτυχε τῆς παρ' αὐτοῦ δόξης ὁ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας κατὰ γὰρ τὸ δυνατὸν ζηλωτής, ὁ τοῦ ἐλείους, φημί, ἐπώνυμος Ἰωάννης, εὐδόκησε τοῦ θεοῦ αὐτοῦ λειψάνου μύρα θαψιλῆ βλύσαι, εὐωδίας ἰσίων ἀποπέμποντα· ὧν οἱ παρατυχόντες κατατρύφασάντες,

κοινῇ τὸν Θεὸν τὸν οὕτω τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν ἅμα
πολλῶ τῶ πλείονι δοξάζοντα εὐψαρίστοις ἐδόξασαν
χειλεσιν. Ἡ καὶ ἡμᾶς τὴν προσήκουσαν προσοιστέον
εὐχαριστίαν, δοξάζοντας Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον
Πνεῦμα, τὴν μίαν ἐν τρισὶ θεότητι τε καὶ δύναμιν, νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

suaveolentem odorem curationum. Quibus fruen-
tem qui in ea inciderant, communiter Deum, qui
sic eos qui ipsum glorificant longe amplius glori-
ficat, gratis labris glorificarunt. Cui nos quoque
oportet quam convenit offerre glorificationem glo-
rificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum
unam in tribus divinitatem et potentiam, nunc et
semper et in sæcula sæculorum. Amen.

DE SANCTO BABYLA

EPISCOPO ANTIOCHENO

ET URBANO, PRILIDIANO, EPOLONIO, PUERIS, EJUS DISCIPULIS.

(Sæculo III, Januarii 24 *Acta SS Bolland.* ad hanc diem (a).

Celeberrimum S. Babylæ episcopi nomen, præsertim post triumphatam Apostatæ Juliani impietatem indictumque Daphniticis oraculis silentium. Diversis diebus, ut passim multorum, ascriptum est Fastis : Græcis pridie Nonas Septembris, Romanis ix Kal. Februarii. An alter martyrio, translationi alter dicatus sit, ambigi potest : aut duos fuerint Babylæ antistites. Quid utroque die Martyrologia de Babyla prædicent, quem *Babyllum* quoque, *Babyllum*, *Babilam*, et *Bobillum* appellant, dicamus. Vetus Romanum a Rosweydo editum : « Antiochiæ S. Babylæ episcopi. » Ms. S. Hieronymi : « Antiochiæ Babilæ episcopi cum tribus parvulis. » Paria in multis excusis ac manu exaratis leguntur. Usuardus : « Apud Antiochiam natalis S. Babylæ episcopi, qui persecutione Decii, posteaquam frequenter passionibus suis ac cruciatibus glorificaverat Dominum, gloriosæ vitæ finem est sortitus in vinculis. Referuntur etiam passi cum eo tres parvuli, id est, Urbanus, Prilidanus et Epolonius. » Eadem fere Martyrologium Romanum, Bellinus, Viola SS. MS. Florium, Cenisius aliique, Ado, Beda vulgatus, Molanus in addit. ad Usuardum, ad elogium ex Usuardo jam recitatum, adjiciunt ex Ruffino haud pauca de triumphali e Daphne transvectione. Attingit eam breviter Notkerus et Canisius. Agunt de eo quoque Maurolycus, Rabanus, Wandalbertus, ac cæteri Latini. Et colitur in quibusdam ecclesiis officio trium lectionum, in aliis omnino solemnè, ut Mediolani : alibi cum officio de S. Timotheo fit de eo commemoratio.

Græci iv Septembris eum celebrant. Ita Anthologion a Clemente viii approbatum : « Sacri Martyris Babylæ episcopi Antiochiæ : qui Numerianum imperatorem, in ecclesiam; cui ipse præerat, ingredi volentem repulit, quod filium regis Persarum, obsidem sibi datum, trucidasset. Quapropter catenis ferreis vinctus circumductus ad pompam est Babylas, cumque tribus pueris plexus capite. » Eadem habet Menologium ab Henrico Canisio editum, Menæa, Cythereus.

(2) Triplicem Vitam ediderunt Bollandiani, eam tantum damus quam composuit vel descripsit Metaphrastes noster. EDIT. PATR.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΒΑΒΥΛΑ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

CERTAMEN

SACROSANCTI MARTYRIS BABYLÆ

ARCHIEPISCOPI ANTIOCHIÆ.

(Græcus textus nunc primum prodit ex codice Regio Parisiensi n. 1607 notato, sæculi XIII.)

I. Cum Numerianus scepra Romanorum accepisset a parentibus, fuisset autem hæres illorum impietatis, movebatur grave et immane bellum adversus Christianos. Omnia enim ætas, et genus omne eorum, qui pietatem delegerant, acerbis tormentis et gravi morte interibant. Impius ergo Numerianus Antiochiæ aliquando versans, quæ est ad Daphnen, ne abstinuit quidem a sacro templo Christianorum, sed etiam adversus id struit quemdam dolum. Et cum dæmonibus de more sacrificasset, et cædem fecisset maxime nefariam (1), infante illo regis filio, quem a patre pro pacis pignore acceperat, crudelissime occiso, pergebat ad ecclesiam, et Dei templum conabatur profanare per suum introitum. Nam hoc quoque existimabat esse non parvum cultum deorum, si ab eo profanarentur et contaminarentur sancta Christianorum. Divinus autem Babylas eo tempore, quo hic actus adornabatur, curam gerens sacri gregis Antiocheni, et sedem administrans episcopalem, cum diu ante, quid animo ageret et meditaretur tyrannus, et quod accessurus erat, et quonam modo, intellexisset; cumque in templo congregata universa piorum multitudine, satis eos incitasset, ut opem ferrent Dei legibus, in quas exercebatur tyrannis, precibusque et supplicationibus Dei invocasset auxilium, magno et forti animo stat ante portas templi. Et cum perrupisset supercillium eorum qui præcedebant, et fastum eorum, qui gloriose et superbe incedebant satellitum, inquam, et stipatorum, sceleratum illum accedentem increpavit, et (2) dexteram ejus pectori admovit; et sic retardavit ejus impetum in ecclesiam, et illum a sacris repulit ambitibus. Loquenti autem libertatem admiratus Numerianus, et illius famam præterea reveritus, quæ erat magna et in

Α'. Νουµεριανοῦ τὰ Ῥωµαίων σκῆπτρα παρὰ πατέρων ἐκδεξαµένου, κληρονόµου δὲ καὶ τῆς ἐκείνων ἀσεβείας γεγεννηµένου, βρῦρος ὁ κατὰ Χριστιανῶν πόλεµος ἐκινεῖτο, καὶ σφοδρὸν ἔπνευ καὶ ἀγριώτατον. Πᾶσά τε γὰρ ἡλικία καὶ γένος ἅπαν τῶν εὐσεβείαν ἐλοµένων βραχύνους πικρῆς καὶ θανάτῳ χαλεπῷ διεφθείροντο. Ὁ τοίνυν ἀσεβέστατος Νουµεριανός, ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ πρὸς Δάφνην ποτε διατρίβων, οὐδὲ τοῦ ἱεροῦ τῶν Χριστιανῶν τεµένους ἀπέσχετο, ἀλλὰ τινα καὶ κατ' αὐτοῦ δόλον ὑφαίνει. Καὶ δαίµοσιν, ὡσπερ ἔθος αὐτῷ, θύσας, καὶ πάντων ἐναγέστατον ἐργασάµενος φόνον, τὸ παιδίον ἐκεῖνο τὸ βασιλικόν, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀσφαλὲς ἐνέχυρον τῆς εἰρήνης εἰλήφει, ἀπηνέστατα κατασφάζας, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἤπειγεται, καὶ βεβηλωσάτω τὸ τοῦ Θεοῦ τέµενος διὰ τῆς οἰκείας πρὸς τὰ ἔνδον ἐπιχειρεῖ παρόδου. Θεραπείαν γὰρ ᾄδει καὶ τοῦτο δαιµόνων οὐ µικράν, εἰ βεβηλωθῆ παρ' αὐτοῦ καὶ χρανθεῖ τὰ τῶν Χριστιανῶν ἄγια. Βαβύλας δὲ ὁ θετός, κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καθ' ὃν τὸ δρᾶμα συνσκευάζετο, τῆς ἱεραῆς τῶν Ἀντιοχείων ποιµνης ἐπιµελούµενος, καὶ τὸν τοῦ ἐπισκόπου θρόνον διέπνυ, τὴν ἐπίνοιαν ἐκείνην ἐκ πολλοῦ καὶ τὴν µελέτην, καὶ δεῖ οὐ τύρηνος ἐπιστάτη, καὶ ὄπως µαθῶν, συναθροίσας τὸ εὐσεβὲς ἅπαν κατὰ τὸν ναὸν πλήρωµα, καὶ τοὺτους ἀµύνην τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις τυραννοῦµένοις ἰκανῶς παραθήσας, καὶ δεήσει τὸ θεῖον καὶ προσευχῆς εἰς συµμαχίαν καλέσας, ἀνδρείοτάτα πρὸ τῶν τοῦ ναοῦ πυλῶν ἴσεται, καὶ διάκωψας τὴν ὄψιν τῶν προηγουµένων, τῶν σοβοῦντων τὸν τύπον, τοὺς δορυφόρους, τοὺς ὑπασπιστάς, ἐπέτιµησε τῷ µιαρῷ ἐκείνῳ προσιόντι, καὶ τὴν δεξιάν εἰς τὸ στήθος ἀπήρεισε, καὶ οὕτως αὐτὸν τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁρµῆς ἀνέτειλε, καὶ τῶν ἱερῶν ἀπόσωτο περιβόλων. Τὴν παρῆσσαν τοίνυν καταπλαγῆς Νουµεριανός, πρὸς δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς φήµην εὐλα-

(1) Pluribus hujus filii regis necem describit S. Chrysostomus homilia contra gentiles.

(2) Chrysostomus: «Dexteram impactam in pectus firmavit ira turgidum ac cæde fervens, » etc.

θηθείς (πολὺς γὰρ ἦν ταύτην), ἐκεῖνος δι' ἀπάντων ἁ
 ἐχώρει ἰ τῆς πονηρᾶς τῶς ἀπέσχετο τόλμης, εἴτε
 στᾶτιν τινα πρὸς τοῦ δ'χλου γενήσεσθαι ὑπιδόμενος
 (καὶ γὰρ πολὺ πλῆθος ἔκει συνεληλυθῆσαι τῶν
 πιστῶν), εἴτε δὴ καὶ ἄλλως αὐτῷ βουλευθῆν, χαλεπῶς
 μέντοι καὶ βαρέως, σιγῇ δὲ ὁμοῦ τὴν ὕβριν ἐνεγκῶν,
 ἀντρέφειν καλεῖται πρὸς τὰ βσιλεια.

B'. Τῇ δὲ ἐξῆς τὸν ἀρχιερέα παραστησάμενος, τὴν
 τοῦ ναοῦ κώλυσιν ὡς φανερὰν ὕβριν αὐτῷ ἐνεκάλει,
 καὶ, Τίνοι θαρρῶν, ἔλεγεν, ὦ πάντων ἀθλιώτατε σὺ, τῆς
 εἰς τὸν ναὸν εἰσόδου τὸ ἐμὸν κράτος ἐτόλμησας ἐπι-
 σχεῖν; ἢ ἀγνωεὶς ὅσον ἐστὶν κκχὸν ἢ εἰς βασιλέα ὕβρις
 καὶ παρονία; Ὁ δὲ, Τῶν ἐπὶ γῆς μὲν οὐδενί, φησί,
 τῷ ἐν οὐρανοῖς δὲ πεποιθῶς βασιλεῖ, ὅς με καὶ ποι-
 μέντ τῶν αὐτοῦ προβάτων ἔθετο, καὶ πρὸς τὴν τῶ
 λύκου καθυΰδειν ἔφοδον οὐκ ἔξ ὅς εἰς βασιλέα γε
 μὴν ὕβρις (αὐθιχῶς γὰρ ὡς ἀλλῶς τοῦτο καὶ οὐ
 πόρρω μανίας), ἀλλ' εἰς τὰ ἅγια ἐνουβρίσαι πειραθέντα
 ἐπέσχεον. Ἰστέ καὶ χάριν οὐ τι μικρὰν εἶδέναι μοι
 δίκαιος ἂν εἴης, ὅτι σε τοιοῦτου διεκώλυσα ἐγχειρή-
 ματος, ὅτ' οὐ πρὸς ἔσχατον ἂν κατηρέχῃς βάρβαρον
 ἀπωλείας εἰς αὐτὸν ἀμαρτῶν, οὐ τὸ ἐκπεσεῖν θανάτου
 πάντως χαλεπότερον. Καὶ ὁ Νουμεριανός, Δέον, φησί,
 ἐπὶ τοῖς φθᾶσαι μεταμελεῖσθαι, ἀλλὰ σὺγε μακρο-
 τέρας ἡμῖν καταχέεις τὰς λοιδορίας. Καὶ ὁ μάρτυς
 ὑπολαβὼν, Οὐκ ἔξεστι μὲν ἡμῖν τάγε ἄλλα, ἔφη, ἀν-
 θρώπων οὐδενί λοιδορεῖσθαι, οὐκ οὐκ οὐδὲ σοὶ λοιδο-
 ρώμεθα ἰ πῶς γὰρ Θεοῦ πλάσμα ὄντι, καὶ τῇ αὐτοῦ
 εἰκότι τιμημένῳ; Εἰ δὲ περὶ Θεὸν ὁ κίνδυνος....

petere maledictis : nec ergo te maledictis appetimus. Quomodo enim, cum sis Dei figmentum, et
 ejus honoratus imagine? Sed si de Deo agatur....

Γ'. Καὶ ὁ Νουμεριανός, ἐπικόψας αὐτῷ τὴν
 ἄπειαν, Ἄλλὰ χαίρειν εἰπὼν, ἔφη, τῇ πολλῇ ταύτη
 τῶν λόγων ἰσχυί, εἴ γε δὴ καὶ διαφυγεῖν βούλοιο τὴν
 ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι δίαν, τοῖς μεγίστοις θύσον θεοῖς.
 Καὶ ὁ μάρτυς πρότερον πρὸς τὴν ἔγκλησιν ἀπολο-
 γησάμενος, καὶ φήσας ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου πάντα μετὰ
 προθυμίας αἰρεῖσθαι παθεῖν, ἔπειτα διαλακῶν, Οὐ
 δυνατὸν, ἔλεγεν, ὦ βασιλεῦ, τοῦ ὄντως ἀποστάντα
 Θεοῦ ψευδωνύμοις προσέχειν θεοῖς, οἷς καὶ ὀνομάσαι
 μόνον αἰσχύνῃ τοῖς εὐσεβεῖν βουλομένοις. Ὁ δὲ, Τὰ
 πρότερα σοὶ καὶ πάλιν ἔρω, φησί ἰ τοῦς μακροῦς λή-
 ρους ἔασας, θύσον τοῖς θεοῖς ἰ εἰ δ' οὐν, ἀλλὰ κακόν
 σε κακῶς τὸ ἐμὸν ἀπολέσει κράτος. Καὶ ὁ Βαβύλας ἰ
 ἰ Ἐμοὶ δι' εὐχῆς ἦν ὥστε καὶ σὲ τῆς περιεχυμένης
 σοὶ ταύτης ἀνενεγκεῖν ἀχλὺς, εἴπερ κ' ἂν τὰς μακρὰς
 ἐκείνας καὶ ἀθανάτους τιμωρίας διέδρας. Ἄλλὰ οὐ
 καὶ ἄλλους ἐπὶ ταύτην παρακαλεῖς, μείζονα ἑαυτῷ
 τὴν ἠπειλημένην ἀνάπτων γέενναν ἰ Θεοῦ γὰρ ζῶντος
 διαφυγεῖν χεῖρας ἀμήχανον. Τὸ δὲ καὶ ἀλῶναι ταύταις
 ἠλίκον, ὁ ἄπαξ ἐμπροσθῶν εἴσεται.

Δ'. Ταῦτα εἶπε, καὶ πάντα ὡςπερ ὀστράκου μετα-
 πεισόντος ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἐχώρει ἰ τὴν γὰρ σύνεσι

(3) Græce ὡςπερ ὀστράκου μεταπεισόντος, e tes-
 tula transmutata. De ostracismo, suffragiorum ge-
 nere per calculos ac fabas, et ostracina ludii ge-

omnem partem pervadebat; an audaci tunc coepto
 destitit, sive suspicatus futuram quamdam a po-
 pulo seditonem (illuc enim convenerat magna
 multitudo fidelium), sive aliquo alio a se capto
 consilio, æque quidem et graviter, sed silentio
 tamen ferens contumeliam, et reversus est in re-
 giam.

II. Die autem sequenti cum ad se producendum
 curasset pontificem, quod se a templo prohibuisset,
 tanquam manifesta affectus contumelia, eum est
 criminatus; et, Quonam, inquit, fretus, o tu om-
 nium miserrime, ausus es meam retinere potentiam,
 ne in templum ingrederer? Nescis quantum sit ma-
 lum probo et contumelia afficere imperatorem?
 Ille autem, Nullo quidem, inquit, eorum qui sunt
 in terra, sed fretus Rege qui est in caelis, qui me
 etiam fecit pastorem suarum ovium, neque me dor-
 mire sinit, cum lupus irruit, imperatorem non
 affeci contumelia (esset enim hoc insolentiae et pro-
 pemptum insaniae), sed cum vellet sancta afficere
 contumelia, continui. Quamobrem deberes mihi
 non parvam hoc nomine agere gratiam, quod talem
 tuum conatum prohibuerim, ex quo deturbatus esses
 in extremum barathrum inferitis, cum in eum pec-
 casses a quo excidere est quavis morte gravius.
 Numerianus autem : Cum te, inquit, oporteret pæ-
 nitere eorum quæ præcesserunt, tu nos prolixio-
 ribus aspergis maledictis. Martyr autem excipiens:
 Nobis, inquit, non licet alioqui ullum hominem ap-
 petere maledictis : nec ergo te maledictis appetimus. Quomodo enim, cum sis Dei figmentum, et
 ejus honoratus imagine? Sed si de Deo agatur....

C III. Numerianus autem, interrumpens contextum
 ejus orationis, Sed jubens, inquit, valere hanc ma-
 gnæ vim verborum, si velis pœnas effugere propter
 crimen subeundas, maximis diis sacrificâ. Martyr
 autem cum prius respondisset ad criminationem,
 et dixisset se prompto et alacri animo pro grege
 quævis esse passurum, deinde prosequens : Fieri,
 inquit, non potest, o imperator, ut a vero Deo defi-
 ciens, eos colam, qui falso appellantur dii ; quos
 vel solum nominare est magnum dedecus iis qui
 volunt esse pii. Ille autem : Eadem, inquit tibi dico,
 quæ prius : prolixas mittens nugâs diis sacrificâ :
 sin minus, te malum male meâ perdet potentia.
 Babylas autem : Mihi, inquit, erat in votis, ut ab
 hac, qua es circumfusus, caligine liberareris : si
 qua ratione fieri posset, ut longa illa et immortalia
 effugeres supplicia. Sed tu alios quoque ad eam
 adhortaris, majorem tibi accendens gehennam
 cujus minæ sunt tibi intentatæ. Fieri enim non
 potest, ut effugas manus Dei viventis. Cujusmodi
 autem sit ab eis esse apprehensum, sciet qui se-
 mel in eas incidit.

IV. Hæc dixit: et omnia perinde ac si conversus
 esset (3) calculus, mutata sunt in contrarium. Viri

nere, unde adagium hoc desumptum, consulte Era-
 smum in Adagiis.

enim sapientiam admiratus Numerianus, ab ira desinit, eumque placide et amice intuens : O doctor, inquit, puerorum, potesne dicere quod sit Deus? Ille autem : Dei quidem, inquit, naturam, ne si multum quidem laboraris, inveneris. Est enim ineffabilis, et qui nec potest comprehendi, nec humanis indagari cogitationibus; principium universi et constitutio, Rexque et Dominus et Creator omnium. Cum autem sit semper nullius rei indigens (talis est enim Deus), fecit angelos (4), et omnes alias essentias incorporeorum. Post horum autem creationem, fecit hominem, et hunc universum mundum, et eum implet bonis innumerabilibus, pronuntians ipsum id esse in terra, quod ipse est in cœlis. Eum cum in tanto honore constituisset, tanquam regi regiam, ei rerum terrenarum partem attribuit pulcherrimam, nempe paradysum. Et cum præter hæc vellet ei aliunde ostendere, quantum alia superaret animantia, ducit ad eum omnia, et jubet eum nomina imponere omnibus. Cum autem per hæc docuisset eum esse omnium præstantissimum, tunc creat etiam mulierem, ea quoque eum rursus honorans, et manifestum reddens, quod propter ipsum facta sit. Non his autem solum ornavit, sed etiam soli ex omnibus ei dedit rationem, et ei concessit ut frueretur ejus consuetudine. Ille vero inimicum statuens magis fide dignum eo qui hæc dederat, et nullam ducens rationem mandati Creatoris sui, pluris fecit deceptionem ejus, qui eum omnino studuit conterere, et omnibus bonissimul evertere; cum ille nec magno, nec parvo eum affecisset beneficium, sed verbo solo cum eo egisset. Eumne ergo Deus delevit? Ex ratione enim justitiæ hoc erat consentaneum. Ille vero non minus quam prius perseveravit ei benefacere, ostendens quod etiamsi mille peccaverimus, non desistit tamen ipse nobis procurare quæ pertinent ad salutem. Numerianus autem hæc audiens, eorum vero intelligentiam minime valens consequi (quomodo enim id posset anima, quæ divinas non gustavit gratias, et ne parvam quidem habebat sapientiam, eratque omnino stulta et inerudita?) se tamen esse adeo crassum, et nullo sensu præditum erubescens ostendere iis qui circumstabant, induit personam cognitionis, et Babylæ dixit, rem bene se habere, et cum accurata eorum quæ sunt comprehensione eum respondisse. Deinde eum quoque rursus interrogat quid sit homo. Ille autem, Omnium, inquit, in quæ cadit interitus, sicut diximus, animantium præstantissimum, mansuetum, natum ad societatem et communionem, quod multo amore tenetur alterum alterius; etiamsi alter in alterum bellemus quibusvis

V. Numerianus vero pro miraculo ducens expeditam linguam Babylæ, et simul crassi hebetisque ingenii volens labem abstergere, quod, ut contra cum diceret, nihil posset afferre, per suos juravit deos sapientem esse Babylam, et non esse falsam quæ de eo celebrabatur famam, si solummodo diis

του ἀνδρὸς ὁ Νομεριανὸς θαυμάσας τῆς ὀργῆς τε ὑπολήγει, καὶ ἡμερὸν τι αὐτὸν καὶ φίλιον προσεὶδὼν, ἢ διδάσκαλε παιδῶν, φησὶν, ἔχεις ἂν εἰπεῖν τι περὶ αὐτοῦ θεός; Ὁ δὲ, Θεοῦ μὲν φύσιν, εἶπεν, οὐδὲ, ἂν πολλὰ κάμεις, εὐρήσεις· ἔστι γὰρ ἀρρήτος, ἀληπτος, λογισμοῖς ἀνθρωπίνους ἀνεξερεύνητος, ἀρχὴ τοῦ παντός καὶ συνουσία, βασιλεὺς τε καὶ Κύριος καὶ δημιουργὸς ἀπάντων· ἀνευδεῆς δὲ ὧν ἀεὶ (τοιούτου γὰρ τὸ Θεοῦ), ἐποίησεν ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, ἄλλας τε πάσης τῶν ἀσωμάτων οὐσιῶν· μετὰ δὲ τὴν τούτων δημιουργίαν ποιεῖ καὶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀπαντα τένδε τὸν κόσμον, καὶ μυρίων αὐτὸν ἐμπληθῆσιν ἀγαθῶν, τοῦτ' αὐτὸν ἀποφάντας ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπερ ἔστιν αὐτός· ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τοῦτον ἐν τοσαύτῃ τιμῇ καταστήσας, καθάπερ βασιλεὺς βασιλεῖται, τὸ κάλλιστον αὐτῷ μέρος τῶν ἐπιγείων ἀπέταξε τὸν παράδεισον· καὶ πρὸς τοῦτοις βουλούμενος αὐτῷ δεῖξαι καὶ ἄλλοθεν θεῶν τὰ ἄλλα ὑπερβίβηκε ζῶα, ἄγει πρὸς αὐτὸν ἀπαντα, καὶ ὀνόματα ἐπιθεῖναι κελεύει πᾶσιν αὐτόν· καὶ διὰ τούτων διδάσκει αὐτὸν ὅτι πάντων αὐτός ἐστι τιμιώτερος, τότε δὴ κτερίζει καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τοῦτ' ἄλλο ἐστὶν ἐπιπλεῖν καὶ φανερόν ποιεῖ ὅτι δι' αὐτὸν γέγονεν. Οὐ τοῦτοις δὲ μόνον αὐτὸν ἀπέσκημυον, ἀλλὰ καὶ λόγον μόνῃ τῶν ἀπάντων ἐχαρίσατο, καὶ ὁμιλίᾳ τῆς αὐτοῦ δέδωκεν ἀπολαύειν. Ὁ δὲ πιστοτερον τοῦ ταῦτα θεωρησαμένου τὸν ἐχθρὸν θίμενος, καὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ ποιήσαντος ἀλογήσας, προετίμησε τὴν ἀπάτην τοῦ παντελῶς αὐτὸν ἐκτρέφαι σπουδάζοντας, καὶ πάντων ἀθρώως τῶν ἀγαθῶν ἐκβαλεῖς, οὐδὲν οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν εὐεργεσίας ἔκεν ἐπιδεδραμένον πρὸς αὐτὸν ἐκείνου, ἀλλὰ ῥήμα προσενέγκαστος μόνον αὐτῷ. Ἄρ' οὖν ἐξήλειψεν αὐτὸν ὁ θεός; Τοῦτο μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον ἀκόλουθον ἦν. Ὁ δὲ οὐχ ἤτιον αὐτὸν ἢ πρότερον εὐεργετῶν διετέλεσε, δεικνύς ὅτι καὶ μωρίας ἀμάρτωμεν, τὰ πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν αὐτὸς οἰκονομεῖν οὐκ ἀφίσταται. Νομεριανὸς τοίνυν, ταῦτα ἀκούων, τὸν δὲ τοῦτοις ἐγκείμενον νοῦν συμβαλεῖν οὐχ ἔχων (πᾶς γὰρ ψυχῆ θεῶν ἄγευστος χριτῶν, καὶ μηδὲ ὄλησ συνέσεως μετασχοῦσα, καὶ ὄλης ἀπειθευτος καὶ μωρᾶ;) ὁ μὲν, παχὺς ἐκείνου καὶ ἀναίσθητος τοῖς περιστάσιν δόξαι, δι' αἰσχύνῃς ἔχων, ἐπὶ προσωπειῶν γνωσεως καταφεύγει, καὶ κελῶς ἔχειν εἶπε ταῦτα πρὸς τὸν Βαβύλαν, καὶ σὺν ἀκριβεί τῶν ὕτων τῇ καταλήψει αὐτὸν ἀποκρίνασθαι. Ἐνθεν τοι καὶ πάλιν αὐτοῦ πυνθάνεται; Τί ἐστὶν ἄνθρωπος; Ὁ δὲ· τῶν ἐπικήρων ἀπάντων, ὡσπερ ἔφημεν, ζῶων τὸ τιμιώτερον, ἡμερον, κοινονικόν, φιλόλληλον, εἰ καὶ ἐκτού; θηρῶν ὀπλισμεν ἀγριώτερον.

Ε'. Νομεριανὸς οὖν, ὡς ἐτοίμως εἶχε τῆς γλώττης ὁ θαυμαστὸς Βαβύλας ἐν θαύματι θίμενος, καὶ ἡμε τῆς οικείας παχύτητος ἀπολούσασθαι τὴν ἀδοξίαν ἐθέλων, ὅτι μηδὲ ἀντιλογίαν αὐτῷ χωρεῖν εἶχε, τοὺς ἰδίους ὤμνυε θεοὺς, καὶ σοφὸν εἶναι Βαβύλαν, καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην οὐδὲν διαψεύδεσθαι, μόνον

(4) Addit Herveus, « archangelos ; » quod deest in Græco ms.

εἰ καὶ θεοὶς θύσαιε, καὶ τὰ ἐκείνων αἰδεσθεῖν τε αὐτῶν ἔλεγεν, ὅτιπερ οὕτω σφοδρῶς ὦν, τὰ τῶν θεῶν ἀτιμοί, καὶ γλωτταν, ὀπλίξει κατ' αὐτῶν ἀκόλαστον. Συμβλέψας οὖν αὐτῷ πάλιν, Θῦσον, ἔλεγεν, ὡ προσδύτα σοφώτατε, καὶ αὐτίκα πατρός ἐμοὶ τάξιν, ἵστωσιν οἱ θεοὶ πάντες, ἀπολήψη, καὶ ὦν ἐγὼ πάντων ἄρχω, κύριος ἔση. Καὶ δυσχεράνας ὁ Βαβύλας καὶ δεινῶς ἐνεγκῶν ὅτι καὶ πάλιν αὐτὸν θύειν ἠνάγκαζε, καὶ ὄλωσ' αὐτὸν ἐλεῖν καὶ χρήμασι πείσαι καὶ τιμαῖς προσεδόκα, καὶ φησὶν, ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον ζημιώσεις τῶν ἀλαθῶν τῆν εὐσέβειαν, οὐ γιωρὶς πένια μοι ταῦτα, καὶ ὕβρις ἐσχατῆ, καὶ αὐτῶν ὦν ἔχω νῦν στέρησις.

Σ'. Εἶτα θυμὸς τε πολὺς ἐπὶ τούτοις Νουμεριανῶ B καὶ ὄργη διακρίσας· καὶ προστάττει τῷ δουρὶ Οὐίκτηρῖν (τὴν ὠμότητα γὰρ καὶ τὴν ἀσέβειαν οὗτος αὐτῷ ἦν ὁ διαφορώτατος), κλειὸν τε περιέντα τῷ τραχέλει καὶ σίδηρον τοῖς ποσὶ περιβαλόντα, θέατρον τῇ παντῶν ὄψει διὰ μέσου τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν φυλακὴν αὐτὸν ἄγειν· Εἴπερ κἄν ἡ πρὸς τὸν δῆμον αἰσχύνη, ψησί, τῆς σκληρᾶς ψυχῆς ταύτης καθίκοιτο, καὶ τινα μεταβολὴν ἐμποιήσοι. Ἦγετο μὲν οὖν ὁ μάρτυς ὑπὸ δεσμοῖς, χρυσὴν τινα καὶ γλυκεῦαν διατριβὴν, τὴν ἀτιμον περιπαγοῦν ταύτην ποιούμενος, ὅτι καὶ δεσμῶν διὰ τὸν κοινὸν ἐλευθερωτὴν ἀπάντων ἡζήωτο. Νουμεριανὸς τοίνυν οὕτω τε αὐτὸν ἔχοντα καὶ ὑπὸ δεσμοῖς βαίνοντα θεασάμενος, καὶ τοὺς θεοὺς ἀνελάργα, Βαβύλα, πρέπει σοι καὶ ὁ κλειὸς καὶ τὰ δεσμὰ καὶ τὸ βᾶδιμα· οἰκεία γὰρ ταῦτα τῷ πρεσβυτικῷ σου τούτῳ καὶ κατὰ κόσμον αἰνήματι. Ὁ δὲ, Σὺ μὲν C ἐπὶ χεουασμῶν ταῦτα καὶ καταγέλωτι λαλεῖς, ἀπεκρινετο. ἐγὼ δὲ τοσοῦτον αὐτοῖς σεμνύνομαι μᾶλλον, ὅση μὴδὲ αὐτὸς, ὡ βασιλεῦ, τῇ ἐπανούσῃ σοι ταύτῃ πορφύριδι καὶ κῆ λαμπρῷ διαδήματι.

Ζ'. Καὶ ὁ Νουμεριανὸς, Θῦσον, ὕβρις, καὶ πάλιν ἔφη, καὶ ἀπαλλαγῆσθαι μὲν αὐτὸς βραχάνων, φροντῖδων δὲ ἡμᾶς ἀπολύσεις, εἰ μὴ σε τὰ παιδία ταυτὶ πρὸς τύπον ἐπαίρει καὶ φαντασίαν, διδάσκαλόν σε καλοῦντα, καὶ οὐκ ἐξ πρώτων αὐτὸν μεταδιδάξαι ἄπερ εἰδέναι χρεῶν. Καὶ γὰρ ἔτυχε τότε τρεῖς παῖδας αὐτῷ παραθέοντας, ἀδελφοὺς τὸ γένος, κομιδῆ παῖδας τὴν ἡλικίαν, πολιοὺς τὸ φρόνημα, φιλοπόνους τε τὴν εὐσέβειαν, ἐπικιδεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μὴδὲ κλειὸν οὕτω περικείμενον καὶ δεσμὰ ἀπολιπεῖν τὸν διδάσκαλον ἔβλεον. Ἀλλὰ μὴν ὁ θεὸς Βαβύλας, Εἴπερ αὐτῶν D πείτραν, ἔφη λάθοις, ὡ βασιλεῦ, εἴση πάντως οἷα τὰ τῶν ἐμοὶ λόγων σπέρματα μᾶλλον δὲ τοῦ ταῦτα ἡμῖν διδόντος Θεοῦ. Παρίστησι τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ βήματος ἑαυτῷ τὰ παιδία, καὶ πρώτα μὲν εἰ μητέρα ἔχοιεν ἐπυνθάνετο. Τὰ δὲ, καὶ μητέρα ἡμῖν ἔστιν, εἶπον, καὶ διδάσκαλος Βαβύλας ὅν καὶ τῆς μητρὸς ἡμεῖς πλέον φιλοῦμεν. Ἡ μὲν γὰρ ἐγένετο μόνον· ὁ δὲ πρὸς μάθησίν τε ἡμᾶς ἔκονε, καὶ πρὸς εὐσέβειαν ἐξασκεῖ, καὶ τὸ δλον δῆλός ἐστι τῆς ψυχῆς

sacrificaverit, eosque reveritus fuerit, et in honore habuerit. Hoc enim solum dicebat ei deesse, quod cum esset adeo sapiens, deos haberet contemptui, et in eos linguam armaret intemperantem. Eum itaque rursus intuens: Sacrifica, dicebat, o senex sapientissime, et statim, deos omnes testor, eris mihi loco patris, et eris dominus omnium quæ sunt in prope imperio. Ægre autem ferens Babyllas, quod eum rursus cogeret sacrificare, et exspectaret se eum omnino posse vincere, et ei pecuniis persuadere posse et honoribus, scilicet id faciendum, inquit, Sed ejus, quod est conerum præcipuum, nempe pietatis, mihi damnum afferes, sine qua hæc mihi sunt paupertas, et extrema ignominia, et eorum quæ nunc habeo privato.

VI. Deinde propter hæc vehementi ira motus fuit Numerianus, et jubet Victorino (is autem erat crudelitate et impietate eximius) (5) collari collo ejus imposito, et pedibus ejus circumdatis ferreis compedibus, per mediam civitatem, ut esset omnibus spectaculo, ducere eum in custodiam: Si forte, aiebat, pudor populi durum hujus penetret animum, et aliquam afferat mutationem. Atque sic quidem martyr ducebatur in vinculis, auream et suavem a se degi vitam, dum tam ignominiose traduceretur, arbitrans, quod vinculis dignus esset eabitus propter communem omnium Libertorem. Atque Numerianus quidem cum eum aspexisset sic affectum, et sic vinctum incedentem: Per deos, exclamabat, Babylla, decet te et collare, et vincula, et incessus: conveniunt enim huic tuo senili et honesto motui. Ille autem: Tu quidem, inquit, hæc dicis, ne irridens et ludificans: ego autem eis magis glorior quam tu, o imperator, hac tua florida purpura et splendido diademate.

VII. Numerianus autem: Sacrifica, infelix, et liberaberis quidem ipse a tormentis, nos autem, eripies a sollicitudinibus: nisi forte hi pueri te ad superbiam efferunt, et inanem gloriam, vocantes te magistrum; et non sinunt te prius te ipsum docere ea, quæ scire opus est. Forte enim tunc contigerat, ut tres pueri ad eum accurrentes, genere fratres, ætate quidem pueri, sed cani prudentia, diligenter ab eo docerentur pietatem, quem ne collari quidem et vinculis circumdatum velebant relinquere magistrum. Divinus autem Babyllas: Si eorum, inquit, feceris periculum, o imperator, scies omnino cujusmodi sint semina mearum orationum, vel potius Dei qui ea donat. Curat itaque imperator pueros sistendos pro tribunali, et primum quidem interrogavit, ad matrem haberent. Illi autem: Et nobis est, inquirunt, mater, et magister Babyllas, quem nos etiam plus quam matrem amamus. Nam illa quidem nos solum genuit, ille vero nos instituit in disciplinis, et exercet ad pietatem, et ad summam

(5) S. Chrysostomus oratione 9 in Epist. Pauli ad Ephesios, « B. Babyllas, inquit, vinctus fuit

eandem ob causam, ob quam Joannes; ut qui regem inique se gerentem arguerit. »

aperte nostræ animæ amanter curam gerit. Matrem quoque accersit imperator, et jubet eam respondere, quomodo ipsa vocetur, et an sit mater illorum. Illa autem: Mihi quidem, inquit, nomen est Christodula; hi vero sunt fructus mei ventris, et eos mei partus primitias Deo obtuli: confido autem fore, ut in cœli horreis eos reponat sapiens Babilas; illi enim eos credidi.

VIII. Hæc cum audisset, ira impletur Numerianus, et jubet ei faciem percuti, et dictitari ne tam temere alloqueretur imperatorem. Pueri autem videntes matrem pulsari, animo suere conturbati, et dixerunt: Imperator matrem cædit vera dicentem. Ipse autem iram ludo temperans, jubet majorem quidem ex pueris duodecim plagis affici, secundum autem novem, et ultimum septem, æquales numero plagas imponens unicuique pro numero annorum ætatis. Illi autem cum flagris cæderentur, laudabant Dominum; quærebant autem magistrum, cum eo desiderantes etiam versari in carcere.

IX. Numerianus ergo cum ex tribunali imperatorio per ministros matrem eduxisset et pueros, Babilam accersit e custodia, et perinde ac ludens in scena, aut histrionem stultus agens: Ecce, inquit, tibi cecidit magna tua gloriatio et jactantia, et aliter res cessit quam putabas pueris; ii enim sunt parati diis sacrificare. Ille autem (sciebat enim quales eos peperisset spiritu), Videris, inquit, o imperator, te ipsum potius fallere, et tibi inaniter indulgere. Oves enim mei gregis, quæ sunt Christi mei, et agni pastoris, alienum nunquam secuti fuerint: sed meam vocem, sat scio, desiderant; non minus, quam agni inclusi in ædibus matres quæ ipsos genuerunt. Et si lupus eos rapuerit, sive aliqua alia bestia eos abstraxerit, abibunt, et abstrahentur me clamantes: et lupus agno potius persuaserit, propria matre relicta, eum sequi, quam ii obliviscantur proprii amoris in pastorem.

X. Hæc non ferens Numerianus: At ego, inquit, efficiam ut opportunius utaris responsionibus. Et statim in ligno in altum sublatus est athleta, et ex adverso pueri ferreis discerpebantur unguis. Et illis quidem divina quædam desuper animum addens gratia, promptumque et alacre augens animi studium, reddebat eos statuis magis inpatibiles.

XI. Ex his autem, qui circumstant, dicebant quidam divino Babilæ: Quousque eris amens, et male tibi consules? Ne puerorum quidem species flectit hoc tuum cor durum et immite, quæ tam misere perit, et ante tempus? Illorum ergo verbis martyr conversus, et aperte ostendens se eorum vicem ægre ferre et dolere: Quænam hæc est, inquit, gravis et caliginosa nubes, quæ mentis vestræ obstruit oculos, nec sinit cœlum intueri, sed deorsum inclinat et terræ cogit affixum esse? Quid es,

ἡμῶν φιλοστόργως ἐπιμελούμενος. Μετακαλεῖται τὴν μητέρα ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως αὐτὴ καλοῖτο, καὶ εἰ μῆτιρ ἐκείνων εἴη ἀποκρίνασθαι κελεύει. Ἡ δὲ, Χριστοδοῦλη μὲν ἐμοί, φησὶν, ὄνομα· τῆς ἐμῆς δὲ κοιλίας αὐτοὶ καρποί, καὶ τούτου· ἀπαργαί τῶν ἐμῶν ὠδίνων προσήνεγκα τῷ Θεῷ· πέποιθα δὲ ὅτι καὶ εἰς τὰ ταμιαῖα τῶν οὐρανῶν ὁ σοφὸς αὐτοὺς ἀποθήσεται Βαβύλας· ἐκείνων γὰρ αὐτοὺς ἐνεχείρισα.

Η'. Τοῦτου ἀκούσας, ὀργῆς ὑποκίπτεται Νουμμεριανὸς, καὶ κτείνει αὐτὴν κατὰ κόρησιν προστάται, καὶ ἐπιλέγειν, μὴ τοιαῦτα πρὸς τὸν βασιλέα προπιτῶς φθέγγεσθαι. Τα παῖδια τοίνυν τυπτομένην τὴν μητέρα ὁρῶντα, διέφθορε τὸν νοῦν, διασείσεται καὶ φρένας, Ὁ βασιλεὺς, ἔλεγον, τὴν μητέρα τέληθι λέγουσαν αἰκίζεται. Ἐἶτα παιδιᾷ ὁ βασιλεὺς τὸν θυμὸν ἀνακεράσας κελεύει τὸν μὲν προέχοντα τῶν παίδων πληγάς δωκαίδεκα αἰκισθῆναι, τὸν ἐφεῆς δὲ ἑννέα, καὶ ἑπτὰ τὸν ἔσχατον, ἰσαριθμούς ἐκαστῶν τὰς πληγὰς τοῖς τῆς ἡλικίας ἐπιθεῖς ἔσσει. Τὰ δὲ ἄρα καὶ μαστιζόμενα εὐλόγει μὲν τὸν Θεόν, ἐξήτει δὲ τὸν διδάσκαλον, συνεῖναι αὐτῷ καὶ ἐν τῷ δεσμητηρίῳ γλιγχόμενα.

Θ'. Νουμμεριανὸς οὖν, τοῦ βασιλικῆς βήματος διὰ τῶν ὑπηρετουμένων τὴν μητέρα καὶ τὰ παῖδια ἐξαγωγῶν, μεταπέμπεται τῆς φυλακῆς τὸν Βαβύλαν, καὶ καθέπερ ἐν σκηνῇ παιζῶν ἢ δρᾶμα ὑποκρινόμενος ὁ ἀνόητος, Ἰδοὺ σοι, φησὶ, πάντως διαπέπτωκε τὴ μεγάραινον, καὶ τὸ τῶν παιδίων περὶ τὰ ἐναντία χωρεῖ· ταῦτα γὰρ θύει ἐστὶ τοῖς θεοῖς ἔτιμι. Ὁ δὲ (ἤδει γὰρ τίνας ἐκείνος τῷ πνεύματι ὠδίνων), Ὁμοικας, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, σεαυτὸν ψεύδεσθαι, καὶ ματαίως καταγάρχεσθαι· ὡς τὰγε τῆς ἐμῆς ποίμνης θρέμματα, τὰ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ ναὶ ποιμένους ἀρνία, οὐκ ἂν ποτε ἀλλοτριῶν ἀλοουθήσῃ, ἀλλὰ τὴν ἐμὴν, οἶδα, φωνὴν ἀκούσαι ποθεῖ, οὐχ ἦττον ἢ τὰ ἀποκλεισμένα ἐν οἰκίσκῳ ἀρνία τῶν γεννησαμένων αὐτῷ μετέρων· κἂν λύκος ἀρπάσῃ αὐτὰ, κἂν ἄλλο τι διασπᾷ θηρίον, ἐμὲ καλοῦντα οὐχίησεται καὶ διασπασθήσεται, καὶ ἄρνα πρότερον ἂν λύκος πνίσσει τῆς ἰδίας μητρὸς ἀφέμενον αὐτῷ τε ἐπισθῆναι καὶ αὐτῷ συνεῖναι, ἢ ταῦτα τῆς πρὸς τὸν οἰκίον ποιμένα εὐοργῆς ἐπιλάθοιτο.

Ι'. Ταῦτα μὴ ἐνεγκῶν Νουμμεριανὸς, Ἄλλ' εὐκαιρότερον σε ταῖς ἀποκρίσεις ἐγὼ χρῆσθαι παρασκευάσω, φησὶ· καὶ αὐτίκα μετέωρος ἐπὶ τοῦ ξύλου ὁ ἀθλητῆς, ἀντικρυ ναὶ τὰ παῖδια σιθηροῖς ἐσθόμενα ὄνει. Καὶ τοῖς μὲν θειοτέρα τις ἔνωθεν χάρις θάρσος ἐμπνέουσα καὶ ἀξάνουσα τὴν προθυμίαν, ἀνδριάντων ἀπαθεστέρους ἐπέβαινε.

ΙΑ'. Τῶν δὲ περισσώτων τινὲς, παρὰ τῷ γενναίῳ σπάντες Βαβύλας, Μέχρι τίνος, ἔλεγον, ἀπονοῆ καὶ βουλεύῃ περὶ σεαυτοῦ κτεῖς; Οὐδέ ἡ τῶν παίδων ὄρα τὴν σκληρὰν σου ταύτην καὶ ἀτίθασσον ἐπιπέμπει καρδίαν, ἀώπως ὄτω καὶ ἀθλίως ἀπολλυμένη; Ἐπιστρεφῆς τοίνυν τοίνυν τοῖς ἐκείνων λόγοις ὁ μάρτυς γενόμενος, καὶ δῆλος ὢν ὑπεραγῶν αὐτῷ καὶ παρρηκίόμενος, Ἦ τὸ βαρὺ τοῦτο, λέγει, καὶ ζοφώδης νέφος, ὃ γὰρ τὰς τῆς διανοίας ὄψεις ἡμῶν ἐμπαρᾷται οὐκ ἐξ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἰδεῖν, ἀλλὰ κάτω νοεῖν καὶ

πρὸς τὴν γῆν καγηνῆναι βιάζεται ; Τί τὸ γοητεύσαν τὴν ὑμετέραν ψυχὴν καὶ τοιαῦτα κερᾶσαν κατ' αὐτῆς φάρμακα, ὡς ὅλους ὑμᾶς προσδῆσαι τῇ ἀπωλείᾳ, καὶ μὴ ὑπόσπην οὖν φροντιδᾶ σωτηρίας τίθεσθαι συγχωρεῖν ; Ἐγὼ, ἴνα τὰ περὶ Νομερίανου νῦν καταλίπω (οὐδὲ γὰρ ἄν τοῦτον ὀνήσεις, εἰ καὶ μωριακίς βασιλεὺς εἶναι δοκοῖη), ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῆς ὑμετέρας, φεῦ ! ἀπωλείας πολλάκις μοι καὶ μικρὸν προῆλθε δακρῦσαι, καὶ οἰμῶξαι μέγα, ὅτι λόγῳ τιμηθέντες, ἀλόγων, ὡς ἦρώ, γεγόνατε ἀλογώτεροι· καὶ δεῖον τὸν οἰκεῖον ἐπιγινῶναι Δημιουργόν, εἴ τις αἰσθησις, ἀλλ' ὑμεῖς πρὸς αὐτὸν μόνον ὄρατε (τὸ Νομεριανὸς προσθεῖς ὄνομα), καὶ τῆς αὐτοῦ σκιᾶς καὶ τοῦ τυραννικοῦ ἐκκρέμασθε νεύματος. Τὰ δὲ ἐμὰ, ὄρατε ὡς ἐπικουφίζει μοις πόνοις ὁ ἐμὸς Χριστὸς, καὶ μοι βοῆθειαν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου ἐμπέμπει, καὶ πρὸς τοὺς ἀθλοὺς ἐγείρει, καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐπιθαρρῶναι ; Τὰ μὲν δὴ τοῦ μάρτυρος πρὸς τοὺς δημίους τοιαῦτα.

IB'. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὰ παιδιὰ τοῦ τυράννου ἡμέλει· ἀλλ' ἐν ὄσῳ καὶ ταῦτα μετέωρα εἶχε τὸ ζῦλον, τῶν καταρρέοντων μὲν τοῦ σώματος μελῶν ἀμελῶς εἶχε καὶ βρόθυμω· πᾶσα δὲ τούτων εἰς τὸν διδίσκαλλον ἐτέτραπτο ἡ ψυχὴ, καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνου κανῶς οὕτως τὸν τυράννον ἔλεγεν· Οὐκ αἰδῆ, ἄθλιε, εἰς τοιαύτην οὕτως τιμᾶν κεφαλῆν ἐνυθρίζων ; Οὐκ ἐγκαλύπτῃ ; Οὐ δέδιξας, σκύτους αὐτὸς δούλος ὢν, κήρυκι φωτὸς καὶ ὑπηρέτῃ προσβάλλων, Οὐκ αἰσχύνῃ παιδῶν πείγνιον ὑπὸ ταῖς κοιναῖς ὄψεσι ταύταις γινόμενος ; Σὺ μὲν γὰρ ταράτῃ, καὶ μέμηνας, καὶ διακατῇ τὰ ἔθνον τοῖς τοῦ θυμοῦ φλεγόμενος ἀνθραξίν· ἡμεῖς δὲ ὥσπερ ἄνθρωποι ἐπινοοῦμεν τοῖς τῶν σῶν τιμωριῶν σιγῆμασι διαποικιλλόμεθα.

II'. Νομεριανὸς τείνων ἐκαθὲν αὐτὰ μετὰ τοῦ διδασκάλου καταγινῶν, τὸν μὲν αὐτοῦ πῶς πλησίον ὑπὸ τοῖς σιδηροῖς ἐκείνοις ἔτι δεσμοῖς παρὰ τίνι καταλείπει οὐκ ἔσχω· παροστησάμενος δὲ τὰ παιδιὰ (βῆρον γὰρ αὐτὰ διὰ τὸ ἀπάλον τῆς φύσεως ἔλεν φετο), ποικίλως ἰθώπειεν αὐτὰ καὶ ὑπέρχετο τέκνα καλῶν, καὶ ἤθους γενναίου παιδᾶς, καὶ φύσεως ἀρίστης ψυχᾶς, καὶ χρίματα διδοὺς καὶ τιμὰς ὑπισχνόμενος, καὶ πολλοῖς τρυφεροῖς πρὸς αὐτὰ καὶ κολακικοῖς τοῖς ῥήμασι χρώμενος. Τὰ δὲ, ὡς ἦφ' ἐνὶ λογισμῷ καὶ γλῶττι· μιῆ, Δόλιε, λέγουσι, καὶ πανούργε, τί δέλεαρ ἡμῖν ταῦτα προτείνει, σὺλλαβεῖν οὐκ στροθία τῇ παγίδι βουλόμενος ; Οὐκ ἀρνήσόμεθ' ἄγε σε, μήτηρ Εὐσέβεια, οὐ ψευδόμεθ' ἄγε σε, φίλε παιδευστὰ Βαθύλα. Οὐχ ἀρήσει βασιλεὺς ἡμᾶς οὐδὲ εἰς, κἂν εἰ καὶ πολλῶ Νομεριανοῦ σφοδρότερον πνεύσειε.

IA'. Ταῦτα τῶν παιδῶν ἰσχυρῶς πρὸς τὸν τυράννον διαπεινομένων, καὶ μέγα βοῶντων, ὁ γενναῖος Βαθύλας καὶ οὕτως ἐκείνων διδάσκων, πλησίον ἐν τῷ οὐκίστῳ συγκαταστειμένος, καὶ τούτου ἀνοῦων μεστὴν εἶχεν ἰδύνην τὴν ψυχὴν τοῖς προῦσι, καὶ οὐκέτι ἐπ' ἀμφιβόλῳ τῷ μέλλοντι ἦν, ἀλλὰ, Εὐγὲ, ὡ φίλοι

A quod vestram sic incantavit animam, et talia in eam effudit pharmaca, ut vos totos alliget interitui, et nec sinat vos ullam salutis ducere rationem? Ego autem, ut de Numeriano nunc omitam, nihil enim eum juverit, etiamsi milies videatur esse imperator, sed de vobis et vestro interitu, sæpe venit in mentem acerbe lacrymari, et graviter ejulare, quod cum sitis honorati ratione, evasistis, ut video, minus præditi ratione quam bruta : et cum oporteret, si ullus esset sensus, vestrum agnoscere Creatorem, vos ad hunc solum intuemini (adjecto nomine Numeriani), et ab ejus umbra et vultu tyrannico pendetis. Quod ad me autem attinet, videtisne quemadmodum Christus meos labores allevet, et ex sancto habitaculo emittat auxilium, et incitet ad labores, et animum addat ad certamina? Atque hæc quidem dicebat sanctus carnificibus.

XII. Quin etiam nec pueri quidem redditi fuerant imbecilles : sed dum ii pendebant in ligno sublimes, fluentia quidem membra corporis non curabant : eis autem totus animus conversus erat ad magistrum, et pro illo sic maledictis insectabantur tyrannum : Non te pudet, o infelix, tam venerandum caput tanta afficere contumelia? Non erubescis, cum sis ipso filius tenebrarum, lucis præconem et ministrum sic tractare? Nullo pudore suffunderis, quod coram omnibus habearis pueris ludibrio? Nam tu quidem conturbaris, et foris, et intus ureris iræ incensus carbonibus : nos autem, tanquam vernis floribus, suppliciorum variamur stigmatibus.

XIII. Numerianus autem cum eos una cum magistro illinc deduxisset, Babylam quidem prope se ferreis illis vinctum vinculis, includit in quadam domuncula. Cum pueros autem ad se curasset adducendos (putabat enim se facilius eos esse superaturum propter ætatis teneritudinem) includit in alia domuncula : et varie eis assentabatur, et blandiebatur, et se eis insinuat, eos vocans filios, et egregiæ indolis pueros et præclari ingenii, dansque eis pecunias et honores pollicens, multisque blandis et dulcibus verbis apud eos utens. Illi autem, veluti una mente et uno ore : Dolose, dicunt, et malitiose, quod hæc nobis, tanquam escam porrigis, volens nos, tanquam passerem laqueo comprehendere. Non te negabimus, mater pietas (6), Non te fallemus, chare doctor Babyla. Nullus nos capiet imperator, etiamsi Numeriano furorem spirarit vehementius.

XIV. Hæc apud tyrannum pueris affirmantibus, et magna voce clamantibus, egregius Babylas, et vere illorum magister, qui erat inclusus in domuncula, et eos audiebat, propter hæc fuit magna repletus lætitia ; neque erat amplius de futuro dubius, sed : Euge, dicebat, o chari pueri! euge, mea disci-

(6) Græce μήτηρ Εὐσέβεια. An hoc matris potius nomen quam Theodula?

plina! accipio mercedem meæ educationis, colligo A majores fructus laborum. Ago tibi gratias, divina in nos providentia, quod me dignum censueris, qui vocarer magister talium, non puerorum, sed fortium potius virorum; non ætate infantium, sed virtute perfectorum.

XV. Interim autem eum quoque sisti curat Numerianus: et: Nonne sunt tui, inquit, isti pueri? nam, per Jovem, sunt isti tibi sententia animi valde similes. Ille autem: Spiritu, inquit, o imperator, sunt filii, non carne; corporei enim amoris et cubilis sensum ad hoc usque tempus non percepi. Sed cur non, inquit Numerianus, cito sacrificans, et te et nos liberas a molestiis? Sin autem non sinunt eæ quæ præcesserant molestiæ, sed mordent ac excruciant et dolorem afferunt: at ego te possum remunerari longe pluribus et majoribus bonis, et inducere ad illarum oblivionem. Deinde videbatur etiam ei bonum dare consilium ad ea quæ erant proposita: Oporteret autem, dicens, o magister, tuam canitiam suggerere puerorum ætati id quod decet, et eis persuadere, ne adeo intempestive, et in ipso flore marcescant miserabiliter. Divinus autem Babylas, videns illam Numeriani sollicitudinem, et in se ipsum et in pueros comparatam calliditatem: Videris, inquit, o imperator, valere jubens Barbaros, cum quibus te maxime oporteret bellum gerere, et externis curis dimissis, in nos universum convertisse studium; non eo tuum dirigens apparatus, ut tuæ curæ iis prosint qui tuo parent imperio; sed ut tormenta excogites, per quæ iræ C tuæ indulgeas et feritati naturali.

XVI. His toto corde ebulliens et incensus Numerianus, jubet ad mortem recta duci martyres. Atque illi quidem ducebantur lætantes, et hæc lingua canebat cum gaudio: Benedictus, Deus, qui olim quidem ex infantibus et lactentibus laudem perfectisti; nunc autem ex infantibus, etsi non lactentibus, et ex cano sene sacrificium, sanguinem eorum accipis. His ergo, et (7) multis aliis contententes gratiarum actionem, pervenerunt ad locum martyrii. Et cum sacrosanctos ante se pueros statuisset B. Babylas, illos suæ doctrinæ pulchrum fructum Duo obtulit.

XVII. Postquam autem illos vidit consummatos, beatam illam emisit vocem: Ecce ego, inquit, et D pueri, quos dedit mihi Deus. Porro autem eos quoque, qui aderant, rogavit, ut ipsa signa certaminum cum eo sepelirent. Ipsa enim propter eam amabat et amplectebatur; et nec volebat ea auferrī a surdo illius pulvere: quæ quidem pulchra esse suæ sepulture ornamenta, pulchre noverat. Quænam autem in ea erant? Collare, et ferrei ejus compedes. Deinde ei quoque caput amputatur quarto die Septembris. Jacet autem (8) nunc quoque in

(7) Hæc verba psalmi a Babyla cantata refert Saidas: « Convertere, anima mea, in requiem quam, quia Dominus benefecit tibi. »

παιδες, ἔλεγεν, εὖγε, ὦ παιδεία ἐμή· ἀπέγω τὰ τροφῆτα, μελίζοντα τῶν πόνων δρέπομαι τοὺς καρπούς. Εὐχαριστῶ σοι, θεία τῶν περὶ ἡμᾶς Πρόνοια, θεὶ τοιοῦτων με κληθῆναι διδάσκαλον κατηξίωσας οὐ παίδων, ἀλλ' ἀριστεῶν, οὐ νηπίων τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ τελείων τὴν ἀρετήν.

IE'. Καὶ μεταξὺ παρίσται καὶ αὐτὸν Νοουμεριανός, καὶ, Ἄρα οὐγί σά ἐστὶ ταυτὶ τὰ παιδία; φησὶ. Νῆ Διὸ γε· πάνυ γάρ σοι τὴν γνώμην εὐόκασιν. Ὁ δὲ, Τῷ πνεύματι, βασιλεῦ, ἔφη, καὶ οὐ τῇ σαρκί· ἔρωτος γὰρ ἐγὼ σωματικῷ εἰς τόδε χρόνῳ καὶ κοίτης ἄγευστος. Ἄλλὰ τί μὲ ἔσται θύσας, φησὶ Νοουμεριανός, πραγμάτων καὶ σαυτὸν καὶ ἡμᾶς ἀπαλλάτεις; Εἰ δὲ τὰ προλαβόντα δεῖνὰ οὐκ ἔσθ, ἀλλὰ ἐάκνει καὶ οὐδυνᾷ καὶ εἰς ἀνάην ἐμβάλλει· ἀλλὰ θυνάμην B ἢ ἔγωγε μεῖζοσί σε πολλῶ καὶ πλείοσι τοῖς χρηστοτέροις ἀμείψασθα, καὶ εἰς λήθην ἐκείνων ἀρצהγῆν. Εἶτα καὶ σύμβουλος αὐτῷ ἐδόκει χρηστός εἰς τὰ προκείμενα γίνεσθαι· Ἐρχῆν δὲ ἄρα, ἔγων, διδάσκαλε, τὴν σὴν πολιὰν τῇ τῶν παίδων ἡλικίᾳ τὸ δέον ὑποθεῖναι, καὶ πεῖσαι μὴ ἄωρον οὕτω καὶ περ' αὐτὴν τὴν ἀνθὴ ἐλευνῶς ἀπομαρνανθῆναι. Ὁ θεὸς τοῦτον Βαβύλας τὸ ἐπιμελὲς ἐκεῖνο Νοουμεριανῷ καὶ δεῖνῶς πανοῦργον περὶ αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας ἰδὼν, Ἔοικας, ἔφη, βασιλεῦ, τὸ πρὸς τοὺς Βαρβάρους χαίρειν ἐάσας, οἷς σε πάντων μάλιστα πολεμεῖν ἐρχῆν, καὶ ἄλλως τῶν ἔξοθεν φροντῖδων ἀφιέμενος, τὴν σπουδὴν ἀπασαν ἐφ' ἡμᾶς τρέψασθαι καὶ τὴν παρασκευὴν, οὐχ ὅπως ὠφελήσῃς τι τὸ ὑπέκκοον διὰ μερίμνης τιθέμενος, ἀλλ' ὥστε βασιάνων λαβεῖν ἀφορμὰς, δι' ὧν ἂν τῷ θυμῷ χριστῆ καὶ τῇ φυσικῇ ἀγριότητι.

IS'. Τούτοις ὄλῃν ὑπερῆσας τὴν καρδίαν καὶ ἀναφλεγείς Νοουμεριανός, ἄγεσθαι τὴν ἐπὶ θανάτῳ κελεύει τοὺς μάρτυρας, οἱ μὲν δὴ χαίροντες, ἤγοντο, καὶ ἡ γλῶττα ὑπέψαλλε ταῦτα σὺν ἡδονῇ· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ θεός, ὁ πάλαι μὲν ἐκ νηπίων καὶ θηλαζόντων αἶνον καταρτίζαμενος· νῦν δὲ ἐκ νηπίων, εἰ καὶ μὴ θηλαζόντων, καὶ πολλοῦ γέροντος θυσιάν τὰ ἀμματα αὐτῶν προσδεγόμενος. Τούτοις οὖν καὶ πολλοὺς ἄλλοις διαπέλοντες τὴν εὐχαριστίαν, τὸν τοῦ μαρτυρίου τόπον κατέλαβον. Καὶ δῆτα τοὺς ἱσρόπαιδας ὁ μακάριος Βαβύλας ἑαυτοῦ προστησόμενος καρπὸν ὄρατον αὐτοῦς τῆς οἰκείας διδασκαλίας προσήνεγκε τῷ θεῷ.

IZ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τελειωθέντας εἶδε, τὴν μακαρίαν D ἐκείνη ἀφῆκε φωνήν· Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. Καὶ τοὺς παρόντας ἡξίου αὐτὰ τῶν ἄλλων αὐτῶ συνθίψαι τὰ σύμβολα· ἐφίλει γὰρ αὐτὰ διὰ Χριστόν, καὶ ἠπαθήζετο, καὶ οὐδὲ τῆς κωφῆς ἐκεῖνου κόνεως ἀφαιρεθῆναι αὐτὰ ἤθελεν, ἃ ὄν καὶ καλὰ καλῶς ἐνταφία ἦδει. Τίνα δὲ ταῦτα ἦν; Ὁ ἐπὶ τῷ τραχήλῳ κλοῖδες, καὶ ὁ τοῦ πόδας συνέχων σίδηρος. Εἶτα τὴν κεφαλὴν καὶ αὐτὸς ἀφαιρεῖται, τετάρτην τότε τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἔγοντος. Κεῖται δὲ καὶ νῦν ἐν τῇ σορῷ Βαβύλας, σὺν τῷ περιτρυχη-

(8) Cum nimirum Acta hæc Leontius scrib. bat, aut certe S. Chrysostomi tempore, qui oratione citata de S. Babyla, ita de eis scribit: « Exstant

λίω ἐκείνω κόσμω καὶ τοῖς σιδηροῖς δεσμοῖς, τὸν Α οἰκετὸν δοξάζων ἀγωνοθέτην, ὅτι κτῶν πρόπει δόξα, κράτος, τιμὴ, μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

A capsâ Babylas cum illo colli sui ornamento, et ferreis vinculis, suum laudans Agonothetam (9), quoniam eum decet gloria, potentia, honor et magnificentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

etiam nunc cum Babylæ cineribus compedes, ecclesiarum præfectos omnes commonefacientes, ut vinciri, ut jugulari, ut quidvis pati oporteat, certe omnia prompto atque alacri animo, ac magna item cum voluptate sustinenda, ut conceditæ nobis libertatis ne levissimam quidem partem prodamus, aut contaminemus. » Et oratione 9 in Epist. Pauli ad Ephesios : « Ipse decedens mandavit, ut vincula

ponerentur cum suo corpore, et corpus sepeliretur vinctum : et nunc sitæ sunt compedes cum cinere. Tantum erat ei desiderium vinculorum propter Christum. »

(9) Addit Petrus de Natalibus : « Quorum corpora S. Theodula sepelivit ix Kal. Februarii. » Idem ex eo refert Canisius.

BΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΕΥΣΕΒΙΑΣ

ΤΗΣ ΜΕΤΟΝΟΜΑΣΘΕΙΣΗΣ ΞΕΝΗΣ.

VITA ET CONVERSATIO

SANCTÆ EUSEBIÆ

QUÆ COGNOMINATA EST HOSPITA.

(Latine apud Surium ad 25 Jan. ; Græca exscriptimus ex cod. ms. Regio n. 1456, sæculi xi. EDIT. PATR.)

Α'. Ὁ καινὸς καὶ ξένος τῆς θαυμαστῆς Ξένης Β βίος βραχέειν μὲν, ὡς οἶόν τε, καὶ συντεταγμένην, ξένην δὲ ὅμως καὶ εὐπρεπῆ πλοῦται τὴν διήγησιν· καίτοι δὲ οὕτως ἐπιτόμος ὢν, ἀλλ' οὖν πρὸς ἀγῶνας, καὶ πόνους, καὶ ἀφελείας λόγον σχεδὸν τοὺς πάντας ἢ τοὺς πλείονας ὑπερβόησεν. Αὕτη γὰρ ἡ μακροτάτη γυναικίῳν καὶ τὴν γνώμην ἀνδρικοτάτη, τὸ μὲν γένος περιδλεπτος ἦν (ὅσα γε εἰς πατρίδα τε καὶ πατέρα ἀναφέρειν εἴχε. Καὶ γὰρ οἱ μὲν, ἐπιφανεῖς ἦσαν οὐ πλούσιοι καὶ δόξῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ θεοσεδεῖς γεγονέναι· ἡ δὲ, ἡ περιδοξοτάτη τῶν πόλιω ἦν, ἡ πρεσβυτέρα, φιλία, Ῥώμη καὶ μεγαλόνομος)· τὸν δὲ βίον πολλὴ μάλλον ἢ τὸ γένος ἐπιφανής. Ἐκ γὰρ πατέρω τιοῦτων πρώτη τε αὕτη γενομένη καὶ μόνη, ἀξίαν τοῦ γένους ἔσχε καὶ τὴν ἐναγωγίαν· φιλαρέτως τραπέσα, καὶ Χριστιανικῶς παιδαγωγηθεῖσα, καὶ θεῶ ἀρέσκουσαν πολιτεῖν βιώσατα.

Β'. Ἦδη δὲ καὶ ὄραν ἄγουσα γάμου, ζητεῖται παρὰ τοῦ τῶν πολιτῶν, περιούσιου καὶ αἰτοῦ ὄντος, καὶ κατὰ γένος ὁμοῦ καὶ πλοῦτον τῆ νόμῃ συμβαίνοντος. Οἱ μὲν οὖν τῆς κόρης πατέρες, οὐδὲν ὄλωσ ἔχοντες· μέμψασθαι τῇ μητερί, ἀλλ' ἀξίαν ἀλλήλων οὔσαν εἰδότες τὴν συζυγίαν, συνέθεντό τε πρὸς τὸ κῆδος, καὶ πρὸς γάμου ἀπέδλεψαν· ὦριστό τε ἡ κυρία, καὶ πάντα ἤδη ἐτύγχανεν εὐπρεπῆ. Ἡ Ξένη δὲ μεγαλόφρων οὖσα, καὶ κριτεῶν ἐκυτὴν ἀξιοῦσα,

I. Nova et aliena vita illius vere admirabilis Hospitæ seu externæ, habet quidem brevissimam, et quam fieri potest maxime succinctam narrationem, alienam vero, et in primis honestam. Quamvis autem sit adeo succinta, in certaminibus tamen et laboribus, et iis, quæ rationem habent utilitatis, omnes fere aut certe permultos superavit. Hæc enim mulierum beatissima, magnique et maxime virilis animi, erat genere clarissima, si patria et parentes respiciantur. Nam hi quidem fuerunt illustres, non opibus solum et gloria, sed etiam pietate: illa autem fuit omnium civitatum clarissima et maximi nominis, nempe Roma antiqua; nam cum ea ex ejusmodi parentibus nata esset prima et sola, genere quoque dignam habuit educationem, probe et ex virtute educata, et Christiane instituta, et quæ Deo gratam egit vitam.

II. Cum autem jam esset nubilis, petitur a quodam ex civibus, qui ipse quoque erat clarus, et genere simul et divitiis sponsæ conveniebat. At puellæ quidem parentes cum in nulla re desponsationem possent reprehendere, sed scirent esse dignam et congruentem alterius cum altero conjunctionem, asseusi sunt affinitati, et aspexerunt ad matrimonium, diesque fuit præstitutus, et jam parata erant omnia. Hospita autem illa quæ erat magni et excelsi

animi, et se dignam censebat præstantioribus; et ad alium sponsum intuebatur immortalem, cum audiret verba fieri de his nuptiis, in quas cadit interitus, putabat esse nugæ: et nec ut eis assentiretur, omnino inducebat in animum, et nec erat ullo modo affecta muliebriter. Ab illo vero solo sponso ejus pendebat animus, ejusque amore et præcordia et cor valde sanciebatur, et ad ipsum totum convertebat animum. Quamobrem statuit se clanculum subducere, parentibusque et domo relictis, se fugæ committere. Hoc autem versans animo, alios quidem celavit: quas vero sciebat ex ancillis esse magna in se benevolentia, et alioqui in multis sui magnam dedisse experientiam, quod non ut ancillarum, neque adeo ut feminarum, earum facile caperetur et expugnaretur animus: eas cum accessisset, et jurejurando adegisset, eis aperte totam rem enuntiat, quidnam consilii cepisset, et quemadmodum omnino constituisset effugere matrimonium. Deinde adjicit, quod si vellent, eas hujus boni instituti assumeret socias. Hæc ergo dixit, et simul ea, quæ obstare videbantur, sapienter expurgavit, dicens, ne de ea cogitarent aliquid, tanquam de juvencula et thalamo educata, neque vererentur, ne eam sui pœniteret instituti, et ne ex eo non solum sibi, sed eis quoque afferret periculum: sed bono animo et certo credant, quod et si vis omnis ingruerit, si ensis, ignis et bestiarum, et si aliquid aliud ex iis, quæ sunt aspera et molesta, invaserit, non eam ab hoc dimovebit proposito. Cum sic dixisset, eæ quoque parent prompto et alacri animo, et assentiuntur eidem instituto: et hæc quoque ausæ sunt adjicere magno et excelso animo, quod si tale quid ex iis, quæ nollent, contigerit, se malle cum ea mori, quam, si ab ea separentur, uti rebus secundis.

III. Cum sic inter se essent et assensæ et pulchre conjunctæ animis (tres autem eæ erant apud dominam) jam erant inter se et honore æquales, et conservæ, et moribus similes, pari mente utentes et pari studio, communiter subjectæ uni Domino, et ei unitæ: et tempus quærentes opportunum, quo se expeditæ possent fugæ committere, et quæ non observaretur. Sed neque illos dies interjectos stauerunt oportere in socordia et otio transigere: sed se potius afflictioni dedere et laboribus, se veluti prius exercentes et assuefacientes virtutis sudoribus. Earum vero domina et princeps hujus pulcherrimi consilii, beata illa, inquam, Hospita, ut quæ prius fugæ complanaret semitam, et hoc ægeret, ut esset absque ulla offensione, univsum mundum muliebrem, qui erat tam in veste quam in auro et argento, inscientibus parentibus, per illas ancillas ferebat ad pauperes. Cum autem et hæc illi recte haberent, et jam tempus adesset nuptiarum, tunc modum fugæ eis quoque suggestit Hospita. Mutatis certe vestibus, et ut oportebat eas, quæ erant virili animo, vestibus indutæ virilibus, ita clanculum egressæ sunt extra foras: simul sientes et gaudentes,

Ἀ πρὸς ἀθάνατον τε ἄλλον ἀφορώσα νυμφίον, τοὺς μὲν περὶ τοῦ φθαρτοῦ τούτου γάμου λόγους ἀκούουσα λήρους ἤγειτο, καὶ οὐδὲ πειθομένην αὐτοῖς ὄλωσ τὴν καρδίαν ἐδίδου, οὐδ' ἔτι γυναῖκα ἐν ἡν πάσχοῦσα ἔκεινον δὲ τῷ νυμφίου μόνου τὴν ψυχὴν ἤρτητο, καὶ τῷ αὐτοῦ ἔρωτι τὰς φρένας καὶ τὴν καρδίαν ἰσχυρῶς πέπληκτο, καὶ πρὸς αὐτὸν ὄλην τὴν διάνοισιν ἀπησχόλητο. Διδὸς καὶ κλίσψαι ἑαυτὴν ἔγνω, καὶ γονεῖς καὶ οἶκον ἀφολιπούσαν φυγῇ χρῆσασθαι. Τοῦτο δὲ στρέφουσα κατὰ νοῦν, πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους ἀπόρρητον ἔποιετο· ἄς δὲ τῶν θεραπαινίδων ἦδει πολλὴν πρὸς αὐτὴν ἔχούσας τὴν εὐνοίαν, καὶ ἄλλως πετραν ἐν πολλοῖς δεδωκυίας, ὡς οὐ κατὰ θεραπείας, οὐ κατὰ γυναίκα ἀπλῶς εὐάλωτον αὐταῖς εἶη τὸ φρόνημα, ταύτας δὲ προσκαλεσαμένη, ὄρκους τε προκατελήφθη, πάντα γνησίως τὰ τοῦ πράγματος ἐξαγγέλλει, οἷά τε βεβούλευται κατὰ νοῦν, καὶ ὅπως διαδράναι τὸν γάμον ἐκ παντὸς προτεθύμηται· εἶτα προστίθεισιν, ὅτι, καὶ αὐταῖς βουλομέναις ἦ, κοινωνοὺς αὐτὰς τοῦ ἀγαθοῦ τοῦδε σκοποῦ παραλήψεται. Ταῦτα οὖν ἔλεγε, καὶ ἅμα τὰ προσιτάμενα διεκθίπει νοουεχῶς, μηδὲ περὶ αὐτῆς λέγουσα, ὡς περὶ νεκρῆς καὶ θαλάμῃ τεθραμμένης διανοεῖσθαι· μηδὲ δεδιένει, φησὶ, μήποτε καὶ μεταμελήσῃ μοι τοῦ σκοποῦ, καὶ δεινὸν ἐντεῦθεν οὐκ ἐμοὶ μόνου, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν ἐγέρω τὸν κίνδυνον· θάρρειν δὲ ἀσφαλῶς καὶ πεποιθέναι, ὅτι καὶ βίβλα πάντα ἐπέλθοι, καὶ εἶφορ, καὶ πῦρ, καὶ θηρία, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν χαλεπῶν, οὐκ ἂν ἡμᾶς τῆς προθέσεως ἐκτίσωσι ταύτης. Οὕτως εἰπούσης, πείθονται καὶ αὐταὶ μάλα προθύμως, καὶ τῷ ἴσῳ σκοπῷ συντίθενται καὶ γὰρ ἐθάρρησαν καὶ τοῦτο προσθεῖναι λίαν εὐγενῶς καὶ μεγαλοψύχως, ὅτι καὶ τὸ τοιοῦτον συμβαίη τῶν ἀβουλήτων, προκρίνει μᾶλλον ἀποθανεῖν σὺν αὐτῇ, ἢ χωρὶς οὕτως ἀπολαύειν εὐημερίας.

Γ'. Οὕτως ἀλλήλαις συνθέμεναι, καὶ τὰς ψυχὰς καλῶς συναφθεῖσαι (τρεις δὲ αὐταὶ πρὸς τῇ δεσποίνῃ ἐτύγχανον), τὸ λοιπὸν ὡς ἂν ὁμότιμοι καὶ ὁμόδουλοι, ἦδη δὲ καὶ ὁμότροποι ἦσαν, ἴση τῇ γνώμῃ χρῆόμεναι, ἴση καὶ τῇ σπουδῇ, ὅσ' ἐν δεσπότῃ κοινῇ τετιθέμεναι, καὶ τούτου κοινῶς ἐρώσασθαι, καὶ καιρὸν ζητοῦσθαι τὸν ἐπιτήδειον, ὃς ἂν αὐταῖς ἀφώρατον θέη καὶ ὁμαλὴν τὴν φυγὴν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τὰς μεταξὺ ταύτας ἡμέρας οὐκ ἔγνωσαν δεῖν ἀνέσει καὶ βραθυμίᾳ διενεγκεῖν, ἀλλὰ κακοπαθεῖν μᾶλλον καὶ πόνοις ἐκταῖς ἔδοσαν, οἷον εἰ προγυμνάσουσαι καὶ συνήθειαι καὶ ἐντριβεῖς ἐκταῖς πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἰδρωτάς ποιῶσαι. Ἐ μέντοι δεσπότις αὐτῶν καὶ τῆς κελίστης ταύτης βουλῆς ἀρχηγός, ἡ μακρῖα, φημί, Ξένη, οἷα δὲ προμαλίζουσα ἐν αὐτῇ τὴν τῆς φυγῆς τρίβον, καὶ ἀπρόσκοπον ὄλωσ γενεσίᾳ παρασκευάζουσα, τὸν γυναικεῖον ἅπαντα κόσμον, ἦσος τε ἐν ἐσθῆτι καὶ ὄσος ἐν ἀργύρῳ τε καὶ χρυσῷ, λαμβάνουσα τοὺς πατέρας, δι' ἐλεῖων δὲ τῶν θεραπαινίδων πρὸς τοὺς πένητας ἐξεφορεῖ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα εἶχεν ἐκεῖνη καλῶς, καὶ ὁ καιρὸς ἦδη τοῦ γάμου παρῆν, τότε καὶ τὸν τῆς φυγῆς τρόπον ἡ Ξένη καὶ αὐταῖς ὑπέθετο. Μεταβαλοῦσαι γοῦν τὰς ἐσθῆτας, καὶ ὅπως ἔδει τὰς

τὴν ψυχὴν ἀνδρικός ἀνδρῶν στολάς μεταμφισιάμε-
 ναι, οὕτω λαθουσαι τοῦ πυλῶνος ἐξήσαν, κλαίουσαι
 τε καὶ ὁμοί χαιρούσαι, μᾶλλον δὲ καὶ τὰ δάκρυα
 ἠδονῆς ἦν αὐταῖς καὶ χαρὰς κάκρυα. Ἐξήσαν οὖν,
 εὐ γενοῦ μεθ' ἡμῶν, γὰρ τοῦ Θεοῦ, λέγουσαι, καὶ
 γνώρισον ἡμῖν δὴδὸν ἐν ἧ πορευομένη, ὅτι πρὸς σὲ
 καὶ γνώμην δλην ἠράμεθα καὶ ψυχὴν. Πορευομένων
 δὲ, αἰθίς ἡ γενναία παραινέσω: πρὸς αὐτὰς ἤπειτο,
 Μηδὲν ὑμᾶς, λέγουσα, ὡ ἰδελφαί (οὕτω γὰρ ἐγὼ τὸ
 λοιπὸν ὑμᾶς καλεῖν ἔχω), μηδὲν τῶν γηίνων ἐπιστρέ-
 φέτω πρὸς ἑαυτὸ, μηδὲ εἰσιέτω μηδεμίαν τῆς καλ-
 λίστης ὑμᾶς βουλῆς μετὰ μείλια. Οὐδὲν γὰρ μακα-
 ριώτερον τῆς ὁδοῦ ταύτης εὐροι τις ἄν' εἴτε γὰρ
 τὰ παρόντα σκοποῦμεν, ἔξω παντὸς ὄχλου καὶ πραγ-
 μάτων ἡμεῖς· εἴτε καὶ περὶ τῶν μελλόντων λογι-
 ζεσθαι προσηγήμεθα, οὔτε νοῦς καταλαβεῖν αὐτάρ-
 κης, οὔτε λόγος εἰπεῖν, ὅσα τοὺς ὁδὸν τὴν ταύτην
 ἐλομένους περιμένει τὰ ἀγαθὰ. Τοῦτων ἐκείναι τῶν
 ψυχᾶς, καὶ τῇ κατὰ Θεὸν ἐλπίδι μᾶλλον ἐββώνοντο,

Δ'. Πλησίον δὲ που γενομένη τῆς θαλάσσης,
 πλοῖον ἐμπαράσκευον ἤδη καὶ ἀποκλεῖν μέλλον (οὐδὲ
 τοῦτου πάντως αὐταῖς ἀθεῖ συμπεσόντος) εὐρίσκου-
 σιν, ἐν ᾧ περιμῶσαι, καὶ πνεύματος ἐπιφόρου τυ-
 χούσαι, τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐν βραχεῖ φθίνουσι.
 Εἶτα ἐκεῖθεν ἀπάραισαι πάλιν, περὶ τῇ νήσῳ τῇ Κῷ
 γίνονται· πάντα γὰρ ἐποίουν πρὸς τὸ λαθεῖν, καὶ
 ὅσπερ ζητουμένης ἀγνώστους γίνεσθαι. Οὐ μὲν ἀλλὰ
 καὶ ἄλλως ἤρεσαν αὐταῖς ἐνταῦθα τῆς τε ὁδοῦ παύ-
 σασθαι, καὶ ἀνεῖσι δοῦναι καὶ σώματα καὶ ψυχᾶς,
 εἴτε πολλὴν ἡσυχίαν τῆς νόσου παρέχειν οὐσης ἐπι-
 τηθείας, ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς τὸ ἀπόρατον πλεῖστα
 συναυρομένης. Ὡς οὖν ἐν Κῷ [ἐν] ἀσφαλῆ κατέστησαν,
 τὸ γυναικίον αἰθίς ὑπέρχοντα σχῆμα, εἶτα εἰκημα
 πρὸς τινε ἰδιόζοντα τόπον λαβούσαι μισθοῦ, ἐκεῖ τῆς
 κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας ἐπιμελῶς εἶχοντο. Τοῦτο δὲ τῇ
 Ξένη διαφερόντως τὸ σπουδοζόμενον, μεδενὶ γενή-
 σθαι καταφανῆ μήτ' αὐτῆν, μήτε τὴν κατὰ Θεὸν
 αὐτῆς ἀγωγὴν, ἀλλ' ἔλωσ τοῖς ἀνθρώποις ἀγνωθεῖ-
 σαν, οὕτω μάλιστα γνωστὴν γενέσθαι Θεῷ· καὶ γὰρ
 τὴν τε φήμην ἄλλως ἐδύσωπετο, ὡπαπτει δὲ καὶ
 τὴν τῶν πατέρων ἔρεσαν ἰσχυρῶς. Ἥθει γὰρ ὅτι
 μὴ ἀμελὲς χρῆμα μηδὲ βῆδιον ἐνεγκεῖν φιλότατης
 παιδὸς ἀπόλειαν φιλοστόργους πετράσιν, ἀλλὰ πρό-
 θυμοὶ ἂν εἶεν τὴν αὐτῆς εὐρεσιν πρῆσθαι καὶ ψυ-
 χῆς· καὶ διὰ ταῦτα καὶ τὰς θεραπεύουσι παρήγ-
 γελλον ὄσαι ὦραι, καὶ ἀσφάλεια εἴ τις ἦν αὐταῖς
 ὑπεκθεῖ, τοῦ μὴ τινὲ τὸ ἀπόρρητον ἐξεῖπε· Κῆν τις
 εἶη, φησὶν, ὃ περὶ τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος ἐρωτῶν,
 ὑμῶς δὲ μὴ Εὐσεβίαν, ὡσπερ ἄρα καὶ κέλται, μαι,
 ἀλλὰ Ξένην εἶπατε κολεῖσθαι· καὶ γὰρ εἰμι, ὡς
 ὁρᾶτε, ξένη· καὶ οὕτως ἂν ἡμῖν γένοιτο ψεύδους τε καθαρὰς εἶναι, καὶ ἐκταῖς ἀγνώστους τρεῖν. Καὶ ταῦτα
 μὲν πρὸς ἐκεῖνας.

Ε'. Ἐπει δὲ καὶ τὸν πρὸς σωτηρίαν αὐταῖς ἡγη-
 σόμενον διὰ σπουδῆς εἶχεν εὐρεῖν, οὐκ ἄλλως πῶς ἢ
 παρὰ Θεοῦ καὶ τοῦτου τυχεῖν ἤθελε. Κλίναςα τοιγαρ-
 οῦν γονατὰ καὶ καρδίαν, μετὰ δακρύων προσήγγετο,
 Ὁ Θεός, λέγουσα, ὃ πανταχοῦ παρῶν, καὶ ἡμῶς
 οὕτω πλανωμένους ὁρῶν, μὴ περιδῆς, μὴ καταλί-
 πης, δι' ὃν καὶ γονεῖς ἡμεῖς καὶ οἰκίαν ἀπολιπούσαι,

vel potius ipsæ lacrymæ erant voluptatis et lætitiæ.
 Egressæ sunt ergo: Tu sis nobiscum, dicentes, o Fili
 Dei, et significa nobis viam, qua sumus ingressuræ,
 ad te enim totam mentem et animam sustulimus.
 Eis autem ingrediendiibus, beata illa rursus cœpit
 eas admonere: Nihil, o sorores (sic enim sum vos
 deinceps vocatura), nihil, inquam, ex terrenis
 rebus vos ad se convertet, nec pulcherrimi con-
 siliū vos ulla subeat pœnitentia. Hæc enim via non
 invenerit aliquis quidquam beatius. Nam sive
 spectemus præsentia, sumus remolæ ab omnibus
 turbis et negotiis: sive velimus considerare fu-
 tura, neque mens, neque oratio potest ea bona
 comprehendere, quæ eos manent, qui hanc vitam
 elegerint. Cum eæ hæc verba audirent in itinere,
 accendebantur animis, et ea spe, quæ est ex Deo,
 magis confirmabantur.

λόγων ἀνὰ τὴν πορείαν ἀκούουσαι διεθερμαίνοντε τὰς

IV. Cum autem fuissent prope mare, paratum in-
 veniunt navigium, et jam enavigaturum, cum nec
 id quidem eis sine Dei numine accidisset. Quod
 cum ascendissent, et ventum secundum noctæ es-
 sent, brevi perveniunt Alexandriam. Deinde cum
 illinc solvissent, veniunt rursus in Co insulam. Om-
 nia enim faciebant ad hoc, ut laterent, et ut quæsi-
 tæ, minime agnoscerentur. Quin etiam eis alioqui
 placuit a via hic quiescere, et corpora et animos re-
 creare, utpote quod et apta esset insula ad quietem
 præbendam, et multum conferret ad hoc, ut non
 possent deprehendi. Postquam ergo fuere in tuto,
 muliebrem rursus habitum suscipiunt. Deinde cum
 habitaculum in separato quodam loco mercede
 conduxissent, illic studiose divinæ vacabant philo-
 sophiæ. Hoc autem præcipue magno studio conten-
 debat Hospita, ut nulli esset manifesta, nec ipsa,
 nec ejns vitæ institutio, sed omnino ignota homi-
 nibus, sic Deo magis esset cognita. Nam et famam
 alioqui verebatur, et dubitabat ne sui parentes eam
 valde quærent. Sciebat enim non esse rem quæ
 negligatur, nec quæ facile ferri possit, charissimæ
 filiæ amissionem amantibus parentibus, sed cujus
 inventionem: vel animi lubenter commutarent. Et
 deo quotidie præcipiebat, ancillis, ut diligenter ca-
 verent ne cui arcanum aperirent: Et si quis, inquit,
 de meo nomine interroget, dicite me non Euse-
 biam, sicut revera vocor, vocari, sed Hospitam.
 Sum enim, ut videtis, hospita. Sicque fiet, ut et
 vos sitis puræ a mendacio, et vosispas conser-
 vetis ignotas. Et hæc quidem illis dixit.

V. Cum autem studeret invenire aliquem, qui eis
 præset ad salutem, non alias eum nisi a Deo vo-
 luit invenire. Inclinat is itaque una cum corde gen-
 bus, orabat lacrymans: Deus qui ubique ades, di-
 cens, et nos sic vides errantes, ne nos despexeris, ne
 nos reliqueris, propter quem, parentibus et domo
 relictis, peregre versari delegimus: sed tibi pla-

ceat, servatorem aliquem et tutum viæ ducem, et non errantem ad nos mittere, sicut olim Theclæ Paulum: et cujus sequentes vestigia, possimus nos miseræ ei abjectæ tuam viam ingredi. Ea hæc orante, eis inventum est illud Osee, nempe: Sicut matutinum paratus Deus, noctem dissolvens rerum difficilium. Protinus enim visus est eis homo quidam, ascendens e portu, canis capillis, formam præ se ferens monasticam, aspectu præclaro, et ut dixerit quispiam, omni ex parte angelicus. Eum cum vidisset virgo Christi, et spiritali gaudio est repleta, et currensprehendit pedes, in eos quidem fundens lacrymas, petens autem, ut non eas despiceret, sed desiderantibus salutem attenderet, et non intermitteret docere, admonere, in eam viam quæ Jucit ad Christum deducere, et ut semel dicam, externis omnia efficit.

VI. Cum autem vidisset monachus six affectam virginem, et quænam essent interrogavit protinus, et quemadmodum sic errarent in insula. Postquam autem intellexit esse quidem eas genere Romanas, externas vero et errantes propter Christum, et quod procedere et videri ab aliquibus ex iis, qui hic sunt, et turpe est, et non est omnino ferendum, Atqui, inquit, vos quoque volo eadem de me existimare. Nam ipse quoque sum hospes, et hujus loci omnino ignarus, ut qui e sacris locis modo enavigaverim. Postquam enim illic sui gratia prationis, ad meam non descendo patriam. Eum itaque interrogavit beata, cujusnam esset civitatis, et quam esse dignitate præditus. Existimabat enim eum esse episcopum, quantum conjicere poterat ex habitu. Ille autem, Patria quidem, inquit, mihi est Caria: civitas vero, Mylassa. Est autem mihi talis vestimentorum habitus, quod sicut presbyter et parvo cuidam gregi præsim, magni, inquam, ex Christi discipulis Andreæ, nomen autem mihi est (nam hoc quoque vobis fortasse scire) Paulus. Eam vero, cum hoc nomen, Paulus, audisset, cepit non parva admiratio, quod cum orasset talem sibi dari inagistrum, qualis Theclæ apparuisset Paulus, preces Deus celerrime, vel potius ante preces eam exaudisset, ut illud dicamus Davidicum, in cordis præparatione: et hic qui erat ei appariturus Paulus, non solum rei, sed olim nominis futurus erat socius. Cum lacrymis ergo implexisset oculos, Deo quidem magnam gratiarum actionem. Paulo autem obtulit supplicationem, ut esset ei pater secundum spiritum, et tota penderet ab ejus cura et providentia. Ille vero: Si hic quidem, inquit, sitis, non poterò vobis amplius irrodesse, ut qui ipse quoque sim hospes, et in vos in transitu inciderim: et maxime cum nec possim quidem amplius expectare, Oportet enim, inquit, nos reverti, gregem nostrum visitaturos. Vos autem, si voletis, abeuntes nos sequemini. Sic enim ipse quoque pro viribus curæ vestrum gerendæ non deero.

¹ Osee, vi, 3.

τὸ ξεντεύειν εἰλόμεθα· ἀλλὰ σωτήρᾳ τινα καὶ ὀνηγὸν ἡμῖν ἀπλανῆ εὐδόκησον ἐπιπάμφει, ὡσεὶ Παῦλον θέκλη τὸ πρότερον, ᾧ κατακλιουούσαι καὶ οὗ τῶν ἐχθρῶν ἐπόμηναι, βαδίσαι τὴν σοὶ ἰσχυροῦσιν ἀπροσκόπως αἱ ταπειναὶ δυναθίσαιμεν. Ταῦτα προσευχομένης, εὐρέθη αὐταῖς τὸ τοῦ Ὁση, ὡς ὄφρα ἄτοιμος ὁ θεὸς, τὴν νύκτα τῶν δυσχερῶν διαλύων. Εὐθὺς γὰρ ἀνθρωπὸς τις ἐωρᾶτο τοῦ λιμένος ἔρη πρὸς αὐτὰς ἀνιών, πολιὸς τὴν τρίχα, τὸ εἶδος ἀσητικὸς, τὴν ὄψιν λαμπρὸς, καὶ ὡς ἂν τις εἴποι, τὸ σύμπαν ἀγγελικὸς. Τοῦτον ἢ τοῦ Χριστοῦ παρθένας ἰδοῦσα χάρᾳς τὸ πνευματικὴς ἐπληροῦτο, καὶ ἔραμῶσα τῶν ποδῶν εἶχετο, δάκρυα μὲν αὐτῶν καταχέουσα, αἰτουμένη δὲ μὴ παρῖδειν ὄλωσ, ἀλλὰ προσχεῖν σωτηρίας ἐπιμεμέναις, καὶ μὴ διολιπίεν διδάσκοντα, παραινούντα, πρὸς τὴν εἰς θεὸν φέρουσαν ὁδηγοῦσα, καὶ συναλοῦσαν φάναι, πάντα ταῖς ξέναις ἡμῖν γινόμενον.

Σ'. Καὶ ὁ μοναχὸς οὕτως ἰδὼν ἔχουσαν τὴν παρθένον, τίνες τε εἶεν εὐθὺς ἐπηρώτα, καὶ ὅπως οὕτω πόναι περὶ τὴν νῆσον ἀλῶνται. Μαρτῶν δὲ οὐτὶ Ῥωμαῖται μὲν τὸ γένος, ξέναι δὲ διὰ θεὸν καὶ ἀλήθειαι, καὶ οὐτὶ καὶ τὸ προελθεῖν αὐτὰς καὶ ὀφθῆναι τισὶ τῶν ἐνταῦθα, ὡς αἰσχρὴν φέρων ἔστι καὶ ὄλωσ οὐκ ἀνεκτὸν, Ἄλλ' ὡμᾶς γε, ἔφη καὶ περὶ ἐμοῦ βούλομαι ταῦτα ὑπολαμβάνειν· ξένος γὰρ καὶ γὰρ, καὶ τόπου τοῦδε παντάπασιν ἀμαθῆν, ἄρτι τῶν ἱερῶν ἀποπλεούκως τόπων. Ἐκεῖ γὰρ γενόμενος προσευχῆς χάριν, οὖν πρὸς τὴν πατρίδα κατέρχομαι τὴν ἡμῖν. Ἦρτο γοῦν ἡ μακρῆτα, καὶ ποίας ὤν εἶη πόλιος. Τὶ δὲ καὶ τὸ ἀξίωμα δὲ περιέδραται (καὶ εὐδοκῆν ἐπισκοποῦν αὐτὸν εἶναι, ὅσον ἀπὸ τοῦ σχήματος ὤπῃ ἐννοεῖν) Ὁ δὲ, Πατρίς μὲν ἐμοῖ, ἔφη, Καρία, πόλις δὲ Μύσασσα, σχῆμα δὲ τῆ στολῆ τειρόνδε τῷ πρεσβύτερον εἶναι με, καὶ ποιῆς ἡγίσθησι δὴ τινος ὀλιγῆς, τοῦ μεγάλου, ρημῆ, τῶν Χριστοῦ μαθητῶν Ἀνδρέου· ὄνομα δὲ μοι (βουλήσει γὰρ καὶ τοῦτο μαθεῖν) Παῦλος. Τὴν δὲ τὸ, Παῦλος, ἀκούσασαν θάμβος οὐ μικρὸν ἔρει, ὅπως εὐχαιμένης διδάσκαλον αὐτῆ τοιοῦτον ὅποιον δὴ καὶ εἶλα τὸν Παῦλον φανῆναι, ταχύτατα τῆς εὐχῆς ὁ θεὸς μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῆς εὐχῆς, ἤκουσε ταύτης, ἵνα τὸ τοῦ Δαβὶδ εἴποιμεν, ἐν τῇ τῆς καρδίας ἐτοιμασίᾳ, καὶ οὗτος ἦν ὁ μᾶλλον ὀφθῆσθαι ταύτῃ Παῦλος, οὐ πράγματος μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀνόματος αὐτῷ κοινωνῶν. Δακρύων οὖν τοῦς ὀφθαλμοῦς πλῆσασα, πολλῆν τῷ μὲν Θεῷ τὴν εὐχαρεσίαν, τῷ Παύλῳ δὲ προσῆγε τὴν ἰκεσίαν, γενέσθαι αὐτῇ κατὰ πνεῦμα Πατὴρ, καὶ ἄλλῃ δὴ τὴν ἐκείνης ὕπελθειν πρόνοιαν. Ὁ δὲ, Ἐνταῦθα, μὲν οὕτως, φησὶν, οὐδὲν τι πλέον ὄνησαι δυνατὸς εἶσομαι, ξένος ὢν καὶ αὐτὸς καὶ κατὰ κάρσον ὡμῖν ἐτυχῶν, καὶ ἄλλως οὐδὲ προσμένειν ἐπιπέον ὅτις ὢν· δεῖ γὰρ ἐπαναλθεῖν, φησὶ, τὴν ἐκείνων ποιμνῆν ἡμᾶς ἐπισκεψομένους, καὶ ὡμῆς δὲ, εἴπερ βουλομέναις ἐστὶ τοῦτο, ἀπιούσιν ἡμῖν ἔψεται· οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς οὐδὲν τῆς κατὰ δύναντιν ὡμῶν προνοίας ὀλιγοῦσιν ἔσομαι.

Ζ'. Ἐπει οὖν ἀσμένως τὸν τε λόγον ἐδέξαντο, ἅ καὶ ἀκολουθεῖν ἐπηγγειλαντο, λαβὼν αὐτὰς, εἰς Μύλασσαν τὴν πόλιν καταίρει, οἰκήματα τε αὐταῖς εὖ ἔχοντα πρὸς ἡσυχίαν, πλησίον τοῦ ἱεροῦ δίδωσι· ἔνθα καὶ οἶκον εὐκέρτιον Ἐῖνη Σεφεάνῃ τῇ πρωτομάρτυρι ἀνίστα. Ἐντὸς δὲ ὀλίγου χρόνου καὶ παρθένων συνίστασι μοναστήριον, τῶν ἱερῶν τοῦ Παύλου φροντιστῶν καὶ αὐτὸ ἀναρτήσασα. Οὐδενὶ μόντοι παρ' ὅλην αὐτῆς τὴν ζωὴν γινώριμον ὑπῆρξε, τίς τε ἦν, καὶ πόθεν, καὶ δι' ἣν αἰτίαν τῶν οἰκειῶν ἀναχωρήσοι, καὶ πῶς δὴ κηλοῖτο· ἀλλὰ Ἐῖνη πρὸς πάντας ἔωρασκεν ὀνομάζεσθαι, καὶ τοῦτο αὐτῇ ὄνομα εἶναι κύριον, ἔλεγε τε, καὶ λέγουσα ἔπειθε. Καὶ Παῦλος δὲ ὁ μακάριος, τοῖς ἐρωτῶσιν ἐκ τῆς Κῷ τῆς νήσου λέγων αὐτὰς ἀγαγεῖν, οὐκ ἔπιστα λέγειν οὐδὲ ψευδῆ ἐνομίζετο. Ὅθεν δὴ καὶ τὸ μοναστήριον αὐταῖς τῶν Κῶων ἐλέγετο εἶναι, ἀκολουθοῦντος δηλαδὴ τοῦ ὀνόματος τῆ τῶν πολλῶν δόξη καὶ τοῖς φημιζομένοις. Κυρίλλου δὲ τοῦ τῆς πόλεως τὴν ἐπισκοπὴν ἐπιτετραμμένου τηνιακῶτα τὸν βίον ἀπολιποντος, τῇ πόλει κοινῶς ἐψηρήζετο τὸν τοῦ Κυρίλλου θρόνον τὸν Παῦλον ἀντικαθεῖν· ὃ δὴ καὶ τέλος εὐθὺς εἶχε, καὶ τὴν χειροτονίαν οὗτος ἐδέχετο.

Η'. Ἀμέλει καὶ πρόεδρος οὗτος Μυλάσσης ἀναδειχθεὶς, πέθει καὶ τὴν Ἐῖνην τὸν ἱερτικὸν βῆθρον ἀναθεῖναι, καὶ χειροτονεῖ τὰς τὴν διάκοναν Ἦτις ἐπει τὴν τῆς διακονίας ἐπιστεῦθη τιμὴν (ἀξίως μὲν, ἀκουσίως δὲ), οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσοις πόνοις τὸ σῶμα παρέδωκε, καὶ μάλιστα τρωφῆ πάση τὸ πρότερον καὶ εὐπαθειᾶ συνεπιθεμένον· κινδύν τινά ὄντως καὶ ξένον ἢ Ἐῖνη βιώσασα βίον, καὶ οἶον αὐλον καὶ ἀώματον, ὡς καὶ αὐτοὺς δαιμόνας πόρρωθεν ὑποπρίσσειν τὴν ἀποτομίαν τῆς ἀγωγῆς, καὶ μηδὲ πλησιάζειν ὅλως ἐκείνην τολμᾶν. Ἢ γὰρ λύουσα μὲν πολλὰς τὸ πᾶν σύntonον καὶ τραχὺ τῆς ἀσκήσεως, οὐκ ἐντὸς ὀσφὲ καὶ τριῶν ἡσθιεν ἡμερῶν. Ὅτε δὲ ἀγώνων ἤπτετο, καὶ ἀκριβεῖας, ὡς εἰκός, εἶχετο, καὶ εἰς ἐπτὰ παρέτεινε ἄσitos, νόμοις μαχομένη φύσεως, διὰ τὸν νόμον τοῦ πνεύματος. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ὀψὲ καὶ μόλις εἰς τροφὴν κατιώσα, καὶ πρὸς τὸ σῶμα διὰ τὸν σύνδεσμον βλέψασα, οἴνου μὲν καὶ ἐλαίου, λαχάνου τε, φριμῆ, καὶ ὀσπρίου καὶ παντὸς, ὡς εἰπεῖν, ὃ διὰ πυρὸς ἔχει τὴν χρῆσιν, ὅλως ἀπέιχετο, πρὸς δὲ καὶ ὅσα φέρουσι ὄραι πάντων ὁμοίως ἄγευστος ἦν· ἄρτον δὲ μόνον τὴν χρεῖαν ἐπλήρου, καὶ τοῦτον οὐχ ἀπλῶς καὶ ἀπόνως προσιεμένη, ἀλλ' αὐτοῖς δάκρυσι βρέχουσα, τῇ σποδῷ τε τοῦ θυμιατηρίου προσμάσσευσα· ὡς μηδὲ τὸ ἐσθίειν, ὃ κοινῇ τοῖς φιλοπόνοις ἐστὶ μετρίᾳ πρὸς κλησίαις, ἄπονον αὐτῇ εἶναι, καὶ κκοπαθείας ἐλευθερον.

quod communiter laboriosis solet esse mediocris mali pergesione.

Θ'. Καὶ οὗτος τρόπος τῆ Ἐῖνη τροφῆς, παρ' ὅλην αὐτῆς τὴν ζωὴν, ὡς καὶ αὐτὴν μετὰ Δαβὶδ τοῦ θελοῦ, σποδῶν ὡσεὶ ἄρτον φαγεῖν, καὶ κινδύν τὸ πῶμα μετὰ κλαυθμοῦ. Ταῦτα δὲ ποιοῦσα, καὶ οὕτως ἄρτον ὀδύνης ἐσθίουσα, ἦν καὶ αὐθις τὰ τοῦ Δαβὶδ φθέγγω-

2 Psal. ci, 40. 3 ibid.

VII. Cum eæ autem id, quod dixerat, lubenter accepissent, et se eum esse secuturas significassent, iis acceptis, solvit in Mylassam civitatem, datque eis habitacula ad quietem accommodata prope templum: quo in loco domum quoque oratoriam excitat Hospita Stephano protomartyri. Intra breve autem tempus constituit etiam monasterium virginum, id quoque sacræ Pauli curæ committens. Toto vero tempore ejus vitæ nemo cognovit, quænam esset, nec cujas, et propter quamnam causam a suis recessisset, et quomodo vocaretur: sed dicebat omnibus, se vocari Hospitæ: dicebat hoc sibi esse nomen proprium, et dicendo persuadebat. Porro autem beatus quoque Paulus dicens interrogantibus se adduxisse illas ex Co insula, nec incredibilia nec falsa videbatur dicere. Quocirca earum quoque monasterium dicebatur esse Coorum, sequente scilicet nomine multorum opinionem, et ea quæ fama jactabantur. Cum autem Cyrillus, cui fuerat commissus civitatis episcopatus, tunc e vita excessisset, communi civitatis suffragio decernitur, ut in Cyrilli sede Paulus succedat: quod quidem et statim finem accepit, et is fuit ordinatus.

VIII. Jam vero is creatus Mylassæ antistes, Hospitæ quoque persuadeat, ut ad sacrum gradum ascendat, et eam ordinat diaconissam. Quæ quidem postquam fuit: ejus fidei mandatus honor diaconatus, quem merebatur quidem, invita tamen accepit: dici non potest, quantis corpus tradiderit laboribus et maxime quod erat assuetum deliciis et lautitiis omnibus, quamdam vere novam et alienam vitam sectata et plane extirnam, et veluti materiæ expertem et incorpoream: adeo ut austeram ejus vitam vel procul horrerent dæmones, et nec auderent ad eam omnino accedere. Quæ quidem cum sæpe solveret intensam et asperam exercitationem, non intra duorum aut trium dierum spatium comodebat. Quando autem ad certamina accurate et exacte aggrediebatur, etiam ad septem usque dies permanebat jejuna, pugnans cum naturæ legibus propter legem spiritus. Quinetiam cum sic quoque vix tandem acceleret ad cibum capiendum, et ad corpus propter vinculum intueretur, a vino quidem et oleo, et ab oleribus et leguminibus, et a quolibet, ut semel dicam, quo igni admoto utimur, omnino abstinebat. Porro autem nullum quoque fructum omnino gustabat, sed solo pane satisfaciebat necessitati naturæ: et nec eum adeo leviter et citra laborem admittebat, sed eum lacrymis irrigabat, et thuribuli cinere aspergebat, ut nec ipsum quidem vesci, quod communiter laboriosis solet esse mediocris mali pergesione, ei esset citra laborem, et liberum a

IX. Fuit autem Hospitæ hic se nutriendi modus per totam suam vitam, a leo ut ipsa cum divino Davide cinerem tanquam panem comederet, et potum cum fletu misceret. Hæc autem faciens, et sic panem doloris comedens (ut rursus dicam, quæ di-

vinus David) etiamsi alias ex sororibus, eas tamen duas, quæ ei assidebant, et fugæ fuerant sociæ, latere non potuit: clam enim aspiciabant, quæ ab ea fiebant, ita ut ipsæ videntes, non viderentur: imo vero non solum videbant, sed etiam pro viribus studebant imitari. Cum autem tam parce et non nisi necessitate compulsa aleretur, num fortasse somno aliter utebatur, et sic vim consolabatur corporis, idque multa laborans inedia, et veluti concidens, sustentabat et recreabat? Nequaquam. Sed tam toleranter quidem jejunabat, ut vel hoc solum sufficeret ad dissolvendam robur corporis, etsi nihil esset aliud, quod eam affligeret. Plus autem vigilabat, quam jejunabat, et sic carnem affligebat, tota manu ferens opem spiritui. Id vero ex hoc est evidens, quod cum se, ut solebat, dederet orationi, sole jam occidente non prius quam venirent sorores ad cantanda matutina cantica, solvebat orationem: sed nonnunquam deprehendebatur ab eis tollens manus. Aliquando autem cum vespere humi inclinasset genua, tota nox eam sic tenebat jacentem et deflentem, et Deum vehementer orantem: et quod est omnium maxime admirandum, cum illa sic se in vita exercebat, tanta erat ejus humilitas, ut nullus ex iis, qui se gerunt improbissime, posset ea, qua ipsa erat, esse moderatorem.

X. Et ut alia omitam, quæ afferrent molestiam propter multitudinem, ea quidem certe, quæ sunt ejus maxime propria et longe apertissima indicia, tradam piis animis, nempe insignem mansuetudinem et quod nemini unquam visa sit irata: charitatem, quæ sorores summo complectebatur amore, et earum curam gerebat: inanis gloriæ magnum odium, indumentorum, quæ vel idiotæ conveniret, utilitatem, et cui nullius æquari posset, frugalitatem: tales enim erant egregiæ illius virginis vestes, quales vel ex iis, qui in foro mendicant, dignatus esset aliquis videri gestare: cordis summam tranquillitatem et serenitatem, quæ ad profundum usque adeo processerat, et eam acceperat qualitatem, ut ex externo habitu esset evidens. Postremo id, quod erat præferendum cæteris, quod esset semper cogitabunda et intenta, et plane ejusmodi, ut non gaudio diffunderetur. Ex quo hoc consequabatur, ut nunquam viderentur ejus oculi inanes lacrymis, sed semper parturirent aliquid, non secus ac fontes, ex quibus aqua semper escaturit.

XI. Porro autem cum ea esset a vita excessura, erat quidem: dies festus beati Ephraim, non quem aluit Syria, sed qui erat civitati notus et familiaris: qui, inquam, præclare rexit secem Mylassenorum. Episcopus autem Paulus cum toto populo civitatis, ierat ad vicum Leucen. Illic enim erat et templum, et divini Ephraim erant sacræ repositæ reliquiæ, et festum celebraba:ur splendide. Illa vero cum ad se omnes sorores accessisset, his verbis apud eas cœpit uti, quæ magnam habebant moderatorem, et una cum moderatorem conjunctum amorem in so-

μαι, εἰ καὶ τὰς ἄλλας τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ τὰς δύο ταύτης παρέδρους καὶ τῆς φυγῆς κοινωνοὺς λαμβάνειν οὐκ εἶχε. Καὶ γὰρ ἦσαν κρυφῶς τὰ ὑπ' αὐτῆς γινόμενα βλέπουσαι, καὶ οὕτως ὥστε ὁρώσας αὐτὰς μὴ ὁρᾶσθαι, ὑπὸ ἄλλων δὲ οὐχ ὁρᾶσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ζιλοῦν κατὰ τὸ δυνατόν αὐταῖς σπεύδουσαι. Οὕτω δὲ τροφῆς ἔχουσα λίαν ἐνδεῶς καὶ ἠνγκασμένως, ἄρα μὴ τῷ ὑπὸν ἕλλως ἐχρῆτο, καὶ οὕτω τὴν βίαν περιεμθεῖτο τοῦ σώματος, καὶ ὑπὸ πολλῆς ἀσπίως κάμνον αὐτὸ καὶ οἰοεὶ καταπίπτον ὑπὸ κτήσιν τε καὶ ἀνελάμβανεν; Οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ καὶ ἐνήστευε μὲν οὕτω καρτερῶς, ὥστε τοῦτο μόνον ἀρκοῦν εἶναι τὸν τόνον ὑπολεῦειν τοῦ σώματος, καὶ εἰ μηδὲν ἕτερον ἦν τὸ συντείνον εἰς κακοπάθειαν ἠγγράκει δὲ μᾶλλον ἢ ἐνήστευε, καὶ οὕτω κατεκόνει τὴν σάρκα ὅλην χειρὶ βοηθοῦσα τῷ πνεύματι· καὶ τοῦτο ὄφελον ἐστὶν ἐξ ὧν τῇ εὐχῇ συνήθως ἐκυτὴν ἐπιτρέπουσα, ἡλίου πρὸς δυσμὰς ὄντος, οὐ πρότερον ἢ τὰς ἀδελφὰς συνελθεῖν περὶ τὰς τοῦ ὄρθρου ὡδὰς ἔλυσαι τὴν εὐχὴν· ἀλλ' οὕτως ὑπ' αὐτῶν ἐστὶν ὅτι καταλαμβάνεται ἡμέρη τὰς χεῖρας. Ἄλλοτε δὲ εἰς ἐσπέραν τῇ γῆ τὰ γόνυα δοῦσαν ἢ ὅλην νύξ αὐτὴν εἶχε κεκλιμένη οὕτω καὶ κλιούσαν, καὶ θεῶν θερμῶς εὐχομένην· καὶ ὁ πάντων θαυμάζειν ἄξιον, ὅτι τοιοῦτον ἐκείνη βίον ἀσκούσα τοιοῦτον εἶχε τὸ φρόνημα ταπεινόν, ὡς μηδένα φημι τῶν τὰ κοινότητά τινος ὁρώντων ἐπίσης αὐτῇ δύνασθαι μετριοφρονεῖν.

I'. Καὶ ἵνα τῆλλα παρῶ, ὅσα καὶ τὴν ἀκοῆν ἐνοχλήσει διὰ τὸ πλήθος, ἀλλὰ τὰ γε ἰδιαίτατα ταύτης καὶ, ὡς ἂν εἶποις, σαφῆ γνωρίσματα ταῖς φιλοθεοῖς παριδώσω ψυχῆς· τὸ καθ' ὑπερβολὴν πρᾶον, καὶ τὸ μηδέποτε μηδενὶ φανεράν γενέσθαι ὀργιζομένην, τὸ τῆς ἀγάπης φιλάδελφόν τε καὶ κηδεμονικόν, τὸ πρὸς κενοδοξίαν κομιδῇ μισοπόνηρον, τὸ τῶν ἐνδομάτων δεινῶς ἰδιωτικόν, καὶ ὁ μηδενὸς ἄλλου ἦν, πρὸς εὐτέλειαν ἐξισούμενον (τοιαῦτα γὰρ τὰ τῆς εὐγενούς ἐκείνης ἐσθήματα, οἷα ἂν καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐπαινοῦντων ἀπειξίωσι τὸ ὀφθῆναι φορέων)· τὸ τῆς καρδίας ἐσχάτως νήνεμόν τε καὶ γαληνόν, οὕτω χωρῆσεν εἰς βῆθος καὶ ποιωθὲν, ὡς καὶ ὄφελον ἀπὸ τῆς ἔξω γίνεσθαι καταστάσεως· ἐπὶ πάντων δὲ καὶ τετάχθαι πρὸ πάντων ἄξιον, τὸ σύννου αὐτῆς καὶ προσεκτικόν καὶ ἀκριβῶς ἀδιέχυτον· ἐξ οὐπερ ἀκολουθοῦν εἶχε, τὸ μηδέποτε ταύτης τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρύων ὁρᾶσθαι κενούς, ἀλλ' ὡδίνειν αἰεὶ, κατὰ τὰς αἰεὶ βλυζούσας τῶν ἰδάτων πηγὰς.

IA'. Ταύτης οὖν τὸν βίον μελλούσης ἀπολιπεῖν, ἑορτὴ μὲν ἦν τοῦ μακαρίου Ἐφραίμ, οὐχ ὅν ἡ Σύρων ἔθρηψε γῆ, ἀλλὰ γνωρίμου καὶ συνήθους τῇ πόλει, τοῦ τὸν θρόνον, φημι, τῶν Μυλασσέων περιφανῶς κοσμήσαντος. Ὁ μέντοι ἐπίσκοπος Πύλος οὐκ ἄμα παντὶ τῷ πλήθει τῆς πόλεως, ἐπὶ τὴν Λευκὴν κώμην ἀπήει· ἐκεῖ γὰρ καὶ ὁ ναὸς ἦν, καὶ τοῦ θεοῦ Ἐφραίμ ἱερὸν ἀπέλειτο λείψανον, καὶ τὰ τῆς ἑορτῆς πᾶν λαμπρῶς ἐτελετο. Ἡ δὲ πάσας αὐτῆς τὰς ἀδελφὰς μετακλήτους ποιησαμένη, λόγιον ἤρχετο πρὸς αὐτάς τοιῶνδε, πολὺ τὸ μέτριον ἐχόντων, καὶ

τῶ μετρίῳ συγκεκραμένον καὶ τὸ φιλάδελφον. Κυ- A
 ρίαι μου καὶ ἀδελφαί, λέγουσα, ἐγὼ μὲν τὴν πολλὴν
 ὑμῶν περὶ ἐμὲ κηδεμονίαν ἀκριβῶς λίαν ἐπίσταμαι,
 καὶ ἥκως ξένης καὶ πλανήτιδος οὕτης ἀντελάβοσθε
 μου τῆς ἀσθενείας, καὶ εἴσω τῶν ὑμετέρων ἔθεσθε
 σπλάγγων, καὶ φιλανθρώπως ἡμᾶς φκεϊώσαθε·
 ἀλλὰ καὶ τανῦν ὑμῶν δέομαι, καὶ σφόδρα δέομαι,
 μηδὲ ἀποιούσης λήθῃ τὸ ἐμὸν δοῦναι, ἀλλὰ καὶ πολλῶ
 μᾶλλον αὐξῆσαι τὸ φίλτρον, καὶ τὴν ἐμὴν μνήμην
 ἀνάγραπτον ταῖς ὑμῶν θείαις ἐγγαῖσι ψυχαῖς, καὶ
 ἀντικαθ' ἂν καὶ Θεῶ προσέρχησθε, καὶ χεῖρας ὁσίας
 αἴρῃτε πρὸς αὐτόν, καὶ ἐμοῦ τῆς εὐταλοῦς (καὶ τί
 γὰρ ἄλλο ἢ δοῦλος ὑμῶν ; εἶητε μεμνημένοι. Ὁὕτως
 ἐγὼ ζωῶ καὶ ἀθάνατος ἔσομαι, καὶ μετὰ τέλος εἶ
 τις ἀσθησις διαφερόντως ἡσθήσομαι. Νῦν γάρ, ὡς
 ἔβην ἔχω, τέλος ἔχει τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ μετ' ἐ
 ὄθνη συνέχει, καὶ φόβος ἀρρήτος διασειεί μου τὴν
 καρδίαν, μή μοι γίνωνται ἐμποδῶν αἱ πολλαὶ ἀμαρ-
 τίας μου, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἀπείρῃσιν τρίβου.
 Ἄλλ' εὐροίμι τὰς ὑμῶν ἱεράς εὐχὰς ὁδηγούς ἀγα-
 θὰς, καὶ τὴν ὁδὸν μοι ταύτην εὐμαριζούσας. Κά-
 κεινο δὲ πάλιν οὐ μετρίως θράττει μου τὴν ψυχὴν,
 ὅτι καὶ Παύλου τοῦ κοινοῦ πατέρος ἀπολέλειμμαι, καὶ
 οὐδὲ αὐτὸς ἔρτι τυγχάνει παρὼν ὑπερευζόμενός μου
 τῆς ἀποδημίας, καὶ ἀγαθῶν ἐλπιδῶν οὐκ ἔρημα τὰ
 ἐκεῖ μοι θήσων· ἀλλ' ὑμεῖς γε ἐλθόντι εἶπατε, καὶ
 ἀνθ' ἡμῶν ἐπιμελῶς πάνυ δεύθητε, μή ἐπιλαθέσθαι
 μου τῆς Ξένης, ἣν αὐτὸς κατὰ τὸν Χριστοῦ λόγον
 συνήγαγε, καὶ πρὸς ταύτην ἤγαγε τὴν ὁδόν.

1B'. Ταῦτα αὐτῆς λεγούσης, ἀστακτὶ τὸ δάκρυον
 πάσαις ἀπέρρει τῶν ὀφθαλμῶν λύπη τε ἀπορρήτη
 τὴν ψυχὴν ἐσπαράττοντο, καὶ ἀθυμίᾳ σανεύχοντο,
 καὶ οἰοεὶ κοινῆς μητρὸς καὶ φιλόπαιδος ἀποιούσης,
 κύκλω περιστεμένην τὴν ὀρφανίαν ἐδύροντο· πολλῶ
 δὲ πλείον τῶν δύο θεραπαινίδων αὐτῆς, ἃς καὶ τῆς
 φυγῆς εἶχε καὶ τῆς ἐν τῇ ξένη διαγωγῆς κοινωνοῦς,
 τὸ πάθος ἤπτετο. Πολλοῦ γοῦν, ὡς εἰκὸς, κλαυθμοῦ
 καὶ οἰμωγῆς καὶ ταράχου συγκληθέντος, εἰς οἶκτον
 καὶ αὐτῆ καὶ δάκρυα θερμὰ κατηνέχθη· πλὴν ἀλλὰ
 θάπτον αὐτῆ τε τὴν ἀνήμεγε, κάκειναις παρήνει τῶν
 ὀδυρμῶν ἀφαιμένας ἑαυτὰς εὐτρεπίσειν, καὶ τοῦτο
 μᾶλλον οὐκ σπεῖν, Ὅπως μὴ ἐν τῷ τέλει, φησί,
 ἄξια θακρῶν ἢ τὰ ἡμέτερα. Δεῖ γάρ τὰς φρονί-
 μους τῶν παρθένων ζηλωσαι, καὶ τὰς λαμπράς
 ἀνάψαι, καὶ τοῦτο θεσθαι διὰ φροντίδος, ὥστε δὴ
 καὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις λαβεῖν. Ἐμμένητο δὲ
 καὶ θείων, βραδυνῶν, δεῖ Μὴ βραδυεὶ Κύριος ἔξει
 γὰρ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτῃς, Ἐπεὶ δὲ καὶ
 μετὰ τὴν παραίνεσιν εἶτι μᾶλλον αὐτὰς εἶχε
 τὸ κένθος, καὶ τῆς κλίνης λίαν περιπαθῶς
 εἶχοντο, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀποστῆναι ταύτης ἠεί-
 χοντο· αὕτη καὶ χεῖρας καὶ ὄμματα πρὸς οὐρανὸν
 ἔρασα, καὶ τοῖς τῶν ὀφθαλμῶν δάκρυαι τὴν ἔδον
 διαθεσιν τῆς ψυχῆς ἀπαγγέλλουσα, Ὁ Θεός, ἔφη, ὁ
 πάντα μοι μέχρι τοῦ νῦν φιλανθρωπότατα γεγονώς,
 καὶ πατήρ, καὶ μήτηρ, καὶ τροφός, καὶ πατρὶς, τὸ
 μένον καὶ ἡδὺ τῆς ξένης ἐμοῦ παραμύθιον, αὐτὸς με

rores: Dominæ meæ, dicens, et sorores, ego quidem
 magnam, quam mei gessistis, curam recte scio, et
 quemadmodum cum essem externa et errans,
 meam suscepistis imbecillitatem, et intra vestra
 viscera posueristis, meque benigne vobis effecistis
 familiarem, Sed nunc mihi vobis est opus, valde,
 inquam, et opus, ut nec cum recessero, me man-
 detis oblivioni: sed multo magis amorem augeatis,
 et mei memoriam in vestris sanctis animis descri-
 ptam et impressam conservetis: et quando ad
 Deum accedetis, et sanctas manus ad ipsum tol-
 letis, meæ quoque humilis et abjectæ, et quid aliud,
 nisi vestræ ancillæ? sitis memores. Sic ego ero viva
 et immortalis, et post finem si ullus est sensus,
 valde lætabor. Nunc eum quantum possum videre,
 mihi finis imminet, et quædam premit molestia,
 et inexplicabilis metus cor meum agitat, ne sint
 mihi impedimento multa mea peccata, et arceant
 ab ea, quæ ad Deum tendit, via: sed inveniam sa-
 cras vestras preces bonas duces, et hanc mihi viam
 reddentes facilem et expeditam. Porro autem il-
 lud quoque meum non parum conturbat animum,
 quod et a Paulo absum communi nostro patre, qui
 precatus esset pro meo recessu, et effecisset, ut
 non bona spe defecta illuc proficiscerer. Sed vos
 id ei cum venerit dicite, et pro nobis vehementer
 orate, ne mei obliviscatur Hospitæ, quam ipse
 convenienter Christi dicto collegit, et in hanc
 viam deduxit.

XII Hæc cum ea diceret, omnibus lacrymæ profue-
 bant ex oculis, et dolore, qui dici non potest, earum
 cruciabatur animus, et gravi mœrore affligebantur, et
 utpote communi et filiorum amanatissima matre re-
 cedente, in orbem circumstantes, deflebant orbita-
 tem: multo autem magis duas ancillas, quas et fugæ
 et vitæ, quæ in externa regione acta est, habuit socias,
 attigit motus animi. Cum itaque multus, ut par est,
 fletus luctusque et tumultus esset excitatus, ei quo-
 que earum miserenti calidæ decidebant lacrymæ.
 Cæterum et ipsa cito ad se rediit, et illas est exhor-
 tata, ut relictis fletibus, seipsas componerent et hoc
 potius considerarent, ne in fine ipsæ essent dignæ,
 quæ defleantur. Oportet enim, inquit, vos pruden-
 tes imitari virgines⁴, et accendere lampades, et hoc
 curare, ut in vestris vasis accipiatis oleum. Porro
 autem divinorum quoque verborum meminit, quod
 Non tardat Dominus; veniet enim dies Domini sicut
 fur. Cum vero post admonitionem lugere magis
 pergerent, et lecto hærerent valde miserabiliter, et
 nec minimum quidem ab eo discedere sustinerent,
 ipsa cum et manus et oculos ad cælum sustulisset,
 et oculorum lacrymis internam animi significas-
 set affectionem, Deus, inquit, qui in hodiernum
 usque diem omnia mihi fuisti benignissime, pa-
 ter et mater et nutrix, et patria, solum et jucun-
 dum mei hospitæ solatium, ipse quoque, Domine,
 dignare me mane suscipere in supernam

⁴ Matth. xxv, 4.

patriam, tuam civitatem Jerusalem. Memento autem harum quoque omnium, quæ mihi secundum spiritum conjunctæ sunt, ut sorores, et conserva eas superiores omnibus maligni dæmonis insidiis. Harum quoque duarum mihi præcipue conservarum memento tu, qui bonus es, et quomodo in hæc, quæ est ad tempus, vita, et fugæ, et laborum, et aliorum, quæ in externa regione feruntur, malorum fuere sociæ, et a me perpetuo mansere inseparabiles: ita ut nos quoque illis simus inseparabiles, et beata tua vita fruamur concede.

XIII. Hæc cum præcata es, et, rogavit sorores, ut eam parum dimitterent Quod quidem cum factum esset, et illæ essent egressæ, et lecto descendit Hospita, et venit ad oratorium. Deinde inclusa, cum genu flexisset in terram, intense orabat, duabus ancillis extrinsecus eam contemplantibus. Cum ea ergo diutissime produceret orationem, vident repente lætam et claram lucem domum circumfulsisse: et cum suavem, qui dici non potest, sensissent oderem, cui nulla possunt conferri, quæ sunt in terra, aromata, statim fores aperiant: et cum simul iruisset (o divinam Providentiam, inveniunt Hospitam feliciter obdormisse, et ad quem desiderabat Christum esse profectam hora sexta diei Sabbati. Egressæ ergo cum stantes et vociferantes sorores convocassent, eam circumstabant, et omnes simul plangebant. Deus autem volens desuper ostendere, cujusmodi lux celabatur in occæsu hujus vitæ, maximo signo eam honorat post mortem. Cum enim eam jam reliquisset anima meridie, essetque aer serenus, et sol resplenderet clarissime, in cælo apparet veluti quædam corona, quæ stellis circulum circumscribebat: in medio autem coronæ cernitur crux, quæ ipsa quoque erat stellis lucidis figurata. Cum ergo miraculum sic evasisset manifestum omnibus, episcopus Paulus, qui in Leuce vico adhuc agebat, cum hoc præter spem spectaculum suis acciperet oculis, divino Spiritu motus, iis, qui congregati erant, dixit: Domina Hospita dormit, et hoc est ejus signum coronæ et crucis.

XIV. Postquam autem ab eo fuit peractum sacri mysterii ministerium, magno studio illinc recedit: una vero cum eo ivit reliquus quoque populus. Deinde cum ingressi essent civitatem, vident episcopum nihil esse omnino falsum sua prædicatione, sed eadem hora Hospitam a rebus mundanis vere fuisse externam, qua illud signum apparuit, et hic vir divino Spiritu afflatus, de ea est hæc locutus. Cum toto ergo populo concurrerant omnes viri et mulieres, cum magna vociferatione et admiratione dicentes: Gloria tibi, Christe, gloria, qui nolisti talem thesaurum in terra latere. Gloria tibi, omnium Opifex, quod parvam nostram et in hodiernum usque diem obscuram civitatem, tam illustrem reddideris, et dedisti, ut posset de tali gloriari thesauro Et sic quidem omnes communiter, multo

και νῦν εἰς τὴν ἄνω πατρίδα τὴν πόλιν τὴν σὴν Ἱερουσαλήμ παραμβάνειν. Δέσποτα, καταξίωσον· μνησθητι δὲ καὶ τούτων πασῶν, αἱ κατὰ πνεῦμά μοι ἀδελφικῶς συνηρμόσθησαν, καὶ ἀνωτέρας αὐτάς πίστεως ἐνέδρας τοῦ πονηροῦ διατήρησον· καὶ τούτων δὲ μου τῶν δύο τῶν κατεξάρτεον ὁμοδούλων, ὁ ἀγαθός, μνησθητι, καὶ ὡσπερ ἐν τῇ προσκαίρῳ ταυτῇ ζωῇ καὶ φυγῆς ἐμοὶ καὶ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ ξένη κακῶν ἐκοινωνήσαν, καὶ ἀχώριστοί μου μέχρι τέλους διέμειναν, οὕτω κάκειθεν ἡμᾶς ἀχωρίτου· εἶναι, καὶ τῆς παρὰ σοὶ μακαρίας ἀπολαύειν ζωῆς καταξίωσον.

II'. Ταῦτα προσευξαμένη, μικρὸν ἐφείναι αὐτῇ τὰς ἀδελφὰς ἡζίου· οὐπερ ὄν, γενομένου, κάκειθεν ἐξελθουσῶν, τῆς κλήνης ἡ Ξένη διαναστάσα τῷ εὐκτερίφῳ προσέρχεται· εἴτα ἐγκλεισμένη καὶ γόνυ δούσα τῇ γῆ, συντεταμένῳ προσήχετο, τῶν δύο θεραπειῶν ἐξυθεν φιλοπύνω· αὐτὴν παραθεωμένων. Γῆς εὐχῆς οὖν ἐπὶ πλείστον αὐτῇ παρατεινομένης, ἀβρόν ὀρώσι φῶς τὸν οἶλον περιλάμπαν φαῖδρον· ἀβρότου τέ τινος αἰσθόμενοι εὐδοίαι, οὐδενὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἀρωμάτων εἰκαζομένης, τὰς πύλας εὐδὲ ἀνοίγεται καὶ συνεισπεσοῦσαι (ὦ θεῆς οἰκονομίας!), τὴν μακαρίαν ἱρώσι Ξένῃν μακαρίας ὑπώσασαν, καὶ τὴν πρὸς ἦν ἐπεποθησε Χριστὸν στείλαμένην, ἕκτης ὥρας καθ' ἡμέρας Σάββατον ἱσταμένης. Εἰζήθηον οὖν, καὶ τὰς ἀδελφὰς ἐν λαυθρῷ καὶ βοῇ συγκαλέσσει, περίστατό τε αὐτὴν, καὶ ἅμα πάσαι· ἐκόπτοντο. Ὁ μέντοι θεὸς δεῖξαι πᾶσι βουλόμενος ἄνωθεν, οἶον φῶς ἐν ταῖς τοῦ βίου τοῦδε δυσμαίαις ἐκρύπτετο, μεγίστη ταύτην μετὰ τέλος θεοσημῖα τιμῆ. Ἦδη γὰρ ἀπολοιούσης αὐτὴν τῆς ψυχῆς μεσοῦσης ἡμέρας, αἰθίας τε ούσης, καὶ τοῦ ἡλίου φαῖδρότατα λάμποντος, στέφανος οἶος ἐν τῷ οὐρανῷ διαφαίνεται, δι' ἀστέρων τὸν κύκλον περιγραφόμενος, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ στεφάνου σταυρὸς καθωρᾶτο λαμπροῖς ἄστρασι καὶ οὗτος σχηματιζόμενος. Τοῦ θαύματος οὖν οὕτως ἅπασι γενομένου καταφανοῦς, ὁ ἐπίσκοπος Παῦλος ἔτι περὶ τὴν Λευκὴν κόμην διάγων, καὶ τὸ παράδοξον τοῦτο θέαμα ὀφθαλμοῖς ἰδοῖς παραλαμβάνων, γειφ Πνεύματι κινηθεῖς, Π κυρίζ Ξένη, πρὸς τοὺς συνειλεγμένους ἔφθ, κεκοιμηται, καὶ ταύτης ἄρα τὸ σημεῖον τοῦ στεφάνου τοῦτο καὶ τοῦ σταυροῦ.

IA'. Ἐπει δὲ καὶ τέλος αὐτῷ τὰ τῆς ἱερᾶς εἰγε μυσταγωγίας, κατὰ σπουδὴν ἐκεῖθεν ἀνῆει· συναῆει δὲ αὐτῷ καὶ ὁ λοιπὸς ἅπας ὄχλος· εἴτα καὶ τῆς πόλεως ἔνδον γενομένοι, θεωροῦσιν οὐδὲν ὄλως διαμαρτόντα τὸν ἐπίσκοπον τῆς προβήσεως, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τὴν Ξένην ξάνην ὄντως γενομένην τῶν ἐγχοσμίων, καθ' ἣν ἦν ἡσθ καὶ τὸ σημεῖον ἐφάνη, καὶ ὁ πνευματοφόρος οὗτος ἀνῆρ τῆ περὶ αὐτῆς ἀνεφθέγξατο. Συνέτρεχον οὖν κειμηλιθεὶ πάντες, ἄνδρες ὁπλαδὴ καὶ γυναῖκες, σὺν πολλῇ τῇ βοῇ καὶ τῷ θαύματι, Δόξα σοι, Χριστέ, λέγοντες, δόξα τῇ μὴ λαθεῖν ἐπὶ γῆς τοσοῦτον εὐδοκῆσαντι θησαυρὸν· δόξα σοί, πάντων Δημιουργε, ὅτι καὶ Μύλασαν τὴν μικρὴν ἡμῶν καὶ μέχρι καὶ νῦν ἄδοξον πόλιν, οὕτω περιφανῆ τέθεικας, καὶ τοιοῦτον δέδωκας σεμνύνεσθαι κειμηλίῳ. Καὶ οὕτω μὲν· κωνῶς ἄπαντες·

πολλῶν δὲ μᾶλλον τὰ πλῆθη τῶν γυναικῶν, ἅμα μὲν ἅμα αὐτῶν θερμότερον τινεθέντα τῆς φύσεως, ἅμα δὲ καὶ τῶν τὴν ὁμογενῆ βλέπειν οὕτω θαυμαστὴν ἐκθαίετως ἑαυτῶν ἔχουσαι, μεθ' ὁρμῆς οἷα τῶν ἀρχιερέων προσήσαν. Μὴ κρύψῃς ἡμῶν τὴν τῆς πόλεως, λέγουσαι, δόξαν, μὴ καλύψῃς τὸν ἔπαινον, τὸν μαργαρίτην μὴ καταχώσῃς· κοινήν ταύτης τὴν προπομπὴν ποιησώμεθα, δημοσίᾳ τὸν λύχον βασιτάσωμεν· ἰδέτωσαν πάντες ὡς οὐκ ἀπόβλητα δὴ τὰ γυναικῶν, ὡς οὐκ ἄτιμα· ἰδέτωσαν οἱ οὐ δοῦλαι τυγχίνομεν βασιλείας· ἰδέτωσαν Ἕλληνας, Ἰουδαίους, καὶ ἐντροπῆ τὰ πρόσωπα καλυψάσθωσαν· γνώτωσαν τίς ὁ σταυρωθεὶς ὑπ' αὐτῶν, καὶ κοφάσθωσαν. Αἱ μὲν οὖν γυναῖκες οὕτως.

1Ε'. Ὁ θεὸς ἐπίσκοπος τῆ κλίνῃ τε προσελθὼν καὶ αὐχένα κλίνας, μεθ' ὄσης ἂν εἴποις τοῦ αἰδοῦς καὶ τῆς εὐλαβείας τῶν σώματι προσκύνει· πρὸς δὲ καὶ ὁ λοιπὸς τῶν ἱερέων χορὸς καὶ κληρὸς ἅπας τῆ λευκῆ τὴν ἴσην προσήγον τιμῆν· καὶ οὕτω τὴν κλίνην διαβασιτάσαντες ὑπὸ πολλῶν τῶν φωτῶν τῶν λαμπάδων καὶ τοῖς ἀρώμασι διὰ μέσης ἦγον τῆς πόλεως. Ὁ δὲ τῶν ἀστέρων ἐκείνων στέφανος, καὶ σὺν αὐτῶν δῆπου καὶ ὁ σταυρὸς, φερομένης μὲν τῆς κλίνης, καὶ αὐτὸς εἶπετο· ἰσταμένης δὲ, δῆλον ἦν ἐστηκώς, καὶ μονουχοῖ τὴν κλίνην παραδεικνύς καὶ φεγγόμενος, ὅτι διὰ ταύτην ἐκείνος, καὶ ὑπ' αὐτῆ ὁδηγῶ τὴν ἰδίαν νίκησιν τε καὶ στάσιν οὗτος ποιεῖ. Ὁ δὲ λόγος τοῦ θαύματος καὶ τοὺς ἔξω σπουδῆ περιήει, καὶ πάντες συνέτρεχον εὐθὺς θεασόμενοι, ὡς μικροῦ τὴν πόλιν στενοχωρηθῆσαι τοῖς πλῆθεσι. Πᾶσαν οὖν οὕτως ἐκείνην τὴν νύκτα διαγρυπνήσαντες, ἤτις καὶ κυρία τῶν ἡμερῶν ἦν, πολλὰς ἐθεώοντο καὶ ἰάσεις ἡμοῦ ταλουμένας. Πᾶς γὰρ ὅστις ἢ χρονία νόσος, ἢ πάθει ἀνηκίστω κεκράτητο, οὐ πόνων ἔδεθη πολίων, οὐ χρημάτων, οὐ χρόνου τε καὶ διατριβῆς, ἀλλὰ προσεγγίσει μόνον τῆ κλίνῃ καὶ ἄψιθι· καὶ ἡ ἀφή παντὸς ἦν εὐθὺς ἀπαλλαγὴ τοῦ πείζοντος.

1Σ'. Ἡμέρας οὖν ἦδη διαλαμψάσης, καὶ τρίτης ἐστῶσης ὥρας, ἐπὶ τὸν τόπον κατέλαβον, ὃς Συκλινιον μὲν καλεῖται, πρὸς τῶν νοτίων δὲ τῆς πόλεως διάκειται μέρει, ἐνθα δὴ καὶ ἡ Ξενη ταφῆς ταχέως ἐπισκήψασα ἦν, θάπτουσι ταύτην, νόμον μὲν θανάτου τῆ γῆ κρυπτομένην, λόγον δὲ ἕρετῆς πανταχόσε κηρυττομένην. Ἐθεωρεῖτο δὲ αὐθις ὃ τε κύκλος καὶ ὁ σταυρὸς τὰ ὁμοία δρωῶν, συνοδεύων τε τῆ κλίνῃ, καὶ ἰσταμένης ἰσταμένου· ἅμα δὲ τῶν κρυβῆναι τῆ γῆ ταύτην, καὶ αὐτὸς κρυβεῖς, καὶ μηκέτι δῆλος μηδὲν γινόμενος. Οὕτως οὖν ἐκεῖ ταύτην καταθέντες, καὶ ὡς περ εἰκὸς ἦν, μυρίσαντες τὰς ἐπιχειμένας τῶν λειψάνων σινδόσας, περιμάχτηον αὐτοῖς ἐποιοῦν τὸ χρῆμα, ὃ ἐπίσκοπος δηλαδὴ καὶ οἱ προσετώτες· καὶ ὡς περ τινα κληρὸν εἰς ἀλλήλους διανεμάμενοι, πᾶθον ἅμα καὶ νοσημάτων καὶ παντὸς ἐτέρου λυποῦντος ἀπαλλαγὴν ἔχειν δι' ἐκείνων ἐπίστευον, καὶ τῶν ἐλπίδων οὐ διεψεύσθησαν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ τόπος πλήρης ἰάσεων, ὃς τὸ ἱερὸν ταύτης κρύπτειν ἡμολορήσε σῆμα, θησαυρὸν ἀκένωτόν τε καὶ ἀδελφάντην. Οὐ πολὺς ἔμεταξὺ χρόνος, καὶ αἱ πισταὶ ταύτης

autem magis multitudo mulierum, quæ simul quidem motæ et calore naturæ, et quod eam, quæ erat ejusdem sexus, viderent adeo admirabilem, non potentes se continere, magno impetu accedunt ad pontificem: Ne nos, dicentes, celaveris laudem nostræ civitatis, margaritam ne infoderis, hanc communiter deducamus: lucernam feramus publice. Videant omnes non esse rejiciendas feminas, ut quæ non sunt infames. Videant cujus regis sumus ancillæ. Videant gentiles, videant Judæi, et virtus suos tegant præ pudore: cognoscant quisnam sit ab eis crucifixus, et plangant. Atque sic quidem femine

XV. Episcopus autem cum ad lectum accessisset, et cum quanta dici potest reverentia, cervicem inclinasset, corpus adoravit. Quin etiam sacerdotum reliquus chorus et universus clerus eundem jacenti exhibebant honorem. Sicque lectum ferentes, multis comitantibus lampadibus et suave olentibus aromatibus, per mediam duxerunt civitatem. Illarum vero stellarum corona, et quæ cum ea erat crux, cum lectus quidem ferebatur, ipsa quoque sequebatur: cum stabat autem, stans quoque aperte cernebatur: et propemodum lectum ostendens, et loquens quod illa sit propter ipsum, et eo duce et stet, et moveatur. Fama vero miraculi cito pervenit ad externos, omnesque protinus id visuri concurrebant: ut civitas esset propemodum nimis angusta civitati. Cum totam ergo illam noctem sic vigilassent (erat autem dies Dominicus), cernebant sic quoque multas fieri curationes. Quicumque enim vel morbo diuturno erat detentus, vel immedicabili aliqua affectione, non multis opus habebat laboribus, non pecuniis, non tempore et mora: sed satis erat solummodo ad lectum accedere et tangere: eratque contactus protinus liberatio a quolibet, quod premebat.

XVI. Cum autem jam dies illuxisset, et esset hora tertia, ubi pervenerunt ad locum, qui vocatur quidem Sycinium: situs vero est ad partem australem civitatis, quo quidem in loco mandatur Hospita, ut sepeliretur: eam sepeliunt, ut quæ lege quidem mortis humi sit condita, virtutis autem ratione ubique prædicetur. Cernebatur autem rursus et circumlectus et crux facere similia, nempe et ingredi cum lecto: et cum staret, consistere: simul ac vero is fuit terra absconsus, ipse quoque latuisse, et non apparuisse amplius. Cum eam ergo sic depositissent, et ut par erat, unxissent linthea, quæ erant imposita reliquiis, ejusmodi esse duxerunt, ut pro eis depugnarent, episcopos scilicet et ii, qui aderant; et cum veluti quamdam hæreditatem ea inter se divisissent, a morbis et affectionibus, et a quolibet alio, quod ægre esset, liberationem per illa se habere credebant, neque spe falsi fuere. Quin etiam locus quoque erat plenus curationum, cui obtigit, ut sacrum ejus corpus conderet, thesaurum qui exinaniri non potest et consumi. Non multum in-

tercessit temporis, et fideles ejus ancillæ, aut Dei potius gratæ servæ, e vita excedunt, et ad pedes dominæ sepeliuntur, ex veritate magis ostendi volentes, quam ex eo, quod erat humilitatis legibus dispensatum : et ut per propinquitatem simul cerneretur amor et benevolentia, et servitus rursus et subjectio per ordinem.

XVII. Ex quibus cum quæ primo erat mortua, de sua fuga nihil aperuisset, quoniam secunda quoque erat paulo post moritura, sorores eam sacramento quam maxime horrendo adjurantes, efficiunt ut nihil celet ex iis, quæ facta fuerant, et statim omnia vere narravit : undenam venerit sancta, et quibusnam claris orta sit parentibus, et quænam ei fuerit causa erroris et fugæ, nempe Dei amor inexpugnabilis, propter quem et maximos labores et immodicam sustinuerunt afflictionem : et quodnam esset ejus nomen proprium, nempe Eusebia, ita enim nominabatur a divino baptismate. Imposito autem nomine, maluit illa vocari Hospita, propterea quod a rebus mundanis esset plane hospes et aliena : et etiam ut magis lateret, cui latere gratum erat.

XVIII. Paucis vero post diebus beatissimus quoque Paulus emigrat gloriose, qui fuit revera bonus pastor, suamque vitam post mortem comprobavit miraculis, et cum aliis eo quoque dives est Mylassa civitas. Templum vero Andreæ apostoli ejus corpus tanquam sacrum suscipit. Sunt vero nec ii Mylassæ ornamentum, turres quæ rumpi nequeunt, thesauri sine sumptu, et bonorum omnium suppeditatores : in gloriam Patris, et Filii, et sancti Spiritus, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

θεράπειναι, ἢ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον εὐάρεστοι δοῦναι, τὸν βίον ἡπολιμπάνουσι, καὶ πρὸς τοὺς ποτὶ θάπτονται τῆς δεσποίνης, ἐλόμενοι μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἀληθείας, ἢ ἀπὸ τοῦ νόμοις ταπεινώσεως οἰκονομηθέντος· δείκνυσθαι, καὶ ἴν' ἐν αὐτῷ καὶ τὰ τῆς εὐνοίας καὶ τὰ τῆς στοργῆς, διὰ τῆς ἐγγύτητος, καὶ τὰ τῆς δουλείας πάλιν καὶ τῆς ὑποταγῆς διὰ τῆς τάξεως ὑποφαίνεται.

IZ'. Ἐν τῆς πρώτης θναύσεως οὐδὲν περὶ τῆς ἑαυτῶν φυγῆς ἀποκαλύψασῆς, ἐπεὶ καὶ ἡ δευτέρα μετὰ μικρὸν ἔμελλεν ἀποθνήσκειν, ὄρκοις ὡς ἐν μάλιστα φρικτοῖς αἱ ἀδελφαὶ ταύτην καταβούσαι, μηδὲν τῶν γενομένων ἀποκρύψει παρασκευάζουσι, καὶ εὐθὺς πάντα ἐκείνη διηγόρευε φιλαλήθως· ὅθεν τὸ ὄρητο ἡ ἀγία, καὶ ὅποιοι ἐχρήσατο πατράσιν ἐπισήμοις, τίς τε ὁ τῆς πλάνης αὐτῆ καὶ τῆς φυγῆς λόγος, ὅτι Θεοῦ ἄμαχος ἔρωσ, δι' ὃν καὶ πόνοους ὑπερφυσίς, καὶ τὴν ἄμετρον ἠνέσχοντο κακοπάθειν, καὶ τί τὸ κυρίως αὐτῆς ὄνομα, ὅτι Εὐσεβία· τοῦτο γὰρ ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος ὠνομάζετο· τὸ δὲ καλεῖσθαι Ξένη ἐπιθετικῶς ἐκείνη, φερωνύμως δὲ μᾶλλον εἶπεῖν, διὰ τὸ ξενωθῆναι τῶν τοῦ κόσμου, προσέλετο, καὶ ἴνα καὶ λάθῃ μᾶλλον, ἢ τὸ λαθεῖν ἀγαπήσασα.

IH'. Ὀλίγαις δὲ ὑστερον ἡμέραις, καὶ ὁ μικροῦτατος Παῦλος εὐκλεῶς μετανίσταται, ποιμὴν ἀγαθὸς τῷ ὄντι γενόμενος, καὶ θαύμασι τὴν ἑαυτοῦ βίον μετὰ θάνατον πιστωσάμενος, καὶ πλουτεῖ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸν ἡ Μύλασσα πόλις, καὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου ἱερὸν Ἀνδρέου τὸν τούτου νεκρὸν ὡς ἱερὸν ὑποδέχεται, καὶ νῦν εἰσι τῇ Μυλάσῃ κόσμος, πύργοι ἄρρηκτοι, ἀδάπανοι θησαυροὶ, καὶ πάντων ἀγροθῶν χρηρηγοὶ, εἰς δέξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

D. S. ANANIA

APOSTOLO DAMASCI ET MARTYRE.

Sæculum 1. — *Acta sanctorum Bolland. ad diem 25 Januarii.*)

1. Sancti apostoli Ananiæ martyrium in nullis Latinorum cæcis manuve exaratis codicibus reperimus: inter Metaphrastæ lucubrations existat Latine donatum a Gentiano Herveto, editum a Lipomano tomo VI, De Vitis sanctorum 1 Octobris, quo die et illud collocavit in suo opere Surius. Nos antiquum Græcum ms. exemplar nacti, Latine ex eo vertimus, continui usque cum Herveti interpretatione.

2. Martyrium peregit e in iis Actis traditur primo Octobris; quo eum celebrant Græci, ut omnia eorum Menologia, Menæa, Anthologion, aliique rituales Fasti indicant. Auctorum compendium ita refertur in Menologio Henrici Canisi: *Commemoratio sancti apostoli Ananiæ, unius ex LXX. Hic cum esset discipulus apostolorum, ab illis factus est episcopus Damasci, qui B. Paulum apostolorum, divina revelatione admonitus, baptizavit. Cum igitur multos in urbe Damasco et Eleutheropoli sanaret, et ad Christi fidem converteret. Licinio præsidis assistens, et Christum verum Deum esse professus aridit nervis cæditur, laniatur, atque extra urbem eductus, jussu præsidis lapidatus est, et martyrii corona donatus.* » Menæa aliquanto etiam fusius: « Sancti apostoli Ananiæ Damascenus erat patria sanctus apostolus Ananias, qui Paulum jussu divino, baptismate tinxit; episcopus ejusdem civitatis. Multis igitur Damasci miraculis sanitatum effectis, multisque Eleutheropoli ad Christum adductis, ab Luciano præside nervis bubuli cæditur; lacerantur ei latera, et facibus ustulantur; demumque urbe ejectus, lapidibus obruitur, itaque martyrium finit, et ad æterna tabernacula emigrat. » Eadem habent Maximus Cytheræus et Anthologion ab Clemente VIII approbatum.

3. Latini eodem, quo S. Pauli conversionem, die colunt S. Ananiam Martyrologium vetus Romanum a Rosweyde editum: « VIII Kal Febr. Conversio S. Pauli. Apud Damascum S. Ananiæ, qui ipsam Paulum baptizavit. » Eadem fere habent Beda, Usuardus, Ado, Noëkerus, aliæque et scripta manu et typis vulgata Martyrologia: e quibus omnibus tam Græcis quam Latinis hoc concinnatum clogium in Martyrologio moderno Romano: « XXV Januarii, apud Damascum natalis S. Ananiæ, qui eundem apostolum (de Pauli conversione egerat) baptizavit. Hic cum Damasci, et Eleutheropoli, alibique Evangelium prædicasset, sub Licinio judice nervis cæsus et laniatus, demum lapidibus oppressus, martyrium consummavit. »

MARTYPION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΑΝΙΟΥ.

MARTYRIUM

SANCTI ET GLORIOSI APOSTOLI ANANIÆ.

(Græce nunc primum prodit ex cod. ms. Reg. Paris. n. 1546, sæculi XIII, quem ex altero supplevimus ubi bibliopegi cutellus scripturam craserat. EDIT. PAIR.)

Α'. Αουκιανῷ τοῦ δυσσεβοῦς κατὰ τὰ τῆς ἐφ᾽ ἂς ἄ
μέρη ἐν Βεθγαυρῇ [αἰ. — εἰ] τῆς Ἐλευθεροπόλεως,

(1) Græce, Αουκιανός in Actis, Menæis, Anthologio, et apud Cytheræum. At Menologium et Martyrologium Romanum, *Licinius* Mendum irrepisse Martyrologio putat Bivarus, reponendumque Licinii Bassi nomen; ita namque dextri Chronicon habere an. Chr. 70, n. 3. « Peregrinatio ad loca

PATROL. GR. CXIV

I. Cum impius Licianus (1) ad partes Orientis in Betsgauren (2, Eleutheropoleos, ab iis qui nom sancta Ilponiæ ex aliis locis orbis terrarum, a multis quidem et diversis facta: et peregrinatio ad S. Ananiam, passum sub Licilio Basso Judææ procuratore 25 Januarii, Hispanis insuper regionibus celebris habetur. »

(2) Ita ms. Græcum: Ἐν Βηθγαυρῇ τῆς

minus idolorum vesaniam quam imperii sceptrasusceperant, missus esset, acerrima facta Christianorum inquisitio est. Hic ergo Lucianus pro tyrannico sedens tribunali, vel ante opera ipsa verbis animi furorem spirabat, mala, ut ita dicam, fabricans Christianis: litteræque et edicta per omnem provinciam frequentia mittebantur, ut nolentes dæmoniis sacrificare, confitentisque Jesum Christum Dominum nostram verum Deum, atque ejus sacra sectantes, non solum acerbissimis subjicerentur suppliciis, et per ignem, et feras, ac mare, aliaque cruciatuum genera mortem subirent, sed et sacra eorum corpora domestico sepulcro carerent, forasque raptarentur canibus ac feris pabulum futura.

II. Ananias igitur, cælestium mysteriorum interpretes, Deique apostolus, unus et ipse de septuaginta Christi discipulis (3), divina quædam virtute et inaspectabili claritate, Antiochia, ubi primum Christianorum cœpit nomine celebrari gens nostra, Damascum (4) venit, ut nec ipsa veritatis esset seminum expers, nec pietatis fructuum infecunda.

III. Interea autem Paulus magis magisque adversus apostolorum chorum rabiem parturiens, intolerabiles in eos minas jactans, atque incredibili quodam adversus eos accensus odio, rogavit principem sacerdotum, ut litteras mitteret ad eam synagogas quæ isthic erant, ut qui recusassent Christianorum religionem deserere, eos vincetos sub custodia Hierosolymam vel invitos pertraheret. Evi rei omnia sapienter administrans Providentia intervenit, quæ etiam eminens præstruere occasiones solet, quando ita successurum quid videt, ut inde boni quidpiam enascatur. Ibat igitur Damascum Paulus: cumque jam urbi appropinquaret, lumen cæleste oculis suis circumfusum videt, soloque prostratus his se verbis compelli audit: Saule, Saule, quid me persequeris? Et, Consurgens, inquit, pete civitatem, ubi dicitur tibi quid te oporteat facere. Cumque surrexisset,

πρὸ τῶν τρυφικώτα τῆς εἰδωλικῆς μανίης οὐδὲν ἦν τὸν ἢ τῶν σκήπτρων ἀπληθύνων ἀπεσταλμένου, τὰ Χριστιανῶν διὰ πολλῆς μάλιστα τῆς ἐβρῆνης ἐγένετο [al. ἐγένετο]. Οὗτος οὖν Λουκιανός, ἐπὶ τυραννικῷ βήματος καθεστῆς, καὶ πρὸ τῶν ἔργων τοῖς λόγοις ἔπνει, πολλοῖς κατὰ Χριστιανούς, ὡς εἶπεν, τεκταινόμενος: γράμματά τε καὶ προδήματα κατὰ πάσης ἐφέστα τῆς ὑπῆκόου, τοὺς μὴ βουλομένους μὲν θῆναι τοῖς δαιμονίοις, ὁμολογοῦντας δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν. Θεὸν ἀληθινὸν καὶ αὐτῷ προσανέχοντα, μὴ μόνον πικροτάταις τιμωρίαις καθυποβίλλεσθαι, καὶ τὸν διὰ πῦρος, [deest καὶ θηρῶν.] καὶ θάλασσης, καὶ πάσης Ἑλλῆς τῶν κακῶν ἰδέας, ὑφίστασθαι θάνατον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλοπαθὴν τὰ ἱερὰ τούτων σώματα ῥίπτεσθαι, ἐκαστὴ καὶ θηρίοις εἰς βορὰν προκαίμενα, καὶ μηδὲ ἐπὶ τῆς οἰκίας [/. οἰκίαις] ἀξιούσθαι ταφῆς.

B'. Ἀνανίας τοῦτον ὁ θεηγόρος τοῦ Κυρίου ἀπόστολος, τῶν ἐβδόμηκοντα καὶ οὗτος μαθητῶν ὢν, θεῖα τινὶ δυνάμει καὶ ἀοράτῳ τῇ ἐμφανείᾳ, ἐκ τῆς Ἀντιόχειου, ἔβη καὶ πρῶτον ἄνθρωπος τὴν τοῦ Χριστιανοῦ κλησίαν πεπολιτισθῆναι, ἐπὶ Δαμασκῶν ἦκεν, ὅπως μηδὲ αὐτῇ τῶν τῆς ἀληθείας σπερμάτων ἄδακτος εἴη, μηδὲ τῶν τῆς εὐσεβείας καρπῶν ἄγονος.

Γ'. Ἐν τούτῳ δὲ ἄρα καὶ Παῦλος ἐπὶ πλείων τὴν κατὰ τοῦ χοροῦ τῶν μαθητῶν λύσσαν ὠδίνων, τὴν τε πρὸς αὐτοὺς ἀπειλὴν ἀφορῆτος ἦν, καὶ δὴ καὶ πολλῶ τῷ κατ' αὐτῶν μάλιστα φόνῳ φερόμενος, ἤξιον τὸν ἀρχιερεῖ ἐπιστολὰς πέμπειν πρὸς τὰς ἐκεῖ συναγωγὰς, ὥστε τοὺς μετιέναι τὰ τῶν Χριστιανῶν ἀπειληθέντων, ὑπὸ δεισμοῖς καὶ φρουρῇ τὴν ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἄκοντας ἀγεσθαι. Τὸ δὲ ἄρα σοφῶς οἰκονομοῦσαν εἶχε τὴν Πρόνοϊαν, ἥτις δὴ καὶ πόρρωθεν τὰς ἀφορμὰς καταβίλλεται, ἡνίκα καὶ πρὸς ἀγαθὸν τι φέρειν οἶδε τὸ ἐκδητόμενον. Προσθῆι μὲν οὖν ὁ Παῦλος τῇ Δαμασκῶ, καὶ ὡς μόνον τῇ πόλει προσέβλεβα, φῶς οὐράνιον κατὰ τῶν ὀμμάτων ἦκον ὄρα· καὶ τῷ ἰδῶσαι ἐπιπετῶν, « Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; » ἀκούει· καὶ, Ἄναστὰς, φησί, τὴν πόλιν κατάλαβε, καὶ ὁ τι δέον ποιεῖν, λαλήθηται σοι. Ἀνέφικτο μὲν οὖν ἀναστάντι τὰ ὄμματα· οὐδὲν δὲ εἶχεν ὄρα. Ἄλλ' ὁ μὲν

Ἐλευθεροπόλεως. Hervetus, « Bethagabre Eleutheropolis. » Monogramium et Martyriologium Romanum, « Eleutheropolis. » Est Βατογαβρά, Βατογαβρα, » Ptolemæo lib. V Geographiæ, cap. 16, et Tabula 4 A. iæ, inter « urbes Judææ ab occasu Jordanis fluvii. » Eadem forte quæ Eusebio de nominibus locorum divinæ Scripturæ. « Bethalaam, vicus uno milliari distans Eleutheropolis descendens in Gazam. » Qui S. Hieronymo lib. De locis Hebraicis « Bethagla » dicitur. Eleutheropolis, autem meminit sæpe S. Hieronymus, et videtur urbs fuisse in Judæa ad Philistæorum vergens regionem; perperam docet Bonfrerius noster in cap. IX Judicium v. 21 qui ob nullam ejus in Scriptura repperitam mentionem, judicavit Christum et apostolorum temporibus non ex-istisse, sed postmodum ante S. Hieronymi tempora fuisse ædificatam. Verum obstat horum Actorum S. Ananias locus, nisi « Bethagaur, » sive « Βατογαβρα, » aut « Bethagla »

a recentiore scriptore fuerit « Eleutheropolis » appellata, (quod ei urbi esset propinque) quo a duobus aliis locis « Bethagla » dicis distingueretur. Eorum meminit idem Hieronymus in voce « Aresatad. » In scribitis: « Aresatad locus trans Jordanem, in quo plantarunt quondam Jacob, tertio ab Hiericho lapid, duobus millibus a Jordane, qui nunc vocatur Bethagla, quod interpretatur locus gyri, eo quod ibi more plantantium circumiens in lunere Jacob. » Gen. L De: o agitur Josue xv et XVIII « Est domus quæ alta villa Bethagla maritima in octavo a Gaza milliario. » ut Hieronymus ibidem addit.

(3) Idem docent Iiber de LXX discipulis, qui Dorothæo vulgo tribuitur, Petrus de Natalibus, Maurelycus, Canisius.

(4) Baronius anno Chr. xixv. cum de discipulis Christi post S. Stephani lapidationem dispersis egisset, addit n. 5: « Ille ipsa dispersione Ananias discipulus profectus Damascum collegit Ecclesiam.

τὴν Δαμασκὸν χειραγωγούμενος εἰσεῖσι. Τῷ Ἀνανίᾳ ἄ
 δέ, Παρὰ τὴν [Εὐθείαν πορεύθητι, φησί, ῥήμην, ὁ
 Κύριος, καὶ τῷ Ταρσεὶ Σαῦλον τὰς χεῖρας περιθεῖς
 [/. ἐπιθ.], ἄφατε τὴν νεφέλην τῶν ὀφθαλμῶν.
 Σκευὸς γὰρ καὶ οὗτος ἔσται μοι ἐκλογῆς καὶ βα-
 σταῖσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν τε καὶ βασι-
 λείων καὶ υἱῶν Ἰσραὴλ. Ἐκεῖ τοιγαροῦν ὁ θεὸς
 οὗτος Ἀνανίας κατὰ τὸ εἰρημένον αὐτῷ παρὰ
 Κυρίου, καὶ Σαῦλον τὴν του ἡρᾶν δύνανται ἀπο-
 θίδωσι· οὐ γὰρ δεῖ τὰ κατὰ μέρος ἄρτι διεξίναί,
 παρὸν ἀπὸ τῶν Πράξεων τὰυτα τῷ βουλομένῳ μα-
 θεῖν. Ὁ δὲ πρὸς τε τὴν ἐξέθειαν αὐτοῦ μετατιθεταί,
 καὶ τὴν κλήσιν τῷ τρόπῳ συμμετατιθεταί, εἰς οὐρα-
 νόν τε ἀνεισι τρίτον, καὶ τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι
 τὴν οἰκουμένην περὶεῖσι· τοσοῦτος τὸς εἰς Χριστὸν
 γενόμενος ἔρωτα, ἕως τὴν κατὰ Χριστιανῶν λυσ-
 σαν τὸ πρὶν ἐνομιζέτο, ῥήμην τε φύσεως καὶ ψυχῆς
 μέγεθος δι' ἀμφοτέρων ἐπιδειξάμενος.

Δ'. Οὕτω μὲν οὖν Ἀνανίας καὶ Παῦλον πρὸς τὴν
 ἀληθῆ χειραγωγῆσας ζωὴν, διπλῆ τε φωτίσας καὶ
 μετὰ τὸ ὄρωμαίτου τούτου φωτὸς, καὶ τὸ νοσητῶν ὡς
 χρῆσθαι ἰατρῶν παρασκευάσας, ἀνὰ τῆ Βηθγαυρῆ κη-
 ρύστων ἔποιετα τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὡσπερ τινὶ λο-
 γικῆ σαγήνῃ τῇ περὶ Θεοῦ καὶ θεῆς διδασκαλίᾳ, οἷς
 ἂν ἐντόχοι, πάντας ἐφείλακε [α]. εἴλακε] πρὸς τὴν
 ἐπίγνωσιν.

Ε'. Ἐν τούτῳ δὲ ὃν συλλαμβάνεται παρὰ τῶν οἷς
 ἔργον θηρεύειν Χριστιανούς, καὶ τῷ τοῦ σκότους υἱῷ
 Λουκιανῷ τῷ ἡγεμόνι προσάγεται. Ὁ δὲ ἐπὶ πανθί-
 μου μὲν εὐθὺς τοῦ θεάτρου προκίθηται, διὰ πολλοῦ
 δὲ θαύματος τὸν ἄνθρωπον ποιεῖται, κάλλος τε ὄρων οἶον
 τῇ ὄψει ἐπιφαινόμενον, καὶ τὰ τοῦ ἡθοῦ εὐ κεκρα-
 μένα, καὶ γλυτταν πολ' αἰεταίς χάρισι βρούσταν.
 Ταῦτα ἰδὼν, ἐπὶ προσωπιῶν χρηστότητος κατα-
 φεύγει, καὶ τὴν ἐπιείκειαν ὑποκρίνεται, πολλὴν εἴσω
 τὴν ἀγριότητα κατακρύπτων· πρὸς τὸ ἰλαρὸν τε τὸ
 φθῆγμα μετὰ δαλῶν, Πείσθητέ μοι, φησὶν Ἀνανία,
 τὰ χρῆστα συμβουλεύουσι, καὶ τοῖς ἡμετέροις θεοῖς
 συνθεμενος. Ἄρνησαι δὲ κηρύσσεις ἐσταυρωμένον,
 μηδὲ τὸ τῆς ἄρας οὐτως ἀξιοθέατον ἀνάλωμα γίνεσθαι
 βεβάνων [α]. βας. γενέσσει] παρασκευάσας. Ὁ δὲ,
 Θεὸν ἀλιθινὸν, εἶρηκα, προσκυνῶ, αὐτῷ τε προσ-
 ἀνέχουμι [α]. προσανέχω], καὶ αὐτὸν μόνον ὀρῶ, καὶ
 οὐδὲν ἂν ἐκείνου μοι γένοιτο ἥδιον, οὐ καὶ διάκονος
 ἐγὼ, πρὸς τε τὴν τοῦ Παύλου ἐπίγνωσιν, καὶ τὴν
 τῶν ὀφθαλμῶν ἀναβλαχίαν, οἶδα γεγεννημένους· ὁ
 Σαῦλος μὲν τὸ πρὶν ὀνομάζετο, Παῦλος δὲ παρὰ
 Κυρίου τὰ νῦν μετωνόμασται, αἶε καταπύσας τοῦ
 τῆς ἀγνοίας σάλου, καὶ τῷ θεῷ καὶ μόνῳ λιμνῇ,
 τῇ τοῦ ἀποῦ Χριστοῦ πίπτει, προσπελάσας δι' ἐπι-
 γνώσεως.

Σ'. Καὶ ὁ ἡγεμὼν, Ἐοικᾶς μοι. φησὶ, τῷ μεγέ-
 θεϊ πεποιθὸς καὶ τῇ ῥήμῃ τοῦ σώματος, καὶ κατ'
 αὐτῶν ἄραι τὴν ὄφρην τῶν κοιλιάτων. Ὅθεν δὴ καὶ
 τὸ συνετὸν εἰς ἀσυνεσίαν σοι περιέσσει, καὶ τὸ περιὸν

(5) De nomine « Sauli et Pauli » multa habet
 Thoma. Massutius noster in Vita S. Pauli lib. 1,
 cap. 1.

(6) Σάλος commotionem, tumultum, ac maris

apertis oculis neminem videre poterat : verum
 manu ductus Damascum ingreditur. Ananiae autem
 praecipit Deus : Vade, inquit, in vicum Rectum,
 ac Paulo Tarsensi manibus impositis, ab oculis
 ejus caliginem depelle. Nam et ipse mihi vas ele-
 ctionis erit, probabitque nomen meum coram gen-
 tibus et regibus et filiis Israel. Venit igitur divinus
 Ananias, sicut ei dictum erat a Domino, et Paulo
 videndi facultatem restituit. Nihil vero attinet
 minutatim singula persequi, cum in promptu sit
 ex Actibus ea, si quis voluerit, cognoscere. Ille
 autem et ad pietatem convertitur, et (5) nomen
 simul mutat cum moribus, ascenditque in tertium
 caelum, atque Evangelium praedicans orbem cir-
 cuit terrarum, tantus amore erga Christum effec-
 tus, quantum rabie adversus Christianos prius
 existimabatur, utroque et robur naturae et animi
 magnitudinem ostendens.

IV. Sic ergo Ananias cum Paulum ad veram per-
 duxisset vitam, dupliciterque illuminasset, et cum
 hac quae oculis cernitur luce, ad eam quoque, quae
 intelligentia percipitur, ut oportet intuendam
 praeparasset, ibat per Bethagaurē praedicans
 Evangelium, et veluti rationali quadam sagena,
 divina scilicet doctrina, in quos inciderat omnes
 ad Dei cognitionem pertrahebat.

V. Cum in his versaretur, comprehenditur ab
 iis quorum minus erat venari Christianos, atque
 ad filium tenebrarum Lucianum praesidem per-
 ducitur. Ille vero mox in publico theatro praesidet
 : virum autem plurimum admiratur, emican-
 tem cernens eximiam aspectus venustatem, et
 singularem morum compositionem, ac linguam
 multis gratiis fluentem. Haec cernens larvam be-
 nignitatis induit, ac mansuetudinem simulat,
 multam intus occultans feritatem, et sermone ad
 hilaritatem composito : Crede mihi, inquit, Ana-
 nia, utilia suadenti, et diis nostris assensus, re-
 pudia quem praedicat crucifixum : neque efficias
 ut forma haec aspectu longe pulcherrima suppli-
 cii consumatur. Ille autem : Deum verum, in-
 quit, adoro, ipsi aethareo, ipsum solum specto,
 neque eo mihi quidquam esse dulcius potest :
 cujus ego et ad Pauli mentem veritatis cogniti-
 one nubundam, et visum oculis ejus restitu-
 endum minister effectus sum : qui Saulus qui sem
 prius dicebatur, Paulus vero a Domino mutato
 nomine appellatus est, ut qui superata ignorantiae
 jactatione (6), ad firmum ac solum portum, Jesu
 mei fidem, per agnitionem accesserit.

VI. Videris, inquit iudex, magnitudine ac robore
 corporis fretus, adversus ipsa supplicia tollere su-
 percilium. Quare et sapientia tibi in dementiam
 conversa est, et abundantia prudentiae, ut video,

jactationem significat. Eo auctor alludit, quasi inde
 Sauli ductum sit nomen. At πῦσις, quies est,
 πῦσις quiescere.

levitas successit. Hæc audiens magister veritatis, A oculis et manibus statim in cælum sublatis: D mine Jesu Christe, inquit, Deus virtutum, nunquam me suis cassibus implicet inimicus. Sed et mihi pro te pati liceat, et coronis tuis ornari, et choro conjugii tuorum discipulorum, ut mihi, sicut et Paulo, salus contingat. In his ille orans pars stebat: sed post precationem plagæ, nudo terro inflictæ, exceperunt. Ad hæc præcones succlamabant: Præsidii obtempera, et potentibus diis sacrificia. Ananias vero labia quidem movebat, sine voce tamen orationem sursum mittebat ad Deum.

σθητι, ἐπεβόων, καὶ τοῖς κρατοῦσι θύσον θεοῖς, Ἄνκνιζ ἐξ τὰ μὲν χειρῶν, ὑπεκείναιτο, ἀλαλήτως δὲ ἡ εὐχὴ πρὸς θεὸν ἀνεπίμκτο.

VII. Ita tormentis minisque superior est factus, ac prius carnifices ab infrendis, quam ipse a tolerandis verberibus fatigati destitero. Ergo a tormentis discipulus simul et martyr relaxatur, rursus vero ad blanditis vulpes (præsidem dico) B convertitur. Sed nunc saltem, inquit, inquit discipulo, ad te rodi, et tuæ parce animæ, tuæque pulchritudinis miserere, quæ alioqui perit. Nam majora te mament supplicia, ipsos juro deos. Ille autem multo Christi amore cor inflammatus, fortiter acriterque insultans respondit, non modo se nunquam sacrificaturum esse dæmonibus, sed curaturum ut quoscunque posset ad Christi fidem converteret. Deinde et in ipsum præsidem linguæ nervos intaudit, acrioribusque eum verbis incessit: Non erubescis, inquit, o vere infelix, ac pudoris foveam ingrederis, nunc quidem flagris sæviens, nunc blanditis subrepens et tanquam delicatum quempiam puerulam mollihus nos verbis demulces?

VIII. His incitatus judex, nudatum martyris corpus jubet ferreis unguibus laniari, dein et lampadibus ustulari, ut dum paulatim corpus eliquaretur, ita diuturniores dolores ad cor affluerent. Sed ferreos ungues, perinde ac eos illius quispiam patereur, contemnebat martyr: ignis quoque illo cessabat, neque ignis esse credebatur: ipsum vero cor tyranni quadam ratione pervadebat, magisque ad insaniam concitabat; et: Quousque, inquit, jussis imperatorum non obtemperabis, et quos ipsi deos colunt, non honorabis? At ille: Cur me, ait, ea tem et de iisdem loqui sæpius cogis, tanquam eorum qui in chorea ludunt, sermonis cursum circumagentem? Scias igitur, scias et credas, non solum fore ut nulla re frangar, non cruciati, non donis, non blantitiis, non mints, neque alia re ulla, sed ut eos etiam, qui jam sunt superati, aut sponte in errorem inciderunt, acerbè deflam, et te præ cæteris deplorem, qui non solum tibi ipsi sis exitii causa, sed et alios plures, partim inducas, partim cogas invitos impietatem complecti: Nescis quod quæ a vobis coluntur, res sunt, ligna, ac lapides, quibus ut materia utens homo, ipse Dei ligmentum, ista efformat? Quomodo ergo potest non ab-

Α τῆς φρονήσεως, κορυφότης, ὁρῶ, διεδέξατο. Τούτων ἀκούσας ὁ τῆς ὀληθείας διδάσκων, ὄμματῶν καὶ χειρῶν εὐθὺς εἰς οὐρανούς ἔρας, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, φησὶν, ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, μὴ με τοῖς ἐπιτοῦ δικτύοις συλλάβῃ [αἱ. συλλάβοι] ποτὶ ὁ ἐχθρὸς, ἀλλὰ μοι καὶ παθεῖν γένοιτο διὰ σέ, καὶ στεφάνοις κοσμηθῆναι ἡγίς παρὰ σοῦ, τῶ κώλῳ τὰ συναφθῆναι τῶν σὺν μαθητῶν, καὶ γενέσθαι μοι κατὰ Πῦλον τὴν σωτηρίαν. Ἐκεῖνος μὲν σὺν ὤτῳ δειγχομένος ἐτελεῖ εἰ. εὐχόμενος διετίλει.] Ἄλλὰ τὴν εὐχὴν μάστιγες κατὰ γυμνῶν τῶν νώτων εὐθὺς διεπέδοντο, πρὸς δὲ καὶ χίρῳες. Τῶ ἡγεμόνι περι-

Ζ', Ὡς οὖν καὶ βασάνων κρείττων καὶ ἀπειλῶς ἦν, καὶ ἀπειπεῖν τοὺς πλήττοντες πρότερον ἐνομιζέτο, ἢ πρὸς τὰς πληγὰς ἀπαγορευθῆναι τὸν πάσχοντα, τῆς βασάνου μὲν ὁ μαθητῆς ὁμοῦ καὶ μάρτυρος ἀπέριτα: τὰ δὲ τῆς θωπείας καὶ αἰθῆς ἡ ἀλώπηξ (τὸν ἡγεμόνα φημί) περιτρεχέται. Ἄλλὰ κἄν γυνὴ ἀρεῖ γενού σαυτοῦ, τῶ μάρτηρ λέγων, τῆς τε εἰς φαίεται ψυχῆς, τὰ τε τῆς σῆς οἰντερον ὥρας ἐλευθεῖας ἀπολλόμενα, ἐπεὶ σε καὶ περότεροι καλᾶσεις ἐκδέξονται, αὐτοὺς ἡμῶν τοὺς θεοὺς. Ὁ δὲ κώλῳ τὴν καρδίαν τῶ περι Χριστὸν ζήτας ἔρωτι, γυναικὸν ἡμελιση καὶ θερμότερον, οὐ μόνον οὐδέποτε ἐν αὐτὸς θῆται τοῖς δαίμοσιν, ἀλλὰ καὶ πάντας, ὡς ἐν δύναιτο, συντίθειται τῇ τῶ Χριστοῦ πίστει παρασκευάσει. Ἐνεσθῆν εἰς τὸν ἡγεμόνα ἔλακε νεύρας, καὶ περότεροι αὐτὸν βάλλει τοῖς βήμασιν. Οὐκ ἐγκυάλυτῃ, λέγων, ἀληθῶς εἶθις, καὶ τῶ τῆς αἰσχύνης βύθρῳ ἐγκαταδύρ, νῦν μὲν μαρτύρων, νῦν δὲ τῶν κολακείαν ὑποδύμενος, καὶ ὡσπερ ἀπαλόν τινα τὴν φρένα πατὰ καὶ νήπιον μαλακοῖς ἡμᾶς τοῖς βήμασι περισαίων;

Η'. Θυμὸς εἶλεν ἐπὶ τούτοις τὸν δικαστὴν, καὶ γυμνωθῆν κελεύει τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος ὄνυξι σιδηρῶς διαζίνεσθαι, πρὸς δὲ καὶ λαμπάσι πυρὸς κατακαίεσθαι, ὡς ἐν κατὰ βραγὺ τηχομένου τοῦ σώματος, ἐπιμωνώτερα τὰ τῶν ἀληθῶν ὄντως εἰς τὴν καρδίαν εἰσέρωτιν. Ἄλλὰ τὰ μὲν τῶν σιδηρῶν ὄνυξων οἷά τις ἐτέρου, τῶ μάρτυρι, πάσχοντες, ἐνομιζέτο: τὸ δὲ πῦρ ἀκείνῳ μὲν ὑπεκείναι, καὶ οὐχ ὡς περὶ ὀλογέτο, κατὰ δὲ τῆς τοῦ τυράννου καρδίας ἐχώρει τρόπον τινὰ, καὶ πρὸς μὲν καὶ μᾶλλον ἠρέθιζε. Καὶ, Μέχρι τίνος, Ἐλα, τοῖς τῶν βασιλείων προτάγμασιν οὐκ ὑπέκει, καὶ οὐ: αὐτοὶ εἰδόντες θεῶς, καὶ αὐτὸς τιμῆσει; Ὁ δὲ: Τί με τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν φθέγγεσθαι πολλὰς καταναγαγέσεις, ὡσπερ ἐν χορῆς πιεζόντων, τὸν τοῦ λόγου δρόμον ἐλίττοντα; Ἰσθι τοιγαροῦν, ἴσθι καὶ πέπεισο, ὡς οὐ μόνον οὐκ ἐν τινι χειρωθεῖν τῶν ἀπάντων ἐγώ, οὐ ποινάτε, οὐ δαρεάτε, οὐ θωπείαις, οὐκ ἀπειλάτε, οὐδὲ ἐνὶ ἐτέρῳ: ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς ἤδη κηκταμένους, ἢ καὶ αὐθαίρετες τῇ πλάνῃ περιπεσόντας, περὶ ὀλοφύρομα, καὶ σὲ μᾶλλον πρὸ τῶν ἄλλων θρηνώ, μὴ μένον ἀπολείας αἰτίων σαυτὸν [f. σαυτῶ] γενόμενον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐτέρου, τοὺς μὲν ἐπαγγέλλων, τοὺς δὲ καὶ

ἄκοντας αἰρεῖσθαι τὴν ἀσεβειαν βιαζόμενον. Οὐκ αὖτε
οἶσθα, ὅτι τὰ παρ' ὑμῶν σεβόμενα χαλκός εἰσι, καὶ
ξύλα, καὶ λίθοι, οἷσπερ ὡς ὕλη χρώμενος τὸ τοῦ
Θεοῦ πλάσμα ὁ ἄνθρωπος; τὴν δὲ δημιουργεῖ; Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ προσκυνεῖσθαι
τὸ δημιουργημά; ἢ τίς ἂν ποτε φρονεῖ ἀγίου ἀνθρώπου τῶν αὐτοῦ χειρῶν ἔργων σίβης ἀπο-
νεύει, καὶ τὰ ἀγ. θὰ παρ' αὐτοῦ αἰτεῖσθαι;

Θ'. Τούτοις τὸ της ἀπολλας ἀνδράποδον ἐπιχο-
λώτερος γεγονώς, ἐπεὶ τέλειον ἀπέπε, δὴ λόγων
πρὸς τὸν ἀθλητὴν ἀγωνίζεσθαι, λίθοις αὐτὸν βίβ-
λεῖν ὁ λίθος ἔξω τοῦ ἄστεως τοῖς παρεστῶσιν ἐκε-
λευεν. Ὁ δὲ καὶ τοιαῦτα μέλλων παθεῖν, ἀντὶ τῶν
λίθων τὴν γλώττην ἐπαφῆκε τοῖς μὴ οὖσι θεοῖς,
θεοὶ, λέγων, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίη-
σαν, ἀπολίεσθωσαν. Ἐν δὲ τῷ προστιναγμένῳ τόπῳ
γενόμενος, καὶ τοῖς λίθοις καταγωνιόμενος, τὰς
χεῖρας ἀνατείνας εἰς τοὺς οὐρανούς, Ὁ Βασιλεὺς τῶν
βασιλευόντων, ἔρη, καὶ Κύριος τῶν κυριουόντων,
ὡς ἐμπρόσθεκτόν μου δεῖξαι θυσίαν τὴν διὰ τῶν λίθων
ταύτην τελείωσιν. Ταύτην εἰδὼς τὴν εὐχὴν οἱ ἐκ
Θεοῦ στέφανοι καὶ ἡ τῆς ἀπὸ μανουσης βασιλείας
κλησις, ὡς τὸ εἰκός, διαδέξαντο, πρώτην τότε τοῦ
Ἰουλιου μηνὸς ἄγοντος.

1. Τὸ δὲ μαρτυρικὸν σῶμα, καὶ φιλαλήθως μα-
κάρισον, τῶν αὐτοῦ φιλομάρτυρων τινέ, μετὰ τὸ
τοῦς δημίους εὐκατὰ ἀνασερέψαι, λαμπρῶς τε ἀναλό-
μενοι, καὶ λαμπρότατα περιβαλόντες, ἐν τῇ Δαμα-
σκηῶν κατάγεται τὸν πατρῶον αὐτοῦ κληρὸν κάτ-
έθεισαν, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύμα-
τος, τῆς μιᾶς καὶ ἁγωριστοῦ Τριάδος· ἢ πρόπει
τιμῆ, κράτος, μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ εἰς τοῦς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(7) Quaresmius lib. vii, peregrin. 6, cap. 4, ait
tradi a Syris, S. Ananiae corpus sepultum esse, aut
cetero translatum, ad nobilissimam ecclesiam, in quam
mutata est domus Judae, frimum S. Pauli hospi-

IX. His servus perditionis magis efferatus, cum
non ~~vultet~~ verbis adversus athletam decertare,
lapidibus obrui, ipse lapis, eum extra urbem
ab astantibus jubet. Is vero qui talia erat passu-
rus, pro lapidibus linguam misit in eos qui non
sunt dii, dicens: Dii qui caelum et terram non
condiderunt, percant. Cum vero ad locum con-
stitutum pervenisset, ac jam lapidibus obrueretur,
manibus in caelum elevatis; O Rex regum, in-
quit, et Domine dominantium, suscipe hoc ac-
ceptabile sacrificium, meam hanc per lapides
consummationem. Continuo preces oblata a Deo
corona. atque ad regnum aeternum evocatio, ut
per erat, est consecuta, primo die mensis Octo-
bris.

X. Corpus vero martyris vere beatam, quidam
martyram amantes, postquam lictores domum es-
sent reversi, magnifice sustulerunt, et splendidis-
sime involutum in regione Damascenorum, in
paterna ejus hereditate deposuerunt (7) ad glo-
riam Patris. Filii et Spiritus sancti, unius et
individuae Trinitatis, cui convenit honor, impe-
rium, majestas et magnificentia, nunc et in saecula
saeculorum. Amen.

C
tium, ubi ab Anania illuminatus est. De qua Judae
domo, et fonte in quo S. Paulus est baptizatus,
agit Christophorus Radzivilius in Hierosolymitana
Peregrinatione, epistola 2.

DE SANCTIS CONJUGIBUS

XENOPHONTE ET MARIA

EORUMQUE SANCTIS FILIIS

ARCADIO ET JOANNE.

Sæculum v. -- *Acta sanctorum Bolland. ad diem 26 Januarii.*)

Xenophontem, ac Mariam illius conjugem, eorumque liberos Arcadium et Joannem, senatoria dignitate amplissimisque possessionibus abdicatis, monasticam vitam Hierosolymis pari animorum ardore professos, venerantur Græci hoc die officio ecclesiastico. Ita namque Anthologion a Clemente VIII approbatum : « Eodem mense, die 26, sancti Patris nostri Xenophontis et sociorum. Sanctus hic Xenophon Constantinopoli erat, externarum opum copia affluens, at multo etiam interna erga Deum religione clarior, qui cum duos filios suos Arcadium et Joannem, Berytum urbem in Phœnicia sitam, ad juris legumque disciplinam et scientiam consequendam, missos, naufragium fecisse intellexisset, ad eos conquirendos una cum uxore profectus est domo tandemque Hierosolymis eos reperit, monachico habitu indutos : ubi et ipse ac conjux solitariam amplexi vitam, eousque ambo in stadio virtutis proveci sunt, ut eorum quoque filii, ut miracula etiam patrarent. Perseverarunt autem omnes in Dei servitio, ac tandem ad eum emigrarunt. »

II. Eadem habet Maximus Cythereus, ac Menæa, sed hæc multis præterea antiphonis eos celebrant. Referuntur quoque in Græco Menologio. E Latinis Galesinius ad hunc diem ista scribit : « In Græcia S. Xenophontis confessoris. His excellenti in Deum pietate, ergaque pauperes benignitate incredibili, Hierosolymam profectus monasticæ vitæ instituta suscepit : in eaque vivendi ratione ita se excoluit, ut Dei gratia ac domo multis mirabiliter gestis rebus, acque sanctissime vita abierit ad Dominum. » In notis accepisse se hæc e monumentis Græcis scribit : at mirum est eum Mariæ ac filiorum non meminisse. Eadem ex Galesinio recitat Canisius in posteriori editione. Molanus in addit. ad Usuardum : « Die 26, sancti Patris Xenophontis, et comitatus ipsius. »

III. Idem porro Anthologion S. Januarii ista habet : « Eodem mense, die octavo, S. Xenophontis et sociorum, et S. Marciani presbyteri, etc. » Quo die Philippus Ferrarius in generali Catalogo sanctorum : « Constantinopoli S. Xenophontis confessoris. » Menæa 6 Martii Arcadium referunt, filiumque Xenophontis an alium, nobis incompertum; ista solum habent : Eodem die, sancti Patris nostri Arcadii.

« Lumbos qui sub intelligentiam cadunt, virtutibus præcinctus,

« Egregio ornatus cingulo, Arcadi, ad cælum curris »

IV. Vitam S. Xenophontis et sociorum, a Simeone Metaphraste, aut alio quopiam vetustiore auctore, conscriptam, acceperat Rosweyduus e codice Græco bibliothecæ Christianissimi regis. Eam Latine vertit Ortho Zylus noster, hactenus nunquam luci datam.

M. Qua ætate vixerit S. Xenophon, ex Nicephoro Callisto liquet. Is l. xiv, c. 52, cum de magno Euthymio egisset, de quo nos 29 Januarii, de Xena, sive Eusebia, de qua 24 Jan., de Eudoria Augusta, et aliis qui quinto sæculo, sanctitatis opinione illustres extiterent, ista adnectit : « Præterea celeberrimus ille Xenophon iisdem temporibus floruit, qui prius senatorii ordinis fuerat, non minus externis opibus, quam internis animi dotibus conspicuus. Misaat in Berytum, quæ Pœnices urbs est, disciplinæ et legum discendarum gratia, Arcadium et Joannem filios suos. Cum autem in naufragium in mari passi essent, ad eos perquirendos una cum conjuge profectus est. Porro ubi eos Hierosolymis monasticum institutum omnes complexos invenit, ipse quoque, et cum eo conjux, tranquillioris vitæ habitum induunt. Ad eam vero omnes virtutem pervenere, ut et faciendorum miraculorum gratiam a Deo consecuti sint. Cumque acceptam Deo vitam egissent, ad eum tandem emigrarunt. »

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΑΡΚΑΔΙΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO
SANCTI XENOPHONTIS

ET

FILIORUM EJUS JOANNIS ET ARCADII.

(Textus Græcus, hactenus nunquam luci datus prodit ex cod. Reg. Paris. n. 1456. EDIT. PATR.)

CAPUT I.

Xenophontis patria, conjux, liberi.

I. Xenophon, admirandus ille, ex ea civitate oriendus est, quæ reliquas tum pulchritudine, tum magnitudine, tum situ cæterisque rebus superat, et Constantino Magno primo inter Christianos imperatore (qui veræ fidei professione æque religiosissima confirmatione clarissimus fuit), tanquam conditore suo gloriatur. Quod igitur inter civitates illa civitas, hoc ipsum Xenophon inter viros fuit; ætatis flore eximius, virtute prorsus eminent, senatoria dignitate conspicuus, neque primis gloriæ insignibus ulli secundus. Sed et maximis affluēbat divitiis, earumque rerum copia, quæ, ut Jobus loquitur ¹, bonæ videntur. Quare non abs re cum illo dicere potuit: «Fluunt viæ meæ butyro, et montes mei fluunt lacte.»

II. Verum quantum opibus eminebat, tantum cogitatione demittebatur, majore virtutum opulentia deorsum vergens. Non solum enim Xenophon illa splendoris ornamenta, sed multo magis virtutum similitudinem cum Jobo sibi communem ostendit; eundem præterea referens tum tentationibus, tum consolatione, tum tentationum victoria, quam a summa Dei bonitate, propitioque divini oculi in tales virtutum cultores respectu, consecutus fuit. Itaque divinus hic vir beatitudinem suam non facultatibus aut amplitudine metiebatur, neque (qua erat sapientia) ex vanitate sibi gloriolam con-

Α'. Ξενοφῶν ὁ θαυμασίος, ἔφυ μὲν ἐκ ταύτης τῶν πόλεων, ἢ πασῶν τῶν ἄλλων κάλλει τε καὶ μεγέθει, καὶ θέσει, καὶ τοῖς ἄλλοις κρατεῖ, ἧς οἰκιστὴς ὁ πρῶτος ἐν Χριστιανοῖς βεβαίως Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, ὁ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως ὁμολογητὴς ἄμικ καὶ βεβαιωτὴς εὐσεβέστατος. Ὅπερ οὖν ἡ πόλις ἐν πόλεσι, τοῦτο καὶ Ξενοφῶν ἐν ἀνδράσι· πρῶτος ἐν ᾧσφ βίου, καὶ τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλος, ὅς τῆς συγκλήτου βουλῆς ὑπάρχων, καὶ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων εἰς δόξαν οὐδεὶς δεύτερος, ἔτι καὶ πλούτῳ πολὺς ἦν, καὶ κατὰ τὸν θεῖον ἰδὼς τοῖς δοκοῦσι τοῦτοις ἀγαθοῖς εὐθηνούμενος, ὡς καὶ αὐτὸν εὐκαίρως μετ' ἐκείνου λέγειν, ὅτι «ἔχονταί μου αἱ ὁδοὶ βουτύρῳ, τὰ δὲ ὄρη μου χέονται γάλακτι.»

Β'. Ἄλλ' ὅσῳ πλούτῳ λαμπρὸς ἦν, τοσοῦτ' ὀλίγῳ φρονήματι ταπεινός, καὶ πλούτῳ βριθῶν τῆς ἀρετῆς μέγιστος. Δέδεικτο γὰρ Ξενοφῶν οὐ τῇ λαμπρότητι μόνον τῶν κατὰ κόσμον ἰδὼς, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλείων [τῆ] τῆς ἀρετῆς ὁμοιότητι, προσθήσω δ' ὅτι καὶ τοῖς πειρασμοῖς, καὶ τῇ παρακλήσει καὶ λύσει τῶν πειρασμῶν· ὅπερ ἐστὶ τῆς πολλῆς ἀγαθότητος τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν εὐμενῶν βλεπόντων ὀφθαλμῶν ἐκείνου πρὸς τοὺς οὕτω δι' ἀρετὴν πάσχοντα. Ὁ τοίνυν θεὸς οὗτος ἀνὴρ, οὐ τοῦ πλούτου καὶ τῆς περιφανεῖας μακάριον ἐαυτὸν ἠγεῖτο, οὐδὲ καύχημα ἴδιον ὁ σοφὸς ἐποιεῖτο τὴν μακαριότητα, μᾶλλον μὲν

¹ Job. xxix, 6.

labat, verum hisce rebus addictos esse miserri-
mos, et mentis inopia laborare judicabat. Credebat
enim in eo summam suæ felicitatis consistere, si
sciret atque cognosceret Dominum, si eum time-
ret, si que adhereret præceptis ejus. Atque hinc,
ut divinus David est auctor, majorem gloriam at-
que divitias habuit in domo sua. Hinc enim idem
David existimat, hæc sæpenumero Dominum tim-
entibus reddi a potentissima maximeque libe-
rali optimi Numinis manu.

III. Cæterum legitima illi conjux fuit, Maria no-
mine, claris parentibus nata, marito vitæ ac mo-
rum vere consors. Ex hac duo illi nati sunt filii,
Joannes atque Arcadius, quorum summam curam
habuit, ut ad eos non corporis tantum bona, sed
etiam virtutis doctrinæque luculenta perveniret
hæreditas: quæ et possessoribus opes servat, et
facit ut has ipsi potius possideant, quam ab his
male possideantur: neve aut illiberaliter eas con-
tineant aut improvide expendant. In utroque enim
par inest turpido, si sine rationis ac temporis mo-
do, aut largiter effluant, ubi non decet, aut parce
tenuiterque stringantur, cum, quod Paulus dilau-
dans beatissimum prædicat, in benedictionibus
seminandum fuerit. Quamobrem liberos doctrina
omni Xenophon implet, sive ea, quæ linguam ele-
gantis Græcæ excolit, sive altera, quæ secun-
dum Deum est, philosophia; qua partim mores
exornantur, partim animus ad Numinis amorem
extollitur. Postquam vero etiam legum scientia eos
imbuere voluit, ad Berytum urbem, quæ hac tempe-
state viris legum peritissimis florebat maxime, haud
gravate dimisit. Qua in re sese patrem vere filios
amantem prodidit, satius ducens, filiorum con-
spectu tantisper carere, quam illos seriarum uti-
liumque rerum perceptione fraudare.

οὐδὲν καὶ τοὺς οὕτως ἔγονται ἀθλίους ἔκρινε καὶ
λίαν ἐπίδειξε τὴν διάνοιαν· ἀλλ' ἐν τούτῳ Ξενοφῶν
ἐνόμιζεν ἐπιτῶν μακχρισμοῦ ἄξιον, ἐν τῷ συνεῖν
καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸν φοβεῖσθαι,
καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ περιεχεσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο
μαλλὼν δόξαν ἔσχε καὶ πλοῦτον, ὡς φησὶν ὁ θεὸς
Δαβὶδ, ἐν τῷ οὐκῶ αὐτοῦ. Βούλεται γὰρ οὕτω ἀντι-
διδῶσθαι, καὶ ταῦτα πολλάκις, τοῖς φοβοῦμένοις τὸν
Κύριον παρὰ τῆς πολλῆς καὶ δυναμένης καὶ δωρομένης
τοῦ ἀρχοῦ δεξιᾶς Θεοῦ.

Γ'. Συνάττεται δὲ αὐτῶ καὶ νόμος γάμου γυνή
τῶν εὐγενομένων (Μαρία ταύτη τὸ ὄνομα), ἣ καὶ
βίου καὶ τρόπου κοινωδῶς αὐτῷ γίνεται, καὶ δύο
παῖδας τῷ μακχρίῳ γεννᾷ· ὧν τὸν μὲν Ἰωάννην,
Ἀρκάδιον δὲ τὸν ἕτερον, ὀνομάττει, πολλὴν εἶς καὶ
ἀφ' ὀφθέρῳ πρόνοιαν, ὥστε μὴ τῆς οὐσίας μόνον τῆς
πατρικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς παιδείας
κληρονομοῦς αὐτοῦ ἀποδείξει, ἣ καὶ τὸν πλοῦτον
οἷδε σώζειν τοῖς κεκτημένοις, καὶ ποιεῖν ἔχειν αὐτὸν
μαλλὼν ἢ ὑπ' ἐλαίῳ κακῶς ἔχεισθαι, καὶ ἣ συνέγειν
δοουλοπραπέτερον, ἣ ἀναλίσιπτον ἐπισφαλέτερον.
Ἀμφότερα γὰρ ἴσην ἔχει τὴν ἀτοπίαν, λόγου καὶ
καίρου λειπόμενα, καὶ τὸ δεψιδῶς βέειν ἔνθα μὴ δεῖ,
καὶ τὸ φειδῶδον εἶναι καὶ μικρολόγον ἔνθα τὸ σπαί-
ρειν ἐπ' εὐλογίαις, ὃ φησὶ Πάυλος, μακχρίον καὶ
ἐπαινετόν. Διὰ τοῦτο καὶ πάσης αὐτοῦ παιδείας κλη-
ροῖ, ὅση τε τῆς Ἑλληνικῆς φιλοκαλίας ἐστὶ τὴν γλῶσ-
σαν ἀσχεύουσα, καὶ ὅση τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας τὴ
τῆς ἡθικῆς κατὰ τὴν ψυχὴν πρὸς φιλοθεσίαν ἀνα-
γούσα. Ἐπεὶ δὲ καὶ νόμον αὐτοῦ· ἡβόλητο γυναικί
ἔχειν, πρὸς πόλιν Βηρυτὸν ἐκπέμπει (ἐκείνη γὰρ
τότε τοῖς πολλῶν ἔγρουσι περὶ τῶν νόμων μελέτην
ἀνδράσιν ἤθει) πατὴρ δυνως φιλόπαιδον ἐπίδειξας
ἔργον, ὑἱὸν ὁμιλίαις ὑπομενεῖν στέρεσιν αὐτὸς ἀνα-
σχόμενος, ἣ ἐκείνοισι ἀποστερησάτι τινος τῶν σπον-
δαίων καὶ ὠφελίμων.

CAPUT II.

Æger filios accerstit, instruit: divina ope curatur.

IV. His itaque studiis cum gnaviter incumbere
filii, in morbum gravissimum parens incidit. Ac
morbus quidem mortem minabatur, sed filiorum
absentia morte gravior erat, cum vehementer metue-
ret, ne jucundissimo eorumdem conspectu, ac
desideratissima dulcissimorum pignorum consue-
tudine frustratus ex hac vita raperetur. Igitur et
celeriter advocantur, et citissime advolant, de ide-
riorum alis sublevati, viæque longitudinem ar-
dore mentium contrahentes. Non tantum enim
amabantur, sed et non minus amabant, neque soli
a natura, verum etiam a virtute, quam deside-
riis mutuis alerent, huic incitabantur; sic ut vere
filii essent, qui tum in parentem summo amore
ferrentur, tum vicissim a parente plurimum dilige-
rentur. Quare ubi in dulcissimos filiorum vultus
conspicere oculos parenti livuit, confestim morbo
levari cœpit, et a præsentis voluptatis magnitudine

Δ'. Ἐτι δὲ περὶ τὴν τοιαύτην ἄσχεσιν τῶν παιδῶν
ἀσχαλουμένων, ὁ πατὴρ νόσῳ περιπίπτει δεινῇ·
καὶ ἣ μὲν νόσος ἠπέλπει θάνατον, ἣ δὲ τῶν παιδῶν
στέρησις καὶ θάνατος πλῆρον ἐλύπει, μὴ οὕτω φθάσας
ἀθάνατος ἀπέλθοι καὶ ἀνομιλήτος; φιλατάτων ὄψων
ὁμιλίαις ποθεινοτάτης. Διὰ τοῦτο καὶ μετακαλεῖται
τάχιον, καὶ αὐτοὶ παρῆσαν οὐκ εἰς μακράν, πόθου
περοῖς κουφιζόμενοι, καὶ τὸ πολὺ τῆς οδοῦ βραχὺ
τῆ θέρμῃ τῆς ψυχῆς ποιοῦμενοι. Οὐ γὰρ ἐφίλοῦντο
μόνον, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ἤττον ἐφίλοῦν, οὐ τὸ πᾶν
ἔχοντες ἀπ' ὧς ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ ἀφορμῆς
εἶναι τούτους φιλοπάτορες υἱοῦς πατρός σὺν ἀλη-
θεῖᾳ φιλόπαιδος. Ἰδὼν δὲ τοὺς παῖδας, καὶ πρὸς
γλυκεῖα ὄψιν ὁματτα προσδεδῶν, βέβαιον εὐθὺς γίνε-
ται, καὶ κουφότερος ὥσπερ τῆς νόσου διὰ τὴν προ-
οῦσαν ἡδονὴν αἰσθάνεται. Λύει γὰρ πολλάκις εὐ-
φροσύνης ὑπερβολὴ νόσον σώματος, ὥσπερ καὶ μὴ

3 Psal. cxi, 3. 3 Cor. ix, 6.

οὕτω ἐκκαλεῖται μέγθος ἀθυρίας. Περιλαβὼν οὖν ἅμα τὸν πατέρα· καὶ ἔλασ' αὐτοῦ ἐκ περιχρῆσται περιγυθείς, καὶ ἅμα μὲν ἰδούσης πληρούμενος τῶν τοῦ φίλτάτου ἰδεῖν, ἅμα δὲ καὶ εἰς λύπην τῇ στερησει τούτου διὰ τῆς πνευδοαπορίας πάθει μεριζόμενος· τοῦτο μὲν ἀγαλλίων, τοῦτο δὲ καὶ περιλαγῶν καὶ κτηχεῖται μεστός γινόμενος, νῦν μὲν ὑφ' ἡδονῆς ἀσπαζόμενος, νῦν δὲ δακρύων τὰς παρειὰς πληρούμενος, ἄρτι φωνᾶς εὐχρηστικῶς προσιμῶν θεῶν, ἄρτι τῆς ἀνθρωπίνης καταστεινάζων φύσεως.

Ε'. Ἐἴτα καὶ λόγων ἤπειτο πρὸς αὐτοὺς, καταρτίξιν ἔτι πρὸς ἀρετὴν βουλούμενος, αἰσχρότης ἕξιον εἶναι ὑπολαβεῖν, εἰ φθαρτῶν μὲν πραγμάτων μέλλωι αὐτῶ κληρονομας τοὺς πατέρας καταλιπεῖν, μὴ πολλῶν δὲ μελήσει πλέον τὰς ἐνολάς αὐτοῦ καὶ τὰς πραινέσει· κληρον αὐτοῖς ἔφεται πρὸς πολὺ τιμιώτερον καὶ λυσιτελέστερον. Ἐμοὶ μὲν οὖν, ἔλαγε, τίκνα, ὁ ἀνθρώπινος ἦσως βίος πρὸς τέλος ἤδη χωρεῖ· εἰ βούλεσθε δὲ περὶ χάριτας ἀποδοῦναι (βούλεσθε δὲ, οἶδα, πολὺ τὸ πρὸς ἡμᾶς φίλον ἔχοντες), ταύτην ἔμοι ἀποδοτέ πασῶν χαρίτων προτιμώμενην ἢ δὲ ἐστὶ, τὸ θελήματιν ἡμᾶς ἀκολουθήσει θεοῦ, καθ' ὃ καὶ ἤδη ἀκολουθοῦντες· ἐστε, καὶ ὅπως τῶν ἐνοτῶν αὐτοῦ καὶ τῶν θελημάτων πορεύεσθαι. Ὁ βούλομαι λέγειν, οὐ διὰ τύπον ἐρῶ, ἀλλὰ ἐπιχαγέσθαι πλέον ἡμᾶς γλιχόμενος. Εἰ γὰρ βουληθῆτε καθάπερ ὑποδείγματι χρῆσθαι τῶν ἐμῶν βίῳ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφορῶντες, ὡς περ εἰς εἰκόνα θεῆ καὶ ἀρχέτυπον, οὕτω τὰ καθ' ἑαυτοὺς ῥυθίζειν, ἴσως οὐ πολλῶν ἄλλων δεήσεσθε διδοχάλαν· ἄλλως τε δὲ, καὶ τὸ παραδειγμα ἐγγύς ἔξετε, καὶ μᾶλλον αὐτῶ ποιηθήσεσθε· εὐμαθίτεροι γὰρ τῶν οὐρανῶν διδοχάλαι, λόγῳ τε καὶ πράξει γινόμεναι, καὶ πολλῶν πλέον τῶν ἄλλων τὸ πιθάνον ἔχουσαι. Οἶδατε γὰρ οἷα μοι πρὸς πάντας ἀναστροφή γέγονε, καὶ ὅπως ἐκ πάντων, οὐκ ἀγάπης μόνον, ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἐτύγχανον ἀπολαύων, οὐκ ἀλαζονείας χάριτι καὶ τύφῳ ἔνεκα, ἀλλ' ἐπιεικείας καὶ τρόπων χριστότητος. Οὐκ ἐξύβρισα πρὸς τινα οὐδὲ μῶς, οὐ λοιδορον ἀφῆκα γλώττω, οὐκ ἐφελάμην τιπτενο· ἐρῶ τινί, οὐ λάθρα κατελάλησα τοῦ πλησίον, σκανδαλοῦ οὐδενί κατέστην αἰτίας, τῶν θυμῶν κατὰ τῶν ὑπηνόων οὐδ' ὄλωκ ἐφῆκα, ἔχθραν ἢ ὀργὴν κρύπτειν εἰς καρδίαν οὐκ ἠνεσχόμην, ὡς περ δὲ τῇ γλώττῃ οὕτω καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς φυλακὴν ἐθέμην· οὕτως γὰρ προσέσχον ἄλλοτρίῳ κάλλει, οὕτως γυναικί προσῆλθον πλὴν τῆς ὑμετέρας μητρός, καὶ ταύτῃ μέχρι τοῦ τεκεῖν τοῦ φίλτάτου ἡμᾶς, εἴτα συνθήκας ἀλλήλοις πρὸς ἀγαθὰν ἐθέμεθα. καὶ τούτων δὲ τὴν μίμησιν, εἴ γε βούλεσθε, ἀρκούντως ἀπὸ τῶν ἐμῶν ἔξετε, ὀργάνους προσέχειν, χερῶν προϊστάσθαι, νόσφ πιεζόμενους ἐπιτεκέσθαι, ἀδικουμένους· ἐκ χειρὸς στερεωτέρων ῥύεσθαι, μητρὶ σείβας, ἱερεῦσι νέμειν τιμῆν, μοναχοῦς, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν ἐρημίαις, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὄποις τῆς γῆς πάσης. ἀξιούσιν προνοίας· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ δούλου ἐπιεικῶς ἔχειν καὶ φιλανθρώπως, διὰ

mali fugam sentire. Sæpe enim ut vis gaudii corporis morbum expellit, ita mœroris ac erbas infirmitatem absentem advocat. Amplexatus igitur liberos, ac totus iis ex lætitiæ abundantia circumfusis, et simul ex dilectissimorum conspectu gaudii plenus simul in tristitiam ex eorum privatione mortisque memoria relabens. in multiplices variisque affectus distrahebatur; hinc quidem exultans, inde autem dolens. inconstitutiæque perfusus: nunc lacrymis genas inundans, nunc gratulabundus Deo, nunc humanæ naturæ cogitatione ingemiscens.

V Deinceps et verba facere cœpit, quibus eos ad virtutem componeret; indignum ratus, si obnoxiam corruptioni illis hæreditatem relinqueret, et non omni cura præcepta ac monitiones tam pretio, quam utilitate terrenis rebus longe superiores, ad eodem patrimonii loco transmitteret: Mea quidem, inquit, vita, liberi, jam ad metam spectat: quod si vobis aliam quam parenti gratiam referre cordi est (de quo vestri in me amoris ardor dubitare non sinii), hoc unum mihi, quod cæcis omnibus præferam, reponite, ut divinæ voluntati, quemadmodum facitis, obsequamini, vitamque ex præscripto ejusdem instituat. Quod porro dicturus sum, id haudquam ab inani gloria, sed a summo vos incitandi desiderio, profectum accipite. Si enim vita mea tanquam ex emplo uti libnerit, conjectisque in eandem oculis vos ad eam velut quoddam specimem atque imaginem conformare, fortassis alius vobis magister non erit onus: cum et exemplar vobis domi futurum sit, et sic facilius in vobis suam sit formam expressurum. Nam doctrina domestica, qua sermone, qua opere expressa, et ad docendum accommodatior, et ad persuadendum efficacior est, quam externa. Cæterum nostis, quæ mea fuerit cum omnibus agendi ratio, quæ undique non amorem modo, sed venerationem quoque mihi conciliavit, ex modestia nostra morumque benignitate, non ex ostentatione, aut vanæ laudis aucupio prognatam. Nunquam sancti quam insolenter injurius fui, linguam a calumniis abstinui, abjectis non insultavi, non furtim res proximorum diripui, nulli offendiculi causam dedi, in subditum neminem iracundiæ frenata laxavi, inimicitias et iras in poclore latere non sivi, æque linguæ et oculis custodiam inimicosi, in alienam pulchritudinem non intendi, ad mulierem non accessi, præterquam ad matrem vestram; qua donec vos mihi clarissimos peperit, usus sum, castimonia deinceps ex pacto mutuo servata. Sed et in hisce imitari nos abunde potestis, si volueritis pupillos curare, tutari viduas, morbis oneratos visitare, oppressos injuria a potentiorum manu vindicare, matris reverentiam, sacerdotibus honorem tribuere, monachis, ac præsertim iis qui in solitudinibus, montibus ac speluncis et in cavernis terræ degunt, omni sollicitudine providere: ad hæc servos mansuete et clementer habere, propter eum qui pro nobis secun-

dum ineffabilis benignitatis leges servi formam indutus est. Juniores igitur servi tanquam filii curandi sunt, seniores atque ætate proVecti libertate donandi; ac ne tum quidem curæ vestræ expertes esse debent, vestrum usque dum vivere desinant, alimenta ipsis suppeditanda. Insuper amicis estote fidi, inimicis benevoli, nulli malum reddentes. Hac vivendi ratione et propitium vobis Numen habebitis, et longitudine dierum saturabimini.

VI. His auditis, filii lacrymis perfusi, tantum acerbitatis ex imminente intolerabili parentis sibi charissimi morte sensere, quantum ferre vix possent, et ore, et oculis et toto corporis habitu ne ipsos desereret, sed vitam potius a Deo longiorem peteret, obsecrabant. Perspexerant enim quo ille esset apud Deum loco, quem sincera probitas tot factis testata commendaret. Quod si impetrent, tum demum aiebant perpetuo sibi mandata divina cordi fore. At Xenophon altum ex imo pectore suspirium ducens, Ex quo, inquit, hic me morbus lecto affixum tenet, non alio spectarunt preces meæ: quin hac ipsa nocte utrorumque votis Deus annuit. Divino enim oraculo compertum habeo, me jussu Dei nunc in vita mansurum. Quo intellecto filii præ læ itæ magnitudine se continere non poterant, perinde ac si non patris vita prorogata, sed mors ipso- rum decreto quodam abrogata esset. Ubi vero, superata vi morbi, perfecta sanitate pater frui cœpit, haudquaquam insomnia delusus, denuo filios Berytium, ad literarii cursus cœptum stadium conficiendum, reverti jussit: Vos, inquit, abite filii, ac studia cordi habetote; ego interim de matrimonio vestro sollicitus ero, et quam brevissime reduces, cum idoneis vos uxoribus jungam. Hæc locutus, navigio impositus dimittit.

CAPUT III.

Filii ad studia revertentes, naufragium patiuntur.

VII. Atque nunc quidem ad ea quæ dicturus sum, intendendus est animus. cum sese jam prodit jucundissima narrationis pars, quæ simul divinæ providentiæ ac bonitatis multiplicatem, simul admirandum propositi nobis argumenti seriem ostendit. Secunda igitur navigatione aliquantis per usi sunt fratres. leni vento proVecti: inde turbo repente in navem incumbere, magnique ac teteri- mi fluctus excitari, et præter morum mugire salum, tum immensi aquarum montes irruere, navigioque exitium minari; cum interea demissis festinanter velis nautæ in incertum agerentur. At juvenes (animadvertite, obsecro, raticis bonæ surculus bonos cæterorum immemores, illico se vertebant ad Deum, nimirum unicum verumque præsidium. Cujus opem cum implorarent, non opera sua, sed paternum bene agendi studium commemorabant, satis gnari hac se ratione citius exauditum iri. Recor-

Α τὸν ὑπὲρ ἡμῶν, νόμοις ἀφ' αὐτοῦ φιλάνθρωπιᾶς, δοῦ-
λου μορφὴν ἐνδυστάμενον· καὶ τῶν μὲν νέων ὡς ἰδίων
προνοεῖν τέκνων, τοὺς γηραιούς δὲ καὶ προβεδηκό-
τας ἐλευθερίας μὴν ἀξιοῦν, πλὴν μηδὲ οὕτως ἀπο-
λύειν προνοίας, ἀλλ' ἄχρι τέλους τὰ τῆς τροφῆς
αὐτοῖς χορηγεῖν· φίλοις εἶναι πιστοῦς, ἐχθροῖς εὐ-
μενεῖς, κακοῦ δὲ ἀντιποδοτικοῦς οὐδένι. Οὕτω βιοῦν-
τες Ἰλεῶν τε τὸ θεῖον ἐφ' ἑμαῖς ἔξετε, καὶ μακρότερος
ἡμερῶν ἀπολαύσεσθε.

Ζ'. Τούτων οἱ πατέρες ἀκούσαντες, δάκρυά τε
θερμὰ τῶν ὀφθαλμῶν καταχέαντες, καὶ τὴν τοῦ
πατρὸς στέρησιν φορητὴν αὐτοῖς εἶναι λέγοντες οὐ-
δωμῶς, ἤξιον καὶ χεῖρασι, καὶ ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς
σχήμασι μὴ ἐγκαταλιπεῖν αὐτοὺς, ἀλλ' αἰτῆσαι
πρὸς θεοῦ καὶ εἶτι τὴν ἐν τῷ βίῳ ζωὴν. Καὶ γὰρ
ἤδεσα ὅσα τῷ πατρὶ πρὸς θεὸν ἢ διὰ τῶν ἔργων
τῶν ἀγαθῶν οὐκείως. Οὕτω γὰρ, ἔλεγον, καὶ τε-
λειωτὰς ἡμᾶς ὀφθῆναι παρασκευάσεις τῶν σῶν ἐντο-
λῶν. Ἐκεῖνος οὖν μέγα τι καὶ βύθιον ἀπὸ τῆς
ψυχῆς στενάξας. Ἀφ' οὗ, εἶπεν, ἡ κλίνη με αὐτῇ
ἔσχε τῇ νόσῳ κάτοχον, τούτο μοι δέησις πρὸς θεόν,
καὶ τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀμφοτέροις ὑμῖν ἐπινοεῖ τὴν
αἴτησιν. Τούτο γὰρ εἶδον σαφῶς δι' ἀποκαλύψεως
καλεουθεῖς εἶτι περιεῖναι τῷ βίῳ. ἤκουσαν οἱ πα-
τερες, καὶ καθεκτοὶ οὐδ' ὄλωσ' ἐφ' ἡδονῆς ἦσαν, ὥσπερ
οὐ τοῦ πατρὸς εἰσέτι ζῆν μίλλοντες, ἀλλ' αὐτῶν
μηδῆποτε θανεῖν ὠρισμένων. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς νό-
σου κρείττων ἦν ὁ πατήρ, καὶ ὑγείας ἀπέλαβε [σ.
ἀπέλαβε] καθαρᾶς, οὐδὲν αὐτὸν ψευταμένων τῶν
ὄνεράτων, ἐπέτρεπεν αὐτῷ τοὺς πατέρας τὴν εἰς
Βηρυτὸν ὁδεύειν, ὥστε τοῖς ἡργαμίνοις ἤδη τῶν μα-
θημάτων ἐπιθεῖναι πέρας, Ἰμεῖς μὲν, ἀπίτε, ὡ
πατέρες, εἰπὼν, καὶ τούτου ὑμῖν τοῦ ἔργου μελή-
σει· ἐμοὶ δὲ περὶ γάμων ὑμετέρων ἢ φρονεῖς ἔσται,
καὶ ὅπως θάττον ἐπανελθόντες γυναίξιν ἡμᾶς συν-
άψω τῆς προσηκούσας. Ἐφη, καὶ εἰς πλοῖον αὐτοὺς
ἐμδελῶν ἀπέπεμπεν.

Ζ'. Ἀλλὰ προσεῖχεν ἤδη τοῖς ῥηθησομένοις ἐπι-
μελῶς δεῖ· ἔνθεν γὰρ προκύπτειν ὄρω τοῦ λόγου τὸ
χρῆσιςτατον, ὁμοῦ μὲν καὶ τὸ ποικίλον τῆς τοῦ
θεοῦ προνοίας καὶ χορηστικότητος ὑπερφατῶν, ὁμοῦ
δὲ καὶ τῶν προκειμένων ἡμῖν εἰς διήγησιν τὴν θαι-
μασίαν οἰκονομίαν. Εἶχε μὲν τοὺς πατέρας ὁ πλοῦς
καλῶς μέχρι τινὸς καὶ πράξῳ τῷ πνεύματι φερομί-
νους· εἶτα λιλιπῶς ἀθρόον τῇ νηὶ προσποσοῦσης,
κλυδωνός τε μεγίστου καὶ χαλεποῦ γενομένου, καὶ
τῆς θιλάττης μὲν ἐξίστιόν τι καὶ φρικτῶδες μυκη-
σμένης, τῶν κομάτων δὲ δεινῶς ἐπεχειρομένων,
καὶ καλύπτειν ἤδη τὴν νῆν ἀπειλούστων, οἱ μὲν
νῆστι σπουδῇ τὰ ἱστία καθέντες ἐφερόντο· οἱ πατέ-
ρες δὲ (καὶ ὅσα ῥίξης ἀγαθῆς ἀγαθὰ βλαστήματα),
πάντων ἀπογόνους τῶν ἄλλων, πρὸς θεὸν εὐθὺς
ἔβλεψαν τὴν μόνην ἀληθινὴν βοήθειαν, αὐτῶν τε
καλοῦντες εἰς προστασίαν, οὐκ οὐκείων ἔργων, ἀλλὰ
πατρικῆς ὑπεμμένησκον ἀγαθοεργίας, καὶ οὕτω

μᾶλλον δυσωπειν ἔγνωσαν, Μνήσθητι, λίγοντες, Ἐργῶν πατέρων ἡμῶν, Δείσποτα, καὶ δι' αὐτοὺς μὴ εἰσέρῃς ἐν ἡμέραις ἡμερῶν ἡμῶν εἰς βλάβη τῆς θαλάσσης ἡμᾶς καταβῆναι, μηδὲ καταποντισάτω ἡμᾶς καταγίγς ὕδατος. Μνήσθητι σῶν οἰκιτηρῶν, μνήσθητι χρησιότητος ἀνεκίστου · βλήψον ἐλ νουὸ ἀγίου σου, ἐκ φρικτοῦ κατοικητηρίου τῆς σῆς ἀφρόστου μεγαλειότητος, καὶ ἴδε πῶς ἐν ψυχῇ συντετριμμένῃ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως δεόμεθά σου τῆς ἀληθινοῦ χειρός · καὶ μὴ παραδῆς ἡμᾶς εἰς τέλος δια τὸ ὄνομά σου, ἀλλὰ ποιήσον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιεικειάν σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου ἐξέλθου ἡμᾶς, εἰς ὄψιν τῆς μεγαλωσύνης σου · οὐδὲ γὰρ οἱ νεαροὶ κινέουσί σε, οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογησομένοι σου τὸ φοβερὸν ὄνομα. Καὶ τοιαύτη μὲν τῶν ἱερῶν παιδῶν ἢ πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεις, πρὸς ἄλλοις πολλῶν πρότερον δευθεῖσιν ὁμοίως ἔχουσα. οὐκ ἐκ πύργου κατ' ἐκείνους, ἀλλ' ἐξ ὕδατος σωθῆναι θερμῶς δεομένων.

Ἡ'. Ἐπει δὲ ὁ κλύδων οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐσπένδeto, Θεοῦ κρήματι οἷς αὐτὸς οἶδα τὰ ἐκείνων βουμπατικῶν οἰκονομῶντος, καὶ ὁ κίνδυνος ὅσον οὕτω προσδόκιμος ἦν, οἱ νεῦται μὲν εὐτραπέσαντες ἤδη τὴν ἐφορμίδα, πρὸς αὐτὴν ἤλαντο, καὶ ἔνθα ἂν αὐτοῦς ἦγε τὸ πνεῦμα δόντες αὐτοῦς ἤγοντο. Οἱ δὲ πατέρες, ἐπει πῶς ἄνωθεν ἀπεγνώρισαν βοήθειαν, καὶ ἀπρακτον αὐτοῖς γένησθαι τὴν εὐχὴν ὤφοντο, ἀγνοοῦντες βαρυτέρως λόγους οἰκονομίας, καὶ τὸ ἄσπαστον εἶναι πολλὴν τὰ τοῦ Θεοῦ κρήματα, ὥσπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ἤδη τὸν μικρὸν θάνατον ὄρωντες, ὅλοι τοῦ πάθους ἐγένοντο · καὶ ἀλλήλους περιλοδοῦντες, καὶ χερσὶ χεῖρας καὶ πόδας ποσὶ συμπλέξαντες, ὁμοίως τε ὁμοίως, καὶ στόμα στόματι περιθέντες, ἀσπασμοῖς τε πικροῖς τὸ πάθος παρεμβουῶντο, καὶ διακρύων πηγάζετε ἀλλήλους κατέκλυζον, καὶ τὴν μακρὰν ὥσπερ στέφειν ἀπωθούοντο. Ἐἴτα δεινόν τι καὶ γοερὸν ἀνομιάζαντες, βουή τε τὸ πάθος σημαίνοντες τῆς ψυχῆς, καὶ εἶον μικρότερον καὶ αὐτοῦ θανάτου τὸν χωρισμὸν λογιζόμενοι, Καίρε, φίλη πητρὸς ὄψις, χεῖρε, μητρός, εἶλεγον, συγγενῶν φίλων ἡδονῆ, χεῖρε· οὐκ ἔτι ἀλλήλοις εἰς θείαν ἤζομεν, οὐκ ἔτι τὰς παρ' ἀλλήλων εὐφροσύνας ἔξομεν. Φεῦ! ἀδελφεῖ φίλιτατε, φεῦ! ὄψις ἡδίστη, φεῦ, ὅπως ὀδυνηρῶς διασπώμεθα! Τί ποτε ἄρα ἦσαν αἱ γονεῖν εὐχαί; τί αἱ πρὸς τοὺς πένητας εὐποιαί, αἱ πρὸς τοὺς φιλαρέτους ἄνδρα; καὶ μοναχοὺς θεραπείαι; Οὐδενὸς τούτων οὐδέμια πρὸς Θεὸν ἀνέστη εὐχή; ἢ ἀνέστη μὲν, ἰσχυροτέρα δὲ ταύτης ἢ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν ὡρθη δύναμις; Φεῦ, ὅπως πατέρες θρηνοῦντες πρὸ μικροῦ θνήσκοντες, ἐμείλομεν μάλλον αὐτοὶ πατρὶ καὶ μητρὶ γενέσθαι θαρρῶν πρόφατις, θρηῖνος οὐκ ἔχων πάρας, πένθος ὀλοῦ βίῃ παρατεινόμενον! Ἀποτήφη. Πάτερ, τοὺς πατέρας, ὡς ἡλπίσας, πλήρεις μετημάτων, πλήρεις παιδείας, ὡμοῦ δὲ [φῶν μηδὲ] θανόντων κόνιν ἔξαις ἴδειν. Γάμος τῶν υἱῶν ὄψει, πάτερ, ὡς εἴχες νοῦν, καὶ τὸν ὁμείναιον ἄδόμενον ἐπ' αὐτοῖς ἀκού-

A dare, inquit, Domine, opera parentum nostrorum, ac propter eos ne fiveris nos in dimidio dierum nostrorum demergi in profundum maris, neque absorbeat nos tempestas aquarum. Memento miserationum, memento incomparabilis benignitatis. Respice de templo sancto tuo, ex tremendo habitaculo ineffabilis magnitudinis tuæ, ac vide quemadmodum animo contrito et spiritu humilitatis imploramus invictam manum tuam. Ne tradas nos in mortem, propter nomen tuum, sed fac nobiscum secundum clementiam tuam, et secundum multitudinem misericordiæ tuæ eripe nos ad gloriam majestatis tuæ. Neque enim mortui laudabunt te, neque omnes descendentes in infernum; sed nos qui vivimus, benedicemus tremendum nomen tuum. Hæc erat sanctorum juvenum ad Deum precatio, aliorum antiquissimorum juvenum orationi simillima, non ex ignibus, ut ulli 3, sed ex aquis ferventer eripi postulans.

VIII. Postquam vero procella ne tum quidem dedit inuicias (Dei utique judicio, quibus ipse nosset modis mirabiliter eorum cursum gubernantis), et periculum pristino majus incubuit, tum navæ in scapham jam paratam desiliunt, et quocumque ventus impelleret, ferebantur. Verum fratres a cœlesti jam ope abjecti, irritasque se preces fudisse rati, cum gubernationis abdiæ rationes ac judicia Dei abyssum esse multum ignorarent, acerbissimam oculis mortem inveniunt, dolore toti consternabantur. Igitur invicem complexi, et manus manibus, pedibus pedes implicantes, oculos quoque oculis, et oribus ora componentes, nunc frequentî valedictione affectus suos prodebant, nunc lacrymarum fontibus invicem inundabant, et longissimam illam disjunctionem lamentabantur. Hinc acerbissime ingemiscientes, et clamore sensum animi indicantes, ipsaque morte amariorum quodammodo secum amaram absentiam ducentes, Vale, inquit, bant, jucundissime patris aspectus; vale mater; amantissimorum cognatorum ducebo, vale: non amplius vobis occurremus, non amplius communibus fruemur lætitiis. Heu! o! amantissime frater. Heu! mi oculo. Heu! tam luctuose divellimur. Quorsum ergo illæ parentum preces? quorsum illa n egentes liberalitas? illa in monachos ac virtutum studiosos observantia? Nullius e horum, nec una quidem ad Deum ascendit oratio? An ascendit quidem, sed fortioreni sese invenit peccatorum nostrorum potentiam? Eheu! quomodo, qui patrem nuper inoribundum lugebamus, nunc ipsi: potius patri matreque plorandi argumentum futuri sumus? O lucium termino carentem! o dolorem toti vitæ æqualem! Scilicet pater, (quæ erat spes tua) supererunt tibi liberi, sepulcri tui supplementum; et qui curis de nostri educatione plenus eras, ne mortuorum quidem cineres intueberis. Scilicet, pater, quod animo

volvebas, filiorum nuptias videbis, et hymenæos in A
eorum gratiam decantandos audies ; quos. eheu !
ne defunctos quidem conspicabere, aut ultimo vale
impertieris. Luctuosum est sane parentibus præ-
morientes cernere filios ; verum ne hoc quidem
vobis reliquit invidia ; neque senio confectis dabi-
tur liberorum corpora sepulturæ mandare. O Rex
ac Domine universorum, ejusmodi nobis mortem
nunc derrevisti ! quam si per tua nobis judicia
non licet effugere, saltem conjungere liceat. Una ambos procella operiat, una maris bellua sit utrius-
que sepulcrum.

IX Hæ juvenum lamentationes erant. At nave
jam usquequaque disrupta, alter tabula, alter alio
fragmine arrepto pelago se commiserunt, neces-
sitaris quidem legibus obsequentes, sed divino nu-
tu mirandum sane in modum conservati. Sic B
enim jactatos tandem Tyrus excepit ; ac Joannem
quidem locus dictus Malmephetan, Arcadium ve-
ro Tetrapporgia. Ast alter alterius salutis ignarus,
non tam suo lætabatur eventu, quam fraterno do-
lebat.

CAPUT IV.

Ambo seorsim monasticam vitam complectuntur.

X Porro Joannes multa animo reputare cœ-
pit, tum quo impulsus esset, tum quo se verteret
secum expendens. Hæc cogitandi mens bona. a
paterno utique semine ortum ducens, injecta fuit.
Commemini enim, a ebat, patrem meum judicare
solitum, vitæ solitariae ad felicitatem deesse ni-
hil. Et fortassis hæc est voluntas Dei, ut potius
ipsi inserवास in paupertate et abiectione (quæ C
certæ sunt ad ejus obsequium vitæ). quam ut in-
ter opes atque fallacias vitam exigam ; quæ lata
nimirum est via et ad interitum ducens. Atque
hæc, credo, est causa cur potentem ejus manum
implorans irritas fuderim preces, neque tempe-
stas tranquillitate mutata sit. Nam cum sit opti-
mus, persæpe supplicantes negligere novit ob-
animarum bonum, atque ea maxime præbere pe-
tentibus, unde manifestum animis emolumentum
existat. Quocirca monasterium mihi adeundum,
animæque consulendum est, et ante omnia pla-
cendum Deo, qui non maritima solum procella,
sed magis etiam vitæ hujus fluctibus ereptum,
inexplicabili ratione me in salutis adduxit
viam. Atque hæc animo volutans in preces dat
D
sese, quibus et servari postulabat Arcadium, et,
quod caput erat, in eandem vitæ rationem per-
trahi, quæ tum corpori ejus, tum animæ salutem
afferret.

XI. Confert se igitur ad quoddam regionis illius
monasterium, ubi cum janitor eum vidisset, benig-
ne excipit, nudo vestem largitur, parique hilari-
tate ac benevolentia mensæ adhibet : Deo interim
Joanni ad se viam bellissime sternente. Remota
deinde mensa, monachus colloquium exorsus : Unde,
inquit, fra:er, huc accessisti ? Cui ille jam generis,
et opum, et splendoris atque amplitudinis oblitus,

σεις, οὐς οὐδὲ θεομηκότας, αἰ, αἰ ! θεάτη, οὐδ' ἀσπάση
τά τελευταία. Δεινὸν γονεῦσι παῖδας προσηγομένους
ἰρῆν· ὅμν δὲ οὐδὲ τοῦτο δίδωσιν ὁ φθόνος, οὐδὲ
ἔξετε ὡν οἱ γηροῖοι παίδων διαιτέρων θίψει σὺ-
ματκ. Ἰ δέσποτα πάντων καὶ βασιλεῦ, οἷον ἡμῶν
ἤδη κατεψηφίσθη τὸν θάνατον, ὅν, εἰ μὴ παρελθεῖν
ἡμᾶς ἔπει κέκρικας, ἀλλ' ὁμοῦ τοῦτον εὐδόκησον
ὀπελθεῖν. "Ἐν ἀμφοτέροισι κῆρα καλυψάτω, ἔν ὁθρίων
θαλάττης τάφο: ἀμφοτέρων γενέσθω.

Θ'. Καὶ τοιοῦτοι μὲν οἱ τῶν παίδων λόγοι. Τῆς δὲ
νηὸς ἤδη καθόλου περιβήχαιτης, ἐκότερος πύτων,
ὁ μὲν σανίδος, ὁ δὲ ἄλλου τῶν ζώων λαβόμενος, τῷ
πελάγει ἐαυτοῦς ἐπιτρέψαν, νόμοις μὲν ἀνάγκης
ἐπόμενοι, νεύμασι δὲ θεοῖσι σωζόμενοι παραδόξως.
"Ἐκδέχεται τοιγαροῦν ἡ Τύρος οὕτω φερομένους αὐ-
τοῦς, τὸν μὲν Ἰωάννην τόπος δε ἐλέγετο Μαλαμαρε-
θάν, ἡ Τετραπυργία δὲ τὸν Ἀρκάδιον· κλήν ἐκά-
τερος θιατέρου τὴν σωτηρίαν οὐκ εἶδὼς, οὐ μᾶλλον
ἔχιστον ἐπὶ τῷ ἰδίῳ, ἔσον ἐπὶ τῷ τοῦ ἀδελφοῦ ἡνέτω.

1'. Ὁ τοίνυν Ἰωάννης πολλοὺς ἀνελέτων λογι-
σμοῦς ἦν, ὅποι τε ἀφίεται σκοπῶν, καὶ πῶς ἔρα
τὰ καθ' ἐαυτὸν διαθεῖη. Οὕτω δὲ διαμαλετώσα
νοῦ: ἀγαθὸς εἰσῆει, ἐκ πατρικῶν σπερμάτων ἔχων
τὰς ἀφορμάς. Ὁ γὰρ πατὴρ, ἔλεγεν, ὁ ἐμὸς ἀεὶ τὸν
μονήρη βίον μακρὸν μὲν ἤξιον, καὶ εἰς βούλησιν
τῷ Θεῷ, δοῦλασε καὶ με μᾶλλον αὐτῷ, πτωχεῖαν ἔρα
καὶ ταπεινώσιν ὑπελθόντα (ὁδοὶ γὰρ ἀπλανετα αὐτῶ
πρὸς ἐκεῖνον φέρουσαι θεραπεῖαν). ἢ ἐν κλοῦτῳ καὶ
ἀπάτη τὸν βίον διενεγεαίν, ὁ τῆς πλατείας ἐστὶ καὶ
ὀδηγοῦσης πρὸς τὴν ἀπόλειαν· καὶ ἐπὶ αἰτία μὴ
ἀκουσθῆναι με τῆς μεγάλης ἐκεῖνου χειρὸς δαίματος,
μῆτε τὴν ζάλην εἰς γαλήνην μεταβάλλειν. Ἀγαθὸς
γὰρ ὢν, οἷδε πολλὰ καὶ παρῶν εὐχόμενος, ἐπ'
ἀγαθῷ τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκεῖνα μᾶλλον αἰτουμένους
παρέχειν, ἔρα καὶ πρὸς αὐτὴν ἀντικρὺς παρακί-
πει τὸ κέρδος. Δει οὖν με μοναστηρίῳ προσελθεῖν,
καὶ ψυχῆς φρονεῖσαι, καὶ αὐτῷ δὴ τούτω, ὅπως
Θεῷ εὐάρετος ἔσομαι, δε οὐ κλιδωνος μόνου τοῦ
θλαττεῖου, ἀλλὰ καὶ πολλῷ μᾶλλον τοῦ βιωτικῶ
αὐδωνος σώσα: ἡμᾶς λόγοις ἁρρήτοις, εἰ: ὁδὸν
ἤγαγε σωτηρίας. Οὕτω σκοπήσας καὶ διασηθεῖς,
εὐχῇ δίδωσιν ἐαυτὸν· ἡθούλετο δὲ ἡ εὐχῇ σωθῆναι
τε καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρκάδιον, καὶ τὴν Ἰσην αὐτῷ
ἐλίσθαι τοῦ βίου διαγωγῆν, ἔπερ ὡ: ἐν κεφαλαίῳ
ἦν, ἵνα μὴ κατὰ σῶμα μόνον εἶη, ἀλλὰ πολλῷ μᾶ-
λλον καὶ κατὰ ψυχὴν σωζόμενος.

1Α'. Πρόσεισι τοιγαροῦν ἐνὶ τῶν κατὰ τόνοε τὸν
τόπον μοναστηρίων· καὶ ὁ ἐπὶ τῶν πυλῶν τετραγί-
μος ὡς εἶδεν αὐτὸν, εὐμενῶς τε εἶδε, καὶ εὐδὲς εἰσ-
εδήξατο, ἡμάτιόν τε δίδωσι (γυμνὸς γὰρ ἦν), καὶ τρα-
πέζης αὐτῷ κοινωνεῖ λίχν ἰλαρῶς καὶ προθύμως,
τοῦ Θεοῦ δὲ τῶτα καλῶς τῷ Ἰωάννη διατιθέντος
τὴν πρὸς αὐτὸν φέρουσαν [f. add. ἐλομένῳ]. "Ἐπειτα
μετὰ τὸ φαγεῖν, καὶ ὀμίλιας ὁ μοναχὸς ἀπέστρεψε,

Πόθεν εἰ, ἀδελφεῖ; λέγει. Ὁ δὲ, οὐκ εὐγενέας, οὐκ ἄλλου τοῦ τῶν ἐπισήμων καὶ περιφανῶν μνησθεῖς, ὡς περ ἤδη τὸ μετριοφρονεῖν κατορθώσας, ἀπὸ τῶν εὐτελεστέρων ἑαυτὸν βούλεται παρῖσταν, Ἀνθρωπὸς εἰμι, λέγων, ξένος καὶ ταπεινός, ναυαγῶν δὲ περιληφθεὶς, ζύμεται τε τῷ Θεῷ χρησάμενος, καὶ τὰς εὐχὰς τὰς ὑμετέρας διασωθεὶς ἀπερβίβην ἐνταῦθα. Τούτων ἀκούσας ὁ μοναχὸς προστίθει· Τίς δέ σοι τὸ μετὰ ταῦτα σκοπός; Καὶ ὁ Ἰωάννης. Εἰ καὶ Θεός [f. Θεῷ], ἔφη, τοῦτο δοκοῦν, καὶ μὴ ἀπάγει με τῆς προθέσεως τὸ ἀνάξιον, μοναχὸς γενέσθαι βούλομαι. Ἐπήνεσε τὸν λόγον ἀκούσας ὁ πωλιώτης, καὶ τὸν Ἰωάννην ἐμπαύσει τῆς ἐπιθυμίας. Ὁ δὲ, ἀλλὰ δύνατον μοι, ἔφη, ἐνταῦθα τίλος ἐπιθεῖναι μοι τῇ προθέσει; Καὶ ὁ μοναχός· Προσαγγεῖλαι με δεῖ τῷ προσετώτῳ, καὶ ὑπερ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψει, τούτῳ σε ποιῆσαι, καὶ πέρας ἀγαθὸν τῷ πράγματι ἀπαντήσῃ. Προσήγγειλε τῷ κατηγουμένῳ ὁ μοναχός, μετακαλεῖται ὁ Ἰωάννης, καὶ εἰς ὅψι αὐτῷ ἔρχεται, ἡδονῆς τε αὐτῷ γίνεται πρόβενος ὅσης διὰ τὴν ἐπιφαινομένην τῷ προσώπῳ χάριν ἐκ τοῦ κάλλους τῶν ἀρετῶν. Ἀκούει πλατεῖα ὁ Ἰωάννης τῶν εἰς ὠφέλιμον ψυχῆς συνεινόντων, εἶτα καταχεῖται τὰ τῆς μοναχικῆς ἀκριβοῦσας, κίρεται τὴν κόμην, συναποκίρεται πᾶν εἴ τι κοσμικόν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοὺς συνόδοντα; τῷ ἐπαγγέλλεται τῆς περιβολῆς λογισμούς.

IB'. Καὶ ἦν οὕτω νηστείας, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ προσευχῆς διοκαρτερῶν, τὰ μὲν ἄλλα εὐθυμός, μὴν δὲ τῇ περὶ τὸν ἀδελφὸν φρονεῖδι κατωδύνας τὴν ψυχὴν ἔθετο γὰρ αὐτὸν τοῖς ὕδασι δεινῶς ἐναποθανεῖν. Ἐλάνθανε δὲ τὸν γενναῖον, ὡς ὁ ἐκείνου Θεός, καὶ Ἀρχιδίου πάντως ἦν ἄμφοτέροις γὰρ ἔμελεν ἀρέσκειν Θεῷ, εἶδ' καὶ ἄμφοτέρων Θεὸς ἐκλήθετο. Τούτου τοιγαροῦν τῇ χάριτι καὶ ὁ θεὸς διασωθεὶς Ἀρχιδίος, καὶ γὰρ τῆς Τετραπυργίας ἀποδοθεὶς. ὡς περ ἔφημεν, χάριν ὁμολογεῖ Θεῷ τῷ σώσαντι. Ἐδαίτο δὲ καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς αὐθιγῆς τυχεῖν δεξιᾶς ὀδηγοῦ τε καὶ φυλακός, καὶ τοῦτον ἰστέν ὕψαλοισι πρὶν ἢ τὸν βίον ὑπεξελθεῖν· ἀδελφοὶ γὰρ ἦσαν οὐ τὰ σώματα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς. Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν, ἄπεισιν εἰς κώμην τινὰ (ὡ Θεοῦ κριμάτων) ἄρτου δεόμενος καὶ εἰς χεῖρας ἑτέρων βλέπων, ὡς περ ἄτεχνός οἱ πατέρες πολλῶν δευμένων γαστέρας ἔπλησαν. Δαδῶν οὖν, καὶ φαγῶν, καὶ ἰσχύσας, ὕπνῳ προσέειπεν. Ὁ δὲ ὕπνος ὄνερ αὐτῷ εἶχεν, ἐπιφανεῖτα τὸν ἀδελφόν, καὶ· Τί δὲ δι' ἐμὲ θρηνητε, ἀδελφεῖ, λέγοντα, θεὸς ἐν Χριστῷ ζῶ; Τούτο γὰρ ἀληθῆς πιστεύσας, μηδὲν τὸ μετὰ ταῦτα λυκοῦ. Ἐκαὶ τοίνυν ἀνήκα αὐτὸν ὁ ὕπνος, συνεῖς τὸ φανέν, χαρᾶς ἐκτερούτο καὶ τῷ Θεῷ χάριν διωμολογεῖ.

II'. Εἶτα σκοπῶν ἦν καθ' ἑαυτὸν καὶ λογισμούς στρίφων, περὶ τοῦ τί δεῖ ποιεῖν ἀντεῖθει γὰρ οὕτως. Ἀπειδέσομαι πρὸς τοὺς τακόντας; ἀλλὰ λύπη μαῖλλον αὐτοῖς αἰτίος ἔσομαι μόνος ὄφθεις. Ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν μαθημάτων ἀνάληψιν κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἐνταῦθα κορυμμή; ἀλλ' ἀσωλήτως καὶ ἀηδῶς προσεῖτω τῇ διδασκῇ, τοῦ ἀδελφοῦ σπαρη-

modestiamque satis edoctus, ac pro sordido se gerens. Sum, inquit, hospes atque abjectus, qui naufragio jactatus, Deoque usus propitio, ac vestris precationibus servatus, huc deveni. Quibus auditis addit monachus: Quem autem post hæc finem spectas? Tum Joannes: Si Deo, inquit, visum fuerit, neque tanto proposito mea non excludit indignitas. monachus fieri vehementer desidero. Ea re intellecta janitor collaudat juvenem, ac tam sancto desiderio beatissimum esse confirmat. Anno igitur, inquit Joannes, hoc loco voti compos fieri poterō? Respondit monachus, votum præsidii exponendum, quodque is decreverit exsequendum esse, atque ita rem exitu bono conclusum iri. Tum monachus superiori fert nuntium. Joannes accersitur, et in conspectum præsidis venit; cui magis sane voluptati fuit intueri virtutum splendorem in Joannis vultu elucentem. Plurima hic edocetur Joannes ad maximam animi utilitatem spectantia: tum de monastica sedulitate instruitur, continentia crines, atque una si quid superes. et profanum vel terrorem abraditur, neque tantummodo tunc monachorum habitum, sed et cogitationes cum professione vestium congruentes induit.

τε καὶ πρόττειον, τὰ τῶν μοναχῶν περιβάλλεται περιβολῆς λογισμούς.

XII Cumque hæc ratione jejuniis, vigiliis et precationi constanter sese addideret, cætera quidem erat a acri animo, exopto quod unica de fratre sollicitudine non mediocriter angeretur, quem viserrime undis immortuum crederet. Non considerabat enim generosus juvenis, saum Deum etiam Arcadii prorsus esse. Cum enim uterque Deo placiturus esset, singularem utriusque curam egit Deus. Hujus enim favere divinus quoque Arradius letho ereptus, et in regionem, uti diximus, Tetrapyrgeæ apulsus. inibi servatori Deo gratulabatur. Neque minus ille pro fratre deprecabatur, tum ut pari manu, duce et custode agatur, tum ut oculis eundem ante mortem conspiceret liceat. Animis enim, non modo corporibus fratres erant. Absoluta precatione mox in vicum quemdam se confert, atque (o judicia Dei!) cujus parentes multorum esuriendum ventres plane exsaturabant, ille manem supplex alienasque manus respiciens deposcebat, eoque sumpto corroboratus in summum incidit. Vix soporem libaverat, cum assistens illi Joannes, Quid me luges, frater, inquit, in Christo viventem? De quo quo nequaquam dubius, dolorem impostum ex animo ejice. Post hæc evigilans Arcadius, probata visi fide, lætissimis exultat, Deoque grates, ut par erit, exsolvit.

XIII. Inde animum cogitantis anxietate occupatis curæ, quid tandem sibi agendum videretur. Sic itaque sacum contendeat: An ad parentes revertar, quibus ubi solum me viderint, summum mærorem lojiciam? An studiorum cursum repetam, quod decreverat pater? Sed animum fratre orbatus, invitus ac fastidiosus ad doctrinam ac-

cedet. Quo me vertam igitur? Parenti semper monastica vita tum commendatione dignissima, tum, felicitatis plenissima esse visa est. Hanc arripiam; neque quidquam a paterna sententia votoque alienum fecero. His diebus, viam Hierosolyma tendentem ingreditur. Quo ut pervenit, ob iis sacratoriis locis lustratisque propemodum omnibus monasteriis, inter eundem in quendam ex magnis illis senem incidit, haud obscura virtutis insignia qua incesu, qua habitu, qua decenti oculorum compositione prudentem. Ad quem cum lætus accurrisset, dicta illi salute: Deprecare, inquit, pro me Deum: gravissima enim tristitia prorsus exanimor. Cui senex: Bono sis animo: nam pater, et mater, et frater tuus vivunt. Cæteri quoque eandem tecum tempestatem passi, servati sunt omnes: sed et qui vobiscum fuerunt famuli tanto exempti periculo, monastico habitu, quemadmodum et germanus tuus, exornati sunt: Exaudivit autem Deus supplicationes tuas, eosque omnes antequam vita excedas, tuis oculis inueberis. Quæ cum præstantissimus Arcadius audisset, amplexus regulam, et sedulo eam tenuit, et alacriter exsecutus est.

Αθίς. Τί οὖν ποιήσεται; Τῷ πατρὶ μου ἀεὶ ὁ τῶν μοναχῶν βλος ἐπαίνεται εἶδομαι, καὶ μακαριστὸς ἄξιός τοῦτον εἶσθαι με δεῖ, καὶ οὐκ ἂν διαμύρομαι πατρικῆς γνώμης καὶ τῶν εὐχῶν. Οὕτως εἰπὼν, ὁδὸν τῆς πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα εἴχοντο. Γενόμενος δὲ ἐκεῖσε, καὶ τοὺς ἁγίους διελευσὼν τόπους ἔπειτα καὶ τοὺς μοναστηρίους σχεδὸν ἅπασιν προσιών, ἐν ὄσφ ταῦτα μέτρηι, στανεῖ γέροντι τινι τῶν μεγάλων, οὐκ ἀσκητῆς ἀρετῆς σύμβουλα ἐκ τοῦ βαδίσματος τε καὶ καταστάματος, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν δυναμῆν περιέχειν· ᾧ προσῶρτων ἰδέως καὶ ἀπατάμενος, εὐξεί ὑπὲρ ἐμοῦ, λέγει· πολλῆ γὰρ ἀνὰ βλάλλομαι τὴν ψυχῆν. Ἀλλὰ μὴ ἀθύμει, ὁ γέροντος φησὶ· καὶ γὰρ καὶ ὁ πατήρ, καὶ ἡ μητήρ, καὶ ὁ ἀδελφός ἡ σὸς ζῶσιν· ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ μετὰ σοῦ τῷ δεινῷ κλυδωνί περισχεθίντες ἐσώθησαν, καὶ οἱ μετ' ὁμῶν δὲ ὄντες πατρίδας ἀπαθείς τε κακοῦ διέμειναν, καὶ τῷ τῶν μοναχῶν σχήματι ὡσπερ δὴ καὶ ὁ ἀδελφός σου κατεκοσμήθησαν. Ἐπίσκοπος δὲ σοῦ γέγονε καὶ θεός τῆς εὐχῆς, καὶ μέλλεις αὐτίς, πρὶν ἢ τὸν βίον ὑπεξελθεῖν, ὄψασθαι. Ἐκούσε τὰ θεύματα ταῦτα ὁ θεός Ἀρκάδιος (θεοῦ δὲ καὶ τοῦτο πάντως ἦν), καὶ τὸν κανόνα παραλαβὼν, εἴχοντο σπουδαίως, καὶ προθύμως αὐτὸν ἔηνε.

CAPUT V.

Naufragium filiorum intelligunt parentes, et forti animo ferunt.

XIV. Duobus vero elapsis temporibus (intendite nunc animos, ut quemadmodum tristium conditione doluimus, ita lætiora tractantes mœrorem voluptate solvamus, post duo igitur tempora, eorum pater, omnium quæ filiis accidissent ignarus, cum litteris domesticum mittit. Permagnus enim tenebatur desiderio intelligendi, quid tandem causæ esset cur tandiu optatissimis charissimorum litteris frustraretur. Qui missus erat, ubi Berytum attigit, facile comperit, dominos suos in urbem non revertisse. Quare suspicatus Athenas profectos esse, etiam eo se frustra contulit. Verum inde discens cum apud hospitium quoddam diversaretur, ibi in quemdam conservum suum inter monachos receptum incidit: ad quem post mutuam notitiam accedens, Ubi, inquit, locorum est uterque dominus noster? Ad quæ aliter ingemiscentes, lacrymisque vultum perfusus: Eheu! ait, quam funesta ex me auditurus es! Miserrime domini nostri pelago hausti sunt. Ego solus, uti credo, evasi, ac salutem periculo acerbiorum nactus, solitariam vitam elegi, hac vivendi ratione me mortuo, quam vivo, siniliorum fore existimans. Neque vero me recte facturum credidi, si ad patrem ipsorum dominum nostrum redirem malus nuntius, infaustum spectaculum, odiosa et merito inamabilis vita, luctuosæ naufragii reliquiæ. Quocirca nunc Hierosolymanam cogito, et ad sacra loca proficiscor.

ΙΔ'. Χρόνων δὲ ἤδη δυο παροχηκότων ἀλλὰ προσέχοντες ἐνταῦθα μάλιστα δεῖ, ἴν' ὡσπερ τὰ λυπηρὰ μαθόντες ἠγαθήσμεν, ὅπως καὶ τοῖς χαριστέροις προσέχοντες, εὐφροσύνην τὰ σκουθρωπὰ λύσωμεν). Ἐπει τοίνυν δύο χρόνοι παρήλθον, ὁ πατήρ αὐτοῦ παντάπασιν οὐκ εἰδώς, οἷα δὴ τοῖς ἐκεῖνου πατρὶς συνέθη, ἐν τῶν οἰκειῶν αὐτοῦ γράμματα ἐγγχειρίσας ἐνπέμπει, γινώκει διψῶν τί ποτ' ἂν εἴη τοσούτου χρόνου γράμματα αὐτὸν μὴ δεῖσθαι παρὰ τῶν φιλάτων. Ἦδη δὲ τῷ ἀπεσταλμένῳ τὴν Βηρυτὸν φθάσαντι διεγνώσθη, τὴν αὐτοῦ κυρίου πρὸς τὴν πόλιν μὴ ἀπαντήσαι, Ἰσολαθῶν οὖν πρὸς Ἀθήνας αὐτοῦ· χωρήσκει, τῆς αὐτῆς εἴχοντο καὶ ἐκεῖνος. Ἀπῶν δὲ καταλύει πρὸς τινι παύσειν, ἐν ᾧ βλέπει ἕνα τῶν ὁμοδούλων αὐτοῦ κατὰ μοναχὸς περιεσταλμένον· ᾧ προσελθὼν, καὶ γινώσκων αὐτὸν καὶ λαβὼν, Πού, φησὶν, οἱ ἄμφοιν ἡμῶν κύριοι; Ἐστίν τινος ἐκεῖνος ἀκούσας, καὶ διακρίων τὰς ὄψεις ὑποπλησθεῖς. Φεῦ, εἶπεν, οἱ ταῖς σαῖς ἀκοῖς ἔρειν βυβλόμασι! ἐν τῇ θαλάσῳ γὰρ οἱ ἡμῶν κύριοι ἐλεινῶς ἀπολώλασιν. Ἐγὼ δὲ μόνος, ὡς γε οἶμαι, δισωθείς, σωτήριον, οἷ μοι! κινδύου λυπηροτέρων τὸν μονήρη εἶον μεταλθεῖν εἰλόμην, θανεῖν ὡσπερ καὶ αὐτὸς διὰ τῆσδε τῆς ἀγωγῆς προκρίνας ἡ ζῆν· οὐδὲ γὰρ ἔκρινα συμπερὶν εἶναι πρὸς τὸν δεσπότην ἡμῶν τὸν αὐτῶν πατέρα ἐπανελθεῖν, ἄγγελος πονηρός, ὄψις δεσποχῆ, ζωῆ μισουμένη καὶ δικαίως ἐπιφθονοῦ, νυχιλίως δούνηρον λαΐψωνον. Νῦν εὖν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν πορείαν ποιῶμαι, καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους παραύμασι τόπους.

1Ε'. Ἐκεῖνος ἀκούσας, καὶ βλος γεγυώς τοῦ πά-
 θους, πλῆττει μὲν ἀμφοτέρας τὸ στήθος, δεινὸν δὲ
 ἀνακλυσάμενος, καὶ τῶν κυρίων ἐπιμνηθεὶς, οἰκί-
 του χριστοῦ καὶ εὐγνώμονος ἤρπει φωνήν, Ὁ μοι!
 κύριοί μου, λέγων, τί τὰ γεγονότα ταῦτα; τίς ἡ πι-
 ρὰ καὶ δύσφημος περὶ ἡμῶν ἀκοή; ποῖα γλώττει
 τῷ δευτέρῳ πατρὶ τῶν ἡμῶν οἰκίτιτον ἀπαγγελεῖ;
 βάντων; τίνας ὀφθαλμοὶ τὴν αὐτοῦ θλίψιν καὶ τὴν
 τῆς μητρὸς ἡμῶν οἴονται; τίς ἴδοι πικρὰν ἐκείνων
 κατάρπειν; τίς ἔνδονα σκοτεινῶν, δάκρυα θερμὰ
 τῶν ὀφθαλμῶν ἀπορρέοντα, κόνιν κατὰ κεφαλῆς
 χερσίνην, πολὺν ἀθλίως ὑδριζομένην; Ὅστω περι-
 ταθῶς ἀνακλυσάσας, ἡθούλετο μὲν ἄλλην τραπέσαι,
 καὶ μὴ πρὸς τοὺς δεσπότης ἐκνελεθεῖν, μηδὲ ἄγγε-
 λος αὐτοῖς γενέσθαι τοιαύτης ἀπεικῆς ἀγγελίας.
 Τῶν προόντων δὲ μᾶλλον ὑποστρέψαι περρινοῦντων.
 ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τυνεῖς, ὡς τὰ γεγονότα μὲν ἀπᾶς
 γέγονε, καὶ ἀμήχανον ταῦτα μεταδελειν, αὐτὸν δὲ περ-
 ῆσας ὀρθῆναι δεσποτικῆς ἐντολῆς, πρὸς τῷ μηδὲ τῷ
 πράγματι δύνασθαι βοθηεῖν, καὶ θεομισὸς καὶ ἀπάν-
 θρωπος, ἄλλως δὲ καὶ οἰσας, μὴ καὶ δεσποτικῆ ἀρᾷ
 φθάσα; ὑποπατεῖν, ἐξούλειαν ἐκτῷ ἀνοήτως περι-
 ποιήσοι, ἐκπαθεῖ πρὸς τοὺς δεσπότης.

1Σ'. Φθάσας δὲ τὸ οἶκον καὶ εἰσελθὼν, σύννοος
 καὶ σκυθρωπὸς ἐκίθητο, κρύπτειν μὲν ὡς δυνατὸν
 ἦν τὸ πρᾶγμα βουλόμενος, καὶ μηδὲν πρὸς οὐδένα
 περὶ ὧν μάθοι φθεγγάμενος, τρανότερον δὲ γλώττει
 τῇ κατάρπει τῆς ὀψεως (ποῦ γὰρ ἡ δύνατο κρεῖττον
 εἶναι τοιοῦτο κκοῦ;) σκυθρωπὰ ὄντα τὰ ἐγνωσμένα
 δηλῶν. Ἐκ τοῦτου λόγου διέβηε πρὸς τοὺς ἡμοδού-
 λους, καὶ ὑπεψιθυρίζοντο βήματα πονηρὰ ἄλαθειν
 πάντως τὴν τοῦ οἴκου κυρίαν ἀμήχανον ἦν. Μετα-
 κλεσαμένη οὖν τὸν ἀπεστειλμένον, Πῶς ἔχει τὰ
 τέκνα ἡμῶν; ἤρετο. Ὁ δὲ, Καλῶς, εἶπεν. Τῆς δὲ
 τὰ γράμματα ἀπακούσας, ἐκεῖνος ἀπολύσθαι κατὰ
 τὴν ἔδον ἔρασκεν. Ἐπάταξεν αὐτὴν ἡ καρδία, καὶ
 ὑποψία μεστὴ γέγονε, καὶ τὰ πλάγχα δεινῶς
 ἐστρέφετο. Ὅρκιοις τοιγαροῦν τὸν παῖδα περιφει
 φρικτικῆς, ἢ μὲν τὸ ἀληθὲς ἐξεπεῖν. Ὁ δὲ, βρυῦ
 λίζαν καὶ πεπονθὸς στενάξας, δακρῶν τε πληρωθεὶς,
 Ὁ μοι! ἔφη, κυρία ἐμῆ, οἶ τοὺς παῖδας τοὺς σοῦς,
 τοὺς ἐμοὺς δεσπότης, τοὺς φωστῆρας, φεῦ! τοὺς κα-
 λούς, ὄψει τὸ λοιπὸν οὐδαμῶς, ἔργον ἤδη θαλάσσης
 γεγεννημένου. Ταῦτο δ' ἐκεῖνη ἀκούσασα, μαλακῶν
 οὐδὲν πέπονθεν οὐδ' ἀγενὲς οὐδὲ γυναικετον, ἀλλ'
 οἶοναι δεῖξαι βουλομένη, ὅτι παῖδων τοιοῦτων μήτηρ
 ἦν ἀληθὲς, ἠύχαριστει φανεῶς τῷ θεῷ· καὶ σιω-
 πῆν πάσαν τῷ παιδὶ παραγγεῖλασα, αὐτοῖς ἐχρῆτο
 τοῖς τοῦ Ἰωδὸ βήμασι, μετὰ τῆς ἀπῆς διανοίας·
 « Ὁ κύριος ἰδωκεν, ὁ κύριος ἀφειλετο· ὡς τῷ
 Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγένετο. »

1Ζ'. Ἐσπέρας δὲ ἤδη γενομένης, τοῦ θεοῦ Ξενοφῶν-
 τος μετὰ τῆς συνίθους λαμπρότητος καὶ δορυφορίας
 ἀπὸ τῶν βασιλείων ἐπανελθόντος, τραπέξας τε ἤδη
 παρατεθείσης (αἰῶθαι γὰρ ἀπᾶς τῆς ἡμέρας ἐν
 ἑσπερα τροφῆς ἀπτεῖσθαι), ὄδινε μὲν ἡ γυνὴ τὰ

XV. His ille auditis se totum morori tradens
 feriebat penitus utraque manu, editoque lugubri cla-
 more, ob redite ratam dominum rum memoriam,
 in hanc boni grat que servi vocem erupit: Heu
 mihi! domini mei quam tristia vobis evenerunt!
 quam amara, quam infausta de vobis audio! quæ
 lingua parenti vesro miserandum vestram necem
 annuntiabit? qui oculi tum ipsius, tum matris ve-
 stræ consternationem sustinebunt aspicere? quis
 amarissimam orium uocem videri poterit? quis
 atram vestem? quis calidas lacrymas per ora ma-
 nantes? quis cineres aspersos capibus et canos
 infelicis-imæ sordidatos? Ubi hisce lamentationibus
 plus satis indulsit inducere in animum non potuit,
 ut ad dominos tam diæ clidis nuntius reverteretur.
 Verum audito eorum, qui forte aderant, consilio,
 reditum suadente, cum et ipse consideraret quæ
 semel facta essent infecta fieri non posse, seque
 herilis imperii detractatorem visum iri, quodque
 Deo hominibusque ingrata foret, neque in te uti-
 que desperata fructuosa hæc tergiversatio, qua et
 domini imprecationem incurrere, et perniciem sibi
 impudenter confiare verebatur, ad dominos
 suos reditum suscepit.

XVI. Utergo pervenit domum, atque ingressus
 est, cogitabundus mœrensque sedebat, rem pro
 viribus occultans, neque quidquam de iis quæ com-
 pererat cuiquam enuntians; verumtamen longe
 manifestius vultus mœstitia, quam lingua (qui enim
 tanto malo non vinceretur?) quæ cognorat, inju-
 cunda esse, demonstrans. Hinc serimones Jomesi-
 corum exorti sunt, inter se sinistre murmurantium,
 qui heram penitus latere non poterant. Hæc igitur,
 advocato qui missus fuerat, ut valeant liberi, sci-
 scitatur. Respondet belle eos habere: et cum
 litteras illa posceret, eas in via periisse adjicit.
 Tum cor marri palpitare, omnia suspicionum plena
 esse, ac visceribus graviter commoveri. Ergo for-
 midabili jurejurando famulum adigit, ut veritatem
 ne celet. Quo ille vehementer commotus, ductis
 alle suspiriis, lacrymisque jam totus madens, Me
 miserum, inquit, domina, filios tuos, dominos
 meos cheu! pulcherrima illa lumina, deinceps
 haud unquam aspicias, jam mari haustos atque
 absumptos. Sic ille Cuius narratio tantum abest ut
 marem ad aliquid molle, indignum, aut muliebre
 præ se ferendum induxerit, ut potius ostenderit, se
 germanam ejusmodi filiorum matrem esse, silen-
 ium que famulo imperarit, Deo gratias referens, his
 Jobi verbis in eandem sententiam usa: Dominus
 dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit,
 ita factum est 4.

XVII. Interim vesper advenerat, quando divinus
 Xenophon con-ucto splendore ac satellitio stipatus
 e regia domum revertit. Ubi men-a jam sirata,
 (nam semel duntaxat per diem sub vesperam cume-
 bat cibum) afflicta nuntio mulier, communicandæ

cum marito tantæ animi ægritudine intenta, quoad posset levissimum maximeque tolerabilem illi dolorem satagebat inurere. Injuncta igitur de reditu famuli mentione, ille super his gloriam tribuens Deo : Ubi, inquit, est rediit famulus? Cum reddidisset uxor, forte morbo eum ex itineris molestia teneri : At litteræ saltem, inquit, afferantur. Subjecti mulier, nunc temporis reficiendum cibo corpus, cras litteras non defuturas, ipsumque mentium coram, quæ dicenda haberet, expositurum. Eratque sane anxia, ne verbis divinum Xenophontem (qui ut litteræ redderentur, urgebat) circumvenire vultus e videretur. Nunc enim, inquebat ille, exhibentur mihi litteræ, filiorum statum plane cognoscere cupienti, cras autem, ut tu ais, ex ore famuli cætera discemus.

XVIII. Maria hac viri sagacitate se deprehensam sentiens, totisque visceribus commota, compressa voce penitus nihil dicebat, solis lacrymis abunde proloquens. Quo animadverso admirandus Xenophon : An male, inquit, habent liberi nostri? Tum illa: Primoribus utique digitus attingis calamitatem nostram, quodque haudquaquam expetis, sponte imminuis. Utinam enim male haberent, ut vel sic aliquid nobis spei relinquereur! nunc autem tui illi heu! quondam liberi in mari vitam amiserunt. His auditis Xenophon facile ostendit, generosi animi probationem calamitates esse. Cum enim dixisset, Sit nomen Domini benedictum in sæcula, ad consolationem deinde uxoris, quæ et ipsa non insipienter aut abjectè, sed ut tam pii viri consortem decuit, se gerebat, conversus, Ne lugeas, inquit, non patietur enim Deus tanta clade nos obrui, aut mœrore tam acerbo gravari canitatem meam, cum ne unicum quidem ejus mandatum contempnim transgressus sim. Vigilandum igitur nobis hac nocte ejusque benignitas ac misericordia imploranda. Sic futurum est, ut vivant ac defuncti sint liberi nobis aperiat. Hac ratione quod divinus olim Jeremias pronuntiavit, in illo impletum est: Benedictus vir qui confidit in Domino. et erit Dominus fiducia ejus: et erit quasi lignum quod transplautatur super aquas; et paulo post: « In tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum ».

τῆς ἀγγελίας; καὶ κοινωνῶν τὸν ἄνδρα τῶν τῆς ψυχῆς κλυτῶρων ἐξήτει λοβεῖν ἠδούλετο δὲ, ὡς οἶόν τε, κούρην αὐτῷ καὶ μετρίαν τὴν λύπην παρασκευάζει. Λέγει τοιγαροῦν αὐτῷ καὶ ὑκοιμήσασαι περὶ τῆς τοῦ παιδὸς ἐπαχθῶδου. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο δόξαν ἐίδου Θεῷ, καὶ, Πῶ, φησὶν, οὐτός; Νύσος, εἶπεν, αὐτὸν ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὁδὸν τάχα συνέχει ταλαιπωρίας. Κἀκεῖνος, Ἄλλ' ἐνεχθήτω, ἔφη, τὰ γράμματα. Ἡ δὲ, Μεταληπέον ἡμῶν ἄρτου τό γε νῦν ἔχον, ἔωθεν δὲ καὶ τοὺς γράμματα ἐντεύξῃ ἀκούσῃ δὲ, καὶ ὡν ὁ παῖς ἔχει σοὶ διὰ στόματος ἐξείπειν. Ἡθόρπει παρακρούσασθαι λόγους τὸν θεῖον Ξενοφῶντα ἢ βοηθῆς. Ἐνέκειτο γὰρ ἀπειτῶν τὰ γράμματα, καὶ, Νῦν μὲν, λέγων, ἐνεχθήτω μοι, ταῦτα γινώσκω βουλομένῳ, πῶς ἔχει μοι τὰ τῶν παιδῶν, αὔριον δὲ, ὡς σὺ ἔφη, τῶν διὰ γλώττης ἀκούομαι.

18. Ἡ δὲ καὶ τῇ συνέσει τοῦ ἀνδρὸς συλλαβομένη, καὶ τῶν σπλάγγων ἠτυομένη δεινῶς, γλώττης μὲν καὶ ἔτι ἐγκρατῆς ἦν, καὶ εἶπεν ὀλιγὸς οὐδὲν, ἐφθίγγετο δὲ τοῖς δάκρυσι. Συνεὶς οὖν ὁ θαυμάσιος Ξενοφῶν, Ἀσθενῶσιν, ἔφη, τὰ τέκνα ἡμῶν; Ἡ δὲ, Ἀκριός, εἶπε, τὸ τοῦ λόγου, δικτύοις ἄπειρ τῆς συμφοράς, καὶ ὃ μὴ βούλει, σμικρύνεις ἐκόν' εἴθε γὰρ ἐσθένουν, ἴν' οὕτω καὶ ἐλπίς ὑπελείπετο. Νῦν ἔτι οἱ παῖδες οἱ σοὶ, φεῦ! ἐν τῇ θαλάσῃ ἀπώλοντο. Ἰκνύσεν ἐκεῖνος, καὶ ἀτεχνῶς ἐδοξίεν, ὅτι ψυχῆς γενναίας αἱ συμφορὰ βέσσονος. Εἶη γὰρ τὸ ὄμμα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἐπειτα καὶ τὴν γυναῖκα παρακαλεῖν ἐπειρᾶτο, μηδὲν αὐτὴν ἀφιλοσόφως καὶ ἀγεννῶς ἔχουσιν, καὶ ἀνδρὸς οὕτω θεοφιλοῦς ἀνείκῳ, Μὴ λυποῦ, λέγων οὐ γὰρ ἔστι Θεὸς τοιαύτη περιπέσει ἡμᾶς συμφορᾷ, οὐδὲ πικρῶς οὕτω λυπῆται τὴν ἐμὴν ἀνάξεται πολὺν ἔπει μὴδεμίαν αὐτοῦ τῶν ἐντολῶν, ὡς γε οἶμαι, ἀμείων παρηλθόν, πλὴν ἀγροπνητέον τήνδε τὴν νύκτα, καὶ τὴν αὐτοῦ χρηστότητα καὶ τοὺς οἰκτιροῦς ἐξελθεῖν τὸν κἀκεῖνος περὶ τῶν παιδῶν, εἴτε τεθνήκασιν, εἴτε μὴ ἐν τοῖς ζώοις εἴσι, δῆλον ποιήσει. Οὕτως ἀκριβὸς ἐπ' αὐτῷ τὸ τοῦ Θεοῦ Ἰερραίου πέρους ἐλάμβανεν, « Εὐλογημένος, εἰπόντος, ὁ ἄνθρωπος ὁ πεποιθῶς ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ καὶ ἔσται ὡς ζύλον εὐθηνῶν παρ' Ἰσραὴλ. » Καὶ μετ' ὀλίγον αὐτῆς ἔειπεν ἔτι ἄλλο, « Ἐν ἐπιταῖς ἀβροχίας οὐ φοβηθήσεται, καὶ οὐ διαλείπει ποιῶν καρπόν. »

CAPUT VI.

Hierosolymis filios quærunr : filii invicem agnoscunt.

XIX. Totâ igitur nocte precando rogandoque Deum traducta, abescente jam cælo, victique sopore luminibus, non ad consuetum cubile se recipiunt, corpora humi sternerentes. Simul ac somnus obrepit, utriusque visi sibi sunt præsentés filius intueri Christo adstantes. Ac Joannes quidem throno residens, sceptroque ornatus insignem pretiosis gemmis coronam gerebat : Arcadius vero et ipse

19. Εὐλογημένοι οὖν παρ' ἄλλων τὴν νύκτα καὶ τοῦ Θεοῦ δοκίμοις, ἐπέπειρ ἤδη περὶ αὐτῶν ἦν ἡ ἡμέρα καὶ πρὸς ὑπνον αὐτοῖς ἤττωντο οἱ ὀφθαλμοί, οὐκ ἔτι λοιπὸν πρὸς τὴν συνθήκη στρωμνὴν τε καὶ κλίνην ἐδραψαν, ἀλλ' ἀντὶ ταύτης ὑπηρετεῖ τὸ ἔδοξον. Ἀμα γοῦν ὑπνου ἐγεύοντο, καὶ ἄφθησαν ἀμφοτέροις οἱ παῖδες ὑπ' ὕπνῳ περιεστέμενοι τῷ Χριστῷ ἢ μὲν Ἰωάννης στέφανον πολυτελῆ λίθων τιμίων καὶ θρό-

5 Jerem. xvii, 7.

νον ἔχων, καὶ σκήπτρου ἐχόμενος· ὁ δὲ Ἀρκάδιος, στεφάνον καὶ αὐτὸς ἑναδεδεμένος ἐκ ποικίλων ἄστρον καὶ λαμπροτάτων, σταυρόν τε τῆ δεξιᾷ κατέχων, καὶ κλίνην ἔχων εἰς ἀνάκλιτον καὶ στρωμνήν.

Κ'. Ἐκ τούτου συνιέντες τοὺς παῖδας αὐτῶν τιμῆς μεγάλης ἠξιώσθαι παρὰ Θεῶν, καὶ τούτο δὲ διδοχθέντες παρὰ τῆς χάριτος, ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτοὺς εἶναι, τὰλλα πάντα μικρὰ θέμενοι, καὶ χρυσίον λαβόντες συχρὸν εὐλογίας χάριν καὶ παρακλήσεως τῶν χρεῖαν ἔχοντων, ἰδοὺ τῆς ἐπ' αὐτὰ φερούσης εἶχοντο. Ἐπει δὲ καὶ κατέλαθον, τοὺς αἰλίους περιελθόντες τόπους, καὶ τοῦτο μὲν προσευχῆ, τοῦτο δὲ καὶ διανομῆ χρυσίου συνεργῶν τὸ θεῶν τοῦ προκειμένου κτητέμενοι, ἔπειτα καὶ τὰ μοναστήρια διελθόντες, οὐδαμοῦ τοῦ ποθομένου ἐτόγγαγον, οὔτε μὴν τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν εἶχον ἰδεῖν. Ἐντεθεὶν ὁ πόθος αὐτοῖς θερμότερος ἀνεφλέγετο, τῆ παρατάσει τοῦ χρόνου ἀρυφίως ὑποτραφέμενος. Οἶον γὰρ τὸ ἰδεῖν ἐν ζῶσι τέκνα τὰ οὕτω φιλετα, οὔτως ἀπελιπισθέντα, καὶ παρὰ Θεῶν τοιζύτης τύχοντα τῆς οικειώσεως.

ΚΑ'. Ἐνὶ δὲ συναντῶσι τῶν οικειῶν, οἱ καὶ συναπόδημοι τοῖς ἐκείνων παισὶ ἐτόγγαγον, μοναχικὰ περιβαλλημένοι, ὃν καὶ ἀπὸ τῆς μορφῆς ἀναγνόντες, καὶ μὴ δούλοισιν, ἀλλ' ὁμόδουλον ἑαυτῶν, ἢ καὶ τιμιώτερον εἶναι κρίναντες, τούτο μὲν τῷ σχήματι τῆς περιβολῆς, τούτο δὲ καὶ τῷ περιόντι τῆς αὐτῶν μετριοπροσύνης, γόνου κλίναντες, προσκύνειν αὐτῶν εὐλαδῶς προσήγον. Του δὲ βαρυνόμενου τῆ τῆς τιμῆς ἀμετρίᾳ, οὐ σοὶ τούτο, ὁ θεοὺς ἀπεκρίνατο Ξενοφῶν, ἀλλὰ τῷ σχήματι τῶν σφ καὶ τῶν καὶ τῆ δι' αὐτοῦ σφρχιδί τῆς πρὸς Θεὸν οικειώσεως.

ΚΒ'. Ἐπει δὲ καὶ πυθνόμενοι περὶ τῶν παιδῶν, οὐδὲν πλέον εἶχον μαθεῖν, ὅτι μὴ τὰ ἐν θαλάσῃ μόνον συμβῆναι (ὅπως γὰρ αὐτοὶ διεσώθησαν, ἦξει ἐκεῖνος οὐδοσιῶν), οὐ παρὰ τοῦτο βροθυμότεροι γεγόνασιν, οὐδὲ ὄκνη τὸν ποθὸν ἠμβλυαν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον τῆ περὶ τοὺς παῖδας επιθυμίᾳ τὰ σπλάγγνα διακκιόμενοι, ἐρείνης εἶχοντο. Δόξαν οὖν αὐτοῖς, καὶ περὶ τὰ τοῦ Ἰορδάνου μέρη ἐφρίτων, ἅμα μὲν περὶ τῶν υἱῶν ἐκζητούντες, ἅμα δὲ καὶ τὴν χεῖρα διαφυλάττει βέουσαν τοῖς θεομίμοις προτείνοντες. Ἀπίοντες δὲ συναντῶσι ἐκείνῳ τῷ θαυμαστῷ γέροντι, ὃς καὶ τὸν Ἀρκάδιον ἀποκείρας καὶ τὰ τῶν μοναχῶν αὐτῶν περιβαλὼν ἦν. Τούτῳ προσελθόντες, καὶ ποδῶν ἐκείνου τῶν ἱερῶν ἀψάμενοι, ἐδόντο εὐχῆς αὐτοῖς ἀξίωσαι τῆς πρὸς Θεόν. Ἐπει οὖν ὁ γέρων εὐπρόθυμον ἑαυτὸν εἰς τοῦτο παρέσχε καὶ ἤδη ἤνθετο, πρὸς ὄνομα τούτου ἐκάλει (ὦ χάριτος θεός!) προστιθεὶς καὶ τὴν ἐν χερσὶν ὑπόβεισιν, μάλᾳ θεορατικῶς καὶ θεοφορητικῶς. Δεῖ δὲ οὕτως, ὥσπερ ἐλέγησαν, ἰδιωτικώτερον αὐτὰ παραθεῖσθαι. Τίς ἠνάγκασε, λέγων, τὸν κύριον Ξενοφῶντα καὶ τὴν κυρὰν Μαρίαν τὰ Ἱεροσόλυμα κατεῖτε; Οὐδεὶς ἕτερος πάντως, ὅτι μὴ ἡ τῶν τέκνων στοργή. Μὴ οὖν ἀθυμεῖτε· ζῶσι γὰρ, ζῶσιν ὑμῶν ἀληθῶς τὰ τέκνα, ὥσπερ δὴ καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐφανέρωσεν. Ἄλλ' ὑπάγετε καὶ τὰς εὐχὰς ὑμῶν ἀπόδοτε τῷ Θεῷ, ἐργάται τοῦ ἀπελαῶνος αὐτοῦ· ἐπικλιόντες δὲ, τοὺς παῖδας ὑμῶν

A diademate plurimis ac splendissimis stellis fulgentem redimitis, dextraque crecem præferens, prope constratum ad quietem lectulum visebatur.

XX. Ex quibus cum filios in magno apud Deum honore versari intelligerent, cumque divino munere eos Hierosolymis degere satis perspicerent, res cæteras ceu minores aspernati, sumptaque, quanta ad solatium et levamen inopum opus esset, pecunia, in viam eo ferentem se dederunt. Quo ut peruentum est, circumueuntes loca sacra, simul precibus, simul largitioni operam dantes, auro velut cœptorum divinitus operum adjutore præclare utebantur. Inde ad monasteria digressi, nusquam quod desiderabant consecuti, optatissimo natorum conspectu frustrabantur. Unde et desiderii fervor, mora temporis occulte nutritus, vehementius exardescēbat. Quid enim desiderabilius, quam liberos tam charos, tamque extra spem videndi positos, tantaque a Deo benignitate servatos, adhuc superstites intueri?

XXI. Post hæc in quemdam ex famulis, qui cum filiis foras profectus, sed nunc habitu monastico indutus erat, incidentes, eum ex forma cognitum, jamque non ut servum, sed ut conservum, aut ut digniorem etiam tractantes, tum sacræ vestis veneratione, tum modestia sua maxima impulsus, in genua abjecti, religiosa adoratione prosequuntur. Quem honoris excessum cum ille non ferret, Non tibi, inquit divinus Xenophon, sed vestitui tuo, ac divinæ familiaritatis sigillo, quod habitus iste impressit, hæc deferuntur.

XXII. Tum de liberis sciscitati, nihil præter ea quæ in mari acciderant, assequuntur. Nam de salute ipsorum nihil huic compertum erat. Quibus illi haudquaquam segniores effecti, desiderio ignaviam excutiente, ipsisque visceribus magis ac magis natorum amore flagrantibus, vestigandi porro diligentiam intenderunt. Itaque visum iis fuit, regionem Jordanis adeundam esse, ubi simul liberis quæritarent, simul manentem largiter dexteram egentibus aperirent. Eo cum abiissent obvium habuere admirandum illum senem, qui Arcadium totonderat, monachorumque amictu induerat. Ad hunc accedentes, contactis sacris ejus pedibus, obsecrant, ut suarum apud Deum precationum participes faciat. Annuit mox benevole senior, Deumque precatus, suis eos compellat nominibus, atque (o divini muneris gratiam!) ipsam ob quam venerant causam, divini luminis perspicua et visione cognitam, haud cunctanter exponit. Sed ipsa propemodum, quibus usus est verba, juvat particulatim afferre: Quidnam, inquit, ad invisendam Hierosolymam dominam Xenophonem ac dominam Mariam impulit? non aliud profecto, quam liberorum amor. Bono igitur animo estote. Vivunt enim, vivunt omnino filii vestri, quod et divinitus vobis revelatum est. Ite igitur, Deumque precamini, operarii vineæ ejus. Reversi natos vide-

bitis. Hæc effatus, multamque illis salutem impertiens, ablit, eorum pectoribus maxima voluptate perfusis. Jamque brevi se desideratissimorum conspectu fruituros certa tenebant fide, quam satis astrueret tam definita de rebus ad ipsos spectantibus pronuntiatio.

XXIII. Cæterum senex ad sanctam Christi Anastasim progressus, haud procul Golgotha consedit humi. Et ecce Joannes precaturus procedit, qui viso sene eum veneratus, atque elucente virtutum ejus specie motus, adorationem prompte exhibet, incognito quidem homini, non tamen ipse, uti dicemus, incognitus. Admirandus enim senex mox jussum consurgere, benedictionemque impertiens, ac suo eum nomine appellans, suavi blandaque voce: Ubinam, inquit, hactenus fuisti, domine Joannes? Ecce enim pater et mater tui, huc advenrunt, quærentes te. Sed et te quærendi fratris ergo venisse novi. Hæc divino prorsus instinctu a seniore prolata oratio, Joanni stuporem injectit; cumque longo jam fratris desiderio teneretur, arrepto confestim loquentis sermone: Ubi, inquit, ubi, obsecro, mi Pater, est germanus meus? Ubinam terrarum? Vivit igitur? o jucundissimam mihi vocem! o dulcem linguam! Audire quam mox discupio, ubi fratrem conspecturus sim. Nonne cor meum exarsisse animadvertis? meque velut seminecem ejus desiderio contabuisse? At senior: Hic apud me tantisper asside? et mox fratrem videbis.

XXIV. Neque longa fuit mora cum Arcadius adfuit, totus exsanguis ac tabidus, soloque motu et voce visæ adhuc superstitis faciens filem. Tanta illi venerandæ sobriæque abstinentiæ fuerat cura. Ad senem igitur verecunde modesteque accedens, Ecce, inquit, mi Pater, jam tertius est annus, postquam agrum tuum nulla inspectione dignatus es, cum ipse interim plurimas spinas tribulosque protulerit. Reliquum est igitur, ut strenuam ei purgandam operam naves. Cui senex: Nequaquam, ait, ita res habet; nam et quotidie eum inspexi, et multum de eo sollicitus fui: quare non spinas, opinor, aut tribulos protulit, sed uvas bonas, frumentumque maturum, quibus nimirum ipse Rex universorum delectatur.

XXV. Hæc prolocutus vir divinus nondum eis suam fraternitatem aperuit, præsertim cum invicem tam ob mutationem habitus, quam ob summam corporum extenuationem haudquaquam agnoscerent; cumque alia quadam ratione eosdem in motuam cognitionem statuisset adducere. Ad Joannem itaque se convertens, Unde, inqueiebat, venisti? Ille vero cum tanta animi moderatione atque humilitate, quanta dici vix potest, eadem pene usus voce, qua a naufragio recenter servatus, cum ad monasterium primum accederet, usus fuerat: Homo, inquit, externus ac vilis sum, divinæ misericordiæ tuarumque precationum indigus. Tantus illi inerat modestiæ amor. Quare et in meliorem partem illum Scripturæ locum de eo pronuntiare

A ὄψεσθε. Οὕτως εἰπὼν, ἐκείνοις μὲν σωτηρίαν ἐπαξάμενος, ἀφῆκε, πολλὴν αὐτῶν εἰς τὴν καρδίαν καταχέας τὴν ἡδονήν. Ἐπὶ γὰρ οὕτω διορατικώτατα περὶ αὐτῶν ἐξείπε, πιστὶν αὐτοῖς παρείχε καὶ περὶ τῶν υἱῶν, καὶ ὅτι μετὰ μικρὸν ὄψονται τοὺς φιλάτου.

ΚΓ'. Αὐτὸς δὲ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀγίαν Ἀνάστασιν ἀπελθὼν, ἐν γειτόνῳ τοῦ Γολγοθᾶ, ἐκάθη ἐπ' ἐδάφους. Καὶ ἰδοὺ, πρόσσειν ὁ Ἰωάννης εὐχόμενος ὅς ἐπει ἴδοι τὸν γέροντα, αἰδεσθεὶς καὶ μόνῃ ἀπὸ τῆς ἐπιπροσέουσας αὐτῷ ἀρετῆς, προσκύνῃσιν εὐλαβῶς ἐδίδου, καίτοι ἀγνωστὸν τὸν ἄνδρα, μὴ ἀγνωστούμενος, ὥσπερ ἦδη καὶ ὁ λόγος δηλώσει. Ἀνίστη γὰρ αὐτὸν παραχρῆμα ὁ θαυμασίος γέρον, εὐλογήσας τε καὶ καλέσας ἐκ τοῦ ὀνόματος ἠέτις πάντοτε καὶ προσηγεῖ τῇ φωνῇ. Πού, φησὶν ἦσθα τὸ μέγα τούτου, κύριε Ἰωάννη; Ἰδοὺ γὰρ ὁ τε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ σου τὰ ἐνεκῶτα κατέλαβον ἐπιζητοῦντές σε. Ἰδοὺ δὲ οὕτω καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν ἀδελφὸν τὸν σὸν ἐζητήσιν ἐλήλυθας. Θάμβος εἰσῆλθε τὸν Ἰωάννην, οὕτω θεωπνεύστως εἰρηνικός τοῦ γέροντος· καὶ ἐπει πολὺς αὐτὸν εἶχε πόθος τοῦ ἀδελφοῦ, ἀρπάσας τὸ λεγθῆν αὐτίκα, καὶ ποῦ ἄρα, ποῦ, ἔφη, ἀδελφός, Πάτερ, ὁ ἐμὸς, ποῦ; ζῆ δὲ ἄλλως; ὡς ῥήματος ἠόιστου! ὡς γλυκείας γλώττης! ἀκούσω τὸ τάχος, ποῦ τὸν ἀδελφὸν ὄψομαι; ὄψας, ὅπως ἐμπέρησμαι τὴν καρδίαν, ὅπως ἐκτέτηκα καὶ ἡμῶθις εἰμι δι' αὐτόν; Καὶ ὁ γέρον, Καθίστω παρ' ἐμοί, ἔφη, καὶ ὄψει ὅσους τὸν ἀδελφόν.

ΚΔ'. Ὀλίγον πάντοτε μετὰ τὴν, καὶ ἀπέσειν ὁ Ἀρκάδιος, ὡχρὸς ἄγαν καὶ τακηρὸς, μόλις τὸ μὴ νεκρὸς εἶναι τοῖς κινήμασι μόνους καὶ τῇ φωνῇ πνευόμενος· τοσοῦτον ἐγκαταλείας ἐφρόντισε τῆς σφρόνως καὶ σεμνῆς. Προσελθὼν οὖν τῷ γέροντι λιαν εὐλαβῶς καὶ μετρίως, Ἰδοὺ, τρίτον ἔτος, φησὶ, ἐσὺ τὸν ἀγρὸν τὸν σὸν οὐδεμιᾶς, Πάτερ, ἐπισκεπῆς ἠέλιωσας, καὶ αὐτὸς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνήγαγε πλείετας. Λαίπεται οὖν σε πολλὰ κοπίεσαι πρὸς τὴν αὐτοῦ καθαρῆν. Οὐκ ἔγωγε, εἶπεν ὁ γέρον, ἀλλ' ἡμέραν ἐκάστην ἐπισκεπτόμην αὐτόν, καὶ πολλὰς ἠέλιον ἐπιμελείας, καὶ οἶμαι, ὡς οὕτως ἀκάνθας οὐα μὴν τριβόλους ἀνήκεν, ἀλλὰ στεφυλὴν κελὴν καὶ σίτον ὄριμον, οἷς ἄρα καὶ ὁ Βασιλεὺς ἤθετα τῶν ἀπάντων.

ΚΕ'. Καὶ οὕτω μὲν ὁ θεὸς εἶπεν ἀνὴρ μὴ προσθεὶς δὲ δηλώσει τὴν ἀδελφότητα (ἠγνώσασαν γὰρ ἀλλήλους) ἔκ τε τῆς μεταβολῆς τῶν ἐνδρυμάτων καὶ τῆς πολλῆς τοῦ σώματος τήξεως, τρόπον ἕτερον ἠθεώλετο τοῦτο τὸν ἀγνωρισμὸν ἐμβάλειν. Πόθεν τοιγαροῦν ὠμῆσαι; τῷ Ἰωάννη φησὶ. Ὁ δὲ μετὰ πόσας ἀν εἰπὼς τῆς μετριοπαθείας καὶ ταπεινώσεως, τῇ αὐτῇ ἐχρήσατο φωνῇ, ἣ καὶ πρότερον τὸ νευρίγιον ὕποστας καὶ διασωθείς τῇ μονῇ προσῆλθεν, Ἄνθρωπος εἰμι, λέγων, ξένος καὶ ταπεινός, ἐπιδήεις ἐλέους θεοῦ καὶ τῶν σῶν ἀγίων εὐχῶν· οὕτω διάπυρος ἐραστής ἦν τοῦ μετρίου· καὶ ἴνα τὸ τῆς θείας Γραφῆς εἰποιμι πρὸς τὸ χριστότερον ἐκλαβῶν, εἰ γέγονεν αὐτῷ ὡς ἰμάτιον, ὃ περιβάλλεται, ἡ ταπεινώσις· ὃ πρὸς ταῦτα ὁ γέρον, Ναι, φησὶν· ἀλλ' εἰπὲ τὸ τε γένος τὸ σὸν

καὶ τὴν χάραν, καὶ τὴν ἀνατροφὴν, ἵνα καὶ οὕτω ἂν
 Θεὸς δοξασθῆ. Ὁ τοῖνον Ἰωάννης λόγου ἀψάμενος,
 τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐπέει, καὶ τῆ διηγήσει
 γνωρισματὰ τινὰ τῆς συγγενείας τῶ ἀδελφῶ παρ-
 εἶχε, συμμυρτωρύσεις αὐτοῖς καὶ συμφθεγομένης
 τῆς ὄψεως, εἰ καὶ τοὺς χαρακτῆρας ἀσαφεῖς εἶχεν
 ἐκ τῆς πολλῆς ἀμβλυθέντας κακοπαθείας. Ὡς δὲ
 καὶ περὶ τὴν διήγησιν τοῦ τε πλοῦου καὶ τοῦ κινδύ-
 νου κατέστη, καὶ ὅτι ἀδελφὸς αὐτῶ ἦν, οὐ καὶ πρὸς
 ὄνομα μνησθεῖς, ἐστέναξε καὶ δάκρυα κατέσταξε τοῦ
 προσώπου, μὴ ἐνεγκῶν δ' Ἀρκάδιος τὴν τῆς φύσεως
 τυραννίδα, ἀναστάς, καὶ τῶ γέροντι προσπεσών,
 Οὔτος, ἔλεγε, ὦ Πάτερ, ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς Ἰωάννης,
 οὗτος ὁ φιλιετός, οὗτος ἐκεῖνος, ὁ τὴν αὐτὴν μοι
 συμπλεύσας, καὶ τὸ αὐτὸ νευζῆιον ὑποστάς, καὶ
 παραδόξως, ὡς ὄρῃν ἔχοιμι, συνδιασθεῖς, καὶ νῦν
 ἐμοὶ παραδοξοτέρως ἐπιφανεῖς. Ὡ θεῖας οἰκονομίας!
 ὦ Θεοῦ κριμάτων ὑπερφῶν! ὦ πάντα λόγον νι-
 κώσης Προνοίας! Καὶ ὁ γέρων, Κἀγὼ ἤδειν, φησι,
 ἀλλὰ τούτου χάριν ἐπέσχεον, ἵν' ἀλλήλους ἡμεῖς οἴκο-
 θεν ἐπιγνώωτε. Καὶ οὕτω μὲν ὁ θεὸς ἀνὴρ. Οἱ δὲ εἰς
 περιπλοκάς ἐχώρουν, καὶ περιλαβόντες ἀλλήλους,
 καὶ τὰ ἀδελφὰ τοῦτο μὲν προσφθεγζάμενοι, τοῦτο δὲ
 καὶ περιπτυζάμενοι, εὐχὴν τε παρὰ τοῦ θεοῦ γέ-
 ροντος αἰτησάμενοι, κοινήν τὴν εὐχαριστεῖν ἀπεδί-
 δοσαν τῶ Θεῷ, οὐχ ἦσαν τῆς τοῦ κινδύνου διαφυγῆς,
 ἢ τῆς ἀλλήλων θέας καὶ συναφείας, καὶ τούτου μάλ-
 λον τῆς διὰ του τοιούδε σχήματος, καὶ τοῦ βλοῦ, πρὸς
 θεὸν εἰσαγωγῆς· τε καὶ οἰκειώσεως· ὥστε συμβαίνειν,
 πολλαπλῶς αὐτοὺς ἡδέσθαι, καὶ Θεῷ τὴν χάριν ὁμ-
 ολογεῖν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν, ὑπὲρ τῆς ἀλλήλων δηλαδὴ
 σωτηρίας, ὑπὲρ τῆς εἰς ἕν ἄλλιν συνζωγῆς, ὑπὲρ
 τῆς εἰς τοιούτων βλοῦ ἀναγωγῆς· τε καὶ τελειώσεως.
 Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνων οὕτως.

domesticam quodammodo familiaritatem pervenissent. Neque finis erat, aut communis lætitiæ, aut agendarum Deo gratiarum vel ob suam cujusque et fraternam salutem, vel ob novam ejusmodi congressionem, vel ob talis vitæ institutum cum tanta perfectione susceptum. Atque hac quidem ratione quæ ad illos pertinent sese habent.

CAPUT VII.

Parentes filios tandem agnoscunt : utrique sanctitate florent.

ΚΣ' Βούλεται δὲ καὶ Θεὸς καὶ ὁ λόγος ἤδη τοῖς
 ἀδελφοῖς συνάψαι καὶ τοὺς γεννητόρας. Συνάπτονται
 δὲ οὕτως. Οὐπω γὰρ δύο παρῆλθον ἡμέραι, καὶ αὐ-
 τοὶ παρῆσαν, φιλοτιμῶ χειρὶ τὰς διανομὰς ποιού-
 μενοι πρὸς τε τὸ ἅγιον τοῦ Κρανίου ὄρος καὶ τὸν
 ζωηφόρον τάφον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ἐπειτα
 ἐξίοῦσιν ὁ θεὸς ἐκεῖνος συναντᾷ γέρων, ὃς καὶ τοῦ
 ζῆν αὐτοῖς τοὺς πατέρας διεβεβαίωσε, καὶ ὅσον οὐπω
 θεατοῦς ἴσασθαι. Τούτῳ γούν προσελθόντες, καὶ ἦν
 ἔδει δόντες τιμὴν, τέλος ἦσαν τῆς ὑποσχέσεως, καὶ
 τὰ σφῶν τέκνα ἤξισον ἰδεῖν. Ἐνίκα δὲ ταῦτα ἐλέγετο,
 οἱ γεννατοὶ πατέρας ὀπισθεν ἦσαν τῶ γέροντι παρ-
 εστῶτες· ἀλλ' ἐπέσχεον αὐτοὺς ἐκεῖνος, μηδοτιοῦν εἰ-
 πεῖν ἐντεταλμένος, μήτε μὴν δῆλους ἑαυτοὺς τοῖς

XXVI. Nunc autem, Deo et narratione eo ducentibus, etiam parentes cum fratribus conjunguntur. Id quod ita evenit. Vix enim duo effluxerant dies, cum et ipsi adsunt, munifica manu largitionem exercentes. Qui ubi ad sanctum Calvariæ montem atque ad vivificum Christi Dei nostri sepulcrum accesserunt, divinus ille senex eis occurrit, qui et antea de natorum vita certiores reddiderat, et jam tantum non adesse ac videri significaverat. Hunc ubi adierunt exhibita, uti par erat, veneratione, promissi fidem exigunt, filiorumque conspectum requirunt. Interea dum hi sermones habentur, generosi juvenes retro astabant seni, ejus jussione prohibiti, ne aut verbum facerent, aut aliqua ra-

γεννήτορα καταστῆσαι· παρ' ὃ καὶ διέμειναν αὐτοὶς ἄγνωστοι μηδὲν τῆς ὄψεως ὑποσημνήσαντες, διὰ τὸ μαρνανθῆναι τῇ ἀμέτρῳ κακοπαθείᾳ, ὡς καὶ ἤδη φθάσαντες ἐδηλώσαμεν. Πάντως δὲ οὐ σιτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ γλώττης πολλῶν μᾶλλον ἐγκρατεῖς ἦσαν. Οὐδὲ γὰρ μέτριον ἦν, οὐδὲ κοῦφον, τὸ πατέρων αὐτοῦς εἰς ὄψιν ἐλθόντας μετὰ ὀριμυτάτην ἐπιθυμίαν, καὶ οὕτω μὲν αὐτοὺς ποθοῦντας, οὕτω δὲ ποδουμένους, ὑπομείναι τὴν σιωπὴν, καὶ μὴ μόνον μηδὲν φθίγγασθαι, ἀλλὰ μηδὲ δάκρυον ὑπ' ἀμέτρου περιχαρείας ἐξενεργεῖν· ὃ καὶ τῆς βίας κρείττον ἐστὶ φανερώς τῆς πάντο νικώσης φύσεως.

KZ'. Ἐπεὶ οὖν οἱ θαυμαστοὶ παῖδες, τοὺς ἑαυτῶν ἐπιγνόντες πατέρας, αὐτοὶ παρ' ἑκαίνοις διέμειναν ἔγνωστοι, Ἄπιτε, φησὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ γέρον μετὰ χαρισμένης καὶ γλώττης καὶ ψυχῆς, καλὴν ἡμῖν ἐτοιμιάσοντας τράπεζαν. Ἐλεύσομαι δὲ αὐτὸς μετὰ τῶν δύο μου μαθητῶν τῶνδε συμπαρακλήθησόμενος ὑμῖν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀπάξω παρὰ τὸν τόπον ὑμᾶς, ἐν ᾧ τὸς φιλόττους υἱοὺς ὄψεσθε. Ἡσθησαν ἑκαῖνοι τοῦτο ἀκούσαντες, οὐ μᾶλλον ἐπὶ τῷ ἐπαγγελθῆναι τοὺς πατέρας ἰδεῖν, ὅσον ἐπὶ τῷ ἀξίους κριθῆναι ἀνδρὸς ἐστιάτορος ἐφθῆναι τοιούτου. Ἐώρων γὰρ οὐκ εἰς τὸ γένος καὶ τὴν περιφάνειαν τὴν οἰκείαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἑκαίνοι πρὸς θεῶν οἰκείωσιν, πολλῶν τιμιωτέραν πλοῦτος καὶ εὐγενείας ἀρετὴν εἶναι νομίζοντες. Ἐκαίνοις τοιγαροῦν οἰχομένων, ὁ γέρον τοῖς παισίν, Ἀπίωμεν, ἔφη, συνεστιασόμενοι τοῖς πατέρας τοῖς ὑμετέροις, ἐπεὶ μηδὲν ὑμεῖς βλαβήσεσθε παρὰ τοῦτο. Φημί γὰρ, ὅσους ἂν καὶ δι' ἀρετὴν ὑπέλιπτε κόπους, τοῦ μέτρου τῶν πατέρων ἡμῶν οὐδαμῶς ἐπείκοισθε· ὥστε οὐ βλάβη, ἀλλ' ὠφέλεια μᾶλλον ἐκ τοῦ ἡμιλείναι τοιούτους ἀκολουθεῖ. Τοῦτο εἰπὼν, αἰθίς σιωπῆν αὐτοὺς παραγγέλλει, καὶ τὸ μηδὲν ὄλων πρὸς γνωριστῶν παραφθίγγασθαι· αὐτοῖς τοῖς πράγμασι τὴν φανέρωσιν ἐπιτρέπων.

KH'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπελθόντες πρὸς τὸ φαγεῖν κατεκλήθησαν, ἠρώτων οἱ τῶν παιδῶν πατέρες, Πῶς, Πάτερ, λέγοντες, τὰ τέκνα ἡμῶν ἔχει; Ὁ δὲ, Καλῶς, ἔφη· ἀγὼν γὰρ αὐτοῖς σῶσαι τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν. Κάκεινοι εὐχῆ τὸν τοῦ γέροντος λόγον εἰς πέρας ἔλθειν ἠξίωσαν. Εἶτα προσθεὶς ὁ θεοπέσιος Ξενοφῶν, Ὡς καλοὶ σοῦ, ἔφη, Πάτερ, οἱ μαθηταὶ καὶ θεῶν τῶν οὖν (1) διακείμενοι, καὶ μου κατὰ κράτος χαίρει ἐπ' αὐτοῖς ἡ ψυχὴ, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἤδομαι προσβάλλων αὐτοῖς. Εὐξαι τοιγαροῦν, θεοτάτε Πάτερ, καὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν ἀποθῆναι τοιούτους. Καὶ οὕτω μὲν ὁ θαυμάσιος Ξενοφῶν ἐν ἀγνοίᾳ τὰ ἑαυτοῦ ἐπαινῶν, καὶ ὑπερ ἤδη ἐν χερσίν εἶχε, δι' εὐχῆς ἔξειν ποιούμενος. Ὁ μὲντοι πολλὰς τὴν σύνεσιν γέρον, Εἰπέ μοι, ἔφη, τέκνον (πρὸς τὸν Ἀρκάδιον ἐπιπῶν), ποίας μὲν πόλεως εἶ; ποίων δὲ γονέων; ποίας δὲ τῆς ἀνατροφῆς ἔτυχες; Πρὸς ταῦτα ὁ θεὸς Ἀρκάδιος, Ἐγὼ, ἔφη, Πάτερ, τοῦ Βυζαντίου μὲν ὄρωμαι· οὐδὲ δὲ εἰμι γονέων εὐγενῶν (ὡς τὸ ἀληθὲς βούλεται) καὶ περιφανῶν. Ὄνομα τῷ μὲν πατρὶ Ξενοφῶν, τῇ μητρὶ δὲ Μαρία, ὠραίαν μετὰ

tionem se parentibus proderent. Quamobrem plane ipsis incogniti, ne vultibus quidem prodebantur, immodica, uti diximus, laborum asperitate consumptis. Non solum enim eorum quæ ad victum pertinent, sed multo etiam magis linguæ potentes erant. Et sane non levis neque mediocris virtutis erat, post vehementissimum desiderium, tam expetentem tamque expetitos in parentum conspectum venire, ac silentium servare, et non tantum a verbis, verum etiam a lacrymis in tam immensæ lætitiæ abundantia temperare. Quod violentiæ genus natura omnia superante potentius exstitit.

XXVII. Cum itaque admirandi juvenes parentibus jam cognitis adhuc essent incogniti, Abite, inquit senex læto animo linguaque, et bonam nobis mensam apparate: ego mox cum duobus discipulis meis vos consolaturus subsequar, et, quod reliquum est, ad locum ubi charissima pignora videatis deducam. Quibus illi auditis lætitia non mediocri perfusi sunt, non tantum quod filiorum ipsis conspectum polliceretur, sed quod tanti viri non indigni convivæ judicarentur. Neque enim suam aut genus aut splendorem respiciebant: sed ipsius cum Deo conjunctionem, virtutem utique divitiis ac nobilitate longe potiorum ducebant. Ipsi igitur Deum precantibus, senior filiis: Eamus, inquit, cum parentibus vestris pransuri, cum nihil inde vobis noxæ futurum sit. Sic enim sentio, quoscunque ad consequendam virtutem labores subieritis, nequaquam tamen vos ad parentum vestrorum mensuram accessisse. Quamobrem non tam jactura vobis, quam utilitas ex eorum congressu obventura est. His dictis, rursus iis silentium præscribit, imo ab omni re quæ cognitionis ansa esse queat, ad ipsos parentibus indicandos, abstinere jubet.

XXVIII. Ubi autem ad sumendum cibum convenerunt, jam considentes rogare cœperunt, Ut habent, o Pater, filii nostri? Perbelle, ait senex. Namque hoc unum laborant, ut servent animas suas. Tum illi supplicant, ut rerum omnium quæ filiis accidissent tandem narrationem absolvat. Ac subdidit præstantissimus Xenophon: Quam egregii, Pater, sunt hi tui discipuli, quamque in Deum tota mente propensi? Eorum sane occursum cum animam meam summo perfundit gaudio, tum oculos jucundissima voluptate exhilarat. Quocirca Deum obsecra, divinissime Pater, ut et nostri liberi tales evadant. Ita admirandus Xenophon plane inscius laudat res suas, et quod in manibus erat, id votis omnibus expetebat. At sapientissimus senex Arcadium intuens, Age, inquit, filii, quæ tua sit patria, qui parentes, quæ educatio, nobis edisserere. Cui divinus Arcadius: Equidem Byzantio huc adventi. Parentibus autem nobilibus, et ut dicam omnino quod res est, illustribus natus sum. Patri meo nomen erat Xenophon, matri Maria, in corpore te-

(1) Sic codex. Scribendum τὸν νοῦν.

nusto parem mentem adeptæ. Frater mihi fuit Joannes nomine. Cætera deinceps enarrant, quemadmodum institutus fuerit, ut navigaverit, in quanto periculo versatus, quanto Dei beneficio servatus sit. Hæc illo narrante mox a parentibus agniti sunt, qui incredibilem animorum exultationem et alacritatem, cordisque ardorem, velut impetum divinitus afflatum non ferentes, repente consurgunt, amplexantur liberos, eorumque cervicibus circumfusi, simul osculis, simul lacrymis immensum animorum stuporem excitabant, in has voces erumpentes; Ergone, Pater, hi sunt filii nostri? hi vere dilectissimi? hi ipsi a nobis tanto cum dolore quæsiti? Quid deinde? Uno ore laudem Numini et gratias tribuunt.

XXIX. Nec morati sunt parentes quin ardentissimis precibus sanctum virum obtestarentur, ut ipsos quoque sacrati illius habitus sigillo ornaret, quo cum filiis, licet impares, ejusdem tamen boni sectatores, non autem (quod Deus averteret) exsortes redderent. Et persuasus eorum supplicatione senex (nam in re plane tam sancta quid resisteret?) eadem sua dextera vertices eorum totondit, initiavitque, atque eos dimittens præcipit, ut in posterum ab omni corporum communicatione temperarent, donec commune naturæ debitum persolverent.

XXX. Atque hujusmodi fuit optimi Numinis erga tam bonos parentes liberosque providentia, admirationis juxta, ac suavitatis plenissima. Adeo ut in illis impletum fuerit quod ab Isaia dictum: « Imponam Spiritum meum super semen tuum, et benedictiones meas super filios tuos. Et orientur, ut in medio aquæ fenum, et sicut salix super præterfluentem aquam 7. » Hæc Isaias, loquente per ipsum Dei gratia; quæ, velut si ad ipsos dicerentur, convenienter sane in eosdem congruunt. Cujusmodi et istud: « Meus es tu, et si transieris aquam, tecum sum 8, » Et hoc: « Auditam faciam salutem tuam, et sub umbra manus meæ protegam te 9. » Filii autem ad ultimum vale parentibus dicto, spiritualesm patrem libentius secuti, cum eo in desertum, se conferunt, beatumque ibi finem consequuntur, ante obitum divinis quoque muneribus dignati, ac tum aliis sancti Spiritus donis, tum vaticinandi facultate pollentes.

XXXI. Pater vero illorum præclarus evangelicæ disciplinæ assectator, dimissis venditisque bonis omnibus, ea egentibus distribuit, eumque in modum levissimis minimisque rebus universum sibi cælorum regnum comparavit. Sed et servis omnibus domesticis libertate donatis, hac ratione in numerum filiorum cælestis Patris referri studuit. Inde thori vitæque et ejusdem plane voti consortem venerandis quibusdam mulieribus virginibus-

του σώματος έχούση και την ψυχὴν. Ἦν δὲ μοι και ἀδελφὸς ὄνομα Ἰωάννης. Ἐπειτα καθεξῆς λέγει τὰ τῆς παιδείας, τὰ τοῦ πλοῦ και τὰ τοῦ κινδύνου, και ὅτις ὑπὸ Θεοῦ τετύχηκε σωτηρίας. Οὕτω δὲ διεξιδόντος, οἱ γυνεὶς ἐπιγυρόντες αὐτῷ, και τὸ ἄλμα, και τὴν ὁρμὴν, και τὴν τῆς καρδίας μὴ ἐνεγκόντες πύρρῳσιν, ἐκθουσιῶσιν ὁμοίως εὐθὺς ἀνέστισαν, και περιλαβόντες τοὺς παιδας, και τοὶς αὐτῶν περιφόντες τρυχήλοισ, τοῦτο μὲν φιλήμασι, τοῦτο δὲ δάκρυσιν τὴν ἄμπερον ἐκαίνην τῆς ψυχῆς ἕκστασιν παρεκάλου, Οὗτοι εἰσι, Πάτερ, λέγοντες, οἱ ἡμῶν παῖδες. οὗτοι ἀληθῶς οἱ φιλτατοὶ, οἱ πολλὴν ἡμῖν τὴν περὶ αὐτῶν ζήτησιν παρασχόντες, οὗτοι. Τί τὸ μετὰ αὐτὰ; Κοινὴ ἡ δοξα πρὸς Θεὸν και εὐχαριστία.

ΚΘ'. Εἶτα θερμότητι τῶν γεννητῶρων δέγσις πρὸς τὸν ἱερὸν ἄνδρα ἐκαίνον, ὥστε τῇ σφραγιδι και αὐτοὺς σημαθῆναι τοῦ ἁγιοκρεποῦς σχήματος, και φανῆναι, εἰ και δευτέρους τῶν τέκνων, ἀλλ' οὖν τοῦ Ἰησοῦ καλοῦ μιμητὰς, και μὴ παντάσῃν ἀμετόχους ὅπερ ἀνάξιον. Πείθεται τούτοις ἀξιοῦσιν ὁ γέρον (και πῶς γὰρ οὐ, θεοφιλοῦς ὄντος ἀτεχνῶς τοῦ πράγματος;), και τῇ αὐτῇ δεξιᾷ κἀκείνους κείρας τε ἅμα και τελειώσας, παραγγεῖλαις ἀφήσει μηκέτι σωματικῶς ἀλλήλους ἰδεῖν, ἕως τὸ κοινὸν τῇ γενέσει χρέος ἐκάτερος αὐτῶν ἀποδοῆ.

Λ'. Τοιαύτη χαριστάτη και θαυμαστὴ τῷ ὄντι οἰκονομία περὶ τοὺς χρηστοὺς και πατέρας και πατῆρας παρά τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ γέγονεν, ὡς πέραξ ἐπ' αὐτοὺς λαβεῖν ἢ διὰ Ἐσχαίου αὐτὸς φθίγγεται, « Ἐπιθήσω, λέγων, τὸ Πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου, και τὰς εὐλογίας μου ἐπὶ τὰ τέκνα σου, και ἀνατελοῦσιν ὡς ἀναμείσον ὕδατος χόρτος, και ὡς ἰτέα ἐπὶ πᾶν ῥέον ὕδωρ. » Καὶ ταῦτα δὲ Ἐσχαίου μὲν εἰσι και τῆς δι' αὐτοῦ φθεγγομένης τοῦ Θεοῦ χάριτος, πολλὴν δὲ και πρὸς αὐτοὺς λέγεσθαι τὴν οἰκειότητα φέροντα· οἷον τὸ, « Ἐμὸς εἶ σὺ, και ἐν διαβαίῃς δι' ὕδατος, μετὰ σοῦ εἰμι. » και τὸ, « Ἀκουσὴν ποιήσω τὴν σωτηρίαν σου, και ὑπὸ τὴν σκίαν τῆς χειρός μου σκεπάσω σε. » Οἱ μὲν οὖν πατέρες τὰ τελευτάτα τοὺς γεννητορας ἀσπασάμενοι, τῷ πνευματικῶς ἀναγεννήσαντι μᾶλλον εἶποντο, και σὺν ἐκείνῳ τὴν ἔρημον εἰσελθόντες, ἐκεῖ τὸ μακάριον ὑπέρχονται τέλος, χαρισμάτων και πρὸ τοῦ τέλους θείων ἀξιωθίντες, προβήσεών τε και δωρεῶν ἄλλων τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος.

ΛΑ'. Ὁ δὲ γε πατὴρ αὐτῶν, πληρωτὴς ἀντικρὺς τοῦ Εὐαγγελίου δεικνύται· και πέμψας και τὰ ἐκ- τοῦ πωλήσας ἅπαντα, και πένησι διαδοῦς, και ὅστις εὐτελῶν τε και σμικρῶν βασιλείαν οὐρανῶν δλην ἐκυσῶ ὠνησάμενος, ἐλευθερίας τε ἅπαν αὐτοῦ τὸ οἰκειτικὸν ἀξιώσας, δι' ὧν ἔσπευσεν εἰς υἱοὺς αὐτὸς ἐγγαφῆναι τοῦ οὐρανόυ Πατρός, εἶτα και τὴν σύνοι- κον αὐτῷ καὶ σάμβδιον ἀληθῶς και τὸ ἐν πνεύσῃσιν γυναιξὶ σεμνατῆς και παρθένοις ἐντάττει, οὕτω σὺν

7 Isa. XLIV, 3. 8 Isa. XLIII, 2, LII, 7. 9 Isa. LI, 46.

αὐτῇ θελήσας εἰς τὸν αἰὶ χρόνον τῇ μιᾷ κεφαλῇ ἅ
πάντων Χριστῷ συναφθῆναι.

Α'. Ἦτις καὶ πολιτεῖαν μετελοῦσα λίαν ὑψηλὴν,
καὶ ὀλίγοις βίσιμον, ἀβραβῶνας ἔσχεν ἐντροθα τῆς
πρὸς Θεὸν οικειώσεως καὶ τῆς ἐκδεχομένης αὐτὴν ἐκ-
εῖθεν μακαριότητος, δαιμονῶντας ἰασαμένη, καὶ πολ-
λῶν ἄλλων ἰσημάτων εὐχῇ κρατήσασα. Ὁ δὲ γε
θεὸς τῶ ὄντι καὶ θαυμασιώτατος ἀνδρῶν Ξενοφῶν,
τρίγυνα ὑπενδύς, πολλῇ τε περὶ τὴν δίκαιαν εὐτελείᾳ
χρησάμενος καὶ κακοπαθεῖα, καὶ οἰοεὶ δίκας τὴν
προλαβοῦσάν εἰσπραξάμενος πολυτέλειαν, τὴν παν-
έρημόν τε καταλαβὼν, κάκει τὸν ὑπόλοιπον τοῦ βίου
χρόνον διενεγκῶν, προγνώσεών τε καὶ μυστηρίων
καὶ μεγάλων χαρισμάτων ἀξιώθεις, πολιὸς τὴν
τρίγυνα, νεαρὸς τὴν σπουδῆν, πρὸς τὰς ἐκεῖθεν μονὰς
παραπέμπεται, ἄνθρωπος ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ γενόμε-
νος, καὶ ὅλον οἶκον καθιερώσας αὐτῷ, σπουδῇ τε
πάσῃ θεραπεύσας πανοικεσίᾳ κατ' ἄμφοτεροὺς τοὺς
υἱοὺς μακάριος ἀποδειχθεὶς, τὸ καινότερόν τε καὶ
χαλεπώτατον σωτηριῶδες ὑποδειγμα γενόμενος πᾶσι
τοῖς τὴν ἀλμυρὰν ἡμῶν τοῦ βίου πλείουσι θάλατταν
καὶ σώζεσθαι βουλομένοις· ὃν εἰ μὴ θαυμάζειν μό-
νον, ἀλλὰ καὶ μιμεῖσθαι, σπουδάζομεν, μέτοχοι τῶν
μενόντων αὐτὸν ἀγαθῶν ἐσόμεθα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, κρά-
τος, μεγαλοσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν, καὶ αἰεὶ,
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

que committit; sic cum ipsa Christo uni omnium
capiti æternum connecti desiderans.

XXXII. Atque ille quidem sublimi plane pau-
cisque accesso vitæ genere inuito, etiam arrhas
obtinuit seu maximæ hic cum Deo necessitudinis,
sed manentis eam deinceps felicitatis, tum dæ-
monibus vexatos liberans tum alia multa infirmi-
tatum genera precatione depellens. Divinus au-
tem atque inter viros admiratione dignissimus
Xenophon, detrita veste indutus, magnæque vic-
tus parcimonis, et asperitatum tolerantis sese
dedens, perinde quasi pristinè magnificentis a
se pœnas exigeret, in desertissimum locum se-
cessit, ubi peracta reliqua vita, vaticinationibus,
arcanisque et maximis dotibus insignis, canus
capite, diligentia juvenis, in mansiones illas re-
ceptus est: vir omnino Deo deditus, ut qui con-
secrata ipsi domo tota, omnique sedulitate eidem
serviens cum universa familia utriusque vitæ fe-
licitate conspicuus exstitit: nimirum omnibus
salsissimum vitæ hujus mare navigantibus, salu-
tisque studiosis novissimum ac difficillimum, sed
salutare exemplum effectus. Quem si non admi-
rari duntaxat, verum etiam imitari studuerimus
in eandem cum ipso bonorum communionem
veniemus, in Christo Jesu et Domino nostro, cui
debetur omnis gloria, honor, virtus, majestas
ac magnificentia, nunc et in sæcula sæculorum.
Amen.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO

S. P. N. JOANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

QUI DICTUS EST CHRYSOSTOMUS

(Anno 380. Jan. 27.*)

(Græce apud Savilianum Opp. Chrysostomi tom. VIII, Latine apud Surium.)

Καὶ πάντων μὲν τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευσαμένων Ἄ ὁ βίος τοῖς εὐσεβείαις ὠφελιμώτατος, οὐχ ὑπόδειγμα μόνον καὶ τύπος, ἀλλὰ καὶ παράκλησις ὑπάρχων πρὸς [γρ. εἰς] ἀρετήν. Ζήλου γάρ τι κέντρον ἐνήσιν ἀγαθοῦ καὶ διαθεμαίνει τὴν εὐσεβῆ ψυχὴν πρὸς τὴν μίμησιν· ὁ δὲ γε τοῦ Χρυσοστόμου Πατρὸς καὶ μᾶλλον ἢ περ τῶν ἄλλων ἡδὺς μὲν ἀκοῦσαι, σωτήριος δὲ μιμησασθαι καὶ ὠφέλιμος. Ἄνθρωπος γὰρ ἐκεῖνος οὐ μόνον εἶχε γλωτταν λυσιτελῆ τοῖς ἀκούουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον πλέον τοῖς μιμουμένοις ἐπωφελεῖ. Μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τὸ λήθεος εἰπεῖν, ὡσπερ ἐκεῖνην ἔσχευ ἐν τῷ λέγειν ἀμίμητον· οὕτω δὴ καὶ τοῦτον ἀνέφικτον ἐν τῷ πράττειν. Πλὴν ἀλλὰ τὰ ἐκείνου καὶ διηγησίον πάντως, καὶ μιμησίον εἰς δύναμιν. Ἐπει καὶ ζωγράφους τὰ κάλλιστα τῶν ἀρχετύπων οὐ παροπτεῖα, καθότι μὴ βραβίαν ἔχει τὴν μίμησιν, Β ἀλλ' ἐλπιδι τοῦ μόγις ποτὲ κατορθώοντα περιδλέπτους ἀποδειξάι τοὺς μιμουμένους, περὶ [ἴσ. πρὸς] τὸν ζῆλον ἀνίστασιν. Ἐμοὶ δὲ μέσην ὁ λόγος ὤρηται βραβείν, ὡς μήτε τὰ κατ' αὐτὸν πάντα διαξελεθῆν, μήτε τὰ κειριώτατα παριδεῖν· ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν εἰπεῖν, ὅσα καὶ λεχθέντα μεγάλα τοὺς κροατάς ὠφελήσῃ, καὶ παροφόντα τὰ μέγιστα ζημιώσῃ· τὰ δ' ἄλλα τοῖς ἔλλοις καταλείπειν.

Α'. Οὗτος τοιχαροῦν ὁ ἀληθὴς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος καὶ γνήσιος μετὰ τὸν ὁμώνυμον [γρ. συνώνυμον] κήρυξ τῆς μεταβολῆς, ὁ γλωτταν ἄμα καὶ φωνὴν καὶ στόμα καὶ πάντα χρυσοῦς, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ τῷ μίση τοῦ χρυσοῦ τιμιώτερος, ἐξ Ἀντιοχείας μὲν

Omnium quidem eorum, qui se ex Deo gessere vita est piis utilissima: ut quæ sit non solum exemplar et forma, sed etiam adhortatio ad virtutem. Immittit enim stimulum bonæ æmulationis, et accendit piam animam ad imitationem. Vita autem patris nostri Chrysostomi, est auditu quidem aliis jucundior, ad imitandum autem salutaris et utilis. Nam ille quidem vir non solum habebat linguam conducibilem iis qui eam imitantur. Imo vero, si verum dicere oporteat, quomodo illam in dicendo habebat inimitabilem: ita etiam hanc, quam in agendo nemo potest assequi. Verum enim vero res illius sunt omnino narrandæ et imitandæ pro viribus. Nam pictoribus quoque non sunt despicienda pulcherima exemplaria, quatenus non habent facilem imitationem: sed quod sperent fore, ut si ea tandem assecuti fuerint, clari et insignes reddantur: id imitatores excitat ad æmulationem: mihi autem oratio media quadam via est ingressura, ut nec quæcumque ab eo facta sunt, persequatur, neque prætermittat ea, quæ sunt præcipua. Nam illud quidem fere est ejusmodi, ut fieri non possit: hoc vero non est utile. Sed illa quidem dicat, quæ dicta, auditoribus plurimum afferent utilitatis: prætermissa autem: damni plurimum: alia vero relinquat aliis.

I. Hic ergo verus homo Dei, et germanus, si ullus alius, post eum, qui erat ejusdem nominis præco penitentia, qui lingua simul et voce et ore et in omnibus aureus, imo vero longe auro pretiosior, D genus quidem ducebat ex Antiochia: Antiochia,

* Secundum Romanum Martyrologium, item Bedæ et Usuardi. Sed non est hic natalis ejus dies quem festo Exaltationis S. Crucis obliisse omnes, qui ejus res gestas conscribunt, testantur: sed translationis,

quando scilicet corpus ejus anno 438 a Comanis translatum est Constantinopolim. Vide Bar. in Martyrol. ad 27 Jan.

inquam, quæ sita est in Coesylria. Cum tam clarum autem haberet patriam, nec parentes quidem habuit minus nobiles. Fuerunt enim ii quoque suscipiendi, et splendore vitæ paucis secundi. Erat enim pater dux exercitus, et qui multis abundabat opibus. Nomen autem patri (1) quidem erat Secundus, matri vero Anthusa. Qui primum quidem erant religionē gentiles, et tenebantur profundis tenebris ignorantia, etiamsi, postquam eis natus esset filius et divino baptismate regeneratus, fuerunt ii quoque veritatis luce illuminati. Ex his ille ortus, cum esset adhuc puer ætate, nequaquam habuit puerile ingenium. Neque enim faciebat aliquid indecorum, neque erat occupatus in ludicris et lusibus: sed qualis procedens futura esset planta, ipsa omnino seipsam indicabat. Deinde divinum assequitur baptismum, corpore adhuc valde tenero et molli. Oportebat enim eum, cujus vita ad Christum inclinabat, non manere amplius Christi signaculo non signatum. Qui eum autem baptismo tinxit, fuit Meletius, qui optime administravit sedem Antiochenam, sede virtutis longe altior. Postea autem ejus quoque parentes divino tradit lavacro. Neque enim par erat, ut cum ad lucem gratiæ accessisset filius, qui ei causæ fuerant ut in lucem ederetur, non ejusdem, cujus filius, essent splendoris participes. Deinde grammatico traditus, ut primas disceret disciplinas, erat fax injecta in ignem: neque ullo omnino opus habebat stimulo, nec aliquo, qui eum esset incitaturus. Quamquam disciplina, et diuturna in uno loco mora, et assidue occupatum, sunt omnino juvenibus ingrata et injucunda, quomodo contra saltationes et translationes, cursusque et motiones sunt eis gratissima. Ille autem se totum dedebat disciplinis. Cum homo itaque ingenio simul concurreret studium, effecit ut brevi plurima disceret. Cum autem ab ineunte ætate tenuitatem amasset, et a fastu alienationem, erat superior omnibus blanditiis et rebus superfluis, neque comitum multitudinem secum ducens ad lutum litterarium neque equo vectus, iter ingredi sustinens. Sed nec aliud quidquam delicatum aut splendidum, ut qui esset ex tanta domo ostentare contendens. Itaque cum parentes quidem valde instarent, et eam rem esse sibi probro ducerent, nec ii soli, sed etiam pædagogus et condiscipuli eadem facerent, et ei exprobrarent, quod esset nimis vilis et abjectus, multum aberat ut ille persuaderetur eorum verbis, et sibi congenitam et gratam repelleret moderationem. Quamobrem cum eum aliquando convenirent parentes, et causam rogarent, cur eis dedecori esse vellet tam tenuiter vivens, et instar cujusdam plebei: ille revera sapiens, et lingua plane invictus, O cur mihi, inquit, frustra vultis exhibere negotium, perinde ac si nos primi vitæ tenuitatem et modera-

Α εἶλε τὸ γένος. Ἀντιοχειακῆς, ἥτις κατὰ τὴν Κοῤηνη κέεται Συρία. Οὕτω δὲ πατρίδος ἐπιρρινωῶς ἔχων, οὐδὲν ἤτιον καὶ πατέρων εὐγενῶν ἔτυχεν. Ἀπόδλεπτοι γὰρ καὶ αὐτοὶ, καὶ τῇ κατὰ τὸν βίον περιφρανεῖα μὴ πολλῶν δεῦτεροι. Στρατηγὸς γὰρ αὐτῷ ὁ πατήρ, καὶ μυρία πλοῦτω καὶ βεβουτάτω κομῶν ὄμμα δὲ τῷ μὲν τῶν γονέων Σελοῦνδος, τῇ δὲ Ἀνθούσα τὸ πρῶτον Ἕλληνας ὁμοῦ τῇ θρησκείᾳ [γρ. τὴν θρησκείαν], καὶ τῷ βαθεὶ σκότῳ τῆς ἀγνοίας κάτοχοι εἰ καὶ μετὰ τὴν τοῦ παιδὸς γέννησιν, πρὸς δὲ καὶ τὴν τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησιν, τῷ γὰρ καὶ οὗτοι τῆς ἀληθείας περιελάμφοθησαν. Ἐκ τούτων ἐκεῖνος προσελθὼν, πῆς ὦν ἔτι τὴν ἡλικίαν, ὡς κατὰ πατῶς εἶχε τὸ φρόνημα. Οὕτε γὰρ ἐπραττε τι τῶν ἀκόσμων, οὕτε πρὸς ἀθύρματα εἶχε καὶ παιδιᾶς· ἀλλὰ τὸ φρονεῖν εὐδὲς, ὅποσον γένοιτο προῖδον, αὐτὸ ἔαυτὸ παρεδῆλο. Εἶτα τοῦ θεοῦ καταξιούται βαπτίσματος ἐπὶ νύμφῳ πάνυ καὶ ἀπάλῳ σώματι. Ἔδει γὰρ τῷ βίῳ πρὸς Χριστὸν κλίνοντα μὴ ἐπὶ πολὺ τῆς κατὰ πνεῦμα λείπεσθαι τελειότητος. Μελέτιος δὲ ὁ βεπτίσας ἦν ὁ δὲ τὸν θρόνον ἄριστα τῆς Ἀντιοχειακῆς ἐκόσμηε, παρὰ κοῦτῳ τῷ θρόνῳ τῆς ἀρετῆς ὕψηλότερος. Ὑστερον δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ πατέρας τῷ θεῷ λουτρῷ δίδωσιν. Οὐδὲ γὰρ ἦν ἄξιον, τῷ φωτὶ τῆς χάριτος τοῦ παιδὸς προσελθόντος, τοὺς ἀτίως αὐτῷ τῆς εἰς φῶς προαγωγῆς γενομένους, μὴ τῆς ὁμοίας κοινωνῆσαι λαμπρότητος, ἔπειτα γραμματιστῆ τινι παραδοθεῖς, ἔδος τῶν μαθημάτων γίνεται. Φύσει δὲ δεξιᾷ σπουδῇ συνελθούσα, δι' ὀλίγου πλεῖστα ἐκμανθάνειν ἔποιε. Ἐκ παιδὸς μὲν οὖν ἔτι τὸ λιτὸν φιλήσας καὶ ἄτυπον, πῆσης ἀπέχετο βλοκαίας καὶ περιετότητος, οὕτε πληθὸς ἀκολούθων εἰς τὴν διατριβὴν ἐπαγόμενος, οὕτε ἴππῳ τὴν πορείαν ἀνείει παραδεχόμενος, οὕτε ἄλλην ἀβρότητα καὶ κομψίαν, οἷα εἶκος τὸν τοιοῦτον, ἐπιδεικνύμενος, καίτοιγε τῶν γονέων σφοδρῶς ἐπικειμένων καὶ οικείων ὕβρι τοῦτο λογιζομένων, οὐκ αὐτῶν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ παιδαγωγῶ καὶ συμφοιτητῶν τὰ ὅμοια ποιοῦντων, καὶ τὴν πολλὴν ὀνειδιζόντων εὐτέλειαν. Ἐκείνῳ δὲ πολλοῦ ἔδει τοῖς τούτων λόγοις πεισθῆναι, καὶ τὴν ἡλικιωτὴν αὐτῷ καὶ φίλῳ ἀκώσασθαι μετριότητα. Ὡστε καὶ τῶν γονέων αὐτῷ ποτε κοινολογουμένων, καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὕτω δι' ὀνειδῶν αὐτοῖς εἶναι θέλοι πυθνανομένων, λιτῶς ἔχων πάνυ καὶ ἰδιωτικῶς, ὁ σοφὸς τῷ ὄντι καὶ τὴν γλυττίαν ἀήτητος, ὧς τί ποτε, εἶπε, πράγματά μοι βούλεσθε παρέψειν διακενῆς; μὴ κρείττων ἐγὼ, φησὶ, τοῦ Δανιῆλ, ἡ τῶν τριῶν παιδῶν ἐκείνων, ὧν διὰ τὴν τῆς ψυχῆς συντριβὴν καὶ τὴν τοῦ πνεύματος μετριότητα, ὁ μὲν λιτόντων ἐκτεθεὶς στόμασιν ἀπρόσιτος ἦν, οἱ δὲ καμίνῳ πυρὸς ἐκδοθέντες τοσοῦτον ἀπέσχον ὑπ' αὐτοῦ βλαβῆναι, ὥστε μικροῦ δεῖν καὶ ὡς ὑπὲρ τῆς φαίνεσθαι τῷ πυρὶ χρωμένους, καὶ κατὰ τῶν περιεστηκότων ἐπαφίνας σὺν αὐδενὶ τῷ κωλύοντι; οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ παντεχοῦ τὴν θείαν

(1) Parentes. S. Joannis Chrysostomi matrem Publilam fuisse præter Theod. L. III, cap. 17, menologia etiam Græcorum affirmant; sed eorum sententia a Baronio ad annum 362 refellitur: nisi forte Publia

Anthusa dicta sit. — De Joan. Chrys. genere et educatione, vide Niceph. c. 2, 3, lib. XIII; Theod. lib. V, c. 26, 27; Soz. lib. VIII, c. 2, 3; Socr. lib. VI, c. 3; Bar. ad an. 382.

αὐρίστω γραφῆν τὸ ταπεινὸν τοῦτο καὶ παρ' ὁμῶν
δικασταῖς ἀπέκτιστον περὶ πολλοῦ ποιουμένην, καὶ
ὡς οὐδὲν τι ἄλλο τιμῶσαν· τὸ δὲ περιττὸν φιλό-
τιμον ἐκ παντὸς διαβάλλουσαν, καὶ μικρῶν καὶ
ἀθλίων φυγῶν ἔρωτα μᾶλλον, οὐχὶ μεγάλων, οὐδὲ
γενναίων αὐτὸ τιθεμένην. Ὡστε οὐκ ἀμαθῶς ἐγὼ τοῖς
πλείονος τιθεμαι λόγου τοῦτι· τὸ μέτριον ἔπει καὶ
ποιοῦτοῖς εὐδοκεῖν μακρόν τὸ θεῖον, καὶ χάριν μὲν
παρίχου τοῖς ταπεινοῖς, τοῖς δ' ἐναντίας ἔχουσι καὶ
μαχόμενον. Ταῦτα ἐκείνου λέγοντος, ἔκκλησις
ἐλάμβανε τοὺς πατέρας [γρ. τακόντας]. Ἐκοιούθη
δὲ πάντως καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ῥημάτων ὠφέλεια· ὥστε
μαθὸν αὐτοῖς τοιοῦτον διδόναι τῆς εἰς τὸν βίον προ-
όδου, καὶ παρ' ἐκείνων ἀπλῶς τὸ εἶναι λαβόντα,
τὸ εὖ εἶναι τούτους φιλοτίμως ἀμείβεσθαι. Μόλις
δὲ τοῖς γονεῦσι πεσεθεῖς ἠνδραγαθία τὸ εὖ ἐν τῶν
παίδων ἀπίναί πρὸς τὴν διατριβήν. Οὐ πολὺ τὸ ἐν-
μέσω, καὶ ὁ μὲν πατὴρ ἀπῆλλακται τῶν παρόντων·
ἡ μήτηρ δὲ, καὶ προωρον ὡσπερ [ἴσ. ὡσπερ καὶ
πρόωρον] ὑπομείνας τὴν χηρείαν, καὶ ἐπὶ παιδί
νέφ τὸν βίον σαλεύουσα, μωρίαν εἶχε τὴν ἐπὶ τῶν
πραγμάτων ἀνωμαλίαν, καὶ πολλά τὰ δυσχερῆ
συνέπιπτε καθ' ἑκάστην, οἷα μόναι αἱ τοιαῦτα πα-
θεῖσαι σαφῶς ἐπίστανται. Τούτων ἐκείνη βραχὺν
ἔχουσα λόγον, δύο τῶν πάντων πλείονος ἤξιον με-
ρίμνης τὸ μηδενὸς μετὰ τὴν τοῦ ἀνδρός τελευτήν
ἑτέρου προσέχειν ἔρωτι (καὶ γὰρ εἶχεν ἔτι τὴν ἡλι-
κίαν ταῖς τοιαύταις πάγαις ἀλώσιμον), καὶ τὸ τὸν
παῖδα οὕτω προαγαγεῖν [γρ. προσάγειν], ὡς μηδε-
μικρὸν ἑτέραν δείκνυσθαι τοιοῦτο μητέρα. Ἐπει δὲ
ἐκείνος γραμματικὴν τε καὶ τὴν ἐγκύκλιον παιδεί-
αν ἐκμαθὼν ἦν, εἶτα καὶ ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφίας
εἰς ἄκρον ἤλασε, τὴν μὲν ὡς ἄριστα Διοδανίου παρ-
λαβὼν (οὗ πολὺ τὸ εἰς ῥητορικὴν κλίσις ἐστὶ), τὴν
δὲ πάλιν Ἀνδραγαθοῦ φιλοπόνως ἀπροσάμενος,
τί γίνεται;

deo ex omnibus maxime curabat: nempe ut et post sui mariti decessum nullius amore caperetur (poterat enim ejus aetas adhuc capi his laqueis: et filium sic educeret (2), ut nulla alia ostenderetur mater talis filii. Postquam autem ille didicisset grammaticam et orbem disciplinaram, deinde etiam pervenit ad summum dicendi facultatis atque philosophiæ: ut qui illam quidem quam optime acceperat a Libanio eujus erat insignis fama in arte dicendi: hanc autem ab Andragathio diligentior adiverit. Quid fit?

Β'. Πόθος αὐτὸν πλείονος παιδείας καὶ εἰς Ἀθή-
νας ἀφικέσθαι παρασκευάζει· κάκει σοφιστῶν τε
καὶ φιλοσόφων τοῖς ἀρίστοις οὐ κατὰ πάρεργον συγ-
γινόμενος, οὕτω καὶ νοῦν ἐπλούτισε, καὶ γλῶττιν εἰς
ἄκρον ἤσκησεν, ὡς μηδενὶ βραδίως τοῦ ἴσου παραχω-
ρεῖν. Ἐνταῦθεν ἐπίσημος ἐν βραχεὶ οὐκ Ἀθηναῖς
μόνο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλάδι τῇ πάσῃ γίνεται, καὶ το-
σοῦτον, ὡς καὶ αὐτῶν ἢ τῶν ὑπάρχων τῆς τῶν Ἀθηνῶν
πόλει, τὸ κατ' ὄψιν μόνον ἔλθειν, πρᾶγμα λογιση-
ναι σπουδῆς ἀξίον. Κατὰ τινα γούν καιρὸν ἐκκλη-
σιάζοντα, καὶ τοὺς ἐπὶ ὁδῆ καὶ λόγῳ τὰ πρῶτα
φέροντας συγκαλοῦντα τῶν Ἀθηναίων, πόθος αὐτὸν
λαμβάνει πλείστος μετακαλίσασθαι καὶ τὸν ἄγιον οὖν
πολλῆ καὶ φιλοτίμῳ τῇ θεραπείᾳ, ὅχημά τε πέμφαν-
τα, καὶ ἄλλη ὁπόση τις ἐστὶ πρὸς τοῦτο δορυφορία.

¹ Dan. vi, 1 seqq. ² Dan. iii, 24 seqq. ³ Jac. iv, 10; I Petr. i, 6.

(2) f. educaret.

tionem statuissemus colere, ægre ferentes? Deinde
statim adducebatur in exemplum Daniel et tres
pueri ¹. Ex quibus ille quidem, inquit, propter ani-
mæ contritionem et spiritus moderationem, ab
ore leonum adiri non potuit, illi autem conjecti in
fornacem ignis, tantum abfuit ut ab ipso vincerentur,
ut etiam propemodum viderentur ministro igne
utentes, et in inimicos, qui circumstabant, eum
absque ullo immitterent impedimento ². Alioqui
autem ubique invenio divinam Scripturam, hanc,
quæ apud vos iudices, habetur contra τρῦται, humili-
tatem ubique magni facere, et ut nihil magis, com-
mendare: fastum vero et honoris studium repre-
hendere: idque pusilli et abjecti esse potius animi,
quam excelsi et magni, ducere. Quamobrem non
ego ignoranter pluris facio hanc mediocritatem:
Deum enim didici his delectari (solet enim simul
cum externo habitu affici anima), et gratiam quidem
præbere humilibus ³: iis autem, qui contra se habent,
adversari. Hæc illo dicente, parentes obstu-
perunt. Consecuta est autem omnino, quæ a ver-
bis, ut potius quæ a factis procedebat utilitas: adeo
ut talem eis daret mercedem suæ in vitam produ-
ctionis: et qui ab eis quidem solum acceperat, ut
esset; ut bene esset, eis munifice redderet. Vix tan-
dem a parentibus persuasus, in hoc eis paret,
qui alioqui se in aliis præbebat obedientissimum,
ut nequaquam quidem cum pluribus, sed uno ex
famulis eum comitante, iret ad ludum litterarium.
Non multum interjectum est temporis, et pater
quidem excessit e vita præsentis: mater autem, ut
quæ præmaturam subiisset viduitatem, et propter
puerum adhuc teneræ ætatis, vitæ fluctibus ægitata,
multis et variis quotidie vexabatur casibus et mo-
lestiis, quas eæ solæ aperte sciunt, quæ illas sen-
tiant. Quorum quidem parvam illa ducens rationem,

II. Desiderium majoris eruditionis (in pluribus enim bonis assequendis laborabat cupiditate) efficit ut veniat Athenas, et illic simul versans cum præstantissimis rhëtoribus et philosophis, sic et mentem locupletavit, et linguam summe exercuit, ut nulli facile concederet, ut esset cum eo conferendus. Hinc factum est, ut brevi esset insignis, non solum Athenis, sed etiam in universa Græcia: adeo ut ipsi quoque præfecto prætorio res videretur esse digna magno studio, vel solum venire in conspectum Athenarum. Cum ergo quodam tempore haberet concionem, et eos convocaret ex Atheniensibus, qui et gloria et dicendi facultate tenebant primas partes, ei curæ fuit, ut sanctum quoque officiose vocaret et honorifice: statimque missum fuit vehi-

culum, et alius, qui ad hoc expedit, comitatus. Sed ille hæc tanquam supervacanea et inutilia et veluti inane itineris adjumentum repellens, solus viam est ingressus, suis utens pedibus, quod quidem sibi faciendum constituit is, qui est sanus, et non propter arrogantiam et vanam gloriam ea sustinet facere, quæ ægroti. Quamobrem magis stupentes ejus moderationem, et eam quæ apparebat constitutionem, ducentes esse imaginem animæ, quæ non apparebat, ipse primus prætorio præfectus et qui cum eo aderant, ei accedenti lubenter assurrexerunt, et eum aspererunt oculis reverentia plenis et benevolentia. Deinde etiam vi attrahentes (resistebat enim propter vehementem amorem moderationis) primo loco eum dignati sunt, publiceque ornarunt eloquentiæ laudibus et aliis privilegiis. Fieri autem non poterat, ut toleranter hæc ferret invidia: nec sine dolore hæc aspicerent invidorum oculi. Nam cum vanam gloriam summe sibi vindicarent, existimabant illius honorem illorum honori detrudere. Quomodo accidit, ut tum quoque afficeretur Anthemius, qui non parvi quidem fuit nominis propter studium eloquentiæ, gentilis autem erat religione, et alioqui lingua profusus, et volens ei nimium indulgere: qui sancti laudibus non minus morsus, quam si ipse fuisset summa affectus contumelia, in eum vehementi spiritu invehebatur, et injustum vocabat id, quod factum fuerat, et dicebat esse nefarium, hospitem et advenam primos sic honores consequi: et maxime, aiebat, eum qui a nobis plurimum differt religione. Propter quæ primum invidiam ægre ferens præfectus, Quidnam, dixit, fuerit præter rationem, si vir, qui est et tali genere ortus, tantaque et doctrina et modestia præditus, fuerat indicatus a nobis honore dignus, cum etiam præter alia, ipsum honorem fugere, honorem acquirat apud eos, qui sapiunt et recte sciunt judicare? Deinde autem Joannes quoque placide ejus sermonem excipiens, Non oportebat, inquit, o Anthemie, eum qui sibi vindicat philosophiam, ita superari ab honore hominum, et eum persequi tanquam rem magnam et magna contentione appetendam, qui non solum nobis non prodesse, sed etiam plurimum potest lædere, quod attinet ad virtutem. Quid enim fuerit revera homo ex eo seipso melior? Quod vero dixisti me esse dissimili vobis religione, erubescerem, si viderer tacere, ducens hoc esse pudendum. Ego enim deos neque novi, nec me eos unquam esse adoraturum, professus fuerim; absit ut adeo desipiam, et sit mihi lingua tam temeraria, Sed unus mihi Deus est Christus, qui cognoscitur in Patre et in Spiritu, qui et omnia ab initio produxit ex nihilo, et nunc ineffabili ea virtute continet, et annuos nobis fructus suppeditat, et manum aperiens, omne animal implet benedictione ⁴. Sed non Christus, dixit interpellans Anthemius, producit hos fructus annuos, sed elementa mundi

⁴ Psal. CXLIV, 16.

A Ἄλλ' ἐκεῖνος ταῦτα, ὡς περιτὰ καὶ ἀνόητα καὶ κενὸν οἶον πορείας ἐφάρκων, διωσάμενος, μόνος ἐχέτο τῆς ὁδοῦ, ποσὶ τοῖς ἐαυτοῦ χράμενος. Ἐφ' οὗ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐκπλαγέντες τῆς μετριότητος, καὶ τὴν φαινομένην κατάστασιν εἰκόνα τῆς ἀπνοῦς φυχῆς ποιησάμενοι, αὐτὸς τε πρῶτος [γρ. πρῶτον] ὁ ὕπαρχος, καὶ ὅσοι δὴ συμπαρήσαν, καὶ ὑκάνεστησαν προσιόντι, καὶ πρὸς βίαν ἐπισπασάμενοι, τῆς προδρίας, ἤξιον, δημοσίᾳ τε τοῖς ἐκ λόγων ἐκαίνους καὶ ταῖς ἄλλαις ἐφιλοτιμούντο τιμαῖς. Ταῦτα δὲ πρῶτος τὸν φθόνον οὐκ ἦν ἐνεργεῖν, οὐδὲ τοῖς τῶν βασιλευσάντων ἐμμελλέν ὀφθαλμοῖς φορητὰ γενέσθαι καὶ ἄλυστα. Τῆς γὰρ κενῆς δόξης σχάτως ἀντιποιοῦμενοι, τὴν πρὸς ἐκεῖνον τιμὴν τῆς ἑαυτῶν ὑφείν ἐνόμιζον εἶναι· καθάπερ δὴ καὶ Ἀνθεμῖον τότε συνεβαινεν, ἐνδρὶ τὴν μὲν θρησκείαν Ἑλληνι, καὶ διὰ μὲν τὴν περι τοὺς λόγους σπουδὴν ὀνόματος οὐ φαύλου τετυχησάντι, προπετεῖ δὲ ἄλλως ὄντι, καὶ τῇ γλώττῃ σφόδρα χαρξέσθαι βουλομένη. Ὅς τοῖς πρὸς τὸν ἄγιον ἐκαίνους οὐχ ἤττον δηχθεῖς, ἢ εἴπερ αὐτὸς ἐτύγγανεν τὰ ἔσχατα ὀδρῖσθεῖς, πολὺς καὶ αὐτοῦ ἐπνεῖ, ἀδικῶν τε τὸ γεγεννημένον ἀποκαλῶν, καὶ ὡς οὐ θεμιτὸν εἶη, τὸν ξένον οὕτω καὶ νήλυον τῶν πρώτων ἀξιοῦσθαι τιμῶν, καὶ μάλιστα περὶ τὸ σέβας ἡμῖν παρα πολλῷ, φησὶ, διαλλάττοντα. Ἐφ' οἷς καὶ πρῶτος τὸν ὕπαρχον, τί δε καὶ γέγονε παρὰ τὸν λόγον, εἶπε, εἰ ἀνὴρ οὕτω μὲν γένους ἔχων καὶ παιδείας, οὕτω δὲ τῷ μετρίῳ προσέγων, ἄξιος παρ' ἡμῶν ἐκρίθη τιμῆς, ὅπου γε καὶ χωρὶς τῶν ἄλλων, αὐτὸ τὸ φαῖνεν τιμῆν, τιμὴν οἷδε περιποιεῖσθαι τῷ μὴ ζητοῦντι; ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Ἰωάννην πρῶτος τὸν λόγον ὑπολαβόντα, οὐκ ἐχρῆν, ὡ Ἀνθέμιε, φάναι, φιλοσοφίας ἀντιποιοῦμενον τιμῆς οὕτω τὴν παρὰ ἀνθρώπων ἀμφισβητεῖν, καὶ ὡς μέγα τι ταύτην μεταδιώκειν καὶ περιμάχητον, οὐχ ὅπως μέγας καὶ ἀξίολογον, ἀλλ' οὐδὲ μικρὸν ἡμᾶς εἰς τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον ὠφελεῖν δυναμένην. Τί γὰρ παρὰ ταύτην ἄνθρωπος ἑαυτοῦ βελτίων τὸ πρὸς ἀλήθειαν; ὅτι δὲ με καὶ ἀνομιῶς ὑμῖν ἔχων περὶ τὸ σέβας εἰρήκατε, τοῦτο αὐτὸς οὐκ ἀρνήσεται, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλὰ καὶ νῦν, εἴπερ ἄλλοτε, τῇ γλώττῃ χάριτας ἔξω, διακονῆσαι πρὸς ταῦτά μοι δυναμένη. Θεοῦ γὰρ οὔτε οἶδα, οὔτε ἠμολογήσαιμι μὴ οὕτω κικῶς ἐγὼ καὶ φρονῶν σχοίην καὶ γλώττης) ἀλλ' εἰς ἐμοὶ θεὸς ὁ Χριστὸς ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι γνωριζόμενος· ὅς πάντα τε παρήγαγεν ἐκ μὴ ὄντων, καὶ νῦν ἀποβρῆται σθῆνι διακρτεῖ, καρπὸς τε τοὺς ἐτησίους ἡμῖν χορηγεῖ, καὶ ἀνοίγων αὐτοῦ τὴν χεῖρα, πᾶν ζῶον εὐδοκῆς ἀποπληροῖ. Ἄλλ' οὐχ ὁ Χριστὸς, εἶπεν ἐγκύβης Ἀνθέμιος, τοὺς ἐτησίους τούτους προάγει καρπὸς, τὰ στοιχεῖα δὲ τοῦ κόσμου, φησὶ, καιροῖς ἰδίαις τῶν θεῶν προνοία τελεσφορεῖ. Ἄμα δὲ τῷ ταῦτα εἶπε, πονηρῷ πνεύματι κατάσχετος γεγονὼς, καὶ τῇ γῆ, καθάπερ εἶχε, προσάρπαχθεῖς, ἔκαίτο βρῶσιν καὶ διαστρέφων μὲν ὀφθαλμοῖς, ὀδόντας δὲ τετριγῶς, καὶ ἀφρὸν παραπτῶν τοῦ στομάχου. Ταῦτα τὸν ὕπαρχον δαὶ τοὺς συμπαρόντας θεασαμένους θαμῆ

τε εἰσῆι καὶ ἐκπληξίς, καὶ θορύβου ἦσαν μεστοί. Ἄ
 ἔπειτα τῷ μακαρίῳ προσχρόντες ἰκέται γίνονται, καὶ
 ἀμύνειν ἀξιοῦσι τῷ πάθει. Ὁ δὲ, (καὶ τίς γὰρ ἐκεῖ-
 νου φιλανθρώποτερος;) ἄρα καὶ τοῦ φιλανθρώπου
 Χριστοῦ μιμητής, ἔκτειρέ τε τῆς συμφορᾶς τὸν
 ἄνθρωπον, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ δεηθείς τοῦ μόνου βοή-
 θεῖν δυναμένου, διπλῆν τῷ κειμένῳ παρέχει τὴν
 ἴασιν. Ἐπεὶ γὰρ οὗτος εἰς αἰσθησὶν ἤλθεν, οἱ κακοῦ
 γέγονεν, οὐκ ἀποκρῶσαν αὐτοῦ τὴν θεραπείαν ἠγγί-
 σατο, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν εἰς τοῦτο συμφορᾶς
 ὤλισθεν, εἶδετο θεραπευθῆναι. Τὸν δὲ ἐπίδειξαι τε προ-
 θύμως καὶ συμβουλευέσθαι, τὸν ἱεράρχην τῆς πόλεως
 ὡς τάχιστα καταλαβεῖν, παρ' αὐτὸν τε τὰ θεῖα κατε-
 ηχηθῆναι μυστήρια, καὶ τοῦ τῆς παλιγγενεσίας
 ἀξιοθῆναι λουτροῦ, δι' οὗ καὶ τῶν ἀφρων αὐτῷ
 τῆς ψυχῆς μολώπων ἴασις ἔσται, καὶ τῆς τοῦ δαί-
 μονος ἐπηρεῖας ἀποτροπή. Οὐπερ ἐκεῖνος τῷ λόγῳ
 πεισθείς, τῇ ἐκκλησίᾳ προσέρχεται, καὶ τῷ Κυρίῳ
 πιστεύσας βαπτίζεται, καὶ πολλοῖς ὑπόδειγμα γίνε-
 ται τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Φιλεῖ γὰρ πως ἡ τῶν
 ἐπιφανῶν καὶ μεγάλων ἐπὶ τὸ κρείττον ἢ καὶ χεῖρον
 μεταβολή, πολλοῖς ἐπὶ τὸ ἴσον γίνεσθαι τῆς μετα-
 θέσεως ἀφορμή. Ἐνταῦθεν ὁ μὲν τῶν Ἀθηνῶν ἐπί-
 σκοπος, ἦν Ἰωάννης αὐτῷ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπι-
 δεῖξαι εἰργάσατο, θεασάμενος, πολλὸς ἦν λόγοις
 ἄμα καὶ παραινέσει τοῦτο ὑποποιούμενος, καὶ
 διάδοχον ἑαυτοῦ (γαί γὰρ ἦν ἤδη τὴν ἡλικίαν προή-
 κων) ἑτοιμαζόμενος. Ἄλλως δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια
 τὰ κατ' αὐτὸν ὑπῆρχε ψηφισομένη, πρὸς μείζονα
 πάντας καὶ ὑψηλοτέραν λυχνίαν τὸ μέγχα ἐκεῖνο φῶς
 θήσειν μέλλουσα.

ad idem mutationis. Hinc factum est, ut Athenarum episcopus
 accessione fecisset Joannes ille aureus, verbis et inonitis crebro eum sibi insinua-
 ret, et ut sibi esset successor (jam enim erat gravis ætate procuraret. Aliter autem Dei providentia de eo sta-
 tuerat, in majori omnino ex excelsiori candelabro

Γ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων παιδεία ἐπὶ
 πλείστον ἀπώνατο, σπλάγγων ἀθίς μητρικῶν
 καὶ πατρῆδος ὑπεμνήσκατο, καὶ εἰς Ἀντιόχειαν
 πάλιν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπανέρχεται. Ἐἴτα μικρὰ ταῦτα,
 καὶ λόγους καὶ πανηγύρεις, καὶ ὅσα φιλοτιμίας
 ἦται τῆς περιτετῆς ἠγασάμενος, τὸν ἀγγελικὸν,
 εἴτ' οὖν ἀσκητικὸν ἔκρινεν ἀλλάξασθαι βίον, συμ-
 βούλῳ πρὸς τοῦτο καὶ κεινωῶ τῷ σκυποῦ χρώμε-
 νος Βασιλείῳ, φίλῳ τινὶ καὶ συνήθει, καὶ τὸ ἐν ὁμο-
 φύχῳ αὐτῷ καὶ ἀδελφικῶς πνεύσαντι. Οὐκ ἐκεῖνος
 οὗτος δ' καὶ πατρίδα καὶ θρόνον τῆς τῶν Καππαδο-
 κῶν τετιμηκώς, ὡς οἶονται τινες ὑπὸ τῆς ὁμωνο-
 μίας ἴσως πεπλανημένοι, εἴπερ ἱκανὸς αὐτὸς οὗτος
 ὁ χρυσοῦς τὴν γλώτταν εἰς πίστιν ἀρκούντως ἐν
 τοῖς περὶ τῆς ἱερωσύνης ταῦτα δηλώσας. Τοῦτον
 μὲν γὰρ καὶ τὸν ἄπαντα χρόνον αὐτῷ παρηκολου-
 θημένα λέγει, καὶ μαθημάτων ἀψασθαι τῶν αὐτῶν,
 καὶ διδασκαλοῖς τοῖς αὐτοῖς χρῆσασθαι. Ὁ δὲ μά-
 λιστα πάντων ἀπειργαί μὴ τοῦτον εἶναι τὸν μέγαν,
 δεῖ αὐτὸν μὲν καὶ πατρίδος ὑποφαίνει τῆς αὐτῆς
 εἶναι, καὶ τὸ γένος ὁμοτίμων [γρ. καὶ ὁμοτίμου τοῦ

suis temporibus producunt, deorum providentia.
 Nondum finem acceperat ejus sermo, cum a mali-
 gno spiritu possessus et terræ allisus, misere jace-
 bat rugiens, lacrymarum et timoris simul causa iis
 qui aderant : pervertens quidem oculos, stridens
 autem dentibus, spumam vero ex ore turpissime
 expuens. Hæc cum aspexisset præfectus et qui circa
 illum erant, eos subiit admiratio et stupor, et erant
 pleni tumultu. Deinde ad beatum Joannem acce-
 dentes. fiunt ei supplices, et rogant ut velit opem
 ferre affectioni. Ille autem (quis enim fuit illo be-
 nignior ?) ut qui benigni Christi esset imitator, et
 calamitatis hominis est misertus, et cum pro eo ro-
 gasset eum, qui vel solus potest opem ferre, ei qui
 jacebat, duplicem offert curationem. Nam cum
 iste liberatus a dæmone, sensisset in quanto malo
 esset versatus, arbitratus non sufficientem eam
 esse curationem, causam quoque, propter quam
 venerat ad tantam calamitatem, rogabat curari, ne
 eadem ei rursus evenirent. Ille autem (sciebat enim
 veri Dei ignorationem, ejus esse causam) consuluit,
 ut prompto et alacri animo quamprimum adiret
 pontificem civitatis, et rogaret ut in divinis cate-
 chesi ab eo initiaretur: et quo latentium animæ vi-
 bicum veniret curatio, et a dæmonibus, quos cole-
 bat, omnino liberaretur, assequeretur lavacrum
 regenerationis. Paret ejus dictis Anthemius, et cito
 accedit ad ecclesiam : et cum Domino credidisset,
 baptizatur, et fit multis exemplum, ut credant in
 Christum. Clarorum enim et magnorum virorum in
 C melius aut deterius mutatio, solet multis esse causa

III. Cum vero in Atheniensium doctrina pluri-
 mum profecisset, viscerum maternorum et patriæ
 rursus est recordatus, et rursus Athenis rediit An-
 tiochiam. Deinde hæc parva esse putans, nempo
 orationes et conciones, et quæcunque ad super-
 vacaneam pertinent ambitionem, angelicam seu
 monasticam vitam statuit suscipere, ad hoc con-
 sultore et instituti socio utens Basilio (3-4) quodam
 suo familiari, et qui erat unius animæ et fraterni
 cum eo spiritus. Non is autem erat ille, qui et patriam
 et sedem ornavit Cappadocum, ut quidam
 existimant, decepti a similitudine nominis. Siquidem
 ad finem hujus rei faciendam, hic ipse sufficit
 lingua aureus, qui satis illud ostendit in libris de
 D sacerdotio. Dicit enim eum esse ipsum secutum
 toto tempore, et eandem attigisse disciplinas, et
 eosdem habuisse præceptores. Quod autem maxime
 omnium prohibet, non hunc esse magnum illum
 Basilium, est, quod ipsum quidem ostendit ejus-
 dem patriæ, fuisseque et genere pares et divitiis.
 Quomodo vero statues hæc esse magno et huic

(5-4) Qui hic fuerit Basilius incertum est; vide Baron. tom. IV *Annal.* ad annum 382.

maximo communia, quæ sunt maxime diversa? Si-
quidem plurimum inter se differunt Antiochia et
Cappadocia. Sunt autem multa quoque alia per
quæ conjici potest, non esse hunc magnum Basi-
lium, sed quemdam alium, ortum Antiochiæ. Cæte-
rum ab hoc instituto tunc sapientem abducunt et
civitas, et multo magis ad persuadendum efficacia
ei temperans lacrymarum medicamenta. Nam civi-
tas quidem, tanquam solum proprium et a se edu-
catum, eum amplectitur, et eum perpetuo volebat
retinere: ea enim valde movebatur suavitate
orationum Joannis, quarum maximam partem
consumebat in judiciis, assidue illuc ventitans, et
partem defendens inferiorem et eum, qui habe-
batur contemptui, recreans Mater autem, utpote
mater, magis germane eum adiens, doloresque par-
tus et lactationem ei in memoriam revocans, et
mala viduitatis, et quæcunque poterant attrahere
filium, ut matris misereretur, arcebat a proposito.
Sed satius est, ut illi ipsi hanc relinquam narratio-
nem. Neque enim omnino fas est, nec conveniens,
ut cum ei liceat sua per se dicere, nos, illis relictis,
ex nobis ipsis faciamus narrationem. Dicit enim
ipse in libris De sacerdotio (5), innuens amicum,
qui eum erat abducturus ad id, cujus studio tene-
batur. Deinde matrem, quæ hoc resciverat, mise-
rabiliter accessisse, et id prohibuisse. Sic autem
habet: Postquam enim sensit consilium, quod a
nobis capiebatur, me dextera accepto, et in domo
ei attributa ad sedendum collocato prope lectum,
in quo nos pepererat, emittebat fontes lacrymarum,
et adungebat verba lacrymis miserabiliora, sic
apud nos lamentans: Mihi, inquit, o fili, virtute
tui patris diu frui non licuit, cum Deo ita visum
esset. Nam dolores in partu propter te acceptos,
mors illius consecuta, tibi quidem orbitatem, mihi
autem viduitatem attulit ante tempus, et mala vid-
uitatis, quæ ex solâ demum, quæ illa passæ sunt,
scire aperte potuerint. Nulla enim oratio potuerit
consequi tempestatem illam et fluctus illos, quos
subit puella, e domo quidem paterna nuper egres-
sa, et rerum imperita, et qui cohiberi non potest,
repente luctu oppressa, et necesse habens majores
suscipere sollicitudines, quam pro ætate et
sexu. Oportet enim ut arbitror famulorum socor-
diam animadvertere et corrigere, et maleficia ob-
servare, cognatorum insidias propulsare, publica-
rum injurias et inhumanitatem in exigendis vec-
tigalibus magno et excelso animo ferre. Quod si
relicto etiam infante decesserit, qui est mortuus,
si sit quidem femina, magnam quidem sic quoque
matri præbebit sollicitudinem, a sumptibus tamen
et metu liberam. Filius autem eam quotidie implet
timoribus innumerabilibus et pluribus sollicitudi-
nibus. Mitto sumptum pecuniarum, quem necesse
habet facere si eum educare cupit liberaliter. Nihil
horum tamen mihi persuasit, ut secundum inire

γένους] και κατά τὸ πλουτεῖν ἰσοστάσιον. Πού δὲ
ταῦτα θήσεις και τῷ μεγάλῳ κινῶν, μᾶλλον δὲ και
τῷ μεγίστῳ διαφορᾷ, εἴπερ δήπου και Ἀντιόχεια
πόλις και Καππαδοκία διεννηόχασιν; ἔστι δὲ γε και
ἄλλα πολλά δι' ὧν ἂν τις τεκμήρηται μὴ τὸν μέγαν
εἶναι τοῦτον Βασίλειον, ἀλλὰ τινα μᾶλλον ἐκ τῆς
Ἀντιοχείας ὀρμώμενον. Ἀλλὰ τοῦ σκοποῦ τούτου
τέως ἢ τε πόλις αὐτὸν ἀπέγουσι, και μᾶλλον ἢ
μήτηρ, δεινὰ πρὸς πειθῶν τὰ ἐκ τῶν δακρύων αὐτῆς
κεράσασα φάρμακα. Ἡ μὲν γὰρ πόλις ὡς ἰδίῳ
θρέμματος περιείχεται, και διὰ παντὸς κατέχειν ἠθεύ-
λετο. Εἶχον γὰρ αὐτὴν ἰσχυρῶς αἱ τῶν ἐκείνου λό-
γων Σειρήνας, εἰς (εἰς) τὸ κλειστόν ἔνεμε τῷ δικαίῳ,
τοῖς δικαστηρίοις ἐνδιατρίβων, και τῷ καταδεστέ-
ρῳ μέρει τιθέμενος. Ἡ δὲ μήτηρ, οἷα μήτηρ, γεν-
νώτερον αὐτῷ προσεθλοῦσα, και ὠδίνων ἄμα και
θρηνησασα, και τὰ ἐκ τῆς χηρείας κινῶν,
και πάντα ὅσα δυνατὸν ἦν υἱὸν ἐλάωσι τῇ μητρὶ
πρὸς συμπάθειαν, ἀπετρέπε τοῦ προκειμένου· μᾶλ-
λον δὲ αὐτῷ ἐκείνῳ λέγοντι περὶ τούτου παραχω-
ρήσω τοῦ διηγῆματος. Μανίαν γὰρ ἂν ἔληθως, οὐ
τόλμαν ἠτιώμην δικαίως, εἰ, ἐν οἷς τὰ ἐκείνου δι'
ἐκείνου λέγειν παρὸν, αὐτὸς ταῦτα καταλιπὼν, παρ'
ἐμοῦ [γρ. ἐμαυτοῦ] τὴν διήγησιν ἐποιούμην. Φησὶ
γὰρ οὕτως ἐν τοῖς περὶ ἱερωσύνης αὐτὸς, τὸν φίλον
εἰσνεγκῶν, ἀπέξειν ἐπὶ τὸ σπουδαζόμενον μιλ-
λοντα, εἶτα τὴν μητέρα μαθοῦσαν και τοῦτο διακου-
λύσασαν· ἔχει δὲ οὕτως· Ἐπειδὴ γὰρ ἤσθετο ταῦτα
βουλευόμενον, λαβοῦσά με τῆς δεξιᾶς, εἰσήγαγεν
εἰς τὸν ἀποτεταχμένον οἶκον αὐτῆς, και καθίσασε
πλησίον ἐπὶ τῆς εὐνῆς, ἧς ἡμᾶς ὠδίνε, κατὰ ἐφεί
δακρύων, και τῶν δακρύων ἕλειονότερα προσετίθει
ῥήματα, τοιαῦτα πρὸς ἡμᾶς ὀδυρομένη [γρ. ὀδυρο-
μένη]. Ἐγὼ, φησὶ, παύσθην τῆς ἀρετῆς τοῦ πατρὸς [τοῦ]
σοῦ οὐκ ἀπέβηθην ἀπολαύσει ἐπὶ καλῷ· τῷ θεῷ εὐχόμενος
δοκοῦν. Τὰς γὰρ ὠδίνας τὰς ἐπὶ σὴ διαδεξιμένους
ὁ θάνατος ἐκείνων, σοὶ μὲν ὀφραγίαν, ἐμοὶ χηρείαν
ἐπέστησεν ἄωρον, και τῆς χηρείας δεινὰ, ἃ μόναι
αἱ παθοῦσαι δυναίντ' ἂν εἰδῶναι σαφῶς. Λόγος γὰρ
οὐδεὶς ἂν ἐφίκοιτο τοῦ χειμῶνος ἐκείνου και τοῦ κλύ-
δωνος, ἢν ὑφίσταται κόρη ἄρα μὲν τῆς οἰκίας τῆς πα-
τρῶας προσελθούσα, και πραγμάτων ἄπειρος εὖσα, ἐξ-
αίφνης τε πένθει ἀσχετῶν βαλλομένη και ἀναγκαζομένη
φροντίδων, και τῆς ἡλικίας και τῆς φύσεως ἀνέχεσθαι
μειζόνων. Δεῖ γὰρ, οἶμαι, βῆθυμίας οἰκετῶν ἐπιστρέ-
φειν, και κακουργίας παρατηρεῖν, συγγενῶν ἀποκρού-
σθαι ἐπιβουλάς, τῶν τὰ διμῶσια εἰσπραττόντων [γρ.
πραττόντων] τὰς ἐπιτηδεύει, και τὴν ἀπήθειαν ἐν
ταῖς τῶν εἰσφορῶν καταβολαῖς γενναίως φέρειν. Ἐάν
δὲ και παύσθην καταλιπὼν ὁ θεοτιμῶς ἀπέλθοι, θῆλυ
μὲν ὄν, πολλὴν και οὕτω παρῆξει τῇ μητρὶ τὴν
φροντίδα, ὅμως δὲ και ἀναλωμάτων και δίκαιων ἀπλη-
λαγμένην· ὁ δὲ υἱὸς μυρίων αὐτὴν φόβων καθ' ἐπί-
στην ἐμπίλησι τὴν ἡμέραν, και πλείονων φροντίδων.
Τὴν γὰρ τῶν χρημάτων ἐπ' ἀπάντην, ὅσην ὑπομένειν
ἀναγκάζεται ἐλευθερίως αὐτὸν ἀναθρῆψαι ἐπιθυμοῦσα.
Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν με τούτων ἔπειτε δευτέροις ὀμιλή-

(5) Lib. II, cap. 2.

σαι γάμοις, οὐδ' ἕτερον κτῆσασθαι νομῆσον τῆ τοῦ Α
πατρὸς οἰκίᾳ τοῦ σου· ἀλλ' ἔμενον ἐν τῇ ζάλῃ καὶ
τῷ θορόδῳ, καὶ τὴν σιδηρᾶν τῆς χηρείας οὐκ ἐφυ-
γον κάμινον, πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς ἀνωθεν βοηθουμένη
βοήτης· ἔφερε δὲ μοι παραμυθίαν οὐ μικρὰν τῶν
δεινῶν, καὶ τὸ συνεχὼς εἰς τὴν σὴν ὄψιν ὄρῳ, καὶ
εἰκόνα μοι τοῦ τετελευτηκότος φυλάσσεσθαι ἔμφυ-
χον, πρὸς ἐκεῖνον [γρ. ἐκεῖνην] ἀπηκριβωμένην κα-
λῶς. Διὰ τοῦτο καὶ ἔτι νήπιος ὢν, καὶ μηδὲ ὀθέγ-
γεσθαι πω μαθὼν, δευτεροῦ τέρπουσι τοὺς τε-
κόντας οἱ πατέρες, πολλὴν μοι παρεῖχε τὴν παράκλη-
σιν. Καὶ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνο ἂν ἔχοις αἰτιάσασθαι, ὅτι
τὴν μὲν χηρείαν γενναίως ἠνέγκαμεν, τὴν δὲ οὐσίαν
σοι τὴν πατρικὴν ἠλαττώσαμεν διὰ τὴν τῆς χηρείας
ἀνάγκην, ὅπερ πολλοὺς τῶν ὀρφανῶν δυστυχισάντων
οἶδα καθόντας ἔγωγ. Καὶ γὰρ καὶ ταύτην ἀκερασίαν
ἐφύλαξα πάσαν, καὶ τῶν ὀφειλόντων εἰς εὐδοκίμησιν
δοκῆσθαι τὴν σὴν ἐνέλιπον οὐδὲν, ἐκ τῶν ἐμαυ-
τῆς, καὶ ὧν ἦλθον οἰκοθεν ἔχουσα, δαπανώσα χρημά-
των, καὶ μὴ μοι νομίσης ὀνειδίζουσάν με ταῦτα λέ-
γειν νῦν, ἀλλ' ἀντι πάντων σε τούτων μίαν αἰτιῶ χά-
ριν, μή με δευτέρᾳ χηρείᾳ περιβαλεῖν, μηδὲ τὸ κοι-
μηθὲν ἤδη πένθος ἀνάψαι πάλιν, ἀλλὰ περιμένειν τὴν
ἐμὴν τελευτήν. Ἴσως μετὰ μικρὸν ἀπιλεύσομαι χρο-
νόν. Τοὺς μὲν γὰρ νέους ἔλπεις καὶ εἰς γῆρας ἔξῃεν
μακρὸν, οἱ δὲ γεγραμκότες ἡμεῖς οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸν
θάνατον ἀναμένομεν. Ὅταν οὖν με τῇ γῆ παραδῶς
καὶ τοῖς ὀστέοις τοῦ πατρὸς ἀναμύξης τοῦ σου, στέλλ-
λου μακρὰς ἀποδημίας, καὶ πῆε θάλασσον, ἦν ἂν
ἰθὺλῃ· τότε δὲ κωλύσων οὐδεὶς. Ἔως ἴδ' ἂν ἐμπνέω-
μεν, ἀνάσχοι τὴν μετ' ἡμῶν οἰκῆσιν, μηδὲ προσ-
κρούσης τῷ θεῷ, μάτην καὶ εἰκῆ τῶς τοιούτοις ἡμᾶς
περιβάλλων κακὸς ἠδίκηκός τις οὐδὲν. Εἰ μὲν γὰρ
ἔχῃς ἔγκραθειν, ὅτι σὲ εἰς βιωτικὰς περιέλιξον φροντί-
δας, καὶ τῶν πραγμάτων ἀναγκάζω φροντίζειν τῶν
ἐμῶν, μὴ τοὺς τῆς φύσεως νόμους, μὴ τὴν ἀνατρο-
φήν, μὴ τὴν συνήθειαν, μηδ' ἄλλο μηδὲν αἰδεσθεῖς,
ὡς ἐπιβούλους φεύγει καὶ πολεμίους. Εἰ δὲ πάντα
πράττομεν, ὥστε πολλὴν σοι παρασκευάσαι σχολὴν
εἰς τὴν τοῦ βίου τούτου πορείαν, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον·
οὗτος γοῦν καταχέτω σε παρ' ἡμῶν [γρ. ἡμῶν] ὁ
θεσμός. Ἐὰν γὰρ μυρῖους σε λέγῃς φιλεῖς, οὐδ' εἰς
σοι παρέξει τοσαύτης ἀπολαύσαι ἐλευθερίας· ἐπειδὴ
μηδὲ ἔτι τις, ὅπως μέλει τῆς σῆς εὐδοκίμησεως ἔξισης
ἡμοί. Ταῦτα ἢ καλῆ διέξεισι γλώττω· καὶ ὅπως Βα-
σιλείος μὲν εἰς τὸν τῆς διακονίας ὑπὸ χηρῶν, καὶ
αὐτὸν κοινωνὸν ἔχειν ἐλπίσας τῆς τάξεως· ὁ δὲ τὸν
βαθμὸν ὀκνήσας, καὶ ὑποσχέσει νούτον παρακρουσά-
μενος, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων τοῦ Ἰσοῦ μετέχειν, τότε
μὲν ἐξίσταται τὴν χειροτονίαν. Χαρισάμενος τοιγαροῦν
τῇ μητρὶ, καὶ ἄκων τὴν μέχρι τέλους παρέχων γηροκομίαν,
ἐπειδὴ ἐκεῖνη τὸν βίον ἀπέλιπε, παραυτίκα
οὗτος τὰ ὄσα ἐπ' αὐτῇ ὄρασας, τὴν τῶν γονέων ὄλην
πενήτων ἔδειξεν τῷ χρυσοῦ θεραπειεῖ· ὅσαι δὲ τῶν ἐκκλησιῶν
ἐτύγγανον σπανίζουσαι κσιμηλίαν, τὸν
ἔργον αὐτοῖς διανέμει· τῶν δὲ ἀκινήτων ὅτι περ
ἦν, τῷ δημοσίῳ φέρων ἀποκληροῖ, τὴν ἀπραγμοσύ-
νην ἑαυτῷ περιποιούμενος, καὶ ὄχλον παντὸς γοροδόγου
διαδιδράσκων. Εἶτα καὶ τοὺς οἰκέτας τῆς
δουλείας ἀνείς, καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς
παρασχόμενος, τὰ κάλλιστον πάντων ἑαυτῷ
συνετήρησε, τὸ μηδὲν ἔχειν, καὶ τὸ λυθῆναι
παντὸς δεσμοῦ τῷ παρόντι κόσμῳ συνέπτοντος,
καὶ θεῶν ἀντι παν-
των κλυοῦσθαι, τὸ μακρόν ὄντως κτήρια καὶ ἀναφαίρετον.

IV. Cum aliquanto autem post tempore vix suscepisset ordinem lectoris, non libros sacros legebat solummodo, sed etiam spiritu sapientiæ eos interpretabatur, et magna verbi luce et bono evidentiæ utebatur in expositione. Quamvis autem tanta esset gratia præditus, et universus populus penderet ab ejus lingua, ægre tamen ferens tumultus, qui erant in civitate, et vitans quidquid facit ad ostentationem, ut quid arceretur a desiderio, quod ab initio animo concipiebat, quod erat sub Deo vivere, et ei soli fieri manifestum, tristitia afficiebatur,angebatur, animo plurimi faciebat solitudinem, et tanquam illic absconsum inventurus thesaurum, ad eam festinabat. Cum hoc ergo animo versaret, opportuno tempore observato, jubens omnes valere cognatos, amicos, familiares. plausus civiles, ostentationes, quin etiam eorum, quibus siebat injuria, defensiones: et nec viduitatem matris cogitans, nec sororis curam reputans, quæ juvenili corpore subierat jugum virginitatis, opusque habebat, ut ei diligenter provideretur: atque adeo ipsam quoque domum parum curans, relicta civitate, relictis omnibus, toto pede ad vitam quietam transfugit.

Deinde cum esset ætas adhuc juvenilis, etsi esset ei corpus natura male affectum et valetudinarium, se tradidit monasteriis, in quibus vita agebatur accuratior et asperior, quam in aliis: et cum totam vestem exuisset cum sapientia carnis, aut ut verius dicam, illam prius exisset, induit amictum ex pilis contextum, corpus adhuc affligens, et veluti quamdam nubem attenuans, et lumini mentis præbens libertatem. Maximum autem ponebat studium in legendis libris divinarum Scripturarum. Quod quidem faciebat tam diligenter ut vim eorum, quæ in eis insunt, nihilominus in mente imprimeret: deinde manu propria et labore digitorum eas interpretaretur, ut dictum est: et quæ sunt comprehensu difficilia, aperta redderet studiosis: et quam sententiam ipse collegerat cum labore, præberet iis, qui volebant, accipiendam circa illum laborem. Si ergo propriis laboribus pacem præbere, conciliat mercedem, esurientes animas sic exsatiare, quantæ fuerit causa remunerationis? Sic ergo divinas Scripturas interpretans, deinde etiam eas exornat eo, quod ad mores pertinet: ut illud quidem esset ad mentis illum nationem, hoc autem ad morum curam gerendam: aut, si mavis, illo quidem illustraret solum divitias spiritus, quæ jacent in profundo: hoc vero etiam aperte deduceret, ut ejus essemus participes. In hac grata quiete et silentio componuntur ab eo libri de sacerdotio: in quibus quanta quidem sit dignitas sacerdotii, qualem autem esse oportent eum, qui hoc est dignatus, accurate ostendit. Tunc etiam scribit orationem ad quamdam illustrem mulierem, quæ paulo ante viderat noctem viduitatis, et magno luctu gravabatur, eam leniter recreans, et ostendens viduitatem non esse rem vilem et abjectam: sed magnam et venerandam esse ejus dignitatem, eamque magnis laudibus esse di-

Δ'. Μετὰ δὲ χρόνον τινα, τὴν ἀναγκάστου ἔβην καταδεξάμενος, οὐ μόνον ἀπλῶς ὑπῆρχε τὰς ἱερὰς ὑπαναγινώσκων βιβλῶν, ἀλλὰ καὶ πνεύματι σοφίας διερμηνεύων αὐτάς, καὶ πολλῶ τῷ φωτὶ τοῦ λόγου περὶ τὴν ἐξήγησιν χρώμενος· καίπερ δὲ οὕτω χάριτας ἔχων, καὶ τὸν λαὸν ἅπαντα τῆς γλώττης ἀναρτημένον, ἀλλὰ τοὺς ἐν πόλει δυσχεραίνων θορύβους, καὶ τὸ πρὸς ἐπίδειξιν ἅπαν περιεστάμενος, καὶ ὡσπερ ἡς ἐξ ἀρχῆς ὠδινεν ἐπιθυμίας εἰργόμενος, ἥτις ἦν ὑπὸ Θεῷ ζῆν· καὶ τούτω μόνῳ καταπραῆ γίνεσθαι ἡσχάλλεν, ἐδυσφόρει, τὴν ἐρημίαν ἤγειτο τοῦ παντός ἀξίαν· καὶ ὡσπερ ἐκεῖ κεκρυμμένῳ τινὶ μέλλων περιτυχεῖν θησαυρῷ, πρὸς αὐτὴν ἐσκαυεν, οὕτως ἐπὶ νοῦν ἔχων, τὸν ἐπιτηδεῖον φυλάξας κάρῳ, πᾶσι χάρειν φεγγάζμενος, οἰκεῖοις, συγγενεῖσι, φίλοις, κρότοις πολιτικοῖς, ἐπιδείξεισι, πρὸς δὲ καὶ τῷ τοῖς ἀδικουμένοις συνηγορεῖν, καὶ μήτε μητρὸς χηρείαν εἰς νοῦν λαβὼν, μήτε μὲν προστασίαν ἀδελφῆς ὑπολογισάμενος νέας ἐτι κομιδῆ τυγανοῦσης, τὸν τῆς παρθενίας τε ζυγὸν ἀναδεξάμενης, καὶ πολλῆς, ὡς εἰκός, προνοίας ἐτιδεοῦς οὐσας, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτοῦ οἴκου τὴν ἐπιμέλειαν εἰς οὐδὲν θέμενος, ἀπολιπὼν τὴν πόλιν, πρὸς τὸν ἡσύχιον αὐτομολεῖ. Ἐἴτα τῆς ἡλικίας ἐτι νεαρὰς οὐσας, καίτοι φύσει τοῦ σώματος ποτῆρος καὶ νοσερῶς ἔχοντος, τοῖς μοναστηρίοις τοῖς μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀκριβείας ἐπιλημμένους ἑαυτὸν δίδωσι, καὶ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀποδύς μετὰ γε τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος, ἢ ταλθῆστερον εἰπεῖν, ἐκεῖνο προαποδύς, τὰ ἐκ τριχλίνων ὑφάσματα περιβάλλεται, τρύχων ἐτι τὸ σῶμα, καὶ οἷόν τι νέφος ἀπολεπτύνων, καὶ τῷ τῷ νοῦ φωτὶ παρέχων ἐλευτερίαν. Ἔργον δὲ αὐτῷ σπουδαιότατον, τῶν θείων Γραφῶν ἐπιέναι τὰς βιβλίους οὕτως ἐμμελῶς, ὡς οὐδὲν ἦττον ἐγγράφειν τῇ διανοίᾳ τῶν γκειμεμένων τὴν δύναμιν, καὶ οἰκείᾳ χειρὶ καὶ καμάτῳ δακτύλων διερμηνεύειν αὐτάς, ὡσπερ εἴρηται, καὶ σαφῆ τὰ δύσληπτα τιθέναι τοῖς φιλολόγοις, ὃν τε αὐτὸς πόνῳ συνέλεξε νοῦν, τοῦτον ἀπόνως θηρᾶσθαι παρέχειν τοῖς βουλομένοις. Ἐὶ οὖν τὸ, πόνους οἰσίοις ἄρτον δίδόναι, μισθοῦ προφρονον, νὸ ψυχᾶς οὕτω τρέφειν, πόσις ἐστὶ δῆπου παραίτιον μισθαποδοσίας; ταύτη χροῦν τὰς θείας διερμηνεύων Γραφὰς, καὶ τῷ ἡθικῷ πάλιν ἐπινοομεῖ· ὡς τὸ μὲν εἶναι πρὸς φωτισμὸν διανοίας, τὸ δὲ πρὸς ἠθῶν ἐπιμέλειαν. Ἡ μᾶλλον οὕτω ποιῶν τῷ μὲν διαφωτίζει μόνον τὸν κεκρυμμένον πλοῦτον τοῦ πνεύματος, τῷ δὲ, ὅπως ἂν καὶ μετασχωμεν, σαφῶς ἐκδιδάσκει. Ἐν ταύτῃ τῇ φιλησυχῳ διαγωγῇ, καὶ οἱ περὶ τῆς ἱερωσύνης αὐτῷ συνείδονται λόγοι· ἐν οἷς ὅσον μὲν τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, ὅσοτον δὲ δεῖ εἶναι τὸν ἱερωμένον, ἀκριβοῦς δεικνύσι. Τότε καὶ πρὸς τινα τῶν περιφανῶν γυναικῶν λόγον συγγράφει, ἅρτι χηρείας ἰδοῦσαν νύκτα, καὶ πολλῶ τῷ πένθει ταύτης βαρυνομένην, ἡμαλῶς ἀνακτομένου καὶ δεικνύς, ὅτι μὴ πάνυ ἄδοξον καὶ ταπεινὸν ἢ χηρεία, ἀλλὰ καὶ μέγα καὶ σεμνὸν αὐτῆς τὸ ἀξίωμα, καὶ πολλῶν ἀξιοῦται τῶν ἐγκωμίων ἢ μὴ τὴν συνειδήσιν φυλάξασα τῷ κατοικομένῳ, καὶ μὴ δευτέροις γάμοις ἑαυτὴν τε ἔτιμον θεῖσα, καὶ τίς

πρὸς τὸν ἄνδρα στοργῆς καταψευσαμένη. Ἔτα καὶ ἀπερὶ παρθενίας ἄλλως συντάττει βιβλίον, θεσπέσιόν τι τὸ κάλλος αὐτῆς καὶ ἄρρητον τὸν κόσμον ἀποδεικνύων. Καὶ Σταγειρίῳ δὲ λόγους συγγράφει φίλῳ μὲν ἀνδρὶ καὶ συνήθει, κατόχῳ δὲ γενομένῳ πονηρῷ πνεύματι. Τὸ δὲ βιβλίον προφάσιν μὲν ἔκτεινον λαμβάνει, χωρεῖ δὲ διὰ πάσης φιλοσοφίας· καὶ ἔστι κοινὸν εὐχαριστίας καὶ ὑπομονῆς διδασκαλίον, εὐσπύταις πιθανότησι καὶ ἀνάγκαις ῥητορικαῖς συγκακροτημένον, ἢ μᾶλλον θελαῖς εἰπεῖν καὶ πνευματικαῖς χάρισιν, ὡς αὐτὸ τὸ, δαίμονι περιπεσειν, παιθεῖν ἀγαπητὸν ἡγεσθαι, καὶ ὠφέλειαις μεγίστης ὑπόθεσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ κατανύξεως δύο τότε αὐτῷ συντίθενται λόγοι· ὧν ὁ μὲν εἰς Δημήτριον, ἕτερος δὲ εἰς Στελέχιον ἐπιγέγραπται, εἰς ἔσχατον ἀκριβείας τὸν φιλάρετον ἐκπονοῦντες, καὶ δεινὸν μύσκα κατανύξεως ταῖς φιλοθείαις ἐνέμεντες ψυχαῖς. Ἄλλὰ τούτους μὲν, ὥστε μὴ πίπτειν, μηδὲ ταῖς τοῦ πονηροῦ τέχναις ἀλώσιμον γίνεσθαι τὸν φιλάρετον· ἕτερον δὲ συντάττει πρὸς τὸν ἡδη πεσόντα, εἴτ' ὅν πληγῆντα βεβαίαι τῆς ἀμαρτίας (Θεόδωρος ὄνομα τῷ περὶ οὗτω) ὥστε μὴ καταπεσεῖν, μηδ' ἀπογῶναι τὴν σωτηρίαν, οἶονεὶ φιλόανθρωπον αὐτῷ χεῖρα τὸν λόγον προτείνων, καὶ κείμενον ἀνίστας, καὶ μὴ συγχωρῶν ἐπιμεῖναι τῷ πτώματι. Ἄλλ' οὕτω μὲν διὰ τῶν λόγων ἐδίδασκει, πολὺ τὸ ὠφέλιμον μετὰ τοῦ ἡδέως ἐχόντων· πολλῶν δὲ μᾶλλον καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων προσήγε διδασκαλίαν, εὐχῆ μὲν προσκαίμενος, καὶ ἀρετὴν ἄπασαν μετιών, ὥσπερ ἀρῆτινον τοῖς ἄλλοις πρὸς αὐτὴν μέλων ἔασθαι, ταπεινοφροσύνης δὲ οὕτως ἐπιμελούμενος, ὥσπερ ἐν τούτῳ τὸ πρῶτον ἔχειν ἐθέλων τρόπον ἕτερον, ἐν τῷ μηδένα ἑαυτοῦ τιθέναι περὶ τὸ εὐτελεῖς δεύτερον. Ἀπέταττε δὲ καὶ μέρος τι τῆς ἡμέρας αὐτῷ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν νοσοῦντων, οἰκοθεν μὲν ἐκείνοις πάντα παρέχων, ὅσα δύναμις, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἀνακαταθεῖν σπουδάζων· μάλιστα δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν λόγων προσφέρων παραμυθίαν, καὶ παντὶ τρόπῳ δεικνὺς τὸ φιλόανθρωπον. Τί δέ; μετριοφροσύνης μὲν οὐδενὶ τὸ πλεόν ἐίδου, ἀγνοίας δὲ, ἢ ἐγκαρτείας, ἢ ἄλλης τῶν ἀρετῶν ὁποίας, ἔστιν ᾗ τῶν ἀπάντων τοῦ πλειόνος ὑπερίστατο; καὶ τίς οὕτως ἔξω θεσμῶν ἢ φρονῶν, ὡς συνδέσθαι τῷ λεγομένῳ; πλὴν ἄλλ' οὕτω μὲν ἀρετὴ πᾶσα τῷ ἀνδρὶ κατώρθωτο κρεῖτερον ἢ κατὰ μίμησιν· ταῦτα δὲ καὶ ὡς ἐξείρεται τούτῳ νέμουσι, τὸ μῆτε αὐτὸν ὁμωροκέναι μετὰ τὸ ἀποστῆναι κόσμου, μῆθ' ἑτέρῳ τὸν ὄρκον ἐπχαγεῖν, τὸ μὴ κατερεῖν τινος, τὸ μὴ ψεύσασθαι, τὸ μὴ ἐπαράσασθαι μηδενί, τὸ ἀστεῖα μῆτε αὐτὸν φθιγγάζεσθαι, μῆτε ἄλλου λέγοντος ἀνασχέσθαι. Φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ τοῦ ὕπνου κατὰ τὸν καιρὸν τῆς χρείας οὕτω τυγχάνειν. Σχοῖνος καθέτο ἄνωθεν τῶν ἄκρων ἐκδοδεμένη, ἐφ' ἣ τὰς τε χεῖρας καὶ τὴν ὑπὴν ἵκπερθεῖον αὐτὸς, βραχέας τινός καὶ οὐ βεβλάας, ἀλλ' οἶον [γρ. ο'α] παρεψευσμένης τῆς κατφορᾶς μεταλαμβάνειν.

filia neque ipse sit locutus, neque aliam dicentem

(6) *al.* Quod dicitur, ut ei non ass.

gnam, quæ suam in defunctum integram conservavit conscientiam, se secundis nuptiis non reddidit infamem, ut quæ benevolentiam mentita sit in maritum. Deinde etiam de virginitate scribit alium librum, divinam ejus ostendens pulchritudinem et magnum ejus ornamentum, Stagirio quoque scribit pulchras orationes et valde præclaras. Hic vir erat ei valde familiaris: fuerat autem possessus a maligno dæmone, qualia sunt Dei judicia. Liber vero illam quædem accipit scribendi occasionem: per universam autem procedit philosophiam: eum dixeris esse commune documentum virtutis grati animi et tolerantia, ut qui compositus sit tanta in dicendo probabilitate, tam multisque necessariis Rhetorum argumentis, aut, ut melius dicam, divinis et spiritualibus gratiis, adeo ut hoc ipsum quod inciderit in dæmonem, existimaretur non esse abominandum nec aversandum, ut quod fuerit argumentum maximæ utilitatis. Tunc etiam compositi sunt ab eo duo libri de compunctione: quorum unus quidem fuit inscriptus ad Demetrium, alter autem ad Stelechium: eum, qui est studiosus virtutis, accuratissime elaborantes, et acrem stimulum compunctionis piis immittentes animis. Sed hos quidem scripsit libros, ne caderent illi, ad quos scripti fuerant, neque maligni laqueis pius implicaretur, sed staret firmiter in bono proficiens. Alium autem scribit ad eum, qui, pro dolor, jam erat lapsus seu percussus telo peccati (ei vero, qui lapsus erat, nomen fuit Theodorus), ut non concideret, neque desperaret salutem, tanquam benignam manum ei porrigens orationem, et jacentem erigens, et non concedens, ut omnino permaneret in peccato. Sed sic quidem erat ejus per libros doctrina, cum voluptate magnam habens utilitatem. Multo autem magis ex factis adhibuit doctrinam, ut qui perpetuo quidem vacaret orationi, et omnem exercebat virtutem, ad eam futurus aliis tanquam exemplar. Humilitatem vero ita erat amplexus, tanquam in ea alio modo vellet primas partes obtinere in eo, quod nulli alii cederet extremum omnium. Partem quoque diei sibi deputabat ad visendos ægrotos, e domo quidem omnia illis præbens pro viribus, maxime autem consolationem eis afferens oratione et omnibus modis eis ostendens benignitatem. Quid autem? Modestia quidem, ut diximus, cedebat nemini: in castitate vero aut continentia aut alia virtute est ex omnibus aliquis, cui cederet? Et quis illum vel adeo non novit, vel nescit esse verax, ut ei quod dicitur, assentiat (6)? Sed sic quidem ille se pulchre gessit in omni virtute, melius quam ut eum quis posset imitari. Porro autem hæc quoque illi tribuunt tanquam eximia, quod neque ipse unquam juraverit, postquam aufugit a mundo: neque ulli jusjurandum detulerit, nulli detraxerit, nunquam sit inmentitus, nulli sit male precatus, faceta ac scursus sustinuerit. Dicunt autem ipsum quoque medio-

erem summum sumpsisse, cum esset opus: sic autem sumpsisse: fomis ex alto demittebatur, alligatus extremis: cui et manibus et barba ipse inniteas, quemdam medicum, acque firmum, vel imbecillum et ementitum somnium gustabat.

V. Cum sic vitam ageret, valde quidem studebat A latere, et neminem habere, qui esset ejus conscius. Nulli enim eorum, qui mala fecerant, ut illi omnino curæ fuit latere. Hoc autem erat difficile, cum et virtus sic se habeat natura, ut eum, qui ipsam exercet, soleat facere manifestum: et Deus præterea velit cultorem suum glorificare. Itaque illum quoque sic in presentia aperit. Vir quidam genere Syrus, nomine Hesy chius, ætate quidem jam pro-
 vectus, tempore autem fere quoque æqualem habebat exercitationem: qui ipse quoque erat unus ex illis, qui in sacro illo exercebantur monasterio: cujus vestigiis insistere cupiebat magnus ille Joannes, dum nondum esset virtute summus. Ei nocturnas preces Deo offerenti apparet quiddam divinum et fortius, quam ut id iatueri humani possent oculi, quod et veretur lingua in medium adducere, et quod est auditu inprimis horribile. Sed est adhibendus animus. Etenim non minus metu, quam voluptate mixta est narratio. Viri quidam veste candidi, aspectu terribiles, e cælo quidem visi sunt ad eum descendere: Joanni vero lingua aureo, qui ipse quoque noctu precabatur, venire in conspectum. Visi sunt autem, unus quidem librum, alter autem claves habere in manibus. Deinde Joannes nova illa eorum forma obstupefactus, timore fuit correptus, et se simul humi dejecit. Illi autem eum manu apprehendentes, erigunt et metu solvunt, et jubent eum esse bono animo. Cum vero rogasset magnus Joannes, quinam essent, qui cum tanti essent, ad eum venirent: sed ne timeas, illi dixerunt. Nos enim venimus ad te, missi a Christo. Sic C dixerunt, et statim alter eorum manus porrigens, dicit: Hoc accipe. Id autem erat liber. Ego enim, inquit, sum Joannes, cui Dei sapientia pectus dimisit et permisit, ut super ipsum recumberem nihil veritas. Quæ tibi quoque per nos faciet Scripturas comprehensu faciles, et deducet ad illius cognitionem. Similiter autem alter quoque manum porrigens: Accipe, dicit, has claves. Me autem scias esse Petrum, cui eæ fuerant a Deo traditæ. Quem nunc quoque crede per me eadem te dignari gratia, adeo ut quæcunque ligaveris aut solveris super terram, ita etiam se habeant in cælis. Ad hæc cum beatus ille erubesceret, et consternaretur animo, et tanta gratia se esse indicare indignum, divini illi viri eum recreant et implent audacia. Deinde cum eum crucis figura obsignassent, et visi assent eum osculari, revolarunt in cælos. Hæc cum vidisset vir ille insignis, diu mansit plenus metu et stupore, adeo ut cum monachi eum viderent sic affectum, et rogarent quænam esset causa, vix ea aperuerit, indicens eis silentium: et ut hæc celaretur Joannes ne demus enim, inquit, ei occasionem, ut hinc re-
 E'. Οὕτως μετέβητι τὸν βίον λαθεῖν μὲν πῶς ἐκπερόντως ἦν ἡ σκουδῆ, καὶ μαζόντα ἔχειν ἀέτω τὴν συνειδήσιν. Οὐδέτι γὰρ οὕτως τῶν τὰ πονηρὰ ὄντων, ὡς ἐκατέρω πάντως ἠμέλησας τὸ λαθεῖν. Τοῦτο ἡ κομῆθῃ δυσχερὲς, φύσει τε τῆς ἀρετῆς οὕτως ἰσότης, καὶ τοῦ Θεοῦ δοξάζειν τὸν θεωρητικὴν βουλομένων. Δὴλον τὴν μαγιστρὸν ἐκείνον καὶ τῶς τότε τὸν τρόπον ποιεῖ. Ἀνὴρ τις τῶ γίνετο Ἐβρος, τὴν κληθεῖν Πύσιος, τὴν Ἡλαίαν προβαδιστικῶς, εὐγγρηστικὸν ὀλίγου τὴν ἄσκησιν ἔχων, εἰς καὶ αὐτὸς τῶν κατὰ τὴν ἱερὴν ἐκείνην μονὴν ἀλοομένων, οὗ καὶ ἐκ' ἔχνος βραβεῖν ὁ μέγας ἡγάπα, ἕως οὕτως τὴν ἀρετὴν ἄκρος ἦν. Τοῦτο δὲ ναυτικῶς εἰς προσευχὴν ἱσχυρίως φαίνεται: τὸ θεῖον καὶ ὀφθαλμοῦν ὑψηλοτέρων: καὶ ὡς περ εἰς μέσον αὐτὸ θείων γλώττης ἔργον, οὕτω δὲ καὶ ἀκούσαι καινὸν τι καὶ φρικωδέστερον. Ἄλλε προσέχων ὄσον τὸν νοῦν. Καὶ γὰρ οὐδέτι ἦτον τὸ φόβου καὶ ἰδούθῃ συγκραταται τὸ διήγημα. Δὲ τῶς ἀνδρες λευκοὶ τὴν στολὴν, φοβεροὶ τὴν ὄψιν, οὐκ ἔνοθεν ἔδοξεν αὐτῶ καταθεῖν, καὶ τῶ μεγάλῳ τῶτο καὶ αὐτῶ προσεύχασθαι φαινομένην κατὰ προσέχων προσελθεῖν ὡς ὁ μὲν ἰομόν, ἕτερος δὲ κλειε κτεῖν ἔφακε. Τὸν Ἰωάννην δὲ τὸ καινὸν αὐτῶν τῶ εἶδους κατακλιγέμεν, φόβῳ λησθῆναι, καὶ παρεχρήμα σύντρομον ἑαυτὸν τῇ γῆ προσκαταθεῖν. Τοῦς δὲ τῶν χειρῶν ἐπιλαβομένους διαπεφύσσει, λυεῖν τε τὸν φόβον αὐτῶ, καὶ θαρρῆτιν ἐγχαίσειν. Τῶ πυθονῶν, τίνες ἂν εἰεν, οἷγε τηλικαύτης ἕξις ἡξιωμένοι πρὸς αὐτὸν ἐλθῶσσι, μὴ φοβοῦ, τοῦτω εἰπεῖν: οἱ δὲ, ἡμεῖς ἡκόμεν σοι κηρυχθέντες κατὰ Χριστοῦ. Εἶτα τὸν μὲν τὴν χεῖρα ἐκτείναντα τὸν τόπον ἐπιδιδόναι, Δέξαι τοῦτ', λέγοντα, τὸ βιβλίον. Ἐγὼ γὰρ Ἰωάννης, ὡς περ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία τὸ στίχῳ ἀνῆκε, καὶ ἐπισπεῖν αὐτῶ παρεδέξατο ἥτις δὲ συ καὶ δι' ἡμῶν τὰ τῶν Γραφῶν εὐλυτα θῆσει, καὶ χειρὶ γωγῆσει ταύτης πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν: τὸν ἄλλον καὶ αὐτὸν τὴν χεῖρα ὄροντα, Δέξαι, φησὶ, τῶσδε τὰς κλειε. Ἐμὲ δὲ Πέτρον ἴσθι, τὸν κατὰ Θεοῦ ταῦτας ἐγγχειροσθέντα, ὃν καὶ νῦν δι' ἐμοῦ κίστευε τῆς αὐτῆς σε χάριτος ἀξιοῦν: ὡστε ὅσα ἂν δῆση, ἢ λύσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, δεδαμένα ταῦτα εἶπαι, ἢ λελυμένα καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Πρὸς ταῦτα δὲ τὸν μακάριον δυσωπούμενον, ὡς περ καὶ ὑποκίπτοντα, καὶ ἀνάξιον, ἑαυτὸν κρινόντα χάριτος τηλικαύτης, τοῦς θελοῦς ἐκείνους ἄνδρας ἀναλαμβάνειν, καὶ θάρρους αὐτὸν ἐμπιμπλῆν. Εἶτα καὶ ἐπιχαράξαντα αὐτοῦ [ἴσ. αὐτῶ], τὸ σταυροῦ τὸν τύπον, καὶ φιλήσαι φανέντας, ἀνακτῆναι πάλιν εἰς οὐρανοῦς. Ταῦτες τὸν πολὺν ἐκαίνον ἐωρακότα, μεσοτὸν φόβου καὶ καταπλήξσεως ἐπὶ πλεῖστον διατελεῖν, ὡς καὶ τοῖς μοναχοῦς οὕτως ἔχοντα θεωμένους, καὶ τὴν αἰτίαν ἧτις εἶη διακονθανομένους, μόλις αὐτὴν ἐκκαλύψαι, σιωπῆν πολλὴν παραγγελλαντα, καὶ τοῦ ἀπόφῆσαι ταῦτα κεισθαι τῶ Ἰωάννη, μὴ καὶ πρόφασιν αὐτῶ

δῶμεν, φήσαντα, τῆς ἐντεσθεν ἀναχωρήσεως. Οἱ μὲν ἄ
οὖν ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν ἐκπλαγέντες τὴν ἀκοήν, τεκ-
μηρίῳ τούτῳ καὶ περὶ τὸ λοιπὸν ἐχρῶντο τοῦ βίου,
ὅτι παράδοξα πάντω. ἔσται καὶ μεγαλεῖα διαπραττό-
μενος. Καὶ γέγονε μὲν ἀληθῶς, μυρία τοῦ Θεοῦ
τούτου ἐπὶ τῶν ἔργων δοξαζόντος. Ἐμῖν δὲ ὀλίγα
καὶ δι' ὀλίγω, ὅποτι δύναιμι, ἐκ τούτων διηγη-
τέον.

Σ'. Ἀνὴρ τις Ἀντιοχεὺς, τὸ γένος περιφανῆς,
τὸν βίον πολυτελεῆς, νόσῳ τινὶ περιαλγῆς τὸ ἡμικραν-
τὸν ἐγεγόνει. Τοσοῦτη δὲ ἡ τοῦ πάθους ἀκμὴ καὶ οὕτω
σύντονος, ὡς τὸν ὀφθαλμὸν ἐκστάντα τῆς ἕδρας τῆ
τοῦ κακοῦ δυνάμει πᾶσιν ὁρᾶσθαι, πρᾶγμα δακρύων
ἄξιον. Τοῦτον εἰς τὴν μονὴν ἀφικόμενον, ἐν ἧ τὸν
μέγαν διατελεῖν ἦν πολλὰ μὲν δεσθαι, πολλὰς δὲ
πρὸς ἔλεον ἀφίναί φωνᾶς, τὴν θεραπείαν αἰτούμε-
νον· τὴν δὲ καὶ συμπαθῆσαι μὲν (πῶς γὰρ οὐ παν-
των ὄντα φιλανθρωπότατον;) εἰρηκίαια δὲ μωχθη-
ρῶν ἔργων εἶναι ταῦτα καὶ τῆς εἰς Χριστιὸν ἀπιστίας
ἐπιχειρεῖ. Εἰ οὖν ὅλη τῆ ψυχῆ τούτῳ προσέλοις,
καὶ τῶν προτέρων ἀποσχόμενος ἐπιτηδεύματων,
ἀγωγήν μετέλθῃς φιλῆν οὕτῳ καὶ ἀρᾶσκουσαν, οὐδὲν
τὸ κωλύον ἔσται καὶ τὴν τοῦ λυπούντος ἔψοσθαι
θεραπείαν. Τοῦ δὲ καὶ πιστεύειν ὁμολογούντος, καὶ
ἀμείνω θῆσει τὸν βίον ὑπασχουμένου, πρὸς δὲ καὶ
τὰς ἀγίας ἐκείνας καταφιλοῦντος χεῖρας, καὶ τὸ
ἡμάτιον τῷ ἀλγούντι μέρει προσάπτοντος, οὐχ ἡ κε-
φαλή μόνη τῆς δδύνης ἀπέλλακτο, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆ
βία ταύτης ἐκκρουσθεὶς ὀφθαλμὸς, ὥσπερ πρότερον
κατὰ χῶραν ἦν. Ἦρκει τούτο λεχθὲν, καὶ τῆς τοῦ
ἀγίου πίστεως σύμβολον γενέσθαι σαφές, καὶ ἦν
οὗτος ἐπλούτει παρὰ τοῦ Θεοῦ, γνωρίζεται ῥοπήν.

Ζ'. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἕτερον ἐπὶ τούτῳ διελεθῆν βού-
λεται, οὐδὲν ἤττον τοῦ προλαβόντος τὸ σιωπᾶσθαι
μὴ ἀνεχόμενον. Τὸ, κατὰ τὸν Ἀρχέλαον πάντως
φημί, καὶ ἧς ἔτυχεν ἐκείνος θαυματουργίας· ὅς
Ἀντιοχεὺς μὲν ἀρχῶν ἐτύγχανεν ὢν, καὶ τὰ πρῶτα
φέρων τῆς πόλεως· ἐκ τίνος δὲ αὐτῷ συμπτώματος
ἀπορρήτου λέπρα τῷ μετώπῳ τις ἐπανθήνασα σφο-
δρᾶ ἐλύπει, δι' αἰσχύνῃς τὸ πάθος τιθέμενον, καὶ
σχεδὸν ἅπανα ἐκτρεπόμενον ὄψιν. Πολλὰ μὲν οὖν
ἱατρῶν τέχνη βοηθῆ χρησάμενος, οὐδὲν ἀπόντα
πλέον, ἢ τῷ λίγῳ παίζεσθαι τῶν ἐλπίδων, ἕως
ἡλέγχθησαν. Ὅψὲ γοῦν καὶ μόλις τὸν ἅγιον εἰς νοῦν
ἐλλάμβανος, καὶ θερμότητι πνεύματι πρὸς αὐτὸν
ἀγικόμενος, ποδῶν τε ἤπτετο τῶν ἁγίων, καὶ τὸ
πάθος ἰδέσθαι, καὶ θεραπείαν τοῦ λυπούντος ἤτετο
λαθεῖν· τὸν δὲ καὶ ἐλεῆσαι τὴν συμφορὰν, καὶ ταῖς
τοῦ δεηθέντος ἐπικαμφθῆναι φωναῖς. Εἶτα ὁμολογίαν
αὐτὸν ἀπαιτῆσαι πονηρῶν εἰς τὸ ἐξῆς ἔργων ἀπο-
τροπῆς, καὶ τῆς τῶν προσημαρτημένων αὐτῷ διορ-
θώσεως. Ὡς δὲ ἐκεῖνος πάντα ποιεῖν ἐπηγγέλλετο,
καὶ τὴν θεραπείαν ἐπιμελῶς ἀντεπράττετο, λαθεῖν
αὐτὸν παραχρῆμα κελεύει, καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χρι-
στοῦ λούσαι τῷ ὕδατι, ἀφ' οὗπερ ἔθος πίνειν τοὺς
ἀδελφοὺς. Τούτου δὲ γενομένου, κάθαρσις αὐτῷ τῆς

cedat. Illi ergo his, quæ dicta sunt, obstupefacti,
hic deinceps futuram ejus vitam conjiciebant,
quod scilicet esset facturus magna et admirabi-
lia. Et facta quidem sunt revera innumerabilia,
Deo glorificante magnum illum in operibus. No-
bis autem pauca et paucis sunt narranda pro
viribus.

VI. Vir quidam Antiochenus, illustris genere, vita
splendidus et magnificus, morbo quodam magnum
sentiebat dolorem in media parte cranii. Tanta
autem erat vis morbi et adeo intensa, ut oculus
sede esset emotus, ut qui vi mali non potuisset re-
sistere: et ita videretur omnibus res lacrymabilis.
Is cum venisset ad monasterium, in quo degebat
magnus Joannes, multum quidem rogabat: multas
autem emittebat voces ad movendam misericor-
diam, petens curationem. Is vero fuit quidem
misertus. Quidni enim, cum esset omnium homi-
num clementissimus? Dixit autem, hæc esse præ-
mia sceleratorum factorum, et in Christum incre-
dulitatis. Si ergo, aiebat, toto animo ad eum ac-
cesseris, et deinde prioribus relictis studiis, vitæ
rationem aggressus fueris ei gratam et mundam, nihil
erit quod obstat, quo minus sequatur curatio ejus,
quod te cruciat. Cum is autem et se fateretur cre-
dere, et polliceretur vitam mutare in melius, et il-
lius catissimas manus deoscularetur, et dolenti
parti vestem admoveret, non solum fuit caput liber-
atum a dolore, sed etiam oculus, qui vi ab eo fue-
rat exturbatus, fuit loco priori restitutus. Satis erat
hoc, quod dictum est, ut esset signum evidens fidei
sancti, et ut significaret magnum gratiæ adju-
vmentum, quod a Deo erat effatim consecutus.

VII. Vult autem oratio alterum quoque adjicere,
nihilominus præcedente, quod nequaquam patitur
mandari silentio. Cujusmodi enim fuerit id, quod
Archelao acciderit, citis utique, et quodnam in
eum factum fuerit miraculum: qui erat quidem
præses Antiochiæ, et obtinebat primas partes in ci-
vitate: arcano autem casu lepra quædam, quæ in
ejus fronte effloruerat, eum magna afficiebat mole-
stia, ut quæ eum pudore afficeret, et efficeret, ut
omnium vitaret oculos. Cum itaque multum usus
esset medicina, ut quæ posset ei opem ferre, nihil
aliud fructus ex ea accepit, quam ut spe blanda il-
luderetur, donec constitit eam esse fallacem. Cum
autem sanctus vix tandem ei venisset in mentem, et
ad eum venisset reverentiori spiritu, tetigit sanctos
illos pedes, et morbum ostendit, et petiit ut conse-
queretur curationem ejus, quod illum male habebat.
Is autem et misertus calamitatis, ut qui esset
clementissimus, et flexus fuit precantis vocibus.
Deinde cum eo pactus est, ut a malis declinaret
operibus de cætero, petens etiam, ut priora peccata
corrigeret. Quod quidem cum esset pollicitus, præ-
buit ei curationem: dicens in nomine Christi lava te
aqua, ubi fratres solent bibere. Quod cum factum

esset, fecit similiter atque Siloë 6, et consecuta est lepræ sanatio adeo pure, ut nec morbi quidem remaneret vestigium. Quanta Archelaum propter hoc incessit lætitia! Quantam perfudit gaudium! Quantas effecit hoc ut Deo ageret gratias! Quid non dico, quod est majus et perfectius? Quanti fuit ei studii causa, ut ad animæ aspiceret curationem! Sancti enim verbis adeo fuit captus, et adeo studuit revera exsequi id, quod ei promiserat, ut nihil differret, neque rei daret ullam moram temporis: sed iis, quæ habebat, statim distributis pauperibus, aliorum deinceps esse statueret versari in iis, quæ ad hanc vitam pertinent: et ejus sectari somnia, ex iis stulte illud: ipse autem veniens ad monasterium, in quo erat illius medicus, voluerit esse in numero illorum, qui illic exercebantur: et sub eo præceptore vitam eligens perfectissimam, illic usque ad finem studere placere Creatori. Hoc multos ex iis, qui erant illustres Antiochiæ, excitavit ad similem æmulationem, et adjunxit numero eorum, qui salvi sunt: similiter enim Deo suas propter egentes dedicantes facultates, alii quidem relati sunt in numerum hujus sancti monasterii, quomodo etiam aiunt illum Theodorum, qui fuit unus ex valde illustribus: alii vero ventilabant ad alia, quæ in civitate erant monasteria. Omnes autem intuebantur ad vitam Joannis, tanquam unum exemplar. Nam etsi erant apud singulos, qui vita et ordine præstabant aliis, is tamen erat omnium primus eruditor et magister.

VIII. Verum enimvero vult oratio aliorum quodque meminisse ejus miraculorum, et ea non dari oblivioni, quæ revera non sunt digna quæ dentur. Nam vir quidam nomine Eucleus, cui invidia dæmonis excisus erat oculus, statuit, vitam suscipere monasticam in eo monasterio, in quo erat sanctus: cumque accessisset, et habitum mutasset et vitam, magnum Joannem attrahit ad misericordiam. Audit itaque illum sic ad verbum orantem, et magno fervore commiserationis sic animum inflammantem: Deus, o frater, tibi medebitur, et illuminabit tuos oculos et cordis et corporis. Simul cum hoc dicto concurrit etiam curatio, et illuminatus erat oculus, et eo utebatur similiter atque alio. Simpliciter et leniter a me narrantur miracula, dum ad orationis aspicio longitudinem, et nihil volo fuse ac prolixè persequi. Sed nullo opus est ornamento externo, et iis quæ ea possunt extollere, sed sufficiet eis sua pulchritudo et magnitudo. Quo circa sunt etiam mihi alia eodem modo narranda.

IX. Mulier quædam civis Antiochena, nomine Christina, profusio sanguinis septem jam annos graviter laborabat. Cum ea ergo diu usa medicis, agnovisset eos vana spe ducere et mora inutili, vehitur a jumentis, et viro sequente, defertur ad

λίπρας ἐπηκολούθει, καὶ οὕτως ὡς μηδὲ συμβῆναι τοῦ πάθους τὸ παράπαν ὑπολειπεῖσθαι. Πῶς τὴν Ἀρχέλαον ἐπὶ τούτῳ χαρὰ περιέλαβε; πόσος εὐχαριστίας αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν θεὸν πρόξενον κατίσθι; (τί μὴ λέγω τὸ μείζον καὶ τελεώτερον;) πόσος εὐλαία τούτῳ πρὸς ψυχῆν θεραπείας ἢ σωματικῆ ἀπὸ γίγονεν ἰασις; καὶ γὰρ οὕτως ἦλθω [γρ. ἔλθω τῶν τοῦ ἁγίου λόγων καὶ παραιτίσεων, καὶ οὕτως ἔκπεσον ἀψευδεῖς αὐτῷ εἰς τὰς τὰς ὑποσχέσεις, ὅσα οὐκ εἰς ἀναβολὰς, οὐδὲ χρόνον τινὰ δοῦναι τῷ πράγματι καὶ μελλήσεις, ἀλλὰ παρασκευάζει τὰ ὄντα τοῖς δεομένοις καὶ πένθει διελλόμενον, ἑτέρων εἶναι λογισασθαι, τὸ περὶ τὸν βίον ἀνεστράφθαι φιλεῖν, καὶ τοῖς ὄνεροις τούτου προσκεῖσθαι, καὶ τῶν φειρομένων ἀντέχεσθαι· αὐτὸν δὲ τὸ μοναστήριον, ὃ ἐπὶ ἱατρὸν εἶχε, καταλαμβάνοντα τούτου [ἴσ. τούτο], μίση ἑαυτὸν ποιῆσαι, καὶ τῶν ἐκεῖ καλῶς ἀσχομιένων καὶ βίον ἐλλόμενον ὑπὸ παιδευτῆ τούτῳ καὶ κτηγεμόνι τὸν ἀκριβίστατον, ἔκει μὲχρι τέλους εὐκταστῆσαι τῷ κτίσαντι. Τούτο πολλοὺς τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ περιφανῶν πρὸ τὸν ὁμοιον ἡράθισε ζῆλον, καὶ τῷ μέρει τῶν σωζομένων συνέταξε. Παρακλητικὸς γὰρ τῷ θεῷ τὴν οὐσίαν διὰ τῶν δεομένων ἀποσιωμένοι, οἱ μὲν, τῷ τοῦ ἁγίου τούτῳ φροντιστηρίῳ συγκατελέγοντο (ὡσπερ δὴ καὶ Θεόδωρον ἐκείνῳ φασιν, ἕνα τῶν σφόδρα ἐπιφανῶν φερόμενον), οἱ δὲ καὶ ἑτέροις προσεφόρων μοναστηρίοις τοῖς ἀπὸ τῆ πόλιν κειμένοις· πάντες δὲ ὡσπερ εἰς ἀργίτητον ἔν, τὸν Ἰωάννου βίον ἀπέδλεπον. Καὶ γὰρ εἰ πρὸ ἑκάστοις ἦσαν, οἱ καὶ βίῳ καὶ τάξει διάφερον, ἀλλὰ πάντων εἰς ἣν οὗτος ὁ πρῶτος καθηγητῆς καὶ διδάσκαλος.

H'. Ἀλλὰ μεμνήσθαι πάλιν ὁ λόγος καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ βούλεται θαυμασίων, καὶ μὴ λήθῃ κεραιδιδόναι τὰ μὴ σιωπῆς ὄντως ἄξια. Ἀντὶ γὰρ τοῦ Εὐκλείου τοῦνομα, φρόνῳ δαιμονίῳ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκοπεῖς, τὸν μονῆρην βίον ἐν ᾧ περὶ ὁ μέγας οὗτος ὑπῆρχε σεμνεῖα μεταθεῖν ἐτέλετο. Καὶ προσελθὼν καὶ σχῆμα διαμείψας καὶ βίον, εἰς ἔλαον ἐπισκοπῆ τὸν ἅγιον. Ἄκουε τοιγαροῦν οὕτως ἐκείνου προσευξαμένου, καὶ πολλῇ τῇ θέρμῃ τῆς συμπάσις τὴν ψυχῆν ἐκπυρῶσαντος. Ὁ θεὸς, ἀδελφε, ἰσχύει σέ, καὶ φωτίσει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τῆς καρδίας σου καὶ τοῦ σώματος. Ἀμα δὲ τῷ λόγῳ καὶ καὶ ἡ θεραπεία συνέτρεχε, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἐφωτίζετο, καὶ ἦν ἔχων τῷ ἑτέρῳ παραπλησίως. Ἀπλῆ μοι καὶ σχῆμα ἢ τῶν θαυμάτων διήγησις πρὸς τὸ μῆκος ἀφορῶντι τοῦ λόγου, καὶ μηδὲν ἐπεξηργάζεσθαι βουλομένη· πλὴν οὐδέμια χρεῖα χρεῖα τῆς ἔξωθεν εὐπρεπείας, καὶ τῶν ἐπαίρειν αὐτῷ δυναμένων, ἀλλὰ κάλλος αὐτοῖς καὶ μέγθος τὸ ἴδιον ἀποχρήσει. Ὅθεν δὴ καὶ τὰλλα τρόπον μοι τὸν ἴσον διηγήτησον.

Θ'. Γυνὴ πολιτικὴ Ἀντιοχείας, τοῦνομα Χριστίνα, ταύτην αἰμορροίας πάθος καὶ εἰς ἔσδομον ἔτος χυλεπῶς ἔτρυχεν. Ὡς οὖν ἱατροῖς πολλὰ χρησαμένη, κενὴν ἐλπίδα νὰ ἐξ αὐτῶν ἔγνω καὶ μακρίαν τριθῆν, φόρτος γίνεται τοῖς ὑποζυγίοις, καὶ τοῦ ἀνδρὸς

συνόντος πρὸς τὴν ἀγίαν ταύτην μονὴν φέρεται, καὶ Α τῶν πυλῶνι προσπίπτει. Ὁ δὲ καὶ πρὸς τὸν ἅγιον εἰσελθὼν, καὶ τὴν αἰτίαν εἰπὼν τῆς ἀφίξεως, τὸ παρὰ τὸ θεόν πράξειν ἐπιτιμᾶται, καὶ τὴν τοῦ συνό- σοντος ἄγνοϊαν. Τί γάρ, φησί, τὸν θεραπεύειν ταῦτα δυνάμενον παρελθὼν, ὁμοιοπαθεῖ προσῆλθεος ἀν- θρώπων, τὰ ὑπὲρ τὴν δύναμιν ἀπαιτῶν, πλὴν ἀλλὰ τῇ γυναικὶ λέξον· ὡς εἰ τὸ σκληρὸν τοῦτο καὶ ἀπα- ραχώρητον τοῦ τρόπου διωσαμένη, μετρίαν ἐαυτὴν καὶ φιλόνηρον τὰς θεραπεύσεις παράσχῃ, καὶ χεῖρα μὲν πλουσίαν διανοήσῃ τοῖς πένησι, προσευ- χῶν δὲ μνησθεῖν, καὶ ἐγκρατείας ἀντιποιήσαιο, τζ- χεῖρα καὶ ἡ τοῦ σώματος θεραπεία μετὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἐφέται. Μανθάνει ταῦτα τὸ γύναιον, καὶ μηδὲν ἀτελεὲς ἀφείναι τῶν ἐπιτεταγμένων δηλοῖ. Ὡς δὲ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἤκουσε τὴν ἐπαγγελίαν ἐκεῖνος, Β Ἄπιτε, φησί, μετὰ εἰρήνης· θεράπευται γὰρ ἤδη παρὰ Χριστοῦ σοὶ τὸ γύναιον. Γουτο αὐτὸς ἀπαλ- θῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων οὕτως ἰδὼν, εὐδὺς ἄμα γυναικὶ τὴν μὲν γλώτταν πρὸς εὐχαριστίαν τοῦ κτίσαντος, τοὺς δὲ πόδας πρὸς πορεύειν ἐκίνει. Ἐν ἔτι τοῖς εἰρημίνοις προσθεῖς, τῶν ἐτέρων πάλιν ἐν ἰδίῳ καιρῶ μνησθήσομαι.

1'. Λέων μεγέθει μέγιστος, καὶ τὴν ἀλκὴν ἀνο- πώτατος, φοβερώτατος τε ὄφθηται καὶ ἐπιθέσθαι δεινότατος, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τοῖς περὶ Ἀντιό- χειαν ἐκώμαζε τόποις. Οὗτος γεωργοῖς μὲν πονη- ρὸς γείτων, ὀδύται δὲ χαλεπὸν θέαμα καὶ συνάντημα ἦν. Καὶ γὰρ ἄθροον τοῦτοις ἐπιτιθέμενος πλείστους τε ἀνήρει καὶ παρέπιμπε τῇ γαστρί. Καὶ ἦν τὸ πρᾶγμα φοβερὸν καὶ ἀμήχανον. Καὶ ποτε πρὸς C αὐτὸν πολλὴ καὶ ἀκμάζουσα τῶν πλησιοχώρων ἐπιστρατεύσασα χεὶρ ἐπὶ κακῶ τῶ ἰδίῳ ἔργῳ τὸ τολμηρὸν ἐπιδείξασα. Καὶ γὰρ ἐξαίφνης πάντων καταδραμῶν, οὐς μὲν καὶ μόνων τῶ βρυχημάτων κατα- τίσεις φυγῶδας ἔδειξεν, οὐς δὲ καὶ διαλαφύδας τῶ στόματι δεῖπνον ἔθετο, τινὰς δὲ καὶ διασπαράξας τοῖς ὄνυξι ἐλαεινοὺς εἰργάσθη. Καὶ τί γὰρ ἄλλο, ἢ λείοντος τραυματίας; ἐντεῦθεν τί συνέβαινεν; ἀφί- σθαι μὲν τὰς ἀρούρας ὑπὸ τῶν γεωργῶν ἀνεπιμελή- τους, ἐκτρέπεσθαι δὲ τοὺς ὁδοιποροῦντας εἰς τόπους ἀβάτους διὰ τὸ τοῦ θηρὸς ἀνυπόστατόν. Ὡς δὲ εἰς ἕσχατον ἀπορίας ἐλθόντες, μόλις ποτὲ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον εἰς νοῦν ἔλαβον, καμπληθεῖς πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενοι, τὰ τε κακὰ τὰ ἐκ τοῦ λέοντος διηγούοντο, καὶ παρ' αὐτοῦ λύσειν ἤτονον τῆς συμφορᾶς. Ὁ δὲ πρότερον εἰς ὀλιγοπιστίαν αὐτοὺς ὀνειδίσας, καὶ τοῦ ἄμαχαν αὐτοῖς ὀφθῆναι τὸν θῆρα, δεσποτικῶν ἐντολῶν ὀλιγοπρίαν αἰτιασάμενος, ὁμοῖ μὲν, ἔφη, πάντες ὁμοῦ [ἴσ. λέγει ἐν] τῶ νῶν συνελθόντες ἐξι- λεοῦσθε τὸ θεῖον· τούτων δὲ, ὅνπερ ὅμιν δίδωμι (σταυρὸς δὲ τὸ διδόμενον ἦν) ἐπὶ τὰς τοῦ λέοντος στήζατε διεξόδους· καὶ φόβος μὲν πᾶς ἀπέστω, τε- λεία δὲ πίστις ἔστω, καὶ ταχέως Ἰησοῦν γνώριμος ἡ τοῦ ἡμοῦ Χριστοῦ δύναμις ἔσται. Τούτων ἐκεῖνοι τὸν σταυρὸν λαβόντες, καὶ τὰ ἐπιτεταγμένα ποιή- σαντες, ὡς τὴν ἐπιούσαν ἐκεῖ γεγονάσιν (ὡ Δέσποτα καὶ Θεὸς πάντων, καὶ παραδόξων ἔργων ἀκατάληπτε ποιητὰ), νεκρὸν ὄρωσι τὴν θῆρα πρὸς αὐτῇ βάσαι

hoc sanctum monasterium, et projicitur in vesti- bulo. Ille autem ad sanctum ingressus, cum dixisset causam adventus, a sancto reprehenditur, quod non fecerit ut erat consentaneum, et quod ignora- ret id, quod erat sibi futurum conducibile. Cur enim, inquit, eo præterito, qui hæc potest curare, accessisti ad virum, qui est obnoxius iisdem affec- tionibus, ab eo postulans ea, quæ facere non est in ejus potestate? Sed tamen hæc dic uxori: Si asperis et pervicacibus his moribus ejectis, te moderatam et benignam ancillis præbueris: et manum quidem largam et divitem pauperibus aperueris, precationemque et continentiam oblivioni non mandaris, animæ curationem cito consequetur curatio corporis. Accipit hæc mulier, et significat se nihil omissuram eorum, quæ jusserat. Postquam audit ille a marito uxoris promissionem: Abite, inquit, jam enim curata fuit a Christo uxor tua. Hoc cum ipse abiens, revera ita esse vidisset, statim cum uxore linguam quidem movit ad gratiarum actionem, pedes autem ad iter. Cum unum iis, quæ dicta sunt, adjecero, aliorum rursus suo tempore faciam mentionem.

X. Leo magnitudine maximus, et cujus vires sus- tineri non poterant, et qui erat visu in maxime terri- bilis, et ad invadendum acerrimus, illo tempore versabatur in locis, quæ sunt circa Alexandriam. Is erat agricolis quidem malus vicinus, viatoribus autem grave spectaculum et occursum formidabile. Magno enim impetu in eos irrumpens, plurimos occidebat, et simul in ventrem transmittabat: erat- que ex æquo et damno perniciosissimus, et ad eum de medio tollendum difficillimus: et cum magna et viva manus eorum, qui prope habitabant, in ipsum invasisset, agnovit se suo malo hoc esse ausam. Celerrime enim in omnes incurrens, alios quidem solo rugitu loco motos, vertit in fugam: alios autem ore discerptos exedit: aliorum vero cum corpus dilacerasset unguibus, reddidit misera- biles. Quid enim aliud, nisi sauciatos a leone? Hinc quid accidebat? Neglectos quidem agros relinqui ab agricolis: ad loca autem invia divertere viatores, propterea quod bestia sustineri non posset. Postquam autem jam ad extremam redacti dubitationem, vix tandem recordati fuerunt homines Dei, frequentissima multitudine ad ipsum venientes, D narrabant ipsa mala quibus leo eos affecerat, et ab ipso petebant, ut eos solveret hac calamitate. Ille vero cum paucam fidem eis prius exprobrasset, et quod eis visa esset bestia inexpugnabilis, causatus esset contemptionem divinatorum præceptorum: Vobis quidem, inquit, omnibus est Deus placandus, in templum simul convenientibus: id autem, quod de vobis (erat vero crux) ponendum est in iis locis, per quæ transit leo: et absit quidem omnis metus: sit autem perfecta fides, et haud ita multo post manifesta vobis quoque erit mei Christi virtus. Cum hanc illi crucem accepissent, et sicut eis fue- rat imperatum fecissent, et die sequenti illuc ve-

nissent, o Domine et Deus omnium, et admirabilem operum effector ineffabilis, belluam videntem iacentem mortuam ad ipsam basim Crucis. Sed missis in presentia quidem miraculis, transeamus ad orationis seriem. Cum ille ergo beatus sic quatuor annos vixisset in hoc monasterio, partim quidem iis, quæ dicebat, partim autem et magis, iis quæ faciebat, inducens ad virtutem, evasit clarus et omni ex parte celebratus, omnibusque et linguis et auribus magnam afferebat voluptatem: aliis quidem dicere, aliis vero ea quæ dicebantur, attendere ex æquo amantibus. Cum hæc illi non modo grata non essent, sed ea etiam ægre ferret, (non minus enim, quam ex Deo vivere, studebat sic vivendo latere, ut antea diximus) rursus constituit aufugere, et se oculis hominum subducere. Cum itaque clanculum aufugisset, et seorsum vivere statuisset, totos duos transegit annos, vivens solitarie, et soli Deo apparens. Non erat ei lucerna, non lectus, non mensa, neque aliquid huiusmodi, quod faciat ad ministerium corporis. Solum autem erat ei parum panis, quod præbebatur ab aliquo ex vicinis: algori vero et æstui, et omnibus injuriis aeris erat expositus, et cum eis contendebat. Quoniam autem oportebat ipsum quoque, cum esset homo, ostendi esse oonoxium naturæ infirmitatibus, quid sit, et quomodo res illius dispensantur, et qualibus sæpe solet Dei sapientia uti occasionibus, alia per alia contexens et varians, facileque et magno artificio dispensans? In imo ventre accipit sensum doloris, et ejus renum solvantur vires, ut qui fuisset superatus a nimis frigoribus. Compulsus ergo ab hac necessitate, vel potius deductus ab eo, quo ducebatur, spiritu, ut esset multis causa salutis, ad Ecclesiam præter spem venit ejus luminare: et cum omnibus quidem, præcipue autem magno Meletio fuisset causa magnæ lætitiæ, et ab eo fuisset jucundissime acceptus et recreatus, deinde etiam ab eo accipit ordinem diaconi. Cum autem in hoc gradu pulcherime, ut Deo gratum eral, totos quinque annos summam ingenii copiam habebat ex tempore, majori elaborabat aurer lingua, imbris instar effundens, pulchre rigabat faciem Ecclesiæ.

XI. Cum postea autem Meletius venisset ad D episcoporum synodum, quæ congregata fuerat Constantinopoli, ut eos quidem deponeret, qui cum Spiritu sancto pugnabant non in Spiritu Dei: Gregorium autem illum theologum in sede collocaret: et illic quæ sunt caduca et ad tempus permutasset manentibus, hic vere aureus, simul quidem vitans omnem excellentiam et bonum amplectens silentii et quietis, revertitur in primum monasterium. Sed cum illinc rursus recessisset: revertitur Antiochiam, non migrans temere, nec sine Dei numine, ut alius duce utens sua ratione. Sed Deum eum movente et vocante, modo quodam diviniore et præstantiori ratione. Magno enim Flaviano, qui Meletio paulo ante in sede successerat, Deo in aurora canenti sacros hymnos, apparens angelus in

Α τοῦ σταυροῦ κείμενον. Οὕτω τοιχοῦν ὁ μακάριος εἰς τέταρτον ἔτος τῆ μονῆ ἐκείνῃ δικαιοῦς, καὶ τὰ μὲν οἷς ἔλεγε, τὰ δὲ καὶ μάλλον οἷς ἔκρατε πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπαγόμενος, περιφανῆς κατέστη καὶ περιβόητος, καὶ ἦν ἡδὺ πᾶσιν ἐντρούφημα καὶ γλῶσσαις καὶ ἀκοαῖς, τῶν μὲν λέγειν, τῶν δὲ προσγεῖν τοῖς λεγομένοις ἐπίσης φιλοῦντων. Πρὸς ταῦτα ἐκεῖνος οὐχ ἔπικε ἡδῶς, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀπόκτεχων καὶ βαρυνόμενος, καὶ τὸ λαμβάνειν ἐκ παντὸς τρόπου διανοούμενος, ὄρασιμόν ἕτερον πάλιν, καὶ τὸ ἐκ μέσου [γρ. μέσων] ἐκυτὸν θεῖται καὶ ἀφανῆ διεσκεψάτο. Καὶ τοῦτον λάθρα διαφυγὼν, καὶ καταμόνας γενόμενος παρ' ὄλους δύο διήγεν ἡμερησίως, ζῶν οὕτως ἐρημικῶς, καὶ τῷ θεῷ μόνῳ φαινόμενος. Οὐ λόγος ἦν αὐτῷ, οὐ κλίνη, οὐ τράπεζα, οὐδὲ τὸ τοιοῦτο τῶν πρὸς ὑψηρεῖαν τοῦ σώματος. Ἄριστος δὲ μόνος, καὶ αὐτὸς βραχυτάτος πρὸς τινος τῶν ἐκγειτόνων περιζόμενος· φύγει δὲ, καὶ κάσσει, καὶ πάσαις ταῖς ἐκ τοῦ ἀέρος ταλαιπωρίαις ἐτίλει διαμιλλώμενος. Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ αὐτὸν ἀνθρώπων ὄντα, καὶ ταῖς ἀσθενείαις τῆς φύσεως ὑποκείμενον ἐλεγχθῆναι, τί γίνεται; καὶ πῶς τὰ κατ' ἐκείνου οἰκονομεῖται; καὶ οἷαις ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία πολλαῖς ταῖς ἀφορμαῖς κέχρηται, ἕτερα δι' ἑτέρων κλίθει εὐμηγάνως οἰκονομούσα; τὰ ὑπογάστρια πλήττεται, καὶ τὰς δυνάμεις διαλύεται τῶν νεφρῶν, ταῖς τῶν πάγων ὑπερβολαῖς ἠττηθεῖς. Ἐπὶ ταύτης συννοούμενος [γρ. οὐν ὠθοῦμαι.] τῆς ἀνάγκης, μάλλον δὲ πρὸς τοῦ ἄγοντος αὐτὸν πνεύματος ἰδηγούμενος πολλοῖς ὑπόθεσις σωτηρίας γενέσθαι, τὴν Ἐκκλησίαν παρ' ἑλπίδα καταλαβάνει· καὶ πᾶσι μὲν, ἐξαιρέτως δὲ τῷ μεγάλῳ Μελετίῳ, πολλὰς ἡδονῆς καταστατὰς εἶπας, καὶ ὑποδειχθεὶς ὡς ἤδιστα πρὸς αὐτοῦ καὶ παρακληθεὶς, εἶτα καὶ τὴν τοῦ διακόνου χειροτονίαν ἐκ αὐτοῦ καταδέχεται. Τοῦτῳ δὲ τῷ βαθμῷ κάλλιστος, καὶ ὡς θεῷ φίλον, ἐπὶ πέντε τοῖς ἔθλοισ ἐτεσσὶν ἐκδοκιμάσας, καὶ λόγοις οἷς τε ἐσχεδιάζε, καὶ οἷς κατὰ σχολὴν συνετίθει καὶ μελέτης ἡΐου πλείονος ἐκ τῆς χρυσῆς ὑπέκτων γλώττης, καλῶς τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἤρθευε πρόσωπον.

se gessisset, tam ejus orationibus, quas propter quam iis per otium componebat, et meditatione

ΙΑ'. Μελετίου δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τῶν ἐπισκόπων σύνοδον ἐφορτήσαντος, ἐφ' ᾧ καθελθὲν μὲν τοὺς τῷ ἀγίῳ Πνεύματι μαχομένους, Γρηγορίου δὲ τὴν θεολόγον βεβαίωσσαι φωνῆν, κάκει τῶν προσκαίρων ἀλλελαμμένου τὰ μένοντα, ὁ χρυσοῦς οὗτος ἄμα μὲν τὸ ὑπερέχον ἔπιν ὑπεριετέμενος, ἄμα δὲ καὶ αὐτὸ καλοῦ τῆς ἡσυχίας ἀντιποιούμενος, εἰς τὴν πρώτην αὐθις ἐπαναστρέφει μονῆν. Ἀλλὰ πάλιν ἐκείθεν ἀπαναστὰς εἰς Ἀντιόχειαν ἐπανάρχεται, οὐχ ἀπλῶς οὕτως, οὐδὲ ἀθετὴ τὴν μετάθεσιν ποιησάμενος, ὡς πρὶν ἂν ἕτερος λογισμοῖς ἰδίῳις ἀκολουθῶν, ἀλλὰ θεοῦ κινήσαντος αὐτὸν καὶ καλέσαντος τρόπῳ τινὶ θεοτέρῳ καὶ λόγῳ [ἴσ. λόγου] κρείττονι. Ἄριστος γὰρ Φλαβιανῷ τῷ μεγάλῳ τὸν Μελετίου διαδεξιμένῳ θρόνον, θεῷ περὶ τὴν ἔω τοὺς ἱεροὺς προσφέροντι

ὕμνων ἄγγελος ἐπιστάς, ἐπὶ τὸ μοναστήριον, ὃ τὸν Α
 Ἰωάννην εἶγεν, ὅτι τάχιστα ἀφικέσθαι διεκελεύετο,
 καὶ τοῦτον ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τε ἀγαγεῖν, καὶ ἱερέα
 τελειῶσαι, σκευὸς αὐτῷ ἐκλογῆς κατὰ Παῦλον
 ἐσόμενον, καὶ τῷ λόγῳ μέλλοντα τὴν οἰκουμένην
 περιλαβεῖν, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ κριτὸν ἡ ὁμοία
 τῷ Ἰωάννῃ παρίσταται ὄψις. Ἄγγελος γὰρ κά-
 κείνῳ προσευχομένῳ σὺν πολλῇ τῇ δόξῃ καὶ τῇ
 αὐγῇ παραστάς, ἔπεισθαι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν Φλα-
 βιανῆ, καὶ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου καταδέξασθαι
 χειροτονίαν προστάττει. Τὸν δὲ τὴν ὁπτασίαν θεϊκὴν
 μὲν εἶναι μὴ ἀγνοήσαντα, διευλαβοῦμενον δὲ ἄλλως
 καὶ ὀκνοῦντα πρὸς τὸ ἐπίταγμα, ἀκούσαι λέγεται
 Θειοτέρης φωνῆς· "Α ὁ Θεὸς βούλεται, τίς ἱκανὸς
 ἔστιν διασκεδάσαι; οὕτω χρηματισθεὶς ὁ μακάριος,
 καὶ λογισάμενος εὐγνώμονος εἶναι θεράπωντος, Β
 Δεσπότης γνώμῃ μὴ ἀντιλέγειν, προσκαλεῖται τοὺς
 μοναχοὺς, καὶ ὅπως αὐτῶν μέλλοι διαχωρῆσθαι
 καταγγέλλει. Τοὺς δὲ λόπῃ καὶ ἀθυμίᾳ συνεχυμένους
 λόγοις τε παρεκάλει, καὶ τρόπον τινὰ θεραπεύων,
 μάλιστα δὲ καὶ τοῦ χρησίου τοῦτοις ἐπιμελούμενος,
 δύο τῶν πάντων ἐκλεξάμενος, οἱ βίῳ τε καὶ λόγῳ
 τῶν ἄλλων προεῖχον, τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν
 ἐπιτρέψει. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, Φλαβιανὸς ἐπι-
 στάς, καὶ τῷ μακαρίῳ μεθ' ἡδονῆς συγγενόμενος,
 Ἐκ πολλοῦ μὲν, ἔφη, τῆς σῆς ἐτύγχανον ἐπιθυμῶν
 ὁμιλίαις, σοφώτατε ἀνθρώπων καὶ τιμιώτατε, ἐρ-
 γόμην δὲ εἰς τὴν σήμερον ἐκκλησιαστικῆς προσέχων
 φροντίαι· νῦν δὲ (δόξῃν οὕτω Θεῷ) πρὸς σὲ ἀφίγ-
 μεθα. Εἶτα καὶ δῆλῃν αὐτῷ τὴν θείαν ὄψιν πεποιη-
 κός, ἐπεὶ περ ἔγνωστο τῷ μεγάλῳ, Θεοῦ νεύματι C
 τὸ παράπαν μὴ ἀντιλέγειν, ἄλλως τε τῆς θείας ὄψεως
 δι' ἀμφοτέρων βεβαιωθείσης, ἀξιοὶ τὸν ἀρχιερέα,
 τὴν ἱερὰν μυστηγωγίαν αὐτὸν ἀκείνον κατ' αὐτὴν
 ἐκτελέσαι τὴν ἡμέραν, ἐφ' ᾧ τῶν ἀγιασμάτων
 ἄπαντας μεταχειρῆται, καὶ τοὺς τὴν φροντίδα διαδεξα-
 μένους τῶν ἀδελφῶν τῆς παρ' αὐτοῦ εὐλογίας ἐπι-
 τυγεῖν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔφην, ὅση τῷ Θεῷ φίλον,
 προθύμως ἔχειν ἀκολουθεῖν. Ἐγένετο ταῦτα· καὶ
 τῇ ἐξῆς τῷ ἱεράρχῃ μέλλοντος συναποδημεῖν, γί-
 νεται τι πρᾶγμα θαυμάσιον ὡς ἀληθῶς ἄξιον. (Μνήμης
 ἀξιόσημος καὶ ζημία τις φιλανθρωποτέραις ψυ-
 χαις καὶ συμπάσχειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐπισταμέναις.)
 Περιστάνας γὰρ αὐτὸν ἄπας ὁ τῶν μοναζόντων
 χορὸς, ὥσπερ τῷ ἐκείνῳ συνειναι ζῶντας, καὶ τῇ
 διαιρέσει μέλλοντες συναφαιρεῖσθαι καὶ τὰς ψυχὰς, D
 τί μὴ πρὸς οἶκτον ἔλεγον; ποίαν θρήνων ὑπερβο-
 λὴν ἀπελλίμπανον, περιέψων αὐτὸν, περιέβαλλον,
 ἐρυτοὺς τοῖς τούτου μίλαις συμπαριβάλλον. Πρα-
 φρονεῖν αὐτοὺς ἐποίησε τὸ πάθος ἐνδὸ, ἡγούοντο συνά-
 ψειν αὐτῷ καὶ τὰ σώματα, τὴν ὑποστροφὴν ἐπηγό-
 ρουον, τὴν μονήν, ὡς μηκέτι δυνατὸν ὁμμασιν ὀφθῆ-
 ναι τοῖς ἐρυτῶν, ἀπεδίδρασαν. Ἔς δὲ ῥόλις ποτὶ
 τῇ τομῇ τοῦ λόγου, καὶ τοῦτο μὲν τοῦ μεγάλου, τοῦτο
 δὲ τοῦ ἀρχιερέως παραινῶντος καὶ δριμυτέρων πευ
 καὶ τὴν ἐπιτίμησιν ἐπιφέροντος, ἀπ' αὐτοῦ διεβόη-
 γησαν, οἱ μὲν ἄκοντες ἐπινῆρχοντο πικρῶς αὐτοῖς

monasterium, in quo erat Joannes, jussit ire quam
 citissime et eum ducere ad ecclesiam et consecrare
 sacerdotem, futurum ei vas electionis quomodo
 Paulus 7, et verbo comprehensurum universum
 orbem terræ Eadem autem hora ad Joannem quo-
 que venit similis visio. Nam illi quoque oranti
 astans angelus cum magna gloria et splendore, ju-
 bet aperte Flavianum sequi ad Ecclesiam, et acci-
 pere ordinem presbyteratus. Ille autem cum non
 ignorasset quidem visionem esse divinam, revere-
 retur autem aliqui et dubitaret facere, quod ei
 fuerat imperatum propter moderationem, dicitur
 vocem audivisse diviniorem: Quæ Deus statuit,
 quis poterit vitare? Cum sic responsum accepisset
 beatus, et simul intellexisset esse grati et pruden-
 tis famuli, non repugnare Domini voluntati, accer-
 sit monachos: et cum eis dixisset se esse absces-
 surum, affert eis dolorem, qui non potest verbis
 exprimi: Postquam autem eos verbis satis est
 consolatus, de eo quoque, quod erat illis utile fu-
 turum, sollicitus, electis duobus ex omnibus, qui
 erant et vita et sermone reliquorum omnium præ-
 stantissimi, fratrum curam eis committit. Interim
 autem, dum fieret, accedens Flavianus, cum ma-
 xima voluptate beatum allocutus: Diu quidem, in-
 quit, desideravi te convenire, o vir sapientissima et
 in primis venerande: non licuit autem usque in
 hodiernum diem, cum vacarem curis ecclesiasti-
 cis. Nunc vero cum Deo ita visum sit, ad te venimus
 carissimam animam. Deinde cum ei etiam divinam
 aperuisset visionem, quoniam statuerat magnus
 Joannes sicut diximus, Dei nutui omnino non re-
 pugnare, et maxime cum divina visio per utrum-
 que fuisset confirmata, rogat illum ipsum pontifi-
 cem, ut illo ipso die sacrum peragat mysterium,
 ut sint omnes participes sanctificationum, et ii, qui
 fratrum curam susceperunt, consequantur illius
 benedictionem. Post hæc autem, inquit, quo Deo
 visum est, sequar ipse quoque prompto et alacri
 animo. Facta sunt hæc, et cum sequenti die esset
 abiturus simul cum pontifice, fit res lacrymabilis
 piis animis, si vel solum audiatur. Eum circumsis-
 tens universus chorus monachorum perinde ac si
 eo, quod ille simul cum eis esset, viverent, et divi-
 sione simul quoque essent eis auferendæ animæ,
 qui ad movendam misericordiam non dicebant et
 faciebant? Quam non vel summam edebant lamen-
 tationem? Eum demulcebant, amplectebantur, se
 membris illius implicabant. Desipere eos faciebat
 animi perturbatio: existimabant se, cum liceret,
 vel ipsa esse corpora conjuncturos, reditu sibi
 interdicebant, fugiebant monasterium, tanquam
 fieri non posset, ut amplius suis aspiceretur
 oculis. Cum autem secante oratione partim qui-
 dem magis Joannis, partim autem pontificis ad-
 monentis, et aliquando etiam acerbis increpan-
 tis, sunt ab eo avulsi, alii quidem inviti redierunt,

crebro ad eum se ipsorum convertentibus oculis, et pedum iter interrumpentibus, quod divisio esset involuntaria : alii cum magno Joanne iter ingressi sunt, recta contententes ad ecclesiam. Omnes autem undique confluebant et currebant, ut ei fierent obviam. Non minus ad ipsum Antiochia, quam prius⁸ ad Baptistam in Jordanem Israel. Cum autem eum ordinaturi essent (7), ut Deus jussu, et dies adesset præstitutus, aderat quidem omnis cæstus fidelium, et simul etiam aderat universus Chorus pontificum. Cum ad aram vero sacram accessissent, et quidem, ut fas exigit, caput Pontifici submisisset: ipsi autem ejus manus fuissent impositæ, miraculum quoddam hic quoque facit Deus, et ostendit eum qui initiabatur, esse dignum, et ex sua sententia illum dignatum fuisse sacerdotio. Columba enim et colore alba, et specie valde pulchra, templum superius convolans, illico descendit et insidet capiti ejus, qui ordinabatur. Supervacaneum esset omnino immorari in interpretandis iis quæ sunt manifesta. Cui enim non est manifestum, hoc esse signum sancti Spiritus ?

XII. Cum itaque copiose ad eum affluisset spiritus sapientiæ, licebat quidem videre frequentiores congregationes, et populum ad eum audiendum convenientem : ejus autem linguam, quæ movebatur assidue, et orationis fluente inundabat. Quo tempore cum sermonem extolleret altius, quam ut id vulgi ingenium caperet, mulier quædam, quæ prompto quidem et alacri animo concurrerat, eorum autem, quæ dicebantur altitudinem assequi non poterat, ne dubitavit quidem ejus orationem aperte reprehendere, et eam vocare infrugiferam, propterea quod non adepta esset id, quod desiderabat. Hoc cum ad aures illius pervenisset, efficit ut intellectu faciliorem et apertiore componeret orationem. Tunc autem quidam ex iis, qui tenebantur amore eloquentiæ, valde delectati melle illius linguæ, considerantes illius orationes esse et utiles et veras, sensisque divinis plenas, clarasque et apertas, et cum quanta gratis et quanto dicendi flumine, quantoque artificio et quam pulchra compositione proferrentur, alii quidem eum os Dei et Christi : alii autem, quod magis invaluit, eum Chrysostomum vocabant, id est os aureum. Post hæc Flavianus quidem, arbitrans fore, ut eum post se haberet antistitem Ecclesiæ Antiochenæ, eum ad hoc inducebat, et rerum curam ei volebat tradere. Cum autem turba sollicitudinum, et in ejusmodi rebus distrahi animum, ei minime esset gratum, id quidem lubenter repulit : soli vero doctrinæ et infirmorum visitationi vacandum esse censuit. Quo quidem factum est, ut Christi, quod omnia potest, nomine, ab infirmitate multos liberavit. Eum enim rursus insignem voluit reddere spiritus. Satius autem fuerit iterum paucorum meminisse, sicut sum

⁸ Luc. III, 2.

(7) Presbyter ordinatur anno 386, ut notat Bar. Utrum vero a Flaviano vel ab Evagrío Paulini suc-

Α τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιστραφομένων κατὰ τὴν κορείαν τοῖς ποσὶν ἐγκοπτότων, αἱ δὲ περὶ τὸν μέγαν τῆς ὁδοῦ εἶχοντο, εὐθὺς τῆς ἐκκλησίας ἐλαύνοντες. Συνίβον δὲ πανδημεὶ πάντας, καὶ πρὸς τὴν Ἰκάντησιν ἔσαν οὐχ ἤττον ἐπ' αὐτὸν Ἀντιόχεια, ἢ ἐπὶ τὸν Βακτιρίῳ πρότερον εἰς τὸν Ἰερρόανην ἢ Ἰσραήλ. Ἐπει δὲ καὶ χειροτονεῖν αὐτὸν ἔμελλον, ὡς τὸ θεῖον ἐπίταγμα, καὶ ἡ κυρία παρῆν, πᾶσα μὲν τῶν πιστῶν ὁμήγυρις, πᾶς δὲ ἡ τῶν ἀρχιερίων χορὸς συμπαρήν. Ὡς δὲ καὶ τῷ ἱερῷ προσῆλθον [γρ. προσῆλθε] θυσιαστηρίῳ, καὶ αὐτὸς μὲν, ὡς θέμις, ὑπέσχετο τῷ ἱεράρχῃ τὴν κεφαλὴν, τούτου δὲ αἱ χεῖρες αὐτῆ ἐπετίθεντο, θαυματουργεῖ τι ἀνεπίκρυθα θεός, καὶ δεικνύει τὸν τελειόμειον ἄξιόν τε ὑπάρχοντα, καὶ κατὰ τοῦ δοκοῦν αὐτῷ τῆς ἱερωσύνης καναζιοῦμενον. Περιστερὰ γὰρ λευκὴ καὶ τὸ εἶδος σφόδρα καλῆ, ἄνω τὸν νεδὸν περιπεταμένη κάτεισι παραγρημα, καὶ τῆ τοῦ χειροτονομένου ἐπικάθηται κεφαλῇ. Πάντως οὐ χρῆ περιττοῦς εἶναι τὰ δῆλα διεμνηνεύοντες. Τίτι γὰρ οὐ σαφές, ὅτι τοῦ θεοῦ Πνεύματος τοῦτο σύμβολον ἦν ;

1B'. Ὅθεν γοῦν καὶ τοῦ τῆς σοφίας πνεύματος: διαψυλιότερον αὐτῷ προσρύνετος, πυκνοτέρως μὲν ἦν ὄρῃν τὰς συνάξεις καὶ τὸν λαὸν συνιόντα πρὸς τὴν ἀκρόασιν, συνεχέστερον δὲ αὐτῷ κινουμένην τὴν γλώτταν καὶ τῷ τῶν λόγων βέβηκατι πελαγίζουσαν. Ὅτε καὶ μετῶν ἢ κατὰ τὴν πολλῶν διάνοιαν τὸν λόγον ἐπαίροντος, γυνὴ προθύμως μὲν συνδραμοῦσα, τῷ ὕψους δὲ τῶν λεγομένων ἐκπίπτουσα, φανερώς ἐμέμπετο τῷ λόγῳ, καὶ ἀνωφελεῖ τούτου ἀκαλίαι καὶ ἄκαρπον. Τοῦτο ἐκείνου εἰς ὡτα ἐλθόν, πρὸς τὸ μᾶλλον σαφές καὶ εὐσύνοπτον τὸν λόγον συντάττει παρασκευάζει. Τότε δὲ καὶ τῶν φιλολόγων τινὲς τῷ μέλιτι τῆς ἐκείνου γλώττης διαφερόντως ἠδόμενοι, καὶ τοὺς λόγους ὡς μὲν ἐπωφελεῖς, ὡς δὲ ἀληθεῖς, ὡς δὲ νοημάτων θείων πλήρεις κατανοοῦντες, καὶ ὅπως μὲν σαφηνείας, ὅπως δὲ μεθόδου καὶ τέχνης, ὅπως δὲ χάριτος ἔχουσι καὶ εὐροίας, οἷον δὲ βυθῶ καὶ συνθήκης, οἱ μὲν, Θεοῦ τε καὶ Χριστοῦ στόμα, οἱ δὲ (ὁ καὶ μᾶλλον κρατεῖν ἔσχουσε) Κρουτόστομος αὐτὸν ἀπακάλου. Μετὰ δὲ ταῦτα, Φλαβιανὸς μὲν πρόεδρον αὐτὸν τῆς Ἀντιοχείων Ἐκκλησίας καὶ διάδοχον αὐτοῦ καταλιμπάνειν οἰόμενος, ἐνήγε πρὸς τοῦτο, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῷ οἰκονομίαν ἐγχειρίζειν ἠβούλετο. Τῷ δὲ φροντίδων ὄχλος καὶ τὸ πρὸς τὰ τοιαῦτα περισπᾶσθαι τὸν νοῦν παντάπασιν ἄφιλον ὄν, τοῦτο μὲν καὶ ἠδῶς ἀπόσπαστο· μόνη δὲ τῆ διδασκαλίᾳ, καὶ τῆ τῶν ἀσθενῶν ἐπισκέψει σχολάζειν ἔκριεν, ἐξ ὧν καὶ πολλοὺς τῷ πάντεσσι ὄντα μὲν Χριστοῦ ὄνοματι, τῆς ἀσθενείας ἀπήλλαται. Καὶ γὰρ ἔπιφανῆς τούτων καὶ αὐθις τὸ πνεῦμα καθίστη καὶ δοξάζειν ἠβούλετο. Οὐδὲν δὲ οἶον καὶ ὀλίγα παραθεῖται τῷ λόγῳ πρὸς δοξολογίαν τοῦ δυναμώσαντος. pollicitus.

cessore, discrepant auctores. Vide Baron. tom. IV Annal ad an. 386.

ΙΓ'. Γυναίκα τινὴ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ περιπαῶν, ἂν Εὐκλίᾳ τὸνομα· ταύτη δὲ υἱὸς ἀγαπητὸς ἦν, δε πυρετῶ κωσῶδει ληθεῖς τελευτῆν ἔκινδύνευε. Μιμνεῖται τοιγαροῦν τὴν Χαναanaίαν ἢ μητέρα, καὶ τῆ μακαρίῃ προσελθοῦσα, καὶ φωνὰς ἔκεινῃ παραπλησίως προσάγουσα ἑλέους τυγεῖν, οὐκ ἐπὶ θυρατρῖ, ἀλλ' ἐφ' υἱῷ πατρὸς αὐτῆς. Πλὴν ἀλλὰ προσέχειν δεῖ, τὸν νοῦν, καὶ σκοπεῖν ὅπως εἶχε γυναικός, μετὰ τοῦ σώματος θεραπεύειν καὶ τὰς ψυχὰς μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τούτων ἔκλειναι· ἐπεὶ καὶ τοῦ πάσχειν κακῶς τὰ σώματα, ταύτας αἰτίας τῆς ψυχῆς. Καὶ τοῦτο μὲν διὰ τῶν φθασάντων δῆλον γέγονε, δηλώσει δὲ καὶ αὐτῆς ὁ λόγος. Ὡς γὰρ ἐκθύμως ἀγαν καὶ περιπαθῶς ἢ γυνὴ πρὸς τὴν ἰκετηρίαν ἐτείνετο (καὶ γὰρ εἶχε πολλὰς πρὸς τὸ θρηνεῖν ἀφορμὰς, ἐπὶ τέσσαρασι τοῖς ἡδὴ τεταλευτηκόσιν υἱοῖς, καὶ αὐτὸν θνήσκον ὄρῳν μέλλουσα) ἔκεινος ὑπὸ τοῦ συνοικούντος αὐτῷ πνεύματος τὰ ἐγκρητῆ κατιδῶν, καὶ γνώσῃ ὡς αἱ τῶν κτερίων ἀμαρτίαι τοῖς παισὶ τὸν θάνατον ἐμνηστεύσαντο, ταύτας εἰς τὸ φανερόν αἰτιασάμενος, Καὶ τοῦτον, εἶπε, τὸν πέμπτον, εἰ μὴ μετένοια ὑμᾶς εἰσέλθῃ τῶν πεπραγμένων, νεκρὸν παραποδοῦς ὄψεσθε. Ἐπεὶ δὲ οἱ γονεῖς τούτων ἀκούοντες γνησίαν ἐπηγύλλοντο τὴν μετένοϊαν καὶ αὐτὸν πρὸς συμπάθειαν παρεκάλουν, ἐλεήσας, ἔκεινος τὴν συμφορὰν, ὕδωρ προσαγγῆσαι κελεύει· ὃ τρίς μὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀγίας Τριάδος σφραγίσας. τρίς δὲ αὐτῷ τὸν νοσοῦντα διαβῆναι, ὑγιᾶ τῆ γαστρικῆς πρέσχευ. Οὗτοι μὲν οὖν ὡςπερ ἀντιθεραπεύειν βουληθέντες, ἰκανῶ χρωσῶν τὸν ἅγιον ἔδωκον· τῷδε οὐδὲ μικρόν τι τῶν διδομένων προσιτὸν γέγονεν, εἰρηκότι, μὴ τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν χρημάτων ὦνιον ποιεῖν βούλεσθαι· Ἄλλ' εἶπερ ὑμῖν, φησί, φίλον φανερόν ποιήσαι ὅτι τῷ Θεῷ χάριτας ὁμολογεῖν ἔγνωτε τῆς ἰάσεως, ἀλλ' ἂν δεῖξτε τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ πάσης μὲν πονηρίας ἀπέμεινοι, πάσης δὲ πράξεως ἀγαθῆς ἐπιλασθῆναι, οὕτως εἰσοίσετε τῷ ἡλεηκότῃ τὴν ἀμοιβὴν ἀξιοχρεῖω. Καὶ τοῦτο μὲν τοιοῦτον· τὸ δὲ νῦν βῆθῃσθαι μᾶλλον, παρ' οὐδὲν ἦτρον καὶ πρὸς ψυχῆς ὠφέλειαν ἐπιτίθειν, καὶ τὴν τοῦ ἀγίου χάριν, ὅπως παραστῆσαι δυνάμενον.

quidem hoc est hujusmodi. Quod autem nunc est dicendum nihilo est eo minus et ad animæ utilitatem, et ostendendum gratiam, quæ in magno Joanne habitabat.

ΙΔ'. Κατ' ἐκεῖνον καιροῦ ὁ τῆς πόλεως ἀρχὸν τὰ Δ Μαρκίωνος δόγματα νοσῶν ἦν, καὶ τοῖς ἐκείνου συνηγορῶν στυβασταῖς, καὶ μυρίαν ἐνετυθεν τῷ ὀρθοδόξῳ μέρει παρέχων τὴν βλάβην, τούτου τὴν γαμπτὴν ὁ ἀποβῆθῃς ταῦτα ποικίλων, καὶ φίλων θρώπων· οἰκονομούμενος νότῳ δυσεντερίας ἀφῆκε περιπετεῖν. Ἡ δὲ ἤτρον τοῦ κελῶς γενομένη, πᾶσαν μὲν ἰατρικὴν ἀπέλεγε τεχνὴν· πάντες δὲ οἱ τὰ ἴσα φρονούντες εἰς προσευχὴν συγκαλούμενοι, βελτίω διετίθουν οὐδὲν. Μόλις γοῦν τῆς ἰωάννου χάριτος εἰς μνήμην ἐλθόντες, καὶ τοῦτο κατὰ νοῦν θέμενοι, ὡς εἰ οἱ αὐτοῦ γένοιτο τοῦ νοσήματος λύσις, συναποσχέθη καὶ τῆς κατὰ τὸ δόγμα νόσου χαλεπωτέρως, οὕτως ἑαυτοὺς πείσαντες κληνῆρη τὴν

XIII. Illustri cuidam mulieri Antiochiæ nomen erat Euclia. Ei vero erat dilectus filius, qui ardenti febre laborabat, et veniebat in mortis periculum. Quid igitur? Mater imitatur Chananaeam⁸, et non minus quam filius, suis inflammata visceribus, accedit ad beatum, emittens voces illi similes: et non similiter ut illa in filia, sed in filio miserabilior rogans ut consequeretur misericordiam. Sed oportet animum attendere et considerare, quemadmodum egregio illi viro erat animus animas etiam curare, illasque multo magis, quoniam ut male paterentur corpora, has inveniebat causas. Et hoc quidem jam evasis manifestum per ea, quæ præcesserunt: a nobis autem rursus quoque ostenditur. Videntur enim pueri parentes fuisse in vita agenda scordes et negligentes. Cum enim concitate et insane admodum terretur mulier ad supplicandum (habebat enim maximam lamentandi occasionem, ut quæ post quatuor filios jam mortuos, ipsum quoque visura esse mori), ille cum spiritu in eo habitante vidisset ea, quæ latebant, et cognovisset, quod peccata parentum filiis mortem conciliaverant, cum ea publice accusasset: Hunc quoque, inquit, quintum, nisi eorum, quæ fecistis, vos subierit pœnitentia, videbitis vestigium mortuum et examinem. Cum autem parentes his auditis veram et sinceram promisissent pœnitentiam, et quæ facile moveri poterat, animam incitasset ad misericordiam, ille misertus calamitatis, aquam jubet afferri. Quam cum ter quidem signasset in nomine sanctæ Trinitatis, et ter ea aspersisset illum, qui ægrotabat, sanum et a morbo liberum reddidit ei, quæ genuerat. Atque ii quidem, ut qui vellent referre gratias ei qui curaverat, magna vi auri sanctum donabant. Cum autem dixisset, se ne minimum quidem velle accipere eorum, quæ dabantur, dicens se nolle Dei donum pecuniis venale proponere: Sed si, inquit illis, vobis curæ sit, manifestum reddere quod Deo vere agitis gratias pro curatione, ostendite esse veram promissionem, et relicta omni improbitate, bona opera exerceate: si ei, qui vestri est misertus, referetis gratiam. Sed

quod autem nunc est dicendum nihilo est eo minus et ad animæ utilitatem, et ostendendum gratiam, quæ in magno Joanne habitabat.

XIV. Qui illo tempore erat præses civitatis, laborabat morbo dogmatum Marcionis, et favebat illius sectatoribus: et ideo parti orthodoxæ erat causa malorum innumerabilium. Hujus uxorem iis, qui arcane et benigne hæc variat, dimisit laborare morbo torminis intestinorum. Illa autem a malo superata omnem quidem refellit medicinæ artem: omnes vero, qui eadem sentiebant, vocati ad orationem, non eam melius affecerunt, imo vero deterius, mali tempus ei producentes vana spe curationis. Vix tandem autem Joannis gratiæ recordati, cum hoc apud se statuissent, quod si per ipsum fieret a morbo liberatio, simul etiam desisterent a morbo dogmatis, qui est longe gravior; cum sic

⁹ Matth. xv, 22.

sibi persuasissent, in lecto decubentem asserunt mulierem, et eam statuunt pro foribus templi, desiderantes invenire Flavianum et beatum vultum Joannis. Sancti ergo ad eos egrediuntur. Neque enim par esse neque honestum censebant, ut eis templum pateret quorum anima non patebat dogmatibus pietatis. Primus autem eis dixit verus ille homo Dei, beata, inquam, illa et suavis lingua: Quid vos movit, ut statueritis venire ad templum Christianorum, qui Christum quidem adversamini: Marcionem autem plurimi facitis, et habetis in magno honore? Quod quidem plane satis ostendit, quod illius cultores convocaveritis ad morbi aut alicujus molestiæ liberationem, et quod cum illi precati essent, non assecuti sitis curationem: quod quidem vobis accidit præter expectationem. Discedit ergo ab hoc sacro templo, quoniam nec voc poteritis omnino Christum tentare: ne hoc stulte putetis. Illi autem dicebant se parentum errore esse captos et usque in hodiernum diem fuisse superatos a mala consuetudine. Sed per Christum, aiebant, vos rogamus, miseremini pœnitentium. Sic enim cum eo, quod corpus recte afficietis, efficietis etiam, ut sanasit anima. Sciat enim fore, ut nos nequaquam amplius abstinemus a communione vestra, quæ est ex vera pietate. His flexus magnus Joannes, jussit aquam afferi: cui cum divinum signaculum injecisset pontifex (sic enim illic ei persuasit), mulieri infudit in Christi nomine. Quod quidem cum factum esset, quæ in lecto decumbebat, statim surrexit sana, et cum marito et civibus una voce unanimes Christum magnificabant. Deinde etiam ad sanctorum genua procidentem, petierunt veniam prioris ignorantiae, et domum redierunt: et cum multis quidem pecunias egenis distribuisent, triginta vero libras auri, partim quidem ad sumptum peregrinorum, partim autem ægrotorum, partim vero egentium xenodochio tradidissent, et ab illo tempore a Marcionistarum communione omnino abstinuissent, insaniam et amentiam res illorum vocantes. Christi sacrosanctæ assidebant Ecclesiæ. Cam autem illi omni adhibito studio, et omni, ut dicitur, rudente moto, nihil omnino perfecissent, et desperassent fieri posse, ut ipsi ad eos redirent, præstigiatores et Magum Joannem appellabant, et pluribus aliis contumelias, civitatem obeuntes, cum afficiebant. Ille vero tantum abfuit, ut vel minimum curaret contumelias, ut eis potius similiter atque Dominus gloriaretur. Alioqui autem divinitus immissam calamitatem ad eos mox esse venturam ille prædixit. Paucis enim post diebus, cum magnus terræ motus fuisset Antiochiæ, ipsa domus, quæ Marcionistarum susceperat congregationem, corruens, et domus quoque plurimæ cum iis, qui eadem sentiebant, labefactatæ, perdidit quædam incredibilem eorum multitudinem, et quod est maxime admirabile, et quod aperte ostendebat eam divinitus immissam fuisset calamitatem, cum tanta periisset multitudo eorum, qui male sentiebant, nullus ex iis, qui recte sen-

γυναικα κομισθεῖσαν πρὸ τῶν τοῦ ἱεροῦ περιπέτοι πύλων, αὐτοῦ τε Φλαβιανῶ καὶ τῆς Ἰωάννου τυχεῖν ἐπιθυμοῦντες ὄψεαι. Ἐξήσαν τοιγαροῦν πρὸς αὐτοὺς οἱ ἄγιοι. Οὐδὲ γὰρ ἄξιον ἔκριναν βάσιμον αὐτοῖς γενέσθαι τὸ ἱερὸν, ἄβιατον ἔτι τῇ εὐσεβείᾳ τὴν ψυχὴν ἔχουσι. Καὶ πρῶτος πρὸς αὐτοὺς ὁ ἀληθὴς τῷ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἡ μακαρία γλῶσσαι καὶ μελιγρῆ καὶ σωτήριος, τί παθόντες, ἔφη, τῶ τῶν Χριστιανῶν ναῶ προσεληλύθατε, οἱ τὰ Χριστοῦ μὲν ἐκτροπέται νοί, τὰ Μαρκίωνος δὲ καὶ σφόδρα διὰ τιμῆς ἔχοντες; Οἷς μεγα καὶ τὸ τοὺς ἐκείνου θεραπευτὰς εἰς ἐπικοορίαν συγκαλεῖν καὶ ἀπαλλαγῆν τοῦ νοσήματος. Ἀπόστητε τοῖνον τοῦ ἱεροῦ ναοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἐκπειράσαι Χριστὸν ὑμεῖς ἐδηήσεσθε· μὴ τοῦτε πονηρὰ οἴεσθε. Τοὺς δὲ γονικῆ, φάναι, κεχειρωσῶσι τῆ πλάνῃ, καὶ συνηθείας πονηρὰς ἡττάσθαι τὸ μέγα τῆς σήμερον· ἀλλὰ πρὸς τοῦ Χριστοῦ δεόμεθα, οἰκτεῖρατε μεταμελομένους. Οὕτω γὰρ μετὰ τοῦ εὐ σώμα ποιῆσαι, καὶ τὴν ψυχὴν ὀργάσατε. Καὶ γὰρ οὐκέτι τῆς κατὰ τὴν εὐσέβειαν ὑμῶν κοινωνίας ἀποστῆσεσθαι διαβεβαιούμεθα. Τοῦτοις ἐπικυμφθέντα τὸν μέγαν, ὕδωρ προσεχειθῆναι κελύσει, τοῦτο δὲ ἀφραγίσαι τὸν ἱεράρχην (οὕτω τοῦ Ἰωάννου πείσαντος) καὶ ἐπὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ ὀνόματι καταχέθῃναι [γρ. κατασχεσθῆναι] τῆς γυναικός. Οὕπερ δὴ γενομένου, ἡ κλινοτετῆς εὐθύς ἀνίστατο ὑγιῆς, καὶ ἅμα σὺν ἀνδρὶ καὶ πολιταῖς μετ' αὐτῆς τὸν Χριστὸν ἐμεγάλυνεν. Εἶτα καὶ πρὸς γόνυ πίπτοντες τοὺς ἄγλους συγγνώμην τῆς προτέρας ἦσαν ἀγνοίας [γρ. ἀνοίας], καὶ οὕτω χαίροντες ἐπαυθῆσαν, πολλὰ μὲν τῶν χρημάτων τοῖς ἐν χρεῖᾳ διαινεύμανοι, τριάκοντα δὲ λιτρῶν χρυσίου ἐπὶ δαπάνῃ, τοῦτο μὲν ξένων, τοῦτο δὲ νοσούντων καὶ μενομένων τῶ ἐνοδοχείῳ παρασχόμενοι. Ἐξ ἐκείνου δὲ παντάπει καὶ τῆς τῶν Μαρκίωνιστῶν ἀποσχόμενοι κοινωνίας, τῇ τοῦ Χριστοῦ προστήθουσαν Ἐκκλησίᾳ. Ὡς δὲ πολλὴν ἐκείνοι τὴν σπουδὴν εἰσενέγκαντες, καὶ ὥσπερ ὁ λόγος, πάντα κλῶν κινήσαντες. τὴν εἰς τὰ πρῶτην αὐτῶν [γρ. τοῦτον] ὑποστροφὴν ἀπέγνωσαν, μάγον τε ἀπεκάλουν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἄλλα πλεῖστα, τὴν πόλιν περιτόντες, εἰς αὐτὸν ὄριζον. Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ καὶ πρὸς ὀλίγον ἐπιστραφῆναι τῶν ὄψεων, ὅτι καὶ σεμνόνεσθαι μάλλον ἐπ' αὐτὰς εἶχε, τῷ πρὸς τὸν Δεσπότην ὀμοίῳ· ἄλλως τε δὲ καὶ γεόπεμπτον αὐτοῖς συμφορὰν, ὅσον οὕτω, καταλαβεῖν μέλλουσαν, ἐκείνῳ προεῖπεν. Ὅλίγαις γὰρ ἕστερον ἡμέραις σεισμῷ μεγάλῳ τὴν Ἀντιόχου κινήσαντος, αὐτὸς τε ὁ οἶκος, ὅς τὴν τῶν Μαρκίωνιστῶν συναγωγὴν ἐδέχετο, συμπεσῶν, καὶ οἰκίαι πλεῖσται τοῖς τὰ αὐτὰ φρονούσιν ἐπικατασεισθεσθαι. ἄπιστόν τι πλῆθος αὐτῶν ἀπήλεσαν. Καὶ τὸ θαυμασιώτατον, καὶ ὁ φανερὰν εἰκνύει θεώλατον εἶναι τὴν συμφορὰν, ὅτι τοσοῦτον πλῆθος τῶν κακοδόξων ἀπολωλότος, οὐδεὶς τῶν ὀρθῶ φρονούντων αὐτοῖς συναπέλωλετο. Τοῦτο γενόμενον καὶ τοὺς εὐσεβοῦντας ἐπέβρωσε, καὶ τῶν κακῶς φρονούντων συχνοῦς διωρθώσατο. Καὶ ἦ ἴδειν κατὰ τὴν ἀπασαν χώραν τῆς πόλεως εὐκτηρίους μὲν οἴκους Θεῷ ἀνεγχιρομέναι· εἴ που δὲ νῶς εἶδον·

λικός κινδυνεύει, καὶ κληρονομήσει, καὶ εἰς γῆν ἑδαφί- A
 ζετοῦ ἄνδρας δὲ φιλοσοφίας καὶ ἀρετῆς ἐπιμελομέ-
 νους καὶ πολλῇ τῇ συνέσει κεκοσμημένους, ὑπὸ τῆς
 τοῦ μεγάλου τούτου προνοίας εἰς τὴν τῶν πολλῶν
 σωτηρίαν ἐκπεμπομένους. Μαρτύριον ἀψεudes, τὰ
 κατὰ τὸ Ἀμμανὸν ὄρος τῆνικαῦτα γεγενημένα
 ἔνθα τοὺς κατοικοῦντας οὐδὲν πλέον ἔχειν εἰς ἀγρίο-
 τητα τοὺς θήρας καταλιπόντας. εἰς τοσαύτην ἐκείνος
 ἦγαγεν ἡμερότητα τε καὶ θεοσεβείαν, ὡς ἀμελήσαι
 μὲν τῆς πατροπαράδοτου θρησκείας (πράγματος
 ἰσχυροῦ σφόδρα, καὶ ἀλόγως τοὺς πολλοὺς ὡς οὐκ
 ἄλλου τινὸς χειρουμένους), σὺν πολλῇ δὲ τῇ προθυμίᾳ
 πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας φέγγος αὐτομολῆσαι· καὶ μὴ
 μέχρι τούτου στήναι, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν
 φιλοτιμώτερον τῇ εὐσεβείᾳ χρωμένους ἄνδρας τε καὶ
 γυναίκας, νοῦς μὲν τῶν μοναχῶν, τοὺς δὲ τῶν B
 τῶν παρθένων ζυγὸν ὑπελθεῖν. Τὰ δὲ περὶ τὸ Κάσιον
 ὄρος καὶ τὸν ἐκεῖσε τῶν Ἑλλήνων ναὸν τῷ ἀνδρὶ
 πραχθέντα, τίς οὕτω βάσκανος ἢ φάθμος, ὡς ὑπο-
 μεῖναι παραλιπεῖν; ἔνθα τοσαύτης πλάνης τὸ πρότε-
 ρον οὔτης, καὶ πλήθους μὲν ἀριθμοῦ κρείττονος, ὅσαι
 ὦραι φοιτῶντος, μύριον δὲ ζῶων σφαγῆς γινομένης
 εἰς τὴν τῶν δαιμόνων (φεῦ!) θεραπείαν, πάντα ἐκεῖνα
 ὦχετο καὶ ἀπέσθη τῷ ζήλῳ τῆς μεγάλης ταύτης
 καὶ θεοκινήτου χυχῆς. Οὐδὲ ταῦτα λίθης ἄξια τὰ
 πρὸς τῇ ἀκρωρείᾳ τῆς πόλεως τοῦ τῆς Ἀφροδίτης
 γεγενημένα ναοῦ καὶ ὅτι μὴ μόνον ἐκεῖνον καθαιρε-
 θῆναι διὰ σπουδῆς ἔθετο, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας ἀγίους
 ἐγκατοικισθῆναι τῷ τόπῳ φουδεροῦς τοῖς ἐκεῖσε
 παραδουμένους ὑπάρχοντας δαίμονας, ὡς μακρὰν
 μὲν ἐκείνους ἀπελαθῆναι, καθάπερ τινὸς ὄπλου φοι-
 κτοῦ τῆς τῶν ἀνδρῶν εὐχῆς αὐτοῖς ἐπισειομένης· C
 ἀνθρώπους δὲ τοὺς περιοικοῦντας οὐ τῆς αὐτῶν μόνον
 ἀπλλαγῆναι λύμης, ἀλλὰ καὶ πλείστης ἀπολαύειν
 τῆς ὠφελείας τοῖς συνοικοῦσι μοναχοῖς ὁμιλοῦντας.
 Ἔργον τῆς ἐκείνου σπουδῆς, καὶ ἡ ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ
 Βήλου λεγομένου βεβήλου ναοῦ καθάρσεις, καὶ ὁ
 μέχρις ἐδάφους ἀφανισμὸς, ἔχει καὶ ἡ τῶν Σελευκίαν
 περιοικῶν τοιοῦτος ἐγκαυθῆσθαι τὸν ἀνδρὸς κατορ-
 θώμασιν· ἔπει καὶ εἰδωλικῶν ναῶν καθάρσεις,
 ἱερῶν τε θείων οἰκοδομᾶς, καὶ οἰσμοῦς ἀνδρῶν
 φιλαρέτων, καὶ ταύτη γεγενημένης εὐρήσεις. Τίς
 γὰρ τὸν ζήλον κατὰ μέρος ἐξείποι τῆς ἀποστολικῆς
 ἐκείνης καὶ μεμεριμημένης ψυχῆς; ἵνα γοῦν μὴ πρὸς
 ἀμετρίαν ἡμῖν ὁ λόγος παραταθείη, τᾶλλα πάντα
 τὰ ἐν τῷ πρῶτον τούτῳ καταρωθώμενα πα-
 ραλιπῶν, ἐπὶ τὸν τῆς ἐπισκοπῆς βαδίζεται χρόνον.

exstructas, et viros virtutis studiosos illic ad habitandum collocatos invenies. Quis enim zelum singu-
 tim enuntiaverit illius apostolicæ et sollicitæ animæ? Ne ergo in immensum nobis crescat oratio, reliqui
 omnibus prætermisissis, quæ recte gesta sunt in hoc presbyteratu, ea procedat ad tempus episcopatu

IE'. Οὐ πολὺς γὰρ ὦχετο χρόνος, καὶ Νεκτάριος
 μὲν ὁ τῆς Κωνσταντινου πρόεδρος πρὸς Κύριον
 ἐξεδήμησεν, εὐθὺς δὲ ὁ του θρόνου ἄξιος ἐπαζητεῖτο.
 Ἄλλων οὖν ἄλλοις, ὡσπερ ἔθος ἐν τοῖς τοιοῦτοις,
 τὰ πρῶτα νεμόντων, καὶ τῶν μὲν φιλῶν, τῶν δὲ

liebant, simul cum iis periit. Hoc cum ita factum
 esset, et pios corroboravit, et correxit multos ex iis
 qui male sentiebant: et licebat videre in univers
 regione civitatis, domos quidem oratorias Deo ex
 citari, templa autem simulacrorum, si quod reman
 serat, dirui funditus et in terram dejici: viros au
 tem, qui philosophiæ curam gerebant et virtutis
 magnaue ornatu erant intelligentia et acumine in
 genii, a magni hujus viri providentia emitti ad mul
 torum salutem. Certum autem ejus, quod dicimus
 testimonium sunt ea, quæ facta sunt in mont
 Ammano: ubi eos qui habitabant, qui erant impii et
 immansueti, et nihil differebant a bestiarum im
 manitate, ille ad tantam mansuetudinem deduxit et
 pietatem, ut a patribus quidem datam neglexerit
 religionem, rem valde difficilem, et quæ, si ulla re
 alia, multos vincit absque ratione: prompto autem
 et alacri animo transfugerint ad lucem veritatis:
 nec hactenus steterunt, sed etiam multi ex iis pieta
 te usi munificentius, viri, inquam, et mulieres, il
 quidem monachorum, hæ virginum jugum subie
 rint. Qui autem in Casio monte et in templo, quo
 illic erat, gentilium ab illo viro facta sunt, quæ
 est adeo invidus aut negligens aut deses, ut i
 sustineat prætermittere? Quo in loco cum tanti
 error prius esset diffusus, et multitudo quidem as
 sidue veniret innumerabilis, fieret autem immer
 sum animalium sacrificium propter cultum. pro
 dolor! dæmonum perierunt illa omnia et extinctæ
 sunt zelo illius magnæ et quæ a Deo movebatur
 animæ. Neque hæc sunt digna, quæ mandantur
 silentio, quæ facta sunt in fastigio civitatis, in ten
 plo Veneris: et quod non solum studuerit, ut id d
 rueretur, sed etiam ut in eo loco viri sancti ha
 bitarent, terribiles iis, qui eo subibant, dæmon
 bus: adeo ut illi quidem procul expulsus fuerit
 tanquam armis quibusdam terribilibus intenti
 eorum virorum precibus: homines autem, qui ci
 cum circa habitabant, non solum a læsione illorum
 liberarentur, sed etiam maximam acciperent utili
 tatem, cum possent versari cum monachis, qui pi
 fectierant in Dei timore. Illius mentis et studii etiam
 est opus, quæ fuit in arce Beli, qui dicitur, pr
 fani templi destructio, et ad solum usque dem
 litio. Potest etiam quæ circa Seleuciam habitabat
 regio, gloriari præclaris factis illius viri. Nam
 simulacrorum templa illic diruta, et divinas æd

XV. Non multum enim intercessit temporis,
 Nectarius quidem præsul Constantinopolis, migra
 ad Dominum (8). Protinus autem querebatur qui
 piam, qui esset dignus ea sede. Cum alii ergo ali
 ut fieri solet in ejusmodi rebus primas partes t

(8) Nectarius præsul obiit anno 367, consulibus
 Cæsario et Attico, 5 Kal. Octobr. ut ex Soerat. lib.
 vi, c. 2 notat Bar. De Nectarii morte, et Joannis

creatione, vide Niceph. cap 2 lib. xiii; Theod. l
 v, c. 26; Soz. iib. vii, c. 2, 3; Soc. lib. vi, c.
 Bar. an. 397.

buerent (fit enim in iis maxima ex parte ex-
natio, non ex virtute eorum, qui asciscuntur, sed
ex eorum, qui sunt potentes, in eos benevolentia,
quæ vel est pura ac sincera, vel accessit muneribus): oporteret autem sanctum Spiritum vincere,
et eum præfici, qui ad hoc ipsum erat ab eo præ-
destinatus, et superari omnes a Joannis virtute et
eloquentia, et ei primum locum cedere in ecclesia:
et alioqui ejus fama plenæ essent omnes aures, adeo
ut etiam bona illius auditione accepisset imperator:
is vero erat Arcadius; cum hæc ita se haberent,
tandem cum et qui Ecclesiam rogebant, et qui
republicam administrabant, cum imperatore in
unam convenissent sententiam, mittuntur litteræ
ad Flavianum pontificem Antiochiæ: quæ simul
quidem et Nectarii mortem ei significabant, et au-
reum Joannem, quod terram et mare continet mi-
raculum, atque adeo ipsum etiam cælum tangit,
ad ipsum accersebant. Pontificem autem, cum in
manus sumpsisset epistolam, et eam perlegisset
aiunt tradidisse Joanni; cum vero, cum legisset,
multum quidem ingenuisse propter ea, quæ scrip-
pta fuerant: et multas etiam lacrymas emisisset ex
oculis propter contritionem spiritus, dicentem se
esse indignum, et qui longe abesset, ut tanta rectionis
cura debeat ei committi. Nam parvæ navi, aie-
bat, non est tutum magnum onus imponere. Cum
sic diceret, eum consolabatur Flavianus, et apte eri-
gebat, verbis, pro medicamentis, spargens ejus ani-
mi ægritudinem. Civitas autem postquam sensit
hoc damnum (damnum enim non ferendum judi-
cabat unusquisque Joannis privationem), id ægre et
intoleranter ferebant. Deinde etiam tanquam vio-
lentum aliquid tyrannicum passuri, et aliis cessuri
ea, quæ ad ipsos pertinebant, clamabant adversus
cum qui misit: Quid vero? adeone est infelix Con-
stantinopolis, jaclantes, adeone expers virorum bo-
norum? Ad tantamne virtutis inopiam venit orbs
maxime regia? Estne adeo inops in iis, quæ sunt
principalia, quam oportebat in omnibus superare,
ut a nobis opus habeat eo, qui sit illorum præfurus
Ecclesiæ? Sed nos nec tam stulti, nec tam
negligentes, nec tantopere erimus proditores, ut
eis nostro bono tam facile cedamus. Caput prius
nobis auferent, quam illum a volentibus nobis sint
accepturi. Hæc dicentes, deinde etiam suum con-
siliium confirmant jurejurando, non permittere iis
qui missi fuerant: sed esse potius paratos ad pa-
tiendum, si quid essent facturi. Cum itaque epis-
copus habuisset concionem, et verba fecisset apta
ad persuadendum, ut efficeret, ne populus contra-
diceret, illis ea erant inanis strepitus, et vana au-
rium molestia. Quid enim dicendo posset persua-
dere, cum eos lingua esset privaturus: lingua, quæ
tam pulchre quidem canebat, et cujus cantus erat
adeo utilis et salutaris? Quam non audire, damnum
est non mediocre, sed vel ad ipsam usque perva-
dens animam. Deinde eum qui missi fuerant, para-
rent vim afferre et trahere Joannem, ipse ingressus,

Α δυναστεία τὸ θαρρῆν ἐχόντων, ἔστι δὲ ὧν καὶ
χρυσίῳ τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης ψῆφον ὧνων ποιου-
μένων. ἔπει ἔδει τὸ ἅγιον Πνεῦμα νικᾶν καὶ τὸν εἰς
αὐτὸ τοῦτο κωμισμένον ὄπ' οὗτοῦ προχειρῆσθαι,
τῆς Ἰωάννου τε, φημί, ἀρετῆς καὶ γλωττῆς ἡπι-
θῆναι πάντας, καὶ τῶν προσβείων αὐτῶ τῆς ἐκκλη-
σίας παραχωρῆσαι, ἤδη καὶ τῇ κατ' αὐτὸν φήμῃ
πάσης ἀκοῆς ὑποκιμπλαμένης, ὡς μηδὲ αὐτὸν
ἀνήκουον μείναι τὸν κρατοῦντα τῶν ἐκείνου κλιῶν
(Ἀρκάδιος οὗτος ἦν), ἔπει ταῦτο οὕτως εἶχε, τέλος
τῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πολιτείας ἀρχόντων εἰς
μίαν γνώμην τῶ βασιλεὶ συναθρόντων, γράμματα
πρὸς τὸν ἱεράρχην Ἀντιοχείας Φλαβιανὸν πέμ-
πονται, ὁμοῦ μὲν τὸν Νεκταρίου γνωρίζοντα θάνατον,
ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν χρυσίον Ἰωάννην, τὸ γῆν καὶ
θάλατταν περιέχον θαῦμα, καὶ αὐτοῦ δὲ, φημί, πα-
ραψαῦον τοῦ οὐρανοῦ, πρὸς τοῦτο μετακλωόμενοι.
Εἰς χεῖρας οὖν τὴν ἐπιστολὴν τὸν ἀρχιερέα δεξιόμενον
καὶ πεταλθόντα, ἐγγχειρῆσαι φασὶ καὶ τῶ ἁγίῳ. τὸν
δὲ ἀναγνόντα πολλὰ μὲν ἐπιστενάζει τοῖς γεγραμ-
μένοις, πολλὰ δὲ καὶ δάκρυα τῇ τοῦ πνεύματος
συντριβῇ τῶν ὀφθαλμῶν ἀποστάζει, ἀνάξιον ἐπὶ τὸν
εἶναι λέγοντα, καὶ δεῖ, Πολλοὺ δέω μεγάλης οὕτως
ἀρχῆς ὑποστῆναι βάρους· ἔπει καὶ νῆϊ μικρᾷ φόρον
μείζονα πιστεύει οὐκ ἀσφαλές. Τὸν γὰρ Φλαβιανὸν
ἀνακτιᾶσθαι τε αὐτὸν καὶ ἀνέχειν ἐπιδειξίως, λόγος
ἀντὶ φαρμάκων τῇ ἀθυμίᾳ τῆς ψυχῆς ἐπιπάττιοντα.
Ἐ μέντοι πόλις ὡς ἤσθοντο τῆς κοινῆς ζημίας
ταύτης καὶ συμφορᾶς (ζημίον γὰρ ἕκαστος οὐχ ὅπως
καὶ φορησὴν τὴν Ἰωάννου στέρησιν ἐλογίζοντο),
C βασιῶς εἶχον καὶ λίαν περιπαθῶς. Εἶτα καὶ ὡς βλαδί-
τι καὶ τυραννικὸν ὑποστῆναι μέλλοντες, καὶ ὡν
προσῆκεν αὐτοῖς ἐκστῆναι, κατεβῶν τοῦ πέμψαντος·
Τί δαί; οὕτω δυστυχῆς ἡ Κωνσταντινίου λέγοντες,
οὕτως ἄμοιρος τοῦ φοβουμένου τὸν Κύριον, εἰς
τοσαύτην ἤκε τῆς ἀρετῆς σπάνιν ἡ βασιλικωτάτη
τῶν πόλεων, οὕτως ἀπορος ἐν τοῖς καιρίοις, ἢ ἔδει
διὰ πάντων κρατεῖν, ὡς παρ' ἡμῶν δεσθαι τοῦ τῆς
Ἐκκλησίας αὐτῇ προστισσομένου; Ἄλλὰ γὰρ οὐχ οὕ-
τως ἀνοήτως ἡμεῖς ἔξομεν, οὐχ οὕτω ῥαθύμως καὶ
προδοτικῶς, ὡς ῥᾶν αὐτοῖς ὑπεῖχει τοῦ ἡμετέρου
καλοῦ. Τὴν κεφαλὴν πρότερον ἀφαιρήσονται, ἡ
ἐκείνον παρ' ἐκόντων ἡμῶν λήψονται. Τοιαῦτα δὲ
εἶνα εἰρηκότες, ἔπειτα καὶ ὄρκοις ἀλλήλων τὰς
D ψυχὰς ἐμπεδῶν, μὴ ἐφῆσθαι τοῖς ἀπεσταλαμένοις,
ἀλλ' ἔτοιμοι εἶναι πρὸς τὸ παθεῖν μᾶλλον, εἴ τι ἐν
καὶ δρᾶν μέλλωσι. Τοῦ τολύου ἐπισκόπου ἐλλησιό-
σαντος, καὶ τῇ περὶ οὗτου δημηγορίᾳ ἑαυτὸν ἐπεί-
τος, ὥστε πείσαι τὸ πλῆθος μὴ ἀντιλέγειν ἐκείνοις,
φόβος ἦν ἀργὸς ταῦτα, καὶ ματαία τῶν ὧτων ὀχλη-
σις. Τί γὰρ καὶ λέγων ἡδύνατο πείθειν, ἐπὶ γλωτ-
τῆς ἀποστειρεῖν αὐτοῦς ἔμελλε, γλωττῆς οὕτω μὲν
καλὸν ἄδούσης, οὕτω δὲ ὠφέλιμον καὶ σωτήριον,
ἧς τὸ μὴ ἀκούειν, ζημίαι δεινῆ, καὶ εἰς αὐτὴν ἤκου-
σα τὴν ψυχὴν; Εἶτα τῶν ἀπεσταλαμένων καὶ βίαν
προσθεῖναι, καὶ ταύτην τὸν Ἰωάννην ἐλκίσει προθυ-
μουμένων αὐτὸς εἶσω γενόμενος, καὶ ὅσον πρόχειρον
ἐκπέμψας τῆς πόλεως, ἤξιστο το πλῆθος μηδὲν νεώ-
τερον φρονῆσαι, μηδὲ πράγμασιν ὄλως θερμότεροι

ἐπιχειρήται, βεβαίων ὡς οὐχ ἑαῖον ἐαυτὸν προήσε-
ται τοῖς ἀπέχειν ἀπεσταλμένοις. Μόλις γοῦν οὕτω
τὴν πολλὴν αὐτοῖς ὁμὴν ἴστησιν. Οὐδὲ γὰρ εἰς
ἄπαν ἀνέβησαν τῶν φρονιτῶν, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει καὶ
φυλακῇ ἐποιούντο, δεδοικότες μήπως τις καὶ προ-
δοσία περὶ τοῦτον συνενεχθῆ. Ταῦτα καὶ τῷ βασιλεὶ
δῆλα δι' ἐπιστολῆς γίνονται, καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι
τῶν Ἀντιοχείων ἐνστασιν ὑφειμένον ἔχουσαν
οὐδὲν, ἐβεβαίουν. Πλέον οὖν αὐτῶ τε καὶ τοῖς τῆς
πόλεως οἱ πρὸς Ἰωάννην ἔρωτες ἐξεκαύθησαν. Καὶ
γὰρ εἰσθεν ἀμελεῖσθαι μὲν τὸ βῆδιδως χειρούμενον,
τὸ δὲ διατριβὴν καὶ πόνον ἐφ' ἐαυτὸ [ἴσ. ἐαυτῶ]
παρέχον, ὑποκινεῖ τὸν πόθον. Σκεψάμενος τοίνυν
πῶς ἂν αὐτῶ γένοιτο τοῦ τε σπουδαζομένου μὴ
διαμαρτεῖν, καὶ μηδὲνα κίνδυνον τῷ πράγματι συμ-
πεσεῖν, τῷ κόμητι Ἀντιοχείας γράφει δι' ἀποβή-
των. Καὶ αὐτὸς ἔξω τῆς πόλεως τὸν Ἰωάννην μετα-
πεμφάμενος, ὡς ἀναγκαίων γάρην αὐτῶ κοινολογη-
σόμενος, ἡμίονοις εὐδὺς καίτοι σφοδρὰ διατεινόμε-
νον ἐπιβιάσας, καὶ οὕτω τὴν πόλιν λαθὼν τοῖς
ἀπεσταλμένοις αὐτὸν ἐπιτρέψας ἐκπέμπει.

ΙΣ'. Ὅτε γοῦν δ' ἀληθῆς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ πλησίον
τῆς βασιλευσῆς γίνονται, πρῶτην ταύτην εἰσῶδιον
βασίλικῇ γνώμῃ τιμᾶται τιμῇ. Πᾶν ὅσον περιπα-
νὲς οὐ τῆς Ἐκκλησίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τέλει
ἔξ μιλίοις προσελθόντες τῆς πόλεως, φιλοφρόνως
ἐδεξιοῦντο λαμπραῖς ὑπαντήσεσι καὶ τιμαῖς. Οὕτω
καὶ τοῖς, ἀφ' ὧν ἀπέστη, θερμὸν ἐνέτηξεν πόθον,
καὶ ἄρρητον αὐτοῖς ἦν τὸ τῆς ζημίας ἐπίπονον, καὶ
τοῖς, παρὸς οὐς ἐπέστη, πολλὴν ἐνέσταξεν ἡδονήν,
καὶ ἔρμαιον τι αὐτοῖς ἔδοξε θεῖον καὶ κέρδος ἀπερι-
νόητον. Ἀμφότερα δὲ ἦν τῆς πολυτρόπου τοῦ Θεοῦ
σοφίας, καὶ τῆς πάντα καὶ νοῦν καὶ λόγον νικώσης
χρηστότητος, ἵνα καὶ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν, ὅπως ἐστὶ
πᾶσιν ἐπέραστός τε καὶ περιμάχητος, ἐεῖξῃ, καὶ
μισθοῦ πρόξενον ἑκατέροις αὐτὸν καταστήσῃ. Καὶ
γὰρ ἀμφοτέροι φιλικῶς πρὸς τὸ καλὸν ἔχοντες ἐγνω-
ρίσθησαν, οἱ μὲν τῷ μετὰ λύτης ἀποβαλεῖν, οἱ δὲ
τῷ μεθ' ἡδονῆς ὑποδέξασθαι. Ἐπει δὲ καὶ εἰσελθεῖν,
καὶ μικρὸν τι τὸ μετὰ διελθόν, ἡ κυρία τῆς χει-
ροτονίας παρῆν, παρῆσαν μὲν καὶ οἱ τῆς ἐπαρχίας
ἐπίσκοποι, παρῆν δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Θεο-
φίλος πρῶτος τῶν ἄλλων ἐπισπεύσας τῇ τελεσιουργί-
ᾳ τοῦ μάκαρος. Ἐκτιν μὲν οὖν ὁ Φεβρουάριος
εἶχε πρὸς τῇ εἰκάδι, ὅπῃ δὲ εἰκάξειν ἕτι συνηδομέ-
νου τότε καὶ τοῦ τῶν ἁγίων χοροῦ, καὶ μηδὲ ἀγγέ-
λων τῆς θείας ταύτης ἑορτῆς ἀπολειπομένων, ὁ ἐπὶ
γῆς ἄγγελος τῷ ἱερατικῷ τελειοῦται χρίσματι, καὶ
τῷ τῆς Ἐκκλησίας ὕψει στηρίζεται ὁ διαφανῆς ἀστὴρ
καὶ ὑπέριλαμπρος, καὶ φωτὶ χαρισιτέρῳ τὰς τῶν
ἀνθρώπων περιλάμπων ψυχάς· ὅς καὶ βλὸν εἶχε τῷ
λόγῳ σύμφωνον, καὶ λόγον τοιοῦτο βλοῦ προσήκοντα
καθαρῶταί. Ὡς τὸ πείθειν οὕτω βῆδιδον, ὡς οὐδὲν
ἄλλω τὸ λέγειν ἀπλῶς· οὐ πράξα μὲν ἡ φωτὴ,

A emissis iis, qui erant præcipui civitatis, rogabat
plebem, ne quid novi moliretur, neque res aggre-
deretur nimis acriter et inconsiderate, affirmans se
non sua sponte se traditurum iis, qui missi fuerant.
Cum sic dixisset, vix magnum repressit eorum im-
petum. Neque enim se cura omnino liberarunt: sed
etiam per vices custodiam adhibebant ne aliqua in
eum fieret proditio. Hæc imperatori significantur
litteris, et qui missi fuerant, affirmabant Antioche-
norum constantiam se nihil remittere. Ei ergo et
civibus vehementius accensus fuit amor in Joan-
nem. Solet enim negligi, quod facile capitur; quod
autem aliquam moram affert et dilationem, provo-
cat desiderium. Cum ergo apud se considerasset,
quemadmodum posset et id quod desiderabat asse-
qui, nec ideo res esset in ultum ventura periculum,
scribit per arcana ad comitem Antiochiæ. Ipse au-
tem cum Joannem accersivisset extra civitatem,
tanquam de quibusdam rebus necessariis cum eo
communicaturus, eum licet valde reluctantem et
repugnantem multis, quos habebat paratos, impo-
suit, et sic nullo omnino animum advertente, ip-
sum iis qui missi fuerant, traditum emitit.

XVI. Cum ergo ille verus homo Dei, toto illo
confecto itinere, jam esset prope urbem regiam,
hoc primum honore afficitur in ingressu voluntate
imperatoris: quidquid erat clarum et illustre, non
solum in Ecclesia, sed etiam ex magistratibus, sex
milliaria progressum extra civitatem, ridentibus
oculis et læto vultu significantes animæ lætitiā, ei
sunt obviam, et eum splendidissimis afficiunt hono-
ribus. Sic et iis, a quibus discessit, ardens im-
misit desiderium illa desiderabilis et maximi faci-
enda anima: et iis, ad quos accessit, maximam
attulit voluptatē. Erant autem utraque multiplices
Dei sapientiæ et benignitatis, quæ omnem intelli-
gentiam vincit et orationem, ut et illius ostenderet
virtutem, et quam sit amabilis, et efficeret, ut ipse
utrisque mercedem conciliaret. Ambos enim hone-
sti amore teneri fuit cognitum: illos quidem, quod
cum dolore dimiserint, hos autem, quod cum
lætitiā exceperint. Cum vero esset ingressus, et in-
tercessisset parvum spatium temporis, aderat dies
consecrationis: et cum adesset quidem episcopi
provinciæ, adesset autem etiam Theophilus Alexan-
driæ (9), qui primus ex aliis festinavit, ut interesset
beati Joannis consecrationi: et esset quidem Fe-
bruarii dies vicesimus sextus: liceret autem conjici-
cere, quod cum simul lætaretur chorus sanctorum,
ne angeli quidem abessent ab hoc divino festo, qui
erat in terra angelus, sacro chrismate consecratur,
et in excelso loco ecclesiæ collocatur, qui erat
revera stella lucidissima, et jucundiori luce homi-
num illustrabat animas: qui et habebat vitam
orationi convenientem, et orationem, quæ decebat
talem vitæ puritatem: cui persuadere non minus

(9) Anno 398 metropolitanis astantibus episcopis, suæ provinciæ consecratur. Theophil. Alexandriæ episcopus non volentem, sed coactum Chryso-

stomum designasse episcopum. ex Socrat. lib. vi, c. 2, Sozom. lib. viii, cap. 2, memorat Baronius, tom. V. *Annal.* ad ann. 397.

erat facile, quam cuivis alii solummodo dicere. Cuius vox quidem erat lenis, lenis autem congressio: oratio vero, quæ adeo placide et jucunde fluebat in animam, et tam benigne eam attingebat, ut nullum esset ejusmodi medicamentum corporis, quod cum juvaret plurimum, nihil afferret in utendo molestiæ: quomodo illa absque ullo morsu maximam afferebat utilitatem. Deinde die sequenti ipse imperator, et quicumque erant in civitate honorati et aliis superiores, ad beatum virum accedentes (hoc enim omnino volebant), ejus preces et benedictionem jucundissime sunt consecuti. Deinde ille, cum is laudabilis, qui prius, eum invasisset metus et esset summus imitator Jesu humilitatis, injecta oratione sic dixit: Terribilis mihi visa est, o Imperator, terribilis, et major quam ut meæ vires ferre possent, insignis dignitas hujus pontificatus: quod me etiam reddebat timidum cunctantem ad ejus susceptionem: quod et ad meam intuerer abjectionem, et ad magnitudinem ejus, quod meæ fidei committebatur. Quo est enim dignitas sublimior, eo magis opus habet iis, qui sunt excelsi viribus, et qui confidere possunt in ministerio. Cum autem nos etiam indignos et abjectos, iis quibus scit rationibus, is cujus judicia sunt abyssus multa ¹⁰, ab hanc deduxit speculam, et ratione præditi sui gregis pastorem constituit, rogo, o imperator, per eam spem, quam omnes habemus (neque enim mihi tutum fuerit deinceps silere, neque quod meum est solum spectando, mercenarium esse, et non pastorem); rogo ergo, ut principaliter quidem vos Dei verbis aurem præbentes attentam, super fundamentum fidei, aurum et argentum et lapides pretiosos, bonas, inquam, actiones, ædificetis. Si qui autem præoccupati fuerunt, aut, quod absit, sint præoccupandi humanis delictis, ea sunt pœnitentia et studio expurganda. Ad eam sit nobis pulchrum exemplum magnus ille David ¹¹, qui cum in peccatum ut homo incidisset, et ab homine fuisset reprehensus, non ut homo solummodo, neque similiter ac vulgus se gessit gratissima illa anima, neque contumelia reprehensionem pauperis rex repulit, sed magna moderatione et animi contritione ipsam tulit reprehensionem, et cum se peccasse non esset inficiatus, citius quam fecerat, consecutus fuit remissionem. Atqui labi quidem est facile: surgere autem, et in statum priorem restitui, est operosum ac difficile. Adeo erat mitis, adeo moderatus: tam magnum fructum fuit consecutus ex divina humilitate. Et nos ergo, qui ineffabilibus Dei rationibus ideo ad vos venimus, ut voluntatem ejus testificemur, hoc primum verbum a Christo et divino ejus Præcursore accipientes, vobis annuntiamus et suademus: « Pœnitentiam agite: prope est enim regnum cœlorum ¹². » Hæc autem non dubitabo vobis assidue revocare in memoriam: vobis autem timendum est, ne, si fueritis contemptores Dei testimoniorum, ab

πραγα δὴ ἡ ἔνταυτις, ὁ δὲ λόγος οὕτως ὁμαλῶς, καὶ ἡδέως ῥέων εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ οὕτως ἡπίως ἐπὶ τῆς ἀπόμου, ὥστε μὴ ἔν τοιοῦτον εἶναι φάρμακον σώματος, ὃ τὰ μέγιστα ὠφέλουσιν οὐδὲν λυπεῖ τὴ προσψάσει, ὡς ἐκεῖνος μεγάλῃν τε καὶ πολλήν, ἀδύκτω: ἐμποιεῖ τὴν ὠφέλειαν. Εἶτα τὴν ὑπεραιὴν βασιλεὺς αὐτὸς, καὶ τῆς πολιτείας ἔσον ἐντιμον καὶ τοὺς πολλοὺς ὑπερβηθῆκε, προσελθόντες τῷ μακρῷ (τοῦτο γὰρ ἐκ παντὸς ἡξίου) τῶν παρ' αὐτῷ εὐχῶν ἡδίστα καὶ τῆς εὐλογίας ἀπέλασον. Εἶθ' οὕτω λόγον ἐμβάλων ἐκεῖνος, ὡς ὑπὸ τῆς αὐτῆς δουλίας ἐχόμενος τῆς ἐπαινετῆς, ἧς καὶ πρότερον, καὶ μιμητῆς τῶν τῆς Ἰησοῦ ταπεινώσεως, Φοδερὸν μοι, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, καὶ μετῶν ἢ κατ' ἐμὴν δύναμιν, τῆς ἱεραρχίας ταύτης τῆς ὑπερφυοῦς τὸ ἀξίωμα, εἰ με καὶ δεῖλον ἐποίει καὶ πρὸς τὴν ἀφῆσιν διαμέλονται τῷ πρὸς τε τὴν ἐμὴν ἐσχατιαν ἀφορῶν καὶ τὴν τοῦ πιστευομένου μεγαλειότητα. Ὅσῳ γὰρ τὸ ὑψηλόν, τοσοῦτω καὶ τῶν εἰς δύναμιν ὑψηλῶν δεῖται πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπει δὲ καὶ ἀναξίους ὄντας καὶ χυμὴν κειμένους ἡμᾶς, οἷς ἐπίσταται λόγος, οὐ τὰ κρίματα ἀδύσσοι πολλήν, εἰς ταύτην ἦγχε περιωπὴν, καὶ ποιμένα τῆς λογικῆς αὐτοῦ κατέστη ποιμνῆς, δέομαι, βασιλεῦ, πρὸς αὐτῶν ἐλπίδων, ὧν πάντες ἐχόμεθα (οὐδὲ γὰρ ἀκίνδυνόν μοι τὸ ἐπὶ τοῦδε σιγῆν, οὐδὲ τὸ ἐμαυτοῦ μόνον ἐρωῶντα μισθῶν εἶναι, καὶ οὐ ποιμένα) δέομαι τοιγαροῦν προηγούμενος μὲν τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις οὐς εὐσέκτον ὑποσχόντα: ὑμᾶς, ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς πίστης χρυσοῦ καὶ ἄργυρον καὶ λίθους τιμίους, τὰς ἀγάθας, σῆμλ, πράξεις εὐκοδομεῖν. Εἰ εἴ τις τις προσλήφθησεν, ἢ καὶ προληφθεῖν (βπερ ἀπέχουμαι) παραπτώμασιν ἀνθρωπίνους, τῇ μετανοίᾳ ναῦτα καθαρτέον. Καλὸν ὑπόδειγμα πρὸς αὐτὴν ὁ μέγας ἡμῶν ἔστω Δαβὶδ, ὃς ἀνορήματι ἔλουε, οἷα ἄνθρωπος, ὑπ' ἀνθρώπων τε τὸν ἔλεγον ὑποστάς, οὐ κατ' ἀνθρώπων ἄλλως, οὐδὲ τοῖς πολλοῖς ὁμοίως ἢ χρισιστάτη διετήθη ψυχῇ. Οὕτε γὰρ βαρέως ἦνεγκε πρὸς αὐτὸν, οὐδ' ὕβρει τὴν μέψιν ὁ βασιλεὺς τοῦ κίνητος διακρούσατο, ἀλλ' ἐν πολλῷ τῷ μετρίῳ καὶ τῇ τῆς ψυχῆς συντριβῇ αὐτὸν τε τὸν ἔλεγον ἦνεγκε, καὶ πλημμελῆσαι μὴ ἀρνηθεῖς, θάττον, ἢ ὀράσει, τοῦ ἀρεθῆναι τετόχηκε· καίτοι τὸ μὲν ὀλιθῆσαι βόδιον, τὸ δὲ ἀνχοτῆναι, καὶ εἰς τὴν προτέραν στήναι κατάστασιν, ἐργῶδες καὶ χαλεπόν. Οὕτω πρῶος ἦν, οὕτω μέτριος, οὕτω μέγала πᾶν τῆς θεῖας ἀπάνωτο ταπεινώσεως. Καὶ ἡμεῖς τοῖσιν οἱ κατὰ τοὺς ἀρήτους τοῦ Θεοῦ λόγους εἰς τοῦτο ὑμῶν ἦκοντες, ὥστε τὸ αὐτοῦ διαμαρτυρέσθαι θέλημα, τοῦτο πρῶτον ῥῆμα παρὰ Χριστοῦ καὶ τοῦ θεοῦ λαβόντες Προδρόμου, ἐσαγγελίζόμεθα τε καὶ παραινόμεν ὑμῶν· Μετανοεῖτε· ἦγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ταῦτα δὲ συνεχῶς ἡμᾶς μὲν ὑπομιμνήσκειν οὐκ ὀκνητέον, ὑμῶν δὲ ἀσφαλές τὸ φοβεσθαι, μὴ καταφορηταί τῶν μαρτυριῶν τοῦ Θεοῦ γενόμενοι, ὑπέδικοι αὐτῶν λεφθεῖτε ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. Οὐ γὰρ ἡμέτερόν τι, οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἡμετέρης κοιλίας, εἶτ' οὖν διανοίας

¹⁰ Psal. xxxv, 7. ¹¹ II Reg. vi et xii. ¹² Matth. 11, 3.

ἀπαγγελλόμεν, ἀλλ' ὅσα τοῦ θεοῦ νόματος τῆς Α
 Θεοπνεύστου Γραφῆς ἠρυσάμεθα, ταῦτα δὲ οὐδένα
 ὑποστειλλόμενοι, οὐδὲ ἡμέρας, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ
 ἱερωτάτου Δαβὶδ, φοβούμενοι, φεγγόμεθα πρὸς
 ὑμᾶς. Συνιέντες μὲν οὖν ὑμεῖς καὶ οὐς φιλήκοον
 τῶν λόγων τῆς διδασκῆς ὑπέχοντες, ἑαυτοὺς μὲν σωτη-
 ρίας, χάρας δὲ τοῖς ἐν οὐρανῶ ἀγγέλοις, πολλῆς δὲ
 καὶ τῶ ἐμῶ πνεύματι εὐφροσύνης, αἵτιοι ἔσεσθε.
 Εἰ δὲ καὶ τῶν ἐμῶν εἴητε καταβράβυμουῦντες λόγων,
 καὶ ἄδρα τῆ διδασκῆ τα τῆς καρδίας ὡτα τιθέντες
 (Ὅπερ ἀπειρή) ἀνιανθήσεται μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,
 ἀνιανθήσεται δὲ καὶ τὸ ἐμὸν πνεῦμα· τὸ δὲ λειψόμενον,
 λυπηρὸν μὲν εἶπειν, φιλαληθὲς δὲ, ἐμὲ μὲν εἰς ὄχλον
 ὑμῶν εἰνάι, ἢ τὸ γε τρηνέστερον, εἰς κριμα ὑμῆτε-
 ρον, ὅμας δὲ μοι εἰς ἀληθινὰ (φευ!) καὶ πένθος ψυ-
 χῆς ἄφατον καὶ ἀνύατον.
 apertius dicam, ad condemnationem : vos vero
 ineffabilem et immedicabilem.

17'. Πρὸς ταῦτα τὸν βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν
 ἡσθέντας, καὶ τῶ μαρτυρίῳ τῆς συνευθύνσεως, ὅτι
 καλῶς εἶχε τὰ λεχθέντα, περισεμένους ὑπέρχοντες,
 πολλὴν ὁμολογεῖν τῶ θεῷ χάριν, ὡς ὑπὸ πατρὶ
 τοιοῦτον καὶ παιδεύῃ τὸ λογικὸν αὐτοῦ ἠδύοκησε
 ποιμαίνεσθαι ποιμίον. Ἔτι δὲ τοῦ ἁγίου τὴν ἡδί-
 στην συνεύροντος διδασκῆ, καὶ τῆ χρυσῆ γλώττη καὶ
 μουσικῆ καλὸν τι καὶ ὀδικὸν τερετικόντος, τοῦ θεοῦ
 δοξάζειν τὸν αὐτοῦ θεράποντα βουλομένου, ἀνὴρ τις
 ἀθρόον ἀκαθάρτων δαίμονι κάτοχος εἰς μέσον τῆς
 ἐκκλησίας ἐκυτὸν εἰσῶθει, ἀφρόν τε τοῦ στόματος
 ἀποβρέων, καὶ τὴν γλῶτταν, ὡς ἄκκοσμον ἰδοῖν,
 καθιελς. Πάντων οὖν δεομένων τῆς ἁγίας ἐκείνης
 ψυχῆς ἴσαιν τοῦ πάσχοντος ὑπερέβασθαι, αὐτὸς
 ἔγγυτέρω γενέσθαι τοῦτον εἰπών, φιλανθρώπως τε
 προσχών ὁ φιλόανθρωπος, καὶ τῆ χειρὶ σφραγίσας
 τὸ ὄνομά τε τῆς ἁγίας ἐπειπὼν Τριάδος, τῶ πονηρῶ
 δαίμονι ἐξελεθεῖν ἐγκελεύεται· καὶ ἐδίς συνεπόμε-
 νον ἦν ἰδοῖν τῶ λόγῳ τὸ ἔργον, καὶ τὸν ἄνθρωπον
 ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ τῆς ἀνηκέστου ταύτης ἀπαλλα-
 γέντα κακώσεως. Εἶτα διαναστήσας αὐτὸν ὁ μέγας,
 σχολάζειν τε τῆ ἐκκλησίᾳ παρήνει καὶ τῆ θεῖα τῶν
 ἁγιασμάτων κοινωνίᾳ, νηστείας τε προσέχειν καὶ
 προσευχάς. Καὶ οὕτω, φησί, ποιῶν οὐκέτι τῶ ἐχθρῶ
 ληπτὸς ἔσθ, οὐδὲ ταῖς αὐτοῦ πάγαις ἀλώσιμος.
 Ἐντεῦθεν ἄρχεται τῆς κατὰ ψυχὴν ἰατρείας ὁ τῆ
 τέχνη ταύτῃ τοῦς ἄλλους πολλῶ τῶ μέσῳ παρενεγ-
 κών. Τὸν δὲ λόγον κερνῶν μέδιτι καὶ τοῖς ἡπιωτέροις
 φαρμάκοις, ὡς ἤδη φθίσαντες ἔφημεν, εἴπου τι
 καὶ τοῦ πικροῦ καὶ στυφοντος κατὰ χρεῖαν τοῦ
 ἀβρωτήματος ἐμβόλοι, ἐνταῦθα τῆς τέχνης αὐτῶ
 τὸ περιὸν καὶ σοφώτατον, ὅτι καὶ δάκνων οὕτω πολ-
 λάκις καὶ τομῆν ἐμποιῶν ὁ λόγος καὶ διακρίων τὰ
 μὴ φαινόμενα, οὐχ ὅπως λυπηρὸς οὐ γίνεται τῶ
 νοσοῦντι: καὶ δυσπαράθεκτος, ἀλλὰ καὶ ἰδύς ἐστι
 μᾶλλον ἀκούσαι καὶ μελιγρὸς, καὶ θέλιτρον ταῖς
 ἀοσις ἄμαγον.

18'. Πρῶτον τοίνυν, κατὰ τῶν προφάσει συγγε-
 νείας τὰς συνευθύντους παρεισαγόντων, τὴν εὐθ-

eo rei reprehendimini in die visitationis. Nihil
 enim nostrum, neque ex nostro ventre seu cogi-
 tatione annuntiabimus, sed quæ hausimus ex di-
 vino fonte Scripturæ divinitus inspiratæ. Hæc
 autem, neminem reverentes, neque dies, ut hoc
 dicam divini Davidis 13, timentes, ad vos loque-
 mur. Si vos ergo intelligatis, et aures attentas ver-
 bo doctrinæ præbeat, vobis quidem ipsis salutis,
 gaudii vero, qui sunt in cælis, magnæ autem meo
 quoque spiritui causæ eritis lætitiæ. Sin autem
 mea verba neglexeritis, et doctrinæ non patuerint
 aures cordis vestri, quod absit, molestia quidem af-
 ficietur Spiritus sanctus, molestia afficietur meus
 quoque spiritus. Quod autem restat, auditu quidem
 est molestum, sed tamen est verum, nempe me
 B quidem futurum vobis ad conturbationem, aut, ut
 mihi, proh dolor! ad luctum et animæ dolorem

XVII. His læti imperator, et qui cum eo erant,
 et testimonio conscientiæ credentes, quod quæ
 dicta fuerant, recta se habebant, Deo magnas
 agebant gratias, quod a tali patre et pastore ei
 placuisset passi suum gregem rationis partici-
 pem. Sancto autem adhuc suavissimam conte-
 xente doctrinam, aureaque ac musica lingua can-
 ente pulchre ac modulate, Deo volente ipsum
 glorificare, vir quidam repente possessus a ma-
 ligno spiritu, seipsum intrudit in mediam eccle-
 siam, spumam ore emittens, et lingua adeo, ut
 visu esset tetrum, demittens. Omnibus ergo ro-
 gantibus sanctam illam animam, ut misereretur
 calamitatis, et ut oraret pro curatione ejus, qui
 patiebatur, ipse cum jussisset propius accedere,
 et benigne appropinquans vir benignus, manu
 eum obsignasset, et effatus esset nomen sanctæ
 Trinitatis, malignum dæmonem jubet egredi.
 Protinus autem licuit videre factum consequi
 orationem, et hominem momento temporis fuisse
 liberatum a tam gravi afflictione. Deinde cum
 magnus eum fecisset surgere, admonuit ut va-
 caret ecclesiæ, et sanctificatorum divinæ com-
 munioni, et operam daret jejuniis et orationi-
 bus. Si enim, inquit, sic feceris, non te amplius
 capere poterit inimicus, neque ejus irretieris
 laqueis. Hinc animæ incipit curationem, qui hac
 arte alios longe antecellebat. Melle autem mis-
 cens orationem, et mitioribus medicamentis, ut
 jam ante diximus, si quid aliquando injecisset
 amari et pungentis, quod morbi usus ita postu-
 laret, tunc ostendebat quantum esset artis pe-
 ritus. Nam sic sæpe mordens et incidens oratio,
 et urens ea, quæ non apparent, non modo non
 fit molesta ei, qui ægrotat, sed etiam auditu po-
 tius jucunda et suavis, auresque delinens et de-
 mulcens.

XVIII. Primum ergo adversus eos, qui prætextu
 cognitionis mulieres introducebant, acutam et

musicam movet linguam, et ostendit eos longe gravius peccare, quam eos, qui aperte exercent quæ sunt flagitiosa: quandoquidem illi quidem soli et per se sunt impudici, et suam corrumpunt animam: hi autem, qui in clero versantur, totum corpus corrumpunt Ecclesiæ, verberantes, ut dicit Paulus ¹⁴, eorum conscientiam, et se præbentes commune monumentum intemperantiæ. Sed vel absque his, quantum illi damnum afferant cohabitatione harum quæ introducuntur, mulierum, recte sciet, qui eam orationem legerit ut oportet. Deinde adversus injustam plura habendi cupiditatem, et eos qui gravem manum immittant alienis, et effundunt in dolia, ut dicitur, inexplabilia, gravius invehitur: plane majorem curam gerens eorum qui faciunt injuriam, quam eorum qui patiuntur: quandoquidem illis quidem damnum affertur in aliquo eorum quæ intereunt: ipsis autem, qui faciunt injuriam, in anima quæ est pugnanda immortaliter. Deinceps vitam reprehendit prodigorum, qui in mensis, in ædificiis, in tali fastu, et in talibus deliciis gloriantur, et ut vulgo dicitur, seipos melle aspergunt. Nunc accusat superbiam, nunc vanam gloriam insectatur: nunc expellit calumniam, tanquam dignam quæ vituperetur. Vaniloquium rursus tollit de medio pro viribus. Perjurium adeo prohibet, ut non solum jurare, etiamsi vere, dimiserit absque reprehensione, sed etiam adversus id multas easque præclaras habuerit orationes, ita elaboratas, ut mistæ essent vero et probabili: et ita studuerit id de medio auferre, tanquam manifestam in Deum contumeliam, et omnibus ineffabilis et venerandi nominis coinquinationem.

XIX. Quomodo enim præstantissimus et diligentissimus quispiam agricola, qui vult de virtute seminare orationes, statuit prius oportere excindere radices vitii et semina maligni, et nihil dimittere eorum, quæ possent omnino lædere aut offendere. Deinde cum terra sic fuerit complanata et mansueta, quod quidem est humanarum animarum, virtutis et philosophiæ deponere semina. Post hæc de eleemosyna orationes, tanquam imbres aliquos opportunos effundit in animas hominum, et usque adeo colit benignitatem, ut multorum quidem dexteram promptam reddiderit et alacrem ad succurrendum pauperibus, quæ prius erat parca et illiberalis, ne dicam avida et rapiendi aliena: et alios quidem effecerit esse munificos et sua lubenter communicantes, ex pleno, ut dicitur, in inane utrisque effundentes manibus: alios autem præferre nihil habere, et cum omnes suas divitias pauperibus magnifice pieque divisissent, vitam monasticam et separatam eligere. Ex quo omnia habere alio modo ad eos rediit, ut qui Deo pro omnibus iis ditati fuerint, a quo dependebat tota spes eorum vitæ, et ad quem

Α κτόν τε καὶ μουσικὴν γλώτταν κινεῖ, καὶ δείκνυσιν αὐτοὺς πολλῶν χαλεπώτερον πλημμελοῦντας τῶν αὐτοῖς ἔργοις μετιόντων τὰ φεῦλα· ὅσον ἑκατόν μὲν μόνον καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀσελεύουσιν καὶ ψυχὴν λυπαίνονται τὴν ἰδίαν, οἱ δὲ μεταξὺ τοῦ κλήρου τὰς διατριβὰς ἔχοντες, ὅλον ὑποφθειροῦσι τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, τόπτοντες αὐτῶν τὴν συνελθῆσιν, κατὰ τὸν θεῖον εἰπεῖν Ἀπόστολον, καὶ κοινὸν ὄντες ἀκολασίας ὑπόμνημα. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τούτων, ὅταν αὐτοὶ προστρέθονται βλάβην, ἐκ τούτου τοῦ τῶν συνεισάκτων συνοικισμού, ὃ τὸν λόγον ἑκείνον μετιὼν ἀκριβῶς εἴσεται. Εἶτα κατὰ τῆς πλεονεξίας, καὶ τῶν χειρὰ βαρεῖαν τοῖς ἄλλοτριῶν ἐπιβαλλόντων, καὶ εἰς τοὺς ἀπλήγτους (ὃ δὴ λέγεται) πῆους ἀνελεύσωντων, ἐμβριθέστερον ἀγωνίζεται, τῶν ἀδικούντων μᾶλλον κηδόμενος, ἢ τῶν ἀδικουμένων· ὅσον ἐκείναις μὲν περὶ ἐν τῶν φθειρομένων ἢ βλάβῃ, αὐταῖς δὲ τοῖς τὴν ἀδικίαν ἐργαζομένοις περὶ ψυχῆν τὴν ἀβύνακτα κολασήσομένην. Ἐφεξῆς τὸν τῶν ἀσώτων διαδάλλει βίον, τοὺς περὶ τὰς τραπέζας φημί, τοὺς περὶ τὰς οἰκοδομὰς, τοὺς περὶ τὴν τοιαύτην ὕβριν καὶ κλακίαν ἐγκλωπιζομένους, καὶ τὸ φέρομενον, μάλιστα καταπάτεοντας ἑαυτοὺς. Νῦν ἀλαζονείας κατηγορεῖ, ὡς τῆς κειῆς κατατρίχει δόξης, ἅρτι διαβολὴν ὡς διαβολῆς ἀλίαν ἀποσοβεῖ, ἀργολογίαν εἰς δύναμιν ἀναίρει, ἐπιτοκίαν οὕτως ἀπειργεῖ, ὡς μηδὲ τὸ ἀπλῶς ὀμνῆσαι καὶ φιλαλήθως ἀνεπιτιμῆτων παρεῖν· ἀλλὰ πολλοὺς κατ' αὐτοῦ καὶ καλοὺς διακαθῆσαι λόγους ἐν μίσει τοῦ ἀληθοῦς τε καὶ πῆονοῦ μεμουσουρηγμένους, καὶ οὕτως ἀνελεῖν πουδάσαι, ὡς φανερὰν εἰς θεὸν ὕβριν, καὶ τοῦ φοβεροῦ πᾶσιν ὀνόματος καὶ φρικτοῦ κοίνωσιν.

10'. Ὡς γὰρ ἀριστὸς τις καὶ φιλοκονώτατος γεωργὸς τοὺς περὶ ἀρετῆς βουλόμενος κατασπείρει λόγους, ἔργων πρότερον δεῖν τῆς κακίας ρίζας καὶ τὰ τὸ τοῦ πονηροῦ σπέρματα ἀνελεῖν, εἰθ' οὕτως ὁμαλῶς αὐτῷ καὶ ἡμέρους τῆς γῆς ἐχούσης, ὅπου ἐστὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ φιλοσοφίας κατασπείρει φυτὰ. Μετὰ ταῦτα γοῦν τοὺς περὶ ἐλεημοσύνης λόγους, οἷα τινὰς ὑπερὸς εὐκαίρους τῶν ἀνθρωπίνων καταχέει ψυχῶν, καὶ γεωργεῖ τὸ φιλόπτωχον εἰς τοσοῦτον, ὡς πολλοὶς μὲν τὴν δεξιὰν ὀργῶσιν θεῖναι, μὴ θερμωτάτην τοῖς πένησι, τὴν προτοῦ μικρολόγον οὖσαν καὶ φειδολόγην (ἵνα μὴ λέγω καὶ λιχνοτέρην πρὸς τὸ λαβεῖν τὰ ἄλλότρια) καὶ τοὺς μὲν μεγαλοφύχους εἶναι παρασκευάσαι καὶ κοινωνικοὺς, ἐκ τῆς πληρεστίτης, ὃ φασιν, εἰς τὴν κενωτέραν ἀμφοτέραις ἀνελεύσοντας· ἐνίοτε δὲ τὸ μηδὲν ἔχειν προτιμῆσαι, καὶ τοῦ πλοῦτου παντὸς τοῖς πένησι φιλοτίμως παραχωρήσαντας τὸν μονήρη βίον ἀναελεῖσθαι καὶ ἰδιάζοντα, ἐξ οὗ τὸ πάντα ἔχειν αὐτοῖς περιγέγονε θεὸν ἀντὶ πάντων πεπλουτηκόσιν, οὗ τὰς τῆς ζωῆς ἐλπίδας ἀνήρτησαν, καὶ πρὸς ἑν μόνον ἔγνωσαν ἀρρῶν, ἅψ' οὐ πλοῦτον προσέχουσιν, καὶ

πᾶσι τοῖς ὀλικοῖς ἀπέπειντο. Τραπενοφροσύνην δὲ Α καὶ τὸ μέτριον ὄντως ἦρε, καὶ τοσαύτην εἰδείξεν ἀ- τῆς τὴν ὑπεροχὴν, ὡς μηδεμίαν ἄλλην τῶν ἀρε- τῶν αὐτῇ παρεβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ μητέρα καὶ φύλακα τῶν ἄλλων εἶναι πσῶν· οὐ αἷν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἐκείνης ἀπάσας οὐδὲν ἐχέγγυον σῶζειν, οὐδ' ἀσφαλῆς ἀλλὰ πόνον (φῶ) εἶναι μάστιγον καὶ κανόν Σωφροσύνης δὲ καὶ πρῶθεν τας οὕτω τε- τίστηκεν, ἢ πρὸς ταύτην ἠρέθισεν, ὡς μικροῦ καὶ κρείττω καὶ ὑψηλοτέρων αὐτῇ δεῖξαι, ἢ ὥστε καὶ βᾶσιμον εἶναι φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ, καὶ ὑπὲρ αὐτὸν κεῖσθαι τὸν νόμον, ἐν τάξει τε φιλοτιμίας εἶναι μᾶλ- λον, ἢ ἐντολῆς; Ἀγάπην δὲ τὴν βασιλικωτάτην τῶν ἀρετῶν τίς πλέον ἠγάπησεν ἢ ἐξύμνησεν, ὡς ἐπ' ἀμ- φιβόλῳ κεῖσθαι, πότερ τε τοὺς ἐπαίνους πλείους ὑπάρ- χειν, ἢ τοὺς πρὸς αὐτὴν ἔρωτας; Τίς γὰρ ὄντως αὐ- τὸν τὸν ἀλάστορα, καὶ τὴν καρδίαν ἀκίνητος, ὡς εἶπεν, ἢ ἀτίθαστος, ὡς μὴ τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς λόγους ἀκούων ἦπιος τε καὶ ἰλαρὸς τὴν ψυχὴν γενέσθαι, καὶ πρὸς τὴν τοῦ πλησίον διαθερμανθῆναι φιλίαν, τῆς Παύλου τε ψυχῆς ἐκμαγεῖον εἶναι νομίσαι τὴν ἐκείνου ψυ- γῆν; Εἰ δὲ καὶ τὴν τῶν ἐκείθεν ἀγαθῶν ἔκπτωσιν ὁ Παῦλος κατηύρατο ἐαυτοῦ, καὶ φανερὸς γέγονε τοῦτο μᾶλλον αἰρούμενος, ἢ τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ἀπί- στος ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ κεῖσθαι μερίδος, καὶ τὴν καρδίαν ἐν τοῖς τῶν ἄλλων ἐκυροῦτο σκηνόδοις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἦτρον πέφλεκτο τὰ σπλάγγνα τῇ περὶ τὸν πλησίον στοργῇ, καὶ τῆς τῶν πιστῶν περιεκέκαυτο σωτηρίας, εἰ τῷ πιστεύειν ἄτιος αὐτὸς ἐκεῖνος, οὕτως ἰλέγων ἐν τῷ ἰδιῶ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι τσσαρακοστῆς τετάρτης ὁμιλίας· Ἐβουλό- μην, εἰ οἶόν τε, ὄψει αὐτῇ τὴν ἀγάπην, ἣν περὶ ὁμᾶς ἔχω, ἐπιδειξασθαι. Οὐδὲν γὰρ ἡμοὶ παθεινότερον ὁμῶν, οὐδὲ τοῦτο τὸ φῶς. Μυριάκις γὰρ ἠξάμην, καὶ τὰ ἐξῆς.

hoc liceret vestras animas convertere. Adeo ipsa luce mihi est vestra salus jucundior. Quid enim me juvant solares radii, quando, quæ propter vos accipitur, animi ægritudo oculis meis magnas offundit tenebras? Lux enim tunc est bona, quando apparet in lætitia. Animam enim, quæ mœrore est affecta, videtur etiam molestia afficere. Quod autem non mentiar, absit quidem, ut unquam faciam periculum. Sed si quando contigerit ex vobis peccare aliquem, accedite ad me dormientem: si non sum similis paralyticis: si non iis qui a se discesserunt: et ut dicam cum propheta ¹⁵: «Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum:» et nisi judicaret quispiam, me esse supra modum ambitiosum et laudis cupidum, videres me quotidie fontes lacrymarum emittentem: horum autem est mihi conscia domuncula et solitudo. Credite enim mihi, spem quidem abjeci mœæ salutis: dum vero vestra desleo, nunquam est mihi otium mea mala defendendi. Adeo mihi omnia vos estis. Si sensero vos proficere, præ

solum dilexerunt intueri: ex quo factum est, ut cor divitiis non apponerent, neque omnibus rebus materialibus. Humilitatem autem et moderationem adeo extulit, et tantam ejus esse ostendit in humili excellentiam, ut nulla alia virtus possit cum ea conferri, sed ea sit mater et custos aliarum omnium: imo vero sine qua aliæ nihil habent, quod sit certum et fide dignum: sed sint, proh dolor, vanus quidam labor et inanis. Temperantiam autem et vere pulchram virginitatem quis sic vel amavit, vel alios qui sunt honestiores, magnique et excelsi animi, ad ejus insignem incitavit pulchritudinem, ut eam propemodum ostenderit esse majorem et sublimiorem, quam ut ad eam possit humana natura pervenire, et superare ipsam legem: liberalitatisque et magnificentiæ potius locum tenere, quam præcepti? Charitatem vero, quæ est omnium virtutum maxime regia, quis illo magis amavit aut laudavit, ut dubitetur majore fuerit laudatio, an ejus in eam amor? Quis est enim adeo plane lapis aut ferro in corde frigidior, ut audiens ejus de illa orationes, non fiat mitis et hilaris, et ad dilectionem proximi excitetur, et non Pauli expressam effigiem putet esse illius animam? Quod si Paulus optavit ¹⁵, ut vel a bonis quæ illic sunt, excideret: et aperte ostendit, se hoc magis velle, quam eos qui sunt ex Israel, esse extra partem Christi: et ei quo omnino urebatur aliorum offensionibus: ipse coraque Joannes nihilominus inflammabatur amore in proximum, et fratrum salutis ardebat desiderio, si illi ipsi est credendum, in morali ²⁴ in Actus homilia sic dicenti: Vellem, si fieri posset, vestris oculis ostendere, quam in vos habeo charitatem. Nihil est enim mihi vobis jucundius et desiderabilius, ne hæc ipsa quidem lux. Millies enim optarem ipse esse cæcus, si per

gaudio mea mala non sentio. Si videro non proficere, præ animi ægritudine rursus mea dimitto: ut qui lætus sim vestris bonis, etsi mala habeam innumerabilia: tristis autem propter vestra mala, etsi mihi innumerabilia sint mihi recte facta. Quænam enim nobis est spes, si vos non proficiatis? Quænam autem tristitia, si vos recte geratis? In altum extolli videor, quando aliquid boni de vobis audivero. Implete gaudium meum: liceat vobis salutem assequi, me autem propter vos reddere rationem: vobis dari salutem, me vero accusari, quod meum munus non impleverim. Non enim curo, ut per me salvi sitis, sed ut solum salvi sitis, quacunque ratione. Hoc solum in votum contuli, quod vestrum profectum desidero, quod vos amo, quod vos complector, quod vos estis mihi omnia, et pater, et mater, et fratres, et filii: et si liceret cor nostrum rumpere, et vobis omnibus ostendere, videretis in magna latitudine intus esse et uxores et filios et maritos. Ejusmodi enim est virtus charitatis, facitque animam vel cælo ipso latiore.

¹⁵ Rom. II, 3; II Cor. I, 6. ¹⁶ Psal. XVII, 11.

XX. Hæc autem non solum faciebat in urbe regia, neque eos solos exercebat ad virtutem, sed per omnem terram extendebatur, et illi curæ erant omnes ecclesiarum, ejusque curæ unus finis erant terræ termini. Joanni enim curæ non erant mensæ et epulæ, agrosque possidere, et crumenas replere, et si quid est aliud, quorum studio vulgus tenetur, sed hoc erat ei cura, quæ exstingui non poterat, et ossium tineæ œstrumque, quod ejus cor subibat, perpetuum ejus bellum adversus hostem nostrum, et ut suis ad nos orationibus, et frequentibus admonitionibus arceret ejus insidias, et insultus prohiberet, et quantum quidem ad ipsum spectaret, nullum sineret ex vocatis, non ex iis, qui tunc erant, non ex iis, qui postea, ex cidere a sorte electorum, et esse partis sinistræ. Propter hæc sermones perpetuo habebat et docebat, et nunquam cessabat diserta illa et modulata lingua nostras incantare animas. Propterea sunt pulchræ illæ verborum Sirenes, innumerabilium illud mare bonorum, animarum lautissimæ, quæ consumi minime possunt, epulæ, panis angelorum, mensæ totius orbis. Quod si ii, qui alimenterum sensilium curam gesserunt, quæ possunt longo tempore sufficere egentibus, quæ appellare solent Gerontocomia, ipsi existimant se opus fecisse laude dignum, et ita reputantur ab aliis: qui hoc diuturnum et permanens nutrimentum, suavissimas, inquam, orationes, assidue suppeditabat, ut non solum cum esset superstes, sed etiam cum sursum esset translatus, silientes impleret animas, et inevitabilia per ipsas solveret vincula, et a manu tyranni captivas liberaret animas, et iis, qui salvi siebant magnam afferret accessionem: qui hæc abunde præbebat et liberaliter et in universum tempus hoc donum extendebat, quamnam potuerit assequi linguam, quæ ei dignam contexat laudationem? Imo vero quænam et quot linguas? Sed tali quidem anima et lingua ne ipse quidem est dignus mundus, ut dicam cum divino Paulo ¹⁷. Quod autem non ii soli, qui habitabant Constantinopolim, illi essent curæ, sed omnes fere, quos sol intuetur, hinc potes intelligere. Cum intellexisset Phœniciam simulacris adhuc et dæmonibus et sceleratis templis esse deditam, regiam manum habens adjutricem, et magnam aliam manum, cui persuaserat, ut in id quod oportebat impenderent, secum ducens, execranda quidem illa templa humi evertit: eorum autem loco sacras ædes excitat, et immittit monachos, qui ferventem zelum quodammodo spirabant, et fidem tenebant optime et accuratissime. Præterea cum audiisset Celtas implicatos esse laqueis arianismi, ille adversus improbitatem contra sic machinatur: presbyteros simul et diaconos, et eos, qui divinos libros legunt, qui similem quidem et cognatam habebant linguam, sana autem erant fide, accipiens, et eos veluti quemdam, ut aiunt, magnetem

K'. Ταῦτα δὲ οὐκ ἐν μόνῃ τῇ βασιλείῃ τῶν πόλεων ὑπῆρχε ποιῶν, οὐδὲ τοὺς μόνους ἤσκει πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ γῆς ἐξετείνεται, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐμελλε τοῦτω παῶν, καὶ ὅρος ἦν αὐτῷ τῆς φροντίδος, τὰ τῆς γῆς περατα. Οὐδὲν γὰρ ἐκείνῳ μὲν τράπεζαι καὶ φιλοτησίαι, καὶ ἀγρῶν κτήσεις, καὶ βλαντιῶν ἀδρότητες, καὶ εἴ τι ἕτερον, τῶν τοῖς πολλοῖς ἐκθύμως σπουδαζομένων, ἀλλὰ τοῦτο ἦν αὐτῷ τὸ διὰ πάσης ἀγόμενον τῆς φροντίδος, καὶ ὁστέον σῆς, καὶ μύσῳ εἰς καρδίαν πραυόμενος, καὶ φλογμῶς ἄσθετος, ὅφ' οὐ νόκτα καὶ μὲν ἡμέραν ἐπίπρατο τὴν ψυχὴν, ὁ πρὸς τὸν τῷ ἐχθροῦ καθ' ἡμῶν πόλεμον ἄπαστος· τούτου πολέμου, καὶ ἵνα τοῖς πρὸς ἡμᾶς λόγους καὶ ταῖς πικναῖς παραίνεσιον εἰργειν αὐτῷ τὰς ἐπιβουλάς ἔχη, καὶ διωθῆναι τὴν ἑσόδον, καὶ, τό γε εἰς αὐτὸν ἦκον, μηδὲν τῶν κλητῶν μὴ τῶν τότε, μὴ τῶν εἰς ὕστερον, ἔξω τοῦ τῶν ἐκλεκτῶν κληρου ἐλάση πρῶτον, καὶ τῆς ἀριστερᾶς γενέσθαι μερίδος. Διὰ ταῦτα αἱ συνεχεῖς αὐτῷ ὁμιλίαι καὶ διδασκαί, καὶ τὸ μηδέποτε λήγειν τὴν εὐλαλον ἐκείνην γλώτταν καὶ φθιαὴν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν καταδούσαν. Διὰ ταῦτα αἱ πολλαὶ τῶν λόγων Σειρήνες, ὅ τῶν ἀγαθῶν σωρὸς, ἡ τῶν θησαυρῶν θάλασσα, αἱ τῶν ψυχῶν ἀδάπανοι πανδαισίαι, ὁ τῶν ἀγγέλων ἄρτος, αἱ οἰκομενικαὶ τράπεζαι. Εἰ δὲ καὶ οἱ τροφῶν πρόνοιαν οἰσθητῶν, τῶν ἐπὶ πολὺ τοῦ χρόνου διαρκειν δυναμένων ἐνδείξι καὶ πενομένοις, ἐν σπουδῇ θέμενοι, ἃ δὴ καὶ γηροκομία καλεῖν ἔθος, ἀξιεπαῖνον ἔργον καὶ ἐλπιδῶν ἀγαθῶν ἐμπλεων πεποιηκότες εἰσιν· ὁ τὴν τροφὴν ταύτην τὴν διαρκῆ καὶ ἀδάπανον, τοὺς λόγους φημι τοῖς ἡδίστους, ἐκάστοτε χορηγῶν, τὴν ἄψευστον ἀμφοσίαν, τὸ ἀληθὲς νέκταρ, οἱ ψυχὰς πεινώσαι διακιντὸς τρέφονται καὶ καταρδονται, καὶ γῆ οὐρα καὶ ζῆρὰ καὶ ἀνικμος, καρποφόροι θεῶ διὰ μετανοίας καθίστανται, ὁ ταύτης τοιγαροῦν τῆς τροφῆς κριτάνις, ὁ μὴ περιῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν μετὰ τέλος πολλοὺς τῶν πεφορτισμένων ἀνιεί, καὶ τραύματα ψυχῶν θεραπεύων, καὶ λύων αἰχμαλώτους τῆς τυραννοῦσης χειρὸς, καὶ πολλὴν προσθήκην τοῖς σωζομένοις διδούς, ἡ ταῦτα διηνεκῶς ἀνύουσα γλώττα, τίνος ἐν τύχοι γλώττης ἄξιον αὐτῇ πλεοῦσης τὴν ἔπαινον; μᾶλλον δὲ ποῶν ἄρα καὶ πόσων γλωσσῶν; ἀλλ' οὕτω μὲν τῆς τοῖασδε καὶ ψυχῆς καὶ γλώσσης οὐδ' αὐτὸς ἄξιος ὁ κόσμος, κατὰ τὸν θεῶν εἶπαιν Ἄποστολον. Ὅτι δὲ οὐχ οἱ τὴν Κωνσταντινίου μόνον οἰκοῦντες ἐκείνῳ φραντίς, ἀλλὰ σχεδὸν πάντες, οἷς ὁ ἥλιος ἐφορᾷ τὴν Φοινικὴν μαθῶν εἰδῶλοισ ἐπι καὶ δαίμυσι καὶ μιαιοῖς ναοῖς προσανέχουσιν, ἐπίκουρον τῶν βασιλικῶν δυνάμιν προσλαβῶν, καὶ χεῖρα συγνήν ἦν αὐτὸς ἐπεισεν ἀναλίσκειν, εἰς δῖον συσφαπτομένην λαβῶν, τοὺς μὲν μιαιοὺς ἐκείνους ναοὺς εἰς ἴδαφος καταβάλλει, ἱεροὺς δὲ ἀναντιστά, καὶ μοναχοὺς ἐπιτέμπει θερμὸν τῷ ζῆλῳ πνεύματι, καὶ τὴν πίστιν ἄριστα διηκριθωμένους. Πρὸς δὲ καὶ Μελετόδου ἀκούσας τῆς Ἀρειανικῆς εἰσω θήρας κειμένου, οὕτως ἀντειχνᾶται τῇ πονηρίᾳ, μρεδουτῶν

¹⁷ Hebr. II, 38.

ἄμα καὶ διακόνους καὶ τοὺς τὰ θείας ὑπαναγινώσκοντες βίβλους, τὰ μὲν τῆς γλώττης ὁμολῶς καὶ συγγενῶς ἔχοντας, ὑγιαίνοντας δὲ τὴν πίστιν λαδῶν, καὶ αὐτοὺς συμμείχθαι τούτοις παρασκευάσας, ἁσιείως οὕτω καὶ τεχνικῶς πρὸς τὴν ὑγιᾶ πίστιν αὐτοὺς ἐπάγειται. Ὡς δὲ [Ἰσ. Ὁς δὲ] καὶ Σκυθῶν ἄλλο γένος μαθῶν, οἱ παρὰ τὰς τοῦ Ἰστρου ῥοὰς οἰκούντες εἰσι, διψῆν μὲν τοῦ τῆς εὐσεβείας νόματος, τοῦ δὲ ποτίσοντας ἀπορεῖν, γνώριμα Λεοντίῳ ταῦτα τῷ τῆς Ἀγκύρας ἐπισκόπῳ ποιεῖ. Καὶ ἐπεὶ ἐκεῖνος ἀνδρῶν εὐπορῶν ἦν τῶν πρὸς ταῦτα ἐπιτηδείων, τοιούτους ἐκεῖθεν λαδῶν, καὶ οἷς ἔφην ἐπιπέμψας Σκύθαις, ὁδηγεῖ πρὸς ἀλθειαν. Πρὸς τούτοις τὴν Μαρκωνίου ἀίρεσιν εἰς τινὰς τῶν τῆς Ἀνατολῆς κωμῶν μαθῶν ὑπέφρουσαν, καὶ συχνοὺς ὑποκλέπτουσαν, οὐκ ἀνεκτῶς ἔσχεν, οὐδ' ἀναβολαῖς καὶ χρόνοις ἐπέτρψε τὸ γινόμενον, ἀλλ' εὐθὺς βασιλικῆ δυνάμει καὶ τῇ παρ' αὐτοῦ χρησάμενος αὐθεντίᾳ, γράμμασι τε πρὸς τοῦτο τοὺς ἐκ γειτόνων ἐπισκόπους διαναστήσας, ὡς τινὰ φορὰν καὶ νόσον οὐ τὰ μέτρια λυμάλινεσθαι δυναμένην, μακρὰν γενέσθαι τῆς Ἐκκλησίας παρασκευάζει. Ἄλλ' ἔφην μὲν αὐτῷ κατὰ Παῦλον ἡμέριμα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἦν, μετρίως ἤδη δεδήλωται.

ΚΑ'. Δεῖ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμνησθῆναι, οἷς ἐκεῖνος, τῆς γλώττης αὐτῷ σιωπῆν ἐχούσης, ἡσχόλητο, καὶ εἴων ἔργων καὶ οἰκονομιῶν ἤπειτο. Τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπισεψάμενος ἀναλώματα, καὶ εὐρῶν οὐκ εἰς δέον πάμπολλα δαπανώμενα, ταῦτην μὲν, ὡς τινὰ φορὰν ἄλογον, ἴστησι τὴν δαπάνην· μετοχτεύει δὲ πρὸς θεοφιλῆ τῷ ὄντι καὶ φιλόνηρον ἀφορμῆν· καὶ νοσοκομετα τοῖς ξένοις ὁ τῷ θεῷ ἐγγίζων οἰκοδομήσας, ἐκεῖ τὰ περιττὰ ῥέειν παρασκευάζει, πρεσβυτέρους τε ἐπιτάξας, καὶ αὐτοὺς τῶν ἄγαν εὐλαδῶν καὶ ἐλύγων, ἀλλὰ καὶ ἱατρῶν τοὺς δοκιμωτέτους εἰς τὴν τῶν ἀσθενῶν ἐπιμίλειαν. Ἔτερον ἔργον αὐτῷ καὶ φροντικῶς ἥκιστα μετρία, τὸ τῶν χηρῶν τάγμα. Ὅσπερ δὲ κατιδῶν οὐ τεταγμένως, ἀλλὰ πλεμμελῶς ἐχούσας, διαίρει μὲν καλῶς, οἰκονομεῖ δὲ καὶ τὸ περὶ αὐτὰς φιλοθῶς. Τούτων γὰρ δεῖ καὶ φρεσὶν ἦσαν καὶ ἡλικίᾳ νεάζουσαι, καὶ δια τοῦτο καὶ πρὸς ἡδονὰς εὐπερίτρεπτοι, δευτέρῳ χρῆσασθαι γάμψω κελεύει, βέλτιον ἡγησάμενος τὸ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ταπεινότερον τοῦ μὴ χωρὶς φόβων ὑψηλοτέρου. Ταῖς μὲντοι τὸν βίον σπουδαιοτέραις, καὶ δεῖαι τῶν ἄλλων ἀφηναικίστα καὶ μὴ ἕλαττον ἢ ἐξήκοντα ἔτη γεγονῆται, ταύταις δὲ νηστεῖαις μὲν σχολάζειν καὶ προσευχαῖς παραινεῖ, λουτρῶν δὲ ἀπέχεσθαι καὶ πότων, καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐσθῆτα πολυτελείας. Οὐδὲ τοῦτο ἀκόσμητον καὶ τῆς κατὰ λόγον οἰκονομίας ἔρημον καταλείπει, ἀνδράσι λέγω καὶ γυναῖκι τὰς εἰς τὴν ἱερὰν σύναξιν ἀπαντήσεις, ἀλλὰ διαίρει κἀνταῦθα καλῶς, καὶ τοὺς μὲν νυκτὸς ὅτι πλείστοις κελεύει φοιτῆν, τὰς δὲ νυκτὸς μὲν οἰκουρεῖν, ἡμέρας δὲ κατὰ πολὺ τὸ πρόθυμον ἀπαντῆν. Οὕτω ποιῶν καὶ ἔργοις αὐτῶν καὶ φροντικῶς τοιαύταις ἐνασχολῶν, ἔσπευδε κατὰ

iis, qui se non recte habebant, admiscens, sic illos quoque comiter attrahit ad pietatem. Cum autem aliud quoque genus Scytharum, qui habitabant ad fluenta Danubii, accepisset, sitire quidem fluentum pietatis, opus vero habere eo, qui esset potaturus, hæc significat Leontio Ancyrae episcopo : et quoniam ille opus habebat viris ad hæc idoneis, cum tales illinc accepisset, et ad eos, quos diximus, Scythas, veluti quasdam stellas misisset ad occidentales, deducit ad veritatem. Præter hæc cum Marcionis hæresim rescivisset serpere in quosdam vicos Orientis, et multos corrumpere, non tulit toleranter, neque dilationibus et temporibus protraxit correctionem, sed statim simul quidem regia potentia, simul autem sua quoque usus auctoritate, et litteris ad hoc simul vicinos excitans episcopos, tanquam morbum aliquem pestiferum, qui poterat non mediocre importare detrimentum, efficit abesse procul ab Ecclesia. Sed quemadmodum ille quidem, sicut divinus Paulus ¹⁸, erat sollicitus de omnibus Ecclesiis, sicut a nobis mediocriter, ita etiam vere fuit ostensum.

XXI. Oportet autem aliorum quoque meminisse, in quibus ille, lingua ejus tacente, erat occupatus, et quænam aggrediebatur opera. Cum considerasset impensas Ecclesiæ, et invenisset earum plurimas nequaquam consumi in ea, quæ oportebat, eum quidem sistit sumptum, tanquam modum quempiam inconsideratum, et traducit ad usum vere pium et humanum : et cum peregrinis ædificasset nosocomia, qui Deo appropinquabat, efficit ut illuc etiam affluerent, quæ sunt necessaria : eis presbyteros præficiens valde pios et conjugii expertes, et medicos quoque probatissimos ad curam gerendam ægrotorum. Erat autem hoc quoque ejus opus et cura non mediocris, nempe ordo viduarum. Nam cum eas vidisset præclaras non recte et ordine, sed prave se gerere, pulchre quidem dividit, non minus autem pie dispensat et administrat id, quod ad eas pertinebat. Quæcumque enim ex iis erant ætate juvenes, et ideo propensæ ad voluptates, jubet secundis uti nuptiis : melius esse arbitratus id, quod est in tuto, humile, quam sublime, quod non est sine metu. Iis autem, quæ erant vitæ melioris, et ætatis aliis provectoris, ut quæ non essent natæ minus quam sexaginta annos, eis suadet ut vacent jejuniis et precibus : abstineant autem a lavacris et maxime conviviis, et a sumptuosis vestibus. Habes, studioso auditor, aliud quoque, cujus studio tenebatur, quod non est vile nec mediocre : nempe ad sacram synaxim adventum virorum et mulierum. Nam nec hoc quoque relinquit inordinatum, nec in periculum adductum, nec defectum dispensatione, quæ fit ex ratione. Sed hic quoque pulchre et tuto distribuit pro viribus : et viros

¹⁸ II Cor. II, 28.

quidem jubet noctu simul ventitare et in multitudine, ut voluerint : mulieres vero noctu quidem servare domum : interdium autem, venire prompto et alacri animo. Sic faciens, et in talibus versans operibus et sollicitudinibus, studebat, sicut Paulus esse omnibus sine offensione ¹⁹, et sicut ille omnibus sine sumpto præbebat Evangelium ²⁰ : sic autem ipse quoque nullo ex iis quæ erant Ecclesiæ, et quibus secure licebat omnibus episcopis, nullo modo est usus, ut qui nunquam asperit ad delicias et recreationes. Quomodo enim, qui vix solum attingebat nutrimentum, convivia autem et comotationes ita fugiebat, sicut prius diximus, ut cum nullo vesci induceret in animum? Quamobrem? Satius enim fuerit dicere causam : visum est enim hoc multis asperum et ingratum, et affine reprehensioni. Primum quidem, quod cum ab ineunte ætate assuevisset jejunio, idque esset ei veluti coalitum et usitatum, a vinoque et quovis alio, quod est ventri gratum, omnino abstinuisset, adeo ut solo hordei succo viveret et carne superior, cibique et potus expers propemodum videretur : cum ille stomachum hac aspera et quæ nihil hilare habebat, vivendi ratione valde corrupisset, et effecisset ut ad nullum aliud sumendum nutrimentum esset idoneus, ægre poterat aliquid admittere ex iis, quæ aliis sunt grata. Et idoneo non lubenter aspiciet aliquid, quod esset gratum gutturi et cum voluptate sumeretur. Atque hæc quidem est una causa, cur fugeret mensas, et cum aliis non iniret convivia. Deinde etiam, quod cum apud se judicasset, quod si induxisset in animum, ut communiter vesceretur cum iis, qui vel amicitia antecellunt aut dignitate, necesse habebit id etiam facere cum aliis. Nam quomodo conservari poterit, ut nulli sit offensioni, neque cuiquam afferat molestiam? Sicque res ad multos transiens, non solum illi futura esset laboriosa et modesta, ut qui non esset versatus in rebus hujusmodi, sed etiam interruptura esset necessario et ea, quibus ipse vacare consueverat, orationem, inquam, et meditationem et rerum honestarum doctrinam : quibus adeo erat deditus, ut hoc sæpe parvum negligeret nutrimentum : tantum aberat, ut posset vacare mensis et aliis inutilibus et supervacaneis. Quamobrem satis apte poterat dicere illud Apostolicum : « Non licet nobis, relicto verbo Dei ministrare mensis ²¹ » Alioqui autem si visum ei esset hoc facere, necesse erat omnino, ut duorum alterum eveniret : nempe ut aut consueto alimento relicto, cogèretur vesci crassioribus et iis, quibus vescabantur convivæ : quod quidem non modo ei non conveniebat, sed nec omnino id facere poterat, cum male, ut diximus, esset ei affectus stomachus : aut si hoc fugeret, et tenui victu uteretur, iis qui convivabantur, gratis videretur et molestus : et quid aliud existimaretur, quam hoc facere superbiæ

Α Παῦλον ἀπόσκοπος εἶναι καί. Καί ὡσερ ἐκεῖνος ἀδάπανον ἐτίθει τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως εἶ καὶ πρὸς οὐδενὶ ἐπέχρητο τῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὅσα γε τρητῆται τοῖς ἐπισκόποις πόθεν, ὅς γε καὶ αὐτῆς μὲν φάνη τροφῆς ἤπειτο· συμπόσιαι δὲ καὶ φιλοτιμίας οὕτω περιεθε, καὶ βιωτικωτέρως ἔβρινε ταῦτα φιλοτιμίας, ὡς μηδὲ συστρεῖν ἀνεχθεῖναι μηδενί. Διὰ τί; Οὐδὲ γὰρ χειρὸν ἀπολογῆσθαι, ἔκει καὶ πολλοὶ σκληρῶν καὶ ἀριλον ἴδοξε τοῦτο, καὶ τοῦ φέγειν ἐγρός. Πρῶτα μὲν ὅτι ἐκ νέου τῶ νηστεύειν συνηθεῖς, καὶ συντροφον αὐτῶ καὶ φίλον, εἴπερ τις ἕτερος, ποιησάμενος, οἴνου τε καὶ παντός ἐτίου τοῦ γαστρὶ λεχαρισμένου πιαμπληθὲς ἀποσῆμενος εἰς τοσοῦτον, ὡς χυλῶ καὶ μόνῳ κριθῆς καθ' ἑσπὸν τὸν ἀποκῆν, κρείττων τε σαρκός δρᾶσθαι καὶ σχεῖν ἔσπιτος τε καὶ ἄτροφος εἶναι, καὶ ὅσον ἐκ τούτω μηδὲ ζῆν πιστευόμενος, εἰς τί καταλήγει; τῆ σκληρῶ ταύτη καὶ οὐδὲν ἱλαρὸν ἐχούσῃ καὶ φιλήθρων ἀριων ἡγεγῶν τὸν στόμαχον διαφθείρας, χαλεκῆς ἦν προσέσθαι τι τῶν ἀσυνήθων καὶ στερεῶν· καὶ διὰ τοῦτο ἀηδῶς ἐώρῃ πρὸς πᾶν ὃ τι χάριεν ἐστὶ τῶ λαίμῳ, καὶ τὴν ὄρεξιν ἐκκαλεῖται. Αὕτη μὲν ὡν αἰτία μίξ τοῦ μὴ στέργειν αὐτὸν τὸ ἑμῶσπον. Ἐπειτα κρῖνας καθ' ἑαυτὸν ἦν, ὡς εἶγε τισὶν ἀναρχοῖτο τῶ, ἢ φιλῆς διαπερόντων, ἢ ἀξιώμασι, κοινῆς μετέχειν τραπεζῆς, ἀνάγκην ἔχει καὶ πρὸς ἑτέρου τοῦτο ποιεῖν. Ἐπεὶ πῶς ἂν μένοι καθαρὸν αὐτῶ τὸ ἀπροσωπόληπτόν τε καὶ ἀσκανδάλιστον; Καὶ οὕτως εἰς πολλοὺς τὸ πρᾶγμα διαβαίνον, οὐ μόνον ἔγκοπον ἐκείνῳ ἔσται καὶ ὀχληρὸν ἡμελετήσῃ πᾶν τοιούτων ὄντι περισπασμῶν, ἀλλὰ καὶ περιουσίαν παρέξει τοῖς ἀνγκαζοῖς, καὶ οἷς αὐτὸς εἴθετο σχολάζειν, προσευχῆ λέγω καὶ προσοχῆ, καὶ τῆ τῶν καλῶν διδασχῆ· ὡν οὕτως ἐγένετο, ὡς καὶ αὐτῆς πολλὰς τῆς μικρᾶς ἐκείνης τροφῆς κατολιγαρεῖν, οὐχ ὅτι καὶ τραπεζῆς ἔχειν διδόνκι σχολῆν, καὶ τοιούτους ἀνοήτους καὶ περιττοῖς, ἐφ' οἷς οὐδὲν ἦν ἀπῆδον αὐτὸν λέγειν τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνὸ φημί· « Ὅτι οὐκ ἐξὸν ἡμῖν καταλιπόντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τραπεζῆς διακομεῖν. » Ἄλλως τε δι, καὶν ἔδοξεν αὐτῶ τοῦτο ποιεῖν, ἀνάγκη τῶν δύο πάντως συμβαίνειν θάτερον, ἢ ἀφάμενον τῆς συνήθους τροφῆς, ἀναγκάζεσθαι μετέχειν τῶν καχυτέρων, καὶ ὡν ὁ λαὸς ἐδίδου τοὺς ὁμοσῖτους μεταλαμβάνειν (ὅπερ οὐχ ὅπως αὐτῶ συμφέρον, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἀδύνατον τοῦ στομάχου, καθάπερ ἔφην, διεφθορότος· καὶ ποιησῆς ἡδὴ διακειμένους), ἢ τοῦτο φεύγοντα, καὶ τῆς λεπτῆς ἐχόμενον καὶ μηδὲ πτηνοῖς ἀρκούσης τροφῆς, ἔπειρον τοῖς συνεστιασμένοις ὑπειληθῆναι καὶ φορτικόν, καὶ τὸ ὅλον τύφου καὶ κενῆς δόξης πρᾶγμα διαπραττόμενον. Ἔργον μὲν ὄν αὐτῶ σπουδαιότατον, καὶ ὡσερ δὴ φησι, καὶ ἀσχολίας ὑπέρτερον, τὸ τῆ προσοχῆ προσκεσθαι καὶ προσοχῆ, καὶ τοῖς εἰς θεὸν αἰνοῖς. Πλὴν οὐδὲ τῶν κοινῶν ἡμελεῖ συνάξεων, καὶ ὅσα ὅν τὸν καιρὸν ἔχει τεταγμένον, οἷον νυκτερινῆς καὶ ὀρθροῦ καὶ τῆς καθ' ἑσπέρην δοξολογίας, ἀλλὰ καὶ τὸ φθάσαι τοὺς ἄλλους τῆς νυκτὸς ἀναστάντα, καὶ

¹⁹ I Cor. x, 32. ²⁰ I Cor. ix, 13. ²¹ Act. vi, 2.

τὰς τοῦ ναοῦ πύλας πρῶτον ὑπανοῖξαι, Ἰωάννου Α φιλοτιμήματα. Ἦν δὲ ὁ γενναῖος οὐ συνιέναι μόνον ὄψευτα τὰ μὴ τοῖς πολλοῖς ἐνδὴλα τῶν Γραφῶν, εὐστόχως τε καταστοχάσασθαι τῆς τοῦ λέγοντος διανοίας (καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Σαλομώντος, Ῥήσεις γινώσκει σοφῶν καὶ αἰνίγματα), ἀλλὰ καὶ ἐρμηνεύσει τὸ νοητὸν εὐληπετα καὶ διαφωτισαι, καὶ τὸ τοῦ λόγου δῆλον αὐτῷ καὶ τύφλῳ θέσθαι, τῶν ἐκ τοῦ παντός αἰώνος εὐγλωττατός τε καὶ ἰκνιώτατος. Τούτῳ πόθος μὲν ἦν καὶ πρὸς πάντας τοὺς σοφοὺς τε καὶ μακαρίους ἄνδρας, προφήτας φημί καὶ ἀποστόλους, καὶ ὅσοις δὴ θιά πνεύματος ὁ λόγος προήχθη, ἀμέλει καὶ ὅσαι ὥραι τῶν βιβλίων αὐτῶν εἶχεται, καὶ τοῖς ῥήμασιν ἐνετρόφω, (τῷ γὰρ ὁμοίῳ, φασί, τὸ ἴδιον). Παῦλον δὲ τῷ κήρυκι καὶ προσετέθηται, καὶ ἱμέροις τισὶν ἀπορρήτοις αὐτῷ συνήπτετο, καὶ λόγοις τοῖς B ἐκείνου διεξῆ. Καὶ δὴλός ἐστι πολλαχῆ τῶν λόγων αὐτοῦ μεμνημένος, καὶ τοῦτο τροφήν ἠδεῖαν ποιούμενος, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ φλογὸς παραμύθιον. "Ὅθεν καὶ λατὰ τοὺς δριμεῖς ἐραστάς καὶ πάνυ δικαῶς ἔχοντας, καὶ ἠτεῆσθαι τοῦτο ὁμολογεῖ καὶ δυσταποσπαστως ἔχειν · καὶ ὡς ἀλλαχοῦ μὲν αὐτῷ ἡ ἑρμῆ τῷ λόγῳ, τοῦτο δὲ εἰς μνήμην ἐλθόντι, καθάπερ ὑπὸ τιῶν ἀλῶναι δεσμῶν, καὶ ἐπὶ πολὺ συνεῖναι φιλεῖν, καὶ μὴ βραδίως ἀπαλλαγῆναι δύνασθαι. Οὕτω πολὺς αὐτῷ καὶ ἀπορρήτος ὁ πρὸς Παῦλον πόθος, ὥστε ἀρμοζόντως εἰπεῖν, τοῦτο εἶναι Ἰωάννη Παῦλον, ἔπερ Παύλῳ Χριστὸς ἐτύγγανε, μᾶλλον δὲ καὶ Ἰωάννη κατὰ Παῦλον Χριστός · ἐπεὶ καὶ τοσοῦτοι κάκεινον διὰ Χριστὸν οἱ πρὸς Παῦλον ἔρωτες.

gnas ducit esse delicias et internæ flamme consolationem. Propter quam causam ille quoque similiter atque ii qui amant insane, et sunt valde inflammati, fatetur se ab eo esse superatum, et non posse ab eo divelli, et alicubi quidem in ipso impetu orationis, cum ille ei venisset in mentem, captus fuit veluti a quibusdam vinculis, et plurimum cum eo morari magnificat, et non facile potest ab eo discedere. Tam magnus et tam ineffabilis fuit ejus amor in Paulum, ut qui sic dicit, vere dicat hoc Joanni esse Paulum, quod Paulo fuit Christus : imo vero Joanni quoque fuit Christus sicut Paulo. Nam tantus quoque illius propter Christum fuit amor in Paulum.

KB'. Τούτου ταῖς ἐπιστολαῖς ἐντυγχάνοντα τὸν C μέγαν τοῦτον Ἰωάννην φημί, καὶ μελέτην αὐτὰς ἐμμελῆ καὶ τροφήν ἠδίστην ποιούμενον, ἀλλὰ καὶ, ὡς οἶόν τε, δι' αὐτῶν, οἷος τὴν ψυχὴν ὁ Παῦλος, καταμαθεῖν γλιχόμενον ἔρωσ εἰσῆλθε τοῦ καὶ τὸν νοῦν ἐκφράσαι τὸν ἐν αὐταῖς, καὶ τὸ κάλλος καὶ βάθος, ἔπερ εἰσέτι τοῖς πολλοῖς ἀδελῶν ἦν, ἐκκαλύψαι. Ἔργῳ τοιγαροῦν ἀψάμενος, καὶ πρὸς λέξιν ταύτας διερμηνεύων, ἐπδοιάζων πως καὶ ἀναδύομενος καθ' ἑαυτὸν ἦν · καὶ τοῦτο δὲ πάντως ὑπὸ τοῦ σφοδρῶ φιλεῖν καὶ ἀρέσκειν ἀτεχνῶς βούλεσθαι. Τὸ δὲ ἀμφισβητούμενον οὕτως [ἴσ. τοῦτο] ἦν, εἰ τῷ Παύλῳ κατὰ γνώμην ὁ πόθος, εἰ καλῶς ἐφικνούμενός ἐστι τῆς αὐτοῦ διανοίας, καὶ μὴ πόρθῳ τῆς ἀληθείας βάλλων καὶ τοῦ σκοποῦ. Τοῦτο κατὰ νοῦ, στρέφοντι καὶ διαποροῦντι, μάλα τε τοῦ Θεοῦ δεομένῳ διασαφῆσαι αὐτῷ D τὸ ἀμφιβαλλόμενον · οὐκ εἰς μακρὰν ἐπιλύεται τὸ ζητούμενον · καὶ ἡ λύσις καθαρὰ, καὶ μηδὲν ἔχουσα δυσμαθὲς ἢ ἀμφιδοξον, ὁ δὲ τρόπος θαυμαστός οἷος. Καὶ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐστὶ καὶ τῶν ὁδῶν

causa et vanæ gloriæ? Sed de his quidem satis : oratio autem deinceps reliqua ordine persequatur. Maximum ergo in hoc ponebat studium, ut assidue versaretur in oratione et meditatione, et rerum honestarum doctrina et Dei laudatione. Sed neque communes negligebat congregationes, et ea, quæ tempus habent constitutum, utpote nocturnam, et matutinam, et quæ sit vespere, glorificationem. Quinetiam contendebat Joannes noctu procedens alios prævenire, et templi portas primum aperire. Hæc autem cujusmodi? Erat enim egregius Joannes acutissimus, non solum ad intelligendas Scripturas, quæ a vulgo non possunt comprehendī, et ad dicli conjiaciendam germane sententiam ingeniosissimus, et ut dicit Salomon 22, ad cognoscenda dicta sapientum et ænigmata, sed etiam ad id, quod intellexerat, facile interpretandum et illustrandum, et ut dicitur, ad id vel cæco aperte ostendendum, eorum, qui fuerunt ex omni sæculo, facundissimus et maxime idoneus. Ejus quidem erat magnus amor in omnes, qui cum eo, quod pii fuerunt ex Deo, etiam vitam egerunt : prophetas, inquam, et apostolos, et quibus oratio per spiritum promanavit : in eorum certe libris versabatur assidue, et in eorum verbis maximam capiebat voluptatem. Simile enim, ut aiunt, simili delectatur. Paulo autem præconi totus adhærescebat, et ineffabili quodam desiderio erat conjunctus, et vivebat illius sermonibus. Nam aperte multis in locis verborum ejus meminit, idque ma-

XXII. Cum ejus autem Epistolas legeret hic magnus Joannes, et in earum convenienti meditatione magnum studium poneret, quinetiam quoad ejus fieri posset, qualis esset animus Pauli, scire cuperet, eum subiti desiderium earum explicandi intelligentiam, et efficiendi, ut perveniri posset ad ejus profundum, quod a multis nondum recte cognoscebatur. Rem itaque aggressus, et illas ad verbum interpretans, apud se quodanmodo dubitabat et differebat. Id autem ex eo oriebatur, quod illum valde diligere, et ei vellet omnino placere. Id vero, de quo dubitabat, erat, num Paulo gratus esset ejus labor; an recte assequeretur mentem ejus, quem diligebat, et num longe a veritate abesset et a scopo, Hoc cum in mente versaret et dubitaret, et Deum valde rogaret, ut id, de quo dubitabat, ei notum fieret, non diu abfuit solutio. Modus autem qualis? Est enim revera Deo dignus et illius sapientia. Sed est attendendum. Habet enim varium quiddam et admirabile. Vir quidam, qui magistratum gesserat

22 Prov. 1, 6.

et erat mundi splendore insignis, invido oculo A
 spectus et per calumniam delatus ad imperato-
 rem (o acerbam invidiam et inimici improbita-
 tem), a regia simul et honore expellitur. Cum autem
 vidisset se magna laborare inopia ejus, qui esset
 opem laturus, intelligens se esse infelicem et domi-
 num habere adversum, et se ideo nemini curæ fu-
 turum, quoniam amicos nihil esse dicit tragœdia, si
 sit infelix quispiam, præterquam beatæ illi animæ,
 et quæ hujusmodi casuum moveri solet misericor-
 dia : et nulli alii similiter atque illi, libere loqui
 apud imperatorem, neque largiri mores, nec ipsam
 dignitatem: petit per aliquem intermedium, venire
 in beati conspectum. Quod cum rescivisset, noctu
 permisit ut veniret, utpote quod interdum non futu-
 rum esset tutum alloqui. Jussit autem Dei cultori B
 Proclo, qui erat ad hoc constitutus, ut cum venis-
 set, ad eum facilem illi præberet aditum (10). Sed
 enim rursus est attendendum, afferet enim oratio
 voluptatem simul cum admiratione.

XXXIII. Cum enim ille venisset et esset portas in-
 gressus, vadit Proclus annuntiatum. Cum autem jam
 accessisset ad cubiculum, in quo labori magnus
 vacabat Joannes, et attentus erat interpretationi,
 ostio statim admovens oculos, et ut licebat per fo-
 ramen aspiciens, videt Joannem, qui pergebat qui-
 dem scribere, et in eo erat diligenter occupatus,
 virum autem quemdam, capite calvum, qualis est
 Elisæi effigies, cui densa quidem erat promissa
 barba super humeros sensim cum beato congrédi,
 et cum illo loqui in aurem. Hæc cum vidisset Pro-
 clus, existimabat aliquem, se non sentiente, esse
 ingressum, et ipsum esse, qui cum sancto loqueba-
 tur. Cum itaque illi significasset id quod fuerat
 suspicatus, rogabat ut exspectaret. Cum autem
 multum intercessisset temporis, et is, cujus præsto-
 labatur exitum, nondum adesset, rursus vadit Pro-
 clus, eum urgente homine, ut si vidisset cessare col-
 loquium, statim annuntiaret. Cum vero ille rursus
 per foramen aspiciens, vidisset esse attentam et
 seriam colloctionem, importunum et impudens esse
 arbitratus interpellare orationem, revertens dubi-
 tabat quisnam esset qui loquebatur, et quonam
 modo esset ingressus, cum non fuisset ei prius an-
 nuntiatum. Cum autem parum substitisset, vadit
 rursus, et cum rursus vidisset tam diligentem et
 tam seriam colloctionem, lignum vero jam pulsa-
 tum vocaret ad congregationem, accedens ad homi-
 nem, dixit eum de cætero non posse ipsum conve-
 nire usque ad finem matutinæ glorificationis : et
 protinus eum emittit, jubens eum redire postridie.
 Venit itaque homo ille, et Proclus statim vadit nihil
 cunctatus, et eadem rursus vidit, nihil cessante illa
 colloctione. Propterea ergo non ausus illum adhuc
 admonere, revertitur, tristis tristis vero apparens, et
 qui hoc nomine merito esset accusandus, quod homi-
 ni, qui in mala talia inciderat, et tam grave tem-

Α ἄξιός. Ἄνθρωπος τις τῶν ἐν τέλει καὶ τῇ κατὰ κόσμον
 περιφάνειά διασημῶς ὑπὸ τοῦ βυζαντινοῦ θεαθείου ὁ-
 θαλμῶ, καὶ εἰς βασιλεία διαβληθείς, (ὡς τοῦ πατρῷ
 φθόνου καὶ τῆς τοῦ ἐχθροῦ μοχθηρίας I) τῶν βασι-
 λείων ἅμα καὶ τῆς τιμῆς ἀπελαύνεται. Ὡς δὲ καὶ κολ-
 λὴν ἑώρα τοῦ βοηθήσαντος ἐρημίαν, συνείσθεσι
 οὐστραχῶν οὕτω καὶ ἀντίθουν τὴν κερδὸν ἔχων, οὐδὲν
 ἐτέρω φροντισῶς ὀφείλει ἄξιός, ὅτι μὴ τῇ μακαρίᾳ
 ἐκείνῃ ψυχῇ καὶ συμπάσχειν τοῖς τοιοῦτοις προθυ-
 μουμένη, καὶ ὡς οὐκ ἄλλω τὸ πρὸς βασιλεία κἀρῆ-
 σιάσασθαι οὐδ' ὁ τρόπος, οὐτ' αὐτὸ τὸ ἀξίωμα δίδωσι
 ὡς ἐκείνῃ, αἰτεῖται διὰ μέσου νυκτὸς τῷ μακαρίῳ πρὸς
 ὄψιν ἔλθειν. Τὸν δὲ μαθόντα νυκτὸς ἐπιτρέψαι τὴν
 ἄφειν, ὡς τῆς ἡμέρας οὐκ ἀσφαλῆ τὴν ὁμιλίαν αὐτῷ
 θησομένης : ἐπιτρέψαι δὲ καὶ τῷ θεραπευτῇ Πρόκλῳ
 εἰς τοῦτο οὕτῳ [ἴσ. αὐτὸ] τεταγμένῳ, ἐπειδὴν ὁ
 ἄνθρωπος ἀφίκοιτο, εὐθετον αὐτῷ διαθέσθαι τὴν πρὸς
 αὐτὸν εἴσοδον. Ἀλλὰ προσεκτεῖν τοῖς λεγομένοις :
 ἱκανὸς γὰρ ὁ λόγος ἠδονὴν ἐνθεῖναι ταῖς ἀκοαῖς μετὰ
 θαύματος.

ΚΓ'. Ὅς γὰρ ἐλείπεις ἀφίκοιτο καὶ εἴσω θυρῶν ἦν, ὁ
 Πρόκλος ἄπεισι γροσπαγγεῖλαι. Καὶ κοιτῶνι δὲ προσ-
 ελθὼν, ἔβη σχολάζων ὁ μέγας πόνου εἶχετο, καὶ τῇ
 ἐρμηνεύει προσκεκυφῶς ἦν, ἐν χρῶ θυρῶν τε τὸν
 ὀφθαλμὸν προσπελάσας καὶ δι' ἐπῆς, ὡς ἐγγυρῶν
 ἦν διαβλέψας, ὁρᾷ τὸν Ἰωάννην ἐχόμενον μὲν τοῦ
 γράφειν, καὶ αὐτῷ προσπονούμενον ἄνδρα δὲ τινα
 φαλακρὸν, οἷον αἱ εἰκόνες τὸν Ἐλισσαῖον ἔχουσι,
 πλατὺ τὸ γένειον καθειμένον ἐπὶ τῶν ὤμων ἡμέρι
 τῷ μακαρίῳ προσμύξνεται, καὶ πρὸς οὐς ἐκείνῳ
 διαλεγόμενον. Ταῦτα ἰδόντα τὸν Πρόκλον, ἔμβη
 τινα οἰηθῆναι παρὰ τὴν αὐτοῦ αἴσθησιν προσελθεῖν,
 καὶ αὐτὸν εἶναι τὸν τῷ ἁγίῳ διομιλούμενον. Γνωρίσας
 τοιγαροῦν ὁ ὑπέληψε, τῷ ἀνδρὶ προσμένειν κελύσει.
 Ὡς δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ ἦν, καὶ ὁ προσδοκώμενος ἔ-
 λθειν οὐπω παρῆν, ἄπεισι πάλιν ὁ Πρόκλος, τοῦ
 ἀνθρώπου πρὸς τοῦτο διαναγκάσαντος, εἰ τὴν ὁμιλίαν
 παυομένην ἴδοι, προσπαγγεῖλαι τῷ μακαρίῳ. Ὡς δὲ
 καὶ αὐτὸς διὰ τῆς ὀπῆς εἰσβλέψας ἑώρα προσεκτικῆν
 εἰσέτι καὶ διεγρηγορητῆν τὴν ἔντευξιν, ἀκαιρον εἶναι
 καὶ ἱταμὸν ἠγρησάμενον οὕτως ἔχοντα διακόψαι τὸν
 λόγον, ἐπανιών αὐτὸς διηπορεῖτο τίς τε εἴη ὁ λόγος,
 καὶ πῶς εἰσελθεῖν, μὴ αὐτῷ πρότερον ἀγγελθῆναι. Βραχὺ
 τοῖνον ἐπισχῶν ἄπεισι πάλιν, καὶ ὁμοίως ἰδὼν ἀπῆλ-
 θεν καὶ ἔτι γινόμενῃ τὴν ὁμιλίαν, ἐπεὶ καὶ τὸ ξύλον ἤδη
 γρουσθῆν εἰς τὴν σὺναξιν παρεκάλει, προσελθὼν τῷ
 ἀνθρώπῳ, ἀνομιλῆτα τοῦ λοιποῦ τὰ πρὸς αὐτὸν εἶναι
 λέγει μέχρι τέλους τῆς τοῦ ὄρθρου δοξολογίας, καὶ
 εὐθὺς ἐκπέμπει διακελευσάμενος εἰς τῶν ὑστεραίων
 ἐκπελθεῖν. Ἦκε τοιγαροῦν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ Πρό-
 κλος μελλήσας οὐδὲν ἄπεισι, καὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἔβη,
 μηδὲν ὑπενοούσης τῆς ὁμιλίας. Διὰ ταῦτα οὐκ καὶ
 ἔτι τὴν ὑπόμνησιν μὴ θερῆσας, ἐπάγεισι λυπηρῶ
 λυπηρὸς τῷ ἀνδρὶ φανεῖς, καὶ ἐγκαλεῖσθαι νομισθεῖς
 δίκαιος, ὅτι ἀνθρώπῳ ἀνθρωπίνους ἐμπασόντι κα-
 κοῖς, καὶ καιροῦ βαρῆτηι χρησαμένῳ μὴ χρηστὸς
 φαίνεται, μηδὲ τὰ δυνατὰ συναπρόμεινος, ἀλλ' ἐτέροις

(10) Vide de hac historia Damascenum *De imag. orat. 1* : Leonem August. et cæteros.

χαρίζεται μάλλον, τὴν εἰς τὸν μέγαν εἴσοδον αὐτὸν ἄ-
 ταχτε ἀναβολαῖς κατατρέβων. Ἐκείνου δὲ διαβεβαί-
 ουντος οὐδὲν εἶναι τοιοῦτον, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν αὐτοῦ
 αἰσθησιν τε καὶ γνῶσιν τοῦτο συμβαίνειν, ὡς ἤδη
 πολὺ μὲν τῆς νυκτός ἤνυστο, μηδὲν δὲ ἢ ἔντευξίς ὑπ-
 ελλ' ἄττοντο, κάλιν τὸ ξύλον κρουσθὲν, λύπης (φεῦ!) καὶ
 βραχυθυμίας μεστὸν τὸν ἄνθρωπον ἀποπέμπει, οὐ
 μὴν ὥστε καὶ ἀπογνῶναι τὴν εἰσαυθίς ἐπάνοδον. Τῷ
 δὲ Πρόκλῳ θαυμάζειν μὲν ἀτεχνῶς ἐπῆει· ἔγκαλεῖν
 δὲ παρῆν οὐδενί. ἑαυτῷ δὲ μέμπεσθαι μάλλον, ὡς
 παρὰ τὴν αὐτοῦ ἀμέλειαν τοῦτο συμβαίνον. Διὰ ταῦτα
 καὶ συνθήκας ἑαυτῷ τίθησι πάνυ βεβιαίαι· μὴ προσ-
 ἔσθαι τροφήν, μὴ ὑπνῷ εἴξει, μὴ βραχῶ τῶν θυρῶν
 ἀποστῆναι, ἕως αὐτῷ γένοιτο ἢ τῷ ἀνθρώπῳ πρώτην
 θέσθαι τὴν εἴσοδον, ἢ μαθεῖν τίς εἶη ὁ καὶ ταχίς προ-
 λαβούσας τὴν εἰσχωγῆν ὑποκλέψας· ὡς δὲ οὕτω B
 περὶ θυρῶν ἦν ὁμοίαι γε καὶ ὡσὶν ἐστῶσι καὶ ὅλη
 προσέχων τῷ παρῆν, τρίτη, μὲν αὕτη νύξ ἦν, καὶ ὁ
 ἄνθρωπος ἤδη νυκτός. Εὐθύς οὖν ὁ Πρόκλος ἀπαντή-
 σας, Θάρσει, ἔφη· ἀκριθὴς γὰρ ἐγὼ σοι τὰ νῦν φύ-
 λαξ, καὶ οὐδεὶς εἰς δεῦρο πρὸς τὸν μέγαν εἰσέλθοι,
 ἀλλὰ πρῶτός τε καὶ μόνος αὐτὸς εἰσελεύσῃ, καὶ
 κατὰ σχολὴν ἐντεῦξῃ, καθὼς σοι βούλημα. Τοῦτο
 εἶπὼν ἄπεισι διὰ τάχους, καὶ τῇ ὄπῃ τὸν ὀφθαλμὸν
 προσβαλὼν, καὶ κάλιν ὁμοίαι τοῖς προτέροις ἰδὼν, τὸν
 μὲν τὸ στόμα θατέρῳ τῶν ἀκῶν παραβάλλοντα, καὶ
 ὡς ἀπόρρητά τινα διαψιθυρίζοντα, τὸν δὲ χάρτην
 μεταχειρίζοντα καὶ ἰοικόντα γράφειν τὰ εἰσηγούμενα,
 συνήκειν ὁ Πρόκλος οὐκ ἄθεσι τήνδε τὴν ὄψιν γίνε-
 σθαι, οὕτε μὴν εἶναι ἀνθρωπιόν τι τὸ φαινόμενον,
 ἀλλὰ θεῖόν τι χρῆμα καὶ ἀρεττόν ἢ κατ' ἀνθρώπων. C
 Ἐπιστραφεῖς τοίνυν, ἄπιθι, τῷ ἀνθρώπῳ φησί, καὶ
 καθ' ἑαυτὸν μένα τοῦ Θεοῦ δεόμενος. Εἰκόξ γάρ σου
 καὶ ἀδούλητον αὐτῷ τὴν εἴσοδον εἶναι, καὶ παρὰ
 τοῦτο κωλύεσθαι. Ἐπει βέβαιον κείσθω σοι τοῦτο
 καὶ ἀναμφιλόγον, μηδένα [ἴσ. μηδένος] τῶν περι-
 κειμένων σῶμα, ἀλλὰ ἡσιότεραν τινα καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς
 εἶναι τὴν ὁμιλίαν. Ἐχει γὰρ καὶ αὐθις ἑμοίως, ὡς
 αἱ προλαβούσαι δύο νυκτὲς μοι ἔδειξαν. Καὶ ὁ μὲν
 οὕτως ἀπῆει λύπη δεινῆ κάτοχος καὶ ἀπορίας κατὰ-
 πλεως. Ἡμέρας δὲ ἤδη γενομένης, μνήμη τὸν μακά-
 ριο· ὑπελθούσα μετακαλίεσθαι τὸν Πρόκλον ποιεῖ·
 Καὶ πού, φησιν, ὁ πρὸ τῆσδε τῆς τρίτης ὡς ἡμᾶς
 ἔλθει, ἀξιώσας, καὶ τοῦτο παρ' ἡμῶν λαθὼν κατὰ
 θίλῃσιν; Ὁ δὲ τρίτον, ἔφη, τῶν τριῶν ἐφεξῆς νυ-
 κτῶν παρεγένετο, καὶ πρέπειναι προσμένον εἰς
 ὄρθρον. Ἄλλ' ἐπεὶ ἔτυχεν ἔτερον ὁμιλεῖν σοι, αὐθαδὲς
 ἐνομισθῆ προσελθόντας ἔγχοπῆν δοῦναι τῷ λόγῳ.
 Τὸν δὲ θαυμάσζοντα, καὶ τίς, φάναι, ὁ προσελθὼν
 νυκτός μοι καὶ ὁμιλήσας; Εἶτα τὸν Πρόκλον, τοῦτῳ
 εἰκόξ, εἶπεν, ὁ προσομιλῶν σοι, δείξαντα ἐπὶ τῆς
 εἰκόνας τον Παῦλον, ἧτις τῷ Ἰωάννῃ πρὸ ὀφθαλμῶν
 ἵστατο, καὶ ἦν συνεχῶς εἰσθεῖ προσβλέπειν· ὅς καὶ
 διεφάνετο καθημένῳ σοι, φησί, καὶ τῇ Γραφῇ προσ-
 κειμένῳ ἥρμα τοῖς ὁμοῖς ἐπικλινομένης, καὶ πρὸς
 τὸ οὐς ὁμιλῶν (ὡς δὲ ἐμὲ οἶσθαι) καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος
 ταχί ἀληθεύει ἐστίν. Ἔγνων τοιγαροῦν ὁ μέγας
 ἐπῆχον αὐτοῦ γενέσθαι τὸ θεῖον, ἐφ' οἷς ἐξήκει μα-
 θεῖν, εἰ κατὰ νοῦν τῷ Ἀποστόλῳ τῶν ἐπιστολῶν ἡ ἐξ-

huic similis, ostendens Pauli imaginem, quæ perpetuo stabat ante Joannem, et quam solebat assidue intueri: qui etiam videbatur tibi sedenti et scriptioni incumbenti sensim in humeros inclinare, et tecum loqui in aurem. Ut autem ego opinor, erat ille ipse revera. Cognovit itaque magnus Joannes se a Deo fuisse exauditum de iis, quæ cupiebat scire, an Paulo grata esset Epistolarum expositio: et ideo ostendisse illum ipsum Paulum, qui cum eo versabatur, et ei tanquam discipulo opem ferebat in oratione: imo vero, qui nihil amplius aserebat, nisi quod iis, quæ dicebantur, solum servientem porrigebat dexteram. Cum sic sibi persuasisset Joannes, jussit quidem Proclum parum recedere. Ille autem inclusus, procedit in genua, et lacrymis plenos habens oculos, Deo magnas egit gratias, quod solvisset ea, quæ erant dubia. Deinde jussit Proclum, ne eum negligeret, qui petierat ut eum conveniret, sed jubere, ut nocte sequenti accederet. Dicit enim nihil tale amplius ab eo visum iri. Is autem vocatus accessit, et rogavit de iis, quæ erant proposita. Deinde Joannes nihil differens (quomodo enim, qui in talibus erat igni ardore similis?) imperatori quidem de eo significat: et ille quidem statim cessit: hic autem fuit revocatus, et priorem honorem rursus fuit assecutus. Aureus vero Joannes prompto et alacri animo repletus ex eo, quod illam divinam excepisset visionem, et tanquam discipulus in magistro habere fiduciam, cum quæ restabant sacrarum illius Epistolarum, ad finem deduxisset et explicasset, dat Ecclesiæ divitias, quæ nunquam consumuntur.

XXIV. Hæc ergo insignis et clara stella Ecclesiæ, et doctor accuratus, virtutis accensus zelo pro Ecclesiæ, et arguens sacerdotes, qui inique se gerebant: qui etiam eos, qui non admittebant correctionem, a sacris arcens vestibulis, et non solis verbis castigans, sed etiam canonibus ecclesiasticis in tempore puniens improbitatem, visus est aliquando gravis, qui erat valde mitis et clemens. Quid enim si inel quoque mordet vulnere, in quibus inest ulcus? Visus est autem iis, qui erant omnino immedicabiles, et quorum curatio erat omnino desperata. Nam quis aut curandarum animarum peritior, aut in medicamentis, quæ pertinent ad curationem, nempe in oratione et in modis administrationis ac dispensationis, mitior ac benignior, sicut etiam jam antea ostendimus? Cæterum quamdiu circa solum quidem clerum consistebat reprehensio, et erat intra Ecclesiam, quæ videbatur, gravitas, non erat nimius dolor, nec in eum erat odium agreste et furiosum, sed remissum et tolerabile, nec procedebat extra labra concepta molestia. Cum autem in multos quoque, qui gerebant magistratus, processisset reprehensio (oportebat enim propter splendorem personarum, et quod et se et alios posset valde lædere, ut non esset remissa improbitas, tanquam impetus aquæ facile fluentis, et quæ fertur per plana, eam ejus verbis tanquam propugnaculis interrumpi: ne si esset absque ullo metu et libere se jactaret, fusc per omnia procederet, et multos induceret ad æmulationem propter libertatem eorum, quæ perpetrabantur). Cum sic faceret, et studeret,

ἡ γηγισ· καὶ διὰ τοῦτο δεῖξαι αὐτὸν ἐκεῖνον συνότα τὸν Παῦλον, καὶ τοῦ λόγου καθάπερ δὴ καὶ μαθητῆ συναϊρούμενον, καὶ τὸ δλον τοιαύτην γίνεσθαι τὴν ἐξήγησιν, ὅταν εἶναι τῶν Ἀποστόλων δοκοῦν, εὐτεῖ οὐδὲν συνεισφέροντα πλέον, ὅτι μὴ μόνον ὑπηρετοῦσαν τὴν θεϊκὴν παρέχοντα. Οὕτω πιστωθέντα τὸν Ἰωάννην κελεύσει τὸν Πρόκλον ἀποστῆναι μικρὸν· ἐκεῖνον δὲ ἐγκλεισάμενον πρὸς γόνυ πεσεῖν, καὶ ἀκροῦν ὑπόπλευ τοὺς ὀφθαλμοὺς θέμενον, καλλὴν τῶ θεῷ χάριν τῆς τῶν ἡμεριόλων ἐπιλύσεως κητομολογεῖν. Εἴθ' οὕτως ἐπιτρέψει τῷ Πρόκλω, κατὰ τὴν ἐπιούσαν νύκτα τὸν ἄνθρωπον ἀγαγεῖν. Μηδὲν γὰρ εἶτι φησὶ τοιοῦτον ὀφθίσεσθαι, καὶ τὸν κληθέντα προσελεθεῖν, καὶ ἀξίωσαι περὶ τῶν προκειμένων· εἴτε τὸν Ἰωάννην οὐδὲν ὑπερθέμενον (πῶς γὰρ, ὅς ἐν τοῖς τοσοῦτοις πυρὶ τὴν θερμότητα εἰκότως ἦν; τῷ βραχίλει γνωρίσει περὶ αὐτοῦ· καὶ τὸν μὲν εἶδος εἴξε, τὸν δὲ ἀνακληθῆναι, καὶ τῆς προτέρας αἰδῆ ἀξιώθηται τιμῆς. Ὁ μέντοι χριστὸς Ἰωάννης ὁμοίως τε καὶ προθυμία: ἐκ τοῦ μαθεῖν περὶ τῆς θεοτείας ἐκείνης ὄψεως ὑποπληθεῖς, καὶ ὅσα δὴ μαθητῆς τῶ διδασκάλῳ ἐπιπαρήσας, τὰ ἐλλείποντα τῶν ἐπιστολῶν εἰς πέρας ἐνεγκῶν καὶ διασαφήσας, πλωτὸν ὠρεῖται τῇ Ἐκκλησίᾳ μηδέποτε δαπανώμενον.

ΚΔ'. Οὗτος τοιγαροῦν περιφανὴς τῆς Ἐκκλησίας ἀστὴρ, καὶ τῆς ἀρετῆς διδάσκαλος ἀκριβής, ζήλῳ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας πυρούμενος, ἱερεὺς τε διελέγχων παρανομούντας, ἀλλὰ καὶ τὴν διόρθωσιν μὴ προσιεμένους τῶν ἱερῶν ἀπειργῶν προθύρῃ, οὐ λόγῳ τε μόνον παιδεύων, ἀλλὰ καὶ κινήσιν ἐκκλησιαστικῶς ἐν καιρῷ κολάζων τὴν μοχθηρίαν, ἔδοξε ποτε καὶ βραχὺς δ' ἰλιαν ἐπιεικῆς τε καὶ ἡμερότατος. Καὶ εἰ γὰρ, εἰ καὶ τὸ μέλι δάκνειν οἶδα τὰ ἔλλος ἔχοντα τραύματα; Ἐδοξε δὲ τοῖς ἀνίστα πάντως νοσοῦσι καὶ τὴν θεραπεῖαν ἀπεγνωσμένοις. Ἐπεὶ τίς οὕτως ἢ τὸ ἱατρεῦεν ψυχᾶς ἐμπειρότατος, ἢ τὰ πρὸς τὴν ἱατρειάν φάρμακα, τὸν λόγον δηλονότι καὶ τοὺς τῆς οἰκονομίας τρόπους, ἐμμελέστατός τε καὶ ἡπιώτατος, ὥσπερ ἤδη καὶ προλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσε; Πλὴν ἀλλ' ἔως μὲν περὶ τὸν κληρὸν οἱ ἐλέγχοι, καὶ εἴσω τῆς Ἐκκλησίας ἢ δοκοῦσα βραχύτης, ὡ πολὺ τὸ ἄχθος ἦν, οὐδὲ τὸ πρὸς αὐτὸν μίσος ἄγριον ἤδη καὶ μανικὸν, ἀλλὰ φορητὸν καὶ ἐνδόσιμον, καὶ ὡ πόρρω χελεῖων προδαίνον τὸ θυχερές. Ἐπεὶ δὲ καὶ κατὰ πολλῶν τῶν ἐπιτελεῖ προήγαγε τοὺς ἐλέγχους (ἔδει γὰρ διὰ τὸ τῶν προσώπων ἐπιφανεῖς, καὶ τὸ μεγάλα βλάπτειν ἑαυτοῦς τε καὶ ἑτέρους δύνασθαι, ὥστε μὴ ἀδεᾶ καὶ ἄνετον εἶναι τὴν μοχθηρίαν, οἷα βύκη τὸ ὕδατος εὐπετῶς ῥέοντος καὶ διὰ λείου τοῦ παντὸς φερομένου. ἀλλὰ ἀνεκεκόφθαι τοῖς αὐτοῦ λόγοις ὥσπερ ἐρύμασιν ἵνα μὴ τῷ ἄτρεστος εἶναι καὶ πεπαρρησιασμένη, χυδῆν δια πάντων χωρῆ, καὶ πολλοὺς ἐπάγχεσι πρὸς τὸν ζῆλον διὰ τὴν τῶν τολμωμένων ἐλευθερίαν). Ἐπεὶ οὖν οὕτως ἐποίησεν καὶ διορθοῦν αὐτοῖς ἔσπευδε τὸν βίον κακῶς καὶ ἀνεγνώ-

γως ἔχοντα, τοῦτο μὲν ἀρπαγὰς καὶ πλεονεξίας, ἂν τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοις πάθειν ἀνηκέστοις οὐκέτι φορητὸς ἦν, ἀλλὰ βαρὺς τὴν γλῶτταν καὶ δηκτικὸς καὶ φανερώς δυσχρηστος, οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὸ τῶν ἐλεγχόμενων νακότηες συνήρτατο δὲ καὶ τις αἰτία τοῖς μάτην αὐτῷ δι' ἔχθρας γίνεσθαι βουλομένοις.

ΚΕ'. Εὐτρόπιος γὰρ ὁ τοῦ βασιλικοῦ τότε κοιτῶνος πρωεστῆκως, ἐπ' ἐξουσίας χρῆσασθαι τῷ θυμῷ κατὰ τινων προσεκρουκῶτων μὲν αὐτῷ, τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ προσπεφυγῶτων βουλομενος, νόμον τὸ ἑαυτοῦ πάθος ποιεῖ, καὶ πείθει βασιλεῖα νομοθετησαὶ μὴ ἐξεῖναι τις τῶν αἰτίων ἐχόντων προσφεύγειν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ προσφεύγοντας ἐξεῖναι κατὰ πᾶσαν ἀδοῖαν αὐτοῦς βεβαιεῖν. Ταῦτα ἐκεῖνος σπουδάζων ἠγνόει, καθ' ἑαυτοῦ τὴν μάχαιραν ἀκονῶν, καὶ ἑαυτῷ νομοθετῶν τὸ ἀτύγγνωστον, πηγῆν τε ἀποφρατῶν καὶ λιμένα κλειῶν, ὧν μᾶλλον τῶν ἄλλων αὐτὸς δεήσεται. Ἡ γὰρ οὐκ εἶκη, καίτοι μέλλειν ὡς τὰ πολλὰ πεφυκῶτα καὶ βραδέως ἐπιέναι τοῖς ἀμαρτάνουσιν, ἀλλὰ τούτῳ γε καλῶς ποιῶσα κατὰ πόδας ἐπέστη. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος μετ' οὐ πολὺ τὸ μέσον, προσκρούσας τῷ βασιλεῖ μόνον ἔγνω τὴν ἐκκλησίαν βοήθειαν, καὶ προσφυγῶν ἐκεῖσε καὶ ταύτης ὡς ἱσθῶς ἀγκύρας ἐπιλαθόμενος, παρ' αὐτῆς ὁ ἄφρων ἐζήτει τὴν σωτηρίαν, ἣν ἑτέροις ὁμοίως ἔχοντες ἐκάλυε σῶζειν. Τίς ἄρα νοῦν ἔχων καὶ κειρὸν χρηστότητος καὶ δικαιοσύνης εἰδῶς, ἔλεους αὐτὸν ἄξιον ἔκρινεν ἄν; οὐκοῦν οὐδὲ ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ εἰδῶς νέμειν τε ἔλεον ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οἶκτον ἐπέχειν ὅτε δεῖ, καὶ ἀναβάλλεσθαι τὴν συμπάθειαν. Ἦδει γὰρ εἰς τοῦτο φέρειν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ, φημί, Ἡσαίου, τὸ εἰς σταθμούς καὶ μέτρα λεισθαι παρὰ Θεῷ τὸν ἔλεον. Αὐτοῦ τοιγαροῦν πρὸς τῷ θυσιαστηρίῳ κειμένου, καὶ μόνον οὐκ ἐκθάνειν ὑπὸ τοῦ φόβου μέλλοντος, οὗτος ζηλώσας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἑώρα πάντως ὑπὸ τῶν ἐκείνου νόμων ἐξουρισμένην, τοῦ κειροῦ πρὸς τοῦτο κελούοντος, ἀναβάς ἐπ' ὀκρίδαντος, ὥστε πᾶσι γενέσθαι καταφανῆς, ἡλεγχέ τε αὐτὸν ἐπιεικῶς, καὶ λαμβάνειν ἀπόπειραν τοῦ καλῶς ἔχοντος ἐκέλευε νόμος. Τί τοῦτο ποιῶν ὁ σοφώτατος; ἅμα μὲν τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην καὶ τοὺς τῆς Προνοίας νόμους ἐπαίρων, ἅμα δὲ καὶ τοῖς σφόδρα τολμηροῖς ὑποτεταμένοις τὴν ἀβόδειαν, εἰς κειρὸν τε κάκεινον ὑπομιμνήσκων, ὅσον ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις χρῆσιμον τὸ φιλόανθρωπον. Ταῦτα τοῖς οὐ καλοῖς λογισταῖς, οὐδὲ τὸ ἐκεῖνον πνεῦμα γινώσκουσιν ἔξω τοῦ κειροῦ πίπτειν ἐδοκεῖ, καὶ φορητικὸς ἐνομίζετο, καὶ εἰς ἀππλαγγίναν ὁ πάντων φιλοανθρωπότητος διεβάλλετο· τὸ δὲ ἦν ὀλιγὸς φιλοανθρωπία, καὶ ζῆλος ὑπὲρ αὐτῆς κειριώτατος, ἵνα εἰδῶσιν οἱ σκληροὶ παντάπασιν καὶ ὠμόθυμοι, ἄνθρωποι ὄντες καὶ ἀνθρωπίνης ἡττώμενοι ἀσθενεῖς, καὶ ἐπεὶ τὸ

ut ii vitam suam corrigerent, quæ male et nequiter se habebat: partim quidem rapina et avaritia, partim autem aliis quoque affectionibus et vitiis maximis, non erat amplius tolerabilis: sed lingua acerbus et mordax, et plane non ferendus non sua natura (quomodo enim, qui vel melle erat dulcior?) sed ex morbo et malignitate eorum, qui reprehendebantur. Porro autem quædam etiam causa opem tulit iis, qui temere volebant ei esse inimici.

XXV. Eutropius enim, qui tunc præerat cubiculo imperatoris, volens suo arbitratu iram exercere in quosdam, qui eum quidem offendebant, ad ecclesiam autem confugerant, pro lege habet suam animi perturbationem: et imperatori persuadet, ut legem ferat, non licere ulli reo confugere ad ecclesiam: aut si confugiant, licere eos secure expellere. Hæc ille studens statuere, ignorabat se gladium in se ipsum acuere, et legem ferre de venia ei non danda et portum claudere, quo ipse magis opus erat habiturus, quam alii. Divina enim iustitia, etsi magna ex parte solet differre, sequens leges benignitatis, et quod quærat pœnitentiam: at in hoc quidem certe recte faciens, eum invasit evestigio. Etenim ille non multo interjecto tempore cum offendisset imperatorem, solam ecclesiam, quam affecerat injuria, agnovit auxilium, et ad eam confugiens (11), et tanquam sacram ancoram apprehendens, ab ea quærebat salutem, quam ipse stulte servare prohibuerat. Quis ergo sanæ mentis et sciens dignitatis tempus et iustitiæ, eum judicaverit dignum misericordia, qui, ut dicitur, captus erat suis penis, et bos ex se præbebat flagellum? Nec ergo ille magnus homo Dei, qui et sciebat misericordiam tribuere ubi oportet, et sustinere quando oportet, et differre commiserationem. Sciebat enim eo aperte spectare illud divini Isaie 25: In stateris et in mensuris sitam esse apud Deum justitiam. Cum is ergo jaceret ad aram, et timore prope esset moriturus, hic vir divinus zelo motus pro Ecclesia, quam omnino videbat fuisse affectam contumelia ab illius legibus, ad id vocante occasione, conscendens suggestum, ut esset omnibus manifestus, eum opportune arguit, et jussit præclare suæ legis facere periculum. Car autem hoc faciebat vir sapientissimus? Simul quidem, ut extolleret Dei justitiam et leges Providentiæ, et audacium hominum frangeret arrogantiam, et ut illum in tempore admoneret quantum hominibus bonum sit clementia. Hæc non bonis ratiocinatoribus, et qui ejus spiritum non noverant, videbantur extra tempus cecidisse: et importunus, pro dolor, existimabatur, qui erat mitissimus: et accusabatur sævitiae, qui erat omnium humanissimus. Id autem erat omnino humanitas, et pro ea zelus vel oppor:unissimus, ut cognoscerent, qui erant omnino duri et crudeli animo, se homines,

25 Isa. xxviii, 17.

(11) Eutropium ad ecclesiam paulo post Paschatis dies, anno 399, confugisse memorat Baronius tom. V *Annal.*

vel ab humana victi infirmitate: et cum in fratrum delictis ignorarint benignitatem, eam discerent in suis: et cum didicissent, quidquid est humanum et immisericors, et benigni misericordes fierent per poenitentiam. Sic ergo paulatim in nonnullorum animis non recte in eum versabatur odium. Sed de hac re quidem et de exilio, quod omnem superat injustitiam, expectate paululum. Nunc autem, quæ id præcesserunt, et quæ nec sunt quidem præmittenda, mandet auribus oratio.

XXVI. Sanctum virum eo tempore res quædam afflicto molestia, et igne zeli implebat ejus animam. Etenim permissum erat Arianis intra civitatem habere conciliabulum: quod quidem fuerat multis causa, ut eodem, quo ipsi, laborarent morbo malæ opinionis. Opportunum itaque tempus nactus, quando imperator venit ad sacrum, festo eum ad id vocante (erat autem dies Epiphaniarum (12): Dic mihi, inquit, o imperator: si quis huic pulchræ et pretiosæ (ostendens coronam, quam habebat in capite) quosdam abjectos et obscuros lapides inseculisset, videtur tibi hoc esse tolerandum, et non tanquam universa per illos afficeretur contumelia, ægre tulisses? Cum is autem veritati sermonis annuisset: Quid vero, inquit, non existimas universorum Regem irasci, si in pia civitate, et quæ omnino recte se habet, pars, quæ male sentit, sinatur habitare, cum oporteat vel ab ipsis exigere, ut convertantur: vel si perseverent, protinus expellere? Hæc cum audisset imperator, non distulit, nec est cunctatus: sed primos eorum statim accersit, et ex eis scire voluit, an in animam inducerent a fugienda desistere opinione, minatus exsilium et bonorum suorum privationem iis, qui non parent. Cum autem vidisset eos esse immedicabiles, minas deduxit ad effectum, et jussit eos expelli e civitate. Hoc effecit, ut multi errorem dediscentes, se rectæ adjungerent opinioni, quod nollent corporis sustinere afflictionem, animæ vitium ejicientes: et quod laboriosum fugerent exsilium, se improbius dogmatis laudabili exsilio condemnantes, et utraque recte fugientes. Quicunque autem fuerunt omnino incurabiles, ii per ætuo damnati exsilio, versabantur extra regiam civitatem, suæ animæ morbo se oblectantes, et eum deponere, non autem habere miserabiliter erubescerent. Deinde cum tempus aliquod effluxisset ab iis qui intra aulam imperatoris eadem sentiebant (13), latenter congregati, sic eis paulatim aperta dicendi libertate, ausi sunt illi in quibusdam diebus insignibus, in quibus solent cætus convenire, ipsi quoque ingredi civitatem et cogi in porticibus, et libere quædam antiphona ipsi canere cautica, composita convenienter eorum opinioni; et quod quævis pia auris abhorruerit, paulatim processerunt eo impudentiæ, ut etiam orthodoxis psallentibus exprobrarent ho-

χρηστὸν ἐν τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἠγνόησαν παραπτῶμασιν, ἐν τοῖς ἑαυτῶν μάθωσι, καὶ ποθῆσωσι, καὶ χρηστοὶ γένωνται διὰ μετανοίας. Ὅπως οὖν κατ' ὀλίγον ψυχὰς τισιν οὐ καλαῖς τὸ πρὸς αὐτὸν ἐστρέφετο μῆτος. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτου καὶ τῆς ἀδικίαν πᾶσιν ὑπερβαλλούσης ὑπερορίας, πρὸς ὀλίγον ἀναμεινάτω· νῦν δὲ τὰ φθάσαντα ταύτην, καὶ ὅσα μὴδὲ παρελθεῖν ἀξίον, ὁ λόγος νεμέτω τὰς ἀκοαίς.

ΚΣ'. Ἐλπίει τὸν ἅγιον πρᾶγμα τοῦ τότε κειροῦ, καὶ πυρὶ ζήλου τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐνεπύμαρξ. Καὶ γὰρ εἶσω τῆς πόλεως τότε τὰ συνέδρια τοῖς Ἀρειανῶσι ἦν· ὅπερ πολλοὺς αἰτίον κατέστη τῶν ἀπλοустέρων, τοῦ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις νοσῆσαι κακοδοξίαν. Καίρου τοίνυν ἐπιτηδείου τυχῶν, ἠνίκα ὁ βασιλεὺς τῷ ἱερῷ προσῆλθε, τῆς ἐορτῆς εἰς τοῦτο καλούσης (ἦν δὲ ἡ τῶν Ἐπιφανίων ἡμέρα), εἶπέ μοι, ἔφη, ὁ βασιλεῦ, εἴ τις τῷ καλῷ τούτῳ καὶ πολυτέμῳ, δεῖξας τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον, λίθους τινὰς ἀξέτους καὶ ἀμυροὺς ἔτυχε παρενεῖρα, ἅρα σοὶ ἀνεκτὸν ἔδοξε, καὶ οὐχ ὡς τοῦ παντὸς δήπου δι' ἐκείνων ὄβριζομένων χαλεπῶς ἤνεγκας; τοῦ δὲ τῷ ἀληθεῖ τοῦ λόγου συγκατανεύσαντος, τί δὲ φησὶν, οὐχὶ καὶ τῷ βασιλεῖ τῶν ὄλων δι' ὀργῆς εἶναι δοκεῖς, εἶπε: ἐν εὐσεβείᾳ πόλει, καὶ διὰ πάντων ἐχούσῃ καλῶς, κακοδόξων ὄμιλος ἀνέεται κατοικεῖν, δέον ἢ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἀπαίτειν, ἢ ἐμμένοντα: ὡς τάχιστα ἀπελαύνειν; Τούτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, τοὺς πρώτους αὐτῶν μεταπέμπεται, πείραν ληψόμενος, εἰ ἀπρωστῆναι τῆς φευκτῆς πείθονται [γρ. πείθονται] δόξης, ὑπερορίαν ἀπειλήσας τοῖς ἀπειθῶσι: καὶ τὴν τῶν ὄντων στέρην. Ὡς δὲ ἐώρα μὴδὲν μεταπειθομένους, τῆς πόλεως ἀπελαθῆναι κελεύει. Καὶ οὕτως πολλοὶ τὴν πλάνην ἐξομοσάμενοι, τῇ ὀρθῇ προσέθεντο δόξῃ· ὅσοι δὲ μὴ ἦσαν τὴν κακίαν ἰσχυροί, οὗτοι τὴν ὑπερορίαν κατακριθέντες, ἔξω πῶς τῆς βασιλίδος διέτριβον πόλεως. Εἶτα χρόνου τινὸς διαφρέουστος, ὑπὸ τῶν εἶσω τῶν βασιλείων αὐλῶν τὰ ἴσα νοσοῦντων κατὰ τὸ λεληθὸς συγκρατοῦμενοι, ἀλλὰ γε καὶ παρρησίας αὐτοῖς κατὰ μικρὸν ὑπνοιγενέμενης, ἐθάρσησαν ἔν τισι τῶν ἐπιστήμων ἡμερῶν, ἐν αἷς εἰώθησι γίνεσθαι συνάξεις, καὶ αὐτοὶ τὴν πόλιν εἰσιέναι, καὶ περὶ τὰς στοὰς ἀπορῆσθαι, ὧδας τε τινὰς ἀντιφώνους ἔδειν, καθὼς εἶχον δόξης, συνθεθεμμένας. Εἰς τοῦτο δὲ ἀναιδείας προῆλθον, ὡς καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις ψάλλοντας ὀνειδίξαι τὸ ὁμοῦσιον, καὶ εἰς ἡδὴν αὐτὸ θέσθαι, Πῶς ποτὶ εἶσα, λέγοντας, οἱ τὰ τρία μίαν εἶναι πρεσβεύοντες δύναμιν; ταῦτα τὸν μέγαν ἀκούσαντα πολλῷ πλέον ὁ τῆς εὐσεβείας ἀνέφλεγε ζήλος. Ἐδεδοίκει γὰρ μὴ τὸ κακὸν παρρησίας οὕτω κατὰ μικρὸν ἀπολαῶν ἐντρέψειε τινὰς τῶν ἀφελεστέρων, καὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν ἀπώμοτον αὐτοῖς θέμενον ἐπαγάγηται πρὸς τὴν πλάνην. Ἀλλ' ὀνειδίζεται ἡ ἀρετὴ τῇ κακίᾳ, καὶ ἀντιφώνους ὧδας καὶ αὐτὸς συνθεῖς, καὶ τῷ λαῷ

(12) Hæc contigisse autumat Baronius post exortam orthodoxos inter et Arianos controversiam.

(13) Vide Niceph. cap. 8, lib. xiii; Soerat. lib vi, cap. 8; Sozom. lib viii, cap. 8; Baron. an. 400.

δεδωκώς κατὰ τὸ ἔθνη τὸν ἄδειν, οὕτω τὰς τῶν αἰρε-
τικῶν ἡμαρτίαν κενοφωνίας. Τί τὸ ἐντεῦθεν ; φθόνος
ἀνῆπτο τοῖς αἰρετικοῖς, καὶ θυμὸς ἄγριος, ἐξ οὗ ἔρις,
ἐκ δὲ τῆς μάχης, καὶ πρός ταύτας πληγαί, εἶτα
ἐπιβουλαί, καὶ τέλος ἐξ ἐκατέρων θάνατος· ὥστε καὶ
ἕνα τῶν τῆς βασιλείδος εὐνοῦχων, Βρίσων αὐτῷ
ὄνομα, τοῖς ἡμνοδοῖς συναιρόμενον, λίθῳ πληγῆται
τὸ μέτωπον· ὅπερ ὡς βασιλεὺς διαδραμὸν αἴτιον τοῖς
αἰρετικοῖς κατέστη τοῦ παύσασθαι δημοσίᾳ τοὺς
ἡμνους ποιεῖν. Οὐδὲν δὲ οἶον καὶ περὶ τῶν ἀν-
τιφωνῶν τῶνδε διαλαβεῖν ὧδῶν, τίς ἄρα καὶ
ἤρξεν αὐταῖς τῆς ἐξέσεως. Ἰγνάντιόν γάρ φασί
τὸν θεοφόρον καὶ μάρτυρα πρῶτον Ἀντιοχεύσι
τοῦτο παραδοῦναι, ὅψει ἐκεῖνον θειοτέρα παραλα-
βόντα, καὶ ἀγγέλους ἀντιπάλοντας ἀλλήλοισι ἐω-
ρακότα καὶ ταύτη τὸν ἡμνον τῆ σεπτῆ Τριάδι προσ-
φέροντας.

publice facerent. Satius autem fuerit de antiphonis quoque canticis dicere, quisnam fuerit auctor eorum inventionis. Dicunt enim divinum et martyrem Ignatium hoc tradidisse primum Antiochenis non domi suæ et a se inventum, sed diviniore quadam visione, ut ille cum Deo magnam habebat familiaritatem, acceptum : ut qui viderit angelos sic inter se contra psallentes et hymnum offerentes adorandæ Trinitati.

ΚΖ'. Καὶ τοῦτο δὲ τῶν περὶ Ἰωάννου ἱστορημέ-
νων ἥμισθα περιδεῖν ἀξίον. Λέγεται γάρ, καὶ πολλῶν
στόμασιν ἔδεται, ὁσάκις ἂν τὸν θεῖον ἄρτον ἱερουργ-
ῶν ἀναφέρει, ἐνθου δλον γινόμενον, συμβόλοις
τισὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ἅγιον Πνεῦμα ἐπὶ τὰ προκειμένα
ἔωρα καταβαίνον ὄραν. Ἐνὸς γοῦν ποτε τῶν παρ-
ισταμένων αὐτῷ λειτουργῶν γυναῖκα τινὴ τῶν δια-
κωνιτῶν ἀνωθεν προσχόντος τὸν ὀφθαλμὸν καὶ
περιέρχως αὐτὴν προσβλέποντος, διακρουσθῆναι
μὲν οὕτω τὴν θεωρίαν τοῦ πνεύματος· ἐκεῖνον δὲ μὴ
ἀγνοῆσαι, ἀλλὰ τὸν μὲν λειτουργῶν ἀντίστα μετακιν-
ῆσαι τῆς στάσεως, αὐτὸν δὲ τῆς συνήθους ὁψευκῶς
μὴ διαμαρτεῖν· εἶτα πρόνοιαν καὶ τοῦ μέλλοντος
θάμενον, παραπειάσμασιν ἐπιτρέψαι τὰ ὑπερῶα
δικταίχζεσθαι.

quidem est frustratus. Deinde futuri quoque curam

ΚΗ'. Ποῦ δὲ καὶ τοῦτο περιδεῖν δίκαιον, ἐν μὲν τῶν
περὶ αὐτοῦ λεγομένων ὄν, ἱκανῶς δὲ ἔχον ψυχῇ χα-
ρίσασθαι φιλοθέῳ, καὶ πρὸς ἡμνον αὐτῆν διαθερμά-
ναι τοῦ κτίσαντος ; Ἐχει δὲ οὕτως· Ἄνθρωπος τις κατ'
ἐκεῖνο καιροῦ, αὐτὸς τε ὁμόφρων Μακεδονίᾳ τῷ
αἰρετικῷ ἦν, καὶ τὴν γυναῖκα τὰ αὐτὰ ἐκεῖνον ὁμοῦ
ζούσαν εἶχε. Τοῦτον ὁ μέγας ἐντέχνως περιελθὼν,
θήραμα τῆς αὐτοῦ γλώττης ποιεῖται, καὶ τῆ τῶν
πιστῶν προστιθῆσιν Ἐκκλησίᾳ. Εἶτα ἐκεῖνος πάλιν
πειθεῖν τὴν σύνοικον ἐπειράτο. Ἡ δὲ γυνὴ, ἄτε δὲ
γυνὴ, καὶ τοῖς ψεύδοσι μάλλον, ἢ τῇ ἀληθείᾳ προσ-
έχουσα, εἶλεγε μὲν τῷ ἀνδρὶ συμφρονεῖν, καὶ τὰ τῶν
ὀρθοδόξων ὑπεκρίνετο πρεσβεῦειν, τὴν δὲ καρδίαν
οὐκ εἶχε συμφεγγομένην τοῖς φαινομένοις. Λαμ-
βάνει τὸν μίαν ἀπὸ τινος τῶν πνευματομάχων
ἄρτου μερίδα, καὶ ταύτην κατὰ τὸ λεληθὸς τῆ παι-
δίσκη πιστεύουσα, τῷ τῶν πιστῶν ἱερῷ σὺν τῷ ἀν-
δρὶ πρόσεισι, μεταστρεῖν τῶν ἀγιασμάτων προσποι-

mouision, et id execrandi in cantico ponerent : Ubi
sunt, dicentes, qui tria unam defendunt esse vir-
tutum? Hæc cum audiisset ille magnus, eum pieta-
tis zelus magis incendit. Verebatur enim ne malum,
sic rursus loquendi libertatem assecutum, esset
aliis causa exitii. Machinatur itaque virtus contra
vitium, et cum ipse antiphona composuisset canti-
ca, et dedisset populis canenda in matutino, effe-
cit ut sic evanescerent inanes voces hæreticorum.
Quid deinde consequitur? Fuit accensa hæreticis
invidia et ira agrestis, ex qualis orta est : ex ea au-
tem pugna, et præter eas plagæ; deinde insidiæ, et
postremo cædes ex utrisque, adeo ut unus quoque
ex eunuchis imperatricis, nomine Bryson, favens
cantoribus orthodoxis, in fronte fuerit percussus
lapide. Quod quidem cum pervenisset ad aures im-
peratoris, veluit hæreticis, ne amplius hymnos

XXVII. Porro autem ex iis, quæ de Joanne tra-
duntur, hoc minime est prætermittendum. Dicitur
enim et multorum sermone celebratur, quod cum
divinum panem consecrans extolleret, totus a
Deo afflatus, (quid autem horum est incredibile
in tam sancta anima?) quibusdam signis videbat
Dei Spiritum ad dona proposita descendere. Cum
autem unus ex ministris, qui ei assistebant, in
quamdam mulierem ex iis, quæ desuper solebant
despicere, (o tuam omnia pervadentem, o mali-
gne, improbitatem) oculum conjecisset, et eam
curiosè aspiceret, sic quidem magno Joanni fuit
depulsa visio sancti Spiritus. Ille autem non
ignoravit, sed ministrum quidem statim movit e
sua statione : ipse vero consueta visione ne sic
gerens, jussit velis superiora muniri tabulata (14).

XXVIII. Quomodo autem justum fuerit hoc quo-
que præterire, quod est quidem unum ex iis, quæ
de eo dicuntur, piæ vero animæ potest esse valde
gratum, et eam accendere ad hymnum Creatoris?
Sic autem habet : Vir erat quidam ille tempore,
qui ipse quoque idem sentiebat cum Macedonistis,
et habebat uxorem, quæ eandem, quam ipse, ha-
bebat opinionem. Eum magnus Joannes sapienter
et artificiose aggressus, sua lingua ceperat et ad-
junxerat Ecclesiæ fidelium. Deinde ille rursus co-
nabatur persuadere ejus uxori, ut eandem teneret
sententiam. Mulier autem, ut quæ esset mulier, et
attenderet magis falsum, quam veritatem, dicebat
se quidem eadem sentire quæ maritus, et ea, quæ
orthodoxi similiter atque ille, tenere; cor autem
minime habebat idem loquens, quod lingua : nolens
sicut prius cum marito errori, ita veritati postremo
communicare. Cum itaque a quodam ex Pneuma-

(14) Ἰπερῶα, superiora tabulata, in quibus sunt mulieres in ecclesia separatæ a viris.

tomachis panis partem accepisset, eam quidem latenter credit ancillæ fidei : ad fidelium autem sacrum accedit cum marito, præ se ferens se participem fore sanctificatorum. Deinde cum panem divinum accepisset, eum quidem rursus latenter tradit ancillæ : ejus vero loco accepit eum, quem habuerat ab hæreticis. Postquam autem eum ori admovit, (o stupendum miraculum, o quam aperta et expressa fuit imago mentis eorum, qui dederant) vidit eum mulatum in naturam lapidis. Atque ipsa quidem cum enuntiasset id, quod factum fuerat, et credidisset, ipsa quoque fit e numero piorum. Lapis autem reponitur in quadam domo ex iis, quæ sacra servant.

XXIX. Aggreditur nunc oratio res Gainæ, quem admodum se habeant, tradere auribus fidelium : qui erat quidem genere Gallus, nihilominus autem mente quoque Barbarus. Cum esset vero Romanis subjectus, et relatus in numerum exercitus, et deinde paulatim progrediens, majores gradus esset assecutus, postremo creatur etiam dux exercitus Romanorum, tam equestrium, inquam, copiarum quam pedestrium. Is cum acriter defenderet opinionem Arianorum, ausus est ab imperatore petere unum templum iis, qui erant ejusdem cujus ipse opinionis, ex iis templis, quæ erant in civitate. Arcadius ergo prolinus (ille enim tunc tenebat sceptrum imperii Romanorum), Dei homine accersito, rogabat ut petitio ejus exaudiretur, ejus virtutem illi revocans in memoriam, et tacite significans tyrannidem, quam ipsum videbat affectare: ut sic, aiebat, Barbari mansuescat animus. Et sic quidem imperator. Ille autem lingua plane aureus, statim ostendit se etiam habere aures, quæ linguæ nihil cederent, et quæ possent judicare, quibusdam orationibus parere oporteat, et quibus non. Statim ergo renuit, divini metus non oblitus et ejus, quam habebat, dignitatis: et dicit se non esse permissurum, quodcunque acciderit. Quomodo enim sustinuerit, qui non et a mente et a pietate procul discesserit, ut qui ingrediuntur rectum tramitem veritatis, et Christum defendunt, esse unum venerandæ illius Trinitatis, amandentur extra sacra vestibula : ii autem, qui se magnifice jactantem et audacem linguam in eum movent, ii, inquam (o profanos pedes) intra domum illius introducantur? Sed si quid eum vereris, o imperator, cum tu mihi eum deduxeris in conspectum, omnem curam depone, ea solum quæ dicuntur auscultans. Ego enim cum eo disserens persuadebo, ne ille velit ea a te petere, quæ non est fas omnino præbere. Lætatus est his auditis imperator, et die sequenti, cum simul etiam adesset vir divinus, accedit quoque Gainas, ipse quidem sicut heri et nudius tertius petens ab imperatore unam ex sacris domibus: Joannes autem dixit, non licere imperatori audere aliquid in rebus ecclesiasticis, si velit omnino esse pius. Quid vero, non mihi quoque, inquit Barbarus una ædes oratoria permittetur ad precandum? Nullum est templum, inquit magnus Joannes, quod non tibi pateat : nec est quisquam te prohibiturus, si velis orare. Sed sum, inquit, alterius sectæ : et ideo volo seorsum cum

ουμένη. Ἐπειτα τὸν θεῖον ἄρτον λαβοῦσα, τοῦτον μὲν ἐν τῷ ἄρανει πάλιν τῇ παιδίᾳ δίδωσιν, ἀντιλαμβάνει δὲ τὸν ἐκ τῶν αἰρετικῶν. Ὡς δὲ τοῦτον τῷ στόματι προσῆγεν (ὦ τοῦ φρικτοῦ θαύματος!) εἰς λίθου φύσιν ἐώρα μεταβαλόντα. Αὕτη μὲ ὅν ἐπιποῦσα τὸ γεγονός καὶ πιστεύουσα, τῆς μερίδος τῶν πιστῶν σὺν τῷ ἀνδρὶ γίνεται. Ὁ δὲ λίθος ἐν τινὶ τῶν τὰ ἱερὰ τηρούντων ἀποτίθεται οἴκῳ.

ΚΘ'. Ὁργῆ δὲ ὁ λόγος καὶ τὰ κατὰ τὸν Γαῖνᾶν ἤδη παραθεῖναι ταῖς ἀκοαῖς· ὅς Κελτός μὲ ἦν τὸ γένος, οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τὴν γυνῶνιν βάρβαρος. Ἐπὶ Ῥωμαίοις δὲ γινόμενος, καὶ τῷ καταλόγῳ τοῦ στρατοῦ συναριθμηθεὶς, εἴτα ταῖς κατὰ μικρὸν προόδους μειζόνων ἐπιτυγχάνων βαθμῶν, τέλος καὶ στρατηγὸς τῆς Ἰπτικῆς τε καὶ περὶ τῶν Ῥωμαίων χειροτονεῖται δυνάμειος. Οὗτος τῆς Ἀρείου δόξης ἐκθύμως ἀντιποιοῦμενος, ἐθαῖρῆσε πρὸς βασιλείω· ἐν τῶν εἰσῶ τῆς πόλεως τοῖς ὁμοδόξοις αἰτῆσαι νῦν. Ἀρχάδιος οὖν αὐτίκα (καὶ γὰρ οὗτος διετίπε τοῖς τὴν βασιλείαν) τὸν τοῦ Θεοῦ μεταπεμφόμενος ἄνθρωπον ἡξίου πρὸς τὴν αἴτησιν ἐπινεῦσαι, ἀνδρείας τε τῆς ἐκείνου ὑπομιμνήσκων, καὶ ἦν ἐώρα τυραννίδα ὑπὸ τούτου μελετώμενην διανιζόμενος, ὥστε τῇ θεραπείᾳ ταύτῃ, φησί, τοὺς τοῦ βαρβάρου πησσευθῆναι θυμούς. Ὁ δὲ πάντα ἄριστος ἐκεῖνος· ἦν οὐδὲν τούτῳ [ῖα. οὐδ' ἐν τούτῳ] τοῦ θεοῦ φόβου καὶ οὐπερ εἶχεν ἐκλαθόμενος ἀξιώματος, Οὐ, φησὶ, εἴ τι δ' αἰ καὶ γένοιτο, τοιοῦτ' ἢ παραχωρήσει τολμηματι. Πῶς γὰρ τις ἂν ἀνάσχοιτο φρονῶν καὶ εὐσεβείας μὴ πόρρω κείμενος, τοὺς μὲν τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ὀρθοτομοῦντας, καὶ τὸν Χριστὸν ἕνα τῆς σεπτῆς Τριάδος εἶναι ὁμολογοῦντας ἕξω βαλεῖν, τοὺς δὲ βλάσφημον γλώττων καὶ τολμηρᾶν κατ' αὐτοῦ κινουντας εἰς τὸν οἶκον (φεῦ!) τὸν ἐκείνου εἰσπαγεῖν; ἄλλ' εἴ τι καὶ τὸν ἄνδρα ὑποπέτησαι, ὦ βασιλεῦ, ἐμοὶ τοῦτον κατ' ὅψιν παραγαγῶν, αὐτὸς ἀμείλι ἀκροατῆς μόνον τῶν λεγομένων γινόμενος. Ἐπὶ γὰρ πείνω διαλεχθεὶς, καὶ οὐδαμῶς ἐπιζητεῖν βουλεύσθαι, ἂ μὴδ' ὄλωσ θάμις ἐστὶ παρασχέιν. Ἐπὶ τούτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, καὶ τὴν ἐπιούσαν ἄμα καὶ τοῦ θεοῦ παρόντος ἀνδρὸς καὶ Γαῖνᾶς πρόσκειναι· αὐτὸς μὲν, ὡς χθὲς καὶ πρόη, ἕνα τῶν ἱερῶν οἴκων ἐκ βασιλείως λιτούμενος· Ἰωάννης δὲ μὴ ἐξεῖναι τῷ βασιλεῖ, ἔφη, ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κατατολμῶν, εὐσεβεῖν ὅλωσ προαιρουμένῳ. Τί δὲ οὐχὶ καὶ ἐμοὶ, φάναι τὸν βάρβαρον, τῶν εὐκτηρίων εἰς εἰ προσευχὴν ἀνεθήσεται; Ἄπας σοι νῶς ἠνέμκειαι, εἰπεν ὁ μέγας, καὶ οὐδεὶς ὁ κωλύσων προσεύχασθαι βουλομένῳ. Ἀλλὰ συμμορίας, εἰπεῖν ἐκεῖνον, ἐτίραξ ἐγὼ, καὶ διὰ τοῦτο συνεκκλησιάζειν αὐτῇ καταμόνας αἰτῶ. Αἰτῶ δὲ πάντως αἴτησιν οὐ μεμπτικῶν, οὐδεὶς ὑπακοῆν ἀπροφάτιστον, πολέμοις ὅσοις καθ' ἐκάστην παραδελόμενος, καὶ τῆς ἐμπατοῦ ψυχῆς καὶ τῶν κινδύνων τὸ τῆς πολιτείας λυσitelὲς ἀλλετομένο. Ἀλλ' ἔχεις, ὦ βέλτιστε, φάναι τὸν ἅγιον, οὐ μένοον ἐλάττους τῶν πόνων τὰς ἀντιδόσεις, εἰπερ

δὴ καὶ στρατηγὸς εἶ, καὶ τιμῆς τῆς τῶν ὑπάτων ἡξιομένους. Οὐδὲν δὲ ἄτοπον καὶ τοῦτα σκοπεῖν, οὐ μὲν ἀδοξίας ἦσθα πρότερον, οὐ νῦν δόξης, καὶ οὔα μὲν ἢ προτοῦ πενία, ὅσος δὲ οὐπερ νῦν ἀπολαύσεις πλοῦτος. Τοῦτο σε χρὴ ἐνθυμούμενον εἶ νοεῖν, καὶ μηδὲν περὶ τὴν οὕτω τιμήσασαν βασιλείαν ἀγνωμονεῖν. Πρὸς ταῦτα τὸν Γαϊνᾶν οὐδὲν καίριον ἀντειπεῖν ἔχοντα, προκρίναι τὴν σιωπὴν· θυμαίεσαι δὲ καὶ βασιλεία καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ὡς ἐν ὀλίγῳ τὸ πολὺ ῥημον τῆς βαρβαρικῆς περιφωτο προπετείας. Χρόνου δὲ ἐν τῷ μεταξὺ διελθόντος, ἦν ἡ Γαϊνας ἐκ πολλοῦ ᾤδινε τυραννίδα εἰς μέσον ἐξενεγῶν, τὰ πρὸς Θράκην τε καὶ Μακεδονίαν περιεῖχε κατατρέχων χωροῖα, καὶ ἄλλω ποδὶ ληϊζόμενος. Μηδενὸς δὲ μήτε πολεμον ἄρσασθαι πρὸς αὐτὸν, μήτε προσεβίαν διακηρυκεύσασθαι θρῆσκόντος, ἢ γενναία ἐκείνη ψυχῇ καὶ τῷ Οὐαίω πεπραγμένη φόβῳ, μηδὲν ὑπολογισμένη, μήτε τὴν πρὸ τοῦ διαφορᾶν, μήτε ἄλλο τῶν, ὅσα θράττειν οἶδε καὶ ποιεῖν ἀνθρώπου ψυχῇν, αἰρεῖται τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφίειν, ἀνθρώπος ἡσυχία τοσαύτη σύντροφος, καὶ μηδὲν τοιοῦτον ἰδὼν κινδυνώδης, ἢ ἔγριόν τι καὶ μακρόν. Ἐξείσει μὲν οὖν εἰς αὐτὸν μάλα προθύμως τὴν ὑπὲρ πάντων προσεβίαν ποιησόμενος. Ὡς δὲ ἦδη πηλοῖον ἦν (ἐπορεύετο δὲ κάτω νεύων, ἐν ἤθει μὲν προσεκτικῶ καὶ κοσμίῳ, βεδίσματι δὲ σχολαίῳ καὶ γαληνῷ, σαφῇ τῆς ἀρετῆς ἔχῃ τῇ ὄψει διασημαίνων), ὁ βάρβαρος αὐτὸν θεασάμενος εὐθύς τε τοῦ θυμοῦ ὑφῆκε καὶ ἡμερον ἔβλεψε, τοῦ οἰδῆματός· αὐτῷ τῆς ψυχῆς συσταλόντος. Ἰκανῆ γὰρ σώρων ὕψις καὶ κοσμία κατάστασις ὀφθαλμόν τε ἄγριον ἰλεώσασθαι, καὶ αἰδῶ καὶ σέβας εἰς τὴν ψυχῇν ἐμβαλεῖν. Αὐτὸν δὲ καὶ δέος εἰσῆλθεν ὑπομνησθέντα παβήσας εἰδείης καὶ γλώττης, ἦν εὐ ἐκεῖνος μάλλον ἔστρεφε κατ' αὐτοῦ, ἢ αὐτὸς ἐκίνει τὸ δόρυ πρὸς πολεμίους. Διὰ ταῦτα γοῶν καὶ προσυπνίετα καὶ προσέπιπτε, καὶ τῆς αὐτοῦ λαδόμενος δεξιᾶς, τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὴν ὡς ἀγιάσουσαν ἐπετίθει. Πρὸς δὲ καὶ τοὺς παῖδας πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τῶν ἁγίων πίπτειν ἐποίησε. Εἶτα λόγων καὶ πραινεύσεως ἡδυτάτης ἀκούσας πελθεταί ῥᾶδίως, καὶ τὴν ἔχθραν λύσας, ὑπόσπονδος, ὡσπερ πρῶτον, Ῥωμαίοις καὶ φίλος γίνεται. Οὕτω πολλᾶκις αἰδέσιμος ὄψις, καὶ λόγων εὐκαιρία καὶ σύνεσις, ἢ μὴ πολέμων ἔπαυσε βία, ῥᾶδίως ἤνυσε καὶ κατάρθωσεν. Ἀλλὰ νῦν μὲν οὕτω τῆς Ἰωάννου ἡγεθηθεὶς ἀρετῆς καὶ γλώττης, τὰ ὅπλα καταθεῖς, εἰρήνην ἔσχε πρὸς βασιλεία· μετ' οὐ πολὺ δὲ κακοηθείας τῆς προτέρας ὑπομνησθείς, καὶ φυγὰς διὰ θράκης γενόμενος, τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατῷ περιπίπτει, καὶ οὕτως ἅμα τοῖς ἄλλοις στασιασταῖς ἀπόλυται. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ Γαϊνᾶν οὕτω, καὶ ταῦτα δὲ τῶν πολλῶν ὀλίγα.

fœderatus et amicus. Ita sæpenumero venerandus vultus, et opportunitas et prudentia orationis, quæ vis belli non potuit, facile effecerunt, et visa est plus potuisse oratio, quam gladius. Sed nunc quidem sic victus a virtute et lingua Joannis, depositis armis, pacem est simplex. Non multo post autem illa valde dulcia et aurea verba, erant, ut cum divina Scriptura dicam, in aures aureæ in aure porci, et Æthiops quidem non mutavit pellem ²⁴, et felis crocoti oblita, persecuta est ea quæ consueverat : et ipse quoque priorem complectens improbiter, rursus cum aliis obibat Thraciam,

ea versari in Ecclesia. Non est mea petitio reprehendenda, et quæ non justam habeat occasionem, cum belli pericula quotidie adeam, et reipublicæ utilitatem vitæ meæ præferam. Sed habes, o optime, inquit sanctus, laborum non minores remunerationes ; siquidem es dux exercitus, et consularem honorem es assecutus. Satius autem fuerit hoc quoque considerare, quam antea quidem esses obscurus et ignobilis, quantus vero sit nunc tuus splendor et quanta gloria : et quanta quidem esset antea paupertas, quantis autem nunc abundes divitiis. Hoc te cogitantem, oportet esse benevolum, et non esse ingratum in imperium, quod te sic honoravit, et non ab eo petere quæ non licet. Cum ad hæc nihil haberet Gainas, quod apte responderet, prætulit silentium : ut qui pulchre re ipsa didicisset, se in virum incidisse, qui non minus posset versare linguam, quam ipse gladium. Admiratus est autem imperator et qui aderant, quod tam paucis barbaricæ temeritatis refrenata fuisset loquacitas. Cum autem aliquantum effluxisset temporis, Gainas quam jam diu parturiebat tyrannidem, aperte edens in lucem, in Thracia et Macedonia faciebat incursiones eas populares et prædas ex eis agens. Adversus quem cum nemo auderet nec bellum fortiter suscipere, nec apud eum fungi legatione, generosa illa anima et divino metu armata, neque timens priorem illius cum ipso contentionem, neque quidquam eorum, quæ solent animum frangere et perterre, ad eum statuit proficisci : homo in summa quiete educatus, et qui nullum unquam tale viderat periculum nec talem perturbationem. Atque egreditur quidem valde alacri animo, ipse legatione functurus pro omnibus. Cum vero jam accederet, ambularet autem terram intuens, gestu quidem gravi et honesto, incessu vero tardo et tranquillo, manifesta virtutis vestigia in vultu significans, Barbarus hoc aspiciens, non amplius erat Barbarus : sed statim et iram remisit, et placide aspexit, tumore animi ei quodammodo compresso tam moderato et tranquillo spectaculo. Quinetiam eum quoque invasit timor, recordatum illius dicendi libertatis, et qui perterri minime potest spiritus, et verborum quæ vires habent ex veritate, et quæ valde possunt animum sauciare. Propterea ergo ei processit obviam et ad pedes procidit : et assumens ejus dexteram, imponebat oculis tanquam sanctificaturam. Præterea autem filios quoque fecit procidere ante sanctos ejus pedes. Deinde cum verba et valde suavem audiisset admonitionem, facile persuadetur : et sublatis inimicitiiis, fit Romanis, sicut prius,

²⁴ Arov. xi, 22 ; Jerem. xiii, 23.

res novas moliens : donec in Romanorum exercitum incidit cum aliis seditiosis : et sic malus ille male perit. Sed res quidem Gainæ sic se habuerunt ; et hæc quidem diximus pauca ex multis, quantum satis fuerit ad significandam ejus perversitatem, et magni illius viri virtutem.

XXX. Similiter autem pro ecclesiasticis quoque regibus studium, et quem pro ipsis habebat zelum, singulariter quidem nemo potest explicare. Sed tamen hoc quoque paucis, quoad ejus fieri potest, conabimur ostendere, tanquam universam aquam fontis per modicum fluentem. Cum enim Constantinopoli Asiani episcopi numero viginti duo cum hoc magno pontifice considerent [Ann. 400], repente uno sabbatorum episcopus quidam Valentinopolis, nomine Eusebius, ex odio ad illum accedens, porrexit libellos Synodo, qui erant adversus Antoninum, qui tunc Ephesinam sedem administrabat. Deinde etiam maximo sacramento adigit magnum Christi pontificem, ea quæ data fuerant, non leviter et in transitu tractaturum, sed ad examinationem quam primum deducturum. Septem autem capitibus comprehensa erat tota accusatio. Sic autem habebat : Sacris vasis pretiosis transmutilatis, eorum materia unum esse ad vasa, quæ ejus et filii sui fuerunt nuncupata. Marmor rursus accepisse ex aditu baptisterii, et audaci manu et mente in balneo suo deposuisse. Columnas, quæ longo ante tempore intra templum fuerant repositæ, in suo collocasse triclinio. Suum filium cædis reum, non divina nec humana reveritum, eum sua nimia auctoritate conservare adhuc immotum in diaconatu. Prædia, inquit, a Basilina, quæ erat mater Juliani abominandi imperatoris, Ecclesiæ consecrata vendidisse, et pretium sibi usurpasse. Cum uxori sua sponte prius renuntiasset, cum ea rursus coivisse, et ex ea filios suscepisse. His omnibus malis accedebat hæc coronis, quod, tanquam sit licitum et permixtum, auro vendat episcoporum ordinationes, adeo ut majores fiant, qui plus præbent pecuniæ. Ad hæc homo Dei placide admodum et tranquille : Frater, inquit, Eusebi, iis, quæ propter animi dolorem fiunt, accusationibus maxima ex parte non sunt faciles probationes. Mitamur ergo in scriptis accusare Antoninum, cum doloris causas possimus curare facilius. Cum is autem repente verbis uteretur acrioribus, et impudentissime affirmaret, se nulla animi perturbatione motum, sed veritate omnia accusare, dat beatus Joannes locum iræ, arbitratus inimicitias esse causam accusationis : et cum Paulum Heracleæ episcopum (videbatur enim is bene velle Antonino) rogasset, ut inter utrumque pacem conciliaret, surgens ingressus est in templum : tempus enim vocabat celebrandi divini mysterii. Sed hæc ne minimum quidem placebant Eusebio, neque cessabat ab inimicitias : sed vehementer invehebatur in Antoninum, et magno in eum ferebatur impetu. Incertum autem, quomodo fuisset in eum motus, et quonam animi motu fuisset incitatus. Itaque accedens, alterum magno Joanni tradit libellum cujus erat eadem cum priori sententia. Præterea autem rursus quoque horrendis adigit

Α'. Τίς δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κινήσασθαι καὶ ὄν ὑπὲρ αὐτῶν εἶχε ζῆλον, κατὰ μέρος φράσει ; πλὴν ἀλλὰ καὶ ταύτην δι' ὀλίγων τῶν ἀποδείξει, ὡς οἶόν τε, πειρασάμεθα, ὥσπερ δὲ ἐν μικρῶν ναμάτων ὄλον ὕδωρ πηγῆς. Κατὰ γὰρ τὴν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου πόλιν Ἀσιατῶν ἐπισκόπων δύο καὶ εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν ὄντων, ἀρχιερεὶ π τούτῳ τῷ μεγάλῳ συνεδρευόντων, ἄφω μίας τῶν σαββάτων Εὐσεβίου τις Οὐαλεντινουπόλεως ἐπίσκοπος παρελθὼν εἰς μέσους, λιθέλλους ἐπιτίθει τὴ συνόδῳ. Κατὰ Ἀντωνίνου δὲ ἦσαν οὗτοι τοῦ τῆ Ἐφέσου τὸν θρόνον διαπόντος. Εἶτα καὶ ὄρωσ τὴν Χριστοῦ μέγαν ἀρχιερέα μεγίστῳ καταλαμβάνει τὴ δοθέντα ταῦτα μὴ παριδεῖν, ἀλλ' ὅτι τὰ χεῖρα πρὸς ἐξέτασιν ἐνεγκέτω. Ἐν ἐπτά δὲ κεφαλαίοις τούτοις τὸ πᾶν συνελήπτο τῆς κατηγορίας ἔειχε δὲ οὕτω Κεῖμηλία ἱερὰ μετασκευασάμενος, τῇ αὐτῶν ἱερῆ σκευῇ ποιήσειεν αὐτῷ τε καὶ τῷ υἱῷ κατωνομασμένοι. Μαρμάρους αὐθὺς τῆς εἰσοδοῦ τῆς κολυμβήθρας λαβὼν, τολμηρᾶ χειρὶ τῷ ἑαυτοῦ κατέθηκε βλαστῆν. Κίονας εἶσω τοῦ ἱεροῦ, πολὺς ἐξ οὗ χρόνος, ἀποκειμένους, τῷ αὐτοῦ ἔλεγεν ὑποστῆσαι τρικλίην. Τὸν υἱὸν τὸν ἑαυτοῦ φόνου φεύγοντά, οὐ θεῖα, οὐκ ἀνθρώπινα δείσας, κατὰ πολλὴν οὕτος τὴν τόλμαν ἀκίνητον ἐν τῇ διακονίᾳ εἰσέτι δεατηρεῖ. Χωρὶα, φησὶν, ὑπὸ βασιλείης τῆς μητρὸς Ἰουλιανῶν τοῦ ἀπεκτόντα βασιλευσάντος καθιερωθέντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, πωλήσας οὗτος ἐξιδιώσατο τὰς τιμὰς. Τῇ γαμετῇ κατὰ γυνῶν ἀποταξάμενος πρότερον, πάλιν αὐτῇ συνέλθοι, καὶ παίδων πατὴρ ἐξ αὐτῆς γένοιτο. Ἡ ἐπὶ τούτοις πᾶσι τοῖς κακοῖς κορωνίς, ὅτι ὡς νόμῳ χρῆται καὶ δόγματι, χρυσοῦ τὰς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίας πωλεῖν, τῶν μειζύων (φεῦ !) γινομένων τῶν πλείονα παρχόντων. Πρὸς ταῦτα τὸν τοῦ Θεοῦ ἑνθρονον πρῶτος πῶς ἂν εἴποις καὶ γαληνῶς, Ἀδελφε, φάνα, Εὐσεβιε, τοῖς διὰ λύπην κατηγορίας αἰ ἀποδείξεις οὐκ εὐχρηστῶς. Χρὴ οὖν ἀποστῆναι τοῦ ἐγγράφως κατηγορεῖν Ἀντωνίνου, τὰς τῆς λύπης αἰτίας ῥῆον ἴσθαι δυνάμενον ἡμῶν. Τοῦ δὲ λόγους θερμότερος χρωμένους, καὶ ἱταμῶτατα δικτεινομένου, μηδὲν κατὰ πάθος, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν πάντα κατηγορεῖν δίδωσι τόπον ὁ μακάριος τῇ ὁργῇ, ἀπέχθειαν εἶναι δοξᾶς τῆς κατηγορίας τὴν πρῶτασιν, καὶ Παῦλον τὸν Ἡρακλείας ἐπίσκοπον (ἐδόκει γὰρ οὗτος φιλικῶς ἔχειν πρὸς Ἀντωνίνου) τὰ πρὸς εἰρήνην ἐπ' ἄμφοτέρους διαπροσεύσασθαι ἀξιώσας, ἀναστάς εἰς τὸ ἱερόν εἰσεσιεν. Ἐκάλει γὰρ ὁ καιρὸς τῆς μυσταγωγίας. Ἀλλ' οὐκ ἦν ταῦτα καὶ Εὐσεβίῳ ἀρέσκοντα, οὐδ' ἔληγεν ἔχθρας, ἀλλὰ πολὺς ἦν κατὰ Ἀντωνίνου φερόμενος, καὶ ὁρμῆς ἀσχετοῦ καὶ φορᾶς ἐμπλεως ἄδηλον μέντοι, ὅπως δὴ κατ' αὐτοῦ κελίνητο, καὶ τίνι πάθει τὴν ψυχὴν ὑπεκινημένος. Παρελθὼν οὖν, καὶ ἕτερον τῷ μεγάλῳ προτείνει βιβλίον, τὰ αὐτὰ δυνάμενον τῷ προτέρῳ, καὶ ἔρωκας πάλιν καταλαμβάνει φριντοῖς, καὶ αὐτῇ συνέρας τῶν βασιλείων τὴν σωτηρίαν, μὴ παριδεῖν

ἀνεξέτατον. Ὡς οὖν οὐδ' ὅλως ἐκείνου τὴν ὁρμὴν ἀκθεκτὴν ἑώρα, καὶ οἷ γε πάντων ἡ ὄψις ἤδη τὸ πρᾶγμα παρείληφε, τὰ μὲν θεῶν δῶρα ἑτέροις ἀνεεγκλίβη ἐπιτρέπει, μὴ κρίνας θεῶν ἀκοῆς τοιούτων τῇ διανοίᾳ ἐπισκηψάσης παραστῆναι, τοὺς ἀγιάμασιν· αὐτὸς δὲ τὸ βιβλίον μετα χεῖρας λαβὼν ἔξεισιν. Ἐἴτε τῷ Εὐσεβίῳ τὴν ῥύμην ὑπανεῖναι βουλόμενος. Μὴ νόμιζε, ἔφη, ὅτι ἔξεσαι σοὶ μετὰ τὸ ἀναγνωσθῆναι τὰ ἐν χερσὶ καὶ ἀκόασι ταῖς πάντων παραδοθῆναι, διαφυγεῖν τὴν ἀπόδειξιν. Οὐτε γὰρ δυνάμενον δεῖκνυεῖν ἀπειρογόμεν, οὔτε δὲ μὴ δυνάμενον ἔλκομέν σε πρὸς βίαν. Ὡς δὲ ἐκείνῳ ἀπαρχωρῆτος ἡ ὁρμὴ ἦν, καὶ σφρόδρα τὴν ἀνάγνωσιν ἐπισπεύδουσα, κελυεῖ τὸ βιβλίον ἀναγνωσθῆναι. Χαλεπῶν δὲ πάντων εἶναι δοξάντων, οἱ τῶν ἐπισκόπων τὴν ἡλικίαν προήκοντες ἀπὸ τοῦ χείρονος αὐτοῖς εἶναι κριθέντος, ὅπερ ἡ τῶν χειροτονιῶν πρᾶξις ἦν, γενέσθαι τὴν ἐξέτασιν ἐδοκίμασαν, εἰρηκότες βράδην οὕτω καὶ ἐπίτομον ἔσσεσθαι τὴν διάγνωσιν. Εἰ γὰρ τοῦτο ἀληθὲς ἐλεγχθεῖν, περιττὴ τῶν ἄλλων ἡ ἔρυνα. Ὁ γὰρ τοῦ Πνεύματος, φησὶ, τοῦ ἁγίου τὴν ὁρεᾶν ὦνιον ποιητοῦμαι μὴ καταπτῆξας, σχολῇ γ' ἂν οὕτος κειμηλίῳ ἢ λίθῳ ἢ χωρίῳ τῆς ἐκκλησίας ἐφείστατο. Συνέδοξε ταῦτα καὶ τῷ ἁγίῳ. Ὡς οὖν ἐρωτηθεὶς ὁ ἐγκαλούμενος ἔξαρνος ἦν, καὶ οἱ τὸ χρυσίον δὲ παρασχέτω εἰσαγόμενοι καὶ αὐτοὶ τὴν δόσιν ἀπέπειναν, ἐπέμενε καὶ οὕτως ἡ ἐξέτασις, καὶ παρέτεινε ἕως ἡδὴ κλινοῦσης ἡμέρας. Ἄλλως οὖν τῶν κινήθεντων λυθῆναι μὴ δυνάμενον, εἰ μὴ μάρτυρες παραχθεῖν, ἐφ' ὧν τὸ δοῦναι προέβη καὶ τὸ λαβεῖν, ἐπεὶ καὶ αὐτοὺς εἶναι μὲν ἔλεγεν ὁ κατηγορὸς, μὴ παρῆναι δὲ, μηδὲ ἐνδημεῖν, ὁ μακάριος πρὸς τε τὸ χαλεπὸν τῆς εὐρέσεως, καὶ πρὸς τὸ ἐργώδες ἄμα καὶ ἄφρονιον τῆς τῶν μαρτύρων παραστάσεως ἀπίδων (ὡ τῆς ἀποστολικῆς ἐκείνης καὶ γενναίας ψυχῆς, καὶ μηδὲν ὀκνῶ τῶν ἀναγκαίων παραχωρούσης!), αὐτὸς εἰς τὴν Ἀσίαν ἔγνω φειτῆσαι, καὶ αὐτὸς γενέσθαι τῶν κινουμένων ἐξεταστῆς, τακερῶ σώματι καὶ πόνοις τοσοῦτοις κατεργασμένῳ ταλαίπωρῳ οὕτω πολλὴν ἐκκλησιαστικῶν χάριν πραγμάτων ὑπεναγκάτω προελόμενος. Ἀντωνίνος δὲ συνιδὼν οὐκ εἰς καλὸν αὐτῷ ἔσσεσθαι τὴν Ἰωάννου πρὸς Ἀσίαν ἔφριζεν (ἴδει γάρ, ὡσπερ αἴτιον ἑαυτὸν ἀκριβὲς ὄντα, οὕτως ἐκείνον ἐλέγχει τὸ πρᾶγμα δυνάμενον), πείθει τοὺς κρατοῦντας διὰ τινος τῶν μεγάλων, οὗ καὶ τῶν ἀγρῶν αὐτὸς εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν, ἐπισχεθῆναι τῷ Ἰωάννῃ τὴν ἔξοδον, προφασίαν τὴν τοῦ Γαϊῶ τότε τυραννίδα θοροδοῦσαν εἰσέει, δι' ἣν ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τοῦτου τὴν παρουσίαν. Οὕτω μὲν οὖν ὁ μακάριος τῆς μὲν περὶ τὴν ἐξέλευσιν ὁρμῆς εἴργεται· τῆς κρυφῆς δὲ τοῦ πράγματος οὐδ' οὕτως ἀφίσταται, ἀλλ' ἐν τῇ συνόδῳ τῶν δύο πρὸς τοὺς εἰκοσὶν Ἀσιαστῶν ἐπισκόπων καὶ τρεῖς παρ' ἑαυτοῦ τῶν μητροπολιτῶν παρασχόμενος εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκπέμπει, παρὰ τε Εὐσεβίου καὶ οὐπερ αὐτὸς κατηγορῶν ἦν Ἀντωνίνου ζητήσοντα κατὰ τὸ προφάνες ὑβεγξάμενος, καὶ θεὸς ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τὸ, τὸν μὴ τὸν ὄρισμένον τόπον ἐντὸς τῶν δύο καταλαβόντα μηνῶν, μεθ' ὧν ἕκαστος ἔχει πρὸς σύστασιν, ἀκοινωνήτων εἶναι. Ὡς οὖν οἱ δι-

sacramentis, ipsam etiam adjungens salutem imperatorum; non hoc quidem episcopaliter, sed forsasse civiliter, ne id præteriret citra examinationem. Cum ergo vidisset illius impetum minime posse cohiberi, et eam rem ad omnium aures jam pervenisse, alios quidem jubet divina dona offerre, non judicans esse sanctum, cum aures incubuerint in talium rerum cogitationem, assistere sauctificationis: ipse autem libello in manus sumpto, egreditur. Deinde tanquam volens Eusebii impetum reprimere: Ne existimes, inquit, postquam lecta fuerint, ea, quæ sunt in manibus, et tradita auribus omnium, te facile posse effugere eorum probationem. Neque enim nos eum, qui potest probare, arcemus: neque eum, qui non potest, vi rapimus. Cum ille autem accerrime instaret et urgeret, ut statim legeretur, præbuit legendum. Cum vero omnia visa essent gravia, ii ex episcopis, qui erant ætate provectiores, ab eo, quod eis judicatum fuerat esse deterius, (id autem erat venditio ordinationum) statuerunt esse faciendam examinationem. Sic enim dicebant sibi facilem et brevem futuram esse dijudicationem. Si enim ostensum fuerit hoc esse verum, supervacaneum fuerit alia examinari. Qui enim sancti Spiritus gratiam non est veritus venalem proponere, is vix pretiosis vasis aut lapidibus aut prædiis ecclesiæ pepercerit. Hæc sancto quoque visa sunt. Cum ergo interrogatus is, qui accusabatur, negaret: et qui aurum insimulabantur præbuisse, ipsi quoque se dedisse inficiarentur, sic mansit et producta est quæstio usque ad diem jam inclinantem. Cum ergo, quæ mota fuerant, solvi aliter non liceret, nisi testes producerentur, quibus præsentibus datum fuit et acceptum, quoniam accusator quidem dicebat esse, sed non adesse, neque in ea versari regione, intuens beatus ad difficultatem inventionis, et considerans quam arduum futurum esset opus, et quam multorum dierum, productio testium, (o apostolicam illam animam, et quæ propter socordiam nihil omittebat eorum, quæ erant necessaria), statuit ipse venire in Asiam, et ea quæ movebantur, suæ ipsius fidei creditit examinanda: in corpore tam liquefacto et immensis laboribus confecto, tanquam afflictionem subire constituens propter negotia ecclesiastica. Antoninus autem cum animadvertisset non recte ei cessurum Joannis in Asiam adventum, (sciebat enim, quomodo se ipsum plane esse reum, ita illum posse aperte omnia convincere) persuadet imperatori, quodam ex magnis viris adjutore ad hoc usus, cujus agrorum ipse curam susceperat, ut sisteretur Joanni exitus, prælectu Gainæ tyrannidis, quæ adhuc conturbabat; propter quam causam necessariam esse ejus præsentiam. Et sic quidem arcetur beatus ille a suo excundi proposito: sed ne sic quidem desistit a perscrutatione eorum, quæ dicta sunt: sed accito uno ex illis viginti duobus Asianis episcopis, qui erant in synodo, et tribus ex iis, qui erant apud se, Metropolitanis, eos mittit in Asiam, quæsituros de Eu-

sebio, et de eo quem ipse accusabat Antonino: cum hoc aperte dixisset et in actis posuisset, ut qui non ad locum præstitutum intra duos menses pervenisset, cum iis, quæ uterque habebat ad sua confirmanda, esset excommunicatus. Cum ergo qui erant iudicaturi, essent in regione, qui iudicio contendebant, priusquam venissent in iudicium, cum inter se dedissent, alter quidem aurum, alter vero jusjurandum, se effecturum ut bono esset animo, dilatione temporis cogitabant iudices fallere. Nam cum accusatori visum esset tempus producere, et sic eis afferre lædium, maxime cum eis anni tempus posset satis magnam afferre molestiam (erat enim ætatis calor vehementissimus), dixit se non posse producere testes intra quadraginta dies. Cum sic dixisset, ipse quidem productionem testium nihili faciens, venit Constantinopolim. Iudices autem cum præter quadraginta, alios non pauciores quam triginta expectassent, neque adesset ullus eorum, quos sperabant, sed res esset fraus manifesta: Eusebium quidem, scribentes ad eos, qui ubique sunt in Asia episcopus, denuntiant excommunicatum, ipsi autem post hæc ad sanctum reverti decreverunt. Quo in loco quidem in Eusebium incidissent, accusabant quod pactis conventis non sietisset. Ille vero causatus corporis valetudinem, adhuc pollicebatur se esse testes producturum: ludens ille in iis, in quibus non est ludendum, et nec manum reveritus, quam gravi affecerat injuria, et quam habebat conscientiam ejus improbitatis. Sed interim, pro dolor, Antoninus excedit ex hac vita: et sic quidem præsens effugit iudicium, quomodoecumque potuit; futurum autem omnino expectat, et quod non potest circumveniri. Quid post hæc est consecutum? Litteræ mittuntur ad sanctum, quæ etiam erant preces ex Asia communes, tum omnium episcoporum, tum etiam presbyterorum, qui etiam eum rogabant et ei valde supplicabant, ne eum quidem in scriptis parentes adjurare, quo suam vehementiorem redderent petitionem, ut ad eos venirent, excogitaturus aliquid remedium eorum ecclesiis, quæ et ab iis qui partes sequuntur Arii, et ab iis, qui plura habendi tenentur cupiditate pessime divexantur. Dei itaque homo et pastor bonus, non corporis imbecillitatem, non viæ longitudinem, non hyemis difficultatem, (erat enim tunc ejus tempus), non aliquid aliud repudians ac formidans, violenta illa et acerrima propter Christum anima, sed hæc omnia parva et nihili ducens pro cura Ecclesiarum, navem conscendens, tribus diebus venit Apameam. Quo in loco Paulus quoque et Quirinus et Paladius (15) episcopi eum expectabant (eos enim statuerat secum ducere in peregrinationem), cum quibus pedibus sine mora iter conficiens, venit Ephesum. Omnes ergo Lydorum et Phrygum, quin etiam Carum episcopi, non pauciores quam septuaginta, et quicunque ex Asiæ populo erant insignes, læti

κἀσόντες ἐπὶ χώρας ἦσαν, οἱ δικαζόμενοι, πρὶν εἰς τὸ δικαστήριον ἀπαντῆσαι, δωδωκότες ἀλλήλοις, ὁ μὲν χρυσίον, ὁ δὲ ὄρκον καὶ τὸ πεῖσαι θαρρῆναι καὶ μηδὲν αὐτῶν μέλειν τῶν προκειμένων, ἐν ὑπερθέσει τοῦ καιροῦ τοὺς δικαστὰς ἐσκαψάντο παρακρούσασθαι. Δόξαν γὰρ τῷ κατηγορῶνι πρὸς τὸν χρόνον αὐτοῦς ἀπαγορεύσαι, ἄλλως τε καὶ τῆς ἔριτος ἰκανῶς λυπεῖν δυνάμενης (θέρους γὰρ ἦν τὸ ἀκριβέστατον), μὴ ἐντὸς τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν τὰς μάρτυρας ἔφη δύνασθαι παραστήσαι. Οὕτως εἰπὼν, αὐτὸς μὲν τὰ τῶν μαρτύρων παρ' οὐδὲν θέμενος, τὴν Κωνσταντινίου λαθὼν εἰσέρχεται. Οἱ δικασταὶ δὲ πρὸς ταῖς τεσσαράκοντα καὶ ἑτέρας θῆ τριάντα περιμείναντες, ἐπεὶ μηδὲς τῶν ἐπιτιζομένων παρήν, ἀλλ' ἀπάτη τὸ πρᾶγμα ἦν, τὸν μὲν Εὐσεβίου ἐπιστελλάντες τοῖς πανταχοῦ τῆς Ἀσίας ἐπισκόποις, ἀνοιώνητων τίθενται· αὐτοὶ δὲ πρὸς τὸν ἄγιον τὸ λοιπὸν ἐπανερχονται, ἔβη δὲ καὶ Εὐσεβίου περιτυχόντες ἐγκαλεῖν εἶχον περὶ τῶν γενομένων. Ὁ δὲ σώματος ἀβήρωστίαν αἰτιασάμενος, καὶ ἔτι τῶν μαρτύρων ἐπηγγέλλετο τὴν παραγωγὴν. Ἀλλὰ τῷ μεταξὺ (φεῦ!) Ἀντωνίνου ἀπολείπει τὸν βίον, καὶ τὸ μὲν παρὸν ἀποδιδράσκει κριτήριον, οἷσπερ ἴσχυος, τὸ μέλλον δὲ καὶ ἀδέκαστον ἀνιμνεῖ. Τί τὸ μετὰ ταῦτα; γράμματα πέμπονται πρὸς τὸν ἄγιον, ὁ καὶ κοινῆ δέησις ὑπῆρχον ἐκ τῆς Ἀσίας, τοῦτο μὲν ἐπισκόπων πάντων, τοῦτο δὲ καὶ πρεσβυτέρων ἀξιούτων αὐτὸν, καὶ ὄρκους, ὡς τι πλέον ἔχόντων εἰς πίστιν, κατακρινόντων τὴν αἴτησιν, καὶ πάντοσφάρα δεομένων πρὸς αὐτοὺς ἀφικέσθαι, ἅμα μὲν ὑπὸ τῶν τὰ Ἀρείου πρεσβυούτων, ἅμα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πλεονεκτεῖν ἠρημένων ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν ὅτι μάλιστα πασχούσαις κακῶς θεραπεῖαν ἐπινοήσονται. Ὁ τὸίνυν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος καὶ ποιμὴν ἀληθῆς, οὐ σώματος ἀσθένειαν, οὐ μήκος ὁδοιορίας, οὐ χειμῶνος δυσχέρειαν (τούτου γὰρ ἦν ὁ καιρὸς) οὐκ ἄλλο τι τειούτων οὐδὲν ὑπολογισάμενος, ἡ βίβλις δὲ ἁριστὸν ψυχῆ καὶ φιλόνηκος, καὶ κρείττων τῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν, ἀλλὰ μικρὰ πάντα καὶ περὶ ἐλαχίστου θέμενος τῆς τῶν ἐκκλησιῶν διορθώσεως, πλοῖον ἐπιβάς ἡμερῶν τριῶν εἰς Ἀπάμειαν γίνεται. Ἐνθα δὲ Παῦλος καὶ Κυρῖνος καὶ Παλλάδιος οἱ ἐπίσκοποι προσμένοντες ἦσαν (τούτους γὰρ καὶ ἔγνω συνεκδήμιος λαβεῖν), μεθ' ὧν καὶ περὶ τὴν πορείαν ἀνύων καταλαμβάνει τὴν Ἐφεσον. Πάντες οὖν Λυδῶν καὶ Φρυγῶν ἐπίσκοποι, πρὸς δὲ καὶ Καρῶν οὐκ ἐλάττους ὄντες τῶν ἑβδομήκοντα, καὶ πᾶσαν ὄσον τοῦ πλῆθους τῆς Ἀσίας ἐπιφανῆς ἦδον ἅση συνῆρρον, ὅψιν ἐκείνην ἐπιθυμοῦντες ἰδεῖν, ἢ πολὺ τὸ ἐξ ἀρετῆς ἦνθει χάριεν, γλώττης τε ἀκούσαι ποθοῦντες ἡδὺ τι καὶ καλὸν νᾶμα βροῦσης εἰς τὰς ψυχὰς. Πρὸς τοῦτους καὶ Εὐσεβίου παρήν ἐκεῖνος ὁ Ἀντωνίνου κατήγορος, λυθῆναι δὲ τοῦ ἀφορισμοῦ δεόμενος, καὶ πρὸς κοινωνίαν παραδεχθῆναι. Ὅντων δὲ τῶν ἀντιλεγόντων ἐπισκόπων μὴ δεῖν παραδέξασθαι συκοφάντην, αὐτὸς καὶ τοὺς μάρτυρας ἐτοίμως καὶ τοὺς χρυσοῦ τὴν χειροτονίαν εἰληφῆτας διετίετο

(15) *Cyrinus habet Pallad.*

παρὰ τῆσιν. Ἐδοξε τοιγαροῦν τῇ συνόδῳ μὴ χειρο-
 ρον εἶναι, κἄν ὁ τὸ ἀργύριον εὐλογῶς ἀπεδίω,
 ἀλλ' οὖν γε διὰ τοὺς θεοδώκτας εἰς ἐξέτασιν τὸ
 πρᾶγμα πεσεῖν. Παρὰ τῶν τοῖνον τῶν ἤδη συν-
 τεθέντων ὑπομνημάτων, παρίστανται μὲν οἱ κατ-
 ηγορούμενοι τῶν ἐπισκόπων, παρίστανται δὲ καὶ οἱ
 μάρτυρες, ὡς περ δὴ τὸ ἀπόβητον ἐγνωρίσθη τῆς
 ἐπὶ χρήμασιν ἀθέσμου χειροτοσίας. Πρῶτα μὲν οὖν
 ἀπαγόρευσας ἐφ' ἑαυτῶν τῶν προτεινομένων καὶ ἄρη-
 σις. ὡς δὲ οἱ μάρτυρες ἤλεγχον, τόπων αὐτοὺς
 ὑπομιμνήσκοντες καὶ καιρῶν, αὐτῶν τε τὴν ποσότητα
 τῶν δεδομένων ἀπαριθμοῦντες, καὶ εἶδη τῶν ἐνεχύ-
 ρων εἰς τὸ ἀκριβὲς ἀπαγγέλλοντες, δυσωπηθέντες
 οἱ κατηγορούμενοι τὴν σαφῆ τῶν λεγομένων ἀλή-
 θειαν, εἶτα καὶ τὸν ἄφυκτον δικαστὴν τὸ συνείδε
 παῖτον οὐκ ἐνεγκόντες, ὁμολογοῦσιν ἐπειπόντες, ὅτι
 τοιαύτην ἐνομίσαμεν εἶναι συνῆθειν, καὶ ἵνα τοῦ
 βουλευτηρίου, ὅπερ ἤμεν ὑποτελεῖτε, ἀπαλλαγῆν
 σχολήμεν· νῦν δὲ, ἐπὶ μὲν οὖν καὶ ἡμᾶς τῶν λει-
 τουργῶν εἶναι τῆς Ἐκκλησίας· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ὅπερ
 καταβεβλήμεθα χρυσοῖν ἀναλαβεῖν δικαιώσατε. Ἐνία
 γὰρ καὶ τῆς τῶν γυναικῶν κτήσεως ἔλεγον εἶναι. Πρὸς
 ταῦτα τὸν μέγαν, Ἐγὼ μὲν, φάμαι, τοῦ βουλευτη-
 ρίου ὑμᾶς ἀπαλλάξαιμι, αἵτησιν ἡμενος εἰς
 βασιλέα· ὑμῖν δὲ μελήσει, πρὸς τὴν σύνοδον εἶπεν
 ἐπιστραφεῖς, τὸ παρα τῶν Ἀντωνίνου κληρονόμων
 ἀνασώθῃναι αὐτοῖς ἃ δεδοκασιν. Ἐψηφίσθη τοῖνον
 εὐθὺς ἀναλαβεῖν μὲν αὐτοὺς τὸ χρυσοῖν, τῆς δὲ ἱερω-
 σύνης ἐκστῆναι, εἴσω δὲ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ἁγια-
 σμάτων μόνον μετέγειν· ἵνα μὴ τούτου συγχωρη-
 θέντος πρᾶγμα πενήθας ἔσχατον ἐπιλάβοιτο συν-
 ηθείας, τὴν ἱερωσύνην, ὅπερ δὴ καὶ Θεοῦ δωρεάν· εἶτα
 λέγομεν, χρήμασιν ὠνήτην γίνεσθαι, καὶ Ἰουδαϊκῶς
 καπιλευεσθαι. Ταῦτα δὲ ἡμερῶν πλειόνων κωνο-
 κῶς κρίναντες, καὶ ὑπομνήμασιν ἀνάγραπτα παρα-
 δόντες ἀντικαθιστώσιν ἐκεῖνον ταῖς ἐκκλησίαις λόγῳ
 τε καὶ βίῳ διακεκοσμημένους, καὶ αὐτῶν εὐγνωμόνας
 τῆ τοῦ μεγάλου κρίσει στοιχησάντων, καὶ τὸ πρῶστι-
 μον ὑποσχόντων τῆς καθαιρέσεως· οὐ τούτους δὲ
 μόνον, οἱ ἔξ τῶν ἀριθμῶν ἦσαν, ἀλλὰ καὶ ἐτέρους
 ἰσχυροὺς εὐρῶν χρήμασιν ἐγκρατεῖς τῶν ἐκκλη-
 σίων γενομένους, ἀποστολικῶ κανόνι καθέτην. Ἐπι-
 σικῶς δὲ ἦν τὰς χειροτοσίας ἐξακρῖνούμενος, μέχρι
 τε πολλοῦ τὴν βάσανον παρατείνων, καὶ ὡς περ τις
 λιθία λίθος ἐν τούτῳ τελῶν, ὥστε ἐγκρινομένους
 οὐ καθαρούς εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον ἀφι-
 λαργύρους, καὶ καθαρὰς ἀνεπιλήπτους. Οὕτω δὲ
 ἀκριβείας ἔχων, καὶ αὐτοὺς πάλιν τοὺς χειροτονου-
 μένους διησφαλλέτο, καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου παρῆναι,
 μηδὲν ταχέως χεῖρας ἐπιτιθεῖναι, μηδ' ἀμαρτίας
 κοινωνεῖν ἄλλοτριας. Ἀντωνίνου μὲν οὖν ἀπολιπόντος
 τὸν βίον (ὡς περ ἦδη φθάσαντες ἐδηλώσαμεν), εἰς
 τὸν αὐτοῦ θρόνον ὁ μέγας (ἢ Ἐφραίμ δὲ οὗτος ἦν)
 Ἡρακλείδην χειροτονεῖ, Κύπριον μὲν τὸ γένος,
 ἐκτουτοῦ δὲ διάκονον. Εἶτα πολλῶν μὲν βίους τῶ λόγῳ
 διακαθάρας, πολλὰς δὲ καὶ τῶν Ναυατιακῶν ἐκκλη-
 σίας, καὶ τούτων ὅσαι τῶν Τεσσαρεσκαίδεκατιῶν

ocys confluebant, vultum illum videre cupientes,
 in quo florebat magna virtutis gratia, et linguam
 audire cupientes, quæ pulchre et suaviter influebat
 in animas. Simul autem aderat etiam ille Eusebius
 accusator Antonini, rogans ut absolveretur a segre-
 gatione, et ut admitteretur deinceps ad commu-
 nionem. Cum autem episcopi contradicerent, di-
 centes non oportere admittere calumniam, ipse
 dicit se non esse calumniam, sed affirmabat se et
 memento temporis testes esse producturum, et
 eos qui auro fuerant ordinati. Visum est itaque
 synodo, etiamsi e vita excessisset is, qui pecu-
 niam acceperat, satius tamen esse propter eos
 qui dederant, rem deduci ad examinationem. Pro-
 ductis itaque actis, quæ jam fuerant composita,
 sistuntur quidem episcopi, qui accusabantur: sis-
 tuntur autem etiam testes consequenter, quibus no-
 tum erat arcanum nefariæ propter pecuniam factæ
 ordinationis. Atque primum quidem perfecta ne-
 gatio eorum, quæ objiciebantur, et quod res esset
 aperta calumnia (ita enim dicebant illi, qui accusa-
 bantur), quæ nihil habebat sani nec firmi ex veritate.
 Cum autem probationibus eos testes assidue im-
 peterent, eis loca et tempora revocantes in mem-
 oriam, et quantitatem eorum, quæ soluta fuerant:
 quin etiam species eorum, quæ data sunt, referrent:
 cum hæc ita essent valida, reverti illi apertam eor-
 um, quæ dicebantur, veritatem et deinde inevita-
 bilem judicem pulsantem non ferentes conscien-
 tiam, persuadentur et fatentur rem vere ita se ha-
 bere, subjungentes: Existimavimus talem esse cor-
 suetudinem, ut liberarentur, aiebant, a curia, cui
 eramus obnoxii. Nunc autem si fas quidem sit, ut
 simus ex ministris Ecclesiæ: sin minus, aurum
 saltem, quod solvimus, velitis nobis reddere, non-
 nulli enim dicebant id, quod solutum fuerat, esse
 ex bonis uxorum. Ad hæc magnus ille: Ego, inquit,
 dabo operam, ut vos a curia liberemini, pro ea re
 petitione oblata imperatori, vobis autem curæ erit
 omnino, dixit conversus ad synodum, ut eis con-
 serverentur, ex Antonini scilicet hæredibus, ea quæ
 ipsi solverunt. Protinus ergo decretum est, ut aurum
 quidem illis redderetur: privarentur autem sacer-
 dotio. Hoc solum eis datum est, ut altare ingressi,
 participes essent sanctificationum: ne res longe pes-
 sima veniret in consuetudinem, vel sacerdotium,
 quod Dei donum esse dicimus esset venale pecu-
 niis, et Judaice ejus fieret cauponatio²⁵. Cum hæc
 pluribus diebus canonice judicassent, et scripta in
 acta retulissent, eorum loco constituunt in Ecclesiis
 viros verbo et vita ornatos. Non hos autem solum
 qui erant sex numero, sed alios quoque totidem cum
 magnus ille invenisset pecuniis invasisse in eccle-
 sias, eos ecclesiastica regula deposuit. Erat enim
 ille cum in cæteris quidem rebus ecclesiasticis
 cautus et diligens, tum in ordinationibus dili-
 gentissimus et accuratissimus, et diu producens

examinationem : adeo ut qui coaptabantur, non solum essent puri, sed avaritia quoque superiores, et semel dicam, nulli affines reprehensioni. Cum autem esset adeo diligens et accuratus, adhuc tamen abundantiorē adhibens cautionem, muniebat ens, qui ordinabantur, et eis suadebat id, quod recte dictum est ab apostolo ²⁶, ut nemini manus cito imponerent, neque alienis peccatis communicarent. Et hæc quidem ita se habebant. Cum autem Antoninus, ut diximus, e vita excessisset, in ejus sedem magnus ille (ea autem erat Ephesus) ordinat Heraclidem, genere quidem Cyprium, suum autem diaconum. Deinde cum multorum quidem vitam sermone expurgasset, multis vero Novatianorum Ecclesiis, et eorum, qui dicuntur Tessareshædecatis (16), persuasisset a priori recedere opinione, et transire ad orthodoxam, et alia fecisset plurima et maxime apostolica, dignaque ejus mente et lingua, ad urbium reginam revertitur ille aureus, eratque sic prius orationum cœlesti nutrimento nutriens, et consuetorum operum curam gerens. Ea autem erant, cura viduarum, defensio orphanorum, eorum, qui erant neglecti et injuriis facile patebant, auxilium: et quod erat omnium maximum, vitæ deductio ad virtutem et cura animarum, ad quod egregia illa lingua non tanquam minutæ roris guttas verba emittens, sed totos fontes apte et numerosè effundens populū incitabat.

XXXI. Verum enimvero cum tam pulchre se haberet Ecclesia, et in magna ageret tranquillitate, gravis irruens procella, magnos ei fluctus excitavit. Nam cum ille homo Dei et vitiorum animæ medicus artificiosissimus, et alia quidem studeret magnopere curare, maxime autem pessimum et illiberalissimum, et aliorum omnium fere vitiorum causam, nempe avaritiam, et in eam quotidie vehementer inveheretur, non æquo animo tulerunt, qui huic vitio serviebant, suam et solius plagam eam rem esse unusquisque existimans, etiamsi ille non ullam personam privatim perstringeret, sed communiter et obscure inferret reprehensionem; prima autem ex aliis, et prima ex iis, qui ejus amore tenebantur, Eudoxia, quam ex auditu quidem omnes scitis, cum esset (o dedecus) pecuniæ ancilla imperatrix. Sed enim revera magnas ad feriendum vires habet conscientia, cum etiamsi nullus alius moveat, ipse quidem unusquisque per se, non possimus ferre illius plagas. Hæc ergo tam misere affecta, communes illas reprehensiones, sui esse solius, ut jam diximus, et non alicujus alterius, esse existimabat. Accidit autem aliquid ejusmodi, quod ei materiam præbuit ulciscendi eum, qui reprehendebat. Id vero sic habebat: erat vir quidam Constantinopoli, nomine Theodoricus, dignitate patricius, divitiis autem valde abundans. Ejus ergo divitias illa liberalibus oculis non intuens, easque suas facere valde cupiens, quærebatur modum, per quem posset assequi quod desiderabat. Cum ea autem dubia esset animi (ille enim nullam debat ansam), quid facit? Publicandi quidem ejus bona capit consilium: sed cum hoc studeret facere non aperte, significat ei, qui possidebat.

Α λέγονται, πείσας μεταμαθεῖν τὸ ὀρθόδοξον ἄλλα τε πλείω καὶ ἀποστολικώτατα, καὶ τῆς αὐτοῦ ἡμετέρας καὶ γνώμης καὶ γλώττης διαπραξάμενος, εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανέρχεται, καὶ ἦν ὡσπερ πρῶτον τῶν συνήθων ἔργων ἐπιμελούμενος. Τὰ δὲ ἦν, χερσὶν προσαταίαι, ὄφρα τῶν ἀντιλήψεις, ἀδικουμένων ἐπικουραίαι, τὸ πάντων μέγιστων, χειραγωγία βίαις πρὸς ἀρετὴν, καὶ ψυχῶν ἐπιμέλεια· πρὸς δὲ καθ' ἑκάστην ἢ γλώτταν, οὐ κατὰ τινὰς δὴ ψευδέας ἀφίεται τοῖς λόγοις, ἀλλὰ κρουνοὺς ὄλωις ἐρμελεῶς ὑετίζουσα, παρῶρμα τὸ πλῆθος.

Β ΑΑ'. Πλὴν ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας οὕτω καλῶς ἐγομένης, καὶ γαλήνην οἶαν ἐχούσης βαθεῖαν, λαλαφῆσαι ἐπισπεύων ἄγριος χολεπῶς αὐτὴν ἐξεκμήνην. Ἐπεὶ γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ἰατρός εὐτεχνότατος, καὶ τὰλλα μὲν εἶχε ἡ σπουδῆς θεραπεύειν, μάλιστα δ' οὖν τὸ κακοθητότατον τε καὶ ἀνελευτερώτατον, καὶ τῶν ἄλλων παθῶν πάντων σχεδὸν αἰτιώτατον τὴν φιλαργυρίαν, καὶ πολὺς ἦν ἐκάστοτε κατ' αὐτῆς βέβων, οὐκ ἦνεργον οἱ τῷ πάθει τούτῳ δουλεύοντες, καὶ πρῶτη τῶν ἄλλων ἢ καὶ πρῶτη τῶν ἐραστῶν πλοῦτου Εὐδοξία (ἀκοῆ πάντες ἴστε τὴν βασιλίδαν, καὶ ὅπως οὐκ ἐπίσταται πάντων ἐκείνη τῷ τῆς φιλαργυρίας ἐδουλεύσει ἔρωτι), καίτοιγε μὴ πρὸς ὄνομα, μηδὲ ὀρισματικῶς. ἀλλὰ κοινῶς αὐτοῦ καὶ ἀδελφῶς τοὺς ἐλέγχους ἐκείνου. Ἄλλὰ γὰρ δεῖνὸν πάντως καρδίαν πληθεῖ τὸ συνειδός· ὅπου γε καὶ μηδεὶς τῶν ἄλλων ὑποκινούμενος, αὐτὸς γε καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος οὐχ οἶοι τί ἐστιν τὰς αὐτοῦ μάλιστα διαφεύγειν. Αὕτη τοίνυν οὕτως ἀθλίως καὶ χαλεπῶς ἔχουσα, τοὺς κοινούς ἐλέγχους καὶ ἀπροσώπους, αὐτῆς εἶναι μόνης καὶ οὐκ ἄλλου τοῦ ὑπελάμβανε. Συμβῆν δὲ τι τοιούτου καὶ ὕλην αὐτῇ παρέσχεν, ὥστε ἀμύνασθαι τὸν ἐλέγχοντα· Ἄνθρ τις ἦν ἐν τῇ Κωνσταντινῶν τὴν ἄξίαν πατρικίως, τοῦνομα Θεοδότηχος, πλοῦτου περιττώτατος ἔχων. Τούτου τοιγαροῦν τὸν πλοῦτον οὐκ ἀγαθῶς ὀμμάσιν ἐκείνη θεασαμένη, καὶ ἑαυτῆς ποιῆσαι κομιδὴν γλιχομένην, τρόπον ἐζήτει, δι' ὅσπερ αὕτη γένοιτο τὸ σπουδαζόμενον διανῆσαι. Ἐπεὶ δὲ διεπίρη (καὶ γὰρ ἐκεῖνος οὐδεμίαν ἐδίδου λαθεῖν), τί ποιῆσει; καὶ τίνα τρόπον ἐπιτηδεύσει, τὴν ὡσίαν τοῦ ἀνδρὸς δημεύσαι σπουδάζουσα; Φανερῶς αὐτῷ μὴ νέμει χρήματα τῷ κοινῷ δανείσαι πρὸς χρεῖαν αὐτῶν ἤκοντι κατὰ πολλὰς ἄρτι, φησὶ, τὰς κινήθεις αἰτίας.

²⁶ 1 Tim. v, 22.

(16) Al. Tessareshædecatis.

Ὁ δὲ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὸ σκηπτό-
 μενον ἀποβλέψας, καὶ συνεισὶ δτι ψιλῶσαι τῶν
 ὄντων αὐτὸν βούλεται, πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἀνθρω-
 πον ἔγω καταφυγεῖν. Ὅπερ δὴ καὶ ποιήσας οὐ κοι-
 νῶν τῶν φρονεῖδων αὐτὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἱατρὸν
 λαμβάνει τοῦ πράγματος· ἔκεινον γὰρ οὐδ' ὀτιοῦν
 μαλλήσαντα γράφαι πρὸς αὐτήν, ὅσα τε ἤπιετο τοῦ
 προκειμένου σκοποῦ, καὶ ὅσα κωλύειν αὐτήν τοῦ
 βουλευμάτος εἶχον· τὴν δὲ δισωπηθεῖσαν τὰ γεγραμ-
 μένα, καὶ ἀποσχέσθαι τὸ παρὸν, καὶ τῷ ἀνδρὶ μὴ δι'
 ὄχλου γίνεσθαι. Οὕτως οὖν ὁμολῶς αὐτῷ τοῦ πρά-
 γματος προχωρήσαντος εἶπε τὸν μακάριον πρὸς
 αὐτόν, ὡς, Εἴπερ ἡ βασιλις ὁ κατὰ νοῦν εἶχεν εἰς ἔρ-
 γον ἤγαγεν, αὐτὸς τε ἀνέρημος τῶν ὄντων ἐγένου,
 καὶ παρὰ Θεῷ ἔλειτο χάρις σοι οὐδεμία. Ἐπει δὲ
 οὗτος τὰ μελετώμενα εἰς ἔργον οὐκ ἀφήκεν ἐλεῖν, B
 τί τὸ ἀκόλουθον ἢ φανῆσαι πάντως ἡμᾶς οὐκ ἀναι-
 σθήτως ἔχοντας τῆς χάριτος, οὐδ' ὅτι πρὸς ψυχὴν
 ἀγνώμονα ἢ φιλανθρωπία; Οὕτως εἰπόντες τὸν ἅγιον
 οὕτως αὐτὸν ἐλεῖν, ὡς εὐθὺς πάντα τὸν πλουτον, πλὴν
 ἐξ ὧν ἀποζῆν ἔμελλον αὐτὸς τε καὶ οἱ πατέρες, ἀφουσί-
 ασθαι τῷ πανδοχεῖν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ τῇ
 Εὐδοξίᾳ ταῦτα πρὸς γυνῶιν ἐλάθοντα λίαν τε καθικετο
 τῆς ψυχῆς καὶ πολλὴν ἐνήκεν αὐτῇ τὴν ἀνάμ.
 Ἀμείλει καὶ τοῖς παροῦσι τεκμηραμένη, ὡς καὶ τὰ
 γραφέντα πρότερον, καὶ τὸ Θεοδέρχου κήρῃσθαι δο-
 κεῖν, οὐ λόγος φιλανθρωπίας ἐκίνει, ἀλλὰ φιλαργυ-
 ρίας μᾶλλον, καὶ τὸ εἰς ἑαυτὸν ἐθέλειν ἐλκύσαι τὰ
 χρήματα. Γνωρίζει τῷ ἀγίῳ τὰ τοῦ σκοποῦ, πέμψασά
 τινα τῶν ἐν τέλει, καὶ τὴν παραδοχὴν ὀνειδίζει τῶν
 χρημάτων, Ἐδει γὰρ, εἰποῦσα, καθάπερ ἡμᾶς, οὕτω C
 δὴ φέροσθαι καὶ σὲ τῶν προσηκόντων Θεοδέρχου.
 Ἐστρεφε γὰρ αὐτὴν καὶ ἰσχυρῶς ἔθραπτεν ἡ τῶν
 χρημάτων ἐπιθυμία, δόξασαν ἑτέρου ταῦτα μᾶλλον
 γενέσθαι, καὶ οὐκ αὐτῆς. Ἀκούσαντα δὲ τὸν μακά-
 ριον ἐπιστεταί πρὸς αὐτήν, οἷς προσήκον ἦν γρά-
 φαι τὸν ἀληθείας τε ἅμα καὶ θεοσεβείας φρονεῖζοντα.
 Εἶχε δὲ τὰ γραφέντα οὕτως· Οἴμαι, τέκνον εὖσεβὲς,
 εἰς γυνῶιν κεισθαί σοι, ὅτι χρήματα εἴ γε δὴ καὶ
 ἰβουλόμην αὐτὸς ἔχειν, οὐδὲν ἦν τὸ κωλύον (πατράσι
 γὰρ ἐρησάμην μεγάλα τε δυναμένους, καὶ πολλὰ
 ἐκτημένους)· ἀλλ' ἐκὼν ἐξέστης τοῦ πλοῦτου τοῖς
 δεομένοις, πρᾶγμα μὴ λογισάμενος εἶναι φρονεῖδος
 ἄξιον. Πῶς οὖν ἂ κατὰ πολλὴν τὴν σπουδὴν ἀπεθέ-
 μην, καὶ ὧν κοινῇ πᾶσι καταφρονεῖν συμβουλεύω,
 τούτων οὐκ εἶχον αἰσχυνθῆναι νῦν ἐπιθυμητῆς φλι-
 νεσθαι; Χρήματα οὖν Θεοδέρχος ἔμοι μὲν οὐ παρ-
 ἔσχεν· ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτοῦ παρέχοντος αὐτὸς ἔλαβον.
 Ἐδάνεσε δὲ ταῦτα Χριστῷ τοῖς πένησι παρασχό-
 μενος, καλῶς γε ἔκεινος ποῖων καὶ λυσitelῶς ἑαυτῷ.
 Πολλαπλασίω γὰρ ἐκεῖθεν αὐτὰ λήψεται. Εἰ δὲ σοι
 ἀφαιέσθαι ταῦτα σκοπὸς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἡμᾶς μὲν
 ζημιώσεις οὐδὲν, ἀλλ' οὐδὲ λυπήσεις τί κατὰ τοῦτο·
 Χριστὸν δὲ μᾶλλον, οὐ καὶ γεγόνασι, καὶ σεαυτὴν τὰ
 μέγιστα βλάβεις. Τοῦτο πρῶτον Εὐδοξίᾳ σπέρμα τῆς
 πρὸ αὐτὸν ἀπεχθείας. Ἐντεῦθεν ὤδινε κατ' ὀλίγον
 τὴν κατ' ἐκείνου μανίαν, πολλοὺς ἔχουσα καὶ ἄλλους
 τοὺς τοῦ σκοποῦ αὐτῇ συλλαμβανομένους. Ὅτι δὲ
 ἐκείνῳ κινδύνου λόγος οὐδεὶς, καὶ τοῦ σφηκιδαν καθ'

A Cum communi, inquit, dare possis mutuas pecunias,
 ne differas, quod propter multas, inquit, causas eis
 nunc opus habet. Ille autem non ad id solum, quod
 dicebatur, sed ad id etiam, quod prætexebatur, in-
 tuens, et intelligens eam velle ipsum privare bo-
 nis, quærebat aliquem, qui susciperet ejus defen-
 sionem. Is autem quisnam esset alius, nisi homo
 Dei? Ad quem quidem cum protinus accessisset,
 eum nequaquam suæ spei pœnituit, neque enim
 eum invenit solum socium curarum, sed pomptis-
 simum etiam curatorem. Ille namque nihil cunc-
 tatus, scribit ad ipsam quomodo oportebat, et quæ
 scopus requirebat propositus. Ipsa autem statim
 mota iis, quæ scripta fuerant, statuit abstinere et
 desinere eum afficere molestia. Cum res ergo ei tam
 leniter processisset, dixit ei sanctus: Si imperatrix
 fecisset quod animo agitabat, ipse et bonis esses
 privatus, et Deo nullam habuisses gratiam. Cum
 autem ipse obstiterit iis, quæ cogitabat, quid est
 consequens, nisi ut non videamur omnino esse in-
 grati et immemores accepti beneficii? Cum sic dix-
 isset sanctus, is ita illum cepit, ut omnes divitias,
 iis solis exceptis, quibus ipse et filii viverent, con-
 secrarit pandocheo Ecclesiæ. Hæc cum ad Eudoxiæ
 venissent notitiam, ejus animum vehementer sau-
 ciarunt. Cum ex præsentibus certe conjecisset,
 quod et quæ prius scripta fuerant, e magna cura
 quam gerebat Theodorici, ex avaritia potius existe-
 rent, quam ex humanitate, et quod vellet fieri do-
 minus pecuniæ, significat sancto quæ in animo
 habebat: et acri spiritu ei exprobat, quod acce-
 pisset pecunias, dicens: Oportebat te omnino, sicut
 nos, abstinere ab iis, quæ pertinebant ad Theodo-
 ricum. Eam enim graviter versabat et conturbabat
 cupiditas pecuniæ, magna que ducebatur pœnitentia,
 quod eorum, quæ scripta fuerant, cedens re-
 verentiæ, tam magnas non esset assecuta divitias.
 Cum hæc autem audiisset beatus, ei litteris signi-
 ficavit ea, quæ par erat eum, qui veritatis curam si-
 mul gerit et pietatis. Sic autem habebat ea, quæ
 ad ipsam scripta sunt: Existimo, o pia filia, te non
 ignorare, quod si ipse voluisssem habere pecunias,
 nihil mihi obstitisset. Habui enim parentes, qui et
 multum poterant, et multa possidebant: sed divi-
 tias lubens cessi egentibus, existimans eas esse rem
 non dignam, in quam meam curam conferrem.
 D Quomodo ergo, quas et ipse magno studio deposui,
 et quas omnibus communiter consulo despiciere,
 eas nunc non eru bui videri concupiscere? Pecunias
 autem Theodoricus mihi quidem non præbuit, sed
 nec ipso præbente ipse accipi: Christo vero fœner-
 ratus est, eas præbens pauperibus, ille quidem recte
 faciens et sibi utiliter; illinc enim multiplices habe-
 bit remu nerationes. Si autem tuus sit scopus hæc
 Christo auferre, nos quidem nullo damno afficies,
 necideo n os ulla afficies molestia, sed Christum po-
 tuis, cujus esse sunt, et illi curæ erit earum ablatio.
 Hoc Eud ox iæ existitit primum semen concepti in
 eum odii: hinc paulatim in illum furorem partu-

riit, habens multos quoque alios, qui iram accendebant. Quod autem ille periculi nullam ducebat rationem, et in se irritandi crabrones, et movendi eos, qui ipsum essent læsuri, in iis, in quibus aliquid negligere, erat Deum ad iram provocare, et excidere ab ejus benevolentia, jam est tempus docere : imo vero quomodo ira in eum eruperet ab difficile, ut qui lubenter, ut dicitur se affricant.

XXXII. Mulier quædam vidua, nomine Callitrope, habitans Alexandriam, defertur ad Paulicium duccem exercitus, qui tunc quidem Alexandriæ Augustalem administrabat magistratum, pecuniæ vero magno amore tenebatur. Defertur autem, quod illa abundaret pecuniis, et esset valde dives : et ideo quingenti aurei a misera exiguntur : quos non ut quæ posset dare, sed ut quæ magno metu afficeretur, illi dat sitienti, omnibus bonis suis datis pignori, ab iis, qui habebant mutuata. Cum autem duo anni præterissent, sinemque ejus accepisset magistratus, et ager ipse in urbe regia, et ab eo exigere ratio suæ administrationis: mulier, quæ invenerat tempus eam adjuvans, ascendit vestigio, et accedit ad imperatorem, in eum qui injuriam fecerat, vociferans, et injustam annuntians ablationem. Cum vero causa fuisset commissa præfecto prætorio, et imperator jussisset reddi mulieri, quod non fuerat recte ablatum: ille sive personas peccatorum acciperet, ut dicit divina Scriptura ²⁶, sive non recte se gereret manus, neque liberaliter, male affectit viduam : et non vindicem, sed adversarium potius se præbuit judicem. Cum ergo ab eo mulier desperasset auxilium, accedit ad imperatricem: mulier a muliere, quæ male affecta fuerat, ab ea, quæ poterat opem ferre, se consecuturam esse misericordiam, ut par erat, judicans. Eadoxia ergo, ut quæ invenisset venandi occasionem, et mustela, ut dicitur, odorata fuisset pinguedinem, quam primum accersit eum, qui fecerat injuriam. Deinde cum quæ viduæ fecisset, ei dixisset, et eum esse injustum arguisset, eum quidem mulctat centum libris auri: triginta sex autem solis numismatibus datis Callitropæ, jussit esse contentam. Hæc avara illa et illiberalis, et auro vivens, et aurum omnia videns, sicut Midas ille in fabulis, aurum noctu et interdiu visione apprehendens : cujus in manibus iniquitas, ut dicit beatus David ²⁷, et dextera plena injustitiæ. Quid ergo miserabilis illa vidua, et revera calamitiosissima, quæ talia quidem passa fuerat ab ea, a qua non debebat, ut a qua sperasset potius defensionem? Ipsa ergo cum omnem spem abjecisset, uno utitur refugio, communi illi viduarum defensore. Cui cum rem renuntiasset, et qualia pateretur a sænatoribus, et quod sit usuris omnino opprimenda. Hæc dicens, et lacrymas, quæ ad persuadendum magnam vim habent, effundens, evocat ad misericordiam eum, qui ad ipsam erat propensissimus, et qui non minus

Α εαυτοῦ ἐρεθίσαι, καὶ κινήσαι τοὺς ἀμύνεσθαι θυνάμενους, ἐφ' οἷς τὸ παριδεῖν τι παροργίσαι θεὸν ἦν καὶ τῆς αὐτοῦ ἐκπετεῖν εὐνοίας, κεντρὸς ἦδη διδάσκειν· μάλλον δὲ καὶ ὅπως αἱ κατ' αὐτοῦ ὄρμαι πρὸς ἔργον ἔχωρον παρὰ τῶν μισούντων ἐλέγχους, καὶ ἀντίτα νοσεῖν ἐλαμμένων.

iis, qui oberunt reprehendi, et quos avertere est

Χίτρα τις γυνή, τοῦνομα Καλλιτρόπη, τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν οἰκοῦσα, Πυλακίῳ τῷ στρατηλάτῃ διαβάλλεται τὴν Ἀγουσταλικὴν τότε ἀρχὴν τῆς Ἀλεξανδρείας διέποντι, καὶ λίαν ἐρωτικῶς ἔχοντα χρημάτων, ὡς περιττὴ τὴν οὐσίαν εἶη καὶ δευτικῶς πλουσία, καὶ παρὰ τοῦτο εὐθὺς πεντηκιστοῦς ἡ ἀστυχῆς χρυσοῦς ἀπαιτεῖται· ὅς, οὐχ ὡς δυναμένη, βλάβως παρέχει, ἀλλὰ δεῖαι τὸ πᾶν τῆς οὐσίας εἰς ἐνέχυρα δοῦσα, καὶ παρὰ τῶν ἐχόντων δοῦναι δανεισμένην. Ἔς δὲ χρόνοι δύο παρελθούσιν, παραλυθέντος αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς καὶ πρὸς τὴν βραβιλευούσαν ἐνδοξομηκότος, ὧν τε διώκητε τὸν λόγον ἀπαιτομένου, ἡ γυνὴ τὸν καιρὸν ὡς συνεργὸν εὐραμένη, ἔπεισεν τε κατὰ πόδας, καὶ τῷ βασιλεῖ πρόσεισι τοῦ ἡδίκηστος καταδοῦσα, καὶ τὴν πονηρὰν εἴσπραξιν ἀπαγγέλλουσα. Τῷ ἐπάρχῳ δὲ πιστευθείσης τῆς δίκης, καὶ βασιλεῶς ἀναδοθῆναι τῇ γυναικί, ὃ μὴ καλῶς ἀφῆρτο, ἐπιτρέψαντος, ἐκείνου εἶτε τὸ πλεόν ἢ γνώμη τῷ προσώπῳ νέμουσα, εἶτα δὲ καὶ ἡ χεὶρ ἀνελευθέρως ἔχουσα κακῶς διατεθεῖ τὴν χήραν, καὶ οὐκ ἐδικητὴν, ἀλλ' ἀντίδικον αὐτῆς ἐδείκνυ μάλλον τὸν δικαστὴν. Ἀπογνοῦσα γούν ἡ γυνὴ τὴν ἐντεῦθεν βοήθειαν, τῇ βασιλίδι προσέρχεται, γυνὴ παρὰ γυναίκα, ἡ κακῶς πάσχουσα παρὰ τῆς βοηθεῖν δυναμένης ἐλέους μὴ ἀπορήσει λογιζομένη. Ἡ τοίνυν Εὐδοξία καιρὸν ὥσπερ ἄγρας τούτου ἐβρούσα, καὶ τοῦ χάρισσασθαι τῷ σφετέρῳ πάθει, τὴν ἀδικήσαντα διὰ τεχνῶν μετακαλεῖται. Εἶτα τὴν χήραν, πρόφασιν κατεπιπούσα αὐτοῦ, καὶ ἄδικον ἀπελέγξασα, ἐκατόν μὲν χρυσίου λίτρας αὐτῇ ζήτησι· εἶ δὲ καὶ τριάκοντα νομίσματα μόνῃ τῇ Καλλιτρόπῃ δοῦσα προσέτακτεν ἀγαπᾶν. Ταῦτα ἡ φιλοχρήματος ἐκείνη καὶ ἀνελευθερός καὶ χρυσῶ ζῶσα, χρυσὸν ὀρώσα, χρυσὸν πνέουσα, χρυσὸν κεντρὸς καὶ μεθ' ἡμέραν σάνταζομένη, Ἦς ἐν χερσὶν ἡ ἀνομία, κατὰ τὸν μακρῖον φάναι Δαβὶδ. Τί οὖν ἡ πολύδακρυς χίτρα καὶ ἀληθῶς βαρυσυμφοροτάτα, ἡ τοιαῦτα δὴ παθοῦσα παρ' ἧς ἠλπίζε μάλλον ἐδικίας τυχεῖν, καὶ ἂ κακῶς ἀφῆρητο, δικαίως ἀπολαβεῖν; Ἀυτῇ γούν πάντων ἀπογνοῦσα μίᾳ χρῆται καταφυγῇ, τῷ κοινῷ προσδραμοῦσα τῶν χηρῶν προστάτῃ· ὅ καὶ τὰ τοῦ πράγματος ἀπαγγέλλουσα, καὶ οἷα πάσχοι παρὰ τῶν δανειστῶν, καὶ ὡς κινδυνεύει τέλειον τοῖς τόκοις ἐκτριβῆναι, ταῦτα λέγουσα καὶ δάκρυα, τὸ ἀνυσιμώτατον πρὸς τὸ πεῖσαι φυγῆν, καταχέουσα ἐκκαλεῖται πρὸς οἶκτον τὸν πρὸς αὐτὸ προχειρότατον. Ὁ δὲ τὴν ταχίστην μετακαλεῖται μὲν τὸν ἡδίκηστος, ὁνειδίξει δὲ καὶ διελέγχει τὴν ἀδικίαν, καὶ τὸ χρυσίον ἐπιζητεῖ, οὐ τὸν Εὐδοξίαν

²⁶ Prov. xviii, 5. ²⁷ Psal. xxv, 10.

τρόπον, ἀλλ' ἐλευθέρᾳ γνώμῃ καὶ μισοπονίῳ τῆς ἄγνης καὶ ἀκατακτάτου ἡρώδου. Τούτου δὲ τὴν τῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα ἔτην τῆς βασιλείας προτεινομένου ζημίαν, ὁ μακάριος, Δημοσίω ἀδικημάτων, εἶπεν, ἕκείνα εἴσπραξις· οὐ δὲ ἀλλ' οὐκ ἂν ἐντεῦθεν ἐκφυγοίς, εἰ μὴ πρότερον τῇ γυναικὶ τοὺς πεντακοσίους ἀπαριθμήσεις. Ἀκουσὸν τοῦτο τῇ Εὐδοξίᾳ γενομένου, παραχρῆμα πέμπει πρὸς τὸν μέγαν ἑκατὸν, ἀφείναι τὸν κατεχόμενον ἐπιτάττουσα, ὡς ἤδη ἀρκοῦντως ἀκαλλογημένον. Ὁ δὲ, Οὐκ ἀφήσω, φησὶν, εἰ μὴ δίκαιον πρὸς τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἡδαικμένης οὕτης, καὶ ταύτης γυναικὸς, φεῦ! καὶ ξένης καὶ χήρας. Τίνων δὲ ἄλλον οὕτως ὡς τούτων μέλει Θεῷ; Εἰ δὲ ἀφείναι με καλεῖς, ἀλλὰ σὺ τὸ γράος ἀπόδος τῇ γυναικὶ, ἐξ ὧν εἰς ἑκατὸν πρόσφορον τὸ πλέον ἀφείλου. Ταῦτα μὲν ὁ μέγας, ὡς δὲ καὶ ἀπὸς ἑκατὸν καὶ δις πέμψασα μηδὲν ἤνευ, τὸ ἀνθρώποις αὐτοῦ μᾶλλον προσκρούσαι ἢ Θεῷ περὶ ἁλιεῖας τιθεμένου, ἔγωγε τε πρὸς ἄνδρα ἔχουσα οὐ καιροῖς εἴκοντα, οὐδὲ ἀπειλαῖς ἐγγυονομένου, τοῖς τῶν μικροφύων μορμαυλαίαις, ἀλλὰ γενναίῳ τῷ φρονήματι τῆς ψυχῆς ἄχρι καὶ αὐτοῦ θανάτου ἀντικαθιστάμενον πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τὸ ὄρασαι κακῶς μᾶλλον, οὐ τὸ παθεῖν ὑποκρίσσομαι· ἐπεὶ τοιοῦτον προσβαλεῖν ἔμαθε, πλήρης θυμοῦ γενομένη (ἰδοὺ γὰρ ἤκιστα φορητὸν αὐτῇ τὸ κολλῶν κρατοῦσαν ἐνὸς ἡμέρας παρὰ πολὺ φαίνεσθαι. Καὶ γὰρ τοιοῦτον γυνή, κοῦφόν τι καὶ εὐρπίστον καὶ τῆς κενῆς οἰκίας ἀκριβῶς παίριον, καὶ μάλιστα τῆς ἐξουσίας αὐτῆν καθάπερ βασιλείας τινὸς ἐκπερσοῦσε), καλεῖται δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων μετὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ χειρὸς εἶς τάχος ἀφικομένουσιν εἰς τὸ ἱερὸν εἰσελθεῖν, καὶ πρὸς βίαν τὸν κρατούμενον ἀφείναι. Οἱ δὲ ἀπελθόντες ὡς ἤδη πρὸς ταῖς θύρας ἦσαν καὶ εἰσθεῖν ἑαυτοὺς ἔμελλον, ἄγγελον ὁρῶσι Θεοῦ ῥομφαίαν διεσπασμένην καὶ φοβερῶς τὴν εἴσοδον εἴργοντα. Τούτου ἕκτεινοι τὸ φρικτὸν ἰδόντες, καὶ πολλῶν τῶν δαίμων καταπλαγέντες, οὐκ ἐν πλέον ποιεῖν ἔγνωσαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν πέμψασαν εὐθὺς τε ἐπανέρχονται, καὶ τὸ θεῶν τεράσιον διηγούνται· τὴν δὲ φρίζαι μὲν καὶ αὐτὴν ἀκούσασαν, καὶ τῆς ὁρμῆς ὑφείναι. Οἶδε γὰρ τὸ ταχέως οἰδοῦν καὶ φουσώμενον διὰ φρενῶν εὐκαλίαν, ταχέως πάλιν, ὡς περὶ οἱ κενοὶ κομφύλγες, διακίπτειν. Εἶτα μετ' ὀλίγων τοῦ προλαβόντος σκοποῦ γίνεται· καὶ Φρουμέντιόν τινα τοῦνομα ὡς αὐτὸν πέμψασα παραγγέλλει πειθεῖ μᾶλλον τὸ προκείμενον διανῶσαι. Τὸν δὲ μέγαν ἡκιστα ταῖς αὐτοῦ πειθεῖσιν κολακείαις, οὐ δύσπερος ὢν, εἶπεν, οὐδ' ἀπλῶς τῇ βασιλίδι ἀντιπίπτειν βουλομένος, φιλόνομος ὑμῶν εἶναι καὶ πέρα τοῦ μετρίου δοκῶ. Ἔστι δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ἅμα μὲν ἀμύμων ἀδικηθῆσα γυναικὶ χήρα καὶ γυνὴ προσεκίας πάσης, ἅμα δὲ καὶ τῇ βασιλίδι ψυχῆς πραγματευόμενος σωτηρίαν. Τοιαύτην τοῦ ἀγίου τὴν ἀπόκρισιν δαδωκότος, καὶ μηδὲν ὑφείναι πρὸς τὴν ἔστασιν ὑποφύαντος, ἐπεὶ ὁ τὴν ἀδικίαν διαπραξάμενος ἔγωγε πάντα τὰ ἐν ἁλίαις ἀπρακτα καὶ ἀνόνητα, καὶ ἦν

erat promptus ad eos defendendos, qui passi fuerant injuriam, quam Eudoxia ad faciendum. Quamobrem nec ei quidem licebat cunctari: sed protinus quidem accersit eum, qui læserat: forti autem et generoso animo ei exprobat et arguit injustitiam, et aurum ab eo requirit, non quomodo Eudoxia, suum morbum, non autem alienam plagam curans: sed libera et quæ o dio malos habet, mente mulierem defendens. Cum is autem adduceret mulctam centum librarum, quibus eum mulctaverat imperatrix, et sic non reddendæ rationis quæreret subterfugium, beatus: Pro delictis, inquit, publicis facta est illa exactio. Tu vero non alter effogies, nisi multeri quingenta prius numeraveris. Cum primum autem hoc venisset ad aures Eudoxiæ, illa mittit ad illum magnum, jubens eum, qui detinebatur, absolvi a crimine, ut qui se satis defendisset. Ille vero leonis pellem statim induens: Imo vero non dimittam, inquit, quoniam nec justum est (o Dei leges et præcepta), cum ante nostros oculos sit ea, quæ fuit affecta injuria, eaque mulier externa et vidua, quæ lacrymis operit, ait Malachias²⁸, altare Domini, indigens eo, qui sit opem laturus. Quanam autem sunt Deo tantæ curæ, quantæ hæc? Quod si me jubes eum dimittere, at tu redde mulieri debitum ex iis, quæ illius prætextu abstulisti amplius. Hæc quidem magnus ille. Cum autem illa semel et bis misisset, neque quidquam proficeret cum ipse minoris faceret homines quam Deum offendere: et cognovisset rem sibi esse cum homine, qui non cedebat temporibus, minas non formidabat, nec timebat ab ulla excidere rectione, quæ quidem sunt magna ex parte terriculamenta iis, qui sunt parvi et abjecti animi: sed constanti et generoso spiritu fortiter usque ad mortem resistebat peccato, et magis cavebat male facere, quam pati. Cum, inquam, cognovisset cum ejusmodi viro rem esse sibi futuram, ira plena (videbatur enim minime ferendum, ut quæ multos superabat, rideretur uno longe inferior: est enim ejusmodi res mulier, nempe levis, et quæ facile movetur, et plane inanis gloria ludibrium) jubet extemplo, et duo quidem centuriones, eos sequente quæ sub eis erat manu, quamprimum mittuntur, quibus fuerat imperatum, statim templum ingredi, et eum qui detinebatur, vi illinc eripere. Et sic quidem Eudoxia: ignorabat autem se ea aggredi, quæ fieri non poterant, et bellum adversus Deum suscipere. Nam cum illi venissent, et jam essent in foribus, et irrupturi essent, (o divinum spectaculum! o rem plane novam!) vident Dei angelum specie admirabilem, forma terribilem, qui struxerat rhomphæam, et horribiliter arcebat ab ingressu. Hoc illi malum, cum vidissent, metu repletæ fuerunt illis animæ, et protinus nihil amplius facere decreverunt: sed quamprimum reversi ad eam, quæ miserat, stu-

pendum hoc spectaculum cum stupore narrarunt. Α ἐκ τῆς βασιλίδος ὠνειροπολεῖ βοῦθειαν, φησὶν οὖσαν ῥοπήν, καὶ τὸ τῷ λόγῳ, σιλήτην ἐπικουρίαν, οἴκαδε πέμψας παρ' ἐαυτοῦ τὸ χρυσίον τῇ γυναικί κατατίθεται, καὶ οὕτω τῆς ἐνοχῆς ἀκλιλάττεται.

post ad scopum priorem revertitur, et Frumentio quodam ad eum misso, (neque enim tam esse begligentem sinebat amor pecuniarum) jussit persuasione potius aggredi propositum. Magnus autem minime parens ejus blanditiis, dixit : Non quod delecter litibus, neque quod imperatrici resistere statuerim, vobis videar esse supra modum contentiosus, non per sacras leges et divina eorum, qui præcesserunt, dogmata et disciplinas : sed simul quidem injuria affectam defendens viduam, et quæ omni egebat auxilio, et imperatricis animæ salutem procurans, sic videar contradicere. Cum sanctus talem dedisset responsonem, et ostendisset se nihil esse cessurum, qui autem fecerat injuriam, vidisset omnem spem esse sibi irritam, et imperatricis, quam somniabat opem nihil habere momenti, et esse plane ficulneum, ut dicitur, auxilium, domum mittens, aurum exsolvit mulieri : et sic liberatur ab obligatione.

XXXIII. Paulo post autem Eudoxia (quærebat enim facienda, quæ vellet, libertatem, seu bene se secus se haberent, et neminem esse, qui contradiceret) mittens ad sanctum, et partim quidem minis, partim autem blanditiis eum aggrediens, suadet ut desinat velle ei resistere, dicens: Sed oporteret te esse contentum ecclesiasticis, civilia vero omnino nou subire, sed eis cedere imperatoribus, quomodo ipsi tibi rursus ecclesiasticis: cessare autem contra me conciones habere in ecclesiis. Nam ego quidem hucusque te observavi ut patrem, et paternum, ut sciunt omnes, honorem tibi tribui. Tu autem nisi de cætero in nos fueris melior, scias me non esse toleraturam. His magnus Joannes magna affectus tristitia (videbat enim cor ejus parturire injustitiam, et labrem improbe concipere, et iniquitatem, ut dicit divinus David 30, parere), dixit iis, qui missi fuerant: Jubet me abscedere a rebus civilibus. Tantum autem abest, ut res attingam mundanas et civiles, ut sim ab eis tam alienam, quam ii, qui diu ante sunt mortui, remoti sunt a rebus quæ ad victum pertinent: sed cum sim episcopus, et mihi commissa sit cura animarum, apertum scio esse periculum, non arguere iniquitatem. Vereor enim, ne de nobis quoque dicatur illud Osee: « Celaverunt sacerdotes viam Domini 30: » si nos, cum injuste aliquid admittatur, id feramus silentio. Sed eum quoque, qui peccat, jubet rursus divinus Paulus 31 coram omnibus arguere, ut reliqui, inquit, timorem habeant. Non autem nihil aliam in ecclesiis, neque nominatim, neque aperte arguimus. Quocirca nobis temere succenset imperatrix. Sin autem oratio, quæ invenitur in eos, qui sunt obnoxii avaritiæ et aliis vitiis, nonnullorum mordet conscientiam, non illi nos, sed seipsos potius merito reprehendant. Hæc et alia his similia cum audissent ii, qui missi fuerant, scriptis mandarunt quæ dicta sunt: et reversi, dixerunt se nihil efficere, conantes in cælum jaculari, et radere leonem, et adversus stimulos calcitrare, nebulasque cædere, et tumulos prædicare, et alia, quæ dicuntur de iis, quæ non

ΑΓ'. Ὀλίγη δὲ ὕστερον ἡ Εὐδοξία σταίλασα πρὸς τὸν μέγαν, καὶ τοῦτο μὲν ἀπειλάτι τῷ δοκεῖν ἐκπεθούσα, τοῦτο δὲ καὶ κολακείαις ὑπερχομένη ἀποστῆναι παρῆναι τῆς πρὸς αὐτὴν ἐντίτυπας, καὶ Παῦσαι, ἔλεγε, τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀρκοῦμενος, καὶ μὴ καὶ τοῖς πολιτικοῖς παραδιδόμενος πράγμασι, ἀλλὰ τούτων τοῖς βασιλεῦσι παραγερῶν, ὥστε καὶ αὐτοὶ σοὶ πάλιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀφίστανται. Παῦσαι δὲ μου καὶ τοῦ ἐν ἐκκλησίαις καταδημηγορεῖν. Ἐγὼ μὲν γὰρ μέχρι τῆς ἔρτι καὶ ὡς περὶ προσεῖχον, καὶ πατρικίην σοὶ ἐκμὸν τὴν τιμὴν σοὶ δὲ εἰ μὴ βελτίω τὸ λοιπὸν τὰ πρὸς ἡμᾶς γένηται, ἴσθι με καὶ ἀνεξομένην. Πρὸς ταῦτα λίαν ἐκαστος περιαλγῆς γενόμενος (ἰώρα γὰρ αὐτῆς τὴν καρδίαν ὠδίνουσαν ἀδικίαν), Ἐμε, ἔφη πρὸς τοὺς πεμφθέντας, πολιτικῶν ἀποστῆναι κελεύει πραγμάτων' ἐγὼ τοσοῦτον δέω κοσμικῶν ἢ πολιτικῶν φρονεῖν, ὅσον γε καὶ οἱ πάλοι θανόντες βιωτικῶν ἀφιστάσασιν. Ἐπίσκοπος δὲ ὢν καὶ ψυχῶν ἐγγχειρηθεὶς προστασίαν, οὐ δύναμαι παρανομοῦντας μὴ ἐλέγχειν. Τί γὰρ ἄλλο ἢ ἐντολῶ; Ἐλεῖπον, φησὶν, ἐπιτίμησον, παρακάλεισον. Καὶ τὸν ἀμαρτάνοντα πάλιν κελεύει ὁ θεὸς Παῦλος ἐνώπιον πάντων ἐλέγχειν, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ, φησὶ, φόβον ἔχωσιν. Ἐμετὶ δὲ οὐδὲν ἐκείνην ἐκ' ἐκκλησίας πρὸς ὄνομα οὐδὲ φανερώως ἐλέγξαμεν, ὥστε τῇ ἐκκλησίᾳ καθ' ἡμῶν μάλιστα ἡ ἀγαπάτης. Εἰ δὲ ὁ λόγος κοινῇ κατὰ τῶν φιλαργυρίᾳ καὶ ἄλλοις πάθεσιν ὑπευθύνω φερόμενος ἐνίων δάκρυα τὸ συνειδὸς, μηδὲν ἡμῶν ἐκείνοι, ἀλλ' ἐαυτοὶ ἐγκλιτεύσαν. Ταῦτα καὶ ἄλλα ταῦταις παρακλήσεσιν αἱ πεμφθέντες τῆς ἀγίας ἀκηκόετας γλώττης, καὶ γραφῆς τὴ εἰρημίας παραδόντες, ἐπανεβθόντες, ἀπήγγειλαν, οὐδὲν ἀνύειν εἰπόντες τοξεύειν εἰς οὐρανὸν περῶμενοι. Ἄνθρωπον γὰρ ἰδεῖν κρείττω μὲν φόβου, κρείττω δὲ κολακείας, αὐτοῦ θανάτου καταφρονοῦντα, ἐν δεδοκίκα μόνον, τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸ λυπῆσαι διὰ ταύτης θεόν. Τούτων ἡ Εὐδοξία τῶν λόγων ακούσασα οὐδὲν ἤττον, ἢ πρότερον, τοὺς κατ' αὐτοῦ θυμὸς σιγῇ καὶ καθ' ἐαυτὴν ἕστρεφεν. Εἶτα τῆς Ἐκκλησίας καλῶς ἐχούσης καὶ ὅσαι ἄραι πρὸς εὐσέβειαν οἰκοδομονίμνης, τῆς πολιτείας τε καθ' ἐκάστην ὑπὸ τῆς αἰσῶς γλώττης ἀρδουομένης καὶ

30 Psal. vii, 15. 30 Osee vi, 7. 31 I Tim. v, 28.

τὸν κατὰ Θεὸν βίον καρποφορούσης, ὥστε μετὰ τῶν ἄλλων λακῶν καὶ τῶν συνήθων τούτων κατ' ὀλίγον ὀφίστασθαι, ἱππομανζες, φημί, καὶ θεάτρων, τὴν σπουδὴν τε ταύτην πρὸς τὸ θεῖον εἰς προσευχῆς οἶκος καὶ ναοὺς Κυρίου μετατιθέναι, καὶ καθῆσθαι τοιαύτην πρὸς ἀλλήλους τὴν ἑμιλλαν, τίς πρῶτος οἶκον Θεοῦ φθάσας, καὶ τούτῳ μᾶλλον ἐνδιετριψας πλείονος ὄναίτο καὶ τῆς ὠφελείας; Ταῦτα οὕτω καλῶς τε καὶ θεοφιλῶς ἔχοντα, σφόδρα τὸν φθόνον ἐλύπει, καὶ διὰ τοῦτο πολὺν μὲν καὶ κινδυνώδη τὸν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεγείρει σάλον, δεῖν δὲ καὶ βαθεῖαν αὐτῆς καταχέει τὴν νύκτα, τὸν μέγαν (φεῖ!) φραστήρα, τὸν τῶν ψυχῶν ἥλιον, ταύτης μακρὰν ποιήσας καὶ ὑπερόριον θάμνος. Ἀλλὰ ζητεῖτε μαθεῖν, ὅπως [ἴσ. ὁποίους] καὶ τίνας ἔσχε τοὺς πρὸς τοῦτο καθυποურγήσαντας. Κινήσας μὲν καὶ ἄλλους, τῶν ἐπισκόπων, φημί, καὶ τῶν τοῦ κλήρου, τὴν γνώμην ἐπινηθείους πρὸς τὸ πομπρὰ σπέρματα τοῦ πονηροῦ δέξασθαι, ἔστι δ' οὗ καὶ τῶν τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ὑπαρχόντων οὐδὲ γυναῖκες τῆς ἀνόμου ταύτης ἀπειλήθησαν συμμορίας, ἀλλὰ μερὶς κἀνεῦθεν τῷ πονηρῷ γίνεται, φιλόκοσμοί τινες οὐσαι καὶ ἐμπαθεῖς, καὶ τῷ πεκληθῆναι παρὰ τῆς ἐσείνου γλώττης κατ' αὐτοῦ πνεύσασαι. Οὓς δὲ θερμότερους εἶχε τῶν ἄλλων ἀγωνιστάς, τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον οἶδεν ὁ λόγος, καὶ τὸν Βεβρότας Ἀκάκιον, Ἀντιόχῳ τε τὸν Πτολεμαῖδος, φημί, καὶ Σεθηριανὸν τὸν Γαβῶλων. Πρὸς τούτοις δύο τε τῶν πρεσβυτέρων ἦσαν, καὶ τῶν διακόνων πέτε, τὴν φαύλην ταύτην συμπληροῦντες συνωμοσίαν. Οὐ χειρὸν δὲ δηλώσαι καὶ τὰς αἰτίας θεν ὁ πόλεμος ἤρξε τῇ Ἐκκλησίᾳ.

susciperet semina : « Qui fecerunt consilium, et non per me » (hæc dicit Isaias ²², disserens in persona Domini) « et pacta conventa, et non per spiritum meum: » et nonnullos etiam, qui erant ex ipsa aula imperatoris. Ne mulieres quidem se ab hoc iniquo cœtu abstinerunt, sed eæ quoque maligno fuerunt pars germana. Erant quædam mulieres, quæ mundo delectabantur et erant obnoxie vitiiis. Quæ quidem, quod ab illius lingua sauciatae fuerant, in eum vehementes concipiunt et effundunt spiritus. Quos autem habuit acriores aliis adversarios, ii fuerunt, Alexandriæ Theophilus, Berrhœæ Acacius, Severianus Gabalorum, et Antiochus Ptolemaidis. Præter hos, duo presbyteri, et quinque diaconi simul eruperunt. Cercopum (17) improbum quemdam cœtum eos dixerit quispiam, aut viros sanguinum et fraudis, ut e divina Scriptura ²³ aliquid dicatur potius. Sed satius fortasse fuerit ostendere, undenam bellum cœperit in Ecclesia.

ΑΔ'. Ἐν τις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβύτερος, τοῦνομα Πέτρος, τοῦ πρεσβυτέρου τῆς κατ' αὐτὸ Ἐκκλησίας τῶν πρωτεύων ἐπειλημμένος. Τούτῳ δι' ἔχθρας ὁ Θεόφιλος οὐκ εἶδ' ὅθεν γενόμενος (ἐπέπερ ἦν κακουργῆσαι, καὶ διαβολὴν συνθεῖναι τῶν ἐκ τοῦ παντός πλῆθους ποριμώτατός τε καὶ σχολιώτατος), μῶμον ἐπέσπειρεν ἐπανεγεῖν, ὡς εἶη γυναικᾶ τίνα τῆς τῶν Μανιχαίων ἀίρεσεως τὸ μῦθος οὕτω τῆς κακοδοξίας ἀπωσπείμην εἰς κοινῶσαν παραδέξασθαι. Αὐτοῦ δὲ διατεινομένου καὶ τῆς δόξης αὐτῆν μετρεθεῖσθαι, καὶ κατὰ γνώμην τῷ νῦν κατηγορῶ ταύτην παραδέξασθαι, καὶ μάρτυρα τούτων τὸν Πηλοουσιώτην Ἰσίδωρον παριστοντός, ἄνδρα βίῳ τε καὶ λόγῳ ἕνα τῶν πολλοῦ λόγου κατηξιωμένων ὑπάρχοντα, ὅπ'

possunt fieri. Ille enim homo est metu superior et minis, et adversus ipsam quoque mortem erigitur. Unum solum timet, nempe peccatum, et ne Deum per ipsum vel modicum offendat. Parva visa sunt hæc Eudoxiæ, acrique et effreni ejus auri cupiditati. Quamobrem ab ira et furore non desistebat, sed apud se habitantem magis versabat iram, expectans tempus et occasionem ejus, qui ipsam despiciebat, ulciscendi usque ad satietatem. Cum ergo recte se haberet Ecclesia, et ædificaretur in dies ad pietatem: et respublica rigaretur quotidie ab ejus lingua, et vitam, quæ est ex Deo, suavissime produceret: etenim cum aliis malis, hæc etiam, quæ erant usitata et familiaria, incipit contemnere: nempe equorum cursus et theatra, cœtusque et orationes, quæ nihil habebant utile aut necessarium: et quod in ea ponebat studium, convertit ad currendum ad ædes orationis et ad templa Domini: adeo ut inter se contenderent, quis veniret prior in templum Domini, et in eo versaretur diutius, et majorem perciperet utilitatem. Hæc quæ: adeo pulchre et pie se habebant, invidiam magna afficiebant molestia: et ideo vehementem quidem et periculosam adversus Ecclesiam excitat tempestatem: gravem autem et profundam ei offundit noctem, magno illo, pro dolor! luminari et sole animarum, procul ab ea amandato et misso in exsilium. Sed cupitis scire, sat scio, quosnam habuerit gravis invidia, qui celeres pedes ad hoc intulerunt. Movit quidem et alios ex episcopis et clericis quorum animus erat aptus, ut maligni

clericis quorum animus erat aptus, ut maligni

XXXIV. Erat Alexandriæ presbyter quidam nomine Petrus, qui in presbyteratu suæ Ecclesiæ primas partes obtinuerat. Is cum nescio quomodo in odium venisset Theophilo quoniam ad machinandum aliquid et struendam calumniam, erat eorum, qui ex toto sæculo fuerunt, ingeniosissimus, non parva labe per fraudem eum aspergit, nempe quod mulierem quamdam hæresis Manichæorum, cum eam exsecrandam nondum repulisset opinionem, admisisset ad communionem. Eo autem asserente, et ipsam prius illam abjurasse opinionem, et admissam esse e sententia ejus qui nunc est accusatoris, tanquam hoc non sufficeret ad fidem faciendam, ab eo quoque adductus est testis Isidorus Pelusiota,

²² Isa. xxx, 1. ²³ Psal. LIV, 24.

(17) *Al. Gerdonum.*

vir et vita dicendi facultate unus ex præstantissimis, et præterea ab ipso quoque magno Athanasio relatus in numerum presbyterorum. Atque ipse quidem, tanquam ab Isidoro extrema affectus injuria, et ut ab illo convictus, propterea quod ostendisset veritatem, Petrum quidem præter rationem expellit e sacerdotio non propter aliam causam, nisi propter inimicitias. Deinde etiam quærebat occasionem, per quam suæ improbitatis tropæum ipsum quoque erigeret Isidoro. Quod etiam facit paulo post, aliunde ad iram incitatus (18). Hinc autem fuit commotus. Isidoro dantur mille aurei a Theodote, que fuit uxor Theodori præfecti prætorio. Ea vero mandavit Isidoro, ut pauperibus, quæ erant Alexandriæ mulieribus emeret indumenta. Hoc Theophilo non communicatum, in eum peperit iram minime tolerandam. Causa autem erat, Ne si ille, inquit, acceperit, consumat in lapides, ut solet, et in ædificia. Cum autem interrogatus Isidorus confessus esset, et dixisset se id fecisse, quod volebat quæ dederat, tunc quidem nequam ostendit se fuisse iratum, sed sub Plutonis, ut aiunt, galea celat iram, in cordis penetralibus pontifex fovens æmulationem. Paulo post autem eam aperit, et gravissimam machinatus calumniam (sciebat enim ille sicut prius diximus, optime dolos struere et machinari insidias), cum illam mandasset litteris, et ordinem deinde sacramum vocasset ad concionem, ipso præsentem, in quem erat orlinata calumnia: Hanc, dixit, o Isidore, ostendens schedulam quam habebat in manibus, ante decem et octo annos contra te mihi traditam, quoniam in aliis occupatus, victus fui ab oblivione: nunc rursus propter alia forte perscrutans, inveni. Agebat autem tunc Isidorus annum vitæ octogesimum, vir qui exercitatione et laboribus longis jam consenuerat, et ipsum habebat vultum nuntium virtutis, et qui eorum, qui videbant, aninīs poterat magnam afferre reverentiam. Cum ergo, postquam hoc sic dixisset, peteret ut protinus de objecto crimine causam diceret (id autem erat sodomiticæ libidinis), Isidorus statim placide, et ut se dignum erat: Esto, inquit, chartam tunc datam latuisse: quomodo non rursus processit is, qui dedit? attamen si ne tunc quidem aderat, at nunc adsit: et ostendens quisnam ipse sit, dicat in nos. Cum ergo nihil haberet, quo posset calumnia videri fide digna, qui facit? Quodam adolescente corrupto pecuniis, cum pulchre instruit ad sycophantiam. Deinde ille abiens, rem matri communicat. Illa autem partim quidem Deum timens, partim autem suspectum quoque habens, quod erat in præsentia, iudicium, ne forte manifestum redderet id, quod erat compositum, Isidoro significat: et quod quindecim aureos accepisset

(18) Historiam hanc a Palladio. Sozomeno et Socrate Origenistarum fautoribus assertam, ab hujus auctore, et aliis eorum fidei, secutis acceptam, mendacii convincit Baronius, et occasione Origenis

Ἀθανασίω τε μεγάλου τῶν πρεσβυτερίων καταλιγμένον, αὐτὸς ὡσπερ ὑπὸ Ἰσιδώρου τὰ ἔσχατα ὑβρισθεὶς, καὶ ὡς ἂν ὑπ' ἐκείνου ἐληγεγμένος, χαλεπῶς ἐνεγκῶν διὰ τὴν τῆς ἀληθείας δηλωσιν, πρῶτα μὲν τὸν Πέτρον ἀλόγως ἀπέργει τῆς ἱερατείας· ἔπειτα καιρὸν ἐξήτει καὶ ἀφορμὰς δι' ὧν ἔργον τῆς αὐτοῦ κακονοίας καὶ τρόποιον θεῖη καὶ αὐτὸν δηλαδὴ τὸν Ἰσιδώρον, ὁπερ δὴ καὶ ποιεῖ μικρὸν ὕστερον παροξυνθεὶς καὶ ἄλλοθεν εἰς ὀργήν. Μαθὼν γὰρ ὡς Ἰσιδώρος χάλους χρυσῶς παρὰ Θεοδοῦτης λάβοι (ἀδελφὴ δὲ αὐτῆ Θεοδώρου, φημί, τοῦ ὑπάρχου), ἐπιτραπέτη τε παρ' αὐτῆς τὰς ἐν Ἀλεξανδρίᾳ κενωμένας δι' αὐτῶν ἐμφίσασι μηδὲν Θεοφίλου κοινωσέμενος περὶ τούτου, ἵνα μὴ λάδων, φησὶν, ἀναλώσειεν, ὡσπερ εἴωθεν, εἰς τοὺς λίθους καὶ τὰς οἰκοδομὰς· ἐπεὶ οὗτος ἐρωτηθεὶς ὡμολόγησε, καὶ κατὰ νοῦν ἐπιτελέσει τῇ ἐδωκυῖα, τότε μὲν ὀργισθεὶς οὐκ ἠτήθη δεῖν δηλὸς γενέσθαι, ἀλλ' ἐν ἀπορήτῳ τὴν ὀργὴν ἔβαλε. Μετ' ὀλίγον δὲ ταύτην ἐκκαλύπτει καὶ διὰ βίβλιν μελετήσας (οἷος ἐκεῖνος πλάττειν τὰ τοιαῦτα χαλεπιωτάτην, καὶ γράμμασι ταύτην ἐνθεῖς· εἶτα τὸ ἱερατεῖον ἐκκλησιάσας, καὶ αὐτοῦ παροντος Ἰσιδώρου, τοῦτο, εἶπεν, Ἰσιδώρε, δεῖξτε μετὰ χεῖρας τὸ γραμματεῖον, δέκα πρότερον καὶ ὅκτω χρόνους κατὰ σοῦ μοι ἐπιδοθέν, ἐπεὶ ἐτέροις ἐνασχολούμενος ἔτυχον, πρὸς λήθην ἔλθον, ὧν κάλιν κατὰ χρεῖαν ἐτέρων διερευνώμενος εὗρηκα. Ὅν δὲ τῶν Ἰσιδώρω τότε ὑποδοκαστὸν ἔτος ὁ βίος, ἀνὴρ τοῖς μακροῖς πόνοις καὶ τῇ ἀσκήσει καταγεγραμμένος, τὴν ὕψιν τε αὐτῆν ἔχων τῆς ἀρετῆς ἄγγελον, καὶ οἶον αἰδῶ πολλὴν τοῖς ὀρώσιν ἐνθεῖται. Ἐπεὶ οὖν οὕτως εἰπὼν καὶ ἀπολογίαν ἀπέτει πρὸς τὸ ἐπίκλημα (τοῦτο δὲ τῆς Σοδομιτικῆν ἢ ἀσελγείας), ὁ Ἰσιδώρος πρῶτος εὐθύς, καὶ ὡς ἂν εἰποις, ἐαυτοῦ ἀξίως, Ἔστω, φησὶ, τὸν χάρτην τότε δοθέντα διαπεσεῖν πως· οὐχὶ κάλιν προσῆλθεν ὁ δεδωκώς; Εἰ δὲ μὴ τότε, φησὶς, παρῆν, ἀλλὰ νῦν παρτίω καὶ ἐαυτὸν, ὅστις εἶη, δεῖξας λέγει τὰ καθ' ἡμῶν. Ὡς δὲν οὐδὲν ἦν αὐτῶ τῆς κατηγορίας ἐχέγγυον, τί κακούργει; Χρήμασι τινα διαφθείρας τῶν νέων ἀλείφει πρὸς τὴν συκοφαντίαν· εἶτα ἐκεῖνος ἀπελθὼν τῇ μητρὶ κοινοῦται. Ἡ δὲ τοῦτο μὲν καὶ Θεὸν δέισασα, τοῦτο δὲ καὶ τὸ παρὸν κριτήριον ὑποπέυσασα, μήποτε καὶ δηλὸν ἀποφήνη τὸ δράμα, παρελθοῦσα γνωρίζει τὴν στήψιν τῶν Ἰσιδώρω, καὶ ὡς πέντε πρὸς τοῖς δέκα χρυσῶς εἶη ὁ υἱὸς αὐτῆς εἰληγῶς, οὐς δεδωκέναι αὐτῶ τὴν ἀδελφὴν ἔφη Θεοφίλω μισθὸν ἔχειν τῆς κατ' ἐκείνου συκοφαντίας. Ταῦτα Ἰσιδώρος μὲν ἀκούσας σιωπῆν ἐᾶλετο, Θεῶν μόνῳ τὰ κατ' αὐτὸν ἐπιτρέπων. Ὁ δὲ Θεὸς οὕτως αὐτῶ κρινὰς ἀσφαλίστερον εἶναι, εἰς τὸν θεῖον ναὸν παρελθὼν προσφεύρει τῶν θυσιστηρίων. Ἐπεὶ δὲ ταύτη μᾶλλον διηπορεῖτο, Θεοφίλος ἀποκηρύττει, φεῦ! ἐπὶ κοφῇ τοιαύτῃ διαβολῇ καὶ οὐδὲν ἐχούση σαφῆς, τὸν Ἰσιδώρον καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπέργει. Τῶ δὲ καθάπερ ἔρμαιον τοῦτ' ὄξαν καὶ

errorum, Anastasii pontif. Rom. et concilli Alexandrini sententiis damnatorum, in criminationis Theophili conversum ait. (Vide Bar. tom. V Anal., ad an. 400.)

κατὰ γνώμην γενόμενον, οὐδεμίαν τῶ χρόνῳ δόντι A
 τριθῆν, τὸ τῆς Νιτρίας ἐπῆλθε καταλαβεῖν ὄρος, ἵνα
 καὶ πρότερον ἐκ νέου τὸν καλὸν τῆς ἀσκήσεως δι-
 ήνυσαι βίον. Ἐκεῖ οὖν καὶ αὐθις συγχάζων κατὰ μόνας
 ἦν τῷ Θεῷ συγγινόμενος. Πλὴν οὐδὲ οὕτως ἐμελλε τὰς
 Θεοφίλου πάγος διαφυγεῖν, μᾶλλον δὲ τοῦ πάντων
 ἐχθροῦ τε καὶ πολεμίου· ὅς καὶ Ἰσιδώρῳ ἐπέγχε πράγ-
 ματα βροχαιῶν τῆς ἀρετῆς, καὶ Θεοφίλον τῷ Θεῷ
 προσκρούειν ἐποίει, κατὰ τῶν τῷ Θεῷ προσκειμένων
 ὀπιλλῶν. Κελεύητο γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ζήτησις
 ἐν τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον μοναστηρίοις. Βούλεται
 δὲ ὁ λόγος ἄνωθεν ἡμῖν τὸ πρᾶγμα δηλώσαι.

rei dilationem, venit ei in mentem ad montem Nitriæ proficisci, ubi prius ob ineunte ætate egerat
 pulchram vitam exercitationis. Illic ergo rursus vacabat, cum Deo solo congregiendi. Sed ne sic
 quidem ei concedebatur esse extra teli jactum, neque erat evitaturus Theophili laqueos, vel po-
 tius communis omnium hostis, qui hæc mala Isidoro intulerat, ejus virtuti invidens : et Theophilo
 auctor fuit, ut Deum offenderet, illum oppugnans per ea, quæ se efferebant. Tunc enim mota erat
 quæstio in monasteriis, quæ erant in Ægypto (19). Vult autem oratio nobis rem paulo altius repe-
 titam declarare.

ΛΕ'. Ἡ δὲ ζήτησις, τῶν μὲν σῶμα εἶναι τὸ θεῖον B
 λεγόντων, σχῆμά τε καὶ πρόσωπον ἀνθρώπου περι-
 κειμένων καὶ μορφῆν, ὅσοι τῶν πικυτέρων ἢ ἀμαθε-
 στέρων ὑπῆρχον· τῶν δὲ ἄλλω ἀσώματων αὐτὸ τιθε-
 μένων καὶ πάσης ἐμπερείας καὶ μορφῆς ἀνθρώπων
 ἀπῆλλκγμῖνον· τῶν λογικωτέρων δὲ τοῦτο καὶ ὀξυτέ-
 ρων. Ταύτην τοιγαροῦν τῆς μερίδος καὶ Θεοφίλος
 ὢν, τοὺς ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸ θεῖον λέγοντας
 φανερώς ἀπεκήρυξεν. "Ὅπερ οἱ τῶν ἐν Αἴγυπτι
 μοναχῶν ἀλογώτεροι μάλιστα, τοῦ Θεοφίλου κα-
 τ' ἐστ' ἐλάττω, καὶ ὡς τινε βλάσφημον, καὶ δόξης οὐχ
 ὑγιῶς ἔχοντα ἐμελλον ἀναίρειν· τὸν δὲ ἡ' ἐπινοίας τὸ
 παραστᾶν μετελθόντα, οὕτω με τεθεᾶσθαι ὑμᾶς, ἔφη
 [σ. φάναι], ὡς πρόσωπον θεοῦ. Τοῦτο ἐκείνους ἀκού-
 σοντας στήναι μὲν τῆς ἀτάκτου καὶ φονώδους ὀργῆς·
 πρὸς αὐτὸν δὲ, εἰ γνησίως, εἶπεν, τὰ ἴσα ἡμῖν φρονεῖν C
 ἔχετε, ἐν ἐστὶ σοὶ τὸ λοιπόμενον, ἀναθήματα τὰ ἡρι-
 γένους παραδοῦναι βιβλία, δι' ὧν ἐκεῖνος τὸ σῶμα
 τε εἶναι τὸ θεῖον καὶ ἰοικὸς ἀνθρώπων πρόσωπον ἔχειν
 ἀνατρέπειν πειρᾶται. Πρὸς ταῦτα τὸν Θεοφίλον, τί
 δὲ, φάναι, τὸ κωλύον ἐμὲ τοῦτο ὄρῳν, καὶ μάλα γε
 διὰ μέσους ἡριγένους ἔχοντα ; Ταῦτα εἰπόντα καὶ
 ἐπαγγελιαζόμενον, χαλαρὰ τοῖς μοναχοῖς τὴν ὀργήν.
 οὕτως ἐκεῖνος ἦν ἐπιμφοτερίζων, καὶ πρὸς ἐκάτερα
 νεύων, καὶ τοῖς καιροῖς ἀρμοζόμενος· ἴσον ἐπίσκοπον
 ὄντα, καὶ λαοῦ ψυχὰς ἐπιτετραμμένον, καλῶς δι-
 ελεῖν καὶ τὸν λόγον ὀρθοτομῆσαι τῆς ἀληθείας, καὶ
 λῦσαι τὴν στάσιν, ἀμφοτέροις διδάξαντα πατρικῶς,
 ἀλλ' οὐχὶ τεχνικῶς παρπαλεσντα, αὐτὸ μὲν καθ'
 αὐτὸ θεῖον εἶπεν ἀσώματων εἶναι καὶ ἀσχημάτι-
 στον, σῶμα δὲ καὶ πρόσωπον καὶ μορφήν ἐκθροπελαῖν D
 τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον λαθόντα, καὶ μετὰ τὸν
 ὄπερ ἡμῶν θάντων ἐν ὁμοίῳ σχῆματι τῆς ἀνθρω-
 πίνης σαρκὸς ἀναστάντα, οὕτω καὶ εἰς οὐρανούς

ejus filius : quos ei dicebat dedisse sororem
 Theophili, mercedem comparatæ in illum sycophantia. Hæc cum audiisset quidem Isidorus, egit
 silentium, soli Deo relinquens universum : ut qui
 laudes quidem celare potius dedicisset, non autem
 vituperationes. Adolescens vero ratus sic sibi rem
 in tuto magis futuram, in divinum templum ac-
 cedens, confugit ad altare. Cum autem sic magis
 in dubium veniret Theophilus, abdicat, proh dolor,
 ob tam levem calumniam, Isidorum, et arcet ab
 ecclesia. Deinde ille cum hoc pro lucro habuisset,
 et ex ejus successisset sententia, dans nullam

XXXV. Quæstio autem erat, cum alii quidem
 corpus Deum esse dicerent (20), planeque indum-
 tum figura et persona et forma hominis, si scilicet,
 qui erant paulo rudiores et crassiores : alii vero
 eum omnino ponerent incorporeum, ab omnique
 similitudine et forma hominum liberum, hoc autem
 dicebant, qui erant doctiores, et acutioris ingenii.
 In hac vero sententia cum esset Theophilus, eos,
 qui Deum dicebant humanæ formæ similem, non
 leviter, sed admodum vehementer abdicabat. Quod
 quidem cum compertum habuissent, qui erant in
 Ægypto monachi, minus particeps rationis, id in
 eos immisit tumultum, et illum de medio tollere,
 ut qui esset blasphemus, et non sanæ opinionis,
 putabant esse maximum Dei cultum. Ille autem
 callido invento, rem quæ aderat, aggrediens : Sic
 ego, inquit, vos intueor, tanquam Dei faciem. Hoc
 cum illi audiissent, represserunt quidem protinus
 illum cædis impetum : ei autem dixerunt : Si ea-
 dem, quæ nos, germane sentis, unum tibi solum
 deest, nempe ut libros Origenis subjicias anathe-
 mati, qui maxime Deum esse corpus et faciem ha-
 bere homini similem, ne sinunt quidem in aures
 cadere. Ad hæc Theophilus : Quid (21) autem,
 inquit, prohibet, quo minus hæc faciam, qui ab Ori-
 gene maxime dissideo, et cum eo acriter bellum
 gero? Hæc cum dixisset, et esset pollicitus, iram
 sedavit monachorum. Sic ille semper anceps, et
 facile ad utrumque anauens, et se temporibus
 accommodans, cum oporteret eum, ut qui esset
 episcopus, et qui commiseræ erant animæ populi,
 non uti figmento et scena ad decipiendum, et sic
 illos relinquere ægrotantes : sed quam fieri posset
 optime distinguere, et verbum veritatis recte admi-

(19) Isidorum hunc Origenistarum antesignanum, ut eum S Hieronym. vocat, non ob has prætextas causas, sed ob hæresin merito a Theophilo abdicatum, docet Baron. loco citato.

(20) Hos Anthropomorphytas vocabant, — Origenistis familiare suisse Anthropomorphitarum hære-

sin catholicis impingere, docet Bar. tom. V *Annal.* an. 400 : quare non mirum si et Theophilo eos prosequente hæc impingant calumniam.

(21) Vide Niceph. l. viii, c. 101 17 ; Soc. l. vi, c. 7 ; Soc. l. viii, c. 11 ; Bar. loco citato.

nistrare, et utrique parti componere seditionem, A paterne docentem, sed non artificiose diversum persuadentem: dicere ipsum quidem perse Deum esse incorporeum et figuræ expertem: corpus autem et faciem et formam humanam unigenitum Dei verbum accepisse, arcanis rationibus suæ benignitatis. Deinde cum etiam rursus surrexisset post mortem pro nobis susceptam, in simili scilicet figura carnis humanæ, sic in cælum esse assumptum. Hoc enim esse summæ unionis et ineffabilis in suum sigmentum benevolentiae: et sic manere sedentem ad dexteram Patris. Nondum evasit manifestum, quod dictum est: sed alia luce adhuc indiget oratio ad aperte declarandum id, quod est propositum.

XXXVI. Erant quatuor monachi fratres corporibus, fratres animis, monachorum omnium, qui erant in Ægypto, et doctrina et vita longe excellentissimi. Eis erant nomina, Dioscorus et Ammonius, Eusebiusque et alius Euthymius: quos etiam Longos vocabant ob staturæ forte proceritatem. Hi non solum ab Alexandrinis plurimi fiebant ob mores et vitæ probitatem: sed Theophilo quoque erant chari, et in magno apud eum pretio habebantur, et eos amabat æque ac suos oculos, et in medio cordis sui habitabant. Hæc autem ita se habebant, quandiu fuit ille Deo amicus, adeo ut persuasum Dioscorum (vix enim attrahit honorem virtus) constituerit episcopum Hermopolis, Ammonium autem et Euthymium honorarit sacerdotio, et eis tradiderit Ecclesiæ administrationem, et fecerit œconomos. Cur non dico, quod ejus in ipsos maximam significat benevolentiam? Elegit eos, qui cum ipso habitarent et essent toto tempore vitæ ei victores, ut eos nec a corporis, nec ab animæ oculis pateretur discedere. Sed hæc quidem, quandiu Theophilus erat, ut diximus, vere Theophilus, id est, pius ac religiosus. Cum autem vidissent declinasse ad avaritiam et magna ex parte aurum magis amare quam Deum, et ut pararet pecunias, acerrimum ponere studium, tanquam noxiam recusantes cohabitationem (solet enim vitium mutare facillime), elegerunt solitudinem, et illic ubi prius, versari.

XXXVII. Hanc ille disjunctionis causam cum intellexisset esse sui condemnationem, valde ægre tulit, ipsosque manibus et pedibus, ut dicitur, cœpit molestia afficere: primum quidem illos criminans apud Anthropomorphianos, dicebat eos convenire cum Origene (22-23), et eandem quam ille tenere opinionem, et decernere Deum esse incorporeum: et ideo dicit oportere eos tanquam male sentientes, et quid aliud quam hæreticos, expelli. Deinde finitimis quoque jussit episcopis, nonnullos monachos, qui eadem quæ ipsi sentiebant, et in ima habitabant solitudine, cum non prius significasset, cur hæc et quidnam fecerant, e monte quamprimum deturbari præcipites. Monachi ergo illi fratres venientes Alexandriam, convenerunt Theophilum, et causam rogarunt, propter quam eos ille sic condemnasset. Ille autem protinus (24)

(22-23) Longos hosce monachos erroribus Originis studuisse, auctoritate S. Hieronymi et aliorum, docet Baron. loco citato; quare et hos pie justaque

ΛΣ'. Μοναχοὶ τέσσαρες ἦσαν ἀδελφοὶ τὰ σώματα ἀδελφοὶ τὰς ψυχὰς, τῶν κατ' Αἴγυπτον μοναχῶν πάντων λόγῳ τε καὶ βίῳ παρὰ πολὺ διαφέροντες ὀνόματα τούτοις, Διόσκορος, καὶ Ἀμμώνιος, Εὐσέβιος τε, καὶ ὁ λοιπὸς Εὐθύμιος ὅς δὴ καὶ Μακροὺς διὰ τὸ τῆς ἡλικίας εὐμηκεῖ ἴσως ἐκάλου. Οὗτοι γοῦν οὐκ Ἀλεξανδρεῖσι μόνις περὶ πλείονος ἦσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ Θεοφίλῳ χρῆμά τι περισπούδαστον ἐλογίζοντο, καὶ ἐφίλει τούτους ἴσα καὶ ὀφθαλμοῖς, καὶ τῆς καρδίας ψῆκον αὐτῷ τὸ μεσάζετον. Ταῦτα δὲ οὕτως ἦν, ἕως ἐκεῖνος δὴ πῶς Θεοφίλος ἦν ὥστε καὶ Διόσκορον πείσαντα μόνις ἐπίσκοπον Ἐρμουπόλεως καταστήσαι, Ἀμμώνιον δὲ καὶ Εὐθύμιον ἱερωσῶνῃ τε τιμῆσαι καὶ τὴν οἰκονομίαν ἐγχειρῆσαι τῆς Ἐκκλησίας, ἐλεύθει τε συνοίκους ἔχειν διὰ παντός, ὡς μήτε τῶν σωματικῶν αὐτοὺς ἀφίστασθαι, μήτε τῶν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῶν. Ἀλλὰ ταῦτα, ὡς περ ἐφημεν, ἕως Θεοφίλος ἦν, ἡ μᾶλλον φιλόθεος εἶπεν, ὁ Θεοφίλος. Ἐπεὶ δὲ κλίναντα πρὸς φιλαργυρίαν εἶδον, καὶ φιλοχρύσως μᾶλλον, ἢ φιλοθεῶς ἔχοντα, θερμῆν τε τιθέμενον περὶ τὸ χρηματίζεσθαι τὴν σπουδῆν, ὡς ἐπιβλαβῆ τὴν ὁμιλίαν παραιτητάμενοι (ῥάστη γὰρ καὶ ταχεῖα μεταβάλλειν ἡ κακία), τὴν ἐρημίαν εἴλοντο καὶ τὰς προτέρας διατριβάς.

ΛΖ'. Τοῦτο ἐκεῖνος μαθὼν ὅτι καταγρόντες αὐτοῦ διεπράξαντο, σφοδρὰ τε ἐχάλεπνε, καὶ χεῖρὶ αὐτοὺς καὶ ποδὶ, τὸ τοῦ λόγου, βλάπτειν ἐπειράτο, καὶ πρῶτα μὲν πρὸς τοὺς Ἀνθρωπομορφιανούς ἐκεῖνους διζέλλων, συνιδὼ τῷ Ἀριγένει καὶ αὐτοὺς φρονεῖν ἔλεγε, καὶ ἀσώματον δογματίζειν τὸ θεῖον. Καὶ διὰ ταῦτα δεῖ τούτους, φησὶν, ὡς αἰρετικὸς ἀπελευθεῖσθαι. D Ἐπειτα καὶ τοῖς ὁμόροισιν ἐπισκόπων διεκελεύστο ἐνοῦς τῶν τὰ ἴσα φρονούντων μοναχῶν, καὶ τῆς ἐνδοτέρως ἐρήμου ὄντας, ἐπὶ κεφαλῆν τῷ ὄρους καταβάλλειν, οὐκ ἐπαγαγῶν τὴν αἰτίαν, οὐ χάριν ταῦτα κελούοι. Τοὺς οὖν μοναχοὺς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀφικομένους ἐντυχεῖν τε τῷ Θεοφίλῳ, καὶ τὴν αἰτίαν ἐρῆσθαι δι' ἣν αὐτῶν τὰ τοιαῦτα κατακρίνειν βούλεται. Τὸν δὲ ὀργῆς τύως ὀφθαλμοὺς ὑποπλήσαντα καὶ αὐτόχρημα πῦρ βλέψαντα, τῷ θυμῷ τε ὄλωσ ἐφέντα (καὶ γὰρ ἦν ὀρμητικὰ φύσει, καὶ χειρῶν ὡς

indignationem Theophili meruisse.

(24) Hæc et sequentia ex Palladio Origenista desumpta, calumniarum suspicione in Theophilum non

μάλιστα ἀκρατῆς), τὸν Ἀμμωνίου τράχηλον αὐτο-
χειρίᾳ τῷ ὠμοφόρῳ περιβαλεῖν· εἶτα πυγμῶν ἐμ-
πλῆσαι τὰς σιαγῆνας, Ἀναθεμάτισον, ἐπάθοντα,
Ὀριγένην. Ἦν δὲ ὁ μὲν Ὀριγένης, καὶ τὸ τὰ ἐκείνου
φρονεῖν, ἐπίστατος ἀφορμῇ· ἡ δὲ ἀληθὴς αἰτία ἡ
πρὸς ἐκεῖνον ἀντικρὺς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἀπέχθεια.
Ὁὕτω τὰ ἔσχατα ὁ πάντολμος ἐξυδρίσας εἰς τοὺς
πολλῆς αἰδοῦς τε καὶ τιμῆς ἄξιους, ἀπέπεμπε μετ'
αἰσχύνης. Εἶτα τοὺς ἐκ γειτόνων ἐπιστόπους οὐδὲν
δέον μετακαλούμενος, μήτε παροῦσι τοῖς ὁσίοις ἐκεί-
νων, μήτε μὴν ἀπολογομένους δογματῶν παραφθο-
ρᾶν αἰτιασάμενος, αὐτοὺς τε ἅμα καὶ τὸν θετον Ἰσι-
δωρον ἀναθεματίζας ἀποκηρύττει. Καὶ οὐδὲ μέχρι
τούτου τῆς ὀρμῆς ἴσταται, ἀλλ' ἀνθρωπάριά τινα
φύλα κομιδῇ καὶ ἀνώμα πέντε τὸν ἀριθμὸν, ἄλλον
ἄλλαχθὲν ὅπως ἔτυχε συμφορήσας, καὶ τὸν μὲν
πόλειως ἀπορίᾳ ἐν κωμυδρίῳ τινὶ χειροτονήσας ἐπι-
σκοπον, ἐφ' ᾧ μὴδὲ ἐπισκοπῆς ὄνομα τὸ προτοῦ
τέθειτο, τὸν δὲ πρεσβύτερον, τοὺς ἄλλους δὲ διακό-
νους, λιβέλλους αὐτοῖς ἐγχειρίζει κατὰ τῶν θείων
τοῦτων ἀνδρῶν συγκαταμένους, οὐκ ἐκεῖνος (ὦ θεῖα
δίκη, καὶ Θεοῦ πάντα βλάπτοντες ὀφθαλμοί!) κατὰ τὸ
λαυθάνον συντάττει, καὶ παραγγέλλει δοθῆναι οἱ τούτους
ἐκκλησιάζοντι.

ΛΗ'. Λαβῶν οὖν τοὺς λιβέλλους, ὧν ἐκεῖνος πατήρ
ἦν, καὶ προσελθὼν καὶ τῷ Αὐγουσταλίῳ περὶ αὐτῶν
κοινωνάμενος, στρατιωτικὴν αἰτεῖται παρ' αὐτοῦ
χεῖρα, ἐφ' ᾧ τοὺς ὁσίοις ἄνδρας ἀπελάσαι τῆς Αἰ-
γύπτου πάσης, ὡς κακοδόξους. Καὶ λαμβάνει μὲν
ὡς πεντακοσίους, προσθεῖς δὲ καὶ αὐτὸς πλῆθος ἕτε-
ρον, ἰταμοὺς ἄνδρας καὶ νεωτερίσας δεινοὺς, εἶτα
καὶ οἶψα τὰς ὀρμὰς αὐτῶν ἐπιθήξας νυκτὸς ἐπιστρα-
τεύει τοῖς μοναχοῖς, τρόπαιον στῆσαι φιλονεικῶν,
οὐκ αἰδούμενος εἰ ἐτέρῳ τινὶ προσῆκον, ἀρχιερεὶ μόνῳ
συμβαῖνον οὐδὲ βραχύ. Ἄλλως τε δὲ, ἂν παρ' οὐδὲν
ἕτερον, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου καλοῦ ἔνεκεν ἀποσχέσθαι ἴδει
πράγματος ἐπιμώμου. Ἡ γὰρ τὴν προλαβοῦσαν πρὸς
τοὺς ἄνδρας φιλίαν εὐκολίαν εἴποις φρενῶν ἐγκρι-
νοῦσαν πρὸ βασάνου, ἢ τὸ μετὰ ταῦτα μῖσος ἐκδηλον
μοχθηρίαν, ᾧ καὶ μᾶλλον θετίον. Φανερὰ γὰρ καὶ
ἡ τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴ, καὶ ἡ τοῦ μισήσαντος κακοθή-
θεια. Πρῶτα μὲν οὖν Διόσκορον ἀπελάυνει τοῦ θρόνου,
διὰ τινων οἰκετῶν αὐτοῦ Λιθίοπων πρὸς βίαν ἐλκό-
μενον. Ἐπειτα δὲ καὶ τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας ἀφαι-
ρεῖται τὴν παροικίαν, σκυλεύει τε τὸ ὄρος, καὶ τὰς
οἰκίας τῶν μοναχῶν ληΐζεται, τοὺς τρεῖς ἐκείνους
ἐπιμαλέστατα ἀνιχνεύων τοὺς περὶ τὸν Ἀμμώνιον,
ἀμώμους, φημί, τοὺς τὸ πᾶν ἀδελφούς. Οὐκ ἔχων
δὲ ἰφειρεῖν (καὶ γὰρ ἦσαν εἰς φέρειν αὐτοὺς καθέντες),
ἀπορήσας ὁ ἀγενηὴς τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τὴν ὄλην ἐτρέ-
πετο, καὶ τὴν ὀργὴν αὐτῆς καταχέει, τὰς οἰκίας
αὐτῶν, καὶ ὁ τι τῶν σκευῶν ὑπῆρχεν (ἦσαν δὲ καὶ

A ira plenus et instar ignis micantibus oculis (natura
enim subito movebatur impetu, nec poterat ullo
modo suis manibus temperare) Ammonii collum
pallio comprehendit : deinde etiam suis pugnis
ejus maxillas contundens, acclamat : Anathemati
subjice Originem. Erat autem Origenes quidem
plane Patroclus : et eadem quæ ille sentire, quæ-
situs prætextus. Vera autem causa aperte erat in
illum et fratres odium. Sic extrema contumelia
affectos, viros magnos honore dignos et reverentia,
dimisit cum dedecore. Deinde vicinis, cum nihil
opus esset, accersitis episcopis, illos sanctos, cum
nec adessent, nec suam causam defenderent, quod
pravum et corruptum dogma tenerent criminatus,
ipsum simul et divinum Isidorum datos anathemati
abdicit. Erat autem non extreme malum, neque
sic, ut non esset piæ et religiosæ animæ, si hacten-
us repressisset impetum. Illi vero minime ; sed
cum quosdam abjectos et nullius nominis homun-
culos quinque numero, alium aliunde ex tenebris
et angulis quomodocunque coegisset, et alium qui-
dem ex his, propter defectum civitatis in viculo
constituisset episcopum, in quo ne prius quidem
erat nomen episcopatus : alium autem presbyte-
rum, alios vero diaconos, eis tradit libellos adversus divinos hos viros compositos : quos ille (o
divina justitia et Dei omnia intuentes oculi !) latenter composuit : jubens eos sibi dari, quando
concionabatur.

XXXVIII. Acceptis ergo libellis, quorum ille erat
pater, cum processisset, et Augustali eos commu-
nicasset, ab eo petit manum militarem, ut sanctos
viros, ut qui malam tenerent opinionem, procul a
tota Ægypto expelleret : et accipit quidem ad
quingentos. Cum autem ipse quoque manum non
parvam adjecisset, viros audaces et ad novandum
aliquid egregios, et deinde etiam eorum impetus
dato vino incitasset, vir ipse acerrimus et cujus
impetus non poterat cohiberi, noctu ducit exerci-
tum in monachos, conticens erigere tropæum,
quod quidem nescio an ulli alii, qui esset quidem
pontifex, vel minimum conveniret. Alioqui autem
si nulla alia de causa, et suæ quidem certe honesta-
tis gratia a re tam vituperanda debebat abstinere.
Aut enim præcedentem, quæ ei cum viris inter-
cessit, amicitiam, dixeris esse animi levitatem, quæ
eligit ante probationem : aut quod postea exortum
est odium, evidentem improbitatem, cui est etiam
hoc magis ascribendum : est enim virtus eorum
manifesta, et ejus qui illos oderat malignitas. Atque
primum quidem Dioscorum expellit e sede per
quosdam suos famulos Æthiopes. Oportebat enim
illum uti talibus ministris. Deinde etiam tyrannice
et per vim ei aufert suæ ecclesiæ diœcesim, et
montem spoliatur, tanquam imperator quispiam ele-
ctus et præfectus bello gerendo contra monachos :
et eorum domos diripit, tres illos miser diligenter

carent. Quantum autem is Origenistis fuerit, consule
ipsius Lausiaca, ubi totus versatur in laude Isidori

ac consodaliū monachorum. Vide Baron. loco
citato.

perscrutans, Ammonium, inquam, cūm aliis, quos A βίβλοι τινές τῶν σπουδαίων), ἅπαντα τῷ κυρί χαρι-
ne Momus quidem reprehendisset, et qui erant σάμενος.
omni ex parte fratres. Cum autem non posset omnino invenire (se enim ipsos in puteum demise-
rant), viros non assecutus vir pusilli et abjecti animi, se protinus convertit ad materiam : et tan-
quam insaniam nimiam ostentans abundantiam, in eam effudit iram, domos illorum et omnem supel-
lectilem (erant autem nonnulli quoque libri studiosorum) omnia simul igni mandans.

XXXIX. Accidit huic improbo imperatori aliud quoque facinus, quod omnino quidem illi satis congruit, nec est eo indignum : est autem dignum non paucis lacrymis. Infans enim, qui incidit, et sacra quædam signa sacramentorum, ea quoque ab igne consumuntur. Cum vix tandem ab ira cessavisset, revertitur Alexandriam pontifex cum talibus victoriis. Illi autem vix tandem securi a metu liberi, nudi exeunt e puteo pudenda solum succintilinteis : et obibant simul Alexandriam fugitivi, prædam quam non potuerat assequi Theophilus et illius B insania, miserabile iis, qui videbant, spectaculum, etiamsi virtute erant induti splendide, et ab illa pulchre ornati. Eos cum agnovissent Alexandrini, zelo et ira statim repleti, ut sunt acres et vehementes, lampades in manus sumentes, et Theophilum ubicunque eum esse putabant, publice circumstantes, nonnulli quidem cæperunt incendere, alii autem bona diripere. Cum vero jam ad sacra vasa essent venturi, præses timens periculum, accessit eos leniens, et humanitate eorum iram volens sedare. Illi autem magis efferebantur, Theophilum tanquam venatici quidam canes naribus indagantes, et ultricem in eum manum cupientes immittere. Atque præsidi quidem suadebat metus eum jam tradere, propter concitatam illam eorum, qui ipsum quærebant, incursionem. Sed ille cum solis pedibus sibi quæstisset salutem, in quodam loco secreto se infodit, timidus repente apparens, qui tanta erat audacia, et mus modo picem gustans. Deinde cum præses accepisset monachos, et eos induisset vestibus (sic enim studebat populum sedare, sicut diximus, et iræ petus eorum reprimere), ostendebat præsentem. Cum autem nihil proficeret, timens ne ipse fieret iræ tropæum, et lueret pœnas furoris in Theophilum, accedens jurat Theophilum nequaquam ei ostendisse causam, cur eos viros quæreret; sed dixisse, quod essent corrupti in religione, et quod non satis ducerent, si ipsi soli ægrotarent; sed alios etiam conarentur inducere ad suam communionem. Si enim scivissam, inquit, D quod animo agitabat, non modo non præbuissem milites, sed nec illum ipsum quidem visissem egredi. Cum sic dixisset, vix tandem eis persuasit ut recederent. Postea autem Theophilus, cum et ipsum præsidem, et quidquid erat clarum et illustre in civitate (erat enim res pecuniaria eis in magnas adducta angustias) donis explesset ad satietatem, in suam sedem, quod utinam non factum esset, restituitur. Atque alii quidem ex his sanctis viris alibi sunt dispersi: Dioscorus autem, et plures alii ex melioribus, non solum ex monachis, sed etiam ex sacerdotibus, eum secuti, accedunt ad

ΛΘ'. Συμβαίνει τι καὶ ἄλλο τῷ κληρῷ στρατηγῷ τούτῳ τετοληµένον διακρίων ὄντως πλειόνων ἀξίων. Καὶ παιδίον γὰρ προστυχόν, καὶ ἰερά τινα σύµβολα τῶν µυστηρίων καὶ αὐτὰ παρανόλωμα τοῦ πυρός γίνεται. Οὕτως αὐτῷ μόλις τῶν θυµῶν ληζάντων, ἐπάνεισι πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μετὰ γε τῆς τοιαύτης ὁ ἀρχιερεὺς νίκης καὶ τῶν κατὰ τῶν μοναχῶν, οἴμοι! τροπαίων. Αὐτοὶ δὲ τυχόντες ἀδείας ἐξίπσι γυµνοὶ τοῦ φριατος, µόναϊς ὀθόναϊς διαµυστάµενοι τὴν αἰδῶ, καὶ περιήσαν ὕτω τὴν Ἀλεξάνδρειαν (ἐλευνὴ τοῖς ὀρώσιν ὄψις), εἰ καὶ τὴν ἀρετὴν ἦσαν φιλοτιµῶς ἡµφισµένοι, καὶ ὅπ' ἐκείνης καλῶς κοσµοῦµενοι. Τούτους ἐπιγινόντες Ἀλεξάνδρως ζήλου καὶ ὀργῆς ἐμπλω καταστάνας εὐθύς, οἷοι ἐκεῖνοι θερµοὶ καὶ δυσκράτοχοι τὰς ὀρµαῖς, λαµπάδας ἔχοντες μετὰ χειρᾶς, καὶ τὸν Θεόφιλον, ἔνθα δὴ καὶ ᾤοντο εἶναι, πνύθηµεϊ περιστάνας, εἰσὶ µὲν οἱ καὶ ἐμπρησµῶν ἤρχοντο, οἱ δὲ διαρπαγῆν τῶν ὄντων ἐμποιοῦν. Ὡς δὲ καὶ περὶ τὰ ἱερά σκεύη χωρεῖν ἐµελλοι, ὁ ἀρχων τὸν κίνδυνον ὑποπηζίας προσφεί, λόγων ἐπιεικέα τιθασσεῦσαι βουλόµενος καὶ τὴν ὀρµὴν αὐτοῖς ἐπισχεῖν. Οἱ δὲ καὶ µαλλον ἠγρίανον καὶ βοῆς καὶ θορύβου τὰ θπαντα ἐπλήρου, τὸν Θεόφιλον οἷα δὴ θρησκευτικοὺς κύνες ῥινηλατοῦντες, ἄρῃα τε τιµωροῦ δεξιᾶς ἐπ' αὐτῷ γλιχόµενοι. Τῷ µὲν οὖν ἀρχοντι παρήγει τὸ δέος ἔκδοτον αὐτὸν ἦδη θέσθαι διὰ τὴν πολλὴν τῶν ζητούντων ἐπιδροµήν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ποσὶ µόνοις τὸ σωθῆναι πιστεύσας, ἔν τινι τόπῳ τῶν ἀποβήτων ἑαυτὸν κατοροῦνται, δειλὸς ἄθρόον ὁ γεννατος καὶ τοληµτίας ἀναφανείς, ἐπιχειρῆσαι τε πράγµασι θερµοτέρως θυρός, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν ταχίστων καὶ τοµῶν, γνωρίζοµενος. Εἶτα τοὺς ἀσκητὰς ὁ ἀρχων λαδῶν, καὶ ἡµέτια παρθεῖς, εἰς τὸ πλῆθος ἐξήγε, πρῶτότερον οὕτως αὐτὸ διαθεῖναι βουλόµενος. Ὡς δὲ µηδὲν ἦνε, δείσας µὴ τρόπαιον αὐτὸ τοῦ θυμοῦ γένηται, καὶ τὴν εἰς Θεόφιλον ἐκτίση µανίαν, δυνυσί παραστάς µὴ δῆλην αὐτῷ ποιῆσαι τὴν αἰτίαν Θεόφιλον, καθ' ἣν ἐπιζητοῖται τοὺς ἀνδρας. Φάναι γὰρ πρὸς αὐτὸν, ὅτι διεσφαρµένως ἔχοιεν περὶ τὸ σέβας οἱ μοναχοὶ, καὶ ὡς οὐ τοῦτο µόνον, ἀλλὰ καὶ ἐτέρου; ἐπέλονται πρὸς τὸ δμοιον. Εἰ γὰρ ἦδειν, ἔφη, τὸ κατὰ νοῦν, οὐχ ὅπως ἂν στρατιώτας, ἀλλ' οὕδε αὐτὸν ἐκεῖνον παρέσχον ἂν ἐξελθεῖν. Οὕτως εἰπόν ὀψὲ καὶ μόλις ἐπαίθεν ἀποστῆναι. Ἰστοτερον µέντοι Θεόφιλος αὐτὸν τε ἀρχοντα, καὶ πᾶν ὅ τι ἐπίσημον ἦν τῆς πόλεως, δώροισ θεραπεύσας εἰς κόρον (καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ δεξιὰ πλεῖτε βρανονοµένη), εἰς τὸν θρόνον ἀνασώζεται τὸν οἶκτον. Ἄλλοι µὲν οὖν τῶν ὄσιων τούτων ἀνδρῶν ἀλλαγοῦ διεσπάρησαν. Τοῖς δὲ περὶ Διόσκορον καὶ ἑτεροὶ πλείους τῶν σπουδαιοτέρων, φηµὶ, μοναχῶν τε καὶ ἱερέων ἀκολουθήσαντες. Σιλύβανῳ τῷ τῶν Ἱεροσολύµων ἐπισκόπῳ προσῆλθεν. Πλὴν οὐδὲ οὕτως ἀνίηεν αὐτοὺς ἡµερεῖν ἢ ταραχῆν

παντός πεπληρωμένη ψυχή. Ἄλλὰ Σιλβανῶ γράφων, Οὐκ ἴδεις, Ελεγε, παρά τῃ ἔμοι δοκοῦν ὑποδεχθῆναι τοὺς φυγάδας. Συγγνωστὴ δὲ ἄγνοια. Πλὴν ἀλλὰ τὸ μετὰ ταῦτα δεῖ πάντως μήτε ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῖς τόπου, μήτε ἰδιωτικοῦ κοινωνεῖν. Οὕτως εἰς πᾶν ἀπορίας ἰλθόντες οἱ μοναχοὶ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην τόπον ἐκ τόπου συνεχῶς διαλλάττοντες, πρὸς τὴν Κωνσταντινίου φοιτῶσι· καὶ τῷ καλῷ τούτῳ προσελθόντες ποιμεῖν (τίνι γὰρ ἂν καὶ εἶχον ἐτέρω;), τῷ γλυκεῖ μὲν τὴν γλῶτταν, ἔλεψ δὲ πολλῶν τὴν ψυχὴν ἰλαρυνομένην, ἐδέοντο βοηθεῖν αὐτοῖς ποιηρῶ ἀνθρώπων περιπεσοῦσι, καὶ παρ' αὐτοῦ πλεῖστα ὅσα κερποῦσιν δεινὰ, καὶ τί γὰρ ἄλλο, φασίν, ἢ καὶ αὐτῶν ἄρτι φθονοῦναι καὶ τῆς ζωῆς; Τούτοις προσχῶν ὁ μακάριος, καὶ ἰδὼν ἄνδρας εἰς πενήκοντα συνριθμουμένους, τὸ σχῆμα διακεκοσμημένους, τὸ βλέμμα κεκολασμένους, τὴν ἔντευξιν ἀπαιδεύτους, ὑπὸ πολλῇ τῇ τῆξει τῶν μελῶν ἀρετὴν ὄσσην ἐμφαίνοντας επικρυπτομένην, ἠλέησέ τε τῆς συμφορᾶς, καὶ παράκλησιν, ἣν εἶχε πρὸς τὸ παρὸν, παρεῖχεν αὐτοῖς, τὰ δάκρυα, καὶ τὸ δῆλον γίνεσθαι συναλγούνα τοῖς αὐτῶν πάθειν. Ἐτα μαθὼν ὡς εἶχε τὰ κατ' αὐτοῦς, ἐν τιμῇ μὲν ἦγε, καὶ μένειν ἐπέτρεψε τάως κατὰ τὸν καλούμενον Ἀναστασίας νεῶν· παρήγγειλε δὲ μηδενὶ τὴν αἰτίαν ἐκδηλον θεοῦ τῆς αὐτῶν παρούσης, κοινωρίας γε μὴν οὐ μετέδωκε, μὴ δεῦν εἰρηκῶς, ἀρχὴς ἂν Θεοφιλῶ περὶ αὐτῶν γράψαιεν.

vocatur Anastasiae : jussit autem eos linguam continere, et nemini causam aperire cur venissent : communione vero eos non imperiit, dicens non oportere, quousque de eis scripsisset ad Theophilam.

Μ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ συνῆθη τότε τῶν Θεοφιλοῦ τινὰς ἐν τῇ Κωνσταντινίου παρεῖναι, μεταπεμφάμενος ἡρώτα εἰ τοὺς νῦν προσελθόντος τούτους ἴσασι μοναχοῦς. Τοὺς δὲ καὶ γινώσκων φάναι, καὶ τὰ χαλεπώτατα αὐτοῖς συνειδέειν παρὰ Θεοφιλοῦ παθεῖν. Ἰράφει τοίνυν ὁ μέγας οὕτῳ, καὶ ἀξιοτὶ λύσαι τὴν ὀργὴν τοῖς ἀνδράσι, παραδοχῆς τε ἀξίως σκυθρωπὸν ἔχουσης οὐδέν. Ὁ δὲ ὑποκρίνεται μὲν ἀκούσαι, μετακαλεῖται δὲ τοὺς ἀγῶντας ἐκείνους, οἷς τὰ τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τῆς ἱερωσύνης ἀναξίως ἐπίστευσε, καὶ λιβέλλους, οὓς ἐκείνος ἐπλάσατο κατὰ τῶν ἀνδρῶν, ἐγχειρίας ἐκπέμπει πρὸς βασιλέα, ἄρσειν αὐτῶν καὶ γοητεῖαν καταψεύσάμενος, ὃ τὴν συνειδήσιν διάτρυφος κομιδῇ καὶ κατεψευσμένος. Ἐπεὶ οὖν οἱ σπουδαῖοι οὗτοι καὶ Θεοφιλεῖς ἄνδρες ἀνάστον εἶναι Θεοφιλον τὰ πρὸς αὐτοῦς ἔγνωσαν, ἐκεῖνο ποιεῖν διεσκέψαντο, ὅπερ ἢ βίβλα συνεβούλευεν αὐτοῖς δρᾶν, καὶ γράμματα προσελθόντες ἐγχειρίζουσι τῷ μεγάλῳ, ἐν οἷς πολλὰ τῶν οὐ καλῶν πράξεων Θεοφιλοῦ ἐγγεγραμμένα ἦν. Ὁ δὲ τούτοις μὲν καὶ αὐθὶς παρήκει μηδὲν ἐκείνου κατηγορεῖν· οὕτῳ δὲ γράφει πάλιν, καὶ συγγῶναι τοῖς ἀνδράσιν ὡς τάχιστα συμβουλεύει, νικωμένοις ἦδη καὶ ἐγγράφως αὐτοῦ κατεῖπειν ὠρμημένοις. Ὅπερ οὖν δοκεῖ σοι, φασίν, διὰ τῶν γινώρισον, Ἀποστῆναι γὰρ ἤμισα τοῦ σκοποῦ πειθόνται. Οὕτω μὲν πως εἶχε τὰ γεγραμμένα. Τὸν δὲ εὐθὺς εἰσέβη μανία, οὐκ ἐπ' ἐκείνους, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν μᾶλλον τὸν ἀμφοτέρων κη-

A Sylvanum episcopum Hierosolymitanum. Sed ne sic quidem eos scivit quiescere illa omni tumultu plena semper anima, sed scribens ad Sylvanum: Non oportebat, inquit, omnino præter meam voluntatem meos excipi fugitivos. Ignorantiæ autem est ignoscendum, si deinceps isti non ecclesiastici, non privati loci fuerint omnino apud te participes. Sic cum animo omni ex parte dubii et perplexi essent monachi, necessario quo intercedebat itinere confecto, veniunt Constantinopolim: et ad bonum hunc (ad quem enim alium possent?) pastorem accedentes, qui erat lingua quidem dulcis, magna autem misericordia animam habebat exhilaratam, rogabant ut eis ferret auxilium, qui in malum virum inciderant, et ab eo ea passi sunt mala, quæ nullus fere homo ab homine: et, quid enim aliud, inquit, vel ipsam modo invidet vitam? Hæc cum attendisset vir beatus, et vidisset viros numero quinquaginta, vultu moderatos, sermone eruditos, magna membrorum maceratione latentem magnam ostendentes virtutem, misertus est eorum calamitatis. Quidni enim miseretur sic affectorum, qui erat humanissimus? Et quam domi habebat consolationem, ante omnia eis præbuit, lacrymas, et aperte ostendit, se ex eorum malis simul cum eis dolorem accipere. Deinde cum quemadmodum res eorum se haberent didicisset, eos quidem habuit in honore, et jussit eos in præsentia manere in templo, quod

XL. Cum autem contigisset quosdam ex familia Theophili adesse Constantinopoli, eos accersitos interrogat, an cognoscant eos, qui nunc accessere monachos. Illi autem dixerunt se et nosse, et se scire eos esse gravissima passos a Theophilo. Ad ipsum ergo scribit ille vir magnus, et rogat ut his viris irasci desinat atque accipiat, et eorum conspectum admittat, qui nihil habet, quod ei afferat tristitiam. Ille autem simulat quidem se exaudiisse; sed cor ejus nequaquam consentiebat cum labiis. Accersit enim illos circulatorum, quibus episcopatum et sacerdotium indigne crederat: et eis traditis libellis, quos ipse adversus eos viros composuerat, mittit ad imperatorem, in eos ementitus hæresim et præstigias, qui erat ipse valde perversa et ementita conscientia. Cum ergo his viris bonis esset evidens, odium, quod in ipsos conceperat Theophilus, minime posse curari, illi præsentem necessitatem adhibentes in consilium, magno Joanni tradunt scripta in quibus sita erant multa Theophili facta minime honesta. Ille autem eos quidem rursus admonet, ut eum nihil accusent: ad ipsum vero scribit, consulens ut eis quamprimum ignoscat, ut qui jam vincantur et adversus eum dicere propositis scriptis sint incitati. Quod ergo tibi videtur, inquit, quamprimum significetur. Non possunt enim persuaderi, ut a scopo desistant. Atque sic quidem se habebant litteræ. Eum autem protinus invasit

furor, non in illos, sed in eum potius, qui curam gerebat utriusque. Ei enim dabat nimium reprehendendi studium, ut adversus omnes contenderet. Protinus autem scribit in hunc modum: Existimo te non ignorare, quæ decreta fuerunt a Patribus Nicææ, qui pronuntiarunt non oportere episcopum judicare extra terminos suæ diœcensis. Sin autem ignoras, inquit, disce, et abstine ab iis, quæ ad me pertinent. Nam si judicari oporteat, erit hoc apud Ægyptios, non apud te qui a nobis abes tam longo intervallo. Cum tam acerbe scriptæ essent litteræ, viri illi desperantes se posse a magno Joanne consequi auxilium, a re dubia et cujus exitum non poterant invenire, vincuntur: et a necessitate, qua nihil est fortius, ut aiunt, persuadentur, adversus Theophilum aut calumniatores, nihil quidem falsi, sicut ille, sed veros libellos componere. Eos autem accedentes, tradunt imperatori. Ab eo vero profertur sententia, calumniatorum quidem causæ cognitionem et examinationem esse præfictis mandandam; Theophilum autem (oportebat enim majori mandari iudicium ejus, qui erat major vitio) vel invitum sisti, et hoc magno viro iudice reddere rationem. Litteræ igitur imperatoriæ, aliæ quidem statim missæ sunt ad præsidem Alexandriæ, ut ad urbem regiam quamprimum mitteret Theophilum: aliæ autem ad episcopum Romanum, is erat Innocentius: præterea vero ad Honorium quoque, fratrem imperatoris: hortantes ut mitterent episcopi et legati, qui dici solent τοποτηρηταί, id est, locum tenentes: ut quæreretur de Theophilo et de monachis Nitriæ. Atque calumniatores quidem a præfictis interrogati, quoniam fieri non poterat ut mendacium superaret veritatem, confessi sunt omnia esse Theophili: illiusque belluæ Ægyptiæ adversus innocentes signa et machinationes. Condemnantur itaque coerceri in carcere, donec ipse venerit. Theophilus autem cum eum vidisset, qui ad ipsum missus fuerat, cui etiam imperatum fuerat, ut vel invitum duceret, quoniam non bonam spem ei prænuuntiabat iudicium conscientiæ, neque veritatis poterat habere auxilium, quam adversus se ad bellum valde provocaverat, ut qui se maxime ad junxisset mendacio, ad thesauros aspexit et ad crumenas, quæ quidem sciebat delinire et incantare multorum animos, et quibus intelligebat magna ex parte prodere veritatem, et non solum persuaderi, sed etiam servos effici eos, qui lucrum existimant melius libertate. Cum magnis itaque muneribus et ipsius præsidis dexteram ipse placasset, ei permittebatur manere securissime. Videtur enim verum esse, quod vulgo dicitur, nullum malum facile perire. Ut autem bene in eum affecti essent, qui rerum potiebantur, procurans, congestis acervis Arabicorum aromatum et cæterorum, quæ erant rara et peregrina, se parat ad iter ineundum. Episcopi vero Romæ, ad quos scriptum fuerat ut venirent, cum essent parati, exspectabant ut mitterentur litteræ, quæ instarent ut venirent, ne si ante

δόμενον. Ἀντιγράφει τε παρανόμια, δεκῶ μοι, λέγων, μὴ κείσθαι σοι ἐν ἀγνοίᾳ τὰ πρὸς τῶν ἐν Νικαίᾳ κανονισθέντα, μὴ δεῖν ἀποφηνάμενον ἐπισκοπὸν ὑπερῶρια δικάζειν. Εἰ δὲ καὶ ἀγνοεῖς, ἀλλὰ μαθὼν ἀπόσχου τῶν κατ' ἐμοῦ. Εἰ γὰρ καὶ ὅσα κριθῆλαι, παρ' Αἰγυπτίοις ἔσται τοῦτο, οὐ παρὰ σοὶ παμπληθὲς ἡμῶν ἀφιστάτω. Οὕτω τοῦ γράμματος πικρῶς ἔχοντος, ἀπογινόντες οἱ ἄνδρες καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ μεγάλου βοήθειαν, κατὰ τοῦ θεοφίλου καὶ τῶν συκοφαντῶν τόμους συντάττουσι κολυττίχους, καὶ τῷ βασιλεὶ ἐγχειρίζουσι. Ἐξίστιν οὖν ἐσθῆθεν ἀπόφασις, τὰ μὲν τῶν συκοφαντῶν τοῖς ὑπάρχουσιν ἐπιτραπῆναι, καὶ παρ' αὐτῶν γενέσθαι τὴν ἔρευνησιν τὸν θεοφίλον δὲ καὶ ἄκοντα παραστάντα, ὑπὸ δικαστῆ τῷ μεγάλῳ τούτῳ τοὺς λόγους ὑπέχειν. Γράμματα τοίνυν βασιλικὰ τὰ μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Ἀλεξανδρείας εὐθὺς ἐπέμπετο, τὸν θεοφίλον δεῖ τάχιστα πρὸς τὴν βασιλεύουσαν παραπέμψαι [ἴσ. παραπέμψαι.] τὰ δὲ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης Ἰννοκεντίῳ, πρὸς δὲ καὶ Ὀνορίῳ τῷ ἀδελφῷ τοῦ κρατούντος, ἐπιστάτους στέλλεσθαι προτερόμενα, καὶ οὐσπερ εἰς τοποτηρητὰς ὀνομάζουσι, ἐφ' ᾧ τὰ θεοφίλου καὶ τῶν τῆς Νιτρίας μοναχῶν εἰς ζήτησιν καταστῆναι. Οἱ μὲν οὖν συκοφάνται παρὰ τῶν ὑπάρχων διερωτώμενοι, ἐπειπερ οὐκ ἐπὶ πολὺ τὸ ψεῦδος κρατῆσαι τῆς ἀληθείας, θεοφίλου εἶνοι πάντα διωμολόγησαν ἐκείνου τε κατὰ τῶν ἀθῶων πλάσματα καὶ τελέσματα. Ταῦτα τοι καὶ τὴν ἐν δεσμοτηρίᾳ ἀδελφῶν ἄρχι καὶ τῆς αὐτοῦ κατακρίνοντα παρουσίας θεοφίλου δὲ τὸν εὐς αὐτὸν ἐπιτεμθέντα, καὶ ἄκοντα τοῦτον ἄξειν κεκελευσμένον ἰδὼν, ἐπει οὐδὲν ἕτερον εἶχε πράττειν, πρὸς τοὺς θησαυροὺς ἀπέβη καὶ τὰ βαλάντια, μελιγμματα ταῦτα γινώσκων φυγῶν οὐ καλῶν, καὶ οἶαι δὴ τῶν πολλῶν ὑπάρχουσι, κέρδος ἐλευθερίας περὶ πλείονος ἄγουσαι. Λήμμασι τοιγαροῦν ἀρχοῦσιν αὐτοῦ τε καὶ ἄρχοντος τὴν δεξιὰν θεραπεύσας, κατὰ πολλὴν ἄξιαν ἐπιμένει συνεχωρεῖτο. Ἔοικε γὰρ τὸ δόμενον ἀληθὲς εἶναι, τὸ μηδὲν [γρ. μηδὲνα] κακὸν ῥάδιως ἀπόλλυσθαι. Ὅπως δὲ αὐτῷ καλῶς ἔξει, καὶ τὰ τῶν κρατούντων πραγματούμενος, σωφὸς τῶν Ἀραβικῶν ἀρωμάτων, καὶ ὅσα ἕτερα ξενίζοντα τε ἦν καὶ σπανίζοντα, ἐπιμελὲς ἔθετο συσκευάσασθαι. Οἱ μὲν οὖν ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης, ὅσοις ἀνελθεῖν ἐπιτρέπη, παράσκευοι γηγόντες περιέμενον γράμμα πεμφθῆσθαι τὴν ἄνοδον αὐτοῖς ἐπισπεύδον, ὡς μὴ παρὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν ἀνελθόντες ἐπὶ πολὺ τῇ ξίφῃ ἐνδιετριβοῖεν· ἐπει δὲ πῆ ἐπιμαθη, ἔμενον οὕτως ἐν τῷ ἐπιπέδῳ. Ἐν ὅσῳ δὲ συνέβηεν ταῦτα φήμη ψευδὴς τὰς ἀκοὰς ὑποκρίσασα θεοφίλου εὐκόλου οὐσας καὶ πιστεῦειν ἐτοιμοτάτας, ὡς εἶη Ἰωάννης τοὺς περὶ Διόσκορον εἰς κοινωνίαν παραδέξασθαι, εἰς λαμπρὰν αὐτὸν ἐξήπτε μάντιαν. Φαύλῳ γὰρ συνειδοῖσι ῥάδιως ἀκούη πιστεύεται φαύλη, τῷ οὐκ αἰετῶ τρόπῳ καὶ τὰ τῶν ἄλλων εἰδὼν δοκιμάζοντι. Ἀνθα τοιγαροῦν πρὸς τὴν Κωνσταντινίου θεοφίλος, οὐ μᾶλλον διαλύσασθαι τὰ οὐκ αἰετῶ, ἢ ἑτέρους μώμους ἐπενεγκεῖν· τὸ δὲ ἦν ἀμύνασθαι μὲν τοὺς περὶ Διόσκορον, Ἰωάννην δὲ τοῦ θρόνου κατανεγκεῖν.

προφάσει μέντοι, ὡς τῶν Ὀριγένους βιβλίων ἀπόρ-
 ρησιν βούλεται θέσθαι, τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἔγνω συμ-
 παραλαβεῖν ἐπισκόπους. Εἶτα ἐν Κύπρῳ γενόμενος,
 τὸν θεοφιλῆ Ἐπιφάνιον, οὐ βίβη μόνον, ἀλλὰ καὶ
 λόγοις ἐπιφανῶς ἔχοντα, τέχνη πρὸς φιλίαν ἐπάγει-
 ται, καίτοι γε τὸν πρὸ τοῦ χρόνον ἀπ' ἐναντίας αὐτῷ
 ἔχων, καὶ διαβάλλων ὡς τοῖς αἰρετικοῖς ἠμόφροντα.
 Μετ' αὐτοῦ τοῖνον καὶ τῶν κατὰ Κύπρον ἐπισκόπων
 τὰς συνόδους ποιούμενος ἀπηγύρευε τὴν ἀνάγνωσιν
 τῶν Ὀριγένους βιβλίων. Ἐπιφάνιος δὲ διὰ πολλὴν
 ἀπλότητα καὶ πονηρίας ἐλευθερὸν ἦθος, τὴν εἴσω
 τοῦ φαινομένου σχήματος ὑποκαθημένην δεινότητα
 τῆς θεοφιλῶς ψυχῆς οὐ καταπαθὼν, πεῖθεται πρὸς
 Ἰωάννην γράψαι τὸν θεῖον, ἀπέχεσθαι τῶν Ὀριγι-
 νους βιβλίων. Ἐκεῖνος δὲ καὶ τούτων, καὶ τῶν
 ἄλλων τῶν κατ' αὐτοῦ ῥαδιουργουμένων ὀλίγα φρον-
 τεῖων, ἐνδὲ μόνου τῆς πρὸς Χριστὸν ἐλπίδος εὐχετο,
 μὴ τε φρονεῖδι διαπαντός ἦγετο, τί ἂν ποιῶν ἢ
 λεγὼν ἀρέσκων αὐτῷ φαίνοιτο, ἀλλ' ἵνα καὶ ὁ περὶ
 τὸ ἀγαθὸν ἐκείνου ζῆλος λαμπρότερον ἀναφανῆ, καὶ
 τῶν ἐχθραίνοντων αὐτῷ ματαίως ἢ κοχθηρῶτα φα-
 νερά καταστῆ, πράγμα τι συμβαίνει ἀμφοτέρω τε
 ἀρκούν δηλωῶσαι, καὶ ἀκοῆς ὑπάρχον τοῖς μισοπονη-
 ροῖς ἄξιον.

sidebat, Theophili astutiam non cognoscens, persuadetur ad insignem illum scribere Joannem, ut
 abstineat a libris Origenis. Ille autem non hæc solum, sed alia etiam, quæ adversus eum facile at-
 tendebantur, parum curans, ex uno uno solo pendeat pro omnibus, nempe a spe in Deum. Sed ut
 et illius zelus in res honestas appareret clarius, et eorum, qui in ipsum temere gerebant inimicitias,
 nota essat improbitas, quædam res accidit, quæ sufficit ad utrumque ostendendum : et valde grata
 erit auribus, quæ oderunt improbos.

ΜΑ'. Ἦν ἄνθρωπος ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τῶν ἐπι-
 φανῶν καὶ γνωρίμων, τὸν βίον θεοφιλῆς, τὴν πίστιν
 φιλευσεβής, τὴν κλήσιν Θεόγνωστος. Οὗτος ἐνὶ τῶν
 Ἀριαιῶν εἰς φθόνον πεσὼν διαβάλλεται βασιλεῖ, καὶ
 γίνεται τῆς αὐτοῦ γλώττης ἄθλος οὐκ ἐπαινούμενος.
 Ὁ δὲ λόγος, ὡς εἶη αὐτόν τε καὶ βασιλεῖα πικρῶς
 διαβάλλων. Ἐνταῦθεν τὴν τε οὐσίαν δημεύεται πᾶ-
 σαν καὶ ὑπερορίαν ἐλευσινῶς κατακρίνειται. Ὁ μὲν
 οὖν πόλιν, ἣν κατεκρίθη, στελλόμενος (Θεσσαλονίκη
 δὲ ἦν) ἐγγὺς πρὸς τὴν μακροτάτην ἀπάγεται, τοῦ βίου
 τὸ πέρασ παρὰ τὴν ὁδὸν δεξάμενος. Ἡ γυνὴ δὲ (καὶ
 τί γὰρ, εἰ μὴ ἴθως ἦν, εἰ μὴ σίδηρος;) πρὸς ἐπιβροίαν
 μυρίων ἀπειποῦσα κακῶν, στέρνησιν ἄνδρος, στέρνησιν
 τῶν ὄντων, ὑπερορίαν χαλεπὴν τε καὶ ἀθεράπευτον,
 μίαν καὶ αὐτὴ παραψυχὴν τὴν πρὸς τὸν μέγαν
 ἔγνω καταφυγὴν. Προσελθοῦσα οὖν, καὶ ὅπως ἔχοι
 τὰ κατ' αὐτὴν ἀπαγγεῖλασα, φάρμακον αὐτὸν εἶρε
 θεῖον τῶν πικρῶν αὐτῆς ὀδυνῶν, οὐ λόγοις μόνον
 ἰώμενον τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ ἔργοις τὴν ἐνδεινὰ θε-
 ραπεύοντα. Καὶ γὰρ ἀποχρῶν αὐτῇ σιτηρίσιον ἐκ
 τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἀποτάττει ξενοδοχείου. Εἶτα καὶ
 καιρὸν ἐπιτήδειον περιέμενε, καθ' ὃν ὑπὲρ αὐτῆς
 ἐντύχοι τῷ βασιλεῖ. Ἄλλ' ὅσα ἢ τοῦ φθόνου κατα-
 δρομῆ, καὶ αἱ χαλεπαὶ τοῦ βίου καὶ ἀνώμαλοι περι-
 πέτεια· οὐκ ἔστιν οὐκ ἔστιν τῶν προλαβόντων ἀνα-

tempus venissent, in externa regione diu frustra
 sederent. Dum hæc autem fierent, falsa fama aures
 scalpens Theophili, quæ erant faciles ad creden-
 dum, quod Joannes Dioscorum admisisset ad com-
 munionem, eum ad insignem accendit insaniam. A
 mala enim conscientia omnino facile creditur ma-
 lus amor, ut quæ ex suis moribus aliorum quoque
 mores metiatur. Ascendit itaque Theophilus Con-
 stantinopolim, non tam ut suam componeret contro-
 versiam, quam ut alii inureret labem et reprehensionem.
 Id autem erat, ut ulcisceretur quidem Dios-
 corum, Joannem vero e sede deponeret. Verum
 enimvero hoc quidem prætextu, quod librorum
 Origenis propositurus esset interdictionem, statuit
 secum assumere episcopos, qui erant suæ diœcesis.
 Cum fuisset autem in Cypro, Deo charum Epi-
 phanium, qui non solum vita, sed doctrina quoque
 erat clarus, arte inducit ad amicitiam, etsi antea
 ei esset invisus et male audiret, ut qui cum hæreticorum
 conveniret opinionibus : cum eo ergo et cum Cypri
 episcopis faciens concilia, prohibuit lec-
 tionem librorum Origenis. Epiphanium autem præ
 magna omnino simplicitate et moribus a malitia
 liberis, quæ intra eum, qui apparebat, habitum in-

sidebat, Theophili astutiam non cognoscens, persuadetur ad insignem illum scribere Joannem, ut
 abstineat a libris Origenis. Ille autem non hæc solum, sed alia etiam, quæ adversus eum facile at-
 tendebantur, parum curans, ex uno uno solo pendeat pro omnibus, nempe a spe in Deum. Sed ut
 et illius zelus in res honestas appareret clarius, et eorum, qui in ipsum temere gerebant inimicitias,
 nota essat improbitas, quædam res accidit, quæ sufficit ad utrumque ostendendum : et valde grata
 erit auribus, quæ oderunt improbos.

XLI. Vir quidam erat illustris in hac regia civitate, vita pius, fide religiosus, nomine Theognostos. Is
 cum cuidam Ariano exstitisset invisus (25), per calum-
 niam accusatur (26) apud imperatorem, et fit
 eis linguæ certamen non laudabile. Accusatio au-
 tem erat, quod ipsum et imperatricem clanculum
 maledictis insectaretur, et lingua calumniatrice in
 eum uteretur. Hinc factum est, ut et universa ejus
 bona publicarentur, et miser damnaretur exsilio.
 Atque ille quidem cum proficisceretur ad civitatem,
 in quam fuerat relegatus (ea vero erat Thessalo-
 nica), jamque prope esset, adducitur ad eam, quæ
 est longissime remota, et a qua non licet expectare
 revocationem, suo vitæ fine accepto in itinere. Ejus
 autem uxor (quid enim aliud nisi esset lapis, nisi
 ferrum?), afflicta et perdita concursu malorum
 innumerabilium, mariti privatione, privatione bo-
 norum, tam gravi ejus, qui simul habitabat,
 exsilio, non a domo solum, sed etiam a vita
 separante, non poterat sedare luctum, nec un-
 quam cessabat a lacrymis. Unum ergo ipsa quo-
 que novit solatium, nempe ad magnum illum
 virum refugium: et cum accessisset, et quomodo
 res suæ se haberent renuntiasset, invenit ipsum
 divinum medicamentum dolorum suorum longe

(25) Gaium hunc vocat Leo Aug. in Vita Chry-
 sosti.

(26) Theognostos per calumniam damnatur; sed

hæc longe antequam synodus contra Chrysostomum
 Constantinopoli colligeretur acta esse, docet Ba-
 ron. tom. V Annal.

acerbissimorum, non verbis tantum medicans sed factis, ut oportebat, curans indigentiam. Quantum enim satis erat frumenti, ei tribuit ex xenodochio ecclesiæ. De cætero autem expectabatur tempus, quo pro ipsa intercederet apud imperatorem. Sed quales sunt invidiæ insultus, vitæque iniqui et graves casus! Nam cum illa a prioribus malis nondum respirasset, rursus opprimitur pondere alterius calamitatis, adeo ut una quidem effunderetur, ut aiunt, altera vero influeret. Sic autem se habebat: Tempus erat vindemiæ. Eudoxia vero ipsa quoque egressa e civitate, ambulabat in quodam agro imperatoris: erat autem situs non procul a vinea viduæ. Cum autem botrum ex vinea viduæ sumpsisset imperatrix, eo usa est. Cum quidam autem dixisset vineam esse alienam: Sed ipsa quoque, inquit Eudoxia, jam relata est in numerum agrorum imperatoris, hæc enim in usu erat consuetudo longe improbissima (avaritiane, an exsecranda adulatio hanc induxerit incertum) ut quemcumque agrum imperator ascendisset, et de ejus fructu gustasset, is statim recenseretur inter agros imperatoris, agri vero dominus vel eum cum alio permutaret, vel justum pretium assequeretur. Cum ipsa quoque hanc attendisset consuetudinem, et maxime ejus moribus convenientem, et judicaret esse imperii proprium, facere injuriam, et non posse aliter ostendi quid ipsa posset, aufert agrum, simul etiam studens eam afficere molestia (acceperat enim ipsam ad beatam illam animam confugisso), et illum e sede deponendi quærens occasionem: sciebat enim, ipsum non esse toleratum, si venisset ad ejus cognitionem, sed omni ratione ei opem esse laturum. Quid ergo consequitur? Ille quidem ab hac miserabili vidua miserabiliter ejulante inflammatus visceribus, scribit ad imperatricem, movens ad misericordiam, patrum pietatem revocans in memoriam et Dei timorem, territorialisque tribunalis cogitatione commovens ejus animam. Sed incurvum lignum nunquam feceris rectum, nec asperum herinacium unquam levem reddideris: nec effeceris, ut cancer rectus ingrediatur. Mala enim consuetudo, cum apprehenderit animam facilem ad improbitatem, facile imprimitur et inuritur, neque ullam audit omnino rationem: sed vix fieri potest ut deleatur, ut quæ tantum possit, quantum natura immutabilis. Ipsa ergo dura et gravi corde, et quid aliud, quam mala mulier? non solum nihil, non litteras, non ipsam ejus qui scripserat, reverita est omnino dignitatem: sed visa est magnam acerbicem celare in animo. Fuit enim hoc evidens ex iis, quæ rescripsit, magnum Joannem vocans insolentem et linguæ intemperantis, et qui eum, quem par est, honorem ei minime tribuit: et qui ignorat eas, quæ sunt, leges: ex quibus dicebat hanc unam esse admirabilem et longe justissimam, quæ prodigioso quodam modo agrum, quem solum ingressi fuerint, imperatores eum protinus facit illorum, etiamsi is fuerit peregrinus et plane alienus.

πνεύσασα σκυθρωπῶν, ἐτέρας συμφορᾶς πάλιν πείζεται βάρει. Ἐχει δὲ οὕτω· Τρυγίτου καιρὸς ἦν· Εὐδοξία δὲ καὶ αὐτὴ τῆς πόλεως ἐκβάσα πρὸς τινὰ τῶν βασιλικῶν ἀγρῶν ἐτύγγχευε διουῖσα. Ἐκ γειτόνων δὲ που καὶ τοῦ τῆς χήρας ἀμπελώνας κειμένου, βότρων ἐκεῖθεν ἡ βασιλὶς ἀραμμένη ἐκίχρητο. Φαμμένοι δὲ τινος ἀλλότριον εἶναι τὸν ἀμπελώνα· Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς, ἔφη, τοῖς βασιλικοῖς ἤδη συντέτακται. Ἔθος γὰρ τοιοῦτον ἐπικρατήσαν ἦν ἀτεχνῶς πονηρότατον, πλειονείας τοῦτο ὧ καὶ κολακείας τῆς μιαρᾶς ὡς εἰκὸς ὑποτυπωσάσης, οὗ ἂν βασιλεὺς ἀγροῦ ἐπιτεῖν καὶ τοῦ καρποῦ γεύσεται, τοῖς βασιλικοῖς καὶ αὐτὸν συντετάχθαι, τὸν δὲ τοῦ ἀγροῦ κύριον ἢ ἐτέρον ἀμείβεσθαι, ἢ τῆς ἀξίας τυγχάνειν τιμῆς. Τούτω καὶ αὐτὴ τῷ ἔθει προσχούσα, καὶ οἷον ἰδιαίτατον τοῦ ἄρχειν τὸ ἀδικεῖν κολιούσα, καὶ ὅτι τὸ δόνασθαι αὐτῇ πάρεστιν ἄλλως δηλοῦσθαι μὴ δυνάμενη, τὸν ἀγρὸν παραιρεῖται τῆς χήρας, ὁμοῦ τε ἐκείνην λυπεῖν ἐθέλουσα (μεμῆθηκε γὰρ τῷ μακαρίῳ αὐτῆν προστεθῆναι) αὐτὸν τε καθελεῖν τοῦ θρόνου πρόφασιν ἐκζητοῦσα. Ἦδει γὰρ ὡς οὐκ ἀνεκτὸν αὐτῷ γένοιτο πρὸς γυνῶν ἐλθόν, ἀλλὰ τὸν πάντα τρόπον ἔλοιτο βοηθεῖν. Τί οὖν τὸ ἐπὶ τούτοις, καὶ ποῖον ἄρα τῷ πράγματι περὶ ἀκολουθεῖ; Ὁ μὲν ὑπὸ τῆς ἐλευσίης ναυτῆς χήρας οἰκτρὸν ἐπικωκυῖσης τὰ σπλάγγνα διακαϊόμενος γράφει τῇ βασιλίδι, ὡρὸς ἔλεον ὅπως εἴχε παρακαλῶν, πατέρων τε εὐσεβείας ὑπομνηστικῶν καὶ ὁσδο Θεοῦ, καὶ τὴν ἔνοιαν αὐτῆ τοῦ φοβεροῦ βήματος ἐμβάλλων εἰς τὴν ψυχῆν. Ἀλλὰ σκαμδὸν ἔξλον οὐδέποτε ὄρθον, οὐδὲ λατὸν ἂν θείας τὸν τραχὺν ἐχθρον οὐδὲ βαδίζειν ὄρθα τὸν καρκίνον παρασκευάσαις. Ἔθος γὰρ πονηρὸν ψυχῆς ἐπιλαμβόμενον βράδεις καὶ θερμοτέρας εἰς μοχθηρίαν, ἐντυπύεται ταύτῃ καὶ οἷον ἐγκρίσεται, καὶ οὐδενὶ λόγῳ κατήκοον γίνεται, ἀλλὰ σχεδὸν ἀνεξάλειπτόν ἐστιν, ἵνα καὶ φύσει δυνάμενον τῇ ἀμεταβλήτῳ. Αὐτὴ τοιγαροῦν ἢ σκληρὰ τε καὶ βαρυκαρδία (καὶ τί γὰρ ἄλλο, ἢ γυνὴ πονηρὰ;) οὐ μόνον οὐκ ἐδυσωπῆθη τὰ γράμματα, καὶ τὰ στειλαντος τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ πολὺ τὸ πικρὸν ἐφάνη, κατὰ ψυχὴν ἔχουσα (δηλον γὰρ τοῦτο κατέστη τοῖς ἀντιγράφοις) ὄδριστὴν ἀποκαλοῦσα τὸν μέγαν, καὶ τὴν γλωτταν ἀκόλαστον, καὶ μὴ τῆς προσηκούσης αὐτὴν ἀξιούντα τιμῆς, ἀγνοίαν τε τῶν κειμένων ἔχοντα νόμων, ὧν ἕνα καὶ τοῦτον ἔλεγεν εἶναι τὸν θαυμαστόν τε καὶ δικαιοτάτον· ὅς καὶ τεραστίῳ τρόπῳ τινὶ τῇ ἐπιβάσαι τοῦ ἀγροῦ καὶ μόνῃ ἴδιον τῷ βουλομένῳ ποιεῖ τὸν ἀλλότριον. Τούτοις δὲ τῷ Θεοῦ ἀνθρώπος ἐντυχῶν, οὐκ ἐμβλύθη τὴν προθυμίαν, οὕτως τε τῆς πρώτης πείρας ἀποτυχῶν, οὐδὲ τὸ ἑαυτοῦ πράξειν ἐνόμισεν, ἢ προεφασίστατό τι, χρόνον ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀναβολὴν θέμενος (ὅπερ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἡμεῖς πάσχομεν, ἢ ὅκω εἴκοντες, ἢ τοὺς καιροὺς δυσωπούμενοι), ἀλλὰ παντὸς ἀμελήσας τοῦ εἴργειν αὐτοῦ τὴν ὀρθὴν δυνάμενον, ὡς ἂν ἔλα ποδὶ βοηθεῖν ἐθέλων, καὶ μηδὲν περιένοι μικρὸν ἢ μέγα τῶν ἐλκόντων εἰς ἔλεον, αὐτὸς ἐκεῖνος τῇ βασιλίδι πρόσσει, καὶ πολλὰ εἰπὼν καὶ πάντα λθὼν κινήσας, ἐπεὶ ταύτην ἐώρα μηδαμῶς εἴκουσαν, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν ἔθος, ὡς ἔραχον τι, προβαλλομένην, ἐδειχθη

καὶ φαρμάκων ὀρυστικωτέρων. Ἀπόδος οὖν, ἔφη, τῇ γυναίκεϊ τὸ ἴδιον. Τί γὰρ καὶ τῇ Ἀχάδῃ γυναίκεϊ ὁμοιοῦν σεκυτὴν ἐσπούδακας; τούτων ὡς ἤκουσεν Εὐδοξία, θυμῷ πολλῷ τὴν ψυχὴν ἀνεκαύθη, καὶ οὐδὲ τὴν ἡμιμυνητὴν καὶ παράφορος ἐθεάτο, Ἐγὼ, λέγουσα, τιμωρὸς ἔμαυτῇ ἔσομαι, καὶ οὐχ ὅπως ἐπὶ πολὺ ἀνέξομαι κατὰ μίαν τῶν ἀπέμων ὀβριζομένη. Τῇ χάρῃ δὲ οὐχ ὅπως ὁ ἄμπελὼν, ἀλλ' οὐδὲ τιμῆς χάριν ὑπὲρ αὐτοῦ τι καταβληθήσεται. Οὕτω τῶν βασιλείων ὁ μέγας ἐκπελθὼν, τοῖς τοῦ ἱεροῦ θυρωροῖς ἐπιτάττει παραγενομένη τῇ Εὐδοξίᾳ ἐπιζυγῶσαι τὰς θύρας, καὶ μὴ ἐφεῖναι τὸ παράπαν αὐτῇ τὴν εἴσοδον.

bilem et immobilem aliquam legem proferre, opus habet austeriore medicamento propter morbi repugnantiam. Redde ergo, inquit, mulieri, quod suum est. Quid enim te uxori Achab studuisti comparare 34? Hæc postquam audivit Eudoxia, ira magna incensa, ignem spirabat: et veluti semi insana et emotæ mentis, ne poterat quidem omnino contineri: sed clamabat et domum implebat vociferatione, dicens: Ego me ulciscar, nec diu patiar, me tanquam infamem feminam affici contumelia. Viduæ autem non modo vinea, sed nec pro pretio quidem ei quidquam omnino solvetur. Sic magnus Joannes reversus e regia, præcepit templi janitoribus, ut si accessisset Eudoxia, ei fores protinus obserarent, neque eam ingredi sinerent.

MB'. Βραχὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ἑορτὴ παρῆν, καθ' ἣν τὸ τοῦ θεοῦ σταυροῦ ξύλον ὑψοῦνται. Ὁ τοῖνον ἄρας λαὸς εἰς τὸν νκὸν συνέβηον γίνους παντὸς, καὶ ἡλικίας πάσης, μηδεμίᾳ ἀπολειπομένης. Οὐδὲ γὰρ μόνον εἶχον τὴν ἑορτὴν τῆς παρουσίας ὑπόθεσιν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ μᾶλλον τὴν τῆς Ἰωάννου γλώττης ἀκρόασιν. Πᾶσι γὰρ ἔρωτα τοιοῦτον ἐνήχε τῶν αὐτοῦ λόγων, ὡς μικροῦ δημηγοροῦντος πολλάκις ἐνθους γίνεσθαι τοῖς ἀκροαταῖς, καὶ ὡσπερ ἐξηρθαι τῆς αὐτοῦ γλώττης, καὶ αἰωρεῖσθαι τούτοις μετὰ τῶν ψυχῶν καὶ τὰ σώματα, ἀκούειν τε τὰ χεῖλη κινουόντος, οὐχ ὡσπερ λέγοντος, ἀλλὰ βέοντος πότιμόν τι καὶ νεκταρῶδες καὶ διειδές. Ταῦτη τοι καὶ σπουδὴν ἄπασαν εἰσηγον μὴ ὀλοειφθῆναι τῆς ἀκροάσεως, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ῥήματα μὴ ἀπλῶς ἀκούειν, ἀλλὰ δι' ὀχυράφων παραλαμβάνειν, καὶ ὡς θησαυροὺς ἀποτιθεσθαι. Ὡς οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ ἡ βασιλὶς μετὰ πάντων ἑφοῖτα, πολλῆς περι αὐτὴν ὄσης τῆς θεραπείας καὶ τῆς βασιλικῆς κολακείας καὶ θρύψεως, οἱ θυρωροὶ θυρῶν εἶχοντο, καὶ ὅπερ ἦν αὐτοῖς ἐπιτεταγμένον ἐποίουν. Ἐφ' ᾧ τὰ μέγιστα χελεπήνασα Εὐδοξία πῦρ ἔπνει, καὶ δεινὸν ἐβόα, καὶ τὸν παρόντα δῆμον μάρτυρας ἐκάλει τῆς ὕβρεως. Εἶτα καὶ πρὸς βίαν τῶν θυρῶν ὤθουμένων, εἰς τῶν παρεστῶτων τὸ εἶφος ἐπισπασάμενος κατὰ τῆς ἱερᾶς ἀνέτεινε πόλιν. Ἀλλ' ἔσχε τὴν θείαν διάνη οὐ σχολαίως ἐπομένην, ἀλλὰ κατὰ πόδας αὐτὸν μετιούσαν. Ἄμα γὰρ ἦν τὸ εἶφος ἠρκύς, καὶ ἡ προπετὴς εὐθὺς δεξιὰ ἔτρα καὶ ἀργὸς ἐδείκνυτο, ὡς αὐτὴν τε Εὐδοξίαν, καὶ ὅσοι περι αὐτὴν ἦσαν, θεασαμένους δειμνίας δεινοῦ πληρωθῆναι. Τὸ γὰρ ὑπὸ τοῦ μεγάλου διαταγῆν οὐχ ἀπλῶς ἦν, οὐδὲ τι εἶχε τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ κατὰ θεῖον ὑπῆρχε εἶλον, εἰς δόξαν θεοῦ γινόμενον· ἡ δὲ αἰτία, τοῦ μὴ καταφρονεῖσθαι τὰ ἱερᾶς μηδὲ βάπτισμα οὕτω κείσθαι τοῖς ἀναξίοις. Ἦως γὰρ ἂν εἴποις ἄξιαν, τὴν χεῖρασι καὶ ἀρκο-

A Hæc cum legisset homo Dei, non fuit retardatum ejus promptum animi studium, cum statim primum facto periculo non esset assecutus: neque quod suum erat, a se non esse consuit facendum, aut aliquam attulit excusationem, interjecto tempore aliquo et dilatione, ut in rebus hujusmodi solet multis evenire, dum aut cedunt dubitantes, aut tempora reformidant: sed nihil faciens quidquid posset arcere ejus impetum, ut qui paratus esset toto pede currere, ille ipse accedit ad imperatricem: et cum multa dixisset, et omnem lapidem, ut aiunt, movisset, eam autem vidisset minime cedere, sed improbam hanc consuetudinem, tanquam inexpugnabilem et immobilem aliquam legem proferre, opus habet austeriore medicamento propter morbi repugnantiam.

Redde ergo, inquit, mulieri, quod suum est. Quid enim te uxori Achab studuisti comparare 34? Hæc postquam audivit Eudoxia, ira magna incensa, ignem spirabat: et veluti semi insana et emotæ mentis, ne poterat quidem omnino contineri: sed clamabat et domum implebat vociferatione, dicens: Ego me ulciscar, nec diu patiar, me tanquam infamem feminam affici contumelia. Viduæ autem non modo vinea, sed nec pro pretio quidem ei quidquam omnino solvetur. Sic magnus Joannes reversus e regia, præcepit templi janitoribus, ut si accessisset Eudoxia, ei fores protinus obserarent, neque eam ingredi sinerent.

B XLII. Parum temporis intercessit, et aderat dies festus, quo divinæ crucis lignum in altum tollitur. Universus itaque populus confluebat in templum, neque ullum genus aut ulla ætas aberat. Neque enim dies festus solum eis causa erat, ut venirent: sed multo magis linguæ Joannis auditio. Omnibus enim injecerat tam vehemens audiendarum orationum suarum desiderium, ut sæpe cum concionaretur, essent a Deo afflati auditores, et ab ejus lingua quodammodo penderent, eisque in sublime tollerentur simul animæ et corpora, ejusque attenderent labra quæ movebantur, non tanquam dicentis, sed emitentis quid poculentum nectareumque et perspicuum. Ea de causa studio erat omnibus, ne abesset quisquam ab auscultatione, quin etiam ut ipsa quoque verba non semel audita negligenter, sed omni studio ea per veloces scriptores exciperent, et tanquam thesaurum reponerent. Cum ergo hæc ita se haberent, et imperatrix veniret cum omnibus cum magno comitatu et cum fastu regio, janitores steterunt in foribus, et fecerunt id quod eis fuerat imperatum. Quod quidem ferens ægerime Eudoxia, cælum terræ miscebat, et valde vociferabatur, et populum, qui aderat, vocabat in testimonium, ut conscius ei factæ injuriæ. Deinde etiam cum fores vi truderentur, quidam ex iis, qui aderant audacius aliquod factum volens ostendere, strictum gladium intendit in sacram illam portam. Divina autem fuit consecuta justitia, non ut sæpe solet lento passu, sed evestigio. Nam cum ille ensem sustulisset, simul quoque temeraria dextera exaruit, et exstitit otiosa. Terret miraculum Eudoxiam. Quinetiam quicunque eam circumstebant magno timore sunt affecti. Quod enim a divina lingua Joannis fuerat imperatum, non temere factum erat, neque dependebat ab aliqua mente humana: sed divino zelo

aperte fiebat ad Dei gloriam. Quanam de causa? dicēs: ne sancta despicerentur, neque multis sic paterent, aut potius indignis. Quomodo enim digna (o Dei rationes et leges) quæ pecuniis furebat et rapinis, et rerum alterius tanto amore tenebatur, ut non verbis, non admonitionibus, maxime tanti viri, cederet: et non solum non desisteret facere injuriam, sed etiam insurgeret in eos, qui volebant corrigere? Quid aliud faciens, quam quod plane solent furiosi, qui et medicis et eis qui alioqui ipsorum curam gerunt, non solum sæpe graves manus, sed sævos quoque dentes immittunt. Atque sic quidem Eudoxia a sacris exclusa vestibulis, cum nihil amplius facere, nec se ulcisci potuisset, imo ne melior quidem evadere valuisset, revertitur. Qui autem in manu acceperat disciplinam, cum, ut videtur, non esset tam obtuso ingenio, neque similiter, atque illa, malitiæ immedicabilis: sed simul atque plagam accepit, evasisset cordatus, et ostenderet latentem animæ nobilitatem, accedit ad magnum Joannem, et in conspectu omnium confessus est se peccasse, et ostendit magnam pœnitentiam. Ille autem cum benignis oculis intuitus, et acceptio-

XLIII. Non multo post autem Epiphanius, cedens C non honestis Theophili impulsione, ascendit e Cypro, libros, quos adversus Origenem conscripserat, secum afferens. Cum vero e nave descendisset et appulisset in templum Præcursoris (27), quod septem miliaribus ad occidentem abest a civitate, sacram peregit synaxim: et cum diaconi secus atque oportebat fecisset ordinationem, ingreditur civitatem (28). Deinde Theophilo agens gratias, hospitio quidem accipi apud beatum declinat, tanquam nefarium: privato autem quodam habitaculo non honeste acceptus hospitio, et illic peregrinos, qui in civitate versabantur, advocans, eis legebat libros suos in Origenem. Quorum alii quidem illius gratia, persuadebantur ea vel manu defendere, alii autem hoc facere recusabant. Homo autem Dei Joannes, Epiphanio nihil infensus, quod intra terminos suæ Ecclesiæ non abstinuisset ab ordinatione, hoc solum rogabat, ut cum aliis, ut par erat, episcopis ad ipsum diversaretur. Is vero respondit, se nec simul quidem esse peccatum, nisi ipse prius Dioscorum expelleret e civitate: et libris, quos scripserat adversus Origenem, sua esset assensus subscriptione. Ad hæc dixit Patriarcha: Non oportet nos, priusquam accurate discernamus, aliquid temere facere aut dicere. Eudoxia cum primum intellexisset hanc inter eos esse veluti dissensionem, et hanc quasi arripuisset occasionem, ac-

γατὶς ἐπιμεινομένην, καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὕτως ἐρῶσαν, ὡς μὴ λόγοις, μὴ περὶ κλήσει, μὴ ἐπιτιμῆσι εἴκειν καὶ τοῦ ἀδικεῖν ἀπάγεσθαι· καὶ οὐχ ὅτι μὴ βελτιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν διορθῶν βουλομένων κατεξάνισθαι, εἰκόστα ποιοῦσαν τοῖς μαινομένοις, οἱ τοῖς ἱατροῖς καὶ τοῖς ἐπιμελομένοις οὐ βαρεῖς· πολλὰ γὰρ χεῖρας, ἀλλὰ καὶ ὀδόντας ἐπάγουσιν; Οὕτω μὲν οὖν ἡ Εὐδοξία τῶν ἱερῶν κωλυθεῖσα προσήρῳ, εἶτα καὶ μηδὲν πλέον δρᾶσαι δυνήθεισα, τῆς ἐκπνοῆς γίνεταί. Ὁ δὲ τῇ χειρὶ τὴν παιδείαν δεξιόμενος, οὐκ ἀμόλυντος ὢν, ὡς εἶκοι, πάντω τὸν νοῦν, οὐδ' ὁμοίως ἀνάτα τῇ βασιλίδι νοσῶν, ἀλλ' ἅμα τῇ τῆς χειρὸς πληγῇ φρενωθεῖς, καὶ ψυχῆς εὐγένειαν ἐκδειξάμενος, πρόσσεισι τῷ μακαρίῳ καὶ ὑπο μάρτυρι τοῖς πάντων ὀφθαλμοῖς ἡμαρτηκέναι τε ὁμολογεῖ, καὶ θεραπείαν ἤτει, καὶ πολλὴν ἐδείκνυτο τὴν μετάνοιαν. Ὁ δὲ φιλοanthropos αὐτὸν ἰδὼν ὀφθαλμοῖς, πρὸς τὸν τοῦ ἱεροῦ κελυεῖ λουτήρα τὴν πεπονητὴν νίψασθαι δεξίαν. Ὅπερ δὲ καὶ γενόμενον, ἐβήρωμένην αὐτὴν ἔσχε, καὶ εἰς Θεὸν ὕψωμένην ἐπὶ ὁμολογίᾳ τῆς χάριτος.

cum benignis oculis intuitus, et acceptio-

ΜΓ'. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Ἐπιφάνιος ταῖς ἐν Κελαῖς Θεοφίλου πεπεισμένος ὑπερβολαῖς ἀνίσταται ἐκ Κύπρου, τὰ κατὰ τῶν Ὀριγένους αὐτῷ πονηθέντων βιβλίων συγχομιζόμενος. Τοῦ πλοίου δὲ ἀποβὰς, καὶ τῷ τοῦ Προδρόμου ναῶ, ὡς ἑπτὰ σημείοις πρὸς δυσμαίως διέχει τῆς πόλεως, ἐφορμίσας σύναξιν ἐκπέλει, καὶ δικηνοῦ χειροτονίαν, ὡς οὐκ ἔδει, δρᾶσαι εἰσοίσι πρὸς τὴν πόλιν. Ἐπειτα Θεοφίλῳ διδοὺς χάριτας, τὴν μὲν παρὰ τῷ μακαρίῳ ξενίαν, ὡς περ οὐ θεμιτὸν ὄν, ἐκκλίνει· τινὶ δὲ τῶν ἰδιαζόντων καταγωγίων ἐπιξενωθεῖς, κάκεισε τοὺς ἐπιδημοῦντας τῶν ζήνων παραλαλῶν, τὰ κατὰ τῶν Ὀριγένους αὐτοῖς βιβλίων ὑπανεγίνωσεν. Ὅν οἱ μὲν ἐκεῖνου χάριν καὶ τὴν διὰ χειρὸς ἐπειθοντο παρέχειν συνηγορίαν· οἱ δὲ τοῦτο ποιεῖν ἀπηγόρευον. Ὁ μὲν οὖν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Ἰωάννης οὐδὲν προσυχθίας Ἐπιφάνιῳ, ἐφ' οἷς εἶσω τῶν ὄρων τῆς ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίας χειροτονεῖν οὐκ ἀπέσχετο, ἡξίου ταῦτο μόνον, μετὰ τῶν ἄλλων, ὡς θέμις ἐστίν, ἐπισκόπων παρ' αὐτῷ καταλύσαι. Τὸν δὲ μηδὲ συνεῖξασθαι ἀντείπειν, εἰ μὴ προλαβὼν αὐτὸς τοὺς περὶ Διόσκορον ἀπελάσει τῆς πόλεως, καὶ τοῖς κατὰ τῶν Ὀριγένους αὐτῷ πεπονημένοις βιβλίοις διὰ γραφῆς συνομολογήσει. Πρὸς ταῦτα τὸν πατριάρχην. Μὴ δεῖν ἡμᾶς, εἰρηκέναι, πρὸ τῆς ἀκριβοῦς διαγνώσεως δρᾶσαι τι προπετὲς, ἢ καὶ φθίβεσθαι. Ταύτην τὴν οἰοῦσι πρὸς ἀλλήλους διαφορὰν Εὐδοξία μαθοῦσα, καὶ ὡς περ ἀρπάσασα τὸν καιρὸν, Ἐπιφάνιον εὐθὺς μεταπέμ-

(27) *Hebdomon* locum vocat Sozomenus.

(28) Epiphanius in Vita Chrysost. De ordinatione diaconi quod hic innuit auctor, commentum dicit

Baronius, causamque erroris detegit. *Vide tom. V Annal. ad an. 402.*

παται, καὶ Ὁρᾶς, εἶπεν, ὦ πάτερ, ὡς τὰ Ῥωμαίων ἅπαντα τῇ ἐμῇ δεδουλωται ἐξουσίᾳ. Ἐπει δὲ Ἰωάννης οὗτος ἐμοὶ τε μέγιστα δι' ἔχθρας ἐστὶ πάνυ μου καταλαζονεύμενος καὶ τὰ ἔσχατα εἰς ἡμᾶς ἐξυβρίζων, λέγεται δὲ τινα καὶ δοῦξαν πρεσβεύειν, τῆς Ἐκκλησίας ἀπέβουσαν, σοὶ τῶν ἐκκλησιῶν πασῶν τὴν ἀρχὴν ἐγὼ δίδωμι, καὶ ἀξίῳ σύνοδον κατ' αὐτῷ συναγεται, καὶ τοῦ θρόνου, καθάπερ ἐστὶ δίκαιον, αὐτὸν καθελεῖν. Ταῦτά τε ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, καὶ σαφῆ τοῦ θυμοῦ τὰ ἴχνη κατὰ τῆς ὀφειῶς ὑπεδείκνυ, δῆλη τε ἦν δαιμόν τι καὶ ἀπαύστον κατὰ τοῦ σοφοῦ πένουσα, καὶ οὐκ ἂν πρότερον σβέσσατο τοὺς θυμούς, εἰ μὴ τὰ ἐπὶ νοῦν αὐτῇ πρὸς πέρας ἀγάγοι. Τούτων ἀκούσας ὁ θαυμαστός Ἐπιφάνιος πρῶτος εἶπεν· ἢ τέκνον, των παρ' ἡμῶν ἄκουε. Εἰ μὲν αἴρεσις τις Ἰωάννου κατηγοροῖται, καὶ μὴ παρήρη κταλούμενος, ἢ καθαρὸν αὐτῆς ἐαυτὸν ἀπεδείκνυ, ἢ μετανοήσας διορθώσων τὴν ἄγνοιαν, ἀνάξιος οὗτος ἐμοὶ τῆς ἱερωσύνης, καὶ τὸ κεκαλυμμένον ὡς τάχιστα παρ' ὑμῶν γινέσθω. Εἰ δ' ὅτι κακῶς ὑμᾶς ἔλεξεν, ἀποδλητον αὐτὸν θέσθαι τῆς Ἐκκλησίας ἐκρίνατε, Ἐπιφάνιον ὑμῖν οὐχ ἔξετε συναينوῦντα. Βασιλέων γὰρ μέγιστα, τὸ μὴ ἐν τούτοις μνησικακεῖν, ἀλλὰ χρηστοὺς καὶ ἡμέρους ἐαυτοὺς ἐπιδεικνύσθαι· εἶπερ δὴ καὶ ὑμῖν βασιλεὺς ἐν οὐρανῶς ἔστω, οὗ κατα ἄθροισον ἀμαρτάνοντες, φιλοθρώπου δεῖσθε τυγχάνειν διὰ τὴν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς χρηστότητα. Τούτων Εὐδοξία τῶν παρὰ γνώμην ἀκούσασα λόγων ἀνόητόν τι καὶ παρακεκινδυνευμένον διὰ τὴν τῆς λύπης ὑπερβολὴν ἀποφθέγγεται. Εἰ μὴ Ἰωάννης, εἰπούσα, τὴν ὑπερορίαν κατακρίθῃ, τοὺς ναοὺς αὐτῇ διανοιγῆναι τῶν εἰδώλων κελύσω, καὶ προσκυνητὰ ταῦτα τοῖς νῦν γενέσθαι παρασκευάτω. Τί πλέον εἰς κακίαν ἔσχεν Ἡρωδιάς ἢ τὸν τοῦ ὁμωνύμου θάνατον ἐπισπεύσασα, πλὴν ὅτι μὴ τὰ πάθη διάφορα ἦν, καθ' ὃ τὴν μὲν ἀκολασίας εἶχε, τὴν δὲ πλεονεξίας ὑπερβολή; Ἀμφοτέραι δὲ τῷ βούλεσθαι τοὺς ἐλέγχους ἐκκλίνειν, τὴν ἀμφοτέρων ἀπαλλαγὴν ἐδίψησαν. Ὁ μόντοι θεοῦ Ἐπιφάνιος πρὸς τὴν ἀτοκίαν τῶν εἰρημένων, Ἄθως, εἰπὼν, ἐγὼ τῆς τοιαύτης κρίσεως, εὐθὺς ἐξῆει. Φήμην δὲ ψευδῆς ἐκ τούτου τὰς ἀπάντων διέδραμεν ἀκράς, ὡς καὶ αὐτὸς Ἐπιφάνιος ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τοῦ πατριάρχου συνείποι τῇ Εὐδοξίᾳ. Ταῦτα δὲ καὶ τὸν μέγαν ἀκούσαντα τ' ἀληθῆς ἀγνοῆσαι, ἴσως τοῦ Θεοῦ κρύφταντος οἰκονομία δὴ θεοστέρᾳ, ἵνα τροπον ἕτερον ἀμφοτέρους δαίξῃ τὰ ἐκατέρων προλέγοντας· ἢ γινώσκειν μὲν Ἰωάννην οὐχ ὄγιος εἶναι τὸ φημιζόμενον, ἐκόντα δὲ τῇ τῶν πολλῶν ὑπολήψει συνθέσθαι, ἵνα ἐντεῦθεν λαβὼν πρόφασιν Ἐπιφάνιῳ τὸ μέλλον προαγορεύσῃ. Γράφει τοιγαροῦν Ἐπιφάνιῳ λόγος πρὸς ταῦτα τὸν πατριάρχην. Ἡ δὲ γραφὴ ἀφελῶς ἔχουσα καὶ συνήθως· Ἀδελφε Ἐπιφάνιε, ἀχίκοά σε ὡς τῇ ἐμῇ συνήσεως ἔξορᾳ· ἴσθι δὲ ὅτι μὴδὲ αὐτὸς ἐστὶ τὸν θρόνον δῆσει τὸν σόν. Πρὸς ταῦτα τὸν ἱερὸν Ἐπιφάνιον πάλιν ἀπολοῖκοις ῥήμασιν ἀντιγράφαι, οἷσπερ δὴ καὶ αὐτὸς χρῆσσομαι· Ἀδελφὴ Ἰωάννη, παίου καὶ νίκια. Πλὴν οὐδὲ αὐτὸς φθάρεις τὸν τῆς ὑπερορίας τόπον ἴδεν. Ἀψευδεῖς οὖν ἀμφοτέρων οἱ λόγοι δεικνύνται. Ὁ τε γὰρ Ἐπιφάνιος εἰς Κύπρον ἀποκλει-

cersito statim Epiphanio. Vides, inquit, o pater, quemadmodum omnia quidem Romanorum scepra mihi cedunt, et meæ subjecta sunt potestati: Joannes autem est adeo mihi infestus, et tanta est in me arrogantia, ut vel extrema afficiat contumelia. Dicitur autem etiam quendam tenere opinionem, quæ discrepat ab Ecclesia. Tu vero (ego enim tibi do imperium in omnes Ecclesias, ut nihil tibi sit impedimento) vide ut adversus eum congreges synodum, et cum, ut justum est et honestum, e sede deponas. Hæc et dicebat, et vultu apertius ostendebat iræ in sanctum vestigia: et manifeste præ se ferebat, se grave et non cessaturum virus spirare in illum sapientem, nec extincturam prius iracundiam, quam quod animo agitabat, deduxisset effectum. Hæc cum admirandum audisset Epiphanius, non statuit iis, qui rerum potiebantur, in iis, quæ non oportebat, gratificari: nec tanti esse faciendum eis inservire, ut aliquid fiat præter id, quod Deo videtur: et ideo eam propius accedens: Non irato animo, sed benigne ac placide, o filia, a te audienda sunt, quæ nobis dicuntur. Si accusetur quidem Joannes alicujus hæresis, et non accedat vocatus, vel se purum ostensurus, vel pœnitentia correcturus ignorantium, is mihi quidem videtur indignus sacerdotio, et quod est imperatum, quamprimum fiet a nobis. Sin autem, quod vobis maledixit, propter hanc solam causam visum est abdicatum esse Joannem ab Ecclesia, Epiphanium non habebitis assentientem. Est enim maxime imperatorum, propter nihil ejusmodi meminisse acceptæ injuriæ, sed se bonos et benignos in omnes ostendere: siquidem vobis quoque est alius rex in cœlis: quem, cum ut homines peccatis, opus habetis benignum habere et propitium, propter suam mansuetudinem in eos, qui sunt ejusdem generis. Hæc verba cum audisset Eudoxia non ex sua sententia, inconsideratum quiddam planeque, quod nimiam arguebat vecordiam et præcipitationem, propter nimium dolorem, vel, ut verius dicam, propter summam improbitatem, stolidè est elocuta, dicens: Nisi Joannes fuerit e sede depositus, et exsilio (o audacem linguam) fuerit condemnatus, ipsa permittam aperiri templa simulacrorum: nec erit, qui nobis volentibus, sit impedimento, quo minus illa a quolibet adurentur. Quidnam habuit amplius Herodias, quos eam in vitio superaret, quæ magno studio contendit, ut fieret cædes ejus, qui erat ejusdem nominis, nisi quod non erant utrique eadem vitia: quandoquidem illa quidem insigni libidine, hæc autem immoderata laborabat avaritia? Ambæ autem, quod effugere vellent reprehensiones, ab ambobus sitierunt magnopere liberari. Divinus autem Epiphanius percussus absurditate eorum, quæ dicebantur, cum dixisset, Ego judicii, quod sic habet, sum insons: protinus est egressus. Quædam autem falsa fama, quod ex hoc ad omnium aures pervasit, quod ipse quoque Epiphanius huic depositioni patriarchæ sit assensus, ad magnum usque Joannem pervadit.

ille vero aut verum ignoravit, fortasse quod Deus cum celasset, divina quadam providentia, ut alio modo efficeret ambos, quæ utriusque evenerunt, prædicere: aut scivit quidem Joannes non esse verum, quod fama ferebatur: libens autem assensus est multorum existimationi, ut sic Epiphonio futurum prædiceret. Fertur ergo patriarcha sic post hæc scripsisse ad Epiphonium: scripsit autem simpliciter et familiariter: Frater Epiphani, audivi te consensisse meæ relegationi (29). Scias autem nec teipsum tuam sedem visurum esse amplius. Ad hæc sacrosanctus Epiphonius simplicibus rursus verbis rescripsit, quibus ipse quoque utar: Athleta Joannes, feri et vince: sed nec ipse pervenies ad videndum locum exsilii, Vera autem fuerunt, quæ dicta sunt ab utrisque. Nam et Epiphonius cum statuisset navigare in Cyprum, decedit in navigatione: et admirabilis Joannes priusquam perveniret ad locum secundi exsilii, migravit ad Dominum. Hoc autem procedens oratio ostendet apertius.

XLIV. Non multum intercessit temporis, et statim cum pluribus episcopis Theophilus venit Constantinopolim, eum urgente Eudoxia, et ei præbente ingressum liberum ab omni metu, licebat autem tunc videre malorum examen, quod congregabatur et Theophilo opem ferebat ad sapientis Joannis depositionem. Quinam vero ii et undenam ad hoc fuere commoti (30)? quædam animæ non paucis peccatis obnoxia, et quæ erant plane incurabiles, de quibus prius quoque diximus: quos cum interruptus Joannis calculus, veluti lapis quidam Lydius, probasset esse indignos suggestu, moverat sacerdotio. Cum multis ergo, ut dictum est, episcopis Theophilus convenisset Eudoxiam, seorsim cum ea collocti (31), ab ea in secretum admittuntur, muneribus donantur, adversus sanctum virum linguæ eorum conducuntur: se omnibus sentiis justum esse condemnatos pollicentur. Cum tam iniquam conventionem iniissent egregii pastores, et innocenti sanguine animas potius quam manus intinxissent, exeunt, cum nihil horum adhuc venisset ad notitiam Arcadii. Sed rursus quoque dantur occasiones iis, qui eas quærebant et parturiebant improbitatem, sed quæ ne umbram quidem habebant veritatis, materiam tamen præbebant igni malarum actionum. Non multum enim intercessit temporis, cum partem quamdam libri Regum, divinæ scilicet Scripturæ, cum usus ita postularet, contexens magnus Joannes institutæ orationi, concionatus est in ecclesia. Ea autem ita se habebat: Congregate ad me sacerdotes dedecris, qui comedunt mensam Jezabel, ut dicam eis sicut dixit Elias: Quousque claudicabitis utrisque poplitibus vestris? Si Baal est Deus, ambulate post ipsum. Si autem Jezabel quoque mensa ipsa est Deus, comedentes evomite. Hinc illi sapientes in malitia, cum verba quædam tanquam arma apprehendissent et validum auxilium, accedunt ad Arcadium, duce hujus improbæ synagogæ Theophilo, alia quidem addentes, alia

σαι γνούς, περί τὸν πλοῦν τελευτῆ· ὃ τε θαυμάσιος Ἰωάννης πρότερον ἔ, ἐπιζῆσαι τοῦ τόπου τῆς δευτέρας ὑπερορίας ἐκδημεῖ πρὸς Κύριον. Δηλώσει ἐξ τοῦτο προτῶν ὁ λόγος σαφέστερον.

ΜΑ'. Χρόνος ὀλίγος τὸ μεταξύ, καὶ εὐθὺς σὺν πλείοσι τῶν ἐπισκόπων Θεόφιλος εἰς τὴν Κωνσταντινῶν φοιτῆ, ἐπισπευδύσης αὐτὸν Εὐδοξίας, καὶ κατὰ πῆσαν ἀδειαν παρεχούσης αὐτῷ τὴν εἴσοδον· Ἦν δὲ ὄραν τότε σημήνος κακῶν ἀθροίζόμενον, καὶ Θεοφίλῳ πρὸς τὴν καθίρσειν τοῦ σοφοῦ συναφόμενον. Τίνες οὗτοι, καὶ πόθεν ἄρα λαβόντες τὴν κίνησιν; Ψυχὰ ἀμαρτίας ἔνοχοι, καὶ ἀνιάτως ἔχουσι τοῦ κακοῦ, καθάπερ καὶ λόγος ἤδη φθάσας ἐδήλωσεν, οὗς ἡ ἀδέκαστος Ἰωάννου ψῆφος ἐπὶ διαφόροις αἰτίαις ἀναξίους εἶναι τοῦ βήματος δοκιμάσασα, τῆς ἱερῶσύνης ἀπέκρινε. Σὺν πολλοῖς οὖν, ὡς εἴρηται, τῶν ἐπισκόπων Θεόφιλος προσελθόντες τῇ Εὐδοξίᾳ, κατὰ μόνας τε κοινολογησάμενοι, μυσταγωγοῦνται παρ' αὐτῆς, φιλοφρονοῦνται δώροις, κατὰ τοῦ ἁγίου τὰς γλώσσας μισθοῦνται, πάσις ψῆφος καταψηφίσασθαι τοῦ δικαίου συντίθενται. Τοιαύτην ἄνομον διομολογησάμενοι συμφωνίαν οἱ καλοὶ ποιμένες, καὶ ἐν σὴμαίματι τὰς ψυχὰς μᾶλλον ἐμβλάψαντες, οὐ τὰς χεῖρας, ἐξίσταν, οὐδὲν Ἀρκαδίῳ τούτων εἰς γνῶσιν ἔλθόν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ αἰθρῆ ἀφορμαὶ διδόνται τοῖς ζητοῦσιν ἀφορμὰς, οὐδὲν μὲν ἀληθείας ἔχουσαι, οὐκ ὀλίγην δὲ ὕλην τῷ πνρὶ τῶν πονηρῶν παρασχοῦσαι, καὶ μεγάλην φλόγα τῶν πειρασμῶν ἀνάψασαι. Οὐ πολὺ γὰρ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ μέρος τι τῶν Βασιλειῶν ὁ μέγας, οὕτω συμβᾶν κατὰ χρεῖαν τοῦ μετὰ χεῖρας σκοποῦ, τῷ λόγῳ συνείρας ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημηγορεῖ. Τὸ δὲ εἶχεν οὕτω· Συναγάγετε πρὸς μὲ τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχυνῆς, ἰσθιοντας τράπεζαν Ἰεζάβελ, ἵ' εἴπω αὐτοῖς, ὡς Ἠλιοῦ ἔφη· « Ἔως ποτε χωλανετε ἐκ ἀμφοτέραις τατέ ἰγνύαις ὑμῶν; εἰ ἔστι θεὸς ἐ Βαβλ, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ. Εἰ δὲ καὶ τράπεζα Ἰεζάβελ αὕτη θεὸς φαγόντες ἐξήμεσατε. » Ἐντεῦθεν οἱ σοφοὶ τὴν κακίαν, δραξάμενοι τῶν ῥημάτων. Ἀρκαδίῳ προσίαι τὴν ῥῆσιν ἐπιδεικνύοντες, ἡγουμένου τῆς συναγωγῆς Θεοφίλου, καὶ τὰ μὲν προστιθέντες παρ' ἑαυτῶν, τὰ δὲ καὶ παρεξηγοῦμενοι. Ἐλεγον δὲ καὶ ἐπειθον, ὡς αὐτοὶ μὲν ἦσαν, οἱ γε ἱερεῖς αἰσχυνῆς ἐλέχθησαν, Ἰεζάβελ δὲ ἡ βασιλις ἄντικρυς. Οὕτως

34^e III Reg, xviii, 1 seqq.

(29) Nullum adhuc in causa Chrysostomi agitur fuisse iudicium, ut vel opinari quidem posset Epiphoniam in ejus relegationem consensisse, docet Bar.; quare historiam hanc, et de mutuis episcoporum prophetiis tanquam commentitias rejicit. Vide Baron. ad an. 402.

(30) Quinam autem fuerint, qui contra Chrysostomum Theophilo favorint, vide Baron. tom. V. ad annum 403.

(31) Vide Niceph. c. 14, 15, 16, lib. xiii. Soer. lib. vi, c. 14; Soz. lib. viii, c. 16, 17, 18, Baron. an. 403.

ὑποδίδωσι μὲν ἡ περὶ τὸν μέγαν τοῦ βασιλείως αἰδώς, Α καὶ ὁ πόθος εἰς λύπην μεταχωρεῖ, καὶ δίδονται τοῖς πονηροῖς ἀδεία μετέρχεσθαι τὰ οικεῖα. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀπλότης (ἴνα μὴ, κουφότης, λέγων, τῷ δυσφήμῳ φαίνωμαι χαριζόμενος), βράδια μὲν οἰκοδομῆσαι, βράδια δὲ τὰ οἰκοδομηθέντα κατενεγκεῖν· καὶ συνελόντα εἶπεν, ἄπιστος ἀκριβῶς καὶ τῷ παντὶ εὐπαράγωγος, ἀνέμου πεδίον, ὃ φασί, καὶ πρᾶγμα κατ' εὐχὴν τοῖς μοχθηροτέροις. Ἐντεῦθεν Εὐδοξία μὲν τῶν ἐπισκόπων, ὅσοι Θεοφίλου κατεῖπον πρότερον, τοὺς μὲν ἀγαθῶν παροχαῖς, τοὺς δὲ καὶ ἀβουλήτων ἐπιφορτῆς τοῦ λέγειν ἀπέργει. Θεοφίλος δὲ τῶν κατηγορούντων ἀπαλλαγείς, τὴν ἀρεσάν αὐτῷ χάριτος ἀδίκου τοῖς ἴσοις καὶ αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ πολλῶν μελίσσιν, ἀντιθεραπεύειν ἤξιον· καὶ τοὺς μὲν δώροισι, τοὺς δὲ ἀπεικτεῖς, τοὺς δὲ τρόποις ἑτέροις, οὓς εὐρίσκαι οἷδε μοχθηρία Β δυνάμειος ἐπιλαβομένη, παραπεισας, καὶ δλους τῆς ἰδίας γνώμης ἀναρτησάμενος, εἰς τοῦτο κακίας τὸ πᾶν ἐκίνησε καὶ συνήλασεν, ὡς ἐπιτρέψαι οἱ τοὺς κρατοῦντας σύνοδον κατὰ Ἰωάννου τὴν μεγίστην ἀθροῖσαι. Εὐρῶν δὲ δύο τῶν διακόνων, ὧν ὁ μὲν αἰεὶαν εἶχε μοιχείας, ὁ δὲ φόβου, καὶ παρὰ τοῦτο δὴ πρὸς τοῦ μεγάλου καθήρημένους, τούτους ὁ γεννάδας κατὰ πολλὴν αἰθεντιαν τοῦ δεσμοῦ λύσας, λιβέλλους, ὧν ἐκεῖνος αὐθις δημιουργὸς ἦν, κατὰ τοῦ ἀγίου δοῦναι παρασκευάζει· λιβέλλους πλήρεις μὲν διαβολῶν ὄντως, ἴχνος δὲ ἀληθείας οὐδ' ὄτιον ἔχοντας· πλὴν τοῦτο μόνον μετρίως αὐτῆς παραπτώμενον, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὴν ἴσῃν ἔνοιαν, ἐλέγετο παρ' αὐτῶν, ὅτι περ ὕδατος, ἢ οἴνου, ἢ πασιλλοῦ μετὰ τὴν τῶν ἀγίων μετάληψιν ἀπογεύεσθαι C παρῆναι. Καὶ τί τοῦτο; Εὐλάθειαν γὰρ νομοθετοῦντος ἦν, καὶ τὰ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἀκριβούντος πίστεως, ὡς μὴ φθάσαι τινι τῶν ἐκπευομένων καὶ μέρος τι τῶν ἀγιασμάτων συνεκπεσεῖν.

quod aquam vel vinum vel pastillum suadebat gustare post communionem iis, qui communicabant. Quid tum? erat enim hoc ejus, qui statuebat ut adhiberetur cautio, et qui accurate tenebat ea, quæ sunt nostræ fidei, ne cuiquam contingeret cum iis, quæ exspuntur, etiam ex sanctificatis aliquid excidere.

ME'. Ἐνίκα γοῦν τοὺς φλυάρους τούτους λιβέλλους: ὁ δεδωκὼς εἴληψε, Σεβηριανόν εὐθὺς καὶ Ἀκάκιον, πρὸς δὲ καὶ Ἀντιόχον, τοὺς ἀμάχους δὴ τῆς κακίας προμάχους, σὺν ἄλλοις τῶν ἐπισκόπων πλείοσι προσεταιριζόμενος ἕξω που τῆς πόλεως Ρουφίνου δὲ ὁ ἀγρὸς ἦν, ὄνομα Δρυῶς, ὑπὸ τῇ Χαλκηδόνι κείμενος), ἐν τούτῳ γενόμενοι τὰ περὶ τοῦ καθελεῖν τὸν μέγαν D συνῆραπτον. Αὐτοῖς μέντοι σὺν ἑκατὸ τεσσαράκοντα ἐπισκόποις διομιλούμενος, πᾶνυ θαυμάζων ἦν πῶς ἐγκλήμασι τοιοῦτοις ἀγώγιμος ὧν Θεοφίλος, εἶτα παραστῆναι κελευσθεῖς, ὥστε λόγον χάριν αὐτῶν ὑποσχεῖν, ἀθρόον οὕτω τὰς τῶν κρατοῦντων ἴσχυσε γνώμια ἐλεῖν, ὡς μὴ μόνον μηδὲν ὑπὲρ τῶν οικείων εὐθύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων σχεδὸν καταστῆναι κριτὴν οὐδὲν τὸ παράπαν εὐθυνομένων. Εἶτα παρῆναι μὴ μικροφυγεῖν, μηδὲ μέγα τι τὸ παρὸν νομίζειν, ἐνθυμουμένους τὸ, διὰ πολλῶν θλίψεων εἰσιτητὴν τὴν τῶν οὐρανῶν εἶναι βασιλείαν. Πρὸς τοῦτοις ἤξιου μαθόντα, λέγων, τὴν ἐαυτοῦ ἐκκλησίαν, ἐμὴν χάριν,

autem perperam exponentes. Dicebant vero viri egregii et facile persuadebant, se quidem dictos fuisse sacerdotes dedecoris: revera enim erant: imperatricem autem esse aperte Jezabelem. Hinc factum est, ut imperatoris quidem in magnum Joannem cederet reverentia, et desiderium transiret in dolorem: daturque præda viris improbis. Ejusmodi enim res est simplicitas, ne dicam levitas et facilitas. Est facilis quidem ad ædificandum: quæ autem sunt jam ædificata, sunt facillima ad destruendum, et ut semel dicam, est omnino valde infidelis et ad ducendum facilis, vento campus, ut aiunt, et res optanda sceleratis. Sic Eudoxia ex episcopis quidem, qui de Theophilo prius male dixerant, alios quidem bonis oblati, alios autem illatis malis arceat a dicendo. Theophilus autem liberatus ab accusatoribus, ei quæ prius non justo ipsum affecerat beneficio, voluit parem atque ad eum majorem referre gratiam: et cum alios quidem donis, alios vero minis, alios autem aliis modis, quos scit invenire malitia consecuta potentiam, persuasos ad suam traduxisset voluntatem, et effecisset ut toti a sua penderent sententia, ille tanta improbitate permiscuit et confudit omnia, ut qui rerum potiebantur, ei permitterent congregare synodum maximam adversus Joannem. Cum invenisset autem duos diaconos, quorum alter quidem erat reus adulterii, alter vero cædis, et ideo a magno Joanne fuerant depositi, eos vir ille egregius cum magna auctoritate (o sacræ leges) absolvisset, libellos, quorum ille rursus fuerat opifex, exhibere facit adversus sanctum: libellos, qui erant pleni quidem calumniis, nullum autem habebant vestigium veritatis: nisi quod hoc solum moderate attingebant, etiamsi non ab eis eadem diceretur intelligentia,

qui ipsū diligunt ³⁵. Deinde rogabat, ne quis sua causa vellet suam relinquere ecclesiam : Sed si vultis mihi, aiebat, gratificari, mementote nostri in vestris orationibus. Hæc dicens, postquam vidit eos vinci lacrymis, ecclesiam autem, ut magis ita dicam, desistere, eos recreabat spiritualiter, et indice sinistra manus volam pulsans, ut solebat facere in curis animi: Satis, inquit, lamentationum. Quid enim vultis cor mihi frangere? Sed videte, ne relinquatis ecclesias, hoc enim, sicut prius dixi, volo a vobis, si quid aliud, fieri. Cum autem dixisset quidam : Sed necesse et nos manentes in ecclesiis, communicare cum insidiatoribus et dare manum iisdem subscriptionibus; beatus autem protinus: Sed permitto quidem, inquit, ut communices, te omnino abstinens ab ecclesiæ schismatibus, nequaquam autem subscribas, nulliū enim rei mihi sum omnino conscius, cur deponar. Cum ii sic communiter colloquerentur, accedunt quidam afferentes litteras a Theophilo, quarum erat inscriptio: Sancta synodus (32) in Quercu congregata, Joanni : illum quidem adeo nude et tam ignominiose, ut ne nomen quidem darent episcopi, suam autem revera improbam synagogam, vocantes sanctam synodum. Videbantur enim eum condemnasse vel ante dictam causam, infames scilicet et exsecrandi eum, in quem non cadit reprehensio, estque purus et mundus. Quidnam autem continebant eæ litteræ? Libellos accepimus, qui erant pleni multis contra te accusationibus. Oportet ergo te venire, de eis redditurum rationem. Ad hæc Christi discipulus et imitans illius mansuetudinem, tres episcopos cum duobus presbyteris mittit ad eos, ipsum defensuros, sicut ille ipse scribit in epistola (33) ad Innocentium (is autem erat patriarcha Romanus), Misimus ad ipsum, dicens, episcopum Pessinuntis Demetrium, Apameæ Eulysium, et Apiaræ Lucipinum (34); presbyteros autem Germanum et Severum, cum ea, qua nos oportebat, moderatione respondentes, et dicentes nos non recusare iudicium, sed apertum inimicum et hostem manifestum. Qui enim nondum libellos acceperat, et talia ab initio fecerat, et se ab Ecclesiæ communione et precatione absciderat, accusatores adornabat, clerum transmovebat, et desertas reddebat ecclesias : quomodo is iure potuerit ascendere sedem iudicis, quæ ad eum minime pertinet? Neque enim erat consentaneum, ut qui ex Ægypto erat profectus, esset iudex iis, qui erant in Thracia, et qui ipse erat reus hostisque et inimicus. Sed tamen nihil horum reveritus, sed implere studens ea, quæ statuerat, cum nos significassemus esse paratos diluere crimina vel mille et centum præsentibus episcopis, et nos puros esse ostendere, sicut

ἀπολιπεῖν ἄλλ' εἴ τί μοι καὶ χαρίζεσθαι βούλεσθε, τοῦτο εἶναι καὶ τὸ μνημονεύειν ἡμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς. Ὡς δὲ ἑώρα συγχεομένους τοὺς δάκρυσι, τὴν Ἐκκλησίαν δὲ μᾶλλον εἰπεῖν ὑποδυρομένους, πατριῶς ἀνελάμβανε, καὶ τῷ λιχνῶ δακτύλῳ τὸν τασσόν της ἀριστερᾶς χειρὸς ἐκικόπτων (οὕτω γὰρ ἐν ταῖς ἐπι τοῦν φροντίσιν εἰσθῆαι ποιεῖν), Ἄλις, εἶπε, τῶν θρηνην ἰ μου συνθρύπτειν βούλεσθε τὴν καρδίαν; ἄλλ' ὅπως τὰς ἐκκλησίας μὴ ἀπολίπητε ἄλλ' ὅταν καὶ πρότερον ἔσθην. Εἰπόντος δὲ τινος, Ἄλλ' ἀνάγκη ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιμένοντας ἡμᾶς κοινωνῆσαι τοῖς ἐπιβούλοις τοῦτοις, καὶ χεῖρα δοῦναι ταῖς ἴσαις ὑπογραφαῖς ἰ τὸν μακάριον εὐθύς, Ἄλλὰ κοινωνῆσαι μὲν, εἶπε, ἐπιτρέπω χάριν τοῦ μὴ σχίσματος ὅμας αἰτίους καταστήναι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὑπογράψαι δὲ οὐδέναμῶς. Σύνοδα γὰρ οὐδὲν ἑμαυτῶν καθιρέσεως ἀξίον. Τούτων οὕτω διαλεγομένων προσέρχονται τινες γράμματα παρὰ Θεοφίλου κομιέντα, ὧν ἡ ἐπιγραφὴ, Ἡ ἀγία σύνοδος ἡ ἐπὶ Δρύν συναθροισθεῖσα τῷ Ἰωάννῃ, φιλιῶς οὕτω καὶ ἀτιμῶς αὐτὸν ὀνομάζουσα, καὶ μηδὲ ἐπίσκοπον ἀξίους καλεῖν. Ἐφώτισαν γὰρ καθιρέσειν αὐτοῦ καταψηφισαθαι καὶ πρὸ ἐξετάσεως τοῦ ἀλήπτου καὶ καθαρῶ οἱ ἐπίβρητοι, καὶ κατάπτυστοι, καὶ μυρίων ἀναπικλησμένοι κατῶν. Τίς δὲ καὶ ἡ τῶν ἐγκλιμένων δύναμις; Λιθέλλους ἐδεξάμεθα κατὰ σοῦ πολλῶν ὄντας αἰτιαμάτων μεσοῦς. Κρὴ οὖν ἀπαντήσαι σε τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ὑφῆροντα λόγον. Πρὸς ταῦτα ὁ Χριστὸς μαθητῆς, καὶ τὴν ἐκείνου ζηλῶν ἐπισκεψαν, τρεῖς τῶν ἐπισκόπων ἐξαποστειλάς ἄμα ὄσιν πρεσβυτέροι, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἐν τῇ πρὸς Ἰννοκέντιον ἐπιστολῇ, Ἀπεσεδάκαμεν, φησί, πρὸς αὐτὸν ἐπίσκοπον τὸν Πισινούτου Δημήτριον, τὸν Ἀπαμείας Ἐλύσιον, καὶ τὸν Ἀπικιαρίας Λουπικίτιον πρεσβυτέρους δὲ Γερμανὸν καὶ Σεβῆρον, μετὰ τῆς προσηκούσης ἡμῶν ἐπισκεψίας ἀκοιρινόμενοι καὶ λέγοντες, μὴ παραιτεσθαι κρίσιν, Ἄλλ' ἐχθρὸν πρόδηλον καὶ πολέμιον φανερόν. Ὁ γὰρ μηδέπω λιθέλλους δεξάμενος, καὶ τοιαῦτα ἐκ προομιῶν ποιήσας, καὶ ἀπορρήξας ἑαυτὸν Ἐκκλησίας, κοινωνίας, εὐχῆς, καὶ κατηγοροῦς ἀλείφων, καὶ κληρὸν μεθιστάς, καὶ ἐκκλησίας ἐρημῶν, πῶς ἂν ἦ δίκαιος ἐπὶ τὸν τοῦ δικαστοῦ θρόνον ἀναβαίνειν οὐδαμῶθεν δῶτῳ προσήκοντα; Οὐδὲ γὰρ ἀκόλουθον ἦν τὴν ἐξ Αἰγύπτου τοῖς ἐν Θρακίᾳ δικάζειν, καὶ τὸν ὑπεύθυνον αἰτίαις ὄντα καὶ ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἀδισθεῖς, ἄλλ' ἔπει βεβούλευτο, πληρῶσαι κατεπειγόμενος, ἡμῶν δηλωσάντων ὅτι ἐτοιμοὶ καὶ ἑκατὸν καὶ χιλίων ἐπισκόπων παρόντων ἀποδοσθαι τὰ ἐγκλήματα καὶ δεῖξαι καθαρὸς ὄντας ἑαυτοῦς, ὥσπερ οὖν καὶ ἐσμέν, οὐκ ἠνέσχετο, ἄλλ' ἀπόντων ἡμῶν καὶ σύνοδον ἐπικαλουμένων, καὶ κρίσιν ἐπιζητούντων, καὶ οὐκ ἀνράσειν φεγγόντων, ἄλλ' ἀπήχθειαν φανερόν, καὶ κατηγοροῦς ἐδέχετο, καὶ τοὺς παρ' ἐμοῦ γενομένους ἀκοινωνῆ-

25 Act. xiv, 24.

(32) Synodus anno 403 a Theoph. congregatur; ad quam citatur Joannes Chrys. De hac synodo ad Quereum habita, vide tom. I Conc. gen. sub Inno-

cent. I.

(33) Ex epistola Chrys. ad Innocentium Papam.

(34) Al. Lucipinum.

τους ἔλυσε καὶ παρ' αὐτῶν ἐπεινῶν τῶν ὄσων τὰ
 ἐγκλήματα διαλυσαμένων λιβελλοὺς ἐλάμβανε, καὶ
 ὑπομνήματα ἔπραττεν, ἅπερ πάντα παρὰ κανόνων
 ἀκλουθῆσαν ἦν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ τὰ ἐξῆς ἡ καλῆ
 διέξεισι γλώττα, καὶ παρὰ τοῦτο οὐ δεῖ λέγειν ἡμᾶς,
 παρὸν ἐκείνης ἀκούειν. Ἀπαγγελομένης δὲ τοῖς περὶ
 Θεοφίλου τῆς ἀπολογίας, αὐτοὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν
 εἰρημένων οὐκ ἐνεγκόντες, εἶτα κατὰ τῶν ἀπεσταλ-
 μένων τὴν ὀργὴν ἐκένου, καὶ λαβόμενοι τούτων
 ἔτυψάν τε καὶ χιτῶνας αὐτῶν διέβηξαν· πρὸς δὲ
 καὶ σιδήροις ἐνὸς τὸν τράχηλον περιέβαλον, ἅπερ
 ἔτυχον τότε τῷ πατριάρχῃ παρασκευάσαντες. Οὐ μὴν
 ἀλλὰ καὶ τοῦ πονηροῦ ταύτη διαθέντος αὐτῶν τὴν
 καρδίαν, καὶ φυγάδα τοῦτον ἐν ἀφανείᾳ καθιστώσι
 τόπον, τὰ σιδήρα ταυτὶ περιεβλημένον. Ἐκείνου
 τοιγαροῦν, ὡς προσηρῆται, αὐτοὺς μὲν, ἅτε ἐχθροὺς
 σαφεῖς ὄντας παραιτουμένου, σύνοδον δὲ κνονικὴν
 ἐπικαλουμένου, οἱ ταχεῖς αἶμα ἐκχεί, καὶ μὴ παρόν-
 τος μηδὲ τὸ παράπαν τὴ ἀπολογομένου καταψηφίζον-
 ται, σαθρὰ τινα λίαν, τοῦ ἀγγελικοῦ ἀπειπόντες βίου,
 παίζουσι εὐκότες μᾶλλον ἢ σπουδάζουσι, καὶ τὴν ἐν
 μακρῷ χρόνῳ διαμεληθεῖσαν καλίαν ἐν μίᾳ ἡμέρᾳ
 συντελέσαι σπεύσαντες. Δειλὸν γάρ τι τὸ ψεύδος καὶ
 δεινὸς ὑπόστονος ἁμέλει καὶ τὴν πρᾶξιν ἐπιταχύνει
 οἷόςδε, φεύγον τὸν ἔλεγχον. Εἶτα σκεψάμενοι καὶ τὸν βα-
 σιλέα συνήγαγον τῆς ψήφου λαβεῖν, ὥστε ἰσχυρότερον
 θεῖναι τὸ σπουδαζόμενον, συλλαβὰς αὐτῷ πέμπουσιν
 ὡς τω ἔχουσας· Ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς Ἰωάννης καὶ
 ἐαυτῷ χαλεπὰ συνειδὼς ἄλλα τε πλεῖστα, καὶ δεῖ καὶ
 καθουσίωσας αἰτίᾳ ὑπόκειται (καθουσίωσιν δὲ ἀντι-
 κρως τὴν πρὸς τὴν βασιλίδι διαφορὰν ἀνόμαζον) οὐκ
 ἠθέλησε πρὸς τὴν σύνοδον ἀπαντηῆσαι, διὰ ταῦτα
 γοῦν καὶ κατὰ κανόνα ἤδη καθηρθεῖ· καὶ τὸ λοιπό-
 μενον οὐδὲν ἔταρξεν, ἢ ἐπιτρέψαι τὸ ὑμῆτερον κράτος
 καὶ ἄκοντα τοῦτον εἰς τὴν ὑπερορίαν ἀπελαθῆναι.
 Ταῦτα τῶν καλῶν ἱερέων, καὶ βραδέων μὲν εἰς
 ὀργὴν ὀφειλόντων εἶναι, ταχέων δὲ εἰς χρηστότητα,
 ὧν οἱ ὀδόντες δπλα, καὶ βέλη, καὶ ἡ γλώσσα, κατὰ
 τὸ θεῖον εἰπεῖν λόγιον, μάχαιρα βῆετα. Εἶτα ἐπιτρέ-
 φαντος Ἀρχαδίου (πεπιστευέκει γὰρ ὡς ἱερεῖσιν αὐ-
 τοῖς, ἀγνοῶν δεῖ τὰ κρυφῆ καὶ κατὰ διάνοιαν οὐχ
 ἱερέουσιν, ἀλλὰ ἱεροσούλοις μᾶλλον εὐκότες εἶσι), τί
 γίνεται; Κινεῖται μὲν ἅπας ὁ δῆμος, καὶ εἰς πολλὴν
 ἀθρόως στῆσιν ἀνάπτεται· καὶ τοῦτο μὲν τοῦ βασι-
 λέως καταβοᾶ, τοῦτο δὲ καὶ Θεοφίλου μᾶλλον τὴν
 κακίαν ἐλέγχει. Πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν τῶς ἀπεχθῶς
 ἐχόντων μεταβαλόντες, μάτην ἔλεγον διαβεβληθῆαι
 τὸν ἅγιον, μάρτυρα ἀψευδῆ τὸ συνειδὸς ἔχοντες, καὶ
 τὴν ἐκδηλον καὶ φανερὰν δυσωπηθέντες ἀλήθειαν.
 Τέλος ἰσχυροτέρας γενομένης τῆς πονηρίας, μᾶλλον
 δὲ τοῦ ἀγίου τοῦτο θελήσαντος, ἵνα μὴ τις καὶ τολ-
 μηθῆ κίνδυνος, ὥσπερ φίλον ἐν ταῖς τοιούταις στά-
 σεσι, πρὸς ἐσπέραν ἤδη βραβεῖαν ἐκβάλλεται, καθάπερ
 ἐν τῇ αὐτῇ πάλιν πρὸς Ἰννοκέντιον ἐπιστολῇ τῆς
 χρυσῆς γλώττης ἀκούειν ἕξοστιν ὅτω λεγούσης· Τί
 γὰρ δεῖ πολλὰ λέγειν; Οὐκ ἀπέστη πάντα ποιῶν καὶ
 πραγματευόμενος, ὥς ἡμᾶς μετὰ δυναστείας καὶ

A nunc sumus, non passus est : sed nobis absentibus
 et synodum invocantibus, et iudicium requirentibus,
 et non auditionem fugientibus, sed apertas inimi-
 citias, admisit accusatores, et eos qui excommu-
 nicati a me fuerant, absolvit, et ab iis ipsis, qui
 nondum crimina diluerant, accepit libellos, et
 exegit commentarios : quæ quidem erant omnia
 præter canonum consequentiam. Sed hæc quidem,
 et quæ deinceps sequuntur, egregia illa lingua re-
 censet : et ideo non opus est, ut ea nos dicamus,
 cum illam audire liceat. Verum enim vero renun-
 tiata defensione iis, qui erant cum Theophilo, ipsi
 non ferentes veritatem eorum, quæ dicebantur,
 (quomodo enim, qui spem posuerant mendacium,
 ut ait beatus Isaias 36, et expectabant fore, ut eo
 tegerentur ?) iram effuderunt in eos, qui missi
 fuerant : eosque apprehensos vehementer verber-
 arunt, et eorum tunicas diruperunt : quin etiam
 ferro, quod tunc parabant in patriarcham, collum
 unius circumdederunt : quin etiam cum malignus
 eorum corda sic affecisset, eum mittunt in exsilium,
 in quemdam locum obscurum et occultum, ferro
 sic circumdatum. Illo ergo eos, ut diximus, res-
 cusante, tanquam apertos inimicos, canonicum au-
 tem invocante concilium, qui erant veloces ad ef-
 fundendum sanguinem, etiam non præsentem aut
 aliquid respondentem condemnant, cum imbecilla
 quædam maledicta in vitam congesissent angeli-
 cam, visi potius ludere, quam serio agere, et quæ
 longo tempore instructa et ordinata fuerat, mali-
 tiam uno die temere studentes effectam reddere.
 Res enim timida mendacium, et quæ facile
 potest terreri : et ideo actionum executionem
 novit accelerare, fugiens omnino, ne convincatur.
 Deinde cum considerassent fore sibi utile, si ha-
 berent imperatorem suæ defensorem sententiæ,
 ut quod improbe faciebant, redderent validius,
 ad eum mittunt litteras in hanc sententiam : Quo-
 niam accusatus Joannes, et sibi cum aliorum plu-
 rimorum conscius, tum etiam, quod sit reus læsæ
 majestatis læsam plane majestatem nominantes,
 quæ ei cum imperatrice fuerat controversiam, non
 potuit sibi persuadere, ut veniret ad synodum ;
 propterea si exacte considerentur canones, jam est
 depositus, nihil restat, nisi ut vestra jubeat poten-
 tia eum vel invitum mitti in exsilium. Hæc sunt
 egregiorum illorum sacerdotum, qui debebant qui-
 dem esse tardi ad iram incitandam, urgere autem
 ad benignitatem : quibus ira ad similitudinem
 serpentis, et lingua (rursus enim nobiscum loqua-
 tur divinus David 37) gladius acutus. Deinde cum
 jussisset Arcadius (eis enim credebatur tanquam sa-
 cerdotibus, nesciens eos in interiori homine non
 esse sacerdotibus, sed potius sacrilegis similes),
 quid sit ? Movetur quidem universus populus, ut
 qui sensisset id, quod non erat faciendum, et re-
 pente in magnam accenditur seditionem : et par-

tim quidem: vociferatur adversus imperatorem, partim autem Theophili quoque et multo magis arguit improbitatem. Multi enim etiam ex iis, qui erant ei infensi, jam mutati, dicebant fuisse sanctum temere accusatum, incorruptum testem habentes omnes conscientiam, apertamque et evidentem reverentes veritatem: tandem autem cum plus valuisset improbitas, imo vero cum justus Joannes hoc voluisset, ne aliquod oriretur periculum, ut solet accidere in talibus seditionibus, profundo vespere expellitur, sicut ipsam linguam auream licet audire in epistola ad Innocentium, quæ sic dicit: Quid enim multa opus est dicere? Non destitit omnia facere et moliri, donec nos cum multa potestate et auctoritate e civitate ejecit et ex ecclesia, et profundo vespere, attracto omni populo, tractus a magistratu civitatis, per mediam civitatem, et per vim deductus sum, in navem immisus, et noctu navigavi, quoniam invocabam synodum ad justam auditionem. Quis hæc audiverit sine lacrymis, etiamsi cor habuerit lapideum? Sed sic quidem expulsus, appellit ad os Ponti, quod vocant Sacrum. Deinde etiam transit Prænetum, aut ab iis potius, qui agebant, transmittitur. Bonus autem Theophilus, postquam evenit, ut ex animi sententia fierent quæ volebat, mittit etiam litteras ad Innocentium Romanum episcopum, eis significans Joannis depositionem. Qui cum legisset litteras, et in eis vidisset multam insidere perversitatem, ne voluit quidem respondere, ut qui eum magnæ temeritatis damnasset et arrogantiam, quod et solus scripsisset, et quod non aperte scripsisset, quam de causa et cum quibus eum deposuisset. Hinc causam Heraclidis, quem magnus ille Joannes Ephesi constituerat antistitem, tractans Theophilus, et ex eo illi beato tentans labem inurere, ipsum etiam judicavit non præsentem, dicens, quod aliquos injuste verberasset, et per medium forum victos catena circumduxisset. Civibus autem contra dicentibus, non oportere absentes judicari, volentibus vero Alexandrinis attendere accusatores Heraclidis, ex eo orta est seditio: ex seditione autem ventum est ad manus: ex eo vero ad vulnera, ea autem mors quoque est consecuta, quorum omnium Theophilus dictus est et fuit causa. Hæc summe irritarunt Byzantinos, et eum quærebant perdere, et in profundum maris mittere eum qui erat dignus: ille autem postquam sensit persequentes, fuga statim sibi consuluit, et penetralia subiit Ægypti. Quod autem neque prius perturbator jure Dioscoro irascatur, neque veram et accuratam defendens pietatem erat infestus libris Origenis, sed hinc captabat occasionem deponendi Joannis, ostendit id, quod est postea consecutum. Nam simul atque perfecit quod studebat, cum monachis statim fœdus iniit; libros autem admisit (35), quos prius abdicarat synodice. Sed vult etiam reliqua persequi oratio.

XLVI. Interim enim, dum hæc fierent, Deus terremotu terrefecit civitatem, communesque eam agitabant conquassationes, et graves terrores imperatorio imminabant cubiculo: adeo ut populus tu-

αὐθεντίας πάσης τῆς τε πόλεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξέβαλε· καὶ πρὸς ἐσπεραν βιβεται τοῦ δήμου παντὸς ἐπισυρομένου, ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ Κυριόσσου τῆς πόλεως ἐν μέσῃ τῇ πόλει, καὶ πρὸς βίαν συρόμενος κατηγόμην, καὶ εἰς πλοῦτον ἐνεβαλόμην, καὶ διὰ νυκτὸς ἔπλεον, ἐπειδὴ σύνοδον πρὸς δεκάτην ἀκρόασιν ἐπεκαλούμην. Τίς ταῦτα ἀδύκρυτι, κἄν λιθίνην ἔχη διένοιαν, ἀκούσειεν; Ἄλλ' οὕτω μὲν αὐτὸς Ἐκκληθεὶς τῷ τοῦ Πόντου στόματι, ὃ καὶ ἱερὸν καλοῦσι, προσίσχει. Εἶτα καὶ εἰς Πραίνετον διαβαίνει, ἢ ὑπὸ τῶν ἀγόντων μᾶλλον μεταβιβάζεται. Ὁ δὲ χρηστὸς Θεόφιλος, ἐπεὶ γέγονεν αὐτῷ τελέσει τὰ κατὰ γνώμην, γραμματὰ καὶ πρὸς Ἴννοκέντιον τοῦτον τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον πέμπει, δὴλῃ αὐτῷ καθιστὰς τὴν ἰωάννου καθάρισιν· ὃς καὶ τοὺς γραμματῶν ἐντυχῶν, οὐδὲ ἀντιγράφων ὅλους ἔκρινεν ἀξιούσιν, πολλὴν αὐτοῦ προπέτειαν καὶ τύφην κατεγνωκώς, ὅτι τε μόνος γράφοι, καὶ ὅτι μηδὲ δηλώσοι σαφῶς οὐ χάριν καθέτε, καὶ μετὰ τίνων. Ἐντεῦθεν τὰ κατὰ Ἡρακλείδην, ἣν ὁ μέγας Ἐφέσου πρόεδρος καταστήσας ἦν, ἀναψηλαφῶν ὁ Θεόφιλος, καὶ μῶμον ἐκ τούτου περιέθειεν τῷ μακαρίῳ περιώμενος, καὶ αὐτὸν ἔκρινε μὴ παρόντα, ὡς εἶη τινὰς ἀόλιως τυπτήσας, καὶ διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς περινεγκῶν ἀλύσει δεσμίου. Ἀντιλεγόντων οὖν τῶν τῆς πόλεως μὴ δεῖν κατὰ ἀπόντων δικάζειν, Ἀλεξανδρείων δὲ ἀξιούντων τοὺς Ἡρακλείδου κατηγόροις προσέχειν, στίσις ἐκ τούτου φύεται· ἐκ δὲ τῆς, συμπλεκαὶ χειρῶν· ἐκ τούτων, τραύματα· τούτοις δὲ καὶ θάνατος ἠκολούθει· ὧν πάντων Θεόφιλος αἴτιος ἐλέγτο, καὶ ἦν. Ταῦτα Κυζαντίους κῆρθισεν ἄκρω, καὶ διολέσει αὐτὸν ἐξήτουν, καὶ βῆθοις ἐκδοῦναι τοὺς θαλαττίους. Ὁ δὲ τῶν διωκόντων ὡς ἤσθετο, φυγὰς εὐθὺς ᾤχετο, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους εἰσέδω μυχοῦς. Ὅτι δὲ οὐδὲ πρότερον ὁ ταρχαποῖος οὐτοσὶ θυμῷ δικαίῃ τοὺς περὶ Διόσκορον χολούμενος ἦν, οὐτε μὲν εὐσεβεῖ λογισμῶ ταῖς Ἐριγένους ἀπλήθετο βίβλοις, ἀλλ' ἀφορμὰς ἐντεῦθεν ἑαυτῷ πορίζων πρὸς τὴν τοῦ αἰγίου καθάρσιν, τὸ μετὰ ταῦτα δηλοῖ. Ὁμοῦ τε γὰρ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ διήνυστο, καὶ παραχρήμα τοὺς μοναχοὺς μὲν ἐσπένετο, τὰς βίβλους δὲ παρεδέχετο, ἄς τῶς συνοδικῶς ἀπεκλήρυνεν, Ἄλλ' ὁ λόγος ἐπίκειναι καὶ τὰ λοιπὰ βούλεται.

ΜΣ'. Ἐν ὅσῳ γὰρ ἐπράττετο ταῦτα, νύκτωρ τὴν πόλιν ἐσεισεν ὁ Θεός, καὶ θραύσις καὶ δειμνά τινα τῷ βασιλικῷ συμπιέτωκε κοίτωνι, ὡς καὶ θορύβου τὸ πλῆθος ὑποπλησθῆναι, καὶ μέγα βιώντας ἀνακλαστ-

(35) Theophilum Origenis errores tantum, non omnes libros damnasse, ex Ecclesiæ catholicæ sententia, quæ ejus Commentarios ita legit, ut ab ejus

erroribus esse cavendum admoneat, docet Baronius tom. V *Annal.* an. 403.

σθαι τὸν ἱερέα. Καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτίκα κέντρῳ τινὶ Ἀ
 λυμῆς τὴν καρδίαν πληγείς, μετὰ μελὸς τε γαγόνει,
 καὶ γράμμασι βασιλικῆς τὴν Ἰωάννου ἀνάκλησιν
 ἐπισπεύδει. Πέμπει δὲ μετὰ τῶν γραμμάτων καὶ
 Βρίσωνα τὸν εὐνοῦχον, τινα καὶ τῇ βασιλίδι Εὐδο-
 ξία ὑπηρετούμενον· ὃς τὸν ἄγιον ἐν Πραϊνέτῳ κατα-
 λαθῶν ὑπὸ τῶν ἐγγχειρισθέντων φρουρούμενον, ἐπαν-
 ελθεῖν ἤξϊου καὶ τῇ πόλει στήσαι τὸν κίνδυνον. Μετ'
 αὐτὸν δὲ ἄλλοι, καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι, καὶ πλήρης
 οὕτω τῶν πεμπομένων ἔ βόσπορος. Ἐπεὶ οὖν ὑπο-
 στρίφειν αὐτὸν ἔγνωσαν ἡ πόλις (τρίτη δὲ ἦν ἐπὶ
 δεκάτῃ τῷ Νοεμβρίῳ), πῶς ἂν τις τῶν ἐξόντων ἀ-
 ριθμήσοι τὸ πλῆθος, πῶς ἐκφράσοι τὴν ἡδονήν ;
 τῶν ποσοτῶν γὰρ ἀτεχνῶς ἐμιμύοντο τὰ βέβηματα.
 Καὶ μυστὴ μὲν ἡ θάλαττα πορθημένων, μεστὴ δὲ ἤχων,
 μεστὴ δὲ φασμάτων καὶ ὑμνωδίας. Τοιαῦτα δύνανται
 ποθος ψυχῆς ἐντακεῖς ἀνδρὸς πολλῆν τε ἀρετὴν ἔχον-
 τος, καὶ ὠφελεῖν πλείστα δυναμένου, καὶ πατρικῶς
 στέργοντος. Γούτο τεκμήριον ἀκριβὲς ὑπῆρξεν ἧς
 ἀπέλαυον ἡδονῆς οἱ τῆς χρυσῆς ταύτης γλώττης ἐν-
 τρωφῶντες τοὺς βέβηματα. Τὸ γὰρ οὕτως αὐτὸν ἀπει-
 ληθῶσας ἡσθῆναι, σαφῶς ἐδήλου τὴν στέρησιν λύπης
 αἰτίαν αὐτοῖς καταστήναι. Λύπη δὲ πολλὴ μετὰ στέ-
 ρησιν, ἴσθην εἶναι προὑπάρχουσαν ἡδονὴν μαρτυρεῖ.
 Ἐπεὶ τοῖσι ἐπανιῶν ἔγγιστά που τῆς πόλεως γίνε-
 ται, οὐ πρότερον εἰσελθεῖν ἤξϊου, πρὶν ἂν μείζονι
 κριτήριον τὰ κατ' ἐκεῖνον ἐπιτραπῇ. Ἀλλὰ τὸ πλῆθος
 ἡσχαλλε, καὶ τόλμησ ἤπειτο, καὶ τοὺς κρατοῦντας
 ἐλοιδόρετο, ἕως ἅπαντες εἰς ταυτὸν συνελθόντες,
 καὶ τὰ μὲν δεήσει χρησάμενοι, τὰ δὲ καὶ προσδιασά-
 μενοι, πεθουσι μάλιστα ἐπιβῆναι τῆς πόλεως. Ὡς δὲ
 καὶ τῷ θρόνῳ καθίζειν ἔμελλον, ἰσχυρῶς ἀντεί-
 χετο, πάλιν δεῖν, λέγων, τὰ ψηφισθέντα δοκιμα-
 σθῆναι πρότερον καθολικωτέρας τυχόντα ἐπικρι-
 σεως. Ἀλλ' ὁ τοῦ λαοῦ κρείττων γίνεται πόθος
 (βγλίχοιτο γὰρ τῆς μελιχρᾶς ἐπακοῦσαι γλώττης,
 ἧς συνήθως ἀπέλαυον), καὶ εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 οὕτως ἀναγουσι θρόνον. Ὁ δὲ πάντας τε ἡδέως εἶδε,
 καὶ ὡσπερ ἔθος, τὴν εἰρήνην αὐτοῖς ἐπηύξατο. Οὕτω
 μὲν ἡ Ἐκκλησία τὸν ἐαντῆς νυμφίον ἀπολαβοῦσα,
 καὶ τὸ περιελθὼν αὐτῇ τῶς ασυθρωπὸν λύσασα,
 ἦνθει καὶ ἔθαλλε ταῖς ποτίμοις αὐτῶν τῶν λόγων
 ἀρδευομένη πηγάς. Ἀλλ', ὦ φθόνε, κυχὸν ἄμχρον !
 Σοὶ γὰρ ὄλωσ οὐκ ἦν ἡρεμεῖν, οὐδέ τινα κόρον ἔσχε
 τῶν κατ' αὐτοῦ προσβολῶν, ἕως, ἀγρίε καὶ ἀτίκασσε,
 τέλειον αὐτὸν ὀροβήξει, καὶ μακρὰν θεῖναι τῆς
 ποίμνης ἴσχυρας, αἶ, αἶ, τὴν καλὸν ποιμένα, καὶ
 ὀρθαλοῖς ἀγρόπνοις αὐτῆς προϊστάμενον. Πλὴν
 ἀλλὰ τίνα τρόπον πάντα συνέβη, καὶ πῶθεν ἡ ἀφορμὴ
 τῷ φθόνῳ τοῦ τοσοῦδε κακοῦ ;
 semper bonis insidiatur. Tibi enim omnino non
 licebat quiescere, neque ulla te cepit satiety con-
 tinuorum insultuum, donec, o sœva et agrestis, eum
 valuisti omnino abrumpere et procul a grege
 remove, heu ! heu ! bonum pastorem, et qui
 vigilantibus oculis ei præerat. Sed quonam modo
 hæc evenerunt, et undenam rursus invidiæ tanti mali occasio ?

ΜΖ'. Στήλη τις ἀργυρᾶ τῆς βασιλίδος ἔγγυς που
 τοῦ ἱεροῦ, ᾧ Σοφία ἐπώνυμον, ἐπὶ κίονος ἦν. Ἐν
 ταύτῃ συνήθως δημῶδες ἡθροίζοντο παιδιαί. Ἔπερ
 ὁ μέγας ὕβριν εἶναι τοῦ ναοῦ λογισάμενος, διὰ τὸ

multu impleretur, et magna voce clamans, revoca-
 ret sacerdotem. Quin etiam ipse quoque imperator
 vehementi stimulo tristitiæ In cordæ sauciatus, mo-
 vetur pœnitentia, et litteris imperatoris quamprimum
 magnum illum revocat. Brison autem erat, cui
 datæ fuerunt litteræ, unus ex eunuchis, qui minis-
 trabant Eudoxiæ. Qui cum pervenisset ad sanctum,
 qui Prænети asservabatur in custodia, rogavit ut ve-
 niret et civitatem liberaret a periculo. Sed non ad
 Brisonem usque constitit ejus reditus studium et
 acceleratio : sed post ipsum alii, et post illos alii.
 Sicque fuit Bosphorus plenus eorum, qui mitteban-
 tur. Cum itaque eum redire agnovisset civitas (erat
 autem decimus tertius Novembris), quemadmodum
 enumerarit quispiam multitudinem eorum, qui exi-
 bant? Quomodo explicarit studium in egrediendo ?
 Quomodo expresserit voluptatem? Plane enim imi-
 tabantur fluentia fluviorum, cum alii aliis agminatim
 succederent. Et erat quidem mare plenum navigiis,
 plenum autem sonitu canticisque et hymnis, qui
 Deo cum magna voluptate canebantur. Hoc potest
 insidens animæ viri desiderium, qui virtute quidem
 est ornatus, est autem sortitus populi administra-
 tionem, et eum amat paterne. Hoc est evidens argu-
 mentum voluptatis, qua tunc fruebantur, qui jucun-
 dis se explebant fluentis aureæ hujus linguæ. Quod
 enim, qui eum exceperunt, adeo sunt læti, id osten-
 debat privationem fuisse causam magni doloris.
 Magnus autem dolor, post privationem, testatur om-
 nino fuisse parem antea voluptatem. Cum ergo re-
 vertens, esset proxime civitatem, nolebat prius in-
 gredi, quam majori judicio res ejus committeretur:
 sed populus ægre ferebat, et ad audendum jam se
 parabat, et eos, qui rerum potiebantur, insectaba-
 tur maledictis, donec omnes in idem convenientes,
 et partim quidem utentes precibus, partim autem
 vim afferentes (audaciæ enim aliquid habet desi-
 derium) vix tandem persuadent ascendere civita-
 tem. Cum vero essent eum in sede collocaturi, ipse
 rursus resistit vehementius, dicens optere ea, quæ
 prius sunt decreta, examinari, et omnino magis ge-
 nerale assequi judicium. Sed vicit populi judi-
 cium, quod erat fortius omnibus : et sic eum rur-
 sus in sedem reducunt patriarchalem. Ille autem
 et omnes lubenter aspexit, et, ut mos est, pacem
 eis est precatus. Et sic quidem Ecclesia cum
 suum sponsum accepisset, et quæ eam circum-
 sistebat, tunc solvisset tristitiam, florebat et germi-
 nabat irrigata suavissimis verborum ejus fontibus.
 Sed, o invidia, malum invictum, malum, quod

XLVII. Statua quædam argentea imperatricis
 prope templum, cui cognomen est Sophia, erat
 super columnam. In ea de more fiebant ludi qui-
 dam publici. Quod quidem cum magnus ille recte

tim quidem vociferatur adversus imperatorem, partim autem Theophili quoque et multo magis arguit improbitatem. Multi enim etiam ex iis, qui erant ei infensi, jam mutati, dicebant fuisse sanctum temere accusatum, incorruptum testem habentes omnes conscientiam, apertamque et evidentem reverentes veritatem: tandem autem cum plus valuisset improbitas, imo vero cum justus Joannes hoc voluisset, ne aliquod oriretur periculum, ut solet accidere in talibus seditionibus, profundo vespere expellitur, sicut ipsam linguam auream licet audire in epistola ad Innocentium, quæ sic dicit: Quid enim multa opus est dicere? Non destitit omnia facere et moliri, donec nos cum multa potestate et auctoritate e civitate ejecit et ex ecclesia, et profundo vespere, attracto omni populo, tractus a magistratu civitatis, per mediam civitatem, et per vim deductus sum, in navem immisus, et noctu navigavi, quoniam invocabam synodum ad justam auditionem. Quis hæc audiverit sine lacrymis, etiamsi cor habuerit lapideum? Sed sic quidem expulsus, appellit ad os Ponti, quod vocant Sacrum. Deinde etiam transit Prænetum, aut ab iis potius, qui agebant, transmittitur. Bonus autem Theophilus, postquam evenit, ut ex animi sententia fierent quæ volebat, mittit etiam litteras ad Innocentium Romanum episcopum, eis significans Joannis depositionem. Qui cum legisset litteras, et in eis vidisset multam insidere perversitatem, ne voluit quidem respondere, ut qui eum magnæ temeritatis damnasset et arrogantia, quod et solus scripsisset, et quod non aperte scripsisset, quam de causa et cum quibus eum deposuisset. Hinc causam Heraclidis, quem magnus ille Joannes Ephesi constituerat antistitem, tractans Theophilus, et ex eo illi beato tentans labem inurere, ipsum etiam judicavit non præsentem, dicens, quod aliquos injuste verberasset, et per medium forum victos catena circumduxisset. Civibus autem contra dicentibus, non oportere absentes judicari, volentibus vero Alexandrinis attendere accusatores Heraclidis, ex eo orta est seditio: ex seditione autem ventum est ad manus: ex eo vero ad vulnera, ea autem mors quoque est consecuta, quorum omnium Theophilus dictus est et fuit causa. Hæc summe irritarunt Byzantinos, et eum quærebant perdere, et in profundum maris mittere eum qui erat dignus: ille autem postquam sensit persequentes, fuga statim sibi consuluit, et penetralia subiit Ægypti. Quod autem neque prius perturbator jure Dioscoro irascatur, neque veram et accuratam defendens pietatem erat infestus libris Origenis, sed hinc captabat occasionem deponendi Joannis, ostendit id, quod est postea consecutum. Nam simul atque perfecti quod studebat, cum monachis statim sædus iniit; libros autem admisit (35), quos prius abdicarat synodice. Sed vult etiam reliqua persequi oratio.

XLVI. Interim enim, dum hæc fierent, Deus terremotu terrefecit civitatem, communesque eam agitabant conquassationes, et graves terrores imperatorio imminabant cubiculo: adeo ut populus tu-

(35) Theophilum Origenis errores tantum, non omnes libros damnasse, ex Ecclesiæ catholicæ sententia, quæ ejus Commentarios ita legit, ut ab ejus

αὐθεντίας πάσης τῆς τε πόλεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξέβαλε· καὶ πρὸς ἐσπερὴν βαθεῖαν τοῦ δήμου παντὸς ἐπισυρμένου, ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ Κυριόσσοο τῆς πόλεως ἐν μέσῃ τῇ πόλει, καὶ πρὸς βίαν συρμένους κατηγομένη, καὶ εἰς πλοῖον ἐνεβαλόμενῃ, καὶ διὰ νυκτὸς ἔπλεον, ἐπειδὴ σύνδοδον πρὸς δεκαεὶν ἀκρόασιν ἐπεκαλούμεν. Τίς ταῦτα ἀδακρυτί, κἄν λιθίνην ἔχη διένειον, ἀκούσειεν; Ἄλλ' οὕτω μὲν αὐτὸς Ἐκκληθεὶς τῷ τοῦ Πόντου στόματι, ὃ καὶ ἱερὸν καλοῦσι, προσίσχει. Εἶτα καὶ εἰς Πραίνετον διαβάσκει, ἥ ὑπὸ τῶν ἀγόντων μάλλον μεταδιβάσκειται. Ὁ δὲ χρηστὸς Θεόφιλος, ἐπεὶ γέγονεν αὐτῷ τελέσει τὰ κατὰ γνώμην, γραμματα καὶ πρὸς Ἰννοκέντιον τούτον τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον πέμπει, δῆλῃν αὐτῷ καθίστας τὴν ἰωάννου καθαίρεσιν· ὃς καὶ τοὺς γράμμασιν ἐντυχῶν, οὐδὲ ἀντιγράφαν ὄλους ἔκρινεν ἀξιούσιν, πολλὴν αὐτοῦ προπέτειαν καὶ τύφην κατεγνωκώς, ὅτι τε μόνος γράφοι, καὶ ὅτι μηδὲ δηλώσει σαφῶς οὐ χάριν καθεῖλε, καὶ μετὰ τίνων. Ἐντεῦθεν τὰ κατὰ Ἡρακλείδην, ἣν ὁ μέγας Ἐφῆσου πρόεδρος καταστήσας ἦν, ἀναψηλαφῶν ὁ Θεόφιλος, καὶ μωμον ἐκ τούτου περιάψειν τῷ μακαρίῳ περῶμενος, καὶ αὐτὸν ἔκρινε μὴ παρόντα, ὡς εἶη τινὰς ἀδίκως τυπήσας, καὶ διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς περιενεγκῶν ἀλύσει δεσμῶν. Ἀντιλεγόντων οὖν τῶν τῆς πόλεως μὴ δεῖν κατὰ ἀπόντων δικάζειν, Ἀλεξανδρέων δὲ ἀξιούντων τοὺς Ἡρακλείδου κατηγοροῖς προσέχειν, στέσις ἐκ τούτου φέται· ἐκ δὲ τῆς, συμπλεκταὶ χειρῶν· ἐκ τούτων, τραύματα· τούτοις δὲ καὶ θάνατος ἠκολούθει· ὡν πάντων Θεόφιλος αἰτίος ἐλέγεται, καὶ ἦν. Ταῦτα Κυζαντίους ἠρέθισεν ἄκρω, καὶ διόλεσαι αὐτὸν ἐξήτουν, καὶ βοθοὺς ἐκδοῦναι τοὺς θαλαττίους. Ὁ δὲ τῶν διωκόντων ὡς ἤσθετο, φυγὰς εὐθὺς ᾤχετο, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους εἰσέδη μυχοῦς. Ὅτι δὲ οὐδὲ πρότερον ὁ ταραχοποιὸς οὐτοσὶ θυμῷ δικαίῳ τοὺς περὶ Διόσκορον χολούμενος ἦν, οὐτε μὲν εὐσεβεῖ λογισμῷ ταῖς ἁριγένους ἀπήχθετο βίβλοις, ἀλλ' ἀφορμὰς ἐντεῦθεν ἑαυτῷ πορίζων πρὸς τὴν τοῦ ἀγίου καθάρσει, τὸ μετὰ ταῦτα δηλοῖ. Ὁμοῦ τε γὰρ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ διήνυστο, καὶ παραχρῆμα τοὺς μοναχοὺς μὲν ἐσπένδετο, τὰς βίβλους δὲ παρεδέχετο, ἃς τῶς συνοδικῶς ἀπεκέρυττεν, Ἄλλ' ὁ λόγος ἐπίνεαι καὶ τὰ λοιπὰ βούλεται.

ΜΣ'. Ἐν ᾧσιν γὰρ ἐπράτετο ταῦτα, νύκτωρ τὴν πόλιν ἔσεισεν ὁ Θεός, καὶ θραυτίς καὶ δεμικά τινα τῷ βασιλικῷ συμπέπτακε κοιτῶνι, ὡς καὶ θορόδου τὸ πλῆθος ὑποπλησθῆναι, καὶ μέγα βούωντας ἀνακκαλει-

erroribus esse cavendum admoneat, docet Baronius tom. V *Annal.* an. 403.

σθαι τὸν ἱερέα. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἀτίκα κέντρῳ τινὶ Ἀ
 λυματῆ τὴν καρδίαν πληγείς, μετὰ μὲν ὅς τε γέγονει,
 καὶ γράμματα βασιλικὰ τὴν Ἰωάννου ἀνάκλησιν
 ἐπισπεύδει. Πέμπει δὲ μετὰ τῶν γραμμάτων καὶ
 Βρίσωνα τὸν εὐνούχον, τινικαὶ τῆ βασιλίδι Εὐδο-
 ξία ὑπηρετούμενον· ὃς τὸν ἄγιον ἐν Πραίνετον κατα-
 λαθὼν ὑπὸ τῶν ἐγγχειρισθέντων φρουρούμενον, ἐπαν-
 ελθεῖν ἤξιον καὶ τῆ πόλει στήσαι τὸν κίνδυνον. Μετ'
 αὐτὸν δὲ ἄλλοι, καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι, καὶ πλήρης
 οὕτω τῶν πεμπομένων ἡ Βόσπορος. Ἐπεὶ οὖν ὑπο-
 στρέφειν αὐτὸν ἔγνωσαν ἡ πόλις (τρίτη δὲ ἦν ἐπὶ
 δεκάτῃ τῷ Νοεμβρίῳ), πῶς ἂν τις τῶν ἐξιόντων
 ἀριθμησοῖ τὸ πλῆθος, πῶς ἐκφράσοι τὴν ἡδονήν;
 τῶν ποταμῶν γὰρ ἀτεχνῶς ἐμιμούντο τὰ βέματα.
 Καὶ μυστὴ μὲν ἡ θάλαττα πορθημάτων, μεστὴ δὲ ἤχων,
 μεστὴ δὲ ἄσμάτων καὶ ὕμνων. Τοιαῦτα δύναται Β
 πόθος ψυχῆς ἐντακαίς ἀνδρὸς πολλῆν τε ἀρετὴν ἔχον-
 τος, καὶ ὠφελεῖν πλεῖστα δυνάμενος, καὶ πατρικῶς
 στέργοντος. Γούτο τεκμήριον ἀκριβὲς ὑπῆρξεν ἧς
 ἀπέλαυον ἡδονῆς οἱ τῆς χρυσῆς ταύτης γλώττης ἐν-
 τρυφῶντες τοῖς βέμασι. Τὸ γὰρ οὕτως αὐτὸν ἀπει-
 ληφότος ἡσθῆναι, σαφῶς ἐδήλου τὴν στέρησιν λύπης
 αἰτίαν αὐτοῖς καταστήσαι. Λύπη δὲ πολλὴ μετὰ στέ-
 ρησιν, ἴση εἶναι προὔπαρξουσαν ἡδονῆν μαρτυρεῖ.
 Ἐπεὶ τοίνυν ἐπανῶν ἐγγιστάτου τῆς πόλεως γίνε-
 ται, οὐ πρότερον εἰσελθεῖν ἤξιον, πρὶν ἂν μείζονι
 κριτήριον τὰ κατ' ἐκεῖνον ἐπιτραπῆ. Ἀλλὰ τὸ πλῆθος
 ἤσχαλλε, καὶ τόλμης ἤπτετο, καὶ τοὺς κρατοῦντας
 ἐλοιδορεῖτο, ἕως ἅπαντες εἰς ταυτὸν συνελθόντες,
 καὶ τὰ μὲν δεήσει χρυσάμενοι, τὰ δὲ καὶ προσδιασά-
 μενοι, πειθουσι μολίς ἐπιθῆναι τῆς πόλεως. Ὡς δὲ C
 καὶ τῷ θρόνῳ καθίζειν ἐμελλον, ἰσχυρῶς ἀντε-
 ληχτο, πάλιν δεῖν, λέγων, τὰ ψηφισθέντα δοκιμα-
 σθῆναι πρότερον ναθολικωτέρας τυχόντα ἐπικρι-
 σεως. Ἀλλ' ὁ τοῦ λαοῦ κρείττων γίνεται πόθος
 (ἐγλίχοντο γὰρ τῆς μελιχρᾶς ἐπακοῦσαι γλώττης,
 ἧς συνήθως ἀπέλαυον), καὶ εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 οὕτως ἀναγαυοῖσι θρόνον. Ὁ δὲ πάντας τε ἡδέως εἶδε,
 καὶ ὡσπερ ἔθος, τὴν εἰρήνην αὐτοῖς ἐπιπέτατο. Οὕτω
 μὲν ἡ Ἐκκλησία τὸν ἐαντῆς νυμφίον ἀπολαβοῦσα,
 καὶ τὸ περιελθὼν αὐτῇ τέως σκυθρωπὸν λύσσα,
 ἦνθει καὶ ἔθαλλε τατς ποτίμοις αὐτῶν τῶν λόγων
 ἀρδευομένη πηγᾶς. Ἀλλ', ὡ φθόνε, κακὸν ἄμυγον!
 Σοὶ γὰρ ὄλωσ οὐκ ἦν ἡρεμεῖν, οὐδέ τινο κόρον ἔσχε
 τῶν κατ' αὐτοῦ προσβολῶν, ἕως, ἄγριε καὶ ἀτίθασσε,
 τέλειον αὐτὸν ὑποβόρῃξει, καὶ μακρὰν θείναι τῆς
 ποίμνης ἰσχυρᾶς, αἶ, αἶ, τὸν καλὸν ποιμένα, καὶ D
 ὀρθλαμοῖς ἀγρόπνοις αὐτῆς προϊστάμενον. Πλὴν
 ἀλλὰ τίνα τρόπον πάντα συνέθη, καὶ πόθεν ἡ ἀφορμὴ
 τῷ φθόνῳ τοῦ τοσοῦδε κακοῦ;
 semper bonis insidiatur. Tibi enim omnino non licebat quiescere, neque ulla te cepit satietas con-
 tinuorum insultum, donec, o sæva et agrestis, eum valuisti omnino abrumpere et procul a grege
 removere, heu! heu! bonum pastorem, et qui vigilantibus oculis ei præerat. Sed quonam modo
 hæc evenerunt, et undenam rursus invidiæ tanti mali occasio?

MZ'. Στήλη τις ἀργυρᾶ τῆς βασιλίδος ἐγγύς που
 τοῦ ἱεροῦ, ᾧ Σοφία ἐπώνυμον, ἐπὶ κίονος ἦν. Ἐν
 ταύτῃ συνήθως δημῶδεις ἠβροίζοντο παιδιαί. Ὅσοι
 ὁ μέγας ββριν εἶναι τοῦ ναοῦ λογισάμενος, διὰ τὸ

multu impleretur, et magna voce clamans, revoca-
 ret sacerdotem. Quin etiam ipse quoque imperator
 vehementi stimulo tristitiæ in corde sauciatus, mo-
 vetur pœnitentiæ, et litteris imperatoris quamprimum
 magnum illum revocat. Brison autem erat, cui
 datæ fuerunt litteræ, unus ex eunuchis, qui minis-
 trabant Eudoxiæ. Qui cum pervenisset ad sanctum,
 qui Præneti asservabatur in custodia, rogavit ut ve-
 niret et civitatem liberaret a periculo. Sed non ad
 Brisonem usque constitit ejus reditus studium et
 acceleratio: sed post ipsum alii, et post illos alii.
 Sicque fuit Bosphorus plenus eorum, qui mitteban-
 tur. Cum itaque eum redire agnovisset civitas (erat
 autem decimus tertius Novembris), quemadmodum
 enumerat quispiam multitudinem eorum, qui exi-
 bant? Quomodo explicarit studium in egrediendo?
 Quomodo expresserit voluptatem? Plane enim imi-
 tabantur fluentia fluviorum, cum alii aliis agminatim
 succederent. Et erat quidem mare plenum navigiis,
 plenum autem sonitu canticisque et hymnis, qui
 Deo cum magna voluptate canebantur. Hoc potest
 insidens animæ viri desiderium, qui virtute quidem
 est ornatus, est autem sortitus populi administra-
 tionem, et eum amat paterne. Hoc est evidens argu-
 mentum voluptatis, qua tunc fruebantur, qui jucun-
 dis se explebant fluentis aureæ hujus linguæ. Quod
 enim, qui eum exceperunt, adeo sunt læti, id ostendebat
 privationem fuisse causam magni doloris. Magnus autem dolor,
 post privationem, testatur omnino fuisse parem antea voluptatem.
 Cum ergo revertens, esset proxime civitatem, nolebat prius in-
 gredi, quam majori judicio res ejus committeretur:
 sed populus ægre ferebat, et ad audendum jam se
 parabat, et eos, qui rerum potiebantur, insectabatur
 maledictis, donec omnes in idem convenientes,
 et partim quidem utentes precibus, partim autem
 vim afferentes (audaciæ enim aliquid habet desi-
 derium) vix tandem persuadent ascendere civita-
 tem. Cum vero essent eum in sede collocaturi, ipse
 rursus resistit vehementius, dicens oportere ea, quæ
 prius sunt decreta, examinari, et omnino magis ge-
 nerale assequi iudicium. Sed vicit populi judi-
 cium, quod erat fortius omnibus: et sic eum rursus
 in sedem reducunt patriarchalem. Ille autem
 et omnes lubenter aspexit, et, ut mos est, pacem
 eis est precatus. Et sic quidem Ecclesia cum
 suum sponsum accepisset, et quæ eam circum-
 sistebat, tunc solvisset tristitiam, florebat et germi-
 nabat irrigata suavissimis verborum ejus fontibus.
 Sed, o invidia, malum invictum, malum, quod

XLVII. Statua quædam argentea imperatricis
 prope templum, cui cognomen est Sophia, erat
 super columnam. In ea de more fiebant ludi qui-
 dam publici. Quod quidem cum magnus ille recte

reputasset esse templi contumeliam (ad sacros enim, qui canebantur hymnos, confusæ et inordinatæ voces contra resonabant), sæpe autem adhortatus, non potuisset facere ut cessarent, linguam laxat in eos, qui hæc jubebant fieri. Itaque Eudoxia rursus ad se trahens ea quæ dicebantur, et existimans omnia ad se referri, graviore telo iræ sauciata, erat intolerabilis, nec poterat cohiberi, quantum efficere poterat, universum evertere aggrediens, et nihil aliud effectum reddere machinans, quam opportune eum ulcisci, qui visus fuerat eam efficere injuria (36). Rursus ergo statim congregabatur synodus (37), et litteræ mittebantur imperatoriæ, quæ et alios episcopos et eos, qui nuper accusatores fuerant, evocabant. Cum autem non esset eis honesta causa movendi ea, quorum jam fuerat accusatus, ars tamen non defuit malitiæ. Ad eum enim, qui in rebus ejusmodi erat ingeniosissimus, et ad hæc construenda solertissimus, nempe ad Theophilum, statuerunt scribere, ut vel veniret quemprimum, vel modum eis rursus suggereret, per quem possent adversus Joannis summam contendere veritatem. Ipse autem, ut qui quomodo fugisset esset memor, venire quidem ad eos recusavit, ut quod non esset sibi conducibile: mittit autem tres suis episcopis, eis dato canone ad accusationem (38), quem prius proposuerunt Ariani adversus validum Ecclesiæ propugnaculum, nempe Athanasium, qui dicit: Si quis episcopus aut presbyter juste aut etiam injuste depositus, per se redierit absque synodo Ecclesiæ, ei non detur amplius locus defensionis. Atque sic quidem is, cui nullus erat per improbitate, cochlear Ecclesiæ, Libyca plane fera, ex Ægypto Proteus, jussit eos dicere qui ab ipso missi fuerant, nihil aliud volens efficere, quam ut sic sua esset firma ac rata sententia, et ne viro egregio daretur locus diluendi calumnias, quæ ei objectæ fuerant. Sed ille non vulpinam, sed leoninam potius pellem induens, nempe veritatem, dicit nec se in judicio fuisse, neque accusationem audivisse, neque omnino habuisse tempus ad defensionem: ab imperatore autem fuisse expulsum, et ab illo rursus vel invitum introductum: alioqui autem se scire hunc canonem fuisse compositum ab Arianis: et quoniam non recte se habebat, a Sardicensi synodo fuisse abrogatum (39). Deinde cum simul cum Acacio et Antiocho et aliis calumniatoribus ex parte quoque Joannis decem ingressi fuissent ad imperatorem, et illi quidem affirmarent, dictum canonem esse firmum et validum, ut qui aperte factus esset ab orthodoxis: hi autem dicerent, eum esse et mentis et linguæ hæreticæ, et maligne ab eis esse inventum. Quamobrem sæpe ab Ecclesia injuste ex-

α τοῖς ἱεροῖς ὕμνοις ἄδοκτοις τε καὶ ἀσπίστοις ἀντηχεῖσθαι φωνάς, ἐπεὶ πολλὰ παραινήσας παύειν οὐκ εἶχε, παραχωρεῖ τῇ γλώττῃ κατὰ τῶν τῶτα γενέσθαι κελεύοντων. Ἡ τοίνυν Εὐδοξία πάλιν εἰς ἑαυτὴν ἔκλουσα τὰ λεγόμενα, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀναφέρεσθαι τὸ πᾶν οἰομένη, βαρυτέρῳ τυπεῖσα τοῦ θυμοῦ κέντρῳ ἀφόρητός τε καὶ ἀκατέκτος ἦν, γὰρ θάλασσαν μιγνῦσα, καὶ τὸ πᾶν στρέφουσα, οὐδὲν ἄλλο περαίνειν βουλομένη πρότερον, ἢ ἀμύνεσθαι τὸν δόξαντα ὕδρικενάι. Εὐθύς οὖν σύνοδος ἐκροτεῖτο πάλιν, καὶ βασιλικά πρὸς τοῦτ' ἑγράμματα διεπέμποντο, ἄλλους τε τῶν ἐπισκόπων, καὶ τοὺς πρώτων κατηγορούς μετακαλούμενα. Ἐπι δὲ οὐκ ἦν αὐτοῖς εὐπρόσωπος ἀφορμὴ τοῦ τὰ ἤδη κατηγορηθέντα κινεῖν, ὅμως οὐκ ἄσπορον κατέστη τοῖς πονηροῖς, μαθεῖν ἐκ ἑτέρου σπουδάσασιν, ὃ γινῶναι παρ' ἑαυτῶν ἄπορον ἦν. Τί οὖν σκέπτονται, καὶ ποῖ φέρονται; Πρὸς τὸν σοφὸν τὰ τοιαῦτα καὶ περιμώτατον κακουργεῖν γράφειν ἐγνωσαν, καὶ παρ' αὐτοῦ διδαχθῆναι τὴν τῶν ἀπορομένων εὐρεσιν. Γράφουσιν οὖν Θεοφιλῶ ἢ ἀπαντῆσαι τὸ τάχος πάλιν, ἢ τρέπον αὐτοῖς ὑποθέσθαι, δι' οὗ ἂν δυνηθεῖεν πρὸς τὴν πολλὴν Ἰωάννου διαπαλαίειν ἀλήθειαν. Αὐτὸς οὖν συνειδώς, ὅπως ἀπέδρα πρότερον, τὸ μὲν ἀπαντῆσαι, ἄτε μὴ λυσιτελοῦν αὐτῷ, παρητήσατο· τρεῖς δὲ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων ἐκπέμπει, κανόνα δούς εἰς κατηγορίαν, οὗ Ἀρειανοὶ πρότερον κατὰ τοῦ στεῆρόν τῃς Ἐκκλησίας ἐροίσματος Ἀθανασίου προέτειναν. Εἴ τις ἐπίσκοπος, λέγοντα, ἢ πρεσβύτερος δικαίως ἢ καὶ ἀδίκως καθαιρεθείς, ἑαυτῷ ἐπανέλθῃ συνόδου δίχα τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῷ τοιοῦτ' ἄδικῳ οὐδὲν εὐχρῶν ἀπολογία. Οὕτω μὲν οὖν ὁ μηδενὶ τὴν πονηρίαν ἰσοῦμενος, ὁ τῆς Ἐκκλησίας δοῖδύξ, τὸ Λιβυκὸν θηρίον, ὁ ἐξ Αἰγύπτου Πρωτεύς, οὕτως ἐκεῖνος τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσιν ἐπέτρεψε λέγειν, οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν αὐτοῦ βουλόμενος ψήφον κρατεῖν, καὶ μηδὲ χῶραν δοθῆναι τῷ μακαρίῳ τὰς διαβολὰς ἀποδέσασθαι. Αὐτὸς δὲ μῆτε δικάσασθαι ἐφη, μῆτε γραφῆς ἀκοῦσαι, μῆθ' ὄλω; καιροῦ τυχεῖν εἰς ἀπολογία· ὑπὸ βασιλείως δὲ ἐξωσθῆναι, καὶ παρ' ἐκείνου πάλιν εἰσαχθῆναι, καὶ μὴ βουλόμενος ἄλλως τε δὲ καὶ τὸν κανόνα τοῦτον ὑπ' Ἀρειανῶν οἶδα συντεθέντα, καὶ ὅτι μὴ καλῶς εἶχεν, ὑπὸ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου διαστράφέντα· εἶτα τοῖς περὶ Ἀκάκιον καὶ Ἀντίοχον, Σεβηριανὸν τε καὶ Κυρίνον, καὶ τοῦ μέρους Ἰωάννου δέκα συνεισεβδόντων εἰς βασιλεῖς, καὶ τῶν μὲν διατεινομένων τὸν ἤδη λεχθέντα συντηρηθεῖσθαι κανόνα, ὡς γε καὶ ὑπὸ ὀρθοδόξων συνταθειμένου, τῶν δὲ ἀιρετικῆς αὐτὸν φρονέος εἶναι λεγόντων, καὶ ὑπὸ τούτων κακούρθως ἐξευρημένον, ἀνθ' ὧν πολλάκις τῆς Ἐκκλησίας ἀδίκως ἀπελαθεῖς Ἀθανάσιος, εἶτα καιροῦ τυγχάνων ἑαυτῷ ἐπιστήμῃ· καὶ ὅτι περ Ἰωάννης οὐδὲ καθήρηται πρότερον, ἀλλ' οὕτως ὑπὸ κό-

(36) Baronius justiore commotionis causam Joannis contra Eudoxiam astruit, quod ejus simulacrum scilicet, non solum Constantinop. veneraretur sed per provincias etiam Ethnicorum instar circumferretur. Vide præd. Baron. ad an. 404.

(37) Anno 404. Iterum cogitur synodus contra

virum Dei. Vide Nicoph. lib. xiii, c. 17; Soer. lib. xi, c. 16; Sozom. lib. viii, cap. 20, 21; Bar. ad an. 404.

(38) Erat hic canon concilii Antiocheni in Eucæniis, ab Arianis celebrati, ut notat Bar.

(39) Concil. Sardic. c. 3.

μητος ἐξελανεται, και οὐδὲ αὐτῶν ἐπεισῆλθεν, ἀλλὰ τῶ σῶ κράτει, φησὶν, εἴλας, ὡ βασιλεῦ, μᾶλλον δὲ βιασθεῖς. Τέλος ὑπογραψάτωσαν, οἱ τῆς Ἰωάννου και Θεοῦ μοίρας εἶπον, οὕτοι (τοῦς περὶ τὸν Ἀκακίον και Ἀντιόχον λέγοντας) οἱ ὀρθοδόξων εἶναι τὸν κανόνα διατεινόμενοι τῆς αὐτῆς εἶναι πίστει τοῖς ἐκτεθειμένοι, και διαλύουσι τὸ ἀμφίβολον. Ἐπήνεσεν ὁ βασιλεὺς τὸ εἰρημένον, ὡς καλῶς ἔχον, και γίνεσθαι οὕτως ἐπέτρειπεν· οἱ δὲ ὑπέσχεοντο μὲν ποιήσειν, ἀπέσχεοντο δὲ τὸ μὴ ἀσφαλῆς τοῦ πράγματος ὑποτεύσαντας.

eos facere. Illi autem se facturos quidem sunt polliciti, præ se ferentes, se confidere : destiterunt vero, ut qui sint suspicati rem minime esse tutam.

ΜΗ'. Ἐν τούτοις τῶν πραγμάτων ὄντων, και τοῦ μὲν ὡς ἄριστα τὴν Ἐκκλησίαν διέποντος ἔτος ἐντελῆς μετὰ τὴν ἀνάκλησιν, τῶν δὲ τὰ αὐτῶν ποιούντων, και τί μὴ κινούντων, ὥστε τὸν ἄγιον τοῦ θρόνου καταγαγεῖν, ἐπεὶπερ ἡ τοῦ Πάσχα παρέδωκεν ἑορτῇ, τῶν συχῶν ὀχλήσεων ἡ βασιλεὺς ἠτήθει, δηλοῖ τῶ πατριάρχῃ τῆς Ἐκκλησίας ὑπεξελεῖν, ὑπὸ συνόδων ἤδη δεῖν καταψηφισθέντα. Πρὸς ταῦτα τοιγαροῦν ὁ μέγας, εἶπατε τῶ βασιλεῦ, ἔφη. Ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ και Σωτῆρος τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιτραπέις, ὑποχωρῆσαι ταύτης ἐκὼν δέδοικα. Εἰ δὲ σοι τοῦτε κατὰ γνώμην, ὡ βασιλεῦ, ἀλλὰ βίβ με ταύτης ἔξωσον, ἵν' ἔχω τῆς οἰονεὶ λειποταξίας ἀπολογίαν, τὴν σε σὴν ἐξουσίαν, και τὴν ἐμοῦ παρὰ γνώμην αὐτῆς κατέλειψιν. Πέμπαντες τοῖνον, τῆς μὲν λειτουργίας αὐτὸν ἀπέχεσθαι παραγγέλλουσι, τῶ ἐπισκοπεῖν δὲ τὸ παρὸν ἐνδιατριβεῖν παρχωροῦσι, δεισαντες, οἶμαι, μὴ τι πάλιν και Θεὸς ἄνωθεν ἐπιδιόκησιν τῇ τόλμῃ, και ἵν' ἐγγὺς αὐτὸν ἔχοντες διορθώσωσιντο. Οὕτως οὖν ἰδιόζων μεταξὺ διήγεν ὁ μέγας διαλέξων τε και τὸν καλῶν τῆς γλώττης βεμάτων εἰργόμενος. Ἐπεὶ δὲ και ἡ τοῦ μεγάλου Σαββάτου ἡμέρα ἦν, ὁ βασιλεὺς τοὺς περὶ Ἀκακίον τε και Ἀντιόχον μετασειλάμενος, τί δεῖο πράττειν ἠρώτα. Σκοπεῖτε γάρ, ἔφη, και εἰ καλῶς ἔχει τὰ παρ' ὑμῶν εἰσηγόμενα. Οἱ δὲ, Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, εἶπον, ἡ Ἰωάννου καθαίρεσις, εἰκότα τυχὸς τοῖς, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, εἶποῦσι, και οὐ πολὺ πόρρω τῆς γνώμης αὐτῶν φθειγμένοι. Και οὕτως ἐρήμην καταψηφίζονται τοῦ δικαίου, μήτε λόγου μεταδόντες, ἐφ' οἷς κατηγοροῦν, μήτ' ἀπολογίαν ἠντιανοῦν παρ' ἐκείνου δεξάμενοι. Ταῦτ' οὖν μαθόντες οἱ τῆς Ἰωάννου μερίδος, οἱ μὲν ἐπίσκοποι, λύπη και δάκρυσι δόντες αὐτοὺς, ταῖς καταγωγαῖς ἡσύχαζον· ἱερεῖς δὲ και ὅσοι τοῦ κλήρου ἦν τισι τῶν εὐκτηρίων οἰκων περὶ τὸν τόπον, ὃς Κωνσταντιναὶ λέγεται, συναγόμενοι, μετὰ πολλοῦ τοῦ συνδραμηκότος πλήθους τῶν ἱερῶν ὕμνων και τῆς συνήθους εἶχοντο δοξολογίας, βαπτισματός τε θείου τοὺς προσόντας ἤξιον. Δείσαντες οἱ τοῦ πονηροῦ συνεδρίου, μὴ τῶ ἱερῶ προσβαλῶν, ὡς ἔθος, ὁ

A pulsus Athanasius, deinde occasionem nactus, per se rediit : et quod Joannes ne prius quidem fuerit depositus, et neque perse rursus esset ingressus : sed tuo cedens imperio, aiebat, o imperator, imo vero per vim coactus. Postremo inscribantur (40), dicebant, ii qui sunt Joannis et Dei partis, et isti, Acacium dicentes et Antiochum, qui orthodoxum affirmant esse canonem ; et fateantur se esse ejusdem fidei, cujus il, qui ediderunt : et sic solvitur id, de quo dubitatur. Laudavit quod dictum fuerat imperator, ut quod recte se haberet, et sic jussit imperator, ut quod recte se haberet, et sic jussit

XLVIII. Cum res ita se haberent, et ille quidem anno integro optime administraret Ecclesiam post revocationem : isti autem, quæ sibi erant propria, facerent : ea vero erant artes et imposturæ : et quid non moverent, ut Sanctum e sede deponerent, etiamsi non potuerint ejus spiritus dejicere? Cum adesset festus dies Paschæ, a multis molestiis, quas ei exhibuerunt isti, victus imperator, significat patriarchæ, ut excedat ex ecclesia, ut qui jam a duabus synodis sit condemnatus. Adhæc magnus ille Joannes : Ego, inquit, cui Deus et Servator Ecclesiam tradidit regendam, ab ea mea sponte vereor recedere. Sin autem hoc ita tibi videtur, o imperator, at me ex ea vi expelle, ut me possim omnino defendere, quod ordine vel vi deseruerim. Ad eum itaque mittentes prohibent quidem sacrificare : concedunt autem, ut in præsentia quidem versetur in episcopatu ; timentes, ut opinor, ne Deus rursus desuper ferat sententiam in eorum audaciam, et ut prope eum habentes, Dei iram per ipsum reprimant. Sic ergo seorsum interim egit vir ille magnus, cessans a sermonibus et pulchris linguæ fluentis. Cum autem esset dies magni Sabbati (41), imperator fecit quod non recte se habebat, nec animi erat imperatorii. Accersitis Acacio et Antiocho, rogavit quidnam oporteret facere. Sed oportet, inquit, considerare, an Deo grata sint, quæ a vobis fiunt. Illi autem (quid enim erat eis Deus curæ?), In nostrum, inquiunt, redeat caput Joannis depositio: similia iis, qui dixerunt : « Sanguis ejus super nos 38, » et non procul ab eorum sententia, elocuti. Sic absentem condemnant virum justum, cum nec de iis, quorum accusabatur, dicendi potestatem ei permisissent, quod est commune omnibus, qui judicant sine ulla animi perturbatione : neque ab illo ullam accepissent defensionem. Cum hæc autem audivissent, qui erant a partibus Joannis, episcopi quidem se animi ægritudinæ dedentes et lacrymis, in angulis latebant et silentium agebant in habitaculis : sacerdotes autem et quicunque erant ex clero, congregabantur ad quasdam ædes

38 Matth. xxvii, 25.

(40) Elpidium Ladicæ Syriæ episcopum fuisse, memorat ex Palladio Baron. qui hujus causæ decisionem perfacilem imperatori proposuerit.

(41) Nota, cum esset dies magni Sabbati, hoc est, Sabbatum sanetum.

oratorias (vocatur autem locus Constantianæ) et cum magna concurrisset multitudo, iis omnibus curæ erant sacri hymni et consueta glorificatio : præterea vero eos quoque, qui accedebant, divino dignabantur baptismo. Timentes ergo, qui erant improbi concilii, ne si in templum, ut solebat, venisset imperator, et vidisset id vacuum populo, hinc quidem sentiret populi in magnum Joannem benevolentiam, eorum autem, ut erat consentaneum, condemnaret invidiam : efficiunt ut quidem Lucius dux militum numeri gravis armaturæ, quem etiam fama erat esse gentilem religione, vadens convocaret populum ad ecclesiam, mansuetudine primum utens et persuasione, lege ut aiunt Bœotia; sin minus, vim etiam inferret, lanceam miscens cum caduceo. Ille autem cum statim cum iis, quos habebat, quadringentis vespere irruisset, illa fecit, quæ par erat eos solos pati, qui fecerant : dicere autem et explicare non nos oportet, sed id concedere illi linguæ omnium pulcherrimæ, et eam audire narrantem. Ipse enim sicut fortiter sustinuit, ita etiam vere narravit quod accidit. Scribens enim ad Innocentium, et quæ ausi fuerant, oratione persequens, eum autem antea diximus Romanum fuisse episcopum, sic rem tractavit: Quomodo quæ hic facta sunt deinceps, narraverim, quæ omnem superant tragædiam? Quænam ea explicarit oratio? Quænam aures ea absque horrore acceperint? Nam cum nos eadem sicut prius proponeremus, repente multitudo militum in ipso magno Sabbato, die jam inclinante ad vesperam, in ecclesias irruens, universum clerum, qui erat nobiscum, expulit, armisque circumdedit; et mulieres, quæ se ad baptismum exuerant, ex ædibus oratoriis nudæ eo tempore evaserunt, metu gravis hujus irruptionis, ne eum quidem, quem decet mulieres, pudoris ornatum induere permixtæ: multæ vero etiam acceptis vulneribus expulsæ sunt, et lavacra sanguine sunt impleta, et sacra fluentia sanguine evaserunt purpurea. Et nec hic quidem malum constitit : sed ingressi milites, ubi sancta erant reposita, quorum, sicut cognovimus, nonnulli non erant mysteriis initiati quæ intus erant, omnia viderunt, et sanctissimus Christi sanguis, ut in tanto tumultu, in prædictorum militum vestes fuit effusus (42), et tanquam in barbarica captivitate ausi sunt illa omnia, et populus ejectus fuit in solitudinem, et universus populi cœtus versabatur extra civitatem: et in tali festo ecclesiæ erant inanes populo, et plus quam quadraginta episcopi, qui nobiscum communicabant, cum populo et clero temere expulsi sunt, gemitusque et planctus erat in solitudinibus, et quælibet pars civitatis erat plena his calamitatibus. Nam propter insignem iniquitatem, non solum qui patiebantur, sed etiam qui nihil

βασιλεὺς, καὶ τοῦ λαοῦ κενωθὲν αὐτὸ θεασάμενος, αἰσθῆσιν μὲν ἐνεαυθεν λάβοι τῆς τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν μέγαν εὐνοίας, αὐτῶν δὲ βασκανίαν εὐθὺς καταγνῶν, παρασκευάζουσι Λουκίον τινα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὄπλοφόρων ἡγούμενον, δι' καὶ Ἑλληνα τὴν θρησκείαν ὁ τῶν πολλῶν εἶχε λόγος, ἀπελθόντα, τὸ πλῆθος εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετακαλέσασθαι, ἐπεισεῖαί τε πρῶτον καὶ πειθοὶ χρώμενον, εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ καὶ βίαν ἐκ-αγαγεῖν. Ὁ δ' εὐθὺς πρὸς [Ἰσ. σὺν] τετρακοσίοις, οἷς περὶ αὐτὸν εἶχεν, ἐσπέρας ἐπεισεσῶν, ἐκεῖνα εἰργάσατο, ἃ κειθὲν μὲν τοὺς δεδρακότας μόνους ἦν ἄξιον εἰπεῖν δὲ καὶ διασαφῆσαι παραχωρεῖν ἡμᾶς προσῆχον τῇ καλλίστῃ γλωσσῶν, καὶ παρ' αὐτῆς ἀκούειν διηγουμένης. Αὐτὸς γὰρ ὡσπερ ὑπέστη γενναίως, οὕτω δὴ καὶ γενναϊότατα διηγήσατο. Καὶ γὰρ ἐπιστελλῶν Ἰννοκεντίῳ, καὶ τὰ τοληθηέντα δεξιῶν (Ῥώμης δὲ αὐτὸν ἐπίσκοπον ὁ λόγος φθάσας ἐξέλωσε), διέλαβεν οὕτω. Πῶς ἂν τὰ ἐνταῦθα διηγη-σαίμην λοιπὸν, πᾶσαν υπερβάζοντα τραγῳδίαν; τίς αὐτὰ παραστήσειε λόγος; ποῖα χωρὶς φρίκης δέξεται ἀκοή; Ἡμῶν γὰρ ταῦτα, καθάπερ ἐμπροσθεν εἶπον, προτεινόντων, ἀθρόον στρατιωτῶν πλῆθος αὐτῶν τῶ μετ' ἄλλῃ Σαββάτῳ, πρὸς ἐσπέραν λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐπειγομένης, ταῖς ἐκκλησίαις ἐπεισελθόντες, τὸν κλῆρον ἅπαντα τὸν σὺν ἡμῖν πρὸς βίαν ἐξέβαλον, καὶ ὄπλοις τὸ βῆμα περιεστοίχιστο. Καὶ γυναῖκες τῶν εὐκτηρίων οἰκῶν, πρὸς τὸ βάπτισμα ἀποδυσάμεναι, κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν γυμναῖ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς χαλεπῆ; ταύτης ἐφόδου, οὐδὲ τὴν πρέπουσιν γυμναίην εὐσχημοσύνην συγχωρούμεναι περιθέ-σθαι. Πολλοὶ δὲ καὶ τραύματα δεξάμεναι ἐξεβάλ-λοντο, καὶ αἵματος αἰ κολυμβήθραι ἐπλήρουντο, καὶ τὰ ἱερὰ ἀπὸ τῶν αἱμάτων ἐφοινίσσεται νάματα. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα εἰστήκει τὸ δεῖνόν, ἀλλ' ἐνθα τὰ ἄγια ἀπέκειτο, εἰσελθόντες οἱ στρατιῶται, ὧν ἔνιοι καθὼς ἐπέγνωμεν, καὶ ἀμύητοι ἦσαν, πάντα τα ἐώρων τὰ ἔνδον, καὶ τὸ ἀγιώτατον αἷμα τοῦ Χρι-στοῦ ὡς ἐν τούσῳ τῳ θορύβῳ εἰς τὰ τῶν προσηρημένων στρατιωτῶν ἱμάτια ἔξεχετο, καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ βαρβαρικῇ, πάντα ἐτολμάτο· καὶ ὁ δῆμος πρὸς τὴν ἐρημίαν ἠλαύνετο, καὶ ἅπας ὁ λαὸς τῆς πόλεως ἔξω διέτριβε. Καὶ κεναὶ ἐν ἑορτῇ τοιαύτῃ τῶν λαῶν αἱ ἐκκλησίαι ἐγίνοντο, καὶ πλείους ἢ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι οἱ οἰκονομοῦντες ἡμῖν μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου εἰαῖ καὶ μάτην ἠλαύνοντο. Καὶ ὀλολυ-γαὶ καὶ οἰμωγαὶ τὰς οἰκίας κατὰ τὰς ἐρημίας καὶ κατὰ πᾶν τῆς πόλεως μέρος τῶν συμφορῶν ἐπλή-ρουν τούτων. Διὰ γὰρ τὴν υπερβολὴν τῆς παρανο-μίας, οὐχ οἱ πάσχοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ μηδὲν τοιοῦτον ὑπομένοντες, συνήλθον ἡμῖν, οὐχὶ ὁμόδο-φοι μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰρετικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες. Ὡς τῆς πόλεως κατὰ κράτος ἀλούσης, οὕτως ἐν θορύβοις καὶ ταρχαῖς καὶ ὀλολυγαῖς ἅπαν-τα ἦν. Καὶ ταῦτα ἐτολμάτο παρρ γνώμην τοῦ εὐσε-βεστάτου βασιλεως, νυκτὸς καταλαβούσης, ἐπισκό-

(42) Nota hic contra hujus temporis hæreticos, qui negant asservendam sacratissimam Eucharistiam, quam non tantum sub specie panis, sed et

vini asservatam, hæc Chrysostomi memorat epistola. Idem etiam S. Gregor. Dial. I. III, c. 36, as- truit.

πων αὐτὰ κατασκευαζόντων, καὶ πολλαχοῦ στρα-
 ηγούντων, οἱ οὐκ ἤσχυοντο καμπιθοῦκτωρας ἀντι-
 διακόνων προηγούμενους ἔχοντας, Ἡμέρας δὲ γενο-
 μένης, πᾶσα ἡ πόλις ἔξω των τειχῶν μετωκίζετο,
 ὑπὸ δένδρα καὶ νάπαι, καθάπερ πρόβια διεσπαρμένα,
 τὴν ἑορτὴν ἐπιτελοῦντες. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἡ χρυσῆ
 γλῶσσα. Τοιαῦτα δὲ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα οἱ
 καλοὶ ποιμένες καὶ ψυχῶν προστασίαν πεπιστευμέ-
 νοι τῷ ἀναστάντι ἐκκροφόρου. Ἐντεῦθεν καὶ δια-
 τάγματα πανταχοῦ πρυτίθετο, τῆς Ἰωάννου διερ-
 γοντα κοινωνίας ἂ τοσοῦτον ἐκράτει, ὡς τὴν ἐναν-
 τίαν μᾶλλον εἰληφῶτα παραγγέλλαν, καὶ ταύτη πλεόν
 τοῦς πολέμουμένους βρυνόντα, ὥσπερ δὴ τοῦ Θεοῦ
 τρόπος ἐν καιροῖς τοιοῦτοις οἰκονομουμένος. Καὶ
 γὰρ καὶ αἱ ἐκκλησίαι καὶ ὁ ἀριθμὸς ἠῤῥεαν καθ'
 ἐκάστην τῶν ἐκείνῳ προστιθεμένων. Ἐν τούτοις
 οὖν τῆς Πεντηκοστῆς ἤδη καταλαβούσης, ἐπεὶ οὐκ ἦν
 ὄλωσ τῷ διαδόλῳ φορητὰ τὰ γενόμενα, προσελθόντες
 οἱς ἐκεῖνος ἐνέπνει, καὶ θεραπευτὰς εἶχε γνησίους,
 Σοὶ μὲν, τῷ βασιλεῖ ἔφησαι, ἐξουσία τῶν ἀνθρω-
 πίνων παρὰ Θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἡμῖν
 ἐπιτέτραπται. Τοιγαρτοὶ μῆτε ἱερῶν ἰερώτερους,
 μῆτε κανόνων ἀκριβέστερους εἶναι βουλόμενος, παρα-
 χῶρει τῶν τοιούτων ἡμῖν. Ἐφημην σοὶ καὶ πρότερον,
 βασιλεῦ, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν εἶη τὴν ἡμετέραν ἡ Ἰωάν-
 νου καθάρσεις. Μὴ τοίνυν φριδόμενος τοῦ ἐνδὸς,
 τοὺς πάντας θέλε λυπεῖν. Τότε παβήρησά πέμψας
 ἔ βασιλεῦς, οἱ κατήγοροί σου, γνωρίζει τῷ πατριάρ-
 χῃ, τὸ κρίμα τὸ σὸν, ὅπως ἂν ἔχοι, καὶ ἦν ἔθεντο
 ψῆφον τῆς καθαιρέσεως, κατὰ τῆς ἐαυτῶν ἔλκουσι
 κεφαλῆς. Τῷ Θεῷ τοίνυν τὰ κατὰ σαυτὸν ἐπιτρέψας,
 τῆς Ἐκκλησίας ἀπόστηθι. Τί τοῦτο, ἀνδρῶν εὐμετα-
 βαλώτατε, καὶ βασιλέων τῷ κρατεῖν ἀγεννέστατε ; πῶς
 ᾧ τοσαύτην εἰσήνεγκας τὴν σπουδὴν ἐκ τῆς Ἀντιοχείων
 μέτακαλούμενος, καὶ Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν πι-
 στεῦων, καὶ οὐ πείραν ὄσσην ἔσχες τῆς ἀρετῆς, τοῦ-
 τον οὐ τῆς Ἐκκλησίας ἀπλῶς ἐκδέσθηκας, ἀλλὰ καὶ
 ὑπερολίαν αὐτοῦ καταδέχασας, ἄνδρα τὴν Χριστοῦ
 ζημιώσας ποίμνην, οὐ, κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον εἶ-
 πειν, οὐδὲ ὁ πᾶς κόσμος ἄξιος ; Ἄλλὰ καὶ σὲ πάντως
 ἠπάτησεν Εὐδα, ἡ δολικάτη, φημί, γυναικῶν, ἡ
 γνώμην καὶ γλῶτταν ὀφιώδης καὶ μοχθηρὰ, ὥσπερ
 δι' ἐκείνης ὁ ὄφις, οὕτως αὐτὴ διὰ τῶν οὐ καλῶν
 ποιμένων εἰς ὤτα τὰ σὰ λαλήσασα. Τούτων ὁ μέγας
 ἀκούσας, μὴδὲν σκυθρωπὸν ἢ κατηφὲς μῆτε' ἐν καρ-
 δια δεξάμενος, μῆτε' ἐν ὄψει παρασημήνας, δεῦτε,
 τοὺς περὶ αὐτὸν ἐπισκόπους ἔφη, τῷ ἀγγέλῳ τῆς
 Ἐκκλησίας ἤδη καὶ συντεξώμεθα. Εἶτα μετὰ τὴν
 καθήκουσαν προσευχὴν, πολλὰ περὶ τῆς ὀρθοδόξου
 διαμαρτύρεται πίστεως, καὶ ταύτης ἀμεταθέτως
 ἔχουσαι παραινέει, ἔπειτα καὶ πᾶσας αὐτοῖς αἰρέσεις
 ἀπαγορεύει. Οὕτως ὁμιλίαις ἔχοντι προσέρχεται τις
 ἀγγέλλων, τὸν θεομιστῆ Λούκιον μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν
 στρατεύματος προσάγειν οὕτω παρεσκευασμένον,
 ὡς, εἴπερ ἀναβῆλη τὴν ἔξοδον, καὶ βίαν ἐπενεγκεῖν,
 καὶ μεθ' ὕβρεως ἐξῶσαι τῆς Ἐκκλησίας. Κλονεῖται
 δὲ καὶ τὸ πλῆθος τὴν σὴν οὐχ οἶόν τε δὴ ὑπομείναι

tale sustinebant, per consensum nobiscum dolorem
 accipiebant: non solum qui erant ejusdem opinio-
 nis, sed etiam hæretici, et Judæi, et gentiles: per-
 inde ac si vi capta esset civitas, sic in tumultibus,
 perturbationibus et gemitibus erant omnia. Et hæc
 facta sunt præter sententiam pii imperatoris, noctu
 hæc comparantibus episcopis, et multis in locis
 exercentibus munus ducis exercitus, qui non eru-
 bescebant pro diaconis campi ductores habere præ-
 cedentes. Cum autem fuisset dies, tota civitas mi-
 gravit extra mœnia, sub arboribus et nemoribus
 sicut dispersæ oves festum celebrantes. Sed sic
 quidem lingua illa aurea. Hæc autem in festo Pas-
 chæ egregii pastores et quibus animarum cura erat
 credita, obtulerunt ei, qui surrexerat. Hinc etiam in
 omnem partem missa sunt edicta, quæ prohibebant
 ab Joannis communiōe: quæ tantam vim habue-
 runt, perinde ac si præcepissent contrarium: et
 eos, qui oppugnabantur, magis sic confirmarunt:
 quem quidem modum solet tenere Deus in hujus-
 modi temporibus Ecclesiæ, certe et numerus cres-
 cebat assidue eorum, qui illi adjiciebantur. Inter-
 rim autem dum jam venisset Pentecoste, quoniam
 fieri non poterat, ut occulto inimico hæc essent
 tolerabilia, accedentes ii, quos ille inspirabat, et
 a quibus ipse valde observabatur: Tibi quidem, di-
 xerunt imperatori, rerum humanarum data est a
 Deo potestas, sed Ecclesiarum res sunt nobis com-
 missæ. Itaque nec sacerdotibus sanctorum, nec cano-
 nibus volens majorem habere auctoritatem, hæc
 relinque episcopis. Tibi quidem prius quoque di-
 ximus, o imperator, in nostrum redeat caput Joan-
 nis depositio. Vide ergo, ne unum sic complectens,
 omnes pergas afficere tristitia. Non amplius hæc
 sustinere poterat imperator, sed protinus aperte
 mittens, significat patriarchæ in hunc modum: Ac-
 cusatores tui judicium tuum, quomodocunque se
 habeat, et quam depositionis tulerunt sententiam,
 trahunt in suum caput. Rem itaque tuam Deo com-
 mittens, recede ab Ecclesia. Quid hoc, o virorum
 longe mutabilissime, et imperatorum in admini-
 strando imperio ignavissime, quomodo cui tantum
 adhibuisti studium, eum accersens Antiochia, et
 Christi ei credens Ecclesiam, cujus virtutis non par-
 vum fecisti periculum, eum non solum ejecisti ex
 Ecclesia: sed eum etiam virum turpiter damuasti
 exsilio, Christi gregem damno afficiens: quo quidem
 viro, ut cum magno dicam Paulo, ne dignus qui-
 dem erat universus mundus 39? Sed te quoque
 omnino cepit mulier. Eva rursus tuas aures, quæ
 sunt faciles, decepit miserabiliter: quomodo per il-
 lam serpens, ita ipsa per non bonos pastores cordis
 virus evomens. Hæc cum magnus ille audivisset,
 nullo mœrore aut tristitia, nec in corde affectus,
 nec vultu præ se ferens, sed virum ostendens in-
 tentationibus, sicut in tempestate gubernatorem:
 Adeste, inquit suis episcopis, jam valere jubeamus

angelum Ecclesiæ. Deinde post factas, quas conveniebat, preces, de fide orthodoxa multa testificatur, et hortatur, ut eam sequantur immutabiliter. Præterea vero eis quoque prohibet omnes hæreses. cum hæc autem verba faceret, accedit quidam, nuntians Deo invisum Lucium cum suo exercitu accedere ita paratum, ut si qua fiat in exitu dilatio, non sileat omnino nec mitigetur: sed manum quoque protinus afferat, et cum contumelia expellat ex Ecclesia. Porro autem commovetur quoque populus, qui ferre non potest sui privationem. Expellit ergo accelerare exitum, ne forte te nimium defendens populus, quod absit ut videamus, manus conserat cum militibus, et inducatur ut aliquid faciat nimis præceps et periculosum. Hæc cum magnus audisset Joannes, episcopisque aliquot porrecta dextera (neque enim, ut omnibus porrigeret, concedebat tempus), et osculo miserabiles miscuisset lacrymas, propterea quod separaretur a familiaribus, deinde etiam jussisset valere reliquos, præcepit ut tibi utique manerent, donec cum paululum abscessisset, reverteretur.

XLIX. Hæc cum dixisset, sacrum ingreditur baptisterium, et sanctam vocat Olympiadem: est autem omnino clara mulier vel solo nomine. Sed non fuerit fortasse deterius permittere orationi, ut se paululum recreet ejus honorum deliciis. Ea cum et genere et divitiis et specie corporis et aliis hujusmodi valde resplenderet, cum viro quidem jungitur matrimonio, sed non amittit virginitatem: sed cum sic cum eo vixisset circa viginti menses, ille autem excessisset ex hominibus, etsi non ea esset ætate, cui pudori essent secundæ nuptiæ, pulchrum revera amplexa temperantiam, per totam vitam eam amare voluit: et licet imperator eam vocaret ad matrimonium suorum cognatorum, et eam magnis afficeret honoribus, illa omnibus relictis deliciis, ut quæ cum ingenuis nihil haberent commune, se oblectabat jejunio, non solum cibi, sed etiam somni, pulchre exercens corpus, et id studens habere opem ferens, non autem insidians ad virtutem: temperantiam ac pudicitiam complectens usque ad cogitationem, non solum usque ad contactum. Postquam autem omnium bonorum fuit domina, ea in usus sanctorum studuit effundere: fuitque diaconissa totius Ecclesiæ, propter insignem ejus pietatem et hospitalitatem. Eos enim maxime, qui virtutem exercebant, hospitio magnifice excipiebat, et quocumque poterat officio hilariter prosequabatur. Quæ etiam Theophilum tanquam Dei amicum observans, suam in eum ostendit magnificentiam, etiamsi ejus linguæ impudentiam et maledicentiam ne ipsa quidem omnino potuit effugere, data ei occasione, quod quos ille fuerat persecutus, Ammonium scilicet et Isidorum, viros Deo charos, exceperit (43). Atque omnium quidem, sicut dixi, viro- rum virtutis amantium magnam curam gerebat, et eis omnibus modis providebat: huic autem viro beato fuit etiam familiaris, quomodo Thecla Paulo, ab ejus lingua tota vita dependens. Quoniam vero cum ea aliæ quoque erant diaconissæ, Procula, et Pentadia, et Sylvana (44), quæ bonam partem ele-

στέρησιν. Ἐπιταχῶναι τοιγαροῦν λυσιτελεῖ τὴν ἐξέλευσιν, μὴ ποτέ σου λίσαν ἀντιποιοῦμενος ὁ λαός, καὶ εἰς χεῖρας τοῖς στρατιώταις ἔλθῃ, καὶ τι τῶν παραδόλων ἐργάσασθαι προαχθῆ. Τούτων ὁ μέγας ἀκούσας, δεξιάν τισι τῶν ἐπισκόπων (οὐδὲ γὰρ εἶδῶσ πάσιν ὁ καιρός) ἐμβαλὼν, καὶ τῷ φιλήματι μέγας δάκρυον διὰ τὴν τῶν συνήθων ζημίαν, εἶτα καὶ τοῖς λοιποῖς συνταξάμενος, ἐνταῦθὰ που παρηγγία μένειν, Ἔως ἀπελθῶν, φησὶ, μικρὸν ἀνεθῶ.

ΜΘ'. Οὕτως εἰπὼν, ἐπὶ τὸν ἱερὸν εἰσέρχεται βαπτιστήρα, καὶ Ὀλυμπιάδα καλεῖ τὴν ὄσαν. Ἐξ ἧς δὲ ἡ γυνὴ πάντως πρὸς αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος. Ὅμως οὐ γέγονον ἐπειτα μικρὸν καὶ τῷ λόγῳ, καὶ παρατρυφῆσαι τῶν κατῆς καλῶν, ἢ ζημίαν ὀπομειναι τελείαν ἡδίστης οὕτω καὶ ψυχωφελοῦς διηγήσεως. Αὕτη γένοι καὶ πλούτῳ καὶ ὄρφ σώματος, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὁμοίως ἔχουσιν ἀτεχνῶς διαλάμφασα, ἀνδρὶ συνάπτεται μὲν, τὴν δὲ παρθενίαν οὐκ ἀποβάλλεται. Ἄλλ' οὕτως αὐτῷ περὶ που μῆνας εἴκοσι συμβιώσασα, ἐπεὶ ἐκεῖνος ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, καίτοι τὴν ἡλικίαν οὐκ ἔχουσα τοὺς δευτέρους γάμους αἰχρυνομένην, αὐτὴ τὴν σωφροσύνην ἀσπασαμένην, στέργειν αὐτὴν εἴλετο διὰ βίου, καὶ ταῦτα τοῦ βασιλέως αὐτὴν εἰς συγγενεῖς ἔλκοντος γάμους, νηστείας δὲ μᾶλλον καὶ ἀγρυπνίας, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐντροφῶσα τῶν ἐπιπόνων. Ὡς ἤδη καὶ τῆς οὐσίας πάσης κατέστη κυρία, ἐπὶ τὴν θεραπείαν αὐτὴν τῶν ἀγίων ἐκκενοῦν ἔγνω, διάκονός τε τῆς Ἐκκλησίας ἤξιωτο καταστῆναι πάσης, διὰ πολλὴν, ἣν εἶχε τῆς εὐλαβείας περιουσίαν, καὶ τὸ τῆς φιλοξενίας ἐπιφανέστατον. Ἦν γὰρ καὶ μάλιστα κατὰ ἀρετὴν μετιόντις ξενίζουσα φιλοτιμία, καὶ θεραπείαν, εἰ τις ἐκεῖ, προσέχουσα, ἢ καὶ θεοφιλῶ πολλὰκις τὸ ἑαυτῆς μεγαλόψυχον ἐπεδείχτο· καὶ τῆς ἐκεῖνου γλώττης τὸ φιλολοιδόρον οὐδὲ αὐτὴ ἔσχατον ἠδυνήθη φυγεῖν, πρὸφασιν δοῦσα, τὸ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ διωχθέντας, τοὺς περὶ Ἀμμωνίου φημι καὶ Ἰσίδωρον, ἀνδρας θεοφιλεῖς ὑποδέξασθαι. Πάντων μὲν οὖν, ὡς περ ἔφην, τῶν φιλαρέτων ἀνδρῶν θερμῶς ἐκήδετο, καὶ προνοίας αὐτοῦς πάσης ἤξιου· τῷ δὲ μακαρίῳ τούτῳ καὶ συνήθῃς ἐγένετο, καθάπερ Θείκλα τῷ Παύλῳ, τῆς αὐτοῦ γλώττης ἔλω βίῳ ἑαυτῆς ἐκάρθασα. Ἐπεὶ δὲ αὐτῇ καὶ ἕτεροι διάκονοι συνῆσαν, Πρόκλη τε καὶ Πενταδία καὶ Σιλβανῆ, καὶ αὐτὰς τότε συγκαλέσας, εὖτε, ἔφη, θυγατέρες, πρόσχετέ μοι τὸν νεῦν. Τάχα γὰρ καὶ πρὸς τέλος ἤδη κλίνει τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ οὐκέτι με κατὰ τὸν νῦν ὄψεσθε κόσμον. Ταύτην δὲ ὡμῶν δέομαι δάξαι τὴν ἔσχατην, μηδὲν τῆς συνήθους περὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ναδὸν προσεδραίας

(43) De Ammonio et Isidoro Origenistis ab Olympia, Inscie tamen susceptis, vide quæ superius dicta

sunt.

(44) Al. *Sulvinam*.

καὶ πίστεως καθυφεῖναι. Καὶ ἴσος ἐπὶ τὸν θρόνον Α τοῦτον (τὸ γὰρ εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν ἔρημον ἐπισκόπου πάντως οὐκ ἔσται), ὅς ἂν οὖν κατὰ τὴν πάντων συναίνεσιν ἐπ' αὐτὸν ἀναχθῆ, τοῦτεψ καθάπερ δὴ καὶ ἔμοι τὴν κεφαλὴν ὑμεῖς ὑποκλίνετε, καὶ μου τῆς ἀγάπης ἐν ταῖς προσευχαῖς μέμνησθε. Ἐπὶ τοῦτοις ἐπεὶ ἰσχυρῶς αὐτῶν ἡ λύπη καθήκετο, καὶ τοῖς δάκρυσι συνεχύθησαν, ἔλεγόν τε τὴν στέρησιν οὐ φορητὴν αὐταῖς εἶναι, καὶ τοῖς ποσὶ προσέκειντο τοῖς αὐτοῦ γοερὸν ὑλολύξουσαι, ἐκεῖνος ἴτα μὴ τῷ ὄχλῳ πρὸς αἴσθησιν τὸ πρᾶγμα πεσὸν θόρυβον ἐμβάλλῃ, νεύει τῶν πρεσβυτέρων τινὶ μεταστῆσαι ταύτας, καὶ το μὲν ὑποζύγιον, οὗ καὶ ἐπιβαίνειν εἰώθει (λαθεῖν γὰρ ἠδούλετο) πρὸς ταῖς δικαίας πόλαις στῆναι κελεύει· αὐτὸς δὲ διὰ τῶν ἀνατολικῶν ἔξεισι, καὶ μετὰ ὀλίγων τινῶν πρὸς τὸν αἰγιαλὸν καταρχθεῖς, ἔπλεεν. Ἄλλ' οἷον ἄρα καὶ μνήμης ἄξιον εἰς ἔλεγχον τῆς τῶν μοχθηρῶν κακίας ὁ λόγος πεῦδων μικροῦ καὶ παρῆραμε; Τὸ γὰρ πονηρὸν ἐσεῖνο συνῆριον, ἐπεὶ ἔδει μετὰ τῶν ἄλλων ὦν ἐπήγον τῷ ἀγίῳ κακῶν, μηδὲ φόρου αὐτοὺς ἀποσχέσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν διὰ ξίφους ὠδινῆσαι κατ' αὐτοῦ θάνατον, οἰκῆτης τῶν τινος πρεσβυτέρων, Ἐλπίδιος ὄνομα, πενήκοντα νομισμάτων ὑπ' ἐκείνων, φεῦ! τὴν δεξιάν μισθωθείς, ἐπιβουλεύσειν ἔμελλε τῷ δικαίῳ, καὶ φωραθείς (οὐδὲ γὰρ ἀφῆκεν οἷς οἶδε λόγοις ἡ πάντων ἐπιτροπεύουσα Πρόνοια) ἐνίους τῶν κατασχόντων οἷς εἶχε ξίφεισι, τοὺς μὲν ἀνεῖλε, τοὺς δὲ καὶ χαλεπῶς ἔπληξεν. Ἄλλ' οὕτω μὲν ὁ μέγας ἔπλει, καὶ πρὸς τὴν ὑπερορίαν ἀπήγατο. Ἢδονῆ δὲ τὸ πλῆθος καὶ λύπη διεμερζόντο· λύπη μὲν, τοὺς εὐσεβείας τε καὶ ὀρθοδόξους καὶ τοὺς χρυσοὺς ἐκείνου λόγους ζημιωθέντας μετὰ τῆς σεμνῆς ὕψεως· ἠδονῆ δὲ Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας, οἷς καὶ εἰς ἑορτὴν τὸ πρᾶγμα κατέστη, τοὺς ἐλέγχους πάντος τῆς ἐκείνου γλώττης διαφυγοῦσιν, ὡσεὶ βελη ἐν χειρὶ δυνατοῦ ταῖς καρδίαις ἀφιμενόμενος· οἷ καὶ κατεμωκῶντο καὶ κατέπαιζον, καὶ πολλὸν γέλωτα τῆς τῶν κρατούντων κατέχεον εὐθεσίας, ὡς μικροῦ καὶ δι' οἴκτου τιθεσθαι τὴν τῶν Χριστιανῶν συμφορᾶν.

reprehensiones omnino effugissent: reprehensiones, inquam, quæ tanquam tela in manu potentis, ut cum divino dicam Davide 40, in corda eorum immittebantur: qui et irridebant, et ludificabantur, et in principum stultitiâ risum effundebant maximum, ut Christianorum calamitatis propemodum etiam miserentur.

Ν'. Ἐξαίφης δὲ γίνεται το πρᾶγμα φοβερὸν καὶ D μέχρι τῆς ἀκοῆς ἐρχόμενον, τῷ Θεοῦ πάντως οὕτως οἰκονομούντος, ὡσπερ τὸν σεισμὸν πρότερον, εἰς δόξαν μὲν τῶν αὐτοῦ θεραπόντων, φόβον δὲ καὶ συναίσθησιν τῶν σφόδρα τολμηρῶν καὶ θρασεῶν, μονονουχὶ μετὰ τοῦ Δαβὶδ κηρύττον· Οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑφούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς. Αὐτῆς γὰρ ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας ἀστήρ, οἷα πρὸς τινὰς δυσμᾶς τὴν ὑπερορίαν ἔχωρει, πῦρ θεῖον ἐκ μέσου τοῦ θρόνου, ᾧ προσεδρεύων τὰς ἱεράς ἐπήγαζε διδασχὰς, ὡπ' οὐδεμιᾶς χειρὸς ἀνασθῆν, διὰ τῶν ἱερῶν ἀλύσεων ἀνεῖρπεν εἰς ὕψος. Εἶτα τὴν στέγην διασπαρῆν, κατὰ τῶν νόμων τῶν σεπτῶν ὀρωμάτων ἔχωρει. Ἐντεῦθεν ἀνεμος τὴν γλόγγα παρλαβῶν,

gerant convenienter divino Christi verbo, cum ipsas quoque tunc magnus ille convocasset: Adeste huc, inquit, filiæ, animum mihi adhibete. Res enim nostræ utique jam tendunt ad finem, nec me amplius videbitis in hoc mundo. Hanc autem a vobis extremam rogo petitionem, ut de vestra in Dei templum assiduitate et fide nihil remittatis, et quicumque hanc sedem ascenderit (fieri enim non poterit, ut Ecclesia omnino careat episcopo), ei vos sicut mihi capita inclinatis, et mei dilectionis in precibus memineritis. Post hæc cum eas dolor vehementer invasisset, et protinus fuissent confusæ lacrymis, et dicerent ejus privationem non futuram eis tolerabilem, et ejus pedes pensarent, ejulantes miserabiliter, ille, ne si populus id sensisset, afferret tumultum, annuit uni ex presbyteris, ut eas abduceret: et jumentum quidem, quod solebat ascendere (volebat enim latere), jussit statui ad portas Occidentales: ipse autem per portam Orientalem simul est egressus, et cum paucis ad litus deductus navigavit. Sed qualem rem, et quam dignam, quæ commemoretur ad plane arguendam improborum malitiam, festinans oratio propemodum prætermisit? Improbum enim illud concilium, cum oporteret cum aliis malis, quæ sancto intentabant, ne ipsos quidem a cæde abstinere, sed etiam inique gladio cædem in eum parturire, famulus cujusdam ex presbyteris, nomine Elpidius, quinquaginta nummis, proh dolor, ab illis conductus, erat viro justo paraturus insidias. Qui quidem deprehensus (æque enim quibus novit rationibus, sicut eum latere Dei providentia) nonnullos ex his, qui eum comprehenderant, iis quos habuit ensibus interfecit: alios autem graviter vulneravit. Sed ille quidem magnus sic navigabat et abibat in exsilium, populus autem partim lætitia, partim dolore afficiebatur: dolore quidem pii, qui privati erant suavis illius orationibus cum venerando aspectu: lætitia vero Judæi et gentiles, quibus hæc res dies erat festus, ut qui illius lingua

L. Fit autem statim res quædam terribilis, si vel solum ad aures perveniat, Deo hæc providente, sicut etiam prius terræ motum, ad gloriam quidem suorum famulorum, metum autem et conscientiaæ terrorem eorum, qui sunt audaces et temerarii, qui etiam propemodum emittebat vocem Davidis 41, « Qui exacerbant, ne extollantur in seipsis. » Eo enim die, quo magna illa stella Ecclesiæ, veluti ad quemdam occasum ibat in exsilium, ignis divinus ex illa sede, in qua assidens sacram effundebat doctrinam, a nulla manu accensus, per sacras cæternas serpit in altum. Deinde cum tectum exedisset, processit per summam superficiem venerandarum ædium. Hinc cum vehemens ventus flammam inva-

sisset, eam in domum senatus evocat, quæ sita erat A longo abhinc spatio. Erat autem res valde admirabilis, quemadmodum flamma tanquam animatum quidpiam, iis, quæ erant intermedia, pepercerit et ea transilierit : ne posset aliquis id, quod factum fuerat, ascribere vicinitati, et tam magnum opus et tam diuturnum, materia quidem pretiosissimum, pulchritudine autem speciosissimum, exustum trium horarum spatio, redactum sit in nihilum. Sic autem ignis serpens et in orbem depascens, soli rursus parcit domunculæ in qua servabantur vasa sacra. Quod quidem non absque Dei numine nec casu factum est: sed ne sycophantis præberet occasionem, ex sacrorum vasorum interitu, sancto viro inurendi calumniam. Quid ergo? cum hinc oporteret improbos tanquam percussum, ut aiunt, piscatorem sapere : illi male faciendi hinc majorem sumentes occasionem, pergebant ea persequi, quæ solebant : et multos quidem ex episcopis et sacerdotibus, multos autem ex aliis quoque, qui favebant partibus Joannis, vehementer puniebant, dicentes ab his ignem fuisse injectum, dum vellent facere rem gratam patriarchæ. Sed persequatur oratio ea, quæ consequuntur, et quomodo se habuerit exsilium, singulatim declarat.

LI. Sic ergo magnus homo Dei et fortissimus athleta veritatis, a sævis militibus ducebatur in quoddam desertum Armeniæ oppidulum nomine Cucusum (45), multis tunc et assidue Isauris id depopulantibus, et incursiones facientibus. Fuit autem hoc factum consulto, ut arbitror, ut cum aliis malis, inimicisimisque quoque eorum manibus traderetur. Quæ vero ille in via passus sit, et cum quam multis decertans malis, nec sic quidem abjecerit curam Dei Ecclesiarum, quemnam alium aut jucundius, aut apertius, aut verius dicentem audiemus, quam illum? Hæc C enim, in una epistola, quam ad suos scribit, tractat lingua illa aurea. Si enim carcerem habitatis, et catena vincitistis, et cum squalidis et sordidis inclusi estis, propterea quod non assentiamini eorum iniquitati, exsultate et lætemini, coronemini et choros ducite, quod hæc sint vobis occasio copiosarum mercedum. Nam nos quoque tabefacti et consumpti sumus : mortes pauci sumus numerabiles. Hæc autem possunt melius reuuntiare, qui vel brevi temporis momento nobiscum sunt versati: cum quibus ne potui quidem loqui, cum oppressus essem assiduis feribus. Quibus cum laborarem, et noctu et interdum cogebam iter ingredi, et æstu obsessus, et vigilia perditus, et privatione necessariorum, et egestate eorum, qui mei curam gererent. D lis enim, qui metalla, fodiunt, et carceres habitant, graviora passi sumus et patimur. Vix tandem autem perveni Cæsaream, tanquam qui venissem a tempestate in portum. Sed nec hic portus potuit recreare mala fluctuum, adeo nos omnino prius tempus confecerat. Sed tamen cum venissem Cæsaream, non parum respiravi, quod aquam bibi puram, quod panem sumpsi non olentem, nec durum, quod non amplius fui ablutus

ἐπὶ τὸν τῆς συγκλήτου γερουσίας οἶκον διὰ μαζοῦ τοῦ μέσου κείμενον ἐκκαλεῖται, καθάπερ τινὲς ἐμφύχον τῶν μεταξὺ φεισαμένην, ὡς μὴ τῇ ἐγγύτητι τινε ἔχῃν τὸ γεγονός ἐπιφράσει· καὶ τριῶν ὥρων ἔργον τοιοῦτον μέγα καὶ πολυχρόνιον, ὕλη μὲν πολυτελέστατον, κάλλει δὲ ὠραιότατον, ἐκκαυθὲν εἰς ἄπην, πρὸς τὸ μὴ εἶναι φηγετο. Οὕτω δὲ παραθέον τὸ πῦρ καὶ τὰ κύματα διανεμέμενον, μόνου τοῦ οἰκίσκου φειδεται πάλιν, ἐν ᾧ τῶν ἱερῶν σκευῶν ἐτηρεῖτο τὸ πλήθος, οὐ τὸν χρυσὸν εὐλαβοῦμενον, οὐδὲ τὴν ἄλλην ὕλην, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν τιμίαν, ἀλλ' ἵνα μὴ τοῖς συκοφάνταις χώραν παράσχη διαβολῆς, καὶ ὑπόνοιαν ὑφαίρεσεως τῇ τῶν κειμηλίων ἀπωλείᾳ τῷ ἁγίῳ προστρίψωσι. Τί οὖν; δεῖον ἐντεῦθεν τοὺς πονηροὺς, ὡς ἀλιεῖα πληγέντα, φασί, νοῦν οἴσειν, οἱ δὲ καὶ πρόφρα- B σιν τοῦτο ποιησάμενοι τοῦ κακῶς δρᾶν, πολλοὺς τῶν ἐπισκόπων, μᾶλλον καὶ ἱερέων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τῆς Ἰωάννου μοίρας ἐκόζον, ὑπὸ τούτων λέγοντες ὑποβληθῆναι τὸ πῦρ τῷ πατριάρχῃ χαριζομένῳ.

NA'. Οὕτω μὲν οὖν ὁ μέγας τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος καὶ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴς ἄμοχος, ὑπὸ στρατιωτῶν ἤγετο εἰς ἔρημόν τι τῆς Ἀρμενίας πολίχνιον (Κουκουσίς θνομά), πολλῶν αὐτὸ τότε καὶ συνεχῶς Ἰσαύρων κατατρεχόντων. Ἐπιτηδὸς οἴμαι τοῦτο γενόμενον, ὡς μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν καὶ χερσὶν αὐτὸν ταῖς ἐλθίσταται παραδοθῆναι. Ἄ δὴ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπέστη, καὶ δοσεὶ δὴ καὶ ἡλικίᾳ παλαιῶν κακοῖς, οὐδ' οὕτως ἡμέλει τοῦ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καλῶς ἔχειν, τίνας ἑτέρου λέγοντος, ἢ ἐκεῖνου, ἡδίου, ἢ σαφέστερον, ἢ ἀληθέστερον, ἀκούοιμεν ἂν; καὶ ταῦτα γὰρ ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν ἢ χρυσῇ γλῶττα πρὸς τοὺς τῆς αὐτοῦ μερίδος φησὶν· Εἰ γὰρ καὶ δεσμοκτήριον οἰκεῖτε, καὶ ἀλύσειν περιεσίθε, καὶ μετὰ τῶν ἀχύμωντων καὶ βυπόνητων ἐστὲ κατακακλεισμένοι ἐνελεν τοῦ μὴ συνθέσθαι τῇ τούτων παρανομίᾳ, ἀλλ' οὖν σκιρτᾶτε καὶ ἀγγαλλιᾶσθε, στεφανοῦσθε καὶ χορεύετε, ὅτι πολλῆς ἐμπορίας ὑμῖν ὑπόθεσις ταῦτα· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς, ἀνηλώθημεν, ἔδαπανήθημεν, μυριοὶ ἀπεθάνομεν θανάτοις· καὶ ταῦτα Ἰσασιν ἀκριβέστερον ἀναγγεῖλαι οἱ καὶ βραχεῖαν ῥοπήν ἡμῖν συγγενομένοι· πρὸς οὐς οὐδὲ διαλεχθῆναι τι ἐδυνήθη, ὑπὸ τῶν συνεχῶν πυρετῶν καταβεβλημένοι· οὐκ ἔχων καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ὀδοπορεῖν ἠναγκαζομην, καὶ θάλαπαι πολιορκούμενος, καὶ ὑπὸ ἀγρυπνίας διαφθειρόμενος, καὶ ὑπὸ τῆς τῶν ἐπιτηδείων ἐρημίας ἀπολλόμενος, καὶ τῆς τῶν προστησομένων ἀπορίας. Καὶ γὰρ τῶν τὰ μέταλλα ἐργαζομένων, καὶ τὰ δεσμοκτήρια οἰκούντων, χαλεπώτερα καὶ πεπνύθημεν καὶ πάσχομεν. Ὅψὲ δὲ ποτὲ καὶ μόλις ἐπέτυχον τῆς Καισαρείας, ὡς ὑπὸ χειμῶνος εἰς λιμένα ἐλθόν. ἀλλ' οὐδὲ ὁ λιμὴν οὗτος ἴσχυον ἀνακτῆσθαι τὰ ἀπὸ τοῦ κλυδωνίου κακᾶ· οὕτω καθάπαξ ἡμᾶς ὁ ἐμπροσθεν χρόνος καταεργάσατο. Ἄλλ' ὁμοῦ ἐλθὼν εἰς τὴν Καισαρείαν, ὁ μικρὸν ἀνέψυξα, ὅτι καὶ ὕδατος ἔπιον καθαροῦ, ὅτι καὶ ἄρ-

(45) Deportatur Cucusum, an. 404, ut notat Baron.

του οὐκ ὀδωθότος, οὐδὲ κατεσκληρότος μετέλαβον, A
 ὅτι οὐκέτι ἐν τοῖς κλάσμασι τῶν πίθων ἐλουόμεν, ἀλλ' εὖρον βαλινετον οἶον δήποτε, ὅτι συγκεχώρημα
 τέως τῇ κλίνῃ προσηλώσθη. Ἐνῆν καὶ πλείονα τού-
 των εἶπειν, ἀλλ' ἴνα μὴ σφόδρα λυπηθῶ, μέχρι τού-
 των ἴστημι ἐκεῖνο προστιθείς· ὅτι μὴ παύσητε
 ὀνειδιζόντες τοὺς ἀγαπῶντας ἡμᾶς. Τοσοῦτους γὰρ
 ἔχοντες ἑραστάς, καὶ τοσαύτην δύνανται περιβεβλη-
 μέλους, οὐδὲ αὐτῶν τυγχάνομεν, κἂν τυγχάνουσιν οἱ
 κατάδοικοι, ὥστε εἰς ἡμερώτερον καὶ ἐγγυτέρου που
 καταδικασθῆναι τόπον· ἀλλὰ καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν
 ἀπαγορεύσαντος, καὶ τοῦ φόβου τῶν Ἰσχυρῶν
 πάντα πολιορκούντος, τῆς μικρᾶς τῆς καὶ εὐ-
 ταλοῦς οὐκ ἐπετύχον χάριτος. Δόξα τῷ Θεῷ καὶ
 διὰ τοῦτο· οὐ παύομεθα γὰρ αὐτὸν ἐπὶ πᾶσι δοξά-
 ζοντες. Εἴη τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον εἰς τοὺς
 αἰῶνας. Ἰστε γὰρ σαφῶς ὡς πάντα θορύβων καὶ
 καὶ ταραχῆς πεπλήρωται, καὶ οὐχ ὑπὲρ Κωνσταντι-
 νου πόλεως χρὴ μόνον παρακαλεῖν, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς
 οἰκουμένης ἀπάσης. Ἐπειδὴ ἕπερ ἐντεῦθεν ἀρξάμε-
 νον τὸ κακὸν, καθάπερ εἴρηται, τὰς Ἐκκλησίας
 πανταχοῦ γῆς λυμάνεται. Ἐβδομήκοντα τοίνυν
 ἡμέρας ἀναλώσαντες κατὰ τὴν ἕδδον, ὅτε ποτε ἀπην-
 τήκαμεν εἰς τὴν Κουκουσὸν, τὸ πάσης τῆς οἰκουμέ-
 νης ἑρημώτατον χωρίον· ὅθεν λογιζέσθαι τῇ θαυμα-
 σιότητι ὑμῶν ἕξεστιν, ὅσα καὶ ἡλίκα πεπόνθαμεν
 κακὰ, πυρετοῖς ἀφορητοῖς παλαιότατος, καὶ φόβῳ
 Ἰσχυρῶν πολιορκουμένων. Καὶ ταῦτα λέγω οὐκ
 ἀξίων ἐνοχλήσαι τινα, ὥστε ἡμᾶς μεταστῆσαι ἐντεῦ-
 θεν (τὸ γὰρ χαλεπώτατον διενύσαμεν, τῆς ἰδοῦ τὴν
 ταλαιπωρίαν), ἀλλ' ὑμᾶς χάριν αὐτῶ, τὸ συνεχῶς
 ἡμῶν γράφειν, καὶ ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν φρονεῖν. C
 Καὶ πάλιν δὲ οὕτως φησὶν· Ἐπεὶ καὶ ἡμᾶς τρίτον
 ἔτος ἐν ἔξορᾷ διατρέχοντες λιμῶ, λοιμῶ, πολέμοις,
 πόλιορκίαις συνεχέσιν, ἑρημῶ ἀφάτῳ, θανάτῳ
 καθημερινῶ, μαχαίραις Ἰσχυρῶν, οὐχ ὡς ἔτυχε
 παρακαλεῖ καὶ παρακαλεῖται τὸ διαρκές καὶ μόνιμον
 ὑμῶν τῆς διαθέσεως, τῆς παθήσεως τὸ ἀκλίνας·
 ὅθεν εἰ καὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν τευχῶν τῆς πόλεως
 ἐκθεσθλήμεθα, τῆς δὲ κυρίως πόλεως οὐ μετακίση-
 μεν. Εἰ γὰρ ὑμεῖς ἡ πόλις, μεθ' ὑμῶν δὲ ἡμεῖς ἀεὶ καὶ
 ἐν ὑμῖν, εὐθελον ὅτι καὶ ἐντεῦθεν διαγόντες τὴν πόλιν
 οἰκοῦμεν ἐκεῖνην. Καὶ γὰρ ἐνδιαιτώμεθα ὑμῶν ταῖς
 ψυχαῖς, καὶ ὅπου περ ἂν ὦμεν, πάντας ὑμᾶς τοὺς σφοδρούς
 ἡμῶν ἑραστάς ἐπὶ διανοίᾳ περιφέροντες ἄπιμεν.

Δηλοῖ δὲ καὶ ἡ πρὸς Κωνσταντίνον αὐτῷ τὸν πρεσβύ- D
 τερον γραφείσα ἐπιστολή, τὸν ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν ζή-
 λον, οὕτως ἔχουσα· Τῇ τετάρτῃ τοῦ Πανέμου μηνός,
 μέλλων ἀπὸ τῆς Νικαίας ἐξορᾶν, ταῦτα διαπέμπομαι
 τὰ γράμματα πρὸς τὴν σὴν θεοσεβείαν, παρακαλῶν,
 ὅπερ ἀεὶ παρακαλῶν οὐκ ἔπαυσάμην, κἂν χαλεπώτερος
 τοῦ νῦν κατέχοντος γένηται ὁ χειμῶν, κἂν μέλζονα
 τὰ κύματα, μὴ διαλείπειν τὰ σαυτοῦ πληροῦν, τὰ εἰς
 τὴν οἰκονομίαν ἧς ἐξ ἀρχῆς ἦψω· λέγω δὲ τοῦ Ἑλλη-
 νισμοῦ τὴν καθάρσιν, τῶν ἐκκλησιῶν τὰς οἰκοδο-
 μὰς, τῶν ψυχῶν τὴν ἐπιμέλειαν. Μὴ δὲ [γρ. μηδὲ]
 σε ὑπτιον ποιεῖτω τῶν πραγμάτων ἡ δυσκολία.
 Οὐδὲ γὰρ κυβερνήτης τὸ πέλαιος ὄρων μαινόμενον
 καὶ διανιστάμενον ἀποστῆσθαι τῶν οὐράων· ἀλλ'

dicus ægrotum videns morbo teneri, relinquet curationem : sed tunc unusquisque eorum arte utetur maxime et animi alacritate. Ne te supinum faciant, quæ contingunt. Neque enim pro malis, quæ alii nobis faciunt, reddemus rationem, sed etiam mercedem accipiemus. Si autem ipsi, quæ nos oportet, non ex nobis attulerimus, sed pigri et socordes fuerimus, nihil nos ad hoc defendet rerum tumultus. Nam Paulus quoque, cum habitaret in carcere, et ligno esset alligatus, quæ sua erant, faciebat 42; et Jonas, qui ferebatur in mari ventre piscis 43; et tres pueri, qui versabantur in fornace 44; neque ullum eorum fecerunt pigriorem hi varii carceres. Hæc ergo cogitans, domine mi, et Phœnicis et Arabiæ, et earum quæ sunt in Oriente, Ecclesiarum ne cesses curam gerere, sciens fore ut majorem accipias mercedem, cum etsi sint tam multa obstacula, tu quæ tua sunt, conferas. Porro autem noli esse in scribendo ad nos negligens: sed scribe ad nos frequentissime. Nam ut nunc cognovimus, non amplius Sebastiam, sed Cucusum abire jussimus: quem in locum erit tibi facilis ad nos dare litteras. Scribe ergo quot ecclesiæ hoc anno fuerint ædificatæ, et quinam viri sancti migrarint in Phœniciam, et an major factus fuerit profectus. Etenim cum ex Nicæa invenissem quemdam monachum inclusum, persuasi ipsi ut veniret ad tuam pietatem, et abiret in Phœniciam. An ergo accesserit, velis mihi significare. De fundo Salamis, qui situs est in Cypro, qui obsidebatur ab hæresi Marcionistarum, conveneram quos oportebat, et universum effectum reddideram: sed fui prius expulsus. Si ergo sciveris dominum meum Quiriacum episcopum agere Constantinopoli, de hac re ad eum scribe: et poterit universum efficere. Omnes, et eos maxime, qui habent ad Deum fiduciam, roga ut multis et intensis contendat precibus, ut cesset hoc naufragium orbis terræ. Mala enim intolerabilia et Asiam invaserunt, aliasque civitates et ecclesias: quæ quidem ne videar esse molestus, mittens singula dicere, illud solum dicam, multis opus esse et intensis precibus. Sed enim revertendum est, unde discessimus.

λαβε κακὰ, ἐτίτας δὲ πόλεις καὶ ἐκκλησίας. "Ἄπερ ἴνα μὴ δὸσῶ διανοχλεῖν, ἀφίεις τὸ καθ' ἑαυτοῦ λέγειν, ἐκεῖνο μόνον ἐρῶ, ὅτι εὐχῶ, πολλῶν ὁθεν ἐξίδημεν.

LII. Atque sic quidem, cum, ut diximus, duceretur Cucusum, quod est oppidulum solitudinis, eum excipit Adelphius, qui erat episcopus Anabisi (46), non casu, sed divina quadam visione jussus eum excipere. Sed nec hoc erat extra divinam providentiam, quod magnus ille exilio illic esset condemnatus. Nam cum post illa, ex hominibus, qui impietate et ignorantia omnino laborabant, simulacra autem et arbores et nemora per summam colebant inscitiam: qui autem paulo plus sapiebant, sol ab eis adorabatur :

42 Act. xvi, 24. 43 Jon. ii, 1 seqq. 44 Dan. ii, 1 seqq.

(46) Adelphium id temporis non fuisse Anabiseum, sive Arabisium episcopum, sed Treium, ex

οὐδὲ ἱατρὸς τὸν κάμνοντα βλέπων τῇ νόσῳ ἀρτοῦ-
μενον ἀναχωρήσει τῆς θεραπείας, ἀλλὰ τότε μά-
λιστα ἕκαστος τούτων τῇ τέχνῃ χρῆσεται. Σὺ τοίνυν,
δέσποτά μου τιμιάτατε καὶ εὐλαβέστατε, κολλῆ-
θῶν χρῆσαι τῇ προθυμίᾳ. Μὴ δὲ ὑπτιον ποιήσα-
σε τὰ συμβαίνοντα. Οὐ γὰρ ὑπὲρ ὧν ποιούσιν ἡμᾶς
ἕτεροι κακῶν λόγον δώσομεν, ἀλλὰ καὶ μισθὸν ληψό-
μεθα. Εἰ δὲ αὐτοὶ τὰ παρ' ἐκυτῶν μὴ εἰσενέγκομεν,
ἀλλὰ βραθυμήσομεν, οὐδὲν εἰς τοῦτο ἡμῶν προστή-
σεται ὁ τῶν πραγμάτων θόρυβος· ἐπεὶ καὶ Παῦλος
δεσμωτήριον οἰκῶν, καὶ τῷ ξύλῳ προσδεδεμένος, τὰ
αὐτοῦ ἔποιε. Καὶ Ἰωῆς ἐν τῇ γαστρὶ τοῦ θαλαττίου
θηρίου φερόμενος, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες οἱ ἐν τῇ
καμινῷ διατρίβοντες· καὶ οὐδένα τούτων τὰ ποικίλα
δεσμωτήρια ταῦτα βραθυμώτερον πεποίηκε. Ταῦτα
οὖν ἐννοῶν, δέσποτά μου, καὶ Φοινίκης καὶ Ἀρα-
βίας καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολήν, μὴ παύσῃ φροντί-
ζων Ἐκκλησιῶν, εἰδὼς ὅτι πλείονα λήψῃ τὸν μισθόν.
ὅσα καὶ τοσούτων ὄντων τῶν κωλυμάτων, τὰ παρὰ
σαυτοῦ εἰσφέρεις. Καὶ γράφειν δὲ ἡμῖν συνεχῶς μὴ
κατόκει, ἀλλὰ καὶ πυκνότερα. Ὡς γὰρ ἐγνωμεν
νῦν, οὐκέτι εἰς Σεβαστείαν, ἀλλὰ εἰς τὴν Κουκουσὸν
ἐκελευσθημεν ἀπελθεῖν, ὅπου σοὶ καὶ εὐκαλύτερον
ἐπιστέλλειν ἡμῖν. Γράφει τοίνυν ἡμῖν, πῶσαι τὸ ἐκ-
κλησία ἐπ' ἔτος ὠκοδομηθήσαν, καὶ τίνες ἄνδρες
ἄγιοι μετέστησαν εἰς τὴν Φοινίκην, καὶ εἴ τις πλείον
γέγονε προκοπῆ. Καὶ γὰρ ἀπὸ Νικαίας εὐρῶν τινὰ
μονάζοντα ἐγκεκλεισμένον, ἔπεισα αὐτὸν ἔλθειν
πρὸς τὴν σὴν εὐλάδειον, καὶ ἀπελθεῖν εἰς τὴν Φοί-
νικην. Εἰ παραγέγονεν οὖν, δηλώσαί μοι σπουδάσον
τοῦ Σαλάμιος [γρ. Σαλαμίνος] ἕνεκεν χωρίου, τοῦ
κατὰ τὴν Κύπρον [γρ. Τύρον] κειμένου, τοῦ ὑπὸ τῆς
αἰρέσεως τῶν Μαρκωνιστῶν πολιτορουμενοῦ, ἧμῃ
διελεγμένοις οἷς ἔχρην, καὶ καταρωθῶς τὸ πᾶν,
ἀλλ' ἔφθην ἐκδοθηθεῖς. Εἰ τοίνυν μάθοις τὸν κύριόν
μου Κυριακὸν τὸν ἐπίσκοπον ἐπὶ τῆς Κωνσταντινῆ
πόλεως διατρίβειν, ἐπίστευλον αὐτῷ ταύτης ἕνεκεν
τῆς ὑποπίσεως, καὶ τὸ πᾶν ἀνύειν δυνήσεται. Πάν-
τας, καὶ μάλιστα τοὺς περὶ ἡμᾶς ἔχοντας πρὸς
θεὸν, παρακάλει πολλῇ κεχρηθῆσαι τῇ εὐχῇ, πολλῇ
τῇ ἐκτενείᾳ, ὥστε τὸ τῆς οἰκουμένης τοῦτο ναυά-
γιον παύσασθαι. Ἀφόρητα γὰρ καὶ τὴν Ἀσίαν κατέ-
χρητα, καὶ δεήσεων ἐκτενῶν. Ἄλλὰ γὰρ ἐκπαντίον

NB'. Οὕτω μὲν οὖν, ὡς ἔφημεν, εἰς τὸ τῆς ἐρη-
μίας πολυχίνον τὴν Κουκουσὸν ἀγόμενον, Ἀδελφιοῦς
αὐτὸν ὑποδέχεται, ὃς ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ ἦν, οὐκ
ἄθεοι πάντως, ἀλλ' ὄφει τινὲ θειοτέρα τὴν ὑποδοχὴν
καλευσθεῖς. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο τῆς θείας ἐκτὸς
ἦν προνοίας, τὸ τὸν μέγαν ἐκεῖ τὴν ὑπερορλίαν κατα-
κρηθῆναι. Μετὰ γὰρ ἐκτενα δυσσεβείας, καὶ ἐθρω-
πῶν ὄλων μὴ εἰδῶτων τὸν Κύριον, ἀλλ' εἰδῶλα, καὶ
δένδρα, καὶ ἄλλα (φῶ τῆς ἀνοίας!) προσκυνεῖν
ἐλομένων. Ὅσοι δὲ βραχὺ τι τοῦ φρονεῖν μετετόχον,

Chrysostomo, epist. 126, probat Baron. ad ann. 407.

ὁ ἥλιος αὐτοῦ εἰς προσκύνῃσιν. Οὗτοι τοιγαροῦν
 (οὐδὲ γὰρ ὁ μέγας ἀνήκουος αὐτοῖς ὅσος ἦν, καὶ οἴας
 τῆς χάριτος ἤξιωμένους) παράλυτον τινα κλινοπετῆ
 παρενεγκόντες, θεραπεύειν ἤξιοον. Τὸν δὲ καὶ χρόνον
 ἐρωτήσαντα τῆς νόσου, καὶ σίβας, ἐπεὶ ἤκουε τὸν μὲν
 ὄγχοον ἔτος εἶναι, τὸ δὲ, ἥλιον, Οὐκοῦν ἰάσασθαί σε
 χρῆ, φάναι, ἥλιον, μικρὸν ὑπομειδιάσαντα, εἴγε οὐ-
 τος θεός σοί ἐστιν. Ἄλλὰ μὴδὲ αὐτὸν δύνασθαι
 μὴδὲν, ἐκεῖνον εἶπε, ἄνευ οὐδὲ ἔχει θεοῦ. Εἶπαι
 γὰρ καὶ ἡλίῳ θεὸν ἀκούομεν, ᾧ λατρεύει. Τί οὖν,
 αἰθῆ: ὑπολαδόντων τὸν ἄγιον, οὐκ ἐκεῖνον μάλλον, ᾧ
 καὶ ἥλιος λατρεύειν οἶδε, τιμᾶτε θεόν; Ἄλλ' ἡμεῖς
 γε, φάναι, οὐ τοιμῶμεν· μέγας γὰρ ἐκεῖνος καὶ φο-
 βερῶτατος· κἂν μὴ τις ἅγιος αὐτοῦ ἦ, καὶ ἁμαρτίας
 ἐλαύθερος, ὁμοῦ τε προσέλθοι λατρεύσαι, καὶ θεῖον
 πυρὶ κάταφλέγεται. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα μύθους εἶπεν ὁ
 ἄγιος, καὶ τέχνην εἶναι τοῦ πονηροῦ πρὸς ἀπωλείαν,
 καὶ ὡς ὁ τοῦ ἡλίου τούτου θεός, ὁρατῶν τε καὶ ἀο-
 ράτων πάντων ἔστι θεός, καὶ οὐδένα οἱ τῶν προσ-
 ἰόντων μισεῖν κἂν ἁμαρτωλὸς ἦ, μετάνοια δὲ αὐτὸν
 εἰσελθοῖ τῶν προλαδόντων, καὶ ὅτι πίστευσον μόνον,
 καὶ θεραπεία εὐθὺς ἐψεται σοι μετὰ γε τῆς ψυχῆς,
 καὶ τοῦ σώματος, πιστεύειν ὁ νοσῶν εἶπε, καὶ μὴδὲν
 μηκέτι, ἀλλ' ἢ τῷ μόνῳ λατρεύειν θεῷ. Τότε τοι-
 γαροῦν τοῖς αὐτοῦ μέλεσιν ἐπισφραγισάμενον τὸν
 μακάριον, Κύριε, ὁ τὸν παρεμμένον, εἶπε, ἔν δια
 τῆς στέγης αὐτῆ κλίῃ σοι καθῆκαν. λόγῳ μόνῳ τῷ
 σῶ ἰασάμενος, καὶ τοῦτον ἐπὶ δόξῃ τῇ σῆ καὶ τῇ
 ἐπιγνώσει, μόνε θεῖ, τῷ νεύματί σου θεράπευσον.
 Καὶ ὡς ταῦτα εἶποι, ἀναστῆναι τε εὐθὺς τὸν νο-
 σοῦντα καὶ ὑγιαῖ στήναι, μισθὸν ἐληφότα τῆς εὐσε-
 βείας, τὴν βῶσιν τοῦ σώματος, ἢ μάλλον διὰ νόσου
 σωματικῆς, πρὸς τὴν ψυχικὴν ὑγίαιαν, ἢ καὶ ἀφο-
 τέρων ὀδηγηθέντα. Τοῦτο τὸ θαῦμα πιστεῦσαι τοὺς
 τῆς χώρας ταύτης ποιεῖ, καὶ τῷ βαπτίσματι προσ-
 ελθεῖν ἀριθμοῦ κρείττονας. Ἐπεὶ τὸν ἐπισκόπου
 σὺν ἅμα πρεσβυτέροις καὶ διακόνις ἰκανοῖς τῷ
 πλήθει τῶν πιστευσάντων ἐπὶ τούτοις χειροτονήσας,
 ἐπειπερ εὖροι τινὰς αὐτῶν τὴν Ἐκκλησίαν φράσιν ἐπι-
 σταμένους, τοῦτοις ὅσα καὶ γλώσῃ χρησάμενος, τὸν
 τε θεὸν Δαδιδ καὶ τὴν Καινὴν ἔπρασαν πρὸς τὴν
 Ἑλλάδα γλωτταν δι' αὐτῶν μεταβάλλει. Καὶ παρα-
 δίδωσι μὲν τὸν τύπον τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, ἐκδι-
 δάσκει δὲ καὶ τὰ τῆς Καινῆς Δικθῆκης. Εἶτα καὶ
 κανόνας αὐτοῖς εἰσηγεῖται ψαλμωδίας καὶ προσευχῶν.
 Ὀλίγων δὲ ἡμερῶν πληθυνομένην ὄρων τὴν νεοπαγῆ
 ταύτην Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντο-
 λῶν οὐ μικρὰν ἐν αὐτοῖς τὴν ἐπίδοσιν, φημιλόγει τε
 τῷ θεῷ χάριν, καὶ ἡγαλλιάτο τῷ πνεύματι, τοῖς
 ἀσθενέσιν αὐτῶν χειρας ἰασίμου ἐπιτίθει, καὶ
 ποῖκα τὸ πάντων κάλλιστον χαρίζόμενος.

ΝΓ'. Καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν· ὅσοι δὲ τῶν αὐτῶν κεκοι-
 νωνηκότων ἦσαν ἐπίσκοποι τε καὶ ἱερεῖς ἀπλῶς, οἱ διὰ
 τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆλον ἔκκλησίαν ἐμισήσαν πονηρευο-
 μένων, τούτους δὴ πάντας δημεύσεις, ἐξορίαι, θάνατοι
 καὶ κολάσεις ποικίλαι διεμερίζοντο. Καὶ γὰρ εἶδε κἂν-

88 Luc. v, 18.

PATROL. GR. CXIV.

ex iis ergo quidam (de magno enim Joanne acceperant auditionem) cum quemdam adduxissent paralyticum in lecto decubentem, rogabant ut eum curaret. Is vero cum tempus rogasset morbi et religionem, ubi audivit tempus quidem esse octo annorum, ab eo autem coli solem: Oportet ergo solem tibi moderi, dixit, parum subridens, si hinc est Deus tuus. Sed nec ipse potest, inquit ille, absque Deo, quem habet. Audimus enim soli quoque esse Deum, quem colit. Quid ergo, dixit respondens sanctus, non illum potius Deum colitis, quem sol quoque colit? Sed nos, inquit ille, non audemus. Ille enim, inquit, est magnus, et qui potest solo nomine horrorem afferre, et si quis non fuerit eo dignus et liber a peccato, simul atque accessit ad adorandum, igne divino comburitur. Cum autem Sanctus hæc dixisset esse faculas et artem maligni, qui iis, qui parent, mercedem conciliat interitum: et Deum hujus solis, esse Deum eorum, quæ sub aspectum cadunt et quæ non cadunt, nec ullum ex iis, qui ad eum accedunt, rejici, etiamsi sit peccator, modo eum subierit penitentia eorum, quæ præcesserunt. Solum itaque, inquit, crede: et statim cum curatione corporis, sequetur etiam curatio animæ. Cum sic dixisset sacrosancta illa lingua, dixit ægrotus se credere, et se nullum alium amplius Deum esse culturum. Tunc ergo beatus, cum membra ejus obsignasset, Domine, inquit, qui paralyticum 45, quem per tectum cum ipso lecto tibi demiserant, solo verbo curasti, hunc quoque ad gloriam tuam et agnitionem tuo nutu cura. Hæc cum dixisset, statim surrexit, qui ægrotabat, et stetit sanus, ut qui fructum pietatis accepisset robur corporis: aut potius per morbum corporis deductus fuisset ad sanitatem animæ, aut etiam utriusque. Hoc miraculum facit regionem cum toto cœtu credere, et innumerabiles accedere ad baptismum. Cum ergo septem episcopos cum presbyteris et diaconis sufficientibus multitudini eorum, qui crederant, eis ordinasset, invenisset autem quosdam ex eis bene scire Græcum sermonem, eis tanquam lingua usus, divinum David et totum Novum Testamentum per ipsos Græce interpretatur: et formam quidem tradit incruenti sacrificii: docet autem ea quoque, quæ sunt Novi Testamenti. Deinde tradit etiam eis regulas psalmodiæ et orationum. Cum ergo paucis diebus vidisset hanc recens structam ecclesiam multiplicari, quin etiam Christi præceptorum non parvum in eis fieri incrementum, Deo magnas agebat gratias et exultabat spiritu, iis, qui ex eis erant infirmi, medicas manus imponens, et id quod est omnium pulcherrimum, gratis largiens.

LIII. Sed ille quidem in his; eorum autem qui inimicitias temere exercebant, aut eorum, qui Deo et Joanni adhærebant, res quomodo? Quicumque ei communicaverant episcopi, ut semel dicam, et sacerdotes, qui propter pro Christo zelum odio habe-

38

bant ecclesiam malignantium, ii omnes bonorum publicationes, relegationes, mortes, et varia supplicia subierunt (47). Etenim oportebat hic quoque, cum bonus pastor ad imitationem primi venisset in manus impiorum, dispergi quidem oves, eas autem esse quoque cum magistro molestorum participes (48). Licebat ergo videre alios quidem implere, quæ prope erant, custodias: alios autem condemnari, habitare terras et insulas procul sitas; multis et gravibus tormentis prius confectos. Quæ autem fiebant in itinere, ea erant alia quædam tragedia et plane Ilias malorum. Nam cum nacti essent sævos et improbos eos, qui ducebant, eis nihil omnino parcebatur, neque in eos ulla ostendebatur clementia et benignitas: nec cum eis ita agebatur, tanquam fuissent homines commissi hominibus, sed tanquam feris potius aut dæmonibus immanibus et homicidis, et ideo ducebantur acerbè et immisericorditer: alii quidem sic vexati in itinere, alii autem nudis et non stratis mulis injectis, non secus quam si essent onera inanima. Sed quis insipientium eorum dixerit insolentiam? Quis probra, ludificationem, subsannationem, irrisionem, quæ plagis et flagris animam tangunt vehementius, et efficiunt, ut mors acerbissima magis optanda iis qui patiuntur? Ut autem illorum dedecus haberent pro deliciis, non in domos orationum, non in aliqua alia habitacula in diversoriis eos introducebant: sed in fornicibus et prostibulis eos exsecrandi et scelerati includebant. Hæc autem omnia, parva ducebant viri egregii, et malebant quidlibet potius pati, quam ab Joannis parte et communiōne (hoc enim erat eis gravissimum) excidere. Quicumque vero poluerunt effugere manus persecutorum, ipsi quoque nihilo serius fuerunt sibi ipsis tortores, ut qui se solitudine ex extremis quibusdam finibus condemnarint, ut qui magis elegerint habitare cum feris, quam vivere cum hominibus, feris longe agrestioribus.

LIV. Non multi dies præterierunt, et Arsacii fidei (48) committitur, qui ordinatur (49) patriarcha Constantinopolitanus: proh dolor! quis post quem? Qualem virum qualis annosus, et ita dicam, truncus excipit, facilitate eorum qui rerum potiebantur? Vir qui vixerat plus quam octoginta annos, oculo magis aptus quam throno: delirus et emotæ mentis in dicendo quidem minime sæcundus: ad aliquid autem, quod oporteat, excogitandum ineptissimus: ad agendum vero ignavissimus, inanimis non multum dissimilis, lecto dignus et angulo. Qui cum ex se esset inutilis, deinde etiam ex alia parte accepisset adversariam populi in Joannem benevolentiam, erat plane omnibus invisus et contemptus. Cum itaque quatuordecim menses vixisset in sede, præ ipsa quidem naturæ hebetudine ignaviaque et quasi torpore, non minus, quam si naturalis finis ei evenisset, præmortuus, neque ullum, ut ita dixerim, vivi opus interim effecisset, excessit.

48 Zachar. xiii, 7.

(47) Vide Baron. ad ann. 404.

(48) Videtur deesse, sedes.

α ταύθιν τοῦ καλοῦ ποιμένος κατὰ τὴν τοῦ πρώτου μίμνησιν ὑπὸ χειρὶ ταῖς τῶν ἀνόμων γενομένου διασκορπισθῆναι μὲν τὰ πρόβατα, κοινωνῆσαι δὲ αὐτοῦ καὶ τῷ διδασκάλῳ τῶν θλιψέων. Ἦν οὖν ὄρῳ τὸς μὲν τὰς ἐγγύς του φυλακὰς πληροῦντας, τοὺς δὲ τὰς μακρὰν ἡπείρους καὶ νήσους οἰκεῖν καταχρισσομένους, πολλὰς πρότερον καὶ χαλεπὰς ταῖς βασάνοις καταργασθέντας. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν, ἄλλη τις τραγωδία καὶ θαυρῶν ὑπόθεσις. Ἐμῶν γὰρ τυχόντες καὶ κωνητῶν τῶν ἀγόντων, οὐδεμιὰς ἤξιούντο προνοίας, ἢ φειδῶς, ἢ σπλάγγων τῶν φυτικῶν καὶ χρηστότητος, οὐδὲ ὡς ἀνθρώποι ἀνθρώποις πιστευθέντες ἦσαν, ἀλλ' ὡς θηρία μᾶλλον, ἢ ἀγροῖς δαίμοσι καὶ ἀνθρωποκτόνοις. Καὶ διὰ τοῦτο πικρῶς ἤγοντο καὶ ἀπλάχων, οἱ μὲν οὕτω περὶ τὴν ὀδοιπόριαν κατατεινόμενοι, οἱ δὲ γυμνοὶ καὶ ἀστράτοις ταῖς ἡμίονοις, ὡς τινα τῶν ἀψύχων φορτίων ἐπιβριπτούμενοι. Ἀλλὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ὑπεροφίας, ἀλλὰ τὰ ὀνειδῆ, τὴν χλεύην, τὸν βαρὺν μυκτήρα, τοὺς γέλωτας, ἃ πληθῶν καὶ μαστίγων πολλῶ ὀρμύτερον ἄπτονται τῆς φύξης, καὶ τὸν πικρὸν θάνατον εὐκτὸν ποιῶσι τοῖς πάσχουσιν; Ἰνὲ δὲ καὶ τρυφῆν ἰδίαν ποιῶντας τὴν ἐκείνων ἀσχύνην, οὐκ εἰς οἴκοις προσευχῶν οὐκ εἰς ἑτερόν τι τῶν οἰκημάτων εἰσέρχον αὐτοὺς ἐν ταῖς καταλύσεσιν, ἀλλὰ χυμαιτυπεῖοι οἱ βδελυροὶ τε καὶ ἐμπαθεῖς ἐνέκλειον. Ἀ πάντα μικρὰ μᾶλλον ἐνόμιζον οἱ γεννάδοι, καὶ τοῦ τυχόντος ὑπενεγκεῖν, ἢ τῆς Ἰωάννου μερίδος καὶ κοινωνίας ἔξω πεσεῖν. Ὅσοι δὲ τὰς τῶν δικαίων χεῖρας διαφυγεῖν ἠδυνήθησαν, καὶ οὗτοι οὐδὲν ἤττον αὐτοὶ ἐκπτῶν κολασταὶ γέγονασι, τὴν ἐρημίαν καὶ τὰς ἀόικους, καὶ τινὰς ἀδότους ἑσχατίας ἐκπτῶν καταψηφισάμενοι, μετὰ θηρίων οἰκεῖν μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις συζῆν ἐλόμηνοι, πολλῶ τῶν θηρίων ἀγριωτέροις.

ΝΔ'. Οὐ πολλὰ διήλθον, ἡμέραι, καὶ πιστεύεται τὴν Ἐκκλησίαν Ἀρσάκιος, καὶ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινου χειροτονεῖται. Φεῦ! μετὰ τίνα τίς! οἷον ἄνδρα, οἷον, φάναι, γεράνδρουον κατὰ πολλὴν τῶν κρατούντων τυφλότητι διαδέχεται! Ἄνθρωπος ὑπὲρ τὰ ὀδοιπόροντα βεδυκῶς ἔτη, σορῶ μᾶλλον ἐπιτήδειος, ἢ θρόνον, ὑπόληρός τις καὶ τὸ φρονεῖ διασεοισμένος, εἰπεῖν μὲν ἀμυσσάσασος, ἐνοῆσαι δὲ τι τῶν δέοντων ἡλιθιώτατος, πράξει δὲ ῥαθυμότατος, βραχὺ τῶν ἀψύχων ἀπεικῶς, κλίνης καὶ γωνίας ἄξιος. Ὁς ἔχων παρ' ἐαυτοῦ τὸ ἀδόκιμον, εἴτα προσλαθῶν καὶ τὸ πρὸς Ἰωάννην τοῦ λαοῦ φίλτρον ἐτέρωθεν αὐτῷ προσιστάμενον, ἀπόστοργος πᾶσιν ἦν, καὶ ἀπόρρητος. Τέσσαρας οὖν πρὸς τοῖς δέκα τῶν θρόνων μῆνας ἐπιβίους, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ νοχλεῖ τε καὶ ἐπικώφῳ τῆς φύσεως καὶ οἷον κατεψυγμένῳ μηδὲν ἤττον τοῦ φυσικοῦ τέλους προτεθνηκῶς, καὶ ἔργον, ὡς ἂν εἴποι τις, ζῶντος οὐδ' οἰοῦν ἐν τῷ μέσῳ διαπραξάμενος, ἀπίων φηγετο.

(49) Vide Niceph. l. xiii, c. 28, 36. Soer. l. vi, c. 17, Soz. l. vii, c. 23; Baron. ad an. 404.

NE'. Μετὰ δὲ τοῦτον ἀνὴρ ἐκ πρεσβυτέρων ἀνα- A
 χθεις, Ἀττικὸς ὄνομα, τὸν τῆς Ἐκκλησίας οἶακας
 ἐγχειρίζεται, καθ' ὃν χρόνον ἀδείας οἱ ἐν Ἐφέσῳ
 λαβόμενοι, πάντα κινεῖν καὶ μεταβάλλειν κατὰ τὸ
 ρυτοῖς δοκοῦν ἔσπευον, τοὺς καλῶς μὲν, καὶ ὡς
 Θεῷ φίλον, τῶν θρόνων ἐπιλημμένους ἐξωθούμενοι,
 μιχροὺς δὲ τινὰς καὶ βεβήλους ἐπὶ καταστροφῇ
 ψυχῶν καταλέγοντες, οὐδεμιᾶς ἐρεύνης, ἢ βασιάνου
 τὴν χειροτονίαν προλαμβάνουσας· ἀλλ' οὕτως, ὡς
 εἰκατόν πρᾶγμα καὶ τὸ τυχόν, τοῦ βουλευθέντος, ἢ
 δεδωκότος, τῶν θρόνων, θεῷ! γινόμενων· ὅτε καὶ
 οἱ δικαίως ὑπὸ τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς καὶ
 γλώττης τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκβληθέντες, προσελθόντες
 τοῖς καταφρονήταις τούτοις χρημάτων αὐτὰς ἐξ-
 ωνοῦντο· οἷγε καὶ Ἡρακλεῖδην τὸν ὑπ' ἐκείνου καὶ
 ἑβδομήκοντα ἐπισκόπων ἀξίως τὸν τῆς Ἐφέσου B
 πιστευθέντα θρόνον, τετάρτων ἐτῶν ἐγκλιεζόμενοι,
 καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξώσαντες, τὸν τοῦ τριβούνου
 Βίκτορος εὐνοῦχον τῷ θρόνῳ τοῦ παρόντος κακῶς
 (ὡ δίκη, καὶ ἀνοχὴ Θεοῦ!) κακῶς καὶ ἀναξίως ἐγκαθ-
 ιστώσιν, οὐχ ἡμιμάχθηρον ὄντα. οὐδ' ἀνεκτῶς βεβλυ-
 ρόν, ἀλλὰ προσακῶς κίνησον καὶ κατέπευστον. Τὴν
 δὲ Πορφυρίου τόλμαν, καὶ τὴν πολλὴν ἐκείνην τοῦ
 πράγματος ἱεραμότητα τίς ἂν ἐκῶν γε ἀνάσχοιτο
 σιωπῆν; Γεραιὸς μὲν οὗτος, καὶ τὴν μογθηρίαν ἡλι-
 κιωτῶν ἀκριβῶς ἔχων, οὐδὲν δὲ ὑπὸ τοῦ μακροῦ χρό-
 νου πρὸς τὴν ἀκολασίαν ὠφελήθει, ἀλλὰ φιλονεικί-
 σης καὶ φύσεως ὠφθῆναι κρείττων ἐν τοῖς ἀσχίστοις·
 Ἐπει οὖν τὸν μέγαν ἤδη Φλαβιανὸν ὁ τῶν ἐν οὐρανοῖς
 ἑρταζόντων εἶχε χορὸς, ἔρωτα σχῶν τῆς Ἀντιοχείων
 πυρηνήσειν Ἐκκλησίας, ἐπιτηδείου καιροῦ λαβόμενος, C
 ἐν φ' πάσα ἡ πόλις εἰς τὰ κατὰ Δάφνην ἐξεληλύθει
 θέατρα κατὰ τὴν παλαιὴν ἔθος εἰσεῖτε γινόμενα, Ἀντιο-
 χὸν τε καὶ Σεβηριανὸν ἔχων, πρὸς δὲ καὶ Ἀκάκιον
 τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς συναιρομένους αὐτῷ τῆς
 ἐπιθυμίας, ἐπιτηδῆ τῷ θρόνῳ, καθάπερ κλέπτῃς
 καὶ οὐ ποιμὴν ὄν, καὶ ὑπὸ τῶν μιαιφάνων τούτων
 χειροτονεῖται τοσαύτην εἰσενεγκόντων τῷ πράγματι
 τὴν σπουδὴν, ὡς μηδὲ τὰ νομιμισμένα συντελεσθῆναι
 διὰ τὸ τάχος. Ἄλλ' οὗτοι μὲν οἱ τελεσιουργοὶ τῶν ἐν
 σκότει πεπραγμένων, ἢ ποδῶν εἶχον, εὐθὺς ἔφευγον,
 ἄστροις ἐπισημαινόμενοι τὴν ἰδὸν, καὶ ὄρασι ἀδα-
 τοῖς ἑαυτοῦς ἐπιτρέψαντες. Ἐ δὲ πόλις ὡς ἦδη τοῦ
 τοληθέντος ἤσθετο, πανδημει πάντες συνελθόντες,
 φρόγανὰ τε καὶ πῦρ μετὰ χετρας ἔχοντες, οὐδὲν
 ἤτεον καὶ αὐτοὶ ζήλω τὴν ψυχὴν ἡμμένοι, τοῦ
 Πορφυρίου κατέτρεχον (καὶ γὰρ ἤδεισαν, οἷος τὸν D
 βίον ἐκείνος ἀνάγωγος ἦν), αὐτῷ δώματι τῆς ἐπισκο-
 πῆς ἐκπρήσειν αὐτὸν βουλόμενοι. Ὁ δὲ τὸ πρὸς αὐτὸν
 αἰσθόμενος μῖσος, χρέμασι τὸν στρατοπεδάρχην
 διαφείρας, ἀναπέθει τῷ ὑπὲρ εὐσεβείας τῶν πι-
 στῶν ζήλω δαιμόνιον ἀποπλάσαι θυμόν. Καὶ παρα-
 χρῆμα στρατεύματα συνηθροίζετο κατ' αὐτῶν πονηρὸν
 καὶ ἀπίθασον. Εἶτ' αὖ καὶ διωγμοὺς τῶν μέγας κατὰ
 τῶν Ἐκκλησιῶν ἤρθηζετο, καὶ βασιλικὰ διατάγματα
 καὶ θεσπίσματα ὑποδολαίε Ἀττικῶ (καὶ γὰρ οὐδὲ

LV. Post eum autem (58), viro cuidam educto ex
 presbyteris, nomine Attico, traditur clavus Eccle-
 siæ. Quo quidem tempore Ephesini, cum nullo coer-
 cente metu licentiam arripissent, omnia movere et
 transmutare, sicut eis videbatur, studebant: eos qui-
 dem, qui recte et ut Deo placebat, in sedibus erant
 collocati, expellentes: quosdam autem sceleratos et
 profanos ad animarum exitium collocantes, cum ordi-
 nationem nulla perscrutatio præcessisset aut
 examinatio: sed perinde ac si esset res levis et faci-
 cilis, qui voluerat aut potius qui dederat, ad sedem
 perveniebat. Quo tempore qui ab illa quoque beata
 anima juste ejecti fuerant ab ecclesiæ, rarsus non
 difficiliter fuerunt introducti: sed hos contemptores
 apte aggredientes, eos emorunt pecuniis. Qui quidem
 Heraclidem quoque, cui ab illo et septuaginta scilicet
 episcopis, digne commissus fuerat thronus Ephesi,
 cum inclusissent et ab ecclesia expulsissent, tribuni
 Victoris eunuchum in sede virginis, male (o iustitia
 et Dei patientia!) male et indigne collocant, cum non
 esset semimalus nec tolerabiliter improbus, sed
 aperte ciniædus et exsecrandus. Porphyrii (54) au-
 tem audaciam et insignem illam rei impudentiam,
 quis libens silentio præterit? Is senex, et in im-
 probitate, ut qui in ea ineunte ætate esset eductus,
 accurate versatus: præter temporis autem longitu-
 dinem nihil remisisset de intemperantia, sed con-
 tendisset vel natura videri superior in rebus turpis-
 simis, postquam magnum jam Flavianum eorum,
 qui in cælis festum agunt, tenebat chorus, captus
 desiderio in ecclesia Antiochena exercendi tyran-
 nidem, cum observasset tempus, in quo universa
 civitas exierat, ut est mos ei antiquus, ad specta-
 cula, quæ fiunt in Daphne, Antiochum habens et
 Severianum et Acacium, qui erant aperte inimici
 veritatis, opem ferentes ejus cupiditati (est enim
 simile simili amicum), invadit sedem, ut qui esset
 fur et non pastor, et ab his exsecrandis ordinatur: qui
 ei rei tantam adhibuerunt celeritatem, ut nec quæ de
 more quidem scilicet fieri, locum repererint. Sed isti
 quidem consecratores, cum hæc facta essent in tene-
 bris, se statim in pedes conjiciunt, fuga sibi consu-
 luerunt, astris viam notantes, et montibus invis se
 committentes. Civitas autem cum quod jam factum
 fuerat sensisset, publice omnes convenientes, sar-
 mentaque et ignem tenentes in manibus, ipsi quo-
 que zelo non minus inflammati, irruerunt ad Por-
 phyrimum (sciebat enim qualis esset ejus vita, quam
 insolens et quam exsecranda), cum ipsa domo epis-
 copatus eum volentes comburere. Is autem cum
 sensisset conceptum in se odium, duci exercitus cor-
 rupto pecuniis, persuadet adversus zelum fidelium
 pro pietate iram armare demoniacam: statimque
 fuit congregatus in eos exercitus sævus et immanis,
 et quim ne facile quidem potuissent aggredi, qui
 aciem instruxissent. Deinde excitata est magna

(50) Vide Niceph. l. XIII, c. 29; Soer. l. VI, c. 18, l. VII, c. 2; Sox. l. VIII, c. 27; l. VII, c. 2; Baron. ad annum 406.

(51) Quis autem, et qualis fuerit, et a quibus ordinatus, vide Baron. tom. V, ad annum 404.

persecutio adversus Ecclesias, et imperatoria edicta et decreta, suggestione Attici (nullus enim pius ei volebat communicare) proponebantur per civitates, quæ dicebant: Si quis episcopus Theophilo nolit communicare, Atticoque et Porphyrio, ejiciatur ex ecclesia, et privetur bonis; ex laicis autem, qui magistratus quidem gerunt, ab honore excidant; militibus vero auferantur cingula; communis autem multitudo et quæ est occupata in artibus, auro mulctata, damnetur exsilio (52). Hæc faciebant multos vel invitos communicare, a quibus judicabatur quid magnum et minime tolerabile, excedere a pecuniis, et privari gloria. Multi autem cum voluntarium elegissent exsilium, elegerunt potius solitudinem et monachorum tugoria habitare, quam civitatem. Sunt etiam qui ex animi magnitudine omne periculum subire satius esse duxerunt, quam facere aliquid, quod discreparet et esset indignum pio ac religioso vitæ genere.

LVI. Hæc cum ita se haberent, nonnulli episcopi et clerici, qui stabant a partibus Joannis, pro Joanne et quæ male se habebat Ecclesia, zelo instincti (quomodo enim non oportebat eos, qui vel mediocriter Dei metum in utero concipiebant et parturiebant?) ad veterem Romam veniunt: et cum ipsi imperatori Honorio et Innocentio papæ in conspectum venissent, et illam gravem explicassent tragœdiam, quin etiam tres reddidissent epistolas, quarum una quidem erat egregiæ illius animæ et linguæ, aperte omnia singulalim prosequens, altera autem communis cleri Constantinopolitani, tertia vero erat quadraginta episcoporum, qui cum Joanne communicabant: quas quidem cum communiter tradidissent, effecerunt, ut qui eas acceperant, tantopere perturbarentur, et eorum animis tantum zelum immiserunt; ut ambo statim scriberint ad imperatorem Arcadium, profundi somni eum arguentes in iis, quæ ab ipso gerebantur, et quod non honeste nec juste, sed plane nefarie fuit decretum Joannis secundum exsilium, et quod oportet omnino, si est ei aliqua honesti ratio et pacis Ecclesiarum, patriarcham quidem rursus restitui Ecclesiæ, et episcoporum synodum fieri Thessaloniciæ, ut quæ sita sit in medio eorum, qui ab Oriente veniunt et ab urbe Roma: adesse autem etiam Theophilum, ut qui fuerit præcipua causa eorum, quæ improbe facta sunt in hac relegatione: et sic causam Joannis ab animi perturbatione alieno et justo judicio decidere. Propterea enim, aiebant, aliquot Italiæ episcopos, qui recta incedunt conscientia, et sunt acres justitiæ defensores, propter hoc ipsum emittere statuimus. Cum has itaque litteras cum actis, quæ propter hanc causam facta sunt a synodo episcoporum Italicorum, sanctus accepisset Æmilius (erat autem is episcopus Beneventi) Cythegiusque et Gaudentius cum Valentino et Bonifacio presbyteris, Roma inierunt versus Bysantium, sequente Quiriaco et Deme-

αύτῳ κοινωνεῖν τις τῶν ἐσσεβούτων ἡζίου) ἀνὰ τὰς πόλεις ἐτίθεντο, εἴ τις τῶν ἐπισκόπων, λέγοντα, Θεοφίλῳ μὴ πειθοίτο κοινωνεῖν Ἀττικῷ τε καὶ Πορφύριῳ, ἐκθεσθῆσθω τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν ὄντων ἀποστειρέσθω. Τῶν λαϊκῶν δὲ οἱ μὲν ἐν τέλει, τῆς τιμῆς ἐκπιπέτευσαν· οἱ στρατευόμενοι δὲ, τὰς αὐτῶν ἀφαιρέσθωσαν ζῶνας· τὸ δὲ κοινὸν πλῆθος καὶ περὶ τὰς τέχνας ἡσυχολημένοι, ἰκανῶ χροσίῳ προστιμηθέντες, τὴν ὑπερορίαν κατακρινέσθωσαν. Ταῦτα πολλοὺς ἐποίησε καὶ καὶ ἕκοντες κοινωνεῖν, ὅσοις μέγα τι καὶ ἥκιστα φορητὸν τὸ χρημάτων ἐκπεσεῖν καὶ δόξης ἐκρίνετο. Πολλοὶ δὲ καὶ τὴν ἐκούσιον φυγὴν ἐλόμενοι, τὴν ἐρημίαν καὶ τὰς τῶν ἀσκητῶν κλιμάδας εἴλοντο μᾶλλον, ἢ τὴν πόλιν οἰκεῖν. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ μεγέθει ψυχῆς τὸ πάντα κίνδυνον ὑποστῆναι μετριώτερον ἐλογίσαντο, ἢ ἀπ᾿ ὅδον τι καὶ ἀνάξιαν ἐσσεβῶς ἐπιδείξασθαι πολιτείας.

ΝΣ'. Τούτων οὕτως ἔχοντων, τῶν ἐπισκόπων ἔνιοι καὶ τοῦ κλήρου νῆς Ἰωάννου μερίδος ὑπάρχοντες, ὑπὲρ Ἰωάννου τε καὶ τῆς ἀθλιῶς ἔχουσης Ἐκκλησίας ζηλώσαντες, τὴν πρεσβύτερον καυλαμβάνουσι Ῥώμην, αὐτῷ τε βασιλεῖ Ὀνωρίῳ καὶ Ἰννοκεντίῳ τῷ πάπᾳ προσελθόντες, καὶ τὴν χαλεπὴν ἐκείνην θασσαφύσαντες τραγηδίαν, πρὸς δὲ καὶ τρεῖς ἀναδόντες ἐπιστολάς, ὧν ἡ μὲν καὶ ψυχῆς καὶ γλώττης ἐτύγχανε τῆς καλῆς σαφῶς πάντα κατὰ μέρος διεξιούσης, ἡ δὲ κοινὴ τοῦ κατὰ τὴν Κωνσταντινίου πόλιν κλήρου, ἡ δὲ λοιπὴ τῶν τεσσαράκοντα ἐπισκόπων ἦν, τῶν Ἰωάννου κοινωνικῶν. Ἄς καὶ κοινῶς ἐγγείρισαντες οὕτω περιπαθῶς διέθηκάν, καὶ τοσοῦτον ζήλου τὰς αὐτῶν ἐνήκαν ψυχαίς, ὡς ἀμφοτέρους εὐθὺς Ἀρχαδίῳ τῷ βασιλεῖ πληκτικῶς γράψαι, πολλὸν αὐτοῦ ὕπνον καναγινώσκοντας ἐν τοῖς πραττομένοις. Καὶ ὅτι μὴ καλῶς, μηδὲ δικαίως, ἀλλὰ καὶ λίαν κακῶς καὶ ἀθέσμως ἡ δευτέρα τετόλμηται κατὰ Ἰωάννου ὑπερορίαν· καὶ δεῖν πάντως, εἴπερ ἄρα λόγος τις αὐτῷ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν εἰρήνης, τὸν πατριάρχην μὲν αὐθὺς ἀποδοθῆναι τῇ Ἐκκλησίᾳ, σύνοδον δὲ τῶν ἐπισκόπων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἅτε μέσον κειμένην, τῶν ἐξ Ἀνατολῶν τε καὶ Ῥώμης ἐλευσομένων γενέσθαι· πρεῖναι δὲ καὶ Θεοφίλον, αἰτιώτατον γεγονότα τῶν ἐν τῇ ὑπερορίᾳ ταύτῃ πεπονηρευμένων, καὶ οὕτως ἀπαθεῖ καὶ δικαίᾳ κρίσει τὰ κατὰ τὸν Ἰωάννην ὀρθοτομηθῆναι. Διὰ ταῦτα γὰρ, ἔφησαν, καὶ τῶν ἐξ Ἰταλίας ἐπισκόπους τινὰς ἕθει συνείδότι στοιχοῦντες, καὶ δικαιοσύνης οὐχ ἕκιστα μεταποιουμένως, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἐπέμψαι διέγνωμεν. Τὰ γοῦν τοιαῦτα γράμματα μετὰ καὶ ὑπομνημάτων, ἃ διὰ ταυτηνί τὴν αἰτίαν παρὰ τῆς συνόδου τῶν Ἰταλῶν γεγόνασιν ἐπισκόπων, οἱ περὶ τὸν ἅγιον Αἰμίλιον ἐπίσκοπον ὄντα Βενεβενδοῦ Κυθηγιόν τε καὶ Γαυδέντιου σὺν Οὐαλεντίῳ καὶ Βονιφατίῳ τοῖς πρῶτοις παραλαβόντες, ἑδοῦ εἶχοντο τῆς ἀπὸ Ῥώμης πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἀπὸ Κυριακῆ καὶ Δημητρίῳ, Παλλαδίῳ τε καὶ Ἐλύσιῳ τοῖς

(52) L. vi, De his qui pro relig. contend. Cod. Theod.

Ἰωάννου κοινωνικοῖς ἐπισκόποις. Οὗτοι γὰρ καὶ Ατριο simul cum Palladio et Eutysto episcopis, qui προτοῦ ἔτυχον κατελθόντες, καὶ φιλαλήθως τὰς τῶν cum Joanne communicabant. Ii enim prius des- Ῥωμαίων ἀκοῆς ὑπαγορεύσαντες ἅπαντα. cenderant, et Romanorum auribus omnia aperte exposuerant.

NZ'. Ἔς δὲ ἤδη παρέπλεον τὴν Ελλάδα, συνελθ-
 ῶθησαν ὑπὸ τοῦ τῶν χιλιάρχων, κοιμηθῆ τὴν γνώμην
 οἰεφθαρένου. Ὅς τινι τῶν ὑπ' αὐτῶ παρεδούς, οὐ
 συνεχῶρει Θεσσαλονικίην ἰδεῖν, ἐκεῖ πρότερον προ-
 σχεῖν βουλομένοις, Ἀνδρίῳ τε τῷ ἐπισκόπῳ παρὰ
 τοῦ πάππ γράμματα ἐγγχειρίσαι. Πλὴν ἀλλὰ καὶ
 τοῦτο ὄραμα ἦν καὶ τέχνη τῆς πονηροτάτης γυναι-
 κῶν Εὐδοξίας. Αὕτη γὰρ μαθούσα τὴν τῶν Ἰταλῶν
 ἐπισκόπων ἀποστολήν, καὶ οὐ χάριν μέλλουσι τὴν
 Κωνσταντίνου καταλαβεῖν, ἔφθνε τεχνωμένη τῷτα,
 καὶ τῇ γνώμῃ τῶν ἀποσταλάντων αὐτοὺς ἀντιρου-
 ούσα. Εἰς δύο τοιγαροῦν πλοῖα πρὸς τοῦ παραλα-
 βόντες διαιρεθέντες, δεκάτην ἡμέραν εἰς τι χωρίον
 βραχὺ τῆς πόλεως ἀπέχον ἐγγυς τοῦ Βίκτορος
 προσομιζόνται προστείων. Εἶτα ἐκεῖθεν Μαρτίνος
 τις ὄνομα παραλαβὼν αὐτοὺς, εἰς τοῦτο παρὰ τῆς
 βασιλίδος ἀπεσταλμένος, καὶ ἀνὰ πόδα πάλιν ἀγα-
 γῶν τῷ φρουρίῳ τῆς Θράκης, ὃ Ἀθύρας καλεῖται,
 βία καὶ γνώμῃ καὶ χερί κατακλεῖει. Χωρὶς τοῖνον
 οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ οἱ περὶ τοῦ ἐπίσκοπον Κυριακὸν
 ἐγκλεισθέντες, ἤκλιζοντο πικρῶς, ἠταζοντο στιβαρῶς,
 μύριαις περιβάλλοντο θλίψεσι τὰς ἐπιστολάς ἀπαι-
 τούμενοι. Ἔς δὲ μὴ δώσειν ἔλεγον, εἰ μὴ βασιλεῖα
 θεασκίνο, πρίσθεις ὄντες, πρῶτα μὲν ἐνὸς τῶν πα-
 τρικίων ἀποσταλάντος, ἔπειτα δὲ καὶ τινῶν ἄλλων
 ἐπιφανῶν, καὶ τὰς ἐπιστολάς εἰσπραττομένων, τέλος
 οὐαλέριος τις ὄνομα, Καππιδόκης τὸ γένος, θηριώ-
 δης τὸν τρόπον, ἐξ ἰτχμωτάτου καὶ βιαίου πράγμα-
 τος ὄνομα ἐκτυψὲ περιθεῖναι βουλόμενος, ἐνὸς τῶν
 ἐπισκόπων, παρ' ᾧ τὰ τοῦ βασιλείως καὶ τῶν ἄλλων
 γράμματα ἦν, τὸν ἀντιχειρὰ διακλάσας, αὐτὰ τε
 ἀφαιρεῖται, καὶ πυκτίς καὶ ἰσρὰ σκευή, καὶ ὄσα πρὸς
 ὤνησιν αὐτοῖς τῶν ἐπιτηδείων ἀργύρια ἦν· ἐκ πο-
 νηρᾶς καὶ τοῦτο τῆς ἐπινοίας γεγεννημένον, ἵνα τῶν
 εἰς τὴν χρεῖαν ἐξαπορούμενοι, καὶ πρᾶξαι τι τῶν
 παρὰ γνώμῃν ἀναγκασθεῖεν. Εἰς δὲ τὴν ὕστεραίαν,
 ἀδῆλον εἴτε τῶν τῆς βασιλίδος, εἴτε δὲ καὶ τῶν τοῦ
 Ἀττικῶν τινεσ ἀφικόμενοι ἤξιον, τρισχιλίου: λα-
 βόντας χρυσούς, Ἀττικῶ μὲν κοινωνῆσαι, τῆς Ἰωάν-
 νου δὲ ἀμελῆσαι ὀλίγη. Τοὺς δὲ μὴ ἀνεχομένους
 (ἐπεὶ καὶ ἔτυχε θεϊοτέρον τι συμπεσόν· διακόνῳ
 γάρ τινι Αἰμιλίου, Παύλῳ τοῦνομα, πρᾶψ καὶ σω-
 φρονι ὄντι, Παύλον τὸν θεῖον ὄναρ ὄφθεντα, Βλέπετε,
 φάναι, πῶς περιπατεῖτε· αἱ ἡμέραι γὰρ πονηραί-
 τῆν δὲ δώρων καὶ κολακείας σπουδάζομένην ἀπά-
 τῆν ὑπὸντιτόμενον), μὴ ἀνεχομένους τοῖνον, ἀλλὰ
 τοῦτο μόνον τὴν πρὸς τοὺς ἀπεσταλκούς ὑποτρο-
 φῆν αἰτούμενους, Οὐαλέριος οὗτος (οὐ τὸ ἐκμανὲς καὶ
 βίσιον ἀνδραγάθημα ὃ ἀντιχειρ) οὐ θρασὺς ἦν τοῦτο
 μόνον καὶ ἀπηνέστατος, ἀλλὰ καὶ δεινύτατος κακουρ-
 γῆσαι. Δῆλον δὲ· πλοῖον γὰρ σαθροτάτῳ πιστεύσας

(53) Hic convincuntur erroris, qui Eudoxiam anno 404 morte sublatam, uti Prosper, Marcellin., Zonaras et Cedrenus dicunt, cum hic auctor et Græci omnes qui vitam sancti Chrysostomi descripserunt, ad-

huc vixisse doceant, imo et tribus mensibus post sancti virti obitum Bar. asserat, quem vide tom. V *Annal.*

maleficium, ut res ipsa indicabit, callidissimus, A navi jam vetustate fatiscenti et putridæ, ut eos aperte perderet, committens, sceleratus jussit eos abire. Cum ergo parum abfuisset, quin inciderent in periculum, vix tandem evenit, ut appellerent Lampasum: et cum illic mutassent navigium, post quatuor menses venere Romam. Innocentio itaque narrant, quæ acciderant Quiriaco et Palladio, an aliquid eis factum esset ignorantes: sed nec de Joanne valentes scire, quid accidisset. Quæ quidem omnia obtusum latebant Arcadium, ut postea scire licuit. Sed enim rursus redeat oratio, unde est digressa, et narret ea, quæ restant de illo magno Joanne.

LVIII. Admirabilis ergo ille Joannes cum Cucu- B sum venisset, et in ædibus Adelphii (54), ut jam diximus, degeret (illic enim eum reliquimus), multos quidem pauperes aluit pane terrestri (tunc enim gravissima fames eum locum invaserat), longe autem plures nutrimento, quod a lingua suppediabat, quod et cor confirmat et mentem illuminat. Quam multas autem de multis necessariis habuit orationes! quid enim ex iis, quæ contingunt aspera et molesta, potuit linguam sistere quæ fluebat instar fluminum? Habuit etiam non paucas de patientia, et quod non solum oporteat non esse socordes, sed nec offendi molestiis, quas contingit perpeti. Multæ quoque ab eo divinæ scribuntur epistolæ ad sanctam Olympiadem, in quibus sæpenumero unum dicit esse terribile, nempe peccatum: et ei recenset molestias, quæ evenere in itinere, et eam mœrentem propter ejus privationem studens recreare, efficit ut non sit desperandum, fore ut eum rursus conveniat. Quinetiam quemadmodum cum via moleste in summo ætatis vigore perageretur, et vehemens eum febris invasit et mala stomachi, et qui in his longe erat gravior sceleratus Gallus, cui fuit ad ducendum vir ille justus commissus. Præterea autem, quemadmodum, cum ad quoddam venissent diversorium, omnia illis molesta acciderunt, eorum, qui ipsorum curam gererent, solitudo, inopia rerum necessarium (utor enim illis eisdem verbis aureis); nullum adesse medicum, metus irruptionis Isaurorum, et spes, fore ut mox in eorum manus devenirent. Quid vero, qui præter omnem bestiarum feritatem in eum furebant mcnachi, minantes se eum combusturos esse cum ipsa domo, et quemadmodum a febre male affectum, et de itinere valde fessum, qui eum abducebant, non mudo eum nulla dignati sunt misericordia, sed eos etiam, qui volebant, prohibebant, minantes eis extrema et omnium maxime terribilia (55)? Præter hæc autem, qualem viam peregit, nempe arduam, lapidosam et difficilem, idque cum ægre posset ingredi, utpote quod ei esset male affectum corpus, quantum ex eo

αὐτοὺς προνοῶν τοῦ ἀπολείπειν, ἀνάγκησθαι πάλιν ὁ μακρὸς ἐκέλευε. Παρ' ὀλίγον οὖν ἐλθοῦσι κινδύνῳ περιπεσεῖν, μόλις αὐτοῖς ἐξεγένετο τῇ Λαμψάκῳ προσγεῖν· κάκειθεν ἀμείψαντες τὸ πλοῖον, μηνῶν τεσσάρων τὴν Ῥώμην καταλαμβάνουσι· Ἰννοκεντίῳ τε διηγοῦνται τὰ συμπεσόντα, τοῖς περὶ τὸν Κυριακὸν καὶ Παλλάδιον εἴ τι καὶ γένοιτο, ἀνοοῦντες· ἀλλὰ μηδὲ περὶ Ἰωάννου τι αὐτῷ συμβεβηκυῖα θυθέντες μαθεῖν. Ταῦτα δὲ πάντα τὸν νοσήθ' διελάσανεν Ἀρκάδιον, ὡς γὰρ ὑστερον ὑπῆρξε μαθεῖν. Ἀλλὰ γὰρ ὁ λόγος ἐπανίτω πάλιν ὅθεν ἐξέβη, καὶ τὰ κατὰ τὸν μέγαν ὑπόλοιπα διηγεῖσθαι.

NH'. Ο τοίνυν θαυμαστος Ἰωάννης, τῇ Κου- Κουσοῦ προβαλὼν, καὶ ἐν τῷ Ἀδελφειοῦ οἴκῳ δι- ἀγων (καθάπερ ἐφημεν. Ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν γενόμενον καταλιπομεν), πολλοὺς μὲν πένητα τῷ ἀπὸ γῆς ἔσπεψεν ἄρτω (καὶ γὰρ ἐτυχε τότε λιμὸν ἐπιτεκῆσαι τῷ τόπῳ βαρῶτατον), πολλῶν δὲ πλείους καὶ τῇ ἀπὸ γλώσσης πηγαζομένη τροφῇ, ἣ καὶ καρδίαν οἶδα στετηρίζειν, καὶ φωτίζειν διάνοιαν· πολλοὺς δὲ καὶ περὶ πολλῶν τῶν ἀναγκαίων ἐκπεφώνηκε λόγους (τί γὰρ τῶν συμβαινόντων ἀνηκρῶν ἐπισχεῖν ἡδύνατο γλώσσαν, ἴσα καὶ ποταμοὶ ρέουσιν;) πλείους δὲ τοὺς περὶ ὑπομονῆς ἦσε, καὶ τοῦ μὴ δεῖν μὴ δεῖν μὴ βῆθαι μόνον, ἀλλὰ μηδὲ σκάνδαλον ὑπομένειν, ἐφ' οἷς χρῆσθαι πολλὰς λυπηροὺς συμβαίνει· πολλὰς δὲ καὶ τῶν θείων ἐπιστολῶν πρὸς Ὀλυμπιάδα συνέταξε τὴν ὅτιαν, ἐν αἷς κλεινὰ καὶ τὴν λέγων, δεῖ ἐν φοβερῶν μόνον ἢ ἀμαρτία, καὶ περὶ τῶν συμπεσόντων αὐτῷ περὶ τὴν ὁδὸν ἀνηκρῶν διέξεισιν· ὅπως τε ἀθυμοῦσαν διὰ τὴν στερῆσιν ἀνακτᾶσθαι βουλόμενος, ἴσως ἡμᾶς πάλιν, γράφει, τοῦ Θεοῦ ἐπιτρέποντος ὄψει· καὶ ὅπως τῇ τῆς ὁδοῦ ταλαιπωρίᾳ, θέρους ἀμῆ ἀκνωμένῃ, καὶ πυρετῶς ἐπίσκηπτε λάβρος, καὶ τὰ ἐκ τοῦ στομάχου κακὰ, καὶ ὁ πολλῶν τούτων βαρῶτατος, ὁ πονηρὸς, φημί, Γαλάτης, ἄγειν αὐτὸν πεπιστωμένος· καὶ ὡς καταγογγῆ τινι προσλαβοῦσι πάντα πάλιν συνήντα τὰ λυπηρὰ τῶν θαρραλευόντων ἢ ἐρημία, τῶν ἐπιτηθειῶν ἢ ἀπορία (αὐτοῖς γὰρ ἐκαίνοιο τοῖς χρυσοῖς κέρρημαί λόγοις), τὸ μηδένα ἰατρὸν παρεῖναι, ἢ τῆς ἐφόδου τῶν Ἰσαύρων φόβος, καὶ ἡ ὄσον οὕτω εἰς χεῖρας αὐτῶν ἐμπεισθεσθαι μέλλειν ἔλπις, οἱ ἐπιμανέντες αὐτῷ μοναχοί, καὶ πρὸς πᾶσαν ἀγριότητα θηρίων αὐτῇ οἰκίᾳ κατακῶσειν αὐτὸν ἀπειλοῦντες· ὅπως τε πονήρως ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ διακείμενος, καὶ λίαν κίμωντα κατὰ τὴν ὁδὸν, οἱ ἀπάγοντες οὐ μόνον αὐτοὶ ἐβλεπον οὐκ εἶχον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ἀπειργον παραμυθίας αὐτῶν ἀξιοῦν ἐθέλοντας, τὰ ἔσχατα αὐτοῖς καὶ φοβερώτατα ἀπειλοῦντες. Καὶ πρὸς τούτοις, οἷαν τὴν ὁδὸν ἦνεν, ἐνάτη καὶ λιθώδη καὶ χυλεπὴν, καὶ ταῦτα καὶ δυσχερῶς ἄγαν περὶ τὸ ὁδοιπορεῖν ἔχον, ἄτε λίαν αὐτῷ πεπονηκότος τοῦ σώματος· ὅσα γὰρ εἶδέναι παρ'

(54) Chrysostomum non semper in ædibus Adelphi Cucusi commoratum, sed etiam apud Dioscorum ejus docent Epistolæ. Vide Baron. ad an. 404.

(55) De horum monachorum furore refert Bar. ex epist. 143 Chrysost.

αὐτοῦ γράφοντος, ὅτε καὶ περὶ τοῦ μὴ μακροτέραν αὐτῷ γενέσθαι τὴν ὑπερορίαν ἀξιοῖ μελήσει τῇ μακαρίᾳ, ἐμοὶ λέγων μυρίων ἐξορίων τὸ οὐδεὶν ἐστὶ χαλεπώτερον. Ταῦτα καὶ ἄλλα πλείω, τὰ μετὰ τὴν ὑπερορίαν φημί, τὰς ἐπιστολάς ἂν τις εὔροι τῷ τας εἰσηγουμένας. Ἄλλ' ἐκεῖσε πάλιν ἐπάνεμι. Ἔς γὰρ ὁ μέγας ἐν Κουκουσῶ τροφῇ τοῦ σώματος οὐκ ὀλίγους, καὶ πλείους τὸ τῆς ψυχῆς ἔτρεφεν ἄρτῳ, φθόνος ἐντεῦθεν ὑποκαυθεῖς, εἰς Ἀραβισσὸν αὐτὸν πάλιν μεταβαίνειν ἐποίησε. Ἐβούλοντο γὰρ οἱ λίαν κακοὶ, μὴπω διακορεῖς ὄντες τοῦ κακῶς ἐκείνου ποιεῖν, ταῖς συχναῖς ἐνδόντα κακοπαθείαις, οὕτως αὐτοῖς ἀποθέσθαι καὶ τὴν ζωὴν. Κάκει μὲν ἀπαχθεῖς ταλαιπωραῖς ἐκδίδεται πλείοσι· δηλὸς δὲ ἐστὶ κρείττων ὑπὸ φιλοσοφίας γινόμενος παντὸς τοῦ προσπίπτοντος, ἀφορμὴν τε αὐτὰ ποιούμενος μεζονος ἀρετῆς, καὶ δι' αὐτῶν φαιδρότερον ἀνυλάμπων, καθάπερ τὸ ἐν πυρὶ φῶς, ὕλης αὐτῷ πλείονος ὑποβαλλομένης. Οὕτως ἐκεῖνος ταῖς ἀληθείαις ἀήττητος ὢν, καὶ μὴθ' ὑπὸ κακοπαθείας, μὴθ' ὑπὸ τινος ἄλλου τῶν λυπηρῶν ἦττων ἐαυτοῦ γινόμενος, αὐτὸς ἦν λυπηρὸς μᾶλλον τοῖς τυχοφάνταις οὐτωσὶ δικαίμενος, καὶ ὁ περὶ αὐτὸν ἔπαινος καὶ ἡ φήμη σφόδρα τούτων ὑπέκρινε τὰς ψυχάς. Ἔς θυμάσιόν τι χρῆμα ἢ ἀρετὴ καὶ ζήλου τοῖς νοῦν ἔχουσιν ἄξιον; ὁ μὲν γὰρ τοσοῦτοις καλοῖς ἐκδοτός, ἀληπτος ἦν καὶ ἀχειρωτος, καὶ τοῦ ἐπαγομένου παντὸς ὑψηλότερος; οἱ δὲ τοῦ ταῦτα ποιεῖν ὄντες κύριοι, δειλαῖοι καὶ ἀκατάδεεζες, καὶ τίνος οὐκ ἀθλιώτεροι, τὸν πένητα, τὸν ἀλήτην, τὸν ὑπερόριον, καίτοι τοσοῦτον ἀφροσύνην, δεδιότες, καὶ πλείοσιν ὅροι ἀποστῆναι παρασκευάζοντες, ὡς μὴδὲ ἀκοῆν ἐκείνου φθάνουσαν πλῆττειν αὐτῶν τοὺς βατχάνους ψυχάς. Ἐντεῦθεν εἰς Πιτυοῦντα, πάλιν οὕτω κελευσθέν, ὑπὸ τῶν φυλασσόντων μετὰγεται. Πολύχρινον τοῦτο δυνῶς ἔρτημον, ἐν πέρατι μὲν θαλάσσης τῆς Ποντικῆς κατὰ δεξιὰν κείμενον, τέλος δὲ καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς γινόμενον, βαρβάρους, καὶ ὡμοῖς ἔθνεσι συνάπτων.

ΝΘ'. Ἔς οὖν ἤδη τῆς ὁδοπορίας εἴχετο, καὶ πρὸς τὴν ἐσχάτην ταύτην ὑπερορίαν ἠπειγέτο, μέλλων ἦδη τὴν πρὸς Θεὸν μᾶλλον οὐδεὶν πορεύειν, καὶ τῶν μακρῶν τούτων στήναι κμαμάτων, ὀλίγαις πρότερον ἡμέραις νυκτὸς εὐχομένη, Πέτρος ὁ μέγας καὶ Ἰωάννης, οὓς καὶ κατ' ἀρχὰς ὤπται τοῦ κατὰ Θεὸν βίου, πάλιν αὐτῷ φαίνονται καὶ ἡδέως προσφθέγγονται, τῶν πόνων τὲ ἀνακτώμενοι, καὶ τὴν κατὰ δεξιῶν εὐαγγελιζόμενοι νίκην. Εἶτα περὶ τῆς φιλίας ἐκδημίας αὐτῷ προειπόντες, καὶ τῶν ὄσων οὕτω διαδεξομένων αὐτὸν μὲν ἀγαθῶν, εὐδοξίαν δὲ ἀδουλήτων καὶ πονηρῶν, Φάγες, λέγουσι, βρωσιν αὐτῷ τινα ἐπιδείξαντες, ἦν φαγόντι οὐδὲ δεήσει σοι, προσεῖπον, ἐτέρως, ἕως καὶ τὴν ἀφθαρτον μεθ' ἡμῶν προσήση. Ταῦτα ἐκείνους τε εἰπεῖν, καὶ αὐτὸν λαβόντα φαγεῖν. Καὶ οὕτως ἐκείνους μὲν ἀπιόντας οἴχασθαι, αὐτὸν δὲ ἀρνούντως παρακληθῆναι, καὶ φαιδρῶ γλώττη καὶ ἀνθηρᾷ Χριστῷ τῷ δόντι τὴν πράξιον ἀνομολογεῖσθαι. Ἄλλὰ τίς ὁ ταῦτα εἰς φῶς ἐνεγκών; ἔροιο ἂν τις τῶν δευτέρων δηλοῖ γὰρ ὡς οὐκ ἂν ἐκεῖνος, κρύπτει σφόδρα τὰ ἐαυτοῦ

scribente sciri potest, quando etiam rogat beatam, ut ei curæ sit, ut non sit relegationis via longior, dicens: Mihi mille exsiliis est ingredi difficilium. Hæc et alia his plura, quæ facta sunt post relegationem, invenerit quispiam has epistolas referentes. Sed illuc rursus revertor. Cum enim magnus ille Cucusi, et corporis nutrimento non paucos, et plures nutritet pane animæ, accensa ex eo invidia, facit eum rursus migrare Arabisum. Volebant enim illi scelerati et plane deploratæ improbitatis, cum ei maleficiendi nondum ipsos cepisset satietas, eum tam frequentibus cedentem afflictionibus vitam sic amittere. Sed illuc quidem abductus, majoribus afficitur vexationibus: sed aperte ostendit se a philosophia effectum superiorem quolibet quod possit accidere, et ex his majoris virtutis sumere occasionem, et per ipsa lætus resplendere, perinde atque in igne lucem ei suggerente majore materia: sic ille, qui erat re vera invictus, et nec ab afflictione, neque ab ulla alia molestia superatus, sic affectus afferebat potius molestiam sycophantis, ejusque laus et fama valde angebat eorum animos. Quam admirabilis res est virtus, magnique facienda et beata judicanda ab iis qui sapiunt! Nam ille quidem tot malis appetitus, manebat invictus et inexpugnabilis, et re quæ intentabatur qualibet superior. Ii autem, in quorum potestate erat hæc facere, erant miseri et timidi, et quo non miseriores? Pauperem, erronem, exulem formidantes, et licet tanto esset intervallo disjunctus, efficientes ut pluribus removeretur sinibus: ut nec ejus quidem fama eo perveniens, iuvidos eorum animos sauciaret. Hinc Pityuntem, cum sic eis esset imperatum, traducitur ab eis, qui eum custodiebant; est autem id oppidulum valde desertum, situm quidem ad dexteram in fine maris Pontici: est vero finis Romanorum imperii, contiguus barbaris et crudelibus gentibus.

LXI. Cum ergo jam esset in itinere et ad hoc ultimum duceretur exsilium, jam ad Deum potius profecturo et cessaturo ab his magnis laboribus, paucis ante diebus noctu precanti, Petrus ille magnus et Joannes, quos etiam viderat in principio vitæ ex Deo agenda, rursus ei apparent, et lubenter eum alloquuntur, recreantes a laboribus, et victoriam adversus demones suavissime annuntiantes. Deinde cum ei gratum excessum prædixissent, et quæ eum quidem bona mox essent exceptura, mala autem Eudoxiam ejus persecutricem, Comede, dicunt, quendam ei cibum ostendentes: quom cum comederis, non erit tibi opus alio, donec eum sumes nobiscum, in quem non cadet interitus. Hæc et illi dixerunt, et ipse sumens comedit, et sic illi quidem recesserunt: ipse autem satis recreatus, lingua læta et florida, Christo, qui eum tam pulchra impertit consolatione, egit gratias. Sed quis est, qui hæc in lucem protulit, dixerit quispiam acrioris ingenii? Clarum est enim quod non ille, qui res suas valde celare sciebat. In promptu est, quod respondeatur,

Duo enim presbyteri et quidam ex diaconis, qui magno capti ejus desiderio, elegerant peregre cum eo proficisci, laborumque et dolorum ejus esse perpetuo participes, oculisque et auribus hæc divina acceperant, et hæc aliis similiter tradiderunt. Cum autem quatenus jam finis appropinquabat, oporteret cœpta magis attolli convenienter animi alacritati athletæ, cum duceretur in exsilium, ii quibus commissus fuerat, eum tam longis et tam vehementibus vexabant ambulationibus, ut vellent eum morti tradere, nimia celeritate victum et afflictione. Itaque cum et imbres deciderent vehementes, et sol ureret ardentissime, tunc et prolixior erat ejus deductio, et ab eo postulabatur ut intense ingrederetur. Ubi autem civitas aut locus aliquis, aut corporis defessi recreatio, aut lavacri solatium, aut aliqua alia brevis laborum remissio, ne parum quidem eum volebant illic manere, cum sic eis fuisset imperatum; merces enim crudelitatis eis promissa fuerat, majorum honorum consecutio. Sed cum ille hanc viam difficilem perageret jejunos, vultum habuit longe lætioris iis, qui assidue vacant deliciis et comotationibus.

LX. Atque Pityuntem quidem definitum ei locum exsilii, ut ei Epiphanius prædixerat, non pervenit. Sed cum esset prope Comanos, et diversati essent in martyrio Basilisci, quem aiunt quidem fuisse episcopum : tempore autem Maximiani in civitate Nicomediæ subisse certamen martyrii et vicisse, et corona fuisse redimitum, ei apparens in somnis Basiliscus : Bono animo esto, inquit, o frater, et lætare, ambos enim conjunget dies crastinus. Dicitur autem ædituo quoque martyrii die præcedenti apparuisse, et dixisse: Para locum fratri Joanni, venit enim. Cum autem simul atque illuxisset, viam rursus essent ingressuri, diem sciens magnus Joannes tanquam ex responso, rogabat eos qui abducebant, ut sinerent eum manere in loco. Cum illi autem non concessissent, sed instar volucris triginta stadia confecissent, ipse, cujus voluntate omnia administrantur, ipse (o miraculum!) effecit ut errorem subeuntes, redirent in illum locum, eosque rursus habebat ædes martyris Basilisci. Cum autem et tempus vocaret, et jam adesset hora ejus ad Deum migrationis, et egregia illa lingua esset tactura, et claudendi essent oculi nuntii poræ illius animæ, et insignis temperantiæ summa pulchritudine, omnem quidem quam secum attulerat suppellectilem, divisit iis qui aderant. Deinde etiam cum exisset ea, quibus erat indutus, ea quoque donat : et cum se ad calceos usque lætius et alacrius composuisset, ut etiam iis, quæ apparebant, liceret cum iis, quæ erant intus, celebrare diem festum ejus excessus et migrationis, et cum sic ornatus divina sumpsisset sacramenta, et consuetum effatus esset precationem: Gloria tibi, Domine, propter omnia; quin etiam se signasset signo crucis, cum qua vixerat, et pedes extulisset, pedes, in-

ἐπιστάμενος. Ἐτοιμος ὁ λόγος εἶπεν. Τῶν γὰρ πρεσβυτέρων δύο, καὶ τὶς τῶν διακόνων, οἱ καὶ κόπῃ προσταχέντες αὐτῷ καὶ συνεκδημῆν ἐβόησαν, κρημάτων τε καὶ πόνων καὶ τῶν ἄλλων θλίψεων εἰς τέλος αὐτῷ κοινωνοῦν, οὗτοι καὶ παρόντες καὶ ὄψεσιν ἰδίαις καὶ ἀκοαῖς ταυτὶ τὰ θεῖα παραλαβόντες, καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως παραδεδώκασιν. Ἐπεὶ δὲ ὅσον ἤδη τοῦ τέλους ἤπτετο, μετῴν [γρ. μετῴν] ἀφῆσθαι καὶ τὰ σκάμματα ἔδει, τὴν τῆς ὑπερορίας ἀγόμενον. Οὕτως αὐτὸν οἱ πιστευθέντες τὰς μακαρίας ἄγαν καὶ κατεσπουδασμέναις ὁδοπορίαις κατέτεινον, ὡς θανάτῳ βούλεσθαι παραδοῦναι, τῷ σφοδρῷ τάχει καὶ τῇ κκοπιθεῖα νεικημένον. Ταύτη καὶ ὕπο λάθρῳ ἐπιγυλῶντος, καὶ ἡλίου πάλιν ἀκμασιότερον διακκίοντος, τότε μάλλον καὶ ἡ κατάλυσις παρετεινετο, καὶ ἡ πορεία [ἴσ. τῆς πορείας] φέρειν τὸ σύντονον ἀπῆτειτο. Ὅπου δὲ πόλις ἢ χωρίον ἦν, σώματος τε παράκλησις κεκηκόςτος, ἢ λουτροῦ παρκαμθιον, ἢ βραχέτα τὶς ἄλλη τῶν πόνων ἄνεσις, οὐδὲ μικρὸν προσμῆναι ἤξιον, οὕτω διακελευσμένοι: ἐπεὶ καὶ μισθὸς αὐτοῖς τῆς ὠμότητος διαμολογήθη, τιμῶν μετῴνων ἀπαγγεῖα. Τὴν οὖν χλεπὴν ταύτην ἄσιτος διανύων, πολὺ τὴν ὄψιν εἶχε χαλεπωτέρην τῷ τρυφῇ καὶ πότοις ἐκάστοτε προσκειμένων.

Ἐπιτυόντα μὲν οὖν τὸν ὠρισμένον αὐτῷ τῆς ὑπερορίας τόπον, ὡς Ἐπιφανίου πρόβῳρησις, οὐ κατέλαθεν. Ἄλλ' ἐπεὶ Κομάνων ἐγγυς, ἐν τῷ μαρτυρίου Βασιλίσκου κατήχθησαν (ἐπίσκοπον δὲ αὐτόν φασὶ μὲν γενέσθαι, κατὰ δὲ τοῦς Μαξιμιανου χρόνους ἐν τῇ Νικομηδέου τὸν τῆς μαρτυρίας ἄλλον ὑπελθεῖν καὶ νικῆσαι καὶ τὸν στέφανον ἀναδήσασθαι), ὄντο αὐτῷ φανέντα, θάρσει, ἀδελφε, φάνει, καὶ χαιρε· συνάψει γὰρ ἀμφοτέρους ἡ ἐπισῴτα. Λέγεται δὲ καὶ τῷ νεωκόρῳ τοῦ μαρτυρίου τῇ πρὸ αὐτῆς ἐπιστάνα, Ἐτοιμάσον τόπον Ἰωάννη, φάνει, τῷ ἀδελφῷ ἔρχεται γὰρ· ἄμα δὲ φωτὶ μελλόντων ὕδου πάλιν ἀπτεσθαι, τὴν ἡμέραν ὡς ἐκ χρησιμοῦ γινώσκων ὁ μέγας, ἔδειτο τῶν ἀπαγόντων ἐάσαι γού προσμῆναι τῷ τόπῳ. Τῶν δὲ μὴ πεισθέντων, ἄλλη πτηνοῦ τάχει τριάκοντα σταδίους διηνηκόντων, αὐτοῖς, οὐ πάντα μετατίθεται τῷ βουλήματι, αὐτοῖς, ὦ τοῦ θαύματος! εἰς ἐκεῖνον αὐθὶς ἀναζεύξαι τὸν τόπον, πλάνην ὑποστάντας παρασκευάζει, καὶ πάλιν αὐτοῖς ὁ τοῦ μάρτυρος Βασιλίσκου εἶχε σηκός. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ καιρὸς ἐκάλει, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆν τῆς πρὸς θεὸν ἐκδημῆτις, γλωσσά τε σιγῆν ἔμελλεν ἢ καλῆ, καὶ ὀφθαλμοὶ μῆναι, οἱ τῆς καθαρῆς ἐκείνης ψυχῆς ἄγγελοι καθαρὸι καὶ πολλῶν τῶν κάλλει τῆς σφροσύνης διαπρεπεῖς, πάντα μὲν ὅσα τῶν ἐπίπλων ἐπήγετο, διένειμε τοῖς παροῦσιν. Ἐἶτα καὶ ἄπερ ἦν ἐκδεδυμένος ἀποδυσάμενος, καὶ αὐτὰ δίδωσι. Μετακοσμησας δὲ ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ φειδότερον ἄχρι δὴ καὶ ὑποδημάτων, ἵνα συνορατῶν ἢ τοῖς ἔνδοξοι καὶ τὰ φαινόμενα, τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν αὐτῷ καὶ μεταστασιν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μακαριότητα· καὶ οὕτω δὴ κοσμηθεὶς, καὶ τῶν θεῶν κοινωνήσας ἀγιασμάτων, εὐχῆν τε τὴν συνῆθη ἐπιφθεγξάμενος, Δόξα σοι, Κύριε, πάντων ἕνεκεν· τῷ τυπῷ τε ἐπισφραγισάμενος ᾧ συνέζη σταυροῦ, καὶ τοῖς πόδας ἐξάρας,

πόδας ἐκείνους τοὺς ὠραίους ὄντως καὶ ἀποστολικούς ἂν τὴν μακαρίαν ἀπῆλγε πορείαν, Χριστὸν βλέπειν, Χριστῷ συνειναι, Χριστοῦ τῷ κάλλει διαπαντός ἐναγάλλεσθαι· μακάριος μὲν ἑαυτῷ τῆς ἐκδημίας καὶ μεταθέσεως, ὀδυνηρὸς δὲ σφόδρα τοῖς ἐγνωκόσι, καὶ οὐδὲ δὴ καὶ μετρίως τοῦ οικείου μέλιτος ἔγευσε καὶ τῆς ἡδονῆς. Ἡμέρα μὲντοι τῆς αὐτοῦ μεταθέσεως, ἥτις δῆπου καὶ τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ, ἦν καὶ ὕψωσιν εἰώθαμεν λέγειν, ἀπὸ τοῦ πράγματος αὐτὴν ὀνομαζόντες κατὰ τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην (ὡς πάντες ἴσασι) τελουμένην τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἔδει γὰρ τὸν μηδενὶ προσθέμενον τῶν παρόντων, ἀλλ' ἑαυτὸν ἕλως τῷ κόσμῳ στουρώσαντα, ἐν ἄλλῃ τε οὐδενὶ τὸ καύχημα θέμενον, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, κατ' αὐτὴν γε ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ σταυροῦ καὶ αὐτὸν, ὃν εἶχεν ἐκ τοῦ κάτω κόσμου χροῦν, ἀποθέσθαι, καὶ μηδὲν ἐκ τούτου παράσημόν ἐπαγόμενον καθαρῶς γενέσθαι τοῦ ἐν οὐρανοῖς πολιτεύματος.

ΣΑ'. Τότε δὴ γίνεται τοῦ πρὸς τὸν ἅγιον πόθου δεῖγμα καὶ τοῦτο σαφέστατον. Ὡς γὰρ ἡ τελευταῖα ἤδη πρὸς ἀκοῆς ἐπιπτε, καὶ ἡ κοινὴ ζῆλια πανταχοῦ διεδίδοδο, πλῆθος ἀριθμοῦ κρείττον, πλῆθος ἄπιστον ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναιῶν τῶν εὐσεβῶς ἀσκουμένων, ἐξ αὐτῆς Συρίας καὶ Κιλικίας, ἐκ Πόντου τέ φημι καὶ τῆς Ἀρμενίας, εἰς προσκύνησιν τοῦ μακαρίου συνέβρον σώματος. Ὁ καὶ τῶν ἱερῶν ὕμνων, καὶ τῆς νενομισμένης τυχὸν ψαλμωδίας, χεῖράς τε διαφογδὸν τῶν ὡσπερ ἔτι ζῶντος λαμβανομένων αὐτοῦ καὶ ἀσπαζομένων, ὄλον τε σὺν ἡδονῇ περιπλεκομένων, καὶ μὴ μεθεῖναι φιλονεικούντων, ἐχομενά που Βασιλικοῦ τοῦ μάρτυρος κατετέθη εἰς δόξαν Θεοῦ, οὐ πάντα εἰς δόξαν αὐτὸς ἐπολεῖ ἀεὶ.

bus laudibus, ut quod tali fuerit animæ conjunctum, et talium laborum fuerit ei socium, et ministerii grati ei, qui ipsum creavit : Ad laudem ipsius boni Dei nostri ad cujus gloriam ipse omnia faciebat, et Unigeniti ejus Filii, et vivifici Spiritus : quæ est beata et principalis Trinitas, quam decet gloria, honor et adoratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

(56) Anno 407.

quam, illos speciosos et vere apostolicos, beatum illud iter iniiit, ut Christum videret, cum Christo versaretur, Christi perpetuo exsultaret pulchritudine : sibi quidem felix ob decessum et migrationem : magnam autem afferens tristitiam iis qui res illius pulchre noverant, et quibus vel modicum sui mellis gustum præbuerat. Fuit autem dies ejus decessus, qui fuit vivificæ Crucis, quam ex re ipsa solemus vocare Exaltationem, quæ, ut omnes sciunt, celebratur quarto decimo Septembris (56). Oportebat enim eum, qui se nulli rerum præsentium dederat, sed se totum mundo omnino crucifixerat, et nulla re alia gloriatus fuerat, quam in cruce Christi, eo ipso die festo Crucis, cum ipsum quoque deponere pulverem, quem habebat ex hac materia, et mundum pervenire ad eam, quæ est in cœlis, conversationem.

LXI. Tunc autem existit quoddam manifestissimum indicium omnium amoris in Sanctum. Nam cum jam ad multorum aures pervenisset eum decessisse, et communis jactura in omnem partem persuaderet, multitudo innumerabilis, multitudo incredibilis virorum simul et mulierum, quæ pie exercebantur, ex ipsa Syria et Cilicia, ex Ponto et Armenia confluebat ad adorandum beatum tabernaculum. Quod quidem, cum ei de more sacri dicti fuissent hymni et psalmodia, et vix effugisset eorum manus, qui ipsum tanquam vivum accipiebant et cum gaudio complectebantur, et id contendebant, quidquid fieret, non dimittere, deponitur prope Basiliscum martyrem, revera dignum omnibus

DE SANCTO JACOBO

EREMITA IN PALÆSTINA.

(Januarii die 28. — *Acta Sanctorum Bolland.* ad hanc diem.)

1. Plures in Syria vixere sanctimonia illustres eremitæ, Jacobi appellati. Horum unus is fuit de quo Theodoretus cap. 25 *Philothei*, seu lib. ix *De Vitis Patrum*, scribit, qui tugurino inclusus degabat « juxta vicum Duzan in Syria, » perque modicam fossam responsa reddebat, neque igne usus unquam, neque lumine lucernæ. Nonagenario major adhuc in vivis erat, cum librum illum Theodoretus sæculo quinto conscriberet.

2. Alius ab eodem Theodoro cap. 21 memoratur Jacobus, cui ipse *Magni*, Theodorus Lector lib. i *Collectan. Syri*, Evagrius lib. ii, cap. 9, *Syrii*, Rosweyodus *Hypæthrit*, quod sub dio viveret, cognomen tribuere. Hujus meminit Baronius tom. V. an. Chr. 404, num. 108, et an. 414, num. 15, et tom. VI, an. 458, num. 15, ubi jure Nicephorum corrigit, qui eum cum Jacobo Nisibeno confudit. Colitur Nisibenus xv Julii, ad Jacobas Magnus, sive Syrus, xxvi Novemb., licet loca ex Annalibus Baronii jam citata a nobis, ascripta margini sint in postrema Martyrologii Romani editione ad notationes vi Augusti, quo die colitur alius Jacobus Eremita « Amidæ in Mesopotamia ad Tigrim fluvium » miraculis clarus, duobus illis multo junior; quippe qui post Amidam a rege Persarum captam adhuc vivebat. Capta vero est Amida, teste Marcellino in Chronico, « Consulibus Avieno Juniore et Probo » (pro quo alii *Rassum*, scribunt) an. Chr. 502, quo Baronius num. 40 de hoc S. Jacobo agit ex Procopii lib. i *De bello Persico*.

2. Philippus Ferrarius in Topographia Martyrologii Romani, verbo *Palæstina*, scribit hunc « Jacobum Eremitam, qui Amidæ ponitur sub die vi Augusti, eundem videri cum eo qui hoc xviii Januarii colitur. » In quo indubie, fallitur, et quidem vehementer. Ille enim, teste Procopio, « in vico ab Amida unius diei itinere distante, in brevi spatio cancellis interseratis inclusus » vixit; hic « prope oppidum Porphyreonem, » ab anno ætatis circiter vicesimo « in spelunca quadam quindecim annos habitavit. »

4. Est autem Stephano lib. *De urbibus* Πορφυρέων πόλις Φοινίκης, *urbs Phœniticæ*, admodum antiqua; cujus meminit Polybius lib. v, de bello agens Antiochi Magni. Episcopalis fuit sub metropolita Cæsareæ Palestinæ, ut habetur lib. ii Notitiæ episcopatum Miræi, ubi tamen *Porphyron* scripta, Wilhelmo Tyrio lib. ix *Belli sacri*, cap. 14, et lib. x, cap. 6 et 10, et alibi *Caiphæ* appellatur, Tyrium sequuntur Adrichomius in tribu Isachar, cap. 17, Quaresmius, et alii; qui tamen falluntur dum a Caipha pontifice exstructam scribunt: restaurata ab eo est fortassis. Juxta mare, ad Carmeli montis radices, parte aquilonari sitam tradunt.

5. Porphyreonis urbis incolis « cum se honorari videret, » ut num. 10 dicitur, « fugiens abiit quadraginta miliaribus et ad ripam fluvii triginta annos habitavit. » Hunc fluvium Cisonem arbitramur, qui ex mari Galilææ, seu Tiberiadis, in mare Mediterraneum defluit, cui ad leucas aliquot mons Hermon, sive Hermonium, adjacet; apud cujus petras in spelunca videtur vixisse, ex qua cum secundum illud flagitium perpetrasset, discessit, atque annos decem in alia spelunca, seu vetere sepulcro, in eadem regione exegit. At si flumen hoc quispiam Jordanem esse contendat, haud equidem pugnaciter obsistemus, si quod attulerit probabile argumentum, atque uspiam repererit non plus 40 millibus passuum fluere a Porphyreone Jordanem.

6. Jacobo mox ab obitu, ob miraculorum frequentiam, sacra exstructa est ædes, in quam ejus translatae sunt reliquiae, et memoria quot annis cum solemni festivitate celebrata. Vita S. Jacobi scripta videtur a vetusto auctore, haud diu post ejus mortem, ut hæc verba innuunt « : Cum religiosissimus episcopus obitum cognovisset, ad eum locum cum toto clero et probis laicis accessit, qui cum aromatibus pretiosis eum condiissent, Deum ipsum et ejus gloriam celebrantes, venerandas ejus reliquias in illo ipso monumento deposuerunt. Postea sanctus Dei sacerdos sacram ædem ad speluncam ædificavit, ejusque reliquias illuc transtulit. Quo in loco usque in hodiernum diem multi curantur ac tota civitas, et finitima regio, ejus memoriam singulis annis celebrans diem magnum festum agit » etc. Quæ postrema de ætate Metaphrastæ (qui hanc vitam suo de gestis sanctorum operi inseruit, recognitam a se fortassis, ac de more interpolatam) minus commode accipi videntur posse, cum omnia late Saraceni Metaphrastæ ævo tenerent. Eam porro vitam Latine a Gentiano Herveto versam, ediderunt Lipomanus et Surius: contractam Georgius Garnefeltius lib. ii *De vitis eremitarum*, num. 7.

BΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO S. JACOBI MONACHI

(Græce nunc primum prodeunt ex cod. ms. Reg. Paris. n. 1708 notato. EDIT. PATR.)

PRÆFATIO.

Α'. Πολλῶν ἀγαθῶν καὶ ψυχωφελῶν εὐεργεσιῶν Α τοὺς φιλοθέοις καὶ κατὰ τὰ προτάγματα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ζῆσαι θέλουσιν ἢ καλλίστη τῆς ταπεινοφροσύνης κτήσις πρόξενος γίνεται, ἣν ὁ δράξασθαι σπουδάσας καὶ ταύτην κατορθώσας, οὐ πτώσιν τινα, οὐ πάθους αἰχμαλωσίαν, οὔτε μὴν τύφον τῆς ἐφ' ἐαυτῷ πεποιθήσεως ὑπομείναι δυνήσεται. Ὅτι γὰρ ταύτην πολλὴν ζημίαν καὶ ἀνήκεστον βλάβην καὶ μέγιστον αἰνῶνον ἐπάγει τοὺς μὴ προσέχουσιν, ἔστιν μὲν ἐκ πολλῶν ἐτέρων κατιδεῖν τεκμηρίων, μερικῶς δὲ καὶ ἐκ τοῦ μέλλοντος παρ' ἡμῶν προτιθεσθαι διηγήματος πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν [τῶν] τὸν ἀγγελικὸν τοῦτον βίον ἐπανηρημένων. Ἐν τούτῳ γὰρ εὐρήσομεν καὶ πολιτεῖαν εὐάρεστον ἀσκήσει κατορθωμένην καὶ πῶσιν ἐσχάτην ἐκ βῆθυμίας συμβῆσαν, καὶ τὴν τῆς μετανοίας δύναιμι τοσοῦτον ἰσχύουσαν παρὰ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ὡς μὴ μόνον ἐξ αὐτῶν τοῦ ἄδου πύλων καὶ τῶν τῆς γεννῆς δεινῶν ἐξαρπάσαι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ γὰρ μείζονα τῆς προτέρας ἀρετῆς αὐτὸν ἀποφῆναι καὶ τῆ τοῦ Χριστοῦ χάριτι ἄμεινον αὐτῷ γενέσθαι τὴν ἐπανόρθωσιν.

I. Multa bona et animæ salutaria beneficia iis viris qui Dei amantes sunt, et Salvatoris Christi præceptis congruentem vitam ingrediuntur, pulcherrima humilitatis possessio conciliat : quam qui amplecti studuerit, et perfecte obierit, is nunquam illud timere poterit, ne aliquo modo cadat, aut ullo affectu capiatur, vel suæ fiducia superbia efferatur. Quod enim multum damni, et insanabilem jacturam, maximumque periculum hæc iis afferat, qui non cautiores fuerint, licet e multis aliis argumentis hoc intelligere, præcipue vero ex hac historia, quæ nobis scribenda est: ut qui cœlestem vitam sibi proposuerint, ex ipsa narratione proficiant, quo tutiores sint. In hac enim et institutionem optimam inuenimus, et exercitationem perfectam, extremum denique cursum ex pigritia proficiscentem, et pœnitentiæ virtutem; quæ tantum valet apud benignissimum Deum, ut non solum ex ipsis inferorum portis, et gehennæ doloribus hominem eripiat, sed etiam talem reddat, ut priori virtute majus aliquid possideat, et adjuvante divina gratia, emendationem vitæ superiore statu meliorem recuperet.

CAPUT I.

S. Jacobi exercitatio, castitatis servandæ cura.

Β'. Γέγονε τις ἀναχωρητῆς ἐν κωμοπόλει Πορφυ- C ρεῶν καλουμένη, ᾧ ὄνομα Ἰάκωβος. Οὗτος τῆ τοῦ προσκλήρου βίου ματαιότητι ἀποταξάμενος ἔκησεν ἔν τινι σπηλαίῳ ἐπὶ πεντεκαίδεκα ἔτασιν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἀρετῇ καὶ ἀσκήσει προκίψας τίμιος ὤφθη καὶ εὐάρεστος τῷ Θεῷ, ὥστε αὐτὸν καὶ χάρισματος κατὰ δαιμόνων καταξιώθῆναι, καὶ πολλὰς ἐτέρας ἰάσεις τῷ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπετέλει ἐνόματι. Ἡλόντες τοίνυν τὴν τοῦ ἀνδρὸς πολιτεῖαν θαυμάζοντες, πρὸς αὐτὸν συντρέχον, ὧν οἱ πλείους τῆς τῶν δυσσεβῶν Σαμαρειτῶν θρησκείας ὑπῆρχον, οὐσπερ ὁρῶν πρὸς αὐτὸν παραγενομένους ὁ τοῦ Θεοῦ

II. Fuit quidam vir, qui solitarium in locum secessit prope oppidum Porphyriionem. Erat viro illi nomen Jacobus. Hic cum brevis hujus vitæ vanitati renuntiasset, in spelunca quadam quindecim annos habitavit. Tantos autem in virtutis exercitatione progressus fecit, tamque insignis et Deo gratus exstitit, ut et gratia contra dæmones dignus effectus fuerit, multasque alias curationes, Salvatoris nostri Jesu Christi nomine, hominibus attulerit. Cum omnes igitur hujus hominis vitam admirarentur, ad eum concurrebant; quorum plerique erant ex impiorum Samaritarum (1) superstitione. Illos cum

(1) Samaritæ infestarent Christianos præcipue sæculo quinto et sexto, sub Imperatoribus Zenone, Anastasio, Justino et Justiniano : sed ab hoc Julianus quidam eorum rex bello superatus et pe-

romptus est. Agunt de eis Procopius *De ædificiis Justiniani imperatoris* lib. V, Cyrillus monachus in *Vita S. Sabæ abbatis* 5 Decemb. et alii. Hinc de S. Jacobi ætate statui uicunque potest.

ad se venientes divinus ille vir animadverteret, ex divinarum litterarum lectione ipsos multum erudiendo, ad veram fidem convertebat.

III. Sed qui humano generi inde usque a principio adversari cœpit diabolus, et iis præcipue qui Christo serviunt, cum ex multa illius hominis virtute ac perfecta vita se fûgari videret, aggressus est eum persequi, et ex iis locis, quæ supra diximus, expellere. Cum enim in unum quempiam Samaritam ingressus fuisset, ex eorum numero qui ab initio veritatem ipsam adversabantur, fecit ut ille universos ad se pertinentes amicos, consanguineos ac servos, ad insidias sancto illi viro struendas, in unum colligeret; quo eum ita irretitum posset e regionibus illis propulsare. Omnes igitur cum ad sacerdotis sui diversorium convenissent, et multa essent machinati, una omnium sententia hæc fuit, ut impudentem atque inhonestam mulierculam ad se accerserent, cui viginti aureos nummos darent, totidemque alios se illi duros promitterent, si ipsa Dei servum Jacobum illecebris suis corrumpere posset, ut ansam aliquam arripientes, eum virum cum dedecore e sua regione fngarent.

IV. His promissis mulier illa inducta, multam noctem observans, ad ipsum adiit, ac januam pulsans eum rogabat, ut ipsam intromitteret. Cumque ille moraretur, et diutius id se facturum recusaret, illa nihilominus impudenter januam pulsare pergebat, et multis precibus eum obsecrare, ut ipsam admitteret. Cum igitur ille januam patefecisset, et eam vidisset, spectrum aliquod cernere sibi visus est; seque crucis signo muniens, januam ipsam cum impetu clausit, atque in cellam reversus, ad orientem solem se convertit, et Deum attente precatus est. Non multo autem tempore postea, cum media nox præterisset, non desinebat mulier illa pulsare januam; quin etiam magna voce: Miserere, inquit, mei tu, qui Dei servus es: aperi mihi januam, ne ante cellam tuam ferarum cibus efficiar.

V. Cum justus ille vir hæc consideraret, et ferarum multitudinem, quæ erat in illis locis, animadverteret, januam ipsam invitus, ut ita dicam, patefecit, eique dixit: Unde huc venisti? Quem quæris? Et unde es? Cui mulier, E monasterio, inquit, hoc propinquo ego sum, meque monasterii præses ad ferendas benedictiones (2) in hoc castellum misit, ac dum reverterer in monasterium, hoc in loco nox me oppressit. Rogo igitur te, divine vir, ut misereris mei, et apud te accipiar, ne ferarum

(2) Id duplici modo accipi potest; vel ut missam se dicat, ut inde benedictionem ad monasterium deportaret, id est, elemosynam. Simili phrasi utitur Cyrillus in Vita S. Sabæ, uti supra 20 Janu. ad vitam S. Euthymii diximus num. 9, in Prolegom. Verum ubi ea erat benedictio? Vel intelligi potest, ut se tulisse eo benedictionem dicat, sive eulogias, id est, panes resve alias, vel a sacerdotibus benedictas statis Ecclesiæ precationibus, vel quod a sanctarum virginum manibus venirent, benigne

Α ἄνθρωπος, ἐπὶ πολὺ κατηγῶν ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, εἰς τὴν ἀληθῆ πίστιν ἐπέστρεψεν.

Γ'. 'Αλλ' ὁ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐξαρχῆς πολεμῶν διάδοχος, καὶ μάλιστα τοῖς τοῦ Σωτήρος ἡμῶν δούλοις, ὁρῶντ ἑαυτὸν διὰ τῆς πολλῆς τοῦ ἀνδρός εὐαρεστήσεως καὶ ἀκριβοῦς πολιτείας ἐπὶ πολὺ θυμωκόμενον, ἐπεχείρησεν αὐτὸν τῶν προσηρημένων τόπων διώξαι. Εἰσελθὼν γὰρ εἰς ἓνα τῶν Σαμαρειτῶν τῶν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀλήθειαν ἀποστρεφομένων, παρασκευάσεν αὐτὸν συναγαγεῖν πάντας τοὺς προσέχοντες αὐτῷ φίλους καὶ συγγενεῖς ἐπὶ τῷ ἐνεδρευθῆναι ἀγίῳ ἀνδρὶ, ὅπως αὐτὸν πηγιδεύσει δυνηθεῖ τῶν μερῶν ἐκείνων ἀπελᾶσαι. Συνελθόντες τοίνυν ἅπαντες εἰς τὸ καταγῶγιον τοῦ παρ' αὐτοῖς ἱερέως, καὶ πολλὰ μηχανησάμενοι, τέλος μία πάντων ἐπεκράτησε γνώμη. Καὶ δὴ μετσοτελειόμενοι ἀναιδῆς καὶ ἀσημῶνως προεστῶς γύναιον, διδρῶντος αὐτῷ εἴκοσι χρυσίνους, καὶ ἄλλα τοσαῦτα παρέειν αὐτῷ καταπεγγέλλονται, εἰ δυνηθεῖ ὑποσκελίσει τὸν τοῦ Θεοῦ δούλον Ἰάκωβον, πρὸς τὸ λαβὴν δραπετεύσας, δυνηθῆναι αὐτοὺς ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν ἐπελᾶσαι.

Δ'. Ταύταις ταῖς ὑποσχέσεσι ἠτηθὲν τὸ γύναιον ἄπεισιν πρὸς αὐτὸν ἐσπέρας βαθείας λοιπὸν ἐπιλαβούσης· καὶ κρούσασα τὴν θύραν, δέξισθαι αὐτὴν [f. add. παρεκάλει]. Τοῦ δὲ ἀναδελλομένου, καὶ ἐπὶ τοῦτο που πολὺ ὑπεριθυμένου, ἐπέμενος ἀναιδῶς κρούουσα, καὶ μετὰ πολλῆς ἰκεσίας ἐκλιπαροῦσα δεχθῆναι αὐτὴν. Καὶ δὴ παρανοήσας καὶ θεασάμενος αὐτὴν, ἔδοξεν φάντασμα εἶναι· καὶ κατασφραγίσας αὐτὸν, προσέβηξεν τὴν θύραν καὶ ὑπέστρεψεν· καὶ στὰς κατὰ ἀνατολὰς, ἐκτενῆ προσευχὴν τῷ Θεῷ ἀνέπεμψε. Πολλῆς δὲ ὥρας διαδραμούσης, καὶ τῆς νυκτὸς ἤδη τὸν μέσον ὁρῶμον καταλαβούσης, οὐκ ἀπέσχετο τοῦ κρούειν καὶ μεγάλη φωνῆ ἐκδοῦν· Ἐλέησόν με, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄνοιξόν μοι, μὴ πως θηρίων βρῶμα πρὸς τῆς κέλλης σου γένομαι.

Ε'. Συνιδὼν τοίνυν ὁ δίκαιος καὶ ἀναλογισάμενος τὴν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις τῶν θηρίων πληθύν, εἰς διάκρισιν ἐμπεσὼν, ἤνοιξεν ἄκων, καὶ λέγει αὐτῇ· Πόθεν ἦλθες ὡδε, ἔφη, τίνα δὲ ζητεῖς, καὶ τίνος εἰς; Ἡ δὲ ἀκοιρητίσα ἔφη· Ἐκ τοῦ ἀσκητηρίου εἰμι τοῦδε, καὶ ἀπέστειλέ με ἡ ἡγουμένη ἀπενεγκεῖν εὐλογίας εἰς τῆνδε τὴν κώμην· καὶ ἐν τῷ ὑποστρέφειν με καὶ ἀπίεμαι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ὄψησάν μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. Παρακαλῶ οὖν σε, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, οἰκτείρησόν με καὶ δέξαι με, ἵνα μὴ θηρίων

tamen suscipi atque etiam adversus morbos vim habere solitas: vel certe in testimonium solum benevolentis, aliquos præcoces aut rariores fructus, vel quiddam simile, quod esse sæcularibus, sub piis, hominibus acceptum scirent, mittere succiniales illæ virginis solebant. Sic 26 Januarii in Vita S. Bathildis cap. 3, num. 12, « ut et regem et reginam et proceres condigno honore cum eulogiis semper visitarent, » etc.

τος γίνωμαι· Τότε σπλαγχνισθεὶς εἰσήνεγκεν αὐτήν· καὶ παραθεὶς αὐτῇ ἄρτον, καὶ ἄλας, καὶ ὕδωρ, εἰ-
ελθὼν αὐτὸς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ καλλιῶ, ἐνεκλείσεν αὐ-
τὸν, καταλείψας τὴν γυκαίκα ἐν τῷ ἐξωτέρῳ καλ-
λίῳ.

Σ'. Ἡ δὲ ἐδοξεν πρὸς ὀλίγον ἡρμεῖν· καὶ μετὰ
ταῦτα ἀναβοῶν ἤρξατο, καὶ ὀλοφυρομένη προσήρσασιν
ἐαυτῇ, τῇ θύρᾳ, καὶ μετὰ θρήνων ἐπικαλεῖσθαι τὸν
ἔγιον. Καὶ δὴ παρακύψας εἰς τῆς θυρίδος, καὶ ἰδὼν
αὐτὴν συνεχομένην καὶ ὡς ἐν πολλῇ ὀδύνη ὄσαν,
ἐν ἀμηχανίᾳ περιέστη, τί ἂν εἴποι αὐτῇ, ἢ τί ποιή-
σει αὐτῇ. Ἡ δὲ λέγει πρὸς αὐτόν· Δέομαί σου, ἐπι-
βλεψὼν εἰς ἐμέ καὶ σφράγισόν με, ὅτι καρδιακῇ ὀδύνη
συνέχομαι. Ταῦτα ἀκούσας ἐξῆλθεν, καὶ πυρᾶν με-
γάλην ἀνάψας, παρεκάθισεν αὐτήν, καὶ τὴν ἀριστε-
ρῶν αὐτοῦ χεῖρα ἐπιθήσας τῷ πυρὶ, τῇ δεξιᾷ ὑπεκλεί-
ψων ἐκ τοῦ ἐλαίου τῶν ἁγίων ἐπυρῆσεν αὐτὴν διὰ
τῆς θερμότητος τῶν χειρῶν αὐτοῦ, κατασφραγίζων
αὐτὴν συνεχῶς ἐπὶ τοῦ στήθους. Ἡ δὲ τῇ οἰκείᾳ
ἀναιδέϊ φερομένη, βουλομένη τε αὐτὸν παγιδεῦσαι
καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἄποικον ἀγαγεῖν, λέγει αὐτῷ·
Δέομαί σου, ἄλειψόν μου ἐπὶ πολὺ τὴν καρδίαν,
ὅπως πάυση ἡ συνέχουσα με ὀδύνη. Ὁ δὲ ἅγιος,
κατὰ τὴν προσοῦσαν αὐτοῦ ἀπλότητα, εἶκων αὐτῇ,
τὰ πρὸς θεραπείαν αὐτῆς ἐπετέλει· ἅμα δὲ καὶ τὰς
τέχνας τοῦ Πονηροῦ ἐπιστάμενος, καὶ δεδιώς, μὴ
πῶς ἐκ τῆς πολλῆς εἰς αὐτὴν συμπάθεσις ἀθάνατον
ἐαυτῷ ἀσθένειαν ἐπαγάγοι, ἐπὶ δύο ἢ καὶ τρεῖς ὥρας
οὕτως ἀφειδῶς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τῷ πυρὶ προσ-
φέρων ἐνεκαρτέρει, ἄχρις οὗ αἱ ἁρμονίαι τῶν τῆς
χειρὸς δακτύλων καυθεῖσαι ἀπέπεσαν. Τοῦτο δὲ ταῖς
διαβολικαῖς μηχαναῖς ἀντιστρατευόμενος ἐποίησεν,
ὥστε αὐτὸν διὰ τῆς ἐκ τοῦ πυρὸς προσγινομένης
αὐτῷ ἀφορήτου ὀδύνης, μὴ τινα κακίστην ἔνοιαν τῇ
καρδίᾳ αὐτοῦ ὑπεισέλθειν.

Ζ'. Ἡ δὲ, τὸ παράδοξον ἰδοῦσα, καὶ ἐν ἐαυτῇ γε-
νομένη (ἐώρα γὰρ τὴν χεῖρα τοῦ ἁγίου πᾶσαν σχε-
δὸν ὑπὸ πυρὸς δαπανηθεῖσσαν), δακρύσασα πικρὸν,
καὶ στενάξασα δεινὸν, τοῖς ποσὶ προσέειπε τοῦ
ἁγίου, καὶ ταῖς χερσὶν αὐτῆς τὸ ἴδιον τύπτουσα στή-
θος, ἔδοξ· Οἴμοι τῇ ἀθλίᾳ καὶ ἰσχυρισμένη! οἴμοι
ὅτι καταβρωμά εἰμι τοῦ αἰωνίου πυρὸς! οἴμοι ὅτι
δοχετόν εἰμι τοῦ διαβόλου! Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς ταῦτα
ἐντὸς γενόμενος, φησὶν πρὸς αὐτήν· Ἀνάστηθι,
γύναι. Καὶ σὺν πολλῇ τῇ βίᾳ ἐκ τοῦ ἰδάφους ανα-
στήσας αὐτήν, καὶ εὐχὴν ἐκτενῆ ἐπιτελέσας, λέγει
αὐτῇ· Τί σοί ἐστιν, ἀνάγγειλόν μοι. Ἡ δὲ μόλις
ἐλθοῦσα εἰς ἐαυτήν, ὅπως εἶχεν τὰ τοῦ πράγματος
κατὰ λεπτόν αὐτῷ ἐξηγήσατο, φανερώσασα αὐτῷ τὴν
τῶν παρανόμων Σαμαρειτῶν, μάλλον δὲ τοῦ διαβό-
λου, μελετηθεῖσσαν κατὰ τοῦ ἁγίου ἐπιβουλήν. Καὶ
δὴ μίγα στενάξας ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ, καὶ πολλὰ μετὰ
δόξης καὶ δακρύων εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, κατήχη-
σεν αὐτήν, δούς τε αὐτῇ ἐλλογίας, ἀπέστειλεν αὐτήν
πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον. Ἡ δὲ
τὴν ἐκκλησίαν καταλαβοῦσα, ἕκαστα τῶν περικο-
λουθηκότων τῷ Θεῷ πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ [τῷ]
ἀγιωτάτῳ ἀνδρὶ ἐξομολογήσατο· ὅς καὶ αὐτὸς πλε-
στα κατηχήσας αὐτήν, καὶ εὐρῶν αὐτὴν ἐκτενῶς ἐφ'

A præda efficiar. His igitur verbis ille commotus,
eam ad se introduxit, panemque et aquam illi
apposuit : et interiorem collam ingressus, seip-
sum illic inclusit, muliere in exteriori cella de-
relictæ.

VI. Illa vero cum cibum sumpsisset, voluit
paulisper quiescere. Postea cœpit vociferari, et
cum lamentis ad januam se dejicere, virumque
sanctum implorare. Ille vero e fenestra prospici-
ens, eamque videns angustiis et multo dolore
compressam, dubitabat quidnam ei diceret aut
faceret. Tunc illa, Precor te, inquit, ut me res-
picias, et signo crucis munias, quoniam dolore
cordis opprimor. His ille auditis exiit, et statim
igne multo accenso, prope mulierem sedit, ac
sinistra manu igni admota, dextera sacrum oleum
sumpsit, et eam calefacere cœpit propriæ manus
calore, neque desinebat ejus pectus crucis signo
munire. Illa igitur impudentiæ stimulis impulsa,
cum irretire eum vellet, et in turpem libidinem
concitare, Rogo, inquit, te diutius cor meum un-
gas, ut dolor, qui me comprimit, jam desinat.
Ille, quæ ejus erat simplicitas, mulieri credens,
quæque ad eam curandam pertinebant, atten-
dens, simulque fraudem pravi dæmonis sciens ac
metuens, ne forte ex multa in eam commiseratio-
ne sempiternam infirmitatem sibi afferret, duabus
vel tribus horis constanter sinistram manum in
ignem injectam detinuit, ita ut digitorum compa-
ges combustæ deciderint. Hoc ille faciebat contra
diabolicas machinas militans, ut propter intolerabi-
lem illum dolorem ex ignis flamma proficiscen-
tem, nulla pessima cogitatio in ejus animum ir-
reperet.

VII. Quod cum admirabiliter ab eo fieri mulier
videret, et ipsa resipisceret (totam enim sancti viri
manum fere igni consumptam videbat), lacrymans
atque ingemiscens ad sancti viri pedes se dejecit,
et suis manibus proprium pectus pulsans, clama-
bat : Hei mihi miseræ et excæcatæ! hei mihi,
quod diaboli domicilium facta sum! Hæc cum sanctus
vir audiret atque obstupesceret, Surge, in-
quit, mulier. Hoc dixit, et admodum festinanter e
solo illam erexit, et attentas preces ad Deum mit-
tens, Nuntia, inquit, mulier, quid hoc sit. Vixit
ad se reversa, quo pacto res se habebat, singulatim
exposuit, aperiens quas pravi Samaritæ, vel dia-
bolus potius adversus justum virum insidias ma-
chinatus fuerat. Qua re audita, Dei servus magno-
pere ingemuit : cumque Dei gloriam celebrasset,
et lacrymas multas emittens, Deo gratias egisset,
illam catechismo instruxit, eique benedictiones im-
partitus, misit ad sanctissimum Alexandrum episco-
pum. Mulier vero cum ad ecclesiam venisset, unam-
quamque rem ordine Deo ipsi primum, deinde et
sanctissimo viro confessa est : qui et ipse cum plu-
rimum eam instruxisset, eorumque malorum quæ
commiserat, valde pœnitentem videret, immor-

talitatis lavacrum ei dedit, et mulierem quidem ipsam ad virginum monasterium misit; omnem vero populum religiosum, et Christi amatorem ceterum eum congregasset, ex urbe et regione illa omnes Samaritas expulit, ac postea Dei servum Jacobum adiit, eumque ut bonus pater multum confirmavit. Ita vero et mulier supradicta per poenitentiam Christo seipsam obtulit, ut et chara Deo esset, et adversus dæmones gratiam acciperet.

Ex μετανοίας αὐτὴν τῷ Κυρίῳ προσήνεγκεν, ὡς ἐκων καταζωοθῆναι.

Α οἷς ἔπραξεν μετανοοῦσαν, ἔδωκεν αὐτῇ τὸ τῆς ἀναστασίας λουτρὸν καὶ μετὰ ταῦτα τὴν μὲν γυναῖκα ἀπέστειλεν εἰς τὸ τῶν καρθένων ἀσκητήριον. Συναγαγὼν δὲ πάντα τὸν θεοφιλῆ κλήρον καὶ τὸν φιλόχριστον λαόν, ἐξεδίωξεν τῆς τε πόλεως καὶ τῶν μερῶν ἐκείνων πάντας τοὺς εὐρεθέντας Σαμαρείτας, καὶ μετὰ ταῦτα παραγεγόμενος πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ δούλον Ἰάκωβον, ἐπὶ πολὺ αὐτὸν, ὡς πατὴρ γνήσιος, ἐπιστήριξεν. Ἐπὶ τοσούτων δὲ ἡ προφῆτα ἔλαττα γινώσκων τιμᾶν ὀφείτῃσαν αὐτῷ, καὶ χαρίσματος κατὰ ἐπιπέ-

CAPUT II.

Donum curationum. Secesus longinquior.

VIII. Facto autem intervallo quodam temporis, filia cujusdam viri, qui principem locum in senatu obtinebat, impuro spiritu agitata, nominatim sanctum illum virum invocabat. Cum igitur ejus parentes ad Dei servum eam duxissent, ipsum rogabant, ut puellæ juventutem misericordia prosequeretur, et impurum spiritum ab ipsa expelleret. Cumque sanctus vir pro ea Deum precatus esset, et manus super illam imposuisset, statim divina ope dæmonem expulit, et puellam curavit. Ejus igitur parentes cum et Deo et ipsi gratias egissent, trecentos aureos nummos ei miserunt, quos non solum justus ille vir accipere ausus non est, sed ne videre quidem eos passus fuit; dicens, eisque persuadens, non decere divinarum rerum mercaturam facere, sed pauperibus illos potius dare. Ego enim, inquit, eos non accipio; nam in solitudine degens istis non indigeo. Itaque gratias Deo agentes homines illos in eorum domos remisit.

IX. Aliquando vero cum adolescens quidam a dæmone tentatus fuisset, utroque pede dissolutus fuit: quem ejus consanguinei bajulantes, ad sanctum virum tulerunt, eum rogantes, ut pro ipso Deum precaretur. Ille autem cum tres dies jejunasset, et divinis precibus operam dedisset, paralyticum hominem sanum restituit, cui et benedixit, jussitque propriis pedibus in suam domum reverti. Multi alii ad eundem veniebant, qui cum diversis morbis laborarent, omnes divina ope per ipsius preces curati, ad suas domos revertebantur.

X. Cum autem ille Dei servus se ab omnibus multum honorari videret; et casum, qui ex honore ipso multis evenire solet, valde metueret, locum illum reliquit, et fugiens abiit procul ab urbe illa quadraginta miliaribus: cumque apud petras, quæ sunt ad ripam fluvii speluncam magnam invenisset, triginta annos illic habitavit, in precibus et hymnis totos dies ac noctes insumendo. Nutrimenta vero ipsa multo tempore ex herbis, quæ prope fluvium nascebantur, sibi conficiebat: postea parvum quemdam hortum ad ripam fluminis eleganter construxit, atque in eo aliquot horis dei opus faciens ex eo ipso cibum sibi comparabat.

Β Η'. Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ, θυγάτηρ τινὸς τῶν πρωτευόντων τοῦ βουλευτηρίου ὑπὸ ἀκαθάρτου πνεύματος ἐνεργουμένη ἔβδα, ἐξ ὀνόματος ἐπικαλουμένη τὸν ἅγιον. Ἀγαγόντες οὖν αὐτὴν πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ δούλον οἱ ταύτης γονεῖς, παρεκάλουν αὐτὸν ἐλεῆσαι τὴν αὐτῆς νεότητα καὶ ἀπελάσαι ἀπ' αὐτῆς τὸν ἀκάθαρτον δαίμονα. Καὶ δὴ προσευξαμένου τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς καὶ τὰς χεῖρας αὐτῇ ἐπιθέντος, παραχρῆμα τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι τὸν δαίμονα ἀπέλασεν καὶ τὴν παιδὴν ἴασατο. Εὐχαριστήσαντες τοιγαροῦν οἱ ταύτης γονεῖς τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ, ἀπέστειλαν αὐτῷ χρυσίνα τριακόσια· ἅπερ ὁ δίκαιος οὐ μόνον λαβεῖν οὐκ ἠθέλησε, ἀλλ' οὐδὲ ἰδεῖν κατεδέξατο, λέγων αὐτοῖς καὶ πείθων, μὴ δεῖν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐμπορίαν ποιεῖσθαι, ἄλλὰ μᾶλλον δοῦτε αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς. Ἐγὼ γὰρ ταῦτα οὐ λαμβάνω· ἐν ἐρημίᾳ γὰρ διαίτων, τοῦτων οὐ χρῆζω. Καὶ οὕτως εὐχαριστοῦντας αὐτοὺς τῷ Θεῷ, ἐν εἰρήνῃ ἀπέπεμψεν εἰς τὰ ἴδια.

Θ'. Ἄλλοτε δὲ νεανίας τις ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου ἐπηρεασθεὶς, ἀμφοτέροισ αὐτοῦ τοὺς πόδας παρελύθη· καὶ δὴ τοῦτον οἱ ἴδιοι γονεῖς βαστάσαντες ἤγαγον πρὸς τὸν ἅγιον, παρεκαλοῦντες αὐτὸν εἰσεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐδὲ τρεῖς ἡμέρας νηστεύσας, καὶ τῇ προσευχῇ προσκατεργήσας, ὑγιῆ τὸν παραλυτικὸν ἀπεκατέστησεν· καὶ εὐλογήσας αὐτόν, ἐπέστρεψεν αὐτῷ τοῖς ἰδίοις ποσὶν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπελθεῖν. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἤρχοντο πρὸς αὐτόν, νόσους διαφόρους ἔχοντες· καὶ πάντες, τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι, διὰ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ ἰώμενοι, ἀνεχώρουν.

Δ Ι'. Ἰδὼν δὲ ἑαυτὸν ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ πενυ κατ' ἀπάντων τιμώμενος, καὶ τὴν ἐκ τῆς τιμῆς συμβαίνουσαν τοῖς πολλοῖς πτώσιν δειλιάσας, ἀπέλιπε τὸν τόπον, καὶ φυγῆ χρησάμενος ἀπῆλθεν ὡς ἀπὸ μιλίων τεσσαράκοντα τῆς πόλεως ἐκείνης· καὶ εὐρών αὐτοῦ σπήλαιον μέγα πρὸς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Πέτρας, ἐπὶ τριάκοντα ἔτη κατέκησεν εὐχαῖς καὶ ὕμνοις πάσας τὰς ἡμέρας καὶ νύκτας διατελέσας. Τὰς μίντοι διατροφὰς ἐπὶ πολλὸν τὸν χρόνον ἐκ τῶν βοσκῶν εἶχεν τῶν πρὸς τῷ ποταμῷ φρομένων· μετὰ δὲ ταῦτα κηπάριον μικρὸν πρὸς τὴν ὄχθην φιλοκαλήσας, καὶ τοῦτο κατὰ μέρος [f. κθ' ἡμέραν] ἐργαζόμενος, ἐκ αὐτοῦ τὴν τροφήν ἑαυτῷ περιποιεῖτο. Ἐπὶ τοσούτων

δὲ ἡ πολιτεία αὐτοῦ περιβόητος γέγονεν, ὡς ἀπὸ Α εἴκοσι καὶ τριάκοντα μονῶν μοναχοῦς πρὸς αὐτὸν ἔρχεσθαι, καὶ κληρικοὺς, καὶ πολλοὺς κοσμικοὺς, πρὸς τὸ εὐλογεῖσθαι καὶ στηρίζεσθαι ὑπ' αὐτοῦ.

Ita vero ejus vita celebrabatur, ut e viginti et triginta monasteriis monachi et clerici ad eum venirent, multique alii ex iis, qui mundi rebus occupantur, ad eum se conferrent, ut ejus benedictionem acciperent, et ab eo confirmari possent.

CAPUT III.

Lapsus in fornicationem et homicidium.

ΙΑ'. Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος, ὁ τοσαύτης χάριτος ἀξιοθεὶς, ἴσως ἐπάρσει τινὸς καὶ τύφῳ λιμφοθεὶς [f. ληφθεὶς], πτώματι συγχωρεῖται πεσεῖν, καὶ πτώματι τῷ πάντων χαλεπωτάτῳ. Ὁ γὰρ παμμάρος ἐχθρὸς τῶν Χριστιανῶν, ὁ αἰεὶ τοῖς καλοῖς κατὰ θεὸν βιωῦσιν τὸν οἰκεῖον φθόνον ἐπαφείεις, εἰσελθὼν εἰς κόρην πλουσίου τινὸς θυγατέρα, ἤρξατο βοᾶν καὶ τὸν ἅγιον ἄνδρα ἐξ ὀνόματος ἐπικαλεῖσθαι, ὡς ἀναγκασθῆναι τοῦς γονεῖς τῆς κῆρης περιελθεῖν, καὶ ἀνιχνεῦσαι πανταχόθεν τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, μήτε μοναστήριον καταλείποντας, μήτε μὴν ἔρημον τόπον. Ὡς δὲ τούτων εὔρεῖν οὐδαμοῦ ἐδεδύνηντο, ἔγνωσαν τινα ἀναχωρητὴν εἶναι κατὰ τόδε τὸν τόπον. Καὶ δὴ λαβὼν ὁ πατὴρ αὐτῆς τοὺς ἐαυτοῦ παῖδας, καὶ παρασκευάσας τὴν κόρην ἅμα τῇ ἐκυτῆς μητρὶ ἐν τῷ βασιτερνίῳ καθεσθῆναι, ἤλθον ἐπὶ τὸν καταμνησθέντα ἀποτίς τόπον, ἐνθα διῆγεν ὁ ἅγιος. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἔπασεν πρὸς τοὺς οὐδας αὐτοῦ λέγων· Ἐλεησον τὴν θυγατέρα μου, ὅτι δεινῶς βασανίζεται ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος· ἰδοὺ γὰρ εἴκοσι λοιπὸν ἡμέραι, καὶ οὔτε σίτου, οὔτε ποτοῦ μετείληφεν, ἀλλὰ ἀναβοᾷ σπαράττουσα ἑαυτὴν καὶ τὸ ὄνομά σου ἐπικαλουμένη.

ΙΒ'. Καὶ στάς ὁ ἅγιος προσηύξατο ὑπὲρ αὐτῆς· μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι αὐτὸν τὴν εὐχὴν, ἐνεφύσησε τῷ ἀκαθάρτῳ δαίμονι καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου τοῦ Χριστοῦ ἐξελαθέ ἀπ' αὐτῆς. Καὶ παραχρῆμα ὁ δαίμων ὡς ὑπὸ πυρὸς ἐλαυνόμενος ἐχώρησεν· ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πεσοῦσα, ἐπὶ πολλὰς τὰς ὥρας ἄφωνος ἔκειτο. Καὶ προσευξάμενος, αὐτὴν τῆς χειρὸς ἀναστήσας, παρέδωκεν αὐτὴν ὑγιῆ τοῖς γονεῦσιν. Ἰδόντες δὲ τὸ θαῦμα, καὶ δειλιόσσαντες, μήπως πάλιν ὑποστρέψας ὁ ἀκαθάρτος δαίμων εἰσέλθῃ αὐτὴν, παρεκάλεσαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι τὴν παῖδα δύο ἡμέρας, ἄχρις οὗ παντέλως ἀπαλλαγῆ τοῦ δαιμονος. Καὶ δὴ καταλιπόντες αὐτὴν, εἰς τὸν ἐκυτῶν οἶκον ὑπέστρεψαν.

duos dies remaneret, quoad omnino a dæmone liberaretur. Puella igitur apud eum relicta, parentes in domum suam reversi sunt.

ΙΓ'. Προσῆκεν τοίνυν, καθὼς ἐν προσιμοῖς εἰρηκαμῶν, πρὸς ἀσφάλειαν καὶ οἰκοδομὴν τῶν τὴν ἀγγελικὴν ταύτην πολιτείαν μετιόντων, μὴ μόνον τὰ κτιστῶματα τῶν τελείων διηγεσμένους αὐτῷ τὰ κατὰ μόνον συλλέγοντας, ἀπίρους καὶ ἀγυμνάστους εἶναι τῶν κακοτέχνων παγίδων τοῦ παμμάρου ἐχθροῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν δούλων αὐτοῦ· ἀλλ' ὡσπερ μεγίστας καὶ ἀληθεῖς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς κατελίξμεν, οὕτω χορῆ καὶ τὸν ἐπενεχθέντα αὐτῷ χειμῶνα, καὶ τὴν ἐνεσῶθεν αὐτῷ συμβᾶσαν πτώσιν διηγήσασθαι, λέγοντας μετὰ ταῦτα, ὡς ἔνεστι, μετὰ τὴν τε-

Sed talis ac tantus vir, tantaque gratia dignus effectus, fortasse elatione vel superbia captus, in lapsum, eumque omnium gravissimum, incidere permixsus fuit. Nam scelestissimus homani generis inimicus, qui contra homines rectam et Deo gratam vitam degentes propriam invidiam exercet, in puellam quamdam ingressus, cujusdam divitis filiam, cœpit clamare, et S. Jacobum nominatim appellare; ita ut parentes puellæ circumferrent, et ubique divinum illum hominem investigarent, neque monasterium, neque desertum aliquem locum prætereuntes. Quem cum invenire non possent, postea solitarium quemdam hominem in eo loco, quem supradiximus, esse cognoverunt. Pater igitur servos suos secum habens, et puellam jubens una cum matre in jumento sedere et eum sequi, venit in eum locum, de quo audierat, ubi et ille vir sanctus vitam degebat. Quem cum vidisset, et ad ejus pedes abjecisset, Miserere, inquit, filiæ meæ, quoniam graviter ab impuro spiritu cruciatur: nam viginti dies sunt, quibus neque cibum, neque potum sumpsit, sed clamat seipsam lacerans, et nomen tuum appellans.

XII. Tunc jussit puellam illuc duci: cumque se diutius precibus dedisset, sic ardentem pro ipsa precatus est, ut et locus, in quo stabant, contremuerit. Finitis vero precibus, insufflavit in illum impurum spiritum, et ait: In nomine Domini nostri Jesu Christi exi ab ista puella. Statimque dæmon ipse, tanquam igne aliquot impulsus, e puella discessit. Illa vero cum in solum cecidisset, multis horis jacuit sine voce: sed sanctus ille Deum precatus, eam, manu apprehensa, erexit, et parentibus suis reddidit. Qui cum miraculum illud viderent, divinam gloriam collaudarunt. Sed metuentes, ne impurus ille dæmon reversus, in eam ingrederetur, ipsum rogarunt ut puella apud eum

XIII. Decet autem, sicut initio diximus, ad multorum cautionem et cœlestem hanc vitam exercentium ædificationem, non solum perfectorum hominum recte facta narrantes, bona tantum colligere; sed ne malarum artium et laqueorum scelestissimi illius hostis imperiti sint, qui Deo serviunt; quemadmodum maximas et veras hujus hominis virtutes enumeravimus; ita, inquam, convenit, et fluctuationem in eum illatam, et inde maximum ejus lapsum, enarrare. Dicemus autem deinceps, ut decet, et ea miracula magna atque ingentia,

quæ post perfectam ipsius pœnitentiam et generosam confessionem per eundem edita sunt. Quo enim nobiliorem exercitationem ac vitam antea egerat, eo major postea ipsius fuit lapsus. Quanto autem gravior fuit lapsus, eo major postea ipsius fuit et emendatio.

XIV. Ille enim pessimus et impius Dei servorum inimicus, cum puellam, quæ curata fuerat, illic solam cum solo relictam vidisset, et velut ansam quamdam adversus justum hominem arripuisset, libidinosum spiritum in eum immisit: qui tanto pere ipsum adortus est, ut qui exercitationis initio, quo tempore impiorum Samaritarum laquei per mulierem, quam supradiximus, parati fuerant, generoso et forti animo resisterat; quippe ut diabolum superaret, per quem mulier adversus ipsum impulsæ fuerat, sinistræ manus jacturam perferre maluerat; is, inquam, vir libidinis stimulo percitus, divini timoris et tantæ sanationem gratiæ ac tam diuturnæ exercitationis, totque laborum oblitus fuerit; et quamvis ad multam senectutem venisset, victus tamen dæmoni succubuerit: et in eum locum, qui ante cellam erat, egressus, puellam ipsam vitaverit, et impietatis cœno seipsum commaculavit.

XV. Deinde vero, tanquam primordiis quibusdam dæmoni oblatis, coactus est superiori malo et alterum addere. Cum enim corruptor ille serpens vereretur, ne Jacobus ipse resipiscens ad emendationem veniret, quæ per pœnitentiam his præbatur, qui eam sincero animo inquirunt, ei viro, quem, ut sibi videbatur, captivum ducebat, suggessit, ut superiore peccato majus quiddam patraret: quasdam enim timiditatis cogitationes cum in ejus mentem injecisset, auctor illi fuit ut puellam a se vitiatam interficeret. Et eo igitur peccato superatus, ejus quoque cædem patravit, sperans scilicet ea re fieri posse, ut ejus puellæ parentum molestiam vitaret.

XVI. Sed neque eo scelere contentus fuit verus ille malorum auctor diabolus, sed aliud etiam addidit, ut non solum interfectæ puellæ reliquias sepulturæ non mandaret, sed eas etiam in aquas fluvii sine misericordia aliqua projiceret. Talis est superbiæ et arrogantiae fructus. Nisi enim ejusmodi peccato monachus ille se subjecisset, pravus hostis, tanquam in breve aliquod navigium vim omnem ac ventorum æstum effundens, eum senem nequaquam dedecorasset, a quo adhuc juvencus victus fuerat; quem postea et ipse vicit, eo quod nimis elatum sensit.

CAPÛT IV.

Motus desperationis.

XVII. Sed tamen egregia Christi summorum bonorum largitoris in homines benevolentia, qui omnes homines mavult salvos esse, quam perire, ei, qui lapsus fuerat atque humi jacebat, manum por-

(3) An tum hæc secta esse desiderat? Certe Procopius scribit sub Justiniano, « Samaritanos ut plurimum Christianos effectos: » ideoque « Justi-

(*) Reliqua hujus Vitæ codice desunt. EDIT. PATR.

Α λείων αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ γενναίαν ἀσκησιν, ὑπεβάλλοντα τὰ θαύματα. Ὅσῳ γὰρ μεγάλῃν ἀσκησιν καὶ πολιτείαν τὸ πρότερον ἐπαδείξατο, τοσοῦτον μεγαλύτερος ἐξέπεσεν· καὶ ὅσῳ περὶ μέγα πῶμα, τοσοῦτον μεῖζον μετ' αὐτοῦ ἐπανόρθωσις γέγονεν.

14'. Ὁ γὰρ παγκάκιστος καὶ δυσσεβὴς ἐχθρὸς τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων, ἰδὼν τὴν λαθεῖσαν κόρην, αὐτὴν μόνην πρὸς μόνον καταληφθεῖσαν, καὶ λαθὴν ὡσπερ τινὰ κατὰ τοῦ δικαίου δραξάμενος, τὸν τῆς κορμῆς αὐτῷ ἐπαφήσιν δαίμονα. Ὅς ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιπέθειται, ὥστε τοιοῦτον ἄνδρα, τὸν ἐν ἀρχαῖς τῆς ἀσκήσεως, ἦν ἵνα ταῖς τῶν δυσσεβῶν Σαμαρειτῶν παγῖσιν, ταῖς διὰ τῆς ἀνωτέρω δηλωθείσης γυναικὸς, γενναίως ἀντιστράτευσάμενος, τὸν καλόμην τῆς ἀπιστερᾶς χειρὸς ὑπεμῖναι ἐλόμενος πρὸς κατέλευσιν τοῦ ταύτην ἐπιπέμψαντος διαβόλου, οἷστρον λαφθέντα, καὶ τοῦ φόβου ἐπελαθόμενον τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς τοσαύτης αὐτῷ παρασχεθείσης χάριτος τῶν ἱαμάτων, καὶ τῆς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀσκήσεως καὶ τῶν ἐκ αὐτῆς πολλῶν καμάτων, καὶ πρὸς τοῦτοις πρὸς γῆρας ἐληλακτότα, λοιπὸν ὑποδῦναι τὴν ἦταν, καὶ ἐξελθόντα εἰς τὸ προαύλιον προσφραγῆναι τῇ κόρῃ, καὶ τῷ τῆς ἀνομίας ἐκυτόν ἀναμῖξαι βορβόρῳ.

15'. Ἐντεῦθεν, ὡσπερ τινὸς ἀρχῆς δοθείσης τῷ δαίμονι, προσθεῖναι τῷ πρώτῳ καὶ δεύτερον ἀνηγκάζεται κακόν. Δείσας γὰρ ὁ λυμῶν ὄφις τὴν ἐκ τῆς μετανοίας παρεχομένην τοῖς ταύτην εὐλαβῶς ζητοῦσιν ἐπανόρθωσιν, παρασκευάζει τὸν, ὡς ἠόμισεν, ἐαυτοῦ ἀιχμάλωτον, μεῖζον τοῦ προτέρου προσθεῖναι δυσσεβῆμα. Ἐνσπεῖρας γὰρ λογισμὸν δειλίαν, αὐτὸν φρενεῦσαι [f. αὐτοφρονῆσαι] τὴν λαθεῖσαν κόρην, αὐτῷ ὑποτίθειται. Ἐττηθείς δὲ καὶ ἐν τούτῳ, τὸν φόβον (*). . . . .

et sinceram ipsius pœnitentiam ediscentes, non nobisipsis confidamus, sed in benignissimo Deo, ex quo gratiæ omnes proficiscuntur, spem collocamus; qui et nobis stantibus dat patientiam, ut perfecte stare possimus; et pigritia cadentes sua manu sustentat, hoc est, opem nobis porrigit, ac pœnitentes pro sua in humanum genus charitate amplectitur.

XVIII. Etenim qui tot et talia mala patravit, quorum unumquodque gehennæ obnoxium eum fa-

nianum his vetustum in monte Garizin propugnaculum obcinctum reliquisse. »

Digitized by Google

Ciebat, Davidis exemplum ¹ imitandum sibi proposuit, quo a lapsu erigi posset. Nam et David post adulterium rerum ordinem pervertit, et pro eo quod adulterii sui pœnas dare debuisset, cœdem etiam addit ejus viri, cui prius injuriam fecerat, ille igitur cum animadverteret, quemadmodum Deus ipse ac benignus Dominus Davidis oratione placatus, statim peccata ei condonavit, ad pœnitentiæ portum confugit, sola sp̄e ad animæ ipsius emendationem gubernatrice usus. Cum enim ad se redisset, et e somno, ut aliquis diceret, excitatus esset, in cellam suam ingressus est, seque in terram cum abjecisset intolerabiles gemitus emittebat, pectus suum valde percutiens, et lacrymarum rivulos emittens.

XIX. Sed neque sic ab eo discessit impurus et scelestissimus diabolus. Nam cum ejus viri propositum ac voluntatem ferre non posset, cœpit desperationis cogitationes in ejus animum injicere, cum hujusmodi pessima initia adversus humanum genus ex Judæ ipsius desperatione inferre conatus esset. Ille igitur ad sæculi consuetudinem redire decrevit. Sed benigni Christi voluntate factum est ut iter faciens, in monasterium quoddam veniret. Ad eos igitur monachos, qui illic erant, ingressus, ipsos salutavit: qui cum ejus pedes lavissent, et panem ei apposuissent, rogabant ut cibum sumeret. Ille vero cum neque eos fere audire pateretur, gravem gemitum emittens: Hei mihi, inquit, misero, quomodo potero in cœlum oculos erigere? Quomodo ipsius Christi Domini nomen audebo invocare, quem reprobari ac dereliqui? Quomodo audebo aliquid ex ipsius bonis attingere, qui anima et corpore adulter contra ipsum fui, et intemperantiæ libidinibus meipsum commiscui? Cumque cœpisset narrare, quo pacto res se habuerat, illis omnia confessus est: qui multa tristitia ob eam rem affecti, et his, quæ diversis modis passus fuerat, commoti, pro viribus eum consolati sunt. Cumque benedictiones ei dedissent, et multas atque attentas preces pro eo ad Deum misissent, a se dimiserunt.

XX. Cum autem iter faceret, frater quidam ei occurrit, vere Christum in seipso habens: qui cum eum salutasset, coegit in suam cellam divertere: cumque ejus pedes lavisset, et omnia charitatis officia illi præstitisset, panem apposuit, ipsumque adhortatus est, ut particeps fieret earum benedictionum, quas Deus misisset. Ille vero cum peccatorum suorum sibi conscius esset, pectus suum pulsans, diu recusabat cibum sumere. At Dei servus, apud quem ille diverterat, ad ipsius pedes se abiecit; eum consolans, et jurejurando affirmans, se non prius e terra surrecturum, quam promisisset, se illorum quæ apposita fuerant participem futurum. Id cum ille promisisset, Dei servus e terra surrexit, ut cibum sumeret. Postea vero quam

¹ H. Reg. xi, 15.

A ambo panem gustaverunt, et Deo gratias egerunt, rursus una sedebant.

XXI. Tunc is a quo Jacobus hospitio acceptus fuerat, ipsum affatus, Instrue, inquit, Pater, me in Christo filium tuum, et cor meum confirma, quoniam multis et variis cogitationibus valde sollicitor. Tunc ululans S. Jacobus, et cum lacrymis, gemitibus et lamentis suum pectus verberans: Sine, inquit, frater, me flere, et gravia peccata mea, quæque impie adversus Deum ausus sum, lamentari, quoniam in hac mea vana et turpi canitie, tanquam puer, a diabolo supplantatus, in interitum omnino immersus sum. Malis enim, quæ juvenis toleranter vici, nunc in senectute inhoneste me gerens succubui, cum in graveolentis stupri cœnum meipsum conjecerim, et alias his graviora peccata commiserim. Hæc cum ille audivisset, mœrore multo affectus est, eumque rogavit, ut singulatim fraudem diaboli narraret; hæc duo ex ea re procurans, primum, quod sperabat peccati confessione ad pœnitentiam illum virum provocandum; deinde, quod ex fratris lapsu cautionem sibi in posterum parare cupiebat. Ille igitur sic narrare cœpit:

XXII. Cum exercitatione accurata et valde laboriosa usus fuisset, et Deo ipsi quinquaginta annos innocenter servissem: postquam multam a benigno Deo gratiam accepi, multaque miracula per me scelestum perfecta sunt; postremo Satanas in puellam quamdam ingressus est: cujus parentes cum audivissent Christi gratiam mihi adesse, illam ad me duxerunt ut curari posset. Cumque me rogassent, ut pro illa Deum orarem, id feci; et divina ope factum est, ut impurus spiritus ab illa discederet. Illi cum omnino eam curari cuperent, duos dies apud me puellam reliquerunt, ipsique in domum suam reversi sunt. Mente vero excæcatus ego, ad illam exiit, et libidinis stimulo nequam superatus, neque Deum hora illa mente habens, neque quod tam diuturnæ exercitationis labores perderem cogitans, sed omnia (ut summatim dicam) oblitus, et gehennam contemnens, ad stupri perniciosam ruinam cecidi. Cumque puellam vitiissem, malo malum curare volui, quinimo minori malo majus addidi. Nam dedecoris illius auctor dæmon me invadens, ejusdem puellæ cædem in mentem suggestit. Itaque post stuprum quod intuleram, illam ipsam interfeci, ejusque corpus in fluvium projeci. De mea igitur salute desperans, discessi, et nunc in mundum revertor. Quomodo enim in cœli altitudinem oculos erigere potero? Nam si Christum ipsum nominare ausus fuero, nunc ignis de cœlo descendens statim consumet.

CAPUT V.

Pœnitentia in sepulcro peracta.

XXIII. Hæc et talia cum ille multis lacrymis et gemitibus maximis enarraret, alter Dei servus hæc

audiens, divina gratia compunctus, in ejus collum a cecidit, eumque osculans: Quæso, inquit, frater, ne animo decidas, neque de salute tua desperes: sed credens pœnitentiæ locum esse, lacrymas fundens benigno Deo confitere. Multum enim misericors est Dominus, et multa est misericordia, qua nos semper prosequitur. Quoad tempus habemus, pœnitentiam agamus. Nam si pœnitentia non esset, quomodo David post prophetiæ donum, post regnum, post Domini testimonium, in adulterii et cædis barathrum lapsus, verbis et re pœnitentiam ostendens, talium peccatorum remissionem assequi potuisset? Si pœnitentiæ locus non est, quomodo B. Petrus, apostolorum princeps, primusque discipulus, qui claves cœli a Deo accepit², cum Dominum Christum non semel, non his, sed ter negasset³, et post hæc amare flevisset, non solum ejus peccati remissionem impetravit, sed majore etiam honore dignus fuit habitus, rationalium Christi ovium pastor effectus⁴? Nisi pœnitentia esset, quomodo eum, qui apud Corinthios fornicatus fuerat, assumi Apostolus mandasset? Ne, inquit, circumveniatur a Satana⁵?

XXIV. His et talibus verbis cum ejus animum valde confirmasset verus et misericors frater, eum rogavit, ut secum una manere vellet: cumque ille nollet, ad cujus pedes Dei servus se abjecit, eosque osculatus, illum orabat, ne ab eo separaretur, cogitans ac metuens, ne aliquo modo in desperationem incideret, et animam suam omnino perderet. Cum vero vehementer eum admonens, rogans atque obsecrans, illi persuadere non posset, sanctus vir angustis compressus et spiritu ingemiscens, atque pro eo magnopere Deum precatus, illum dimisit, cum benedictiones etiam dedisset, quibus in via uteretur. Cumque una cum illo usque ad quindecim milliaria ivisset, non desinebat ipsum hortari, longam de pœnitentia orationem habens. Eum deinde amplexus, et cum lacrymis osculatus, ac pro ipso Deum precatus, in cellulam suam reversus est.

XXV. Jacobus autem cum viæ, quæ in mundum ducebat, se dedisset, in itinere erat. Cumque partem quam via transgisset, et paulum declinasset, vetus quoddam sepulcrum invenit, ad figuram spelunçæ factum, in quo plurimæ mortuorum ossa reposita erant, quæ temporis vetustate fere ut pulvis evaserant. Quo ingressus, cum ossa illa in unum collegisset, in quodam monumenti angulo ea reposuit: cumque veterem spelunçæ januam oclussisset, et genua in terra posuisset, pectus verberans, magno cum ejulatu ac lamentatione ita Deo confitebatur: Quomodo ad te, Deus, oculos erigam? Quale confessionis meæ initium faciam? Quo animo, quaque conscientia fretus, impiam linguam et labia sordibus plena movere aggrediar? Primum cujusquam peccati remissionem

petere audebo? Da veniam, benignissime Domine. Esto propitius mihi indigno, bone Domine, neque perdas me cum turpissimis factis meis: non enim parvæ sunt impietates meæ. Stuprum commisi, cædem feci, sanguinem innocentem effudi. Ad hæc omnia miserum corpus aquis, feris ac volucris escam dedi. Et nunc, Domine, tibi scienti omnia confiteor, harum rerum veniam a te postulans. Ne me despicias, Domine, sed pro tua misericordia et in homines charitate, miserere mei hominis impii atque indigni, et mihi copiosam misericordiam tuam impertias, omnemque iniquitatem meam remitte, ne in peccati profundam voraginem demersum obruat me vastatoris inimici procella, ac draco abyssi me devoret.

XXVI. Hac constanti pœnitentia et confessione usus, decem annos in spelunca transegit, vel in sepulcro potius duram vitam tolerans, e loco illo non exiit, neque cum aliquo versatus est, neque quemquam allocutus: sed amaris lacrymis, gemitibus et lamentis intolerabilibus multaque compunctione omne tempus transegit, bis in hebdomada januam spelunçæ aperjens, et olera, quæ erant prope ostium sepulcri, ubi ipse manebat, colligens; ex quibus tantum comedebat, quantum sibi satis esse putabat; atque in speluncam revertebatur, multas Deo gratias agens, omnique tempore precibus, vigiliis et confessionis perseverantiæ dans operam. Quamobrem benignus Deus, qui non vult mortem peccatoris⁶, sed conversionem et vitam, tantum et tam multum laborem non inanem neque inutilem esse passus est. Ejus enim puram et diligentissimam pœnitentiam attendens, tantorum et talium peccatorum veniam ei dedit.

CAPUT VI.

Pluvia impetrata. Alia miracula. Sancti obitus.

XXVII. Cumque et sancto illi homini, et omnibus aliis pœnitentiæ vim manifestam Deus ipse facere vellet, permisit, ut vehementissimus squalor et pluvia penuria totam illam regionem detineret. Itaque post multa jejunia, preces et supplicationes, revelatum fuit civitatis illius religiosissimo episcopo, viro sancto et Deum metuenti, esse quemdam hominem, ea in regione in sepulcro habitantem, habitu quidem humilem, sed spiritu et animo sanctum; qui si ab ipsis persuasus, Deum precatus fuisset, omnia mala quæ illi regioni imminerent, averteret. Sanctissimus igitur episcopus cum toto clero justis omnes congregari ad visionem illam audientiam, quam eis narraturus erat, ut cum supplicationibus ad speluncam sibi revelatam, ad eum divinum hominem adirent. Cum id factum fuisset, et ad eum locum venissent, justum illum hominem invenerunt, multisque precibus ab eo petierunt, ut eorum regionis misereretur, et Deum precari vellet, ab eoque impetrare ut populo suo reconciliare-

² Matth. xvi, 19. ³ Matth. xxvi, 74. ⁴ Joan. xxi, 17. ⁵ II Cor. ii, 11. ⁶ Ezech. xviii, 32.

tur, et præsentem squalorem depellens, pluviam a
ia eorum terram demitteret.

XXVIII. Ille nihil omnino eis respondens, suum
pectus verberabat, neque in cælum oculos erigere
audens, id tantum dicebat: Propitius esto, Christe,
multis meis impietatibus. Episcopus vero cum in
supplicationibus atque hortationibus perseveraret,
neque responsum aliquod ab eo reciperet, illo re-
licto, qui eo venerant, lamentantes reversi sunt.
Cumque ad ecclesiam venissent, illic rursus lacry-
mantes et supplices a benigno Deo malorum libe-
rationem quærebant. Cum vero multis diebus la-
mentantes ac jejunantes Deum implorarent, ut eis
subvenire vellet, iterum eidem episcopo revelatum
est, et clara vox audita fuit, quæ ita dixit: Abi ad
servum meum Jacobum, quem tibi jam revelavi,
eique persuadeas, ut de his rebus me orare vel-
lit: eo enim orante, iis malis quæ regioni im-
pendent, liberi eritis.

XXIX. Reversus igitur cum toto clero et populo
sanctus Dei sacerdos pergebat divino homini sup-
plicationes afferre. Tunc ille iavitus, ut brevi dicam,
et multis supplicationibus adductus, et ab illo san-
cto episcopo persuasus, quod divina revelatione
ad eum missus venisset, erectis in cælum oculis,
multo tempore attentas preces habuit: cumque
adhuc in ejus ore preces essent, bonus et miseri-
cors Deus, qui omnia se metuentibus abunde et
facile largitur, re ipsa illud divinarum Litterarum
dictum implens: «Adhuc te loquente, dicam, Ecce
adsum 7, » pluviam multam in terram demisit.

XXX. Quam majorem in modum admirati, hy-
mnum pro gratiis agendis misericordie Deo et ejus
magnificentie cecinerunt, ac reversi sunt: divinam
vero gloriam celebrantes, ejus servos beatos præ-
dicabant, qui per virtutis exercitationem, tali ac tanto
honore et gratia digni efficerentur. Eo igitur ma-
ximo beneficio a benigno Deo adjuti, et divina illa
plaga liberati, quæ per Dei servum Jacobum re-
pulsæ est, ad hodiernum usque diem per singulos
annos illius dei memoriam celebrant, quo aridi-

tate illa aerea liberati sunt: et hymnos, supplica-
tiones et gratias assiduas Christo agunt.

XXXI. Multi vero diversis morbis detenti e po-
pulo ipso, una cum episcopo, consolationis et cura-
tionis causa ad Dei servum Jacobum confugiebant:
quos ille oleo sancto unctos, et Christi nomine
benedictos, ita sanabat, ut domum reversi gloriam
Deo collaudarent, qui per servum suum curatio-
nem ipsis attulerat. Omnes igitur, qui civitatem ac
finitimam regionem habitabant, ægrotos suos ad
eum ferebant, vel rogabant, ut, ipsis absentibus,
pro eorum salute ipse Deum oraret: ac statim
divina ope curationem assequerentur: tanta enim
gratia illi collata est, ut vel solo sermone statim
impuros spiritus fugaret.

XXXII. Eodem autem ipso anno, quo acerbissi-
ma illa squaloris plaga repulsa est, Dei servus Ja-
cobus accersivit sanctissimum episcopum, eumque
rogavit, ut speluncam, hoc est, sepulcrum curaret,
in quo jamdiu ipse domicilium habuerat, et ab eo
petivit, ut mortuus illic sepeliretur. Id cum ille se
facturum promisisset, et in urbem reversus esset,
post paucos dies B. Jacobus in senectute bona
obit, quintum et septuagesimum annum agens.
Quod cum religiosissimus episcopus cognovisset,
ad eum locum cum toto clero et probis laicis ac-
cessit: qui cum aromatibus pretiosis eum condi-
diissent, Deum ipsum et ejus gloriam celebran-
tes, venerandas ejus reliquias in illo ipso monu-
mento deposuerunt.

XXXIII. Postea sanctus Dei sacerdos sacram
ædem ad speluncam ædificavit, ejusque reliquias
illuc transtulit. Quo in loco usque ad hodiernum
diem multi curantur, ac tota civitas et finitima
regio ejus memoriam singulis annis celebrans,
diem magnum festum agit, in gloriam benigni
Dei, qui sic illum honoravit: quem et nos consu-
eto more et gloriose celebremus, benedicentes
Patri, Filio et Spiritui sancto, cui gloria est et
imperium in sæcula sæculorum. Amen.

7 Isa. LVIII, 9.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ÆGYPTIIS

CYRO ET JOANNE.

(Anno Christi 280, Januarii die 31. Acta sanctorum Bolland. ad hanc diem.)

Celeberrima sunt SS. Cyri et Joannis nomina ob innumera ægris mortalibus collata ad eorum re-
liquias beneficia. De his ita scribit Baronius in notis ad Martyrologium: « Acta ipsorum tam Græcis
quam Latinis fuere notissima; habemus et nos ea in quinto, septimo ac decimo tomo antiquorum
codd. mss. qui aliquibus ecclesiis Romæ usui erant, ubi secundum ordinem mensium scriptæ ha-
bentur sanctorum Vitæ. In his ergo Acta prædictorum martyrum nacti sumus, auctore Petro quo-

dam, qui ea exscripsit poscente Gregorio, Joannis consularis filio; rursus eadem invenimus in ms. codice S. Mariæ ad Martyres: in quibus omnibus habetur expressum hos passos esse Alexandria, anno ix persecutionis Diocletiani imp., tuncque etiam martyrium subisse tres sanctas virgines Theodoram, Theotistam (Lipomen. t. V), et Eudoxiam cum matre Athanasia. Eadem omnia habentur penes Metaphrasten (Surius t. I), in quibus desideratur tempus martyrii; habent tamen quædam superaddita miracula quæ apud dictos Latinos codices non invenimus. Habuit Sophronius, episcopus Hierosolymitanus, præclaram orationem (a) de iisdem martyribus quæ citatur in conciliis Nicæno II, act. 4, et a S. Joanne Damasceno, orat. III *De imaginibus* »

(a) Orationem hanc prolixissimam dedimus in tomi nostri LXXXVII parte tertia, col. 3773, ex editione card. Ang. Maii. Patres Bollandiani vitam SS. Cyri et Joannis exhibent ab Othone Zyllo « ex veteri codice Græco » Latine versam, quam « in-

certo auctori, sed antiquo » ascribunt; nos Surii versionem Latinam adhibemus e regione cujus textum Græcum ex cod. Reg. Paris nunc primum exscriptum ponimus. EDIT. PATR.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΩΝ

ΑΒΒΑ ΚΥΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ.

VITA ET MARTYRIUM

SS. THAUMATURGORUM

ABBATIS CYRI ET JOANNIS

I. Cyrus ille, clara stella martyrum, ex clarissima quoque fuit civitate Alexandria, quæ sita est in Ægypto: quam fama est ædificasse Macedonem, et eam suo impertilisse nomine. Erat autem Cyrus, religione quidem fidelis a parentibus, vita vero laudabilis, arte autem medicus: ejus officina in hodiernum usque diem nota est omnibus, sed mutato nomine, ut quæ jam Dei templum et ædes Sanctorum trium Puerorum appelletur: simul vero quodammodo commutata etiam operatione, aut effecta potius diviniore, et pro illa priore morborum liberatione, quam præbebat ars medicina, laboresque, et artis medicamenta, modo omnis generis et quæ sua sponte fiunt, scatens miraculis. Quemadmodum autem hanc acceperit mutationem, ab alto petita declarabit oratio.

II. Apollinaris, non vehemens ille veritatis et rectorum dogmatum inimicus, qui etiam in Laodiceenam sedem magnum effudit dedecus: sed ille potius ardens amator veritatis, et defensor priorum dogmatum, tanto illo gloria et moribus excellentior, quanta erat in eodem nomine convenientia, cui cum Dei sententia commissa fuisset sedes Alexandrina (ut vult vera, quæ de ea jaclatur, fama

A'. Κύρος ὁ περιφανὴς τῶν μαρτύρων ἀστὴρ, κόλως μὲν καὶ αὐτῆς ἐτύγγανε περιφανεστάτης. Ἀλεξανδρείας τῆς πρὸς Αἰγύπτω κεκλιμένης, ἦν οἰκίσαι τε τὸν Μακεδὸνα λόγος, καὶ ὀνόματος αὐτοῦ μεταδοῦναι. Ἦν δὲ ὁ Κύρος τὸ σέβας ἐκ πατέρων πιστὸς, τὸν βίον ἐπαινετὸς, τὴν τέχνην ἱατρικῶς, ὡς μέχρι καὶ νῦν τὸ ἐργαστήριον ἄπειτι γνῶριμον, μεταβαλὼν μὲν τὴν ἐπωνυμίαν, καὶ Θεοῦ νὰς ἦδη καὶ ἱερὸν τῶν Ἁγίων Τριῶν Παιδῶν καλούμενον· συμμεταβαλὼν δὲ πως καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἢ θειοτέραν μᾶλλον αὐτῆν ἐργασάμενον, καὶ ἀντὶ τῆς προτιέρξε ἐκείνης τῶν νόσων ἀπαλλαγῆς, ἦν ἱατρικὴ τέχνη, καὶ πόνοι, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τέχνης παρεῖχον φάρμακα, πντοδαποτὸς ἄρτι καὶ αὐτομάτοις βροῦν τοῖς θύμμοι. Ὅπως δὲ καὶ τὴν μεταβολὴν ἐδέξατο ταύτην, ἔνωθεν ὁ λόγος δηλώσει.

B'. Ἀπολιναρίου, οὐχ ὁ σφοδρὸς ἐκείνος τῆς ἀληθείας καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἐχθρὸς, ὁ καὶ τοῦ Λαοδικεῶν θρόνου πολλὴν αἰσχρὴν ἀταχάμενος· ἀλλ' ὁ τῆς ἀληθείας μᾶλλον διάπυρος ἐραστὴς, καὶ τῶν εὐσεβῶν δογμάτων ἐκδικητὴς, τοσοῦτον ἐκείνου δόξη καὶ τοῖς τρόποις διάφορος, ὅσον ὀνόματος παροτρῆται κοινωνοῦς, ὃς φήσῃ Θεοῦ τὸν τῶν Ἀλεξανδρείων ἔγγεμισθεὶς θρόνον (ὡς ὁ πολὺς τε καὶ ἀληθὴς περὶ

αὐτοῦ βούλεται λόγος, οἷ κρῖσι θειοτέρᾳ καὶ τινος ἄνδρος προβῆσει τὰ μέλλοντα βλέπειν ἱκανοῦ τὸν ἱερατικὸν ἐπιστεῦθι θρόνον). Οὗτος οὖν ὁ Ἀπολλινάριος, ἦεν τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπιλαβόμενος, ἔτραφε τινὰ καὶ ἀδελφιδούον, ἔτραφε δὲ λίαν ἐπιμελῶς τε καὶ φιλαρέτως, ἵν' ὡσπερ αὐτὸν ἔσχευ ἐγγίζοντα κατὰ γένος, οὕτω πολλῶ μᾶλλον καὶ τῷ βίῳ δέξῃ συγγενῶς ἔχοντα. Ἐπει δὲ καὶ ἄνδρος οὗτος ἐλάμβανεν ἡλικίαν καὶ νεότητος ἄκμῃ σφριγῶν ἦν, οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν νέων ἔκδοτον ἐκυτὸν ταῖς τῆς φύσεως ἀνῆκεν ὀρμαῖς, χαλινὰ πάντα χαλάσας· οὐδὲ κλέπτειν εἴλετο τὰς οὐ καλὰς ἰδονὰς λαθραῖαις καὶ νυκτεριναῖς ἐξόδοις· ἀλλὰ μηδὲν τοιοῦτον μᾶλλον ἐθέλων παθεῖν, εὐγενῶς καὶ ἐλευθερῶς τῷ θεῷ καὶ ἀρχιερεὶ προσελθὼν, ἐνόμου γυναικὸς ἤτησε συζυγίαν. Ὁ δὲ θεὸς ὄντως ἐκεῖνος ἀνὴρ οὐδὲ μέχρι τοῦ καὶ ὧτων ψαῦσαι τὸν λόγον ἀνασχόμενος, ποῖλοτς ἐκίχρητο πρὸς αὐτὸν λόγοις, τῶν τοῦ γάμου θορυβῶν ὑπομιμηθέντων καὶ ἀπάγειν αὐτὸν τῆς γνώμης πειρούμενος. Ἐπεὶ δὲ σφοδρῶς ἐγκείμενον ἑώρα, καὶ μηδὲ μικρὸν ὑποδιδόντα τὴν ἔνστασιν, σοφίζεται τὸ πρᾶγμα λίαν καλῶς, ἐπιθυμῶν ἔχειν εἰπὼν ναὸν τοῖς τρισὶν ἁγίοις παισὶν ἀνεγεῖραι, Οὕτινος σε χρὴ προστεῖναι τῆς οἰκοδομίας τό γε νῦν ἔχον· ἔπειτα, τοῦ ἔργου εἰς πέρας ἔλθόντος, καὶ σοὶ χωρήσει, φησί, κατὰ γνώμην τὸ σπουδαζόμενον. Ἦκουσεν ἐκεῖνος, καὶ ἰδένας λίαν ἀνεδῆξατο τὸ ἐπίταγμα, θέρημν ἐπιθυμία· ἔλπισε· χροστὰς ἀναψύχων καὶ ἀνακτώμενος.

Γ'. Ἦν δὲ τις αὐτόθι τόπος δορυζῖν οὕτω καλούμενος· οὐ δὴ καὶ δόξαν ἔγειραι τὸ ἱερόν, ἔργου κατὰ πᾶσαν σπουδὴν αὐτοῦ εἶχετο, καὶ τὸ μὲν εἰς γηρωκομεῖον εὐθὺς, τὸ δὲ εἰς αὐλὴν ἀφωρίζετο· ἡ αὐλὴ δὲ μετὰ τὸ φθόμενον τοῦτο περιελάμβανεν, ὅπερ εἰς ναὸν μεταβαλοντες, τοῦ ὀνόματος μόνον, ὡς ἤδη φθάσαντες ἐφημεν, οὐκ ἔτι δὲ καὶ τοῦ πράγματος ἀπέστησαν, οἷ μὴ καὶ μᾶλλον ἀληθῆς αὐτὸ καὶ ἱερατεῖον πάθος παντὸς ἀνθρώπου εἰργάσαντο. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν δὴ τοῦτον μετεποιήθη τὸν τρόπον, καὶ ναὸς ἐξ ἱερατείου κατέστη, ἄμισθον ἀληθῶς ἱερατεῖον, ταχεῖα νόσων ἀπαλλαγὴ, θεραπεῖα μέλλειν ἔχουσα μηδεμίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτήσεις πολλακῶς τῶν πασχόντων φθίνουσα. Ἐμὲν δὲ καὶ τὰ ἐξῆς προσθετόν, καὶ οὐ ζημιωτίον θαῦμα καλὸν ἀκοᾶς διψώτας λόγων ἐπωφελῶν, εἰ καὶ μετρίᾳ δόξῃ παρέκδοις τοῦ μετὰ χεῖρας σκοποῦ, ἢ προσθήκη τοῦ διηγήματος.

Δ'. Ὡς γὰρ ὁ νέος δὴ σπουδῇ περὶ τὰς οἰκοδομίας ἀπεσχολήτο, εἰς ναὸν μὲν ἐν βραχεῖ τὸ ἐργαστήριον μεταβίβλετο, καὶ νοσοκομεῖον δὲ καὶ γηρωκομεῖον παρ' αὐτοῦ κατεσκευάστο, καὶ πάντα ἤδη ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπῆρτιστο. Εἶτα μεταπέλλεται τινὰ ὁ Ἀπολλινάριος ἄνδρα πολίμνης προεστηκότα καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπίσημον, ᾧ γράμμα δοῦς παρὰ τοὺς ὀσίους τρεῖς παῖδας εἰς Βαβυλῶνα ἐκπέμπει. Τὰ γράμματα δὲ ἰκτεταί ἦν ὡστε τινὰ τῶν ἱερῶν ἐκεῖνων λειψάνων πρὸς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πεμφθῆναι ναὸν, ὃν αὐτὸς

A quod divino iudicio, et eujusdam viri, qui futura prævidebat, prædictione, ejus fidei sacerdotalis esset sedes credita. Hic ergo Apollinarius cum jam pervenisset ad pontificatum, alebat etiam quemdam suæ sororis filium, diligenter admodum et ex virtute: ut quomodo cum habebat genere propinquum, ita multo magis eum redderet vita conjunctum. Cum vero is ad virilem pervenisset ætatem et ad florem juventutis, non, ut multi juvenes, se dedit et permisit naturæ appetitionibus, lavatis frenis omnibus: neque clam noctuque egrediendo voluit non honestas suffurari voluptates, sed potius volens nihil ei ejusmodi accidere, ad patrum suum et pontificem libere et ingenue accedens, petiit legitimæ uxoris conjugium. Vir autem ille vere divinus, cum ne auditione quidem, quod dicebat, accipere sustinuisset, apud eum multis verbis est usus, turbas matrimonii revocans in memoriam, et tentans eum ab illa abducere sententia. Postquam vero vidit eum valde instare, et de constantia ne tantillum quidem remittere, valde pulchre hoc excogitat, dicens se cupere excitare templum tribus sanctis pueris: Cujus quidem ædificationis oportet te, inquit, in præsentia curam gerere; deinde, hoc opere ad finem perducto, hoc cujus studio teneris, id tibi succedet ex sententia. Audiit ille, et lubenter admodum suscepi quod jussum fuerat, calorem cupiditatis bona spe refrigerans et recreans.

III. Erat autem illic quidem locus, qui vocabatur Dorysim. Quo quidem in loco cum visum esset excitare ædem, ipse toto studio instabat operi: et illud quid statim ad gerontocomium, hoc vero deputabatur ad atrium: atrium autem intercipiebat hanc, quæ vulgo celebratur, officinam. Quam quidem cum in templum mutassent, a nomine solum, ut jam prius diximus, non autem a re etiam recesserunt, nisi quod eam effecerunt veriolem cujusvis hominem morbi medendi officinam. Sed ea quidem hoc modo est transmutata, et ex medici officina templum eet constitutum: vere quidem gratuita, et nullam accipiens mercedem medici officina velox morborum liberatio, curatio quæ nullam habet dilationem, sed eorum qui laborant præveniens petitiones. Nobis autem sunt etiam ea quæ deinceps consequuntur addenda, neque sunt pulchro privandæ miraculo aures, quæ utiles siliunt orationes, etiamsi ab instituto satis longa videbitur digressio, additio narrationis.

IV. Nam cum adolescens toto studio in ædificando fuisset occupatus, in templum quidem officina brevi fuit mutata Nosocomium autem et gerontocomium ab eo constructa sunt: et omnia non longi temporis spatio ab eo sunt perfecta. Deinde accersit Apollinarius virum quemdam, qui gregi præerat, et erat virtute insignis. Cui cum dedisset litteras, emittit eum ad tres sanctos pueros Babylonem. Litteris autem supplicabantur, ut aliquæ ex illis sacris reliquiis mitterentur ad templum, quod

erat Alexandriae, quod ipse multis sumptibus et multis laboribus construxerat. Talis erat enim in eos amor Apollinarius cum ardenti et viva fide, ut tot jam ante annis consummatos, tanquam adhuc vivos, epistolam esse sensuros, et suis eum esse membris imperituros crederet. Cum ergo ille magnos et rerum vere magnarum minister hanc viam confecisset, et Babylonem pervenisset, et ante sacras illas stetisset reliquias, et manu indicasset litteras, et plurimum rogasset, ut litteras acciperent, et pontificem iis, quæ petebat, impertirent: qui erat eorum medius, tanquam a somno excitatus (divinam providentiam! o stupendam narrationem!), cum manum sensim porrexisset, et epistolam accepisset, rursus nihil acciciens decubuit.

V. Litterarum itaque tabellarius, miraculum quidem admiratus, quod nihil autem esset consecutus eorum propter quæ venerat, animo creciatus, cum tota hebdomada in templo permanens et precatus nihil profecisset, reversus est animo anxius, et pro reliquiis ferens Apollinari lacrymas. Ille autem cum ne sic quidem despondisset animum, nec curam abjecisset instituti quod habebat in manibus, ejusmodi enim res est desiderium: non solet spem abjicere non eorum solum quæ sunt difficilia, sed nec eorum quidem quæ non possunt omnino fieri): Abi, inquit, rursus, o vir optime, et vehementius a sanctis pete meo nomine; et si eos quidem aliqua subeat miseratio, nostris placati precibus, præbeant aliqua ex iis quæ petimus; sed minus, accepta epistola revertentis, et mihi erit ea res pro reliquiis, nam nec illa quidem erit expers sanctificationis, ut quæ recte sit accepta, et jam longo tempore sacra membra contigerit. His quoque paret magna vir ille obedientia. Oportebat enim, ut arbitrator, tali servire desiderio talem parendi alacritatem. Et cum rursus venisset Babylonem, et ad sanctos accessisset, vehementer rogabat, supplicabat, obsecrabat, lacrynis magis quam verbis implens supplicationem: ne has secundas preces patriarchæ contemnerent, neque secundos suos itineris labores despicerent, sed quod ille eis templum ædificavit ad honorem, hoc suis membris vicissim glorificarent. Hæc precatus quidem est, sed nihil profecit.

VI. Quocirca cum spem abjecisset reliquiarum (sed est diligenter attendendum: audietis enim rem quidem ad audiendum jucundissimam, et ad admiratione afficiendum animum divinissimam) cum ille spem divinarum abjecisset reliquiarum, studebat ipsam saltem recipere epistolam, ut ei jussum fuerat, ei, qui erat fide ardenti, impleturam locum reliquiarum. Cum sic itaque manum manui admovisset, suam manui martyris, et epistolam accepisset, illam quidem traxit ad se: eam autem secuta quoque est pulchra martyris manus. Quam cum sic vidisset divisam a toto corpore, desiderantibus simul et venerantibus amplexus manibus, in

πολλοὶς μὲν ἀναλώμασι, πολλοὶς δὲ καὶ πόνοις ἐδέματο. Τοιοῦτον γὰρ τὸ περὶ αὐτοὺς Ἀπολλινάρου φιλτρον μετὰ τῆς ἐμπόρου καὶ ζωτικῆς πίστεως, ὅτι καὶ τοσοῦτοις ἤδη πρότερον χρόνοις τελειωθέντες, ὡς περ εἶτι ζῶντας αἰσθησέσθαι τῆς ἐπιστολῆς, καὶ μελῶν αὐτῶ μεταδοῦναι τῶν οἰκείων ἐπίστανται. Σπουδῆ τοιγαροῦν τοῦ μεγάλου ταύτην ἐκείνου καὶ μεγάλου εἰκότως διακόνου τὴν ὁδὸν στείλιζμένου, καὶ εἰς Βαβυλῶνα φθάσαντος, εἶτα καὶ πρὸ τῶν ἱερῶν ἐκείνων σπάντος λειψάνων, καὶ τῇ χειρὶ τὰ γράμματα ὑποδείξαντος, πλεῖστα τε δεηθέντος, ὥστε δεῖξασθαι τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ὡς ὁ ἀρχιερεὺς αἰτεῖ, μεταδοῦναι, ὁ μέσος αὐτῶν, ὡς περ ἐξ ὕψους διεγερθεὶς (ὦ θεῆς οἰκονομία! ὦ φρικτοῦ διηγήματος!) τὴν χεῖρ' αὐτῆς ἡρέμα προτείνας, καὶ τὴν ἐπιστολὴν εἰληφώς, αὐθὺς οὐδὲν προσθεὶς κατακλίτετο.

B E'. Ὁ γοῦν τῶν γραμματέων διάκονος, θαυμάσιος μὲν ἐπὶ τῶ θεάματι, τῶ δὲ μὴ τυχεῖν μηδὲν ὑπὲρ ὧν ἀφίκετο, λίαν ἀνιαιθεὶς, ἐπεὶ παρ' ὅλην ἐβδομάδα τῶ νύκτ' παραμείνας καὶ δεηθεὶς, οὐδὲν εὕρισκε πλέον, ἀνέστρεφεν ἀθυμῶν καὶ ἀντὶ λειψάνων Ἀπολλινάρου κομιζῶν δάκρυα. Ὁ δὲ μηδὲ οὕτως ἀπαγορεύσας, μηδὲ τοῦ μετὰ χεῖρας ἀμελίσεως σκοποῦ (τοιοῦτον γὰρ ὁ πόθος· οὐ πέφυκε ῥῥόδιως ἀπογενώσκειν οὐ τῶν δυσχερῶν μόνον, ἀλλ' οὐδὲ τῶν παντάπασιν ἀδύνατων), Ἄπιθι, φησὶ, καὶ αὐθὺς, ὡ βέλτιστε, καὶ θερμότερον πάλιν τοὺς ἁγίους αἰτήσας, παρ' ἐμοῦ· κἂν μὲν τις αὐτοῦς οἴκτος εἰσέλθῃ, καὶ τὰς ἡμετέρας δυσωπηθέντες δεήσεις, ἔνι αὐτοῦμεν, παράσχωσιν· εἰ δ' οὐκ οὖν, ἀλλὰ τὴν ἐπιστολὴν ἀναλαβὼν ἐπανήξεις, καὶ ἔσται μοι ἀντὶ λειψάνου τὸ χρεῖμα, ἐπεὶ μηδὲ ἄμοιρος ἐκείνου ἁγιασμοῦ, ἃτι καλῶς προσληφθεῖσα καὶ χρόνον ἤδη συχρὸν ἱερῶν τοιοῦτων μελῶν φαύτσα. Πείθεται καὶ πρὸς ταῦτα ὁ πολὺς τὴν ὑπακοὴν ἐκείνου ἀνὴρ· ἴδει γὰρ, οἴματι, πρὸς τοιοῦτον πόθον ἐπιθεῖται τοιαύτην ὑπηρετήσασαι ψυχῆς. Καὶ εἰς Βαβυλῶνα πάλιν γενόμενος, καὶ προσελθὼν τοῖς ἁγίοις, ἔδεικτο θερμῶς, ἐκείτερον, ἡντιβόλοι, δάκρυσι μᾶλλον ἢ ῥήμασι τὴν ἐκείτῃν πληρῶν, μὴ δευτέρας ἀτιμάσαι τοῦ πατριάρχου λιγῆς, μηδὲ δευτέρων αὐτοῦ πόνων τῶν κατὰ τὴν ὁδοποιρίαν ὑπεριδεῖν, ἀλλ' ὅπερ εἰς τιμὴν ἐκείνος ἰδεῖται αὐτοῖς ἱερῶν, τοῦτο οἰκείως ἀντιδοῦσθαι μέλειν. Ταῦτα ἔδεικτο μὲν, ἦνευ δὲ πλέον οὐδέν.

D Σ'. Ὅθεν ἀπογνοῦς τῶν λειψάνων (ἀλλὰ προεκτέον ἐπιμελῶς· ἀκούσατε γὰρ πρᾶγμα κομιδῆ ἀκούσαι τε χαριέστατον, καὶ ψυχὴν ἐκπλήξαι θεϊότατον), τῶν λειψάνων οὖν ἀπογνοῦς ἐκείνος, κἂν γοῦν ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἐσπευδε τὴν ἐπιστολὴν, ὡς περ εἶχεν ἢ πρὸς αὐτὸν ἐντολὴ, λειψάνου χώραν τῶ θερμῶ τὴν πίστει ἀποκληροῦσαν. Ταύτη τοι καὶ χειρὶ χεῖρα βαλὼν τὴν ἑαυτοῦ τῇ μάρτυρος, καὶ τῆς ἐπιστολῆς λαβόμενος, τὴν μὲν εἶλα πρὸς ἑαυτὸν, ταύτη δὲ ἔρα καὶ ἡ καλὴ τοῦ μάρτυρος ἠκολούθει χεῖρ. Ἦν καὶ οὕτως ἰδὼν τοῦ ὅλου διαίρεθῆσαν σώματος, καὶ ποθοῦσαις ἄμα χερσὶ καὶ τριτοῦσαις ἀγκαλισάμενος, θησαυρῶν τε τιμῶν τὰ τιμιώτατα καταθεὶς, ἄσμενος

τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατελήθει. Ἐφ' ᾧ τις ποτε ἂν ἦ ἄτων ἡδονὴν καὶ φαίδροτητα παραστήσαι τοῦ πατριάρχου, ἢ τὴν τοῦ πλῆθους παλιν ἑορτὴν καὶ πανηγυρίαν; Ὁ δὲ μετῆλθε σοφίᾳ καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφιδουὶν ὀπίσχεσιν, ἀκούσαι καλον. Τῆς γὰρ ἐπιποιήσεως τὸν ὑπ' αὐτῷ πάντα κληρὸν ἀθροίσας, χεῖρα μὲν ἐκείνην καὶ σὺν αὐτῇ τὴν ἐπιστολὴν ὑπ' αὐτῆς ἐχομένην ἱερῶς ὄμου καὶ λαμπρῶς κατατίθεται τὰ τε ἄλλα τελέσας κατὰ τὸν ναὸν φιλοτίμως, καὶ τοῦτον ὄσα Χριστιανούς νόμοις καθιερώσας, ἐπειτα τὸν ἀδελφιδουὶν ἀγαθῶν, καὶ ἱερέα χειροτονήσας, ἀντ' ἄλλης αὐτῷ συζύγου τὴν Ἐκκλησίαν μνηστεύεται, Ἰδοὺ σοὶ καὶ ἡ γυνή, πρὸς αὐτὸν εἰπὼν· ἄλλα κήδου ταύτης, ὡς προσήκον ἔστι. Τοῦ λεχθέντος οὕτω τὸν νεὸν διέθηκε, καὶ οὕτως αὐτοῦ καθίετο τῆς ψυχῆς καὶ μετέθηκε τὴν ἐπιθυμίαν, ὡς πλεῖον τὸ μετὰ ταῦτα παρθενίας ἔρωτα σχεῖν ἢ τῶν γάμων πρότερον. Ἄλλα περὶ μὲν τούτων ἄλλοις fuerit deinceps captus amore, quam ante matrimonii.

Z'. Ἐμὲν δὲ Κύρου πάλιν καὶ τῶν Κύρου μνημονεύετον, ὅν καὶ τοῦ παρόντος λόγου ὑπόθεσιν προεθέμεθα. Οὗτος τοίνυν ἱατρικὴν γεγονώς τῶν ἄλλων διαφροσύματος, οὐδὲν ἤτερον καὶ βίον ἦν ἀνθρώποις ὠφελιμώτατος, τῇ μὲν τέχνῃ τὰ σώματα τῷ τρόπῳ δὲ τὰς ψυχὰς θεραπεύων· μάλλον δὲ καὶ τρόπου τὰ πολλὰ φροντίζειν πείθων διὰ τῆς τέχνης καὶ διδάσκων νόσον ψυχῆς πολλῷ τοῦ σώματος εἶναι χαλεποτέραν, ὅσῳ καὶ ταύτης αἰτίαν πολλάκις ἐκείνην γίνεσθαι, τοῦ Δεσπότου πάντων καὶ ἱατροῦ διὰ νόσου σωματικῆς κακίαν ἡμᾶς ἀποδέσθαι ψυχῆς σπουδαζόντος, ἢ καὶ νόσων ἔστιν ὄντως· σφαλερωτάτη καὶ δυσθεράπευτος. Εἰσιν γὰρ εἰς τοὺς νοσοῦντας ὁ Κύρος, οὗ τῶν Γαληνοῦ καὶ Ἱπποκράτους καὶ τῶν ἰμοίων πάντως ἐμμένητο (ταῦτα γὰρ ἐκείνῳ δευτέρου λόγου), ἀλλ' ἀπο τῆς ἡμετέρας λαμβάνων πηγῆς, καὶ πολλὰς ἐπέδων αὐτοῖς τῶν προφητικῶν τε καὶ ἀποστολικῶν, ἀλλάγε καὶ πατρικῶν βήσεων, εἶτα καὶ τὰ τῆς χάριτος προστιθεὶς ὑγιαίνειν αὐτοὺς οὗ τὰ σώματα μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς παρεσκεύαζεν, καὶ περὶ μικρῶν θεομένειν αὐτὰ τε ἐδίδου, καὶ τὰ πολλῷ μέγιστα τούτων (ἅπερ εἰσὶ Θεοῦ ἐπίγνωσις, κακίαι καθαρσις, σωτηρία ψυχῆς) ἐχαρίζετο, πολλοὺς μὲν τῶν εὐσεδῶν ἐδραιτέρους ἔτι πρὸς τὴν ἀληθειαν ἐργαζόμενος, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἀπίστων τῆς Ἑλληνικῆς ἐξαιρούμενος πλάνης. Πολλὴ δὲ αὕτη τότε καὶ πολλῶν, ἢ καὶ τῶν πλειόνων, ἐπειλημμένοι, Διοκλητιανοῦ γε τοῦ σκῆπτρον ἔχοντος, ὅς οὐκ ἀπὸ τοῦ διαδήματος μάλλον ἢ ἀπὸ τοῦ περιόντος εἰς δεισιδιμονίαν τὸ ἐπίσημον ἔσχεν. Ἐν τούτῳ γὰρ πολλοὺς εὐρήσεις, οἷς ἂν αὐτὸν ὁμοιώσης, ἐν ἐκείνῳ δὲ παντελῶς ὄλιγους.

H'. Ἐπεὶ δὲ οὕτε λαθεῖν ταῦτα τὸν πονηρὸν ἦν, οὔτε μὴ λαθόντα ὑπενεγκεῖν βῆδιον (δυσκράτοχον γὰρ ἢ κακία καὶ ἰταμόν), δῆλα καὶ τῷ τῆς πλείους ἄρχοντι δι' αὐτοῦ γίνεται, πολλῇ καὶ αὐτῷ κατὰ Χριστιανῶν λεηρημένῳ μανίᾳ· ὅς καὶ συλληθεύοντα τὸν Κύρον ἐθῶς ἀχθῆναι διακελεύεσθαι. Ὁ δὲ, τὸ πρόσταγμα γνοὺς, τῆς πόλεως τε ἀπαρτεῖ ἀντ' τῆς πρὸς Λιγύπτιον Ἀραβίαν γίνεσθαι. Ἄλλὰ ἡμῶς ἀσθένειαν μηδὲ σμικρότητα ψυχῆς τοῦ ἀνδρὸς καταγνώτω. Οὐ γὰρ πρὸς

pretioso thesauro reponens, quæ sunt pretiosissima. Iubens pervenit Alexandriam. Quam ob rem quis vel patriarchæ voluptatem et lætitiā, vel rursus populi festivam celebritatem potuerit ostendere? Quam sapienter autem se gesserit in præstando promisso suæ sororis filio, audire est operæ pretium. Nam cum sequenti die totum, qui ei suberat, clerum convocasset, manum quidem illam, et cum ipsa epistolam, quæ ab ea tenebatur, sacrosanctæ simul et præclæræ deponit: et cum alia in templo splendide et magnifice peregisset, idque de more Christianorum consecrasset, adducto deinde sororis filio, et sacerdote ordinato, loco alterius conjugis ei desponset ecclesiam, ei dicens: En tibi uxor; sed ejus, ut par est, curam gere. Hoc dictum sic affecit adolecentem, et ejus sic tetigit animum, et dimovit cupiditatem, ut majore virginitatis. Sed de his quidem satis.

VII. Nobis autem rursus Cyri et eorum quæ ad Cyrum pertinent facienda est mentio: quem quidem proposuimus argumentum præsentis orationis. Hic ergo cum in arte medicina aliorum excellentissimus, nihilo secius erat etiam vita hominibus utilissimus: arte quidem corpora, moribus autem curans animas: vel potius per artem persuadens, ut morum curam gererent, et docens morbum animæ esse morbo corporis longe difficiliorem: quod hujus quoque ille sæpe causa sit, Domino omnium et medico studente per morbum corporis, ut nos animæ vitium deponamus: quod quidem et morborum revera longe periculosissimum et curatu difficilimum. Ad ægrotos enim ingrediens Cyrus, non Galeni et Hippocratis et similium omnino meminerat (is enim secundo loco eorum habebat rationem), sed a nostro fonte sumens propheticaque et apostolica atque etiam paterna eis multa dicta accinens, et deinde etiam gratiam adjiciens, efficiebat ut sani essent, non solum corporibus, sed et animis: et parva rogantibus et ea dabat, et iis multo majoribus, quæ quidem sunt, Dei agnitio, vitii purgatio, salus animæ, eis gratificabatur: multos quidem ex piis adhuc stabiliores efficiens ad veritatem, multos autem etiam ex infidelibus ab errore liberans gentilium. Is vero tunc erat frequens, et multos atque adeo plures invaserat, tunc sceptrum tenente Diocletiano, qui non magis erat insignis diademate quam nimia superstitione. Nam in hoc quidem multos invenies, quibus ipsum assimilaveris: in illo autem, omnino paucos.

VIII. Cum vero nec fieri posset, ut malignum hæc laterent, neque si non latuissent, ferre erat facile (res enim quæ difficiliter contineri potest et impudens est vitium), hæc per ipsum significantur præsidii civitatis qui magno quoque incitatur furore in Christianos: qui comprehensum quoque Cyrum statim jubet duci. Ille autem cum jussu cognovisset, recedit a civitate, et venit in Arabiam, quæ est in sinibus Ægypti. Nemo autem

eum condemnet imbecillitatis, neque pusilli et abjecti animi. Non enim aspiciens ad crudelitatem præsidis, neque propter Christum afferenda tormenta reformidans, neque ullam otus animi mollitia, exiit e civitate: sed partim quidem implens præceptum Domini ⁴: «Quando enim, inquit, persecuti vos fuerint in hac civitate, fugite in aliam;» partim vero etiam per otium volens seipsum considerare, et cor suum acuere, et deinde aggredi ad pericula pro Christo suscipienda: forte autem divina quoque providentia eum vocante in Arabiam propter infideles, quos illic erat ad Christum adducturus, et fideles rursus effecturus constantiores. Cum ille ergo sic et propter hæc venisset in Arabiam, statim mutat habitum, vitæ formam et studium; et cum caput cute tenus totondisset, amictu induitur monastico, et ad vivendi rationem extollitur sublimitatem. Deinde etiam mutat modum curationis. Non amplius enim medicus Cyrus dicebatur aut erat, nisi quod solum faciebat potius miracula: non medicamentorum, non herbarum omnino utens auxiliis, sed prece sola et doctrina: hac quidem adversus animas quæ male se habebant, illa vero

IX. Cum ergo ejus fama totam pervasisset Arabiam, et jam ad Joannis quoque aures virtutes illius pervenissent, Joannem, inquam, illum, qui genus trahebat ex patria Edessa, moribus autem erat vere civis cælestis, erat vero militari insignis auctoritate. Cum hæc ergo fama ad illum quoque pervenisset, et alioqui cum Diocletianus intentasset persecutionem, præclarus hic miles, mutato ordine, et humano relicto exercitu, egregie relatus est in numerum Christi militum: et maluit se fortiter gerere adversus ejus hostes, quam adversus eos qui sunt hostili animo iu homines. Quamobrem statim abjectis omnibus opibus, divitiis, gloria, auctoritate, venit Hierosolyma. Deinde etiam proficiscitur in Ægyptum, amore Cyri eum trahente citra laborem, et toto pede ejus gressum accelerante ad eum, qui est ejusdem fidei: ut qui una cum illo philosophari et una exerceri constituisset. Qui cum ad eum accessisset, et una cum eo habitasset, fuissetque pulchrorum illius certaminum et miraculorum spectator, erat novacula cotem nacla, et deinceps ad eum aspiciebat, et virtutis ejus vestigia diligenter sequebatur: non ut qui longe ab eo abesset ut discipulus, sed qui ejus similitudinem accurate assequeretur. Cum autem persecutio spirasset, ut diximus, vehementius, tres quidem numero virgines cum matre comprehenduntur, quæ res sectabantur Christianorum: ducuntur vero in civitatem Canodum, cum Cassianus execrandum eorum, qui dii non sunt, exerceret sacerdotium, Syrius autem civitatis haberet administrationem. Hæc autem non virginibus et matri solis, sed etiam ipsi quoque Cyro et Joanni, fuerunt veluti [proœmia et principia martyrii, et

Α τὴν τοῦ ἄρχοντος ἀμότητα βλέψας, οὐδὲ τὰς διὰ Χριστὸν βασάνους ὑποκτῆξας, οὐδὲ μάλαικὸν οὐδὲν ὑποστὰς, ἐξῆλθε τῆς πόλεως: ἀλλὰ τοῦτο μὲν πρόγυελμα Δεσποτικὸν ἐκπληρῶν· «Ὅτε ἂν γὰρ, φησὶ, διώκωσιν ὑμᾶς εἰς τὴν πόλιν ταύτην, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν.» τοῦτο δὲ καὶ κατὰ σχολὴν ἑαυτὸν ἐπισκέψασθαι βουλευθεὶς, καὶ στυμῶσαι καρδίαν, καὶ τόλμαν ἐνεθεῖναι πρότερον, εἶτα καὶ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ χωρῆσαι κινδύνους· τάχα δὲ καὶ θειοτέρας οὐτὸν προνοίας εἰς τὴν Ἀραβίαν παρακλούσης, δι' οὗς τε προσαγαγεῖν ἐμελλε τῶν ἀπίστων ἐκεῖ τῷ Χριστῷ, καὶ οὕς πάλιν τῶν πιστῶν ἀσφαλεστέρας ἐργάσασθαι. Οὕτως οὖν τὴν Ἀραβίαν ἐκείνος καὶ ἐπὶ τοῦτοις καταλαβὼν μεταβάλλει παραχρῆμα τὸ σχῆμα τοῦ βίου, τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ κείρας ἐν χρῆσιν τὴν κεφαλὴν, τὰ μοναχῶν ἀμφιένονται, καὶ πρὸς ἀγωγὴν ὑψηλοτέραν ἀνάγεται. Εἶτα καὶ τὸν τρόπον ἀμειβεῖ τῆς θεραπείας. Οὐκ ἔτι γὰρ ἰατρός ὁ Κύρος ἐλέγετό τε καὶ ἦν, οἷοι μὴ θαυματουργὸς μᾶλλον· οὐ φαρμάκων, οὐ βοτανῶν ὅλως χρώμενος βοηθήμασιν, ἀλλ' εὐχῆ μόνῃ καὶ διδασκαλίᾳ, τῇ μὲν πρὸς ψυχὰς ἐχούσας κακὰς, τῇ δὲ πρὸς σώματα.

adversus corpora.

Θ'. Τῆς γοῦν περὶ αὐτοῦ φήμης τὴν Ἀραβίαν πᾶσαν περιλαβούσης, ἤδη δὲ καὶ Ἰωάννην ἀνήκουον μὴ ἀπολιπούσης τῶν ἐκείνου καλῶν, Ἰωάννην ἐκεῖνον, ὃς ἐκ πατρίδος μὲν Ἐδέσης τὸ γένος εἶλε, τον δὲ τρόπον ἦν ἀκριβῶς οὐράνιος πολιτῆς, στρατιωτικῆ διαπρέπων ἀξία. Ταύτης γοῦν τῆς φήμης καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀφικμένης, ἄλλως τε δὲ καὶ Διοκλητιανοῦ τὸν διμαγῶν ἐπιτείναντος, καὶ ὁ κἀλὸς οὗτος στρατιώτης τὴν τάξιν ἀμειψας, καὶ στρατείαν τὴν ἀνθρωπίνην ἀπολιπὼν, τοῖς τοῦ Χριστοῦ στρατιώταις εὐγενῶς ἐνεγράφετο, καὶ ἀριστεύειν κατὰ τῶν αὐτοῦ μᾶλλον ἐχθρῶν, ἢ τῶν πρὸς ἀνθρώπους πολεμίων προεἶλετο. Διὸ καὶ πάντα ῥίψας εὐθείας, πλοῦτον, εὐημερίαν, δόξαν, ἀξίωμα, εἰς Ἱεροσόλυμα παραγίνεται. Εἶτα καὶ πρὸς Αἴγυπτον ἐπίδημετ, τῶν ἐρώτων Κύρου ἀπονητὶ τοῦτον ἐλκότων, καὶ ὅλω ποδὶ πρὸς τὸν ὁμόπιστον ἐπιταχυόντων, οἷα καὶ συμφιλοσοφεῖν ἐκέλετο καὶ συνασκεῖσθαι προρημένον. Ὅς καὶ παραβαλὼν αὐτῷ, καὶ σύνοικος γεγονὼς, θεατῆς τε τῶν καλῶν ἐκείνων ἀγῶνων καὶ θαυμάτων γενόμενος, ζυρὸς ἦν ἀκόντης ἐπιτυχῶν, καὶ τὸ λοιπὸν εἰς αὐτὸν εὐώρα, καὶ τῶν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς ἰχνῶν ἐμμελῶς εἶχετο, οὐ κατὰ μαθητὴν ἑλλείπων, ἀλλὰ τοῦ ὁμοίου πρὸς ἀκρίβειαν στοχαζόμενος. Τοῦ διωγμοῦ δὲ, ὡς περ ἐφημεν, ἀγριώτερον πνεύσαντος, συλλαμβάνονται μὲν τρεῖς τῶν ἀριθμὸν παρθένων μετὰ μητρός, τὰ Χριστιανῶν μετιούσας· ἄγονται δὲ εἰς Κίνωδον πόλιν, Κασιανῷ μὲν τὴν μαρτῶν ἐν ταύτῃ τῶν οὐ θεῶν ἱερατεῖαν διέποντος, Συριανοῦ δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος. Ταῦτα δὲ οὐ ταῖς παρθένοις καὶ τῇ μητρὶ μόναις, ἀλλ' ἤδη καὶ αὐτῷ Κύρῳ καὶ Ἰωάννῃ καθ' ἑαυτὰς προσίμια καὶ ἀχαι τοῦ μαρτυρίου ἐτυγχάνον, καὶ διαπλέκεσθαι τοῦτοις ἤδη στέφανος ἤρχετο. Δείσας γὰρ ὁ Κύρος, μὴ τὸ νεαρὸν τῶν παρθένων ἀπο-

⁴ Matth. x. 23.

δειλιάση πρὸς τὸ τραχὺ τῶν κολάσεων, ἐπεὶ καὶ Α κομιδῇ τὴν ἡλικίαν ἦσαν νεώτατοι (θεοκτίστη μὲν γὰρ, ἥ καὶ πρεσβυτάτη τῶν τριῶν ἦν, πεντακαίδεκάτου ἤπιετο ἔτους· τῇ δὲ μετ' αὐτὴν θεοδότῃ τρισκαιδέκατος ἠνώετο χρόνος· Εὐδοξία δὲ, ἡ τούτων ἐσχάτη, ἐνδέκατος ἔτος ἦγε). Διὰ ταῦτα γοῦν ὁ Κύρος δειλιάσθησθε ὑπὲρ τῶν παρθένων, ἐπεὶ καὶ τὸ τῆς ἡλικίας ταύτης, καὶ μᾶλλον ἐν γυναιξίν, οὐ φόβῳ κολάσεων ἀπλῶς χειρωθῆναι πρόχειρον, ἀλλὰ καὶ κολακείαις ὑποφθαρήναι παντάπασιν εὐχερὲς, κατελευθέρησθε εἰς τὴν πόλιν ἀναγκαῖον ὑπεβλήθη καὶ ταύτας, ὡς οἶόν τε, πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐπιθαβῆναι. Φόβου γὰρ ἔξω καὶ ὑποψίας οὐδὲ τὴν μητέρα τούτων ἐποιεῖτο Ἀθανασίαν, τοῦτο μὲν γυναῖκα οὖσαν εἰδὼς, τοῦτο δὲ καὶ μητέρα θυγατέρων οὕτω νεαρῶν, καὶ ἀγούσων ἡλικίον ἥ καὶ μητέρος εὐφραίνειν ὀφθαλμοῦς οἶδε, καὶ ὑπὲρ τοῦ μηδὲν αὐτάς παθεῖν χαλεπὸν οἱ τῶν ἀβουλήτων μητρὶ μὴ θελητὸν γενέσθαι παρσκευάσει. Ταῦτα μεστὸν ἐποίει δέους τὸν Κύρον, ὑπονούντα, μὴ καὶ ἡ μήτηρ ἐπικλασθῇ θυγατέρων νεότητι, μὴ πάθῃ τὰ σπλάγγνα, καὶ ἠττωμένη τῆς φύσεως, φθέγγηται τι πρὸς αὐτάς, ἥ καὶ νεύσειεν ἐλευθέρων καὶ ἐνδοσίμων. Ταῦτα γοῦν, ὥσπερ ἔφημεν, ὑπονούντα τὸν Κύρον, εἰς τὴν πόλιν εἰσάγει. Τούτῳ δὲ καὶ ὁ καλὸς εἶπετο Ἰωάννης· καὶ γίνονται τῶν ἀγῶνων αὐτάς ἀλειπται (1), καὶ τοῦ μαρτυρίου καλὸν ἀρχέτυπον, ὅπερ ἦν οὐκ ἐκείνας τῷ μαρτυρίῳ προσαγαγεῖν, ἀλλὰ τὴν ἐαυτῶν ὁμολογίαν φανεράν καταστήσαι, μᾶλλον δὲ δι' ἄλλων ἐκάτερα, ὅπως αὐτοὶ τε διὰ τὰς παρθένους παρρησιάζωνται τὴν εὐσέβειαν, κάκεινας θύματα Χριστῷ δι' ἐαυτῶν προσ- C ἐνέγκωσιν.

I'. Ἐπιηρέτας οὖν καὶ αὐτὸς οὐκ ἀμελεῖς τῆς ἐαυτοῦ κακίας ὁ ἐχθρὸς εὐρηκὼς, οὕτω τῶν μαρτύρων αὐτοὺς ἀναπειθεῖ πρὸς τὸν ἄρχοντα κατεπειν, ὡς ἄρα εἶσι τινες ἀγῶνες, ὁ μὲν μοναχικόν, ὁ δὲ στρατιωτικόν σχῆμα σῶζοντες, οἱ τὰς σὺλληθθεις ἀρτιπαρθένους παρσκευάζουσι θεῶν μὲν τῶν ἡμετέρων καταφρονεῖν, δυνάμει τε πάσῃ τὴν αὐτῶν ἀπόμοτον ποιῆσθαι θρησκείαν, καὶ τὰ Καίσαρος διατάγματα παρορῶν, Ἰησοῦν δὲ τινὰ μόνον ἐπιφημίζειν, καὶ τούτῳ προσνέχειν, ὅσα θεῶν, εἰς ἐνδειξίν τε τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας μικρὸν ἠγέσθαι τὸν θάνατον. Συριανὸς τοίνυν οὐ πράως ταῦτα διενεγκῶν, ἀλλ' ἀπ' ὀψίν ἀγαγὼν τοὺς γυναῖκας, ἡμεῖς, ἔφη, δύστηνοι καὶ θεῶν τῶν μακροτέρων ἐχθροὶ, ὑμεῖς, οἱ σὰς μὲν παρθένους ἀναπειθεῖν πειρᾶσθε, καὶ τὰ Χριστιανῶν αὐξάνειν σπουδάξετε, περιύβριζτεν δὲ τὰ Καίσαρος μηχανῇ τῇ πάσῃ, πλὴν εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν γοῦν τῆς ματαίας ὑμῶν ταύτης ἀποστάνας θρησκείας, εὐχαῖς τε καὶ θυσίαις τοὺς μεγίστους θεοῦς Δεώσασθε. Τούτῳ γὰρ οὐ τιμωρίων μόνον ἐλευθέρους ὑμᾶς ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὀφθῆναι παρσκευάσει· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' εἴσαθε μὲν ὅσον οὕτω Συριανόν· εἴσαθε δὲ βασιλεία Διοκλητιανόν,

jam. incipiebat eis contexi corona. Veritus enim Cyrus virginum temeritudinem. ne aspera reformidarent supplicia, quando quidem erant ætate admodum juvenili (Theoctiste enim, quæ erat trium ætate natu maxima, decimum quintum annum nondum attigerat; Theodota autem, quæ eam sequebatur, agebat annum quartum decimum: Eudoxia vero, omnium minima, agebat annum undecimum). His ergo de causis timore affectus Cyrus causa virginum, quando quidem hæc ætas, et maxime inter mulieres, non solum facile vinci potest metu suppliciorum sed etiam blanditiis nullo negotio corrumpitur: existimavit esse necessarium, ut descenderet ad civitatem, et eis, quoad ejus fieri posset, adderet animum ad certamen. Nam nec erat quidem extra suspicionem de earum matre Athanasia: partim quidem, cum ea sciret esse mulierem: partim autem matrem quoque filiarum tam teneræ ætatis, quæ scit matris oblectare oculos, et ne ipsæ grave aliquid patiantur, efficiet quod nolint aliquid, quod non vult mater. Hæc Cyrum metu replebant, dubitantem ne mater quoque frangeretur juventute filiarum, ne ejus paterentur viscera, et victa a natura, miserabile aliquid, quo se cedere significaret, eis diceret, aut etiam annueret. Hæc ergo, et diximus, dubitantem Cyrum inducunt in civitatem. Eum autem egregius quoque sequebatur Joannes. Fiunt vero illis eis aliptæ ad certamina, et pulchrum exemplar martyrii: quod quidem erat, non illas adducere ad martyrium, sed suam ipsorum confessionem manifestam efficere: vel potius utrumque per se invicem, ut et ipsi propter virgines libere suam ostenderent pietatem, et illas per se Christo offerrent hostias.

X. Cum itaque rursus suæ improbitatis non negligente ministros invenisset inimicus, eis persuadet præsi dicere de martyribus: quod scilicet Sint quidam ignoti, unus quidem monastico, alter vero militari indulti amictu, qui efficiunt, ut modo comprehensæ virgines, deos quidem nostros despiciant, totisque viribus adjurent et exsecrentur eorum religionem, Cæsarisque jussa contemnant: Jesum autem quemdam solum laudent, et ei, quæcunque Deo, tribuant: et ad ostendendam suam in eum benevolentiam, mortem parvi faciant. Syrianus igitur, cum hæc non leviter tulisset, sed viros præclaros in suum conspectum produxisset, Vos, inquit, infelices et hostes deorum beatorum: vos, qui virginibus quidem conamini persuadere. Christianorum autem res studetis augere: Cæsarem vero omnibus modis afficere contumelia: sed etsi non prius, nunc quidem certe ab hac vana deficientes religione, precibus et sacrificiis deos placate maximos: hoc enim non efficiet solum, ut sitis liberi a suppliciis, sed etiam, ut digni videamini honoribus: sin minus, mox quidem scietis Syriam, scietis autem imperatorem quoque Diocle-

(1) Aliptæ, unctores, qui athletas certaturos ungebant.

tianum, quin etiam deos ipsos, adversus quos hæc stolide audetis, quam gratiam referant erga se contumeliosis, etiamsi sint mites et benigni.

XI. Ad hæc Cyrus et Joannes: Nos, dixerunt, o præses, de multis pauca dicere consuevimus. Scias ergo, nos nec esse infames honores admissuros, neque Christianismum, quidquid fuerit, prodituros. Hæc cum audisset Syrianus, et vehementi cordis ira esset commotus, et dentes instar apri exacuisset: Oportebat, inquit, vos in hoc saltem uti benignitate judicis, quod moti pœnitentia eorum, quæ prius statuissetis, si ulla esset sapientia, minas evitassetis. Quoniam autem universum, ut video, est fastus et arrogantia et inanis jactantia, non prolixis verbis amplius erit opus, sed jam ad ipsam veniemus experientiam. Sic enim ipsi et quæ desideratis præmia omnino consequemini, et ut quæ jussit imperator faciat, vel inviti persuadebimini. Hæc cum dixisset, et produxisset virgines in conspectum martyrum, ut viderent quæ fiebant, inferebat athletic omne genus tormentorum, flagellis cædebat, clavis conterebat, lampadibus ustulabat, et cum, quæ usta fuerunt, membra aceto et sale madescisset, deinde pannis ex piis confectis jubebat abstergere, et bulliente picæ pedes inungebat. Nihil denique non faciebat ex iis quæ possent corpus aliquo modo punire: simul quidem et eorum ulciscens constantiam, et virginum spiritus prius labefactare moliens.

XII. Cum autem eos qui videbant videretur potius castigare quam martyres (illi enim vel ex solo patiebatur spectaculo, propter insignia supplicia: his vero omnia erant jucunda, propter spem remunerationis), ipsos quidem relaxat a tormentis, jussit autem virgines torqueri una cum matre. Postquam autem faciens periculum, majori pudore afficiebatur, ut qui nec mulieres quidem possent solum vincere (cernebantur enim sextui solum Christi martyres sivilisse præstare, non minus vero esse animis, quam sint ipsi, masculis, eosque ad unguem plane esse imitatæ); postquam ergo hæc vidit judex impius, eas morte condemnat, et earum, quæ vita dignæ erant, sicut etiam factum est, capita amputari pronuntiat. Atque cum virgines quidem una cum matre manus lictorum accepisset, morti quæ ense infertur, tradiderunt nihil muliebri aut ignavam ostendentes in cæde, sed reddentes, id quod acceperant, et eis effectas exemplar fortitudinis, quos ipsæ prius pulchrum acceperant archetypum ad virtutem magni animi. Cyrum autem et Joannem judex rursus vocavit ad luctam: quibus quid non fecit impius, volens eos ad suam traducere sententiam? Prolixa utebatur oratione: se eorum curam gerere præ se ferens: minabatur gravissima parere nolentibus, proferebat dona, subiciebat tormentis, elia inferebat majora, non solum supplicia, sed etiam munera: ut qui existimaret contempta fuisse priora propter egregiam magni animi virtutem, aut præclarum et magnificum desiderium. Cum

ἀλλὰ καὶ θεοὺς αὐτοὺς, καθ' ὧν ἀνοήτως τὰ τοιαῦτα τολμᾶτε, οἷος [f. οἷα] ἐκείνοι τοὺς ὑβριστὰς ἀμείβονται, κἄν εὐμενεῖ ὡσι.

IA'. Πρὸς ταῦτα Κύρος καὶ Ἰωάννης, Ἡμεῖς, εἶπον ὡ ἀρχῶν, ὀλίγα περὶ πολλῶν λέγειν πεφύκαμεν. Ἰσθὶ τοιγαροῦν, ὡς οὔτε τιμὰς ἀτίμους παραδεξόμεθα, οὔτε τὸν Χριστιανισμόν, εἴ τι δ' ἂν καὶ γένοιτο, προησόμεθα. Τούτων ἀκούσας Συριανός, καὶ σφοδρῶς τὴν καρδίαν κινήσας, καὶ τὸν ὀδύνα δίκην σπυδὸς ὑποθήξας, Ἔδει μὲν ὑμᾶς, ὡ οὔτοι, ἔφη, τοῦτο γοῦν τῆς τοῦ δικάζοντος ἀπολαῦσαι φιλανθρωπίας, τὸ μεταναλῆ τῶν προσγνωσμένων, εἴπερ ὅλως συνεισὶς ἦν, τὰ ἠπειλημένα διαφυγεῖν. Ἐπεὶ δὲ τύφος, ὡς ὄρω, τὸ πᾶν, καὶ ἀλαζονεία, καὶ κόμπος κενός, οὐ μακρῶν εἰς ἔτι δεησόμεθα λόγων, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν ἡδὴ τὴν πείραν ἤσομεν. Οὕτω γὰρ αὐτοὶ τε τῶν ποθομένων γερῶν ἐκ παντὸς ἀπιτεύξεσθε, καὶ τοῦ βραβείων πρόσταγμα, καὶ ἄκοντες, ὄρῃ πεσθήσεσθε. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰς παρθένους εἰς θειῶν τῶν γινομένων παρασησάμενος, πᾶν εἶδος βασάνων ἐπέηγε τοῖς ἀθλητῆσι· μαστίειν ἤνιξε, ῥοπαλοῖς συνέτριβε, λαμπάσι δικάσαι· τὰ φλεγέτα μέλη, ὄξει καὶ ἄλατι διαβρέσας, εἶτα καὶ τριχίνοις ῥάκσιν ἀνατρίβειν ἐπέταττε, πίσσῃ τε παραλζούσῃ τοὺς πόδας ἐπέχρειν. Οὐδὲν ἦν δὲ μὴ ἐποίει τῶν κολάζειν σῶματα δυναμένων, ἅμα μὲν αὐτοὺς ἀμυνομένης τῆς ἐνστάσεως, ἅμα δὲ καὶ τῶν παρθένων προκαταστῆσαι τὸ φρόνημα μηχανώμενος.

IB'. Ἐπεὶ δὲ τοὺς ὀρώντας μᾶλλον ἢ τοὺς μάρτυρας κολάζει, ἐφίκει (οἱ μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ μόνης ἔπασχον τῆς θέας διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν κολάσεων, τοῖς δὲ πάντα καθ' ἡδονὰν ὧν διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀντιδόσεως), αὐτοὺς μὲν ἀνίησι τῶν βασάνων· αἰκίζεσθαι δὲ τὰς παρθένους ἐκέλευε σὺν ἅμα μητρὶ. Ὡς δὲ καὶ τούτων εἰς πείραν ἰὼν, ἠσχύνετο μῆλλον, οὐδὲ γυναικῶν ἀπλῶς κρατήσας δυναμέτος ἰδεῶντο γὰρ ἀπὸ τοῦ γένους μόνου τοῦ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἐάσασαι διαφέρειν, τὰς δὲ γε ψυχὰς οὐδὲν αὐτῶν ἤετον ἠῤῥενωμέναι, καὶ τὴν μίμησιν πᾶν τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀκριβώσασαι), ἐπεὶ ταῦτα ὄσπικ ὁ ἄδικος ἐώρα κριτῆς, θάνατον αὐτῶν κατακρίνει, καὶ τηρεῖν τὰς κεφαλὰς τῶν ζωῆς ἀξίων, ὡσπερ ἄρα καὶ γέγονειν, ἀποφαίνεται. Τὰς μὲν οὖν παρθένους σὺν τῇ μητρὶ χεῖρες δημίων λαβούσαι, τῇ δια ξίφους θανάτῃ παρέπεμψαν, οὐδὲν γυναικῶν ἢ θανάτῃ πρὸς τὴν σφαγὴν ἐπιδειχάμενας, ἀλλ' ὑπερ ἑλαβον ἀντιδούσας, καὶ γενομένας τοῖτοῖς ὑπόδειγμα γενναίου τῆτος, οὗς αὐταὶ πρότερον καλὸν ἀρχέτυπον εἰς ἀνδρῶν εἰλήφασιν. Κύρον δὲ πάλιν ὁ δικάζων καὶ Ἰωάννην ἐκάλεσε πρὸς τὰ παλαίσματα· οὗς τί μὴ ἐποίει ὁ δυσσεβῆς μεταπίσειν προηρημένους; Λόγους κατέειπε μακροὺς καὶ παρήγει, κήδεσθαι προσποιούμενος· ἠπειλαὶ τὰ χαλεπώτατα, πεισθῆναι μὴ βουλομένων· προέτεινε δουρεὰς, ὑπέβαλλε τιμωρίας, ἄλλας ἐπέηγε μέλτους ὡς κολάσεις μόνων, ἀλλὰ καὶ ἀγῶν ἐπιδόσεις, ὡς περιφρονηθῆναι τὰς προλαβούσας ὑπολαβῶν διὰ πολλὴν ἀνδρίαν ἢ ἐπιθυμίαν μεγαλοκρίπειαν. Ἐπεὶ δὲ πάντα ποιῶν οὐδὲν ἔνευ, τὴν φῆφον

ἐπάγει καὶ κατ' αὐτῶν, Κύρον, εἰπὼν, τὸν τῶν Γα-
λιλαίων προετότην, καὶ Ἰωάννην τὸν τὸ σέβας αὐτῶ
παραπλήσιον, τοῖς τῶν αυτοκρατόρων οὐχ ὑπέβαντας
διατάγμασι, καὶ θυσίας τῆς μεγίστης θεοῖς μὴ
προσενεγκόντας, ἀποτιμηθῆναι τὰς κεφαλὰς κατὰ τὸν
τῶν κρατούντων νόμον ἀποφαινόμεθα.

ΙΓ'. Ταῦτα ψηφισαμένου Συριανοῦ, δέχονται παρα-
χρῆμα καὶ οὗτοι χεῖρι μὲν ἀνθρωπίνῃ τὴν ἐκτομήν,
ἀθανάτῳ δὲ τὸν ἐξ οὐρανοῦ στέφανον ἐπὶ τριακάδι
καὶ πρώτην ἄγοντες τοῦ Ἰανουαρίου μηνός. Τῶν
μέντοι λειψάνων οἱ φιλεσεβεῖς οὐδαμῶς, ὀλιγόβρησαν,
τὴν τοῦ κειροῦ δυσκολίαν ὑποσταλέντες· ἀλλὰ χεῖρας
εὐθὺς σπουδαιοτήτος εἰσενεγκόντες, εὐλαβῶς καὶ
ὀσιῶς ἀνέλιοντο ταῦτα, καὶ περιστελιχτες ἐν τῷ τοῦ
ἀποστόλου ναφὶ Μάρκου λαμπρῶς ἕκαστα κατατί-
θενται, πλὴν ἄσπον αὐτοῖς αἱ θῆκαι διάφοροι· ἄλλ' ἢ
μὲν γὰρ τὰ τῶν παρθένων καὶ τῆς μητρός, ἕτερα δὲ
πάλιν τὰ Κύρου καὶ Ἰωάννου πιστεύεται. Χρόνῳ δὲ
ὑστερον, τοῖς Ἑλλήσι μὲν καταλυθείσης τῆς τυράν-
νιδος, Θεοδοσίου δὲ τὸ τῆς βασιλείας σκήπτρον ἀνει-
ληφότος, εὐσεβῶς τε τῶν τῆς εὐσεβείας φίλων Χρι-
στιανῶν ἡγουμένου, κινεῖται καὶ ταῦτα καὶ μετατί-
θεται. Τὸ δὲ ὅπως, εἰπεῖν οὐκ ἀτερπὲς τοῖς φιλοθείαις
διήγημα.

ΙΔ'. Θεοδοσίου τὴν βασιλείαν, ὥσπερ ἔφημεν, ἄρι
παραλαβόντος, μέγιστος ἐκ τῶν πρὸς ἐσπέραν κινεῖ-
ται καὶ χαλεπὸς πόλεμος. Πολλὰ γὰρ ἀθρόον ἔβη
ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνδραμόντες, συνθήκας τε πρὸς αὐτὰ
θέμενα, πικρὰν ἠπέλιον τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ τὴν
ἔφοδον. Δείσαντα οὖν τότε τὸν μέγαν ἐν βασιλεύσει
τουτοῦ Θεοδοσίου, μήτε πρὸς συλλογὴν ἀποβλεψάει
χρημάτων, μήτε τινα χεῖρα συχνὴν εἰς συμμαχίαν
ἐπικαλέσασθαι, ἀλλ' οἷς ἐκεῖνος ἐπὶ πᾶσιν ἀεὶ μόνος
τῆς ἄνωθεν ἡρτῆσθαι χεῖρός· οὕτω δὲ καὶ τνικαῦτα
ἐποιεῖ, καὶ ποιῶν οὐχ ἡμάρτυρον. Μαθὼν γὰρ ὡς
κατὰ τὴν Ἐκλήτην (ἔρμος δὲ αὐτῇ πρὸς Αἴγυπνον
μὲν κειμένη, οὕτως δὲ ὠνομασμένη) φιλοσοφεῖ τις
ἄνθρωπος, γένος μὲν καὶ αὐτὸς Αἰγύπτιος, μεγίστων θαυ-
μάτων δημιουργός, Θεοφίλω παραχρῆμα τῷ τῆς
Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπῳ γράφει, κελύων ὥστε τὸν
θαυμάσιον ἐκεῖνον ἄνθρωπον παρασκευάσαι τὴν Κων-
σταντινίου πρὸς τάχος καταλαβεῖν. Προσέκειτο δὲ καὶ
ἢ τῆς παρουσίας χρεῖα τοῖς γράμμασιν. Ὁ δὲ ταῦτα
δεξάμενος, παρ' αὐτὸν ὡς εἶχεν εὐθὺς ἀφικνεῖται,
καὶ τὰ γράμματα δοὺς, τὴν τοῦ βασιλέως ἀξίωσιν
καὶ τὴν ἐπισπεύδουσαν χρεῖαν αὐτῷ ἀπαγγέλλει.
Ἔτα καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ ποιεῖ, δεῖται καὶ αὐτὸς
οἴκοθεν, λιπαρεῖ θερμῶς, ἱκετεύει, μήτε τὰς τοῦ βα-
σιλέως ἱκετηρίας ὑπεριδέειν, μήτε κόπου τὰ αὐτοῦ
ἀτιμάσαι, ἀλλὰ καὶ τῇ πόλει ἐπιφοιτήσει, καὶ τὸν
κατ' αὐτῆς πόλεμον εὐχῇ τῇ πρὸς Θεὸν ἀποστέφαι
κινδύον τε τηλικούτου καὶ φόβου ταύτην ἀπαλλάξει,
οἷα παρ' αὐτῷ τοῦ σωθῆναι τε τὴν πόλιν ἢ ἀπολεί-
σθαι κειμένου.

ΙΕ'. Ὁ μέντοι θαυμάσιος ἐκεῖνος Σενούφιος (τοῦτο
δὲ ὁ ἄνθρωπος ἑκαλεῖτο) πρῶτα μὲν, ὡς εἰκὸς, ἀπηγόρευε

vero omnia faciens nihil proficeret, in eos quoque
fert sententiam: Cyro, dicens, antistiti Galilæorum,
et Joanni, qui est ei in religione similis, qui non
cesserunt jussui imperatoris, et sacrificia maximis
diis non obtulerunt, pronuntiamus amputari ca-
pita convenienter legi imperatorum.

XIII. Hanc cum sententiam tulisset Syrianus, ii
statim humana quidem manu accipiunt amputatio-
nem: immortalī autem eam, quæ e cælo datur,
coronam, tricesimo primo mēsis Januarii (2). Re-
liquas autem pili minime neglexerunt, reveriti dif-
ficultatem temporis, sed maximo studio ei statim
manus admoventes, eas pie et sustulerunt, et cum
composuissent singulas in templo Marci apostoli
honorifice deponunt, nisi quod eis sunt capsæ di-
versæ. Alteri enim, virginum et matris reliquiæ;
alteri vero, Cyri et Joannis, rursus mandantur.
Procedente autem postea tempore, cum gentibus
quidem esset dissoluta tyrannis, Theodosius vero
regni sceptrum accepisset, piæque religionis ami-
cis Christianis pie præset, eæ et moventur et
transferuntur. Quomodo autem, non erit piis ad
dicendum injucunda narratio.

XIV. Cum Theodosius, ut diximus, paulo ante
suscepisset imperium, maximum et difficillimum
bellum movetur ab Occidente. Cum enim repente
multæ gentes simul colissent, et fœdus inter se in-
iissent, minabantur in Romanorum regionem gra-
vem irruptionem. Veritus ergo tunc magnus inter
imperatores hic Theodosius, neque ad colligendas
aspexit pecunias, neque magnam aliquam manum
invocavit ad auxilium, sed ille in omnibus semper
pendebat a manu illa superna. Sic ergo tunc
quoque fecit, et id faciens, spe nequaquam est fru-
stratus. Cum enim intellexisset, quod in Scete
(est hæc autem solitudo in Ægypto quidem sita,
sic vero nominata) philosophabatur vir quidam,
genere quidem ipse quoque Ægyptius, maximo-
rum autem effector miraculorum, scribit protinus
ad Theophilum Alexandriæ episcopum, jubens
ut efficiat, ut vir ille admirabilis quamprimum
veniat Constantinopolim (2). Eis autem litteris
quoque continebatur, quid ejus adventu opus es-
set. Ille vero iis acceptis, statim ad eum venit,
et datis litteris, preces imperatoris et usum, qui
urgebat, significat. Deinde etiam ipse quoque ex
se facit, quæ potest: vehementer rogat, orat, sup-
plicat, ne preces despiciat imperatoris, neque
suos vilipendat labores: sed veniat ad civitatem,
et bellum, quod in eam paratur, suis avertat ad
Deum precibus, et a tanto periculo et metu eam
liberet: utpote quod in ejus potestate situm sit,
ut civitas vel salva sit vel interest.

XV. Admirabilis autem ille Senuphius (hoc enim
nomine vocabatur) primum quidem, ut est consen-

(2) Plectuntur capite Cyrus et Joannes anno 9
persecutionis Diocletiani imp., ut notat Baron. in
Martyrol.

(3) Quo in tempore acciderit incertum est. Eam-
dem historiam et Glycas refert, *Annal.* part. iv.

taneum, ne rogaret prohibuit, non ad mensuram ejus, quam habebat, gratiæ, se ad mensuram potius ejus, qua erat dives, humilitatis aspiciens. Magna est, inquit, mea in civitatem benevolentia, et ipsam valde salvam esse cupio: sed non voluntatem quoque vires consequuntur ex ea, quæ est ad Deum, fiducia. Quin etiam rogavit ipsum Alexandriæ episcopum, ne de eo talia sentiret, neque eum putaret vulgo antecellere. Cum eum autem ipse omnino non dimitteret, nec sciret deinceps magnus quidnam faceret Senuphius, discessum quidem suum pulchre differt: dat autem sic quoque auxilium, idque facit admirabilius. Nam et statim stetit ad orientem, et cum superhumerales et baculum in cœlum sustulisset, Domine Deus, inquit, Deus exercituum, da huic meo superhumerales et huic baculo, ut tantum possit, quantum ego ipse, si illic adessem. Hæc cum Deo dixisset, quæ habebat in manibus, dat statim pontifici. Hæc accipe, dicens, et mitte statim ad imperatorem. Ille autem superhumerales quidem imponat capiti, baculum vero manu ferat. Deinde quando opus fuerit manus conserere cum inimicis, præcedat omnes alios, et audacter procedat adversus inimicos. Nam si ego quidem possim a Deo exaudiri, existimo fore ut ipse sit illis terribilis, et sine sanguine gloriosam referat victoriam.

XVI. Hæc cum ad imperatorem lubenter essent allata, ille quidem munit caput superhumerali, quavis galea tutius: baculo autem munit dexteram, lancea longe validius: et hac ratione confidens fore ut videretur hostibus terribilior, quam olim, ut aiunt, clava Hercules. Jam accedentibus hostibus, ipse primus præcedit, ducens totum exercitum. Propter Senuphii autem ad Deum orationem nulla erat dilatio, sed res statim finem accipiebat. Simul ac enim eum viderunt Barbari, eum admirati tanquam unum ex cœlestibus, ad fugam statim spectabant et pedum virtutem laudabant. Fugiebant vero non aliquo certo ordine, ut qui non essent omnino oblitivi virium, sed ut qui essent emotæ mentis et perterriti, alius alio dispersi, terga volentibus facilia, expedita veneratio, securæ persecutio et libera ab omni periculo, ipsi potius propter fugam, quæ erat sine ullo certo ordine, plagas et vulnera, atque adeo mortem sibi invicem concilians: adeo imperator non solum sine sanguine, sed etiam sine labore hanc victoriam retulerit. Festum ille nominavit hunc diem, et nunc quoque post tantum tempus magnifice celebratur ab Alexandrinis (3°), nominaturque ab eis Iconium. Ab eis enim imperatoris facta est quædam statua, eo, quo tunc, modo, armata: et capite quidem induta superhumerali, dextera autem tenens baculum.

XVII. Cum vero gentiles nondum efflourissent, is qui Alexandrinæ præerat Ecclesiæ, destruit qui

(3°) Hinc manifestum est scriptum esse hanc vitam cum Ægyptus adhuc sub Christianis esset: nam quæ potuit, ætate Metaphrastæ, licet hæc ipse

τὴν ἀξίωσιν, οὐ πρὸς τὸ μέτρον, ὡς [f. ἦς] εἶχε, χάριτος, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέρος μᾶλλον ἢς ἐπλοῦται, τοπεινώσεως ἀπορῶν. Ἡ μὲν ἐμὴ εὐνοία ἢ πρὸς τὴν πόλιν, λέγων, πολλήν, καὶ τὸ θέλειν εὐεργεταί τούτην ἔχοντες θερμὸν, πλὴν ἄλλ' οὐ τῷ θελήματι μου καὶ τὸ ἰσχυεῖν ἐκ τῆς πρὸς παρῆρησίας ἀκολουθεῖ. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας μὴ τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ φρονεῖν, μηδὲ τοῦτον τῶν πολλῶν ἡγεῖσθαι διαφέρειν ἤξιου. Ἐπεὶ δὲ παράκριν αὐτὸς οὐ μεδίετο, μὴ ἔχων δεῖ παθοῖ λοιπὸν ὁ μέγας Σενούφιος, τὴν μὲν ἀποδημίαν εὐπρεπῶς ἀναβάλλεται, τὰ δὲ τῆς βοηθείας καὶ οὕτω δίδωσι. καὶ ποιεῖ μᾶλλον αὐτὴν θαυμασιωτέραν. Ἔσθη τε γὰρ εὐθὺς πρὸς ἀνατολάς, καὶ τὴν ἐπωμίδα καὶ τὴν βακτηρίαν εἰς οὐρανὸν ἀνασχῶν, Δέσποτα ὁ Θεός, εἶπεν, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁὗς καὶ τῶδε μου τῇ ἐπωμίδι καὶ τῇδε τῇ βακτηρίᾳ τοσοῦτον ἰσχυραὶ δοῦναι ἂν καὶ αὐτῷ ἐμοί, εἴ γε δὴ ἐκεῖσε παρῆν. Ταῦτα πρὸς Θεὸν εἰπὼν, τὰ ἐν χερσὶν αὐτίκα καὶ τῷ ἀρχιερεὶ δίδωσι, Δέξι ταῦτα, λέγων, καὶ πέμψον τῷ βασιλεὶ κατὰ τάχος· ἀκείνους τὴν μὲν ἐπωμίδα τῇ κεφαλῇ περιθέσθω, τὴν βακτηρίαν δὲ τῇ χειρὶ φερέτω. Εἴθ' ὅταν συμπόλλειν τότε πολεμοῖς ἢ χρεῖα καλεῖ, τῶν ἄλλων προεξίετω πάντῳ, καὶ θαρρῶν χωρεῖτω κατὰ τῶν πολεμίων. Εἴτε [f. Εἴ γε] γὰρ ἀκουστός ἐγὼ παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ αὐτὸν οἴμαι φοβερὸν ἐκείνοις γενέσθαι, καὶ ἀναμιῶν τὴν νίκην εὐκλεῶς ἄρασθαι.

15'. Ἐν ἡδέως τῷ βασιλεὶ κομισθέντων, φρουρεῖται μὲν ἐκεῖνος τὴν κεφαλὴν τῇ ἐπωμίδι, παντὸς κρένουσ' οὐδ' ὅσον εἰπεῖν ἀσφαλέστερον, ὀπλιζέται δὲ τὴν βακτηρίαν τῇ δεξιᾷ πολλῷ δόρατος κραταιότερος ὁρῶνται τοῖς πολεμοῖς, θαρρῶν ἢ τῷ ῥοπάλῳ φασὶν Ἡρακλέα τὸ πρότερον. Προσιόντων ἦδη τῶν πολεμίων, ὄρμαξ' ἄνωγος αὐτὸς τοῦ παντός: στρατεύματος ἐξηγούμενος. Εὐχῇ δὲ τῇ πρὸς Θεὸν τοῦ Σενουφίου μείνει [f. add. ἀτελέστω] οὐκ ἦν, ἀλλ' εὐθὺς πέρας ἐλάμβανεν. Ἄμυ τε γὰρ εἶδον αὐτὸν οἱ Βάρβαροι, καὶ ὡπερ ἓνα τῶν οὐρανίων καταπλάγέντες, εἰς φυγὴν εὐθὺς ἔβλεψαν, καὶ ποδῶν ἀρετὴν ἐπήρουν. Ἐφυγον δὲ οὐ σὺν κόσμῳ τινὶ καὶ τάξει, ὡς μὴ παντάπασιν ἀλκῆς ἐπιλεηρόμενοι, ἀλλ' ὡς ἂν ἔσφορες καὶ νατάφροισι, ἄλλος ἀλλαχοῦ διεσκαδασμένοι, ὡτὲ τοῖς βουλομένοις ῥάδιον, θήραμα εὐχερὲς, ἀσφαλῆς δίωξις καὶ κινδύνου παντός ἔλευθερα, αὐτοὶ μᾶλλον ἀλλήλοισι, ὑπὸ τῆς ἀκόσμου φυγῆς, πληγῶν καὶ τραυματίων, ἢ καὶ θανάτου, πρόξενον· ὥστε μὴ ἀναμιῶν τὴν βασιλίαν μόνον ἀλλὰ καὶ ἀπόνητι τὴν νίκην αὐτὴν ἐνέγκασθαι. Ἐορτὴν ἐκεῖνος ὠνόμασε τῆς τῆν ἡμέραν, καὶ νῦν πάνδημος Ἀλεξανδρείᾳ αὐτῇ καὶ πολυτελής διὰ χρόνου, εἰκονιον οὕτω παρ' αὐτοῖς ὀνομαζομένη. Πεποίηται γὰρ δὴ τις τοῦ βασιλικῆς καὶ εἰκῶν ὠπλισμένη τὸν τότε τρόπον καὶ τῇ μὲν κεφαλῇ τὴν ἐπωμίδα περικειμένη, τῇ δεξιᾷ δὲ τὴν βακτηρίαν προέχουσα.

12'. Οὕτω δὲ τῶν Ἑλλήνων ἀπηνηκώτων. ὁ τῆς Ἀλεξανδρείᾳ προσετώς Ἐκκλησίας, Ἑλληνικὰ μὲν

retinuerit) magna celebritas et magnificentia servari, rerum potentibus Saracenis. BOLLAND.

πάντα καθήσει σεβάσματα, ναὺς δὲ τὴν πόλιν ἐκόσμησε καὶ ἱεροῦς ἰδρώμασί τε καὶ ἀναθήμασι, καὶ τέμενος ἐν Κανώπῳ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος ὑπερφύεις, τοῖς ἀποστόλοις ἐδείματο, οὐ μείζον ἢ δέκα καὶ δύο σταδίοις τῆς πόλεως ἀπέχον. Ἐπίσημος δὲ καὶ τότε "Ἐλλήσιν ὁ τόπος καὶ ὀνόματος οὐκ ἐλαχίστου ἤξιωμένος. Τεκμαίρεσθαι δὲ ἕξει τῇ τε ὁδῷ πρὸς αὐτὸν φεροῦσῃ, ἥπερ πλαζῖ κατέστρωτα πᾶσα καὶ λίθοις εὖ ἡρμοσμένοις, καὶ τῷ τῶν προσητίων κλήθει καὶ βλακνεῶν κεκόσμηται, ἃ δὴ καὶ τέσσαρα λόγος πρὸς τοῖς εἰκοσιν εἶναι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων διαβῆναι χρόνων πρὸς δὲ καὶ τῇ ἀγορᾷ καὶ τῶν ὠνίων ἀφθονίᾳ περιτιῶς ἔχει. Τῆς γὰρ πόλεως αὐτῆς, τοῦ Κανώπου, φημί, κώμη τις ἦν δυοῖ σταδίοις διεστηκυῖα, Νανουθὲ καλουμένη· καὶ ἡ κώμη ἤδε ὀκιμόνων ἦν κατοικία καὶ πονηρῶν πνευμάτων διατριβή. Θεόφιλος δὲ, οὗτος ὁ τῶν Ἀλεξανδρίων ἐπίσκοπος, γκαθρὸν δαιμόνων ἀποδείξει βουληθεὶς τὸ χωρίον, καὶ χαρακτηρῆσιν αὐτὸ καὶ τύποις τοῦ Χριστοῦ εὐαγγελιστῶν τε καὶ ἀποστόλων οἷα τισι φυλακτηρίοις διαλαβεῖν, οὐκ ἔφθασε τὴν γνώμην εἰς ἔργον ἀγαγεῖν. Μεταξὺ γὰρ ἡ τελευταῖα εἰς ἔργον ἐπισπᾶσα [-σταῖα?], τὸ ἀπαραίτητον ἀνθρώποις χρέος, τῆς παρουσίας αὐτὸν ἀπάγει ζωῆς. Ἐπειτα μέντοι καὶ Κυρίλλῳ τὸν θράνον μετ' αὐτὸν διαδεξάμεν φρονεῖς ἦν οὐ μικρὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπηρείας ἀπαλλάξαι τὸν τόπον.

III. Πολλάκις τοῦ Θεοῦ δεηθέντος, ἄγγελος αὐτῷ κατ' ὄψιν ἐπιφανὲς ἐπισκήπτει τὰ Κύρου, φημί, τοῦ μεγάλου, καὶ Μάρκου δῆπου τοῦ εὐαγγελιστοῦ λείψανα τῇ κώμῃ τῆδε θησαυρισθῆναι· οὕτω γὰρ τῆς τῶν δαιμόνων βλάβης αὐτὴν ἐλευθερωθῆναι. Διὰ τί δὲ καὶ τὰ μὴ Ἰωάννου εἰρήκει, Κυρίλλῳ μὲν ἰκανῶς ἀπεδείχθη, ὁ δὲ καὶ πᾶσιν ἀπλῶς, ὅτι τῷ Κόρου πάντως ὀνόματι καὶ τὸ Ἰωάννου συνυφαίνεται. Καθάπερ γὰρ κοινὸς αὐτοῖς καὶ ὁ τρόπος, καὶ ἡ διὰ Χριστὸν ὁμολογία, καὶ ἡ τελείωσις· οὕτω δὴ καὶ ἡ κλήσις ἀπλῆ πάντως καὶ διάφορος [f. ἀδ.]. Ἐντεῦθεν εἰς Μανουθὲ τὰ μαρτυρικά τούτων λείψανα ὀγδόῃ καὶ εἰκοστῇ μηνὸς Ἰουνίου λαμπρῶς ἅμα καὶ ἱερῶς μετὰτίθεται, δαιμόνων φυγὴ καὶ νῦν ὁ τόπος ἀνειμένος ἐστὶ τῷ Θεῷ μάρτυσί τε τοῖς ἐκείνου καὶ ὑπουργοῖς, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κύρου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

dem omnes cultus dæmonum, sacris autem ædibus ornavit civitatem, imaginibusque et donariis, Canopique exstruxit templum apostolis, magnitudine insigne et pulchritudine, quod non minus quam decem stadia abest a civitate. Est autem ipsis quoque gentilibus locus insignis et non parvi nominis. Id vero licet conjicere, et ex via, quæ fert ad ipsum, ut quæ tota constrata est tabulis et recte concinnatis lapidibus et suburbiorum et balnearum ornata est multitudinē : quæ quidem fama est adhuc viginti quatuor nostris mansisse temporibus : habet autem et forum, et abundat copia rerum venalium. Ab hac enim civitate, Canopo, inquam, distat quidam vicus spatio duorum stadiorum, nomine Manuthe. Hic autem vicus erat dæmonum habitatio, et versabantur in eo maligni spiritus. Theophilus vero, hic præsul, ut prius diximus, Alexandrinus, cum voluisset reddeere locum purum a dæmonibus, Christique evangelistarum et apostolorum characteribus et figuris, ut ad eum conservandum idoneis, occupare, id quod statuerat non perduxit ad effectum. Interim enim mors adveniens, quæ est hominibus res inexorabilis, abducit eum a vita præsentis. Deinde autem Cyrillo quoque, qui post ipsum sedi successit, non parum erat curæ liberare locum a dæmonum injuria.

XVIII. Cum vero de ea re sæpe Deum rogasset, angelus ei apparens in visione, jubet ut magni illius Cyri et Marci evangelistæ reliquiæ in hoc vico reponerentur. Sic enim fore, ut a dæmonum nocumento liberetur. Cur autem non Joannis quoque dixerit, satis quidem ostensum est a Cyrillo, est autem omnibus quoque per se manifestum, quod nomine Cyri, omnino Joannis quoque nomen simul ostenditur. Sicut enim mores sunt eis communes, et quæ propter Christum facta est confessio et consummatio, ita etiam simplex est omnino vocatio et citra ullum discrimen. Hinc in Manuthe martyricæ eorum reliquiæ vicesimo et octavo mensis Junii præclare simul et sacrosancte transferuntur, vici custodia (4), dæmonum fuga, a morbis liberatio : et nunc locus est Deo consecratus, illiusque martyribus et ministris, gratia clementia Domini nostri Jesu Christi, quem decet omnis gloria, honor et adoratio nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

(4) *Vici custodia.* Hæc non habet ms. noster. EDIT. PATR.

MENSIS FEBRUARIUS.

VITA SANCTI EPHRÆM SYRI.

(Februarii die 1.)

[Opp. SS. Ephræm ed. Assemani tom. III, Romæ 1732 fol.]

MONITUM.

Ex Nysseno desumpta est Ephræmi Vita, quæ Symeoni Metaphrastæ inscribitur, incipitque his verbis: Ἐφραῖμ ὁ θαυμάσιος, *Ephræm ille admirabilis*. E Græco in Latinum translulit Gentianus Hervetus: exstat autem Latine apud Lipomanum et Surium de 4 Februarii et in Latinis Ephræmi editionibus; Græce vero in editione Oxoniensi, pag. 433. Tanquam genium Metaphrastæ opus agnoscit Allatius lib. *De Symeonum scriptis*; Hancælus par. I *De scriptor Byzanti.*, cap. 24, *Caveus* ad annum Christi 901, et Fabricius *Biblioth. Græc.* lib. vi, pag. 524. In manuscriptis enim codicibus disertum *Symeonis Metaphrastæ*, seu, *Logothetæ* nomen præfert. Vide cod. Vat. 453, pag. 336; cod. Vat. 818, pag. 306; cod. Vat. 1608, pag. 46; cod. Palat. 308, pag. 148, cod. Clement. 51, pag. 1, et cod. Coislin. 507, num. 14. Sed Græca exemplaria sibi non conveniunt quoad initium ejus Vitæ: quædam enim sic habent: Ἐφραῖμ ὁ θαυμάσιος ἐφύ μὲν ἐκ τῆς Σύρων γῆς, πόλεως Ἐδεσσης, Χριστιανῶν γονέων. Ἐλόμενος δὲ τὴν ἀρετὴν ἐκ νηπίου, *Ephræm ille admirabilis, natus fuit in Syria, in civitate Edessa, Christianis parentibus. Cum autem elegisset virtutem ab infantia*, etc. Ita legit vertitque Hervetus, et ex illo habent Lipomanus, Surius et Vossius: sicque incipit codex Vaticanus 818, pag. 376. Reliqua vero omnia, quæ ex Vaticana bibliotheca recensui, volumina, necnon Anglicana ex quibus Oxoniensis editio adornata est, de Edessa nihil habent, sed absolute incipiunt hunc in modum: Ἐφραῖμ ὁ θαυμάσιος ἐφύ μὲν ἐκ τῆς Σύρων γῆς. Ἐλόμενος δὲ τὴν ἀρετὴν ἐν νηπίου· quæ verba in cod. Clement. 51. pag. 1, paulo aliter amplificantur. Atque hoc postremum Nysseno, *Metaphrastæ* ac *Sozomeno* consentaneum est, quibus Ephræmus Nisibin, vel aliam circa eam urbem locum, non Edessam habuisse patriam dicitur. Hervetus, et qui eum typis vulgaverunt Lipomanus, Surius aliique, cum initio Vitæ per Metaphrasten editæ, Ephræmum legisserint *in civitate Edessa natum fuisse*, sequentia Metaphrastæ verba quibus contrarium asseritur, vel non intellexerunt, vel mutanda esse censuerunt: sic autem habet ex Nysseno *Metaphrastes*: Καὶ περὶ τὴν ἔρημον ἀλιζόμενος, ἐκ τόπου δὲ τόπους ἀμεδῶν, ψυχῶν οἰκοδομῆς χάριν καὶ ὠφελείας, ἄτε καὶ Πνεύματι θείῳ κινούμενος, ἀπολιμπάνει ποτὲ τὴν ἐνεγκραμένην κατὰ τὸ θεῖον καὶ οὗτος Ἀβραάμ. κελουσθεὶς, καὶ τὴν Ἐδεσσηνῶν πόλιν καταλαμβάνει. *Qui cum habitaret in solitudine, et locis loca subinde mutaret propter ædificationem et utilitatem animarum, sicque a divino admoneretur Spiritu, reliquit aliquando τὴν ἐνεγκραμένην patriam* (seu natale solum) *jussu divino alter iste Abraham: et in civitatem Edessenorum venit.* Ii vero ita vertunt: *Qui cum habitaret in solitudine, ac locis loca subinde mutaret, propter ædificationem et utilitatem animarum sicque a divino admoneretur Spiritu, reliquit aliquando solitudinem jussu diviniore, et ferventi desiderio in suam venit patriam Edessam.* Atqui *Metaphrastes* ex Nysseno scribit Ephræmum non *solitudinem* reliquisse, et in suam patriam Edessam venisse; sed patria sua derelicta, *in civitatem Edessenorum migrasse*, ἀπολιμπάνει ποτὲ τὴν ἐνεγκραμένην, τὰ τὴν Ἐδεσσηνῶν πόλιν καταλαμβάνει, *reliquit aliquando patriam, et in Edessenorum urbem abiit*: adeoque alia fuit Ephræmi patria, quam dereliquit, et alia urbs Edessa, in quam migravit. Versionem nostram Nyssenus confirmat: Ἐντεῦθεν τὴν ἐνεγκραμένην, ὡς ὁ θεὸς ἐκεῖνος κελουσθεὶς Ἀβραάμ, τὴν Ἐδεσσηνῶν κατέλαβε πόλιν. *Unde patriam, sicut divinus ille Abraham, relinquere jussus, Edessenorum urbem petiit.* Vide Vossium tom. I, pag. 5, linea penultime. Quibus verbis dubium omne eximitur, quod Bollandus alique de patria Ephræmi movent.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΠΜΩΝ

ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ.

VITA ET RES GESTÆ

S. P. N. EPHRÆM SYRI.

Α'. Ἐφραΐμ ὁ θαυμάσιος ἔφυ μὲν ἐκ τῆς Σύρων Ἀ γῆς. Ἐλόμενος δὲ τὴν ἀρετὴν ἐκ νεότητος, φυλάττεσθαι μὲν ἐπὶ καὶ φεύγειν τὰς ἐπιβλαβλεῖς τῶν ἡλικιωτῶν ἔσπουδεν ὁμιλίαις. Ὡμίλει δὲ συνεχῶς; μᾶλλον τοῖς ἱεροῖς τῶν Γραφῶν βιβλίοις· καὶ ἡ περὶ αὐτὰ σπουδή σε, καὶ σχολή, καὶ μελέτη πάσης ὑπῆρχε τῷ Ἐφραΐμ ἡδονῆς ἡδίων· ὡς καὶ αὐτὸν συνυπαδὸν τῷ Προφήτῃ λέγειν· Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου! Ἵπὲρ μέλι τῷ στοματί μου.

Β'. Ἐνταῦθεν σύντροφος αὐτῷ καὶ ἡλικιώτης ἀρετῆ πᾶσα, καὶ ἡ πρὸς τοὺς πόρους σπουδή. Καὶ τί γὰρ οὐ πρὸς ἀκρίθειαν αὐτῷ καταρωθῶθη; οὐ νηστεία; οὐκ ἀγρύπνις; οὐ χαμηνία; οὐ χρηστότης; οὐκ ἐπιεικεία; οὐκ ἀκτημοσύνη; οὐκ ἐπὶ τοσοῦτῳ πλούτῳ τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη; οὐ μὴν οὐδὲ τοῦ διδασκαλικοῦ χαρίσματος ἄμοιρος ἦν, ἀλλ' ἔστιν εἰς ἔτι καὶ νῦν, διὰ τῶν ἑαυτοῦ λόγων, ἡμῖν ὁμιλιῶν, νοουθετῶν, παρκαλιῶν, συμβουλευῶν, διαλεγόμενος. Ἄφ' ὧν οὐ μόνον τὸν εὐσεβῆ τῆς πίστεως λόγον ὀρθοτομεῖν ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς κτῆσιν διανιστάμεθα.

Γ'. Τῆς μέντοι πρὸς Θεὸν ἐλπίδος, καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης τοσοῦτο ἐμέλησε τῷ Ἐφραΐμ, ὡς αὐτὸν ἐκεῖνον εἰπεῖν οὕτωςι τοῦ βίου ἀπαίροντα (δαὶ γὰρ τοῖς αὐτοῦ χρήσασθαι λόγοις)· οὐδ' αὖτως ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ μου ἐλοιδόρησα Κύριον, οὐ λόγος ἄφρων διὰ τῶν ἡμῶν προῆλθε χειλέων. Ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ μου καταηρασάμην οὐδένα, καθόλου τε οὐδενὶ τῶν πιστῶν διεμαχησάμην. Ἦν δὲ καὶ τὸ δάκρυον ἀπαύστως αὐτῷ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπορρέον, ὡς πρότερον τὰς ἀενάους πηγὰς τὸ βῆθρον ἐπιλιπεῖν, ἢ ἐκεῖνον ὑετίζον τὸ δάκρυον. Συναναπέμποντο δὲ τοῖς δάκρυσι καὶ οἱ στεναγμοί, τὸ ἔνδον ὑποκείμενον τῆς κατανώξεως ἐμφαίνοντες πῦρ· ὅπερ σαφέστερον εἴσεται τις τοῖς ἐκείνου συγγραμμάσι ἐντυχῶν. Εὐρήσει γὰρ αὐτὸν περὶ κρίσεως πανταχοῦ καὶ παρ-

I. Ephræm ille admirabilis e Syrorum regione ortum duxit. Cum autem elegisset virtutem ab infantia, noxias ac damnosas æqualium consuetudines semper studebat cavere atque vitare. Versabatur vero assidue potius in sacris libris Scripturarum, et id quod in eas conferebat, studium, otium et meditatio erat Ephræm quavis voluptate suavior; adeoque, ut ipse quoque diceret convenienter illud Prophætæ: *Quam dulcia sunt gutturi meo eloquia tua! Super mel ori meo* ¹.

II. Hinc autem factum est, ut ab ineunte ætate ei virtus omnis coalesceret, ac diligens studium tolerandorum laborum. Quid enim non ab eo recte et perfecte gestum est? non jejunium? non vigiliæ? non humicubatio? non benignitas? non lenitas? non nihil possidere? Non in tantis bonorum opibus, etiam humilitas? At neque docendi fuit expertus charismatis: sed in hodiernum usque diem nobiscum loquitur per suas orationes, admonet, adhortatur, consulit et disserit. A quibus habemus, ut non solum rectâ fidei semita ingrediamur, sed etiam ad virtutem parandam excitemur.

III. Spes autem in Deum, et charitas in proximum tantæ fuit curæ Ephræm, ut ille ipse sic diceret, e vita excedens (utendum est enim ipsius verbis): nunquam in tota vita mea maledixi Domino. Non verbum insipiens per mea labia processit. In tota vita mea neminem semper execratus; et cum nullo omnino contendere ex fidelibus. Lacrymæ vero ei quoque perpetuo fluebant ex oculis, adeo ut perennis fontis fluentum citius defecisset, quam illum instar imbris cadentes lacrymæ. Una autem cum lacrymis emittebatur etiam gemitus, ostendentes intus ardentem ignem compunctionis. Quod quidem apertius certiusque sciet aliquis, qui illius scripta legerit. Inveniet enim eum semper philosophantem de iudicio, et de secundo Christi adventu, et ter-

¹ Psal. cxviii, 103.

ribile illud tribunal semper subjicientem oculis, illumque diem imprimentem nostræ cogitationi, et se ipsum inducentem tanquam condemnatum et desentem valde miserabiliter.

IV. Cum autem Ephræm semper versaretur in talibus visorum apprehensionibus, elongabat, ut ait Propheta 2, fugiens; omnemque de iis, quæ ad vitam hanc pertinent, tumultum, motumque, ac fluctum declinans. Qui cum habitaret in solitudine, ac locis loca subinde mutaret, propter ædificationem et utilitatem animarum, sicque a divino admoneretur Spiritu: reliquit aliquando patriam jussu divino alter iste Abraham, et in civitatem Edessæ novum venit, tum ut sacras ibi reliquias et loca sancta adoraret; tum etiam, ut virum aliquem eruditum ibi reperiret, ac conveniret, et cognitionis illinc fructum acciperet: quod etiam a Deo enixe petebat, sic dicens: Jesu Christe, omnium Domine, concede, ut ego civitatem Edessam ingrediens, in talem virum statim incidam, qui sit idoneus ad disserendum mecum de iis quæ ad animæ ædificationem pertineant et utilitatem. Cumque sic orasset, postquam fuit in ingressu civitatis, et portam est ingressus, cogitabundus hærebat, attentoque ac sollicito animo, ut qui secum consideraret, quem admodum ad illum quidem virum accederet, et quænam ex eo potissimum quæreret, quamque utilitatem ex eo percipere posset.

V. Cum sic autem cogitabundus incideret, et statim quædam occurrit mulier, eaque meretrix. Dei vero ea erat omnino permissio, qui mystice et arcane sæpe per contraria dispensat contraria. Sacrosanctus itaque Ephræm, cum sic præter spem incidisset in meretricem, constitit in eam defixis intuentibus oculis, et quasi emotæ mentis, tristisque, ac apud se perturbato animo, quod non ut precatus fuerat, sed contrarium potius evenisset ei ac petierat. Illa autem cum sic eum vidisset aspicientem, in eum rursus oculos conjecit acerrimos. Postquam vero sic diutius se invicem aspexissent, volens eam pudore afficere, et ad verecundiam quæ mulieribus convenit deducere magnus Ephræm: Quid vero, inquit, non erubescis, mulier, tam fixis oculis nos intuens? Illa autem: Sed me, inquit, convenit te sic aspicere: ex te enim sumpta sum, et tuo latere. Te vero non nos, sed terram potius oportet aspicere, ex qua ipse rursus sumptus es. Hæc cum audisset Ephræm præter omnem expectationem, et mulieri confessus est magnas se habere gratias propter eam, quam ab ipsa acceperat, utilitatem; et Deo vehementer emisit studio gratiarum actiones, qui per ea quæ præter spem accidunt, ea sæpe facit quæ ipsam spem superant.

VI. Cum ergo jam dies aliquot transiissent, et sanctus Ephræm moraretur Edessæ, mulier quædam meretrix, quæ in propinqua habitabat vicinia sit

α υσίας Χριστού τῆς δευτέρας φιλόσοφούντι, τὸ τε φοδερὸν ἐκεῖνο βῆμα οἶονεῖ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τιθέμενον, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὑποτυποῦντα τῇ δαυνοίᾳ, ἐαυτὸν τε κατακρίτον εἰσαγόμενον, καὶ λίαν ἐλεεινῶς ὀδυρόμενον.

Δ'. Ταῖς τοιαύταις Ἐφραΐμ ἀεὶ σχολάζων τῷ νοῦ φαντασίαις, ἐμάκρυνε, κατὰ τὸν Φαλαμυδὸν, φηγαθεῶν, καὶ θόρυβον πάντα βιωτικῶν, καὶ κλύδωνα, καὶ σαλὸν ἐκκλίνων. Καὶ περὶ τὴν ἔρημον αὐλιζόμενος, ἐκ τόπου δὲ τόπους ἀμείβων, ψυχῶν οἰκοδομῆς χάριν καὶ ὠφελείας· ἄτε καὶ Πνεύματι θεῷ κινούμενος, ἀπολιμπάνει ποτὶ τὴν ἐνεγκαμένην κατὰ θεῖον καὶ οὗτος Ἀβραάμ κλειυθεὶς, καὶ τὴν Ἐδεσσηνῶν πόλιν καταλαμβάνει, ἅμα μὲν κατὰ προσκύνησιν τῶν ἱερῶν ἐν αὐτῇ λειψάνων τε καὶ νόπων ἐλθὼν, ἅμα δὲ καὶ κατὰ συντυχίαν ἀνδρὸς τῶν λογίων τινός, ὥστε γνώστως καρπὸν ἐκείθεν λαβεῖν· ὃ καὶ παρὰ θεοῦ αἰτεῖ τε, οὕτως εἰπὼν· Ἰησοῦ Χριστέ, Δέσποτα καὶ Κύριε πάντων, ἀξιώσόν με τὴν πόλιν Ἐδεσσαν εἰσίδοντα τοιοῦτον ἀνδρὶ εὐθὺς ἐντυχεῖν, ὃς ἱκανὸς ἔσται τὰ πρὸς οἰκοδομὴν ψυχῆς καὶ ὠφελείαν ἐμοὶ συλλαλῆσαι. Οὕτως εὐξόμενος, ἐπεὶ πρὸς ταῖς τῆς πόλεως εἰσόδους, καὶ τὴν πόλιν εἰσῆει, σύννοος ἦν, καὶ προσεκτικὸς, καὶ μεμεριμημένος, οἷα σκοπῶν, ὅπως μὲν ἐκεῖνῳ τῷ ἀνδρὶ προσέλθοι, τίνα δὲ πύθοιτο παρ' αὐτοῦ, καὶ ποίας ἀπολαύσει τῆς ὠφελείας.

Ε'. Οὕτω τοιγαροῦν ἐπὶ συννοίᾳ βαδίζοντι γυνή τις εὐθὺς συναντῆ, καὶ αὐτῇ πόρνη. Θεοῦ δὲ τοῦτο πάντως ἦν, τοῦ διὰ τῶν ἐναντίων πολλάκις οἰκονομουμένου τὰ ἐναντία μυστικῶς τε καὶ ἀπορρήτως. Ὁ μὲν οὖν ἱερὸς Ἐφραΐμ, οὕτω παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἐντυχῶν τῇ ἑταίρᾳ, ἴστατο πρὸς αὐτὴν ἐξηστηχὸς τι καὶ ἀτανὲς ἔνορῶν, ἀλύων τε καὶ παθαινόμενος καθ' ἑαυτὸν τὴν ψυχὴν, ὅπως μὴ κατ' εὐχὴν, ἀλλὰ παντάπασιν ἀπ' ἐναντίας μᾶλλον ἐπέβη τὸ αἰτηθέν. Ἡ δὲ οὕτως ὀρῶντα ἰδοῦσα, βέβυτατον αὐτῷ πάλιν ἐπιβάλλει τὸν ὀφθαλμόν. Ἐπεὶ δὲ οὕτω μέχρι πολλοῦ πρὸς ἀλλήλους ἔωρων, βουλῆθεὶς αὐτὴν ἐντρέψαι, καὶ εἰς αἰδῶ γυναιξὶ πρέπουσαν ἀγαγεῖν ὁ μέγας· Τί δὲ οὐκ ἐρυθριᾷς, γύναι, φησὶν, οὕτως πεπηγῶσιν ὀφθαλμοῖς εἰς ἡμᾶς ὀρῶσα; Κάκεινή· Ἄλλ' ἐμὲ οὕτως, ἔφη, προσήκόν ἐστι πρὸς σὲ βλέπειν· καὶ γὰρ ἐκ σοῦ καὶ τῆς σῆς εἴλημαι πλευρᾶς· σὲ δὲ οὐ πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὴν γῆν μᾶλλον ὀρᾶν δεῖ, ἐξ ἧς πάλιν ἐληφθῆς αὐτός. Τούτων ἔξω πάσης ἀκούσας ὁ Ἐφραΐμ προσδοκίας, τῇ τε γυναικὶ μεγάλας ὠμολόγηε χάριτας ὠφελείας, καὶ Θεῷ θερμῶς ἀνέπεμπε τὰς εὐχαριστίας, τῷ δὲ τῶν παρ' ἐλπίδα πολλάκις, καὶ αὐτῶν ἐλπίδων κρείττονα ποιεῖν παρκαλῶ δυνάμεν.

Σ'. Ὡς οὖν ἱκαναὶ διήλθον ἡμέραι, καὶ Ἐφραΐμ τὸν θεὸν ἢ πόλιν Ἐδεσσα εἶχε, πόρνη τις γυνή ἐκ γειτόνων αὐτῷ οἰκοῦσα, ὄργανον εἰς κακίαν τῷ Πονηρῷ

2 Psal. LIV, 8.

γίνεται· και δι' αὐτῆς, ὡσπερ διὰ τοῦ ὄψεως αὐτῆς ἄ προτέρων, τῷ δικαίῳ προσβάλλει. Ἐπει οὖν βρωσίνε τὰ ἐτύγχανεν ἔψων ὁ θεὸς Ἐφραΐμ, ἐκείνη διανοίξασα τὴν θυρίδα, ἤτις ἄρα καὶ ἦν ἐπὶ τοῦ μεσαζόλου, παρακύπτει τὰ ἀνασχύντως, καὶ αὐτὸ τοῦτο ἰταρικῶς· εἶτα καὶ ἀναιδῶς ἐμβλέψασά τῳ ὄσῳ· Εὐλόγησον, ἀββᾶ, λέγει. Ὁ δὲ μετὰ τοῦ προσήκοντος αὐτῷ σχήματος τε καὶ φθέγγματος, Ὁ Κύριος, φησὶν, εὐλογήσαι σε. Αὐτὴ δὲ πάλιν μετὰ θερμοῦ τοῦ γέλωτος καὶ ἀσέμου· Ἄλλὰ τί, εἶπεν, ἄλλοί σοι βρώματί σου; Καὶ ὁς, Τρεῖς, ἔφη, λίθοι καὶ ὀλίγη πηλὸς, ὥστε τὴν θυρίδα ταύτην ἀναφραγῆναι. Ἐκείνη μηδὲν ὑπενοῦσα τῆς ἀναιδείας, Ὅτι σε προλαβόντες, ἔφη, προσηγορέσαμεν, τοῦτο σοι τύπον ἐνήκεν; Ἐγὼ συκοιμηθῆναι βούλομαι σοι, φησὶ. Σὺ δὲ με τὴν πρώτην εὐθὺς ἀπηγόρευκας; Πρὸς ταῦτα, ὡσπερ ἐκείνη βήματων στανικῶν, οὕτω πολλῶν μᾶλλον αὐτὸς πνευματικῶν οὐκ ἠπόρησεν λόγων, καὶ οἷων αὐτόν τε ἔδει λέγειν, κάκεινην ἀκούειν. Εἰ βούλει γάρ, ἔφη, ἀμφοτέρους συγκαθευῆσαι, ἔνθα ἂν καὶ εἶπω σοι, ἐκεῖσε δὴ καὶ κοιτῆ συγκαίόμεθα. Ἔς δὲ ἐκείνη τὸν λόγον ἤρπαζε, καὶ ἤρετο τὸν τόπον, ἵνα ταῦτο γινέσθαι δεῖ. Οὐκ ἐν ἄλλῳ, ἔφη, τόπῳ, ὅτι μὴ ἐν τῷ μέσῳ συνελεύσομαι σοι τῆς πόλεως. Καὶ αὐτῆ· Ἄλλ' οὐκ αἰδῶς, ἔφη, καὶ αἰσχύνῃ σαφῆς ἀπὸ τῶν ὁρώντων ἀνδρῶν, οὕτω γοῦν ἐν τῷ μέσῳ κειμένων ἡμῶν. Ἐάλω ἢ ἔλειν βουληθεῖσα γυνὴ τὴν ἀκαθῆ ψυχὴν καὶ ἀνάλωτο, οὐδὲ τοῦτο γινώσκει δυνήθεσσι, ὅ φησι Σολομῶν, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου τοῦ ὑψίστου μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότεροί εἰσιν, οἱ ἐπιβλέποντες πάσης ὁδοῦ ἀνδρῶν.

Z'. Αὐτίκα γοῦν, οἷα λαβῆς, τοῦ βήματος ὁ γενναῖος δραξάμενος ἀντεπήγεν· Εἰ οὖν ἀνθρώπων ὀφθαλμοὶ ἔκρινες ἰκανῶς ἔχειν ἐντρέψαι ψυχὴν, καὶ πονηρᾶς ἀφελοῦσαι πράξεως· τοὺς τοῦ θεοῦ πάντα βλέποντας ὀφθαλμοὺς, ὅσα τε ἐν ἀδύλῳ, καὶ ὅσα κατὰ τὸ ἐμφανὲς πράττονται, οὐ πολλῶν μᾶλλον αἰδεσόμενά τε καὶ ὑποπτόμενα· καὶ πονηροῦ πράγματος ἀφεσόμεθα, ὅς κατήγορον αἰεὶ σὺνοικον τὸ συνειδὸς ἡμῖν ἐπεγείρει, καὶ βισάνους ἐκεῖθεν περας ἐχούσας οὐδωμῶς ταμιεύεται; Ταῦτα ἰκανὰ γέγονεν, οὐκ ἀπλῶς πεσοῖται τὴν πόρην ἀποσχέσθαι τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας ἐπιθυμίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν προτέρων αὐτῆ μεταμελλῆσαι κακῶν, ὅλου τε τοῦ βίου μεταβολῆν καὶ τῆς γνώμης ἐνθεῖναι. Αὐτίκα γοῦν προσελθοῦσα, καὶ εἰς γῆν πεσοῦσα, καὶ ποδῶν ἐκείνου τῶν ἱερῶν ἀψυμένῃ, συγγνώμην τε ἤτετο τῆς ἀλλοιωτάτης ἐπιθυμίας καὶ ἀκολάστου ῥοπῆς· καὶ ὅπως ἂν γνησίαν εἰσενεγκοῦσα τὴν μετάνοιαν, τῆς ὁδοῦ πρὸς σωτηρίαν φερούσης μὴ διαμάρτοι, ὁδηγὸν αὐτὸν καὶ διδάσκαλον ἡδῶν λαβείν. Ὁ δὲ (καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν Ἐφραΐμ ὦν ἐκείνος, αἰτήμασι τοιοῦτοις ἐτοίμως ὑπηρετεῖν καὶ παραινεῖν τὰ δεόντα;) καὶ τοῦ μὴ πορευθῆναι πάλιν, τοῦ θεοῦ φάναι Ἰερειμίου, ὁπίσω τῶν ἐνθυμημάτων τῆς καρδίας αὐτῆς τῆς πονηρᾶς, μηδὲ καταφρονῆσαι, τοῦ δευτερώσαι ὁδοῦ αὐτῆς, ἀσφαλῆ-

A Maligno instrumentum ad vitium; et per eam, sicut prius ipsam per serpentem, justum aggreditur Ephræm. Cum itaque sanctus Ephræm cibum quemdam pararet, illa aperta fenestra, quæ erat in corte, impudenter despexit, et plane meretricie: et deinde cum Sanctum aspexisset inverecunde: *Benedic, inquit, abba. Ille vero cum eo, qui ipsum decebat, habitu, gestu et sermone: Dominus, inquit, tibi benedicat. Ipsa autem rursus cum vehementi et indecoro risa, ad eum: Sed quid, inquit, tuo cibo deest? Ille vero, Tres, inquit, lapides, et parum luti, ut hæc obstruatur fenestra. Illa interim nihil de sua remittens impudentia, Quod te, inquit, priores appellavimus, hocne te effecit insolentem? Ego, inquit, volo tecum dormire. Tunc autem hoc mihi statim primo negasti? Ad hæc, quemadmodum illa verbis Satanicis, ita multo magis ipse sermonibus abundavit spiritualibus, et quales ipsum dicere, et eam oportebat audire. Si vis enim, inquit, nos ambos simul dormire, ubi tibi dixerō, illic pariter jacebimus. Postquam vero illa sermonem arripuit, et rogavit locum, ubi hoc fieri oporteret: Non in alio, inquit, loco, tecum congregiar, nisi in medio civitatis. Sed non, inquit illa, pudore atque rubore aperte afficiemur a videntibus hominibus, si sic nos ibi jaceamus in medio? Capta autem est mulier, quæ voluit capere impatibilem et inexpugnabilem animam, ut quæ ne hoc quidem potuerit cognoscere, quod dicit Salomon: *Oculi Domini altissimi sunt innumerabilibus partibus sole splendidiores, qui intuentur omnes vias hominum* 3.*

VII. Cum vero statim veluti ansam, verbum apprehendisset vir præclarus, contra intulit: Si ergo hominum judicasti oculos satis esse ad pudore afficiendam animam, et a mala actione abducendam: Dei oculos, qui omnia intuentur, tam quæ clam quam quæ aperte fiunt, nonne multo magis verebimur, et extimescemus, et a re mala abstinebimus: qui semper nobiscum habitantem in nobis excitat conscientiam, et ex ea nobis reservat tormenta quæ si nesciam non accipitur? Hæc suffecerunt non solum ad meretrici persuadendum, ut abstineret ab improba in eum libidine, sed ut priorum etiam eam malorum poeniteret, et mutationem afferret totius vitæ et sententiæ. Statim itaque accedens, et humi procidens, et sacros illius pedes tangens, petiit veniam a ratione alienissimæ cupiditatis, impudicæque et intemperantis propensionis: et ne, cum veram et germanam attulisset poenitentiam, a via quæ ducit ad salutem aberraret, eum ducem et magistrum voluit accipere. Ille autem (quomodo enim, cum esset ille Ephræm, non erat talibus paritaris petitionibus, et ea, quæ par erat, admoniturus?) ne rursus ambularet, ut cum divino dicam Jeremia, post cogitationes cordis sui mali 4, neque contemneret, ita ut vias priores repeteret, præcipit egregie, eamque

3 Eccli. xxiii, 28. 4 Jerem. vii, 23.

in mulierem includit monasterio, quæ virtutis curam gerebant : et tandem cum eam quæ a via recta illum volebat abducere, ipse a via mala potius convertisset, justitiæ fructum habuit illam conversionem. Sic divinus Ephræm cum in duas incidisset meretrices, huic quidem profuit, ipse autem ex altera accepit utilitatem : aut, ut verius dicam, ex utraque ; et utrumque præter spem omnem accidit, utpote quod divinum auxilium in utrisque concurrerit.

VIII. Hinc ad eam, quæ est in Cappadocia, Cæsaream deductus a gratia, quæ ex alto eum ducebat, magnum ibi vidit Basilium, os Ecclesiæ, fontem dogmatum. Quem cum vidisset Ephræm, cœpit enim multis honorare laudibus. Perspicaci enim animi oculo cernebat quamdam columbam (erat autem illius forma radiis solis similis) præclaram, præclare ejus humero insidentem, et in aurem cum Basilio loquentem : et illum rursus ea quæ ab ipsa veluti dictabantur, referre populo. A qua veneranda columba cum didicisset de Ephræm, et quisnam esset cognovit, et quam de causa venisset. Quocirca et se invicem sermone impertiunt, et fruuntur alter alterius bonis. Sed revertendum est rursus ad divinum Ephræm, et solæ illius res sunt pure narrandæ; quemadmodum nullam admittebat cogitationem, quæ non ei conferret ad virtutis operationem, et quemadmodum abunde erat a Deo datum talentum doctrinæ : quod quidem ille semper præcipue augere ad mensas studebat animarum.

IX. Ipse autem hoc significat, dicens : quod cum adhuc esset puer et nondum ad ephēbi pervenisset ætatem, viderit quamdam vitam permultis botris plenam, e lingua sua enatam, in magnam fuisse sublatam altitudinem, et universa terræ occupasse superficiem. Et omnes quidem ei insidebant volucres, et circumvolabant, et botros pascebant. Vitis vero, quo magis ejus botri carpebantur, et quo liberalius et splendidius aves excipiedat, eo majori fructu scatebat, fructumque multum producebat, et copiosum. Et hoc quidem ipse dicit de seipso. Illud autem hoc quoque alii Ephræm suo tribuunt testimonio, ex iis qui digni sunt habiti qui hæc viderent. Dicunt enim se aliquando vidisse angelorum multitudinem, e superis descendentem, librumque intrinsecus et extrinsecus scriptum habentem in manu. Apud se vero considerabat illa, quæ apparuerat, visio, quisnam esset is cui liber traderetur : et cum alii quidem hunc, alii vero illum, alii alium proponerent, quoliquot scilicet tunc vitam exercerebant et honestam; tandem cum omnes convenissent in Ephræm, ei liber a sacra multitudine committitur. Expectatus ergo is, qui viderat visionem, timore affectus, venit in ecclesiam : et cum in ea invenisset Ephræm, doctrinis quam optimis, et vel ipso melle suavioribus pascentem eos, qui aderant ; somnium ea ratione conjicit. Et ille quidem Deo egit gratias : ab illo autem tempore,

στατα παραγγέλλει, εἰς μοναστήριον τε γυναῖκων εἰσάγει ἀρετῆς ἐπιμελουμένων· καὶ τέλος, τὴν ἐκείνου ὑποκαλίσει τῆς εὐθείας ὁδοῦ βουλευθεῖσαν, κτὰ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μᾶλλον τῆς κωνηρᾶς ἐπιστρέψας, κερπὸν ἔσχε δικαιοσύνης, τῆς ἐκείνης ἐπιστροφῆν. Οὕτως ὁ θεὸς Ἐφραίμ δύο πόρναις γυναῖξιν ἐντυχῆν, τὴν μὲν ὠφέλησεν. ἐκ δὲ τῆς αὐτῶς ἀπέλαυσεν ἀρελείας, ἢ τάληθέτερον εἰπεῖν, ἕξ ἀμφοτέρων· καὶ παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἀμφοτέρα, ἅτε δὴ καὶ βροπῆς θεῆς συνδραμούσης ἐπ' ἀμφοτέροις.

Η'. Ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Καππαδοκίαν Κεῖσάρειαν ὑπὸ τῆς ἀγούσης αὐτὸν ἀνωθεν ὀδηγηθεὶς χάριτος, τὸν μέγαν εἶδε Βασίλειον, τὸ στόμα τῆς Ἐκκλησίας, τὴν τῶν δογμάτων πηγὴν. Ὁν Ἐφραίμ ἰδὼν πολλὰς ἤρξατο γεραίρειν ταῖς εὐφημαίαις. Διορατικῶν γὰρ ὀμματι τῆς ψυχῆς ἔραβ' τινὰ περιστεράν (ἡλίου ἀκτίστὸν τὸ εἶδος ἐκείνης ἁμοιον τῆν) τῷ δεξιῷ τούτου ὀμῶν λαμπρὰν λαμπρῶς ἐπικαθημένην, πρὸς οὐκ ἐπιβλοῦσαν τῷ Βασιλείῳ, κἀβεντον πάλιν τῷ λαῷ τὰ ὑπ' αὐτῆς ὡσπερ ὑπαγορευόμενα διηγουόμενα. Ὁς καὶ ὑπὸ τῆς σεπτῆς ἐκείνης περιστερᾶς τὰ κατὰ τὸν Ἐφραίμ μνηθεῖς; ἔγνω τε αὐτὸν θεὸς εἶη, καὶ θεοῦ χάριν ἀφίκοιτο, δι' ἧ καὶ μεταδίδουσιν ἀλλήλοις τῆς ἐμιλίας, καὶ τῶν παρ' ἀλλήλοις καλῶν ἀπολαύουσι. Ἄλλ' ἐπανιένον καὶ αὖθις ἐπὶ τὸν θεὸν Ἐφραίμ, καὶ μόνῃ καθαρῶς τὰ ἐκείνου διηγητέον· ὅπως τι λογισμὸν οὐδένα μὴ πρὸς ἐργασίαν ἀρετῆς αὐτῶν συνεισφέροντά τι προσίτω· καὶ ὅπως θαυμάσιως αὐτῶν παρὰ θεῷ τὸ τῆς διδασκαλίας ἐδίδετο τάλαντον, ἡ καὶ διαφερόντως ἐκεῖνος εἰς τὰς τῶν ψυχῶν αὐξάνειν αἰετραπεύσας ἐσπούδασε.

Θ'. Καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐπισημαίνεται, λέγων, ὡς ἄρα πατὴρ ἔτι ὢν καὶ ἐντὸς ἐφήβου, ἀμπελον ἴδοι τινα βριθομένην πυκνοῖς τοῖς βότρυσι, τῆς ἐαυτοῦ γλώττης ἀνδοθεῖσαν, ἐπὶ πολὺ τε ὕψους ἀρθεῖσαν, καὶ τὰ νῦν πάσης ἐπισχοῦσαν τῆς γῆς. Καὶ πᾶν μὲν πτηνὸν ἐπιζάνον ἦν αὐτῇ, καὶ περιπετόμενον, καὶ τῶν βοτρυῶν σιτούμενον. Ἡ δὲ ἀμπελος ὄσῳ τοὺς βότρους ὑπεκείρετο, καὶ τοὺς ὀρνίθους φιλοτίμως ἐδέξιτο, τοσοῦτον πλέον ἔβρουε τῷ καρπῷ, καὶ πολὺν αὐτὸν ἐκουφόρει καὶ ἄφθονον. Καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸς φησὶ περὶ ἑαυτοῦ. Ἐκεῖνο δὲ τῷ Ἐφραίμ καὶ ἄλλοι προσημαρτυροῦσι τῶν βλέπειν τὰ τοιαῦτα ἡξιωμένων. Θεάσασθαι ποτε λέγουσιν ἀγγέλων πληθὺν ἀνωθεν κατιόντας, καὶ τόμον τὰ τε ἔνδον καὶ τὰ ἐκτὸς γεγραμμένον διὰ χερσὶς ἔχοντας. Ἐσκόπει δὲ ἡ φρενισα ὄψις ἐκείνη πρὸς ἑαυτήν, τίς ποτε ἄρα τὸν τόμον ἐγχειρίσειη; καὶ τῶν μὲν τοῦτον, τῶν δὲ ἐκείνον, καὶ ἄλλων ἄλλων προβαλλομένων, ὅσοι δηλαδὴ καὶ βίον εὐλαδῆ καὶ σώφρονα τηνικῶτα μετιόντες ἦσαν. Τέλος ἐπὶ τῷ Ἐφραίμ ἀπάντων συμφενησάντων, αὐτὸς καὶ τὸν τόμον ὑπὸ τῆς ἑσπᾶς πληθὺς πιστεύεται. Διυπνισθεὶς οὖν ὁ τὴν ὄψιν ἰδὼν, περιφόδος τὴν ἐκκλησίαν καταλαμβάνει, καὶ τὸν Ἐφραίμ εὐρών ἐν αὐτῇ διδασκαλίαις δεῖ χρησάται, καὶ αὐτοῦ μέλιτος ἡδυτέραις τοῖς παρόντας ἐνεστιῶντα· ταύτη τὸ ὄναρ συμβάλλει, καὶ ὁ μὲν ἄξιον ὁμολογεῖ τῷ θεῷ τὴν χάριν. Ἐξ ἐκείνου δὲ τῷ Ἐφραίμ οὕτως εἶχε τὰ τοῦ λόγου βέλτερον περιττωῖς καὶ συν-

τόμως, καὶ τοσοῦτο αὐτὸν ἢ τῶν ἐνθυμημάτων συν-
 ἔχει ἐπικλύουσα ἦν, ὡς μηδὲ τὴν γλώττιν ἰκανῶς
 ἔχειν ὑπηρετεῖν τῷ τάχει τῶν νοημάτων · καί οὕτως
 τοιαύτη καχρημένην εὐροία περὶ τὸ λέγειν, καὶ οὕτως
 ἐτοιμάζεται τὸ νοηθῆν ἀπγγέλλουσαν, ὡς μηδὲν εἰς
 τάχους λόγον αὐτὴν ἀπολείπεσθαι τῶν παρ' ἄλλοις
 ἐνθυμημάτων. Ὡστε κάκεινον λέγεται ποτε φάναι
 πρὸς τὸν Θεόν · Ἄνεε, ὦ Δέσποτα, τῆς χάριτός σου
 τὰ κύματα. Ἰπὸ γὰρ τὴν γλώσσαν ἢ τῆς διδασκα-
 λίας ἄβυσσος πελαγίζουσα, στέγειν αὐτὸν οὐκ εἶα
 λοιπὸν, τῶν πρὸς τὸ λέγειν ὀργάνων οὐκ ὑπουργού-
 των.

I'. Ἐπέλοπε δὲ τοὺς λόγους ἕτερον μὲν οὐδὲν, εὐχὴ
 δὲ μόνη · καὶ ταύτην τὰ δάκρυα. Αἴ τε νύκτες αὐτὴν
 γρηγοροῦντα παραλαμβάνουσαι, νύφοντα πάλιν τῷ
 τῆς ἡμέρας φωτὶ παραδίδουσαι, οἶα τὸν τοῦ σλότους
 ἄρχοντα ὑπαιδόμενον, μὴ καὶ καταλάβοι αὐτὸν ὑπνῶ
 πεπειδημένον · καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἐφοδὸν ἐκείνου
 ἔρηγοῦσα. Ἰπνος γὰρ αὐτῷ καὶ λίαν βραχύς
 ἔφηκε, παραγευόμενος μόνον, οὐκ εἰς κόρον αὐτῷ
 χρώμενος · καὶ τοσοῦτος, ὅσον αὐτοῦ διακρατεῖν
 ἀναγκαίως καὶ συνεχεῖν τὸ σῶμα τοῖς πολλοῖς ἰδρῶσι
 καὶ πόνοις κατατεινόμενον. Ἐπολεῖ γὰρ φεῖγειν αὐ-
 τοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸν ὑπνον, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα,
 μέλισσα δὲ χαμουνία, σκληρὰ γυγία, καὶ ἡ παντοδαπὴ
 τοῦ σώματος τῆξις ἐκείνη, καὶ κάκωσις.

IA'. Ἀκτημοσύνης δὲ τοσοῦτος αὐτῷ συνελήχθη
 πλοῦτος, ὥστε καὶ μάρτυρα ἐπ' αὐτῷ τὸ οἶκετον στόμα
 παραλαβεῖν, καὶ τὰ πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς
 αὐτοῦ ῥήματα, ὡς οὐδὲν ἀξιοπιστότερον, ἢ ἀληθέ-
 στερον. Ἐχει δὲ οὕτως · Οὐκ ὑπῆρξε τῷ Ἐφραῖμ ποτε
 βαλάντιον, οὐ βέβδος, οὐ πῆρα, οὔτε μὴν ἀργύριον,
 οὔτε χρυσίον · Ἄλλ' οὐδὲ τινα κτήσιν ἐπὶ τῆς γῆς
 ἐκτησάμην. Τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ Βασιλέως ἤκουσα, φησί,
 ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τοῖς ἐαυτοῦ μαθηταῖς ἐπιτάττον-
 τος · Μηδὲν ἐπὶ τῆς γῆς κτήσῃθε · ὅθεν οὐδὲ ἐμπα-
 θῶς ἔσχον τι τοιοῦτο. Οὕτως ἐπέβητο πάντα τῷ δι-
 δασκάλῳ, καὶ ζηλωτῆς οὕτως καὶ μιμητῆς τῶν πρώ-
 των ἐκείνου μαθητῶν ἰδοίκεντο.

IB'. Ταπεινοφροσύνην δὲ, καὶ συντριβὴν καρδίας,
 καὶ μετριότητα, τίς οὕτω πολὺς ἀεὶ, καὶ θερμὸς καὶ
 ἀκμαῖος ; ὡς σποδὸν μὲν ὠσεὶ ἄρτον ἐσθλῆιν, τὸ
 πῦμα δὲ κλαυθμῷ συγκιρνεῖν, καὶ πρὸς μὲν ἐκαίνους
 λίαν εὐλαδῶς ἔχειν, καὶ τοὺς εὐφημοῦντας αὐτὴν οὐ
 μόνον οὐχὶ προσέσθαι, ἀλλὰ καὶ φανερώς αὐτοῖς
 ἄχθεσθαι, ὡσπερ τοῖς κωμφοῦσιν ἕτερος καὶ λοιδο-
 ρουμένους · ἐρυθριᾷ τε, καὶ εἰς γῆν βλέπειν, καὶ
 χροᾶν μὲν ἄλλοτε ἄλλην τῆς ὄψεως ἀμείβειν · ἰδρῶτι
 δὲ λεπτῷ στάζεσθαι, καὶ παντελῶς ἄφωνον μένειν,
 καθάπερ τῆς αἰσχύνης αὐτῷ τὴν φωνὴν ἐπεχούσης.
 Καὶ τοῦτο δὲ τῆς πολλῆς αὐτοῦ μετριοφροσύνης
 ἴδιον. Ἦδη γὰρ μέλλων ἀπαίρειν, τοιαῦτα μετὰ
 σφοδρᾶς ἐπιτιμῆσεως ἐπισκήπτων ἦν · Μὴ ἕσσητε
 ἕσσημα ἐπὶ Ἐφραῖμ, καὶ ἐγκωμιάσητε, μὴ πολυτελεῖ
 ἐνθάψητε ἱματισμῷ, μὴ ἰδίᾳ τῷ σώματί μου τάφον
 ἐργάσησθε. Λόγον γὰρ ἔχω μετὰ Θεοῦ, ἀύλισθηναί

tam copiose et tam vehementer Ephræm fluxerunt
 fluentia orationis, et eum tanta et ita perpetua
 obruebat vis cogitarum, ut nec satis quidem post
 set ejus lingua servire celeritati eorum, quæ cogi-
 tarat, tametsi ejus erat tantus in dicendo fluxus, et
 tam prompte enuntiabat id, quod mente conceperat,
 ut non minus celeriter sermone explicaret, quam
 alii cogitarent. Quamobrem dicitur is Deo ali-
 quando dixisse : Remitte, o Domine, undas tuæ
 gratiæ. Abyssus enim doctrinæ, quæ linguam inun-
 dabat, non sinebat eum amplius continere, cum
 ad dicendum minime servirent instrumenta.

X. Illius autem orationem nihil aliud interrum-
 pebat nisi precatio : eam vero lacrymæ. Noctes vero,
 quæ ipsum excipiebant vigilantem, luci diei rursus
 reddebant sobrium : ut qui vereretur, ne princeps
 tenebrarum eum somno impeditum deprehenderet,
 et ideo vigilaret adversus ejus insultus. Ei enim
 sufficiebat somnus vel brevissimus, ut qui eum
 solum leviter gustaret, non uteretur autem ad sa-
 tietatem, sed tantum, quantum satis esset, ad ne-
 cessario continendum corpus, quod multis inten-
 debatur sudoribus et laboribus. Ut enim ab ejus
 oculis fugeret somnus, faciebant quidem multa
 etiam alia ; maxime autem humicubatio, vitæ au-
 steritas, illaque varia et multiplex corporis con-
 sumptio et afflictio.

XI. Nihil vero possidendi tantæ sunt ab eo colle-
 ctæ divitiæ, ut ad id assumatur oris ejus testimo-
 nium, et verba quæ ab eo dicta sunt in extremo ejus
 spiritu, quibus nihil est fide dignius aut verius. Sic
 autem habent : Ephræm nunquam fuit crumena,
 non virga, non pera, neque aurum, nec argentum.
 Sed nec in terra ullam habui possessionem. Bonum
 enim Regem audiui, inquit, in suis Evangelii præ-
 cipientem discipulis : Nihil in terra possederitis.
 Quocirca nec affectione quidem tale quid habui.
 Ita Magistro parebat in omnibus, et se vere præ-
 buit imitorem primorum illius discipulorum.

XII. In humilitate autem et cordis contritione,
 et moderatione, quis frequentius, aut acrius, aut
 perfectius est versatus ? adeo ut cinerem quidem
 tanquam panem comederet, potum autem cum
 fictu misceret. Laudes vero valde vitabat ; et eos
 qui eum laudabant non solum non admittebat, sed
 eis etiam aperte succensebat, ut alius iis qui irri-
 dent et maledictis insequuntur ; erubesceret autem,
 et terram aspiceret, et vultus colorem alias alium
 mutaret : tenui autem sudore difflueret, et omnino
 mutus maneret, pudore ejus vocem veluti reti-
 nente. Porro autem hoc quoque erat proprium ma-
 gnæ ejus moderationi atque modestiæ. Cum enim
 jam esset abiturus, hæc cum magna mandabat in-
 crepatione : Ne canticum cecineritis super
 Ephræm, neque eum laudaveritis. Ne me pretiosa
 veste indueritis. Ne seorsum meo corpori sepul-

cum feceritis. Statui enim, Deo volente, habitare A με σὺν τοῖς ξένοις · Ἐξέως ἐγὼ, καὶ παρεπίδητος, cum peregrinis, *Peregrinus enim sum et advēna, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου.* sicut omnes patres mei 6.

XIII. Benignitatis autem, et alendorum mendicorum, et misericordiæ in pauperes tantam habebat rationem, et tantam illorum curam gerebat; ut quoniam ex se non habebat, quod eis impertiret (quomodo enim haberet, qui ipse quoque laborabat inopia rerum necessarium?), quod solum habebat, eo utebatur ad eorum salutem: et cum linguæ sapientia et intelligentia multis divitum et manum et viscera et horrea aperuisset, copiose per ea suppeditabat egentibus. Non solum enim poterat ejus sermo mollire et demulcere animos, et movere ad misericordiam, sed vel ipse aspectus et morum moderatio. Sæpe autem vel ipsum solum respexisse, suffecit aliorum animis ad compunctionem. Et sunt hæc quidem hujusmodi, et quæ ad summam omnis virtutis sic venerunt.

XIV. Ejus vero ex Deo zeli, et eorum, quos pro recta fide suscepit, audorum, sunt multa alia quoque indicia. Quod autem nunc suggerit dicendum oratio, et ad quod fert deinceps consequentia narrationis, est omnium maximum et jucundissimum. Ita autem habet. Apollinaris, qui in altum quidem locutus est, et meditatus magnam iniquitatem; omne vero et facere et dicere didicit ad recta pervertenda dogmata, cum circa rectam fidem multa innovasset, et sicut engastrimythi et qui e terra vocem edunt, ut recte de iis magno videtur Isaæ 7, locutus esset, et ea duobus libris composuisset, credit cuidam mulieri, quæ illius animo dicebatur servire et voluptatibus. Cum hoc ergo didicisset Ephræm, et eam rem esse existimasset convenientem sibi venationem non levem quidem illam, sed quæ opus haberet arte et sapientia, suscipit personam unius ex iis qui eadem quæ ille sentiebat et accedit ad custodem librorum, partim quidem ei eulogias afferens ex solitudine, partim autem se artifose in mulieris insinuans familiaritatem, ut quæ morum magistri cum ero haberet societatem. Cum autem ei scena recte se haberet, et actus simulationis, et omnino jam sibi persuasisset mulier, eum plane esse discipulum Apollinaris, et ejus, qui circa illam erat, chori impietatis; rogat mulierem, ut sibi dentur scripta magistri, ut possit, sicut aiebat, cum hæreticis (ita nos vocans, qui partem sequimur orthodoxam) facile congrredi. Illa vero, callida hac arte et probabili inescata ratione, et libros tradit, tantum dicens ut ii cito sibi redderentur. *τέχνη δαλεσθεσθα ἔχειρλεζει τὰς βιβλους αὐτῶ, ταχινὴν μόνον εἰποῦσα γενίσθαι πάλιν αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν.*

XV. Hinc autem magnus Jacob, cum hac ratione profanum supplantasset Esau, et scelerata illius improbitatis primogenita fuissent ei credita, magno et forti animo virum exsecrandum aggreditur, et, ut dicitur, vulpem pulchre decipit. Vide enim mihi viri

Γ'. Φιλανθρωπίας δὲ, καὶ πιτωχοτροφίας, καὶ τοῦ πρὸς τοὺς πένητας οἴκτου τοσοῦτος αὐτῶ λόγος, καὶ οὕτω τῆς ἐκείνων ἀντειχετο προστασίας, ὡς ἐπέκεινται οἴκοθεν οὐκ εἶχε μεταδίδοναι (πῶθεν; ὅς γε καὶ αὐτὸς ἠπόρει τῶν ἀναγκαίων) ὅ μόνον εἶχε, τοῦτο πρὸς τὴν αὐτῶν ἐκείρητο σωτηρίαν · καὶ τῆ τῆς γλώττης σοφίᾳ καὶ τῆ συνέσει, πολλοῖς, τῶν πλουσίων καὶ χεῖρα, καὶ σπλάγγνα, καὶ ταμίαια, φημι, διανοήτας, ἀφθόνως δὲ αὐτῶν ἐχορήγει τοῖς δεομένοις. Ἦν γὰρ οὐχ ἕ λόγος τοῦ ἀνδρὸς μόνον οἷος ψυχᾶς κλάζειν, καὶ κινῆσαι πρὸς ἔλεον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ὄψις, καὶ τὸ τοῦ ἧθους ἐπιεικὲς τε καὶ μέτριον · πολλοὶ δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν βλέπειν τιτὶς τῶν ἄλλων ψυχᾶς ἰκανῶν πρὸς κατάνυξιν. Καὶ ταῦτα μὲν δὲ τοιαῦτα, καὶ οὕτως εἰς τὸ ἀκρότατον ἀπάσης ἀρετῆς ἀφιγμένα.

ΙΔ'. Τοῦ δὲ κατὰ θεὸν ζήλου, καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἰδρωτῶν πολλὰ μὲν αὐτοῦ καὶ ἄλλα γνωρίσματα. Ὁ δὲ νῦν ὁ λόγος εἰπεῖν ὑποβάλλει, καὶ πρὸς δ φέρει λοιπὸν ἡ ἀκολουθία τοῦ διηγήματος, μέγιστον ἀπάντων καὶ χαριέστατον. Ἐχει δὲ οὕτως. Ἀπολλινάριος, ὁ πολλὴν μὲν εἰς τὸ ὕψος ἀόκταν λαλήσας καὶ μελετήσας, πάντα δὲ καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν ἐπὶ διαστροφή τῶν ὀρθῶν δογματικῶν μμῆτικῶς, πολλὰ περὶ τὴν ἀληθῆ πίστιν γαινοτομήσας, κατὰ τοὺς ἐγγαστριμύθους, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς φωνοῦντας, ὡς καλῶς τῶ μεγάλῳ περὶ τούτων Ἡσαΐα δοκεῖ, καὶ ἀπὸ θελήματος οἰκείου φθρηγόμενος, καὶ ταῦτα δυοὶ βιβλίους συντάξας, γονακαὶ πιστεύει τιμῆ, ἢ τῆ ἐκείνου γνώμη καὶ τὰς ἡθουὰς δουλεύειν ἐλέγετο. Τοῦτο οὖν μαθὼν ὁ Ἐφραῖμ, καὶ θήρημα οἰκεῖον εἶναι τὸ πρᾶγμα νομίσας οὐκ ἀποστῆ, ἀλλὰ τέχνης δεόμενος καὶ σοφίας, προσωπεῖον ἐκὼς ὑπέρχεται τῶν τὰ ἐκείνου φρονούντων, καὶ τῆ τῶν εἰδῶν φύλακιν πρόσσεισι · τοῦτο μὲν, εὐλογίας εἰπὴ δῆθεν ἀπὸ τῆς ἐρήμου κομιζῶν · τοῦτο δὲ, καὶ οἰκίαν ἐκυτὸν εὐτέχνως πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ συνθήσας αὐτῆ γινόμενος, καθάπερ κοινωνίαν ἐχούση πρὸς αὐτὸν καὶ τρώπων καὶ διδασκάλου. Ἐπει δὲ καὶ ἡ σκητὴ καλῶς εἶχεν αὐτῶ καὶ τὸ δρᾶμα τῆς ὑποκρίσεως, καὶ πέπειστο ἤδη παντελῶς ἡ γυνὴ μαθητὴν αὐτὸν εἶναι σαφῶς Ἀπολλινάρου, καὶ τοῦ περὶ ἐκείνου τῆς ἀσεβείας χοροῦ, δίδεται περὶ τῶν βιβλίων τῆς γονακῆς, ὥστε δοθῆναι αὐτῶ τὰ τοῦ διδασκάλου συγγράμματα, ὅπως ἔχει, φησὶν, τῶς αἰρετικοῖς (ὅπως ἡμᾶς τοὺς τῆς ὀρθοδόξου μοίρας ἀποκαλῶν) εὐπετῶς ἄγαν συμπλέκεσθαι. Ἡ δὲ τῆ σοφῆ ταύτῃ καὶ πικρῆ ἄνοιαν ἀπὸ τῆς ἀνομιᾶς ἐκείνης ἐκείνην μόνον εἰποῦσα γενίσθαι πάλιν αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν.

ΙΕ'. Ὁ μόντοι μέγας Ἰακώβ οὕτως τὸν βιβλίων τάτῃ περὶ τῆς Ἡσαΐα, καὶ τὰ πονηρὰ πρῶτοσκα τῆς ἐκείνου κακίης ἐχειρισθεῖς, ἐπέξεισι γενναίως τὸν ἀλιτήριον, καὶ τὸ τοῦ λόγου, παλαίως καλῶς τὴν ἀλώπεκα. Ὅρα γάρ μοι τοῦ σφοῦ τὴν ἐπίνοιαν, καὶ

δπως τηλικαύτην ψυχῆς σκακίδητα καὶ ποικιλίαν A κατασοφίζεται. Τὸ μὲν οὖν πρὸς λόγους χωρῆσαι καὶ ἀντιθέσεις, καὶ γλώττων αὐτοῖς ἐπαφεῖναι, λύσαι πάντα καὶ ἀνατρέψαι λίαν εὐχερῶς δυναμένην, οὐ πᾶνυ πρόχειρον ἦν αὐτῷ ἀλλὰ καὶ χρόνου συχνοῦ δεόμενον καὶ πόνου. Τοῦτο δὲ τοῦ καιροῦ τηλικαῦτα μὴ ἐπιτρέποντος (ἐπέλειτο γὰρ ἡ γυνὴ σφοδρῶς ἀπειτούσα τὰς βίβλους), ἐπ' ἄλλην τρέπεται τινα μηχανήν, πολὺ σὺν τῷ τάχει καὶ τῷ δραστήριον ἔχουσαν. Ἀναπτύξας γὰρ τὰ βιβλία, καὶ τῶν φύλλων ἕκαστον διελών, ἰχθύος τε κόλλη τὸ πᾶν ἱκανῶς διαχρίσας, εἶτα θάτερον θάτερον συμπτύξας, καὶ μέγχι πολλοῦ τῇ χειρὶ ταῦτα συσχών τε καὶ ἐπισφίγγας, ὡς ἐν πάντα γενέσθαι τῇ πρὸς ἄλλα σχέσει καὶ συναφείᾳ, καὶ μηδ' ἕτερον τοῦ ἑτέρου διασπᾶσθαι δύνασθαι, ἢ ὅπως οὖν ἀπορρήγνυσθαι, τῇ γυναικὶ B ἀποδοῖωσιν. Ἡ δὲ ἀπολαμβάνει ταῦτα, μηδὲν περιεργασομένη, μηδ' ἀναπτύξασα, κλήν διπερ ὑγιῶς εἶχον τὰ ἕξω, τοῦτο μόνον ἐπ' αὐτοῖς ἀρκεσθεῖσα. Χρόνον μὲν οὖν οὕτω τινα κατεῖχε τὰς βίβλους παρ' ἑαυτῇ.

15. Ἐπειτα καλεῖται μὲν ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων Ἀπολλινάριος. Τοῦ θεοῦ δὲ τοῦτο Ἐφραΐμ, καὶ τῆς διὰ Χριστὸν ἐμηχάνου καὶ δευτάτης ψυχῆς ἐλείνης ὑποβολῆς. ἴδει γὰρ ὁ κατὰ τῶν ἀνοσίων ἐκείνων καὶ μισρῶν βίβλων εἰργαστο. Καλεῖται τοίνυν Ἀπολλινάριος, ὡς τῷ γενναίῳ προστάτῃ τοῦ Λόγου διαλεξόμενος. Ὁ δὲ καὶ γῆρας ἤρης καὶ τοῖς ἐκ τοῦ γῆρας κέμωνν κακοῖς, αὐτοῖς μὲν ἐπηγήρυσσε τὴν διάλεξιν· εἶθως δὲ πρὸς τὰς οἰκείους ἔδωψε βίβλους, καὶ ταῦτα εἰς αὐτῷ κομισθῆναι προσπάττει· αὐτὰι γὰρ μοι, C φησὶν, ὅσα καὶ στόμα τῷ λογῷ, διακονήσουσιν. Ἀμέλει καὶ τῶν βίβλων τὴν ἑτέραν λαδών, ὁ μὲν ἀναπτύσσειν αὐτὴν, περὶ αὐτὰς που τὰς ἀρχὰς τῆς συγγραφῆς μετὰ πολλοῦ τοῦ φρονήματος ἐπειράτο. Ὡς δ' οὐχ ὑπέλασεν ἐκείνη τὸ παράπαν, οὐδὲ τῶν φύλλων τινα διεσπᾶτο, ἀλλ' ἑαυτῆς εἶχετο μᾶλλον καθόπερ ἐν σῶμα γεγενομένη, περὶ τὰ μέσα τούτης μετέβλεπεν. Ἐπεὶ δὲ κἀνταῦθα διημάρτανε τῶν ἐλπίδων, τὴν τοιαύτην βίβλον ἀφεί, μετελάμβανε τὴν ἑτέραν. Ὡς δὲ κἀκείνη λοιπὸν εἶχε παραπλησίως, ἀδικαίρετός τε ἦν αὐτῇ, ἑαυτῆς, καὶ παντελῶς ἀδιάσπατος, εἰς πολλὴν καταστάς ἀπορίαν, σκότου τὴν ψυχὴν πληρωθεῖς, ὑπὸ τοῦ τῆς ἀθυμίας ἐκείνης καὶ τῆς αἰσχύνης ἰλιγγου, καὶ ὡς περὶ τῷ πάθει παρατραπεί, ἀνατηδᾶ τοῦ ζυνεδρίου, κατέχειν ἑαυτὸν ὄλωσ δυνατός οὐκ ὤν· καὶ τέλος, κακῶς D ἀπόλλυται καρπὸν τῶν οἰκείων πόνων, καὶ βίβλου ἀμύνας θάνατον. Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ ζητήλος. Ἐφραΐμ, καὶ οὕτως εἰς τὴν ἐκείνου ψυχῆν ἀρετὴ πᾶσα πεφύτευτο, ὥστε πηγὴν ἄν τις αὐτὴν εἰκότως κλέσειε πνιτοδσποῖς νόμασι βρούουσαν, ἢ λειμῶνα ποικίλοις ἄνθεσι καὶ ῥόδοις κομώντα, ἢ καὶ οὐρανὸν ἐπὶ γῆς ἄλλον τῷ τῶν ἀστερῶν πλῆθει πάντοθεν ποικιλλόμενον· εἰ βούλει δὲ, καὶ παραδείσον, οἶον τὸν τῆς Ἐδέμ, ἀκούεις ἀμαζζοντα, καὶ φαίδρον ἀει, καὶ μηδέποτε μαρτυρούμενον· ἀλλὰ φυτόις ἐγκάρποις καὶ ἀκηράτοις αἰ ποτε θάλλοντα. Πλήν ὅφι μόνον τὸ παράπαν ἄψυστόν τε καὶ ἀνεπίδατον τῷ πονηρῷ καὶ τῆς σωτηρίας ἐπιβούλῃ τῆς ἡμετέρας.

sapientis inventum, et quemadmodum tam improbum et tam varium callide fallit animum. Venire quidem ad disputandum et opponendum, et linguam eis immittere, quæ omnia facile posset solvere et evertere, non erat ei admodum expeditum: sed in longo opus habebat tempore et labore. Cum autem id facere non permitteret opportunitas (urgebat enim mulier, libros vehementer repetens), convertitur ad quamdam aliam machinationem, quæ cum celeritate magnam habebat vim et efficaciam. Nam cum libros explicasset, et foliorum unumquodque divisisset, ichtycolla salis universum illivisset, et deinde cum altero complicasset, et ea diu manu constrinxisset ac compressisset, adeo ut mutua inter se conjunctione omnia unum fierent, et neutrum posset ab altero divelli, aut quomodocunque abrumpi, eos reddit mulieri. Illa vero eos recipit nihil quærens amplius, neque eos explicans, satis habens quod recte se haberent extrinsecus. Aliquo ergo tempore sic libros apud se retinuit.

XVI. Deinde vocatur quidem ab orthodoxis Apollinaris: hoc autem suggesserat propter Christum acutissima et ingeniosissima Ephræm anima; sciebat enim, quid fecisset in illos impios et execrandos libros: vocatur ergo Apollinaris, tanquam cum egregio Verbi defensore disputaturus. Ille autem jam et senectute et senectutis malis defessus, recusavit quidem ipse disserere: statim vero ad suos libros respexit, et eos ad se deferri præcepit. Ipsi enim mihi, inquit, subministrabunt, quæcumque orationi. Cum ex libris itaque cepisset alterum, ille quidem eum explicare statim in principio operis cum magna quadam gravitate conabatur: at cum ille omnino non obediret, neque ex foliis aliqua divellerentur, sed tibi potius cohærent, ut qui tanquam unum corpus evasissent, transit ad ejus medium. Cum vero et illic esset spe falsus, eo libro relicto, transit ad alterum. Ubi autem ille quoque se haberet similiter, et ipse a se non posset dividi, nec fieri omnino posset ut divelleretur, ad magnam mentis redactus inopiam, præ pudore et animi ægritudine caligans, et vertigine laborans, et eo casu veluti eversus exsilit e consessu, ut qui se non posset amplius continere: et tandem male perit, fructum laborum suorum et librorum mortem colligens. Talis pro Christo fuit zelus Ephræm, et sic omnis virtus plantata fuerat in illius anima, adeo ut quis eam merito vocaverit fontem, unde scatet omne genus fluentis; aut pratium, quod sibi placet propter varios flores et rosas; aut etiam aliud cælum in terra, quod astrorum multitudinem undique variatur; et si vellis, audis etiam paradysum, veluti illius Eden, qui est semper florens, et lætus, et nunquam marcescit, sed arboribus feutilibus et quæ nunquam intereunt semper floret et germinat: solus autem sperpens eum non potest attingere, nec ei patet aditus, qui est malus et invidus et nostræ salutis insidiatur.

Sed jam mihi ad finem tendit de sancto A Ephræm narratio. Quocirca aliquid ex iis quæ circa mortem illius fuerunt, necesse est persequi, et quod sufficit ad ostendendam illius gratiæ abundantiam. Nam cum jam esset e vita discessurus, postremo præcepit iis qui aderant ne in pretiosa veste cum sepelirent, sicuti prius declaravimus. Si quis vero, inquit, cum patrem amet, talem nobis vestem præparavit, ille eam quæ constituta est ad sepulturam, det egentibus. Et ille quidem hæc mandabat iis qui circumfluebant. Unus autem ex eis, qui erat illustrior et vehementior, cum pretiosam et sumptuosam vestem parasset, qua post mortem corpus illius tegeret et deinde audisset mandatum, ægre tulit, ut qui a suo excidisset proposito, et ideo differebat eam quoque dare pauperibus, melius esse judicans tantum auri illis pendere, quanti vestis æstimaretur: ignorans se multo magis gratificationem esse Ephræm, si dederit pauperi, quam si propriam voluntatem sequatur et iudicium.

XVII. Cum sic itaque affectus constituisset, inobedienciæ protinus luit pœnas a malo arreptus dæmone, et cogitationis solum non actionis pendens supplicium. Quamobrem ad Sancti lectum se proripit in medio omnium videntium, torquens manus, invertens, oculos, spumam ex ore expuens, et plane faciens omnia quæ faciunt ii qui furore exagitantur: a divina Providentia ei traditus ad disciplinam, cui parens patrium contempsit mandatum. Quid ergo? Qui occulta providebat, et divino Spiritu loquebatur, ille intellexit morbum esse fructum peccati: et, Quid a te, inquit, o homo, factum est, quod non oporteat, quod te in tantum prostravit periculum? Ille autem cum resipisset ab insania, suam refert pronuntiatque iniquitatem, aperit inobedientiam et cogitationem suarum arguit imbecillitatem. Cujus morbi divinus Ephræm misertus, cum accepisset confessionem, sola precatione et manuum impositione liberat a dæmone, jubens ut impleret promissum, sicut ei mandaverat. Cum sic ergo sanctus Ephræm in fine vitæ superiores actiones tanto obsignasset miraculo, eos autem qui aderant admonisset, eisque consulisset, et præcepta dedisset, et eos ad operationem virtutis satis excitasset: transit ad ea quæ sunt illic tabernacula, et splendorem qui eos qui tales sunt excipit: in Christo Jesu Domino nostro: cui honor, gloria et potentia, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

'Αλλ' ἤδη μοι πρὸς τὸ τέλος ὄρῃ τὰ κατὰ τὸν Ἐφραίμ διηγήματα. Διὸ καὶ τι τῶν περὶ τὴν ἐκείνου τελευταίην διεξελθεῖν ἀναγκαῖον, καὶ ὁ μάλιστα τῆς ἐνοῦσης αὐτῷ χάριτος τὴν περιουσίαν ἰκανῶν παραστήσαι, Ἐδὴ μὲν γὰρ τὴν ἐσχάτην ἀπαίρειν ἐμελλέν ἐκδημίαν· τὰ τελευταῖα δὲ τοῖς παροῦσι παρηγγυᾶτο μὴ πολυτελεῖ αὐτὸν ἐσθῆτι συνθιφᾶναι, καθάπερ προσλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωθεν. Εἰ δὲ τις, φησὶν, φιλοπάτωρ ὢν, τοιαύτην ἡμῖν ἐσθῆτα προητοιμάσατο, τὴν ὀριθεῖσαν ταύτην ἐλείνεις εἰς ταφῆν δότω τοῖς δεομένους. Καὶ τοιαυτα μὲν ἐκεῖνος πρὸς τοὺς περισσώτας ἐπισκήπτων ἦν. Εἰς δὲ τις αὐτῶν, καὶ οὗτος τῶν ἐπιφανεστέρων, καὶ θερμότερων ἐσθῆτα πολυτελεῖ καὶ φιλοτίμον ἐτοιμάσας, περιβάλλειν αὐτὴν τὸ ἐκείνου σῶμα μετὰ θάνατον διεσκόπει· ἔπειτα τῆς ἐντολῆς ἀκούσας ἤλγει τε μᾶλλον, ὡς τὸ θέλημα καὶ τὴν πρόθεσιν ἀνασκευασθεῖς· καὶ διὰ τοῦτο δοῦναι πένησιν αὐτὴν ἀνεβάλλετο, βέλτιον εἶναι κρίνας χρυσίον μᾶλλον ἐλείνεις καταβαλεῖν, ὅσου ἂν ἡ ἐσθῆς ἐτιμᾶτο· ἄγνοια, ὡς ἔοικεν, ἀγνωσίας, ὅτι πολλῶν μᾶλλον οὕτως ἐφάνη τῷ Ἐφραίμ χαριζόμενος πένητι δούς, ἢ θελήματι ἰδίῳ καὶ κρίσει στοιχῶν.

12'. Ταύτην τοι καὶ παθὼν ἄγνων, καὶ τῆς παρακοῆς εὐδύς ὑπέχε τὴν τιμωρίαν πονηρῶν κληγείς δαίμονι, καὶ λογισμῶν μόνον οὐχὶ πράξεως κόλασιν εἰσπραχθεῖς. Ὅθεν καὶ τῇ του ἀγίου κλήνῃ, μεταξὺ πάντων ὁρώντων, ἑαυτὸν προσαράττει, στρεβλῶν τὰς χεῖρας, καὶ διαστρέφων τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀπρὸν ἀποπτύων τοῦ στόματος, καὶ τέλλα ὅσα λαμπρὰς μανίας ἔργα πικρῶν, θειωτέρας λόγους οἰκονομίας τοῦτω παραδοθεῖς εἰς παιδείαν, ᾧ πεισθεῖς, μᾶλλον πατρικῆς ἠλόγησεν ἐντολῆς. Τί οὖν; Ὅ τὰ κεκρυμμένα διορῶν, ἐκεῖνος καὶ τῷ Πνεύματι τῷ θεῷ φθγγόμενος, συνῆκε τὸ πάθος, ἀμαρτίας εἶναι κερπὸν· καὶ, Τί σοι μὴ δεόντως πέπρακται, φησὶν, ἄνθρωπε, ὃ τι σε καὶ εἰς τηλικούτων ὤθησε κίνδυνον; Καὶ ὃς τῆς πανίας ἀνενεγκῶν, ἐξαγορεύει τὴν ἀνομίαν, ἐκκαλύπτει τὴν παρακοήν, ἐλέγχει τὴν τῶν λογισμῶν ἀσθένειαν. Ὅν ἰ θετός Ἐφραίμ, τὸ τε πάθος οἰκτεῖρας, καὶ ἀποδεξάμενος τῆς ἐξαγορεύσεως, εὐχῆ μόνῃ καὶ χερῶν ἐπιθέσει τοῦ δαίμονος ἀπαλλάττει, πληροῦν αὐτῷ τὴν ὑπόχρῃσιν κατὰ τὴν ἐντολήν ἐπιτρέψας, Ὅστος οὖν ὁ ἱερός Ἐφραίμ ἐπὶ τέλει τοῦ βίου, καὶ τηλικούτω θαύματι τὰς ἄνω πράξεις ἐπισφραγίσας, ἔπειτα δὲ καὶ παραινέσας τοῖς παροῦσι, καὶ συμβουλεύσας, καὶ ὑποθείς, καὶ ἱκανῶς αὐτοὺς πρὸς ἀρετῆς ἐργασίαν διανοηστῆς, πρὸς τὰς ἐκεῖθεν σηναὶς διαβαίνει, καὶ τὴν ἐδεχομένην τοὺς τοιοῦτους λαμπρότητα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος, σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

MARTYΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΦΟΡΟΥ.

MARTYRIUM SACROSANCTI MARTYRIS DEIFERI IGNATII.

(Latine apud Surium ad diem I Febr. (1) ; Græce ex cod. ms. Paris. 1400 nunc primum prodit. EDIT. PATR.)

Α'. Ἄρτι Τραϊανῶ τὰ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας Ἀσκήπτρα παραλαβόντος, τῆς Ἀντιοχείων Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ὁ καὶ κλήσει καὶ πράγματι Θεοφόρος Ἰγνάτιος ἦν. Πέτρον μὲν γὰρ τὸν μέγαν Εὐδὸς εἰδέχεται, Εὐδὸν δὲ Ἰγνάτιος, τοῦ τρόπου τε καὶ τῆς ἀρετῆς ζηλωτῆς γίνεται τούτου. Δὴ τῷ Θεοφόρῳ φασὶ κομιδῇ ὄντι νηπίῳ τὸν Χριστὸν εἶτι τὰς ἐν κόσμῳ διατριβὰς ποιούμενον τὰς ἀχράντους τε αὐτῷ ἐπιθεῖναι χεῖρας καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἀποβλέψαντά, Ἐὰν μὴ τις, εἶπεν, ταπεινώσῃ ἐαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὐ μὴ εἰσελθῆ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανίων, καὶ δεῖ εἶναι ἐν τῶν τριούτων παιδίων δέχεται ἐν τῷ ἐμῷ ὄνοματι, ἐμὲ δέχεται, ὅποτος ἔσται προνόπτων τὴν ἡλικίαν Ἰγνάτιος ἐντεῦθεν παραδηλῶν καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἐκεῖνου διδασκαλίαν σαφῶς ὑποφαίνων.

Β'. Οὗτος τοίνυν ὁ θεὸς Ἰγνάτιος ἅμα Πολυκάρπῳ τῆς κατὰ Σμύρναν Ἐκκλησίας ἡγησαμένῳ μαθητῆς Ἰωάννου τοῦ εὐεγγελιστοῦ γίνεται, καὶ αὐτῷ μόνῳ φοιτήσας, πᾶσάν τε ἀρετῆς ἰδέων καὶ μάλιστα τὴν ἰσρεὶ πρόπουσαν φιλοπόνησιν· ἐξακτῆθεις, εἶτα καὶ ἱερῆς κοινῆ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀποστόλων ψήφῳ χειροτονεῖται καὶ τῆς Ἀντιοχείων ἐπίσκοπος χειρίζεται. Παραλαβὼν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἰδρῶτι συχνῶ καὶ μόγῳ τὸ τῆς εὐσεβείας ἐν αὐτῇ κήρυγμα κατασπείρας, ἀποστολικὸν τε διὰ πάντων ζῆλον καὶ διδασκαλίαν ἐπιδειξάμενος, καὶ τέλειος διάκονος ἤδη τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἀναφανείς, καὶ μάρτυς ὑστερον γίνεται, θηρίοις δι' ἐκεῖνον παραδοθεῖς, ὡς μικρὸν ἄνωθεν ἀναλαβὼν λόγος δηλώσει.

Γ'. Τραϊανῷ γὰρ τῷ Ῥωμαίων αὐτοκράτορι τῇ κατὰ Σκυθῶν ἐπαρθέντι νίκῃ καὶ μὴ μέχρι τούτου στήσαι τὴν εὐδαίμονίαν ἀνεχομένῳ, ἀλλὰ περαιτέρω ταύτην βουλομένῳ προζαγαεῖν, καὶ πολλοὺς ἐτέρους τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ παραστῆσαι, τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων ὁ κατὰ Χριστιανῶν, εἶτ' οὖν εὐσεβείας πόλεμος· κράτιστον αὐτῷ καὶ λυσιτελεῖς ἐνομιζέτο. Ἐκεῖ-

I. Cum Trajanus sumpsisset sceptrā Romano-
rum imperii, erat Antiochenæ Ecclesiæ episco-
pus, et nomine et re Deifer Ignatius. Nam ma-
gno quidem Petro succedit Evodus, Evodo au-
tem Ignatius, fitque et morum ejus et virtutis
æmulator. Huic divino Ignatio, cum esset adhuc
planè puer, aiunt Christum adhuc versantem in
mundo, ei intemeratas manus imposuisse, et ad
populum intuentem, dixisse : Nisi quis seipsum
humiliaverit ut hic puellus, non intrabit in re-
gnum cælorum ; et qui unum ex talibus pueris
susceperit in nomine meo, me suscipit ¹, qua-
lismam futurus esset ætate proficiens Ignatius,
hinc ostendens, et apostolicam illius doctrinam
aperte indicans.

Β. II. Hic ergo divinus Ignatius, simul cum Poly-
carpo, qui Smyrnensi præerat Ecclesiæ, fuit disci-
pulus Joannis evangelistæ : et cum ad eum solum
ventitasset, et omnem virtutis speciem, et eam ma-
ximè, quæ decet sacerdotem, diligenter exercuisset,
sacerdos deinde eligitur communi sententia omnium
simul apostolorum, et Antiochenus creatur episco-
pus (2). Cum autem assumpsisset Ecclesiam, et
multo sudore et labore in ea seminasset precio-
nam pietatis, et zelum per omnia apostolicum et
doctrinam ostendisset et exstitisset perfectus mi-
nister Christi mysteriorum, fit quoque postea mar-
tyr, bestiis propter illum traditus, ut paulo altius
repetens declarabit oratio.

III. Trajano enim Romanorum imperatori, quam
de Scythiis habuerat, elato victoriæ, et non sustinenti
suam hucusque sistere felicitatem, sed volenti eam
ulterius producere, et Romanorum imperio multos
alios subjungere, adversus Christianos seu adver-
sus pietatem bellum ei visum est optimum esse et
expeditum. Nam illo quidem modo putabat se soli

¹ Matth. xviii, 4, 5.

(1) Græci festum ejus 20 Decembris celebrant, ut notat Baronius in Martyrologio.

(2) Vide Baron. ad an. Christi 71.

prodesse reipublicæ : sic autem etiam deos suos colere, et eos inducere, ut opem ferrent adversus hostes. Gravem itaque ac difficilem persecutionem infert adversus piam fidem, et proponit edicta per universam terram, quæ ejus parebat imperio, ut vel essent cum eo omnes impietatis participes, vel adhuc manentes Christiani, afficerentur variis suppliciis et acerbis mortibus. Contigerat, ut tunc Trajanus versaretur Antiochiæ : ut qui esset expeditionem suscepturus contra Persas, et bellum ibi pararet. Hic ergo ei de divino significatur Ignatio, quod et religionem teneret Christianam, et hominibus persuaderet, ut Christum tanquam Deum honorarent, idque cum fuisset a Pilato cruce condemnatus et morte, ut docent ejus acta : et fert legem de servanda virginitate, et de contemnendis divitiis et deliciis, et aliis quæ sunt in vita jucunda ; et quod est omnium gravissimum, quod non oporteat putare esse deos, et nullam imperatorum ducere rationem (3).

IV. Hæc postquam audivit Trajanus, sancto statim accersito, cum una etiam adesset senatus: Tune es, inquit, qui diceris Deifer, qui nostra jusso ludificaris, et omnem evertis Antiochiam, et omnes ducis post Christum, qui a te prædicatur, et nec solo quidem deos dignaris nomine? Divinus autem Ignatius, Ego sum, inquit. Ille vero, Et quid sibi vult, inquit, illud Deifer? Cui martyr : Qui Christum, inquit, circumfert in anima. Imperator autem : Tu ergo, inquit, Christum in teipso circumfers? Certe, inquit. Christum est enim : « Habitabo in eis et inambulabo ². » Quid vero nos? non videmur tibi deorum assidue meminisse, et eos semper in anima circumferre, eosque inducere ad opem ferendam contra hostes, et per eos omnia facere, quæ sunt ex animi sententia? Respondens autem divinus Ignatius : Hei mihi, inquit, simulacra gentium deos nominas. Unus enim Deus, inquit, verus, qui cæli et terræ et maris, et omnium quæ sunt in ipsis est creator. Unus Christus Jesus, Dei Filios unigenitus, cujus regni non est finis. Quem si tu agnosceres, o imperator, et purpura ipsa, et diadema, et thronus regius, firmiora essent et stabiliora.

V. Imperator vero, Hæc tam multa, inquit, mittamus. Tu autem, si velis, inquit, o Ignati, meæ potentiam rem facere gratissimam, et de cætero referri in numerum meorum amicorum, hac mente mutata, diis nobiscum sacrificare: et statim (sciant ipsi omnes) te magni Jovis constituam pontificem, et patrem nominabo senatus. Adhæc divinus Ignatius: Gratias quidem præbere, o imperator, omnibus quidem est pulchrum : maxime autem imperatoribus, quod possint ipsi amplius gratificari: sed eas, quæ

νωσ μὲν γὰρ τὸ κοινὸν ὠφελεῖν μόνον, ὅστω δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ θεοὺς θεραπεύειν καὶ συνεργοὺς αὐτοῦ κατὰ τῶν πολεμίων ἐπάγεισθαι. Ἄμελει καὶ διαγμῶν κατὰ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως χαλεπὸν ἐπάγει, καὶ διατάγματα κατὰ τῆς ὑπηκούου πάσης ἐκείθεν. ὥστε ἢ πάντας αὐτῶ κοινῶν εἶναι τῆς ἀσεβείας, ἢ Χριστιανούς ἐτι μένοντας τιμωρίαις ποικίλαις καὶ θανάτοις χαλεποῖς ἐκδίδοσθαι. Ἐπιτρῆξε δὲ τῷ Τραϊανῶ τῇ Ἀντιοχείῳ ἐπιδημεῖν, οἷα δὴ μέλλοντα κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύειν καὶ παρεσκευαζομένων τὴν πολέμια. Ἐνταῦθα γοῦν καὶ μνηστέται αὐτῶ τὰ ἐπὶ τὸν θεοφόρον Ἰγνάντιον, ὡς εἶη τε τὸ Χριστιανῶν προσβεῦδον καὶ Χριστὸν Ἰσα καὶ θεοὺς τιμῶν τῶν ἀνθρώπων ἀνακαίθων, καὶ ταῦτα σταχυρὸν ὑπὸ Πιλάτου κατακριθέντα, καὶ θάνατον ὡς τὰ περὶ αὐτοῦ διδάσκουσιν ὑπομνήματα. μονοθετεῖ τε παρθεῖαν καὶ πλοῦτον καὶ τροφῆς καὶ τῶν ἄλλων τοῦ βίου τερπνῶν κατολιγορεῖν καὶ τὸ δὴ χαλεπώτατον, μήτε θεοὺς ἡγεῖσθαι, μήτε τινὰ τὸν λόγον τῶν αὐτοκρατόρων τίθεσθαι.

Δ'. Ταῦτα ὡς ἤκουσε Τραϊανὸς, μεταπεμφθέντος αὐτίκα τὸν ἄγιον, συμπαρούσης αὐτῶ καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς. Σὺ εἶ, φησὶν, ὁ λεγόμενος θεοφόρος, ὁ τῶν ἡμετέρων καταπαλῶν προστάξω καὶ τὴν Ἀντιοχείῳ ἀνάστατον πᾶσαν ποιῶν, ὅπισθω τε πάντας τοῦ ὑπὸ σοῦ κηρυττομένου Χριστοῦ ἐπαγομένου, καὶ μηδὲ φιλοῦ τοὺς θεοὺς ὀνόματος ἀξίῳ; Καὶ ὁ θεὸς Ἰγνάντιος. Ἐγὼ εἰμι, ἔφη. Ὁ δὲ. Καὶ εἶπε τὸν θεοφόρος, διεπυθάνετο. Πρὸς δὲ ὁ μάρτυρ. Ὁ τὸν Χριστὸν ἐν τῇ ψυχῇ περιφέρων, ἔφη. Καὶ ὁ βασιλεὺς. Σὺ οὖν ἐν αὐτῶ τὸν Χριστὸν περιφέρεις, Ναι, φησὶ. γέγραπται γάρ. « Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω. » Γί' δαὶ ἡμᾶς; οὐ σοὶ δοκοῦμεν θεῶν μεμνησθαι διηνεκῶς, καὶ τούτους ἐν τῇ ψυχῇ φέρειν ἀεὶ συμμάχους τε αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιγόμενοι, καὶ δι' αὐτῶν πάντα ποιῶντες τὰ κατὰ νόμον; Καὶ ὑπολαβὼν ὁ θεὸς Ἰγνάντιος. Φεῦ, οὐκ εἶδωλα, ἔφη, τῶν ἐθνῶν θεοὺς, βασιλεῦ, ὀνομάζει! Εἰς γὰρ θεὸς ἀληθὴς, δεσπόζων τε καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς πάντων ἐστὶ ποιητὴς. εἷς Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ τοῦ θεοῦ μονογενὴς γῆς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. ὃν εἰ καὶ αὐτὸς ἐκέγνωσ, ὡ βασιλεῦ, πολλῶ ἀν' ἧ τε ἀλουργίᾳ σοὶ αὐτῇ καὶ τὸ διαδῆμα καὶ ὁ βασιλικὸς θρόνος βεβαϊότερα ἦσαν καὶ κομιδῇ μονιμώτερα.

Ε'. Καὶ ὁ βασιλεὺς. Τὰ μὲν πολλὰ ταῦτα χαίρειν εἶωμεν. Σὺ δὲ, εἰ βούλει, φησὶ, Ἰγνάτιε, τὰ μεγάλα τῶ ἐμῶ κράτει χαρῶσθαι καὶ τοῖς ἐμοῖς τοῦ λοιποῦ συντάττεσθαι φίλοις, τῆς τοιούτης γνώμης μεταδιδῶν, θῆσον σὺν ἡμῖν τοὺς θεοὺς καὶ αὐτίκα ἴστωσαν αὐτοὶ πάντες) ἀρχιερέα σε τοῦ μεγάλου Διὸς καταστήσω, δι' ὃ καὶ πατέρα τῆς βουλῆς ὀνομάσω. Πρὸς ταῦτα ὁ θεοφόρος. Χάριτας μὲν παρέχειν, ὡ βασιλεῦ, καὶ πᾶσι καλὸν, μάλιστα δὲ βασιλευσίν, ὅσῳ καὶ αὐτοὶ δυνατοὶ τὰ μεῖζω πάλιν ἀντιχαρίζεσθαι. ἀλλὰ τὰς

² II Cor. vi, 16.

(3) Ignatium ante Trajanum etiam a Domitiano persecutionem passum ex Iguatii epist. 4 ad Mariam Cassobolitem, memorat Baronius ad an. 93.

λισιτελεῖτε πάντως καὶ ὠφελίμους ἀμφοτέροις, τὰς Ἀ δὲ βλάπτειν καὶ μάλιστα γὰρ ψυχὴν δυναμένης καὶ σφοδρότεραν αὐτῆ τοῦ πυρὸς τὴν γέννησιν ὑπανάπτειν, οὐχ ὁ θεοῦς μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ αἰτῶν αὐτὸς ἀθλιώτατος. Θαυμαστὴ δὲ σου, βασιλεῦ, καὶ μεγαλόδωρος ἡ ἐπαθγελεῖα. Τί γὰρ ἔμοι τὸ τοῦ παρὰ σοὶ μεγίστου Διὸς καστῆναι ἀρχιερέα καὶ βουλῆς πατέρα κληθῆναι, ἱερεῖ τε ὄντι Χριστοῦ καὶ θυσίαν αὐτῷ καθ' ἐκάστην αἰνέσεως θύοντι, ἤδη δὲ καὶ ὄλον ἑμαυτὸν καταθῶσιν ἐπειγομένῳ καὶ σύμγυτον θέσθαι τῷ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁμοιώματι. Καὶ ὁ βασιλεὺς· Τί νι δὲ σπευδαίς ἑαυτὸν καταθῶσαι, τῷ ἐπὶ Ποντίου σταυρωθέντι Πιλάτῳ; Ναί, φησὶν, Ἰγνάτιε, κρίσεως ὀρθῆς καὶ φρονεῖς ὑγιῶς ἐχούσης ἔρημος τοκαράπαν εἶται· οὐ γὰρ ἂν οὕτω φανερώς ταῖς τῶν Χριστιανῶν Γραφαῖς ἐξηπάτησο, ἀλλ' ἔγνωσ πάντως, ἡλικίον ἀγαθὸν βασιλικὸς πείθεσθαι διατάγμασι καὶ θεῖς μετὰ πάντων προσφέρειν θυσίας. Πρὸς ταῦτα μελίζονι πάλιν ὁ ἅγιος χρησάμενος παρρησίᾳ· Εἰ καὶ θηρίους ἀναλώσεις, ἔφη, εἰ καὶ σταυρῷ με κατακρινεῖς, εἰ καὶ αὐτῷ ξίφει καὶ πυρὶ παραδώσεις, ἃ τῆς σῆς ἐξωσίας, ἔστιν οὐκ ἂν ποτε θυσίαν ἐγὼ δαίμοσι προσενεγκέιν ἀνάσχοιμι, οὔτε γὰρ θάνατον δέδοικα, οὔτε ποθῶ τὰ παρόντα, ὧν ὑμεῖς κύριοι παρέχειν τὰς ἀπολαύσεις, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐπιμεῖναι, καὶ σπευδῆ μοι πᾶσα πρὸς τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα διαβῆναι Χριστόν.

Σ'. Ἐφ' οἷς ἐξ ἀγγινολας δῆθεν ἡ σύνκλητος ἐπιλαβείσθαι βουλομένη τοῦ μάρτυρος· Τί δὲ συνομολογεῖς ἔφησον, καὶ αὐτὸς, θενάσαι σου τὸν θεόν· καὶ πῶς ἂν ὁ θάνατον ὑποστᾶς καὶ θάνατον ἐπάρτατον οὕτως, ἐτέρους ὠφελῆσαι δυνατὸς ἔσται; οἱ θεοὶ δὲ ἀθάνατοί τέ εἰσι, καὶ παρ' ἡμῶν λέγονται. Ἐκ τοῦτου λαβόμενος ἀφορητῆς ὁ θεὸς Ἰγνάτιος, ὥστε ὁμοῦ μὲν τοὺς ἐκεῖνων διαμυκτηρίσαι θεοὺς, ὁμοῦ δὲ καὶ τοῦ τῆς οἰκονομίας μυστηρίου θύραν αὐτοῖς παρανοήσαι καὶ οὕτως εἰς ἄστυν χειραγωγῆσαι τῆς τοῦ θεοῦ γνώσεως, οὕτω διετλε τοὺς λόγους· Ὁ ἐμὸς Κύριος καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς πρῶτα μὲν ἀνθρώπος ἐγένετο δι' ἡμᾶς, καὶ τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν καὶ σταυρὸν ἐθελοῦσιον καὶ θάνατον καὶ ταφήν κατεδέξατο, πλὴν ἀλλ' ἀνέστη πάλιν εἰς τρίτην ἡμέραν, τοῦ ἐχθροῦ τὸ κράτος καταλαβὼν, καὶ εἰς οὐρανὸς ἀνῆλθεν, ὕβεν ἐλήλυθε, συνακστήσας ἡμᾶς τοῦ τῆς ἀμαρτίας πτώματος, καὶ εἰσαγωγὼν κίθις εἰς τὸν παράδεισον, οὐ κακῶς ἐξεβλήθημεν, καὶ μελίζοσι τῶν προτέρων ἀγαθοῖς δωρησάμενος. Ὅτι δὲ τοιοῦτό τι τῶν παρ' ἡμῶν νομιζομένων θεῶν τις ἐπεδείξωτο, οὐδεὶς τῶν πάντων ἂν ἰσχυρίσαιο. Ἀσθρῶποι γὰρ οὗτοι, κοκοῦργοι κομιδῆ καὶ φθορεῖς γενόμενοι, καὶ πολλὰ ἐπὶ βλάβῃ καὶ διαφθορᾷ τῆς ἡμετέρας ζωῆς τε καὶ τῆς καταστάσεως ἐργασάμενοι μικρὰν τέ τινα δόξον θεῶν καὶ φαντασίαν τοῖς

sunt omnino utrisque utiles et conducibiles : eas vero, quæ possunt lædere et maxime animam, et vehementiorem ignis gehennam ei ascendere, non is qui dat solum, sed etiam qui petit, et ipse miserimus. Admirabilis autem, o imperator, et munifica est tua promissio. Quid enim mea refert, a te maximi Jovis constitui pontificem ; et vocari patrem senatus, qui sum Christi sacerdos, et ei quotidie sacrificio sacrificium laudis, et jam totum me ipsum propero immolare, et efficere complantatum ejus mortis similitudini? Imperator vero : Cuinam, inquit, festinas teipsum immolare, eime, qui a Pontio Pilato in crucem fuit actus? Maxime, inquit magnus Ignatius, ei, qui peccatum crucifixit, et ejus inventorem destruxit diabolus, et omnem ejus potentiam per crucem abolevit. Rursus autem imperator: Videris, inquit, mihi, o Ignati, omnino recto carere judicio et sana mente. Non enim tam aperte fuisses deceptus Scripturis Christianorum, sed cognovisses omnino, quantum sit bonum edictis parere imperatoris, et diis sacrificia offerre cum omnibus. Ad hæc sanctus, utens rursus majore dicendi libertate : Etiamsi bestiis, inquit, consumpseris, etiamsi me cruce condemnaveris, etiamsi gladio et igni tradideris, quæ sunt in tua potestate, nunquam ego patiar dæmonibus offerre sacrificium, neque enim metuo mortem, neque desidero præsentia, quæ est in potestate vestra præbere fruenda, sed sola desidero futura, et ea me omne adhibere studium, ut transeam ad Christum, qui pro me est mortuus.

VI. Propter quæ volens senatus martyrem arguere ignorantiam: Quid autem tu quoque, dixerunt, confiteris Deum esse mortuum? Quomodo vero qui subiit mortem, eamque execrandam, poterit prodesse aliis? Dii autem et sunt immortales, et dicuntur a nobis. Cum ex hoc occasionem divinus accepisset Ignatius, simul et irridendi illorum deos, et eis aperiendi januam mysterii susceptæ carnis dispensationis, et sic deducendi ad fidem Christi cognitionis, sic verba habuit: Meus Dominus et Deus Jesus Christus, primum quidem propter nos homo factus est, et propter nostram salutem crucemque et mortem et sepulturam sua sponte accepit. Cæterum rursus tertio die resurrexit, inimici dejecta et prostrata potentia, et ascendit in cælos unde venerat, nos simul a lapsu peccati faciens resurgere, et rursus introducens in paradisum, ex quo male fueramus ejecti : et nos donavit bonis majoribus, quam erant ea quæ præcesserant. Quod autem ex iis qui a vobis censentur dii, ullus tale quid fecerit, nullus omnino assuerit. Nam cum isti fuissent homines malefici et exitiosi, et multa fecissent ad damnum et exitium nostræ vitæ et status, pravam autem deorum opinionem et speciem hominibus, qui sunt a ratione paulo alieniores, citra ullam rationem præbuisent, contractis po-

ea velis deceptionis et scena ablata, deprehensi sunt id quod erant, ut qui turpiter e vita excesserint, et morti immortalis traditi sint propter multorum interitum. Jupiter quidem certe, qui est vobis primus et maximus deorum, in Creta est sepultus: Æsculapius vero fulmine et persecusus. Sepulcrum Veneris ostenditur in Papho, et Hercules fuit ab igne consumptus. Nam cum tales sint, imo vero longe deteriores, ea eis obtigerunt, quæ mereatur.

VII. Cum hæc dicta fuissent ab Ignatio, imperator simul cum senatu, timens ne, si esset ejus sermo prolixior, res quidem gentilium labefactarentur, et vel non crederentur, vel haberentur ludibrio, et vera quidem floreret religio, et tolleretur nubes erroris, quæ ei offundit tenebras, eum quidem conjicit in vincula, et in tutissima collocat custodia ipse autem cum tota nocte apud se cogitasset, quomodo eum ulcisceretur pro meritis, et quonam modo e præsentis eum vita subduceret, statuit eum feris tradere devorandum, ut dilaniatus ab eis sanctus, interiret. Visus est enim imperatori hic mortis modus longe gravissimus. Cum hanc rem ergo senatui mane communicasset, ipsi quoque ejus laudarunt sententiam: sed consuluerunt, ne hæc bestiis objectio fieret Antiochiæ, Ne, aiebant, sic magis desideratum et gloriosum apud suos cives reddamus Ignatum, martyricam finem e vita excedentem. Quamobrem dicebant oportere eum Romam abduci vinculum, et illic tradi bestiis. Sic enim et prolixitate itineris gravius subibit supplicium, et simul Romam quæ sit ignorantibus, videbitur esse premissus, tanquam unus ex maleficis, et nec minima quidem erit ejus apud illos memoria. Cum hoc ergo placuisset, et in ipsum lata fuisset protinus sententia, imperator cum rursus producit e custodia, hoc ejus postremum faciens periculum. Et primum quidem multis bonorum promissis crebro sanctum deliniebat ac demulcebat, deinde etiam rursus minis magis territans. Postquam autem cum vidit nec cedere promissis, neque minas formidare, desperans omnino fore ut mutaretur, ad effectum deduxit ea quæ decreta fuerant: et cum jussisset prioribus graviora ei imponi vincula, tradit eum cohorti militari, et mittit Romam jubens, cum advenisset civibus dies festus, quo totus congregaretur populus, eum tradi bestiis ad communem theatri delectationem, ut convenienter ei, quod dicit D. Paulus 4, ipse quoque fieret spectaculum mundo, angelis et hominibus.

VIII. Martyr ergo cum ultimam illam accepisset sententiam, et Deo magno clamore, ut consentaneum erat, egisset gratias, cum magna voluptate et lætitia sibi imponit vincula. Et imperator quidem

4 I Cor. iv.

ἀλογωτέροις τῶν ἀνθρώπων ἀλογώτατα παρασχόμενοι, εἶτα τῶν παραπετασμαμάτων ὑστερον τῆς ἀπίστης συνελκυθέντων, ἐξαιρεθείσης τε τῆς σκηνῆς, ἔπαρῃσαν, ἠλέγχθησαν, αἰσχροῦς νόν βίον ἀπολιπόντας οὐκ ἀθανάτω διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀπόλειπτον ἀθανάτων παραδοθέντες. Ἀμέλει καὶ Ζεὺς μὲν ὁ πρῶτος ἡμῶν καὶ μέγιστος τῶν θεῶν ἐν Κρήτῃ τίθεται, Ἀσκληπιὸς δὲ κεραυνῶ βέβληται, Ἀφροδίτης ὁ τάφος ἐν Πάφῳ δείκνυται, καὶ ὑπὸ πυρὸς Ἡρακλῆς ἀνάλωται. Τοιούτων γὰρ ἀληθῶς, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶν χειρόνων τὰ ἐκείνων ἔστι.

Ζ'. Τοῦτων οὕτω βῆθόντων Ἰγνατίου τῶν λόγων, ὁ βασιλεὺς ἄμα τῇ συγκλήτῃ δεύσας, μὴ τῆς διαλίξεως εἰς πλεον ἐκτεινομένης, διασεισθεῖν μὲν τὰ Ἑλλήνων καὶ πρὸς ἀπίστιαν ἢ καὶ μυκτηρισμὸν ἀποβλέπειν, ἀνθήσει δὲ τὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ ἐπισκοποῦν αὐτῇ τῆς πλάνης νέφος ἐξαιρεθείη, τούτων μὲν ὑπὸ δεσμοῖς καὶ φρουρᾷ καθίστησι τῇ ἀσφαλεστάτῃ. Αὐτὸς δὲ παρ' ὄλην νύκτα διασεκασμένος, πῶς ἂν αὐτὸν ἀξίως ἀμύναιτο καὶ τίνοι τρόπων τῆς παροῆς ἐπεξαγάγοι ζωῆς, θηρίους ἔγνω παραδοῦναι βορᾶν καὶ ὑπ' ἐκείνων διασπαράχθῆναι τὸν ἄγιον ἀπολέσθαι. Οὗτος γὰρ βαρύτερος θανάτου τρόπος διεσκέπη τῷ βασιλεῖ. Ἔωθεν οὖν περὶ τούτου καὶ τῇ συγκλήτῃ κοινωσαμένου τὴν μὲν γνώμην καὶ αὐτοὶ ἐπήρουν, πλὴν οὐκ ἐν Ἀντιοχείᾳ συνεβούλευον δεῖν γενέσθαι τὴν ἐκδοσιν, ἵνα μὴ ποθεινὸν, φησὶ, οὕτω καὶ μᾶλλον ἐπίδοξον παρὰ τοῖς οἰκείοις πολιταῖς τὸν Ἰγνατίου ἐργασώμεθα, μαρτυρικῶς ὄθεν τέλει τὴν ζωὴν καταλύοντα. Ὅστε προσήκειν, ἔρασκον, εἰς Σώμην αὐτὸν ἐπαχθέντα δεσμώτην εἰς τοὺς θηροὺς ἐκδοθῆναι. Οὕτω γὰρ τῷ μῆκει τε τῆς πορείας χαλεπωτέραν ὑφέξει τὴν κόλασιν καὶ ἄμα Ῥωμαίοις ἀγνωστούμενος ὅστις εἶη, καθάπερ εἰς τῶν κακούργων, ἀναιρεθῆναι δοξείη, καὶ οὐδὲ βραχέως τὸ μετὰ ταῦτα μνήμης παρ' ἐκείνοις ἀξιωθήσεται. Τοῦτου τοιγαροῦν ἀρέσαν καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ψήφου παπαυτικῆς ἐξενεχθείσης, παρίσθησιν ἀπὸ τῆς φυλακῆς αὐτὸν καὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς, τελευταίαν αὐτῷ τάσθην τὴν πετρᾶν προσάγων. Καὶ πρῶτα μὲν πολλὸς ἐν ταῖς τῶν ἀγίων ἐπαγγελίαις τὸν ἀληθινὸν ὑποσαίνων καὶ καταφῶν ἔπειτα δὲ καὶ πλείων πάλιν ταῖς ἀπειλαῖς δεδιττόμενος. Ὡς δὲ μῆτε πρὸς τὰς ὑποσχέσεις ἐνδιδόντα εἶδε, μῆτε πρὸς τὰς ὑποπητήσσοντα, παντάπασιν τὴν μεταβολὴν ἀπογνοῦς, εἰς ἔργον τὰ ἐψηφισμένα ἐξῆγε καὶ βαρύτερα τῶν προτέρων αὐτῷ δεσμὰ περιθεῖναι κελεύετος, τάγματα στρατιωτικῶ παραδίδοσι, καὶ εἰς Ῥώμην ἐκπέμπει ἐντειλάμενος, ἥνλιο τοῖς πολιταῖς ἡμέρα πανηγύρεως ἐπισπῆ, θηρίους αὐτὸν εἰς τέρψιν τοῦ θεάτρον κοινῇ ἐκδοθῆναι, ὥστε κατὰ τὸν θεῖον Πῦλον καὶ αὐτὸν θέατρον γενέσθαι τῷ κόσμῳ, καὶ ἀνθρώποις.

Η'. Ὁ μάρτυς τοίνυν τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν ἐκινήθη λαθῶν, καὶ τῷ θεῷ μεγάλη βοήθῃ τὰ εἰκότα εὐχαριστήσας μεθ' ἡδονῆς ὅστις καὶ φαιδρότητος τὰ δεσμὰ περιτίθεται. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐξῆει κατὰ

Περσῶν μετὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ στρατιάς. Ὁ Θεοφόρος Ἀ
 δὲ τῆ Ἐκκλησίᾳ πρότερον ἐπευξάμενος καὶ τὴν
 ποιμνὴν σὺν δάκρυσι παραθέμενος τῷ Θεῷ, δέσμιος
 ἠκολούθει τοῖς στρατιώταις. Εἶτ' οὕτως τὴν Σελεύ-
 κειαν οὐ διαμείλων, οὐκ ἀθυμῶν, οὐ πάσχειν τι
 σκυθρωπὸν ἔλωσ ὑποφαινόμενος, ἀλλὰ ποσὶν εὐπρο-
 θύμοις καταλαβὼν, εἰς πλοτὸν τε ὑπὸ τῶν στρατιω-
 τῶν ἐμβάλλεται, καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς Σμύρναν καταί-
 ραι. Ἐνταῦθα Πολύκαρπον ἀσπάζεται, τὸν θετὸν
 ἀποστόλον, ὃν προσετίναί τῆς κατὰ Σμύρναν Ἐκ-
 κλησίας συμφοιτητὴν Ἰγνατίῳ γενόμενον ἀνωτέρω
 φθέσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν. Τοῦτον οὖν ἀσπάζεται,
 σεμνυνόμενος ἐπὶ τοῖς δεσμοῖς καὶ χαίρων. Τί γὰρ
 εἶχεν αὐτὸν πλεόν σεμνύναι ἢ τὸ ὑπὲρ οὕτως ἀγαπή-
 σαντος Δεσπότου πάσχοισα καθορᾶσθαι; Εἶτα καὶ
 τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις τε καὶ διακό-
 ροις, τοὺς πρόσηκοντας ἀσκασμοὺς ἀποδοῦς, ἐπεὶ
 πολλοὶ συνθέον ἀπὸ τῶν τῆς Ἀσίας Ἐκκλησιῶν
 καὶ τῶν πόλεων, καὶ ὄψιν ἐκείνην ἰδεῖν καὶ καλοῦ
 νέματος ἀπολαῦσαι βέροντος τῆς ἐκείνου γλώττης,
 αὐτὸς τὰ προσήκοντα πραιρινὸν εὐχεσθαι: ὑπὲρ αὐ-
 τοῦ πάντας ἡξίου, ὥστε διὰ τῶν θηρίων θάττον ἀνα-
 λῦσάι πρὸς τὸν ποθοῦμενον, καὶ τῷ ἐκείνου θεοῦ
 προσώπῳ ἐμφανισθῆναι. Ὅρων δὲ καὶ λίαν αὐτοὺς
 περιποθῶς ἔχοντας καὶ οἰονεῖ τῆς ἐκείνου ψυχῆς
 ἐκαρμαμένους, καὶ ζημίαν οὐ φορητὴν ἡγουμένους
 τὸν χωρισμὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν θάνατον, δάσας τε καὶ
 περὶ τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ πιστῶν, μὴ καὶ αὐτοὶ παρα-
 κλησίως διατεθέντες οὕκ ἀνέξονται ἰδεῖν αὐτὸν ἐκδι-
 δόμενον τοῖς θηρίοις, ἀλλὰ χεῖρας ἀντιπάλους τοῖς
 ἐπιτετραμμένοις τὴν ἐκδοσὶν ἐμβάλλωσιν καὶ τὴν δι-
 ανοιγίσαν αὐτῶ τῷ μαρτυρίῳ κλείωσιν θύραν, ἔγνω
 πρὸς αὐτοὺς ἐπιστεῖλαι, ὥστε καὶ τούτους περὶ αὐ-
 τοῦ εὐχεσθαι, μὴ ἐμποκισθῆναι τὸν δρόμον αὐτῷ τῆς
 ἀθλήσεως, ἀλλὰ διὰ τῶν θηρίων, ὥσπερ εἴρηται,
 θάττον πρὸς τὸν ἐρωμένον ἀναλῦσαι Δεσπότην.
 Ἄξιον δὲ καὶ αὐτῆς ἐκείνης ἐπιμνησθῆναι ἐπιστο-
 λῆς.

Θ'. « Ἰγνατίος ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν
 Ἀντιοχείᾳ ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, τῇ ἡλεημένῃ
 ἐν μεγαλειότητι Πατρὸς ὑψίστου καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ
 τοῦ μόνου Υἱοῦ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ ἡγαπημένη καὶ
 πεφωτισμένη ἐν θελήματι τοῦ θελήσαντος τὰ πάντα,
 ἃ ἔστι κατὰ ἀγάπην Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν,
 ἣ καὶ προκάθηται ἐντόπου χωρίου Ῥωμαίων, ἣν καὶ
 ἀσπάζομαι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα
 καὶ πνεῦμα ἡνωμένον πάσῃ ἐπιτολῇ αὐτοῦ πεπλη-
 ρωμένην χάριτος Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Θεῷ
 χαίρειν. Ἐπεὶ εὐξάμενος Θεῷ ἐπέτυχον ἰδεῖν ὑμῶν
 τὰ ἀξιοθέατα πρόσωπα, δεδεμένους ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 ἐλπίζω ὑμᾶς ἀσπάζεσθαι, ἕάνπερ θέλημα τοῦ Θεοῦ
 ἦ τοῦ ἀξιοθῆναι με, καὶ εἰς τέλος οὕτως εἶναι. Ἡ
 μὲν γὰρ εὐχὴ εὐοικονόμητός ἐστι, ἕάνπερ τῆς χάρι-
 τος ἐπιτύχω τὸν κληρὸν μου ἀνεμποδίστως ἀπολα-
 βεῖν. Φοβοῦμαι γὰρ τὴν ὑμῶν ἀγάπην, μὴ αὐτὴ με
 ἀδικήσῃ. Ὑμῖν γὰρ εὐχερῆς ἔστι ποιῆσαι ὃ θέλετε,

(4) Anno 109 Romam captivus mittitur. Vide Ba-
 ronium tom. II.

egreditur contra Persas cum suo exercitu: divi-
 nus autem Ignatius, cum Ecclesiae prius bene es-
 set precatus, et gregem suum Deo commendas-
 set cum lacrymis, vinctus sequebatur milites (4).
 Deinde cum Seleuciam non cunctans, non flens,
 non se aliquid grave omnino pati prae se ferens,
 sed alacribus venisset pedibus, a militibus in na-
 vem immittitur, et cum eis appellit Smyrnam.
 Hic salutat Polycarpum divinum apostolum, quem
 Smyrnensi (5) praefuisse Ecclesiae, cum Ignatii
 fuisset condiscipulus, superior diximus. Eum
 ergo salutat, glorians et magnifice sibi placens
 laetusque de vinculis. Quid enim ei poterat esse
 majori ornamento, quam aspici pati pro Domi-
 no, qui eum sic dilexerat? Deinde cum etiam
 reliquis episcopis et presbyteris et diaconis red-
 didisset eas, quas par erat, salutationes, quoniam
 multi concurrebant ex Ecclesiis Asiae et civitati-
 bus ad videndum illud spectaculum, et ut pul-
 chro fruenter fluento quod fluebat ex illius lin-
 gua, ipse ea, quae par erat, suadens, rogabat omnes,
 ut pro ipso orarent, ut per feras cito resolu-
 veretur ad eum, quem desiderabat, et appareret
 ante illius faciem. Cum videret autem eos valde
 perturbatos, et quodammodo pendentes ab illius
 anima, et non ferendum damnum existimantes
 separationem ejus et mortem, de iis, qui sunt
 Romae, timens, ne ipsi quoque similiter affecti,
 non sustinerent eum videre tradi bestiis, sed
 manus eis afferrent, quibus mandatum erat ut
 eum traderent, et ei clauderent apertam januam
 martyrii, statuit ad eos mittere, ut ii quoque pro
 eo orarent, ne cursus suae exercitationis ei im-
 pediretur, sed per feras, sicut dictum est, cito
 resolveretur ad dilectum Dominum. Operae pre-
 tium est autem illius quoque meminisse episto-
 lae, quae sic habet ad verbum:

IX. « Ignatius, qui et Deifer, episcopus sanctae
 Dei, quae est Antiochia, Ecclesiae, quae misericordiam
 est consecuta in majestate Patris altissimi et
 Jesu Christi solius ejus Filii, dilectae et illuminatae
 in voluntate ejus, qui voluit omnia, quae sunt se-
 cundum charitatem Jesu Christi Dei nostri, qui
 etiam praesidet in loco regionis Romanorum: quam
 saluto in nomine Jesu Christi, secundum carnem et
 spiritum unitam omni ejus mandato, impletam
 gratia Dei ad laetandum in Christo Jesu Deo. Cum
 Deum precatus, obtinuerim ut viderem specta-
 biles vestros vultus, vinctus in Christo Jesu spe-
 ro me vos salutaturum, si Dei fuerit voluntas, ut
 dignus habear, qui sic sim usque ad finem. Meum
 enim rite succedit votum, si gratiam fuero con-
 secutus, ut sortem meam accipiam sine impedi-
 mento. Timeo enim vestram charitatem, ne ea
 me afficiat injuria. Vobis enim facile est facere,

(5) Smyrnam mense Augusto venit, ut notat Ba-
 ronius.

quod vultis: mihi autem difficile est Deum assequi, si vos mihi peperceritis. Non enim volo vos hominibus placere, sed Deo, sicut etiam placetis. Non enim ego unquam habebō aliud tempus Deum assequendi, neque vos. Si silueritis a me, ego Dei efficiar; sin vero carnem meam amaveritis, rursus ero currens. Potius autem mihi præbeate, ut Deo imoler: est enim ara parata, ut effecti chorus in charitate, canatis Patri in Christo Jesu, quod episcopum Syriæ dignatus sit Dominus, ut inveniatur in Occidente, eum accersens ab Oriente. Pulchrum est a mundo occidere ad Deum, ut ad ipsum exoriamur. Nulli unquam invidistis; alios docuistis.

X. Ego autem volo illa quoque esse firma ac stabilia, quæ docentes præcipitis. Solum rogate, ut dentur mihi vires a Domino, ut non solum dicar Christianus, sed etiam inveniatur et dici possim, et tunc videbor esse fidelis, quando mundo non apparebo. Nihil enim quod apparet est æternum. Quæ enim cernuntur, sunt ad tempus: quæ autem non videntur, æterna. Ego scribo Ecclesiis, et mando omnibus, quod ego lubens pro Christo morior, si vos non prohibueritis. Rogo vos, ne sit intempestiva vestra in me benevolentia: simite me devorari a feris, per quas licet Deum consequi. Sum Dei frumentum, et molor per dentes ferarum, ut Christi inveniar mundus panis. Feris potius blandimini, ut fiant mihi sepulcrum, et nihil relinquant mei corporis, ne sopitus flammæ gravis. Tunc ero verus Christi discipulus, quando nec corpus quidem meum adhuc videbit mundus. Pro me Christo supplicate, ut per hæc instrumenta munda inveniar hostia. Non sicut Petrus et Paulus vobis præcipio. Illi Apostoli, ego condemnatus: illi liberari, ego autem servus usque in hodiernum diem: sed si volueritis, ego liberatus Jesu Christi, et exsurgam in ipso liber.

XI. Nunc disco vincitus nihil mundanum cupere aut inane, a Syria usque ad Romam ipsam pugnans cum bestiis, terra et mari, noctu et die vincitus decem leopardis, qui sunt cohors militaris: qui etiam si beneficio afficiantur, fiunt deteriores. In eorum vero injuriis magis disco. Utinam fruatur bestiis mihi paratis, et opto, ut eæ mihi paratæ inveniantur: quibus etiam blandiar, ut me protinus devorent, non sicut quosdam timore affectæ non tetigerunt. Quod si eæ etiam invitæ noluerint, at ego vi adigam. Ignoscite mihi, scio quid mea intersit. Nunc incipio esse discipulus, ut Jesum Christum assequar. Ignis et crux, bestiarum irruptiones, dissectiones, divisiones, amputatio membrorum, trituræ totius corporis, et diaboli tormenta super me veniant, dummodo Jesum Christum assequar. Nihil mihi proderunt mundi jucunditates, neque regna hujus sæculi. Melius est mihi mori in Christo Jesu, quam regnum obtinere usque ad finem terræ. Quid enim prodest homini, si totum

ἄ μοι δὲ δίσκολον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ἐπιτυχεῖν, ἵνα ἐμεῖς φεισθῆμεν. Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀνθρωποαρεσκῆσαι, ἀλλὰ Θεῷ ἀρέσαι, ὡσπερ δὴ καὶ ἀρέσαι· οὐ γὰρ ἐγὼ ἄλλον ἔξω καιρὸν ποτε Θεοῦ ἐπιτυχεῖν, οὐτε ὑμεῖς. Ἐὰν σιωπήσητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐγὼ γενήσομαι Θεοῦ, ἂν δὲ ἐραστήητε τῆς σαρκὸς μου, κἀκεῖ ἔσομαι τρέχων. Πλέον δέ μοι παράσχεσθε σκονάσθηνα Θεῷ, ὡς ἔτι θυσιαστήριον ἑτοιμόν ἐστιν, ἵνα ἐν ἀγάπῃ χορὸς γενόσκειτο ἄφ' ἡμῶν τῷ Πατρὶ ἐν Ἰησοῦ Ἰησοῦ, ὅτι τὸν ἐπίσκοπον Συρίας ὁ Θεὸς κατηξίωσεν εὐρεθῆναι εἰς δόσιν ἀπὸ ἀνατολῆς τούτων μεταπεμφάμενος. Καλὸν τὸ δύνασθαι ἀπὸ κόσμου πρὸς Θεόν, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατελιώμεν. Οὐδέποτε ἐβλαβήθη οὐδενί, ἄλλους ἐδιδάξατε.

I. Ἐγὼ δὲ θέλω, ἵνα κακεῖνα βίβρια ἦ, ἡ μαθητεύοντες τέλλεσθε. Μόνοι μοι δύνανται αἰτήσασθαι δοθῆναι παρὰ Θεοῦ, ἵνα μὴ μόνον λέγωμαι Χριστιανός, ἀλλὰ καὶ εὐρεθῶ καὶ λέγεσθαι δύναμαι. Καὶ τότε πιστὸς εἶναι ὀφθήσομαι, ὅτε κόσμῳ μὴ φαίνομαι· οὐδὲν γὰρ φαινόμενον αἰώνιον, ἐπεὶ καὶ τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια. Ἐγὼ γράφω ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ ἐντέλλομαι πᾶσιν, ὅτι ἐγὼ ἐκὼν ὑπὲρ Θεοῦ ἀποθνήσκω, ἵνα ἐμεῖς μὴ κωλύσητε· παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εἶναι ἄκαιρος γένοισθε μοι· ἄφετέ με θηρίων εἶναι βορᾶν, δι' ὧν ἔνεστι Θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Σίτος εἰμι Θεοῦ, καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄστος εὐρεθῶ τοῦ Χριστοῦ· μᾶλλον δὲ κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γίνωνται καὶ μηδὲν καταλίπωσι τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθῆτε βαρῆ γίνωμαι. Τότε ἔσομαι μαθητὴς ἀληθῆς τοῦ Χριστοῦ, ὅτε οὐδὲ τὸ σῶμά μου ἔτι ὁ κόσμος ὄψεται. Αὐτανεύσατε τῷ Χριστῷ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα διὰ τῶν ὀργάνων τούτων θυσία καθαρὰ εὐρεθῶ. Οὐχ ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομαι· ἐκεῖνοι ἀπόστολοι, ἐγὼ κατήχρητος· ἐκεῖνοι ἐλεύθεροι, ἐγὼ δὲ μέχρι ὧν δούλος. Ἄλλ' ἂν θελήσητε, ἀπαλεύθερος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναστήσομαι ἐν αὐτῷ ἐλεύθερος.

IA'. Nūn μανθάνω δεδεμένος, μηδὲν ἐπιθυμῶ κοσμητικὸν ἢ μάταιον, ἀπὸ Συρίας μέχρι τῆς Ῥώμης αὐτῆς θηριομαχῶν, ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης, κυκτὸς καὶ ἡμέρας δεδεμένος δέκα λεοπαρδοῖς, ὅ ἐστι στρατιωτικὸν τέγμα, οἳ καὶ εὐεργετούμενοι χεῖρους γίνονται. Ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι· ὀναμίην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἐτοιμασμένων καὶ εὐχομαι ἑτοιμα μοι εὐρεθῆναι· ἡ καὶ κολακεύσω, συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὡσπερ τινῶν δειλαινόμενα οὐχ ἤψαντο· κἀν αὐτὰ δὲ ἄκουε μὴ θελήσειεν, ἐγὼ δὲ παραβιάσομαι. Συγγνώμην ἔχετε μοι· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. Nūn ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ στυρεὸς, θηρίων τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπιμοὶ ὄστειων, συγκοπή μελῶν, ἀλησμοὶ ὄλον τοῦ σώματος, ἢ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Οὐδὲν με ὠφελήσει τὰ τοῦ κόσμου τερπνά οὐδὲ αἰ βασιλεῖται τοῦ αἰῶνος τούτου. Καλὸν μοι ἀποθνεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἢ βασιλεύειν τῶν παρᾶτων.

τῆς γῆς. Τί γάρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδίῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἔχεται ἄπο τὸν ὕπερ ἡμῶν ἀποθνήσκοντα.

IB'. Σύγγρυτέ μοι, ἀδελφοί, μὴ ἐμποδίσθητέ μοι ζῆσαι, μηδὲ θαλάσσι με ἀποθνεῖν· ἄφρατέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν· ἐκεῖ γάρ παραγενόμενος ἄνθρωπος Θεοῦ ἔσομαι. Ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ· εἴ τις αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ ἔχει, νοησάτω ὃ θέλω καὶ συμπαθησάτω μοι, εἰδὼς τὰ συνίχοντά με. Ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διαρπάσαι με βούλεται, καὶ τὴν εἰς Θεὸν μου γνώμην διαφραρῆναι. Μὴθεὶς οὖν τῶν παραπάντων βοηθεῖτω αὐτῷ· μάλλον ἐμοὶ γένησθε, τοῦτ' ἔστι τοῦ Θεοῦ. Μὴ λαλεῖτε Ἰησοῦν Χριστὸν, κόσμου δὲ ἐπιθυμεῖτε· βασκανία ἐν ἡμῖν μὴ κατοικεῖτω· μηδ' ἂν ἐγὼ πρῶτον παρακαλῶ ὑμᾶς, πείσθητέ μοι· τοῦτοις δὲ μάλλον πείσθητε, οἷς ἐπὶ γράφω ὑμῖν· ἐξ ὧν γὰρ γράφω ὑμῖν, ἐρῶ νοῦ ἀποθνεῖν. Ὁ ἐμὸς ἔρωσ ἐσταύρωται καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλοῦλον, ὕδωρ δὲ μάλλον ζῶν καὶ λαλοῦν ἐν ἐμοί, ἔσωθέν μοι λέγων· Δεῦρο πρὸς τὸν Πατέρα. Οὐχ ἤδομαι τροφῇ φθορᾶς οὐδὲ ἡδονατικῆς τοῦ βίου τούτου, ἄρτον Θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὃ ἐστι σὰρξ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Γιοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ γενομένου ἐν ὤτερῳ ἐκ σπερματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ, καὶ πόμα Θεοῦ θέλω τὸ αἶμα αὐτοῦ, ὃ ἐστιν ἀγάπη ἀφθορὸς καὶ ἀέανος ζωῆς. Οὐκ ἔτι θέλω κατὰ ἀνθρώπους ζῆν· τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν ὑμεῖς θελήσητε. Θελήσατε σὺν, ἵνα καὶ ὑμεῖς θεληθῆτε· δι' ὀλίγων γραμμάτων αἰτούμαι ὑμᾶς, πιστεύσατέ μοι. Ἰησοῦς δὲ Χριστὸς ὑμῖν ταῦτα φανερώσει τὸ ἀψευδὲς στόμα, ὅτι ἀληθῆ λέγω. Αἰτήσαθε περὶ ἐμοῦ, ἵνα ἐπιτυχῶ. Οὐ κατὰ σάρκα ὑμῖν ἔγραψα, ἀλλὰ κατὰ γνώμην Θεοῦ.

II'. Ἐὰν πάθω, μνημονεύετε ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ Ἐκκλησίας, ἥτις ἀντί ἐμοῦ ποιμένη τῷ Θεῷ κέχρηται· ὁ μόνος αὐτὴν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπισκοπήσει καὶ ἡ ὑμῶν ἀγάπη. Ἀσπαζέται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν δεξιμένων με εἰς ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐχ ὡς παραδοεῦντα· καὶ γὰρ μὴ προσήκουσαί μοι τῇ ὁδῷ τῇ κατὰ σάρκα κατὰ πόλιν με προσήγον· γράφω δὲ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ Συμύρνης δι' Ἐφρασίμων νῦν ἀξιωμακαριστῶν. Ἔστι δὲ σὺν ἄλλοις πολλοῖς ἅμα ἐμοὶ καὶ Κρόκος, τὸ ποθητὸν ὄνομα τῶν συνελθόντων μοι ἀπὸ Συρίας εἰς δόξαν Θεοῦ. Ἐγραψα ὑμῖν ταῦτα τῇ πρὸ ἑννεα Καλανῶν Σεπτεμβρίου. Ἐβῆρωσθε εἰς τέλος, ἀγαπητοὶ ἐν ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν

IA'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῆς ἐπιτολῆς. Αὐτὸς μετὰ βραχὺ ἀπὸ Συμύρνης, ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀναχθεὶς καὶ προσσχὼν τῇ Τρωάδι καὶ Νεαπόλει παρῆει διὰ Φιλιππων καὶ Μακεδονίας περὶ τὰς παρά τὴν ὁδὸν Ἐκκλησίας ἐπισκοπῶν καὶ διδάσκων ἐν αὐταῖς, παρακαλῶν, διαλεγόμενος τοὺς ἀκραϊοτέρους τῶν ἀδελφῶν ἀσφαλιζόμενος καὶ πάντας ἐγρηγορέναι καὶ νήφειν παρασκευάζων, φθάσας δὲ τὴν ἐν Ἐπιδάμῳ Ἠπειρον καὶ τὸ Ἀδριατικὸν τε καὶ Τυρρηνικὸν πέλαγος διαπλεύσας, εἰς τὰς, ἐν τῇ Ρώμῃ Ποτιόλους

mundum lucretur, et suæ animæ patiatur detrimentum? Illum quæro, qui pro nobis est mortuus.

XII. Ignoscite mihi, fratres: ne sitis mihi impedimento, quominus vivam, neque me velitis mori. Sinite me puram lucem accipere. Cum illuc enim venero, ero homo Dei. Permittite mihi, ut sim imitator passionis Christi. Si quis ipsum in seipso habet, intelligat quod volo: et mihi moveatur commiseratione, cum sciat quæ me constringant. Princeps hujus sæculi me vult diripere, et corrumpere meam in Deum sententiam. Nemo ergo ex iis qui adsunt, ei opem ferat. Estote mei potius, hoc est, Dei. Ne loquamini Christum Jesum, mundum vero desideretis. Ne habitet inter vos invidia. Nec si ego quidem præsens vos rogem, parete mihi: iis autem parete potius, quæ ego ad vos scribo. Ex iis enim quæ scribo ad vos, mori cupio. Meus amor est cruci affixus, et non est in me ignis amans mundanæ materiæ: aqua autem potius viva et in me loquens, quæ intus mihi dicit: Veni ad Patrem. Non delector nutrimento, corruptionis, neque voluptatibus hujus vitæ. Panem Dei volo, panem cælestem, panem vitæ, qui est caro Jesu Christi filii Dei, qui postea natus est ex semine David et Abraham: et potum Dei volo ejus sanguinem, qui est charitas incorrupta, et vita perennis. Non amplius volo vivere sicut homines, hoc autem erit, si vos volueritis. Velitis ergo, ut vos quoque Deus velit. Brevibus litteris peto a vobis: mihi credite. Jesus vero Christus vobis aperiet, qui est os non mendax, quod vera dico petendo ut consequar. Non secundum carnem ad vos scribo, sed secundum Dei sententiam.

XIII. Si passus fuero, mementote in oratione vestra Ecclesiæ Syriæ, quæ pro me pastore Deo vivitur. Solus ipsam Jesus Christus visitabit, ejusque curam geret et vestra charitas. Salutatur meus spiritus, et charitas Ecclesiarum, quæ me susceperunt in nomine Jesu Christi, non tanquam transeuntem. Etenim quæ ad me non attinebant in via, quæ est secundum carnem, me deduxerunt in civitatem. Scribo autem hæc ad vos e Smyrna per Ephesios, qui digni sunt qui beati judicentur. Est vero mecum cum multis aliis Crocus quoque, nomen desiderabile eorum qui mecum convenerunt e Syria ad gloriam Dei. Hæc ad vos scripsi nono Kal. Septemb. Valet perpetuo, fratres, in tolerantia Jesu Christi. Amen.

XIV. Sed est hæc quidem epistola. Ipse autem paulo post e Smyrna deductus a militibus: et cum appulisset Troadam et Neapolim, transiit præde per Philippum et Macedoniam, eas quæ sunt in via invisens Ecclesias, et in eis docens; exhortans, disserens, fratres qui erant paulo simpliciores et imbecilliores, confirmans, et efficiens ut omnes vigilant et essent sobrii. Cum vero transisset Epirum, et mare transisset Adriaticum et Tyrhenum, appellit Puteolos. Hospitio autem exceptus simul

cum militibus ab iis, qui illic erant, fidelibus, cum eos quoque valere jussisset in Domino, venit Romam, et sistitur ante præfectum Urbis. Cum is ergo Theophorum vidisset, et litteras accepisset imperatorias, dies autem advenisset opportunus, quando erat dies festus et celebris Romanorum, ducit eum in medium theatrum, sicut jubebat improbum edictum imperatoris.

XV. Cum ergo universa civitas sederet in theatro, cum ardenti spiritu et oculis jam spectaculum amantibus, utpote quod jam fama ubique annuntiasset, Syriæ episcopum cum feris esse pugnaturum; conversus ille ad populum, cum quodam generoso et inflexibili animo, ut qui gloriaretur et sibi placeret propter eam, quæ pro Christo suscipi cernebatur, ignominiam: Viri, inquit, Romani, et præsentis hujus certaminis spectatores: non hæc mihi fiunt, ut luam pœnas alicujus maleficii, aut sceleratæ alicujus actionis, sed ut Deum assoquar: cujus quidem teneor desiderio et quem cupio insatiabiliter. Sum enim ejus frumentum et molor per dentes bestiarum, ut siam ei porus panis. Hæc dixit, et dimissi leones eum statim dilacerarunt et devorarunt, a solis asperioribus illius ossibus abstinentes, ejus revera impletis votis, ut bestix essent ejus sepulcrum et nihil reliquum esset ejus corporis: utpote quod Deus pluris faceret famuli præces et amorem ferre usque ad finem, quam efficere, ut non tangeretur a leonibus, ut suo nomiui tribueret gloriam.

XVI. Postquam autem hæc evenerunt et finem acceperunt, qui Romæ erant fideles, ad quos adhuc vivens, divinus scripserat Ignatius, postquam dimissum fuerat theatrum, convenientes, cum ossa, id cupientibus manibus, sustulissent, et honorifice ac reverenter composuissent, ea deposuerunt in loco insigni extra Urbem, vicesimo mensis Decembris. Hæc postea deportata sunt in patriam martyris Antiochiam: et quæ intercedunt civitates, duplicem acceperunt benedictionem, et prius, quando Martyr vincitur ducebatur Romam ex Antiochia, et nunc, quando cum præclaris tropæis illinc referebatur, tanquam apes favum, illum circumvolantes.

XVII. Atque dicitur quidem, quod post martyricam ejus consummationem, lugentibus illius privationem iis, qui Romæ erant fideles, et nullam accipientibus doloris consolationem, et vacantibus sepulcralibus hymnis et vigiliis, ipse in somnis apparens, et eos quasi amplectens, qui scilicet se ipsos præbuerunt dignos illius consuetudine, luctum eis effecit facilem et leniorem, et doloris sedavit vehementiam. Alii rursus dixerunt, se vidisse eum sudore diffluentem, tanquam qui nuper respirasset a laboribus decertationis, et precantem salutem civitati et omnibus fidelibus.

καταίρει. Ἐπιξενωθεὶς δὲ μετὰ τῶν στρατιωτῶν τοῖς ἐκείσε πιστοῖς καὶ τὸν ἐν Κυρίῳ καὶ αὐτοῖς μεταδοὺς ἀσπασμόν, τὴν Ῥώμην καταλαμβάνει, καὶ τῷ ἐπαρχῷ τῆς πόλεως ἐμφανίζεται. Οὗτος τὸν Θεοφῶρον ἰδὼν καὶ τὰ βασιλεῦσιν δεξιμένους γράμματα, ἡμέρας ἐπιστάσης εὐκαιροῦ, ἠνίκα δημοτελῆς ὑπῆρχε τοῖς Ῥωμαίοις πανήγυρις, καὶ μέσον αὐτὸν εἰσάγει τὸ θέατρον, ὡσπερ οὖν εἶχε τὴν κωνηρὸν ἐλεῖνο τοῦ βασιλέως ἐπιτάγμα.

15'. Τῆς πόλεως οὖν πάσης τοῦ θεάτρον προσελημένης κατὰ θερμοῦ πνεύματος καὶ ὀφθαλμῶν ἦδη θίας ἐρώντων, ἅτε πανταχοῦ τῆς φήμης διαγγελλέσης τὸν τῆς Συρίας ἐπίσκοπον μέλλειν σήμερον θηριομαχεῖν, ἐπιστραφεὶς πρὸς τὸ πλῆθος ἐκεῖνος μετὰ γενναίου λίαν καὶ ἀντίπτου φρονήματος, οἷα δὴ καὶ καυχώμενος ἐπὶ τῇ δοκούσῃ ταύτῃ διὰ Ἰριστὸν αἰσχύνῃ καὶ μεγαφρονῶν. Ἄνδρες, ἔφη, Ῥωμαῖοι, καὶ τοῦ παρόντος ἀγώνος μοι θέεται, οὐ φέλομαι τινὸς ἔνεκα ἔμοι ταῦτα, οὐδὲ μνηρῶν κρέμῃν ὑπέχοντι δίχην, ἀλλ' ὥστε τοῦ Θεοῦ ἐπιτωχεῖν, ὡσπερ ἐρῶ καὶ ἀπλήστως ἐπιεμαί. Σίτον γὰρ εἰμι αὐτῷ καὶ δι' ὁδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἀπὸ ἄρτος γένωμαι. Ταῦτα εἶπε καὶ ἀπαθῆντες οἱ λέοντες δισσάσαντό τε αὐτὸν εὐθύς καὶ κατέφαγον ἴσων ἐκεῖνου τῶν τραχυτέρων βεταῖν ἀποσχόμενοι, ἔργῳ τῆς εὐχῆς τῷ ἀνδρὶ πλήρωθεισης, ὥστε ταῦν αὐτῷ τὰ θηρία γενέσθαι καὶ μηδὲν ὑπολειφθῆναι τοῦ σώματος, οἷονε περὶ πλείονος τοῦ Θεοῦ θεμένου τῆν εὐχὴν καὶ τὸν ἔρωτα τοῦ θεράποντος ὀνεγαυεῖν εἰς πέρας ἢ τῷ ἄψαυστον αὐτὸν τοῖς λέουσι ἀποδεῖξαι, τῷ οἰκείῳ ὀνόματι περιθεῖναι δόξαν.

16'. Ἐπεὶ καὶ ταῦτα ἐξέβη καὶ τέλος ἔλαβεν, οἱ κατὰ τὴν Ῥώμην πιστοί, οἷς καὶ ζῶν ἔτι ὁ Θεοφῶρος ἐπίστευε, μετὰ τὸ διαλυθῆναι τὸ θέατρον συνελθόντες καὶ τὰ ὀσση ποθοῦσαις χερσὶν ἀναλόμει καὶ σεβαστικῶς αὐτὰ περιστείλαντες, ἔξω τῆς πόλεως ἐν ἐπισήμῳ κατέθεντο τόπῳ, εἰκάδω τότε τοῦ δεκαμβρίου μηνὸς ἄγοντος. Ταῦτα δὲ καὶ εἰς Ἀντιόχειαν ὑστερον, τὴν τοῦ μάρτυρος ἀνεκομισθῆ πατρίδα, καὶ διπλῆν αἱ μεταξὺ πόλεις τὴν εὐλογίαν ἐτύρησαν, πρότερον τε ἠνίκα δέσμιος ἐξ Ἀντιοχείας ὁ μάρτυς εἰς Ῥώμην κατήγετο. καὶ νῦν δεῖ μετὰ λαμπρῶν τῶν τροπαίων ἐκεῖθεν ἀνεκομίζετο, καθάπερ μέλισσαι κηρίον, τοῦτο περιπέτταμενοι.

17'. Λέγεται γοῦν, δεῖ μετὰ τὴν μαρτυρικὴν τοῦ ἀνδρός τελειῶσιν, πενθούτων τὴν ἐκείνου στερῆσιν τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ πιστῶν καὶ οὐδὲν ἄλλως τῆς οὐνης παραμύθιον δεχομένων, ὅμοιοι τε σχολαζόντιοι ἐπιταφίοις καὶ παννυχίστι, αὐτὸς ὄναρ ἐπιφανόμενος καὶ οἷονε περιβάλλον αὐτοὺς καὶ περιπτυσσόμενος, ὅσοι δηλαδὴ καὶ ἀξιῶς αὐτοὺς πρότερον τῆς ἐκείνου κατέστησαν συνουσίας, ὁμαλῆς αὐτοῖς καὶ μρῶτερον ἐποίησε τὸ πένθος, καὶ τῆς ὁδόνος τὸ ἄριστον ἀπεσβέννυ. Ἄτεροι δὲ πάλιν ἰδεῖν αὐτὸν ἔφησαν ἰδρῶτι καταρρέόμενον καθάπερ ἄρτι τῶν τῆς ἀλλήσεως ἀναπεπνευκότα πόνων καὶ σωτηρίαν τῇ πύλαι καὶ πῆσι πιστοῖς ἐπαυχόμενον.

ΙΗ'. Τοιοῦτον μὲν δὴ τὸ τοῦ Θεοφόρου τέλος, οὗτοι Α
οἱ ἄγωνες, τοιοῦτοι οἱ πρὸς Χριστὸν αὐτοῦ περιμα-
νεῖς ἔρωτες. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Εἰρηναῖος, ὁ Λου-
γδούνων ἐπίσκοπος, ἀνὴρ λόγου ἄξιος, διὰ πολλῆς
μνήμης τὰ τοῦ Θεοφόρου ποιούμενος [add. : Καὶ γὰρ
ὁ Πολύκαρπος] ὁ τῆς κατὰ Σμύρναν Ἐκκλησίας
προστάς, ὃς τε αὐτῶ καὶ εἰς Ἰωάννου συνοφοῖτα
τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ θεολόγου, καὶ δεσμώτην ἐξ
'Αντιοχείας ἀγόμενον εἰς Ῥώμην ἠσπάσατο, καθὼς
ἦδη καὶ μεμαθήκαμεν, τοιαῦτα που τῶν αὐτοῦ γρά-
φων ἐπιστολῶν. Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, πειθαρχεῖν
καὶ πᾶσαν ὑπομονὴν ἀσκεῖν, ἣν εἶδετε κατ'
ὀφθαλμοῦς οὐ μόνον ἐν τοῖς μακαρίοις Ἰγνατίῳ καὶ
Ῥούφῳ καὶ Ζωσίμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς
τοῖς ἐξ ὑμῶν καὶ ἐν αὐτῷ Παύλῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ
πεπιστευκόσιν, ὅτι καὶ οὗτοι πάντες οὐκ εἰς κενὸν Β
ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκόπιεσαν, ἀλλ' ἐν πίστει
καὶ δικαιοσύνῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Διὸ καὶ εἰς τὸν
ἀπειλούμενον τόπον εἰσὶν ἄρτι παρὰ Κυρίου, ᾧ καὶ
συνέπαθον· οὐ γὰρ τὸν νῦν αἰῶνα ἠγάπησαν, ἀλλὰ
τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα Χριστόν.
Οὕτω μὲν οὖν ὁ θεὸς Ἰγνατίου ἐν ταῖς ἱερατικῆς ἐκεί-
νω ψυχᾷ ἐκείτο, καὶ θηρίων γαστέρας ἑαυτῶ θέ-
σθαι τάφον ἐπιθυμήσας, ἀνδρῶν φιλοθέων μᾶλλον
ψυχᾷς κατοικεῖ.

ΙΘ'. Βασιλεὺς δὲ Γραϊανὸς τὰ κατὰ τὸν Θεοφόρον
τούτον Ἰγνατίον ὕστερον ἐκμαθῶν, ὅπως γε γενναίως
τὸν τοῦ μάρτυρος ἄθλον ἀνύσειε καὶ ὅπως κατὰ τὴν
ἐκείνου ψῆφον θηρίων βορὰ γένοιτο, ἀκούσας δὲ
πολλὰ καὶ περὶ τῶν κατὰ χύτραν Χριστιανῶν, ὡς
ἄρα οὐδὲν πρὸς τοὺς νόμους πράττειε, ἀνόσιόν τε
δρῶσιν οὐδὲν, ἀλλ' ἅμα ἐφ' διανυστάμενοι Χριστόν τε C
ὡς Υἱὸν Θεοῦ προσκυνούσιν ἐγκράτειαν τε πᾶσαν
ἀσκούσιν ἐν τε βρωτῶν ὁμοίᾳ καὶ ποτῶν μεταλή-
ψει, καὶ ὅσα νόμος ἀπαγορεύει, τούτων οὐδενὸς
ἄπτονται, ταῦτα ἐκαίνον ἀκούσαντα μετόισιν τε
εἰσελθεῖν τῶν ἦδη γεγεννημένων καὶ δόγμα τοιοῦτον
ἐκθεῖναι λέγεται, ὥστε τὸ τῶν Χριστιανῶν φῶλον
ἐκζητεῖσθαι μὲν καὶ γνωρίμον πανταχοῦ καθίστα-
σθαι, εὐρισκόμενοι δὲ μὴ ἀναιρεῖσθαι μὲν, πλην
μηδὲ πάλιν ἀρχὰς ἢ δημοσίων πραγμάτων ἐγχειρί-
ζεσθαι διοικήσεις. Οὕτως οὐχ ἡ ζωὴ μόνον Ἰγνα-
τίου, ἦδη δὲ καὶ ἡ τελευταῖα πολλῶν πρόξενος ἀγαθῶν
κατέστη, καύχημα τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, εὐσε-
βείας ἐπίδοσις, παράκλησις πρὸς τοὺς κατὰ Θεὸν
πόνους καὶ πρὸ καιροῦ ζωῆς καταφρόνησις, ἐγκρά-
τείαι τε τῶν βλαβερῶν καὶ βίου καθαραιότητος ἐπι- D
μέλεια, χάριτι καὶ φιλανθρωπῶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ τῷ ἁγίῳ
καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XVIII. Hic quidem fuit exitus Theophori : hæc
sunt certamina : hi sunt conspicui ejus amores
in Christum. Et fert testimonium Irenæus Lug-
dunensis episcopus, vir magni faciendus, qui
Theophori crebro meminit. Quin etiam Polycar-
pus, qui Smyrnensi præerat Ecclesiæ, qui cum
eo ventitabat ad Joannem evangelistam et theo-
logum ; et cum captivus Romam duceretur An-
tiochia, eum, sicut diximus, salutavit, hæc ali-
cubi scribens in suis epistolis : Rogo vos, fratres,
ut obediatis, et omnem exercitetis tolerantiam,
quam vidistis oculis, non solum in BB. Ignatio,
Rufo et Zosimo, sed etiam in multis aliis ex vobis,
et in ipso Paulo, et iis qui cum ipso crediderunt :
quod si omnes non in vanum concurrerunt, neque
in vanum laboraverunt, sed in fide et justitia,
quæ est in Christo Jesu. Quamobrem sunt etiam
in loco, qui eis debetur a Domino, cum quo passi
sunt. Non enim præsens sæculum dilexerunt, sed
Christum, qui pro nobis mortuus est et resurrexit.
Sic ergo situs erat divinus Ignatius in sacris
illorum animis : et cum desiderasset bestiarum
ventres sibi sepulcrum efficere, in piorum viro-
rum magis habitat animis.

XIX. Imperator autem Trajanus cum de Theo-
phoro hoc Ignatio postea didicisset, et quam for-
titer peregisset hoc certamen martyrii, et quod,
ut ipse tulerat sententiam, a bestiis fuisset devo-
ratus, et multa etiam audivisset de Christianis,
qui erant in regione, quod scilicet nihil præter
leges facerent, neque rem ullam agerent impiam ;
sed diluculo surgentes, et Christum adorarent
tanquam Dei Filium, et omnem exercebant abs-
tinentiam in cibo et in potu sumendo, et nihil
tangerent ex iis quæ lex prohibet ; cum ille, in-
quam, hæc audivisset, et ductus est poenitentia
eorum, quæ facta fuerant, et dicitur tale decre-
tum proposuisse, ut gens quidem Christianorum
exquireretur et omnibus esset cognita ; inventi
autem non interficerentur ; sed neque magistra-
tus gererent, neque susciperent ullam reipublicæ
administrationem. Sic non vita solum Ignatii, sed
jam mors etiam fuit multorum bonorum concilia-
trix, gloriatio fidei, quæ est in Christo, augmen-
tum pietatis, adhortatio ad eos qui sunt ex Deo
labores, et contemptio ejus vitæ, quæ est ad
tempus, et continentia ab iis quæ sunt noxia, et
studium vitæ puritatis : gratia et benignitate Do-
mini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria et
sancto et vivifico Spiritui nunc et semper et in
sæcula sæculorum. Amen.

DE SANCTO CORNELIO CENTURIONE

EPISC. CÆSAREÆ ET SCEPSI.

(Sæculo 1, Februarii die 2. — *Acta Sanctorum Bolland.* Februar. tom. 1, p. 279.)§ I. S. *Cornelii patria.*

1. Cæsarea urbs Palestinæ, olim Stratonisturris, teste Plinio lib. v, cap. 13, ab Herode « ad honorem Octaviani principis exædificata, » ut habet Ammianus Marcellinus lib. xiv, unde et appellationem sortita : post « Colonia Flavia, a Vespasiano imp. deducta, » ait Plinius. Retinuit tamen Cæsareæ ad posteros nomen : Ptolomæo tab. 4 Astæ, Κασιόπειρα Στρατώνος, Cæsarea Stratonis Stratonis dicta. Est ea nobilitata plurimorum martyrum tropæis, antistitum eruditione, ac præsertim primum isthic gentibus patefacto immediato in Ecclesiam ingressu, Cornelio centurione per apostolorum principum baptismate initiato.

2. Erat sicut scribit S. Lucas Act. x, « centurio cohortis quæ dicitur Italica. » Quibus ex verbis colligit Baronius t. I Annal., an. Christi 41, n. 2, eum genere Romanum fuisse, milites Italos ; et quidem ex legione sexta, *Ferrera*, vel *Ferrata* dicta : nam στρατιώτηδες τὸ Σιδηροῦν, legionem Ferream in Judæa collocatam inde a temporibus Augusti, scribit Dio Cassius lib. lv. Tacitus plura ab ea gesta in Syria Armeniæque (sed post Cornelii conversionem) narrat. Chronicum Hispaniense, quod Flavio Dextro ascribunt auctores moderni, ad annum Christi 40 Cornelium *Italicensem* facit. Italica nempe oriundum, Bætica urbe, unde et post Trajanus atque Adrianus Imps., cujus urbis ruinas ad Bætium flumen, leuca una ab Hispali, etiamnum spectari, ac *Hispalim antiquam* dici, scribit Ludovicus Nonius *Hispaniæ* cap. 17. Multis argumentis Cornelium Italicæ vindicare nilitor Franciscus Bivarius in suis ad illud Chronicum Commentariis, ad an. Chr. 34, Comm. 3. Sextam enim legionem, Judææ impositam ad præsidium, Italicam fuisse ; Sextam appellatam, quod apud Livium uspiam, provinciarum Sexta dicatur Hispania ulterior, ubi urbs Italica : quasi vero legio tertia Gallica, tertia Cyrenaica, quarta Scythica, quinta Macedonica, nuncupatæ sint, quia Gallia ac Cyrene tertia provincia fuerint, Scythia quarta, quinta Macedonia. Quam deinde illud ridicule ab eo scriptum ! Micuisse vero mirum in modum Italicam inter cæteras Romanas legiones multis testatur Dio lib. v *Hist. Roman.*, qui etiam auctor est, ab Augusto Cæsare eam id Judæam deductam. » Voluit Dionis lv librum citare, nam 34 priores libri ejus non

« exstant. At lib. lv ista habet : « Sextæ duæ (legiones), una in inferiori Britannia, Victrix ; altera in Judæa Ferreæ vocabulo insignis. » Et quibusdam interjectis, « Nero legionem primam, Italicam nuncupatam, instituit, in inferiore Mysia hyemantem. . . . Trajanus secundam Ægyptiam, tricesimam Germanicam ; quibus a suo nomine imposuit M. Antoninus : item secundam in Norico, tertiam in Rhætia, quæ etiam Italicæ vocantur. » An hic mirum in modum legionem Italicam inter cæteras micuisse Dio testatur ? An in Judæam deductam ab Augusto quæ instituta nondum erat ? At si Italica erat, quæ Judæam tatabatur legio, quid necesse erat peculiarem eam illius cohortem Italicam appellari ? Verum Bivarius cohortem ac legionem confundit ; scribit enim : « In Judæa una eademque erat cohors militum Romanorum. . . . sola enim cohors sexta, quæ est Italica, et Ferrata, in Palæstina, Dionæ teste, degebat. » Dionis jam verba protulimus. An tam honorificum censet Bivarius, Christo truculentas manus intulisse, id quoque decus suis gentilibus assertum velit ? An quando Math. xvii, congregata est « universa cohors, » etiam acciti sunt Cæsarea omnes Cornelii milites, si unica erat in Judæa cohors ? Non inficiamur tamen *sextam* aliquam legionem legi, versatam in Hispania, sed ab hac Ferrata diversam.

3. Validius est aliquanto, quod ex S. Hieronymo Bivarius affert argumentum. Hic epist. 28 ad Lucinium Bæticum, inter alia scribit : « Vere nunc in te sermo Dominicus impletus est ¹ : *Multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent in sinu Abraham.* Cornelius, centurio cohortis Italicæ, jam tunc Lucinii mei præfigurabat fidem. Apostolus Paulus scribens ad Romanos, Cum inquit, in Hispaniam proficisci cæpero, spero quod præteriens videam vos, et a vobis deducar illuc ². Tantis fructibus approbavit, quid de illa provincia quæreret. » Cur enim vero scribens ad hominem Hispanum Hieronymus, referensque Pauli Hispaniæ adeundæ desiderium, Cornelii meminit, nisi quod in eo Hispanicæ gentis veluti consecratæ primitiæ sunt ? Quia tamen responderi potest, in Cornelio apertam gentibus, etiam remotis, ut erant Hispani, fidei januam esse, eoque illius ab Hieronymo ad Hispanum scribente relatam conversionem ; nos (ut cum Roderico Caro,

¹ Matth. viii, 11. ² Rom. xv, 24.

in notis ad locum jam citatum Dextri, loquamur) « veritati præjudicium afferre nolumus : » deque S. Cornelii patria illud solum pronuntiamus, « Non liquere. » Nam quæ Joannes Tamaius de Salazar in Martyrol. Hispan. congegit argumenta, eadem fere sunt quæ Bivarit Si S. Lucas cohortem Italicensem vocaret, nulli dubium hæreret, quin ex Italica urbe Hispaniæ esset : sed *Italicam* vocat. Addit idem Tamaius, esse in Hispania nobilem domum *del Castillo*, quæ ab hoc sancto centurione sese ortam gloriatur.

§ II. S. Cornelii episcopus.

4. Quacunque ergo ortus patria, certe cœli civis, atque ex sæculi centurione miles Christi, imo novæ sub eo legionis primipilus est factus. Nam episcopum Cæsareæ ordinatum testantur Martyrologia. Ita Usuardus hoc die: « Apud Cæsaream beatissimi Cornelii Centurionis, quem B. Petrus baptizavit. Hic apud præfatam urbem episcopali honore sublimatus quievit. » Eadem habet Beda vulgatus, Ado, mss. pleraque, et recentiores verbis non nihil mutatis, Martyrol. Romanum, ab ipso S. Petro episcopum consecratum indicat. Notkerus prolixum ejus elogium ita concludit : « Qui Cornelius, relicta militia, apud præfatam urbem episcopi honore sublimatus quievit. » Petrus de Natalib. lib. III, cap. 73, narrata ejus conversione, subdit: « Deinde Cornelius, militiæ abrenuntians, discipulus apostolorum efficitur, et ab eisdem episcopis Cæsareæ ordinatur. Qui apud eandem urbem officio prædicationis fideliter peracto, sanctitate conspicuus ad Christum migravit : ibique sepultus quievit iv Nonas Februarii. »

5. Ex his refelli potest quod lib. x Recognitionum Clementis narratur, Simone Mago Antiochiæ S. Petrum absentem criminante, atque Ecclesiam conturbante, « supervenisse Cornelium centurionem, missum a Cæsare ad præsidem Cæsareæ, publici negotii gratia; » et quæ agerentur edoctum, spargi rumorem curasse, quia Cæsar in urbe Roma et per provincias maleficos inquiri jusserit ac perimi, se, ut istum magum caperet, venisset, et ob hoc missum a Cæsare. « Qui dolus feliciter evenit, ac Simonem ea fama conterritum inde fugavit. An tamen continuo ut baptizatus est Cornelius, nuntium militiæ remiserit; an idoneam ejus rei opportunitatem expectarit, in obscuro est. Ejusdem Clementis apostolicarum Constitut. lib. VII, cap. 47 habetur, « Zachæum, qui antea fuerat publicanus, primum episcopum Cæsareæ Palæstinæ fuisse: huic successiase Cornelium, et huic rursus tertium episcopum Theophilum. » Verum, ut alibi diximus, quæ eo capite referuntur, haud satis veritate videntur nixa, ut a Clemente scripta credantur; nisi ab aliquo interpolata fateamur. Ac S. Theophilus quidem Cæsareensis episcopus sub Severo principe floruit, ut v Martii dicemus ex libro S. Hieronymi *De illust. Eccles. script.* Ut neque Cornelio successisse, nisi longo ex

intervallo, potuerit, neque ab S. Clemente, qui in Trajani anno mortuus est, ejus fieri mentio.

6. Acta S. Cornelii (quæ ex vetustioribus monumentis descriptis: e Symeonem Metaphrasten fatetur Baronius; nos ab Aloysio Lipomano, dein a Surio, edita, cum ms. Græco bibliothecæ Christianissimi regis collata hic damus), ea, inquam, Acta episcopatus Cæsareensis non meminerunt. Solum Petro aliquandiu adhæsisse comitem peregrinationis referunt, ab eoque ad Scepsæorum civitatem missum, ac multa perpeßum incommoda, multis clarum miraculis, Demetrio principi ac populo fere universo fidei suscipiendæ auctorem exstitisse. In ea vero oratione, qua S. Petri certamina, labores, peregrinationes complexus idem est Metaphrastes, seu quis alius auctor apud Lipomanum et Surium xxix Junii, dicitur Petrus postquam e carcere, in quem illum Herodes conjecerat, eductus ab angelo est, « venisse Cæsaream Stratonis, » ubi antea Cornelium baptizarat, « et ex iis, qui ipsum sequebantur, presbyteris episcopum ibi constituisse: » post annos deinde aliquot, multis lustratis urbibus, venisse « Ilium, civitatem Hellesponti, eoque in loco Cornelium centurionem episcopum constituisse. »

7. Inde fortassis revocatus est Cæsaream, Zachæo, seu quo alio ejus urbis antistite, decedente. Scribit Baronius in Not. ad Martyrol. « sedem Cæsariensem, ea occasione, quod ex conversione Cornelii (Deo monente) illic primum apertum est ostium fidei gentibus, meruisse singulari prærogativa exaltari, ut non Hierosolymitana, sed ipsa fieret metropolis Palæstinæ. » Fuit sane Cæsarea olim metropolis Palæstinæ, eique subjecta Hierosolyma, ut patet ex canone 7 concilii Nicæni, qui ita habet : « Quia consuetudo obtinuit, et antiqua traditio, ut Æliæ episcopus honoretur, habeat honoris consequentiam, salva metropoli propria dignitate. » Theodorus Balsamon, in scholiis in hunc ac præcedentem canonem, recte monet Æliam dictam urbem Hierosolymorum, quod ab Ælio Adriano instaurata esset. At fœde hallucinatur, cum scribit eo canone decerni « ut metropoli Cæsareæ sua jura serventur, etiamsi ab ea Ælia abstracta sit, et honoratus ejus patriarcha, propter salutiferam Christi passionem. » Melius canonem Nicænum intellexit propinquior illis temporibus Hieronymus. Is ep. 64 ad Pammachium adversus errores Joannis Hierosolymitani cap. 15 ita scribit : « Tu qui regulas quæris ecclesiasticas, et Nicæni concilii canonibus uteris, et alienos clericos, et cum suis episcopis commorantes, niteris usurpare, responde mihi: Ad Alexandrinum episcopum Palæstina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur, ut Palæstinæ metropolis Cæsarea sit. » Quin et S. Leo I papa epist. 62 ad Maximum Antiochenum episc. data Opilione V. Cl. Cos. an. Chr. 453, Juvenalem episcopum Hierosolymitanum reprehendit, « ad obtinendum Palæstinæ principatum aspirantem, et insolentes ausus per commentitia scripta firnantem. » Postea tamen, annuente

Romano pontifice, patriarchali titulo et auctoritate ornata est sedes Hierosolymitana. At non ob solam conversi isthic Cornelii memoriam, antea metropolis Palæstinæ erat Cæsarea; sed quia, « ipsa Judææ maxima urbs erat, » uti scribit Josephus *De bello Judaic.* lib. III, cap. 14, sub finem, ast in Basileensi Græca edit. an. 1544 initio capitis 283: licet Anniani Marcellini ævo egregiæ quoque aliæ essent urbes, Eleutheropolis, Neapolis, Ascalon, Gaza.

8. Græci Cornelium solemniter venerantur XIII Septembris, ut patet ex Menologio et Menæis, ubi tamen Cæsareensis cathedræ mentio nulla. Menæa postquam retulere, S. Petrum ei catechesi imbuto baptisma impertiisse, subdunt: τὴν προστραταν τῆς Σαίπσωσ πόλεως ἐγγείρηται, « præfecturam Scepsos urbis illi committit, » quod cum Actis a Metaphraste descriptis consentit. Raderus vertit: « Illicque (Cæsareæ) urbis curam et præfecturam (in rebus fidei) commisit: quam Cornelius cum totam idolis addictam inverisset, per Christi gratiam conversam totam, adeoque ipsum urbis prætorem Demetrium cum tota domo in Christum credentem sacro fonte lustravit. Cornelius demum vita apostolico more peracta ad Dominum emigravit. » At Scepsin ei commissam asserunt Acta. Fuit urbs episcopalis in Hellesponto, uti Troas et Ilium.

§ III. S. Cornelii labores, miracula, inventio.

9. Eadem Menæa non Cæsareæ substituisse, sed varia percurrisse loca tradunt, et quidem cum S. Petro apostolo: « Maxima, inquit, dignatus celebritate nominis, Corneli, cum apostolorum principe ac pluribus aliis, discurreisti, ubique divinum peragens præconium, per quod et ad lumen perducti, ab ignorantiae tenebris eruti sumus. » In alia ode: « Accepta Spiritus gratia, veluti splendidus quidam sol, terram illustrasti, Corneli, depulsa idolomania caligine. » Alia: « Quasi fluvius ingens egressus es, irrigans cælesti doctrina universam terræ faciem, multiplicis deorum culturæ zizania suffocans, Corneli. » Alia: « Toti mundo mortuus, ejus qui pro nobis mortuus est, resurrectionem, omnibus, qui per animi passiones mortui erant, annuntiasti, beatissime Corneli. » Alia: « Spiritu illustratus, stella effectus es luciflua, splendidissimo fulgore fines terræ collustrans, hieronymista Corneli. » Alia plura id genus de eo prædicant; Christi præconem appellant, « et sanctorum discipulorum æqualem, qui sanctum Spiritum ut illi acceperit. » Quin et alia celebrant, quæ ab eo Scepsi gesta esse in Actis dicuntur. Ejusmodi hæc sunt: « Totus Deo omnipotenti deditus, surdis simulacris cultum non exhibuisti, compellentibus sanguinariis homini-

bus Altissimum invisibilem. Deum, Corneli, ferventer invocasti, et abominandorum idolorum templum funditus evertisti, vehementi hominum admiratione. Omnipotentis servans mandata, et ipse servatus es: vincula sustinuisti, et insipientes homines vinculis superstitionum solvisti, o theosopho.

10. Sepulcrum quoque illius celebrant, et patrata ad illud miracula. Domus ejus exstitit Cæsareæ, S. Hieronymi ætate, sed in templum conversa: sepulcri ac reliquiarum nulla apud eum memoria. Ita scribit epist. 27, sive in Vita S. Paulæ, quam XVI Januarii dedimus, cap. 2, n. 8, ubi loca maritima Palæstinæ enumerat, quæ Paula Hierosolymam tendens lustravit: « Et versa vice (mirata est) Stratonis turrim, ab Herode rege Judææ in honorem Cæsaris Augusti Cæsaream nuncupatam, in qua Cornelii domum, Christi vidit ecclesiam. » Cur non et sepulcrum? Atqui hoc, ut Menæa habent, « velut fons profundit large curationes fidelibus, abigit nequam spiritus, illuminatque omnium oculos, qui in fide eum laudant. » Item: « Semper scaturis torrentibus curationum, humanas ægritudines detergens. » Dein: « Exaltatus virtutibus es, præcelsæ cedri in modum, et suaveolentes nobis fructus protulisti, doctrinæ nimirum largitionem, gratiam miraculorum, curationum efficaciam, beate hierarcha Corneli. » Ac deinde: « Natura quidem mortuus, usu vero beatum sepulcrum inhabitans, illud multorum miraculorum fontem efficit, o sapiens Corneli, ægrotos sanans, spiritus malignos abigens in Spiritu sancto. »

11. Ignotum diu id sepulcrum fuit, ut in Actis traditur; donec id S. Silvanus, Troadensis episcopus, invenit, Theodosii Junioris temporibus. Quod Latini, ut diximus, II Februarii, Græci XIII Septembris eum venerantur; altera fortassis celebritas ejus gloriosi decessus est, altera inventionis ac translationis.

12. Nec illud omittendum, martyrem eum in Menæis appellari, seu vere pro Christi fide interfectus est, seu solum quæstioni, quæ in Actis memoratur, adhibitus. Ita habent Menæa in titulo diei XIII Septembr. « Et sancti martyris Cornelii ceaturionis. » Et in cantico quodam: « Unguento sacerdotii perfusus, discurreisti, præconium salutis faciens in gentibus, erroris spinas exstirpans, divina sapiens, et doctrinam nulli obnoxiam errori mentibus inserens. Ideo benedicimus te, ut pontificem Deo afflatum, et martyrem invictum, Corneli. » Huc facit quod in miraculis S. Anastasii Persæ habetur XXII Januar. miraculo 10 Cæsareæ patrato: « Receptor quidam templi sancti et gloriosi martyris Cornelii, Joannes nomine. » Quamquam et in Actis cap. 3, n. 12 martyr appellatur.

MARTYΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΚΟΡΝΕΛΙΟΥ ΕΚΑΤΟΝΤΑΡΧΟΥ.

MARTYRIUM SANCTI ET GLORIOSI

MARTYRIS

CORNELII CENTURIONIS.

(Græca nunc primum typis mandatur ex cod. ms. Paris. n. 1489. EDIT. PATR.)

CAPUT I.

S. Cornelii conversio, baptismus.

Α'. Μετὰ τὴν σωτήριον ἐπὶ γῆς τοῦ Λόγου ἐπιδη-
 μίαν τὸν ἐκούσιόν τε σταυρὸν καὶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν
 ὀάνκτον καὶ τὴν εἰς οὐρανούς ἐπάνοδον ὄθεν ἐπήλυθεν
 οἰκοδομησά τὴν σκηνὴν Δαυὶδ, κατὰ τοὺς προφήτας,
 τὴν πεπτωκυῖαν, εἰς ὑπῆρχε καὶ ὁ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς
 σπείρης ἑκατόνταρχος Κορνήλιος τῶν ἐκζητούντων
 αὐτὸν καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐκείνῳ ποιούτων, καὶ πολὺς
 ἐν ἀγαθοῖς ἔργοις ἦν, εἰ καὶ μηδέπω τῆς χρίστου
 τούτου τῆς θείας, μηδὲ τῆς πρὸς αὐτὸν ἤζωτου κλή-
 σεως. Ἀνὴρ οὗτος εὐσεβῆς καὶ τὸν Θεὸν αὐτὸς τε
 καὶ ὁ πᾶς αὐτῷ οἶκος φοβούμενοι, ὧν τε εἶχε το-
 δεομίνοις μεταδιδοῦς καὶ τοῦ Θεοῦ διὰ πιντός πάλιν
 ἐκείνος δεόμενος· τούτῳ ἐν Καισαρείᾳ διάγοντι, ὡς
 ὁ Θεὸς Λουκᾶς σαφέστατα περὶ αὐτοῦ διέξεισιν,
 ἄγγελος περὶ ποῦ τὴν ἐνάτην ὥραν ἐφοίτησε τῆς
 ἡμέρας, καὶ, Κορνήλιε, ἔφη, αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ
 ἐλεημοσύναι ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ
 Θεοῦ, καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρα καὶ μετά-
 πεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον· οὗτος
 ἐλθὼν λαλήσει σοι ῥήματα ζωῆς. Ταῦτα ἡ μὲν ἐπι-
 σκήψας, οὐκ ἔτι φανερός ἦν· Κορνήλιος δὲ τῶν οἰκε-
 τῶν ὄμο καὶ στρατιώτην αὐτίκα εὐσεβῆ τῶν προσ-
 καρτερούντων αὐτῷ ἔνα κλήσας ἀνακαλύπτει τε
 αὐτοῖς ἄπερ ἴδοι· καὶ εἰς Ἰόππην ἐκπέμπει· τῆδε
 δὲ γὰρ διατρέθειν τὸν Πέτρον ὁ ἄγγελος εἶπεν, καὶ
 τὴν ξενίαν ἐδήλωσε παρὰ τινι Σίμωνι βυρσαί γινο-
 μένην. Πέτρος οὖν καὶ γῆν τῷ κηρύγματι πᾶσαν καὶ
 θάλατταν ἐπερχόμενος, καὶ πνευμάτῳ τῆν ἀλήθειαν
 καταγγέλλων (ἔκειτο γὰρ ὡς ἀληθῶς εἰς φῶς ἐθνῶν
 καὶ σωτηρίαν πολλῶν) παρὰ τοὺς κατοικοῦντας Λύδ-
 δαν ἁγίους ἐλθὼν καὶ τινι Αἰνέᾳ παρεϊμένον ἐξ ἐτῶν
 ὀκτὼ κατκείμενον, ἀνιστήσας, εἰς Ἰόππην δια-
 βὰς, καὶ τὸ κατὰ Ταβηθά, ἧτις ἔκολετο Δορκᾶς,
 Οὐμάκ διὰ κλήσεως, ἐνετύθη παρὰ τῷ βυρσαί κατήγετο.

I. Post salutarem Verbi in terram adventum
 crucemque et mortem pro nobis sua sponte ab eo
 susceptam, et in cælos ascensionem, unde descen-
 derat ad ædificandum Davidis tabernaculum (ut
 cum prophetis dicam 3) quod ceciderat; unus erat
 ex cohorte Italica centurio Cornelius, ex iis qui
 ipsum quærebant, et faciebant quæ illi placebant,
 et qui multa bona faciebat opera (etiamsi nondum
 divina Christi gratia, neque vocatione ad ipsum
 esset dignatus hic vir pius) ut qui Deum timeret
 ipse, et tota ejus familia, et iis, quæ habebat,
 impertiret egentes; rursusque Deum precaretur
 assidue. Ad eum agentem Cæsareæ (ut divinus
 Lucas de ipso refert apertissime 4) venit angelus
 circa nonam horam diei, et dixit ei: Corneli,
 orationes et eleemosynæ tuæ ascenderunt in me-
 moriam in conspectu Dei: et nunc mitte viros
 Joppen, et accerse Simonem, qui appellatur Pet-
 rus: is cum venerit, loquetur tibi verba vitæ.
 Hæc cum ille quidem mandasset, non amplius
 apparebat. Cornelius autem statim duobus voca-
 tis famulis, et pio quodam milite, ex iis qui illi
 perpetuo aderant, illis aperit, quæ viderat, et eos
 mittit Joppen. Illic enim versari Petrum dixit an-
 gelus, apud quemdam Simonem coriarium. Petrus
 autem, qui omnem terram et mare obibat prædi-
 cando, et veritatem ubique annuntiabat (erat enim
 revera positus in lucem gentium et salutem mul-
 torum), ingressus ad sanctos qui habitabant Lyd-
 dam, cum quemdam Æneam, qui octo annis
 jacebat paralyticus, fecisset surgere, Joppen
 deinde venisset, et in Tabitha, quæ vocatur
 Dorcas, fecisset magnum illud miraculum, hic
 degebat apud coriarium.

3 Amos ix, 11. 4 Act. x.

II. Sed nec eum quoque dimisit Deus ignarum A mysterii, quo erat initiandus Cornelius : aut potius Cornelii justitiam et preces non desepit. Sed quoniam ii qui erant ex circumcissione, dissidebant ab iis qui habebant præputium ; ne Petrus eos, qui missi erant a Cornelio, ut qui haberent præputium, incassum rursus remitteret, propterea quod nefas sibi putaret congregari cum alienigena, aut ad eum accedere ; cum illi Cæsarea profecti, non procul essent ab Joppe, ostendit ei Deus Cornelii virtutem et agnitionem. Cum itaque ascendisset in superiorem domus partem, ut quæ hora sexta fiunt, preces redderet, se cibo reficere opus habuit, et esuriit. Interim autem dum Petro parabatur cibus, videt cælum apertum, et vas quoddam, tanquam magnum linteum, qua-
B
tor initiis in terram demitti, et ad ipsum venire. Vas autem continebat bestias, tam omnes terræ quadrupedes, et reptiles, quam volucres cæli. Voxque ex illo visa est ad eum exire, dicens : « Surge, Petre, macta et comede. » Deinde cum is dixisset, « Nequaquam, Domine ; » et cum deinde etiam causam adjecisset, « Nunquam enim, inquit, comedi omne commune aut im-mundum », vox ei rursus respondit : « Quæ Deus mundavit, tu ne dixeris communia. » Cum-
que hoc ter factum esset, vas rursus assumptum est in cælum. Hoc autem significabat conversio-nem Cornelii, et eorum qui erant cum ipso. Nam esuries quidem, qua laborabat Petrus, significa-bat illius in pietatem propositum et studium ; et
C
quod is nihil adeo esuriebat et desiderabat, at-que infidelium agnitionem, et eis omnino dare verum Dei cultum et prædicationem Evangelii. Quadrupedes autem et serpentes ac volucres erant signum multitudinis eorum qui erant convertendi cum Cornelio. Vas autem e cælo ter demissum, significabat ternam in baptismo demersionem. Mundatas autem eas esse a Deo, significabat Cor-nelii justitiam et misericordiam cum universa domo, et quod ii quoque Deo accepti evaserunt.

III. Cogitante autem Petro, et non valente visio-nem conjicere, qui missi fuerant a Cornelio, jam ad fores venerant. Et prolinus incidens Spiritus, et illorum adventum significat, et jubet Petrum eos convenire minime hæsitantem. Atque ei quidem,
D
cum ad eos descendisset, quæ vidisset Cornelius, et quæ ab angelo audivisset, omnia renuntiant. Ita-que die sequenti simul veniunt Cæsaream. Cum eis autem obviam processisset Cornelius, et promississet ad ejus pedes, erigit eum Petrus, dicens : « Ego quoque sum homo. » Deinde cum in eo seminas-set verbum pietatis, et in animis eorum qui con-venierant, postquam vidit Spiritus gratiam in eos illapsam, et baptismum præcipientem, eos ad veritatem deducit, et baptismo initiat.

B'. 'Αλλ' οὐδὲ τούτον ἀφῆκε πάλιν τῶν κατὰ τὸν Κορνήλιον ἀμύητων ὁ Θεός· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τὴν τοῦ Κορνήλιου δικαιοσύνην, οὐδὲ τὰς προσευχὰς περιε-
δαι· ἀλλ' ἐπεὶ οἱ ἐκ περιτομῆς διεκρίνοντο πρὸς τοὺς ἀκροβυστίαν ἔχοντας, ἵνα μὴ καὶ οὗτος τοῖς ὑπὸ Κορνήλιου πεμφθέντας ὡς ἀκροβύστους δικαιοῦς ἀποπέμψαιτο πάλιν, οἷα οὐ θέμις ἐν τῷ Πέτρῳ καλ-
λᾶσθαι ἢ προσέργασθαι ἀλλοφύλω· ὡς ἦδη τῆς Και-
σαρείας ἀπάρχοντες· ἐκεῖνοι οὐ πόρρω Ἰόππης ἦσαν, παραδείκνυσι καὶ αὐτῷ τὴν Κορνηλίου ἀρετὴν καὶ τὴν ἐπίγνωσιν ὁ Θεός. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν ἐπὶ τὸ ὄψι-
μιον ἀναβὰς, ἐφ' ᾧ τὰς ἐπὶ τῇ ἔκτρῳ ὥρα εὐχὰς ἀπο-
δόψῃ κατὰ χρεῖαν τε τροφῆς ἐγεγόνει καὶ πρόσκαιρος ἦν. Ἐν ὅσῳ δὲ ἡ ἐστίασις τῷ Πέτρῳ παρεσκευάζετο, ὄρᾳ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγόντα, καὶ σκευὴς τι ὡς ὄψιν
B
μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς ἐπὶ τῆς γῆς καθήμενον· καὶ ὡς αὐτὸν ἤκον· τὸ δὲ σκευὸς τὰ τε θηρία καὶ τὰ τετράποδα τῆς γῆς πάντα καὶ τὰ ἔρπετά καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐν ἑαυτῷ εἶχε, καὶ φωνή τι ἐκεῖθεν ἐξίέναι πρὸς αὐτὸν ἰδόκει· « Ἀναστάς, Πέ-
τρε, λέγουσα, θύσου καὶ φάγε »· « Μηδαμῶς » δὲ αὐτῷ, « Κύριε, » εἰπὼν τι, εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν προσθέντι· « Οὐ, Δέσποτα, γὰρ, φησὶν, ἔφαγον πᾶν κοινὸν οὐδὲ ἀκά-
θαρτον, » ἢ φωνὴ ἀπεκρίνατο πάλιν· « Ἄ ὁ Θεός ἀκαθάρσει, μὴ κοίνου σύ. » Καὶ τοῦτο ἐπὶ τρις γε-
γονός, εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ σκευὸς ἀνελήφθη πάλιν. Τὸ δὲ ἄρα τὴν ἐπιστροφὴν Κορνηλίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὑπεδήλου. Ἡ μὲν γὰρ τῆς τροφῆς τοῦ Πέτρου χρεῖα τὴν ἑκάστον περὶ τὴν εὐσεβείαν πρόθεσιν καὶ τὴν σπουδὴν ὑπεσήμαινε· καὶ ὡς οὐδένος οὗτοι τοσοῦτον ἐπέιναι, οὐδὲ ἠφίετο, ὡς τῆς τῶν ἀπίστων ἐπιγνωσεως, καὶ τοῦ τὴν εὐσεβείαν ἐκάστοτε καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐπιδοῦναι. Τὰ δὲ τετρά-
ποδα, καὶ τὰ ἔρπετά, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ πληθους τῶν μετὰ Κορνηλίου μελλόντων ἐπιστρέφειν τεκμήριον ἦν· τὸ δὲ καὶ τρις καθίσθαι τοῦ οὐρανοῦ τὸ σκευὸς, τὸ τρισσὸν τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι καταδύσεως ὑ-
νηύτετο· τὸ δὲ κκαθαρῆσθαι αὐτὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, τὴν δικαιοσύνην Κορνηλίου καὶ τὸν ἔλεον σὺν παντί τοῦ οἴκῳ ἰδῆλου· καὶ ὡς ἄρα δεκτοὶ τῷ Θεῷ καὶ οὕτω γεγέννηται.

Γ'. Διενθυμουμένῳ τοίνυν τῷ Πέτρῳ, καὶ μὴ συνεινχι τὴν ὄψιν μηδὲ συμβαλεῖν ἔχοντι, οἱ ὑπὸ Κορνηλίου σταλέντες πρὸς ταῖς θύρας ἤκον ἦδη, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐπιτετὼν αὐτίκα τὴν τε ἄφιξιν ἐκείνων μνηύει· καὶ συνελθεῖν αὐτοῖς ἐπιτρέπει τὸν Πέτρον μηδὲν διακρινόμενον. Τότε μὲν δὴ πρὸς αὐτοὺς κατα-
D
βάντι ὅσα τε Κορνήλιος ἴδοι καὶ ὅσα παρὰ τοῦ ἀγγέ-
λου ἀκούσειεν, ἀπαγγέλλουσιν αὐτῷ πάντα, καὶ τῇ ἐξῆς ἐπὶ Καισάρειαν ἀφικνούντων. Προῦπανθησαν οὖν δὲ Κορνηλίου καὶ πεσότος πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἀνίστησιν αὐτὸν Πέτρος· « Κάγω αὐτοῦς ἄνθρωπος εἰμι, » εἰπὼν. Ἐἶτα τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας αὐτῷ τε καὶ ταῖς τῶν συνεληλυθότων ψυχῶν κατασπεύρας, ὡς καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐπιπταμένην αὐτοῖς εἶδε καὶ τὸ βάπτισμα παρεγγύωσαν, εἰς τὴν ἀλη-
θειάν τε αὐτοὺς ἐπαναγαγεῖν καὶ τελειοῖ τῷ βαπτί-
σματι.

CAPUT II.

S. Cornelii labores, præsertim Scepsis.

Δ'. Διασπρῆεις δὲ μετὰ τὴν ἐπὶ Στεφάνῳ λύπην ἀπὸ Ἱεροσολύμων τοὺς ἀποστόλους παρῆν καὶ Κορνήλιος, καὶ μέχρι Φοινίκης ἦλθε, καὶ Κύπρου, καὶ Ἀντιοχείας αὐτῆς· καὶ Πέτρῳ συναπήρε πάλιν καὶ Τιμοθέῳ· καὶ οὐδὲ ἐν Ἐφέσῳ αὐτῶν ἀπολέλειπτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν Σεψαίων μάθισεν πόλιν εἰδῶλος ὑποκειμένην, ἐσκέπτοντο μὲν ὅστις αὐτὴν καταλάβοι, καὶ τὸ πρᾶγμα κλήροις ἐπέτρεπον. Τοῦ κλήρου δὲ Κορνήλιον λαχόντος, ἰδὲ εὐθέως ἐπιδημεῖ τῇ πόλει. Ἐτοπάρχει δὲ αὐτῆς Δημήτριός τις φιλόσοφος καὶ δεινός τὰ Ἑλληνικὰ, φοβερὸν κατὰ τῆς εὐσεβοῦς τῶν Χριστιανῶν πνεύων πίστεως, ἄλλους τε θεοῦ Ἑλλήνων τιμῶν, καὶ Ἀπολλωνα μάλιστα καὶ Δία οὕτως τὴν Κορνηλίου ἐπιδημαίνων μαθῶν, μετεπέμψατο αὐτίκα τὸν ἄνδρα, καὶ ἐφ' ὅτῳ ἦχοι καὶ ὅθεν καὶ οἱ ἄνδρες αὐτῶν τὸ ἐπιτηδεύμα, ἐπυνθάνετο. Ὁ δὲ Δούλος μὲν εἰμι τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἔφη· ἐστειλάμην δὲ τὴν ἐνταῦθα, ὥστε ἀναλαβεῖν μὲν σε τοῦ βαθυτάτου σκότους τῆς ἀγνώστιας, τῷ φωτὶ δὲ οικειῶσθαι τῆς ἀληθείας καὶ καθαρὰν ἐπιγνώσεως ἀκτίνα τῇ σὴ ψυχῇ ἐπαφρῆσαι. Τοῦτων οὐδὲ ὀλίγα συνίεις ἐκεῖνος, θυμοῦ τε κατὰ βραχὺ ὑπεπέμπλατο, καὶ μανικὸν ἐξείσθη, καὶ ἄγριον ἀναφθέγγεται· Ἄλλα σε ἡρόμην· ἔτερα δὲ μοι αὐτὸς ἀποκρίνη· μὰ τοὺς θεοὺς ἄπαντας, εἰ μὴ ἐν κόσμῳ καὶ μετὰ σπουδῆς ἀποκρίνη, οὐ φείσομαι τοῦ σοῦ γήρους, οὐ δώσω συγγνώμην τῇ ἡλικίᾳ, οὐ τὴν πολιὰν αἰδέσθησομαι, πλὴν ἀλλ' εἰπὲ καὶ τίνοι στρατεύου, καὶ ἐφ' ᾧ παραγέγονας.

Ε'. Ὁ δὲ Κορνήλιος· Εἰ βούλει μαθεῖν καὶ ἤτις ἡ στρατεία ἐμοί, ἔφη, ἑκατοντάρχης εἰμί. Καὶ εὐθὺς τὰ προεξημέαια σαφέστερον ἀνεκύκλει πάλιν. Μαθῶν γάρ, φησὶν, ὡς μεγάλη πλάνη αὐτὸς τε καὶ ἡ σύζυγος καὶ πᾶσα ἡ ὑπὸ σοὶ κειμένη ἀρχὴ περιπέσοιτε, ἦκα τὴν ἀπίστην λύσω καὶ χειρουργήσω ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας ὑμᾶς καὶ τῷ μόνῳ ζῶντι Θεῷ καταλαβῶν, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ὑφ' οὗ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα παρήχθη, καὶ οὗ τῷ νευματι ἄγεται. Πρὸς ταῦτα τὸν Δημήτριον ἔρωντα πρεσβύτατον ἦδη φάναι, Καὶ μὲ τις διὰ τὴν ἡλικίαν οἶκος εἰσέρχεται· τοὺς μακροὺς τοίνυν λήρους ἐάτας (βραχὺ γάρ σοι ἔρῃ)· θύσον, προσελθόντων τῶν θεοῦ· τοῦ δὲ καὶ, Ποίους θεοὺς; ἐπανερωμένου· Τίσιν ἄλλοις γε, εἶπεν ἐκεῖνος, ἢ Διὶ καὶ Ἀπόλλωνι; Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἀνανεύσεις, χαλεπαῖς, εὖ ἴσθι, κολάζεσαι καὶ στρέβλαις παραδοθήσῃ· καὶ οὐδεὶς ἄρα οὕτω δυνατός παρὰ τοὺτους ἔσται θεός, ὃς τῶν ἐμῶν ἐξελεῖται σε χειρῶν. Ὁ δὲ· Δύναται, φησὶν, ὁ ἐμὸς Θεός, οὐ κακῶν ἀπαθῶν μόνος, οὐδὲ τῆς ἐξ ἀνθρώπων κρείττονα ἐπερείσας ἐμὲ διασωσάσθαι, ἀλλὰ καὶ οὖς αὐτὸς ὀνομάζεις θεοὺς καθελειν,

(1) Imo, ut ex Actis patet, Stephani cædes ante Cornelii conversionem contigit. Melius in orat. de S. Petri certaminibus supra citata num. 6 tradit idem Metaphrastes, Cornelium cum Petro peregrinatum, postquam hic ex Hierosolymitano carcere ereptus

IV. Cum dispersis autem ab Hierosolymis apostolis, post vexationem quæ a Stephani morte accidit (1), simul aderat etiam Cornelius, et venit usque in Phœniciam, et Cyprum, et ipsam Antiochiam: et rursus profectus est una cum Petro et Timotheo: et nec Ephesi quidem ab eis absuit. Cum autem accessissent, Scepsæorum civitatem (2) esse subjectam cultui simulacrorum, consultabant, quisnam eo iret; et rem permiserunt sortibus. Cum sors autem venisset ad Cornelium, ille quidem recta vadit ad civitatem. Ejus autem præfectus erat quidam Demetrius, qui erat philosophus, et gentilium superstitionibus mire deditus, horrendum spirans adversus piam fidem Christianorum; et alios gentilium colens deos, maxime autem Apollinem et Jovem. Is cum accessisset de adventu Cornelii, cum statim accersit, et cur venisset, et unde, et quodnam esset ejus studium, interrogavit. Ille autem: Sum quidem, inquit, servus Dei vivi. Veni autem huc missus, ut te revocem a profundissimis tenebris ignorantiae, deducamque ad lucem veritatis, et purum radium agnitionis immittam in tuam animam. Horum ille ne pauca quidem intelligens, ira illico fuit repletus, sæveque repente loquitur et ferociter: Alia te rogavi, tu autem alia mihi respondens. Per deos omnes, si non singula dicis ad propositum, si non moderate et diligenter respondes, non parcam tuæ senectuti, non ignoscam tuæ ætati, non reverebor canitiem. Sed dic, et cui milites, et quam de causa accesseris.

V. Cornelius autem, Si velis, inquit, scire, quænam sit mea militia, sum quidem centurio. Et rursus apertius evolvit et explicavit ea quæ prius dicta sunt. Nam cum, inquit, accessissem, quod ipse et uxor tua, et quidquid est in tua dititione, in magnum errorem incideritis, venio vos liberaturus a deceptione, et vos deducturus ad viam veritatis, et soli viventi Deo reconciliaturus, qui fecit cælum et terram, et a quo producta sunt, quæcunque sunt in ipsis, et cujus nutu ducuntur. Ad hæc Demetrius, Video te, inquit, jam senio esse confectum, et me tui miseret propter ætatem. Prolixas ergo nugæ jubens valere (paucis enim tecum agam), accede et diis sacrificæ. Cum ille autem rogasset, Quibusnam diis? Quibusnam aliis, inquit præfasset, nisi Jovi et Apollini? Sin autem recusaveris, scias fore, ut gravibus suppliciis et tormentis tradaris: neque ullus præter eos erit Deus adeo potens, qui te sit a meis erepturus manibus. Ille autem, Potest, inquit, Deus meus me non solum a malis conservare illæsum, et efficere ut sint hominum injuriis et insultibus superior, sed eos etiam destruere, quos tu deos no-

foit.

(2) Scepsis regio est apud Plin. lib. v. cap. 30. Ejus fortassis primaria urbs Scepsis, quam Σκῆψιν vocat Ptolemæus tab. 1, Asiæ, locatque in Myisia minori, quæ est ad Hellespontum. *

minas, evertereque et confringere illorum simulacra, eaque in pulverem redigere et in cinerem, et te vana, quam de illis concepisti, spe privare, et per agnitionem ad se traducere.

VI. Hæc cum respondisset Cornelius, jam juravi per omnes deos, inquit Demetrius, quod nisi moderate respondeas, et nisi diis obtuleris sacrificium, te gravia supplicia accipient et cruciatus: et nondum mihi credis? Rursus ergo dixit præclare Cornelius: Me recte dicentem audi, o iudex. Dæmonibus, et surdis ac inanimis simulacris ego nunquam sacrificaverim. Scriptum est enim: « Dii, qui cælum et terram non fecerunt, pereant » Et rursus: « Adorabis Dominum Deum tuum et ei soli servies. » Ego igitur veni, ut det vobis quoque Deus pœnitentiam ad agnitionem veritatis, et resipiscatis a diaboli laqueo ad illius voluntatem. Sin autem tibi videtur, eos, quos dicis deos, ostende mihi. Hoc cum ille audiisset, valde lætatus est cum iis qui cum ipso erant, et bona spe sunt repleti, putantes stulti, se mox esse visuros Cornelium sacrificantem. Eis itaque mox fuit apertum templum Jovis, ut qui putarent Cornelium statim esse deo sacrificaturum. Cum itaque venisset id templum Cornelius, omnes illuc celeriter confluerunt, non solum Demetrius, et ii qui eum assectabantur, sed ejus etiam corjux Evanthia et filius Demetrius: nam ipse quoque sic vocabatur. Cum itaque ad orientem genu flexisset, dixit ex animo Cornelius: Deus, qui conturbas terram, et montes transfers in cor maris; qui tempore Danielis famuli tui Belum evertisti, et draconem sustulisti, et ora obstruxisti leonibus, ut tuum servares famulum; tu quoque nunc everte hæc simulacra, tam fusilia, quam sulpilia; et agnitionem præbe tuo populo, et sciant tuum esse brachium cum potentia. Tu es nostræ potestatis gloriatio. σχου τὴν σὴν ἐπίγνωσιν τῆ λαῶ σῶ, καὶ γνώτωσιν τῆς δυνάμεως ἡμῶν σὺ εἶ.

VII. Cum hæc esset precatus, egreditur e templo: simul autem cum eo egreditur etiam Demetrius, et quæcunq; alia gentium convenerat multitudo. Evanthia autem et filius Demetrius adhuc manebant intus. Repente vero maximo quidem terræ motu Deus concutit civitatem: templum autem mox deturbatum, simulacra confringit, et in cinerem comminuit, et in pulverem, Demetriumque filium et matrem Evanthiam intus intercipit. Cum pater ergo Demetrius templi aspexisset eversionem, nondum autem accepisset uxorem et filium fuisse intus interceptos, ducitur quidem in judicium divinus Cornelius, cogendus utique dicere causam eversionis. Ille autem lætus ingreditur, Deum alloquens, qui ei dabat vires, et magis exultans propter hoc miraculum incredibile, quam propter thronum Demetrius, et propter illud excelsum et sublime tribunal. Præveniens autem interrogationem: Ubi nunc sunt, inquit, o Demetri, magni tui dii? Ille autem continuo, Quibusnam, inquit, magicis artibus et

δ Deut. x, 20. θ Dan. iv.

τὰ ἐκείνων τε εἰδῶλα καταστρέψαι καὶ διακλάσει: καὶ τέφραν ἀποφῆναι καὶ κόνιν· καὶ σὲ τῆς ἐπ' αὐτοῖς κενῆς ἐλπίδος ἀποστῆσαι, καὶ πρὸς ἐκωτὸν ἀντιβιάσαι δι' ἐπιγνώσεως.

Σ'. Ταῦτα τοῦ Κορνήλιου ἀποκριναμένου, ὁ ἄλλοτε πάντας ἤδη θεοῦ, ὁ Δημήτριος ἔφη, ὡς εἰ μὴ ἐπιεικῶς ἀποκρίνη, εἰ μὴ, οὐσίαν τοῖς θεοῖς προσενέγκης, χαλεπαί σε καὶ τιμωρεῖαι καὶ κολάσεις ἐκδέξονται· καὶ οὐ πιστεύσεις μοι ἔτι; Γενναῖος τοῖνον αὐτὸς ὁ γεννητός Κορνήλιος, Ὁρθῶς ἐμὸν λέγοντος, εἶπεν, ὦ δικαστὰ, ἔκουε· ὀπίμοσιν ἐγὼ καὶ κωφοῖς εἰδώλοισι καὶ ἀψύχοις οὐκ ἂν ποτε θύσασιν· γέγραπται γάρ, « Θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολείσθησαν » καὶ ἄλλιν· « Προσπυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν, καὶ αὐτῶ μόνῳ λατρεύσεις. » Ἐγὼ τοῖνον ἤλθον ὅπως δῶ καὶ ὑμῖν ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψετε ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα. Εἰ δοκεῖ δέ, καὶ οὕς λέγεις ἐπιδειξόν μοι θεοῦς. Τοῦτο ἐκεῖνος ἀκούσας, πάντῃ τε σφόδρα μετὰ τῶν σὺν αὐτῶ ἤθη καὶ χρηστῶν ὑπεπλήθησεν τῶν ἐλπίδων, οἰόμενος ὅσον οὕτω αἱ μάταιοι θύσαντα ἴδεν καὶ Κορνήλιον ἀμελεῖ καὶ θάπτει αὐτοῖς ὁ τοῦ Διὸς ναὸς ἦοικεν, οἷα παρελθεῖν εἴσω νομίζουσι τὸν Κορνήλιον καὶ τῶ Θεῶ οὔσαι. Εἰς τὸν ναὸν τοῖνον τοῦ ἀνδρὸς παρελθόντος συνέβησαν ἐκεῖ μετὰ σπουδῆς πάντες, ὁ Δημήτριος μόνον, οὐδὲ ὅσοι περὶ αὐτὸν ἦσαν, ἀλλὰ καὶ ἡ σύζυγος Εὐανθία, καὶ ὁ υἱὸς Δημήτριος· τούτῳ γάρ καὶ αὐτὸς ἐκκλιετο δόνοματι. Κλίνας τοῖνον πρὸς ἀνατολὰς τὸ γόνυ μετὰ τῆς καρδίας Κορνήλιος, Ὁ Θεὸς εἶπεν, τράσασον τὴν γῆν καὶ μεταπίθι: ἔφη ἔν καρδίαις θαλασσῶν, ὁ τὸν βῆλ ἐπὶ τοῦ σὸ δούλου Δανιὴλ καταστρέψαι, καὶ τὸν δράκοντα ἀελῶν, καὶ τοὺς λέοντας φιμώσας, ἵνα τὸν οἰκεῖον σώσῃς θεράποντα, οὕτως καὶ νῦν τὰ εἰδῶλα σαταστρέψον, ταῦτα τὰ χωνευτὰ καὶ γλυπτὰ, καὶ παρίθι: σὺς ὁ βραχίον μετὰ δυναστείας καὶ τὸ κούχημα

Ζ'. Ταῦτα προτευζόμενος ἔξεισι τοῦ ναοῦ, συνέξεισι δὲ αὐτῶ καὶ Δημήτριος καὶ ὅσον ἄλλο τῶν ἐκλήνων πλήθος συναλεθίσθησαν· Εὐανθία μένει καὶ ὁ υἱὸς Δημήτριος ἔνδον ὑπέμενον ἔτι. Ἄρῳ δὲ τὰ μέγιστα μὲν ὁ Θεὸς κατασειε τὴν πόλιν. Κατενεχθεὶς δὲ ὁ ναὸν αὐτίκα τὰ τε εἰδῶλα διαθρύπτει καὶ εἰς κόνιν λεπτεῖνει καὶ χυρὺν, καὶ Δημήτριον τὸν σὺν ἔνδον καὶ τὴν μητέρα Εὐανθίαν ἀπολαμβάνει. Τοῦ πατρὸς τοῖνον Δημητρίου τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ θεοσαχμένου, μήπω δὲ μαθόντος, ὡς ἔρα καὶ ἡ γυνὴ ἔνδον καὶ ὁ υἱὸς ἐναπολειφθεῖεν, ἔγεται μὲν εἰς τὸ δικαστήριον ὁ θεοῦ Κορνήλιος τὸ αἴτιον εἶπεν τῆς καταστροφῆς εἰπεῖν ἀναγκασιδρόμενος. Ὁ δὲ φριδρῶς τε εἰσῆει τῶ ἔνδον αἰσθόμενοι αὐτὸν ἥρεμα ἀειγόμενος Ἰησοῦ, καὶ μέγα φρονῶν ἐπὶ τῶ παραδόξῳ τούτῳ θάσματι μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῶ θρόνῳ Δημητρίου, καὶ τῶ μετεώρῳ ἐκείνῳ καὶ ὑψηλῶ βίματι. Καὶ προλαβὼν τὴν ἐρώτησιν· Ποῦ νῦν εἰσι, Δημήτριε, αἱ μεγάλοι σου θεοὶ ἔφη; Ὁ δὲ εὐθὺς, Ποῖαις, φησί, ταῖς μαγγανείαις, εἴθλιε, καὶ τὸν ναὸν καταστρέψαι

καὶ συνέτριψας τὰ ἀγάλματα ; ἀλλὰ βράδυταίς σε αὐτοὶ θεοὶ ἅπαντες ἴστωσαν τιμωρίας ὑποδαλῶ. Καὶ αὐτίκα ἐσκέπτετο τί ἂν ποιῶν πικροτάτην αὐτῷ τῆν κόλασιν ἐπάγει. Ἐσπέρας δὲ ἦδη καταβούσης, κελεύει δεθέντα χεῖρας ὁμοῦ καὶ πόδας τὸν ἅγιον ἀναρτηθῆναι παρὰ τῆ φυλακῆς, καὶ οὕτω παρ' ἄλλων τῶν νόκτα διατελέσαι κρεμάμενον. Ταῦτα ἔφη, καὶ τὸν ἅγιον εὐθὺς εἶχεν ἠ φυλακῆς.

CAPUT III.

Srepsæorum conversio. S. Cornelii obitus.

H. Παρχρηῆμα δὲ τῶν οὐρανῶν τις ἐπικαταλαμ-
βάνει σπουδῆ Τελεφῶν τὸ ὄνομα. Ἡ δέσποτα, λίγων,
ἡ δέσποινα ἡ ἐμὴ καὶ ὁ μονογενὴς υἱὸς διεφθάρησαν,
ἐπικαταστρέφοντες αὐτοὺς τοῦ νεῶ. Δημήτριος οὖν
εὐθὺς ἀκούσας περιβρόχῆζατο τὴν ἐσθῆτα καὶ πένθει
μεγάλῃ συνείχετο. Μεταῦθ' οὖν καὶ τὸν χροῖον εἰς τάχος
τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἐκέλευεν ἐκφορεῖν, Ἐως τὰ τῆς ἀγα-
θῆς ἐμοί, λίγων, καὶ πιστῆς συζύγου καὶ τοῦ γλυκυ-
τάτου παιδὸς τοῦ μονογενοῦς ἀνευρόντες ὅστιά, εἰς
ἐμὰς χεῖρας κομίσαστε. Ταῦτα ὁμοῦ πρὸς αὐτοὺς
ἔλεγε καὶ μετὰ τῆς φωνῆς ἔρρει τὰ δάκρυα, καὶ
βράδυτα ἔστεινε, καὶ ἐπένοι, καὶ τοὺς ἐκείνου θεοὺς
ἤριστο, ὅτι ζῶν εἰς δεῦρο τετήρητο, τοιζύτην ἀγγε-
λίαν ἀκούσαι πικράν. Περικαθισμένων δὲ αὐτῶν
τῶν ἐν τῇ πόλει πρώτων καὶ τοῦτο μὲν συνθηνοῦν-
των, τοῦτο δὲ καὶ παρακαλούντων καὶ τὸ πάθος
ἐπισθενῶν αὐτῷ, καθόσον δυνατὸν ἦν, σπευδόντων,
ὡς ἦδη καὶ ὁ κατὰ τοῦ Κορνηλίου αὐτοῖς μεμελέτητο
θάνατος· ἀπῆρτιστο δὲ καὶ τὸ μνήμα, ἔνθα ἡ σῶ-
χος μετὰ τοῦ παιδὸς ἔμελλεν ταφῆναι, ἀρχιερεὺς
τις τῶν Ἑλλήνων θεῶν ὄνομα Βαρβάτος, ὁ καὶ τὴν
ἀνακρίψατο τοῦ νεῶ ἐπιτετραμμένος πρὸς τοὺς τοῦ
Δημητρίου ὑπηρέτας, ἧσει σπουδῆ (οὐ γὰρ περιέναι
πρὸ αὐτῶν διὰ τὸ πένθος συνεχωρεῖτο), φωνὴν ἀνα-
δίδοσθαι τοῦ χρώματος ἀπαγγέλλων Εὐαγγελίας καὶ τοῦ
υἱοῦ· τὴν δὲ φωνὴν ταῦτα διασημαίνειν· Μέγας ὁ
θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ὃς ἐβρόσαστο ἡμᾶς ἐκ τοῦ κιν-
δύνου τούτου διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ Κορνηλίου,
καὶ οὐ τελεία παραδίδωκεν ἀπωλεία. Σπεῦσον τοῖνον
καὶ σύ, Δημήτριε, καὶ ἐξάγαγε τῆς φυλακῆς τὸν
ἅγιον ἄνδρα τούτον, καὶ προσκύνησον αὐτῷ μετὰ
πάντων τῶν ἐν τῷ οἴκῳ ἡμῶν καὶ τῶν ἐγγιζόντων
ἡμῖν, καὶ δεήθητι αὐτοῦ, ὅπως ἐλθῶν ἐν τῷ καταλύ-
ματι τούτῳ σώσῃ ἡμᾶς καὶ ἐξαγάγῃ ἡμᾶς τοῦ χαλά-
σματος τούτου καὶ τοῦ βουθῦ, ἵνα μὴ τέλειον ἀπολώ-
μεθα. Μεγάλα γὰρ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐνεαυθα ὀρω-
μεν, καὶ ἀγγέλων κραζόντων· « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ,
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Θ'. Τούτων ἀκούσαντες οἱ ὑπηρέται, ἀποτρέχου-
σιν εὐθὺς ἅμα Βαρβάτῳ ἀρχιερεῖ πρὸς Δημήτριον,
καὶ ἀπαγγέλλουσιν αὐτῷ μετὰ σπουδῆς ἕκαστα. Ὁ
δὲ περιέναι ἔτι τὴν γυναικα καὶ τὸν παῖδα πυθόμε-
νοι, μεσότην τε ἠδονῆς ἅμα καὶ σάλου τὴν καρδίαν
εἶχε. Καὶ ὁρομητοὺς παρὰ τῆ φυλακῆς ἐλθῶν, καταλαμ-
βάνει περιπατοῦντα τὸν θεῖον Κορνηλίον, βιβλίον τε
διὰ χειρὸς ἔχοντα καὶ ταῦτα τὸν θεὸν αἰτοῦντα.
Ἄγγελος γὰρ αὐτῷ ἐπιπέτας ἔλυσε τῶν δεσμῶν, καὶ

præstigiis templum evertisti, et statuas confregisti?
Sed te gravissimis (sciunt omnes dii) subjeciam
suppliciis. Et statim consultabat, quidnam agens,
cum acerbissimo afficeret supplicio. Cum jam au-
tem adventasset vespera, jubet sanctum ligatis si-
mul pedibus et manibus suspendi in custodia, et ita
totam noctem manere suspensum. Hæc dixit, et
statim sanctus fuit conjectus in carcerem.

VIII. Protinus autem venit propere quidam ex
domesticis, nomine Telephon, dicens : Domine,
domina mea et filius tuus unigena perierunt, cum
terræ motu consumsum fuit templum. Demetrius
autem cum primum hoc audivisset, scidit ves-
tem, et magno fuit lætu oppressus. Interim au-
tem jussit suis pulverem quamprimum exporta-
re. Donec meæ bonæ, inquit, et fidelis conjugis,
et suavissimi unigenæ filii ossa inventa, in meas
manus portaveritis. Hæc simul eis dicebat, et
cum voce effluebant lacrymæ, et gravissime in-
gemiscebat et lugebat, et deos suos accusabat,
quod vivus ad hoc usque tempus esset conserva-
tus, ut audiret tam acerbum nuntium. Cum ei au-
tem assedissent primates civitatis, et partim qui-
dem simul lamentarentur, partim autem etiam
consolarentur, et quoad ejus fieri posset, dolo-
rem studerent extinguere, et jam de morte Cor-
nelio inferenda agerent ; essetque perfectum mo-
nimentum, in quo sepelienda erat conjux cum fi-
lio ; pontifex quidam deorum gentium, nomine
Barbatus, cui commissa fuerat templi repurgatio,
propere venit ad famulos Demetrii (nou enim per-
mittebatur ad eum accedere propter luctum), re-
nuntians, ex ruderum cumulo fuisse auditam vocem
Evanthiæ et filii, vocem autem hæc significare :
Magnus Deus Christianorum, qui nos eripuit ex
hoc periculo per famulum suum Cornelium, et non
nos dedit omnino exitio. Festina ergo tu quoque,
Demetri, et virum hunc sanctum educ e custodia,
et adora eum cum omnibus qui sunt in domo nos-
tra, et iis qui sunt nobis propinqui : et roga ipsum
ut veniens in hoc habitaculum, nos servet, et edu-
cat ex his ruinis, et e profundo, ne pereamus pe-
nitus : magna enim Dei hic videmus miracula, et
videmur audire angelos clamantes : « Gloria in ex-
celsis Deo, et in terra pax, in hominibus bona
voluntas. »

IX. Cum hæc audivissent ministri, currunt pro-
tinus cum Barbato pontifice ad Demetrium, et ei
singula diligenter renuntiant. Ille autem, cum ac-
cepisset esse adhuc superstitem uxorem et filium,
cor plenum habuit lætitia simul et perturbatione :
et cursim veniens in custodiam, offendit divinum
Cornelium ambulante, et librum in manu tenen-
tem, et sic Deum laudantem : Angelus enim ad eum
accedens, ipsum solverat a vinculis ; et cum mul-

titudine, quæ simul concurrerat, cadens ad ejus A pedes, exclamavit : Magnus est Deus Cornelii, qui meam conjugem Evanthiam et filium Demetrium liberavit a templi eversione : et simul sanctum oravit, dicens : Serve Dei altissimi, credimus in Crucifixum, quem tu prædicas, et ipse, et omnes qui sunt mecum, si veneris, et uxorem vivam, et filium illinc eduxeris. Ille autem, Accipite, inquit, prius Christi signaculum, et tunc veniam vobiscum, et dabitur vobis cordis vestri desiderium. Protinus itaque Demetrius cum omnibus qui cum ipso erant, cum rursus dixissent, Magnus est Deus Christianorum, baptismum suscipiunt.

X. Deinde cum eos assumpsisset Cornelius, stetit super habitaculum, et ad orientem oculos tollens in B cælum, inquit : Domine Deus virtutum, qui respicis super terram, et facis eam tremere, qui aspectu tuo montes liquefacis, et visitatione tua exsiccas abyssos ; ipse es, Domine : ipse exaudi gemitum victoriorum, et educ e terra Evanthiam, et ne avertas faciem tuam a filio ejus : sed attende animæ eorum, et libera eos propter nomen tuum. Hæc cum precatus esset Cornelius, et qui circumstantabant dixissent, Amen, continuo terra divisa, incolumem matrem emittit cum filio. Et illico clamant cum circumstantibus : Magnus es, Deus Christianorum, qui nos a deceptione, et ab hac acerba morte liberasti per tuum famulum Cornelium, et tuam potentiam et brachium nobis notum reddidisti. Simulque docenti et septem Christo accesserunt. C Exhinc autem ad Cornelium sedentem in quodam loco, qui vocatur Stadium, et docentem eos qui accedebant, Demetrius et Evanthia ventitabant cum filio. Sed et reliqui quoque gentiles non jam amplius gentiles, quippe spinis incredulitatis a corde suo expurgatis, ut terra bona, susceperunt semen pietatis, et baptismo fuerunt obsignati.

ἀπιστίας ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν καρδίας καθάραντες, ὡσπερ τῷ βαπτισματι ἐσφραγίσθησαν.

XI. Atque ille quidem, postquam Christo universam obtulisset civitatem, et errorem expulisset, et verbum pietatis in ea seminasset, effectus plenus dierum spiritualium, ferventius vocabat orationi, et totus in ea versabatur, ad nihil ex iis, quibus in præsentī vita studetur, suos attollens oculos. Deinceps autem ei quoque suus revelatur excessus, ad quem toto animæ oculo spectabat, et erat paratus : et de superis vocem audit dicentem : Corneli, veni ad me. Ecce enim est tibi parata corona justitiæ. Quid deinde? Cum omnes, quos obtulerat, Christianos convocasset, et eos perfectius pietatem docuisset, et firmiter doctrinæ adhærere præcepisset, et se postremo totum ad precandum collegisset, flectit genu, et : Domine Deus noster, inquit, qui me dignum fecisti, ut fidem conservarem, et ut certamen peragerem, et vincerem adversarium, ago tibi gratias : sed ad tuos servos e cælo aspice, et eos suscipe a sancta tua altitudine, et eos tua con-

πῶν ἄμα τῷ συνδεδραμηκότι πλήθει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, Μέγας ὁ Θεός, ἔγραψε, Κορνηλίω, ὡς ἐβόυστο τὴν ἐμὴν σύζυγον Εὐανθίαν καὶ τὸν υἱὸν Δημήτριον ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ ναοῦ· καὶ ἄμα ἔδετο τοῦ ἁγίου· Δοῦλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, λίγων, πιστεύομεν εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον, ὃν σὺ κηρύσσεις, καὶ αὐτὸς, καὶ πάντες οἱ μετ' ἐμοῦ, ἐὰν ἔλθῶν τὴν γυναῖκα ζῶσαν καὶ τὸν υἱὸν ἐκείθεν ἐξαγάγῃς. Ὁ δὲ· Λάβετε, ἔφη, πρότερον τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα, καὶ τὴνικαῦτα ἐλεύσομαι μεθ' ὑμῶν, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς καρδίας ὑμῶν δοθήσεται ὑμῖν. Εὐθὺς οὖν Δημήτριος μετὰ τῶν αὐτῶ πάντων· Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, καὶ πάλιν εἰπόντιες, τὸ βάπτισμα δέχονται.

Γ'. Εἶτα παραλαβὼν αὐτοὺς ὁ Κορνήλιος, ἔστη ἐπὶ τῷ καταλύματι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ ἀνατολάς· εἰς τὸν οὐρανὸν ἄρας· Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, εἶπεν, ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ τῷ βλέμματι σου τήκων ὄρη καὶ τῇ ἐπισκοπῇ σου ζηραίνων ἀβύσσους, αὐτὸς εἶ Κύριος καὶ αὐτὸς εἰσάκουσον τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων, καὶ ἐξαγάγε Εὐανθίαν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδὸς αὐτῆς, ἀλλὰ πρόσχες τῇ ψυχῇ αὐτῶν, καὶ λύτρωσαι αὐτοὺς ἐνεκὰ τοῦ ὀνόματός σου. Ταῦτα τοῦ ἱεροῦ Κορνηλίου ἐξακούμενου καὶ τῶν περιεστώτων τὸ Ἄδην ἐπιφωνησάντων, ἀπαχοῦσα ἡ γῆ εὐθείας, ὑγιὰ τὴν μητέρα μετὰ τοῦ παιδὸς ἀναβόησεν· καὶ αὐτίκα, Μέγας ὁ Θεός· τῶν Χριστιανῶν, μετὰ τῶν περιεστώτων καὶ ἔτι ἰδόντων, ὁ τῆς ἐπάτης ἡμᾶς καὶ τοῦ πικροῦ τούτου θανάτου διὰ τοῦ σου θεράποντος Κορνηλίου ἐλευθέρωσας, καὶ τὴν σὴν δυναστείαν καὶ τὸν βραχίονα γωρίζεις ἡμῖν· Καὶ ἄμα εἰς ἐπιτά καὶ διακοσίους συνέθεντο τῷ Χριστῷ. Ἐξ ἐκείνου τοίνυν ἐπὶ τινος τόπου Σταδίου κελουμένου καθημένῳ τῷ Κορνηλίῳ καὶ τοὺς προσιόντας διδάσκοντι, Δημήτριός τε καὶ Εὐανθία μετὰ τοῦ παιδὸς ἐφοίτων, καὶ οὐδὲ οἱ λοιποὶ Ἕλληνας ἔτι Ἕλληνας ἦσαν· ἀλλὰ τὰς ἀκάνθας καὶ οὗτοι τίς τις γῆ ἀγαθὴ τὸν τῆς εὐσεβείας ὑπεδέξαντο σπόρον, καὶ

ΙΑ'. Ὁ μὲν οὖν ἐπει τὴν πόλιν ἐκείνην πᾶσαν Χριστῷ προσήνεγκε καὶ τὴν πλάνην ἀπήλασε, καὶ τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας κατέσπειρε, πλήρης ἡμερῶν γενόμενος τῶν τοῦ Πνεύματος, εὐγῆ καὶ δεήσει θερμότερα προσέκειτο, καὶ ὅλος ἦν τῆς ἐκείθεν διαγωγῆς, πρὸς οὐδὲν τῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ σπουδαζομένων μεταωρίζων τὸν ὀφθαλμόν. Ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἐκδηρίαν μωεῖται, πρὸς ἣν ὅλη τῷ τῆς ψυχῆς ὀμματι ἔωρα καὶ παρεσκευάστω· καὶ φωνῆς ἀνωθεν ἀκούει λεγούσης· Κορνήλιε, ἔρχου πρὸς με· ἰδοὺ γὰρ ἠτοίμασται σοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, καὶ τὸ ἐξῆς· ὅσους ἐκεῖνος προσήνεγκε Χριστιανούς προσκαλεσάμενος πάντας καὶ τελεώτερον αὐτοῦς τὰ τῆς εὐσεβείας ἀναδιδάξας, καὶ ὀσφαλῶς ἔχσθαι τῆς διδασκαλίας παρεγγυήσας· εἶτα καὶ ὅλον συναγαγὼν ἐξυτὸν τελευτατὸν εἰς προσευχὴν κλίνει γόνυ, καὶ· Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν Δέσποτα, ἔφη, ὁ τὴν πίστιν τηρήσῃ με καταξιώσας· καὶ τὸν ἀγῶνα τελῆσαι καὶ νικήσαι τὸν ἀντικείμενον, εὐχαριστῶ σοι. Ἄλλ' ἐπίδ

καὶ ἐπὶ τοὺς σοὺς δούλους ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀντιλαβοῦ αὐτῶν ἐξ ὕψους ἀγίου σου καὶ τῆ σῆ αὐτοῦς ὁμολογία καὶ τῶ ὀνόματι στήριξον, ὅπως ἀδιαλείπτως δοξάζῃσι τὸ σὸν ὄνομα τὸ πανάγιον, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ πάντων εὐθέως τὸ Ἄμην ἐπίφωνησάντων, τὸ πνεῦμα χαίρων τῆ καλοῦντι παρέθετο.

IB'. Δημήτριος μένει οὖν εὐανθία καὶ τῶ υἱῷ Χριστιανοῖς τε πᾶσι τοῖς συνειλεγμένοις καὶ σὺν πρεσβυτέρῳ Εὐνομίῳ τῆ τοῦ διδασκάλου ἐκδημία τὰ εἰκότα ἐπιδακρῶσαντες, εἶτα καὶ κηρῶς ἀναψάμενοι καὶ ὕμνους ἐξιτηρούς ἐπέσαντες καὶ ὅσα Χριστιανοῖς ἐν νόμῳ τελέσαντες, παρ' αὐτῶ τῶ καταστραφέντι ναφ τοῦ Διὸς ἐν τῆ καινῇ σορῶ τούτου καταέθεσαν, ἥτις ὑπὸ Δημητρίου τῆ συζύγῳ πρότερον νατισκεύαστο. Βάτον δὲ ἡ γῆ εὐθέως ἀνέδωκε μεγίστην καὶ τὴν σορὸν κύκλῳ περιεσκεπάσεν, ὡς β μηδένα τοῦ λοιποῦ εἰδέναι, μηδὲ οὐ σορὸν ἔνδον εἶη, πλὴν μόνων τῶν μετὰ Δημητρίου τότε διακονησαμένων πρὸς τὴν τερφήν. Οἱ δὲ τῆ βάτῳ φοιτῶντες ἐκάστοτε ἱερά τε φάρμακα ἦδον καὶ θυμιαμάτων μιστόν· καὶ εὐωδίας τὸν ἐπ' αὐτῆ ἀέρα ἐδεύονον· τὰ θαύματα μέντοι συχρὸν ἐκείθεν ἐπήγαγε χρόνον, ὡς δοκεῖν τοῖς πολλοῖς ὅσους ἔνδον ὁ μαθητὴς ἐλάθαναι κείμενος, θετόν τι καὶ νῦν τὴν βάτον αἰνίττεσθαι, ὥσπερ δὴ καὶ ἐπὶ Μεουσείῳ γίνετο πρότερον.

fessione et nomine stabili et confirma, ut sine intermissione sanctissimum tuum nomen glorificet, nunc et in sæcula sæculorum. Et cum omnes, Amen, continuo acclamassent, spiritum libens ei qui vocabat tradidit.

XII. Atque Demetrius quidem et Evanthia(3), cum filio et Christianis omnibus congregatis, et presbytero Eunomio, cum magistri excessum, ut par erat, deplorassent, et deinde cereos accendissent, et hymnos, qui dici solent in excessu, cecinissent, et quæcunque de more Christiani faciunt, peregissent; apud ipsum eversum Jovis templum eum in novo loculo deposuerunt, qui prius a Demetrio fuerat constructus conjugi. Rubum autem maximum terra continuo edidit, et in orbem textit loculum, adeo ut nullus sciret de cætero, quod intus esset loculus, præter eos solus qui cum Demetrio tunc inservierunt ad sepulturam. Qui quidem ad rubum quotidie ventitantes, sacra canebant cantica suffitibusque et bono odore replebant, qui super ipsum erat, aerem. Atque miracula quidem illinc frequenter scatebant, adeo ut multis videretur, qui nesciebant intus jacere martyrem, nunc quoque divinum aliquid rubus significare, sicut tempore Mosis prius factum fuerat.

CAPUT IV.

S. Cornelii inventio, translatio, imago.

IF'. Οὐκ ὀλίγῳ δὲ ὕστερον καὶ ὁ Δημήτριος ἀπεβίω, καὶ πολλοὶ τῶν ὑπὸ Κορνηλίου τῶ θεῶν τελειωθέντων βαπτισματι καὶ αὐτοὶ οἱ μὲν τὸν βίον ἀπέλιπον, οἱ δὲ καὶ πρὸς ἑτέρας χώρας ἐφοίτησαν. Εἶτα Σιλβανῶν τι ἀσπαζομένων τε ἀρετὴν ἀνδρὶ καὶ θεοφιλεῖ, ὅς τῆ Τρωάδι ἐπισκόπος. γενομένης ποτὲ κατὰ τὴν Σκεψαίων πόλιν, ὁ θεὸς ἄναρ Κορνήλιος ἐπιστάς· Πολὺν, ἔλεγε, χρόνον ἐνταῦθα οἰκῶ, καὶ οὐδεὶς ἐπεσκεπάσά με, πλὴν μόνων τῶν ὑπ' ἐμοῦ βαπτισθέντων. Ἀνασκοποῦντι μεθ' ἡμέραν τῶ ἐπισκόπῳ καὶ τὸ δνεῖρον οὐκ ἔχοντι συμβαλεῖν, φοιτήσας οὐτῶ πάλιν ὁ ἅγιος εἰς τὴν ἐπιούσα νύκτα· Ἐγὼ εἰμι Κορνήλιος ὁ ἐκατοντάρχης, εἶπεν· ἔστι δὲ μοι καὶ οἶκος πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἐν τῆ βάτῃ· ἀλλὰ σὺ εὐκτέριον ἕτερον περὰ τῶ ταῦ Δημητρίου τόπων τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ οἰκοδόμησον· καλεῖται δὲ Πανδοχείτον ὁ τόπος, ἔνθα καὶ πολλὰ τῶν ἡδη τελειωθέντων ἁγίων ὀδελοῦν κατακείνεται σώματα.

IA'. Ἐωθεν οὖν ὁ μὲν ἐπίσκοπος διὰ τὸ πολλοῖς τῶ Πανδοχείτον πάντοθεν διωρῦχθαι τάφοις, ἐτέρωθεν τὸν ναὸν οἰκοδομεῖν ἐσκεπάσθη· ἄλλ' ὁ ἅγιος οὐκ

(3) S. Evanthia colitur a Græcis 1 Septembr. ut videre est in Menol. et Menæsis. Hæc an alia sit, non est unde colligamus.

(4) S. Silvani ep. Philippopolis in Thracia, deinde Troadis, Vita, ex Hist. eccl. Socratis lib. vii, cap. 36, dabitur 1 Decembris, ad quem diem Romano Martyrologio inscriptus est. Cum fuerit is ad Philippopolis cathedram a S. Attico evectus, et ab eodem ad Troadensem translatus, qui, ut 8 Januar. diximus,

XIII. Non multo post autem e vita etiam excessit Demetrius, et multi ex iis qui a Cornelio fuerant divino initiati baptismo, ipsi quoque partim e vivis decesserunt, partim autem profecti sunt in alias regiones. Itaque cuidam Silvano (4), viro pio, et qui virtutem amplectebatur, et erat episcopus Troadis, divinus in somnis apparens Cornelius: Longo, dixit, tempore hic habito, et nullus me visitavit, præter eos solos qui a me fuerunt baptizati. Cum itaque interdum hæc mente consideraret episcopus, et quid sibi vellet somnium, non posset conjicere; nocte sequenti ad eum rursus veniens sanctus, Ego sum, inquit, Cornelius centurio; est autem mihi domus prope templum Jovis in rubo. Sed tu ædifica alterum oratorium prope locum Demetrii (5) servi Dei. Vocatur autem locus Pandochium (6): quo in loco sita sunt multa corpora sanctorum fratrum jam consummatorum.

XIV. Mane ergo episcopus quidem, propterea quod in Pandochio essent omni ex parte infossa multa sepulcra, in snimo habuit templum alibi æ-

decessit Theodosio Juniore xi et Valentiniano coss. id est anno Christi 425, hinc patet quando hæc S. Cornelii inventio et translatio contingere potuerit.

(5) Hinc videtur colligi posse, ipsum quoque Demetrium in sanctis numeratum: ast in nullo adhuc Martyrologio eum reperimus.

(6) Πανδοχείτον dicitur vulgo diversorium, quod omnes capiat.

dicare: sed Sanctus non permisit. Cum ergo cle-
rum qui sub eo erat, congregasset. Filii, inquit, mihi
magnus revelatus est thesaurus: sed adeste, eum
tollamus. Hoc cum illi audissent, prompto et alacri
animo omnes processerunt, et episcopum libenter
sunt secuti. Cum autem pervenissent ad rubum,
statim dixerunt clerici episcopo: Gratia quædam
huc advolat divina, o domine, et multos scimus
huc confluisse, et fuisse liberatos a morbis, et malis
dæmonibus, et ascripsisse rubo sanationem. Sed
sive sit in rubo, seu sub rubo thesaurus, quis eum
poterit excidere, et tollere, cum fieri non possit, ut
secetur propter magnitudinem, et alioqui nec sic
attractatu facilis, ut qui sit multis terribilis propter
miraculorum operationem? Cum autem precatus
esset episcopus, et crucem fixisset in terram, et
manum rubo injecisset, ipsas excidit radices. Ani-
mo itaque confirmati clerici, opus continuo sunt
aggressi: et convellebantur rubus, tanquam herba
quædam mollis, neque erat amplius rubus: sed
et capsæ continuo apparebat, et adhuc valde ins-
tabat episcopus, urgens fossionem. Cum autem
jam advenisset vespera, precatus episcopus rur-
sus clero nocturnam cantare psalmodiam, hym-
nisque, lampadibus et suffitibus honorabant capsam.

XV. Cum vero sumptuum quoque inopia ad
ædificandum templum, sollicitum et animo per-
plexum teneret episcopum; eam quoque solvit
Sanctus dubitationem: et cuidam ex divitibus
viro pio apparens, cui nomen erat Eugenius,
mandat ei templi ædificationem, et describit ei
ædificii figuram et magnitudinem. Mane ergo Eu-
genius veniens ad episcopum, ei renuntiat visionem,
et operi statim præficit ædificatores, cum
eis prius descripsisset et significasset templi al-
titudinem et longitudinem, et aditum altaris eis
jussisset latitudine fieri capsæ æqualem: ei enim
visum fuerat deponere capsam intra aram.

XVI. Postquam autem templum fuit cito perfectum,
hoc quoque Deo faciente miraculum in locum, qui
dicitur Trigoni, venientes ædificatores (hic enim Sil-
vanus episcopus peragebat festum B. Andreæ Apo-
toli), ei significabant perfectum esse ædificium:
et Jam tempus est, aiunt transferri capsam, prius-
quam ingressui imponatur superliminare. Sic enim
facilius introducetur. Continuo ergo episcopus,
cum simul cum pio Eugenio sacrum sumpsisset
Evangelium, fuis prius precibus, simul et Trisa-
gium cœpit canere, et cum eo omnes simul eundem
hymnum concinebant: et cressi sunt supplicantes.
Deinde etiam capsæ (o magna tua, Domine, miracu-
la!) secuta est tanquam animata, nemine omnino
eam trovente, nec tangente. Et omnes quidem
primo propter summam admirationem, nec mira-
culo quidem, quod cernebant, volebant credere:
deinde quasi essent adducti in exstasim, exclama-
verunt: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus

Α άνει. Τὸν ὅπ' αὐτῷ τοῖνον κληρον συναγαγῶν, θη-
σαυρός μοι, τέκνα. Ἐφη, ἀκοικαλύπτται μέγας·
ἀλλὰ δευτε, καὶ ἀναλώμεθα τοῦτον. Τοῦτο ἐκείνοι
ἀκούσαντες, πρόθυμοι ἐ ὄρησαν πάντες, καὶ τῷ
ἐπισκόπῳ ἠδέως εἰποντό. Ὡς δὲ τὴν βάτον αὐτῶν
κατὰ βάθειον, εὐθὺς οἱ τοῦ κλέρου πρὸς τὸν ἐπίσκο-
πον· Ἐφίπταται τις ἐν ταῦθα θειοτέρα χάρις, εἶπον,
ὦ Δέσποτα· καὶ πολλοὺς ὡδὲ συβρέυσαντας ἴσμεν
καὶ νόσων τε καὶ πονηρῶν δαιμόνων ἀπαλλαγέντας.
'Ἀλλ' εἰ καὶ ταύτης ἔνδον εἶ καὶ ὑπὸ τὴν βάτον ὁ
θησαυρός· τίς ἂν ἐκτεμεῖν αὐτὴν δύνατο, ἔφησαν,
καὶ τοῦτον ἄραι τμηθῆναι τε οὐσα διὰ τὸ μέγεθος
ἀδύνατον καὶ ἄλλως οὐ βρόδιαν ψαῦσαι φοδερὰν τοῖς
πολλοῖς οὐσαν διὰ τὴν τῶν θαυμαμάτων ἐνέργειαν·
εὐξάμενος οὖν ἐπίσκοπος τῷ θαῦ καὶ τὸν σταυρὸν
πρὸς τῇ γῆ πῆξας καὶ τὴν χεῖρα τῇ βάτῳ ἐπιβαλὼν,
αὐτατὰ ἐξέτεμε ριζαίς· καὶ θαροθήσαντες οἱ τοῦ κλή-
ρου εὐθὺς ἔργου καὶ αὐτοὶ εἶχοντο καὶ ἡ βάτος οἰεί-
τις ἀπάλῃ βυτάνῃ ἐτίλλετο, καὶ οὐα ἔτι βάτος ἦ·
ἀλλ' ἡ σορὸς τε ἐν ὀλίγῳ εὐθὺς ὑπεφαίνετο, καὶ ὁ
ἐπίσκοπος πρὸς ἐπέκειτο ἔτι τὴν ἀνόρουζιν ἐπισκεύ-
δων· Ἐσπέρας δὲ ἤδη ἐπιγιομένης, προσευξάμενος
ὁ ἐπίσκοπος καὶ αἰθέρι πάννουχόν τε ψαλαμφοδιαν παρ-
αγγέλλει τῷ κλήρῳ καὶ ὕμνοις παρ' ὀλην τὴν νύκτα
καὶ λαμπάσι καὶ θυμιαμασι τὴν σορὸν ἐτίμων.

IE'. Ὡς δὲ καὶ ἡ τῶν ἀναλωμάτων πρὸς τὴν οἰκο-
δομήν· τοῦ νεῦ ἀπορία φρονιθεῖ τὸν ἐπίσκοπον καὶ
ἀμικχανία ἐδίδου, λύει καὶ ταύτην ὁ ἅγιος καὶ τιν
τῶν πλουτούντων ἐπιφανείας εὐσεβεῖ ἀνδρὶ, ὄνομα
Εὐγενίῳ, αὐτῷ τὴν τοῦ νεῦ οἰκοδομήν ἐπιστήκει
καὶ τὸ της οἰκοδομίας σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος δια-
γράφει. Ἐῶθεν τοῖνον πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ὁ Εὐγε-
νιος ἀφικόμενος· ἀπαγγέλλει αὐτῷ τὴν ὄψιν, καὶ
οἰκοδόμους αὐτίκα τῷ ἔργῳ ἐπίστησιν, ὑποτυπώσας
πρότερον αὐτοῖς καὶ διασημάνας τὸ τε τῆς οἰκοδομίας
ἀνάστημα καὶ τὸ μήκος καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ θυσια-
στηρίου ἴσιν τὸ πλάτος αὐτοῖς τῇ σορῷ ἐπιτάξας·
ἐδέδοκτο γὰρ αὐτῷ, εἴσω τοῦ θυσιαστηρίου τὴν σορὸν
καταθεῖναι.

IS'. Ἐπεὶ δὲ ὁ ναὸς εἰς τέχος ἀπήρτιστο, θεῶ
καὶ τοῦ θαυματουργοῦτος ἐν χωρίῳ Τριγωνίος οἱ
οἰκοδόμοι γενόμενοι· ἐν ταῦθα γὰρ ὁ ἐπίσκοπος Σι-
λυανὸς τὴν τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Ἀνδρέου πεν-
τήγυριν ἐτελεῖτο· τὸ τέλος τε αὐτῷ μηνύουσι τῆς
οἰκοδομίας καὶ· Ἄρα ἤδη, φασὶ, τὴν σορὸν μετακο-
μισθῆναι· ῥῶον γὰρ ἂν οὕτω εἰσνεχθῆι. Εὐθὺς
οὖν ὁ ἐπίσκοπος ἄμα τῷ εὐσεβεῖ Εὐγενίῳ τὸ ἱερὸν
Εὐαγγέλιον ἀναλαβὼν, εὐχῆς πρότερον γενομένης,
ἑμοῦ τε τὸ Τρισάγιον ἤρξαντο ἄδειν· καὶ ἑμοῦ πάν-
τας αὐτῷ τὸν ὕμνον συνῆδον καὶ λιτανεύοντες ἐξῆ-
σαν· εἶτα καὶ ἡ σορὸς (ὡ οὖν μεγάλων σου, Δέσποτα,
θαυμασίων!) οὐα τῆς ἔμψυχος εἴπετο καὶ αὐτῇ, μηδ-
εὺς ὑποκινούντος μηδὲ ἀποτομένου τὸ παράπαν αὐ-
τῆς, μηδὲ θίγοντος· καὶ πάντες ὑπὸ τοῦ σορῶρα
θάμβους πρῶτα μὲν οὐδὲ δρωμένη τῷ θύματι πι-
στεύειν ἤξιον. Ἐπειτα ἐξετετηχότες, Ἄγιος, ἅγιος,
ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ, ἔκραζον· ὁ διὰ τοῦ σου
θεράποντος Κορνηλίου τὰ σὰ θαύμασια καὶ τὰς δυνά-

στείας ἡμῶν φανερώσας· ἐντεῦθεν καὶ οἱ περιλει-
φθέντες τῶν Ἑλλήνων ἐπίστευσαν.

12'. Καὶ ἡ λιτὴ πάλιν ἐπὶ τὸν ναὸν ἐχώρει καὶ ἡ
σοφὸς εἶπετὸ. Ἐπεὶ δὲ ὡς τὸν ναὸν ἀφίκοιτο, οἱ μὲν
ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἔστησαν, ὀρῶντες ὅποι τε ἡ σοφὸς
προβήσεται καὶ ποῦ στήσεται. Ἡ δὲ διὰ μέσῳ αὐτῶν
καὶ τῆς πλαγίας πύλης ἐλθοῦσα τῆς δεξιᾶς, ἔστη
πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ μηχανῆς ἀπάσης γε-
νομένης, ὥστε αὐτὴν εἶσω τοῦ θυσιαστηρίου με-
νεγκεῖν. Ἡ δὲ ἐρετακίνητος καὶ εἰς ἔτι μὲνέει, θη-
σαυρὸς θουμάτων οὐκ ἐπιλείπων, ἀπόλαυσις πολλῆς
πνευματικῆς ὠφελείας καὶ χάριτος.

13'. Σιλυανοῦ δὲ τοῦ ἐπισκόπου τελευτήσαντος,
τὴν μὲν Τρωαδῶν ἐπισκοπὴν Ἀθανάσιος, τὴν δὲ Β
Σκεπαιῶν Φιλοστοργίος ἐχειρίζονται. Ἐπεὶ δὲ καὶ
ὁ φιλευσέβης ἐκεῖνος Εὐγένιος κατέλυσε καὶ αὐτὸς
τὸν βίον, προτρέπεται τινα ζωγράφον ὁ Φιλοστορ-
γίος, πάντο τε γράψαι τὸν ναὸν καὶ τὴν τοῦ Κορη-
λίου εἰκόνα σπουδαίως ἐν αὐτῷ ἔκτυπῶσαι, καὶ ὡς
δυνατὸν σὺν ἀκριβοῦς κεκοσμημένην, ὅπως γηρῶν
τε ἡδὲ γραφεῖν καὶ ἐσωτῆ παντάπασιν ἐδικῶς· ἔδειτο
οὖν ὁ Ἐγκράτιος τοῦ ἁγίου (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ
ζωγράφῳ) ἔκκαλύψαι αὐτῷ τὴν οὐκ εἰδὴν ἰδέαν, ὡς
ἂν ἐπιτυχῶς τε αὐτὴν καὶ πρὸς ἀκριβοῦς γράψει
καὶ ἅμα ἐδυσχέραιεν ἐπὶ τῇ τοῦ ἐπισκόπου ἐντελῇ,
καὶ τινὰς οὐκ εὐφῆμους, καὶ πρὸς τὸν ἅγιον ἠφει-
φνας, ἀπορούμενος πάντοθεν καὶ δεινῶς ἀλύων διὰ
τε τὴν ἐκείνου τῆς ἰδέας ἄγνοιαν, καὶ τὸ μὴ ἔχειν,
ὅπως ἂν τῶν τῆς ὕψους χαρακτῆρων ἐφίκοιτο. Ποτὲ C
τοίνυν τῆς κλίμακος ἐκπεσὼν, ἐφ' ἧς ἐβιβήκει,
ἄπνους τε ἔκειτο καὶ σκώληκες οἱ μὲν ἐξέτρπον διὰ
τοῦ στόματος. Οἱ δὲ πάλιν εἰσῆσαν· ἐκδεδον δὲ ἄρα
τῶν δυσφήμων ἐκείνων λόγων εἶται καρπὸς, οὗς ὁ
ζωγράφος ἀνιῶμενος ἔλεγεν· Ἄλλ' αὐτὸς εἶ, Κορη-
λιε, πάντως· ὁ καὶ σφοδρὸν κατὰ σοῦ πνέοντι
πρότερον Δημητρίῳ τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν χαρι-
σάμενος, ἐντεῦθεν οὐδ' ἐπὶ πλέον τὰ τῆς τιμωρίας
ταθῆναι τῷ ζωγράφῳ ἠνέσχοιτο. Ἐπιφανεῖς γὰρ εἰς
τὴν ἐπιούσαν, καὶ τῆς δεξιᾶς αὐτὸν λαβόμενος,
ἀνέστησέ τε οἰοεὶ καθέδοντα· καὶ δύο ταῦτα μέγι-
στα κατεπράξατο τὴν ἀκολαστόν τε γὰρ ἐπαιδαγώ-
γησεν αὐτῷ γλώτταν καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τῆς γρα-
φῆς λύπην καὶ τὴν ἀθυμίαν ἐθεράπευσεν, οὐκ ἐν
εἰκόني τινὶ καὶ τύπῳ καὶ ὁμοιώματι, ἀλλ' αὐτὸς τε D
αὐτῷ συγγενόμενος, καὶ οἷος ἦν τὴν μορφήν ἐπιδεί-
ξας· ἀμέλει καὶ ὑγιῆς αἰσῶς ὁ ζωγράφος ὤρατο καὶ
σῶος, καὶ ὄλιος τῶν σκωλήκων ἀππλάγμενος, καὶ
τῆς τέχνης πάλιν ἀπτόμενος. Ἐνθεν τοι καὶ ἀνέγρα-
ψεν αὐτὸν ὅποιον εἶδε, πολλὴν τὴν ἀλήθειαν μετὰ
τῆς τέχνης ἐμβαλὼν τῇ γραφῇ, εὐχαρις αὐτοῦ τοῦ
ἁγίου χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν

Sabaoth, qui per famulum tuum Cornelium mira-
cula tua et virtutes nobis aperuisti. Hinc factum
est, ut qui remanserant ex gentibus, crederent.

XVII. Et rursus in templum processit suppli-
catio, et capsula sequebatur. Postquam autem ven-
erunt in templum illi quidem hinc et illinc
constiterunt, videntes, quoniam esset capsula pro-
cessura, et ubinam statura. Illa autem per ipsos
medios et lateralem portam veniens, quæ erat a
dextera, stetit prope aram : cui omnibus adhibi-
tis machinis, ut ea transferretur ad aram, illa
manet immobilis usque in hodiernum diem, mi-
raculorum thesaurus non deficiens, ex quo per-
cipitur magna spiritalis utilitas et gratia.

XVIII. Cum autem Silvanus decessisset (7) epi-
scopus, Troadensium quidem episcopatu Athana-
sius, Philostorgius (8) autem Scepsæorum, præ-
ficiuntur. Postquam vero prius quoque ille Euge-
nius excessit e vita, quemdam pictorem hortatur
Philostorgius, ut et totum templum depingat, et
Cornelii effigiem in eo diligenter exprimat, et
quam fieri posset accuratissime ornet : nempe ut
is etiam senex pingeretur, et illi ipsi omnino similis.
Rogabat ergo sanctum Encratius (hoc enim erat
nomen pictori), ut eiusdem revelaret speciem, quo eam
apte et accurate depingeret : et simul ægre ferebat
mandatum episcopi, et quasdam non nimis honori-
ficas voces emittebat in sanctum, animo ex omni
parte perplexus, et valde tristis, et propterea quod
nesciret illius speciem, et quod non posset conse-
qui characteres et figuras vultus. Cum itaque ali-
quando cecidisset et scalis, quas ascenderat, jacebat
non spirans : et vermes alii quidem per os prore-
pebant, alii autem rursus ingrediebantur. Visa
sunt autem hæc esse fructus illorum verborum
maledicorum, quæ dolore affectus pictor dixerat.
Sed ipse es omnino, o Corneli, qui Demetrio gra-
viter in te prius spiranti uxorem et filium donasti ;
quapropter non sustinisti, ut huic pictori amplius
produceretur supplicium. Cum enim die sequenti
ei apparuisset, et manum ejus dexteram apprehen-
disset, eum surgere fecit, velut dormientem : et
hæc duo fecit maxima ; nam et intemperantem ejus
linguam castigavit, et curavit dolorem ac ægritudi-
nem, quam acceperat, propterea quod nesciret, quo-
modo pingeret ; non in figura, imagine et simili-
tudine, sed vere cum eo congressus et forma quali
esset ostendens. Quin etiam ipse pictor visus est
rursus sanus et salvus, et omnino liberatus a ver-
mibus, et rursus artem suam aggressus. Hinc fac-
tum est, ut eum talem pingeret, qualem viderat,
ipsam plane veritatem cum arte injiciens in pic-
turam, præcibus ipsius Sancti, gratia autem et

(7) Hic est fortassis qui sessioni 6 concilii Ephe-
sini subscripsit : Athanasius episcopus civitatis
Scepsiorum, indeque Troadem translatus : Ideoque
cum Philostorgio, suo in sedem Scepsensem suc-
cessore, hic agit de S. Cornelii Scepsæorum patroni
pingenda imagine. At quisquis fuerit Troadensis
hic Athanasius, obiit certe ante concillium Chalco-

donense, nam huic subscripsit « Pionius episcopus
civitatis Troadis. »

(8) Concilii Chalcedonensis actioni 16 « Diogenes
episcopus Cyzici metropolis definitiensi subscripsit,
et pro absentibus... Philostorgio Scepsii... uti et
actioni 6 ubi, « Eustorgius » appellatur.

clémentia Domini nostri Jesu Christi, cum quo A Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ
Patri simul cum sancto Spiritu, gloria, potentia, Πνεύματι ἁγίῳ, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς
honor et adoratio in sæcula sæculorum. Amen. τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

MARTYRION TOY AGIOY MEGALOMARTYPOΣ

ΤΡΥΦΩΝΟΣ

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS

TRYPHONIS.

(Latine apud Surium ad diem 2 Februarii ; Græca nunc primum prodeunt ex codd. mss. Paris n. 1178 et 1450.
EDIT. PATR.)

I. Cum Dominus et Deus et Servator noster Jesus A
Christus, postquam Deus et homo ad homines ad-
venisset, et tertio die a mortuis surrexisset, et ad
Patrem cum gloria esset assumptus, in discipulos
effudit Spiritum sanctum et eos divina cognitione
implevit et virtute, ex ejus plenitudine accepit
universa terra, et omnes homines fuerunt partici-
plices doni quod ex eo emanabat : et liberati qui-
dem sunt a tenebris ignorantiae et cultus simula-
crorum : veræ autem luci Dei cognitionis evasere
familiares. Nam cum non secus ac divina et luce
micantia fulgura, per omnes fines percurrentes et
non parvam afferentes illuminationem, egressi
essent apostoli, eorum qui videbant, illustratos
oculos, ne momento quidem temporis mox sive-
runt sedere in tenebris. Alius aut aliam orbis par-
tem sortiti, cum omnem gentem, regionem et ci-
vitatem sibi distribuissent, eis injecerunt veram
scintillam veritatis : quæ paulatim per eos qui apti
erant accensa, in claram et sublimem evasit facem.

II. Hoc principium cum accepisset fides, ad tan-
tum processit splendorem, ut, consumptis profundis
tenebris ignorantiae, in divinæ lucis statum omnia
transmutaverit. Hujus post apostolos causæ et auc-
tores fuere divini martyres : qui cum veluti semen
lucis ab eis accepissent, deinde tanquam violentis
ventis traditi tentatoribus, id non solum non ex-
stinxerunt illatis injuriis, sed etiam variis tormentis
effecti clariores, ipsi quidem tanquam lucida side-
ra, de cætero sunt collocati in cæli firmamento,
quod percipitur intelligentia. Illinc autem clarissime
refulgentes, terræ universæ lucem præbent. Ex his
unus est etiam beatus Thryphon, qui a divinis et in
quas non cadit interitus, deliciis nomen sortitus,
frugiferum germen Ecclesiæ. Qui e Phrygia qui-
dem primum fuit editus, vico vero Campsade,
qui est vicinus civitati Apameæ. A piis autem pa-

Α'. Τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν θαυδρικὴν αὐτοῦ πρὸς ἀν-
θρώπους ἐπιφάνειαν καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν τριήμερον
ἔγερσιν καὶ πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ δόξης ἀνάληψιν,
ἐπὶ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον ἐκχεαζόμενον καὶ γνώσεως πλήρεις ἐργασασά-
μενον, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτῶν ἡ σύμπασα με-
τέλαβε γῆ καὶ πάντες ἄθρωποι τῆς ἐξ αὐτῶν πηγα-
ζούσης μετέχοντες δωρεάν, τοῦ σκότους μὲν τῆς
ἀγνοίας ἀπηλλάττοντο, τῷ ἀληθινῷ δὲ τῆς θεογνω-
σίας προσφωκεῖοντο φωτὶ. Καθάπερ γὰρ ἀστραπαὶ
θεταὶ καὶ διαφανεῖς οἱ ἀπόστολοι τὰ πέρατα διαδρα-
μόντες, καὶ ἄλλος ἄλλο τῆς οἰκουμένης μέρος δια-
κληρωσάμενοι, καὶ πᾶν ἔθνος καὶ πῦσαν χώραν
ἐκαστοῦ καὶ πόλιν διανεμάμενοι, τὸν τῆς ἀληθείας
B σπινθῶρα τούτου ἐνέβαλον, ὃς κατ' ὀλίγον ἐν τοῖς
ἐπιτηδείοις διαναπτήμενος, εἰς περιφανῆ καὶ αἴριον
ἀπέβη πυρσόν.

Β'. Οὕτως ἡ πίστις τὴν ἀρχὴν λαβοῦσα, εἰς τη-
λικαύτην προῆλθε περιφανῆ δύναμιν. Ταύτης μετὰ
τοῦς ἀποστόλους οἱ θεοὶ μάρτυρες αἴτιον τῆς θεοσε-
βείας πεφίησαν, οἱ καθάπερ σπέρμα πυρὸς ἐκ αὐ-
τῶν λαβόντες, ἔπειτα τοῖς πειραταῖς ὡς ἀνέμοις
ἐκδοθέντες βιαίοις, οὐ μόνον ταῖς ἐπηρσίαις ἀπεσβέ-
σθησαν, ἀλλὰ καὶ λαμπρότεροι, μάλλον δὲ αὐτῶν
ἀπεδείχθησαν, θάλλοντες ὡς ἄμπελοι ταῖς τομαῖς
καὶ τοὺς ἄλλους πόνους εὐφροσύνης ἀφορμᾶς ποιού-
μενοι, ὥστε πόνους ἐκείνοις εἶναι τὸ μὴ πονεῖν καὶ
πάσχειν κακῶς, ἢ νικᾶ μὴ διὰ Χριστὸν πάσχειν.
C Τούτων εἰς καὶ ὁ μακάριος γνωρίζεται Τρύφων, ὁ
τῆς ἀκηράτου θείας τρυφῆς ἐπώνυμος, τὸ μακάριον
ὄντως τῆς Ἐκκλησίας φυτὸν, ὁ γῆς μὲν τὸ πρῶτον
ἀνεδόθη Φρυγῶν, κόμης δὲ Καμπσάδου, Ἀπαμειῶ
τῆ πόλει γειτονοῦσης. Εὐσεβῶν δὲ γονέων εὐσεβέ-
στερον τέκνον ἐκφύς, οὕτως ἐκ πρώτης ἡλικίας ἀξί-

θεος ἦν, ὡς πλουσίας παραυτίκα τυχεῖν τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος. Καὶ διὰ τοῦτο ποικίλαι τε νόσοι σωματίων καὶ δαιμόνων ἅπαν τὸ φύλον ὀνόματι μόνον Τρύφωνος ἰδραπέτευον, οὕτω πάγκρατος αὐτῷ ἦ νεότης, οὐ πρὸς ἡλικίας, οὐ πρὸς ἀνδράς μαχίμου διαγωνιζομένη, ἀλλὰ πρὸς δαιμονάς τε καὶ νόσους ἀνδρίζομένη. Ἄλλα περὶ πάντων μὲν αὐτοῦ θαυμάτων ἄρτι διαλαβεῖν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ. Ἐνδὸς δὲ μόνου μνησθεὶς καὶ δεξίας ὥσπερ ἐξ ὀλίγου γεύματος τὸ πᾶν, ἐπὶ τὴν μαρτυρίαν ἐκείνου τρέψομαι τὴν διήγησιν.

mentionem, per quod gratiæ, quæ in eo erat, virtus possit esse evidens, ad martyrium præclari athletæ me conferam.

Γ'. Χρόνῳ ἐνενήκοντα καὶ διακοσίων μετὰ τὴν Αὐγουστοῦ ἤδη παρφυχηκότων, Γυρδιανὸς τῶν σακπτῶν ἐπιλαμβάνεται, ἀνήρ Ἑλλήν μὲν τὴν θρησκείαν, οὐ βαρὺς δὲ τοσοῦτον τοῖς Χριστιανοῖς. Οὐ γὰρ κατὰ τοὺς ἄλλους καὶ οὗτος διωγμὸν ὑπῆρχε κεννηκῶς. Τοῦτῃ γίνεται θυγάτηρ μνηογενής, ὡρα μὲν σώματος καὶ κάλλει διαπρεπῆς, εὐφυΐα δὲ ψυχῆς καὶ συνέσει πολλῷ μᾶλλον περικαλλῆς, ἧ καὶ πρὸς γραμμάτων πεῖρα καὶ παιδείας κτήσιν αὐτὴν ἤγαγεν ἀμέλει. Καὶ πολὺς μὲν ὑπὲρ αὐτῆς τοῖς γονεῦσι λόγος, μηδένα μῶμον ἐπιτριβῆναι ταύτης ἐν παρθενίᾳ· πολὺς δὲ τοῖς πρώτοις τῆς πόλεως ὁ ζῆλος, ὥστε τοῦ γάμου ταύτης ἐπινοεῖται καὶ διὰ τοῦτο κατὰ κλειτρά τε αὐτὴν εἶχον καὶ ἐν οἰκίᾳ τὸ σύνολον ἀσφαλεῖς. Ὡς ἂν δὲ καὶ τῇ πόλει Ῥωμαίων ὁ Τρύφων διαγνωσθῆ, μᾶλλον δὲ Ἰνα καὶ Χριστὸς ἐν αὐτῷ δοξασθῆ, δαιμόνιον τι πονηρὸν ἐξαπίνης τῇ κόρῃ ταύτῃ ἐπιμηδῆσαν, τί μὴ ἐποιεῖ τῶν χαλεπῶν; ἐπέει γὰρ ἀναιδῶς, ἐσπάρατε ἀφειδῶς, πυρὶ καὶ ὕδασι ἐπερίπτει καὶ πᾶσι τρόποις αὐτῆς ἐνεμάλειτο τῇ ζωῇ· ἀλλ' οὕτως αὐτῆς μὲν ὁ δαίμων. Οὐδὲν δὲ ἦτον αὐτῇ τῶν γονέων ἐδεικνύμενος, τὰ αὐτῶν σπλαγχνὰ σπαράττουσα καὶ τὸν πᾶσι μισητῶν θάνατον εὐκτὸν αὐτοῖς χρῆμα ποιούσα· ἦν γὰρ τὸ πάθος μετὰ τῆς αἰσχύνης καὶ πρὸς θεραπείαν ἀνεπίστου. Καὶ γὰρ ἰατροὶ μὲν ἅπαντες ἀπηγόρευον, σοφοὶ δὲ ἠπόρουν· ἐπίνοια δὲ οὐδεμία πρὸς τοσοῦτον ἐξαρκούσα καλὸν ἦν, ἕως αὐτὸ τὸ πονηρὸν πνεῦμα κρείττονι δυνάμει δηλαδὴ συνωθούμενον· ἐβόα δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὸν οἰκίαν ὠμολόγει διώκην· διώκην μὲν ἐκείνου, τῆς ὑπ' αὐτοῦ δὲ στρεβλουμένης κόρης θεραπευτὴν. Εἰ μὴ Τρύφων ἔλθοι, φησὶ, οὐκ ἔσθω τὴν κατὰ σοβῶν· οὐκ ἐκστήσομαι ταύτης, εἰ μὴ Τρύφωνα ὡς γενόμενον ἴδω.

Δ'. Αὐτίκα τοίνυν γράμματὰ τε βασιλικὰ καὶ μὴ-νύματα παρὰ πᾶσαν ἐφοῖτα τὴν οἰκουμένην, καὶ πᾶς ἤρευνᾶτο τόπος, καὶ διὰ πάσης γλώττης Τρύφων ἤθετο, Τρύφων ἀνεκαλεῖτο· καὶ πάντες ὅσοιγε ὑπὲρ γῆν ἦσαν, εἰς δύο διηροῦντο ταῦτα, ἢ Τρύφωνα ζητεῖν ἢ περὶ Τρύφωνος ἐρωτᾶσθαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ μέχρι Φρυγίας ἡ ζήτησις ἦν, δηλὸς ὁ Τρύφων ἦδ, καθίσταται καὶ πρὸς τῇ Καμφάδου κωμῆ διατρίβων εὐρισκεται χηνῶν ἐπιμελητῆς καὶ νομεὺς ὁ τοσοῦτος. Ὁμολογήσας δὲ αὐτὸς εἶναι Τρύφων, αὐτὸς ὁ ζητούμενος, παραπέμπεται μὲν αὐτίκα διὰ τῶν εὐρηκότων τοῖς ὑπάρχουσιν, Πομπηϊανῶ καὶ Προτεστάτῳ· αὐτοὶ δὲ τοῦτον ἵπποις τοῖς δημοσίοις ἐπιβιβάσαντες, εἰς Ῥώμην αὐτὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαπέμ-

rentibus ortus magis pius filius, ab ineunte ætate visus est Deo adeo esse gratus, ut iudicatus sit idoneus ad administrandas operationes Spiritus. Quamobrem varii quidem morbi fugiebant a corporibus: dæmoniorum vero universa hominibus infesta natura, solo nomine Tryphonis flagellata, vel potius usta virtute ejus, qui in eo erat, spiritus, fugabatur quidem ab hominibus, abigebatur autem in intima deserti penetralia. Atque omnia quidem recensere miracula, quæ ab eo facta sunt, non est præsentis temporis. Cum unius autem in præsentia fecero

III. Anno 225, post Augusti mortem, Gordianus accipit sceptra Romani imperii, vir quidem gentilis religione, sed Christianis non adeo gravis. Non enim is, sicut reliqui, movit persecutionem adversus Christianos. Ei nascitur unica filia, corporis quidem specie et pulchritudine insignis, ingenio autem et intelligentia feminas, quæ erant suo tempore, superans, neque ulli cedebat in doctrina litterarum. Quocirca magnopere contendebant parentes, ut eam integram et illasam conservarent. Primos vero civitatis, qui eam ambiebant, magna urebat æmulatio; ipsa autem in munitis locis clausa, diligenter et tuto custodiebatur. Ut vero a civitate Romanorum sacculus cognosceretur Tryphon, vel potius ut Christus in eo laudaretur, repente exsecrandum dæmonium dictam Cæsaris filiam invadens, eam impudenter vexabat, assidue discerpebat, in aquam et ignem projiciebat, et omni ratione ejus vitæ insidiabatur. Atque dubitabant quidem omnes sapientes, hærebantque et manebant plane attoniti medici, videntes affectionem esse miserabilem, non valentes autem ei omnino opem ferre. Animo vero anxius erat pater, affectioni nusquam ullum inveniens auxilium, tristis erat, ægre ferebat, tabescebat, donec ipse malus spiritus, majori scilicet potestate coactus, suum invocabat expulsorem: suum quidem percussorem, puellæ autem, quæ ab eo vexabatur, appellabat curatorem. Nisi, inquit, accesserit Tryphon, puellam non cessabo terrere: ab ea non recedam, nisi videro advenisse Tryphonem. Tryphon, puellam non cessabo terrere: ab ea non recedam, nisi videro advenisse Tryphonem.

IV. Protinus ergo jussis exeuntibus imperatoris, missisque frequentibus litteris, universo autem orbe terræ fere percurso ad inquirendum Tryphonem: et multis quidem multis e locis emissis ad eos evocandos qui hoc appellarentur nomine, nihil autem valentibus efficere, pervenit etiam ad partes Phrygiæ hæc inquisitio. Significatur deinde is, qui quæritur, agere in vico Campsade: invenitur propter paludem lacus, qui est situs prope eum locum, anserum curam gerens. Confessus autem is, qui quærebatur, se esse Tryphonem, statim quidem transmittitur per eos, qui ipsum invenerunt, ad præfectos Pompeianum et Protestatum. Ipsi vero cum eum equis publicis proti-

nus imposuissent, Romam transmiserunt ad imperatorem. Atque ille quidem iter recta confecit: agebat autem tunc fere ætatis annum decimum septimum. Malignus vero spiritus cum ejus sensisset adventum, tunc graviter vexabat, et per puellam effervescebat: et sæpe ejulans clamabat, se non posse amplius ejus corpore uti habitaculo: prope enim adesse, qui potenti manu eum expellat. Adhuc enim, inquit, tres dies, et accedit Tryphon, qui in nos accepit potestatem. Cum sic multum clamasset, et eam discerpisset, exiit.

V. Tertio vero die ab excessu dæmonis, Romam quidem venit sanctus, adducitur autem repente ad Gordianum. Quem cum libenter excepisset, agnovit eum esse, qui Gordianam suam filiam curaverat, ex adventu conjiciens præfixum terminum trium dierum. Ut res vero esset certior et evidentior, rogabat ut dæmonem oculis videndum produceret, et eum interrogaret. Sex itaque dies jejunio et intensis ad Dominum nostrum Jesum Christum vir sanctus vacans precibus, illucescens septimo, jam desuper majorem et validiorem adversus dæmones consequitur potestatem. Nam cum nox quidem procul abesset, sol autem suis radiis in terra subrideret, aderat quidem imperator, aderant omnes satellites et qui ejus parebant imperio, ab eo petentes, ut viderent aliquid admirabile. Divinus autem Tryphon cum esset plenus divino Spiritu, in ipso vero immundum quoque illum spiritum intueretur intelligentia, Tibi dico, inquit, in nomine Jesu Christi, appare iis qui adsunt, et eis ostende tuam turpitudinem et imbecillitatem. Simulatque autem hoc dixisset, ecce tanquam canis aspectu deformis, niger colore, oculos habens tanquam ignem emittentes, et caput humi defixum, coram omnibus apparuit.

ὀφθαλμούς ἔχων ὡς πῦρ ἀφιέντας, τὴν δὲ κεφαλὴν τῇ γῆ καθήμενος.

VI. Cui, qui precatus fuerat, Dei servus: Dic, inquit, exsecrande, quis te misit? Quis permisit, ut hanc invaderes adolescentulam? et quomodo cum sis talis, nempe tenebrosus et imbecillus, et plenus omni probro et decore, adeo audes contemptui habere et vexare, quod factum est ad Dei imaginem? Dæmon autem respondens, Mittor, inquit, a meo patre. Dicebat vero esse sibi patrem, auctorem et causam malorum, qui etiam appellatur Satan, et ab eo jussum esse hanc puellam torquere. Et quænam est ei potestas, rursus dicit Tryphon: malitiæ, inquam, principii adversus figmentum, quod constituit omnipotens bonitas et munit sancto Spiritu? Ille autem canis, etiamsi nollet, divina tamen quadam operatione vera respondit omnibus audientibus: Nos nullam habemus potestatem in eos qui sunt pii in Deum omnipotentem, et in ejus Christum, pro quo Petrus et Paulus hic præclarum suscepere martyrium. Eos vero reverentes fugeremus, nisi nobis esset permissum alicui extrinsecus levem aliquam afferre tentationem. In eos autem omnino vires nobis vigent, et in eos tyrannidem obtinemus, qui suo

πουσιν. Ὁ μὲν οὖν ἦν οὗτος ὁσῦτατα, ἔτος δὲ ἦν αὐτῷ τότε τῆς ἡλικίας ἐπτακαίδεκάτονον τὸ πνεῦμα δὲ τῆς αὐτοῦ παρουσίας αἰσθόμενον, αὐτότε κακῶς ἔπασχε καὶ κακῶς ἐποίησε τὴν κόρην· ἔπειτα καὶ ὀλοφυρομένην ἔφακε· οὐκ ἔτι μοι ἐφαίεται λέγον τῆδε τῆ σώματι ὡς οὐκ ἔστι χρῆσθαι, ἀλλ' ὅσον οὕτω καὶ ἄκων ἀπελαθῆσομαι. Τρεῖς γὰρ ἡμέραι τὸ μετὰ ταῦτα καὶ Τρύφων ὁ τὴν καθ' ἡμῶν ἐξουσίαν ἀνεληφώς παραγίνεται· οὕτως πολλὰ κράζαν, τὴν κόρην ἐξῆι, μηδὲν αὐτὴν ὑπομένειν θλ. ῥήσας τὴν τοῦ Τρύφωνος παρουσίαν.

Ε'. Μετὰ τρίτην δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς ἡμέραν, καταλαμβάνει μὲν τὴν βασιλίδαν Ῥώμην ὁ ἄγιος· προσάγεται δὲ παραχρῆμα Γορδιανῶν, χρῆμα πωθινόν, ὃν ασμένως ὁ βασιλεὺς δεξάμενος, οὐκ ἠγνόησεν, αὐτὸν εἶναι τῆς θυγατρὸς ἐκείνου θεραπευτὴν, τῆ παρουσίας συμβάλλων τὴν τῶν ἡμερῶν προθεσμίαν· ἵνα δὲ καὶ μεῖζονα δῶ τῷ πράγματι πίστιν, αὐτὸν ἐλείπον τὸν δαίμονα θεατὸν γενέσθαι Τρύφωνα ἡξίου, καὶ περὶ ὧν ἀνερωτηθεὶς μὴ συγκαλύψει, ἀλλ' εἰς φῶς ἀγαγεῖν. Ἐν ἔξ τοιγαροῦν ἡμερῶν νηστεία καὶ δεήσῃ τῆ πρὸς Θεὸν ὁ Τρύφων ἐαυτὸν ἐκδοῦς, ἥδη τῆς ἐβδόμης ἐφισταμένης, μεῖζονος τῆς κατὰ δαιμόνων ἐξουσίας ἄνωθεν ἀξιοῦται· Ἐπεὶ γὰρ ἐλύετο μὲν τὸ τῆς νυκτὸς σκότος, ἥλιος δὲ βλαβῶν ἀκτῖσι τὴν γῆν φαίδρον ἐμειδίει, πορῆν μὲν ὁ βασιλεὺς, παρῆν δὲ καὶ πᾶν ὅσον δευροφορικόν καὶ ὑπέκκοον, μετέωροι τὰς ψυχὰς πάντες πρὸς τὴν καινοτητα τοῦ γενησομένου. Ὁ μὲν θεὸς Τρύφων ἅγιος Πνεύματος πλήρης ὢν, ἅμα δὲ καὶ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ὀμμάσιν ἀθεάτοις ὡς παριστάμενον αὐτῷ καθορῶν, μετὰ τεταλάτω γὰρ καὶ ἄκοντα πάλιν, ὥσπερ ἐξώθει καὶ μὴ βουλόμενον· Σοὶ λέγω, φησὶν, ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐμφάνθη τοῖς παροῦσιν καὶ τὴν ἀσχημοσύνην τὴν εἶν ἄρτι, καὶ τὴν ἀσθένειαν δὴλην κενεῖσθαι πᾶσι καὶ καταφανῆ παρασεύασον. Οὕτω πέρας εἶχεν ὁ λόγος, καὶ κῶν ὠρᾶτο σφοδρὰ δυσειδής, τὸ χρῶμα μελας, τοὺς

γῆ καθήμενος.

Σ'. Ὁ προσσχὼν ὁ Τρύφων· Τεγε μοι, φησὶν, τίς ὁ πέμψας σε; Τίς ὁ τῆς νεανίδος ταύτης ἐπιτρέψας ἐπιδραμεῖν; καὶ πῶς τούτῳ ζῶφῳ κάτοχος ὢν καὶ τὴν δύναμιν ἀσθενῆς καὶ ἄτιμος, πλάσμα Θεοῦ τὸ τίμιον καὶ κατ' εἰκόνα τὴν αὐτοῦ γενόμενον, ἀτιμοῦν οὕτω καὶ διαλυμαίνεσθαι σὺ τολμᾷς; Ὁ δὲ δαίμων ὥσπερ ὑπὸ τιῶν βελῶν πληττόμενος τῶν ἐκείνου λόγων ὑπὸ τοῦ οικείου μὲν ἀπεισάλαθαι πατρός, εἶναι δὲ αὐτοῦ τὸν πατέρα τὸν αἴτιον τῶν κακῶν, ὃς καὶ Σατὰν προσηγόρευται· παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν παιδα ταύτην, ἔλεγεν, ἐπιτέτραμμαί βασιάνισαι. Ποία δὲ, ὁ Τρύφων, ἐξουσία, φησὶ, τῷ ἄρχοντι τῆς κακίας κατὰ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ; Ὁ δὲ κῶν ἐκεῖνος, καίτοι φύσει φιλοψευδῆς ὢν, συνωθεῖται· καὶ μὴ βουλόμενος πρὸς ἀλήθειαν καὶ ἀκρῦπτειν ἤθελε καὶ ὡς ἀπόρρητα συντηρεῖν, ταῦτα καὶ ἄκων ἐπὶ πάντων ὁμολογεῖ· Ἡμεῖ, εἰπὼν, οὐδὲ μίαν τίς ἐστὶν ἐξουσία κατὰ τῶν εὐσεβοῦντων, εἴς γε σὸν παντοκράτορα Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ Υἱὸν τὸν Χριστὸν, ὃν Πέτρος καὶ Παῦλος ἐν ταῦτα λαμπρῶς ἐκήρυξαν, ἀλλ' ὑποκτιήσομενος αὐτοὺς διαφεύγομεν, εἰ μὴ τινα πειραν ἔξωθεν αὐτοῖς ἐπαγαγεῖν προτραπέμεν· κατὰ τούτων δὲ μετὰ

πάσης βίουσας κρατούμεν, τῶν προθέσει ψυχῆς A τοῖς ἡμῖν φίλοις προσκειμένων ἔργοις ἀτινα προηγούμενοι εἰσὶν, εἰδωλοατρεία, βλασφημία, μοιχεία, φαρμακεία, φόνοι, φθόνοι, ὑπερηφανία· διὰ τούτων γὰρ καὶ τῶν τοιούτων οἱ ἄνθρωποι καὶ τοῦ Θεοῦ ἀβλαβῶς ἄλλοτριούνται καὶ ἡμῖν συνάπτονται. Τούτων ὑπ' αὐτοῦ λαλουμένων, αὐτὸν τε τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παρόντας μετὰ τοῦ θαυμάζειν καὶ θεός εἰσῆι, καὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἀπίστων ἐπίστευσαν εὐθὺς τῷ Χριστῷ, τοῖς δὲ πιστοῖς βεβαίως ἐτι περὶ τὴν πίστιν ἐκ τῆς τοῦ ἔχθρου γέγονεν μαρτυρία, τὸ μέντοι πονηρὸν δαιμόνιον ἐπιτιμηθὲν ἀφανὲς ᾤχετο. **emiserunt et gloriam. Increpatus vero ille immundus et sceleratus dæmon, protinus evanuit ex oculis.**

Z'. Ὁ δὲ Καῖσαρ θαυμάσας τὸν ἄνδρα τῆς τοιού- B τας κατὰ δαιμόνων ἰσχύος, τιμαῖς τε, ὡς ἔχρην, καὶ πολλὰς θεραπείαις ταῖς δωρεαῖς. Εἰ γὰρ καὶ τὸ σέβας διάφορος ἦν, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ πᾶσιν ὁμοίως αἰδέπμος. Ἐπειτα καὶ μετὰ προσηκούσης αὐτὸν τῆς θεραπείας οἴκαδε παραπέμψαι. Ὅσα μάλιστα πρὸς βασιλείας αὐτῷ ἰδωρήθη, χεῖρες εὐθὺς πενήτων ἀνὰ τὴν ὁδὸν εἶχον· αὐτὸς δὲ οἴκοι γενόμενος, τῶν τε συνήθων τῆς πίστεως εἶχετο ἔργων, ὁδηγῶν πρὸς ἀλήθειαν τοὺς πεπληνημένους, καὶ πρὸς τὴν τῶν κακῶς πασχόντων ἐπιμέλειαν αὐτὸν εἰδοῦ. Γορδιανοῦ δὲ τελευταίου, εἰς Φίλιππον τὸν εὐσεβῆ τὰ τῆς βασιλείας μεταβαίνει σκῆπτρα· κάκεινου δὲ θάπτον ἐν πολέμῳ τῶν Τρογλοδυτῶν ἀνηρημένου, ἄκλιος μετ' αὐτὸν ἀναγορεύεται βασιλεὺς, ὡμὸς ἀνὴρ, ἀναιδὴς ψυχῆ, ἀμασι καὶ σφαγὰς καὶ βασάνων εἰς δλωσ ἐνευφραίνόμενος, ζέων μὲν τῆς περὶ τὰ εἰδωλα μανίᾳ, δεινὴ δὲ λύττη κατὰ τῶν Χριστιανῶν πάντων κεινημένος, τὸ μὲν ὄπλα κατ' ἔχθρων ἄραι, βέλη φημὶ καὶ δόρατα καὶ βρομφαίαν, μικρὸν ἡγούμενος ἔργον, καὶ μικρὰς δεόμενος τῆς φροντίδος, τὸ δὲ τροχὸς καὶ κατακέλιτα· ὄνυχας τε σιδηροῦς καὶ πᾶν εἶδος ἄλλο κολαστηρίων ἐτοιμάζειν κατὰ τῶν εὐσεβούντων τοῦτο μέγα εἶναι νομίζων καὶ μεγάλῃν αὐτῷ περιποιῶν τὴν ὕβριαν. Ἦν οὖν δεινὸς τότε κατὰ Χριστιανῶν ὁ πόλεμος, καὶ πολλὴ συνέχουσα σκοτομένη τὴν οἰκουμένην. Καὶ διὰ τοῦτο παρῆν ἡρᾶν τὴν τοῦ Θεοῦ ἄλων, ὡς τινι πτόψ διακαθαυρομένην καὶ τοὺς μὲν εὐσεβῆ πίστιν ὑποδεξαμένους, ἀσθενεῖς δὲ τοὺς λογισμοὺς ὄντας καὶ ἀγυρώδεις, ὑπὸ τῆς τῶν πειρασμῶν βίας, ὥσπερ ὑπὸ D τινος ἀνέμων φοράς ἐκτριπόμενοι, ὕλην τῷ αἰώνῳ κυρὶ συντηρεῖσθαι· ὅσοι δὲ γνώμης εὐθύτητι καὶ ψυχῆς σταθερότητι τῆς ἀληθείας ἀντεποιήσαντο, οὗτοι κρείττων ὀφθέντες τῶν πειρασμῶν καὶ μέχρι τέλους τῆν ὁμολογίαν φυλάξαντες, οἳ τας καθαρῶτατος οἶτος εἰς τὰς οὐρανίους ἀποθήκας ἐταμιεύθησαν.

H'. Τούτων οὕτω τελουμένων καὶ τοῦ διωγμοῦ μάλα σφοδρῶς ἐπικειμένου, ἀνάγεται περὶ Τρύφωνος τῷ τῆς Ἀνατολῆς ἐπάρχῳ (Ἀκυλίνος ὄνομα τούτῳ ἦν), ὡς ἀνὴρ τις Ἀπαμεῦς τὸ γένος, τὴν γνώμην οὐκ ἀγεννῆς, τὸ ἦθος οὐκ εὐχερῆς, περὶ λόγους οὐκ ἀμαθῆς, ἱατρὸς τὴν τέχνην, πολλῇ πρὸς τοὺς σεβαστοὺς ὑπεροψία χρεῖται καὶ μυκτηρίζει μὲν τοὺς

A animi proposito sectantur opera, quæ sunt nobis grata. Maxime vero grata nobis opera sunt, cultus simulacrorum, blasphemia, adulterium, veneficium, invidia, cædes, superbia. Per hæc enim et quæ ea consequuntur, homines sua sponte nobis effecti familiares, suis factis tanquam laqueis implicantur: et ab ejus quidem, qui ipsos fecit, alienantur bonitate, illaqueantur autem nostris maleficiis. Cum hæc ab eo dicerentur, imperator et omnes qui aderant, his auditis, repleti sunt horrore et admiratione. Et multi quidem ex infidelibus, Christo statim crediderunt: fideles autem stabiliti et testimonio inimici magis confirmati, Regi gloriæ laudem

VII. Cæsar autem, hoc beneficio affectus, et valde ea admiratus, cum plurimis donis et honoribus beatus Tryphonem esset persecutus, cura suorum præfectorum eum suis restituit. Atque quæcunque quidem ex his ad eum redierunt, in via distribuit pauperibus: ipse vero cum domum venisset, consueta fidei sequens opera, et vacans beneficio afficiendis iis, qui laborabant, erectam solum habebat mentem ad bravium supernæ vocationis. Cum autem decessisset Gordianus, Philippusque vir pius ei successisset in imperio, et ipse quoque cito fuisset interfectus in bello adversus Troglodytas, Decius post eum renuntiatur, vir crudelis et animo impudens, et fervens quidem furore circa simulacra, rabie autem intolerabili ab inhabitante in ipso dæmonis motus adversus eos qui nolebant eis sacrificare. Fuit vero hoc grave bellum adversus Christianos. Non enim parabantur arma adversus alienigenas, non tela et lanceæ, non rhomphæa et gladius vibrabantur adversus eos qui faciebant injuriam: sed rotæ et catapultæ, unguesque ferrei et pectines, et omne genus suppliciorum comparabatur adversus innocentes. Unum autem in eos crimen intendebatur, nempe in Deum sanctitas. Cum ergo illic multa erumperet confusio, dicebat se videre, veluti quodam, quod intelligentia percipitur, ventilabro purgari aream Domini. Quicumque enim levitate mentis et stramineis cogitationibus verbum fidei videbantur suscepisse, ii perinde ac vi ventorum ventilati tentationibus, reservabantur igni qui non exstinguitur. Qui autem recta sententia et animo stabili adhærebant veritati, ii injuriis et afflictionibus inflammati, cum suæ fidei probationem Deo et hominibus ostendissent, in horrea cælestia, tanquam purum frumentum, recorderbantur.

VIII. Cum hæc sic fierent, et vehementer urgeret persecutio, defertur Tryphon ad præfectum Orientis. Aquilinus autem tunc gerebat præfecti magistratum. Ad eum ergo defertur, quod vir quidam Apameensis, genere non ignobilis, doctrina excultus, arte medicus, augustos valde despicit, et magnos quidem deos subsannat, Christum autem solum

Deum annuntiat, et ea ratione fieri, ut multi decipiantur a verborum ejus magnificentia. Statim ergo emisit litteras et edicta cum minis vehementibus ad loci illius magistratus, ut eum, qui quærebatur, maxima celeritate ad eum adducerent. Fieri vero non poterat, ut præclara fidei lucerna in sordido loco lucens lateret. Cum ergo audivisset se quæri a persecutoribus, non recedit in solitudines, non densos et incultos obiti montes: sed cum precibus et orationibus se in Christo muniisset, alacri animo accedit ad eos qui quærebant, et ad Aquilinum cum magno gaudio et prompto animi studio, qui tunc agebat Nicææ, statim mittitur per milites cohortis. Cum ergo ei statim excelsum erectum fuisset tribunal, honesteque et decore eum circumstetissent satellites, dixit Pompeianus scriniarius maximi ordinis: Qui Apamea a Frontone legato ad vestram missus est magnificentiam, adest ad purissimum tribunal vestræ potestatis. Aquilinus præfectus dixit: Qui adest, primum dicat nomen, patriam, fortunam, deinde religionem. Dixit S. Tryphon: Mihi nomen est Tryphon: patria, vicus Campsades, vicinus civitati Apameæ: fortuna autem apud nos nec est, nec dicitur, qui Dei providentia, serieque et ordine ineffabili sapientiæ omnia fieri credimus: non autem a fortuito, et qui fit præter rationem, concursu astrorum et a casu statuimus pendere ortum hominis. Sum vero liber moribus et vitæ educatione, uni soli Christo serviens. Christus enim est mihi religio, Christus mihi gloria et corona gloriationis.

IX. Dixit præfectus: Existimo te in hodiernum usque diem nondum cognovisse jussum Augusti, qui jussit quemvis hominem, qui hoc nomine se jactat, et ad deos colendos est durus, tradi morti violentæ, et te remove a tali deceptione, ne igni tradaris. Dixit sanctus Tryphon: Utinam mihi liceat et igne et omnibus tormentis consumi pro nomine Jesu Christi Domini mei et Dei. Dixit præfectus: O Tryphon, suadeo ut diis sacrifices. Video enim præter ætatem corporis, te quoque perfectum sensum animi ostendere, nec per deos volo te male mori. Dixit sanctus Tryphon: Perfectum habeo sensum, si Deo meo perfectam obtulero confessionem, et pulchrum depositum, nempe in ipsum fidem, eam non negando conservans, ne ab omni reprehensio vacuum et integrum sacrificium obtulero Christo, qui fuit pro me sacrificatus. Dixit præfectus: Igni tradam tuum corpus, et acerbissimis suppliciis consumam tuam animam. Dixit sanctus Tryphon: Mihi minaris ignem qui exstinguitur, et simul deletur cum ea quæ accendit materia, cujus finis est cinis. Ego autem eum qui non potest exstingui, et est æternus, contra minor impiis. Recede, inquam, a rebus vanis, et cognosce eum, qui est vere Deus: ne, si forte illius ignis feceris periculum, te malorum pæniteat. Hæc cum audivisset Aquilinus, et ira fuisset percitus, jubet eum suspensum cædi.

X. Cum primum ergo prolata fuisset sententia,

Α μεγάλους θεούς, Χριστόν δὲ τινα μόνον προσβύει Θεόν, καὶ ταύτη τοὺς πολλοὺς ταῖς καινολογίαις ἐξαπατᾷ. Εὐθὺς οὖν γράμματα τοῖς κατὰ τόπον ἀρχοῦσι καὶ προστάγματα μετὰ σφοδρᾶς ἐξεπέμπετο τῆς ἀπειλῆς, ὅτι τάχος αὐτῷ παραστῆσαι τὸν ζητούμενον. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα τὸ τῆς πίστεως λύχρον φαίνοντα λαθεῖν ἢ τὸ μύρον κρυθῆναι, ὑπὸ τῆς οικειᾶς ὀσμῆς φανερούμενον. Οὐ μὴν ἄλλα καὶ αὐτὸς ἀποῦσας τῶν διωκόντων τὴν ἀνεζητήσιν, οὐ πρὸς τὰς ἐρήμους ὑποχωρεῖ, οὐ τὰ λάσια τῶν ὄρων ὑποτρέχει, προσευχαῖς δὲ καὶ δεήσεσιν ἐαυτὸν ὁκλήσας, τοῖς ζητοῦσι λίαν φαίδρως ἐμφανίζεται καὶ πρὸς τὸν Ἀκυλίνον σὺν ἡδονῇ παραπέμπεται. Ἀκυλίνοιο δὲ τότε κατὰ Νικαίαν αἱ διατριβαὶ ἦσαν· βήματος οὖν αὐτῷ διαρθέντος ὑψηλοῦ καὶ τῆς περὶ αὐτὸν πάσης δορυφορίας, ὡς περ ἔθος αὐτοῖς, παραστάσης, Πομπηϊανὸς σκρινιᾶριος τῆς μεγίστης τάξεως, εἶπεν ὅ ἐκ τῆς Ἀκαμειᾶς παρὰ Φρόντωνος τοπάρχου πρὸς τὴν ὑμετέραν μεγαλειότητα πεμφθεὶς τῷ καθαρῶτάτῳ βήματι παρίστανε τῆς ὁμῶν ἐξουσίας. Ἀκυλίνοιο ἐπαρχὸς εἶπεν· Ὁ παρεστὼς πρῶτον εἰπάτω τὸ ὄνομα, τὴν πατρίδα, τὴν τύχην, ἔπειτα καὶ τὸ εἶδος. Ὁ ἅγιος Τρύφων εἶπεν· Ἐμοὶ τὸ ἀπὸ γῆς ὄνομα Τρύφων, πατρὶς δὲ ἡ κώμη Καμφάδος, Ἀπαμειᾶ τῆ πόλει γειτῶν ὑπάρχουσα, τύχη δὲ παρ' ἡμῶν οὕτε ἐστὶ, οὔτε λέγεται, τοῖς προνοίᾳ Θεοῦ καὶ τάξει τὰ πάντα γίνεσθαι πεπιστευκός· καὶ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ σοφίας κυβερναῖσθαι τὸ πᾶν. Ἐλευθέρως δὲ τὸν τρέπον εἰμὶ καὶ ἐνὶ μόνῳ Χριστῷ δεδουλωμαι· Χριστὸς γὰρ ἐμοὶ τὸ σῶμα, Χριστὸς ἐμοὶ δόξα καὶ στέφανος ἤδη καυχῆσεως.

Θ'. Πρὸς ταῦτα ἐπαρχὸς· Ἰπολαμβάνω μηδέπω καὶ τήμερον ἐγνωκέναι σε τὴν τοῦ Σεβαστοῦ κέλυσιν, ὅπως πάντα ἄνθρωπον ἀπειθῶς ἔχοντα πρὸς τὴν τῶν Θεῶν θεράπειαν βεβαίῳ θανάτῳ παραδίδοσθαι προστάττει. Ἀλλὰ σὺ μεῖθου μοι καὶ ἀπόστηθι τῆς τοιαύτης ἀπάτης, ἵνα μὴ καὶ πυρὶ καὶ ταῖς ἄλλαις κολάσσει σεαυτὸν ὑπόσχῃς. Ἄγιος Τρύφων· Εἴθε μοι γένοιτο, ἔφη, καὶ πυρὶ καὶ βασάνοις πάσαις ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος Χριστοῦ, τοῦ ἐμοῦ Θεοῦ, καθαναλωθῆναι. Ὁ ἐπαρχὸς εἶπεν· Θύσον, ὦ Τρύφων, παραινῶ, τοῖς θεοῖς· ὄρω γὰρ τέλειόν σοι καὶ βεβηλὸς τὸ φρόνημα, καὶ οὐ βούλομαι σε, μὰ τοὺς θεοὺς, κακῶς ἀποθνεῖν. Ὁ ἅγιος Τρύφων· Τέλειον ἔγω τὸ φρόνημα, εἶπεν, εἰ τελείαν τῷ Θεῷ μου προσάξω καὶ τὴν ὁμολογίαν καὶ τὴν κάλῃν παρακαταθήκην τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἀνεξάρνητον διατηρήσας· ἄμωμον ἐμαυτὸν θύσαι καὶ ὀλόκληρον τῷ ὑπὲρ ἐμοῦ τυθέντι προσενέγκω Χριστῷ. Πρὸς ταῦτα ὁ ἐπαρχὸς πῦρ αὐτῷ πάλιν καὶ βασάνους ἱπανατενιάμενος. Ὁ ἅγιος Τρύφων· Ἐμοὶ πῦρ ἀπειλείς, ἔφη, σθενύμενον καὶ τῇ ὑφαπτούσῃ ἅλῃ συναπολλύμενον, οὐ τὸ τέλος τέφρα. Ἐγὼ δὲ σοὶ τὸ ἄσβεστον καὶ διαωρίζον ἀνταπειλῶ. Τοιγαροῦν ἀπόστηθι τῶν ματαίων, καὶ γινῶθι τὸν ὄντως Θεόν, μήποτε σοὶ πείραν ἐκείνου τοῦ πυρὸς λαθόντι, πολλὰ τῆς νῦν ἀπάτης μεταμέλησθαι. Τούτων ἀκούσας· Ἀκυλίνοιο καὶ πρὸς ὄργην ἐξαφθεὶς κελεύει κρεμασθέντα σπαθίζεσθαι.

ΘΙ'. Αὐτίκα γοῶν ἐξενεχθείσης τῆς ἀποφάσεως, τὸ

ίματιον ὁ μακάριος ἀποδύς καὶ σὺν ἐκείνῳ καὶ δὴ-
 λους ἅπαντας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λογισμοῦς καὶ
 τὸ κλόν ἐκεῖνο σῶμα παραδοῦς τοῖς δημοίοις, ἀναρ-
 τᾶται τῷ ξύλῳ· εἶτα καὶ τὰς χεῖρας περιεγκλω-
 σθεῖς, ἐκόπητο τὰς σάρκας γενναίως· ἐν τρισὶ δὲ
 ὥραις οὕτω σπαθιζομένου καὶ ἡσυχῆ τὰς πληγὰς,
 ὡσπερ ἄλλου πάσχοντος, ὑπομένουτος, ὁ ἔπαρχος
 Ἀκυλῖνος, ὡσπερ οὐκ ἀνδρὶ τοιοῦτῳ τὴν καρτερίαν,
 ἀλλ' ἀνάνδρῳ καὶ ἀγενεῖ παραινῶν· Μετάγῳθι,
 Τρύφων, τῆς ἀκαίρου τούτης ἀπονοίας, ἔφη, καὶ
 ἠμολόγει θῆναι τοῖς θεοῖς· οὐ γὰρ ἔστιν ὅς τῳ τοῦ
 βασιλείως ἀντειπῶν προστάγματι μὴ πικρῶς καὶ
 βικίως ἀπολέσοι καὶ τὴν ζωὴν. Ὁ ἅγιος Τρύφων
 εἶπεν· Κάγω σοὶ φημι, ὅτι μηδεὶς τὸν οὐράνιον βα-
 σιλέα Χριστὸν ἀρνηθεὶς τῆς αἰωνίας οὐκ ἐκπεσεῖται
 ζωῆς, πρὸς δὲ καὶ πυρὶ ἀσθέσῳ κατακρήσεται.
 Πρὸς ταῦτα ὑπολαθῶν ὁ ἔπαρχος· Ὁ οὐράνιος βα-
 σιλεὺς, εἶπεν, οὐκ ἄλλος ἢ ὁ μέγας Ζεὺς ἐστίν, ὁ
 Κρόνους καὶ Ῥέας υἱός, ὅς καὶ πατὴρ ἐστὶν ἀνδρῶν
 τε θεῶν τε, ᾧ τοῦς ἀπειθήσαντος ἀδύνατον ζῆν,
 ᾧ καὶ σὺ πεισθῆναι ὀφείλεις, ἵνα ζωῆς ἡδίστης
 ἀξιώθῃς. Ἄγιος Τρύφων εἶπεν· Ὅμοιοι γίνονται
 διὰ τῷ θεῷ σου οἱ θεοὶ εἶναι αὐτὸν πιστεύοντες καὶ
 πάντες ὅσοι πεποθήκιν ἐπ' αὐτῷ· ὅν γόητα μὲν
 ἀνθρώπων καὶ μικρὸν φασὶ γεννηθῆναι, κακίας εἶδος
 ἀπολιπόντα μηδὲν ἄπρακτον καὶ ἀνεπιχείρητον·
 μετὰ δὲ αὐτοῦ τελευτητὴν ἀδριάντα· αὐτῷ χρυσοῦς
 καὶ ἀργυροῦς ἀνιστώντες οἱ τὰ ἴμοια τούτῳ τῆς
 αἰσχύνης ἔργα μεταδιώξαντες, θινὸν ἀνηγορεύσαντι,
 ἀπολογίαν ὡσπερ τῆς σφῶν αὐτῶν ἀσελγείας τὴν
 θεοποιίαν ταύτην οἱ πάντολμοι προβαλλόμενοι· ὁ
 αὐτὸς δὲ τρύπος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἰμῶν ψευδωνύ-
 μων ἔραται θεῶν· ταύτη γοῦν καὶ ὑμεῖς ἄνωθεν
 ἀκλουθούντες τῇ ἀπατηλῇ παραδόσει, ἀψύχῳ ὕλῃ
 καὶ κωφῇ τὸ σέβας ἀποδιδόναι βούλεσθε, τοῦ ζῶν-
 τοῦ ὀλιγορούντος Θεοῦ, ὅς οὐρανὸν ἐστερέωσα, γῆν
 ἐφ' ὕδατος ἠδρασαν, ἀέρα ἐξέχεον, καὶ πᾶσαν τὴν
 τῶν ὄντων φύσιν διαμορφώσατε, Κύριον ἐπ' αὐτῆς
 τὸν ἀνθρώπον καταστῆσατε. Τοῦτον ὑπὸ τοῦ πονηροῦ
 δαίμονος ἀγόμενον καὶ δελεαζόμενον καὶ πονηροῖς
 ἔργοις τοῦ πεποικητός Θεοῦ μακρυνόμενον οἰκτεῖρα,
 ἐπεὶ πολλῶν πρότερον γενομένων ἀδιόρθωτον ἦν τὸ
 κακόν, εὐδόκησεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διὰ πολλῶν διὰ
 τὸ πλάσμα φιλοφροσύναν, ἀνθρώπος γενέσθαι μορ-
 φῆν τε ἴμοιαν ἡμῖν ἀναλαβεῖν καὶ ἐν αὐτῇ καὶ σταυ-
 ρὸν καὶ θάνατον ὑπομεῖναι, καὶ οὕτω ταπεινωθεὶς
 κατασχῶναι τὸν ὑπερήφανον. Σταυρωθεὶς οὖν καὶ
 ταπεινός, εἶτα καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν καὶ εἰς οὐρανὸν
 ἀναληφθεὶς, ἐν δεξιᾷ κάθηται νῦν τῆς μεγαλωσύνης
 ἐν ὑψηλοῖς, ἕως ἢ σύμπασα κτίσεις αὐτὸν ἐπιγνώσῃ,
 καὶ οὕτως οὐρανὸν μετὰ δυνάμει θεοπροποῦς
 καὶ οὐρανὸν ἀποδώσει ἐκάστῳ πράξεώς τε καὶ γνώμης τὰς ἀντιδόσεις. Οὗτός ἐστι Θεὸς θεῶν, Βα-
 σιλεὺς βασιλείων καὶ Κριτὴς ζώντων ὁμοῦ καὶ νεκρῶν· οἱ δὲ παρ' ἡμῖν θεοὶ νομιζόμενοι ὀνόματα
 μόνον εἰσὶν, ἔργων ἔρημα ἢ δαιμόνων εὐρέματα
 ἐξευρημένα.

ΙΑ'. Τούτων οὕτω λεγομένων ὑπὸ τοῦ μάρτυρος,
 ὁ Ἀκυλῖνος, κατ' ἄρας κνεῖς, κελεύει τοῦ ξύλου
 μὲν καθαρεθῆναι τὸν ἅγιον, ἐπεσοῦν δὲ αὐτῷ δεδε-
 μένων πρὸς κυνηγίαν. Ἦν οὖν πικροτάτην ἠρῆν τῷ
 μάρτυρι τὴν βάσανον ἐπαγομένην· καὶ γὰρ αἱ βᾶ-

A beatus Tryphon cum vestem exuisset, et veneran-
 dum illud et pulchrum corpus prompto et alacri
 animo tradidisset lictoribus, in ligno suspenditur,
 et manibus pone circumactis vincitur. Cum ipse
 autem tribus horis cæderetur, et animum quidem
 firmum et stabilem et invulnerabilem Christo os-
 tenderet, silentio vero plagas tanquam alio patiente
 sustineret, dicit præfectus Aquilinus: Pœniteat
 te, o Tryphon, hujus importunæ amentię et profite-
 re te diis esse sacrificatorum. Nemo enim restitit
 edicto imperatoris, qui non acerbe et violenter ex
 hac vita excesserit. Dixit sanctus Tryphon: Ego
 quoque tibi dico: nemo qui regem cœlestem Chri-
 stum negavit, vitam æternam consequetur; sed
 transmittitur ad ignem æternum qui non potest
 extinguī. Dixit præfectus: Rex cœlestis non est
 alius nisi magnus Jupiter, Saturni et Rheæ filius. Is
 est pater hominumque deumque: cui qui non pa-
 ruerint, minime possunt vivere. Cui tu quoque de-
 bes parere, ut dignus censearis vita jucundissima.
 Dixit sanctus Tryphon: Similes fiant Jovi deo tuo,
 qui eum pro deo colunt, et omnes qui confidunt in
 eo. Quem dicunt quidem primum fuisse præstigia-
 torem hominem et sceleratum ac perniciosum, pa-
 tremque cujusvis nefarię actionis et impietatis.
 Post ejus autem decessum, aureas et argenteas sta-
 tuas ei erigentes, qui fecerunt similia opera dede-
 coris, deum pronuntiarunt, suę libidinis et intem-
 perantię afferentes excusationem, quod is in deos
 sit relatus. Idem modus cernitur etiam in aliis, qui
 falso vocantur dii. Sic vos falsam multis retro sæc-
 ulis datam sequentes traditionem, inanimę materię
 et surdę cultum impie tribuitis, Deum vivum ne-
 gligentes, qui cœlum firmavit, terram super aquas
 stabilivit, aerem effudit: et cum rebus omnibus crea-
 tis formam dedisset, hominem dominum in ipsis
 postea formatum constituit. Cujus decepti a maligno
 serpente, et innumerabilibus tracti erroribus
 et exitiis, Deus Verbum misertus, homo fieri voluit,
 et nobis simili forma suscepta, in ea in crucem ac-
 tus et sepultus, cum tertio die resurrexisset, et in
 cœlos esset assumptus, sedet ad dexteram majes-
 tatis in excelsis, donec quęcunque res est creata,
 eum agnoscat: et sic e cœlis cum divina virtute et
 gloria apparens, reddet unicuique convenienter
 O suis actionibus. Hic est Deus deorum, Rex regum,
 et Judex vivorum et mortuorum. Qui autem a vo-
 bis dii existimantur, sunt æterni ignis fomites,
 cum iis qui ipsos colunt.

XI. Hęc cum diceret beatus Tryphon, Aquilinus,
 summo furore percitus, eum quidem jubet de ligno
 deponi, se autem sequi vincitum, exeuntem ad ven-
 nationem. Licebat ergo videre acerbissimum tormen-
 tum infligi martyri. Nam plantę pedum ejus dirum-

σου τὸ ὄριμν τῶν νολάσεων ; Ὁ δὲ ἅγιος, ὡς περ Ἀ
 ἀτιστρέφον ἐκ τῶν ἑμαίων· Μέχρι τίνος, εἶπε, οὐ
 συνήσεις αὐτὸς τὴν δύναμιν τοῦ ἐν ἐμοὶ κατοικοῦν-
 τος ; Μέχρι τίνος οὐκ ἀνήσεις πειράζον τὸ τοῦ Θεοῦ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον ; Οὐδὲ πω ἤσθου ἀνίκητον εἶται τὴν
 τοῦ Χριστοῦ δύναμιν ; Θυμὸς πρὸς ταῦτα λαμβάνει
 τὸν δικαστὴν καὶ κλεῖει περιαγκωνισθέντα τὸν
 ἅγιον τύπτεσθαι βράβδοις· εἶτα ταῖς πλευραῖς αὐτοῦ
 λαμπάδας ὑπάπτεσθαι πυρός· Μετὰ πολλῆς οὖν τῆς
 σφοδρότητος καὶ τούτων αὐτῶ τῶν βασάνων ἐπαγο-
 μένων, θεῖα τις οὐρανόθεν ἐξαίφνης οὐτὸν ἐπιφάνει
 καταστράψασα καὶ στέφανον ἐφίκει τινὰ πάγκαλον
 λίθων ἄρα καὶ χάρισι περιανθιζόμενον προτείνειν
 αὐτῶ, ὅπερ ἐκκλήξαν ἰσχυρῶς τοὺς πρὸς τὸ κολά-
 ζειν τὸν ἅγιον περισταμένους καὶ εἰς γῆν παρα-
 σκιδάξει καταπεσεῖν. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ὑπὸ Β
 τῆς ὀφθείσης αὐτῶ θείας ψάριτος θάρρους ἅμα καὶ
 ἀγαλλιάματος πληρωθεὶς, ἐξωμολογετο τῶ Θεῶ
 λέγων· Κύριε Δέσποτα, εὐχαριστῶ σοί, ὅτι οὐκ
 ἀπέλιπες με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν, ἀλλ' ἐπεσκίασας
 ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου ἐν ἡμέρα πολέμου καὶ ἔδωκας
 μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντι-
 ελάβετό μου. Καὶ νῦν, Κύριε, ὀείομαι σου, παρά-
 στηθί μοι μέχρι τέλους ἐνισχύων καὶ ἀντιλαμβάνον-
 τος καὶ καταξίωσον τέλειον καὶ ἀπρόσκοπον τὸν
 καλὸν ἀγῶνα τῆς ὁμολογίας ταύτης ἀγωνίσασθαι,
 ἵνα καὶ τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης μετὰ πάντων
 καταξίωθῶ τῶν ἡγαπηκόων τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον,
 ὅτι μόνος εἶ ὀδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΙΔ'. Πάλιν οὖν ὁ μαρτὸς ἐκεῖνος οἰκαστῆς ὑπὸ τοῦ
 ἐν αὐτῶ λαλοῦντος δαίμονος συνωθούμενος περιήγει C
 τὸν ἀθλητὴν κολακείαις ὑποσύρει πειρώμενος· καί,
 θυσοῦν, ἔλεγε, τῶ μεγάλῃ Διί, Τρύφων καὶ προσκύνη-
 σον τῇ εἰκόνι Καίσαρος, κἀγὼ μεγίστης καὶ δωρεῶν
 σε πλείωτων ἀξιώσας ἐκπέμψω. Ἐφ' οἷς καὶ μειδιάσαι
 τὸν ἅγιον ἐπελθόν, Εἰ αὐτοῦ ἐκεῖνον, φάνει τοῦ σε-
 βαστοῦ σου κατεφρόνησα φανερῶς καὶ ἄς ἔθετο,
 προστάξεις μυκτιρισμὸν ὄλωσ καὶ χλευήν ἐποίησά-
 μην, τῇ ἀψύχῳ τούτου εἰκόνι πεισθήσομαι προσκυ-
 νεῖν ; Σφοδρὰ ἄν καὶ αὐτὸς ἦς πιθανός, κἀγὼ εὐκο-
 λός τις πρὸς ὀπάτην, καὶ πρόχειρος. Περὶ Διὸς δὲ
 καὶ τῶν ἄλλων σου ψευδωνύμων θεῶν, ἔρωτα τοὺς
 ἐπὶ σοφία παρ' ὁμῖν μαγαφρονούντας, οἳ τὸ ἐκ τῆς
 μυθολογίας αἰσχρὸν πειρώμενοι συγκαλύπτειν, Διὰ
 μὲν τὸν αἰθέρα, Ἦραν δὲ τὸν αἴερα καὶ τὴν γῆν
 Δήμητρην, καὶ Ποσειδῶνα μὲν τὴν θάλασσαν Ἀπόλ- D
 λωνα δὲ τὸν ἥλιον, καὶ Ἄρτεμιν τὴν σελήνην κτ-
 ωνομάμασιν, ὧν αὐτῶν δὲ ἔστιν καὶ τὸ τὸν Ἐρμῆν
 μὲν εἰς τὸν λόγον, τὸν Ἄρην δὲ εἰς τὸν θυμὸν καὶ
 τὴν Ἀφροδίτην εἰς τὴν φαύλην ἐπιθυμίαν ἀλληγο-
 ρεῖν, δῆλαιοι ἔντως ὑμεῖς τῶν λογισμῶν τούτων καὶ
 πονηροὶ τῆς καλοδουλείας, οἳ μὴ μόνον αὐτοὶ πρὸς
 ἀπώλειαν ἐξετρέπητε τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἐγκαταλιπόν-
 τες, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς κοινωῆσαι τῆς οὐδῶ ταύτης
 ὁμῖν ἐν σπουδῇ τίθεσθαι, οὐκ πολλοὶς πρότερον χρό-
 νοις Ἡσυχίας φθάσας ὁ μέγας ἀξίως θρηνεῖ· Οὐαί,
 λέγων, οἳ τὸ πονηρὸν καλὸν, καὶ τὸ καλὸν πονηρὸν
 ποιοῦντες, οἳ τιθέντες τὸ φῶς σκότος, καὶ τὸ σκότος
 φῶς, οἳ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκὺ καὶ τὸ γλυκὺ πι-

vero Tryphon respondit : Quousque tu non intelli-
 ges virtutem Christi, quæ in me inanet? Quousque
 non desines tentare Spiritum sanctum? Miser, non-
 dum sensisti invictam esse Christi potentiam?
 Tunc ira repletus impius, jubet eum circumactis
 ulnis verberari virgis, deinde ejus lateribus adhi-
 beri faces ignis. Cum ergo cum magna vehemen-
 tia hæc ei infligarentur tormenta, divinus quidam
 splendor eum repente illustrans et circumful-
 gens, divinamque et omni ex parte pulchram
 coronam florentem gemmis præbens, stupore
 quidem afficit eos qui de ipso habebant quæstio-
 nem (qui quidem putabant eum torqueri), cum
 hoc magnum et quod naturam longe superat, vi-
 dissent miraculum : et effecit, ut præ stupore ii
 in terram caderent. Christi autem martyr, a su-
 peris advenisse expertus defensionem, impletus
 fiducia et exultatione, Deo confitebatur, dicens:
 Domine, ago tibi gratias, quod non reliquisti me
 in manibus inimicorum : sed obumbrasti super
 caput meum in die belli, et dedisti mihi protec-
 tionem salutis, et dextera tua suscepit me. Et
 nunc, Domine, rogo te, adsis mihi perpetuo, con-
 firmans et defendens, et dignare me perfecte et
 sine ulla offensione decertare hoc pulchrum cer-
 tamen confessionis, ut etiam corona justitiæ di-
 gnus habear cum omnibus qui tuum nomen san-
 ctum dilexerunt. Quoniam solus es glorificatus
 in sæcula. Amen.

XIV. Rursus autem exsecrandus ille judex accer-
 sens athletam, et veluti adulari præ se ferens: Sa-
 crifica, dicebat, o Tryphon, magno Jovi, et adora
 imaginem Cæsaris, et ego te dimittam maximis hon-
 oribus affectum et muneribus. Sanctus Tryphon
 subridens, dixit: Si illum ipsum Augustum desepxi,
 et a ratione aliena ejus jussa respui, inanimum ejus
 imaginem, humana arte et coloribus formatam, ado-
 rabo? Absit. De Jove vero et aliis tuis, qui falso no-
 mine dicuntur dii, interroga eos, qui inter vos se
 jactant de sapientia, qui quod ex iis; quæ de iis di-
 cuntur fabulis, iis qui sapiunt, apparet turpe, Ju-
 nonem autem aerem, et Cererem terram, et Neptun-
 um quidem mare, Apollinem vero solem, et lunam
 Dianam nominarunt. Idem mihi videntur Mercuriam
 quidem orationem. Martem autem iram, et Venerem
 cupiditatem dicere per allegoriam. Et sic unam-
 quamque mundi partem, quin etiam ipsos animæ
 habitus simulacra constituentes, et universorum
 quidem opificem insane relinquire, rem autem
 creatam magis quam Creatorem colentes, non so-
 lum ipsa a recta sententia exidentes, ad animæ inte-
 ritum ferimini præcipites, sed nos etiam contendi-
 tis attrahere, ut simus participes ejusdem barathri
 et exitii : sed prædam dolosi minime assequemini,
 nec eos qui vere speraverunt in solum Deum fortem
 et vivum, a recta mente abducentes, vana simulacra
 attendere persuadebitis. Admiratus est hæc verba
 audiens Aquilinus : valde magna autem repletus

acerbitate, eum rursus cædi, et per omnem contumeliam flagris jussit verberari: Ut, inquit, consumatur animæ ejus arrogantia. Cum is vero cæderetur, et per omnem contumeliam flagris verberaretur, eadem erat ei stabilitas. Quo magis autem remittebatur robor corporis plagis intolerabilibus, eo magis cordis confirmata constantia præclariorem ostendebat fonctionem.

XV. Cum ergo vidisset præfectus se ea aggredi, quæ fieri non poterant, sic tulit sententiam: Tryphon Apameensis, qui repugnavit jussui imperatoris, neque diis voluit sacrificare, post multa inflictæ tormenta, capite luat pœnas. Statim ergo milites, cum eum eduxissent e civitate, adducunt in locum, in quo illud venerandum et Deo charissimum caput volebant amputare. Sanctus autem martyr, stans ad orientem, vocem suam extulit et sic oravit: Domine Deus deorum, Rex regum, Sancte sanctorum, ago tibi gratias, quod me dignum censueris, qui hoc certamen peragerem citra reprehensionem: et nunc rogo te, ne me tangat improba et insidiosa manus inimici, neque me trahat ad profundum interitus, sed per sanctos angelos magnificæ gloriæ, in dilecta tabernacula et in desiderabilem et immaculatam tuam introducens hæreditatem, suscipe in pace animam. Omnibus autem qui tui famuli meminerint, et in meam gratiam tibi sacrificia offerre voluerint, attende ex venerando tuo habitaculo, ex cælo sancto tuo, copiosa et ab interitu aliena eis contra remittens beneficia: quoniam es solus bonus, et largitor bonorum in sæcula sæculorum. ἐξ οὐρανόθεν ἁγίου σου· δαψιλεῖς καὶ ἀφθάρτους εἶ ἀγαθὸς καὶ τῶν ἀγαθῶν παροχεύεις, εἰς τοὺς αἰῶνας.

XVI. Hæc cum orasset athleta, et Deum adorasset, antequam feriretur gladio, tradidit animam. Qui autem Nicæam concurrerant fratres, mundis sindonibus et variis aromatibus sancti martyris venerandas ad sepeliendum componentes reliquias, volebant quidem eas recondere, ut essent custodes suæ civitatis: Sanctus vero apparens in somnis, jussit eas transferre in suum vicum, nempe Campsadem, quod etiam fecerunt. Sic beatos Tryphon a teneris unguiculis Deo consecratus, cum multis quidem ad Christi fidem adduxisset, multos autem morbos hominum curasset, plurima vero post hæc tormentorum et suppliciorum genera pro veritate pertulisset, redimitus fuit corona incorruptionis: ad gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, nunc et semper et in sæcula sæcula sæculorum. Amen.

κρόν· ἀλλ' οὐ πεισόμεθα ὑμῖν οὐδαμῶς ἢ ἀπλῶς λέγουσιν ἢ κολάζουσι τῆς ζωῆς ἐκστρησόμεθα πρότερον ἢ τῆς καλῆς ὁμολογίας. Θεῷμα ἐπὶ τούτοις εἶχε τὸν Ἀκυλῖνον, καὶ θυμὸς σὺν τῷ θαύματι, τὸ μὲν διὰ τὴν τῶν εἰρημένων ὑπερφύειν, τὸ δὲ διὰ τῆς τῶν οἰκεῶν θεῶν κοιμηθῆναι. Δι' ὃ καὶ τιμωρεῖσθαι τὸν μάρτυρα τῆς ἀληθείας διεκελεύσατο καὶ πάλιν σπαθιζόμενος ἦν.

1Ε'. Ἐπεὶ δὲ ἡ ὁμοία καὶ αὐθις ἐδίκνυτο καρτερία, ὁρῶν ὁ ἀρχὼν τὸ ἀκλίνας τῆς ἐνοστάσεως καὶ διὰ πρὸς λέοντα ἑορκάδας τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου ἢ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἅγιον ἀμίλλα, δίδωσι κατ' αὐτοῦ τὴν ἀπόφασιν οὕτως· Τρύφων Ἀπαμεύς, τῷ τοῦ σεβαστοῦ Καίσαρος, προστάγματι ἀντειπῶν, καὶ μήτε βρασιλεῖ, μήτε θεοῖς δῶκε εἶναι πεισθεῖς, μετὰ πολλὴν πειραν βασάνων, τὸ τελευταῖον καὶ τὴν κεφαλὴν ἐκκοπήτω. Εὐθὺς οὖν οἱ στρατιῶται τῆς πόλεως ἐξενεγκόντες αὐτὸν ἐπὶ τὸν τόπον τῆς τελειώσεως ἄγουσιν. Ὁ δὲ στάς πρὸς ἀνατολὰς, ὄμματά τε εἰς οὐρανὸν ἐπάραξ, καὶ χεῖρας ἄρας, καὶ τὴν φωνὴν προσηόξατο οὕτως· Δέσποτα Κύριε, Θεὲ θεῶν, Βασιλεῦν, βασιλείων, Ἄγιε ἁγίων, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι κατηξίωσάς με τὸν ἁγῶνα τοῦτον ἀμωμήτως εἰς τέλος διαγωνίσασθαι· καὶ νῦν δέομαί σου, μὴ ἀψητά μου ἢ ἐπίδουλος τοῦ πονηροῦ χεῖρ' μὴ πρὸς ἀπολείας κατασπάσῃ βυθὸν, ἀλλὰ δι' ἀγγέλων ἁγίων τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης σου τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐν εἰρήνῃ παραλαβῶν, εἰς τὰ ἀγαπητὰ σου σκηνώματα, εἰς τὰ ἐπιποθήτους μονὰς εἰσάγαγε. Πᾶσι δὲ τοῖς τοῦ δούλου σου μεμνημένοις καὶ θυσίας δεκτὰς χάριν ἐμὴν προσάγειν σοι βουλομένοις, προσχεῖς ἐξ ἐτόμου κατοικητηρίου σου, ἀντικαταπέμπων αὐτοῖς τὰς εὐεργεσίας, ὅτι μόνος Ἄμην.

1Σ'. Ταῦτα προσευξάμενος ὁ ἀθλοφόρος καὶ προσκυνήσας Θεῷ, πρὸ τοῦ πληγῆναι τῷ ξίφει, παραδίδωσι τὴν ψυχὴν, ὥσπερ νεύματι τοῦ δεδωκότος αὐτὴν ἀπεθῆναι θελήσας οὐ κελεύσει τοῦ τυραννήσαντος. Οἱ δὲ κατὰ Νίκαιαν συνδραμόντες ἀδελφεοὶ σινδόσι τε καθαράς καὶ ποικίλοις ἀρώμασι τὸ τίμιον ἐκεῖνο λείψανον ἐξοσιωσάμενοι, ἐκούλοντο μὲν καὶ τῇ ἐαυτῶν πόλει θησαυρὸν ὥσπερ καὶ φυλακτήριον αὐτὸ καταθέσθαι· ἐπιστὰς δὲ ὄναρ ὁ ἅγιος ἀπείργει τοῦ ἐθυμῆματος, εἰς τὴν αὐτοῦ κωμὴν Κομφάδων μετακομίσαι εἰπὼν, ὅπερ δὴ πιστῶς πεποιμέμασιν. Οὕτως ὁ μακάριος Τρύφων ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων καθιερωθεὶς τῷ Θεῷ καὶ πολλοὺς μὲν τῇ Χριστοῦ πίστει προσάγων, πολλὰς δὲ νόσους ἀνθρώπων ἰσάμενος, πλείστας δὲ μετὰ ταῦτα τιμωριῶν ἰδέας ὑπὲρ ἀληθείας διενεγκῶν, τὴν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον ἀνεδέξατο, εἰς δόξαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμην.

DE SANCTA AGATHA VIRG. MART.

CATANÆ IN SICILIA

(Anno Christi 251, Februarii 5, — *Acta SS. Bolland. Febr. tom. I, p. 595.*)

Catana Siliciæ urbs, ad Ionium sita pelagus, Etnæque horridi montis radices, ab Græcis condita, iisdemque diu habitata, dein et Campanis : sed colonia demum civium Romanorum amplificata, ut Plinius testatur lib. III, cap. 8, ipsaque *Messana*, Strabonis geographi ævo, Augusti scilicet Tiberrique temporibus, *frequentior*, etiamnum inter tres totius insulæ celeberrimas urbes Panormum Messanamque numeratur. Ac multa ostentat illa quidem decora antiquitatis monumenta ; nullum tamen præclarius Agatha virgine ac martyre : quam propterea Græcum Menologium ac Menæa merito Κατάνης τὸ κάλλιμα, « Catanæ gloriationem » compellant ; Rocchus Pirrus *Siciliæ sacræ* t. II, Notit. 1 Eccl. Catanen., n. 3, « totius Siciliæ decus et ornamentum immortale : » ejusque corpus sanctissimum Mauritius ep. in historia Translationis, « totius Siciliæ pignus et amabile patrocinium. »

« Ejus numen, » ut loquitur Thomas Fazellus *De reb. Siculis* decade 1, lib. III, cap. 4, tanquam Catanæ urbis tutelare, maximo totius Siciliæ virorum ac mulierum conventu, Nonis Febr. quam religiosissime colitur. » Neque Catanæ solum illius eo die celebratur natalis, sed, ut ante 250 annos scripsit in Calendario ecclesiastico generali Radulphus de Rivo, Tungrensis in Belgio decanus, « ubique ex Sicilia Agathæ V. et M. IX lect. » Est antiquissimus Martyrologiis ad eum diem illius ascriptum nomen. Ita nomen. Ita vetustissimum Romanum, quod sæpius sub S. Hieronymi nomine citavimus. « In Sicilia, civitate Catanas, nat. Agathæ Virg. » Consonat aliud ab Heriberto Rosweydo nostro editum : « S. Agathæ virg. apud civitatem Catanensium ; » et Richenoviense, sive Divitis Augiæ : « Sicilia, in Cathana civitate, passio S. Agathæ V. »

Fusius Usuardus : « Apud Siciliam, civitate Catanensium, natalis S. Agathæ virg. et mart., quæ post alapas et carcerem, post equuleum et tortiones, post mamillarum abscissionem, post volutationem in testulis et carbonibus, tandem sub judice Quintiano martyrio consummata est. Ado ep. Viennensis in Martyrologio ista habet, quæ et in mss. variis, etiam Bedæ nomine prætitulatis, leguntur : « Apud Siciliam, civitate Catinensium, passio S. Agathæ virg. sub Decio imp. proconsule Quintiano : quæ post alapas et carcerem, post equuleum et tortiones, post mamillarum abscissionem sed a Domino sanationem, post volutationem in testulis et carbonibus, tandem in carcere consummata est. » Quæ Ado et Usuardus, eadem expriment pleraque alia, etiam recentiorum, Martyrologia ; contractius quædam, alia diffusius. Wandelbertus Prumiensis, qui ante 1000 annos vixit, hæc de ea canit :

*Sicania populos Nonis sibi subdit Agathæ
Virginis eximio virtus celebrata decore.*

Eandem referunt hoc die Græcorum Menologium, Anthologium.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΓΑΘΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ

CERTAMEN

SANCTÆ ET EGREGIÆ MARTYRIS CHRISTI

AGATHÆ VIRGINIS

(Græce nunc primum typis mandatur ex cod. ms. Paris. n. 999, sæculi x. EDIT. PATR.).

CAPUT PRIMUM.

S. Agathæ patria, iter Panormo Catanam.

I. Imperatore Decio Cæsare, Quintiano vero Sili-
ciam insulam, ad præfecturam Italiæ pertinentem,
administrante, promulgatum est edictum, ut qui-
cunque religiosum veri Dei cultum exerceret, acer-
ba morte necaretur. Sancta igitur et magnanima
Agatha, ex Panormitana civitate oriunda, nobilis-
simis vero edita natalibus, ut impium vulgari de-
cretum intellexit, patriam, genus, gloriam, et quid-
quid ad temporariam hanc vitam spectat, pro
nihilò ducens, sese ad suscipienda pro Christo
certamina armavit.

II. Quintianus vero præses, cum sanctam ac genero-
sam Agatham forinæ honestate et elegantia puellis
cunctis æqualibus suis longe antecellere inaudis-
set, modum excogitabat, quo Christi virginem com-
prehenderet, inque suam sententiam pertraheret.
Atque in hac nefaria mentis agitatione quotidie
moliri ac tentare omnia non cessabat, donec ei li-
ceret libidinis suæ œstrum ad effectum deducere.
Quocirca præclaram et illustri ortam genere ancil-
lam Christi, eo prætextu quod esset Christiana,
comprehendi jubet et in conspectum suum adduci.
Erat autem ipsa insigni morum compositione, et
gratia sermonis ornata, ut facile eximia pulchritu-
dinis specie intuentium posset sibi animos subji-
cere. Quintianus vero impurus ac perversus cum
esset, conspecta virginis specie, illico captus
amore est, simul et fortunæ illius inhians, vultu
ipso animi perturbationem prodidit.

III. His ergo modis, uti diximus, in furorem actus
Quintianus, militibus ut S. Agatham comprehendant
mandat. Hi Catana egressi, ita eam alloquuntur:
Decretum adversus te promulgatum est a Cæsare ac
præsides, quia neque diis sacrifices, quos Augustus
colit, nec patrio ritu eos venereris. Sed vel nunc
fac inducas in animum diis immolare, ut te cum

Α'. Βασιλεύοντος Δεκίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος
δὲ Κυντιανοῦ τῆς Σικελῶν νήσου, τῆς Ἰταλῶν ἐπαρ-
χίας, ἐξῆλθε πρόσταγμα, ὥστε πάντα τὸν θρη-
σκεύοντα τὴν εὐσεβῆ τοῦ Θεοῦ θρησκείαν μικρῶ
θανάτῳ παραδίδοσθαι. Ἦν αὖν ἡ δούρα καὶ μεγάλω
φρων Ἀγάθη, ὀρμωμένη μὲν ἐκ τῆς Πανορμητῶν
πόλεως, ἐπισήμου δὲ καὶ λαμπρῶ γένους ὑπάρχουσα,
ἀκούσασα τούτου τοῦ περιηχηθέντος ἀσεβοῦς δόγμα-
τος, πατρίδος, γένους, δόξης καὶ πάσης τῆς πρὸς
καίριον ζωῆς καταφρονήσασα τοὺς περὶ Χριστοῦ
ἀγῶνας ὀπλίξετο.

Β'. Κυντιανὸς δὲ ὁ ἡγεμὼν ἀκούσας περὶ τῆς δούρας
καὶ ἀθληφόρου Ἀγάθης, ὡς καλὴ καὶ εὐπρεπεστάτη
τυγχάνουσα, πάσας ὑπερβέβηκε τὸς κατ' αὐτὴν νε-
νίδας, ἐπέζητεῖ τὸ πῶς τὴν παρθένον τοῦ Θεοῦ συλ-
λαβῶν, ἐπισπάσειτο καὶ δὴ κατ' ἀνάστην τὴν ἐκτου
κακόσχολον διάνοιαν ταραττων, οὐκ ἐπαύετο, μέχρις
ἂν ἐκινήται αὐτῇ τὸν τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ οἴστρον
εἰς ἔργον ἀγαγεῖν. Ὅθεν τὴν λομπρὰν καὶ περιφανῆ
πῶ γένοι, δούλην δὲ Θεοῦ προφάσει δῆθεν τοῦ Χρι-
στιανῆν αὐτὴν εἶναι, κελεύει συλληφθῆναι αὐτὴν καὶ
κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ἔλθεῖν. Αὕτη δὲ ἦν καὶ βίβη
καὶ λόγῳ κατακεκοσμημένη, δυναμένη τῇ ὑπερβολῇ
τοῦ κἀλλους τοὺς ὀρώντας αὐτὴν ὑποτάξαι. Κυντι-
ανὸς κακόσχολος ὑπάρχων, ἐρασθεὶς τῇ ὄψει τῆς παρ-
θένου, τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ συνετάραττεν ὡσαύτως
καὶ τῶν χρημάτων αὐτῆς ἐρῶν.

Γ'. Τούτοις τοίνυν τοῖς τρόποις, καθὼς εἰρήκαμεν,
μανιωθεὶς ὁ Κυντιανὸς, τὴν ἀγίαν Ἀγάθην ὑπὸ
στρατιωτῶν ἐκέλευσε συλληφθῆναι. Οἱ δὲ ἐξελλόντες
ἀπὸ Κατάνης λέγουσιν αὐτῇ· Ψήφισμα κατὰ σοῦ
ἐξῆλθεν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ ἡγεμόνος, ὡς
δε οὐ θύεις τοῖς θεοῖς, οἵτινες τιμῶνται ὑπὸ τοῦ βα-
σιλέως, οὐδὲ λατρεύεις αὐτοῖς κατὰ τὰ περὶ αὐτῶν ἰθη-

ἀλλ' οὖν κατὰ τοῦ θύειν αὐτοῖς, ἵνα μετὰ πάσης τιμῆς καὶ δόξης προσάγωμεν σε τῷ ὑπάτῳ. Ἡ δὲ ἅγια Ἀγάθη τὴν ἀνωθεν ἀσπίδα λαβοῦσα, ὄπλα οὐ κοσμιὰ, ἀλλ' ἀνωθεν κατεσκευασμένα, γενναίως κατὰ τοῦ τυράννου ὀπλιζέτο. Τῶν δὲ δημίων κατεπειγοντων αὐτὴν ἔλθεῖν ἐπὶ τῷ παραστῆναι τῷ τυράννῳ, εἰσελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς καὶ ἀνατείνασα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Δέσποτα Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, σὺ ἐπίστασαι τὴν διάθεσίν μου· σὺ οἶδας τὸ ἐμὸν πρόθυμον· αὐτὸς στρατήγησον ὑπὲρ ἐμοῦ κατὰ τοῦ τυράννου, ἤδη γὰρ νενέρωται καὶ καταπεπάτηται ὑπ' ἐμοῦ. Καὶ νῦν, Δέσποτα Κύριε, εἰς τὸ τέλειον καὶ κορυφαίεστον ὄνομά σου, ἐν ᾧ ἔζησα σμῖνον βίον, δέομαί σου, σπύσον καὶ νίκησον τὸν διάβολον, προσδεξάμενος τὰ ἐν ἀδάρκυσιν.

Δ'. Εὐξαιμένης δὲ αὐτῆς οὕτως, ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Πανόρμου, ὥσπερ τεῖχος ἄπτωτων καὶ περιχερακωμένων, καὶ ἐβάδιζεν προθύμως μετὰ τῶν δημίων. Προσομιλοῦσα δὲ τῇ διανοίᾳ τῷ κάλλει τῆς ἀρετῆς ἔλεγεν· Πρῶτον μὲν ἤθλησα περὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὸν ἀρχέκακον διάβολον, τὸν ὑποσπεύραντα τὰς ἡδονὰς τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων νενέκηκα, καὶ καταπέτησα διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀλλ', ὡς πονηρὴ καὶ ἐχθρὴ τῆς ἀληθείας, οὐχ ἔρως τὸ ἐμὸν στάδιον ἀθάνατον ἦν; ἐν ᾧ ἀγᾶλλονται δίκαιοι τε ἄμα καὶ ἄγγελοι. Θεατὴν ἔχω ἀθάνατον τὸν Ἰῶν τοῦ Θεοῦ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, μυρταῖς ἄγγελων τάξσει δορυφορούμενος. Καὶ ταῦτα εἰπούσα κατὰ τὴν διάνοιαν ἔκλαιεν.

Ε'. Πορευομένης αὐτῆς, ἐλύθη τὸ περιεκείμενον σπριτίον τοῦ ὑποδήματος αὐτῆς, καὶ στήσασα τὸν πόδα ἐπὶ λίθου, ἔδησεν· καὶ στραφεῖσα εἰς τὰ ὀπίσω, οὐδὲνα ἴδεν συνακολουθεῦντα αὐτῇ τῶν προπεμπόντων αὐτῇ πολιτῶν καὶ πολιτῶν, ἀλλ' ἑσάντες αὐτὴν ἀνεχώρησαν. Ἡ δὲ ἅγια Ἀγάθη σφόδρα λυπηθεῖσα πῦξτο λέγουσα· Δέσποτα Κύριε παντοκράτορ, διὰ τοῦ ἀπιστήσαντας τῇ σὴ δούλῃ τῇ μελλούσῃ ἔλθεῖν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου, δεῖξόν μοι μέγα θαῦμα. Καὶ παρὰ γῆμα ἀνήλθεν ἐλαία ἄκαρκος, στηλιτεῖουσα τὰς γνώμας τῶν Πανορμητῶν.

CAPUT II.

S. Agathæ constantia, blanditiis tormentisque tentata.

Ζ'. Εἰσελθοῦσης δὲ αὐτῆς ἐν Κατανῇ, ἐκευλεῖσεν αὐτὴν ὁ ἡγεμῶν παραδοθῆναι οἰκοδοσοῖν ὀνόματι Ἀφροδίτῃ, ἥτις εἶχεν θυγατέρας νέας ἵνα προσπλανήσωσι αὐτὴν διὰ κολακείας τρόπων καὶ λόγων, καὶ ἀλλάξωσι τὴν διάνοιαν αὐτῆς, καὶ πεισθεῖσα θῶσαι τοῖς εἰδώλοις, καὶ ποτε μὲν μέγала φιλοτι-

(1) Scribit Augustinus Inveges, duas esse Panormi ecclesias S. Agathæ honori dicatas, quas vulgi recepta existimatio tradit bina illius palatia fuisse, unum tamen eo tempore in urbe, in pomærio alterum : nunc utraque intra muros est.

(2) Idem Hervetus, fusiore fortassis usus exemplari : « Sed festina, et vince diabolum et ejus ministrum præ-identem, ne dicat : Ubi est Deus ejus ? tanquam sacrificium et oblationem meas accipiens lacrymas in odore suavitalis : quoniam tu es Deus solus, et te decet gloria in sæcula. Amen.

A omni honore et gloria ad consulem adducamus. S. Agatha, accepto e superioris clypeo, arma non mundana, sed cœlestia adversus tyrannum generose expedit. Lictoribus vero eam urgentibus, ut secum iter capesseret, tyranno sistenda, in domum suam ingressa (1), sublatis in cœlum oculis, dixit : Domine Jesu Christe, tu nosti animum meum, tu affectum perspicias : ipse tu dux meus esto adversus tyrannum. Ecce enim jam prostratus est, jam a me conculcatus. Et nunc, Domine, propter magnum et supereminens nomen tuum, in quo vitam puram castamque traduxi, obsecro, accelera et vince diabolum, suscipiens lacrymas meas (2).

IV. Hæc precata, Panormo discessit, firmi muri ac vallo undique circumsepti similis; atque alacriter cum satellitibus gradiebatur, virtutis pulchritudinem mente pertractans : Primum, inquit, pro continentia certamen suscepi, omnisque improbitatis auctorem diabolum, identidem semina voluptatum generi hominum ingerentem, vici et calcavi per gratiam Domini nostri Jesu Christi. Verum, o improbe et veritatis inimice, non vides stadium meum esse immortale, in quo exsultant justipariter et angeli, quodque ipse spectat immortalis Filius Dei Dominus Jesus Christus, militis angelorum legionibus cinctus? Et hæc secum ipsa loquens, lacrymas fundebat.

V. Inter eundem autem calcei ejus soluta corrigia est, quam pede super lapidem posito astrinxit (5). Ac post tergum respectans, neminem vidit sequentem ex omni civium numero, virorum ac mulierum, eam deducentium : omnes quippe ea relicta domum redierant. Illa magno affecta sensu doloris, ita Deum precata est : Domine omnipotens, propter eos qui ancillæ tuæ pro nomine tuo certaturæ diffisi sunt, magnum aliquod ostentum exhibe. Et subito exortus est oleaster (4) ingenium ac sensum notans Panormitanorum.

VI. Ingressam jam in orbem Catanam jussit præses matrifamilias cuidam tradi, nomine Aphrodisiæ (5), quæ adolescentulas habebat filias, ut verborum morumque lenociniis in transversum eam impellerent, ac mentem ejus immutarent, atque ad sacrificandum idolis inducerent. Et hæc quidem

(3) Inveges scribit præcessisse Agatham, quod indecorum videretur, si puella coram militibus corrigiam calcei astringeret.

(4) Olea infructuosa. Ostenditur etiamnum in horto dictæ ecclesiæ, uti antea ex Invege retulimus.

(5) Quidam, ut Inveges scribit, Venerem vocant; et vilem ac plebeiam alii, alii nobilem faciunt; omnes vita turpissimam. Existimantur ejus palatii esse quæ Catanæ cernuntur ruinæ, armamentarii muris coagmentatæ. Incerta conjectura.

nunc magnos honores ei pollicentes, quandoque intentantes minas, sperabant sanctam virginem suis illecebris ad idololatriam pertractum iri. Cum autem fallacibus hisce delinimentis (6) rationem ei sensumque eripere niterentur, generosa Christi martyr ita iis respondit: Mens mea supra petram fundata est, neque unquam poterit a Christi charitate separari. Verba vestra ventis similia evanvere: conversatio vestra, pluvia est; minæ, fluvii. Allisi quidem hi sunt ad domum nostram, sed eam concutere nequaquam potuerunt, fundatam quippe super petram, qui Christus est. Hæc cum diceret, non cessabat ipsa sibi lacrymarum copia sinum inundare. Quemadmodum enim cervus anhelat ad fontes aquarum, ita desiderabat anima ejus prodire in arenam, genus omne cruciatuum pro fide Christi, magna alacritate perferre festinans.

VII. Aphrodisia igitur, cernens inconcussam et immobilem Agathæ animum, ad Quintianum accedens ait: Facilius est lapides mollire, vel ferrum in plumbum convertere (7). Nam et ego et filia mea assidue diu noctuque nihil aliud egimus, modo inculcantes promissa, modo minas intonantes. Ego margaritas, insignia ornamenta, pretiosas vestes, aurum, domos, prædia suburbana, mancipia, ei sub oculis posui: at cuncta hæc eo loco habet, quo terram, quam pedibus calcatur, ac nihili prorsus æstimat. Tunc iratus Quintianus jussit in secretarium duci, sedensque pro tribunali, ita eam compellat: Quo tu genere orta es? S. Agatha dixit: Non solum ex ingenuo et illustri sum genere, sed et cognationem habeo amplis affluentem divitiis. Quintianus dixit: Si ingenua es et illustris, cur moribus servæ personam induisti? Agatha dixit: Recte tu quidem, nam ancilla sum Christi, propterea que servam me profiteor. Quintianus dixit: Si vere ingenua es, quomodo servam te esse confirmas? Agatha respondit: Ingenuitas nostra et gloria in eo sita est, ut Christi servitus ostendatur. Quintianus dixit: Quid ergo? Nos libertate caremus, qui Christi servitutem detestamur? Agatha dixit: Ad talem redacti estis servitutem et captivitatem, ut non solum servi facti sitis peccati, verum etiam cultores sensu carentium et execrabilium simulacrorum, qui Deo debetur, lapidibus et lignis honorem tribuentes.

μόνον δούλους ὁμᾶς γενέσθαι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ προσήκουσαν τῷ Θεῷ τιμὴν λίθοις καὶ ξύλοις ἀπονέμοντες:

VIII. Quintianus dixit: Si quid insane blasphemaveris, summi de te supplicium poterit. At priusquam in mea incidas termentia, edissere qua causa deorum religiones averseris. Agatha respondit: Non deorum dicere, sed dæmonum: quorum effigies in

(6) Refert ex Carrera Inveges, dici incantationibus quoque ac diabolicis præstigiis appetitam, quibus superiorem Spiritus sancti nomen præstiterit: hinc contra fascinum ac veneficia invocari; præsentissimo remedio, ut sæpe clavos, glomus pilorum, aliuque sæda evomant, illius ope, qui veneficorum

μεῖσθαι ὑπισχνούμεναι, ποτὲ δὲ ἀπειλὰς ὑποφέρουσαι, ἠλπίζον τὴν ἀγίαν Ἀγάθην δελεασμῷ ἑλκῶσαι εἰς εἰδωλολατρείαν. Τοῦτοις δὲ τοῖς ἀπατηλοῖς δολασμασὶν ἀποσυλῆσαι τὸν αὐτῆς λογισμὸν μηχανευομένηαις, ἀποκριθεῖσα ἡ γενναία μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἀγάθη εἶπεν· Ἡ διάνοιά μου ἐπὶ πέτρᾳ τεθεμελίωται, μηδέποτε ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ χωρισθῆναι δυναμένη· τὰ δὲ βήματα ὑμῶν ἀνέμοις εὐκότῃ ἐξέπνευσαν· αἱ ὀμίλῃαι ὑμῶν βροχαί, αἱ ἀπειλαὶ ὑμῶν ποτῆμοι ὑπάρχουσιν· καὶ ὅτι, τοῦτοις προσηρξάντες τῇ ὑμετέρῃ οἰκίᾳ οὐδὲ μὴ οὐδὲ ἐσάλευσαν· τεθεμελίωται γὰρ ἐπὶ τὴν πέτρᾳ, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός· Ἐν δὲ τῷ ταῦτα λέγειν αὐτὴν τῇ πλημμύρᾳ τῶν ἁκαρῶν καταχέουσα τὸ ἴδιον στήθος οὐ διέλιπεν. Ὅν γὰρ τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως καὶ ἡ ταύτης ψυχὴ ἐπεποθεῖ ἔλθειν ἐπὶ τὸ στάδιον τῆς ἀθλήσεως, πᾶν εἶδος βασιάνων μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιθυμίας φέρειν ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως σπεύδουσα.

Z'. Τοῖνον ἡ Ἀφροδίσιαι ὄρωσα γὰρ ἀήτητον καὶ ἀσάλευτον τὸν τῆς ἀγίας Ἀγάθης λογισμὸν, πρὸς Κυντιανὸν παραγενομένην εἶπεν· Εὐκοπώτερον ἐστὶν λίθους ἀπαλῶσαι ἢ σίδηρον εἰς μόλυβδον μετατρέψαι. Καὶ γὰρ ἐγὼ καὶ αἱ θυγατέρες μου ἀπαύστως ἡμέρας καὶ νυκτὸς οὐδὲν ἄλλο ἐπράξαμεν, ποτὲ μὲν νοουθετοῦσαι, ποτὲ δὲ καὶ ἀπειλὰς προσάγουσαι· Ἐγὼ καὶ μαργαρίτας, ἐγὼ καὶ κόσμια ἐπίσημα, καὶ ἱματισμὸν πολυτελεῆ, καὶ χρυσὸν, καὶ οἰκίας, καὶ προάστεια, καὶ ἀνδράποδα εἰς πρόσωπον αὐτῆς ἤγαγον, καὶ ταῦτα πάντα ὡς πηλὸν ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῆς ἔγεικαὶ ὡς οὐδὲν ὄντα ἐλογίσασα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ Κυντιανὸς ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀχθῆναι ἐν τῷ σηκρῶτιῳ, καὶ καθίσασαι ἐπὶ τοῦ βήματος, λέγει αὐτῇ· Πόθεν τὸ γένος ὑπάρχεις; Ἡ ἀγία Ἀγάθη εἶπεν· Οὐ μόνον ἐξ εὐγενοῦς καὶ περιφανεστάτου γένους εἰμι, ἀλλὰ καὶ ὑπερῶλλουσα ἔχω συγγένειαν εἰς πλούτον. Κυντιανὸς εἶπεν· Εἰ εὐγενής καὶ περιφανεστῆ τυγχάνεις, διὰ τί τοῖς ἥθεσι πρόσωπον δούλης ἐπίσπασαι; Ἀγάθη εἶπεν· Ὅτι δούλη μὲν εἰμι Χριστοῦ, καλῶς εἶπας· διὰ τοῦτο καὶ ἐαυτὴν δούλην δεῖκνυμι. Κυντιανὸς εἶπεν· Ἀληθῶς ἐλευθέρα εἶ; πῶς οὖν δούλην σεαυτὴν εἶναι βεβαίως; Ἀγάθη εἶπεν· Ἡμῶν ἡ εὐγένεια καὶ δόξα ἐν οἷς ἡ δουλεία Χριστοῦ καταγγέλλεται. Κυντιανὸς εἶπεν· Τί οὖν; ἡμεῖς ἐλευθερίαν οὐκ ἔχομεν, οἵτινες καταπεύομεν τὴν τοῦ Χριστοῦ δουλείαν; Ἀγάθη εἶπεν· Εἰς τοσαύτην κατηντήσατε δουλείαν καὶ αἰχμαλωσίαν, ὥστε μὴ καὶ βδελυκτῶν καὶ ἀναισθητῶν ζώων λατρευτάς τῆν

H'. Κυντιανὸς εἶπεν· Εἴ τι μαγικῶς βλασφημήσεις, δυνατόν ὑπέξελαισι γενέσθαι· ἀλλὰ πρὶν ἐκπεσεῖν σε εἰς τὰ βασανιστήριά μου, εἰπέ τινας χάριν τὸ σέβασμα διακρύβεις τῶν θεῶν; Ἀγάθη εἶπεν· Μὴ λέγε θεῶν, ἀλλὰ δαιμόνων, ὧν τὴν ὄψιν εἰς χαλῶν cantionibus malisque artificis in ægritudinem inciderunt.

(7) Addit Hervet. «quam mentem hujus puellæ a Christi amore traducere.» Aberant hæc a nostro us.

μεταστρέφετε, ὧν τὰ μαρμάρεια καὶ γυψόπλαστα ἀ
 πρόσωπα περιχρυσούτε. Κυντιανὸς εἶπε· Ἐπιλεξαι
 σεαυτῇ λογισμὸν ἀγαθὸν, καὶ πεισθεῖσα θυσὸν· εἰ δὲ
 μὴ, διαφοροῖς βασάνοις μετὰ τῶν καταδικῶν ὑπο-
 στίση καὶ ἐνουδρίσει τὸ ἀξίωμα τῆς συγγενείας σου
 καὶ τελευταῖον πεισθεῖσα θύσεις τοῖς παντοκράτορι
 θεοῖς. Ἀγάθη εἶπεν· Ἔστω ὡς Ἀφροδίτη ἡ θεὰ σου
 ἢ γυνὴ σου καὶ σὺ γένου ὡς ὁ Ζεὺς ὁ θεὸς σου.
 Κυντιανὸς δὲ ταῦτα ἀκούσας ἐκέλευσεν αὐτὴν ῥα-
 δίζεσθαι, λέγων· Ἰδὲν τῷ ἄρχοντι ὑπερφάνω
 στόματι μὴ ἐπίφερε. Ἀγάθη εἶπεν· Οἷς εἶπας θεοῖς
 σου εἶναι, σύμφηφος καὶ συνάριθμος οὐ βούλει γενέ-
 σθαι; Κυντιανὸς εἶπεν· Διήλόν ἐστι τοῦτο, ὥστε
 πλείστων βασάνων ἔρῃν προτρεπόμενον ἐμὲ διὰ τῶν
 σῶν ὕδρων εἰς τοῦτο ἔλθειν. Ἀγάθη εἶπεν· Θαυ-
 μάξω σε ἄνθρωπον φρόνιμον ὄντα καὶ εἰς ἀσυνεσίαν β
 τοιαύτην καταντήσαντα, ὥστε μὴ θέλειν σε ὅμοιον
 γενέσθαι τῶν θεῶν σου καὶ τῆς τούτων ζωῆς μέτοχον
 εἶναι. Εἰ οὖν θεοὶ σου ὑπάρχουσι καὶ σέβεις αὐτούς,
 ἰδοὺ ηὐξάμενη σε· Πῶς οὖν λέγεις ὕδριν εἰσαγαγεῖν
 σου, ἵνα ὡσπερ ἡ ἐκείνων ζωὴ καὶ ἡ ὑμετέρα γένη-
 ται; Εἰ δὲ ἀποβάλλει τὸν κληρὸν ἐκείνων καὶ σὺ σὺν
 ἐμοὶ μυσαρὸς ἀποκαλεῖς αὐτούς.

Θ'. Κυντιανὸς εἶπεν· Τί ῥήματα ὑπερήφανα λέ-
 γεις; ἢ θῦσον τοῖς θεοῖς, ἢ ποικίλους σε βασάνους
 παραδώσω. Ἀγάθη εἶπεν· Ἐάν μοι θηρία προσ-
 αγάγῃς, ἀκούσαντα τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἡμερωθή-
 σονται· εἰ δὲ πῦρ προσαγάγῃς, ἄγγελοι ἐκ τῶν
 οὐρανῶν χορηγοῦσίν μοι ὄρθρον. Ἐάν δὲ πληγὰς
 καὶ μάστιγας, ἔχω τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ με ῥύ-
 ζεται ἐκ τῶν χειρῶν σου. Τότε Κυντιανὸς κινήσας c
 τὴν κεφαλὴν ἐκέλευσεν ἀπενεχθῆναι αὐτὴν ἐν σλο-
 τεινῇ φυλακῇ, λέγων· Σκεψάμενη καθ' ἑαυτὴν,
 Ἀγάθη, μετανόησον ὅπως δυνηθῆς ἐκφυγεῖν τὰ βυ-
 σανιστήριά μου. Ἀγάθη εἶπεν· Αὐτὸς μετανόησον,
 ἵνα δυνηθῆς ἐκφυγεῖν τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ὅργι-
 σθεις δὲ τότε ὁ Κυντιανὸς, ἐκέλευσεν αὐτὴν σύρε-
 σθαι ἐν τῇ φυλακῇ. Ἡ δὲ ἅγια Ἀγάθη μετὰ πλεί-
 στης χαρᾶς εἰσηλθεῖν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ὡς εἰς
 εὐφροσύνην ἀγαλλιωμένη τὸν ἄγωνά αὐτῆς μετ' εὐχῶν p
 παρητήθη τῷ Κυρίῳ.

CAPUT III.

S. Agathæ, post varios cruciatus, abscissa mamilla, a S. Petro persunata.

I'. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὁ ἀσεβὴς Κυντιανὸς d
 ἐκέλευσεν αὐτὴν τῷ βίματι παραστῆναι, λέγων·
 Ἐσεβῶ περὶ τῆς σωτηρίας σου· Ἡ ἅγια Ἀγάθη
 εἶπεν· Ἡ σωτηρία μου ὁ Χριστὸς ἐστίν. Κυντιανὸς

(8) Negant alii Quintianum uxorem habuisse: cur
 alloquin, aiunt, Agatham esset procatas, cum poly-
 gamia Romanis non permitteretur? At cum constat,
 voluisse sibi Agatham legitimo connubio jun-
 gere: et erant Romanis usitata repulia.

(9) Exstat in etiamnum, ut ex Carrera scribit In-
 veget, sed in sacellum mutatus. Janua vetus, quæ
 occidentem spectabat, obstructa; nova aperta ad
 meridiem, qua in templum itur cui junctum sacel-
 lum. In hoc quotidie missæ sacrificium offerunt:
 præcipuus eo concursus piorum hominum feria 4,
 quæ ejus honori peculiariter Catanæ dicata: quarta
 feria cujusque mensis prima exponitur solemniter
 ibidem venerabilis Eucharistia.

aramenta transmutatis; quorum e marmore et
 gypso efformatos vultus inauratis. Quintianus
 dixit: Bonum adhibe tibi ipsi consilium, et sa-
 crifica. Ni feceris, varios subibis cum reorum
 turba cruciatus; cumque amplissimæ tuæ cogna-
 tionis sædam inusseris notam, demum dolore coac-
 ta sacrificabis omnipotentibus diis. Agatha dixit:
 Fiat uxor tua (8) ut Venus dea tua, tuque Jovis
 dei tui similis evadas. Quæ cum audisset Quin-
 tianus, cædi eam virgis imperat dicens: Ne præ-
 sidi contumeliam ore arroganti intuleris. Agatha
 dixit: Quos deos tuos esse dixisti, eorum tu te
 in sorte ac numero esse nolis? Quintianus dixit:
 Manifestum est, te plura appetere tormenta, quæ
 me tot injuriis ut ad ea procedam incites. Agatha
 dixit: Miror te, prudentem alioqui hominem, eo
 devenisse insanix, ut nolis diis tuis similis effici,
 eorumque vitæ consortio frui. Nam si dii tui sunt,
 eosque veneraris, cum precata sim, ut qualis eo-
 rum est, et tua esset vita, qua ratione interpre-
 taris me tibi injuriam irrogare voluisse? Sin eo-
 rum respuis conditionem, et tu mecum abomi-
 nandos eos appellas.

IX. Quintianus dixit: Quorsum insolentes jactas
 voces? aut diis sacrificia, aut diversis te suppliciis
 dedam. Agatha dixit: Si feras in me immiseris,
 auditio Christi nomine mansuescent: ignem si ad-
 moveris, rorem mihi e cælis angeli suppeditabunt;
 si flagra inflinxeris ac plagas, habeo Spiritum veri-
 tatis, qui me e tuis manibus liberabit. Tunc caput
 quatiens Quintianus jussit eam in obscurum car-
 cerem abstrahi, dicens: Considera etiam atque etiam
 apud te, Agatha, tuique te pæniteat, ut mea de-
 clinare tormenta valeas. Agatha dixit: Te ipsum
 factorum tuorum pæniteat, ut æternos evadas cru-
 ciatus. Tunc inflammatus ira Quintianus jussit (10)
 eam trahi in custodiam. At S. Agatha magno per-
 fusa sensu voluptatis, et veluti gestiens præ lætitia,
 precibus certamen suum Domino commendabat.

X. Sequenti vero die impius Quintianus coram
 tribunali suo astare jussam ita alloquitur: De sa-
 lute tua cogitasti? S. Agatha respondit: Salus mea
 Christus est. Quintianus dixit: Infelix, quem ad

(10) Protrusa a truculentis lictoribus Agatha, ut
 in petu in terram prolaberetur, in duos lapides im-
 pegit, qui instar eoræ impressos pedes admiserunt,
 ac lapsum stiterunt; et cernuntur etiamnum in
 ut.oque expressa vestigia pedis calceati. Hi lapides
 semper in veneratione habiti, at quia ad veterem
 januam, quæ nunc obstructa, loco obscuro positi
 minus apte cerni poterant, anno 1640 sunt ad latus
 novæ collocati: sunt autemambo nigri et duri.
 Ita Inveges ex Carrera et aliis. Positum ad veterem
 januam fuit hoc distichon.

Hic fixit ruitura pedes, impulsæ furor
 Carnificis rabido, carceris antra petens.

finem tua sese infausta distorquebit ratio? Christum abjura, et colere deos incipe, atque vitæ ætati- que tuæ consule, ne intempestivam oppetas mor- tem. Agatha dixit: Tu tuos deos abjura, qui sunt la- pides et ligna, et accede ad effectorem rerum om- nium verum Deum, qui te creavit; ne in pœnas æternas devolaris, atque interminatos cruciatus. Accensus furore Quintianus jussit eam suspendi, spatulis incidi. Quod cum fieret, dicebat ei quin- tianus: Muta mentem, Agatha, ut vitæ tuæ parca- tur. Agatha dixit: Ingentem mihi tormenta tua pa- riunt delectationem. Haud aliter lætitia exulto quam qui felicem nuntium accepit, quique quem desiderabat cernit, aut thesaurum reperit. Ita tem- porariis hisce tuis suppliciis delector, quæ te mihi incussurum minaris. Neque enim potest frumen- tum secure in granario conservari, nisi prius pa- lea nudatum fuerit. Similiter nec anima mea po- test in paradysum admitti, priusquam corpus meum omnimodis cruciatibus per tuos carnifices fuerit laniatum.

XI. Excandescens Quintianus primum mamil- lam ejus torqueri, exin diu et immaniter tortam amputari jussit. Sancta vero Agatha dixit: Impie, crudelis, et sacrilege tyranne, non erubuisti ista exercere in feminam, et quam in matre suxisti mamillam præcidere? Verumtamen licet exterior- em mihi mamillam resecureris, aliam habeo in anima mea mamillam, quam excindere nunquam valebis: est enim Christo Deo meo ab infantia mea consecrata. Iratus Quintianus jussit eam in carcerem retrudi, vetuitque ne quis medicorum ad eam intromitteretur, ne panis aut aqua illi præberetur.

XII. Cum in carcere reclusa esset, sub mediam noctem, senili forma apparuit ei apostolus Petrus, præcedente fuero ac lampada gestante, ipse plurima habens in manu medicamenta, seque medicum esse dicens, hisce eam compellat verbis: Multa quidem et atrocita tibi impius tyrannus tormenta admovit; ast usque adeo nihil profecit, ut potius tuæ constantiæ aspectu contabuerit: proptereaque mamil- lam tibi torqueri ac deinde præcidi mandavit. Ipsius vero anima æternum in dolore cruciatuque per- mansura est. Quoniam autem, cum hæc patiebaris, adfui animumque intendens perspexi sanari mamillam tuam posse, ea causa huc veni. S. Agatha ei respondit: Nunquam omnino corpori meo medicinam adhibui; et nunc turpe existimarem, morem optimum, quem a prima pueritia constanter reti- nui, infringere. Respondit senex: Et ego Christianus sum, ac confido fore, ut a me saneris, ideoque ad te veni. Tantum ne te pudeat, neu me metuas. Respondens Sancta dixit: Qui vero fieri potest, ut cum tu senio confectus sis, ego juvencula quidem, sed corpore suppliciis consumpto, ipsa vulnera ani- mum stimulent? Magis tamen verecundari debeo, plagas ipsas indecore nudare. Quare tibi gratias ago, venerande Pater, quod dignatus sis huc venire,

Α εἶπεν· Ἔως τίνος, ἀθλία, παρασύρεις ἄθλιον λογι- σμὸν; Ἄρνησαι τὸν Χριστὸν, καὶ ἄρξαι σείδεσθαι τοὺς θεοὺς, μὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς σῆς ἡλικίας στα- ρηθεῖσα, ἄωρον ἀπενέγκης θάνατον. Ἄγᾳθῃ εἶπεν· Σὺ ἄρνησαι τοὺς θεοὺς σου, οἵτινες εἰσὶ λίθοι καὶ ξύλα, καὶ πρόσελθε τῷ Δημιουργῷ τῶν ὄλων τῷ ἀλη- θινῷ Θεῷ, τῷ σὲ πλάσαντι, μὴ πως αἰωνίως τιμω- ρίαις καὶ ἄδικαίεπτοις βασάνοις ὑποπέσῃς. Τότε ὀργισθεὶς ὁ Κυντιανὸς ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀρεμασθῆ- νά καὶ σπαθίσεσθαι, καὶ ἔλεγεν ὁ Κυντιανὸς· Ἄγᾳθῃ, διόρθωσαι τὸν λογισμὸν σου, ὅπως παραχώρησις ἔσται τῇ ζωῇ σου. Ἄγᾳθῃ εἶπεν· Αἱ βασάνοι σου χαρὰν μοι θησαυρίζουσιν, καὶ ἀγάλλομαι ὡς ὁ ἀγγε- λῖαν καλὴν ἀκούων καὶ θεασάμενος ὄντινα ποθεῖ, καὶ ὡς ὁ εὐρῶν θησαυροῦς, οὕτως καὶ γὰρ τέρπομαι ἐν ταῖς προσκαίροις βασάνοις σου. Οὐ γὰρ ἔστι δυνατόν στίον ἀσφαλῶς ἐν ἀποθήκῃ φυλαχθῆναι, πρὶν τοῦ ἀχύρου γυμνωθῆ· ὁμοίως καὶ ἡ τύχη μου οὐ δύνα- ται ἐνδοξοῦ τοῦ παραδείσου γενέσθαι, πρὶν παντοίας κολάσεσι τὸ ἐμὸν σῶμα ὑπὸ τῶν σῶν ὑπηρετῶν αἰκισθῆ.

ΙΑ'. Θυμωθεὶς οὖν ὁ Κυντιανὸς ἐκέλευσε τὸν μα- σθὸν αὐτῆς αἰκισθῆναι, καὶ μετὰ τὸ πολὺ αἰκισθῆναι, ἀποτηθῆναι ἐκέλευσεν. Ἡ δὲ ἁγία Ἄγᾳθῃ εἶπεν· Ἄσεβῃ καὶ ὠμότατε καὶ Θεοῦ τύραννε, οὐκ ἠδέσθης εἰ θηλείαν τοιαύτη διαπράξασθαι, καὶ ἦν καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐθῆλασας ἀποτεμεῖν; Ἄλλ' ὅμως, εἰ καὶ τὸν ἔξωθεν μασθὸν ἀπέκοψας, ἔχω ἕτερον ἐν τῇ ψυχῇ μου μαστὸν, ὃν περ αὐτὸς οὐκ ἰσχύεις ἐκτεμεῖν· προσήνεκται γὰρ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἐκ νηπίας ἡλικίας μου. Ὅργανοι δὲ ὁ Κυντιανὸς ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀπενεχθῆναι ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, προστάξας μηδένα τῶν ἰατρῶν συγχωρηθῆναι εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, μήτε ἄρτον αὐτῇ δοθῆναι μήτε ὕδωρ.

ΙΒ'. Εἰσελευσθεὶς δὲ αὐτῆς ἐν τῇ φυλακῇ, περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐν ὁμοίωματι πρεσβυτέρου ἐφάνη αὐτῇ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, οὗ προηγείτο κατὰ λαμπράδα ἐπιφερόμενος, πλεῖστα φάρμακα ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἔχων καὶ ἐκ τῶν ἰατρῶν εἶναι λέγων, καὶ τούτοις λόγοις προσομιλῶν αὐτῇ ἔλεγεν· Ὁ μὲν ἀσθεὴς τύ- ραννος τοιαύταις χαλεπαῖς μέστεισι χρησάμενος κατὰ σοῦ, ἤνυσεν οὐδὲν· σὺ δὲ πλείω αὐτὸν ἐξέτηξας τῇ σῇ καρτερίᾳ· διὸ καὶ τὸ μαζὸν σου οὐ μόνον αἰκί- σθῆναι ἐκέλευσεν, ἀλλὰ καὶ ἀποτηθῆναι. Ἄλλ' ἐκεί- νου μὲν ἡ τύχη ἐν ὀδύνῃ μένει εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπειδὴ δὲ παρήμην ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, ἐν ἣ πέπονθας ταῦτα καὶ κατανοήσας εἶδον ὅτι δυνατόν ἐστι τοῦ ἰατρῶν καὶ τὸν μαζὸν σου, τούτου χάριν παραγγέλλω. Ἡ ἁγία Ἄγᾳθῃ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Οὐδαμῶς ποτε ἐν τῷ ἐμῷ σώματι θεραπέειν προσήνεγκα· καὶ νῦν ἀισχρὸν εἶναι νομίζω τῷ ἐκ νηπίας ἡλικίας χρόνῳ βεβιωθὲν ἔθος χρηστῶν νῦν ἀπολέσθαι. Ὁ δὲ πρε- σβυτέρης ἀποκριθεὶς εἶπεν· Καὶ γὰρ Χριστιανὸς εἰμι καὶ θαρρῶ, ὅτι δύναμαι σε θεραπεῦσαι· τούτου χά- ριν ἔλαβον πρὸς σέ. Ἄλλὰ μὴ αἰδέσθης με. Ἀποκρι- θεὶς δὲ ἡ ἁγία εἶπεν αὐτῷ· Καὶ πῶς ἐστιν δυνατόν ἐν τῷ σὲ εἶναι πρεσβυτέρῳ καὶ πολυχρόνιῳ, ἐμὲ δὲ εἶναι κόρην καὶ τὸ σῶμά μου διαφθαρῆν, ἵνα αὐτὰ τὰ τραύματα παρασκευάσωσι κεντριεθῆναι τὸν νοῦν

μου, ὅθεν μάλλον ὄφελον αἰδῶς γενέσθαι, ἀναιδῶς ἀπογουμένωσα τὰ ἔλκη μου· διὸ εὐχαριστῶ σοι, Πάτερ τιμие, ὅτι κατηξίωσας ἔλθειν ταύτης τῆς σωματικῆς φροντίδος καὶ θεραπείας· ἔσο δὲ γινώσκων, ὅτι οὐδαμῶς τῷ ἔμφω σωματι φάρμακα ὑπὸ ἀνθρώπων κατασκευασθέντα προσαχθῶσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πρεσβευτῆς εἶπεν αὐτῇ· Διὰ τί οὐκ ἔγες με ἱατροῦσαι σε; Ἡ ἅγια Ἀγάθη εἶπεν· Ἐγὼ τὸν Κύριόν μου, Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς τῷ νεύματι αὐτοῦ ἰᾶται τὰ πάντα· καὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ ἀνιστᾶ κατεββαγμένους· αὐτὸς, ἐὰν θέλῃ, δύναται σώσει καὶ ἐμὲ τὴν ἀναξίαν δοῦλῃν αὐτοῦ. Τότε πρόσμειδιάσας ὁ πρεσβευτῆς εἶπεν αὐτῇ. Κάμῃ αὐτὸς ἀπίστευτε· ἐγὼ γὰρ ἀπόστολος αὐτοῦ εἰμὶ· ἴδε ἐκτυτὴν, ὡς ἰάθης. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἄφαντος ἐγένετο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς.

ΙΓ'. Τότε εὐχομένη ἡ ἅγια Ἀγάθη εἶπεν· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὅτι ἐμνήσθης μου καὶ ἀπίστευλας πρὸς με τὸν ἀπόστολόν σου, ὅστις με ἐνίσχυσεν καὶ ἀνενέωσεν τὰ μέλη μου. Ἐν δὲ τῷ πληρῶσαι αὐτὴν τὴν εὐχὴν, ἰδοῦσα τὸ ἑαυτῆς σῶμα, εὔρε τεθεραπευμένα τὰ τραύματα καὶ τὸν μαζὸν ἑαυτῆς ἀποκατασταθέντα· πᾶσαν δὲ τὴν νύκτα φῶς περιεῖχεν τὴν φυλακὴν, ὥστε ἀπὸ τῆς ἐκλαμψεως φυγεῖν τοὺς φύλακας, καὶ τὸ δεσμωτήριον ἀνεψυγμένον καταλιπεῖν. Οἱ δὲ ὄντες ἐκεῖσε καταδίκαιοι, θεασάμενοι τὸ γεγονός, λέγουσι τῇ ἁγίᾳ Ἀγάθῃ· Ἰδοὺ αἱ θύραι ἀνεψυγμέναι εἰσὶν, καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὁ φυλάκτων, ἔξελθε καὶ φύγε. Ἀποκριθεῖσα δὲ ἡ ἅγια Ἀγάθη εἶπεν αὐτοῖς· Μὴ μοι γένοιτο, ἵνα ἐγὼ στερηθῶ τοῦ στεφάνου τῶν ἀγῶνων μου, καὶ τοὺς δεσμοφύλακας εἰς κίνδυνον περιβάλλω· ἔχουσα γὰρ βοήθην τὸν Κύριόν μου καὶ Θεόν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Ἰδὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, μέχρι τέλους δεαμένῳ ἐν τῇ ἐξομολογήσει αὐτοῦ τοῦ ἱσαμένου με καὶ παραμυθησαμένου.

CAPUT IV.

Ultimum S. Agathæ certamen, mors ejus, ac tyranni. Catana servata illius ope.

ΙΕ'. Μετὰ δὲ τεταρτην ἡμέραν κελεύει ὁ Κυντιανὸς ἀχθῆναι αὐτὴν ἐν τῷ δικαστηρίῳ, καὶ λέγει αὐτῇ· Μέχρι τίνος ἐμμένεις ἐναντιουμένη τοῖς προστάγμασι τῶν αὐτοκρατόρων; ἢ θύσον τοῖς θεοῖς, ἢ δεινότεραις βρασμοῖς τιμωρήσομαι σε. Ἡ δὲ δολία εἶπεν· Πάντα τὰ ῥήματα σου ματαία, τὰ δὲ πράγματα σου παρανομα καὶ τῶν βασιλείων, ἅτινα καὶ αὐτὸν ἄπρα μολουνοσιν. Ὅθεν, ταλαίπωρε καὶ ἀνίσθητε, εἰπέ μοι, τίς θέλει βοηθοῦς ἐπικαλεῖσθαι λίθους καὶ ξύλα, οἳς οὐκ ἐστὶν αἰσθησις; Βλέπε οὐπὲρ αὐτὸς ἐξέκοψας μαζοῦ, ἀνεβλαττησεν ἔτερος ἀντ' αὐτοῦ, τῇ δουραμῆτι τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐμμανεῖς δὲ γενόμενος ὁ Κυντιανὸς εἶπεν· Παλιν οὐ τὸν Χριστόν ὀνομαζεις, ὃν ἐγὼ ἀκούσαι οὐ θέλω; Ἀγάθη εἶπεν· Οὐ παυσομαι ἐγὼ καλουμένη τοῖς χεῖλεσι καὶ τῇ καρδίᾳ δοξολογοῦσα.

ΙΕ'. Κυντιανὸς εἶπεν· Ἄρτι γινώσκωμαι ἐγὼ, εἰ σώζει σε ὁ Χριστός. Ἐκέλευσεν ὄστρακα ὀξεῖα στρωθῆναι, ἀνθρακας δὲ πυρὸς ἐμβληθῆναι, καὶ ῥιφῆναι αὐτὴν ἐν τοῖς ἀνθρακί. Τουτων δὲ οὕτω γινομένων, ἄφωρ ὁ τόπος ἐκεῖνος ἐσειέθη, καὶ μέρος εἰς τὸ ἔδαφος πεσὼν κατέλαβε τὸν συμπόνον τοῦ ἄρχοντος ὄνο-

ut curam medelamque corpori meo adhiberes. Illud tamen scias velim, nulla unquam ratione pasuram me, ut corpori meo admoveantur hominum studio parata medicamenta. Cur enim, ait senex, me tibi mederi non pateris? S. Agatha dixit: Habeo Dominum meum Jesum Christum, qui solo nutu omnia curat, et prostratos verbo erigit. Ipse, si velit, poterit me quoque indignam famulam suam sanare. Subridens senior dixit: Et me ipse misit. Ego enim sum ejus apostolus. Aspice te, quemadmodum persanata sis. Quibus dictis, e conspectu ejus repente subductus est.

XIII. Tum vero prostrata in preces Agatha: Gratias tibi ago, inquit, Domine Jesu Christe, quod mei fueris recordatus, miserisque apostolum tuum, qui me confirmavi, et membra mea reparavit. Absoluta prece, conversis ad corpus oculis, et vulnera sanata, et restitutam mamillam deprehendit. Tota vero nocte per carcerem lux resplenduit, ut fulgore territi custodes aufugerent, et carceris fores apertas relinquerent. Qui vero isthic erant rei, cum quod venerat vidissent, dicunt S. Agathæ: En fores patent, neque eas quisquam observat; exi et fugam arripe. Absit, inquit Agatha, ut corona pro ver meorum certaminum, et carceris custodes in periculum adducam. Adjutorem enim habens Dominum meum et Deum Jesum Christum Filium Dei vivi, usque ad finem perstabo in confessione ejus, qui me sanavit consolatusque est.

usque ad finem perstabo in confessione ejus, qui me sanavit consolatusque est.

XIV. Post quartum vero diem sisti illam pro tribunali præcipit Quintianus, aitque illi. Quousque tandem imperatorum edictis adversaberis? vel diis sacrificas, vel te gravioribus tormentis excruciaro. Sancta respondit: Verba tua omnia vana sunt; acta vero et tua et imperatorum iniqua, quæ vel aerem ipsum inquinant. Quomobrem, miser et nullo sensu prædite, dic mihi, quis lapides et ligna, quibus nullus est sensus, opem roget? Viden' pro ea, quam mihi præcidisti, mamilla, aliam succrevisse, virtute Domini mei Jesu Christi? Insania percitus Quintianus exclamat: Quis te curavit? Agatha respondit: Jesus Christus, Filius Dei vivi. Quintianus dixit: Iterumne Christum appellas, cujus ego ne audire quidem nomen volo? Agatha dixit: Non cessabo eum et appellare labiis et corde celebrare.

XV. Quintianus dixit: Nunc cognoscam ego, an te liberet Christus; acutasque protinus testas humi sterni jussit, et ignitos carbones interspergi, inque hæc eam projici. Quod dum fieret, repente locus ille terræ motu concussus est, parsque in solum prolapsa, adjutorem præsidis, nomine Silvanum op-

pressit, hujusque amicum Falconium, quorum A præcipue instigatu ita dire sæviebat. Neque hoc solum : sed universa pene Catanensis civitas terræ motu vehementer agitata est, ut cives passim ad prætorium concurrerent, valdeque præsidem terrerent.

XVI. Tunc Quintianus primum quidem terræ motu percussus, dein populi concursu perturbatus, jussit S. Agatham reduci in custodiam. In quam ingressa, sublatis ad cælum manibus dixit : Gratias tibi ago, Domine, qui me dignam habuisti, quæ pro sancto nomine tuo certarem, et ablato a me præsentis vitæ desiderio, corpori quoque meo tolerantiam suffecisti. Exaudi me, Domine, ancillam tuam, dignamque redde, quæ mundum hunc deseram, copiosamque tuam assequar misericordiam. Sic precata, protinus spiritum reddidit.

XVII. Quod cum audisset populus, summo studio ad carcerem accurrit, et magnanimæ martyris reliquias tuto in loco collocavit. Adolescens vero quidam, secum centum ducens pueros splendidissime ornatos, universis ignotus Catanensibus, veniens ad locum in quo sanctæ erant positæ reliquiæ, tabulam marmoream, quam attulerat, apposuit, ista inscribens : « Mens sancta, spontaneus honor Dei, et patriæ liberatio. » Hanc tabulam cum intus ad Sanctæ caput deposuisset, capsamque obsignasset, abcessit, neque uspiam ulterius in civitate visus est : unde suspicio fuit, C angelum eum martyris fuisse.

XVIII. Quintianus vero cum vita excessisse martyrem accepisset, ad ipsius facultates occupandas se contulit : accepta igitur tota sua cohorte Panormum properabat (11). At vix iter ingressus, justo Dei judicio, in fluvio quodam, haud procul distante Catana, nomine Psemitho, interiit. Nam cum eum vellet trajicere, ac pontonem equis suis esset ingressus, duo ex iis sævire impetumque in eum facere cœperunt : et unus quidem ore in illum invecit eum suffocabat, alter incutere calces non cessabat, donec in Psemithum amnem deturbaret. Corpus autem ejus a multis perquisitum, nunquam inveniri potuit.

XIX. His ita gestis, crevit honor ac veneratio sanctæ martyris, neque quisquam ulli ex ejus cognitione negotium facessere ausus est. Ut autem certa et inconcussa redderetur, quæ jam increbuerat fama, angelum fuisse qui tabulam in ejus tumulto deposuerat (12), anno vertente, circa martyrii ejus

(11) Inveges scribit, hoc ipsum tradi a Belliovensi. Hujus verba lib II, cap. 44 sunt : « Quintianus autem pergens investigare divitias ejus, cum esset in navi, duobus equis calcitrantibus, in flumen projectus est, et corpus ejus nusquam potuit inveniri. » Nulla mentio Panormi.

ματι Σιλουανόν και τόν φίλον αὐτοῦ ὀνόματι Φαλό- νιον, ὦν τῇ συμβουλίᾳ ἔπολει τὰ ἀνομ. Οὐ μόνον ἔ- τοῦτο, ἀλλὰ καί πᾶσα ἡ πόλις Κατάνη, σφόδρα ὑπὸ τῆς βίας τοῦ σεισμοῦ ἔδονήθη, ὥστε πάντας τοὺς πολίτας συνδραμεῖν εἰς τὸ πραιτώριον, καὶ πᾶν τερ- ζαί τὸν ἄρχοντα.

15'. Τότε ὁ Κυντιανὸς πρῶτον μὲν τὸν σεισμὸν δειλιῶν, δεῦτερον δὲ τῇ ἐποναστάσει τοῦ δήμου τε- ραχθεῖς, ἐκέλευσεν τὴν ἁγίαν Ἀγάθη ἀπενεχθῆναι ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ. Εἰσελευσάσης δὲ αὐτῆς ἐν τῇ φυ- λακῇ, τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκτείνασα εἶπεν· Εὐχαριστῶ σοι, ὦ Κύριε, ὅτι καταξίωσας με ἀγωνί- σασθαι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου, ἀφελομένου σου ἀπ' ἐμοῦ τὸ φίλτρον τῆς παρουσίας ζωῆς, ὡσαύτως δὲ καί τῷ σώματί μου ὑπομονὴν χαρισάμενος. Αὐτὸς, Δέ- σποτα Κύριε, εἰσακουσόν με καὶ καταξίωσον τὴν σὴν δούλην καταλιπεῖν τὸν κόσμον τοῦτον καὶ εἰς τὸ σὸν πλούσιον ἔλεος φθάσαι. Ἀποτελεσάσης αὐτῆς τὴν εὐχὴν παραχρῆμα τὸ πνεῦμα ἀπέδωκεν.

12'. Ὡστε ἀκούσαντα τὸν δῆμον μετὰ πάσης σπου- δῆς εἰσελθεῖν καὶ τὸ λείψαιον τῆς γενναίας μάρτυρος ἐν ἀσφαλείᾳ καταθέσθαι. Νεκρίσχος δὲ τις ἔχων μὲν ἐκαστοῦ παίδας τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν, κάλλιστα πᾶν ἡμψιεσμένους, ὡσαύτως δὲ καὶ ἄγνωστος πᾶσιν ὑπάρ- χων τοὺς τῆν Κατανέων οἰκοῦσι πόλιν, ἔλθων ἐν τῷ τόπῳ ἔνθα τὸ ἅγιον αὐτῆς ἔκειτο λείψανον, ἐνέγκας πλάκα μαρμαρίνην ἐπέθηκεν ἐπιγράφας οὕτως· « Νοῦς ὁσιος, αὐτοπροαίρετος τιμὴ εἰς Θεόν, καὶ π- τέρδος λύτρωσις. » Ἀποθέμενος δὲ αὐτὴν ἔνδον πρὸς τῇ κεφαλῇ τῆς οἰίας, καὶ ἀσφαλίσας τὴν λάρνακα, ἀνεχώρησεν, ὥστε μηκέτι φαίνεσθαι ἐν τῇ πόλει, ὅθεν τινὰ ὑπόνοιαν ἔχειν, ἄγγελον εἶναι αὐτὸν τῆς μάρτυρος.

13'. Ἀκούσας δὲ ὁ Κυντιανὸς, ὅτι ἀπέστη τῶν ἐνθάδε ἡ δόξα μάρτυρος, κατὰ τῶν αὐτῆς πραγμάτων ἔχώρει καὶ λαθῶν πᾶσαν τὴν τάξιν αὐτοῦ ἐπήγετο παραγενέσθαι ἐν Πανόρμῳ· καὶ δὴ αὐτοῦ ἀπερχο- μένου κατὰ τὴν ὁδόν, κρίσει Θεοῦ δικαίᾳ ἀπολέσθαι αὐτὸν συνέθετο ἐν τινι παρακειμένῳ ποταμῷ τῇ πόλει Κατάνη, ὀνόματι Ψημίθῳ. Βολομένου γὰρ αὐτοῦ τοῦτον διαπερᾶσαι, εἰσῆλθεν ἐν πορθμίῳ μετὰ τῶν ἵππων αὐτοῦ, καὶ δὴ δύο ἵπποι ὤρμησαν κατ' αὐτοῦ· καὶ ὁ μὲν εἰς εἰσδραμῶν κατὰ πρόσωπον αὐτὸν ἠφάνισεν· ὁ δὲ ἕτερος λακτίσμασιν πλήσσων οὐ δι- ἔλιπεν, μέχρις ἂν αὐτὸν ἐνέβαλεν ἐν τῷ ποταμῷ Ψημίθῳ, καὶ πολλῶν ζητησάντων τὸ σῶμα αὐτοῦ, οὐκ εὗρέθη μέχρι τῆς σήμερον.

14'. Τούτων δὲ οὕτω γενομένων, τὸ σίβας καὶ ἡ τιμὴ ἠῤῥανε τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀγάθης, καὶ οὐδεὶς ἔτολμα διασεσθαι τινὰ τοῦ γένους αὐτῆς. Ἴνα ἔτι ἀπαραβῆτος ὁ λόγος εἴη, ὅτι ἄγγελος ἦν ὁ τὴν πλάκα ἀποθέμενος ἐν τῇ λαρνακῇ τῆς μάρτυρος, ὡφθῆ πληρωθέντος τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τε-

(12) Sepulta fuit, ubi nunc est templum quod S. Agathæ veteris appellatur, ubi etiam nunc ejus sepulcrum religiose honoratur : ipsoque loco, aut juxta eum apparuit Angelus. Neque concipi potest, quomodo isthic flammæ Ætina evomuerit, quæ fluminis instar devolutæ, ab summo vertice lapides

λειώσεως αὐτῆς, τὸ δὲ ὄρος ἡ Αἴτνη πῦρ ἐξηρεύεζατο, καὶ καθάπερ ποταμὸς μυκώμενος σφόδρα οὕτως κατήρχετο διαλύων τοὺς λίθους ὡσπερ κηρὸν ἐκ τῆς κορυφῆς σου ὄρους φλέζει καὶ ἀπολέσαι πᾶσαν τὴν τῶν Κατανέων πόλιν· Οἱ περίξ καὶ πλησίον ὄντες τοῦ ὄρους καίπερ Ἕλληνας ὑπάρχοντες, πρὸς τὸν ναὸν τῆς μάρτυρος ὤρμους, καὶ ἀφελόμενοι τὸ περικείμενον περιβάλαιον τῆ λάρνακι ἔστησαν κατ᾽έναντι τοῦ πυρὸς καὶ δὴ τῆ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ εὐθέως καὶ πρῆχρῆμα ἔστη τὸ θεῖον πῦρ· ἐγένετο δὲ τὸ θαῦμα μηνὶ Φεβρουαρίῳ πέμπτη, ἐν ἡ ἡμέρα ἡύλησεν ἐν ἡ καὶ ἐρητάζοντες δοξαζόμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Θεόν, ὅπως ταῖς πρεσβεΐαις αὐτῆς ἀφ᾽εἰς λάθωμεν ἀμαρτιῶν καὶ τὸ μέγα ἔλεος, νῦν κοὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

diem apparuit Etenim Ætna mons ignem evomit, qui fluminis instar ingenti mugitu devolvebatur, ab summo vertice lapides velut ceram dissolvens, ipsamque urbem Catanensium correpturus ac penitus consumpturus ignis videatur. Qui igitur circa montem habitabant, etsi essent gentiles, ad templum martyris concurrunt, sublatumque velum, quo circumcincta erat urna, ex adverso ignis constituunt. Cum esse divina providentia, subito repressus est ignis. Contigit vero illud miraculum quinto Februarii, quo ipso die certamen finivit Agatha, quo et nos festa celebritate prædicamus Dominum nostrum Jesum Christum, ut ipsius sanctæ martyris precibus veniam impetremus peccatorum, magnamque misericordiam, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

resolverent, « venirentque versus civitatem Catanensem ; » si in ipsa urbe sita ad imas Ætnæ radices, hiatus patefactus ignes eructabat.

DE S. PARTHENIO EPISCOPO

LAMPSACI IN HELLESPONTO.

(Sæculo IV, Februarii die 7. — *Acta sanctorum Bolland.* ad hanc diem.)

1. « Hellepontus, » ut Plinius l. IV, cap. 11, scribit, « septem stadiis Europam ab Asia dividens, quatuor inter se contrarias urbes habet, in Europa Callipolim Seston, et in Asia Lampsacum et Abydon. » Et Lampsacus quidem (ta enim, quæ Plinio l. V, c. 32, *Lampsacum* est, appellant Græci, Ptolemæus lib. V, c. 2, Socrates l. IV, c. 4 : Stephanus, Strabo lib. XIII). « Lampsacus igitur, ut ait Strabo, mari imminet, urbs bonitate portus aliisque rebus memorabilis : Pityusa prius dicta διὰ τὸ πιτύων ἔχειν πλῆθος, inquit Stephanus, « quod plurima illic pinus. » Est autem in angusto Hellesponti posita, » ut habet Socrates.

2. Eam, Constantino Magno imperante, sanctitate et miraculis illustravit S. Parthenius episcopus : cujus die 7 Februarii festum agi annotarunt Molanus in addit. ad Usuardum, et Ferrarius in generali catalogo SS. Breviter de eo Menologium ab Henrico Canisio vulgatum : « Commemoratio S. Parthenii episcopi Lampsaci. » Prolixius ejus encomium exstat in Anthologio et Menæis : atque in his quidem ita Officium hujus diei inchoatur : « Hellesponti gloria, Lampsaci luminare, admirandorum operum splendibus lucifer, magnus Parthenius, nos omnes sui memoria convocat ad spirituales solemnitates peragendam, ad Christum Salvatorem celebrandum. »

3. Vitam autem descripsit simplici et candido stylo Crispinus, ejus (ut creditur) discipulus, Lampsacenus certe et coatenens, ut ipse indicat c. 2, n. 16, his verbis : « Maximinus quidam nomine, ex Byza civitate Thraciæ, qui erat discipulus unius ex iis qui sunt apud nos diaconi, nomine Psertæ. » Crispini narrationem pluribus in locis interpolavit Metaphrastes. Hanc Vitam e Græco vertit Gentianus Hervetus, edidit Aloysius Lipomanus, atque ex eo Laurentius Surius.

4. Ætatem S. Parthenii indicat Crispinus, dum memorat Byzantium ad Constantium Magnum esse profectum. Et Nicephorus Callistus l. VIII, c. 42 : « Par istis, inquit (id est, Spiridioni et Nicolao), etiam Parthenius fuit, urbis unius in Hellesponto episcopus, vitæ splendore humanitate et prodigiis ingentibus clarus, adeo ut accepta a Deo potestate, mortuos excitavit, dæmonibus imperavit, atque ægritudinum omnis generis promptus curator exstiterit et gratuitus. » Agit de eo Baronius tom. III, ad an. 337, num. 38 et sequentibus, et censet eum quoque Nicæno concilio interfuisse.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΛΑΜΨΑΚΟΥ

VITA ET CONVERSATIO

S. P. N.

PARTHENII EPISCOPI LAMPSACI

(Græce nunc primum editur ex cod. ms. Reg. Paris. 1452, sæc. X. EDIT. PATR.)

I. Desiderio et amore motus ego peccator Crispinus, studui conscribere admirabilem et gloriosam viri vitam et a puero institutionem sancti Patris nostri Parthenii, qui fuit episcopus Lampsaci. Est enim plena utilitate animæ, et quæ potest iis qui legent, ostendere ea quæ Deus præbet iis qui ipsum diligunt. Beatus ergo et inclytus hic Parthenius habuit quidem patrem nomine Christodulum, dignitate diaconum sanctæ Dei catholicæ, quæ erat Meliti, Ecclesiæ, litterarum imperitus, sanctarum autem Scripturarum vel maxime valens memoria. Crescens vero ætate, ibat in propinquum lacum, et ibi piscabatur, et piscium mercaturam suppeditabat usui eorum qui egebant. A prima enim ætate, gratia Dei dignatus, seipsum celabat. A tempore autem decem et octo annorum, signa facere incipiens, dæmones expellebat ab hominibus ejus invocatione. Cum vero bona de eo fama esset multorum sermone celebrata, Meliti civitatis episcopus, nomine Philetus, cum audisset de S. Parthenio, eum accersitem et multum laudatum, vel invitum ordinat presbyterum et visitatorem sanctæ civitatis Meliti Ecclesiæ. Porro autem ei quoque opem ferebat gratia curationum in omnibus ægrotantibus, et faciebat multa signa admirabilia in nomine Domini nostri Jesu Christi.

II. Inter cætera vero accidit aliquando, ut et homo fieret obviam, cui a tauro fuerat effossus oculis, quem manu sua portabat, et deflebat Eum cum accepisset vir sanctus, et in suo loco imposuisset, aqua madeficiens, in tribus diebus sanus reddidit. Quædam autem mulier, quæ in pudendis corporis sui partibus cancrum habebat exstantem, rogabat virum sanctum, ut acciperet morbi curationem. San-

Α'. Πόθω και ἀγάπη κινούμενος, ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς Κρισπίνος ἔσπευσα γράψαι τὴν θρυμασίαν καὶ ἔνδοξον πολιτείαν καὶ τὴν ἐκ παιδὸς διαγωγὴν τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐπισκόπου γενομένου Παρθένιου. Ψυχικῆς γὰρ ὠφελείας πλήρης ἐστὶν καὶ ἱκανὴ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὑποδεῖξαι ἃ θεὸς παρέχει τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Ὁ μακάριος καὶ αἰδιμὸς αὐτὸς Παρθένιος πατὴρ μὲν ὀπῆρχεν ὀνόματι Χριστοδούλου, τὴν ἀξίαν διακόνου τῆς κατὰ Μελλίτου πόλεως ἁγίας, τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἑκκλησίας, γραμματῶν ἄπειρος, τῶν δὲ ἁγίων Γραφῶν μνήμων δοκιμώτατος, Προκόπτων δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἀπὸν ἐν τῇ πλησίον λίμνῃ τὴν τῶν Ἰχθύων ἄγρην ἐποιεῖτο καὶ αὐτῆς τὴν ἐμπορίαν τῇ τῶν δεομένων ἐχορήγει ἀναπαύσει. Ἀπὸ γὰρ πρώτης ἡλικίας χάριτος Θεοῦ ἀξιώθεὶς ἔκρυπτεν ἑαυτόν· ἀπὸ δὲ ὀκτωκαίδεκα ἔτους χρόνου τῶν σημείων ἀρξάμενος, διίμνος ἀπέλαυνεν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τῇ τούτου ὀνομασίᾳ πολλῆς τε φήμης ἀγαθῆς περὶ αὐτοῦ ἄδομένης, ὃ τῆς Μελλίτου πόλεως (1) ὁσιώτατος ἐπίσκοπος ταῦνομα Φιλητὸς ἀκούσας τὰ κατὰ τὸν ὄσιον Παρθένιον, προσκαλεσάμενος αὐτόν καὶ πολλὰ παραινέσας, μετὰ πολλῆς ἀνάγκης χειροτονεῖ αὐτόν πρεσβύτερον καὶ περιοδυστήν τῆς αὐτῆς Μελλίτου πόλεως ἁγίας Ἐκκλησίας. Συνήργει δὲ αὐτῷ ἡ χάρις τῶν ἱαμάτων ἐν πᾶσι τοῖς ἀσθενοῦσιν, καὶ πολλὰ παράδοξα σημεῖα ἐποίει ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Β'. Ἐν οἷς συνέδη ποτὲ ὀπανῆσαι αὐτῷ ἄνθρωπον ὑπὸ ταύρου κερατισθέντα τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ τοῦτον ἀωοκρεμάμενον βαστάζειν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ὀλοῦρεσθαι· ὃν λαβόμενος ὁ ὄσιος ἀνὴρ καὶ ἐνθεὶς νῶ ἰδίῳ τόπῳ, ὕδατι καταδρέχων τρισὶν ἡμέραις ὕγιᾳ ἀποκατέστησεν. Ἰυνὴ δὲ τίς; καὶ τὰ ἀσχημόνα μέλη τοῦ σώματος ἔχουσα καρκίνου φέμα, εἶδετο τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἴασιν τοῦ πάθους λαβεῖν. Ὁ

(1) In antiqua notitia quam edidit Carolus a S. Paulo, Μελλιτούπολις dicitur. Ea esse videtur juxta

quam «in stagno Artynia oriri Rhyndacum omnem» Plinius scribit v, 32, licet *Miletopolin* appellet.

δὲ ἐπὶ τῷ μετώπῳ αὐτῆς ποιήσας τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγιδα, ἴασιτο αὐτὴν παραχρῆμα, καὶ ἐξέπεσεν ἐξ αὐτῆς τὸ παθος ὡς εἶδος καρκίνου, καὶ ἤρκεσεν ἐπὶ τὴν γῆν. Πάντες δὲ οἱ παρόντες θαυμάζοντες τὸ τεράστιον θαῦμα, ἔδωκαν αἶνον τῷ θαυμαστοποιῷ Θεῷ. Ἀπερχομένου τοῦ μακαρίου εἰς ἐπίσκεψιν τινος ἀββάστου ἐν τῷ βαδίζειν αὐτὸν ἀθρόον κῶνον παμμεγέθης καὶ φόνιος διαβήτης τὴν περικειμένην αὐτῷ ἄλυσιν ἐξεπήδησεν ἀπὸ οἰκίας τινὸς τῶν μεγιστάνων καὶ ἀπῆλθεν αὐτῷ, καὶ ὄρθιος ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἔστη. Ὁ δὲ δοῖος ἐμφυσῆσας αὐτῷ καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ποιησάμενος, παραχρῆμα ἐξήρανε καὶ νεκρὸν ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἔρριψεν.

Γ'. Ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις παραπλήσια ἀκηκῶς ὁ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν δοσιώτατος ἐπίσκοπος τῆς Κυριακῆς μητροπόλεως, τοῦνομα Ἀσχόλιος, μεταστειλάμενος τὸν δοῖον τοῦτον Παρθένιον, εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίωμα προχειρίσαστο, καὶ μέγιστον δῶρον τῇ Λαμψακινῶν πόλει ἐχαρίσαστο ὁ δὲ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Παρθένιος ἐπιστὰς τῇ ἀφιερωθείσῃ αὐτῷ πόλει Λαμψάκῃ, καὶ εὐρὼν αὐτὸν κατείδωλον, ἠνίατο δεινῶς ὅτι πλὴν οὐ διελίπεν κατὰ τὸν Ἀπόστολον νοθητῶν, παρακαλῶν, ἐπιτιμῶν, ὑποδεικνύων αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ματαίωτα τῶν εἰδῶλων καὶ θαυματουργῶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἰώμενος τοὺς ἀββάστους αὐτῶν, καὶ οὕτως κατ' ὀλίγον ἐλκυσεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ. Ἴδὼν δὲ αὐτοὺς προσκόπτοντας ἐν τῇ πίστει καὶ περιφρονούντας τῶν εἰδῶλων, ἤθουλήθη καθελθὲν τοὺς ναοὺς τῶν ματαίων, καὶ οἰκοδομῆσαι ἐκκλησίαν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπισχῶν δὲ αὐτὸν ἐπαλογήσαστο ὅτι ὁ βασιλεὺς Χριστιανὸς καὶ εὐσεβὴς ἔστιν. Δίκαιον οὖν ὑπάρχει μετὰ γνώμης αὐτοῦ τῶν εἰδωλικῶν ναῶν τὴν καθαίρειν ποιήσασθαι. Ταῦτα βουλευσάμενος ὁ θεράπων τοῦ Χριστοῦ, ἀπάρας ἐκ τῆς πόλεως Λαμψάκου, καταλαμβάνει τὴν βασιλιδα πόλιν. Κατὰ συγκυρίαν δὲ συνέβη τῆς ἐξῆς τὸν εὐσεβῆ βασιλέα Κωνσταντῖνον κατεῖναι ὀχθήματι εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ὤρειων τοῦ σίτου καὶ προσελθὼν ὁ δοῖος ἀνὴρ ἔδειξε τὰ τῆς αἰτήσεως. Ὁ δὲ ὄντως φιλόχριστος βασιλεὺς ἔδειξε τὴν αἴτησιν, καὶ προσέταξεν αὐτὸν προάγειν εἰς τὰ βασιλεῖα, ἄχρι τοῦ ὑποστρέφειν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὤρειων τοῦ σίτου. Καὶ παραγενόμενος ἀσμένως ἀπεδέξατο τὸν δοῖον ἄνδρα καὶ περιεπτύξατο καὶ εὐχέσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ ἡξίωσεν διὰ τάχους δὲ προσέταξεν γενέσθαι πρόσταγμα ἕλεκα τῆς καθαίρεσως τῶν εἰδωλικῶν ναῶν, καὶ τοῦτο κυρώσας ταῖς θείαις αὐτοῦ συλλαβταῖς, δίδωσι τῷ μακαρίῳ καὶ χρυσίον δὲ ἱκανὸν δίδωκεν αὐτῷ εἰς ἀπαρτισμὸν νῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ.

Δ'. Επανελθὼν δὲ ὁ μακάριος ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει Λαμψάκῃ, τῶν ναῶν τὴν καθαίρειν ἐποιεῖτο, καὶ διαγράφας τὸν καλλιπεπίστατον τοῦ Θεοῦ οἶκον, αὐτὸς δὲ ἑαυτοῦ ἐφεστῶς πρὸς τὸ ἔργον σπουδῆ πολλῇ,

Actus vero in ejus fronte facto signo crucis, eam curavit protinus : et excidit ab ea morbus, adeo ut species cancri vel ipsam terram exulceraverit. Tunc omnes qui aderant, cum hoc vidissent miraculum, dederunt laudem et gloriam Deo nostro, qui facit miracula. Cum itaque iret aliquando beatus Parthenius ad visendum quemdam ægotum, inter eundem repente canis ingentis magnitudinis et cædem spirans, rupta catena, quæ ei fuerat imposita, exsiliit a quadam domo cujusdam ex proceribus, et eum invasit, et rectus stetit supra corpus ejus. Sanctus autem cum in eum spirasset, et crucem Christi fecisset, repente exsiccavit, et ab humeris suis in terram projecit mortuum.

III. Hæc et his similia cum audivisset, qui erat illo tempore sanctissimus Cyzicenorum metropolis episcopus, nomine Ascholius, cum accersivisset venerandum et sanctum hunc virum Parthenium, eum præfecit dignitate episcopatus, et maximum concessit donum civitati Lampsacenorum. Homo autem Dei Parthenius, cum venisset ad ei dedicatam civitatem Lampsacum, et eam invenisset deditam cultui simulacrorum, graviter angebatur. Sed non cessabat, sicut Apostolus admonet¹, rogare, increpare, veritatis viam eis ostendere, imbecillitatemque et vanitatem simulacrorum : et faciens miracula in nomine Domini nostri Jesu Christi, et curans eorum infirmos, paulatim traxit eos ad Dei agnitionem. Cum vero vidisset eos proficere in fide, et simulacra despiciere, voluit eorum templa diruere et ædificare ecclesiam in nomine Domini nostri Jesu Christi. Cum se autem sustinisset, sic statuit, quod cum imperator sit Christianus et pius, justum sit ejus sententia templorum idolorum fieri demolitionem. Hæc cum apud se statuisset Christi servus Parthenius, et solvisset ex civitate Lampsaco, venit in urbem regiam. Forte autem accidit, ut die sequenti pius imperator Constantinus descenderet in vehiculo ad videndos agros. Ad eum itaque accedens vir sanctus, exposuit ei suam petitionem. Venerandus vero et plane Christi amans imperator Constantinus, benigne accepit ejus petitionem, et valde est lætatus ; jussitque eum ire in regiam, et expectare donec ipse rediret ab agris. Reversus itaque imperator in palatium, lubenter accepit virum sanctum, et complexus rogavit ut pro ipso precaretur ; et protinus jussit fieri sacrum pro idolorum et eorum templorum demolitione, et cum hoc suis divinis confirmasset syllabis, dat Parthenio cum multo auro ad constructionem sanctæ Dei ecclesiæ : et cum amplexus, dimisit in pace.

IV. Reversus autem beatus Parthenius in suam civitatem Lampsacum, templa diruit, et cum pulcherrimam et ornatissimam descripsisset Dei ædem, ipse per se assistens operi, magno studio eam cu-

¹ I Tim. IV, 2.

rabat excitandam. Etenim cum multi adnavigarent et enavigarent hospites, non contingebat eis transire, nisi prius eum vidissent: et benedictione ab eo dignati, eam, tanquam multorum bonorum viaticum, auferentes recedebant. Quodam autem die accessit quidam ad eum, qui latenter in se habebat spiritum immundi dæmonii. Quem cum longo tempore habuisset, hoc ignorabat. Hic ergo homo cum vidisset sanctum, eum salutavit. Homo vero Dei Parthenius cum cognovisset dæmonem qui in eo habitabat, eum non resalutavit; dæmon autem perturbatus, dixit sancto: Quoniam desideravi te videre, ideo te salutavi: cur tu non salutasti? Sanctus autem Parthenius dicit ei: Ecce vidisti me, quid tum? Dicit dæmon: Et te vidi, et agnovi. Dicit sanctus: Si revera me vidisti et agnovisti, egredere cito a fignamento Dei. Dixit dæmon: Hoc totum est, ut me expellas a mea habitatione? Nunc, rogo te, ne me expellas post tantum tempus. Dicit ei beatus Parthenius: Estne longum tempus, ex quo in eo habitas? Dixit dæmon: A pueritia, nec fui ulli unquam cognitus, nisi nunc a te: tu autem me expellis, ut video, et quo jubes me abire? Dixit sanctus: Do tibi locum, quo proficiscaris. Dicit dæmon: Omnino dices mihi, Abi in porcos. Dicit ei sanctus: Minime, sed do tibi hominem humilem; et ingressus in eum, illic habita. Nunc vero ex eo egredere. Dixit dæmon: In veritate hoc facis, an solum hoc dicis, dum me ejeceris? Dixit sanctus: Dico tibi in veritate, mihi quidem est homo paratus, in quo debes habitare: solum cito egredere. Dæmon autem sancti pactis conventis persuasus, petebat ut promissio deduceretur ad effectum. Tunc sanctus os aperiens, dixit dæmoni: Ecce ego sum homo: ingredere, et in me inhabita; dæmon autem tanquam ab igne ustus ob id, quod sanctus dixerat, exclamavit dicens: Hei mihi, me, qui ex alieno vase abii, post tantum tempus persequeris: et quid non mali a te passus fuero? Quomodo vero in domum Dei ingrediar? Non licet veritatem audire a vobis Christianis. Tunc dæmon egressus ab homine, abiit in loca deserta et inaccessa, homo autem evasit sanus virtute et gratia Domini nostri Jesu Christi, [(2) Deumque perpetuo laudabat et glorificabat, et sanctum ejus famulum Parthenium.]

V. Perfecto vero opere ædificationis sanctæ Dei ecclesiæ, studium ponebat homo Dei ut reponeretur mensa, in qua oportebat Domino offerri spiritale et incruentum sacrificium. Cum autem invenisset in quodam loco, dedicato idolis, lapidem pretiosum et aptum ad factæ mensæ concinnandum opus, quod quærebatur, effecit id pulchre elaborari et adaptari ab artificibus. Perfecto vero opere, jussit id afferri in ecclesiā. Cum ergo artifices lapidem curru imposuissent, et boves junxissent, ducebant ad civitatem. Invidens autem et bonorum operum æmulus diabolus, non ferens ignem divini zeli sancti

τὴν τούτου ἀνέγερσιν ἐποίητο. Πολλῶν τε γὰρ ξένων καταπλέοντων καὶ ἀναπλεόντων, οὐκ ἐνεδέχτο αὐτοῖς διελθεῖν, εἰ μὴ πρότερον αὐτὸν ἐωράκεισαν· καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ ἐλλογίας ἀξιοῦμενοι, ὡς ἐπόδιον τῆς τῆν ἀγαθῶν ἐπιφερόμενοι ἄπεισιν. Παρεγένετο δὲ ἄνθρωπος τις πρὸς αὐτὸν ἔχοντα πνεύμονα δαιμονίου ἀκαθάρτου ἐν τῷ λεληθότι, ὃν ἔχων οὗτος, θεασάμενος τὸν ἅγιον ἠσπάσατο αὐτόν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Παρθένιος γνοὺς τὸν ἐν αὐτῷ οἰκοῦντα δαίμονα, οὐκ ἀντησπάσατο αὐτόν. Ὁ δὲ δαίμων ταρραχθεὶς εἶπε τῷ ἁγίῳ· Ἐπειδὴ ἐπιθυμίαν ἔσχον τοῦ θεασθαι σε, καὶ ὡσπασάμην σε· σὺ δὲ με οὐκ ἀντησπάσω; Ὁ δὲ ὄσιος πρὸς αὐτὸν ἔφη. Τί οὖν ἐστίν; Ἰδοὺ ἴδες με. Ὁ δαίμων λέγει. Ναί, καὶ εἶδόν σε καὶ ἐπέγνων σε· Ὁ ὄσιος λέγει· Εἰ ἐπ' ἀληθείας ἐρωτῶς ἐπέγνων με, ἐξέλθε ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ. Ὁ δαίμων εἶπεν· Ὅλον αὐτό ἐστιν, ἵνα διώξῃς με; Μὴ, δέομαί σου, μετὰ τοσοῦτον χρόνον μὴ ἐκβάλλῃς με. Λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος· Χρόνον γὰρ ἔχεις, ἀφ' οὗ ᾤκησας ἐν αὐτῷ. Ὁ δαίμων εἶπεν· Ἐκ παιδοῦθεν, καὶ οὐκ ἐγνωσθῆν, εἰ μὴ νῦν ὑπὸ σοῦ· σὺ δὲ ἐκβάλλεις με· πῶς ἐπιτρέπτεις ἀπελθεῖν με; Ὁ ὄσιος εἶπεν· Διδῶμι σοι τόπον ποῦ πορευθῆς· Ὁ δαίμων εἶπεν· Πάντως ἔρεσι μοι ἀπελθεῖν εἰς τὴν χοίρους; Εἶπεν αὐτῷ ὁ ὄσιος· Οὐχί, ἀλλὰ δίδωμι σοι ἄνθρωπον· σὺ δὲ εἰσελθὼν κατῶκεις ἐκεῖ· νῦν δὲ ἐκ τούτου ἐξέλθε. Ὁ δαίμων εἶπεν· Ἐν ἀληθείᾳ τούτου ποιοῖς, ἢ ἕως τοῦ ἐκβαλεῖν με μόνον; Ὁ ὄσιος εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἕτοιμος ἐν ᾧ φράσεις κατοικῆσαι· σὺ δὲ ἐξέλθε διὰ τάχους. Ὁ δαίμων πεισθεὶς ταῖς συντάξεσι τοῦ ἁγίου, εἰς ἔργον ἀχθῆναι τὴν ὑπόσχεσιν ἀπήτη. Ὁ δὲ ὄσιος ἀνοίξας τὸ ἐκαστοῦ στόμα, ἔφη τῷ δαίμονι· Ἰδοὺ ἐγὼ εἶμι ὁ ἄνθρωπος· εἰσελθὼν κατοίκει ἐν ἐμοί. Ὁ δὲ δαίμων ὡς ὑπὲρ πυρὸς πλεχθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀνεβόησεν λέγων· Οἶαί μοι· ἐν ἄλλοτρίῳ ὄντα με σκεύει μετὰ τοσοῦτον χρόνον διώκεις, καὶ τί οὐκ ἂν πάθοιμι παρὰ σου κακόν; Πῶς καὶ εἰς οἶκον Θεοῦ εἰσελεύσομαι; Οὐκ ἐστὶν ἀληθεῖαν ἀκοῦσαι παρ' ὑμῶν τῶν Χριστιανῶν. Τότε ἐξελθὼν ὁ δαίμων ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐρήμους καὶ ἀβάτους τόπους ἐπορεύθη· Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐγένετο ὑγιής τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀπαρτισθέντος δὲ τοῦ ἔργου τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, σπουδῆν ἐτίθειτο ὁ Θεοῦ ἄνθρωπος τοῦ ἀποθέσθαι τὴν τράπεζαν, ἐν ἧ ἔδει τὴν πνευματικὴν καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ἀναφέρεσθαι τῷ Κυρίῳ. Ἐδρῶν δὲ ἐν τινι τόπῳ κατεικόμην λίθον ἐπιτήρειον καὶ τίμιον ὀφειλοντα ἀρμόσαι εἰς τὸ ἐπιζητούμενον ἔργον τῆς τραπέζης καλλιεργηθῆναι ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν πεποίηκεν· μετὰ δὲ τὴν ἀπαλλαγὴν κομίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπέτρεψεν. Ἐπιθῆντες τοιγαροῦν οἱ τεχνίται τὸν λίθον ἐπὶ τὴν ἄμαξαν, ζεύξαντες τοὺς βόας ἤγον ἐν τῇ πόλει. Ὁ δὲ βάσκανος καὶ ἀντιζήλος τῶν Χριστιανῶν διάβολος,

(2) Uncis inclusa Græcus textus non habet.

οὐκ ἐνέγκας τὸ πῦρ τοῦ κατὰ Θεὸν ζήλου τοῦ ἀγίου ἄνδρος, διαταράξας τοὺς βόας αἰφνιδίως ὁρμῇ ἀκτασχέτω, ὑπτιον ἔρριψεν εἰς τὴν γῆν τὸν ἔλκοντα τοὺς βόας, ὀνόματι Εὐτυχιανόν, ὃν ὑπολαδομένη ἡ ἄμαξα, πᾶσιν τὴν τῶν σπλάγγνων αὐτοῦ διεβήρηε διὰ τοῦ τροχοῦ οἰκονομίζον. Μαθὼν οὖν τὸ γεγονός δὲ δούλος τοῦ Χριστοῦ εἶπεν· Τοῦτο Σατανικὴ κακία πεποίηκεν. Οὐκ ἐμποδίσαις ἐν τούτῳ, διάβολε, τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, καὶ παραλαβὼν τοὺς δίκας σὺν αὐτῷ ἄνδρος θεοσεβεῖς, κατέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον, καὶ πλησίον τοῦ πτώματος κλίνας τὰ γόνατα μετὰ δακρύων προσήξατο ἑκταῶς πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· Σὺ Δέσποτα ὁ Θεός, ὁ ζωῆς καὶ θανάτου Κύριος, οὐκ ἄγνωστὸς, δι' ἣν αἰτίαν ὁ ἀρχέκακος ἐχθρὸς θάνατον εἰς τὸν σὸν πλάσμα, ἀλλ' ὡς πάντοτε καὶ νῦν διεξῶν αὐτοῦ ματαίαν τὴν ἐπιχειρήσιν, ζωῆς δὲ μέτοχον· Β σὺν δούλον Εὐτύχιον πολήσον, δεῖξαι τοῖς εἰς σὲ πιστεύουσιν τὴν ἀνίκητόν σου δύναμιν· ἔτι δὲ τὸ δικαίου τὴν εὐχὴν τῷ Θεῷ ἀναπέμποντος, τὸ πνεῦμα τοῦ τεθηκότος ἐπέστρεψε πρὸς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπόψαι παντός τοῦ λαοῦ λέγοντος· Δέξαι σοι, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ νεκροῦ ἀνίσταται· καὶ ἐπιλαβόμενος τοὺς βόας εἴλακε τὴν ἄμαξάν ζωῶς τοῦ οἴκου τῆς ἀγίας ἐκκλησίας.

tas mortuos; et cum protinus surrexisset, et factus esset sanus sicut prius, et accepisset boves traxit currum usque ad ædem ecclesiarum.

Σ'. Πάντες οὖν ἰδόντες τὸ παράδοξον σημεῖον τοῦτο, πανταχόθεν ἔφερον τοὺς ἀσθενούντας καὶ τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων πονηρῶν· καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἰεραπεύοντο ἅπαντες. Πᾶσα δὲ λατρικὴ τέχνη ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἀγίου τούτου ἄνδρος ἠεθίε, διὰ τὸ παντοῖα πάθη ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναργύτως ἰασθαι· ἐν οἷς Διονύσιος τοῦ πραιποσίτου βασιλικῆς βασιταγῆς, θυγατέρα παρθένου, ὀνόματι Δάφνην, δεινῶς ὑπὸ δαίμονος παιδευομένην, ἐν ὅλαις τρισὶν ἡμέραις ἰεραπέυεσεν. Ἐτέρην δὲ Μαμαλίλου πρωτεύοντος τινος τῆς Σμυρνέων πόλεως θυγατέρα, ὀνόματι Ἀγαματίαν ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου καταβήσομένην καὶ ἀφρίζουσαν καὶ ξηραίνουμένην ἰεραπέυεσεν· Ζωίλιν δὲ ὀνόματι ἀπὸ τοῦ Πέτρας ἐλθοῦσαν καὶ ὑπὸ δαίμονος μαντικῶς ἐλαίνως συντριβομένην οὐκ εἰς μακρὸν χρόνον ἠλευθέρωσεν τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι· ἄλλον δὲ πάλιν νεώτερον ἀπὸ Ὀρνῶν δρωμένον υἱὸν πρεσβυτέρου ὀνόματι Νίκωνα ὑπὸ πνεύματος δεινῶς παιδεύοντα, ἀγαγόντες οἱ τούτου γονεῖς, ἔρριψαν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀγίου, δέομενοι τοῦ ἐλεῆσαι τὴν τοῦ ἀθλήου νεότητα καὶ ἐλευθερωσαι αὐτὸν τοῦ ἀκαθάρτου δαίμονος. Ὁ δὲ ὁστος ἀνὴρ ἔφη αὐτοῖς· Οὐκ ἔστιν ἄξιός τοῦ λαθῆναι. Πρὸς γὰρ παιδεῖαν ἐπεδῶθη αὐτῷ ὁ σκώλωψ τοῦ πνεύματος, διότι πατρολογία ἐστίν. Ἀθετηθέντες γὰρ πολλακίς ὑπ' αὐτοῦ ἐν πικρίᾳ ψυχῆς ὑμῶν, ὑμεῖς ἠτήσαθε τὸν Θεὸν παιδεῦσθαι αὐτόν. Ἄφετε αὐτόν, συμφέροι γὰρ αὐτῷ. Οἱ δὲ ὡς γονεῖς ὑπάρχοντες καὶ τοῖς σπλάγγχοις νικώμενοι, ἀνεδόθησαν μετὰ δακρύων, δέομενοι εὐχέσθαι πρὸς τὸν Θεὸν περὶ αὐτοῦ, ὅπως λυτρωθῆ ἀπὸ τοῦ δαίμονος. Ὁ δὲ μακάριος συμπάθησας τοῖς ἀκτασχέτοις δάκρυσι τῶν γονέων, ἑκτε-

vir, conturbatis bobus, effecit, ut ii repente impetu, qui cohiberi non poterat, incitati, supinum in terram projecerint eum, qui traherat boves, nomine Eutyichianum; quem excipiens currus, per totam perfregit omnem viscerum ejus compagem, sicque is exspiravit. Cum autem accepisset quod acciderat, servus Dei Parthenius, dixit: Hoc Satanicæ plane fecit malitia. Non impediens in hoc, diabole, opus Dei, et statim assumens secum pios viros, qui cum ipso erant, cucurrit ad locum: et stans prope cadaver, et sancta sua inclinans genua, cum lacrymis intense oravit ad Deum, dicens: Tu, Domine, omnipotens suppeditator vitæ et mortis, non ignoras propter quam causam auctor malorum inimicus, machinatus est mortem in tuum figmentum. Sed, o benignissime, nunc quoque ostende inanem ejus conatum: vitæ autem participem fac tuum servum Eutyichianum, ostendens iis, qui in te credunt, invictam tuam potentiam. Quoniam tu es solus Deus, et te decet gloria in sæcula. Amen. Cum autem vir justus Deo emisisset has preces, reversus est mortui spiritus in corpus ejus, et cœpit, qui fuerat mortuus, dicere in conspectu universi populi: Gloria tibi, Christe Deus, qui etiam suscitatus esset sanus sicut prius, et accepisset boves traxit

VI. Tunc omnes, qui viderant hoc miraculum a deo præter opinionem, afferebant undique ægrotantes, et qui vexabantur ab immundis spiritibus: et gratia et virtute Domini Jesu curabantur omnes. Omnis autem ars medicinæ in diebus hujus sancti viri erat imbecilla, propterea quod omne genus morbi in nomine Domini nostri Jesu Christi gratis ab ipso curaretur. Inter quos Dionysius quoque præpositi filius, stirpe imperatoria, cum haberet filiam virginem, nomine Daphnen, quæ a dæmone graviter castigabatur, ipse eam totis tribus diebus curavit. Alteram autem Mamalii cujusdam filiam, qui erat princeps civitatis Smyrnenis, nomine Agalmatiam, quæ ab immundo spiritu vexata, spumam emittebat, curavit. Zoelem vero nomine, quæ ad Persas venerat, et a dæmone vaticinante miserabiliter conterebatur, haud ita longo post tempore, Domini gratia liberavit. Alium autem rursus juvenem ex Hunnis ortum, presbyteri filium, nomine Nicone, qui ab immundo spiritu graviter castigabatur, adducentes ejus parentes, jecerunt ad pedes sancti, rogantes ut ejus miseretur juventutis, et eum liberaret ab immundo dæmone. Vir autem sanctus dixit eis: Non est dignus qui curetur; ad castigationem enim datus ei fuit stimulus spiritus; est enim parricida. Vos enim sæpe ab eo habiti contemptui, in animæ vestræ amarore a Deo petiistis, ut ipse castigaretur. Sinite eum sic esse, expedit enim. Illi vero, ut qui essent parentes et vincerentur visceribus, exclamaverunt rogantes cum lacrymis: Precare Deum pro ipso, ut liberetur a sævo et immani dæmone. Beatus autem Parthenius misertus abunde

profluentium lacrymarum parentum, intense Deum precatus est pro ipso, et protinus egressus fuit ab ipse dæmon, et mundatus fuit homo. Tunc parentes ejus eum sanum acceperunt, et domum redierunt, Deum laudantes atque glorificantes.

VII. Alexandria autem quædam nomine, ex Arabia, quæ est Abydo, draconalem habens spiritum, sibilans et multos interimens, allata est ad servum Dei Parthenium. Qui cum increpasset spiritum, curavit eam, et remisit ad suos. Synodii vero cujusdam Abydeni filiam virginem, quæ ab immundo spiritu vexabatur in montibus, parentes ejus comprehendentes, duxerunt ad justum: et cum manus ei imposuisset et esset precatus, eam curavit. Alium quoque, Axanum quemdam militem, qui omnes partes corporis habebat dissolutas, duxerunt ad servum Dei Parthenium. Quem aqua madefaciens et precans, sanum misit domum suam ambulantem. Quemdam autem alium, nomine Alanam, genere Syrum, operatione mali, qui in eo habitabat, dæmonis, ex tabula catechumenorum sanctæ ecclesiæ, quam condidit sanctus vir Parthenius, suspensum et tractum et effectum mortuum, ad cadaver adveniens Dei famulus, illum quoque vivificavit precibus, et ab eo fugavit dæmonem. Eutropus vero quidam nomine, ex Pareo, uxorem suam duxit ad sanctum, quæ habebat spiritum immundum, et rogabat eum multum, ut pro ipsa rogaret, ut curaretur a dæmone, qui ipsam vexabat. Vir autem sanctus cedens ejus precibus, cum eam accepisset, et in ejus oculos inspirasset, et super caput ejus esset precatus, liberavit a dæmone. Tunc maritus ejus Deum glorificans, ivit in domum suam cum ipsa. Acaciam vero quandam nomine, ex pago qui dicitur Celæus, quæ ab immundo spiritu consumebatur, ad eum adduxerunt, et gratia et virtute Domini Jesu sanam dimisit. Eucheria quædam nomine, uxor Agapii magistriani Pagleoti, veneficio attentata, cum ei roderentur intestina, allata est ad sanctum; et cum tribus diebus ei esset precatus, et ex oleo sanctorum eam potasset, sanam remisit in domum suam.

VIII. Maximianus quidam nomine, ex Byzantia civitate Thraciæ, qui erat discipulus unius ex iis qui sunt apud nos diaconi, nomine Psertæ: hic ergo Maximianus cum incidisset in morbum torminis intestinalium, desperatus fuerat ab omnibus. Cum id autem rescivissent ejus parentes, Byzantem venerunt Lampscum ad eum sepeliendum: et cum eum accepissent eum lectulo, fide ducti, ferunt eum in sanctam ecclesiam, et eum ponunt in ingressu episcopi, per quem Dei servus erat transiturus. Cum vero in locum venisset sanctus vir Parthenius, et vidisset eum in lecto jacentem, et ejus parentes lamentantes, et omnes, qui cum eis aderant, lacrymantem, ipse quoque est lacrymans: et cum flexisset genua, Deum pro ipso est precatus, et virtute ac gratia Domini nostri Jesu Christi, ad ipsum re-

πῶς προσήζατο πρὸς τὸν Θεὸν περὶ αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ὁ δαίμων, καὶ ἐκαθαρίσθη. Ἐλαβον δὲ αὐτὸν οἱ γονεῖς αὐτοῦ ὑγιῆ, καὶ ἀπῆλθον δοξάζοντες τὸν Θεόν.

Z'. Ἀλεξάνδρεια δὲ τις ὀνόματι ἀπὸ Ἀρίθως τῆς κατὰ Ἀβυδὸν δρακονταίου ἔχουσα πνεῦμα, συρίζουσα καὶ ἀνιρρῶσα πολλοὺς, ἠνέχθη πρὸς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιτιμῆσας τῷ πνεύματι, ἐπίσκοπον αὐτὴν, καὶ ἀπέλυσεν εἰς τὰ ἴδια. Συνοδίου δὲ τινος ἀπὸ Ἀβυδου θυγατέρα παρθένον ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου ἐλαυνομένην ἐν τοῖς ὄρεσιν συλλαβόμενοι οἱ τῆς γονεῖς ἤγαγον πρὸς τὸν δίκαιον· καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας καὶ ἐπευξάμενος ἴασατο αὐτήν. Ἄλλον Ἀξανόν τινα στρατιώτην, ἔχοντα πάντα τὰ μέλη αὐτοῦ παρεμῆν, ἤγαγον πρὸς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, ὃν ὕδατι βρέχων καὶ ἐπευχόμενος, ὑγιῆ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπέστειλε περιπατοῦντα. Ἔτερον δὲ τινα Σύρον τῷ γένει, ὀνόματι Ἀλαξᾶν, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πονηροῦ τοῦ ἐνοικούντος δαίμονος ἐκ τοῦ διστέρου των κατεχουμένων τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ἧς ἐκτίσεν ὁ ἅγιος ἀνὴρ κρεμασθὲντα καὶ νεκρὸν ἀποτασθὲντα ἐπιστὰς τῷ πτώματι ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ, ἀ' εὐχῆς κάκετον ἐξωποιοῆσε καὶ τὸν δαίμονα ἀπ' αὐτοῦ ἐφυγάδευσεν. Ἐκτροπος ἐκ τῆς Πιρέας ἤγαγε τὴν ἐκτουτο γαμετὴν πρὸς τὸν ὄσιον ἔχουσαν πνεῦμα ἀκαθάρτον, καὶ παρεκάλεε πολλὰ, ἵνα εὔξηται ὑπὲρ αὐτῆς, ὅπως ἰαθῆ ἀπὸ τοῦ ἐνοχλοῦντος αὐτὴν δαίμονος. Ὁ δὲ εἶπας τῇ παραλήσει, προσλαβόμενος αὐτήν, καὶ ἐμφυσῆσας εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἐπευξάμενος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς δοξάζων τὸν Θεόν, ἀπῆλθε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἕμα αὐτῇ. Ἀκακίαν δὲ τινα ἀπὸ τοῦ κτήματος οὔσαν τοῦ λεγομένου Κηλίου, ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου συντριβομένην ἤγαγον πρὸς αὐτὸν καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἐβαλὼν τὸ δαιμόνιον, ὑγιῆ ἀπέλυσεν. Εὐχερία τις ὀνόματι, γαμετὴ Ἀγαπίου μαγιστρίου Ἡρακλεώτου ὑπὸ φαρμακείας ἐπηρεασθεῖσα καὶ τὰ ἐντὸς διατρῶγομένην, ἠνέχθη πρὸς τὸν ὄσιον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐπευξάμενος αὐτῇ καὶ τοῦ ἐλαίου τῶν ἁγίων ποτίζων, ὑγιῆ ἀπέστειλεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

H'. Μαξιμιανὸς τις ὀνόματι ἀπὸ Βύζης (3) τῆς πόλεως Θράκης, μαθητεύων ἐν τῶν πατρῶν ἡμῶν διασόνων, ὀνόματι Ψέρτην, — οὗτος ὁ Μαξιμιανὸς ἀρρώστια δυσεντερῶν περιπεσὼν, ἀπεγνώσθη. Μαθόντες δὲ οἱ τούτου γονεῖς, ἤλθον ἀπὸ Βύζης ἐν Ἀμφιάμφῳ ἐπὶ τὸ θάψαι αὐτόν. Καὶ λαβόντες αὐτὸν σὺν τῷ κληνίδῳ, πῖστει φερόμενοι ἀνοοσιν αὐτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἐπισκόπου, δι' ἧς ἔμελλεν ἀνιέναι ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ. Ἐλθὼν δὲ ὁ ὄσιος ἀνὴρ καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐν τῇ κλίτῃ ἄπουν κείμενον, καὶ τοὺς γονεῖς ὀλοφυρομένους, καὶ πάντας τοὺς συμπρόντας κλιόντας, ἐδάρασε καὶ αὐτὸς, καὶ κλίνας τὰ γόνατα προσήζατο πρὸς τὸν Θεὸν περὶ αὐτοῦ, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐκ' αὐτοῦ, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Δοὺς δὲ

(3) Urbs Thraciæ a Ptolemæo nominata III, 11. Plinius IV, 11: « Byzia, arx regum Thraciæ, a Tereti nefasto crimine invisa hirundinibus. »

αὐτῆ χειρὰ ἀνέστησεν καὶ ἀπέδωκε τοῖς γονεῦσιν, ὡς πᾶσιν τὴν πόλιν δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ γενομένῳ. Γυνὴ δὲ τις διακονα, Ἀσθήμου κώμης τῆς Χερσονήσου, ὀνόματι Θεοφίλα καὶ σὺν αὐτῇ Ῥουφίνα ἀειπαι: ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης, ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πύρετος γενοῦσα, ἠνέχθησιν τῷ ἀγίῳ ἀνδρὶ, ἃς ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ὕδωρ ἐπιθρέχων καὶ ἐπευχόμενος, τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ὑγιατεῖ ἀπέπεμψεν εἰς τὰ ἴδια. Ἰλαριου τινὸς πρεσβυτέρου ἀπὸ Σανσαδίας, υἱὸς μονογενέ:, ὀνόματι Θαλάσσιος, ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ ἔξω τῶν φρενῶν γενόμενος, ἠνέχθη τῷ ὁσῶ · θν καὶ ἐπευχόμενος ἐν ὄλιαις ἑπτὰ ἡμέραις εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἡγαγεν, καὶ εὐχαριστοῦντα τῷ Κυρίῳ σὺν τῷ Πατρὶ ἀπέλυσεν. Γραῖδα δὲ τινα τενηχρᾶν ὀνόματι Καλιόπην καὶ σὺν αὐτῇ ἑτέραν κόρην, ὀνόματι Κυρικὴν, ἀμφοτέραις ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου παιδευομένας ἤνεγκαν πρὸς αὐτὸν, καὶ διὰ τῆς πρὸς Θεὸν εὐχῆς ἰθεράπευσεν · δού: τε αὐταῖς καὶ τὰ πρὸς διατροπὴν ἀπέλυσεν.

qui per suas ad Deum preces ambas curavit. Cum necessaria, dimisit in pace.

Θ'. Πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀνεκδιτηγῆτοις θαυμασίοις συνέβη τότε τὸ ταμιακὸν βαφεῖον τῆς πορφύρας ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου ἐνέκρησθαι, ἐμποδίζεσθαι, καὶ μὴ ἀποτελεῖν τὴν ἐξ ἔθους βαφὴν, ἀλλὰ καὶ φανερῶς ἐπιφάνεσθαι τὸν ἀκάθαρτον δαίμονα τοῖς βαφεῦσιν καὶ μὴ συγχωρεῖν τὸ βρασιλικὸν ἀποτελεῖσθαι ἔργον, ὡς ἐκ τούτου πολὺν κίνδυνον καὶ ζῆμα ἐνομιένειν τοὺς δουλεύοντας καὶ τοὺς βᾶφετε. Ταῦτα μὲν δὲ οἷσις ἀνὴρ, προθύμως εἰς τὸν τοῦ βαφείου παρεγένετο τόπον, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ἐνεργῶντα ἀκάθαρτον δαίμονα, καὶ ἐπιτιμήσας αὐτὸν ἐπὶ τῷ φοβερῷ καὶ ἀγίῳ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἄφικτον αὐτὸν πεπεπῆκεν ἀπὸ πάσης τῆς ἐνεργείας, ἐκείνου κράξαντος εἰς ἐξίκουσιν πάντων, ὅτι ὑπὸ πυρὸς ἐλκόνεται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς. Καλεῦσantos δὲ τοῦ ἀγίου ἐγέμισαν οἱ βαφετε τοὺς λέβητας, καὶ παρόντος αὐτοῦ ἐχέλων ἔριον καὶ τὴν εἴουσαν βαφὴν ἀνεμποδίστως ἐξ ἐκείνου ἰδέχεται καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον · καὶ οὕτως ἐρρύσθησαν οἱ τε πολιτευόμενοι καὶ οἱ βαφετε πάντες τοῦ βρασιλικῷ κινδύνου.

Ι'. Τερᾶστιον θέμα γενόμενον ὑπὸ τοῦ ὁσίου τοῦτου Πιτρὸς ἡμῶν Παρθενίου ἀκούσατε. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν θύλων ἀλείψας ὅτε οἱ μὲν ἰχθύες ὀρῶντο τοῖς ἀλειψῶσιν, ὡς ἦδη ἐν χερσὶν ὑπάρχοντες · χαλωμένων δὲ τῶν δικτύων οὐδὲν πλέον ἦνυσον ἢ τὸν κύπον μόνον ὑπέμενον. Τοῦτο δὲ ὑπὸ διαβολικῆς αὔρας τὸ ἐμπόδιον ὑπῆρχεν, οὐκ εἰς ἐν ἡ δεῦτερον ἐμπόριον γενόμενον, ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν παραλίαν, ἄχρι Ἀβύδου. Καὶ συναχθέντες ἅπαντες ἐπὶ τῷ αὐτῷ, ἰδεθήσαν τοῦ δικαίου ἀνδρός, εὐξασθαι πρὸς τὸν Θεὸν περὶ αὐτῶν. Εὐχόμενου δὲ αὐτοῦ μετὰ νηστείας καὶ κλυθμοῦ, ἐφανερώσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς τὴν σατανικὴν ἐνέργειαν. Ὁ δὲ διεγερθεὶς οὐκ ὤκνησεν παραγενέσθαι ἐν ἐκείτῳ ἐμπορίῳ ἕως Ἀβύδου, καὶ εὐλογῶν ὕδωρ καὶ ἐμβάλλων ἅλας, ἰοικαλούμενος τὸν Θεὸν

(5) Vide hic aquam benedici cum sale.

A versus est spiritus : et statim assedit, qui fuerat mortuus, et cœpit loqui. Data autem ei manu, fecit eum surgere, et sanum reddidit parentibus, adeo ut universa civitas Deum laudaret propter factum miraculum. Quædam autem mulier diaconissa, nomine Theophila, ex Asermo vico Cherronesi, et cum ipsa, Rufina impubes ex eodem vico, ab immundo spiritu dissoluta, et effecta paralytica, alatae sunt ad sanctum virum. Quas paucis diebus aqua irrigans et precans, virtute Domini sanas emisit ad suos. Hilarii cujusdam presbyteri ex Aunsadia filius unigena, nomine Thalassius, qui a maligno spiritu fuerat mente motus, portatus est ad sanctum. Quem cum accepisset, orans totos septem dies, reduxit ad naturam, et Domino agentem gratias, cum patre remisit ad patriam. Vetulas vero quasdam duas pauperes, quarum uni nomen erat Calliope, alteri vero Cyriaca, quæ ambæ ab immundo spiritu castigabantur, tulerunt ad Sanctum : autem eis quoque dedisset ea quæ erant ad victum

IX. Præter hæc autem et alia, quæ narrari non possunt, sancti hujus viri miracula, accidit ut officina quoque, in qua tingebatur purpura, impediretur ab immundo spiritu, qui in eam incubuerat, et non efficeret eam quam solebat tincturam : sed etiam immundus dæmon appareret tinctoribus, et opus imperatoris non sineret effectum reddere : adeo ut ex hac re magnum periculum et damnum servi sustinerent et tinctorum. Quamobrem cum rescivisset homo Dei Parthenius et ab eis fuisset rogatus, prompto et alacri animo venit ad locum officinæ : et cum advocasset immundum operantem dæmonem, et eum increpasset terribili et sancto nomine Christi, fecit eum evanescere ab omnibus finibus, illo clamante omnibus audientibus : Tanquam ab igne expellor in gehennam ignis. Cum autem jussisset Sanctus, tinctorum impleverunt lebetes, et eo præsentem immiserunt lanam. Ea vero ab illo tempore, eam, quam oportebat tincturam citra ullum impedimentum accepit etiam in futurum. Sicque et qui gerebant rempublicam, et tinctorum omnes liberati fuerunt a periculo imperatoris.

X. Audite aliud quoque magnum miraculum, quod factum est a sancto Patre nostro Parthenio. Tempore piscationis thynnorum, cernebantur quidem pisces a piscatoribus, tanquam qui jam essent in manibus. Cum laxarentur autem retia, nihil proficiebant, sed laborem inanem sustinebant. Fuit vero hoc a diabolica aura impedimentum non in uno tantum aut altero emporio, sed in tota regione maritima usque ad Abydum. Omnes autem simul congregati, rogarunt virum justum, ut Deum pro eis precaretur. Eo vero precante cum jejuniis et fletu, Deus ei aperuit causam et Satanicam operationem. Experrectus autem, citra moram profectus est in unum quodque emporium usque ad Abydum, et aquam benedicens, et sal injiciens (5), et

profluentium lacrymarum parentum, intense Deum precatus est pro ipso, et protinus egressus fuit ab ipse dæmon, et mundatus fuit homo. Tunc parentes ejus eum sanum acceperunt, et domum redierunt, Deum laudantes atque glorificantes.

VII. Alexandria autem quædam nomine, ex Aribæ, quæ est Abydo, draconalem habens spiritum, sibilans et multos interimens, allata est ad servum Dei Parthenium. Qui cum increpasset spiritum, curavit eam, et remisit ad suos. Synodii vero cujusdam Abydeni filiam virginem, quæ ab immundo spiritu vexabatur in montibus, parentes ejus comprehendentes, duxerunt ad justum: et cum manus ei imposuisset et esset precatus, eam curavit. Alium quoque, Axanum quemdam militem, qui omnes partes corporis habebat dissolutas, duxerunt ad servum Dei Parthenium. Quem aqua madefaciens et precans, sanum misit domum suam ambulantem. Quemdam autem alium, nomine Alanam, genere Syrum, operatione mali, qui in eo habitabat, dæmonis, ex tabula catechumenorum sanctæ ecclesiæ, quam condidit sanctus vir Parthenius, suspensum et tractum et effectum mortuum, ad cadaver adveniens Dei famulus, illum quoque vivificavit precibus, et ab eo fugavit dæmonem. Eutropus vero quidam nomine, ex Pareo, uxorem suam duxit ad sanctum, quæ habebat spiritum immundum, et rogabat eum multum, ut pro ipsa rogaret, ut curaretur a dæmone, qui ipsam vexabat. Vir autem sanctus cedens ejus precibus, cum eam accepisset, et in ejus oculos inspirasset, et super caput ejus esset precatus, liberavit a dæmone. Tunc maritus ejus Deum glorificans, ivit in domum suam cum ipsa. Acaciam vero quendam nomine, ex pago qui dicitur Celæus, quæ ab immundo spiritu consumebatur, ad eum adduxerunt, et gratia et virtute Domini Jesu sanam dimisit. Eucheria quædam nomine, uxor Agapii magistriani Pagleuti, veneficio attentata, cum ei roderentur intestina, allata est ad sanctum; et cum tribus diebus ei esset precatus, et ex oleo sanctorum eam potasset, sanam remisit in domum suam.

VIII. Maximianus quidam nomine, ex Byzæ civitate Thraciæ, qui erat discipulus unius ex iis qui sunt apud nos diaconi, nomine Psertæ: hic ergo Maximianus cum incidisset in morbum torminis intestino-rum, desperatus fuerat ab omnibus. Cum id autem rescivissent ejus parentes, Byzæ venerunt Lampscam ad eum sepeliendum: et cum eum accepissent eum lectulo, fide ducti, ferunt eum in sanctam ecclesiam, et eum ponunt in ingressu episcopi, per quem Dei servus erat transiturus. Cum vero in eum locum venisset sanctus vir Parthenius, et vidisset eum in lecto jacentem, et ejus parentes lamentantes, et omnes, qui cum eis aderant, lacrymantes, ipse quoque est lacrymatus: et cum flexisset genua, Deum pro ipso est precatus, et virtute ac gratia Domini nostri Jesu Christi, ad ipsam re-

αὐτὸς προσήγατο πρὸς τὸν Θεὸν περὶ αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα ἀπήλθεν ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἐπίμωμος, καὶ ἐκθαρίσθη. Ἐλθὼν δὲ αὐτῷ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ὑγιῆ, καὶ ἀπήλθον δοξάζοντας τὸν Θεόν.

Z'. Ἀλεξανδρία δὲ τις ὀνόματι ἀπὸ Ἀρίθης τῆς κατὰ Ἀβύδου δρακοντιῶτον ἔχουσα πνεῦμα, συρίζουσα καὶ ἀνιρῶσα πολλοὺς, ἠνέχθη πρὸς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιτιμήσας τῷ πνεύματι, ἔλαστο αὐτὴν, καὶ ἀπέλυσεν εἰς τὰ ἴδια. Συνοδίου δὲ τις ἀπὸ Ἀβύδου θυγατέρα παρθένον ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου ἐλαυνομένην ἐν τοῖς ὄρεσιν συλλαβόμενα οἱ τῆς γονεῖς ἤγαγον πρὸς τὸν δίκαιον· καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας καὶ ἐπευξάμενος ἔλαστο αὐτὴν. Ἄλλον Ἀξανὸν τινα στρατιώτην, ἔχοντα πάντα τὰ μέλη αὐτοῦ παρεμεινῆ, ἤγαγον πρὸς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, ὃν ὕδατι βρέμων καὶ ἐπευξόμενος, ὑγιῆ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπέστειλε περιπατοῦντα. Ἔτερον δὲ τινα Σύρον τῷ γένει, ὀνόματι Ἀλαβᾶν, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πονηροῦ τοῦ ἐνοικοῦντος δαίμονος ἐκ τοῦ διατίτου των κτηλουμένων τῆς ἀγίας ἐκκλησίας ἧς ἐπίσειεν ὁ ἅγιος ἀνὴρ κρεμασθίνα καὶ νεκρὸν ἀποτελεσθίνα ἐπιστάς τῷ πτώματι ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ, δι' εὐχῆς κάκεινον ἐξωποίησε καὶ τὸν δαίμονα ἀπ' αὐτοῦ ἐφυγάδευσεν. Ἐκτροπος ἐκ τῆς Παρέας ἤγαγε τὴν ἐαυτοῦ γαμετὴν πρὸς τὸν ὄσιον ἔχουσαν πνεῦμα ἀκαθάρτων, καὶ περικάλεσε πολλὰ, ἵνα εὐζηται ἐκ τῆς αὐτῆς, ὅπως λαθὲ ἀπὸ τοῦ ἐνοχλοῦντος αὐτὴν δαίμονος. Ὁ δὲ εἶσας τῇ παρακαλῆσει, προσλαβόμενος αὐτὴν, καὶ ἐμφυσήσας εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἐπευξάμενος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς δοξάζων τὸν Θεόν, ἀπέει εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἴμα αὐτῆ. Ἀκακίαν δὲ τινα ἀπὸ τοῦ κτήματος οὔσαν τοῦ λεγομένου Κηλίλου, ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου συντριβομένην ἤγαγον πρὸς αὐτὸν καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἐβαλὼν τὸ δαιμόνιον, ὑγιῆ ἀπέλυσεν. Ἐσχέρια τις ὀνόματι, γαμετῆ Ἀγαπίου μαγιστρικανοῦ Ἡρακλεῶτου ὑπὸ φαρμακείας ἐκηρεασθεῖσα καὶ τὰ ἐν τῷ διατρῶγομένην, ἠνέχθη πρὸς τὸν ὄσιον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐπευξάμενος αὐτῇ καὶ τοῦ ἐλαίου τῶν ἀγίων ποτίζων, ὑγιῆ ἀπέστειλεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

H'. Μάζιμνός τις ὀνόματι ἀπὸ Βλῆτης (3) τῆς πόλεως Θράκης, μαθητεύων ἐν τῶν κερ' ἡμῶν διακόνων, ὀνόματι Ψέρτην, — οὗτος ὁ Μάζιμνος ἀφροστίᾳ ὀυστεντερῶν περιεσθῶν, ἀπεγνώσθη. Μελόνος δὲ οἱ τοῦτου γονεῖς, ἦλθον ἐκὸ Βλῆτης ἐν Ἀσπιδίᾳ ἐπὶ τὸ θέσμι αὐτόν. Καὶ λαβόντες αὐτὸν σὺν τῷ νιδίῳ, πιστεῖ φερόμενοι ἄγουσιν αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ τιθέσιν αὐτὸν ἐν τῇ εἰσορῆσκόπου, δι' ἧς ἔμελλεν ἀνίεσι ὁ Θεός. Ἐλθὼν δὲ ὁ ὄσιος ἀνὴρ καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀπνοῦν κείμενον, καὶ τοὺς γ καὶ πάντας τοὺς συμπαρόντας καὶ αὐτὸς, καὶ κλίνας τὰ γ' τὸν Θεὸν περὶ αὐτοῦ, καὶ τῆ σου Χριστοῦ ἐπίστρεψε τὸ καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ

(3) Urbs Thraciæ a Ptolemæo nominata III, 11. Plinius IV, 11: « By Teræ nefasto crimine invisa hirundinibus. »

αὐτῆ χειρὰ ἀνίστησεν καὶ ἀπέδωκε τοῖς γονεῦσιν, ὡς πᾶσαν τὴν πόλιν δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. Γυνὴ δὲ τις διακόνος, Ἀσθήμου κόμης τῆς Χερσονήσου, ὀνόματι Θεοφιλα καὶ σὺν αὐτῇ Ῥουφίνα ἀείπαι: ἐκ τῆς αὐτῆς κόμης, ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πάρετος γενοῦσα, ἠέχθησεν τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ, ὡς ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ὕδωρ ἐπιβρέχων καὶ ἐπευχόμενος, τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ὑγιεῖς ἀπέπεμψεν εἰς τὰ ἴδια. Ἰλαρίου τινὸς πρεσβυτέρου ἀπὸ Σανσαδίας, υἱὸς μονογενέος, ὀνόματι Θαλάσσιος, ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ ἔξω τῶν φρενῶν γενομένος, ἠέχθη τῷ δαίμνῳ· ὅτι καὶ ἐπευχόμενος ἐν ὄλκις ἑπτὰ ἡμέραις εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἤγαγεν, καὶ εὐχαριστοῦντα τῷ Κυρίῳ σὺν τῷ Πατρὶ ἀπέλυσεν. Γραῖδα δὲ τινα τεχνιρὰν ὀνόματι Καλιόπην καὶ σὺν αὐτῇ ἑτέραν κόραν, ὀνόματι Κυρικκίην, ἀμφοτέραις ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου παιδευομένας ἤνεγκαν πρὸς αὐτὸν, καὶ διὰ τῆς πρὸς Θεὸν εὐχῆς ἐθεράπευσεν· δοῦς τε αὐταῖς καὶ τὰ πρὸς διατροφὴν ἀπέλυσεν.

qui per suas ad Deum preces ambas curavit. Cum necessaria, dimisit in pace.

Θ'. Πρὸς δὲ τοῦτοίς καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀνεκδιηγήτοις θαυμασίοις συνέβη τότε τὸ ἐπισημνὸν βαφρῶν τῆς πορφύρας ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου ἐνσκήψαντος, ἐμποδιζοῦσθαι, καὶ μὴ ἀποτελεῖν τὴν ἐξ ἔθους βαφρὴν, ἀλλὰ καὶ φανερῶς ἐπιφανεῖσθαι τὸν ἀκάθαρτον δαίμονα τοῖς βαφρῶσιν καὶ μὴ συγχωρεῖν τὸ βασιλικὸν ἀποτελεῖσθαι ἔργον, ὡς ἐκ τούτου πολὺν κίνδυνον καὶ ζημίαν ὑπομένειν τοὺς δουλεύοντας καὶ τοὺς βάφει. Ταῦτα μὲν δὲ οἱ δοῖς ἀνὴρ, προθύμως εἰς τὸν τοῦ βαφρῶν παρεγένετο τόπον, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ἐνεργούντα ἀκάθαρτον δαίμονα, καὶ ἐπιτιμήσας αὐτὸν ἐπὶ τῷ φοδερῷ καὶ ἁγίῳ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἄφαντον αὐτὸν πεπελίην ἀπὸ πάσης τῆς ἐνεργείας, ἐκείνου κράξαντος εἰς ἑξίκουσι πύτων, ὅτι ὑπὸ πυρὸς ἕλκοντα εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς. Κελεύσαντος δὲ τοῦ ἁγίου ἐγίμισαν οἱ βαφρῶν τοὺς λέβητας, καὶ παρόντος αὐτοῦ ἔχθλων ἔριον καὶ τὴν ἐβούσαν βαφρὴν ἀνεμποδίως ἐξ ἐκείνου ἕλκετο καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον· καὶ οὕτως ἐβρίστησαν οἱ τε πολιτευόμενοι καὶ οἱ βαφρῶν πάντες τοῦ βασιλικῷ κινδύνου.

1'. Γεράσιον δαίμων γενομένος ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ τοῦτου Πατρὸς ἡμῶν Παρθενίου ἐκούσθη. Ἐν τῷ κρημνίστῳ τῆς πανθέου ἀλάστορας ἐμὴν ἔχθρῶν ὄντο τοῖς ἑλλείπον, ὡς ἔ

ἀπὸ τῶν ἑλλείπον, ὡς ἔ

A versus est spiritus: et statim assedit, qui fuerat mortuus, et cepit loqui. Data autem ei manu, fecit eum surgere, et sanum reddidit parentibus, adeo ut universa civitas Deum laudaret propter factum miraculum. Quaedam autem mulier diaconissa, nomine Theophila, ex Asermo vico Cherronesi, et cum ipsa, Rufina impubes ex eodem vico, ab immundo spiritu dissoluta, et effecta paralytica, alatae sunt ad sanctum virum. Quas paucis diebus aqua irrigans et precans, virtute Domini sanas emisit ad suos. Hilarii cujusdam presbyteri ex Ausadia filius unigena, nomine Thalassius, qui a maligno spiritu fuerat mente motus, portatus est ad sanctum. Quem cum accepisset, orans tolos septem dies, reduxit ad naturam, et Domino agentem gratias, cum patre remisit ad patriam. Vetulas vero quasdam duas pauperes, quarum uni nomen erat Calliope, alteri vero Cyriaca, quæ ambæ ab immundo spiritu castigabantur, tulerunt ad Sanctum: autem eis quoque dedisset ea quæ erant ad victum

IX. Præter hæc autem et alia, quæ narrari non possunt, sancti hujus viri miracula, accidit ut officina quoque, in qua tingebatur purpura, impediretur ab immundo spiritu, qui in eam incubuerat, et non efficeret eam quam solebat tinctorum: sed etiam immundus dæmon appareret tinctoribus, et opes imperatoris non sineret effectum reddere: adeo ut ex hac re magnum periculum et damnum servi sustinerent et tinctorum. Quamobrem cum recessisset homo Dei Parthenius et ab eis fuisset rogatus, prompto et alacri animo venit ad locum officinæ: et cum advocasset immundum operantem dæmonem, et eum increpasset terribili et sancto nomine Christi, fecit eum evanescere ab omnibus sanibus, illo clamante omnibus audientibus: Tanquam ab igne expellor in gehennam ignis. Cum autem in presentem immiserunt lanam. Ea enim ab illo immiserunt eam, quam oportebat tinctorum: et de eadem accepit etiam in presentem. Sicut et qui gerobant rempublicam, et tinctorum fuerunt a periculo immiserunt.

X. Audite aliquid quod magis mirabile est factum est a sancto Patre nostro Parthenio. Tempore piscationis dæmonem introductum in locum piscium, qui in eam incubuerat, et non efficeret eam, quam solebat tinctorum. Sed etiam immundus dæmon appareret tinctoribus, et opes imperatoris non sineret effectum reddere: adeo ut ex hac re magnum periculum et damnum servi sustinerent et tinctorum. Quamobrem cum recessisset homo Dei Parthenius et ab eis fuisset rogatus, prompto et alacri animo venit ad locum officinæ: et cum advocasset immundum operantem dæmonem, et eum increpasset terribili et sancto nomine Christi, fecit eum evanescere ab omnibus sanibus, illo clamante omnibus audientibus: Tanquam ab igne expellor in gehennam ignis. Cum autem in presentem immiserunt lanam. Ea enim ab illo immiserunt eam, quam oportebat tinctorum: et de eadem accepit etiam in presentem. Sicut et qui gerobant rempublicam, et tinctorum fuerunt a periculo immiserunt.

Deum invocans, jussit afferri retia, et eo præsente piscium consuetam facere piscationem. Tunc cum magno gaudio sua retia laxantes, Domini virtute et sancti precibus, tanta bona consecuti sunt in piscatione, ut præteriti temporis defectum supplerint. Sedente autem viro sancto in emporio Catapteleæ, cum piscatio fieret piscium, reteque traheretur, thynnus maximus e reti exsiliens, se projecit ad pedes sancti. Quem cum signasset, et precatus esset, jussit scindi et distribui fratribus ad gloriam Dei.

XI. Aliquando Heracleotem quemdam nomine Callistum, cui a diabolica operatione fuerant pedes soluti, duxerunt ad beatum Parthenium. Quem quidem, cum esset precatus, et curasset virtute Domini, propriis pedibus ambulatam remisit in domum suam, lætantem et Deum glorificantem. Alium autem quemdam, nomine Lesbum, ex insula, quæ dicitur Oa, duxerunt ad hominem Dei. Qui quidem a pedibus ad caput usque erat totus ulceratus, a leproso nihil differens. Eum oleo ungens et precans tribus diebus, sanum remisit ad suos. Ex magnis ergo et multis miraculis, quæ a sancto Patre nostro Parthenio Dei gratia facta sunt, partem, prout potui, significavi vestræ charitati: non tanquam de Patre et decore verba faciens ad eum ornandum, propter id, quod dicitur: «Perdet Dominus omnes, qui loquuntur mendacium 2:» sed res ipsæ testantur, etiam quæ fiunt post ejus obitum. Unde etiam cum eo adhuc vivo usus aliquando eum vocasset, ivit in Thraciæ metropolim Heracleam: et conveniens archiepiscopum, qui illic erat, nomine Hypatianum, qui ad extrema fere erat redactus, rogavit causam morbi. Cum per divinam autem revelationem cognovisset beatus Parthenius, eum castigari propter avaritiam, ut qui res pauperum usurparet, et eos illis privaret, mane ivit rursus ad eum visendum, et ei dicit: Surge, magne domine. Non enim laboras infirmitate corporis, sed castigaris propter morbum animæ. Hæc ergo depone, et rursus evades sanus. Respondit ægrotus et dixit: Scio ego quoque me esse peccatorem, et ideo castigari. Sed ora pro me, rogo te, ut lever meis iniquitatibus. Dicit ei sanctus Parthenius: Si quis in hominem peccaverit, de eo fortasse exaudietur oratio: morbus autem tuus ad Deum tendit. Quæ sunt ergo pauperum, redde Deo, et eris semper sanus animo et corpore. Tunc is ad se rediens, dixit: Revera, Pater, peccavi Domino meo: Dominus vero justus: et protinus accersito suo œconomo, jussit in medium afferri, quicquid auri collectum fuerat ex pauperibus. Cum autem satis auri fuisset allatum, sanctum rogavit episcopus, ut id distribueret pauperibus. Ille vero non sustinuit, dicens: Cum Deus tibi det vires, tu per te ipsum redde eis, quæ sua sunt.

² Psal. x, 7.

(4) Sic. ms. ; fort. οὐχ εἴλετο.

Ἀπέββαινε τοῖς δικτύοις καὶ ἐπέτρεπε πρῶτος αὐτοῦ τὴν συνήθη ἄγραν τῶν ἰχθύων ποιήσασθαι. Τότε χαλῶντες μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὰ δίκτυα, τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου καὶ τῇ εὐχῇ τοῦ ὁσίου τοσοῦτον ἄγρῶν ἐντὸς ἐγένοντο ἅπκντες ἐν τῇ ἄγρῃ, ὡς καὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου ἀναπληρῶνται τὸ λειπὸν. Καθημένῳ δὲ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς ἐν τῷ κατὰ Πτελαίτις ἐμπορίῳ, καὶ γινομένης τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων, ἔλκομένου τοῦ δικτύου, θύνος μέγιστος ἐκ τοῦ δικτύου προσπηδήσας, ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς, ὄνπερ σπραγίσας καὶ ἐπευξάμενος ἐκέλευσεν πηθῆναι καὶ τοῖς ἀδελφοῖς διαδοθῆναι εἰς ἐδξάν Θεοῦ.

1Α'. Ἡρακλεώτην μονηρίῳ ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας παρεθέτω τοὺς πόδας δυνάμει Κάλιστον ἤγαγον πρὸς τὸν μακάριον, ὃν ἰσάμενος τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἰδίους ποσὶν περιπατοῦντα ἀπέπεμφεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἔτερον δὲ τινα ὀνόματι Λεσβίον ἀπὸ τῆς νήσου τῆς λεγομένης Ὡας ἤγαγον πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ ὄλον ἠλωκωμένον ἀπὸ τῶν ποδῶν ἕως κεφαλῆς, μηδὲν διαφέροντα λεπροῦ, ὃν ἀλείφον ἐλαίῳ, καὶ ἐπευχόμενος ἐν τρισὶν ὄλαις ἡμέραις ὑπὲρ ἀπέστειλεν. Ἐκ πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων θυμασίων ὑπ' αὐτοῦ χάριτι Χριστοῦ γεγονότων ἐν μέρει καθ' ὃ ἠδυνήθη ἐγνώρισα τῇ ἀγάπῃ ὧμων, οὐχ ὡς διδασκάλου ποιούμενος λόγον ἐπὶ τὸ σεμνῶναι, διότι «ἀπολεῖ Κύριος πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος,» ἀλλ' αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ καὶ μετὰ τέλος γινόμενα· χάριτας αὐτὸν καλεσάσης, κατέλαβε τὴν μητρόπολιν Ἡράκλειαν τῆς Θρακίας, καὶ συντυχῶν τῷ ἐκτεσε ἀρχιεπισκόπῳ ἐσχάτως ἔχοντι, ἐπέθετο τῆς ἀρρώστιας τὸ αἷτιον. Γνωὸς δὲ διὰ θείας ἀποκαλύψεως ὅτι φιλαργυρίας ἐνεκε παιδεύεται, νοσηζόμενος τὰ τῶν πτωχῶν, καὶ τούτους στερισκῶν, τῇ ἑωθεν ἀπῆλθε πάλιν εἰς ἐπίσκοπον αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐγείρε, ὁ μέγας. Οὐ γὰρ ἀρρώστειαν σωματικὴν ἔχεις, ἀλλὰ νόσῳ ψυχικῇ παιδεύῃ· τούτην ἀπόθου, καὶ αὖθις ἠγιαίνεις. Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Οἶδ'α καὶ αὐτὸς ὅτι ἀμαρτωλὸς εἰμι καὶ τούτου χάριν παιδεύομαι· ἀλλ' εὐξάει ὑπὲρ ἐμοῦ ὅπως κουρισθῶ τῶν ἀνομιῶν μου. Λέγει αὐτῷ ὁ ὁσιος· Ἐὰν εἰς ἄνθρωπὸν τις ἀμάρτη, ἴσως ἢ περὶ αὐτοῦ εὐχὴ ἀκουσθήσεται· τὸ σὸν τὸσημα εἰς Θεὸν συντείνει. Ἀπόδος οὖν τὰ τῶν πτωχῶν τῷ Πεῳ, καὶ ἔση ὑγιὲς ψυχῇ τε καὶ σώματι. Τότε εἰς αὐτὸν ἔλθων εἶπεν· Ἐπ' ἀληθείας, Πάτερ, ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ Κύριος δίκαιος. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν διέποντα αὐτοῦ, ἐκέλευσεν εἰς μέσον ἔλθειν πᾶν τὸ ψροσιον τὸ ἐκ τῶν πτωχῶν συναχθῆναι, καὶ ἠνέχθη χρυσίον ἰκανόν. Παρακάλει δὲ τὸν ὁσιον ὁ ἐπίσκοπος, διαδοῦναι αὐτὸ τοῖς πτωχοῖς· ὁ δὲ οὐκ ἤλατο (4) εἰπὼν, τοῦ Θεοῦ ἐνισχύοντος σε, σὺ ἂν ἐαυτοῦ ἀπόδος αὐτοῖς τὰ αὐτῶν. Τότε καθεσθεὶς ἐπὶ φορῶν ἀπῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον τῆς ἁγίας μάρτυρος Γλυκερίας, καὶ συναγαγῶν πάντας τοὺς πενομένους τῆς πόλεως, πᾶσι διέδωκεν ἀφειδῶς. Ὁ δὲ φιλόπρωπος Θεὸς ὁ τὰ δὴς λεπτὰ τῆς πενιχρᾶς χήρας μὴ παριδῶν, καὶ τὴν πλουσίαν πρόθεσιν τῆς χήρας ἐπὶ

ἤλιου τοῦ προφήτου ἀποδείξαι, καὶ τῆς ἐναγοῦς Ἀ
 πόρνης τὰ δάκρυα μὴ ἀποστραφεί, καὶ τοῦ τελώνου
 τὸν στενυχμὸν δικαιοσύνης, αὐτὸς καὶ τοῦ προῤῥηθέν-
 τος ἀρχιεπισκόπου τὸν μεταμέλον εἰσδεξάμενος, ἐν
 τρισὶν ἡμέραις τελείαν παρέσχε τὴν ὕψαιαν.
**propositum acceptum habuit tempore Eliæ prophetæ, et pauperis flagitiosæque meretricis lacrymas
 non est aversatus, et publicani suspirium comprobavit, ipse quoque prædicti archiepiscopi acceptam
 habens poenitentiam, in tribus diebus ei perfectam præbuit sanitatem.**

IB'. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ θεράπων Παρθένιος περιήγεν
 ἐφ' ἐκείτης τοὺς εὐκτηρούς οἴκους τῆς πόλεως, τὰς
 συνήθεις εὐχὰς ἐπιτελών· ἐν οἷς εἰσελθὼν ἐν τῇ
 κατὰ Χλίας μαρτύριον οὕτως ἐπιλεγόμενον, εὖρεν
 ἐκεῖ τινα κατακείμενον ὄλον ξηρόν. Αἰτήσας δὲ ἔλαιον
 καὶ ἐπευξάμενος, κλίνας τε τὰ γόνατα, μετὰ Ἰα-
 κρόων ἰδέετο τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἀναστάς ἐκ
 τῆς προσευχῆς, ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τοῦτον τῷ
 ἔλαιῳ διαμυλάσων, εὐθὺς καὶ παραγρημα ἀνέστη-
 σεν, καὶ ὕγιῃ εἰς τὰ ἴδια ἰδίους ποσὶν ἀπένει ἀπ-
 ἔτρεψεν. Τοῦτου δὲ γενομένου τοῦ παραδόξου θαύ-
 ματος ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ πόλει, πάντες οἱ εἶχον
 ἀσθενείας, κατεδραμον πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ,
 καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ ὕγιατε ὑπέστρεφον
 ἅπαντες. Συμπαρῆν δὲ αὐτῷ καὶ Ἰππατιανός, ὁ κατ'
 ἐκείνου καιροῦ ἀρχιδιάκονος τῆς πόλεως Ἡρακλείας,
 ὅτε τὰ θαυμάσια ἐγένοντο. Ὅπερ θεασάμενος, πί-
 στευε εἰς πόδας τοῦ ἀγίου ἀνδρὸς παρακαλῶν αὐτὸν
 μετὰ δακρύων, ὅτι ἐν κτήματι αὐτοῦ ἔσπερται
 πολλὰ, ὑπὸ δὲ τῆς ἀβροχίας ἅπαντα ἐξηράθη· ἀλλὰ
 πρᾶγενοῦ ἐπὶ τὸν τόπον καὶ πρόσσευξε πρὸς τὸν
 Θεόν, ὅπως παράσχη ὑετὸν τῇ γῆ, ἵνα σωθῆ πᾶσα
 ἡ πατρίς. Ὁ δὲ οὖτος ἀνήρ προθύμως ἐπὶ τὸ προ-
 κείμενον ἐβάδιζε· καὶ γενόμενος κατὰ τὸν τόπον,
 καὶ ἰδὼν ἅπαντα ἐξηραμμένα, κλίνας τὰ γόνατα καὶ
 τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸς ἀνατείνας, μετὰ δακρύων
 ἰδέετο τοῦ Θεοῦ κατακείμεψαι υετὸν τῇ γῆ εἰς καρ-
 ποφορίαν. Ὁ δὲ φιλόανθρωπος Θεὸς ὁ ἀεὶ τὸ θέλημα
 τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιῶν, ἔτι τῆς εὐχῆς ἐν τῷ
 στόματι τοῦ ἀγίου οὖσης, συνεσχέθη ὑπὸ νεφῶν ὁ
 οὐρανὸς καὶ κάτειεν ὑετὸς καὶ ἐκόρευε πᾶσαν τὴν
 γῆν. Εἰσελθόντων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ ἀγρῷ, ἐπεζήτησαν
 οἶκημα, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς ἐκτελέσει. Καὶ εἰσῆγγεν
 αὐτὸν ὁ ἀρχιδιάκονος ὁ κύριος τοῦ ἀγροῦ εἰς ἓνα τῶν
 κοιτωνίσκων, καὶ διενυκτέρευσε ἐκεῖ ἐν ταῖς προσ-
 ευχαῖς, καὶ τῇ ἔωθεν προσκαλεσάμενος τὸν ἀρχιδιά-
 κονον, ἔφη αὐτῷ· Πρόσχε ἐκαστὴν· οὐ γὰρ ἄγνωστὸς,
 ὡς ἐκπαυθεῖ ὁ ἐπίσκοπος διὰ φιλαργυρίαν· ἔδειξεν
 γὰρ μοι ὁ Θεὸς ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι ἐπίσκοπος
 γενήσῃ οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας. Ὅρα οὖν, ἵνα τῶν
 πτωχῶν πρόνοιαν ποιῶν ἔση· τοῦτο γὰρ ὑπὲρ πάντα
 τὸν Θεὸν θεραπεύει.

**Deus hac nocte, te non multis post diebus futurum episcopum. Vide ergo, ut semper curam geras
 pauperum, hoc enim Deum placat super omnia.**

IG'. Παρεκάλει οὖν αὐτὸν ὁ ἀρχιδιάκονος, ἵνα
 ἀπέλθῃ εἰς τὸ κτήμα καὶ ἐπεύξηται ταῖς χώραις καὶ
 ταῖς ἀμπελοῖς· ἐν οἷς εἰσελθὼν εἰς μίαν μερίστην
 χώρην μηδὲν ἔχουσαν εἶπεν αὐτῷ· Διὰ τί αὐτὴν οὐκ
 ἔσπειρας μεγίστην οὖσαν; Ὁ δὲ σύνδουλός γενομέ-

**Tunc is sedens in lectica, ivit ad templum sanctæ
 martyris Glyceriæ : et cum congregasset omnes
 pauperes civitatis, affatim omnibus distribuit. Beni-
 gnus autem et clemens Deus, qui viduæ duo minu-
 ta non desepit numismata, et rursus dives viduæ
 lacrymas accepit, et publicani suspirium comprobavit, ipse quoque prædicti archiepiscopi acceptam
 habens poenitentiam, in tribus diebus ei perfectam præbuit sanitatem.**

XII. Dei vero servus Parthenius quotidie obibat
 sacras ædes civitatis, consuetas preces in eis pera-
 gens. Quodam autem die in martyrium, quod Achil-
 las dicitur, invenit illic hominem quemdam jacen-
 tem omnino aridum. Cujus misertus, cum oleum
 petiisset, flexis genibus, cum lacrymis oravit pro
 ipso benignum et clementem Deum. Et cum deinde
 surrexisset a precatione, sensim et paulatim eum
 sancto oleo molliens, protinus et ipsa hora fecit
 eum sanum surgere, et jussit eum suis pedibus ad
 suos redire Deum glorificantem. Cum hoc autem
 terribile et quod opinionem superat miraculum fa-
 ctum esset in Heraclea civitate, quicumque habebant
 ægrotos, cum eis concurrebant ad Dei hominem
 Parthenium, et virtute Domini nostri Jesu Christi,
 omnes revertebantur sani. Simul vero cum eo adet
 rat etiam Hypatianus, qui illo tempore erat archi-
 diaconus civitatis Heracleæ, quando hæc fiebant
 miracula. Quæ cum vidisset, procidit ad pedes sancti
 viri, rogans eum cum lacrymis et dicens, quod in
 prædio multo sua quidem sunt seminata, propter
 pluviam autem egestatem omnia sunt exsiccata.
 Sed, veni ad locum, dicebat, o venerande Pater, et
 ora Deum, ut terræ præbeat pluviam, ut conserve-
 tur universa nostra patria. Venerandus vero et
 sanctus vir Parthenius, ivit prompto et alacri ani-
 mo. Cumque venisset ad locum, et vidisset omnia
 exsiccata, lacrymatus est, flexisque genibus diu
 precans eum lacrymis, clementem Deum rogavit,
 ut pluviam in terram demitteret ad fructus produ-
 cendos. Benignus autem et clemens Deus, qui sem-
 per facit voluntatem eorum qui ipsum timent, cum
 adhuc preces essent in ore ejus, tectum fuit cælum
 nubibus, et descendit multa pluvia, et satiavit ter-
 ram. Ingressis autem ipsis in agrum, quæ sivit ha-
 bitaculum, in quo preces suas perageret. Archidia-
 conus vero Hypatianus, qui fuit etiam agri domi-
 nus, introduxit eum in unum ex suis cubiculis. Qui
 pernoctavit illic in orationibus: et cum mane ac-
 cersiisset archidiaconum, dixit ei: Attende tibi, o
 frater; non enim ignoras episcopum tuum fuisse
 castigatum propter avaritiam. Ostendit enim mihi

XIII. Sanctum autem rogavit archidiaconus, ut ve-
 niret in suum prædium, et bene precaretur agris et
 vitibus. Ingressus vero beatus in unam maximam
 regionem, quæ nihil habebat, dixit ei: Cur non
 seminasti eam, cum sit maxima? Archidiaconus

autem lacrymans, dixit : Seminata quidem est, o bone : sed mea peccata et pluvia defectus eam, ut vides, exsiccavit. Dicit ei sanctus : Quot modios tibi præbuit Deus ex hac regione? Ille dixit: Mille, o bone. Sanctus autem dixit ei : Ne sis tristis, o frater. Omnia suntabilia credenti. Sed Deus tibi dicit per me peccatorem, quod si in tempore ætatis fructum qui ex hoc agro nascitur, solum triveris, inventes sicut dixisti, mille modios, quoniam leve est in conspectu Domini hæc facere. Eum quoque introduxit in vineam recens plantatam : erat autem omnino exsiccata et exesa a vermibus, propter pluvia egestatem : erat vero totus satis amplus, ut caperet sementem octoginta modiorum. Beatus autem sale injecto, totam vitem conspersit, et dixit archidiacono: Esto bono animo: nam Deus dat tibi ex hoc loco satis magnam benedictionem, sicut ei placet. Cum vero ingressi essent in civitatem, ivit ad episcopum, ut ei valediceret, et navigaret. Ille autem ei processit obviam, et eum est complexus. Si vero cum assedissent, sanctus dixit episcopo: Annuntio tibi, o domine, quod post non multos hos dies excedes e corpore, et migrabis ad Dominum. Ecce enim Christus te accersit, qui est verus Deus noster, et bonum successorem relinques, ut mihi revelavit Dominus, dominiuum Hypatianum, tuum archidiaconum. Dixit episcopus: Fiat voluntas Domini. Et cum se invicem osculati essent in osculo sancto, Heraclea sanctus navigavit Parthenius, et venit in suam civitatem Lampsacum.

XIV. Accidit autem non multis post diebus, ut morbo correptus Heracleæ episcopus, in Christo requiesceret. Pro ipso vero factus est episcopus dominus Hypatianus archidiaconus, convenienter ei quod dixerat servus Dei Parthenius. Cum esset autem æstas, egressus episcopus Hypatianus in agrum suum ad colligendos fructus terræ, et metendum id quod erat natum ex exsiccata et squalida regione, invenit mille modios plenos frumento, convenienter verbo servi Dei Parthenii. Similiter vero in tempore quoque vindemiarum, ex plantatione exsiccatarum vinearum Deus dedit magnam vini quantitatem. Qui cum experientia accepisset eventum ejus, quod sanctus prædixerat, decimam fructuum utrumque, nempe tam aridorum quam humidorum, navi impositam duxit Lampsacum, ut sancto offerret, maximas ei agens gratias. Ille autem noluit accipere, dicens domino Hypatiano episcopo: Deo agens gratias in omnibus, eas distribue nostris fratribus, et cum se invicem salutassent, reversus est sanctus episcopus Heracleam, et distribuit frumentum et vinum suis fratribus, ut jusserrat homo Dei. Episcopus ergo Hypatianus non cessavit usque ad finem vitæ, narrare omnibus Dei magnalia quæ fecit cum ipso per servum suum Parthenium.

XV. Cum ergo in hac pia et angelica vita refulsisset in terra Dei servus et vir venerandus Parthenius, et multos convertisset a simulacris ad Deum virum, perinde ac morbo arreptus, a Deo vocatus, requie-

νος ἔφη · Ἐσπαρται, δέομαί σου · ἀλλ' αἱ ἡμαί ἁμαρτίαι καὶ ἡ ἀβροχία ταύτην, ὡς ὄρεσ, ἀπεξηράνεν. Λέγει αὐτῷ ὁ δσιος · Πόσους μοδίους παρετίχεν σοι ὁ Θεὸς ἐκ τῆς χώρας ταύτης ; Ὁ δὲ εἶπεν· Χίλιους, δέομαί σου. Ὁ δὲ δσιος εἶπεν αὐτῷ · Μὴ ἀθύμει · πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Πλὴν λέγει σοι δὲ ἔμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θέρους τὸν γινόμενον καρπὸν τῆς χώρας ταύτης κατὰ μόνας ἀλοήσας, εὐρήσεις, καθὼς εἴρηκας, τοὺς χιλίους μοδίους, δίδῃσι κοῦρον ἐνώπιον Θεοῦ ποιήσει ταῦτα. Εἰστήσανεν δὲ αὐτὸν καὶ εἰς ἁμπελώνα νεφέουτον, καὶ ἦν ἐξηραμμένος ὅλος καὶ σκωληκώδρωτος ἐκ τῆς ἀβροχίας. Ἦν δὲ ὁ τόπος ἰκανὸς ὡς μοδίῳ ὀγδοήκοντα σπόρου · καὶ ἐμβολῶν ἄλλας κατεβύβρινεν πάντες τὸν ἁμπελώνα, καὶ εἶπεν τῷ ἀρχιδιάκονῳ · Εὐθύμως ἔστο, δίδῃσι διδῶσιν σοι ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἱκανὴν εὐλογίαν κατὰ τὸ αὐτῷ ἀρεστόν. Καὶ εἰσελθόντων εἰς τὴν πόλιν, ἀνῆλθε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον συντάξασθαι αὐτῷ καὶ ἀποκτεῦσαι. Ὁ δὲ ὑπήντησεν αὐτῷ, καὶ περιετύβητο. Καθισάντων δὲ αὐτῶν, εἶπεν ὁ δσιος τῷ ἐπισκόπῳ · Εὐαγγελλίζομαί σοι, κύριε ὁ μέγας, ὅτι οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας ἐκδημεῖς ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνοήμες πρὸς τὸν Κύριον. Ἴδου γὰρ προσκίχεται σε καὶ καλὸν διάδοχον καταλείψει, ὡς ἀπεκάλυψεν μοι ὁ Θεός, τὸν κύριον Ἰππατιανὸν τὸν ἀρχιδιάκονόν σου. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἔφη · Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω · καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ οὕτως ἀπέπελυσεν ὁ δσιος ἀπὸ Ἡρακλείας καὶ κατέλαβε τὴν ἰδίαν πόλιν Λαμψάκων.

14'. Ἐγένετο δὲ λετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας, νόσῳ ληφθεὶς ὁ ἐπίσκοπος Ἡρακλείας ἀνεπαύσατο ἐν Χριστῷ, καὶ ἐγένετο ἀντ' αὐτοῦ ἐπίσκοπος ὁ κύριος Ἰππατιανὸς ὁ ἀρχιδιάκονος κατὰ τὸν λόγον τοῦ θεράποντος τοῦ Θεοῦ Παρθενίου. Ἀκμάσαντος τοῦ θέρους, ἐξελθὼν ὁ ἐπίσκοπος Ἰππατιανὸς εἰς τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ συναξαί τοὺς καρποὺς τῆς γῆς καὶ ἀλοήσας τὸ γέννημα τῆς χώρας τῆς ἐξηραμμένης, εὐρεν τοὺς χιλίους μοδίους τοῦ σίτου πλήρεις κατὰ τὸ ρῆμα τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Παρθενίου. Μεσούτως δὲ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τρύγης ἐκ τῆς φυτείας τῶν ξηρανεύτων ἁμπελῶν πολὺ πλήθος οἴνου ὁ Θεὸς ἐδώρησεν· ὅς τῃ πείρᾳ παρεληφώς τῆς προῤῥήσεως τοῦ δσίου τὴν ἔκβασιν, ἀμφοτέρων τῶν καρπῶν τὰς δεκάτας τῆς τε ξηρᾶς καὶ ὑγρᾶς ἐμβολῶν ἐν κλοίῳ, ἀπήγαγεν ἐν Λαμψάκῳ προσφοράς χάριν τῷ ὀπίῳ. Ὁ δὲ οὐκ ἤλατο δέξασθαι εἰπὼν τῷ κυρῷ Ἰππατιανῷ πᾶς ἐπισκόπῳ · Εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ ἐν πᾶσιν, ἀβδος αὐτὰ τοὺς ἀδελφοὺς · καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ὑπέστρεψεν ὁ ἐπίσκοπος ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ πόλει, καὶ διέδωκε τὸν σίτον καὶ τὸν οἶνον τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. Ὁ οὖν ἐπίσκοπος Ἰππατιανὸς οὐκ ἐπαύετο ἄχρι τῆς ζωῆς αὐτοῦ πᾶσι διηγούμενος τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ, ἃ ἐποίησεν μετ' αὐτοῦ Παρθενίου.

15'. Ἐν ταύτῃ τῇ ἀγγελικῇ πολιτείᾳ διαλάμψας ἐπὶ γῆς καὶ πολλοὺς ἐπιστρέψας ἐκ τῶν εἰδῶλων ἐπὶ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν τὸν ζῶντα καὶ ὡσπερ νόσῳ ληφθεὶς, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀνεπαύσατο ἐν εἰρήνῃ.

Ὁ οὖν ἐπίσκοπος ὁ προφῆθεις Ἰππτιανὸς ἀκούσας τοῦ αἰοδίου ἐν Χριστῷ τὴν μετάστασιν, καταλιπὼν τὰ ἐν χερσίν, ἀπάρας ἐκ τῆς πόλεως Ἡρακλείας, οὐρίῳ πνεύματι, τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος, τῇ αὐτῇ νυκτὶ καταλιμῶναι τὴν Λάμψακον. Ὡσούτως καὶ ὁ Κυζίκου ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Μελίτου πόλεως ἐν ἧ καὶ ἐγεννήθη, καὶ ὁ Παρίου Εὐστάθιος καὶ οἱ λοιποὶ τῶν περὶ πόλεων, καὶ οὕτως μετὰ ψαλμῶν καὶ ὕμνων κατέθεντο αὐτὸν πλησίον τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ ἐκτερίῳ, ὃ αὐτὸς ὠκοδόμησεν. Ἐτελειώθη ὁ θεράπων τοῦ Θεοῦ Παρθένιος κατὰ Ῥωμαίους μηνὶ Φεβρουαρίῳ Σ', κατὰ δὲ Ἀσιανούς πεντεκαιδέκατη, διδάγματι οὐ μικρὰ καταλείψας ἡμῖν διὰ τῆς τελείας εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀκλινοῦς πίστεως αὐτοῦ, ὃς καὶ κατὰ τέλος τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσίᾳ οὐκ ἤρμεται ὀχυρωτηριῶν, δαίμονας ἀπελαύνων καὶ πᾶσαν νότον ἰώμενος, τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, προσκύνησις καὶ τῷ παντὶ Πνεύματι, νῦν καὶ ὅτι καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A vit in pace. Prædictus ergo Hypatianus episcopus cum audivisset inclytum et venerandum Patrem nostrum Parthenium ad Christum migrasse, relictis omnibus quæ habebat in manibus, solvens ex civitate Heraclea, secundo vento cum Deus jussisset, eadem nocte pervenit Lampsacum. Similiter etiam Cyzici episcopus, et episcopus Meliti, in qua fuerat natus, et Parii episcopus nomine Eustachius, et reliqui ex civitatibus quæ erant circumcirca. Sicque cum psalmis et hymnis et spiritalibus canticis deposuerunt eum prope ecclesiam in oratorio quod ipse ædificavit. Dormiit autem sanctus Christi servus Parthenius septimo mensis Februarii, non parva nobis relicta doctrina per perfectam et immobilem ejus in Deum fidem. Qui etiam post decessum sua ad Deum supplicatione non cessat facere miracula, dæmones expellens, leprosos mundans, et omnem morbum et ægritudinem curans virtute et gratia Domini et Dei et Servatoris nostri Jesu Christi : cui gloria et potentia, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

DE S. NICEPHORO MARTYRE ANTIOCHIÆ IN SYRIA.

(Circa an 258, Februarii die 9. — *Acta SS. Bolland.* ad hanc diem.)

1. Inter atroces persecutiones primis sæculis a Romanis imperatoribus illatas Christianis, octava censetur a Valeriano, cum filio Gallieno imperante, anno Imperii quarto, Christi 257, mota, in qua illustriores martyres occubuerunt Romæ SS. Stephanus et Sixtus pontifices, Laurentius archidiaconus ; Carthagine, S. Cyprianus ; in Oriente, S. Nicephorus, de quo hic agimus, alibi alii.

2. Acta hujus martyris nacti sumus duplicia ex Græco ms. codice regis Franciæ, perantiqua diuque ante tempora Metaphrastæ conscripta : priora incerto auctore sunt, quæ Metaphrastes nonnihil interpolata edidit, quæque a Gentiano Herveto Latine versa vulgarunt Lipomanus et Surius. Nos eadem damus, sed quæ desunt in ms. Græco, aut tanquam postea adjuncta, alio distinguimus caractere, ac fere in notationibus explicamus. Titulus horum Græce hic est : Ἀθλησις τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νικηφόρου, καὶ κατὰ μνησικακίαν. « Certamen sancti magnique martyris Nicephori, et contra injuriarum memoriam. »

3. Græci celebrant 9 Februar. officio ecclesiastico S. Nicephorum martyrem, ut eorum Menologia, Horologia, Anthologia, Menæa, indicant. In Menologio cardinalis Sirlleti, a Canisio edito, hæc leguntur : « Sancti martyris Nicephori, qui Valeriano et Gallieno imperatoribus martyrium perpessus est. » Ex pluribus encomiis, quæ in Menæis exstant, unum hoc auctore Joanne monacho e Vesperis decerptum damus : « Manifeste omnibus ostendisti, o invicte Nicephore, eum, qui proximum non amat, neque Doominum posse diligere. Quapropter quia sincero amore complexus es Sapricium conservum tuum, ad divinum alacris assumptus est amorem, animamque tuam ob fidem confessionemque Christi dedisti. Infelix vero Sapricius, quia irreconciliabile adversus te odium detinuit, etiam Christum Deum negavit. »

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΜΗΘΕΙΚΑΚΙΑΣ

CERTAMEN

SANCTI ET MAGNI MARTYRIS NICEPHORI

ET CONTRA INJURIARUM MEMORIAM.

(Græca ex cod. Reg. ms. Paris. n. 1453, sæc. X, nunc primum prodeunt. EDIT. PATR.)

CAPUT I.

S. Nicephori et Sapricii ex summa amicitia odium infestissimum.

I. In illo tempore erat quidam presbyter (1) in *magna Antiochia Syriæ*, nomine Sapricius. Erat autem quidam quoque alius, qui appellabatur quidem Nicephorus: erat vero ordine laicus, et admodum germanus amicus ejusdem presbyteri. Sequae ambo sic mutuo diligebant, ut existimarentur esse fratres germani, nati ex uno utero; adeo ut esset excellens amor eorum mutuus. Cum longo autem tempore vixissent in hac affectione, bono et honesto infestus et sceleratissimus humani generis inimicus, eis invidens, talem inter eos peperit dissensionem, ut nec in platea quidem vellent sibi invicem occurrere, ex dæmonico odio, quod inter se invicem conceperant.

II. Cum satis vero longo tempore ita fuissent affecti, ad se rediens Nicephorus, et cognoscens odium esse diabolicum, rogavit amicos quosdam, ut irent ad presbyterum Sapricium, et rogarent eum pro Nicephoro, ut ei culpam condonaret, et eum pœnitentia ductum acciperet *propter Dominum*. Ille autem noluit ei condonare. Is vero rursus misit alios amicos, ut ei reconciliaretur. Presbyter autem Sapricius ne eos quidem rogantes audire sustinuit. Rursus ergo Nicephorus rogavit alios quosdam amicos, et misit ad ipsum, ut ei dignaretur sui delicti veniam concedere: ut *convenienter divino eloquio*¹, « in ore duorum vel trium testium staret omne verbum. » Ille autem cum esset duro corde, et implacabilis, et oblitus esset Domini nostri Jesu Christi, qui dicit: « Remittite, et remittetur vobis², » et (2) rursus: *Si offeras donum tuum ad altare, et recordatus fueris, quod habes aliquid adver-*

A'. Ἦν τις πρεσβύτερος ὀνόματι Σαπρίκιος οὕτω καλούμενος, καὶ ἦν ἄλλος Νικηφόρος λεγόμενος, τῆ τάξει λαϊκός, φίλος ὑπάρχων τοῦ αὐτοῦ πρεσβυτέρου γνήσιος· καὶ οὕτως ἀλλήλους ἡγάπων ἀμφοτέροι, ὡς νομιζεσθαι ἀδελφοὺς γνησίους ὑπάρχειν ἐκ μιᾶς κοιλίας γεννηθέντας, ὡς ὑπερβαίνειν τὴν ἀγάπην ἣν εἶχον πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν. Ἐν τῷ οὖν διάγειν αὐτοὺς οὕτως ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθήσει, ὁ μισόκκαλος ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπιφρονήσας αὐτοῖς, ἐποίησεν ἀνέμετον αὐτῶν τοιαύτην διχόνοιαν, ὥστε μήτε ἐν πλατείᾳ θέλειν ἀλλήλους ἀπαντῆν ἐκ τοῦ δαιμονικοῦ μίσους, ὁ ὑπῆρχεν αὐτοῖς.

B'. Καὶ ἐν τῷ οὕτως εἶναι αὐτοὺς ἐν τῇ πονηρίᾳ χρόνον ἱκανόν, εἰς ἐαυτὸν ἐλθὼν ὁ Νικηφόρος καὶ γνοὺς, ὅτι διαβολικόν ἔστι τὸ μῖσος, παρεκάλεσε φίλους τινὰς, ἵνα ἀπέλθωσι πρὸς τὸν πρεσβύτερον Σαπρίκιον, καὶ παρακαλέσωσιν αὐτὸν ὑπὲρ Νικηφόρου, ὅπως αὐτῷ τὴν αἰτίαν συγχωρήσῃ καὶ δέξεται αὐτὸν μετανουήσαντα. Ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἠνέσχετο συγχωρῆσαι αὐτῷ. Καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου πέμπει ἄλλους φίλους τοῦ διαλαχθῆναι αὐτῷ· ὁ δὲ Σαπρίκιος καὶ τούτων παρακαλούντων οὐκ ἠνέσχετο. Ὁ δὲ ἅγιος Νικηφόρος καὶ πάλιν παρεκάλεσεν ἄλλους φίλους ἀγαπητοὺς, ἵνα ἀξιωθῆ τὸ σφάλματος συγχωρηθῆ λαβεῖν, « ὅπως ἐπὶ στόματός δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. » Ἐκεῖνος δὲ σκληροκάρδιος ὢν καὶ ἀμελιχτός, ἐπιλαθόμενος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγοντος· « Ἀφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν· καὶ ἐάν μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ περὶ τῶν πτωμάτων αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

[¹ Deut. xix, 17; Matth. xviii, 16; Luc. vi, 37. ² Matth. v, 23, et c. vi, 15.]

(1) Desunt in ms. Græco hæc verba de loco martyrii, uti etiam in sequenti Vita et Mōnæis.

(2) Desunt hæc quoque in ms. Græco; et recte, quia infra eadem leguntur.

ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν · ἢ πάντων αἰτούντων καὶ παρακαλούντων, οὐ συνεχώρησεν αὐτῷ.

tet vobis delicta vestra : » omnibus eum rogantibus et petentibus, non condonavit (3) fratri et amico suo. Non enim habebat in se charitatem et misericordiam : quomobrem jure fuit privatus regno cœlorum,

Γ'. Ὁ δὲ εὐλαδέστατος τοῦ Θεοῦ καὶ πιστότατος Νικηφόρος, ὡς εἶδεν ὅτι κατεφρόνησεν ὁ Σαπρίκιος τῶν κοινῶν φίλων, ὅτινες ὑπὲρ αὐτοῦ συγγνώμην αἰτούντες οὐκ ἔλαβον, αὐτὸς ὁραζόμενος εἰς τὸν οἶκον Σαπρικίου, ῥίπτει ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγων · Συγχώρησόν μοι, Πάτερ, διὰ τὸν Κύριον · ὁ δὲ οὐδὲ οὕτως ἠθέλησεν διαλλαγῆναι αὐτῷ ὡς φίλος φίλῳ, καὶ μάλιστα παρακαλούμενος καὶ χρεωστώων χωρὶς παρακλήσεως ἐκ πρώτης ἀπολογίας δέξασθαι αὐτὸν ὡς Χριστιανὸς καὶ πρεσβύτερος καὶ τῷ Κυρίῳ δουλεύειν ἐπαγγελάμενος.

sus fratrem tuum, dimitte id, et vadens, reconcilita re fratri tuo, et rursus: «Nisi remiseritis hominibus delicta eorum, nec Pater vester cœlestis remittet vobis delicta vestra : » omnibus eum rogantibus et petentibus, non condonavit (3) fratri et amico suo.

III. *Piissimus autem et fidelissimus Nicephorus.* Nicephorus, cum vidit Sapricium despexisse communes amicos, qui pro eo petentes, veniam non acciperant, ipse currens ad aedes Sapricii, se projicit ad pedes ejus, dicens: Condona mihi, Pater, propter Dominum. Ille vero ei noluit reconciliari ut amico, et maxime cum rogaretur: *et maxime cum deberet, etiamsi non fuisset rogatus, a prima excusatione eum accipere, ut Christianus et presbyter, et qui professus erat servire Domino.*

CAPUT II.

Sapricius renuens odium deponere, martyrio excidit.

Δ'. Ὡς οὖν ταῦτα οὕτως διεπράττοντο, ἐξαίφνης γίνεται διωγμὸς καὶ θλίψις μεγάλη ἐν τῇ πόλει, ὅπου ἀμφότεροι κατοικοῦν. Κρατεῖται δὲ ὁ Σαπρίκιος καὶ παραδίδεται τῷ ἡγεμόνι, καὶ ὡς ἔστη ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ὁ ἡγεμὼν εἶπεν · Τί τὸ ὄνομά σου; Σαπρίκιος ἔφη · Σαπρίκιος καλοῦμαι. Ὁ ἡγεμὼν λέγει · Ποῖον γένους εἶ; Σαπρίκιος εἶπεν · Χριστιανὸς εἰμι. Ὁ ἡγεμὼν εἶπεν · Κληρικὸς ἢ λαϊκός; Ὁ δὲ Σαπρίκιος ἔφη · Πρεσβυτέρου τάξιν ἔχω. Ὁ ἡγεμὼν λέγει · Οἱ Αὐγουστοὶ ἡμῶν καὶ κύριοι ταύτης τῆς χώρας καὶ τῶν ὀρίων Ῥωμαίων Οὐαλεριανὸς καὶ Γάλλος ἐκέλευσαν, ὅπως οἱ ἑαυτοῦς λέγοντες Χριστιανούς τοις ἀθανάτοις καὶ ἀίδιαις θεοῖς θύσωσιν · εἰ δὲ τις καταφρονῶν διαπτύει, γινωσκέτω ἑαυτῷ διαφορὸς βασάνων τιμωρίας κριμθῆναι, καὶ οὕτως χαλεπωτάτῳ θανάτῳ κατακριθῆναι. Ὁ δὲ Σαπρίκιος παρεστηκώς εἶπεν πρὸς τὸν ἡγεμόνα · Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ Χριστὸν τὸν βασιλεῖα ἔχομεν, ὅτι ἀληθινὸς Θεὸς ἐστὶν καὶ Ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς · πάντες δὲ οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν δαιμόνια εἰσιν. Ἀπολιέθωσαν τοίνυν ἀπὸ προσώπου πάσης τῆς γῆς οἱ μηδενὶ δυνάμενοι βοηθησαὶ ἢ τινα βλάβαι ἢ συμποδίσαι ἔργα χειρῶν ὄντες ἀνθρώπων.

Ε'. Τότε ὀργισθεὶς ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν βληθῆναι αὐτὸν εἰς κοχλίαν, καὶ σφοδρῶς βασανίζεσθαι αὐτὸν οὕτως πικρῶς. Εἶπεν ὁ Σαπρίκιος τῷ ἡγεμόνι · Εἰς τὴν σάρκα μου ἐξουσίαν ἔχεις πράττειν τὴν ὠμότητά σου, ἐν δὲ τῇ ψυχῇ μου εὐδαιμονίαν ἔξουσίαν, εἰ μὴ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ κτίσας αὐτήν. Καὶ βασανισθεὶς ἐπὶ πολλὸν, ὑπέμεινε τὰς βασάνους. Ἰδὼν δὲ ὁ δικαστὴς, ὅτι οὐ πείθει αὐτὸν ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἀπόφασιν εἰπὼν · Σαπρίκιον τὸν πρεσβύτερον, βασιλικῶν προσταγμάτων καταφρονούντα καὶ ἀνήκουον γεγονότα τοις τε ἀθανάτοις θεοῖς μὴ θελήσαντα

IV. *Cum hæc autem sic fierent, repente existit persecutio et magna afflictio in Antiochia (4) civitate, ubi ambo habitabant: et apprehenditur Sapricius ut Christianus, et traditur præsi: et stetit ante ipsum, et dixit ei præses: Quod est nomen tuum? Ille autem dixit: Vocor Sapricius. Dicit præses: Cujusnam es generis? Dixit Sapricius: Sum Christianus. Præses dixit: Es clericus (5)? Dixit Sapricius: Locum teneo presbyteri. Dicit præses: Augusti nostri et domini hujus regionis et filium Romanorum, Valerianus et Gallus, jusserunt, ut, qui se dicunt esse Christianos, sacrificent diis immortalibus (6). Si quis vero despiciens, respuit hoc edictum, sciat se diversis tormentis et suppliciis plectendum, et sic gravissima morte esse condemnandum. Sapricius autem astans, dixit præsi: Nos Christiani, o præses, Christum Deum habemus Regem, quoniam ipse est solus verus Deus, et Creator cœli et terræ et maris, et omnium quæ sunt in eis. Omnes vero dii gentium dæmonia, et pereant a facie universæ terræ, qui non possunt alicui opem ferre, aut aliquem lædere aut impedire, cum sint opera manuum hominum.*

V. *Tunc iratus præses, jussit eum projici in cochleam, jubens eam vehementer versari (7). Cum is ergo adeo acerbe et inhumane torqueretur, dixit Sapricius præsi: Carnis meæ habes potestatem, animæ autem meæ potestatem non habes, sed Dominus Jesus Christus, qui eam creavit. Longo vero tempore tortus, sustinuit tormenta. Cum vidisset autem improbus et mulitrosus judex eum non persuaderi, tulit in eum sententiam, dicens: Sapricium presbyterum, qui edicta contemnit imperatorum, et non paruit, nec*

(3) In ms. « Non condonavit ei; » reliquis ad finem omissis.

(4) Deest in ms. et in Joannis quoque Sardium archiepiscopi oratione. urbis nomen..

(5) Ms. Græcum : « Es clericus an laicus ? »

(6) Addit ms. « et æternis. »

(7) Hæc minus perfecte in ms. leguntur : « Et vehementer versari adeo superbe. Dixit Sapricius. »

rabat excitandam. Et enim cum multi adnavigarent et enavigarent hospites, non contingebat eis transire, nisi prius eum vidissent: et benedictione ab eo dignati, eam, tanquam multorum bonorum viaticum, auferentes recedebant. Quodam autem die accessit quidam ad eum, qui latenter in se habebat spiritum immundi dæmonii. Quem cum longo tempore habuisset, hoc ignorabat. Hic ergo homo cum vidisset sanctum, eum salutavit. Homo vero Dei Parthenius cum cognovisset dæmonem qui in eo habitabat, eum non resalutavit; dæmon autem perturbatus, dixit sancto: Quoniam desideravi te videre, ideo te salutavi: cur tu non salutasti? Sanctus autem Parthenius dicit ei: Ecce vidisti me, quid tum? Dicit dæmon: Et te vidi, et agnovi. Dicit sanctus: Si revera me vidisti et agnovisti, egredere cito a fignmento Dei. Dixit dæmon: Hoc totum est, ut me expellas a mea habitatione? Nunc, rogo te, ne me expellas post tantum tempus. Dicit ei beatus Parthenius: Estne longum tempus, ex quo in eo habitas? Dixit dæmon: A pueritia, nec fui ulli unquam cognitus, nisi nunc a te: tu autem me expellis, ut video, et quo jubes me abire? Dixit sanctus: Do tibi locum, quo proficiscaris. Dicit dæmon: Omnino dices mihi, Abi in porcos. Dicit ei sanctus: Minime, sed do tibi hominem humilem; et ingressus in eum, illic habita. Nunc vero ex eo egredere. Dixit dæmon: In veritate hoc facis, an solum hoc dicis, dum me ejeceris? Dixit sanctus: Dico tibi in veritate, mihi quidem est homo paratus, in quo debes habitare: solum cito egredere. Dæmon autem sancti pactis conventis persuasus, petebat ut promissio deduceretur ad effectum. Tunc sanctus os aperiens, dixit dæmoni: Ecce ego sum homo: ingredere, et in me inhabita; dæmon autem tanquam ab igne ustus ob id, quod sanctus dixerat, exclamavit dicens: Hei mihi, me, qui ex alieno vase abii, post tantum tempus persequeris: et quid non mali a te passus fuero? Quomodo vero in domum Dei ingrediar? Non licet veritatem audire a vobis Christianis. Tunc dæmon egressus ab homine, abiit in loca deserta et inaccessa, homo autem evasit sanus virtute et gratia Domini nostri Jesu Christi, [(2) Deumque perpetuo laudabat et gloriificabat, et sanctum ejus famulum Parthenium.]

V. Perfecto vero opere ædificationis sanctæ Dei ecclesiæ, studium ponebat homo Dei ut reponeretur mensa, in qua oportebat Domino offerri spiritale et incruentum sacrificium. Cum autem invenisset in quodam loco, dedicato idolis, lapidem pretiosum et aptum ad sanctæ mensæ concinnandum opus, quod quærebatur, effecit id pulchre elaborari et adaptari ab artificibus. Profecto vero opere, jussit id afferri in ecclesiam. Cum ergo artifices lapidem curru inposuissent, et boves junxissent, ducebant ad civitatem. Invidens autem et bonorum operum æmulus diabolus, non ferens ignem divini zeli sancti

τὴν τούτου ἀνέγερσιν ἐποιοῖτο. Πολλῶν τε γὰρ ἔνων καταπλέοντων καὶ ἀναπλέοντων, οὐκ ἐνεδέχετο αὐτοῖς διελθεῖν, εἰ μὴ πρότερον αὐτὸν ἐωράκεισαν· καὶ τῆς πρὸ αὐτοῦ εὐλογίας ἀξιούμενοι, ὡς ἐφόδιον ταῦτην ἀγαθῶν ἐπιπερόμενοι ἄπεισιν. Παρεγένετο δὲ ἀνθρώπος τις πρὸς αὐτὸν ἔχοντα πνεύμονα δαιμονίου ἀκαθάρτου ἐν τῷ λεληθῶτι, ὃν ἔχων οὗτος, θεασάμενος τὸν ἅγιον ἠπάσατο αὐτόν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Παρθένιος γνοὺς τὸν ἐν αὐτῷ οἰκῶντα δαίμονα, οὐκ ἀνησπάσατο αὐτόν. Ὁ δὲ δαίμων τραχηθεὶς εἶπε τῷ ἁγίῳ· Ἐπειδὴ ἐπιθυμῶν ἔσχον τοῦ θεάσασθαι σε, καὶ ὡσπασάμην σε· σὺ δὲ με οὐκ ἀνησπάσω; Ὁ δὲ ὄσιος πρὸς αὐτὸν ἔφη. Τί οὖν ἔστιν; ἰδοὺ ἴδες με. Ὁ δαίμων λέγει. Ναί, καὶ εἶδόν σε καὶ ἐπέγνων σε· Ὁ ὄσιος λέγει· Εἰ ἐπ' ἀληθείας ἐωρακῶς ἐπέγνων με, ἐξέλθε ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ. Ὁ δαίμων εἶπεν· Ὅλον αὐτό ἐστιν, ἵνα διώξῃς με; Μὴ, δέομαί σου, μετὰ τοσοῦτον χρόνον μὴ ἐκβάλῃς με. Λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος· Χρόνον γὰρ ἔχεις, ἄφ' οὗ ὤκησας ἐν αὐτῷ. Ὁ δαίμων εἶπεν· Ἐκ παιδοῦθεν, καὶ οὐκ ἐγνωσθῆν, εἰ μὴ νῦν ὑπὸ σοῦ· σὺ δὲ ἐκβάλλεις με· πῶς ἐπιτρέπεις ἀπαλεῖθαι με; Ὁ ὄσιος εἶπεν· Δίδωμί σοι τόπον πῶς πορευθῆς· Ὁ δαίμων εἶπεν· Πάντως ἔρεσι μοι ἀπαλεῖθαι εἰς τοὺς χοίρους; Εἶπεν αὐτῷ ὁ ὄσιος· Οὐχί, ἀλλὰ δίδωμί σοι ἄνθρωπον· σὺ δὲ εἰσελθὼν κατάρχεις ἐκεῖ· νῦν δὲ ἐκ τούτου ἐξέλθε. Ὁ δαίμων εἶπεν· Ἐν ἀληθείᾳ τούτο ποιοῖς, ἢ ἕως τοῦ ἐκβαλεῖν με μόνον; Ὁ ὄσιος εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν ἔστιν ὁ ἄνθρωπος ἔτοιμος ἐν τῷ ἀφίλει κατοικῆσαι· σὺ δὲ ἐξέλθε διὰ τάχους. Ὁ δαίμων πεισθεὶς ταῖς συντάξεσι τοῦ ἁγίου, εἰς ἔργον ἀχθῆναι τὴν ὑπόσχεσιν ἀπήτει. Ὁ δὲ ὄσιος ἀνοίξας τὸ ἑαυτοῦ στόμα, ἔφη τῷ δαίμονι· Ἰδοὺ ἐγὼ εἰμι ὁ ἄνθρωπος· εἰσελθὼν κατοίχει ἐν ἐμοί. Ὁ δὲ δαίμων ὡς ὑπὲρ πυρὸς πλεχθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀνεδόθησεν λέγων· Οἶδά μοι· ἐν ἀλλοτρίῳ ὄντα με σκεύει μετὰ τοσοῦτον χρόνον διώκεις, καὶ τί οὐκ ἂν πάθοιμι παρὰ σου κακόν; Πῶς καὶ εἰς οἶκον Θεοῦ εἰσελεύσομαι; Οὐκ ἔστιν ἀληθεῖαν ἀκούσαι παρ' ὑμῶν τῶν Χριστιανῶν. Τότε ἐξελθὼν ὁ δαίμων ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐρῆμους καὶ ἀβάτους τόπους ἐπορεύθη· Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐγένετο ὑγιῆς τῆ δυνάμει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀπαρτισθέντος δὲ τοῦ ἔργου τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, σπουδῆν ἐτίθειτο ὁ Θεοῦ ἄνθρωπος τοῦ ἀποθέσθαι τὴν τράπεζαν, ἐν ἣ ἔδει τὴν πνευματικὴν καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ἀναφέρεσθαι τῷ Κυρίῳ. Εὐρῶν δὲ ἐν τινι τόπῳ κατεισδύψαν λίθον ἐπιτήδειον καὶ τιμίον ὀφείλοντα ἀρμόσαι εἰς τὸ ἐπιζητούμενον ἔργον τῆς τραπέζης καλλιεργηθῆναι ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν πεποίηκεν· μετὰ δὲ τὴν ἀπαλλαγὴν κομίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπέτρεψεν. Ἐπιθέντες τοιγαροῦν οἱ τεχνίται τὸν λίθον ἐπὶ τὴν ἄμαξαν, ζεῦσαντες τοὺς βόας ἦγον ἐν τῇ πόλει. Ὁ δὲ βάσκανος καὶ ἀντίκληλος τῶν Χριστιανῶν διάβολος,

(2) Uncis inclusa Græcus textus non habet.

οὐκ ἐνέγκας τὸ πῦρ τοῦ κατὰ Θεὸν ζήλου τοῦ ἁγίου ἄνδρος, διαταράξας τοὺς βόας αἰφνιδίως ὁρμῇ ἀκτασχέτω, ὑπτιον ἔρριψεν εἰς τὴν γῆν τὸν ἔλκοντα τοὺς βόας, ὀνόματι Εὐτυχιανόν, ὃν ὑπολαβομένη ἡ ἄμαξ, πᾶσιν τὴν τῶν σπλάγγνων αὐτοῦ διέβρηξε διὰ τοῦ τροχοῦ οἰκονομίαν. Μελῶν οὖν τὸ γεγονός δ δούλος τοῦ Χριστοῦ εἶπεν· Τοῦτο Σατανικὴ κακία πεποίηκεν. Οὐκ ἐμποδίσαις ἐν τούτῳ, διάβολε, τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, καὶ παραλαβὼν τοὺς ὄντας σὺν αὐτῷ ἄνδρας θεοσεβεῖς, κατέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον, καὶ κλησίον τοῦ πτώματος κλίνας τὰ γόνατα μετὰ δακρύων προσήξατο ἔκτενωσ πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· Σὺ Δέσποτα ὁ Θεὸς, ὁ ζωῆς καὶ θανάτου Κύριος, οὐκ ἄγνωστis, δι' ἣν αἰτίαν ὁ ἀρχέκακος ἐχθρὸς θάνειν εἰς τὸν σὸν πλάσμα, ἀλλ' ὡς πάντοτε καὶ νῦν δεῖξον αὐτοῦ ματαίαν τὴν ἐπιχείρησιν, ζωῆς δὲ μέτοχον τὸν σὸν δούλον Εὐτύχιον ποιήσον, δείξας τοῖς εἰς σὲ πιστεύουσιν τὴν ἀνίκητόν σου δύναμιν· ἔτι δὲ τοῦ δικαίου τὴν εὐχὴν τῷ Θεῷ ἀναπέμποντος, τὸ πνεῦμα τοῦ τεθνηκότος ἐπέστρεψε πρὸς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπόψεσι παντός τοῦ λαοῦ λέγοντος· Δόξαι σοι, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ νεκροῦ ἀνιστῶν· καὶ ἐπιλαδομένος τοὺς βόας εἴλας τὴν ἄμαξιν ἕως τοῦ οἴκου τῆς ἁγίας ἐκκλησίας.

tas mortuos ; et cum protinus surrexisset, et factus currum usque ad ædem ecclesiæ.

Σ'. Πάντες οὖν ἰδόντες τὸ παράδοξον σημεῖον τοῦτο, πανταχόθεν ἔφερον τοὺς ἀσθενούντας καὶ τοὺς ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων πονηρῶν· καὶ τῆ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἰθεράπευοντο ἅπαντες. Πᾶσα δὲ λατρικὴ τέχνη ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρὸς ἠσθίνει, διὰ τὸ παντοῖα πάθη ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναγύρωσ ἰᾶσθαι· ἐν οἷς Διονύσιος τοῦ πραιποσίτου βασιλικῆς βασιταγῆς, θυγατέρα καρθένον, ὀνόματι Δάφνην, δεινῶς ὑπὸ δαίμονος παιδευομένην, ἐν ὄλαις τρισὶν ἡμέραις ἰθεράπευεν. Ἐτέρην δὲ Μαμαλίου πρωτεύοντός τινος τῆς Συμυρίων πόλεως θυγατέρα, ὀνόματι Ἀγαματίαν ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου καταβρῆσομένην καὶ ἀφρίζουσαν καὶ ξηραίνουμένην ἰθεράπευσεν· Ζωίλαν δὲ ὀνόματι ἀπὸ τοῦ Πέτρας ἐλθοῦσαν καὶ ὑπὸ δαίμονος μαντικῷ ἐλεισινῶς συντριβομένην οὐκ εἰς μικρὸν χρόνον ἡλευθέρωσεν τῇ τοῦ Κυρίου χάριτι· ἄλλον δὲ πάλιν νεώτερον ἀπὸ Ὀρνῶν δρῶμενον υἱὸν πρεσβυτέρου ὀνόματι Νίκωνα ὑπὸ πνεύματος δεινοῦ παιδευόμενον, ἀγαγόντες οἱ τούτου γονεῖς, ἔρριψαν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου, δεόμενοι τοῦ ἐλεῆσαι τὴν τὸ ἀθλίου νεότητα καὶ ἑλευθερῶσαι αὐτὸν τοῦ ἀκαθάρτου δαίμονος. Ὁ δὲ ὁσίων ἀνὴρ ἔφη αὐτοῖς· Οὐκ ἔστιν ἄξιος τοῦ ἰαθῆναι. Πρὸς γὰρ παιδεῖαν ἐπεδόθη αὐτῷ ὁ σκόλωψ τοῦ πνεύματος, διότι πατριλοῖας ἐστίν. Ἀσθετηθέντες γὰρ πολλαῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐν μικρῇ ψυχῆς ὡμῶν, ὡμεῖς ἠτήσασθε τὸν Θεὸν παιδευθῆναι αὐτόν. Ἄφετε αὐτόν, συμφέρει γὰρ αὐτῷ. Οἱ δὲ ὡς γονεῖς ὑπάρχοντες καὶ τοῖς σπλάγγνοις νικώμενοι, ἀνεδόησαν μετὰ δακρύων, δεόμενοι εὐχεσθαι πρὸς τὸν Θεὸν περὶ αὐτοῦ, ὅπως λυτρωθῆ ἀπὸ τοῦ δαίμονος. Ὁ δὲ μακάριος συμπαθήσας τοῖς ἀκατασχέτοις δάκρυσιν τῶν γονέων, ἐκτε-

virī, conturbatis bobus, effecit, ut ii repente impetu, qui cohiberi non poterat, incitati, supinum in terram projecerint eum, qui traherat boves, nomine Eutyichianum ; quem excipiens currus, per totam perfregit omnem viscerum ejus compagem, sicque is exspiravit. Cum autem accepisset quod acciderat, servus Dei Parthenius, dixit : Hoc Satanica plane fecit malitia. Non impedies in hoc, diabole, opus Dei, et statim assumens secum pios viros, qui cum ipso erant, cucurrit ad locum : et stans prope cadaver, et sancta sua inclinans genua, cum lacrymis in teuse oravit ad Deum, dicens : Tu, Domine, omnipotens suppeditor vitæ et mortis, non ignoras propter quam causam auctor malorum inimicus, machinatus est mortem in tuum figmentum. Sed, o benignissime, nunc quoque ostende inanem ejus conatum : vitæ autem participem fac tuum servum Eutyichianum, ostendens iis, qui in te credunt, invictam tuam potentiam. Quoniam tu es solus Deus, et te decet gloria in sæcula. Amen. Cum autem vir justus Deo emisisset has preces, reversus est mortui spiritus in corpus ejus, et cœpit, qui fuerat mortuus, dicere in conspectu universi populi : Gloria tibi, Christe Deus, qui etiam susciperet esset sanus sicut prius, et accepisset boves traxit

VI. Tunc omnes, qui viderant hoc miraculum a deo præter opinionem, afferebant undique ægrotantes, et qui vexabantur ab immundis spiritibus : et gratia et virtute Domini Jesu corabantur omnes. Omnis autem ars medicinæ in diebus hujus sancti viri erat imbecilla, propterea quod omne genus morbi in nomine Domini nostri Jesu Christi gratis ab ipso curaretur. Inter quos Dionysius quoque præpositi filius, stirpe imperatoria, cum haberet filiam virginem, nomine Daphnen, quæ a dæmone graviter castigabatur, ipse eam totis tribus diebus curavit. Alteram autem Mamalī ejusdam filiam, qui erat princeps civitatis Smyrniensis, nomine Agalmatiam, quæ ab immundo spiritu vexata, spumam emittebat, curavit. Zoelem vero nomine, quæ ad Persas venerat, et a dæmone vaticinante miserabiliter conterebatur, haud ita longo post tempore, Domini gratia liberavit. Aliam autem rursus juvenem ex Hunnis ortum, presbyteri filium, nomine Niconem, qui ab immundo spiritu graviter castigabatur, adducentes ejus parentes, jecerunt ad pedes sancti, rogantes ut ejus miseretur juventutis, et eum liberaret ab immundo dæmone. Vir autem sanctus dixit eis : Non est dignus qui curetur ; ad castigationem enim datus ei fuit stimulus spiritus ; est enim parricida. Vos enim sæpe ab eo habiti contemptui, in animæ vestræ amarore a Deo petiistis, ut ipse castigaretur. Sinite eum sic esse, expedit enim. Illi vero, ut qui essent parentes et vincerentur visceribus, exclamaverunt rogantes cum lacrymis : Precare Deum pro ipso, ut liberetur a sævo et immani dæmone. Beatus autem Parthenius misertus abunde

profluentium lacrymarum parentum, intense Deum precatus est pro ipso, et protinus egressus fuit ab ipse dæmon, et mundatus fuit homo. Tunc parentes ejus eum sanum acceperunt, et domum redierunt, Deum laudantes atque glorificantes.

VII. Alexandria autem quædam nomine, ex Ariba, quæ est Abydo, draconalem habens spiritum, sibilans et multos interimens, allata est ad servum Dei Parthenium. Qui cum increpasset spiritum, curavit eam, et remisit ad suos. Synodii vero cujusdam Abydeni filiam virginem, quæ ab immundo spiritu vexabatur in montibus, parentes ejus comprehendentes, duxerunt ad justum: et cum manus ei imposuisset et esset precatus, eam curavit. Alium quoque, Axanum quemdam militem, qui omnes partes corporis habebat dissolutas, duxerunt ad servum Dei Parthenium. Quem aqua madefaciens et precans, sanum misit domum suam ambulantiem. Quemdam autem alium, nomine Alanam, genere Syrum, operatione mali, qui in eo habitabat, dæmonis, ex tabula catechumenorum sanctæ ecclesiæ, quam condidit sanctus vir Parthenius, suspensum et tractum et effectum mortuum, ad cadaver adveniens Dei famulus, illum quoque vivificavit precibus, et ab eo fugavit dæmonem. Eutropus vero quidam nomine, ex Pareo, uxorem suam duxit ad sanctum, quæ habebat spiritum immundum, et rogabat eum multum, ut pro ipsa rogaret, ut curaretur a dæmone, qui ipsam vexabat. Vir autem sanctus cedens ejus precibus, cum eam accepisset, et in ejus oculos inspirasset, et super caput ejus esset precatus, liberavit a dæmone. Tunc maritus ejus Deum glorificans, ivit in domum suam cum ipsa. Acaciam vero quamdam nomine, ex pago qui dicitur Celæus, quæ ab immundo spiritu consumebatur, ad eum adduxerunt, et gratia et virtute Domini Jesu sanam dimisit. Eucheria quædam nomine, uxor Agapii magistriani Pageleui, veneficio attentata, cum ei roderentur intestina, allata est ad sanctum; et cum tribus diebus ei esset precatus, et ex oleo sanctorum eam potasset, sanam remisit in domum suam.

VIII. Maximianus quidam nomine, ex Byza civitate Thraciæ, qui erat discipulus unius ex iis qui sunt apud nos diaconi, nomine Psertæ: hic ergo Maximianus cum incidisset in morbum torminis intestinorum, desperatus fuerat ab omnibus. Cum id autem rescivisset ejus parentes, Byza venerunt Lampscam ad eum sepeliendum: et cum eum accepissent eum lectulo, fide ducti, ferunt eum in sanctam ecclesiam, et eum ponunt in ingressu episcopi, per quem Dei servus erat transiturus. Cum vero in eum locum venisset sanctus vir Parthenius, et vidisset eum in lecto jacentem, et ejus parentes lamentantes, et omnes, qui cum eis aderant, lacrymantes, ipse quoque est lacrymatus: et cum flexisset genua, Deum pro ipso est precatus, et virtute ac gratia Domini nostri Jesu Christi, ad ipsum re-

Α νῶς προσηύξατο πρὸς τὸν Θεὸν περὶ αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ ἐπιμόνη, καὶ ἐκαθάρσθη. Ἐλάθον δὲ αὐτῷ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ὑγιῆ, καὶ ἀπῆλθον δοξάζοντες τὸν Θεόν.

Z'. Ἀλεξανδρία δὲ τις ὀνόματι ἀπὸ Ἀρίθης τῆς κατὰ Ἀβυδὸν δρακονταίου ἔχουσα πνεῦμα, σφρίζουσα καὶ ἀνκίρουσα πολλοὺς, ἠνέχθη πρὸς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιτιμῆσας τῷ πνεύματι, ἴστω αὐτὴν, καὶ ἀπέλυσεν εἰς τὰ ἴδια. Συνοδίου δὲ τινα ἀπὸ Ἀβυδῶν θυγατέρα καθέρον ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου ἐλαυνομένην ἐν τοῖς ὄρεσιν συλλαβόμενα οἱ ταύτης γονεῖς ἤγαγον πρὸς τὸν δίκαιον· καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας καὶ ἐπευξάμενος ἴστω αὐτὴν. Ἄλλον ἄξανόν τινα στρατιώτην, ἔχοντα πάντα τὰ μέλη αὐτοῦ παρεϊμένα, ἤγαγον πρὸς τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ, ὃν ὕδατι βρέχων καὶ ἐπευχόμενος, ὑγιῆ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπέστειλε περιπατοῦντα. Ἔτερον δὲ τινε Σύρον τῷ γένει, ὀνόματι Ἀλαεῶν, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πονηροῦ τοῦ ἐνοικούντος δαίμονος ἐκ τοῦ διστίγυ των κτηλουμένων τῆς ἀγίας ἐκκλησίας ἡς ἔκτισεν ὁ ἅγιος ἀνὴρ κρεμασθέντα καὶ νεκρὸν ἀποτελεσθέντα ἐπιστάς τῷ πτώματι ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ, δι' εὐχῆς κακεῖνον ἐξωσποίησε καὶ τὸν δαίμονα ἀπ' αὐτοῦ ἐφυγάδευσεν. Ἐκτροπος ἐκ τῆς Παρίας ἤγαγε τὴν ἐκτουτοῦ γαμετὴν πρὸς τὸν ὅσιον ἔχουσαν πνεῦμα ἀκαθάρτον, καὶ παρεκάλει πολλὰ, ἵνα εὐζηται ὑπὲρ αὐτῆς, ὅπως ἰαθῆ ἀπὸ τοῦ ἐνοχλοῦντος αὐτὴν δαίμονος. Ὁ δὲ εἶδας τῆ παραλλήσει, προσλαβόμενος αὐτὴν, καὶ ἐμφυσήσας εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἐπευξάμενος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς δοξάζων τὸν Θεόν, ἀπίει εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἅμα αὐτῇ. Ἀκακίαν δὲ τινε ἀπὸ τοῦ κτήματος οὔσαν τοῦ λεγομένου Κηλίου, ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου συντριβομένην ἤγαγον πρὸς αὐτὸν καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἐκβαλὼν τὸ δαιμόνιον, ὑγιῆ ἀπέλυσεν. Εὐχερία τις ὀνόματι, γαμετὴ Ἀγαπίου μαγιστριανοῦ Ἡρακλιώτου ὑπὸ φαρμακείας ἐπιπρασθεῖσα καὶ τὰ ἐνὶ τοῦ διατρῶγομένην, ἠνέχθη πρὸς τὸν ὅσιον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐπευξάμενος αὐτῇ καὶ τοῦ ἐλαίου τῶν ἁγίων ποτίζων, ὑγιῆ ἀπέστειλεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

H'. Μαξιμιανός τις ὀνόματι ἀπὸ Βιζῆς (B) τῆς πόλεως Θράκης, μαθητεύων ἐνὶ τῶν παρ' ἡμῖν διακόνων, ὀνόματι Ψέρτην, — οὗτος ὁ Μαξιμιανὸς ἀρρωστὴς δυσεντερίῳ περιπεσὼν, ἀπεγνώσθη. Μαρτύνης δὲ οἱ τούτου γονεῖς, ἦλθον ἀπὸ Βιζῆς ἐν λαμπάκῳ ἐπὶ τὸ θέψαι αὐτόν. Καὶ λαβόντες αὐτόν σὺν τῷ κλινιδίῳ, πίστει φερόμενοι ἄγουσιν αὐτόν ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ, καὶ τιθέασιν αὐτόν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἐπισκόπου, δι' ἧς ἔμελλεν ἀνίεσαι ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ. Ἐλθὼν δὲ ὁ ὅσιος ἀνὴρ καὶ ἰδὼν αὐτόν ἐν τῇ κλίνῃ ἄπνον κείμενον, καὶ τοὺς γονεῖς ὀλοφυρομένους, καὶ πάντας τοὺς συμπρόντας κλιόντας, ἐδάμασσε καὶ αὐτοὺς, καὶ κλίνας τὰ γόνατα προσηύξατο πρὸς τὸν Θεόν περὶ αὐτοῦ, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐκ' αὐτόν, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Δούς δὲ

(3) Urbs Thraciæ a Ptolemæo nominata III, 11. Plinius IV, 11: « Byzia, arx regum Thraciæ, a Torei nefasto crimine invisâ hirundinibus. »

αὐτῷ χεῖρα ἀνέστησεν καὶ ἀπέδωκε τοῖς γονεῦσιν, ὡς πᾶσαν τὴν πόλιν δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. Γυνὴ δὲ τις διάκονος, Ἀσθήρου κώμης τῆς Χερσονήσου, ὀνόματι Θεοφίλα καὶ σὺν αὐτῇ Ῥουφίνα ἀείπει· ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης, ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πύρετος γενοῦσα, ἠνέχθησεν τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ, ὡς ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ὕδωρ ἐπιβρέχων καὶ ἐπευχόμενος, τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ὑγιατε ἀπέπεμψεν εἰς τὰ ἴδια. Ἰλαρίου τινὸς πρεσβυτέρου ἀπὸ Σανσαδίας, υἱὸς μονογενῆς, ὀνόματι Θαλάσσιος, ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ ἕξω τῶν φρενῶν γενόμενος, ἠνέχθη τῷ δαίμῳ · ὅν καὶ ἐπευχόμενος ἐβλαίε ἐπὶ τὰς ἡμέρας εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἤγγεν, καὶ εὐχαριστοῦντα τῷ Κυρίῳ σὺν τῷ Πατρὶ ἀπέλυσεν. Γραῖδα δὲ τινα τενιχρὰν ὀνόματι Καλιόπην καὶ σὺν αὐτῇ ἑτέραν ὀραν, ὀνόματι Κυρικκὴν, ἀμφοτέραις ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου παιδευομέναις ἤνεγκαν πρὸς αὐτὸν, καὶ διὰ τῆς πρὸς Θεὸν εὐχῆς ἐθεράπευσεν · δούς τε αὐταὶ καὶ τὰ πρὸς διατροπὴν ἀπέλυσεν.

qui per suas ad Deum preces ambas curavit. Cum necessaria, dimisit in pace.

Θ'. Πρὸς δὲ τούτους καὶ τοὶ ἄλλοι τοῖς ἀνεκδιτηγῆτοισι θαυμασίους συνέβη τότε τὸ θαυμαστὸν βαρπτον τῆς πορφύρας ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου ἐνέκηψαντος, ἐμποδίζεσθαι, καὶ μὴ ἀποτελεῖν τὴν ἐξ ἔθους βαφὴν, ἀλλὰ καὶ φανερώς ἐπιφαίνεσθαι τὸν ἀκάθαρτον δαιμόνα τοῖς βαρπτοῦσιν καὶ μὴ συγχωρεῖν τὸ βασιλικὸν ἀποτελεῖσθαι ἔργον, ὡς ἐκ τούτου πολὺν κίνδυνον καὶ ζημίαν ὑπομένειν τοὺς δουλεύοντας καὶ τοὺς βάρπτες. Ταῦτα μαθὼν ὁ δοσις ἀνὴρ, προθύμως εἰς τὸν τοῦ βαρπίου παρεγένετο τόπον, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ἐνεργούντα ἀκάθαρτον δαιμόνα, καὶ ἐπιτιμήσας αὐτὸν ἐπὶ τῷ φοβερῷ καὶ ἁγίῳ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἄφηντον αὐτὸν πεπεσῆκεν ἀπὸ πάσης τῆς ἐνεργείας, ἐκείνου κράξαντος εἰς ἐξίκουσιν πάντων, ὅτι ὑπὸ πυρὸς ἐλαύνεται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Κελεύσαντος δὲ τοῦ ἁγίου ἐγένεσαν οἱ βάρπτες τοὺς λέβητας, καὶ παρόντος αὐτοῦ ἐχάλων ἔριον καὶ τὴν ἐέουσαν βαφὴν ἀνεμποδίστως ἐξ ἐκείνου ἔδεχτο καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον · καὶ οὕτως ἐρρύσθησαν οἱ τε πολιτευόμενοι καὶ οἱ βάρπτες πάντες τοῦ βασιλικοῦ κινδύνου.

1'. Τεράστιον θέαμα γενόμενον ὑπὸ τοῦ δαίμου τοῦτο Πιτρὸς ἡμῶν Παρθενίου ἀκούσατε. Ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν θύων ἀλαίας ὅτε οἱ μὲν ἰχθύες ὄρωντο τοῖς ἀλιεῦσιν, ὡς ἦδη ἐν χερσὶν ὑπάρχοντες · χαλωμένων δὲ τῶν δικτύων οὐδὲν πλέον ἦν οὐδὲ τὸν κόπον μόνον ὑπέμενον. Τοῦτο δὲ ὑπὸ διαβολικῆς αὔρας τὸ ἐμπόδιον ὑπῆρχεν, οὐκ εἰς ἐν ἡ δεύτερον ἐμπόριον γενόμενον, ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν παραλίαν, ἄχρις Ἀβύδου. Καὶ συναχθέντες ἄπαντες ἐπὶ τῷ αὐτῷ, ἐδεήθησαν τοῦ δικαίου ἀνδρός, εὐξασθαι πρὸς τὸν Θεὸν περὶ αὐτῶν. Εὐχόμενος δὲ αὐτοῦ μετὰ νηστείας καὶ κλαυθμοῦ, ἐφάνερωσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς τὴν σατανικὴν ἐνέργειαν. Ὁ δὲ διεγερθεὶς οὐκ ἄκησεν παραγενέσθαι ἐν ἐκείτῳ ἐμπορίῳ ἕως Ἀβύδου, καὶ εὐλογῶν ὕδωρ καὶ ἰμβέλλων ἄλας, ἰσικαλούμενος τὸν Θεὸν

(5) Vide hic aquam benedici cum sale.

A versus est spiritus : et statim assedit, qui fuerat mortuus, et cœpit loqui. Data autem ei manu, fecit eum surgere, et sanum reddidit parentibus, adeo ut universa civitas Deum laudaret propter factum miraculum. Quædam autem mulier diaconissa, nomine Theophila, ex Asermo vico Cherronesi, et cum ipsa, Rufina impubes ex eodem vico, ab immundo spiritu dissoluta, et effecta paralytica, alatae sunt ad sanctum virum. Quas paucis diebus aqua irrigans et precans, virtute Domini sanas emisit ad suos. Hilarii cujusdam presbyteri ex Ausadia filius unigena, nomine Thalassius, qui a maligno spiritu fuerat mente motus, portatus est ad sanctum. Quem cum accepisset, orans totos septem dies, reduxit ad naturam, et Domino agentem gratias, cum patre remisit ad patriam. Vetulas vero quasdam duas pauperes, quarum uni nomen erat Calliope, alteri vero Cyriaca, quæ ambæ ab immundo spiritu castigabantur, tulerunt ad Sanctum : autem eis quoque dedisset ea quæ erant ad victum

IX. Præter hæc autem et alia, quæ narrari non possunt, sancti hujus viri miracula, accidit ut officina quoque, in qua tingebatur purpura, impediretur ab immundo spiritu, qui in eam incubuerat, et non efficeret eam quam solebat tincturam : sed etiam immundus dæmon appareret tinctoribus, et opus imperatoris non sineret effectum reddere : adeo ut ex hac re magnum periculum et damnum servi sustinerent et tinctores. Quamobrem cum rescivisset homo Dei Parthenius et ab eis fuisset rogatus, prompto et alacri animo venit ad locum officinæ : et cum advocasset immundum operantem dæmonem, et eum increpasset terribili et sancto nomine Christi, fecit eum evanescere ab omnibus finibus, illo clamante omnibus audientibus : Tanquam ab igne expellor in gehennam ignis. Cum autem jussisset Sanctus, tinctoribus impleverunt lebetes, et eo præesente immiserunt lanam. Ea vero ab illo tempore, eam, quam oportebat tincturam citra ullum impedimentum accepit etiam in futurum. Sicque et qui gerebant rempublicam, et tinctoribus omnes liberati fuerunt a periculo imperatoris.

X. Audite aliud quoque magnum miraculum, quod factum est a sancto Patre nostro Parthenio. Tempore piscationis thynnorum, cernebantur quidem pisces a piscatoribus, tanquam qui jam essent in manibus. Cum laxarentur autem retia, nihil proficiebant, sed laborem inanem sustinebant. Fuit vero hoc a diabolica aura impedimentum non in uno tantum aut altero emporio, sed in tota regione maritima usque ad Abydum. Omnes autem simul congregati, rogarunt virum justum, ut Deum pro eis precaretur. Eo vero precante cum jejuniis et fletu, Deus ei aperuit causam et Satanicam operationem. Exspectatus autem, citra inoram profectus est in unum quodque emporium usque ad Abydum, et aquam benedicens, et sal injiciens (5), et

Deum invocans, jussit afferri retia, et eo præsente piscium consuetam facere piscationem. Tunc cum magno gaudio sua retia laxantes, Domini virtute et sancti precibus, tanta bona consecuti sunt in piscatione, ut præteriti temporis defectum supplerint. Sedente autem viro sancto in emporio Catapteles, cum piscatio fieret piscium, reteque traheretur, thynnus maximus e reti exsiliens, se projecit ad pedes sancti. Quem cum signasset, et precatus esset, jussit scindi et distribui fratribus ad gloriam Dei.

XI. Aliquando Heracleotem quemdam nomine Callistum, cui a diabolica operatione fuerant pedes soluti, duxerunt ad beatum Parthenium. Quem quidem, cum esset precatus, et curasset virtute Domini, propriis pedibus ambulatantem remisit in domum suam, lætantem et Deum glorificantem. Alium autem quemdam, nomine Lesbum, ex insula, quæ dicitur Oa, duxerunt ad hominem Dei. Qui quidem a pedibus ad caput usque erat totus ulceratus, a leproso nihil differens. Eum oleo ungens et precans tribus diebus, sanum remisit ad suos. Ex magnis ergo et multis miraculis, quæ a sancto Patre nostro Parthenio Dei gratia facta sunt, partem, prout potui, significavi vestræ charitati: non tanquam de Patre et decore verba faciens ad eum orandum, propter id, quod dicitur: «Perdet Dominus omnes, qui loquuntur mendacium 2:» sed res ipsæ testantur, etiam quæ sunt post ejus obitum. Unde etiam cum eo adhuc vivo usus aliquando eum vocasset, ivit in Thraciæ metropolim Heracleam: et conveniens archiepiscopum, qui illic erat, nomine Hypatianum, qui ad extrema fere erat redactus, rogavit causam morbi. Cum per divinam autem revelationem cognovisset beatus Parthenius, eum castigari propter avaritiam, ut qui res pauperum usurparet, et eos illis privaret, manere ivit rursus ad eum visendum, et ei dicit: Surge, magne domine. Non enim laboras infirmitate corporis, sed castigaris propter morbum animæ. Hæc ergo deponere, et rursus evades sanus. Respondit ægrotus et dixit: Scio ego quoque me esse peccatorem, et ideo castigari. Sed ora pro me, rogo te, ut lever meis iniquitatibus. Dicit ei sanctus Parthenius: Si quis in hominem peccaverit, de eo fortasse exaudiet oratio: morbus autem tuus ad Deum tendit. Quæ sunt ergo pauperum, redde Deo, et eris semper sanus animo et corpore. Tunc is ad se rediens, dixit: Revera, Pater, peccavi Domino meo: Dominus vero justus: et protinus accersito suo œconomō, jussit in medium afferri, quicquid auri collectum fuerat ex pauperibus. Cum autem satis auri fuisset allatum, sanctum rogavit episcopus, ut id distribueret pauperibus. Ille vero non sustinuit, dicens: Cum Deus tibi det vires, tu per te ipsum redde eis, quæ sua sunt.

² Psal. x, 7.

(4) Sic. ms. ; fort. οὐχ εἴλητο.

Ἀ ἐπέβρινα τοῖς δικτύοις καὶ ἐπέτρπε πρὸντος αὐτοῦ τὴν συνήθη ἄγραν τῶν ἰχθύων ποιήσασθαι. Τότα χαλῶντες μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὰ δίκτυα, τῇ ἐνδύμῃ τοῦ Κυρίου καὶ τῇ εὐχῇ τοῦ ὁσίου τοσοῦτον ἀγαθῶν ἐντὸς ἐγένοντο ἅπαντες ἐν τῇ ἄγρα, ὡς καὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου ἀναπληρῶται τὸ λείπον. Καθημένου δὲ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς ἐν τῷ κατὰ Πτελαίας ἐμπορίῳ, καὶ γινομένης τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων, ἐλκομένου τοῦ δικτύου, θύνος μέγιστος ἐκ τοῦ δικτύου προσηθίσας, ἔβριψεν αὐτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς, ὅνπερ σπραγίσας καὶ ἐπευξάμενος ἐκέλευσεν κτηθῆναι καὶ τοῖς ἀδελφοῖς διαδοθῆναι εἰς εὐξεν Θεοῦ.

ΙΑ'. Ἡρακλεώτην μονηρίῳ ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας παρεθέτω τοὺς πόδας ὀνόματι Κάλλιστον ἤγαγον πρὸς τὸν μακάριον, ὃν ἰσάμενος τῇ ἐνδύμῃ τοῦ Κυρίου ἰδοὺς ποσὶν περιπατοῦντα ἀπίεμφαν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἔτερον δὲ τίνα ὀνόματι Λεσίον ἀπὸ τῆς νήσου τῆς λεγομένης Ἰμας ἤγαγον πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ ὅλον ἡλωκωμένον ἀπὸ τῶν ποδῶν ἕως κεφαλῆς, μηδὲν διαφέροντα λεπροῦ, ὃν ἀλείφον ἐλαίῳ, καὶ ἐπευχόμενος ἐν τρισὶν ὄλαις ἡμέραις ὑγιᾶ ἀπίστευεν. Ἐκ πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων θαυμασίων ὑπ' αὐτοῦ χάριτι Χριστοῦ γεγονότων ἐν μέρει καὶ ὁ ἠδυνήθη ἐγνωρίσα τῇ ἀγάπῃ ὁμῶν, οὐχ ὡς διδασκάλου ποιούμενος λόγον ἐπὶ τὸ σεμνῶναι, διότι «ἀπολεῖ Κύριος πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος,» ἀλλ' αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ καὶ μετὰ τέλος γινόμενα: χρεῖας αὐτὸν καλεσάσης, κατέλασε τὴν μητρόπολιν Ἡράκλειαν τῆς Θράκης, καὶ συντυχῶν τῷ ἐπίτῃ ἀρχιεπισκόπῳ ἐσχάτως ἔχοντι, ἐπέθετο τῆς ἀβυστίας τὸ αἴτιον. Γνωὸς δὲ διὰ θεῖας ἀποκαλύψεως ὅτι φιλαργυρίας ἐνεκεν παιδεύεται, νοσηζόμενος τὰ τῶν πτωχῶν, καὶ τούτους στερισκῶν, τῇ ἔωθεν ἀπῆλθε πάλιν εἰς ἐπίσκοπον αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ· «Ἐγείρε, ὁ μέγας. Οὐ γὰρ ἀβυστίαν σωματικὴν ἔχεις, ἀλλὰ νόσον ψυχικὴν παιδεύη· τώτην ἀπόθου, καὶ αἰθεῖς ὑγιαίνεις. Λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος· Οἶδα καὶ αὐτὸς ὅτι ἀμαρτωλὸς εἰμι καὶ τούτου χάριτι παιδεύομαι· ἀλλ' εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ ὅπως κουρισθῶ τῶν ἀνομιῶν μου. Λέγει αὐτῷ ὁ ὁσιος· Ἐὰν εἰς ἄνθρωπὸν τις ἀμάρτη, ἴσως ἢ περὶ αὐτοῦ εὐχὴ ἀκουσθήσεται· τὸ σὸν τόσμη εἰς Θεὸν συντελεῖ. Ἀπόδος οὖν τὰ τῶν πτωχῶν τῷ Πεῳ, καὶ ἔσῃ ὀγιῆς ψυχῇ τε καὶ σώματι. Τότε εἰς αὐτὸν ἔλθων εἶπεν· Ἐπ' ἀληθείας, Πάτερ, ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ Κύριος δίκαιος. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν διέπεινε αὐτοῦ, ἐκέλευσεν εἰς μέσον ἔλθειν πᾶν τὸ ψροσόν τὸ ἐκ τῶν πτωχῶν συνχθῆν, καὶ ἠνέχθη χρυσίον ἰκανόν. Παρεκάλει δὲ τὸν ὅσιον ὁ ἐπίσκοπος, διαδοῦναι αὐτὸ τοῖς πτωχοῖς· ὁ δὲ οὐκ ἤλατο (4) εἰπὼν, τοῦ Θεοῦ ἐπισχύοντος σε, οὐ δ' ἐζυτοῦ ἀπόδος αὐτοῖς τὰ αὐτῶν. Τότε καθεσθεις ἐπὶ φορτίῳ ἀπῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον τῆς ἁγίας μάρτυρος Γλυκερίας, καὶ συναγαγῶν πάντας τοὺς πενομένους τῆς πόλεως, πᾶσι διέδωκεν ἀφειδῶς. Ὁ δὲ φιλάνθρωπος Θεὸς ὁ τὰ δὲ λεπτὰ τῆς πενιχρᾶς χήρας μὴ παριδῶν, καὶ τὴν πλουσίαν πρόθεσιν τῆς χήρας ἐπὶ

Ἐλίου τοῦ προφήτου ἀποδεξάμενος, καὶ τῆς ἑναγούσας πόρνης τὰ δάκρυα μὴ ἀποστραφείς, καὶ τοῦ τελώνου τὸν στενηγῶδον δικαιοῦτας, αὐτὸς καὶ τοῦ προῤῥηθέντος ἀρχιεπισκόπου τὴν μετάρμελον εἰσδεξάμενος, ἐν τρισὶν ἡμέραις τελείαν παρέσχε τὴν ὑγίαν.

propositum acceptum habuit tempore Eliæ prophetæ, et pauperis flagitiosæque meretricis lacrymas non est aversatus, et publicani suspirium comprobavit, ipse quoque prædicti archiepiscopi acceptam habens poenitentiam, in tribus diebus ei perfectam præbuit sanitatem.

1B'. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ θεράπων Παρθένιος περιῆγεν ἐφ' ἐκείτης τοὺς εὐκτηροὺς οἴκους τῆς πόλεως, τὰς συνήθεις εὐχὰς ἐπιτελῶν· ἐν οἷς εἰσελθὼν ἐν τῷ κατὰ Χλίας μαρτύριον οὕτως ἐπιλεγόμενον, εὗρεν ἐκεῖ τινα κατακείμενον ὄλον ξηρόν. Αἰτήσας δὲ ἔλαιον καὶ ἐπευξάμενος, κλίνας τε τὰ γόνατα, μετὰ Ἰακρόν ἔδεδετο τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἀναστὰς ἐκ τῆς προσευχῆς, ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τοῦτον τῷ ἐλαίῳ διαμαλάσων, εὐθύς καὶ παραγῆμα ἀνέστη, σεν, καὶ ὑγιῆ εἰς τὰ ἴδια ἰδίοις ποσὶν ἀπίενοι ἀπέτρεψεν. Τούτου δὲ γενομένου τοῦ παραδόξου θαύματος ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ πόλει, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενείας, κατέδραμον πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ ὑγιαίνε ὑπέρστροφον ἄπαντες. Συμπάρῃν δὲ αὐτῷ καὶ Ὑπατιανός, ὁ κατ' ἐκεῖνου κειροῦ ἀρχιδιάκονος τῆς πόλεως Ἡρακλείας, ὅτε τὰ θαυμάσια ἐγένοντο. Ὅπερ θεασάμενος, πίστευε εἰς πόδας τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς πορρακαλῶν αὐτὸν μετὰ δακρῶν, ὅτι ἐν κτήματι αὐτοῦ ἔσκαρται πολλὰ, ὑπὸ δὲ τῆς ἀβροχίας ἄπαντα ἐξηράνθη· ἀλλὰ παραγενοῦ ἐπὶ τὸν τόπον καὶ προσεῦξαι πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως παράσχη ὕετον τῇ γῆ, ἵνα σωθῆ πᾶσα ἡ πατρίς. Ὁ δὲ ὄσιος ἀνὴρ προθύμως ἐπὶ τὸ προσκαίμενον ἐβάδιζε· καὶ γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, καὶ ἰδὼν ἄπαντα ἐξηραμμένα, κλίνας τε τὰ γόνατα καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸς ἀνατείνας, μετὰ δακρῶν ἔδεδετο τοῦ Θεοῦ καταπέμψαι ὑετὸν τῇ γῆ εἰς καρποφορίαν. Ὁ δὲ φιλόφρων Θεὸς ὁ αἰεὶ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιῶν, ἔτι τῆς εὐχῆς ἐν τῷ στόματι τοῦ ἁγίου οὐσης, συνεσχέθη ὑπὸ νεφῶν ὁ οὐρανὸς καὶ κέτεισιν ὕετος καὶ ἐκόρρασε πᾶσαν τὴν γῆν. Εἰσελθόντων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ ἀγρῷ, ἐπεζήτησεν οἴκημα, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς ἐκτελείσει. Καὶ εἰσῆγγεν αὐτὸν ὁ ἀρχιδιάκονος ὁ κύριος τοῦ ἀγροῦ εἰς ἓνα τῶν κοιτωνίσκων, καὶ διευκτέρευσεν ἐκεῖ ἐν ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ ἔωθεν προσκλεσάμενος τὸν ἀρχιδιάκονον, ἔφη αὐτῷ· Πρόσεχε ἑαυτῷ· οὐ γὰρ ἄγνοεῖς, ὡς ἐκπαίδευσθὴ ὁ ἐπίσκοπος διὰ φιλαργυρίαν· ἔδειξεν γὰρ μοι ὁ Θεὸς ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι ἐπίσκοπος γενήσῃ οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας. Ὅρα οὖν, ἵνα τῶν πτωχῶν πρόνοιαν ποιῶν ἔσῃ· τοῦτο γὰρ ὑπὲρ πάντα τὸν Θεὸν θεραπεύει.

Deus hac nocte, te non multis post diebus futurum episcopum. Vide ergo, ut semper curam geras pauperum, hoc enim Deum placat super omnia.

1Γ'. Παρεκάλει οὖν αὐτὸν ὁ ἀρχιδιάκονος, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὸ κτήμα καὶ ἐπευξῆται ταῖς χώραις καὶ ταῖς ἀμπελοῖς· ἐν οἷς εἰσελθὼν εἰς μίαν μερίστην χώραν μηδὲν ἔχουσαν εἶπεν αὐτῷ· Διὰ τί αὐτὴν οὐκ ἔσπειρας μεγίστην οὖσαν; Ὁ δὲ σύνδικλος γενόμε-

Tunc is sedens in lectica, ivit ad templum sanctæ martyris Glyceriæ : et cum congregasset omnes pauperes civitatæ, affatim omnibus distribuit. Benignus autem et clemens Deus, qui viduæ duo minuta non despexit numismata, et rursus dives viduæ propositum acceptum habuit tempore Eliæ prophetæ, et pauperis flagitiosæque meretricis lacrymas non est aversatus, et publicani suspirium comprobavit, ipse quoque prædicti archiepiscopi acceptam habens poenitentiam, in tribus diebus ei perfectam præbuit sanitatem.

XII. Dei vero servus Parthenius quotidie obibat sacras ædes civitatæ, consuetas preces in eis peragens. Quodam autem die in martyrium, quod Achilles dicitur, invenit illic hominem quemdam jacentem omnino aridum. Cujus misertus, cum oleum petiisset, flexis genibus, cum lacrymis oravit pro ipso benignum et clementem Deum. Et cum deinde surrexisset a precatione, sensim et paulatim eum sancto oleo molliens, protinus et ipsa hora fecit eum sanum surgere, et jussit eum suis pedibus ad suos redire Deum glorificantem. Cum hoc autem terribile et quod opinionem superat miraculum factum esset in Heraclea civitate, quicumque habebant ægrotos, cum eis concurrebant ad Dei hominem Parthenium, et virtute Domini nostri Jesu Christi, omnes revertebantur sani. Simul vero cum eo aderat etiam Hypatianus, qui illo tempore erat archidiaconus civitatæ Heracleæ, quando hæc fiebant miracula. Quæ cum vidisset, procidit ad pedes sancti viri, rogans eum cum lacrymis et dicens, quod in prædio multo sua quidem sunt seminata, propter pluviam autem egestatem omnia sunt exsiccata. Sed, veni ad locum, dicebat, o venerande Pater, et ora Deum, ut terræ præbeat pluviam, ut conserveat universa nostra patria. Venerandus vero et sanctus vir Parthenius, ivit prompto et alacri animo. Cumque venisset ad locum, et vidisset omnia exsiccata, lacrymatus est, flexisque genibus diu precans eum lacrymis, clementem Deum rogavit, ut pluviam in terram demitteret ad fructus producendos. Benignus autem et clemens Deus, qui semper facit voluntatem eorum qui ipsum timent, cum adhuc preces essent in ore ejus, tectum fuit cælum nubibus, et descendit multa pluvia, et satiavit terram. Ingressis autem ipsis in agrum, quæ sivit habitaculum, in quo preces suas perageret. Archidiaconus vero Hypatianus, qui fuit etiam agri dominus, introiit eum in unum ex suis cubiculis. Qui pernoctavit illic in orationibus: et cum mane accersisset archidiaconum, dixit ei: Attende tibi, o frater; non enim ignoras episcopum tuum fuisse castigatum propter avaritiam. Ostendit enim mihi

XIII. Sanctum autem rogavit archidiaconus, ut veniret in suum prædium, et bene precaretur agris et vitibus. Ingressus vero beatus in unam maximam regionem, quæ nihil habebat, dixit ei: Cur non seminasti eam, cum sit maxima? Archidiaconus

autem lacrymans, dixit : Seminata quidem est, o bone : sed mea peccata et pluvia defectus eam, ut vides, exsiccauit. Dicit ei sanctus : Quot modios tibi præbuit Deus ex hac regione? Ille dixit: Mille, o bone. Sanctus autem dixit ei : Ne sis tristis, o frater. Omnia sunt possibilia credenti. Sed Deus tibi dicit per me peccatorem, quod si in tempore æstatis fructum qui ex hoc agro nascitur, solum triveris, invenies sicut dixisti, mille modios, quoniam leve est in conspectu Domini hæc facere. Eum quoque introduxit in vineam recens plantatam : erat autem omnino exsiccata et exesa a verbibus, propter pluvia egestatem : erat vero totus satis amplius, ut caperet sementem octoginta modiorum. Beatus autem sale injecto, totam vitem conspersit, et dixit archidiacono: Esto bono animo: nam Deus dat tibi ex hoc loco satis magnam benedictionem, sicut ei placet. Cum vero ingressi essent in civitatem, ivit ad episcopum, ut ei valediceret, et navigaret. Ille autem ei processit obviam, et eum est complexus. Ii vero cum assedissent, sanctus dixit episcopo: Annuntio tibi, o domine, quod post non multos hos dies excedes e corpore, et migrabis ad Dominum. Ecce enim Christus te accersit, qui est verus Deus noster, et bonum successorem relinques, ut mihi revelavit Dominus, dominum Hypatianum, tuum archidiaconum. Dixit episcopus: Fiat voluntas Domini. Et cum se invicem osculati essent in osculo sancto, Heraclea sanctus navigavit Parthenius, et venit in suam civitatem Lampsacum.

XIV. Accidit autem non multis post diebus, ut morbo correptus Heracleæ episcopus, in Christo requiesceret. Pro ipso vero factus est episcopus dominus Hypatianus archidiaconus, convenienter ei quod dixerat servus Dei Parthenius. Cum esset autem æstas, egressus episcopus Hypatianus in agrum suum ad colligendos fructus terræ, et metendum id quod erat natum ex exsiccata et squalida regione, invenit mille modios plenos frumento, convenienter verbo servi Dei Parthenii. Similiter vero in tempore quoque vindemiarum, ex plantatione exsiccatarum vinearum Deus dedit magnam vini quantitatem. Qui cum experientia accepisset eventum ejus, quod sanctus prædixerat, decimam fructuum utrumque, nempe tam aridorum quam humidorum, navi impositam duxit Lampsacum, ut sancto offerret, maximas ei agens gratias. Ille autem noluit accipere, dicens domino Hypatiano episcopo: Deo agens gratias in omnibus, eas distribue nostris fratribus, et cum se invicem salutassent, reversus est sanctus episcopus Heracleam, et distribuit frumentum et vinum suis fratribus, ut jusserat homo Dei. Episcopus ergo Hypatianus non cessavit usque ad finem vite, narrare omnibus Dei magnalia quæ fecit cum ipso per servum suum Parthenium.

XV. Cum ergo in hac pia et angelica vita refulsisset in terra Dei servus et vir venerandus Parthenius, et multos convertisset a simulacris ad Deum virum, perinde ac morbo arreptus, a Deo vocatus, requie-

νος ἔφη · Ἐσπαρται, δέομαί σου · ἀλλ' αἱ ἐμαί ἀμαρτίαι καὶ ἡ ἀβροχία ταύτην, ὡς ὄρας, ἀπεξήρα-
νεν. Λέγει αὐτῷ ὁ θεός · Πόσους μοδίους παρεχθὲν
σοι ὁ θεὸς ἐκ τῆς χώρας ταύτης ; Ὁ δὲ εἶπεν· Χι-
λίους, δέομαί σου. Ὁ δὲ θεός εἶπεν αὐτῷ · Μὴ ἀθί-
μαι · πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Πλὴν λέγει· εὐ-
δοῖ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θέρους
τὸν γινόμενον καρπὸν τῆς χώρας ταύτης κατὰ μόνες
ἀλοήσας, εὐρήσεις, καθὼς εἴρηκας, τοὺς χιλιούς μο-
δίους, δίδοι κοῦφον ἐνώπιον θεοῦ ποιῆσαι ταῦτα.
Εἰσῆγάγεν δὲ αὐτὸν καὶ εἰς ἀμπελώνα νεφροῦτον, καὶ
ἦν ἐξηραμμένους ὄλος καὶ σκωληκώδρωτος ἐκ τῆς
ἀβροχίας. Ἦν δὲ ὁ τόπος ἰκανὸς ὡς μοδίων ὀδοή-
κοντα σπόρου · καὶ ἐμβλῶν ἄλλας κατέββανεν πάντες
τὸν ἀμπελώνα, καὶ εἶπεν τῷ ἀρχidiaκόνῳ · Εὐθὺς
ἔσο, διότι δίδωσίν σοι ὁ θεὸς ἐκ τοῦ τόπου τούτου
ἰκανὴν εὐλογίαν κατὰ τὸ αὐτῷ ἀρεστόν. Καὶ εἰσελ-
θόντων εἰς τὴν πόλιν, ἀνῆλθε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον
συντάξασθαι αὐτῷ καὶ ἀποκεῦσθαι. Ὁ δὲ ὑπήκουσεν
αὐτῷ, καὶ περιεπιτύχασεν. Καθίσαντων δὲ αὐτῶν,
εἶπεν ὁ θεός τοῖς ἐπισκόπῳ · Εὐαγγελίζομαι σοι,
κύριε ὁ μέγας, ὅτι οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας
ἐκδημεῖς ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνοήμες πρὸς τὸν
κύριον. Ἴδου γὰρ προσκείμεται σε καὶ κελὸν διά-
δοχον καταλείψει, ὡς ἀπεκάλυψεν μοι ὁ θεός, τὸν
κύριον Ἰππατιανὸν τὸν ἀρχidiaκόν σου. Ὁ δὲ ἐπί-
σκοπος ἔφη · Τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω · καὶ
ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ οὕτως
ἀπέπλευσαν ὁ θεός ἀπὸ Ἑρακλείας καὶ κατέλαβεν τὴν
ἰδὴν πόλιν Λαμψάκων.

14'. Ἐγένετο δὲ λετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας, νόσφ
ληφθεὶς ὁ ἐπίσκοπος Ἑρακλείας ἀνεπαύσατο ἐν Χρι-
στῷ, καὶ ἐγένετο ἀντ' αὐτοῦ ἐπίσκοπος ὁ κύριος
Ἰππατιανὸς ὁ ἀρχidiaκόνος κατὰ τὸν λόγον τοῦ θερά-
ποντος τοῦ θεοῦ Παρθενίου. Ἀκμασάντος τοῦ θέρ-
ους, ἐξελεθῶν ὁ ἐπίσκοπος Ἰππατιανὸς εἰς τὸν ἀγρὸν
αὐτοῦ ἐπὶ τὸ συναξαί τοὺς καρποὺς τῆς γῆς καὶ
ἀλοῆσαι τὸ γέννημα τῆς χώρας τῆς ἐξηραμμένης,
εὗρεν τοὺς χιλιούς μοδίους τοῦ σίτου πλήρεις κατὰ
τὸ ρῆμα τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Παρθενίου. Ἐσπύτως
δὲ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τρύγης ἐκ τῆς φυτείας τῶν
ξηρανθέντων ἀμπελῶν πολὺ πλήθος οἴνου ὁ θεός
ἐδώρησατο · ὅς τῃ πείρᾳ παρεληφώς τῆς προβόησεως
τοῦ οἴνου τὴν ἔκβασις, ἀμφοτέρων τῶν καρπῶν τὰς
δεκάτας τῆς τε τρυφῆς καὶ ὑγρᾶς ἐμβλῶν ἐν κλοίφῃ,
ἀπήγαγεν ἐν Λαμψάκῳ προσφορὰς χάριν τῷ ὀπίῳ.
Ὁ δὲ οὐκ ἤλατο δέξασθαι εἰπὼν τῷ κυρῷ Ἰππατιανῷ
τῷ ἐπισκόπῳ · Εὐχαριστῶ τῷ κυρῷ ἐν πᾶσιν,
διάδος αὐτὰ τοῖς ἀδελφοῖς · καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλή-
λους, ὑπέστρεψεν ὁ ἐπίσκοπος ἐν Ἑρακλείᾳ τῇ πό-
λει, καὶ δέδωκε τὸν σίτον καὶ τὸν οἶνον τοῖς ἀδελ-
φοῖς κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ. Ὁ
οὖν ἐπίσκοπος Ἰππατιανὸς οὐκ ἐπαύετο ἄχρι τῆς
ζωῆς αὐτοῦ πᾶσι διηγουμένος τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ,
ἃ ἐποίησεν μετ' αὐτοῦ Παρθενίου.

15'. Ἐν ταύτῃ τῇ ἀγγελικῇ πολιτείᾳ διαλάμψε·
ἐπὶ γῆς καὶ πολλοὺς ἐπιστρέψας ἐκ τῶν εἰδῶλων ἐπὶ
τὸν ἀληθινὸν θεὸν τὸν ζῶντα καὶ ὡσπερ νόσφ λη-
φθεὶς, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀνεπαύσατο ἐν εἰρήνῃ.

Ὁ οὖν ἐπίσκοπος ὁ προφῆθεις Ὑπατιανὸς ἀκούσας A
τοῦ αἰοιδίου ἐν Χριστῷ τὴν μετάστασιν, καταλιπὼν
τὰ ἐν χερσίν, ἀπάρξας ἐκ τῆς πόλεως Ἡρακλείας,
οὐρίῳ πνεύματι, τοῦ Θεοῦ κελεύσαντος, τῇ αὐτῇ
νυκτὶ καταλιμῶναι τὴν Λάμψακον. Ἰσχύτως καὶ ὁ
Κυζίκου ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Μελλίτου πόλεως ἐν ἧ
καὶ ἐγεννήθη, καὶ ὁ Παρίου Εὐστάθιος καὶ οἱ λοιποὶ
τῶν περὶ πόλεων, καὶ οὕτως μετὰ ψαλμῶν καὶ
ᾠδῶν κατέθεντο αὐτὸν πλησίον τῆς ἐκκλησίας ἐν
τῷ εὐκτηρίῳ, ὁ αὐτὸς ἠχοδόμησεν. Ἐτελειώθη ὁ
θεράπων τοῦ Θεοῦ Παρθένιος κατὰ Ῥωμαίους μηνὶ
Φεβρουαρίῳ Σ', κατὰ δὲ Ἀσιανοῦς πεντεκαιδεκάτῃ,
διδάγματι οὐ μικρὰ καταλείψας ἡμῖν διὰ τῆς τελείας
εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀκλινοῦς πίστεως αὐτοῦ, ὅς καὶ
κατὰ τέλος τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσίᾳ οὐκ ἤραμεν
θυσιατουργῶν, δαίμονας ἀπελαύνων καὶ πᾶσαν B
νόσον ἰώμενος, τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, προσκύνησις καὶ
τῷ πνεύματι Πνεύματι, νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν ζώων. Ἀμήν.

vit in pace. Prædictus ergo Hypatianus episco-
pus cum audivisset inclytum et venerandum Pa-
trem nostrum Parthenium ad Christum migrasse,
relictis omnibus quæ habebat in manibus, sol-
vens ex civitate Heraclea, secundo vento cum
Deus jussisset, eadem nocte pervenit Lampsa-
cum. Similiter etiam Cyzici episcopus, et epis-
copus Meliti, in qua fuerat natus, et Parii epis-
copus nomine Eustachius, et reliqui ex civitati-
bus quæ erant circumcirca. Sicque cum psalmis
et hymnis et spiritualibus canticis deposuerunt
eum prope ecclesiam in oratorio quod ipse ædi-
ficavit. Dormiit autem sanctus Christi servus Par-
thenius septimo mensis Februarii, non parva no-
bis relicta doctrina per perfectam et immobilem
ejus in Deum fidem. Qui etiam post decessum sua
ad Deum supplicatione non cessat facere mira-
cula, dæmones expellens, leprosos mundans, et
omnem morbum et ægritudinem curans virtute
et gratia Domini et Dei et Servatoris nostri Jesu
Christi : cui gloria et potentia, nunc et semper
et in sæcula sæculorum. Amen.

DE S. NICEPHORO MARTYRE ANTIOCHIÆ IN SYRIA.

(Circa an 258, Februarii die 9. — *Acta SS. Bolland.* ad hanc diem.)

1. Inter atroces persecutiones primis sæculis a Romanis imperatoribus illatas Christianis, octava censetur a Valeriano, cum filio Gallieno imperante, anno imperii quarto, Christi 257, mota, in qua illustriores martyres occubuerunt Romæ SS. Stephanus et Sixtus pontifices, Laurentius archidiaconus ; Carthagine, S. Cyprianus ; in Oriente, S. Nicephorus, de quo hic agimus, alibi alii.

2. Acta hujus martyris nacti sumus duplicia ex Græco ms. codice regis Franciæ, perantiqua diu-que ante tempora Metaphrastæ conscripta : priora incerto auctore sunt, quæ Metaphrastes nonnihil interpolata edidit, quæque a Gentiano Herveto Latine versa vulgarunt Lipomanus et Surius. Nos eadem damus, sed quæ desunt in ms. Græco, aut tanquam postea adjuncta, alio distinguimus characterē, ac fere in notationibus explicamus. Titulus horum Græce hic est : Ἀθλησις τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Νικηφόρου, καὶ κατὰ μνηστικίας. « Certamen sancti magnique martyris Nicephori, et contra injuriarum memoriam. »

3. Græci celebrant 9 Februar. officio ecclesiastico S. Nicephorum martyrem, ut eorum Menologia, Horologia, Anthologia, Menæa, indicant. In Menologio cardinalis Sirleti, a Canisio edito, hæc leguntur : « Sancti martyris Nicephori, qui Valeriano et Gallieno imperatoribus martyrium perpeusus est. » Ex pluribus encomiis, quæ in Menæis exstant, unum hoc auctore Joanne monacho e Vesperis decerptum damus : « Manifeste omnibus ostendisti, o invicte Nicephore, eum, qui proximum non amat, neque Dominum posse diligere. Quapropter quia sincero amore complexus es Sapricium conservum tuum, ad divinum alacris assumptus est amorē, animamque tuam ob fidem confessionemque Christi dedisti. Infelix vero Sapricius, quia irreconciliabile adversus te odium detinuit, etiam Christum Deum negavit. »

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΜΝΗΣΙΚΑΚΙΑΣ

CERTAMEN

SANCTI ET MAGNI MARTYRIS NICEPHORI

ET CONTRA INJURIARUM MEMORIAM.

(Græca ex cod. Reg. ms. Paris. n. 1453, sæc. x, nunc primum produnt. EDIT. PATR.)

CAPUT I.

S. Nicephori et Sapricii ex summa amicitia odium infestissimum.

I. In illo tempore erat quidam presbyter (1) in A magna Antiochia Syriæ, nomine Sapricius. Erat autem quidam quoque alius, qui appellabatur quidem Nicephorus: erat vero ordine laicus, et admodum germanus amicus ejusdem presbyteri. Seque ambo sic mutuo diligebant, ut existimarentur esse fratres germani, nati ex uno utero; adeo ut esset excellens amor eorum mutuus. Cum longo autem tempore vixissent in hac affectione, bono et honesto infestus et sceleratissimus humani generis inimicus, eis invidens, talem inter eos peperit disensionem, ut nec in platea quidem vellent sibi invicem occurrere, ex dæmonico odio, quod inter se invicem conceperant.

II. Cum satis vero longo tempore ita fuissent affecti, ad se rediens Nicephorus, et cognoscens odium esse diabolicum, rogavit amicos quosdam, ut irent ad presbyterum Sapricium, et rogarent eum pro Nicephoro, ut ei culpam condonaret, et eum pœnitentia ductum acciperet propter Dominum. Ille autem noluit ei condonare. Is vero rursus misit alios amicos, ut ei reconciliaretur. Presbyter autem Sapricius ne eos quidem rogantes audire sustinuit. Rursus ergo Nicephorus rogavit alios quosdam amicos, et misit ad ipsum, ut ei dignaretur sui delicti veniam concedere: ut *convenienter divino eloquio* ¹, « in ore duorum vel trium testium staret omne verbum. » Ille autem cum esset duro corde, et implacabilis, et oblitus esset Domini nostri Jesu Christi, qui dicit: « Remittite, et remittetur vobis ², » et (2) rursus: *Si offeras donum tuum ad altare,* C et recordatus fueris, quod habes aliquid adver-

Α'. Ἦν τις πρεσβύτερος ὀνόματι Σαπρίκιος οὕτως καλούμενος, καὶ ἦν ἄλλος Νικηφόρος λεγόμενος, τῆ τάξει λαϊκός, φίλος ὑπάρχων τοῦ αὐτοῦ πρεσβυτέρου γνήσιος· καὶ οὕτως ἀλλήλους ἡγάπων ἀμφοτέροι, ὡς νομίζεσθαι ἀδελφοὺς γνησίους ὑπάρχειν ἐκ μιᾶς κοιλίας γεννηθέντας, ὡς ὑπερβαίνειν τὴν ἀγάπην ἦν εἶχον πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν. Ἐν τῷ οὖν διάγειν αὐτοὺς οὕτως ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ τριαυτῇ διαθέσει, ὁ μισόκαλος ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπιφθονήσας αὐτοῖς, ἐποίησεν ἀντιμέτωπον αὐτῶν τοιαύτην διχόνοιαν, ὥστε μήτε ἐν πλατείᾳ θέλειν ἀλλήλους ἀπαντᾶν ἐκ τοῦ δαιμονικοῦ μίσους, ὁ ὑπῆρχεν αὐτοῖς.

Β'. Καὶ ἐν τῷ οὕτως εἶναι αὐτοὺς ἐν τῇ πονηρίᾳ χρόνον ἰκανόν, εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν ὁ Νικηφόρος καὶ γνοὺς, ὅτι διπολικόν ἐστι τὸ μῖσος, παρεκάλεσε φίλους τινὰς, ἵνα ἀπέλθωσι πρὸς τὸν πρεσβύτερον Σαπρίκιον, καὶ παρακαλέσωσιν αὐτὸν ὑπὲρ Νικηφόρου, ὅπως αὐτῷ τὴν αἰτίαν συγχωρήσῃ καὶ δέξεται αὐτὸν μετανοοῦντα. Ἐκείνος δὲ οὐκ ἠέσχετο συγχωρήσαι αὐτῷ. Καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου πέμπει ἄλλους φίλους τοῦ διαλαχθῆναι αὐτῷ· ὁ δὲ Σαπρίκιος καὶ τούτων παρακαλούντων οὐκ ἠέσχετο. Ὁ δὲ ἅγιος Νικηφόρος καὶ πάλιν παρεκάλεσεν ἄλλους φίλους ἀγαπητοὺς, ἵνα ἀξιωθῆ τὸ σφάλματός συγχωρήσιν λαβεῖν, « ὅπως ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. » Ἐκεῖνος δὲ σκληροκάρδιος ὢν καὶ ἀμελιτικός, ἐπιλαθόμενος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγοντος· « Ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν· καὶ ἐάν μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ πτωπώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

[¹ Deut. xix, 17; Matth. xviii, 16; Luc. vi, 37. ² Matth. v, 23, et c. vi, 45.

(1) Desunt in ms. Græco hæc verba de loco martyrii, uti etiam in sequenti Vita et Menæis.

(2) Desunt hæc quoque in ms. Græco; et recte, quia infra eadem leguntur.

ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν ἢ πάντων αἰτούντων καὶ παρακαλούντων, οὐ συνεχώρησεν αὐτῷ.

αἰτούντων καὶ παρακαλούντων, οὐ συνεχώρησεν αὐτῷ. *reconciliat vobis delicta vestra: omnibus eum rogantibus et petentibus, non condonavit (3) fratri et amico suo. Non enim habebat in se charitatem et misericordiam: quomobrem jure fuit privatus regno cœlorum,*

Γ'. Ὁ δὲ εὐλαδέστατος τοῦ θεοῦ καὶ πιστότατος Νικηφόρος, ὡς εἶδεν ὅτι κατεφρόνησεν ὁ Σαπρίκιος τῶν κοινῶν φίλων, ὅτινες ὑπὲρ αὐτοῦ συγγνώμην αἰτούντες οὐκ ἔλαβον, αὐτὸς δραμῶν εἰς τὸν οἶκον Σαπρίκιου, ῥίπτει ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγων Ἐυχώρησόν μοι, Πάτερ, διὰ τὸν Κύριον ὁ δὲ οὐδὲ οὕτως ἠθέλησεν διαλλαγῆναι αὐτῷ ὡς φίλος φίλω, καὶ μάλιστα παρακαλούμενος καὶ χρεωστῶν χωρὶς παρακλήσεως ἐκ πρώτης ἀπολογίας δέξασθαι αὐτὸν ὡς Χριστιανὸς καὶ πρεσβύτερος καὶ τῷ Κυρίῳ δουλεῖν ἐπαγγελάμενος.

sus fratrem tuum, dimitte id, et vadens, reconcilia re fratri tuo, et rursus: «Nisi remisieritis hominibus delicta eorum, nec Pater vester cœlestis remittet vobis delicta vestra: omnibus eum rogantibus et petentibus, non condonavit (3) fratri et amico suo. Non enim habebat in se charitatem et misericordiam: quomobrem jure fuit privatus regno cœlorum,

III. *Piissimus autem et fidelissimus Nicephorus. Nicephorus, cum vidit Sapricium despexisse communes amicos, qui pro eo petentes, veniam non acceperant, ipse currens ad ædes Sapricii, se projicit ad pedes ejus, dicens: Condone mihi, Pater, propter Dominum. Ille vero ei noluit reconciliari ut amico, et maxime cum rogaretur: et maxime cum deberet, etiamsi non fuisset rogatus, a prima excusatione eum accipere, ut Christianus et presbyter, et qui professus erat servire Domino.*

CAPUT II.

Sapricius renuens odium deponere, martyrio excidit.

Δ'. Ὡς οὖν ταῦτα οὕτως διεπράττοντο, ἐξαίφνης γίνεται διωγμὸς καὶ θλίψις μεγάλη ἐν τῇ πόλει, ὅπου ἀμφότεροι κατέκον. Κρατεῖται δὲ ὁ Σαπρίκιος καὶ παραδίδοται τῷ ἡγεμόνι, καὶ ὡς ἔσθη ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ὁ ἡγεμὼν εἶπεν Ἐὶ τί τὸ ὄνομά σου; Σαπρίκιος ἔφη Ἐὶ Σαπρίκιος καλοῦμαι. Ὁ ἡγεμὼν λέγει Ἐὶ ποῖο γένους εἶ; Σαπρίκιος εἶπεν Ἐὶ Χριστιανὸς εἰμι. Ὁ ἡγεμὼν εἶπεν Ἐὶ κληρικὸς ἢ λαϊκὸς; Ὁ δὲ Σαπρίκιος ἔφη Ἐὶ πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἡγεμὼν λέγει Ἐὶ οἱ Ἀβγύουστοι ἡμῶν καὶ κύριοι ταύτης τῆς χώρας καὶ τῶν ὀρίων Ῥωμαίων Οὐαλεριανὸς καὶ Γάλλος ἐκέλευσαν, ὅπως οἱ ἑαυτοῦς λέγοντες Χριστιανούς τοις ἀθανάτοις καὶ ἀιδίοις θεοῖς θύσωσιν ἢ εἰ δὲ τις καταφρονῶν διαπτύει, γινωσκέτω ἑαυτῷ διαφόροις βασάνων τιμωρίας καμφοθῆναι, καὶ οὕτως χαλεπωτάτῳ θανάτῳ κατακριθῆναι. Ὁ δὲ Σαπρίκιος παρεστηκὼς εἶπεν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ἐὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ Χριστὸν τὸν βασιλέα ἔχομεν, ὅτι ἀληθινὸς θεὸς ἐστίν καὶ Ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς ἢ πάντες δὲ οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια εἰσιν. Ἀπολέθωσαν τοίνυν ἀπὸ προσώπου πάσης τῆς γῆς οἱ μηδὲν δυνάμενοι βοηθησαὶ ἢ τινα βλάψαι ἢ συμποδίσαι ἔργα χειρῶν ὄντες ἀνθρώπων.

Ε'. Τότε ὀργισθεὶς ὁ ἡγεμὼν ἐκέλευσεν βληθῆναι αὐτὸν εἰς κοχλίαν, καὶ σφοδρῶς βασανίζεσθαι αὐτὸν οὕτως πικρῶς. Εἶπεν ὁ Σαπρίκιος τῷ ἡγεμόνι Ἐὶ εἰς τὴν σάρκα μου ἐξουσίαν ἔχεις πράττειν τὴν ὠμότητά σου, ἐν δὲ τῇ ψυχῇ μου εὐδαιμονίαν ἐξουσίαν, εἰ μὴ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ κτίσας αὐτήν. Καὶ βασανισθεὶς ἐπὶ πολὺ, ὑπέμεινεν τὰς βασάνους. Ἰδὼν δὲ ὁ δικαστὴς, ὅτι οὐ πειθεὶ αὐτὸν ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἀπόφασιν εἰπὼν Ἐὶ Σαπρίκιον τὸν πρεσβύτερον, βασιλικῶν προσταγμάτων καταφρονῶντα καὶ ἀνήκουον γεγονότα τοῖς τε ἀθανάτοις θεοῖς μὴ θελήσαντα

IV. *Cum hæc autem sic fierent, repente existit persecutio et magna afflictio in Antiochia (4) civitate, ubi ambo habitabant: et apprehenditur Sapricius ut Christianus, et traditur præsi: et stetit ante ipsum, et dixit ei præses: Quod est nomen tuum? Ille autem dixit: Vocor Sapricius. Dicit præses: Cujusnam es generis? Dixit Sapricius: Sum Christianus. Præses dixit: Es clericus (5)? Dixit Sapricius: Locum teneo presbyteri. Dicit præses: Augusti nostri et domini hujus regionis et filium Romanorum, Valerianus et Gallus, jussurunt, ut, qui se dicunt esse Christianos, sacrificent diis immortalibus (6). Si quis vero despiciens, respuit hoc edictum, sciat se diversis tormentis et suppliciis plectendum, et sic gravissima morte esse condemnandum. Sapricius autem astans, dixit præsi: Nos Christiani, o præses, Christum Deum habemus Regem, quoniam ipse est solus verus Deus, et Creator cœli et terræ et maris, et omnium quæ sunt in eis. Omnes vero dii gentium dæmonia, et pereant a facie universæ terræ, qui non possunt alicui opem ferre, aut aliquem lædere aut impedire, cum sint opera manuum hominum.*

V. *Tunc iratus præses, jussit eum projici in cochleam, jubens eam vehementer versari (7). Cum is ergo adeo acerbè et inhumane torqueretur, dixit Sapricius præsi: Carnis meæ habes potestatem, animæ autem meæ potestatem non habes, sed Dominus Jesus Christus, qui eam creavit. Longo vero tempore tortus, sustinuit tormenta. Cum vidisset autem improbus et multosus judex eum non persuaderi, tulit in eum sententiam, dicens: Sapricium presbyterum, qui edicta contemnit imperatorum, et non paruit, nec*

(3) In ms. « Non condonavit ei; » reliquis ad finem omissis.

(4) Deest in ms. et in Joannis quoque Sardinum archiepiscopi oratione. urbis nomen.

(5) Ms. Græcum: « Es clericus an laicus? »

(6) Addit ms. « et æternis. »

(7) Hæc minus perfecte in ms. leguntur: « Et vehementer versari adeo superbe. Dixit Sapricius. »

liis immortalibus voluit sacrificare, ut qui a spe Christianorum non tulerit excidere, jubemus radi supplicio capitis.

VI. Cum ergo ipse esset egressus, accepta martyrii sententia, et festinaret ad caelestem coram; audivisset autem S. Nicephorus, currens ei recessit obviam, et se projicit ad pedes ejus, dicens: Martyr Christi, ignosce mihi, quoniam peccavi in te. Ille autem nihil ei respondit: *excæcavit enim fuerat cor ejus a malo dæmone*. S. Nicephorus eum rursus prævenit per aliam viam, et i occurrit, priusquam ipse egrederetur e civitate, et rogavit eum, dicens: Martyr Christi, conona mihi ea, quæ in te peccavi ut homo. Ecce enim de cætero data est tibi corona a Christo, uem non negasti, sed confessus es nomen ejus anctum coram multis testibus. Ille autem durus t implacabilis, odio cor habens obcæcatus, neue ei dedit veniam, neque ei verbum voluit respondere, adeo ut ipsi lictores dicerent S. Nicphoro: Tam stultum hominem nunquam vidius. Vadit ad supplicium capitis, et quomodo etis veniam ab eo, qui jam est moriturus? Dicit is S. Nicephorus: Nescitis, quid petam a consore Christi: Deus autem scit.

VII. Et cum venisset ad locum, in quo erat inrimendus Sapricius, rursus ei dixit Nicephorus: *logo te, martyr Christi, ignosce mihi si quid peccavi, ut homo*. Scriptum est enim 3: « Petite, et abitur vobis (8). » Sed eo hæc dicente et quæ sunt is similia, non audivit sævus et durus amicus: nec exus est sodalis asperrimus, *nec fuit moltitus totis inflexibilis. Non enim audivit illud: Diliges ominus Deum ex toto corde tuo, et proximum uum sicut teipsum 4: sed clausit aures cordis sui t corporis, ut aspis surda et clauda, quæ non kaudivit vocem incantantium. Propterea qui personam non respicit 5, et verus est Dominus qui dit: « Si non tremiseritis hominibus delicta eorum, neque Pater noster caelestis remittet vobis decta vestra 6: et in qua mensura metteris fratri tuo, in ea remetietur tibi. »*

VIII. Dominus cum vidisset eum nulla tangi promi misericordia (9), jure eum privavit regno suo elestissimo (10), ille vero seipsum alienavit a gratia xlesti et ab æternis Dei bonis, propter injuriæ a tre acceptæ recordationem: et maxime quod in rmanum et veterem amicum fuisset animo crueli, immani et irreconciliabili. Tunc dicunt lictores Sapricio: Flecte genua tua, ut caput tibi amputur. Dicit autem eis Sapricius: Quare? Dicunt ei ctiores: Quoniam noluisti diis sacrificare, sed compsisisti edictum imperatoris propter hominem, ai dicitur Christus. Hæc cum audiisset miser Sarcicius, respondit lictoribus, *hanc miseram et tritem vocem*, dicens: Nolite me ferire. Facio enim, uæ jusserunt imperatores, et diis sacrifico. Sic

ἄθῆσαι, ὡς τῆς ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν ἐκπεσεῖν μὴ ἀνασχόμενον, πεφαλικῆ τιμωρίᾳ παραδοθῆναι προστάττω.

Σ'. Ἐν τῇ οὖν ἐξελευθῆν αὐτόν λαβόντα τὴν ἐπιφρασίαν τοῦ μαρτυρίου καὶ πρὸς τὸν οὐράνιον στέφανον σπεύδοντα, ἀκούσας ὁ ἅγιος Νικηφόρος, καὶ δραμῶν ὑπήντησεν αὐτῷ, καὶ ῥίπτει ἐξυτὸν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγων. Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, σύγγωρησόν μοι ἔτι, ἡμαρτον εἰς σέ· ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ λόγον. Ὁ δὲ ἅγιος Νικηφόρος πάλιν προλαμβάνει ἐξυτὸν δι' ἄλλης ὁδοῦ καὶ συναντᾷ αὐτῷ πρὸ τοῦ ἐξελευθῆν τὴν πόλιν καὶ ἐδέετο αὐτοῦ λέγων. Δέομαί σου, μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, ὅς μοι συγγνώμη καὶ συγχώρησον, ὡν εἰς σέ ἡμαρτον ὡς ἄνθρωπος. Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ στέφανός σοι δίδοται παρὰ Κυρίου, ὅν οὐκ ἤρνήσω, ἀλλ' ὠμολογήσας αὐτὸν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. Ἐκεῖνος δὲ πεπωρωμένην τὴν καρδίαν ἔχων, οὔτε συγγνώμην αὐτῷ δέδωκεν οὔτε τινὰ λόγον ἠθέλησεν αὐτῷ ἀποκριθῆναι, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς δημίους λέγειν πρὸς τὸν Νικηφόρον· Τοιοῦτον μωρὸν ἄνθρωπον οὐκ εἶδομέν ποτε· εἰς τὸ ἀποκεφαλισθῆναι ὑπάγει καὶ παρὰ ἀνθρώπου θνησίμου συγχώρησιν αἰτεῖ; καὶ λέγει ὁ ἅγιος Νικηφόρος· Οὐκ οἶδατε, τί αἰτούμαι τὸν ὀμολογητὴν τοῦ Χριστοῦ· ὁ Θεὸς γινώσκει.

Ζ'. Καὶ ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τόπον οὗου ἡμελλεν ἀναρετῆσαι ὁ Σαπρίκιος, ἔλεγε πάλιν ὁ ἅγιος Νικηφόρος πρὸς αὐτὸν, Ὅτι γέγραπται, « Αἰτετε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοίγησεται ὑμῖν. » Ἀλλὰ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγοντος αὐτοῦ, οὐκ ἤκουεν ὁ σκληρότατος φίλος, οὔτε δὲ ἐκίμπετο ὁ τραχύτατος ἀγαπητός· ἔκλεισεν γὰρ τὰ ὦτα αὐτοῦ ὡς ἄσπις κωφὴ καὶ βωδῆ, ἥτις οὐκ ἀσπασκεται φωνῆν ἐπύθοντος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀψευδὴς Κύριος εἶπεν· « Ἐὰν μὴ ἀφήτε, οὐκ ἀφεθήσεται ὑμῖν. »

Η'. Ἰδὼν αὐτὸν ὅτι οὐκ ἐκάμθη οὔτε εἶχεν ἔλεον, οὔτε συμπάθειαν πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀδιάλλακτον μίσος, ἐστέρησεν αὐτὸν τῆς ἐαυτοῦ θελας χάριτος, μᾶλλον δὲ ἐκεῖνος ἀλλότριον ἐξυτὸν ἐποίησεν τῆς ἐπ' οὐρανόσι χάριτος διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀεληφὸν καὶ μάλιστᾳ φίλον γνήσιον καὶ ἀρχαῖον ὠμότητα καὶ ἀππλαγγίαν καὶ ἀδιάλλακτον προκίρεσιν. Τότε λέγουσιν οἱ δήμιοι πρὸς τὸν Σαπρίκιον· Κάμψον τὰ γόνατά σου, ἵνα ὀποκεφαλισθῆς. Καὶ λέγει ὁ Σαπρίκιος· Διὰ τι; Λέγουσιν αὐτῷ· Ὅτι οὐκ ἠθέλησας θῆσαι, ἀλλὰ πρεστάγματος κατεφρόνησας δι' ἄνθρωπον λεγόμενον Χριστόν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἅγιος Σαπρίκιος, ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς ἐημίους λέγων· Μὴ θελήσετέ με κρούσαι· ποιῶ γὰρ τὰ κλειόμενα παρὰ τῶν βασιλέων ὑμῶν, καὶ θῶ τοῖς θεοῖς.

3 Matth. vii, 7. 4 Matth. xxii, 57. 5 Matth. vi, 15. 6 Matth. vii, 2.

(8) Addit ms. : « Quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis. »

(9) Addit ms. « sed implacabile odium servare. »

(10) Ms. « gratia caelestis. »

Οὕτως ἐτύφλωσεν αὐτὸν ἡ μνησικακία, καὶ ἀπίστησεν ἅ
την χάριν ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ γὰρ διὰ τοσοῦτων βασάνων
μὴ ἀρνησάμενος τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν,
ἔλθων εἰς τὸ τέλος τοῦ θανάτου, μέλλων τὸ βραβεῖον
καὶ τὸν τῆς δόξης στέφανον λαμβάνειν, ἠρνήσατο,
καὶ γέγονεν ἀποστάτης.

CAPUT III.

Martyrium S. Nicephori.

Θ'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἅγιος Νικηφόρος παρεκάλε
τὸν Σαπρίκιον λέγων· Μὴ, ἀδελφε, μὴ ζητήσης πα
ραβῆναι καὶ ἀρνησασθαι τὸν Δεσπότην ἡμῶν Χρι
στόν· μὴ θέλῃς ἄλλως, παρακαλῶ σε, ἀποστῆναι ἀπ'
αὐτοῦ· μὴ ἀπολέσῃς στέφανον οὐράνιον, ὃν ἐκτήσω
διὰ πολλῶν βασάνων. Ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἤκουσεν ἄλλως,
ἀλλ' ἐσπούδασεν εἰς ἀπώλειαν τοῦ ἐσχάτου θανάτου
ἀπελθεῖν, ὃς τοσαύτην δόξαν ἐν βροτῇ μιᾶς ὥρας τῆς
τομῆς τῆς σπάθης ἀπώλεσεν, οὕτως ἐκωφώθη καὶ
ἐτυφλώθη ὁ ταλαίπωρος οὗτος ὑπὸ μνησικακίας.

Ι'. Οὐ γὰρ ἤκουσεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐν τῷ Εὐαγ
γελίῳ κρᾶζοντος καὶ λέγοντος· «Ἐὰν προσφέρῃς τὸ
δῶρον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ὑπάγῃς, πρῶτον διζη
λέγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθων προσφερε τὸ
δῶρόν σου.» Καὶ πάλιν Πέτρῳ τῷ κορυφαίῳ τῶν
ἀποστόλων ἐρωτήσαντι· «Ποσάκις, ἐὰν ἁμάρτη εἰς
ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἐπτάκις;
'Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Κύριος· Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτά
κις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά.» Ἐκεῖνος δὲ ὁ
ταλαίπωρος οὐδὲ ἀπαξ ἠθέλησεν συγχωρῆσαι τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ, καὶ μάλιστα συγγνώμην αἰτοῦντι καὶ
πολλὰ παρακαλοῦντι· καὶ ὁ μὲν Κύριος ἐνετείλατο
ἀπὸ καρδίας συγχωρεῖν ἑκάστῳ, καὶ ἐπὶ τὰς καταλα
λαγὰς τὸ θεῖον δῶρον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἀφίντας
προστρέχειν. Ἐκεῖνος δὲ οὐδὲ ἄκροισ χεῖλεσι λόγον
συγχωρήσεως τῷ μετανοοῦντι ἔδωκεν, οὐδὲ παρακα
λοῦντι ἠνέσχετο δοῦναι ἄφεσιν· ἀλλ' ἔκλεισε τὰ
σπλάγχνα ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο
ἀπελείσθησαν αὐτῷ αἱ πύλαι τῆς βασιλείας τῶν
οὐρανῶν, καὶ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ ζωο
ποιου Πνεύματος, καὶ ἀπώλεσε τοῦ μαρτυρίου τὸν
ἔνδοξον στέφανον. Διὸ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καὶ ἡμεῖς
ἀσφαλίσώμεθα, καὶ λίαν φυλαξώμεθα ἐαυτοὺς ἀπὸ
τῆς διαβολικῆς ταύτης ἐνεργείας, καὶ πᾶσι πάντα
συγχωρήσωμεν, ἵνα καὶ ἡμῖν ἄφεσις γένηται παρὰ
τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ, κατὰ τὸ, «Ἄφεσις ἡμῖν τὰ ὀφει
λήματα ἡμῶν.» πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγεῖλαμενος.

ΙΑ'. Ὁ δὲ μακάριος Νικηφόρος, ὡς εἶδεν Σαπρί
κιον παραβάντα, λέγει· περὶς τοῦς δημίους· Ἐγὼ
Χριστιανὸς εἰμι, καὶ πιστεύομαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν οὕτως ἠρνήσατο.
Ἐμὲ οὐκ κρούσατε. Ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἐτόλμησαν κρού
σαι αὐτὸν ἄνευ κελεύσεως τοῦ ἡγεμόνος. Ἐθαύμαζον
δὲ ὅμοι πάντες, ὅτι οὕτως παρέδωκεν ἐαυτὸν εἰς τὸ
ἀποθανεῖν. Ἐλεγε γὰρ, ὅτι Χριστιανὸς εἰμι καὶ οὐ

enim excæcavit odium, et ab eo abduxit Dei gra
tiam. Qui enim per ejusmodi tormenta non negavit
Dominum nostrum Jesum Christum, cum venisset
ad finem mortis, et esset accepturus præmium et
coronam gloriæ et spei, negavit vitam æternam,
et fuit apostata.

IX. Hæc cum audisset S. Nicephorus, rogavit
Sapricium cum lacrymis, dicens: Noli, o frater, noli
transgredi et negare Dominum nostrum Jesum
Christum. Noli omnino, rogo te, ab eo deficere, et
perdere cælestem coronam, quam per multa ac
quisisti tormenta et afflictiones. Ille autem noluit
eum omnino audire, sed contendit abire ad inte
ritum et tenebras ultimæ mortis, et ad ignem, qui
non potest exstingui. Qui tanti pretii gloriam in
inomento unius horæ ictus gladii perdidit, revera
fuit miser, excæcatus ab odio.

X. Non enim audivit Dominum Jesum Christum,
dicentem in sancto Evangelio: «Si afferas munus
tuum ad altare, et recorderis quod frater tuus ha
bet aliquid adversus te, dimitte munus tuum ante
altare: et vade primum, et reconciliare fratri tuo,
et tunc veniens, offer munus tuum.» Et rursus Pe
tro principi apostolorum, cum rogasset Dominum,
«Quoties, si peccaverit in me frater meus, dimittam
ei? septies? respondit Dominus: Non dico tibi,
septies, sed septuagies septies.» Ille autem miser
ne semel quidem voluit condonare fratri suo, et
maxime petenti veniam et roganti. Et Dominus
quidem noster et Deus jussit ex animo condonare
unicuique, et dimisso munere, quod Deo est offe
rendum, currere ad reconciliationem. Ille vero ne
summum quidem labris condonavit ei, quem pœnit
tebat: nec in animum induxit, ut ei roganti remitte
ret; sed clausit viscera sua a fratre suo, propter
ea clausæ sunt ei fores regni cælorum, et recessit
ab eo gratia divini et vivifici Spiritus, et perdidit
magnum, pretiosam, et gloriosam coronam mar
tyrii. Quamobrem o dilecti, nos quoque diligenter
caveamus ab hac diabólica operatione, odii, in
quam, et injuriæ acceptæ recordatione, ut nostro
rum quoque peccatorum detur nobis remissio a
Domino Jesu Christo, convenienter ei quod dicitur:
Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos di
mittimus debitoribus nostris. Fidelis est enim
qui promisit.

XI. Beatus autem Nicephorus postquam vidit trans
gressum esse Sapricium, magna voce dicit lictorio:
Ego sum Christianus, et credo in nomen Do
mini nostri Jesu Christi, quem iste negavit. Me er
go jam pro ipso ferite. Lictores vero non ausi sunt
eum ferire absque jussu præsidis: mirati sunt
autem omnes, quod se ita ad mortem tradide
rit. Libere enim dicebat: Sum Christianus, et

7 Matth. v, 25. 8 Matth. xviii, 22. 9 Matth. vi, 13.

diis vestris non sacrificio. Unus autem ex lictoribus currens, renuntiavit præsidi, dicens : Sapricius quidem pollicetur se diis sacrificaturum: est vero illic quidam alius qui vult mori propter eum, qui dicitur Christus, clamans et dicens libere : Christianus sum, et diis vestris non sacrificio, nec obedio edictis imperatorum.

XII. Postquam hæc autem audiit præsides, in eum tulit sententiam, dicens : Si non sacrificat diis immortalibus, prout iusserunt imperatores, jubeo eum mori gladio : *Sapricium vero sinite abire*. Tunc accipientes S. Nicephorum, eum capite truncarunt, ut præsides jusserat, *nono mensis Februarii* (11) : et sic consummatus fuit *in Christo* sanctus martyr Christi Nicephorus : et ascendit in cælos coronatus, per fidem in Christum, charitatemque et humilitatem. Quoniam enim propensus fuit ad charitatem et humilitatem, ideo fuit redimitus corona martyrii, et dignatus est referri in numerum martyrum, ad laudem et gloriam magni Dei et Servatoris nostri Jesu Christi (12), cui gloria et potentia (13) nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

(11) Deest in utroque ms. dies obitus.

(12) Ms. « ad laudem gloriæ, magnificentiæ et

θύω τοις θεοῖς ὑμῶν. Ἐἴς δέ τις τῶν δημίων δραμόν, ἀπήγγειλε τῷ ἡγεμόνι λέγων · Ὅτι ὁ μὲν Σαπρίκιος ὑπέσχετο θύειν τοῖς θεοῖς, ἄλλος δέ ἐστιν ἕκασθ' ἄποθανεῖν δι' ἐκεῖνον τὸν λεγόμενον Χριστὸν, κρίζων καὶ λέγων παρρησίᾳ · Χριστιανὸς εἰμι, καὶ ὡς θύω τοῖς θεοῖς ὑμῶν, οὐδὲ τοῖς προστάγμασι τῶν βασιλέων ὑμῶν ὑπακούω.

12'. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ ἡγεμὸν, ἀπεφώνητο κατ' αὐτοῦ λέγων · Ἐὰν τοῖς θεοῖς οὐ θύῃ κατὰ τὰ προστάγματα τῶν βασιλέων, διὰ ξίφους ἀποθήξῃ· καὶ ἀπελθόντες ἀπεκεφάλισαν τὸν ἅγιον Νικηφόρον κατὰ τὴν κέλευσιν τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ οὕτως ἐτελεύθη ὁ ἅγιος Νικηφόρος, καὶ στεφανίτης ἀνήλθεν εἰς οὐρανούς, διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν καὶ ὁμοίας καὶ ταπεινοφροσύνης. Ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τὴν ἀγάπην ὑποκλινῆς γέγονε, διὰ τοῦτο τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνεδήσατο καὶ τοῖς ἁγίοις μάρτυσι συναριθμηθῆναι κατηξιώθη, εἰς ἔπαινον δόξης τῆς μεγαλωσύνης καὶ χάριτος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, κρέτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, Ἀμήν.

gratiæ Domini et Dei. »

(13) Ms. « gloria, potentia et honor.

DE S. AUXENTIO PRESBYTERO,

ARCHIMANDRITA IN BITHYNIA.

(Circa annum 470, Februarii die 14. — *Acta SS. Bolland.* ad hanc diem.)

1. Auxentium Orientalis plaga natum suscepit educavitque, aula Junioris Theodosii Constantino-politana inter milites virum suspexit, virtute ornatum, atque ad miraculum dæmonibus terribilem; denique archimandritam habuit Bithynia thaumaturgum, ac post plures varis in locis exantlans labores cælo transmisit, ubi deinceps experiretur patronum. Quæ de eo narrantur apud Sozomenum lib. *Hist. eccl.* cap. 21, indicant progeniem ejus ac militiam. Relata namque inventione ac translatione capitis S. Joannis Baptistæ, facta sub Theodosio Magno, dicitur « Vincentius presbyter natione Persæ, cum tempore Constanti imperatoris persecutio in Perside Christianos affligeret, fugiens una cum Adda consobriino suo ad Romanos venisse : atque ipse quidem in clerum assumptus est, et ad presbyterii dignitatem pervenit. Adhas autem uxore ducta plurimum profuit Ecclesiæ, et filium reliquit Auxentium, virum erga Deum fide, erga amicos promptitudine insignem, vita integrum, literarum amatorem, et omnigena tum gentilium, tum ecclesiasticorum scriptorum eruditione præditum, moribus commodis, licet imperatori et aulicis familiaris esset, et in bellicis expeditionibus splendide se gessisset : verum illius quidem crebra mentio est tum apud probatissimos quosque monachos, tum apud homines studiosos, qui ejus virtutem experti sunt. » Hæc Sozomenus, qui Theodosio Juniori suam historiam inscripsit, quam sub calcem dedicationis asserit se ad xxii ejus consulatam, id est annum 439, perduxisse : ac necessario ante ejus obitum, sive aunum 450 absolvi, quando jam Constantinopoli S. Auxentius secesserat Bithyniam. De ejus familiaritate cum S. Marciano aliisque viris studiosis agitur infra in hujus Vita num, 2, ubi auctor eodem quo Sozomenus loquendi genere usus, ejus familiares etiam ἄνδρες σπουδαίους appellat.

2. Acta S. Auxentii magno judicis scripta ab auctore cœno, qui suam indicat ætatem, dum a Sergio discipulo ejus, quem illi et in genere vitæ et in antro successisse diximus, num. 58 se aliqua accepisse testatur. Οὗτος γὰρ, inquit, οὗτος ὁ περὶ τούτου ἡμᾶς στοιχειώσας, τῇ γλώττῃ μὲν βάρβαρος ὑπῆρχεν, ἐκ τῆς Μυσίας ὀρμώμενος, τῇ γνώμῃ δὲ πάνσεμνος, ὡς προσκαρτερῶ τῷ μακροῦ Αὐξεντίῳ... καὶ μετὰ τὴν αὐ-

μακρῶν κοιμήσιν σὺν τῷ τρόπῳ καὶ τὴν διαδεξιμένους. « Ille enim, qui nos de hoc instruxit, erat quidem lingua barbarus, ut qui ortus esset ex Mysia, mente autem honestissimus, qui perseveravit apud B. Auxentium... et postquam beatus obdormivit, cum moribus in loco quoque successit. » Hanc Vitam damus ex antiquo codice MS. bibliothecæ regis Christianissimi, collatam cum interpretatione Gentiani Herveti, quam edidit Aloysius Lipomanus et Laurentius Surius, ex collectione Metaphrastæ, qui Vitam hanc, utpote accurate scriptam, fere intactam reliquit, pauculis hinc inde aut aditis aut immutatis, nisi hæc variis amanuensibus sint attribuenda.

3. Meminit ejusdem sancti Nicephorus Callistus, lib. xiv, *Hist. eccl.* cap. 52 : « Eodem etiam tempore inquit, virtutis incrementis longe processit celeberrimus ille monachus Auxentius in monte Bithyniæ eo, qui ex adverso Constantinopolis situs, omnes circa colles altitudine superat. » Hæc Nicephorus, qui cum Sozomeno ad tempora Theodosii Junioris ea refert, post cujus obitum superfuit sub imperio Marciani et Leonis imperatorum ad annum circiter 470. In Actis apud Metaphrasten traditur obiisse sub Imperio Zenonis, sed ejus loco Leonem habent Acta Græca, quibus usi sumus.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΚΑΙ ΛΕΚΧΕΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΣΤΑΤΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ.

VITA ET CONVERSATIO

ET EXERCITATIO

SANCTISSIMI ET BEATISSIMI AUXENTII.

(Græca nunc primum typis mandantur ex cod. ms. Reg. Paris. n. 1452. sæc. x. EDIT. PATR.)

CAPUT PRIMUM

Vita S. Auxentii Constantinopoli acta. Virtutes inter opera militaria.

Α'. Τῶν ἀρχαιοτέρων Πατέρων ἔργοις καὶ λόγοις Α διαπρεψάντων καὶ διαφόροις σὺντάγμασι τῶν ἐν τῷ νοητῷ ἀμπελῶνι ἅμα πρῶτῃ καὶ τρίτῃν ὥραν, καὶ ἕκτῃν ὥραν ὁμοίως, καὶ ἑννάτην κεκληκότων ἀγίων καὶ εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας συγγραφεμένων τοὺς πόνους, οὐκ ἄστοπον καὶ ἡμᾶς τοὺς διὰ βραχυμίαν καὶ ἀπαιδευσίαν πόρρω αὐτῶν ὑπάρχοντας, τοὺς τῶν περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐν τῷ αὐτῷ ἀμπελῶνι ἀγωνισαμένων δικαίων βλους πρὸς ὠφέλειαν τῶν τε ἐντυγχανόντων καὶ ἀκρωμένων πιστῶν συγγράψασθαι ἀληθῶς, ὥστε τοὺς βουλομένους ἡγεμόνα κεκτήσθαι τῆς παρούσης ζωῆς τὸν εὐσεβῆ λογισμόν, ἀκλινῶς ἔπυσθαι τῇ τῶν πατριάρχων καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ μαρτύρων καὶ δικαίων δδῶν, ἐφαμιλλωμένους μὲν ταῖς τούτων ἀρεταῖς, ὑποστηριζομένους δὲ ταῖς αὐτῶν προσευχαῖς. Β
« Ὅσα γὰρ προεγράφη, » κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, « εἰς τὴν ἡμετέραν νοθεσίαν προεγράφη. » Περαιθεῖας οὖν τῷ εἰρηκότι · « Πλάτνουν τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτὸ, » ἐπὶ τὴν προκειμένην διήγησιν τρεπόμεθα.

¹ Rom. xv, 4. ² Psal. lxxx, 11.

I. Cum antiqui Patres et factis et verbis fuerint insignes, et diversis operibus eorum qui in vinea quæ percipitur intelligentia, mane simul et hora tertia et sexta similiter et nona vocati sunt, sanctorum ad ædificationem corporis Ecclesiæ sermones conscripserint : non est absurdum, nos quoque, qui propter socordiam et incitiam ab eis longe sumus remoti, vere conscribere justorum virorum Vitam, qui circa horam undecimam in eadem vinea laborarunt, ad utilitatem fidelium qui legunt et audiunt : ut qui volunt habere piam rationem ducem vitæ præsentis, constanter sequantur viam patriarcharum, prophetarum et apostolorum, martyrumque et justorum : cum eorum quidem virtutibus contententes, suffulti autem et stabiliti eorum orationibus. « Quæcunque enim prius scripta sunt, » ut dicit divinus Paulus, « scripta sunt ad nostram admonitionem ¹. » Eo ergo freti, qui dixit : « Dilata os tuum, et implebo illud ², » convertamur ad propositam narrationem.

II. Tempore Theodosii Junioris, XXXV anno ejus imperii (1), fuit vir quidam nomine Auxentius, qui erat relatus in numerum quartæ scholæ fortissimorum et Christi amantium scholarium (2): ex genere quidem orientali, in pietate autem et omni Christiana doctrina eruditus, roburque corporis et fortitudinem in ipsa forma gestans, morumque modestiam et virtutem gerens in animo, dogmaque habens sanum in fide apostolica, et plurimum studium in generalibus vigiliis pernoctationum. Quoniam vero tunc ante hæc ab eo facta sunt, nos latuerunt, ab hoc fundamento initium ducamus orationis. Hic ergo sanctus et divinus vir Auxentius habebat patrum Byzantii in militiam relatum, opinionem numeri. Quem requirens cum ascendisset ex Syria, et non invenisset, propterea quod prius discessisset, militavit scholaris. Cum ergo esset in exercitu insignis, frequenter etiam versabatur cum iis quorum celebrabatur exercitatio et virtus: maxime autem cum quodam Joanne monacho, qui prope Hebdomum (3) stabat in Clubo (4), cujus etiam vestigiis insistebat, tanquam miles Christi, simul cum quodam, qui vocabatur Setas, viro omni ex parte honesto, et Marciano, qui tunc erat laicus sectæ Novatianorum, haud ita multo post mortem unitus fuit Ecclesiæ Catholicæ, et factus fuit œconomus sanctissimæ Magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ: et Anthimo viro magno et admirabili qui tunc erat ordinarius decanus divini palatii, deinde factus fuit diaconus, et postea etiam presbyter, qui etiam post decessum eorum qui prius dicti sunt, ornavit, et cum lætitia in hymnis et canticis, per choros virorum et mulierum, celebravit easdem pernoctationes, quibus assidebat beatus Auxentius. Ut plurimum autem ambo simul congregabatur in Sancta Irene, quæ sita est ad mare, humi cubantes et vigilantes, et fontes lacrymarum effundentes, perseverantes in jejuniis et orationibus.

III. Cum ergo quodam die cum eis venisset in unam congregationem, antequam inciperet glorificationem, noctu siti eum vexante, aquam petiit ab uno ex ministris: qui currens in diaconicum, dicit œconomō, dominum Auxentiam cum reliquis viris bonis petere potum. Jussus ergo in vase temperare vinum benedictionis, ad eum attulit. Postquam autem id accepit magnanimus Auxentius, ori admovens refecit naturalem sitis necessitatem: et sic prius dicto pio Marciano, qui petierat, reliquum tradidit. Ille vero cum labris admovisset, et sensit esse vinum, ægre ferens, quod præter morem talis potus esset eis allatus, proximo vocem emisit: Vinum est, o frater. Memoratus autem ei dicit Auxentius: Ne ægre seras, inquit, Dei dona;

(1) An. Chr. 442, Nam Arcadio patri anno 408 successit.

(2) Scholarii ex militiæ peritis exercitatisque præmii loco seligi solebant, ut in aula versarentur, atque imperatorem in publicum prodeuntem comitarentur, a Gordiano Juniore una cum Candidatis

B'. 'Εν τοῖς καιροῖς Θεοδοσίου τοῦ Νέου, ἔτους δὲ τριακοστοῦ πέμπτου, ἀνεδείχθη τις Λύξέντιος ὀνόματι ἐν τῇ τετάρτῃ σχολῇ καταλεγόμενος τῶν γεννησιότατων καὶ φιλοχρίστων σχολαρίων, ἐκ γίνουσι μὲν τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, εὐσεβεῖα δὲ καὶ πάση Χριστιανικῇ παιδείᾳ ἠγούμενος, βώμῃν τε σώματος καὶ ἀνδρείᾳν φέρων ἐν τῷ εἶδει· καὶ ἦθος ἐπιεικὲς καὶ σφόδρα ἐνάρετον ἐν τῇ γνώμῃ, δόγμα δὲ ὑγιὲς κακτημένος ἐν τῇ ἀποστολικῇ πίστει, καὶ πλείστην σπουδὴν ἐν ταῖς καθολικαῖς τῶν παννοχιῶν ἀγρυπνίαις. Ἐπει οὖν τὰ προγενέστερα αὐτοῦ δράματα λήθηθεν ἡμᾶς, ἀπὸ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ποιησόμεθα τὸν λόγον. Οὗτος ὁ ἀνὴρ ἔσχε θεῖον εἰς τὸ Βυζάντιον ἐν στρατείᾳ καταλεγόμενον ὀπίσθια Νομῆρου, ὃν ἐπιζητῶν ἀναβάς ἀπὸ Συρίας, καὶ μὴ εὐρῶν, διὰ τὸ προτετελευτηκέναι ἐστρατεύσατο σχολάριος. Διαπρίπων ὧν ἐν τῇ στρατείᾳ καὶ τοῖς ἐν ἀσκήσει καὶ ἀρετῇ περιβοήτοις ἐσύχναζεν, ἐξαιρέτως μάλιστα Ἰωάννην τιμὴ μοναχῶν, πλησίον τοῦ Ἐβδόμου ἐστῶτι ἐν Κλουβῶ, οὐ κατ' ἔχον ἐβάδισεν ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ. Ἄμψ οὖν Σιτὰ τιμὴ οὕτω προσαγορευόμενος, ἀνδρὶ πανσίμῳ τὰ πάντα, καὶ Μαρκίανῳ τῷ τηλικαῦτα λαλῶν ὄντι τῆς τῶν Ναυτιανῶν θρησκείας, μετ' οὐ πολὺ δὲ τῇ καθολικῇ πίστει ἐνωθέντι καὶ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἐμπιστευθέντι, καὶ Ἀνθίμῳ τῷ μεγάλῳ καὶ θαυμαστῷ ἀνδρὶ τότε δεκάνῳ ὄντι ἐν ὀρδίῳ τοῦ θεοῦ κλατῖου, ἔπειτα δὲ διακονῶν γυγονότι, λοιπὸν δὲ ναὶ πρεσβύτερῳ, τῷ καὶ κατακοσμήσαντι μετὰ τὴν μετάρτασιν τῶν προειρημένων, καὶ φαιδρῶνанти ἐν ταῖς ὑμνωδαῖς διὰ χορῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν τὰς αὐτὰς παννοχιῶς αἷς προσήδρυσεν ὁ μακάριος Λύξέντιος. Τὰ δὲ πλείστα οἱ ἀμφοτέρω ἐν τῇ Ἁγίᾳ Εἰρήνῃ τῇ παρὰ θάλασσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηθροῦζοντο χαμυνοῦντες καὶ ἀγρυπνοῦντες, δακρῶν πηγὰς ἐκχέοντες, ἐν νηστειαῖς καὶ εὐχαῖς διατελοῦντες.

Γ'. Φθάσας τοίνυν σὺν αὐτοῖς ἐν μιᾷ τῶν συναξέων πρὸ τοῦ κατάρχεσθαι τῆς δοξολογίας, ἐν τῇ διανοκτερεύσει δίψης αὐτῷ παρενοχλοῦσης, ἤτησεν ἑκράτον παρ' ἐνὸς τῶν ὑπηρετῶν. Ὁ δὲ εἰσδραμῶν ἐν τῷ διακονικῷ τῷ οἰκονομῳ φησὶν· τὸν κύριον Λύξέντιον σὺν τοῖς λοιποῖς σπουδαῖσι πόμα αἰτεῖν. Ἐπιτραπεί οὖν τῆς εὐλογίας οἶνον συνακέρασεν σκεύει καὶ ἀπήγαγεν. Ὡς δὲ εἰδέξτο ὁ μεγαλόφρων Λύξέντιος, τῷ στόματι προσαγαγῶν, τὴν ἐκ φύσεως τῆς δίψης ἀνάγκην ἴασατο· καὶ οὕτως τῷ προῆρηθέντι θεοφιλεῖ Μαρκιανῷ αἰτήσαντι τὸ λοιπὸν ἐπιδεδωκεν. Ὁ δὲ προσαγαγῶν τοῖς χεῖλεσι καὶ εἰσθόμενος οἶνον εἶναι, ἀγανακτήσας, ὅτι παρὰ τὸ ἔθος τοιοῦτον αὐτοῖς προσηέχθη κατὸν, φωνὴν ἀπέηκεν τῷ πλησίον· Οἶνός ἐστιν, ἀεὶ ἀδελφέ. Καὶ δὴ πρὸς αὐτὸν

et Protectoribus primum instituit.

(3) De Hebdomo suburbio Constantinopoleos, ubi Theodosius Magnus templum S. Joannis Baptistæ exstruxit, agit Gillius lib. IV *Topographia Constantinop.*, cap. 4.

(4) Sigillum, pera, claustrum.

ὁ μνημονεύεις· Μὴ δυσχεραίνε, φησιν, ἐπὶ ταῖς Α τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ὕδωρ ἤψαμεν, εἰ δὲ ὁ Δεσπότης οἶνον ἀντιπαρέσχεν, εὐχαριστήσωμεν καὶ μὴ ἀγανακτῆσωμεν· καὶ γὰρ ἐν τῷ γάμψω λειψάντῳ οἶνου τὸ ὕδωρ διὰ τῆς ἐκυτοῦ χάριτος εἰς οἶνον μεταποιήθη. Οὕτως ὁ μὲν τὴν ἀκρίβειαν, προσώσης αὐτοῖς ἐγκρατείας, ἄκων ἐπεδείξατο, ὁ δὲ τὸν τῖφον τῆς κενοδοξίας ἐκὼν κατεπάτησεν.

Δ'. Πτωχὸν δὲ πάλιν ἐκυτὸν τις ἐπαγγέλλων τῶν ἐπομένων σπουδαίων δι' ὄχλου ἐγένετο τῷ μακαρίτῳ Αὐξέντιῳ, τῶν χρωτῶν αὐτοῦ σάρκοκαλῶμα εὐλογίας χάριν καὶ πενίας ἐξαιτῶν. Καὶ δὴ πρὸς αὐτὸν φησιν· Εὐξαι, ἴνα ὁ Κύριος πέμψῃ, καὶ λήψῃ· οὐ γὰρ ἦν αὐτῷ ἐκ περιουσίας ἀμφοιάσματα, διὰ τὸ ἅπαντα τὰ ἐμπόνησεν αὐτῷ τοῖς πένησι διαδοῦναι. Ὁ δὲ τῆς ὑποσχέσεως ὡς γραμματίου ἐπιλαδόμενος, ἀκαταλήτως τὴν ἀπαίτησιν ἵπποιετο· ὅθεν ἐπὶ πολὺ Β παρενοχλούμενος ἐν μιᾷ ἐσπέρᾳ πάλιν παρ' αὐτοῦ ὑπομνησθεὶς, Δεῦρο, φησιν, ἀδελφε, ἐν εὐκλίρῳ τόπῳ ἀποληψόμενος τὴν αἴτησιν καὶ ἀπαλλάττων με τῆς τοιαύτης περιστάσεως. Ὡς δὲ ἀποκρύφῳ τόπῳ ἐγένετο, ὅπερ ἡμφίετο στιχάριον ἀποδυσάμενος δέδωκεν αὐτῷ καὶ ἐκ τοῦ φελονίου μόνον διῆγεν. Καὶ μετὰ τὴν ὁμολογίαν ἀναχωρούντων ἀμφοτέρων, ἤσθετο τοῦ δρασμάτος ὁ ἀνωτέρω προῤῥηθεὶς εὐήθης ἀνὴρ καὶ λέγει αὐτῷ· Πᾶσά σου ἡ πολιτεία καὶ ἡ ἀγάπη αὕτη ἐστὶ, κύριε Αὐξέντιε, ἴνα ὑστερούμενος χιτῶνος ἡμῖν μὴ θαρβήσης. Ὡς μειδιῶν δὲ φησι πρὸς τοὺς ἀμφοτέρους· Τὸ πλειστάκις με ἐπὶ ὤμων ἰτκῶς μεθοδεύοντος, μόλις ἀπηλλάγην· ἀλλὰ παρακαλῶ ἀπελθεῖν ἡμᾶς πρὸς τὸν κύριον Ἰωάννην τὸν ἐν τῷ Κλουβῷ μοναχόν, ὁφισμένους τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. C

Ε'. Συντάξεως οὖν γενομένης, μετὰ τὴν μίαν παραγίνονται πρὸς αὐτὸν καὶ ὄρωσι τὸν εὐλογοῦντα τὸν χιτωνίσκον παρεστῶτα στυγνόν· καὶ μετὰ τὴν τελείωσιν τῆς εὐχῆς λέγει ὁ μακάριος Ἰωάννης ὡς πρὸς συνήθεις αὐτοῦ καὶ προσφιλεῖς· Εὐξασθε, ἀδελφοί, περὶ τοῦ πτωχοῦ τούτου, ὅτι τὰ προσόντα αὐτῷ πενιχρὰ ἄρα τις ἀπέδρασεν. Ὁ δὲ μακάριος Αὐξέντιος χαρίεντι προσώπῳ ἤρξατο εὐλογεῖν τὸν τοῦτο δράσαντα· καὶ φησιν πρὸς αὐτὸν ὁ δίκαιος ἀνὴρ ὡς ὁ Βαλαὰ πρὸς τὸν Βαλαάμ, Καταρᾶσθαί σε προσέκλημαι, καὶ σὺ εὐλογεῖς; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ μακάριος Αὐξέντιος λέγει τῷ ὄθεν πτωχῷ· Τὰς εὐχὰς σου τοῦ Κυρίου, ἀδελφε, πόσα εἶχες στιχάρια; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο μετ' ὄδυρμου· Ἐπτά τῶν ποδῶν σου καὶ ὁ μοι παρέσχες. Λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος· Ἐπεὶ οὖν ἐπτά D ἔχων οὐκ ἠρκέσθης, ἀλλὰ τὸ ὑπάρχον μοι ἐν ἐπιτοσοῦτον παρενοχλήσας εἴληφας, παῦται λυπούμενος. Τοῦτο γὰρ κάκεῖνα διαδράσαι παρεσκεύασεν. Ἐπίως οὖν καὶ τοῦτον διελέγξας παράθεσιν μετὰ τῶν συνόντων κομισάμενος ἀπῆει.

Σ'. Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν τῷ παλατίῳ προῖων, ὄρα τινα κρατούμενον ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ σφετερίζομενον. Προσευξάμενος οὖν λέγει συνήθως· Ὁ βυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ, ἐλθεῖ καὶ νῦν πρὸς βοήθειαν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν μεσάζει ἀνεθῆναι παρεσκεύασε τὸν ἄνδρα.

3 Joan. II. 4 Num. XIII, 11. 5 Psal. XIV, 10.

nam nos quidem aquam petimus. Sin autem Dominus Christus ejus loco vinum præbuit, gratias agamus, et ne ægre feramus. Etenim cum vinum defecisset in nuptiis, per suam gratiam aquam mutavit in vinum 3. Sic alter quidem ostendit invitus perfectam, quæ ei aderat, abstinentiam: alter vero libens conculcavit fastum vanæ gloriæ.

IV. Rursus autem quidam ex viris bonis qui sequebantur, se pauperem esse significans, molestus erat beato Auxentio, petens ab eo indusium benedictionis gratia et paupertatis. Is vero dicit ei: Ora, ut Dominus mittat, et a me accipies. Non enim superaverant ei vestimenta, propterea quod quæcunque in eum incidebant, daret pauperibus. Ille vero promissionem arripiens tanquam schedulam, assidue exigebat. Quamobrem cum multum ei esset molestus, et una vespera rursus ab eo esset admonitus, dicit ei: Adsis, frater, in loco opportuno accepturus petitionem. Postquam autem fuit in loco occulto, exiit se tunica qua erat indutus, et dedit ei, et mansit in sola penula. Post hymnum vero dictum ambobus recedentibus, sensit quod factum fuerat, qui prius dictus est vir pius, et dicit ei: Universane vita tua ita agitur, et charitas tua, ut carens tunica, nobis non confidas? Quamobrem tanquam subridens, dicit ambobus: Ab eo qui mihi sæpissime vobis præsentibus impudenter parabat insidias, vix tandem sum liberatus. Sed rogo vos, ut eamus ad dominum Joannem monachum, qui est in Clubo, visuri Dei gloriam. C

V. Cum itaque inter eos venisset, post unum diem ad eum veniunt, et vident eum qui tunicam acceperat, adesse tristem. Finitis autem precibus, dicit beatus Joannes, tanquam amicis suis et familiaribus: Orate, fratres, pro hoc mendico. Nam quos habebat viles pannos, abstulit aliquis et aufugit. B. vero Auxentius læto vultu cœpit ei, qui id fecerat benedicere. Dicit autem ei vir justus, sicut Balaam Balac 4: Jussi te execrari; et tu ei benedicis? Respondens autem beatus Auxentius, dicit mendico: Redde vota tua Domino, frater, quot habebas indusia? Ille vero respondit cum fleu: Septem, et id quod mihi præbuiisti. Dicit ei beatus Auxentius: Quoniam ergo cum septem haberes, non fuisti contentus, sed unum, quod habebam, tantam mihi molestiam exhibens, accepisti, hoc effecit ut illa quoque fugerent. Cum eum ergo placide redarguisset, et cum iis qui simul erant ferculum accepisset, recessit.

VI. Quodam vero die in palatio procedens, videt quendam teneri et trahi a militibus. Orans autem dicit de more: Qui liberas mendicum a manu ejus, qui sunt ipso fortiores, veni nunc quoque ad dandum auxilium 5. Quæ cum dixisset, effecit ut is relaxaretur.

VII. Transiens autem per Battopolium, vidit A quosdam opifices deflentes et dicentes : Venit ad nos tempus quo simus otiosi, et nihil agamus, claudamus nostras officinas. Cum vero audiisset, et eorum esset misertus Christi miles Auxentius, die sequenti divertit in unam ex illis officinis, mutato habitu, ut fertur de Serapione, et dicit : Quam mercedem mihi dabitis, et stabo in vestra officina? Illi autem dixerunt : Ludificaris nos, juvenis. Quomodo tibi dabimus mercedem, cum simus pauperes? Respondens vero, dixit eis : Laborabo vobiscum, accipiens quotidie tres obolos. Illi autem læti eum acceperunt. Qui cum fuisset illic tres dies, valde crevit et floruit illa officina. Acceptis itaque novem obolis, recessit ab illis. Is autem ea dedit pauperibus. Dolore vero affecti sunt opifices illius officinæ, egresso admirabilium effectore Auxentio. Tres enim dies, quos illic egit, non gustavit neque panem neque vinum, nec aliquid aliud : adeo ut mirarentur, qui illic erant, et dicerent ei : Cur non comedis et bibis nobiscum? Is vero dicebat eis : « Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod egreditur per os Dei 6. » Illi vero siluerunt, non ausi amplius ei esse molesti, renuntiarunt autem omnem copiam et prosperitatem, quæ facta est per preces ejus in officina sua, Deum glorificantes.

VIII. Rursus vero aliquot post diebus, venienti ipsi in palatium occurrit quædam mulier prægnans, passis crinibus, clamans : O vis, quæ affertur ab Auxentio, qui comedit dæmonia. Viginti annos latui in hac creatura, et ejus transitus me abduxit ab hujus unguibus. Sic enim per me transiit tanquam ensis, et me discerpit : et ecce separor ab hac creatura post spatium viginti annorum. Equo autem suo subditis calcaribus Christi servus Auxentius, ne cognosceretur ab hominibus, festinabat transire, celans quæ in se erat, gratiam. Immundus autem spiritus sequebatur eum, dicens : Quid me trahis? egredior. Congregatæ vero sunt circa eum multæ turbæ, adeo ut suspirans et flens beatus craverit, ut ea curaretur. Hoc autem facto, et ea statim mundata, illæso fœtu (erat enim gravida), stupebant omnes et admirabantur, Deum glorifiantes qui talem potestatem dedit servis suis adversus im-mundos spiritus.

Z'. Διὰ Βαττοπολιοῦ δὲ παριῶν ἐθεάσατο τοὺς ἐργαστηριακοὺς ἀποδυρομένους καὶ λέγοντας· Καιρὸς ἡμῖν ἐφθασεν ἀπραγίας· κλείσωμεν τὰ ἐργαστήρια ἡμῶν. Ἀκούσας δὲ καὶ συμπαθήσας αὐτοῖς ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, κατέλυσε τῆ ἐξῆς ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ἐκεῖνον, ἀλλάξας τὸ σχῆμα αὐτοῦ κατὰ τὸν βίον Σεραπίωνος, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τί μοι δίδοτε μισθὸν, καὶ ἴσταμαι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ἡμῶν; Οἱ δὲ εἶπον· Καταπαλαίεις ἡμῶν, νεώτερε. Πόθεν σοὶ δώσωμεν μισθὸν, ἄποροι ὄντες; Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Κάμω σὺν ὑμῖν λαμβάνων καθ' ἡμέραν φόλλεις τρεῖς· οἱ δὲ χαρέντες ἐδέξαντο αὐτόν, καὶ ποιήσας ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας ὑπερηύξατο καὶ ἀνέβαλεν τὸ ἐργαστήριον ἐκεῖνο. Λαβὼν οὖν τοὺς ἐννέα φόλλεις, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἔδωκεν αὐτὰ πτωχοῖς. Ἐλυπήθησαν οἱ τοῦ ἐργαστηρίου ἐξελεύθοντες τοῦ θαυματουργοῦ. Τὰς γὰρ τρεῖς ἡμέρας ἕς ἐποίησεν ἐκεῖ, οὐκ ἐνοσφισατο οὔτε ἄρτου οὔτε οἴνου οὔτε ἄλλου τινός, ὥστε θαυμάζειν τοὺς ἐκεῖσε καὶ λέγειν αὐτῷ· Διὰ τί οὐκ ἐσθίεις σὺν ἡμῖν; καὶ εἶπεν αὐτοῖς· « Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνων ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ βῆματι ἐκπορευομένην διὰ στόματος Θεοῦ. » Οἱ δὲ κοίωπῆσαν μηκέτι τοιμήσαντες ὀχλήσασιν αὐτῷ· ἀπήγγειλαν δὲ πᾶσιν τὴν εὐπορίαν τε καὶ εὐσθένειαν τὴν γενομένην διὰ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ ἐν ἐργαστηρίῳ αὐτῷ δοξάσαντες τὸν Θεόν.

H'. Πάλιν δὲ μεθ' ἡμέρας τινὰς ἐρχομένου αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ, ὑπαντάται αὐτῷ ῥυτὴ ἔγκυος οὔσα, λυσίτριχος, κράζουσα· Ὁ βία ἀπὸ Αὐξεντίου τοῦ δαιμονιοφάγου· εἴκοσι ἔτη ἔχω κρυπτόμενος ἐν τῇ πλάσει ταύτῃ, καὶ ἡ πάροδος αὐτοῦ ἀνήγαγεν με ἀπὸ τῶν ὀνύχων αὐτῆς· οὕτως γὰρ διήλθε δι' ἐμοῦ, ὡς περ ζῆφος καὶ διεσπάραξέν με, καὶ ἰδοὺ χωρῆζομαι ἀπὸ τῆς πλάσεως ταύτης διὰ εἴκοσιν ἔτων. Πτερνίσας δὲ τὸν ἴππον αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἔσπευδεν παρελθεῖν κρύπτων τὴν ἐν αὐτῷ χάριν· τὸ δὲ ἀκαθάρτον πνεῦμα σχεδὸν ἠκολούθει αὐτῷ λέγων· Τί με ἔλκει; ἐξέρχομαι. Συνήχθησαν δὲ περὶ αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὡς στενάξαντα τὸν μακάριον καὶ δακρύσαντα εὐξασθαι τοῦ λαθῆναι αὐτήν. Τοῦτου οὖν γενομένου καὶ παραχρῆμα καθαρσιθεΐσης αὐτῆς, μὴ ἀδικηθέντος τοῦ βρέφους (ἐγαύμων γὰρ ἦν) ἐξίσταντο πάντες, καὶ ἐθύμαζον, δοξάζοντες τὸν Θεόν, τὸν τοιαύτην ἐξουσίαν κατὰ ἀκαθάρτων πνευμάτων δίδόντα τοῖς δούλοις αὐτοῦ.

CAPUT II.

Habitatio S. Auxentii juxta Oxiam montem : caeca illuminata, energumeni liberati.

IX. Postquam autem hæc facta sunt, non volens Christi miles Auxentius laudari ab hominibus, sed encomiis celebrari ab angelis, spiritu prævidens in sanctissima Ecclesia nascituram vani dogmatis hæresim, Nestorii, inquam, et Eutychis, relicta terrena militia et aula imperatoris, cum magno gaudio peregit id quod olim desiderabat. Nam ab omnibus

Θ' Μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι ταῦτο, μὴ βουλόμενος ὁ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίρεσθαι, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἀγγέλων ἐγκωμιάζεσθαι, προορώων τε τῷ πνεύματι τὴν μέλλουσαν φύεσθαι ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ καινοῦ δόγματος αἰρεσιπρχίαν, λέγων δὴ Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς, καταλείπων τὴν ἐπίγειον στρατείαν καὶ τὰς βασιλικὰς αὐλὰς, τὸν

6 Matth. iv, 4.

ἔκαλοι πόθον αὐτῷ ἦνυσεν μετα κλείονος χαρᾶς. Α Πάντων γάρ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων καὶ αὐτῆς τῆς βασιλευούσης πόλεως ἑαυτὸν χωρίσας, ἐπὶ τὰ κρημότερα μέρη ὀρμᾶ τῆς Βιθυνίας, καὶ δὴ ἐκ πλαγίου τῆς Ὀξίας οὕτω προσαγορευομένου ὄρους, ἀνελθὼν ὡς ἀπὸ δέκα μιλίων Χαλκηδόνος ἔστη ἐπὶ πέτραν, ἐπαίρων ὄσας χεῖρας, δοξάζων τὸν θεὸν καὶ λέγων ὅτι, « Σὺ, Κύριος, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώκησάς με. »

Ι'. Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ ὡς μῆνα ἡμερῶν ἐπὶ τῇ πλευρᾷ τοῦ ὄρους ἐπὶ τὴν πέτραν, ἀνῆλθεν ἐκαστοεὶς παιδία στένοντα καὶ κλαίοντα, διότι, ὡς ἔνεμον, ἀπώλεσαν τὰ ποίμνια αὐτῶν. Καὶ θεασάμενα τὸν ἄνδρα ἐπτοίθησαν σφοδρὰ, νομίσαντα αὐτὸν θηρίον ἄγριον εἶναι, καὶ ἔφυγον. Μετημύριστο γὰρ τριχίνοις καὶ δέρμασι τὴν ἐσθῆτα, ζηλῶν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ τὴν πολιτείαν. Προσκαλεσάμενος δὲ αὐτὰ ὁ μακάριος ἔφη· Μὴ φοβείσθε γάρ, τέκνα· ἄνθρωπός ἐμι θεμοῖς ὁμῶν· τί δὲ ζητεῖτε; Λέγουσιν τὰ παιδία, ὅτι τὰ ποίμνια ἡμῶν ἀπώλεσαν καὶ διὰ τοῦτο θλιβόμεθα· Ὁ δὲ θεράπων τοῦ Χριστοῦ σπλαγχνισθεὶς, προσηύχαστο ἐπὶ ὥρας πολλὰς, καὶ εὐλόγησας τὰ παιδία, λέγει αὐτοῖς· Ἀπέλθατε ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ ὄρους, καὶ εὐρίσκετε τὰ ποίμνια ὁμῶν. Ἀποκριθέντα δὲ τὰ παιδία λέγουσιν αὐτῷ· Τρίτον προήλθομεν τὸ ἄβαντον ὄρος τοῦτο, καὶ οὐκ ἠδυνήθημεν αὐτὰ εὐρεῖν, καὶ πῶς ἄρτι ἔχουσιν εὐρεθῆναι; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἀπέλθετε, καὶ ὡς εἶπον ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ ὄρους εὐρίσκετε αὐτά. Ἀπελθόντα δὲ εὗρον αὐτὰ εὐθείως. Καὶ παραγενόμενα ἀπήγγειλαν τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν, ὅτι Ἀπωλεσάντων ἡμῶν τα ποίμνια καὶ ἐπὶ τρίτον περιελθόντων τὸ ὄρος τῆς Ὀξίας, καὶ μὴ εὐρηκότων, ἄνδρα ἐν τριχίνοις ἰδεασάμεθα καὶ δειλιφάσαντες ἐφύγομεν. Ὁ δὲ προσκαλεσάμενος ἡμᾶς ἐπηύχαστο, καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὀδυρόμεθα, ἐπέτρεψεν ἡμῖν ἐπὶ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ ὄρους ἀπελθόντας εὐρεῖν τὰ θρόμματα. Οὕτως οὖν ποιήσαντες ἠέρομεν αὐτά.

ΙΑ'. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ γονεῖς τῶν παιδίων ἐκείνων, συναγαγόντες τῶν πέριξ κτημάτων τοὺς ἄνδρας, λιτανεύοντες ἀνῆλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ εὗρον μόνον τὸν μακάριον ἐστῶτα ἐπὶ τὴν πέτραν καὶ προσευχόμενον τῷ θεῷ· καὶ πάντες ὁμοθυμαδὸν ἤξιωσαν αὐτὸν, ὥστε ἀνελθόντα στήναι αὐτὸν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Ὁ δὲ πεισθεὶς ταῖς παρακλήσεσι τῶν ἀνδρῶν, ἐκέλευσεν αὐτοῖς κελλίον οἰκοδομησάσαι μικρὸν, καὶ κλυδὸν ἔξωθεν τοῦ κελλίου, ἐν ᾧ καὶ ἀπεκλείσθη χείρων τῇ καρδίᾳ καὶ ψάλλων καὶ λέγων· « Ἐγενόμην ὡς στροβίλιον μονάζον ἐπὶ δώματι. » Συνήθως οὖν ἀνιόντες ἐκαρποῦντο τὰς εὐχὰς αὐτοῦ. Διὰ γὰρ τοῦ θυριδίου κατευλογῶν αὐτοὺς καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν συμβουλευῶν, χαίροντες ἀπέλυεν.

ΙΒ'. Ὅθεν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ πηγαζούσης ἐν αὐτῷ καὶ τῆς φήμης πανταχοῦ διαδραμούσης, ἀπὸ Νικομηδείας κομήτισσα τις ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν,

quæ ad vitam hujus mundi pertinent et magno studio ambiuntur, copiis, inquam, et splendore, et aliis rebus materialibus, et ab ipsa regia civitate se separans, proficiscitur ad partes desertas Bithyniæ: et cum ascendisset ex transverso montis, qui vocatur Oxæa, qui distat circa decem milliaria a Chalcedone stetit supra petram, extollens sanctas manus, Deumque glorificans, et dicens: « Tu, Domine, singulariter in spe collocasti me 7. »

X. Cum ipse vero circa unum mensem fuisset in montis latere supra petram, ascenderunt illuc pueri gementes et clamantes, quoniam cum pascerent oves, eas perdidissent; et cum vidiissent virum justum, valde sunt mirati, existimantes eum esse feram agrestem, et fugerunt: indutus enim erat veste contexta ex pilis et pellibus, imitans vitam Joannis Præcursoris et Baptistæ. Cum eos autem advocasset beatus Auxentius, dixit: Nolite timere, filii, sum enim homo vobis similis. Quid vero quæritis? Dicunt pueri: Greges nostros, eos enim amisimus, et ideo affligimur. Christi autem servus Auxentius misertus, oravit multas horas. Cum vero ipsis pueris benedixisset, dicit eis: Ite ad sinistrum latus montis, et invenietis vestros greges. Respondentes autem pueri dicunt ei: Ter circumivimus montem hunc inaccessum, et non potuimus eos invenire: et quomodo nunc invenientur? Sanctus autem dixit eis: Ite, ut dixi vobis, in nomine Domini ad sinistrum latus montis, et eos invenietis. Euntes vero, eos statim invenerant: et cum domum venissent, renuntiaverunt suis parentibus: Cum perdidissemus greges, et ter Oxææ montem circuissimus, et eos non inveniremus, aspeximus virum in veste ex pilis, et gravi timore affecti, fugiebamus. Ille autem nobis advocatis precatus est, et cum accepisset causam propter quam flebamus, jussit nos euntes ad sinistrum latus montis invenire pecudes. Cum sic ergo fecissemus, eas statim invenimus.

XI. Cum hæc autem audiissent parentes illorum puerorum, congregatis viris ex iis, quæ erant circumcirca, prædiis, supplicantes ad eum iverunt, et invenerunt beatum solum stantem supra petram, et Deum precantem: et omnes uno ore eum rogarunt, ut ascenderet supra verticem montis et oraret pro eis. Sanctus vero, persuasus eorum adhortationibus, jussit eis ædificare parvam cellam, et clubum extra cellam, in quo etiam fuit inclusus lætus corde, psallens et dicens: « Factus sum sicut passer solitarius in tecto 8. » Frequenter ergo ascendentes, fruebantur ejus precibus. Nam per parvam fenestram eis benedicens, et consulens quæ pertinent ad salutem, lætos dimittebat.

XII. Cum ergo Dei in eo scaturiret gratia, et ejus fama in omnem partem pervaderet, quædam comitissa ad eum venit e Nicomedia, repente ex-

cæcata. Procidens ad ejus pedes, dixit : Miserere mei, serve Dei Auxenti, et sana meos oculos. Beatus autem præsentibus iis qui convenerant, dixit : Ego quidem sum homo peccator, et iisdem affectionibus, quibus vos, obnoxius. Si vero creditis, quod qui eum qui erat ab ortu cæcus, curavit, hanc quoque rogantem non despicit, sincere pro ejus salute deprecemur. Cum autem omnes orassent, sanctus tangens ejus oculos, dixit : Sanat te Jesus Christus lux vera. Cumque ea statim respexisset, et pauperibus qui in eo loco assidebant plurima erogasset, eam dimisit sanctus lætantem et Deum glorificantem. Hoc fuit principium miraculorum ejus in monte Oxæ.

XIII. Eorum autem qui ab immundis vexabantur dæmonibus, magna adventabat multitudo, partim quidem ex indigenis, partim autem ex alienis : ex quibus plurimi per ejus preces, fideliter accedentes, et digne pœnitentiam agentes, sunt curati. Non sustinens vero nullam curam gerere eorum qui assidebant in monte, et eorum qui longi intervalli labore erant afflicti, cum ipse nullo egeret eorum quæ oblata fuerant, jussit panes afferri hora sexta, et dari iis omnibus.

XIV. Cum decem autem annos illic esset versatus, et plurima peregisset certamina, non adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus, adversus potestates et principes tenebrarum mundi hujus, ut dicit Apostolus ⁹, adversus spiritualia nequitie : et ea vicisset fide per patientiam, vir quidam fidelissimus ex iis qui aliquando fuerant ejus familiares, cum soleret ad eum accedere, et ex eo magnam caperet utilitatem, dicit cuidam alii ex eadem quarta schola : Volo die sequenti ire ad dominum Auxentium. Veni tu quoque, et plurima fruamur utilitate. Ille autem diabolico quodam instinctu ab eo alienus, non solum non fuit persuasus ut iret, sed etiam eum cœpit maledictis incessere et irridere, eum vocans planum et impostorem, et mercedem præbentem iis qui se stimulant esse dæmoniacos ex tribus et sex obolis, ut videantur argui ad multorum deceptionem. Cum alter vero his esset obstupefactus, et majus studium adhibuisset, postquam eum increpavit et juvit, moderate cum eo egit, ita ut incredulum secum assumeret, et cum eo ascenderet. Quem etiam persuasum vix tandem secum sursum duxit. Sed cum ad eum venissent, ut solebat, hora tertia excepit eos qui accedebant. Neque enim licebat indiscriminatim ei exhibere molestiam, nisi in tempore solito : in quo eos qui aderant primum adhortabatur ad glorificationem ; deinde sic verbo gratiæ adhortans et benedicens, unumquemque dimittebat. Cujus quidem glorificationis expresas quoque ab eo laudes dicemus postea. Læto ergo vultu ei qui ad eum accedebat cum fide, dixit quæ erant conducibilia : cum altero, qui erat incredulus,

Α αφηνιδίωσ τυφλωθεῖσ· και πεσοῦσα ἔλεγεν· Ἐλιήσόν με, δοῦλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ὕψιστου. Ὁ δὲ μακάριος ἐπὶ τῶν συνελθόντων ἔφη· Ἐγὼ μὲν εἰμι ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς και ὁμοιοπαθὴς ὑμῖν· εἰ δὲ πιστεύετε, ὅτι ὁ τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλὸν ἰασάμενος και ταῦτην δεομένην αὐτοῦ οὐκ παρορῆ, εὐξώμεθα εὐλιχρινῶς ὑπὲρ τῶς σωτηρίας αὐτῆς. Ὅς δὲ πάντες ἠῤῥξαντο, ἀψάμενος τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἔφη· Ἰάσεται σε Χριστὸς τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Καὶ εὐθὺς ἀναβλεψάσης αὐτῆς και πλεῖστα ῥογευσάσης τοῖς προσεδρεύουσι κατὰ τὸν τόπον πτωχοῖς, ἀπέλυσεν αὐτὴν χαίρουσαν και δοξάζουσαν τὸν Θεόν. Τοῦτο γέγονεν ἀρχὴ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει τῆς Ὁξίας.

IT'. Τῶν δὲ ἐνεργουμένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων πλῆθος ἱκανὸν προσεκαρτέρει, τοῦτο μὲν και ἐκ τῶν ἐπιχωρίων, τοῦτο δὲ και ἐξ ἀλλοδαπῶν, ὡς πλείστους ἐξ αὐτῶν διὰ τῶν αὐτοῦ προσευχῶν πιστῶς προϊόντας κατ' ἀξίως μετανοοῦντας θεραπεύεσθαι. Οὐκ ἀνεχόμενος δὲ τοὺς προσεδρεύοντας ἐν τῷ ὄρει και τοὺς ἐκ διαστημάτων κεκοπωμένους ἀπρονοήτους εἶναι, μηδενὸς τῶν ἐπιπιτόντων χρήζων αὐτοῖς, ἄρτους παρεκελεύεσθαι ἐν τῇ ἑκτη ὥρᾳ φέρεσθαι, και τούτοις πᾶσι διδοσθαι.

1Δ'. Περὶ τὰ δέκα οὖν ἔτη διατρίψαντος αὐτοῦ ἐκεῖσε, και πλείστους ἀγῶνας, οὐ πρὸς αἷμα και σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς και τοὺς ἐξουσίας και τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐκτελέσαντος και τῇ πίστει δι' ὑπομονῆς νικήσαντος, τῶν ποτε ἐτέρων αὐτοῦ τις πιστότατος ἀνὴρ συνήθεος ἡνίων και σφόδρα ὠφελοῦμενος, ἄλλῃ τινὶ τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς τετάρτης σχολῆς φησὶν· Βούλομαι τῇ ἐξῆς πρὸς τὸν κύριον Ἀλέξανδρον, ἀπελθεῖν· δεῦρο, και αὐτὸς πλείστῃ ἀπλάουσιν ὠφελείας. Ὁ δὲ ἐκ διαβολικῆς προσπάθειας ἀποδιαικίμενος αὐτῷ οὐ μόνον οὐκ ἐπεισθὴ τοῦ ἀπελθεῖν, ἀλλὰ και λοιδορίας ἤρξατο σκόπτειν αὐτὸν, πλάνον αὐτὸν ἀνομαλῶς και ἐπιθέτην, μισθοὺς παρέχοντι τοῖς ἐπὶ σχήματι δαιμονιῶσιν ἀπὸ τριῶν και ἐξ φύλλων πρὸς τὸ εἰς ἀπατην τῶν πολλῶν δοκεῖν ἐλέγχεσθαι. Τοῦ δὲ ἐτέρου ἐπὶ ταῦτων καταπλαγέντος και σπουδῆν μᾶλλον θεμένου μετὰ τὸ ἐπιτιμῆσαι και ὠφελησῆαι αὐτὸν, ἐπιεικεστέρως ἐκέχητο, ὥστε συμπαραλεβεῖν τὸν ἀπιστον, ὃν και πεισθέντα συνανέφερεν. Ἄλλ' ὡς ἐφθασαν παρ' αὐτῷ κατὰ τὸ ἔθος τῇ τρίτῃ ὥρᾳ, τοὺς παρατυγχανοντας ἐδέξατο. Οὐδὲ γὰρ ἦν ἀδιαφόρος ὀχλεισθαι αὐτὸν, εἰ μὴ ἐν τῷ συνήθει καιαῖ, ἐν ᾧ τοὺς παρόντας εἰς δοξολογίαν προετρέπετο πρῶτον, εἴθ' οὕτως τῷ λόγῳ τῆς χάριτος παραινῶν ἕκαστον και κατελογῶν ἀπέλυτον, ἥσπερ δοξολογίας και τοὺς παρ' αὐτῷ τὴν τυπωμένους αἴνους εἰς ὑστερον λίζομεν. Χαρίεντι οὖν προσώπων τῷ μετὰ πίστει ἐρχομένῳ πρὸς αὐτὸν πρόσφορα διηλέχθη, μηδ' ὄλωσ τῷ ἐτέρῳ και ἀπίστῳ κἂν βραχὺ προσομιλήσας· διόπερ μετὰ τὸ ἀπολυθῆναι πλείω καινὴν ἰσοδόρει

⁹ Ephes. vi, 12.

τὸν μακάριον ὡ ἀπιστὸς, ὡς δόξης ἕνεκα καὶ οὐκ ἀρε-
τῆς τι διαπραττόμενον.

IE'. Κοτερχομένων οὖν αὐτῶν ἐπὶ τῷ Ἡμέρῳ ἐπὶ
τὸ πλεῦσαι (ἐμπορίον δὲ τοῦτο ἐστὶν τῆς Καλχηδόν-
ως) τοῦ ἀπίστου πατρὸς διεβρώγως τοὺς χιτῶνας
ὑπνητᾶτο, ὀλολίζων καὶ θρηνῶν. Ὡς δὲ τὴν αἰτίαν
πυθόμενος ὁ τοῦτου δεσπότης, οὐ τάχος ἐμάνθανεν
τοῦ παιδὸς ὑπὸ δέους καὶ λύπης τὸ συμβᾶν ἐξαγ-
γέλλειν ἀναθλομένου, τοῦτο δὲ μόνον λέγοντος,
ὅτι κακὸν ἦμιν πρᾶγμα, δεσποτα, συνέβη. Ἐπι-
πληκτικώτερον ἀποκριθεὶς ὁ δεσπότης αὐτοῦ φησιν·
Εἰπέ τί ἐστὶν· ἐσουλώθη; ἐνεπρήσθη; Ὁ δὲ πατὴρ
λέγει· Ἰδοὺ ἡ θυγάτηρ σου ἐν τῷ οἴκῳ χαλεπῶς
δαιμονίζεται, ὡς μὴ περιγενέσθαι αὐτῆς ἰσχύειν
ἡμᾶς. Τότε δὴ εἰς συναίσθησιν ἐληλυθὼς, ἤρξατο
τύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ κατατάλλειν τὰς
τρίχας αὐτοῦ καὶ βοᾶν μεγάλην τῇ φωνῇ· Οὐαὶ τῇ
ἐμῇ ἀπιστίᾳ· ἄλλ' ἐπὶ πολὺ κατακόπτοντος ἑαυτὸν
καὶ ἀφορήτως θρηνοῦντος, ὁ σὺν αὐτῷ πιστὸς ἐταί-
ρος εἶπεν πρὸς αὐτὴν, καθὼς ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν
Ἰακίρον· Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται
ἡ πατὴρ. Ἐκεῖνου δὲ τὴν ἀπιστίαν τελεία πίστις διὰ
τῆς προφάσεως ταύτης διωρθωσαμένου καὶ κράζον-
τος· Πιστεύω, βοήθει μοι τῇ ἀπιστίᾳ, διαπερά-
σαντες ἅμα ἦλθον ἐπὶ τὴν οἰκίαν· καὶ δὴ θεασά-
μενοι τὴν συμφορὰν καὶ ἀφορήτως ἐλεγχομένην τὴν
κόρην καὶ τὸν μακάριον Αὐξέντιον ἐπικαλουμένην,
οἰμωγᾶς καὶ ὀδυρμοῖς ἐκραυγάζον. Εἶτα λέγει ὁ
ἕτερος τῷ πατρὶ τῆς κόρης· Δεῦρο δὴ εὐδὸς καὶ
παραχρήμα οἰωδῆποτε τρόφῳ πεδήσαντες αὐτήν,
πρὸς τὸν ὄσιον ἀπαγάγωμεν ἄνδρα, Ἰκανοῦ αὐτοῦ ὄντος
δυσωπῆσαι τὸν θεὸν περὶ τῆς ἰάσεως αὐτῆς.

IS'. Ὡς δὲ τοῦτο τελέσαντες, τῷ ἀνδρὶ προσή-
γίζον, ἤρξατο ἀγριαίνεσθαι περισσῶς καὶ ὀλακτεῖν
καὶ ὡς ἐλοχμένη μετὰ δρόμου πλειόνος ἀνείνα·
φθάσασα οὖν ἀντικρυς τοῦ θυριδίου τῆς κέλλης τοῦ
μακαρίου παρέστη βρασιζομένη δεινῶς· ὀδυρομέ-
νων τῶν ἐπομένων τὴν συμφορὰν. Ἐπὶ πολὺ οὖν
ἐλεγχομένης αὐτῆς, ἀνοίξας τὴν θυρίδα ὁ ἐν ἁγίοις
Πατὴρ ἡμῶν, ἐμβλέψας τῇ κόρῃ ἐμδριθῶς ἔλεγεν·
Τριῶν φύλλων ἢ ἕξ φύλλων; Οἱ δὲ πορόντες ἐκ δευ-
τέρου τὴν φωνὴν ταύτην ἀπὸ τοῦ ὄσιου λεγθεῖσαν
ἀκηκοότες, ἔβριψαν ἑαυτοὺς σὺν τῷ πατρὶ τῆς κόρης
εἰς τὸ ἔδαφος βοῶντες· Ἐλέησον, δοῦλε τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου, καὶ συγχώρησον· ὁ πάντων γὰρ δεσπότης
καὶ Σωτὴρ Χριστὸς προορᾷ διὰ σοῦ καὶ τὰ μακρὰν
λεγόμενα καὶ πραττόμενα, ὡς οἰκῶν ἐν σοὶ τῷ θερά-
ποντι αὐτοῦ. Τὴν οὖν ἐμβριθεῖαν πραότητι καταστε-
λας ὁ μακάριος, προσκαλεσάμενος τοὺς πάντας πλη-
σιον, ἔλεγε τῷ πατρὶ αὐτῆς· Εἰ καὶ τοὺς λοιποὺς
μισθοὺς παρέχω, ὡς ἔφη, ἀπὸ τριῶν καὶ ἕξ φύλλων,
τῇ θυγατρὶ σου πόδον δέδωκα; Ὁ δὲ πάλιν κλαίων
σφοδρῶς, ῥίψας ἑαυτὸν συγχώρησιν ἐζητεῖτο.

IZ'. Ἐπευξάμενος τοίνυν ὁ μακάριος καὶ τὸν ἐν

10 Marc. v, 36.

ne verbum quidem locutus. Quamobrem postquam
fuit dimissus, pluribus rursus maledictis beatum
Auxentium insectatus est incredulus, ut qui gloriæ
causa, et non virtutis quidquam faceret.

XV. Cum ipsi autem ad Hemerum descende-
rent ad navigandum (hoc est autem emporium
Chalcedonis) puer increduli fit obviam scissa tu-
nica, ejulans et lamentans. Cum vero causam
sciscitatus ejus dominus, non quam primum in-
tellexit, puero præ timore et mærore id quod
acciderat narrare differente, hoc autem solum di-
cente, Res mala nobis accidit, o domine, acrius
et vehementius respondens ejus dominus, dixit :
Dic, quid sit : furtumne in me est admissum, an
passus sum incendium? Puer dicit : Nequaquam :
sed filia tua domi graviter vexatur a dæmone, adeo
ut nos eam non possimus superare. Tunc ille, sti-
mulo motus conscientiæ, cœpit faciem percutere,
et vellere capillos, et magna voce clamare : Væ
meæ incredulitati. Et autem se dia lacerante et
lamentante intolerabiliter, alter, qui cum ipso
erat fidelis, dixit ei sicut Servator Jairo 10 : So-
lum crede, et salva erit puella. Cum ille vero in-
credulitatem perfecta fide correxisset propter
hanc occasionem, et clamaret : Credo, Domine,
fer opem meæ incredulitati : trajicientes simul
venerunt domum. Qui cum vidissent calamitatem,
et puellam quæ vexabatur intolerabiliter, et invo-
cantem beatum Auxentium, clamabant omnes cum
fletibus et ejulatibus. Deinde dicit amicus patri
puellæ : Age, o amice, quomodo cunque poterimus,
eam vinciamus, et transmittentes deferamus ad
sanctum virum, cum ipse a Deo possit impetrare
ejus curationem.

XVI. Cum hoc autem fecissent, et viro sancto
appropinquarent, puella cœpit efferari, et miran-
dum in modum furere, et latrare ut canis, et pe-
rinde ac si traheretur ab aliquo, majori cursu
currere. Cum vero pervenisset ex adveaso fenest-
ræ cellæ beati, constitit, et ibi graviter torqueba-
tur. Et qui sequebantur, cum valde deflerent cala-
mitatem, et ipsa valde vexaretur, aperiens fenest-
ram sanctus Pater noster Auxentius, et eam gra-
viter aspiciens, dixit, Tribus obolis aut sex obolis.
Qui autem aderant, cum iterum hanc vocem a
sancto dictam audiissent, se cum patre puellæ hu-
mi projicerunt, clamantes : Miserere, serve Dei al-
tissimi, et ignosce. Omnium enim Dominus et Ser-
vator Christus per te prævidet ea quæ per te di-
cuntur et fiunt, ut qui in te habitat, qui es ejus
famulus. Beatus itaque, mansuetudine reprimens
severitatem, omnibus prope accersitis, dixit patri
puellæ : Si etiam reliquis, ut tu dixisti, mercedem
præbeo ex tribus et sex obolis, filiæ tuæ quantum
dedi? Ille autem rursus flens vehementer, se pro-
jiciens in terram, petebat veniam.

XVII. Cum itaque esset precatus beatus Auxentius,

et crucem quæ super baculum erat in ejus manibus, misisset per unum ex iis qui apud eum perseverabant, fecit cessare puellæ vexationem, et docuit omnes qui convenerant, non oportere non habere fidem Dei admirabilibus, quæ ab ipso sunt in unaquaque generatione per eos per quos ei videtur. Patriarchæ enim et omnes prophetæ, et similiter etiam apostoli, erant homines, et a divina incitati gratia, convenienter divino Apostolo ¹¹, exstinxerunt vim ignis, obstruxerunt ora leonum, et fecerunt omnia quæ deinceps scripta sunt. Porro vero ipsa quoque vox Domini, quæ nos adhortatur ut credamus, sic dicit : « Omnia quæcunque precantes petitis, credite quod accipietis, et erunt vobis ¹². » Benigno ergo Deo præbente quando vult et per quos vult, non oportet nos esse incredulos. Cum itaque unam hebdomadam jussisset puellam manere cum parentibus, precatione armatis et jejunio, et ipsam sanam restituisset, dimisit eos in pace, jubens ut irent frequenter ad sanctissimam Ecclesiam.

CAPUT III.

Leprosus, paralyticus, energumene sanantur,

XVIII. Aliquot autem post diebus ascenderunt ad eum duo quidam viri laborantes elephantia, qui a Deo per ipsum petebant sanationem. Sanctus vero dicit eis : Quodnam est vestrum peccatum, quod hæc plaga in vos incidit ? Illi autem, hæc audientes, prociderunt ad ejus pedes, dicentes : Miserere nostri, serve Christi, et ora ut nos curemur. Respondens vero beatus, dicit eis : Hoc vobis accidit, o fratres, propterea quod frequenter juraretis. Sed de cætero oportet vos desistere ad iram provocare Dominum Deum vestrum. Quæ cum dixisset, et omnes esset ad precandum adhortatus, ipse quoque flexis suis sanctis genibus ad aliquot horas, et effusis multis rivis lacrymarum, surgens accepit oleum sanctorum, et eos unxit a vertice usque ad pedes, dicens : Sanat vos Jesus Christus : ego enim sum homo peccator. Statim autem sunt sanati, et domum redierunt cum gaudio, Deum laudantes, et ei tribuentes gloriam, et omnibus renuntiantes : Vidimus hominem, qualis nec fuit in antiquis generationibus. Dixit enim nobis omnia peccata nostra : et cum pro nobis multum ad Deum delevisset, nos curavit ungens sancto oleo.

XIX. Rursus autem duæ mulieres ad ipsum venerunt e Phrygia : quarum una quidem habebat coxam percussam ab immundo spiritu ; altera autem habebat legionem dæmonum, quæ etiam tertio a monte lapide cœpit clamare et dicere : Quid mihi tecum rei est, o Auxenti, quod me castigans traxisti a Phrygia? Nescis me esse legionem? Sed scis rursus legionem angelorum te circumdare noctes et dies : qui quidem accipiunt tuas preces, quæ nos urunt, et eas offerunt Altissimo, per quas etiam punimur. Ecce etiam post triginta annos me sepa-

A χερσίν αὐτοῦ ἐπὶ βακτηρίας σταυρὸν ἀποστείλας ἐκένος τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, κατέπαυσε τὴν κόρην τοῦ ἐλεγμοῦ, καὶ ἅπαντας τοὺς συνεληλυθότες ἐδίδασκεν, ὅτι οὐ δεῖ ἀπιστεῖν τοῖς θαυμασίοις τοῦ Θεοῦ γινομένοις ὑπὸ αὐτοῦ καθ' ἑκάστην γενεάν, ἀὶ ὧν εὐδοκεῖ· καὶ γὰρ οἱ πατριάρχαι καὶ πάντες οἱ προφῆται ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόστολοι ἄνθρωποι ἦσαν ὑπὸ τῆς θείας ἐνεργουμένοι χάριτος κατὰ τὸν θεόν Ἀπόστολον, ἔσθεσαν δύναμιν πυρός, ἔφραξαν στόματα λέοντων καὶ πάντα τὰ ἐξῆς γεγραμμένα ἐτέλεσαν, καὶ αὕτη δὲ ἡ τοῦ Κυρίου φωνὴ προτρεπομένη ἡμᾶς πιστεῦσιν οὕτως λέγει· « Πάντα ἕσα μὲν εὐχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεῦετε, ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. » Τοῦ Θεοῦ οὖν παρέχοντος ὅτε βούλεται καὶ δι' ὧν βούλεται, οὐ χρὴ ἡμᾶς ἀπιστεῖν. Ἐπὶ ἑβδομάτῃ τοίνυν κελεύσας μετὰ τῶν γονέων παραμεῖναι τὴν κόρην, εὐχῇ καὶ νηστεῖα καθωπλισμένους, ὑγιῆ αὐτὴν ἀποκαταστήσας ἐν εἰρήνῃ ἀπέλυσε, παρεγγύσας συχνάζειν αὐτοὺς τῇ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ.

11. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς ἀνῆλθον πρὸς αὐτὸν δύο ἄνδρες ἐλεφαντιῶνες, ἴασιν ἐξαιτούμενοι δι' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Τί ἐστὶ τὸ ἀμάρτημα ὑμῶν, ὅτι ἐπέπεσον ὑμῖν ἡ τοιαύτη πληγὴ ; Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα προσέπεσον αὐτῷ λέγοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς, θεράπιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ εὖξαι τοῦ ἰαθῆναι ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς οὖν ὁ μακάριος λέγει αὐτοῖς· Τοῦτο συμβέβηκεν ὑμῖν, ἀδελφοί, διὰ τῆς κολυβοκίας ὑμῶν· ἀλλὰ παύσασθε τοῦ παροργίζειν Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν· καὶ ταῦτα εἰπὼν, πάντας εἰς προσευχὴν προτρεψάμενος, κλίνας αὐτὸς τὰ γόνατα ἐπὶ ὥρας ἰκανὰς, ὄχτους, ἐκχέας δακρύων ἰκανοὺς, ἀναστὰς ἔλαβε, ἔλαιον τῶν ἁγίων καὶ ἤλειψεν αὐτοὺς ἀπὸ κορυφῆς ἕως ποδῶν, εἰπὼν· Ἰαταὶ ὑμᾶς Ἰησοῦς Χριστός· ἐγὼ γὰρ ἄνθρωπος ἁμαρτωλός εἰμι· εὐθέως ἰεραπεύθησαν καὶ ἀπῆλθον μετὰ χαρᾶς εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, αἰνοῦντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεὸν καὶ ἀπαγγέλλοντες πᾶσιν, ὅτι ἴδομεν ἄνδρα, οἷον οὐδὲ ἐν ταῖς ἀρχαῖαις γενεαῖς· εἶπε γὰρ ἡμῖν πάντα τὰ ἁμαρτημένα ἡμῖν, καὶ ὡς ἡμῶν προσκλάουσιν ἐν νοκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ, οἷτις δέχονται σου τὰς δεήσεις τὰς καταφλεγούσας ἡμᾶς καὶ προσφέρουσι τῷ Ὁψίστῳ, δι' ὧν καὶ κολαζόμεθα. Ἰδοὺ διὰ τριάκοντα ἐτῶν μερίζεις με τῆς πλάσεως

D 10' Πάλιν δὲ γυναῖκες δύο ἀπὸ Φρυγίας ἦλθον πρὸς αὐτὸν, ἡ μὲν μία τὴν κόξαν πεπληγμένη ὑπὸ ἀκαθάρτου πνεύματος, ἡ δὲ ἑτέρα ἔχουσα λεγεῶνα δαιμόνων· ἡ καὶ ὡς ἀπὸ σημείων τριῶν τοῦ βροῦ ἤρξατο κραζειν καὶ λέγειν· Τί ἐμοὶ καὶ σοί, αὐξέντιε, ὅτι ἀπὸ Φρυγίας κολάζων με εἴλωσας ; ὡς οἶδας, ὅτι λεγεῶν εἰμι ; Ἀλλ' οἶδα ὅτι λεγεῶν σε ἀγγέλων περικυκλῶσιν ἐν νοκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ, οἷτις δέχονται σου τὰς δεήσεις τὰς καταφλεγούσας ἡμᾶς καὶ προσφέρουσι τῷ Ὁψίστῳ, δι' ὧν καὶ κολαζόμεθα. Ἰδοὺ διὰ τριάκοντα ἐτῶν μερίζεις με τῆς πλάσεως

¹¹ Hebr. xi, 34. ¹² Marc. xi, 24.

ταύτης. Ταῦτα οὖν καὶ πλείονα τούτων λέγουσα ἔφθασεν ἔγγιστα τοῦ κελλίου, ἐν ᾧ ἦν ὁ μακάριος ἔγκεκλεισμένος, καὶ ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ πνεῦμα ἔμ-
προσθεν τοῦ θυριδίου καὶ ἐφίμωσεν αὐτήν· ὁ δὲ δια-
κρύψας καὶ ἑωρακὼς αὐτήν, ἐκλείουσεν ἐνὶ τῶν παρ-
εστῶτων δοῦναι χεῖρα, καὶ ἔγειραι αὐτήν· ἔκειτο
γὰρ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς νεκρά. Ἀναστᾶσα δὲ ἐδίετο
τοῦ ὀσίου μετὰ καὶ τῆς ἄλλης γυναικὸς, κλαίουσαι
σφοδρῶς καὶ γονυπετούσαι αὐτὸν, ἐπὶ τὸ δυσωπῆσαι
τὸν Θεὸν τοῦ ἰᾶσθαι αὐτάς. Ὁ δὲ φησι πρὸς αὐτάς·
Πόθεν ἤκατε ἐνταῦθα, καὶ τίς ὑμῖν εἶπε περὶ ἐμοῦ,
ὅτι δύναμαι θεραπεῦσαι ὑμᾶς; Ἡ οὖν βεβλαμμένην
ἔχουσα τὴν κόξαν εἶπεν· Δι' ἀποκαλύψεως, δέσποτα,
ἦγον ἐνταῦθα ἐγὼ· ἡ δὲ τὸν λεγεῶνα ἔχουσα εἶπεν
αὐτῷ· Ἐγὼ οὐκ οἶδα, πῶς ἦλθον· διὸ οἰκτιρὸν με
τὴν χειμαζομένην τριάκοντα ἔτη ὑπὸ λεγεῶνος. Καὶ
σπλαγχνισθεὶς ἐπ' αὐταῖς καὶ προσευξάμενος ἔκτε-
νῶς τῷ Θεῷ μετὰ δακρύων, ἑθεράπευσεν αὐτάς. Αἱ
δὲ δι' ὑπερβολὴν εὐγνωμοσύνης προσπαρέμεινεν ἐν
τῷ ὄρει τῆς Ὁξίας, ἐν ᾧ ἦν ἐστὼς ὁ μακάριος, μὴ
ὑποστρέψασαι εἰς τὰ οἰκίαι.

Κ'. Ἄλλος δὲ τις παράλυτος προσηνέχθη αὐτῷ
κείμενος ἐπὶ ἀμάξης. Οἱ οὖν γονεῖς αὐτοῦ ἔπεσον
ἐπὶ πρόσωπον δυσωποῦντες τὸν μακάριον μετὰ με-
γάλου κλαυθμοῦ, ὥστε κατελεῖσθαι αὐτούς· καὶ ἴσα-
σθαι αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι διὰ τὰς πολλὰς ἡμῶν ἀμαρ-
τίας τοῦτο συνέθη τῷ τέχνῳ ἡμῶν. Ὁ δὲ δοῖος Ἀλέξαν-
τιος εἶπεν αὐτοῖς· Καὶ πιστεῦτε ὅτι δι' ἐμοῦ τοῦ εὐ-
τελοῦς δύναται ὁ Κύριος θεραπεῦσαι αὐτόν; Οἱ δὲ εἶ-
πον· Ναί, ἄγγελε τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ἡμετέραν σωτη-
ρίαν κατεπέμφθης· πιστεύομεν, ὅτι πάντα δυνατὰ
παρὰ τῷ Θεῷ· Ὁ δὲ ἔφη· Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενη-
θήτω ὑμῖν· καὶ λαθὼν ἔλαιον τῶν ἀγίων, ἔδωκεν αὐτῷ
αὐτὸν ἀλείψας δι' ἑαυτοῦ, ὅγιη ἀποκαταστήσας, παρ-
έδωκεν αὐτὸν τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ, οἵτινες ἀπῆλθον
χαίροντες εἰς τὸν οἶκον αὐτῆν, αἰνοῦντες καὶ δοξά-
ζοντες τὸν Θεόν, ἐφ' οἷς ἐποίησεν μεγαλείους διὰ τοῦ
θεράποντος αὐτοῦ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτῶν υἱόν.

ΚΑ'. Μεθ' ἡμέρας δὲ ὀλίγας γυνὴ τις ἀπὸ Κλαυ-
διουπόλεως, θυγάτηρ πολιτευομένου, ἔχουσα δαι-
μονα δρακοντόμορφον ἦλθε πρὸς αὐτὸν, συρίζουσα
μόνον καὶ μὴ δυναμένη λαλεῖσθαι πλὴν ὡς κύων,
διότι ἠρήμωσεν αὐτήν ὁ Σατανᾶς· ἦν ἰδὼν ὁ τοῦ
Θεοῦ θεράπων, ἔκλαυσεν πικρῶς λέγων· Πῶς ἐδου-
λώθη τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τῷ ἄλλοτρίῳ; αὕτη
γὰρ οὐ κατὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῆς πέπονθε τοῦτο,
ἀλλὰ κατὰ πολλὴν μισανθρωπίαν τοῦ ἀντικειμένου
ἐχθροῦ. Καὶ κλαίσας τὸ θυρίδιον τοῦ κελλίου, ἐπὶ
ἡμέρας τρεῖς οὐ συνέτυχεν τινι, ἀλλ' ἦν δεόμενος
τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν τυραννίδα τοῦ δράκοντος καταπά-
τησῃ. Προσευχομένου οὖν αὐτοῦ ἔνδον, ἤρξατο ὁ
δράκων λαλεῖν, βρούχων ἐν τῇ γυναικὶ καὶ λέγων· Ὁ
ἀπὸ τῆς μήτρας τῆς γεννησάσης σε κατ' ἐμοῦ. Αὐ-
ξέντιε, πῶς οὐ κατέπαυσας τὴν τεκοῦσάν, ἀλλ' εἰς
ἐμὴν ἐξώλειαν ἐγεννήθης; οἱ γὰρ ὄχθοι τῶν δα-
κρύων σου κατακαλοῦσίν με, καὶ ἡ προσευχὴ σου,

A rant ab hac creatura. Hæc ergo et his plura dicens,
accessit proxime cellam, in qua beatus erat inclu-
sus, et eam discerpit spiritus ante fenestram, et fecit
eam obmutescere. Sanctus autem cum desperi-
xisset et eam vidisset, jussit uni ex iis qui aderant,
ei dare manum et eam erigere; jacebat enim humi
tanquam mortua. Cum vero surrexisset, rogabat
sanctum cum altera muliere, vehementer flentes
et ad ejus genua procidentes, ut a Deo impetraret
ut ipsas curaret. Sanctus autem dicit eis: Undenam
huc venistis, et quis de me vobis dixit quod possum
vos sanare? Quæ vero læsam habebat coxam, dixit:
Ego, o domine, huc veni per revelationem. Quæ
autem habebat legionem, dixit ei: Ego nescio quo-
modo venerim. Quamobrem miserere mei, qui tri-
ginta annos vexor a legione. Earum itaque miser-
tus beatus, cum Deum vehementer orasset cum lacrymis,
eas curavit. Illæ autem propter insignem
suam grati animi virtutem, permanserunt in monte
Oxæ, in quo stabat beatus, domum non revertentes.

XX. Quidam vero alius paralyticus ad eum est
allatus, jacens super currum. Parentes autem ejus
proni ceciderunt, rogantes beatum Auxentium cum
magno fletu, ut eorum miseretur, et eum curaret,
dicentes: Propter multa nostra peccata hoc accidit
filio nostro. Sanctus autem Auxentius dixit eis: Et
creditis, quod per me humilem et abjectum potest
Deus eum curare? Illi vero dixerunt: Certè, angele
Dei. Fuisti enim missus ad nostram salutem, et cre-
dimus omnia apud Deum esse possibile. Sanctus
autem dixit: Secundum fidem vestram fiat vobis:
et accepto oleo sanctorum, cum totum corpus ejus
per se unxisset, et eum sanum reddidisset, tradi-
dit eum suis parentibus. Qui quidem abierunt læti
in domum suam, laudantes Deum et glorificantes
propter magnalia quæ fecit per sanctum servum
suum Auxentium in filium eorum unigenitum.

XXI. Paucis autem post diebus venit mulier quæ-
dam ex Claudiopoli (5), filia cujusdam civis, quæ
habebat dæmonem, formæ serpentis similem, ut
quæ sibilaret solam, et non posset loqui, nisi ut
canis, propterea quod eam desolasset Satanas.
Quam cum vidisset Dei servus Auxentius, flevit
acerbe, dicens: Hei mihi, quomodo redactum est
genus hominum in servitutem alieni? Ipsa enim
non est hoc passa propter sua peccata, sed propter
multam sævitiam et in homines malevolentiam
adversarii: et clausa fenestra cellæ, spatium
trium dierum, non convenit aliquem, sed rogabat
benignum Deum, ut conculcaret tyrannidem dra-
conis. Eo autem orante in cella, cœpit draco loqui,
rugiens in muliere, et dicens: O ab utero, qui te
edidit, mihi infeste Auxenti, quomodo non combus-
sisti tuam parentem, sed natus es ad mei exter-
minationem? Rivi enim tuarum lacrymarum me

(5) Claudiopolis erat metropolis Honoriadis, quæ
ad Pontum Euxinum vicina est Bithyniæ provinciæ,

ejus tunc erat Calogerus episcopus, qui Chalcedo-
nensi concilio subscripsit.

comburunt, et preces tuæ tanquam tela arcus, dis- A
cerperunt mea intestina. Non potes me separare
ab hac creatura. Non valde amo ejus crines, et ejus
ætatem, et de cætero ex ea non egredior. Compres-
sus autem statim fuit aer, exstiteruntque fulgura et
tonitrua, et valde magnus imber. Mulierem vero
discerpens draco, et ei os obstruens, eam projecit
humil, ab ea egressus. Cum fenestram autem ape-
ruisset beatus post tres dies, vidit eam jacentem
tanquam mortuam : et cum jussisset iis qui asta-
bant, eam erigere, et solam reclinare, adhortatus
omnes ad orationem, cum sanctas suas manus mul-
tas horas sustulisset, clamabat cum omnibus: Glo-
ria tibi, Domine, gloria tibi, Domine, gloria tibi,
Domine. Mulier autem jacebat muta, non dans ho-
mini responsum. Post preces vero jussit eam com- B
ram se afferri : et cum dedisset ei potum ex oleo
sanctorum, statim locuta est : et cum surrexisset,
ambulavit, usque ad suam senectutem a monte non
separata, sed precibus et sancto perpetuo assidens,
et Deo agens gratias, qui eam sanavit.

ὡς τόσον βολίδι, ἐσπάραξε τὰ ἔγκρατά μου · οὐ δυ-
νήση με ἀπομερίσαι τῆς πλάσεως ταύτης, ὅτι πάνυ
ἠράσθην τῶν πλοκαίων καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῆς, καὶ
οὐκ ἐξέρχομαι ἀπ' αὐτῆς. Συνεσχέθη δὲ αὐτῆς
ὁ ἀήρ καὶ γεγονῶσι βρονταί, καὶ ἀστραπαί, καὶ
βροχὴ μεγάλη λίαν. Σπαράξας δὲ τὴν γυναῖκα ὁ
δράκων, καὶ φιδώσας αὐτὴν ἐβρίψεν ἐπὶ τὸ ἔδαφος,
ἐξελθὼν ἀπ' αὐτῆς. Ἀνοίξας δὲ τὸ θυρίδιον μετὰ
τρεις ἡμέρας ὁ μακάριος, ἴδεν αὐτὴν ἐβρίμμενην ὡς
νεκράν, καὶ κελεύει τοῖς παρευώσιν ἐπάριαι αὐτὴν
καὶ παρὰ μίαν ἀνακλίνας προτρεψάμενος πάντας
εἰς εὐχὴν καὶ ἐπάρας τὰς ὁσίας αὐτοῦ χεῖρας ἐπὶ
ἔρας πολλὰς μετὰ πάντων ἐβόα · Δόξα σοι, Κύριε,
δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι, Κύριε. Ἐ δὲ γυνὴ κατε-
έκειτο ἀσωνος, μὴ διδούσα ἀνθρώπων ἀπόκρισιν.
Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ἐκέλευσεν αὐτὴν ἐνεχθῆναι · καὶ
δεδικωὶς αὐτὴ ἐκ τοῦ ἐλισίου τῶν ἁγίων πιεῖν, παρα-
χρημα ἐλάλησεν, καὶ ἀναστὰτα περιεπάτει, ἕως γή-
ρους αὐτῆς μὴ χωριθεῖσα τοῦ ὄρους, ἀλλὰ προ-
εδρεύουσα ταῖς εὐχαῖς καὶ τῷ μακαρίῳ, καὶ εὐχαρι-
στούσα τῷ ἱσαμένῳ αὐτὴν Θεῷ.

CAPUT IV.

Evocatur S. Auxentius ad concilium Chalcedonense. Miracula in via.

XXII. Post decem aut circiter annos, cum jam
decessisset fidelissimus et orthodoxus imperator
Theodosius minor, imperassetque venerandus et
Christi amans Marcianus, fuit magna confusio et
perturbatio circa dogma veræ nostræ fidei, sicut
etiam cœpimus dicere superius, cum esset beatus
Auxentius recessurus a rebus hujus vitæ. Quidam C
enim Eutyches presbyter et archimandrita unius
ex monasteriis urbis regiæ, conabatur renovare de-
liramenta et verba quæ fuerant refutata et abolita a
sanctæ et beatæ memoriæ episcopis, a Basilio, in-
quam, magno beatoque et luminari orbis terræ, et
Gregorio inclyto theologo, et Joanne Chrysostomo,
et iis similibus. Cum ergo alii quidem ejus dogma
sequerentur, alii vero eadem sentirent quæ Nesto-
rius, adeo ut venirent in periculum dogmata fidei
catholicæ, videns magnus et orthodoxus impera-
tor Marcianus Ecclesiam in magna confusione et
perturbatione, decernit ut episcopi totius fere
orbis terræ venirent Chalcedonem, civitatem Bi-
thyniæ.

XXIII. Cum omnes ergo convenissent episcopi, D
adeo ut essent numero sexcenti triginta, jusserunt
etiam convenire beatum Auxentium imperator et
episcopi. Cum autem magnus et divinus Pater nos-
ter Auxentius resisteret, et nollet descendere, di-
cens non esse monachorum docere, sed potius do-
ceri, hoc vero iis solis convenire, qui sunt honorati
pontificatu : misit imperator Marcianus quosdam
ex monachis et clericis, qui erant circumcirca, si-
mul cum militibus, res ejus cognoscentes: et jussit,
ut nisi vellet sua sponte venire cum eis, invitum
adducerent. Illi autem cum accessissent, eum
maxime urgentes, nequaquam persuasere, adeo
ut conversi sint ad eum incesandum malefictis,

KB'. Τοῦτε δὴ πρὸς τοὺς δέκα μετὰ καὶ ἑτέρα
ἔτη τοῦ πιστοτάτου βασιλέως τετελευτηκότος, καὶ
τοῦ φιλοχριστοῦ Μαρκιανοῦ βεδοσιλευκότος, πλε-
λὴ παραχρῆτι περὶ τοῦ δόγμα τῆς ἀληθοῦς πίστεως
ἐγένετο, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνηράτημθα λέγειν ἐν τῷ
μῆλλειν τὸν μακάριον Αὐξέντιον ὑπαναχωρεῖν τῶν
βιτωικῶν πραγμάτων. Εὐτυχῆς γὰρ τις πρεσβύτερος
καὶ ἀρχιμανδρίτης ἐνὸς τῶν μοναστηρίων τῆς βασι-
λευσύσης τὰ Ἀπολιναρίου παραφρονήματα τὰ πάλαι
κατηρηγμένα ὑπὸ τῶν τὴν ὁσίαν μνήμην θεοφιλε-
στάτων ἐπισκόπων, Βασιλείου τε καὶ Γρηγορίου, καὶ
τῶν κατ' αὐτοὺς ἀνακαινίζειν ἐπιχειρεῖ. Τῶν μὲν
οὖν τὰ τοῦτου ἐπομένον, τῶν δὲ τῆς Νεστορίου φρο-
νούτων, ὡς κινδυνεύειν ἐπὶ τὰ τῆς καθολικῆς πί-
στεως δόγματα καὶ ἐν συγχύσει πολλῇ τὴν Ἐκκλη-
σίαν ὄραν, ὁ δὲ βασιλεὺς θεοπίζει τοὺς τῆς οἰκουμέ-
νης σχεδὸν ἀπάτης θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους
ἀπαντῆσαι ἐν Καλκηδόνι, πολίχῃ τῆς Βιθυνίας.

orbis terræ venirent Chalcedonem, civitatem Bi-

KΓ'. Πάντων τοίνυν συνελθούτων, καὶ τὸν μακά-
ριον Αὐξέντιον παρεκελεύοντο συνέρχεσθαι, ὃ τε βε-
σιλεύς καὶ οἱ ἐπιχώριοι τῶν ἐπισκόπων. Ἴς δὲ
ἀντεῖχεν καὶ οὐκ ἠδούλετο κατεῖναι, φάσκων μὴ εἶναι
μοναχῶν τὸ διδάσκειν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ διδάσκεισθαι,
μόνοις δὲ τοῖς ἀρχιερατεῖα τετιμημένοις τοῦτο πρέ-
πειν, ἀποστελλας ὁ βασιλεὺς Μαρκιανὸς τινὰς τῶν
πέριξ μοναχῶν τε καὶ κληρικῶν μετὰ καὶ στρατιω-
τῶν ἐκέλευσεν γνόντας τὰ κατ' αὐτὸν, εἰ μὴ βούλοιο
ἐκουσίως συνελθεῖν αὐτοῖς, ἄκοντα παρατῆναι. Οἱ
δὲ παρόντες πλεῖστα καταναγκάσαντες αὐτὸν οὐκ
ἔπειθον, ὡς καὶ λοιδορίας αὐτοῦς τραπῆναι καὶ λέ-
γειν μὴ φρονεῖν αὐτὸν ὀρθῶς διαβεβαιώσθαι · ὅθεν
ἐπεχείρουν καὶ μετὰ βίας αὐτὸν ἐξωθοῦν. Ὁ δὲ ἐνεδί-

δου μὲν αὐτοῖς, ἀλλ' οὕτω τελείῃ γνώμῃ ἄνευ τῆς αἰσθηθῆναι βροπῆς. Ἄγαθόντες γὰρ τεχνίτας πρὸς τὸ λύσαι τὸν κλουδὸν, ἐν ᾧ ἦν, ὅλην τὴν ἡμέραν παρμείνοντες, οὐδὲν ἴσχυσαν, καὶ τῇ ἔωθεν λέγει αὐτοῖς· Εἴπατέ μοι, ἐν τίνι κακῶς πιστεύω, καὶ εἴθ' οὕτως προνοῶ Θεοῦ καὶ ὁ κλουδὸς ἀνοιχθήσεται. Οἱ δὲ ἔφησαν· Ὅτε τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως τοὺς ἀπανταχόθεν θεοφιλεῖς ἐπισκόπους ἐπὶ διασκέψει τῶν τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας δογματικῶν συναγαγοντος, αὐτὸς οὐ βούλει συνελθεῖν· οἶσθα γὰρ τὴν κρτούσαν σύγχεσιν, τῶν μὲν τοῦ Νεστορίου φρονούντων καὶ σχίσμα ἐπινοούντων διὰ τὸ ἀναίρειν τὴν Θεοτόκος φωνὴν ἀπὸ τῆς ἀγγελῆς καὶ σεμνῆς Παρθένου καὶ Μητρὸς τοῦ Κυρίου· τῶν δὲ τὰ Εὐτυχούς, μᾶλλον δὲ τὰ Ἀπολλιναρίου δογματιζόντων καὶ μὴ τελείως σεσαρκῶσθαι τὸν Κύριον ὁμολογούντων ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, ἀλλὰ δοκῆσαι αὐτὸν ἐνηθροπικεῖναι τετρατευομένων.

ΚΔ°. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μακάριος ἔφη· Ἐγὼ τελείως σαρκωθέντα ἐκ τῆς ἀπειρογάμου τὸν Λόγον ὁμολογῶ καὶ Ἰῶν μονογενῆ τοῦτον ὄντα προσκυνῶ, σὺν ἀνάρχῳ μὲν ὑπάρχοντι τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἑσχάτων δὲ ὁφθέντα ἐξ αὐτῆς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ψιλὸν γὰρ ἄνθρωπον, ὡς τινες ληρωδοῦσι τὸν Ἰῶν Θεοῦ ὁμολογεῖν, ἀσεβείας· ταῦτά τε εἰρηκῶς καὶ τὴν ἔνστασιν αὐτῶν ἑωρακῶς, τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνας καὶ εὐχὴν ἔκτενῃ γενέσθαι παρασευδάσας ἐπέδιδου ἑαυτὸν· τῶν δὲ θρασυνομένων καὶ πάλιν τὸν κλουδὸν καταλύειν ἐπιχειρούντων καὶ μηδὲ ὄλους ἰσχυόντων, ὁ μακάριος σφραγίσας τὸν κλουδὸν καὶ τρίτον τὸ, Εὐλογητὸς Κύριος, εἰπὼν πρᾶξι τῇ φωνῇ τοῖς τεχνίταις ἐπέτατε, καὶ οὕτως κατὰ γνώμην αὐτοῦ τὰς περὶ τὸ θυρίδιον αὐτοῦ ἀφελώσαντες σπινθίδας, ἐξέωσαν αὐτόν.

ΚΕ°. Κτήνη δὲ παρέστησαν καὶ ἄμαξαν δ' ἄν βούληται ἐπιβάντα κατιέναι· καὶ δὴ ἐπὶ κτήνος παραιτησάμενον ἐν τῇ ἀμάξῃ σταυρώσαντες ἀνέκλιναν τὸν μακάριον. Ἦν γὰρ ἄτονος ὄλος τῷ σώματι καὶ τεταπεινωμένος ἐκ τῆς ἀσκήσεως· καὶ μάλιστα ἐκ τῶν πόνων, ὡς καὶ ἰχθύρας ἐξέναι σὺν σάληξιν· ἐν οἷς Θεόφιλος τις ὀνόματι, θερμότητι πίστεως προσδραμών, ὡς εἶδεν ἐκρουέντα τὸν αὐτοῦ ὄνυχα τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ δεξιῦ ποδὸς αὐτοῦ ἀφελαιτο. Ὁ δὲ ἄγιος ἀγῆσας ἔφη αὐτῷ· Κἀγὼ ὁμοιοπαθῆς ἄνθρωπος εἰμι, καὶ μὴ μοι κόπους παρεῖχθε. Ὡς δὲ μετὰ πλείονος θερμότητος τοῖς βουσίην ἐπέταττον τοῦ ἀποκινήσαι τὴν ἄμαξαν, οἱ ἀπεσταλμένοι οὐδὲν ἦσαν· ἀκινήτων ἐπὶ πολὺ μενόντων τῶν κτηνῶν, ἀπεινώως τύπτειν ἐπεχείρουν καὶ τοῖς κέντροις τὴν δορὰν αὐτῶν τιτρώσκειν. Ἀνιθεῖς τοῖσιν ὁ μακάριος καὶ πύσασθαι παρεγγυήσας, τῷ σταυρῷ τῷ συνήθως ἐν χερσίν αὐτοῦ τὰ κτήνη σφραγίσας καὶ ἥρέμα αὐτοῖς ἐπιτάξας, τὴν πορείαν ἐποιεῖτο.

ΚΣ°. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ὑπαντάτα γεωργοῖς οὐρομένοις καὶ κλαίουσιν διὰ τὰ ἄλογα αὐτῶν, οἱ

et affirmarent eum non sapere. Conabantur itaque eum vi exturbare. Sanctus autem eis cedebat, sed nondum perfecta mente, absque superna voluntate. Nam cum duxissent artifices ad seram cellam in qua erat solvenda, et totum diem permansissent, nihil potuerunt facere. Mane vero dicit eis : Dicit mihi, fratres et patres, in quam rem male credo : et deinde sic providentia Dei sera aperietur. Illi autem dixerunt : Quod cum pius imperator Marcianus pius, qui ubique sunt, episcopos congregaverit ad utilem considerationem dogmatum sanctissimæ Ecclesiæ, tu non vis venire. Scis enim eam, quæ nunc est, confusionem : cum alii quidem sentiant eum Nestorio et schisma moliantur, propterea quod vocem *Dei Parentis* auferant a casta et veneranda Virgine et Matre Domini : alii vero Eutychis et Apollinaris potius tuentur dogmata, et confitentur Dominum Jesum Christum non perfecte carnem suscepisse ex semine David, sed visione eum fuisse hominem, prodigiose asserunt.

XXIV. Hæc cum beatus audiisset Auxentius, dixit : Ego confiteor Verbum perfecte carnem suscepisse ex Virgine, non experta opus nuptiarum : et ipsum adoro, ut qui sit Filius unigenitus, qui cum Patre quidem est expers principii, quod attinet ad divinitatem ; in ultimis autem diebus ex ea visus est, quod spectat ad humanitatem. Solum enim hominem, ut nonnulli nugantur, Filium Dei confiteri, est impium. Hæc cum dixisset, et eos vidisset instare, et manibus in cælum sublatis jussisset intensam fieri precationem, non tradidit seipsum. Illis autem insultantibus, et cellam dissolvere rursus aggredientibus, et nihil omnino valentibus efficere, beatus cum signasset seram, et ter dixisset, Benedictus Dominus, miti voce imperavit artificibus, et sic ejus voluntate sublatis tabulis, quæ erant clavissæ affixæ ejus fenestræ, eum ejecerunt.

XXV. Astiterunt vero jumenta et currus, ut eum collocarent, ubi vellet ascendere. Cum autem recussasset locari super jumentum, strato curru, sanctam in eo reclinavit (erat enim imbecillus et dejectus toto corpore, ex nimia exercitatione, et maxime ex laboribus, adeo ut exiret sanies cum verminibus). Inter quos quidam, nomine Theophilus, acride accurrens, cum vidisset effluxisse unguem magni digiti dexteri ejus pedis, eum abstulit. Sanctus vero dolens dixit : Frater, ego quoque sum homo, obnoxius iisdem quibus vos affectionibus, ne mihi exhibeatis molestiam. Cum autem cum magno tumultu imperarent bobus ii qui missi fuerant, ut emoverent currum, et nihil efficerent, diu animalibus manentibus immobilibus, cœperunt eos crudeliter verberare, et stimulis pellem eorum sauciare. Mære ferens ergo beatus, cum jussisset eos cessare, et cruce, quam, ut solebat, habebat in manibus, signasset animalia, et eis statim imperasset, ea fecit iter ingredi.

XXVI. In via autem occurrit agricolis deflentibus et lamententibus propter suas bestias, quod

scilicet paterentur sicut homines, vexatæ ab im-
mundis spiritibus. Misertus itaque beatus, cum
omnes jussisset intentos esse orationi, et ex imo
corde suspirasset, et Deo supplicasset, eas cura-
vit.

XXVII. Quædam autem mulier passis capillis ei
mox occurrit in via, quæ etiam ad eum attulit in-
fantem circiter trium annorum, qui possidebatur a
dæmone. Justus vero cum eum vidisset, cæpit man-
us extendere, et lacrymas effundere, et dicere iis
qui aderant: Ne existimetis, o viri, qui corde estis
submersi, hunc puerum peccasse, et vexari ab im-
mundo spiritu: sed hoc propter nos contigit et
propter nostram conversionem; erat enim vultus
infantis pene conversus. Cum ergo precatus esset
beatus Auxentius, et increpasset immundum spi-
ritum, inspirans in faciem infantis, eum curavit.
Egresso enim maligno et execrando dæmone,
fuit ejus vultus sicut prius restitutus. Cumque
eum sanum recepisset mulier, domum rediit læta
et Deo agens gratias.

XXVIII. Rursus autem in via puella quædam, ne-
ptis Dorothei comitis, ex peregrinatione in lec-
tica venit vexata a sævo dæmone. Quam etiam a
modico spatio allisit humi immundus spiritus
ex lectica. Cum autem surrexisset, scissa veste
concurrit ad currum, in quo erat beatus, latrans
et clamans: Quid tibi rei mecum est, Auxenti?
quid me uris? quid me persequeris? Utinam
abortum fecisset uterus, qui te peperit ad nos-
trum exitium. Ecce enim cum quatuordecim
annos latuerim in hac creatura, studes me ab ea
separare. Cum autem vidisset Christi servus,
athleta Auxentius ejus nuditatem, cum vexaretur
a dæmone, magna ira percitus, non sivit eam
loqui: sed cum increpasset immundum spi-
ritum, clamans magna voce, dixit: Egredere, im-
munde spiritus, ex hac creatura, in nomine Do-
mini nostri Jesu Christi, qui incarnatus fuit ex
Spiritu sancto et Maria Virgine. Stridens itaque
et ejulans dæmon, exiit protinus ex puella, cum
nec ei quidem fuisset omnino permissum nugari
per creaturam.

XXIX. Milites autem cum clericis et monachis,
qui consequebantur ex monte, cum viderent signa
quæ per ipsum faciebat Servator, admirabantur,
et magis dubitabant quam crederent, dicentes ei:
Hæc facis, ut oculis appareant, o illusor Christi
Sanctus autem subridens, dicit eis: Ego non sum
Christi illusor, sed servus Dei, credens in sanctam
ejusdemque essentiæ et individuum Trinitatem,
confitensque Deiparentem, sanctam et incorrup-
tam Virginem.

XXX. Cum vero pervenisset ad prædium quod di-
citur Sycides, juvenis quidam, nomine Gregorius, ex
pago Lyddorum (6), habens spiritum immundum,
accessit ad sanctum in eadem possessionem, ad

(6) Videtur Lydia Asiæ Minoris regio intelligi,
inter quam et Bithyniam interjacet Phrygia. Est

ἔπασχον, καθάπερ ἄνθρωποι, ὑπὸ πνευματῶν ὀγλώ-
μενα ἀκαθάρτων. Σπλαγχνισθεὶς οὖν ὁ μακάριος καὶ
τοὺς πάντας σῆσαι εἰς προσευχὴν ἐπιτρέψας, ἐκ
βάθους τῆς καρδίας αὐτοῦ στενάξας, καὶ τὸν θεὸν
ἱκετεύσας, ἰθερᾶπευσεν αὐτά.

KZ'. Γυνὴ δὲ τις λυσίκομος μετ' ὀλίγον ὑπαὶ
αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ, ἣ καὶ προσήγαγεν αὐτῷ παιδίον ὡς
ἐνιαυτῶν τριῶν κατακυρισθὲν ὑπὸ δαιμόνου. Ὁ δὲ
δίκαιος θεασάμενος αὐτό, ἤρξατο τὰς χεῖρας ἐκτε-
ίνειν καὶ τὰ δάκρυα προφέρειν καὶ πρὸς τοὺς παρόν-
τας λέγειν· Μὴ νομίζετε, ὦ ἄφρονες, βεβηθημένοι
ταῖς καρδίαις, ὅτι τὸ βρέφος τοῦτο ἤμαρτεν καὶ ὄχλη-
ται ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου, ἀλλὰ τοῦτο δι' ἡμᾶς
 συνέβη, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφήν· ἦν γὰρ
καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ παιδίου εἰς τὰ ὀπίσω στραφέν.
B Ἐυξάμενος οὖν ὁ μακάριος, καὶ ἐπιτιμήσας τῷ ἀκα-
θάρτῳ πνεύματι ἐμφυσήσας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ
παιδίου, ἴσατο αὐτό. Ἐξεληλυθὸς γὰρ τοῦ μαρῶ
δαιμόνου, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπεκατέστη, καὶ
ὀγιῇ αὐτὸ ἀπολαβοῦσα ἡ μήτηρ, ἀπήει εὐχαριστοῦσα
τῷ θεῷ.

KH'. Πάλιν δὲ κατὰ τὴν ἑδὸν κόρη τις ἔκγονος
Δωροθέου τοῦ κόμητος ἀπὸ ἐκδημίας ἤρξατο ἐ-
βαστερνίῳ ἐνεργουμένη ὑπὸ δαιμόνου, ἦν καὶ ἀπ'
ὀλίγου διαστήματος ἔβηξε τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ἀπὸ βαστερνίου εἰς τὴν γῆν. Ὡς δὲ παρίστη, περι-
σχισαμένη τῇ ἐσθῆτι, ἔτραχεν ἐπὶ τὴν ἄμαξαν, ἐν ἣ
ἦν ὁ μακάριος, ὕλακτούσα καὶ κράζουσα· Τί ἔχει
μετ' ἐμοῦ, ἀδελφένε, τί με κατακλίεις; τί με διώ-
κεις; εἴτε ἐψόφησεν ἡ μήτηρ ἡ γεννήσασά σε εἰς
C θλῆθρον ἡμῶν. Ἴδου γὰρ δεκατέσσαρα ἔτη κεκρυ-
μένου μου ἐν τῇ πλάσει ταύτῃ, σπεύδεις τοῦ χωρί-
σαι με ἀπ' αὐτῆς. Ἴδὼν δὲ ὁ ἀθλητῆς τοῦ Χριστοῦ ὡς
ἐχειμάζετο ὑπὸ τοῦ δαιμόνου τὴν γύμνωσιν αὐτῆς,
ὀργισθεὶς θυμῷ μεγάλῳ οὐκ εἴασεν αὐτὴν λαλεῖν,
ἀλλ' ἐπιτιμήσας τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, κράξας
φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν· Ἐξέλθε, πνεῦμα πονηρὸν, ἐκ
τοῦ πλάστματος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ παρικυθέντος ἐκ Πνεύματος
ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Στενάξας οὖν καὶ
ὀλολύξας ὁ δαίμων, ἐξῆλθε παρχρῆμα ἐκ τῆς κόρης,
μηδὲ ὄλωσ συγχωρηθεὶς πλυαρῆσαι διὰ τοῦ πλάστμα-
τος.

KΘ'. Οἱ δὲ στρατιῶται σὺν τοῖς κληρικοῖς καὶ μον-
αχοῖς τοῖς συνεπομένοις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄρους, θεου-
ροῦντες τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει δι' αὐτοῦ ὁ Σωτὴρ,
D ἐξεπλήσσαντο καὶ μᾶλλον ἐδίσταζον ἢ ἐπίστευον λέ-
γοντες αὐτῷ· Πρὸς ὀφθαλμοπλανίαν ἡμῶν ταῦτα
ποιεῖς, χριστεμπάικτα. Ὁ δὲ μειδιάσας λέγει πρὸς
αὐτούς· Ἐγὼ χριστεμπάικτης οὐκ εἰμι, ἀλλὰ δοῦλος
τοῦ Θεοῦ, πιστευῶν εἰς τὴν ἀγίαν καὶ ἀδιαφθον
Τριάδα καὶ ὁμολογῶν Θεοτόκον τὴν ἀγίαν ἄφθαρτον
Παρθένον.

A'. Ὡς δὲ ἐφθασεν λοιπὸν ἐν χωρίῳ ἐπιλεγομένῳ
Σιγίδες, νεώτερός τις ὀνόματι Γρηγόριος ἀπὸ χωρίου
Λύδδων, ἔχων πνεῦμα ἀκάθαρτον προσῆλθε τῷ μακα-
ρίῳ ἐν τῷ αὐτῷ κτήματι, προσπίπτων αὐτῷ καὶ
etiam Lydda urbs Palæstinæ episcopalis, de qua
ad Vitam S. Georgii 28 Aprilis agemus.

λέγων· Ἐλέησόν με, δοῦλε τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, ὅτι ὀχλοῦμαι ὑπὸ δαίμονος πονηροῦ. Ὁ δὲ μακάριος ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ προσευξάμενος, τῷ μὲν πνεύματι φθέγγεσθαι οὐ συνεχώρησεν, ἐξεληλυθῆναι δὲ αὐτὸ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐπέσδυσεν. Ἐ οὖν δαίμων ἐξεληθὼν, ὑπὸ ἀκάνθας πλησίον τῆς ὁδοῦ ὑπεκρύπτετο, ὥστε ἐπανιδόντας τοῦ νεανίσκου, κάλιν εἰς αὐτὸν ὑποστρέψαι. Μετὰ οὖν τὸ ἀκαλλαγῆναι τοὺς βόας καὶ μέλλειν αὐτὸς κινεῖν τὴν ἄμαξαν, γνοὺς ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ὁ μακάριος, ἔφη τῷ νεανίσκῳ· Σοὶ λέγω, νεώτερε, ὅρα μὴ ἀπέλθῃς κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὁδόν, δι' ἧς ἦλθες· ἐκεῖ γὰρ κέκρυπται ὑπὸ ἀκανθῶν περιμέμων σε ὁ πονηρὸς· ἀλλὰ κατὰ τὴν δεξιὰν ἀπελθε, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ καὶ λέγων· Δόξα τῷ Πατρὶ, δόξα τῷ Υἱῷ, δόξα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ λαλήσαντι διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ.

A ejus pedes procidens, et dicens : Miserere mei, serve Dei altissimi, quoniam vexor a maligno dæmone. Beatus autem Auxentius, imposita manu ejus capiti, cum esset precatus, spiritum quidem non sinit loqui, ut ipse autem exiret, per Christi gratiam procuravit. Malus vero dæmon egressus, latebat sub spina propter viam, ut revertente adolescente, ad eum rursus rediret. Postquam autem percussi sunt boves, et ipsi currum erant moturi, cognoscens beatus in sancto Spiritu, dixit adolescenti : Adolescens, cave ne cas per viam sinistram, per quam ivisti ; illic enim a spinis est absconsus, qui te exspectat, malignus : sed vade ad dexteram, Deo agens gratias, et dicens : Gloria Patri, gloria Filio, gloria Spiritui sancto, qui locutus est per suos prophe-

CAPUT V.

Quæ S. Auxentius egerit tuleritque in monasteriis ad Ruffinianas et in Phelio.

ΑΑ'. Ἐδῆ δὲ ἐπιστέφανον ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου Θαλελαίου, οἱ ἐπόμενοι αὐτῷ πτωχοὶ ἀπὸ τοῦ θροῦ τῆς Ὁσίας, ἐδυρόμενοι καὶ θρηνοῦντες συνετάττοντο, κατασταζόμενοι τὰ ὄσια ἴχνη αὐτοῦ. θεωρῶν δὲ ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ τὸ ἀφόρητον πένθος τῆς καρδίας αὐτῶν, ἔφη πρὸς αὐτοὺς· Ἀπέλθετε, τέκνα, καθίξεσθε τέως ἐν τῷ ὄρει· ἐγὼ γὰρ μεθ' ὑμῶν εἰμι. Εἰ γὰρ τὸ σῶμά μου ἀπάγουσιν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμά μου ἐν ὑμῖν ἔξερσιν, καὶ οὐ μὴ ἐγκαταλείψω ὑμᾶς. Οἱ μὲν οὖν στρατιώται ἐπὶ τούτοις ἠγανάκτου· οἱ δὲ ὑπέστρεψαν, ὡς ἀπηγγεῖλατο αὐτοῖς ὁ θεράπων τοῦ Χριστοῦ.

ΑΒ'. Φθάσας οὖν ἐν τῷ ζεύγει εἰς τὸ ἐν τῇ Φιλίῳ μοναστήριον, ἄφω νεώτερός τις ὀνόματι Ἰσιδώρος ἤρατο δαιμονιῦσθαι καὶ βοᾶν· Ὡ ἀπὸ σοῦ, ἀδέεντις, τοῦ μὴ δεδωκότος μοι ἔξουσιαν ἀμύνασθαι τοὺς περιφρονοῦντάς σε θεομάχους εἰς ἐξολόθρευσιν ἐμοῦ καὶ πῶν ἡμῶν· ἢ γὰρ πάροδος σου τὰ πάντα ἠγάσεν καὶ ἐφυγάδευσε πλείστους τῶν καθ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ μακάριος πρὸς αὐτὸν ἔφη· Σιώπα, καὶ περιώμοσο, χαίροισθα δαίμων, ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. Κατήγαγον οὖν ἐκ τῆς ἐμάξης τὸν ἄγιον ἄνδρα καὶ εἰσήγαγον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ἐστὼς οὖν προσήξατο ἐπὶ ὥρας ἰκανὰς, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι γένω κλίνειν ἐκ τῶν ἐν τοῖς ποσίν αὐτοῦ μολώπων. Ὡς δὲ ἐπλήρωσε τὴν εὐχὴν, εἰσήγαγον αὐτὸν ἐν χαμαιτερικλίῳ πανταχόθεν ἀποκλείσαντες· τοῦ δὲ προσευχομένου ἔνδον, ἔξω Ἰσιδώρος ἰάθη ὁ δαιμονίων.

ΑΓ'. Ἀλλὰ γυνὴ τις Μαξιμιανοῦ ἡνιόχου, οἰομένη ἐν τῷ ὄρει τῆς Ὁσίας εἶναι τὸν μακάριον, ἦλθε φέρουσα ἐπὶ ζώοις παφορτωμένους ἔλαιον, οἶνον, ἄρτους, τυρὸν, ὄσπρια, στούπαν, κηρούς. Καὶ σφόδρα μὲν ἐλυπήθη μὴ εὐρούσα ἐκεῖ τὸν ὄσιον ἄνδρα· διέδωκεν δὲ τὰ πάντα τοῖς κατὰ τὸν τόπον προσκαρτεροῦσι πτωχοῖς. Κοράσιον γὰρ αὐτῆς ὀχλοῦμενον ὑπὸ δαίμονος ἠξιώθη ἰάσεως, καὶ πάνυ προσέκειτο τῷ μακαρίῳ· θαυμάσασα οὖν, ὅτι βίᾳ σχεδὸν κατ-

XXXI. Cum autem jam accessissent in martirium sancti Thalelæi, eum sequentes pauperes ex monte Oxæ, simul deflebant et lamentabantur, et amplectebantur sancta ejus vestigia. Videns vero Christi discipulus Auxentius intolerabilem luctum cordis eorum, dixit eis : Abite, filii, et sedete in monte in pace ; ego enim sum vobiscum. Nam etsi corpus meum abducunt, at meus spiritus est inter vos, nec vos unquam relinquam. Atque milites quidem hæc ægre ferebant : pauperes autem reversi sunt in montem, sicut eis dixit Christi servus.

XXXII. Cum in curru autem venisset ad monasterium, quod erat in Phelio, repente juvenis quidam, nomine Isidorus, cœpit vexari a dæmone et clamare : Væ tibi, Auxenti, quid non dedisti mihi potestatem ulciscendi impios deorum hostes, qui te suscipiunt, ad meam et meorum perniciem ; tuus enim transitus omnia sanctificavit, et fugavit ex nobis plurimos. Dixit autem ei beatus : Tace et obmutesce, qui malis gaudes, dæmon, in Christi nomine. Deduxerunt ergo e curru virum justum, et eum introduxerunt in ecclesiam sancti Joannis. Stans ergo oravit horas aliquot, propterea quod non posset genu flectere ob vibices, qui erant in suis pedibus. Postquam autem implevit suas preces, eum introduxerunt in inferius triclinium, undique clausis januis. Eo vero intus precante, foris fuit curatus Isidorus, qui vexabatur a dæmone.

XXXIII. Quædam autem mulier, uxor Maximiani aurigæ, putans beatum Auxentium esse in monte Oxæ, venit, ferens oneratis animalibus oleum, vinum, panem, caseum, legumina, stapam et ceram. Et magno quidem dolore est affecta, cum sanctum virum illic non invenisset. Distribuit vero omnia pauperibus qui eo in loco perseverabant. Ejus enim puella, quæ vexabatur ab immundo dæmone, ab ipso assecuta fuerat curationem, et beato viro valde

erat dedita. Mirata ergo quod vi propemodum deductus fuerat a monte, et degeret inclusus in monasterio quod est in Phelio, venit illuc meditans eloquium Scripturæ, quod dictum est in pulcherrima Sapientia Salomonis, et impletum in vita sanctissimi Patris nostri Auxentii: «Examinemus justum, quoniam inutilis est nobis, et adversatur operibus nostris 43. » Nam cum condemnassent eum tanquam maleficum, incluserunt, non concedentes ut quisquam eum conveniret. Cum fidelissimæ ergo huic feminae beatum videre non licuisset, aut eum convenire, abiit flens domum, et marito suo omnia renuntians.

XXXIV. Constantinus (7) autem dux exercitus et Artabius comes, qui soliti erant venire ad sanctum virum, venerunt ubi erat, ut fruerentur solita utilitate. Qui cum eum convenissent, et ab eo consecuti essent benedictionem, rogarunt ne daret occasionem iis qui male sentiebant, sed spe in Deum omnia quidem probaret, quod bonum autem est, teneret 44, ad unionem et concordiam sanctissimæ et catholicæ Dei Ecclesiæ. Sanctus autem dicit eis: Fiat voluntas Dei sicut in cælo et in terra. Rogarunt vero beatum, ut aureos aliquot acciperet, qui dedita opera ab eis afferbantur. Ille autem id non sustinuit, dicens eis: Pauperibus qui sunt in monte Oxæ, et fratribus meis in Domiuo, eos date. Ego enim habeo omnia, et abundo per gratiam Dei. Valde vero magna sunt ex hac re affecti molestia, qui erant in loco monachi. Sed illi quidem Christi amantes impleverunt quod eis fuerat mandatum. Plurimi autem cum de cætero audivissent, beatum de monte esse deductum et illic degere, eo venerunt.

XXXV. Cum vero ad eum accessissent monachi monasterii, rogabant tentantes quare non comederet. Ille autem dixit eis: « Quoniam experimentum quæritis Christi, qui in me loquitur, qui non est infirmus, sed potens in nobis 45, » scriptum est 16: « Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egreditur per os Dei. » Quodam itaque die aperuerunt domum in qua erat, et posuerunt in ea sportam betarum, et sportam dactylorum, et sportam diversorum bellariorum, omnia autem certa mensura, et eum rogabant ut ex eis sumeret. Cum itaque candelam fecissent, et puerum apud

Α ηνέχθη ἐκ τοῦ ὄρους ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ ἐν τῇ Φιλιππῶν διάγει κατακλεισμένος, ἦλθεν ἐκεῖσε τὸ γραφικὸν μελετῶσα λόγιον, τὸ ῥηθὲν ἐν τῇ παναρέτῳ Σοφίᾳ Σολομῶντος, καὶ πληρωθὲν εἰς τὸν βίον τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Αὐξεντίου· « Ἐτάσσωμεν τὸν δικαίον, ὅτι δύσχριστος (sic: fort. δύσχρηστος) ἡμῖν ἐστὶν καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν. » Ὡ; γὰρ κκοκοποῖον κατααρίναιτες αὐτὸν κατέκλεισαν μὴ συγχωροῦντές τινη συντυγχάνειν αὐτῷ· ὅθεν μὴ τοχοῦσα ἡ πιστοτάτη ἀδελφὴ γυνὴ τῆς θείας τοῦ μακαρίου ἡ τῆς συντυχίας αὐτοῦ, ἀπήλθεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς κλαίουσα, καὶ πάντα τῷ ἀνδρὶ ἀπαγγέλλουσα.

ΛΔ'. Κωνσταντῖνος δὲ στρατηλατῶν καὶ Ἀρτάβιος κόμης, συνήθως ἐργάσιμοι πρὸς τὸν ὅσιον ἄνδρα ἑλληθῶσαι, ἔνθα ἦν, ὀφύμομενοι αὐτὸν, ἐπὶ τὸ ἀπολαῦσαι τῆς ἐξ ἔθους ὠφελείας αὐτοῦ. Οἱ καὶ συντετυχηκότες αὐτῷ καὶ εὐλογηθέντες ὑπ' αὐτοῦ, ἤξιον μὴ διδόναι πρόφασιν τοῖς κκοκοδοῖοις, ἀλλὰ τῇ ἐπὶ Θεοῦ ἐλπίδι πάντα μὲν δοκιμάσαι, τὸ δὲ καλὸν κρατῆσαι εἰς ἔνωσιν καὶ ὁμόνοιαν τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας· ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Γενηθῆτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐξίον δὲ τὸν μακάριον χρῶσιν φανερὰ ἐκ προθέσεως προσφερῆμενα παρ' αὐτῶν κομισασθαι. Ὁ δὲ οὐκ ἠνέσχετο, εἰρηκῶς, τοῖς ἐν τῷ ὄρει τῆς Ὁξίας πωχοῖς καὶ ἀδελφοῖς μου ἐν Κυρίῳ ταῦτα δέδοται. Ἐγὼ γὰρ ἀπὶ γῶ πάντα, καὶ περισσεῦω διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ· πάνυ δὲ ἐκ τοῦτοῦ ἠνιάσθησαν οἱ κατὰ τὸν τόπον μόναχοι· ἀλλ' ἐκεῖνοι τὸ διαταχθὲν ἐπλήρωσαν. Πλεῖστοι δὲ λοιπὸν ἀκηκόες ἐκ τοῦ ὄρους κατενεχθέντα τὸν μακάριον καὶ ἐκεῖσε διατρίβειν, ἀπήεισαν ἐπὶ τὸ αὐτό.

ΛΕ'. Προσελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ τοῦ μοναστηρίου πειράζοντες, διότι οὐκ ἐσθίει, ἐπηρώτων. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς· Ἐπεὶ δὴ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, θες οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δύναται ἐν ὑμῖν, πλην γέγραπται· « Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένην διὰ στόματος Θεοῦ. » Ἐν μῆτ' οὖν τῶν ἡμερῶν ἀνοίξαντες ἔθικαν ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ ἦν σπυρίδα βεττανῶν (sic) καὶ σπυρίδα φοινίκων καὶ σπυρίδα διαφορῶν τρυγημάτων τὰ πάντα μέτρῳ· καὶ δῆθεν παρεκάλουν αὐτὸν μεταλαβεῖν· τὴν κανδήλαν οὖν ποιήσαντες καὶ παιδίῳ προσκχρτερεῖν αὐτῷ ἐπιτρέψαντες, ἐπὶ ἐβδομάδα μίαν ἀπέκλεισαν· μετὰ δὲ τοῦτο ἀνοίξαντες, τὴν μὲν κανδήλαν ἀσπαρήγῳ καὶ κκιομένην ἔσρον· παρὰ δὲ τὸν παιδίον ἐκίθοντο, τί ἂν διακράττειτο καὶ πόθε, διατρέφοιτο· τὸ δὲ πρὸς αὐτοὺς φάσκαι· Πλήθος μὲν σὺν αὐτῷ δοξολογούντων ἐώρων ὑπὸν κατεφερόμενος· καὶ περιστερὰν δὲ εἰσοῦσαι, καὶ ἐμβρωματίζουσαν αὐτόν· τοὺς δὲ σκώληκας τοὺς ἐκπίπτοντας ἐκ τῶν ποδῶν αὐτοῦ

43 Sap. 11, 12. 44 I Thess. v. 45 II Cor. XIII, 3. 46 Matth, IV, 4.

(7) « Constantino et Rufo coss. » obiit Marcianus imp. An Idem Constantinus, qui hic dux exercitus appellatur, nondam nobis constat. Inter appositos concilio Chalcedonensi ex amplissimo senatu sub

initium actionis primæ, est « magnificentissimus et gloriosissimus ex præfectis prætoriorum Constantinus. » Græce, ὁ μεγαλοπρεπέστατος καὶ ἐνδοξότατος ἀπὸ ἐπάρχων πραιτωρίων Κωνσταντῖνος.

ἀναλεγόμενος, πάλιν ἐπὶ τὰ Ἑλη ἐπετίθει. Ἐπειδὴ δὲ παραγγελθὲν τὸ παιδίον, μηδενὶ φράσαι ἃ ἐώρακεν, καταναγκαζόμενον ἐξείπεν, αὐθις πυρετῷ ληφθεὶς, μετὰ τὴν μίαν ἑτελεύτησεν.

ΛΣ'. Τοῦτων δὲ γενομένων, κατήχηθ' ὁ μακάριος ὅπῃ τε τῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν καὶ τιῶν ἑτέρων λαμπρῶν ἀνδρῶν ἐν Ῥουφινιανῆς πλησίον τῶν Ἀποστόλων ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ μακαρίου Ὑπατίου ἐπιτραπείας ἡσυχάσαι. Ἐπεδείξαντο δὲ αὐτὸν μετὰ πλείονος χαρᾶς οἱ αὐτόθι μοναχοὶ σὺν τῷ ἡγουμένῳ, ἀνδρὶ τὰ πάντα ἐναρέτῳ καὶ χάριτος Θεοῦ ἡξιωμένῳ, ὡς ὄντι μαθητῇ τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐκ ἐκλείσθη τὴν θύραν τοῦ μοναστηρίου διὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰσερόντων, τοῦτο μὲν τῶν ἐπιχωρίων, τοῦτο δὲ καὶ τῆς πανευδαίμονος Κωνσταντινουπόλεως. Φιλοφρόνως οὖν πάντας ὑπέδεχοντο προθύμως, πλείστους μὲν καρποφορίας κομιζόμενοι· πολλῶν δὲ ἐπὶ τῇ διαίτη τὴν παρσκευὴν ποιούμενοι, ὥστε γενέσθαι τὸ μοναστήριον ἐλεῖνο ὡς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀβραάμ· ἅπαντας γὰρ σχεδὸν εἴτε ἄξιους, εἴτε ἀνάξιους, ὡς ἀγγέλους ἐδέξιοῦντο. Τὸν δὲ μακάριον ἐν τρικλίνῳ ὕψηλῳ περικλείσαντες, ἤξιον προτεῦχεσθαι ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου καὶ σὺν τῶν σωτηρίας, πᾶσάν τε αὐτῷ διακονίαν καὶ τοῖς συντρέχουσιν ἀόκνως πρόσφεροντες, διὰ τὴν ὑπὲρ πάσης ἀγαθοεργίας ἐπηγγελμένην παρὰ Θεοῦ μισθοποδοσίαν.

ΛΖ'. Πολλοὶ γὰρ πνεύματα ἀκάθαρτα ἔχοντες, καὶ σεληνιαζόμενοι, καὶ ἀσθενεῖς καὶ παραλυτικὴν προσήθρευον, κάκεισε τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἴασιν διὰ τοῦ θούλου αὐτοῦ Ἀζθέντιου ἐξαιτούμενοι ἰερατεύοντο. Κομήτισσα δὲ τις ἀκούσασα τὰ περὶ τοῦ μακαρίου, ἔσπευδεν ἀπελθεῖν καὶ προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἦλθεν οὖν ἀπὸ Κελληδόνος ἐν βαστερίῳ, καὶ δὴ πλησιάσασα τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις κατήλθεν ἐκ τοῦ βαστερίου, καὶ ἤρχετο ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ὡς δὲ ἤμελλεν ἀνιέναι, ἔνθα ἦν ὁ μακάριος, διαβρόχίσσασα τὴν ἐσθῆτα καὶ ἀπολαβούσα τὰ κόσμια αὐτῆς, ἤρξατο βοᾶ· Τί ἐμοὶ καὶ σὺ (leg. σοί), Ἀζθέντιε, σκωληκόπους; καλῶς ἐνεκρυπτόμην ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτῆς, καὶ ἰδοῦ, ἀνήγαγές με δι' ἐνιαυτῶν εἴκοσι. Δωδεκαετοῦς αὐτῆς οὕτως εἰσῆλθον, καὶ χωρίζεις με ἄκοντα ἀπ' αὐτῆς. Ἐπιτιμῆσας οὖν τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι, καὶ παρεγγύσας φιμωθῆναι καὶ μὴ ἐνοραγῆναι τῇ πλασει, ἰκέτους τὸν Θεόν, ποιῆσαι τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς. Δοὺς οὖν αὐτοῦ τοῦ ἐλαίου τῶν ἁγίων καὶ ἐπιτεσσαράκοντα ἡμέρας νηστεύσαι προστάξας, ὑγιῆ ἀπέλυσεν ὁ Χριστὸς, διὰ τῆς αὐτοῦ προσευχῆς ἰσαμένοσ αὐτήν. Πολλὰ δὲ παρέσχεν τοῖς πτωχοῖς καὶ τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Ὑπατίου.

A niam autem puer a sancto jussus nemini dicere quæ viderat rursus coactus fuerat effari, febre arreptus, uno post die decessit.

XXXVI. Cum hæc autem facta essent, deductus fuit a monachis et clericis, et quibusdam aliis viris præclaris ad Ruffinianas, prope Sanctos Apostolos, in monasterio beati Hypatii, illic jussus agere silentium. Cum magno vero gaudio eum exceperunt, qui illic erant monachi cum eorum præfecto, viro undiquaque optimo et gratia Dei dignato, ut qui esset Christi discipulus. Ab illo autem tempore non clauserunt fores monasterii, propter multitudinem eorum qui affluebant, partim ex hac regione, partim autem ex longe beatissima Constantinopoli: sed omnes benigne excipiebant promptoque et alacri animo, plurimas accipientes oblationes: magnum vero propter victum facientes apparatus, adeo ut fieret illud monasterium tanquam Abrahamæ tabernaculum. Omnes enim fere, seu dignos seu indignos, tanquam angelos Dei accipiebant. Beatum autem Auxentium cum in alto triclinio cancello inclusissent, rogabant ut oraret pro mundi et ipsorum salute, omne ei ministerium et iis qui ad ipsum concurrerant impigre offerentes, propter cuiusvis boni operis a Deo promissam remunerationem.

XXXVII. Multi enim qui immundos habebant spiritus, et lunatici, infirmique et paralytici illic assidebant, et illic curationem petentes, per servum Dei Auxentium omnes curabantur. Unde etiam quædam comitissa, cum de hoc beato audivisset Auxentio, contendit venire et eum adorare. Chalcedone ergo venit, equo vecta. Et cum fuisset prope Sanctos Apostolos, descendit ex equo, et pedes venit in monasterium. Cum autem esset ascensura ubi erat beatus, rupta veste et abjectis ornamentis suis, cœpit clamare: Quid mihi rei tecum est, Auxenti vermipes! pulchre abscondebar in ejus intestinis: et ecce me eduxisti post viginti annos. Eam enim ingressus sum, eum esset duodecim annos nata, nec me cognovit quispiam ad hoc usque tempus, et me invitum ab ea separas. Signifer vero et magnus Pater noster Auxentius, cum increpasset malignum et immundum spiritum, et jusisset eum obmutescere, et e creatura non erumpere, a Deo supplex petiit ut faceret suam cum ea misericordiam. Cum autem dedisset ei de oleo sanctorum, et ea jejunare jusset quadraginta dies, sanam eam dimisit Christus, eam curans per ejus orationem. Multa vero præbuit pauperibus et monasterio S. Hypatii.

CAPUT VI.

Colloquium S. Auxentii cum Marciano Imp. Professio fidei orthodoxæ.

ΑΗ'. Μετὰ οὖν τοῦτο ἀποστειλάς ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς δρόμωνα ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου διὰ τὸ ἐκεῖσε πρόκεινσον εἶναι, μετεστράτω τὸν μακάριον παρ'

(8) Ita Cedrenus ad an. 22 regni Justiniani meminit προκένσου γενομένου ἐν τῷ Ἐβδόμῳ. Est autem procensus, processus regius, sive ad pietatem sive

XXXVIII Post hoc autem pius imperator, misso dromone ex Hebdomo, quod illic esset procensus (8), ad se accessit beatum Auxentium: et cum ad solam pompam, Legatur Goar in cap. 15 Curepalatæ, n. 6.

eum vidisset toto corpore afflictum ex exercitatione, magnam in eum ostendens reverentiam, dicit ei : Scio te esse Dei servum, domine Auxenti, et debes consentire sanctæ et œcumenicæ synodo ad hoc, ne tu fias auctor offensionis iis qui eam volunt admittere. Sanctus autem respondens, dicit imperatori : Quis sum ego canis mortuus, quod ut cum sanctis pastoribus connumerer, jubet tua potentia, qui non recuso pasci, et doctrina egeo? Imperator vero postquam plurima cum eo esset locutus, dixit : Considera quid expediat, et ne nos afficias molestia. Nam nec nos quidem quidquam præter id quod oportet, sed ut decet, ad sanctissimæ Ecclesiæ unionem, et non destructionem, concilium congregavimus. Hæc cum dixisset imperator, et preces ab eo petiisset, eum dimisit.

XXXIX. Cum vero venisset beatus Auxentiŭs in monasterium Sancti Hypatii in Ruffinianis (8*), et vidisset illuc magnam affluxisse multitudinem, cœpit omnibus præcipere ut abstinerent a theatris, ut quæ essent causa impudicitiae, adulteriorum et falsi testimonii, perjurtique et blasphemiae, et omnium denique quæ sunt prohibita et Deo minime placent: hortabatur autem sincere credere in sanctam et quæ est ejusdem essentiae Trinitatem, et confiteri Dominum nostrum Jesum Christum suscepisse carnem ex sancto Spiritu et Maria semper Virgine et Deiparente, et assidere sanctissimis ecclesiis, in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus. Quidam vero ex multitudine, qui accesserant, febricitantes et horrentes, dignati contactu ejus manus, sani sunt redditi. Ei autem significatum est adesse puellam quamdam recens nuptam quæ in thalamo correpta fuit ab imundo dæmone, et se divellit et comedit. Sanctus vero cum eam jussisset ascendere, dixit lacrymans : O malam vestram phalangem, quæ generi hominum semper insidiatur! Obmutesce, maligne spiritus, et egredere e Dei creatura, sine perturbatione et ulla injuria. Perinde ergo ac si in soporem esset resoluta puella, ab ea recessit dæmon. Cum autem surrexisset, abiit rursus sana in domum suam, lætans et Deo gloriam tribuens.

XL. Cum vero rursus mittens imperator eum accersiisset, rogavit an assentiretur sanctæ synodo et cum sancta communicaret Ecclesia. Dixit autem beatus : Quomodo possum communicare, si non consteatur esse Deiparentem semper Virginem? Dixit ei imperator: Si videris quæ sunt recte confirmata et stabilita a synodo ad destructionem reliquarum hæresum, tunc quoque assentieris? Respondit sanctus : Si nihil aggressa est hæc sancta synodus quod tendat ad evertendum concilium trecentorum decem et octo Patrum, qui erant Nicææ, sed perfectam enuntiavit carnis susceptæ œconomiam Servatoris nostri Jesu Christi, et quæ con-

Α ετυψ. Θεασάμενος δὲ αὐτὸν παντὶ τῷ σώματι καταπεποιημένον ἐκ τῆς ἀσκήσεως, σφόδρα κατευλαθηθεὶς λέγει αὐτῷ · Δούλον τοῦ Θεοῦ ὑπάρχειν σε ἐπισταμαι, κίρι Αὐξέντιε, καὶ ὀφείλεις συναίνεσαι τῇ ἀγίῳ καὶ οἰκουμένηῳ συνόδῳ, πρὸς τὸ μὴ παραίτιον γενέσθαι σκανδάλου τοῖς αὐτῇ ἀποδέχεσθαι μὴ βουλομένοις. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς φησι πρὸς αὐτόν · Τίς εἰμι ἐγὼ ὁ κύνων ὁ τεθνηκώς, ὅτι ποιήσει με συναριθμεῖσθαι προστάττει τὸ κράτος σου, τὸν ποιμαίνεσθαι μὴ παραιτούμενον καὶ διδασκαλίᾳς ἐπιειόμενον ; Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τὸ πλεῖστα πρὸς τὸ διαλεχθῆναι αὐτῷ ἔφη · Σκέψαι τὸ συμφέρον, καὶ μὴ λυπήσης ἡμᾶς · διότι καὶ ἡμεῖς οὐδὲν πρὸς τὸ θεῖον, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρεπον ἐν τῇ ἐνώσει, καὶ οὐ καθιρέσει τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τὴν σύνοδον πεποιήμεθα. Β Ταῦτα εἰπὼν καὶ εὐχὴν αἰτήσας παρ' αὐτοῦ ἀπέλυσεν αὐτόν.

ΛΘ'. Ἐλθὼν οὖν ὁ μακάριος ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἀγίου Ἰππατίου ἐν Ῥουφινιαναῖς, καὶ θεασάμενος πλῆθος πολὺ συνδραμόντας αὐτῷ ἐκεῖσε, ἤρξατο πᾶσι παρεγγυᾶν τῷ ἀπέχεσθαι τῶν θεάτρων ὡς ἀνολασίας αἰτίων μοιχειῶν τε καὶ ψευδομαρτυριῶν, καὶ πάντων τῶν ἀπηγορευμένων καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, πιστεύειν δὲ εὐκρινῶς εἰς τὴν ἀγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα καὶ ὁμολογεῖν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ Πνεύματος ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου σαρκωθέντα, καὶ προσεδρεύειν ταῖς ἀγιωτάταις ἐκκλησίαις ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς. Τινὲς δὲ ἐκ τοῦ πλήθους προσελθόντες, πυρῖττοντες καὶ ριγιῶντες, ἀξιωθέντες τῆς ἀφῆς τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ὕγιεῖς κατέστησαν. C Ἐμνηύθη δὲ αὐτῷ, ὅτι κόρη τις νεόγαμος ἐν τῷ παστῷ ληφθεῖσα ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου πάρεστιν καταλλουσα ἑαυτὴν καὶ κατεσθίουσα. Ὁ δὲ καλεῖσθε αὐτὴν ἀνελθεῖν, σύνδακρος γεγωνὸς ἔφη · Ὡς τῆς πονηρᾶς ὁμῶν φάλαγγος τῆς αἰεὶ ἐπιβουλευούσης τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ! Φιμώθητι, πνεῦμα πονηρῶν, καὶ ἐξελθε ἐκ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ ἀταράχως καὶ ἀνεπηρέαστως. Ὡς ἐπὶ ὕμνῳ οὖν κατεκλυθεῖσης τῆς κόρης, ἀπελάθη ὁ δαίμων · ἀναστᾶσα δὲ αὐδὶς ἀπῆλθεν ὕγιεῖς εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

Μ'. Ὡς δὲ πάλιν ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς μετεσέλατο αὐτόν, ἐπέθετο παρ' αὐτοῦ, εἰ συναινεὶ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ καὶ κοινωνεὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ δὲ μακάριος ἔφη · Πῶς ἔχω κοινωῆσαι, μὴ ὁμολογουμένης Θεοτόκου τῆς αἰεὶ Παρθένου ; Καὶ ὁ βασιλεὺς εἶπε πρὸς αὐτόν · Ἐὰν οὖν ἐπισκέψῃ εἰς τὰ καλῶς κυρωθέντα ὑπὸ τῆς συνόδου καὶ βεβαιωθέντα εἰς καθιρέσειν τῶν λοιπῶν αἰρέσεων, συντίθεσαι καὶ αὐτός ; Ἀπεκρίθη ὁ μακάριος · Εἴγῃ μὴ πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ συμβόλου τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ Πατέρων παρενεχείρισε τῇ ἀγίᾳ αὐτῆς συνόδῳ, ἀλλὰ τελείαν τὴν οἰκονομίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἐξηγόρευσεν, καὶ τὴν ἐπὶ τῆς Παρθένου Θεοτόκου φωνῆν

(8*) Erat locus ille sic dictus a Raffino consule, qui ecclesiam ibi Apostolorum cum monasterio edificavit, ut notat Baronius.

οὐκ ἀφείλατο ἄυθις κοινωνῶν καὶ συνκινῶν, εὐχαρι-
στῶν τῷ Θεῷ καὶ τῇ ἡμετέρᾳ εὐσεβείᾳ. Ταῦτα ἄκού-
σας ὁ βασιλεὺς, κατησπάξετο αὐτοῦ τὴν ἔντιμον κε-
φαλὴν, καὶ ἐκέλευσεν μετὰ πλείονος τιμῆς παραγε-
νέσθαι αὐτὸν ἐν τῇ μεγάλῃ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ.
Πλήθος δὲ πολὺ τοῦ λαοῦ συνείπετο αὐτῷ. Μενύσας
δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπό-
λεως τὰ λεχθέντα παρ' αὐτοῦ, πάντα τὰ ὀρισθέντα
ὑπὸ τῆς ἀγίας συνόδου παραναγνώσθηνα αὐτῷ ἐκέ-
λευσεν.

ΜΑ'. Καὶ δὴ ἐντετυχηκῶς τοῖς πεπραγμένοις μετὰ
ἀκριβοῦς σκέψεως, καὶ πεισθεὶς ὅτι κατ' εὐδοκίαν
Θεοῦ τὰ παρὰ τῆς Νεστορίου φλυαρίας καὶ τὰ παρὰ
τῆς Εὐτυχοῦς προδήλου μανίας εἰς λύμην τῶν πολ-
λῶν δογματισθέντα ἢ ἀγία σύνοδος ἐδεδάλωσεν
βλάσφημα εἶναι, καθότι ἐκεῖνη μὲν πρὸς τοὺς ἀρ-
νουμένους τὴν οὐσίαν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ
παρετάττετο, αὕτη δὲ πρὸς τοὺς τὴν οἰκονομίαν
αὐτοῦ ὀθετοῦντας, ὅτι Θεὸς ὢν ἐκ Θεοῦ ὁ τοῦ Θεοῦ
Υἱὸς συναΐδιος καὶ ὁμοούσιος καὶ συνάναρχος τῷ
Πατρὶ ἐπ' ἰσχυάτων τῇ ἡμετέρᾳ φύσει ἐνωθεὶς ἑσαρ-
κῶθι, ἀτρέπτως, ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως. Τινῶν γάρ
προνοβλασθῶς αὐτὸν παραφθεῖραι τολημησάντων τὴν
δι' ἡμᾶς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίαν, φαύλασιν τὴν
ἐνανθρώπησιν οἰομένων, τινῶν δὲ οὐράνιον σῶμα τὸν
Κύριον κατενηνοχέειν τερατευομένων ἑτέρων δὲ
κρᾶσιν καὶ σύγχυσιν τῶν δύο φύσεων ὀριζομένων
καὶ ἄλλων τροπῆν τὸ θεῖον πεπονθέναι ληρωδούντων,
τῶν δὲ λοιπῶν Θεοτόκον τὴν Παρθένον ὀνομάζειν
παραϊτουμένων ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ καὶ οἰκου-
μενικῇ συνόδῳ ἄγιοι Πατέρες τὰς τῶν προγεγραμ-
μένων ἀπάντων ἀνατρέποντες αἰρεσιαρχίας, οὐκ ἐξ
οικείων συλλογισμῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν θείων Γραφῶν καὶ
τῶν κατὰ γενεὰν θεσπεσίων διδασκαλῶν, μέγα τῆς
εὐσεβείας μυστήριον ἐπισφραγισάμενοι, ἐδεδάλωσαν
τὸν ἕνα καὶ μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν τῶν
τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἀγίων Πατέρων πίστιν,
ἀπαρρηχίρτητον εἶναι κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν. Τοῦτο
γάρ Ἀρειανοὶ παρασαλεύουσι, καθὼς καὶ ἡ σύνοδος
ἐκεῖνη ἐν Νικαίᾳ γεγένηται, καὶ τὴν ὑστέραν ἐπὶ
τῆς βασιλευούσης κατὰ τῶν Μακεδονιανῶν σύνοδον
τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα, ὡς τῷ ἀγίῳ Πνεύματι δια-
μαχομένων γραφικῶς μαρτυρίαις ἐπασφαλίσασμένην
ἐκύρωσαν, λοιπὸν κατὰ τῶν ἀθετούντων τὴν τοῦ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἰκονομίαν, ὡς δο-
κῆσει καὶ οὐκ ἀληθεῖα σαρκιωθέντος αὐτοῦ καὶ ψιλὸν
ἄνθρωπον τὸν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου
Μαρίας τεχθέντα ληρωδούντων ἑκαστῶν ἐσχόλα-
σαν ἕκ τε τῆς μαρτυρίας τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐκ
τῶν συνοδικῶν τοῦ μακαριωτάτου Κυρίλλου τῆς
Ἀλεξανδρείων, καὶ Λέοντος τοῦ ὀσιωτάτου ἀρχιεπι-
σκοποῦ Ῥώμης, καὶ πάντων τῶν κατ' αὐτοὺς, ὅσα τε
δὴ τῷ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὁμολογία συμβαίνουσας,
κατὰ τὸ, « Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ
ζῶντος, » ὑψηλὴν τινα στήλην κατὰ τῶν κακοδοξούν-
των εἰκότως ανεγείραντες, πρὸς τὴν τῶν ὀρθοδογμάτων
βεβαίωσιν.

¹⁷ Matth. xvi, 16.

venit Virgini, Deiparentis vocem non rursus abstu-
lit, communico et assentior, Deo agens gratias et
vestræ pietati. Hæc cum audiisset imperator, oscu-
latus est venerandum et sanctum ejus caput : et
sic deinde jussit eum cum maximo honore venire
in magnam et sanctissimam Dei ecclesiam. Quamo-
brem magna eum populi consequebatur multitu-
do. Significans autem imperator archiepiscopo Con-
stantinopolitano quæ ab eo dicta fuerant, jubet ei
legi omnia quæ a sancta synodo fuerant definita.

XLI. Qui cum diligenter et accurate acta legisset,
et persuasum habuisset, quod Dei voluntate, quæ
adversus Nestorii impias nugas et Eutychii mani-
festum furorem decreta fuerant, sancta confirmavit
synodus: quandoquidem illa quidem direxit aciem
adversus eos qui negabant essentiam unigeniti Dei
Filii, hæc autem adversus eos qui infirmant et con-
vellunt Dei œconomiam, dicendo quod cum Deus
esset ex Deo Dei Filius, coæternus et ejusdem es-
sentia, et similiter atque Pater carens principio,
in ultimis diebus nostræ unitus naturæ, carnem
suscepit immutabiliter, inconfuse, individue. Nam
cum quidam plane emotæ mentis, quæ propter nos
facta est, Servatoris dispensationem ausi essent
corrumpere, humanæ naturæ susceptionem putan-
tes esse phantasiam; quidam autem cœleste cor-
pus Dominum detulisse prodigiose assererent; alii
vero duarum quæ definiuntur naturarum commis-
sionem et confusionem, et alii mutationem Deum
passum esse nugarentur; reliqui autem Virginem
Deiparentem nominare recusarent: qui in hac ma-
gna et œcumenica synodo erant sancti Patres, om-
nium, quos ante scripsimus, evertentes hæreses,
non ex suis syllogismis, sed ex divinis Scripturis, et
præclaris, qui antea fuerunt, doctoribus, magnum
pietatis mysterium obsignant, confirmaverunt
unicum et unigenitum Dei Filium, convenienter
fidei trecentorum decem et octo sanctorum Patrum,
propria sua natura esse inaccessum: hoc enim la-
befactant Ariani, adversus quos fuit illa synodus
Nicæna: et quæ postea fuit in urbe regia, synodum
centum et quinquaginta Patrum adversus Macedo-
nianos, ut qui cum Spiritu sancto pugnarent, Scrip-
turæ testimoniis munitam comprobant: et de cæ-
tero adversus eos qui abolebant Servatoris nostri Je-
su Christi œconomiam, ut qui visione, et non veritate
esset incarnatus, et nudum esse hominem, qui natus
erat ex sancta Virgine et Deiparente Maria, nugati
fuerant: adversus eos, inquam, operam dederunt, et
ex divinarum Scripturarum testimonio, et ex syno-
dalibus beatissimi Cyrilli Alexandrini, et Leonis san-
ctissimi archiepiscopi Romani, et omnium qui fue-
runt eis similes, ut quæ beatissimi Petri convenient
confessioni, congruenter ei quod est « Tu es Chris-
tus Filius Dei vivi » : « excelsam quamdam columnam
contra eos qui mala imbuti erant opinione, merito
erexerunt, ad confirmanda recta et vera dogmata.

XLII. Nam et adversus eos dirigunt aciem, qui œconomiā mysterium conantur distrahere in duos filios, et eos qui patibilem unigeniti Filii Dei audent dicere divinitatem, expellunt a sacro cœtu : et iis resistunt qui duarum naturarum in Christo inducunt confusionem : et eos, qui cœleste corpus aut alicujus alterius essentiā dicunt esse ex nobis ab eo acceptam servi formam tanquam delirantes ejiciunt : et eos qui duas quidem Domini naturas fabulantur ante unionem, post unionem vero unam, feriunt anathemate : unum et eundem Filium concorditer confitentes, Dominum nostrum Jesum Christum, perfectum in divinitate, et perfectum in humanitate, Deum vere, unum et eundem : et hominem vere, ex anima rationis corpore compote et, qui est ejusdem essentiā, cujus Pater, quod attinet ad divinitatem : et ejusdem essentiā cujus nos, præter peccatum, eundem quod ad humanitatem : ante sæcula quidem natum ex Patre, in ultimis autem diebus, propter nos homines et propter nostram salutem, ex Maria Virgine et Deiparente, quod attinet ad humanitatem : unum et eundem Filium unigenitum, et Dominum Jesum Christum in duabus naturis, inconfuse, immutabiliter, individue, qui pie cognoscitur et adoratur ab omnibus fidelibus : quoniam sanctus quidem Joannes conscribens principium Evangelii, dixit : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum ¹⁸. » Sanctus vero Matthæus : « Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham ¹⁹ : » et iis convenienter, qui postea secuti sunt sancti Patres, divinitatem et humanitatem unius Filii Dei docentes, tradiderunt omnibus : quomodo etiam dicit divinus Paulus ²⁰ : « Paulus servus Jesu Christi, vocatus apostolus, segregatus ad Evangelium Dei, quod prius annuntiatum fuit per prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus fuit ex semine David secundum carnem : definitus Filius Dei in virtute, secundum Spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri ²¹. » Qui etiam rursus dicit reverentius ²² : « Quoniam enim per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum ; » et hæc interpretans, subjungit : « Quomodo enim in Adam omnes moriuntur, ita etiam in Jesu Christo omnes vivificabuntur ²³. » Hæc ergo cum legisset et admisisset beatus, in divina satisfactione et spiritali intelligentia assensus, abiit Ruffinianas. Non oportet (8°) autem nos ex ignorantia maledictis insectari aut calumniari hanc sanctam synodum ; sed potius, quod manifestum est et verum agnoscentes, admittere.

XLIII. Itaque cum sancti quidem Patres hæc concorditer in synodo declarassent et definiissent, et unusquisque ad suos reverteretur, noluit beatus Auxentius redire ad priorem montem, sed in alium asperiores et altiores, propiores autem Ruffinia-

MB'. Τοις τε γὰρ εἰς υἱῶν δυάδα τὸ τῆς οἰκονομίας διασπᾶν ἐπιχειροῦσι μυστήριον παρατάττονται καὶ τοὺς παθητῆν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ λέγειν τολμῶντας τὴν θεότητα τοῦ ἱεροῦ συλλόγου ἀποθροῦνται, καὶ τοις ἐπὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ κρᾶσιν ἢ σύγχυσιν ἐπινοοῦσιν ἀνίστανται· καὶ τοὺς οὐράνιον ἢ ἑτέρας τινὸς οὐσίας ὑπάρχειν τὴν ἐξ ἡμῶν ληφθεῖσαν αὐτῷ τοῦ δούλου μορφήν, παραπαίοντες ἐξελαύνουσιν, καὶ τοὺς δύο μὲν μυθεύοντας πρὸ τῆς ἐνώσεως τοῦ Κυρίου φύσεις· μίαν δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀναθεματίζουσιν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦντες συμφῶνως Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τέλειον ἐν θεότητι· καὶ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς τὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καὶ ἀνθρωπὸν ἀληθῶς ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ἰσοούσιον ἡμῖν ἡμῶν χάρις ἁμαρτίας· τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, πρὸ αἰῶνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, πασχόντα δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν δύο φύσεσιν ἄσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαίρετως γνωριζόμενον καὶ προσκυνούμενον ὑπὸ πάντων τῶν πιστῶν εὐσεβῶς, διότι μὲν ὁ ἅγιος Ἰωάννης τὴν ἀρχὴν τοῦ Εὐαγγελίου συγγραφόμενός φησιν· « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. » Ὁ δὲ ἅγιος Μαρτῖνος· « Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ, » καὶ κατὰ τοῦτο οἱ μετ' αὐτοῦ ἅγιοι Πατέρες τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ ἐνὸς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ διδάσκοντες παρέδωκαν, καθὼς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος φησιν· « Παῦλος, δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγέλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτῶν ἐν Γραφαῖς ἀγίαις περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ γεννημένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεύματος ἁγιοσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. » ὅς καὶ πάλιν δυσωπικώτερον φησιν· « Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν· » καὶ ταῦτα ἐρμηνεύων ἐπιφέρει· « Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσι, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. » Ταῦτα τοίνυν ἀποδέξασθαι μὲν ὁ μακάριος ἐν πληροφορίᾳ θεϊκῇ καὶ συνέσει πνευματικῇ συνθέμενος ἀπῆει ἐν Ρουφινιανὰς. Οὐ γὰρ οὖν ἡμᾶς ἐξ ἀγνοίας λοιδορεῖν ἢ διαβάλλειν τὴν ἁγίαν σύνοδον ταύτην, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ σαφὲς καὶ ἀληθὲς ἐπιγινώσκοντας ἀποδέχεσθαι.

MG'. Τῶν μὲν οὖν ἁγίων. Πατέρων συμφῶνως ἐν τῇ συνόδῳ ταῦτα διασφραζάντων, καὶ ὀρισάντων, καὶ ἐκάστου ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἐκδημοῦντος, οὐχ εἴλετο ὁ μακάριος εἰς τὸ πρότερον ὑποστρέψαι ὄρος, ἀλλ' εἰς ἕτερον τραχύτερον καὶ ὑψηλότερον· πλησιώτερον

¹⁸ Joan. I, 1. ¹⁹ Matth. I, 1. ²⁰ Rom. I, 1 ²¹ I Cor. xv, 21. ²² Ibid. 22.

(8°) « Abiit Ruffinianas, dicens : Non oportet, » etc. Baron.

δὲ ὑπαρχῶν Ῥουφινιανῶν, τοῦνομα Σκῶππα, τοὺς A
 συναρχομένους ἤξιώσεν ἐνέγκαι αὐτὸν, καὶ οὕτως
 κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα τὸν πόθον αὐτοῦ ἀνύοντες,
 οὖν τοῖς ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐν ᾧ διέτριψεν ἀδελφοῖς.
 μετὰ ψαλμῶν καὶ ὕμνων καὶ ᾠδῶν πνευματικῶν
 ἀνήγαγον αὐτὸν καὶ ποιήσαντες κλουδὸν ἐκ ξύλων,
 ὡς ὄρνειον ὑψιτανὲς ἐνέκλεισαν, θυρίδα μόνον ἐξάντες
 πρὸς τὴν τῶν παρχινομένων συντυχίαν κατὰ τὸ
 πρότερον σχῆμα· οἷς ἐπευζόμενος καὶ ἕναστον κατ-
 ασπαζόμενος πάντας ἀπέλυσεν, καταληθεὶς ὡς
 στρουθίον μονάζον ἐπὶ ὀσμῇ, εὐχαριστῶν τῇ Κυρίῳ
 διὰ τῆς συνήθους ἡσυχίας τε καὶ δοξολογίας.

ΜΔ'. Ἀπέριτον δὲ καὶ μᾶλλον ὠφέλιμον ἡγούμεθα
 τὸ διηγήσασθαι μερικῶς καὶ τοὺς ἐνταῦθα ἐπι-
 συμβάντας αὐτῷ πειρασμούς ὑπὸ τῶν ἀκαθάρτων
 πνευμάτων. Μιᾶ γὰρ νυκτὶ προσευχομένου αὐτοῦ,
 ἐπιστάντες οἱ δαίμονες εἰς πλῆθος ἄπειρον, ἐν δια-
 φόροις σχηματιζόμενοι, κατακτυπούντες, βρῦχοντες,
 ἀπειλούντες, οὐκ ἴσχυον τὸν νοῦν αὐτοῦ πειράσαι.
 Πληγαὶς οὖν αὐτὸν κόψαντες, ᾤοντο διὰ τῆς θυρίδος
 ἐξωθεῖν μετὰ πολλῆς τῆς βίας, θρόλλον ποιῶντες
 καὶ διαταράσσοντες ἑαυτοὺς μᾶλλον ἢ περὶ ἐκεῖνον,
 φωναίς ἀσῆμοις βούντες· Τί σοι καὶ ταῖς ἐρήμοις;
 ἀναχώρει τῶν ἡμετέρων. Ἄλλ' ὁ μακάριος γενναίως
 φέρων, τὸν τύπον τοῦ σωτηρίου σταυροῦ κατ' αὐτῶν
 διαχράζει, ἀτονωτέρους ἀπεδείκνυεν. Καὶ δὴ
 πρῶτις γενομένης κατ' εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ, ἐκ τοῦ
 εἰρημένου πολλὰκις ἐμπορίῳ Ῥουφινιανῶν καὶ τοῦ
 ἐκεῖσε μοναστηρίου παρεγένοντο πλείονες μοναχοί
 τε καὶ κοσμητοὶ ἐπὶ τὸ εὐλογηθῆναι καὶ ἀπολαῦσαι C
 τῆς καλλίστης αὐτοῦ συντυχίας. Ὡς δὲ ἐκ τῆς ἄγχι
 τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ταλαιπωρίας μόλις αὐ-
 τοῖς τὴν θυρίδα ἀνέψεν καὶ παρακλητικῶς λόγοις
 ἐκέχρητο αὐτοῖς, ὡς τὴν αἰτίαν τῆς τοσαύτης ἀτο-
 νίας ἐπέθοντο· τοῦ δὲ φήσαντος μὴ εἶναι κακοῦχίαν
 σωματικὴν, ἀλλ' ἐνέργειαν διαβολικὴν, γνόνας οἱ
 παρόντες ἡσύχασαν· καὶ παραθεσιν ἐξαιτησάμενοι
 κατήρισαν. Συχνότερος δὲ ἤρχοντο πρὸς ἐπίσκεψιν
 αὐτοῦ, μάλιστα οἱ ἐκ τοῦ μοναστηρίου. Ἡμεῖς οὖν
 πρὸς τὸ μὴ παρὰ τὸ μέτρον τὸν λόγον μηκυθῆναι,
 τοὺς λοιποὺς πειρασμοὺς ἐν τῷ προτέρῳ ὄρει καὶ
 ἐν τούτῳ γεγενημένους ἐπ' αὐτῷ διηγήσασθαι παρη-
 τησάμεθα· καὶ γὰρ εἰς ἄγγελον φωτὸς μεταβληθεὶς
 ὁ πονηρὸς, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἀπατῶν αὐτὸν
 ᾤετο, ἀλλ' οὐκ ἦν εὐάλωτος ὁ μακάριος, σφόδρα δὲ
 μᾶλλον ἔμπειρος ἐκ τῆς τῶν θεῶν Γραφῶν διδα- D
 σκαλίας.

ΜΕ'. Ὅθεν καὶ τοῖς συντρέχουσιν ἐκ τῆς μεγα-
 λυνύμου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν
 ἐπιχωρίων προσκλήθη ἦν καὶ παρακλητικὸς, εἰ καὶ
 τις ἄλλος, τῆς ἀρετῆς τῶν λόγων αὐτοῦ ἅπαντας
 προσκαλουμένης καὶ τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης καὶ τοὺς
 πόρῳ ἐφελκομένης· κατὰ οὖν τὸ εἰωθὸς αὐτῷ τοὺς
 πρῶτις ἐρχομένους μετὰ τρίτην ὥραν ἀπέλυεν καὶ
 τοὺς ἔπειτα μετὰ τὴν ἔκτην· οὐκ ἐν ἀγρίᾳ δὲ προσ-
 εδρεῖν τοὺς ἐπισυνηγμένους ἤφει, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ

anis, nomine Scopem, rogavit eos, qui convenie-
 bant, ipsum deducere. Sicque in priori habitu ejus
 desiderium implentes, cum Fratribus qui erant ex
 monasterio in quo est versatus, cum psalmis et
 hymnis et canticis spiritualibus eum deduxerunt :
 et cum globum ex lignis fecissent, tanquam avem
 sublime volantem, ipsum in eo incluserunt, unam
 solam sinentes fenestram, ad conveniendum eos
 qui accedebant, eo ritu quo prius. Quibus bene pre-
 catus, et unumquemque osculatus, omnes dimisit
 in pace, relictus rursus, tanquam passer solita-
 rius ²² supra tectum, Deo agens gratias propter
 consuetam quietem et glorificationem.

Non alienum autem existimamus atque adeo utile,
 singulatim narrare, quæ hic ei contigerunt tenta-
 tiones ab immundis et malignis spiritibus. Una
 enim nocte eo orante, accedentes dæmones inna-
 merabiles, diversarum visionum species præ se fe-
 rentes, strepentes, rugientes, minantes, non potue-
 runt mentem ejus terrere. Cum eum ergo plagis
 affecissent, putabant fore ut se deturbaret per fe-
 nestram, cum vi magna tumultum edentes, et seip-
 sos magis quam illum conturbantes, inconditis vo-
 cibus exclamantes: Quid tibi cum nostris desertis?
 Recede a rebus nostris, male enim es periturus.
 Sed beatus Auxentius fortiter ferens, crucis figu-
 ram in eos exprimens, reddidit imbecilliores. Cum
 fuisset autem mane, ut Deo placuit, ex sæpe dicto
 emporio Ruffinianarum, et eo, quod illic erat, mon-
 asterio, accesserunt plures monachi et mundani,
 ut benedictionem ab eo consequerentur et fruerentur
 pulcherrima ejus contentione. Cum vero prop-
 ter nimiam immundorum spirituum afflictionem
 vix tandem eis aperuisset fenestram, et verbis usus
 esset apud eos consolatoriis, rogarunt causam tantæ
 imbecillitatis. Cum is autem dixisset, non esse af-
 flictionem corporis, sed diabolicam operationem,
 id cognoscentes, qui aderant, siluerunt et conten-
 tionem auferri deprecantes descendebant. Fre-
 quentius autem accedebant ad eum visitandum
 maxime qui erant ex monasterio; nos vero, ne in
 immensum cresceret oratio, reliquas tentationes,
 quæ in priori monte et in hoc factæ sunt in eum,
 narrare recusavimus. In angelum enim lucis muta-
 tus malignus, ut dicit Apostolus ²⁴, putabat se eum
 decepturum. Sed non facile capi poterat beatus :
 et pulchre resistebat, cum esset valde peritus
 doctrinæ divinarum Scripturarum.

XLV. Unde etiam iis qui ad ipsum conveniebant
 ex clarissima Constantinopoli et reliquis ejus loci
 hominibus, erat valde mitis et placidus, et ad eos
 consolandos accommodatus, ut si quis alius, om-
 nes advocante ejus verborum virtute, et ejus fama
 trahente eos etiam qui procul erant remoti. Ut
 ergo consueverat, eos qui mane veniebant, di-
 mittebat post horam tertiam : et qui postea, post
 sextam. Non sinebat autem in otio considerare eos

qui accesserant : sed erant intus cum ipso, dum ipse legeret aut oraret. Conveniebat enim sine intermissione ad ipsum multitudo, maxime ex Rufinianis et reliquis emporiis, propter ejus beneficia, quæ accipiebant per curationem eorum qui ægrotabant et laborabant. Multi enim gratia Domini nostri Jesu Christi, dum ipse illic esset, curati sunt dæmoniaci : et quotidie, ut semel dicam, curabantur.

XLVI. Quosdam autem versus ex duobus aut tribus dictis, valde jucundos et utiles, cum simplici et minus curioso ritu descripsisset, faciebat omnes eos psallere. Nam cum primus sæpe dictus esset per successionem, rursus quoque jussu beato incipiebant alterum : et deinde post secundum, tertium, et reliquos ordine. Consentaneum autem fuerit eorum quoque dicta inserere narrationi, ad eorum qui legunt utilitatem. Sunt vero hæc: *Mendicus et pauper laudamus te, Domine. Gloria Patri, gloria Filio, gloria Spiritui sancto, qui locutus est per prophetas. Cum eo autem exercitus in cælis hymnum emittunt, et nos quoque, qui sumus in terra, glorificationem : Sanctus, sanctus, sanctus Dominus. Pleni sunt cælum et terra gloria tua. Et deinceps: Creator omnium, dixisti, et facti sumus; mandastis, et creati sumus. Præceptum posuisti, et non præteribit. Servator, agimus tibi gratias. Et rursus : Domine virtutum, passus es; resurrexisti, visus es, ascendisti, venturus es judicare mundum, miserere et salva nos. Et rursus: In anima afflicta tibi precidimus, et rogamus te, Servator mundi. Tu es enim Deus eorum qui agunt penitentiam. Et rursus: Qui sedes super Cherubim et cælos aperuisti, miserere et salva nos. Deinde. Exsultate, justi, in Domino, intercedentes pro nobis, Gloria tibi, Christe, Deus sanctorum.*

XLVII. Atque multitudo quidem eorum qui aderant, tam divitum quam pauperum, et tam virorum quam mulierum, servorumque et liberorum, ex cantico, a vana gloria alieno, a beato definito, hæc psallebat numerose : alii quidem eorum usque ad horam tertiam, et dimittebantur in spiritali exultatione : alii autem perseverabant usque ad horam sextam. Ipse vero de cætero per se eis acclamabat finem hymnorum trium puerorum, Ananiæ, Azariæ et Misael, qui sunt in propheta Daniele ²⁵: *Benedicite, omnia opera Domini, Domino; respondentibus omnibus, Laudate et superexaltate eum in sæcula. Cum autem hymnum implesset, convenienter gratiæ Dei, eos qui aderant consolabatur, sic dicens :*

XLVII. Omni tempore propter facultates et copias, in astutiis et negotiis rerum quæ ad hanc vitam pertinent, corpus consumentes, debemus etiam propter res spirituales aliquam partem tribuere glorificationibus, ut Dominus Jesus Christus et nostra opera dirigat et vitam nostram ædificet.

²⁵ Dan. iii, 57.

αὐτὸν ἀναγινώσκειν ἢ προσεύχασθαι ἐνδον σὺν αὐτῷ. Πλήθος γὰρ συνήρχατο ἀπαρλεῖπτως ἐπὶ τῷ αὐτῷ, μάλιστα ἀπὸ Ῥουφινιανῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐμπορίων, χάριν τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ, διὰ τε τῆς ἰάσεως τῶν πασχόντων καὶ ἀσθενούντων συνήθως ἀπολαύοντες. Πολλοὶ γὰρ τῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ χάριτι καὶ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐκεῖσε ἐθεραπεύθησαν δαιμονίωντες, καὶ ἀπὸ ἑκάστην, ὡς εἶπεῖν, ἡμέραν, ἐθεραπεύοντο.

ΜΣ' Τινὰ οὖν τροπάρια ἀπὸ δύο ῥητῶν ἢ τριῶν λίαν τερπνὰ καὶ ἐπωφελῆ μετὰ ἕθους ἀπλουστεροῦ καὶ ἀπεριέργου διατυπώσας παρασκευάζει ψάλλειν τοὺς πάντας. Τοῦ πρώτου γὰρ ῥηθέντος κλειονάκις ἐκ διαδοχῆς καὶ πάλιν κατὰ κέλευσιν τοῦ μακαρίου τοῦ ἐτέρου κατήρχοντο · καὶ εἶθ' οὕτως ἐκ τοῦ δευτέρου τὸ τρίτον, καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τάξιν. Εὐλόγον οὖν, καὶ τὰ τούτων ῥητὰ ἐνθεῖναι τῷ διηγήματι πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντορχαπόντων. Ἔστι τοίων ταῦτα · Πτωχὸς καὶ πένης ἡμνοῦμέν σε. Κύριε · δόξα τῷ Πατρὶ, δόξα τῷ Υἱῷ, δόξα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ λαλήσαντι διὰ τῶν προφητῶν. Μετὰ δὲ τοῦτο στρατιαὶ ἐν οὐρανοῖς ἡμῶν ἀναπέμπουσιν καὶ ἡμεῖς οἱ ἐπὶ γῆς τὴν δοξολογίαν · Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος · Κύριος πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου. Εἶτα καθεξῆς · Δημιουργὴ πάντων, εἶπας, καὶ ἐγεννήθημεν · ἐνετέλω, καὶ ἐκτίσθημεν · πρόσταγμα ἔθου, καὶ οὐ παρελεύσεται. Σῶτερ, εὐχαριστοῦμέν σε · καὶ πάλιν · Κύριε τῶν δυνάμεων, ἔπαθες, ἀνέστης · ὤφθης καὶ ἀνελήφθης · ἔρχη κριναι κόσμον, οἰκτεῖρησον, καὶ σῶσον ἡμᾶς · καὶ πάλιν · Ἐν ψυχῇ τεθλιμμένη προσπίτομέν σοι, καὶ δεόμεθί σου, Σῶτερ τοῦ κόσμου · σὺ γὰρ εἶ Θεὸς τῶν μετανοούντων. Καὶ πάλιν · Ὁ κεθήμενος ἐπὶ τῶν Χεροδῖμ, καὶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνοίξας, οἰκτεῖρησον καὶ σῶσον ἡμᾶς. Εἶτα · Ἀγαλλιᾶσθε, διναιοὶ ἐν Κυρίῳ, προσευχόμενοι ὑπὲρ ὧμων. Δόξα σοι, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν ἁγίων.

ΜΖ'. Τὸ πλήθος μὲν οὖν τῶν παρόντων τῶν ἀπόρων τε καὶ ἐπόρων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, δοῦλων τε καὶ ἐλευθέρων κατὰ τὸ μακαρίου ὀρισθὲν ἀκροβόλον μέλος εὐρύθμως ἔψαλλε ταῦτα, οἱ μὲν αὐτῶν ἕως τρίτης ὥρας, καὶ ἀπελύοντο ἐν ἀγαλλιᾶσει πνευματικῇ, οἱ δὲ καὶ ἕως ἕκτης προσεκαρτέρουν · αὐτοὶ δὲ λοιπὸν εἰς τὸ τέλος τὸν ὕμνον τῶν τριῶν παιδῶν Ἀνανία, Ἀζαρία, Μισαὴλ τῶν ἐν τῷ προφήτῃ Δανιὴλ δι' ἑαυτοῦ ἐπεφώνει αὐτοῖς · Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον, ἀποκρινόμενων πάντων · Ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. Μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι τὴν ὑμνολογίαν κατὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ χάριν τοῦ λόγου, παρεκάλει τοὺς παρόντας οὕτως λέγων ·

ΜΗ'. Ὅτι τὸν ἅπαντα χρόνον διὰ τὴν εὐκορίαν ἐν ταῖς μεθοδείαις καὶ πραγματείαις τῶν βιωτικῶν τὸ σῶμα καταναλίσκοιτες, ὀφειλομεν καὶ διὰ τῶν πνευματικῶν ἐν ταῖς δοξολογίαις μέρος τι ποιῆσθαι, ἵνα ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν οἰκοδομήσῃ. Χρὴ οὖν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν πεπωρωμένη τε

οὔση καὶ πεπηρωμένη, ὡς μήτε τὴν διδασκαλίαν ἂν οὐκ ἐπιπέσει τὸν εὐσεβῆ λογισμὸν καὶ προηγουμένως τὸν ὄρθον τοῦ Θεοῦ, ὅστις κατορθοῦται διὰ συχνοτέρως θεήσεως τε καὶ προευχῆς πρὸς τὸ ἀπολιποῦσαν τὰ γεωῶν καὶ φθαρτᾶ, ἐπὶ τὰ οὐράνια καὶ ἀφθαρτα ἀπεθλίπειν πράγματα. Ὁ γὰρ διορατικὸς τῆ ψυχῆ καὶ πεπαιδευμένος τῆ διανοίᾳ, οὐ μόνον τοῖς σωματικῶς ὀφθαλμοῖς ἐπιτρέπει τὴν τῶν ὀρωμένων ἐπίσκειψιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῆς ψυχῆς μᾶλλον ἐκτινέει εἰς τὴν τῶν ἀοράτων κατανοήσιν· θεωρῶν μὲν τῶν νοουμένων τε καὶ τῶν πιστευομένων ἀπλανας τὴν ὑπόστασιν, φεύγων δὲ τὴν πεπλανημένην καὶ μοχθηρὰν τοῦ βίου προσπάθειαν, καὶ γυμνάζων ἀκριβῶς τὰ αἰσθητήρια πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διάκρισιν. Ἀποστάντες γὰρ οἱ ἄνθρωποι τῆς περὶ τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ σπουδῆς τε καὶ ἐπιμελείας ἐπὶ ἔρωτας, σωματικῶν καὶ τῆν ἄψυχων ὕλην τῶν χρημάτων διὰ τῆς πλεονεξίας κατωλίσθησαν, καὶ περὶ τὸν λαίμῶν καὶ τὴν γαστέρα τὴν πᾶσαν σπουδὴν ἔθεντο, ὅθεν ἡμῖν καὶ ἡ ἀρχαία ἐκπτωτικὴ συνείδη. Εἰ οὖν τούτων ἀποστάντες, τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὰ θεϊότερα περισώσωμεν, ἀπολαύσωμεν τῆς μεγάλου προπέας ἐκείνης, τῆς ἐπηρμένης μὲν ὑπὲρ ἅνω τῶν οὐρανῶν, ἐπηγγελμένης δὲ πᾶσι τοῖς ἐκλεκτοῖς, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος προτραπείας πεισόμεθα κακὸν, ἀλλ' ἄξιοι γενόμεθα τῶν αἰωλίων ἀγαθῶν. Ὁ γὰρ Θεὸς αὐτεξουσίους ἡμᾶς ἐποίησεν οὐδὲ μίᾳ τῶν ἔξωθεν ἀνάγκῃ δεδουλωμένους, ἀλλὰ τῆ οἰκείᾳ γνώμῃ τὸ ἀρέσκον ἡμῖν κατ' ἐξουσίαν αἰρουμένους.

ΜΘ'. Τὴν γὰρ συμφορὰν ταύτην τὴν οὖν κρατοῦσαν τὸ ἀνθρώπινον γένος τῆ ἀπίτη παρενεχθέντες ἐπισπασάμεθα, οὐ παρὰ Θεοῦ γενομένην, ὅτι Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἡμεῖς κτίσται τοῦ κακοῦ γινόμεθα οἱ ἄνθρωποι. Ὡς περὶ γὰρ τὸ ἡλιακὸν φῶς κοινῇ πρόσκειται πᾶσιν οἷς ἡ δύναμις τοῦ ἑρᾶν πρόσσει, δύναται εἰς, ἐὰν βουληθῆ, καμύσας τὸν ὀφθαλμὸν, χωρισθῆναι τῆς τοῦ φωτὸς δωρεᾶς, οὐ τοῦ ἡλίου τὸ σκότος ἐν ἐκείνῳ ποιήσαντος, ἀλλὰ τοῦ ἀποστραφέντος τὴν αὐτὴν τῆς ἀκτίνας ἐκουσίως ἐφελκυσμένον τὸ σκότος, ὡς περὶ εἰς τις οἰκίαν ἐκωτῶ κατασκευάζων, μηδεμίαν ἐντέμειν τῷ φωτὶ τὴν ἐπὶ τὰ ἔσω πάροδον, ἀναυγῆ ἀπεργάζεται τὴν οἰκίαν, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ φύσει τὸ καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν ἔχοντες κατ' ἐξουσίαν τὰ παρὰ φύσιν καινοτομοῦμεν, ἐκουσίως τὴν κακοῦ πέτρην ἐν τῇ ἀποτροπῇ τοῦ καλοῦ τῆ ἰδίᾳ προαιρέσει δημιουργοῦντες· κακὸν γὰρ ἔξω προσθέσεως κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν θεωρούμενον ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων, ἔστιν οὐδέν. Πᾶν γὰρ κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ πάντα ἕσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς, κατὰ λίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸν βῆθίντα τρόπον ἐπενοίθη ζωῆ ἡμῶν τὸ ἀμαρτάνειν καὶ τῆ ἀπολοῦσθαι ἐκ μικρᾶς ἀφορμῆς μεγίστης κακίας ἐν ἡμῖν καταχυθείσης, ὡς τὸ θεοειδὲς ἐκείνο τῆς ψυχῆς κάλλος κατὰ μίμησιν τοῦ πρωτοτύπου γενομένου, καθάπερ σίδηρον καταμελανθῆναι τῷ τῆς κακίας ἰψ,

Aoportet ergo menti nostræ, quæ ita est occæcata, ut neque divinarum Scripturarum doctrinam admittat aut intelligat, adhibere ducem piam rationem, et præcipue timorem Dei, qui recte suo fungitur officio per frequentem orationem, ad hoc ut, relictis rebus terrestribus et in quas cadit interitus, ad cælestia suscipiat. Qui enim est animo perspicax et mente eruditus, non corporeis solum mandat oculis inspectionem eorum quæ cernuntur, sed animæ quoque, atque adeo multo magis, oculis intendere considerationem eorum quæ non cadunt sub aspectum, eorum quæ intelligentia percipiuntur, contemplans sine errore substantiam, fugiens autem errantem et improbam vitæ affectionem, et sensus diligenter exercens ad boni et mali discretionem. Homines enim, qui a cura et studio ejus, quod est vere bonum, defecerunt, ad amorem corporum, atque inanimam pecuniæ materiam, per avaritiam prolapsi sunt et circa gulam ac ventrem omne suum studium posuerunt. Unde nobis quoque antiquus lapsus contigit. Qui ergo ab his defecimus, erigamus animam ad ea quæ sunt diviniore. Fruamur illa magnificentia, quæ est supra cælos quidem elata, promissa est autem omnibus electis: et nihil mali patiamur a lapsu affectionis, sed efficiamur digni bonis æternis. Deus enim nos fecit libero arbitrio præditos, neque servientes ulli externæ necessitati, sed libere nostro arbitratu eligentes quod nobis placet.

XLIX. Hanc enim calamitatem, qua nunc tenetur humanum genus, fraude inducti attraximus, non a Deo factam. Deus enim mortem non fecit, neque delectatur interitum vivorum: sed quodammodo nos homines sumus mali creatores. Quomodo enim lux solis est communiter proposita omnibus quibus ad est vis videndi; potest autem, si velit quispiam, claudens oculum, separari a dono lucis (non quod sol in illo effecerit tenebras, sed quod radii splendorem aversatus, tenebras sua sponte attraxerit): quomodo si quis domum sibi construens, nullum luci aditum præbet intrinsecus, obscuram domum efficit: ita nos quoque in natura habentes bonum et honestum, nostro arbitratu innovamus, quæ sunt præter naturam, nostra sponte malorum experientiam in boni et honesti aversione, electione nostra et instituto fabricantes. Malum enim extra propositum, propria substantia consideratum, nullum est in rerum natura. Quidquid enim a Deo creatum est, bonum est, et omnia quæcumque fecit Deus, sunt valde bona ²⁶. Sed quoniam eo modo qui dictus est, peccare vitæ nostræ fuit excogitatum, et consequenter ex parva occasione in nos maximum est effusum vitium, adeo ut divina illa animæ pulchritudo, quæ facta erat ad imitationem primariæ, tanquam ferrum est nigrefacta rubigine vitii, non am-

plius nobis propria, a natura ad imaginem conservata gratia, sed ad extremum peccati transformata, ut propterea nobis perierit dignitas incorruptionis, quæ est secundum imaginem: debemus omni studio a mortuis operibus recurrere ad opera vitæ per pœnitentiam, ut nostram recipiamus naturam summo Dei munero. Si ergo a nobis expurgemus sordes quæ a vitio inuruntur, et quæ latet in anima illustremus pulchritudinem, tunc fit intra nos regnum Dei; etenim Dominus dixit, Quia regnum Dei intra vos est 27. »

L. Hoc autem dicens, ostendit quod bonum Dei non est separatum a nostra natura, qui liberum habemus arbitrium: sed est in unoquoque ignoratum quidem et latens, quando a curis et voluptatibus huius mundi suffocatur: invenitur autem et cognoscitur, quando ad illum solum nostram converterimus cogitationem. Hoc enim etiam in drachmæ, quæ periiit, inquisitione nobis Dominus ponit in Evangeliiis 28. Si enim accensa lucerna nostræ cogitationis, quæ latet et periiit, drachmam inquisierimus, sub stercore eam omnino inveniemus. Stercus vero intelligere oportet sordes carnis. Quibus ablatis, et per bonæ vitæ curam ac studium repurgatis, fiet manifestum quod quæritur: et cum invenerit anima, quæ est per boni privationem vidua, id quod perierat, gaudet gaudio ineffabili: et ad talis lætitiæ societatem convocat omnes vicinas, nempe proprias facultates per sensus, dicens: Mihi congratulemini, quoniam inveni drachmam, quam perdididi: hoc est, id quod erat ad Dei imaginem, quod perdididi per peccatum, recepi autem per pœnitentiam. Si ergo est hæc intelligentia ejus, quod quæritur, inventionis, nempe divinæ imaginis restitutio, quæ nunc est absconsa in sordibus animæ, studeamus illud fieri quod erat protoplastus in prima ejus vita: nudus quidem ab amictu mortuarum pellium, revelata autem facie et libera gloriam Domini specularum (9). Per quam ergo rationem extra paradysum ejecti sumus, expulsi simul cum primo parente, per contrariam ascensionem licet nobis reverti ad antiquam beatitudinem. Nam tunc quidem voluptas, quæ ingressa est per deceptionem, dedit initium lapsui. Nunc autem vitæ puritas per doctrinam Christi mandatorum et curam honorum nos illic rursus restituit. Sed quoniam est paradysus viventium, et purum habitaculum, nos vero carnales et mortales et sordidati peccatis, nec in hac regione esse possunt, qui mortis tenentur potestate: necesse est modum aliquem et rationem invenire, ut cum fuerimus extra hanc potestatem, acquiramus civitatem quæ potestatem mortis non extimescit, ut æternis quoque bonis fruamur.

σίας ταύτης γενόμενοι κτησόμεθα πολιτείαν, τὴν τοῦ θανάτου μὴ φοβουμένην δυναστείαν, ἵνα καὶ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν ἐν Χριστῷ.

27 Luc. xvii, 21. 28 Luc. xv.

(9) Perfectiori adhuc modo, quam Moyses in monte, non tamen assecutus visionem beatificam.

οὐκ ἔστι τῆς οἰκείας ἡμῖν ἐκφύσεως κατ' εἰκόνα χιρῖτος σωζόμενου, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἔσχατον τῆς ἀμφοτέρως μεταμορφωθείσης, ὡς καὶ διὰ τοῦτο ἡμᾶς τὴν ἀξίαν τῆς κατ' εἰκόνα ἀφθαρσίας ἀπολέσθαι, πάση σπουδῇ ὀφειλομένον ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων πάλιν ἐπὶ τὰ τῆς ζωῆς διὰ μετανοίας ἀναβραμεῖν πρὸς τὸ τὴν οἰκείαν φύσιν ἀπολαβεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοδωρεᾶς. Ἐὰν οὖν ἐκκαθάρωμεν ἀπ' ἡμῶν τὸν ἐπιγιγνώμενον ἀπὸ κακίας ῥύπον καὶ τὸ ἐπικεκαλυμμένον ἐν τῇ ψυχῇ κἄλλος διαφωτισώμεν, τότε ἐντὸς ἡμῶν γίνεσθαι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· καὶ γὰρ ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι, Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἔστιν.

N. Τοῦτο δὲ λέγων ἐνδείκνυται, ὅτι τὸ ἀγαθὸν τοῦ Θεοῦ οὐ κεχώρισται τῆς φύσεως ἡμῶν, οὐδὲ πόρρω που τῶν ζητειν αὐτὸν προσιρουμένων ἀπόκειται, ἀλλ' ἐν ἐκάστῳ ἔστιν ἀγνοούμενον μὲν καὶ διαλανθάνον, ὅτ' ἂν ὑπὸ τῶν μερμυῶν τοῦ βίου συμπνιγῆται, εὐρίσκόμενον τε καὶ γινωσκόμενον, ὅτ' ἂν εἰς ἐκεῖνο καὶ μόνον τὴν διάνοιν ἡμῶν ἐπιστρέψωμεν. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῇ ζητήσει ἀπολωμένης δραχμῆς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἡμῖν ὑποτίθειται. Εἰ γὰρ ἀψυντες τὸν λύχον τῆς διανοίας ἡμῶν ζητήσωμεν τὴν κεκρυμμένην καὶ ἀπολωμένην δραχμὴν, εὐρήσασθαι πάντως ὑπὸ τὴν κόπρον. Κόπρον δὲ χρῆ νοεῖν τὴν τῆς σαρκὸς ῥυπαρίαν, ἧς ἀποσαρωθείσης καὶ διακαθαρισθείσης διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ βίου, ἐκδηλον τὸ ζητούμενον γενήσεται· καὶ εὐρύσῃ ἡ ψυχὴ ἡ κατὰ στέρησιν τοῦ καλοῦ χήρα, ὅπερ ἀπώλεσεν, χαίρει χερᾶν ἀνελάλητον καὶ εἰς κοινωνίαν τῆς τοιαύτης εὐφροσύνης συγκαλεῖται τὰς γείτονας, τὰς οἰκείας δυνάμεις, διὰ τῶν αἰθηθέντων. Συγχάρητέ μοι, λέγουσα, ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα· τοῦτ' ἔστι τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ὅπερ δι' ἀμαρτίας ἀπώλεσα, διὰ δὲ μετανοίας ἀπέλασον. Εἰ οὖν αὕτη ἔστιν ἡ ἐπίνοια τῆς τοῦ ζητουμένου εὐρέσεως, ἡ τῆς θείας εἰκόνας ἀποκατάστασις, τῆς νῦν ἐν τῷ τῆς σαρκὸς ῥύπῳ κεκαλυμμένης, ἐκεῖνο σπουδάσωμεν γενέσθαι, ὃ ἦν κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ζωὴν ὁ πρωτόπλαστος· γυμνὸς μὲν τῆς τῶν νεκρῶν δερμάτων περιβολῆς, ἀνκεκαλυμμένῳ δὲ προσώπῳ καὶ εὐπαρρησιαστώ τὴν δοξάν Κυρίου κατοπτριζόμενος. Δι' ἧς τοῖνον μεθοδείας ἔξω τοῦ παραδείσου γεγόναιμεν τῷ προπάτορι συνεχοληθέντες, διὰ τῆς ἐναντίας συγκαταθέσεως ἔξεστιν ἡμῖν πάλιν ἐπανελθεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα. Τότε μὲν γὰρ ἠδονῆ δι' ἀπάτης εἰσγενομένη τῆς ἐκπτώσεως ἤρξατο· νυνὶ δὲ καθαρῆς βίου διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας καὶ ἀγαθῶν ἔργων ἐπιμελείας ἀποκαθίστησιν ἐκεῖ πάλιν ἡμᾶς. Ἄλλοι' ἐπειδὴ παράδεισος ζώντων ἐστὶ καὶ καθαρὸν οἰκητήριον, ἡμεῖς δὲ σάρκινιοι καὶ θνητοὶ καὶ ἑβρώπωνμένοι ἀμαρτίας ἐσμὲν, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ χώρᾳ τούτων γενέσθαι τοὺς τῇ δυναστείᾳ τοῦ θανάτου κρατούμενους, ἀναγκαστὸν ἔστιν, τρόπον τινὰ καὶ ἐπίνοιαν ἐξευρεῖν, ὅπως ἂν ἔξω τῆς ἐξου-

CAPUT VII.

Habitatio S. Auxentii in monte Siopia. Insultus dæmonum superati. Modus orandi. Adhortatio.

ΝΑ'. Ταῦτα καὶ τὰ τούτων πλείονα λέγοντος τοῦ Α μακαρίου Αὐξεντίου τῷ πλήθει τῶν συνελθόντων, οὐ μόνον ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν, οἱ πλείονες ἔρωτι θεῶν τραθέντες ἤξιον ἀποτάσσεσθαι τῶν βιωτικῶν καὶ μοχθηρῶν πραγμάτων τῇ ματαιότητι, καὶ προσεῖναι δι' αὐτοῦ τῷ Δεσπότη Χριστῷ. Ὁ δὲ μάλ- λον ὑπετίθετο αὐτοῖς τῇ πολιτείᾳ διορθουμένους οικονομεῖν τὰ προσόντα καὶ μὴ πρὸς μὲν τὸ παρὸν ὀρεγομένους τὸ καλὸν, εἰς ὕστερον δὲ ὀκλάσαντας, ἐπιστρέφειν ὡς κύνας ἐπὶ τὸν ἴδιον ἐμετὸν, ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ πάλιν καὶ πτωχὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ οὐ τῆς τυχούσης περισκέψεως. Ἐπὶ τοῦτο τὸ κατορθωμὸν τὸν βολόμενον προσέρχεσθαι χρῆ, ὥστε θνηξόμενον ἤδη καὶ πᾶσαν ἡδονὴν σωματικὴν συγκροῦντα. Τῶν ἔρωτων οὖν διαδιδομένων κατὰ τὸ ἔθος ὡς ἐν τῷ προτέρῳ ἔρει, πάντας ἀπέλυ- σεν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἐδραιωτέρῳ λογισμῷ καθοπλι- ζόμενοι προσεκατέρουν ἐκεῖσε τῇ καθ' ἡμέραν χορηγούμενῃ εὐλογίᾳ ἐπαρκοῦμενοι. Εἰ γάρ τις προαιρούμενός τι προσέφερεν, ὁ μακάριος οὐκ ἐδέχετο, πλὴν ἐλαίου καὶ κηρῶν, τῷ δὲ μάγκηπι τῷ καὶ τὴν χορηγίαν ποιουμένῳ διδοσθαι αὐτὸς ἐπέτρεψεν. πλείστοι γάρ τῶν ἐμπαθῶν καὶ πενομένων προσ- ἤδρυσον ἐντεῖθεν τὴν διολίγησιν ἔχοντας διὰ τῆς τῶν παραγενομένων εὐποιίας. ὄχλησιν δὲ ἱκανὴν καὶ κό- πον πολλὴν μάλιστα ὑπὸ τῶν δαιμονιώντων ὑφίστατο, ὡς καὶ τινὰς αὐτῶν. οὐ γὰρ πάντας, ἀλλὰ τοὺς ἀξίους. διὰ τῶν αὐτοῦ προσευχῶν ἴσθαι τὸν Κύριον. Ὅτι δὲ οὐκ ἦν αὐτῷ λόγος περὶ τὸ χρηματικόν, μετ' ἄλθειας γινωσκέτω, ὅτε ἀναγινώσκων καὶ ἀκροώμε- νος μετὰ τὴν κοίμησιν αὐτοῦ ὑπὲρ ἑκατὸν νομίσματα ἐποφειλομένου τοῦ ἀρτοποιοῦ, δι' ὑπομνήσεως τοῦ διαδόχου καὶ μαθητοῦ αὐτοῦ, περὶ οὐ κατὰ χώραν ἔρουσεν, παρά τινας φιλοχρίστου καὶ εὐσεβοῦς ἀνδρὸς ταῦτα ἀποδιδόσθαι.

CAPUT VIII.

Vestis anachoritica variis a S. Auxentio data: itemque monita. Dæmonum insultus varii, et remedia.

ΝΒ'. Ζηλοῦντες δὲ τινες τὸν τοιοῦτον ἔθειον αὐτοῦ βίον δι' ὄχλου ἐγίνοντο τοῦ στοιχειωθῆναι παρ' αὐτοῦ καὶ καθιερωθῆναι τῷ σχήματι. Στοιχάριον οὖν διδοὺς τρίχινον ἢ δερμάτινον ἐξ ὧν ἠμφίετο, ἐπιτύχετο λέγων. Πορεύου, ἀδελφὲ, ἔνθα ὁ Κύριός σε ὀδηγήσει. ἐν οἷς ἐκ τῶν προσκατέρουντων τις Βασίλειος τὴν προσηγορίαν ἐξητήσατο τοῦτο. Ἄφθονος οὖν ὑπάρχων ὁ μακάριος καὶ σφίδρα φιλάδελφος, ἐπε- ξάμενος αὐτῷ καὶ δοὺς ἦν περιεβέβλητο μηλωτῆν, ἀπέλυσεν. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ὡς ἀπὸ εἴκοσι σημείων πόρρωτέρῳ, ἐν τινὶ βουνῷ κέλλαν παρασκευάσας οἰκοδομηθῆναι κατήχησεν. καὶ δὴ μετὰ τινα χρόνον ἱκανὸν ἐπιστάντες οἱ δαίμονες ἐπὶ τοσοῦτον ἐπετέθη- σαν, ὡς μικροῦ δεῖν παρασκευάσαι αὐτὸν καὶ ἐκ-

LI. Cum hæc et his plura beatus diceret Auxen- tius, ex iis qui convenerant, non solum viris, sed etiam feminis, plures divino amore sauciati, vole- bant renutiare rebus mundanis et malis, et per ipsum Christo Domino adhærere. Ille autem eos magis admonebat, ut vitam suam corrigentes, dis- pensarent eas quas habebant facultates: et non in præsentia quidem bonum et honestum expetentes, postea vero labentes, reverterentur tanquam canis ad vomitum, nempe rursus ad imbecilla et egena hujus mundi elementa. Cum maxima enim cautione et non levi consideratione oportere, eum qui vult ad præclarum hoc opus accedere, tanquam jam moriturum, et simul expellentem omnem voluptatem corporis. Deinde panibus de more distributis, sicut in priori monte, omnes dimisit. Quidam autem ex eis stabiliori armati cogitatione, illic perseverabant, quæ quotidie illic suppeditabatur, contenti benedi- ctione. Si quis enim volens aliquid ad Sanctum af- ferret, nihil accipiebat præter oleum et ceram: ju- bebatur autem id rursus dari mancipi (10), qui illam faciebat suppeditationem. Plurimi enim ex iis qui morbis aliquibus laborabant et qui egebant, illic permanebant, ut quibus subveniretur per benefi- centiam eorum qui accedebant. Maximam vero mo- lestiam et plurimum laborem sustinebat ab iis qui erant dæmoniaci adeo ut quosdam ex eis (non enim omnes, sed eos, qui erant digni) per suas preces curaverit Dominus. Quod autem rei faciendæ et pecuniæ amplificandæ nullam haberet rationem, vere sciet, tam qui legit, quam qui audit, quod cum post ejus decessum deberet pistori plus quam centum numismata, admonitus ab ejus successore et discipulo, de quo suo loco dicetur, quidam Christi amans et pius ea solverit.

(10) Pistori. Apud Socratem lib. II cap. 18: Præ- erant panibus conficiendis, οἱ μάγκηπις τῇ Ῥω- μαίων γλώσση καλοῦνται. « Qui mancipis a Roma-

ris appellantur. » Et Suidas, ἀρτοποιεῖον, τὸ μα- γικεῖον, ἐν ᾧ οἱ ἄρτοι γίνονται, pristinum in quo panes fiunt. »

propere odum fecerint expirare. Ad quem cum qui ex locis, quæ erant circumcirca, venerant ii qui pascabant pecora, abiissent, et consuetas ejus preces, dum sæpe clamassent, non essent assecuti, cellæ fenestra vi aperta, vident eum mutum et pronum jacentem : et existimantes eum esse mortuum, rursus accurrentes, suis renuntiarunt. Qui cum ascendissent, invenerunt eum fere semimortuum, et non valentem omnino loqui, sed solum parum respirantem. Cum autem corpus ejus vidissent sauciatum, curru cito alato, eum in ipso imponunt, et ducunt ad beatum Auxentium. Qui cum post horam nonam despesisset e fenestra, et eum vidisset, voce dixit apertiore : Frater Basili. Cum is ergo eum vocasset, et ille non exaudiisset, tertio magna vi clamavit : O tibi dico, frater Basili. Cum is autem cito ascedisset, dicit ei : Surge, accipe potestatem adversum tentatorem, non amplius timens improbos et immundos dæmones. Jussit itaque eum surgere, et sumero venerandum corpus et vivificum sanguinem Domini nostri Jesu Christi, et statim rureus reverti in suum locum. Qui cum abiisset, et hoc modo non amplius fuisset tentatus, et se tribus annis fortiter exercuisset, in pace migravit ex hac vita.

LIII. Sed post ejus adventum monachis et mundanis qui aderant, et omnibus reliquis dixit beatus : Dæmones hominibus invidentes, o fratres dilecti, perpetuo machinantur nobis esse impedimento in bonis operibus, et maxime in temperantia et continentia, humilitateque et beneficentia, orationeque et silentio, lenitateque et patientia, paceque et tolerantia, et charitate in proximum, qua nihil est majus. Ut jiciunt enim iis quidem, qui volunt esse temperantes, diversas quasdam et inter se discrepantes species, et corporis utilitates: quomodo etiam abstinentibus, ventris appetitiones : et iis, qui volunt humiliter de se sentire, vanam gloriam : iis autem qui in animo habent benefacere, suorum potius curam : iisque qui orant et agunt silentium, diversas animi perturbationes et multitudinem veterum negotiorum : iis vero qui se in lenitate exercent et tolerantia, opponunt animi angorem atque timiditatem, et omnem suam improbitatem : paci autem et patientiæ, odium et malevolentiam, per quam perdit eam, quæ est in Christo, charitatem, et omnes, ut semel dicam, fructus sancti Spiritus, quos enumeravit Apostolus ²⁰, per contraria conantur evertere. Sed qui sunt muniti gratia Domini nostri Jesu Christi, permanent immobiles. Quamobrem non est mirandum, quando non plagis conscindunt. Quando enim per cogitationes et reliquas corporis perturbationes non possunt nos deturbare, tunc per se exercitatorum terrent petitionem.

²⁰ Galat. v.

πνεῦσαι · πρὸς ὃν οἱ τῶν περίε κωμῶν νέμοντες τὰ τετράποδα ἀπελθόντες καὶ τῆς συνήθους αὐτοῦ εὐχῆς ἐν τῷ κράξει πλειστάκις μὴ τυχόντες, βίβη τὴν θυρίδα τῆς κέλλης διανοίξαντες, ὁρῶσιν αὐτὸν ἄφωνον καὶ πρηγῆ κατακείμενον · καὶ ὀδύσαντες αὐτὸν τεθνηκέναι, αὐθις καταδραμόντες τοῖς οἰκείοις ἀπήγγειλαν, οἱ καὶ ἀνελθόντες εὗρον αὐτὸν ἡμιθνήν σχεδόν, μὴ δ' ὄλωσεν ἄν λαλήσει ἰσχύοντα, ἀλλὰ μόνον αὖρας μικρᾶ οὔσης αὐτοῦ περὶ τὴν πνοήν · τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ κατατερωμένον θεασάμενοι, θάττον ἄμαξαν παραστήσαντες ἐπιτιθέασιν αὐτὸν, καὶ ἄγουσιν πρὸς τὸν μακάριον Αὐξέντιον. Ὅς δικαίψας κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν ἐκ τοῦ θυριδίου καὶ θεασάμενος αὐτὸν, τρανωτέρᾳ τῇ φωνῇ ἔλεγεν · Ἀδελφὲ Βασίλειε. Δεύτερον τοίνυν αὐτοῦ καλέσαντος κάκεινου μὴ ὑπακούσαντος, εἰς τὸ τρίτον ἐξ ἰσχύος ἐκραξεν · Σοὶ λέγω, ἀδελφὲ Βασίλειε · τοῦ δὲ τάχος ἀνακαθήσαντος φησι πρὸς αὐτὸν, Ἀνάστα, λάβε ἐξουσίαν κατὰ τοῦ πειράζοντος, μηκέτι δεδιώ τούς πονηρούς καὶ ἀκαθάρτους δαίμονας. Ἀναστάντα οὖν αὐτὸν ἐκέλευσεν μεταλαβεῖν τοῦ τιμίου σώματος καὶ τοῦ ζωοποιοῦ ἁΐματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ παραχρῆμα ὑποστρέφειν πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον. Ὅς ἀπελθὼν καὶ τοιοῦτω τρόπῳ μηκέτι πειρασθεὶς, ἐν τρισὶν ἔτεσιν γενναίως ἀσκήσας, ἐν εἰρήνῃ μετήλθεν τὸν τῆδε βίον.

ΝΓ'. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἄφιξιν τούτου τοῖς παροῦσι μοναχοῖς καὶ κοσμικοῖς καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς ἔλεγεν ὁ μακάριος, Οἱ δαίμονες βλακαίνοντες τῶ ἀνθρώπῳ, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, διὰ πάντων μηχανῶνται παρεμποδῶν ἡμῖν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς γενέσθαι ἔργοις, καὶ μάστιχα ἐν τε τῇ σωφροσύνῃ καὶ ἐγκρατεῖα, ταπεινοφροσύνη τε καὶ εὐποιᾷ, καὶ προσευχῇ καὶ ἡσυχίᾳ, ὑπομονῇ τε καὶ μακροθυμίᾳ, εἰρήνῃ τε καὶ ἀνεξικακίᾳ, καὶ τῇ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπῃ, ἧς μεῖζον οὐδὲν · ἀνθυποφέρουσι γὰρ τοῖς μὲν βουλομένοις σωφρονεῖν εἰδῆς τινὰς διαφορούς καὶ ἀκταλλήλους καὶ γαργαλισμοὺς σωματικούς, ὡσαύτως τοῖς ἐγκρατεῖσι τὰς τῆς κοιλίας ὀρέξεις καὶ τοῖς ταπεινοφρονεῖν θέλουσι τὴν κενοδοξίαν · τοῖς δὲ εὐποιήσαι θέλουσιν διασκεπτομένοις τὴν τῶν οἰκείων μᾶλλον κηδεμονίαν · τοῖς δὲ προσευχόμενοις καὶ ἡσυχάζουσιν ῥεμβασμοὺς διαφορούς καὶ πλῆθος πραγμάτων ἀρχαίων · καὶ τοῖς ἐν ὑπομονῇ καὶ μακροθυμίᾳ ἀσκούμένοις ἀντιτίθησι τὴν ἀκηδίαν καὶ δαιλίαν καὶ πᾶσαν τὴν οἰκείαν πονηρίαν · τῇ εἰρήνῃ δὲ καὶ ἀνεξικακίᾳ τὴν μνησικακίαν, δι' ἧς μετὰ τὸ πρὸς τὸν πλησίον μῖσος καταλωμαίνεται τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην καὶ πάντα δὲ ὡς ἂν τις συλλήδῃν εἴποι τοὺς τοῦ ἀγίου Πνεύματος καρπούς, οὓς ὁ Ἀπόστολος ἀπρηριθήσατο ἀντρέπειν διὰ τῶν ὑπεναντίων πειρῶνται. Ἀλλ' οἱ τῇ χάριτι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τετελιχισμένοι ἀκλίνας διαμένουσιν · ὄθεν εὐ χρῆ θαυμάζειν, ὅπου ἂν καὶ πληγαῖς ἡμᾶς κατακόπτουσιν. Ὅταν γὰρ διὰ τῶν ἐνομιῶν καὶ τῶν λοιπῶν σωματικῶν παθῶν μὴ δυνάμενοι ὡσι, τότε δι' ἐκπτώων πρόσεισιν ἐκφοβούντες τοὺς ἁσκητάς.

ΝΔ'. Οἱ πλειστάκις τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ καταρ-
γούμενοι τὴν ἤττην ἀποδύρονται καὶ ὀλοφύροντες ἀ-
πέρχονται. Ἡμεῖς οὖν μὴ ἐνδύμεν, λάκεται οὐκ ἐν-
τρέπονται. Ἡμεῖς ἀντιστώμεν, κάκεται καταβλ-
λονται. Ἡμεῖς τὸν Κύριον ἐπικαλεσόμεθα, καὶ πᾶσα
βουλή αὐτῶν διασχεδάζεται. Στάδιον γάρ ἐστίν καὶ
ἀθλητὶς καὶ μαρτύριον ὁ βίος παντὸς Χριστιανοῦ τοῦ
κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν προκείμενου
πορεύεσθαι, μάλιστα δὲ τὸν ἐν τῷ μονήρει σκοπῷ,
ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος φησιν, ὅτι Οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἡ
πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς,
πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ
σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας. παρ-
εγγῶ δὲ ὑμῖν λέγων. Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν
τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ἀντιστεῖναι ταῖς μεθο-
δείαις τοῦ διαβόλου, καὶ τὸν θώρακα δὲ τῆς πίστεως,
καὶ τὴν περιεφραγμένην τοῦ σωτηρίου, καὶ τὴν μά-
χαιραν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ διδάσκει ἐκτεῖσθαι
ἡμᾶς, ὥστε διὰ τῶν τοιούτων ἀοράτων καὶ ἀήτη-
τῶν ὄπλων ἀντιπρατάττεσθαι ἡμᾶς τοῖς ἀοράτοις
λογισμοῖς, καὶ διὰ τούτων τοῖς ἐχθροῖς, καθά φησιν,
λογισμοῖς καθαιρούμεν καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαίρου-
μεν κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ πᾶν νόημα
αἰχμαλωτίζοντες εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ τοῦ
νικῶντος ἀεὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀσθενείᾳ τὸ διαβολικὸν
θράσος καὶ μὴ συγχωροῦντος πειράζεσθαι ἡμᾶς
ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα, ἀλλὰ παρέχοντος τὴν ἔκβασιν δι'
ὑπομονῆς, πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν. Ἄνευ
γὰρ τῆς αὐτοῦ βοηθείας ἀσθενεῖς ἡμεῖς καὶ ἀνίσχυ-
ροι, καὶ πάντων σχεδὸν πτηνῶν καὶ κτηνῶν ἐν ἀλω-
τότεροι, ἀξιοίμενοι δὲ τῆς αὐτοῦ ἐπικουρίας οἱ
ἀσθενεῖς ἰσχυροί, οἱ ἄτιμοι ἔνδοξοι, οἱ γῆϊνοὶ ἐπουράνιοι, οἱ
θνητοὶ ἀθάνατοι κατὰ τὸ πλῆθος τῶν αὐτοῦ
οἰκτιρῶν ἀναδείκνυμεθα καὶ κληρονόμοι αἰωνίου βασιλείας γινόμεθα.

CAPUT IX.

*Cultus divinus a S. Auxentio aliis præscriptus. Mors S. Simeonis Stylitæ, aliaque revelata.
Monasterium sanctimonialium inceptum.*

ΝΕ'. Ἰκανῶς τοίνυν ὠφελοῦμενοι οἱ γνησίως
ἀκροώμενοι, χαίροντες κατήρισαν εὐχαριστοῦντες τῷ
Δεσπότη τῶν ὄλων καὶ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.
καὶ τοῦτο δὲ ἀπήγγελλεν ὁ μακάριος, ὡς μὴ μόνον
τὴν Κυριακὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν παρασκευὴν καθ' ἑκά-
στην ἐβδομάδα σχολάζειν, εἰ δυνατόν, μάλιστα τοὺς
εὐποροῦντας τῆς ἑφημέρου τροφῆς, τὴν μὲν ἐν νη-
στείᾳ καὶ προσευχῇ διὰ τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος, τὴν
δὲ ἐν εὐχαρίᾳ καὶ τῇ τῶν μυστηρίων μεταλείψει διὰ
τὴν αὐτοῦ ἀνάστασιν. διόπερ εἴ ποτε συνέβη οἰκο-
δομητὴς ἕνεκα ἐργάτας ἔχειν αὐτὸν ἢ καὶ τὸν διάδοχον
αὐτοῦ, περὶ οὗ κατὰ χάριν εἰροῦμεν, τὰς δύο ταύτας
ἡμέρας σχολάζειν ἐπέταττεν, τῇ μὲν παρασκευῇ σὺν
τῷ ἀνάλωμτι καὶ τὸν μισθὸν παρέχοντες, τῇ δὲ
Κυριακῇ τὸ ἀνάλωμα μόνον. ἐπιφωσκούσης δὲ τῆς
ἡμέρας τῶν Σαββάτων τοὺς συνήθεις μετὰ τῶν εὐρι-
σκομένων ὁ Πατὴρ παννυχίζων ἀγρυπνεῖν ἐκελεύετο.

ΝΣ'. Κατὰ οὖν τὸ εἰωθὸς ἐν μιᾷ τῶν παννυχίδων,
αὐτοῦ ἔνδον προσευχομένου καὶ τῶν λοιπῶν ἔξωθεν

LIV. Qui sæpissime signo crucis repressi, desinent
se esse victos. Nos ergo ne cedamus, et illi dejiciun-
tur: nos resistamus, et illi evertuntur; nos Dominum
invocemus, et dissipatur universum eorum consi-
lium. Est enim stadium, certamen et martyrium,
vita cujuslibet Christiani, qui vult ingredi conven-
ienter præceptis nostri Servatoris: et maxime ejus
qui est insignis in vita monastica, ut dicit Apo-
stolus 30: « Non est nobis colluctatio adversus
sanguinam et carnem, sed adversus principatus, ad-
versus potestates, adversus principes tenebrarum
mundi hujus. » Præcipio autem vobis, dicens: In-
duite armaturam Dei ut possitis resistere insidiis
diaboli, et lorica m fidei, et galeam salutis, et gla-
dium spiritus docet ipse 31 nos possidere: ut per
hæc invicta arma, quæ non cadunt sub aspectum,
resistamus cogitationibus quæ videri nequeunt, et
per eas inimicis, quomodo dicit 32: Cogitationes
destruentes et omnem altitudinem, quæ erigitur
adversus Dei scientiam, et omnem cogitatum cap-
tivantes ad Christi obedientiam, qui semper vincit
in nostra imbecillitate diabolicam audaciam, et
non permittit nos tentari supra id quod possumus,
sed præbet eventum per tolerantiam, ut nos pos-
simus sustinere. Nam absque ejus auxilio nos in-
firmi et imbecilli, et quibusvis volucris et pecu-
dibus capti faciliores. Dignati autem ejus auxilio,
qui imbecilli, fortes: qui abjecti, gloriosi: qui ter-
reni, cælestes, qui mortales, immortales reddi-
mur per multitudinem ejus miserationum, et
æterni regni hæredes efficiamur.

qui imbecilli, fortes: qui abjecti, gloriosi: qui ter-
reni, cælestes, qui mortales, immortales reddi-
mur per multitudinem ejus miserationum, et
æterni regni hæredes efficiamur.

LV. Cum satis ergo utilitatis percepissent, qui
ingenue audiebant, leti descenderunt, gratias
agentes universorum Domino nostro Jesu Christo.
Porro autem hoc quoque præcipiebat Beatus, ut
non solum die Dominico, sed etiam die Parasceves
singulis hebdomadis feriarentur, si posset fieri:
maxime quibus quotidianus victus abunde suppe-
tit: hunc quidem in jejunio et precatione, propter
passionem Servatoris; illum autem in convivio et
sacramentorum participatione, propter ejus resur-
rectionem. Quamobrem si quando contigisset ip-
sum habere operarios, aut etiam ejus successo-
rem, de quo suo loco dicemus, hos duos dies ju-
bebant feriari: die quidem Parasceves cum im-
pensis mercedem quoque præbentes, Dominico
autem solum impen-as. Illucescente vero die
Sabbatorum, familiares suos cum iis qui invenie-
bantur, Pater jubebat tota nocte vigilare.

LVI. Cum de more ergo in quadam nocturna vigi-
lia ipso intus precaretur et reliqui foris permanerent,

30 Ephes. vi, 12. 31 Ibid. 32 II. Cor. x, 5.

aperta fenestra Beatus, cum, «Benedictus Dominus A Deus,» ter vehementer dixisset, et suspirasset, et caput in terram inclinasset, dicit : Quod erat in Oriente luminare, o filii, Symeon Pater noster dormiit. Cum ii autem propter psalmodiam non sensissent, quod dictum fuerat, valde flens Beatus, rursus dicit eis : Sanctus Pater noster, Ecclesiae columna et firmamentum, Symeon requievit, et nulli culpae affinis et munda ejus anima me inutilem et sordibus inquinatum, non est dedignata praeteriens salutare. Haec cum audiissent et valde essent percussi, non potuerunt respondere, sed siluerunt, signantes noctem in qua haec dicta fuerant. Cum autem paucis post diebus hoc ad pium imperatorem Leonem in principio sui imperii relatum esset, et omnibus id esset notum, B diligenter scrutati qui audiverant, invenerunt fuisse certum quod Sanctus dixerat, ut quod divina gratia praedixisset per revelationem in consummatione sancti Symeonis. Valde ergo obstupfacti et Deum glorificantes, in hoc quoque docti fuere, Deum posse omnia.

LVII. Quod vero haec a nobis, non sola motis conjectura, dicta sint, sed quae accuratissime didicimus ab uno ab ejus administris, ea etiam persecuti sumus. Nemo ergo dubitet ; nam qui nos de hoc instruxit, erat quidem lingua barbarus, ut qui esset ortus ex Mysia, mente autem honestissimus, ut qui perseverans apud beatum Auxentium, non vinum biberit, non oleo usus sit, non pulmento, non fructu, non denique ullo alio. Nam praeter panem et aquam et semina, quae non coquebantur, eaque non ad satietatem, quavis fere nocte, nihil comedebat aut bibebat, interdum autem parvas quasdam cruces ex siliquis valde elegantes suis manibus assidue faciebat. Qui autem ascendebant, eas accipiebant gratia benedictionis. Ipse nobis haec ore suo significavit, qui etiam postquam dormiit Beatus, cum moribus loco quoque successit.

LVIII. Rursus ergo pluribus congregatis, et praedicta consueta regula hymnum dicentibus, cum beatissimus Auxentius aperuisset fenestram, et ut consueverat, precum finem fecisset, respondens unus ex iis qui aderant, dixit : Rogo te, domine, benedic, et precare, quod cum tribus mensibus unam pro mercede menstrua ovem accipiam, ea perdita, frustror mercede unius mensis : solebat enim Beato hostias afferre. Ad haec subridens, respondit Beatus : Mihi hoc dicis, ut qui sim solitus divinare, aut qui greges possideam? Ille dixit: Nequaquam, sed adoro te, ut ores, et inventiatur. Deinde cum paululum intermisisset, Alypium quemdam clara voce, ut solebat, Beatus accersit. Cum duo ergo inventi essent ejusdem nominis : Tibi, inquit, dico, qui stas a sinistris. Scio te non esse suffuratum ovem, sed invenisse, vade ergo et redde. Hic enim, qui perdidit, dat vobis ad summum sex obolos ut vos congregemini. Qui cum ecisset ut jussus fuerat, recepta ove, Domino egit

ἀόψων διατελούντων, ἀνόλζας τὸ θυρίδιον ὁ μακάριος καὶ τὸ, Ἐβλογητὸς Κύριος, εἰρηγῶς ἐπὶ τρίτον, σφοδρῶς στενάξας καὶ τὴν κεφαλὴν κλίνας ἔφησεν, Ὅ ἐν τῇ Ἀνατολῇ φωστῆρ, ὦ τέκνα, Συμεὼν ὁ πατὴρ ἡμῶν κεκοιμήται. Τῶν δὲ διὰ τὴν ψαλμωδίαν μὴ αἰσθομένων τὸ ῥῆθὲν, ἔκλαυσεν ἡ μακάριος ἐπὶ Ἰακωνόν· πυσσαμένων δὲ αὐτῶν πάλιν λέγει, Ὅ ἐν ἀγίοις Πατὴρ ἡμῶν ὁ στύλος καὶ τὸ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας Συμεὼν ἀνεπαύσατο, καὶ ἡ ἄμωμος καὶ καθαρὰ αὐτοῦ ψυχὴ ἐμὲ τὸν ἀχρεῖτον καὶ ἐββυπωμένον οὐκ ὀπηξίωσεν φθίσασα κατασπάσασθαι. Ταῦτα ἀκούσαντες καὶ μεγάλως τρομάσαντες, ἀποκριθῆναι μὲν οὐκ ἐτόλμησαν, μάλλον δὲ ἠσύχασαν, τὴν ὥρην καὶ τὴν νύκτα σημειωσάμενοι, ἐν ἧ ταῦτα ἐλέχθη. Ὡς δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ περὶ τούτου ἀνεφορὰ τὸν εὐσεδέστατον βασιλέα ἐν ταῖς ἀρχαῖς αὐτοῦ κατέλαθε Λέοντα, καὶ τοῖς πᾶσιν ἐγνωρίσθη, φιλοπονήσαντες οἱ ἀκηκόετες εὖρον ἀπλανῆ τοῦ ὄσιου τὴν ῥῆσιν, ἣν χάριτι θεῷ κατὰ ἀποκάλυψιν προειρήκει ἐν τῇ τελειώσει τοῦ ἀγίου Συμεῶνος. Καταπλαγέντες οὖν σφοδρῶς καὶ δοξάζοντες τὸν Θεόν, ἐδιδάχθησαν καὶ ἐν τούτῳ, ὅτι πάντα δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ.

NZ'. Ὅτι δὲ οὐκ ἔστοχαμείνας παρ' ἡμῶν ταῦτα λέλεκται, ἀλλὰ μετὰ πλειόνος ἀκριβείας, ἄπαρ μεμαθήκαμεν παρ' ἐνὸς τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ, ταῦτα διεξήλθομεν, μηδεὶς ἀμφιβαλλέτω. Οὗτος γὰρ, οὗτος ὁ περὶ τούτου ἡμᾶς στοιχειώσας, τῇ γλώττῃ μὲν βάρβαρος ὑπῆρχεν ἐκ τῆς Μυσίας ὀρμώμενος, τῇ γνώμῃ δὲ πάνσεμνος, ὃς προσκαρτερῶν τῷ μακαρίῳ Αὐξεντίῳ, οὐκ οἴνου μετελάμβανεν, οὐκ ἐλαίου, οὔτε ἐψήματος, οὔτε ὀπώρας, οὐκ ἄλλου τινὸς κλῆν ἄρτου καὶ ὕδατος καὶ τῶν σπριματῶν τὰ ἀνεφθα, καὶ ταῦτα οὐκ εἰς κόρον, διὰ πάσης μὲν σχεδὸν τῆς νυκτὸς προσευχόμενος, ἐν ἡμέρᾳ δὲ σταυρία μικρὰ ἐκ κρατίων πάνυ τερπνὰ ταῖς χερσὶν ἐργαζόμενος διετέλει, καὶ εἰ ἀνιόντες ἐκομιζοντο αὐτὰ εὐλόγησε χάριν· αὐτὸς ἡμῖν τῷ οἰκίῳ στόματι αὐτὰ ἐγνωρίσεν, ὃ καὶ μετὰ τοῦ μακαρίου κοιμήσιν σὺν τῷ τρόπῳ καὶ τὸν τόπον διαδεξάμενος.

NH'. Πᾶσιν οὖν πλειόνων ἐπισυναχθέντων, καὶ κατὰ τὸν προειρημένον συνήθη κανόνα ὑμνολογούντων, ἀνόλζαντος τοῦ μακαριωτάτου Αὐξεντίου τὸ θυρίδιον, καὶ ὡς εἶδωτε τὸ πέρας τῆς εὐχῆς ποιήσας, ἀποκριθεὶς εἰς τῶν παρόντων ἔφη· Δέομαι σου, Δέσποτα, εὐλόγησον καὶ εὔξαι, ὅτι ἐν ὑπὲρ μισθῷ κατὰ μῆνα λαμβάνω πρόβατον, ἀπολέσας, τοῦ μηνὸς τὸν μισθὸν ὑστεροῦμαι ἦν γὰρ διακονῶν τῷ μακαρίῳ τὰ θύματα). Πρὸς ταῦτα μειδιάσας ὁ μακάριος ἀπεκρίνατο· Ἐμοὶ τούτου λέγεις, ὡς μαντεύεσθαι εἰθισμένῳ ἢ ἀέλας κεκτημένῳ ; ἀκείνους ἔφη, οὐχὶ προσκυνῶ σε, ἀλλ' ἵνα ἐπεύξη καὶ εὐρεθῇ· εἶτα μικρὸν διαστελάς, Ἄλγῳν τινα λαμπρῆ τῇ φωνῇ, ὡς ἦν αὐτῷ πεφυκὸς, μετακλιετο ὁ μακάριος. Δύο οὖν ὀμωνύμων εὐρεθέντων, Σοὶ, φησὶ, λέγω τῷ ἐξ ὀμωνύμων ἐστέωτι· οἶδα, ὅτι οὐκ ἐκλεψας, ἀλλ' εἶρας τὸ πρόβατον· ἄπελθε οὖν, ἀπόδος. Οὗτος γὰρ ὁ ἀπολέσας ἐξ ὀφείας εἰς ἀναλώματα παρέχει ἐπὶ τὸ συναλισθῆναι ὑμᾶς, ὃς ποιήσας ὡς ἐκελεύσθη, ἀπολαδὼν τὸ θρέμμα ἡὐχαρίσσει τῷ Κυρίῳ τῷ ποιούντι

διὰ τῶν ὁσίων αὐτοῦ μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐν-
δοξά τε καὶ ἐξαισία, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

ΝΘ'. Μιᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν πλήθους συνηγμένου τῶν
ἐπιχωρίων τε καὶ πολιτικῶν καὶ τοῦ μακαρίου τὰ
πρὸς σωτηρίαν διαλεγόμενου, ἐπιστὰς ἄγροικος
χαριετιζῶν ἔλεγεν αὐτῷ· Καλὴ σου ἡμέρα, δέσποτά
μου· τοῦ δὲ σεμνὸν ἐπιγελάσαντος, καὶ γὰρ ἦν τῷ
ὄντι χαρῆς καὶ, Καλὸς σοι καιρὸς εἰρηκότος, οἱ
παρόντες εἰς ἐαυτοὺς προσεμειδίων· ὁ δὲ φησι πρὸς
αὐτούς· Γραφικός ἐστι λόγος, ἀδελφοί, « Μὴ ἀπο-
κρίνου ἄφρονι πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ· » εἰ ἦν
εἰρηκῶς, Εὐλόγησον, ἤκουσεν ἄν; ὁ Κύριος εὐλόγη-
σει σε κατὰ τὸ συνῆθος ἡμῶν· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ τὴν
τιμὴν διὰ τῶν οἰκείων οὐτοῦ δούλων εἰς ἐκτὸν ἀπο-
θεχόμενος, καὶ ἐκάστω τὴν ἀμοιβὴν τῆς μισθώσεως
δοῦσας τῇ αὐτοῦ χάριτι ἀποδοῦσας. Ἐπειδὴ δὲ τὴν
καλὴν μὲν ἡμέραν ἀπένειμεν, τὸν καλὸν καιρὸν ἀν-
ελάθεν. Οὕτως διορθωσάμενος, οὐ μόνον τὸν δια-
πτάσαντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς ἅπαντας, ἔνδον
εἰσελθὼν πάλιν ἠτύχασεν.

Ξ'. Τῆς δὲ τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
συνεργούσης αὐτῷ χάριτος, πολλοὶ δαιμονίωντες
προσέτρεχον αὐτῷ, οἱ μὲν ἐκόντες, καὶ δι' αὐτοῦ
τὴν ἴασιν ἀσπαζόμενοι, οἱ δὲ ἄκόντες, καὶ ὑπ' ἐτέρων
ἀγόμενοι, οὕστινας τῷ ἔλατῳ τῶν ἁγίων λειψάνων
ποτιζῶν καὶ νηστεύειν μάλιστα τὴν τετράδα καὶ τὴν
παρασκευὴν κελεύων σὺν ἐκτενεῖ προσευχῇ καὶ πί-
στει εἰλικρινεῖ ἰώμενος ἀπέλυεν· ἐν οἷς προσποιησά-
μενοι τινες αἰσχροῦ κέρδους χάριν τοὺς θιμονίων-
τας ὑπ' αὐτοῦ ἐκωρῆθησαν καὶ ἐπιπληκτικωτέρως
κατεστύθησαν, λέγοντος τοῦ μακαρίου αὐτοῦ, ὅτι
Εἰ μὴ ἦτε τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατηξιωμένοι
δωρεᾶς, ὑπὸ ἀνιάτου δαίμονος ἂν κατεκυριεύθητε.

ΞΑ'. Ἐλευθέρᾳ δὲ τις φερόμενος, λαμπρὰ τῷ
γένει, λαμπροτέρα δὲ τῆς εὐσεβεστάτης Πουλχερίας
κουκουλαρία γενναμένη, συνῆθος ἐρχομένη μετὰ
πάντων, τὰς εὐχὰς ἐκαρπούτο, αὐτὴ ἔρωτι θεῶν τρω-
θεῖσα τὴν ψυχὴν, λειψάνα ἁγίων κεκτημένη παρέθετο
τῷ μακαρίῳ· ἔπειτα δὲ ἰκετεύειν αὐτὸν ἐπειράτο
διὰ τῆς κατηγήσεως αὐτοῦ τοῦ μονήρους βίου, ἀπο-
σπᾶσαι αὐτὴν τῶν ὕλικῶν πραγμάτων. Τοῦ δὲ δια-
φόρως ἀναδεδυμένου καὶ φάσκοντος δύνασθαι ἐν
ἀγῶνι πολιτεῖα τε καὶ εὐποιᾶ καὶ ἐν τῷ βίῳ εὐαρε-
στεῖν τῷ Θεῷ, ἐκείνη οὐκ ἐπαύσατο δι' ὄχλου γινο-
μένη τοῦ τυχεῖν τούτου. Ἦς δὲ προσέσχεν τῷ διορα-
τικῷ ὀφθαλμῷ τὴν ἀκλινη αὐτῆς ἔνστασιν καὶ ἀνεπί-
ληπτον κατὰ φύσιν, εὐδοκίᾳ τοῦ πάντας θέλοντος σω-
θῆναι Θεοῦ, ἐπένευσεν ὁ ὄσιος καὶ ἀπὸ ἐνὸς σημείου
ἐν τῷ ἐπιπέδῳ προσαστείου τυγχάνοντος, τοῦνομα
Γυρῆτα, προσκαρτερεῖν ἐν τῷ τείως ἐπέτρεψεν τῇ
μελέτῃ τῶν θεῶν Γραφῶν σχολάζουσαν. Τούτης
μὲν οὖν κατατροφώσεως τῷ Κυρίῳ καὶ ἀσμένως
πάντα πόνον σωματοῦχος φερομένης ὑπὸ τῆς χορη-
γουμένης παρὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Πατρὶ χάριτος, καὶ
ἄλλου Πεντεπιτρόπου τινὸς σύζυγος, Κοσμία τούνο-
μα, καταλειφθεῖσα ἡζῆσεν αὐτὸν μετ' ἐκείνης τετάχθη

gratias, qui per sanctos suos facit magna et inve-
stigabilia, gloriosaque et admirabilia, quorum non
est numerus.

LIX. Quodam autem die congregata multitu-
dine tam rusticorum quam civium, et Beato ea
disserente quæ pertinebant ad salutem, quidam
qui advenerat rusticus, dixit ei : Bonus dies tibi,
domine mi. Cum ille autem honeste arrisisset
(erat enim revera lepidus) et dixisset, Bonum
tibi tempus : qui aderant apud se ridebant. Ille
vero dicit eis : Est sermo Scripturæ, o fratres :
« Ne responde stulto juxta stultitiam suam 33. »
Si dixisset, Benedict : audivisset, Dominus te
benedicet, sicut consuevimus. Ipse est enim,
qui honorem per suos servos in se accipit, et
inunquamque remuneratur mercede suæ gratiæ.
Quoniam autem bonum diem mihi attribuit,
is contra accepit bonum tempus. Cum sic
correxisset non solum eum qui offenderat, sed
etiam reliquos omnes, intro ingressus, rursus
siluit.

LX. Servatoris autem nostri Jesu Christi opem
ei ferente gratia, multi dæmoniaci ad eum venie-
bant, sua quidem sponte et per se quærentes cu-
rationem. Quos quidem oleo sanctorum reliquia-
rum irrigans, quartumque et Parasceves diem
maxime jubens jejunare, cum oratione intensa
et sincera fide, curans dimisit. Inter quos qui-
dam ab eo sunt deprehensi, qui turpis lucri gra-
tia se simulabant esse dæmoniacos : quos qui-
dem Sanctus vehementer increpavit, dicens :
Nisi essetis dignati dono sancti baptismatis, im-
medicabilis dæmonis dominatus vos tenuisset.

LXI. Quædam vero nomine quidem Eleuthera,
mente autem splendidiore suam coronans appella-
tionem, quæ piæ inprimis Pulcheriæ fuerat cubi-
cularia, solebat ad eum venire, et cum omnibus,
ejus fruebatur precibus. Ea, cum esset ipsi animus
divino amore saucius, quas habebat sanctorum
reliquias, deposuit apud Beatum. Deinde tentabat
supplex ei persuadere, ut vitæ monasticæ ab eo
initiatam avelleret a turbulentiis hujus mundi ne-
gotiis. Eo autem variis modis differente, et dicente,
eam, so recte gerendo, et beneficentia utendo, etiam
in mundana vita posse placere Domino, illa non
cessabat ei negotium exhibere, ut hoc assequeretur.
Postquam vero perspicaci oculo animadvertit fir-
mam et immobilem ejus constantiam, et quæ nun-
quam deficiebat, compunctionem, voluntate Dei, qui
vult omnes esse salvos, annuit Sanctus, et in campo
suburbani, qui distabat circa unum milliarium, no-
mine Cyreta, jussit interea perseverare vacantem
meditationi divinarum Scripturarum. Atque hac
quidem se in Domino jucundissima explente volu-
ptate, et omnem laborem corporis libenter ferente
ob gratiam quæ a Deo Patre ei suppeditabatur :

conjux quoque alterius cujusdam Pantepitropi (11), nomine Cosmia, accedens rogabat eum, cum illa locaretur recedens a corruptione. Cum autem plurimis admonitionibus non potuisset ei persuadere ut marito conjungeretur, ejus quoque necessariis eam cum minis ad id incitantibus, neque quidquam proficientibus, propter insuperabilem ejus in Deum amorem : id animadvertens Sanctus, jussit hanc quoque versari cum priore. Quin etiam uxor cujusdam nutritoris ferarum, omnibus relictis, suam exigens salutem, rogabat sanctum ne eam expelleret. Quam cum satis instituisset, ut fieret templum Dei, quomodo ostendit ejus vita, quæ postea est consecuta, jubet eam admitti. Non multo post autem dat eis habitum ad exercitationem plane accommodatum: ut qui tunicis ex pilis contextis eas induerit, et magnis quibusdam palliis : adeo ut revereretur quispiam, vel solum videns tantam tristitiam. Non dum enim in his partibus talis unquam habitus apparuerat.

τῆς φθορᾶς ἀποστᾶσιν. Ὡς δὲ διὰ πλείστων παρανέσεων πείσαι αὐτὴν οὐκ ἴσχυσεν ἐπὶ τῇ συναφίᾳ τοῦ ἀνδρός, τοῦτο καὶ τῶν οἰκείων ἐπιπειλούτων αὐτῇ καὶ μηδὲν ἀνούντων, ἀνευδότης τῆ πρὸς Θεὸν πόθῳ, ταύτῃ προσχῶν ὁ μακάριος] συνείναι μετὰ τῆς προτέρας καὶ ταύτῃ ἐπέτρεψεν. Ἄλλὰ καὶ Θηριοτρόφου τινὸς γυνὴ ἅπαντα καταλιπούσα καὶ τὴν ἑαυτῆς σωτηρίαν ἐξαιτούσα ἤξισεν τὸν ὄσιον μὴ ἀποβῆλαι αὐτήν. Ἦν ἱκανῶς κατηχῆσας πρῶτον νόθον τοῦ Θεοῦ γενέσθαι, καθίτερον καὶ ὁ μετὰ ταῦτα βίος ἀπέδειξεν, εἰσαδεχθῆναι κελεύει. Μετ' οὐ πολὺ δίδωσιν αὐταῖς σχῆμα ὄτως ἀκηκτικόν τριχίνοις γιτώνσιν αὐτὰς μεταμφιάσας καὶ ὠμοφορίοις μεγάλοις τισὶν ὡς δυσωπεισθαι τινα καὶ μόνον ὁρώντα τὴν τοσαύτην κατῆρσιον (οὐπω γὰρ ἦν ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις σχῆμα τοιούτου πώποτε φανέν).

CAPUT X.

Monasterium sanctimonialium constitutum. Adhortatio de virtute castitatis. Obitus et sepultura S. Auxentii.

LXII. Deinceps ergo ab eo tempore aliæ quidem ad eam rem accedebant: aliæ quidem, quæ ab ingenuis adducebantur parentibus ad custodiam virginitatis: aliæ autem, teatro et scena relictis, diabolo renuntiantes, et Christo cum magno fletu et laboriosa lamentatione se conjungentes : adeo ut brevi tempore congregatæ sint plusquam septuaginta, et de cætero jussu Beati domum oratoriam eis ædificare. Citra ullam vero intermissionem in die Parasceves et in die Dominico eas accersens, et de virginitate et pudicitia eis verba faciens, rogabat eas, admonens et eis persuadens, ut obliuiscerentur omnium quæ sunt in vita jucunda, ut pote quod sint jucundiora et incomparabilia bona, quæ sunt in promissionibus : et ne attraherentur a carnis voluptatibus. Nam etsi nobis ad conjugium naturam dedit Creator, nos rursus dignatus est meliori instituto, ut bono id quod est melius præferamus. Pro naturali namque matrimonio, in quo situm est, Crescite et multiplicamini et replete terram. ³⁴ opponitur vidui, asseto: bitas liberorum: et pro conversione ad virum cum servitute intolerabili mysticas et admirabiles, et in quas non cadit viduitas, nuptias eligamus. sponso unci immortalis, forma specioso præ filiis hominum. Quomodo rem non oportet intueri ad alium, qui sit in terra speciosus, cum Filii Dei specie non sit alia speciosior. Si autem et divitiæ et insigne ornamentum a marito procedit, quid eo diu, qui est cæli et terræ Dominus, et præbet spiritum et vitam? Si vero sponsus est claro genere natus quid est Rege angelorum clarius et gloriosius? Si autem est sapiens et circumspectus conjux, quid est sapientius Opifice omnium, tam

ΞΒ'. Ἐκ τότε οὖν καὶ ἕτεροι λοιπὸν προσέειπεν τῷ πράγματι, αἱ μὲν ὑπὸ εὐγενῶν γονίων ἐπὶ φυλακῇ τῆς παρθενίας προσαγόμεναι, αἱ δὲ ἐκ τῆς τῶν θεάτρων πομπῆς τῆ διαβόλῃ ἀποτασσόμεναι, ὡς ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ὑπὲρ τὰς ἐδομηκόντα συναχθῆναι καὶ λοιπὸν προτραπηῆναι τὸν μακάριον εὐκτήριον οἶκον αὐταῖς οἰκοδομησάτω. Ἀπαρλεείπτως οὖν κατὰ παρασκευὴν καὶ κυριακὴν μεταστελλόμενος αὐτὰς καὶ τὸν τῆς παρθενίας καὶ σωφροσύνης λόγον εἰσηγούμενος παρεκάλεε νοουθετῶν καὶ πείθων λήθην πνευτελῆ ποιήσασθαι τῶν τοῦ βίου τερπνῶν, ὡς τερπνότητων καὶ ἀσυγκρίτων ὄντων τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν καὶ μὴ κατασύρσθαι ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδοναῖς. Εἰ γὰρ καὶ φύσιν ἔμην ἐπὶ τὸν γάμον ὁ ποιητὴς ἔδωκῆσται, ἀλλὰ προαιρέσεως ἡμᾶς πάλιν ἀμεινότερας ἤξισωσεν ἢ τοῦ καλοῦ τὸ κάλλιον προτιμήσαντος· ἀντὶ μὲν γάμου φυσικοῦ, ἐφ' ᾧ κεῖται τὸ, εὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν· ὡς δὲ ἠντικεινται χρεῖα καὶ ἀπικεινεία καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα ἀποστροφῇ μετὰ τῆς ἀνυποσίτου δουλείας, γάμον μυστικὸν καὶ παράδοξον καὶ ἀχίρειτον ἐπιλεγόμεθα νυμφίῳ ἀθνήκτῳ ἐνούμενοι, ὠραίῳ κάλλει παρὰ τοὺς υἰοὺς τῶν ἀνθρώπων. Αἰδὸ οὐ χρὴ ἀφορᾶν πρὸς ἄλλον τῶν ἐπὶ γῆς ὠραίων, ὡς ὠραιότερος ὠραιότερας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μὴ οὕσης. Ἡ δὲ καὶ πλοῦτος καὶ δόξα ἐξ ἀνδρός γενήσεται περιφανής. Τί πλουσιώτερον τοῦ δεσπόζοντος οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ παρέχοντος πνοὴν καὶ ζωὴν; Εἰ δὲ καὶ γένους ἐνδοξοῦ ὁ νυμφίος, τί βσιλείως ἀγγέλων ἐνδοξότερον; Εἰ δὲ σοφὸς καὶ περιδωλεπτος ὁ σύνοικος, τί σοφώτερον τοῦ πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων Δημιουργοῦ, οὐ συνάφεια ταῖς αὐτῶν μνηστευθείσας χαρὰ ἀνεγλήθητος, λειποτακτούσας δὲ κόλασις ἀπαράιτητος; ταύτης

³⁴ Gen. 1, 18.

(11) Forte procuratoris generalis, ἐπίτροπος, procurator, πεντεπίτροπος, quinque viris rerum procurandarum.

τῆς μνηστείας ἡδονὴ πάραυτ' σαρκικῆς οὐδεμία, ἀρε-
τῆς δὲ πάσης καὶ ἀγαθοεργίας καὶ ἡμονίας σὺν τῇ ἐκ-
νηστείας καὶ ἀγρυπνίας ἀνδρῶν.

ΞΓ'. Νήψεως οὖν χρεῖα πλείονος, ὅτι ταῖς μὲν ἐν
τῷ βίῳ ὑπὸ τοῦ πάθους ὀχλουμέναις ἐγγύς τὸ βοή-
θημα διὰ τῆς ἐνόμου συγκρατήσεως, ταῖς δὲ παρ-
θένοισι καὶ σώφροσιν ἡδοναῖς προσκλινομέναις χαλε-
πὸν τὸ ναυάγιον καὶ βαρεῖα ἢ ἐκπτώσις. Μέγας γάρ
τῆς σωφροσύνης ὁ ἀγὼν, ἐπεὶ μέγας ταύτης καὶ ὁ
στέφανος. Ἄλλ' ὅσῳ μεῖζων καὶ ὁ πόνος, τοσοῦτον
μεῖζων καὶ πολλῶν μᾶλλον ὁ μισθός. Ἐὰν οὖν μὴ
προδῶτε βραχυμῆτι καὶ ματαιοποιήσῃ, ἐν τοῖς μέλεσιν
ὁμῶν ἡδονὴ θυμαλῶσα. Ἀκούσατε γὰρ παρ' ὁμῶν,
ὅτι τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀμαρτίας βραχυμῆτι, τὸ δὲ δεῖ-
νον τῆς τιμωρίας αἰώνιον, Ἄπιθι ἴφ' ἡμῶν ὀυρά-
νιον γὰρ νομφίον ἡρμωσάμεθα, Χριστὸν, παρθένους
ἀγνάς παρθένους ἐαυτάς. Στήσατε οὖν τοῖς λογισμοῖς
ὁμῶν θησαυροφυλάκας ἐν ταῖς αἰσθήσεσι τὰ τοῦ
Χριστοῦ ἐντάλλματα πάντοτε εἰσφέρουσι πρὸς τὸν
τῆς παρθενίας καὶ σωφροσύνης ἀγισμὸν, μὴ ποτε
οἱ τούτῳ λησται διὰ τῶν τοῦ βλέμματός ἀνέλθωσι
θυρίδων, καὶ δι' ἀκοῆς εἰσέλθωσι εὐχερῶς παρα-
πίσαντες τὸν νοῦν ὡς πυλῶν καὶ τὰ τῆς παρθενίας
διανοίξαντες, λάθρα ἀποσυλήσωσι τὴν ὁμῶν σωφρο-
σύνην, καὶ ποιήσωσι χηρείας πάσης τῆν παρθενίαν
ἀθλιωτέραν. Καλεπὸν γὰρ καὶ τοῦτο τὸ ἀμάρτημα,
καὶ βαρὺ τοῖς πράττουσιν, ὅτι οὐκ ἴσον ἐστὶ ἔγκλημα,
χιτῶνα διαρρήξει καὶ πορφυρίδα, βασιλέως εἰκόνα
διαρρήξει καὶ ἰδιώτου. Εἰκόνας γὰρ Θεοῦ αἱ παρθένοι
εἰσιν, αὐτὸν ἐν ταῖς ἐνομίαις ἔχουσαι γεγραμμένον,
ἐν αἷς τὸ κατὰ τοὺς τυραννικῆς παραπληγίας ἐγ-
χείρημα καὶ διὰ τοῦτο τῆς πορνευομένης ἢ τῆς
παρθευομένης φορὰ μισρωτέρα. Οὐκ ἴση γὰρ
ἀσέλγεια τῆς προσετώτης καὶ τῆς τῷ Χριστῷ συν-
αφθείας ὅτε γὰρ ἴση κλοπὴ σκευῶν ἀργυραίων
καὶ ἱερατικῶν. Σκευὸς δὲ ἱερατικὸν ἢ παρθένος καὶ
πορφυρὸς ἦν οὐκ ἔξεστιν ἄλλῃ πλὴν τῶν ὄλων Δεσπότη
καὶ βασιλεὶ περιδύλασθαι.

ΞΔ'. Εἰ δὲ καὶ γάμος ὡς ἐν ἔνομος παρενοχλεῖ,
τῶν ἐκ τούτου συμφορῶν καὶ πρὸς τὴν Εὐὰν ἀποφά-
σεων ἀκούσατε, ὡς ὑμεῖς ἡλευθερώθητε ἀπὸ λαγῆ-
σαι διὰ τῆς παρθενίας ὑποψίας ματαίας ὑπενέγκαι
ἐγγλήματα πορνεύοντος ἀνέχεσθαι ἀνόδους ἐξουσίαν
ἔχοντος καὶ χρήσιμον ἀφαιρεσθαι πρόδοον περι-
στροφῆς διευθύνεσθαι κοσμουμένης ζηλοτυπείσθαι
πρὶν τεκεῖν διαπτύεσθαι, καθάπερ οὕτως γυναικῶν
τεκούσαν. Διὰ τί μὴ ἄρβεν, ἀλλὰ ἠθλὸν τὸ τεχθέν;
ἐὰν δὲ καὶ ἄρβεν, ἀλλὰ διὰ τί μὴ ὠρατον; ἐὰν δὲ
καὶ ὠραῖον, πλείω ἢ φροντίς ὅπως γάλακτος ἀπλη-
λάγη καὶ πολὺς περὶ ἀνατροφῆς ὁ ἀγὼν. ἐὰν τε αὐ-
ξηθῇ, ἴνα μὴ νοσήσῃ, ἐὰν δὲ καὶ νοσήσῃ, ἴνα μὴ
ἀποθάνῃ ἢ ἐὰν δὲ μὴ τελευτήσῃ ὡς περὶ ζῶντος πε-
ρισσότερος ὁ κόπος, μὴ παιδείας ἀποτύχη, μὴ κικῶς
ἀποδοῖ, μὴ ὑπὸ τιῶν ἀνατραπῇ, μὴ μετὰ ἀχρήστων
κατασπασθῇ, μὴ ἐν θηρίοις ἀχρειωθῇ, μὴ ἐν προκο-
πῆς διαφωνηθῇ ὅθεν τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν χορηγῆ-

quæ sub aspectum cadunt quam quæ non cadunt?
Cujus conjunctio suis sponsis est gaudium ineffabile: iis autem quæ ordinem deserunt, est supplicium inevitabile. Hujus desponsationis nulla est carnalis experientia voluptas, sed universæ virtutis, beneficentiaque et concordia, cum ea quæ percipitur et jejuniis, vigiliisque et animi fortitudine.

LXIII. Majori vero cautione et diligentia est opus, quod iis quidem, qui in mundo vexantur a libidine in promptu est remedium per legitimum consensum; virginibus autem et continentibus, si propensæ sint ad voluptates, grave est naufragium et gravis casus; est enim magnum certamen temperantia, quoniam magna quoque est ejus corona. Sed quo est major labor, eo est etiam major merces. Si eam ergo non tradideritis torpori et segnitia, in vestris membris frustra laborabit voluptas, fores obsidens. Audiet enim a vobis, quod id quod peccati quidem est jucundum, est brevissimum, æterna autem est gravitas supplicii. Recede a nobis: cælesti enim sponso desponsæ sumus Christo, ut nos virgines castas exhiberemus. Statuite ergo rationes vestras, custodes hujus thesauri, in sensibus mandata Christi semper ferentes: primum autem virginitatis et temperantia sanctificationem, ne forte ejus latrones ascendunt per fenestras, et ingradientur per auditum, ne persuasa mente tanquam janitore, et aperta virginitate, clanculum vobis vestram eripiant lætitiā, et faciant virginitatem quavis viduitate miseriorem. Est vero hoc magnum et grave peccatum iis qui faciunt. Non est enim par peccatum, unicam frangere et purpuram: imperatoris imaginem rumpere et privati. Dei enim imagines sunt virgines, ipsum habentes descriptum in cogitationibus: in quas audere aliquid admittere, est facinus tyrannicæ amentia: et ideo virgini, quam ei quæ fornicatur, vitium afferre, est magis sceleratum. Non est enim par libido in eam quæ proslat, et in eam quæ est Christo conjuncta. Non est enim par furtum vasis forensis, et sacerdotalis. Vos autem sacerdotale est virgo, et purpura, quam nulli alii licet induere, præterquam Regi et Domino universorum.

LXIV. Quod si etiam vos legitimum movet matrimonium, audite ejus calamitates, et quæ in Evam pronuntia sunt sententia, a quibus vos estis liberata, remota per virginitatem a mala suspitione patiendi crimina mariti fornicantis, qui habet potestatem prohibendi ne eas quo tibi expedit: conversationem prohibendi, comitas zelotypia prosequendi; ei quæ peperit, exprobandi: Cur non est masculus, sed femina foetus quem peperisti? Quod si sit etiam masculus, cur non formosus? Major restat cura: nondum est ablactatus, et de educatione magna est contentio. Sin autem creverit, ne ægrolet, ne forte moriatur: quomodo. etiam si vivat, major est sollicitudo, ne non fiat eruditus, ne malus evadat, ne evertatur ab aliquibus, ne in improborum pertrahatur consuetudinem, ne a bestiis mutiletur, ne, dum proficit, in invidiam vocetur et seditionem. Undenam suppeditabunt quæ

sunt necessaria? Udenam comparabunt quæ pertinent ad contrahendum matrimonium? Udenam suppeditabunt quæ faciunt ad ejus decus et ornamentum? Udenam alet ministros? Eadem ratio est reliquarum, quæ huc et illuc distrahunt, corarum et sollicitudinum: nedicam dolores partus et naturæ necessitates. Revera, ut dicit divinus Apostolus³³, innupta curat quæ sunt Domini, ab his omnibus liberata, sola autem ornata incorruptione, cujus suppeditor est et perfectior Jesus, et qui vos potest custodire in tolerantia et augere in spe bona. Custodite ergo vos ipsas in ea, in qua vocatæ estis, vocatione, ut virgines Christo vos exhibeatis, ut etiam bona æterna consequamini gratia Dei, qui vos vocavit in suum regnum et gloriam.

LXV. Postquam autem cessavit ab adhortatione, bene precatus, eas Christo commendavit, jubens omnibus ut die sequenti venirent ad synaxim, quæ circumcirca erant, hymnis sanctificans. Postquam ergo venisset in monasterium quod extruebatur, intensius fuis precibus, cum multitudine quæ eum sequebatur, ascendit in montem: ubi post tres quidem dies ægrotavit, post alios vero decem est mortuus.

LXVI. Congregata ergo multitudo piorum virorum ex clero, et iis quæ circumcirca erant, monasteriis, cum iis qui erant amantes virtutis, ex mundanis, ei justa fecerunt quartodecimo mensis Februarii. Atque volentibus quidem aliquibus, et maxime iis qui erant ex monasterio beatissimi Hypatii, in quo versatus est, cum descendisset propter synodum, pretiosas ejus reliquias deponere in templo Sanctorum Apostolorum, quibusdam autem in templo S. Zachariæ, quod est aliquot milliariis illinc situm in prædio quod dicitur Theatrum. Quæ ab eo congregata fuerant, iis qui aderant supplicabant cum multis lacrymis, ne Pater separaretur a filiis. Tunc Dei voluntate ad eorum qui illic erant salutem, in oratorio ab eo condito instar monasterii, eum deposuerunt. Cujus monumentum per multiplicem Christi benignitatem efficit curationes usque in hodiernum diem.

LXVII. Consummatus autem fuit sanctus noster presbyter et archimandrita et magnus inter exercitatores Auxentius in imperio pii et Christi amantis Zenonis, Februarii mensis xiv. Fuit vero depositus in prædicto monasterio, ad gloriam Dei nostri, qui operatur dona in sanctis suis. Quoniam eum decet gloria cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

³³ I Cor. vii, 34.

(12) Interpres, Zenonis, qui Leoni successit.

Ασσει; πόθεν τὰ πρὸς γάμον συναλλάγματα πορίσσει; πόθεν τὰ πρὸς εὐσχημοσύνην ἐπαρκέσσει; πόθεν οἰκέτας διαθρεύσει καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τῶν μοχθηρῶν περισπισμῶν, ἵνα μὴ λέγω τὰς ὁδὸνας τῆς κηρύσεως καὶ τὰς ἀνάγκας τὰς ἐκ τῆς φύσεως. Ὅντως, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἡ ἀγάμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, τούτων ἀπάντων ἀπαλλαγείσα, ἀφθαρσία δὲ μόνη κατακοσμηθεῖσα, ἥς χορηγὸς καὶ ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς Ἰησοῦς, ὁ καὶ ἡμᾶς δυνάμενος φρουρᾷ ἐν ὑπομονῇ καὶ ἀσκήσει ἐν ἐλπίδι χρηστεῖ. Φυλάττετε τοῖνον ἑαυτὰς ἐν τῇ κλήσει, ἣ ἐκλήθητε, παρθένους ἀγνάς παραστῆσαι τῷ Χριστῷ, ἵνα καὶ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν ἀξιοθῆτε, χάριτι τοῦ γλυξάντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.

ΞΕ'. Ὡς οὖν ἐπέυσατο τῆς παραινεσεως ὁ μακαριος καὶ ἐπευξάμενος τῷ Χριστῷ αὐτὰς παρεθέτο, πᾶσι κεύσας εἰς λιτὴν παρενία, σύναξιν ἐπετέλει τῇ ἐξῆς, τὰ περὶ τοῖς ὕμνοις ἀγιάζων. Ὡς οὖν ἐληλύθει ἐν τῷ κτισομένῳ ἀσκητηρίῳ, εὐχλὴν ἐκτενῆσὺν τῷ ἐπομένῳ πλῆθει ποιησάμενος, ἀνίει ἐν τῷ ὄρει, μετὰ τρεῖς μὲν ἡμέρας ἀββωτήσας, μετὰ δὲ δέκα ἄλλας τελευτήσας.

ΞΖ'. Συναχθὲν οὖν πλῆθος ἀξιοθέων ἀνδρῶν καὶ ἐλλαβῶν τοῦ τε κλήρου καὶ τῶν περὶ μοναστηρίων σὺν τοῖς σπουδαιότεροις τῶν κοσμητικῶν ἐκείθεν αὐτὸν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ Φεβρουαρίου μηνός· τινῶν μὲν οὖν βουλομένων καὶ μάλιστα τῶν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τοῦ μακαρίου Ἰππατίου, ἐν ᾧ καὶ διέτριψε διαβὰς διὰ τὴν σύνοδον ἐν τῷ οἴκῳ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἀποθέσθαι. Τινῶν δὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀγίου Ζαχαρίου τῷ ὄντι ὡς ἀπὸ σημείων ἐν κτήματι λεγομένῳ θεατρῶδει, αἱ ὑπ' αὐτοῦ συναχθεῖσαι μετὰ πολλοῦ ὄδυμου τὴν παρόντα ἐκίτευσον, μὴ χωρισθῆναι τὸν πατέρα τῶν τέκνων. Τότε κατ' εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν τῶν ἐκεῖσε σωτηρίαν ἐν τῷ αὐτοῦ κτισθέντι εὐκτηρίῳ εἰς τάξιν μοναστηρίου κατέθεντο αὐτὸν, οὗ τὸ μνημακὶα διὰ τῆς πολυτρόπου φιλανθρωπίας τοῦ Χριστοῦ ἄχρι τοῦ νῦν λάσεις ἐπιτελεῖ.

ΞΖ'. Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἐν ἀγίοις Πατρὶ ἡμῶν προσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης καὶ μέγας ἐν ἀσκητικῇ ἀξέντιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ φιλοχρίστου Λέοντος (12), μηνὶ Φεβρουαρίῳ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ, καὶ κατετέθη ἐν τῷ προεπιρτημένῳ εὐκτηρίῳ εἰς δόξαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τοῦ ἐνδοξαζομένου ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MARTYRION

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΟΥΛΙΑΝΗΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΝΙΚΟΜΗΔΙΑ.

MARTYRIUM

SANCTÆ JULIANÆ MARTYRIS

QUÆ IN NICOMEDIA PASSA EST.

(Latine apud Surium ad diem 16 Februarii (1) ; Græce nobis suppeditat codex ms. Reg. Paris. n. 921. EDIT. PATR.).

Α'. Καὶ καλλίστη τῶν πόλεων ἡ Νικομήδους φημί Α
Μαξιμιανου τοῦ δυσσεβοῦς ἄρξαντος ἐμφιλοχηροῦν
τοσαύτη κατείδωλος ἦν · ἐκεῖθεν οὖν ἀνὴρ τις ὁρμώ-
μενος τοῦνομα Ἐλευσίος, εἰς ὑπάρχων τῶν τῆς βου-
λῆς καὶ φίλος μὲν τῷ κρατοῦντι, φίλος δὲ θαίμοσι ·
μνηστεύεται κόρην, τὴν ὄραν λαμπράν, τὸ γένος
ἐπιφανῆ, τὸν τρόπον ἐπιεικῆ καὶ φιλάρετον, σω-
φροσύνης οὐκ ἥκιστα μεταποιουμένην καὶ ταύτην
κόσμον ἑαυτῆς εἶδυσαν · τὸ πάντων μετῶν καὶ τε-
λεώτατον πολὺ τὸ εὐσεβὲς εἰς Χριστὸν κεκτημένην ·
καίτοι γε οὐ καλὰς ἐκ γεννητόρων ἔχουσα πρὸς τοῦτο
τὰς ἀφορμὰς · πατὴρ μὲν γὰρ αὐτῆ ἐπ' ἰσῆς Ἑλ-
λησὶ τε φίλος καὶ Χριστιανοῖς ἀμυχὸς ἐχθρὸς, μήτηρ
δὲ μεθόριον ἑλληνισμοῦ ἀμα καὶ εὐσεβείας, εἰ μὴδ'
ἑτέρῳ τὸ πλεόν νέμουσα · ἀλλ' οὐ γὰρ καὶ ἡ πάνσεμνος Β
Ἰουλιανὴ · τοῦτο γὰρ ὄνομα τῆ κόρη · ἀλλ' ἕρῳσα
τὸν οὐρανὸν, ἀέρα, θάλασσαν, πῦρ, ἐξίγει τὸν δεδη-
μιουργηκότα καὶ δι' αὐτῶν ὁποῖος ἂν εἴη · λίαν συν-
ετώς κατεμάνθανον, Παῦλον ἔχουσα διδάσκαλον,
τὸν σοφόν · τὰ γὰρ ἀράτα αὐτοῦ, φησὶν οὗτος, ἀπὸ
κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται ·
διὰ τοιοῦτο καὶ εἶς ἄρα θεός, ἔλεγε, καὶ τοῦτον δεῖ
προσκυβεῖν · τοὺς δὲ ἄλλους οὐκ ἂν Ἰουλιανῆ θεοῦς
εἴποι ποτὲ οὐδὲ τιμῆν καὶ σέβας ὡς θεοῖς αὐτοῖς
ἀπομείνη · ταῦτα ἔλεγε καὶ συνωδᾶ τοῖς λόγοις ἐπι-
τελεῖ τα ἔργα · φρονεῖδων μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἀπει-
χετο · τρισὶ δὲ τούτοις τὸν βίον ἐμέριζε τὸν οἰκετον,
εὐχῆ καὶ νοοῖς θεοῦ καὶ θείων Γραφῶν ἀναγνώσεσι,
καὶ οὕτω τὸν μεταξὺ πάντα τῆς μνηστείας διήγε
καιρόν.

Β'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Ἐλευσίος τοὺς γάμους ἐπίσπευ-

¹ Rom. I, 21.

(1) Ut Latina habent Martyrologia quod est festum translationis ejus, ut habet Martyrologium Romanum. Græci in Menologio, natalem ejus diem

I. Etiam civitatum pulcherrima, Nicomedia, in-
quam, cum qui impie imperavit, Maximianus li-
benter in ea degeret, erat dedita cultui idolorum.
Ex ea ergo vir quidam ducens originem, nomine
Eleusius (1), qui erat unus ex senatu, et amicus
quidem imperatori, amicus autem dæmonibus, de-
spondet puellam specie formosam, genere claram,
moribus probam et laudabilem, temperantiam sibi
maxime vindicantem et scientem eam esse suum
ornamentum, et quod est omnium maximum et
perfectissimum, in Christum magnam pietatem
possidentem, etsi ex parentibus ad hoc non bonam
haberet occasionem. Nam ei quidem erat pater,
æque et amicus gentilibus, et Christianis inimicus
inexpugnabilis. Mater vero erat in confinio utrius-
que, nempe et gentilium erroris simul et pietatis,
et neutri tribuens plus quam alteri. Sed non sic
honestissima Juliana (hoc enim erat nomen puellæ),
sed videns cælum; terram, mare, ignem,
quærebat eum qui ea est fabricatus, et per ipsa,
quisnam esset, valde prudenter didicit, sapientem
Paulum habens magistrum. Invisibilia enim ejus,
inquit, a creatura mundi operibus intellecta conspi-
ciuntur ¹. Propterea ergo dicebat: Unus est Deus
verus, et eum oportet adorare. Alios autem nun-
quam deos dixerit Juliana, neque cultum et hono-
rem eis tanquam diis tribuerit. Hæc dicebat, et
verbis convenientia efficiebat opera. Atque ab aliis
quidem curis abstinebat; his vero tribus suam
vitam dispertiebat, orationi, templis Dei, et lectioni
C sacrarum Scripturarum: et sic totum transegit
tempus quod fuit inter sponsalia.

II. Cum autem Eleusius urgeret et properaret ad

21 Decembris agunt. Vide notas Baronii ad Mar-
tyrologium.

nuptias, hæc sapiens, et quæ acrem illum amatorem A potens erat depellere, ad eum mittens: Noli, inquit, te parare ad nuptias, sciens fore, ut me non possis aliter ducturus, nisi prius præfecti munus acceperis ab imperatore. Hæc dicens, aperte ostendebat se talem habere scopum, ut si ille quidem non pareret aut forte etiam non posset, hæc non imbecilla ei esset occasio ad repellendas Eleusii nuptias. Sin autem eum ad hoc haberet morem gerentem, et qui id assequi posset, secundo aliquid ei imperaret, cui si paruisset et id fecisset, et illam in seipsum erat lucraturus. Sin vero non paruisset et hæsitasset, et se primum, deinde ejus quoque perderet nuptias. Quod autem talis esset ejus scopus, mox ostendet oratio. Nam ille quidem, quoniam captus erat summo ejus amore, cum omnem movisset lapidem, et plurima pecunia emisisset magistratum, mittit ad puellam, significans et se ei sponsum evasisse clariorem, et jam postulans nuptias. Illa vero (necessario enim aperit, quod animo agitabat): Dicite, ait iis qui missi fuerant ab Eleusio: hæc quidem recte se habent: tu autem nisi meum Deum adoraveris, et quem ego colo Dominum, tu quoque tuum esse fueris confessus, quære aliam quæ tecum habitet; hoc enim est vel solum Julianæ fundamentum, et qui non eadem, quæ ego, opinatur vadat ad aliam. Atque illi quidem renuntiarunt: ille vero fuit ira commotus, et cum patrem ejus accersivisset, omnia narravit, et verbis quoque adjunxit minas.

III. Cum autem hæc ille audivisset, qui erat ipse C quoque deditus gentilium falsæ religioni, non minori quam ipse furore percitus, et rem rescivisset non solum præter spem, sed etiam præter opinionem, dolore quidem afficitur ut pater, irascitur vero propter novam religionem: et statim cum domum venisset, primum quidem nihil asperum nec acerbum dicit virgini, dubitans ne sic magis eam incitaret ad constantiam; sed jucunde potius et paterne: Dic mihi, inquit, filia charissima, et grata lux meorum oculorum, quam de causa ægre fers nuptias, et repellis præfectum? Illa vero, veluti in auribus quodam percussa stimulo: Desine, inquit, pater: juro enim meam spem, Dominum meum Christum, si non prius fuerit meæ opinionis, neque erit mearum nuptiarum particeps. Quid enim fuerit hoc aliud, quam corpore omnino conjunctos, esse hostes animis? Non tolerabilis ira patrem invadit; et, Desipisne, inquit, et amas tormenta? Tormenta, dixi? Per maximos deos Apollinem et Dianam, feris et canibus tuum corpus objiciam devorandum. Martyr vero, Quid cunctaris? inquit: veniant canes, veniant feræ. atque adeo multæ mortes, si fieri possit, pro una. Lætabor enim, sæpe pro Christo moriens, et accipiens multas remunerationes. Rurus autem ille callidus generosam virginem varie invadens, terrorem statim relinquit et asperitatem. et ad primam viam revertitur, cum et paternum desiderium et hinc religio ex æquo eum distra-

den, ἡ σοφὴ αὐτὴ καὶ τὸν θερμὸν ἐραστὴν ἐκείνον ἀποκρούσασθαι δυνατὴ ἀποστελλασα, Μὴ δὲ, λέγει, πρὸς τοὺς γάμους στυτὸν παρεσκευάζε, γινώσκων, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως; ἐμὲ ληψόμενος εἰ μὴ τὴν τοῦ ἐπαρχοῦ πρότερον ἐκ βασιλείως λάβοις ἀρχήν· ταῦτα λέγουσα δὴλῆ ἦν τοιούτων ἐγούσα τὸν σκοπὸν, ὡς εἰ μὲν ἐκεῖνος οὐ πείθοιτο, ἢ τυχὸν καὶ μὴ δύναίτο πρόφρασι αὐτῇ οὐκ ἀνίσχυρος ἀπόσταθαι τοῦ; Ἐλευσίου γάμου· εἰ δὲ λάβοι πρὸς τοῦτο καταπειθῆ καὶ δυνάμενον, ἔχειν τι καὶ δεύτερον ἐπιτάττειν, ᾧ πεισθεὶς μὲν καὶ ὀράσας, κάκεινην κερδήσει καὶ ἐκυτόν· μὴ πεισθεὶς δὲ καὶ ἀπορρήσας ἑαυτὸν τε πρῶτον, εἶτα καὶ τοὺς ἐκείνους γάμους προσηπολέσει· ὅτι δὲ ὁ σκοπὸς τοιούτους, δηλήσει κατὰ πόδας ὁ λόγος· ὁ μὲν γάρ, ἐπεὶ ταύτης κατάρτας ἐάλω, πάντα λίθον κινήσας καὶ πολλοῦ χρυσοῦ τὴν ἀρχὴν ὠνησάμενος, πέμπει τῇ κόρῃ λαμπρότερόν τε τὸν νομφίον γενέσθαι αὐτῇ μνηύων, καὶ τὸν γάμον ἤδη προσπασιτῶν· ἢ δὲ (καὶ γὰρ ἀναγκασίως ἐκκαλύπτει τὸ βουλευόμενον), εἶπατε πρὸς τοὺς ἀποσταλέντας Ἐλευσίῳ, φησί, ὅτι ταῦτα μὲν ἄλλως· σὺ δὲ ἦν μὴ τῷ ἐμῷ προσκυνήσης Θεῷ καὶ ὃν ἐγὼ προσέβου Δεσπότην ἡμολογήσας σὸν, ἐτέραν ζητεῖ τὴν συνοικήσουσιν· ταῦτα γὰρ καὶ μόνα Ἰουλιανῆς ἔδον, καὶ ὁ μὴ ταῦτ' ἔμοι νομίζων παρ' ἐτέραν χωρεῖτω. Οἱ μὲν ἀπήγγελον· ὁ δὲ ἔθυμοῦτο καὶ τὸν πατέρα ταύτης μεταπεμφόμενος, πάντα τε διηγείτο καὶ τοῖς λόγοις συνείρει καὶ ἀπειλάς.

Γ'. Ἀκούσας δὲ κάκεινος ἄνθρωπος περὶ τὴν Ἐλληνικὴν Ὀρησκείαν, κατ' ἴσον αὐτῷ μεμανηὸς καὶ πρᾶγμα οὐ παρ' ἐλπίδα μόνον, ἀλλὰ καὶ γνώμην μαθητικῶς, λυπεῖται μὲν ὡς πατήρ, ὀργίζεται δὲ διὰ τὴν περὶ τὸ εἶδος καινοτομίαν, καὶ πρᾶσιτικὰ τὴν οἰκίαν καταλαβὼν, πρῶτα μὲν οὐδὲν ὀργίλον οὐδὲ πικρὸν λέγει πρὸς τὴν περβίον, ὑποκτεύσας, μὴ οὕτω μᾶλλον αὐτῇ τὴν ἀνάστασιν ἐρεθίσῃ; Ἡδῶς δὲ μᾶλα καὶ πατρικῶς· Λέγε μοι, ἔφη, καὶ φιλάτῃ, καὶ πῶς ἐπιχρητιῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, διου χέριν τὸν γάμον τε δυσχερίζεις καὶ τὸν ἐπαρχον ἀποθῆ· ἢ δὲ ὡπερ τι κέντρῳ πληγέσας τὴν ἄκοήν· Ἐπίσχος, ἔφη, πάτερ· ὅμνουν γὰρ τὴν ἐμὴν ἐλπίδα, τὸν ἐμὸν Δεσπότην Χριστόν, εἰ μὴ τῆς δόξης πρότερον, οὐδὲ τοῦ γάμου κοινωνὸς ἔσται· τί γὰρ ἂν εἴη τοῦτο ἔτερον, ἢ σῶματι πάντως συναπτομένους, τὰς ψυχὰς πολεμίας εἶναι; Θυμὸς πατέρα κατέσχευ ὡς φορητὸς καὶ, ἢ αὐτῇ, μωρύνεις, ἔφη· καὶ βεβάνων ἐρᾶ; βεβάνων εἶπον· νῆ τοὺς μεγίστους θεοὺς Ἀπόλλωνά τε καὶ Ἀρτέμιον, θηρεῖ καὶ κυσὶ τὸ σὸν σῶμα ἐφήσω βοράν. Καὶ ἡ μάτρως· Τί δὲ μελέεις; εἴπωσαν [fort. ἴτωσαν] καὶ κόνας, εἴπωσαν [fort. ἴτωσαν] καὶ θῆρας, καὶ θάναιτο δὲ, εἴ τις δύναμις, ἀνθ' ἐνὸς πολλοῦ· ἠσθήσομαι γὰρ πολλάκις ὑπὲρ Χριστοῦ θνήσκουσα καὶ πολλὰς ἐκδοχέμαι τὰς ἀμοιβὰς. Πάλιν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος ποικίλως τὴν γενναίαν περιερχόμενος, τὸ μὲν φοβερόν ἐκεῖνο καὶ τραχὺ καταλείπει, ἐπὶ τὴν πρώτην ἐχώρει μέθοδον ἐπ' ἴσης καὶ τοῦ πόθου τοῦ πατρικοῦ καὶ τῆς Ὀρησκείας ἔθεν

μεριζομένον αὐτὸν καὶ παντοδαπὸν ποιούντων καὶ ἄ
διὰ τοῦτο παῖθοι πάλιν αὐτὴν καὶ κολακείαις παρα-
γαγεῖν ἔσπευδεν.

Δ'. Ὡς δὲ ἡ μὲν ἤκιστα εἶκεν, ὁ δὲ ἠνόχλει, φθέ-
γεται τι καὶ ἕτερον ἢ μάρτυς παρῆστας μεστόν·
Μήτιγες καὶ σὺ, φημένη, τοῖς σοῖς ὅμοιος ἦσθαι θεοῖς,
ὣτα μὲν ἔχων, ἀκούων δὲ οὐδαμῶς; οὐ ταῦτά σοι
λέγουσα πρὸ μικροῦ καὶ ὄρκον ἐπήγον, ὡς οὐδὲν ἔμοι
καὶ Ἐλευσίῳ μὴ πεισθέντι προσκυνῆσαι Χριστόν;
Ἐπει οὕτω λεγούσης ἤκουεν ὁ πατήρ, φυλακῇ ταύ-
την δίδωσιν· εἶτα νυκτὸς πάλιν αὐτὴν μετ' αὐ-
ψάμενος ἀπεπειράτο, εἴ τι καὶ ὁ κείριος ὑπέλειεν αὐτῇ
τῆς ἐνστάσεως· ὡς δὲ ἀνέκραγεν εὐθὺς ἡ γενναία·
Οὐ θύσω εἰδώλοις, οὐ προσκυνήσω γλυπτοῖς· Χρι-
στὸν μόνον προσκυνῶ, Χριστὸν εἰδομαι· ἐπεὶ πάντα
ἄπρακτα παρ' αὐτῇ καὶ κολακείας εὐρα καὶ ἀπει-
λάς, ἐπὶ τὴν πετραν τῶν δεινῶν ἐχώρει καὶ πληγὰς
ἐντεινάς, οὐχ ὅσας ἂν ἔλεος ἐμέτρησε πατρικῶς, ἀλλ'
ὅσας ἦν αἰδῶντι θυμῷ χαρίσασθαι· εἶτα καὶ τῷ
μνηστῆρι αὐτὴν ἐαδίδωσιν, ὡς ἐκεῖνος ἂν βουληθεῖη
γρῆσθαι.

Ε'. Ἐπει τοίνυν τῷ παρεωραμένῳ νυμφίῳ τὴν
παρῳῶσαν νύμφην, ἐξῆν, ἄτε δὲ καὶ ἀρχῆς τοιαύτης
ἐπελημμένῳ, πρότερον μὲν οὗτος ἐσφάδαζε τῷ θυμῷ,
καὶ τοὺς ὀδόντας ὑπέπριεν· ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸ βῆμα
ἠπειγέτο καὶ τῷ περικαλλεῖ τῆς ὄψεως πάντων εἰς
ἐαυτὴν ἐκάλει τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀμυλύνεται κάκεινος
τῇ μορφῇ τὴν ὄργην, καὶ ἡ ἐπιθυμία τὸν θυμὸν ἡμέ-
ρου, καὶ ὥσπερ τὰ πάντων ἡδίστατά τε καὶ μαλα-
κώτατα πρὸς ἐκείνην ἐκαλετήσας ἔρατι, Πείσθητι
μοι, γλυκυτάτη, ἔφασκε, γυναικῶν. καὶ τὸν ἐμὸν ἐλο-
μένη γάμον, βράδων πικρῶν ἀπαλλάγηθι· εἰ δὲ καὶ
μὴ τοῖς θεοῖς θύειν ἐθέλεις, οὐδεμίαν οὐδ' ἡμεῖς σοι
βίαν ἐπάξομεν· σὺ δὲ μόνον ἔμοι τὴν γάμον τὸν σὸν
ἐπίνευσον. Πρὸς ταῦτα ἡ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, οὐτε
λόγος ἡμᾶς, ἔφη, τίς οὕτε βράσανος, οὐκ αὐτὸς ἂν ὁ
θάνατος πείσῃ, πρότερον συναφθῆναι σοὶ ἢ καὶ σὲ
τῆς τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ γενέσθαι μερίδος καὶ τῷ θεῷ
αὐτοῦ τελειωθῆναι βαπτίσματι. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἂν
ἐπραξάμην, φιλότατι, φησὶν ὁ ἔπαρχος, εἰ μὴ βαρὺς
ἡμῖν ἐκ τοῦ κρατοῦντος ἐπάρτητο κίνδυνος. Εἰ γάρ
τι τοιοῦτον εἰς γυνῶσιν ἔλθοι τῷ βασιλεῖ, οὐ τιμῆς
μόνον, ἀλλὰ σὺν αὐτῇ στερήσει καὶ τῆς ζωῆς· εἶτα,
Σὺ μὲν, ἡ γενναία ἔφη, τὸν θνητὸν τοῦτον καὶ πρόσ-
καιρὸν βασιλέα καὶ σώματος μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ
ψυχῆς Κύριον οὕτω φρίσσεις, ἐγὼ δὲ τὸν ἀθάνατον
καὶ πάντων μὲν βασιλέων δεσπότην, πάσης δὲ πνοῆς
καὶ ψυχῆς κυριεύοντα παρ' οὐδὲν θήσομαι καὶ τοῖς
ἐξυβρίζουσιν αὐτὸν πρὸς γάμον ἀθήσομαι; ἢ οὐχὶ
καὶ σοὶ ὕβρις εἶναι δοκεῖ, τῶν δούλων εἴ τις τῶν
σῶν παρελθὼν φιλεῖν τοῖς σοῖς σπεισαιο πολεμίοις
καὶ γάμοις αὐτοῖς συνάψαι καὶ συνοικεῖσθαι; μὴ ἀπατῶ
τοίνυν, μηδὲ κύκλω με περιέρχου πείσιν ολόγιμος·
ἀλλ' εἰ μὲν βούλει, τῷ ἐμῷ καὶ αὐτὸς προσέρχου
θεῶν, εἰ δ' οὐ, ἀλλὰ σὺ γε σφάζε, δίδου πυρὶ, ξάτις
μάστιγι, θηροὶ παραδίδου, πᾶν, ὅτιπερ ἂν βούλοιο,
χρῶ· σὺ τε γὰρ ἔμοι βδελυκτὸς, καὶ ὁ σὸς γάμος κοι-
νωνία πρὸς ἄθνην καὶ τάφος ἐν ὀφθαλμοῖς κείμενος.

herent, et ut se in omnem partem verteret, effi-
cerent. Et ideo persuasione et blanditiis eam rur-
sus studebat inducere.

IV. Cum autem illa quidem minime cederet, ille
vero pergeret esse molestus, martyr aliquid aliud
loquitur, quod plenum erat fiducia et loquendi li-
bertate: Numquid tu quoque eris, dicens, tuis diis
similis, aures quidem habens, minime autem au-
diens? Non hæc tibi dicens paulo ante, jusjurandum
quoque intuli, nihil mihi rei fore cum Eleusio, si
non prius ei persuasum fuerit, ut Christum adoret?
Postquam eam pater audivit sic dicentem, eam tra-
dit in custodiam. Deinde cum eam noctu rursus ac-
cersivisset, faciebat periculum, num tempus aliquid
detraxisset de ejus constantia. Postquam vero rur-
sus exclamavit generosa: Non sacrificabo idolis non
adorabo sculpitilla: Christum solum adoro, Christum
colo: ubi vidit apud eam nihil efficere blanditias et
minas, accessit ad periclitandum ea quæ sunt gravia:
et cum plagas infixisset, non quas paterna dimensa
est misericordia, sed quas tumentis animo largieba-
tur, deinde eam tradit sponso, ut ea uideretur ut volet.

V. Cum ergo contempto sponso contemnentem
sponsam liceret judicare, ut qui talem suscepisset
magistratum, ipse quidem primo æstuabat animo
et stridebat dentibus. Postquam autem ea fuit in-
troducenda ad tribunal, et formæ pulchritudine
omnium in se convertit oculos, illius quoque ira
ejus specie obtunditur, et iram mitigavit cupiditas,
et tanquam qui meditatus esset dicere omnium ju-
cundissima et mollissima: Crede mihi, dicebat, o
mullerum suavissima, et cum meas elegeris nuptias,
liberare ab acerbis tormentis. Quod si etiam nolis
diis sacrificare, nos tibi nullam vim afferemus: tu
solum mihi annuæ nuptias. Ad hæc martyr Christi:
Neque nlla nos, inquit, oratio, neque tormentum,
non ipsa denique mors persuaserit tibi prius con-
jungi, quam tu factus fueris mei Christi partium,
et consummatus fueris ejus divino baptismo. Sed
hoc quoque faceremus, o charissima, inquit præ-
fectus, nisi grave ab imperatore nobis immineret
periculum. Si enim tale quid veniat ad notitiam
imperatoris, non solum honore, sed cum ipso vita
quoque privabit. Deinde tu quidem, inquit illa virgo
præclara, hunc mortalem, et qui est ad tempus,
regem, et qui est dominus tantum corporis, non
etiam animæ, times? ego autem immortalem et
Dominum omnium regem, et qui omni spiritui et
animæ dominatur nihili faciam? et matrimonio
conjungar cum iis qui ipsum afficiunt injuria? An-
non tibi esse videtur injuria, si quis e tuis servis
accedens, amicitiam inierit cum tuis hostibus, et
cum eis inierit matrimonia? Ne ergo fallaris, ne-
que ularis ambagibus, arbitrans fore ut tu me
persuadeas. Sed si velis quidem, ipse quoque ad
Deum meum accede: sin minus, at tu me interfice,
manda igni, cæde flagellis, trade bestiis, utere
quomodocumque volueris. Tu enim es mihi abomi-
nandus, et tuum matrimonium est societas cum
inferis et sepulcrum positum in oculis.

VI. Hæc cum audiisset præfectus, et igni ignem A addidisset, ignem iræ igni amoris, totus ignis apparebat, et furore agitabatur. Talis enim est amor, si fuerit contemptui habitus. Et propterea grave tormentum intulit egregiæ illi virgini. Id vero erat ejusmodi, ut a quatuor loris extensa, aridis quidem nervis, viridibus autem viminibus ipsa diu a multis verberaretur. Ubi autem defessi quidem erant illi, qui verberabant (ei vero punitio erat potius confirmatio eorum quæ dixerat, ut quæ nihil omnino ostenderet muliebri nec illiberate), jubens lictores cessare præfectus: Sed hæc quidem, inquit, o Juliana, sunt initia et procemia tormentorum. Tu autem ex his de aliis quoque capiens conjecturam, accede magnæ Dianæ sacrificatura. Sin minus, postquam passa fueris, scies omnino te de rebus tuis non bonum cepisse consilium. Illa vero, ægræ serens quod putaret se posse ei persuadere: Fac, inquit, o tu plane stulte et amens. Nam me habebis niagis paratam pati, quam tu sis paratus facere. Cum sic dixisset, acerbioris orationis pœnas luit gravissimas, suspensa quidem capillis capitis, magna autem diei parte pendens, adeo ut propter violentam extensionem avulsa quidem sit pellis a capite, vultus vero sit valde perturbatus, et super frontem tracta fuerint supercilia. Præfectus ergo etiam post supplicium verba rursus adhibuit, ei spem præbente amore, et ut id, quod valde vellet, expectaret persuadente.

VII. Postquam autem ille multa dicens, visus est C inaniter canere, et ad cor quidem nihil dicere, foris autem solum aures implere, molestia rursus affectus est impius: et rursus consequenter præclaræ martyri adhibita sunt tormenta. Jussit enim laminas ferreas valde candentes imponi ejus axillis et lateribus: deinde lateribus quoque alligari manus, et aliquod aliud ferrum transadiji per media ejus femora, et sic colligatam, vel potius confixam, abduci in carcerem. Illa vero cum et tam acerbum pertulisset supplicium, et abducta esset in carcerem, humi jacens: Domine Deus meus omnipotens, clamabat, qui es invictus in potentia, qui fortis in operibus, aufer a me has afflictiones, et ab iis, qui me circumdant, libera doloribus, ut Daniele a leonibus, ut tres pueros², et Theclam ab igne et bestiis. Pater meus et mater mea dereliquerunt me: tu autem, Domine, ne recesseris a me: sed quomodo olim quoque fugientem Israellem per mare conservasti³, mari vero inimicos eorum obruisti: ita nunc quoque me serva. Eum autem qui adversus me bellum gerit, confringe, rex invicte, et per eum, adversarium, et qui nos conatur supplantare, Satanam.

VIII. Cum preces adhuc essent in labris, ad eam accedit, qui sub aspectum non cadit, omnium hostis et inimicus, simulans se esse angelum Dei: Gravia, dicens, o Juliana, et valde gravia et plane

Σ'. Τούτων ἀκούσας ὁ ἑπαρχος καὶ κυρὶ κύρ προσθεῖς, τὸ τοῦ θυμοῦ, τὸ τοῦ ἔρωτος ἔλος κύρ ἐδείκνυτο· καὶ μανίᾳ συνείχετο· τοιοῦτος γὰρ ὁ ἔρωτος ἀτιμασθεὶς· καὶ διὰ ταῦτα καὶ χαλεπὴν ἐπήγε τῇ γενναίᾳ τὴν βίασαν· ἡ δὲ ἦν λώροις ἐκ τασσά-ρων διαταχθεῖσαν, νεύροις μὲν ξηροῖς, λόγοις δὲ χλωροῖς, ἐπὶ πολὺ τε αὐτὴν καὶ παρὰ πολλῶν τύπτεσθαι. Ὡς δὲ οἱ μὲν τύπτοντες ἐκκαμνον, τῇ δὲ βεβαίως τῇ μᾶλλον τῶν αὐτῆς λόγων ἡ κόλασις, οὐδὲν ἔλως θῆλυ καὶ ἀγενεὶς ὑποφαινοῦσα, παύσασθαι τοὺς δημίους καλεῖσθαι· Ἐλευσῖος; Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, Ἰουλιανῆ, τῶν βασιάνων ἀρχαὶ καὶ προοίμιᾳ· σὺ δὲ ἀπὸ τούτων εὐκάζουσα καὶ περὶ τῶν ἄλλων πρόσθετε τῇ μεγάλῃ Ἀρτέμιδι θύσουσα· εἰ δ' οὐ μετὰ τὸ παθεῖν εἴση πάντως οὐ καλῶς περὶ τῶν οικειῶν βουλευσαμένη. Ἡ δὲ δεινοπαθήσασα ἐφ' οἷς καὶ ἔτι μεταπεισεῖν αὐτὴν ψίτο, Ποιεῖ, φησὶ, ὁ θελεῖς, ἡλίθιος σαφῶς καὶ ἀνόητε, ὡς τοῦ σὲ ποιεῖν ἐμὲ μᾶλλον ἔξεις τὸ παθεῖν ἔτοιμον. Οὕτως εἰπούσα λόγων δριμυτέρων ἔτισσε τιμωρίαν πιροτάτην, τῶν τριχῶν μὲν ἀναρτηθεῖσα τῆς κεφαλῆς· ἐπὶ πολὺ τῆς ἡμέρας ἐκκρεμασμένη, ὡς τε τῇ βίᾳ τῆς στάσεως τὸ δέρμα μὲν ἀποσπασθῆναι τῆς κεφαλῆς, τὴν ὄψιν τε δεινῶς συγχυθῆναι, καὶ τὰς σφῆρας αὐτοῦ μετώπου παρελκυθῆναι. Ὁ ἑπαρχος τοίνυν καὶ μετὰ τὴν τιμωρίαν πάλιν λόγους προσῆγε τοῦ ἔρωτος αὐτὸν ἐκελπίζοντος καὶ ὅς σφόδρα ἠεούλετο προσδοκᾶν κεί-θοντος.

Z'. Ἐπει δὲ πολλὰ λέγων ἐκεῖνος κενὴν φάλλειν ἐφίλει, καὶ λέγειν μὲν εἰς καρδίαν οὐδὲν, ἔξω δὲ μόνον τὰ ὧτα περιαντιεῖν, λύπη πάλιν μελῶν τῆρ ἐπισυμβαίει καὶ ἀκολούθως τῇ γενναίᾳ μελῶν αἱ βίασαν· σίδηρα γὰρ ἐκέλευεν ἄγαν ἐκπυρωθέντα κατὰ τε τῶν μισχαλῶν αὐτῇ καὶ τῶν πλευρῶν τίθεσθαι· εἶτα καὶ ταῖς πλευραῖς τὰς χεῖρας περιδεθῆναι καὶ ἑτερόν τι διελαθῆναι σιδηρίον καταμίσειν αὐτῆς τῶν μηρῶν καὶ οὕτω συνδεθῆσθαι ἡ μᾶλλον περιπαγεῖσθαι εἰς τὴν εἰρκτὴν ἀπαχθῆναι. Ἡ δὲ καὶ ταύτην ὑπενεγκουσα τὴν ἀλγεινὴν βίασαν καὶ πρὸς τὴν φρουρὰν ἀπαχθεῖσα, κατὰ τοῦ ἐδάφους κειμένη, Κύριέ μου, ἰδοὺ, θεὸς παντοκράτωρ, ὁ ἀήττητος ἐν δυνάμει, ὁ κραταῖος ἐν ἔργοις, αὐτὸς περιέλεέ μου τὰς θλίψεις, καὶ τῶν περιεχουσῶν με ἀπάλαξον ὀδυνῶν, ὡς Δανιὴλ ἐκ λεόντων, ὡς τοὺς τρεῖς κατὰς καὶ θεῖκλαν ἐκ πυρὸς καὶ θηρίων· ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μητήρ μου ἐγκατέλιπόν με· σὺ δὲ, Κύριε, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅν τρόπον καὶ κέλευε τὸν μὲν Ἰσραὴλ φεύγοντα διὰ θαλάσσης ἔσωσας, θαλάσση δὲ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν κατεκάλυψας, οὕτω δὲ καὶ νῦν σῶσον μὲν ἐμὲ, τὸν πολεμοῦντα δέ μοι κατάβραχον, ἀήττητε βασιλεῦ, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἀντικειμένόν τε καὶ ὑποσκελίζειν ἡμᾶς πειρώμενον Σατανᾶν.

H'. Ἐτι τῆς εὐχῆς ἐν χεῖρασι οὖσης, πρόσσειν αὐτῇ ὁ ἀφανὴς πάντων ἐχθρὸς καὶ πολέμιος, ἄγγελος Θεοῦ εἶναι προσποιηθεὶς, Δεινὰ, λέγων, ὦ Ἰουλιανῆ, κατὰ σοῦ ὁ ἔρχων, δεινὰ σφόδρα καὶ ἀν-

² Dan. vi et iii. ³ Exod. xiii et xvi.

ὕποιστα παρεσκευάσατε κολαστήρια · σὺ δὲ, ἀλλ' ἦνίκα ἄ μόνον ἐξαγάγωσί σε τῆς φυλακῆς, πρόσδραμε καὶ θύσον εὐθύς, οὐδὲ γὰρ ὑποίσεις τὸ λίαν πικρὸν τῶν κολάσεων. Ἡ δὲ· Καὶ τίς, ἤμετρο, σὺ ; Καὶ ὁ πονηρὸς· Ἄγγελος εἰμι τοῦ Θεοῦ · καὶ ἐπειδὴ λόγος αὐτῷ περὶ σοῦ, πέμπει με πρὸς σέ, πεισθῆναί σε μὴνύων καὶ μὴ ταῖς πολλαῖς βραβείοις τὸ σῶμα διαφθαρῆσαι · σύγγνώσεται γὰρ σοι πεισθίσθη, φιλόανθρωπος ὢν, διὰ τὴν πολλὴν σαρκὸς ἀσθένειαν. Ταράχου καὶ δειματός ἐπὶ τούτοις ἡ μάρτυς μεστή γίνεται · ἐφίκει γὰρ τοῦ φαινομένου ἡ μὲν μορφή ἀγγέλου, ἡ συμβουλή δὲ ἀντικρὺς ἐχθροῦ · μέγα οὖν καὶ περιπαθεὶς στενάξασα καὶ ὀκνηρὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήσασα, Κύριέ μου, λέγει, ποιητὰ τῶν ἀπάντων, ὃν μόνον τῶν μὲν οὐρανίων αἱ δυνάμεις ὕμνουσι, τῶν ἀερίων δὲ καμίνων φρίττουσιν ἢ πληθύς, μὴ με παρόψει τὴν πεποιθυῖαν εἰς σέ, μηδ' ἐν προφάσει μοι σωτηρίας ὁ πονηρὸς πικρὸν τι κεράσῃ ποτήριον · ἀλλὰ δεῖξόν μοι τίς ὁ ταῦτα λέγων καὶ σὸς εἶναι οἰκέτης ὑποκρινόμενος. Εἶπε · καὶ ὁ καλούμενος εὐθύς ἤκουσε, καὶ φωνὴ οὐρανῶθεν · Θάρσει, ἔλεγεν, Ἰουλιανή · ἐγὼ γὰρ εἰμι μετὰ σοῦ, τούτου δὲ λαβοῦ (εἶδωμι γὰρ σοι κατ' αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν), καὶ ὅστις εἶη παρ' αὐτοῦ μάνθανε.

Θ'. Οὕτω τῆ εὐχῆ μὲν ἡ φωνή· τῆ φωνῆ δὲ ἠκολούθει τὸ θαῦμα · αὐτίκα γὰρ ἐλύοντο μὲν τὰ δεσμὰ, ἐξέπιπτε δὲ ὁ σιδηρὸς τῶν μηρῶν · ἡ δὲ τοῦ ἐδάφους εὐθύς ἐξανίσταται καὶ ἐφ' ἑαυτῆς γίνεται · καὶ τῶν δεσμῶν ἐκείνης οὕτω λυθέντων, ὁ φανείας μᾶλλον ὠρᾶτο πεπεδημένος · ὃν ἡ μάρτυς κατασχούσα γενναίως, δούλον ὡσπερ δεινὰ πεπραγμένον πρὸς ἐξέτασιν ἤγέ, Τίς τε εἶ καὶ πόθεν, λέγουσα, καὶ παρὰ τίνας ἄρα πωγάνεις ἀπεσταλμένος ; τὸν δὲ στερεῶν γὰρ τις καὶ ἀόρατος ἤπειγε μάλιστα) ἀληθῶς ἠγάκαζεν ὅλως ὄντα φιλοφροσύνῃ, καὶ πάντα ὁμοῦ καταλείγει, τὸν ἀπεσταλκότα, ὅτι εἶη ὁ Σατανᾶς, τὸν ἀπεσταλμένον αὐτὸν, ὅτι ἐκείνου δαιμόνων ὁ πρῶτος · τὴν αἰτίαν, ὅτι μεγάλη δι' αὐτῆς ὁ πονηρὸς πέπληκτο · πρὸς τούτοις, ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ καὶ τῆ Εὐφ' ἀλάει τὴν ὀλεθρὴν προσαγαγὼν συμβουλήν καὶ Κᾶν εἰς ἀδελφοκτονίαν ἐπάρας καὶ τὸ φονεῦν εισηγησάμετος, Ναβουχοδονόσορ τὴν τῆς εἰκόνας ἀνάστασιν ὑπόσει, Ἡρώδη τὴν παιδοφονίαν, Ἰούδα τὴν προδοσίαν, εἶτα καὶ τὴν ἀγχόνην. Ἐγὼ κεκλήνηκα, φησί, καὶ κατὰ Στεφάνου τὸν λιθασμὸν, κατὰ Πέτρου δὲ καὶ Παύλου τοῦ μὲν τὴν ἐπιχειρησὶν σταύρωσιν, τοῦ δὲ τὴν διὰ ξίφος ἀναίρειν · ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ἐγὼ εἰμι ὁ Ἑβραῖος μὲν εἰδωλοατρῆν ἀναπέλας, Σολομῶντα δὲ τὸν σοφὸν μωράνας καὶ παίγνιον παρανομῶν δεῖξας ἐρώτων.

1'. Ταῦτα ὡς ἤκουσεν Ἰουλιανή, καὶ ἑτερόν τι τῶν παραδόξων ἐποίησε · δεσμοὺς ἄλλους ἐπέτρεπε τῷ δαίμονι καὶ πληγὰς · πάντως δὲ ὁ καὶ τούτων ἔνευ

intolerabilia adversus te praefectus paravit supplicia. Tu autem solummodo cum te eduxerint e custodia, accurre et statim sacrificia. Neque enim sustinebis suppliciorum nimiam acerbiter. Illa autem: Et quisnam tu es? rogavit. Malignus vero: Sum, inquit, Dei angelus: et quoniam is magnam tui ducit rationem, mittit me ad te, magnificans ut tu pareas, et non corpus tuum multis tormentis intereat. Ignoscet enim tibi, si parueris, cum sit benignus, propter multam carnis imbecillitatem. Perturbatione et terrore martyr propter hanc fuit plena. Nam ejus, qui apparebat, videbatur quidem forma angeli, consilium autem aperte inimici. Cum ergo valde et miserabiliter ingemisset et lacrymis implesset oculos: Domine mi, inquit, omnium, quae sunt, effector: quem solum quidem laudant virtutes caelestium, horret vero aereorum multitudo daemnonum: ne me despexeris, quae propter te sum passa: nec mihi praetextu salutis, malignus amarum aliquod temperet poculum: sed ostende mihi, quisnam sit, qui haec dicit, et qui se fingit tuum esse famulum. Dixit, et statim exaudivit is qui invocabatur, et vox exstitit caelitus: Confide, Juliana, ego, enim sum tecum. Eum autem apprehende (do enim tibi adversus eum vires), et ex eo discite quisnam sit.

IX. Sic preces vos quidem est consecuta, vocem vero miraculum. Statim enim soluta quidem sunt vincula, cecidit autem ferrum a femoribus. Illa vero humo statim exsurgit, et sit sui juris: et cum sic soluta essent illius vincula, vinctus videbatur is qui apparuerat. Quem cum martyr strenue tanquam servum comprehendisset, qui gravia perpetraverat, duxit ad examinationem, dicens: Quisnam es, et unde, et a quo missus? Illum autem (validum enim, quod sub aspectum non cadebat, urgebat flagellum) coegit verum dicere, cum esset omnino amicus mendacii: et omnia simul recenset, eum, qui miserat, quod scilicet esset Satanas: se, qui missus fuerat, nempe quod esset primus ex ejus daemionibus: causam, quod per ipsam malignus magnum vulnus acceperat. Praeterea quod ipse esset ille ipse qui Evae olim perniciosum dedit consilium et ad fratris caedem Cain incitavit 4, et qui induxit parricidium, qui suggestit Nabuchodonosori, ut excicaret statuum 5, Herodi puerorum occisionem, Judae proditionem et deinde laqueum 6. Ego, inquit, etiam lapidationem movi adversus Stephanum 7: adversus Petrum autem et Paulum, illius quidem capite demisso in terram crucifixionem, hujus vero ense interemptionem. Postremo ego sum, qui persuasi Hebraeis ut essent cultores idolorum: Salomonem autem sapientem infatuavi, et effeci nefariorum amorum ludibrium.

X. Hæc postquam audivit Juliana, aliud quoque fecit admirabile: alia vincula et plagas imposuit daemioni. Omnino autem is etiam, qui absque his,

4 Gen. III et IV, 5 Dan. III, 6 Matth. XXVI, 7 Act. VII.

inevitabilibus illum constrinxit vinculis, et effecit ut teneretur manibus, non est incredibile eum procurasse: ut vinculis rursus ligaretur a sancta, et sentiret plagas. Atque ille quidem admirabiliter gravem dolorem sentiebat, et rogabat ut solveretur a vinculis et relaxaretur a plagis. Quoniam vero non solvebatur, deflebat calamitatem: Hei mihi, dicens, Quid de me fiet? quo fugiam? Multos quidem decepi: multis autem intuli afflictiones, et multorum sui causa malorum, carcerum, publicationum, plagarum, conflagrationum, exsiliorum, et postremo mortis acerbæ. Sed nullus eorum me omnino superavit. Hæc vero tanquam mancipio etiam vincula imposuit, et plagas incussit, et me detinet. Sed, o pater et princeps noster, quomodo non cognovisti id quod erat eventurum? Quomodo misisti? Quomodo ignorasti hoc malum inexpugnabile, quod virginitate nihil sit excelsius, et martyris precibus nihil fortius?

XI. Cum vero is sic examinaretur, misit præfectus, qui Julianam educeret e carcere, si modo ea viveret. Illa ergo ducebatur: malus autem dæmon ab ea tractus, sequebatur. Martyr vero stetit ante præfectum, primam servans pulchritudinem, et perinde ac si nihil mali sustinisset neque in obscuro carcere inclusa fuisset: sed perinde ac si fuisset in thalamo, et bone et laute curata fuisset et accepta. Dixit autem præfectus: Dic mihi, inquit, Juliana, quando et a quo has didicisti præstigias, et quam arte ita contempsisti tormenta, ut nullum serves eorum vestigium? Ars quidem, inquit, o præfecte, nulla est: sed divina quadam et ineffabili potentia, quæ non solum te, sed patrem quoque tuum Satanam pudore affecit, me vero ambobus effecit potentior, nempe et tuo furore et improba illius arte: sic hic quidem Christus vestras vires enervavit, illic autem tibi et tuo patri et vestris asseclis ignem paravit terribilem, et tetrum tartarum, et tenebras, et vermem, et quæ nec mente potest aliquis comprehendere nec persequi oratione.

XII. Cum ignem audiisset præfectus, ignem contra ipsam paravit, qui est ad tempus scilicet et exstinguitur. Accendit itaque fornacem lignis et sarmentis, et qualibet materia, quæ facile potest uri et igne consumi. Ubi autem vehementer arsit, præclaram virginem in eum injiciunt. Illa vero ad Deum intuebatur, et lacrymas emittebat ex oculis, et hæ parvæ guttæ, fluvios imitata, ignem exstinxerunt. Maximo itaque sunt obstupefacti miraculo totus populus Nicomediensium, et viri numero circiter quingenti una voce et mente exclamaverunt: Unus est Deus, unus, inquam, Deus, qui est Deus martyris Julianæ: ipsum nos quoque colimus, et gentilium cultui renontiamus. Veniat ensis, veniat ignis, veniat quævis alia mors et cujuscunque generis. Atque eos quidem statim accepit ensis, cum sic jussisset præfectus, nullo relicto qui non fuerit in Christo consummatus. Ejusdem quoque exitus

A δεσμοῖς ἐκεῖνον ἀφάρκτοις περιβάλων καὶ χερσὶ κρατεῖσθαι παρασκευάσας καὶ ἀκοντα τάληθῃ λέγειν ἐκδιδασκέμενος, οὐδὲν ἀπίστον εἰ καὶ δεδεδόσθαι αὐτὸν δεσμοῖς πάλιν πρὸς τῆς ἀγίας καὶ πληγῶν αἰσθηθεῖσθαι παρεσκεύασεν. Ὁ μὲν οὖν παραδόξως ἤλγει καὶ τῶν δεσμῶν λυθῆναι ἤξίου καὶ τῶν πληγῶν ἀνεθῆναι· ἐπεὶ δὲ μὴ ἐλέλυτο, τὴν συμφορὰν ἀπωδύρετο· Ὁϊμοί, λέγων, τίς γένωμαι; ποῦ φεύσομαι; πολλοὶς μὲν ἀπάτην, πολλοῖς δὲ καὶ θλίψεις ἐπιτήραγον καὶ κακῶν αἴτιος κατέστην πολλῶν εἰρηκτῶν, δημιούσεων, πληγῶν, κούσεων, ὑπεροριῶν καὶ τὸ τελευταῖον θανάτου πικροῦ· ἀλλὰ τοῦτοιον οὐδεὶς ἐμοῦ τὸ παράπαν περιεγένετο. Αὕτη δὲ καὶ ὡς ἀνελραπέδω τιλ καὶ δεσμά περιέβαλε καὶ πληγὰ, ἐνέταίε καὶ κατέχει· ἀλλ', ὦ πάτερ καὶ ἄρχον ἡμέτερε, πῶς οὐκ ἔγνωσ τὸ συμβῆσεσθαι μέλλον; πῶς ἐπεμπες; πῶς ἠγνόεις τὸ ἄμαχον οὗτο δεινόν, ὡς ἄρα οὐδὲν πρὸς Βενίας ψηλότερον [fort. ὁψ.], οὐδὲν μαρτυρικῆς εὐχῆς ἰσχυρότερον;

IA'. Ἐν ᾧ δὲ οὕτως οὕτως ἐξητάζετο, καὶ ὁ ἑπαρχος ἐπεμπε τῆς εἰρηκτῆς Ἰουλιανῆν ὄγαγεῖν, εἶπερ ὄλωσ καὶ ζῆ· ἡ μὲν οὖν ἤγετο· ὁ πονηρὸς δὲ αὐτῇ δαίμων σαρβόμενος εἶπετο· ἡ δὲ μάρτυς τῶ ἐπάρχῳ παρέτατο, τὸ πρῶτον ὁποσώζουσα κάλλος καὶ ὡσπερ οὐδὲν ὑποστᾶσα δεινόν οὐδὲ εἰρηκτῇ ζωφῶδει κατακλιθεῖσθαι, ἀλλ' οἶον ἐν θαλάμῳ οὕσα καὶ πολλῆς ἀξιομένη τῆς εὐπαθείας· καὶ ὁ ἄρχων· Εἰπέ μοι, ἔφη, Ἰουλιανῆ, πότε καὶ παρ' οὗτο δὴ τὰ τοιαῦτα τῶν γοητειῶν ἤσκησε καὶ τίνοι τέχνη τὰς βεσάνους ἐραύλισας, ὥστε οὐδὲ ἴχνος αὐτῶν οὐδὲν ἀποσώζειν; Ἡ δὲ· Τέχνη μὲν, λέγει, ὡ ἄρχων, οὐδεμιᾶ, δυνάμει δὲ θεῆ δὴ τίνοι καὶ ἀρβήτω, ἡ οὐ μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ τὸν σὸν πατέρα, τὸν Σατανᾶν, ἤσχυονεν, ἐμὲ δὲ ἀφοῖν κρεῖττονα καὶ τῆς μανίας καὶ τῆς ἐκείνου κακοτεχνίας ἀπέδειξεν· οὕτως ἐνταῦθα μὲν τὴν ἰσχὴν ὑμῶν ὁ Χριστὸς ἐξενεῦρῖσεν· ἐκεῖσε δὲ σοὶ καὶ τῷ σῷ πατρὶ καὶ τοῖς καθ' ὑμᾶς πῦρ ἡτοίμασε φοβερόν καὶ τάρταρον χαλεπὸν καὶ αστόσ καὶ σκώληκα καὶ ὅσα μῆτε νῦν περιλαβεῖν τις μῆτε λόγῳ διεξέλαθεῖν δύναται.

IB'. Πῦρ ἀκούσας ὁ ἑπαρχος, πῦρ ἠυτρέπιζε κατ' αὐτῆς, πρὸς κερὸν δηλαδὴ καὶ σθεννύμενον· ἐκκαίει τοιγαροῦν κάμινον ξύλοις τε καὶ φρυγάτοις καὶ ὅσα τῆς ὕλης εὐρησται καὶ τῷ πυρὶ διαπάνη ἐπιτηδεῖα· ἐπεὶ δὲ ἰσχυρῶς ἐξεκέκαυτο, ἐμβάλλουσιν αὐτῇ τὴν γενναίαν· ἡ δὲ πρὸς Θεὸν ἐώρα καὶ δάκρυα ἠφειτῶν ὀφθαλμῶν, καὶ αἱ μικρὰ αὐτὰ σταγόνες, ὁδᾶτων ποταμοὺς μιμησάμεναι, τὸ πῦρ ἐσῶσαν. Τῷ μεγίστῳ τοίνυν ἐκπληγέντες τοῦ θαύματος, δῆμος ὄλος Νικομηδέων, ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακόσιοι, μῆ καὶ φωνῇ καὶ γνώμῃ· Εἰς Θεὸς, εἰς ὁ τῆς μάρτυρος Ἰουλιανῆς, ἐξεδύων· αὐτὸν καὶ ἡμεῖς σεβόμεθα καὶ τὰ Ἑλλήνων ἀποτετράμμεθα· εἶτω ζῆφος, εἶτω πῦρ, εἶτω παντοδαπὸς ἄλλος θάνατος. Τοῦτου μὲν αὐτίκα τὸ ζῆφος ἐλάμβανεν, οὕτω καλεῦσαντος τοῦ ἐπάρχου, μηδεὸς αὐτῶν ἀπολειφθέντος, τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως· ἐκοινώνησαν δὲ αὐτοῖς καὶ γυναῖκες τοῦ Ἰησοῦ τέλους ἐκείτων καὶ

τριάκοντα. Οὐδὲ γὰρ ἦττους αὐται τῶν ἀνδρῶν, ὅσον Α

fuere sociæ centam et triginta mulieres; neque enim viris visæ sunt inferiores, quod attinet ad pietatem.

ΓΓ'. Παφλάζων δὲ ἔτι ὁ ἑπαρχὸς τῷ θυμῷ, εἰς λέθητα ζέοντα πυρὶ πολλῷ τὴν Ἰουλιανὴν ἐμβληθῆναι προστάττει· ἡ δὲ θαλα χάρις αὐτὸν μονονοῦχι λουτρὸν ἐδείκνυ τῇ μάρτυρι καὶ τῶν πόνων, ἀλλ' οὐ τῶν μελῶν τῆξιν τε καὶ διάλυσιν· τοῖς δὲ γε περὶ αὐτὸν διακονοῦμένοις Χαλδαϊκὴν ἄλλην κάμινον· ἄφρων γὰρ ὁ λέθης βραγείς καὶ κύκλω ὡσπερ ὑπὸ τινος μηχανῆς ἐκχυθείς, τοὺς περιεστώτας ἀπόλωσε παραδόξως, αὐτούς τε δικαίως κολάσας καὶ περὶα δείξας τοὺς ἄφρονας, οἷος ὦ, ἐπ' αὐτούς, οἷος ἐν τῇ μάρτυρι κατεφάνη· οὕτω τῶν δημίων ἀναλωθέντων, ὁ ἑπαρχὸς οὐκ ἤνεγκεν τὸ συμβᾶν οὐδ' ἀνεκτὴν ὄλωσ τὴν συμφορὰν ἐλογίστατο· ἦν δὲ τὸ καιρίως λυποῦν, ὅτι μὴδὲ κόρας μιᾶς περιγενέσθαι ἴσχυσε· δεῖγμα τῆς ἀθυμίας περιέρρηξε μὲν αὐτοῦ τὴν ἐσθῆτα· πολλὰ δὲ κατὰ τῶν αὐτοῦ θεῶν ὑπὸ βραρυθυμίας ἀφήκε ῥήματα. Ἰὼς οὖν ἐπάγων τὰς τιμὰς οὐδὲν ἤνευεν, πλείονα μᾶλλον τὴν ἔνστασιν οὕτως ὄρων τῇ μάρτυρι γινομένην, τὸν διὰ ξίφους θάνατον ἀποφαίνεται κατ' αὐτῆς.

XIII. Adhuc autem ira fervens præfectus, jubet Julianum rursus injici in lebetem, multo igne bullientem. Divina vero gratia eum propemodum effecit martyri lavacrum laborum, non autem qui membra liquefaceret et dissolveret: iis vero qui circa ipsum ministrabat, Chaldaicam aliam fornacem. Nam cum repente erupisset lebes, et circumcirca tanquam ab aliqua machina esset effusus, admirabiliter et præter opinionem perdidit eos qui circumstantabant: et cum eos juste punisset, et stultis ostendisset experientia, qualis in ipsos, et qualis apparuerit in martyrem. Cum sic fuissent consumpti lictores, præfectus non tulit quod acciderat, neque omnino tolerandam reputavit calamitatem. Quod autem eum præcipue male habebat, erat, quod nec potuit quidem unam superare puellam. Quod vero fuit indicium ejus ægritudinis, vestem quidem suam laceravit: multa autem verba in suos deos emisit præ dolore. Cum ergo supplicia inferens, nihil proficeret, ita magis videns martyri crescere constantiam, fert in eam sententiam, ut ense mortem subeat.

ΙΔ'. Πρόσεισι δὲ καὶ αὐθὶς ὁ πειράζων, ὁ τὴν ἀρχὴν τῇ μάρτυρι προσελθὼν Σπτανας, καὶ πολλά μαλλον παθῶν ἢ δράσας καὶ πόβρωθεν στὰς (ἔτι γὰρ ἐδοόκει καὶ πληγῶν ἐμέμνητο) ἐπέχαιρε δῆθεν αὐτῆς τῷ θανάτῳ καὶ τοὺς δημίους παρόρμα πρὸς τὴν σφαγὴν· ἐπεὶ δὲ ἡ γενναία δριμύ πρὸς αὐτὸν ἀπεῖθε καὶ διεδλέψατο, Οὐαί μοι, κραξες ἐκεῖνος, τάχα με τας χερσὶ καὶ αἰθὶς ἐλεῖν βούλει, ἀφανῆς γέγονε. Καὶ ὁ μὲν ὑπὸ πολλῶν τῶν μαρτύρων οὕτως τὸ θέος ἀνομολογήσας, ἀπέδρα· ἡ δὲ καλλίνικος Ἰουλιανῆ, ὡσπερ οὐκ ἐπὶ θάνατον, ἀλλ' ἐπὶ λῦσιν μᾶλλον ἀγομένη θανάτου καὶ πόνων ἀπαλλαγῆν ἐπορεύετο χαρίεσσα τὴν ὄψιν, φαιδρὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἔνδον ἠδονὴν ὑπογράφουσα· πολλὰ πρὸς τοὺς συμπορευομένους αὐτῇ διαλεγομένη καὶ πείθουσα μὴδὲν εἶναι μῆτε τῶν παρόντων ἀγαθῶν τιμιώτερον μῆτε τῶν ἀλγεῖνῶν ἰσχυρότερον τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἀγάπης. Ταῦτα εἶπε καὶ τοῖς ἔργοις ἐπεσφράγιζε τὰ λεχθέντα· ἐπεὶ γὰρ πρὸς αὐτῷ τῷ τόπῳ κατέσται, ἔνθα ἔδει καὶ τὴν τελείωσιν δέξασθαι, πρῶτα μὲν ἑαυτὴν ἀντέτεινε εἰς εὐχὴν· ἔπειτα δὲ καὶ τὸν αὐχένα πρὸς σφαγὴν ἔκλινε, τὴν αὐτὴν σώξουσα τῆς ψυχῆς εὐφροσύνην καὶ μὴδὲν ὄλωσ κατηφῆς ὑποφαίνουσα καὶ οὕτω τὴν νικοφόρον ἀποτεμένεται κεφαλὴν.

XIX. Proceedit autem rursus quoque tentator, qui ab initio ad martyrem accesserat Satanas, et longe plura passus quam faciens, et procul stans (adhuc enim timebat, et plagarum meminerat), ejus morte gaudebat, et ad cædem incitabat lictores. Cum autem virgo illa fortis eum torvis aspexisset oculis, ille, Hei mihi, clamans, me forte vult rursus apprehendere manibus, evanuit. Et ille quidem cum multi adessent testes, metum sic confessus, aufugit: gloriosa vero victrix Juliana, tanquam non ad mortem duceretur, sed potius ad solutionem mortis, ambulabat alacri vultu, lætis oculis, et animæ internæ exprimens voluptatem, cum iis qui cum ea ambulabant multum disserens, et persuadens, nullum esse neque ex bonis præsentibus pretiosius, neque ex tristibus validius dilectione in Christum. Hæc dixit, et factis ipsis obsignavit quæ dixerat. Postquam enim fuit in eo loco ubi oportebat eam accipere consummationem, primum quidem se erexit ad orationem, deinde et collum inclinavit in cædem, eamdem servans animi lætitiis, et nihil omnino triste ostendens. Ita victoria insigui ei caput amputatur.

ΙΕ'. Γυνὴ δὲ τις Σοφία τοῦνομα κατὰ τινὰ συντυχίαν τὴν Νικομήδους τότε διερχομένη καὶ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἀπιούσα Ῥώμην, τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο μεθ' ἑαυτῆς λαμβάνει λείψανον, καὶ οἴκαδε δὲ τοῦτο κομίσασα, ναὸν τῇ μάρτυρι τῶν ἄλλων ἄξιον ἀνεγειρεῖ. Μετ' οὐ πολὺ καὶ ὁ μιαιφὸς Ἐλευσίσιος τῆς προσηκούσης αὐτῷ δίεως παραπολαύει· πλείοντα γὰρ ἐν θαλάσῃ ἄνεμοὶ τινες ἄγριοι παραλαβόντες καὶ χαλεπὸν αὐτῷ κλυδώνιον περιετήσαντες, τὴν μὲν ναῦν

XV. Mulier autem quædam, nomine Sophia, forte fortuna tunc transiens Nicomediam, et ad magnam urbem proficiscens Romam, illas sacras secum accipit reliquias: easque domum portans, excitat martyri templum dignum ejus certaminibus. Paulo post exsecrandus quoque Eleusius meritas luit pœnas. Nam cum in mari navigantem sævi quidam venti deprehendissent, et ingentem tempestatem excitassent, ipsam quidem navem una cum

viris in mari submergunt. Cum alii autem omnes A αὐτανόρον τῇ θαλάττῃ παραδιδούσι· τῶν ἄλλων δὲ
essent submersi, ipse ut majorem acciperet cala- πάντων γενομένων ὑποβρυχῶν, αὐτὸς, ἵνα τι καὶ
mitatem, a mari quidem servatur; in quemdam πλέον μετασχοί τῆς συμφορᾶς, τῆς θαλάσσης μὲν
vero locum desertum abjicitur, et fit miser cœna διασώζεται, εἰς τινα δὲ τόπον ἔρημον ἀπορίπτεται,
canibus. καὶ θηρίοις ὁ δειλίος δειπνὸν γίνεται.

XVI. Tale fuit Julianæ martyrii stadium, et 15'. Τοιοῦτον Ἰωλιανῆ τὸ τοῦ μαρτυρίου στάδιον
talis pro Christo finis eam est consecutus: quæ καὶ τοιοῦτον αὐτῇ τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ τέλος ἀκολου-
Eleusio quidem desponsa fuerat circa nonum θει, ἥτις Ἐλευσίῳ μὲν ἐμνηστεύθη περὶ ἕννατον
annum ætatis, Christi autem fuit sponsa, et per ἔτος τῆς ἡλικίας, Χριστῷ δὲ καὶ ἐνωφεύθη καὶ διὰ
martyrium ei fuit conjuncta, cum nata esset de- μαρτυρίου συνήφθη, ἔτος ὄκτω καὶ δέκατον γενο-
cem et octo annos. Rex vero erat tunc quidem μένη. Ἐβασίλευεν δὲ τῆνικαῦτα τῶν μὲν δυσσεβῶν
impiorum Maximianus; noster autem, id est, Μαξιμιανὸς, ἡμῶν δὲ τῶν πιστῶν, ὁ καὶ ἄει θεὸς τε
fidelium, qui est semper Deus et Rex, Dominus καὶ Βασιλεὺς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ᾧ ἡ
noster Jesus Christus: cui gloria et potentia nunc δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
et semper et in sæcula sæculorum. Amen. τῶν αἰῶνων, Ἀμήν.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΩΝ ΕΝ ΠΑΤΑΡΟΙΣ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΣ ΠΡΟ ΜΙΑΣ ΚΑΛΑΝΔΩΝ ΙΟΥΛΙΟΥ.

MARTYRIUM

SS. MARTYRUM LEONIS ET PAREGORII

QUI MARTYRIUM SUBIERUNT PATARIS IN LYCIA PRIDIE KALENDAS JULIAS.

(18 Febr. — Latine apud Surium, Græce ex ms. Reg. Paris. 1452, sæc. x EDIT. PATR.)

1. Variæ quidem sunt diaboli machinæ adversus B Α'. Ποικίλαι μὲν τοῦ διαβόλου αἱ μηχαναὶ κατὰ
servos Dei, magis varium autem et majus est Uni- τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ· ποικιλοτέρα δὲ καὶ μέζων ἡ
geniti auxilium in suos ministros. Nam ille quidem παρὰ τοῦ Μονογενοῦς Θεοῦ εἰς τοὺς ἰδίους ὑπηρέτας
non carnem et sanguinem objicit iis qui sunt na- βότη. Ὁ μὲν γὰρ οὐχ αἷμα καὶ σάρκα τοῖς φύσει

Χριστιανοίς ἀνθήσειν, ἀλλὰ τὰ πνευματικὰ τῆς A
 πονηρίας · ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ βοήθεια ἰσχυροτέρους
 κατὰ τοῦ διαβόλου τοὺς ἐκτου οὐκ αἰεὶ δεικνύσιν.
 Πιττοῦται δὲ τὸ ῥημένον ἰκανῶς ἐκ τῆς τῶν γεν-
 ναίων μαρτύρων Λέοντος καὶ Παρηγορίου ὑπομονῆς ·
 τοῦ γὰρ μακαρίου Παρηγορίου προτελειωθέντες ἐν
 ὑπομονῇ ἐν Κυρίῳ καὶ τῆς τῶν πολλῶν πόνων ἀνα-
 πύλης τὴν βραδείαν τῶν οὐρανίων εὐραμένον, ὁ
 μακάριος Λέων τὸν μὲν ἀγῶνα τοῦ τελειωθέντος
 ἐμακάριζεν, αὐτὸς δὲ ἐν λύπῃ κατείχετο, ὅτι μὴ τῶν
 αὐτῶν τετύχηκεν ἀγῶνων, κοινῆς προκειμένης αὐτοῖς
 τῆς ὁδοῦ.

Β'. Κατ' ἐκεῖνας δὲ τὰς ἡμέρας συνέδη τὸν ἀνθ-
 ὕπκτον Λολλιανὸν ὑπὸ τῶν βασιλείων κληρωθέντα πα-
 ραγενέσθαι ἕως αὐτῶν φυλαττωμένης τῆς ἀρχῆς ὑπὸ
 τοῦ ἐπιτρόπου τῆς πόλεως τοῦ ἐν Πατάρσις. Ἐπι-
 τελῶν οὖν ὁ παμμάχος ἐπίτροπος ἑορτὴν Σεράπιδος
 καὶ σύνοδον ἀσεβῶν συγκαρῶν, κατὰ τῶν Χριστιανῶν
 ἐβουλεύετο καὶ πάντας κατηνάγκαζε ἐπὶ τὴν
 εἰδωλοποιίαν. Πολλῶν δὲ συντρεχόντων καὶ φόβῳ
 ἀθροωπίνῳ συνεχομένων, ἤχθετο μὲν ὁ μακάριος
 Λέων οὐδὲ μίχρως ἀλοῆς φέρων τὴν τῶν παρανόμων
 τόλμην · προσδιαιγόμενος δὲ πρὸς ἐκτουτὸν, ἐξῆε ἐπὶ
 τὸν τόπον, ἔβη τὸ λειψάνον ἐκεῖτο τοῦ μακαρίου
 μάρτυρος Παρηγορίου · γενόμενος δὲ κατ' ἐκεῖνον
 τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὴν ἀσεδῆ πνεύγυριν ἐπετέλων οἱ
 ταύτης ἄξιοι, ἕκαστος τῶν ὁρώντων ἀπὸ τε τῆς ἡλι-
 κίας αὐτῆς καὶ ἀπὸ τῆς περὶ τὸ πρόσωπον καταστά-
 σεως καὶ τῆς ἐσθῆτος, καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ συνδιατίθεσθαι
 τοῖς ὁρμύμενων αὐτῶν κακοῖς, Χριστιανὸν ὑπελάμ-
 βανεν εἶναι καὶ ἀληθῶς αἰδοῦ· ἄξιον · ἦν γὰρ αὐτῷ
 μαμετρημένη τὰ πάντα · καὶ γὰρ ἀσκητικὸς τὸν βίον
 ἦν, ἐκ νεωτέρου τούτῳ προσεσηκῶς, ἐν ἐγκρατεῖᾳ
 καὶ ἐν ἀγνεῖᾳ καὶ σωροσύνῃ · τὸ δὲ ἔνδυμα εἶχεν ἐκ
 τριχῶν ὑφασμένου, αὐτοῖς ἔργοις ἀποστολικὸν βίον
 μιμούμενος καὶ ζηλωτὴς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ
 Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ γενόμενος.

Γ'. Παραγενόμενος οὖν ἐπὶ τὸν προκειμένον αὐτῷ
 τόπον καὶ τὰς συνήθεις ἀποδοὺς εὐχὰς, ἐπαῆλθεν
 ἐπὶ τῆν οἰκίαν, καὶ ἔνδοι εἰσελθὼν καὶ κατὰ τὴν
 συνήθειαν εὐχόμενος, καὶ ἄρτου μεταλαδῶν, ἔμενε
 ἐφ' ἐκτουτῷ, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὰ γενναῖα κατορθώματα
 τοῦ θεοσεβοῦς Παρηγορίου μελετῶν. Καὶ ἐν τούτοις
 τοῖς λογισμοῖς ὧν, εἰς ὕπνον πρὸς ὀλίγον κατηνέχθη,
 ἵνα τὴν τῶν ἐσομένων αὐτῷ πραγμάτων θεάτηται
 ὁδῶν. Ὡσπερ γὰρ ὁ πατριάρχης Ἰωσήφ εἶδε τὰ
 μέλλοντα παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπάγεσθαι ἐπ' αὐτὸν, οὕτως
 καὶ ὁ μακάριος Λέων θεάτατο διὰ Πνεύματος ἁγίου
 τὴν τῶν ἐσομένων αὐτῷ πραγμάτων ἔκδοσιν. Ἐδό-
 κει τοῖσιν ὁρᾶ· χειμῶνος ὄντος σφοδροῦ καὶ χειμάρ-
 ρων κατάρρυσαν εἰληφτότων πολλῶν, κατὰ μέσου
 ἐστάναι τοῦ χειμάρρου τὸν Παρηγόριον καὶ ἑαυτὸν
 καίτοι ἐπικινδύνοιο σφοδρῶ ὄντος τοῦ βέματος,
 ἐπιρῖπτειν καὶ ἐπιτρέχειν τῷ μακαρίῳ μάρτυρι
 Παρηγορίῳ, τὴν ἐπὶ τὸ μαρτύριον ὁδὸν ὁδεύοντι.
 Ὁ μὲν οὖν μετὰ τὴν τοῦ ὁράματος ἔξιν ἐγερθεὶς,

tura Christiani, sed spiritalia nequitiæ. Christi au-
 tem auxilium suos efficit fortiores adversus diabo-
 lum. Satis vero probatur id quod dictum est ex ge-
 nerosum martyrum Leonis et Paregorii toleran-
 tia. Nam cum B. Paregorius fuisset prius consum-
 matus in tolerantia in Domino, et multorum labo-
 rum requiem invenisset regnum cælorum, beatus
 martyr Christi Leo, ejus quidem qui fuit consum-
 matus, certamen beatum esse docebat : ipse autem
 afficiebatur magno dolore quod non fuisset consu-
 cutus idem certamen, cum esset communis via
 eis proposita.

II. Illis vero diebus contigit proconsulem Lol-
 lianum electum ab imperatoribus, venire usque
 ad eos, cum rectio esset eo tempore penes pro-
 curatorem urbis, qui erat Pataris. Celebrans au-
 tem sceleratus procurator diem festum Serapi-
 dis, et congregans concilium impiorum, consul-
 tabat adversus Christianos, et cogebat omnes ad
 cultum insanum idolorum. Cum multi vero con-
 currebant, et metu humano tenerentur, ægre tulit
 quidem B. Leo, ne audire quidem sustinens
 impiorum audaciam. Apud se autem disserens,
 egressus est ad locum in quo jacebant reliquiæ
 B. martyris Paregorii. Cum autem fuisset in illo
 loco, in quo peragebant festum execrandum et
 impium, qui eo digni erant, unusquisque eorum
 qui videbant, tam ex ipsa statura, quam ex vultu
 et veste, et ex eo quod non assentiretur malis,
 quæ ab ipsis fiebant, existimabat eum esse Chris-
 tianum et plane reverendum ; erant enim ei mo-
 derata omnia, monasticam enim vitam exercebat
 a juventute : et ideo deditus fuerat continentiæ,
 castitati et temperantiæ. Indumentum autem ejus
 ex pilis contextum, et plane re ipsa vitam æmul-
 labatur apostolicam, et fuerat immulator S.
 Joannis Præcursoris.

III. Cum ergo accessisset ad locum ei propositum,
 et preces fudisset consuetas, domum est reversus:
 et cum fuisset ingressus, et de more precatus, et
 panem sumpsisset, manebat apud se, nihil aliud
 meditans quam præclara facta pii Paregorii. Cum
 hæc autem apud se animo agitaret, paululum in
 somnum est resolutus, ut rerum sibi futurarum
 gloriam aspiceret. Quomodo enim patriarcha Jo-
 seph vidit, quæ a Deo essent sibi inferenda : ita
 etiam B. Leo vidit per Spiritum sanctum rerum
 sibi futurarum eventum. Visus est ergo videre,
 cum esset vehemens tempestas, et torrentes magno
 impetu defluerent, Paregorium et se stare in medio
 torrente: et licet esset fluentum valde periculosum,
 se projicere et accurrere ad B. martyrem Parego-
 rium, qui ingrediebatur iter ad martyrium. Itaque
 postquam visionem aspexisset, excitatus, apud se
 eventus faciens conjecturam, conjecit ea, quæ erant
 eventura. Seipsum autem beatum pronuntiabat,

¹ Gen. xxxvii.

quod aliquanto tempore versatus esset cum B. A
Paregorio.

IV. Deinceps ergo ad eum accedebat, tanquam ad fidelissimum aliquem socium certaminis, sed per medium forum, et per id, quod dicebatur Trichæum: et cum venisset ad locum, videt lucernas et cereolos accensos circa delubrum: et eorum quidem, qui accenderant, misertus est, ut qui decepti essent: cum propius vero accessisset, contrivi lucernas suis manibus, et cereos conculcavit pedibus, eis dicens: Si deos existimatis habere vires, seipsos defendant. Mystæ autem iniquitatis, cætu congregato implorum, clamabant adversus S. Leonem, et qui averteret eam, quæ a fortuna erat oblata in civitatem, benevolentiam. Cum vero crevisset tumultus, et fama esset per totam civitatem ejus quod factum fuerat, et pervenisset ad aures procuratoris qui tunc administrabat rempublicam, sua usus iniquitate, jubet milites observare ejus reditum, et virum comprehendere. Et S. quidem Leo est reversus, per se considerans id quod erat eventurum, oculos mentis ad Deum extollens. Milites vero cum prope accessissent, et eum apprehendissent non resistantem neque tumultuantem, adducunt eum ad procuratorem. Ille vero tanquam immanis quædam fera, vorans sanguinem, plenus furore, movebatur adversus martyrem.

τοντα οὐδὲ θορυκούμενον τῷ ἐπιτρόπῳ προτάγουσιν. Ὁ δὲ, οἶά τις θηρ αἰμοδοῦρος, πλήρης ὑπάρχων μανίας, κατὰ τοῦ μάρτυρος ἐκινεῖτο, λογιζόμενος μήποτε συγχωρήσειε τὴν πρᾶξιν· πρόξενος γέννεται παρῆρησίας Χριστιανός τῆς εἰς τὰ τῶν Ἑλλήνων εἰδῶλα καταλύσεως.

V. Postquam autem vidit prope esse B. Leonem, C
statim ei objecit audaciam, qua usus fuerat adversus lucernas, dicens: Mihi videris, o senex, vel ignorare vires deorum cœlestium, quod eorum evertas religionem: aut insanire, ut qui facias præter id quod videtur divinissimis nostris imperatoribus: quos secundos servatores et deos optime facientes nos vocamus. Ad hæc dixit Leo sanctissimus: Multos cœlestes deos dixisti, o procurator. Veritas autem non ita habet; est enim unus Deus cœlestium et terrestrium, Dominus noster Jesus Christus, Filius Dei vivi, qui non habet opus ut sic colatur ab hominibus. Spiritus enim contritus, et anima quæ consuevit humiliter de se sentire, sunt apud Deum in magna existimatione. Lucernæ autem et cerei qui circa simulacra accenduntur, sunt vani et inanes quoniam sentire non possunt lapis et æs et lignum, quæ ab hominum arte sunt exstructa et fabricata. Si vero, o procurator, eum qui vere est Deus intelligeres, non hanc materiam nullo sensu præditam honorasses honore sufflitum. Cessa ergo in his frustra laborare, et lauda Deum universorum, et ejus Filium unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum, Servatorem mundi et Opificem animarum nostrarum. Ad hæc dixit procurator: Non respondisti in præsentia ad crimina quæ tibi objiciuntur, sed alia dixisti pro aliis. Nam

και ἑαυτῷ συγκρίνων τὴν ἔκδοσιν, οὐκ ἔξω τῶν ἀποθησομένων ἀπαίκαζεν, ἐξυτὸν δὲ ἑμακάριζεν, ὅτι ἂν πρὸς ἄλλῳ τῷ μακκαρίῳ Παρηγορίῳ συνέτριψεν.

Δ'. Ἐξ αὐτῆς οὖν, ὡς περὶ πρὸς τινὰ πιστότατον συναγωνιστὴν παρεγένετο, οὐκ ἔτι λεληθότως, διὰ δὲ μέσης ἀγορᾶς καὶ διὰ τοῦ λεγομένου Τροίχειου. Προῖων τοίνυν ὄρξ' ἰσχυροὺς καὶ κηριόλους περὶ τὸ εἰδῶλετον ἀνακακιομένους καὶ τοὺς μὲν ἄψασι συνήληθησεν ὡς ἠπατημένοις· ἀποκώτατον δὲ εἶναι λογιζάμενος τὴν αὐτῶν ἀνομίαν, πλησίον γινόμενος, τοὺς τε ἰσχυροὺς ταῖς ἰδίαις χερσὶ συνέτριψε καὶ τοὺς κηριόλους τοῖς ποσὶ συνεπάτησεν, φάσκων πρὸς αὐτούς· Ἐἰ νομίζετε τοὺς θεοὺς ὑμῶν ἔχειν δύνανται, ἑαυτοὺς ἐκδικησάτωσαν. Ἡ δὲ πρᾶξις τοῦ μακκαρίου Λέοντος ὁδοῦ ἦν τοῦ ἀποθανόντος αὐτῷ μαρτύριῳ· προσευζάμενος οὖν τῷ Κυρίῳ, εἶχετο τῆς προκειμένης ὁδοῦ. Οἱ δὲ τῆς ἀνομίας μύσται σύστημα ἀσεβῶν συγκροτήσαντες κτεπέδων τοῦ ἁγίου Λέοντος, ὡς ἀποστέφοντος τὴν παρὰ τῆς τύχης εἰς τὴν πόλιν εὐνοίαν. Ὡς δὲ ὁ θόρυβος ἐπηύξει καὶ περιηγεῖτο εἰς πᾶσιν τὴν πόλιν, τὸ γεγονός ἦλθεν καὶ εἰς τὰς ἀλλοτῆς τοῦ τότε τὴν ἀρχὴν παραφυλάσσοντος ἐπιτρόπου, καὶ οἰκείᾳ χρησάμενος παρανομίᾳ προστάττει στρατιώτας παρατρηῆσαι τὴν τοῦτοῦ ἐπάνοδον καὶ συλλαβεῖν τὸν ἄνδρα. Ὁ μὲν οὖν ἐπαυῆει καθ' ἐξυτὸν σκοπῶν τὸ ἀποθησομένον, τῶς ὀφθαλμοῦς τῆς διανοίας ἀνατείνων πρὸς τὸν Θεόν. Οἱ δὲ στρατιώται πλησίον γινόμενοι καὶ ἐπιλαβόμενοι οὐκ ἀντιπράττοντα οὐδὲ θορυκούμενον τῷ ἐπιτρόπῳ προτάγουσιν.

Ὁ δὲ, οἶά τις θηρ αἰμοδοῦρος, πλήρης ὑπάρχων μανίας, κατὰ τοῦ μάρτυρος ἐκινεῖτο, λογιζόμενος μήποτε συγχωρήσειε τὴν πρᾶξιν· πρόξενος γέννεται παρῆρησίας Χριστιανός τῆς εἰς τὰ τῶν Ἑλλήνων εἰδῶλα καταλύσεως.

Ε'. Ἐπεὶ δὲ πλησίον γινόμενον εἶδεν τὸν μακκαρίον Λέοντα, εὐθέως ἐνήγην τὴν περὶ τοὺς ἰσχυροὺς αὐτῶν γενομένην τόλμαν, λέγων· Ἐμοὶ δοκεῖτε, πρεσβύτα, ἢ τῶν τῶν ἐπουρανίων θεῶν ἀγνοεῖν δύνανται, ὅτι περὶ τὰς αὐτῶν θρησκείας ἀνατρέπετε· ἢ μεμνημένοι πράττοντα παρὰ τὸ δοκοῦν τοῖς θησιοτάτοις ἡμῶν βαιλεῦσιν, οὐς δευτέρους σωτῆρας καὶ θεοὺς ἄριστα ποιούντας ἀποκαλοῦμεν ἡμεῖς. Πρὸς ταῦτα ὁ ἀγιώτατος Λέων ἔφη· Πολλοὺς αὐτὸς ἐπουρανίους θεοὺς εἶρηκας· ἔχει δὲ οὐχ οὕτως, ὡς ἐπίτροπε, ἢ ἀλήθεια· εἰς γὰρ ὁ τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων Θεός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τοιαύτης θεραπείας παρὰ τῶν ἀνθρώπων οὐ χρῆζων· πνεῦμα γὰρ συντετριμμένον παρὰ Θεῶν δόκιμον καὶ ψυχὴ ταπεινοφρονεῖν εἰθισμένη· ἰσχυροὶ δὲ καὶ κηριόλοι οἱ περὶ τὰ εἰδῶλα μάταιοι· ἐπεὶ μηδὲ εἰς αἰσθησὶν ἔλθετε δύνανται, ὅτε λίθος, καὶ ὁ χαλκός, καὶ τὸ ξύλον, ἐκ τέχνης ἀνθρώπων κατασκευαζόμενα· εἰ δὲ ἐνόεις, ὡς ἐπίτροπε, τὸν ὄντως Θεόν οὐκ ἂν τῇ ὕλῃ ταύτῃ προσήψας τιμὴν θυμιαμάτων ἀνάισθητούσι. Παῦσαι οὖν τῆς τοιαύτης ματαιοποιίας καὶ δόξαζε τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν καὶ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου καὶ Δημιουργὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν· πρὸς ταῦτα ὁ ἐπίτροπος ἔφη· Οὐκ ἀπολογίζην ὑπὲρ ὧν ἐγκαλῆ πρὸς τὸ παρὸν εἶρηκας, ἀλλ' ἔτερα ἀθ' ἐτέρων· ἐγκαλούμενος γὰρ περὶ τῶν θεῶν,

περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ διδάσκει προθύμως · χάρις ἂν
δὲ τότε θεοῖς, τοῖς μὴ ἐάσασιν σε διαλαθεῖν τοιαῦτα
τολμήσαντα · ἢ τοῖσιν ἐπίγνωνθι τοὺς θεοὺς καὶ τὰ
ιερά εἰς αὐτοὺς ἐπιπλήρωσον τῆ γυνώμη τῶν παρόν-
των παιθόμενος, ἢ ὑπὲρ ὧν ἐτόλμησας, ὁδὸς τῆν τι-
μωρίαν.

Σ'. Πρὸς ταῦτα ἡ μάργος εἶπεν · Ἐμοὶ μὲν ἡδὺ
ἦν, μηδὲ ἓνα ἢ δεύτερον ὀλισθησαί τῆς ἐπουρανίου
γνώσεως, οὐ τί γε μὴν τοσοῦτον πληθὺς · ἐπειδὴ δὲ
ὁρῶ τοὺς πολλοὺς μεμηνότας ἀνοσίως, μὴ νομίσης ἓνα
με τούτων εἶναι, Χριστιανὸν ὄντα · ἐγὼ γὰρ ἔνδον
ἔχων τὰ ἀποστολικὰ πάραγγέλματα, τούτοις πρὸς
ὑπακοὴν χρῆσομαι. Εἰ δὲ τιμωρίαν ἐπὶ τούτοις ἀπει-
τεῖς, μὴ βράδυνε · οὐ γὰρ διὰ τὴν νομιζομένην παρ'
ἡμῖν βαρυστάτην βίασαν φυλάζομαι, ἀλλὰ πάντα
ὑπομένειν ἐτοίμως ἔχω, ὑπὲρ τοῦ μὴ τινα δοῦναι
καθ' ἡμῶν τῷ διαβόλῳ χώρην. Εἰ δὲ μὴ πάντες τὰ
αὐτὰ φρονοῦσιν ἡμῖν, ζήσονται τὴν τοιαύτην ζωὴν
μόνην. Ἡ γὰρ μέλλουσα ζωὴ διὰ τῶν τοιούτων θλί-
ψεων περιποιεῖται · οὕτως γὰρ ἡ Γραφή λέγει, στε-
νήν εἶναι καὶ τεθλιμμένην τὴν ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν
εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ὁ ἐπίτροπος εἶπεν · Εἰ τοῖσιν
αὐτὸς ὁμολογεῖς, στενήν εἶναι καὶ τεθλιμμένην τὴν
παρ' ἡμῖν ὁδὸν, ἐπὶ τὴν ἡμετέραν οὖσαν πλατεῖαν
καὶ βελτίονα μεταστήθι. Ὁ ἅγιος Λέων εἶπεν · Οὐχ
οὕτως ἔφην εἶναι στενήν ὡς μὴ χωρεῖν τοὺς βυθί-
ζοντας · πολλοὶ γὰρ ἐπὶ ταύτῃ τὴν καλλίστην ὁδὸν
ἐπίδησαν, ἀλλὰ στενὴ εἶρηται, ἥτις μετὰ στενοχω-
ρίας, καὶ θλίψεως, καὶ ἀνάγκης, καὶ διωγμοῦ τοῦ
ὑπὲρ δικαιοσύνης τοῖς οὕτω προστιθεμένοις βυθίζε-
ται · τοῖς γὰρ προσιρομένοις ταῦτα ἢ πίστις πλα-
τυτάτη ἰδηγούσας ἐν ταῖς ἰδίαις ἀρεταῖς · πῶς δὲ οὐκ
ἂν ἀποφύγη, τὴν μὲν παρ' ἡμῖν λεγομένην στενήν
ὁδὸν πλατυτάτην εἰς σωτηρίαν εἶναι ; μαθὼν ὡς ἐκ
πίστεως ἐνός προπάτορος Ἀβραάμ ἀναριθμητὸν
πλήθος ἐν πίστει δικαιοῦται, ἀναπαύομενον ἐν τοῖς
κόλοις αὐτοῦ · τὴν δὲ παρ' ἡμῖν πλατεῖαν ὁδὸν στε-
νήν εἶναι κατὰ ἀπιστίαν καὶ ἀληθὲς τοῦτο · αἱ γὰρ
ἀρεταὶ διαφοραὶ καὶ πλατεῖαι τυγχάνουσαι, τοῖς
ἀπειροῖς στεναὶ καὶ ἄστατοι καθεστήχασιν.

Ζ'. Πλεῖστα οὖν διαλεγόμενου τοῦ ἁγίου Λέοντος
καὶ ἰσχυρῶς συνισταμένου τῷ περὶ Χριστιανισμοῦ
λόγῳ, τὸ τῶν ἀθῶν Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πλη-
θος ἀμεθόα, ἀξιῶν μὴ συγχωρεῖν αὐτὸν λαλεῖν ὅσα
βούλεται. Ὁ οὖν ἐπίτροπος πρὸς τὰ παρὰ τοῦ πλῆ-
θους εἰρημένα φησὶν · Ἐγὼ καὶ λόγου παρρησίαν
τέως μεταδίδωμι καὶ κοινὴν φιλίαν πειθόμενός τοις
θεοῖς ὑπισχνούμαι. Ὁ δὲ ἅγιος φησὶν · Εἰ μὲν ἐπι-
λέησαι τῶν ἐμῶν λόγων, ἐπίτροπε, καλῶς καὶ δεύ-
τερον ἐρωτᾷς · εἰ δὲ μέμνησαι, ἴσθι ὡς οὐκ ἔστι
δυνατὸν τοῖς φύσει μὴ οὖσι θεοῖς συντίθεσθαι. Ὁρ-
γίως οὖν διατεθεὶς περὶ τοῦ λόγου, κελεύει μαστί-
ζεσθαι τὸ τίμιον σῶμα τοῦ μάργου · ὡς δὲ τὸ πλῆ-
θος τῶν πληγῶν ὑπὲρ ἀριθμὸν ἦν ἢ κατὰ ὑπομονὴν
σώματος ἀνθρωπίνου ὁ γενναϊότατος ἀθλητῆς τοῦ
Χριστοῦ πρὸς οὐδὲν τῶν πραττομένων διετίθετο οὐδὲ
ἕως βραχυτάτου στεναγμοῦ φθαργιάμενος · εἶχεν γὰρ

cum de iis accuseris, prompto et alacri animo doc-
ces de Christianismo. Diis autem gratis, qui non
siverunt le latere, cum hæc ausus fueris. Aut ergo
agnosce deos, et imple eorum sacra, eorum qui
adsunt, parens sententiæ : aut da pœnas eorum,
quæ ausus estmittere.

VI. Ad hæc dixit martyr : Mihi quidem foisset
jucundum, nullum hic esse lapsum a cœlesti cog-
nitione non solum tantam multitudinem. Quo-
niam autem video multos impie insaniisse, ne pu-
tes me esse unum ex his cum sim Christianus ?
Ego enim, qui intus habeo præcepta apostolica,
his utar ad obedientiam. Sin autem propter hæc
pœnas a me exigis, ne differas. Non enim prop-
ter tormentum, quod a vobis existimatur gravis-
simum, cavebo : sed omnia sum paratus susti-
nere, ne quis det diabolo in nos locum aliquem.
Sin vero non omnes eadem quæ nos sentiunt,
hæc sola vita vivent. Futura enim vita acquiritur
per has afflictiones. Sic enim dicit Scriptura³,
arctam esse viam quæ ducit ad vitam æternam.
Dixit præfectus : Si tu ergo confiteris arctam esse
viam, quæ apud vos, transi ad nostram, quæ est
lata et melior. Dixit autem sanctus : Non eam
dixi esse adeo arctam ut non capiat eos qui illa
ingrediuntur. Multi enim pulcherrimam hanc
viam sunt ingressi. Sed dicta est angusta, quæ
cum afflictione, angustia et necessitate et pro-
justitia persecutione initur ab iis qui ad eam ac-
cedunt. Iis vero qui eam sua sponte suscipiunt,
fides est latissima, deducens ad proprias virtutes.
Cur non autem pronuntias, viam quidem,
quæ apud nos dicitur angusta, esse latissimam ad
salutem : cum didiceris quod ex si te unius pa-
rentis nostri Abrahæ multitudo innumerabilis
justificatur in fide, requiescens in ejus sinu :
viam vero quæ est apud vos lata, esse angustam
per incredulitatem ? Est autem hoc verum. Vir-
tutes enim, cum sint diversæ et latæ, sunt impe-
ritis arctæ et inaccessæ.

VII. Hæc ergo et his plura sancto disserente
Leone, et Christianismi rationem strenue confir-
mante, impiorum Judæorum et gentilium exclama-
vit multitudo, rogans ne ei concederet loqui quæ
vellet. Dicit autem procurator ad ea quæ dicta sunt
a multitudine : Ego nunc ei do potestatem loquendi
libere, et communem amicitiam polliceor, si diis
pareat. Dixit autem S. Leo : Si meorum quidem
verborum oblitus es, o procurator, recte rursus
interrogas. Si vero meministi, scias fieri non posse,
ut assentiar adorandos esse deos, qui non sunt
natura. Tunc his verbis ira motus, jubet cædi flagris
venerandum corpus martyris. Cum autem multitu-
do plagarum esset innumerabilis, et major quam
ut id sustinere posset humanum corpus, fortissimus
athleta Christi Leo, nulla ex iis quæ fiebant, quid-
quam afflictebatur, ne minimum quidem emittens

³ Matth. vii, 14.

suspirium, totam enim mentem suam et desiderium convertibat ad Dominum. Dicebat autem procurator: Parva sunt, o Leo, hæc, quibus affectus es, tormenta, si considerantur cum futuris. De cætero mihi pare, et diis offer, quæ sunt lege constituta sacrificia. Dixit S. Leo: O iudex, quod sæpe prius dixi, non recusabo rursus dicere: Neque hos novi deos, neque unquam in animum inducam ut eis sacrificem, ut qui sciam præcepta sacrarum Scripturarum. Dii enim, qui cælum et terram non fecerunt, pereant a facie terræ 5.

VIII. Ad hæc dixit procurator: Hoc solum die: Magni sunt dii, et liberaberis a tormentis. Parco enim tibi, tuam respiciens canitiem, et alium habitum corporis. Dixit S. Leo: Hoc ipse quoque dixerim, eos revera esse magnos et idoneos ad perdendas animas quæ ipsis credunt. Dixit ira percitus procurator: Jubeo te trahi per petras, tanquam furore correptum, et sic mori acerbe. Dixit B. Leo: Quivis mortis modus est mihi jucundus propter regnum cæleste. Eam enim voco vitam et salutem, quæ, postquam hinc excessero, dabit mihi ut habitum cum sanctis martyribus. Dixit procurator: Patre, Leo, edicto imperatorum, et die, Dii servatore, quoniam es alioqui cito acerbe moriturus. Dixit autem S. Leo: O iudex, mihi videris esse valde imbecillus, qui solum assidue mihi verbis mineris, præter verba autem nihil facias. Cum vero propter hæc seditionem agitatset multitudo, valde perturbatus procurator, jussit sanctum quidem capi pedibus, trahi autem in torrentem, in eo ultimum daturum supplicium.

IX. Cum itaque sententiam pronuntiasset procurator, statim servi peccati et ministri tenebrarum beatum Leonem traxerunt in torrentem inhumane et crudeliter. Tunc sciens esse impletum suum desiderium, ad Deum extollens oculos, sic cœpit dicere: Domine Jesu Christe, ago tibi gratias nunc et in sæcula, quod me non diu superaveris a famulo tuo Paregorio, sed mihi velocem occasionem dederis eum sequendi. Lætor ergo iis quæ facta sunt: nempe quod pro meis prioribus peccatis novum viaticum accipio martyrrium, et quod in manus angelorum tuorum meum trado spiritum, in æternum liber conservandus a judicio improborum. Atque pro iis quidem quæ in me sunt, esto iis qui ausi sunt propitiis: eis autem concede, ut te agnoscant Deum universorum: quoniam non vis aliquem perire, sed omnes esse salvos et venire ad pœnitentiam. Quin etiam cuilibet qui invocat nomen meum, condona, Domine, sua peccata, et colloca eum, ubi videat lucem vultus tui, quoniam tu es Deus solus patiens et multæ misericordiæ, et te decet gloria in sæcula sæculorum. Amen (1).

X. Postquam Amen stricta voce pronuntiasset, spiritum tandem expulsum Domino grato animo re-

5 Jer. x, 11.

(1) Sequentia usque ad finem omiserat interpres apud Surium. Supplevimus ex interpretatione nostra EDIT. PATR.

Α τὸν πόθον πρὸς τὸν Κύριον. Εἶπεν οὖν ὁ ἐπίτροπος· Μικρὰ ταῦτα τὰ γεγενημένα σοι πρὸς τὰ μέλλοντα βασανιστήρια· πείσθητι οὖν μοι καὶ τὰς νομιζομένας θυσίας προσένεγκε τοῖς θεοῖς. Ὁ ἅγιος Λέων εἶπεν· Ὁ φθῆσας εἶπον πολλάκις, εἶπεν οὐ παρητήσομαι, ὅτι οὔτε θεοὺς οἶδα, οὔτε θύσαι τολμήσω, εἰδὼς τὰ χρησιμώτατα τῶν ἁγίων Γραφῶν κρηγέματα.

Dii enim, qui cælum et terram non fecerunt, pereant a facie terræ 5.

Η'. Πρὸς ταῦτα ὁ ἐπίτροπος εἶπεν· Τοῦτο μόνον εἶπε, ὅτι μεγάλοι οἱ θεοί, καὶ ἀπάλλαττου· φοβόμην γὰρ σου τὴν τε πολιὰν εἰδὼς καὶ τὴν προσοῦσάν σοι τὴν τε ἄλλην τοῦ σώματος κατάστασιν. Πρὸς ταῦτα ὁ ἅγιος Λέων εἶπεν· Τοῦτο ἂν εἶποιμι καὶ αὐτὸς, ὡς ἀληθῶς μεγάλοι καὶ ἱκανοὶ ψυχὰς ἀπολίσσιν ταῖς πιστευούσιν αὐτοῖς. Θυμωθεὶς οὖν ὁ ἐπίτροπος εἶπεν· Ἐλευσθήναί σε προστάττω κατὰ πετρῶν ὡς μακρονότα καὶ οὕτως τεθάναι. Καὶ ὁ μακάριος Λέων· Ἐμοί, φησὶν, ἡδὺ· πᾶς θανάτου τρόπος διὰ τὴν ἐπουρανίον βασιλείαν· ταύτην γὰρ ζωὴν καὶ σωτηρίαν καλῶ, ἥτις τὴν συνοικίησιν τὴν μετὰ τῶν ἁγίων μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τὴν ἐντεῦθεν δωρεῖται. Ὁ ἐπίτροπος εἶπεν· Πείσθητι τῷ προστάγματι καὶ λέγε, ὅτι σωτήρες οἱ θεοί, ἢ ἴσθι πρὸς αὐτὰ τεθηζόμενος. Ὁ ἅγιος Λέων εἶπεν· Πολὺ μοι δοκεῖς ἀσθενεῖν, συνεχῶς μοι λόγοι ἀπειλῶν, μηδὲ δὲ πέρας τῶν λόγων διαπραττόμενος. Στασιάζαντος δὲ ἐπὶ τοῦτοις τοῦ πλῆθους, ταρχθεις ὁ ἐπίτροπος, ἐπέτρεψεν λαμβάνεσθαι μὲν τῶν ποδῶν τὸν ἅγιον, ἔλκεσθαι ἕξ ἐπὶ τὸν χειμάρθρου, ἐν τούτῳ δώσοντα τὴν τιμωρίαν.

Θ'. Εὐθὺς οὖν ἀποφηνάμενου τοῦ ἐπιτρόπου, οἱ τῆς ἀμαρτίας διακόνοι ἔλακον τὸν μακάριον Λέοντα κατὰ τοῦ χειμάρθρου ὡμῶς καὶ ἀνιλεῶς. Πεπληρωμένου οὖν αὐτοῦ τοῦ σκόπου, ἀνατείνας τῶς ὀφθαλμοῦς πρὸς τὸν θεόν, ἤρξατο λέγειν· Ἐὐχαριστῶ σοι, Πάτερ τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐπὶ πολὺ οὐ διεχώρησας ἐμὲ τε καὶ τὸν οἰκέτην τὸν σὸν Περρηγόριον, ἀλλ' ἐτάχυνας μοι δωρησάμενος πρόφασιν ἀκολουθήσαι αὐτῷ. Χαίρω τοίνυν ἐπὶ τοῖς γενομένοις, ὅτι ἀντὶ τῶν προτέρων μου ἀμαρτιμάτων ἐφόδιον ἱκανὸν κομίζομαι τὸ μαρτύριον καὶ ὅτι εἰς χεῖρας ἀγγέλων σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου, ἐλευθερος εἰς τὸν αἰῶνα τῆς τῶτ ἀτόπων κρίσεως φυλαχθησόμενος. Ἰπὲρ οὖν τῶν κατ' ἐμὲ δριμύνην γενοῦ μὲν ἴλεος τοῖς τολμῶσιν· χάρισται δὲ αὐτοῖς ἐπιγνώναί σε τὴν τῶν ὀλων θεόν· οὐ γὰρ εἶ ἀληθῶς ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὴν μετένοιαν· ὁ καὶ τοῦ πάθους ἡμῶν ἄπονον τὴν ὑπομονὴν χριστάμενος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δοῦσα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ι'. Ὡς δὲ τὸ, Ἀμήν, μετὰ πολλῆς προθυμίας κρηγῶς ἀνέπεμψεν, μετ' εὐχαριστίας τὸ πνεῦμα τῷ

Κυρίῳ παρέδωκεν· οἱ δὲ τῆς ἀνομίας ὑπερέται ἐπὶ Α
 τινος ἀνυχομισαντες ὑψηλοῦ λίθου τὸ λείψανον τοῦ
 ἁγίου, οὕτως ἀφιᾶσι κατὰ τῆς φάραγγος· τὸ δὲ
 σῶμα κατενεχθὲν οὐδαμοῦ διεσπάσθη, ἀλλ' ἢ οὕτως
 ἡρέμως κατηνέχθη· ἔδοξεν δὲ ἐκ τῆς τραχύτητος
 ζέσματα λαμβάνειν ἐλίγα. Ὁ μὲν γενναϊότατος
 Λέων τούτῳ τῷ τρόπῳ τοῦ διαβόλου κρατήσας, τῶν
 ἐκπείλων στεφάνων ἤξιώται. Ἐπειδὴ δὲ δίκαιον ἦν
 τὴν τῶν γεγεννημένων μεγαλοργίαν εἰς ἰδίαν φυλάτ-
 τεσθαι δόξαν καὶ τὴν τῶν εὐεργεσιῶν μνήμην εἰς
 ἕλεγχον τῶν γεγεννημένων, μέχρι τοῦ νῦν σώζεται ἡ
 τόπος. Ὅπου γὰρ τὸ σῶμα κατηνέχθη τοῦ ἁγίου,
 κρημνώδης τις καὶ ἄβατος πρότερον ὦν, ὡς καὶ ἐκ
 μόνης τῆς θείας κίνδυνον ἀπειλεῖν, νῦν ἀκίνδυνος καὶ
 ἀσφαλῆς ἀπ' ἐκείνου γέγονεν. Πολλάκις γὰρ καὶ
 ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ἑτέρα τινὰ ζωᾶ ἀστοχή- Β
 σαντα τῆς ὁδοῦ κατ' ἐκείνων ἠλέχθη τὸν κρημνὸν,
 καὶ οὐδὲ πρὸς τὸ βραχύτατον ἦσθοντο πόνου, καὶ τὸ
 δὴ μέγιστον ὄχημά ποτε σὺν τοῖς ἔλκουσι κτήνεσι
 κατενεχθὲν, παντὸς ἀπείραστον κίνδυνου διαμεμέ-
 νηκεν καὶ ὁ μὲν τόπος ταύτην ἀπεκληρώθη τὴν
 εὐεργεσίαν. Οἱ δὲ εὐλαβέστατοι τῶν ἀδελφῶν μετὰ
 σπουδῆς ἀνελόμενοι τὸ σῶμα τοῦ ἁγιωτάτου μάρτυ-
 ρος, ἰθαύμαζον πῶς τὸ μὲν πρόσωπον ἦν φαιδρὸν,
 ὡς δοκεῖν μειδιᾶν· τὸ δὲ ἕλον σῶμα ἐρυθρὸν μὲν
 ὕδατι καὶ μετ' ἐπιμελείας καταθέμενοι, ἀπῆσαν
 γενναίαν ὑπομονὴν τῷ μακαρίτῳ χαρισμένῳ, εὐχόμενοι κλήρου καὶ μονῆς τῆς αὐτῆς καταξιώθῃναι, ἐν
 ὀνόματι Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

Tum iniquitatis servi sancti reliquias in ru-
 pem sublatas ex alto in convallem dejecerunt, ita
 tamen ut corpus levi'er inter cadendum allisum,
 caetero illaesum videretur. Sic Leo, vir nobilissimus
 diabolo superato, coronis quas optime meruerat,
 est ornatus. Quia autem illud factum, quod ad per-
 petuam rei memoriam servaretur, dignum esset,
 locus iste, prae'ruptus et inaccessus antequam san-
 cti corpus tetigisset, hodiernum lenis et pervius cer-
 nitur. Saepe enim saepius viri mulieresque, jumenta
 quoque in istum voraginem sine dolore aut vulne-
 re delapsa referuntur; imo equi quondam curru
 juncti cum casu fatali eodem delapsi essent, inco-
 lumes ac salvi inde evaserunt. Postremo fratrum
 benignissimi sancti martyris corpus diligenter sus-
 tulerunt, et vultum quasi ridentem videntes mirati
 sunt; reliquum namque corpus rubro colore suffe-
 ctum tanquam e certamine duro prodiisse videba-
 tur. Postquam deinde corpus aqua lavatum decen-
 ter inhumassent, reversi sunt, Deum cum gratia-
 rum actionibus glorificantes et supplicantes ut ip-
 sis quoque sors et dormitio similis tribueretur, in
 nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, cui gloria
 et potestas in saecula saeculorum. Amen.

ὡς ἀπὸ ἀγῶνος ἡρέμα κεκονιμένον. Λούσαντες οὖν
 εὐχαριστοῦντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεόν, τὸν οὕτω

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR

SYMEON METAPHRASTES LOGOTHEA.		Catalogus earumdem Vitarum a Daniele de Nessel ordinatus.		
PRÆFATIO EDITORUM.	9	MENSIS JANUARIUS.	306	
<i>Diatriba Leonis Allatii de scriptis Symeonis Metaphrastæ.</i>	20	Die 1. Vita et conversatio sanctæ Euphrosynæ Alexandrinæ.	306	
Indices in Diatribam.	147	Die 3. Vita beatæ Apollinaris virginis.	322	
<i>Dissertatio de auctoritate et testimonio Metaphrastæ, sermone Gallico exarata.</i>	158	Die 5. Vita sancti Symeonis Stylitæ.	329	
<i>Michaelis Pselli encomium in Metaphrastem.</i>	183	Die 7. Vita et martyrium S. Luciani.	393	
<i>Officium Metaphrastæ a Psello compositum.</i>	199	Die 9. Vita et martyrium S. Polyucti.	418	
OPERUM PARS PRIMA. — OPERA ASCETICA ET PARÆNETICA.		210	Die 10. Vita et conversatio S. Marciani presbyteri.	430
Planctus B. Mariæ corpus Christi amplexantis.	210	Die 11. Vita S. Theodosii cœnobiarchæ.	455	
Sermones de moribus XXIV. (<i>Hic tantum memorantur utpotejam inter Opera S. Basilii Magni editi</i>).	219	Die 13. Vita SS. martyrum Hermyli et Stratonici.	554	
Precationes variæ.	219	Die 15. Vita et conversatio S. Joannis Calybitæ.	567	
Iambi trimetri.	226	Die 20. Vita Euthymii hegumeni in eremo sanctæ civitatis.	583	
OPERUM PARS SECUNDA. — OPERA HISTORICA, etc.		Die 22. Vita S. Vincentii martyris.	735	
Epistolæ.	227	Die 22. Vita S. Timothei apostoli.	757	
Epistola I.	227	Die 23. Vita S. Anastasii Persæ.	774	
— II. — Nicetæ Smyrneni metropolitæ.	227	Die 23. Vita S. Clementis Ancyrani et sociorum.	811	
— III. — Eidem.	227	Die 23. Vita S. Joannis Eleemosynarii.	894	
— IV. — Leadiceno.	230	Die 24. Vita S. Babylæ martyris.	966	
— V. — Eidem.	231	Die 25. Vita et conversatio sanctæ Eusebiæ.	982	
— VI. —	231	Die 25. Vita S. Ananise apostoli.	1002	
— VII. — Constantino Romano.	234	Die 26. Vita S. Xenophontis et filiorum ejus Joannis et Arcadii.	1011	
— VIII. — Laodicensi.	234	Die 27. Vita S. Joannis Chrysostomi.	1046	
— IX. — Eidem.	234	Die 28. Vita S. Jacobi monachi.	1212	
Epitome Canonum.	235	Die 31. Vita SS. Cyri et Joannis.	1231	
Annales a regno Leonis Armeni usque ad Nicephorum Phocam. (<i>Memorantur tantum utpote editi inter scriptores post Theophanem, tom. CIX</i>).	291	MENSIS FEBRUARIUS.		
OPERUM PARS TERTIA. — COMPLECTENS VITAS SANCTORUM.		294	Die 1. Vita et res gestæ S. Ephræm Syri.	1254
MONITUM EDITORUM.	294	Die 1. Vita S. Ignatii Deiferi.	1270	
Catalogus Vitarum Metaphrastæ a Martino Hanckio digestus.	294	Die 2. Vita S. Cornelii centurionis.	1287	
		Die 2. Vita S. Tryphonis.	1314	
		Die 5. Vita S. Agathæ virginis et martyris.	1330	
		Die 7. Vita et conversatio S. Parthenii episcopi.	1346	
		Die 9. Vita S. Nicephori martyris.	1366	
		Die 14. Vita S. Auxentii.	1375	
		Die 16. Vita sanctæ Julianæ.	1438	
		Die 18. Vita SS. Leonis et Paregorii.	1451	

FINIS TOMI CENTESIMI DECIMI QUARTI.

Mirecuriis. — Ex Typis CHASSEL.

3 2044 073 502 254

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>